

T.C.

AKSARAY ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

EREĞLİLİ TÜRÂBÎ DİVANI (BAĞLAMLI DİZİN VE İŞLEVSEL SÖZLÜK)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ESRA BULDUK

DANIŞMAN

DR. ÖĞR. ÜYESİ BÜNYAMİN TAŞ

AKSARAY 2018

AKSARAY ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ ve EDEBİYATI ANA BİLİM DALI
ESKİ TÜRK EDEBİYATI BİLİM DALI

EREĞLİLİ TÜRÂBÎ DİVANI (BAĞLAMLI DİZİN VE İŞLEVSEL SÖZLÜK)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ESRA BULDUK

DANIŞMAN

Dr. Öğr. Üyesi BÜNYAMİN TAŞ

AKSARAY 2018

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU

Bu tezin tüm hakları saklıdır. Kaynak göstermek koşuluyla tezin teslim tarihinden itibaren 3 (üç) ay sonra tezden fotokopi çekilebilir.

YAZARIN

Adı: Esra

Soyadı: BULDUK

Bölümü: Türk Dili ve Edebiyatı

İmza:

Teslim tarihi:

TEZİN

Türkçe Adı: Ereğlili Türâbî Divanı (Bağlamlı Dizin ve İşlevsel Sözlük)

İngilizce Adı: Ereğlili Türâbî Divanı (Concordance and Functional Dictionary)

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Tez yazma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu beyan ederim.

Yazar Adı Soyadı: Esra BULDUK

İmza:

T.C.

AKSARAY ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

JÜRİ ONAY SAYFASI

Esra BULDUK tarafından hazırlanan “Ereğlili Türâbî Divanı (Bağlamlı Dizin ve İşlevsel Sözlük)” başlıklı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği /oy çokluğu ile Aksaray Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Bünyamin TAŞ

(Türk Dili ve Edebiyatı, Aksaray Üniversitesi)

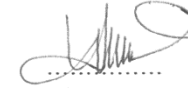
Üye: Doç. Dr. Mehmet Korkut ÇEÇEN

(İslam Tarihi ve Sanatları, İnönü Üniversitesi)

Üye: Dr. Öğr. Üyesi Hasan EKİCİ

(Türk Dili ve Edebiyatı, Aksaray Üniversitesi)

İmza

Tez Savunma Tarihi: 18.07.2018

Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun 16.08.2018 tarih ve 2018/38-02 sayılı kararı ile onaylanmıştır.

Öğrencinin

Adı Soyadı

İmza

Esra BULDUK

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

Dr. Öğr. Üyesi Sevilay USLU DİVANOĞLU

İmza

ÖNSÖZ

Osmanlıda modernleşme eğiliminin bariz bir şekilde temayüz ettiği 18. asrın sonundan itibaren hayatın her alanında olduğu gibi edebiyat sahasında da geleneği/mevcudu sorgulama ve yerine “yeni”yi ikame etme çabaları başgöstermiştir. Klasik Türk şiiri bağlamında geleneği sorgulama ameliyesi daha çok “anlaşılabilirlik” ve “toplumsallık” kavramları üzerinden yürümüştür. Osmanlının modern edipleri “yeni” bir edebiyat inşa ederken “eski”yi terk etmenin gerekçesini eskinin anlaşılmaz ve toplumdandan/insandan uzak olması iddiası üzerine kurmuşlardır. Bu iddia, Cumhuriyet döneminde daha da güçlenerek sürdürülmüştür. Son yıllarda pek taraftar bulamasa da söz konusu tartışmalar bağlamında klasik Türk şiirinin anlaşılmaz ve toplumdandan uzak olduğu savı günümüze kadar canlılığını korumuştur.

Klasik Türk şiirinin anlaşılmaz ve toplumdandan/insandan uzak olduğu savının kadük bir iddia olduğu bugüne kadar yapılan birçok çalışmayla ortaya konulmuştur. Ancak söz konusu çalışmalar doğal olarak bütüncül bir tablo ortaya koymaktan da uzaktır. Zira binlerce eserden müteşekkil bir edebiyat mirasının bir araştırmacı tarafından bütüncül bir tasviri mümkün değildir. Bunu başarmak, ancak kalabalık bir işbirliği grubunun varlığıyla mümkün olabilir. Bu çalışma grubunun, artık kadük bir iddia olan klasik Türk şiirinin anlaşılmazlığı ve toplumdandan/insandan uzak olması tartışmalarının ötesine geçip söz konusu edebiyatın anlam dünyasını bütünüyle ortaya koymaları ise asıl gerekli olanıdır. TEBDİZ projesinin ortaya çıkması, bu gerekliliğin tazyikiyle olmuştur.

TEBDİZ projesi, klasik Türk edebiyatının bütün malzemesini bir arada görebilmeyi mümkün kılan bir altyapı tasarımı üzerine tesis edilmiştir. Proje kapsamında, klasik Türk edebiyatı şemsiyesi altında üretilen her bir eser, anlamlı en küçük yapı birimine kadar ayrıntılı bir şekilde tahlile tabi tutulmaktadır. Genel ağ üzerinden yürütülen projeye katılan her araştırmacı, bir eseri anlamlı en küçük yapı birimine kadar kıritalize etmek suretiyle sisteme yükleyip ilgili eserin bağlamı dizin ve işlevsel sözlüğünü oluşturmaktadır. Bunu yaparken metinde geçen her kelime bağlamına göre anlamlandırılıp birleşik şekilde alınan kelimelerin deyim, atasözü, kalıp ifade vs. gibi türlerden hangisine ait olduğu belirtilmektedir. Bu çalışmada da TEBDİZ projesi kapsamında *Ereğlîli Türâbî Divanı*'nın bağlamı dizin ve işlevsel sözlüğü oluşturulmaya çalışılmıştır.

Eređli Tūrâbî Divanı'nın çeviriyazılı metni Cihan Okuyucu tarafından hazırlanmıştır. Divanda Tūrâbî'ye ait 46 gazel, 14 müseddes, 1 muhammes, 213 tarih ve karışık olarak verilmiş 23 tane kıta-nazm-müfret bulunmaktadır. Ayrıca divanın sonunda Tūrâbî'nin ođlu Riyâzî'ye ait 29 şiir bulunmaktadır. Çalışma kapsamında Riyâzî'ye ait şiirlerin de bağlamlı dizin ve işlevsel sözlüğü oluşturulmuştur.

Çalışmanın birinci bölümünde Tūrâbî ve Riyâzî'nin biyografik bilgileri ile birlikte edebi şahsiyetleri ele alınmakla birlikte, bu iki şairin şiirlerindeki bazı tespitlere yer verilmektedir. İkinci bölümde divan metninin bağlamlı dizin ve işlevsel sözlüğü yer almaktadır.

Çalışmada Times New Roman fontu kullanılmıştır. Çalışmanın giriş bölümü ve birinci bölümü 12 punto, sözlük bölümü ise hacimsel olarak makul seviyede tutulmak amacıyla 10 punto olacak şekilde düzenlenmiştir. Metin içerisinde kaynak gösterirken ve kaynakça bölümü oluşturulurken American Psychological Association (APA 6) yöntemi kullanılmıştır.

Son olarak TEBDİZ projesinin kullanılmasıyla ilgili her hususta bıkmadan bana yardımcı olan Esra KILIÇ'a TEBDİZ projesinin yürütücüsü Prof. Dr. İsmail Hakkı AKSOYAK'a teşekkür ederim. Ayrıca çalışma sürecindeki tüm yardımlarından ve çalışmada yer alan Farsça şiirleri bağlam kapsamında anlamlandırma işlemini yapmış olmasından dolayı danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Bünyamin TAŞ'a teşekkürlerimi sunarım.

AKSARAY ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EREĞLİLİ TÜRÂBÎ DIVANI (BAĞLAMLI DİZİN VE İŞLEVSEL
SÖZLÜK)

Yüksek Lisans

Esra BULDUK, Aksaray 2018

ÖZET

Türk şiir tarihinin en uzun soluklu dönemi *Klasik Türk Edebiyatı* adı altında incelenen dönemdir. *Kutadgu Bilig*'i bu dönemin ilk eseri kabul edecek olursak dokuz asır boyunca süreklilik arz eden ve bu uzun macerası esnasında pek çok farklı kaynaktan beslenen klasik Türk şiiri zengin bir anlam dünyası tesis etmiştir. TEBDİZ projesi, söz konusu anlam dünyasının en geniş manasıyla keşfedilmesini amaçlamaktadır. Proje, Ankara Gazi Üniversitesi tarafından desteklenmektedir. TEBDİZ kısaltmasının açılımı ise “*Tarih ve Edebiyat Metinleri Bağlamlı Dizin ve İşlevsel Sözlüğü*” şeklindedir. Proje katılımcıları, proje kapsamında inceledikleri metinlerde yer alan kelimelerin her birini bağlam içerisinde anlamlandırmayı ve işlevsel sözlüğünü oluşturmayı hedeflemektedir. Projenin her bir aşaması, diğer bütün çalışmalarla birlikte projeye ait genel ağ sayfası üzerine yapılan kayıtlarla sürdürülmektedir. Bu çalışmada da Cihan Okuyucu tarafından çeviri yazılı metni yayımlanan *Ereğlili Türâbî Divanı*'nın TEBDİZ projesi kapsamında bağlamlı dizini ve işlevsel sözlüğü yapılmıştır. Mezkûr eserde yer alan kelimelerin her biri bağlam kapsamında anlamlandırılıp genel ağ sayfası üzerinden kayıtları yapılarak eserin kelime hazinesi ortaya konulmaya çalışılmıştır. Böylece klasik Türk şiirinin kavram ve anlam dünyasının bütüncül görünümünün elde edilmesi çabalarına bir katkı sunulması amaçlanmıştır.

Bilim Kodu: 31402

Anahtar Kelimeler: Ereğlili Türâbî, Ereğlili Türâbî Divanı, TEBDİZ

Sayfa Adedi : 1173

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Bünyamin TAŞ

AKSARAY UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES
**EREĞLİLİ TÜRÂBÎ DİVANI (CONCORDANCE AND FUNCTIONAL
DICTIONARY)**

Esra BULDUK, Aksaray 2018

ABSTRACT

The longest period of Turkish poetry history is the period under the name of “*Classical Turkish Literature*.” If “*Kutadgu Bilig*” was to be considered as the first work of this period, The Classic Turkish Poetry which has been continued for nine centuries and benefited from various source during this period established a rich sense of meaning. The project of TEBDİZ is aimed at discovering the broadest sense of meaning. The project is supported by Gazi University in Ankara. The opening of the abbreviation of TEBDİZ is in the form of “*The Concordance and Functional Dictionary of History/Literature*.” The project participants aim at creating functional dictionary and making sense of each the words in the texts analyzed within the scope of the project in the context. Each step of the project is carried out with all other studies and records made on the projects general web page. In this study, concordance and functional dictionary were made in the context of the TEBDİZ project of *Ereğlili Türâbî Divanı* whose translation text was published by Cihan OKUYUCU. Each of the words included in the work mentioned above were interpreted within the scope of the context and records were made on the general web page and tried to present the vocabulary knowledge. Thus, it contributes to holistic concept of meaning in Classical Turkish Poetry.

Science Code: 31402

Key Words: Ereğlili Türâbî, Ereğlili Türâbî Divanı, TEBDİZ

Page Number: 1173

Supervisor: Dr. Öğr. Üyesi Bünyamin TAŞ

İÇİNDEKİLER

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU	i
ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI.....	ii
ÖNSÖZ.....	iv
ÖZET	vi
ABSTRACT.....	vii
İÇİNDEKİLER	viii
TABLoların LİSTESİ	x
KISALTMALAR	xi
TRANSKRİPSİYON HARFLERİ	xii
GİRİŞ	1
I. BÖLÜM (İNCELEME)	5
1.EREĞLİLİ TÜRÂBÎ	5
1.1. Hayatı	5
1.2. Eserleri	7
1.3. Edebî Kişiliği.....	8
1.3.1. Ereğlili Tūrâbî'nin Klasik Türk Şiir Geleneğiyle Olan İlişkisi.....	8
1.3. 2. Ereğlili Tūrâbî'nin Şiirlerinde Deyim, Kalıp İfade ve Argo	11
1.3.3. Ereğlili Tūrâbî'nin Şiirlerinde Dua	18
1.3.4. Ereğlili Tūrâbî'nin Şiirlerinde Öne Çıkan Dinî ve Tarihî Şahsiyetler	21
1.3.5. Ereğlili Tūrâbî'nin Şiirlerinde Tesirler	26
1.3.5.1 Ereğlili Tūrâbî'nin Şiirlerinde Mevlânâ Etkisi.....	26
1.3.5.2. Ereğlili Tūrâbî 'nin Şiirlerinde Bâkî Etkisi.....	28
1.3.5.3. Ereğlili Tūrâbî'nin Şiirlerinde Visâlî Etkisi	29
2. RİYÂZÎ	31
2.1. Hayatı	31
2. 2. Eserleri	32

2.3. Edebî Kişiliği.....	32
2.3.1. Riyâzî'nin Şiirlerinde Deyim, Kalıp İfade, Dua İfadesi ve Hadis	34
SONUÇ.....	37
II. BÖLÜM (SÖZLÜK).....	39
1. BAĞLAMLI DİZİN VE İŞLEVSEL SÖZLÜĞÜN KURULMASINDA TAKİP EDİLEN YÖNTEM	39
2. EREĞLİLİ TÜRÂBÎ DİVANI (BAĞLAMLI DİZİN VE İŞLEVSEL SÖZLÜK) ..	46
3. EREĞLİLİ TÜRÂBÎ DİVANI RİYÂZÎ'NİN ŞİİRLERİ (BAĞLAMLI DİZİN VE İŞLEVSEL SÖZLÜK).....	1045
KAYNAKÇA.....	1156

TABLULARIN LİSTESİ

Tablo 1. Ereğlili Tûrâbî'nin Şiirlerinde Deyim, Kalıp İfade ve Argo.....	12
Tablo 2. Ereğlili Tûrâbî'nin Şiirlerinde Dua İfadesi.....	19
Tablo 3. Riyâzî'nin Şiirlerinde Deyim, Kalıp İfade, Dua İfadesi ve Hadis.....	34

KISALTMALAR

bk.: Bakınız

Çev.: Çeviren

Düz.: Düzenleyen

G: Gazel

Haz.: Hazırlayan

K: Kıta

Ks: Kaside

N: Nazm

M: Müfred

MSD: Müseddes

MHMS: Muhammes

Ö.: Ölüm tarihi

T: Tarih

Tas.: Tasavvuf

TDK: Türk Dil Kurumu

TEBDİZ: Tarih ve Edebiyat Metinleri Bağlamlı Dizin ve İşlevsel Sözlüğü

vs.: vesaire

Yay: Yayınları

YEK: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı

YÖK: Yükseköğretim Kurulu

TRANSKRİPSİYON HARFLERİ

Āā: ا

Bb: ب

Cc: ج

Çç: چ

Dd: د

Ee: ا, ه

Ff: ف

Gg: گ, غ

Ğğ: غ

Hh: ح

Hh: خ

Iı : ی

İi : ی

Jj: ژ

Kk/Kk̄: گ, ک, ق

Ll: ل

Mm: م

Nn/Nñ : ن/گ

Oo: و, وا

Öö: و, وا

Pp: پ

Rr: ر

Ss/Sş/Ss̄ : س/ص/ث

Tt/Tt̄ : ت/ط

Uu/Ūū : و

Üü: و

Vv: و

Hh: ه

Yy: ی

Zz/Zz̄/Zz̄ : ز/ظ/ض/ذ

GİRİŞ

Bağlamlı dizin çalışmalarının ilk örnekleri İncil metinleri üzerine hazırlanan yayınlardan oluşmaktadır. Bu dizinlerin hazırlanmasının ana motivasyonu, kutsal metinde geçen kelimelerin her birini bağlam içinde görerek metnin daha iyi anlaşılmasına katkı sağlamaktır (Şenödeyici, 2017). Latince *concordance* tabiriyle ifade edilen bağlamlı İncil dizinlerinin ilki ise Dominikan tarikatının desteğiyle 1230 yılında, Hugo de Sancto Charo (ö. 1263) rehberliğinde hazırlanmıştır (Baker, 1969). İncil'in Latince metni üzerine hazırlanan bu ilk örnekten sonra Rabbi Isaac Nathan ben Kalonymus da 1447 yılında (baskısı 1524) İncil'in İbranice metni üzerine bağlamlı dizin hazırlamıştır (Hong, 1997). Bu ilk örneklerden sonra uzun bir süre İncil metinleriyle sınırlı kalan bağlamlı dizin çalışmaları, yakın zamanlarda diğer kutsal metinlere ve edebî metinlere de teşmil edilmeye başlanmıştır. 1916 yılında Arent Jean Wensinck, Theodorus Willem Juynboll ve Josef Horovitz'in liderliğinde başlatılan ve 1987 yılında tamamlanan hadis külliyyatı concordance çalışması (*el-Mu'cemü'l-Müfehres li-Elfâzi'l-Hadîsi'n-Nebevî*), İncil dışındaki diğer kutsal metinler üzerine yürütülen önemli bir çalışma olması bakımından burada örnek olarak anılabilir (Hatiboğlu, 2005).

Bir dilin ve o dille yapılan edebiyatın anlam ve üslûp özelliklerinin tespiti ile söz konusu dilin tarihsel sözlüğünün yazılabilmesi açısından edebî metinlerin bağlamlı dizin ve sözlüklerinin çıkarılması da son derece önem arz etmektedir. Bu ihtiyaçlardan hareketle Batıda 19. yüzyıldan itibaren edebî metinler üzerine de concordance çalışmaları yapılmaya başlanmıştır. 1875 yılında Horace Howard Furness tarafından yayımlanan Sheakespeare şiirlerinin bağlamlı dizini bu tür çalışmalarının dikkat çekici bir örneği olarak anılabilir (Şenödeyici, 2017). Aynı şekilde M. Sıddıkiyân ve E. Mîrabidînî tarafından Hâfız şiirleri üzerine hazırlanan ve 1987 yılında Tahran'da yayımlanan *Ferheng-i Vâjenumâ-yı Hâfız [A Concordance to the Poems of Hâfız]* adlı yayım da bu türden çalışmaların Doğudaki önemli bir örneği olarak burada zikredilebilir (Şenödeyici, 2017).

Türkiye'de yapılan ilk concordance çalışması ise 2007 yılında Furkan Öztürk tarafından hazırlanan *Bakî Divanı Sözlüğü [Bağlamlı Dizin ve İşlevsel Sözlük]* başlıklı doktora tezidir

(Öztürk, 2007). Öztürk'ün tezi İsmail Hakkı Aksoyak danışmanlığında tamamlanmıştır. Aksoyak, bu ilk çalışmayı müteakiben klasik Türk edebiyatı kapsamındaki diğer metinlerin de bağlamlı dizin ve işlevsel sözlüğünü çıkarmak adına benzer çalışmalara danışmanlık yapmıştır. Özer Şenödeyici tarafından hazırlanan doktora tezi de bu konudaki öncü çalışmalardan biridir (Şenödeyici, 2011). Aksoyak, mezkûr çalışmaların akabinde bu türden çalışmalarda elde edilen verilerin ortak erişimine imkân sağlamak ve bütün bir Türk edebiyatının bağlamlı dizin ve işlevsel sözlüğünü ortaya çıkarabilmek adına TEBDİZ (Tarih ve Edebiyat Metinleri Bağlamlı Dizin ve İşlevsel Sözlüğü) projesine öncülük etmiştir. Bu proje Türkiye'de bir ilk ve benzersiz olduğu gibi dünyada da en kapsamlı concordance çalışması olmaya adaydır.

TEBDİZ projesi, yukarıda da belirtildiği üzere İsmail Hakkı Aksoyak'ın koordinatörlüğünde internet ağı üzerinden yürütülmekte ve pek çok katılımcı bu proje kapsamında çalışma yaparak projede yer almaktadır. Proje kapsamında her araştırmacı bir metin belirlemekte ve bu metnin bağlamlı dizin ve işlevsel sözlüğünü oluşturmaktadır. Belirlenen metin ilk olarak Gentium Plus fontuyla yeniden dizilip metinde bulunan şiirlerin nazım şekilleri belirlenerek sisteme yüklenmektedir. Takiben sisteme yüklenen metnin anlamlandırma işlemine başlanmaktadır. Bunu yaparken de metinde geçen her kelime bağlam kapsamında anlamlandırılarak birleşik şekilde alınan kelimelerin deyim, atasözü, kalıp ifade vs. gibi türlerden hangisine ait olduğu tespit edilmektedir. Bu işlemin ardından çalışmanın sistem üzerinden yürütülen bölümü tamamlanmış olur. Sistem üzerinden tez çalışması yapan katılımcılar bu metinleri 3 değişik formatta Word dosyası olarak indirebilir ve indirdikleri bu Word dosyaları üzerinde gerekli gördükleri düzenlemeleri yapabilirler. Ayrıca tez hazırlayan katılımcılar çalıştıkları metinlerin kelime raporlarına, kelime grupları raporlarına, kelime sayıları raporlarına ve vezin raporlarına sistem üzerinden ulaşabilir, ulaştıkları bu raporları Word ve Excel dosyası şeklinde bilgisayarlarına indirebilir ve çalışmalarında bu raporlardan faydalanabilirler.

Proje genel internet ağı üzerinden yürütülen bir sözlük çalışması olduğu için kullanıcılar sisteme kayıt olmadan veya giriş yapmadan da sistemde istedikleri kelimelerin ve kelime gruplarının aramasını yapabilir, aradıkları bu kelimelerin sadece sözlük anlamını değil bağlam içindeki anlamını da görme fırsatını bulabilirler.

Hâlihazırda pek çok araştırmacı bu proje kapsamında bağlamlı dizin ve işlevsel sözlük çalışmalarına devam etmektedir. Biz de bu proje kapsamında Cihan Okuyucu tarafından

çeviri yazılı metni yayımlanan *Ereğlîli Tûrâbî Divanı*'nda (Okuyucu, 2004) yer alan Tûrâbî ve Riyâzî'ye ait şiiirlerin bağlamli dizin ve işlevsel sözlüğünü oluşturmaya çalıştık.

Divanda Tûrâbî'ye ait 46 gazel (1 tanesi Farsça), 14 müseddes, 1 muhammes, 213 tarih (1 tanesi Farsça) ve karışık sırayla verilmiş 23 nazım, kıt'a ve müfret bulunmaktadır. Bu 23 şiiirin 11'i kıta, 7'si nazım ve 5 tanesi müfrettir. Eserde kıta başlığı düşülen 8. şiiir şekil itibariyle nazm şiiir formuna uygun olduğundan tarafımızca düzeltilip nazm olarak sisteme girilmiştir. Çalışmamız kapsamında bu şiiirlerin bağlamli dizin ve işlevsel sözlüğü oluşturulmuştur ve oluşturulan bu sözlüğe Farsça şiiirler de dâhil edilmiştir.

Ereğlîli Tûrâbî, 17. yüzyılda Konya'da yaşamış olan bir şairdir. Şairin dil ve üslûp özellikleri vasat olarak nitelendirilmekle birlikte yaşadığı dönemde cereyan etmiş olaylarla alakalı kaleme aldığı tarih şiiirleri dolayısıyla da dikkat çekmiştir. Söz konusu tarih manzumeleri, doğaları gereği tarihî bir belge özelliği taşımaktadır. İlgili manzumeler, bu yönleriyle önem kazanmaktadır. Ayrıca çalışmamız, Anadolu'da yaşayan ve klasik Türk edebiyatı sahasında yetişen bir şairin üslubunun tespiti ve klasik Türk şiiir geleneğiyle alakasının gösterilmesi bakımından da önem arz etmektedir.

Divanın sonunda 1 kaside, 1 müseddes, 11 gazel (1 tanesi Farsça), 5 tarih, 4 kıta (1 tanesi Farsça, 1 tanesi Arapça), 7 müfret (2 tanesi Farsça) olmak üzere Tûrâbî'nin oğlu Riyâzî'ye ait 29 şiiir bulunmaktadır. Çalışmamız kapsamında Riyâzî'ye ait şiiirlerin de bağlamli dizin ve işlevsel sözlüğü oluşturulmuş ve oluşturulan bu sözlüğe Farsça şiiirler de dâhil edilmiştir.

Divanın sonunda yer alan ve Semtî isimli şair tarafından Tûrâbî için yazılan manzume, çalışmamızın amacına uygun olmadığı için bağlamli dizin ve sözlük kısmına dâhil edilmemiştir.

İcmalen söylenecek olursa, bu çalışmanın amacı; TEBDİZ projesi kapsamında *Ereğlîli Tûrâbî Divanı*'nda yer alan manzumelerin söz varlığının belirlenmesi yoluyla manzumelerdeki üslubu tasrih ederek eserin anlam dünyasını bilim dünyasına arz etmek ve böylece Türk edebiyatının bağlamli dizin ve işlevsel sözlük çalışmalarına da imkânlar ölçüsünde mütevazı bir katkı sunmaktır.

Yukarıda belirtilen amaç doğrultusunda hazırlanan çalışmamız iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Ereğlîli Tûrâbî ve onun oğlu Riyâzî hakkında biyografik bilgiler verilmiş, akabinde ise bu iki şairin şiiirlerinin bağlamli dizin ve işlevsel sözlüğü oluşturulurken tespit

edilen dil ve üslup özellikleri, tesirler vs. gibi bazı konulara değinilmiştir. Bu konuların yanısıra çalışmamızı genişletilerek Ereğlili Tûrâbî'nin şiirlerinde yer alan dualara, dini ve tarihi şahsiyetlere ve manzumelerdeki bazı hususların klasik Türk şiir geleneğinin genel temayülleriyle uygunluğuna dair tespitlere de bu bölümde yer verilmiştir. Ancak Riyâzî'ye ait manzumelerin sınırlı sayıda olması sebebiyle Riyâzî'nin eserleri üzerinde bu şekilde bir inceleme yapmamız mümkün olmamıştır. Çalışmanın ikinci bölümünde ise Tûrâbî'ye ve Riyâzî'ye ait şiirlerin bağlamlı dizin ve işlevsel sözlüğü yer almaktadır.

I. BÖLÜM (İNCELEME)

1.EREĞLİLİ TÜRÂBÎ

1.1. Hayatı

Klasik Türk edebiyatının temel kaynakları olan şüara tezkirelerinde ve Osmanlı döneminin diğer biyografi kaynaklarında Ereğlili Tūrâbî hakkında fazla bilgi bulunmamaktadır. Mevcut sınırlı bilgiler ve divanından hareketle elde edilen çıkarımlar ise daha önce şairin divanını yayımlayan Cihan Okuyucu tarafından etraflıca değerlendirilmiştir (Okuyucu, 2004). Tūrâbî hakkında Okuyucu'nun istifade ettiği kaynaklar dışında tarafımızca tespit edilen başka bir kaynak yoktur. Bu münasebetle çalışmanın bu bölümü Okuyucu'nun çalışmasının bir hūlasası hükmündedir.

Yakın dönem Osmanlı biyografi kaynaklarından biri olan *Kâmûsu'l-A'lâm*'daki bilgilere göre hicri onuncu asır Osmanlı şairi olan Tūrâbî'nin asıl adı Mustafa'dır. Memleketi ise Ereğli'dir. Şemseddin Sâmi, bu bilgiler dışında Tūrâbî'nin tarih manzumesi yazma konusunda maharetli olmasından söz etmiş ve şair Bâkî'nin kazaskerliği için yazdığı bir tarih beytini iktibas etmiştir:

“Tūrâbî (Mustafa Efendi): Onuncu karn-ı hicrî şuarâ-yı Osmâniyyesinden olup, Ereğlilidir. Latîf eş'ârî ve ale'l-husûs târîh söylemede mahâreti vardır. Şâ'ir-i şehîr Bâkî Efendi kâdî'asker olduğında söylediği şu târîh o cümledendir:

Ey Tūrâbî didi târîhin anun hâtif-i gayb

Bâkî olsun sana bu izz ü bu devlet bâkî (Şemseddin Sâmi, 1891: 1631)”

Okuyucu, *Kâmûsu'l-A'lâm*'dan yukarıya iktibas edilen metinden hareketle bu maddede adı geçen şairin üzerinde çalışma yaptığı şairle aynı kişi olduğunu tespit etmiştir. Zira Bâkî'nin kazaskerliği için Ereğlili Tûrâbî'nin düştüğü tarih, yukarıdaki beyitle üslûp yönünden örtüşmektedir.

Okuyucu, Konya Mevlânâ Müzesi yazmaları arasında bir mecmuada Tûrâbî'nin Meşâmî Beğ'in vefatı dolayısıyla Tûrâbî'nin düşürdüğü bir tarihin mevcut olduğunu ve aynı koleksiyondaki 'Mecmua-i Medayih-i Mevlânâ' adıyla kayıtlı bir başka mecmuada Tûrâbî adına tesadûf ettiğini söylemektedir. Akabinde Tûrâbî'nin düşürdüğü tarihlerin çoğunluğunun, Ereğli ve civarında cerayan etmesinden ve bu tarih manzumelerinde Celâlî İsyancılarından da çok sık bahsedilmesinden hareketle onun kuvvetli ihtimâl Konya Ereğlili olduğunu ifade etmektedir. Şairin şiirlerinde bu kadar çok tarihi olaylara yer vermesi onun şiirlerine tarihi bir vesika değeri katmaktadır.

Tûrâbî'nin ismi konusunda tek kaynak *Kâmûsu'l-A'lâm* değildir. Semtî mahlaslı şairin, Tûrâbî'nin oğlunun sünneti için düştüğü tarihte '*Mustafâ sünneti oldu icrâ*' demesi de Tûrâbî'nin gerçek adının Mustafa olduğunu göstermektedir. Bunun dışında Tûrâbî'nin oğlu Riyâzî'nin de bir şiirinde babasının adını Mustafâ şeklinde zikretmesi bu bilgiyi pekiştirmektedir (Okuyucu, 2004).

Hayatını nerede geçirdiği ve nelerle meşgul olduğuna yönelik elde kayda değer bir bilgi olmamakla birlikte Antalya'daki arkadaşlarına yazdığı mektup şeklindeki şiirlerden hareketle Tûrâbî'nin bir süre Antalya'da bulunmuş olduğu düşünülebilir (Okuyucu, 2004).

Diğer kaynaklarda soyu ve ailesi hakkında hiçbir bilgi bulunmayan Tûrâbî'nin ailesine dair bilgiler de yine mevcut divan nüshasından elde edilmiştir. Okuyucu'nun belirttiği üzere Tûrâbî'nin, asıl adı İdris olan ve şiirlerinde Riyâzî mahlasını kullanan şair bir oğlu vardır. Bundan başka Tûrâbî'nin Hızır adında bir oğlu daha vardır. Zira divanında 1013 (1604-1605) tarihinde vefât eden oğlu Hızır için de bir tarih mevcuttur. Riyâzî'nin söylediğine göre Şevval ayının 14. gününde genç yaşta ölen kardeşi Mehmed Efendi ise Tûrâbî'nin diğer oğludur. Ayrıca Okuyucu, Klasik Türk şiirinin son temsilcilerinden olan Ahmed Remzi Dede'nin de Tûrâbî'nin soyundan geldiğini ifade etmiştir (Okuyucu, 2004).

Okuyucu, şairin en eski ve en yeni şiiri arasında 43 yıl olduğunu tespit etmiş ve buradan hareketle ilk şiirini 20 yaşında yazdığını farz ederek onun vefâtı sırasında 65 yaşında olduğu kanısına varmıştır.

1.2. Eserleri

Ereğlilî Tûrâbî'nin bugün elde bulunan tek eseri Divanıdır. Divanın dışında başka eser/eserlerinin olup olmadığına dair bir bilgi yoktur. Divanın ise yalnızca bir nüshası bugüne ulaşabilmiştir. Nüshada hem Tûrâbî'ye hem de oğlu Riyâzî'ye ait şiirler bulunmaktadır.

Tûrâbî'ye ait olan şiirlerin bozuk bir nestalikle Riyâzî'ye ait şiirlerin ise talik hatla yazıldığı mevcut nüshaya göre divanda Tûrâbî'ye ait 46 gazel (1 tanesi Farsça), 14 müseddes, 1 muhammes, 213 tarih (1 tanesi Farsça) ve karışık sırayla verilmiş 23 nazım, kıta ve müfret bulunmaktadır. Bu karışık sırayla verilmiş 23 şiirin 11'i kıta, 7'si nazım ve 5 tanesi müfrettir. Eserde kıta başlığı düşülen 8'inci şiir, şekil itibariyle nazım türüne uygun olduğundan bu şiir sisteme girilirken tarafımızca düzeltilip nazım olarak sisteme yüklenmiştir. Çalışmamız kapsamında bu şiirlerin bağlamlı dizin ve işlevsel sözlüğü oluşturulmuş ve oluşturulan bu sözlüğe Farsça şiirler de dâhil edilmiştir.

Divanda 1 kaside, 1 müseddes, 11 gazel (1 tanesi Farsça), 5 tarih, 4 kıta (1 tanesi Farsça, 1 tanesi Arapça), 7 müfret (2 tanesi Farsça) olmak üzere Tûrâbî'nin oğlu Riyâzî'ye ait toplam 29 şiir bulunmaktadır. Çalışmamız kapsamında Riyâzî'ye ait şiirlerin de bağlamlı dizin ve işlevsel sözlüğü oluşturulmuş ve oluşturulan bu sözlüğe Farsça şiirler de dâhil edilmiştir.

Okuyucu'nun tespitine göre şiirlerin bulunduğu defter Tûrâbî'ye aittir. O vefat edince defter şairin oğlu Riyâzî'ye geçmiştir. Elde eserle ilgili tek nüsha oluşu ve bu nüshanın da bazı yerlerinin yıpranmış olması sebebiyle Okuyucu, yer yer eseri okumakta zorluk çektiğini ve bu nedenle şiirlerin bazı yerlerinin eksik olduğunu hazırladığı çalışmanın “*sunuş*” kısmında ifade etmiştir. Yine çalışmasının “*sunuş*” kısmında bu mecmuanın Dr. Mustafa Parlak'ın kişisel kütüphanesinde bulunduğunu belirtmiştir.

Okuyucu, nüshanın tasvifiyle alakalı olarak, sırtı ve kapakları yıpranmış üstü bez kaplı deri bir ciltten müteşekkil olduğunu, başta 20 varak bulunduğunu ve bu varaklardaki kağıt ve yazı çeşidinin muhtelif olduğunu, asıl bölümde yer alan kağıdın ise koyu krem renkli, orta kalınlıkta ve ekseriyâ talikle yazıldığını belirtmiştir. Yazı ve kağıdın niteliğinden hareketle nüshanın 17. yüzyıla ait olduğunu ifade etmiştir (Okuyucu, 2004).

1.3. Edebî Kişiliği

Türâbî'nin edebî kişiliği konusunda şüara tezkirelerinde ve Osmanlı döneminin diğer biyografî kaynaklarında herhangi bir değerlendirme bulunmamaktadır. Bu itibarla divanı üzerine bağlamli dizin ve sözlük olarak hazırlamış olduğumuz bu çalışmadan elde ettiğimiz veriler, şairin dil ve üslup özelliklerini ve bütünüyle edebî şahsiyetini tespit etmek hususunda temel hareket noktamız olacaktır. Nitekim bu tür çalışmalardan beklenen temel hususlardan biri de üslup çalışmalarına katkı sunmaktır. Dizin ve sözlük verilerinden hareketle şairin edebî kişiliğini değerlendirirken şairlerinin klasik Türk şiir geleneğiyle olan ilişkisine, şiirlerdeki vezin hususiyetlerine, deyimler ve kalıp ifadelerin kullanımına ve Türâbî'ye mahsus dikkat çekici diğer özelliklere dair başlıklar açılacaktır.

Tarih manzumeleri yazmak konusunda mahir, klasik Türk şiirinin yerleşik imgelerini kullanmak hususunda da herhangi bir zorluk çekmeyen ve bu edebiyatın ilgilileri tarafından sıkılmadan okunabilecek manzumeler yazan Türâbî, şiire orijinal hayaller ve buluşlar getirememiştir. Bu bakımdan Türâbî'nin şiiri tarihçilik özelinde kayda değer bir konuma yerleştirilirken diğer özellikleri bakımından klasik Türk şiirinin genel skalası içinde vasat bir konuma yerleştirilebilir. Şairin klasik Türk şiirinin klişeleşmiş unsurlarına olan vukufiyeti müstakil bir başlık altında gösterilmeye çalışılmıştır.

1.3.1. Ereğlîli Türâbî'nin Klasik Türk Şiir Geleneğiyle Olan İlişkisi

Osmanlı hanedanının ve Osmanlı devlet ricâlinin sanata ve sanatçıya yönelik hâmîlik görevi üstlenmiş olması klasik Türk edebiyatı döneminde yetişmiş olan şairlerin ekserisinin başta saltanatın merkezi İstanbul olmak üzere Bursa, Edirne vs. gibi şehirleri mesken tutmasına vesile olmuştur. Bu nedenle bu şehirler klasik Türk edebiyatının oluştuğu muhitler olarak kabul görmüştür. Bununla beraber Osmanlı imparatorluğunun hâkim olduğu bütün coğrafyalarda da klasik Türk şiir geleneğine uygun şiirler yazan şairler yetişmiştir. Merkezden uzakta olmasına rağmen nitelikli eserler kaleme alan ve şöhreti bütün diğer şairleri aşmış olan Fûzûlî bu durumun en bariz örneği olarak gösterilebilir.

Klasik Türk edebiyatı çerçevesinde şiirler kaleme alan Ereğlîli Türâbî, 17. yüzyılda Konya'da yaşamıştır. Yaşadığı yer itibariyle saltanatın merkezinden oldukça uzaktadır. Divanının bağlamli dizin ve işlevsel sözlüğünü oluşturmamız, şairin anlam dünyasını

ortaya çıkarmamıza ve bu vesileyle bazı tespitler yapmamıza olanak sağlamıştır. Buna göre Ereğlîli Tûrâbî'nin genellikle, klasik Türk şiir geleneğinin teamülleri uyarınca şiirler yazdığı görülmüştür. Bu durumla ilgili birkaç örnek vermeden önce verilen örneklerin daha iyi anlaşılabilmesi için klasik Türk şiir geleneğinin arka plan kültürüne kısaca değinmek faydalı olacaktır.

Klasik Türk şiir geleneğinin en önemli unsuru sevgili (ma'şûk) tipidir. Klasik Türk şiir geleneğinde sevgili genel olarak uzun boylu, ince belli, kırmızı dudaklı ve nokta gibi bir ağza sahip olacak şekilde tasavvur edilmiştir. Sevgilinin gözleri, kirpikleri ve kaşları bir savaş unsuruna teşbih edilmiştir. Örneğin sevgili bir yan bakışıyla aşığın canını alabilir ya da yaya benzeyen kaşları ve oka benzeyen kirpikleriyle aşığı kalbinden vurabilir ve rüzgârın da yardımıyla zülüfleri ile aşığı avlayabilir. Ereğlîli Tûrâbî de şiirlerinde klasik Türk şiir geleneğine uygun olan bu tasvirlerle sıklıkla yer vermiştir:

iki kemân:

Gazel 11

Mısra: 6

İki yay II sevgilinin kaşl.

Kaşları arasında şanki o hâl

Bir kemân-keş iki kemân oynar

ķāmet-i bālāñi: -ñ, -ı

Gazel 16

Mısra: 3

Uzun boylu (sevgili).

Reftāruñ ile ķāmet-i bālāñi görince

Ĥayretde ķalup serv-i dil-ārādan uşanduk

miyānuñ: -(u)ñ

Müseddes 10

Mısra: 9

Bel II sevgilinin ince beli.

Miyānuñ yād idüp müdur diyü çok ķıl ü ķāl itdüm

Hilāle ebruvānuñ beñzedüp yañlış ĥayāl itdüm

ḥasret-i la' lüñle:-(ü)ñ, -le

Nazm 6

Mısra: 2

Sevgilinin lal taşı gibi kırmızı olan dudağının özlemi.

Bezm-i ğamda firḫatüñle kārüm efgān oldı gel

Ḥasret-i la' lüñle her dem içdügüm ḫan oldı gel

ḫand-ı mükerrer:

Gazel 6

Mısra: 6

Tekrar tekrar kaynatılarak özenle yapılmış şeker, tatlı. II sevgilinin iki dudağı.

Tekrār iderse vaşf-ı leb-i yāri dil nola

La' l u dehānı ḫand-ı mükerrer degül midür

Klasik Türk şiir geleneğinde sevgilinin yüzünde bulunan “siyah ben” ise aşığı küfre (günâha) sürükleyen bir unsur olarak nitelendirilmiş ve sıklıkla sevgilinin bu fiziki hususiyeti üzerinde durulmuştur. Tūrâbî de sevgilinin bu vasfına şiirlerinde yer vermiştir:

iki ḫāl-i siyâh:

Gazel 11

Mısra: 3

(Yüzdeki) İki siyah ben.

Bir bisâṭ üzre iki ḫān oynar

Ruḫlarında şan iki ḫāl-i siyâh

Klasik Türk şiir geleneğinde sevgili yüzünde bulunan uzuvlar (kaş, göz, yanaktaki ayva tüyü vs.) genel olarak “günâhkâr ordusu” diye adlandırılmıştır. Tūrâbî’de gelenek dâhilinde bu şekilde kullanımlara yer vermiştir:

cünd-i siyeh-rū:

Gazel 10

Mısra: 8

Günâhkâr ordusu II aşığı cezbeden sevgilinin yüzündeki organlar (kaş, göz, yanaktaki ayva tüyü vs.) kastedilmektedir.

Şeb-revlik itdi kapladı Rûm illerin tamâm
Haţt-ı 'izârı cünd-i siyeh-rû degül midür

Klasik Türk edebiyatı geleneği dâhilinde, âşıkla maşûkun arasına giren her türlü canlı veya cansız varlık rakip olarak değerlendirilmiş ve rakip; şeytan, diken, köpek, kâfir vs. gibi çeşitli kötü nitelendirmelere tabi olmuştur. Bu durum Tûrâbî'nin şiirleri için de geçerlidir:

raķīb-i kâfiri:-i

Gazel 29

Mısra: 7

Kâfir rakip, suçlu, günahkar rakip; sevgiliyi âşıktan ayırma suçunu işlemiş olan, merhametsiz ve imansız rakip.

Kendüñe cânâ qarīb itme raķīb-i kâfiri
Hayr gelmez saña hergiz ol seg-i bed-nâmdan

hâr:

Gazel 19

Mısra: 6

Diken II rakip.

Raķībüñ nîşine şabr it dikenden
İşi birlige yetmek hâr ile gül-berg-i handānuñ

Sevgilinin halet-i rûhiyyesi ise aşığa sürekli olarak cefâ ve eziyet çektirmesi üzerine tasvir edilmiştir. Bu cefâ âşık için bir lütuftur. Asıl ilgisizlik aşığı öldürür. Bu sebeble âşık maşûkun ilgisiz olmasındansa cefâ çektirmesini arzu eder. Tûrâbî de şiirlerinde sevgilinin ilgisiz oluşunu dile getirmiştir:

ne cefâ vü ne vefâ eylesin:-(y)e, -sin

Müseddes 14

Mısra: 18

Ne cefâ etmek ne de vefa göstermek II sevgilinin ilgisizliği kastedilmektedir.

Baña yetmez mi bu devlet ki cefâ eylesin
Vây aña ki ne cefâ vü ne vefâ eylesin

1.3. 2. Ereğlili Tûrâbî'nin Şiirlerinde Deyim, Kalıp İfade ve Argo

Bir şairin dil ve üslup özelliğini tespit açısından eserlerinde kullanmış olduğu dil malzemesi son derece önemlidir. Bu bakımdan Tūrâbî'nin edebî şahsiyetini değerlendirirken şiirlerinde sık sık deyimlere ve kalıp ifadelere yer verdiğini belirtmek gerekir. Bu durum şiirde anlam zenginliğini pekiştiren bir durum olmakla birlikte şairin halk kültürüyle olan yakın irtibatını ve dile olan vukufiyetini de gösterir. Yine az da olsa argo ifadelerin de *Tūrâbî Dîvânı*'nda görülebildiğini söylemek gerekir.

Deyimler gerçek anlamlarından az da olsa uzaklaşmış kendine has anlam taşıyan yapılardır. Kalıp ifadeler ise Türkçede anlamı ve anlatımı kolaylaştırmak için belirli toplumsal olaylarda kullanılan dil birimleridir (TDK).

Argo ifadeler genellikle eğitimsiz insanların uygun olmayan yerde ve uygun olmayan zamanda kullandıkları sözlerdir (TDK).

Eserde Tūrâbî'ye ait şiirlerde tespit edebildiğimiz kadarıyla toplamda 122 tane kalıp ifade, 241 tane deyim, 86 tane dua ifadesi ve 3 tane argo bulunmaktadır. Bunların listesi aşağıda verilmiştir:

Kalıp İfade:

' Aceb mi	G9/7, T40/26
' Aceb midür	G6/3, M8/20
Ağlaruñ yoqdur	K7/2
Āh itmeye	MSD5/2
Āh u efgān eyler	MSD7/26
Ahşāma dek	G14/7
Atını sürse	T72/11
Āzürde oldı	G14/2
Bahār eyyāmı geldi	G4/1
Bahār irişdi	G8/1
Baş çeküp	K5/19
Baş üzre	T18/10
Başına tar itdi	T109/14
Ber-ğürdār ola	T28/6
Ber-țaraf oldı	T211/9
Bir pūla almaz	G43/4
Bir vech ile	G12/3
Bu nefsi-şūma uyup	MSD3/3
Bülbül figāna başladı	G8/5
Bülbüller feryād itse	G4/1
Cāmı şunar	G34/10
Cevr itme	K4/1
Cezb eyledüñ	G5/3
Cümle cihān halkını kırsalar	MSD1/22

Cürm-i bî-hisâb itdüm	MSD3/4
Def' itdi	MSD4/27
Der-be-der oldı	G42/6
Destüñe ayağı al	G24/1
Diñlerüñ yokdur	K7/4
Dıvân-ı Hâkka turduğum	G3/9
Dıvâne gönül uşlanmadı	MSD9/6, 12
Dünyâdan göçdi	T29/1
Efsâne itdi	G43/2
Eglenme gel	G21/1, 2, 4, 6, 8, 10
El irişmez	G41/9
El ur	G36/11
Elüñ irmez	MSD2/4
Esen geldüñ	G20/2
Gice gündüz	G41/2
Göñlümi kapdı	MSD7/7
Hâd yok	G38/1
Hâk olmadan	G34/9
Hâk olmuş	MSD6/28
Hâke yeksân eylediler	T109/30
Hayâtı buldı	G8/9
Hayr gelmez	G29/8
Hiç eşer yok	MSD6/13
Hüküm ider	K5/56
İgmâz eyledüñ	G12/9
İnkıyâd itdi	T109/5
Irağ ol	G28/9
Irağ oldum	K6/5, G25/7
Irağ olma	G23/3
Çan aqıtsun	T32/2
Kâr eyledüñ	MSD13/19
Kemân olmuş	G13/9
Çıyâma geldi	G10/5
Çulağına çalındı	MSD5/19
Çulı kurbânı olur	T40/25
Küy-ı yâre uçmağ ister	K6/9
Lâyık mı	K11/1
Mağlûmlar hâlin yoklamaz	G13/3
Menzil-i mağşûda ire	T19/3
Meyl-i dünyâ itmedi	T1/5
Mübtelâ kıldı	MSD10/25
Mürdeye cânlar bağışlar oldı	T10/4
Nâlân eyleyüp	K5/67
Nâz Eylediler	T10/5
Nâz ider	G11/2
Ne fâ'ide	G43/3
Neydügin bilmez	G27/1, 2, 4, 6, 8, 10

Niçe gün geçdi	G13/1
Oğ gibi kaçıp	G33/5
Ola mı	G45/4,6
Olur olmaz	G32/4
Pāy alsa	K5/33
Şaç u şaķaluñ yolındı	T180/8
Şād eyleyüp	MSD12/9
Şaķaluñ ağardı	MSD2/5, 11, 17, 23, 29
Şān virüp	T6/2
Sıne dögersek	MSD11/3
Sine dögüp	T51/7
Şular bulandı	G8/6
Şuya dökildi	T109/26
Ṭañ mı	N2/8, G4/1, T5/2, MSD11/16, T16/8, G18/8, T18/10, T47/4
Ṭañ mıdur	MSD13/9
Terk eyle	G44/9
Uğurı açık ola	T19/3
Yağdı yandurdı	MHMS1/3
Yig gelür	G29/2
Yimege yeter	K1/3
Yir kıomadı	G41/8
Yoluñda kıurbān olsun	T16/2
Zafer buldı	T210/15
Zālimlerüñ başını al	G15/11
Zulm itdilerse	T156/37

Deyim:

‘Aqlum gitdi	G9/9
‘Aşka düşmeyen	G27/1
Amān virme	T56/7, T156/22
Amān virmedüñ	T93/4
Arķa vir	T83/7
Ayağına yüz sürer	T117/5
Ayrı düşmek	MSD8/2
Ayru düşüp	MSD5/21
Bağrın deler	T56/2
Bağrumı deldi	MHMS1/14
Baş egerler	G31/5
Başuma tāk oldı	MSD8/3
Bayrām itmege	N2/7
Cān almağı	G41/3
Cān atup	T210/14
Cān bağışla	G8/10
Cān buldı	T34/3
Cān bulsa	T36/4

Cān virici	MSD1/21
Cāna yetdüm	K11/3
Cānum aǵzuma gelür	G41/6
Cihāna geldüm	MSD3/1
Cihāna gelmez	G45/10
Cihānı başlarına ıar itdi	T156/36
Da'vet itme	MSD12/19
Defteri dürildi	T185/5
Defterini dürdiler	T73/12
Dest urduǵum	G3/10
Dil döküp	G5/3
Dünyā gelmedi	T109/3
Dünyāya gelmeye	T25/6
Egri kılıcın çaldı	T162/2,8
El çekdi	T17/9, T67/6, T142/5
El çekdüñ	T157/1
El çeküp	MSD5/9,16
El virdi	T20/12, T71/11, T142/2, T213/5
El vire	T87/7
El virince	T16/9
El virmedi	T33/10, T150/8
El virüpdür	T66/2
El-vedā' itdi	MSD5/25
Elden gitdi	G15/15,17
Elin çekdi	T51/1, T186/10
Ellerine alıcaq	K4/3
Elümüz çekdük	G16/7
Farq itmedüñ	G26/7
Firār eyledi	MSD4/7
Firār itdi	T40/13, T156/6
Fırşat gözedür	G33/3
Fırşat virdi	N2/32
Ġam çekme	T67/1
Ġarq ide	T127/12
Ġark olsun	T105/7
Gögsin dögüp	G27/11
Göklere çıqsa	T127/5, T176/2
Göñlin yap	K4/2
Göñlin yıqma	MSD12/5
Göñlüm aqıtdı	G10/6
Göñlüm alan	G10/2
Göñlümi alduñ	M10/14
Göñlümüz egler	G1/6
Göz qarardup	G37/5
Göz yumdı	MSD5/9
Göz yumup	T187/2
Gözler kamaşur	G12/4

Gözlerümüz yolda alup	T51/8
Gözümüñ yaşına bakmaz	G12/7
Gözüñ aç	MSD1/6, 12, 18, 24, 30 MSD2/4
Gülüp oynardı	MSD5/8
aber vir	K5/35
aber virgil	G20/1, 2, 4, 6, 8, 10, 12, 14, 16, 18, 20, 22, 24
aberüñ yok	MSD2/6, 12, 18, 24, 30
addin bildüre	T160/6
arāb itdüm	MSD3/3
arāb oldu	G1/9,10
ātırın yap	MSD12/22
ayāt virdi	G39/10
ayretde alup	G16/4
ayretde alur	G12/5
ayretde alurdı	T15/8
ayretde odı	MHMS1/13
ayretde koyup	MSD10/15
Helāk olmış	MSD6/25
Helāk olsa	T47/4
icāb itdüm	MSD3/6
vāba varmış	G5/1
vāba varup	G43/5
adrini ne bilsün	T79/7
an aqladı	MSD9/7, T153/5
an aqlamaya	MSD7/9
an aqlasun	MSD13/6, 12, 18, 24, 30
ana ar eyleyüp	T155/5
ana girer	G20/14
anı dök	T186/6
anın döktiler	T109/29
anına girme	MSD12/8
anımı dökdukde	T71/15
anlar döktiler	T109/27
aşın atup	G5/1
ılıdan gediler	T210/41
ılıcın ekemez	T162/4
ılıla aldı	T109/15, T192/1,9
ul oldu	G14/4
ulı urbānı olurdı	T72/7
ulı ol	G44/10
ulı oldu	G44/1, 4, 8
ulı oldum	G44/2
ulı olsun	G44/6
urbān olduğum	G3/9
Maal almadı	MSD1/26
Māt ider	K10/4
Māt itdi	T18/6, T154/4

Meydāna çığdı	T156/30
Mihnet çekdüm	G29/3
Nem kapar oldu	G42/14
Perde çekildi	G40/8
Rağbet eyleñ	MSD1/16
Rağbet eyler	K5/59
Rağbet itdiler	K5/14
Rüyumuz şararsa	G43/3
Şafā sürsün	K6/3
şafāsın sür	G3/2
Şararup şolındı	T180/2
Şehid oldu	T39/2, T109/9
Selāmum alışından	G33/8
Şeref viridi	T100/2, T183/5, T195/12, T210/18
Sil süpür	T156/28
Silüp süpüre	G43/10
Sözin tut	G37/9
Sözün kes	K7/1
Ťakat getirmez	G21/6
Ta'lim itmiş	G41/3
Telef oldu	T186/4
Üstün olsun	T40/16
Yanına ıaldı	G15/13
Yanına ıalmaz	MSD12/10
Yelken açup	MSD7/8
Yire çalma	MSD12/25
Yirlere geçdüm	MSD3/6
Yola gitdi	MSD5/6, 12, 18, 24, 30
Yolında cān virsem	G3/6
Yolında kurbānı olsa	T199/6
Yuvadan uçdı	G1/10
Yüz bulup	G37/3
Yüz göstermedi	G40/5
Yüz sürdi	G42/17
Yüz sürer	G37/3
Yüz sürerüz	M11/28
Yüz sürmeden	T142/5
Yüz sürüp	MSD8/8
Yüz virme	G37/2, 4, 6, 8, 10
Yüz virmekde	G26/1
Yüze gülüp	K10/3
Yüzi güldi	T18/8
Yüzlerüm sürdüm	MSD8/19
Ťazar gelmez	G29/9

Argo:

Her bir kaħbe-zen	G15/9
Ĥorūs t*ş*ğı	K1/4
İtüñ adı var anlaruñ yokdur	K7/8

1.3.3. Ereğlili Tūrâbî'nin Şiirlerinde Dua

Dualar, Allah'a yalvarma-yakarış ve istek bildirmek için kullanılan ifadelerdir. Daha önce de belirtildiği üzere Tūrâbî'nin en ayırt edici özelliği çok tarih manzumesi yazmış olmasıdır. Bu durumun doğal bir sonucu olarak onun şiirlerinde dua ifadeleri oldukça sık yer bulur. *Ereğlili Tūrâbî Divanı*'nda çok sık rastaldığımız dualar, genelde tarih metinlerinde adına tarih düşürülen kişiler için edilmiştir. Burada bu duruma sadece birkaç örnek vermekle yetinilip akabinde dua ifadelerini içeren ayrıntılı tablo gösterilmiştir:

ĥudā ĥatādan ĥıfz idüp her dem nigeħbānı olsun:-sun

Tarih 27

Mısra: 7

Kelime Tipi: **Dua İfadesi**

Allah onu yanlıştan saklayıp her daim koruyucusu olsun.

Ĥatādan ĥıfz idüp her dem Ĥudā olsun nigeħbānı

Her işde enbiyālar evliyālar yāveri oldu

ĥudā üstādına raħmet eyleye:-(y)e

Tarih 132

Mısra: 12

Kelime Tipi: **Dua İfadesi**

Allah ustasına (Mustafa Ağa) merhamet etsin.

İtdi bennāsı binā'sın üstüvār

Eyleye üstādına raħmet Ĥudā

ĥudā 'ömriñi devletiñi ĥurma ziyād ide:-e

Tarih 64

Mısra: 12

Kelime Tipi: **Dua İfadesi**

Allah ömrünü, saadetini(mutluluğunu) durmadan artırsın.

Demidür eyler isek saña du'âyı her bār
'Ömriñi devletiñi turma ziyād ide Hudā

Dualar gazellerde ve diğەر türlerde ise klasik Türk edebiyatı geleneğine uygun olarak sevgili için edilmiştir. Örnek:

yā ilāhī ol civānuñ derd-i hicrin çekmesün:-me, -sün

Gazel 14

Mısra: 9

Kelime Tipi: **Dua İfadesi**

Ey Allah'ım o genç (sevgili) ayrılık derdini çekmesin.

Yā İlāhī ol civānuñ derd-i hicrin çekmesün

Kām-rān-ı vuşlat olsun yār-ı 'ālī-şānumuz

Divandaki Dua İfadeleri:

Bār-Hudā özini cümle belādan şaklaya	T55/6
Bār-ı Hudā rahmet ide	T118/8
Bār-ı Hudā 'azze ve cel 'ömrin efzün eyleye	T195/10
Bār-ı Hudā 'ömrini devletini ziyād ide	T37/7
Bār-ı Te'ālā saña uçmağı naşib eylesün	T157/3
Bār-ı Te'ālā üstümüzden sāyesın ırmasun	T82/11
Bārī Hudā cümle murādın hāşıl eyleye	T146/8
Bārī Te'ālā devlet ü 'ömrüñ mezid eyleye	T198/7
Bārī 'ömrin efzün eyleyüp hātarıdan şaklaya	T9/3
Celil devlet ü iclālını dāyım ziyād itsün	T116/4
Hāq devletle 'izzet ile devrin dāyım ide	T140/4
Hāq manşıbın yümñ-i sa'ādetle mübārek ide	T65/2
Hāq meskenini dār-ı cinān ide	MSD5/27
Hāq özin dāyım hātarıdan şaklaya	T197/7
Hāq senden rāzı ola	T70/2
Hāq Sulţān Aḫmedüñ devlet ü 'ömrin ziyād ide	N2/37
Hāq Te'ālā aña 'uqbāda 'ināyetler ide	T51/9
Hāq Te'ālā anı cennetde kāmkar eyleye	T171/8
Hāq Te'ālā ber-hürdār idüp 'ömrin efzün ide	T210/36
Hāq Te'ālā devletin gündend güne efzün ide	T82/9
Hāq Te'ālā devletiyle 'ömrin efzün eyleye	T30/3
Hāq Te'ālā devletiyle 'ömrin ziyād eylesün	T160/7
Hāq Te'ālā havf u hātarlardan şaklasun	G32/9
Hāq Te'ālā maqşüd u murādın hāşıl ide	T209/9
Hāq Te'ālā Murādın havf u hātarlardan şaklaya	T128/3
Hāq Te'ālā özini dāyım ide	T28/5
Hāq Te'ālā rühını şād eyleye	T187/7
Hāq Te'ālā vücudın var eyleye	T156/40

Hâliq-ı kevn ü mekân her demde murâduñ Vire	T21/8
Hâzret-i Haq aña Hızr u İlyâsı rehber ide	T120/9
Hudâ bu bezm-i 'âlî içre dâyimâ dil-şâd kılsun	T201/2
Hudâ dâyim haţâdan hıfz idüp nigejbânı olsun	T199/12
Hudâ dünyâda vü 'uqbâda kadrin a'lâ ide	T206/8
Hudâ Haţâdan hıfz idüp her dem nigejbânı olsun	T27/7
Hudâ her bâr ber-murâd eyleye	T178/6
Hudâ murâdâtın müyesser itsün	T48/5
Hudâ nigejbânı olsun	T189/10
Hudâ üstâdına rahmet eyleye	T132/12
Hudâ 'ömrin ziyâd itsün	T138/5
Hudâ 'ömrini devletini turma ziyâd ide	T64/12
Hudâ-yı Mennân hayr ile her murâdın vire	T19/4
Hudâ-yı Mute'al her demde dest-giri ola	T206/7
Hudâ-yı müte'al zât-ı şerifini hıfz ide	T55/5
Hudâ-yı zü'l-minen anı haţarlardan şaklasun	T177/2
Hudâyâ sen iki 'âlemde murâdın hâşıl eyle	T153/8
Hudâyâ 'ömr-i bâki vir	T68/5
İlâh meskenin Dârü's-selâm itsün	T94/2
İlâhî iki 'âlemde dâver kıl	T54/1
İlâhî 'ilm ile 'âlemde maḥdüm-ı mükerrerem kıl	T68/7
İlâhî 'uqbâda meskenin dâru'l-emân eyle	T93/13
Kâm-rân-ı vuşlat olsun	G14/10
Luţf-ı Haq verd-i rüyin gül gibi ḥandân ide	T141/8
Meskenin Dâru's-selâm it	MSD13/28
Mevlâ anı dâyim ḥavf u ḥaţardan şaklasun	T161/7
Mevlâ anı dâyim ḥavf u ḥaţardan şaklaya	T120/10
Mevlâ bi-ḥaqq-ı nâm-ı Faḥreddin Mu'ammer eyleye	T68/4
Mevlâ dünyâda vü 'uqbâda murâdın vire	T118/6
Mevlâ her nefes üstâdına rahmet eyleye	T114/9
Mevlâ iki 'âlemde murâdın hâşıl ide	T89/9
Mevlâ o sâlâr-ı güzünün dünyâda ve 'uqbâda murâdâtın vire	T53/8
Mevlâ sâlim eyleyüp vücüdün ḥaţardan şaklasun	T190/2
Mevlâ zât-ı şerifini ḥaţardan şaklasun	T38/6, T142/8
Mevlâ zât-ı şerifini ḥaţardan şaklaya	T15/6
Mevlâ zât-ı şerifünü ḥaţardan şaklaya	T207/4
Mevlâ ziyâd ide	K9/6
Mevlâ-yı celil iki 'âlemde murâdın vire	T61/6
Mevlâ-yı kerim iki 'âlemde murâdın vire	T9/4
O Hudâ-yı ma'būd anı ḥaţardan şaklasun	T47/6
Ol Ḥayy-ı vedūd 'ömrini devletini artura	T47/8
'Ömri çoğ olsun	T156/15
Rabb-ı celil 'ömrin efzün eyleye	T133/4
Şubḥân anuñ 'ömrin efzün ide	T136/10
Umaruz kim maḳâmı cennet ola	T17/5

Üstâdına rahmet ola	T8/8
Yâ İlâhî ol civānuñ derd-i hicrin çekmesün	G14/9
Yâ Rab anuñ ikliñ-i ser-tâcın felekden yüce kıl	T154/8
Yâ Rab rûhını şâd eyle	M13/27
Zıll-ı Hudâ ebed üstümüzden zâ'il olmasun	T129/8

1.3.4. Ereğlili Türâbî'nin Şiirlerinde Öne Çıkan Dinî ve Tarihî Şahsiyetler

Allah tarafından insanlığa gönderilen son peygamber olan Hz. Muhammed tabii olarak klasik Türk şiirinde en çok mevzubahis edilen şahsiyetlerdendir. Bu itibarla klasik Türk edebiyatında Hz. Muhammed'in muhtelif vasıflarına ve mucizelerine sıklıkla telmihte bulunulur. Türâbî'nin şiirlerinde de unvanları aracılığıyla Hz. Muhammed'in adı sıklıkla geçmektedir. Örnek:

ol fahr-ı cihānuñ:-(u)ñ

Tarih 60

Mısra: 3

O cihanın övünç kaynağı, o kainatın şereflişi (Hz. Muhammed).

Gezdüñ ol Faħr-ı cihānuñ cā-be-cā menzillerin

Halkımı itdüñ ziyāfet Hâk vire ecr-i cezîl

ol resül-i kâ'ināta:-a

Tarih 83

Mısra: 9

O kainat Resulü (Hz. Muhammed).

Ol Resül-i kâ'ināta kıl hemîşe istinād

Tüşe-i tevħîd ü ihlâsı hemân zād

Hız. Muhammed'in vefatında sonra İslamiyette öncülük vazifesini sırasıyla Hız. Ebubekir, Hız. Ömer, Hız. Osman ve Hız. Ali icra etmiştir. Bu dört büyük halifenin adları ve vasıfları klasik Türk edebiyatında telmih yapılan unsurlar arasındadır. Klasik Türk şiirinde bilhassa Hız. Ebubekir sadakati, Hız. Ömer üstün adalet anlayışı, Hız. Osman edebi ve Hız. Ali ahlakı ve yiğitliği ile anılmaktadır. Örnek:

bü-bekr ü 'alî-sîret ü dād ile 'ömer oldı:-dı

Tarih 96

Mısra: 7

Hz. Ebu Bekir (gibi) muhabbetli ve Hz. Ali (gibi) ahlaklı ve Hz. Ömer (gibi) adaletli olmak II Karaçelebizade'nin özellikleri halifelerin özellikleri üzerinden anlatılmıştır.

Oldı Bū-Bekr ü 'Alī-sīret ü dād ile 'Ömer
Virdi 'ilmiyle Ḥudā aña ḥayā vü edebi

Dört büyük halifeden sonuncusu olan Hz. Ali'nin oğlu Hz. Hüseyin'in başına gelen elim Kerbela hadisesine de klasik Türk şiirinde sıklıkla telmih yapılmıştır. Tūrâbî'de de bu durumun örneklerine rastlanır. Örnek:

ḥüseyn 'aşkına: -l, -n, -a

Tarih 117

Mısra: 1

Kerbela şehidi Hz.Hüseyin aşkına.

Uluşışlada yapıdı çeşme Āşaf
Ḥüseyn 'aşkına ḥayr itdi Şanādan

Klasik Türk edebiyatı metinlerinin genelinde olduğu gibi Ereğlili Tūrâbî de şiirlerinde diğer peygamberlere sıklıkla yer vermiştir.

Hz. İsa: Klasik Türk edebiyatında Hz. İsa'nın en çok üzerinde durulan yönü ölümlere nefesiyle can vermesi hadisesidir. Hz İsa'nın bu vasfı maşûka yüklenmiştir. Çünkü âşığın derdine hiçbir tabib devâ bulamazken maşûk tek bir nefesiyle âşığa yeniden hayat verir. Ereğlili Tūrâbî'nin şiirlerinde de bu şekilde tasvir edilmiştir. Örnek:

'İsī-dem:

Gazel 39

Mısra: 9

Hz. İsa'nın nefesi II sevgili. Tanıkta Hz. İsa'nın nefesiyle ölümleri diriltmesine telmih vardır.

'İsī-dem oldı la'line irişdi Ḥızr-ı ḥat
Virdi ḥayāt mürdelere mu'cizāt ile

Hz. Nuh: Kur'anda Ankebut suresinde, Hz. Nuh'un kavmini Allah'ın yoluna yöneltmek için 950 yıl kavminin arasında yaşadığı açıkça belirtilmektedir (Ankebut, 29/14). Daha sonra kavmi sapkınlıklarına devam edince Allah, Hz. Nuh'tan bir gemi yapmasını istemiştir. Hz. Nuh da bu emre uyararak bir gemi inşa etmiştir. Hz. Nuh'un ailesi, Hz. Nuh'a

inananlar ve her türlü mahlukâttan bir çift gemiye binerek yıllarca ardı arkası kesilmeyen yağmurlarla teşekkül eden bir fırtınadan kurtulmuşlardır (Levend, 2015). Klasik Türk edebiyatında bu kıssa pek çok şair tarafından teşbih veya telmih unsuru olarak kullanılmıştır. Aşağıda yer verilen örneklerden biri Hz. Nuh'un uzun süre yaşamasıyla alakalı diğeri ise onun sapkınlıktan vazgeçmeyen kavmine gönderilen tufanla alakalıdır. Örnek:

biñ yaşasın:-sın

Tarih 155

Mısra: **2**

Uzun ömürlü olmak II Hz. Nuh gibi bin yıl yaşamak.

‘Ömri dāyim Naşūh Pāşānuñ

Biñ yaşasın cihānda hem-çün Nūh

nūh tūfānı kopardı:-dı

Müseddes 7

Mısra: **28**

Hz. Nuh'un tufanını koparmak II büyük bir bela, keder ve sıkıntıya sebep olmak.

Pür olup seyl-i sirişkümle kamu mülk-i cihān

Nūh tūfānı kopardı başuma eşk-i revān

Hz. Süleymân: Süleymân peygamberin en bilindik özelliği insan, hayvan, cin, peri vs. bütün yaratılmış canlılara ve tabiata hükmetmesidir. Süleyman peygamber aynı zamanda bir padişahdır ve kendisinde bütün bu canlıları yönetmesine yardımcı olan bir güç yüzüğü bulunur (Levend, 2015). Tūrâbî'nin şiirinde de Süleymân peygamberin tahtına bir gönderme yapılmaktadır. Örnek:

evreng-i süleymānı:-ı

Tarih 40

Mısra: **20**

Hz. Süleyman (a.s.)'a ait taht.

Nedür bu tarz-ı şāhāne yedinde hatem-i kudret

Nişīmen eylese lāyıkdur evreng-i Süleymānı

Ereğlîli Tûrâbî Divanı'nda tarihi şahsiyetler, genelde adına tarih düşürülen kişiyle kıyaslama unsuru olarak kullanılmış ve adına tarih düşürülen kişiler bu kıyaslamadan daima galib olarak çıkmışlardır.

Dârâ: “İran’ın Keyaniyan sülalesinin dokuzuncu ve sonuncu mensubudur. İskender’le yaptığı yaptığı savaş sonucu mağlup olmuş ve kaçarken de ölmüştür (Levend, 2015).” Ereğlîli Tûrâbî, adına tarih düştüğü kişiyi bu ünlü hükümdarla kıyaslayarak ona övgüde bulunmuştur. Örnek:

dârâ:

Tarih 15

Mısra: 8

Eski İran'ın meşhur bir şahı olup mecazen hükümdar manasına da gelir.

Nedür o tabl u ‘alemler nedür o hayl u haşem
Görse dârâtını hayretde kalurdu Dârâ

Hâtem-i Tâî: Ünlü Arap şairlerinden ve reislerindedir. Cömertliğiyle ün salmıştır (Levend, 2015). Ereğlîli Tûrâbî, adına tarih düşürdüğü kişiyi övmek için Hâtem-i Tâî ile kıyaslar ve adına tarih düşürdüğü kişiyi üstün tutar. Örnek:

hâtem-i t̄âyũñ:-(u)ñ

Tarih 93

Mısra: 11

Cömertliğiyle meşhûr Hâtem-i Tâî Hz. Abdullah bin Sa’d (Hâtem-i Tâî), altıncı asrın sonunda, yedinci asrın başında yaşamış, cömertliğiyle meşhûr bir Arap şâiri ve kabîle reîsidir. Hâtem-i Tâî, Arap, İran ve Türk edebiyâtında zenginlik, cömertlik, hayırseverlik timsâli olarak kullanılır.

Hâtem-i T̄âyũñ sehâda defter-i cûdın dürüp
‘Asker-i İslâma dünyâda sipeh-sâlâr idi

Hızır: Hızır’ın ölümsüzlük suyunu (âb-ı hayât, bengisu) içip ölümsüzlüğe kavuştuğuna dair telmihler klasik Türk edebiyatında da oldukça yoğun bir şekilde işlenmiştir (Levend, 2015). Tûrâbî de şiirinde bu hadiseye telmihte bulunmuştur. Örnek:

hızır:

Tarih 109

Mısra: 10

Âb-ı hayat içtiği için ölümsüzlüğe erdiğine, bereketi temsil ettiğine ve kul sıkıştığında imdadına yetiştiğine inanılan kimse.

Dîn uğurında gazâlar eyleyüp oldı şehîd

Hzır elinde Şeyh efendi içdi âb-ı kevseri

Hüseyin Baykara: Horasan'da hükümdar olan Baykara, Timur sülalesine mensuptur. Sanata ve sanatçıya çok değer verip bu konuda hâmilik vazifesini üstlenmiştir. Şiirde daha çok tertip ettiği eğlence meclisleri (Baykara meclisleri) dolayısıyla anılmıştır. Dönemin ünlü şairi Ali Şî'r Nevâyî ile dostluğu dillere destan olmuştur. Klasik Türk edebiyatında da adından sıkça bahsedilmiştir (Levend, 2015). Ereğlili Tûrâbî de 20. gazelinde Hüseyin Baykara'ya telmihte bulunmuştur. Örnek:

hüseyin-i baykaramuzdan: -muz, -dan

Gazel 20

Mısra: 2

Hüseyin Baykara.

Eyâ bād-ı şabâ ol dil-rübāmuzdan haber virgil

Esen geldün Hüseyin-i Baykaramuzdan haber virgil

Kahramân: İran hükümdarlarından Tarhmus'un oğlu olup 'Kahramân-ı Kâtil' lakabını almış bir pehlivandır. Efsanevi maceraları dolayısıyla İranlı şairler adından sıklıkla bahsetmişlerdir. Klasik Türk edebiyatının faydalandığı kaynaklardan birisinin de Fars edebiyatı olması vesilesiyle klasik Türk edebiyatı dönemi şairleri de bu kişinin adını eserlerinde sıklıkla zikretmişlerdir (Levend, 2015). Ereğlili Tûrâbî de adına tarih düşürdüğü kişiyi övmek için onu Kahramân'a benzetmiştir. Örnek:

kahramân:

Tarih 72

Mısra: 14

Küçük yaşlarda devler tarafından kaçırılarak yetiştirilen ve bir gün suda aksini görerek kendisinin devler gibi olmadığını farkederek onların yanından kaçıp şehre gelen ve orada pek çok kimseyi öldürmesinden dolayı Kahraman-ı Kâtil diye bilinen mitolojik karakterdir. Rüstem tarafından öldürülür.

‘Ömri çün ƣaddi ziyâd olsun dinildi târîhi

Oldı Aħmed Beg bu gün ceng içre hem-çün Ƙahramân

Nuşirevân: Sasani sülalasına mensup ünlü İran şahıdır. Adaletiyle nam salmıştır (Levend, 2015). *Ereğlili Tûrâbî Divanı*’nda da bu özelliğiyle yer almıştır. Örnek:

nûşirevânuñ:-(u)ñ

Tarih 184

Mısra: 6

İran ’ın Sasani sülâlesinden, adaletiyle ün salmış bir hükümdar. Tanıklarda adalet timsali olarak kullanılmıştır.

‘Adl u dâdıyla bulursa yiridür şöhet-i tām

Nāmı ‘âlemde hemân Nûşirevânuñ ƣaldı

Zâloğlu Rüstem: Şark edebiyatında kuvvet ve cesaretin timsali olarak bilinen Firdevsî’nin Şeh-nâme’inde de adı sıklıkla geçer (Levend, 2015). Ereğlili Tûrâbî onun kuvvetine telmihte bulunarak şiirlerinde ona da yer vermiştir. Örnek:

rüstem-şalâbet:

Tarih 185

Mısra: 3

Sağlam Rüstem II Şark edebiyatında kuvvet ve cesaretin timsali olarak bilinen ve Zaloğlu Rüstem diye veya "Rüstem-i Sistani" nâmiyle meşhur İran’lı bir kahramandır.

Göreydi şānuñ ey Rüstem-şalâbet

Yirin gür eyler idi Sām u Behrām

1.3.5. Ereğlili Tûrâbî’nin Şiirlerinde Tesirler

Ereğlili Tûrâbî’nin şiirlerinde Bâkî, Mevlânâ, Visâlî Efendi etkisi belirgin durumdadır (Okuyucu, 2004). Divanda Ereğlili Tûrâbî tarafından şair Visâlî için 11 tarih, Bâkî içinse 3 tarih düşürülmüştür. Mevlânâ ve Mevlevîlik ile ilgili unsurlara ise pek çok şiirde rastlanılmaktadır.

1.3.5.1 Ereğlili Tûrâbî’nin Şiirlerinde Mevlânâ Etkisi

Mevlânâ Celâleddin Rûmî (ö. 1273), 13. yüzyılda yaşamış önde gelen Türk tasavvuf şairlerindedir. Farsça kaleme aldığı *Mesnevi-i Mânevi* isimli eseriyle tanınır. Mevlânâ'nın öğretileri onun ölümünden sonra oğlu Sultan Veled tarafından ilkeleştirilmiş ve bu ilkeler doğrultusunda Mevlevîlik tarikatı kurulmuştur. Varlığını uzun süre devam ettiren bu tarikat öğretilerini pek çok şaire, devlet ricâline ve halka benimsetmiştir. (Kartal & Şentürk, 2012)

Ereğlîli Tûrâbî Divanı 'nda yer alan şiirlerde Mevlânâ ve Mevlevîlik etkisi net bir şekilde görülmektedir. Bu bölümde divanda yer alan Mevlevîlikle ilgili unsurların birkaçına yer verilmiştir. Örnek:

mevlâyî:

Müseddes 11

Mısra: 3

Mevlevî.

Def gibi sîne dögersek nola ey Mevlâyî
Çıkmazuz dâyireden gerçi olup rüsvâyî

ney:

Tarih 51

Mısra: 8

Ney, içi yanık kamış.

Def gibi sine dögüp ağlaşalum nâle idüp
Ney gibi gözlerümüz yolda kalup gözler rāh

semâ' eyler:-r

Müseddes 11

Mısra: 16

Mevlevî dervişlerin bazı çalgılar ve okunan ilahiler eşliğinde icra ettikleri âyin.

Bizi 'ayb eylemeñüz zühde vedâ' eyler isek
Şevk ile zerre gibi tañ mı semâ' eyler isek

aña:-ñ, -a

Müseddes 11

Mısra: 2

O, kişi zamiri. II Neye üfleyen kişi kastedilmektedir.

Her kaçan neyzen-i ‘aşk üflese bir dem nāyı
Aña āheng iderüz derd ile hūy u hāyı

Şair divanında yer alan 11. müseddeste biz derken Mevlevîleri kastederek kendinin de Mevlevîliğe gönül verdiğini açık bir şekilde ifade etmiştir. Örnek:

bizi:-i

Müseddes 11

Mısra: 27

Birinci çokluk şahıs zamiri, biz. II Mevlevîler kastedilmektedir.

İbn-i vaqtüz bizi sen şanma ki ferdâyilerüz
Ey Tūrâbî sürerüz pâyine yüz pâyilerüz

1.3.5.2. Ereğlili Tūrâbî ‘nin Şiirlerinde Bâkî Etkisi

Bâkî 16. Yüzyılda yaşamış klasik Türk şiirinin en önde gelen isimlerinden biridir. Yaşadığı dönemde ve sonrasında *sultanu’ş-şuara* ünvanı ile anılmıştır. Edebiyatımızda aşıkâne, rind-meşrep ve yaşam dolu gazeller “Bâkî tarzı” ifadesiyle anılacak kadar edebiyatımızda etkili olmuştur. Bâkî’nin dil ve üslubu klasik şiirin zirvesini imler. Şiirleri özellikle ses yönüyle çok kuvvetlidir. (Kartal & Şentürk, 2012)

Ereğlili Tūrâbî’nin dil ve üslup özellikleri Bâkî’yle karşılaştırılmayacak kadar zayıf olsa da Bâkî’ye karşı bir hayranlığı olduğu kesindir. Ereğlili Tūrâbî şair Bâkî için 3 tane tarih düşürmüştür. Bu düşürülen tarihlerin yanı sıra şiirlerinde de sık sık onun adını zikretmiştir. Bunlardan birkaçı burada örnek olarak verilmiştir. Örnek:

bâkî:

Tarih 26

Mısra: 4

16. yy'da yaşamış meşhur Divan Şairi. 2. Ezeli, ebedî, ölümsüz.

Ey Tūrâbî didi tārîhini hâtif fi’l-hâl

Bâkî kalmadı meded gitdi fenâdan göçdi

bâkî-i mîr-i sühan:

Tarih 168

Mısra: 1

Sözün miri Bâkî II söz (şiir) söylemede önde gelen isimlerden olan şair Bâkî kastedilmiştir.

Şeyh-i İslâm ile gitdi Bâkî-i mîr-i sühan
İkisi bir yılda tutdı çün beķā semtine rāh

bâkî:

Tarih 26

Mısra: 1

16. yy da yaşamış meşhur Divan Şairi.

O re'îs-i 'ulemā Bâkî idüp 'azm-i beķā
Hür u ğilmānı varup bezm-i şafāda ķoçdı

1.3.5.3. Ereğlili Tūrâbî'nin Şiirlerinde Visâlî Etkisi

Niğdeli bir şair olan Visâlî, *Vesiletü'l-İrfân (Kıyâfetnâme)* isimli eseriyle tanınır. Ölüm tarihi kesin olarak bilinmemektedir. Ereğlili Tūrâbî'nin yakın arkadaşıdır. Bu yüzden Tūrâbî, Visâlî için 11 tane tarih düşürmüştür. Bu metinlerden alınan örneklere aşağıda yer verilmiştir. Örnek:

vişâlî:

Tarih 195

Mısra: 1

Visâlî II Mehmet ismindeki şair Niğdeli olup kadılık ve müftülük yapmış. Ölüm tarihi ise 1030,1031 ve 1057 şeklinde ihtilaflı imiş. (Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü, s.530).

Ķahve-ĥâneñ ey Vişâlî özge tarz-ı bî-bedel
Eylemiş binā' sına ta'limi üstād-ı ezel

vişâliyle:-(y)le

Tarih 199

Mısra: 2

Visâlî II Mehmet ismindeki şair Niğdeli olup kadılık ve müftülük yapmış. Ölüm tarihi ise 1030,1031 ve 1057 şeklinde ihtilaflı imiş. (Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü, s.530).

Dilā ābād idüp serdār-ı ekrem taĥt-ı Yünānı
Vişâliyle müşerref eyledi mülk-i Ķaramanı

vişālî:

Tarih 204

Mısra: 1

Vişâlî II Mehmet ismindeki şair Niğdeli olup kadılık ve müftülük yapmış. Ölüm tarihi ise 1030,1031 ve 1057 şeklinde ihtilaflı imiş. (Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü, s.530).

Dilā özge maḳām itdi Vişālî

Binā' kıldı bu gün bir ıaşr-ı 'ālî

2. RİYÂZÎ

2.1. Hayatı

Kaynaklarda ve şüara tezkirelerinde Tûrâbî'nin oğlu Riyâzî'nin hayatıyla ilgili malûmât bulunmamaktadır. Kaynaklarda yer alan “*Riyâzî*” isimli şairlerin hayatları ile ilgili bilgiler ise üzerinde çalıştığımız şairle uyuşmamaktadır. Bu durumun bir neticesi olarak da Riyâzî'yle ilgili mevcut biyografik bilgilere eldeki divan nüshasından ulaşılmıştır.

Okuyucu, şairin şiirleri vesilesiyle elde ettiği bilgilerden hareketle onun Tûrâbî'nin oğlu olma ihtimalinin kuvvetli olduğunu belirtmiştir. Ve kendisini bu kanaata sevkeden hususları şu şekilde ifade etmiştir:

154. sayfada “*Riyâzî-i Ereğli*” başlığıyla verilen biri Arapça diğeri Türkçe iki kıta mevcuttur ki hemen altındaki müfred “*Müfred-i İdrisi'l-hakir*” başlığıyla verilmiştir. Bu iki isim tek şahsa ait olduğunu düşündürmektedir. Keza, s. 283’de Riyâzî’den, Li-müsveddihi başlığı ile verilen: “(...) firdevs içre ravza kıl bendeni/Hem-celîs-i hazret-i İdrîs-i ‘âlî-câ beni (R.13) mısraları şairin ismi ile mahlasını bir arada vermektedir (Okuyucu, 2004:11).

s.153-161 arasında yer alan “*Bed’ü'l-emâlî*’nin sonunda “*Ketebehu'l-fakîr İdris Bin Tûrâbî*” imzası yer alıyor ki bizi, yukarıda söylediğimiz, şairin Tûrâbî’nin oğlu olması tahminine sevk eden de budur (Okuyucu, 2004:11).

Okuyucu, çalışmasında Riyâzî’nin bir şiirinde oğlu Esad’ın doğum tarihinden bahsettiğine dikkat çekmiş ve akabinde de Riyâzî’nin bir başka şiirinden hareketle bu çocuğun birkaç yıl içinde vefat ettiğini saptamış. Ayrıca söz konusu şiirde şairin babasının adını tevriyeli olarak kullandığını belirtmiştir.

Ana rahminde eyleyince tulû‘

Târîhi Es‘âd doğdu “toğdı”, sene 1029/1619-20 (R.15)

Rıhlet edince ebî Es‘ad ile

Târîhi oldı Tûrâbî pederüm (Okuyucu, 2004)

2. 2. Eserleri

Ereğlîli Türâbî Divanı'nın sonunda 1 kaside, 1 müseddes, 11 gazel (1 tanesi Farsça), 5 tarih, 4 kıta (1 tanesi Farsça, 1 tanesi Arapça), 7 müfret (2 tanesi Farsça) olmak üzere Riyâzî'ye ait 29 şiir bulunmaktadır. Şairin bu 29 şiiri haricinde bir eseri olup olmadığı bilinmemektedir.

2.3. Edebî Kişiliği

Riyâzî'nin manzumelerinin bağlamalı dizin ve işlevsel sözlüğünü oluşturmamız, onun edebî kişiliği hakkında bazı tespitlerde bulunmamıza olanak sağlamıştır. Bu tespitler ışığında, Riyâzî'nin şiirlerinde sade bir dil kullandığı ve halk arasında kullanılan kelimelere, deyimlere ve kalıp ifadelerine çok sık yer verdiği görülmüştür. Örnek:

beş vaktini kılup:-up

Kaside 1

Mısra: **9**

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Namazlarını kılmak.

Kılup beş vaktini bekler mi çahve-ḥâne küncini

Elinde çahve fincânın kılup cilve-nümâ neyler

göksin dögüp:-üp

Gazel 5

Mısra: **14**

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Göğsünü dövmek II çok acı çekmek, büyük bir üzüntü ve sıkıntı içinde bulunmak.

Ġayrı çâre bulmadı nitsün Riyâzî-i ḥaḳîr

Def gibi göksin dögüp ney gibi inler dostlar

'ammî-zâdemüz:-müz

Kaside 1

Mısra: **12**

Amca çocukları.

Biri biriyle var mı imtizâcî koñşılar hoş mı
Birâderlerle ‘ammî-zâdemüz hep akrabâ neyler

cigerler yakdı:-dı

Gazel 5

Mısra: 12

Kelime Tipi: **Deyim**

Yürek yakmak, iç yakmak II bir kimseye büyük bir acı çektirmek.

Olmağa eglencemüz bir yâdigârı kalmadı
Tâzelükde fevt olup yakdı cigerler dostlar

Ayrıca bu tespitler doğrultusunda Riyâzî'nin de babası gibi Mevlevîliğe gönül verdiği görülmüş ve bu sebeble şiirlerinde Mevlevîlikle ilgili unsurlara sıklıkla rastlanılmıştır.

Örnek:

muṭrib:

Gazel 4

Mısra: 2

1. Bir mûsikî âleti çalan kimse, sâzende. 2. İlâhî, gazel, şarkı vb. okuyan kimse, hânende. 3. Mevlevîhânelerde âyin sırasında neyzen, kudümzen, âyinhan vb.nin birlikte mûsikî icrâ ettikleri yer [Mutriphâne de denir]. 4. Bu yerde bulunan mûsikîşinas topluluğu.

Benüm göñlüm anı ister yine evvel bahâr olsa
Mey olsa muṭrib olsa hem nigâr-ı şîvekâr olsa

zevḳ-i semâ'ını:-ı, -n, -ı

Gazel 7

Mısra: 7

Sema zevki, işitmenin zevki, Mevlevîlerin zikir esnasındaki dönüşlerinin zevki.

Göricek zevḳ-i semâ'ını bu dervîşânuñ
Raḳşa koydı felegi reşk düşüp dünyâya

der-i mevlânâya:-(y)a

Gazel 7

Mısra: 1

Mevlânânın kapısı, "Mevlânânın dergahı bağlamında."

Ḥamdüli'llāh ki sürüp yüz der-i Mevlānāya
Sırr-ı vuşlatdan urur dem kulaḫ ur dem-i nāya

māyil-i ḥāk-i der-i ḥāzret-i mevlānāyuz:-(y)uz

Müfret 2

Mısra: 1

Saygıdeğer Mevlânâ'nın kapısının toprağına meyil eden.

Māyil-i ḥāk-i der-i Ḥāzret-i Mevlānāyuz

bizi men' eyleme Mevlānāyuz

2.3.1. Riyâzî'nin Şiirlerinde Deyim, Kalıp İfade, Dua İfadesi ve Hadis

Bir şairin dil ve üslup özelliğini tespit açısından eserlerinde kullanmış olduğu dil malzemesi son derece önemlidir. Bu bakımdan Riyâzî'nin edebî şahsiyetini değerlendirirken şiirlerinde sık sık deyimlere ve kalıp ifadelere yer verdiğini belirtmek gerekir.

Dualar Allah'a yalvarma-yakarış ve istek bildirmek için kullanılan ifadelerdir. Hadisler ise Hz. Muhammed'in sözlerine ve davranışlarına verilen isimdir (TDK).

Riyâzî'nin şiirlerinde tespit edebildiğimiz kadarıyla toplamda; 26 tane kalıp ifade, 39 tane deyim, 12 tane dua ifadesi, 1 tane hadis bulunmaktadır. Bunların listesi aşağıda verilmiştir:

Kalıp İfade:

Ayağı şunsañ	G2/3
Ayağı tozına yüzüñi sür	G7/9
Beş vaktini kılup	Ks1/9
Bir gün ölürsin	G8/3
Cân gözin açmayınca	G6/9
Çäre bulmadı	G5/13
Dünyāya düşüp	G7/8
Ġarib oldum	G5/3
Ġavġāya düşersin	G8/4
Göksin döġüp	G5/14
Ḥaḫdan utan	G8/8
Her nitsem itsem	G2/1
Ḳaşı keman	G10/3
Ḳāyim ol	G8/11
Ḳulaḫ ur	G7/2
Lāyık mı	G4/4

Ne ki itdũñse bulursın	G8/4
Ney gibi iñler	G5/14
Nũş idüp	Ks1/67
Öldi gitdi	G5/1
Şanma ki	G8/5
Şaşı baķarsa	Ks1/35
Şikār ider	G10/6
Yok yire	G10/5
Yoķdan var eyleyen	MSD1/1
Zāruñ artur	G8/7

Deyim:

‘Aqlum alan	G10/7
Ayaķ altına alup	M5/1
Bağrına taşlar başar	Ks1/79
Baş eğmez	Ks1/45
Baş ķaldurup	T1/3
Cān virem	G10/5
Cān virmeyeyin	T1/8
Cigerler yaķdı	G5/12
Dem urur	Ks1/33, G7/2
El virse	G2/3
Emān virmez	G10/4
Ferdāya şalma	G8/6
Ĥaber vir	Ks1/6, 62, 68
Hũ diyelũm	G3/1, 2, 4, 6, 8, 10, 12, 14
Ĥurbānuñ oldı	T1/7
Ĥopraķ olursın	G8/3
Velvele şaldı	G7/3
Yüz sürüp	G7/1
Yüzine urur	Ks1/73

Dua İfadesi:

Bizi ģmān ile ĥatm it	G8/9
Ĥaķ elemden dũr ide	T5/6
Ĥaķ ĥaccuñı mebrũr ide	T5/10
Ĥaķ ‘õmr-i sermedĩ vire	T4/7
Hem-sāye eyle	G8/10
Ĥudā maķhũr ide	T5/8
Ĥudā ‘iřretũñ devrin mũdām ide	T4/6
Ĥur’ān ile ĥatm it	G8/9
Mevlā ‘õmrini devletini efvũn eyleye	T1/14
Ol sultān ile ĥatm it	G8/10
Rũz-ı maķşerde şefĩ ‘peyember ola	G5/8

Hadis:

Es-şabru miftāḥu's-selām

K4/4

SONUÇ

Çalışmamız kapsamında 17. yüzyıl şairlerinden Ereğlîli Tûrâbî'nin divanının ve bu divanın sonunda yer alan Riyâzî'ye ait şiirlerin bağlamalı dizin ve işlevsel sözlüğü oluşturulmuş ve oluşturulan bağlamalı dizin ve işlevsel sözlük ile bu eserdeki şiirlerin anlam dünyası ve söz varlığı ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın birinci bölümünde bağlamalı dizin ve işlevsel sözlük verilerinden hareketle Ereğlîli Tûrâbî'nin edebi kişiliği başlığı altında onun gelenekle olan ilişkisi, şiirlerine tesiri olan edibler, şiirlerinde yer alan dini ve tarihi şahsiyetler, şiirlerinde yer alan dua ifadeleri ayrıntılı olarak incelenmiş ve bu konularda bazı tespitler yapılmıştır. Bu tespitler ışığında Ereğlîli Tûrâbî'nin şiirlerinde orijinal hayallere ve buluşlara rastlanmasa da genel olarak klasik Türk şiir geleneğine uygun bir sevgili prototipi çizdiği ve klasik Türk şiir geleneğine uygun bir aşk anlayışı içerisinde olduğu görülmüştür. Akabinde ise klasik Türk edebiyatı döneminde yaşayan diğer şairler gibi Ereğlîli Tûrâbî'nin de şiirlerinde dinî ve tarihî şahsiyetlere çok fazla telmihte bulunduğu ve şiirleri arasında tarih manzumelerinin yoğunluğu sebebiyle adına tarih düşürdüğü kişiye yönelik olarak kullandığı dua ifadelerine çok fazla yer verdiği saptanmıştır. Bu tespitlere ilaveten Ereğlîli Tûrâbî'nin halkla olan yakın irtibatı ve dile olan vukufiyeti nedeniyle şiirlerinde deyimlere ve kalıp ifadelere sıklıkla yer verdiği belirlenmiştir. Riyâzî'nin şiirlerinin az oluşu nedeniyle bu denli ayrıntılı tespitler yapılamamıştır.

Yukarıda vermiş olduğumuz bilgiler bağlamalı dizin ve işlevsel sözlük çalışması yaparken farkına vardığımız tespitlerden oluşmaktadır. Çalışmamızın sözlük bölümü, divandaki metinlerin anlam dünyasıyla ilgili daha geniş bilgiler ihtiva etmektedir. TEBDİZ projesi kapsamında çalışma yaparak ulaştığımız ve projenin internet sayfası aracılığıyla meraklılarına sunduğumuz bu bilgiler, klasik Türk edebiyatının anlamsal boyutunu ortaya

ıkarma konusunda bu ve buna benzer projelere duyulan ihtiyaı daha belirgin hale getirmektedir.

II. BÖLÜM (SÖZLÜK)

1. BAĞLAMLI DİZİN VE İŞLEVSEL SÖZLÜĞÜN KURULMASINDA TAKİP EDİLEN YÖNTEM

Türâbî ve onun oğlu Riyâzî'nin şiirlerinin bağlamlı dizin ve işlevsel sözlüğü oluşturulurken aşağıda yer verilen yöntemler uygulanmıştır.

- 1) Sözlük alfabetik sıraya göre oluşturulmuştur.
- 2) Times New Roman fontunda ve hacimsel boyutu makul bir seviyede tutulmak amacıyla 10 punto olacak şekilde düzenlenmiştir.
- 3) Kelimenin bağlam içerisindeki anlamı yani mecaz anlamı 'II' işaretinden sonra verilmiştir. Örnek:

şakaluñ ağardı:-dı

Müseddes 2

Mısra: **29**

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Sakalı beyazlaşmak II yaşlanmak.

Şubh-ı şâdık gibi ey gâfil ağardı şakaluñ

Haberuñ yok seni penbeyle boğazlar eceluñ

- 4) Zamirler bağlam içerisinde anlamlandırılmış ve istisnaî durumlar dışında bu zamirlerin kimi veya neyi belirttikleri de saptanmıştır. Örnek:

sen:

Gazel 23

Mısra: 8

İkinci tekil şahıs zamiri II sevgili.

Dehān u zūlfini yād eyleyüp çok kıl ü kāl itme
Tuy esrār-ı miyānından biraz sen de bu kıldan bil

anda:-n, -da

Tarih 115

Mısra: 2

O, işaret zamiri II Ulukışla kastedilmiştir.

İtdüñ ihyā Ulukışlayı benüm sultānum
Tarz-ı nev özge ribāṭ eyledüñ anda inşā

5) Birleşik fiil oluşturan yapılar “etmek, kılmak, eylemek, olmak” bağlam kapsamında genelde birlikte anlamlandırılmıştır. Örnek:

bağış ide:-e

Tarih 33

Mısra: 16

İhsan etmek, bağışlamak.

Ol şeh-i mülk-i bekā bir ulu sultān idi āh
Bağış ide aña ebed mülkini sultān-ı ezel

6) Bağlam gereğince bazen birleşik filleri oluşturan yapılar ayrı bir şekilde anlamlandırılmıştır. Örnek:

olmayacak:-ma, -(y)ıcağ

Gazel 24

Mısra: 7

Olmak, bulunmak.

Tutmayup pīr etegin olmayacak ehl-i fenā
Yağışur mı saña ol tāk u ‘aba gey görelüm

7) TEBDİZ kullanım kılavuzunda belirtildiği üzere metinde anlamlandırma yapılırken tamlama oluşturan kelimeler (Arapça, Farsça, Türkçe) birlikte anlamlandırılmıştır.

Örnek:

fıkr-i muhāl:

Müseddes 10

Mısra: 8

İmkânsız düşünce/hayal II sevgiliye kavuşma düşüncesi/hayali.

benüm cānum:-(u)m

Tarih 32

Mısra: 8

Benim canım. II sevgili, dost.

İtmedüñ şefkât bu ben dil-ḥasteye

Göz göre alduñ meded cānum benüm

anuñ ḥāk-i pāyından:-ı, -n, -dan

Tarih 205

Mısra: 5

Onun (Visâlî Efendi) ayağının toprağı.

Ḥāk-i pāyından anuñ eyleme kesb-i şeref

Pür-şafâ olmaz idi böyle fezâ-i Edine

8) Kalıp ifadeler, deyimler, dua ifadeleri, argo ifadeler ve hadisler de bağlam içerisinde anlamlandırılmıştır. Örnek:

ḥāk olmuş:-mış

Müseddes 6

Mısra: 28

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Toprak olma II ölmek.

Dehre-i derd ile gözyaşı çü tāk olmuş iken

Elem-i zulm-i firāvân ile ḥāk olmuş iken

el çekdüñ:-dü, -ñ

Tarih 157

Mısra: 1

Kelime Tipi: **Deyim**

İlgisini kesmek, dünyadan el etek çekmek.

Mā-sivādan çekdüñ el geçdüñ fenādan göz yumup

Bāğ-ı firdevse revān olduñ Necāhī bir şabāh

yā rab rūhını şād eyle:

Müseddes 13

Mısra: 27

Kelime Tipi: **Dua İfadesi**

Ey Allah'ım onun ruhunu şad eyle, mutlu et.

Rūhını şād eyle yā Rab bir leb-i 'aynā idi

Meskenin Dāru's-selām it kāmēti tūbā idi

9) Çalışmamızın Sözlük kısmında adına tarih düşürülen kişilere ait biyografik bilgiler Cihan Okuyucu'nun *Ereğlili Türâbî Divanı*'nda yer alan ve 'Tarihlerin Dökümü' başlığı adı altında verilen bilgilerden alınmıştır. Biz de bu bilgilere projenin internet sayfasında yer verirken kaynak kısmına onun adını yazarak bu bilgileri ondan aldığımızı belirttik.

Örnek:

sinān pāşā:

Tarih 41

Mısra: 1

Çığalızade Sinan Paşa, kaynaklara göre Çıgalazade'nin ilk Kaptanlığı 999 ve ikincisi 1007 tarihindedir. 1006 tarihinde ise Sadrazamlıktan mazulen Şam'a vali tayin edilmiş bulunuyordu. Buna göre düşürülen tarihler bir yıl eksik. (T. Gökbilgin, İ.A, c.3, s.161-164; Uzunçarşılı, Osmanlı Tarihi, c.3, s.65).

Sinān Pāşā ola dāyım çapūdān oldu deryaya

10) Divanda yer alan kelimeler, istisnai durumlar dışında ekine ve köküne ayrılmıştır.

Örnek:

bildüğüm: -düg, -(ü)m

Gazel 7

Mısra: 8

Anlamak, farkına varmak, bilebilmek.

Beyāz-ı hüsnuñ itmek ğayra nisbet
Hele ben bildüğüm yüz kıaresidür

11) Bir önceki maddede bahsettiğimiz istisnai duruma ‘bana ve sana’ zamirleri örnek olarak verilebilir. Ek-kök ayrımı yapıldığı takdirde bu kelimelerin gövdelerinde bozulma olacağı için bunlarda ek-kök ayrımı yapılmamıştır. Çalışmamızda bu ve buna benzer durumlar da bulunmaktadır. Örnek:

baña:

Müseddes 14

Mısra: 3

Ben birinci teklik şahıs zamirinin yönelme eki almış hali. II âşık.

Umaram sögmek ile baña du ‘ā eyleyesin
Öldürüp kırkaram ammā ki hatā eyleyesin

saña:

Tarih 16

Mısra: 8

Sen zamirinin yönelme durumu eki almış biçimi. II Vezir Ahmed Paşa kastedilmiştir.

Hulk-ı hasenle āyā hem-nām-ı Ahmed olduñ
Tañ mı şefā‘at itse saña resül-i Yezdān

12) Sözlüğü kullanmada ve anlamada kolaylık sağlamak amacıyla deyim, kalıp ifade, dua ifadesi ve tamlama oluşturan yapıların sondaki kelimeleri ek-kök ayrımına tabi tutulmuştur. Örnek:

benüm yıķık göñlüm:-(ü)m

Tarih 79

Mısra: 11

Benim perişan, yıķık göñlüm.

Yıķık göñlüm benüm dünyāda ābād olmadı gitdi
Yine var ise ol eyler dil-i vīrānumı termīm

13) Eserde mevcut olan bağlaçlar ve edatlar da bağlam dâhilinde anlamlandırma işlemine tabi tutulmuştur. Örnek:

içün:

Tarih 102

Mısra: 2

İçin, diye, amacıyla, maksadıyla.

Vezîr ibn-i Çığâl olsun hemîşe ‘adl ile dâyim
Vücûdı intizâm içün bu ‘âlem mülkine lazım

ey:

Tarih 129

Mısra: 9

Seslenme edati.

Ey Tûrâbî taraf-ı hâtifden dinildi târîhi
Hâmî-i mülk-i velâyet oldu Sultân Muştafâ

14) TEBDİZ projesine uygun olarak çalışmamızın sözlük bölümünde hususi olarak kaynak gösterimi yapılmamıştır. Ancak Riyâzî'nin şiirlerinde geçen üç tane kelimenin anlamına Cihan Okuyucu'nun hazırladığı divandan ulaşıldığı için sistemde bu kelimelerin anlamlandırma işlemi yapılırken kaynakça bölümüne onun adı girilmiştir. Bu nedenle burada da anlamlarına Okuyucu'dan ulaşılan bu kelimelere yer verilmesi uygun görülmüştür:

ķurānītus:

Kıt'a 2

Mısra: 1

Grekçe; delilik (Steingass, 962).

Cennet-i 'ışkuñda ey Leylā ķurānītus nedür
Lerze-i derd ü ğamuñ yanında sūnoħvus nedür

sūnoħvus:

Kıt'a 2

Mısra: 2

Steingass'taki imlasıyla; sūnoħwuş: Grekçe; ateşli hastalık, humma (Steingass, 710).

Cennet-i 'ışkuñda ey Leylā ķurānītus nedür
Lerze-i derd ü ğamuñ yanında sūnoħvus nedür

ziyābīṭus:

Kıt'a 2

Mısra: 4

Ziyābīṭus: Grekçe; şeker hastalığı, diyabet (Steingass, 560).

Ey ṭabīb teşne-dillükden ben öldüm kı1 'ilāc

Leblerüñ şunsañ ki bilmezdüm ziyābīṭus nedür

2. EREĞLİLİ TÜRÂBÎ DİVANI (BAĞLAMLI DİZİN VE İŞLEVSEL SÖZLÜK)

A

a:

1. **aña:-ñ, -a**

Kit'a 5

Mısra: **54**

O, kişi zamiri.

Âteş-i âh-ı raķīb eyler mi İbrâhîme kâr
Gülşen eyler mi aña Hâķ nâr-ı süzânı nice

2. **anda:-n, -da**

Gazel 24

Mısra: **6**

İşaret zamiri II orası.

Dîde-i 'ibret açup gel ola-gör 'ibret-bîn
Kanda kılsak nazarı anda dilâ Hayy görelüm

3. **anda:-n, -da**

Tarih 156

Mısra: **34**

İşaret zamiri II orası.

Şâniyâ geldi taht-ı Yünâna
Rûzgâr ile anda ide qarâr

4. **an:-n, -ı**

Müseddes 5

Mısra: **28**

"O" işaret zamiri.

Ey Tûrâbî ide Hâķ meskenini dâr-ı cinân
İtdi zâlimler anı tu 'me-i tîğ-i bürrân

5. **aña:-ñ, -a**

Tarih 2

Mısra: **7**

O, kişi zamiri. II Abdullah Efendi.

Yâveri Hâķ ola hidâyet ile
Hızr u İlyâs olup aña rehber

6. **anuñ:-nuñ**

Tarih 4

Mısra: **4**

*O, kişi zamiri. II Abdülkadir Efendi
kastedilmiştir.*

'İlm ü fazlıyla fenâ dünyâya
Gelmez anuñ gibi ehl-i inşâf

7. **aña:-ñ, -a**

Tarih 17

Mısra: **7**

*O, kişi zamiri. II Seyyid Ahmed Efendi
kastedilmiştir.*

Ey Tûrâbî didüm aña târîh
İki mışra 'da derd ile eyvâh

8. **aña:-ñ, -a**

Tarih 22

Mısra: **9**

O, kişi zamiri. II Azmizade kastedilmiştir.

Yine dindi Tûrâbî aña târîh
Bu gün devletle oldı hâķim-i Şâm

9. **aña:-ñ, -a**

Tarih 22

Mısra: **3**

O, kişi zamiri. II Azmizade kastedilmiştir.

Bulup akrân içinde şöhret-i tām
Aña maḥşûş olup 'ilm ü ma'ârif

10. **anuñ:-n, -(u)ñ**

Tarih 25

Mısra: 6

O, kişi zamiri. II Baki kastedilmiştir.

Görmeye mişlin felek biñ yıl dañi devr eylese
Gelmeye dünyāya bir anuñ gibi nāzik-beyān

11. **aña:-ñ, -a**

Tarih 27

Mısra: 4

O, kişi zamiri. II Bakkalzade Yusuf Efendi.

Pesendide görüp her vech ile evzā' u eṭvārın
Muḥabbet itdi aña ğayrılardan dil berī oldı

12. **aña:-ñ, -a**

Tarih 28

Mısra: 8

*O, kişi zamiri. II Bakkalzade Yusuf Efendi
kastedilmiştir.*

İki 'ālemdede murādın vire
Ḥaḳ budur aña du'āmuz her bār

13. **aña:-ñ, -a**

Tarih 29

Mısra: 5

O, kişi zamiri. II Belkıs-ı sâni kastedilmiştir.

Bu Tūrābī didi aña tārīḥ
Geçdi Belkıs-ı şānī derdā vāy

14. **aña:-ñ, -a**

Tarih 30

Mısra: 2

*O, kişi zamiri. II Birrī Efendi
kastedilmektedir.*

'Adl ile Birrī Efendi oldı defterdārumuz
Aña Yūnānı sipāriş eyledi serdārumuz

15. **aña:-ñ, -a**

Tarih 33

Mısra: 4

*O, kişi zamiri. II Mollazade Bostan çelevi
kastedilmiştir.*

Ḥaḳ budur sırrı idi Ḥazret-i Mevlānānuñ
Aña cāy itse Ḥudā gülşen-i Firdevsi maḥal

16. **aña:-ñ, -a**

Tarih 33

Mısra: 16

O, kişi zamiri. II Mollazade kastedilmiştir.

Ol şeh-i mülk-i beḳā bir ulu sultān idi āh
Başş ide aña ebed mülkini sultān-ı ezel

17. **aña:-ñ, -a**

Tarih 33

Mısra: 7

*O, kişi zamiri. II Mollazade Bostan Çelebî
kastedilmiştir.*

Bir kimesne aña aḥvālini 'arz itse eger
Herkesuñ müşkilini eyler idi remz ile ḥal

18. **aña:-ñ, -a**

Tarih 35

Mısra: 12

*O, kişi zamiri. II Bostanzade Mehmed
kastedilmiştir.*

Buldı hem-nām-ı Muḥammedle maḳām-ı
Maḥmūd

Ey Tūrābī aña Ḥaḳ mertebesin buldurdı

19. **aña:-ñ, -a**

Tarih 39

Mısra: 9

*O, kişi zamiri. II Çandar Efendi
kastedilmiştir.*

Ey Tūrābī derd ile hātif didi tārīḥ aña
Geçdi fāniden bu gün seyyid ferāḥ-şāda acuña

20. **andan:-n, -dan**

Tarih 39

Mısra: 3

*O, kişi zamiri. II Çandar Efendi
kastedilmiştir.*

Ḥaḳ budur andan dilā şākir idi ḥaḳ-ı cihān
Fi'l ü aḳvāli anuñ geldükde bu yāda acuña

21. **anı:-n, -ı**

Tarih 39

Mısra: 6

*O, kişi zamiri. II Çandar Efendi
kastedilmiştir.*

Er gelüp er gitdi dünyādan şehid-i pāk olup
Kendüñüz-çün anı koñ dünyāda 'uḳbāda acuña

22. **anuñ:-nuñ**

Tarih 46

Mısra: 4

*O, kişi zamiri. II Sinan Paşazade
kastedilmiştir.*

Bağdād hıfzı için 'azm eyleyüp giderken
Bir oğlı toğdı anuñ ez-maşrıḳ-ı 'ināyet

23. **anuñ:-nuñ**

Tarih 46

Mısra: 8

O, kişi zamiri. II Sinan Paşazade'nin oğlu kastedilmiştir.

Ol āşaf-ı zamāne dād itse tañ mı her dem
Mevrūsıdur pederden anuñ şehā 'adālet

24. **anda**:-n, -da

Tarih 46

Mısra: 6

O, kişi zamiri. II Sinan Paşazade'nin doğan çocuğu kastedilmiştir.

Hem-nām-ı Faḥr-ı 'ālem olsa 'aceb midür ol
Ḥatm oldu anda devlet hem-çü şeh-i risālet

25. **aña**:-ñ, -a

Tarih 47

Mısra: 7

O, kişi zamiri. II Çığalazade Mahmud kastedilmiştir.

Gelün ey ehl-i şafā aña du 'ālar idelüm
'Ömrini devletini artura ol Ḥayy-ı vedūd

26. **aña**:-ñ, -a

Tarih 47

Mısra: 5

O, kişi zamiri. II Çığalazade Mahmud kastedilmiştir.

Bu şecā'at aña müriş-i pederdür şāhā
Şaklasun anı ḥatardan o Ḥudā-yı ma'būd

27. **anuñ**:-nuñ

Tarih 49

Mısra: 9

O, kişi zamiri. II Derviş Paşa kastedilmiştir.

Ey Tūrābī didi tārīḥin anuñ hātif-i ḡayb
Oldı dervīşi gelüp dergeh-i Mevlānāya

28. **aña**:-ñ, -a

Tarih 51

Mısra: 11

O, kişi zamiri. Derviş Süleyman kastedilmiştir.

Mest olup geçdi didüm aña Tūrābī tārīḥ
Şundi Dervīş Süleymāna ecel cāmın āh

29. **aña**:-ñ, -a

Tarih 51

Mısra: 6

O, kişi zamiri. II Derviş Süleyman kastedilmiştir.

Naqş idi ḥatırına şavt ile 'ilm-i edvār
Bir idi aña segāh ile düğāh u pençgāh

30. **aña**:-ñ, -a

Tarih 54

Mısra: 6

O, kişi zamiri. II Dilaver Paşa kastedilmiştir.

'Adū-yı kāfiri katl itmek için

Ḥudā olsun hemīşe aña yāver

31. **aña**:-ñ, -a

Tarih 54

Mısra: 9

O, kişi zamiri. II Dilaver Paşa kastedilmiştir.

Didi hātif Tūrābī aña tārīḥ

Veẓīr-i şāh-ı dānādur dil-āver

32. **aña**:-ñ, -a

Tarih 55

Mısra: 9

O, kişi zamiri. II Dilaver Paşa kastedilmiştir.

Tarf-ı hātifden aña dindi Tūrābī tārīḥ

Āmide geldi şehā yine Dilāver Pāşā

33. **aña**:-ñ, -a

Tarih 61

Mısra: 5

O, kişi zamiri. II Etmekçizade Ahmet Paşa kastedilmiştir.

Her neye el şunsa maqşūdı aña iqbāl ide

İki 'ālemde murādın vire Mevlā-yı celīl

34. **aña**:-ñ, -a

Tarih 62

Mısra: 7

O, kişi zamiri. II Etmekçizade Ahmed Paşa kastedilmiştir.

Ey Tūrābī dindi hātifden aña tārīḥ-i

Aḥmed-i 'ādil bu gün ḥānımı ābād eyledi

35. **anı**:-n, -ı

Tarih 64

Mısra: 2

O, işaret zamiri II Halep, Halep halkı.

Halebe geldün eyā Ḥazret-i Aḥmed Pāşā

Eyledün yümn-i kudūmuñla anı cāy-ı şafā

36. **anı**:-n, -ı

Tarih 65

Mısra: 4

O, kişi zamiri. II Etyemezzade Efendi kastedilmiştir.

Baḥş-ı 'ilm itse kaçan ol yüce pervāz eyler

Şanı 'ālīdür anı añlayamaz her alçak

37. **aña:-ñ, -a**
Tarih 66
Mısra: 2
O, kişi zamiri. II Etyemezzade Efendi kastedilmiştir.
- Etyemez-zāde Ereğliye ebed vālidür
El virüpdür aña devlet yine iqbālidür
38. **anı:-n, -i**
Tarih 66
Mısra: 6
O, kişi zamiri. II Etyemezzade Efendi kastedilmiştir.
- ‘İlm ü fazlıyla bu ‘ālemde bulupdur şöhret
Ser-firāz iden anı gayret ü iclālidür
39. **aña:-ñ, -a**
Tarih 67
Mısra: 5
O, kişi zamiri. II Etyemezzade Efendi kastedilmiştir.
- Döndi şimdi ‘aksine dünyā budur tārīh aña
Kapdı Çaylak Nigdeyi el çekdi andan Etyemez
40. **andan:-n, -dan**
Tarih 67
Mısra: 6
O, kişi zamiri. II Etyemezzade Efendi kastedilmiştir.
- Döndi şimdi ‘aksine dünyā budur tārīh aña
Kapdı Çaylak Nigdeyi el çekdi andan Etyemez
41. **aña:-ñ, -a**
Tarih 69
Mısra: 12
O, kişi zamiri. II (Kafzade) Feyzullah Efendi.
- Ey Tūrābī kādī-‘asker oldı dindi tārīhi
Didiler tārīhi aña feyz-i Allahu mecīd
42. **aña:-ñ, -a**
Tarih 69
Mısra: 6
O, kişi zamiri. II (Kafzade) Feyzullah Efendi kastedilmiştir.
- Hem-çü Keşşāf olsa tañ mı her maħalde mū-şikāf
Aña keşf olmış durur tefsīr-i Qur’ān-ı mecīd
43. **anuñ:-nuñ**
Tarih 71
Mısra: 10
O, kişi zamiri. II Gazi Ahmed Bey kastedilmiştir.

- Eşkiyā’ haylin kırup çün eyledi zīr ü zeber
Gelmeye dünyāya bir anuñ gibi şāhib-kırān
44. **aña:-ñ, -a**
Tarih 71
Mısra: 11
O, kişi zamiri. II Gazi Ahmed Bey kastedilmiştir.
- Aña el virdi yine bir nev-civānuñ vuşlatı
Mālik-i genc oldı şan kim Eşkiyā’ dan aldı cān
45. **aña:-ñ, -a**
Tarih 71
Mısra: 14
O, kişi zamiri. II Gazi Ahmed Bey kastedilmiştir.
- Ey Tūrābī işidüp a‘dāyı pā-māl itdügin
Kıldılar her gūşede aña du‘ā pīr ü cūvān
46. **aña:-ñ, -a**
Tarih 73
Mısra: 8
O, kişi zamiri. II Gazi Ahmed Bey kastedilmiştir.
- Gūy-ı bāzīçe idüpdür eşkiyā’ nuñ kellesin
Aña virildi şehā çevgān-ı kudret ile tīr
47. **aña:-ñ, -a**
Tarih 79
Mısra: 13
O, kişi zamiri. II Hacı İbrahim Paşa kastedilmiştir.
- Didi biñ şevk ile hātif Tūrābī aña bir tārīh
Haleb oldı şehā yine maķām-ı emn ü İbrāhīm
48. **anı:-n, -i**
Tarih 79
Mısra: 4
O, kişi zamiri. II Hacı İbrahim Paşa kastedilmiştir.
- Bu deñlü ‘ilm ü fazlıyla olupdur hācı hem gāzī
Müselmān olana vācibdür itsünler anı ta‘zīm
49. **anı:-n, -i**
Tarih 79
Mısra: 6
O, işaret zamiri.
- Velī-siretdür olmasun vilāyetden ebed hālī
Ne işlerse anı bil cānib-i Hāķdan olur ta‘līm
50. **anı:-n, -i**
Tarih 79
Mısra: 8

*O, kişi zamiri. II Hacı İbrahim Paşa
kastedilmiştir.*

O bir rûh-ı muşavverdür ne bilsün kıdrini nâ-dân
Ne 'âlî-menziletdür eyle anı herkese tefhîm

51. **aña:-ñ, -a**

Tarih 79

Mısra: 10

*O, kişi zamiri. II Hacı İbrahim Paşa
kastedilmiştir.*

Yeter çün gördi a 'dâ himmet-i merdâna hâyil yok
Kaçup kurtılmadılar eylediler cân aña teslîm

52. **aña:-ñ, -a**

Tarih 81

Mısra: 9

*O, kişi zamiri. II Hacı İbrahim Paşa
kastedilmiştir.*

Bu Tûrâbî-i du 'â-güyü didi târîh aña
Hâcî İbrâhîm Pâşâ oldu 'adliyle vezîr

53. **aña:-ñ, -a**

Tarih 81

Mısra: 4

*O, kişi zamiri. II Hacı İbrahim Paşa
kastedilmiştir.*

Şevket ü 'adliyle gelse nola şadr-ı 'âlîye
Aña devlet-h'vâh olup eyler du 'â bay u fakîr

54. **aña:-ñ, -a**

Tarih 84

Mısra: 5

O, kişi zamiri. II Halil Paşa kastedilmiştir.

Kul olan itsünler aña inkıyâd
Ol durur şimdi vekîlüm hem-demüm

55. **aña:-ñ, -a**

Tarih 86

Mısra: 1

O, kişi zamiri. II Hasan Paşa kastedilmiştir.

Dindi hâtifden Tûrâbîyâ aña târîh-i hûb
Hacc-ı maqbûl eyleyüp olduñ Hasan Pâşâ ferîd

56. **anı:-n, -i**

Tarih 85

Mısra: 3

*O, kişi zamiri. II Hamid Çelebi
kastedilmiştir.*

Zîr-i hâke şalup ey dehr-i denî-perver anı
Çekmedüñ dest-i cefâyı 'ulemâdan hayfâ

57. **anı:-n, -i**

Tarih 85

Mısra: 6

*O, kişi zamiri. II Hamid Çelebi
kastedilmiştir.*

Döndüñ 'aksine yine ey felek-i keş-reftâr
Anı zulm ile ayırduñ fuzalâdan hayfâ

58. **anuñ:-n, -(u)ñ**

Tarih 91

Mısra: 6

O, kişi zamiri. II Molla Irakî kastedilmiştir.

Manzûrî idi anuñ ebrû-yı rûy-ı cânân
Cennetde olsun anuñ a 'lâ hemîşe tşkı

59. **aña:-ñ, -a**

Tarih 93

Mısra: 14

*O, kişi zamiri. II Vezir-i azam İbrahim Paşa
kastedilmiştir.*

Eyle 'uqbâda İlahî meskenin dâru'l-emân
Dindi hâtifden Tûrâbî aña bir târîh-i hûb

60. **aña:-ñ, -a**

Tarih 96

Mısra: 8

*O, kişi zamiri. II Karaçelebizade
kastedilmiştir.*

Oldı Bû-Bekr ü 'Alî-sîret ü dâd ile 'Ömer
Virdi 'ilmiyle Hüdâ aña hayâ vü edebi

61. **aña:-ñ, -a**

Tarih 96

Mısra: 4

*O, kişi zamiri. II Karaçelebizade
kastedilmiştir.*

'Adl u dâd ile o hem-nâm-ı Mehemmeddür çün
Aña râm olsa nola şer'-i Resûl-i 'Arabî

62. **aña:-ñ, -a**

Tarih 97

Mısra: 7

*O, kişi zamiri. II Karaçelebizade Efendi
kastedilmiştir.*

Şadr-ı 'izzet aña mevrûs-ı pederdür ey dil
Fazl ile pâye-i a 'lâyı gelüp câ itdi

63. **aña:-ñ, -a**

Tarih 105

Mısra: 5

*O, kişi zamiri. II Güzelce Mahmud Paşa
kastedilmiştir.*

Ola her demde se'adet aña yār
Yüz sürenler pâyına pür-süd ola

64. **aña:-ñ, -a**

Tarih 106

Mısra: 8

*O, kişi zamiri. II Mahmud Efendi
kastedilmiştir.*

Ey Tūrābī di du'ālarla anuñ-çün tārīḥ
Halebūñ defter-i emvālī aña bākī ola

65. **aña:-ñ, -a**

Tarih 107

Mısra: 8

*O, kişi zamiri. II Mesnevihan-Makdemi
kastedilmiştir.*

Başdı Tūrābī kadem rüşen olup çeşmümüz
Didüm aña tārīḥi ḥayr ide Maḥdemī

66. **anuñ:-nuñ**

Tarih 107

Mısra: 6

*O, kişi zamiri. II Mesnevihan-Makdemi
kastedilmiştir.*

Olmaz anuñ gibi hīç Mesnevīnūñ maḥremī
Himmet-i merdān ile Mesnevī-ḥvān oldı

67. **anı:-n, -ı**

Tarih 112

Mısra: 9

*O, kişi zamiri. II Mehmed Efendi
kastedilmiştir.*

Ben bende Tūrābīyā gūş eyleyicek anı
Şevḳ ile didüm tārīḥ oldı yine defterdār

68. **aña:-ñ, -a**

Tarih 114

Mısra: 3

*O işaret zamiri II Mehmed Paşa'nın
Ulukışla'ya yaptırdığı han kastedilmektedir.*

Bir 'aceb sa'y-i belīg eyledi çāvuşlar aña
Der-meyān eyledi dāmānın idüp özge mekān

69. **anda:-n, -da**

Tarih 115

Mısra: 2

O, işaret zamiri II Ulukışla kastedilmiştir.

İtdüñ ihyā Ulukışlayı benüm sulṭānum
Ṭarz-ı nev özge ribāṭ eyledüñ anda inşā

70. **anda:-n, -da**

Tarih 115

Mısra: 5

*O, işaret zamiri, orada II Mehmed Paşa'nın
Ulukışla'ya yaptırdığı han kastedilmiştir.*

Diyeler ibn-i sebīl anda du'ālar idüben
Yapana yapdurana eyleye rahmet Mevlā

71. **aña:-ñ, -a**

Tarih 117

Mısra: 9

*O, işaret zamiri II Vezir Mehmed Paşa'nın
Ulukışla'ya yaptırdığı çeşme kastedilmiştir.*

Tūrābīyā dinildi aña tārīḥ
Ulukışlada yapıdı çeşme Āşaf

72. **aña:-ñ, -a**

Tarih 118

Mısra: 5

*O, kişi zamiri. II Vezir Mehmed Paşa
kastedilmiştir.*

Gelüñ ey ehl-i şafā aña du'ālar idelüm
Vire dünyāda vü 'uḳbāda murādın Mevlā

73. **aña:-ñ, -a**

Tarih 123

Mısra: 9

O, kişi zamiri. II Mehmed Bey kastedilmiştir.

Dinildi ey Tūrābī ṭarf-ı hātifden aña tārīḥ
Meḥemmed Beg begüm 'adl ile mīr-i Aḳsarāy
oldı

74. **aña:-ñ, -a**

Tarih 124

Mısra: 8

*O, kişi zamiri. II Mehmed Şah Efendi
kastedilmiştir.*

Seḥāda hem-çünān Ḥayder nesebde nesl-i
Peygamber
Se'adet aña kim ardınca bir böyle ḥalef ḳaldı

75. **aña:-ñ, -a**

Tarih 137

Mısra: 3

*O, kişi zamiri. II Muzaffer Efendi
kastedilmiştir.*

Seccāde-i Peygamber olsun aña erzānī
Ḳavlinden vü fi'linden her kişi olup rāzī

76. **aña:-ñ, -a**

Tarih 140

Mısra: 5

O, kişi zamiri. II Mümin Paşa kastedilmiştir.

'Adlin görüp Tūrābī dinildi aña tārīḥ
Yünānı ḳıldı başdan iḳlim-i 'abd-ı mü'min

77. **aña:-ñ, -a**
Tarih 147
Mısra: 3
O, kişi zamiri. II Mümin Paşa kastedilmiştir.

Ṭarf-ı hâtifden aña dindi Tûrâbî târîḥ
Mîr-mîrân Şafede Mü'min-i 'âdil oldu

78. **aña:-ñ, -a**
Tarih 141
Mısra: 7
O, kişi zamiri. II Mümin Paşa kastedilmiştir.

Ey Tûrâbî aña her demde du'âlar idelüm
Luṭf-ı Ḥaḳ gül gibi ḥandân ide verd-i rûyin

79. **aña:-ñ, -a**
Tarih 146
Mısra: 4
O, kişi zamiri. II Mümin Paşa kastedilmiştir.

Tîg-i tîzini elinde göricek kan kaşanur
Bu şalâbetle aña ola mı düşmen ḥâ'il

80. **aña:-ñ, -a**
Tarih 128
Mısra: 7
O, kişi zamiri. II Mehmed Bey kastedilmiştir.

Ḥiṭâb idüp Tûrâbî didi hâtif aña bir târîḥ
Meḥammed Beg yine devletle geldi dâr-ı dünyâya

81. **aña:-ñ, -a**
Tarih 132
Mısra: 7
O, kişi zamiri. II Mustafa Ağa kastedilmektedir.

Bulmasun hergiz zafer aña ḥasûd
Her nefes olsun mu'îni evliyâ

82. **aña:-ñ, -a**
Tarih 135
Mısra: 3
O, kişi zamiri. II Mustafa Efendi kastedilmiştir.

Muştafâ oldu aña faẓl ile çün Şâm-ı şerîf
Muştafâ şer'in ider 'adl ile icrâ Ḥalebe

83. **aña:-ñ, -a**
Tarih 153
Mısra: 9
O, kişi zamiri. II Nasuh Paşa kastedilmiştir.

Tûrâbîyâ du'âlarla didüm ben aña bir târîḥ
Naşûḥ Pâşâ-yı dâñâ oldu dâmâd-ı şeh-i kâmil

84. **aña:-ñ, -a**
Tarih 153
Mısra: 6
O, kişi zamiri. II Nasuh Paşa kastedilmiştir.

Felek kan aḡladı şanma şafaḳ gördükde şemşîrin
Bu kerr ü şavletiyile aña düşmen ola mı ḥâyil

85. **aña:-ñ, -a**
Tarih 155
Mısra: 9
O, kişi zamiri. II Nasuh Paşa kastedilmiştir.

Tîg ile geldi aña mühr-i şerîf
Eşkiyâ' oldu cümleten mecrûḥ

86. **anr:-n, -i**
Tarih 159
Mısra: 2
O, işaret zamiri II Şam şehri kastedilmektedir.

Eyledi çün-kim nihâl-i kâmetüñ Şâmı maḳâm
Maḳdemüñle eyleseñ nola anı dârü's-selâm

87. **aña:-ñ, -a**
Tarih 161
Mısra: 9
O, kişi zamiri. II Sultan Osman kastedilmiştir.

Ṭarf-ı hâtifden aña dindi Tûrâbî târîḥ
Oldı vâlî ebed iclâl ile Sulṭân 'Oşmân

88. **aña:-ñ, -a**
Tarih 161
Mısra: 8
O, kişi zamiri. II Sultan Osman kastedilmiştir.

Şaḳlasun ḥavf u ḥaṭardan anı Mevlâ dâyim
Aña 'ömr-i ebedî virsün o Ḥayy u Mennân

89. **aña:-ñ, -a**
Tarih 162
Mısra: 7
O, kişi zamiri. II Sultan Osman kastedilmiştir.

Ṭarf-ı hâtifden aña dindi Tûrâbî târîḥ
Şeh-i İslâm Azaḳa çaldı çü Egri kılıcın

90. **aña:-ñ, -a**
Tarih 169
Mısra: 11
O, kişi zamiri. II Sadeddin Efendi kastedilmiştir.

Ey Tūrābī hūzn ile hātif didi tārīḥ aña
Bu cihāndan geçdi Sa‘deddīn-i ṡānī vāh meded

91. **andan:** -n, -dan

Tarih 169

Mısra: 9

*O, kişi zamiri. II Sadeddin Efendi
kastedilmiştir.*

Gülşen-i ‘adl içre andan yādigār olsun diyü
Bir niçe tāze nihāl-i bārver virmiş Aḥad

92. **aña:** -ñ, -a

Tarih 170

Mısra: 5

*O, kişi zamiri. II Serrac Efendi
kastedilmiştir.*

Naşb olınca aña dinildi hemān
Tārīhi Āmide āmed kādī

93. **aña:** -ñ, -a

Tarih 181

Mısra: 9

O, kişi zamiri. II şerif Efendi kastedilmiştir.

Didüm anuñ kudümında Haleb cāy-ı şerif oldı
Tūrābī kādī olduķda aña řevķ ile bir tārīḥ

94. **anı:** -n, -ı

Tarih 181

Mısra: 3

O, kişi zamiri. II şerif Efendi kastedilmiştir.

Bu deñlü ‘ilm ü fazlıyla kim ola sevmeye anı
Bilürler kadrin anuñ ḥalk-ı ‘ālem hep zārif oldı

95. **aña:** -ñ, -a

Tarih 182

Mısra: 9

O, kişi zamiri. II şerif Efendi kastedilmiştir.

Tūrābīyā bu mısra‘ dindi hātifden aña tārīḥ
kudümüyla anuñ bu dem Haleb cāy-ı şerif oldı

96. **aña:** -ñ, -a

Tarih 189

Mısra: 11

O, kişi zamiri. II Vahyizade kastedilmiştir.

Haleb ehline sevķ olmak olupdur Vahy-i Rabbānī
Tūrābī der-bedīthe dindi hātifden aña tārīḥ

97. **aña:** -ñ, -a

Tarih 190

Mısra: 3

*O, kişi zamiri. II Vehhab Efendi
kastedilmiştir.*

Resülün şer‘in icrā itmede yokdur aña hem-tā
Gelür mi ‘ilm ü ‘adl ile cihāna böyle bir ‘ālim

98. **aña:** -ñ, -a

Tarih 192

Mısra: 5

*O, kişi zamiri. II Vehhab Efendi
kastedilmiştir.*

Münkir olanlar aña bāb-ı ḥafāda ḳaldı
Zevķ u beşaret ile mesrür olup eḥibbā

99. **aña:** -ñ, -a

Tarih 197

Mısra: 9

O, kişi zamiri. II Visali Efendi kastedilmiştir.

Aña řevķ ile hātif didi tārīḥ
‘Aceb özge Viřālī kahve-ḥāne

100. **anı:** -n, -ı

Tarih 197

Mısra: 5

*O, kişi zamiri. II Visali Efendi
kastedilmektedir.*

Anı kıldı meleklerle müzeyyen
Nişimen eyledi bir nev-civāna

101. **aña:** -ñ, -a

Tarih 198

Mısra: 9

O, kişi zamiri. II Visali Efendi kastedilmiştir.

Ey Tūrābī dindi hātifden aña tārīḥ-i ḥüb
Ḥacc-ı mebrürün Viřālī eyleye Bārī ḳabül

102. **aña:** -ñ, -a

Tarih 200

Mısra: 2

*O, kişi zamiri. II Visali Efendi
kastedilmektedir.*

Didiler aña tārīḥ firdevs-i berin ḳařruñ
Gördükde Viřālīyā ḳařruñi çü hem-‘ařruñ

103. **aña:** -ñ, -a

Tarih 203

Mısra: 8

O, kişi zamiri. II Visali Efendi kastedilmiştir.

Baḳduğumca virür derüna řafā
Sīm ü zer oldı şanasın aña ḥıř

104. **andan:** -n, -dan

Tarih 212

Mısra: 6

*O, kişi zamiri. II Yemişçi Hasan Paşa
kastedilmektedir.*

Ol 'adâlet kânınuñ nâmı gibi hulkı hasen
Râzî olsa vechi var andan bu gün mîr ü sipâh

105. **aña:-ñ, -a**

Tarih 195

Mısra: **11**

*O, kişi zamiri. II Visali Efendi
kastedilmektedir.*

Dindi hâtifden büleñd âvâz ile târîh aña
Nigdeye özge şeref virdi bu cây-ı bî-bedel

106. **aña:-ñ, -a**

Tarih 195

Mısra: **9**

O, kişi zamiri. II Visali Efendi kastedilmiştir.

Ey Tûrâbî kıl du 'â dâyim aña Mevlâ için
'Ömrin efzûn eyleye Bâr-ı Hüdâ 'azze ve cel

107. **aña:-ñ, -a**

Tarih 209

Mısra: **7**

*O, kişi zamiri. II Yahya Efendi
kastedilmektedir.*

Olmasa 'ilm ü 'adâlet aña mevrûs-ı peder
Böyle şân bulmaz idi 'izzet ile şadr-ı 'alâ

108. **anı:-n, -ı**

Müfret 4

Mısra: **1**

O, kişi zamiri. II sevgili kastedilmiştir.

Virdi bir hânde-rû cüvâna anı
Gözi mîm-gün u lebleri çün qand

109. **anı:-n, -ı**

Nazm 1

Mısra: **3**

O, işaret zamiri II Kabe kastedilmektedir.

Döne döne hâcılarla eyleyüp anı tavâf
Bî-tekellûf hâne-i Mevlâyı gördi gözlerüm

110. **aña:-ñ, -a**

Gazel 6

Mısra: **2**

O, kişi zamiri. II sevgili kastedilmektedir.

Bâlâ-yı yâr serv-i şanavber degül midür
Meyl itse dil aña nola dilber degül midür

111. **aña:-ñ, -a**

Gazel 39

Mısra: **4**

O, kişi zamiri. II sevgili kastedilmektedir.

Hâğ geldi gitmez ol şeh-i hüsnüñ lefâfeti
İklîm-i hüsnî virdiler aña berât ile

112. **aña:-ñ, -a**

Gazel 39

Mısra: **8**

O, kişi zamiri. II sevgili kastedilmektedir.

Bâl u per oldı ol perîye hâtt-ı ruhları
Âdem dinür mi aña bu hüsn ü şîfât ile

113. **andan:-n, -dan**

Gazel 43

Mısra: **3**

O, kişi zamiri. II sevgili kastedilmektedir.

Zerveş şararsa rüyumuz andan ne fâ'ide
Bir pûla almaz ol şeh-i şâhib-'ayâr bizi

114. **aña:-ñ, -a**

Gazel 45

Mısra: **1**

O, kişi zamiri. II sevgili kastedilmektedir.

Virürdüm aña olsa eger tende cân iki
Âdemler öldürür o cüvân-ı Selânikî

115. **aña:-ñ, -a**

Gazel 45

Mısra: **5**

O, kişi zamiri. II sevgili kastedilmektedir.

Nisbetle dil-berân aña seyyâredür kamu
Devr içre ola mı kamer-i şeb-revân iki

116. **aña:-ñ, -a**

Gazel 41

Mısra: **9**

O, kişi zamiri. II Hz. Ali kastedilmektedir.

El irişmez aña her vech ile mümtâz oldı
Ser-fîrâz olalı ol kâmet-i şimşâd-ı 'Ali

117. **anı:-n, -ı**

Müseddes 4

Mısra: **7**

*O, kişi zamiri. II Şaban Çavuş
kastedilmektedir.*

Eşkiyâ' gördükde anı eyledi cümle firâr
Qatl idüp bir niçesinüñ eyledi yirini nâr

118. **anı:-n, -ı**

Müseddes 4

Mısra: **16**

*O, kişi zamiri. II Şaban Çavuş
kastedilmektedir.*

Geldi gösterdi rezimde tavr u erkānı bize
Hak Te'ālā devletiyle bahş ide anı bize

119. **anuñla:-nuñ, -la**

Müseddes 5

Mısra: 8

O, kişi zamiri. II sevgili kastedilmektedir.

Bir dem idi dil-i bî-çāre olup yāre karīn
Gülüp oynardı anuñla açılıp kalb-i hāzīn

120. **anuñla:-nuñ, -la**

Müseddes 5

Mısra: 26

O, kişi zamiri. II sevgili kastedilmektedir.

El-vedā' itdi benümle gidüp ol rüh-ı revān
Bile anuñla revān oldu dirīgā dil ü cān

121. **aña:-ñ, -a**

Müseddes 11

Mısra: 2

O, kişi zamiri. II Neye üfleyen kişi kastedilmektedir.

Her kaçan neyzen-i 'aşk üflese bir dem nāyı
Aña āheng iderüz derd ile hūy u hāyı

122. **aña:-ñ, -a**

Müseddes 14

Mısra: 6

O, kişi zamiri. II sevgili kastedilmektedir.

Baña yetmez mi bu devlet ki cefā eyleyesin
Vāy aña ki ne cefā vü ne vefā eyleyesin

123. **aña:-ñ, -a**

Müseddes 14

Mısra: 12

O, kişi zamiri. II sevgili kastedilmektedir.

Baña yetmez mi bu devlet ki cefā eyleyesin
Vāy aña ki ne cefā vü ne vefā eyleyesin

124. **aña:-ñ, -a**

Müseddes 14

Mısra: 18

O, kişi zamiri. II sevgili kastedilmektedir.

Baña yetmez mi bu devlet ki cefā eyleyesin
Vāy aña ki ne cefā vü ne vefā eyleyesin

125. **aña:-ñ, -a**

Müseddes 14

Mısra: 24

O, kişi zamiri. II sevgili kastedilmektedir.

Baña yetmez mi bu devlet ki cefā eyleyesin
Vāy aña ki ne cefā vü ne vefā eyleyesin

126. **aña:-ñ, -a**

Müseddes 14

Mısra: 27

O, kişi zamiri. II aşık (şair) kastedilmektedir.

Ni'am-ı guşşāñı dāyim aña ihsān eyle
Eksük itme görelüm cevruñi her ān eyle

127. **aña:-ñ, -a**

Müseddes 14

Mısra: 30

O, kişi zamiri. II sevgili kastedilmektedir.

Baña yetmez mi bu devlet ki cefā eyleyesin
Vāy aña ki ne cefā vü ne vefā eyleyesin

128. **aña:-ñ, -a**

Tarih 18

Mısra: 11

O, kişi zamiri. II Ali Bey kastedilmektedir.

ü beşāretiyle dinildi aña tārih
Oldı 'Ali Beg mīr-i hüccāc

129. **anı:-n, -ı**

Tarih 18

Mısra: 6

O, kişi zamiri. II Haccac kastedilmektedir.

Nerrād-ı dehr hayāl-i ruḡ gösterüp pusudan
Açmazdan anı fi'l-hāl māt itdi hem-çü Leclāc

130. **anı:-n, -ı**

Tarih 77

Mısra: 4

O, kişi zamiri. II Hacı İbrahim Paşa kastedilmiştir.

Gördi İbrāhīm Pāşānuñ bu 'adl u dādını
Eyledi anı Haleb beglerbegisi fi-ṭaleb

131. **anı:-n, -ı**

Tarih 169

Mısra: 2

O, kişi zamiri. II Sadeddin Efendi kastedilmiştir.

Şeyhü'l-islām idi Sa'deddīn Efendi gitdi hayf
Da'vet-i Dārü's-selām itdi anı Hayyü'l-ebed

132. **anı:-n, -ı**

Tarih 181

Mısra: 5

O, kişi zamiri. II Şerif Efendi kastedilmiştir.

Bu kerr ü ferr ile anı görünce kendüden gitdi
Hasūduñ kalmadı aşlā vücūdı key za'if oldı

133. **andan:-n, -dan**

Tarih 40

Mısra: 12

O, kişi zamiri. II Sinan Paşa kastedilmektedir.

Şaf-ārā-yı veğāda görse cengin Rüstem-i destān
Ğazā semtinde andan öğrenürdi tavır u erkānı

āb u gilden:

1. **āb u gilden:-den**

Gazel 23

Mısra: 6

Su ve toprak (balçık, çamur).

Zemīn-i şüredür kalb-i ‘adū mihr-i giyā bitmez
Çemenzāruñ tarāvet bağladuğın āb u gilden bil

ābād eyledi:

1. **ābād eyledi:-di**

Tarih 7

Mısra: 2

İmar etmek, bayındır hale getirmek.

Pādişāh-ı baħr u ber bir köpri binā’ eyledi
Özge ħayr itdi tarīķ-i ħaccı ābād eyledi

2. **ābād eyledi:-di**

Tarih 7

Mısra: 10

İmar etmek, bayındır hale getirmek.

Ey Tūrābī dindi itmāmına bir tārīķ-i ħūb
Cisr-i Sultān Aħmed-i üstādı ābād eyledi

3. **ābād eyledi:-di**

Tarih 62

Mısra: 8

İmar etmek, bayındır hale getirmek.

Ey Tūrābī dindi hātifden aña tārīķ-i
Aħmed-i ‘ādil bu gün ħānımı ābād eyledi

ābād eyledüñ:

1. **ābād eyledüñ:-dü, -ñ**

Tarih 101

Mısra: 2

İmar etmek, bayındır hale getirmek.

Efendi tarīķ idüp bünyād-ı çeşme
Kılup ħayr eyledüñ ābād çeşme

ābād eylegil:

1. **ābād eylegil:-gil**

Tarih 83

Mısra: 14

İmar etmek, bayındır hale getirmek.

Rüzgāruñ ihtiyāridur olup pā-māl
Bu Tūrābīñ dil-i vīrānın ābād eylegil

ābād eyleyüp:

1. **ābād eyleyüp:-(y)üp**

Müseddes 12

Mısra: 22

İmar etmek, bayındır hale getirmek - gönlü sevindirmek, mutlu etmek-.

Bend-i ğamdan bendeñi luḫ eyle āzād eyleyüp
Ĥātırın yap her deli dīvānı ābād eyleyüp

ābād idüp:

1. **ābād idüp:-üp**

Tarih 199

Mısra: 1

İmar etmek; şenlendirmek, mesut etmek, neşelendirmek.

Dilā ābād idüp serdār-ı ekrem taht-ı Yünānı
Vişāliyle müşerref eyledi mülk-i Karamanı

ābād olsun:

1. **ābād olsun:-sun**

Tarih 201

Mısra: 6

Bayındır hale gelmek, imar olmak.

Görüp itmāmını anuñ Tūrābīyā du‘ālarla
Di tārīķi Vişālī ħānesi olsun ebed ābād

‘abdü’l-kerīm:

1. **‘abdü’l-kerīm:**

Tarih 1

Mısra: 1

Şeyh Abdi (Abdülkerim) II Atayî’de bu isim bir şeyh adı geçiyorsa da aynı zat olduğu şüphelidir. (A. Özcan Şakayık-ı Numaniye ve zeyilleri, İstanbul 1989, c.2, s.191 ve 201).

Pürümüz ‘Abdü’l-kerīm ey ehl-i dīn
Terk idüp fāñiyi göçdi şeyhümüz

‘abdullāh:

1. **‘abdullāh:**

Tarih 2

Mısra: 1

Aslen Karaman’da Gaferyadlı olan bu zat İzmir, Mekke, Kudüs ve Diyarbakır’dan sonra

Mısır mollası olmuştur. (Sicill-i Osmanî, c.1, s.60).

Geldi hâlâ efendüm 'Abdullâh
Mışra kâdî olup sa'âdet ile

âb-ı cārilerle:

1. **âb-ı cārilerle:**-ler, -le

Tarih 116

Mısra: 7

Akan su.

İtdi ol şehruñ içini âb-ı cārilerle pür
Her tarafda çeşme bünyâd eyledi mânend-i Nîl

âb-ı kevseri:

1. **âb-ı kevseri:**-i

Tarih 109

Mısra: 10

Cennette bulunduğuna ve içenin bir daha
susuzluk çekmeyeceğine inanılan kutsal su.

Dîn uğurında gâzâlar eyleyip oldu şehîd
Hızır elinde Şeyh efendi içdi âb-ı kevseri

âb-ı zülâl:

1. **âb-ı zülâl:**

Müseddes 10

Mısra: 7

Saf, berrak su.

Dem-â-dem la'lüñ añdum sözlerüm âb-ı zülâl
İtdüm
Dehânuñ goncaya teşbîhe fıkri-i muhâl itdüm

âb-ı zülâli:

1. **âb-ı zülâli:**-i

Tarih 204

Mısra: 6

Saf, berrak su.

Behiştâsâ olup her yanı gülşen
Akıtdı câ-be-câ âb-ı zülâli

'abîr-sirişt:

1. **'abîr-sirişt:**

Tarih 203

Mısra: 2

Yolcu tabiatlı.

Yapdı menzil Vişâlî hem-çü behişt
Kıldı her cânibin 'abîr-sirişt

âbsuz bir âsiyâba:

1. **âbsuz bir âsiyâba:**-a

Tarih 169

Mısra: 5

Susuz bir değirmen.

Âbsuz bir âsiyâba döndü bu dehr-i hârâb
Şoldı hayfâ berr olup baħr-ı 'ulûm-ı bî-'aded

aç:

1. **açdı:**-dı

Tarih 1

Mısra: 8

Kapalı şeyi açık hâle getirmek.

Zühd ü taqvä ile mülk-i cenneti
Kendü şemşîriyle açdı şeyhümüz

2. **açılıp:**-(i)l, -up

Tarih 78

Mısra: 3

Kendine gelmek.

Güni toğdı açılıp ehl-i ma'ârif güldü
Târ olup çeşmine 'âlem göremez oldu le'im

3. **açdı:**-dı

Tarih 99

Mısra: 1

Açmak, göstermek.

Açdı şarrâf-ı felek dürc-i le'âlin şimdi
Eyledi 'âleme izhâr kemâlin şimdi

4. **açduñ:**-du, -ñ

Tarih 104

Mısra: 4

Açmak, göstermek.

Yapılmışdı niçe müddet bu târih
Kapusun şer'üñ açduñ 'adlüh ile

5. **açup:**-up

Tarih 184

Mısra: 8

Açmak.

Ey Tûrâbî bu meserret haberi buldı şüyü'
Dindi târihi açup Şâmî Şerîfî aldı

6. **açdı:**-dı

Gazel 6

Mısra: 7

Açmak II ferahlatmak.

Açdı diyâr-ı gülşeni süsen şabâyile
Yalın kılıç elinde dilâver degül midür

7. **açup:-up**

Tarih 150

Mısra: 5

Açmak(kanat bağlamında).

Şayd için murğ-ı me'ânîyi açup bâl u perin
Çeşm-i şeh-bâzını ardınca şikâruñ şaldı

8. **açılup:-(i)l, -up**

Tarih 34

Mısra: 2

*Açmak, göstermek II iyi hale gelmek,
bayındır hale gelmek.*

Bostân-zâde Efendi gelüp ol verd-i 'ulûm
Açılup gülse nola cây-ı dil-ârâ-yı Haleb

9. **açdı:-dı**

Tarih 47

Mısra: 3

*Açmak II almak, kazanmak, kurtarmak,
fethetmek.*

Açdı şemşîr ile Bağdâdı idüp emn ü emân
Darb-ı tîğîn işidüp tañ mı helâk olsa hasûd

10. **açdı:-dı**

Tarih 166

Mısra: 2

Açmak.

Oldı Beg-zâde 'Ömer Beg şühedâ hayline baş
Tîğ-i 'adliyle bu gün mülk-i beğâyı açdı

aç:-

1. **açup:-up**

Gazel 24

Mısra: 5

*(Bir şeyi) Kapalı, örtülü durumdan
çıkarmak, görünür hale getirmek.*

Dîde-i 'ibret açup gel ola-gör 'ibret-bîn
Kanda kılsak nazarı anda dilâ Hayy görelüm

aç u müflis ü zâr oldı:

1. **aç u müflis ü zâr oldı:-dı**

Tarih 156

Mısra: 10

Aç, sefil ve perişan olmak.

Kalmadı vüs'at ellerinde dirîğ
Oldı her biri aç u müflis ü zâr

'aceb:

1. **'aceb:**

Tarih 43

Mısra: 6

Şaşirtan, hayrette bırakan, tuhaf.

Dilâverlük idüp a'dâ-yı dîni pâyimâl itdi
Hezâr i'zâz ile gelse 'aceb mi mansıbı pâyâ

2. **'aceb:**

Tarih 46

Mısra: 5

Şaşirtan, hayrette bırakan, tuhaf.

Hem-nâm-ı Fağr-ı 'âlem olsa 'aceb midür ol
Hatm oldı anda devlet hem-çü şeh-i risâlet

3. **'aceb:**

Tarih 81

Mısra: 2

Şaşirtan, hayrette bırakan, tuhaf.

Hâcî İbrâhîm Pâşâ oldı 'adliyle vezîr
Olsa her kârı 'adâletle 'aceb mi dil-pezîr

4. **'aceb:**

Tarih 87

Mısra: 3

Şaşirtan, hayrette bırakan, tuhaf.

Hâk yolında itdi sultânüm 'aceb sa'y-ı belîğ
Hizmet ü sa'yûñ dem-â-dem oldı mağbûl-i Resûl

5. **'aceb:**

Tarih 126

Mısra: 3

Şaşirtan, hayrette bırakan, tuhaf.

Murâdı hâşıl ola eyledi 'aceb hayrı
Çü yapdı Vâlidenüñ üstine bir özge binâ'

6. **'aceb:**

Tarih 140

Mısra: 2

Şaşirtan, hayrette bırakan, tuhaf.

Oldı 'adâletiyile Yünâna vâlî Mü'min
Luğf u keremle Pâşâ olsa 'aceb mi muğsin

7. **'aceb:**

Tarih 141

Mısra: 4

Şaşirtan, hayrette bırakan, tuhaf.

O şeh-i mülk-i seğâ ehl-i keremdür hağğâ
Fuğarâ firğasına olsa 'aceb mi muğsin

8. **'aceb:**

Tarih 150

Mısra: 3

Şaşirtan, hayrette bırakan, tuhaf.

Yazdı kâdıye fazîletle 'aceb şer'-i müfîd
Şadr-ı 'âlîyi hemân-dem kılıcıyla aldı

9. 'aceb:

Müseddes 4

Mısra: 5

Acaba, hayret, şaşılacak şey II öyle bir, o kadar, çok.

Eşkiyâ'dan bizi hıfz itdi 'aceb merdân imiş
Nâmı Şa'bân u velî kendi kağan arslan imiş

10. 'aceb:

Müseddes 4

Mısra: 11

Acaba, hayret, şaşılacak şey II öyle bir, o kadar, çok.

Eşkiyâ'dan bizi hıfz itdi 'aceb merdân imiş
Nâmı Şa'bân u velî kendi kağan arslan imiş

11. 'aceb:

Müseddes 4

Mısra: 17

Acaba, hayret, şaşılacak şey II öyle bir, o kadar, çok.

Eşkiyâ'dan bizi hıfz itdi 'aceb merdân imiş
Nâmı Şa'bân u velî kendi kağan arslan imiş

12. 'aceb:

Müseddes 4

Mısra: 23

Acaba, hayret, şaşılacak şey II öyle bir, o kadar, çok.

Eşkiyâ'dan bizi hıfz itdi 'aceb merdân imiş
Nâmı Şa'bân u velî kendi kağan arslan imiş

13. 'aceb:

Müseddes 4

Mısra: 29

Acaba, hayret, şaşılacak şey II öyle bir, o kadar, çok.

Eşkiyâ'dan bizi hıfz itdi 'aceb merdân imiş
Nâmı Şa'bân u velî kendi kağan arslan imiş

14. 'aceb:

Müseddes 8

Mısra: 2

Acaba, hayret, şaşılacak şey II öyle bir, o kadar, çok.

Yâ Resûlallâh firâkuñ haylî müşkil kâr imiş
Ayrı düşmek âsitânuñdan 'aceb düşvâr imiş

15. 'aceb:

Tarih 197

Mısra: 10

Acaba, hayret, şaşılacak şey II öyle bir, o kadar, çok.

Aña şevk ile hâtif didi târîh

'Aceb özge Vişâlî kahve-hâne

16. 'aceb:

Tarih 205

Mısra: 7

Şüphe, tereddüt, hayret ifâde eden soru zarfı, acaba:.

Şabr idüp künc-i kanâ'atde 'aceb mi her dem
Ser-fürü itmese sulţâna gedâ-i Edine

17. 'aceb:

Müseddes 2

Mısra: 19

Acaba, şüphe, tereddüt, hayret ifade eden söz.

Saña hengâm-ı meşîb irdi 'aceb kâr oldu
Tâkatuñ yok başuña tâc-ı serüñ bâr oldu

18. 'aceb:

Tarih 9

Mısra: 2

Acaba, şüphe, tereddüt, hayret ifade eden söz.

Hâzret-i Sulţân Aḥmed pâdişâh-ı baḥr u ber
İtdi bir köpri binâ'sına 'aceb sa'y-i delim

19. 'aceb:

Tarih 8

Mısra: 2

Acaba II öyle bir şaşırtıcı.

Hâzret-i Sulţân Aḥmed tıtdı nehc-i mustakîm
İtdi bir köpri binâ'sına 'aceb sa'y-i belîğ

'aceb mi:

1. 'aceb mi:

Tarih 40

Mısra: 26

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Şaşılır mı, tuhaf mı.

Olur hüsn-i edâ'sın güş idenler kılı kırbânı
'Aceb mi tab'-ı nâzûkle cihânuñ olsa Ḥassânı

2. 'aceb mi:

Gazel 9

Mısra: 7

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Tuhaf mı, şaşılır mı.

Nazm eylese ‘aceb mi bu tab‘-ı hürde-dānum
Mānend-i inci dişler hergiz ‘Adende yokdur

‘aceb midür:

1. ‘aceb midür:-dür

Gazel 6

Mısra: 3

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Şaşılır mı, tuhaf mı.

Yārūñ yolında terk-i ser itsem ‘aceb midür
İklīm-i hüsne şimdi o server degül midür

2. ‘aceb midür:-dür

Müseddes 8

Mısra: 20

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Şaşılır mı, tuhaf mı.

Yā Habība’llāh ser-i küyüña sürdürüm yüzlerüm
Kadr u ‘id olsa ‘aceb midür gicem gündüzlerüm

‘acem:

1. ‘acemden:-den

Tarih 154

Mısra: 10

İran ülkesi.

Kılıç havfıyla rām oldu Türābī dindi bu tārīh
Naşūh Pāşā ‘Acemden zür ile aldı ele bācın

‘acem ferzendirün leclācın:

1. ‘acem ferzendirün leclācın:-i, -n

Tarih 154

Mısra: 4

Acem evladı satranç oyununun icatçısı.

‘Acem ferzendirün bir lu‘b ile māt itdi leclācın
Vezīr-i pādīşeh yeñdi geçerken şāh-ı lu‘bet-bāz

‘acem şāhı:

1. ‘acem şāhı:-i

Tarih 83

Mısra: 3

İran şāhı.

Himmet-i merdān ile tahtını berbād eylegil
Darb u harbuñdan ‘Acem şāhı kaçarsa gam degül

acıl:

1. açılıp:-up

Müseddes 5

Mısra: 8

Açık hāle gelmek, küşād olmak. Sıkıntıdan kurtulmak.

Bir dem idi dil-i bī-çāre olup yāre qarīn
Gülüp oynardı anuñla açılıp kalb-i hazīn

2. açılıp:-sun

Gazel 40

Mısra: 9

Açık hale gelmek.

Nigārā alnuñ açılıp görünsün turra-i țarrār
‘İyān it meh cebīnūñ eyleme destārdan perde

3. açıldı:-dı

Tarih 22

Mısra: 7

Açık hale gelmek.

Açıldı yine derhā-yı şerī‘at
Yine oldu güşāde bāb-ı İslām

4. açılıp:-up

Tarih 97

Mısra: 5

Çiçeklenmek, açık hale gelmek.

Açılıp rüşen olup gül gibi geçdi şadra
Yine dil bülbülünü medhine güyā itdi

açıl-:

1. açılmadı:-ma, -dı

Gazel 40

Mısra: 6

Açık hale gelmek.

Hicāb ile kalup göstermedi yüz bülbül-i zāra
Açılmadı dirīgā gonca-i gülzārdan perde

2. açılmadı:-ma, -dı

Gazel 22

Mısra: 2

Açık hale gelmek, çiçeklenmek.

Ey saçı sünbül reyāhīn-ı hatt u hem ruhsārı gül
Gonca-i kalbüm benüm açılmadı sen bārī gül

acılıp:

1. açılıp:-up

Tarih 76

Mısra: 6

(çiçek için) büyüyüp tomurcuk ve gonca halinden çıkmak.

Hār-ı gamdan ehl-i dil bülbül gibi nālān iken
Halk-ı ‘ālem açılıp gül gibi hāndān oldılar

açmazdan:

1. **açmazdan:**

Tarih 18

Mısra: 6

Belli etmeden, çaktırmadan.

Nerrād-ı dehr hayāl-i ruḥ gösterüp pusudan
Açmazdan anı fi'l-hāl māt itdi hem-çü Leclāc

acu:

1. **acuñ:-ñ**

Tarih 39

Mısra: 2

Acı: Dert, keder, zahmet.

Dār-ı dünyādan dilā Çandar Efendi gitdi hayf
Çün şehīd oldı ḥuzūr itdi bu dünyāda acuñ

2. **acuñ:-ñ**

Tarih 39

Mısra: 4

Acı: Dert, keder, zahmet.

Ḥaḳ budur andan dilā şākir idi ḥalḳ-ı cihān
Fi'l ü aḳvāli anuñ geldükde bu yāda acuñ

3. **acuñ:-ñ**

Tarih 39

Mısra: 6

Acı: Dert, keder, zahmet.

Er gelüp er gitdi dünyādan şehīd-i pāk olup
Kendüñüz-çün anı ḳoñ dünyāda 'uḳbāda acuñ

4. **acuñ:-ñ**

Tarih 39

Mısra: 8

Acı: Dert, keder, zahmet.

Rūḥ-ı pākine anuñ her dem du'ā ihdā idüp
Seyl idüp gözyaşların ḳurıda deryāda acuñ

5. **acuñ:-ñ**

Tarih 39

Mısra: 10

Acı: Dert, keder, zahmet.

Ey Tūrābī derd ile hātif didi tārīḥ aña
Geçdi fāniden bu gün seyyīd ferāḥ-şāda acuñ

ad:

1. **ad:**

Tarih 211

Mısra: 1

İsim, nam, şan, şöhret.

Oldı serdārumuzuñ ad ile her kārı ḥasen
Şıdı a'dāyı bu gün eyledi Tengārı ḥasen

2. **ad:**

Tarih 211

Mısra: 7

İsim, nam, şan, şöhret.

Ad ile olsa nola pādīşehūñ serdārı
Ḥüsün ile ḥulḳı anuñ nāmı gibi yārı ḥasen

a'dā:

1. **a'dāya:-(y)a**

Tarih 210

Mısra: 15

Düşman.

Buldı ol nām-ı Meḥemmed birle a'dāya zafer
Ḥazret-i Aḥmed Pāşā 'asker-i Vānıyıla tız

2. **a'dā:**

Tarih 211

Mısra: 13

Düşman.

Münhezim olsa nola her taraf a'dā tārīḥ
Cānibeynūñ bu gün oldı ḳamu serdārı ḥasen

3. **a'dāy:-(y)ı**

Tarih 71

Mısra: 13

Düşmanlar, hasımlar.

Ey Tūrābī işıdüp a'dāyı pā-māl itdügin
Ḳıldılar her güşede aña du'ā pır ü cüvān

4. **a'dā:**

Tarih 79

Mısra: 9

Düşmanlar, hasımlar.

Yeter çün gördi a'dā himmet-i merdāna ḥāyil yoḳ
Ḳaçup ḳurtılmadılar eylediler cān aña teslīm

5. **a'dā:**

Tarih 82

Mısra: 8

Düşmanlar, hasımlar.

İrdi ey dil şıdḳ ile tır-i du'āsı menzile
Şükrüli'llāḥ kim bu gün a'dā anuñ pā-mālidür

6. **a'dāsı:-(s)ı**

Tarih 105

Mısra: 8

Düşmanlar, hasımlar.

Ḳana ğark olsun vücūd-ı eşkiyā'
Dem-be-dem a 'dāsı ḥün-ālūd ola

7. a 'dāyı:-y, -ı

Tarih 211

Mısra: 2

Düşman, hasım.

Oldı serdārumuzuñ ad ile her kārı ḥasen
Şıdı a 'dāyı bu gün eyledi Tengārı ḥasen

8. a 'dāyı:-(y)ı

Tarih 211

Mısra: 5

Düşman, hasım.

Ḥüsn-i tedbīr ile a 'dāyı idüpdür pā-māl
Ḳāmeti naḥl-i keremdür ola her bārı ḥasen

a 'dā:

1. a 'dāya:-(y)a

Tarih 137

Mısra: 1

Düşmanlar, hasımlar.

Ol nām-ı muzafferle buldı zafer a 'dāya
Bu faẓl u 'adāletle olup Ḥalebe ḳādī

a 'dā vü eşkiyā' nuñ:

1. a 'dā vü eşkiyā' nuñ:-nuñ

Tarih 75

Mısra: 2

Düşman ve eşkiya (haydut, hırsız).

Ol İbrāhīm-i 'ādil Tebrīze vālī geldi
A 'dā vü eşkiyā' nuñ cümle zevālī geldi

'adālet:

1. 'adālet:

Müseddes 1

Mısra: 2

Adalet, adil davranış.

Her vilāyetde şehā hıfz u ḥırāset gitdi
Zulme meyl itdi cihān ḥalkı 'adālet gitdi

2. 'adāletle:-le

Tarih 81

Mısra: 2

Hak ve hukuku gözetme.

Ḥacı İbrāhīm Pāşā oldı 'adliyle vezīr
Olsa her kārı 'adāletle 'aceb mi dil-peẓīr

3. 'adālet:

Tarih 113

Mısra: 3

Hak ve hukuku gözetme.

'Adālet saña mevrūs-ı pederdür
Bu gün erkān-ı şer'ı kıl mücedded

4. 'adāletle:-le

Tarih 209

Mısra: 5

Hak ve hukuku gözetme.

Ḥamdulillāh ki gelüp virdi 'adāletle nizām
İḥtilāl üzre iken ḥaylī ṭarīḳ-i 'ulemā

5. 'adālet:

Tarih 2

Mısra: 10

*Hak ve hukuka uyma, herkesin hakkını
gözetme, doğruluktan ayrılmama, hakkaniyet.*

Ey Türābī dinildi tārīḥi

Oldı Mısra 'aziz 'adālet ile

6. 'adālet:

Tarih 46

Mısra: 8

*Hak ve hukuka uyma, herkesin hakkını
gözetme, doğruluktan ayrılmama, hakkaniyet.*

Ol āşaf-ı zamāne dād itse ṭañ mı her dem
Mevrūsıdur pederden anuñ şehā 'adālet

7. 'adāletle:-i, -(y)le

Tarih 140

Mısra: 1

*Hak ve hukuka uyma, herkesin hakkını
gözetme, doğruluktan ayrılmama, hakkaniyet.*

Oldı 'adāletle Yünāna vālī Mü' min

Luṭf u keremle Pāşā olsa 'aceb mi muḥşin

'adālet kânınuñ nāmı:

1. 'adālet kânınuñ nāmı:-ı

Tarih 212

Mısra: 5

*Adalet kaynağının namı, adalet kaynağının
adı, adalet pınarının şöhreti.*

Ol 'adālet kânınuñ nāmı gibi ḥulḳı ḥasen
Rāzī olsa vechi var andan bu gün mīr ü sipāh

a 'dānuñ başlarını aldı:

1. a 'dānuñ başlarını aldı:-dı

Tarih 210

Mısra: 6

*Düşmanları öldürmek, düşmanları ortadan
kaldırmak.*

‘Āleme bir dağı gelmez böyle serdār-ı cihān
Başlarını aldı a ‘dānuñ urup tīg ü teber

a ‘dā-yı dīni:

1. a ‘dā-yı dīni:-i

Tarih 43

Mısra: 5

Din düşmanları.

Dilâverlük idüp a ‘dā-yı dīni pāyimāl itdi
Hezār i ‘zāz ile gelse ‘aceb mi manşıbi pāya

a ‘dā-yı dīnūñ yirlerin:

1. a ‘dā-yı dīnūñ yirlerin:-i, -n

Tarih 210

Mısra: 17

İslam düşmanlarının yerleri.

Eyledi a ‘dā-yı dīnūñ yirlerin cāy-ı sağar
‘Asker-i İslāma çün virdi şeref mūrüm şeref

a ‘dā-yı la ‘īne:

1. a ‘dā-yı la ‘īne:-e

Tarih 109

Mısra: 24

Lanetlenmiş düşman.

Bir yaña Ferhād Pāşā-oğlı bu günden hemān
Urdu a ‘dā-yı la ‘īne tīşe ile hānçeri

‘add:

1. ‘add:

Kıt'a 5

Mısra: 73

Sayma, sayılma. öyle görme, öyle bilme.

‘Add olunmaz şöyle bī-haddur cūvānān hemān
Ġayrısın yād itme illā ibn-i Rehyāni nice

‘add olunmaz:

1. ‘add olunmaz:-(i)n, -maz

Müseddes 3

Mısra: 4

Kabul edilmek, sayılmak.

Uyup bu nefsi-şūma hāne-i kālbi hārāb itdüm
Ġünāhum ‘add olunmaz anca cürm-i bī-hisāb
itdüm

‘adem:

1. ‘adem:

Gazel 1

Mısra: 1

İnsan.

Olur ‘adem pīr olunca kendi şehrinde ġarīb
İstemez nādān olanlar irse hengām-ı meşīb

2. ‘ademi:-i

Kıt'a 10

Mısra: 4

İnsan.

Mütevellī ġülüp yüze dāyim
Māt ider ‘ademi o bir ruħ ile

3. ‘adem:

Gazel 39

Mısra: 8

*1. insan 2. kişi, adam 3. insan, Hz. ‘Ādem 4.
yaşam, insan ömrü.*

Bāl u per oldı ol perīye hāt-ı ruħları
‘Ādem dinür mi aña bu hüsñ ü şifāt ile

4. ‘ademden:-den

Gazel 44

Mısra: 5

*1. insan 2. kişi, adam 3. İnsan, Hz. ‘Ādem 4.
yaşam, insan ömrü.*

Uymasun her cāhil ü nā-dāna ‘Ādemden kaçar
Ol perīye söyleñ olsun ehl-i ‘irfānuñ kılı

5. ‘ademi:-i

Kıt'a 5

Mısra: 60

İnsan II aşık.

Rağbet eyler mi Meħemmed Şāh-ı büzürg ‘āşıkā
Öldürür mi ‘ademi ol çeşm-i fettāni nice

6. ‘ademe:-e

Gazel 36

Mısra: 12

İnsan II aşık.

İrmez Tūrābī dem deme el ur bu gün cām-ı Ceme
Düşmez bu fırsat ‘ademe dil-ber de saña rām ola

7. ‘ademler:-ler

Gazel 45

Mısra: 2

İnsan II aşık.

Virürdüm aña olsa eger tende cān iki
‘Ademler öldürür o cūvān-ı Selānikī

8. ‘adem:

Müseddes 6

Mısra: 22
Adam, insan.

Derd ğamsuz güzērān eylemege bir dem yok
Dir iken devr-i zamān içre meger ādem yok

9. **ādem:**
Müseddes 13
Mısra: 15
Adam, insan.

Buña ādem mi döyer dünyāda ihvān-ı vefā
Diyelüm tā şubh-i haşre hasretā vā-ħasretā

‘adem iklīmine:

1. **‘adem iklīmine:-i, -n, -e**
Müseddes 5
Mısra: 5
Yokluk ülkesi, ölüm.

‘Adem iklīmine ‘azm eyledi dildār meded
Gıtdi gelmez yola hayfā nideyin yār meded

2. **‘adem iklīmine:-i, -n, -e**
Müseddes 5
Mısra: 11
Yokluk ülkesi, ölüm.

‘Adem iklīmine ‘azm eyledi dildār meded
Gıtdi gelmez yola hayfā nideyin yār meded

3. **‘adem iklīmine:-i, -n, -e**
Müseddes 5
Mısra: 17
Yokluk ülkesi, ölüm.

‘Adem iklīmine ‘azm eyledi dildār meded
Gıtdi gelmez yola hayfā nideyin yār meded

4. **‘adem iklīmine:-i, -n, -e**
Müseddes 5
Mısra: 23
Yokluk ülkesi, ölüm.

‘Adem iklīmine ‘azm eyledi dildār meded
Gıtdi gelmez yola hayfā nideyin yār meded

5. **‘adem iklīmine:-i, -n, -e**
Müseddes 5
Mısra: 29
Yokluk ülkesi, ölüm.

‘Adem iklīmine ‘azm eyledi dildār meded
Gıtdi gelmez yola hayfā nideyin yār meded

‘aden:

1. **‘adende:-de**
Gazel 9
Mısra: 8
Aden, Yemen’de bir şehir. İçinde inci
çıkarılan meşhur yer.

Naẓm eylese ‘aceb mi bu ıtab’-ı ħurde-dānum
Mānend-i inci dişler hergiz ‘Adende yokdur

ad-ı ‘ali:

1. **ad-ı ‘ali:**
Gazel 41
Mısra: 6
Hz. Ali’nin adı.

Her kaçan rakşa gire nāz ile oynar yüregüm
Cānum ağzuma gelür yād ola ger ad-ı ‘Ali

‘adil:

1. **‘adil:**
Tarih 16
Mısra: 10
Adalet edici, adaletli.

İkbālūn el virince didi Tūrābī tārīh
‘İzz ile olduñ ‘ādil dāmād-ı Āl-i ‘Osmān

‘ādil pādīşāh:

1. **‘ādil pādīşāh:**
Tarih 129
Mısra: 7
Adaletli padişah II Sultan Mustafa
kastedilmiştir.

Bir daħı gelmez cihāna böyle ‘ādil pādīşāh
Üstümüzden zā’il olmasun ebed zıll-ı Ĥudā

‘adl:

1. **‘adl:**
Tarih 2
Mısra: 6
Adalet, hakkaniyet, doğruluk.

Viridi seccāde-i Resüle şeref
‘İlm ile ‘adl ile ‘ibādet ile

2. **‘adl:**
Tarih 19
Mısra: 6
Adalet, hakkaniyet, doğruluk.

Ey Tūrābī didi tārīhin anuñ hātif-i ğayb
Oldı Tebrīze bu gün ‘adl ile Mehdī-i cihān

3. 'adlũñle:-(ü)ñ, -le

Tarih 24

Mısra: 2

Adalet, hakkaniyet, doğruluk.

'İlm ü fazl ile bu gün şadra Efendi geldün

Ṭutdı 'adlũñle yine şit u şadā āfākı

4. 'adl:

Tarih 30

Mısra: 1

Adalet, hakkaniyet, doğruluk.

'Adl ile Birrī Efendi oldu defterdārumuz

Aña Yünānı sipāriş eyledi serdārumuz

5. 'adl:

Tarih 34

Mısra: 5

Adalet, hakkaniyet, doğruluk.

'İlm ü fazlıyla alup 'adl ile oldu hākim

Ḳavm-i ḥussādı düşürdi gama sevdā-yı Haleb

6. 'adl:

Tarih 56

Mısra: 4

Adalet, hakkaniyet, doğruluk.

Re'āyā vü berāyā oldılar devrũñde āsũde

Cihānı rüşen itdũñ 'adl ile ḥürşid-i ḥāversin

7. 'adliyle:-i, -(y)le

Tarih 75

Mısra: 3

Adalet, hakkaniyet, doğruluk.

'Adliyle pādişāha düstür-ı ekrem oldu

Ḥālā diyār-ı şarka a'le'l-e 'ālī geldi

8. 'adl:

Tarih 76

Mısra: 8

Adalet, hakkaniyet, doğruluk.

Ey Tūrābī cān u dilden şevḳ ile tārīhini

Didüm 'adl ile niçe kāfir müselmān oldılar

9. 'adl:

Tarih 77

Mısra: 6

Adalet, hakkaniyet, doğruluk.

Māl-ı mīri cem' olur aḥvāl-i 'ālem muntaẓam

'Adl ile emn ü emān buldı bu gün mülk-i 'Arab

10. 'adliyle:-i, -(y)le

Tarih 81

Mısra: 1

Adalet, hakkaniyet, doğruluk.

Ḥācı İbrāhīm Pāşā oldu 'adliyle vezir

Olsa her kārı 'adāletle 'aceb mi dil-pezir

11. 'adliyle:-i, -(y)le

Tarih 81

Mısra: 10

Adalet, hakkaniyet, doğruluk.

Bu Tūrābī-i du'ā-gūyı didi tārīh aña

Ḥācı İbrāhīm Pāşā oldu 'adliyle vezir

12. 'adl:

Tarih 82

Mısra: 1

Adalet, hakkaniyet, doğruluk.

Ḥamdulillāh Ḥācı İbrāhīm Pāşā 'adl ile

Devlet ü 'izzetle ey dil Mısra ḥālā vālīdür

13. 'adl:

Tarih 102

Mısra: 1

Adalet, hakkaniyet, doğruluk.

Vezir ibn-i Çığāl olsun hemişe 'adl ile dāyim

Vücūdī intizām için bu 'ālem mülkine lāzım

14. 'adlũñ:-(ü)ñ

Tarih 104

Mısra: 4

Adalet, hakkaniyet, doğruluk.

Yapılmışdı niçe müddet bu tārīh

Ḳapusın şer'ũñ açduñ 'adlũñ ile

15. 'adliyle:-i, -(y)le

Tarih 112

Mısra: 4

Adalet, hakkaniyet, doğruluk.

Siretde 'Alī lākin hem-nām-ı Muḥammeddür

Ḥulḳıyla Ḥasendür o 'adliyle 'Ömer ey yār

16. 'adl:

Tarih 119

Mısra: 2

Adalet, hakkaniyet, doğruluk.

Se'ādetle dilā hem-nāmı oldu Faḫr-ı devrānuñ

Olupdur 'adl ile serdārı ol şāh-ı cihānbānuñ

17. 'adl:

Tarih 123

Mısra: 10

Adalet, hakkaniyet, doğruluk.

Dinildi ey Tūrābī taraf-ı hātifden aña tārīh
Meḥemmed Beg begüm 'adl ile mīr-i Aḳsarāy
oldı

18. 'adl:
Tarih 124
Mısra: 1
Adalet, hakkaniyet, doğruluk.

Olup ḳādī Eregli manşıbını fazl ile çaldı
Bi-ḥamdi'llāh Meḥemmed Şāh Efendi 'adl ile
geldi

19. 'adl:
Tarih 124
Mısra: 10
Adalet, hakkaniyet, doğruluk.

Ḳudūmına Tūrābī-i du 'ā-gūyı didi tārīh
Eregliye Meḥemmed Şāh Efendi 'adl ile geldi

20. 'adl:
Tarih 127
Mısra: 4
Adalet, hakkaniyet, doğruluk.

Vekīli oldı Sultān Aḥmedüñ cümle umūrına
Olupdur ḥükmi cārī 'adl ile İrān u Tūrāna

21. 'adli:-i
Tarih 127
Mısra: 14
Adalet, hakkaniyet, doğruluk.

Tūrābī dindi hātifden ḳudūmına anuñ tārīh
Murād Pāşā-yı 'ālī 'adli ile geldi Yünāna

22. 'adl:
Tarih 134
Mısra: 6
Adalet, hakkaniyet, doğruluk.

Niçe demdür ki pür oldı bulandı zulm ile 'ālem
Cilā' vir 'adl ile mīr'āt-ı aḥkāmı mücellā ḳıl

23. 'adli:-i
Tarih 134
Mısra: 2
Adalet, hakkaniyet, doğruluk.

Bu gün sultānum İstanbūla olduñ fazl ile ḥākim
İdüp 'adli Resül-i Kibriyānuñ şer'in icrā ḳıl

24. 'adl:
Tarih 135
Mısra: 4
Adalet, hakkaniyet, doğruluk.

Muştafā oldı aña fazl ile çün Şām-ı şerīf
Muştafā şer'in ider 'adl ile icrā Ḥalebe

25. 'adl:
Tarih 136
Mısra: 2
Adalet, hakkaniyet, doğruluk.

Geldi devletle Muştafā Pāşā
'Adl ile oldı ḥākim-i Yünān

26. 'adlin:-i, -n
Tarih 140
Mısra: 5
Adalet, hakkaniyet, doğruluk.

'Adlin görüp Tūrābī dinildi aña tārīh
Yünānı ḳıldı başdan iḳlīm-i 'abd-ı mü'min

27. 'adl:
Tarih 141
Mısra: 2
Adalet, hakkaniyet, doğruluk.

Ḥamduli'llāh ki gelüp Ḥazret-i Mü'min Pāşā
Ḳıldı Yünān ilini 'adl ile cāy-ı mü'min

28. 'adl:
Tarih 141
Mısra: 9
Adalet, hakkaniyet, doğruluk.

Pīşesi 'adl idi her yirde budur tārīh
Ḳıldı Yünānı velī mülket-i 'abd-ı Mü'min

29. 'adl:
Tarih 149
Mısra: 9
Adalet, hakkaniyet, doğruluk.

Olalı 'adl ile sen şadr-nişin-i 'ulemā
Fuḳarā fırḳasınuñ ḥālīne nāzır sensin

30. 'adl:
Tarih 158
Mısra: 1
Adalet, hakkaniyet, doğruluk.

'Adl ile Aḥmed Pāşā yapdı bir 'ālī binā'
Kimse ta 'mīr itmedi böyle sarāy-ı dil-güşā

31. 'adl:
Tarih 159
Mısra: 3
Adalet, hakkaniyet, doğruluk.

Vālī-i Şām-ı şerīf olduñ Efendi 'adl ile
Nāmuñ āfāḳı tıtpıdur fazl ile olduñ be-nām

32. **‘adl:**
Tarih 170
Mısra: 2
Adalet, hakkaniyet, doğruluk.
- Fāzıl-ı dehr sirāc-ı ‘ulemā
‘Adl ile Āmide oldu kâdî
33. **‘adl:**
Tarih 178
Mısra: 4
Adalet, hakkaniyet, doğruluk.
- İlm ü fazl ile mükemmel sensin
‘Adl ile nāmuñ ‘Ali olsa sezā
34. **‘adl:**
Tarih 185
Mısra: 6
Adalet, hakkaniyet, doğruluk.
- Dürildi defteri Nüşirevānuñ
Bulunca ‘adl ile sen şöret-i tām
35. **‘adlünle:-(ü)ñ, -le**
Tarih 193
Mısra: 1
Adalet, hakkaniyet, doğruluk.
- ‘Adlünle şadr-ı Mısrı Vehhāb Efendî çaldıñ
36. **‘adl:**
Tarih 206
Mısra: 2
Adalet, hakkaniyet, doğruluk.
- Devlet ü ‘izzet ile Hazret-i Yaḥyā Pāşā
Taḥt-ı Yünāmı gelüp ‘adl ile kıldı iḥyā
37. **‘adl:**
Tarih 191
Mısra: 1
Adalet, doğruluk, hakkaniyet.
- ‘Adl ile Vehhāb efendi Mışra vālīdür bu gün
Şadr-ı rif‘at menzili zü'l-ḳadr-ı ‘ālīdür bu gün
38. **‘adl:**
Tarih 191
Mısra: 10
Adalet, doğruluk, hakkaniyet.
- İftihār idüp Tūrābīyā didüm tārīhini
‘Adl ile Vehhāb Efendim Mışra vālīdür bu gün
39. **‘adl:**
Tarih 211
Mısra: 4
Adalet, doğruluk, hakkaniyet.

- Cünd-i İslāmuñ olup şimdi sipeh-sālārı
‘Adl ile olsa nola cümle etvārı ḥasen
40. **‘adl:**
Tarih 211
Mısra: 10
Adalet, doğruluk, hakkaniyet.
- Eşkiyā` vü kefere ber-ḫaraf oldu bu gün
Ṭarafeynüñ olalı ‘adl ile sālārı ḥasen
41. **‘adl:**
Tarih 212
Mısra: 1
Adalet, doğruluk, hakkaniyet.
- ‘Adl ile oldu Ḥasan Pāşā vezīr-i pādīşāh
Ḥamdulillāh şimdi buldı ḳadr u ‘izzet şadr-ı cāh
42. **‘adlün-ile:-(ü)ñ, -ile**
Tarih 23
Mısra: 8
Adaletinle.
- Ḳāḳdī olunca fi’l-ḫāl hātif didi çü tārīḫ
‘Azmī Efendi-zāde var ‘adlün-ile Şāma
- ‘adl idene:**
1. **‘adl idene:-en, -e**
Müseddes 1
Mısra: 16
Adaletle muamele eden.
- İstiḳāmetle olan ḫākime ‘izzet eyleñ
Öldürüñ zālimi ‘adl idene raḡbet eyleñ
- ‘adl u dād:**
1. **‘adl u dād:**
Tarih 36
Mısra: 8
Doğruluk ve adalet.
- Vire dünyāda vü ‘ukbāda murādın Mevlā
‘Adl u dād eyleyici vālī-i vālā geldi
2. **‘adl u dād:**
Tarih 37
Mısra: 2
Adalet ve doğruluk.
- ‘İlm ü fazlıyla dilā Hazret-i Ca‘fer Pāşā
‘Adl u dād itmek ile kişver-i Mışrı aldı
3. **‘adl u dād:**
Tarih 43
Mısra: 2
Adalet ve doğruluk.

Sinān Pāşā-yı deryā-dil vezīr-i Hüsrevān-pāye
Bu 'adl u dād ile geldi kapūdān oldu deryāya

4. 'adl u dād:

Tarih 55

Mısra: 3

Adalet ve doğruluk.

'Adl u dād eylemede oldu 'Ömer-ḥaşlet ol
Kendüsi olsa nola Ḥazret-i 'Osmān-ı ḥayā

5. 'adl u dād:

Tarih 56

Mısra: 8

Adalet ve doğruluk.

Amān virme benüm sultānum al zālimlerüñ başın
Bu gün Bağdāda 'adl u dād ile pāşā-yı serversin

6. 'adl u dād:

Tarih 96

Mısra: 3

Adalet ve doğruluk.

'Adl u dād ile o hem-nām-ı Meḥemmeddür çün
Aña rām olsa nola şer'-i Resül-i 'Arabī

7. 'adl ü dād:

Tarih 102

Mısra: 10

Adalet ve doğruluk.

Olup kādī Ereğliye Tūrābīyā didüm tārīḥ
Bu 'adl ü dād ile oldu Muḥammed şer'ine ḥākim

8. 'adl u dād:

Tarih 120

Mısra: 3

Adalet ve doğruluk.

'Adl u dād eyledi serdār-ı zafer-rehber olup
Dest-giri ola Ḥaḳ oldu vezīr-i dānā

9. 'adl ü dād:

Tarih 124

Mısra: 5

Adalet ve doğruluk.

Siler raḥm eyleyüp her dem gözi yaşını mazlūmuñ
Dem-ā-dem ehl-i zulmi ḥayret ile seyl-i ḡam aldı

'adl u dādın:

1. 'adl u dādın:-ı, -n

Tarih 81

Mısra: 7

Adalet ve doğruluk.

'Adl u dādın eyledi Nüşinrevānuñ bī-şadā
Görse eylerdi seḥāda Ḥātem-i Ṭāyī esīr

'adl u dādıyla:

1. 'adl u dādıyla:-ı, -(y)la

Tarih 3

Mısra: 10

Adalet ve doğruluk.

Ey Tūrābī didi tārīḥi için ḥātif-i ḡayb
'Adl u dādıyla edīb oldu naḳībū'l-eşraf

2. 'adl u dādıyla:-ı, -(y)la

Tarih 184

Mısra: 5

Adalet ve doğruluk.

'Adl u dādıyla bulursa yiridür şöhret-i tām
Nāmı 'ālemde hemān Nüşirevānuñ ḳaldı

'adl u inşāfı:

1. 'adl u inşāfı:-ı

Tarih 147

Mısra: 1

Adalet ve merhamet.

'Adl u inşāfı ile Ḥazret-i Mü'min Pāşā
Ma'rifetle Şafede vālī-i kāmil oldu

'adli:

1. 'adliyle:-(y)le

Tarih 18

Mısra: 9

Adalet, doğruluk ve hakkaniyet.

Geldi 'Ali Beg ey dil 'adliyle buldı rif'at
Baş üzre ḥākipāyı tañ mı olursa ser-tāc

2. 'adliyle:-(y)le

Tarih 145

Mısra: 4

Adalet, doğruluk ve hakkaniyet.

Zālimi ḥekk idicek dindi Tūrābī tārīḥ
Geldi 'adliyle bu dem Raḳkaya Mü'min Pāşā

3. 'adliyle:-(y)le

Tarih 156

Mısra: 42

Adalet, doğruluk ve hakkaniyet.

Pāyidār ola şadr-ı 'izzetde
Ola 'adliyle āşaf-ı ḥunkār

4. 'adliyle:-(y)le

Tarih 199

Mısra: 3

Adalet, doğruluk ve hakkaniyet.

Gelüp oldı şehā 'adliyle defterdārı Yūnānuñ
Zuhūr eyler bu günden soñra me'āl-i zıll-ı
Yezdānī

'adū:

1. 'adūlar:-lar

Tarih 40

Mısra: 10

Düşman.

'Adūlar sâbıkā hālī şanurlardı bu meydānı
Çeküp zevrakların hālā qaraya atdılar cānı

2. 'adūnuñ:-nuñ

Tarih 56

Mısra: 2

Düşman.

Olup Bağdāda vālī hāliyā Cemşid-i dāversin
Deler bağrın 'adūnuñ 'azm-i rezm itseñ dil-
āversin

3. 'adūlar:-lar

Tarih 72

Mısra: 12

Düşman.

Ey Tūrābī her kaçan meydāna sürse atını
Cengini gördükde dirlerdi 'adūlar el-amān

4. 'adū:

Tarih 87

Mısra: 7

Düşman.

Pāyimāl olup 'adū dāyim murāduñ el vire
Peyk-i devlet çura sulţānum kapuñda sağ u şol

5. 'adū:

Tarih 105

Mısra: 10

Düşman.

Şahn-ı meydānı kederden pāk idüp
Devr-i 'adlinde 'adū nā-būd ola

6. 'adūya:-(y)a

Tarih 109

Mısra: 17

Düşman.

Ġayret-i islām için çaldı 'adūya tır teber
Leşker-i dīnūñ Hasan Pāşā olup ser-'askeri

7. 'adū:

Tarih 162

Mısra: 3

Düşman.

Ayağ altında kalup oldı 'adū zīr ü zeber
Gebr ü tersā çekemez bir dağı gayrı kılıcım

8. 'adū:

Tarih 185

Mısra: 1

Düşman.

Meħemmed oldı sulţānum saña nām
'Adū bu cehlin itseñ nola bed-nām

'adūnuñ hilesin:

1. 'adūnuñ hilesin:-(s)i, -n

Tarih 109

Mısra: 19

Düşmanın hilesi.

Ca'fer-i Şādık 'adūnuñ hilesin baţţāl idüp
Hāzret-i Seyyid gibi oldı bu devrūñ Ca'feri

'adūnuñ ırkın:

1. 'adūnuñ ırkın:-ı, -n

Tarih 40

Mısra: 15

Düşmanın ırkı, düşmanlar.

Kesüp ırkın 'adūnuñ kan kaşandurdu şecā'atle
Hemşe üstün olsun ceng içinde tīg-i bürrānı

'adūnuñ ırkın keser:

1. 'adūnuñ ırkın keser:-(e)r

Tarih 210

Mısra: 8

Düşmanın ırkını kesmek II düşmanı ortadan kaldırmak.

Ol şecā'at kânınuñ nāmı gibi hulkı hasen
Tīg-i kahrıyla 'adūnuñ dem-be-dem ırkın keser

'adūnuñ kal' u kam'ına:

1. 'adūnuñ kal' u kam'ına:-ı, -n, -a

Tarih 212

Mısra: 8

Düşmanın sözü ve kahrı, düşmanın lafı ve kahrı.

Ehl-i dīvān aħsen-i re'y ile idüp meşveret
Kal' u kam'ına 'adūnuñ buldılar bir özge rāh

'adūnuñ leşkeri:

1. 'adūnuñ leşkeri:-i

Tarih 109

Mısra: 32

Düşman askeri.

Devr-i Âdemden beru olmuş degüldür bu kıtâl
Tu'me-i şemşir-i tîz oldu 'adūnuñ leşkeri

'adüya:

1. 'adüya:

Tarih 20

Mısra: 4

Savaşta karşı taraf, düşman, hasım.

Bu şecâ'at sendedür olsa nola nāmuñ 'Alî
Sell-i seyf eyle 'adüya hem-çü tîg-i Zü'l-fikâr

'adü-yi bed-likâlar:

1. 'adü-yi bed-likâlar:-lar

Tarih 40

Mısra: 13

Çirkin yüzlü düşman.

'Adü-yi bed-likâlar havf-ı rezminden firâr itdi
Zamānuñ şimdi oldur Qahramānı hem Nerimānı

'adü-yi bed-likâlardan:

1. 'adü-yi bed-likâlardan:-lar, -dan

Gazel 32

Mısra: 8

Çirkin yüzlü düşman.

Hişâr-ı istikâmetde haţadan hıfz idüp kendin
'Adü-yi bed-likâlardan dil-efgâr olmasun gelsün

'adü-yi bed-nihâdi:

1. 'adü-yi bed-nihâdi:-ı

Tarih 127

Mısra: 12

Soysuz düşman.

Dem-â-dem Hazret-i Nüh-ı nebîves 'ömri çoh
olsun

'Adü-yi bed-nihâdi garķ ide her demde tûfâna

'adü-yi ehl-i 'irfânı:

1. 'adü-yi ehl-i 'irfânı:

Tarih 56

Mısra: 5

Bilgi sahibi düşman.

'Adü-yi ehl-i 'irfânı idersin dem-be-dem pâ-mâl
Elin almakda dâyim zümre-i 'irfâna yâversin

'adü-yi evliyâ:

1. 'adü-yi evliyâ:

Nazm 2

Mısra: 9

Velilerin düşmanı.

Şükrüli'llâh kim dilâ gitdi 'adü-yi evliyâ
Tekyeye gelsün beru mihmân mihmân üstine

'adü-yi kâfiri:

1. 'adü-yi kâfiri:-i

Tarih 54

Mısra: 5

Kafir düşmanı.

'Adü-yi kâfiri katl itmek için
Hudâ olsun hemîşe aña yâver

'adü-yi kâfirün 'ırkı:

1. 'adü-yi kâfirün 'ırkı:-ı

Tarih 44

Mısra: 6

Kafir düşmanın soyu.

Görüp elde sinân-ı hün-feşânın
'Adü-yi kâfirün kaç' oldu 'ırkı

'adü-yi zâğı:

1. 'adü-yi zâğı:-ı

Tarih 43

Mısra: 7

Karga gibi düşman II fitneci düşman.

Qanatlanup uçar güyâ kaçan binse qadırğaya
Şikâr itmek için ey dil 'adü-yi zâğı ol şeh-bâz

âfâk:

1. âfâkı:-ı

Tarih 24

Mısra: 2

Ufuklar, her yer, etraf, bütün çevre.

'İlm ü fazl ile bu gün şadra Efendi geldün
Tutdı 'adlünle yine şit u şadâ âfâkı

2. âfâka:-a

Tarih 192

Mısra: 2

Ufuklar, her yer, etraf, bütün çevre.

Vehhâb Efendi şadr-ı Mısrı kılıçla çaldı
Âfâka fazlı ile şit u şadâyı şaldı

3. āfākı:-ı

Muhammes 1

Mısra: 6

Her taraf, her yer.

Cigerüm yaraladı hānçer-i hūn-āb-ı ecel

Nola āfākı bütün āteş-i āhum yaksa

āfākı tutar:

1. āfākı tutar:-(a)r

Gazel 35

Mısra: 11

*Ufku sarmak II herkes tarafından bilinmek,
tanınmak, şöhret bulmak.*

Tutar şit u şadā-yı hüsni āfākı bulur şöhret

Türābī istemez mi dil-rübālar 'āşık-ı zārın

āfākı tutdı:

1. āfākı tutdı:-dı

Tarih 156

Mısra: 1

Ufukları sarmak/kaplamak.

Tutdı āfākı fırka-i eşrār

Fuqarā itdi cümle terk-i diyār

āfākı tutupdur:

1. āfākı tutupdur:-up, -dur

Tarih 159

Mısra: 4

Şöhret bulmak, herkesçe tanınmak.

Vālī-i Şām-ı şerīf olduñ Efendi 'adl ile

Nāmuñ āfākı tutupdur fazl ile olduñ be-nām

āfet-i devrānumuz:

1. āfet-i devrānumuz:-(u)muz

Gazel 14

Mısra: 8

*Zamanın en güzeli. İnsanın başını döndüren,
çok güzel ve çarpıcı kadın II sevgili.*

Bir mehūñ her gün tolanur küyını aḥşāma dek

Göz gibi ser-geşte oldu āfet-i devrānumuz

āfet-i devr-i zamān:

1. āfet-i devr-i zamān:

Müseddes 12

Mısra: 16

Zamanın, dönemin dilberi.

Hāyil olmaz ehl-i maḥlūma şehā kevn ü mekān

Zulm-i bī-dād eyleme ey āfet-i devr-i zamān

āfitāb:

1. āfitābı:-ı

Müseddes 10

Mısra: 27

Güneş.

Ruḥūñ şevki semāda āfitābı pür-ziyā kıldı

Hilāl-i çarḥı cānā reşk-i engüştüñ dü-tā kıldı

ağ u karamuzdan:

1. ağ u karamuzdan:-muz, -dan

Gazel 20

Mısra: 22

Beyaz ve siyah. II doğru ve yanlış.

İçer mi sīneler çāk eyleyüp hūbān ile 'uşşāk

Şafāsı var midur ağ u karamuzdan haber virgil

ağla:-

1. ağlañ:-ñ

Gazel 42

Mısra: 16

Kederden, teessürden gözyaşı akıtmak.

Gördükde benüm giryemi ḥandān olur ağyār

Ağlañ beni kim ḥālūme itler güler oldu

2. ağlar:-r

Gazel 15

Mısra: 26

Ağlamak, gözyaşı dökmek, sızlamak.

Mürveş oldu re'āyā pāymāl-i eşkiyā'

Gel Süleymānum yetiş gör ḥālını ağlar mı yok

3. ağladı:-dı

Tarih 186

Mısra: 5

Acı, kederden dolayı gözyaşı dökmek.

Ağladı anuñ için ḥasret ile ebr-i semā

Ağla ey dīdelerüm yaş yirine dök kanı

ağla:

1. ağlaşalum:-ş, -alu, -m

Tarih 33

Mısra: 2

Kederden, teessürden gözyaşı akıtmak.

Gül-i bostānumuzı eyledi pejmürde ecel

Ey gönül mātem idüp ağlaşalum derd ile gel

2. ağladup:-d, -up

Tarih 35

Mısra: 10

Kederden, teessürden gözyaşı akıtmak.

Terk-i gülzâr-ı cihân eyledi şeyh-i İslâm
Ağladup döstlerini düşmenini güldürdi

3. **ağlaşalum:**-ş, -alu, -m

Tarih 51

Mısra: 7

Kederden, teessürden gözyaşı akıtmak.

Def gibi sine döğüp ağlaşalum nâle idüp
Ney gibi gözlerümüz yolda kalup gözler râh

4. **ağlaşalum:**-ş, -alu, -m

Tarih 52

Mısra: 7

Kederden, teessürden gözyaşı akıtmak.

Ey Tûrâbî demidür ağlaşalum
Dir mi bir kimse saña bir dağı gül

5. **ağlamakla:**-mak, -la

Gazel 13

Mısra: 7

Gözyaşı dökmek II üzölmek.

Sitârem ağlamakla düşdi âhum çarhı devr itdi
Dirîgâ menziline ol meh-i tâbânumuz gelmez

6. **ağlatma:**-t, -ma

Nazm 7

Mısra: 4

Gözyaşı dökmek; sızlanmak, yakınmak.

İrişdi göklere bülbül gibi feryâd u efgânım
'Alâ'eddînüm ağlatma beni ey verd-i hândânım

7. **ağla:**

Tarih 186

Mısra: 6

Gözyaşı dökmek; sızlanmak, yakınmak.

Ağladı anuñ için hâsret ile ebr-i semâ
Ağla ey dîdelerüm yaş yirine dök kanı

ağlamağ:

1. **ağlamağa:**-a

Müseddes 6

Mısra: 20

Acı ve kederden gözyaşı dökmek.

Bu cihân içre bizüm derdümüze merhem yok
Hâlümüz ağlamağa neyleyelüm hem-dem yok

ağlar yokdur:

1. **ağlar yokdur:**-dur

Müseddes 1

Mısra: 20

Ağlayan yok, (mevcut duruma) üzölen yok.

Ğalibâ mîr-i vilâyetde söz añlar yokdur
Fukarânuñ gözi yaşın görüp ağlar yokdur

ağlaruñ yokdur:

1. **ağlaruñ yokdur:**-dur

Kıt'a 7

Mısra: 2

Kelime Tipi: Kalp İfade

Ağlayacak durumun yoktur, ağlayanın yoktur.

Kađiden kes sözüñ 'Ali Ağa
Seni öldürse ağlaruñ yokdur

ağlaş-:

1. **ağlasun:**-sun

Müseddes 13

Mısra: 6

Ağlamak, gözyaşı dökmek.

Ğayıb oldu ey dirîgâ tâli '-i mes'üdumuz
Ağlasun kan ağlasun bu çeşm-i hün-âlüdumuz

2. **ağlasun:**-sun

Müseddes 13

Mısra: 12

Ağlamak, gözyaşı dökmek.

Ğayıb oldu ey dirîgâ tâli '-i mes'üdumuz
Ağlasun kan ağlasun bu çeşm-i hün-âlüdumuz

3. **ağlasun:**-sun

Müseddes 13

Mısra: 18

Ağlamak, gözyaşı dökmek.

Ğayıb oldu ey dirîgâ tâli '-i mes'üdumuz
Ağlasun kan ağlasun bu çeşm-i hün-âlüdumuz

4. **ağlasun:**-sun

Müseddes 13

Mısra: 24

Ağlamak, gözyaşı dökmek.

Ğayıb oldu ey dirîgâ tâli '-i mes'üdumuz
Ağlasun kan ağlasun bu çeşm-i hün-âlüdumuz

5. **ağlasun:**-sun

Müseddes 13

Mısra: 30

Ağlamak, gözyaşı dökmek.

Ġāyib oldı ey dirġā tāli‘ -i mes‘udumuz
Aġlasun ƙan aġlasun bu çeřm-i ġūn-ālūdumuz

aġlat:

1. **aġlatma:-ma**

Müseddes 12

Mısra: 17

*Birisinin aġlamasına sebep olmak, üzmeġ,
kederlendirmek.*

Bende-i nālāni aġlatma eyā řāh-ı cihān
Hiç senden pādiřāhum bir geđā incinmesün

aġnivā:

1. **aġniyādan:-dan**

Nazm 2

Mısra: 33

Zenginler.

Aġniyādan bir kesün fevt olduġın gūř eylese
Mālın alur gönderüp derbān derbān üstine

aġrı:

1. **aġrıkı:-k, -ı**

Tarih 156

Mısra: 3

Aġrı, zahmet.

Boġaz aġrıkı oldı ġalk-ı cihān
Eylemez oldı kimse kişt ü řiyār

aġyār:

1. **aġyārdan:-dan**

Gazel 40

Mısra: 8

*Ġayr'lar, şaşkaları, diġerleri. 2. Yabancılar,
bildik olmayanlar. 3. Āřıkların rakipleri. 4.
Rakipler.*

şalardı pertevin ben ġāke ol mihr-i cān-ārā
ekildi araya řaġlar gibi aġyārdan perde

2. **aġyār:**

Gazel 16

Mısra: 2

*(Āřıġa göre) Sevgilisinin dost edindiġi
kimseler, rakipler [Tekil anlamında da kullanılır].*

Hicrūnle řehā seyr ü temāřādan uřanduk
Gördük seni aġyār ile dūnyādan uřanduk

3. **aġyār:**

Gazel 16

Mısra: 9

*(Āřıġa göre) Sevgilisinin dost edindiġi
kimseler, rakipler [Tekil anlamında da kullanılır].*

Aġyār ile kūyuñda kıtāl üzre Tūrābı
Öldürseñ urup ġāřılı ġavġādan uşanduk

4. **aġyār:**

Gazel 42

Mısra: 15

*(Āřıġa göre) Sevgilisinin dost edindiġi
kimseler, rakipler [Tekil anlamında da kullanılır].*

Gördükde benüm giryemi ġandān olur aġyār
Aġlañ beni kim ġālūme itler güler oldı

5. **aġyārı:-ı**

Müseddes 12

Mısra: 20

*(Āřıġa göre) Sevgilisinin dost edindiġi
kimseler, rakipler [Tekil anlamında da kullanılır].*

Da‘vet itme it rakıbūñ gönlini řād eyleyüp
Her nefes aġyārı yād itme beni yād eyleyüp

6. **aġyāra:-a**

Gazel 33

Mısra: 2

Başkaları, ġayrılar II rakip.

Meylin aġyāra ben anuñ revišinden bilürin
Varduġın ġayra o servūñ ġeliřinden bilürin

āh:

1. **āh:**

Kıt'a 11

Mısra: 3

*Hüzün, yas, ümit gibi derunî ahvale delâlet
eder bir edat.*

Derd-i firāk u şasret ile cāna yetdüm āh
Yāruñ Viřālî ile meġer behremend olam

2. **āh:**

Tarih 17

Mısra: 10

*Hüzün, yas, ümit gibi derunî ahvale delâlet
eder bir edat.*

Bu ġün el çekdi ġitdi dūnyādan
Seyyid Aġmed Efenđi geçdi āh

3. **āh:**

Tarih 32

Mısra: 10

*Hüzün, yas, ümit gibi derunî ahvale delâlet
eder bir edat.*

Ey Tūrābī didi hātif tārīhi
Āh soldı verd-i Bostānum benüm

4. āh:

Tarih 33

Mısra: 15

Hüzün, yas, ümit gibi derunî ahvale delâlet eder bir edat.

Ol şeh-i mülk-i bekā bir ulu sultān idi āh
Başş ide aña ebed mülkini sultān-ı ezel

5. āh:

Tarih 51

Mısra: 2

Hüzün, yas, ümit gibi derunî ahvale delâlet eder bir edat.

Mest olup çekdi elin geçdi dirîgā nā-gāh
Şundi Derviş Süleymāna ecel cāmın āh

6. āh:

Tarih 51

Mısra: 12

Hüzün, yas, ümit gibi derunî ahvale delâlet eder bir edat.

Mest olup geçdi didüm aña Tūrābī tārīh
Şundi Derviş Süleymāna ecel cāmın āh

7. āh:

Tarih 172

Mısra: 10

Hüzün, yas, ümit gibi derunî ahvale delâlet eder bir edat.

Ey Tūrābī taraf-ı hātifden dinildi tārīhi
Gıtdi Şun'ullāh Efendi āh kütüb-ı evliyā

8. āh:

Tarih 176

Mısra: 8

Hüzün, yas, ümit gibi derunî ahvale delâlet eder bir edat.

Tiz bitüp solduñ dirîgā gülşen-i 'ālemde sen
Ben hezār āh ile kıaldum verd-i ħandānum meded

9. āh:

Tarih 180

Mısra: 10

Hüzün, yas, ümit gibi derunî ahvale delâlet eder bir edat.

Didi derd ile tārīhini Tūrābī-i ħākīr
Neyleyin āh şems-i 'urefā tölindi

10. āh:

Tarih 17

Mısra: 2

Hüzün, yas, ümit gibi derunî ahvale delâlet eder bir edat.

Bu cihāndan vefāt idüp nā-gāh
Seyyid Aħmed Efendi gıtdi āh

11. āhum:-(u)m

Gazel 13

Mısra: 7

Ah etme, inleme.

Sitārem ağlamakla düşdi āhum çarlı devr itdi
Dirîgā menziline ol meh-i tībānumuz gelmez

12. āh:

Gazel 25

Mısra: 8

'Aşığın keder ve hüznünün neticesinde feryat ve figân etmesi II ah ederek inlemek.

Cüy-ı eşk-āsā dirîg oldum nazardan ben irag
Āh kim ol devlet-i dīdār kıadrin bilmedüm

13. āhum:-(u)m

Müseddes 7

Mısra: 19

'Aşığın keder ve hüznünün neticesinde feryat ve figân etmesi II ah ederek inlemek.

Hicr-i yār ile irişdi felege āhum ħayf
Ser-i küyına anuñ varmağa yok rāhum ħayf

14. āh:

Müseddes 9

Mısra: 6

'Aşığın keder ve hüznünün neticesinde feryat ve figân etmesi II ah ederek inlemek.

Bir perī zülfine tolaşdı yine vāh beni
Hergiz uşlanmadı dīvāne gönül āh beni

15. āh:

Müseddes 9

Mısra: 12

'Aşığın keder ve hüznünün neticesinde feryat ve figân etmesi II ah ederek inlemek.

Bir perī zülfine tolaşdı yine vāh beni
Hergiz uşlanmadı dīvāne gönül āh beni

16. āh:

Gazel 11

Mısra: 9

Ah etmek, feryat etmek.

Bir zemāna yetişdük ey dil āh
Ayna ħānıyla oynar

āh āh:

1. āh āh:

Tarih 94

Mısra: **10**

Acı ve pişmanlık durumunda söylenen söz.

Ey Tūrābī nā-gehān itdi sefer tārīhi bu
Gıtdi bir gelmez yola İsbāṭ Efendi āh āh

āh itdiler:

1. āh itdiler: -di, -ler

Tarih 168

Mısra: **8**

İnlemek, feryat etmek, şikâyet etmek.

Hem-‘inān olup çekildiler idüp seyr-i cinān
Fırkatiyle ehl-i diller itdiler derd ile āh

āh itmeye:

1. āh itmeye: -me, -(y)e

Müseddes 5

Mısra: **2**

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

İnlemek, feryat etmek, şikâyet etmek.

Oldı pejmürde dilā ol gül-i gülzār meded
Nice dil bülbülü āh itmeye her bār meded

āh u efgān eyler:

1. āh u efgān eyler: -r

Müseddes 7

Mısra: **26**

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Ağlamak, inlemek, feryat etmek, sızlanmak.

İtdi ser-geşte Tūrābī beni çarḥ-ı gerdān
Demidür eyler isem dem-be-dem āh u efgān

āh u efgānum:

1. āh u efgānum: -(u)m

Tarih 176

Mısra: **2**

Ah ve feryat etme.

‘Azm-i gülzār-ı bekā itdün Süleymānum meded
Göklere çıksa yiridür āh u efgānum meded

āh u enīn eyler:

1. āh u enīn eyler: -r

Müseddes 5

Mısra: **10**

Ah edip inleme.

Şimdi göz yumdı fenādan çeküp el ol bī-hīn
Derd-i fırkatle nola eyler isem āh u enīn

āh u vāh:

1. āh u vāh:

Tarih 1

Mısra: **9**

Ah vah edip ağlayıp inlemek.

Āh u vāh ile mürīdān-ı cihān
Didiler tārīhi geçdi şeyḥümüz

2. āh ü vāh:

Tarih 94

Mısra: **4**

Ah vāh, inleyip sızlanma.

El-vedā‘ itdi dirīgā gitdi gelmez bir daḥı
Kaldı ḥasret menzil-i ‘uqbāya derdā āh ü vāh

3. āh u vāh:

Tarih 168

Mısra: **12**

İnleme, sızlanma, feryat etme.

Dindi bir mısra‘ da ikisine bir tārīh-i ḥüb
Göçdi Sa‘ deddīn-i ḡānī göçdi Bākī āh u vāh

aḥad:

1. aḥad:

Tarih 169

Mısra: **10**

Bir ve tek olan Allah.

Gülşen-i ‘adl içre andan yādigār olsun diyü
Bir niçe tāze nihāl-i bārver virmiş Aḥad

‘aḥd u peymānı:

1. ‘aḥd u peymānı: -ı

Kıt'a 5

Mısra: **68**

Söz ve yemin.

İñci-zāde ‘aşıkuñ küyında nālān eyleyüp
İñledür mi derdmendin ‘aḥd u peymānı nice

‘aḥd-ı sebāb:

1. ‘aḥd-ı sebāb:

Müseddes 9

Mısra: **10**

Gençlik, tazelik yemini.

Bāde-i ḥayret ile gönüm olup mest ü ḥarāb
Tāzelendürdi yine geçmiş iken ‘aḥd-ı sebāb

āheng iderüz:

1. āheng iderüz:-(e)r, -üz

Müseddes 11

Mısra: 2

Uyum sağlamak.

Her kaçan neyzen-i 'aşk üflese bir dem nâyı
Aña āheng iderüz derd ile hü u hâyı

ahi:

1. ahi:

Tarih 164

Mısra: 2

Kardeş, din kardeşi.

Muğladan geldi Ereğliye hemân
Pîrüm 'Osmân Efendi ey ahi

āhir:

1. āhir:

Muhammes 1

Mısra: 22

Sonunda, nihayet.

Zerd idüp derd-i ecel kıldı bu rüyum zırnîh
Gördi ğafletde beni eyledi āhir tevbîh

2. āhir:

Müseddes 1

Mısra: 28

Son, akıbet.

Zulm-i zâlimler ile oldı vilâyet pâmâl
Ey Tûrâbî nic'olup bilmezüz āhir ahvâl

ahî-zâde:

1. ahî-zâde:

Tarih 6

Mısra: 10

Aynı tarihte Anadolu kazaskeri olan Ahizade Abdülhalim Efendi (-1604) olmalı. (bk. Uzunçarşılı, c.4, s.380).

Ey Tûrâbî didi târîhin anuñ hâtif-i ğayb
Aldı 'ilm ile Ahî-zâde yine câyını

2. ahî-zâde:

Tarih 6

Mısra: 1

Aynı tarihte Anadolu kazaskeri olan Ahizade Abdülhalim Efendi (-1604) olmalı. (bk. Uzunçarşılı, c.4, s.380).

Gün gibi menziline geldi Ahî-zâde bu gün
Şân virüp şadrına gösterse nola âyîni

ahmed beg:

1. ahmed beg:

Tarih 71

Mısra: 1

Gazi Ahmed Bey.

İtdi Ahmed Beg yine bir özge rây-ı cân-sitân
Eşkiyâ' nuñ katline kaçd itdi dâmen der-miyân

2. ahmed beg:

Tarih 71

Mısra: 16

Gazi Ahmed Bey.

Eşkiyâ' nuñ kanını dökdükde târîhin didüm
Oldı Ahmed Beg dem-â-dem şahn-ı rezme
Kahramân

3. ahmed beg:

Tarih 72

Mısra: 14

Gazi Ahmed Bey.

'Ömri çün kıddi ziyâd olsun dinildi târîhi
Oldı Ahmed Beg bu gün ceng içre hem-çün
Kahramân

4. ahmed beg:

Tarih 72

Mısra: 3

Gazi Ahmed Bey.

Didi Ahmed Beg idüpdür eşkiyâ' yı pâyimâl
Rezm içinde her biri gerçi geçerdı kâm-rân

5. ahmed beg:

Tarih 73

Mısra: 18

Gazi Ahmed Bey.

Aldı meydâni dil-âverlûkle dindi târîhi
Eşkiyâ' def' inde âyâ olup Ahmed Beg dilîr

6. ahmed beg:

Tarih 73

Mısra: 2

Gazi Ahmed Bey.

Bir seher nâ-gâh irişdi didi bir peyk-i beşîr
Eşkiyâ' yı kırdı Ahmed Beg idüp ğor u haķîr

ahmed hân:

1. ahmed hân:

Tarih 84

Mısra: 1
Ahmed Han.

Didi Hân Ahmed Halîl Pâşâ benüm
Oldı serdârüm vezîr-i a'zamum

ahmed pâşâ:

1. **ahmed pâşâ:**
Tarih 158
Mısra: 1
Ahmed Paşa.

'Adl ile Ahmed Pâşâ yaptı bir 'âlî binâ'
Kimse ta'mîr itmedi böyle sarây-ı dil-güşâ

2. **ahmed pâşâ:**
Tarih 158
Mısra: 10
Ahmed Paşa.

Ey Tûrâbî didiler târîh anuñ itmâmına
Nigdede Ahmed Pâşâ yaptı kaşr-ı cân-fezâ

3. **ahmed pâşâ:**
Tarih 64
Mısra: 14
Etmekçizade Ahmed Paşa.

Didi târîh-i kudümüñi Tûrâbî dâ'î
Vâlî olduñ Halebe 'izzet ile Ahmed Pâşâ

4. **ahmed pâşâ:**
Tarih 15
Mısra: 10
Ahmed Paşa II Bilahere sadrazam olan
Hafız Ahmet Paşa olmalı (bk. Uzunçarşılı c.4, s. 380).

Hıfza me'mûr olıcağ dindi Tûrâbî târîh
Çaldı 'izzetle Anaṭolıyı Ahmed Pâşâ

ahmed-i 'âdil:

1. **ahmed-i 'âdil:**
Tarih 62
Mısra: 8
Adaletli Ahmed II Etmekçizade Ahmed Paşa
kastedilmiştir.

Ey Tûrâbî dindi hâtıfden aña târîh-i
Ahmed-i 'âdil bu gün hânını âbâd eyledi

aşşâm ola:

1. **aşşâm ola:-a**
Gazel 36
Mısra: 10
Akşam vaktinin gelmesi, havanın kararması.

Didüm bu şem'-i bezme gel olsun ruḥuñ ni'me'l-
bedel
Nâz ile güldi o güzel didi meger aşşâm ola

aşşâma dek:

1. **aşşâma dek:**
Gazel 14
Mısra: 7
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Akşama kadar.

Bir mehûñ her gün tolanur kûyını aşşâma dek
Göz gibi ser-geşte oldı âfet-i devrânımız

aşsen-i re'y:

1. **aşsen-i re'y:**
Tarih 212
Mısra: 7
Fikrin en güzeli, görüşün çok güzeli.

Ehl-i divân aşsen-i re'y ile idüp meşveret
Ḳal' u kam'ma 'adūnuñ buldılar bir özge râh

âhû:

1. **âhû:**
Gazel 10
Mısra: 4
Ceylan (gözlerinin güzelliği sevgiliye
atfedilmiştir).

Şahrâ-yı aşkı geşt ü güzâr itdüren baña
Her dem dilâ o gözleri âhû degül midür

âhû cehende:

1. **âhû cehende:**
Gazel 9
Mısra: 4
Sıçrayan ceylan.

Şahrâ-yı Çini ey dil geşt eyleseñ bulunmaz
Bu çeşm ü bu bakışlar âhû cehende yoğdur

âhum tütüni:

1. **âhum tütüni:-i**
Gazel 42
Mısra: 10
Ah dumanı II aşk ateşinin yaktığı gönlünden
çıkan ah dumanı.

Encüm degül eflâki gice zeyn iden ey döst
âhum tütüni çıkdı göğe pür-şerer oldı

ahvâl:

1. **aḥvālūmi:-(ü)m, -i**

Gazel 5

Mısra: 9

"hal, durum, vaziyet" kelimelerini karşılayan çokluk bildiren kelime.

Ey Tūrābī diñlemez şerḥ eylesem aḥvālūmi
Sözlerüm efsāne añlar ol şeh-i ḥübān uyur

2. **aḥvāli:-i**

Gazel 20

Mısra: 8

"hal, durum, vaziyet" kelimelerini karşılayan çokluk bildiren kelime.

Gelür mi mekteb-i 'irfāna ḥübān ile şā'irler
Nedür aḥvāli yārān-ı şafāmuzdan ḥaber virgil

3. **aḥvāl:**

Müseddes 1

Mısra: 28

"hal, durum, vaziyet" kelimelerini karşılayan çokluk bildiren kelime.

Zulm-i zālimler ile oldı vilāyet pāmāl
Ey Tūrābī nic'olup bilmezüz āḥir aḥvāl

4. **aḥvālīni:-i, -n, -i**

Tarih 33

Mısra: 7

Haller, durumlar, vaziyetler.

Bir kimesne aña aḥvālīni 'arz itse eger
Herkesün müşkilini eyler idi remz ile ḥal

aḥvāl-i 'ālem:

1. **aḥvāl-i 'ālem:**

Tarih 77

Mısra: 5

Dünyanın vaziyeti.

Māl-ı mūrī cem' olur aḥvāl-i 'ālem muntazam
'Adl ile emn ü emān buldı bu gün mülk-i 'Arab

aḥvāl-i mihr ü mäh:

1. **aḥvāl-i mihr ü mäh:**

Gazel 20

Mısra: 5

Güneşin ve ayın durumu.

Nice şakḥu'l-ķamer ol meh-liķāmuzdan ḥaber
virgil
Güzer kılduñ Sitānbülī nice aḥvāl-i mihr ü mäh

aḥz-ı emvāl:

1. **aḥz-ı emvāl:**

Müseddes 1

Mısra: 25

Malları alma II halkın malına zorla el koyma
kastedilmiştir.

Mür-mürānuñ işi zulm ile aḥz-ı emvāl
Ḥavf-ı 'azl ile şehā ḳalmadı ḥiç 'azle maḥal

ak:

1. **aḳıtdı:-(i)t, -dı**

Tarih 204

Mısra: 6

(Sıvılar veya ufak tâneli maddeler için)
Bulunduğu yerden daha alçak bir yere doğru
gitmek, yukarıdan aşağıya doğru düşmek.

Behiştāsā olup her yanı gülşen

Aḳıtdı cā-be-cā āb-ı zülālī

2. **aḳar:-(a)r**

Kit'a 5

Mısra: 21

(sıvı maddeler için) bir yerden başka yere
gitmek.

Eşk-i 'aşık gibi cūlar çağlar aḳar mı yine

Şalınur mı her taraf serv-i ḥırāmāni nice

3. **aḳıdup:-(i)d, -up**

Tarih 118

Mısra: 4

Aḳmak, (gözyaşı) dökmek.

Çeşmeler her yaña saḳḳā olup eyler feryād

Aḳıdup gözyaşını ṫurma berāy-ı şühedā

4. **aḳar:-(a)r**

Tarih 117

Mısra: 3

Su gibi sıvı maddelerin bir yerden bir yere
doğru gitmesi.

Aḳar pāyına cezb idüp dem-ā-dem

Şuyına reşk idüp tağlardağı berf

5. **aḳup:-up**

Tarih 117

Mısra: 7

Su gibi sıvı maddelerin bir yerden bir yere
doğru gitmesi.

Aḳup her vādiden seyl-i firāvān

Görür cārī niçe keḳ geçmesün keḳ

6. **aḳsa:-sa**

Muhammes 1

Mısra: 8

(sıvılar veya ufak tâneli maddeler için)
bulunduğu yerden daha alçak bir yere doğru
gitmek, yukarıdan aşağıya doğru düşmek.

Demidür gözlerümün yaşı dem-â-dem aksa
Top-ı nâlem yiridür tāk-ı sipihri yıksa

‘ākıbet:

1. **‘ākıbet:**

Tarih 93

Mısra: 5

Son, nihayet II netice, sonuç.

Kıldı rıhlet ‘ākıbet itdi ecel cāmını nüş
Rūh-ı pākine du‘ā itsün hemişe ins ü cān

2. **‘ākıbet:**

Gazel 17

Mısra: 8

İşin sonu, neticede, sonuçta.

Evvel murād üzre olup şoñra dönersin ey felek
Aldar ütersin ‘ākıbet vardır bir oyunun senün

‘ākıbet-endiş ol:

1. **‘ākıbet-endiş ol:**

Gazel 34

Mısra: 7

*Sonunu düşünen olmak, yaptığın işin sonunu
düşünen olmak.*

Fikr it evvel her işün vardır bir encāmı şakın
‘Ākıbet-endiş ol ey dil eyleme sehv

‘ākıl:

1. **‘ākıl:**

Tarih 67

Mısra: 2

Akıl, akıllı kimse.

‘Aksine devr itse gam çekme dilā dünyā-yı dūn
‘Ākıl olan gerdişinden rüzgāruñ gam yimez

akıt:

1. **akıtduğ:-duğ**

Müseddes 13

Mısra: 3

*Akmasını sağlamak, akmasına yol açmak,
dökmek.*

Dem-be-dem seyl-âbveş gözden akıtduğ rūdumuz
Haşre dek diñlenmeyüp yansun yürekde ‘ūdumuz

‘akl:

1. **‘akluñi:-(u)ñ, -ı**

Gazel 34

Mısra: 9

Akıl.

‘Akluñi cem‘ it Tūrābī cūr‘aveş hāk olmadan
Sākī-i devr-i ecel bir gün şunar cāmı şakın

‘akl u idrāki:

1. **‘akl u idrāki:-i**

Gazel 28

Mısra: 3

Akıl ve idrak.

Hākīkat sırrına gel vākıf eyle ‘akl u idrāki
Girüp şehr-i vücūda cümleten a‘yānını kıllan

‘aklum gitdi:

1. **‘aklum gitdi:-di**

Gazel 9

Mısra: 9

Kelime Tipi: **Deyim**

*Aklı gitmek, ne yapacağını şaşırarak, doğru
düşünemez olmak.*

Gitdi Tūrābī ‘aklum refitārını görince
Bu şu gibi aqışlar esb-i devende yokdur

akrā:

1. **akrāya:-(y)a**

Tarih 71

Mısra: 3

Karalar, sırtlar, arkalar.

Akrāya ‘azm idüp vardıkda itdiler se rāy
Üç taraftan üç bölük ‘asker hücum itdi hemān

akrān:

1. **akrānından:-(i)n, -dan**

Tarih 149

Mısra: 5

*Mevki, rütbe ve durumları birbirine uygun
olanlar, emsal.*

Güy-ı ‘irfānı kapup ‘ilm ile akrānından
Ser-i meydān-ı faziletde bahādır sensin

2. **akrāni:-ı**

Tarih 2

Mısra: 3

Denk, eş, benzer.

‘İlm ü fazlıyla geçdi akrāni
Yügürüp eşheb-i siyādet ile

3. aqrān:

Tarih 22

Mısra: 4

Denk, eş, benzer.

Bulup aqrān içinde şöhret-i tām

Aña maḥşūş olup ‘ilm ü ma‘ārif

4. aqrānuñ:-(u)ñ

Tarih 148

Mısra: 5

Denk, eş, benzer.

Ararsañ rub ‘-ı meskūmı bu şadra gelmez aqrānuñ

Türābī didi tārīhi efendüm mişlūñüz nādır

‘aksi:

1. ‘aksine:-n, -e

Tarih 33

Mısra: 5

Ters, zıt, muhalif, mugayir.

Döndi ‘aksine yine bu felek-i keş-refetār

‘İş u devrānumuza ḥasret ile virdi ḥalel

‘aks-i hilāl ü sāye-i ebrū:

1. ‘aks-i hilāl ü sāye-i ebrū:

Gazel 10

Mısra: 10

Ayın yansıması ve kaşlarının gölgesi.

Yāruñ Türābī lebleri üstinde ḥaṭṭ-ı nev

‘Aks-i hilāl ü sāye-i ebrū degül midür

‘aksine devr itdūñ:

1. ‘aksine devr itdūñ:-dü, -ñ

Tarih 93

Mısra: 3

Tersine devretmek, tersine dönmek.

‘Aksine devr itdūñ ey dehr-i denī-perver yine

Böyle bir ‘ālī vücūda virmedūñ bir dem amān

‘aksine devr itse:

1. ‘aksine devr itse:-se

Tarih 67

Mısra: 1

Tersine devretmek, tersine dönmek.

‘Aksine devr itse gam çekme dilā dünyā-yı dūn

‘Āqıl olan gerdişinden rüzgāruñ gam yimez

‘aksine döndi:

1. ‘aksine döndi:-di

Tarih 67

Mısra: 5

Tersine dönmek.

Döndi şimdi ‘aksine dünyā budur tārīh aña

Kapdı Çaylak Nigdeyi el çekdi andan Etyemez

‘aksine döndūñ:

1. ‘aksine döndūñ:-dü, -ñ

Tarih 85

Mısra: 5

Tersine dönmek.

Döndūñ ‘aksine yine ey felek-i keş-refetār

Anı zulm ile ayırduñ fużalādan ḥayfā

al:

1. aldurdılar:-dur, -dı, -lar

Gazel 15

Mısra: 21

Çalmak II kapmak.

Her tarafda mülküni aldurdılar ihmāl ile

Devlet-i şāh-ı cihāmı ḥayf bir ister mi yok

2. aldı:-dı

Tarih 6

Mısra: 6

Almak.

Yok bu bezm-i ‘ulemā içre ayakdaşı añañ

Fazl ile her birinūñ aldı yine payını

3. aldı:-dı

Tarih 6

Mısra: 10

Almak.

Ey Türābī didi tārīhin anuñ ḥātif-i gayb

Aldı ‘ilm ile Aḥī-zāde yine cāyını

4. alup:-up

Tarih 6

Mısra: 3

Almak.

‘Ulemā içre alup tır-i murādı menzil

Aşdı meydān-ı faziletde yine yayını

5. alduñ:-du, -ñ

Tarih 32

Mısra: 8

Almak.

İtmedūñ şefkat bu ben dil-ḥasteye

Göz göre alduñ meded cānum benüm

6. **alup:-up**
Tarih 34
Mısra: 5
Almak.

‘İlm ü fazlıyla alup ‘adl ile oldı hâkim
Kavm-i hussâdı düşürdi gama sevdâ-yı Haleb

7. **aldurup:-dur, -up**
Tarih 37
Mısra: 3
Almak.

Aldurup murğ-ı ma‘ânîyi fezâ-yı dilde
Şâh-bâz-ı nazarın şanki şikâra şaldı

8. **alamaz:-a, -maz**
Tarih 78
Mısra: 6
Almak.

Berg-i kâhın alamaz kimse meger bād-ı nesîm
Devr-i ‘adlinde dilâ hârmen-i fellâha varup

9. **alup:-up**
Tarih 123
Mısra: 3
Almak.

Ebû Zîndı zebûn itdi alup hâbsine darbıyla
Ser-i a‘dâ geçerken pâyimâl-i zîr-i pây oldı

10. **almazuz:-maz, -uz**
Müseddes 11
Mısra: 8
Temin etmek, edinmek.

Şükrümüz Haqqâ budur virdi bize idrâki
Almazuz ‘aynumuza her denî-i hâşâki

11. **aldı:-dı**
Tarih 175
Mısra: 8
Temin etmek, edinmek.

Müftî olunca dinildi târîh
Aldı fetvâyı bu bir şun‘-ı İlâh

12. **aldı:-dı**
Tarih 96
Mısra: 2
Yerleştirmek.

Getürüp şadra Hudâ şimdi o ‘âlî-nesebi
‘İlm u fazlıyla bu gün aldı kazâ-yı Halebi

13. **aldı:-dı**
Tarih 111

Mısra: 12
Ele geçirmek, fethetmek, zaptetmek.

Cehd idüp hâtif kırala didi ol dem târîhi
Aldı fi‘l-hâl Egrîni Sultân Mehemmed bin Murâd

14. **aldı:-dı**
Tarih 150
Mısra: 4
Ele geçirmek, fethetmek, zaptetmek.

Yazdı kâdîye fazîletle ‘aceb şer‘-i müfîd
Şadr-ı ‘âlîyi hemân-dem kılcıyla aldı

15. **al:**
Tarih 83
Mısra: 6
Elde etmek.

Düşmen-i dînüñ varup eyle diyârını hârâb
Râfîzînüñ mülkini al bir iyü ad eylegil

16. **alınur:-(i)n, -ur**
Gazel 12
Mısra: 8
Almak, elde etmek.

Bakmaz gözümüñ yaşına ol serv-i kabâ-püş
Korku alınur seyl-i firâvâna bakılmaz

17. **aldık:-dı, -k**
Gazel 46
Mısra: 4
Almak; aldık.

Ebkâr-ı ma‘ânîsin il itdi
Söz bıkını biz aldık mihmânına

18. **âl:**
Nazm 4
Mısra: 2
Açık kırmızı, al.

Gönül cânâ hevâdan geçmiş iken oldı meftûnuñ
Beni âşüfte kıldı âl ile ruhsâr-ı gül-günüñ

19. **alup:-up**
Muhammes 1
Mısra: 11
Almak II ele geçirmek.

İtdi dil-haste beni derd ile dermânüm alup
Nâ-gehân dest-i ecel kapdı giribânüm alup

20. **alup:-up**
Muhammes 1
Mısra: 12
Almak II ele geçirmek.

İtdi dil-ḥaste beni derd ile dermānum alup
Nā-gehān dest-i ecel ḳapdı girībānum alup

21. **alup:-up**

Muhammes 1

Mısra: 13

Almak II ele geçirmek.

Ḳodı ḥayretde dirīgā beni cānānum alup
Bağrumı deldi benüm firḳat ile cānum alup

22. **alup:-up**

Muhammes 1

Mısra: 14

Almak II ele geçirmek.

Ḳodı ḥayretde dirīgā beni cānānum alup
Bağrumı deldi benüm firḳat ile cānum alup

23. **alur:-(u)r**

Nazm 2

Mısra: 34

Almak II ele geçirmek.

Ağniyādan bir kesüñ fevt olduğım gūş eylese
Mālın alur gönderüp derbān derbān üstine

24. **aldı:-dı**

Muhammes 1

Mısra: 4

Almak II zaptetmek.

Yaḳdı yandurdı velī ḥasret ile tāb-ı ecel
Aldı oğlum Ḥızırı neyleyeyin ḥvāb-ı ecel

25. **aldı:-dı**

Müseddes 2

Mısra: 2

(bir bedel karşılığında) temin etmek, satın almak.

Pīrlük irdi dilā neyki bu tül-i emelüñ
Ayağüñ aldı ecel yokdur elüñde 'amelüñ

26. **aldı:-dı**

Tarih 37

Mısra: 2

Almak II göreve başlamak.

'İlm ü fażlıyla dilā Ḥazret-i Ca'fer Pāşā
'Adl u dād itmek ile kişver-i Mısrı aldı

27. **alup:-up**

Tarih 44

Mısra: 8

Almak, ele geçirmek.

Türābī didi tiz ḥab'ıyla tārīḥ
Sinān Pāşā alup ḥaldı Dımışḳı

28. **aldı:-dı**

Tarih 73

Mısra: 17

Almak, ele geçirmek, sahip olmak.

Aldı meydānı dil-āverlükle dindi tārīḥi
Eşkiyā' def'inde āyā olup Aḥmed Beg dilir

29. **aldı:-dı**

Tarih 73

Mısra: 4

Almak, ele geçirmek.

Ḳahramān u Rüstemüñ efsāne itdi kışşasın
Evvel aldı şimdi meydānı egerçi geldi dır

30. **aldı:-dı**

Tarih 90

Mısra: 2

Almak II göreve başlamak.

Ḥalebe ḳādī olunca didi ḥatīf tārīḥ
Tiz ḥab' ile diyārın Halebüñ aldı Ḥüsām

31. **aldı:-dı**

Tarih 112

Mısra: 1

Almak II gelmek, göreve başlamak.

Ol server-i Cem-miḳdār aldı Ḥalebi tekrār
Bu re'y-i 'adāletle oldu yine defterdār

32. **aldı:-dı**

Tarih 124

Mısra: 6

Almak, kapsamak.

Siler raḥm eyleyüp her dem gözi yaşını mazlūmuñ
Dem-ā-dem ehl-i zulmi ḥayret ile seyl-i ḡam aldı

33. **aldı:-dı**

Tarih 184

Mısra: 1

Almak, elde etmek II göreve başlamak.

Aldı devletle bu gün Şāmı Şerīfī Pāşā
Şeref-i 'izzet ile şehr-i Dımışḳı ḥaldı

34. **aldı:-dı**

Tarih 184

Mısra: 8

Almak, elde etmek II göreve başlamak.

Ey Türābī bu meserret ḥaberi buldı şüyü'
Dindi tārīḥi açup Şāmı Şerīfī aldı

35. **aldı:-dı**

Tarih 187

Mısra: 6
Almak II giymek, örtmek.

Cübbe-i 'ariyeti çak eyleyüp
Egine aldı kabā-yı vahdeti

36. **aldı:-dı**

Tarih 187

Mısra: 4

Almak II ulaşmak, elde etmek.

İştirā itdi virüp cān naqdini
Mülk idüp aldı serā-yı vahdeti

37. **aldı:-dı**

Tarih 189

Mısra: 2

Almak II elde etmek.

Ḥaleb kādīsı oldı Vaḫyī-zāde aldı meydānı
Fazilet topını 'ilmiyle kapdı urdı çevgānı

38. **aldı:-dı**

Tarih 192

Mısra: 8

Almak II göreve başlamak.

Ḥussād-ı bed-nihādı baḫr-ı belāya taldı
Fazl ile aldı Mıṣrı dindi Tūrābī tārīḫ

39. **aldı:-dı**

Gazel 40

Mısra: 1

Almak II ele geçirmek.

Ḳarār u şabrımı aldı dil-i pür-zārdan perde
Dirīgā kaldı ref' olmaz der-i dildārdan perde

40. **aldı:-dı**

Muhammes 1

Mısra: 24

Almak II ele geçirmek.

Nār-ı firkat beni yandurdu kebāb itdi çü sīḫ
Oğlumı aldı Tūrābī didüm ol dem tārīḫ

41. **aldı:-dı**

Tarih 192

Mısra: 3

Almak II ele geçirmek.

Esb-i revān-ı taḫ'ı meydānı evvel aldı
Girdi büyüt-ı 'ilmüñ keşf eyledi rümüzün

āl ider:

1. **āl ider:-(e)r**

Gazel 37

Mısra: 1

Hile yapmak II aldatmak.

Öper ruḫsār-ı alüñ āl ider
Gül-i bağ-ı cinānsın luḫf idüp her ḫāra yüz virme

a' lā:

1. **a' lā:**

Gazel 20

Mısra: 3

(Daha, en, pek) yüksek.

Olur mı nerdübān ayağı seyri cümleden a' lā
Muşaffā mı o cāy-ı dil-güşāmuzdan ḫaber virgil

a' lā seyrin itdük:

1. **a' lā seyrin itdük:-dü, -k**

Tarih 213

Mısra: 2

Çok fazla seyir etmek.

Ḥayliden gözler idük ol meh-i garrā seyrin
Ḥamdulī'llāḫ hele itdük bu gün a' lā seyrin

a' lā tākı:

1. **a' lā tākı:-ı**

Tarih 91

Mısra: 6

Yüce kemer.

Manzūri idi anuñ ebrū-yı rüy-ı cānān
Cennetde olsun anuñ a' lā hemişe tākı

'alā'eddin:

1. **'alā'eddinüm:-(ü)m**

Nazm 6

Mısra: 4

Alaaddin (özel isim).

Dem-be-dem çeşmüm şurāḫi gibi giryān oldı gel
Gel baña raḫm it 'Alā'eddinüm uran oldı gel

2. **'alā'eddinüm:-(ü)m**

Nazm 7

Mısra: 4

Alaaddin (özel isim).

İrişdi göklere bülbül gibi feryād u efgānum
'Alā'eddinüm aḫlatma beni ey verd-i ḫandānum

ālām:

1. **ālāmdan:-dan**

Gazel 29

Mısra: 4

Elemeler, kederler, acılar.

Fırkatüñle ey şanem çekdüm niçe miñnet veli
Hicr-i zülf ü kıadd ile kırtılmadum âlämdan

alây:

1. **alây:**

Gazel 20

Mısra: 19

Kalabalık, topluluk, cemaat, guruh.

Nice billâh o cāy-ı cān-fezāmuzdan haber virgil
Geçer mi cum'a gün Tophāneye alay ile yārān

ālāyiş-i dünyādan:

1. **ālāyiş-i dünyādan:-dan**

Tarih 59

Mısra: 6

Dünyanın gösterişi, tantanası.

Bakmadı zerre kadar zīnetine devrānuñ
İtdi öz zātını ālāyiş-i dünyādan pāk

alçak:

1. **alçak:**

Müseddes 11

Mısra: 22

Aşağılık, sefil.

Yüzümüz qarasını başumuza tiz kaçma
Himmetüñ gibi bize turmadın alçak bakma

alda-:

1. **aldar:-r**

Gazel 17

Mısra: 8

Aldatmak.

Evvel murād üzre olup soñra dönersin ey felek
Aldar ütersin 'ākıbet vardır bir oyunun senün

alda:

1. **aldayup:-(y)up**

Gazel 11

Mısra: 11

Aldatmak, kandırmak, oyun etmek.

Aldayup ey Tūrābī tıfl-ı dili
Oynını 'Aşañ nihān oynar

a'le'l-e 'ālī:

1. **a'le'l-e 'ālī:**

Tarih 75

Mısra: 4

En yüksek, en ali, en yüce.

'Adliyle pādişāha düstür-ı ekrem oldı
Hālā diyār-ı şarka a'le'l-e 'ālī geldi

'ālem:

1. **'ālemde:-de**

Tarih 96

Mısra: 5

Evren, kainat.

'Ömri 'ālemde anuñ zevk u şafā ile geçüp
Bu cihān içre dilā çekmeye hergiz ta'abı

2. **'ālemde:-de**

Tarih 116

Mısra: 3

Evren, kainat.

Böyle hayrāt itmeden 'ālemde hālī olmasun
Devlet ü iclālını dāyim ziyād itsün Celil

3. **'ālem:**

Tarih 134

Mısra: 5

Evren, kainat.

Niçe demdür ki pür oldı bulandı zulm ile 'ālem
Cilā' vir 'adl ile mir'āt-ı aḥkāmı mücellā kı

4. **'āleme:-e**

Tarih 149

Mısra: 15

Evren, kainat.

'İlm ü 'adliyle gelen 'āleme nādir sensin

5. **'āleme:-e**

Tarih 151

Mısra: 10

Evren, kainat.

'İlm ü fazluñ göricek dindi Tūrābī tārīḥ
Böyle bir ehl-i hüner 'āleme geldün nādir

6. **'ālemi:-i**

Tarih 186

Mısra: 7

Ālem, dünya.

Eceli irdi meded 'ālemi vīrān itdi

'Ālimün fevti imiş baḥr u berün vīrānı

7. **'āleme:-e**

Nazm 5

Mısra: 3
Kâinat, dünyâ II dünyadaki herkes ve her şey.

‘Äleme rüsvâ idüp bî-neng ü nâm itdüh beni
Gel piyâle gel yetiş mest-i müdâm itdüh beni

8. ‘**âlem:**
Tarih 78
Mısra: 4
Kâinat, dünyâ II dünyadaki herkes ve her şey.

Güni toğdı açılıp ehl-i ma‘ârif güldi
Târ olup çeşmine ‘âlem göremez oldı le’îm

9. ‘**âleme:-e**
Tarih 99
Mısra: 2
Kâinat, dünyâ II dünyadaki herkes ve her şey.

Açdı şarrâf-ı felek dürc-i le’âlin şimdi
Eyledi ‘âleme izhâr kemâlin şimdi

10. ‘**âlemden:-den**
Tarih 186
Mısra: 10
Dünyâ.

Elem-i firkat ile dindi Tûrâbî târih
Çekdi ‘âlemden elin İbn-i Kemâl-i şânî

11. ‘**âlemde:-de**
Gazel 17
Mısra: 6
(fâni) dünyâ.

Derdühle zâr u mübtelâ nâlân u giryân olmada
Günler meger ey gönca-leb ‘âlemde mahzûnuñ senüh

12. ‘**âlemde:-de**
Müseddes 14
Mısra: 16
(fâni) dünyâ.

Lezzet-i hicr-i lebüh şekkere virmez ‘uşşâk
Sözümü añlaya ‘âlemde çanı ehl-i mezâk

13. ‘**âlem:**
Tarih 210
Mısra: 33
(fâni) dünyâ.

Başına teng oldı ‘âlem bulmadı cây-ı mefer
Yine bir târih idüp serdâr-ı ‘âlî-şânumuz

14. ‘**âleme:-e**
Tarih 210
Mısra: 5
(fâni) dünyâ.

‘Äleme bir dahı gelmez böyle serdâr-ı cihân
Başlarını aldı a‘dânuñ urup tîğ ü teber

15. ‘**âlemi:-i**
Tarih 54
Mısra: 8
Evren, kainat.

Dil-âverlülkle erlülkle şadâsı
Tuţupdur ‘âlemi mânend-i Hayder

16. ‘**âlemde:-de**
Tarih 184
Mısra: 6
Dünya, cihan.

‘Adl u dâdıyla bulursa yiridür şöhret-i tām
Nâmı ‘âlemde hemân Nüşirevânuñ kaldı

17. ‘**âleme:-e**
Gazel 43
Mısra: 2
Dünya II dünyadaki insanlar, herkes, ahali.

Eyler figân u nâle ile çün hezâr bizi
Efsâne itdi ‘âleme ol gül-‘izâr bizi

18. ‘**âlemde:-de**
Gazel 15
Mısra: 4
Alem, dünya, cihan, kainat, evren.

Eyledi dâr-ı cihâm eşkiyâ’ hayli harâb
Başın alur zâlimüh ‘âlemde bir server mi yok

19. ‘**âlemde:-de**
Tarih 202
Mısra: 1
Alem, dünya, cihan, kainat, evren.

Şimdi ‘âlemde dil-güşâ menzil
Var ise hâne-i Vişâlidür

20. ‘**âlemi:-i**
Müseddes 11
Mısra: 26
Alem, dünya, cihan; kainat, evren.

Bir bölük vâlih ü aşüfte vü şeydâyilerüz
Turmayup devr iderüz ‘âlemi Mevlâyilerüz

21. ‘**âlemde:-de**
Müseddes 13

Mısra: 10

Alem, dünya, cihan; kainat, evren.

Ŧaň midur oynarsa bu yolda niçe baş üzre baş
Ŧurmasun ŧimden-geri 'âlemde bir taş üzre taş

22. 'âlemde:-de

Gazel 19

Mısra: 2

Alem, dünya.

Ŧu deňlü eyledi ülfet göňül derdine cânānuň
Ölürse hergiz aňmaz nāmını 'âlemde dermānuň

'âleme:

1. 'âleme:

Tarih 64

Mısra: 4

Dünya, kainat.

Her ne yirde ki kadem başduň olur cāy-ı feraħ
Gelmedi 'âleme bir sence vezīr-i dānā

'âleme şaldı:

1. 'âleme şaldı:-dı

Tarih 124

Mısra: 4

Herkese duyurmak.

Bu 'adl ü dād ile ŧīt ü şadāyı 'âleme şaldı
Re'āyā vü berāyā oldılar devrinde āsüde

'âlemüň merd-i sühan-dānı:

1. 'âlemüň merd-i sühan-dānı:-ı

Tarih 40

Mısra: 28

Alemin söz bileni.

Edā'-yı ŧoħbet-i ħāşında bir özge mehābet var
Ĥuzūrında olur la'l 'âlemüň merd-i sühan-dānı

'alī:

1. 'alī:

Müseddes 11

Mısra: 9

1. Yüksek olan, yüce, ulu. 2. mec. Değeri yüksek, şerefli.

Ŧavrumuz 'alī durur gözlerüz ammā ħāki
Gün gibi mesken idersek yiridür eflāki

2. 'alī:

Tarih 40

Mısra: 40

Yüce, ulu.

Ķapūdān olmuş evvel gerçi baħre bir Sinān Pāşā
Ķihānda görmemişdür kimse 'alī böyle bir şānı

3. 'alīdür:-dür

Tarih 49

Mısra: 3

Yüce, ulu.

Ķadri 'alīdür anuň nāmı egerçi Dervīş
Dem-be-dem irse nola mertebe-i a'lāya

4. 'alī:

Tarih 63

Mısra: 6

Yüce, ulu.

Dinildi tārīħi ħātifden anuň ħoş
Ne 'alī oldı ħān-ı Aħmed-i 'ādil

5. 'alīdür:-dür

Tarih 65

Mısra: 4

Yüce, ulu.

Baħş-ı 'ilm itse kaçan ol yüce pervāz eyler
Şānı 'alīdür anı aňlayamaz her alçak

6. 'alīdür:-dür

Tarih 66

Mısra: 4

Yüce, ulu.

Nola te'yīd ile virilse Eregli şehri
Pāye-i manşıbı zīrā ki anuň 'alīdür

7. 'alīdür:-dür

Ķıt'a 5

Mısra: 62

Halife Hz. Ali.

'Arşā-i ħüsnüň 'Alīdür ŧīr-i Yezdānı nice
Ķahramānī çeşm ile eyler mi 'uşşāka nigāħ

8. 'alī:

Tarih 20

Mısra: 3

Halife Hz. Ali.

Bu ŧecā'at sendedür olsa nola nāmı 'Alī
Sell-i seyf eyle 'adūya hem-çü tīg-i Zül-fiğār

9. 'alī:

Tarih 112

Mısra: 3

Halife Hz. Ali.

Sīretde 'Alī lākin hem-nām-ı Muħammeddür
Ĥulķıyla Ĥasendür o 'adliyle 'Ömer ey yār

10. 'ali:

Tarih 178

Mısra: 4

Hz. Ali, aynı zamanda tarih düşürülen kişinin adıdır.

İlm ü fazl ile mükemmel sensin
'Adl ile nāmuñ 'Ali olsa sezā

11. 'ali:

Gazel 31

Mısra: 1

Dördüncü halife Hz. Ali.

'Ali şāhum bu ān-ı hüsn ile şun '-ı Hūdāsın sen
Güzeller çok velikin içlerinde müntehāsın sen

'ali ağa:

1. 'ali ağa:

Kıt'a 7

Mısra: 1

Ali Ağa.

Qāḍiden kes sözüñ 'Ali Ağa
Seni öldürse ağlaruñ yoқdur

'ali beg:

1. 'ali beg:

Tarih 211

Mısra: 12

Ali Bey.

Bu Tūrābiye şehā rüyıdur anuñ gül-i al
Nite ki oldu 'Ali Beg gül-i gülzār-ı ḥasen

2. 'ali beg:

Tarih 18

Mısra: 9

Ali bey.

Geldi 'Ali Beg ey dil 'adliyle buldı rif'at
Baş üzre ḥākipāyı tañ mı olursa ser-tāc

3. 'ali beg:

Tarih 18

Mısra: 12

Ali bey.

ü beşāretiyle dinildi aña tāriḥ
Oldı 'Ali Beg mīr-i ḥüccāc

4. 'ali beg:

Tarih 18

Mısra: 1

Ali bey.

Oldı dilā 'Ali Beg 'izzetle mīr-i ḥüccāc
Şükrüm Hūdāya oldur tarḥ oldı gitdi Haccāc

'ālī binā':

1. 'ālī binā':

Tarih 133

Mısra: 7

*Yüce bina II Mustafa Ağa'nın Ereğli'ye
yaptırıldığı sebil kastedilmektedir.*

Ḥaқ budur 'ālī binā' tarḥ eyledi
Dem-be-dem eyler du 'ā ibn-i sebīl

2. 'ālī binā':

Tarih 133

Mısra: 2

*Yüce bina II Mustafa Ağa'nın Ereğli'ye
yaptırıldığı sebil kastedilmektedir.*

Bende-i Dārü's-se'āde itdi ḥayr
Eyledi 'ālī binā' ḥān bi-sebīl

3. 'ālī binā':

Tarih 196

Mısra: 5

*Yüce bina II Visali Efendi'nin yaptırdığı
kahvehane kastedilmektedir.*

Görmedi kimse böyle 'ālī binā'
Burc-ı Keyvāna bāmı atdı kemend

'ālī bir menzil:

1. 'ālī bir menzil:

Tarih 63

Mısra: 4

Yüce bir konak, yüce bir han, yüce bir ev.

Ereğlide yapup bir ḥān-ı zībā ol
Olup ibn-i sebīle 'ālī bir menzil

'ālī dede:

1. 'ālī dede:

Tarih 167

Mısra: 1

Rahatı Ali Dede.

Cāy-ı maқām-ı rāḥati buldı 'Ālī Dede

'ali efendi:

1. 'ali efendi:

Tarih 70

Mısra: 1

Gaferyad Ali Efendi.

Geçdüñ 'Ali Efendi bu dehr-i pür-şürdan
'Azm eyledüñ beķāya H̄aķ rāzī ola senden

2. 'ali efendi:

Tarih 70

Mısra: 6

Gaferyad Ali Efendi.

Rihlet idince h̄atıf didi Tūrābī tārīh
Göçdüñ 'Ali Efendi itdüñ cinānı mesken

'ālī kahve-hāne:

1. 'ālī kahve-hāne:

Tarih 197

Mısra: 1

Yüce kahvehane, değerli kahvehane.

Efendi yapup 'ālī kahve-hāne
Nazīrin görmedi çeşm-i zemāne

'ālī manşıblara:

1. 'ālī manşıblara:-lar, -a

Tarih 209

Mısra: 4

Yüce makam, yüksek makam, değerli makam.

Pāyimāl idi ezel ehl-i 'ulūmuñ 'ırzı
'Ālī manşıblara vāşıl idi cümle cühelā'

'ālī mesken:

1. 'ālī mesken:

Tarih 201

Mısra: 3

*Yüce konut, yüce konak II Visali Efendi'nin
konağı kastedilmiştir.*

Ne 'ālī mesken oldu sürmege her dem murād u
kām
Şafālar kılmağa bir kaşr-ı dil-keş eyledi icād

'āl-i 'osmān:

1. 'āl-i 'osmān:

Tarih 109

Mısra: 34

Osmanlı devleti.

Ey Tūrābī irdi h̄atıfden nidā tārīh için
Āl-i 'Osmān eyledi āyā cihād-ı ekberi

'āl-i 'osmān üstine:

1. 'āl-i 'osmān üstine:-i, -n, -e

Nazm 2

Mısra: 32

Osmanlı Devletinin üstüne.

Pādişāhuñ 'asker-i ekrādını kıldı za'İf
Rāfīzīye fırsat virdi Āl-i 'Osmān üstine

'āl-i 'osmāna:

1. 'āl-i 'osmāna:-a

Tarih 127

Mısra: 1

Osmanlı Ailesi, Osmanlı Hanedanı.

Olup serdār-ı ekrem devlet ile geldi Yünāna
Murād Pāşā vezīr-i a'zam oldu Āl-i 'Osmāna

'āl-i 'osmānuñ:

1. 'āl-i 'osmānuñ:-(u)ñ

Tarih 20

Mısra: 5

Osmanlı Ailesi, Osmanlı Hanedanı.

Āl-i 'Osmānuñ bu gün olduñ vekīl-i muṭlaķā
Eyle erbāb-ı 'ulūma ṭurma luṭf-ı bī-şümār

2. 'āl-i 'osmānuñ:-(u)ñ

Tarih 119

Mısra: 6

Osmanlı Ailesi, Osmanlı Hanedanı.

Dinildi tārīhi sālār-ı zībā Āl-i 'Osmānuñ
Tūrābīyā olupdur şadr-ı a'zam hem sipeh-sālār

'āl-i 'osmānuñ elinden:

1. 'āl-i 'osmānuñ elinden:-i, -n, -den

Tarih 162

Mısra: 6

*Osmanlı hanedanlığının eli, Osmanlı
ailesinin eli, Osmanlı hanedanlığı tarafından.*

Dehr-i fānīye niçe Sām u Nerīmān geldi
Āl-i 'Osmānuñ elinden yidi bögrü kılıcın

'āl-i 'osmānuñ sālārı:

1. 'āl-i 'osmānuñ sālārı:-ı

Tarih 165

Mısra: 3

*Osmanlı hanedanının başkumandanı
Osmanlı hanedanının en büyük amiri.*

Āl-i 'Osmānuñ olup sālārı
Oldı ceng içre şeçā'atle be-nām

'āl-i 'osmānuñ serdārı:

1. 'āl-i 'osmānuñ serdārı:-i

Tarih 155

Mısra: 3

Osmanlı ailesinin başkomutanı, Osmanlı hanedanının serdari.

Oldı serdārī Āl-i ‘Osmānuñ
Düşmenüñ kâlıbında kalmadı rûh

‘ali pāşā:

1. ‘ali pāşā:

Tarih 20

Mısra: 18

III. Mehmed devrinde sadarete tayin edilen ve I. Ahmed zamanında (1012) Garp serdari olan Malkoç Ali Paşa olmalı (Uzunçarşılı, c.4/360.).

Didi tārīhi Tūrābī-i du‘ā-gūyuñ hemān
Dād idüp olduñ ‘Ali Pāşā vezīr-i kāmkar

‘ali pāşāya:

1. ‘ali pāşāya:-ya

Tarih 19

Mısra: 1

Ali Paşa II Sarhoş lakabıyla tanınan Tebriz beylerbeyi Ali Paşa. 1021 yılında Şah Abbas tarafından esir alınmıştır. (Uzunçarşılı, c.3/64-65).

Virdiler mülket-i Tebrizi ‘Ali Pāşāya
Mülk-i İrāna bu gün şevket ile oldı revān

‘ali sīretlü:

1. ‘ali sīretlü:-lü

Gazel 15

Mısra: 30

Hız. Ali tabiatlı, Hz, Ali halinde olan.

Bu Tūrābī derd-mendi kılmağa ğamdan halāş
Rehzen-i düşmen ‘Alī sīretlü bir Hayder mi yok

‘alīcān-zāde:

1. ‘alīcān-zāde:

Gazel 7

Mısra: 2

Alicanzade.

Güzeller cümleten āvāresidür
‘Alīcān-zāde mercān pāresidür

‘ālī-derecāt:

1. ‘ālī-derecāt:

Müseddes 6

Mısra: 2

Yüksek mertebeler, yüce mertebeler.

Ĥamdulī’llāh ki tecellī-i şīfāt irdi bize
Bā‘i-ı meretebe ‘ālī-derecāt irdi bize

‘ālī-kadr:

1. ‘ālī-kadr:-i

Tarih 35

Mısra: 5

Değeri ve kıymeti yüce olan.

Defn idüp ĥāke şalar kandise ‘ālī-kadri
Beni bu dehr-i denīnūñ revīşi öldürdi

‘ālī-menzilet:

1. ‘ālī-menziletür:-dür

Tarih 79

Mısra: 8

Yüce rütbe.

O bir rûh-ı muşavverdür ne bilsün kadrini nā-dān
Ne ‘ālī-menziletür eyle anı herkese tefhīm

‘ālīmūñ fevti:

1. ‘ālīmūñ fevti:

Tarih 186

Mısra: 8

Alimin ölümü II Taşköprülüzade'nin ölümü kastedilmiştir.

Eceli irdi meded ‘ālemi vīrān itdi
‘Ālimūñ fevti imiş baħr u berūñ vīrānı

alın:

1. alındı:-dı

Müseddes 5

Mısra: 20

Ele geçirilmek, ulaşılmak.

Nā-gehān kūs-ı ecel kulağına çalındı
Yemm-i hicrāna düşüp zevrağ-ı ten alındı

‘ālī-nazar oldı:

1. ‘ālī-nazar oldı:-dı

Gazel 42

Mısra: 12

Yüce bakışlı olmak.

Gülşende turup kaddüñe dāyim nazar eyler
Nergis şanemā gör nice ‘ālī-nazar oldı

alış:

1. alışduğ:-duğ

Gazel 19

Mısra: 3

Alışmak II müptela olmak.

Alışduk fırkate vaşluña ey meh tâb u tākāt yok
Mezāk ehli bilür fark eyleye vaşl ile hicrānuñ

‘alī-siret:

1. ‘alī-siretdür:-dür

Tarih 100

Mısra: 3

Ali isimli.

Bir kemāl ehli ‘Alī-siretdür
Sözleri olsa nola dürr-i Necef

‘alivyü’l-murtażā:

1. ‘alivyü’l-murtażāsın:-sın

Gazel 31

Mısra: 4

*Hz. Ali'nin "kendisinden razı olunmuş"
anlamına gelen ünvanı.*

Nedür bu Zü’l-fekār-ı gāmenüñ keskinlügi cānā
Raķīb-i kāfiri öldür ‘Alivyü’l-Murtażāsın sen

allah:

1. **allah:**

Tarih 17

Mısra: 4

*Tanrı, Bâri Teâlâ ve tekaddes hazretleri.
A'zam-ı esma-i ilâhiyedir.*

Geçdi hayfâ o seyyid-i sādāt
Rūh-ı pākini şād ide Allah

aln:

1. **alnuñda:-(u)ñ, -da**

Gazel 3

Mısra: 8

Alın.

Rüyuñ şehâ hem-çün İrem buldı kemālın dem-be-
dem
Alnuñda ol ebrü-yı ħam қаşr-ı cemālūñ tākıdur

2. **alnuñ:-(u)ñ**

Gazel 40

Mısra: 9

*Yüzün, қаşlarla saçlar arasındaki bölümü. II
sevgilinin alnı.*

Nigārā alnuñ açılısun görinsün turra-i tarrār
‘Iyān it meh cebinüñ eyleme destārdan perde

alnı açık:

1. **alnı açık:**

Tarih 69

Mısra: 9

*Herhangi bir ayıbı, çekinecek bir durumu
olmamak.*

Alnı açık istikāmet üzredür her vech ile
Rüz-ı maşşerde ola rīşi gibi rüyı sefīd

amān virme:

1. **amān virme:-me**

Tarih 56

Mısra: 7

Kelime Tipi: **Deyim**

*Canını bağışlamak, öldürmemek, merhamet
etmek.*

Amān virme benüm sultānum al zālimlerūñ başın
Bu gün Bağdāda ‘adl u dād ile pāşā-yı serversin

2. **amān virme:-me**

Tarih 156

Mısra: 22

Kelime Tipi: **Deyim**

*Canını bağışlamak, öldürmemek, merhamet
etmek.*

Eyle zālimlerūñ vücūdını ħak
Hiç amān virme katl idüp zinhār

amān virmedüñ:

1. **amān virmedüñ:-me, -dü, -ñ**

Tarih 93

Mısra: 4

Kelime Tipi: **Deyim**

*Canını bağışlamak, öldürmemek, merhamet
etmek.*

‘Aksine devr itdüñ ey dehr-i denī-perver yine
Böyle bir ‘ālī vücūda virmedüñ bir dem amān

āmed:

1. **āmede:-e**

Tarih 163

Mısra: 4

Diyarbakır şehri.

Dindi hātifden Tūrābī tārīhi
Geldi defterdār-ı zībā āmede

āmed tārīhi:

1. **āmed tārīhi:-i**

Tarih 170

Mısra: 6

Gelme tarihi (tarih düşürme) II Serrac

Efendi'nin kadı olarak Diyarbakır'a gelişi kastedilmiştir.

Naşb olunca aña dinildi hemân
Tārîhi Âmide âmed kâdî

âmede:

1. **âmede:**
Tarih 163
Mısra: 1
Gelmiş.

‘Azm idüp ‘Osmân Efendi âmede
Mâl-ı defterdârı ol ber-kâ‘ide

‘amel:

1. **‘amelüñ:-(ü)ñ**
Müseddes 2
Mısra: 2
İş, eylem.

Pîrlük irdi dilâ neyki bu tül-i emelüñ
Ayağüñ aldı ecel yokdur elüñde ‘amelüñ

2. **‘amel:**
Müseddes 2
Mısra: 15
Amel, iş, hareket, davranış, dinî emirleri yerine getirme.

Mezra‘-ı ‘ömrîñe derd irüşüp vaqt-i direv
Hâşılı sende ‘amel yok kadar-ı dâne-i cev

âmid:

1. **âmid:-e**
Tarih 55
Mısra: 10
Diyarbakır'ın önceki adı.

Ṭarf-ı hâtifden aña dindi Tūrābî tārîḥ
Âmide geldi şehā yine Dilāver Pāşā

2. **âmidüñ:-(ü)ñ**
Tarih 55
Mısra: 2
Diyarbakır'ın önceki adı.

İdelüm ḥamd-i Ḥudā geldi vezîr-i dānā
Âmidüñ ḥıfzına ‘azm itdi Dilāver Pāşā

3. **âmidüñ:-(ü)ñ**
Tarih 122
Mısra: 4
Diyarbakır şehri.

Bu Tūrābî didi tārîḥin anuñ
Âmidüñ mîr-i emîrânı Meḥemmed Pāşā

4. **âmid:-e**
Tarih 170
Mısra: 2
Diyarbakır şehri.

Fāzıl-ı dehr sirāc-ı ‘ulemā
‘Adl ile Âmide oldu kâdî

5. **âmid:-e**
Tarih 170
Mısra: 6
Diyarbakır şehri.

Naşb olunca aña dinildi hemân
Tārîhi Âmide âmed kâdî

âmin diyeler:

1. **âmin diyeler:-(y)e, -ler**
Tarih 68
Mısra: 6
Amin (Duâlardan ve hayır temennîlerinden sonra, “Allah kabul etsin, öyle olsun!” anlamında kullanılan söz.) demek için.

Ḥudāyā ‘ömr-i bâkî vir ‘ulümü cümle zabṭ itsün
Du‘âmuz güş idüp gökde melekler diyeler âmin

ammâ:

1. **ammâ:**
Müseddes 11
Mısra: 9
Ama ne yazık ki.

Ṭavrumuz ‘âlî durur gözlerimiz ammâ ḥâkî
Gün gibi mesken idersek yiridür eflâkî

ammâ ki:

1. **ammâ ki:**
Müseddes 14
Mısra: 4
Fakat, ancak, buna karşılık.

Umaram sögmek ile baña du‘â eyleyesin
Öldürüp korçaram ammâ ki ḥatâ eyleyesin

añ:

1. **añmasunlar:-ma, -sun, -lar**
Gazel 19
Mısra: 8
Adını söylemek, zikretmek.

Ben ol āvāre-i 'aşkam ölümünden baña
Yanumda aınmasunlar hāletin Mecnūn-ı şeydānuñ

2. **añma:-ma**

Gazel 20

Mısra: 9

Adını anmak, söz etmek, bahsetmek.

Bu şî'r-i ābdārı bilmeyen bīgāneyi añma
Dem-ā-dem baħr-ı nazma aşınāmuzdan haber
virgil

3. **añar:-r**

Gazel 20

Mısra: 12

Dile getirmek, söylemek, hatırlatmak.

Şalar mı pertev-i hūsnin cihāna şems-i tābānum
Añar mı bendesin ol pūr-cefāmuzdan haber virgil

4. **añdum:-du, -m**

Müseddes 10

Mısra: 7

*1. adını söylemek. 2. hatırlamak, akla
getirmek.*

Dem-ā-dem la 'lūñ añdum sözlerüm āb-ı zülāl
itdüm
Dehānuñ ğoncaya teşbīhe fikr-i muhāl itdüm

5. **añup:-up**

Gazel 42

Mısra: 2

*Dile getirmek, söylemek, hatırlatmak, yad
etmek.*

Hicrūñle şehā çeşm-i terüm pūr-güher oldı
Dendānuñ añup göz yaşı lū'lū'-i ter oldı

6. **añmaz:-maz**

Gazel 19

Mısra: 2

Anmak, hatırlamak, bahsetmek, söylemek.

Şu deñlü eyledi ülfet gönül derdine cānānuñ
Ölürse hergiz aınmaz nāmını 'ālemde dermānuñ

anatolı:

1. **anaolıyı:-(y)ı**

Tarih 15

Mısra: 2

Anadolu.

Āsaf-ı şāh-ı cihān Hāzret-i Aħmed Pāşā
Anatolıyı gelüp itdi kudümü ihyā

2. **anaolıyı:-(y)ı**

Tarih 15

Mısra: 10

Anadolu.

Hıfza me'mūr olıcağ dindi Tūrābī tārīh
Çaldı 'izzetle Anatolıyı Aħmed Pāşā

3. **anaolıdan:-dan**

Tarih 156

Mısra: 31

Anadolu.

Evvelā başladı Anatolıdan
Eşkiyā'sın anuñ idüp ber-dār

anca:

1. **anca:**

Müseddes 3

Mısra: 4

Çok, pek çok.

Uyup bu nefs-i şūma hāne-i ğalbi hārāb itdüm
Günāhum 'add olunmaz anca cürm-i bī-hisāb
itdüm

ancak:

1. **ancak:**

Tarih 91

Mısra: 2

Yalnızca, sadece.

Monlā 'Irākī ey dil çün itdi 'azm-i bākī
Dillerde ğaldı ancak elfāz-ı tūmţurağı

2. **ancağ:**

Gazel 3

Mısra: 11

*"Lâkin, ama, fakat, yalnız" sözleri gibi bir
düşünceye karşıt ikinci bir düşünceyi anlatan bir
söz.*

Ķoduñ cihānda bir eser şanki kelām-ı Bākīdür
Olur Tūrābī söz güher ancağ ola bu şî'r-i ter

3. **ancak:**

Gazel 15

Mısra: 7

Ama, fakat, lakin.

Kerbelāda ancak olmışdur Hüseyn'e bu cefā
Derdümi sūz-ı dilümden hiç bir añlar mı yok

'andelib:

1. **'andelib:**

Gazel 1

Mısra: 10

Bülbül II aşık.

Ey Tūrābī gülşen-i 'ömrüm benüm oldı ħarāb
Bāgumuz oldı ħarāb uçdı yuvadan 'andelīb

andelīb:

1. 'andelīb:

Kıt'a 5

Mısra: 3

Bülbül.

Her tarafda nāle vü efgān ider mi 'andelīb
Bāg u rāgı pür-şafā mı hem gülistānı nice

'andelīb-āsā:

1. 'andelīb-āsā:

Müseddes 13

Mısra: 22

Bülbül gibi.

Bir gül-i gülzār-ı 'adnūñ yirini ħār eyledūñ
'Andelīb-āsā göñül mülkin dil-āzār eyledūñ

añdur:

1. añdurup:-up

Tarih 7

Mısra: 4

Hatırlatmak, zikrettirmek.

Bir memerr-i nāsdur ibn-i sebīl eyler du 'ā
Rūñ-ı pākin añdurup ecdādınuñ şād eyledi

2. añdurup:-up

Tarih 62

Mısra: 6

Hatırlatmak, zikrettirmek.

Ber-murād idüp Ĥudā 'ömrini efgān eylesün
Añdurup erbāb-ı ħayruñ rūñını şād eyledi

añla:

1. añlayamaz:-(y)a, -maz

Tarih 65

Mısra: 4

*Sezip kavramak, akıl erdirmek, hissetmek,
tahkik etmek, bilmek.*

Bağs-ı 'ilm itse kaçan ol yüce pervāz eyler
Şānı 'ālīdür anı añlayamaz her alçak

2. añlamada:-ma, -da

Tarih 99

Mısra: 3

Bilmek II anlamak.

Lāl olırdı sözünü añlamada İbn-i Kemāl
Kimse iz 'ān idemez fehm ü ħayālin şimdi

3. añlar:-r

Gazel 15

Mısra: 8

Anlamak, fark etmek, farkına varmak.

Kerbelāda ancak olmuştur Ĥüseyne bu cefā
Derdümi sūz-ı dilümden hiç bir añlar mı yok

4. añlaya:-(y)a

Müseddes 14

Mısra: 16

Anlamak, tanımak, bilmek.

Lezzet-i hicr-i lebūñ şekkere virmez 'uşşāk
Sözümü añlaya 'ālemde qanı ehl-i mezāk

5. añlar:-r

Gazel 5

Mısra: 10

Anlamak, idrak etmek.

Ey Tūrābī diñlemez şerħ eylesem aĥvālümü
Sözlerüm efsāne añlar ol şeh-i ħübān uyur

anlar:

1. anlara:-a

Kıt'a 1

Mısra: 3

T. Üçüncü çokluk şahıs zamiri, onlar.

Yimege yeter anlara şimdi
Koz üzümü ile ħorūs taşığı

2. anlara:-a

Kıt'a 2

Mısra: 3

T. Üçüncü çokluk şahıs zamiri, onlar.

Bes dūrür anlara Anṭalyānuñ
Şıñıyārı ile sarı havucu

3. anlar:

Tarih 168

Mısra: 9

*Üçüncü çokluk şahıs zamiri, onlar. II Baki ve
Sadeddin Efendi kastedilmiştir.*

Ey Tūrābī anlar oldı mülk-i bākīye revān
Fazl ile bākī kalanın ser-firāz itsün İlāh

4. anlarla:-la

Kıt'a 7

Mısra: 6

*T. Üçüncü çokluk şahıs zamiri, onlar. II halk
kastedilmektedir.*

Girme ortasına re'âyānuñ
Senüñ anlarla sözlerüñ yokdur

5. anları:-ı

Nazm 2

Mısra: 26

T. Üçüncü çokluk şahıs zamiri, onlar. II
Yeniçeri ocağı kastedilmektedir.

Cümle ocağ beglerinüñ ocağın söyündürüp
Kıldı bī-fer anları hırmān hırmān üstine

6. anları:-ı

Nazm 2

Mısra: 36

T. Üçüncü çokluk şahıs zamiri, onlar. II
Celali isyanına katılan kişiler kastedilmektedir.

Yanına cem' eyleyüp hayl-i Celāliyi şehā
Anları kıldı musallaḥ māl-ı Sulṭān üstine

anlaruñ feryādına:

1. anlaruñ feryādına:

Gazel 4

Mısra: 2

Onların (bülbüllerin) feryadı.

Bahār eyyāmı geldi ṭañ mı feryād itse bülbüller
Dirġā anlaruñ feryādına yetişmedi güller

añsuzın:

1. añsuzın:

Tarih 85

Mısra: 8

Beklenmedik bir zamanda, birdenbire,
aniden.

Ḳanı ol faẓl u hünerle ḳanı ol zühd ü 'amel
Añsuzın firḳat ile gitdi aradan hayfā

anṭalya:

1. anṭalyadan:-dan

Kıt'a 5

Mısra: 1

Antalya şehri.

Dil-rübālar menba' ı ol şehri-i sulṭānī nice
Ey şabā şağ u esen çün geldüñ Anṭalyadan

anṭalyānuñ şınhıyārı ile sarı havucu:

1. anṭalyānuñ şınhıyārı ile sarı havucu:-ı

Kıt'a 2

Mısra: 4

Antalya'nın şınhıyarı ile sarı havucu.

Bes dürür anlara Anṭalyānuñ
Şınhıyārı ile sarı havucu

anuñ 'ākıbet kārı:

1. anuñ 'ākıbet kārı:-ı

Tarih 105

Mısra: 18

Onun (Güzelce Mahmud Paşa) son kazancı.

Didiler serdār olunca tārīhi
'Ākıbet kārı anuñ maḥmūd ola

anuñ ān-ı hüsnin:

1. anuñ ān-ı hüsnin:-i, -n

Gazel 44

Mısra: 4

Onun (sevgininin) güzelliğinin cazibesi.

Māh-ı pür-şevket felekde hüsnine mağrūr iken
Gördi ān-ı hüsnin oldı māhtāb anuñ ḳulu

anuñ askeri:

1. anuñ askeri:

Tarih 73

Mısra: 5

Onun (Gazi Ahmed paşa) askeri.

Askeri anuñ rubāh ile kaçan kim ceng ide
Kendüsi olur neyistān içre güyā bebr ü şır

anuñ ayakdaşı:

1. anuñ ayakdaşı:-ı, -ñuñ

Tarih 6

Mısra: 5

Onun (Ahizade Efendi) yoldaşı, onun dengi.

Yok bu bezm-i 'ulemā içre ayakdaşı anuñ
Faẓl ile her birinüñ aldı yine payını

anuñ 'azmini:

1. anuñ 'azmini:-i, -n, -i

Tarih 120

Mısra: 6

Onun (Serdar Mehmed Paşa) azmi,
kararlılığı, niyeti.

Bu şalābet bu mehābet bu şecā' atle anuñ
'Azmini gördi firār eyledi ceşş-i a'dā

anuñ baḥr-ı 'ummānı:

1. anuñ baḥr-ı 'ummānı:-ı

Kıt'a 5

Mısra: 24

Onun umman denizi.

Barçalarla pür mi anuñ baħr-ı ‘ummānı nice
Her kaçan ‘id olsa varurlar mı kayık seyrine

anuñ bu düldül-i şab‘-ı řabā-cevlānını:

1. **anuñ bu düldül-i şab‘-ı řabā-cevlānını:**-ı, -n, -ı

Gazel 28

Mısra: 12

Onun bu dağ meltemi tabiatlı Düldül (katur, at).

Gel ey dil bu Türābī fāriđ olmuş nazma rāđıb kıl
Anuñ bu Düldül-i şab‘-ı řabā-cevlānını kulları

anuñ burnı:

1. **anuñ burnı:**

Tarih 18

Mısra: 3

Onun burnu.

Burnı kırıldı anuñ te’sir idüp du‘āmuz
Kılmadı ĥamd be-reh ĥācıları o tārāc

anuñ çakeri:

1. **anuñ çakeri:**-ı

Tarih 27

Mısra: 2

Onun kulu, onun kölesi II Bakkalzade Yusuf Efendi'nin Halep halkı tarafından sevildiğini ve ona saygı duyulduğunu belirtmek için bu tamlama kullanılmıştır.

Gelüp Baqqāl-zāde Efendi defterī oldu
Anuñ řavm-i Ĥaleb cān u göñülde çakeri oldu

anuñ çeşm-i şeh-bāzın baķıřından:

1. **anuñ çeşm-i şeh-bāzın baķıřından:**-ı, -n, -dan

Gazel 33

Mısra: 4

Onun (sevgili) doğan kuşu gözlerinin baķıřı.

‘Ařıkuñ murđ-ı dilin kapmağa fırsat gözedür
Çeşm-i şeh-bāzın anuñ ben baķıřından bilürin

anuñ dest-i luř u ĥüsn-i ĥulķından:

1. **anuñ dest-i luř u ĥüsn-i ĥulķından:**-ı, -n, -dan

Tarih 94

Mısra: 7

Onun (İsbat Efendi) lütuf eli (elinin açık olması) ve huy güzelliği.

Dest-i luř u ĥüsn-i ĥulķından anuñ ĥořnüd idük
Ĥaķ Te‘ālā rāzī olsun eyleyüp luşfin penāħ

anuñ devr-i ‘adlınde:

1. **anuñ devr-i ‘adlınde:**-ı, -n, -de

Tarih 199

Mısra: 9

Onun (Visali Efendi) adaletli devri.

Dem-ā-dem devr-i ‘adlınde anuñ āsüde-ĥāl olduķ
Kimesne idemez āzürde-dil erbāb-ı ‘irfānı

anuñ devrinde:

1. **anuñ devrinde:**-ı, -n, -de

Tarih 140

Mısra: 3

Onun (Mümin Paşa) devri, onun zamanı.

Devrinde oldu herkes āsüde şimdi anuñ
Devletle ‘izzet ile Ĥaķ dāyım ide devrin

2. **anuñ devrinde:**-ı, -n, -de

Tarih 153

Mısra: 7

Onun (Nasuh Paşa) devri, onun zamanı.

Anuñ devrinde herkes cümleten āsüde-ĥāl oldu
Ĥudāyā iki ‘ālemde murādın eyle sen ĥāřıl

3. **anuñ devrinde:**-ı, -n, -de

Tarih 206

Mısra: 5

Onun (Yahya Paşa) devri, onun zamanı.

Ma’rifet buldı revācın yine devrinde anuñ
Ĥamdulī’llāħ ki bilindi yine şadr-ı ‘ulemā

anuñ emrine:

1. **anuñ emrine:**-ı, -n, -e

Tarih 111

Mısra: 4

Onun (Sultan Mehmet) emri.

Ĥayl-i a’ dāyı kıldı tu’me-i şemşir-i tīz
Nola eylese anuñ emrine řāħān inķıyād

anuñ esāsını:

1. **anuñ esāsını:**-ı, -n, -ı

Tarih 8

Mısra: 7

Onun (köprü) temeli.

Ĥarĥ-ı nev şaldı esāsını idüp muĥkem anuñ
Ola üstādına raĥmet meskeni dār-ı na‘im

anuñ eşkiyâ' sını:

1. **anuñ eşkiyâ' sını:**-(s)ı, -n

Tarih 156

Mısra: **32**

Onun eşkiyası.

Evvelâ başladı Anañlıdan
Eşkiyâ' sını anuñ idüp ber-dâr

anuñ fazlını:

1. **anuñ fazlını:**-ı, -n

Tarih 59

Mısra: **9**

Onun erdemi, onun üstünlüğü.

Müdde'î fazlını anuñ gam degül inkâr itse
Yem-i 'irfânı bulandırmaz efendi hâşâk

2. **anuñ fazlını:**-ı, -n

Tarih 150

Mısra: **9**

Onun (Ganizade Efendi) erdemi, onun üstünlüğü.

Göricek fazlını anuñ didi Tûrâbî târîh
'Ulemâ içre dilâ şadra bu nâdir geldi

anuñ fi'l ü akvâli:

1. **anuñ fi'l ü akvâli:**

Tarih 39

Mısra: **4**

Onun (Çandar Efendi) amel ve sözleri.

Hağ budur andan dilâ şâkir idi halk-ı cihân
Fi'l ü akvâli anuñ geldükde bu yâda acun

anuñ gibi:

1. **anuñ gibi:**

Tarih 180

Mısra: **3**

Onun gibi; ona benzer.

Bir dahı gelmeye dünyâya anuñ gibi vücüd
Bu cihân içre dilâ mişlin anuñ bulındı

anuñ hâk-i pâyından:

1. **anuñ hâk-i pâyından:**-ı, -n, -dan

Tarih 205

Mısra: **5**

Onun (Visali Efendi) ayağının toprağı.

Hâk-i pâyından anuñ eyleme kesb-i şeref
Pür-şafâ olmaz idi böyle fezâ-i Edine

anuñ her dem-i 'İsîsinden:

1. **anuñ her dem-i 'İsîsinden:**-(s)i, -n, -den

Tarih 34

Mısra: **3**

Onun (Bostanzade Efendi) Hz İsa gibi olan tüm nefesi.

Mürde cân buldı anuñ her dem-i 'İsîsinden
Nâm-ı Yahyâ ile çün eyledi ihyâ-yı Haleb

anuñ hükmi:

1. **anuñ hükmi:**-i

Tarih 53

Mısra: **3**

Onun (Dilaver Paşa) emirleri.

Cihânı tuşsa tañ mı hükmi anuñ
Odur hayl u haşemle hem-çü Dârâ

anuñ hulkı:

1. **anuñ hulkı:**-ı

Tarih 211

Mısra: **8**

Onun huyu.

Ad ile olsa nola pâdişehün serdârı
Hüsün ile hulkı anuñ nâmı gibi yârı hasen

anuñ iclâlidür:

1. **anuñ iclâlidür:**-i, -dür

Tarih 82

Mısra: **6**

Onun (Hacı İbrahim Paşa) azameti.

Yümn-i 'adliyle şehâ irdi murâd u kâma ol
Yâd olan şimdi cihân içre anuñ iclâlidür

anuñ için:

1. **anuñ için:**

Tarih 186

Mısra: **5**

Onun (Taşköprülüzade) için.

Ağladı anuñ için haşret ile ebr-i semâ
Ağla ey dîdelerüm yaş yirine dök kanı

anuñ iltifâtıyla:

1. **anuñ iltifâtıyla:**-ı, -(y)la

Tarih 77

Mısra: **7**

Onun (Hacı İbrahim Paşa) teveccühüyle, ilgisiyle, güler yüzüyle.

İltifâtıyla anuñ buldı revâcın ma'rifet
Ehl-i 'irfân eylesünler dem-be-dem 'ış ü țarab

anuñ itmâmın:

1. **anuñ itmâmın:-i, -n**

Tarih 114

Mısra: 11

Onun (Mehmed Paşa'nın Ulukışla'ya yaptırdığı han) tamamlanması.

Ey Tûrâbî görüp itmâmın anuñ ibn-i sebîl
Didiler târîhini hân-ı vezîr-i sultân

anuñ itmâmına:

1. **anuñ itmâmına:-i, -n, -a**

Tarih 61

Mısra: 4

Onun tamamlanması (olgunlaşması).

Hayrını ilhâk idüp Fahr-ı cihânuñ vaqfına
Oldı sırr-ı enbiyâ itmâmına anuñ delîl

2. **anuñ itmâmına:-i, -n, -a**

Tarih 132

Mısra: 15

Onun (Mustafa Ağa'nın Ereğli'ye yaptırdığı sebil) tamamlanması.

Țarf-ı hâtifden anuñ itmâmına
Dindi bir târîh hayr-ı Muştafâ

3. **anuñ itmâmına:-i, -n, -a**

Tarih 158

Mısra: 9

Onun (Niğdeli Ahmed Paşa'nın Niğde'ye yaptırdığı kasır) tamamlanması.

Ey Tûrâbî didiler târîh anuñ itmâmına
Niğdede Aħmed Pâşa yaptı kaçır-ı cân-fezâ

anuñ itmâmını:

1. **anuñ itmâmını:-i, -n, -i**

Tarih 201

Mısra: 5

Onun (Visali Efendi'nin konağı) tamamlanması.

Görüp itmâmını anuñ Tûrâbîyâ du'âlarla
Di târîhi Vişâlî hânesi olsun ebed âbâd

anuñ kadri:

1. **anuñ kadri:-i**

Tarih 49

Mısra: 3

Onun(Derviş Paşa) değeri, itibarı, haysiyeti

Ƙadri 'âlidür anuñ nâmi egerçi Dervîş
Dem-be-dem irse nola mertebe-i a'lâya

anuñ kadrin:

1. **anuñ kadrin:-i, -n**

Tarih 141

Mısra: 5

Onun (Mümin Paşa) değeri.

Bu kemâlât u se'âdetle bilen kadrin anuñ
Ƙaraman iline virmezse nola yek müyin

2. **anuñ kadrin:-i, -n**

Tarih 181

Mısra: 4

Onun (şerif Efendi) değeri, itibarı, haysiyeti.

Bu deñlü 'ilm ü fazlıyla kim ola sevmeye anı
Bilürler kadrin anuñ halk-ı 'âlem hep zârîf oldı

3. **anuñ kadrin:-i, -n**

Tarih 182

Mısra: 6

Onun (şerif Efendi) değeri, itibarı, haysiyeti.

şeref virdi Haleb şehrine 'ilm ü fazl ile şimdi
Bilürler kadrin anuñ halk-ı 'âlem hep zârîf oldı

anuñ kâmeti:

1. **anuñ kâmeti:-i**

Tarih 89

Mısra: 3

Onun boyu, onun endamı.

Meyvedâr ola anuñ kâmeti naħlı her bâr
Eyleye 'izzet ile cây-ı sa'âdetde hırâm

anuñ kaşırına:

1. **anuñ kaşırına:-i, -n, -a**

Tarih 202

Mısra: 7

Onun (Visali Efendi) köşkü, onun konağı.

Ƙařırına şevk ile anuñ târîh
Didi hâtif behiş-i 'âlidür

anuñ katline:

1. **anuñ katline:-i, -n, -e**

Nazm 2

Mısra: 6

Onun (Nasuh Paşa) katli, ölümü.

Biñ yigirmi üçde mâh-ı řavmuñ on dördinci gün
Ƙatline geldi anuñ fermân fermân üstine

anuñ kavlı u fi'linden:

1. **anuñ kavlı u fi'linden:**-i, -n, -den

Tarih 33

Mısra: 13

Onun söz ve hareketleri II Mollazade Bostan Çelebi'nin söz ve hareketleri.

Kavlı u fi'linden anuñ rāzī idi halk-ı cihān
Meskenin dār-ı cinān ide Hūdā 'azze ve cel

anuñ kıssa-i cengin:

1. **anuñ kıssa-i cengin:**-i, -n

Tarih 73

Mısra: 11

Onun (Gazi Ahmed Paşa) savaş hikayeleri.

Her tarafda kıssa-i cengin anuñ işitdiler
Defterini dürdiler Hüşeng Şāh u Erdeşir

anuñ kudümına:

1. **anuñ kudümına:**-ı, -n, -a

Tarih 136

Mısra: 11

Onun (Mustafa Paşa) ayak basması, onun makamına gelmesi.

Dindi tārīh anuñ kudümına
Geldi 'izzetle vālī-i Qaraman

2. **anuñ kudümına:**-ı, -n, -a

Tarih 127

Mısra: 13

Onun (Murad Paşa) ayak basması, onun makamına gelmesi.

Türābī dindi hātifden kudümına anuñ tārīh
Murād Pāşā-yı 'ālī 'adlı ile geldi Yünāna

anuñ kudümında:

1. **anuñ kudümında:**-ı, -n, -da

Tarih 181

Mısra: 10

Onun (Şerif Efendi) ayak basması, onun makamına gelmesi.

Didüm anuñ kudümında Haleb cāy-ı Şerīf oldu
Türābī kādī olduğda aña şevk ile bir tārīh

anuñ kudümından:

1. **anuñ kudümından:**-ı, -n, -dan

Tarih 108

Mısra: 5

Onun (Marifetullah) ayak basması, onun makamına gelmesi.

Huş şeref buldı kudümından anuñ
Nola Şām olsa bu gün Dār-ı selām

anuñ kudümüyla:

1. **anuñ kudümüyla:**-ı, -(y)la

Tarih 182

Mısra: 10

Onun (Şerif efendi) ayak basmasıyla, onun makamına gelmesiyle.

Türābīyā bu mısra ' dindi hātifden aña tārīh
kudümüyla anuñ bu dem Haleb cāy-ı şerīf oldu

anuñ manzürü:

1. **anuñ manzürü:**-ı

Tarih 91

Mısra: 5

Onun dikkat çeken, beğenilen, bakılan.

Manzürü idi anuñ ebrū-yı rüy-ı cānān
Cennetde olsun anuñ a 'lā hemişe taķı

anuñ meclis-i rüh-efzāsı:

1. **anuñ meclis-i rüh-efzāsı:**-ı-(s)ı

Tarih 33

Mısra: 11

Onun (Mollazade Bostan Çelebi) canlılık veren meclisi.

Keyf-baħş idi anuñ meclis-i rüh-efzāsı
Tağı olup maħfilümüz taḅ 'umuza irdi kesel

anuñ meclisine:

1. **anuñ meclisine:**-ı, -n, -e

Tarih 74

Mısra: 7

Onun meclisi (bulunduğu ortam).

Ehl-i dil gelse anuñ meclisine dilsiz olur
Baħr öñinde nola ger kaḫre olursa nāçiz

2. **anuñ meclisine:**-ı, -n, -e

Tarih 106

Mısra: 6

Onun (Mahmud Efendi) meclisi.

Bezm-i 'ālemde ide şevk ile o 'ıṣ-ı müdām
Her perī-çehre anuñ meclisine sākī ola

anuñ mevlüdına:

1. **anuñ mevlūdına:-i, -n, -a**

Tarih 68

Mısra: 9

Onun (Etyemezzade Mustafa) doğumu.

Türābī şevk ile anuñ didi mevlūdına tārīh
Bu devr-i 'āleme geldi bu gün bir Muştafā-āyīn

anuñ mevrūs-ı pederidür:

1. **anuñ mevrūs-ı pederidür:-i, -dür**

Tarih 45

Mısra: 5

Onun (Sinan Paşa) babadan kalma mirası.

Dād u 'adālet anuñ mevrūs-ı pederidür
Devrinde her fakīrūñ āsūde oldı hālī

anuñ misli:

1. **anuñ misli:-i**

Tarih 91

Mısra: 4

Onun (Molla Irakī) gibi, onun benzeri, onun örneği.

Rūh-ı revānī itdi dārū's-selāmī mesken
Mişli bulunmaz anuñ geşt eyleseñ 'Irākī

anuñ mislin:

1. **anuñ mislin:-i, -n**

Tarih 165

Mısra: 5

Onun (Osman Paşa) gibi, onun benzeri, onun örneği.

Görmeyüp mişlin anuñ oldı revān
Gür idüp yirini Sām u Behrām

2. **anuñ mislin:-i, -n**

Tarih 180

Mısra: 4

Onun (Şems Efendi) gibi, onun benzeri, onun örneği.

Bir dahı gelmeye dünyāya anuñ gibi vücūd
Bu cihān içre dilā mişlin anuñ bulındı

3. **anuñ mislin:-i, -n**

Tarih 202

Mısra: 5

Onun (Visali Efendi'nin konağı) benzeri, onun gibi.

Görmemişdür kimesne mişlin anuñ
Gördi ise meger hayālīdür

anuñ mislini:

1. **anuñ mişlini:-i, -n, -i**

Tarih 205

Mısra: 3

Onun (Visali Efendi) gibi, onun benzeri, onun örneği.

Ehl-i 'işret bulamaz mişlini dünyāda anuñ
Ola cennetde meger zevk u şafā-i Edine

anuñ müştākıdur:

1. **anuñ müştākıdur:-i, -dur**

Gazel 3

Mısra: 6

Onun (sevgili) isteklisi.

Şeh-bāz-ı çeşmūñ bāl açar şayd itdi dil murğın
meger
Yolında cān vırsem ne var göñlüm anuñ
müştākıdur

anuñ nāmı:

1. **anuñ nāmı:-i**

Tarih 97

Mısra: 3

Onun (Karaçelebizade) namı, adı, şanı.

Oldı fazlıyla anuñ nāmı Mehemmed çün-kim
Muştafā şer'inuñ aḥkāmını icrā itdi

anuñ nāmın:

1. **anuñ nāmın:-i, -n**

Tarih 210

Mısra: 13

Onun adı.

Rüy-ı 'ālemden anuñ nāmın götürdi ser-te-ser
Rezm-gāha cān atup irişdi Pāşā-yı şerīf

anuñ ni'meti:

1. **anuñ ni'meti:-i**

Tarih 61

Mısra: 7

Onun iyiliği, ihsanı.

Ni'meti erbāb-ı 'irfāna anuñ mebzül olup
Maṭbahından olmaya eksük dilā ḥvān-ı Ḥalīl

anuñ nutkı:

1. **anuñ nutkı:-i**

Tarih 36

Mısra: 3

*Onun nutku, onun konuşmaları II
Bostancıbaşı Hasan paşa'nın sözleri, sohbeti
kastedilmiştir.*

Ehl-i 'irfāna anuñ nuṭkı ḥayāt-efzādur
Mürde-diller nola cān bulsa Mesīhā geldi

anuñ 'ömri:

1. **anuñ 'ömri:-i**

Tarih 96

Mısra: 5

Onun (Karaçelebizade) ömrü.

'Ömri 'ālemdə anuñ zevk u şafā ile geçüp
Bu cihān içre dilā çekmeye hergiz ta'abı

anuñ öñinde:

1. **anuñ öñinde:-i, -n, -de**

Tarih 173

Mısra: 5

*Onun (Sunullah Efendi) önünde, onun
huzurunda.*

Ötmesün her gurāb öñinde anuñ
Hem-cenāḥ ola mı hümāya meges

anuñ pā-mālidür:

1. **anuñ pā-mālidür:-i, -dür**

Tarih 82

Mısra: 8

*Onun (Hacı İbrahim Paşa) ayakları altında
kalmış, çiğnenmiş.*

İrdi ey dil şıdk ile tır-i du'āsı menzile
Şükrü'l-İlāh kim bu gün a'dā anuñ pā-mālidür

anuñ pāye-i manşıbı:

1. **anuñ pāye-i manşıbı:-ı**

Tarih 66

Mısra: 4

*Onun makam rütbesi, onun makam derecesi
II Etyemzade Efendinin makamı kastedilmiştir.*

Nola te'yid ile virilse Eregli şehri
Pāye-i manşıbı zīrā ki anuñ 'ālīdür

anuñ revişinden:

1. **anuñ revişinden:-i, -n, -den**

Gazel 33

Mısra: 2

Onun (sevgili) gidişi.

Meylin ağıyara ben anuñ revişinden bilürin
Varduğın gayra o servüñ gelişinden bilürin

anuñ rüh-ı pākine:

1. **anuñ rüh-ı pākine:-i, -n, -e**

Tarih 51

Mısra: 10

Onun (Derviş Süleyman) temiz ruhu.

Ḥaḫ Te'ālā aña 'uqbāda 'ināyetler ide
Rüh-ı pākine anuñ mesken ola ḫurb-ı İlāh

2. **anuñ rüh-ı pākine:-i, -n, -e**

Tarih 39

Mısra: 7

*Onun temiz ruhu II Çandar Efendi
kastedilmiştir.*

Rüh-ı pākine anuñ her dem du'ā ihdā idüp
Seyl idüp gözyaşların ḫurida deryāda acuñ

3. **anuñ rüh-ı pākine:-i, -n, -e**

Tarih 172

Mısra: 8

Onun (Sunullah Efendi) temiz ruhu.

'Azm-i 'uqbā itdi ol serdār-ı emcād-ı 'ulüm
Eyle ey dil rüh-ı pākine anuñ her dem du'ā

anuñ rüyudur:

1. **anuñ rüyudur:-ı, -dur**

Tarih 211

Mısra: 11

Onun yanağı.

Bu Tūrābīye şehā rüyudur anuñ gül-i al
Nite ki oldı 'Ali Beg gül-i gülzār-ı ḥasen

anuñ şadāsı:

1. **anuñ şadāsı:-(s)ı**

Tarih 40

Mısra: 18

Onun (Sinan Paşa) sesi.

Cünüd-ı düşmen-i dīne şu deñlü çaldı şemşiri
Şadāsı tıtdı anuñ Hind ü Sind ü Şām u Kirmāni

anuñ şadāsı irdi:

1. **anuñ şadāsı irdi:-di**

Tarih 127

Mısra: 8

Onun (Murad Paşa) sesi ulaştı.

Şadāsı irdi anuñ Hind ü Sind ü Şām u Kirmāna
Celālī ḥayline şol deñlü çaldı tīg-i ḥün-bārı

anuñ ser-i küvına:

1. **anuñ ser-i küvına:-ı, -n, -a**

Müseddes 7

Mısra: 20

Onun (sevgili) sokağının başı II sevgilinin bulunduğu köy kastedilmektedir.

Hicr-i yâr ile irişdi felege âhum hayf
Ser-i kûyma anuñ varmağa yok râhum hayf

anuñ tab'ı:

1. **anuñ tab'ı:**

Tarih 95

Mısra: 6

Onun (İskenderzade) tabiatı, karakteri, huyu.

Müdde'âsın herkesün kaç' itmede
Tiz idi tab'ı anuñ mânend-i seyf

anuñ tab'-ı nâzikteri:

1. **anuñ tab'-ı nâzikteri:-i**

Tarih 4

Mısra: 5

Onun çok nazik huyu (mizaç) II Abdülkadir Efendi kastedilmiştir.

Tab'-ı nâzikteri hayfâ kim anuñ
Mü-şikâf idi mişâl-i Keşşâf

anuñ tab'-ı vekkâdı:

1. **anuñ tab'-ı vekkâdı:-di**

Tarih 74

Mısra: 6

Onun (Hacazade Aziz Efendi) parlak tabiatı.

Bir cevâbıyla keser müdde'înüñ da' vâsın
Tab'-ı vekkâdı anuñ seyf-i mücellâ gibi tiz

anuñ tâk-ı evvânına:

1. **anuñ tâk-ı evvânına:-i, -n, -a**

Tarih 158

Mısra: 4

Onun köşkünün kemeri II Niğdeli Ahmed Paşa'nın Niğde'ye yaptırdığı kasır kastedilmektedir.

Cây-ı dil-keşdür ola dâyim binâ'sı üstüvâr
Tâk-ı evvânına anuñ irmesün bād-ı fenâ

anuñ tâk-ı mu'allâsı:

1. **anuñ tâk-ı mu'allâsı:-(s)ı**

Tarih 114

Mısra: 5

Onun (Mehmed Paşa'nın Ulukışla'ya yaptırdığı hanın tavanı kastedilmektedir.) yüksek tavanı.

Oldı şan tâk-ı mu'allâsı anuñ kavı-ı kuzah
İrgürüp menziline tîr-i murâdın devrân

anuñ târihi:

1. **anuñ târihi:**

Tarih 63

Mısra: 5

Onun tarihi (tarih düşürmek).

Dinildi târihi hâtifden anuñ hoş
Ne 'âlî oldı hân-ı Aḥmed-i 'âdil

2. **anuñ târihi:-i**

Tarih 88

Mısra: 7

Onun tarihi (tarih düşürmek).

Târîhi dindi esâsına anuñ
Oldı tâk-ı ḥasen ü cây-ı Behişt

anuñ târihin:

1. **anuñ târihin:-i, -n**

Tarih 66

Mısra: 7

Onun tarihi (tarih düşürmek).

Ey Tûrâbî didi târihin anuñ hâtif-i ḡayb
Etyemez-zâde Ereğliye dilâ vâlidür

2. **anuñ târihin:-in**

Tarih 78

Mısra: 7

Onun tarihi (tarih düşürmek).

Ey Tûrâbî didi târihin anuñ hâtif-i ḡayb
Ḥalebi itdi begüm özge maḡâm İbrâhîm

3. **anuñ târihin:-i, -n**

Tarih 84

Mısra: 9

Onun tarihi (tarih düşürmek).

Didi târihin anuñ hâtif-i ḡayb
Oldı dâdıyla Ḥalîlüm âşafum

4. **anuñ târihin:-i, -n**

Tarih 122

Mısra: 3

Onun tarihi (tarih düşürmek).

bu Tûrâbî didi târihin anuñ
Âmidüñ mîr-i emîrânı Meḥemmed Pâşâ

5. **anuñ târihin:-i, -n**

Tarih 85

Mısra: 9

Onun (Hamid Çelebi) tarihi (tarih düşürmek).

Bu Tûrâbî didi târîhin anuñ hasret ile
Gitdi Hâmid Çelebi dâr-ı 'anâdan hayfâ

6. **anuñ târîhin:-i, -n**

Tarih 6

Mısra: 9

Onun (Ahizade Efendi) tarihi II Tarih düşürmek.

Ey Tûrâbî didi târîhin anuñ hâtif-i ğayb
Aldı 'ilm ile Aĥî-zâde yine câyını

7. **anuñ târîhin:-i, -n**

Tarih 19

Mısra: 5

Onun (Ali Paşa) tarihi (tarih düşürmek).

Ey Tûrâbî didi târîhin anuñ hâtif-i ğayb
Oldı Tebrîze bu gün 'adl ile Mehdî-i cihân

8. **anuñ târîhin:-i, -n**

Tarih 165

Mısra: 13

Onun tarihi (tarih düşürmek).

Didi târîhin anuñ hâtif-i ğayb
Geldi devletle bu gün vâlî-i Şâm

9. **anuñ târîhin:-i, -n**

Tarih 166

Mısra: 3

Onun (Ömer Bey) tarihi (tarih düşürmek).

Ey Tûrâbî didi târîhin anuñ hâtif-i ğayb
El çeküp devlet-i dünyâdan 'Ömer Beg geçdi

anuñ târîhini:

1. **anuñ târîhini:-i, -n, -i**

Tarih 34

Mısra: 9

Onun (Bostanzade Efendi) tarihi (tarih düşürmek).

Didi da 'vetle anuñ târîhini hâtif-i ğayb
Verd-i bostân ile zeyn oldı gelüñ cây-ı Haleb

anuñ tîr-i müjgânı:

1. **anuñ tîr-i müjgânı:-ı**

Kıt'a 5

Mısra: 64

Onun kirpiğinin oku.

Zü'l-fekâr-ı ğamzesi keskin mi Hâyder-zâdenüñ
Taşa kâr eyler mi anuñ tîr-i müjgânı nice

anuñ zât-ı şerîfine:

1. **anuñ zât-ı şerîfine:-i, -n, -e**

Tarih 177

Mısra: 3

Onun (Sünbül Ali Efendi) şereflî zatı, onun yüce şahsı.

İrmesün zât-ı şerîfine anuñ hergiz gezend
Sa 'y idüp vaĥf-ı Resûli eyledi ihyâ yine

anuñ-çün:

1. **anuñ-çün:**

Tarih 106

Mısra: 7

Onun için.

Ey Tûrâbî di du 'âlarla anuñ-çün târîh
Halebüñ defter-i emvâlî aña bākî ola

anuñçün:

1. **anuñçün:**

Tarih 129

Mısra: 6

Onun için.

Müsteşâridur erenler ol şeh-i baĥr u berüñ
Her umûrında anuñçün eylemez hergiz ĥatâ

'âr u nâmûsuñ:

1. **'âr u nâmûsuñ:-(u)ñ**

Gazel 26

Mısra: 12

Ar ve namus. utanma ve iffet.

Fenn-i istibdâl ile taĥıtdılar mâ-ba 'düñi
'Âr u nâmûsuñ gibi şad-çâk imişsin bilmedüm

ara:

1. **aradan:-dan**

Tarih 156

Mısra: 28

Ara, orta, iç, arasına.

Hâşılı eyle her diyârı pāk
Sil süpür aradan gidüp ĥas ü ĥâr

2. **ararsañ:-r, -sa, -ñ**

Tarih 148

Mısra: 5

Aramak, bir şeyi bulmaya çalışmak, araştırmak.

Ararsañ rub‘-ı meskūnı bu şadra gelmez akrānuñ
Türābı didi tārīhi efendüm mişlūñüz nādir

3. **araya:-y, -a**

Gazel 40

Mısra: 8

(Söz konusu olan iki şeyde) Orta, beyn,
mābeyn.

Şalardı pertevin ben hāke ol mihr-i cān-ārā
Çekildi araya tağlar gibi ağyardan perde

4. **arada:-da**

Müseddes 7

Mısra: 6

(Söz konusu olan iki şeyde) Orta, beyn,
mābeyn.

Cereyān eyledi gözyaşları bahreyn oldı
Mācerā çok arada yār ile mā-beyn oldı

5. **arada:-da**

Müseddes 7

Mısra: 12

(Söz konusu olan iki şeyde) Orta, beyn,
mābeyn.

Cereyān eyledi gözyaşları bahreyn oldı
Mācerā çok arada yār ile mā-beyn oldı

6. **arada:-da**

Müseddes 7

Mısra: 18

(Söz konusu olan iki şeyde) Orta, beyn,
mābeyn.

Cereyān eyledi gözyaşları bahreyn oldı
Mācerā çok arada yār ile mā-beyn oldı

7. **arada:-da**

Müseddes 7

Mısra: 24

(Söz konusu olan iki şeyde) Orta, beyn,
mābeyn.

Cereyān eyledi gözyaşları bahreyn oldı
Mācerā çok arada yār ile mā-beyn oldı

8. **arada:-da**

Müseddes 7

Mısra: 30

(Söz konusu olan iki şeyde) Orta, beyn,
mābeyn.

Cereyān eyledi gözyaşları bahreyn oldı
Mācerā çok arada yār ile mā-beyn oldı

9. **aradan:-dan**

Tarih 85

Mısra: 8

Ara, orta, iç II dünya.

Çanı ol fażl u hūnerle çanı ol zūhd ü ‘amel
Añsuzın firkat ile gitdi aradan hayfā

ārām:

1. **ārāmı:-ı**

Gazel 34

Mısra: 1

Durma, dinlenme, rahat, huzur.

Ey gönül kūy-ı fenāda itme ārāmı şaķın
Kendūñe yār eyleme her bir dil-ārāmı şaķın

ārām eylemez:

1. **ārām eylemez:-mez**

Gazel 21

Mısra: 7

Dinlenmek, rahat, huzur bulmak.

Ārzū idüp vişālūñ tende ārām eylemez
Çılca çaldı irmege cān vuşlata eglenme gel

ārām itmeyüp:

1. **ārām itmeyüp:-me, -(y)üp**

Tarih 95

Mısra: 3

Durup dinlenmek, nefeslenmek.

Bu fenā dünyāda ārām itmeyüp
İrtihāl itdi bu menzilden çü dayf

ardınca:

1. **ardınca:**

Tarih 124

Mısra: 8

Akabinde, sonrasında.

Sehāda hem-çünān Hāyder nesebde nesl-i
Peyğamber
Se‘ādet aña kim ardınca bir böyle halef çaldı

2. **ardınca:**

Tarih 150

Mısra: 6

Arkasından, arkası sıra, peşinden.

Şayd içün murğ-ı me‘ānīyi açup bāl u perin
Çeşm-i şeh-bāzımı ardınca şikāruñ şaldı

‘arif:

1. **‘arif:**

Tarih 189

Mısra: 7

Âlim, bilgin, marifet ehli.

Dem-â-dem devr-i 'adlinde şafâ kesbeyle ey 'ârif
Kimesne idemez âzürde-dil erbâb-ı 'irfânı

'ârif-i 'ilm-i uşul:

1. **'ârif-i 'ilm-i uşul:**

Tarih 191

Mısra: 3

*Temel ilmi bilen, esaslar ilmini bilen, metod
ilmini bilen II Vehhab Efendi kastedilmiştir.*

Şârih-i metn-i Hidâye 'ârif-i 'ilm-i uşul
Mülk-i 'ilmüñ Hüsrevi yâhod Hayâlîdür bu gün

'âriz:

1. **'ârizi:-ı**

Gazel 37

Mısra: 9

Sevgilinin yanağı.

Türâbînüñ sözün tüt eylemegil 'ârizi zînet
Saña bir reng ider meşşâta-i mekkâra yüz virme

'âriz oldı:

1. **'âriz oldı:-dı**

Tarih 88

Mısra: 6

*Sonradan olan, takılan, yapışan. II bir şeyin
zâtına ve hakikatına ait ve lâzım olmayıp başka
bir varlıktan vâki ve kaim olan.*

Ey Türâbî bu maqâmı görelî
'Âriz oldı baña sevdâ-yı Behişt

arka vir:

1. **arka vir:**

Tarih 83

Mısra: 7

Kelime Tipi: Deyim

Destek olmak.

Arka vir dâyim ricâlullâha eyle i'timâd
Her umûruñda Hudâyı şıdk ile yâd eylegil

'arşa-i fetvâda:

1. **'arşa-i fetvâda:-da**

Tarih 59

Mısra: 2

Hüküm meydanı, bilgi meydanı.

Oldı müftî-i zamân Es'ad Efendi bî-bâk
Demidür 'arşa-i fetvâda olursa çâlâk

'arşa-i hüsnüñ:

1. **'arşa-i hüsnüñ:-(ü)ñ**

Kıt'a 5

Mısra: 62

Güzellik meydanı.

'Arşa-i hüsnüñ 'Alîdür şîr-i Yezdânı nice
Kahramânî çeşm ile eyler mi 'uşşâka nigâh

'arşuñ sâkıdur:

1. **'arşuñ sâkıdur:-ı, -dur**

Gazel 3

Mısra: 10

Göğün baldırı.

Zulm eyleme dest urduğum maşşerde 'arşuñ
sâkıdur
Yâd eyle kurbân olduğum dîvân-ı Hâkka
turduğum

'arz it:

1. **'arz it:**

Gazel 28

Mısra: 1

Arz etmek, sunmak.

Kaşuñ tuğrâsın 'arz it hüsnüñüñ 'ünvânını kullan
Güzellük tahtına geç pâdişâhlar şânını kullan

'arz itse:

1. **'arz itse:-se**

Tarih 33

Mısra: 7

Arz etmek, sunmak.

Bir kimesne aña aḥvâlini 'arz itse eger
Herkesüñ müşkilini eyler idi remz ile ḥal

'arz olunmaz:

1. **'arz olunmaz:-(ı)n, -maz**

Gazel 38

Mısra: 2

Sunmak, sunulmak.

Derd-i derûna ḥad yok bu âh u vâhumuz ne
Ol şâha 'arz olunmaz bilsek günâhumuz ne

'arz-ı cemâl eyledi:

1. **'arz-ı cemâl eyledi:-dı**

Tarih 34

Mısra: 7

Yüzünü açıp göstermek, güzelliğini ortaya çıkarmak.

Eyledi 'arz-ı cemāl ol gül-i gülzâr-ı kemāl
Zîb ü fer bulsa nola gülşen-i zîbâ-yı Haleb

'arz-ı sîne iderdi:

1. 'arz-ı sîne iderdi:-(e)r, -di

Gazel 40

Mısra: 11

Gönülde olanları sunmak.

Türâbîyâ iderdi 'arz-ı sîne şâhid-i ma'nâ
Ser-â-ser olmasa ger câme-i estârdan perde

ârzü idüp:

1. ârzü idüp:-iüp

Gazel 21

Mısra: 7

Arzu etmek; istek duymak, istemek.

Ârzü idüp vişâlûn tende ârâm eylemez
Kılca kaldı irmege cân vuşlata eglenme gel

arzuñ revnaķı:

1. arzuñ revnaķı:-ı

Gazel 39

Mısra: 12

Dünyanın parlaklığı, dünyanın güzelliği.

Fikr-i ĥatıyla menba'-ı reyĥâna döndi dil
Olur Türâbî revnaķı arzuñ nebât ile

as:

1. aşdı:-dı

Nazm 2

Mısra: 4

Asmak, bir yere tutturmak.

Sell idüp nâm-ı Naşûhı şafĥa-i devrândan
Şâh-ı 'âlem aşdı tîĝini gerezmân üstine

2. aşdı:-dı

Tarih 6

Mısra: 4

Asmak, bir yere tutturmak.

'Ulemâ içre alup tîr-i murâdı menzil
Aşdı meydân-ı fażiletde yine yayını

'âşa:

1. 'âşañ:-ñ

Gazel 11

Mısra: 12

Gece gözlerin görmeyip gündüz görmesi.

Aldayup ey Türâbî tıfl-ı dili
Oynını 'Âşañ nihân oynar

âşaf:

1. âşafum:-(u)m

Tarih 84

Mısra: 10

Vezir, sadrazam.

Didi târîĥin anuñ ĥâtif-i ĝayb
Oldı dâdıyla Ĥalîlüm âşafum

2. âşaf:

Tarih 117

Mısra: 2

Vezir, sadrazam II Vezir Mehmed Paşa kastedilmiştir.

Uluķışlada yaptı çeşme Âşaf
Ĥüseyn 'aşķına ĥayr itdi Şanâdan

3. âşaf:

Tarih 117

Mısra: 10

Vezir, sadrazam II Vezir Mehmed Paşa kastedilmiştir.

Türâbîyâ dinildi aña târîĥ
Uluķışlada yaptı çeşme Âşaf

âşaf u serdârum:

1. âşaf u serdârum:-(u)m

Tarih 83

Mısra: 2

Vezir ve başkomutan.

Pendi bu oldu Ĥalîl Pâşaya Sulţân Aĥmedüñ
Âşaf u serdârum olduñ var yürü dâd eylegil

âşaf-ı cihân-gîr:

1. âşaf-ı cihân-gîr:

Tarih 16

Mısra: 1

İmparatorun veziri, büyük hükümdarın veziri II Vezir Ahmet Paşa kastedilmiştir.

Ey âşaf-ı cihân-gîr serdâr-ı Âl-i 'Osmân
Erbâb-ı dil hemîşe olsun yoluñda kurbân

âşaf-ı ĥunkâr:

1. âşaf-ı ĥunkâr:

Tarih 156

Mısra: 42
Padişahın veziri.

Pâyidâr ola şadr-ı 'izzetde
Ola 'adliyle âşaf-ı hünkâr

âşaf-ı kâmil:

1. **âşaf-ı kâmil:**
Tarih 63
Mısra: 1
Olgun vezir, bilgili vezir.

Olup Etmekçi-zâde âşaf-ı kâmil
Vezîrin buldı Sulţân Aĥmed-i 'âdil

âşaf-ı şâh-ı cihân:

1. **âşaf-ı şâh-ı cihân:**
Tarih 15
Mısra: 1
Cihan padişahının veziri.

Âşaf-ı şâh-ı cihân Hâzret-i Aĥmed Pâşâ
Anatolıyı gelüp itdi kudümü ihyâ

âşaf-ı şâhib-serîr:

1. **âşaf-ı şâhib-serîr:**
Tarih 81
Mısra: 6
Makam sahibi vezir.

Re'y ü tedbîr ile oldı âşaf-ı şâhib-serîr
Fikr-i şâ'ible şehâ düstür-ı ekremdür bu gün

âşaf-ı sâni:

1. **âşaf-ı sâni:**
Tarih 40
Mısra: 2
İkinci Asaf II Sinan Paşa kastedilmektedir.

Se'âdetle Sinân Pâşâyâ olsun devlet erzânî
Olup bahruñ kapûdânı hem oldı âşaf-ı sâni

âşaf-ı sultân mehemmed:

1. **âşaf-ı sultân mehemmed:**
Tarih 210
Mısra: 39
Sultan Mehmet'in veziri.

Âşaf-ı Sultân Mehemmed şâhib-i fiğ ü kemer
Ey Tûrâbî terk idüp da'vâtı târihin didüm

âşaf-ı sultân 'osmân:

1. **âşaf-ı sultân 'osmân:**

Tarih 116

Mısra: 1

Sultan Osman'ın veziri II Vezir Mehmed Paşa kastedilmiştir.

Âşaf-ı Sultân 'Osmân eyledi ĥayr-ı cemîl
Ķerbelâda şan Ĥüseynüñ 'aşkına kıldı sebîl

âşaf-ı sultân süleymândan:

1. **âşaf-ı sultân süleymândan:-dan**

Tarih 210

Mısra: 37

Sultan Süleyman'ın veziri.

Eşkiyâ' ĥaylin kırup oldı cihân emn ü emân
Naĥl-ı terdür Âşaf-ı Sultân Süleymândan eşer

âşafum halilüm:

1. **âşafum ĥalilüm:-(i)m**

Tarih 83

Mısra: 16

Vezirim Halil II Halil Paşa kastedilmiştir.

Pend idüp Sultân Ahmed izzet ü ikrâm ile
Didi târiĥi Ĥalilüm âşafum dâd eylegil

aşağı:

1. **aşağı:**

Kit'a 1

Mısra: 2

Aşağı II alt.

Yemiş isteyüp İstanbûsiler
Baĥmasunlar göz açuben aşağı

'asâ-yı zerle:

1. **'asâ-yı zerle:-le**

Tarih 40

Mısra: 4

Altundan asa.

Felekde şa'sa'a şanmañ şu'â'in mihr-i raĥşânuñ
Ķapusında güneş oldı 'asâ-yı zerle derbânı

âşdınuñ ĥal'asını:

1. **âşdınuñ ĥal'asını:-(s)ı, -n, -ı**

Nazm 2

Mısra: 29

Aşdı'nın kalesi.

Âşdınuñ ĥal'asını zulm ile vîrân idüp
Mâlinı ĥabz eyledi hemyân hemyân üstine

āsīb-i ğam:

1. āsīb-i ğam:

Tarih 195

Mısra: 5

Keder belası, üzüntünün zararı.

Esmesün bād-ı fenādan üstine āsīb-i ğam
İrmesün tāk-ı bülendine bu devrāndan hālel

‘āşık:

1. ‘āşık:-a

Gazel 26

Mısra: 6

Aşık, seven kişi.

Bir bili pek kürzi bulsañ fevrī istibdāl idüp
Zār şatarsın ‘āşık derdnāk imişsin bilmedüm

2. ‘āşıkda:-da

Gazel 36

Mısra: 6

Aşık, seven kişi.

Didüñ baña ey pür-sitem bir gün saña mihmān
olam
‘Āşıkda kim dir ey şanem yā şabr u yā ārām ola

3. ‘āşık:-a

Kıt'a 5

Mısra: 65

Aşık, seven kişi.

Muştafā Bālī ider mi ‘āşıkā ihşān u cūd
Gösterür mi sīnesin çāk-i girībāni nice

4. ‘āşık:-a

Kıt'a 5

Mısra: 59

Aşık, seven.

Raġbet eyler mi Mehemmed Şāh-ı büzürg ‘āşıkā
Öldürür mi ādemi ol çeşm-i fettāni nice

‘āşık ānest:

1. ‘āşık ānest:

Gazel 2

Mısra: 13

Odur.

Türābī ‘āşık ānest der-ħaķtāķ
Teneş pejmürde vü dil zinde bāşed

‘āşıkāne:

1. ‘āşıkāne:

Tarih 197

Mısra: 8

Aşığa yaraşır şekilde II kendinden geçmiş bir şekilde.

Özin Ĥaķ şaklaya dāyim ĥatardan
Du‘ā eyle Türābī ‘āşıkāne

‘āşık-ı dīdār olandan:

1. ‘āşık-ı dīdār olandan:-dan

Gazel 26

Mısra: 7

Güzel yüze aşık olan.

‘Āşık-ı dīdār olandan muġlimi fark itmedüñ
Dil-rübālar içre bī-idrāk imişsin bilmedüm

‘āşık-ı miĥnet-sezā:

1. ‘āşık-ı miĥnet-sezā:

Müseddes 12

Mısra: 2

Sıkıntı çekmeye layık aşık.

Devr-i ĥüsnuñde benüm şāhum gedā incinmesün
Dil-nüvāz ol ‘āşık-ı miĥnet-sezā incinmesün

‘āşık-ı nālān:

1. ‘āşık-ı nālān:

Gazel 5

Mısra: 6

İnleyen aşık.

Encüm-āsā gözlerin yummaz gice tā şubħa dek
Bister-i firĥatde şanmañ ‘āşık-ı nālān uyur

‘āşık-ı nālāna:

1. ‘āşık-ı nālāna:-a

Gazel 12

Mısra: 10

İnleyen aşık, figan eden aşık.

Gördükde Türābī kuluñi eyledüñ iġmāz
Bildük şanemā ‘āşık-ı nālāna bakılmaz

‘āşıkūñ baġrın deler:

1. ‘āşıkūñ baġrın deler:-(e)r

Kıt'a 5

Mısra: 51

Aşığın baġrını (yüreğini) delmek, aşığı yaralamak, üzme.

Süzen-i müjġān ile baġrın deler mi ‘āşıkūñ
Derziler içre Şücā‘ bāni cefā kāni nice

‘āşıkuñ kūyında:

1. ‘āşıkuñ kūyında: -i, -n, -da

Kıt'a 5

Mısra: 67

Aşığın mahallesi.

İñci-zāde ‘āşıkuñ kūyında nālān eyleyüp
İñledür mi derdmendin ‘ahd u peymāni nice

‘āşıkuñ murğ-ı dilin:

1. ‘āşıkuñ murğ-ı dilin: -i, -n

Gazel 33

Mısra: 3

Aşığın gönül kuşu.

‘Āşıkuñ murğ-ı dilin kapmağa fırsat gözedür
Çeşm-i şeh-bāzın anuñ ben baqışından bilürin

aşıl-:

1. aşıldı: -dı

Gazel 35

Mısra: 7

Aşılı konumda olmak; bağlanmak, gönül vermek, sevdalanmak.

Yanınca şalınur gönülüm aşıldı zülf-i dildāre
Severse rişte-i cāni gibi dil nola dildārın

āşinā:

1. āşināmuzdan: -muz, -dan

Gazel 20

Mısra: 10

Bildik kimse, dost, enis.

Bu şi‘r-i ābdārı bilmeyen bīgāneyi añma
Dem-ā-dem baħr-ı nazma āşināmuzdan haber virgil

āsītān:

1. āsītānuñdan: -(u)ñ, -dan

Müseddes 8

Mısra: 2

Eşik, dergah; huzur, kat.

Yā Resūlallāh firākuñ haylī müşkil kār imiş
Ayrı düşmek āsītānuñdan ‘aceb düşvār imiş

āsītān-ı hāzret-i monlāyı:

1. āsītān-ı hāzret-i monlāyı: -(y)ı

Gazel 27

Mısra: 4

Molla Hazretlerinin eşiğini (dergah).

‘Āsmāni seyr idüp menzil-be-menzil gezmeyen
‘Āsītān-ı Hāzret-i Monlāyı bilmez neydügin

‘ask:

1. ‘aşk:

Gazel 44

Mısra: 1

Aşk, candan sevme, gönül verme.

Oldı herkes ‘aşk ile bir şāh-ı hūbānuñ kulı
Ben de oldum pādīşālardan Süleymānuñ kulı

‘aşka düşmeyen:

1. ‘aşka düşmeyen: -me, -(y)en

Gazel 27

Mısra: 1

Kelime Tipi: Deyim

Aşık olmak, sevdalanmak.

Düşmeyen ‘aşka hevā-yı nāyı bilmez neydügin
Münkir-i Hākdur o hūy u hāyı bilmez neydügin

‘asker:

1. ‘asker:

Gazel 15

Mısra: 12

Asker, ordu.

Re‘y ü tedbīr eyleyüp zālimlerūñ al başını
Pādīşāhum tırma emr eyle hemān ‘asker mi yok

2. ‘asker:

Gazel 37

Mısra: 7

Asker, ordu.

Şalup Rūm üzre ‘asker itmesün bir yüz qaralığı
Tirāş eyle vücūdın ol haṭ-ı ruhsāra yüz virme

3. ‘askerini: -i, -n, -i

Tarih 210

Mısra: 12

Asker.

Karşısına tırmayup kaçdı niçe biñ eşkiyā’
Yazıcınuñ ‘askerini tu‘me-i şemşīr idüp

4. ‘asker:

Tarih 71

Mısra: 4

Ordunun her kademesinde görevli subay, assubay, çavuş, onbaşı ve erlere verilen isim, leşker.

Akrāya ‘azm idüp vardıkda itdiler se rāy
Üç taraftan üç bölük ‘asker hücum itdi hemān

‘asker-i ‘ilm ü ma‘arif:

1. ‘asker-i ‘ilm ü ma‘arif:

Tarih 25

Mısra: 3

İlim ve bilgi askerleri II alimler.

‘Asker-i ‘ilm ü ma‘arif kaldı serversüz dirîğ
İtdi ‘uqbāya sefer serdār-ı hayl-i ‘arifân

‘asker-i islām:

1. ‘asker-i islām:

Gazel 15

Mısra: 23

İslam askeri.

‘Asker-i İslām içinde neyki bunca ihtilāl
Cân u dilden pâdişāha yoħsa bir çāker mi yok

2. ‘asker-i islām:

Tarih 10

Mısra: 9

İslam askeri.

‘Asker-i İslām ile pürdür derūm hāliyā
Oldı dārāt ile çün evreng-i Dārā Edrine

‘asker-i islāma:

1. ‘asker-i islāma:-a

Tarih 84

Mısra: 3

İslam askeri.

‘Asker-i İslāma serdārum odur
Kullarum içre olupdur ekremüm

2. ‘asker-i islāma:-a

Tarih 93

Mısra: 12

İslam askeri.

Hātem-i Tāyuñ şehāda defter-i cūdın dürüp
‘Asker-i İslāma dünyāda sipeh-sālār idi

3. ‘asker-i islāma:-a

Tarih 210

Mısra: 18

İslam askeri.

Eyledi a‘dā-yı dīnūñ yirlerin cāy-ı saķar
‘Asker-i İslāma çün virdi şeref mūrüm şeref

‘asker-i şām:

1. ‘asker-i şām:

Tarih 109

Mısra: 28

Şam askeri.

‘Asker-i Şām oldılar şāhib-kırānuñ çākeri
Sancaķ-ı Faħr-ı cihān öñinde kanlar dökdiler

‘asker-i vāniyla:

1. ‘asker-i vāniyla:-ı, -(y)la

Tarih 210

Mısra: 16

Van askeri.

Buldı ol nām-ı Meħemmed birle a‘dāya zafer
Hāzret-i Aħmed Pāşā ‘asker-i Vāniyla tiz

‘aşk-ı ilāhiden:

1. ‘aşk-ı ilāhiden:-den

Gazel 23

Mısra: 3

İlahi aşk.

Irağ olma dilersen zevki var ‘aşk-ı İlāhiden
Şafā-yı hātırı ey dil mey-i bī-ğışş u gıldan bil

aşlā:

1. aşlā:

Tarih 181

Mısra: 6

Hiçbir zaman, hiçbir şekilde, katiyen.

Bu kerr ü ferr ile anı görünce kendüden gıtdi
Hāsüduñ kalmadı aşlā vücüdi key za‘ıf oldu

āsmān:

1. āsmān:-ı

Gazel 27

Mısra: 3

Gökyüzü, sema.

Āsmānı seyr idüp menzil-be-menzil gezmeyen
Āsitān-ı Hāzret-i Monlāyı bilmez neydügin

āsüde oldı:

1. āsüde oldı:-dı

Tarih 45

Mısra: 6

Rahat, huzurlu olmak.

Dād u ‘adālet anuñ mevrūs-ı pederidür
Devrinde her faķrūñ āsüde oldı hāli

2. āsüde oldı:-dı

Tarih 140

Mısra: 3
Rahat, huzurlu olmak.

Devrinde oldu herkes āsūde şimdi anuñ
Devletle 'izzet ile Haḫ dāyım ide devrin

āsūde oldılar:

1. **āsūde oldılar:-dı, -lar**
Tarih 56
Mısra: 3
*Mutlu, rahat, sıkıntı ve üzüntülerden uzak
olmak.*

Re'āyā vü berāyā oldılar devründe āsūde
Cihām rüşen itdüñ 'adl ile hürşid-i hāversin

2. **āsūde oldılar:-dı, -lar**
Tarih 124
Mısra: 3
Rahat, huzurlu olmak.

Bu 'adl ü dād ile şit ü şadāyı 'āleme şaldı
Re'āyā vü berāyā oldılar devrinde āsūde

āsūde olup:

1. **āsūde olup:-up**
Tarih 113
Mısra: 5
Mutlu olmak.

O olup devründe āsūde re'āyā
Saña rüzī kıla Haḫ 'ōmr-i sermed

2. **āsūde olup:-up**
Tarih 135
Mısra: 7
Rahat olmak, mutlu olmak, müsterih olmak.

Herkes āsūde olup başına gün toğdı meger
Şaldı devlet güneşi pertevin āyā Halebe

āsūde-hāl oldı:

1. **āsūde-hāl oldı:-dı**
Tarih 153
Mısra: 7
Mutlu, huzurlu olmak.

Anuñ devrinde herkes cümleten āsūde-hāl oldı
Hudāyā iki 'ālemde murādın eyle sen hāşıl

2. **āsūde-hāl oldı:-dı**
Tarih 181
Mısra: 7
Mutlu, huzurlu olmak.

Zamān-ı devletinde her kişi āsūde-hāl oldı
Gelince heybetiyle dāfi 'i şerr-i keşif oldı

āsūde-hāl oldılar:

1. **āsūde-hāl oldılar:-dı, -lar**
Müseddes 4
Mısra: 28
Mutlu, huzurlu olmak.

Eşkiyā' haylini def' itdi gelüp bī-ķıl ü ķāl
Devr-i 'adlinde re'āyā oldılar āsūde-hāl

āsūde-hāl olduk:

1. **āsūde-hāl olduk:-du, -ķ**
Tarih 199
Mısra: 9
Mutlu, huzurlu olmak.

Dem-ā-dem devr-i 'adlinde anuñ āsūde-hāl olduk
Kimesne idemez āzürde-dil erbāb-ı 'irfānı

āşüfte kıldı:

1. **āşüfte kıldı:-dı**
Nazm 4
Mısra: 2
Düşkün kılmak, kendinden geçirmek.

Göñül cānā hevādan geçmiş iken oldı meftūnuñ
Beni āşüfte kıldı āl ile ruşsār-ı gül-gūnuñ

āşüfte-hāl itdüñ:

1. **āşüfte-hāl itdüñ:-dü, -ñ**
Müseddes 10
Mısra: 13
Halini perişan etmek.

Hevā-yı kākülünle bendeñi āşüfte-hāl itdüñ
Ruhuñ şevkiyle alduñ göñlümi bilmem ne āl itdüñ

āsümānī:

1. **āsümānī:**
Kit'a 5
Mısra: 70
Göge mensup, gökle ilgili.

Şevk-i ruşsārı dil-ārā mı Memi Şahuñ yine
Āsümānī evc-i hüsnuñ mihr-i raşşānı nice

āsümān-ı hüsne:

1. **āsümān-ı hüsne:-e**
Gazel 7
Mısra: 3
Güzelliğın gökyüzü.

Olaldan āsümān-ı hüsne ol māh
Güzeller çevrede seyyāresidür

at:

1. **atup:-up**

Tarih 154

Mısra: 1

(Ok için) *Atmak, fırlatmak.*

Naşūh Pāşā atup tır-i murāda urdı umācın
Kızılbaşuñ kılıçla başına tār eyledi tājın

āteş-i āh-ı rakīb:

1. **āteş-i āh-ı rakīb:**

Kıt'a 5

Mısra: 53

Rakibinin ateşinin ahi.

Āteş-i āh-ı rakīb eyler mi İbrāhīme kār
Gülşen eyler mi aña Hāq nār-ı sūzānı nice

āteş-i 'aşka:

1. **āteş-i 'aşka:-a**

Kıt'a 5

Mısra: 41

*Aşk ateşi, aşk duygusunun bedende yarattığı
manevi his.*

Āteş-i 'aşka yanarlar mı Hālilūñ şevkine
Var mı İsmā'ılveş çok kulu kurbānı nice

āteş-i zulm:

1. **āteş-i zulm:**

Tarih 108

Mısra: 7

Eziyet ateşi.

Fuکارā āteş-i zulm ile yanup
Teşne fetvāsına ehl-i İslām

atıl:

1. **atıldı:-dı**

Gazel 13

Mısra: 10

Fırlatılmak.

Egildi ey Tūrābī gördi kim kaddüm kemān olmuş
Atıldı oğ gibi ol āfet-i devrānumuz gelmez

atıl-:

1. **atılup:-up**

Muhammes 1

Mısra: 19

Atılmak.

Atılup kavı-ı kazādan yine bir tır-i belā
Urdu zaḥmı dile ol nāveg-i pertāb-ı ecel

atını sürse:

1. **atını sürse:-se**

Tarih 72

Mısra: 11

Kelime Tipi: Kalp İfade

Atını sürmek, atını koşturmak.

Ey Tūrābī her kaçan meydāna sürse atını
Cengini gördükde dirlerdı 'adūlar el-amān

atmeydānı:

1. **atmeydānını:-n, -ı**

Tarih 11

Mısra: 5

Atmeydanı (özel yer ismi).

İtdi Atmeydānını şimdi 'ibādet-hāne ol
Ma'bed-i insān-ı kāmīl menba'-ı 'irfāndur

āvāre:

1. **āvāresidür:-(s)i, -dür**

Gazel 7

Mısra: 1

*Serseri, perişan II 'aşk ile kendinden geçmiş
'aşık.*

Güzeller cümleten āvāresidür
'Alīcān-zāde mercān pāresidür

av:

1. **ayı:-ı**

Müseddes 10

Mısra: 16

Ay, kamer.

Çoyup hayretde servi kāmētūñle bī-mecāl itdūñ
Benānuñ reşki ile bedr iken ayı hilāl itdūñ

āvā:

1. **āvā:**

Tarih 73

Mısra: 18

Acaba (şaşkınlık ve merak bağlamında).

Aldı meydānı dil-āverlükle dindi tārīḫi
Eşkiyā' def'inde āyā olup Aḥmed Beg dilir

2. āyā:

Tarih 109

Mısra: 34

Acaba (şaşkınlık ve merak bağlamında).

Ey Tūrābī irdi hātifden nidā tārīh için

Āl-i 'Oşmān eyledi āyā cihād-ı ekberi

3. āyā:

Tarih 135

Mısra: 8

Acaba (şaşkınlık ve merak bağlamında).

Herkes āsüde olup başına gün toğdı meger

Şaldı devlet güneşi pertevin āyā Halebe

4. āyā:

Tarih 45

Mısra: 9

Ey! Nida edati.

Zālimlerūñ bu demde āyā zevāli geldi

Mazlūm olan faķīrūñ gitdi şehā melāli

5. āyā:

Gazel 9

Mısra: 6

Acaba (şaşkınlık ve merak bağlamında).

Tāk itmek ile kaddūñ beñzer mi hīç meh-i nev

Āyā hilāl kaşlar devr-i kühende yokdur

6. āyā:

Kıt'a 5

Mısra: 16

Acaba (şaşkınlık ve merak bağlamında).

Dāyimā zevk u şafā eyler mi erbāb-ı mezāk

Ney-şekerle pür mi āyā şekkeristāni nice

7. āyā:

Tarih 16

Mısra: 7

Şaşma ve soru ile beraber iyi dilek ifade eder, acaba.

Hulķ-ı haşenle āyā hem-nām-ı Aħmed olduñ

Ṭañ mı şefā'at itse saña resül-i Yezdān

avağ:

1. ayağūñ:-(u)ñ

Müseddes 2

Mısra: 2

1. İnsan uzvu olan ayak. 2. kadeh.

Pīrlük irdi dilā neyki bu tūl-i emelūñ

Ayağūñ aldı ecel yokdur elūñde 'amelūñ

avağ altında kalup:

1. ayağ altında kalup:-up

Tarih 162

Mısra: 3

Ayağı altında kalmak, çiğnenmek, ölmek.

Ayağ altında kalup oldı 'adū zīr ü zeber

Gebr ü tersā çekemez bir daħı gayrı kılıcın

avağı tozını:

1. ayağı tozını:-ı, -n, -ı

Mısra: 7

Ayağının tozu.

Ayağı tozını kuħl itmege reşgüm var idi

Felek el virmedi hayfā nigerānum kaldı

avağına yüz sürer:

1. ayağına yüz sürer:-(e)r

Tarih 117

Mısra: 5

Kelime Tipi: Deyim

Sevgi ve saygısını göstermek.

Ayağına sürer yüz her tarafından

İki cānibde turur serv şaf şaf

ayak dīvāni:

1. ayak dīvāni:-ı

Gazel 13

Mısra: 3

Ayak dīvāni (Çok önemli ve acele durumlarda padişahın da bulunmasıyla kurulan dīvāna "ayak dīvāni" denilir. Padişahıtan başka herkes ayakta durduğu için bu ismi almıştır.).

Ayak dīvāni itmez yoklamaz mazlūmlar hālın

Periñşān oldı kullar taħtına sulṭānumuz gelmez

a'vān:

1. a'vānına:-ı, -n, -a

Gazel 46

Mısra: 6

Belli, açık; ortaya çıkarma.

Söz söyledi ya'nī ol sālār-ı hīle

Şehrinde şafā ile a'vānına o

2. a'vānını:-ı, -n, -ı

Gazel 28

Mısra: 4

Açıkça, gözle görülür şekilde.

Haḳıḳat sırrına gel vâkıf eyle 'aḳl u idrâki
Girüp şehri-i vücûda cümleten a'yânını ḳullan

'ayân:

1. 'ayândur:-dur

Tarih 183

Mısra: 4

Açık, âşikâr, gözle görülür, belli.

Mir'ât-ı zamirinde geçmiş gelecek mersûm
Ḳalbine 'ayândur hep müstaḳbel ile mâzî

'ayân gördi:

1. 'ayân gördi:-di

Müseddes 8

Mısra: 7

Apaçık, ayan bir şekilde görmek.

Gördi ey Seyyîd bu 'aynum türbe-i pâküñ 'ayân
Şükrüli'llâh yüz sürüp itdüm ser-i küyuñ mekân

'ayân oldı:

1. 'ayân oldı:-dı

Tarih 21

Mısra: 1

Açık, aşikar, gözle görünür olmak.

'İlm ü faẓluñ oldı sultânım bu gün günden 'ayân
Ḳacc-ı mebrûr ile olduñ efdâl-i devr-i zamân

'ayb eylemeñüz:

1. 'ayb eylemeñüz:-me, -ñüz

Müseddes 11

Mısra: 15

Kınamak, ayıplamak.

Bizi 'ayb eylemeñüz zühde vedâ' eyler isek
Şevḳ ile zerre gibi tañ mı semâ' eyler isek

âyîn:

1. âyîni:-i

Tarih 6

Mısra: 2

Adet, kanun.

Gün gibi menziline geldi Aḫî-zâde bu gün
Şân virüp şadrına gösterse nola âyîni

avır:

1. ayırduñ:-du, -ñ

Tarih 85

Mısra: 6

Engellemek, uzaklaştırmak.

Döndüñ 'aksine yine ey felek-i keĵ-refteâr
Anı zulm ile ayırduñ fuẓalâdan ḫayfâ

2. ayırup:-up

Nazm 2

Mısra: 22

Ayırmak, seçmek.

Bunca yıllık şâh-ı devrânüñ vekîl-i mâlını
Ayırup ḳıldı hemân hicrân hicrân üstine

'ayn:

1. 'aynuma:-(u)m, -a

Müseddes 8

Mısra: 16

Göz.

Câ-be-câ seyr eyledüm şevḳ ile menzilgâhuñı
Sürme itdüm 'aynuma çekdüm ğubâr-ı râhuñı

2. 'aynumuza:-(u)muza, -a

Müseddes 11

Mısra: 8

Göz.

Şükrümüz Ḳaḳḳa budur virdi bize idrâki
Almazuz 'aynumuza her denî-i ḫâşâki

'ayn oldı:

1. 'ayn oldı:-dı

Müseddes 7

Mısra: 3

Tıpkı olmak, benzer olmak, aynı olmak.

Rüy-ı zerdüm şararup firḳat ile 'ayn oldı
Dür-i eşküñ saçılup her tarafum zeyn oldı

ayna:

1. ayna:

Gazel 11

Mısra: 10

İri ve büyük göz.

Bir zemâna yetişdük ey dil âh
Ayna ḫânıyla oynar

'ayneyn:

1. 'ayneyn:

Müseddes 7

Mısra: 1

İki göz.

Küh-ı miḫnetde dilâ gözlerüm 'ayneyn oldı
Demidür dîdelerüm hicr ile nehreyn oldı

'ayn-ı dilden:

1. 'ayn-ı dilden:-den

Muhammes 1

Mısra: 9

Gönül gözü.

'Ayn-ı dilden nola ger sīm-i sirişküm çıksa
Nağd-ı 'ömrüm çürüdüp harcadı kállab-ı ecel

'ayn-ı selsebîl oldu:

1. 'ayn-ı selsebîl oldu:-dı

Tarih 116

Mısra: 10

*Cennette bir çeşmenin kaynağı olmak, tatlı
suyun kaynağı olmak.*

Ey Tūrābî dindi itmāmına bir tārīh-i hūb
Çeşme-i Aşaf 'uyünen oldu 'ayn-ı selsebîl

'ayn-ı vefādūr:

1. 'ayn-ı vefādūr:-dur

Müseddes 14

Mısra: 10

Vefa gözü/kaynağı.

Göz ucuyla nazaruñ 'ayn-ı vefādūr bilene
Eşer-i tūr-i müjeñ derde devādūr bilene

ayrı düşmek:

1. ayrı düşmek:-mek

Müseddes 8

Mısra: 2

Kelime Tipi: **Deyim**

Birbirinden uzakta kalmak.

Yā Resūlallāh firākuñ haylî müşkil kār imiş
Ayrı düşmek āsitānuñdan 'aceb düşvār imiş

ayru düşüp:

1. ayru düşüp:-üp

Tarih 35

Mısra: 3

Ayrı kalmak, uzak düşmek, ayrılmak.

'Ulemā ayru düşüp cümle bu gün yārinden
Bütün āfākı şehā nāleleri töldürdü

2. ayru düşüp:-üp

Müseddes 5

Mısra: 21

Kelime Tipi: **Deyim**

Ayrı kalmak, ayrılmak.

Akıdup gözyaşını baħr-ı ğama taldı
Ey gönül ayru düşüp hasret ile kaldı

āzād eyleyüp:

1. āzād eyleyüp:-(y)üp

Müseddes 12

Mısra: 21

Kurtarmak.

Bend-i ğamdan bendeñi luṭf eyle āzād eyleyüp
Ḥāṭırın yap her deli dīvānı ābād eyleyüp

azak:

1. azaka:-a

Tarih 162

Mısra: 2

*Yolunu şaşırması, nereden geldiği belli
olmayan.*

Eyledi 'azm-i ğazā Ḥāzret-i Sultān 'Osmān
Azaka ceddî gibi çaldı çü Egri kılıcın

2. azaka:-a

Tarih 162

Mısra: 8

*Yolunu şaşırması, nereden geldiği belli
olmayan.*

Ṭarf-ı hātifden aña dindi Tūrābî tārīh
Şeh-i İslām Azaka çaldı çü Egri kılıcın

āzār eyledüñ:

1. āzār eyledüñ:-dü, -ñ

Müseddes 13

Mısra: 20

Azarlamak, incitmek, kırmak, üzmek.

Neyledüñ ey çarḥ-ı zālîm bir 'aceb kār eyledüñ
Göz göre bir nāzenin mazlūmı āzār eyledüñ

'azîz:

1. 'azîz:

Tarih 74

Mısra: 2

*1. Yüce, kıymetli, değerli, mukaddes,
muazzez. 2. Saygı duyulan, hürmet edilen, sevgili,
dost.*

Ḥākim-i Bursa olup ḤVāce Efendi-zāde
'İlm ü faẓlıyla olupdur 'ulemā içre 'azîz

2. 'azîz:

Tarih 74

Mısra: 10

1. Yüce, kıymetli, değerli, mukaddes,

muazzez. 2. Saygı duyulan, hürmet edilen, sevgili, dost.

Bu Tūrābī-i du'ā-gūyı didi tārīhin
Bursaya vālī olup devlet ile oldı 'azīz

3. 'azīz:

Tarih 2

Mısra: 10

Saygın, değerli II Abdullah Efendi kastedilmiştir.

Ey Tūrābī dinildi tārīhi
Oldı Mısrā 'azīz 'adālet ile

4. 'azīzüm:-(ü)m

Tarih 21

Mısra: 10

Saygın, değerli II Aziz Efendi kastedilmiştir.

Bu Tūrābī-i du'ā-gūyuñ didi tārīh-i hūb
Hacc-ı mebrūr eyleyüp olduñ 'azīzüm kāmran

'azl:

1. 'azle:-e

Müseddes 1

Mısra: 26

Görevine son verme, işinden çıkarma.

Mīr-mūrānuñ işi zulm ile aḥz-ı emvāl
Ḥavf-ı 'azl ile şehā kalmadı hiç 'azle maḥal

'azl eyleme:

1. 'azl eyleme:-me

Tarih 125

Mısra: 7

Görevine son vermek, derdest etmek.

Bī-sebeb 'azl eyleme ehl-i vuḳūfa vākıf ol
Sa'y-ı evkāf-ı Resūl-i Kibriyā semtinde ol

'azm eyledi:

1. 'azm eyledi:-di

Müseddes 5

Mısra: 29

Niyet etmek, yönelmek, karar vermek.

'Adem iklīmine 'azm eyledi dildār meded
Gitdi gelmez yola ḥayfā nideyin yār meded

2. 'azm eyledi:-di

Müseddes 5

Mısra: 23

Niyet etmek, yönelmek, karar vermek.

'Adem iklīmine 'azm eyledi dildār meded
Gitdi gelmez yola ḥayfā nideyin yār meded

3. 'azm eyledi:-di

Müseddes 5

Mısra: 17

Niyet etmek, yönelmek, karar vermek.

'Adem iklīmine 'azm eyledi dildār meded
Gitdi gelmez yola ḥayfā nideyin yār meded

4. 'azm eyledi:-di

Müseddes 5

Mısra: 11

Niyet etmek, yönelmek, karar vermek.

'Adem iklīmine 'azm eyledi dildār meded
Gitdi gelmez yola ḥayfā nideyin yār meded

5. 'azm eyledi:-di

Müseddes 5

Mısra: 5

Niyet etmek, yönelmek, karar vermek.

'Adem iklīmine 'azm eyledi dildār meded
Gitdi gelmez yola ḥayfā nideyin yār meded

'azm eyledüñ:

1. 'azm eyledüñ:-dii, -ñ

Tarih 70

Mısra: 2

Gitmek, yönelmek.

Geçdüñ 'Ali Efendi bu dehr-i pür-şürdan
'Azm eyledüñ beḳāya Ḥaḳ rāzī ola senden

'azm eyler:

1. 'azm eyler:-r

Tarih 49

Mısra: 8

Niyet etmek, yönelmek, karar vermek.

Müñr-i 'adliyle Ḳaramanı gelüp rüşen ider
Nola 'azm eyler ise ḥānḳah-ı Monlāya

'azm eyleyüp:

1. 'azm eyleyüp:-(y)üp

Tarih 46

Mısra: 3

Niyet etmek, yönelmek, karar vermek.

Bağdād hıfzı için 'azm eyleyüp giderken
Bir oğlı toğdı anuñ ez-maşrıḳ-ı 'ināyet

'azm iderse:

1. 'azm iderse:-se

Tarih 40

Mısra: 31

Gitmek, yönelmek, niyetlenmek.

Ne yaña 'azm iderse ola reh-ber Hızr ile İlyās
Dem-ā-dem baħr ile berde Hūdā olsun niğebānı

'azm idüp:

1. 'azm idüp:-üp

Tarih 71

Mısra: 3

Niyet etmek, yola çıkmak.

Akrāya 'azm idüp vardıkda itdiler se rāy
Üç taraftan üç bölük 'asker hücüm itdi hemān

2. 'azm idüp:-üp

Tarih 111

Mısra: 2

Niyet etmek, yola çıkmak.

devletle bu gün Sultān Meħemmed bin Murād
Çal'a-i Egrıye 'azm itdi idüp özge cihād

3. 'azm idüp:-üp

Tarih 163

Mısra: 1

Niyet etmek, yola çıkmak.

'Azm idüp 'Osmān Efendi āmede
Māl-ı defterdārı ol ber-kā'ide

4. 'azm idüp:-üp

Tarih 165

Mısra: 1

Niyet etmek, yola çıkmak.

'Azm idüp Hāzret-i 'Osmān Pāşā
Oldı devletle gelüp hākim-i Şām

5. 'azm idüp:-üp

Tarih 210

Mısra: 20

Niyet etmek, yola çıkmak.

Her taraftan düşmen-i dīne olupdur kārger
Bir yañadan 'azm idüp Pāşā-yı ibn-i Canbolat

'azm itdi:

1. 'azm itdi:-di

Tarih 172

Mısra: 2

Yönelmek, yola çıkmak, niyetlenmek.

İtdi Şun'ullāh Efendi meskenin şadr-ı 'alā
Cennet-i Firdevse 'azm itdi kılup terk-i fenā

2. 'azm itdi:

Tarih 55

Mısra: 2

Çalışmak, uğraşmak, niyetlenmek.

İdelüm ħamd-i Hūdā geldi vezīr-i dānā
Āmidūn ħıfzına 'azm itdi Dilāver Pāşā

'azm-i bākī itdi:

1. 'azm-i bākī itdi:-di

Tarih 91

Mısra: 1

Ölümsüzlüğe niyet etmek.

Monlā 'Irākī ey dil çün itdi 'azm-i bākī
Dillerde kaldı ancak elfāz-ı tūmturakı

'azm-i bekā:

1. 'azm-i bekā:

Tarih 26

Mısra: 1

Ebediyete, ahiret yoluna koyulma, vefat etme.

O re'īs-i 'ulemā Bākī idüp 'azm-i bekā
Hür u gılmānı varup bezm-i şafāda koşdı

'azm-i bekā itdi:

1. 'azm-i bekā itdi:-di

Tarih 171

Mısra: 9

Daim olmayı isteme.

Kendüsü 'azm-i bekā itdi idüp terk-i diyār
Ey Tūrābī cennete cān atdı tārīhin didüm

'azm-i cinān eyleyüp:

1. 'azm-i cinān eyleyüp:-(y)üp

Tarih 93

Mısra: 1

Cennetlere (gitmeye) niyet etmek.

Gıtdi İbrāhīm Pāşā eyleyüp 'azm-i cinān
Ya'nī serdār-ı güzīn ü dāver-i 'Osmānīyān

'azmī efendi-zāde:

1. 'azmī efendi-zāde:

Tarih 23

Mısra: 8

Azmizāde Efendi.

Çādī olunca fi'l-hāl hātif didi çü tārīh
'Azmī Efendi-zāde var 'adlūn-ile Şāma

'azm-i ğazā eyledi:

1. 'azm-i ğazā eyledi:-di

Tarih 162

Mısra: 1

Gaza etmeye karar vermek.

Eyledi 'azm-i ğazā Hāzret-i Sultān 'Osmān
Azaka cediti gibi çaldı çü Egri kılıcın

'azm-i ğülşen-i şehri-i safā itsün:

1. 'azm-i ğülşen-i şehri-i safā itsün:-sün

Gazel 32

Mısra: 5

Safa şehrinin gül bahçesine niyet etmek.

Yeter eğlendi 'azm-i ğülşen-i şehri-i safā itsün
O gül-ruḥ sākin-i şahrā vü kühsār olmasun gelsün

'azm-i ğülzār-ı bekā itdüñ:

1. 'azm-i ğülzār-ı bekā itdüñ:-dü, -ñ

Tarih 176

Mısra: 1

*Kalıcı gül bahçesine (cennet) yönelmek,
cennete gitmeye niyet etmek.*

'Azm-i ğülzār-ı bekā itdüñ Süleymānum meded
Göklere çıkısa yiridür āh u efġānum meded

'azm-i rāh eyledi:

1. 'azm-i rāh eyledi:-di

Tarih 94

Mısra: 1

Yola düşmek, yola çıkmak.

Eyledi Hākdan yaña İsbāt Efendi 'azm-i rāh
Da'vet itdi meskenin Dārū's-selām itsün İlāh

'azm-ı rāh itse:

1. 'azm-ı rāh itse:-se

Tarih 189

Mısra: 10

Yola düşmek, yola çıkmak.

Zamānuñ şerr ü şurından vücūdın hıfz idüp her
dem

Ne yaña 'azm-ı rāh itse Hūdā olsun nighbānı

'azm-i rezm itseñ:

1. 'azm-i rezm itseñ:-se, -ñ

Tarih 56

Mısra: 2

*Savaş etmeye karar verip bu amaçla işe
koyulma.*

Olup Bağdāda vālī hāliyā Cemşīd-i dāversin
Deler bağrın 'adūnuñ 'azm-i rezm itseñ dil-
āversin

'azm-i sakar itdiler:

1. 'azm-i sakar itdiler:-di, -ler

Tarih 210

Mısra: 27

Cehenneme göndermek.

Eşkiyā' dār-ı fenādan itdiler 'azm-i sakar
Rāyet-i Faḥr-ı cihān ile irüp Şām 'askeri

'azm-i 'uqbā itdi:

1. 'azm-i 'uqbā itdi:-di

Tarih 172

Mısra: 7

*Ahirete niyet etmek, ahirete gitmeye niyet
etmek.*

'Azm-i 'uqbā itdi ol serdār-ı emcād-ı 'ulūm
Eyle ey dil rūḥ-ı pākine anuñ her dem du'ā

'azm-i 'uqbāya:

1. 'azm-i 'uqbāya:-(y)a

Tarih 128

Mısra: 2

Ahret niyeti, ahret azmī.

Şolaḫ Beg sağlığından gerçi kim kaç'-ı ümīd itdi
Murādı ḥāşıl oldu ba'dehu 'azm-i 'uqbāya

'azmī-zāde efendüm:

1. 'azmī-zāde efendüm:-m

Tarih 22

Mısra: 1

Azmizade Efendi.

Efendüm 'Azmī-zāde Hāletī-nām
Yine fażlıyla oldu vālī-i Şām

āzürde oldı:

1. āzürde oldı:-dı

Gazel 14

Mısra: 2

Kelime Tipi: Kalıp İfade

Kırılmak, incinmek.

Sevdi bir nev-reste gonca o gül-i ḥandānumuz
Hārdan bülbül gibi āzürde oldı cānumuz

āzürde-dil:

1. āzürde-dil:

Tarih 189

Mısra: 8

İncitilmiş gönül.

Dem-ā-dem devr-i ‘adlinde şafā kesbeyle ey ‘ārif
Kimesne idemez āzürde-dil erbāb-ı ‘irfānı

2. āzürde-dil:

Tarih 199

Mısra: 10

İncitilmiş gönül.

Dem-ā-dem devr-i ‘adlinde anuñ āsüde-hāl olduk
Kimesne idemez āzürde-dil erbāb-ı ‘irfānı

āzürde-dil olmasun:

1. āzürde-dil olmasun:-ma, -sun

Müseddes 12

Mısra: 29

İncitilmiş gönüllü olmak.

Olmasun āzürde-dil devründe şāhum bir aḥad
Hiç senden pādişāhum bir gedā incinmesün

‘azze ve cel:

1. ‘azze ve cel:

Tarih 33

Mısra: 14

Aziz ve Celil olan (Allah).

Ḳavl u fi‘linden anuñ rāzī idi ḥalk-ı cihān
Meskenin dār-ı cinān ide Ḥudā ‘azze ve cel

B

bāb-ı hafāda:

1. bāb-ı hafāda:-da

Tarih 192

Mısra: 5

Gizlilik kapısı, gizlilik konusu, gizlilik bölümü.

Münkir olanlar aña bāb-ı hafāda ḳaldı
Zevḳ u beşāret ile mesrūr olup eḥibbā

bāb-ı islām:

1. bāb-ı islām:

Tarih 22

Mısra: 8

İslam kapısı.

Açıldı yine derhā-yı şerī‘at
Yine oldı güşāde bāb-ı İslām

bāc:

1. bācın:-ı, -n

Tarih 154

Mısra: 10

Vergi.

Ḳılıç ḥavfiyla rām oldı Türābī dindi bu tārīḥ
Naşūḥ Pāşā ‘Acemden zūr ile aldı ele bācın

bāde:

1. bādeñ:-ñ

Müseddes 10

Mısra: 21

Şarap.

Şafaḳla sāgar-ı devr-i felek pür bādeñ olmuşdur
Yeñi ay şanma gerdün-ı kühen dil-dādeñ olmuşdur

2. bāde:

Gazel 12

Mısra: 3

Kadeh, şarap.

Dilmez yüzümüz baḳmağa bir vech ile bāde
Gözler kamaşur mihr-i dirāḥşāna baḳılmaz

ba‘dehu:

1. ba‘dehu:

Tarih 128

Mısra: 2

Ondan sonra.

Şolaḳ Beg saḡlıḡından gerçi kim ḳaḥ‘-ı ümīd itdi
Murādı ḥāşıl oldı ba‘dehu ‘azm-i ‘uḳbāya

bāde-i hamrādan:

1. bāde-i hamrādan:-dan

Gazel 16

Mısra: 8

Kırmızı şarap.

Çekdik elümüz şimdi şarābuñ ayağından
La‘lūñ var iken bāde-i hamrādan uşanduk

bāde-i hayret:

1. **bāde-i hayret:**

Müseddes 9

Mısra: 9

Şaşkınlık içkisi, aşk şarabı.

Bāde-i hayret ile gönülüm olup mest ü harāb
Tāzelendürdi yine geçmiş iken ‘ahd-ı şebāb

bādī:

1. **bādī:**

Gazel 12

Mısra: 6

Rüzgar. II muvakkat, geçici

Hayretde kalur merdümek-i dīde görünce
Bādī nazar ol hāl ile gerdāna bakılmaz

bād-ı āhumdur:

1. **bād-ı āhumdur:-(u)m, -dur**

Gazel 23

Mısra: 9

*Ah rüzgarı. II aşğın aşk acısından
kaynaklanan ahı.*

Türābī bād-ı āhumdur ser-efrāz eyleyen kıddin
O servūñ i ‘tidālin sen hevā-yı mu ‘tedilden bil

bād-ı ecel:

1. **bād-ı ecel:**

Tarih 35

Mısra: 14

Ecel rüzgârı.

‘Ömrinūñ geçdi bahārı didi hātif tārīh
Gül-i bostānı meded bād-ı ecel şoldurdi

2. **bād-ı ecel:**

Tarih 33

Mısra: 18

Ecel rüzgarı.

Ey Türābī didi tārīhi için dervīşān
Bozdi bostānumuzı eşk dökūñ bād-ı ecel

bād-ı fenā:

1. **bād-ı fenā:**

Tarih 35

Mısra: 7

Yokluk rüzgarı, ölüm.

Bostān-ı hüneri gāret idüp bād-ı fenā
Dest-i hasretle gül ü sünbülünü yoldurdi

2. **bād-ı fenā:**

Müseddes 2

Mısra: 10

*Kötü rüzgar (Şiddetli rüzgar bağlamında);
yokluk rüzgarı II ölüm.*

Rüy-i zerdūñ şararup döndi za ‘ferāna hemān
Eyledi bād-ı fenā berg-i vücūduñı hāzān

3. **bād-ı fenā:**

Tarih 158

Mısra: 4

Kötülük rüzgarı, yokluk rüzgarı.

Cāy-ı dil-keşdür ola dāyim binā ‘sı üstüvār
Tāk-ı evyānına anuñ irmesün bād-ı fenā

bād-ı fenādan:

1. **bād-ı fenādan:-dan**

Tarih 195

Mısra: 5

Kötülük rüzgarı, yokluk rüzgarı.

Esmesün bād-ı fenādan üstine āsīb-i gam
İrmesün tāk-ı bülendine bu devrāndan hālel

bād-ı nesīm:

1. **bād-ı nesīm:**

Tarih 78

Mısra: 6

Hafif esen rüzgar.

Berg-i kāhın alamaz kimse meger bād-ı nesīm
Devr-i ‘adlinde dilā hārmen-i fellāha varup

bād-ı şabā:

1. **bād-ı şabā:**

Gazel 20

Mısra: 1

Sabah rüzgarı.

Eyā bād-ı şabā ol dil-rübāmuzdan haber virgil
Esen geldūñ Hüseyn-i Baykaramuzdan haber
virgil

bāğ:

1. **bāğumuz:-(u)muz**

Gazel 1

Mısra: 10

*Bahçe, yeşillik, ağaçlık ve çiçeklik yer,
bostan.*

Ey Türābī gülşen-i ‘ömrüm benüm oldı harāb
Bāğumuz oldı harāb uçdı yuvadan ‘andelib

2. **bāğ:-a**

Kit’a 5

Mısra: 13
Bağ II bahçe.

Kāse-bāzāsā karanfil kurdı mı bāğa bisāt
Bezme rağbet itdiler mi ehl-i 'irfānı nice

bāğ u rāğı:

1. **bāğ u rāğı:-ı**
Kıt'a 5
Mısra: 4
Bahçe ve çimenlik.

Her tarafda nāle vü efgān ider mi 'andelīb
Bāğ u rāğı pür-şafā mı hem gülistānı nice

bağdād:

1. **bağdāda:-a**
Tarih 56
Mısra: 1
Bağdat şehri.

Olup Bağdāda vālī hāliyā Cemşid-i dāversin
Deler bağrın 'adūnuñ 'azm-i rezm itseñ dil-
āversin

2. **bağdāda:-a**
Tarih 56
Mısra: 8
Bağdat şehri.

Amān virme benüm sultānum al zālimlerüñ başın
Bu gün Bağdāda 'adl u dād ile pāşā-yı serversin

3. **bağdādı:-ı**
Nazm 2
Mısra: 18
Bağdat, şehir ismi.

Kaldı gögsinde cerāhat gitdi dünyādan
İtmedi Bağdādı ol vīrān vīrān üstine

4. **bağdāda:-a**
Tarih 5
Mısra: 1
Bağdat, şehir ismi.

Faẓl u 'adāletiyile Bağdāda oldı vālī
Luṭf u keremle olsa tañ mı efendi muhsin

5. **bağdād:**
Tarih 46
Mısra: 3
Bağdat, şehir ismi.

Bağdād hıfzı için 'azm eyleyüp giderken
Bir oğlu toğdı anuñ ez-maşrıq-ı 'ināyet

6. **bağdādı:-ı**
Tarih 47
Mısra: 3
Bağdat, şehir ismi.

Açdı şemşir ile Bağdādı idüp emn ü emān
Darb-ı tūgin işidüp tañ mı helāk olsa ḥasūd

bāğ-ı 'ālemde:

1. **bāğ-ı 'ālemde:-de**
Tarih 28
Mısra: 6
Dünya bahçesi II Dünya.

Hak Te'ālā özini dāyim ide
Bāğ-ı 'ālemde ola ber-ḥürdār

bāğ-ı cinānuñ güli:

1. **bāğ-ı cinānuñ güli:-i**
Gazel 32
Mısra: 2
*Cennetlerin bahçesinin güli II sevgili
kastedilmektedir.*

Varup ğurbetde dil-ber yār-ı ağıyār olmasun
gelsün
Güli bāğ-ı cinānuñ hem-dem-i ḥār olmasun gelsün

bāğ-ı firdevse:

1. **bāğ-ı firdevse:-e**
Tarih 157
Mısra: 2
Cennet bahçesi II cennet.

Mā-sivādan çekdüñ el geçdüñ fenādan göz yumup
Bāğ-ı firdevse revān olduñ Necāhī bir şabāḥ

bāğ-ı monlāda:

1. **bāğ-ı monlāda:**
Tarih 52
Mısra: 2
Monla'nın bahçesi.

Geçdi Derviş Süleymān ḥayfā
Bāğ-ı Monlāda olan çün bülbül

bağla:

1. **bağladuğın:-duğ, -ı, -n**
Gazel 23
Mısra: 6
Sarmak, kaplamak, kuşatmak.

Zemīn-i şüredür kalb-i 'adū mihr-i giyā bitmez
Çemenzāruñ tarāvet bağladuğın āb u gilden bil

bağr:

1. **bağrına:-i, -n, -a**

Kıt'a 5

Mısra: 7

Bağır, kalp, gönül.

Lālesi şahrā-yı ğamda yaqdı mı bağrına dāğ
Gülşene zinet viren gül-berg-i ħandāni nice

2. **bağrumuzda:-(u)muz, -da**

Müseddes 13

Mısra: 8

Göğüs, sine, gönül, yürek.

Dem-be-dem dökse yiridür dīdemüz yaş üzre yaş
Bağrumuzda çıqdı ħasretle meded baş üzre baş

bağrın deler:

1. **bağrın deler:-(e)r**

Tarih 56

Mısra: 2

Kelime Tipi: Deyim

Çok dokunmak, içine işlemek II acı vermek, korkutmak.

Olup Bağdāda vālī ħāliyā Cemşīd-i dāversin
Deler bağrın 'adūnuñ 'azm-i rezm itseñ dil-
āversin

bağrumı deldi:

1. **bağrumı deldi:-di**

Muhammes 1

Mısra: 14

Kelime Tipi: Deyim

Bağrını delmek: çok dokunmak, içine işlemek.

Ƙodı ħayretde dirīğā beni cānānum alup
Bağrumı deldi benüm firkat ile cānum alup

2. **bağrumı deldi: -di**

Tarih 29

Mısra: 4

Çok dokunmak, içine işlemek.

Dem-be-dem iñle ey gönül ħurma
Deldi bağrumı derdi hem-çün nāy

bahadır:

1. **bahadır:**

Tarih 149

Mısra: 6

Yiğit, cesur, kahraman.

Güy-ı 'irfānı kapup 'ilm ile akrānından
Ser-i meydān-ı fāziletde bahādır sensin

bahār eyyāmı geldi:

1. **bahār eyyāmı geldi:-di**

Gazel 4

Mısra: 1

Kelime Tipi: Kalp İfade

Bahar günlerinin gelmesi II aşk mevsiminin gelmesi kastedilmiştir.

Bahār eyyāmı geldi tañ mı feryād itse bülbüller
Dirīğā anlaruñ feryādına yetişmedi güller

bahār irişdi:

1. **bahār irişdi:-(i)ş, -di**

Gazel 8

Mısra: 1

Kelime Tipi: Kalp İfade

Baharın gelmesi.

Cānā bahār irişdi hevānuñ zamānidur
Gel 'iş u nūşa zevķ u şafānuñ zamānidur

bahāruñ mevsiminde:

1. **bahāruñ mevsiminde:-i, -n, -de**

Gazel 4

Mısra: 8

Bahar mevsimi II doğanın canlandığı mevsim ve aşk mevsimi olarak gazellerde kullanılmıştır.

Görüp ruhsār-ı yāri nola aķsa gözlerüm yaşı
Bahāruñ mevsiminde her taraf tuğyan ider seller

baħr:

1. **baħr:**

Tarih 74

Mısra: 8

Deniz II Hacezade Aziz Efendi bilgisi, erdemi kastedilmiştir.

Ehl-i dil gelse anuñ meclisine dilsiz olur
Baħr öñinde nola ger kaçre olursa nāçiz

baħr ile berde:

1. **baħr ile berde:-de**

Tarih 40

Mısra: 32

Deniz ile kara.

Ne yaña 'azm iderse ola reh-ber Ĥızr ile İlyās
Dem-ā-dem baħr ile berde Ĥudā olsun nighbāni

bahr u berüñ vîrânı:

1. **bahr u berüñ vîrânı:-ı**

Tarih 186

Mısra: 8

Deniz ve karaların vîranı.

Eceli irdi meded 'âlemi vîrân itdi
'Âlimüñ fevti imiş bahr u berüñ vîrânı

bahreyn oldı:

1. **bahreyn oldı:-dı**

Müseddes 7

Mısra: 5

İki deniz (kadar) olmak.

Cereyân eyledi gözyaşları bahreyn oldı
Mâcerâ çok arada yâr ile mâ-beyn oldı

2. **bahreyn oldı:-dı**

Müseddes 7

Mısra: 11

İki deniz (kadar) olmak.

Cereyân eyledi gözyaşları bahreyn oldı
Mâcerâ çok arada yâr ile mâ-beyn oldı

3. **bahreyn oldı:-dı**

Müseddes 7

Mısra: 17

İki deniz (kadar) olmak.

Cereyân eyledi gözyaşları bahreyn oldı
Mâcerâ çok arada yâr ile mâ-beyn oldı

4. **bahreyn oldı:-dı**

Müseddes 7

Mısra: 23

İki deniz (kadar) olmak.

Cereyân eyledi gözyaşları bahreyn oldı
Mâcerâ çok arada yâr ile mâ-beyn oldı

5. **bahreyn oldı:-dı**

Müseddes 7

Mısra: 29

İki deniz (kadar) olmak.

Cereyân eyledi gözyaşları bahreyn oldı
Mâcerâ çok arada yâr ile mâ-beyn oldı

bahr-ı belâya:

1. **bahr-ı belâya:-(y)a**

Tarih 37

Mısra: 8

Bela/felaket denizi.

'Ömrini devletini Bâr-ı Hudâ ide ziyâd
Garğ olup hayl-i 'adû bahr-ı belâya taldı

bahr-ı belâya taldı:

1. **bahr-ı belâya taldı:-dı**

Tarih 192

Mısra: 7

Bela denizine dalmak II sıkıntı çekmek.

Hussâd-ı bed-nihâdî bahr-ı belâya taldı
Fazl ile aldı Mısrı dindi Tûrâbî târîh

bahr-ı ğama taldı:

1. **bahr-ı ğama taldı:-ı, -n, -dı**

Müseddes 5

Mısra: 22

*Gam denizine dalmak II acı çekmek,
üzülmek.*

Akıdup gözyaşını bahr-ı ğama taldı
Ey gönül ayru düşüp hasret ile taldı

bahr-ı nazma:

1. **bahr-ı nazma:-a**

Gazel 20

Mısra: 10

Şiir denizi.

Bu şi'r-i âbdârı bilmeyen bîġaneyi añma
Dem-â-dem bahr-ı nazma âşinâmuzdan haber
virgil

bahr-ı 'ulüm-ı bî-'aded:

1. **bahr-ı 'ulüm-ı bî-'aded:**

Tarih 169

Mısra: 6

*Sayısız ilimlerin denizi II Sadeddin Efendi
kastedilmiştir.*

Âbsuz bir âsiyâba döndü bu dehr-i harâb
Soldı hayfâ berr olup bahr-ı 'ulüm-ı bî-'aded

bahr-ı 'ummânı:

1. **bahr-ı 'ummânı:-ı**

Tarih 40

Mısra: 6

Umman denizi.

İhâta eyleyüp fikr-i 'amîki rub'-ı meskûnı
Kadırgalarla hıfz itsün hemîşe bahr-ı 'ummânı

bahrüñ kapüdânı:

1. **baħruñ kapūdāni:-t**

Tarih 40

Mısra: 2

Denizin kaptanı, denizin amirali.

Se'adetle Sinān Pāşāya olsun devlet erzānī
Olup baħruñ kapūdāni hem oldı āşaf-ı şānī

baħş ide:

1. **baħş ide:-e**

Tarih 33

Mısra: 16

İhsan etmek, bağışlamak.

Ol şeh-i mülk-i beķā bir ulu sultān idi āh
Baħş ide aña ebed mülkini sultān-ı ezel

2. **baħş ide:-e**

Müseddes 4

Mısra: 16

İhsan etmek, bağışlamak.

Geldi gösterdi rezimde tavr u erkāni bize
Hak Te'ālā devletiyle baħş ide anı bize

baħş olur:

1. **baħş olur:-(u)r**

Tarih 40

Mısra: 35

İhsan edilmek, bağışlanmak.

Ma'ārif kendülerden baħş olur etrāf u eknāfa
Ser-efrāz eylese devrinde nola ehl-i 'irfānı

baħş-ı 'ilm:

1. **baħş-ı 'ilm:**

Tarih 173

Mısra: 4

İlimden bahsetme.

Bu cihāna yeter bir ehl-i fażl
Baħş-ı 'ilm itmesün şehā herkes

2. **baħş-ı 'ilm:**

Tarih 65

Mısra: 3

İlimden bahsetmek.

Baħş-ı 'ilmitse kaçan ol yüce pervāz eyler
Şānı 'ālīdür anı añlayamaz her alçaķ

bā'is oldı:

1. **bā'is oldı:-dı**

Tarih 7

Mısra: 8

Sebep/vesile olmak.

Muştafā Āgā velī oldı delīl-i rāh-ı Hak
Pādişāhı hayra bā'is oldı irşād eyledi

bā'is-i mertebe:

1. **bā'is-i mertebe:**

Müseddes 6

Mısra: 2

Dereceye yol açan.

Hāmduli'llāh ki tecellī-i şifāt irdi bize
Bā'is-i mertebe 'ālī-derecāt irdi bize

bak:

1. **baķduğumca:-duğ, -(u)m, -ca**

Tarih 203

Mısra: 7

Bakma, bakmak eylemi.

Baķduğumca virür derūna şafā
Sīm ü zer oldı şanasın aña hışt

2. **baķmadı:-ma, -dı**

Tarih 59

Mısra: 5

Üzerinde durmak, meyl etmek, önem vermek.

Baķmadı zerre kadar zinetine devrānuñ
İtdi öz zātını ālāyiş-i dünyādan pāk

3. **baķılmaz:-(ı)l, -maz**

Gazel 12

Mısra: 1

Üzerinde durmak, meyl etmek, önem vermek.

Gördüm bu gün ol āfet-i devrāna baķılmaz
Bir tarz ile görindi ki cānāna baķılmaz

4. **baķılmaz:-(ı)l, -maz**

Gazel 12

Mısra: 2

Üzerinde durmak, meyl etmek, önem vermek.

Gördüm bu gün ol āfet-i devrāna baķılmaz
Bir tarz ile görindi ki cānāna baķılmaz

5. **baķduķca:-duķca**

Gazel 6

Mısra: 11

Bakmak, ilgilenmek.

Baķduķca giryeden nola düşerse yıldızım
Ruhsār-ı yār mihr-i münevver degül midür

6. **bakılmaz:-(i)l, -maz**

Gazel 12

Mısra: 4

Bakmak, seyretmek.

Dilmez yüzümüz bakmağa bir vech ile bāde
Gözler kamaşur mihr-i dirahşāna bakılmaz

7. **bakılmaz:-(i)l, -maz**

Gazel 12

Mısra: 6

Bakmak, seyretmek.

Hayretde kalur merdümek-i dīde görince
Bādī nazār ol hāl ile gerdāna bakılmaz

8. **bakılmaz:-(i)l, -maz**

Gazel 12

Mısra: 8

Bakmak, seyretmek.

Bakmaz gözümün yaşına ol serv-i kabā-püş
Korķu alınur seyl-i firāvāna bakılmaz

9. **bakmağa:-mağ, -a**

Gazel 12

Mısra: 3

Seyretmek, temaşa etmek.

Dilmez yüzümüz bakmağa bir vech ile bāde
Gözler kamaşur mihr-i dirahşāna bakılmaz

10. **bakma:-ma**

Müseddes 11

Mısra: 22

Bakmak, değerlendirmek.

Yüzümüz karasını başumuza tiz kaçma
Himmatün gibi bize tırmadın alçağ bakma

11. **bakup:-up**

Müseddes 11

Mısra: 20

*Bakışı bir şey üzerine çevirmek; görmek;
anlamak, farkına varmak.*

Bakup işyānumuza nār-ı caħīme yakma
Zāhidā cānumuza ta'n ile çaķmaķ çaķma

12. **bakmasunlar:-ma, -sun, -lar**

Kıt'a 1

Mısra: 2

Bakmak.

Yemiş isteyüp İstanbūsiler
Bakmasunlar göz açuben aşığı

bākī:

1. **bākī:**

Tarih 24

Mısra: 4

16. yy'da yaşamış meşhur Divan Şairi.

Ķādī-asker oluben Rūmiline devletle
Saña virdi yine iclāl ü sa'adet Bākī

2. **bākī:**

Tarih 24

Mısra: 6

16. yy'da yaşamış meşhur Divan Şairi.

Didi tārīhi du'ālarla Tūrābī bendeñ
Rūm-ili şadı yine ola efendüm Bākī

3. **bākī:**

Tarih 26

Mısra: 1

16. yy'da yaşamış meşhur Divan Şairi.

O re'is-i ulemā Bākī idüp 'azm-i beķā
Ħūr u ğilmānı varup bezm-i şafāda ķoçdı

4. **bākī:**

Tarih 168

Mısra: 12

16. yy'da yaşamış meşhur Divan Şairi.

Dindi bir mısra'da ikisine bir tārīh-i ħüb
Göçdi Sa'deddīn-i şānī göçdi Bākī āh u vāh

5. **bākīdür:-dür**

Gazel 3

Mısra: 2

Daimi, sonsuz, hayattar.

Geçdi dilā devri deyuñ meclisde dilber sākīdür
Bu gün şafāsın sür meyüñ cennet şarābı bākīdür

6. **bākī:**

Tarih 48

Mısra: 10

Daimi, sonsuz, hayattar.

Olup luţf-ı İlahī dindi tārīh
'İrākı cāy-ı Maħmūd itdi Bākī

7. **bākīye:-(y)e**

Tarih 4

Mısra: 2

Ebedi, sonsuz.

Terk idüp işbu fenā dünyāyı
Göçdi bākīye nakībū'l-eşrāf

8. **bākilerin:-ler, -i, -n**

Tarih 25

Mısra: 9
Ebedî, sonsuz.

Hağ Te'ālā faẓl ile bākîlerin ma'mûr ide
Hûr u ğilmânıyla dâyim eylesün seyr-i cinân

9. **bākî:**
Tarih 168
Mısra: 10
Ebedî, sonsuz.

Ey Tûrâbî anlar oldu mülk-i bākîye revân
Faẓl ile bākî kalanın ser-firâz itsün İlâh

10. **bākî:**
Gazel 24
Mısra: 4
Ebedî, sonsuz.

Neş'edâr eyle bizi cām-ı fenâdan geçelüm
Mâ-sivâ terkin urup bākî olur şey görelüm

11. **bākî:**
Tarih 25
Mısra: 12
16. yy'da yaşamış meşhur Divan Şairi. 2.
Ezeli, ebedî, ölümsüz.

Didi bu târîh-i cân-sûzı Tûrâbî-i hağîr
Kaldı Bākî sözleri oldu velî kendi revân

12. **bākî:**
Tarih 26
Mısra: 4
16. yy'da yaşamış meşhur Divan Şairi. 2.
Ezeli, ebedî, ölümsüz.

Ey Tûrâbî didi târîhini hâtif fi'l-hâl
Bākî kalmadı meded gitdi fenâdan göçdi

bākî ola:

1. **bākî ola:-a**
Tarih 106
Mısra: 8
Daimî olsun! Sonsuz olsun!

Ey Tûrâbî di du'âlarla anuñ-çün târîh
Halebüñ defter-i emvâli aña bākî ola

bākî-i mîr-i sūhan:

1. **bākî-i mîr-i sūhan:**
Tarih 168
Mısra: 1
Sözün miri Baki II söz (şiir) söylemede önde
gelen isimlerden olan şair Baki kastedilmiştir.

Şeyh-i İslâm ile gitdi Bākî-i mîr-i sūhan
İkisi bir yılda tutdı çün beğâ semtine rāh

bākî-i zamân:

1. **bākî-i zamân:**
Tarih 25
Mısra: 2
Zamanın Baki'si.

Şundi sākî-i ecel hayfâ şerâb-ı cânsitân
Bu cihân-ı bî-beğâdan göçdi Bākî-i zamân

bakıl:

1. **bakılmaz:-maz**
Gazel 12
Mısra: 10
Bakma işi yapılmak, nazar edilmek.

Gördükde Tûrâbî kuluñı eyledüñ iğmâz
Bildük şanemâ 'âşık-ı nālâna bakılmaz

bakkâl-zâde:

1. **bakkâl-zâde:**
Tarih 27
Mısra: 10
Bakkalzade Yusuf Efendi, Bakkalzade sanıyla
maruf birkaç zat arasında tarih bakımından en
uygunu 1027'de vefat eden Etmekçizâde
Medrese'si müderrisi Ali Edibi Efendi'dir. Ancak
Atayi onun da Halep defterdarlığından
bahsetmiyor. (A.Özcan, a.g.e, c.2, s.630).

Kudümına Tûrâbî taraf-ı hâtifden dinüp târîh
Bu gün Bakkâl-zâde Halebde defterî oldu

bakkâl-zâde efendi:

1. **bakkâl-zâde efendi:**
Tarih 27
Mısra: 1
Bakkalzade Yusuf Efendi, Bakkalzade sanıyla
maruf birkaç zat arasında tarih bakımından en
uygunu 1027'de vefat eden Etmekçizâde
Medrese'si müderrisi Ali Edibi Efendi'dir. Ancak
Atayi onun da Halep defterdarlığından
bahsetmiyor. (A.Özcan, a.g.e, c.2, s.630).

Gelüp Bakkâl-zâde Efendi defterî oldu
Anuñ kavm-i Haleb cân u gönülünden çâkeri oldu

bâl:

1. **bâl:**
Tarih 65
Mısra: 5
Kalp, gönül, yürek.

Çekdi bāl t̄alib olanlar didiler t̄arīhini
Etyemez-zāde Efendiye Eregli elyağ

bāl açar:

1. **bāl açar:**-(a)r

Gazel 3

Mısra: 5

Kanat açmak, uçmak.

Şeh-bāz-ı çeşmüñ bāl açar şayd itdi dil murgın
meger
Yolında cān virsem ne var göñlüm anuñ
müştākıdır

bāl u per:

1. **bāl u per:**

Gazel 39

Mısra: 7

Kol ve kanat.

Bāl u per oldı ol perīye hañt-ı ruñları
Ādem dinür mi aña bu hüsn ü şıfāt ile

bāl u perin:

1. **bāl u perin:**-i, -n

Tarih 150

Mısra: 5

Kol ve kanat.

Şayd içün murg-ı me'ānīyi açup bāl u perin
Çeşm-i şeh-bāzını ardınca şikāruñ şaldı

bālā-yı yār:

1. **bālā-yı yār:**

Gazel 6

Mısra: 1

Sevgilinin uzun (boyu).

Bālā-yı yār serv-i şanavber degül midür
Meyl itse dil aña nola dilber degül midür

bālīş-i zer-kāra:

1. **bālīş-i zer-kāra:**-a

Gazel 37

Mısra: 4

Altın işlemeli yastık.

Nezāketle sürer yüz yüz bulup ol rü
Şağın ğafletle her şeb bālīş-i zer-kāra yüz virme

bāmı burc-ı keyvāna kemend atdı:

1. **bāmı burc-ı keyvāna kemend atdı:-dı**

Tarih 196

Mısra: 6

*Çatısı Satürn (gezegeninin) burcuna ip attı,
halat attı. II şair, Visali Efendi'nin yaptırdığı
kahvehanenin yüksekliğini (yüceliğini)
anlatabilmek için 'binanın çatısının Satürn
gezegenine kemend atması' tasvirine bu mısradan
yer vermiştir.*

Görmedi kimse böyle 'ālī binā'
Burc-ı Keyvāna bāmı atdı kemend

bām-ı kaşrı:

1. **bām-ı kaşrı:-ı**

Tarih 158

Mısra: 6

Köşkün çatısı.

Görmedi 'ömrinde kimse böyle bir 'ālī maķām
Bām-ı kaşrı eyledi t̄ağ-ı sipihri zir-i pā

bān:

1. **bān:-ı**

Kıt'a 5

Mısra: 52

*Mütercim Asım, kelimeye sorgun ağacı ve
sultanî söğüt anlamını vermektedir.*

Sūzen-i müjgān ile bağrın deler mi 'āşıkuñ
Derziler içre Şücā' bānı cefā kānı nice

baña:

1. **baña:**

Tarih 88

Mısra: 6

*Birinci teklik şahıs zamirinin yönelme eki
almış hali, bana.*

Ey Tūrābī bu maķāmı görelı
'Ārız oldı baña sevdā-yı Behişt

2. **baña:**

Müseddes 14

Mısra: 3

*Ben birinci teklik şahıs zamirinin yönelme
eki almış hali. II aşık.*

Umaram sögmek ile baña du 'ā eyleyesin
Öldürüp qorqaram ammā ki hatā eyleyesin

3. **baña:**

Müseddes 14

Mısra: 5

*Ben birinci teklik şahıs zamirinin yönelme
eki almış hali. II aşık.*

Baňa yetmez mi bu devlet ki cefâ eylesesin
Vây aňa ki ne cefâ vü ne vefâ eylesesin

4. **baňa:**

Müseddes 14

Mısra: 11

Ben birinci teklik şahıs zamirinin yönelme eki almış hali. II aşık.

Baňa yetmez mi bu devlet ki cefâ eylesesin
Vây aňa ki ne cefâ vü ne vefâ eylesesin

5. **baňa:**

Müseddes 14

Mısra: 13

Ben birinci teklik şahıs zamirinin yönelme eki almış hali. II aşık.

Bir durur baňa hayâlünle şehâ vaşl u firāk
Örtemez dünlerle olursa nifāk ile şikāk

6. **baňa:**

Müseddes 14

Mısra: 17

Ben birinci teklik şahıs zamirinin yönelme eki almış hali. II aşık.

Baňa yetmez mi bu devlet ki cefâ eylesesin
Vây aňa ki ne cefâ vü ne vefâ eylesesin

7. **baňa:**

Müseddes 14

Mısra: 23

Ben birinci teklik şahıs zamirinin yönelme eki almış hali. II aşık.

Baňa yetmez mi bu devlet ki cefâ eylesesin
Vây aňa ki ne cefâ vü ne vefâ eylesesin

8. **baňa:**

Müseddes 14

Mısra: 29

Ben birinci teklik şahıs zamirinin yönelme eki almış hali. II aşık.

Baňa yetmez mi bu devlet ki cefâ eylesesin
Vây aňa ki ne cefâ vü ne vefâ eylesesin

9. **baňa:**

Tarih 156

Mısra: 23

Ben birinci teklik şahıs zamirinin yönelme eki almış hali.

Zâlim olan degül baňa çâker
Bende-i hâşuma selâm it var

10. **baňa:**

Müfret 2

Mısra: 2

Birinci teklik şahıs zamirinin yönelme eki almış hali, bana. II şair (aşık) kendisini kastetmiştir.

Olmadı bir merhabâ ol serv-i hoş-reftârdan
Merhabâsız baňa mâtem yeg gelür bayramdan

11. **baňa:**

Nazm 6

Mısra: 4

Birinci teklik şahıs zamirinin yönelme eki almış hali, bana. II aşık (şair) kastedilmektedir.

Dem-be-dem çeşmüm şurâhi gibi giryân oldı gel
Gel baňa rahm it 'Alâ'eddinüm uran oldı gel

12. **baňa:**

Gazel 1

Mısra: 8

Birinci teklik şahıs zamirinin yönelme eki almış hali, bana. II şair kendisini kastetmektedir.

Her denî-ṭab' uñ yanında yok sözüme i' tibâr
Bî-edeb câhiller oldılar baňa şimdi edîb

13. **baňa:**

Gazel 10

Mısra: 3

Birinci teklik şahıs zamirinin yönelme eki almış hali, bana. II şair kendisini kastetmektedir.

Şahrâ-yı 'aşkı geşt ü güzâr itdüren baňa
Her dem dilâ o gözleri âhü degül midür

14. **baňa:**

Gazel 19

Mısra: 7

Birinci teklik şahıs zamirinin yönelme eki almış hali, bana. II aşık (şair) kastedilmektedir.

Ben ol âvâre-i 'aşkam ölümünden baňa
Yanumda aňmasunlar hâletin Mecnûn-ı şeydânuñ

15. **baňa:**

Gazel 29

Mısra: 2

Birinci teklik şahıs zamirinin yönelme eki almış hali, bana. II aşık (şair) kastedilmektedir.

Olmadı bir merhabâ ol serv-i gül-endâmdan
Merhabâsuz baňa mâtem yig gelür bayramdan

16. **baňa:**

Gazel 29

Mısra: 6

Birinci teklik şahıs zamirinin yönelme eki almış hali, bana. II aşık (şair) kastedilmektedir.

Bendesini şalmasun gözden harābāt erleri
Himmet olsun baña dāyim rind-i dürd-āşāmdan

17. **baña:**

Gazel 33

Mısra: 8

*Birinci teklik şahıs zamirinin yönelme eki
almış hali, bana. II aşık kastedilmektedir.*

Beni gördükde kaçın çin ider ol serv-i hırām
Meyli yok baña selāmum alışından bilürin

18. **baña:**

Gazel 35

Mısra: 9

*Birinci teklik şahıs zamirinin yönelme eki
almış hali, bana. II aşık kastedilmektedir.*

Baña şor vālih ü hayrānıyam ben haṭṭ-ı reyhānuñ
Ne bilsün her fūrū-māye gubār-ı haṭṭuñ esrārın

19. **baña:**

Gazel 36

Mısra: 5

*Birinci teklik şahıs zamirinin yönelme eki
almış hali, bana. II aşık kastedilmektedir.*

Didüñ baña ey pür-sitem bir gün saña mihmān
olam
‘Aşıkda kim dir ey şanem yā şabr u yā ārām ola

20. **baña:**

Müseddes 8

Mısra: 9

*Birinci teklik şahıs zamirinin yönelme eki
almış hali, bana. II şair kendisini kastetmektedir.*

Bundan özge baña olmaz devlet-i sermed hemān
Oldı gerd-i maḳdemüñ kuḥl-i cilā’-yı çeşm-i cān

21. **baña:**

Muhammes 1

Mısra: 16

*Birinci teklik şahıs zamirinin yönelme eki
almış hali, bana. II şair kendisini kastetmektedir.*

Eyledi kālīb-ı bī-cān beni kaşşāb-ı ecel
Baña bu dehr-i denī eyledi çok cevr ü cefā

22. **baña:**

Tarih 20

Mısra: 15

*Birinci teklik şahıs zamirinin yönelme eki
almış hali, bana. II şair kendisini kastetmektedir.*

Gülşen-i ‘ālemde bir dem baña dem-sāz olmaya
Sen gül-i gülzār-ı ‘adlūñ medḥin eylerse hezār

bañal:

1. **bañalmaz:-maz**

Tarih 134

Mısra: 7

Sur çalmaz (kıyamet kopmaz).

Bañalmaz silmeyince ehl-i zulmi girye-i mazlūm
Gözi yaşına rahm it her fakīrūñ seyr-i deryā kıl

bār oldı:

1. **bār oldı:-dı**

Müseddes 2

Mısra: 20

*Ağır olmak II yük olmak, zahmet, sıkıntı
vermek.*

Saña hengām-ı meşīb irdi ‘aceb kār oldı
Ṭākatuñ yok başuña tāt-ı serüñ bār oldı

barça:

1. **barçalarla:-lar, -la**

Kit’a 5

Mısra: 24

Tüm, hep, bütün.

Barçalarla pür mi anuñ baḥr-ı ‘ummāni nice
Her kaçan ‘ıd olsa varurlar mı kayık seyrine

bār-hudā özini cümle belādan şaklaya:

1. **bār-hudā özini cümle belādan şaklaya:-(y)a**

Tarih 55

Mısra: 6

Kelime Tipi: **Dua İfadesi**

*Cenabı Hak kendisini bütün belalardan
korusun, muhafaza etsin.*

Hıfz ide zāt-ı şerīfını Hudā-yı müte ‘āl
Şaklaya cümle belādan özini Bār-Hudā

bāri:

1. **bāri:**

Gazel 22

Mısra: 2

Bari, hiç olmazsa.

Ey saçı sünbül reyāḥīn-haṭṭ u hem ruḥsārı gül
Gonca-i kalbüm benüm açılmadı sen bāri gül

2. **bārī:**

Tarih 62

Mısra: 4

Allah

Menzil-i ibn-i sebīli kıldı bir ‘ālī maḳām
Sevk idüp Bārī Te ‘ālā ḥayra irşād eyledi

3. **bārī:**

Tarih 139

Mısra: 3

Allah

Naḥl-i kadrin ide Bārī bārver

Ola bu dehrūn hemīşe sālīmī

4. **bārī:**

Tarih 178

Mısra: 5

Hâlık, Cenabıhak.

Yāverūn olsun efendi Bārī

Ber-murād eyleye her bār Ḥudā

5. **bārī:**

Tarih 198

Mısra: 10

Allah.

Ey Tūrābī dindi hātıfden aña tārīḥ-i ḥüb
Ḥacc-ı mebrūruñ Vişālī eyleye Bārī ḳabūl

6. **bārī:**

Gazel 28

Mısra: 10

Bari, hiç olmazsa, en azından.

Irağ ol eyleme Etrāk-i bī-idrāk ile şöḥbet

Varup meclisde zevḳ it bārī şehr oğlanını ḳullan

7. **bārī:**

Gazel 14

Mısra: 11

Bari, en azından, hiç olmazsa.

Ey Tūrābī derd-i ‘aşḳı bilmesē bārī hele

Ol ṭabīb-i cān niçün ḳılmaz bizüm dermānumuz

bār-ı hudā:

1. **bār-ı hudā:**

Tarih 207

Mısra: 3

Allah (c.c.).

Eyledi Bār-ı Ḥudā cümle murāduñ ḥāşıl

Şaḳlaya zāt-ı şerīfūñi ḥaṭardan Mevlā

bār-ı hudā ‘azze ve cel ‘ömrin efzün eyleye:

1. **bār-ı hudā ‘azze ve cel ‘ömrin efzün eyleye:-**
(y)e

Tarih 195

Mısra: 10

Kelime Tipi: Dua İfadesi

*Aziz, büyük ve yüce Allah ömrünü artırsın,
uzun ömür versin.*

Ey Tūrābī ḳıl du‘ā dāyim aña Mevlā için
‘Ömrin efzün eyleye Bār-ı Ḥudā ‘azze ve cel

bārī hudā cümle murādın ḥāşıl eyleye:

1. **bārī hudā cümle murādın ḥāşıl eyleye:-**(y)e

Tarih 146

Mısra: 8

Kelime Tipi: Dua İfadesi

*Yaratan Allah bütün isteklerini yerine
getirsin.*

Bu cihān içre olup devlet ü hem ‘ömrü mezīd

Eyleye Bārī Ḥudā cümle murādın ḥāşıl

bār-ı hudā ‘ömrini devletini ziyād ide:

1. **bār-ı hudā ‘ömrini devletini ziyād ide:-**e

Tarih 37

Mısra: 7

Kelime Tipi: Dua İfadesi

*Allah ömrünü ve mutluluğunu artırsın, Allah
ömrünün ve makamının süresini uzun etsin.*

‘Ömrini devletini Bār-ı Ḥudā ide ziyād

Ĝarḳ olup ḥayl-i ‘adū baḥr-ı belāya ṭaldı

bār-ı hudā rahmet ide:

1. **bār-ı hudā rahmet ide:-**e

Tarih 118

Mısra: 8

Kelime Tipi: Dua İfadesi

Yüce Allah merhamet etsin.

Ḥaḳ budur oldı binā’sına bunuñ sa’y-i belīğ

Yapana yapdurana rahmet ide Bār-ı Ḥudā

bārī ‘ömrin efzün eyleyüp ḥaṭardan şaḳlaya:

1. **bārī ‘ömrin efzün eyleyüp ḥaṭardan**

şaḳlaya:-(y)a

Tarih 9

Mısra: 3

Kelime Tipi: Dua İfadesi

Allah ömrünü uzatıp, tehlikeden korusun.

Şaḳlaya Bārī ḥaṭardan ‘ömrin efzün eyleyüp

İki ‘ālemde murādın vire Mevlā-yı kerīm

bār-ı te‘ālā:

1. **bār-ı te‘ālā:**

Tarih 87

Mısra: 1

Allah.

Gösterüp Bār-ı Te‘ālā Ka‘be-i maḳşūda yol

Ḥamdulī’llāh buldı sultānum murādına vuşıl

2. **bār-ı te'ālā:**

Tarih 135

Mısra: 2

Allah.

Geldi ey dil yine bir hâkim-i dānā Halebe
İtdi rahmet nazarın Bār-ı Te'ālā Halebe

bārī te'ālā devlet ü 'ömrün mezid eyleye:

1. **bārī te'ālā devlet ü 'ömrün mezid eyleye:-**
(y)e

Tarih 198

Mısra: 7

Kelime Tipi: **Dua İfadesi**

*Yüce Allah mutluluğunu (iktidar) ve ömrünü
uzatsın.*

Eyleye Bārī Te'ālā devlet ü 'ömrün mezid
Şükrü'lillāh menziliüne sağ esen kılduñ nüzül

bār-ı te'ālā saña uçmağı naşib eylesün:

1. **bār-ı te'ālā saña uçmağı naşib eylesün:-sün**

Tarih 157

Mısra: 3

Kelime Tipi: **Dua İfadesi**

*Yüce Allah sana (Necahi Bey) cenneti nasip
etsin.*

Eylesün Bār-ı Te'ālā saña uçmağı naşib
Cennet içre hür u gülmān ile ol sen hem-cenāh

bār-ı te'ālā üstümüzden sāyesin irmasun:

1. **bār-ı te'ālā üstümüzden sāyesin irmasun:-**
sun

Tarih 82

Mısra: 11

Kelime Tipi: **Dua İfadesi**

*Yüce Allah üstümüzden gölgesini
esirgemesin, ayırmasin.*

İrmasun Bār-ı Te'ālā üstümüzden sāyesin
Kadd-i bālāsı cihān bāğında devlet dālidür

barmağ:

1. **barmağūña:-(u)ñ, -a**

Müseddes 10

Mısra: 6

Parmak.

Meh-i nev ey hilāl-ebürü senüñ barmağūña degmez
Nice barmağūña vallāh bir dırnağūña degmez

2. **barmağūña:-(u)ñ, -a**

Müseddes 10

Mısra: 12

Parmak.

Meh-i nev ey hilāl-ebürü senüñ barmağūña degmez
Nice barmağūña vallāh bir dırnağūña degmez

3. **barmağūña:-(u)ñ, -a**

Müseddes 10

Mısra: 18

Parmak.

Meh-i nev ey hilāl-ebürü senüñ barmağūña degmez
Nice barmağūña vallāh bir dırnağūña degmez

4. **barmağūña:-(u)ñ, -a**

Müseddes 10

Mısra: 24

Parmak.

Meh-i nev ey hilāl-ebürü senüñ barmağūña degmez
Nice barmağūña vallāh bir dırnağūña degmez

5. **barmağūña:-(u)ñ, -a**

Müseddes 10

Mısra: 30

Parmak.

Meh-i nev ey hilāl-ebürü senüñ barmağūña degmez
Nice barmağūña vallāh bir dırnağūña degmez

barmağ gösterüp:

1. **barmağ gösterüp:-üp**

Kıt'a 5

Mısra: 11

Parmak göstermek II işaret etmek.

Gösterüp barmağ cihāna gönca-i zanbağları
Yāsemen yüz aqlığın eyler mi reyhāni nice

bārver:

1. **bārver:**

Tarih 139

Mısra: 3

Meyveli.

Naḥl-i kadrin ide Bārī bārver
Ola bu dehrüñ hemīşe sālīmi

baş:

1. **başūña:-(u)ñ, -a**

Müseddes 2

Mısra: 20

Kafa, ser.

Saña hengām-ı meşib irdi 'aceb kār oldı
Tākātuñ yoğ başūña tāc-ı serüñ bār oldı

2. **başım:-ı, -n**

Gazel 32

Mısra: 3

Baş II beden.

Olur olmaz has ü hâra hevâdâr olmasun gelsün
O serv-i ser-firâzum her pelide koşmasun başın

3. **baş:-a**

Müseddes 8

Mısra: 28

Baş II üzeri.

Bu Tûrâbî âsitânuñda tûrâbuñdur senüñ
Başa devlet südde-i 'izzet-me'âbuñdur senüñ

4. **başuma:-(u)m, -a**

Müseddes 5

Mısra: 3

Baş; kişinin kendi şahsı.

Başuma oldu cihân hasret ile tar meded
Fırkat-i yâr ile özge elemüm var meded

5. **başuma:-(u)m, -a**

Müseddes 7

Mısra: 28

Baş; kişinin kendi şahsı.

Pür olup seyl-i sirişkümle kamu mülk-i cihân
Nüh tûfâni kopardı başuma eşk-i revân

6. **baş:-a**

Müseddes 6

Mısra: 16

Kafa, ser II kişinin kendi şahsı, zâtı.

Günümüz oldu meded birbirinden bed-ter
Hâşılı olmuş iken başa belâlar ser-ber

7. **başı:-ı**

Kit'a 5

Mısra: 30

Kafa, ser; kişinin kendi şahsı, zâtı.

Her biri nâz u 'itâb ile cefâ semtinde mi
Başı hoş mi ehl-i 'aşk ile cüvânâni nice

8. **başına:-ı, -n, -a**

Gazel 37

Mısra: 5

Baş II üst, tepe.

Başına taķınup tel göz karardup düşmesün Rûma
Koma hâl-i ruhuñ ol Hindü-yı hûn-hvâra yüz
virme

9. **başdan:-dan**

Tarih 140

Mısra: 6

Baş, tamamı.

'Adlin görüp Tûrâbî dinildi aña târîh
Yûnânı kıldı başdan iklim-i 'abd-ı mü'min

baş çeküp:

1. **baş çeküp:-ü**

Kit'a 5

Mısra: 19

Kelime Tipi: Kalp İfade

*Baş çekmek, öncü olmak, bitkiler için
yetişmek.*

Baş çeküp karpuz ile batîh-i aşgar bir daħı
Hâliyâ nev-bâve mi qar' u bâdincânı nice

baş egerler:

1. **baş egerler:-(e)r, -ler**

Gazel 31

Mısra: 5

Kelime Tipi: Deyim

*Saygı göstermek için baş eğerek selamlamak,
direnmekten vazgeçip buyruk altına girmek.*

Görenler baş egerler cân ile mihrâb-ı ebrûña
Hâbibüm Merve haķķı Ka'be-i ehl-i şafâsın sen

baş egmedi:

1. **baş egmedi:-me, -di**

Tarih 172

Mısra: 5

Boyun eğmek, boyun bükme.

Manşıb-ı dünyâ için bir kimseye baş egmedi
Gitdi hayfâ cā-nişîn-i baħr-ı 'ilm-i enbiyâ

baş oldu:

1. **baş oldu:-dı**

Tarih 166

Mısra: 1

Önde gelmek, lider olmak.

Oldı Beg-zâde 'Ömer Beg şühedâ hayline baş
Tîg-i 'adliyle bu gün mülk-i beķâyı açdı

baş u cāna:

1. **baş u cāna:-a**

Gazel 18

Mısra: 3

Baş ve can.

Yolında baş u cāna almayanlar rezm-gāh ire
Nola mabūl olursa ey gōnūl yanında serdāru

baş zre:

1. **baş zre:**

Tarih 18

Mısra: 10

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Hürmet, saygı ifadesi.

Geldi ‘Ali Beg ey dil ‘adliyle buldı rif‘ at
Baş zre hākipāyı tan mı olursa ser-tāc

baş zre baş ıkdı:

1. **baş zre baş ıkdı:-dı**

Müseddes 13

Mısra: 8

Yara üstüne yara ıkmak, yara aılmak.

Dem-be-dem dōkse yiridür dīdemüz yaş zre yaş
Bağrumuzda ıkdı hāsetle meded baş zre baş

baş zre baş oynarsa:

1. **baş zre baş oynarsa:-r, -sa**

Müseddes 13

Mısra: 9

*Baş stünde başın (yerinden) oynaması, ok
fazla sayıda insanın lmesi.*

Tan mıdur oynarsa bu yolda nie baş zre baş
Tırmasun şimden-geri ‘ālemde bir taş zre taş

bāřed:

1. **bāřed:**

Gazel 2

Mısra: 1

Olur.

Dil-i ‘āřık ü cū pūyende bāřed
Der-i ma‘řū-rā cūyende bāřed

2. **bāřed:**

Gazel 2

Mısra: 2

Olur.

Dil-i ‘āřık ü cū pūyende bāřed
Der-i ma‘řū-rā cūyende bāřed

3. **bāřed:**

Gazel 2

Mısra: 4

Olur.

U gūl-rā dem-be-dem ftāde ün cūy
U būlbūl-rā ü gūl pūr-ande bāřed

4. **bāřed:**

Gazel 2

Mısra: 6

Olur.

Nazar kerdī eger şem‘-i cemāleř
ü pervāne hemān sūzende bāřed

5. **bāřed:**

Gazel 2

Mısra: 8

Olur.

Yekī řāheneřhī-rā dil hemī dād
Ne her fermān-dihī-rā bende bāřed

6. **bāřed:**

Gazel 2

Mısra: 10

Olur.

Fedā kerdī dil ü cān der-reh-i dūst
Hāır āmed zi-vey şermende bāřed

7. **bāřed:**

Gazel 2

Mısra: 12

Olur.

Hāřūdān-rā ne-būdeř dīde Hā-bīn
ünān eşm-i bedī‘ ber-kende bāřed

8. **bāřed:**

Gazel 2

Mısra: 14

Olur.

Tūrābī ‘āřık ānest der-aıat
Teneř pejmürde vū dil zinde bāřed

başı hoşdur:

1. **başı hoşdur:-dur**

Tarih 111

Mısra: 7

Başı hoş olmak: Arası iyi olmak, hoşlanmak.

Bařı hořdur ol cihān-gīrūn ricālullāh ile
Rezmine hergiz muābil olmaz erbāb-ı fesād

başın al:

1. **başın al:**

Tarih 56

Mısra: 7

Öldürmek.

Amān virme benüm sultānum al zālimlerüñ başın
Bu gün Bağdāda ‘adl u dād ile pāšā-yı serversin

başına gün toğdı:

1. başına gün toğdı:-di

Tarih 135

Mısra: 7

*Başına güneş doğmak. II tâlihi rast gidip
sonu kendisi için çok iyi olabilecek olaylarla
karşılaşmak, eline büyük bir fırsat geçmek.*

Herkes āsüde olup başına gün toğdı meger
Şaldı devlet güneşi pertevin āyā Halebe

başına tar eyledi:

1. başına tar eyledi:-di

Tarih 154

Mısra: 2

*Başına dar etmek. (Çok sıkıntılı bir duruma
sokmak)*

Naşūh Pāšā atup tır-i murāda urdı umācın
Kızılbaşuñ kılıçla başına tar eyledi tācın

başına tar itdi:

1. başına tar itdi:-di

Tarih 109

Mısra: 14

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

*Bir kimseyi çok sıkıntılı bir duruma
düşürmek.*

Her taraftan irişüp yağma idüp düşmenlerüñ
Şeş cihātı başına tar itdi garb-ı şeş-peri

başına teng oldu:

1. başına teng oldu:-di

Tarih 210

Mısra: 33

*Başına dar gelmek, başına sıkıntı olmak,
başına dert olmak.*

Başına teng oldu ‘ālem bulmadı cāy-ı mefer
Yine bir târih idüp serdār-ı ‘ālī-şānumuz

başla-:

1. başladı:-di

Tarih 156

Mısra: 31

*(Bir şey, bir davranış) Olur, yürür ve işler
duruma gelmek.*

Evvelā başladı Anahtolıdan
Eşkiyā’sın anuñ idüp ber-dār

başla:

1. başla:

Gazel 8

Mısra: 3

*Başlamak, bir işi yapmak üzere harekete
geçmek.*

Şehnāza başla uyma rakıbtüñ hevāsına
‘Uşşākı diñle şimdi nevānuñ zamānidur

başuma tāt oldu:

1. başuma tāt oldu:-di

Müseddes 8

Mısra: 3

Kelime Tipi: **Deyim**

Değer vermek, çok üstün tutmak, çok sevmek.

Gerd-i küyuñ başuma tāt oldu devlet var imiş
Ravza-i pāküñ bu çeşmüm gördi pür-envār imiş

başumuza kaçma:

1. başumuza kaçma:-ma

Müseddes 11

Mısra: 21

*Yapılan bir işi sürekli hatırlatmak ve yüze
vurarak birini üzme.*

Yüzümüz karasını başumuza tiz kaçma
Himmetüñ gibi bize turtmadın alçağ kaçma

battāl idüp:

1. battāl idüp:-üp

Tarih 109

Mısra: 19

Hükümsüz kılmak, boşa çıkarmak.

Ca’fer-i Şādık ‘adūnuñ hilesin battāl idüp
Hāzret-i Seyyid gibi oldu bu devrūñ Ca’feri

battih-i aşğar:

1. battih-i aşğar:

Kıt’a 5

Mısra: 19

En küçük (bittih) kavun.

Baş çeküp karpuz ile battih-i aşğar bir dahı
Hāliyā nev-bāve mi qar’ u bādincāni nice

bay u fakir:

1. bay u fakir:

Tarih 81

Mısra: 4
Zengin ve fakir.

Şevket ü 'adliyle gelse nola şadr-ı 'ālīye
Aña devlet-ḥvāh olup eyler du 'ā bay u fakīr

bayrağ:

1. bayrağña:-(u)ñ, -a
Müseddes 10
Mısra: 2
Bayrak.

Felek şāhum bu tarz ile senüñ otağña degmez
Şihāb-ı çarḥ ifen germ itmesün bayrağña
degmez

bayrām:

1. bayramdan:-dan
Gazel 29
Mısra: 2
Bayram II çok mutlu olunan gün ve zaman.

Olmadı bir merḥabā ol serv-i gül-endāmdan
Merḥabāsuz baña mātem yig gelür bayramdan

2. bayrāmdan:-dan
Müfret 2
Mısra: 2
Bayram II çok mutlu olunan gün ve zaman.

Olmadı bir merḥabā ol serv-i hoş-reftārdan
Merḥabāsız baña mātem yeg gelür bayrāmdan

3. bayram:
Tarih 136
Mısra: 7
Bayram II çok mutlu olunan gün ve zaman.

Eyle cānā bu gün düğün bayram
Güsfend-i dili idüp ḳurbān

bayrām itmege:

1. bayrām itmege:-meg, -e
Nazm 2
Mısra: 7
Kelime Tipi: Deyim
Bayram etmek (yapmak); çok sevinmek.

Geldi bayrām itmege peyk-i beşāret nā-gāh
Eylesek tañ mı bu gün ḳurbān ḳurbān üstine

bebr ü gürgāsā:

1. bebr ü gürgāsā:
Tarih 210

Mısra: 30
Kaplan ve kurt gibi.

Cümle sekbān rāyetini itdiler zīr ü zeber
Her taraftan bebr ü gürgāsā irüp Kürd begleri

bebr ü şīr:

1. bebr ü şīr:
Tarih 73
Mısra: 6
Kaplan ve aslan.

Askeri anuñ rubāh ile kaçan kim ceng ide
Kendüsi olur neyistān içre güyā bebr ü şīr

bed-du 'ā:

1. bed-du 'āya:-(y)a
Nazm 2
Mısra: 19
Birinin kötü duruma düşmesini gönülden
isteme, ilenme, ilenç, kargış.

Ol sebeb oldı idüp tuğyān tuğyān üstine
Bed-du 'āya mazhar itdi pādīşāhuñ ḳulların

bedel olmaz:

1. bedel olmaz:-maz
Tarih 152
Mısra: 5
Yerini tutmak, karşılık olmak.

Bedel olmaz saña bir kimse budur tārīḥ
Evvelā sen 'ulemā vü 'urefā nādirisin

beden:

1. bedende:-de
Gazel 1
Mısra: 3
Gövde, cisim, ten.

Rüzgār ile bedende ḳuvvet ü fer ḳalmadı
Ey dirīgā çāre bulmaz derdüme hergiz taḳīb

bed-ḥvāh:

1. bed-ḥvāh:
Gazel 32
Mısra: 10
Başkasının kötülüğünü isteyen kimse.

Vücüdün Ḥaḳ Te 'ālā şaḳlasun ḥavf u ḥaḫarlardan
Türābī ol perī bed-ḥvāh ile yār olmasun gelsün

bed-nām:

1. bed-nām:

Tarih 185

Mısra: 1

Kötü şöhretli.

Meḥemmed oldu sultānum saña nām

‘Adū bu cehlin itseñ nola bed-nām

bed-nām ola:

1. bed-nām ola:-a

Gazel 36

Mısra: 4

Kötü şöhretli olma.

Nāmuñ gibi ‘ömrüñ mezīd oldu bu gün nev-rüz u
‘īd

Cānā raqībūñ çün Yezīd günden güne bed-nām
ola

bedr:

1. bedr:

Müseddes 10

Mısra: 16

Dolunay.

Koyup ḥayretde servi kāmētūñle bī-mecāl itdūñ

Benānuñ reşki ile bedr iken ayı hilāl itdūñ

bed-ter oldu:

1. bed-ter oldu:-dı

Müseddes 6

Mısra: 15

Beter olmak, daha kötü olmak.

Günümüz oldu meded birbirinden bed-ter

Ḥaşılı olmuş iken başa belālar ser-ber

be-fazl:

1. be-fazl:

Tarih 179

Mısra: 1

Faziletle.

Şems Efendi kādī-‘asker şüd be-fazl

Çün ziyā-güster buved eşvāk-ı şems

beg:

1. begler:-ler

Müseddes 1

Mısra: 21

Komutan, efendi.

Eşkiyā’ def ine cān virici begler yokdur
Kırsalar cümle cihān ḥalkını yoqlar yokdur

2. begüm:-(ü)m

Tarih 123

Mısra: 10

Bey, efendi II Mehmed Bey kastedilmiştir.

Dinildi ey Tūrābī ṭarf-ı ḥātifden aña tāriḥ

Meḥemmed Beg begüm ‘adl ile mīr-i Akşarāy
oldı

beglerbegi:

1. beglerbegi:

Tarih 208

Mısra: 1

Beylerbeyi.

Geldi Beglerbegi mülket-i Yunān güldi

beglerbegi itdi:

1. beglerbegi itdi:-di

Tarih 78

Mısra: 1

Beylerbeyi etmek, beylerbeyi yapmak.

İtdi beglerbegi bir ‘ākıl u dānāyı bu gün

Naẓar itdi Ḥalebe Ḥazret-i Mevlā-yı Kerīm

beg-zāde ‘ömer beg:

1. beg-zāde ‘ömer beg:

Tarih 166

Mısra: 1

Beyzade Ömer Bey.

Oldı Beg-zāde ‘Ömer Beg şühedā ḥayline baş

Tīg-i ‘adliyle bu gün mülk-i beḳāyı açdı

behişt:

1. behişt:

Tarih 203

Mısra: 1

*Allah'ın mümin, sadık kullarına vaat ettiği
içinde ebedi kalınacak olan mekan, cennet.*

Yapdı menzil Vişālī hem-çü behişt

Kıldı her cānibin ‘abīr-sirişt

behişt oldu:

1. behişt oldu:-dı

Tarih 203

Mısra: 10

*Cennete dönmek, bir yerin cennet gibi
huzurlu ve güzel hale gelmesi.*

Ey Tūrābī dinildi tārīhi
Oldı menzil-i Vişālī behişt

behişt-āsā:

1. **behişt-āsā:**
Tarih 204
Mısra: 5
Cennet gibi.

Behişt-āsā olup her yanı gülşen
Akıtdı cā-be-cā āb-ı zülālī

behişt-āsā:

1. **behişt-āsā:**
Gazel 20
Mısra: 15
Cennet gibi.

Behişt-āsā olan pertevde mi gün nūr-ı Rıdvānum
Dağı hercāyī mi ol bī-vefāmuzdan haber virgil

behişt-i ‘ālīdür:

1. **behişt-i ‘ālīdür:-dür**
Tarih 202
Mısra: 8
Yüce cennet.

Kaşırına şevk ile anuñ tārīh
Didi hātif behişt-i ‘ālīdür

behre-dār:

1. **behre-dār:**
Kıt'a 9
Mısra: 4
Hissedar (pay sahibi).

Luţfuñuzdan eyā kerem kāmı
Behredār olsa nola mīr ü gedā

behre-dār olmadı:

1. **behre-dār olmadı:-ma, -dı**
Tarih 94
Mısra: 5
Hissedar olmak.

Manşıbından behre-dār olmadı gitdi vā-dirīg
Cāhımı terk itdi hayfā menzilini kıldı çāh

behredār olmak:

1. **behredār olmağ:-mağ**
Gazel 28
Mısra: 7
Hissedar olmak.

Bu ‘ömr-i bī-bekādān behredār olmağ dilerseñ sen
Kadeh nüş it bu bezmüñ sākī-i devrānımı kullan

behredār olsa:

1. **behredār olsa:-sa**
Tarih 64
Mısra: 10
Hissedar olmak.

Her diyār oldı şehā luţfuñ ile şermende
Behredār olsa nola vağf-ı Resül-i Mevlā

behremend eyle:

1. **behremend eyle:**
Gazel 30
Mısra: 9
Hissedar yapmak, pay vermek.

Eyle Vişālī ile Tūrābīyi behremend
Görsün İlāhī ol gül-i gülzārı şolmadım

behremend olam:

1. **behremend olam:-(a)m**
Kıt'a 11
Mısra: 4
Hissedar olmak, nasiplenmek.

Derd-i firāk u hasret ile cāna yetdüm āh
Yāruñ Vişālī ile meger behremend olam

bekā:

1. **bekāya:-(y)a**
Tarih 70
Mısra: 2
Sonsuzluk, ölümsüzlük.

Geçdüñ ‘Ali Efendi bu dehr-i pür-şürdan
‘Azm eyledüñ bekāya Hağ rāzī ola senden

bekā bulup:

1. **bekā bulup:-up**
Tarih 209
Mısra: 10
Kalıcı; dâimi olmak.

Hağ Te ‘ālā ide mağşūd u murādım hāşıl
Zevk-i şihhatle bulup manşıb-ı ‘ālīde bekā

bekā semtine:

1. **bekā semtine:-i, -n, -e**
Tarih 168
Mısra: 2
Beka semti II Ahiret.

Şeyh-i İslâm ile gitdi Bâkî-i mîr-i sühan
İkisi bir yılda tutdı çün beķā semtine rāh

beķā-yı vahdeti:

1. beķā-yı vahdeti:-i

Tarih 187

Mısra: 2

Tekliğin devamlılığı, birliğin kalıcılığı II
Allah.

Terk idüp dār-ı fenāyı Vahdeti
Göz yumup buldı beķā-yı vahdeti

bekle:

1. beklerüz:-r, -üz

Müseddes 11

Mısra: 6

(Bir kimsenin gelmesini veya bir işin olmasını) Gözler vaziyette olmak, durup kollamak, intizar etmek.

Hamduli'llāh ki bulup mer-tebe-i a'lāyı
Beklerüz hāk-i der-i Hāzret-i Mevlānāyı

2. beklerüz:-r, -üz

Müseddes 11

Mısra: 12

(Bir kimsenin gelmesini veya bir işin olmasını) Gözler vaziyette olmak, durup kollamak, intizar etmek.

Hamduli'llāh ki bulup mer-tebe-i a'lāyı
Beklerüz hāk-i der-i Hāzret-i Mevlānāyı

3. beklerüz:-r, -üz

Müseddes 11

Mısra: 18

(Bir kimsenin gelmesini veya bir işin olmasını) Gözler vaziyette olmak, durup kollamak, intizar etmek.

Hamduli'llāh ki bulup mer-tebe-i a'lāyı
Beklerüz hāk-i der-i Hāzret-i Mevlānāyı

4. beklerüz:-r, -üz

Müseddes 11

Mısra: 24

(Bir kimsenin gelmesini veya bir işin olmasını) Gözler vaziyette olmak, durup kollamak, intizar etmek.

Hamduli'llāh ki bulup mer-tebe-i a'lāyı
Beklerüz hāk-i der-i Hāzret-i Mevlānāyı

5. beklerüz:-r, -üz

Müseddes 11

Mısra: 30

(Bir kimsenin gelmesini veya bir işin olmasını) Gözler vaziyette olmak, durup kollamak, intizar etmek.

Hamduli'llāh ki bulup mer-tebe-i a'lāyı
Beklerüz hāk-i der-i Hāzret-i Mevlānāyı

belā:

1. belādur:-dur

Tarih 160

Mısra: 3

Felaket, afet.

Cānib-i Hākdan belādur ki şalındı nīzesi
Bu cihānuñ hem celālīsine hem evbāşına

2. belālar:-lar

Müseddes 6

Mısra: 16

Felaket, afet.

Günümüz oldı meded birbirinden bed-ter
Hāşılı olmuş iken başa belālar ser-ber

belā vü miñnetüñ:

1. belā vü miñnetüñ:-(ü)ñ

Gazel 17

Mısra: 3

Bela ve sıkıntı.

Ey dil belā vü miñnetüñ günden güne efzün olur
Bir dürlü dağı olmadı hāl-i diğ-er-günüñ senüñ

belkıs-ı sâni:

1. belkıs-ı sâni:

Tarih 29

Mısra: 6

Belkıs-ı sâni (özel isim).

Bu Türābī didi aña tārīh
Geçdi Belkıs-ı sâni derdā vāy

2. belkıs-ı sâni:

Tarih 29

Mısra: 1

Belkıs-ı sâni (özel isim).

Göçdi Belkıs-ı sâni dünyādan
İtdi zîr-i zemîni kendüye cāy

ben:

1. beni:-i

Tarih 35

Mısra: 6

Birinci teklik şahıs zamiri.

Defn idüp hâke şalar kâdese 'âlî-kadri
Beni bu dehr-i denînuñ revîşi öldürdi

2. ben:

Tarih 176

Mısra: 3

Ben, birinci tekil şahıs zamiri.

Sen tolanduñ toğmadın ey mihr-i rahşānum
meded
Ey dirîgâ ben kara günlerde kaldum hicr ile

3. ben:

Gazel 44

Mısra: 2

Birinci teklik şahıs zamiri II aşık.

Oldı herkes 'aşk ile bir şāh-ı hūbānuñ kulu
Ben de oldum pādīşālardan Süleymānuñ kulu

4. ben:

Gazel 40

Mısra: 7

Ben, birinci tekil şahıs zamiri II aşık.

Şalardı pertevin ben hâke ol mihr-i cān-ārā
Çekildi araya tağlar gibi ağıyardan perde

5. benden:-den

Müseddes 7

Mısra: 7

Ben, birinci tekil şahıs zamiri II aşık.

Bir levendāne güzel gönlümü kapdı benden
Rüzgār ile çekildi açup ol meh yelken

6. beni:-i

Müseddes 7

Mısra: 25

Ben, birinci tekil şahıs zamiri II aşık.

İtdi ser-geşte Tūrābī beni çarḥ-ı gerdān
Demidür eyler isem dem-be-dem āh u efḡān

7. ben:

Gazel 26

Mısra: 2

Ben birinci teklik şahıs zamiri. II aşık.

Ḥara yüz virmekte sen bī-bāk imişsin bilmedüm
Gül şanurdum ben seni hāşāk imişsin bilmedüm

8. ben:

Tarih 32

Mısra: 7

*Birinci teklik şahıs zamiri. II Tūrabi (şair)
kendisini kastetmiştir.*

İtmedüñ şefkat bu ben dil-ḥasteye
Göz göre alduñ meded cānum benüm

9. benüm:-(ü)m

Tarih 84

Mısra: 1

Ben, birinci tekil şahıs zamiri.

Didi Ḥān Aḥmed Ḥalīl Pāşā benüm
Oldı serdārum vezīr-i a 'zamum

10. ben:

Tarih 112

Mısra: 9

*Birinci teklik şahıs zamiri. II şair kendisinin
kastetmiştir.*

Ben bende Tūrābīyā gūş eyleyicek anı
Şevk ile didüm tārīḥ oldı yine defterdār

11. ben:

Tarih 134

Mısra: 10

*Birinci teklik şahıs zamiri. II şair kendisini
kastetmektedir.*

Tūrābīyā olunca fazl ile kādī Sitānbūla
Didüm ben tārīḥini Muştāfā şer'ini ihyā kıl

12. ben:

Tarih 153

Mısra: 9

Ben, birinci tekil şahıs zamiri.

Tūrābīyā du 'ālarla didüm ben aña bir tārīḥ
Naşūḥ Pāşā-yı dānā oldı dāmād-ı şeh-i kāmīl

13. beni:-i

Müseddes 12

Mısra: 20

*Ben, birinci tekil şahıs zamiri (şairin
kendisi).*

Da' vet itme it rakībūñ gönlünü şād eyleyüp
Her nefes ağıyarı yād itme beni yād eyleyüp

14. ben:

Tarih 176

Mısra: 8

*Ben, birinci tekil şahıs zamiri II şair
kendisini kastetmiştir.*

Tīz bitüp solduñ dirīgâ gülşen-i 'ālemde sen
Ben hezār āh ile kaldum verd-i ḥandānum meded

15. ben:

Tarih 190

Mısra: 7

Ben, birinci tekil şahıs zamiri II şair kendisini kastetmiştir.

Mesîhâveş idüpdür luṭf ile ben mürdeyi ihyâ
İdersem tañ midur her dem du‘â-yı devletin dâyim

16. **beni:-i**

Nazm 3

Mısra: 1

Ben, birinci tekil şahıs zamiri II şair (aşık) kastedilmektedir.

İtdi bir sâbit-ka-dem dilber yine giryân beni
Eyledi pergârveş ser-geşte-i hicrân beni

17. **beni:-i**

Nazm 3

Mısra: 2

Ben, birinci tekil şahıs zamiri II şair (aşık) kastedilmektedir.

İtdi bir sâbit-ka-dem dilber yine giryân beni
Eyledi pergârveş ser-geşte-i hicrân beni

18. **beni:-i**

Nazm 3

Mısra: 3

Ben, birinci tekil şahıs zamiri II şair (aşık) kastedilmektedir.

Şânına lâyıḳ degüldür itmesün nâlân beni
Bir cüvân-ı süccî itdi mest-i ser-gerdân beni

19. **beni:-i**

Nazm 3

Mısra: 4

Ben, birinci tekil şahıs zamiri II şair (aşık) kastedilmektedir.

Şânına lâyıḳ degüldür itmesün nâlân beni
Bir cüvân-ı süccî itdi mest-i ser-gerdân beni

20. **beni:-i**

Nazm 4

Mısra: 2

Ben, birinci tekil şahıs zamiri II aşık (şair) kastedilmektedir.

Göñül cânâ hevâdan geçmiş iken oldı meftûnuñ
Beni âşüfte ḳıldı âl ile ruḫsâr-ı gül-günüñ

21. **beni:-i**

Nazm 5

Mısra: 1

Ben, birinci tekil şahıs zamiri II aşık (şair) kastedilmektedir.

Ḳıl teraḫḫum ṭâlib-i sevdâ-yı ḥâm itdüñ beni
Yâd-ı la‘lûñle esîr-i nüṣ-ı câm itdüñ beni

22. **beni:-i**

Nazm 5

Mısra: 2

Ben, birinci tekil şahıs zamiri II aşık (şair) kastedilmektedir.

Ḳıl teraḫḫum ṭâlib-i sevdâ-yı ḥâm itdüñ beni
Yâd-ı la‘lûñle esîr-i nüṣ-ı câm itdüñ beni

23. **beni:-i**

Nazm 5

Mısra: 3

Ben, birinci tekil şahıs zamiri II aşık (şair) kastedilmektedir.

‘Âleme rüsvâ idüp bî-neng ü nâm itdüñ beni
Gel piyâle gel yetiş mest-i müdâm itdüñ beni

24. **beni:-i**

Nazm 5

Mısra: 4

Ben, birinci tekil şahıs zamiri II aşık (şair) kastedilmektedir.

‘Âleme rüsvâ idüp bî-neng ü nâm itdüñ beni
Gel piyâle gel yetiş mest-i müdâm itdüñ beni

25. **beni:-i**

Nazm 7

Mısra: 4

Ben, birinci tekil şahıs zamiri II şair kendisini kastetmektedir.

İrişdi göklere bülbül gibi feryâd u efgânım
‘Alâ’eddînüm ağlatma beni ey verd-i ḥandânım

26. **ben:**

Nazm 7

Mısra: 2

Ben, birinci tekil şahıs zamiri II şair kendisini kastetmektedir.

Görüp reftâr-ı kadûñ ḳanlar ağlar çeşm-i
giryânım
Demidür sâye şal ben ḥâke ey serv-i ḫurâmânım

27. **beni:-i**

Muhammes 1

Mısra: 1

Ben, birinci tekil şahıs zamiri II şair kendisini kastetmektedir.

İtdi ser-geşte dirîgâ beni gird-âb-ı ecel
Eyledi gözlerümüñ yaşımı seyl-âb-ı ecel

28. **beni:-i**

Muhammes 1

Mısra: 13

Ben, birinci tekil şahıs zamiri II şair kendisini kastetmektedir.

Ƙodı hayretde dirġġa beni cġnġnum alup
Baġrumı deldi benüm firġat ile cġnum alup

29. **ben:**

Gazel 5

Mısra: 7

Ben, birinci tekil şahıs zamiri II aşık (şair) kastedilmektedir.

Yatdı herkes mest olup meclisde Ƙaldum ben çü
şem
Süzüş-i 'aşƘum dirġġa bilmeyüp yġrġn uyur

30. **ben:**

Gazel 7

Mısra: 8

Ben, birinci tekil şahıs zamiri II aşık (şair) kastedilmektedir.

Beyġz-ı hüsnuñ itmek ġayra nisbet
Hele ben bildüġüm yüz Ƙaresidür

31. **ben:**

Gazel 19

Mısra: 7

Ben, birinci tekil şahıs zamiri II şair kendisini kastetmektedir.

Ben ol ġvġre-i 'aşƘam ölümden baña
Yanumda añmasunlar hġletin Mecnün-ı şeydġnuñ

32. **ben:**

Gazel 25

Mısra: 7

Ben, birinci tekil şahıs zamiri II şair kendisini kastetmektedir.

Cüy-ı eşƘ-ġsġ dirġġ oldum nazardan ben ıraġ
ġh kim ol devlet-i didġr Ƙadrin bilmedüm

33. **ben:**

Gazel 33

Mısra: 2

Ben, birinci tekil şahıs zamiri II aşık kastedilmektedir.

Meylin aġyġra ben anuñ revişinden bilürin
Vardüġün ġayra o servüñ gelişinden bilürin

34. **ben:**

Gazel 33

Mısra: 4

Ben, birinci tekil şahıs zamiri II aşık (şair) kastedilmektedir.

'ġşıƘuñ murġ-ı dilin Ƙapmaġa firşat gözedür
Çeşm-i şeh-bġzın anuñ ben baƘışından bilürin

35. **beni:-i**

Gazel 33

Mısra: 7

Ben, birinci tekil şahıs zamiri II aşık kastedilmektedir.

Beni gördükde Ƙaşın çġn ider ol serv-i hırġm
Meyli yok baña selġmum alışımdan bilürin

36. **beni:-i**

Gazel 35

Mısra: 2

Ben, birinci tekil şahıs zamiri II aşık kastedilmektedir.

Vişġle va'de itdün ey perġ dirsin bu ġün yarın
Beni ferdġlara şalduñ cevġbın viresin yarın

37. **ben:**

Gazel 35

Mısra: 9

Ben, birinci tekil şahıs zamiri II aşık kastedilmektedir.

Baña şor vġlih ü hayrġniyam ben hġtt-ı reyġġnuñ
Ne bilsün her fūrü-mġye ġubġr-ı hġttuñ esrġrın

38. **beni:-i**

Müseddes 9

Mısra: 1

Ben, birinci tekil şahıs zamiri II aşık kastedilmektedir.

Yine gönlüm maƘar-ı renc ü 'anġ itdi beni
Kġkül-i yġri görüp ehl-i hevġ itdi beni

39. **beni:-i**

Müseddes 9

Mısra: 2

Ben, birinci tekil şahıs zamiri II aşık kastedilmektedir.

Yine gönlüm maƘar-ı renc ü 'anġ itdi beni
Kġkül-i yġri görüp ehl-i hevġ itdi beni

40. **beni:-i**

Müseddes 9

Mısra: 3

Ben, birinci tekil şahıs zamiri II aşık kastedilmektedir.

Fıkr-i ebrüsü büküp Ƙaddümi yġ itdi beni
Yine bir bġr-ı belġ ile dü-tġ itdi beni

41. **beni:-i**

Müseddes 9

Mısra: 4
*Ben, birinci tekil şahıs zamiri II aşık
kastedilmektedir.*

Fikr-i ebrûsı büküp kıddümi yâ itdi beni
Yine bir bār-ı belâ ile dü-tâ itdi beni

42. **beni:-i**
Müseddes 9
Mısra: 5
*Ben, birinci tekil şahıs zamiri II aşık
kastedilmektedir.*

Bir perî zülfine tolaşdı yine vâh beni
Hergiz uşlanmadı dîvâne gönül âh beni

43. **beni:-i**
Müseddes 9
Mısra: 6
*Ben, birinci tekil şahıs zamiri II aşık
kastedilmektedir.*

Bir perî zülfine tolaşdı yine vâh beni
Hergiz uşlanmadı dîvâne gönül âh beni

44. **beni:-i**
Müseddes 9
Mısra: 11
*Ben, birinci tekil şahıs zamiri II aşık
kastedilmektedir.*

Bir perî zülfine tolaşdı yine vâh beni
Hergiz uşlanmadı dîvâne gönül âh beni

45. **beni:-i**
Müseddes 9
Mısra: 12
*Ben, birinci tekil şahıs zamiri II aşık
kastedilmektedir.*

Bir perî zülfine tolaşdı yine vâh beni
Hergiz uşlanmadı dîvâne gönül âh beni

46. **benüm:-üm**
Muhammes 1
Mısra: 14
*Ben, birinci tekil şahıs zamiri II şair
kendisini kastetmektedir.*

Ƙodı hayretde dirîgâ beni cānānum alup
Bağrumı deldi benüm firƘat ile cānum alup

47. **beni:-i**
Muhammes 1
Mısra: 15
*Ben, birinci tekil şahıs zamiri II şair
kendisini kastetmektedir.*

Eyledi Ƙālīb-ı bī-cān beni Ƙaşşāb-ı ecel
Baña bu dehr-i denī eyledi ƘoƘ cev̄ ü cefâ

48. **beni:-i**
Muhammes 1
Mısra: 17
*Ben, birinci tekil şahıs zamiri II şair
kendisini kastetmektedir.*

Beni güldürmedi ‘ömrümde idüp zecr ü ‘anâ
Ƙıddümi bükdi benüm eyledi yâ gibi dü-tâ

49. **benüm:-(ü)m**
Muhammes 1
Mısra: 18
*Ben, birinci tekil şahıs zamiri II şair
kendisini kastetmektedir.*

Beni güldürmedi ‘ömrümde idüp zecr ü ‘anâ
Ƙıddümi bükdi benüm eyledi yâ gibi dü-tâ

50. **beni:-i**
Muhammes 1
Mısra: 22
*Ben, birinci tekil şahıs zamiri II şair
kendisini kastetmektedir.*

Zerd idüp derd-i ecel Ƙıldı bu rüyum zırnîh
Gördi gâfletde beni eyledi âhîr tevbih

51. **beni:-i**
Muhammes 1
Mısra: 23
*Ben, birinci tekil şahıs zamiri II şair
kendisini kastetmektedir.*

Nār-ı firƘat beni yandurdu kebâb itdi çü sîh
Oğlumı aldı Tūrābî didüm ol dem tārîh

52. **beni:-i**
Gazel 42
Mısra: 7
*Ben, birinci tekil şahıs zamiri II aşık (şair)
kastedilmektedir.*

Ser-geşte idüpdür beni ol Ƙāküli pür-çîn
Başumda benüm ol dahi bir derd-i ser oldı

53. **beni:-i**
Gazel 42
Mısra: 16
*Ben, birinci tekil şahıs zamiri II aşık (şair)
kastedilmektedir.*

Gördükde benüm giryemi hāndān olur agyār
Ağlañ beni kim hālūme itler güler oldı

54. **ben:**
Tarih 96

Mısra: 10
Birinci teklif şahıs zamiri. II şair kendisini
kastetmektedir.

Ḳāḍī olunca o fażlıyla Tūrābī fi'l-hāl
Ben didüm tārīhini çaldı ḳazā-yı Ḥalebi

be-nām:

1. be-nām:

Tarih 174

Mısra: 1

Namlı, şan ve şöhet sahibi: fuzalâ-yı benâm.

Oldı ol Şun 'ı İllāhī 'ulemā içre be-nām
'İlm ü fażlıyla olursa nola şeyhü'l-islām

2. be-nām:

Tarih 89

Mısra: 1

Namlı, şan ve şöhet sahibi.

Fażl ile oldı efendi 'ulemā içre be-nām
Ḥamdulī'llāh ki ḳazā-i Ḥalebi çaldı Ḥüsām

3. be-nām:

Tarih 149

Mısra: 7

Namlı, şan ve şöhet sahibi.

Fażl ile olduñ Efendi 'ulemā içre be-nām
Şimdi her fenne şürü' itmede māhir sensin

be-nām oldı:

1. be-nām oldı:-dı

Tarih 165

Mısra: 4

Namlı olmak, şöhetli olmak.

Āl-i 'Oşmānuñ olup sālārı
Oldı ceng içre şecā'atle be-nām

be-nām olduñ:

1. be-nām olduñ:-du, -ñ

Tarih 159

Mısra: 4

Namlı olmak, şöhetli olmak.

Vālī-i Şām-ı şerīf olduñ Efendi 'adl ile
Nāmuñ āfāḳı tıttırdı fażl ile olduñ be-nām

benānuñ reşki:

1. benānuñ reşki:-i

Müseddes 10

Mısra: 16

*Parmağının kıskançlığı, parmak uçlarının
hasedi.*

Ḳoyup ḫayretde servi ḳāmetüñle bī-mecāl itdüñ
Benānuñ reşki ile bedr iken ayı hilāl itdüñ

bend eyleyen:

1. bend eyleyen:-(y)en

Gazel 6

Mısra: 10

Bağlamak, zincirlemek, tutsak etmek.

Dil murğı ḳaḫ' iderdi şehā ḳayd-ı 'ālemi
Bend eyleyen o zülf-i mu'anber degül midür

bende:

1. bendeñi:-ñ, -i

Müseddes 10

Mısra: 13

*1. Kul, köle. 2. Müntesip. bende-perver
bende besleyici. bende-nüvâz bende okşayışı.*

Hevā-yı kākülünle bendeñi āşufte-ḫāl itdüñ
Ruḫnuñ şevḳiyle alduñ gönlümü bilmem ne āl itdüñ

2. bendeñi:-ñ, -i

Müseddes 12

Mısra: 21

*1. Kul, köle. 2. Müntesip. bende-perver
bende besleyici. bende-nüvâz bende okşayışı.*

Bend-i ğamdan bendeñi luḫf eyle āzād eyleyüp
Ḥātırın yap her deli dīvānı ābād eyleyüp

3. bende:

Gazel 2

Mısra: 8

Kul, köle.

Yekī şāhenşehī-rā dil hemī dād
Ne her fermān-dihī-rā bende bāşed

4. bendeñ:-ñ

Tarih 24

Mısra: 5

Kul, köle.

Didi tārīhi du'ālarla Tūrābī bendeñ
Rüm-ili şadı yine ola efendüm Bāḳī

5. bende:

Tarih 112

Mısra: 9

Kul, köle.

Ben bende Tūrābīyā gūş eyleyicek anı
Şevḳ ile didüm tārīh oldı yine defterdār

6. **bendeñ:-ñ**
Tarih 149
Mısra: 14
Kul, köle.

Şadra geldün didi tārīhi Tūrābī bendeñ

7. **bendes:-(s)i**
Tarih 160
Mısra: 9
Kul, köle.

Didi tārīh-i kudūmın bu Tūrābī bendesi
Nūh tūfānı bu dem qopar Celālī başına

8. **bendes:-(s)i**
Tarih 161
Mısra: 4
Kul, köle.

Bunca dārāt u haşemle olup ol server-i dīn
Bendesi oldı derinde niçe dārā-yı zamān

9. **bendesin:-(s)i, -n**
Gazel 20
Mısra: 12
Kul, köle.

Şalar mı pertev-i hūsnin cihāna şems-i tābānum
Añar mı bendesin ol pūr-cefāmuzdan haber virgıl

10. **bendes:-(s)i**
Tarih 132
Mısra: 9
Kul, köle.

Bendesi Şa'bān Ağa oldı emīn
Hızmet itdi cān u dilden bī-riyā

11. **bendeñi:-n, -i**
Gazel 42
Mısra: 3
kul, köle.

'Aşkuñla senüñ bendeñi ta'yīb iden ey dōst
Gördi yüzüñi ol dağı benden beter oldı

12. **bendesini:-(s)i, -n, -i**
Gazel 29
Mısra: 5
Kül, köle II aşık.

Bendesini şalmasun gözden hārābāt erleri
Himmet olsun baña dāyim rind-i dūrd-āşāmdan

bende-i āzādeñ:

1. **bende-i āzādeñ:-ñ**
Müseddes 10
Mısra: 20
Āzād edilmiş, hür köle.

Güneş her gün қаpuñda ey perī üftādeñ olmışdur
Çemende serv-i bālā bende-i āzādeñ olmışdur

bende-i dā'ī tūrābī:

1. **bende-i dā'ī tūrābī:**
Tarih 56
Mısra: 9
Devamlı kul, köle olan Tūrabi II şairin mahlası.

Tūrābī bende-i dā'ī didi şevk ile bir tārīh
Çekil mülk-i 'Irāқа vālī-i 'ādil Dilāversin

bende-i dārū's-se'āde:

1. **bende-i dārū's-se'āde:**
Tarih 133
Mısra: 1
Sarayın kölesi, saadet yerinin kölesi II Mustafa Ağa kastedilmiştir.

Bende-i Dārū's-se'āde itdi hayr
Eyledi 'ālī binā' hān bi-sebīl

bende-i dil-hastenüñ ibn-i 'alīcānı:

1. **bende-i dil-hastenüñ ibn-i 'alīcānı:-ı**
Kıt'a 5
Mısra: 32
Kalp hastası kul olan Alican'ın oğlu.

Hūsnine dil-dāde mi şehrūñ perī-peykerleri
Bende-i dil-hastenüñ ibn-i 'Alīcānı nice

bende-i fermān:

1. **bende-i fermān:**
Müseddes 4
Mısra: 3
Emir kulu, fermanlı köle.

Sa'y idüp vaqf-ı Resūle bende-i fermān imiş
Nāzır-ı evkāfa tābī' çāker-i sulţān imiş

bende-i fermān-beri:

1. **bende-i fermān-beri:-i**
Gazel 14
Mısra: 3
Hükme tabi olan köle.

Bir kul-oğlunuñ olup bende-i fermān-beri
Pādişāh iken kul oldı ol şeh-i hūbānumuz

bende-i hāşuma:

1. **bende-i hāşuma:**-(u)m, -a

Tarih 156

Mısra: **24**

Has kulu.

Zālim olan degül baña çaker
Bende-i hāşuma selām it var

bende-i nālānı:

1. **bende-i nālānı:**-ı

Müseddes 12

Mısra: **17**

İnleyen köle.

Bende-i nālānı ağlatma eyā şāh-ı cihān
Hıç senden pādīşāhum bir gedā incinmesün

benden:

1. **benden:**

Gazel 42

Mısra: **4**

Ben, birinci tekil şahıs zamiri. (aşık, şair).

'Aşkuñla senüñ bendeñi ta'yīb iden ey dōst
Gördi yüzüñi ol dañı benden beter oldı

2. **bendeñe:**-e

Tarih 125

Mısra: **2**

Kul, köle, halk.

Şadra geldüñ çünki sultānum Vefā semtinde ol
Bendeñe ihsān idüp luţf u 'aţā semtinde ol

bendeñ türābı:

1. **bendeñ türābı:**-ñ

Tarih 207

Mısra: **5**

Kulun Türabi II şairin mahlası.

Didi tārīhi du'ālarla Türābı bendeñ
Kıldıñ ihyā Karaman ilini Yaħyā Pāşā

bend-i ğamdan:

1. **bend-i ğamdan:**-dan

Müseddes 12

Mısra: **21**

*Gam ve keder bağı II sevgiliye kul-köle olan
aşığın kurtulamadığı dert.*

Bend-i ğamdan bendeñi luţf eyle āzād eyleyüp
Ĥātırın yap her deli dīvānı ābād eyleyüp

benefşe:

1. **benefşe:**

Gazel 30

Mısra: **6**

Güzel kokulu, mor renkli küçük çiçek.

'İyş it geçürme fırsatı faşl-ı bahārdur
Sünbül benefşe üstüñe şaçını yolmadın

beni:

1. **beni:**-i

Muhammes 1

Mısra: **11**

Birinci teklik şahıs zamiri II şairin kendisi.

İtdi dil-ħaste beni derd ile dermānum alup
Nā-gehān dest-i ecel қаpdı girībānum alup

bennā:

1. **bennāsi:**-(s)ı

Tarih 132

Mısra: **11**

Bina yapıcı, mimar, kalfa.

İtdi bennāsi binā'sın üstüvār
Eyleye üstādına rahmet Ĥudā

benüm āh u efgānum:

1. **benüm āh u efgānum:**-(u)m

Tarih 32

Mısra: **6**

Benim ah ve feryadım.

Neyledüñ ey çarħ-ı zālim neyledüñ
Çıkdı evce āh u efgānum benüm

benüm başumda:

1. **benüm başumda:**-(u)m, -da

Gazel 42

Mısra: **8**

Benim (aşığın yerine) başım.

Ser-geşte idüpdür beni ol kāküli pür-çin
Başumda benüm ol dañı bir derd-i ser oldı

benüm cānum:

1. **benüm cānum:**-(u)m

Tarih 32

Mısra: **8**

Benim canım. II sevgili, dost.

İtmedüñ şefkat bu ben dil-ḥasteye
Göz göre alduñ meded cânım benüm

benüm çeşm-i giryānum:

1. **benüm çeşm-i giryānum:-(u)m**

Tarih 32

Mısra: 2

Benim ağlayan gözlerim.

Gitdi ḥayfâ nahl-ı bostānum benüm
Kān aqıtsun çeşm-i giryānum benüm

benüm giryemi:

1. **benüm giryemi:-m, -i**

Gazel 42

Mısra: 15

Benim (aşık) gözyaşım.

Gördükde benüm giryemi ḥandān olur ağyār
Ağlañ beni kim ḥālūme itler güler oldu

benüm ḡonca-i ḡalbüm:

1. **benüm ḡonca-i ḡalbüm:-(ü)m**

Gazel 22

Mısra: 2

Benim gönül goncam.

Ey saçı sünbül reyāḥīn-ḥaṭṭ u hem ruḥsārı gül
Ḡonca-i ḡalbüm benüm açılmadı sen bārı gül

benüm ḡülşen-i ‘ömrüm:

1. **benüm ḡülşen-i ‘ömrüm:-(ü)m**

Gazel 1

Mısra: 9

Benim hayatımın gül bahçesi (gençlik dönemi).

Ey Türābī ḡülşen-i ‘ömrüm benüm oldu ḥarāb
Bāḡumuz oldu ḥarāb uçdı yuvadan ‘andelīb

benüm nahl-ı bostānum:

1. **benüm nahl-ı bostānum:**

Tarih 32

Mısra: 1

Benim bahçemin hurma ağacı, benim bahçemi süsleyen ağaç II Bostan Çelebi kastedilmiştir, Sicill-i Osmanî’de bu isimde bir mevlevî şeyhi geçiyorsa da gösterilen vefat tarihi (1016/1607-1608) uymuyor. (a.g.e. c.2, s.375).

Gitdi ḥayfâ nahl-ı bostānum benüm
Kān aqıtsun çeşm-i giryānum benüm

benüm ol māhum:

1. **benüm ol māhum:-(u)m**

Müseddes 7

Mısra: 21

Benim o ayım, benim o sevgilim.

Dökdi seyyāre-i eşküm benüm ol māhum ḥayf
Tutdı seyl-āb-ı belā şimdi güzergāhum ḥayf

benüm şāhum:

1. **benüm şāhum:-(u)m**

Müseddes 12

Mısra: 1

Benim padişahım, benim sultanım.

Devr-i ḥüsünüde benüm şāhum gedā incinmesün
Dil-nüvāz ol ‘āşık-ı miḥnet-sezā incinmesün

benüm serv-i ser-efrāzum:

1. **benüm serv-i ser-efrāzum:-(u)m**

Müseddes 12

Mısra: 26

Benim uzun boylu güzel sevgilim.

Sāyeveş üftādeñi çalma yire ey serv-ḡad
İtme serkeşlük benüm serv-i ser-efrāzum meded

benüm sultānum:

1. **benüm sultānum:-(u)m**

Tarih 56

Mısra: 7

Benim sultanım II Dilaver Paşa kastedilmiştir.

Amān virme benüm sultānum al zālimlerün başın
Bu gün Baḡdāda ‘adl u dād ile pāşā-yı serversin

2. **benüm sultānum:-(u)m**

Tarih 115

Mısra: 1

Benim sultanım II Mehmed Paşa kastedilmiştir.

İtdüñ iḥyā Ulukışlayı benüm sultānum
Tārz-ı nev özge ribāṭ eyledüñ anda inşā

benüm verd-i bostānum:

1. **benüm verd-i bostānum:-(u)m**

Tarih 32

Mısra: 10

Benim bahçemin gülü II Bostan Çelebi kastedilmiştir.

Ey Türābī didi ḥātif tāriḥi
Āḥ soldı verd-i Bostānum benüm

benüm yıkkı gönüm:

1. **benüm yıkkı gönüm:-(ü)m**

Tarih 79

Mısra: **11**

Benim perişan, yıkkı gönüm.

Yıkkı gönüm benüm dünyâda âbâd olmadı gitdi
Yine var ise ol eyler dil-i vîrânımı termim

benümle:

1. **benümle:-le**

Müseddes 5

Mısra: **25**

Ben birinci teklik şahıs zamiri. II aşık.

El-vedâ' itdi benümle gidüp ol rûh-ı revân
Bile anuñla revân oldu dirîğâ dil ü cân

beñze:

1. **beñzer:-r**

Tarih 151

Mısra: **4**

Benzemek, andırmak.

Mihr ü mâh-ı 'ulemâsın sen efendi el-ân
Çevre yanuñda senüñ encüme beñzer sâyir

beñzed-:

1. **beñzedüp:-üp**

Müseddes 10

Mısra: **10**

*... gibi yapmak, iki şey arasında benzerlik
oluşturmak.*

Miyânüñ yâd idüp müdur diyü çok kıl ü kâl itdüm
Hilâle ebruvânüñ beñzedüp yañlış hayâl itdüm

berâber:

1. **berâber:**

Gazel 38

Mısra: **3**

Birlikte, beraber.

Görmez bizi çün ol meh sekbânyla berâber
Yanında ol emîrûñ yâ kıdr u câhumuz ne

berât:

1. **berât:**

Gazel 39

Mısra: **4**

Ferman, buyruk.

Hağ geldi gitmez ol şeh-i hüsnüñ leñâfeti
İklîm-i hüsnî virdiler aña berât ile

berây-ı şühedâ:

1. **berây-ı şühedâ:**

Tarih 118

Mısra: **4**

Şehitler için.

Çeşmeler her yaña saqqâ olup eyler feryâd
Akıdup gözyaşını tırma berây-ı şühedâ

berbâd eylegil:

1. **berbâd eylegil:-gil**

Tarih 83

Mısra: **4**

1. Harap etmek. 2. Telef ve helak etmek.

Himmet-i merdân ile tahtını berbâd eylegil
Darb u harbuñdan 'Acem şâhı kaçarsa gam degül

ber-dâr idüp:

1. **ber-dâr idüp:-üp**

Tarih 156

Mısra: **32**

Asmak, idam etmek, öldürmek.

Evvelâ başladı Anañlıdan
Eşkiyâ'sın anuñ idüp ber-dâr

be-reh:

1. **be-reh:**

Tarih 18

Mısra: **4**

Yolda, yol ile, yol için.

Burnı kırıldı anuñ te'sir idüp du'âmuz
Kılmadı hamd be-reh hâcılarını o târâc

berf:

1. **berf:**

Müseddes 2

Mısra: **28**

Kar II kış.

Ey Türâbî çekilüp naqd-ı hayâtıña resîd
Berf ile dâmen-i şahrâ gibi riş oldu sefid

berf şuyına:

1. **berf şuyına:-(y)t, -n, -a**

Tarih 117

Mısra: **4**

Kar suyu.

Açar pâyına cezb idüp dem-â-dem
Şuyına reşk idüp tağlardağı berf

berg-i kâhın:

1. **berg-i kâhın:**-ı, -n

Tarih 78

Mısra: 6

Saman çöpü. İl değersiz.

Berg-i kâhın alamaz kimse meger bād-ı nesīm
Devr-i ‘adlinde dilâ ħarmen-i fellâĥa varup

berg-i vücūduñı:

1. **berg-i vücūduñı:**-(u)ñ, -ı

Müseddes 2

Mısra: 10

Vücut yaprağı, varlık yaprağı.

Rüy-i zerdūñ şararup döndi za‘ferāna hemān
Eyledi bād-ı fenā berg-i vücūduñı ħazān

ber-hürdār:

1. **ber-hürdār:**

Tarih 128

Mısra: 4

Muradına ermek.

Murādın Ĥaĥ Te‘ālā şaklaya ħavf u ħaĥarlardan
Nihāl-i ħaddi ber-hürdār olup ħaĥ‘ eyledi pāye

ber-hürdār ola:

1. **ber-hürdār ola:**-a

Tarih 28

Mısra: 6

Kelime Tipi: Kalıp İfade

Mesut olmak, muradına ermek.

Ĥaĥ Te‘ālā özini dāyim ide
Bāğ-ı ‘ālemde ola ber-hürdār

berī olup:

1. **berī olup:**-up

Tarih 125

Mısra: 4

Kurtulmak, temizlenmek.

Ehl-i ‘irfāna şafā-baĥş ol efendi her nefes
Her küdüretten berī olup şafā semtinde ol

ber-kā‘ide:

1. **ber-kā‘ide:**-e

Tarih 163

Mısra: 2

Usule, kurallara uygun olarak.

‘Azm idüp ‘Osmān Efendi āmede
Māl-ı defterdārı ol ber-kā‘ide

ber-ħarār itsün:

1. **ber-ħarār itsün:**-sün

Tarih 20

Mısra: 14

Devamlı etsin, daim olsun.

Ĥaĥ Te‘ālā eylesün günden güne ‘ömrüñ ziyād
Dāyimā itsün serīr-i devlet üzre ber-ħarār

ber-kende:

1. **ber-kende:**

Gazel 2

Mısra: 12

Sökülüp atılmış, koparılmış.

Ĥasūdān-rā ne-büdeş dīde Ĥaĥ-bīn
Çünān çeşm-i bedī‘ ber-kende bāşed

ber-murād:

1. **ber-murād:**

Tarih 62

Mısra: 5

Arzusuna kavuşturmak, dileğine eriştirmek.

Ber-murād idüp Ĥudā ‘ömrini efzün eylesün
Añdurup erbāb-ı ħayruñ rühını şād eyledi

ber-murād it:

1. **ber-murād it:**

Tarih 154

Mısra: 7

İsteğine kavuşturmak, muradına erdirmek.

Felekden yüce kıl yā Rab anuñ iklīl-i ser-tācın
Olupdur şadr-ı a‘zam ber-murād it iki ‘ālemde

ber-murād itdi:

1. **ber-murād itdi:**-di

Tarih 207

Mısra: 1

İsteğine kavuşturmak, muradına erdirmek.

Ber-murād itdi Ĥudā ‘izzet ile sulţānum
Nola vīrāne-i Yūnānı iderseñ ihyā

ber-murād olmadı:

1. **ber-murād olmadı:-ma, -dı**

Tarih 85

Mısra: 2

Muradına ermek, isteğine kavuşmak.

Terk-i dünyā-yı denī eyledi Hāmid Çelebi
Ber-murād olmadı bu mülk-i fenādan hayfā

ber-murād olsun:

1. **ber-murād olsun:-sun**

Tarih 109

Mısra: 21

Muradına ermek, isteğine kavuşmak.

Dāyimā olsun serīr-i devlet üzre ber-murād
Ceyş-i a 'dānuñ Murād Pāşā olupdur şaf-deri

2. **ber-murād olsun:-sun**

Tarih 111

Mısra: 6

Muradına ermek, isteğine kavuşmak.

Yāveridür kutb-ı aqtāb-ı felek ol serverün
Ceyş-i a 'dāyı kırup olsun hemīşe ber-murād

3. **ber-murād olsun:-sun**

Tarih 194

Mısra: 3

Muradına ermek, isteğine kavuşmak.

İki 'ālemde ber-murād olsun
Hāzret-i Muştafā olup senedi

bernā vü pīr:

1. **bernā vü pīr:**

Tarih 73

Mısra: 14

Genç ve ihtiyar (herkes).

Güş idince eşkiyā'nuñ böyle yaman olduğın
Her vilāyetde du 'ālar itdiler bernā vü pīr

berr olup:

1. **berr olup:-up**

Tarih 169

Mısra: 6

Toprak olmak II ölmek.

Ābsuz bir āsiyāba döndi bu dehr-i hārāb
Şoldı hayfā berr olup baħr-ı 'ulūm-ı bī-'aded

berre-i gūsfend:

1. **berre-i gūsfend:**

Kıt'a 9

Mısra: 2

Koyunun kuzusu.

Pür olup hāne-i se 'ādetüñüz
Berre-i gūsfend ile cānā

ber-ıaraf oldı:

1. **ber-ıaraf oldı:-dı**

Tarih 211

Mısra: 9

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Ortadan kalkmak, bir yana atılmak.

Eşkiyā' vü keferre ber-ıaraf oldı bu gün
Tarafeynüñ olalı 'adlı ile sālāri hāsen

berü:

1. **berü:**

Nazm 2

Mısra: 10

Bu tarafa, bu yana, buraya, beriye.

Şükrüli'llāh kim dilā gitdi 'adū-yı evliyā
Tekyeye gelsün berü mihmān mihmān üstine

2. **berü:**

Tarih 109

Mısra: 31

-den bu yana.

Devr-i Ādemden berü olmuş degüldür bu kıtāl
Tu'me-i şemşir-i tiz oldı 'adūnuñ leşkeri

bes:

1. **bes:**

Tarih 173

Mısra: 8

Artık, bundan sonra.

Didi hātif Türābī tārīhin
Oldı Şun'ı Efendi müftü bes

2. **besdür:-dür**

Gazel 38

Mısra: 7

Yeter, yetişir, tamam, kâfi 2. Çok.

Eşkümlerü rüy-ı zerdüm da 'vā-yı 'aşka besdür
Raħm itmedi efendim yā bu güvāhumuz ne

3. **bes:**

Kıt'a 2

Mısra: 3

Yeter, yetişir, tamam, kâfi 2. Çok.

Bes dūrūr anlara Anṭalyānuñ
Şınhıyārı ile sarı havucı

beter oldı:

1. **beter oldı:-dı**

Gazel 42

Mısra: 4

Çok daha beter, çok daha kötü olmak.

‘Aşkuñla sentüñ bendeñi ta ‘yīb iden ey dōst
Gördi yüzüñi ol dañı benden beter oldı

bevāz sīnesini:

1. **bevāz sīnesini:-(s)i, -n, -i**

Kıt'a 5

Mısra: 45

Beyaz sine, beyaz göğsü.

Ṭa'n ider mi nuḳre-i ḥāme bevāz sīnesini
Mīḥcınıñ dīvānı var mı mest ḥayrānı nice

bevāz-ı ḥüsnüñ:

1. **bevāz-ı ḥüsnüñ:-(ü)ñ**

Gazel 7

Mısra: 7

Güzelliğın temize çekilmiş şekli.

Bevāz-ı ḥüsnüñ itmek ğayra nisbet
Hele ben bildüğüm yüz ḳaresidür

beydaḳ-ı ḥālin:

1. **beydaḳ-ı ḥālin:-i, -n**

Gazel 11

Mısra: 7

*Sevgilinin yanağının beninin piyade taşı,
piyonu.*

Ruḥları üzre beydaḳ-ı ḥālin
Kim görürse yolında cān oynar

bezm:

1. **bezm:-e**

Kıt'a 5

Mısra: 14

Eğlence meclisi.

Kāse-bāzāsā ḳaranfil ḳurdu mı bāğa bisāt
Bezme rağbet itdiler mi ehl-i ‘irfānı nice

bezm-i ‘ālemde:

1. **bezm-i ‘ālemde:-de**

Tarih 106

Mısra: 5

Ālem meclisi II dünya.

Bezm-i ‘ālemde ide şevḳ ile o ‘İş-i müdām
Her perī-çehre anuñ meclisine sākī ola

bezm-i ğamda:

1. **bezm-i ğamda:-da**

Nazm 6

Mısra: 1

Gam, keder meclisi.

Bezm-i ğamda firḳatüñle kārüm efgān oldı gel
Ḥasret-i la‘lūñle her dem içdüğüm ḳan oldı gel

bezm-i ‘işe:

1. **bezm-i ‘işe:-e**

Tarih 93

Mısra: 9

Eğlence meclisi.

Haḳ budur ki bezm-i ‘işe Ḥusrev-i devrān idi
Olmış idi rezmgāha Rüstem-i şāḥib-ḳırān

bezm-i ‘işüñ zevki:

1. **bezm-i ‘işüñ zevki:-i**

Müfret 5

Mısra: 2

*Eğlence meclisinin zevki, eğlence meclisinin
neşesi.*

Vaşl-ı dilber hoş şafā idi firāḳı olmasa
Bezm-i ‘işüñ zevki olur mıydı sākī olmasa

bezm-i şafāda:

1. **bezm-i şafāda:-da**

Tarih 26

Mısra: 2

Eğlence meclisi.

O re‘īs-i ‘ulemā Bākī idüp ‘azm-i beḳā
Ḥür u ğılmānı varup bezm-i şafāda ḳoçdı

bī-bāk:

1. **bī-bāk:**

Gazel 26

Mısra: 1

Korkusuz, çekinmeyen, sakınmayan.

Ḥara yüz virmekde sen bī-bāk imişsin bilmedüm
Gül şanurdum ben seni ḥāşāk imişsin bilmedüm

2. **bī-bāk:**

Tarih 59

Mısra: 1
Korkusuz, çekinmeyen, sakınmayan.

Oldı müftî-i zamân Es'ad Efendi bî-bâk
Demidür 'arşa-i fetvâda olursa çâlâk

3. bî-bâk:

Tarih 59
Mısra: 12
Korkusuz, çekinmeyen, sakınmayan.

Didi biñ şevk u du'âlarla Tûrâbî târîh
Oldı müftî-i zamân Es'ad Efendim bî-bâk

bî-behâne:

1. bî-behâne:

Tarih 197
Mısra: 4
Bahanesiz, sebepsiz.

Olup her güşesi bir cāy-ı dil-keş
Küşâde menzil oldı bî-behâne

bî-çâre kalmış:

1. bî-çâre kalmış:-miş

Tarih 75
Mısra: 6
Zayıf ve çaresiz kalmak.

Zâlimlerüñ elinden pâ-mâl olup re'âyâ
Bî-çâre kalmış iken yine mecâli geldi

bî-edeb câhiller:

1. bî-edeb câhiller:-ler

Gazel 1
Mısra: 8
Edepsiz cahil, Edepsiz bilgisizler.

Her denî-tab'uñ yanında yok sözüme i'tibâr
Bî-edeb câhiller oldılar baña şimdi edîb

bî-fer:

1. bî-fer:

Nazm 2
Mısra: 26
Güçsüz, kuvvetsiz.

Cümle ocağ beglerinüñ ocağın söyündürtüp
Kıldı bî-fer anları hırmân hırmân üstine

bîgâne:

1. bîgâneyi:-yi

Gazel 20
Mısra: 9

1. *Yabancı, âşinâ olmayan.* 2. *Kayıtsız, ilgisiz, alâkasız, lâkayt.*

Bu şî'r-i âbdârı bilmeyen bîgâneyi añma
Dem-â-dem bañr-ı nazma âşinâmuzdan haber virgil

bî-gümân:

1. bî-gümân:

Tarih 25
Mısra: 8
Şüphesiz.

Böyle bir 'âlî-vücûdı neyledüñ ey dehr-i dün
Pâyimâl idüp harâb itdüñ cihânı bî-gümân

bî-had:

1. bî-haddur:-dür

Kıt'a 5
Mısra: 73
Sayısız, sınırsız, hesapsız, pek çok.

'Add olunmaz şöyle bî-haddur cüvânân hemân
Gayrısın yâd itme illâ ibn-i Rehyânı nice

bi-hamdillâh:

1. bi-hamdillâh:

Tarih 190
Mısra: 5
Allah'a şükür olsun, Allah'ın yardımıyla.

Bi-hamdillâh zühür itdi du'âmuz eyleyüp te'sîr
Geçüp şadr-ı Resüle râyet-i dîni ider kâ'im

2. bi-hamdillâh:

Tarih 199
Mısra: 5
Allah'a şükür olsun, Allah'ın yardımıyla.

Bi-hamdillâh şafâmuz var Vişâlî 'ıydına irdük
Yolında güşend-i dil demidür olsa kurbânı

bi-hamdi'llâh:

1. bi-hamdi'llâh:

Tarih 40
Mısra: 29
Allah'a şükür olsun, Allah'ın yardımıyla.

Bi-hamdi'llâh şadâkatla du'âmuz eyleyüp te'sîr
Müşerref eyledi geldi yine erbâb-ı merdânı

2. bi-hamdi'llâh:

Tarih 102
Mısra: 6
Allah'a şükür olsun, Allah'ın yardımıyla.

Keser da'vāyī ṭab'-ı tīz ile ol hem-çünān şemşīr
Olup kâḍī bi-ḥamdi'llāh hele bir fāzıl u 'ālim

3. bi-ḥamdi'llāh:

Tarih 127

Mısra: 10

Allah'a şükür olsun, Allah'ın yardımıyla.

Ma'ārif 'ilm ile geldi revācın bulduğı demler
Bi-ḥamdi'llāh olur rağbet bu gün erbāb-ı 'irfāna

bi-ḥamdi'llāh:

1. bi-ḥamdi'llāh:

Tarih 124

Mısra: 1

Allah'a şükür olsun, Allah'ın yardımıyla.

Olup kâḍī Ereğli maşbını fazl ile çaldı
Bi-ḥamdi'llāh Meḥemmed Şāh Efendi 'adl ile
geldi

2. bi-ḥamdi'llāh:

Tarih 138

Mısra: 1

Allah'a şükür olsun, Allah'ın yardımıyla.

Bi-ḥamdi'llāh efendüm Müftī-zāde
Bu gün 'ilmiyle oldu ḥākīm-i Şām

3. bi-ḥamdi'llāh:

Tarih 182

Mısra: 8

Allah'a şükür olsun, Allah'ın yardımıyla.

O cāy-ı dil-güşā ey dil pür olmışdı fesād ile
Bi-ḥamdi'llāh gelüp ol dāfi'-i sırr-ı keşif oldu

biḥār-ı eşküñüñ tuğyanını:

1. biḥār-ı eşküñüñ tuğyanını:-i, -n, -ı

Gazel 23

Mısra: 2

Gözyaşı denizinin taşkınlığı.

Dimezler saña giryeñ ol büt-i peymān-güsilden bil
Biḥār-ı eşküñüñ tuğyanını fehm eyle dilden bil

biḥāruñ gözinden:

1. biḥāruñ gözinden:-i, -n, -den

Tarih 40

Mısra: 24

Denizlerin içi.

Şadefden güş idüp evşāf-ı la'l ü dür-i dendānın
Biḥāruñ reşk idüp çıktığı gözinden dürr ü mercānı

bī-hīn:

1. bī-hīn:

Müseddes 5

Mısra: 9

*Zamansız, vakitsiz, aniden, beklenmedik bir
zamanda.*

Şimdi göz yumdı fenādan çeküp el ol bī-hīn
Derd-i firḫatle nola eyler isem āh u enīn

bī-idrāk:

1. bī-idrāk:

Gazel 26

Mısra: 8

Anlayışsız.

'Āşık-ı dīdār olandan muğlimi fark itmedüñ
Dil-rübālar içre bī-idrāk imişsin bilmedüm

bī-'illet:

1. bī-'illet:

Tarih 102

Mısra: 8

Hastaliksız, sağlam kişi.

Meger kim himmet oldu Ḥazret-i Monlā-yı
Rūmīdür
Bize gönderdi bī-'illet bu gün bir server-i sālim

bī-kīl ü kāl:

1. bī-kīl ü kāl:

Müseddes 4

Mısra: 27

Lafsız, sözsüz.

Eşkiyā' ḥaylini def' itdi gelüp bī-kīl ü kāl
Devr-i 'adlinde re'āyā oldılar āsūde-ḥāl

bil-:

1. bildüğüm:-düg, -(ü)m

Gazel 7

Mısra: 8

Anlamak, farkına varmak, bilebilmek.

Beyāz-ı ḥüsñüñ itmek ḡayra nisbet
Hele ben bildüğüm yüz ḳaresidür

2. bildük:-dü, -k

Gazel 12

Mısra: 10

Anlamak, farkına varmak, bilebilmek.

Gördükde Türābī kuluñı eyledüñ iğmāz
Bildük şanemā 'āşık-ı nālāna bakılmaz

3. **bilmezem:-mez, -(e)m**

Gazel 15

Mısra: 6

Anlamak, farkına varmak, bilebilmek.

Kür mu noldı Haleb Beglerbegisi hey dirîğ
Böyle bir zulm-ı şarhî bilmezem yoklar mı yok

4. **bil:**

Gazel 23

Mısra: 1

Anlamak, kavramak, idrak etmek.

Dimezler saña giryeñ ol büt-i peymân-güsilden bil
Biğâr-ı eşküñüñ tuğyanımı fehm eyle dilden bil

5. **bil:**

Gazel 23

Mısra: 2

Anlamak, kavramak, idrak etmek.

Dimezler saña giryeñ ol büt-i peymân-güsilden bil
Biğâr-ı eşküñüñ tuğyanımı fehm eyle dilden bil

bil:

1. **bilürin:-(ü)r, -in**

Gazel 33

Mısra: 1

İdrak etmek, kavramak.

Meylin ağıyâra ben anuñ revişinden bilürin
Varduğın gayra o servüñ gelişinden bilürin

2. **bilürin:-(ü)r, -in**

Gazel 33

Mısra: 2

İdrak etmek, kavramak.

Meylin ağıyâra ben anuñ revişinden bilürin
Varduğın gayra o servüñ gelişinden bilürin

3. **bilürin:-(ü)r, -in**

Gazel 33

Mısra: 4

İdrak etmek, kavramak.

‘Āşikuñ murğ-ı dilin kapmağa fırsat gözedür
Çeşm-i şeh-bâzin anuñ ben bakışından bilürin

4. **bilürin:-(ü)r, -in**

Gazel 33

Mısra: 6

İdrak etmek, kavramak.

Sû’-i vaz’ından o mâhuñ yâ kaşından bilürin
Bizden oğ gibi kaçup hâtırı toğrılmadıñın

5. **bilürin:-(ü)r, -in**

Gazel 33

Mısra: 8

İdrak etmek, kavramak.

Beni gördükde kaçın çîn ider ol serv-i hürâm
Meyli yok baña selâmum alışından bilürin

6. **bilürin:-(ü)r, -in**

Gazel 33

Mısra: 10

İdrak etmek, kavramak.

Yok zamîrinde vefâ resmi Tûrâbî yâruñ
Fikri deryâsına turma talışından bilürin

7. **bil:**

Tarih 79

Mısra: 6

İdrak etmek, kavramak.

Velî-siretdür olmasun vilâyetden ebed hâlî
Ne işlerse anı bil cânib-i Hâğdan olur ta’lîm

8. **bilindi:-(i)n, -di**

Tarih 89

Mısra: 7

İdrak etmek, kavramak.

Devr-i ‘adlinde bilindi hele kâdr-i ‘ulemâ
Şadr-ı devletde varup mesken ide bula devâm

9. **bilin:-en**

Tarih 141

Mısra: 5

İdrak etmek, kavramak.

Bu kemâlât u se‘âdetle bilen kâdrin anuñ
Karaman iline virmezse nola yek müyin

10. **bilürler:-(ü)r, -ler**

Tarih 181

Mısra: 4

İdrak etmek, kavramak.

Bu deñlü ‘ilm ü fazlıyla kim ola sevmeye anı
Bilürler kâdrin anuñ halk-ı ‘âlem hep zarîf oldı

11. **bilürler:-(ü)r, -ler**

Tarih 182

Mısra: 6

İdrak etmek, kavramak.

Şeref virdi Haleb şehrine ‘ilm ü fazl ile şimdi
Bilürler kâdrin anuñ halk-ı ‘âlem hep zarîf oldı

12. **bilidi:-di**

Tarih 186

Mısra: 2

İdrak etmek, kavramak.

İbn-i Taşköpri meded cısr-i fenâdan geçdi
Gitdi meyl eylemedi bildi bu 'âlem fânî

13. **bilindi:**-(i)n, -di

Tarih 206

Mısra: 6

Bilinmek, ortaya çıkmak.

Ma'rifet buldı revâcın yine devrinde anuñ
Hamduli'llâh ki bilindi yine qadr-ı 'ulemâ

14. **bilsek:**-se, -k

Gazel 38

Mısra: 2

Anlamak, kavramak, idrak etmek.

Derd-i derûna had yok bu âh u vâhumuz ne
Ol şâha 'arz olunmaz bilsek günâhumuz ne

15. **bilmezüz:**-mez, -üz

Müseddes 1

Mısra: 28

Anlamak, kavramak, idrak etmek.

Zulm-i zâlimler ile oldı vilâyet pâmâl
Ey Tûrâbî nic'olup bilmezüz âhîr ahvâl

16. **bilmezler:**-mez, -ler

Tarih 156

Mısra: 8

Anlamak, kavramak, idrak etmek.

Oldı ser-geşte halk-ı 'âlem hep
Bilmezler ne yirde ide qarâr

17. **bildürdi:**-dür, -di

Müseddes 8

Mısra: 13

Bildirmek.

Sırr-ı levlâk ile Haq bildürdi qadr u câhuñı
Hamduli'llâh kim ziyâret eyledüm dergâhuñı

18. **bilmese:**-me, -se

Gazel 14

Mısra: 11

Bir şey hakkında bilgisi, malumatı olmak, o şeyi öğrenmiş bulunmak.

Ey Tûrâbî derd-i 'aşkı bilmese bārî hele
Ol tabîb-i cân niçün kılmaz bizüm dermânumuz

19. **bil:**

Gazel 23

Mısra: 4

Anlamak, farkına varmak.

İrag olma dilersen zevki var 'aşk-ı İlâhîden
Şafâ-yı hâtırî ey dil mey-i bî-gıışş u gıldan bil

20. **bil:**

Gazel 23

Mısra: 6

Anlamak, farkına varmak.

Zemîn-i şüredür kalb-i 'adû mihr-i giyâ bitmez
Çemenzâruñ tarâvet bağladuğın âb u gıldan bil

21. **bil:**

Gazel 23

Mısra: 8

Anlamak, farkına varmak.

Dehân u zülfini yâd eyleyüp çok kıl ü kâl itme
Tuy esrâr-ı miyânından biraz sen de bu kıldan bil

22. **bil:**

Gazel 23

Mısra: 10

Anlamak, farkına varmak.

Tûrâbî bād-ı âhumdur ser-efrâz eyleyen qaddin
O servûñ i 'tidâlin sen hevâ-yı mu'tedilden bil

23. **bilmem:**-me, -m

Müseddes 10

Mısra: 14

(sonucu) bilmemek, tahmin edememek.

Hevâ-yı kâkülünle bendeñi âşufte-hâl itdün
Ruhuñ şevkiyle alduñ gönümi bilmem ne âl itdün

24. **bilür:**-(ü)r

Gazel 18

Mısra: 2

(Kıymetini) bilmek, anlamak, idrak etmek.

İrişdür ey şabâ dürr-i kelâmum güşına yâruñ
Bilür dürrî olanlar qadrini nazm-ı dürer-bâruñ

25. **bilür:**-(ü)r

Gazel 19

Mısra: 4

(Kıymetini) bilmek, anlamak, idrak etmek.

Alışduq firqate vaşluña ey meh tâb u tākāt yok
Mezāk ehli bilür fark eyleye vaşl ile hicrânüñ

bile:

1. **bile:**

Müseddes 5

Mısra: 26

1. Dahi, de. 2. birlikte, beraber 3. Üstelik, de bağlacı.

El-vedā' itdi benümle gidüp ol rûh-ı revân
Bile anuñla revân oldı dirîğâ dil ü cân

bilene:

1. **bilene:-e**

Müseddes 14

Mısra: 7

İdrak eden, anlayan.

Zahm-ı şemşir-i gamuñ cāna şafādur bilene
Ey perî hâk-i derûñ kuhl-i cilâ' dur bilene

2. **bilene:-e**

Müseddes 14

Mısra: 8

İdrak eden, anlayan.

Zahm-ı şemşir-i gamuñ cāna şafādur bilene
Ey perî hâk-i derûñ kuhl-i cilâ' dur bilene

3. **bilene:-e**

Müseddes 14

Mısra: 9

İdrak eden, anlayan.

Göz ucıyla nazaruñ 'ayn-ı vefādur bilene
Eşer-i tîr-i müjeñ derde devādur bilene

4. **bilene:-e**

Müseddes 14

Mısra: 10

İdrak eden, anlayan.

Göz ucıyla nazaruñ 'ayn-ı vefādur bilene
Eşer-i tîr-i müjeñ derde devādur bilene

billâh:

1. **billâh:**

Gazel 20

Mısra: 20

Allah için.

Nice billâh o cāy-ı cān-fezāmuzdan haber virgil
Geçer mi cum'a gün Tophâneye alay ile yārân

bilme:

1. **bilmeyüp:-(y)üp**

Gazel 5

Mısra: 8

Bilmemek II haberdar olmamak.

Yatdı herkes mest olup meclisde kaldum ben çü
şem'
Süziş-i 'aşkum dirîğâ bilmeyüp yārân uyur

2. **bilmedüm:-dü, -m**

Gazel 25

Mısra: 1

Bilmemek II anlamamak.

Ey dirîğâ ol gül-i bî-hâr kıdrin bilmedüm
Küyünî terk eyledüm gülzâr kıdrin bilmedüm

3. **bilmedüm:-dü, -m**

Gazel 25

Mısra: 2

Bilmemek II anlamamak.

Ey dirîğâ ol gül-i bî-hâr kıdrin bilmedüm
Küyünî terk eyledüm gülzâr kıdrin bilmedüm

4. **bilmedüm:-dü, -m**

Gazel 25

Mısra: 4

Bilmemek II anlamamak.

Vuşlat-ı dilber ki dirler rû'yet-i cānân imiş
Düşmeyicek hıcre vaşl-ı yâr kıdrin bilmedüm

5. **bilmedüm:-dü, -m**

Gazel 25

Mısra: 6

Bilmemek II anlamamak.

Qaldı çeşmümde hayâl-i tāk-ı ebrü-yı nigâr
Dîdeden dūr olmadan dildâr kıdrin bilmedüm

6. **bilmedüm:-dü, -m**

Gazel 25

Mısra: 8

Bilmemek II anlamamak.

Cüy-ı eşk-āsâ dirîğ oldum nazardan ben irag
Âh kim ol devlet-i dîdâr kıdrin bilmedüm

7. **bilmedüm:-dü, -m**

Gazel 25

Mısra: 10

Bilmemek II anlamamak.

'İşumı telh eyledüm zehr-i firâkı nüş idüp
Ey Tûrâbî ol şeker-güftâr kıdrin bilmedüm

8. **bilmedüm:-dü, -m**

Gazel 26

Mısra: 1

Bilmemek II anlamamak.

Hara yüz virmekte sen bî-bâk imişsin bilmedüm
Gül şanurdum ben seni hâşâk imişsin bilmedüm

9. **bilmedüm:-dü, -m**

Gazel 26

Mısra: 2
Bilmemek II anlamamak.

Hara yüz virmekte sen bî-bâk imişsin bilmedüm
Gül şanurdum ben seni hâşâk imişsin bilmedüm

10. **bilmedüm**:-dü, -m
Gazel 26
Mısra: 4
Bilmemek II anlamamak.

Cilf-i nâ-pâki bulırsın kâdese kendün gibi
Pâk-bâza meyli yok nâ-pâk imişsin bilmedüm

11. **bilmedüm**:-dü, -m
Gazel 26
Mısra: 6
Bilmemek II anlamamak.

Bir bili pek kürzi bulsañ fevrî istibdâl idüp
Zâr şatarsın ‘âşıkâ derdnâk imişsin bilmedüm

12. **bilmedüm**:-dü, -m
Gazel 26
Mısra: 8
Bilmemek II anlamamak.

‘Âşık-ı dîdâr olandan muğlimi fark itmedün
Dil-rübâlar içre bî-idrâk imişsin bilmedüm

13. **bilmedüm**:-dü, -m
Gazel 26
Mısra: 10
Bilmemek II anlamamak.

Kanda bir kün-dâde var ise tevâzu ‘ eyleyüp
Her denî-‘tab ‘uñ yolında hâk imişsin bilmedüm

14. **bilmedüm**:-dü, -m
Gazel 26
Mısra: 12
Bilmemek II anlamamak.

Fenn-i istibdâl ile tağıtdılar mâ-ba ‘düñi
‘Âr u nâmüsuñ gibi şad-çâk imişsin bilmedüm

15. **bilmedüm**:-dü, -m
Gazel 26
Mısra: 14
Bilmemek II anlamamak.

Bu Tûrâbîden kaçarsın meyl-i ağıyâr eyleyüp
Tâlib-i hâr râğib-ı Etrâk imişsin bilmedüm

16. **bilmeyen**:-y, -en
Gazel 20
Mısra: 9
Bilmemek II haberdar olmamak.

Bu şi‘r-i âbdârı bilmeyen bîgâneyi aña
Dem-â-dem baħr-ı nazma âşinâmuzdan haber
virgil

bilmezlenüp:

1. **bilmezlenüp:**
Gazel 17
Mısra: 9
*Bilmezlikten gelmek, anlamamazlıktan
gelmek.*

Nâz eyleyüp bilmezlenüp cânâ teğâfûl eyleyüp
Kimdür Tûrâbî dir iseñ maħzûn u mağbûnuñ
senüñ

bî-maħal:

1. **bî-maħal:**
Muhammes 1
Mısra: 25
Yersiz, zamansız.

Bî-maħal kapdı ciger-güşemi ‘uķâb-ı ecel

bîmâr:

1. **bîmâra**:-a
Müseddes 14
Mısra: 2
Baygın (bakan sevgili).

Dilberâ istemezem luţf u ‘atâ eylesin
Dilerem derdiñi bîmâra devâ eylesin

2. **bîmârı**:-ı
Gazel 7
Mısra: 9
Baygın (bakan sevgili).

Dilâ ol çeşmi bîmârı sever çok
Tûrâbî daħı bir bî-çâresidür

bî-mecâl itdüñ:

1. **bî-mecâl itdüñ**:-dü, -ñ
Müseddes 10
Mısra: 15
Dermansız, güçsüz bırakmak.

Ķoyup hayretde servi kâmetüñle bî-mecâl itdüñ
Benânuñ reşki ile bedr iken ayı hilâl itdüñ

bî-mecâl olmuş:

1. **bî-mecâl olmuş**:-muş
Müseddes 4
Mısra: 25
Bitkin düşmek, dermansız kalmak.

Olmış iken ey Tūrābī halk-ı ‘ālem bī-mecāl
Pāy-ı miñnetde re‘āyā kalmış iken pāy-māl

bin:

1. **biñ:**

Tarih 120
Mısra: 11
Bin, pek çok.

Ey Tūrābī didi biñ şevk ile hātif tārīḥ
Çeriye oldu sipeh-sālār Meḥemmed Pāşā

2. **biñ:**

Tarih 123
Mısra: 8
Bin, pek çok.

Bu devr-i bī-bekādan gerçi yüz biñ pehlevān
geçdi
Nazīri gelmedi dehre niçe biñ nīk-rāy oldu

3. **binse:-se**

Tarih 43
Mısra: 8
Binmek.

Ķanatlanup uçar gūyā kaçan binse kadirgaya
Şikār itmek için ey dil ‘adū-yı zāğı ol şeh-bāz

biñ çerāğı:

1. **biñ çerāğı:-ı**

Tarih 210
Mısra: 9
Bin ışık, bin kandil, çok fazla ışık, çok fazla kandil.

Her tarafta biñ çerāğı var söyünmez ḥaşre dek
Çün çerāğı Ḥazret-i Monlā-yı Rūmīdür yaqar

biñ dīde:

1. **biñ dīde:**

Tarih 199
Mısra: 7
Bin göz, çok fazla göz.

Felek biñ dīde ile nāzır oldu defterlerde
Nazīrin görmedi devr eyledi iklīm-i ‘Osmāni

biñ eşkiyā’:

1. **biñ eşkiyā’:**

Tarih 210
Mısra: 11
Bin (çok) eşkiya.

Ķarşusına tırmayup kaçdı niçe biñ eşkiyā’
Yazıcınıñ ‘askerini tu‘me-i şemşīr idüp

biñ şevk:

1. **biñ şevk:**

Tarih 79
Mısra: 13
Bin arzu, bin istek.

Didi biñ şevk ile hātif Tūrābī aña bir tārīḥ
Ḥaleb oldu şehā yine maḥām-ı emn ü İbrāhīm

2. **biñ şevk:**

Tarih 212
Mısra: 9
Bin arzu, bin istek.

Bu Tūrābī-i du‘ā-gūyı didi biñ şevk ile
Tārīḥi oldu Ḥasan Pāşā vezīr-i pādīşāḥ

biñ şevk u du‘ālarla:

1. **biñ şevk u du‘ālarla:**

Tarih 59
Mısra: 11
Bin arzu ve dualarla.

Didi biñ şevk u du‘ālarla Tūrābī tārīḥ
Oldı müftī-i zamān Es‘ad Efendim bī-bāk

biñ tokuzda:

1. **biñ tokuzda:-da**

Tarih 75
Mısra: 10
Bin dokuz.

İdüp du‘āyı her dem didüm Tūrābī tārīḥ
Tebrīze biñ tokuzda vālī-i ‘ālī geldi

biñ yaşasın:

1. **biñ yaşasın:-sın**

Tarih 40
Mısra: 33
Çok yaşa II binlerce yıl yaşa.

Cihānda biñ yaşasın Ḥazret-i Nūḥ-ı nebī mānend
Ķoparsun dem-be-dem düşmenlerüñ başına tūfāni

2. **biñ yaşasın:-sın**

Tarih 155
Mısra: 2
Uzun ömürlü olmak II Hz. Nuh gibi bin yıl yaşamak.

‘Ömri dāyım Naşūḥ Pāşānuñ
Biñ yaşasın cihānda hem-çün Nūḥ

biñ yaşına irüp:

1. biñ yaşına irüp:-üp

Tarih 160

Mısra: 1

Bin yaşına ulaşmak, uzun süre yaşamak.

Nüh Pāşā 'izz ile ya Rab irüp biñ yaşına
Kopara tūfāni her demde Celālī başına

biñ yigirmi üçde:

1. biñ yigirmi üçde:-de

Nazm 2

Mısra: 5

Bin yirmi üç yılı.

Biñ yigirmi üçde mäh-ı şavmuñ on dördinci gün
Katlina geldi anuñ fermān fermān üstine

biñ yıl:

1. biñ yıl:

Tarih 25

Mısra: 5

Bin yıl, çok uzun zaman dilimi.

Görmeye mişlin felek biñ yıl dağı devr eylese
Gelmeye dünyāya bir anuñ gibi nāzik-beyān

binā':

1. binā':

Tarih 115

Mısra: 4

1. Yapılmış, yapı. 2. Yapı yapmak.

Bundan evvel niçeler itdi binā' sını murād
Kimseye olmadı erzānī şehā böyle binā'

2. binā' sını:-(s)ı, -n, -ı

Tarih 115

Mısra: 3

1. Yapılmış, yapı. 2. Yapı yapmak.

Bundan evvel niçeler itdi binā' sını murād
Kimseye olmadı erzānī şehā böyle binā'

3. binā' sını:-(s)ı, -n

Tarih 132

Mısra: 11

Yapı, inşa edilmiş.

İtdi bennāsı binā' sını üstüvār
Eyleye üstādına rahmet Hūdā

4. binā' ya:-(y)a

Tarih 11

Mısra: 9

Bina, yapı. II Sultan Ahmed Cami.

Gel gider hırs eyleme dindi binā' ya tārīh
Cāmi'-i Sultān Ahmed bin Mehemmed Hāndur

5. binā':

Tarih 126

Mısra: 4

*1. Yapılmış, yapı. 2. Yapı yapmak. II
Sadrazam Murad Paşa'nın Validesinin türbesinin
binası kastedilmiştir.*

Murādı hāşıl ola eyledi 'aceb hayrı
Çü yapı Vālidenuñ üstine bir özge binā'

6. binā' sını:-(s)ı

Tarih 158

Mısra: 3

*Bina, yapı II Niğdeli Ahmed Paşa'nın
Niğde'ye yaptırdığı kasır kastedilmektedir.*

Cāy-ı dil-keşdür ola dāyim binā' sını üstüvār
Tāk-ı evvānına anuñ irmesün bād-ı fenā

7. binā' sını:-(s)ı, -n, -a

Tarih 195

Mısra: 2

*Yapılmış, yapı; Yapı yapmak. II Visali
Efendi'nin kahvehanesi kastedilmektedir.*

Kahve-hāneñ ey Vişālī özge tarz-ı bī-bedel
Eylemiş binā' sını ta'limi üstād-ı ezel

binā' eyledi:

1. binā' eyledi:-le, -di

Tarih 7

Mısra: 1

İnşa etmek II yapmak.

Pādişāh-ı baħr u ber bir köpri binā' eyledi
Özge hayr itdi tarīk-i hacce ābād eyledi

binā' kıldı:

1. binā' kıldı:-dı

Tarih 204

Mısra: 2

Yapmak, inşa etmek.

Dilā özge makām itdi Vişālī
Binā' kıldı bu gün bir kaçr-ı 'ālī

binā' lar yapup:

1. binā' lar yapup:-up

Tarih 118

Mısra: 2

Bina yapmak, yapılar inşa etmek.

Eyledi hayrı şafâyile vezîr-i dānā
Ulukışlada binā'lar yapup itdi ihyā

binā' -yı kal'asına:

1. **binā' -yı kal'asına:**-(s)ı, -n, -a

Tarih 111

Mısra: 10

Kale binası II Egri kalesi kastedilmiştir.

Gördi ikdāmin firār itdi kral-ı bed-fi'āl
Gerçi eylerdi binā' -yı kal'asına istinād

binā' -yı luţfuñ:

1. **binā' -yı luţfuñ:**-(u)ñ

Kıt'a 6

Mısra: 2

İyilik yapısı, güzellik binası.

İlāhī dāyimā bu şeh-r-i mezbūr
Binā' -yı luţfuñ ile ola ma'mūr

bī-neng ü nām itdüñ:

1. **bī-neng ü nām itdüñ:**-dü, -ñ

Nazm 5

Mısra: 3

*Utanmasız (diye) şöret etmek, hayasız
(diye) adını duyurmak.*

'Äleme rüsvā idüp bī-neng ü nām itdüñ beni
Gel piyāle gel yetiş mest-i müdām itdüñ beni

bir:

1. **bir:**

Tarih 7

Mısra: 3

*Herhangi bir varlığı belirsiz olarak gösteren
sayı.*

Bir memerr-i nāsdur ibn-i sebīl eyler du'ā
Rūh-ı pākin añdurup ecdādmuñ şād eyledi

2. **bir:**

Tarih 7

Mısra: 6

Bir, belgisiz sıfat.

Yapdılar kurb-ı Ereğliye bir 'ālī kañtara
Kimse mişlin görmedi bir tarh-ı Şeddād eyledi

3. **bir:**

Tarih 25

Mısra: 6

Bir, belgisiz sıfat.

Görmeye mişlin felek biñ yıl dañı devr eylese
Gelmeye dünyāya bir anuñ gibi nāzik-beyān

4. **bir:**

Tarih 56

Mısra: 9

Bir, belgisiz sıfat.

Türābī bende-i dā'ī didi şevk ile bir tārīh
Çekil mülk-i 'Irāka vālī-i 'ādil Dilāversin

5. **bir:**

Tarih 64

Mısra: 4

Bir, belgisiz sıfat.

Her ne yirde ki kadem başduñ olur cāy-ı ferah
Gelmedi 'äleme bir sence vezîr-i dānā

6. **bir:**

Tarih 71

Mısra: 10

Bir, belgisiz sıfat.

Eşkiyā' haylin kırup çün eyledi zīr ü zeber
Gelmeye dünyāya bir anuñ gibi şāhib-kırān

7. **bir:**

Tarih 71

Mısra: 11

Bir, belgisiz sıfat.

Aña el virdi yine bir nev-civānuñ vuşlatı
Mālik-i genc oldı şan kim Eşkiyā' dan aldı cān

8. **bir:**

Tarih 72

Mısra: 1

Bir, belgisiz sıfat.

Bir seher irişdi bir peyk-i beşāret nā-gehān
Bir haber virdi ki oldı halk-ı 'ālem şādmān

9. **bir:**

Tarih 88

Mısra: 4

Bir, belgisiz sıfat.

Piş-i dergāhına Mevlānānuñ
Yapdı bir kaşr-ı mu'allā-yı Behişt

10. **bir:**

Tarih 98

Mısra: 3

Bir, belgisiz sıfat.

Ḳadrini bilmedüñüz diyü bir ehl-i faẓluñ
Zurefâ itdi senüñçün 'ulemâya tevbiḥ

11. bir:

Tarih 197

Mısra: 6

Bir, belgisiz sıfat.

Anı kıldı meleklerle müzeyyen
Nişîmen eyledi bir nev-civâna

12. bir:

Tarih 196

Mısra: 2

Bir, sayı sıfatı.

Luḫf ide Ḥaḳ Efendiye her çend
Yapdı bir ḳahve-ḥâne cāy-ı bülend

13. bir:

Gazel 17

Mısra: 8

Adeta, benzer, gibi.

Evvel murâd üzre olup soñra dönersin ey felek
Aldar ütersin 'aḳıbet vardır bir oyunun senün

bir 'aceb:

1. bir 'aceb:

Müseddes 13

Mısra: 19

Bir şaşırta, bir hayrette bırakan, bir tuhaf.

Neyledün ey çarḫ-ı zālîm bir 'aceb kâr eyledün
Göz göre bir nâzenin maẓlûmı âzâr eyledün

2. bir 'aceb:

Tarih 58

Mısra: 4

Bir şaşırta, bir hayrette bırakan, bir tuhaf.

Ey Tûrâbî bulınca itmâmı
Bir 'aceb şehri-nâmdâr oldı

3. bir 'aceb:

Tarih 114

Mısra: 3

Bir şaşırta, bir hayrette bırakan, bir tuhaf.

Bir 'aceb sa'y-i belġ eyledi çâvuşlar aña
Der-meyân eyledi dâmânın idüp özge mekân

bir aḫad:

1. bir aḫad:

Müseddes 12

Mısra: 29

Bir kimse, hiç kimse.

Olmasun âzürde-dil devründe şâhum bir aḫad
Hîç senden pâdişâhum bir gedâ incinmesün

bir 'âkı u dānāyı:

1. bir 'âkı u dānāyı:-(y)ı

Tarih 78

Mısra: 1

*Bir akıllı ve bilgili (kimse) II Hacı İbrahim
Paşa kastedilmiştir.*

İtdi beglerbegi bir 'âkı u dānāyı bu gün
Nâzar itdi Ḥalebe Ḥazret-i Mevlâ-yı Kerîm

bir 'ālî binâ':

1. bir 'ālî binâ':

Tarih 114

Mısra: 10

*Bir yüce bina II Mehmed Paşa'nın
Ulukışla'ya yaptırdığı han kastedilmektedir.*

Her nefes eyleye üstâdına rahmet Mevlâ
Böyle bir 'ālî binâ' görmedi Şeddâd-ı zamân

2. bir 'ālî binâ':

Tarih 158

Mısra: 1

*Bir yüce bina II Niğdeli Ahmed Paşa'nın
Niğde'ye yaptırdığı kasır kastedilmektedir.*

'Adl ile Aḫmed Pâşâ yapdı bir 'ālî binâ'
Kimse ta'mîr itmedi böyle sarây-ı dil-güşâ

bir 'ālî binâ' ya:

1. bir 'ālî binâ' ya:-ya

Tarih 132

Mısra: 2

*Bir yüce bina II Mustafa Ağa'nın Ereğli'ye
yaptırdığı sebil kastedilmektedir.*

Nâzır-ı vaḳf-ı Resûl-i Kibriyâ
İtdi bir 'ālî binâ' ya ibtidâ

bir 'ālî kaṅtara:

1. bir 'ālî kaṅtara:-a

Tarih 7

Mısra: 5

*Bir yüce kemerli büyük köprü II Sultan
Ahmed'in yaptırdığı köprü kastedilmektedir.*

Yapdılar ḳurb-ı Ereğliye bir 'ālî kaṅtara
Kimse mişlin görmedi bir tarḫ-ı Şeddâd eyledi

bir 'ālî maḳâm:

1. bir 'ālī maḳām:

Tarih 62

Mısra: 3

Bir yüce makam, bir yüce yer.

Menzil-i ibn-i sebīli kıldı bir 'ālī maḳām

Sevḳ idüp Bārī Te'ālā ḥayra irşād eyledi

2. bir 'ālī maḳām:

Tarih 158

Mısra: 5

*Bir yüce makam, bir yüce yer II Niğdeli
Ahmed Paşa'nın Niğde'ye Yaptırdığı kasır
kastedilmektedir.*

Görmedi 'ömrinde kimse böyle bir 'ālī maḳām

Bām-ı kaşrı eyledi tāk-ı sipihri zīr-i pā

bir 'ālī ribāt:

1. bir 'ālī ribāt:

Tarih 114

Mısra: 2

*Bir yüce han, bir yüce kervansaray II
Mehmed Paşa'nın Ulukışla'ya yaptırdığı han
kastedilmektedir.*

İtdi iḥyā Ulukışlayı Meḥemmed Pāşā

Yapdı bir 'ālī ribāt eyledi tarz-ı Ḥākān

bir 'ālī sened:

1. bir 'ālī sened:

Tarih 169

Mısra: 4

*Bir yüce senet, bir yüce güvence II Sadeddin
Efendi kastedilmiştir.*

Rükn-i 'ilm idi esās-ı ma'rifet göçdi dirīḡ

Olmaz erbāb-ı 'ulūma böyle bir 'ālī sened

bir 'ālī vücūda:

1. bir 'ālī vücūda:-a

Tarih 93

Mısra: 4

*Bir yüce varlık II vezir-i azam İbrahim Paşa
kastedilmiştir.*

'Aksine devr itdūñ ey dehr-i denī-perver yine

Böyle bir 'ālī vücūda virmedūñ bir dem amān

bir 'ālim:

1. bir 'ālim:

Tarih 190

Mısra: 4

*Bir alim, bir bilgin II Vehhab Efendi
kastedilmiştir.*

Resūlūñ şer'in icrā itmede yokdur aña hem-tā
Gelür mi 'ilm ü 'adl ile cihāna böyle bir 'ālim

bir 'ali-siret:

1. bir 'ali-siret:

Tarih 20

Mısra: 9

Bir Ali isimli II Ali Paşa kastedilmiştir.

Bir 'Ali-siret 'Ömer-ḥaşlet dilāversin şehā

Dāyimā olsun şefā'atcūñ Resūl-i Kirdigār

bir 'ālī-siret efendidür:

1. bir 'ālī-siret efendidür:-dür

Tarih 177

Mısra: 6

*Bir Hz. Ali'ye benzeyen efendi, bir Hz Ali
halinde efendi II Sünbül Ali Efendi kastedilmiştir.*

Zulm-i zāliple ḥarāb olmışdı gerçi niçe kend

Bir 'Alī-siret efendidür olup kān-ı kerem

bir 'ālī-vücūdi:

1. bir 'ālī-vücūdi:-ı

Tarih 25

Mısra: 7

Bir yüce varlık II Baki kastedilmiştir.

Böyle bir 'ālī-vücūdi neyledūñ ey dehr-i dūn

Pāyimāl idüp ḥarāb itdūñ cihānı bī-gümān

bir arslanını:

1. bir arslanını:-ı, -n, -ı

Tarih 210

Mısra: 3

Bir arslan II Hasan Paşa kastedilmektedir.

Eşkiyā' def'ine serdār itdi bir arslanını

Nāmına dirler Ḥasan Pāşā dilir-i pür-hüner

bir āşaf-ı şaf-der:

1. bir āşaf-ı şaf-der:

Gazel 15

Mısra: 18

*Bir savaşı vezir, bir düşman saflarını yaran
vezir.*

Çıkmaz iseñ pādişāhum gitdi elden memleket

Bunu iz'an itmege bir āşaf-ı şaf-der mi yok

bir ayaḡuña:

1. bir ayaḡuña:-(u)ñ, -a

Müseddes 10

Mısra: 4

Bir ayak, sevgilinin bir ayağı.

Kevākib gökde ey meh kekbek-i başmağūna
degmez
Güneş meyle ʔolı destinde bir ayağūna degmez

bir bahre:

1. **bir bahre:-e**

Tarih 40

Mısra: 39

Bir deniz.

Ḳapūdān olmuş evvel gerçi bahre bir Sinān Pāşā
Cihānda görmemişdür kimse ‘ālī böyle bir şānı

bir bār:

1. **bir bār:**

Nazm 2

Mısra: 28

Bir yük.

Dīn ü devlet düşmeni bir kāfir-i bī-dīn idi
Hāşılı bir bār idi ol ehl-i īmān üstine

bir bār-ı belā:

1. **bir bār-ı belā:**

Müseddes 9

Mısra: 4

Bir bela yükü, bir felaket yükü.

Fikr-i ebrūsı büküp ḳaddümi yā itdi beni
Yine bir bār-ı belā ile dü-tā itdi beni

bir bār-ver nihāli:

1. **bir bār-ver nihāli:**

Tarih 45

Mısra: 8

*Bir faydalı fidan, bir meyve veren fidan II
Sinan Paşa kastedilmiştir.*

Merhūmuñ ide Mevlā rūh-ı revānını şād
Ḳaldı bu gülşen içre bir bār-ver nihāli

bir beg-zādesi:

1. **bir beg-zādesi:-(s)i**

Tarih 128

Mısra: 5

Bir beyzade, bir oğul.

O mīr-i mīriyānuñ toğdı bir beg-zādesi hālā
İşābetle peder nāmın kodı o naḫl-i bālāya

bir bendedür:

1. **bir bendedür:-dür**

Gazel 45

Mısra: 9

Bir kul, bir köle.

Bir bendedür esirge şehā bu Tūrābīyi
Gelmez cihāna Ḳayder-i devr-i zemān iki

bir bī-çāresidür:

1. **bir bī-çāresidür:-(s)i, -dür**

Gazel 7

Mısra: 10

Bir çaresiz, bir zavallı.

Dilā ol çeşmi bīmārı sever çok
Tūrābī daḫı bir bī-çāresidür

bir bili:

1. **bir bili:-i**

Gazel 26

Mısra: 5

Bir bel II sevgilinin beli kastedilmektedir.

Bir bili pek kürzi bulsañ fevrī istibdāl idüp
Zār şatarsın ‘āşıka derdnāk imişsin bilmedüm

bir bisāt üzre:

1. **bir bisāt üzre:**

Gazel 11

Mısra: 4

Bir kilim üzerinde, bir yatak üzerinde.

Bir bisāt üzre iki ḫān oynar
Ruḫlarında şān iki ḫāl-i siyāh

bir bölük:

1. **bir bölük:**

Müseddes 11

Mısra: 25

Bir bölük/kısım.

Bir bölük vālih ü āşüfte vü şeydāyilerüz
Ḳurmayup devr iderüz ‘ālemi Mevlāyilerüz

bir böyle:

1. **bir böyle:**

Müseddes 4

Mısra: 20

Böyle bir. Böylesine.

Ḳazret-i Ağa ola dār-ı se‘ādetde muḳīm
Bize irsāl eyledi bir böyle merd-i müstāḳīm

bir böyle makām:

1. **bir böyle maḳām:**

Tarih 195

Mısra: 3

Böyle bir makam, böyle bir yer II Visali Efendi'nin kahvehanesi kastedilmektedir.

Görmemişdür kimse hiç dünyāda bir böyle maḳām
Hoş nişīmen dil-güşā cāy-ı behişt olsa maḳāl

bir büt-i tersāya:

1. **bir büt-i tersāya:-(y)a**

Gazel 19

Mısra: 9

Bir Hristiyan güzeli.

Virüp dil bir büt-i tersāya oldı
Şikest itdüm Türābī nāmını er

bir çāker:

1. **bir çāker:**

Gazel 15

Mısra: 24

Bir kul, bir hizmetkar.

‘Asker-i İslām içinde neyki bunca ihtilāl
Cān u dilden pādīşāha yoḥsa bir çāker mi yok

bir cāy-ı dil-kes:

1. **bir cāy-ı dil-keş:**

Tarih 197

Mısra: 3

Gönlü çeken bir yer, kalbi cezbeden bir mekan II Visali Efendi'nin yaptırdığı kahvehane kastedilmektedir.

Olup her güşesi bir cāy-ı dil-keş
Küşāde menzil oldı bī-behāne

bir cāy-ı mefer:

1. **bir cāy-ı mefer:**

Müseddes 5

Mısra: 14

Bir kaçılacak yer.

İtdi o serv-i revāmı bu felek zīr ü zeber
Mevtden gıtdi meded bulmadı bir cāy-ı mefer

bir cevābıyla:

1. **bir cevābıyla:-ı, -(y)la**

Tarih 74

Mısra: 5

Bir cevabıyla, bir sözüyle.

Bir cevābıyla keser müdde‘inüñ da‘vāsın
Ṭab‘-ı veḳḳādı anuñ seyf-i mücellā gibi tüz

bir cüvān-ı dil-firīb:

1. **bir cüvān-ı dil-firīb:**

Gazel 1

Mısra: 6

Bir gönül aldaticı genç II sevgili kastedilmektedir.

Pīrlük hengāmı geldi gitdi eyyām-ı şebāb
Gönlümüz egler ḳanı yok bir cüvān-ı dil-firīb

bir cüvān-ı sücci:

1. **bir cüvān-ı sücci:**

Nazm 3

Mısra: 4

Bir tatlı genç II sevgili kastedilmektedir.

Şānına lāyık degüldür itmesün nālān beni
Bir cüvān-ı sücci itdi mest-i ser-gerdān beni

bir daḥı:

1. **bir daḥı:**

Gazel 30

Mısra: 2

Bir daha, artık, bundan sonra.

Ruḥsār-ı yār ḥaṭıyla pīr-i mürde olmadın
Göster İlāhī dil-beri bir daḥı ölmedin

2. **bir daḥı:**

Kit'a 5

Mısra: 19

Bir daha, artık, bundan sonra.

Baş çeküp ḳarpuz ile baṭṭıḥ-i aşḡar bir daḥı
Hāliyā nev-bāve mi ḳar‘ u bādincāmı nice

3. **bir daḥı:**

Müseddes 2

Mısra: 4

Bir daha, artık, bundan sonra.

Yıkılıp ḳaşr-ı tenüñ oynadı ḥayfā temelüñ
Bir daḥı ‘ömr-i ‘azīze gözüñ aç irmez elüñ

4. **bir daḥı:**

Tarih 52

Mısra: 8

Bir daha, artık, bundan sonra.

Ey Türābī demidür aḡlaşalum
Dir mi bir kimse saña bir daḥı gül

5. **bir daħı:**

Tarih 129

Mısra: 7

Bir daha, artık, bundan sonra.

Bir daħı gelmez cihāna böyle ‘ādil pādīşāh
Üstümüzden zā’il olmasun ebed zıll-ı Hūdā

6. **bir daħı:**

Tarih 156

Mısra: 26

Bir daha, artık, bundan sonra.

Ehl-i zulm olanı helāk eyle
Görmesün bir daħı yüzün ebrār

7. **bir daħı:**

Tarih 162

Mısra: 4

Bir daha, artık, bundan sonra.

Ayağ altında Ʒalup oldu ‘adū zīr ü zeber
Gebr ü tersā çekemez bir daħı gayrı Ʒılıcın

8. **bir daħı:**

Tarih 180

Mısra: 3

Bir daha, artık, bundan sonra.

Bir daħı gelmeye dünyāya anuñ gibi vücūd
Bu cihān içre dilā mişlin anuñ bulındı

9. **bir daħı:**

Tarih 210

Mısra: 5

Bir daha, artık, bundan sonra.

‘Āleme bir daħı gelmez böyle serdār-ı cihān
Başlarını aldı a‘dānuñ urup tīğ ü teber

bir daħı gelmez:

1. **bir daħı gelmez:**

Tarih 94

Mısra: 3

*Bir daha gelmez II İsbat Efendi'nin vefatı
kastedilmiştir.*

El-vedā’ itdi dirīgā gitdi gelmez bir daħı
Ʒaldı Ʒasret menzil-i ‘uƷbāya derdā āh ü vāh

bir dem:

1. **bir dem:**

Müseddes 5

Mısra: 7

Bir nefeslik zaman, bir an.

Bir dem idi dil-i bī-çāre olup yāre Ʒarīn
Gülüp oynardı anuñla açılıp Ʒalb-i Ʒazīn

2. **bir dem:**

Müseddes 11

Mısra: 1

Bir nefeslik zaman, bir an.

Her Ʒaçan neyzen-i ‘aşƷ üflese bir dem nāyı
Aña āheng idertüz derd ile hūy u hāyı

3. **bir dem:**

Tarih 20

Mısra: 8

Bir nefeslik zaman, bir an.

Görse bu Ʒabl u ‘alemlle Ʒaşmet ü cāhuñ senūñ
Saña Ʒul olurdu bir dem Rüstem ü İsfendiyār

4. **bir dem:**

Tarih 20

Mısra: 15

Bir nefeslik zaman, bir an.

Gülşen-i ‘ālemde bir dem baña dem-sāz olmaya
Sen gül-i gülzār-ı ‘adlūñ medħin eyleirse hezār

5. **bir dem:**

Tarih 93

Mısra: 4

Bir nefeslik zaman, bir an.

‘Aksine devr itdüñ ey dehr-i denī-perver yine
Böyle bir ‘ālī vücūda virmedüñ bir dem amān

6. **bir dem:**

Müseddes 6

Mısra: 21

Bir an, hiçbir zaman.

Derd ķamsuz ķüzerān eylemege bir dem yok
Dir iken devr-i zamān içre meger ādem yok

7. **bir dem:**

Tarih 157

Mısra: 6

Bir an, hiçbir zaman.

Derd ile tārīh için didi Tūrābī-i ƷaƷır
Mevtden bir dem Necāhī bulmaduñ eyvā necāh

bir derd-i ser oldı:

1. **bir derd-i ser oldı:-dı**

Gazel 42

Mısra: 8

Bir baş ağrısı olmak.

Ser-geşte idüpdür beni ol kāküli pür-çîn
Başumda benüm ol daħi bir derd-i ser oldı

bir dil-güşā ‘ālī binā’ya:

1. **bir dil-güşā ‘ālī binā’ya:-(y)a**

Tarih 11

Mısra: 3

*Gönle ferahlık veren bir yüce bina II Sultan
Ahmed Cami kastedilmektedir.*

Eyledi bir dil-güşā ‘ālī binā’ya ibtidā
Her taraf tāk-ı mu‘allā ile pür-eyvāndur

bir dırnağūña:

1. **bir dırnağūña:-(u)ñ, -a**

Müseddes 10

Mısra: 6

Bir turnak, sevgilinin bir turnağı.

Meh-i nev ey hilāl-ebürü senüñ barmağūña degmez
Nice barmağūña vallāh bir dırnağūña degmez

2. **bir dırnağūña:-(u)ñ, -a**

Müseddes 10

Mısra: 12

Bir turnak, sevgilinin bir turnağı.

Meh-i nev ey hilāl-ebürü senüñ barmağūña degmez
Nice barmağūña vallāh bir dırnağūña degmez

3. **bir dırnağūña:-(u)ñ, -a**

Müseddes 10

Mısra: 18

Bir turnak, sevgilinin bir turnağı.

Meh-i nev ey hilāl-ebürü senüñ barmağūña degmez
Nice barmağūña vallāh bir dırnağūña degmez

4. **bir dırnağūña:-(u)ñ, -a**

Müseddes 10

Mısra: 24

Bir turnak, sevgilinin bir turnağı.

Meh-i nev ey hilāl-ebürü senüñ barmağūña degmez
Nice barmağūña vallāh bir dırnağūña degmez

5. **bir dırnağūña:-(u)ñ, -a**

Müseddes 10

Mısra: 30

Bir turnak, sevgilinin bir turnağı.

Meh-i nev ey hilāl-ebürü senüñ barmağūña degmez
Nice barmağūña vallāh bir dırnağūña degmez

bir diyāra:

1. **bir diyāra:-a**

Gazel 45

Mısra: 8

Bir diyar, bir ülke, bir memleket.

Dil kişverine oldur olan pādişā bugün
Olmaz çü bir diyāra şeh-i kām-rān iki

bir dürlü:

1. **bir dürlü:**

Gazel 17

Mısra: 4

Hiçbir biçimde, hiçbir yolla.

Ey dil belā vü miñnetüñ günden güne efzün olur
Bir dürlü daħı olmadı hāl-i diğere-günüñ senüñ

2. **bir dürlü:**

Müseddes 2

Mısra: 14

Bir çeşit, bir başka.

Geçdi ey dil saña bu zāl-i felek hile vü rü
Döndi bir dürlü daħı köhne olup sa‘at-i nev

bir durur:

1. **bir durur:**

Müseddes 13

Mısra: 2

Birdir.

Ey felek devründe hāşıl olmadı maşşudumuz
Bir durur yanuñda hayfā büd ile nā-büdümüz

2. **bir durur:**

Müseddes 14

Mısra: 13

Birdir.

Bir durur baña hayālüñle şehā vaşl u firāk
Örtemez dünlerle olursa nifāk ile şikāk

bir ehl-i fazl:

1. **bir ehl-i fazl:**

Tarih 173

Mısra: 3

Bir erdem sahibi, bir fazilet ehli.

Bu cihāna yeter bir ehl-i fazl
Bağs-ı ‘ilm itmesün şehā herkes

bir ehl-i fazl:

1. **bir ehl-i fazl:-ı**

Tarih 102

Mısra: 4

Bir erdem sahibi, bir fazilet ehli.

Nazar idüp işaret kıldı cüz'î iltifât ile
Eregliye bir ehl-i fâzıl itdi luţf idüp hâkim

bir ehl-i hüner:

1. **bir ehl-i hüner:**

Tarih 151

Mısra: 10

Bir hüner ehli, bir bilgi sahibi.

‘İlm ü fazluñ göricek dindi Tûrâbî târîh
Böyle bir ehl-i hüner ‘âleme geldüñ nâdir

bir encâmı:

1. **bir encâmı:-ı**

Gazel 34

Mısra: 8

Bir son, bir nihayet, bir netice.

Fıkr it evvel her işüñ vardır bir encâmı şakın
‘Âkıbet-endîş ol ey dil eyleme sehv

bir er:

1. **bir er:**

Gazel 15

Mısra: 10

Bir yiğit (kişi).

İtdi meydân içre her bir kaħbe-zen da‘vâ-yı merd
Bu cihân ħalkı muħanneş oldı yâ bir er mi yok

bir eser:

1. **bir eser:**

Gazel 3

Mısra: 12

Bir eser, yapılan bir iş.

Ķoduñ cihânda bir eser şanki kelâm-ı Bâķîdür
Olur Tûrâbî söz güher ancak ola bu şi‘r-i ter

bir eşiğe:

1. **bir eşiğe:-e**

Tarih 142

Mısra: 5

Bir kapı önü, eşik.

Degme bir eşiğe yüz sürmeden el çekdi gönül
Ķâk-i dergâhı yeter çeşmümüze kuħl-i cilâ’

bir fâzıl u ‘âlim:

1. **bir fâzıl u ‘âlim:**

Tarih 102

Mısra: 6

*Bir erdem ve bilgi sahibi II Köse Mehmed
Efendi kastedilmiştir.*

Keser da‘vâyı taħ‘-ı tîz ile ol hem-çünân şemşîr
Olup kâğî bi-ħamdî’llâh hele bir fâzıl u ‘âlim

bir gedâ:

1. **bir gedâ:**

Müseddes 12

Mısra: 6

Bir dilenci, bir yoksul.

Yıkma gönlin ħâtır-ı ehl-i fenâ incinmesün
Ĥiç senden pâdişâhum bir gedâ incinmesün

2. **bir gedâ:**

Müseddes 12

Mısra: 12

Bir dilenci, bir yoksul.

Nâzır ol her bî-tüvânuñ dîde-i giryânına
Ĥiç senden pâdişâhum bir gedâ incinmesün

3. **bir gedâ:**

Müseddes 12

Mısra: 18

Bir dilenci, bir yoksul.

Bende-i nâlânı aķlatma eyâ şâh-ı cihân
Ĥiç senden pâdişâhum bir gedâ incinmesün

4. **bir gedâ:**

Müseddes 12

Mısra: 24

Bir dilenci, bir yoksul.

Kimseyi rencîde kıлма zulm-i bî-dâd eyleyüp
Ĥiç senden pâdişâhum bir gedâ incinmesün

5. **bir gedâ:**

Müseddes 12

Mısra: 30

Bir dilenci, bir yoksul.

Olmasun âzürde-dil devründe şâhum bir aħad
Ĥiç senden pâdişâhum bir gedâ incinmesün

bir gözler:

1. **bir gözler:**

Gazel 15

Mısra: 2

Bir gözleyen, bir koruyan.

Dād müzdād olmadı sultān-ı baħr u ber mi yok
Kuṭb-ı āfāķı bu devrūñ noldı bir gözler mi yok

bir gül-i güلزār-ı ‘adnūñ yirini:

1. **bir gül-i güلزār-ı ‘adnūñ yirini:-i, -n, -i**
Müseddes 13
Mısra: 21
Cennet bahçesinin bir gülnün (Mesud Çelebi) yeri.

Bir gül-i güلزār-ı ‘adnūñ yirini ħār eyledūñ
‘Andelīb-āsā gönül mülkin dil-āzār eyledūñ

bir gün:

1. **bir gün:**
Gazel 34
Mısra: 10
Sonra, ilerde, eninde sonunda, mutlaka.

‘Aķluñı cem’ it Türābī cür‘aveş ħāk olmadan
Sākī-i devr-i ecel bir gün şunar cāmı şaķın

2. **bir gün:**
Gazel 36
Mısra: 5
Bir gün, bir zaman.

Didūñ baña ey pür-sitem bir gün saña miħmān
olam
‘Aşıkda kim dir ey şanem yā şabr u yā ārām ola

3. **bir gün:**
Gazel 43
Mısra: 10
Bir gün, bir zaman.

Bizden Türābī dilber iñen muğber olmasun
Silüp süpüre bir gün ola rüzgār bizi

bir haber virdi:

1. **bir haber virdi:-di**
Tarih 72
Mısra: 2
Bir haber vermek, bir haber getirmek.

Bir seħer irişdi bir peyk-i beşāret nā-gehān
Bir haber virdi ki oldı ħalk-ı ‘ālem şādmān

bir ħākim-i ‘ādil:

1. **bir ħākim-i ‘ādil:**
Tarih 82
Mısra: 4
Bir adaletli hakim II Hacı İbrahim paşa kastedilmiştir.

Ehl-i Mışruñ oldı bu demde du‘āsı müstecāb
Buldılar bir ħākim-i ‘ādil ki ħadri ‘ālidür

bir ħākim-i dānā:

1. **bir ħākim-i dānā:**
Tarih 36
Mısra: 2
Bir bilgili hakim II Bostancıbaşı Hasan Paşa.

Virdiler memleket-i Yūnānı Ħasan Pāşāya
Ħamdulī‘llāh yine bir ħākim-i dānā geldi

2. **bir ħākim-i dānā:**
Tarih 135
Mısra: 1
Bir bilgili hakim II Mustafa Efendi kastedilmiştir.

Geldi ey dil yine bir ħākim-i dānā Ħalebe
İtdi rahmet nazārın Bār-ı Te‘ālā Ħalebe

bir ħālis kulu:

1. **bir ħālis kulu:-ı**
Gazel 15
Mısra: 15
Bir halis kul.

Hep vilāyet gitdi elden yok mı bir ħālis kulu
Pādişāhı çıķmağa etrāfa sevķ eyler mi yok

bir ħande-rū:

1. **bir ħande-rū:**
Müfret 4
Mısra: 1
Bir güler yüzlü (sevgili).

Virdi bir ħande-rū cüvāna anı
Gözi mīm-gün u lebleri çün ħand

bir ħānı:

1. **bir ħānı:-ı**
Tarih 62
Mısra: 2
Bir han, bir kervansaray.

Ħayr idüp Etmekçi-zāde bir iyü ad eyledi
Yapdı bir ħānı Ereğli içre bünyād eyledi

bir ħān-ı sebīl:

1. **bir ħān-ı sebīl:**
Tarih 61
Mısra: 2

*Bir yol (üstünde, güzergahında)
kervansaray.*

Luṭf idüp Etmekçi-zâde itdi bir ḥayr-ı cemîl
Sa'y idüp yaptı Ereğli içre bir ḥân-ı sebîl

2. bir ḥân-ı sebîl:

Tarih 61

Mısra: 2

*Bir yol (üstünde, güzergahında)
kervansaray.*

Luṭf idüp Etmekçi-zâde itdi bir ḥayr-ı cemîl
Sa'y idüp yaptı Ereğli içre bir ḥân-ı sebîl

bir ḥân-ı sebîl-i dil-güşâ:

1. bir ḥân-ı sebîl-i dil-güşâ:

Tarih 132

Mısra: 4

*Kalbe ferahlık veren sebîl II Mustafa Ağa'nın
Ereğli'ye yaptırdığı sebîl kastedilmektedir.*

Ḥazretüñ vaqfı Ereğli şehrine
Yapdı bir ḥân-ı sebîl-i dil-güşâ

bir ḥân-ı zibâ:

1. bir ḥân-ı zibâ:

Tarih 63

Mısra: 3

Bir güzel han, bir güzel kervansaray.

Ereğlide yapup bir ḥân-ı zibâ ol
Olup ibn-i sebîle 'âlî bir menzil

bir hâtır-güşâ:

1. bir hâtır-güşâ:

Tarih 195

Mısra: 7

*Bir gönül açan, gönle ferahlık veren II Visali
Efendi kastedilmektedir.*

Olmaya erbâb-ı keyfe böyle bir hâtır-güşâ
Bu maḳâm-ı pür-şafâda kimseye gelmez kesel

bir ḥayder:

1. bir ḥayder:

Gazel 15

Mısra: 30

Bir arslan (Hz. Ali).

Bu Tûrâbî derd-mendi kılmağa ğamdan ḥalâş
Rehzen-i düşmen 'Alî sîretlü bir Ḥayder mi yok

bir ḥayr-ı cemîl:

1. bir ḥayr-ı cemîl:

Tarih 61

Mısra: 1

Bir güzel hayır, bir güzel iyilik.

Luṭf idüp Etmekçi-zâde itdi bir ḥayr-ı cemîl
Sa'y idüp yaptı Ereğli içre bir ḥân-ı sebîl

bir ḥişâr:

1. bir ḥişâr:

Tarih 58

Mısra: 2

*Bir hisar, Ereğli'ye yapılan kale
kastedilmiştir.*

Ḥamdulillâh Ereğliye şimdi
Çekdiler sūrî bir ḥişâr oldı

bir hümâ:

1. bir hümâ:

Tarih 1

Mısra: 4

Bir talih kuşu II Şeyh Abdi (Abdülkerim).

Murg-ı rûhî lâne-i tenden hemân
Bir hümâ idi şan uçdı şeyhümüz

bir idi:

1. bir idi:-di

Tarih 51

Mısra: 6

Beraber olmak, aynı olmak.

Naḳş idi ḥâtırına şavt ile 'ilm-i edvâr
Bir idi aña segâh ile düğâh u pençgâh

bir ihtiyârını:

1. bir ihtiyârını:-i, -n, -i

Tarih 116

Mısra: 5

Bir seçilmiş, bir önde gelen.

Ḳullarından eyledi bir ihtiyârını emân
Uluḳışlayı ulu şehir itmege oldı delîl

bir ister:

1. bir ister:

Gazel 15

Mısra: 22

Bir isteyen.

Her tarafda mülküñi aldurdılar ihmâl ile
Devlet-i şâh-ı cihâmî ḥayf bir ister mi yok

bir itdi:

1. **bir itdi:-di**

Tarih 109

Mısra: 12

Eşit, aynı seviyeye getirmek. II yırtmak, parçalamak.

İki konağı bir itdi ol güzātuñ ejderi
Hâzret-i Feth Girây Hân işidüp çapdı revân

bir iyü ad eyledi:

1. **bir iyü ad eyledi:-di**

Tarih 62

Mısra: 1

Bir iyi isim bırakmak, adının iyi anılması.

Hayr idüp Etmekçi-zâde bir iyü ad eyledi
Yapdı bir hām Ereğli içre bünyâd eyledi

bir iyü ad eylegil:

1. **bir iyü ad eylegil:-gil**

Tarih 83

Mısra: 6

Bir iyi isim bırakmak, adının iyi anılması.

Düşmen-i dīnūñ varup eyle diyārını harāb
Rāfızīnūñ mülkini al bir iyü ad eylegil

bir iyü nām eyledi:

1. **bir iyü nām eyledi:-di**

Nazm 2

Mısra: 38

Bir iyi isim bırakmak.

İde Sultān Ahmedūñ Haq devlet ü 'ömrin ziyād
Bir iyü nām eyledi ol cümle haqan üstine

bir kāfir-i bī-dīn:

1. **bir kāfir-i bī-dīn:**

Nazm 2

Mısra: 27

*Bir dinsiz kafir II Nasuh Paşa
kastedilmektedir.*

Dīn ü devlet düşmeni bir kāfir-i bī-dīn idi
Hāşılı bir bār idi ol ehl-i imān üstine

bir kār-ı laṭif:

1. **bir kār-ı laṭif:**

Tarih 181

Mısra: 2

Bir hoş iş, bir güzel iş.

Halepde şimdi vālī 'ilm ü fazlıyla Şerīf oldu
Virildi ehline manşib bu bir kār-ı laṭif oldu

2. **bir kār-ı laṭif:**

Tarih 182

Mısra: 4

Bir hoş iş, bir güzel iş.

Dilā ma'mūr ider bu 'adl u dād ile Haleb şehri
Virildi ehline manşib bu bir kār-ı laṭif oldu

bir kaşr-ı 'ālī:

1. **bir kaşr-ı 'ālī:**

Tarih 204

Mısra: 2

*Bir yüce köşk II Visali Efendi'nin yaptırdığı
konağın tamamlanması kastedilmiştir.*

Dilā özge maḳām itdi Vişālī
Binā' kıldı bu gün bir kaşr-ı 'ālī

bir kaşr-ı dil-keş:

1. **bir kaşr-ı dil-keş:**

Tarih 201

Mısra: 4

*Bir gönül çeken köşk, bir cezbedici köşk II
Visali Efendi'nin konağı kastedilmiştir.*

Ne 'ālī mesken oldu sürmege her dem murād u
kām
Şafalar kılmağa bir kaşr-ı dil-keş eyledi İcād

bir kemāl ehli:

1. **bir kemāl ehli:-i**

Tarih 100

Mısra: 3

*Bir olgunluk ehli, sahibi II Kemal Efendi
kastedilmiştir.*

Bir kemāl ehli 'Alī-siretdür
Sözleri olsa nola dürr-i Necef

bir kemān-keş:

1. **bir kemān-keş:**

Gazel 11

Mısra: 6

Bir okçu, ok atmakta mahir adam.

Kaşları arasında şanki o hāl
Bir kemān-keş iki kemān oynar

bir kesüñ:

1. **bir kesüñ:-(ü)ñ**

Nazm 2

Mısra: 33
-Herhangi- bir kişi.

Ağniyâdan bir kesûn fevt olduğın güş eylese
Mâlin alur gönderüp derbân derbân üstine

bir kimesne:

1. **bir kimesne:**
Tarih 33
Mısra: 7
Herhangi biri.

Bir kimesne aña aḥvâlini 'arz itse eger
Herkesûn müşkilini eyler idi remz ile ḥal

bir kimse:

1. **bir kimse:**
Tarih 52
Mısra: 8
Herhangi biri.

Ey Tûrâbî demidür ağlaşalum
Dir mi bir kimse saña bir daḥı gül

2. **bir kimse:**
Gazel 18
Mısra: 10
Hiçbir kimse.

Ġubâr-ı ḥaṭṭı sırrın ey Tûrâbî şakla cânuñda
'Iyân itme nihân it tuymasun bir kimse esrârûñ

3. **bir kimse:**
Tarih 152
Mısra: 5
Hiçbir kimse.

Bedel olmaz saña bir kimse budur târîḥ
Evvelâ sen 'ulemâ vü 'urefâ nâdirisin

bir kimsenüñ itdüğü:

1. **bir kimsenüñ itdüğü:-i**
Müseddes 12
Mısra: 10
Bir kişinin yaptığı iş.

Sen şehûñ cevri eylemek lâıyık degüldür şânına
Kalmaz imiş itdüğü bir kimsenüñ yanına

bir kimseye:

1. **bir kimseye:-(y)e**
Tarih 172
Mısra: 5
Hiçbir kimse.

Manşib-ı dünyâ için bir kimseye baş egmedi
Gitdi ḥayfâ cā-nişîn-i baḥr-ı 'ilm-i enbiyâ

bir köpri:

1. **bir köpri:**
Tarih 7
Mısra: 1
*Bir köprü II Sultan Ahmed'in Mustafa Ağa'ya
yaturdığı Uşacıklar isimli köprü.*

Pâdişâh-ı baḥr u ber bir köpri binâ' eyledi
Özge ḥayr itdi ṭarîḥ-i ḥaccı âbâd eyledi

bir köpri binâ'sına:

1. **bir köpri binâ'sına:-i, -n, -a**
Tarih 8
Mısra: 2
Bir köprü yapısı.

Ḥazret-i Sultân Aḥmed ṭutdı nehc-i mustakîm
İtdi bir köpri binâ'sına 'aceb sa'y-i belîğ

2. **bir köpri binâ'sına:-(s)i, -n, -a**
Tarih 9
Mısra: 2
Bir köprü binası, bir köprü.

Ḥazret-i Sultân Aḥmed pâdişâh-ı baḥr u ber
İtdi bir köpri binâ'sına 'aceb sa'y-i delim

bir kûln:

1. **bir kûln:-i, -n**
Tarih 156
Mısra: 16
Bir kul II Nasuh Paşa kastedilmektedir.

Özge re'y itdi 'ömri çoğ olsun
Bir kûln eyledi sipeh-sâlâr

bir kûl-oğlunuñ:

1. **bir kûl-oğlunuñ:-nuñ**
Gazel 14
Mısra: 3
Bir kul-oğlu, bir kul II aşık kastedilmektedir.

Bir kûl-oğlunuñ olup bende-i fermân-beri
Pâdişâh iken kûl oldu ol şeh-i ḥübânumuz

bir kûn-dâde:

1. **bir kûn-dâde:**
Gazel 26
Mısra: 9
Bir uygun söz.

Ḳanda bir kün-dāde var ise tevāzu' eyleyüp
Her denī-tab' uñ yolında ḥāk imişsin bilmedüm

bir lahza:

1. **bir lahza:**
Tarih 204
Mısra: 8
(çok kısa) bir vakit.

İlāhī işbu cāy-ı dil-güşāda
Şafādan olmasun bir lahza ḥālī

bir leb-i 'aynā:

1. **bir leb-i 'aynā:**
Müseddes 13
Mısra: 27
Bir iri ve güzel gözlü dudak.

Rūḥını şād eyle yā Rab bir leb-i 'aynā idi
Meskenin Dāru's-selām it kāmēti tūbā idi

bir levendāne güzel:

1. **bir levendāne güzel:**
Müseddes 7
Mısra: 7
Bir yiğitçe güzel, bir hızlı güzel.

Bir levendāne güzel gönlümü kapdı benden
Rūzgār ile çekildi açup ol meh yelken

bir lu' b:

1. **bir lu' b:**
Tarih 154
Mısra: 4
Bir hile, oyun

'Acem ferzendingüñ bir lu' b ile māt itdi leclācın
Veẓir-i pādīşeh yeñdi geçerken şāh-ı lu' bet-bāz

bir mehūñ:

1. **bir mehūñ:-(ü)ñ**
Gazel 14
Mısra: 7
Bir ay II sevgili kastedilmektedir.

Bir mehūñ her gün tolanur kūyını aḥşāma dek
Göz gibi ser-geşte oldı āfet-i devrānumuz

bir merd-i meydānı:

1. **bir merd-i meydānı:-ı**
Müseddes 4
Mısra: 14
Bir meydan yiğidi, bir meydan kahramanı.

Nāzırı vaḳf-ı Resülün itdi iḥsāmı bize
Gönderüp luṭf eyledi bir merd-i meydānı bize

bir merhabā:

1. **bir merhabā:**
Müfret 2
Mısra: 1
Bir merhaba, bir kez selam vermek.

Olmadı bir merhabā ol serv-i ḥoş-reftārdan
Merhabāsız baña mātem yeg gelür bayramdan

bir merhabā olmadı:

1. **bir merhabā olmadı:-ma, -dı**
Gazel 29
Mısra: 1
Bir merhaba, bir selam olmadı.

Olmadı bir merhabā ol serv-i gül-endāmdan
Merhabāsuz baña mātem yig gelür bayramdan

bir mışra' da:

1. **bir mışra' da:-da**
Tarih 168
Mısra: 11
Bir mısra, bir dize II tarih düşürülen son dize kastedilmiştir.

Dindi bir mışra' da ikisine bir tārīḥ-i ḥūb
Göçdi Sa' deddīn-i şānī göçdi Bākī āh u vāh

bir mustafā-āyın:

1. **bir muştafā-āyın:**
Tarih 68
Mısra: 10
Bir dindar Mustafa.

Türābī şevḳ ile anuñ didi mevlūdına tārīḥ
Bu devr-i 'āleme geldi bu gün bir Muştafā-āyın

bir nāzenīn mazlūmı:

1. **bir nāzenīn mazlūmı:-ı**
Müseddes 13
Mısra: 20
Bir ince yapılı mazlum, bir ince yaratılışlı sessiz sedasız kişiyi II Mesud Çelebi kastedilmektedir.

Neyledüñ ey çarḥ-ı zālīm bir 'aceb kār eyledüñ
Göz göre bir nāzenīn mazlūmı āzār eyledüñ

bir nev-reste ḡonca:

1. bir nev-reste gonca:

Gazel 14

Mısra: 1

*Bir yeni yetişmiş gonca II sevgili
kastedilmektedir.*

Sevdi bir nev-reste gonca o gül-i handānumuz
Hārdan bülbül gibi āzürde oldu cānumuz

bir nice:

1. bir nice:

Tarih 169

Mısra: 10

Bir kaç, birçok, pek çok.

Gülşen-i 'adl içre andan yādigār olsun diyü
Bir nice taze nihāl-i bārver virmiş Aḥad

bir niceşinüñ:

1. bir niceşinüñ:-(s)i, -nüñ

Müseddes 4

Mısra: 8

Birçok, pek çok.

Eşkiyā' gördükde anı eyledi cümle firār
Ḳatl idüp bir niceşinüñ eyledi yirini nār

bir nihāl-i tazeve:

1. bir nihāl-i tazeve:-(y)e

Gazel 14

Mısra: 6

Bir taze fidan II sevgili kastedilmektedir.

Gülşen-i ḥüsn içre kendi serv-i ḥoş-reftār iken
Māyil oldu bir nihāl-i tazeve cānānumuz

bir nişimen-i hāş:

1. bir nişimen-i hāş:

Tarih 203

Mısra: 3

*Bir has oturulacak yer, kendine özgü
oturulacak bir yer.*

Oldı her yanı bir nişimen-i hāş
Her taraf çeşmesār ile leb-i geşt

bir nokta:

1. bir nokta:

Tarih 112

Mısra: 7

Bir nokta; küçük, önemsiz bir şey.

Erbāb-ı kalem cümle olsa nola hıdmetkār
Tedbīr-i umūrında bir nokta ḥatā itmez

bir oğlu:

1. bir oğlu:

Tarih 46

Mısra: 4

Bir oğlu.

Bağdād hıfzı için 'azm eyleyüp giderken
Bir oğlu ṭoğdı anuñ ez-maşrıḳ-ı 'ināyet

2. bir oğlu:

Tarih 68

Mısra: 2

Bir oğlu.

Virüpdür Etyemez-zāde Efendiye Ḥudā devlet
Ṭulū' idüp bir oğlu itdi dehri gün gibi tezyīn

bir olmuşdı:

1. bir olmuşdı:-muş, -dı

Tarih 100

Mısra: 8

Denk olmak, eşit olmak.

Devr-i 'adlinde revācın buldı
Dürr ü güherle bir olmuşdı ḥazef

bir özge:

1. bir özge:

Tarih 71

Mısra: 1

Bir başka.

İtdi Aḥmed Beg yine bir özge rāy-ı cān-sitān
Eşkiyā' nuñ ḳatline ḳaşd itdi dāmen der-miyān

2. bir özge:

Tarih 123

Mısra: 1

Bir başka.

Bu def'a eşkiyā' nuñ def'ine bir özge rāy oldu
Meḥammed Beg şecā'atle emīr-i Aḳsarāy oldu

3. bir özge:

Tarih 126

Mısra: 4

Bir başka.

Murādı ḥāşıl ola eyledi 'aceb ḥayrı
Çü yapdı Vālidenuñ üstine bir özge binā'

bir özge mehābet:

1. bir özge mehābet:

Tarih 40

Mısra: 27

Bir başka büyüklük, bir başka ululuk.

Edā'-yı şöhet-i hâşında bir özge mehâbet var
Hużûrında olur la'l 'âlemün merd-i sühan-dânı

bir özge rāh:

1. **bir özge rāh:**

Tarih 212

Mısra: 8

Bir değişik yol, kendine has bir yol.

Ehl-i dīvān aĥsen-i re'y ile idüp meşveret
Kal' u kam'ına 'adunuñ buldılar bir özge rāh

bir pāk-dāmānuñ:

1. **bir pāk-dāmānuñ:**

Gazel 44

Mısra: 10

Bir eteği temiz, bir namuslu (sevgili).

Ey Tūrābī eyle her bir dil-ber-i nā-pāki terk
Dil-rübālar içre ol bir pāk-dāmānuñ ħalı

bir perī zülfine tolaşdı:

1. **bir perī zülfine tolaşdı:-dı**

Müseddes 9

Mısra: 5

*Bir perinin (sevgili) saçlarına dolaşmak II
sevgiliye duyulan aşk tasvir edilmiştir.*

Bir perī zülfine tolaşdı yine vāh beni
Hergiz uşlanmadı dīvāne gönül āh beni

2. **bir perī zülfine tolaşdı:-dı**

Müseddes 9

Mısra: 11

*Bir perinin (sevgili) saçlarına dolaşmak II
sevgiliye duyulan aşk tasvir edilmiştir.*

Bir perī zülfine tolaşdı yine vāh beni
Hergiz uşlanmadı dīvāne gönül āh beni

bir pevk-i beşir:

1. **bir pevk-i beşir:**

Tarih 73

Mısra: 1

Bir müjde veren haberci.

Bir seher nā-gāh irişdi didi bir pevk-i beşir
Eşkiyā'yı kırdı Aĥmed Beg idüp ħor u ĥaĥir

2. **bir pevk-i beşir:**

Tarih 73

Mısra: 1

Bir müjde veren haberci.

Bir seher nā-gāh irişdi didi bir pevk-i beşir
Eşkiyā'yı kırdı Aĥmed Beg idüp ħor u ĥaĥir

bir pūla almaz:

1. **bir pūla almaz:-maz**

Gazel 43

Mısra: 4

Kelime Tipi: Kalp İfade

*Bedava bile olsa almama anlamında II değer
vermemek.*

Zerveş şararsa rüyumuz andan ne fā'ide
Bir pūla almaz ol şeh-i şāhib-'ayār bizi

bir rāy-ı şā'ib eyledi:

1. **bir rāy-ı şā'ib eyledi:-dı**

Tarih 210

Mısra: 2

*Bir doğru karar vermek, bir isabetli fikirde
bulunmak.*

Hāzret-i Sultān Meĥmed pādişāh-ı baĥr u ber
Eyledi bir rāy-ı şā'ib ol şeh-i 'ālī-nazar

bir reng ider:

1. **bir reng ider:-(e)r**

Gazel 37

Mısra: 10

Bir oyun yapmak, bir hile yapmak.

Tūrābīnün sözün tüt eylemegil 'arızı zīnet
Saña bir reng ider meşşāta-i mekkāra yüz virme

bir re'y-i şā'ib:

1. **bir re'y-i şā'ib:**

Tarih 77

Mısra: 2

Bir doğru, isabetli görüş.

Pādişāh-ı baĥr u ber Sultān Meĥmed bin
Murād
Eyledi bir re'y-i şā'ib ol şeh-i 'ālī-neseb

bir ruĥ:

1. **bir ruĥ:**

Kıt'a 10

Mısra: 4

Bir yüz.

Mütevellī gülüp yüze dāyim
Māt ider ādemi o bir ruĥ ile

bir rûh-ı muşavverdür:

1. **bir rûh-ı muşavverdür:-dür**

Tarih 79

Mısra: 7

Bir tasvir edilmiş ruh (sahibi) II değerli bir ruha sahip olduğu ifade edilmeye çalışılmış.

O bir rûh-ı muşavverdür ne bilsün kadrini nâ-dân
Ne 'âlî-menziletdür eyle anı herkese tefhîm

bir şabâh:

1. **bir şabâh:**

Tarih 157

Mısra: 2

Bir sabah, bir sabah vakti.

Mâ-sivâdan çekdüñ el geçdüñ fenâdan göz yumup
Bâğ-ı firdevse revân olduñ Necâhî bir şabâh

bir sâbit-kadem dilber:

1. **bir sâbit-kadem dilber:**

Nazm 3

Mısra: 1

Bir karalı dilber, bir kararlı sevgili.

İtdi bir sâbit-kadem dilber yine giryân beni
Eyledi pergârves ser-geşte-i hicrân beni

bir şâh-ı hûbânuñ:

1. **bir şâh-ı hûbânuñ:-(u)ñ**

Gazel 44

Mısra: 1

Bir güzel padişah II sevgili kastedilmektedir.

Oldı herkes 'aşk ile bir şâh-ı hûbânuñ kulu
Ben de oldum pâdişâlardan Süleymânuñ kulu

bir şâhib-i se'âdet:

1. **bir şâhib-i se'âdet:**

Tarih 46

Mısra: 10

Bir saadet, mutluluk sahibi, sadet ve mutluluğu içinde bulunduran II Sinan Paşazade'nin doğan çocuğu kastedilmiştir.

Târîhini Tûrâbî didüm tûlû' idince
Bu gün vücûda geldi bir şâhib-i se'âdet

bir şânı:

1. **bir şânı:-ı**

Tarih 40

Mısra: 40

Bir şan, bir şöhrat.

Çapûdân olmuş evvel gerçi bahre bir Sinân Pâşâ
Cihânda görmemişdür kimse 'âlî böyle bir şânı

bir seher:

1. **bir seher:**

Tarih 72

Mısra: 1

Bir sabah.

Bir seher irişdi bir peyk-i beşâret nâ-gehân
Bir haber virdi ki oldu halk-ı 'âlem şadmân

2. **bir seher:**

Tarih 73

Mısra: 1

Bir sabah.

Bir seher nâ-gâh irişdi didi bir peyk-i beşîr
Eşkiyâ'yı kırdı Ahmed Beg idüp hor u haķîr

bir server:

1. **bir server:**

Gazel 15

Mısra: 4

Bir lider, bir önder.

Eyledi dâr-ı cihânı eşkiyâ' hayli harâb
Başın alur zâlimüñ 'âlemde bir server mi yok

bir server-i sâlim:

1. **bir server-i sâlim:**

Tarih 102

Mısra: 8

Bir sağlam lider II Köse Mehmed Efendi kastedilmiştir.

Meger kim himmet oldu Hâzret-i Monlâ-yı
Rûmîdür
Bize gönderdi bî-'illet bu gün bir server-i sâlim

bir serv-i dil-ârâ:

1. **bir serv-i dil-ârâ:**

Tarih 213

Mısra: 8

Bir gönül süsleyen servi (sevgili).

Der-kenâr itdi görüp kaddi hayâlin çeşmüm
Eyledi merdümü bir serv-i dil-ârâ seyrin

bir serv-i hırâmânuñ:

1. **bir serv-i hıramānuñ:-(u)ñ**

Gazel 44

Mısra: 8

Bir nazlı sallanan servi (sevgili).

Bu dil-i şeydā elemden fāriğ ü āzād iken
Oldı hayfā yine bir serv-i hıramānuñ kılı

bir serv-i hoş-ref tārisın:

1. **bir serv-i hoş-ref tārisın:**

Tarih 21

Mısra: 5

*Bir güzel yürüyüşlü servi II Aziz Efendi
kastedilmiştir.*

Gülşen-i 'ilmūñ şehā bir serv-i hoş-ref tārisın
Sāye-i luftuñda hoş geçse nola her nā-tüvān

bir söyler:

1. **bir söyler:**

Gazel 15

Mısra: 28

Bir söyleyen, bir haber veren.

Hıç kimesne rahm idüp feryādumuz güş eylemez
Pādişāh-ı dehre bu ahvāli bir söyler mi yok

bir su'āl:

1. **bir su'āl:**

Tarih 151

Mısra: 7

Bir sual, bir soru.

Bir su'āl eyler iseñ mes'ele-i müşkilede
Olmaya kimse huzūruñda cevāba kādır

bir şun '-ı ilāh:

1. **bir şun '-ı ilāh:**

Tarih 175

Mısra: 8

*Bir Allah'ın eseri, aynı zamanda 'Sunullah'
kelimesi tarih düşürülen kişinin adıdır.*

Müftī olunca dinildi tārih
Aldı fetvāyi bu bir şun '-ı İlāh

bir tārih:

1. **bir tārih:**

Tarih 79

Mısra: 13

Bir tarih (tarih düşürme).

Didi biñ şevk ile hātif Tūrābī aña bir tārih
Haleb oldı şehā yine maķām-ı emn ü İbrāhīm

2. **bir tārih:**

Tarih 128

Mısra: 7

Bir tarih (tarih düşürme).

Hıfāb idüp Tūrābī didi hātif aña bir tārih
Meħemmed Beg yine devletle geldi dār-ı dünyāya

3. **bir tārih:**

Tarih 132

Mısra: 16

Bir tarih (tarih düşürme).

Ṭarf-ı hātifden anuñ itmāmına
Dindi bir tārih hayr-ı Muştafā

4. **bir tārih:**

Tarih 153

Mısra: 9

Bir tarih (tarih düşürme).

Tūrābīyā du 'ālarla didüm ben aña bir tārih
Naşūh Pāşā-yı dānā oldı dāmād-ı şeh-i kāmil

5. **bir tārih:**

Tarih 181

Mısra: 9

Bir tarih (tarih düşürme).

Didüm anuñ kudümında Haleb cāy-ı Şerīf oldı
Tūrābī kādī olduķda aña şevk ile bir tārih

6. **bir tārih:**

Tarih 181

Mısra: 9

Bir tarih (tarih düşürme).

Didüm anuñ kudümında Haleb cāy-ı Şerīf oldı
Tūrābī kādī olduķda aña şevk ile bir tārih

bir tārih idüp:

1. **bir tārih idüp:-üp**

Tarih 210

Mısra: 34

Bir tarih etmek, bir tarih yazmak.

Başına teng oldı 'ālem bulmadı cāy-ı mefer
Yine bir tārih idüp serdār-ı 'ālī-şānumuz

bir tārih-i ğarrā:

1. **bir tārih-i ğarrā:**

Tarih 10

Mısra: 13

Bir gösterişli tarih.

Ey Tūrābī dindi bir tārīḥ-i ġarrā gül gibi
Oldı Sulṭān Aḥmed ile ġülšenāsā Edrine

bir tārīḥ-i ḥüb:

1. **bir tārīḥ-i ḥüb:**

Tarih 7

Mısra: 9

Bir güzel tarih (tarih düşürme).

Ey Tūrābī dindi itmāmına bir tārīḥ-i ḥüb
Cisr-i Sulṭān Aḥmedi üstādī ābād eyledi

2. **bir tārīḥ-i ḥüb:**

Tarih 61

Mısra: 9

Bir güzel tarih (tarih düşürme).

Ey Tūrābī dindi bünyādına bir tārīḥ-i ḥüb
Kıldı zeyn Etmekçi-zāde mesken-i ibn-i sebīl

3. **bir tārīḥ-i ḥüb:**

Tarih 77

Mısra: 11

Bir güzel tarih (tarih düşürme).

Dindi hātifden Tūrābī yine bir tārīḥ-i ḥüb
Oldı İbrāhīm-i ‘ādil mīr-mīrān-ı Haleb

4. **bir tārīḥ-i ḥüb:**

Tarih 93

Mısra: 14

Bir güzel tarih (tarih düşürme).

Eyle ‘uḡbāda İlāhī meskenin dāru'l-emān
Dindi hātifden Tūrābī aña bir tārīḥ-i ḥüb

5. **bir tārīḥ-i ḥüb:**

Tarih 116

Mısra: 9

Bir güzel tarih (tarih düşürme).

Ey Tūrābī dindi itmāmına bir tārīḥ-i ḥüb
Çeşme-i Āsaf ‘uyūnen oldı ‘ayn-ı selsebīl

6. **bir tārīḥ-i ḥüb:**

Tarih 168

Mısra: 11

Bir güzel tarih (tarih düşürme).

Dindi bir mısra‘da ikisine bir tārīḥ-i ḥüb
Göçdi Sa‘deddīn-i şānī göçdi Bākī āh u vāh

bir tarz:

1. **bir tarz:**

Gazel 12

Mısra: 2

Bir tavır, bir davranış, bir eda.

Gördüm bu gün ol āfet-i devrāna bakılmaz
Bir tarz ile görindi ki cānāna bakılmaz

bir taş üzere taş turmasun:

1. **bir taş üzere taş turmasun:-ma, -sun**

Müseddes 13

Mısra: 10

*Bir taş üstünde taş durmasın, her yer yıkılsın
II hissedilen derin bir acıdan dolayı söylenen bir
kelime grubudur.*

Ṭaḥ mıdur oynarsa bu yolda niçe baş üzere baş
Ṭurmasun şimden-geri ‘ālemde bir taş üzere taş

bir tīr-i belā:

1. **bir tīr-i belā:**

Muhammes 1

Mısra: 19

Bir bela oku.

Atılıp kavı-ı kazādan yine bir tīr-i belā
Urdu zaḥmı dile ol nāveg-i pertāb-ı ecel

bir uğursuz:

1. **bir uğursuz:**

Nazm 2

Mısra: 13

Bir uğursuz II Nasuh Paşa kastedilmektedir.

Bir uğursuz idi her cengde olurdu münhezim
Küştelere peşte olup insān insān üstine

bir ulu sultān:

1. **bir ulu sultān:**

Tarih 33

Mısra: 15

*Bir büyük sultan II Mollazade Bostan Çelebi
kastedilmiştir.*

Ol şeh-i mülk-i beḡā bir ulu sultān idi āh
Baş ide aña ebed mülkini sultān-ı ezel

bir vech ile:

1. **bir vech ile:**

Gazel 12

Mısra: 3

Kelime Tipi: Kalp İfade

*Bir vesileyle, bir şekilde II hiçbir şekilde,
asla.*

Dilmez yüzümüz bakmağa bir vech ile bāde
Gözler kamaşur mihr-i dıraşşāna bakılmaz

bir verddür:

1. **bir verddür:-dür**

Tarih 159

Mısra: 5

Bir gül.

Eyle 'izz ü ferr ile cāy-ı se'adetde hırām
Şāhsār-ı ma'rifet bir verddür kaddūñ sentūñ

bir yaña:

1. **bir yaña:-a**

Tarih 109

Mısra: 23

Bir taraf.

Bir yaña Ferhād Pāşā-oğlı bu günden hemāñ
Urdu a'dā-yı la'ine tīşe ile hānçeri

bir yañadan:

1. **bir yañadan:**

Tarih 210

Mısra: 20

Bir yandan, bir taraftan.

Her taraftan düşmen-i dīne olupdur kārger
Bir yañadan 'azm idüp Pāşā-yı ibn-i Canbolat

bir yılda:

1. **bir yılda:-da**

Tarih 168

Mısra: 2

Bir sene.

Şeyh-i İslām ile gitdi Bākī-i mūr-i sūhan
İkisi bir yılda tıtdı çün bekā semtine rāh

bir yirden:

1. **bir yirden:-den**

Tarih 109

Mısra: 25

Bir yerde.

Cünd-i Yünāniyla bir yirden yetişdi hāzreti
Korkusından kāfirūñ şuya dökildi ekşeri

bir yola:

1. **bir yola:-a**

Tarih 94

Mısra: 10

Bir yol II dünya.

Ey Tūrābī nā-gehāñ itdi sefer tārīhi bu
Gıtdi bir gelmez yola İsbāṭ Efendi āh āh

bir yüz karalığı itmesün:

1. **bir yüz karalığı itmesün:-me, -sün**

Gazel 37

Mısra: 7

Bir utanılacak durumda bulunmak.

Şalup Rüm üzre 'asker itmesün bir yüz karalığı
Tirāş eyle vücüdün ol haṭ-ı ruhsāra yüz virme

bir zāt-ı şerifi:

1. **bir zāt-ı şerifi:-i**

Tarih 33

Mısra: 9

Bir şerefli kişi.

Şöyle bir zāt-ı şerifi yine pā-māl itdüñ
Bize bu devr-i felek neyleyelüm virmedi el

bir zemāna yetişdük:

1. **bir zemāna yetişdük:-dü, -k**

Gazel 11

Mısra: 9

*(Öyle) bir zamana yetişmek II zor bir
zamanda ve devirde yaşadıkları kastedilmektedir.*

Bir zemāna yetişdük ey dil āh
Ayna hāniyla oynar

bir zulm-ı şarīhi:

1. **bir zulm-ı şarīhi:-i**

Gazel 15

Mısra: 6

*Bir açıktan yapılan zulüm, bir açıkça yapılan
zulüm.*

Kür mu noldı Haleb Beglerbegisi hey dirig
Böyle bir zulm-ı şarīhi bilmezem yoklar mı yok

birāder:

1. **birāderden:-den**

Kıt'a 5

Mısra: 35

Kardeş.

Gel yetiş pīr-i hāzīne vir birāderden haber
Mısr-ı hüsnuñ şāhi mı ol Yūsuf-ı şāñi nice

biraz:

1. **biraz:**

Gazel 23

Mısra: 8

Az miktarda; kısa bir süre için.

Dehāñ u zülfini yād eyleyüp çok kıl ü kāl itme
Tuy esrār-ı miyānından biraz sen de bu kıldan bil

biribiri:

1. **biribirinden:-n, -den**

Müseddes 6

Mısra: **15**

Birbiri, birbirlerinden.

Günümüz oldı meded birbirinden bed-ter
Hâşılı olmış iken başa belâlar ser-ber

bî-riyâ:

1. **bî-riyâ:**

Tarih 132

Mısra: **10**

Dürüstlük, samimiyet.

Bendesî Şa' bân Ağa oldı emîn
Hizmet itdi cân u dilden bî-riyâ

birle:

1. **birle:**

Tarih 40

Mısra: **38**

İle, birlikte.

Ser-i a' dâyı devrinde idüpdür güy-ı bāzîçe
Se' âdet birle destinde mü'eyyed ola çevgâni

2. **birle:**

Tarih 210

Mısra: **15**

Birlikte.

Buldı ol nâm-ı Mehemmed birle a' dâya zafer
Hâzret-i Aḥmed Pâşâ ' asker-i Vâniyla tîz

birliğe yetmek:

1. **birliğe yetmek:-mek**

Gazel 19

Mısra: **6**

Birliğe, bir olmaya ulaşmak.

Raḳîbün nîşine şabr it dikenden
İşi birliğe yetmek hâr ile gül-berg-i ḥandânuñ

birrî efendi:

1. **birrî efendi:**

Tarih 30

Mısra: **1**

*Birrî Efendi, Tuhfe-i Naili'de Birrî mahlası
bir kaç şair geçiyorsa da tarihlerine nazaran hiç
birinin bahsi geçen Birrî olmadığı anlaşılıyor.
(Tuhfe-i Naili, Hazırlayanlar: Cemal Kurnaz-*

*Mustafa Tatçı, Bizim Büro Yay, Ankara 2001, s.95
ve 1236).*

'Adl ile Birrî Efendi oldı defterdârumuz
Aña Yünâni sipâriş eyledi serdârumuz

bî-şadâ:

1. **bî-şadâ:**

Tarih 81

Mısra: **7**

Sessiz, sedasız.

'Adl u dâdın eyledi Nüşinrevânuñ bî-şadâ
Görse eylerdi sehâda Ḥâtem-i Tâyi esîr

bisât kurdı:

1. **bisât kurdı:-dı**

Kıt'a 5

Mısra: **13**

Döşemek.

Kâse-bâzâsâ karanfil kurdı mı bâğa bisât
Bezme rağbet itdiler mi ehl-i 'irfâni nice

bî-sebeb:

1. **bî-sebeb:**

Tarih 125

Mısra: **7**

Sebepsiz.

Bî-sebeb 'azl eyleme ehl-i vukûfa vâkıf ol
Sa'y-ı evkâf-ı Resûl-i Kibriyâ semtinde ol

bi-sebîl:

1. **bi-sebîl:**

Tarih 133

Mısra: **2**

Yola, sebîle.

Bende-i Dârü's-se'âde itdi ḥayr
Eyledi 'âlî binâ' ḥân bi-sebîl

bî-şek:

1. **bî-şek:**

Müseddes 4

Mısra: **9**

Kuşkusuz.

İtdi bî-şek sa'y-i evkât-ı Resûl-i Kird-gâr
Yapdı etrâf-ı Ereğliye ḥisâr-ı üstüvâr

bîşezâr-ı hünerüñ arslanı:

1. **bîşezâr-ı hünerüñ arslanı:-ı**

Tarih 165

Mısra: 7

Marifet ormanının arslanı, ilim ormanının arslanı II Osman Paşa kastedilmiştir.

Bîşezâr-ı hünerüñ arslanı
Rezmgâh-ı hünerüñ çü oldur şamşâm

bister-i firkatde:

1. **bister-i firkatde:-de**

Gazel 5

Mısra: 6

Ayrılık yatağı.

Encüm-âsâ gözlerin yummaz gice tâ şubha dek
Bister-i firkatde şanmañ 'âşık-ı nâlân uyur

bister-i sincâbîdür:

1. **bister-i sincâbîdür:-dür**

Gazel 4

Mısra: 10

Sincabi: Kahverengi ile kurşuni arasında bir renk; Sincap renginde yatak.

Ferâgat 'âleminde ey Tûrâbî pâdişâ ol var
Yatağun eyle külhân bister-i sincâbîdür küller

bit:

1. **bitdi:-di**

Gazel 8

Mısra: 11

Sona ermek, bitmek.

Bitdi çemen ruhında eyâ serv-i hoş-hırâm
Turma şalın ki seyr ü çemânun zamânıdır

2. **bitmez:-mez**

Gazel 23

Mısra: 5

Büyüme, ortaya çıkmak, yetişmek.

Zemîn-i şüredür kalb-i 'adû mihr-i giyâ bitmez
Çemenzâruñ tarâvet bağladuğın âb u gilden bil

bî-taleb:

1. **bî-taleb:**

Tarih 3

Mısra: 3

Talep etmeden, istemeden.

Bî-taleb geldi bu gün şadra virüp 'izz ü şeref
Fażl ile oldı şehâ mazhar-ı 'izz ü eltfâf

bî-tekellüf:

1. **bî-tekellüf:**

Nazm 1

Mısra: 4

Külfetsiz, sıkıntısız, doğal olarak.

Döne döne hâcılarla eyleyüp anı tavâf
Bî-tekellüf hâne-i Mevlâyı gördi gözlerüm

biz:

1. **bize:-e**

Müseddes 6

Mısra: 1

Birinci çokluk şahıs zamiri, biz.

Hamduli'llâh ki tecellî-i şîfât irdi bize
Bâ'îs-i meretebe 'âlî-derecât irdi bize

2. **bize:-e**

Müseddes 6

Mısra: 2

Birinci çokluk şahıs zamiri, biz.

Hamduli'llâh ki tecellî-i şîfât irdi bize
Bâ'îs-i meretebe 'âlî-derecât irdi bize

3. **bize:-e**

Müseddes 6

Mısra: 5

Birinci çokluk şahıs zamiri, biz.

Guşşadan ölmüş iken tâze hayât irdi bize
Hazret-i Nuh-ı necî gibi necât irdi bize

4. **bize:-e**

Müseddes 6

Mısra: 6

Birinci çokluk şahıs zamiri, biz.

Guşşadan ölmüş iken tâze hayât irdi bize
Hazret-i Nuh-ı necî gibi necât irdi bize

5. **bize:-e**

Müseddes 6

Mısra: 10

Birinci çokluk şahıs zamiri, biz.

Kanķı birin diyelüm derdümüze yok pâyân
Bize hayretde iken oldı Hudâdan ihsân

6. **bize:-e**

Müseddes 6

Mısra: 11

Birinci çokluk şahıs zamiri, biz.

Guşşadan ölmüş iken tâze hayât irdi bize
Hazret-i Nuh-ı necî gibi necât irdi bize

7. **bize:-e**

Müseddes 6

Mısra: 12

Birinci çokluk şahıs zamiri, biz.

Ğuşşadan ölmüş iken taze hayât irdi bize
Hâzret-i Nüh-ı necî gibi necât irdi bize

8. **bize:-e**

Müseddes 6

Mısra: 17

Birinci çokluk şahıs zamiri, biz.

Ğuşşadan ölmüş iken taze hayât irdi bize
Hâzret-i Nüh-ı necî gibi necât irdi bize

9. **bize:-e**

Müseddes 6

Mısra: 18

Birinci çokluk şahıs zamiri, biz.

Ğuşşadan ölmüş iken taze hayât irdi bize
Hâzret-i Nüh-ı necî gibi necât irdi bize

10. **bize:-e**

Müseddes 6

Mısra: 23

Birinci çokluk şahıs zamiri, biz.

Ğuşşadan ölmüş iken taze hayât irdi bize
Hâzret-i Nüh-ı necî gibi necât irdi bize

11. **bize:-e**

Müseddes 6

Mısra: 24

Birinci çokluk şahıs zamiri, biz.

Ğuşşadan ölmüş iken taze hayât irdi bize
Hâzret-i Nüh-ı necî gibi necât irdi bize

12. **bize:-e**

Müseddes 6

Mısra: 29

Birinci çokluk şahıs zamiri, biz.

Ğuşşadan ölmüş iken taze hayât irdi bize
Hâzret-i Nüh-ı necî gibi necât irdi bize

13. **bize:-e**

Müseddes 6

Mısra: 30

Birinci çokluk şahıs zamiri, biz.

Ğuşşadan ölmüş iken taze hayât irdi bize
Hâzret-i Nüh-ı necî gibi necât irdi bize

14. **bizüm:-(ü)m**

Müseddes 6

Mısra: 19

Birinci çokluk şahıs zamiri, biz.

Bu cihân içre bizüm derdümüze merhem yok
Hâlümüz ağlamağa neyleyelüm hem-dem yok

15. **bize:-e**

Tarih 33

Mısra: 10

Birinci çokluk şahıs zamiri, biz.

Söyle bir zât-ı şerîfi yine pâ-mâl itdüñ
Bize bu devr-i felek neyleyelüm virmedi el

16. **bize:-e**

Tarih 102

Mısra: 8

Birinci çokluk şahıs zamiri, biz.

Meger kim himmet oldu Hâzret-i Monlâ-yı
Rümîdür
Bize gönderdi bî-illet bu gün bir server-i sâlim

17. **biz:**

Tarih 107

Mısra: 4

Birinci çokluk şahıs zamiri, biz.

Hamd idelüm yirümüz mesken-i Maḥmūd olup
Şād olalum dem-be-dem tarḥ idelüm biz hemî

18. **bize:-e**

Tarih 107

Mısra: 2

Birinci çokluk şahıs zamiri, biz.

Geldi Ereğliye çün devletle şeyḥümüz
Hâzret-i Monlâ-yı Rüm şaldı bize hem-demi

19. **bize:-e**

Tarih 120

Mısra: 1

Birinci çokluk şahıs zamiri, biz.

Hamdulillāḥ ki Ḥudā kıldı bize luṭf u ‘atā
Şadr-ı ‘ālīye şehā geldi Meḥemmed Pāşā

20. **bize:-e**

Tarih 142

Mısra: 2

Birinci çokluk şahıs zamiri, biz.

Oldı Yünān iline ḥâzret-i Mü’min Pāşā
Bize el virdi yine devlet ü iḳbāl-i şafā

21. **bize:-e**

Tarih 213

Mısra: 3

Birinci çoğul şahıs zamiri (aşıklar).

Ḥazret-i Ḥızır nebî oldı nıgehbân bize
Ol şeh-i ḥüsn ile itdük yem-i ḥadırâ seyrin

22. **bizden:-den**

Gazel 33

Mısra: 5

Birinci çoğul şahıs zamiri II aşıklar.

Sû' -i vaz' indan o mâhuñ yâ kaşından bilürin
Bizden oğ gibi kaçup ḥâtırı toğrulmaduğın

23. **bizden:-den**

Gazel 43

Mısra: 9

Birinci çoğul şahıs zamiri, biz II aşıklar.

Bizden Türâbî dilber iñen muğber olmasun
Silüp süpüre bir gün ola rûzgâr bizi

24. **biz:**

Gazel 46

Mısra: 2

Birinci çoğul şahıs zamiri, biz.

Hicvin o kedi-başı akrânına
İhâmını biz dökdük yârânına

25. **biz:**

Gazel 46

Mısra: 4

Birinci çoğul şahıs zamiri, biz.

Ebkâr-ı ma'ânîsin il itdi
Söz bıkırını biz aldık mihmânına

26. **bize:-e**

Müseddes 6

Mısra: 3

Birinci çoğul şahıs zamiri, biz.

Özi deryâ vü sözi qand-i nebât irdi bize
Ḥaqqâ şükr eyleyelüm qadr u berât irdi bize

27. **bize:-e**

Müseddes 6

Mısra: 4

Birinci çoğul şahıs zamiri, biz.

Özi deryâ vü sözi qand-i nebât irdi bize
Ḥaqqâ şükr eyleyelüm qadr u berât irdi bize

28. **bizi:-i**

Gazel 24

Mısra: 3

*Birinci çokluk şahıs zamiri, biz II aşıklar;
şairler.*

Neş'edâr eyle bizi câm-ı fenâdan geçelüm
Mâ-sivâ terkin urup bâkî olur şey görelüm

29. **bizi:-i**

Gazel 38

Mısra: 3

*Birinci çokluk şahıs zamiri, biz. II aşıklar
kastedilmektedir.*

Görmez bizi çün ol meh sekbânıyla berâber
Yanında ol emirün yâ qadr u câhumuz ne

30. **biz:**

Gazel 38

Mısra: 6

*Birinci çokluk şahıs zamiri, biz. II aşıklar
kastedilmektedir.*

Her bir kesün sipâhı maqbül ola derinde
Biz dür olağ maḥal mi bizüm siyâhumuz ne

31. **bizi:-i**

Müseddes 4

Mısra: 11

*Birinci çokluk şahıs zamiri, biz. II halk
kastedilmektedir.*

Eşkiyâ'dan bizi ḥıfz itdi 'aceb merdân imiş
Nâmı Şa'bân u velî kendi qağan arslan imiş

32. **bizi:-i**

Müseddes 4

Mısra: 5

*Birinci çokluk şahıs zamiri, biz. II halk
kastedilmektedir.*

Eşkiyâ'dan bizi ḥıfz itdi 'aceb merdân imiş
Nâmı Şa'bân u velî kendi qağan arslan imiş

33. **bize:-e**

Müseddes 4

Mısra: 13

*Birinci çokluk şahıs zamiri, biz. II halk
kastedilmektedir.*

Nâzırını vaqf-ı Resülün itdi iḥsânı bize
Gönderüp luṭf eyledi bir merd-i meydânı bize

34. **bize:-e**

Müseddes 4

Mısra: 14

*Birinci çokluk şahıs zamiri, biz. II halk
kastedilmektedir.*

Nâzırını vaqf-ı Resülün itdi iḥsânı bize
Gönderüp luṭf eyledi bir merd-i meydânı bize

35. **bize:-e**

Müseddes 4

Mısra: 15

Birinci çokluk şahıs zamiri, biz. II halk kastedilmektedir.

Geldi gösterdi rezimde tavr u erkânı bize
Hâk Te'âlâ devletiyle bahş ide anı bize

36. **bize:-e**

Müseddes 4

Mısra: 16

Birinci çokluk şahıs zamiri, biz. II halk kastedilmektedir.

Geldi gösterdi rezimde tavr u erkânı bize
Hâk Te'âlâ devletiyle bahş ide anı bize

37. **bizi:-i**

Müseddes 4

Mısra: 17

Birinci çokluk şahıs zamiri, biz. II halk kastedilmektedir.

Eşkiyâ`dan bizi hıfz itdi `aceb merdân imiş
Nâmı Şa'bân u velî kendi kağan arslan imiş

38. **bize:-e**

Müseddes 4

Mısra: 20

Birinci çokluk şahıs zamiri, biz. II halk kastedilmektedir.

Hâzret-i Ağa ola dâr-ı se'âdetde muķîm
Bize irsâl eyledi bir böyle merd-i müstakîm

39. **bizi:-i**

Müseddes 4

Mısra: 23

Birinci çokluk şahıs zamiri, biz. II halk kastedilmektedir.

Eşkiyâ`dan bizi hıfz itdi `aceb merdân imiş
Nâmı Şa'bân u velî kendi kağan arslan imiş

40. **bizi:-i**

Müseddes 4

Mısra: 29

Birinci çokluk şahıs zamiri, biz. II halk kastedilmektedir.

Eşkiyâ`dan bizi hıfz itdi `aceb merdân imiş
Nâmı Şa'bân u velî kendi kağan arslan imiş

41. **bize:-e**

Müseddes 11

Mısra: 7

Birinci çokluk şahıs zamiri, biz. II insanoğlu kastedilmektedir.

Şükrümüz Hâkka budur virdi bize idrâki
Almazuz `aynumuza her denî-i hâşâki

42. **bizi:-i**

Müseddes 11

Mısra: 15

Birinci çokluk şahıs zamiri, biz. II Mevleviler kastedilmektedir.

Bizi `ayb eylemeñüz zühde vedâ` eyler isek
Şevk ile zerre gibi tañ mı semâ` eyler isek

43. **bize:-e**

Müseddes 11

Mısra: 22

Birinci çokluk şahıs zamiri, biz. II Mevleviler kastedilmektedir.

Yüzümüz karasını başumuza tîz kaçma
Himmetüñ gibi bize turmadın alçağ bakma

44. **bizi:-i**

Müseddes 11

Mısra: 27

Birinci çokluk şahıs zamiri, biz. II Mevleviler kastedilmektedir.

İbn-i vaķtüz bizi sen şanma ki ferdâyilerüz
Ey Tûrâbî sürerüz pâyine yüz pâyilerüz

45. **bize:-e**

Gazel 20

Mısra: 24

Birinci çokluk şahıs zamiri, biz. II dervişler kastedilmektedir.

Tûrâbî hâksârın yâd idüp luş ile dervîşân
Dimezler mi bize ol hâkipâyumuzdan haber virgil

biz:-

1. **bizi:-i**

Gazel 43

Mısra: 4

Birinci çoğul şahıs zamiri, biz II âşıklar.

Zerveş şararsa rüyumuz andan ne fâ`ide
Bir pûla almaz ol şeh-i şâhib-`ayâr bizi

2. **bizi:-i**

Gazel 43

Mısra: 6

Birinci çoğul şahıs zamiri, biz II âşıklar.

Gözler düşinde yâri varup hVâba çeşmümüz
Gafletde şanmasun meded ey dil o yâr bizi

3. **bizi:-i**

Gazel 43

Mısra: 8

Birinci çoğul şahıs zamiri, biz II âşıklar.

Gülzâr-ı hüsni içre görüp mâr-ı zülfini
Sünbül mişâli eylemesün târumâr bizi

4. **bizi:-i**

Gazel 43

Mısra: 10

Birinci çoğul şahıs zamiri, biz II âşıklar.

Bizden Türâbî dilber iñen muğber olmasun
Silüp süpüre bir gün ola rüzgâr bizi

5. **bizi:-i**

Gazel 43

Mısra: 1

Birinci çoğul şahıs zamiri, biz II âşıklar.

Eyler figân u nâle ile çün hezâr bizi
Efsâne itdi 'âleme ol gül-'izâr bizi

6. **bizi:-i**

Gazel 43

Mısra: 2

Birinci çoğul şahıs zamiri, biz II âşıklar.

Eyler figân u nâle ile çün hezâr bizi
Efsâne itdi 'âleme ol gül-'izâr bizi

bizüm dermânumuz:

1. **bizüm dermânumuz:-(u)muz**

Gazel 14

Mısra: 12

*Bizim (âşıklar) dermanı, bizim aşk derdimize
çare.*

Ey Türâbî derd-i 'aşkı bilmesen bârî hele
Ol tabîb-i cân niçün kılmaz bizüm dermânumuz

bizüm siyâhumuz:

1. **bizüm siyâhumuz:-(u)muz**

Gazel 38

Mısra: 6

Bizim (âşılar) günahımız.

Her bir kesün sipâhı mağbûl ola derinde
Biz dür olağ mağal mi bizüm siyâhumuz ne

bizüm tevârîh:

1. **bizüm tevârîh:**

Kıt'a 10

Mısra: 2

Bizim tarihler.

Tevliyet gitdiyse Türâbî ne gam
Geçinür ol bizüm tevârîh ile

boğaz:

1. **boğaz:**

Tarih 156

Mısra: 3

Boğaz.

Boğaz ağrıkı oldı halk-ı cihân
Eylemez oldı kimse kişt ü şeyâr

boğazla:

1. **boğazlar:-r**

Müseddes 2

Mısra: 6

Boğazlamak, boğazını keserek öldürmek.

Şubh-ı şâdık gibi ey gâfil ağardı şakaluñ
Haberüñ yok seni penbeyle boğazlar ecelüñ

2. **boğazlar:-r**

Müseddes 2

Mısra: 12

Boğazlamak, boğazını keserek öldürmek.

Şubh-ı şâdık gibi ey gâfil ağardı şakaluñ
Haberüñ yok seni penbeyle boğazlar ecelüñ

3. **boğazlar:-r**

Müseddes 2

Mısra: 18

Boğazlamak, boğazını keserek öldürmek.

Şubh-ı şâdık gibi ey gâfil ağardı şakaluñ
Haberüñ yok seni penbeyle boğazlar ecelüñ

4. **boğazlar:-r**

Müseddes 2

Mısra: 24

Boğazlamak, boğazını keserek öldürmek.

Şubh-ı şâdık gibi ey gâfil ağardı şakaluñ
Haberüñ yok seni penbeyle boğazlar ecelüñ

5. **boğazlar:-r**

Müseddes 2

Mısra: 30

Boğazlamak, boğazını keserek öldürmek.

Şubh-ı şâdık gibi ey gâfil ağardı şakaluñ
Haberüñ yok seni penbeyle boğazlar ecelüñ

bögrü kılıcın yidi:

1. **bögrü kılıcın yidi:-di**

Tarih 162

Mısra: 6

*Böğründen kılıç yemek II yan tarafına aldığı
kılıç darbesiyle ölmek.*

Dehr-i fāniye niçe Sām u Nerīmān geldi
Āl-i 'Oşmānuñ elinden yidi böğri kılıcın

bostān:

1. **bostānumuzi:**-(u)muz, -i

Tarih 33

Mısra: 18

*Bostan, bahçe II Mollazade Bostan Çelebi'ye
gönderme yapılmıştır.*

Ey Tūrābī didi tārīhi için dervīşān
Bozdı bostānumuzı eşk döküñ bād-ı ecel

bostān-ı hüneri:

1. **bostān-ı hüneri:**-i

Tarih 35

Mısra: 7

*Bilgilik bostanı (bahçesi) II Bostanzade
Mehmed kastedilmiştir.*

Bostān-ı hüneri gāret idüp bād-ı fenā
Dest-i hasretle gül ü sünbülünü yoldurdu

bostān-zāde efendi:

1. **bostān-zāde efendi:**

Tarih 34

Mısra: 1

*Bostanzade Efendi, Bostanzade Yahya Efendi
(1049/1639) Anadolu ve Rumeli kazaskeri,
1610'de Halebe tayin edildi. (Mustafa Çağrııcı
D.V.İ.A c.6 s.311-13).*

Bostān-zāde Efendi gelüp ol verd-i 'ulūm
Açılıp gülse nola cāy-ı dil-ārā-yı Haleb

böyle:

1. **böyle:**

Tarih 114

Mısra: 10

Aynıyla, bu tarzda.

Her nefes eyleye üstādına rahmet Mevlā
Böyle bir 'ālī binā' görmedi Şeddād-ı zamān

2. **böyle:**

Tarih 115

Mısra: 4

Aynıyla, bu tarzda.

Bundan evvel niçeler itdi binā' sını murād
Kimseye olmadı erzānī şehā böyle binā'

3. **böyle:**

Tarih 116

Mısra: 3

Aynıyla, bu tarzda.

Böyle hayrāt itmeden 'ālemde hālī olmasun
Devlet ü iclālını dāyım ziyād itsün Celīl

4. **böyle:**

Tarih 129

Mısra: 7

Aynıyla, bu tarzda.

Bir daħı gelmez cihāna böyle 'ādil pādişāh
Üstümüzden zā'il olmasun ebed zıll-ı Hūdā

5. **böyle:**

Tarih 25

Mısra: 7

Böyle, bu şekilde.

Böyle bir 'ālī-vücūdı neyledüñ ey dehr-i dūn
Pāyimāl idüp harāb itdüñ cihānı bī-gümān

6. **böyle:**

Tarih 40

Mısra: 40

Böyle, bu şekilde.

Çapūdān olmuş evvel gerçi bahre bir Sinān Pāşā
Cihānda görmemişdür kimse 'ālī böyle bir şānı

7. **böyle:**

Tarih 73

Mısra: 13

Böyle, bu şekilde.

Güş idince eşkiyā' nuñ böyle yaman olduğın
Her vilāyetde du'ālar itdiler bernā vü pīr

8. **böyle:**

Tarih 93

Mısra: 4

Böyle, bu şekilde.

'Aksine devr itdüñ ey dehr-i denī-perver yine
Böyle bir 'ālī vücūda virmedüñ bir dem amān

9. **böyle:**

Tarih 151

Mısra: 10

Böyle, bu şekilde.

'İlm ü fazluñ göricek dindi Tūrābī tārīh
Böyle bir ehl-i hüner 'āleme geldüñ nādīr

10. **böyle:**

Tarih 158

Mısra: 2
Böyle, bu şekilde.

‘Adl ile Aḥmed Pāşā yaptı bir ‘ālī binā’
Kimse ta‘mīr itmedi böyle sarāy-ı dil-güşā

11. **böyle:**
Tarih 158
Mısra: 5
Böyle, bu şekilde.

Görmedi ‘ömrinde kimse böyle bir ‘ālī maḳām
Bām-ı kaşrı eyledi taḳ-ı sipihri zīr-i pā

12. **böyle:**
Tarih 158
Mısra: 7
Böyle, bu şekilde.

Böyle nazm-ı rūḥ-baḥşuñ ḳadrini fehmi eyleyen
Ne ‘ināyet ḳılsa cā’iz her ne luṭf itse sezā

13. **böyle:**
Tarih 169
Mısra: 4
Böyle, bu şekilde.

Rūkn-i ‘ilm idi eśās-ı ma‘rifet göçdi dirēg
Olmaz erbāb-ı ‘ulūma böyle bir ‘ālī sened

14. **böyle:**
Tarih 196
Mısra: 5
Böyle, bu şekilde.

Görmedi kimse böyle ‘ālī binā’
Burc-ı Keyvāna bāmi atdı kemend

15. **böyle:**
Tarih 209
Mısra: 8
Böyle, bu şekilde, bu tarzda.

Olmasa ‘ilm ü ‘adālet aña mevrūs-ı peder
Böyle şān bulmaz idi ‘izzet ile şadr-ı ‘alā

16. **böyle:**
Gazel 15
Mısra: 6
"Bunun gibi, buna benzer" anlamında işaret
sıfatı.

Kūr mu noldı Ḥaleb Beglerbegisi hey dirēg
Böyle bir zulm-ı şarḫi bilmezem yoklar mı yok

17. **böyle:**
Tarih 210
Mısra: 5

"Bunun gibi, buna benzer" anlamında işaret
sıfatı.

‘Āleme bir daḫı gelmez böyle serdār-ı cihān
Başlarını aldı a‘dānuñ urup tīg ü teber

18. **böyle:**
Gazel 34
Mısra: 6
"bunun gibi, buna benzer" anlamında işaret
sıfatı.

Ġaflet ile zāyi‘ itme böyle eyyāmı şaḳın
Fırşatı fevt itme her rüz eyle maḳşūd

19. **böyle:**
Gazel 36
Mısra: 7
"bunun gibi, buna benzer" anlamında işaret
sıfatı.

Olmaz müyesser hīç dilā böyle dem ü zevḳ ü şafā
Meclisde yār-ı meh-likā cām-ı sūrūr-encām ola

20. **böyle:**
Tarih 190
Mısra: 4
"bunun gibi, buna benzer" anlamında işaret
sıfatı.

Resülūñ şer‘in icrā itmede yokdur aña hem-tā
Gelür mi ‘ilm ü ‘adl ile cihāna böyle bir ‘ālim

21. **böyle:**
Tarih 195
Mısra: 7
Böyle, bu şekilde, işaret sıfatı.

Olmaya erbāb-ı keyfe böyle bir ḫātır-güşā
Bu maḳām-ı pūr-şafāda kimseye gelmez kesel

22. **böyle:**
Tarih 205
Mısra: 6
Böyle, bu şekilde, işaret sıfatı.

Ḥāk-i pāyından anuñ eyleme kesb-i şeref
Pūr-şafā olmaz idi böyle fezā-i Edine

23. **böyle:**
Müfret 3
Mısra: 2
"böyle, bu şekilde" anlamlarına gelen durum
zarfi.

Ḥātır müşevveş eyleyen pāy-ı celālī gerdidür
Yazuyı böyle yazduran kāḡıd mürekkeb derdidür

böyle bir:

1. **böyle bir:**

Tarih 124

Mısra: 8

Bu tarzda, bu şekilde, çok güzel.

Sehāda hem-çünān Hayder nesebde nesl-i
Peygamber
Se'adet āna kim ardınca bir böyle halef kaldı

böyle bir şahib-kırān:

1. **böyle bir şahib-kırān:**

Tarih 109

Mısra: 3

*Böyle bir muzaffer hükümdar II Sultan
Mehmet kastedilmektedir.*

Gelmedi dünyā turaldan böyle bir şahib-kırān
Düşmenüñ başın kesüp oldu cihānuñ serveri

boz:

1. **bozdu:-dı**

Tarih 33

Mısra: 18

Ortadan kaldırmak, yok etmek, gidermek.

Ey Tūrābī didi tārīhi için dervīşān
Bozdu bostānumuzu eşk döküñ bād-ı ecel

bu:

1. **budur:-dur**

Tarih 67

Mısra: 5

Bu, işaret zamiri.

Döndi şimdi 'aksine dünyā budur tārīh āna
Kapdı Çaylak Nigdeyi el çekdi andan Etyemez

2. **bu:**

Tarih 72

Mısra: 5

Bu, işaret zamiri.

Şahn-ı meydānuñ bu şimdi Rüstem-i destānidur
Bu cihāna gerçi geldi niçe yüz biñ pehlivān

3. **bu:**

Tarih 73

Mısra: 16

Bu, işaret zamiri.

Eşkiyā' haylin hemīşe eylesün ser-geşte-hāl
Dāyimā eyler du'ayı bu Tūrābī-i hākīr

4. **bu:**

Tarih 83

Mısra: 1

Bu, işaret zamiri.

Pendi bu oldu Hālil Pāşāya Sultān Aḥmedüñ
Āşaf u serdārum olduñ var yüri dād eylegil

5. **bu:**

Tarih 175

Mısra: 8

Bu, işaret zamiri.

Müftī olunca dinildi tārīh
Aldı fetvāyı bu bir şun'-ı İlāh

6. **bu:**

Tarih 176

Mısra: 9

Bu, işaret zamiri.

Didi bu tārīh-i cān-süzü Tūrābī-i hākīr
Kā'id-i kaçr-ı cinān olduñ Süleymānum meded

7. **bu:**

Tarih 39

Mısra: 4

Bu, işaret sıfatı.

Hāk budur andan dilā şākir idi halk-ı cihān
Fi'l ü aqvāli anuñ geldükde bu yāda acuñ

8. **bu:**

Tarih 40

Mısra: 42

Bu, işaret sıfatı.

İşitdükde Tūrābī-i du'ā-güyü didi tārīh
Yedi deryānuñ oldu bu Sinān Pāşā kapūdānı

9. **bu:**

Tarih 98

Mısra: 1

Bu, işaret sıfatı.

Sende bu nām-ı Hüseyini görüp ey vech-i Ḥasen
Rüy-ı a'dā nola sultānum olursa zirnīh

10. **bu:**

Tarih 102

Mısra: 10

Bu, işaret sıfatı.

Olup kādī Ereğliye Tūrābīyā didüm tārīh
Bu 'adl ü dād ile oldu Muḥammed şer'ine hākīm

11. **bu:**

Tarih 113

Mısra: 1

Bu, işaret sıfatı.

Bu 'ilm ü 'adl ile sultānumuzsın
Olup kâdî Ereğliye mü'ebbed

12. **bu:**

Tarih 122

Mısra: 3

Bu, işaret sıfatı.

bu Tūrābî didi tārīhin anuñ
Āmidüñ mîr-i emirānı Mehemmed Pāşā

13. **bu:**

Tarih 124

Mısra: 4

Bu, işaret sıfatı.

Bu 'adl ü dād ile şīt ü şadāyı 'āleme şaldı
Re'āyā vü berāyā oldılar devrinde āsüde

14. **bu:**

Tarih 144

Mısra: 2

Bu, işaret sıfatı.

Ey Tūrābî didi tārīh-i kudūmın hātif
Oldı gülşen yine ma'rifetle bu dār-ı Yünān

15. **bu:**

Tarih 150

Mısra: 10

Bu, işaret sıfatı.

Göriccek fazlın anuñ didi Tūrābî tārīh
'Ulemā içre dilā şadra bu nādîr geldi

16. **bu:**

Tarih 160

Mısra: 9

Bu, işaret sıfatı.

Didi tārīh-i kudūmın bu Tūrābî bendesi
Nūh tūfānı bu dem qopar Celālî başına

17. **bu:**

Tarih 32

Mısra: 7

İşaret sıfatı.

İtmedüñ şefkat bu ben dil-ḥasteye
Göz göre alduñ meded cānum benüm

18. **bunı:-n, -ı**

Gazel 15

Mısra: 18

İşaret Zamiri, bu.

Çıkmaz iseñ pādīşāhum gitdi elden memleket
Bunı iz'ān itmege bir āşaf-ı şaf-der mi yok

19. **buña:-ñ, -a**

Müseddes 13

Mısra: 15

Bu, işaret zamiri.

Buña ādem mi döyer dünyāda ihvān-ı vefā
Diyelüm tā şubḥ-i ḥaşre ḥasretā vā-ḥasretā

20. **bular:-lar**

Tarih 109

Mısra: 29

Bu kişiler.

Dökdiler toprağa kanın düşmen-i dīnūñ bular
Ḥāke yeksān eylediler niçe yüz biñ kāfiri

21. **bu:**

Kıt'a 9

Mısra: 5

"Bu" işaret sıfatı.

Bu Tūrābî ider du'āyı müdām
Ḳuzıların ziyād ide Mevlā

22. **bu:**

Tarih 109

Mısra: 31

"Bu" işaret sıfatı.

Devr-i Ādemden beru olmuş degüldür bu kıtāl
Tu'me-i şemşir-i tiz oldı 'adūnuñ leşkeri

23. **bu:**

Tarih 181

Mısra: 5

"Bu" işaret sıfatı.

Bu kerr ü ferr ile anı görünce kendüden gitdi
Ḥasūduñ ḳalması aşlā vücūdı key za'if oldı

24. **bu:**

Tarih 194

Mısra: 5

"Bu" işaret sıfatı.

Ey Tūrābî bu şevk ile tārīh
Dindi kâdî-i Nāzillî ebedî

25. **bu:**

Gazel 7

Mısra: 6

"Bu" işaret zamiri.

Görenler gurre-i ebrūsını dir
Bu devrūñ şimdi bu meh-pāresidür

26. **bu:**

Tarih 181

Mısra: 2
"Bu" işaret zamiri.

Ḥalepde şimdi vālī 'ilm ü fażlıyla Şerīf oldu
Virildi ehline manşıb bu bir kār-ı laṭīf oldu

27. bu:
Tarih 182
Mısra: 4
"Bu" işaret zamiri.

Dilā ma'mūr ider bu 'adl u dād ile Ḥaleb şehri
Virildi ehline manşıb bu bir kār-ı laṭīf oldu

28. bu:
Gazel 10
Mısra: 2
Bu, işaret zamiri. II Sevgili kastedilmektedir.

Ḥaṭṭ-ı nigār sünbül-i hoş-bū degül midür
Ḥadd-i semenle gönlüm alan bu degül midür

bu 'adl u dād:

1. bu 'adl u dād:
Tarih 182
Mısra: 3
Bu adalet ve doğruluk.

Dilā ma'mūr ider bu 'adl u dād ile Ḥaleb şehri
Virildi ehline manşıb bu bir kār-ı laṭīf oldu

bu 'adl u dādını:

1. bu 'adl u dādını:-ı, -n, -ı
Tarih 77
Mısra: 3
Bu adalet ve doğruluk.

Gördi İbrāhīm Pāşānuñ bu 'adl u dādını
Eyledi anı Ḥaleb beglerbegisi fī-ṭaleb

bu āh u vāhumuz:

1. bu āh u vāhumuz:-(u)muz
Gazel 38
Mısra: 1
Bu ah vāh, inleyip sızlanma.

Derd-i derūna ḥad yok bu āh u vāhumuz ne
Ol şāha 'arz olunmaz bilsek günāhumuz ne

bu āh-ı sūzānum benüm:

1. bu āh-ı sūzānum benüm:
Tarih 32
Mısra: 4
Benim bu yakıcı feryadım.

Nār-ı firkat yakmadı çün ḳalbümü
Yā nedür bu āh-ı sūzānum benüm

bu ahvāli:

1. bu ahvāli:-i
Gazel 15
Mısra: 28
Bu durumları, bu halleri, bu vaziyeti.

Hiç kimesne raḥm idüp feryādumuz gūş eylemez
Pādişāh-ı dehre bu ahvāli bir söyler mi yok

bu 'ālem:

1. bu 'ālem:
Tarih 186
Mısra: 2
Bu ālem, dünya.

İbn-i Taşköpri meded cısr-i fenādan geçdi
Gitti meyl eylemedi bildi bu 'ālem fānī

bu 'ālem mülkine:

1. bu 'ālem mülkine:-i, -n, -e
Tarih 102
Mısra: 2
Bu dünya mülkü II dünya.

Vezīr ibn-i Çıgāl olsun hemişe 'adl ile dāyim
Vücūdi intizām için bu 'ālem mülkine lāzım

bu 'ālemde:

1. bu 'ālemde:-de
Müseddes 6
Mısra: 13
Bu ālem, dünya.

Eşkiyā' itdi cihān mülketini zīr ü zeber
Yok bu 'ālemde şehā zevḳ u şafādan hiç eşer

2. bu 'ālemde:-de
Tarih 66
Mısra: 5
Bu dünya, bu ālem.

'İlm ü fażlıyla bu 'ālemde bulupdur şöhret
Ser-firāz iden anı ḡayret ü iclālidür

bu 'ālemden:

1. bu 'ālemden:-den
Nazm 2
Mısra: 11
Bu ālem, dünya.

Māni‘-i zevk u şafā gitdi bu ‘ālemden dilā
İdelüm şimden-geru seyrān seyrān üstine

bu ān-ı hüsn:

1. **bu ān-ı hüsn:**

Gazel 31

Mısra: 1

Bu güzel cazibe.

‘Ali şāhum bu ān-ı hüsn ile şun‘-ı Hūdāsın sen
Güzeller çok velikın içlerinde muntehāsın sen

bu asıl:

1. **bu asıl:**

Tarih 142

Mısra: 4

Bu asıl, bunun gibi, böyle.

Ḳahramān-heybet ü Dārā‘-azamet Cem-ḥaşmet
Gelmeye dār-ı cihāna bu asıl merd-i veḡā

bu ‘aşruñ şīr-i yezdāni:

1. **bu ‘aşruñ şīr-i yezdāni:-i**

Tarih 40

Mısra: 22

Bu asırda Allah'ın aslanı.

Veẓīr-i Ḥāzret-i Sultān Meḥemmed oldı re‘yiyle
Şecā‘atle bu ‘aşruñ şimdi oldur şīr-i Yezdāni

bu ‘aynum:

1. **bu ‘aynum:-(u)m**

Müseddes 8

Mısra: 7

Bu gözler.

Gördi ey Seyyīd bu ‘aynum türbe-i pākūñ ‘ayān
Şükrüli‘llāh yüz sürüp itdüm ser-i kūyuñ mekān

bu bāb-ı irtisā:

1. **bu bāb-ı irtisā:**

Tarih 105

Mısra: 14

Bu rüşvet kapısı, bu rüşvet yeme kapısı.

Bulur encāmı şehā zulm u sitem
Ger bu bāb-ı irtisā mesdūd ola

bu bezm-i ‘ulemā:

1. **bu bezm-i ‘ulemā:**

Tarih 6

Mısra: 5

Bu alimler meclisi, Bu bilginler meclisi.

Yoḡ bu bezm-i ‘ulemā içre ayakdaşı añuñ
Faẓl ile her birinüñ aldı yine payımı

bu bezmüñ sākī-i devrānını:

1. **bu bezmüñ sākī-i devrānını:-i, -n, -i**

Gazel 28

Mısra: 8

Bu meclisin talih sakisi.

Bu ‘ömr-i bī-beḡādan behredār olmak dilerseñ sen
Ḳadeḡ nüş it bu bezmüñ sākī-i devrānını kullan

bu cāy-ı bī-bedel:

1. **bu cāy-ı bī-bedel:**

Tarih 195

Mısra: 12

*Bu bedelsiz yer, bu zahmetsiz ve ağrısız yer
II Visali Efendi'nin kahvehanesi kastedilmektedir.*

Dindi hātifden bülend āvāz ile tārīḡ aña
Niḡdeye özge şeref virdi bu cāy-ı bī-bedel

bu cefā:

1. **bu cefā:**

Gazel 15

Mısra: 7

Bu cefā, bu eziyet etme, bu üzme.

Kerbelāda ancak olmuşdur Ḥüseyne bu cefā
Derdümi sūz-ı dilümden hiç bir añlar mı yoḡ

bu cehlin:

1. **bu cehlin:-i, -n**

Tarih 185

Mısra: 1

Bu cahillik, bu bilgisizlik.

Meḥemmed oldı sultānum saña nām
‘Adū bu cehlin itseñ nola bed-nām

bu çeşm ü bu bakışlar:

1. **bu çeşm ü bu bakışlar:-lar**

Gazel 9

Mısra: 4

*Bu göz ve bu bakışlar II sevgilinin gözlerinin
güzelliḡi ve bakışlarının çekiciliḡi
kastedilmektedir.*

Şahrā-yı Çīni ey dil geşt eyleseñ bulunmaz
Bu çeşm ü bu bakışlar āhū cehende yoḡdur

bu çeşme-i dildāri:

1. **bu çeşme-i dildârı:-ı**

Tarih 118

Mısra: 10

Bu gönül tutan çeşme II Vezir Mehmed Paşa'nın Ulukışla'ya yaptırdığı çeşme kastedilmektedir.

Yapdı bu çeşme-i dildârı Mehemmed Pâşâ
Görenüñ göñli akar şu gibi dindi târîh

bu çeşm-i hün-âlūdumuz:

1. **bu çeşm-i hün-âlūdumuz:-(u)muz**

Müseddes 13

Mısra: 6

Bu kana bulanmış göz, bu (çok üzülmekten) kana bulanmış göz, bu çok ağlamaktan kana bulanmış gibi görünen göz.

Gâyib oldı ey dirîgâ tâli' -i mes'ūdumuz
Ağlasun kan ağlasun bu çeşm-i hün-âlūdumuz

2. **bu çeşm-i hün-âlūdumuz:-(u)muz**

Müseddes 13

Mısra: 12

Bu kana bulanmış göz, bu (çok üzülmekten) kana bulanmış göz, bu çok ağlamaktan kana bulanmış gibi görünen göz.

Gâyib oldı ey dirîgâ tâli' -i mes'ūdumuz
Ağlasun kan ağlasun bu çeşm-i hün-âlūdumuz

3. **bu çeşm-i hün-âlūdumuz:-(u)muz**

Müseddes 13

Mısra: 18

Bu kana bulanmış göz, bu (çok üzülmekten) kana bulanmış göz, bu çok ağlamaktan kana bulanmış gibi görünen göz.

Gâyib oldı ey dirîgâ tâli' -i mes'ūdumuz
Ağlasun kan ağlasun bu çeşm-i hün-âlūdumuz

4. **bu çeşm-i hün-âlūdumuz:-(u)muz**

Müseddes 13

Mısra: 24

Bu kana bulanmış göz, bu (çok üzülmekten) kana bulanmış göz, bu çok ağlamaktan kana bulanmış gibi görünen göz.

Gâyib oldı ey dirîgâ tâli' -i mes'ūdumuz
Ağlasun kan ağlasun bu çeşm-i hün-âlūdumuz

5. **bu çeşm-i hün-âlūdumuz:-(u)muz**

Müseddes 13

Mısra: 30

Bu kana bulanmış göz, bu (çok üzülmekten) kana bulanmış göz, bu çok ağlamaktan kana bulanmış gibi görünen göz.

Gâyib oldı ey dirîgâ tâli' -i mes'ūdumuz
Ağlasun kan ağlasun bu çeşm-i hün-âlūdumuz

bu çeşmüm:

1. **bu çeşmüm:-(ü)m**

Müseddes 8

Mısra: 4

Bu gözler.

Gerd-i küyuñ başuma tâc oldı devlet var imiş
Ravza-i pâküñ bu çeşmüm gördi pür-envâr imiş

bu cihân:

1. **bu cihân:**

Tarih 45

Mısra: 3

Bu dünya.

Ehl-i fesâduñ oldı başına bu cihân tar
Hayretten ol gürühuñ kalmadı hiç mecâli

2. **bu cihân:**

Tarih 96

Mısra: 6

Bu dünya.

'Ömri 'âlemde anuñ zevk u şafâ ile geçüp
Bu cihân içre dilâ çekmeye hergiz ta'abı

3. **bu cihân:**

Tarih 180

Mısra: 4

Bu dünya.

Bir dağı gelmeye dünyâya anuñ gibi vücüd
Bu cihân içre dilâ mişlin anuñ bulındı

bu cihân halkı:

1. **bu cihân halkı:**

Gazel 15

Mısra: 10

Bu cihan (dünya, alem) halkı.

İtdi meydân içre her bir kaḥbe-zen da'vâ-yı merd
Bu cihân halkı muḥanneş oldı yâ bir er mi yok

bu cihân halkını:

1. **bu cihân halkını:**

Tarih 59

Mısra: 3

Bu cihan (dünya, alem) halkı.

Eyler ihyâ bu cihân halkımı iftâsı ile
Hem-çü 'İsî yiridür menzili olsa eflâk

bu cihān içre:

1. bu cihān içre:

Müseddes 6

Mısra: 19

Bu dünya içinde.

Bu cihān içre bizüm derdümüze merhem yok
Hālümüz ağlamağa neyleyelüm hem-dem yok

2. bu cihān içre:

Tarih 146

Mısra: 7

Bu dünya içinde.

Bu cihān içre olup devlet ü hem 'ömri mezīd
Eyleye Bārī Hūdā cümle murādın hāşıl

bu cihāna:

1. bu cihāna:-a

Müseddes 8

Mısra: 26

Bu dünya.

Fahr-ı 'ālemsin bu dünyā gerd-i bābuñdur senüñ
Bu cihāna şu 'le viren āfītābuñdur senüñ

2. bu cihāna:-a

Tarih 72

Mısra: 6

Bu dünya.

Şahn-ı meydānuñ bu şimdi Rüstem-i destānidur
Bu cihāna gerçi geldi niçe yüz biñ pehlivān

3. bu cihāna:-a

Tarih 173

Mısra: 3

Bu dünya.

Bu cihāna yeter bir ehl-i fazl
Bağs-ı 'ilm itmesün şehā herkes

bu cihāndan:

1. bu cihāndan:-dan

Tarih 17

Mısra: 1

Bu dünya.

Bu cihāndan vefāt idüp nā-gāh
Seyyīd Aḥmed Efendi gıtdi āh

2. bu cihāndan:-dan

Tarih 169

Mısra: 12

Bu dünya.

Ey Tūrābī hüzn ile hātif didi tārīh aña
Bu cihāndan geçdi Sa 'deddīn-i s̄anī vāh meded

bu cihān-ı bī-bekādan:

1. bu cihān-ı bī-bekādan:

Tarih 25

Mısra: 2

Bu devamsız (fani) alem, bu fani dünya.

Şundi sākī-i ecel hayfā şerāb-ı cānsitān
Bu cihān-ı bī-bekādan göçdi Bākī-i zamān

bu cihānuñ:

1. bu cihānuñ:-(u)ñ

Tarih 160

Mısra: 4

Bu dünya.

Cānib-i Ḥaḫdan belādur ki şalındı nīzesi
Bu cihānuñ hem celālīsine hem evbāşına

bu def'a:

1. bu def'a:

Tarih 123

Mısra: 1

Bu defa, bu kez.

Bu def'a eşkiyā'nuñ def'ine bir özge rāy oldı
Meḥemmed Beg şecā'atle emīr-i Aḫsarāy oldı

bu dehr-i denī:

1. bu dehr-i denī:

Muhammes 1

Mısra: 16

Bu alçak dünya.

Eyledi kālīb-ı bī-cān beni қаşşāb-ı ecel
Baña bu dehr-i denī eyledi çok cevr ü cefā

bu dehr-i denīnūñ:

1. bu dehr-i denīnūñ:-nūñ

Tarih 35

Mısra: 6

Bu alçak dünya.

Defn idüp ḥāke şalar қandese 'ālī-қadri
Beni bu dehr-i denīnūñ revīşi öldürdi

bu dehr-i harāb:

1. bu dehr-i harāb:

Tarih 169

Mısra: 5

Bu harap dünya, bu yıkık dünya.

Ābsuz bir āsiyāba döndi bu dehr-i ħarāb
Soldı ħayfā berr olup baħr-ı ‘ulūm-ı bī-‘aded

bu dehr-i pür-şürdan:

1. bu dehr-i pür-şürdan:

Tarih 70

Mısra: 1

Şamata dolu dünya, gürültülü dünya.

Geçdüñ ‘Ali Efendi bu dehr-i pür-şürdan
‘Azm eyledüñ beķāya Ĥaķ rāzī ola senden

bu dehrüñ:

1. bu dehrüñ:-(ü)ñ

Tarih 139

Mısra: 4

Bu dünya, bu devir.

Naħl-i ħadrin ide Bārī bārver
Ola bu dehrüñ hemişe sālimi

bu dem:

1. bu dem:

Tarih 145

Mısra: 4

Bu zaman.

Zālimi ħekk idicek dindi Tūrābī tāriħ
Geldi ‘adliyle bu dem Raķķaya Mü’min Pāşā

2. bu dem:

Tarih 182

Mısra: 10

Şimdi.

Tūrābīyā bu mışra‘ dindi ħātifden aña tāriħ
ħudümüyle anuñ bu dem Ĥaleb cāy-ı şerīf oldı

3. bu dem:

Tarih 160

Mısra: 10

Bu zaman; şimdi.

Didi tāriħ-i ħudümün bu Tūrābī bendesi
Nūħ ūfāni bu dem ħopar Celālī başına

bu demde:

1. bu demde:-de

Tarih 45

Mısra: 9

Bu zaman; şimdi.

Zālimlerüñ bu demde āyā zevāli geldi
Mażlüm olan faķirüñ gitdi şehā melāli

2. bu demde:-de

Tarih 53

Mısra: 5

Bu zaman; şimdi.

Bu demde pādişāh-ı rub‘-ı meskün

Vezirin daħı şimdi buldı ħalā

3. bu demde:-de

Tarih 82

Mısra: 3

Bu zaman; şimdi.

Ehl-i Mışruñ oldı bu demde du‘āsı müstecāb

Buldılar bir ħākim-i ‘ādil ki ħadri ‘ālīdür

bu deñlü:

1. bu deñlü:

Tarih 79

Mısra: 3

Bu kadar, bu kadar çok.

Bu deñlü ‘ilm ü fażlıyla olupdur ħacı hem ħāzī
Müselmān olana vācibdür itsünler anı ta‘zīm

2. bu deñlü:

Tarih 181

Mısra: 3

Bu kadar, bu kadar çok.

Bu deñlü ‘ilm ü fażlıyla kim ola sevmeye anı
Bilürler ħadrin anuñ ħalk-ı ‘ālem hep zarīf oldı

3. bu deñlü:

Tarih 189

Mısra: 5

Bu kadar, bu kadar çok.

Bu deñlü ‘ilm ü fażlıyla olupdur menba‘-ı ‘irfān
Yanında nuħķa gelmez lāl olur dehrüñ süħan-dānı

bu deryāya:

1. bu deryāya:-(y)a

Tarih 43

Mısra: 2

Bu deniz.

Sinān Pāşā-yı deryā-dil vezir-i Ĥüsrevān-pāye

Bu ‘adl u dād ile geldi ħapūdān oldı deryāya

bu devlet:

1. bu devlet:

Müseddes 14

Mısra: 5

Bu mutluluk.

Baňa yetmez mi bu devlet ki cefâ eylesesin
Vây aňa ki ne cefâ vü ne vefâ eylesesin

2. bu devlet:

Müseddes 14

Mısra: 11

Bu mutluluk.

Baňa yetmez mi bu devlet ki cefâ eylesesin
Vây aňa ki ne cefâ vü ne vefâ eylesesin

3. bu devlet:

Müseddes 14

Mısra: 17

Bu mutluluk.

Baňa yetmez mi bu devlet ki cefâ eylesesin
Vây aňa ki ne cefâ vü ne vefâ eylesesin

4. bu devlet:

Müseddes 14

Mısra: 23

Bu mutluluk.

Baňa yetmez mi bu devlet ki cefâ eylesesin
Vây aňa ki ne cefâ vü ne vefâ eylesesin

5. bu devlet:

Müseddes 14

Mısra: 29

Bu mutluluk.

Baňa yetmez mi bu devlet ki cefâ eylesesin
Vây aňa ki ne cefâ vü ne vefâ eylesesin

bu devlet ü sa'âdet:

1. bu devlet ü sa'âdet:

Tarih 16

Mısra: 3

Bu talih ve mutluluk.

Bu devlet ü sa'âdet el virdi saňa şehâ
Döndür murâduñ üzre destüñde güy u çevgân

bu devrândan:

1. bu devrândan:-dan

Tarih 195

Mısra: 6

Bu devir, bu felek, bu zaman.

Esmesün bād-ı fenâdan üstine âsîb-i gam
İrmesün tāk-ı bülendine bu devrândan hâlel

bu devr-i 'âleme:

1. bu devr-i 'âleme:-e

Tarih 68

Mısra: 10

Bu alemin devri, dünyanın bu dönemi.

Türâbî şevk ile anuñ didi mevlüdına târîh
Bu devr-i 'âleme geldi bu gün bir Muştafâ-âyîn

bu devr-i bî-bekâdan:

1. bu devr-i bî-bekâdan:

Tarih 123

Mısra: 7

Bu devamsız devir, bu sonu olan zaman.

Bu devr-i bî-bekâdan gerçi yüz biñ pehlevân
geçdi
Nazîri gelmedi dehre niçe biñ nîk-rây oldı

bu devr-i felek:

1. bu devr-i felek:

Tarih 33

Mısra: 10

Bu kader, bu şans, bu baht.

Şöyle bir zât-ı şerîfi yine pâ-mâl itdüñ
Bize bu devr-i felek neyleyelüm virmedi el

bu devrûñ:

1. bu devrûñ:-(ü)ñ

Gazel 7

Mısra: 6

Bu devirde, bu zamanda.

Görenler gurre-i ebrüsını dir
Bu devrûñ şimdi bu meh-pâresidür

2. bu devrûñ:-(ü)ñ

Tarih 160

Mısra: 6

Bu devir, bu zaman.

Oldı serdâr u vezîri pâdişâh-ı 'âlemüñ
Bildüre hâddin bu devrûñ zâlim ü qallâşına

bu devrûñ ca'feri:

1. bu devrûñ ca'feri:-i

Tarih 109

Mısra: 20

Bu zamanın Caferi.

Ca'fer-i Şadık 'adunuñ hîlesin baţtâl idüp
Hâzret-i Seyyîd gibi oldı bu devrûñ Ca'feri

bu devrûñ kûtb-ı âfâkı:

1. bu devrûñ kûtb-ı âfâkı:-i

Gazel 15

Mısra: 2
*Bu devrin ufuklarının kutbu, bu devrin
ufuklarının sınırları.*

Dād müzdād olmadı sultān-ı baħr u ber mi yok
Kuṭb-ı āfākı bu devrūñ noldı bir gözler mi yok

bu dil-i şeydā:

1. bu dil-i şeydā:

Gazel 44

Mısra: 7

Bu deli, divane gönül.

Bu dil-i şeydā elemden fāriğ ü āzād iken
Oldı hayfā yine bir serv-i hırāmānuñ kulu

bu dil-i vīrānı:

1. bu dil-i vīrānı:-ı

Tarih 77

Mısra: 10

Bu viran gönül, bu harap gönül.

Ol Hālilüm buldı gūyā Ka‘be yapmışca şevāb
Bu dil-i vīrānı geldi oldı ta‘mire sebeb

bu dünyā:

1. bu dünyā:

Müseddes 8

Mısra: 25

*Bu dünya, yaşadığımız geçici dünya, fani
dünya.*

Faħr-ı ‘ālemsin bu dünyā gerd-i bābuñdur senüñ
Bu cihāna şu‘le viren āfitābuñdur senüñ

bu dünyāda:

1. bu dünyāda:-da

Tarih 39

Mısra: 2

Bu dünya.

Dār-ı dünyādan dilā Çandar Efendi gitdi hayf
Çün şehīd oldı huzūr itdi bu dünyāda acūñ

bu ednādur:

1. bu ednādur:-dur

Tarih 67

Mısra: 4

Bu aşığtı, alçak.

Kāđı- ‘asker imtiħān itmez virür dünyā için
Manşıbuñ a‘lālarını hıç bu ednādur dimez

bu fażl u ‘adāletle:

1. bu fażl u ‘adāletle:-le

Tarih 137

Mısra: 2

Bu erdem ve adaletle.

Ol nām-ı muzafferle buldı zafer a‘dāya
Bu fażl u ‘adāletle olup Halebe kādı

bu felek:

1. bu felek:

Müseddes 5

Mısra: 13

Bu felek, talih.

İtdi o serv-i revānı bu felek zīr ü zeber
Mevtden gitdi meded bulmadı bir cāy-ı mefer

2. bu felek:

Tarih 35

Mısra: 2

Bu felek, talih.

Gitdi re‘s-i ‘ulemā Hāzret-i Bostān-zāde
Gül-i bostānını ‘ilmūñ bu felek şoldurdi

bu felek-i keji-reftār:

1. bu felek-i keji-reftār:

Tarih 33

Mısra: 5

*Bu davranışı doğru olmayan talih, bu gidişi
eğri olan kader.*

Döndi ‘aksine yine bu felek-i keji-reftār
‘İş u devrānumuza hāşret ile virdi hālel

bu fenā dünyāda:

1. bu fenā dünyāda:-da

Tarih 95

Mısra: 3

*Bu geçici dünya, bu kötü dünya, bu fani
dünya.*

Bu fenā dünyāda ārām itmeyüp
İrtihāl itdi bu menzilden çü dayf

bu fenādan:

1. bu fenādan:-dan

Müseddes 5

Mısra: 16

*Bu geçici dünya, bu kötü dünya, bu fani
dünya.*

Zīr-i hāki o perī-çehre idüp şimdi maķar
Bu fenādan çeküp el eyledi nā-gāh sefer

bu fırsat:

1. bu fırsat:

Gazel 36

Mısra: 12

Bu fırsat, bu uygun an.

İrmez Tūrābī dem deme el ur bu gün cām-ı Ceme
Düşmez bu fırsat ādeme dil-ber de saña rām ola

bu gönül:

1. bu gönül:

Müseddes 7

Mısra: 14

Bu gönül.

Yağdı hicr āteşi cān u dili pervāne gibi
Döymeyüp nār-ı firāka bu gönül yana gibi

bu gülşen:

1. bu gülşen:

Tarih 45

Mısra: 8

Bu gül bahçesi.

Merhūmuñ ide Mevlā rūh-ı revānımı şād
Kaldı bu gülşen içre bir bār-ver nihāli

bu gün:

1. bu gün:

Tarih 3

Mısra: 3

İçinde bulunulan gün.

Bī-ṭaleb geldi bu gün şadra virüp 'izz ü şeref
Fażl ile oldı şehā mażhar-ı 'izz ü elṭāf

2. bu gün:

Tarih 17

Mısra: 9

İçinde bulunulan gün.

Bu gün el çekdi gitdi dünyādan
Seyyīd Aḥmed Efendi geçdi āh

3. bu gün:

Tarih 19

Mısra: 6

İçinde bulunulan gün.

Ey Tūrābī didi tārīḥin anuñ hātif-i ğayb
Oldı Tebrīze bu gün 'adl ile Mehdī-i cihān

4. bu gün:

Tarih 6

Mısra: 1

Bu gün.

Gün gibi menziline geldi Aḥī-zāde bu gün
Şān virüp şadrına gösterse nola āyīni

5. bu gün:

Gazel 3

Mısra: 2

Bugün.

Geçdi dilā devri deyuñ meclisde dilber sākīdür
Bu gün şafāsın sür meyuñ cennet şarābı bākīdür

6. bu gün:

Gazel 8

Mısra: 5

Bugün.

Bülbül figāna başladı gül devridür bu gün
Şular bulandı şīt u şadānuñ zamānidur

7. bu gün:

Gazel 12

Mısra: 1

Bugün.

Gördüm bu gün ol āfet-i devrāna bakılmaz
Bir tarz ile görindi ki cānāna bakılmaz

8. bu gün:

Gazel 27

Mısra: 13

Bugün.

Ey Tūrābī men' ider dil-ber temāşāsın bu gün
Zāhid-i aḥmaḥ daḥı ferdāyı bilmez neydügin

9. bu gün:

Gazel 36

Mısra: 3

Bugün.

Nāmuñ gibi 'ömrüñ mezīd oldı bu gün nev-rüz u
'īd
Cānā raḳībūñ çün Yezīd günden güne bed-nām
ola

10. bu gün:

Gazel 36

Mısra: 11

Bugün.

İrmez Tūrābī dem deme el ur bu gün cām-ı Ceme
Düşmez bu fırsat ādeme dil-ber de saña rām ola

11. bu gün:

Nazm 2

Mısra: 8
Bugün.

Geldi bayrām itmege peyk-i beşāret nā-gāh
Eylesek tañ mı bu gün kırbān kırbān üstine

12. **bu gün:**
Tarih 19
Mısra: 2
Bugün.

Virdiler mülket-i Tebrīzi ‘Ali Pāşāya
Mülk-i İrāna bu gün şevket ile oldı revān

13. **bu gün:**
Tarih 20
Mısra: 5
Bugün.

‘Al-i ‘Oşmānuñ bu gün olduñ vekīl-i muṭlaķı
Eyle erbāb-ı ‘ulūma ṭurma luṭf-ı bī-şümār

14. **bu gün:**
Tarih 21
Mısra: 1
Bugün.

‘İlm ü fazluñ oldı sultānum bu gün günden ‘ayān
Ḥacc-ı mebrūr ile olduñ efḍal-i devr-i zamān

15. **bu gün:**
Tarih 22
Mısra: 10
Bugün.

Yine dindi Tūrābī aña tāriḥ
Bu gün devletle oldı ḥākim-i Şām

16. **bu gün:**
Tarih 27
Mısra: 10
Bugün.

Ḳudūmına Tūrābī ṭarf-ı hātifden dinüp tāriḥ
Bu gün Baḳḳāl-zāde Ḥalebde defterī oldı

17. **bu gün:**
Tarih 81
Mısra: 5
Bugün.

Re’y ü tedbīr ile oldı āşaf-ı şāḥib-serīr
Fikr-i şā’ible şehā düstūr-ı ekremdür bu gün

18. **bu gün:**
Tarih 82
Mısra: 8
Bugün.

İrdi ey dil şıḍḳ ile tūr-i du’āsı menzile
Şükrüli’llāh kim bu gün a’ḍā anuñ pā-mālidür

19. **bu gün:**
Tarih 96
Mısra: 2
Bugün.

Getürüp şadra Ḥudā şimdi o ‘ālī-nesebi
‘İlm u fazlıyla bu gün aldı ḳazā-yı Ḥalebi

20. **bu gün:**
Tarih 97
Mısra: 2
Bugün.

‘Ulemā şadrın Efendi bu gün iḥyā itdi
Ḥamdulī’llāh ki du’āmuz eşeri itdi zuhūr

21. **bu gün:**
Tarih 102
Mısra: 8
Bugün.

Meger kim himmet oldı Ḥāzret-i Monlā-yı
Rūmīdür
Bize gönderdi bī-‘illet bu gün bir server-i sālim

22. **bu gün:**
Tarih 108
Mısra: 10
Bugün.

Ey Tūrābī didi hātif fi’l-ḥāl
Tārīḥi oldı bu gün müftī-i Şām

23. **bu gün:**
Tarih 108
Mısra: 6
Bugün.

Ḥoş şeref buldı ḳudūmından anuñ
Nola Şām olsa bu gün Dār-ı selām

24. **bu gün:**
Tarih 111
Mısra: 1
Bugün.

Devletle bu gün Sultān Meḥemmed bin Murād
Ḳal’a-i Egriye ‘azm itdi idüp özge cihād

25. **bu gün:**
Tarih 113
Mısra: 4
Bugün.

‘Adālet saña mevrūs-ı pederdür
Bu gün erkān-ı şer’i kıl mücedded

26. **bu gün:**
Tarih 114
Mısra: 7
Bugün.

Yümn-i 'adliyle bu gün oldu vezîr ü serdâr
Her belâdan özüni hıfz ide dâyim Yezdân

27. **bu gün:**
Tarih 119
Mısra: 3
Bugün.

Bu gün 'izzetle zâtını ser-efrâz eyledi Mevlâ
Olursa dest-gîri yiridür erbâb-ı 'irfânûñ

28. **bu gün:**
Tarih 127
Mısra: 10
Bugün.

Ma 'ârif 'ilm ile geldi revâcın bulduğı demler
Bi-ḥamdî'llâh olur rağbet bu gün erbâb-ı 'irfâna

29. **bu gün:**
Tarih 134
Mısra: 1
Bugün.

Bu gün sultânüm İstanbûla olduñ fazl ile hâkim
İdüp 'adli Resûl-i Kibriyânûñ şer'in icrâ kıl

30. **bu gün:**
Tarih 135
Mısra: 5
Bugün.

Devr-i 'adlûñle bu gün mürdeler ihyâ oldı
Gökden indi şanasın Ḥazret-i 'İsâ Halebe

31. **bu gün:**
Tarih 136
Mısra: 7
Bugün.

Eyle cânâ bu gün düğün bayram
Güsfeñ-i dili idüp kurbân

32. **bu gün:**
Tarih 138
Mısra: 2
Bugün.

Bi-ḥamdî'llâh efendüm Müftî-zâde
Bu gün 'ilmiyle oldı hâkim-i Şâm

33. **bu gün:**
Tarih 146

Mısra: 1
Bugün.

Ḥamdulî'llâh ki bu gün Ḥazret-i Mü'min Pâşâ
Oldı mülk-i şafede mîr-i emîrân-ı 'âdil

34. **bu gün:**
Tarih 149
Mısra: 3
Bugün.

Sende ḥatm oldı bu gün keşf-i daḳâyık-ı rumûz
Herkesüñ müşkilinüñ ḥalline ḳâdir sensin

35. **bu gün:**
Tarih 152
Mısra: 1
Bugün.

Şadr-ı 'âlîye bu gün geldüñ eyâ kân-ı kerem
'Ulemâ zümresinüñ fazl ile sen nâdirisin

36. **bu gün:**
Tarih 153
Mısra: 1
Bugün.

Bu gün yümn-i sa'âdetle Naşûḥ Pâşâ-yı deryâ-dil
Olup dâmâd-ı Sultân Aḥmed oldı dâver-i 'âdil

37. **bu gün:**
Tarih 159
Mısra: 8
Bugün.

Sende ḥatm oldı efendi 'ilm ü fazl u ma'rifet
Eyle carî ḥükmüñi sensin bu gün mîr-i kelâm

38. **bu gün:**
Tarih 165
Mısra: 14
Bugün.

Didi târiḥin anuñ hâtif-i gayb
Geldi devletle bu gün vâlî-i Şâm

39. **bu gün:**
Tarih 166
Mısra: 2
Bugün.

Oldı Beg-zâde 'Ömer Beg şühedâ ḥayline baş
Tîğ-i 'adliyle bu gün mülk-i beḳâyı açdı

40. **bu gün:**
Tarih 171
Mısra: 4
Bugün.

Žāyi' oldı fevt olup bunca 'ulūm u ma'rifet
Ey dirġā kim ħarāb oldı bu gūn dār u diyār

41. bu gūn:
Tarih 174
Mısra: 4
Bugūn.

Şevk ile tārġhini didi Tūrābī hātif
'İlm ile oldı bu gūn müfti-i ehl-i İslām

42. bu gūn:
Tarih 180
Mısra: 1
Bugūn.

Şems Efendiye zevāl irdi bu gūn ŧolındı
Ey göñül ħasret-i ġamla şararup ŧolındı

43. bu gūn:
Tarih 184
Mısra: 1
Bugūn.

Aldı devletle bu gūn Şāmı Şerīfi Pāşā
Şeref-i 'izzet ile ŧehr-i Dımıŧkı çaldı

44. bu gūn:
Tarih 185
Mısra: 10
Bugūn.

Bu gūn devletle olduñ vālī-i Şām
Du'ā-gūyuñ Tūrābī didi tārġ

45. bu gūn:
Tarih 191
Mısra: 1
Bugūn.

'Adl ile Vehhāb efendi Mıŧra vālīdür bu gūn
Şadr-ı rif'at menzili zū'l-ķadr-ı 'ālīdür bu gūn

46. bu gūn:
Tarih 191
Mısra: 2
Bugūn.

'Adl ile Vehhāb efendi Mıŧra vālīdür bu gūn
Şadr-ı rif'at menzili zū'l-ķadr-ı 'ālīdür bu gūn

47. bu gūn:
Tarih 191
Mısra: 4
Bugūn.

Şāriġ-i metn-i Hidāye 'ārif-i 'ilm-i uŧūl
Mūlk-i 'ilmūñ Ĥüsrevi yāġod Ĥayālīdür bu gūn

48. bu gūn:
Tarih 191
Mısra: 6
Bugūn.

Rūzgāruñ fazl ile İbn-i Kemālīdür bu gūn
ŧıfl-ı ebced-ġvān olur yanında erbāb-ı fūnūn

49. bu gūn:
Tarih 191
Mısra: 8
Bugūn.

Kāŧif-i sırr-ı ħaķāyık vāķıf-ı 'ilm-i ledūn
Şadr-ı 'izzet server-i ħayl-i mevālīdür bu gūn

50. bu gūn:
Tarih 191
Mısra: 10
Bugūn.

İftihār idüp Tūrābīyā didüm tārġhini
'Adl ile Vehhāb Efendim Mıŧra vālīdür bu gūn

51. bu gūn:
Tarih 204
Mısra: 2
Bugūn.

Dilā özge maķām itdi Viŧālī
Binā' kıldı bu gūn bir kaŧr-ı 'ālī

52. bu gūn:
Tarih 209
Mısra: 2
Bugūn.

Oldı fażlıyla efendi ser-i ceş-i fużalā
'İlm ü 'adliyle bu gūn eyledi ŧadrı ihyā

53. bu gūn:
Tarih 211
Mısra: 2
Bugūn.

Oldı serdārumuzuñ ad ile her kārı ħasen
Şıdı a'dāyı bu gūn eyledi Tengārı ħasen

54. bu gūn:
Tarih 211
Mısra: 9
Bugūn.

Eŧkiyā' vū kefere ber-ķaraf oldı bu gūn
ŧarafeynūñ olalı 'adl ile sālārı ħasen

55. bu gūn:
Tarih 211

Mısra: 14
Bugün.

Münhezim olsa nola her taraf a'dā tārīh
Cānibeynūñ bu gün oldı kamu serdārı ḥasen

56. **bu gün:**
Tarih 212
Mısra: 6
Bugün.

Ol 'adālet kānınuñ nāmı gibi ḥulķı ḥasen
Rāzī olsa vechi var andan bu gün mīr ü sipāh

57. **bu gün:**
Tarih 213
Mısra: 2
Bugün.

Ḥayliden gözler idük ol meh-i ğarrā seyrin
Ḥamdulı'llāh hele itdük bu gün a'lā seyrin

58. **bu gün:**
Tarih 24
Mısra: 1
Bugün.

'İlm ü fażl ile bu gün şadra Efendi geldüñ
Ṭutdı 'adlūñle yine şīt u şadā āfākı

59. **bu gün:**
Tarih 28
Mısra: 2
Bu gün, içinde bulunulan gün.

Ḥazret-i Yūsuf Efendi ey yār
Ḥalebe oldı bu gün defterdār

60. **bu gün:**
Tarih 35
Mısra: 3
Bugün, içinde bulunulan gün.

'Ulemā ayru düşüp cümle bu gün yārinden
Bütün āfākı şehā nāleleri ṭoldurdı

61. **bu gün:**
Tarih 36
Mısra: 6
Bugün, içinde bulunulan gün.

Kerr ü ferriyle nedür bunca şehā tarz-ı ḥasen
Şanki ḥaşmetle bu gün taḥtına Dārā geldi

62. **bu gün:**
Tarih 14
Mısra: 1
Bugün, içinde bulunulan gün.

Cāmi'-i Sultān Aḥmedde 'ibādet kıl bu gün

63. **bu gün:**
Tarih 38
Mısra: 8
Bugün, içinde bulunulan gün.

Bu Tūrābī-i du'ā-gūyı didi tārīhin
Nigdeye oldı bu gün devlet ile mīr-livā

64. **bu gün:**
Tarih 39
Mısra: 10
Bugün, içinde bulunulan gün.

Ey Tūrābī derd ile hātif didi tārīh aña
Geçdi fāñiden bu gün seyyīd ferāh-şada acuña

65. **bu gün:**
Tarih 43
Mısra: 3
Bugün, içinde bulunulan gün.

İrişdiler bu gün devrine ol ser-ḥayl-i 'irfānuñ
Şu 'ūd itse nola ehl-i ma'ārif evc-i a'lāya

66. **bu gün:**
Tarih 46
Mısra: 10
Bugün, içinde bulunulan gün.

Tārīhini Tūrābī didüm ṭulū' idince
Bu gün vücūda geldi bir şāḥib-i se'adet

67. **bu gün:**
Tarih 49
Mısra: 1
Bugün, içinde bulunulan gün.

Virdiler memleket-i Yūnānı bu gün Pāşāya
Geldi dervīşi olup dergeh-i Mevlānāya

68. **bu gün:**
Tarih 56
Mısra: 8
Bugün, içinde bulunulan gün.

Amān virme benüm sultānum al zālimlerün başın
Bu gün Bağdāda 'adl u dād ile pāşā-yı serversin

69. **bu gün:**
Tarih 62
Mısra: 8
Bugün, içinde bulunulan gün.

Ey Tūrābī dindi hātifden aña tārīh-i
Aḥmed-i 'ādil bu gün ḥānımı ābād eyledi

70. **bu gün:**

Tarih 68

Mısra: 10

Bugün, içinde bulunulan gün.

Türabî şevk ile anuñ didi mevlüdına tārīh
Bu devr-i 'āleme geldi bu gün bir Muştafā-āyīn

71. **bu gün:**

Tarih 72

Mısra: 14

Bugün, içinde bulunulan gün.

'Ömri çün kıddi ziyād olsun dinildi tārīhi
Oldı Aḥmed Beg bu gün ceng içre hem-çün
Ḳahramān

72. **bu gün:**

Tarih 77

Mısra: 6

Bugün, içinde bulunulan gün.

Māl-ı mīri cem' olur aḥvāl-i 'ālem muntazam
'Adl ile emn ü emān buldı bu gün mülk-i 'Arab

73. **bu gün:**

Tarih 78

Mısra: 1

Bugün, içinde bulunulan gün.

İtdi beglerbegi bir 'ākıl u dānāyı bu gün
Nazar itdi Ḥalebe Ḥazret-i Mevlā-yı Kerīm

74. **bu gün:**

Tarih 87

Mısra: 6

Bugün.

Ma'rifet buldı revācın devr-i 'adlūñde şehā
Ögredüp erbāb-ı 'irfāna bu gün ṭavr u uşul

bu gün yarın:

1. **bu gün yarın:**

Gazel 35

Mısra: 1

Bugün yarın, ha bugün ha yarın, kısa sürede.

Vişāle va' de itdūñ ey perī dırsın bu gün yarın
Beni ferdālara şalduñ cevābın viresin yarın

bu günden:

1. **bu günden:-den**

Tarih 109

Mısra: 23

Bugün.

Bir yaña Ferhād Pāşā-oğlı bu günden hemān
Urdu a' dā-yı la'īne tīşe ile ḥançeri

bu günden soñra:

1. **bu günden soñra:**

Tarih 199

Mısra: 4

Bu günden sonra.

Gelüp oldı şehā 'adliyle defterdarı Yūnānuñ
Zuhūr eyler bu günden soñra me'āl-i zıll-ı
Yezdānī

bu gurrede:

1. **bu gurrede:-de**

Gazel 5

Mısra: 2

Bu parlaklıkta II sevgili kastedilmektedir.

Ḥvāba varmış gözleri kaçın çatup cānān uyur
Dir gören bu gurrede çok fitne-i devrān uyur

bu güvāhumuz:

1. **bu güvāhumuz:-(u)muz**

Gazel 38

Mısra: 8

Bu tanık, bu şahit.

Eşkümler rüy-ı zerdüm da'vā-yı 'aşka besdür
Raḥm itmedi efendim yā bu güvāhumuz ne

bu hisār:

1. **bu hisār:**

Tarih 57

Mısra: 1

*Bu hisar II Ereğli'ye yapılan kale
kastedilmiştir.*

Ḥamdulī'llāh bu hisār oldı tamām
Ola muḥkem ṭura tā rüz-ı kıyām

bu hüsn ü şifāt:

1. **bu hüsn ü şifāt:**

Gazel 39

Mısra: 8

Bu güzellik ve özellik.

Bāl u per oldı ol perīye ḥaṭṭ-ı ruḥları
Ādem dinür mi aña bu hüsn ü şifāt ile

bu kadar:

1. **bu kadar:**

Tarih 186

Mısra: 4

Bu denli çok, bunca.

Fâzıl-ı dehr idi ol Şeyh Mehemmed Çelebi
Ey dirîgâ telef oldu bu kadar 'irfânı

bu kal'a:

1. **bu kal'a:**

Tarih 57

Mısra: 6

*Bu kale II Ereğli'ye yapılan kale
kastedilmiştir.*

Di esâsına Tûrâbî târîh
Oldı bu kal'a Ereğlide tamâm

bu kemâlât u se'âdetle:

1. **bu kemâlât u se'âdetle:-le**

Tarih 141

Mısra: 5

Bu faziletler ve mutlulukla.

Bu kemâlât u se'âdetle bilen qâdrin anuñ
Qaraman iline virmezse nola yek müyin

bu kerr ü şavletiyile:

1. **bu kerr ü şavletiyile:-i, -(y)le**

Tarih 153

Mısra: 6

Bu yeniden hücum etme ve saldırıları.

Felek kan ağladı şanma şafağ gördükde şemşirin
Bu kerr ü şavletiyile aña düşmen ola mı hâyil

bu kıldan:

1. **bu kıldan:-dan**

Gazel 23

Mısra: 8

Bu (sevgilinin) ince tüy.

Dehân u zülfini yâd eyleyüp çok kıl ü kâl itme
Tuy esrâr-ı miyânından biraz sen de bu kıldan bil

bu kıt'a-i heveci:

1. **bu kıt'a-i heveci:-i**

Kıt'a 3

Mısra: 2

Bu uzun, ama değersiz kıta.

Yegdi saña ebsem oturmak
Söylemekden bu kıt'a-i heveci

bu maħalde:

1. **bu maħalde:-de**

Tarih 156

Mısra: 13

Bu konuda.

Bu maħalde velî şeh-i devrân
Gördi oldu ziyâde müşkil kâr

bu makâmı:

1. **bu maħâmı:-ı**

Tarih 88

Mısra: 5

*Bu makam, bu yer II Hasan Paşa'nın
yaptırıldığı yer kastedilmektedir.*

Ey Tûrâbî bu maħâmı görelî
'Ârız oldu baña sevdâ-yı Behişt

bu makâm-ı pür-şafâda:

1. **bu maħâm-ı pür-şafâda:-da**

Tarih 195

Mısra: 8

*Bu huzur dolu yer II Visali Efendi'nin
kahvehanesi kastedilmektedir.*

Olmaya erbâb-ı keyfe böyle bir hâtır-güşâ
Bu maħâm-ı pür-şafâda kimseye gelmez kesel

bu mehâbet:

1. **bu mehâbet:**

Tarih 120

Mısra: 5

Bu heybetlilik.

Bu şalâbet bu mehâbet bu şecâ'atle anuñ
'Azmini gördi firâr eyledi ceş-i a'dâ

bu mektûbuñ kuşûrı:

1. **bu mektûbuñ kuşûrı:-ı**

Kıt'a 6

Mısra: 6

Bu mektubun kusuru, bu yazının eksikliği.

Irağ oldum şafâ-yı hâtırım yok
Bu mektûbuñ kuşûrı ola ma'zûr

bu menzilden:

1. **bu menzilden:-den**

Tarih 95

Mısra: 4

Bu menzil, bu konak II dünya.

Bu fenâ dünyâda ârâm itmeyüp
İrtihâl itdi bu menzilden çü dayf

bu menzilden göçdi:

1. bu menzilden göçdi:-di

Tarih 93

Mısra: 8

Bu konaktan (dünyadan) göçmek II ölmek.

Ƙanı ol Һayl u Һaşemle Ƙanı ol Ƙabl u 'alem
Kūs-ı rihlet Ƙalınup göçdi bu menzilden hemān

bu menzili:

1. bu menzili:-i

Tarih 88

Mısra: 2

*Bu konak, bu ev II Hasan Paşa'nın yaptırdığı
bina kastedilmiştir.*

Ƙıla ҺaƘ yārī Hasan Pāşāya
İtdi bu menzili Ƙün cāy-ı Behişt

bu meserret haberi:

1. bu meserret haberi:-i

Tarih 184

Mısra: 7

Bu sevinçli haber.

Ey Tūrābī bu meserret haberi buldı şüyū'
Dindi tārīhi açup Şāmī Şerīfi aldı

bu meydānı:

1. bu meydānı:-i

Tarih 40

Mısra: 10

Bu meydān.

'Adūlar sābīkā hālī şanurlardı bu meydānı
Çeküp zevraƘların hālā Ƙaraya atdılar cānı

bu meydānuñ yügrüğü:

1. bu meydānuñ yügrüğü:-i

Tarih 177

Mısra: 8

*Bu meydānın hızlı yürüyeni, bu meydānın
işleği.*

Olsa devrinde tūvānā nola her bir müstemend
'İlm ü fazlıyla bu meydānuñ olupdur yügrüğü

bu mısra':

1. bu mısra':

Tarih 182

Mısra: 9

*Bu mısra II şiirde tarih düşürülen mısra
kastedilmiştir.*

Tūrābīyā bu mısra' dindi hātifden aña tārīh
Ƙudūmiyla anuñ bu dem Haleb cāy-ı şerīf oldı

bu mülk-i fenādan:

1. bu mülk-i fenādan:-dan

Tarih 85

Mısra: 2

Bu yokluk mülkü, bu kötülük mülkü II dünya.

Terk-i dünyā-yı denī eyledi Hāmid Çelebi
Ber-murād olmadı bu mülk-i fenādan Һayfā

bu muşibet:

1. bu muşibet:

Tarih 103

Mısra: 3

Bu bela, şirret, uğursuzluk.

Bu muşibet nedür ey dil gördüñ
Ne revā dünyede Ƙayrı gülesin

bu nār-ı firƘate:

1. bu nār-ı firƘate:-e

Gazel 21

Mısra: 10

Bu ayrılığın ateşi.

Nice şabr itsün Tūrābī şiddet-i hicrānuña
Ƙaş dahi döymez bu nār-ı firƘate eglenme gel

bu nāz ile gülüşler:

1. bu nāz ile gülüşler:-ler

Gazel 9

Mısra: 2

Bu naz ve gülüş, bu cilve ve gülüş.

Cānāne bu revişler serv-i çemende yokdur
Bu nāz ile gülüşler gülşen gülünde yokdur

bu nefsi şūma uyup:

1. bu nefsi şūma uyup:-up

Müseddes 3

Mısra: 3

Kelime Tipi: Kalıp İfade

*Bu uğursuz nefse uyup, arzu ve isteklerin
esiri olmak.*

Uyup bu nefsi-şūma hāne-i Ƙalbi Һarāb itdüm
Günāhum 'add olunmaz anca cürm-i bī-ħisāb
itdüm

bu 'ömr-i bî-bekâdan:

1. bu 'ömr-i bî-bekâdan:-dan

Gazel 28

Mısra: 7

Bu sınırlı ömür.

Bu 'ömr-i bî-bekâdan behredâr olmak dilerseñ sen
Kadeh nüş it bu bezmüñ sâkı-i devrânını kullân

bu revişler:

1. bu revişler:-ler

Gazel 9

Mısra: 1

Bu hal, bu tavır.

Cânâne bu revişler serv-i çemende yokdur
Bu nâz ile gülüşler gülşen gülünde yokdur

bu re'y-i 'adâletle:

1. bu re'y-i 'adâletle:-le

Tarih 112

Mısra: 2

Bu adaletli görüşüyle.

Ol server-i Cem-mikdâr aldı Halebi tekrâr
Bu re'y-i 'adâletle oldu yine defterdâr

bu rüyum:

1. bu rüyum:-(u)m

Muhammes 1

Mısra: 21

Bu yüz, bu çehre.

Zerd idüp derd-i ecel kıldı bu rüyum zırnıñ
Gördi gafletde beni eyledi âhir tevbiñ

bu şadra:

1. bu şadra:-a

Tarih 148

Mısra: 5

Bu sadr, bu makam.

Ararsañ rub'-ı meskûnı bu şadra gelmez akrânüñ
Türâbî didi târîhi efendüm mişlûñüz nâdir

bu şafâ:

1. bu şafâ:

Tarih 6

Mısra: 8

Bu gönül rahatlığı.

Mâh-ı nev şanma felek itdi külâhın keç-rev
Bu şafâ ile yâ-ğod aldı ele nâyım

bu şalâbet:

1. bu şalâbet:

Tarih 120

Mısra: 5

Bu sağlamlık.

Bu şalâbet bu mehâbet bu şecâ'atle anuñ
'Azmini gördi firâr eyledi ceş-i a'dâ

bu şalâbetle:

1. bu şalâbetle:-le

Tarih 146

Mısra: 4

Bu sağlamlıkla.

Tiğ-i tîzini elinde göricek kan kaşanur
Bu şalâbetle aña ola mı düşmen hâ'il

bu şecâ'at:

1. bu şecâ'at:

Tarih 20

Mısra: 3

Bu cesaret, bu yiğitlik.

Bu şecâ'at sendedür olsa nola nâmuñ 'Ali
Sell-i seyf eyle 'adüya hem-çü tiğ-i Zül'-fikâr

2. bu şecâ'at:

Tarih 47

Mısra: 5

Bu cesaret, bu yiğitlik.

Bu şecâ'at aña müris-i pederdür şahâ
Şaklasun anı hağardan o Hudâ-yı ma'bûd

bu şecâ'atle:

1. bu şecâ'atle:-le

Tarih 120

Mısra: 5

Bu cesaretle, bu yiğitlikle.

Bu şalâbet bu mehâbet bu şecâ'atle anuñ
'Azmini gördi firâr eyledi ceş-i a'dâ

bu şefî'-i kevneyn:

1. bu şefî'-i kevneyn:

Gazel 38

Mısra: 10

Bu iki aleme (dünya ve ahiret) şefa'at eden.

Olur Tūrābī çün kim cürm ü günāha pādāş
Yā bu şefī' -i kevneyn püşt ü penāhumuz ne

bu sehr-i mezbür:

1. bu sehr-i mezbür:

Kit'a 6

Mısra: 1

Bu adı geçen şehir.

İlāhī dāyimā bu sehr-i mezbür
Binā' -yı luftuñ ile ola ma' mūr

bu şem' -i bezme:

1. bu şem' -i bezme:-e

Gazel 36

Mısra: 9

*Bu meclisin mumu II sevgili
kastedilmektedir.*

Didüm bu şem' -i bezme gel olsun ruhuñ ni' me'l-
bedel
Nāz ile güldi o güzel didi meger aḥşām ola

bu şi' r-i ābdārı:

1. bu şi' r-i ābdārı:-ı

Gazel 20

Mısra: 9

Bu parlak şiir, bu hoş şiir.

Bu şi' r-i ābdārı bilmeyen bīgāneyi añma
Dem-ā-dem baḥr-ı nazma aşināmuzdan ḥaber
virgil

bu şi' r-i ter:

1. bu şi' r-i ter:

Gazel 3

Mısra: 11

Bu taze şiir, bu yeni (söylenmiş) şiir.

Çoduñ cihānda bir eser şanki kelām-ı Bākīdür
Olur Tūrābī söz güher ancak ola bu şi' r-i ter

bu su gibi akıslar:

1. bu şu gibi akıslar:-lar

Gazel 9

Mısra: 10

*Bu su gibi akış II sevgilini salınarak
yürüyüşü kastedilmektedir.*

Gitdi Tūrābī 'aqlum refāırını görince
Bu şu gibi akışlar esb-i devende yokdur

bu tab' -ı hurde-dāniyla:

1. bu tab' -ı hurde-dāniyla:-ı, -(y)la

Tarih 27

Mısra: 5

*Bu incelikleri ve nükteleri anlayan, bilen
tabiatıyla.*

Bu tab' -ı hurde-dāniyla 'ulūmı cümle şayd itdi
Felekde mişli yokdur ehl-i tab' uñ serveri oldı

bu tab' -ı hurde-dānum:

1. bu tab' -ı hurde-dānum:-(u)m

Gazel 9

Mısra: 7

*(Sevgilinin) Bu incelikleri ve nükteleri
anlayan, bilen tabiatı.*

Nazm eylese 'aceb mi bu tab' -ı hurde-dānum
Mānend-i inci dişler hergiz ' Adende yokdur

bu tab' -ı veḳkād:

1. bu tab' -ı veḳkād:

Tarih 189

Mısra: 4

*Bu aydınlık tabiatlı II Vahyizade Efendi
kastedilmiştir.*

Feşāhatle edā' sı cān bağışlar ḳālīb-ı nazma
Nola bu tab' -ı veḳkād ile devrūñ olsa Ḥassānı

bu ḫabl u 'alemle:

1. bu ḫabl u 'alemle:-le

Tarih 20

Mısra: 7

Bu davul ve sancak.

Görse bu ḫabl u 'alemle ḫaşmet ü cāhuñ senüñ
Saña ḳul olurdu bir dem Rüstem ü İsfendiyār

bu ḫabl u kūs u ḫaşmet ü cāh:

1. bu ḫabl u kūs u ḫaşmet ü cāh:

Tarih 48

Mısra: 3

*Bu davul, büyük davul ve görkem, ihtişam ve
makam II Çıḡalazade Mahmud'un Irak'ı almasına
düşülen bu tarihte şair, onun yücelik ve ululuğunu
anlatmak için bu ifadeleri kullanmıştır.*

Nedür bu ḫabl u kūs u ḫaşmet ü cāh
Sikender görmedi bu ḫumtūrāḳı

bu tāriḫ:

1. bu tāriḫ:

Tarih 58

Mısra: 5

Bu tarih II tarih düşürmek.

ıl taaşşun içinde bu tārīh
al'amuz ey dil üstüvār oldu

2. **bu tārīh:**

Tarih 126

Mısra: 5

Bu tarih II tarih düşürmek.

Yetürdi nie zamāndur Tūrābī bu tārīh
Uyardı mesken-i Vālideyi Murād Pāşā

3. **bu tārīh:**

Tarih 154

Mısra: 9

Bu tarih II tarih düşürmek.

ılı avfıyla rām oldu Tūrābī dindi bu tārīh
Naşūh Pāşā 'Acemden zūr ile aldı ele bācın

4. **bu tārīh:**

Tarih 155

Mısra: 13

Bu tarih II tarih düşürmek.

Dindi serdār olunca bu tārīh
Fecere kıldı tevbehā-yı Naşūh

5. **bu tārīh:**

Tarih 156

Mısra: 37

Bu tarih II tarih düşürmek.

Her ne zūlm itdilerse bu tārīh
ıldı hep tevbe-i Naşūhı fuccār

6. **bu tārīh:**

Tarih 101

Mısra: 5

Bu tarihi (tarih düşürmek).

Tūrābī dindi hātifden bu tārīh
Kerīmā eyledüñ dil-şād eşme

7. **bu tārīh:**

Tarih 104

Mısra: 3

Bu tarihi (tarih düşürmek).

Yapılmışdı nie müddet bu tārīh
apusın şer'üñ açduñ 'adlūñ ile

bu tārīhi:

1. **bu tārīhi:-i**

Tarih 94

Mısra: 9

Bu tarihi (tarih düşürmek).

Ey Tūrābī nā-gehān itdi sefer tārīhi bu
Gitdi bir gelmez yola İsbāt Efendi āh āh

bu tārīh-i cān-sūzı:

1. **bu tārīh-i cān-sūzı:-ı**

Tarih 25

Mısra: 11

Can yakıcı bu tarihi (tarih düşürme).

Didi bu tārīh-i cān-sūzı Tūrābī-i akır
aldı Bāı sözleri oldu velī kendi revān

bu tarz:

1. **bu tarz:**

Müseddes 10

Mısra: 1

Böyle, bu şekilde, bu özellikte.

Felek şāhum bu tarz ile senüñ otauñā degmez
Şihāb-ı arh inen germ itmesün bayrauñā
degmez

bu tarz-ı şāhāne:

1. **bu tarz-ı şāhāne:**

Tarih 40

Mısra: 19

*Bu şahane tarz II Sinan Paşa'nın tarzı
kastedilmektedir.*

Nedür bu tarz-ı şāhāne yedinde atem-i udret
Nişimen eylese lāyıkdur evreng-i Süleymānı

bu ten-i nāardan:

1. **bu ten-i nāardan:-dan**

Gazel 40

Mısra: 4

Bu aresiz beden II aşık kastedilmektedir.

Olurdum alvet-i serd o cānān ile cān cāna
Eger olmasa āyil bu ten-i nāardan perde

bu tūl-i emelūñ:

1. **bu tūl-i emelūñ:-(ü)ñ**

Müseddes 2

Mısra: 1

*Bu isteklerinin çokluu, bu arzularının
bolluu.*

Pīrlük irdi dilā neyki bu tūl-i emelūñ
Ayauñ aldı ecel yodur elūñde 'amelūñ

bu tımturākı:

1. bu tımturākı:

Tarih 48

Mısra: 4

Bu gösterişi, bu ihtişamı.

Nedür bu tabı u kūs u haşmet ü cāh
Sikender görmedi bu tımturākı

bu türābı:

1. bu türābı:

Gazel 6

Mısra: 14

Bu Türabi II şairin mahlası.

Nefs ejderin silāh-ı şalāh ile hāk ider
Hakkā ki bu Türābı de Hayder degül midür

2. bu türābı:

Gazel 24

Mısra: 9

Bu Türabi II Şairin mahlası.

Bu Türābı kuluñuñ ğayıya yokdur nazarı
Pādişāhum seni dil tahtına gel Key görelüm

3. bu türābı:

Gazel 28

Mısra: 11

Bu Türabi II şairin mahlası.

Gel ey dil bu Türābı fāriğ olmuş nazma rāğıb kııl
Anuñ bu Döldül-i tab'-ı şabā-cevlānımı kullān

4. bu türābı:

Müseddes 8

Mısra: 27

Bu Türabi II şairin mahlası.

Bu Türābı āsitānuñda türābuñdur senüñ
Başa devlet südde-i 'izzet-me'ābuñdur senüñ

5. bu türābı:

Tarih 29

Mısra: 5

Bu Türabi II şairin mahlası.

Bu Türābı didi aña tārīh
Geçdi Belķis-i şānı derdā vāy

6. bu türābı:

Tarih 85

Mısra: 9

Bu Türabi II şairin mahlası.

Bu Türābı didi tārīhin anuñ haşret ile
Gitdi Hāmid Çelebi dār-ı 'anādan hayfā

bu türābı derd-mendi:

1. bu türābı derd-mendi:-i

Gazel 15

Mısra: 29

Bu dertli Türabi II şairin mahlası.

Bu Türābı derd-mendi kıılmağa ğamdan halās
Rehzen-i düşmen 'Alı siretlü bir Hayder mi yok

bu türābı kuluña:

1. bu türābı kuluña:-(u)ñ, -a

Müseddes 14

Mısra: 25

Bu Türabi kuluna II şairin mahlası.

Bu Türābı kuluña luţf-ı firāvān eyle
Tekye-i ğamda o bī-çāreyi mihmān eyle

bu türābiden:

1. bu türābiden:-den

Gazel 26

Mısra: 13

Bu Türabi II şairin mahlası.

Bu Türābiden kaçarsın meyl-i ağyār eyleyüp
Tālib-i hār rāğıb-ı Etrāk imişsin bilmedüm

bu türābı-i du 'ā-gūyı:

1. bu türābı-i du 'ā-gūyı:-(y)ı

Tarih 38

Mısra: 7

*Bu dua eden Türabi, bu dua söyleyen Türabi
II şairin mahlası.*

Bu Türābı-i du 'ā-gūyı didi tārīhin
Nıgdeye oldu bu ğün devlet ile mır-livā

2. bu türābı-i du 'ā-gūyı:-(y)ı

Tarih 74

Mısra: 9

*Bu dua eden Türabi, bu dua söyleyen Türabi
II şairin mahlası.*

Bu Türābı-i du 'ā-gūyı didi tārīhin
Bursaya vālī olup devlet ile oldu 'aziz

3. bu türābı-i du 'ā-gūyı:-(y)ı

Tarih 81

Mısra: 9

*Bu dua eden Türabi, bu dua söyleyen Türabi
II şairin mahlası.*

Bu Türābī-i du‘ā-gūyı didi tārīḥ aña
Ḥācī İbrāhīm Pāşā oldı ‘adliyle vezīr

4. bu türābī-i du‘ā-gūyı:-(y)ı

Tarih 82

Mısra: 13

*Bu dua eden Tūrabi, bu dua söyleyen Tūrabi
II şairin mahlası.*

Bu Türābī-i du‘ā-gūyı didi tārīḥ için
Mısra ḥalā Ḥācī İbrāhīm-i ‘ādil vālīdür

5. bu türābī-i du‘ā-gūyı:-(y)ı

Tarih 212

Mısra: 9

*Bu dua eden Tūrabi, bu dua söyleyen Tūrabi
II şairin mahlası.*

Bu Türābī-i du‘ā-gūyı didi biñ şevk ile
Tārīḥi oldı Ḥasan Pāşā vezīr-i pādīşāh

bu türābī-i du‘ā-gūyuñ:

1. bu türābī-i du‘ā-gūyuñ:-(yu)ñ

Tarih 21

Mısra: 9

*Bu dua eden Tūrabi, bu dua söyleyen Tūrabi
II şairin mahlası.*

Bu Türābī-i du‘ā-gūyuñ didi tārīḥ-i ḥüb
Ḥacc-ı mebrūr eyleyüp olduñ ‘azīzüm kāmran

2. bu türābī-i du‘ā-gūyuñ:-(yu)ñ

Tarih 60

Mısra: 11

*Bu dua eden Tūrabi, bu dua söyleyen Tūrabi
II şairin mahlası.*

Bu Türābī-i du‘ā-gūyuñ didi tārīḥ için
Ḥacc-ı mebrūruñ efendi kıldı es‘ad ol Celīl

bu türābī-i ḥakīr:

1. bu türābī-i ḥakīr:

Tarih 132

Mısra: 14

*Bu değersiz Tūrabi, hakir Tūrabi II şairin
mahlası.*

İki ‘ālemde murādın vire Ḥaḳ
Bu Türābī-i ḥakīr eyler du‘ā

bu türābī-i ḥakīr ü bende-i nā-kāmdan:

1. bu türābī-i ḥakīr ü bende-i nā-kāmdan:-dan

Gazel 29

Mısra: 10

*Bu değersiz Tūrabi ve arzusu olamayan kul
(aşık, Tūrabi) II şairin mahlası.*

Dermendüñdür şehā kaçma zarar gelmez saña
Bu Türābī-i ḥakīr ü bende-i nā-kāmdan

bu türābīnün dil-i vīrānın:

1. bu türābīnün dil-i vīrānın:-ı, -n

Tarih 83

Mısra: 14

*Bu Tūrabi'nin harap gönlünü (şairin
mahlası).*

Rūzgāruñ iḥtiyārıdur olup pā-māl
Bu Türābīnün dil-i vīrānın ābād eylegil

bu türābīye:

1. bu türābīye:-(y)e

Tarih 211

Mısra: 11

Bu Tūrabi II şairin mahlası.

Bu Türābīye şehā rüyıdur anuñ gül-i al
Nite ki oldı ‘Ali Beg gül-i gülzār-ı ḥasen

bu türābīyi:

1. bu türābīyi:-(y)i

Gazel 45

Mısra: 9

Bu Tūrabi II şairin mahlası.

Bir bendedür esirge şehā bu Türābīyi
Gelmez cihāna Ḥayder-i devr-i zemān iki

bu uslūb ile:

1. bu uslūb ile:

Müseddes 12

Mısra: 8

Bu şekilde, böylece, bu yolla.

Cāme-i gül-gün ile varma rakībūñ yanına
Girme ‘uşşākuñ bu uslūb ile şāhum ḳanına

bu yolda:

1. bu yolda:-da

Müseddes 13

Mısra: 9

Bu yol, bu uğur II bu amaç.

Ṭañ midur oynarsa bu yolda niçe baş üzre baş
Ṭurmasun şimden-geri ‘ālemde bir taş üzre taş

bu zāl-i felek:

1. bu zāl-i felek:

Müseddes 2

Mısra: 13

Bu feleğin ihtiyarlığı, bu talihin ihtiyarlığı.

Geçdi ey dil saña bu zāl-i felek hîle vü rû
Döndi bir dürlü daği köhne olup sâ'at-i nev

bu zü'l-fekâr-ı ğamzenüñ keskinlügi:

1. **bu zü'l-fekâr-ı ğamzenüñ keskinlügi:-lüg, -i**

Gazel 31

Mısra: 3

*Bu öldürücü yan bakışın kılıcının (Zülfikar)
keskinliği.*

Nedür bu Zü'l-fekâr-ı ğamzenüñ keskinlügi cânâ
Raķib-i kâfiri öldür 'Aliyyü'l-Murtażâsın sen

bū-bekr ü 'alī-sīret ü dād ile 'ömer oldı:

1. **bū-bekr ü 'alī-sīret ü dād ile 'ömer oldı:-dı**

Tarih 96

Mısra: 7

*Hız. Ebu Bekir (gibi) muhabbetli ve Hız. Ali
(gibi) ahlaklı ve Hız. Ömer (gibi) adaletli olmak II
Karaçelebizade'nin özellikleri halifelerin
özellikleri üzerinden anlatılmıştır.*

Oldı Bū-Bekr ü 'Alī-sīret ü dād ile 'Ömer
Virdi 'ilmiyle Hūdā aña hayā vü edebi

būd ile nā-būdumuz:

1. **būd ile nā-būdumuz:-(u)muz**

Müseddes 13

Mısra: 2

Varlık ve yokluk.

Ey felek devründe hāşıl olmadı maķşūdumuz
Bir durur yanuñda hayfā būd ile nā-būdumuz

budur:

1. **budur:**

Tarih 141

Mısra: 9

Böyledir.

Pişesi 'adl idi her yirde budur tārīh
Kıldı Yünāni velī mülket-i 'abd-ı Mü'min

2. **budur:**

Tarih 152

Mısra: 5

Böyledir.

Bedel olmaz saña bir kimse budur tārīh
Evvelā sen 'ulemā vü 'urefā nādirisin

3. **budur:**

Müseddes 11

Mısra: 7

Böyledir II bu şekildedir.

Şükrümüz Hāķķa budur virdi bize idrāki
Almazuz 'aynumuza her denī-i hāşāki

bugün:

1. **bugün:**

Gazel 45

Mısra: 7

Bugün.

Dil kişverine oldur olan pādişā bugün
Olmaz çü bir diyāra şeh-i kām-rān iki

bük:

1. **büküp:-üp**

Müseddes 9

Mısra: 3

Bükmek, eğmek, iki büküm etmek.

Fikr-i ebrüsü büküp kıddümi yā itdi beni
Yine bir bār-ı belā ile dü-tā itdi beni

2. **bükdi:-dı**

Muhammes 1

Mısra: 18

Bükmek, eğmek.

Beni güldürmedi 'ömrümde idüp zecr ü 'anā
Kıddümi bükdi benüm eyledi yā gibi dü-tā

bul:

1. **bulduğın:-duğ, -ı, -n**

Kıt'a 3

Mısra: 4

Elde etmek, meydana gelmek.

Her yemiş çün zamāni ile yinür
Saña dirin ye bulduğın güveci

2. **bulup:-up**

Tarih 22

Mısra: 4

Elde etmek, meydana gelmek.

Bulup aķrān içinde şöhret-i tām
Aña maķşüş olup 'ilm ü ma'ārif

3. **buldı:-dı**

Tarih 53

Mısra: 6

Elde etmek, meydana gelmek.

Bu demde pādişāh-ı rub 'ı meskūn
Vezīrin daḥı ſimdi buldı hālā

4. **buldı:-dı**

Tarih 63

Mısra: 2

Elde etmek, meydana gelmek.

Olup Etmekçi-zāde āşaf-ı kāmīl
Vezīrin buldı Sulţān Aḥmed-i 'ādīl

5. **bulur:-(u)r**

Tarih 105

Mısra: 13

Elde etmek, meydana gelmek.

Bulur encāmı ſehā zulm u sitem
Ger bu bāb-ı irtişā mesdūd ola

6. **bulsa:-sa**

Tarih 34

Mısra: 8

Ermek, ulaşmak.

Eyledi 'arz-ı cemāl ol gül-i gülzār-ı kemāl
Zīb ü fer bulsa nola gülşen-i zībā-yı Haleb

7. **buldurdu:-dur, -dı**

Tarih 35

Mısra: 12

Ermek, ulaşmak.

Buldı hem-nām-ı Muḥammedle maḳām-ı
Maḥmūd
Ey Tūrābī aña Ḥaḳ mertebesin buldurdı

8. **buldılar:-dı, -lar**

Tarih 82

Mısra: 4

Ermek, ulaşmak.

Ehl-i Mıſruñ oldı bu demde du'āsı müstecāb
Buldılar bir ḥākim-i 'ādīl ki ḳadri 'ālīdür

9. **bulınmaz:-(ı)n, -maz**

Tarih 91

Mısra: 4

Ermek, ulaşmak.

Rūḥ-ı revāmı itdi dārū's-selāmı mesken
Mişli bulınmaz anuñ geşt eyleseñ 'Irāḳī

10. **bulasın:-a, -sın**

Tarih 103

Mısra: 6

Ermek, ulaşmak.

Derd ile didi Tūrābī tāriḥ
Rābi'a cennet-i 'ālī bulasın

11. **bulupdur:-up, -dur**

Tarih 138

Mısra: 4

Ermek, ulaşmak.

Cihānda 'ilm ü faẓl u 'adlı ile
Ebā-'an-ced bulupdur ſöhret-i tām

12. **buldı:-dı**

Tarih 143

Mısra: 2

Ermek, ulaşmak.

Geldi Yūnāna dilā Ḥazret-i Mü'min Pāşā
Maḳdemi ſevḳi ile buldı ſeref ḥaylī yine

13. **bulındı:-(ı)n, -dı**

Tarih 180

Mısra: 4

Ermek, ulaşmak.

Bir daḥı gelmeye dünyāya anuñ gibi vücūd
Bu cihān içre dilā mişlin anuñ bulındı

14. **bulırsın:-(ı)r, -sın**

Gazel 26

Mısra: 3

Elde etmek, ulaşmak.

Cilf-i nā-pāki bulırsın ḳandese kendüñ gibi
Pāk-bāza meyli yok nā-pāk imişsin bilmedüm

15. **bulmadın:-ma, -dın**

Gazel 30

Mısra: 8

Elde etmek, ulaşmak.

Ḥaşr itmeye feẓā-yı ḳıyāmetde ḥalkı Ḥaḳ
Maḥşer yirinde her ḳişi yārını bulmadın

16. **bulupdur:-up, -dur**

Tarih 3

Mısra: 5

Elde etmek, ulaşmak.

Şeref-i 'ilm ü diyānetle bulupdur ſöhret
Niçe vaşf eyleye ol zāt-ı ſerifi Vaşşāf

17. **buldı:-dı**

Tarih 35

Mısra: 11

Elde etmek, ulaşmak.

Buldı hem-nām-ı Muḥammedle maḳām-ı
Maḥmūd
Ey Tūrābī aña Ḥaḳ mertebesin buldurdı

18. **bulınca:-ınca**

Tarih 58

Mısra: 3

Elde etmek, ulaşmak.

Ey Tūrābī bulınca itmāmı
Bir ‘aceb şehri-i nāmdār oldu

19. **buldı:-dı**

Tarih 167

Mısra: 1

Elde etmek, ulaşmak.

Cāy-ı maḳām-ı rāḫati buldı ‘Ālī Dede

20. **bulursa:-(u)r, -sa**

Tarih 184

Mısra: 5

Elde etmek, ulaşmak.

‘Adl u dādıyla bulursa yiridür şöret-i tām
Nāmı ‘ālemde hemān Nūşirevānuñ ḳaldı

21. **bulınca:-ınca**

Tarih 185

Mısra: 6

Elde etmek, ulaşmak.

Dürildi defteri Nūşirevānuñ
Bulınca ‘adl ile sen şöret-i tām

22. **buldı:-dı**

Tarih 187

Mısra: 2

Elde etmek, ulaşmak.

Terk idüp dār-ı fenāyı Vaḫdetī
Göz yumup buldı beḳā-yı vaḫdeti

23. **buldı:-dı**

Tarih 187

Mısra: 10

Elde etmek, ulaşmak.

Didi tāriḫin Tūrābī-i ḫaḳīr
Cānın atup buldı cāy-ı vaḫdeti

24. **buldı:-dı**

Tarih 188

Mısra: 1

Elde etmek, ulaşmak.

Cān atuben buldı cāy-ı vaḫdeti

25. **bulamaz:-a, -maz**

Tarih 205

Mısra: 3

Elde etmek, ulaşmak.

Ehl-i ‘işret bulamaz mişlini dünyāda anuñ
Ola cennetde meger zevḳ u şafā-i Edine

26. **buldı:-dı**

Tarih 212

Mısra: 2

Elde etmek, ulaşmak.

‘Adl ile oldu Ḥasan Pāşā vezīr-i pādişāh
Ḥamduli’llāh şimdi buldı ḳadr u ‘izzet şadr-ı cāh

27. **buldı:-dı**

Tarih 212

Mısra: 3

Elde etmek, ulaşmak.

Ḥüsn-i tedbīr ile çün buldı vezīr-i ekremin
Pāyidār olsun cihānda ḫazret-i zıllu’llāh

28. **buldılar:-dı, -lar**

Tarih 212

Mısra: 8

Elde etmek, ulaşmak.

Ehl-i dīvān aḫsen-i re’y ile idüp meşveret
Ḳal’ u ḳam’ına ‘adūnuñ buldılar bir özge rāh

29. **bulsañ:-sa, -ñ**

Gazel 26

Mısra: 5

Arayarak temin etmek.

Bir bili pek kürzi bulsañ fevrī istibdāl idüp
Zār şatarsın ‘aşıḳa derdnāk imişsin bilmedüm

30. **buldı:-dı**

Tarih 20

Mısra: 11

Var olmak, mevcut olmak.

Devr-i ‘adlünde senüñ buldı revācın ma’rifet
Ehl-i ‘irfāna şehā el virdi devr-i rüzgār

31. **bulup:-up**

Müseddes 11

Mısra: 17

*(Arayarak veya rastgele) Bir şey, bir kimse
veya bir durumla karşılaşmak, bulmak.*

Ḥamduli’llāh ki bulup mertebe-i a’lāyı
Bekletüz ḫāk-i der-i Ḥazret-i Mevlānāyı

32. **bulup:-up**

Müseddes 11

Mısra: 23

*(Arayarak veya rastgele) Bir şey, bir kimse
veya bir durumla karşılaşmak, bulmak.*

Hamduli'llāh ki bulup meritebe-i a'lāyı
Beklerüz hāk-i der-i Hāzret-i Mevlānāyı

33. **bulup:-up**

Müseddes 11

Mısra: 29

(Arayarak veya rastgele) Bir şey, bir kimse
veya bir durumla karşılaşmak, bulmak.

Hamduli'llāh ki bulup meritebe-i a'lāyı
Beklerüz hāk-i der-i Hāzret-i Mevlānāyı

34. **bulup:-up**

Müseddes 11

Mısra: 5

Arayarak temin etmek; ermek, ulaşmak.

Hamduli'llāh ki bulup meritebe-i a'lāyı
Beklerüz hāk-i der-i Hāzret-i Mevlānāyı

35. **bulup:-up**

Müseddes 11

Mısra: 11

Arayarak temin etmek; ermek, ulaşmak.

Hamduli'llāh ki bulup meritebe-i a'lāyı
Beklerüz hāk-i der-i Hāzret-i Mevlānāyı

bulan:

1. **bulandurdı:-dur, -dı**

Gazel 35

Mısra: 6

Duruluğunu, berraklığını yitirmek.

Akıtduñ gözlerüm yaşın firāk-ı haṭṭ-ı la'lüñle
Bulandurdı nigārā seyl-i eşküm dehrüñ enhārın

2. **bulandurmaz:-dur, -maz**

Tarih 59

Mısra: 10

Bulanıklık, duru olmama durumu.

Müdde'ī fazlın anuñ ğam degül inkār itse
Yem-i 'irfānı bulandurmaz efendi hāşāk

3. **bulandı:-dı**

Tarih 134

Mısra: 5

Bulanıklık, duru olmama durumu.

Niçe demdür ki pür oldu bulandı zulm ile 'ālem
Cilā' vir 'adl ile mir'āt-ı aḥkāmı mücellā kı

bülbül:

1. **bülbül:**

Tarih 76

Mısra: 5

Güzel sesli maruf kuş. II âşık

Hār-ı ğamdan ehl-i dil bülbül gibi nālān iken
Hālḳ-ı 'ālem açılıp gül gibi ḥandān oldılar

2. **bülbül:**

Tarih 52

Mısra: 2

Güzel sesiyle bilinen kuş II âşık.

Geçdi Dervīş Süleymān ḥayfā
Bāğ-ı Monlāda olan çün bülbül

3. **bülbül:**

Gazel 18

Mısra: 6

Bülbül. II âşık.

Ne şabr u ne kararūñ var o gül-ruḥşārdan ğayrı
Dilā bülbül gibi her dem fiğān u nāledür kārūñ

4. **bülbül:**

Nazm 7

Mısra: 3

Bülbül II âşık.

İrişdi göklere bülbül gibi feryād u efğānum
'Alā'eddīnüm ağlatma beni ey verd-i ḥandānum

5. **bülbül:**

Gazel 14

Mısra: 2

Bülbül; âşık.

Sevdi bir nev-reste ğonca o gül-i ḥandānumuz
Hārdan bülbül gibi azürde oldu cānumuz

bülbül fiğāna başladı:

1. **bülbül fiğāna başladı:-dı**

Gazel 8

Mısra: 5

Kelime Tipi: Kalp İfade

*Bülbül inlemeye başladı II Bülbülün
sevgilisine kavuşması arzusu ile inlemeye
başlaması kastedilmektedir.*

Bülbül fiğāna başladı gül devridür bu gün
Şular bulandı şīt u şadānuñ zamānidür

bülbül-āsā bendeler:

1. **bülbül-āsā bendeler:-ler**

Gazel 22

Mısra: 7

Bülbül gibi âşıklar, bülbül gibi köleler.

Bülbül-âsâ bendeler mâtem-serâ-yı fânîde
Gam degül giryân olursa sen şehâ her bârı gül

bülbül-i hazret-i monlâ:

1. bülbül-i hazret-i monlâ:

Tarih 52

Mısra: 5

Monla (molla) hazretlerinin bülbülü.

Bülbül-i Hazret-i Monlâ idi ol
Soldı hayfâ vü dirîgâ çün gül

bülbül-i zâra:

1. bülbül-i zâra:-a

Gazel 40

Mısra: 5

İnleyen bülbül. II aşık.

Hicâb ile kalup göstermedi yüz bülbül-i zâra
Açılmadı dirîgâ gönca-i gülzârdan perde

bülbüller feryâd itse:

1. bülbüller feryâd itse:-se

Gazel 4

Mısra: 1

Kelime Tipi: Kalıp İfade

*Bülbüllerin feryat etmesi II Bülbüllerin güle
olan aşklarından dolayı inlemesi
kastedilmektedir.*

Bahâr eyyâmı geldi tañ mı feryâd itse bülbüller
Dirîgâ anlaruñ feryâdına yetişmedi güller

bülbül-râ:

1. bülbül-râ:

Gazel 2

Mısra: 4

Bülbüle.

U gül-râ dem-be-dem üftâde çün cüy
U bülbül-râ çü gül pür-ħande bâşed

bülend âvâz:

1. bülend âvâz:

Tarih 195

Mısra: 11

Yüksek ses.

Dindi hâtifden bülend âvâz ile târiħ aña
Niğdeye özge şeref virdi bu cây-ı bî-bedel

bulın:

1. bulunmaz:-maz

Gazel 9

Mısra: 3

Bulunmak, var olmak, mevcut olmak.

Şahrâ-yı Çîni ey dil geşt eyleseñ bulunmaz
Bu çeşm ü bu bakışlar âhû cehende yokdur

bunca:

1. bunca:

Tarih 36

Mısra: 5

Bu kadar, böylesi.

Kerr ü ferriyle nedür bunca şehâ tarz-ı hasen
Şanki haşmetle bu gün tahtına Dârâ geldi

2. bunca:

Tarih 171

Mısra: 3

Bu kadar, böylesi.

Žâyi' oldı fevt olup bunca 'ulüm u ma'rifet
Ey dirîgâ kim ħarâb oldı bu gün dâr u diyâr

3. bunca:

Tarih 161

Mısra: 3

Bu kadar, pek çok.

Bunca dârât u haşemle olup ol server-i dîn
Bendesi oldı derinde niçe dârâ-yı zamân

4. bunca:

Gazel 15

Mısra: 23

1) Epey, çok. 2) Bu kadar, bu denli.

'Asker-i İslâm içinde neyki bunca ihtilâl
Cân u dilden pâdişâha yoħsa bir çâker mi yoħ

bunca yıllık:

1. bunca yıllık:-lık

Nazm 2

Mısra: 21

*Çok uzun zamandır, çok uzun zamandan
beri.*

Bunca yıllık şâh-ı devrânuñ vekîl-i mâlımı
Ayırıp kıldı hemân hicrân hicrân üstine

bundan evvel:

1. bundan evvel:

Tarih 115

Mısra: 3

Bundan önce.

Bundan evvel niçeler itdi binâ' sını murâd
Kimseye olmadı erzânî şehâ böyle binâ'

bundan özge:

1. **bundan özge:**
Müseddes 8
Mısra: 9
Bundan başka.

Bundan özge baña olmaz devlet-i sermed hemân
Oldı gerd-i maqdemûñ kuhl-i cilâ'-yı çeşm-i cân

bunuñ binâ' sına:

1. **bunuñ binâ' sına:-(s)ı, -na**
Tarih 57
Mısra: 3
Bunun binası II Ereğli kalesi kastedilmiştir.

Kim ki sa'y ide binâ' sına bunuñ
Giçe her günü şafâyile müdâm

2. **bunuñ binâ' sına:-(s)ı, -na**
Tarih 118
Mısra: 7
*Bunun binası II Vezir Mehmed Paşa'nın
Ulukışla'ya yaptırdığı bina kastedilmektedir.*

Haq budur oldı binâ' sına bunuñ sa'y-i belîg
Yapana yapdurana rahmet ide Bâr-ı Hüdâ

bünyâd:

1. **bünyâdına:-ı, -n, -a**
Tarih 61
Mısra: 9
*Temel, esas. Yapı, binâ. II Ereğli'ye
Etmekçizâde'nin yaptığı han kastedilmiştir.*

Ey Tûrâbî dindi bünyâdına bir târîh-i hûb
Kıldı zeyn Etmekçi-zâde mesken-i ibn-i sebîl

bünyâd eyledi:

1. **bünyâd eyledi:-di**
Tarih 62
Mısra: 2
Binâ etmek, inşâ etmek, kurmak.

Hayr idüp Etmekçi-zâde bir iyü ad eyledi
Yapdı bir hām Ereğli içre bünyâd eyledi

2. **bünyâd eyledi:-di**
Tarih 116
Mısra: 8
Binâ etmek, inşâ etmek, kurmak.

İtdi ol şehrüñ içini âb-ı cārîlerle pür
Her tarafda çeşme bünyâd eyledi mânend-i Nîl

bünyâd idüp:

1. **bünyâd idüp:-üp**
Tarih 201
Mısra: 1
Yapmak, kurmak.

Efendimüz Vişâlî menzil-i 'âlî idüp bünyâd
Hüdâ kılsun bu bezm-i 'âlî içre dâyimâ dil-şâd

bünyâd-ı çeşme:

1. **bünyâd-ı çeşme:**
Tarih 101
Mısra: 1
Çeşme binası.

Efendi tarh idüp bünyâd-ı çeşme
Kılıp hayr eyledüñ âbâd çeşme

burâk:

1. **burâkı:-ı**
Tarih 91
Mısra: 8
*Miraç Gecesi Hz. Muhammed'in rükûbuna
tahsis edilen hayvan.*

Ehl-i behiştüñ olsun serdâr u şeh-süväri
Seyr eylesün cinânı cevân idüp Burâkı

bursa:

1. **bursaya:-(y)a**
Tarih 74
Mısra: 10
Bursa.

Bu Tûrâbî-i du'â-güyü didi târîhin
Bursaya vâlî olup devlet ile oldı 'azîz

büse:

1. **büseñi:-ñ, -i**
Gazel 39
Mısra: 5
Öpme, öpücük.

Bitdi giyâ lebünde dirîg itme büseñi
Yirler hemîşe sebzeyi qand-i nebât ile

bustân:

1. **büstânı:-ı**
Kıt'a 5

Mısra: 5
Bahçe.

Büstānı oldu mı envā'-ı eşmār ile pür
Kaysı vü şeftālūsı elmā-ı bedānı nice

büstān-ı dīne:

1. **büstān-ı dīne:-e**
Tarih 60
Mısra: 10
Din bahçesi.

Ravza-i islāmı ser-sebz eyleyen nuṭkuñ durur
Büstān-ı dīne sulṭānum sözüñdür selsebīl

büt-i peymān-güsilden:

1. **büt-i peymān-güsilden:-den**
Gazel 23
Mısra: 1
Kadeh temizleyen put (sevgili).

Dimezler saña giryeñ ol büt-i peymān-güsilden bil
Biḥār-ı eşküñüñ tuḡyānımı fehm eyle dilden bil

bütün āfākı:

1. **bütün āfākı:-i**
Tarih 35
Mısra: 4
Bütün ufuklar.

'Ulemā ayru düşüp cümle bu gün yārinden
Bütün āfākı şehā nāleleri ṭoldurdu

bütün āteş-i āhum:

1. **bütün āteş-i āhum:-(u)m**
Muhammes 1
Mısra: 6
Bütün ahımın ateşi.

Çigerüm yaraladı ḥançer-i ḥün-āb-ı ecel
Nola āfākı bütün āteş-i āhum yaḡsa

bued:

1. **bued:**
Tarih 179
Mısra: 2
Olur.

Şems Efendi kaçdı- 'asker şüd be-fazl
Çün ziyā-güster buved eşvāk-ı şems

büyüt-ı 'ilmüñ rümüzın:

1. **büyüt-ı 'ilmüñ rümüzın:-ı, -n**

Tarih 192
Mısra: 4

*Bilimin evlerinin işaretleri, bilimin
beyitlerinin gizli olan işaretleri, ilmin surları.*

Esb-i revān-ı ṭab'ı meydānı evvel aldı
Girdi büyü-ı 'ilmüñ keşf eyledi rümüzın

C

cā itdi:

1. **cā itdi:-di**
Tarih 97
Mısra: 8
Yer etmek.

Şadr-ı 'izzet aña mevrūs-ı pederdür ey dil
Fazl ile pāye-i a'lāyı gelüp cā itdi

cā olup:

1. **cā olup:-up**
Tarih 10
Mısra: 1
Yer olmak.

Pādişāh-ı rub'-ı meskūna olup cā Edrine
Maḡdem-i ḥāḡān ile oldu dil-ārā Edrine

cā vü ribāt:

1. **cā vü ribāt:**
Tarih 115
Mısra: 8
*Mekan ve han II Mehmed Paşa'nın
Ulukışla'ya yaptırdığı han kastedilmiştir.*

Ey Tūrābī didi peyk-i ile hātif tārīḡ
Dil-küşā cā vü ribāt oldu Meḡmed Pāşā

cā-be-cā:

1. **cā-be-cā:**
Gazel 3
Mısra: 3
Yer yer, mahal-be-mahal.

Ey dil 'izār-ı dil-rübā meyden kararadı cā-be-cā
Şahn-ı çemende güyiyā verd-i terüñ evrākıdur

2. **cā-be-cā:**
Müseddes 8
Mısra: 15
Yer yer, mahal-be-mahal.

Cā-be-cā seyr eyledüm şevk ile menzilgāhuñı
Sürme itdüm 'aynuma çekdüm gubār-ı rāhuñı

3. cā-be-cā:

Tarih 60

Mısra: 3

Yer yer, mahal-be-mahal.

Gezdüñ ol Faḥr-ı cihānuñ cā-be-cā menzillerin
Halkını itdüñ ziyāfet Ḥaḳ vire ecr-i cezīl

4. cā-be-cā:

Tarih 198

Mısra: 3

Yer yer, mahal-be-mahal.

Cān ile kılduñ ziyāret merḳad-i pāk-i Resül
Yeşrib ü Baḥāyāı gördüñ cā-be-cā seyr eyleyüp

5. cā-be-cā:

Tarih 204

Mısra: 6

Yer yer, mahal-be-mahal.

Behiştāsā olup her yanı gülşen
Akıtdı cā-be-cā āb-ı zülālī

ca'fer-i bālā-himem:

1. ca'fer-i bālā-himem:

Tarih 37

Mısra: 10

*Yüksek himmetli Cafer II Cafer Paşa
kastedilmiştir.*

Fazlını gördi Tūrābī didi hātif tārīḥ
Ca'fer-i bālā-himem Mısrı kılıçla çaldı

ca'fer-i şādık:

1. ca'fer-i şādık:

Tarih 109

Mısra: 19

Cafer-i Sadık.

Ca'fer-i Şādık 'adūnuñ hīlesin baḥḫāl idüp
Ḥazret-i Seyyīd gibi oldu bu devrūñ Ca'feri

cāhını terk itdi:

1. cāhını terk itdi:-di

Tarih 94

Mısra: 6

*Makamını terk etmek II İsbat Efendi'nin
vefatı kastedilmiştir.*

Manşıbından behre-dār olmadı gitdi vā-dirīg
Cāhını terk itdi hayfā menzilini kıldı çāh

cā'iz:

1. cā'iz:

Tarih 158

Mısra: 8

Uygun, olabilir.

Böyle nazm-ı rūḥ-baḥşuñ ḳadrini fehm eyleyen
Ne 'ināyet kılsa cā'iz her ne luḫf itse sezā

cām:

1. cāmın:-ı, -n

Tarih 51

Mısra: 2

1. kadeh 2. şarap.

Mest olup çekdi elin geçdi dirīgā nā-gāh
Şundi Derviş Süleymāna ecel cāmın āh

2. cāmın:-ı, -n

Tarih 51

Mısra: 12

1. kadeh 2. şarap.

Mest olup geçdi didüm aña Tūrābī tārīḥ
Şundi Derviş Süleymāna ecel cāmın āh

cāme-i estārdan:

1. cāme-i estārdan:-dan

Gazel 40

Mısra: 12

Perdeler elbisesi.

Tūrābīyā iderdi 'arz-ı sīne şāhid-i ma'nā
Ser-ā-ser olmasa ger cāme-i estārdan perde

cāme-i gül-gün:

1. cāme-i gül-gün:

Müseddes 12

Mısra: 7

Gül renkli, pembe elbise.

Cāme-i gül-gün ile varma raḳībūñ yanına
Girme 'uşşākuñ bu uslūb ile şāhum ḳanına

cām-ı ceme:

1. cām-ı ceme:-e

Gazel 36

Mısra: 11

*Şarabın mucidi eski İran padişahlarından
Cem'in içki kadehi.*

İrmez Tūrābī dem deme el ur bu gün cām-ı Ceme
Düşmez bu fırsat ādeme dil-ber de saña rām ola

cām-ı fenādan:

1. cām-ı fenādan:-dan

Gazel 24

Mısra: 3

*Ölümsüzlük şarabı. Çekdiler cām-ı fenāyı
bize yâ Hū didiler Çekdiler cām-ı fenāyı bize yâ
Hū didiler.*

Neş'edâr eyle bizi cām-ı fenādan geçelüm
Mā-sivā terkin urup bākī olur şey görelüm

cām-ı şabūh:

1. cām-ı şabūh:

Tarih 155

Mısra: 8

*Sabahleyin mahmurluk gidermek için içilen
şarabın kadehi.*

‘İş ü ‘işret idüp cihān içre
Tura dāyım elinde cām-ı şabūh

cāmı şunar:

1. cāmı şunar:-(a)r

Gazel 34

Mısra: 10

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Kadeh sunmak, takdim etmek.

‘Aklıñı cem’ it Tūrābī cūr’aveş hāk olmadan
Sākī-i devr-i ecel bir gün şunar cāmı şakın

cām-ı sürür-encām:

1. cām-ı sürür-encām:

Gazel 36

Mısra: 8

Neşe veren kadeh.

Olmaz müyesser hīç dilā böyle dem ü zevk ü şafā
Meclisde yār-ı meh-likā cām-ı sürür-encām ola

cāmī -i sultān ahmed bin mehemed hāndur:

1. cāmī -i sultān ahmed bin mehemed

hāndur:-dur

Tarih 11

Mısra: 10

Mehmed Han oğlu Sultan Ahmed Cami.

Gel gider hırş eyleme dindi binā’ya tārīh
Cāmī -i Sultān Ahmed bin Mehemed Hāndur

cāmī -i sultān ahmed hāna:

1. cāmī -i sultān ahmed hāna:-a

Tarih 13

Mısra: 1

Sultan Ahmed Han cami.

Cāmī -i Sultān Ahmed Hāna gel

cāmī -i sultān ahmedde:

1. cāmī -i sultān ahmedde:-de

Tarih 12

Mısra: 1

Sultan Ahmed Cami.

Cāmī -i Sultān Ahmedde ‘ibādet kıl müdām

2. cāmī -i sultān ahmedde:-de

Tarih 14

Mısra: 1

Sultan Ahmed cami.

Cāmī -i Sultān Ahmedde ‘ibādet kıl bu gün

cān:

1. cānyıla:-ı, -(y)la

Tarih 1

Mısra: 6

Ruh, asl-ı hayat.

Öldi gitdi meyl-i dünyā itmedi
Cīfeden cānyıla kaçdı şeyhümüz

2. cānuñda:-(u)ñ, -da

Gazel 18

Mısra: 9

Can, ruh, gönül.

Gubār-ı haṭṭı sırrın ey Tūrābī şakla cānuñda
‘İyan itme nihān it tuymasun bir kimse esrāruñ

3. cānumuza:-(u)muz, -a

Müseddes 11

Mısra: 19

Beden, vücut.

Bakup ‘işyānumuza nār-ı caḥīme yakma
Zāhidā cānumuza ṭa’n ile çakmak çakma

4. cānı:-ı

Tarih 40

Mısra: 9

Beden, vücut.

‘Adūlar sābıkā ḥālī şanurlardı bu meydānı
Çeküp zevrakların ḥālā qaraya atdılar cānı

5. cānumuz:-(u)muz

Gazel 14

Mısra: 2
Aşığın canı.

Sevdi bir nev-reste gonca o gül-i handānumuz
Hārdan bülbül gibi āzürde oldu cānumuz

6. **cānumuz**:-(*u*)muz
Gazel 21
Mısra: 2
Aşığın canı.

Dilberā gitdüñ diyār-ı gurbete eglenme gel
Cānumuz döymez firāk-ı ḥasrete eglenme gel

7. **cānumuz**:-(*u*)muz
Gazel 21
Mısra: 6
Aşığın canı.

Çün dimişlerdür sefer nār-ı saḳardan kıt' adur
Cānumuz tākāt getürmez miḥnete eglenme gel

8. **cāna**:-*a*
Müseddes 14
Mısra: 8
Aşığın canı.

Zaḥm-ı şemşir-i ḡamuñ cāna şafādur bilene
Ey perī ḥāk-i derüñ kuḥl-i cilā' dur bilene

9. **cānım**:-*i, -n*
Tarih 60
Mısra: 8
Beden, vücut; gönül.

Sen şeh-i mülk-i 'ulümüñ tavr u erkānın görüp
Ehl-i diller eylediler yoluña cānın sebīl

10. **cān**:
Gazel 21
Mısra: 8
Aşığın canı II sevgili.

Ārzü idüp vişālūñ tende ārām eylemez
Kılca ḳaldı irmege cān vuşlata eglenme gel

11. **cān**:
Gazel 11
Mısra: 8
Beden II gönül, yürek, kalp, dil.

Ruḥları üzre beydaḳ-ı ḥālın
Kim görürse yolında cān oynar

12. **cān**:
Gazel 31
Mısra: 5
Beden II gönül, yürek, kalp, dil.

Görenler baş egerler cān ile miḥrāb-ı ebrūña
Ḥabībüm Merve ḥaḳḳı Ka'be-i ehl-i şafāsın sen

13. **cān**:
Tarih 198
Mısra: 4
Beden, ruh, insanın maddi manevi varlığı.

Cān ile kılduñ ziyāret merḳad-i pāk-i Resūl
Yeşrib ü Baḥḥāyı gördüñ cā-be-cā seyr eyleyüp

14. **cānumuz**:-(*u*)muz
Gazel 13
Mısra: 2
Can gibi kıymetli sevgili (Mehmed Han).

Yirine cānumuz oturmadı cānānumuz gelmez
Niçe gün geçdi ḳaşırına Meḥemmed Ḥānumuz
gelmez

15. **cānum**:-(*u*)m
Muhammes 1
Mısra: 14
Can, ruh II şair oğlu Hızır'ı kastetmektedir.

Ḳodı ḥayretde dirḡā beni cānānum alup
Baḡrumı deldi benüm firḳat ile cānum alup

cān aldı:

1. **cān aldı**:-*dı*
Tarih 71
Mısra: 12
Öldürmek.

Aña el virdi yine bir nev-civānuñ vuşlatı
Mālik-i genc oldu şan kim Eşḳiyā' dan aldı cān

cān almağı:

1. **cān almağı**:-*mağ, -ı*
Gazel 41
Mısra: 3
Kelime Tipi: **Deyim**
Öldürmek.

Çeşm-i fettānına cān almağı ta'lim itmiş
Ögredüp 'işveleri nāz ile üstād-ı 'Ali

cān atdı:

1. **cān atdı**:-*dı*
Tarih 171
Mısra: 10
Can atmak, kendini atmak (Bir yere yönelmek, sığınmak bağlamında) II şiddetle arzu etmek, çok istemek.

Kendüsi 'azm-i beķā itdi idüp terk-i diyār
Ey Tūrābī cennete cān atdı tārīhin didüm

cān atuben:

1. **cān atuben:**-uben

Tarih 188

Mısra: 1

Şiddetle arzu etmek, çok istemek.

Cān atuben buldı cāy-ı vaħdeti

cān atup:

1. **cān atup:**-up

Tarih 210

Mısra: 14

Kelime Tipi: **Deyim**

Bir Şeye eriŐmeyi pek çok istemek.

Rüy-ı 'ālemden anuñ nāmın götürdi ser-te-ser
Rezm-gāha cān atup irişdi PāŐa-yı Őerīf

cān bağışla:

1. **cān bağışla:**-la

Gazel 8

Mısra: 10

Kelime Tipi: **Deyim**

*Can vermek. Hayat vermek, canlandırmak,
diriltmek.*

Buldı ĥayātı cümle nebātātı gülŐenüñ
Gel cān bağıŐla luř u 'aťānuñ zamānidur

cān bağışlar:

1. **cān bağışlar:**-lar

Tarih 189

Mısra: 3

Hayat vermek, diriltmek.

FeŐāħatle edā'sı cān bağışlar kālīb-ı nazma
Nola bu řab'-ı vekķād ile devrūñ olsa Ĥassānı

cān buldı:

1. **cān buldı:**-dı

Tarih 34

Mısra: 3

Kelime Tipi: **Deyim**

Canlanmak, dirilmek.

Mürde cān buldı anuñ her dem-i 'İŐisinden
Nām-ı Yahyā ile çün eyledi ihyā-yı Haleb

cān bulsa:

1. **cān bulsa:**-sa

Tarih 36

Mısra: 4

Kelime Tipi: **Deyim**

Canlanmak, dirilmek.

Ehl-i 'irfāna anuñ nuşkı ĥayāt-efzādur
Mürde-diller nola cān bulsa Mesīħā geldi

cān cāna olurđum:

1. **cān cāna olurđum:**-(u)r, -du, -m

Gazel 40

Mısra: 3

Baş başa kalmak, sarılmak.

Olurđum ĥalvet-i serd o cānān ile cān cāna
Eger olmasa ĥāyil bu ten-i nāçardan perde

cān nakđini virüp:

1. **cān nakđini virüp:**-üp

Tarih 187

Mısra: 3

*Can sermayesini, en kıymetli olan Şeyi
vermek.*

İŐtirā itdi virüp cān nakđini
Mülk idüp aldı serā-yı vaħdeti

cān teslīm eylediler:

1. **cān teslīm eylediler:**-di, -ler

Tarih 79

Mısra: 10

*Ruhunu teslim etmek, can vermek, canını
feda etmek, ölmek.*

Yeter çün gördi a'dā himmet-i merdāna ĥāyil yok
Ĥaçup ĥurtılmadılar eylediler cān āna teslīm

cān u baş:

1. **cān u baş:**

Gazel 18

Mısra: 7

*Canla başla II hiçbir özveriden kaçınmama,
aşırı gayret gösterme.*

Girüp meydān-ı 'aşķında o Őāhuñ cān u baş oyna
Yolında ĥarc olursa řañ mı ey dil cümleten varuñ

cān u dilden:

1. **cān u dilden:**-den

Gazel 15

Mısra: 24

Can ve gönül.

'Asker-i İslâm içinde neyki bunca ihtilâl
Cân u dilden pâdişâha yoĥsa bir çâker mi yok

2. **cân u dilden:-den**

Tarih 76

Mısra: 7

Can ve gönül.

Ey Tûrâbî cân u dilden Şevk ile târîhini
Didüm 'adl ile niçe kâfir müselmân oldılar

3. **cân u dilden:-den**

Tarih 132

Mısra: 10

Can ve gönül.

Bendesî Şa'bân Aġa oldu emîn
Ĥizmet itdi cân u dilden bî-riyâ

4. **cân u dilden:-den**

Tarih 187

Mısra: 8

Can ve gönül.

Ĥaġ Te'âlâ rûĥını Şâd eyleye
Cân u dilden it du'â-yı vaĥdeti

cân u dili:

1. **cân u dili:-i**

Müseddes 7

Mısra: 13

Can ve gönül.

Yaġdı hicr âteşi cân u dili pervâne gibi
Döymeyüp nâr-ı firâġa bu gönül yana gibi

cân u gönülünden:

1. **cân u gönülünden:-den**

Tarih 27

Mısra: 2

Can ve gönül.

Gelüp Baġġâl-zâde Efendi defterî oldu
Anuñ ġavm-i Ĥaleb cân u gönülünden çâkeri oldu

2. **cân u gönülünden:-den**

Tarih 30

Mısra: 4

Can ve gönül; ruh ve gönül.

Ĥaġ Te'âlâ devletiyle 'ömrin efzün eyleye
Cân u gönülünden du'â olsun hemîşe kârumuz

cân virici:

1. **cân virici:-i, -ci**

Müseddes 1

Mısra: 21

Kelime Tipi: Deyim

Ölmek, ruhunu teslim etmek.

EŐġiyâ' def'ine cân virici begler yokġdur
Ĥırsalar cümle cihân ġalkını yokġlar yokġdur

cânâ:

1. **cânâ:**

Gazel 8

Mısra: 1

(Ey) Sevgilim, cân kadar yakın dost, cânım.

Cânâ bahâr irişdi hevânuñ zamânıdır
Gel 'iş u nûşa zevġ u Őafânuñ zamânıdır

2. **cânâ:**

Gazel 8

Mısra: 8

(Ey) Sevgilim, cân kadar yakın dost, cânım.

Derd ü ġamıyla ġâyete irdi firâġ ise
Cânâ teraġġum eyle vefânuñ zamânıdır

3. **cânâ:**

Gazel 29

Mısra: 7

(Ey) Sevgilim, cân kadar yakın dost, cânım.

Kendüñe cânâ ġarîb itme raġîb-i kâfirî
Ĥayr gelmez saña herġiz ol seg-i bed-nâmdan

4. **cânâ:**

Gazel 31

Mısra: 3

(Ey) Sevgilim, cân kadar yakın dost, cânım.

Nedür bu Zü'l-feġâr-ı ġamzenüñ keskinlüġi cânâ
Raġîb-i kâfirî öldür 'Aliyyü'l-Murtazásın sen

5. **cânâ:**

Gazel 36

Mısra: 4

(Ey) Sevgilim, cân kadar yakın dost, cânım.

Nâmuñ gibi 'ömrüñ mezîd oldu bu ġün nev-rüz u
'îd
Cânâ raġîbüñ çün Yezîd ġünden ġüne bed-nâm
ola

6. **cânâ:**

Gazel 42

Mısra: 17

(Ey) Sevgilim, cân kadar yakın dost, cânım.

Yüz sürdi Tûrâbî iŐġüñ ġâkine cânâ
Faġr eyler ise nola varup ġâk-i der oldu

7. **cānā:**

Kıt'a 9

Mısra: 2

(Ey) Sevgilim, cân kadar yakın dost, cânım.

Pür olup hâne-i se'âdetüñüz

Berre-i güsfeñ ile cânā

8. **cānā:**

Müseddes 10

Mısra: 28

(Ey) Sevgilim, cân kadar yakın dost, cânım.

Ruḥuñ şevki semāda āfitābı pür-ziyā kıldı

Hilāl-i çarḥı cânā reşk-i engüştüñ dü-tā kıldı

9. **cānā:**

Nazm 4

Mısra: 1

Ey sevgili, ey can, ey gönül.

Göñül cânā hevādan geçmiş iken oldı meftūnuñ

Beni aşüfte kıldı āl ile ruḥsār-ı gül-günüñ

10. **cānā:**

Tarih 136

Mısra: 7

Ey sevgili, ey can, ey gönül.

Eyle cânā bu gün düğün bayram

Güsfeñ-i dili idüp ḳurbān

11. **cānā:**

Tarih 10

Mısra: 4

Ey sevgili, ey dost.

Cān-fezā olsa nola 'izz-i ḳudüm-ı şāh ile

Mürdeye cânlar bağışlar oldı cânā Edrine

12. **cānā:**

Gazel 17

Mısra: 9

Ey sevgili.

Nāz eyleyüp bilmezlenüp cânā teğāfül eyleyüp

Kimdür Türābı dir iseñ maḥzūn u mağbūnuñ

sentüñ

cāna vetdüm:

1. **cāna yetdüm:-dü, -m**

Kıt'a 11

Mısra: 3

Kelime Tipi: **Deyim**

Dayanılamayacak noktaya gelmek,
bıktırmak, usandırmak.

Derd-i firāk u ḥasret ile cânā yetdüm āh
Yāruñ Vişālī ile meger behremend olam

cānān:

1. **cānān:**

Gazel 5

Mısra: 1

Maşuka, dilber, sevilen kadın.

Ḥvāba varmış gözleri ḳaşın çatup cānān uyur
Dir gören bu gurrede çok fitne-i devrān uyur

2. **cānāna:-a**

Gazel 12

Mısra: 2

Maşuka, dilber, sevilen kadın.

Gördüm bu gün ol āfet-i devrāna bakılmaz
Bir tarz ile görindi ki cānāna bakılmaz

3. **cānānumuz:-(u)muz**

Gazel 14

Mısra: 6

Maşuka, dilber, sevilen kadın.

Gülşen-i ḥüsn içre kendi serv-i ḥoş-refṫār iken
Māyil oldı bir nihāl-i tāzeye cānānumuz

4. **cānānumuz:-(u)muz**

Gazel 13

Mısra: 2

Sevgili II dost.

Yirine cānumuz oturmadı cānānumuz gelmez
Niçe gün geçdi ḳaşırına Meḥemmed Ḥānumuz
gelmez

5. **cānānum:-(u)m**

Muhammes 1

Mısra: 13

Sevgili II şair oğlu Hızır'ı kastetmektedir.

Ḳodı ḥayretde dirēgā beni cānānum alup
Bağrumı deldi benüm firḳat ile cānum alup

cānāne:

1. **cānāne:**

Gazel 9

Mısra: 1

Sevgili, yar, maşuk.

Cānāne bu revişler serv-i çemende yokdur
Bu nāz ile gülüşler gülşen gülünde yokdur

cānānuñ derdine:

1. **cānānuñ derdine:-i, -n, -e**

Gazel 19

Mısra: 1

Sevgilinin derdi II aşığın çektiği dert kastedilmektedir.

Şu deñlü eyledi ülfet gönül derdine cānānuñ
Ölürse hergiz añmaz nāmını ‘ālemde dermānuñ

cān-fezā olsa:

1. **cān-fezā olsa:-sa**

Tarih 10

Mısra: 3

Havası can arturan, gönle ferahlık verici, cana can katıcı olmak.

Cān-fezā olsa nola ‘izz-i kudūm-ı şāh ile
Mürdeye cānlar bağışlar oldu cānā Edrine

cānibeynūñ serdārı:

1. **cānibeynūñ serdārı:-ı**

Tarih 211

Mısra: 14

İki tarafın komutanı.

Münhezim olsa nola her taraf a‘dā tārīḥ
Cānibeynūñ bu gün oldu kamu serdārı ḥāsen

cānib-i ḥakdan:

1. **cānib-i ḥakdan:-dan**

Tarih 79

Mısra: 6

Allah tarafından.

Velī-siretdür olmasun vilāyetden ebed ḥālī
Ne işlerse anı bil cānib-i Ḥakdan olur ta‘līm

2. **cānib-i ḥakdan:-dan**

Tarih 160

Mısra: 3

Allah tarafından.

Cānib-i Ḥakdan belādūr ki şalındı nīzesi
Bu cihānuñ hem celālīsine hem evbāşına

3. **cānib-i ḥakdan:-dan**

Tarih 125

Mısra: 5

Hak/Allah tarafı/canibi.

Cānib-i Ḥakdan hidāyetdūr vefā şadıri saña
Gel tārīḥin tūt Vefānuñ evliyā semtinde ol

cānın atup:

1. **cānın atup:-up**

Tarih 187

Mısra: 10

*Can atmak: Şiddetli arzu etmek çok istemek
Canını (bir yere) dar atmak: Bir tehlikeden
güçlülükle kurtularak bir yere sığınmak.*

Didi tārīḥin Tūrābī-i ḥakīr
Cānın atup buldı cāy-ı vaḥdeti

cā-niṣīn-i baḥr-ı ‘ilm-i enbiyā:

1. **cā-niṣīn-i baḥr-ı ‘ilm-i enbiyā:**

Tarih 172

Mısra: 6

*Peygamberlerin ilim denizinin vekili II
Sunullah Efendi kastedilmiştir.*

Mañşıb-ı dünyā için bir kimseye baş egmedi
Gıtdi ḥayfā cā-niṣīn-i baḥr-ı ‘ilm-i enbiyā

cānum ağızuma gelür:

1. **cānum ağızuma gelür:-(ü)r**

Gazel 41

Mısra: 6

Kelime Tipi: Deyim

*Büyük bir tehlike karşısında ölecekmiş gibi
bir korkuya kapılmak.*

Her kaçan rakşa gire nāz ile oynar yüregüm
Cānum ağızuma gelür yād ola ger ad-ı ‘Ali

cārī:

1. **cārī:**

Tarih 117

Mısra: 8

Akan, akıcı. geçmekte olan.

Aḳup her vādīden seyl-i firāvān
Görür cārī niçe kef geçmesün kef

cārī eyle:

1. **cārī eyle:**

Tarih 159

Mısra: 8

Akıtmak, yürütmek.

Sende ḥatm oldu efendi ‘ilm ü fazl u ma‘rifet
Eyle cārī ḥükümüñi sensin bu gün mīr-i kelām

cāy:

1. **cāyım:-ı, -n, -ı**

Tarih 6

Mısra: 10

Yer, mahal, makam.

Ey Tūrābī didi tārīhin anuñ hātif-i ğayb
Aldı 'ilm ile Aḫī-zāde yine cāyını

2. cāy:

Tarih 33

Mısra: 4

Yer, mahal, makam.

Ḥaḫ budur sırrı idi Ḥazret-i Mevlānānuñ
Aña cāy itse Ḥudā gülşen-i Firdevsi maḫal

3. cāyuñ:-(u)ñ

Tarih 93

Mısra: 15

Yer, mahal, makam.

Cāyuñ İbrāhīm Pāşā oldu gülzār-ı cinān

4. cāyını:-ı, -n, -ı

Tarih 172

Mısra: 4

Yer, mahal, makam.

Ey dirġā müfti-i erbāb-ı 'irfān idi ol
Kıldı şaff-ı evliyāda cāyını dārū'l-likā

cāy itdi:

1. cāy itdi:-di

Tarih 29

Mısra: 2

Yer etmek.

Göçdi Belķīs-ı şānī dünyādan
İtdi zir-i zemīni kendüye cāy

cāy-ı behişt:

1. cāy-ı behişt:

Tarih 88

Mısra: 2

Cennet makamı, cennet yeri.

Qıla Ḥaḫ yārī Ḥasan Pāşāya
İtdi bu menzili çün cāy-ı Behişt

cāy-ı bülend:

1. cāy-ı bülend:

Tarih 196

Mısra: 10

Yüce yer, yüksek yer, değerli yer.

Ey Tūrābī dinildi tārīhi
Kahve-ḥāneñ Vişālī cāy-ı bülend

2. cāy-ı bülend:

Tarih 196

Mısra: 2

Yüce yer, yüksek yer, değerli yer.

Luḫf ide Ḥaḫ Efendiye her çend
Yapdı bir kahve-ḥāne cāy-ı bülend

cāy-ı dil-ārā-yı haleb:

1. cāy-ı dil-ārā-yı haleb:

Tarih 34

Mısra: 2

Halep gönül süsleyen yer.

Bostān-zāde Efendi gelüp ol verd-i 'ulüm
Açılup gülse nola cāy-ı dil-ārā-yı Haleb

cāy-ı dil-güşā:

1. cāy-ı dil-güşā:

Tarih 182

Mısra: 7

Kalbe ferahlık veren yer, kalbe ferahlık veren makam.

O cāy-ı dil-güşā ey dil pür olmuşdı fesād ile
Bi-ḥamdi'llāh gelüp ol dāfi '-i sırr-ı keşif oldu

cāy-ı dil-güşāda:

1. cāy-ı dil-güşāda:-da

Tarih 204

Mısra: 7

Gönül açan yer.

İlāhī işbu cāy-ı dil-güşāda
Şafādan olmasun bir laḫza ḫālī

cāy-ı dil-keşdür:

1. cāy-ı dil-keşdür:-dür

Tarih 158

Mısra: 3

Gönül cezbedici yer.

Cāy-ı dil-keşdür ola dāyım binā'sı üstüvār
Ṭāḳ-ı eyvānına anuñ irmesün bād-ı fenā

cāy-ı ferah:

1. cāy-ı ferah:

Tarih 64

Mısra: 3

Ferahlık, huzur veren yer.

Her ne yirde ki ḳadem başduñ olur cāy-ı ferah
Gelmedi 'āleme bir sence vezir-i dānā

cāy-ı haleb:

1. cāy-ı haleb:

Tarih 34

Mısra: 10

Halep yeri II Halep.

Didi da'vetle anuñ tārīhini hātif-i gayb
Verd-i bostān ile zeyn oldı gelüñ cāy-ı Haleb

cāy-ı karaman:

1. cāy-ı karaman:

Tarih 142

Mısra: 10

Karaman yeri, Karaman mekanı.

Hamduli'llāh yine dinildi Tūrābī tārīh
Oldı cāy-ı Karaman me'men-i Mü'min Pāşā

cāy-ı karār:

1. cāy-ı karār:

Tarih 136

Mısra: 5

Karar kılınacak, duracak yer.

qalmadı eşkiyā'ya cāy-ı karār
Cümleten eyledi firār el-ān

cāy-ı mahmūd:

1. cāy-ı mahmūd:

Tarih 48

Mısra: 10

Mahmud'un makamı.

Olup luṭf-ı İllāhī dindi tārīh
'İrākı cāy-ı Mahmūd itdi Bākī

cāy-ı makām-ı rāhati:

1. cāy-ı maḳām-ı rāhati:

Tarih 167

Mısra: 1

*Rahat makam yeri II cennet, aynı zamanda
'rahatı' kelimesi tarih düştürülen kişinin adıdır.*

Cāy-ı maḳām-ı rāhati buldı 'Ālī Dede

cāy-ı mefer bulmadı:

1. cāy-ı mefer bulmadı:-ma, -di

Tarih 210

Mısra: 33

Kaçacak yer bulamamak.

Başına teng oldı 'ālem bulmadı cāy-ı mefer
Yine bir tārīh idüp serdār-ı 'ālī-şānumuz

cāy-ı mü'min:

1. cāy-ı mü'min:

Tarih 141

Mısra: 2

İnananların yeri, iman edenlerin yeri.

Hamduli'llāh ki gelüp Hāzret-i Mü'min Pāşā
Kıldı Yünān ilini 'adl ile cāy-ı mü'min

cāy-ı sa'adetde:

1. cāy-ı sa'adetde:-de

Tarih 89

Mısra: 4

Saadet, mutluluk makamı.

Meyvedār ola anuñ ḳāmeti naḥlı her bār
Eyleye 'izzet ile cāy-ı sa'adetde ḥırām

cāy-ı şafā:

1. cāy-ı şafā:

Tarih 64

Mısra: 2

Mutluluk, sefa yeri.

Halebe geldüñ eyā Hāzret-i Aḥmed Pāşā
Eyledüñ yümñ-i ḳudūmuñla anı cāy-ı şafā

cāy-ı saḳar eyledi:

1. cāy-ı saḳar eyledi:-di

Tarih 210

Mısra: 17

*Cehennem yeri etmek, cehenneme çevirmek,
zor ve müşkül durumda bırakma.*

Eyledi a'dā-yı dñüñ yirlerin cāy-ı saḳar
'Asker-i İslāma çün virdi şeref mīrüm şeref

cāy-ı se'adetde:

1. cāy-ı se'adetde:-de

Tarih 159

Mısra: 6

Saadet yeri, mutluluk yeri.

Eyle 'izz ü ferr ile cāy-ı se'adetde ḥırām
Şāḥsār-ı ma'rifet bir verddür ḳaddüñ senüñ

cāy-ı şerif:

1. cāy-ı şerif:

Tarih 181

Mısra: 10

Şerif'in (Şerif Efendi) yeri.

Didüm anuñ ḳudūmında Haleb cāy-ı Şerif oldı
Tūrābī ḳāḳı olduḳda aña şevḳ ile bir tārīh

2. cāy-ı şerif:

Tarih 182

Mısra: 10

Şerif'in (Şerif Efendi) yeri.

Türābīyā bu mısra' dindi hātifden aña tārīḥ
kudümüyla anuñ bu dem Haleb cāy-ı şerif oldı

cāy-ı vahdeti:

1. cāy-ı vahdeti:-i

Tarih 187

Mısra: 10

Vahdet yeri, birlik yeri, teklik yeri.

Didi tārīḥin Türābī-i ḥaḳīr
Cānın atup buldı cāy-ı vahdeti

2. cāy-ı vahdeti:-i

Tarih 188

Mısra: 1

Vahdet yeri, birlik yeri, teklik yeri.

Cān atuben buldı cāy-ı vahdeti

cebīn:

1. cebīnūñ:-(ü)ñ

Gazel 40

Mısra: 10

Alın.

Nigārā alnuñ açılısun görinsün turra-i ḥarrār
'Iyān it meh cebīnūñ eyleme destārdan perde

cebrā'ıl ü 'azrā'ıl:

1. cebrā'ıl ü 'azrā'ıl:

Nazm 2

Mısra: 23

Cebrail ve Azrail.

Ḳulları nāmını Cebrā'ıl ü 'Azrā'ıl idüp
Tañrılıḳ da'vāsın itdi cümle edyān üstine

cedd:

1. cedd:-i

Tarih 162

Mısra: 2

Ata, cet.

Eyledi 'azm-i gazā Ḥazret-i Sultān 'Oḡmān
Azaḳa ceddı gibi çaldı çü Egri kılıcın

cefā eyleyesin:

1. cefā eyleyesin:-(y)e, -sin

Müseddes 14

Mısra: 29

Üzmek, eziyet etmek, azap vermek.

Baña yetmez mi bu devlet ki cefā eyleyesin
Vāy aña ki ne cefā vü ne vefā eyleyesin

2. cefā eyleyesin:-(y)e, -sin

Müseddes 14

Mısra: 23

Üzmek, eziyet etmek, azap vermek.

Baña yetmez mi bu devlet ki cefā eyleyesin
Vāy aña ki ne cefā vü ne vefā eyleyesin

3. cefā eyleyesin:-(y)e, -sin

Müseddes 14

Mısra: 17

Üzmek, eziyet etmek, azap vermek.

Baña yetmez mi bu devlet ki cefā eyleyesin
Vāy aña ki ne cefā vü ne vefā eyleyesin

4. cefā eyleyesin:-(y)e, -sin

Müseddes 14

Mısra: 11

Üzmek, eziyet etmek, azap vermek.

Baña yetmez mi bu devlet ki cefā eyleyesin
Vāy aña ki ne cefā vü ne vefā eyleyesin

5. cefā eyleyesin:-(y)e, -sin

Müseddes 14

Mısra: 5

Üzmek, eziyet etmek, azap vermek.

Baña yetmez mi bu devlet ki cefā eyleyesin
Vāy aña ki ne cefā vü ne vefā eyleyesin

cefā itdüñ:

1. cefā itdüñ:-dü, -ñ

Müseddes 13

Mısra: 13

Eziyet etmek, üzme, acı çektirmek.

Ey sipihr-i kīne-cū itdüñ o maḥdūma cefā
Ḳılduñ o nāzik-vücüdi pāyimāl-i eşḳiyā'

cefā kānı:

1. cefā kānı:-ı

Kıt'a 5

Mısra: 52

Eziyet kaynağı.

Sūzen-i müjgān ile baḡrın deler mi 'āşıḳuñ
Derziler içre Şücā' bānı cefā kānı nice

cefā semtinde:

1. **cefâ semtinde**: -i, -n, -de

Kıt'a 5

Mısra: 29

Cefa semti, cefa çektirme, eziyet etme.

Her biri nâz u 'itâb ile cefâ semtinde mi
Başı hoş mı ehl-i 'aşk ile cüvânânı nice

cefâ-kâr:

1. **cefâ-kâr:**

Müseddes 12

Mısra: 4

Cefa eden, eziyet veren.

Ey tabîbüm çâre-sâz ol mübtelâ incinmesün
Gel cefâ-kâr olma erbâb-ı vefâ incinmesün

cehd idüp:

1. **cehd idüp**: -üip

Tarih 111

Mısra: 11

Çabalamak, gayret etmek.

Cehd idüp hâtif kırala didi ol dem târihi
Aldı fi'l-hâl Egriñi Sultân Mehemmed bin Murâd

2. **cehd idüp**: -üip

Tarih 198

Mısra: 5

Çabalamak, gayret etmek.

Eyledüñ sen cehd idüp dünyâyı 'uqbâ ile cem'
Kaldı haqquñda senüñ hayretde erbâb-ı 'uqûl

celâlî:

1. **celâlîsine**: -(s)i, -n, -e

Tarih 160

Mısra: 4

Eşkiya, asi.

Cânib-i Hâkdan belâdur ki şalıñdı nîzesi
Bu cihânuñ hem celâlîsine hem evbâşına

2. **celâlî:**

Tarih 210

Mısra: 21

Eşkiya, asi.

Ol Hüseyñler irüp haylî Celâlî kırdılar
İbn-i Yusufla varup mânend-i gürg-i hün-feşân

3. **celâlî:**

Tarih 105

Mısra: 3

*Celâlî isyanları 16. ve 17. yüzyıllarda,
Osmanlı yönetimindeki Anadolu'da Yavuz Sultan*

*Selim döneminde başlayan ve IV. Mehmed
dönemine kadar devam eden zaman zarfında
devlete karşı, ekonomik, sosyal, askeri ve siyasi
nedenlerle ayaklananlara verilen addır. "Celâl'e
mensup" anlamına gelen Celâlî tabiri, 16. yüzyıl
başlarında (1519) isyan eden Bozoklu Şeyh
Celâl'le ilgilidir. Celâlî isyanları başlangıçta,
Osmanlı idaresinden memnun olmayan
zümrelerin ve Şii eğilimli Türkmen gruplarının
Safeviler'in de tahrikiyle devlete baş kaldırmaları
şeklinde ortaya çıkmış, 16. yüzyılın sonlarından
itibaren büyük bir mesele halini alarak değişik bir
mahiyet kazanmıştır.*

Ola devrinde Celâlî pâyimâl
Ceng içinde yâveri Ma'bûd ola

4. **celâlî:**

Tarih 45

Mısra: 2

Büyükük, ululuk. II Celâlî isyanları

İbn-i Sinân Pâşâ serdâr olunca
Geçdi diyâr-ı şarğa havf eyleyüp celâlî

celâlî başına:

1. **celâlî başına**: -i, -n, -a

Tarih 160

Mısra: 10

*Celali başına II Celali isyanına karışan
kişilerin üstüne.*

Didi târih-i kudümün bu Türâbî bendesi
Nüh tûfânı bu dem kıpar Celâlî başına

2. **celâlî başına**: -i, -n, -a

Tarih 160

Mısra: 2

*Celali başına II Celali isyanına karışan
kişilerin üstüne.*

Nüh Pâşâ 'izz ile ya Rab irüp biñ yaşına
Kıpara tûfânı her demde Celâlî başına

celâlî hayline:

1. **celâlî hayline**: -i, -n, -e

Tarih 127

Mısra: 7

Eşkiya topluluğu.

Şadâsı irdi anuñ Hind ü Sind ü Şâm u Kirmâna
Celâlî hayline şol deñlü çaldı tîg-i hün-bârı

celâlî-zâdenüñ gamze-i hün-rîzi:

1. **celâlî-zâdenüñ gamze-i hün-rîzi**: -i

Kıt'a 5

Mısra: 37
Celalzade'nin kan dökücü yan bakışı.

Ġamze-i ħün-rîzi kanlı mı Celâlî-zâdenüñ
Ĥâme-i âliyle eyler mi yine kanı nice

celîl:

1. **celîl:**

Tarih 60

Mısra: 12

“Ululuk ve celâl sâhibi, yüce, âli”

anlamında esmâ-i hüsnâdan (Allah'ın en güzel isimlerinden)dir.

Bu Tûrâbî-i du'â-güyuñ didi târîĥ için
Ĥacc-ı mebrûruñ efendi kıldı es'ad ol Celîl

celîl devlet ü iclâlini dâyim ziyâd itsün:

1. **celîl devlet ü iclâlini dâyim ziyâd itsün:-sün**

Tarih 116

Mısra: 4

Kelime Tipi: **Dua İfadesi**

Yüce Allah talih ve azametini devamlı
artursın.

Böyle ĥayrât itmeden 'âlemde ĥâlî olmasun
Devlet ü iclâlini dâyim ziyâd itsün Celîl

cellâd-ı 'ali:

1. **cellâd-ı 'ali:**

Gazel 41

Mısra: 14

Hz. Ali'nin celladı.

Zü'lfeĥâr-ı müjesi itdi Tûrâbîyi dü-nîm
Çeşm-i mestânesidür var ise cellâd-ı 'Ali

cem':

1. **cem'in:-i, -n**

Tarih 71

Mısra: 5

Hepsi, toplama, tümü.

Her birisi şahn-ı ceng içre geçerken kâm-rân
Eşkiyâ' ĥaylin kırıp cem'in perîşân itdiler

cem' eyledüñ:

1. **cem' eyledüñ:-dü, -ñ**

Tarih 198

Mısra: 5

Toplamak, bir araya getirmek II
kaynaştırmak, bağdaştırmak.

Eyledüñ sen cehd idüp dünyâyı 'uĥbâ ile cem'
Ķaldı ĥaĥķuñda senüñ ĥayretde erbâb-ı 'uĥûl

cem' eyleyüp:

1. **cem' eyleyüp:-(y)üp**

Nazm 2

Mısra: 35

Toplamak.

Yanına cem' eyleyüp ĥayl-i Celâlîyi şehâ
Anları kıldı musallaĥ mâl-ı Sulţân üstine

cem' it:

1. **cem' it:**

Gazel 34

Mısra: 9

Toplamak, bir araya getirmek.

'Aĥluñı cem' it Tûrâbî cür'aveş ĥâĥ olmadan
Sâķî-i devr-i ecel bir gün şunar câmı şaĥın

cem' oldılar:

1. **cem' oldılar:-dı, -lar**

Tarih 30

Mısra: 5

Toplanmak, bir araya gelmek.

Ey Tûrâbî ehl-i diller şevĥ ile cem' oldılar
Didiler târîĥi zîbâ geldi defterdârumuz

cem' olmaz:

1. **cem' olmaz:-maz**

Tarih 52

Mısra: 3

Toplamak, bir araya getirmek.

Geçdi ol ĥâĥırumuz cem' olmaz
Taĥılup hem-çü perîşân sünbül

cem' olur:

1. **cem' olur:-(u)r**

Tarih 77

Mısra: 5

Toplanmak, bir araya gelmek.

Mâl-ı mîri cem' olur aĥvâl-i 'âlem muntazâm
'Adl ile emn ü emân buldı bu gün mülk-i 'Arab

cem-ĥaşmet:

1. **cem-ĥaşmet:**

Tarih 142

Mısra: 3

Cem ĥaşmetli.

Ḳahramān-heybet ü Dārā-‘azamet Cem-ḥaşmet
Gelmeye dār-ı cihāna bu aşıl merd-i veġā

cemşid-i dāversin:

1. cemşid-i dāversin:

Tarih 56

Mısra: 1

*Hükümdar Cemşid II Dilaver Paşa ünlü İran
hükümdarı Cemşid'e benzetilmiştir.*

Olup Bağdāda vālī ḥāliyā Cemşid-i dāversin
Deler bağrın ‘adūnuñ ‘azm-i rezm itseñ dil-
āversin

ceng:

1. ceng:

Müseddes 4

Mısra: 21

Savaş, muharebe.

Tġ ile ceng içre eyler eşkiyā’ ḥaylin dü-nīm
Cünd-i a’ dā vü celāliyle idüp ceng-i ‘azīm

2. ceng:

Tarih 210

Mısra: 25

Savaş, muharebe.

Ceng içinde oldı güyā ejdehā-yı heft-ser
Rezmġāḥ içre Sefer Pāşayı gördükde hemān

3. cengin:-i, -n

Tarih 40

Mısra: 11

Savaş, muharebe.

Şaf-ārā-yı veġāda görse cengin Rüstem-i destān
Ġazā semtinde andan öğrenürdi ṭavr u erkānı

4. cengin:-i, -n

Tarih 72

Mısra: 8

Savaş, muharebe.

Ḳulı ḳurbānı olurdi ol şecā’at kānınuñ
Rezmġāḥ içre eger cengin göreydi Ḳahramān

5. cengini:-i, -n, -i

Tarih 72

Mısra: 12

Savaş, muharebe.

Ey Tūrābī her ḳaçan meydāna sürse atını
Cengini gördükde dirlerdi ‘adūlar el-amān

6. ceng:

Tarih 165

Mısra: 4

Savaş, muharebe.

Āl-i ‘Oşmānuñ olup sālārı
Oldı ceng içre şecā’atle be-nām

ceng içinde:

1. ceng içinde:-i, -n, -de

Tarih 40

Mısra: 16

Cenk içinde, savaş içinde.

Kesüp ‘ırḳın ‘adūnuñ ḳan ḳaşandurdı şecā’atle
Hemīşe üstün olsun ceng içinde tġ-i bürrānı

2. ceng içinde:-i, -n, -de

Tarih 105

Mısra: 4

Cenk içinde, savaş içinde.

Ola devrinde Celālī pāyimāl
Ceng içinde yāveri Ma’būd ola

ceng içre:

1. ceng içre:

Tarih 72

Mısra: 14

Cenk içinde, savaş içinde.

‘Ömri çün ḳaddi ziyād olsun dinildi tārīḫi
Oldı Aḫmed Beg bu gün ceng içre hem-çün
Ḳahramān

ceng ide:

1. ceng ide:-e

Tarih 73

Mısra: 5

Savaşmak.

Askeri anuñ rubāḫ ile ḳaçan kim ceng ide
Kendüsi olur neyistān içre güyā bebr ü şır

ceng ü cidāl:

1. ceng ü cidāl:

Müseddes 14

Mısra: 20

Savaş ve mücadele.

Ser-i küyuñda varup luṭf u nevāl istemezem
İtlerüñle çekişüp ceng ü cidāl istemezem

ceng-i ‘azīm:

1. ceng-i ‘azīm:

Müseddes 4

Mısra: 22
Büyük savaş.

Tiğ ile ceng içre eyler eşkiyâ' haylin dü-nîm
Cünd-i a'dâ vü celâliyle idüp ceng-i 'azîm

cennet:

1. **cennetde:-de**

Tarih 89

Mısra: 10

*Gölgelik bahçe anlamında olup ahirette
müminlerin gidecekleri yerdir.*

İki 'âlemde murâdın ide hâşıl Mevlâ
Kaşr-ı 'âlîyi kıla kendüye cennetde maķâm

2. **cennetde:-de**

Tarih 91

Mısra: 6

*Gölgelik bahçe anlamında olup ahirette
müminlerin gidecekleri yerdir.*

Manzûrî idi anuñ ebrû-yı rûy-ı cânân
Cennetde olsun anuñ a'lâ hemîşe tākı

3. **cennet:**

Tarih 157

Mısra: 4

*Gölgelik bahçe anlamında olup ahirette
müminlerin gidecekleri yerdir.*

Eylesün Bâr-ı Te'âlâ saña uçmağı naşîb
Cennet içre hür u gilmân ile ol sen hem-cenâh

4. **cennete:-e**

Tarih 171

Mısra: 10

*Gölgelik bahçe anlamında olup ahirette
müminlerin gidecekleri yerdir.*

Kendüsi 'azm-i beķâ itdi idüp terk-i diyâr
Ey Tûrâbî cennete cân atdı târîhin didüm

5. **cennetde:-de**

Tarih 205

Mısra: 4

*Gölgelik bahçe anlamında olup ahirette
müminlerin gidecekleri yerdir.*

Ehl-i 'işret bulamaz mişlini dünyâda anuñ
Ola cennetde meger zevķ u şafâ-i Edine

6. **cennete:-e**

Kıt'a 5

Mısra: 10

*Ağaçlık bahçe; iman edip Salih ameller
işleyenlere, ahirette vaat edilen nimet ve mükâfat
yurdu.*

Açılıp dürlü şükûfe buldı mı zînet çemen
Cennete ta'n eyleyen ol bāg u büstânı nice

cennet şarâbı:

1. **cennet şarâbı:-ı**

Gazel 3

Mısra: 2

Cennet şarabı.

Geçdi dilâ devri deyuñ meclisde dilber sâķîdür
Bu gün şafâsın sür meyüñ cennet şarâbı bākîdür

cennet-i 'âlî:

1. **cennet-i 'âlî:**

Tarih 103

Mısra: 6

Yüce cenneti.

Derd ile didi Tûrâbî târîh
Râbi'a cennet-i 'âlî bulasın

cennet-i firdevse:

1. **cennet-i firdevse:-e**

Tarih 172

Mısra: 2

Firdevs Cenneti II cennet.

İtdi Şun'ullâh Efendi meskenin şadr-ı 'alâ
Cennet-i Firdevse 'azm itdi kı lup terk-i fenâ

cerâhat:

1. **cerâhat:**

Nazm 2

Mısra: 17

*1. Yara. 2. Yaradan peyda olan, yaradan
akan mayi. Cem'i: cerâhât.*

Ķaldı gögsinde cerâhat gitdi dünyâdan
İtmedi Bağdâdı ol vîrân vîrân üstine

cereyân eyledi:

1. **cereyân eyledi:-di**

Müseddes 7

Mısra: 5

O lup bitmek, geçmek, akmak.

Cereyân eyledi gözyaşları bahreyn oldı
Mâcerâ çok arada yâr ile mâ-beyn oldı

2. **cereyân eyledi:-di**

Müseddes 7

Mısra: 11

O lup bitmek, geçmek, akmak.

Cereyān eyledi gözyaşları bahreyn oldı
Mācerā çok arada yār ile mā-beyn oldı

3. cereyān eyledi:-di

Müseddes 7

Mısra: **17**

Olup bitmek, geçmek, akmak.

Cereyān eyledi gözyaşları bahreyn oldı
Mācerā çok arada yār ile mā-beyn oldı

4. cereyān eyledi:-di

Müseddes 7

Mısra: **23**

Olup bitmek, geçmek, akmak.

Cereyān eyledi gözyaşları bahreyn oldı
Mācerā çok arada yār ile mā-beyn oldı

5. cereyān eyledi:-di

Müseddes 7

Mısra: **29**

Olup bitmek, geçmek, akmak.

Cereyān eyledi gözyaşları bahreyn oldı
Mācerā çok arada yār ile mā-beyn oldı

cevāb:

1. cevābın:-i, -n

Gazel 35

Mısra: **2**

Suale karşılık mukabele.

Vişāle va 'de itdūñ ey perī dirsın bu gün yarın
Beni ferdālara şaldūñ cevābın viresin yarın

2. cevāba:-a

Tarih 151

Mısra: **8**

Suale karşılık mukabele.

Bir su 'āl eyler iseñ mes 'ele-i müşkilede
Olmaya kimse huzūruñda cevāba kādır

cevlān idüp:

1. cevlān idüp:-üp

Tarih 91

Mısra: **8**

Dolaşmak, gezinmek, gidip gelmek.

Ehl-i behiştūñ olsun serdār u şeh-süväri
Seyr eylesün cināni cevlān idüp Burākı

cevr:

1. cevrüñi:-(ü)ñ, -i

Müseddes 14

Mısra: **28**

Eza, sitem.

Ni 'am-ı guşşāñı dāyim aña ihsān eyle
Eksük itme görelüm cevrüñi her ān eyle

cevr eylemek:

1. cevr eylemek:-mek

Müseddes 12

Mısra: **9**

Eziyet, cefa eylemek.

Sen şehüñ cevr eylemek lāyık degüldür şānına
Kalmaz imiş itdüğü bir kimsenüñ yanına

cevr itme:

1. cevr itme:-me

Kıt'a 4

Mısra: **1**

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

(âşığın) gönünü kırmak, incitmek, çektirmek.

Şu 'arā kısmına cevr itme eyā sīm-berüm
Luţf u ihsān ile yap gönlin o şeydāyilerün

cevr ü cefā eyledi:

1. cevr ü cefā eyledi:-di

Muhammes 1

Mısra: **16**

Üzmek, eziyet etmek, azap vermek.

Eyledi kālīb-ı bī-cān beni kaşşāb-ı ecel
Baña bu dehr-i denī eyledi çok cevr ü cefā

ceyş-i a 'dā:

1. ceyş-i a 'dā:

Tarih 120

Mısra: **6**

Düşman orduları.

Bu şalābet bu mehābet bu şecā 'atle anuñ
'Azmini gördi firār eyledi ceyş-i a 'dā

ceyş-i a 'dānuñ:

1. ceyş-i a 'dānuñ:-nuñ

Tarih 109

Mısra: **22**

Düşman orduları.

Dāyimā olsun serīr-i devlet üzre ber-murād
Ceyş-i a 'dānuñ Murād Pāşā olupdur şaf-deri

ceyş-i a 'dāyı:

1. **ceyş-i a' dāyī:-(y)ı**

Tarih 111

Mısra: 6

Düşman orduları.

Yāveridür kütb-ı aqtāb-ı felek ol serverün
Ceyş-i a' dāyī kırıp olsun hemişe ber-murād

cezb eyledün:

1. **cezb eyledün:-dü, -ñ**

Gazel 5

Mısra: 3

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Çekmek II etkisi altına almak.

Dil döküp cezb eyledün kendüye enhārı revān
Seyl-i eşkümden hāzer kılmaz dahı 'ummān uyur

cezb idüp:

1. **cezb idüp:-iip**

Tarih 117

Mısra: 3

Kendine çekmek, bağlamak, etkilemek.

Akar pāyına cezb idüp dem-ā-dem
Şuyına reşk idüp tağlardağı berf

ciger-gūs:

1. **ciger-güşemi:-(e)m, -i**

Muhammes 1

Mısra: 25

*Evlat II şair Hızır isimli oğlunu
kastetmektedir.*

Bī-maḥal kapdı ciger-güşemi 'ukāb-ı ecel

cigerüm yaraladı:

1. **cigerüm yaraladı:-dı**

Muhammes 1

Mısra: 5

Ciğerini yaralamak, çok büyük acı vermek.

Cigerüm yaraladı ḥançer-i ḥün-āb-ı ecel
Nola āfākı bütün āteş-i āhum yaḳsa

cihād itdi:

1. **cihād itdi:-dı**

Tarih 111

Mısra: 2

Cihad etmek, savaşmak.

devletle bu gün Sultān Meḥemmed bin Murād
Kal'a-i Egriye 'azm itdi idüp özge cihād

cihād-ı ekberi eyledi:

1. **cihād-ı ekberi eyledi:-dı**

Tarih 109

Mısra: 34

Büyük savaş vermek.

Ey Türābī irdi hātifden nidā tārīḥ için
Āl-i 'Osmān eyledi āyā cihād-ı ekberi

cihān:

1. **cihānda:-da**

Tarih 22

Mısra: 6

Dünya, âlem, cihân.

Geçe eyyāmı 'iṣ u 'iṣret ile
Cihānda görmeye hiç derd ü ālām

2. **cihānı:-ı**

Tarih 25

Mısra: 8

Dünya, âlem, cihân.

Böyle bir 'ālī-vücūdı neyledün ey dehr-i dūn
Pāyimāl idüp ḥarāb itdün cihānı bī-gümān

3. **cihānda:-da**

Tarih 40

Mısra: 40

Dünya, âlem, cihân.

Ḳapūdān olmuş evvel gerçi bahre bir Sinān Pāşā
Cihānda görmemişdür kimse 'ālī böyle bir şanı

4. **cihāna:-a**

Tarih 46

Mısra: 2

Dünya, âlem, cihân.

İbn-i Sinān Pāşā ya'nī vezīr-i dānā
Şaldı cihāna pertev ol şems-i istiḳāmet

5. **cihānda:-da**

Tarih 48

Mısra: 6

Dünya, âlem, cihân.

Murādātın Ḥudā itsün müyesser
Cihānda görmeye hiç iftirākı

6. **cihāna:-a**

Tarih 54

Mısra: 3

Dünya, âlem, cihân.

Cihāna virdi fer envār-ı ‘adli
Olupdur var ise hürşid-i hāver

7. **cihānı:-ı**

Tarih 56

Mısra: 4

Dünya, âlem, cihân.

Re‘âyā vü berâyā oldılar devründe âsüde
Cihānı rüşen itdün ‘adl ile hürşid-i hāversin

8. **cihānda:-da**

Tarih 68

Mısra: 8

Dünya, âlem, cihân.

İlāhī ‘ilm ile ‘âlemde maḥdüm-ı mükerrerem kıl
Hemîşe şadmān olsun cihānda olmasun gamgîn

9. **cihānda:-da**

Tarih 70

Mısra: 3

Dünya, âlem, cihân.

‘İlm ü fazîlet ile meşhūr idün cihānda
Nāmuñ ḳalup dirġā gitdün efēn

10. **cihānda:-da**

Tarih 138

Mısra: 3

Dünya, âlem, cihân.

Cihānda ‘ilm ü fazl u ‘adli ile
Ebā-‘an-ced bulupdur şöhret-i tām

11. **cihān:**

Tarih 149

Mısra: 1

Dünya, âlem, cihân.

Pür olup dürr-i kelāmuñla cihān sulṭānum
‘Ulemā zümresine kân-ı cevāhir sensin

12. **cihān:**

Tarih 155

Mısra: 7

Dünya, âlem, cihân.

‘İş ü ‘işret idüp cihān içre
Ṭura dāyim elinde cām-ı şabūḫ

13. **cihānda:-da**

Tarih 155

Mısra: 2

Dünya, âlem, cihân.

‘Ömri dāyim Naşūḫ Pāşānuñ
Biñ yaşasın cihānda hem-çün Nūḫ

14. **cihāna:-a**

Tarih 190

Mısra: 4

Dünya, âlem, cihân.

Resülün şer‘in icrā itmede yokdur aña hem-tā
Gelür mi ‘ilm ü ‘adl ile cihāna böyle bir ‘âlim

15. **cihānda:-da**

Tarih 212

Mısra: 4

Dünya, âlem, cihân.

Ḥüsn-i tedbîr ile çün buldı vezîr-i ekremin
Pāyidār olsun cihānda ḫazret-i zıllu‘illāḫ

16. **cihāna:-a**

Kıt‘a 5

Mısra: 11

Dünya, kâinat. Yeryüzü, zemin.

Gösterüp barmak cihāna gönca-i zanbaḳları
Yâsemen yüz aḳlıḡın eyler mi reyḫānı nice

17. **cihānda:-da**

Gazel 3

Mısra: 12

Âlem, kâinat, dünya; yeryüzü, zemin.

Ḳoduñ cihānda bir eser şanki kelām-ı Bāḳîdür
Olur Türābî söz güher ancak ola bu şî‘r-i ter

18. **cihān:**

Müseddes 5

Mısra: 3

Âlem, cihan; dünya hayatı, ömür.

Başuma oldı cihān ḫasret ile ṭar meded
Firḳat-i yār ile özge elemüm var meded

19. **cihān:**

Tarih 210

Mısra: 38

Âlem, cihan; dünya hayatı, ömür.

Eşḳiyā‘ ḫaylin kırup oldı cihān emn ü emān
Naḫl-ı terdür Aşaf-ı Sulṭān Süleymāndan eḡer

20. **cihāna:-a**

Gazel 20

Mısra: 11

1. Yarattılmış olan şeylerin bütünü, evren, kâinat 2. Dünya, yeryüzü.

Şalar mı pertev-i ḫüsnin cihāna şems-i tābānum
Añar mı bendesin ol pür-cefāmuzdan ḫaber virgil

21. **cihānuñ:-(u)ñ**

Tarih 18

Mısra: 8

Dünyâ, âlem II (dünyadaki) insanlar.

Nālân iderdi her dem mazlûmı ol mu'ânid
Güldi yüzi cihānuñ ma'zül olup leccâc

cihān bāğında:

1. **cihān bāğında:** -i, -n, -da

Tarih 82

Mısra: 12

Dünya bahçesi. II yeryüzü, dünya, kainat.

Irmasun Bār-ı Te'âlâ üstümüzden sâyesin
Kadd-i bālâsı cihān bāğında devlet dâlidür

cihān halkı:

1. **cihān halkı:** -i

Müseddes 1

Mısra: 2

İnsanlar. Bu dünyada yaşayanlar.

Her vilâyetde şehâ hıfz u hırâset gitdi
Zulme meyl itdi cihān halkı 'adâlet gitdi

cihān halkını:

1. **cihān halkını:** -i, -n, -i

Tarih 151

Mısra: 5

İnsanlar. Bu dünyada yaşayanlar.

Fuqarâ fırkasınuñ hâline sensin nâzır
'İlm ü 'adl ile cihān halkını sır-âb itdüñ

cihān içre:

1. **cihān içre:**

Tarih 38

Mısra: 5

Dünya içerisinde, içinde.

'İş u 'işretle cihān içre şafâlar sürsün
Şaklasun zât-ı şerîfini hatardan Mevlâ

2. **cihān içre:**

Tarih 82

Mısra: 6

Dünya içerisinde, içinde.

Yümn-i 'adliyle şehâ irdi murâd u kâma ol
Yâd olan şimdi cihān içre anuñ iclâlidür

cihān mülketini:

1. **cihān mülketini:** -i, -n, -i

Müseddes 6

Mısra: 14

Cihan memleketi, dünya ülkesi.

Eşkiyâ' itdi cihān mülketini zîr ü zeber
Yok bu 'âlemde şehâ zevk u şafâdan hiç eser

cihāna geldüm:

1. **cihāna geldüm:** -dü, -m

Müseddes 3

Mısra: 1

Kelime Tipi: Deyim

Doğmak II meydana gelmek, ortaya çıkmak.

Dilâ geldüm cihāna zâyi' -i 'ahd-i şebâb itdüm
Dalâlet içre kaldum râh-ı Hâkdan ictinâb itdüm

cihāna gelmez:

1. **cihāna gelmez:** -mez

Gazel 45

Mısra: 10

Kelime Tipi: Deyim

Doğmak II meydana gelmek, ortaya çıkmak.

Bir bendedür esirge şehâ bu Türâbîyi
Gelmez cihāna Hâyder-i devr-i zemân iki

2. **cihāna gelmez:** -mez

Tarih 129

Mısra: 7

Doğmak, dünyaya gelmek.

Bir dağı gelmez cihāna böyle 'âdil pâdişâh
Üstümüzden zâ'il olmasun ebed zıll-ı Hudâ

cihānda:

1. **cihānda:**

Tarih 40

Mısra: 33

Dünya, kainat.

Cihānda biñ yaşasın Hâzret-i Nüh-ı nebî mânend
Koparsun dem-be-dem düşmenlerüñ başına tûfânı

cihān-gîr ü dil-ârâ:

1. **cihān-gîr ü dil-ârâ:**

Tarih 53

Mısra: 2

*Büyük hükümdar ve gönül süsleyen II
Dilaver Paşa kastedilmiştir.*

Vezîr-i a'zam-ı Sultân 'Osmân
Dil-âverdür cihān-gîr ü dil-ârâ

cihānı başlarına tar itdi:

1. **cihāni başlarına tār itdi:-di**

Tarih 156

Mısra: 36

Kelime Tipi: **Deyim**

Dünyayı başına dar etmek; Bir kimseyi çok sıkıntılı bir duruma sokmak.

Aldı her zūrba-başını başın
Başlarına cihāni itdi tār

cihāni tutsa:

1. **cihāni tutsa:-sa**

Tarih 53

Mısra: 3

Cihanı tutmak. Her tarafa yayılmak, dünyayı tutmak.

Cihāni tutsa tār mı hükmi anuñ
Odur hayl u haşemle hem-çü Dārā

cihānuñ hassāni:

1. **cihānuñ hassāni:-ı**

Tarih 40

Mısra: 26

Dünyanın Hassan'ı.

Olur hüsn-i edā' sını gūş idenler kılı kurbāni
'Aceb mi tab' -ı nāzūkle cihānuñ olsa Hāssāni

cihānuñ serveri:

1. **cihānuñ serveri:**

Tarih 109

Mısra: 4

Dünyadaki insanların öncüsü.

Gelmedi dünyā turaldan böyle bir şahib-kırān
Düşmenüñ başın kesüp oldı cihānuñ serveri

cilā' vir:

1. **cilā' vir:**

Tarih 134

Mısra: 6

Parlatmak, parlaklık vermek.

Niçe demdür ki pür oldı bulandı zulm ile 'ālem
Cilā' vir 'adl ile mir'āt-ı aḥkāmı mücellā kıl

cilf-i nā-pāki:

1. **cilf-i nā-pāki:-i**

Gazel 26

Mısra: 3

Kirli/şerli ayak takımı.

Cilf-i nā-pāki bulırsın kandese kendüñ gibi
Pāk-bāza meyli yok nā-pāk imişsin bilmedüm

cilve kerd:

1. **cilve kerd:**

Tarih 179

Mısra: 3

Ortaya çıktı.

Ez-derün-ı dil Tūrābī cilve kerd
Güfte-em tārīḥ-i ü işrāk-ı Şems

cilvegāh:

1. **cilvegāh:**

Tarih 10

Mısra: 5

Cilve yeri.

Eylediler nāz ile her serv-i bālā cilvegāh
Oldı ğilmān ile şan Firdevs-i a'lā Edrine

cinān:

1. **cinān:-ı**

Tarih 91

Mısra: 8

Cennetler.

Ehl-i behiştüñ olsun serdār u şeh-süväri
Seyr eylesün cināni cevlan idüp Burākı

2. **cinān:-ı**

Tarih 70

Mısra: 6

Cennetler; köşkler, saraylar, ulu makamlar.

Rıḥlet idince hātif didi Tūrābī tārīḥ
Göçdüñ 'Ali Efendi itdüñ cināni mesken

cisr:

1. **cisrden:-den**

Tarih 8

Mısra: 10

Köprü.

Muştafā Āgā delil oldı Tūrābī sa'y idüp
Didiler gel geç cisrden tārīḥi cisr-i 'azīm

2. **cisrden:-den**

Tarih 9

Mısra: 6

Köprü II Sultan Ahmed'in yaptırdığı köprü kastedilmektedir.

Muştafā Āgā Tūrābī oldı itmāma delil
Didiler geç gel cisrden tārīḥi cisr-i 'azīm

cisr-i 'azîm:

1. cisr-i 'azîm:

Tarih 8

Mısra: 10

Büyük köprü.

Muştafâ Âgâ delîl oldı Tûrâbî sa'y idüp
Didiler gel geç cisrden târîhi cisr-i 'azîm

2. cisr-i 'azîm:

Tarih 9

Mısra: 6

Büyük köprü. II Uşacıklar köprüsü.

Muştafâ Âgâ Tûrâbî oldı itmâma delîl
Didiler gel geç cisrden târîhi cisr-i 'azîm

cisr-i fenâdan:

1. cisr-i fenâdan:-dan

Tarih 186

Mısra: 1

Yokluk köprüsü II dünya.

İbn-i Taşköpri meded cisr-i fenâdan geçdi
Gıtdi meyl eylemedi bildi bu 'âlem fânî

cisr-i sultân ahmedi:

1. cisr-i sultân ahmedi:-i

Tarih 7

Mısra: 10

Sultan Ahmed Köprüsü.

Ey Tûrâbî dindi itmâmına bir târîh-i hûb
Cisr-i Sultân Ahmedi üstâdı âbâd eyledi

cübbe-i 'ariyeti:

1. cübbe-i 'ariyeti:-i

Tarih 187

Mısra: 5

Ödünç cübbe.

Cübbe-i 'ariyeti çâk eyleyüp
Egine aldı kabâ-yı vahdeti

cühelâ':

1. cühelâ':

Tarih 136

Mısra: 3

Bilgisizler, cahiller.

Cühelâ' haylinüñ dolup devri
Ehl-i 'irfânüñ oldı devr-i zamân

cülüs eyledi:

1. cülüs eyledi:-di

Tarih 161

Mısra: 2

Tahta çıkmak, hükümdar olmak.

Hamduli'llâh ki olup şevket ile şâh-ı cihân
Taht-ı 'Osmâna cülüs eyledi Sultân 'Osmân

culüs eyleve:

1. culüs eyleve:-(y)e

Tarih 106

Mısra: 3

Tahta çıkmak.

Eyleye 'izz ile kaçır-ı mu'allâda culüs
Hâne-i devletinüñ kavıs-ı ferah tâkı ola

cum'a gün:

1. cum'a gün:

Gazel 20

Mısra: 19

Cuma günü.

Nice billâh o cāy-ı cān-fezāmuzdan haber virgil
Geçer mi cum'a gün Topĥāneye alay ile yārān

cümle:

1. cümleden:-den

Gazel 20

Mısra: 3

Bütün, hep, müstesnası olmayarak.

Olur mı nerdübān ayağı seyri cümleden a'lā
Muşaffā mı o cāy-ı dil-güşāmuzdan haber virgil

2. cümle:

Müseddes 1

Mısra: 4

Bütün, hep, müstesnası olmayarak.

Ehle virilmeyeli manşıba rağbet gitdi
Tağılup ehl-i kurā cümle ra'ıyyet gitdi

3. cümle:

Müseddes 2

Mısra: 21

Bütün, hep, müstesnası olmayarak.

Rüz-ı rüşen gözüñe cümle şeb-i târ oldı
Çemen-i ĥatt-ı siyeh şimdi semenzâr oldı

4. cümle:

Müseddes 4

Mısra: 7

Bütün, hep, müstesnası olmayarak.

Eşkiyâ' gördükde anı eyledi cümle firâr
Katlı idüp bir niçesinüñ eyledi yirini nâr

5. cümle:

Nazm 2

Mısra: 24

Bütün, hep, müstesnası olmayarak.

Ḳulları nāmını Cebrâ'îl ü 'Azrâ'îl idüp
Tañrılıḳ da'vāsın itdi cümle edyân üstine

6. cümle:

Nazm 2

Mısra: 25

Bütün, hep, müstesnası olmayarak.

Cümle ocaḳ beglerinüñ ocaḳın söyündürüp
Ḳıldı bî-fer anları ḫırmân ḫırmân üstine

7. cümle:

Tarih 27

Mısra: 5

Bütün, hep, müstesnası olmayarak.

Bu ṭab'-ı ḫurde-dāniyla 'ulūmı cümle şayd itdi
Felekde mişli yokdur ehl-i ṭab'uñ serveri oldı

8. cümle:

Tarih 68

Mısra: 5

Bütün, hep, müstesnası olmayarak.

Ḥudāyâ 'ömr-i bākî vir 'ulūmı cümle zabṭ itsün
Du'āmuz güş idüp gökde melekler diyeler āmîn

9. cümle:

Tarih 73

Mısra: 10

Bütün, hep, müstesnası olmayarak.

Eşkiyâ' nuñ her biri gerçi geçerdi kām-rân
Evliyānuñ himmetinde oldılar cümle esîr

10. cümle:

Tarih 75

Mısra: 2

Bütün, hep, müstesnası olmayarak.

Ol İbrāhîm-i 'ādil Tebrîze vālî geldi
A'dā vü eşkiyâ' nuñ cümle zevālî geldi

11. cümle:

Tarih 112

Mısra: 8

Bütün, hep, müstesnası olmayarak.

Erbāb-ı ḳalem cümle olsa nola ḫıdmetkār
Tedbîr-i umûrında bir nokṭa ḫatâ itmez

12. cümle:

Tarih 156

Mısra: 2

Bütün, hep, müstesnası olmayarak.

Ṭutdı āfākı fırḳa-i eşrâr
Fuḳarâ itdi cümle terk-i diyâr

13. cümle:

Tarih 210

Mısra: 29

Bütün, hep, müstesnası olmayarak.

Cümle sekbân rāyetini itdiler zîr ü zeber
Her ṭarafdan bebr ü gürgāsâ irüp Kürd begleri

14. cümle:

Tarih 210

Mısra: 41

Bütün, hep, müstesnası olmayarak.

Yazıcıyla Eşkiyâ' cümle ḳılıçdan geçdiler

15. cümle:

Tarih 35

Mısra: 3

Bütün, hep, tüm.

'Ulemâ ayru düşüp cümle bu gün yârinden
Bütün āfākı şehâ nâleleri ṭoldurdı

16. cümle:

Tarih 171

Mısra: 6

Bütün, hep, tüm.

Geçdi ḫayfâ vāḳıf-ı sırr-ı Kelāmu'llāh idi
Ḥāṭırında naḳş ider cümle 'ulūm-ı bî-şümâr

17. cümle:

Gazel 8

Mısra: 9

Bütün, hep, herkes.

Buldı ḫayâtı cümle nebātâtı gülşenüñ
Gel cān baḡışla luṭf u 'aṭānuñ zamānidur

cümle cihān halkını kırsalar:

1. cümle cihān halkını kırsalar: -sa, -lar

Müseddes 1

Mısra: 22

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Bütün insanları öldürmek.

Eşkiyâ' def'ine cân virici begler yokdur
Kırsalar cümle cihân halkını yoklar yokdur

cümle cühelâ'

1. cümle cühelâ'

Tarih 209

Mısra: 4

Bütün cahiller.

Pâyimâl idi ezel ehl-i 'ulūmuñ 'ırzı
'Âlî manşıblara vâşıl idi cümle cühelâ'

cümle etvârı:

1. cümle etvârı:-ı

Tarih 211

Mısra: 4

Bütün tavırları.

Cünd-i İslāmuñ olup şimdi sipeh-sālârı
'Adl ile olsa nola cümle etvârı ḥasen

cümle ḥaḳan üstine:

1. cümle ḥaḳan üstine:-i, -n, -e

Nazm 2

Mısra: 38

Bütün hükümdarlar arasında.

İde Sultān Aḥmedüñ Ḥaḳ devlet ü 'ömrin ziyād
Bir iyü nām eyledi ol cümle ḥaḳan üstine

cümle murāduñ:

1. cümle murāduñ:-(u)ñ

Tarih 207

Mısra: 3

Bütün arzu, istek.

Eyledi Bār-ı Ḥudā cümle murāduñ ḥāşıl
Şaḳlaya zāt-ı şerīfüñi ḥaḳardan Mevlā

cümleten:

1. cümleten:

Gazel 7

Mısra: 1

Bütünüyle, tamamen.

Güzeller cümleten āvāresidür
'Alīcān-zāde mercān pāresidür

2. cümleten:

Gazel 18

Mısra: 8

Bütünüyle, tamamen.

Girüp meydān-ı 'aşkında o şāhuñ cân u baş oyna
Yolında ḥarc olursa tañ mı ey dil cümleten varuñ

3. cümleten:

Gazel 28

Mısra: 4

Bütünüyle, tamamen.

Ḥaḳıḳat sırrına gel vāḳıf eyle 'aḳl u idrāki
Girüp şehri-i vücūda cümleten a'yānını ḳullan

4. cümleten:

Gazel 35

Mısra: 4

Bütünüyle, tamamen.

Dil ü cân naḳdini ḥarc eyledüm yoluñda ey dilber
Yoḡ olsun saña her kim virmez ise cümleten varın

5. cümleten:

Tarih 136

Mısra: 6

Bütünüyle, tamamen.

ḳalmadı eşkiyā'ya cāy-ı ḳarār
Cümleten eyledi firār el-ān

6. cümleten:

Tarih 146

Mısra: 6

Bütünüyle, tamamen.

Ḳavline lā diyemez kimse o mīr-i şūhanuñ
Ehl-i diller sözine cümleten oldı ḳā'il

7. cümleten:

Tarih 153

Mısra: 7

Bütünüyle, tamamen.

Anuñ devrinde herkes cümleten āsūde-ḥāl oldı
Ḥudāyā iki 'ālemde murādın eyle sen ḥāşıl

8. cümleten:

Tarih 155

Mısra: 10

Bütünüyle, tamamen.

Tiḡ ile geldi aña mühr-i şerīf
Eşkiyā' oldı cümleten mecrūḥ

cünd:

1. cündin:-i, -n

Tarih 72

Mısra: 9

Asker.

Eşkiyâ' haylin kırıp cündin perîşân eyledi
Hamduli'llâh şimdi oldur Rüstem-i şâhib-kırân

cünd-i a'dâ vü celâliyle:

1. cünd-i a'dâ vü celâliyle:-(y)le

Müseddes 4

Mısra: 22

Düşman ve Celali ordusu.

Tîg ile ceng içre eyler eşkiyâ' haylin dü-nîm
Cünd-i a'dâ vü celâliyle idüp ceng-i 'azîm

cünd-i islâmuñ sipeh-sâlârı:

1. cünd-i islâmuñ sipeh-sâlârı:-ı

Tarih 211

Mısra: 3

İslam ordusunun başkomutanı.

Cünd-i İslâmuñ olup şimdi sipeh-sâlârı
'Adl ile olsa nola cümle eṭvârı ḥâsen

cünd-i siyeh-rû:

1. cünd-i siyeh-rû:

Gazel 10

Mısra: 8

*Günahkar ordusu II aşığı cezbeden
sevgilinin yüzündeki organlar (kaş, göz, yanaktaki
ayva tüyü vs.) kastedilmektedir.*

Şeb-revlik itdi kapladı Rûm illerin tamâm
Ḥaṭṭ-ı 'izârı cünd-i siyeh-rû degül midür

cünd-i yünânıyla:

1. cünd-i yünânıyla:-ı, -(y)la

Tarih 109

Mısra: 25

Yunan ordusu.

Cünd-i Yünânıyla bir yirden yetişdi ḥâzreti
Korkusundan kâfirûñ şuya dökildi ekşeri

cünüd-ı düşmen-i dîne:

1. cünüd-ı düşmen-i dîne:-e

Tarih 40

Mısra: 17

Din düşmanın ordusu.

Cünüd-ı düşmen-i dîne şu deñlü çaldı şemşiri
Şadâsı tutdı anuñ Hind ü Sind ü Şâm u Kirmânı

cünüd-ı eşkiyâ' nuñ âhı:

1. cünüd-ı eşkiyâ' nuñ âhı:-ı

Tarih 127

Mısra: 5

Eşkiya ordusunun ahı.

Cünüd-ı eşkiyâ' nuñ göklere çıksa nola âhı
Re'âyâ vü berâyânuñ du'âsı irdi Keyvâna

cür'aveş:

1. cür'aveş:

Gazel 34

Mısra: 9

Kadehin son damlası gibi.

'Aklıñı cem' it Tûrâbî cür'aveş ḥâk olmadan
Sâkî-i devr-i ecel bir gün şunar câmı şaḥın

cürm ü günâha:

1. cürm ü günâha:-a

Gazel 38

Mısra: 9

Suç ve günah.

Olur Tûrâbî çün kim cürm ü günâha pādâş
Yâ bu şeft'-i kevneyn püşt ü penâhumuz ne

cürm-i bî-ḥisâb itdüm:

1. cürm-i bî-ḥisâb itdüm:-dü, -m

Müseddes 3

Mısra: 4

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Saysız günah işlemek.

Uyup bu nefsi-şüma ḥâne-i ḳalbi ḥarâb itdüm
Günâhum 'add olunmaz anca cürm-i bî-ḥisâb
itdüm

cüvânâ:

1. cüvânâ:

Müfret 4

Mısra: 1

Ey genç ve yakışıklı II ey sevgili.

Virdi bir ḥande-rû cüvânâ anı
Gözi mîm-gün u lebleri çün ḳand

cüvânân:

1. cüvânân:

Kit'a 5

Mısra: 73

Gençler.

'Add olunmaz şöyle bî-ḥaddur cüvânân hemân
Gayrısın yâd itme illâ ibn-i Rehyânı nice

2. **cüvânânı:-ı**

Kıt'a 5
Mısra: 30
Gençler.

Her biri nâz u 'itâb ile cefâ semtinde mi
Başı hoş mı ehl-i 'aşk ile cüvânânı nice

3. **cüvânân:**

Kıt'a 6
Mısra: 4
Gençler.

Şafâ sürsün hemîşe ehl-i 'aşkı
Cüvânân ile her dem eyle mürür

cüvânânun sipeh-sâlârisın:

1. **cüvânânun sipeh-sâlârisın:-ı, -sın**

Gazel 22
Mısra: 3
Gençlerin başkomutanı.

Mülk-i hüsn içre cüvânânun sipeh-sâlârisın
Nitekim olur şükûfe haylinün serdarı gül

cüy:

1. **cüy:**

Gazel 2
Mısra: 3
Akarsu.

U gül-râ dem-be-dem üftâde çün cüy
U bülbül-râ çü gül pür-ħande bâşed

cüyende:

1. **cüyende:**

Gazel 2
Mısra: 2
Arayıcı, arayan.

Dil-i 'aşık çü cü püyende bâşed
Der-i ma'sûk-râ cüyende bâşed

cüy-ı eşk-âsâ:

1. **cüy-ı eşk-âsâ:**

Gazel 25
Mısra: 7
Gözyaşı gibi nehir, gözyaşı gibi akarsu.

Cüy-ı eşk-âsâ dirîğ oldum nazardan ben irâğ
Âh kim ol devlet-i dîdâr kâdrin bilmedüm

cüz' i iltifât:

1. **cüz' i iltifât:**

Tarih 102
Mısra: 3
Çok az ilgi.

Nazar idüp işâret kıldı cüz' i iltifât ile
Eregliye bir ehl-i fazlı itdi luţf idüp ħâkim

Ç

çağla:

1. **çağlar:-r**

Kıt'a 5
Mısra: 21
(Su için) Akarken coşkun sesler çıkararak
taşıp dökülmek, köpürmek, çağıldamak.

Eşk-i 'aşık gibi cular çağlar akar mı yine
Şalınur mı her taraf serv-i ħirâmânı nice

çâh kıldı:

1. **çâh kıldı:-dı**

Tarih 94
Mısra: 6
Çukur kılmak, çukur yapmak.

Manşıbından behre-dâr olmadı gitdi vâ-dirîğ
Çâhını terk itdi ħayfâ menziline kıldı çâh

çâk evleyüp:

1. **çâk evleyüp:-(y)üp**

Gazel 20
Mısra: 21
Yırtmak.

İçer mi sîneler çâk evleyüp ħübân ile 'uşşâk
Şafâsı var mıdur âğ u karamuzdan ħaber virgil

2. **çâk evleyüp:-(y)üp**

Tarih 187
Mısra: 5
Yırtmak.

Cübbe-i 'âriyeti çâk evleyüp
Egnine aldı kâbâ-yı vahdeti

çâk olmuş:

1. **çâk olmuş:-muş**

Müseddes 6
Mısra: 26
Yırtılmak, parçalanmak.

Ey Tūrābī ğam u miħnetle helāk olmış iken
Sīnemüz pençe-i hicrān ile çāk olmış iken

çāker:

1. **çāker:**

Tarih 156

Mısra: 23

Kul, kōle, bende.

Zālīm olan degül baña çāker
Bende-i hāşuma selām it var

çākeri oldılar:

1. **çākeri oldılar:-dı, -lar**

Tarih 109

Mısra: 28

Kōlesi olmak.

‘Asker-i Şām oldılar şāhib-kırānuñ çākeri
Sancağ-ı Faħr-ı cihān öñinde kanlar dökdiler

çāker-i sultān:

1. **çāker-i sultān:**

Müseddes 4

Mısra: 4

Sultanın hizmetkari, sultanın kulu.

Sa’y idüp vaqf-ı Resūle bende-i fermān imiş
Nāzır-ı evkāfa tābi’ çāker-i sultān imiş

çāk-i girībānı:

1. **çāk-i girībānı:-ı**

Kıt’a 5

Mısra: 66

Yaka yırtığı.

Muştafā Bālī ider mi ‘āşıka iħsān u cūd
Gösterür mi sīnesin çāk-i girībānı nice

çakmak çakma:

1. **çakmak çakma:-ma**

Müseddes 11

Mısra: 19

Çakmak yakmak, ateş yakmak.

Bakup ‘işyānumuza nār-ı caħīme yakma
Zāhidā cānumuza ta’n ile çakmak çakma

çal:

1. **çalı:-dı**

Tarih 96

Mısra: 10

Vermek, getirmek.

Kāđı olunca o fazlıyla Tūrābī fi’l-hāl
Ben didüm tārīhini çaldı każā-yı Halebi

2. **çalı:-dı**

Tarih 127

Mısra: 7

Vurmak II kılıç sallamak.

Şadāsı irdi anuñ Hind ü Sind ü Şām u Kirmāna
Celālī hayline şol deñlü çaldı tığ-i hūn-bārı

3. **çalı:-dı**

Tarih 44

Mısra: 8

*Çalmak II kılıçtan geçirmek (Sinan Paşa'nın
Şam şehrinin içindeki düşmanları kılıçtan
geçirmesi).*

Tūrābī didi tız tab’ıyla tārīħ
Sinān Pāşā alup çaldı Dımışkı

4. **çalı:-dı**

Tarih 15

Mısra: 10

Almak, göreve başlamak.

Hıfza me’ mūr olcağ dindi Tūrābī tārīħ
Çaldı ‘izzetle Anaṭolıyı Aħmed Pāşā

5. **çalı:-dı**

Tarih 124

Mısra: 2

Almak, göreve başlamak.

Olup kāđı Ereğli manşıbını fazl ile çaldı
Bi-ħamdi’llāh Meħemmed Şāh Efendi ‘adl ile
geldi

6. **çalı:-dı**

Tarih 184

Mısra: 2

Almak, göreve başlamak.

Aldı devletle bu gün Şāmı Şerīfī Pāşā
Şeref-i ‘izzet ile şehri Dımışkı çaldı

7. **çalduñ:-du, -ñ**

Tarih 193

Mısra: 1

Çalmak, ele geçirmek.

‘Adlüñle şadr-ı Mısrı Vehhāb Efendi çaldıñ

çālāk:

1. **çālāk:**

Tarih 59

Mısra: 2

Çeviklik, süratlilik, tezlik.

Oldı müftü-i zamân Es'ad Efendi bî-bâk
Demidür 'arşa-i fetvâda olursa çâlâk

çandar efendi:

1. çandar efendi:

Tarih 39

Mısra: 1

Çandar Efendi.

Dâr-ı dünyâdan dilâ Çandar Efendi gitdi hayf
Çün şehîd oldı huzûr itdi bu dünyâda acun

çap-:

1. çapdı:-dı

Tarih 109

Mısra: 11

Koşmak, süratle hareket etmek.

İki konağı bir itdi ol güzâtuñ ejderi
Hâzret-i Feth Girây Hân işidüp çapdı revân

çâr ebnâsı:

1. çâr ebnâsı:-(s)ı

Tarih 169

Mısra: 7

*Dört çocuğu II Sadeddin Efendi'nin
çocukları kastedilmektedir.*

Hamduli'llâh çâr ebnâsı kalup çün çâr-yâr
Şıdık u 'adl u hilm ile her biri mânend-i esed

çâre bulmaz:

1. çâre bulmaz:-maz

Gazel 1

Mısra: 4

*Deva bulmak, tedavi etmek; sıkıntıyı
çözümlemek.*

Rûzgâr ile bedende kuvvet ü fer kalmadı
Ey dirîgâ çâre bulmaz derdüme hergiz tabîb

çâre-sâz ol:

1. çâre-sâz ol:

Müseddes 12

Mısra: 3

Çare veren/yapan olmak.

Ey tabîbüm çâre-sâz ol mübtelâ incinmesün
Gel cefâ-kâr olma erbâb-ı vefâ incinmesün

çarh:

1. çarhı:-ı

Gazel 13

Mısra: 7

Baht, talih, felek.

Sitârem ağlamakla düşdi âhum çarhı devr itdi
Dirîgâ menziline ol meh-i tâbânumuz gelmez

2. çarhına:-ı, -n, -a

Müseddes 12

Mısra: 14

Felek, gökyüzü.

Gün gibi hercâyî olma ey meh-i nâ-mihribân
Kimsenüñ çarhına tokınma şağın ey nev-cüvân

çarh uran:

1. çarh uran:-an

Gazel 27

Mısra: 8

Sema etmek, dönmek.

Hânkâh-ı Mevlevîde kılmayan seyr-i semâ
Döne döne çarh uran dünyâyı bilmez neydügin

çarh-ı gerdân:

1. çarh-ı gerdân:

Müseddes 7

Mısra: 25

Dönen felek/dünya.

İtdi ser-geşte Türâbî beni çarh-ı gerdân
Demidür eyler isem dem-be-dem âh u efgân

çarh-ı zâlim:

1. çarh-ı zâlim:

Müseddes 13

Mısra: 19

Zalim felek.

Neyledüñ ey çarh-ı zâlim bir 'aceb kâr eyledüñ
Göz göre bir nâzenin mazlûmı âzâr eyledüñ

2. çarh-ı zâlim:

Tarih 32

Mısra: 5

Zalim felek.

Neyledüñ ey çarh-ı zâlim neyledüñ
Çıkdı evce âh u efgânım benüm

çâr-vâr:

1. çâr-vâr:

Tarih 169

Mısra: 7

*Dört dost, dört halife (Hz. Ebubekir, Ömer,
Osman, Ali).*

Hamduli'llāh çār ebnāsi alup çün çār-yār
ıd u 'adl u ilm ile her biri mānend-i esed

çār-yār-ı bā-şafānuñ rūhını:

1. **çār-yār-ı bā-şafānuñ rūhını:**-ı, -n, -ı

Tarih 83

Mısra: 12

Gönül rahatlığı ile dört halifenin ruhunu.

Tiğ ile erbāb-ı rafzuñ 'ırkını at' eyleyüp
Çār-yār-ı bā-şafānuñ rūhını şād eylegil

çāvus:

1. **çāvuslar:**-lar

Tarih 114

Mısra: 3

İşçilerin başları, şefleri.

Bir 'aceb sa'y-i belîğ eyledi çāvuslar aña
Der-meyān eyledi dāmānın idüp özge mekān

çaylak:

1. **çaylak:**

Tarih 67

Mısra: 6

Çaylak (özel isim).

Döndi şimdi 'aksine dünyā budur tārîh aña
apdı Çaylak Nigdeyi el çekdi andan Etyemez

çek:

1. **çekil:**-(i)l

Tarih 56

Mısra: 10

Çekmek II gelmek, göreve başlamak.

Türābī bende-i dā'ı didi şevk ile bir tārîh
Çekil mülk-i 'Irāa vālî-i 'ādil Dilāversin

2. **çekmedüñ:**-me, -dü, -ñ

Tarih 85

Mısra: 4

Çekmek, ayırmak.

Zîr-i hāke şalup ey dehr-i denî-perver anı
Çekmedüñ dest-i cefāyı 'ulemādan ayfā

3. **çekdüm:**-dü, -m

Müseddes 8

Mısra: 16

Çekmek (sürme bağlamında).

Cā-be-cā seyr eyledüm şevk ile menzilgāhuñı
Sürme itdüm 'aynuma çekdüm gubār-ı rāhuñı

çekdür:

1. **çekdürüp:**-üp

Tarih 213

Mısra: 5

Kürek çekmek II içtirmek.

Çekdürüp zevrak-ı dil şevk ile el virdi kenār
ıldı ol serv-i dil-ārāyile deryā seyrin

çekil:

1. **çekildi:**-di

Müseddes 7

Mısra: 8

Ayrılmak, elini eteğini çekmek, feragat etmek.

Bir levendāne güzel gönümi apdı benden
Rüzgār ile çekildi açup ol meh yelken

2. **çekilüp:**-üp

Müseddes 2

Mısra: 27

Bir yerden uzaklaşmak, bir yere uğramamak; araya mesafe koymak.

Ey Türābī çekilüp nad-ı ayātına resîd
Berf ile dāmen-i şahrā gibi rîş oldu sefid

3. **çekildiler:**-di, -ler

Tarih 168

Mısra: 7

Çekilmek, vazgeçmek, ölmek.

Hem- 'inān olup çekildiler idüp seyr-i cinān
Fıratıyla ehl-i diller itdiler derd ile āh

çekiş:

1. **çekişüp:**-üp

Müseddes 14

Mısra: 20

Çekişmek, tartışmak.

Ser-i küyuñda varup luf u nevāl istemezem
İtlerüñle çekişüp ceng ü cidāl istemezem

cemen:

1. **cemen:**

Gazel 8

Mısra: 11

Ağaç, çiçekli, yeşillik olan yer.

Bitdi cemen ruında eyā serv-i hoş-ırām
urma şalın ki seyr ü çemānuñ zamānidur

2. çemen:

Kıt'a 5

Mısra: 9

Ağaçlı, çiçekli, yeşillik olan yer.

Açılıp dürli şüküfe buldı mı zînet çemen
Cennete ta'n eyleyen ol bağ u büstânı nice

3. çemende:-de

Müseddes 10

Mısra: 20

Ağaçlı, çiçekli, yeşillik olan yer, bahçe.

Güneş her gün kapuñda ey perî üftâdeñ olmışdur
Çemende serv-i bālâ bende-i âzâdeñ olmışdur

çemen-i hatt-ı siyeh:

1. çemen-i hatt-ı siyeh:

Müseddes 2

Mısra: 22

Siyah yolun çimeni.

Rüz-ı rüşen gözüne cümle şeb-i tār oldu
Çemen-i hatt-ı siyeh şimdi semenzâr oldu

çemenzâr:

1. çemenzârüñ:-(u)ñ

Gazel 23

Mısra: 6

Çimenlik, bahçe.

Zemîn-i şüredür kalb-i 'adū mihr-i giyâ bitmez
Çemenzârüñ tarâvet bağladuğın âb u gilden bil

çerâğ:

1. çerâğı:-ı

Tarih 210

Mısra: 10

Güneş; kandil.

Her tarafda biñ çerâğı var söyünmez haşre dek
Çün çerâğı Hâzret-i Monlâ-yı Rümîdür yaqar

çeri:

1. çeriye:-(y)e

Tarih 120

Mısra: 12

Asker.

Ey Tûrâbî didi biñ şevk ile hâtif târih
Çeriye oldu sipeh-sâlâr Mehemmed Pâşâ

çesm:

1. çesmüm:-(ü)m

Tarih 213

Mısra: 7

Göz, dide, ayn.

Der-kenâr itdi görüp kıddi hayâlin çesmüm
Eyledi merdümü bir serv-i dil-ârâ seyrin

2. çesmümüz:-(ü)müz

Gazel 43

Mısra: 5

Göz.

Gözler düşünde yâri varup hVâba çesmümüz
Gafletde şanmasun meded ey dil o yâr bizi

3. çesmi:-i

Gazel 7

Mısra: 9

Göz, dide, ayn.

Dilâ ol çesmi bîmârı sever çok
Tûrâbî dahı bir bî-çâresidür

4. çesmîne:-i, -n, -e

Tarih 78

Mısra: 4

Göz.

Güni toğdı açılıp ehl-i ma'ârif güldi
Târ olup çesmîne 'âlem göremez oldu le'tim

5. çesmümüz:-(ü)müz

Tarih 107

Mısra: 7

Göz.

Başdı Tûrâbî kadem rüşen olup çesmümüz
Didüm aña târihi hayr ide Maqdemî

6. çesmümüz:-(ü)müz, -e

Tarih 142

Mısra: 6

Göz.

Degme bir eşige yüz sürmeden el çekdi gönül
Hâk-i dergâhı yeter çesmümüze kuhl-i cilâ'

7. çesmümde:-(ü)m, -de

Gazel 25

Mısra: 5

Bakış, görüş, nazar II algılama biçimi, fikir, düşünce, anlayış.

Kaldı çesmümde hayâl-i tāk-ı ebrü-yı nigâr
Dîdeden dür olmadan dildâr kıdrin bilmedüm

8. çesmümi:-(ü)m, -i

Gazel 30

Mısra: 4

Görme organı, dide, ayn.

Eyle efendi gerd-i kudümüñla pür-şeref
Rüşen-ter eyle çeşümü hâk ile tölmadın

9. **çeşm:**

Kıt'a 5

Mısra: 61

Görme organı, dide, ayn.

'Arşa-i hüsnüñ 'Alîdür şîr-i Yezdâni nice
Kahramânî çeşm ile eyler mi 'uşşâka nigâh

10. **çeşmüm:-(ü)m**

Nazm 6

Mısra: 3

Görme organı, dide, ayn.

Dem-be-dem çeşmüm şurâhi gibi giryân oldı gel
Gel baña raħm it 'Alâ'eddinüm uran oldı gel

çeşme:

1. **çeşme:**

Tarih 117

Mısra: 2

Çeşme.

Ulukışlada yapdı çeşme Âşaf
Hüseyn 'aşkına hayr itdi Şanâdan

2. **çeşme:**

Tarih 117

Mısra: 10

Çeşme.

Türâbîyâ dinildi aña târîh
Ulukışlada yapdı çeşme Âşaf

3. **çeşmeler:-ler**

Tarih 118

Mısra: 3

Çeşme.

Çeşmeler her yaña sakķā olup eyler feryâd
Aķıdup gözyaşını tırma berâ-yı şühedâ

4. **çeşme:**

Tarih 101

Mısra: 2

*Çeşme II Kerim Efendi çeşmesi
kastedilmiştir.*

Efendi tarh idüp bünyâd-ı çeşme
Kılup hayr eyledüñ âbâd çeşme

5. **çeşme:**

Tarih 101

Mısra: 4

*Çeşme II Kerim Efendi çeşmesi
kastedilmiştir.*

Şehîd-i Kerbelâ için dem-â-dem
Olup sakķā ider feryâd çeşme

6. **çeşme:**

Tarih 101

Mısra: 6

*Çeşme II Kerim Efendi çeşmesi
kastedilmiştir.*

Türâbî dindi hâtifden bu târîh
Kerîmâ eyledüñ dil-şâd çeşme

7. **çeşme:**

Tarih 116

Mısra: 8

*Çeşme II Vezir Mehmed Paşa'nın Ulukışla'ya
yaptırđıđı çeşme kastedilmektedir.*

İtdi ol şehrüñ içini âb-ı cârîlerle pür
Her tarafda çeşme bünyâd eyledi mânend-i Nîl

çeşme-i âşaf:

1. **çeşme-i âşaf:**

Tarih 116

Mısra: 10

*Vezirin çeşmesi II Vezir Mehmed Paşa'nın
Ulukışla'ya yaptırdığı çeşme kastedilmiştir.*

Ey Türâbî dindi itmâmına bir târîh-i hüb
Çeşme-i Âşaf 'uyünen oldı 'ayn-ı selsebîl

2. **çeşme-i âşaf:**

Tarih 116

Mısra: 10

*Vezirin çeşmesi II Vezir Mehmed Paşa'nın
Ulukışla'ya yaptırdığı çeşme kastedilmiştir.*

Ey Türâbî dindi itmâmına bir târîh-i hüb
Çeşme-i Âşaf 'uyünen oldı 'ayn-ı selsebîl

çeşmesâr:

1. **çeşmesâr:**

Tarih 202

Mısra: 3

Çeşmesi çok olan yer.

Her taraf çeşmesâr ile pürdür
Şanasın lülesi le'âlidür

2. **çeşmesâr:**

Tarih 203

Mısra: 4

Çeşmesi çok olan yer.

Oldı her yanı bir nişîmen-i hâş
Her taraf çeşmesâr ile leb-i geşt

ceşm-i bedî':

1. **çeşm-i bedî':**

Gazel 2

Mısra: 12

Bir kötü göz.

Hasûdân-râ ne-büdeş dîde Haq-bîn
Çünân çeşm-i bedî' ber-kende bâşed

ceşm-i cân:

1. **çeşm-i cân:**

Tarih 76

Mısra: 3

*Kalp gözü. Madde âleminin ötesindeki gözle
görülemeyen şeyleri ve İlahî âleme ait hususları
gören, sezen gönül.*

Hâk-i pâyinden dilâ rûşen olupdur çeşm-i cân
Devr-i 'adlinde vilâyet halkı şükrân oldılar

ceşm-i felek:

1. **çeşm-i felek:**

Tarih 64

Mısra: 6

Feleğin gözü.

Nola ger Hâtem-i Tâyi defterini tay itseñ
Görmedi çeşm-i felek sencileyin ehl-i şehâ

ceşm-i fettânına:

1. **çeşm-i fettânına:-ı, -n, -a**

Gazel 41

Mısra: 3

Fitne çikaran göz.

Çeşm-i fettânına cân almağı ta'lim itmiş
Ögredüp 'işveleri nâz ile üstâd-ı 'Alî

ceşm-i giryânüm:

1. **çeşm-i giryânüm:-(u)m**

Gazel 4

Mısra: 3

Ağlayan göz.

Hayâl-i zülf-i dilber zeyn idüpdür çeşm-i
giryânüm
Yaraşur şîşe-i pür-âb içinde tâze sünbüller

2. **çeşm-i giryânüm:-(u)m**

Nazm 7

Mısra: 1

Ağlayan gözler.

Görüp reftâr-ı kadûn kanlar ağlar çeşm-i
giryânüm
Demidür sâye şal ben hâke ey serv-i hürâmânüm

ceşm-i hün-âb:

1. **çeşm-i hün-âb:**

Müseddes 9

Mısra: 7

Kanlı gözyaşı.

Ey Tûrâbî yine kan ağladı çeşm-i hün-âb
Yine fülk-i bedenüm oldu garîk-i girdâb

ceşm-i mestânesidür:

1. **çeşm-i mestânesidür:-(s)i, -dür**

Gazel 41

Mısra: 14

Mahmur, baygın göz.

Zü'lfeğâr-ı müjesi itdi Tûrâbîyi dü-nîm
Çeşm-i mestânesidür var ise cellâd-ı 'Alî

ceşm-i şeh-bâzını:

1. **çeşm-i şeh-bâzını:-ı, -n, -ı**

Tarih 150

Mısra: 6

Doğan kuşunun gözü.

Şayd için murğ-ı me'ânîyi açup bâl u perin
Çeşm-i şeh-bâzını ardınca şikârûn şaldı

ceşm-i terüm:

1. **çeşm-i terüm:-(ü)m**

Gazel 42

Mısra: 1

*Genç gözler II canlılığı ve parlaklığı ziyâde,
dinç gözler.*

Hicrûnle şehâ çeşm-i terüm pür-güher oldu
Dendânuñ añup göz yaşı lü'lü'-i ter oldu

ceşm-i zemâne:

1. **çeşm-i zemâne:-e**

Tarih 197

Mısra: 2

O devrin insanları.

Efendi yapup 'âlî kahve-hâne
Nazîrin görmedi çeşm-i zemâne

cevgân:

1. **çevgānı:-ı**

Tarih 40

Mısra: **38**

Cirit oyununda hayvan üstünden topu tutup almaya mahsus ucu eğri değnek.

Ser-i a'dāyı devrinde idüpdür güy-ı bāzīçe
Se'adet birle destinde mü'eyyed ola çevgānı

2. **çevgānı:-ı**

Tarih 189

Mısra: **1**

Cirit oyununda hayvan üstünden topu tutup almaya mahsus ucu eğri değnek.

Haleb kâdîsi oldı Vahyî-zāde aldı meydānı
Fazilet topını 'ilmiyle kapdı urdı çevgānı

çevgān-ı kudret:

1. **çevgān-ı kudret:**

Tarih 73

Mısra: **8**

Güç çevgeni, güç değneği.

Güy-ı bāzīçe idüpdür eşkiyā'nuñ kellesin
Aña virildi şehā çevgān-ı kudret ile tır

çevre:

1. **çevre:**

Tarih 151

Mısra: **4**

Bir şeyin yakını, dolayı, etraf, periferi.

Mihr ü mäh-ı 'ulemāsin sen efendi el-ān
Çevre yanūnda senüñ encüme beñizer säyir

2. **çevrede:-de**

Gazel 7

Mısra: **4**

Etraf, muhit.

Olaldan āsümān-ı hüsne ol mäh
Güzeller çevrede seyyāresidür

çığāl-zāde:

1. **çığāl-zāde:**

Tarih 109

Mısra: **16**

Çığalzade.

Şadr-ı a'lāyı kılıçla çaldı ol gürg-i vegā
Şirveş oldı Çığāl-zāde zamānuñ Hāyderi

çık:

1. **çıkdı:-dı**

Tarih 32

Mısra: **6**

Yükselmek.

Neyledüñ ey çarḥ-ı zālīm neyledüñ
Çıkdı evce āh u efgānum benüm

2. **çıkdı:-dı**

Gazel 17

Mısra: **2**

Anlaşılmak, ortaya çıkmak.

Öldüm görince ḥaṭṭ ile ruḥsār-ı gül-günüñ senüñ
Çıkdı şehā katlūme şan ḥaṭṭ-ı hümāyünüñ senüñ

3. **çıkmaz:-maz**

Gazel 15

Mısra: **17**

Dışarıya varmak, gitmek.

Çıkmaz iseñ pādişāhum gitdi elden memleket
Buni iz'ān itmege bir āşaf-ı şaf-der mi yok

4. **çıkdı:-dı**

Tarih 40

Mısra: **24**

Açığa çıkmak, görünmek.

Şadefden güş idüp evşāf-ı la'l ü dür-i dendānın
Bihāruñ reşk idüp çıkdı gözinden dürr ü mercānı

çık:-

1. **çıkmazuz:-maz, -uz**

Müseddes 11

Mısra: **4**

Ayrılmak.

Def gibi sīne döğersek nola ey Mevlāyī
Çıkmazuz dāyireden gerçi olup rüsvāyī

2. **çıkşa:-sa**

Muhammes 1

Mısra: **9**

Çıkmak, ayrılmak.

'Ayn-ı dilden nola ger sīm-i sirişküm çıkşa
Naḫd-ı 'ömrüm çüridüp harcadı ḳallāb-ı ecel

çıkmağ:

1. **çıkmağa:-a**

Gazel 15

Mısra: **16**

(Bulunduğu yerden) Dışarıya varmak, içeriden dışarıya doğru gitmek.

Hep vilâyet gitdi elden yok mı bir hâlis kulu
Pâdişâhı çıkmğa eṭrâfa sevḡ eyler mi yok

çıkup:

1. çıkup:

Tarih 156

Mısra: 20

Çıkmak, içeriden dışarıya varmak, gitmek.

İstimâletler eyleyüp didi hem
Çıkup eṭrâfı eyle geṣt ü güzâr

çin ider:

1. çin ider:-(e)r

Gazel 33

Mısra: 7

Çatmak (kaş ve yay bağlamında).

Beni gördükde kaşın çin ider ol serv-i hırâm
Meyli yok baña selâmum alışından bilürin

cok:

1. çok:

Gazel 23

Mısra: 7

1. Miktârı, derecesi ve niteliği belli bir ölçünün üstünde bulunan, az olmayan, fazla, ziyâde. 2. Belli bir ölçünün üstünde.

Dehân u zülfini yâd eyleyüp çok kıl ü kâl itme
Tuy esrâr-ı miyânından biraz sen de bu kıldan bil

2. çok:

Gazel 31

Mısra: 2

1. Miktârı, derecesi ve niteliği belli bir ölçünün üstünde bulunan, az olmayan, fazla, ziyâde. 2. Belli bir ölçünün üstünde.

‘Ali şâhum bu ân-ı hüsn ile şun‘-ı Hudâsın sen
Güzeller çok velîkin içlerinde müntehâsın sen

3. çok:

Muhammes 1

Mısra: 16

1. Miktârı, derecesi ve niteliği belli bir ölçünün üstünde bulunan, az olmayan, fazla, ziyâde. 2. Belli bir ölçünün üstünde.

Eyledi kâlib-ı bî-cân beni kaşşâb-ı ecel
Baña bu dehr-i denî eyledi çok cevri ü cefâ

4. çok:

Müseddes 7

Mısra: 6

1. Miktârı, derecesi ve niteliği belli bir

ölçünün üstünde bulunan, az olmayan, fazla, ziyâde. 2. Belli bir ölçünün üstünde.

Cereyân eyledi gözyaşları bahreyn oldu
Mâcerâ çok arada yâr ile mâ-beyn oldu

5. çok:

Müseddes 7

Mısra: 12

1. Miktârı, derecesi ve niteliği belli bir ölçünün üstünde bulunan, az olmayan, fazla, ziyâde. 2. Belli bir ölçünün üstünde.

Cereyân eyledi gözyaşları bahreyn oldu
Mâcerâ çok arada yâr ile mâ-beyn oldu

6. çok:

Müseddes 7

Mısra: 18

1. Miktârı, derecesi ve niteliği belli bir ölçünün üstünde bulunan, az olmayan, fazla, ziyâde. 2. Belli bir ölçünün üstünde.

Cereyân eyledi gözyaşları bahreyn oldu
Mâcerâ çok arada yâr ile mâ-beyn oldu

7. çok:

Müseddes 7

Mısra: 24

1. Miktârı, derecesi ve niteliği belli bir ölçünün üstünde bulunan, az olmayan, fazla, ziyâde. 2. Belli bir ölçünün üstünde.

Cereyân eyledi gözyaşları bahreyn oldu
Mâcerâ çok arada yâr ile mâ-beyn oldu

8. çok:

Müseddes 7

Mısra: 30

1. Miktârı, derecesi ve niteliği belli bir ölçünün üstünde bulunan, az olmayan, fazla, ziyâde. 2. Belli bir ölçünün üstünde.

Cereyân eyledi gözyaşları bahreyn oldu
Mâcerâ çok arada yâr ile mâ-beyn oldu

9. çok:

Müseddes 10

Mısra: 9

1. Miktârı, derecesi ve niteliği belli bir ölçünün üstünde bulunan, az olmayan, fazla, ziyâde. 2. Belli bir ölçünün üstünde.

Miyânuñ yâd idüp müdur diyü çok kıl ü kâl itdüm
Hilâle ebruvânuñ beñzedüp yañlış hayâl itdüm

cok fitne-i devrân:

1. **çok fitne-i devrân:**

Gazel 5

Mısra: 2

Çok (fazla) feleğin fitnesi.

Hvâba varmış gözleri kaçın çatup cânân uyur

Dir gören bu gurrede çok fitne-i devrân uyur

çok kıl u kâl eylediler:

1. **çok kıl u kâl eylediler:-di, -ler**

Tarih 11

Mısra: 7

Çok dedikodu yapmak.

Eylediler ol binâ'nuñ men'ine çok kıl u kâl

Kimse kâdir olmadı fermân-ı 'âlî-şândur

çok kulu kurbânı:

1. **çok kulu kurbânı:-ı**

Kıt'a 5

Mısra: 42

Çok kulu kurbanı.

Âteş-i 'aşka yanarlar mı Halîlûñ şevkine

Var mı İsmâ'ılveş çok kulu kurbânı nice

çok sever:

1. **çok sever:-(e)r**

Gazel 7

Mısra: 9

Çok sevmek.

Dilâ ol çeşmi bîmârı sever çok

Türâbî dahı bir bî-çâresidür

çoklîg:

1. **çoklîgından:-ı, -n, -dan**

Müseddes 3

Mısra: 6

Çokluk.

Dem-i âhirde şanmañ menzilüm zîr-i türâb itdüm

Günâhum çoklîgından yirlere geçdüm hiçâb itdüm

çü:

1. **çü:**

Gazel 5

Mısra: 7

Gibi

Yatdı herkes mest olup meclisde kaldum ben çü

şem'

Süziş-i 'aşkum dirîgâ bilmeyüp yârân uyur

2. **çü:**

Gazel 45

Mısra: 8

Çünkü, şundan dolayı, şu sebeple, zira.

Dil kişverine oldur olan pâdişâ bugün

Olmaz çü bir diyâra şeh-i kâm-rân iki

3. **çü:**

Tarih 23

Mısra: 7

Çünkü, şundan dolayı, şu sebeple, zira.

Ķâdî olunca fi'l-hâl hâtif didi çü târîh

'Azmî Efendi-zâde var 'adlûñ-ile Şâma

4. **çü:**

Tarih 59

Mısra: 8

Çünkü, şundan dolayı, şu sebeple, zira.

'İlm ü 'adlin nice vaşf eyleye erbâb-ı 'uķûl

Ṭâķ-ı fazlına irişmez çü kemend-i idrâķ

5. **çü:**

Tarih 95

Mısra: 4

Çünkü, şundan dolayı, şu sebeple, zira.

Bu fenâ dünyâda ârâm itmeyüp

İrtihâl itdi bu menzilden çü dayf

6. **çü:**

Tarih 126

Mısra: 4

Çünkü, şundan dolayı, şu sebeple, zira.

Murâdî hâşıl ola eyledi 'aceb hayrı

Çü yapdı Vâlidenuñ üstine bir özge binâ'

7. **çü:**

Tarih 162

Mısra: 2

Çünkü şundan dolayı, şu sebeple, zira.

Eyledi 'azm-i gazâ Hâzret-i Sultân 'Osmân

Azaķa ceddi gibi çaldı çü Egri kılıcın

8. **çü:**

Tarih 162

Mısra: 8

Çünkü, şundan dolayı, şu sebeple, zira.

Ṭarf-ı hâtifden aña dindi Türâbî târîh

Şeh-i İslâm Azaķa çaldı çü Egri kılıcın

9. **çü:**

Tarih 165

Mısra: 8
Çünkü, şundan dolayı, şu sebeple, zira.

Bîşezâr-ı hünerüñ arslanı
Rezmgâh-ı hünerüñ çü oldur şamsâm

10. çü:
Tarih 165
Mısra: 9
Gibi

Mîhr-i 'adli çü ziyâ-güsterdür
Şâmdan gitse nola resm-i zâlâm

11. çü:
Tarih 200
Mısra: 1
Çünkü, şundan dolayı, şu sebeple, zira.

Didiler aña târîh firdevs-i berîn kaşruñ
Gördükde Vişâliyâ kaşruñ çü hem-'aşruñ

12. cûlar:-lar
Kit'a 5
Mısra: 21
Akarsu, ırmak, nehir, çay.

Eşk-i 'âşık gibi cûlar çağlar açar mı yine
Şalınur mı her taraf serv-i hırâmânı nice

13. çü:
Müseddes 6
Mısra: 27
"İçin, sebebiyle" anlamı katmıştır.

Dehre-i derd ile gözyaşı çü tāk olmuş iken
Elem-i zulm-i firāvân ile hāk olmuş iken

14. çü:
Muhammes 1
Mısra: 23
Gibi

Nâr-ı firkat beni yandurdu kebâb itdi çü sîh
Oğlumı aldı Tûrâbî didüm ol dem târîh

15. çü:
Gazel 2
Mısra: 1
Gibi.

Dil-i 'âşık çü cû püyende bâşed
Der-i ma'sûk-râ cüyende bâşed

16. cû:
Gazel 2
Mısra: 1
Akarsu.

Dil-i 'âşık çü cû püyende bâşed
Der-i ma'sûk-râ cüyende bâşed

17. çü:
Gazel 2
Mısra: 4
Gibi.

U gül-râ dem-be-dem üftâde çün cüy
U bülbül-râ çü gül pür-hande bâşed

18. çü:
Gazel 2
Mısra: 6
Gibi.

Nazar kerdî eger şem'-i cemâleş
Çü pervâne hemân süzende bâşed

çün:

1. çün:
Tarih 34
Mısra: 4
Nasıl ki.

Mürde cân buldı anuñ her dem-i 'İsinden
Nâm-ı Yahyâ ile çün eyledi ihyâ-yı Haleb

2. çün:
Tarih 38
Mısra: 3
Çünkü, nedeniyle.

Oldı çün mîr-livâ Nigdeye İbrâhîm Beg
İrdi ser-menziline tîr-i du'â-yı fuکارâ

3. çün:
Tarih 39
Mısra: 2
Çünkü, nedeniyle.

Dâr-ı dünyâdan dilâ Çandar Efendi gitdi hayf
Çün şehîd oldı huzûr itdi bu dünyâda acuña

4. çün:
Tarih 52
Mısra: 6
Çünkü, nedeniyle.

Bülbül-i Hazret-i Monlâ idi ol
Şoldı hayfâ vü dirîgâ çün gül

5. çün:
Tarih 71
Mısra: 9
Çünkü, nedeniyle.

Eşkiyâ' haylin kırıp çün eyledi zîr ü zeber
Gelmeye dünyâya bir anuñ gibi şâhib-kırân

6. çün:

Tarih 79

Mısra: 9

Çünkü, nedeniyle.

Yeter çün gördi a'dâ himmet-i merdâna hâyil yok
Kaçup kurtılmadılar eylediler cân aña teslîm

7. çün:

Tarih 82

Mısra: 10

Çünkü, nedeniyle.

Hâk Te'âlâ devletin günden güne efzûn ide
Çün ricâlu'llâhuñ iqbâl ile ehl-i hâlidür

8. çün:

Tarih 88

Mısra: 2

Çünkü, nedeniyle.

Kıla Hâk yârî Hasan Pâşâya
İtdi bu menzili çün cây-ı Behişt

9. çün:

Tarih 91

Mısra: 1

Çünkü, nedeniyle.

Monlâ 'Irâkî ey dil çün itdi 'azm-i bâkî
Dillerde çaldı ancak elfâz-ı tımçurağı

10. çün:

Tarih 96

Mısra: 3

Çünkü, nedeniyle.

'Adl u dâd ile o hem-nâm-ı Mehemmedür çün
Aña râm olsa nola şer'-i Resûl-i 'Arabî

11. çün:

Tarih 107

Mısra: 1

Çünkü, nedeniyle.

Geldi Ereğliye çün devletle şeyhümüz
Hâzret-i Monlâ-yı Rûm şaldı bize hem-demi

12. çün:

Tarih 135

Mısra: 3

Çünkü, nedeniyle.

Muştafâ oldı aña fazl ile çün Şâm-ı şerîf
Muştafâ şer'in ider 'adl ile icrâ Halebe

13. çün:

Tarih 168

Mısra: 2

Çünkü, nedeniyle.

Şeyh-i İslâm ile gitdi Bâkî-i mîr-i sühân
İkisi bir yılda tıtdı çün beka semtine râh

14. çün:

Tarih 169

Mısra: 7

Çünkü, nedeniyle.

Hamduli'llâh çâr ebnâsı kalup çün çâr-yâr
Şıdğ u 'adl u hilm ile her biri mânend-i esed

15. çün:

Tarih 173

Mısra: 1

Çünkü, nedeniyle.

Oldı Şun 'î Efendi çün müftî
'Ulemâ içre kıl ü kâli kes

16. çün:

Tarih 175

Mısra: 6

Çünkü, nedeniyle.

Ey Tûrâbî ezeli haqqı idi
Çün zühür eyledi hıvâh u nâ-hıvâh

17. çün:

Tarih 177

Mısra: 10

Çünkü, nedeniyle.

Hâliyâ oldur mevâlî hayline şâhib-semend
Ey Tûrâbî çün müfettiş oldı dindi târîhi

18. çün:

Tarih 76

Mısra: 2

Olduğunda.

Hâcî İbrâhîm Pâşâ ya'nî serdâr-ı güzîn
Çün Ereğliye gelüp devletle mihmân oldılar

19. çün:

Tarih 52

Mısra: 2

Gibi.

Geçdi Dervîş Süleymân hayfâ
Bâğ-ı Monlâda olan çün bülbül

20. çün:

Tarih 72

Mısra: 13
Gibi.

‘Ömri çün kıddi ziyād olsun dinildi tārīhi
Oldı Aḥmed Beg bu gün ceng içre hem-çün
Kahramān

21. çün:
Tarih 32
Mısra: 3
Madem ki.

Nār-ı firkat yakmadı çün kalbümü
Yā nedür bu āh-ı sūzānum benüm

22. çün:
Kıt'a 3
Mısra: 3
Çünkü, nedeniye, için.

Her yemiş çün zamāni ile yinür
Saña dirin ye bulduğun güveci

23. çün:
Müfret 4
Mısra: 2
Çünkü, nedeniye, için.

Virdi bir ḥande-rū cüvāna anı
Gözi mīm-gün u lebleri çün qand

24. çün:
Tarih 212
Mısra: 3
Çünkü, nedeniye, için.

Ḥüsn-i tedbīr ile çün buldı vezīr-i ekremin
Pāyidār olsun cihānda ḥazret-i zıllu'llāh

25. çün:
Kıt'a 5
Mısra: 1
"Amacıyla, maksadıyla" anlamlarında edat.

Dil-rübālar menba'ı ol şehri sultānī nice
Ey şabā sağ u esen çün geldüñ Anṭālyadan

26. çün:
Gazel 21
Mısra: 5
"Çünkü" anlamındadır.

Çün dimişlerdür sefer nār-ı şakardan kıt'adur
Cānumuz tākāt getürmez miḥnete eglenme gel

27. çün:
Gazel 38
Mısra: 3
"Çünkü" anlamındadır.

Görmez bizi çün ol meh sekbāniyla berāber
Yanında ol emīrūñ yā qadr u cāhumuz ne

28. çün:
Gazel 43
Mısra: 1
"Çünkü" anlamındadır.

Eyler fiğān u nāle ile çün hezār bizi
Efsāne itdi 'āleme ol gül-'izār bizi

29. çün:
Tarih 210
Mısra: 10
"Çünkü" anlamındadır.

Her tarafda biñ çerāğı var söyünmez ḥaşre dek
Çün çerāğı Ḥazret-i Monlā-yı Rümīdür yaqar

30. çün:
Tarih 210
Mısra: 18
"Çünkü" anlamındadır.

Eyledi a'dā-yı dīnūñ yirlerin cāy-ı şakar
'Asker-i İslāma çün virdi şeref mīrüm şeref

31. çün:
Gazel 36
Mısra: 4
"Bu nedenle, bu yüzden" anlamı vardır.

Nāmuñ gibi 'ömrūñ mezīd oldı bu gün nev-rüz u
'İd
Cānā raqībūñ çün Yezīd gündən güne bed-nām
ola

32. çün:
Tarih 10
Mısra: 10
"Bu nedenle, bu yüzden" anlamı vardır.

'Asker-i İslām ile pürdür derünü ḥāliyə
Oldı dārāt ile çün evreng-i Dārā Edrine

33. çün:
Gazel 2
Mısra: 3
Gibi.

U gül-rā dem-be-dem üftāde çün cūy
U bülbül-rā çü gül pür-ḥande bāşed

34. çün:
Tarih 179
Mısra: 2
Gibi.

Şems Efendi kâdî- 'asker şüd be-fazl
Çün ziyâ-güster buved eşvâk-ı şems

çün kim:

1. **çün kim:**
Gazel 38
Mısra: 9
Çünkü, nedeniyle.

Olur Türâbî çün kim cürm ü günâha pādâş
Yâ bu şefî'-i kevneyn püşt ü penâhumuz ne

çünân:

1. **çünân:**
Gazel 2
Mısra: 12
Onun gibi.

Hasûdân-râ ne-büdeş dîde Hâk-bîn
Çünân çeşm-i bedî' ber-kende bâşed

çünkü:

1. **çünkü:**
Tarih 69
Mısra: 2
Çünkü, zira.

Oldı Feyzullâh Efendi 'ilm ü fazlıyla ferîd
Geldi şadra çünkü 'ömr ü devleti olsun mezîd

2. **çünkü:**
Tarih 125
Mısra: 1
Çünkü, zira.

Şadra geldüñ çünkü sultânüm Vefâ semtinde ol
Bendeñe ihsân idüp luţf u 'aţâ semtinde ol

3. **çünkü:-m**
Tarih 134
Mısra: 3
Çünkü, zira.

Olupdur 'izz ile nâm-ı şerîfüñ Muştafâ çünkim
Şafâ vir luţfuñ ile kalb-i aĥbâbı muşaffâ kıl

4. **çünkü:**
Tarih 178
Mısra: 9
Çünkü, zira.

Vaĥfına çünkü müfettiş olduñ
Dest-gîrûñ ola Faĥr-ı dü-serâ

çün-kim:

1. **çün-kim:**
Tarih 97
Mısra: 3
Çünkü, nedeniyle.

Oldı fazlıyla anuñ nâmı Meĥmed çün-kim
Muştafâ şer'inüñ aĥkâmını icrâ itdi

2. **çün-kim:**
Tarih 159
Mısra: 1
Çünkü, nedeniyle.

Eyledi çün-kim nihâl-i kâmetüñ Şâmı makâm
Maĥdemüñle eyleseñ nola anı dârü's-selâm

çürüd:

1. **çürüdüp:-üp**
Muhammes 1
Mısra: 10
Çürütmek, bozmak, mahvetmek.

'Ayn-ı dilden nola ger sîm-i sirişküm çıksa
Naĥd-ı 'ömrüm çürüdüp ĥarcadı ĥallâb-ı ecel

D

dād:

1. **dādıyla:-ı, -(y)la**
Tarih 84
Mısra: 10
Adalet.

Didi târîĥin anuñ hâtif-i ĥayb
Oldı dādıyla Ĥalîlüm âşafum

2. **dād:**
Gazel 15
Mısra: 1
Adalet, doğruluk, insaf.

Dād müzdād olmadı sultân-ı baĥr u ber mi yok
Ĥuţb-ı âfâkı bu devrûñ noldı bir gözler mi yok

3. **dād:**
Gazel 2
Mısra: 7
Verdi.

Yekî şâĥeñşehî-râ dil hemî dād
Ne her fermân-dihî-râ bende bâşed

dād evlegil:

1. **dād eylegil:-gil**

Tarih 83

Mısra: 2

Adaletle, iyilikle muamele etmek.

Pendi bu oldu Hālil Pāşaya Sulṭān Aḥmedūñ
Aşaf u serdārūm olduñ var yūri dād eylegil

2. **dād eylegil:-gil**

Tarih 83

Mısra: 16

Adaletle, iyilikle muamele etmek.

Pend idüp Sulṭān Ahmed izzet ü ikrām ile
Didi tāriḥi Hālilūm āşafum dād eylegil

dād idüp:

1. **dād idüp:**

Tarih 20

Mısra: 18

Adalet etmek, iyilik etmek.

Didi tāriḥi Tūrāb-i du 'ā-gūyuñ hemān
Dād idüp olduñ 'Ali Pāşā vezir-i kāmkar

dād itse:

1. **dād itse:-se**

Tarih 46

Mısra: 7

Dürüst ve adaletli olmak, haksızlık yapmamak.

Ol āşaf-ı zamāne dād itse ṭañ mı her dem
Mevrūşdur pederden anuñ şehā 'adālet

dād u 'adālet:

1. **dād u 'adālet:**

Tarih 45

Mısra: 5

İyilik ve adalet.

Dād u 'adālet anuñ mevrūş-ı pederidür
Devrinde her fakirūñ āsude oldu hāli

dad-ı 'ali:

1. **dad-ı 'ali:**

Gazel 41

Mısra: 8

Hız. Ali'nin tadı, Hız. Ali'nin tatlılığı.

Teşnedür zemzem-i fincânına erbāb-ı mezāk
Sükkere yir komadı lezzet ile dad-ı 'Ali

dāfi 'i şerr-i kesif:

1. **dāfi 'i şerr-i kesif:**

Tarih 181

Mısra: 8

Yoğun kötülüğü def eden II Şerif Efendi kastedilmiştir.

Zamān-ı devletinde her kişi āsude-hāl oldu
Geline heybetiyle dāfi 'i şerr-i kesif oldu

dāfi 'i sırr-ı kesif:

1. **dāfi 'i sırr-ı kesif:**

Tarih 182

Mısra: 8

Yoğun sırrı def eden, yoğun sırrı açıklayan.

O cāy-ı dil-güşā ey dil pür olmuşdu fesād ile
Bi-ḥamdi'llāh gelüp ol dāfi 'i sırr-ı kesif oldu

dāğ lālesi:

1. **dāğ lālesi:-(s)i**

Kıt'a 5

Mısra: 7

Dağ lalesi.

Lālesi şahrā-yı ğamda yakdı mı bağına dāğ
Gülşene zinet viren gül-berg-i ḥandānı nice

daḥi:

1. **daḥi:**

Tarih 53

Mısra: 6

Henüz.

Bu demde pādişāh-ı rub 'ı meskūn
Vezirin daḥı şimdi buldı hālā

2. **daḥi:**

Tarih 25

Mısra: 5

Bile, da/de.

Görmeye mişlin felek biñ yıl daḥi devr eylese
Gelmeye dünyāya bir anuñ gibi nāzik-beyān

3. **daḥi:**

Tarih 64

Mısra: 8

Bile, da/de.

Geldüğüñ yirleri iḥsān ile ma 'mūr itdüñ
Nola eylersen Eregliye daḥı luṭf u 'aṭā

4. **daḥi:**

Müseddes 2

Mısra: 14

"De, da" bağlacı, bile.

Geçdi ey dil saña bu zāl-i felek hīle vü rû
Döndi bir dürlü dağı köhne olup sâ'at-i nev

5. dağı:

Gazel 5

Mısra: 4

"Bile, da/de" anlamlarına gelen
kuvvetlendirme sözü.

Dil döküp cezb eyledüñ kendüye enhârî revân
Seyl-i eşkümden hâzer kılmaz dağı 'ummân uyur

6. dağı:

Gazel 7

Mısra: 10

"Bile, da/de" anlamlarına gelen
kuvvetlendirme sözü.

Dilâ ol çeşmi bîmârî sever çok
Türâbî dağı bir bî-çâresidür

7. dağı:

Gazel 17

Mısra: 4

"Bile, da/de" anlamlarına gelen
kuvvetlendirme sözü.

Ey dil belâ vü mihnetüñ günden güne efzûn olur
Bir dürlü dağı olmadı hâl-i diger-günüñ senüñ

8. dağı:

Gazel 20

Mısra: 16

"Bile, da/de" anlamlarına gelen
kuvvetlendirme sözü.

Behişt-âsâ olan pertevde mi gün nûr-ı Rıdvânım
Dağı hercâyî mi ol bî-vefâmuzdan haber virgil

9. dahi:

Gazel 21

Mısra: 10

"Bile, da/de" anlamlarına gelen
kuvvetlendirme sözü.

Nice şabr itsün Türâbî şiddet-i hicrânüña
Taş dahi döymez bu nâr-ı firâte eglenme gel

10. dağı:

Gazel 27

Mısra: 14

"Bile, da/de" anlamlarına gelen
kuvvetlendirme sözü.

Ey Türâbî men' ider dil-ber temâşâsın bu gün
Zâhid-i ahmağ dağı ferdâyı bilmez neydügin

11. dağı:

Müseddes 2

Mısra: 26

"Bile, da/de" anlamlarına gelen
kuvvetlendirme sözü.

İrdi ser-menzil-i pâyâna dilâ râh-ı ümîd
Yol yakın oldu idersin dağı sen fikr-i ba'îd

dâ'î:

1. dâ'î:

Tarih 64

Mısra: 13

Dua eden, duacı.

Didi târîh-i kudümüñi Türâbî dâ'î
Vâlî olduñ Halebe 'izzet ile Ahmed Pâşâ

dalâlet:

1. dalâlet:

Müseddes 3

Mısra: 2

Sapkinlik, doğru yoldan ayrılma.

Dilâ geldüm cihâna zâyi' -i 'ahd-i şebâb itdüm
Dalâlet içre kaldum râh-ı Hâkdan ictinâb itdüm

dâli:

1. dâlidür:-dür

Tarih 82

Mısra: 12

Eğilip bükülmek.

Irmasun Bâr-ı Te'âlâ üstümüzden sâyesin
Kadd-i bâlâsı cihân bâğında devlet dâlidür

dâmâd-ı âl-i 'osmân:

1. dâmâd-ı âl-i 'osmân:

Tarih 16

Mısra: 10

Osmanlı hanedanlığının damadı II Vezir
Ahmet Paşa kastedilmiştir.

İkbâlün el virince didi Türâbî târîh
'İzz ile olduñ 'âdil dâmâd-ı Âl-i 'Osmân

dâmâd-ı şeh-i kâmil:

1. dâmâd-ı şeh-i kâmil:

Tarih 153

Mısra: 10

Olgun padişahın damadı, bilgili padişahın
damadı.

Türâbîyâ du'âlarla didüm ben aña bir târîh
Naşûh Pâşâ-yı dâñâ oldu dâmâd-ı şeh-i kâmil

dāmād-ı sultān ahmed:

1. dāmād-ı sultān ahmed:

Tarih 153

Mısra: 2

Sultan Ahmed'in damadı.

Bu gün yümn-i sa'ādetle Naşūh Pāşā-yı deryā-dil
Olup dāmād-ı Sultān Ahmed oldu dāver-i 'ādil

dāmān:

1. dāmānını:-ı, -n, -ı

Tarih 8

Mısra: 6

*Etek II Sultan Ahmed'in yaptırdığı köprüünün
kenarları kastedilmektedir.*

Reşk ider tāk-ı mu'allāsına eyvān-ı felek
Pāk ider dāmānını gerd-i kūdūretten nesīm

dāmānın der-meyān idüp:

1. dāmānın der-meyān idüp:-üp

Tarih 114

Mısra: 4

Eteğini ortada yapmak.

Bir 'aceb sa'y-i belîğ eyledi çāvuşlar aña
Der-meyān eyledi dāmānının idüp özge mekân

dāmen:

1. dāmeniyle:-i, -(y)le

Kit'a 2

Mısra: 2

Etek.

Yay gününde kā'idānı sāhilūñ
Tolmağ için dāmeniyle uci

2. dāmen:

Tarih 71

Mısra: 2

Etek. II iffet.

İtdi Ahmed Beg yine bir özge rāy-ı cān-sitān
Eşkiyā'nuñ katline kaçd itdi dāmen der-miyān

dāmen-i şahrā:

1. dāmen-i şahrā:

Müseddes 2

Mısra: 28

Çöl eteği.

Ey Tūrābī çekilüp naqd-ı hayātınā resīd
Berf ile dāmen-i şahrā gibi rīş oldu sefid

dāmenüm tūtmasun:

1. dāmenüm tūtmasun:-ma, -sun

Tarih 84

Mısra: 8

*Eteğimi tutmak II hesap sormak, hak talep
etmek.*

Fazluñı gör kıl Tūrābī germ
Tūtmasun rüz-ı cezā' da dāmenüm

dāne vü dāmı:

1. dāne vü dāmı:-ı

Gazel 34

Mısra: 4

*Tane ve tuzak (sevgilinin yanağındaki ben ve
yanağa sarkan saç bağlamında).*

Ĥāl ü zūlf-i dil-bere meyl eyleme ey murğ-ı dil
Her taraf vaz' eylemişdür dāne vü dāmı şakın

dār u diyār:

1. dār u diyār:

Tarih 171

Mısra: 4

Ev-bark, vatan.

Žāyi' oldı fevt olup bunca 'ulūm u ma'rifet
Ey dirġā kim ĥarāb oldı bu gün dār u diyār

dārā:

1. dārā:

Tarih 15

Mısra: 8

*Eski İran'ın meşhur bir şahı olup mecazen
hükümdar manasına da gelir.*

Nedür o tabl u 'alemle nedür o ĥayl u ĥaşem
Görse dārātını ĥayrette ĥalurdı Dārā

2. dārā:

Tarih 36

Mısra: 6

*Eski İran'ın meşhur bir şahı olup mecazen
hükümdar manasına da gelir.*

Kerr ü ferriyle nedür bunca şehā ĥarz-ı ĥasen
Şanki ĥaşmetle bu gün tahtına Dārā geldi

3. dārāya:-(y)a

Tarih 49

Mısra: 6

*Eski İran'ın meşhur bir şahı olup mecazen
hükümdar manasına da gelir.*

‘İlm ü fazlıyla odur fâris-i meydân-ı kemâl
Şevket ü haşmet ile yir kıomadı Dārāya

4. dārā:

Tarih 53

Mısra: 4

*Eski İran'ın meşhur bir şahı olup mecazen
hükümdar manasına da gelir.*

Cihānı tuṭsa tañ mı hükmi anuñ
Odur ḫayl u ḫaşemle hem-çü Dārā

dārāt:

1. dārātını:-ı, -n, -ı

Tarih 15

Mısra: 8

Debdebe, tantana, heybet, azamet.

Nedür o taḫl u ‘alemler nedür o ḫayl u ḫaşem
Görse dārātını ḫayretde ḫalurdı Dārā

dārāt oldı:

1. dārāt oldı:-dı

Tarih 10

Mısra: 10

Şan ve şöhret sahibi olmak.

‘Asker-i İslām ile pürdür derümi ḫāliyə
Oldı dārāt ile çün evreng-i Dārā Edrine

dārāt u ḫaşemle:

1. dārāt u ḫaşemle:-le

Tarih 161

Mısra: 3

Şanla, taraftarla ve hizmetçilerle.

Bunca dārāt u ḫaşemle olup ol server-i dīn
Bendesi oldı derinde niçe dārā-yı zamān

dārā-yı zamān:

1. dārā-yı zamān:

Tarih 161

Mısra: 4

Zamanın sahibi, zamanın büyük hükümdarı.

Bunca dārāt u ḫaşemle olup ol server-i dīn
Bendesi oldı derinde niçe dārā-yı zamān

darb:

1. darbıyla:-ı, -(y)la

Tarih 123

Mısra: 3

Darbe.

Ebū Zīndı zebūn itdi alup ḫabsine darbıyla
Ser-i a‘dā geçerken pāyimāl-i zīr-i pāy oldı

darb u ḫarbuñdan:

1. darb u ḫarbuñdan:-(u)ñ, -dan

Tarih 83

Mısra: 3

Vuruşma ve savaş.

Himmet-i merdān ile taḫtım berbād eylegil
Darb u ḫarbuñdan ‘Acem şāhı ḫaçarsa ḫam degül

darb-ı tıḫin:

1. darb-ı tıḫin:-ı, -n

Tarih 47

Mısra: 4

Kılıcın vuruşu.

Açdı şemşīr ile Bağdādı idüp emn ü emān
Darb-ı tıḫin işidüp tañ mı helāk olsa ḫasūd

dār-ı ‘anādan:

1. dār-ı ‘anādan:-dan

Tarih 85

Mısra: 10

Zorluk mekanı, zahmet yeri II dünya.

Bu Tūrābī didi tāriḫin anuñ ḫasret ile
Gitdi ḫāmīd Çelebi dār-ı ‘anādan ḫayfā

dār-ı cihāna:

1. dār-ı cihāna:-a

Tarih 142

Mısra: 4

Dünya evi, dünya.

ḫāramān-heybet ü Dārā-‘azamet Cem-ḫaşmet
Gelmeye dār-ı cihāna bu aşıl merd-i veḫā

dār-ı cihānda:

1. dār-ı cihānda:-da

Gazel 16

Mısra: 5

Dünya evi, dünya.

Dārātuñı gördükde senüñ dār-ı cihānda
Efsāne imiş ḫışşā-i Dārādan uşanduk

dār-ı cihānı:

1. dār-ı cihānı:-ı

Gazel 15

Mısra: 3

Dünya evi, dünya.

Eyledi dār-ı cihām eşkiyā' hayli harāb
Başın alur zālīmūñ 'ālemde bir server mi yok

dār-ı cinān:

1. dār-ı cinān:

Tarih 33

Mısra: 14

Cennetler evi, cennet yurdu.

Çavl u fi'linden anuñ rāzī idi halk-ı cihān
Meskenin dār-ı cinān ide Hūdā 'azze ve cel

dār-ı dünyādan:

1. dār-ı dünyādan:-dan

Tarih 39

Mısra: 1

Dünya yurdu, yeryüzü.

Dār-ı dünyādan dilā Çandar Efendi gitdi hayf
Çün şehīd oldı huzūr itdi bu dünyāda acuñ

dār-ı dünyāya:

1. dār-ı dünyāya:-(y)a

Tarih 128

Mısra: 8

Dünya evi, dünya.

Hıṭāb idüp Türābī didi hātif aña bir tārīḥ
Meḥemmed Beg yine devletle geldi dār-ı dünyāya

dār-ı fenādan:

1. dār-ı fenādan:-dan

Tarih 210

Mısra: 27

Yokluk yurdu II dünya.

Eşkiyā' dār-ı fenādan itdiler 'azm-i saḡar
Rāyet-i Faḡr-ı cihān ile irüp Şām 'askeri

dār-ı fenāyı:

1. dār-ı fenāyı:-(y)ı

Tarih 187

Mısra: 1

Fena yurdu II dünya.

Terk idüp dār-ı fenāyı Vaḡdetī
Göz yumup buldı beḡā-yı vaḡdeti

dār-ı na'im:

1. dār-ı na'im:

Tarih 8

Mısra: 8

Cennetin tabakalarındandır. On üç ayette

geçmektedir. Arapça'da "refah, huzur, mutlu hayat" anlamına gelen nimet kelimesinden daha kapsamlı bir muhtevaya sahip olan na'im, insana mutluluk veren maddi ve manevi bütün güzellikleri ifade etmektedir. Buna göre cennatü'n-na'im; mutluluklarla dolu cennetler manasına gelir.

Ṭarḥ-ı nev şaldı esāsını idüp muḡkem anuñ
Ola üstādına raḡmet meskeni dār-ı na'im

dār-ı se'adetde:

1. dār-ı se'adetde:-de

Müseddes 4

Mısra: 19

Saadet yurdu, mutluluk evi.

Hāzret-i Aḡa ola dār-ı se'adetde muḡtīm
Bize irsāl eyledi bir böyle merd-i müstāḡīm

dār-ı selām:

1. dār-ı selām:

Tarih 108

Mısra: 6

Selam yurdu. (Sekiz cennetten biri.).

Hıḡş şeref buldı ḡudūmından anuñ
Nola Şām olsa bu gün Dār-ı selām

dār-ı yünān:

1. dār-ı yünān:

Tarih 144

Mısra: 2

Yunan yurdu.

Ey Türābī didi tārīḥ-i ḡudūmın hātif
Oldı ḡülşen yine ma'rifetle bu dār-ı Yünān

dārü'l-likā:

1. dārü'l-likā:

Tarih 172

Mısra: 4

Buluşma evi, kavuşma evi.

Ey dirḡā müfti-i erbāb-ı 'irfān idi ol
Kıldı şaff-ı evliyāda cāyını dārü'l-likā

dārü's-selām:

1. dārü's-selām:

Tarih 159

Mısra: 2

Selamet evi, cennet.

Eyledi çün-kim nihâl-i kâmetüñ Şâmı maķâm
Maķdemüñle eyleseñ nola anı dârü's-selâm

2. dârü's-selâm:

Tarih 159

Mısra: 10

Selamet evi, cennet.

Didi târîhi du'â-güyuñ Tûrâbî-i haķîr
Eyledi Şâmı Nihâli ķaddüñüñ dârü's-selâm

dârü's-selâmı:

1. dârü's-selâmı:-ı

Tarih 91

Mısra: 3

Cennete ait olan.

Rûh-ı revânı itdi dârü's-selâmı mesken
Mişli bulunmaz anuñ geşt eyleseñ 'Irâķî

da'vâ:

1. da'vâsın:-(s)ı, -n

Tarih 74

Mısra: 5

İddia, çekişme.

Bir cevâbıyla keser müdde'inüñ da'vâsın
Tab'-ı vekķadı anuñ seyf-i mücellâ gibi tîz

da'vât:

1. da'vâtı:-ı

Tarih 210

Mısra: 40

Duâlar, niyazlar, çağırışlar.

Âşaf-ı Sultân Mehemmed şâhib-i tiğ ü kemer
Ey Tûrâbî terk idüp da'vâtı târîhin didüm

da'vâ-yı 'aşka:

1. da'vâ-yı 'aşka:-a

Gazel 38

Mısra: 7

Aşığın sevgiliden kaynaklı şikayetleri.

Eşķümle rûy-ı zerdüm da'vâ-yı 'aşka besdür
Raķm itmedi efendim yâ bu güvâhumuz ne

da'vâyı keser:

1. da'vâyı keser:-(e)r

Tarih 102

Mısra: 5

Davayı çözmek, konuyu halletmek.

Keser da'vâyı tab'-ı tîz ile ol hem-çünân şemşîr
Olup ķađı bi-ķamdi'llâh hele bir fâzıl u 'âlim

da'vâ-yı merd:

1. da'vâ-yı merd:

Gazel 15

Mısra: 9

Yiğitlik davası.

İtdi meydân içre her bir ķahbe-zen da'vâ-yı merd
Bu cihân ħalkı muĥanneş oldu yâ bir er mi yok

dâveri:

1. dâveri:-i

Gazel 39

Mısra: 2

Hükümdar, vezir, vali.

Ĥaķ çıkdı la'l-i yâre dilâ vâridât ile
Ĥübânüñ oldu dâveri ķayd-ı ĥayât ile

dâveri-i 'âdil:

1. dâveri-i 'âdil:

Tarih 153

Mısra: 2

*Adaletli hükümdar II Nasuh Paşa
kastedilmiştir.*

Bu gün yümn-i sa'âdetle Naşûĥ Pâşâ-yı deryâ-dil
Olup dâmâd-ı Sultân Aĥmed oldu dâveri-i 'âdil

dâveri-i cihân-peymâ:

1. dâveri-i cihân-peymâ:

Tarih 126

Mısra: 1

Cihani kateden hükümdar.

Uyardı Vâlidenuñ türbesin idüp iĥyâ
Vezîr-i a'zam olan dâveri-i cihân-peymâ

dâveri-i devrân:

1. dâveri-i devrân:

Müseddes 4

Mısra: 1

Devrin hükümdarı.

Şimdi vâlî-i Eregli dâveri-i devrân imiş
Ĥatlı-i a'dâ eylemekde fâris-i meydân imiş

2. dâveri-i devrân:

Tarih 40

Mısra: 7

Savaşın veziri.

Dilâverlükle erlükle olupdur dâver-i devrân
Revâdur rûy-ı deryâda yüritse hükûm-i sultânı

dâver-i devr-i zamân:

1. **dâver-i devr-i zamân:**

Tarih 11

Mısra: 1

Zamanın âdil, insaflı ve doğru hükümdarı.

Dâver-i devr-i zamân Sultân Aḥmed Ḥândur
Pâdişâh-ı mülket-i İrân u hem Tūrândur

da'vet:

1. **da'vetle:-le**

Tarih 34

Mısra: 9

Davetle, çağırma.

Didi da'vetle anuñ târihini hâtif-i ğayb
Verd-i bostân ile zeyn oldı gelüñ cây-ı Haleb

da'vet itdi:

1. **da'vet itdi:-di**

Tarih 94

Mısra: 2

Davet etmek, çağırma.

Eyledi Ḥaḳdan yaña İsbât Efendi 'azm-i râh
Da'vet itdi meskenin Dârü's-selâm itsün İlâh

da'vet itme:

1. **da'vet itme:-me**

Müseddes 12

Mısra: 19

Kelime Tipi: **Deyim**

Davet etmek, çağırma.

Da'vet itme it raḳıbüñ gönlini şâd eyleyüp
Her nefes ağyârı yâd itme beni yâd eyleyüp

da'vet-i dârü's-selâm itdi:

1. **da'vet-i dârü's-selâm itdi:-di**

Tarih 169

Mısra: 2

Cennetine davet etmek, cennete davet etmek.

Şeyhü'l-islâm idi Sa'deddin Efendi gitdi hayf
Da'vet-i Dârü's-selâm itdi anı Ḥayyü'l-ebed

da'vet-i firdevs-i a'lâ eyledi:

1. **da'vet-i firdevs-i a'lâ eyledi:-di**

Tarih 171

Mısra: 2

*Yüce cennetine davet etmek, yüce cennetine
çağırma.*

Gitdi Şun'ullâh Efendi menba'-ı 'ilm ü vaḳâr
Da'vet-i Firdevs-i a'lâ eyledi Perverdigâr

dayf:

1. **dayf:**

Tarih 95

Mısra: 4

Misafir.

Bu fenâ dünyâda ârâm itmeyüp
İrtihâl itdi bu menzilden çü dayf

dâyim:

1. **dâyim:**

Tarih 56

Mısra: 6

Devamlı, sürekli.

'Adü-yı ehl-i 'irfânı idersin dem-be-dem pâ-mâl
Elin almakda dâyim zümre-i 'irfâna yâversin

2. **dâyim:**

Tarih 83

Mısra: 7

Devamlı, sürekli.

Arḳa vir dâyim ricâlullâha eyle i'timâd
Her umûruñda Ḥudâyı şıdḳ ile yâd eylegil

3. **dâyim:**

Tarih 87

Mısra: 7

Devamlı, sürekli.

Pâyimâl olup 'adü dâyim murâduñ el vire
Peşk-i devlet ḩura sultânım ḳapuñda şaĝ u şol

4. **dâyim:**

Tarih 114

Mısra: 8

Devamlı, sürekli.

Yümn-i 'adliyle bu gün oldı vezîr ü serdâr
Her belâdan özini ḩıfz ide dâyim Yezdân

5. **dâyim:**

Tarih 123

Mısra: 6

Devamlı, sürekli.

Re'âyâ vü berâyâ devr-i 'adlinde emân üzre
Eşirranuñ işi dâyim enîn ü âh u vây oldı

6. **dāyim:**

Tarih 155

Mısra: 1

Devamlı, sürekli.

‘Ömri dāyim Naşūh Pāşānuñ
Biñ yaşasın cihānda hem-çün Nūh

7. **dāyim:**

Tarih 155

Mısra: 8

Devamlı, sürekli.

‘İş ü ‘işret idüp cihān içre
Ṭura dāyim elinde cām-ı şabūh

8. **dāyim:**

Tarih 195

Mısra: 9

Devamlı, sürekli.

Ey Tūrābī kıl du ‘ā dāyim aña Mevlā için
‘Ömriñ efzün eyleye Bār-ı Ḥudā ‘azze ve cel

9. **dāyim:**

Gazel 29

Mısra: 6

Daıma, her zaman.

Bendesini şalmasun gözden ḥarābāt erleri
Himmet olsun baña dāyim rind-i dürd-āşāmdan

10. **dāyim:**

Gazel 41

Mısra: 1

Daıma, her zaman.

Sinān Pāşā ola dāyim ḳapūdān oldı deryāya

11. **dāyim:**

Müseddes 14

Mısra: 27

Daıma, her zaman.

Ni‘am-ı ğuşşāñı dāyim aña ihsān eyle
Eksük itme görelüm cevruñı her ān eyle

12. **dāyim:**

Tarih 158

Mısra: 3

Daıma, her zaman.

Cāy-ı dil-keşdür ola dāyim binā’sı üstüvār
Ṭāḳ-ı eyvānına anuñ irmesün bād-ı fenā

13. **dāyim:**

Gazel 42

Mısra: 11

Devamlı, sürekli, her zaman.

Gülşende turup ḳaddüñe dāyim nazar eyler
Nergis şanemā gör nice ‘ālī-nazar oldı

14. **dāyim:**

Kıt'a 10

Mısra: 3

Devamlı, sürekli, her zaman.

Mütevellī gülüp yüze dāyim
Māt ider ādemi o bir ruḥ ile

15. **dāyim:**

Kıt'a 11

Mısra: 2

Devamlı, sürekli, her zaman.

Lāyık mı ḥāksāra gelüp sāye şalmayup
Dāyim ğamıyla māyil-i serv-i bülend olam

16. **dāyim:**

Tarih 113

Mısra: 8

Devamlı, sürekli, her zaman.

Nihāl-i serv-i iḳbālūñ Efendi
Ola ḳaddūñ gibi dāyim ser-āmed

dāyim eylesün:

1. **dāyim eylesün:-sün**

Tarih 25

Mısra: 10

Devamlı/sürekli kılmak.

Ḥaḳ Te‘ālā fazl ile bāḳīlerin ma‘mūr ide
Ḥür u ğılmāñıyla dāyim eylesün seyr-i cinān

dāyim idersem:

1. **dāyim idersem:-(e)r, -se, -m**

Tarih 190

Mısra: 8

Devamlı etmek.

Mesīḥāveş idüpdür luṭf ile ben mürdeyi ihyā
İdersem tañ midur her dem du‘ā-yı devletin dāyim

dāyim ola:

1. **dāyim ola:-a**

Tarih 41

Mısra: 1

Devamlı, sürekli, kalıcı olmak.

Sinān Pāşā ola dāyim ḳapūdān oldı deryāya

2. **dāyim ola:-a**

Tarih 43

Mısra: 10

Devamlı, sürekli, kalıcı olmak.

Şināverlük idüp hūn-ı ‘adūya dindi tārīhi
Sinān Pāşā ola dāyim kapūdān oldı deryāya

3. **dāyim ola:-a**

Tarih 89

Mısra: 5

Devamlı, sürekli, kalıcı olmak.

Manşıbında ola her demde efendi dāyim
‘İlm ü ‘adliyle olup ehl-i Hālep emrine rām

dāyim olsun:

1. **dāyim olsun:-sun**

Tarih 102

Mısra: 1

Devamlı, sürekli, kalıcı olmak.

Veẓir ibn-i Çıgāl olsun hemīşe ‘adl ile dāyim
Vücūdi intizām içün bu ‘ālem mülkine lāzım

dāyimā:

1. **dāyimā:**

Tarih 20

Mısra: 10

Sürekli, her zaman, hiç durmadan.

Bir ‘Ali-siret ‘Ömer-ħaşlet dilāversin şehā
Dāyimā olsun şefā‘atcūñ Resūl-i Kirdigār

2. **dāyimā:**

Tarih 20

Mısra: 14

Sürekli, her zaman, hiç durmadan.

Ĥağ Te‘ālā eylesün günden güne ‘ömrüñ ziyād
Dāyimā itsün serīr-i devlet üzre ber-ħarār

3. **dāyimā:**

Tarih 73

Mısra: 16

Sürekli, her zaman, hiç durmadan.

Eşkiyā‘ haylin hemīşe eylesün ser-geşte-ħāl
Dāyimā eyler du‘āyı bu Tūrāb-i ĥaķır

4. **dāyimā:**

Tarih 105

Mısra: 1

Sürekli, her zaman, hiç durmadan.

Dāyimā serdārumuz Maħmūd ola
Tālī‘-i maķşūdumuz mes‘ūd ola

5. **dāyimā:**

Tarih 105

Mısra: 12

Sürekli, her zaman, hiç durmadan.

Pāye-i ‘izzetde olsun kām-rān
‘Ömr ü devlet dāyimā memdūd ola

6. **dāyimā:**

Tarih 142

Mısra: 7

Sürekli, her zaman, hiç durmadan.

Dāyimā el çekelüm Ĥağğa niyāz eyleyelüm
Şağlasun zāt-ı şerīfini ĥatardan Mevlā

7. **dāyimā:**

Kıt'a 5

Mısra: 15

*Her vakit, her zaman, devamlı olarak,
sürekli.*

Dāyimā zevk u şafā eyler mi erbāb-ı mezāk
Ney-şekerle pür mi āyā şekkeristāni nice

8. **dāyimā:**

Kıt'a 5

Mısra: 40

*Her vakit, her zaman, devamlı olarak,
sürekli.*

Nesl-i Āl-i Muştafā Derviş Efendi-zādemüz
Dāyimā dersin oğur mı fehmi ü iz‘āni nice

9. **dāyimā:**

Kıt'a 6

Mısra: 1

*Her vakit, her zaman, devamlı olarak,
sürekli.*

İlāhī dāyimā bu şehri-i mezbūr
Binā‘-yı luţfuñ ile ola ma‘mūr

10. **dāyimā:**

Tarih 109

Mısra: 21

Daima, her zaman.

Dāyimā olsun serīr-i devlet üzre ber-murād
Ceş-i a‘dānuñ Murād Pāşā olupdur şaf-deri

dāvire:

1. **dāvireden:-den**

Müseddes 11

Mısra: 4

Daire, sınır içi, meclis.

Def gibi sine dögersek nola ey Mevlâyî
Çıkmazuz dâyireden gerçi olup rüsvâyî

de:

1. **de:**

Gazel 23

Mısra: 8

Dahi, de (bağlaç).

Dehân u zülfini yâd eyleyüp çok kıl ü kâl itme
Tuy esrâr-ı miyânından biraz sen de bu kıldan bil

2. **deyûn:**-(yü)ñ

Gazel 3

Mısra: 1

Söylemek.

Geçdi dilâ devri deyûn meclisde dilber sâkîdür
Bu gün şafâsın sür meyûn cennet şarâbı bâkîdür

3. **de:**

Gazel 36

Mısra: 12

"Dahi, bile" anlamında bağlaç.

İRmez Türâbî dem deme el ur bu gün câm-ı Ceme
Düşmez bu fırsat âdeme dil-ber de saña râm ola

4. **de:**

Gazel 6

Mısra: 14

"Dahi" anlamındaki bağlaç.

Nefs ejderin silâh-ı şalâh ile hâk ider
Hâkkâ ki bu Türâbî de Hayder degül midür

5. **de:**

Gazel 44

Mısra: 2

"Dahi" anlamındaki bağlaç.

Oldı herkes 'aşk ile bir şâh-ı hûbânuñ kulu
Ben de oldum pâdişâlardan Süleymânuñ kulu

debistân:

1. **debistânı:-ı**

Kıt'a 5

Mısra: 72

Mektep, okul.

Ol Memi Şâh-ı diger dersin okur mı hıvâceden
Rüşen eyler mi varup gâhî debistânı nice

def:

1. **def inde:-i, -n, -de**

Tarih 73

Mısra: 18

Def edilmek II uzaklaştırılmak.

Aldı meydânı dil-âverlûkle dindi târîhi
Eşkiyâ' def inde âyâ olup Ahmed Beg dilîr

def:

1. **def:**

Tarih 51

Mısra: 7

*Zilli ve pullu bir çembere gerilmiş deriden
yapılan çalgı II ağır, göğüs.*

Def gibi sine döğüp ağlaşalum nâle idüp
Ney gibi gözlerümüz yolda kalup gözler râh

2. **def:**

Gazel 27

Mısra: 11

*Zilli bir kasnağa geçirilmiş deriden yapılan
çalgı.*

Def gibi göğsin döğüp ney gibi nâlân olmayan
Ol şafâ-yı 'âşık-ı şeydâyı bilmez neydügin

3. **def:**

Müseddes 11

Mısra: 3

*Zilli bir kasnağa geçirilmiş deriden yapılan
çalgı.*

Def gibi sine dögersek nola ey Mevlâyî
Çıkmazuz dâyireden gerçi olup rüsvâyî

def itdi:

1. **def itdi:-di**

Müseddes 4

Mısra: 27

Kelime Tipi: Kalp İfade

*Uzaklaştırmak, kovmak; yok etmek,
gidirmek.*

Eşkiyâ' haylini def itdi gelüp bî-kıl ü kâl
Devr-i 'adlinde re'âyâ oldılar âsüde-hâl

defn idüp:

1. **defn idüp:-üp**

Tarih 35

Mısra: 5

(ölyü) mezara koymak.

Defn idüp hâke şalar kâdesse 'âlî-kadri
Beni bu dehr-i denînuñ revîşi öldürdi

defterdâr:

1. **defterdār:**

Tarih 28

Mısra: 2

Vilâyetlerin en büyük maliye memuru olan zat.

Ḥazret-i Yūsuf Efendi ey yār
Ḥalebe oldu bu gün defterdār

2. **defterdār:**

Tarih 28

Mısra: 10

Vilâyetlerin en büyük maliye memuru olan zat.

Didi tārīḫi Tūrābī-i ḥākīr
Oldı ehl-i Ḥalebe defterdār

3. **defterdārumuz:-(u)muz**

Tarih 30

Mısra: 1

Vilâyetlerin en büyük maliye memuru olan zat.

‘Adl ile Birrī Efendi oldu defterdārumuz
Aña Yünānı sipāriş eyledi serdārumuz

4. **defterdār:**

Tarih 31

Mısra: 2

Vilâyetlerin en büyük maliye memuru olan zat.

Ol Meḥmed Efendi ehl-i veḳār
Ḥalebe oldu yine defterdār

5. **defterdār:**

Tarih 106

Mısra: 1

Vilâyetlerin en büyük maliye memuru olan zat.

Oldı Maḥmūd Efendi Ḥalebe defterdār
Levh ü kırtās-ı düvel defter-i evrākı ola

6. **defterdār:**

Tarih 112

Mısra: 2

Vilâyetlerin en büyük maliye memuru olan zat.

Ol server-i Cem-miḳdār aldı Ḥalebi tekrār
Bu re’y-i ‘adāletle oldu yine defterdār

7. **defterdār:**

Tarih 112

Mısra: 10

Vilâyetlerin en büyük maliye memuru olan zat.

Ben bende Tūrābīyā gūş eyleyicek anı
Şevḳ ile didüm tārīḫ oldu yine defterdār

8. **defterdārumuz:-(u)muz**

Tarih 30

Mısra: 6

Vilâyetlerin en büyük maliye memuru olan zat. II Birrī Efendi kastedilmiştir.

Ey Tūrābī ehl-i diller şevḳ ile cem ‘ oldılar
Didiler tārīḫi zībā geldi defterdārumuz

9. **defterdār:**

Tarih 31

Mısra: 10

Vilâyetlerin en büyük maliye memuru olan zat. II Bosnavī Mehmet kastedilmiştir.

Didiler tārīḫ istiḳāmetine
Ḥalebe oldu pāk defterdār

10. **defterdārumuz:-umuz**

Tarih 199

Mısra: 13

Vilâyetlerin en büyük maliye memuru olan zat. II Visali Efendi kastedilmiştir.

Tūrābīyā Vişālī oldu defterdārumuz ḥālā
Didüm şevḳ ile tārīḫini defterdār-ı Yünānī

defterdār-ı yünānī:

1. **defterdār-ı yünānī:**

Tarih 199

Mısra: 14

*Yunan'ın defterdarı, Yunanistan'ın defterdarı
II Visali Efendi kastedilmiştir.*

Tūrābīyā Vişālī oldu defterdārumuz ḥālā
Didüm şevḳ ile tārīḫini defterdār-ı Yünānī

defterdār-ı zībā:

1. **defterdār-ı zībā:**

Tarih 163

Mısra: 4

*Güzel defterdar, Güzel maliye bakanı II
Osman Efendi kastedilmiştir.*

Dindi hātifden Tūrābī tārīḫi
Geldi defterdār-ı zībā āmede

defteri:

1. **defteri:**

Tarih 27

Mısra: 1

Kayıt memuru, nişancı.

Gelüp Baqqāl-zāde Efendi defterī oldı
Anuñ kavm-i Haleb cān u gönülden çakeri oldı

2. defterī:

Tarih 27

Mısra: 10

Kayıt memuru, nişancı.

Qudūmına Tūrābī taraf-ı hātifden dinüp tārīh
Bu gün Baqqāl-zāde Halebe defterī oldı

3. defterilerde: -ler, -de

Tarih 199

Mısra: 7

Kayıt memuru, nişancı.

Felek biñ dīde ile nāzır oldı defterilerde
Nazırın görmedi devr eyledi iklīm-i 'Osmānı

defter-i cūdın:

1. defter-i cūdın: -i, -n

Tarih 93

Mısra: 11

Cömertlik defteri.

Hātem-i Tāyuñ seḥāda defter-i cūdın dürüp
'Asker-i İslāma dünyāda sipeh-sālār idi

defteri dürildi:

1. defteri dürildi: -(i)l, -di

Tarih 185

Mısra: 5

Kelime Tipi: **Deyim**

İşine son verilip uzaklaştırılmak, öldürülmek.

Dürildi defteri Nūşirevānuñ
Bulınca 'adl ile sen şöhret-i tām

defter-i evrākı:

1. defter-i evrākı: -i

Tarih 106

Mısra: 2

Evrak defteri, arşiv defteri.

Oldı Maḥmūd Efendi Halebe defterdār
Levh ü kırtās-ı düvel defter-i evrākı ola

defterini dürdiler:

1. defterini dürdiler: -di, -ler

Tarih 73

Mısra: 12

Kelime Tipi: **Deyim**

İşini bitirmek, yok etmek, ortadan kaldırmak.

Her tarafda kışsa-i cengin anuñ işitdiler
Defterini dürdiler Hüşeng Şāh u Erdeşir

defterini tay itseñ:

1. defterini tay itseñ: -se, -ñ

Tarih 64

Mısra: 5

Defterini dürmek, defterini kaldırmak II yok etmek, ortadan kaldırmak, işini bitirmek.

Nola ger Hātem-i Tāyī defterini tay itseñ
Görmedi çeşm-i felek sencileyin ehl-i seḥā

deg:

1. degme: -me

Tarih 142

Mısra: 5

Dokunmak, el sürmek.

Degme bir eşige yüz sürmeden el çekdi gönül
Hāk-i dergāhı yeter çeşmümüze kuḥl-i cilā

degmez:

1. degmez:

Müseddes 10

Mısra: 1

Değmez, erişemez, yanında değeri yoktur, değerinde değildir, kıymetli değildir.

Felek şāhum bu tarz ile senüñ otaḡuña degmez
Şihāb-ı çarḡ iñen germ itmesün bayraḡuña degmez

2. degmez:

Müseddes 10

Mısra: 2

Değmez, erişemez, yanında değeri yoktur, değerinde değildir, kıymetli değildir.

Felek şāhum bu tarz ile senüñ otaḡuña degmez
Şihāb-ı çarḡ iñen germ itmesün bayraḡuña degmez

3. degmez:

Müseddes 10

Mısra: 3

Değmez, erişemez, yanında değeri yoktur, değerinde değildir, kıymetli değildir.

Kevākib gökde ey meh kekbek-i başmaḡuña degmez

Güneş meyle tolı destinde bir ayaḡuña degmez

4. degmez:

Müseddes 10

Mısra: 4

Değmez, erişemez, yanında değeri yoktur, değerinde değildir, kıymetli değildir.

Kevākib gökde ey meh kekbek-i başmağuna degmez
Güneş meyle tolı destinde bir ayağuna degmez

5. degmez:

Müseddes 10

Mısra: 5

Değmez, erişemez, yanında değeri yoktur, değerinde değildir, kıymetli değildir.

Meh-i nev ey hilāl-ebürü senüñ barmağuna degmez
Nice barmağuna vallāh bir dırnağuna degmez

6. degmez:

Müseddes 10

Mısra: 6

Değmez, erişemez, yanında değeri yoktur, değerinde değildir, kıymetli değildir.

Meh-i nev ey hilāl-ebürü senüñ barmağuna degmez
Nice barmağuna vallāh bir dırnağuna degmez

7. degmez:

Müseddes 10

Mısra: 11

Değmez, erişemez, yanında değeri yoktur, değerinde değildir, kıymetli değildir.

Meh-i nev ey hilāl-ebürü senüñ barmağuna degmez
Nice barmağuna vallāh bir dırnağuna degmez

8. degmez:

Müseddes 10

Mısra: 12

Değmez, erişemez, yanında değeri yoktur, değerinde değildir, kıymetli değildir.

Meh-i nev ey hilāl-ebürü senüñ barmağuna degmez
Nice barmağuna vallāh bir dırnağuna degmez

9. degmez:

Müseddes 10

Mısra: 17

Değmez, erişemez, yanında değeri yoktur, değerinde değildir, kıymetli değildir.

Meh-i nev ey hilāl-ebürü senüñ barmağuna degmez
Nice barmağuna vallāh bir dırnağuna degmez

10. degmez:

Müseddes 10

Mısra: 18

Değmez, erişemez, yanında değeri yoktur, değerinde değildir, kıymetli değildir.

Meh-i nev ey hilāl-ebürü senüñ barmağuna degmez
Nice barmağuna vallāh bir dırnağuna degmez

11. degmez:

Müseddes 10

Mısra: 23

Değmez, erişemez, yanında değeri yoktur, değerinde değildir, kıymetli değildir.

Meh-i nev ey hilāl-ebürü senüñ barmağuna degmez
Nice barmağuna vallāh bir dırnağuna degmez

12. degmez:

Müseddes 10

Mısra: 24

Değmez, erişemez, yanında değeri yoktur, değerinde değildir, kıymetli değildir.

Meh-i nev ey hilāl-ebürü senüñ barmağuna degmez
Nice barmağuna vallāh bir dırnağuna degmez

13. degmez:

Müseddes 10

Mısra: 29

Değmez, erişemez, yanında değeri yoktur, değerinde değildir, kıymetli değildir.

Meh-i nev ey hilāl-ebürü senüñ barmağuna degmez
Nice barmağuna vallāh bir dırnağuna degmez

14. degmez:

Müseddes 10

Mısra: 30

Değmez, erişemez, yanında değeri yoktur, değerinde değildir, kıymetli değildir.

Meh-i nev ey hilāl-ebürü senüñ barmağuna degmez
Nice barmağuna vallāh bir dırnağuna degmez

degül:

1. degül:

Tarih 23

Mısra: 4

Değil.

Ṭab'-ı ma'ānī-perver saña virildi Hākdan
Yanuñda mantıkiyyün qādir degül kelāma

2. degüldür:-dür

Tarih 109

Mısra: 31

"Değil" edatı (bulunduğu cümledeki bir hususu ret, diğerini veya diğerlerini kabul ve ispat eden bir bağlaç gibi kullanılır).

Devr-i Ādemden beru olmuş degüldür bu kıtāl
Tu'me-i şemşir-i tiz oldı 'adūnuñ leşkeri

3. **degül:**

Tarih 156

Mısra: **23**

"Değil" edatı (bulunduğu cümledeki bir hususu ret, diğerini veya diğerlerini kabul ve ispat eden bir bağlaç gibi kullanılır).

Zālīm olan degül baña çāker
Bende-i hāşuma selām it var

4. **degül:**

Gazel 42

Mısra: **9**

"Değil" bulunduğu cümledeki bir hususu ret, diğerini veya diğerlerini kabul ve ispat eden bir bağlaç gibi kullanılır.

Encüm degül eflāki gice zeyn iden ey dōst
Ahum tütünü çıkdı göğe pür-şerer oldı

degül midür:

1. **degül midür:-dür**

Gazel 6

Mısra: **6**

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Değil mi? Olmaz mı?

Tekrār iderse vaşf-ı leb-i yāri dil nola
La'ı u dehāni känd-ı mükerrer degül midür

2. **degül midür:-dür**

Gazel 6

Mısra: **10**

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Değil mi? Olmaz mı?

Dil murğı kaç' iderdi şehā kayd-ı 'ālemi
Bend eyleyen o zülf-i mu'anber degül midür

3. **degül midür:-dür**

Gazel 6

Mısra: **1**

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Değil mi? Onaylatma anlamındadır.

Bālā-yı yār serv-i şanavber degül midür
Meyl itse dil aña nola dilber degül midür

4. **degül midür:-dür**

Gazel 6

Mısra: **2**

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Değil mi? Onaylatma anlamındadır.

Bālā-yı yār serv-i şanavber degül midür
Meyl itse dil aña nola dilber degül midür

5. **degül midür:-dür**

Gazel 6

Mısra: **4**

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Değil mi? Onaylatma anlamındadır.

Yārün yolında terk-i ser itsem 'aceb midür
İklīm-i hüsne şimdi o server degül midür

6. **degül midür:-dür**

Gazel 6

Mısra: **8**

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Değil mi? Onaylatma anlamındadır.

Açdı diyār-ı gülşeni süsen şabāyile
Yalın kılıç elinde dilāver degül midür

7. **degül midür:-dür**

Gazel 6

Mısra: **12**

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Değil mi? Onaylatma anlamındadır.

Bakdukca giryeden nola düşerse yıldızum
Ruhsār-ı yār mihr-i münevver degül midür

8. **degül midür:-dür**

Gazel 6

Mısra: **14**

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Değil mi? Onaylatma anlamındadır.

Nefs ejderin silāh-ı şalāh ile hāk ider
Hakkā ki bu Türābi de Hayder degül midür

9. **degül midür:-dür**

Gazel 10

Mısra: **1**

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Değil mi? Onaylatma anlamındadır.

Hatt-ı nigār sünbül-i hoş-bü degül midür
Hadd-i semenle gönülüm alan bu degül midür

10. **degül midür:-dür**

Gazel 10

Mısra: **2**

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Değil mi? Onaylatma anlamındadır.

Hatt-ı nigār sünbül-i hoş-bü degül midür
Hadd-i semenle gönülüm alan bu degül midür

11. **degül midür:-dür**

Gazel 10

Mısra: **4**

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Değil mi? Onaylatma anlamındadır.

Şahrâ-yı 'aşkı geşt ü güzâr itdüren baña
Her dem dilâ o gözleri âhû degül midür

12. **degül midür:-dür**

Gazel 10

Mısra: 6

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Değil mi? Onaylatma anlamındadır.

Geldi kıyâma nâz ile ol serv-i hōş-hırâm
Gönlüm ağıttı kâmeti dil-cü degül midür

13. **degül midür:-dür**

Gazel 10

Mısra: 8

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Değil mi? Onaylatma anlamındadır.

Şeb-revlik itdi kapladı Rüm illerin tamâm
Haṭṭ-ı 'ızârı cünd-i siyeh-rû degül midür

14. **degül midür:-dür**

Gazel 10

Mısra: 10

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Değil mi? Onaylatma anlamındadır.

Yâruñ Türâbî lebleri üstinde haṭṭ-ı nev
'Aks-i hilâl ü sâye-i ebrû degül midür

dehân:

1. **dehânuñ:-(u)n**

Müseddes 10

Mısra: 8

(Sevgili'nin) ağzı.

Dem-â-dem la 'lûñ añdum sözlerüm âb-ı zülâl
itdüm

Dehânuñ ğoncaya teşbîhe fikr-i muḥâl itdüm

dehân u zülfini:

1. **dehân u zülfini:-i, -n, -i**

Gazel 23

Mısra: 7

(sevgilinin) Ağız ve saç.

Dehân u zülfini yâd eyleyüp çok kâl ü kâl itme
Ṭuy esrâr-ı miyânından biraz sen de bu kıldan bil

dehr:

1. **dehrûñ:-(ü)ñ**

Tarih 189

Mısra: 6

1. Zaman, zaman-ı medîd. 2. Dünya, cihan.

Bu deñlü 'ilm ü fazlıyla olupdur menba'-ı 'irfân
Yanında nuṭka gelmez lâl olur dehrûñ süḥan-dâm

2. **dehre:-e**

Tarih 123

Mısra: 8

Dünya, âlem; hayat.

Bu devr-i bî-bekâdan gerçi yüz biñ pehlevân
geçdi
Naṣîri gelmedi dehre niçe biñ nîk-rây oldı

3. **dehri:-i**

Tarih 168

Mısra: 5

Dünya, âlem; hayat.

Neyledüñ ey çarḥ-ı zâlim dehri vîrân eyledüñ
İki ehl-i fazluñ itdüñ meskenüñ ḥâk-i siyâh

dehre-i derd:

1. **dehre-i derd:**

Müseddes 6

Mısra: 27

Acı dünyası.

Dehre-i derd ile gözyaşu çü tāk olmuş iken
Elem-i zulm-i firāvân ile ḥâk olmuş iken

dehri:

1. **dehri:**

Tarih 68

Mısra: 2

Dünya, felek.

Virüpdür Etyemez-zâde Efendiye Ḥudâ devlet
Ṭulû' idüp bir oğlı itdi dehri gün gibi tezyîn

dehr-i denî-perver:

1. **dehr-i denî-perver:**

Tarih 85

Mısra: 3

Kötülüğü besleyen dünya, kötülüğü besleyen zaman.

Zîr-i ḥâke şalup ey dehr-i denî-perver anı
Çekmedüñ dest-i cefâyı 'ulemâdan ḥayfâ

2. **dehr-i denî-perver:**

Tarih 93

Mısra: 3

Kötülüğü besleyen dünya, kötülüğü besleyen zaman.

'Aksine devr itdüñ ey dehr-i denî-perver yine
Böyle bir 'âlî vücûda virmedüñ bir dem amân

dehr-i dūn:

1. dehr-i dūn:

Tarih 25

Mısra: 7

Alçak dünya; kahpe felek.

Böyle bir 'ālī-vücūdı neyledūñ ey dehr-i dūn
Pāyimāl idüp hārāb itdūñ cihāmī bī-gümān

dehr-i fāniye:

1. dehr-i fāniye:-(y)e

Tarih 162

Mısra: 5

Fani dünya.

Dehr-i fāniye niçe Sām u Nerīmān geldi
Āl-i 'Oşmānuñ elinden yidi bögrī kılıcın

dehrūñ enhārın:

1. dehrūñ enhārın:-i, -n

Gazel 35

Mısra: 6

Dünyanın nehirleri.

Akıtduñ gözlerüm yaşın firāk-ı hāt-ı la'lüñle
Bulandurduñ nigārā seyl-i eşküm dehrūñ enhārın

dek:

1. dek:

Gazel 5

Mısra: 5

-e kadar, -e değın.

Encüm-āsā gözlerin yummaz gice tā şubha dek
Bister-i firqatde şanmañ 'aşık-ı nālān uyur

2. dek:

Müseddes 13

Mısra: 4

-e kadar, -e değın.

Dem-be-dem seyl-ābveş gözden akıtduñ rūdumuz
Haşre dek diñlenmeyüp yansun yürekde 'ūdumuz

3. dek:

Tarih 210

Mısra: 35

-e kadar, -e değın.

İnkırāz-ı devre dek tā söylene iş-bu haber
Haq Te'ālā 'ömrin efzūn ide ber-hürdār idüp

del-i şāhib-velāyet:

1. del-i şāhib-velāyet:

Tarih 131

Mısra: 1

Velilik sahibi, sadakat sahibi.

del-i şāhib-velāyet oldı Sultān Muştafā

delil kıldı:

1. delil kıldı:-dı

Tarih 60

Mısra: 1

Yol gösterici yapmak.

Hızır u İlyāsı Hudā sultānuma kıldı delil
Hamdu'lillāh 'izzet ile eyledūñ hacc-ı cemil

delil oldı:

1. delil oldı:-dı

Tarih 8

Mısra: 9

Yol göstermek, rehber olmak.

Muştafā Āgā delil oldı Türābī sa'y idüp
Didiler gel geç cisrdēn tārīhi cisr-i 'azim

2. delil oldı:-dı

Tarih 61

Mısra: 4

Yol göstermek, rehber olmak.

Hayrını ilhāk idüp Fahr-ı cihānuñ vaqfına
Oldı sırr-ı enbiyā itmāmına anuñ delil

3. delil oldı:-dı

Tarih 116

Mısra: 6

Yol göstermek, rehber olmak.

Qullarından eyledi bir ihtiyārını emin
Uluqışlayı ulu şehr itmege oldı delil

4. delil oldı:-dı

Tarih 133

Mısra: 6

Yol göstermek, rehber olmak.

Eyledi vaqf-ı Resūli iltifāt
Hāzret-i Hızır-ı nebī oldı delil

5. delil oldı:-dı

Tarih 9

Mısra: 5

Yol göstermek, rehber olmak.

Muştafā Āgā Türābī oldı itmāma delil
Didiler geç gel cisrdēn tārīhi cisr-i 'azim

delil-i rāh-ı hāk:

1. delil-i rāh-ı hāk:

Tarih 7

Mısra: 7

Hak yolunun rehberi,

Muştafā Āgā velī oldı delil-i rāh-ı Hāk
Pādişāhı hayra bā'is oldı irşād eyledi

dem:

1. demidür:-i, -dür

Tarih 52

Mısra: 7

Zaman, an.

Ey Tūrābī demidür ağlaşalum
Dir mi bir kimse saña bir dağı gül

2. demidür:-i, -dür

Tarih 59

Mısra: 2

Zaman, an.

Oldı müfti-i zamān Es'ad Efendi bī-bāk
Demidür 'arşa-i fetvāda olursa çālāk

3. demler:-ler

Tarih 127

Mısra: 9

Zaman, an.

Ma'ārif 'ilm ile geldi revācın bulduğı demler
Bi-ḥamdı'llāh olur rağbet bu gün erbāb-ı 'irfāna

4. demidür:-i, -dür

Tarih 145

Mısra: 2

Zaman, an.

Mir-mirānı olup Ḥazret-i Mü'min Pāşā
Rağkayı itse kudümüyla demidür ihyā

5. demidür:-i, -dür

Müseddes 7

Mısra: 2

An, zaman, lahza, vakit.

Kūh-ı miñnetde dilā gözlerüm 'ayneyn oldı
Demidür didelerüm hicr ile nehreyn oldı

6. demidür:-i, -dür

Müseddes 7

Mısra: 26

An, zaman, lahza, vakit.

İtdi ser-geşte Tūrābī beni çarḥ-ı gerdān
Demidür eyler isem dem-be-dem āh u efġān

7. demidür:-i, -dür

Nazm 7

Mısra: 2

An, zaman, lahza, vakit.

Görüp reftār-ı kadūñ kanlar ağlar çeşm-i
giryānum
Demidür sāye şal ben ḥāke ey serv-i ḥurāmānum

8. demidür:-i, -dür

Tarih 64

Mısra: 11

An, zaman, lahza, vakit.

Demidür eyler isek saña du'āy her bār
'Ömriñi devletiñi turma ziyād ide Ḥudā

dem deme:

1. dem deme:-e

Gazel 36

Mısra: 11

Zaman zaman.

İrmez Tūrābī dem deme el ur bu gün cām-ı Ceme
Düşmez bu fırsat ādeme dil-ber de saña rām ola

dem ü zevk ü şafā:

1. dem ü zevk ü şafā:

Gazel 36

Mısra: 7

*Zaman ve zevk ve huzur, zevk ve huzur
zamanı.*

Olmaz müyesser hīç dilā böyle dem ü zevk ü şafā
Meclisde yār-ı meh-likā cām-ı sürür-encām ola

dem-ā-dem:

1. dem-ā-dem:

Tarih 40

Mısra: 32

Her zaman, daima, her an.

Ne yaña 'azm iderse ola reh-ber Ḥızr ile İlyās
Dem-ā-dem baḥr ile berde Ḥudā olsun nigeḥbāni

2. dem-ā-dem:

Tarih 71

Mısra: 16

Her zaman, daima, her an.

Eşkiyâ'nuñ kanını dökdükde târîhin didüm
Oldı Aĥmed Beg dem-â-dem şahn-ı rezme
Kahramân

3. **dem-â-dem:**

Tarih 87

Mısra: 4

Her zaman, daima, her an.

Ĥaĥ yolında itdi sultânüm 'aceb sa'y-ı belîĝ
Ĥizmet ü sa'yüñ dem-â-dem oldı maĥbül-i Resül

4. **dem-â-dem:**

Tarih 101

Mısra: 3

Her zaman, daima, her an.

Şehîd-i Kerbelâ için dem-â-dem
Olup saĥkâ ider feryâd çeşme

5. **dem-â-dem:**

Tarih 117

Mısra: 3

Her zaman, daima, her an.

Aĥar pâyına cezb idüp dem-â-dem
Şuyına reşĥ idüp taĝlardaĝı berf

6. **dem-â-dem:**

Tarih 124

Mısra: 6

Her zaman, daima, her an.

Siler raĥm eyleyüp her dem gözi yaşını mazlumuñ
Dem-â-dem ehl-i zulmi ĥayret ile seyl-i ĝam aldı

7. **dem-â-dem:**

Tarih 127

Mısra: 11

Her zaman, daima, her an.

Dem-â-dem Ĥazret-i Nüh-ı nebîveş 'ömri çoĥ
olsun
'Adü-yı bed-nihâdi ĝarĥ ide her demde tûfâna

8. **dem-â-dem:**

Tarih 189

Mısra: 7

Her zaman, daima, her an.

Dem-â-dem devr-i 'adlinde şafâ kesbeyle ey 'ârif
Kimesne idemez âzürde-dil erbâb-ı 'irfânı

9. **dem-â-dem:**

Gazel 20

Mısra: 10

Her vakit, dâima, her an.

Bu şi'r-i âbdârı bilmeyen bîĝâneyi añma
Dem-â-dem baĥr-ı nazma âşinâmuzdan ĥaber
virgil

10. **dem-â-dem:**

Muhammes 1

Mısra: 8

Her vakit, dâima, her an.

Demidür gözlerümüñ yaşı dem-â-dem aĥsa
Top-ı nâlem yiridür tāk-ı sipihri yıĥsa

11. **dem-â-dem:**

Müseddes 10

Mısra: 7

Her vakit, dâima, her an.

Dem-â-dem la'lüñ añdum sözlerüm âb-ı zülâl
itdüm
Deĥanuñ ĝoncaya teşbîhe fikr-i muĥâl itdüm

12. **dem-â-dem:**

Tarih 199

Mısra: 9

Her vakit, dâima, her an.

Dem-â-dem devr-i 'adlinde anuñ âsüde-ĥâl olduĥ
Kimesne idemez âzürde-dil erbâb-ı 'irfânı

dem-be-dem:

1. **dem-be-dem:**

Tarih 15

Mısra: 5

Her zaman, daima, her an.

Dem-be-dem düşmen-i İslâma ĝazâlar ĥılsun
Şaĥlaya zât-ı şerîfini ĥaĥardan Mevlâ

2. **dem-be-dem:**

Tarih 29

Mısra: 3

Her zaman, daima, her an.

Dem-be-dem inle ey ĝöñül tırma
Deldi baĝrumı derdi hem-çün nây

3. **dem-be-dem:**

Tarih 37

Mısra: 6

Her zaman, daima, her an.

İrdi ser-menzil-i maĥşûdına kendüsi revân
Dem-be-dem ehl-i ĥased râh-ı 'anâda ĥaldı

4. **dem-be-dem:**

Tarih 40

Mısra: 34

Her zaman, daima, her an.

Cihānda biñ yaşasın Hāzret-i Nūh-ı nebī mānend
Koparsun dem-be-dem düşmenlerüñ başına tūfāmı

5. **dem-be-dem:**

Tarih 56

Mısra: 5

Her zaman, daima, her an.

‘Adū-yı ehl-i ‘irfānı idersin dem-be-dem pā-māl
Elin almakda dāyim zümre-i ‘irfāna yāversin

6. **dem-be-dem:**

Tarih 77

Mısra: 8

Her zaman, daima, her an.

İltifātıyla anuñ buldı revācın ma‘rifet
Ehl-i ‘irfān eylesünler dem-be-dem ‘iṣ ü tarab

7. **dem-be-dem:**

Tarih 105

Mısra: 8

Her zaman, daima, her an.

Qana ğark olsun vücūd-ı eşkiyā’
Dem-be-dem a‘dāsı hūn-ālūd ola

8. **dem-be-dem:**

Tarih 105

Mısra: 16

Her zaman, daima, her an.

Dir du‘ā idüp Tūrābī-i hāķir
Dem-be-dem düşmenleri merdūd ola

9. **dem-be-dem:**

Tarih 107

Mısra: 4

Her zaman, daima, her an.

Hāmd idelüm yirümüz mesken-i Maḥmūd olup
Şād olalum dem-be-dem tarḥ idelüm biz hemi

10. **dem-be-dem:**

Tarih 133

Mısra: 8

Her zaman, daima, her an.

Hāķ budur ‘ālī binā’ tarḥ eyledi
Dem-be-dem eyler du‘ā ibn-i sebīl

11. **dem-be-dem:**

Gazel 2

Mısra: 3

Daima, durmadan.

U gül-rā dem-be-dem üftāde çün cüy
U bülbul-rā çü gül pür-ḥānde bāşed

12. **dem-be-dem:**

Tarih 49

Mısra: 4

Daima, durmadan.

Qadri ‘ālīdür anuñ nāmı egerçi Dervīş
Dem-be-dem irse nola mertebe-i a‘lāya

13. **dem-be-dem:**

Tarih 210

Mısra: 8

Daima, durmadan.

Ol şecā‘at kānınuñ nāmı gibi ḥulķı ḥāsen
Tīğ-i qāhryla ‘adūnuñ dem-be-dem ‘ırķın keser

14. **dem-be-dem:**

Gazel 3

Mısra: 7

Daima, her zaman.

Rüyüñ şehā hem-çün İrem buldı kemālin dem-be-
dem
Alnuñda ol ebrū-yı ḥam qaşr-ı cemālūñ taķıdur

15. **dem-be-dem:**

Müseddes 7

Mısra: 26

Daima, her zaman.

İtdi ser-geşte Tūrābī beni çarḥ-ı gerdān
Demidür eyler isem dem-be-dem āh u efgān

16. **dem-be-dem:**

Nazm 6

Mısra: 3

Daima, her zaman.

Dem-be-dem çeşmüm şurāḥi gibi giryān oldı gel
Gel baña raḥm it ‘Alā’eddīnüm uran oldı gel

17. **dem-be-dem:**

Müseddes 13

Mısra: 3

Ara sıra, vakit vakit.

Dem-be-dem seyl-ābveş gözden aķıtduķ rüdümuz
Ḥaşre dek diñlenmeyüp yansun yürekde ‘üdümuz

18. **dem-be-dem:**

Müseddes 13

Mısra: 7

Ara sıra, vakit vakit.

Dem-be-dem dökse yiridür dīdemüz yaş üzre yaş
Bağrumuzda çıķdı ḥaşretle meded baş üzre baş

demi:

1. demidür:-i, -dür

Tarih 38

Mısra: 2

An, vakit, zaman.

Nigdeye geldi şehâ ibn-i vezîr-i dānā
Demidür olsa kudümüyla müşerref ol cā

dem-i āhirde:

1. dem-i āhirde:-de

Müseddes 3

Mısra: 5

Ahir zaman II kıyamet.

Dem-i āhirde şanmañ menzilüm zîr-i türāb itdüm
Günāhum çoklığından yirlere geçdüm hicāb itdüm

demidür:

1. demidür:-i, -dür

Muhammes 1

Mısra: 8

An, vakit, zaman.

Demidür gözlerümüñ yaşı dem-ā-dem aqsa
Top-ı nālem yiridür tāk-ı sipihri yıqsa

2. demidür:-i, -dür

Tarih 199

Mısra: 6

An, vakit, zaman.

Bi-ḥamdillāh şafāmuz var Vişālî 'ıydına irdük
Yolında güsfind-i dil demidür olsa qurbānı

3. demidür:

Tarih 180

Mısra: 6

Vaktidir, sırasıdır, zamanıdır.

Ey dirîğ ol gül-i gülzār-ı ma'ārif şoldı
Demidür kanlar ile iki gözüm tölndi

dem-sāz:

1. dem-sāz:

Tarih 20

Mısra: 15

Arkadaş, refik, hem-dem, dost. Sırdaş.

Gülşen-i 'ālemd e bir dem baña dem-sāz olmaya
Sen gül-i gülzār-ı 'adlūñ medḥin eyleser hezār

dendān:

1. dendānuñ:-(u)ñ

Gazel 42

Mısra: 2

Diş.

Hicrūñle şehā çeşm-i terüm pür-güher oldı
Dendānuñ añup göz yaşı lü'lü'-i ter oldı

der:

1. derinde:-i, -n, -de

Gazel 38

Mısra: 5

Kapı II huzur, makam.

Her bir kesūñ sipāhı maqbūl ola derinde
Biz dūr olaq maḥal mi bizüm siyāhumuz ne

2. derinde:-i, -n, -de

Tarih 161

Mısra: 4

Kapı II huzur, makam.

Bunca dārāt u ḥaşemle olup ol server-i dñ
Bendesı oldı derinde niçe dārā-yı zamān

der ü dīvārı:

1. der ü dīvārı:-ı

Gazel 22

Mısra: 10

Kapı ve duvar.

Ey Türābī sine-i pür-dāğumu kim görse dir
Şanasın penbeyle zeyn itmiş der ü dīvārı gül

derbān:

1. derbānına:-ı, -n, -a

Gazel 46

Mısra: 10

Kapıcı, bevâb.

Kühice edālarla elfāz-ı şafā-baḥş
zî ile ya'nî derbānına o

derbān üstine derbān gönderüp:

1. derbān üstine derbān gönderüp:-üp

Nazm 2

Mısra: 34

Kapıcı üstüne kapıcı göndermek.

Ağniyādan bir kesūñ fevt olduğın güş eylese
Mālın alur gönderüp derbān derbān üstine

derbānı oldı:

1. derbānı oldı:-dı

Tarih 40

Mısra: 4
Kapıcısı olmak.

Felekde şa‘şa‘a şanmañ şu‘ā‘ın mihr-i raşşānuñ
Kapusında güneş oldu ‘asā-yı zerle derbānı

der-be-der oldı:

1. **der-be-der oldı:-dı**

Gazel 42

Mısra: 6

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Perişan olmak.

Hāk-i derüñi gözlerine sürme tırurken
Koyup kapuñı ğayra giden der-be-der oldı

der-bedih:

1. **der-bedih:-e**

Tarih 189

Mısra: 11

*Şanı, şerefi yüce, yüksek ve büyük olanın
kapısı, başlangıç kapısı.*

Haleb ehline sevğ olmak olupdur VaHY-i Rabbānī
Türābī der-bedih dindi hātifden aña tārīh

derd:

1. **derdiñe:-(i)ñ, -e**

Müseddes 2

Mısra: 8

Keder, acı, zahmet.

İtdi dil-ħaste seni miñnet-i cürm ü ‘işyān
İtmedüñ tevbe ile derdiñe ey dil dermān

2. **derdiñi:-(i)ñ, -i**

Müseddes 14

Mısra: 2

Keder, acı, zahmet.

Dilberā istemezem luţf u ‘atā eyleyesin
Dilerem derdiñi bīmāra devā eyleyesin

3. **derd:**

Tarih 33

Mısra: 2

Keder, acı, zahmet.

Gül-i bostānumuzı eyledi pejmürde ecel
Ey gönül mātem idüp ağlaşalum derd ile gel

4. **derd:**

Tarih 39

Mısra: 9

Keder, acı, zahmet.

Ey Türābī derd ile hātif didi tārīh aña
Geçdi fāniden bu gün seyyid ferāh-şāda acuña

5. **derd:**

Tarih 103

Mısra: 5

Keder, acı, zahmet.

Derd ile didi Türābī tārīh
Rābī‘a cennet-i ‘ālī bulasın

6. **derd:**

Tarih 157

Mısra: 5

Keder, acı, zahmet.

Derd ile tārīh için didi Türābī-i ħākīr
Mevtden bir dem Necāhī bulmaduñ eyvā necāh

7. **derd:**

Tarih 168

Mısra: 8

Keder, acı, zahmet.

Hem-‘inān olup çekildiler idüp seyr-i cinān
Fırkatiyle ehl-i diller itdiler derd ile āh

8. **derd:**

Tarih 180

Mısra: 9

Keder, acı, zahmet.

Didi derd ile tārīhini Türābī-i ħākīr
Neyleyin āh şems-i ‘urefā tölündi

9. **derdümi:-(ü)m, -i**

Gazel 15

Mısra: 8

1. dert, gam 2. yas 3. illet, hastalık.

Kerbelāda ancak olmuşdur Hüseyne bu cefā
Derdümi süz-i dilümden hiç bir añlar mı yok

10. **derd:**

Müseddes 2

Mısra: 16

1. dert, gam 2. yas 3. illet, hastalık.

Mezra‘-ı ‘ömriñe derd irüşüp vaqt-i direv
Ĥaşılı sende ‘amel yok kâdar-ı dāne-i cev

11. **derd:**

Müseddes 6

Mısra: 21

1. dert, gam 2. yas 3. illet, hastalık.

Derd ğamsuz güzerān eylemege bir dem yok
Dir iken devr-i zamān içre meger ādem yok

12. **derdümüze:-(ü)müze**

Müseddes 6

Mısra: 9

1. *dert, gam 2. yas 3. illet, hastalık.*

Çankı birin diyelüm derdümüze yok pâyân
Bize hayretde iken oldı Hudâdan ihsân

13. **derdümüze:-(ü)müze**

Müseddes 6

Mısra: 19

1. *dert, gam 2. yas 3. illet, hastalık.*

Bu cihân içre bizüm derdümüze merhem yok
Hâlümüz ağlamağa neyleyelüm hem-dem yok

14. **derd:**

Müseddes 11

Mısra: 2

1. *dert, gam 2. yas 3. illet, hastalık.*

Her kaçan neyzen-i 'aşk üflese bir dem nâyı
Aña âheng idertiz derd ile hüy u hâyı

15. **derd:**

Tarih 17

Mısra: 8

1. *dert, gam 2. yas 3. illet, hastalık.*

Ey Tûrâbî didüm aña târîh
İki mışra'da derd ile eyvâh

16. **derdüme:-(ü)m, -e**

Gazel 1

Mısra: 4

Dert, keder.

Rûzgâr ile bedende kuvvet ü fer kalmadı
Ey dirîgâ çäre bulmaz derdüme hergiz şabîb

17. **derd:**

Muhammes 1

Mısra: 11

*İnsana ızurap veren her türlü hal, sıkıntı,
zorluk, üzüntü.*

İtdi dil-ğaste beni derd ile dermânım alup
Nâ-gehân dest-i ecel çapdı girîbânım alup

18. **derdüñle:-(ü)ñ, -le**

Gazel 17

Mısra: 5

Aşkın sebep olduğu üzüntü, keder.

Derdüñle zâr u mübtelâ nâlân u giryân olmada
Günler meger ey gonca-leb 'âlemde mahzûnuñ
senüñ

19. **derdidür:-i, -dür**

Müfret 3

Mısra: 2

Dert, sıkıntı.

Hâtır müşevveş eyleyen pây-ı celâlî gerdidür
Yazuyı böyle yazduran kâğıd mürekkeb derdidür

derd ü âlâm:

1. **derd ü âlâm:**

Tarih 22

Mısra: 6

Dert ve elemeler.

Geçe eyyâmı 'ış u 'işret ile
Cihânda görmeye hiç derd ü âlâm

derd ü gamıyla:

1. **derd ü gamıyla:-i, -(y)la**

Gazel 8

Mısra: 7

Dert ve üzüntü.

Derd ü gamıyla gâyete irdi firâk ise
Cânâ teraḥḥum eyle vefânuñ zamânıdır

derdâ:

1. **derdâ:**

Tarih 29

Mısra: 6

Yazık, eyvah.

Bu Tûrâbî didi aña târîh
Geçdi Belkîs-i şânî derdâ vây

2. **derdâ:**

Tarih 94

Mısra: 4

Yazık, eyvah.

El-vedâ' itdi dirîgâ gitdi gelmez bir daḥı
Çaldı ḥasret menzil-i 'uqbâya derdâ âh ü vâh

derde devâdur:

1. **derde devâdur:-dur**

Müseddes 14

Mısra: 9

Bütün sıkıntılara çözüm olmak.

Göz ucıyla nazaruñ 'ayn-ı vefâdur bilene
Eşer-i tîr-i müjeñ derde devâdur bilene

derd-i 'aşkı:

1. **derd-i 'aşkı:-ı**

Gazel 14

Mısra: **11**

Aşk derdi.

Ey Tūrābī derd-i 'aşkı bilmeſe bārī hele
Ol ŧabīb-i cān niçün kılmaz bizüm dermānumuz

derd-i 'aşkuñ:

1. **derd-i 'aşkuñ:-(u)ñ**

Müseddes 10

Mısra: **25**

Aşk derdi.

Tūrābī müstemendi derd-i 'aşkuñ mübtelā kıldı
Ser-i küyuñda pā-būsuñ hayālī ḥākipā kıldı

derd-i derūna:

1. **derd-i derūna:-a**

Gazel 38

Mısra: **1**

Gönül derdi II aşk derdi.

Derd-i derūna ḥad yok bu āh u vāhumuz ne
Ol ŧāha 'arz olunmaz bilsek günāhumuz ne

derd-i ecel:

1. **derd-i ecel:**

Muhammes 1

Mısra: **21**

Ecel derdi.

Zerd idüp derd-i ecel kıldı bu rüyum zırnıḥ
Gördi ḡafletde beni eyledi āḥir tevbiḥ

derd-i firāk u hasret:

1. **derd-i firāk u ḥasret:**

Kit'a 11

Mısra: **3**

Özlem ve ayrılıḡın derdi.

Derd-i firāk u ḥasret ile cāna yetdüm āh
Yāruñ Viŧālī ile meḡer behremend olam

derd-i firkatle:

1. **derd-i firkatle:-le**

Müseddes 5

Mısra: **10**

Ayrılık derdi.

Şimdi göz yumdı fenādan çeküp el ol bī-ḥīn
Derd-i firkatle nola eyler isem āh u enīn

derd-i seferde:

1. **derd-i seferde:-de**

Tarih 103

Mısra: **1**

Yolculuk derdi, yolculuk acısı II ölüm.

Rābī 'a derd-i seferde gitdüñ
Dilerüm hem-dem-i ḥūrā olasin

derdmend:

1. **derdmendüñdür:-(ü)ñ, -dür**

Gazel 29

Mısra: **9**

Dertli II aşk.

Dermendüñdür ŧehā kaçma zarar gelmez saña
Bu Tūrābī-i ḥāḡir ü bende-i nā-kāmdan

2. **derdmendin:-i, -n**

Kit'a 5

Mısra: **68**

Dertli II aşk.

İñci-zāde 'aşkuñ küyuñda nālān eyleyüp
İñledür mi derdmendin 'ahd u peymānı nice

3. **derdmendi:-i**

Müseddes 12

Mısra: **27**

Derdli olan, dertli, üzüñtülü.

Pāyimāl idüp Tūrābī derdmendi kıлма red
Rāh-ı hicre düşmesün çekme vefā yolına sed

derdnāk:

1. **derdnāk:**

Gazel 26

Mısra: **6**

Dertli, kederli.

Bir bili pek kürzi bulsañ fevrī istibdāl idüp
Zār ŧatarsın 'aşıka derdnāk imişsin bilmedüm

derdüme dermānum:

1. **derdüme dermānum:-(u)m**

Tarih 176

Mısra: **6**

Derdime derman olan.

Ḥasretā merhem-pezīr olmaz dil-i mecrūḡumuz
Ḳalmaduñ gitdüñ eyā derdüme dermānum meded

derḡāḥ:

1. **derḡāḡuñ:-(u)ñ, -ı**

Müseddes 8

Mısra: **14**

*Kapı, eşik, huzur, makam. II Hz.
Muhammed'in kabri kastedilmektedir.*

Sırr-ı levlāk ile Haq bildürdi qadr u cāhuñ
Hamduli'llāh kim ziyāret eyledüm dergāhuñı

dergeh-i mevlānāya:

1. **dergeh-i mevlānāya:-(y)a**

Tarih 49

Mısra: 2

Mevlana hazretlerinin dergahi, eşiği.

Virdiler memleket-i Yūnāni bu gün Pāşāya
Geldi dervīşi olup dergeh-i Mevlānāya

2. **dergeh-i mevlānāya:-(y)a**

Tarih 49

Mısra: 10

Mevlana hazretlerinin dergahi, eşiği.

Ey Tūrābī didi tārīhin anuñ hātif-i gayb
Oldi dervīşi gelüp dergeh-i Mevlānāya

3. **dergeh-i mevlānāya:-(y)a**

Tarih 50

Mısra: 1

Mevlana hazretlerinin dergahi, eşiği.

Geldi dervīşi olup dergeh-i Mevlānāya

der-hakikat:

1. **der-ḥaḳīkat:**

Gazel 2

Mısra: 13

Gerçekte.

Tūrābī 'āşık ānest der-ḥaḳīkat
Teneş pejmürde vü dil zinde bāşed

derhā-yı şerī'at:

1. **derhā-yı şerī'at:**

Tarih 22

Mısra: 7

Şeriatın kapıları.

Açıldı yine derhā-yı şerī'at
Yine oldı güşāde bāb-ı İslām

der-i dildārdan:

1. **der-i dildārdan:-dan**

Gazel 40

Mısra: 2

Sevgilinin kapısı, eşiği.

Ḳarār u şabrumı aldı dil-i pür-zārdan perde
Diriğā qaldı ref' olmaz der-i dildārdan perde

der-i ma'sūk-rā:

1. **der-i ma'sūk-rā:**

Gazel 2

Mısra: 2

Sevgilini kapısını.

Dil-i 'āşık çü cū püyende bāşed
Der-i ma'sūk-rā cüyende bāşed

deril:

1. **derilüp:-üp**

Tarih 213

Mısra: 9

Toplanmak, bir araya gelmek.

Ehl-i diller derilüp şoḥbetümüz tārīhini
Didiler eyledük ol şāh ile deryā seyrin

der-kenār itdi:

1. **der-kenār itdi:-di**

Tarih 213

Mısra: 7

Kenara yazmak; kucaklamak, kucağa almak.

Der-kenār itdi görüp ḳaddi ḥayālin çeşmüm
Eyledi merdümü bir serv-i dil-ārā seyrin

dermān:

1. **dermānum:-(u)m**

Muhammes 1

Mısra: 11

1. İlâç, çare, 2. Kuvvet, takat.

İtdi dil-ḥaste beni derd ile dermānum alup
Nā-gehān dest-i ecel ḳapdı girībānum alup

dermān itmedüñ:

1. **dermān itmedüñ:-me, -dü, -ñ**

Müseddes 2

Mısra: 8

Şifa vermek, iyileştirmek.

İtdi dil-ḥaste seni miḥnet-i cürm ü 'işyān
İtmedüñ tevbe ile derdiñe ey dil dermān

dermānuñ nāmını:

1. **dermānuñ nāmını:-ı, -n, -ı**

Gazel 19

Mısra: 2

Çarenin adı, gücün adı.

Şu deñlü eyledi ülfet gönül derdine cânānuñ
Ölürse hergiz añmaz nāmını 'ālemde dermānuñ

der-miyān:

1. der-miyān:

Tarih 71

Mısra: 2

Açık, ortada.

İtdi Aħmed Beg yine bir özge rāy-ı cân-sitān
Eşkiyā`nuñ çatline qaşd itdi dāmen der-miyān

der-reh-i düst:

1. der-reh-i düst:

Gazel 2

Mısra: 9

Dostun yolunda.

Fedā kerdî dil ü cân der-reh-i düst
Hāķîr āmed zi-vey şermende bāşed

ders:

1. dersin:-i, -n

Kıt'a 5

Mısra: 40

*Bir öğreticinin belli bir konuda öğrencilere
verdiği bilgi.*

Nesl-i Āl-i Muştafā Derviş Efendi-zādemüz
Dāyimā dersin okur mı fehm ü iz'ānı nice

2. dersin:-i, -n

Kıt'a 5

Mısra: 71

*Bir öğreticinin belli bir konuda öğrencilere
verdiği bilgi.*

Ol Memi Şāh-ı diger dersin okur mı hıvāceden
Rüşen eyler mi varup gāhî debistānı nice

derün:

1. derün:-ı

Tarih 10

Mısra: 9

1. gönül 2. iç 3. arka 4. bağır, göğüs.

'Asker-i İslām ile pürdür derūmı hāliyā
Oldı dārāt ile çün evreng-i Dārā Edrine

2. derūna:-a

Tarih 203

Mısra: 7

1. İç, iç taraf, dāhil. 2. Kalp, yürek, iç, bātın.

Baķduğumca virür derūna şafā
Sīm ü zer oldı şanasın aña lışt

dervîs:

1. dervîsi:-i

Tarih 49

Mısra: 10

*Tarikatlardan birinin şeyhine intisap ederek
hankahta hizmet, çile ve riyazetle uğraşan ve
dünyevi hayata itibar etmeyen kimse; tarikat
mensupları nefislerini kırmak için
ellerindekilerden vazgeçip fakir bir görünüm
sergilerlerdi.*

Ey Tūrābî didi tārīhin anuñ hātif-i gayb
Oldı dervîşi gelüp dergeh-i Mevlānāya

2. dervîsi:-i

Tarih 50

Mısra: 1

*Tarikatlardan birinin şeyhine intisap ederek
hankahta hizmet, çile ve riyazetle uğraşan ve
dünyevi hayata itibar etmeyen kimse; tarikat
mensupları nefislerini kırmak için
ellerindekilerden vazgeçip fakir bir görünüm
sergilerlerdi.*

Geldi dervîşi olup dergeh-i Mevlānāya

3. dervîsi:-i

Tarih 49

Mısra: 2

*Tarikata girip bir şeyhe bağlanan, tarikat
müntesibi.*

Virdiler memleket-i Yūnānı bu gün Pāşāya
Geldi dervîşi olup dergeh-i Mevlānāya

4. dervîs:

Tarih 49

Mısra: 3

Fakir ve muhtaç adam, yoksul, dilenci.

Ķadri 'ālīdür anuñ nāmı egerçi Dervîş
Dem-be-dem irse nola mertebe-i a'lāya

dervîş süleymān:

1. dervîş süleymān:

Tarih 52

Mısra: 1

Dervîş Süleyman.

Geçdi Dervîş Süleymān hayfā
Bāğ-ı Monlāda olan çün bülbül

dervîş süleymāna:

1. **dervîş süleymāna:-a**

Tarih 51

Mısra: 12

Dervîş Süleyman.

Mest olup geçdi didüm aña Tûrâbî târîh

Şundi Dervîş Süleymāna ecel cāmın āh

2. **dervîş süleymāna:-a**

Tarih 51

Mısra: 2

Dervîş Süleyman.

Mest olup çekdi elin geçdi dirîğā nā-gāh

Şundi Dervîş Süleymāna ecel cāmın āh

dervîşān:

1. **dervîşān:**

Gazel 20

Mısra: 17

Dervîşler, fakirler, kalenderler.

Gezer mi şimdi dervîşān ile gün gibi meh-rûlar

Vefā seyrinde mi şāh u gedāmuzdan haber virgil

2. **dervîşān:**

Gazel 20

Mısra: 23

Dervîşler.

Tûrâbî hâksārın yād idüp luţf ile dervîşān

Dimezler mi bize ol hâkipâyumuzdan haber virgil

3. **dervîşān:**

Tarih 33

Mısra: 17

Dervîşler.

Ey Tûrâbî didi târîhi için dervîşān

Bozdi bostānumuzı eşk döküñ bād-ı ecel

dervîşüm ‘uşşākı:

1. **dervîşüm ‘uşşākı:-ı**

Gazel 20

Mısra: 13

Dervîş’imin aşıkları.

İdüp nāz öldürür mi raşş ile ‘uşşākı Dervîşüm

Girer mi çana ol gül-gün-çabāmuzdan haber

virgil

dervā:

1. **dervāda:-da**

Tarih 39

Mısra: 8

Deniz.

Rûh-ı pākine anuñ her dem du‘ā ihdā idüp
Seyl idüp gözyaşların çurıda deryāda acuñ

2. **deryāya:-(y)a**

Tarih 41

Mısra: 1

Deniz.

Sinān Pāşā ola dāyım çapūdān oldı deryāya

3. **deryāya:-(y)a**

Tarih 43

Mısra: 10

Deniz.

Şināverlük idüp hūn-ı ‘adūya dindi târîhi

Sinān Pāşā ola dāyım çapūdān oldı deryāya

4. **deryāya:-(y)a**

Gazel 41

Mısra: 1

Deniz.

Sinān Pāşā ola dāyım çapūdān oldı deryāya

5. **dervā:**

Tarih 213

Mısra: 6

Deniz.

Çekdürüp zevrak-ı dil şevk ile el virdi kenār

Kılduğ ol serv-i dil-ārāyile dervā seyrin

6. **dervā:**

Tarih 213

Mısra: 10

Deniz.

Ehl-i diller derilüp şöhetümüz târîhini

Didiler eyledük ol şāh ile dervā seyrin

dervā vü sözi:

1. **dervā vü sözi:-i**

Müseddes 6

Mısra: 3

Deniz ve söz.

Özi dervā vü sözi çand-i nebāt irdi bize

Hâkka şükr eyleyelüm çadr u berāt irdi bize

2. **dervā vü sözi:-i**

Müseddes 6

Mısra: 3

Deniz ve söz.

Özi dervā vü sözi çand-i nebāt irdi bize

Hâkka şükr eyleyelüm çadr u berāt irdi bize

derzi:

1. derziler:-ler

Kıt'a 5

Mısra: 52

Terzi.

Sūzen-i müjgān ile bađrın deler mi 'āşıkūñ
Derziler içre Şücā' bāni cefā kāni nice

dest:

1. destinde:-(i)n, -de

Tarih 155

Mısra: 6

El, yed.

Ḳana ğarḳ eyleyüp kızılbaşı
Ola destinde tūĝ-i fetḥ ü fütūḥ

2. destinde:-i, -n, -de

Müseddes 10

Mısra: 4

El.

Kevākib gökde ey meh kebkeb-i başmaĝuña
degmez
Güneş meyle ḥolı destinde bir ayaĝuña degmez

3. destüñde:-(ü)ñ, -de

Tarih 16

Mısra: 4

El.

Bu devlet ü sa'adet el virdi saña şehā
Döndür murāduñ üzre destüñde güy ü çevĝān

4. destinde:-i, -n, -de

Tarih 40

Mısra: 38

El.

Ser-i a'dāyı devrinde idüpdür güy-i bāzīçe
Se'adet birle destinde mü'eyyed ola çevĝāni

dest urduĝum:

1. dest urduĝum:-duĝ, -(u)m

Gazel 3

Mısra: 10

Kelime Tipi: **Deyim**

El açmak, dua etmek.

Zulm eyleme dest urduĝum maşşerde 'arşuñ
sāḳıdır
Yād eyle ḳurbān olduĝum dīvān-ı Ḥaḳḳa
ḥurduĝum

destār:

1. destārdan:-dan

Gazel 40

Mısra: 10

Sarık, imame.

Nigārā alnuñ açılısun görinsün ḥurra-i ḥarrār
'İyān it meh cebinüñ eyleme destārdan perde

dest-gīr:

1. dest-gīrūñ:-(ü)ñ

Tarih 178

Mısra: 10

Yardımcı, elinden tutan; sıkıntısını gideren.

Vaḳfına çünki müfettiş olduñ
Dest-gīrūñ ola Faḥr-ı dü-serā

dest-gīri ḥaḳ ola:

1. dest-gīri ḥaḳ ola:-a

Tarih 120

Mısra: 4

Yardımcısı Allah olsun, Allah elinden tutsun.

'Adl u dād eyledi serdār-ı zafer-rehber olup
Dest-gīri ola Ḥaḳ oldu vezīr-i dānā

dest-gīri olursa:

1. dest-gīri olursa:-(u)r, -sa

Tarih 119

Mısra: 4

Yardımcı olmak, elinden tutmak.

Bu gün 'izzetle zātını ser-efrāz eyledi Mevlā
Olursa dest-gīri yiridür erbāb-ı 'irfānuñ

dest-i cefāyı:

1. dest-i cefāyı:-(y)ı

Tarih 85

Mısra: 4

Cefa eli, sıkıntı eli.

Zīr-i ḥāke şalup ey dehr-i denī-perver anı
Çekmedüñ dest-i cefāyı 'ulemādan ḥayfā

dest-i ecel:

1. dest-i ecel:

Muhammes 1

Mısra: 12

Ecel eli. II ölüm.

İtdi dil-ḥaste beni derd ile dermānum alup
Nā-gehān dest-i ecel ḳapdı girībānum alup

dest-i ḥasretle:

1. **dest-i ḥasretle:-le**

Tarih 35

Mısra: 8

Özlem eliyle.

Bostān-ı hüneri gāret idüp bād-ı fenā
Dest-i ḥasretle gül ü sünbülünü yoldurdu

destüñe ayağı al:

1. **destüñe ayağı al:**

Gazel 24

Mısra: 1

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Eline kadehi al.

Sāḳīyā al ayağı destüñe gel mey görelüm
Sür şitāb it ḳadehi ṭurma pey-ā-pey görelüm

devā:

1. **devā:**

Müseddes 14

Mısra: 2

İlâç -çare, derman-.

Dilberā istemezem luṭf u ‘aṭā eylesesin
Dilerem derdiñi bīmāra devā eylesesin

devām bula:

1. **devām bula:-a**

Tarih 89

Mısra: 8

Devamlı olmak.

Devr-i ‘adlinde bilindi hele ḳadr-i ‘ulemā
Şadr-ı devletde varup mesken ide bula devām

devlet:

1. **devletle:-le**

Tarih 22

Mısra: 10

Mutluluk, talih II makam, haşmet, şan.

Yine dindi Tūrābī aña tārīḥ

Bu gün devletle oldu ḥākim-i Şām

2. **devletle:-le**

Tarih 24

Mısra: 3

Mutluluk, talih II makam, haşmet, şan.

Ḳāḳī- ‘asker oluben Rūmiline devletle
Saña virdi yine iclāl ü sa‘ādet Bāḳī

3. **devlet:**

Tarih 38

Mısra: 8

Mutluluk, talih II makam, haşmet, şan.

Bu Tūrābī-i du‘ā-gūyı didi tārīḥin
Nigdeye oldu bu gün devlet ile mīr-livā

4. **devlet:**

Tarih 40

Mısra: 1

Mutluluk, talih II makam, haşmet, şan.

Se‘ādetle Sinān Pāşāya olsun devlet erzānī
Olup bahruñ ḳapūdānı hem oldu āşaf-ı şānī

5. **devlet:**

Tarih 66

Mısra: 2

Mutluluk, talih II makam, haşmet, şan.

Etyemez-zāde Ereğliye ebed vālidür
El virüpdür aña devlet yine iḳbālidür

6. **devlet:**

Tarih 74

Mısra: 10

Mutluluk, talih II makam, haşmet, şan.

Bu Tūrābī-i du‘ā-gūyı didi tārīḥin
Bursaya vālī olup devlet ile oldu ‘azīz

7. **devlet:**

Tarih 82

Mısra: 12

Mutluluk, talih II makam, haşmet, şan.

Irmasun Bār-ı Te‘ālā üstümüzden sāyesin
Ḳadd-i bālāsı cihān bāğında devlet dālidür

8. **devletle:-le**

Tarih 107

Mısra: 1

Mutluluk, talih II makam, haşmet, şan.

Geldi Ereğliye çün devletle şeyḥümüz
Ḥazret-i Monlā-yı Rūm şaldı bize hem-demi

9. **devletle:-le**

Tarih 111

Mısra: 1

Mutluluk, talih II makam, haşmet, şan.

devletle bu gün Sulṭān Meḥemmed bin Murād
Ḳal‘a-i Egriye ‘azm itdi idüp özge cihād

10. **devlet:**

Tarih 127

Mısra: 2

Mutluluk, talih II makam, haşmet, şan.

Olup serdâr-ı ekrem devlet ile geldi Yünâna
Murâd Pâşâ vezîr-i a'zam oldu Âl-i 'Osmâna

11. **devlet:**

Tarih 135

Mısra: 8

Mutluluk, talih II makam, haşmet, şan.

Herkes âsüde olup başına gün toğdı meger
Şaldı devlet güneşi pertevin âyâ Halebe

12. **devlet:**

Tarih 46

Mısra: 6

Mutluluk, talih.

Hem-nâm-ı Fahr-ı âlem olsa 'aceb midür ol
Hatm oldu anda devlet hem-çü şeh-i risâlet

13. **devletle:-le**

Tarih 128

Mısra: 8

*Baht, talih, büyük saadet, kut, büyük
mutluluk.*

Hiţâb idüp Tûrâbî didi hâtif aña bir târîh
Meĥemmed Beg yine devletle geldi dâr-ı dünyâya

14. **devletle:-le**

Tarih 165

Mısra: 14

*Baht, talih, büyük saadet, kut, büyük
mutluluk.*

Didi târîhin anuñ hâtif-i ġayb
Geldi devletle bu gün vâl-i Şâm

15. **devletle:-le**

Tarih 184

Mısra: 1

*Baht, talih, büyük saadet, kut, büyük
mutluluk.*

Aldı devletle bu gün Şâmî Şerîfî Pâşâ
Şeref-i 'izzet ile şeh-r-i Dımışkî çaldı

16. **devletle:-le**

Tarih 185

Mısra: 10

*Baht, talih, büyük saadet, kut, büyük
mutluluk.*

Bu gün devletle olduñ vâl-i Şâm
Du'â-güyuñ Tûrâbî didi târîh

17. **devletiyle:-i, -y, -le**

Müseddes 4

Mısra: 16

*Mutluluk, baht, talih. II makam, mevki,
servet, saltanat.*

Geldi gösterdi rezimde tavr u erkâni bize
Ĥaĥ Te'âlâ devletiyle baĥş ide anı bize

18. **devlet:**

Müseddes 8

Mısra: 3

*Baht, talih, büyük saadet, kut, büyük
mutluluk.*

Gerd-i küyuñ başuma tâc oldu devlet var imiş
Ravza-i pâküñ bu çeşmüm gördi pür-envâr imiş

19. **devlet:**

Müseddes 8

Mısra: 28

*Baht, talih, büyük saadet, kut, büyük
mutluluk.*

Bu Tûrâbî âsitânuñda tûrâbuñdur senüñ
Başa devlet südde-i 'izzet-me'âbuñdur senüñ

20. **devlet:**

Tarih 109

Mısra: 1

*Baht, talih, büyük saadet, kut, büyük
mutluluk.*

Devlet ile Ĥazret-i Sulţân Meĥemmed bin Murâd
Egri üstinde idüp özge ġazâ-yı ekberi

21. **devletle:-le**

Tarih 76

Mısra: 2

Mutlulukla, talihle.

Ĥacı İbrâĥîm Pâşâ ya'nî serdâr-ı ġüzîn
Çün Ereġliye gelüp devletle miĥmân oldılar

22. **devletle:-le**

Tarih 136

Mısra: 1

Mutlulukla, haşmetle, şanla.

Geldi devletle Muştafâ Pâşâ
'Adl ile oldu ĥâkim-i Yünân

23. **devletle:-le**

Tarih 165

Mısra: 2

Mutlulukla, talihle, haşmetle, şanla.

‘Azm idüp Hâzret-i ‘Osmân Pâşâ
Oldı devletle gelüp hâkim-i Şâm

devlet kapuları:

1. **devlet kapuları:-ları**

Tarih 155

Mısra: 12

Devlet kapıları.

Oldı devlet kapuları meftûh
Ey Tûrâbî du‘âmuz itdi eşer

devlet ü hem ‘ömri:

1. **devlet ü hem ‘ömri:-i**

Tarih 146

Mısra: 7

Talih ve hem ömrü II hem talihi hem ömrü.

Bu cihân içre olup devlet ü hem ‘ömri mezîd
Eyleye Bârî Hüdâ cümle murâdın hâşıl

devlet ü ikbâl-i şafâ:

1. **devlet ü ikbâl-i şafâ:**

Tarih 142

Mısra: 2

Talih ve gönül rahatlığının mutluluğu.

Oldı Yünân iline hâzret-i Mü’min Pâşâ
Bize el virdi yine devlet ü ikbâl-i şafâ

devlet ü ‘izzet:

1. **devlet ü ‘izzet:**

Tarih 135

Mısra: 9

Saadet ve şeref.

Devlet ü ‘izzet ile gördi kudûmın yârân
Didiler târîhini kâğî-i dâna Halebe

2. **devlet ü ‘izzet:**

Tarih 206

Mısra: 1

Saadet ve şeref.

Devlet ü ‘izzet ile Hâzret-i Yahyâ Pâşâ
Taht-ı Yünânı gelüp ‘adl ile kıldı ihyâ

devlet ü ‘izzetle:

1. **devlet ü ‘izzetle:-le**

Tarih 122

Mısra: 1

Mutluluk ve ululuk.

Devlet ü ‘izzetle geldi Mehemmed Pâşâ
Eyledi şehrumizi reşk-i kudûmı ihyâ

2. **devlet ü ‘izzetle:-le**

Tarih 82

Mısra: 2

Saadet ve şeref.

Hamduli’llâh Hâcî İbrâhîm Pâşâ ‘adl ile
Devlet ü ‘izzetle ey dil Mısra hâlâ vâlidür

devlet virüpdür:

1. **devlet virüpdür:-üp, -dür**

Tarih 68

Mısra: 1

İhsanda bulunmak, nasip etmek.

Virüpdür Etyemez-zâde Efendiye Hüdâ devlet
Tulû‘ idüp bir oğlu itdi dehri gün gibi tezyîn

devlet-hvâh:

1. **devlet-hvâh:**

Tarih 81

Mısra: 4

Mutluluk, makam ve değer isteyen.

Şevket ü ‘adliyle gelse nola şadr-ı ‘âlîye
Aña devlet-hvâh olup eyler du‘â bay u fakîr

devlet-i dünyâdan:

1. **devlet-i dünyâdan:-dan**

Tarih 166

Mısra: 4

Dünya saadeti II dünya.

Ey Tûrâbî didi târîhin anuñ hâtif-i gayb
El çeküp devlet-i dünyâdan ‘Ömer Beg geçdi

devlet-i şâh-ı cihânı:

1. **devlet-i şâh-ı cihânı:-ı**

Gazel 15

Mısra: 22

Cihan padişahının devleti.

Her tarafda mülküni aldurdılar ihmâl ile
Devlet-i şâh-ı cihânı hayf bir ister mi yok

devlet-i sermed:

1. **devlet-i sermed:**

Müseddes 8

Mısra: 9

Ebedi mutluluk.

Bundan özge baña olmaz devlet-i sermed hemân
Oldı gerd-i maqdemüñ kuhl-i cilâ'-yî çeşm-i cân

devr:

1. devri:-i

Gazel 3

Mısra: 1

Bir müddet, zaman, vakit, mevsim.

Geçdi dilâ devri deyüñ meclisde dilber sâkıdür
Bu gün şafâsın sür meyüñ cennet şarâbı bâkıdür

2. devründe:-(ü)ñ, -de

Müseddes 12

Mısra: 29

Bir müddet, zaman, vakit, mevsim.

Olmasın âzürde-dil devründe şâhum bir ahad
Hiç sende pâdişâhum bir gedâ incinmesün

3. devrinde:-(i)n, -de

Tarih 105

Mısra: 3

Zaman, vakit.

Ola devrinde Celâlî pâyimâl
Ceng içinde yâveri Ma'bûd ola

4. devri:-i

Tarih 136

Mısra: 3

Zaman, vakit.

Cühelâ' haylinüñ dolup devri
Ehl-i 'irfânüñ oldı devr-i zamân

5. devr:

Gazel 45

Mısra: 6

1. Dünya, felek. 2. mec. Kader, tâlih, baht. 3. Zaman, çağ.

Nisbetle dil-berân aña seyyâredür kamu
Devr içre ola mı kamer-i şeb-revân iki

6. devründe:-(ü)ñ, -de

Tarih 56

Mısra: 3

Zaman, vakit, dönem, devir.

Re'âyâ vü berâyâ oldılar devründe âsüde
Cihâmî rüşen itdün 'adl ile hürşid-i hâversin

7. devründe:-(ü)ñ, -de

Tarih 113

Mısra: 5

Devir, zaman II Mehmed Efendi dönemi kastedilmiştir.

Olup devründe âsüde re'âyâ
Saña rûzî kıla Hâk 'ömr-i sermed

8. devrinde:-i, -n, -de

Tarih 177

Mısra: 7

Devir, zaman, dönem II Sünbül Ali Efendi kastedilmiştir.

Olsa devrinde tûvânâ nola her bir müstemend
'İlm ü fazlıyla bu meydânüñ olupdur yügrüğü

9. devründe:-(ü)ñ

Tarih 189

Mısra: 4

Zaman, devir, dönem.

Feşâhatle edâ'sı cân bağışlar kâlib-ı nazma
Nola bu tab'-ı veşkâd ile devründe olsa Hâsânı

10. devründe:-(ü)ñ, -de

Müseddes 13

Mısra: 1

Zaman dönem II Mesud Çelebi dönemi kastedilmiştir.

Ey felek devründe hâşıl olmadı maşşudumuz
Bir durur yanuñda hayfâ bûd ile nâ-bûdumuz

11. devrinde:-i, -n, -de

Tarih 45

Mısra: 6

Devir, dönem II Sinan Paşazade devri kastedilmektedir.

Dâd u 'adâlet anuñ mevrûs-ı pederidür
Devrinde her faķrûñ âsüde oldı hâli

12. devrinde:-i, -n, -de

Tarih 185

Mısra: 7

Devir, zaman, dönem II Mehmet Şerif Paşa devri kastedilmiştir.

Ma'ârif buldı devrinde revâcın
Kavî olsa yiridür dîn-i İslâm

13. devrinde:-i, -n, -de

Tarih 206

Mısra: 4

Devir, zaman, dönem II Yahya Paşa devri kastedilmiştir.

Fuķarâ zulm ile olmışdı perîşân-ahvâl
Şimdi devrinde huzûr eyledi hayl-i zu'afâ

14. devrinde:-i, -n, -de

Tarih 40

Mısra: 37

Devir II Sinan Paşa devri kastedilmektedir.

Ser-i a' dāyı devrinde idüpdür güy-ı bāzīçe
Se'âdet birle destinde mü'eyyed ola çevgānı

15. **devrinde:** -i, -n, -de

Tarih 40

Mısra: 36

Devir II Sinan Paşa devri kastedilmektedir.

Ma'ārif kendülerden baħş olur etrāf u eknāfa
Ser-efrāz eylese devrinde nola ehl-i 'irfānı

16. **devrinde:** -i, -n, -de

Tarih 44

Mısra: 3

Bir müddet, zaman, vakit, mevsim. II Sinan Paşa'nun devrini kastetmiştir.

Ma'ārif buldı devrinde revācın
Ser-efrāz eyledi erbāb-ı 'ışkı

17. **devrinde:** -i, -n, -de

Tarih 124

Mısra: 3

Devir, zaman II Mehmed Şah Efendi'nin Ereğli'de kadılık yaptığı devir kastedilmiştir.

Bu 'adl ü dād ile şīt ü şadāyı 'āleme şaldı
Re'āyā vü berāyā oldılar devrinde āsūde

devr eyledi:

1. **devr eyledi:** -di

Tarih 199

Mısra: 8

Gezip dolaşmak.

Felek biñ dīde ile nāzır oldı defterilerde
Nazīrin görmedi devr eyledi iklīm-i 'Osmānı

devr eylese:

1. **devr eylese:** -se

Tarih 25

Mısra: 5

Dönüp dolaşmak.

Görmeye mişlin felek biñ yıl daħi devr eylese
Gelmeye dünyāya bir anuñ gibi nāzik-beyān

devr ider:

1. **devr ider:** -(e)r

Kıt'a 5

Mısra: 26

Dönüp dolaşmak, (kendi etrafında) hareket etmek II 'devr-i meclis' (kadeh dolaştırma).

Ķahvelerde sākī-i sīmīn-bedenler var mıdur
Devr ider mi ellerinde Ķahve fīncānı nice

devr iderüz:

1. **devr iderüz:** -(e)r, -üz

Müseddes 11

Mısra: 26

Dönüp dolaşmak, (kendi etrafında) hareket etmek.

Bir bölük vālih ü āşüfte vü şeydāyilerüz
Turmayup devr iderüz 'ālemi Mevlāyilerüz

devr idüp:

1. **devr idüp:** -üp

Tarih 210

Mısra: 24

Dönüp dolaşmak, (kendi etrafında) hareket etmek II 'devr-i meclis' (kadeh dolaştırma).

Hazret-i 'Osmān Pāşā irdi hem-çü şīr-i ner
Mar'āşuñ mīr-i emirānı Piyāle devr idüp

devr itdi:

1. **devr itdi:** -di

Gazel 13

Mısra: 7

Dönüp dolaşmak, (kendi etrafında) hareket etmek.

Sitārem ağlamakla düşdi āhum çarħı devr itdi
Diriğā menziline ol meh-i tābānumuz gelmez

devrān:

1. **devrān:**

Nazm 2

Mısra: 1

1. Dünya, felek 2. mec. Kader, tâlih, baht 3. Zaman, çağ.

Nüş-ı cām it ey gönül devrān devrān üstine
Ķamdu'lillāh kıldı Ķaħ ihsān ihsān üstine

2. **devrān:**

Nazm 2

Mısra: 1

1. Dünya, felek 2. mec. Kader, tâlih, baht 3. Zaman, çağ.

Nüş-ı cām it ey gönül devrān devrān üstine
Ķamdu'lillāh kıldı Ķaħ ihsān ihsān üstine

3. **devrān:**

Tarih 114

Mısra: 6

1) Felek. 2. (mec.) Kader, tâlih, baht.

Oldı şan tâk-ı mu'allâsı anuñ kavı-ı kuzah
İrgürüp menziline tîr-i murâdın devrân

devrânun zînetine:

1. **devrânun zînetine:**-i, -n, -e

Tarih 59

Mısra: 5

Devrin süsü, zamanın süsü.

Bakmadı zerre kadar zînetine devrânun
İtdi öz zâtını âlâyîş-i dünyâdan pâk

devr-i âdemden:

1. **devr-i âdemden:**-den

Tarih 109

Mısra: 31

Hız. Âdem (as) zamanı, devri.

Devr-i Âdemden beru olmuş degüldür bu kıtâl
Tu'me-i şemşîr-i tîz oldu 'adûnuñ leşkeri

devr-i 'adlinde:

1. **devr-i 'adlinde:**-i, -n, -de

Tarih 76

Mısra: 4

*Adaletli devir. II Hacı İbrahim Paşa devri
kastedilmiştir.*

Hâk-i pâyinden dilâ rüşen olupdur çeşm-i cân
Devr-i 'adlinde vilâyet halkı şükran oldılar

2. **devr-i 'adlinde:**-i, -n, -de

Tarih 78

Mısra: 5

*Adaletli devir. II Hacı İbrahim Paşa devri
kastedilmiştir.*

Berg-i kâhın alamaz kimse meger bād-ı nesîm
Devr-i 'adlinde dilâ hârmen-i fellâha varup

3. **devr-i 'adlinde:**-i, -n, -de

Tarih 89

Mısra: 7

*Adaletli devir II Hüsâm Efendi devri
kastedilmiştir.*

Devr-i 'adlinde bilindi hele kâdr-i 'ulemâ
Şadr-ı devletde varup mesken ide bula devâm

4. **devr-i 'adlinde:**-i, -n, -de

Tarih 100

Mısra: 7

*Adaletli devir II Kemal Efendi devri
kastedilmiştir.*

Devr-i 'adlinde revâcın buldı
Dür ü güherle bir olmışdı hâzef

5. **devr-i 'adlinde:**-i, -n, -de

Tarih 105

Mısra: 10

*Adaletli devir II Güzelce Mahmud Paşa'nın
devri kastedilmiştir.*

Şahn-ı meydânı kederden pâk idüp
Devr-i 'adlinde 'adû nâ-bûd ola

6. **devr-i 'adlinde:**-i, -n, -de

Tarih 123

Mısra: 5

*Adaletli devir II Mehmed Bey devri
kastedilmiştir.*

Re'âyâ vü berâyâ devr-i 'adlinde emân üzre
Eşîrânun işi dâyim enîn ü âh u vây oldı

7. **devr-i 'adlinde:**-i, -n, -de

Müseddes 4

Mısra: 28

*Adaletli devir II Şaban Çavuş devri
kastedilmektedir.*

Eşkiyâ' haylini def itdi gelüp bî-kîl ü kâl
Devr-i 'adlinde re'âyâ oldılar âsüde-hâl

8. **devr-i 'adlinde:**-i, -n, -de

Tarih 189

Mısra: 7

*Adaletli devir II Vahyizade Efendi'nin Halep
kadılığı dönemi kastedilmektedir.*

Dem-â-dem devr-i 'adlinde şafâ kesbeyle ey 'ârif
Kimesne idemez âzürde-dil erbâb-ı 'irfânı

devr-i 'adlünde:

1. **devr-i 'adlünde:**-(ü)ñ, -de

Tarih 20

Mısra: 11

Adaletli devir II III. Mehmed devri.

Devr-i 'adlünde sentün buldı revâcın ma'rifet
Ehl-i 'irfâna şehâ el virdi devr-i rüzgâr

2. **devr-i 'adlünde:**-(ü)ñ, -de

Tarih 87

Mısra: 5

*Adaletli devir II Mir-miran Hasan Paşa
devri kastedilmiştir.*

Ma'rifet buldı revācın devr-i 'adlūñde şehā
Ögredüp erbāb-i 'irfāna bu gün tavr u uşul

devr-i 'adlūñle:

1. **devr-i 'adlūñle:**-(ü)ñ, -le

Tarih 135

Mısra: 5

Adaletli devir II Mustafa Efendi'nin Halep'te kadılık yaptığı devir kastedilmiştir.

Devr-i 'adlūñle bu gün mürdeler ihyā oldu
Gökden indi şanasın Hāzret-i 'İsā Halebe

devr-i hūsnūñde:

1. **devr-i hūsnūñde:**-(ü)ñ, -de

Müseddes 12

Mısra: 1

Güzellik zamanı; gençlik, güzellik, tazelik çağı.

Devr-i hūsnūñde benüm şahum gedā incinmesün
Dil-nüvāz ol 'aşık-ı miñnet-sezā incinmesün

devr-i kühende:

1. **devr-i kühende:**-de

Gazel 9

Mısra: 6

Eski devir, eski zaman.

Tāk itmek ile kaddūñ beñzer mi hiç meh-i nev
Ayā hilāl kaşlar devr-i kühende yokdur

devr-i rüzgār:

1. **devr-i rüzgār:**

Tarih 20

Mısra: 12

Feleğin dönüşü; talih, baht.

Devr-i 'adlūñde senūñ buldı revācın ma'rifet
Ehl-i 'irfāna şehā el virdi devr-i rüzgār

devr-i zamān:

1. **devr-i zamān:**

Müseddes 6

Mısra: 22

Dönen zaman; kader.

Derd gamsuz güzerān eylemege bir dem yok
Dir iken devr-i zamān içre meger ādem yok

2. **devr-i zamān:**

Tarih 136

Mısra: 4

Kader, talih.

Cühelā' haylinūñ dolup devri
Ehl-i 'irfānuñ oldu devr-i zamān

devrine irişdiler:

1. **devrine irişdiler:**-(i)ş, -di, -ler

Tarih 43

Mısra: 3

Devrine, zamanına ulaşmak. II zamanında yaşamak.

İrişdiler bu gün devrine ol ser-hayl-i 'irfānuñ
Şu 'ūd itse nola ehl-i ma'arif evc-i a'lāya

di:

1. **didiler:**-di, -ler

Tarih 1

Mısra: 10

Demek, söylemek.

Åh u vāh ile mürīdān-ı cihān
Didiler tārīhi geçdi şeyhūmüz

2. **didi:**-di

Tarih 3

Mısra: 9

Demek, söylemek.

Ey Tūrābī didi tārīhi için hātif-i gayb
'Adl u dādıyla edīb oldu naķībū'l-eşrāf

3. **dindi:**-n, -di

Tarih 5

Mısra: 3

Demek, söylemek.

Kađı olunca fi'l-hāl dindi Tūrābī tārīh
Mülk-i 'Irāķı kıldı iķlīm-i 'Abd-ı mü'min

4. **dindi:**-n, -di

Tarih 168

Mısra: 11

Demek, söylemek.

Dindi bir mısra'da ikisine bir tārīh-i hūb
Göçdi Sa'deddīn-i şānī göçdi Bākī āh u vāh

5. **dimişlerdür:**-miş, -ler, -dür

Gazel 21

Mısra: 5

Demek, söylemek.

Çün dimişlerdür sefer nār-ı saķardan kıt'adur
Cānumuz tākāt getürmez miñnete eglenme gel

6. **dir:**-r

Gazel 22

Mısra: 9
Demek, söylemek.

Ey Tūrābī sīne-i pūr-dāğımı kim görse dir
Şanasın penbeyle zeyn itmiş der ü dīvārı gül

7. **dirsin:-r, -sin**

Gazel 35

Mısra: 1

Demek, söylemek.

Vişāle va‘de itdūñ ey perī dirsin bu gün yarın
Beni ferdālara şaldūñ cevābın viresin yarın

8. **didüm:-dü, -m**

Gazel 36

Mısra: 9

Demek, söylemek.

Didüm bu şem‘-i bezme gel olsun ruħuñ ni‘me‘l-
bedel
Nāz ile güldi o güzel didi meger aḥşām ola

9. **didūñ:-dü, -ñ**

Gazel 36

Mısra: 5

Demek, söylemek.

Didūñ baña ey pūr-sitem bir gün saña mihmān
olam
‘Aşıkda kim dir ey şanem yā şabr u yā ārām ola

10. **dirin:-r, -in**

Kıt‘a 3

Mısra: 4

Demek, söylemek.

Her yemiş çün zamānı ile yinür
Saña dirin ye bulduğın güveci

11. **dir:-r**

Müseddes 6

Mısra: 22

Demek, söylemek.

Derd ğamsuz güzerān eylemege bir dem yok
Dir iken devr-i zamān içre meger ādem yok

12. **diyelüm:-y, -elü, -m**

Müseddes 6

Mısra: 9

Demek, söylemek.

Ḳankı birin diyelüm derdümüze yok pāyān
Bize hayretde iken oldı Ḥudādan iḥsān

13. **diyelüm:-y, -elü, -m**

Müseddes 13

Mısra: 16
Demek, söylemek.

Buña ādem mi döyer dünyāda iḥvān-ı vefā
Diyelüm tā şubḥ-i ḥaşre ḥasretā vā-ḥasretā

14. **dinildi:-n, -(i)l, -di**

Tarih 2

Mısra: 9

Demek, söylemek.

Ey Tūrābī dinildi tārīḥi
Oldı Mışra ‘azīz ‘adālet ile

15. **didi:-di**

Tarih 4

Mısra: 9

Demek, söylemek.

Didi ḥasretle Tūrābī tārīḥ
Fāniden göçdi Nakībū‘l-eşrāf

16. **didi:-di**

Tarih 6

Mısra: 9

Demek, söylemek.

Ey Tūrābī didi tārīḥin anuñ hātif-i ğayb
Aldı ‘ilm ile Aḥī-zāde yine cāyını

17. **dindi:-n, -di**

Tarih 7

Mısra: 9

Demek, söylemek.

Ey Tūrābī dindi itmāmına bir tārīḥ-i ḥüb
Cisr-i Sultān Aḥmedi üstādı ābād eyledi

18. **didiler:-di, -ler**

Tarih 8

Mısra: 10

Demek, söylemek.

Muştafā Āğā delīl oldı Tūrābī sa‘y idüp
Didiler gel geç cisrden tārīḥi cisr-i ‘azīm

19. **didiler:-di, -ler**

Tarih 9

Mısra: 6

Demek, söylemek.

Muştafā Āğā Tūrābī oldı itmāma delīl
Didiler geç gel cisrden tārīḥi cisr-i ‘azīm

20. **dindi:-n, -di**

Tarih 10

Mısra: 13

Demek, söylemek.

Ey Tūrābī dindi bir tārīḥ-i ğarrā gül gibi
Oldı Sulṭān Aḥmed ile gülşenāsā Edrine

21. **diyü:-(y)ü**
Tarih 10
Mısra: **11**
Demek, söylemek.

Pādişāhum kıl naẓar diyü zebān-ı ḥāl ile
Ehl-i 'irfānuḥ şeff'i oldı güyā Edrine

22. **dindi:-n, -di**
Tarih 11
Mısra: **9**
Demek, söylemek.

Gel gider hırş eyleme dindi binā'ya tārīḥ
Cāmi'-i Sulṭān Aḥmed bin Meḥemmed Ḥāndur

23. **dindi:-n, -di**
Tarih 15
Mısra: **9**
Demek, söylemek.

Hıfza me'mūr olıcaḥ dindi Tūrābī tārīḥ
Çaldı 'izzetle Anaṭolıyı Aḥmed Pāşā

24. **didi:-di**
Tarih 16
Mısra: **9**
Demek, söylemek.

İkbālūn el virince didi Tūrābī tārīḥ
'İzz ile olduñ 'ādil dāmād-ı Āl-i 'Oşmān

25. **didüm:-dü, -m**
Tarih 17
Mısra: **7**
Demek, söylemek.

Ey Tūrābī didüm aña tārīḥ
İki mışra'da derd ile eyvāḥ

26. **dinildi:-n, -(i)l, -di**
Tarih 18
Mısra: **11**
Demek, söylemek.

ü beşāretiyle dinildi aña tārīḥ
Oldı 'Ali Beg mīr-i ḥüccāc

27. **didi:-di**
Tarih 19
Mısra: **5**
Demek, söylemek.

Ey Tūrābī didi tārīḥin anuñ hātif-i ğayb
Oldı Tebrīze bu gün 'adl ile Mehdī-i cihān

28. **didi:-di**
Tarih 20
Mısra: **17**
Demek, söylemek.

Didi tārīḥi Tūrābī-i du'ā-gūyuñ hemān
Dād idüp olduñ 'Ali Pāşā vezīr-i kāmķār

29. **didi:-di**
Tarih 21
Mısra: **9**
Demek, söylemek.

Bu Tūrābī-i du'ā-gūyuñ didi tārīḥ-i ḥüb
Ḥacc-ı mebrūr eyleyüp olduñ 'azīzüm kāmırān

30. **dindi:-n, -di**
Tarih 22
Mısra: **9**
Demek, söylemek.

Yine dindi Tūrābī aña tārīḥ
Bu gün devletle oldı ḥākim-i Şām

31. **didi:-di**
Tarih 23
Mısra: **7**
Demek, söylemek.

Ḳāḍī olunca fi'l-ḥāl hātif didi çü tārīḥ
'Azmī Efendi-zāde var 'adlūñ-ile Şāma

32. **didi:-di**
Tarih 24
Mısra: **5**
Demek, söylemek.

Didi tārīḥi du'ālarla Tūrābī bendeñ
Rūm-ili ḡadrı yine ola efendüm Bāķī

33. **didi:-di**
Tarih 25
Mısra: **11**
Demek, söylemek.

Didi bu tārīḥ-i cān-sūzı Tūrābī-i ḥāķīr
Ḳaldı Bāķī sözleri oldı velī kendi revān

34. **didi:-di**
Tarih 26
Mısra: **3**
Demek, söylemek.

Ey Tūrābī didi tārīḥini hātif fi'l-ḥāl
Bāķī ḳalmadı meded gitdi fenādan göçdi

35. **dinüp:-n, -üp**
Tarih 27

Mısra: 9
Demek, söylemek.

Ƙudūmına Tūrābī taraf-ı hātifden dinüp tārīh
Bu gün Baqqāl-zāde Halebde defterī oldı

36. **didi:-di**
Tarih 28
Mısra: 9
Demek, söylemek.

Didi tārīhi Tūrābī-i haqqır
Oldı ehl-i Halebe defterdār

37. **didi:-di**
Tarih 29
Mısra: 5
Demek, söylemek.

Bu Tūrābī didi aña tārīh
Geçdi Belqīs-ı şānī derdā vāy

38. **didiler:-di, -ler**
Tarih 30
Mısra: 6
Demek, söylemek.

Ey Tūrābī ehl-i diller şevk ile cem' oldılar
Didiler tārīhi zībā geldi defterdārumuz

39. **didiler:-di, -ler**
Tarih 31
Mısra: 9
Demek, söylemek.

Didiler tārīh istikāmetine
Halebe oldı pāk defterdār

40. **didi:-di**
Tarih 32
Mısra: 9
Demek, söylemek.

Ey Tūrābī didi hātif tārīhi
Åh şoldı verd-i Bostānum benüm

41. **didi:-di**
Tarih 33
Mısra: 17
Demek, söylemek.

Ey Tūrābī didi tārīhi için dervīşān
Bozdı bostānumuzı eşk döküñ bād-ı ecel

42. **didi:-di**
Tarih 34
Mısra: 9
Demek, söylemek.

Didi da'vetle anuñ tārīhini hātif-i gayb
Verd-i bostān ile zeyn oldı gelüñ cāy-ı Haleb

43. **didi:-di**
Tarih 35
Mısra: 13
Demek, söylemek.

'Ömrinüñ geçdi bahārı didi hātif tārīh
Gül-i bostānı meded bād-ı ecel şoldurdu

44. **dindi:-n, -di**
Tarih 36
Mısra: 9
Demek, söylemek.

Şevk ile dindi Ƙudūmına Tūrābī tārīh
Hasen oldı Ƙaraman iline Pāşā geldi

45. **didi:-di**
Tarih 37
Mısra: 9
Demek, söylemek.

Fazlını gördi Tūrābī didi hātif tārīh
Ca'fer-i bālā-himem Mışrı kılıçla çaldı

46. **didi:-di**
Tarih 38
Mısra: 7
Demek, söylemek.

Bu Tūrābī-i du'ā-güyü didi tārīhin
Nigdeye oldı bu gün devlet ile mīr-livā

47. **didi:-di**
Tarih 39
Mısra: 9
Demek, söylemek.

Ey Tūrābī derd ile hātif didi tārīh aña
Geçdi fāniden bu gün seyyīd ferāh-şāda acuña

48. **didi:-di**
Tarih 40
Mısra: 41
Demek, söylemek.

İşitdükde Tūrābī-i du'ā-güyü didi tārīh
Yedi deryānuñ oldı bu Sinān Pāşā Ƙapūdānı

49. **dindi:-n, -di**
Tarih 43
Mısra: 9
Demek, söylemek.

Şināverlük idüp hūn-ı 'adūya dindi tārīhi
Sinān Pāşā ola dāyım Ƙapūdān oldı deryāya

50. **didî:-di**

Tarih 44

Mısra: 7

Demek, söylemek.

Türâbî didî tîz tab'ıyla târîh
Sinân Pâşâ alup çaldı Dımışkı

51. **didî:-di**

Tarih 45

Mısra: 11

Demek, söylemek.

Güş eyleyince hâtif didî Türâbî târîh
Serdâr-ı 'âdil oldı ibn-i vezîr-i 'âlî

52. **didüm:-dû, -m**

Tarih 46

Mısra: 9

Demek, söylemek.

Târîhini Türâbî didüm tûlû' idince
Bu gün vücûda geldi bir şâhib-i se'âdet

53. **dinilse:-n, -(i)l, -se**

Tarih 47

Mısra: 9

Demek, söylemek.

Nola dinilse kudümına Türâbî târîh
Rûm-ili oldı hele şimdi maķâm-ı Maħmûd

54. **dîndî:-n, -di**

Tarih 48

Mısra: 9

Demek, söylemek.

Olup luţf-ı İlâhî dîndî târîh
'Irâkı cây-ı Maħmûd itdi Bâķî

55. **didî:-di**

Tarih 49

Mısra: 9

Demek, söylemek.

Ey Türâbî didî târîhin anuñ hâtif-i ğayb
Oldı dervîşi gelüp dergeh-i Mevlânâya

56. **didüm:-dû, -m**

Tarih 51

Mısra: 11

Demek, söylemek.

Mest olup geçdi didüm aña Türâbî târîh
Şundı Dervîş Süleymâna ecel câmın âh

57. **dîndî:-n, -di**

Tarih 52

Mısra: 10

Demek, söylemek.

Ecel irişdi kesüp zenzemesin
Dîndî târîhi ħamûş-ı bülbül

58. **dîr:-r**

Tarih 52

Mısra: 8

Demek, söylemek.

Ey Türâbî demidür ağlaşalum
Dir mi bir kimse saña bir daħı gül

59. **didî:-di**

Tarih 53

Mısra: 9

Demek, söylemek.

Didî târîhini hâtif Türâbî
Dil-âverdür vezîr-i şâh-ı dâna

60. **didî:-di**

Tarih 54

Mısra: 9

Demek, söylemek.

Didî hâtif Türâbî aña târîh
Vezîr-i şâh-ı dânadur dil-âver

61. **dîndî:-n, -di**

Tarih 55

Mısra: 9

Demek, söylemek.

Ṭarf-ı hâtifden aña dîndî Türâbî târîh
Âmide geldi şehâ yine Dilâver Pâşâ

62. **didî:-di**

Tarih 56

Mısra: 9

Demek, söylemek.

Türâbî bende-i dâ'î didî şevķ ile bir târîh
Çekil mülk-i 'Irâķa vâlî-i 'âdil Dilâversin

63. **dî:**

Tarih 57

Mısra: 5

Demek, söylemek.

Di esâsına Türâbî târîh
Oldı bu ķal'a Ereğlide tamâm

64. **didî:-di**

Tarih 59

Mısra: 11

Demek, söylemek.

Didi biñ şevk u du‘ālarla Tūrābī tārīh
Oldı müfti-i zamān Es‘ad Efendim bī-bāk

65. **didī:-di**
Tarih 60
Mısra: 11
Demek, söylemek.

Bu Tūrābī-i du‘ā-gūyuñ didi tārīh için
Hacc-ı mebruruñ efendi kıldı es‘ad ol Celil

66. **dimezler:-mez, -ler**
Tarih 60
Mısra: 6
Demek, söylemek.

Mū-şikāf tab‘uñ olmış musahhar her ‘ulüm
Hıç efendi kimse haqquñda dimezler kāl u kıl

67. **dindi:-n, -di**
Tarih 61
Mısra: 9
Demek, söylemek.

Ey Tūrābī dindi bünyādına bir tārīh-i hūb
Kıldı zeyn Etmekçi-zāde mesken-i ibn-i sebīl

68. **dindi:-n, -di**
Tarih 62
Mısra: 7
Demek, söylemek.

Ey Tūrābī dindi hātifden aña tārīh-i
Aḥmed-i ‘ādil bu gün ḥānımı ābād eyledi

69. **dinildi:-n, -(i)l, -di**
Tarih 63
Mısra: 5
Demek, söylemek.

Dinildi tārīhī hātifden anuñ hoş
Ne ‘ālī oldı ḥān-ı Aḥmed-i ‘ādil

70. **didī:-di**
Tarih 64
Mısra: 13
Demek, söylemek.

Didi tārīh-i kudümüñi Tūrābī dā‘ī
Vālī olduñ Halebe ‘izzet ile Aḥmed Pāşā

71. **didiler:-di, -ler**
Tarih 65
Mısra: 5
Demek, söylemek.

Çekdi bāl tālib olanlar didiler tārīhini
Etyemez-zāde Efendiye Eregli elyak

72. **didī:-di**
Tarih 66
Mısra: 7
Demek, söylemek.

Ey Tūrābī didi tārīhin anuñ hātif-i gayb
Etyemez-zāde Eregliye dilā vāldür

73. **dimez:-mez**
Tarih 67
Mısra: 4
Demek, söylemek.

Ḳāḍī- ‘asker imtiḥān itmez virür dünyā için
Mañşibuñ a‘lālarımı hıç bu ednādür dimez

74. **didī:-di**
Tarih 68
Mısra: 9
Demek, söylemek.

Tūrābī şevk ile anuñ didi mevlūdına tārīh
Bu devr-i ‘āleme geldi bu gün bir Muştafā-āyīn

75. **didiler:-di, -ler**
Tarih 69
Mısra: 12
Demek, söylemek.

Ey Tūrābī ḳāḍī- ‘asker oldı dindi tārīhi
Didiler tārīhi aña feyz-i Allahu mecīd

76. **dindi:-n, -di**
Tarih 69
Mısra: 11
Demek, söylemek.

Ey Tūrābī ḳāḍī- ‘asker oldı dindi tārīhi
Didiler tārīhi aña feyz-i Allahu mecīd

77. **didī:-di**
Tarih 70
Mısra: 5
Demek, söylemek.

Rıḥlet idince hātif didi Tūrābī tārīh
Göçdüñ ‘Ali Efendi itdüñ cinānı mesken

78. **didüm:-dü, -m**
Tarih 71
Mısra: 15
Demek, söylemek.

Eşkiyā’nuñ kanımı dökdükde tārīhin didüm
Oldı Aḥmed Beg dem-ā-dem şahn-ı rezme
Ḳahramān

79. **didī:-di**
Tarih 72

Mısra: 3
Demek, söylemek.

Didi Aḥmed Beg idüpdür eşkiyâ'yı pâyimâl
Rezm içinde her biri gerçi geçerdî kâm-rân

80. **dinildi:-n, -(i)l, -di**
Tarih 72
Mısra: 13
Demek, söylemek.

‘Ömri çün kıddi ziyâd olsun dinildi târîhi
Oldı Aḥmed Beg bu gün ceng içre hem-çün
Kahramân

81. **dirlerdî:-r, -ler, -di**
Tarih 72
Mısra: 12
Demek, söylemek.

Ey Tûrâbî her kaçan meydâna sürse atını
Cengini gördükde dirlerdî ‘adûlar el-amân

82. **didi:-di**
Tarih 73
Mısra: 1
Demek, söylemek.

Bir seher nâ-gâh irişdi didi bir peyk-i beşîr
Eşkiyâ'yı kırdı Aḥmed Beg idüp ḥor u ḥakîr

83. **dindi:-n, -di**
Tarih 73
Mısra: 17
Demek, söylemek.

Aldı meydânı dil-âverlûkle dindi târîhi
Eşkiyâ' def'inde âyâ olup Aḥmed Beg dilîr

84. **didi:-di**
Tarih 74
Mısra: 9
Demek, söylemek.

Bu Tûrâbî-i du‘â-güyî didi târîhin
Bursaya vâlî olup devlet ile oldı ‘azîz

85. **didüm:-dü, -m**
Tarih 75
Mısra: 9
Demek, söylemek.

İdüp du‘âyı her dem didüm Tûrâbî târîh
Tebrîze biñ toḫuzda vâlî-i ‘âlî geldi

86. **didüm:-dü, -m**
Tarih 76
Mısra: 8
Demek, söylemek.

Ey Tûrâbî cân u dilden şevk ile târîhini
Didüm ‘adl ile niçe kâfir müselmân oldılar

87. **dindi:-n, -di**
Tarih 77
Mısra: 11
Demek, söylemek.

Dindi hâtifden Tûrâbî yine bir târîh-i ḥûb
Oldı İbrâhîm-i ‘âdil mîr-mîrân-ı Ḥaleb

88. **didi:-di**
Tarih 78
Mısra: 7
Demek, söylemek.

Ey Tûrâbî didi târîhin anuñ hâtif-i gayb
Ḥalebi itdi begüm özge maḳâm İbrâhîm

89. **didi:-di**
Tarih 79
Mısra: 13
Demek, söylemek.

Didi biñ şevk ile hâtif Tûrâbî aña bir târîh
Ḥaleb oldı şehâ yine maḳâm-ı emn ü İbrâhîm

90. **didi:-di**
Tarih 81
Mısra: 9
Demek, söylemek.

Bu Tûrâbî-i du‘â-güyî didi târîh aña
Ḥacı İbrâhîm Pâşâ oldı ‘adliyle vezîr

91. **didi:-di**
Tarih 82
Mısra: 13
Demek, söylemek.

Bu Tûrâbî-i du‘â-güyî didi târîh için
Mışra ḥâlâ Ḥacı İbrâhîm-i ‘âdil vâlîdür

92. **didi:-di**
Tarih 83
Mısra: 16
Demek, söylemek.

Pend idüp Sultân Ahmed izzet ü ikrâm ile
Didi târîhi Ḥalîlüm âşafum dâd eylegil

93. **didi:-di**
Tarih 84
Mısra: 1
Demek, söylemek.

Didi Ḥân Aḥmed Ḥalîl Pâşâ benüm
Oldı serdârum vezîr-i a‘zamum

94. **didi:-di**

Tarih 84

Mısra: 9

Demek, söylemek.

Didi tārīhin anuñ hātif-i ğayb

Oldı dādıyla Hālilüm aşafum

95. **didi:-di**

Tarih 85

Mısra: 9

Demek, söylemek.

Bu Tūrābī didi tārīhin anuñ hasret ile

Gitdi Hāmid Çelebi dār-ı 'anādan hayfā

96. **dindi:-n, -di**

Tarih 86

Mısra: 1

Demek, söylemek.

Dindi hātifden Tūrābīyā aña tārīh-i hūb

Hacc-ı maqbūl eyleyüp olduñ Hasan Pāşā ferīd

97. **dinildi:-n, -(i)l, -di**

Tarih 87

Mısra: 9

Demek, söylemek.

Tarf-ı hātifden Tūrābīyā dinildi tārīhi

Hacc-ı maqbūlūñ Hasan Pāşā ola ecri kabūl

98. **dindi:-n, -di**

Tarih 88

Mısra: 7

Demek, söylemek.

Tārīhi dindi esāsına anuñ

Oldı tāk-ı hasen ü cāy-ı Behişt

99. **dindi:-n, -di**

Tarih 89

Mısra: 11

Demek, söylemek.

Şevk ile dindi kudūmına Tūrābī tārīh

Tīz-ṭab'ıyla diyārın Halebūñ çaldı Hūsām

100. **didi:-di**

Tarih 90

Mısra: 1

Demek, söylemek.

Halebe kādī olunca didi hātif tārīh

Tīz ṭab' ile diyārın Halebūñ aldı Hūsām

101. **dindi:-n, -di**

Tarih 91

Mısra: 9

Demek, söylemek.

Şām-ı ecel irişdi dindi Tūrābī tārīh

Geçdi velī 'Irākī kaldı ebed firākı

102. **dindi:-n, -di**

Tarih 93

Mısra: 14

Demek, söylemek.

Eyle 'uqbāda İlahī meskenin dāru'l-emān

Dindi hātifden Tūrābī aña bir tārīh-i hūb

103. **didi:-di**

Tarih 95

Mısra: 9

Demek, söylemek.

Didi tārīhi Tūrābī hūzn ile

Nā-gehān gitdi Sikender-zāde hayf

104. **didüm:-dü, -m**

Tarih 96

Mısra: 10

Demek, söylemek.

Kādī olunca o fazlıyla Tūrābī fi'l-hāl

Ben didüm tārīhini çaldı kazā-yı Halebi

105. **dindi:-n, -di**

Tarih 97

Mısra: 9

Demek, söylemek.

Kādī-asker olıcak dindi Tūrābī tārīh

'İlm ile şadr-ı Anaṭolıyı ihyā itdi

106. **dindi:-n, -di**

Tarih 98

Mısra: 5

Demek, söylemek.

Ḳudsi teşrīf idicek dindi Tūrābī tārīh

Vālī-i Ḳuds-ı şerīf olduñ efendi tārīh

107. **dindi:-n, -di**

Tarih 99

Mısra: 5

Demek, söylemek.

Şadrı tezyīn idicek dindi Tūrābī tārīh

Buldı zībā 'ulemā şadrı kemālin şimdi

108. **didi:-di**

Tarih 100

Mısra: 11

Demek, söylemek.

Ey Tūrābī didi hātif tārīḥ
Virdi mülk-i Anaṭolıya şeref

109. **dindi:-n, -di**

Tarih 101

Mısra: 5

Demek, söylemek.

Tūrābī dindi hātifden bu tārīḥ
Kerimā eyledūn dil-şad çeşme

110. **didüm:-dü, -m**

Tarih 102

Mısra: 9

Demek, söylemek.

Olup kādī Ereğliye Tūrābīyā didüm tārīḥ
Bu ‘adl ü dād ile oldı Muḥammed şer‘ine ḥākım

111. **didi:-di**

Tarih 103

Mısra: 5

Demek, söylemek.

Derd ile didi Tūrābī tārīḥ
Rābī‘a cennet-i ‘ālī bulasın

112. **didiler:-di, -ler**

Tarih 105

Mısra: 17

Demek, söylemek.

Didiler serdār olınca tārīḥi
‘Aḳıbet kārı anuñ maḥmūd ola

113. **dir:-r**

Tarih 105

Mısra: 15

Demek, söylemek.

Dir du‘ā idüp Tūrābī-i ḥaḳır
Dem-be-dem düşmenleri merdūd ola

114. **di:**

Tarih 106

Mısra: 7

Demek, söylemek.

Ey Tūrābī di du‘ālarla anuñ-çün tārīḥ
Ḥalebūñ defter-i emvālī aña bāḳī ola

115. **didi:-di**

Tarih 108

Mısra: 9

Demek, söylemek.

Ey Tūrābī didi hātif fi‘l-ḥāl
Tārīḥi oldı bu gün müfti-i Şām

116. **didi:-di**

Tarih 111

Mısra: 11

Demek, söylemek.

Cehd idüp hātif kırala didi ol dem tārīḥi
Aldı fi‘l-ḥāl Egrīñi Sultān Meḥammed bin Murād

117. **didüm:-dü, -m**

Tarih 112

Mısra: 10

Demek, söylemek.

Ben bende Tūrābīyā gūş eyleyicek anı
Şevk ile didüm tārīḥ oldı yine defterdār

118. **didi:-di**

Tarih 113

Mısra: 10

Demek, söylemek.

Tūrābī şevk ile tārīḥi hātif
Didi icrā kıluñ şer‘i Meḥammed

119. **didiler:-di, -ler**

Tarih 114

Mısra: 12

Demek, söylemek.

Ey Tūrābī görüp itmāmın anuñ ibn-i sebīl
Didiler tārīḥini ḥān-ı vezīr-i sultān

120. **didi:-di**

Tarih 115

Mısra: 7

Demek, söylemek.

Ey Tūrābī didi peyk-i ile hātif tārīḥ
Dil-küşā cā vü ribāt oldı Meḥammed Pāşā

121. **diyeler:-(y)e, -ler**

Tarih 115

Mısra: 5

Demek, söylemek.

Diyeler ibn-i sebīl anda du‘ālar idüben
Yapana yapdurana eyleye raḥmet Mevlā

122. **dindi:-n, -di**

Tarih 116

Mısra: 9

Demek, söylemek.

Ey Tūrābī dindi itmāmına bir tārīḥ-i ḥüb
Çeşme-i Aşaf ‘uyünen oldı ‘ayn-ı selsebīl

123. **dinildi:-n, -(i)l, -di**

Tarih 117

Mısra: 9
Demek, söylemek.

Türübîyâ dinildi aña târih
Ulukışlada yaptı çeşme Âşaf

124. **dindi:-n, -di**
Tarih 118
Mısra: 9
Demek, söylemek.

Yapdı bu çeşme-i dildârı Mehemmed Pâşâ
Görenüñ gönli akar şu gibi dindi târih

125. **dinildi:-n, -(i)l, -di**
Tarih 119
Mısra: 6
Demek, söylemek.

Dinildi târihi sâlâr-ı zibâ Âl-i ‘Osmânuñ
Türübîyâ olupdur şadr-ı a‘zam hem sipeh-sâlâr

126. **didi:-di**
Tarih 120
Mısra: 11
Demek, söylemek.

Ey Türübî didi biñ şevk ile hâtif târih
Çeriye oldı sipeh-sâlâr Mehemmed Pâşâ

127. **didi:-di**
Tarih 122
Mısra: 3
Demek, söylemek.

bu Türübî didi târihin anuñ
Âmidüñ mîr-i emirânı Mehemmed Pâşâ

128. **dinildi:-n, -(i)l, -di**
Tarih 123
Mısra: 9
Demek, söylemek.

Dinildi ey Türübî taraf-ı hâtifden aña târih
Mehemmed Beg begüm ‘adl ile mîr-i Akşarây
oldı

129. **didi:-di**
Tarih 124
Mısra: 9
Demek, söylemek.

Ƙudümına Türübî-i du‘â-güyı didi târih
Eregliye Mehemmed Şâh Efendi ‘adl ile geldi

130. **didi:-di**
Tarih 125
Mısra: 9
Demek, söylemek.

Didi târihi du‘â-güyüñ Türübî şevk ile
Luğ idüp ihsân idüp hâlâ vefâ semtinde ol

131. **dindi:-n, -di**
Tarih 127
Mısra: 13
Demek, söylemek.

Türübî dindi hâtifden kudümına anuñ târih
Murâd Pâşâ-yı ‘âlî ‘adli ile geldi Yünâna

132. **didi:-di**
Tarih 128
Mısra: 7
Demek, söylemek.

Hiğab idüp Türübî didi hâtif aña bir târih
Mehemmed Beg yine devletle geldi dâr-ı dünyâya

133. **dinildi:-n, -(i)l, -di**
Tarih 129
Mısra: 9
Demek, söylemek.

Ey Türübî taraf-ı hâtifden dinildi târihi
Hâmî-i mülk-i velâyet oldı Sulţân Muştafâ

134. **dindi:-n, -di**
Tarih 132
Mısra: 16
Demek, söylemek.

Ƙarf-ı hâtifden anuñ itmâmına
Dindi bir târih hayr-ı Muştafâ

135. **didi:-di**
Tarih 133
Mısra: 9
Demek, söylemek.

Didi hâtif târihi itmâmına
Yapdı Hâcî Muştafâ hân-ı sebîl

136. **didüm:-dü, -m**
Tarih 134
Mısra: 10
Demek, söylemek.

Türübîyâ olunca fazl ile kaçdı Sitânbûla
Didüm ben târihini Muştafâ şer‘ini ihyâ kııl

137. **didiler:-di, -ler**
Tarih 135
Mısra: 10
Demek, söylemek.

Devlet ü ‘izzet ile gördi kudümün yârân
Didiler târihini kaçdı-i dâna Halebe

138. **dindi:-n, -di**

Tarih 136

Mısra: 11

Demek, söylemek.

Dindi tārīḥ anuñ kudümına
Geldi 'izzetle vālī-i Qaraman

139. **didüm:-dü, -m**

Tarih 137

Mısra: 6

Demek, söylemek.

Naşbını Tūrābīyā gūş eyleyicek fi'l-ḥāl
Şevk ile didüm tārīḥ oldı Halebe kādī

140. **dinildi:-n, -(i)l, -di**

Tarih 138

Mısra: 7

Demek, söylemek.

Dinildi es'ad-ı sâ'atde tārīḥ
Olinca Müftī-zāde müftī-i Şām

141. **dindi:-n, -di**

Tarih 139

Mısra: 5

Demek, söylemek.

Dindi hātifden Tūrābīyā hemīn
Tārīḥi Şām-ı şerīfūñ ḥākimi

142. **dinildi:-n, -(i)l, -di**

Tarih 140

Mısra: 5

Demek, söylemek.

'Adlin görüp Tūrābī dinildi aña tārīḥ
Yünānı kıldı başdan iqlīm-i 'abd-ı mü'min

143. **dinildi:-n, -(i)l, -di**

Tarih 142

Mısra: 9

Demek, söylemek.

Ḥamduli'llāh yine dinildi Tūrābī tārīḥ
Oldı cāy-ı Qaraman me'men-i Mü'min Pāşā

144. **didi:-di**

Tarih 143

Mısra: 3

Demek, söylemek.

Ey Tūrābī didi tārīḥ-i kudümün hātif
Me'men-i Mü'min olupdur Qaraman ili yine

145. **didi:-di**

Tarih 144

Mısra: 1

Demek, söylemek.

Ey Tūrābī didi tārīḥ-i kudümün hātif
Oldı gülşen yine ma'rifetle bu dār-ı Yünān

146. **dindi:-n, -di**

Tarih 145

Mısra: 3

Demek, söylemek.

Zālimi hekk idicek dindi Tūrābī tārīḥ
Geldi 'adliyle bu dem Raqqaya Mü'min Pāşā

147. **didi:-di**

Tarih 146

Mısra: 9

Demek, söylemek.

Ey Tūrābī didi tārīḥi için hātif-i gayb
Oldı Mü'min Şafede mīr-i emīrān-ı 'ādil

148. **dindi:-n, -di**

Tarih 147

Mısra: 3

Demek, söylemek.

Ṭarf-ı hātifden aña dindi Tūrābī tārīḥ
Mīr-mīrān Şafede Mü'min-i 'ādil oldı

149. **didi:-di**

Tarih 148

Mısra: 6

Demek, söylemek.

Ararsañ rub'-ı meskūni bu şadra gelmez aqrānuñ
Tūrābī didi tārīḥi efendüm mişlūñüz nādir

150. **didi:-di**

Tarih 149

Mısra: 14

Demek, söylemek.

Şadra geldūñ didi tārīḥi Tūrābī bendeñ

151. **didi:-di**

Tarih 150

Mısra: 9

Demek, söylemek.

Göriccek fazlın anuñ didi Tūrābī tārīḥ
'Ulemā içre dilā şadra bu nādir geldi

152. **dindi:-n, -di**

Tarih 151

Mısra: 9

Demek, söylemek.

‘İlm ü fazluñ göricek dindi Tūrābī tārīḥ
Böyle bir ehl-i hüner ‘āleme geldüñ nādir

153. **didüm:-dii, -m**

Tarih 153

Mısra: 9

Demek, söylemek.

Tūrābīyā du ‘ālarla didüm ben aña bir tārīḥ
Naşūḥ Pāşā-yı dānā oldı dāmād-ı şeh-i kāmīl

154. **dindi:-n, -di**

Tarih 154

Mısra: 9

Demek, söylemek.

Kılıç ḥavfıyā rām oldı Tūrābī dindi bu tārīḥ
Naşūḥ Pāşā ‘Acemden zūr ile aldı ele bācın

155. **dindi:-n, -di**

Tarih 155

Mısra: 13

Demek, söylemek.

Dindi serdār olınca bu tārīḥ
Fecere kıldı tevbehā-yı Naşūḥ

156. **didī:-di**

Tarih 156

Mısra: 19

Demek, söylemek.

İstimāletler eyleyüp didi hem
Çıkup eṭrāfi eyle geşt ü güzār

157. **didī:-di**

Tarih 157

Mısra: 5

Demek, söylemek.

Derd ile tārīḥ için didi Tūrābī-i ḥaḳīr
Mevtden bir dem Necāhī bulmaduñ eyvā necāḥ

158. **didiler:-di, -ler**

Tarih 158

Mısra: 9

Demek, söylemek.

Ey Tūrābī didiler tārīḥ anuñ itmāmına
Nıgdede Aḥmed Pāşā yapıdı ḳaşr-ı cān-fezā

159. **didī:-di**

Tarih 159

Mısra: 9

Demek, söylemek.

Didi tārīḥi du ‘ā-güyuñ Tūrābī-i ḥaḳīr
Eyledi Şāmı Nihālī ḳadduñuñ dārü’s-selām

160. **didī:-di**

Tarih 160

Mısra: 9

Demek, söylemek.

Didi tārīḥ-i ḳudūmın bu Tūrābī bendesi
Nūḥ ṭūfāmı bu dem ḳopar Celālī başına

161. **dindi:-n, -di**

Tarih 161

Mısra: 9

Demek, söylemek.

Ṭarf-ı hātifden aña dindi Tūrābī tārīḥ
Oldı vālī ebed iclāl ile Sulṭān ‘Oşmān

162. **dindi:-n, -di**

Tarih 162

Mısra: 7

Demek, söylemek.

Ṭarf-ı hātifden aña dindi Tūrābī tārīḥ
Şeh-i İslām Azaḳa çaldı çü Egri ḳılıcın

163. **dindi:-n, -di**

Tarih 163

Mısra: 3

Demek, söylemek.

Dindi hātifden Tūrābī tārīḥi
Geldi defterdār-ı zībā āmede

164. **didī:-di**

Tarih 164

Mısra: 3

Demek, söylemek.

Şevḳ ile didi Tūrābī-i ḥaḳīr
Pīrüm oldı geldi ‘Oşmān tārīḥi

165. **didī:-di**

Tarih 165

Mısra: 13

Demek, söylemek.

Didi tārīḥin anuñ hātif-i ḡayb
Geldi devletle bu gün vālī-i Şām

166. **didī:-di**

Tarih 166

Mısra: 3

Demek, söylemek.

Ey Tūrābī didi tārīḥin anuñ hātif-i ḡayb
El çeküp devlet-i dünyādan ‘Ömer Beg geçdi

167. **didī:-di**

Tarih 169

Mısra: **11**
Demek, söylemek.

Ey Tūrābī hūzn ile hātif didi tārīh aña
Bu cihāndan geçdi Sa‘deddīn-i şānī vāh meded

168. **dinildi:-n, -(i)l, -di**
Tarih 170
Mısra: **5**
Demek, söylemek.

Naşb olunca aña dinildi hemān
Tārīhi Āmide āmed kādī

169. **didüm:-dü, -m**
Tarih 171
Mısra: **10**
Demek, söylemek.

Kendüsi ‘azm-i bekā itdi idüp terk-i diyār
Ey Tūrābī cennete cān atdı tārīhin didüm

170. **dinildi:-n, -(i)l, -di**
Tarih 172
Mısra: **9**
Demek, söylemek.

Ey Tūrābī tārīf-i hātifden dinildi tārīhi
Gıtdi Şun‘ullāh Efendi āh kūtūb-ı evliyā

171. **didi:-di**
Tarih 173
Mısra: **7**
Demek, söylemek.

Didi hātif Tūrābī tārīhin
Oldı Şun‘ı Efendi müfti bes

172. **didi:-di**
Tarih 174
Mısra: **3**
Demek, söylemek.

Şevk ile tārīhini didi Tūrābī hātif
‘İlm ile oldı bu gün müfti-i ehl-i İslām

173. **dinildi:-n, -(i)l, -di**
Tarih 175
Mısra: **7**
Demek, söylemek.

Müfti olunca dinildi tārīh
Aldı fetvāyı bu bir şun‘-ı İlāh

174. **didi:-di**
Tarih 176
Mısra: **9**
Demek, söylemek.

Didi bu tārīh-i cān-sūzı Tūrābī-i hākīr
Kā‘id-i kaşr-ı cinān olduñ Süleymānum meded

175. **dindi:-n, -di**
Tarih 177
Mısra: **10**
Demek, söylemek.

Hāliyā oldur mevālī hayline şāhib-semend
Ey Tūrābī çün müfettiş oldı dindi tārīhi

176. **didi:-di**
Tarih 178
Mısra: **11**
Demek, söylemek.

Didi tārīhi Tūrābī hātif
Vaķfın itdüñ Hırameynüñ ihyā

177. **didi:-di**
Tarih 180
Mısra: **9**
Demek, söylemek.

Didi derd ile tārīhini Tūrābī-i hākīr
Neyleyin āh şems-i ‘urefā tölündi

178. **didüm:-dü, -m**
Tarih 181
Mısra: **10**
Demek, söylemek.

Didüm anuñ kudümında Haleb cāy-ı Şerīf oldı
Tūrābī kādī olduķda aña şevk ile bir tārīh

179. **dindi:-n, -di**
Tarih 182
Mısra: **9**
Demek, söylemek.

Tūrābīyā bu mısra‘ dindi hātifden aña tārīh
kudümüyla anuñ bu dem Haleb cāy-ı şerīf oldı

180. **didüm:-dü, -m**
Tarih 183
Mısra: **6**
Demek, söylemek.

Fazlıyla Tūrābīyā Şehbāya şeref virdi
Şevk ile didüm tārīh geldi Halebe kādī

181. **dindi:-n, -di**
Tarih 184
Mısra: **8**
Demek, söylemek.

Ey Tūrābī bu meserret haberi buldı şüyü‘
Dindi tārīhi açup Şamı Şerīfi aldı

182. **didi:-di**
Tarih 185
Mısra: 9
Demek, söylemek.

Bu gün devletle olduñ vālī-i Şām
Du‘ā-güyuñ Tūrābī didi tārīḥ

183. **dindi:-n, -di**
Tarih 186
Mısra: 9
Demek, söylemek.

Elem-i firkat ile dindi Tūrābī tārīḥ
Çekdi ‘ālemden elin İbn-i Kemāl-i şānī

184. **didi:-di**
Tarih 187
Mısra: 9
Demek, söylemek.

Didi tārīḥin Tūrābī-i ḥākīr
Cānın atup buldı cāy-ı vaḥdeti

185. **dindi:-n, -di**
Tarih 189
Mısra: 11
Demek, söylemek.

Ḥaleb ehline sevḳ olmaḳ olupdur Vaḥy-i Rabbānī
Tūrābī der-bedīhe dindi hātifden aña tārīḥ

186. **didüm:-dii, -m**
Tarih 190
Mısra: 9
Demek, söylemek.

Tūrābīyā gelince şadr-ı ‘ālīye didüm tārīḥ
Sītānbula olup Vehhāb Efendi ‘ilm ile ḥākīm

187. **didüm:-dii, -m**
Tarih 191
Mısra: 9
Demek, söylemek.

İftihār idüp Tūrābīyā didüm tārīḥini
‘Adl ile Vehhāb Efendim Mışra vālīdür bu gün

188. **dindi:-n, -di**
Tarih 192
Mısra: 8
Demek, söylemek.

Ḥussād-ı bed-nihādı baḥr-ı belāya ḫaldı
Fażl ile aldı Mışrı dindi Tūrābī tārīḥ

189. **dindi:-n, -di**
Tarih 194

Mısra: 6
Demek, söylemek.

Ey Tūrābī bu şevḳ ile tārīḥ
Dindi ḳāḏī-i Nāzilli ebedī

190. **dindi:-n, -di**
Tarih 195
Mısra: 11
Demek, söylemek.

Dindi hātifden bülend āvāz ile tārīḥ aña
Nigdeye özge şeref virdi bu cāy-ı bī-bedel

191. **dinildi:-n, -(i)l, -di**
Tarih 196
Mısra: 9
Demek, söylemek.

Ey Tūrābī dinildi tārīḥi
Ḳahve-ḥāneñ Vişālī cāy-ı bülend

192. **didi:-di**
Tarih 197
Mısra: 9
Demek, söylemek.

Aña şevḳ ile hātif didi tārīḥ
‘Aceb özge Vişālī kahve-ḥāne

193. **dindi:-n, -di**
Tarih 198
Mısra: 9
Demek, söylemek.

Ey Tūrābī dindi hātifden aña tārīḥ-i ḥüb
Ḥacc-ı mebruruñ Vişālī eyleye Bārī ḳabul

194. **didüm:-dii, -m**
Tarih 199
Mısra: 14
Demek, söylemek.

Tūrābīyā Vişālī oldı defterdārumuz ḫālā
Didüm şevḳ ile tārīḥini defterdār-ı Yünānī

195. **didiler:-di, -ler**
Tarih 200
Mısra: 2
Demek, söylemek.

Didiler aña tārīḥ firdevs-i berīn ḳaşruñ
Gördükde Vişālīyā ḳaşruñı çü hem-‘aşruñ

196. **di:**
Tarih 201
Mısra: 6
Demek, söylemek.

Görüp itmâmını anuñ Tûrâbîyâ du‘âlarla
Di târîhi Vişâlî hânesi olsun ebed âbâd

197. **didî:-di**
Tarih 202
Mısra: 8
Demek, söylemek.

Kaşrına şevk ile anuñ târîh
Didi hâtif behişt-i ‘âlidür

198. **dinildi:-n, -(i)l, -di**
Tarih 203
Mısra: 9
Demek, söylemek.

Ey Tûrâbî dinildi târîhi
Oldı menzil-i Vişâlî behişt

199. **didüm:-dü, -m**
Tarih 204
Mısra: 9
Demek, söylemek.

Tûrâbîyâ didüm itmama târîh
Vişâlî meskenidür kaşr-ı ‘âlî

200. **dinildi:-n, -(i)l, -di**
Tarih 206
Mısra: 9
Demek, söylemek.

Taht-ı Yûnâna kadem başdı dinildi târîh
Geldi Yaḥyâ Karaman ilini itdi ihyâ

201. **didî:-di**
Tarih 207
Mısra: 5
Demek, söylemek.

Didi târîhi du‘âlarla Tûrâbî bendeñ
Kıldıñ ihyâ Karaman ilini Yaḥyâ Pâşâ

202. **dindi:-n, -di**
Tarih 209
Mısra: 11
Demek, söylemek.

Ḳâdî-‘asker olıcak dindi Tûrâbî târîh
İtdi ey dil ‘ulemâ şadrımı Yaḥyâ ihyâ

203. **didüm:-dü, -m**
Tarih 210
Mısra: 40
Demek, söylemek.

Âşaf-ı Sultân Meḥemmed şâhib-i tîg ü kemer
Ey Tûrâbî terk idüp da‘vâtı târîhin didüm

204. **didî:-di**
Tarih 212
Mısra: 9
Demek, söylemek.

Bu Tûrâbî-i du‘â-güyü didi biñ şevk ile
Târîhi oldı Ḥasan Pâşâ vezîr-i pâdişâh

205. **didiler:-di, -ler**
Tarih 213
Mısra: 10
Demek, söylemek.

Ehl-i diller derilüp şoḥbetümüz târîhini
Didiler eyledük ol şâh ile deryâ seyrin

206. **didî:-di**
Gazel 36
Mısra: 10
Demek, dile getirmek, söylemek.

Didüm bu şem‘-i bezme gel olsun ruḥuñ ni‘me‘l-
bedel
Nâz ile güldi o güzel didi meger aḥşâm ola

207. **didüm:-dü, -m**
Muhammes 1
Mısra: 24
Demek, dile getirmek, söylemek.

Nâr-ı firkat beni yandurdu kebâb itdi çü sîḥ
Oğlumı aldı Tûrâbî didüm ol dem târîh

208. **dir:-r**
Gazel 36
Mısra: 6
Demek, söylemek, hitap etmek.

Didün baña ey pür-sitem bir gün saña mihmân
olam
‘Aşıkda kim dir ey şanem yâ şabr u yâ ârâm ola

209. **dir:-r**
Gazel 7
Mısra: 5
Demek, adlandırmak.

Görenler ḡurre-i ebrüsını dir
Bu devrün şimdi bu meh-pâresidür

210. **dinür:-n, -(ü)r**
Gazel 39
Mısra: 8
Demek, adlandırmak.

Bâl u per oldı ol perîye ḥaḥḥ-ı ruḥları
Âdem dinür mi aña bu ḥüsn ü şîfât ile

211. **dirler:-r, -ler**

Gazel 25

Mısra: 3

... diye adlandırmak, ... diye vasıflandırmak.

Vuşlat-ı dilber ki dirler rü'yet-i cānān imiş
Düşmeyicek hicre vaşl-ı yār kıdrin bilmedüm

212. **dirler:-r, -ler**

Tarih 210

Mısra: 4

... diye adlandırmak, ... diye vasıflandırmak.

Eşkiyā' def'ine serdār itdi bir arslanını
Nāmına dirler Hāsan Pāşā dilir-i pür-hüner

di-:

1. **dimezler:-mez, -ler**

Gazel 20

Mısra: 24

Demek, söylemek.

Türābī hāksārın yād idüp luṭf ile dervīşān
Dimezler mi bize ol hākipāyumuzdan haber virgil

2. **dimezler:-mez, -ler**

Gazel 23

Mısra: 1

Demek, söylemek.

Dimezler saña giryeñ ol büt-i peymān-güsilden bil
Biḥār-ı eşküñüñ tuğyanını fehm eyle dilden bil

diide:

1. **diidemüz:-müz**

Müseddes 13

Mısra: 7

Göz.

Dem-be-dem dökse yiridür diidemüz yaş üzre yaş
Bağrumuzda çıkdı ḥasretle meded baş üzre baş

2. **diide:**

Gazel 2

Mısra: 11

Göz.

Ḥasūdān-rā ne-büdeş diide Ḥaḳ-bīn
Çünān çeşm-i bedī' ber-kende bāşed

3. **diidelerüm:-ler, -(ü)m**

Tarih 186

Mısra: 6

Göz.

Ağladı anuñ için ḥasret ile ebr-i semā
Ağla ey diidelerüm yaş yirine dök kanı

4. **diide:**

Müseddes 7

Mısra: 9

Görme organı, göz, çeşm.

Düşdi gird-āb-ı firāḳa mededüñ keşti-i ten
Nice kan ağlamaya diide döküp eşk-i miḥen

5. **diidelerüm:-ler, -(ü)m**

Müseddes 7

Mısra: 2

Görme organı, göz, çeşm.

Kūh-ı miḥnetde dilā gözlerüm 'ayneyn oldı
Demidür diidelerüm hicr ile nehreyn oldı

diide-:

1. **diideden:-den**

Gazel 25

Mısra: 6

Görme organı: göz.

Qaldı çeşmümde ḥayāl-i ṭāḳ-ı ebrü-yı nigār
Diideden dūr olmadan dildār kıdrin bilmedüm

diide-i 'ibret:

1. **diide-i 'ibret:**

Gazel 24

Mısra: 5

İbret alan göz, ibret gözü.

Diide-i 'ibret açup gel ola-gör 'ibret-bīn
Kanda kılsak nazarı anda dilā Ḥayy görelüm

didüm:

1. **didüm:-dü, -m**

Tarih 107

Mısra: 8

Demek, söylemek.

Başdı Türābī kıdem rüşen olup çeşmümüz
Didüm aña tāriḥi ḥayr ide Maḳdemī

dik:

1. **dikdiler:-di, -ler**

Tarih 71

Mısra: 7

Dikmek II saplamak, asmak, batırmak.

Eşkiyā' nuñ dikdiler nevg-i sināna kellesin
Zeyn olup şan sıb-i rengīn ile naḥl-ı gülsitān

dikenden:

1. **dikenden:**

Gazel 19

Mısra: 5

Diken. II rakip.

Rakībūñ nîşine şabr it dikenden
İşi birlige yetmek h̄ar ile gül-berg-i h̄andānuñ

dil:

1. **dil:**

Tarih 18

Mısra: 9

Gönül.

Geldi 'Ali Beg ey dil 'adliyle buldı rif' at
Baş üzre h̄âkipâyı tañ mı olursa ser-tâc

2. **dilden:-den**

Gazel 23

Mısra: 2

Gönül, kalp, yürek.

Dimezler saña giryeñ ol büt-i peymān-güsilden bil
Biḥār-ı eşküñün tuğyanımı fehm eyle dilden bil

3. **dile:-e**

Muhammes 1

Mısra: 20

Gönül, kalp, yürek.

Atılup kavş-ı kazādan yine bir tır-i belā
Urdu zaḥmı dile ol nāveg-i pertāb-ı ecel

4. **dile:-e**

Müseddes 14

Mısra: 22

Gönül, kalp, yürek.

Kaşlaruñ fikri yeter özge ḥayāl istemezem
Dile eglence firāk oldu vişāl istemezem

5. **dilmez:-mez**

Gazel 12

Mısra: 3

Delmek.

Dilmez yüzümüz bakmağa bir vech ile bāde
Gözler kamaşur mihr-i dirāḥşāna bakılmaz

6. **dil:**

Gazel 6

Mısra: 2

(Aşığıñ) gönü.

Bālā-yı yār serv-i şanavber degül midür
Meyl itse dil aña nola dilber degül midür

7. **dil:**

Gazel 6

Mısra: 5

(Aşığıñ) gönü.

Tekrār iderse vaşf-ı leb-i yāri dil nola
La'l u dehānı kand-ı mükerrer degül midür

8. **dil:**

Gazel 35

Mısra: 8

(Aşığıñ) gönü.

Yanınca şalınur gönüm aşıldı zülf-i dildāre
Severse rişte-i cāmı gibi dil nola dildārın

9. **dil:**

Gazel 39

Mısra: 11

(Aşığıñ) gönü.

Fikr-i ḥatıyla menba'-ı reyḥāna döndi dil
Olur Tūrābī revnaķı arzuñ nebāt ile

10. **dil:**

Gazel 2

Mısra: 7

Gönül.

Yekī şahenşehī-rā dil hemī dād
Ne her fermān-dihī-rā bende bāşed

11. **dil:**

Gazel 2

Mısra: 14

Gönül.

Tūrābī 'āşık ānest der-ḥaķīkat
Teneş pejmürde vü dil zinde bāşed

dil berī:

1. **dil berī:**

Tarih 27

Mısra: 4

Dilberlik, güzellik II sevgili, dost.

Pesendide görüp her vech ile evzā' u etvārın
Muḥabbet itdi aña gayrılardan dil berī oldu

dil bülbülü:

1. **dil bülbülü:-i**

Müseddes 5

Mısra: 2

Gönül bülbülü; aşık.

Oldı pejmürde dilā ol gül-i gülzār meded
Nice dil bülbülü āh itmeye her bār meded

dil bülbülünü:

1. **dil bülbülünü:**-i, -n, -i

Tarih 97

Mısra: 6

Gönül bülbülü, gönül kuşu.

Açılıp rüşen olup gül gibi geçdi şadra
Yine dil bülbülünü medhine güyâ itdi

dil döküp:

1. **dil döküp:**-üp

Gazel 5

Mısra: 3

Kelime Tipi: **Deyim**

Kandırmak, inandırmak veya yararlanmak için tatlı sözler söylemek.

Dil döküp cezb eyledüñ kendüye enhârî revân
Seyl-i eşkümden hâzer kılmaz dahî 'ummân uyur

dil kişverine:

1. **dil kişverine:**-i, -n, -e

Gazel 45

Mısra: 7

Gönül ülkesi. II gönül.

Dil kişverine oldur olan pâdişâ bugün
Olmaz çü bir diyâra şeh-i kâm-rân iki

dil murğı:

1. **dil murğı:**-ı

Gazel 6

Mısra: 9

Gönül kuşu II aşık.

Dil murğı kaç' iderdi şehâ kayd-ı 'âlemi
Bend eyleyen o zülf-i mu'anber degül midür

dil murğın:

1. **dil murğın:**-ı, -n

Gazel 3

Mısra: 5

Gönül kuşu II aşık.

Şeh-bâz-ı çeşmüñ bâl açar şayd itdi dil murğın
meğer
Yolında cân virsem ne var gönlüm anuñ
müştâkıdır

dil tahtına:

1. **dil tahtına:**-ı, -n, -a

Gazel 24

Mısra: 10

Gönül tahtı, aşığın gönlü.

Bu Türâbî kuluñuñ gayrıya yokdur nazarı
Pâdişâhum seni dil tahtına gel Key görelüm

dil ü cân:

1. **dil ü cân:**

Gazel 2

Mısra: 9

Gönül ve cân.

Fedâ kerdî dil ü cân der-reh-i düst
Hâkîr âmed zi-vey şermende bâşed

2. **dil ü cân:**

Müseddes 5

Mısra: 26

Gönül ve cân.

El-vedâ' itdi benümle gidüp ol rûh-ı revân
Bile anuñla revân oldu dirîgâ dil ü cân

dil ü cân naqdini:

1. **dil ü cân naqdini:**-i, -n, -i

Gazel 35

Mısra: 3

Gönül ve ruh sermayesi.

Dil ü cân naqdini harc eyledüm yoluñda ey dilber
Yoğ olsun saña her kim virmez ise cümleten varın

dil virüp:

1. **dil virüp:**-üp

Gazel 19

Mısra: 9

Gönül vermek, sevmek.

Virüp dil bir büt-i tersâya oldu
Şikest itdüm Türâbî nâmını er

dilâ:

1. **dilâ:**

Tarih 78

Mısra: 5

Ey gönül.

Berg-i kâhın alamaz kimse meğer bād-ı nesîm
Devr-i 'adlinde dilâ hârmen-i fellâha varup

2. **dilâ:**

Tarih 150

Mısra: 10

Ey gönül.

Göricek fazlın anuñ didi Tūrābī tārīḥ
‘Ulemā içre dilā şadra bu nādir geldi

3. dilā:

Tarih 180

Mısra: 4

Ey gönül.

Bir daḥı gelmeye dünyāya anuñ gibi vücūd
Bu cihān içre dilā mişlin anuñ bulındı

4. dilā:

Gazel 3

Mısra: 1

Ey gönül.

Geçdi dilā devri deyüñ meclisde dilber sākīdür
Bu gün şafāsın sür meyüñ cennet şarābı bākīdür

5. dilā:

Gazel 7

Mısra: 9

Ey gönül.

Dilā ol çeşmi bīmārı sever çok
Tūrābī daḥı bir bī-çāresidür

6. dilā:

Gazel 10

Mısra: 4

Ey gönül.

Şahrā-yı ‘aşkı geşt ü güzār itdüren baña
Her dem dilā o gözleri āhū degül midür

7. dilā:

Gazel 18

Mısra: 6

Ey gönül.

Ne şabr u ne kararūñ var o gül-ruḥsārdan ğayrı
Dilā bülbül gibi her dem fiğān u nāledür kārūñ

8. dilā:

Gazel 24

Mısra: 6

Ey gönül.

Dīde-i ‘ibret açup gel ola-gör ‘ibret-bīn
Kanda kılsaḥ nazarı anda dilā Ḥayy görelüm

9. dilā:

Gazel 36

Mısra: 7

Ey gönül.

Olmaz müyesser hīç dilā böyle dem ü zevk ü şafā
Meclisde yār-ı meh-likā cām-ı sürür-encām ola

10. dilā:

Gazel 39

Mısra: 1

Ey gönül.

Ḥaḫ çıkdı la‘l-i yāre dilā vāridāt ile
Ḥübānuñ oldı dāveri ḳayd-ı ḥayāt ile

11. dilā:

Müseddes 2

Mısra: 1

Ey gönül.

Pīrlük irdi dilā neyki bu tül-i emelüñ
Ayağuñ aldı ecel yoḳdur elüñde ‘amelüñ

12. dilā:

Müseddes 2

Mısra: 25

Ey gönül.

İrdi ser-menzil-i pāyāna dilā rāh-ı ümīd
Yol yakın oldı idersin daḥı sen fikr-i ba‘ūd

13. dilā:

Müseddes 3

Mısra: 1

Ey gönül.

Dilā geldüm cihāna zāyi‘-i ‘ahd-i şebāb itdüm
Dalālet içre ḳaldüm rāh-ı Ḥaḳdan ictināb itdüm

14. dilā:

Müseddes 5

Mısra: 1

Ey gönül.

Oldı pejmürde dilā ol gül-i gülzār meded
Nice dil bülbülü āh itmeye her bār meded

15. dilā:

Müseddes 7

Mısra: 1

Ey gönül.

Küh-ı miḥnetde dilā gözlerüm ‘ayneyn oldı
Demidür dīdelerüm hicr ile nehreyn oldı

16. dilā:

Nazm 2

Mısra: 9

Ey gönül.

Şükrüli‘llāh kim dilā gitdi ‘adū-yı evliyā
Tekyeye gelsün beru mihmān mihmān üstine

17. dilā:

Nazm 2

Mısra: 11
Ey gönül.

Māni'-i zevk u şafâ gitdi bu 'âlemden dilâ
İdelüm şimden-geru seyrân seyrân üstine

18. **dilâ:**
Tarih 18
Mısra: 1
Ey gönül.

Oldı dilâ 'Ali Beg 'izzetle mîr-i hüccâc
Şükrüm Hudâya oldur tarh oldı gitdi Haccâc

19. **dilâ:**
Tarih 37
Mısra: 1
Ey gönül.

'İlm ü fazlıyla dilâ Hâzret-i Ca'fer Pâşâ
'Adl u dâd itmek ile kişver-i Mısrı aldı

20. **dilâ:**
Tarih 39
Mısra: 1
Ey gönül.

Dâr-ı dünyâdan dilâ Çandar Efendi gitdi hayf
Çün şehîd oldı huzûr itdi bu dünyâda acun

21. **dilâ:**
Tarih 39
Mısra: 3
Ey gönül.

Haq budur andan dilâ şâkir idi halk-ı cihân
Fi'l ü aqvâli anuñ geldükde bu yâda acun

22. **dilâ:**
Tarih 61
Mısra: 8
Ey gönül.

Ni'meti erbâb-ı 'irfâna anuñ mebzûl olup
Maṭbahından olmaya eksük dilâ h'vân-ı Halîl

23. **dilâ:**
Tarih 66
Mısra: 8
Ey gönül.

Ey Tûrâbî didi târîhin anuñ hâtif-i gayb
Etyemez-zâde Ereğliye dilâ vâlidür

24. **dilâ:**
Tarih 67
Mısra: 1
Ey gönül.

'Aksine devr itse gam çekme dilâ dünyâ-yı dün
'Âkıl olan gerdişinden rûzgârın gam yimez

25. **dilâ:**
Tarih 76
Mısra: 3
Ey gönül.

Hâk-i pâyinden dilâ rûşen olupdur çeşm-i cân
Devr-i 'adlinde vilâyet halkı şükrân oldılar

26. **dilâ:**
Tarih 96
Mısra: 6
Ey gönül.

'Ömri 'âlemden anuñ zevk u şafâ ile geçüp
Bu cihân içre dilâ çekmeye hergiz ta'abı

27. **dilâ:**
Tarih 119
Mısra: 1
Ey gönül.

Se'âdetle dilâ hem-nâmı oldı Faḫr-ı devrânun
Olupdur 'adl ile serdârı ol şâh-ı cihânbanun

28. **dilâ:**
Tarih 143
Mısra: 1
Ey gönül.

Geldi Yünâna dilâ Hâzret-i Mü'min Pâşâ
Maḫdemi şevki ile buldı şeref haylî yine

29. **dilâ:**
Tarih 182
Mısra: 3
Ey gönül.

Dilâ ma'mûr ider bu 'adl u dâd ile Haleb şehri
Virildi ehline mansıb bu bir kâr-ı laṭif oldı

30. **dilâ:**
Tarih 199
Mısra: 1
Ey gönül.

Dilâ âbâd idüp serdâr-ı ekrem taḫt-ı Yünânı
Vişâliyle müşerref eyledi mülk-i Karamanı

31. **dilâ:**
Tarih 204
Mısra: 1
Ey gönül.

Dilâ özge maḫâm itdi Vişâlî
Binâ' kıldı bu gün bir kaşr-ı 'âlî

dil-ārā:

1. dil-ārā:

Tarih 10

Mısra: 2

Gönlü süsleyen.

Pādişāh-ı rub'-ı meskūna olup cā Edrine
Maḳdem-i ḥāḳān ile oldu dil-ārā Edrine

2. dil-ārā:

Kit'a 5

Mısra: 69

Gönlü süsleyen II mutlu eden.

Şevk-i ruḥsārı dil-ārā mı Memi Şāhuñ yine
Āsumānī evc-i ḥüsnuñ mihr-i raḥşanı nice

dil-ārām:

1. dil-ārāmı:-ı

Gazel 34

Mısra: 2

*Gönle rahatlık veren, gönlü dinlendiren
sevgili.*

Ey gönül küy-ı fenāda itme ārāmı şaḳın
Kendüñe yār eyleme her bir dil-ārāmı şaḳın

dilāver:

1. dilāver:

Gazel 6

Mısra: 8

Yürekli, cesur, yiğit.

Açdı diyār-ı gülşeni süsen şabâyile
Yalın kılıç elinde dilāver degül midür

2. dilāversin:-sin

Tarih 20

Mısra: 9

Yürekli, cesur, yiğit.

Bir 'Ali-siret 'Ömer-ḥaşlet dilāversin şehā
Dāyimā olsun şefā'atcuñ Resül-i Kirdigār

3. dilāver:

Tarih 54

Mısra: 2

*Yürekli, cesur, yiğit II Dilaver Paşa
kastedilmiştir.*

İlāhī kıl iki 'ālemde dāver

Vezir-i Āl-i 'Osmāndur Dilāver

4. dilāversin:-sin

Tarih 56

Mısra: 10

*Yürekli, cesur, yiğit II Dilaver Paşa
kastedilmiştir.*

Türābī bende-i dā'ī didi şevk ile bir tārīḥ
Çekil mülk-i 'Irāḳa vālī-i 'ādil Dilāversin

dil-āver:

1. dil-āverdür:-dür

Tarih 53

Mısra: 10

Yürekli, cesur, yiğit.

Didi tārīḥini hātif Türābī
Dil-āverdür vezir-i şāh-ı dānā

2. dil-āverdür:-dür

Tarih 53

Mısra: 2

*Yürekli, cesur, yiğit II Dilaver Paşa
kastedilmiştir.*

Vezir-i a'zam-ı Sultān 'Osmān
Dil-āverdür cihān-gir ü dil-ārā

3. dil-āver:

Tarih 54

Mısra: 10

*Yürekli, cesur, yiğit II Dilaver Paşa
kastedilmiştir.*

Didi hātif Türābī aña tārīḥ

Vezir-i şāh-ı dānādur dil-āver

4. dil-āversin:-sin

Tarih 56

Mısra: 2

*Yürekli, yiğit, cesur II Dilaver Paşa
kastedilmiştir.*

Oluḫ Bağdāda vālī ḥāliyā Cemşid-i dāversin
Deler bağrın 'adūnuñ 'azm-i rezmi itseñ dil-
āversin

dilāver pāşā:

1. dilāver pāşā:

Tarih 55

Mısra: 2

Dilaver Paşa, Genç Osman'ın sadrazamı.

İdelüm ḥamd-i Ḥudā geldi vezir-i dānā
Āmidüñ ḥıfzına 'azm itdi Dilāver Pāşā

2. dilāver pāşā:

Tarih 55

Mısra: 10

Dilaver Paşa, Genç Osman'ın sadrazamı.

Ṭarf-ı hātifden aña dindi Tūrābī tārīḥ
Āmide geldi şehā yine Dilāver Pāşā

dilāverlük:

1. **dilāverlükle:-le**

Tarih 40

Mısra: 7

Yiğitlik, kahramanlık.

Dilāverlükle erlükle olupdur dāver-i devrān
Revādūr rüy-ı deryāda yuritse ḥükm-i sulṭānı

dil-āverlük:

1. **dil-āverlükle:-le**

Tarih 54

Mısra: 7

Yiğitlikle, kahramanlıkla.

Dil-āverlükle erlükle şadāsı
Ṭuṭupdur 'ālemi mānend-i Ḥayder

2. **dil-āverlükle:-le**

Tarih 73

Mısra: 17

Yiğitlikle, kahramanlıkla.

Aldı meydānı dil-āverlükle dindi tārīḥi
Eşkiyā' def inde āyā olup Aḥmed Beg dilir

dilāverlük idüp:

1. **dilāverlük idüp:-üp**

Tarih 43

Mısra: 5

*Yiğitlik etmek, kahramanlık yapmak II Sinan
Paşa kastedilmiştir.*

Dilāverlük idüp a 'dā-yı dīni pāyimāl itdi
Hezār i 'zāz ile gelse 'aceb mi manşıbı pāya

dil-āzār eyledüñ:

1. **dil-āzār eyledüñ:-dü, -ñ**

Müseddes 13

Mısra: 22

İncitmek, gönlünü kırmak.

Bir gül-i gülzār-ı 'adnūñ yirini ḥār eyledüñ
'Andelīb-āsā göñül mülkin dil-āzār eyledüñ

dil-ber:

1. **dil-beri:-i**

Gazel 30

Mısra: 2

Gönül alan güzel II sevgili.

Ruḥsār-ı yār ḥaṭıyla pīr-i mürde olmadın
Göster İläḥī dil-beri bir daḥı ölmedin

2. **dil-ber:**

Gazel 32

Mısra: 1

Gönül alan, güzel, mahbube.

Varup gurbetde dil-ber yār-ı aḡyār olmasun
gelsün
Güli bāḡ-ı cinānuñ hem-dem-i ḥār olmasun gelsün

3. **dil-ber:**

Gazel 36

Mısra: 12

Gönül alan, güzel, mahbube.

İrmez Tūrābī dem deme el ur bu gün cām-ı Ceme
Düşmez bu fırsat ādeme dil-ber de saña rām ola

dilber:

1. **dilber:**

Gazel 3

Mısra: 1

Gönül alan, güzel, mahbube.

Geçdi dilā devri deyüñ meclisde dilber sākīdür
Bu gün şafāsın sür meyüñ cennet şarābı bākīdür

2. **dilber:**

Gazel 43

Mısra: 9

Gönül alan, güzel, mahbube.

Bizden Tūrābī dilber iñen muḡber olmasun
Silüp süpüre bir gün ola rüzgār bizi

3. **dilber:**

Gazel 6

Mısra: 2

*Gönlü alıp götüren, gönlü kendine çeken
güzel, sevgili.*

Bālā-yı yār serv-i şnavber degül midür
Meyl itse dil aña nola dilber degül midür

dil-ber temāşāsın:

1. **dil-ber temāşāsın:-(s)ı, -n**

Gazel 27

Mısra: 13

Gönül alan sevgilinin seyri.

Ey Tūrābī men' ider dil-ber temāşāsın bu gün
Zāhid-i aḥmaḡ daḥı ferdāyı bilmez neydügin

dilberā:

1. **dilberā:**

Gazel 21

Mısra: 1

Ey gönül alan II ey sevgili.

Dilberā gitdün diyâr-ı ğurbete eglenme gel
Cânumuz döymeز firâk-ı ħasrete eglenme gel

2. **dilberā:**

Müseddes 14

Mısra: 1

Ey gönül alan sevgili.

Dilberā istemezem luţf u ‘aţā eyleyesin
Dilerem derdiñi bîmāra devā eyleyesin

dil-berān:

1. **dil-berān:**

Gazel 45

Mısra: 5

Gönül alıcı güzeller.

Nisbetle dil-berān aña seyyāredür şamu
Devr içre ola mı şamer-i şeb-revān iki

dil-cū:

1. **dil-cū:**

Gazel 10

Mısra: 6

Gönül arayıcı, gönül cezbedici.

Geldi kıyāma nāz ile ol serv-i hoş-ħırām
Gönlüm aķıtdı kāmety dil-cū degül midür

dil-dāde:

1. **dil-dāde:**

Kıt'a 5

Mısra: 31

Gönül vermiş, aşık.

Ĥüsüne dil-dāde mi şehrūñ perī-peykerleri
Bende-i dil-ħastenūñ ibn-i ‘Alīcāni nice

dil-dādeñ olmışdur:

1. **dil-dādeñ olmışdur:-miş, -dur**

Müseddes 10

Mısra: 22

Gönül veren olmak, aşğın olmak.

Şafaķla sāğar-ı devr-i felek pür bādeñ olmışdur
Yeñi ay şanma gerdün-ı kühen dil-dādeñ olmışdur

dildār:

1. **dildārın:-i, -n**

Gazel 35

Mısra: 8

Güzel II sevgili.

Yanınca şalınur gönlüm aşıldı zülf-i dildāre
Severse rişte-i cāni gibi dil nola dildārın

2. **dildār:**

Müseddes 5

Mısra: 5

Birinin gönlüne malik olan maşuka: güzel II sevgili.

‘Adem iķlîmine ‘azm eyledi dildār meded
Gitdi gelmez yola ħayfā nideyin yār meded

3. **dildār:**

Müseddes 5

Mısra: 11

Birinin gönlüne malik olan maşuka: güzel II sevgili.

‘Adem iķlîmine ‘azm eyledi dildār meded
Gitdi gelmez yola ħayfā nideyin yār meded

4. **dildār:**

Müseddes 5

Mısra: 17

Birinin gönlüne malik olan maşuka: güzel II sevgili.

‘Adem iķlîmine ‘azm eyledi dildār meded
Gitdi gelmez yola ħayfā nideyin yār meded

5. **dildār:**

Müseddes 5

Mısra: 23

Birinin gönlüne malik olan maşuka: güzel II sevgili.

‘Adem iķlîmine ‘azm eyledi dildār meded
Gitdi gelmez yola ħayfā nideyin yār meded

6. **dildār:**

Müseddes 5

Mısra: 29

Birinin gönlüne malik olan maşuka: güzel II sevgili.

‘Adem iķlîmine ‘azm eyledi dildār meded
Gitdi gelmez yola ħayfā nideyin yār meded

dildār kadrin:

1. **dildār kadrin:-i, -n**

Gazel 25

Mısra: 6

Sevgilinin değeri.

Qaldı çeşmümde hayāl-i tāk-ı ebrū-yı nigār
Dīdeden dūr olmadan dildār qādrin bilmedüm

dile-:

1. **dilerem:-r, -(e)m**

Müseddes 14

Mısra: 2

Bir şeyin gerçekleşmesini veya olmasını istemek, ummak, temenni etmek, niyaz etmek.

Dilberā istemezem luṭf u ‘aṭā eyleyesin
Dilerem derdiñi bīmāra devā eyleyesin

2. **dilerseñ:-r, -se, -ñ**

Gazel 23

Mısra: 3

Arzu etmek.

Irağ olma dilerseñ zevki var ‘aşk-ı İlāhīden
Şafā-yı ḥātrı ey dil mey-i bī-ğışş u ğıldan bil

3. **dilerseñ:-se, -ñ**

Gazel 28

Mısra: 7

Arzu etmek.

Bu ‘ömr-i bī-bekādan behredār olmaq dilerseñ sen
Qadeḥ nüş it bu bezmüñ sākī-i devrānını kullan

dile:

1. **dilerüm:-r, -(ü)m**

Tarih 103

Mısra: 2

İstemek, arzulamak.

Rābī ‘a derd-i seferde gıtdüñ
Dilerüm hem-dem-i ḥūrā olasın

dil-efgār olmasun:

1. **dil-efgār olmasun:-ma, -sun**

Gazel 32

Mısra: 8

Gönlü yaralı olmak.

Ḥişār-ı istikāmetde ḥaṭadan ḥıfz idüp kendin
‘Adū-yı bed-likālardan dil-efgār olmasun gelsün

dil-güşā cāv-ı behişt:

1. **dil-güşā cāv-ı behişt:**

Tarih 195

Mısra: 4

Gönlü açan cennet makamı, kalbe ferahlık veren cennet yeri II Visali Efendi'nin kahvehanesi kastedilmektedir.

Görmemişdür kimse hıç dünyāda bir böyle
maḳām
Ḥoş nişīmen dil-güşā cāv-ı behişt olsa maḳāl

dil-güşā menzil:

1. **dil-güşā menzil:**

Tarih 202

Mısra: 1

Gönlü açan konak, ferahlık veren konak.

Şimdi ‘ālemdə dil-güşā menzil
Var ise ḥāne-i Vişālīdür

dil-haste:

1. **dil-ḥasteye:-(y)e**

Tarih 32

Mısra: 7

Hasta gönüllü; kırıgın, gücənmiş gönül sahibi.

İtmedüñ şefkat bu ben dil-ḥasteye
Göz göre alduñ meded cānum benüm

dil-haste itdi:

1. **dil-ḥaste itdi:-di**

Muhammes 1

Mısra: 11

Gönlü hastalıklı etmek. II kederlendirmek.

İtdi dil-ḥaste beni derd ile dermānum alup
Nā-gehān dest-i ecel ḳapdı ğırbānum alup

2. **dil-ḥaste itdi:-di**

Müseddes 2

Mısra: 7

Gönlü hastalıklı etmek. II kederlendirmek.

İtdi dil-ḥaste seni miḥnet-i cürm ü ‘işyān
İtmedüñ tevbe ile derdiñe ey dil dermān

dil-i ‘āşık:

1. **dil-i ‘āşık:**

Gazel 2

Mısra: 1

‘Aşğın gönlü.

Dil-i ‘āşık çü cū püyende bāşed
Der-i ma‘şūk-rā cüyende bāşed

dil-i bī-cāre:

1. **dil-i bī-cāre:**

Müseddes 5

Mısra: 7

Çaresiz gönül.

Bir dem idi dil-i bî-çâre olup yâre karîn
Gülüp oynardı anuñla açılıp kalb-i hazîn

dil-i mecrūhumuz:

1. **dil-i mecrūhumuz:**-(u)muz

Tarih 176

Mısra: 5

Yaralı gönül.

Hasretâ merhem-pezîr olmaz dil-i mecrūhumuz
Kalmaduñ gıtdüñ eyâ derdüme dermānum meded

dil-i pür-zârdan:

1. **dil-i pür-zârdan:**-dan

Gazel 40

Mısra: 1

Çok ağlayan gönül.

Karâr u şabrımı aldı dil-i pür-zârdan perde
Dirîğâ kaldı ref' olmaz der-i dildârdan perde

dil-i vîrānumı:

1. **dil-i vîrānumı:**-(u)m, -i

Tarih 79

Mısra: 12

Yıkık, harap gönül.

Yıkık gönlüm benüm dünyâda âbâd olmadı gitdi
Yine var ise ol eyler dil-i vîrānumı termîm

dilir:

1. **dilir:**

Tarih 73

Mısra: 18

Yürekli, cesur, yiğit.

Aldı meydânı dil-âverlülkle dindi târîhi
Eşkiyâ' def' inde âyâ olup Aḥmed Beg dilîr

dilirān:

1. **dilirān:**

Tarih 110

Mısra: 1

Cesurca, mertçe.

İtmedi hiç dilîrān

dilir-i pür-hüner:

1. **dilir-i pür-hüner:**

Tarih 210

Mısra: 4

Çok becerikli yiğit, hüner dolu yiğit.

Eşkiyâ' def' ine serdâr itdi bir arslanını
Nāmına dirler Ḥasan Pāşâ dilîr-i pür-hüner

dil-küşâ:

1. **dil-küşâ:**

Tarih 115

Mısra: 8

Gönle ferahlık veren.

Ey Tûrâbî didi peyk-i ile hâtif târîh
Dil-küşâ cā vü ribâṭ oldu Meḥmed Pāşâ

dillerde kaldı:

1. **dillerde kaldı:**-dı

Tarih 91

Mısra: 2

Dillerde kalmak, gönüllerde yer etmek.

Monlâ 'Irākî ey dil çün itdi 'azm-i bâkî
Dillerde kaldı ancak elfâz-ı ṭumturaḳı

dil-nüvâz:

1. **dil-nüvâz:**

Müseddes 12

Mısra: 2

Gönül okşayan.

Devr-i ḥüsnünde benüm şāhum gedâ incinmesün
Dil-nüvâz ol 'aşîḳ-ı miḥnet-sezâ incinmesün

dil-pezîr:

1. **dil-pezîr:**

Tarih 81

Mısra: 2

Gönüle hoş gelen, gönlün beğendiği, gönlün kabul ettiği II Hacı İbrahim Paşa kastedilmiştir.

Ḥacı İbrāhîm Pāşâ oldu 'adliyle vezîr
Olsa her kârı 'adâletle 'aceb mi dil-pezîr

dil-rübâ:

1. **dil-rübâlar:**-lar

Gazel 44

Mısra: 10

Gönül kapıcı, mahbube.

Ey Tûrâbî eyle her bir dil-ber-i nâ-pâki terk
Dil-rübâlar içre ol bir pāk-dāmānuñ ḳulı

2. **dil-rübâlarla:**-lar, -la

Kıt'a 5

Mısra: 27

Gönül kapıcı, mahbube.

Dil-rübâlarla müzeyyen mi Kapu-içi yine
Kal'anuñ merdümleminüñ tavr u erkânı nice

dil-rübâlar:

1. dil-rübâlar:

Kıt'a 5

Mısra: 2

Boyu servi gibi olan güzel.

Dil-rübâlar menba'ı ol şehri sultânı nice
Ey şabâ şağ u esen çün geldüñ Antâlyadan

dil-rübâlar 'âşık-ı zârın:

1. dil-rübâlar 'âşık-ı zârın:-ı, -n

Gazel 35

Mısra: 12

Gönül alan sevgililerin inleyen aşkı.

Ṭutar şit u şadâ-yı hüsnî âfâkı bulur şöhret
Türâbî istemez mi dil-rübâlar 'âşık-ı zârın

dil-rübâlar içre:

1. dil-rübâlar içre:

Gazel 26

Mısra: 8

*Gönül alanlar içinde, gönül alanlar
arasında; sevgililer içinde sevgililer arasında.*

'Âşık-ı dîdâr olandan muğlimi fark itmedüñ
Dil-rübâlar içre bî-idrâk imişsin bilmedüm

dil-şâd eyledüñ:

1. dil-şâd eyledüñ:-dü, -ñ

Tarih 101

Mısra: 6

Gönlünü hoş etmek, mutlu etmek.

Türâbî dindi hâtifden bu târîḥ
Kerîmâ eyledüñ dil-şâd çeşme

dilsiz olur:

1. dilsiz olur:-(u)r

Tarih 74

Mısra: 7

Dilsiz olmak, konuşamamak, susmak.

Ehl-i dil gelse anuñ meclisine dilsiz olur
Baḥr öninde nola ger kaçtre olursa nâçiz

dımışk:

1. dımışk:-ı

Tarih 44

Mısra: 8

Şam.

Türâbî didi tîz ṭab'ıyla târîḥ
Sinân Pâşâ alup çaldı Dımışkı

dîn ü devlet düşmeni:

1. dîn ü devlet düşmeni:-i

Nazm 2

Mısra: 27

*Din ve devlet düşmanı II Nasuh Paşa
kastedilmektedir.*

Dîn ü devlet düşmeni bir kâfir-i bî-dîn idi
Hâşlı bir bâr idi ol ehl-i îmân üstine

dîn uğurında:

1. dîn uğurında:-ı, -n, -da

Tarih 109

Mısra: 9

Din uğurunda, din için.

Dîn uğurunda gazâlar eyleyüp oldu şehîd
Hızır elinde Şeyḥ efendi içdi âb-ı kevçeri

dîn-i islâm:

1. dîn-i islâm:

Tarih 185

Mısra: 8

İslam dini.

Ma'ârif buldı devrinde revâcın
Kaḫî olsa yiridür dîn-i İslâm

diñle:

1. diñlemez:-mez

Gazel 5

Mısra: 9

*Dinlemek, dikkate almamak, umursamamak,
önemsememek.*

Ey Türâbî diñlemez şerḥ eylesem aḫvâlümü
Sözlerüm efsâne añlar ol şeh-i ḫübân uyur

2. diñle:

Gazel 8

Mısra: 4

Dinle, kulak ver.

Şehnâza başla uyma raḫîbüñ hevâsına
'Uşşâkı diñle şimdi nevânuñ zamânıdır

diñlen:-

1. **diñlenmeyüp**: -me, -(y)üp

Müseddes 13

Mısra: 4

Durmak, bir vakit durmak, ara vermek.

Dem-be-dem seyl-âbveş gözden akıtduğ rûdumuz
Hâşre dek diñlenmeyüp yansun yürekte 'ûdumuz

diñlerün yokdur:

1. **diñlerün yokdur**: -dur

Kıt'a 7

Mısra: 4

Kelime Tipi: Kalp İfade

Dinlenecek durumun yoktur, dinleyenin yoktur.

Kal'adan itdiler seni ma'zül
Sözünü şimdi diñlerün yokdur

dir:

1. **dir**: -r

Gazel 5

Mısra: 2

Demek, söylemek, söylenmek.

Hvâba varmış gözleri kaçın çatup cânân uyur
Dir gören bu ğurrede çok fitne-i devrân uyur

2. **dir**:

Tarih 73

Mısra: 4

Geç.

Kahramân u Rüstemiñ efsâne itdi kışşasın
Evvel aldı şimdi meydânı egerçi geldi dir

dir iseñ:

1. **dir iseñ**: -ñ

Gazel 17

Mısra: 10

Dersen.

Nâz eyleyüp bilmezlenüp cânâ tegâfûl eyleyüp
Kimdür Türâbî dir iseñ mañzûn u mağbûnuñ
senüñ

dirîğ:

1. **dirîğ**:

Tarih 169

Mısra: 3

Eyvâh! Yazık!

Rükn-i 'ilm idi esâs-ı ma'rifet göçdi dirîğ
Olmaz erbâb-ı 'ulûma böyle bir 'âlî sened

2. **dirîğ**:

Tarih 25

Mısra: 3

Eyvah, ah, aman, yazık.

'Asker-i 'ilm ü ma'ârif kaldı serversüz dirîğ
İtdi 'uqbâya sefer serdâr-ı hayl-i 'ârifân

3. **dirîğ**:

Gazel 15

Mısra: 5

Çok yazık!

Kür mu noldı Haleb Beglerbegisi hey dirîğ
Böyle bir zulm-ı şarîhi bilmezem yoklar mı yok

4. **dirîğ**:

Tarih 156

Mısra: 9

Çok yazık!

Qalmadı vüs'at ellerinde dirîğ
Oldı her biri aç u müflis ü zâr

5. **dirîğ**:

Gazel 25

Mısra: 7

Eyvah, ah, aman, yazık.

Cüy-ı eşk-âsâ dirîğ oldum nazardan ben ırağ
Âh kim ol devlet-i dîdâr qadriñ bilmedüm

dirîğ itme:

1. **dirîğ itme**: -me

Gazel 39

Mısra: 5

Esirgemek, sakınmak.

Bitdi giyâ lebünde dirîğ itme büseñi
Yirler hemîşe sebzeyi qand-i nebât ile

dirîğâ:

1. **dirîğâ**:

Tarih 51

Mısra: 1

Yazık, eyvah, yazıklar olsun.

Mest olup çekdi elin geçdi dirîğâ nâ-gâh
Şundı Dervîş Süleymâna ecel câmın âh

2. **dirîğâ**:

Tarih 70

Mısra: 4

Yazık, eyvah, yazıklar olsun.

'İlm ü fazîlet ile meşhûr idüñ cihânda
Nâmuñ qalup dirîğâ gitdün efen

3. **dirîgâ:**

Tarih 94

Mısra: 3

Yazık, eyvah, yazıklar olsun.

El-vedâ' itdi dirîgâ gitti gelmez bir dağı
Kaldı hâşret menzil-i 'uqbâya derdâ âh ü vâh

4. **dirîgâ:**

Tarih 176

Mısra: 7

Yazık, eyvah, yazıklar olsun.

Tîz bitüp şolduñ dirîgâ gülşen-i 'âlemde sen
Ben hezâr âh ile kaldum verd-i hândânım meded

5. **dirîgâ:**

Gazel 1

Mısra: 4

Çok yazık!, eyvahlar olsun!.

Rûzgâr ile bedende kuvvet ü fer çalmadı
Ey dirîgâ çäre bulmaz derdüme hergiz tábîb

6. **dirîgâ:**

Gazel 4

Mısra: 2

"Eyvah, çok yazık" anlamında ünlem.

Bahâr eyyâmı geldi tañ mı feryâd itse bülbüller
Dirîgâ anlaruñ feryâdına yetişmedi güller

7. **dirîgâ:**

Gazel 5

Mısra: 8

"Eyvah, çok yazık" anlamında ünlem.

Yatdı herkes mest olup meclisde kaldum ben çü
şem'
Sûziş-i 'aşkum dirîgâ bilmeyüp yârân uyur

8. **dirîgâ:**

Gazel 13

Mısra: 8

"Eyvah, çok yazık" anlamında ünlem.

Sitârem ağlamakla düşdi âhum çarhı devr itdi
Dirîgâ menziline ol meh-i tábânumuz gelmez

9. **dirîgâ:**

Gazel 40

Mısra: 2

"Eyvah, çok yazık" anlamında ünlem.

Çarâr u şabrımı aldı dil-i pür-zârdan perde
Dirîgâ kaldı ref' olmaz der-i dildârdan perde

10. **dirîgâ:**

Gazel 40

Mısra: 6

"Eyvah, çok yazık" anlamında ünlem.

Hicâb ile kalup göstermedi yüz bülbül-i zâra
Açılmadı dirîgâ gönca-i gülzârdan perde

11. **dirîgâ:**

Muhammes 1

Mısra: 1

"Eyvah, çok yazık" anlamında ünlem.

İtdi ser-geşte dirîgâ beni gird-âb-ı ecel
Eyledi gözlerümüñ yaşını seyl-âb-ı ecel

12. **dirîgâ:**

Muhammes 1

Mısra: 13

"Eyvah, çok yazık" anlamında ünlem.

Kodı hayretde dirîgâ beni cânânım alup
Bağrumı deldi benüm firkat ile cânım alup

13. **dirîgâ:**

Müseddes 5

Mısra: 26

"Eyvah, çok yazık" anlamında ünlem.

El-vedâ' itdi benümle gidüp ol rûh-ı revân
Bile anuñla revân oldu dirîgâ dil ü cân

dîvân üstine dîvân:

1. **dîvân üstine dîvân:**

Nazm 2

Mısra: 40

Meclis üstine meclis.

Mülk-i nazmuñ serveri olduk şafânüñ vahtidür
Hâmemüz içre tûrup dîvân dîvân üstine

dîvâne:

1. **dîvâne:**

Müseddes 7

Mısra: 16

Aşk ile kendinden geçmiş (kimse), 'aşk delisi.

Akıdup gözlerümüñ yaşını dürdâne gibi
Vâdî-i hayrete düşdüm yine dîvâne gibi

dîvâne gönül uslanmadı:

1. **dîvâne gönül uslanmadı: -ma, -dı**

Müseddes 9

Mısra: 6

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

*Divane gönül akıllanmadı II aşk derdiyle
divaneye dönmüş gönül akıllanmadı.*

Bir perî zülfine tolaşdı yine vâh beni
Hergiz uşlanmadı dīvâne gönül âh beni

2. **dīvâne gönül uşlanmadı:-ma, -dı**
Müseddes 9

Mısra: 12

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

*Divane gönül akıllanmadı II aşk derdiyle
divaneye dönmüş gönül akıllanmadı.*

Bir perî zülfine tolaşdı yine vâh beni
Hergiz uşlanmadı dīvâne gönül âh beni

dīvân-ı hakka turduğum:

1. **dīvân-ı hakka turduğum:-duğ, -(u)m**
Gazel 3

Mısra: 9

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

*Allah'ın huzurunda durmak, Allah'ın
huzuruna çıkmak.*

Zulm eyleme dest urduğum maşşerde 'arşuñ
sâkıdur
Yâd eyle kurbân olduğum dīvân-ı Hakkâ
turduğum

diyâr:-

1. **diyârını:-ı, -n, -ı**

Nazm 2

Mısra: 15

Memleket, ülke, yer.

Nehb ü tälân eyleyüp itdi diyârını harâb
Şaķı hayfâ eyledi tälân tälân üstine

diyâr:

1. **diyârı:-ı**

Tarih 75

Mısra: 7

Memleket, ülke, yer.

'İlm ü hünerle güyâ memlû' idüp diyârı
Yâ Hüsrev-i zamândur yâhod Hâyâlî geldi

2. **diyârını:-ı, -n**

Tarih 89

Mısra: 12

Memleket, ülke, yer.

Şevķ ile dindi kudümına Türâbî târih
Tîz-ţab' ıyla diyârın Halebüñ çaldı Hüsâm

3. **diyârını:-ı, -n**

Tarih 90

Mısra: 2

Memleket, ülke, yer.

Halebe kâğı olınca didi hâtif târih
Tîz ţab' ile diyârın Halebüñ aldı Hüsâm

diyâr-ı gülşeni:

1. **diyâr-ı gülşeni:-i**

Gazel 6

Mısra: 7

Gül bahçesi diyarı.

Açdı diyâr-ı gülşeni süsen şabâyile
Yalın kılıç elinde dilâver degül midür

diyâr-ı ğurbete:

1. **diyâr-ı ğurbete:-e**

Gazel 21

Mısra: 1

Yabancı memleket.

Dilberâ gitdüñ diyâr-ı ğurbete eglence gel
Cânumuz döymez firâķ-ı ğaşrete eglence gel

diyâr-ı şarka:

1. **diyâr-ı şarka:-a**

Tarih 45

Mısra: 2

Doğu diyarı, memleketi

İbn-i Sinân Pâşâ serdâr olınca
Geçdi diyâr-ı şarka ğavf eyleyüp celâlî

2. **diyâr-ı şarka:-a**

Tarih 75

Mısra: 4

Doğu diyarı, memleketi

'Adliyle pâdişâha düstür-ı ekrem oldı
Hâlâ diyâr-ı şarka a'le'l-e 'âlî geldi

diyü:

1. **diyü:**

Müseddes 10

Mısra: 9

(diyü, deyi, diyi): Diye.

Miyânuñ yâd idüp müdur diyü çok kıl ü kâl itdüm
Hilâle ebruvânuñ beñzedüp yañlış ğayâl itdüm

2. **diyü:**

Tarih 98

Mısra: 3
(diyü, deyi, diyi): Diye.

Ḳadrini bilmedüñüz diyü bir ehl-i fażluñ
Zurefâ itdi senüñçün 'ulemâya tevbiḥ

3. diyü:

Tarih 169

Mısra: 9

*Diyerek, deyip, sanarak, zannederek, olarak,
adına.*

Gülşen-i 'adl içre andan yâdigâr olsun diyü
Bir niçe tâze nihâl-i bārver virmiş Aḫad

dök:

1. dökduk:-dük

Gazel 46

Mısra: 2

Akıtmak, dökmek.

Hicvin o kedi-başı akrânına
İhâmını biz dökduk yārânına

2. dökdi:-di

Müseddes 7

Mısra: 21

Akıtmak, dökmek.

Dökdi seyyâre-i eşküm benüm ol mâhum ḫayf
Ṭutdı seyl-âb-ı belâ şimdi güzergâhum ḫayf

dol:

1. dolup:-up

Tarih 136

Mısra: 3

Dolmak, tükenmek, bitmek, geçmek.

Cühelâ' ḫaylinüñ dolup devri
Ehl-i 'irfânüñ oldı devr-i zamân

dön:

1. döndür:-dür

Tarih 16

Mısra: 4

Dönmek, kendi etrafında hareket etmek.

Bu devlet ü sa'âdet el virdi saña şehâ
Döndür murâduñ üzre destüñde güy u çevgân

2. döndi:-di

Tarih 169

Mısra: 5

Benzemek, andırmak, ...gibi olmak.

Âbsuz bir âsiyâba döndi bu dehr-i ḫarâb
Soldı ḫayfâ berr olup baḫr-ı 'ulüm-ı bî-'aded

3. döndi:-di

Tarih 33

Mısra: 5

*Dönmek II yüz çevirmek; sözünde
durmamak.*

Döndi 'aksine yine bu felek-i keş-refetâr
'İş u devrânımuza ḫasret ile virdi ḫalel

4. döndi:-di

Gazel 39

Mısra: 11

*Benzemek, andırmak, ... gibi olmak, benzer
hal al-, dönüş.*

Fikr-i ḫatıyla menba'-ı reyḫâna döndi dil
Olur Tûrâbî revnaḫı arzuñ nebât ile

dön-:

1. dönersin:-(e)r, -sin

Gazel 17

Mısra: 7

Dönmek, kendi etrafında hareket etmek.

Evvvel murâd üzre olup soñra dönersin ey felek
Aldar ütersin 'âkıbet vardır bir oyunüñ senüñ

döne döne:

1. döne döne:

Gazel 27

Mısra: 8

Döne döne, tekrar tekrar.

Ḥânḳâh-ı Mevlevîde kılmayan seyr-i semâ'
Döne döne çarḫ uran dünyâyı bilmez neydügin

2. döne döne:

Nazm 1

Mısra: 3

Döne döne, tekrar tekrar.

Döne döne ḫâcılarla eyleyüp anı tavâf
Bî-tekellüf ḫâne-i Mevlâyı gördi gözlerüm

dört birâder:

1. dört birâder:

Tarih 74

Mısra: 3

Dört kardeş.

Dört birâder yiridür şadra virürse revnaḫ
Fażl ile her birisi şâhib-i iz'ân u temîz

döst:

1. **döstlerini:-ları, -n, -ı**

Tarih 35

Mısra: 10

Seven, arkadaşı.

Terk-i gülzâr-ı cihân eyledi şeyh-i İslâm
Ağladup döstlerini düşmenini güldürdi

döy:

1. **döymez:-mez**

Gazel 21

Mısra: 10

Dayanmak, katlanmak, tahammül etmek.

Nice şabr itsün Tûrâbî şiddet-i hicrânûña
Taş dahi döymez bu nâr-ı fırkate eglenme gel

2. **döy:-(e)r**

Müseddes 13

Mısra: 15

Dayanmak, katlanmak, tahammül etmek.

Buña âdem mi döy dünyâda ihvân-ı vefâ
Diyelüm tâ şubh-i haşre hasretâ vâ-hasretâ

3. **döymez:-mez**

Gazel 21

Mısra: 2

*Dayanmak, katlanmak II dikkate almak,
hesaba katmak.*

Dilberâ gitdüñ diyâr-ı ğurbete eglenme gel
Cânumuz döymez fırâk-ı hasrete eglenme gel

döy-:

1. **döymeyüp:-me, -(y)üp**

Müseddes 7

Mısra: 14

Dayanmak, tahammül etmek.

Yağdı hier âteşi cân u dili pervâne gibi
Döymeyüp nâr-ı fırâka bu gönül yana gibi

du'â:

1. **du'âyı:-yı**

Tarih 48

Mısra: 7

Allah'a yalvarma; niyaz.

Tûrâbîyâ müdâm eyle du'âyı
Güzeller meclisinde ola sâkî

2. **du'âlarla:-lar, -la**

Tarih 106

Mısra: 7

Allah'a yalvarma; niyaz.

Ey Tûrâbî di du'âlarla anuñ-çün târîh
Halebûñ defter-i emvâli aña bâkî ola

3. **du'âlar:-lar**

Tarih 115

Mısra: 5

Allah'a yalvarma; niyaz.

Diyeler ibn-i sebîl anda du'âlar idüben
Yapana yapdurana eyleye rahmet Mevlâ

4. **du'âlarla:-lar, -la**

Tarih 153

Mısra: 9

Allah'a yalvarma; niyaz.

Tûrâbîyâ du'âlarla didüm ben aña bir târîh
Naşûh Pâşâ-yı dâñâ oldı dâmâd-ı şeh-i kâmil

5. **du'âmuz:-muz**

Tarih 155

Mısra: 11

Allah'a yalvarma; niyaz.

Oldı devlet kapuları meftûh
Ey Tûrâbî du'âmuz itdi eşer

6. **du'âmuz:-muz**

Tarih 190

Mısra: 5

Allah'a yalvarma; niyaz.

Bi-ğamdillâh zühür itdi du'âmuz eyleyüp te'sir
Geçüp şadr-ı Resûle râyet-i dîni ider kâ'im

7. **du'âlarla:-lar, -la**

Tarih 201

Mısra: 5

Allah'a yalvarma; niyaz.

Görüp itmâmını anuñ Tûrâbîyâ du'âlarla
Di târîhi Vişâlî hânesi olsun ebed âbâd

8. **du'âlarla:-lar, -la**

Tarih 207

Mısra: 5

Allah'a yalvarma; niyaz.

Didi târîhi du'âlarla Tûrâbî bendeñ
Kılduñ ihyâ Karaman ilini Yağyâ Pâşâ

9. **du'âmuz:-muz**

Tarih 18

Mısra: 3
Allah'a yalvarma, dua.

Burnı kırıldı anuñ te'sir idüp du'âmuz
Kılmadı hamd be-reh hâcılarını o târâc

10. **du'âyı:-(y)ı**
Tarih 64
Mısra: 11
Allah'a yalvarma, dua.

Demidür eyler isek saña du'âyı her bâr
'Ömriñi devletiñi çırma ziyâd ide Hudâ

11. **du'â:**
Tarih 30
Mısra: 4
Allah'a yalvarma, niyâz.

Hağ Te'âlâ devletiyle 'ömrin efvün eyleye
Cân u gönülden du'â olsun hemîşe kârumuz

12. **du'âmuz:-muz**
Tarih 40
Mısra: 29
Allah'a yalvarma, niyâz.

Bi-hamdi'llâh şadâkatla du'âmuz eyleyüp te'sir
Müşerref eyledi geldi yine erbâb-ı merdânı

13. **du'âlarla:-lar, -la**
Tarih 24
Mısra: 5
Dualarla, Allah'a yalvarmayla.

Didi târîhi du'âlarla Tûrâbî bendeñ
Rûm-ili şadı yine ola efendüm Bâkî

du'â eyle:

1. **du'â eyle:**
Tarih 156
Mısra: 39
Dua etmek.

Ey Tûrâbî yûri du'â eyle
Hağ Te'âlâ vücûdın eyleye var

2. **du'â eyle:**
Tarih 172
Mısra: 8
Allah'a yalvarmak, niyâz etmek.

'Azm-i 'uqbâ itdi ol serdâr-ı emcâd-ı 'ulûm
Eyle ey dil rûh-ı pâkine anuñ her dem du'â

3. **du'â eyle:**
Tarih 197

Mısra: 8
Allah'a yalvarmak, niyâz etmek.

Özin Hağ şaklaya dâyim hatardan
Du'â eyle Tûrâbî 'âşikâne

du'â eyler:

1. **du'â eyler:-r**
Tarih 7
Mısra: 3
Dua etmek.

Bir memerr-i nâsdur ibn-i sebîl eyler du'â
Rûh-ı pâkin aındurup ecdâdınun şâd eyledi

2. **du'â eyler:-r**
Tarih 81
Mısra: 4
Allah'a yalvarmak, niyâz etmek.

Şevket ü 'adliyle gelse nola şadr-ı 'âlîye
Aña devlet-hvâh olup eyler du'â bay u fakîr

3. **du'â eyler:-r**
Tarih 132
Mısra: 14
Allah'a yalvarmak, niyâz etmek.

İki 'âlemde murâdın vire Hağ
Bu Tûrâbî-i hağîr eyler du'â

4. **du'â eyler:-r**
Tarih 133
Mısra: 8
Allah'a yalvarmak, niyâz etmek.

Hağ budur 'âlî binâ' tarh eyledi
Dem-be-dem eyler du'â ibn-i sebîl

du'â eyleyesin:

1. **du'â eyleyesin:-(y)e, -sin**
Müseddes 14
Mısra: 3
Dua etmek.

Umaram sögmek ile baña du'â eyleyesin
Öldürüp kırkaram ammâ ki hatâ eyleyesin

du'â idüp:

1. **du'â idüp:-üp**
Tarih 105
Mısra: 15
Dua etmek.

Dir du'â idüp Tûrâbî-i hağîr
Dem-be-dem düşmenleri merdûd ola

du'ā ihdā idüp:

1. du'ā ihdā idüp:-üp

Tarih 39

Mısra: 7

Dua hediye etmek, dua etmek II Çandar Efendi için dua etmek.

Rûh-ı pākine anuñ her dem du'ā ihdā idüp
Seyl idüp gözyaşların kırıda deryāda acuña

du'ā itsün:

1. du'ā itsün:-sün

Tarih 93

Mısra: 6

Allah'a yalvarmak II duacı olmak, birinin iyiliği, sağlığı, geleceği için Allah'a niyazda bulunmak.

Kıldı rihlet 'ākıbet itdi ecel cāmını nüş
Rûh-ı pākine du'ā itsün hemişe ins ü cān

du'ā kıl:

1. du'ā kıl:

Tarih 195

Mısra: 9

Allah'a yalvarma, niyaz.

Ey Tūrābī kıl du'ā dāyim aña Mevlā için
'Ömrin efvün eyleye Bār-ı Hudā 'azze ve cel

du'ā kıldılar:

1. du'ā kıldılar:-di, -lar

Tarih 71

Mısra: 14

Allah'a yalvarma, niyaz.

Ey Tūrābī işidüp a' dāyı pā-māl itdügin
Kıldılar her güşede aña du'ā pīr ü cüvān

du'ā-güyuñ tūrābī:

1. du'ā-güyuñ tūrābī:

Tarih 185

Mısra: 9

Dua eden Tūrabi, dua söyleyen Tūrabi II şairin mahlası.

Bu gün devletle olduñ vālī-i Şām
Du'ā-güyuñ Tūrābī didi tārīh

2. du'ā-güyuñ tūrābī:

Tarih 125

Mısra: 9

Dua eden Tūrabi, dua söyleyen Tūrabi II şairin mahlası.

Didi tārīhi du'ā-güyuñ Tūrābī şevk ile
Luţf idüp ihsān idüp hālā vefā semtinde ol

du'ā-güyuñ tūrābī-i hakır:

1. du'ā-güyuñ tūrābī-i hakır:

Tarih 159

Mısra: 9

Dua eden hakir Tūrabi, dua söyleyen değersiz Tūrabi II şairin mahlası.

Didi tārīhi du'ā-güyuñ Tūrābī-i hakır
Eyledi Şāmı Nihālī kıddüññ dārü's-selām

du'ālar eyle:

1. du'ālar eyle:

Tarih 136

Mısra: 9

Dua etmek, Allaha yalvarmak.

Ey Tūrābī du'ālar eyle müdām
'Ömrin efvün ide anuñ Şubhān

du'ālar idelüm:

1. du'ālar idelüm:-elü, -m

Tarih 47

Mısra: 7

Allah'a yalvarıp yakarmak.

Gelüñ ey ehl-i şafā aña du'ālar idelüm
'Ömrini devletini artura ol Hāy-ı vedüd

2. du'ālar idelüm:-elü, -m

Tarih 118

Mısra: 5

Dua etmek, Allah'a yalvarmak.

Gelüñ ey ehl-i şafā aña du'ālar idelüm
Vire dünyāda vü 'uqbāda murādın Mevlā

3. du'ālar idelüm:-elü, -m

Tarih 141

Mısra: 7

Allah'a dua etmek.

Ey Tūrābī aña her demde du'ālar idelüm
Luţf-ı Haq gül gibi hāndān ide verd-i rüyin

du'ālar itdiler:

1. du'ālar itdiler:-di, -ler

Tarih 73

Mısra: 14

Dua etmek, Allah'a yalvarmak.

Güş idince eşkiyâ' nuñ böyle yaman olduğın
Her vilâyetde du'âlar itdiler bernâ vü pîr

du'âmuz budur:

1. du'âmuz budur:

Tarih 28

Mısra: 8

Duamız bu şekildedir, Allah'tan niyazımız budur.

İki 'âlemde murâdın vire
Hâk budur aña du'âmuz her bâr

du'âmuz eseri:

1. du'âmuz eseri:-i

Tarih 97

Mısra: 1

Dualarımızın eseri, sonucu.

'Ulemâ şadrın Efendi bu gün ihyâ itdi
Hamduli'llâh ki du'âmuz eseri itdi zühür

du'âmuz güş idüp:

1. du'âmuz güş idüp:-üp

Tarih 68

Mısra: 6

Duamızı işitmek, duamıza kulak vermek.

Hudâyâ 'ömr-i bâkî vir 'ulümü cümle zabt itsün
Du'âmuz güş idüp gökde melekler diyeler âmîn

du'â-yı devletin:

1. du'â-yı devletin:-i, -n

Tarih 190

Mısra: 8

*Mutluluk/saadet/devletin devamı duası II
Vehhab Efendi'ye edilen dua kastedilmektedir.*

Mesîhâves idüpdür luğ ile ben mürdeyi ihyâ
İdersem tañ midur her dem du'â-yı devletin dâyim

du'â-yı eyler:

1. du'â-yı eyler:-r

Tarih 73

Mısra: 16

Dua etmek.

Eşkiyâ' haylin hemîşe eylesün ser-geşte-hâl
Dâyimâ eyler du'â-yı bu Tûrâbî-i hâkîr

du'â-yı ider:

1. du'â-yı ider:-(e)r

Kit'a 9

Mısra: 5

Dua etmek, Allah'a yalvarma, yakarış.

Bu Tûrâbî ider du'â-yı müdâm
Kuzularuñ ziyâd ide Mevlâ

du'â-yı idüp:

1. du'â-yı idüp:-üp

Tarih 75

Mısra: 9

Dua etmek, Allah'a yalvarma, yakarış.

İdüp du'â-yı her dem didüm Tûrâbî târîh
Tebrîze biñ toğuzda vâlî-i 'âlî geldi

du'â-yı vahdeti:

1. du'â-yı vahdeti:-i

Tarih 187

Mısra: 8

Teklik duası, birlik duası.

Hâk Te'âlâ rûhını şâd eyleye
Cân u dilden it du'â-yı vahdeti

dügâh u pençgâh:

1. dügâh u pençgâh:

Tarih 51

Mısra: 6

*Mûsikîmizde orta sekizlide "la" sesinin adı,
dügâh perdesi ve mûsikîmizde rast ve beyâtî
dizilerinden meydana gelen birleşik makam.*

Nağş idi hâtırına şavt ile 'ilm-i edvâr
Bir idi aña segâh ile dügâh u pençgâh

dügün:

1. dügün:

Tarih 136

Mısra: 7

Eğlence.

Eyle cânâ bu gün dügün bayram
Güsfend-i dili idüp kurbân

dün:

1. dünlerle:-ler, -le

Müseddes 14

Mısra: 14

Gece.

Bir durur baña hayâlünüle şehâ vaşl u firâk
Örtemez dünlerle olursa nifâk ile şikâk

dü-nîm eyler:

1. **dü-nīm eyler:-r**

Müseddes 4

Mısra: **21**

İki parçaya ayırmak.

Tiğ ile ceng içre eyler eşkiyâ` haylin dü-nīm
Cünd-i a`dâ vü celâliyle idüp ceng-i `azīm

dü-nīm itdi:

1. **dü-nīm itdi:-di**

Gazel 41

Mısra: **13**

İkiye bölmek.

Zü'lfekâr-ı müjesi itdi Tûrâbîyi dü-nīm
Çeşm-i mestânesidür var ise cellâd-ı `Ali

dünyâ:

1. **dünyâya:-(y)a**

Tarih 4

Mısra: **3**

Dünya.

`İlm ü fazlıyla fenâ dünyâyâ
Gelmez anuñ gibi ehl-i inşâf

2. **dünyâyı:-(y)ı**

Tarih 4

Mısra: **1**

Dünya.

Terk idüp işbu fenâ dünyâyı
Göçdi bâkıye nakıbu`l-eşraf

3. **dünyâdan:-dan**

Tarih 17

Mısra: **9**

Dünya.

Bu gün el çekdi gitdi dünyâdan
Seyyîd Aḥmed Efendi geçdi âh

4. **dünyâda:-da**

Tarih 39

Mısra: **6**

Dünya.

Er gelüp er gitdi dünyâdan şehîd-i pāk olup
Kendüñüz-çün anı koñ dünyâda `uqbâda acuñ

5. **dünyâdan:-dan**

Tarih 39

Mısra: **5**

Dünya.

Er gelüp er gitdi dünyâdan şehîd-i pāk olup
Kendüñüz-çün anı koñ dünyâda `uqbâda acuñ

6. **dünyâ:**

Tarih 67

Mısra: **3**

Dünya.

Ḳâdî- `asker imtiḥân itmez virtür dünyâ için
Manşibuñ a`lâlarını hîç bu ednâdur dimez

7. **dünyâ:**

Tarih 67

Mısra: **5**

Dünya.

Döndi şimdi `aksine dünyâ budur târiḥ aña
Ḳapdı Çaylak Nigdeyi el çekdi andan Etyemez

8. **dünyâya:-(y)a**

Tarih 71

Mısra: **10**

Dünya.

Eşkiyâ` haylin kırup çün eyledi zîr ü zeber
Gelmeye dünyâyâ bir anuñ gibi şâhib-kırân

9. **dünyâda:-da**

Tarih 93

Mısra: **12**

Dünya.

Hâtem-i Ṭāyuñ şehâda defter-i cüdın dürüp
`Asker-i İslâma dünyâda sipeh-sâlâr idi

10. **dünyâdan:-dan**

Tarih 95

Mısra: **2**

Dünya.

`İlm ü fazlıyla vahîd-i dehr iken
Gitdi dünyâdan Sikender-zâde ḥayf

11. **dünyâya:-(y)a**

Tarih 180

Mısra: **3**

Dünya.

Bir daḥı gelmeye dünyâyâ anuñ gibi vücüd
Bu cihân içre dilâ mişlin anuñ bulındı

12. **dünyâda:-da**

Tarih 195

Mısra: **3**

Dünya.

Görmemişdür kimse hîç dünyâda bir böyle
maḳâm
Ḥoş nişîmen dil-güşâ cāy-ı behişt olsa maḥal

13. **dünyāda:-da**

Tarih 205

Mısra: 3

Dünya.

Ehl-i 'işret bulamaz mişlini dünyāda anuñ

Ola cennetde meger zevk u şafā-i Edine

14. **dünyāyı:-(y)ı**

Tarih 198

Mısra: 5

Dünya, felek, yeryüzü.

Eyledüñ sen cehd idüp dünyāyı 'uqbā ile cem'

Ƙaldı haƘƘuñda senüñ hayretde erbāb-ı 'uqūl

15. **dünyādan:-dan**

Gazel 16

Mısra: 2

Dünya II dünya hayatı, yalan dünya.

Hicrūñle şehā seyr ü temāşadan uşanduk

Gördük seni ağıyar ile dünyādan uşanduk

16. **dünyāda:-da**

Müseddes 13

Mısra: 15

Dünya, bütün herkes, insanlar.

Buñā ādem mi döyer dünyāda ihvān-ı vefā

Diyelüm tā şubh-i haşre hasretā vā-ħasretā

17. **dünyāyı:-(y)ı**

Gazel 27

Mısra: 8

(fani ve güven olmaz) dünya.

Ĥāñkāh-ı Mevlevīde Ƙılmayan seyr-i semā'

Döne döne çarħ uran dünyāyı bilmez neydügin

dünyā gelmedi:

1. **dünyā gelmedi:-me, -di**

Tarih 109

Mısra: 3

Kelime Tipi: **Deyim**

Doğmak.

Gelmedi dünyā turaldan böyle bir şāhib-Ƙırān

Düşmenüñ başın kesüp oldı cihānuñ serveri

dünyāda ābād olmadı:

1. **dünyāda ābād olmadı:-ma, -dı**

Tarih 79

Mısra: 11

Dünyada bayındır olmak.

YıƘıƘ göñlüm benüm dünyāda ābād olmadı gitdi

Yine var ise ol eyler dil-i vīrānumı termīm

dünyāda vü 'ukbāda:

1. **dünyāda vü 'ukbāda:-da**

Tarih 36

Mısra: 7

Dünyada ve ahirette.

Vire dünyāda vü 'ukbāda murādın Mevlā

'Adl u dād eyleyici vālī-i vālā geldi

dünyādan gitdi:

1. **dünyādan gitdi:-di**

Nazm 2

Mısra: 17

Vefat etmek.

Ƙaldı gögsinde cerāħat gitdi dünyādan

İtmedi Bağdādı ol vīrān vīrān üstine

dünyādan göçdi:

1. **dünyādan göçdi:-di**

Tarih 29

Mısra: 1

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Dünyadan göçmek, ölmek.

Göçdi BelƘīs-ı şāñī dünyādan

İtdi zīr-i zemīni kendüye cāy

dünyāya gelmeve:

1. **dünyāya gelmeve:-me, -ye**

Tarih 25

Mısra: 6

Kelime Tipi: **Deyim**

Doğmak.

Görmeye mişlin felek biñ yıl daħı devr eylese

Gelmeye dünyāya bir anuñ gibi nāzik-beyān

dünyā-yı dün:

1. **dünyā-yı dün:**

Tarih 67

Mısra: 1

Alçak/aşağılık dünya.

'Aksine devr itse gam çekme dilā dünyā-yı dün

'ĀƘıl olan gerdişinden rüzgāruñ gam yimez

dünyā-yı dūna:

1. **dünyā-yı dūna:-a**

Tarih 171

Mısra: 7

Alçak/aşağılık dünya.

Geldi gitdi itmedi dünyā-yı dūna i'tibār
Hāḡ Te'ālā eyleye cennetde anı kām̄kār

dünye:

1. **dünyede:-de**

Tarih 103

Mısra: 4

Dünya, dünya hayatı.

Bu muş̄bet nedür ey dil gördüñ
Ne revā dünyede gayrı gülesin

dur:

1. **durur:-(u)r**

Tarih 60

Mısra: 9

Sona ermek, kesilmek.

Ravza-i islāmı ser-sebz eyleyen nuḡkuñ durur
Büstān-ı dīne sultānum sözüñdür selsebīl

2. **durur:-(u)r**

Tarih 69

Mısra: 6

Durmak, bulunmak, kalmak.

Hem-çü Keşşāf olsa tañ mı her maḡalde mü-şikāf
Aña keşf olmış durur tefsīr-i Ḳur'ān-ı mecīd

3. **dürüp:-üp**

Tarih 93

Mısra: 11

Ortadan kaldırmak, son vermek.

Hātem-i Tāyuñ seḡāda defter-i cūdın dürüp
'Asker-i İslāma dünyāda sipeh-sālār idi

dür olak:

1. **dür olak:-ak**

Gazel 38

Mısra: 6

Uzaklaşmak, uzak durmak.

Her bir kesüñ sipāhı maḡbūl ola derinde
Biz dür olak maḡal mi bizüm siyāhumuz ne

dür olmadan:

1. **dür olmadan:-ma, -dan**

Gazel 25

Mısra: 6

Uzak olmak.

Ḳaldı çeşmümde ḡayāl-i ḡāḡ-ı ebrū-yı nigār
Dīdeden dūr olmadan dildār ḡadrin bilmedüm

dür olmasun:

1. **dür olmasun:-ma, -sun**

Kıt'a 6

Mısra: 10

Uzak olmak.

Türābī uçmaḡ ister küy-ı yāre
Vaḡandan kimse ya Rab olmasun dūr

dür-i le'ālin:

1. **dür-i le'ālin:-i, -n**

Tarih 99

Mısra: 1

İnci kutusu.

Açdı şarrāf-ı felek dūr-i le'ālin şimdi
Eyledi 'āleme izḡār kemālin şimdi

dürdāne:

1. **dürdāne:**

Müseddes 7

Mısra: 15

İnci tanesi.

Aḡıdup gözlerümüñ yaşımı dürdāne gibi
Vādī-i ḡayrete düşdüm yine dīvāne gibi

dür-i eşküm:

1. **dür-i eşküm:-(ü)m**

Müseddes 7

Mısra: 4

Gözyaşı incisi.

Rüy-ı zerdüm şararup firḡat ile 'ayn oldu
Dür-i eşküm şaçılup her ḡarafum zeyn oldu

dür-i yek-tā:

1. **dür-i yek-tā:**

Müseddes 13

Mısra: 26

Eşsiz inci.

Ey Türābī ol melek-rū merdüm-i dānā idi
Her sözi ḡān-ı feşāḡatde dūr-i yek-tā idi

dürli şüküfe açılup:

1. **dürli şüküfe açılup:-up**

Kıt'a 5

Mısra: 9

Çeşitli çiçeklerin açılması.

Açılıp dürlü şükûfe buldı mı zînet çemen
Cennete ta'n eyleyen ol bâğ u büstânı nice

dürr ü güherle:

1. **dürr ü güherle:-le**

Tarih 100

Mısra: 8

İnci ve mücevher.

Devr-i 'adlinde revâcın buldı
Dürr ü güherle bir olmışdı hâzef

dürr ü mercânı:

1. **dürr ü mercânı:-ı**

Tarih 40

Mısra: 24

İnci ve mercan.

Şadefden güş idüp evşâf-ı la'î ü dür-i dendânın
Biğârûñ reşk idüp çıkdı gözinden dürr ü mercânı

dürrî:

1. **dürrî:**

Gazel 18

Mısra: 2

İnci gibi parlayan.

İrişdür ey şabâ dürr-i kelâmum güşına yârûñ
Bilür dürrî olanlar kâdrini nazm-ı dürrer-bârûñ

dürr-i kelâmum:

1. **dürr-i kelâmum:-(u)m**

Gazel 18

Mısra: 1

Söz incisi.

İrişdür ey şabâ dürr-i kelâmum güşına yârûñ
Bilür dürrî olanlar kâdrini nazm-ı dürrer-bârûñ

dürr-i kelâmuñla:

1. **dürr-i kelâmuñla:-(u)ñ, -la**

Tarih 149

Mısra: 1

Söz incisi.

Pür olup dürr-i kelâmuñla cihân sultânım
'Ulemâ zümresine kân-ı cevâhir sensin

dürr-i necef:

1. **dürr-i necef:**

Tarih 100

Mısra: 4

Necef Denizi'nden çıkarılan inci.

Bir kemâl ehli 'Alî-sîretdür
Sözleri olsa nola dürr-i Necef

durur:

1. **dürür:**

Kıt'a 2

Mısra: 3

"-dur" bildirme eki.

Bes dürür anlara Anşalyânûñ
Şıñhıyârı ile sarı havucı

2. **durur:**

Müseddes 11

Mısra: 9

"-dur" bildirme eki.

Ťavrumuz 'âlî durur gözlerüz ammâ hâki
Gün gibi mesken idersek yiridür eflâki

düş:

1. **düşmeyicek:-me, -(y)icek**

Gazel 25

Mısra: 4

*Meyletmek, müptela olmak II kapılmak,
yakalanmak.*

Vuşlat-ı dilber ki dirler rü'yet-i cânân imiş
Düşmeyicek hirc vâşl-ı yâr kâdrin bilmedüm

2. **düşinde:-i, -n, -de**

Gazel 43

Mısra: 5

Rüya.

Gözler düşinde yâri varup hVâba çeşmümüz
Gâfletde şanmasun meded ey dil o yâr bizi

3. **düşerse:-(e)r, -se**

Gazel 6

Mısra: 11

Düşmek, damlamak.

Bakdukca giryeden nola düşerse yıldızım
Ruhsâr-ı yâr mihr-i münevver degül midür

4. **düşmez:-mez**

Gazel 36

Mısra: 12

Belirli zamana rastlamak, denk gelmek.

İrmez Türâbî dem deme el ur bu gün câm-ı Ceme
Düşmez bu fırsat âdeme dil-ber de saña râm ola

5. **düşmesün:-me, -sün**

Gazel 37

Mısra: 5
Düşmek.

Başına taķınup tel göz karardup düşmesün Rūma
Koma hāl-i ruħuñ ol Hindū-yı hūn-hvāra yüz
virme

6. **düşdi:-di**
Gazel 13
Mısra: 7
(yere) düşmek.

Sitārem ağlamakla düşdi āhum çarhı devr itdi
Dirīgā menziline ol meh-i tábānumuz gelmez

düşmen:

1. **düşmenini:-i, -n, -i**
Tarih 35
Mısra: 10
Dost olmayan, hasım, düşman.

Terk-i gülzār-ı cihān eyledi şeyh-i İslām
Ağladup dōstlarını düşmenini güldürdi

2. **düşmenleri:-leri**
Tarih 105
Mısra: 16
Dost olmayan, hasım, düşman.

Dir du'ā idüp Tūrābī-i hākīr
Dem-be-dem düşmenleri merdūd ola

3. **düşmen:**
Tarih 146
Mısra: 4
Dost olmayan, hasım, düşman.

Tīg-i tizini elinde göricek kan kaşanur
Bu şalābetle aña ola mı düşmen hā'il

4. **düşmen:**
Tarih 153
Mısra: 6
Dost olmayan, hasım, düşman.

Felek kan ağladı şanma şafaķ gördükde şemşirin
Bu kerr ü şavletiyile aña düşmen ola mı hāyil

5. **düşmenlerüñ:-ler, -(ü)ñ**
Tarih 109
Mısra: 13
Birinin kötülüğünü isteyen, ondan nefret
eden, ona zarar vermeye çalışan kimse, hasım.

Her taraftan irişup yağma idüp düşmenlerüñ
Şeş cihātı başına tar itdi ğarb-ı şeş-peri

düşmen-i dīne:

1. **düşmen-i dīne:-e**
Tarih 210
Mısra: 19
Din düşmanı.

Her taraftan düşmen-i dīne olupdur kārger
Bir yañadan 'azm idüp Pāřa-yı ibn-i Canbolat

düşmen-i dīni:

1. **düşmen-i dīni:-i**
Tarih 120
Mısra: 8
Din düşmanı.

Uğurı hayr oluban ide ğazā-yı ekberi
Düşmen-i dīni kılıç ile idüp nā-peydā

düşmen-i dīnūñ:

1. **düşmen-i dīnūñ:-(ü)ñ**
Tarih 109
Mısra: 29
Din düşmanı.

Dökdiler topraĝa kanın düşmen-i dīnūñ bular
Hāke yeksān eylediler niçe yüz biñ kāfiri

düşmen-i dīnūñ diyārını:

1. **düşmen-i dīnūñ diyārını:-l, -n, -l**
Tarih 83
Mısra: 5
Din düşmanının ülkesini, topraklarını.

Düşmen-i dīnūñ varup eyle diyārını hārāb
Rāfızīnūñ mülkini al bir iyü ad eylegil

düşmen-i islāma:

1. **düşmen-i islāma:-a**
Tarih 15
Mısra: 5
İslam düşmanı.

Dem-be-dem düşmen-i İslāma ğazālar kılsun
Şaklāya zāt-ı şerīfini hātardan Mevlā

düşmenlerüñ başına:

1. **düşmenlerüñ başına:-l, -n, -a**
Tarih 40
Mısra: 34
Düşmanların üstüne, düşmanlara.

Cihānda biñ yaşasın Hāzret-i Nūh-ı nebī mānend
Koparsun dem-be-dem düşmenlerüñ başına tūfānı

düşmenüñ başın kesüp:

1. **düşmenün başın kesüp:-üp**

Tarih 109

Mısra: 4

Düşmanın başını kesmek, düşmanı ortadan kaldırmak.

Gelmedi dünyâ turaldan böyle bir şâhib-kırân
Düşmenün başın kesüp oldı cihânun serveri

düşmenün kâlibında:

1. **düşmenün kâlibında:-ı, -n, -da**

Tarih 155

Mısra: 4

Düşmanın kalıbı, düşmanın durumu, düşmanın hali.

Oldı serdârı Âl-i 'Osmânuñ
Düşmenün kâlibında kalmadı rûh

düstür-ı ekrem:

1. **düstür-ı ekrem:**

Tarih 75

Mısra: 3

Cömert vezir.

'Adliyle pâdişâha düstür-ı ekrem oldı
Hâlâ diyâr-ı şarka a'le'l-e 'âlî geldi

düstür-ı ekremdür:

1. **düstür-ı ekremdür:-dür**

Tarih 81

Mısra: 5

Cömert vezir.

Re'y ü tedbîr ile oldı âşaf-ı şâhib-serîr
Fikr-i şâ'ible şehâ düstür-ı ekremdür bu gün

düşvâr:

1. **düşvâr:**

Müseddes 8

Mısra: 2

Güç, müşkül, zor.

Yâ Resûlallah firâkuñ haylî müşkil kâr imiş
Ayrı düşmek âsitânuñdan 'aceb düşvâr imiş

dü-tâ eyledi:

1. **dü-tâ eyledi:-dı**

Muhammes 1

Mısra: 18

İki büklüm etmek.

Beni güldürmedi 'ömrümde idüp zecr ü 'anâ
Kaddümi bükdi benüm eyledi yâ gibi dü-tâ

dü-tâ itdi:

1. **dü-tâ itdi:-dı**

Müseddes 9

Mısra: 4

Bükülmek.

Fikr-i ebrûsı büküp kaddümi yâ itdi beni
Yine bir bâr-ı belâ ile dü-tâ itdi beni

dü-tâ kıldı:

1. **dü-tâ kıldı:-dı**

Müseddes 10

Mısra: 28

İki kat, iki büklüm etmek.

Ruñ şevki semâda âfitâbı pür-ziyâ kıldı
Hilâl-i çarhı cânâ reşk-i engüştüñ dü-tâ kıldı

dü-tâ ola:

1. **dü-tâ ola:-a**

Tarih 121

Mısra: 2

Bükülmek.

Güni toğdı yine erbâb-ı ma'ârif gelsün
Yıldızı düşkün olup kadd-i hasûd ola dü-tâ

E

ebâ-'an-ced:

1. **ebâ-'an-ced:**

Tarih 138

Mısra: 4

Birkaç nesilden beri; eskiden beri; bildik bileli.

Cihânda 'ilm ü fazl u 'adli ile
Ebâ-'an-ced bulupdur şöret-i tām

ebed:

1. **ebed:**

Tarih 79

Mısra: 5

Sonsuz.

Velî-siretdür olmasun vilâyetden ebed hâlî
Ne işlerse anı bil cānib-i Hâkdan olur ta'līm

2. **ebed:**

Tarih 201

Mısra: 6

Devamlı, sürekli. II sonsuza kadar.

Görüp itmâmını anuñ Tûrâbîyâ du‘âlarla
Di târîhi Vişâli hânesi olsun ebed âbâd

3. ebed:

Tarih 65

Mısra: 1

Sonsuza kadar.

Etyemez-zâde Ereğliye olup kâdî ebed
Manşıbın yümn-i sa‘âdetle mübârek ide Hâk

4. ebed:

Tarih 66

Mısra: 1

Sonsuza kadar.

Etyemez-zâde Ereğliye ebed vâlidür
El virüpdür aña devlet yine iqbâlidür

5. ebed:

Tarih 161

Mısra: 10

Sonsuza kadar.

Ṭarf-ı hâtifden aña dindi Tûrâbî târîh
Oldı vâlî ebed iclâl ile Sulṭân ‘Osmân

ebed mülkini:

1. ebed mülkini: -i, -n, -i

Tarih 33

Mısra: 16

Ahret yurdu.

Ol şeh-i mülk-i bekā bir ulu sulṭân idi âh
Başş ide aña ebed mülkini sulṭân-ı ezel

ebedî:

1. ebedî:

Tarih 194

Mısra: 6

Devamlı, sürekli. II sonsuza kadar.

Ey Tûrâbî bu şevk ile târîh
Dindi kâdî-i Nâzilli ebedî

ebedî oldı:

1. ebedî oldı: -dı

Tarih 194

Mısra: 2

Sonsuz olmak, sürekli devam etmek.

Ol efendim Vişâli-i dâna
Oldı vâlî-i Nâzilli ebedî

ebkâr-ı ma‘ânîsin:

1. ebkâr-ı ma‘ânîsin: -(s)i, -n

Gazel 46

Mısra: 3

Mana bakirleri, yeni manalar.

Ebkâr-ı ma‘ânîsin il itdi
Söz bıkırını biz aldık mihmânına

ebrâr yüzün görmesün:

1. ebrâr yüzün görmesün: -me, -sün

Tarih 156

Mısra: 26

Faziletli yüzünü görmek.

Ehl-i zulm olanı helâk eyle
Görmesün bir dağı yüzün ebrâr

ebr-i semâ:

1. ebr-i semâ:

Tarih 186

Mısra: 5

Gökteki bulut.

Ağladı anuñ için hasret ile ebr-i semâ
Ağla ey dîdelerüm yaş yirine dök kanı

ebruvân:

1. ebruvânüñ: -(u)ñ

Müseddes 10

Mısra: 10

Ebru'lar, kaşlar.

Miyânüñ yâd idüp müdur diyü çok kıt ü kâl itdüm
Hilâle ebruvânüñ beñzedüp yañlış hayâl itdüm

ebrü-yı rüy-ı cânân:

1. ebrü-yı rüy-ı cânân:

Tarih 91

Mısra: 5

Sevgilinin yüzündeki kaşlar.

Manzûrı idi anuñ ebrü-yı rüy-ı cânân
Cennetde olsun anuñ a‘lâ hemîşe tākı

ebrveş:

1. ebrveş:

Tarih 180

Mısra: 7

Bulut gibi.

Ebrveş üstine giryân olup ey dil her dem
Nâhün-ı derd ile saç u şakaluñ yolındı

ebsem oturmak:

1. **ebsem oturmak:-mağ**

Kıt'a 3

Mısra: 1

Susarak oturmak, sessiz oturmak.

Yegdi saña ebsem oturmak
Söylemekden bu kıt'a-i heveci

ebū žındı:

1. **ebū žındı:**

Tarih 123

Mısra: 3

Ebu Zındı.

Ebū Žındı zebūn itdi alup ħabsine đarbrıyla
Ser-i a' dā geçerken pāyimāl-i zır-i pāy oldı

ebū'ssu'ūd efendi:

1. **ebū'ssu'ūd efendi:**

Müfret 1

Mısra: 1

Ebussuud Efendi.

İtmez efendi kimseye rağbet Ebū'ssu'ūd
Meyli hemīşe ħalkuñ nağdin mine'n-nuğūd

ecdādınuñ rüh-ı pākin:

1. **ecdādınuñ rüh-ı pākin:-i, -n**

Tarih 7

Mısra: 4

*Ecdadının temiz, arı ruhu II Osmanlı
Hanedanına mensup padişahların ruhu
kastedilmektedir.*

Bir memerr-i nāsdur ibn-i sebīl eyler du'ā
Rüh-ı pākin aңdurup ecdādınuñ şād eyledi

ecel:

1. **ecel:**

Tarih 51

Mısra: 2

Ölüm anı, hayatın sonu, ölüm.

Mest olup çekdi elin geçdi dirīgā nā-gāh
Şundi Dervīş Süleymāna ecel cāmın āh

2. **ecel:**

Tarih 51

Mısra: 12

Ölüm anı, hayatın sonu, ölüm.

Mest olup geçdi didüm aña Tūrābī tārīḡ
Şundi Dervīş Süleymāna ecel cāmın āh

3. **ecelüñ:-(ü)ñ**

Müseddes 2

Mısra: 6

Ölüm anı, hayatın sonu, ölüm.

Şubḡ-ı şādık gibi ey gāfil ağardı şaķaluñ
Ĥaberüñ yoğ seni penbeyle boğazlar ecelüñ

4. **ecelüñ:-(ü)ñ**

Müseddes 2

Mısra: 12

Ölüm anı, hayatın sonu, ölüm.

Şubḡ-ı şādık gibi ey gāfil ağardı şaķaluñ
Ĥaberüñ yoğ seni penbeyle boğazlar ecelüñ

5. **ecelüñ:-(ü)ñ**

Müseddes 2

Mısra: 18

Ölüm anı, hayatın sonu, ölüm.

Şubḡ-ı şādık gibi ey gāfil ağardı şaķaluñ
Ĥaberüñ yoğ seni penbeyle boğazlar ecelüñ

6. **ecelüñ:-(ü)ñ**

Müseddes 2

Mısra: 24

Ölüm anı, hayatın sonu, ölüm.

Şubḡ-ı şādık gibi ey gāfil ağardı şaķaluñ
Ĥaberüñ yoğ seni penbeyle boğazlar ecelüñ

7. **ecelüñ:-(ü)ñ**

Müseddes 2

Mısra: 30

Ölüm anı, hayatın sonu, ölüm.

Şubḡ-ı şādık gibi ey gāfil ağardı şaķaluñ
Ĥaberüñ yoğ seni penbeyle boğazlar ecelüñ

8. **ecel:**

Tarih 33

Mısra: 1

Ölüm.

Gül-i bostānumuzı eyledi pejmürde ecel
Ey gönül mātem idüp ağlaşalum derd ile gel

9. **ecel:**

Müseddes 2

Mısra: 2

Ecel, ölüm.

Pīrlük irdi dilā neyki bu tül-i emelüñ
Ayağuñ aldı ecel yoğdur elüñde 'amelüñ

ecel cāmını nüş itdi:

1. **ecel cāmını nüş itdi:-di**

Tarih 93

Mısra: 5

Ecel kadehini içmek, ecel şerbetini içmek II ölmek.

Ƙıldı rıhlet ‘ākıbet itdi ecel cāmını nüş
Rūh-ı pākine du‘ā itsün hemîşe ins ü cān

ecel irişdi:

1. **ecel irişdi:-(i)ş, -di**

Tarih 52

Mısra: 9

Ecelin gelmesi, ölüm vaktine ulaşmak.

Ecel irişdi kesüp zezemesin
Dindi tārīhi ħamūş-ı bülbül

eceli irdi:

1. **eceli irdi:-di**

Tarih 186

Mısra: 7

Eceli gelmek II ölmek.

Eceli irdi meded ‘ālemi vīrān itdi
‘Ālimūn fevti imiş baħr u berūn vīrānı

ecr:

1. **ecri:-i**

Tarih 87

Mısra: 10

Sevap, pādâş, ecir.

Ʀarf-ı hātifden Tūrābīyā dinildi tārīhi
Ĥacc-ı maķbūlūn Ĥasan Pāşā ola ecri ķabūl

ecr-i cezil:

1. **ecr-i cezil:**

Tarih 60

Mısra: 4

Çok, bol sevap veya iyilik.

Gezdūn ol Faħr-ı cihānuñ cā-be-cā menzillerin
Ĥalkımı itdūn ziyāfet Ĥaķ vire ecr-i cezil

edā’:

1. **edā’ sı:-(s)ı**

Tarih 189

Mısra: 3

Söyleyiş, terennüm.

Feşāhtle edā’ sı cān bağışlar ķālīb-ı nazma
Nola bu taḅ’-ı vekķād ile devrūn olsa Ĥassānı

edā’ -yı şöhet-i hāşında:

1. **edā’ -yı şöhet-i hāşında:-ı, -n, -da**

Tarih 40

Mısra: 27

Kendine has şöhet tarzı II Sinan Paşa'nın şöhet-i kastedilmektedir.

Edā’-yı şöhet-i hāşında bir özge mehābet var
Ĥuzūrında olur la’l ‘ālemūn merd-i sūhan-dānı

edib:

1. **edib:**

Tarih 3

Mısra: 10

Terbiyeli, saygılı, nazik kimse.

Ey Tūrābī didi tārīhi için hātif-i ğayb
‘Adl u dādıyla edib oldı naķtübü’l-eşraf

edib oldılar:

1. **edib oldılar:-dı, -lar**

Gazel 1

Mısra: 8

Terbiye olmak, edeplenmek, uslanmak.

Her denī-taḅ’uñ yanında yok sözüme i‘tibār
Bī-edeb cāhiller oldılar baña şimdi edib

edrine:

1. **edrine:**

Tarih 10

Mısra: 1

Edirne.

Pādişāh-ı rub’-ı meskūna olup cā Edrine
Maķdem-i ħāķān ile oldı dil-ārā Edrine

2. **edrine:**

Tarih 10

Mısra: 2

Edirne.

Pādişāh-ı rub’-ı meskūna olup cā Edrine
Maķdem-i ħāķān ile oldı dil-ārā Edrine

3. **edrine:**

Tarih 10

Mısra: 4

Edirne.

Cān-fezā olsa nola ‘izz-i ķudūm-ı şāh ile
Mürdeye cānlar bağışlar oldı cānā Edrine

4. **edrine:**

Tarih 10
Mısra: 6
Edirne.

Eylediler nâz ile her serv-i bālâ cilvegâh
Oldı ğilmân ile şan Firdevs-i a'lâ Edrine

5. **edrine:**

Tarih 10
Mısra: 8
Edirne.

Gözleri yaşı akar her dem Meriç ü Tuncaveş
Mevc urur her güşesi mânend-i deryâ Edrine

6. **edrine:**

Tarih 10
Mısra: 10
Edirne.

'Asker-i İslâm ile pürdür derûm hâliyâ
Oldı dârât ile çün evreng-i Dârâ Edrine

7. **edrine:**

Tarih 10
Mısra: 12
Edirne.

Pâdişâhum kıl nazâr diyü zebân-ı hâl ile
Ehl-i 'irfânüñ şeffî'i oldı güyâ Edrine

8. **edrine:**

Tarih 10
Mısra: 14
Edirne.

Ey Tûrâbî dindi bir târîh-i garrâ gül gibi
Oldı Sulţân Aĥmed ile güşenâsâ Edrine

edvân:

1. **edvân:**

Nazm 2
Mısra: 24
"Dîn" in cem'i. Dinler.

Ķulları nâmını Cebrâ'îl ü 'Azrâ'îl idüp
TañrılıĶ da'vâsın itdi cümle edvân üstine

efdal-i devr-i zamân:

1. **efdal-i devr-i zamân:**

Tarih 21
Mısra: 2
Zamanın devrinin en iyisi, zamanın devrinin en üstünü.

'İlm ü fazluñ oldı sulţânım bu gün günden 'ayân
Ķacc-ı mebrûr ile olduñ efdal-i devr-i zamân

efen:

1. **efen:**

Tarih 70
Mısra: 4
Efendi, sahip.

'İlm ü fazilet ile meşhûr idüñ cihânda
Nâmuñ Ķalup dirîgâ gitdün efen

efendi:

1. **efendi:**

Tarih 5
Mısra: 2
Efendi, sahip.

Fazl u 'adâletiyle Bağdâda oldı vâlî
Luţf u keremle olsa tañ mı efendi muşsin

2. **efendi:**

Tarih 21
Mısra: 7
Efendi, sahip.

İki 'âlemde efendi ser-firâz itsün İlâh
Vire her demde murâduñ ĶâlîĶ-ı kevn ü mekân

3. **efendi:**

Tarih 60
Mısra: 6
Efendi, sahip.

Mû-şikâf tab'ûña olmış musahĥar her 'ulüm
Ķiç efendi kimse haĶĶuñda dimezler Ķâl u Ķîl

4. **efendim:-m**

Gazel 38
Mısra: 8

BuyruĶu yürüyen, sözü geçen kimse, efendi II sevgili.

EşĶümle rüy-ı zerdüm da'vâ-yı 'aşĶa besdür
Raĥm itmedi efendim yâ bu güvâhumuz ne

5. **efendi:**

Gazel 30
Mısra: 3

BuyruĶu yürüyen, sözü geçen kimse, efendi.

Eyle efendi gerd-i Ķudümüñla pür-şeref
Rüşen-ter eyle çeşmümi ĶâĶ ile tolmadım

6. **efendi:**

Tarih 24

Mısra: 1

Efendi, sahip II Baki kastedilmiştir.

‘İlm ü fazl ile bu gün şadra Efendi geldün
Tutdı ‘adlünle yine şit u şadā āfākı

7. **efendi:**

Tarih 59

Mısra: 10

Efendi, sahip II Esad efendi kastedilmiştir.

Müdde‘ī fazlın anuñ gam degül inkār itse
Yem-i ‘irfānı bulandurmaz efendi hāşāk

8. **efendi:**

Tarih 89

Mısra: 1

Efendi, sahip II Hüsam Efendi kastedilmiştir.

Fazl ile oldu efendi ‘ulemā içre be-nām
Hamduli‘llāh ki kazā-i Halebi çaldı Hüsam

9. **efendi:**

Tarih 89

Mısra: 5

Efendi II Hüsam Çelebi kastedilmiştir.

Manşıbında ola her demde efendi dāyim
‘İlm ü ‘adliyle olup ehl-i Halep emrine rām

10. **efendi:**

Tarih 97

Mısra: 2

*Efendi II Karaçelebizade Efendi
kastedilmiştir.*

‘Ulemā şadrın Efendi bu gün ihyā itdi
Hamduli‘llāh ki du‘āmuz eşeri itdi zuhūr

11. **efendi:**

Tarih 98

Mısra: 6

Efendi II Hüseyin Efendi kastedilmiştir.

‘İlm ü fazl ile bu gün şadra Efendi geldün
Tutdı ‘adlünle yine şit u şadā āfākı

12. **efendi:**

Tarih 101

Mısra: 1

Efendi II Kerim Efendi kastedilmiştir.

Efendi tarh idüp bünyād-ı çeşme
Kılup hayr eyledün ābād çeşme

13. **efendi:**

Tarih 104

Mısra: 2

Efendi II Lutfullah Efendi kastedilmiştir.

Olup kādī yine ey luṭf-ı Mevlā
Eregliye efendi fazluñ ile

14. **efendi:**

Tarih 113

Mısra: 7

Efendi II Mehmed Efendi kastedilmiştir.

Nihāl-i serv-i ikbālün Efendi
Ola kaddün gibi dāyim ser-āmed

15. **efendi:**

Tarih 125

Mısra: 3

Efendi II Memikzade Efendi.

Ehl-i ‘irfāna şafā-baḥş ol efendi her nefes
Her küdüretten berī olup şafā semtinde ol

16. **efendi:**

Tarih 148

Mısra: 3

Efendi II şair Nadiri Efendi kastedilmiştir.

Efendi zāt-ı pākūñ ‘ilm ile vaşf itmek olurdu
Senūñ medhūñe lāyık yok ‘ibāret neylesün şā‘ir

17. **efendi:**

Tarih 149

Mısra: 7

Efendi II şair Nadiri Efendi kastedilmektedir.

Fazl ile olduñ Efendi ‘ulemā içre be-nām
Şimdi her fenne şürū‘ itmede māhir sensin

18. **efendi:**

Tarih 151

Mısra: 2

Efendi II Ganizade Efendi kastedilmiştir.

‘Ulemā şadrına sen geldün efendi nādīr
Kādī-‘asker olıcağ fazluñ ile sulṭānum

19. **efendi:**

Tarih 151

Mısra: 3

Efendi II Ganizade Efendi kastedilmiştir.

Mihr ü mäh-ı ‘ulemāsın sen efendi el-ān
Çevre yanūnda senūñ encüme beñzer sāyır

20. **efendi:**

Tarih 159

Mısra: 3

Efendi II Nihali kastedilmiştir.

Vālī-i Şām-ı şerīf olduñ Efendi ‘adl ile
Nāmuñ āfākı tıttıdur fazl ile olduñ be-nām

21. **efendi:**

Tarih 159

Mısra: 7

Efendi II Nihali kastedilmiştir.

Sende hatm oldu efendi 'ilm ü fazl u ma'rifet
Eyle cārī hükümüni sensin bu gün mīr-i kelām

22. **efendi:**

Tarih 177

Mısra: 11

Efendi II Sümbül Ali Efendi kastedilmiştir.

Şadr-ı 'ālīye Efendi oldu vālī ser-bülend

23. **efendi:**

Tarih 177

Mısra: 1

Efendi II Sümbül Ali Efendi kastedilmiştir.

Şaklasun anı haşarlardan Hudā-yı zü'l-minen
Geldi şadr-ı 'ālīye oldu efendi ser-bülend

24. **efendi:**

Tarih 178

Mısra: 5

Efendi II Sümbül Ali Efendi kastedilmiştir.

Yāverūñ olsun efendi Bārī
Ber-murād eyleye her bār Hudā

25. **efendiye:-(y)e**

Tarih 196

Mısra: 1

Efendi II Visali Efendi kastedilmiştir.

Luṭf ide Haḫ Efendiye her çend
Yapdı bir ḳahve-hāne cāy-ı bülend

26. **efendi:**

Tarih 197

Mısra: 1

Efendi II Visali Efendi kastedilmiştir.

Efendi yapup 'ālī ḳahve-hāne
Nazīrin görmedi çēşm-i zemāne

27. **efendiye:-(y)e**

Tarih 205

Mısra: 1

Efendi II Visali Efendi kastedilmiştir.

Virilüp şimdi efendiye ḳazā-i Edine
Pür-şeref oldu Vişāliyle likā-i Edine

28. **efendi:**

Tarih 209

Mısra: 1

Efendi II Yahya Efendi kastedilmektedir.

Oldı fażlıyla efendi ser-i ceyš-i fużalā
'İlm ü 'adliyle bu gün eyledi şadrı ihyā

29. **efendi:**

Tarih 23

Mısra: 1

Efendi II Azmizade Efendi kastedilmiştir.

Faẓluñla sen Efendi ḳādī olunca Şāma
Eşṛāfı ol diyāruñ irdi murād u kāma

efendü:

1. **efendüm:-m**

Tarih 2

Mısra: 1

Efendi, bey.

Geldi hālā efendüm 'Abdullāh
Mışra ḳādī olup sa'ādet ile

2. **efendüm:-m**

Tarih 24

Mısra: 6

Efendi, bey.

Didi tāriḫi du'ālarla Tūrābī bendeñ
Rūm-ili şadrı yine ola efendüm Bāḳī

3. **efendüm:-m**

Tarih 138

Mısra: 1

Efendi.

Bi-ḫamdi'llāh efendüm Müftī-zāde
Bu gün 'ilmiyle oldu ḫākim-i Şām

4. **efendüm:-m**

Tarih 148

Mısra: 6

Efendi II şair Nadiri Efendi kastedilmiştir.

Ararsañ rub'-ı meskūnı bu şadra gelmez aḳrānuñ
Tūrābī didi tāriḫi efendüm mişlūñüz nādir

efgān oldı:

1. **efgān oldı:-dı**

Nazm 6

Mısra: 1

Ağlamak, feryat etmek.

Bezm-i ḡamda firḳatūñle kārüm efgān oldı gel
Ḥasret-i la'lūñle her dem içdügüm ḳan oldı gel

eflāk:

1. **eflāk:**

Tarih 59

Mısra: 4
Felekler; gökyüzü.

Eyler ihyâ bu cihân halkını iftâsı ile
Hem-çü 'İsî yiridür menzili olsa eflâk

2. eflâki:-i

Gazel 42

Mısra: 9

Felekler, gökler.

Encüm degül eflâki gice zeyn iden ey döst
Âhum tütünü çıkdı göğe pür-şerer oldı

3. eflâki:-i

Müseddes 11

Mısra: 10

Felekler, gökler, gökyüzü.

Ṭavrumuz 'âlî durur gözlerüz ammâ hâki
Gün gibi mesken idersek yiridür eflâki

efsâne:

1. efsâne:

Gazel 5

Mısra: 10

*Asılsız rivayet, gerçekliği kanıtlanmamış şey,
söylenti.*

Ey Tūrâbî dinlemez şerh eylesem aḥvâlümü
Sözlerüm efsâne añlar ol şeh-i ḥübân uyur

efsâne imiş:

1. efsâne imiş:

Gazel 16

Mısra: 6

Efsaneymiş, masalmış, uydurmaymış.

Dārātuñı gördükde senüñ dâr-ı cihânda
Efsâne imiş kışsa-i Dārâdan uşanduk

efsâne itdi:

1. efsâne itdi:-di

Gazel 43

Mısra: 2

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

*Efsane etmek, masal etmek II geride
bırakmak, geçmek.*

Eyler fiğân u nâle ile çün hezâr bizi
Efsâne itdi 'âleme ol gül-'izâr bizi

2. efsâne itdi:-di

Tarih 73

Mısra: 3

*Efsane etmek, masal etmek II geride
bırakmak, geçmek.*

Ḳahramân u Rüstemüñ efsâne itdi kışşasın
Evvel aldı şimdi meydânı egerçi geldi dîr

efzûn eyleyüp:

1. efzûn eyleyüp:-(y)üp

Tarih 8

Mısra: 3

Çoğaltmak, artırmak.

Şaklaya Mevlâ ḥaṭardan 'ömrin efzûn eyleyüp
İki 'âlemde murâdın vire ol ḥayyü'l-ḳadîm

eger:

1. eger:

Gazel 2

Mısra: 5

Eğer.

Naẓar kerdî eger şem '-i cemâleş
Çü pervâne hemân süzende bâşed

2. eger:

Tarih 72

Mısra: 8

Eğer.

Ḳulı ḳurbânı olurdu ol şecâ'at kânınuñ
Rezmğâh içre eger cengin göreydi Ḳahramân

3. eger:

Gazel 40

Mısra: 4

*Eğer bağlacı: Bu bağlaçlar koşul-şart ifade
eden veya şart anlamını kuvvetlendirirler.*

Olurdum ḥalvet-i serd o cānân ile cān cāna
Eger olmasa ḥâyil bu ten-i nâçardan perde

4. eger:

Tarih 33

Mısra: 7

Eğer, şayet.

Bir kimesne aña aḥvâlini 'arz itse eger
Herkesüñ müşkilini eyler idi remz ile ḥal

5. eger:

Gazel 45

Mısra: 1

Eğer II şayet.

Virürdüm aña olsa eger tende cān iki
Âdemler öldürür o cüvân-ı Selânikî

egerçi:

1. egerçi:

Tarih 3

Mısra: 8

Her ne kadar, ise de, gerçi.

Her 'alâmet götüren şimdi görünmez oldu
Müteseyyidle pür olmuşdu egerçi etrâf

2. egerçi:

Tarih 49

Mısra: 3

Her ne kadar, ise de, gerçi.

Ëadri 'âlîdür anuñ nâmı egerçi Dervîş
Dem-be-dem irse nola mertebe-i a'lâya

3. egerçi:

Tarih 73

Mısra: 4

Her ne kadar, ise de, gerçi.

Ëahramân u Rüstemüñ efsâne itdi kışşasın
Evvel aldı şimdi meydânı egerçi geldi dîr

egil:

1. egildi:-di

Gazel 13

Mısra: 9

Bükülmek, kamburlaşmak.

Egildi ey Tûrâbî gördi kim kaddüm kemân olmuş
Atıldı oğ gibi ol âfet-i devrânımız gelmez

eglen-:

1. eglendi:-di

Gazel 32

Mısra: 5

Eğlenmek, hoşça vakit geçirmek.

Yeter eglendi 'azm-i gülşen-i şehri-şafâ itsün
O gül-ruğ sâkin-i şahrâ vü kühsâr olmasun gelsün

eglence:

1. eglence:

Müseddes 14

Mısra: 22

Eğlence.

Ëaşlaruñ fikri yeter özge hayâl istemezem
Dile eglence firâk oldu vişâl istemezem

eglenme gel:

1. eglenme gel:

Gazel 21

Mısra: 1

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Eğlenme (oyalanma) gel.

Dilberâ gitdüñ diyâr-ı ğurbete eglenme gel
Cânımız döymez firâk-ı ĥasrete eglenme gel

2. eglenme gel:

Gazel 21

Mısra: 2

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Eğlenme (oyalanma) gel.

Dilberâ gitdüñ diyâr-ı ğurbete eglenme gel
Cânımız döymez firâk-ı ĥasrete eglenme gel

3. eglenme gel:

Gazel 21

Mısra: 4

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Eğlenme (oyalanma) gel.

Kühken gibi firâkuñla eyâ şîrîn-süñan
Vardı göñlüm kühsâr-ı hayrete eglenme gel

4. eglenme gel:

Gazel 21

Mısra: 6

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Eğlenme (oyalanma) gel.

Ëün dimişlerdür sefer nâr-ı şakardan kıt'adur
Cânımız tãkat getürmez miñnete eglenme gel

5. eglenme gel:

Gazel 21

Mısra: 8

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Eğlenme (oyalanma) gel.

Ârzü idüp vişâlün tende ârâm eylemez
Kılca kaldı irmege cân vuşlata eglenme gel

6. eglenme gel:

Gazel 21

Mısra: 10

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Eğlenme (oyalanma) gel.

Nice şabr itsün Tûrâbî şiddet-i hicrânuna
Ëaş dahi döymez bu nâr-ı firâkate eglenme gel

egn:

1. egnine:-i, -n, -e

Tarih 187

Mısra: 6
Sirt, arka.

Cübbe-i 'ariyeti çäk eyleyüp
Egnine aldı kabā-yı vahdeti

egri:

1. **egriñi:**-ñ, -i
Tarih 111
Mısra: 12
Eğri Kalesi.

Cehd idüp hâtif kırala didi ol dem târihi
Aldı fi'l-hâl Egriñi Sultân Mehemmed bin Murād

egri kılıcın çaldı:

1. **egri kılıcın çaldı:-dı**
Tarih 162
Mısra: 8
Kelime Tipi: **Deyim**
Eğri kılıcını çaldı, eğri kılıcıyla öldürdü,
ayrıca şiirde geçen 'Eğri' kelimesi Sultan
Osman'ın sefer düzenlediği yerin adıdır ve bu
kelime şiirde tevriyeli olarak kullanılmıştır.

Ṭarf-ı hâtifden aña dindi Tûrâbî târihi
Şeh-i İslâm Azaka çaldı çü Egri kılıcın

2. **egri kılıcın çaldı:-dı**
Tarih 162
Mısra: 2
Kelime Tipi: **Deyim**
Eğri kılıcını çaldı, eğri kılıcıyla öldürdü,
ayrıca şiirde geçen 'Eğri' kelimesi Sultan
Osman'ın sefer düzenlediği yerin adıdır ve bu
kelime şiirde tevriyeli olarak kullanılmıştır.

Eyledi 'azm-i gâzâ Hâzret-i Sultân 'Osmân
Azaka cediti gibi çaldı çü Egri kılıcın

egri üstinde:

1. **egri üstinde:-i, -n, -de**
Tarih 109
Mısra: 2
Eğri üstü, Eğri'de.

Devlet ile Hâzret-i Sultân Mehemmed bin Murād
Egri üstinde idüp özge gâzâ-yı ekberi

ehibbâ:

1. **ehibbâ:**
Tarih 192
Mısra: 6
Dostlar, tanıdıklar, bildikler.

Münkir olanlar aña bāb-ı hafāda kaldı
Zevk u beşâret ile mesrūr olup ehıbbā

ehl:

1. **ehle:-e**
Müseddes 1
Mısra: 3
Ehil, bir işten anlayan.

Ehle virilmeyeli mansıba ragbet gitdi
Ṭağılup ehl-i kıurā cümle ra'ıyyet gitdi

2. **ehline:-i, -n, -e**
Müseddes 1
Mısra: 14
Ehil, bir işten anlayan.

Ehl-i 'irfānı şehā mîr-i vilâyet eyleñ
Her diyârı virüp ehline himâyet eyleñ

ehl-i 'aşk:

1. **ehl-i 'aşk:**
Kıt'a 5
Mısra: 30
Aşk ehli, âşıklar.

Her biri nâz u 'itâb ile cefâ semtinde mi
Başı hoş mı ehl-i 'aşk ile cüvânâni nice

ehl-i 'aşkı:

1. **ehl-i 'aşkı:-ı**
Kıt'a 6
Mısra: 3
Aşk ehli, âşıklar.

Şafâ sürsün hemîşe ehl-i 'aşkı
Cüvânân ile her dem eyle mürür

ehl-i behiştün:

1. **ehl-i behiştün:-(ü)ñ**
Tarih 91
Mısra: 7
Cennet halkı, cennette olanlar.

Ehl-i behiştün olsun serdâr u şeh-süvârı
Seyr eylesün cinâni cevân idüp Burâkı

ehl-i beyân:

1. **ehl-i beyân:**
Tarih 21
Mısra: 4
Açıklama/söz sahipleri.

Saňa sultānum Hūdā virmiş fazīlet şöyle kim
Meclisüñde nuṭka gelseñ lā'l olur ehl-i beyān

ehl-i dil:

1. ehl-i dil:

Tarih 74

Mısra: 7

Âşıklar II gönül adamları, ârifler.

Ehl-i dil gelse anuñ meclisine dilsiz olur
Baħr öninde nola ger kaçtre olursa nāçiz

2. ehl-i dil:

Tarih 76

Mısra: 5

Âşıklar II gönül adamları, ârifler.

Hār-ı gāmdan ehl-i dil bülbül gibi nālān iken
Halk-ı 'ālem açılıp gül gibi hāndān oldılar

ehl-i diller:

1. ehl-i diller:-ler

Tarih 23

Mısra: 6

Âşıklar, gönül adamları, ârifler.

'İlm ü hünerle sensin serdār-ı ehl-i 'irfān
Sāyeñde ehl-i diller irse nola merāma

2. ehl-i diller:-ler

Tarih 30

Mısra: 5

Âşıklar II gönül adamları, ârifler.

Ey Tūrābī ehl-i diller şevk ile cem' oldılar
Didiler tārīhi zībā geldi defterdārumuz

3. ehl-i diller:-ler

Tarih 31

Mısra: 3

Âşıklar II gönül adamları, ârifler.

Ehl-i diller yine şafā sürsün
Geldi yerine şāhibü'l-esrār

4. ehl-i diller:-ler

Tarih 60

Mısra: 8

Âşıklar II gönül adamları, ârifler.

Sen şeh-i mülk-i 'ulūmuñ ṭavr u erkānın görüp
Ehl-i diller eylediler yoluña cānın sebīl

5. ehl-i diller:-ler

Tarih 146

Mısra: 6

Âşıklar II gönül adamları, ârifler.

Ḳavline lā diyemez kimse o mīr-i sūħanuñ
Ehl-i diller sözine cümleten oldı ḳā'il

6. ehl-i diller:-ler

Tarih 168

Mısra: 8

Âşıklar II gönül adamları, ârifler.

Hem-'inān olup çekildiler idüp seyr-i cinān
Firḳatıyla ehl-i diller itdiler derd ile āh

7. ehl-i diller:-ler

Tarih 213

Mısra: 9

Âşıklar II gönül adamları, ârifler.

Ehl-i diller derilüp şohbetümüz tārīhini
Didiler eyledük ol şāh ile deryā seyrin

ehl-i dīn:

1. ehl-i dīn:

Tarih 1

Mısra: 1

Dini emirlere göre yaşayanlar.

Pīrümüz 'Abdü'l-kerīm ey ehl-i dīn
Terk idüp fānīyi göçdi şeyhümüz

ehl-i dīvān:

1. ehl-i dīvān:

Tarih 212

Mısra: 7

*Divan ehli. II makam ve mevki olarak üstün
ve saygıdeğer kimse.*

Ehl-i dīvān aħsen-i re'y ile idüp meşveret
Ḳal' u ḳam'ına 'adūnuñ buldılar bir özge rāh

ehl-i fażluñ:

1. ehl-i fażluñ:-(u)ñ

Tarih 98

Mısra: 3

İyilik ehli.

Ḳadrini bilmedüñüz diyü bir ehl-i fażluñ
Zurefā itdi senüñçün 'ulemāya tevbiħ

ehl-i fenā:

1. ehl-i fenā:

Gazel 24

Mısra: 7

Yokluk ehli(sahibi).

Ṭutmayup pīr etegin olmayıcaḳ ehl-i fenā
Yaḳşur mı saña ol tāc u 'aba gey görelüm

ehl-i fesāduñ başına:

1. **ehl-i fesāduñ başına:** -l, -n, -a

Tarih 45

Mısra: 3

Kötülük ehlinin başı II kötülük düşünenlerin üzerine.

Ehl-i fesāduñ oldı başına bu cihān tar
Hayretten ol gürühuñ qalması hiç mecālî

ehl-i halebe:

1. **ehl-i halebe:**

Tarih 28

Mısra: 10

Halep ehli, Halep kavmi II Halep halkı.

Didi tārīhî Tūrābî-i hākīr
Oldı ehl-i Halebe defterdār

ehl-i halep:

1. **ehl-i halep:**

Tarih 89

Mısra: 6

Halep halkı.

Manşıbında ola her demde efendi dāyim
‘İlm ü ‘adliyle olup ehl-i Halep emrine rām

ehl-i hālidür:

1. **ehl-i hālidür:** -i, -dür

Tarih 82

Mısra: 10

Halden anlayıp, duruma göre idare eden kimse. İlahi tecellilere ve manevi feyze mazhar olan

Hāk Te‘ālā devletin günden güne efvūn ide
Çün ricālū'llāhuñ iqbāl ile ehl-i hālidür

ehl-i hased:

1. **ehl-i hased:**

Tarih 37

Mısra: 6

Kıskanç kimseler.

İrdi ser-menzil-i maqşūdına kendüsi revān
Dem-be-dem ehl-i hased rāh-ı ‘anāda qaldı

2. **ehl-i hased:**

Tarih 182

Mısra: 2

Kıskanç kimseler.

Halebde şimdi vālî ‘ilm ü fazlıyla Şerīf oldı
Vücūdî qalması ehl-i hased gāyet za‘īf oldı

ehl-i hevā:

1. **ehl-i hevā:**

Müseddes 9

Mısra: 2

Gününi gün eden, günlük yaşayan, havai nitelikte insan.

Yine gönüm maqar-ı renc ü ‘anā itdi beni
Kākül-i yāri görüp ehl-i hevā itdi beni

ehl-i inşāf:

1. **ehl-i inşāf:**

Tarih 4

Mısra: 4

İnsaflı kişiler, merhametli kişiler.

‘İlm ü fazlıyla fenā dünyāya
Gelmez anuñ gibi ehl-i inşāf

ehl-i ‘irfān:

1. **ehl-i ‘irfān:**

Tarih 16

Mısra: 6

İrfan sahibi, bilgili.

Kim görse nazm u nesrūñ taşşınler eyler ey şeh
‘İzzetle nuṭqa gelseñ lā’l olur ehl-i ‘irfān

2. **ehl-i ‘irfān:**

Tarih 77

Mısra: 8

İrfan sahibi, bilgili.

İltifātıyla anuñ buldı revācın ma‘rifet
Ehl-i ‘irfān eylesünler dem-be-dem ‘İş ü ṭarab

3. **ehl-i ‘irfān:**

Tarih 28

Mısra: 3

İrfan sahibi, bilgililer II âlimler, zâhitler; hüner sahipleri, şairler.

Pāye kat’ itmege ehl-i ‘irfān
Ma‘rifet oldı hele şimdi medār

ehl-i ‘irfāna:

1. **ehl-i ‘irfāna:** -a

Tarih 20

Mısra: 12

İrfan sahibi, bilgili.

Devr-i 'adlũnde senũn buldı revâcın ma'rifet
Ehl-i 'irfâna şehâ el virdi devr-i rüzgâr

2. **ehl-i 'irfâna:-a**

Tarih 125

Mısra: 3

İrfan sahibi, bilgili.

Ehl-i 'irfâna şafâ-bağş ol efendi her nefes
Her küdüretten berî olup şafâ semtinde ol

3. **ehl-i 'irfâna:-a**

Tarih 165

Mısra: 12

İrfan sahibi, bilgili.

Ma'rifet buldı zamânında revâc
Ehl-i 'irfâna virüp şöret-i tãm

4. **ehl-i 'irfâna:-a**

Tarih 36

Mısra: 3

*İrfan sahibi, bilgililer II âlimler, zâhitler;
hüner sahipleri, şairler.*

Ehl-i 'irfâna anuñ nuḡkı hayât-efzâdur
Mürde-diller nola cân bulsa Mesîhâ geldi

ehl-i 'irfânı:

1. **ehl-i 'irfânı:-ı**

Kıt'a 5

Mısra: 14

İrfan sahibi, bilgili.

Kâse-bâzâsâ karanfil kurdı mı bâğa bisât
Bezme rağbet itdiler mi ehl-i 'irfânı nice

2. **ehl-i 'irfânı:-ı**

Müseddes 1

Mısra: 13

İrfan sahibi, bilgili.

Ehl-i 'irfânı şehâ mîr-i vilâyet eyleñ
Her diyârı virüp ehline himâyet eyleñ

3. **ehl-i 'irfânı:-ı**

Tarih 15

Mısra: 3

İrfan sahibi, bilgili.

Ehl-i 'irfânı zamânında ser-efrâz eyler
Nola eyleyse hâsed ehlini pâmâl-i cefâ

4. **ehl-i 'irfânı:-ı**

Tarih 40

Mısra: 36

İrfan sahibi, bilgili.

Ma'ârif kendülerden başş olur etrâf u eknâfa
Ser-efrâz eylese devrinde nola ehl-i 'irfânı

ehl-i 'irfânũ:

1. **ehl-i 'irfânũ:-(u)ñ**

Gazel 44

Mısra: 6

İrfan sahibi, bilgili.

Uymasun her câhil ü nâ-dâna Âdemden kaçar
Ol perîye söyleñ olsun ehl-i 'irfânũ ḡlı

2. **ehl-i 'irfânũ:-(u)ñ**

Tarih 136

Mısra: 4

İrfan sahibi, bilgili.

Cühelâ' haylinũñ dolup devri
Ehl-i 'irfânũñ oldı devr-i zamân

3. **ehl-i 'irfânũ:-(u)ñ**

Tarih 10

Mısra: 12

*İrfan sahibi, bilgililer II âlimler, zâhitler;
hüner sahipleri, şairler.*

Pâdişâhum kıl nazar diyü zebân-ı hâl ile
Ehl-i 'irfânũñ şefî'i oldı güyâ Edrine

ehl-i islâm:

1. **ehl-i islâm:**

Tarih 108

Mısra: 8

İslam topluluğu, Müslümanlar.

Fuḡarâ âteş-i zulm ile yanup
Teşne fetvâsına ehl-i İslâm

ehl-i işret:

1. **ehl-i işret:**

Tarih 205

Mısra: 3

Eğlence sahipleri, işret sahipleri.

Ehl-i işret bulamaz mişlini dünyâda anuñ
Ola cennetde meger zevḡ u şafâ-i Edine

ehl-i keremdür:

1. **ehl-i keremdür:-dür**

Tarih 141

Mısra: 3

Cömertlik ve iyilik sahibi.

O şeh-i mülk-i şehâ ehl-i keremdür ḡaḡḡâ
Fuḡarâ firḡasına olsa 'aceb mi muşsin

ehl-i kurā:

1. ehl-i kurā:

Müseddes 1

Mısra: 4

Köyde ikamet edenler, köyün sahipleri.

Ehle virilmeyeli manşıba rağbet gitdi
Tağılup ehl-i kurā cümle ra'ıyyet gitdi

ehl-i ma'arif:

1. ehl-i ma'arif:

Tarih 78

Mısra: 3

İlim sahipleri.

Güni toğdı açılıp ehl-i ma'arif güldi
Tār olup çeşmine 'ālem göremez oldı le'īm

2. ehl-i ma'arif:

Tarih 43

Mısra: 4

Bilgili, marifetli kişi.

İrişdiler bu gün devrine ol ser-ḥayl-i 'irfānuñ
Şu'ūd itse nola ehl-i ma'arif evc-i a'lāya

ehl-i mazlūma:

1. ehl-i mazlūma:-a

Müseddes 12

Mısra: 15

Zulüm görenler, zulme uğramış kişiler.

Ḥāyil olmaz ehl-i mazlūma şehā kevn ü mekān
Zulm-i bī-dād eyleme ey āfet-i devr-i zamān

ehl-i mezāk:

1. ehl-i mezāk:

Müseddes 14

Mısra: 16

Zevk sahipleri, ehl-i keyf, rind meşrep.

Lezzet-i hicr-i lebūñ şekkere virmez 'uşşāk
Sözümü añlaya 'ālemde qanı ehl-i mezāk

ehl-i mışruñ du'ası:

1. ehl-i mışruñ du'ası:-sı

Tarih 82

Mısra: 3

Mısır ehlinin duası.

Ehl-i Mışruñ oldı bu demde du'ası müstecāb
Buldılar bir ḥākim-i 'ādil ki qadri 'ālīdür

ehl-i şafā:

1. ehl-i şafā:

Tarih 47

Mısra: 7

Eğlence düşkünleri. II kalbi temiz kimseler.

Gelūñ ey ehl-i şafā aña du'alar idelüm
'Ömrini devletini artura ol Ḥayy-ı vedūd

2. ehl-i şafā:

Tarih 118

Mısra: 5

Eğlence düşkünleri. II kalbi temiz kimseler.

Gelūñ ey ehl-i şafā aña du'alar idelüm
Vire dünyāda vü 'uqbāda murādın Mevlā

ehl-i şehā:

1. ehl-i şehā:

Tarih 64

Mısra: 6

Cömert.

Nola ger Ḥātem-i Ṭayī defterini tay itseñ
Görmedi çeşm-i felek sencileyin ehl-i şehā

ehl-i ṭab'uñ:

1. ehl-i ṭab'uñ:

Tarih 27

Mısra: 6

Yaradılış ehli II Kabiliyetli kimseler II şairler.

Bu ṭab'-ı ḥurde-dānıyla 'ulūmı cümle şayd itdi
Felekde misli yoğdur ehl-i ṭab'uñ serveri oldı

ehl-i 'ulūmuñ 'ırzı:

1. ehl-i 'ulūmuñ 'ırzı:-ı

Tarih 209

Mısra: 3

İlim sahiplerini namusu, bilgi sahiplerinin iffeti.

Pāyimāl idi ezel ehl-i 'ulūmuñ 'ırzı
'Ālī manşıblara vāşıl idi cümle cūhelā

ehl-i vekār:

1. ehl-i vekār:

Tarih 31

Mısra: 1

Azamet ve izzet ehli II ağırbaşlı, azametli, izzetli.

Ol Mehemmed Efendi ehl-i vekār
Halebe oldı yine defterdār

ehl-i vukūfa:

1. **ehl-i vukūfa:-a**

Tarih 125

Mısra: 7

Bilgi sahipleri, bilgi ehli, bilgi sahibi.

Bî-sebebe ‘azl eyleme ehl-i vukūfa vākıf ol
Sa ‘y-ı evkāf-ı Resūl-i Kibriyā semtinde ol

ehl-i zulm:

1. **ehl-i zulm:**

Tarih 156

Mısra: 25

Zulüm ehli, zulüm yapanlar, zalimler.

Ehl-i zulm olanı helāk eyle
Görmesün bir dağı yüzün ebrār

ehl-i zulmi:

1. **ehl-i zulmi:-i**

Tarih 124

Mısra: 6

Zulüm ehli, zulüm yapanlar, zalimler.

Siler rahm eyleyüp her dem gözi yaşını mazlūmuñ
Dem-ā-dem ehl-i zulmi hayret ile seyl-i gam aldı

2. **ehl-i zulmi:-i**

Tarih 134

Mısra: 7

Zulüm ehli, zulüm yapanlar, zalimler.

Bañalmaz silmeyince ehl-i zulmi girye-i mazlūm
Gözi yaşına rahm it her faķırūñ seyr-i deryā kıl

ehl-i zulmūñ:

1. **ehl-i zulmūñ:-(ü)ñ**

Gazel 15

Mısra: 13

Zulüm ehli, zulüm yapanlar, zalimler.

Ehl-i zulmūñ yanına kaldı şehā itdükleri
Yoħsa mazlūmuñ alur dādın şeh-i dāver mi yok

ejdehā-yı heft-ser:

1. **ejdehā-yı heft-ser:**

Tarih 210

Mısra: 25

Yedi başlı ejderha.

Ceng içinde oldı gūyā ejdehā-yı heft-ser
Rezmgāh içre Sefer Pāşayı gördükde hemān

ekrem:

1. **ekremüm:-(ü)m**

Tarih 84

Mısra: 4

Daha cömert, daha üstün.

‘Asker-i İslāma serdārım odur
Kullarım içre olupdur ekremüm

eksük itme:

1. **eksük itme:**

Müseddes 14

Mısra: 28

*Eksik etmemek ve bir şeyden mahrum
bırakmamak temennilerini dile getiren dilek
ifadesi.*

Ni‘am-ı guşşafı dāyım aña ihsān eyle
Eksük itme görelüm cevruñi her ān eyle

eksük olmaya:

1. **eksük olmaya:-ma, -(y)a**

Tarih 61

Mısra: 8

Her zaman bulunur olmak.

Ni‘meti erbāb-ı ‘irfāna anuñ mebzül olup
Maṭbahından olmaya eksük dilā ḥvān-ı Ḥalīl

el:

1. **ellerinde:-ler, -i, -n, -de**

Kit’a 5

Mısra: 26

Bedenin bir uzvu.

Ḳahvelerde sākī-i sīmīn-bedenler var mıdur
Devr ider mi ellerinde ḳahve fīncāni nice

2. **ellerinde:-leri, -n, -de**

Tarih 156

Mısra: 9

Bedenin bir uzvu.

Ḳalmadı vūs‘at ellerinde dirġ
Oldı her biri aç u müflis ü zār

3. **elde:-de**

Gazel 36

Mısra: 1

Bedenin bir uzvu, el.

Eyyām-ı 'İş ü nüş irtüp elde mey-i gül-fâm ola
'İş it geçürme fırsatı nev-rüz u hem bayram ola

4. **elinde:**-i, -n, -de

Tarih 146

Mısra: 3

Bedenin bir uzvu, el.

Tîg-i tîzini elinde göricek kan kaşanur
Bu şalâbetle aña ola mı düşmen hâ'il

5. **elinde:**-i, -n, -de

Tarih 155

Mısra: 8

Bedenin bir uzvu, el.

'İş ü 'işret idüp cihân içre
Tura dâyim elinde câm-ı şabûh

6. **elünde:**-(ü)ñ, -de

Müseddes 2

Mısra: 2

*İnsanın avuç ve parmaklardan ibaret olan
tutma, kavrama ve iş görme uzvu; güç, iktidar,
irade.*

Pîrlük irdi dilâ neyki bu tül-i emelüñ
Ayağüñ aldı ecel yokdur elünde 'amelüñ

7. **elinde:**-i, -n, -de

Gazel 6

Mısra: 8

*İnsanın avuç ve parmaklardan ibaret olan
tutma, kavrama ve iş görme uzvu II bir şeye sahip
olma.*

Açdı diyâr-ı gülşeni süsen şabâyile
Yalın kılıç elinde dilâver degül midür

8. **elinde:**-i, -(n)de

Tarih 109

Mısra: 10

"Tasarruf, sahip olma, tesir" anlamındadır.

Dîn uğurında gâzâlar eyleyüp oldı şehîd
Hızr elinde Şeyh efendi içdi âb-ı kevşeri

el çekdi:

1. **el çekdi:**-di

Tarih 17

Mısra: 9

Kelime Tipi: **Deyim**

İlgisini kesmek, dünyadan el etek çekmek.

Bu gün el çekdi gitdi dünyâdan
Seyyîd Ahmed Efendi geçdi âh

2. **el çekdi:**-di

Tarih 67

Mısra: 6

Kelime Tipi: **Deyim**

Vazgeçmek.

Döndi şimdi 'aksine dünyâ budur târîh aña
Kıpdı Çaylak Nigdeyi el çekdi andan Etyemez

3. **el çekdi:**-di

Tarih 142

Mısra: 5

Kelime Tipi: **Deyim**

Vazgeçmek.

Degme bir eşige yüz sürmeden el çekdi göñül
Hâk-i dergâhı yeter çeşmümüze kuhl-i cilâ'

el çekdün:

1. **el çekdün:**-dü, -ñ

Tarih 157

Mısra: 1

Kelime Tipi: **Deyim**

İlgisini kesmek, dünyadan el etek çekmek.

Mâ-sivâdan çekdün el geçdün fenâdan göz yumup
Bâg-ı firdevse revân olduñ Necâhî bir şabâh

el çekelüm:

1. **el çekelüm:**-elü, -m

Tarih 142

Mısra: 7

İlgisini kesmek, vazgeçmek.

Dâyimâ el çekelüm Hâkka niyâz eyleyelüm
Şaklasun zât-ı şerîfîni haţardan Mevlâ

el çeküp:

1. **el çeküp:**-üp

Müseddes 5

Mısra: 9

Kelime Tipi: **Deyim**

İlgisini kesmek, dünyadan el etek çekmek.

Şimdi göz yumdı fenâdan çeküp el ol bî-hîn
Derd-i firkatle nola eyler isem âh u enîn

2. **el çeküp:**-üp

Müseddes 5

Mısra: 16

Kelime Tipi: **Deyim**

İlgisini kesmek, dünyadan el etek çekmek.

Zîr-i hâki o perî-çehre idüp şimdi mağar
Bu fenâdan çeküp el eyledi nâ-gâh sefer

3. **el çeküp:-üp**

Tarih 166

Mısra: 4

Kelime Tipi: **Deyim**

İlgisini kesmek, vazgeçmek.

Ey Türebî didi târîhin anuñ hâtif-i ğayb
El çeküp devlet-i dünyâdan 'Ömer Beg geçdi

el irişmez:

1. **el irişmez:-(i)ş, -mez**

Gazel 41

Mısra: 9

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Gücü yetmemek, ulaşamamak.

El irişmez aña her vech ile mümtâz oldı
Ser-firâz olalı ol kâmet-i şimşâd-ı 'Ali

el şunsa:

1. **el şunsa:-sa**

Tarih 61

Mısra: 5

*El uzatmak, yaklaşmaya çalışmak,
dokunmak; cüret etmek.*

Her neye el şunsa maşsûdı aña ikbâl ide
İki 'âlemdede murâdın vire Mevlâ-yı celîl

el ur:

1. **el ur:**

Gazel 36

Mısra: 11

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Dokunmak; ele almak.

İrmez Türebî dem deme el ur bu gün câm-ı Ceme
Düşmez bu firşat âdeme dil-ber de saña râm ola

el virdi:

1. **el virdi:**

Tarih 16

Mısra: 3

Yardım etmek, fırsat vermek.

Bu devlet ü sa'âdet el virdi saña şehâ
Döndür murâduñ üzre destüñde güy u çevğân

2. **el virdi:-di**

Tarih 20

Mısra: 12

Kelime Tipi: **Deyim**

Yardım etmek, fırsat vermek.

Devr-i 'adlûñde senüñ buldı revâcın ma'rifet
Ehl-i 'irfâna şehâ el virdi devr-i rüzgâr

3. **el virdi:-di**

Tarih 71

Mısra: 11

Kelime Tipi: **Deyim**

Yardım etmek, fırsat vermek.

Aña el virdi yine bir nev-civânuñ vuşlatı
Mâlik-i genc oldı şan kim Eşkiyâ'dan aldı cân

4. **el virdi:-di**

Tarih 142

Mısra: 2

Kelime Tipi: **Deyim**

Yardım etmek, fırsat vermek.

Oldı Yünân iline hâzret-i Mü'min Pâşâ
Bize el virdi yine devlet ü ikbâl-i şafâ

5. **el virdi:-di**

Tarih 213

Mısra: 5

Kelime Tipi: **Deyim**

Yardım etmek, fırsat vermek.

Çekdürüp zevrağ-ı dil şevk ile el virdi kenâr
Kılduğ ol serv-i dil-ârâyile deryâ seyrin

el vire:

1. **el vire:-e**

Tarih 87

Mısra: 7

Kelime Tipi: **Deyim**

Yardım etmek, fırsat vermek.

Pâyimâl olup 'adü dâyim murâduñ el vire
Peşk-i devlet çura sulţânım kapuñda sağ u şol

el virince:

1. **el virince:-ince**

Tarih 16

Mısra: 9

Kelime Tipi: **Deyim**

Yardım etmek, fırsat vermek.

İkbâlün el virince didi Türebî târîh
'İzz ile olduñ 'âdil dâmâd-ı Âl-i 'Oşmân

el virmedi:

1. **el virmedi:-me, -di**

Tarih 33

Mısra: 10

Kelime Tipi: **Deyim**

Yardım etmek, fırsat vermek.

Şöyle bir zāt-ı şerîfî yine pâ-mâl itdûñ
Bize bu devr-i felek neyleyelim virmedi el

2. **el virmedi:** -me, -di

Tarih 150

Mısra: 8

Kelime Tipi: **Deyim**

Yardım etmek, fırsat vermek.

Ayağı tozını kuhl itmege reşgüm var idi
Felek el virmedi hayfâ nigerânım çaldı

el virüpdür:

1. **el virüpdür:** -üp, -dür

Tarih 66

Mısra: 2

Kelime Tipi: **Deyim**

Yardım etmek, fırsat vermek.

Etyemez-zâde Ereğliye ebed vâlidür
El virüpdür aña devlet yine ikbâlidür

el-amân:

1. **el-amân:**

Tarih 72

Mısra: 12

Meded, aman, imdâd (mânasına olup yardım ve şikâyet edâtı olarak kullanılır).

Ey Tûrâbî her kaçan meydâna sürse atını
Cengini gördükde dirlerdî 'adûlar el-amân

el-ân:

1. **el-ân:**

Tarih 136

Mısra: 6

Şimdi, şu anda.

çalmadı eşkiyâ'ya cây-ı karâr
Cümleten eyledi firâr el-ân

2. **el-ân:**

Tarih 151

Mısra: 3

Şimdi, şu anda.

Mihr ü mâh-ı 'ulemâsın sen efendi el-ân
Çevre yanußda sentûñ encüme beñizer sâyir

elde:

1. **elde:**

Tarih 44

Mısra: 5

Elinde, hazırda.

Görüp elde sinân-ı hün-feşânın
'Adû-yı kâfirûñ kaç' oldı 'ırkı

elden çıkarduk:

1. **elden çıkarduk:** -duk

Tarih 95

Mısra: 8

Yitirmek, kaybedilmek; elinden gitmek.

Ol gül-i gülzâr kâdrin bilmedük
Fırşatı elden çıkarduk hem-çü şayf

elden gitdi:

1. **elden gitdi:** -di

Gazel 15

Mısra: 15

Kelime Tipi: **Deyim**

Bir şeyi yitirmek, o şeyden yoksun kalmak.

Hep vilâyet gitdi elden yok mı bir hâlis kulı
Pâdişâhı çıkmağa eñrafa sevğ eyler mi yok

2. **elden gitdi:** -di

Gazel 15

Mısra: 17

Kelime Tipi: **Deyim**

Bir şeyi yitirmek, yoksun olmak.

Çıkmaz iseñ pâdişâhum gitdi elden memleket
Buni iz'ân itmege bir aşaf-ı şaf-der mi yok

ele aldı:

1. **ele aldı:**

Tarih 6

Mısra: 8

Elinde tutmak, eline almak.

Mâh-ı nev şanma felek itdi külâhın keç-rev
Bu şafâ ile yâ-ğod aldı ele nâyım

2. **ele aldı:**

Tarih 6

Mısra: 8

Elinde tutmak, eline almak.

Mâh-ı nev şanma felek itdi külâhın keç-rev
Bu şafâ ile yâ-ğod aldı ele nâyım

3. **ele aldı:** -dı

Tarih 154

Mısra: 10

Tutmak, eline almak, ele geçirmek.

Çılıç havfiyla râm oldı Tûrâbî dindi bu târiğ
Naşûh Pâşâ 'Acemden zûr ile aldı ele bâcın

elem:

1. elemüm:-(ü)m

Müseddes 5

Mısra: 4

Üzüntü, tasa, keder.

Başuma oldı cihān ḥasret ile ʃar meded
Firkat-i yār ile özge elemüm var meded

2. elemden:-den

Gazel 44

Mısra: 7

Acı, üzüntü, keder.

Bu dil-i şeydā elemden fāriḡ ü āzād iken
Oldı hayfā yine bir serv-i ḥirāmānuñ ḡulı

elem-i firkat:

1. elem-i firkat:

Tarih 186

Mısra: 9

Ayrılık üzüntüsü, ayrılık acısı.

Elem-i firkat ile dindi Tūrābī tāriḡ
Çekdi 'ālemden elin İbn-i Kemāl-i ḡānī

elem-i zulm-i firāvān:

1. elem-i zulm-i firāvān:

Müseddes 6

Mısra: 28

Çok zulmün acısı, bol eziyetin acısı.

Dehre-i derd ile gözyaşı çü tāk olmuş iken
Elem-i zulm-i firāvān ile ḥāk olmuş iken

elfāz-ı şafā-baḡş:

1. elfāz-ı şafā-baḡş:

Gazel 46

Mısra: 9

Gönle huzur veren sözler.

Kühice edālarla elfāz-ı şafā-baḡş
zī ile ya'nī derbānıma o

elfāz-ı tımṭurakı:

1. elfāz-ı tımṭurakı:-ı

Tarih 91

Mısra: 2

Gösterişli sözler, söylenişi ahenkli ve parlak olan sözler.

Monlā 'Irākī ey dil çün itdi 'azm-i bākī
Dillerde ḡaldı ancak elfāz-ı tımṭurakı

el-hāşıl:

1. el-hāşıl:

Kıt'a 4

Mısra: 3

Nihayet, netice itibariyle, sonuçta.

Kir-i hicvī alıcaḡ ellerine el-hāşıl
Ṭaḡıdurlar kūn-ı billürüm hercāyilerūñ

elin almakda:

1. elin almakda:-da

Tarih 56

Mısra: 6

Bir sanatı yapmak için ustanın iznini almak.

'Adū-yı ehl-i 'irfānı idersin dem-be-dem pā-māl
Elin almakda dāyım zümre-i 'irfāna yāversin

elin çekdi:

1. elin çekdi:-di

Tarih 51

Mısra: 1

Kelime Tipi: **Deyim**

Uzaklaşmak, ilgilenmemek.

Mest olup çekdi elin geçdi dirīḡā nā-gāḡ
Şundı Derviş Süleymāna ecel cāmın āḡ

2. elin çekdi:-di

Tarih 186

Mısra: 10

Kelime Tipi: **Deyim**

Elini çekmek, uzak durmak.

Elem-i firkat ile dindi Tūrābī tāriḡ
Çekdi 'ālemden elin İbn-i Kemāl-i ḡānī

ellerine alıcaḡ:

1. ellerine alıcaḡ:-ıcaḡ

Kıt'a 4

Mısra: 3

Kelime Tipi: **Deyim**

Elde etmek, ulaşmak.

Kir-i hicvī alıcaḡ ellerine el-hāşıl
Ṭaḡıdurlar kūn-ı billürüm hercāyilerūñ

elmā-ı bedāmı:

1. elmā-ı bedāmı:-ı

Kıt'a 5

Mısra: 6

Kötü elması, fena elması.

Büstānı oldu mı envā‘-ı ešmār ile pür
Kaysı vü şeftālūsı elmā-ı bedānı nice

elümüz çekdik:

1. elümüz çekdik:-dü, -k

Gazel 16

Mısra: 7

Kelime Tipi: **Deyim**

El çekmek, vazgeçmek.

Çekdik elümüz şimdi şarābuñ ayağından
La‘lün var iken bāde-i ħamrādan uşanduk

elün irmez:

1. elün irmez:-mez

Müseddes 2

Mısra: 4

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Ulaşmamak, gücü yetmemek.

Yıkılıp kaşr-ı tenün oynadı ħayfā temelün
Bir daħı ‘ömr-i ‘azīze gözün aç irmez elün

el-vedā‘ itdi:

1. el-vedā‘ itdi:-di

Müseddes 5

Mısra: 25

Kelime Tipi: **Deyim**

Elveda etmek.

El-vedā‘ itdi benümle gidüp ol rüh-ı revān
Bile anuñla revān oldu dirġā dil ü cān

2. el-vedā‘ itdi:-di

Tarih 94

Mısra: 3

Elveda etmek.

El-vedā‘ itdi dirġā gitdi gelmez bir daħı
Kaldı ħasret menzil-i ‘uġbāya derdā āh ü vāh

elyak:

1. elyak:

Tarih 65

Mısra: 6

En uygun, en layık.

Çekdi bāl tālīb olanlar didiler tārīhini
Etyemez-zāde Efendiye Eregli elyak

emān:

1. emān:

Tarih 123

Mısra: 5

Emin olma, korkusuzluk, güven, emniyet.

Re‘āyā vü berāyā devr-i ‘adlinde emān üzre
Eşirranuñ işi dāyim enin ü āh u vāy oldu

emīn:

1. emīn:

Tarih 132

Mısra: 9

Güvenilir, emniyetli; hıyaneti olmayan.

Bendesı Şa‘bān Ağa oldu emīn
Ĥizmet itdi cān u dilden bī-riyā

emīn eyledi:

1. emīn eyledi:-di

Tarih 116

Mısra: 5

Korkusuz kılmak, güvenli kılmak.

Kullarından eyledi bir ihtiyārını emīn
Ulukışlayı ulu şehir itmege oldu delil

emīr-i aġsarāy:

1. emīr-i aġsarāy:

Tarih 123

Mısra: 2

Aksaray emiri, Aksaray başkumandanı.

Bu def‘a eşkiyā‘nuñ def‘ine bir özge rāy oldu
Meĥammed Beg seçā‘atle emīr-i Aġsarāy oldu

emn ü emān:

1. emn ü emān:

Tarih 47

Mısra: 3

Huzur ve güven.

Açdı şemşir ile Bağdādı idüp emn ü emān
Darb-ı tġin işidüp tañ mı helāk olsa ħasud

emn ü emān buldı:

1. emn ü emān buldı:-di

Tarih 77

Mısra: 6

Huzur ve güvene erişmek.

Māl-ı mīri cem‘ olur aĥvāl-i ‘ālem muntazam
‘Adl ile emn ü emān buldı bu gün mülk-i ‘Arab

emn ü emān oldu:

1. **emn ü emān oldu:-dı**

Tarih 210

Mısra: **38**

Huzur ve güvenin oluşması.

Eşkiyā' haylin kırıp oldı cihān emn ü emān
Naḥl-ı terdür Aşaf-ı Sultān Süleymāndan eşer

emn ü emānet:

1. **emn ü emānet:**

Müseddes 1

Mısra: **5**

Güven ve huzur, eminlik ve rahatlık.

Her taraf fitne olup emn ü emānet gitdi
Pādişāhum gözün aç yoḥsa vilāyet gitdi

2. **emn ü emānet:**

Müseddes 1

Mısra: **11**

Güven ve huzur, eminlik ve rahatlık.

Her taraf fitne olup emn ü emānet gitdi
Pādişāhum gözün aç yoḥsa vilāyet gitdi

3. **emn ü emānet:**

Müseddes 1

Mısra: **17**

Güven ve huzur, eminlik ve rahatlık.

Her taraf fitne olup emn ü emānet gitdi
Pādişāhum gözün aç yoḥsa vilāyet gitdi

4. **emn ü emānet:**

Müseddes 1

Mısra: **23**

Güven ve huzur, eminlik ve rahatlık.

Her taraf fitne olup emn ü emānet gitdi
Pādişāhum gözün aç yoḥsa vilāyet gitdi

5. **emn ü emānet:**

Müseddes 1

Mısra: **29**

Güven ve huzur, eminlik ve rahatlık.

Her taraf fitne olup emn ü emānet gitdi
Pādişāhum gözün aç yoḥsa vilāyet gitdi

emr:

1. **emrine:-i, -n, -e**

Tarih 89

Mısra: **6**

Emir, buyruk.

Manşibında ola her demde efendi dāyim
İlm ü 'adliyle olup ehl-i Halep emrine rām

emr eyle:

1. **emr eyle:**

Gazel 15

Mısra: **12**

Emretmek.

Re'y ü tedbīr eyleyüp zālimlerün al başını
Pādişāhum turma emr eyle hemān 'asker mi yok

emr-i ricāle:

1. **emr-i ricāle:-e**

Tarih 109

Mısra: **5**

Devlet adamlarının emirleri.

İtdi ol şāh-ı cihān emr-i ricāle inkiyād
Kuṭb-ı akṭāb-ı felek olsa yiridür yāveri

enbiyā:

1. **enbiyālar:-lar**

Tarih 27

Mısra: **8**

Nebi'ler, peygamberler.

Ḥatādan hıfz idüp her dem Ḥudā olsun nigeḥbānı
Her işde enbiyālar evliyālar yāveri oldı

enbiyā vü evliyā:

1. **enbiyā vü evliyā:**

Tarih 129

Mısra: **4**

Peygamberler ve veliler.

Rāh-ı Ḥaḳda reh-beri her dem ricālu'llāh ola
Yāveri olsun hemişe enbiyā vü evliyā

encām:

1. **encām:-ı**

Tarih 105

Mısra: **13**

Son, akıbet: encamı, sonu hayırlı.

Bulur encāmı şēhā zulm u sitem
Ger bu bāb-ı irtişā mesdūd ola

encüm:

1. **encüm:**

Gazel 42

Mısra: **9**

"Necm" in cem'i. Yıldızlar. Kevkebler, sitâreler.

Encüm degül eflâki gice zeyn iden ey döst
Âhum tütünü çıkdı göğe pür-şerer oldı

2. **encüme:-e**

Tarih 151

Mısra: 4

"Necm"ın cem'i. Yıldızlar. Kevkebler,
sitâreler.

Mihr ü mäh-ı 'ulemâsın sen efendi el-ân
Çevre yanuñda senüñ encüme beñzer säyir

encüm-äsâ:

1. **encüm-äsâ:**

Gazel 5

Mısra: 5

Yıldızlar gibi.

Encüm-äsâ gözlerin yummaz gice tâ şubha dek
Bister-i firkatde şanmañ 'âşik-ı nälân uyur

enhârı revân:

1. **enhârı revân:**

Gazel 5

Mısra: 3

Irmakların akışı.

Dil döküp cezb eyledüñ kendüye enhârı revân
Seyl-i eşkümden hâzer kılmaz dañı 'ummân uyur

enîn ü âh u vây:

1. **enîn ü âh u vây:**

Tarih 123

Mısra: 6

Acı ve sızıdan inleme ve ah ve vay.

Re'âyâ vü berâyâ devr-i 'adlinde emân üzre
Eşirränuñ işi dâyim enîn ü âh u vây oldı

envâ'-ı esmâr:

1. **envâ'-ı esmâr:**

Kıt'a 5

Mısra: 5

Meyve çeşitleri.

Büstânı oldı mı envâ'-ı esmâr ile pür
Kaysı vü şeftälüsü elmâ-ı bedânı nice

envâr-ı 'adli:

1. **envâr-ı 'adli:-i**

Tarih 54

Mısra: 3

Adalet ışığı.

Cihâna virdi fer envâr-ı 'adli
Olupdur var ise hürşid-i hâver

er:

1. **er:**

Gazel 19

Mısra: 10

Er.

Virüp dil bir büt-i tersâya oldı
Şikest itdüm Türâbî nâmnı er

2. **erlülükle:-lük, -le**

Tarih 40

Mısra: 7

Yiğitlikle, mertlikle.

Dilâverlülükle erlülükle olupdur dâver-i devrân
Revâdur rüy-ı deryâda yüritse hük-m-i sulţânı

3. **erlülükle:-lük, -le**

Tarih 54

Mısra: 7

Yiğitlikle, mertlikle.

Dil-âverlülükle erlülükle şadâsı
Tuţupdur 'âlemi mânend-i Hayder

er gelüp:

1. **er gelüp:-üp**

Tarih 39

Mısra: 5

Yiğit gelip (doğup).

Er gelüp er gitdi dünyâdan şehid-i pāk olup
Kendüñüz-çün anı koñ dünyâda 'uqbâda acuß

er gitdi:

1. **er gitdi:-di**

Tarih 39

Mısra: 5

Yiğit gitti (ölmek).

Er gelüp er gitdi dünyâdan şehid-i pāk olup
Kendüñüz-çün anı koñ dünyâda 'uqbâda acuß

erbâb-ı dil:

1. **erbâb-ı dil:**

Tarih 16

Mısra: 2

Gönül erbabı, olgun insan, kamil insan.

Ey âşaf-ı cihân-gîr serdâr-ı Âl-i 'Osmân
Erbâb-ı dil hemîşe olsun yoluñda kurbân

erbāb-ı fesād:

1. erbāb-ı fesād:

Tarih 111

Mısra: 8

Bozgunculuk çıkarırlar.

Başı hoşdur ol cihān-gürūn ricālullāh ile
Rezmine hergiz muķābil olmaz erbāb-ı fesād

erbāb-ı fūnūn:

1. erbāb-ı fūnūn:

Tarih 191

Mısra: 5

Fenlerin ustası, ilimlerin ustası.

Rūzgāruñ fāzil ile İbn-i Kemālidür bu gün
Tıfl-ı ebced-hvān olur yanında erbāb-ı fūnūn

erbāb-ı hayruñ:

1. erbāb-ı hayruñ:-(u)ñ

Tarih 62

Mısra: 6

İyilik erbabı, hayır sahibi.

Ber-murād idüp Hūdā 'ömrini efzūn eylesün
Añdurup erbāb-ı hayruñ rūhını şād eyledi

erbāb-ı 'irfāna:

1. erbāb-ı 'irfāna:-a

Tarih 61

Mısra: 7

Bilginler.

Ni'meti erbāb-ı 'irfāna anuñ mebzūl olup
Maṭbahından olmaya eksük dilā hvān-ı Ḥalīl

2. erbāb-ı 'irfāna:-a

Tarih 87

Mısra: 6

Bilginler.

Ma'rifet buldı revācın devr-i 'adlūñde şehā
Ögredüp erbāb-ı 'irfāna bu gün ṭavr u uşūl

3. erbāb-ı 'irfāna:-a

Tarih 127

Mısra: 10

Bilginler.

Ma'ārif 'ilm ile geldi revācın bulduğı demler
Bi-ḥamdi'llāh olur rağbet bu gün erbāb-ı 'irfāna

erbāb-ı 'irfānı:

1. erbāb-ı 'irfānı:-ı

Tarih 189

Mısra: 8

Bilginler.

Dem-ā-dem devr-i 'adlunde şafā kesbeyle ey 'ārif
Kimesne idemez āzürde-dil erbāb-ı 'irfānı

2. erbāb-ı 'irfānı:-ı

Tarih 199

Mısra: 10

Bilginler.

Dem-ā-dem devr-i 'adlunde anuñ āsūde-ḥāl olduķ
Kimesne idemez āzürde-dil erbāb-ı 'irfānı

erbāb-ı 'irfānuñ:

1. erbāb-ı 'irfānuñ:-(u)ñ

Tarih 119

Mısra: 4

Bilginler.

Bu gün 'izzetle zātını ser-efrāz eyledi Mevlā
Olursa dest-giri yiridür erbāb-ı 'irfānuñ

erbāb-ı 'ışkı:

1. erbāb-ı 'ışkı:-ı

Tarih 44

Mısra: 4

Aşk ehli, āřıklar.

Ma'ārif buldı devrinde revācın
Ser-efrāz eyledi erbāb-ı 'ışkı

erbāb-ı kalem:

1. erbāb-ı kalem:

Tarih 112

Mısra: 8

Yazarlar.

Erbāb-ı kalem cümle olsa nola hıdmetkār
Tedbīr-i umūrında bir nokṭa ḥatā itmez

erbāb-ı keyfe:

1. erbāb-ı keyfe:-e

Tarih 195

Mısra: 7

*Eğlence sahipleri, keyif sahipleri, eğlenceye
düşkün olanlar.*

Olmaya erbāb-ı keyfe böyle bir ḥāṭır-güşā
Bu maķām-ı pür-şafāda kimseye gelmez kesel

erbāb-ı ma'ārif:

1. **erbāb-ı ma'ārif:**

Tarih 121

Mısra: 1

İlim sahipleri, âlimler.

Güni toğdı yine erbāb-ı ma'ārif gelsün
Yıldızı düşkün olup kıdd-i hasūd ola dü-tā

erbāb-ı merdāni:

1. **erbāb-ı merdāni:-ı**

Tarih 40

Mısra: 30

*Yiğitler başkanı II Sinan Paşa
kastedilmektedir.*

Bi-ḥamdi'llāh şadākatla du'āmuz eyleyüp te'sir
Müşerref eyledi geldi yine erbāb-ı merdāni

erbāb-ı mezāk:

1. **erbāb-ı mezāk:**

Kit'a 5

Mısra: 15

Zevk sahipleri, ağzının tadını bilenler.

Dāyimā zevk u şafā eyler mi erbāb-ı mezāk
Ney-şekerle pür mi āyā şekeristāni nice

2. **erbāb-ı mezāk:**

Gazel 41

Mısra: 7

Lezzet ustası.

Teşnedür zemzem-i fincānına erbāb-ı mezāk
Sükkere yir kıomadı lezzet ile dad-ı 'Ali

erbāb-ı rafzuñ:

1. **erbāb-ı rafzuñ:-(u)ñ**

Tarih 83

Mısra: 11

Rafizilik erbabı.

Tiğ ile erbāb-ı rafzuñ ırkıni kaç' eyleyüp
Çār-yār-ı bā-şafānuñ rūḥını şād eylegil

erbāb-ı 'uḳül:

1. **erbāb-ı 'uḳül:**

Tarih 59

Mısra: 7

Akıl sahipleri.

'İlm ü 'adlin nice vaşf eyleye erbāb-ı 'uḳül
Tāḳ-ı fazlına irişmez çü kemend-i idrāk

2. **erbāb-ı 'uḳül:**

Tarih 198

Mısra: 6

Akıl sahipleri.

Eyledüñ sen ceḥd idüp dünyāyı 'uḳbā ile cem'
Kaldı ḥaḳḳuñda senüñ ḥayretde erbāb-ı 'uḳül

erbāb-ı 'ulūma:

1. **erbāb-ı 'ulūma:-a**

Tarih 20

Mısra: 6

İlimler ustası, bilgin.

Āl-i 'Osmānuñ bu gün olduñ vekīl-i muṭlaḳı
Eyle erbāb-ı 'ulūma ṭurma luṭf-ı bī-şümār

2. **erbāb-ı 'ulūma:**

Tarih 169

Mısra: 4

*İlimlerin erbabı, ilimlerin sahibi II Sadeddin
Efendi kastedilmiştir.*

Rükn-i 'ilm idi esās-ı ma'rifet göçdi dirîğ
Olmaz erbāb-ı 'ulūma böyle bir 'ālī sened

erbāb-ı vefā:

1. **erbāb-ı vefā:**

Müseddes 12

Mısra: 4

Vefalılar.

Ey ṭabībüm çāre-sāz ol mübtelā incinmesün
Gel cefā-kār olma erbāb-ı vefā incinmesün

ereğli:

1. **ereğlide:-de**

Kit'a 8

Mısra: 1

Ereğli.

Vaḳf-ı Sultān olan Ereğlide
Ḳabrini kıldılar mişāl-i sarāy

2. **ereğlide:-de**

Tarih 57

Mısra: 6

Ereğli.

Di esāsına Tūrābī tārīḥ
Oldı bu ḳal'a Ereğlide tamām

3. **ereğliye:-(y)e**

Tarih 58

Mısra: 1

Ereğli.

Ḥamdulillāh Ereğliye ŧimdi
Çekdiler sūrı bir ḥiŧār oldu

4. **ereğli:**
Tarih 61
Mısra: 2
Ereğli.

Luṭf idüp Etmekçi-zāde itdi bir ḥayr-ı ceml
Sa'y idüp yaptı Ereğli içre bir ḥān-ı sebīl

5. **ereğli:**
Tarih 62
Mısra: 2
Ereğli.

Ḥayr idüp Etmekçi-zāde bir iyü ad eyledi
Yapdı bir ḥām Ereğli içre bünyād eyledi

6. **ereğlide:-de**
Tarih 63
Mısra: 3
Ereğli.

Ereğlide yapup bir ḥān-ı zībā ol
Olup ibn-i sebīle 'ālī bir menzil

7. **ereğliye:-(y)e**
Tarih 64
Mısra: 8
Ereğli.

Geldüğüñ yirleri iḥsān ile ma'mūr itdüñ
Nola eylerseñ Ereğliye daḥı luṭf u 'atā

8. **ereğli:**
Tarih 65
Mısra: 6
Ereğli.

Çekdi bāl ṭālib olanlar didiler tārīḥini
Etyemez-zāde Efendiye Ereğli elyağ

9. **ereğliye:-(y)e**
Tarih 65
Mısra: 1
Ereğli.

Etyemez-zāde Ereğliye olup kādī ebed
Manşıbın yümn-i sa'ādetle mübārek ide Ḥağ

10. **ereğliye:-(y)e**
Tarih 66
Mısra: 1
Ereğli.

Etyemez-zāde Ereğliye ebed vālidür
El virüpdür aña devlet yine iḳbālidür

11. **ereğliye:-(y)e**
Tarih 66
Mısra: 8
Ereğli.

Ey Tūrābī didi tārīḥin anuñ ḥātif-i ğayb
Etyemez-zāde Ereğliye dilā vālidür

12. **ereğliye:-(y)e**
Tarih 76
Mısra: 2
Ereğli.

Ḥacı İbrāḥīm Pāŧā ya'nī serdār-ı güzīn
Çün Ereğliye gelüp devletle miḥmān oldılar

13. **ereğliye:-(y)e**
Tarih 102
Mısra: 4
Ereğli.

Nazar idüp iŧāret kıldı cüz'i iltifāt ile
Ereğliye bir ehl-i fazlı itdi luṭf idüp ḥākim

14. **ereğliye:-(y)e**
Tarih 102
Mısra: 9
Ereğli.

Olup kādī Ereğliye Tūrābīyā didüm tārīḥ
Bu 'adl ü dād ile oldu Muḥammed ŧer'ine ḥākim

15. **ereğliye:-(y)e**
Tarih 104
Mısra: 2
Ereğli.

Olup kādī yine ey luṭf-ı Mevlā
Ereğliye efendi fazluñ ile

16. **ereğliye:-(y)e**
Tarih 107
Mısra: 1
Ereğli.

Geldi Ereğliye çün devletle ŧeyḥümüz
Ḥāzret-i Monlā-yı Rüm ŧaldı bize hem-demi

17. **ereğliye:-(y)e**
Tarih 113
Mısra: 2
Ereğli.

Bu 'ilm ü 'adl ile sultānumuzsın
Olup kādī Ereğliye mü'ebbed

18. **ereğli:**
Tarih 124

Mısra: 2
Ereğli.

Olup kâdî Ereğli manşıbını fażl ile çaldı
Bi-ḥamdi'llāh Meḥammed Şāh Efendi 'adl ile
geldi

19. **eregliye**:-(y)e
Tarih 124
Mısra: 10
Ereğli.

Ḳudūmına Tūrābī-i du 'ā-gūyı didi tārīḥ
Ereğliye Meḥammed Şāh Efendi 'adl ile geldi

20. **eregliye**:-(y)e
Tarih 164
Mısra: 1
Ereğli.

Muğladan geldi Ereğliye hemān
Pīrüm 'Osmān Efendi ey aḫi

eregli şehri:

1. **eregli şehri**:-i
Tarih 66
Mısra: 3
Ereğli şehri.

Nola te'yīd ile virilse Ereğli şehri
Pāye-i manşıbı zīrā ki anuñ 'ālīdür

eregli şehrine:

1. **eregli şehrine**:-i, -n, -e
Tarih 132
Mısra: 3
Ereğli şehri.

Ḥazretüñ vaḳfı Ereğli şehrine
Yapdı bir ḥān-ı sebīl-i dil-güşā

eren:

1. **erenler**:-ler
Tarih 129
Mısra: 5
Ermiş, veli.

Müsteşārīdur erenler ol şeh-i baḫr u berüñ
Her umūrında anuñçün eylemez hergiz ḫaṭā

erkān-ı ser'i:

1. **erkān-ı ser'i**
Tarih 113
Mısra: 4

*Din kurallarının temelleri, din kurallarının
esasları.*

'Adālet saña mevrūs-ı pederdür
Bu gün erkān-ı şer'i kıl mücedded

erzānī:

1. **erzānī:**
Tarih 115
Mısra: 4
Layık, uygun.

Bundan evvel niçeler itdi binā'sını murād
Kimseye olmadı erzānī şehā böyle binā'

2. **erzānī:**
Tarih 40
Mısra: 1
Uygun, layık olduğu şekilde.

Se'adetle Sinān Pāşāya olsun devlet erzānī
Olup baḫruñ ḳapūdānı hem oldı aşaf-ı şānī

erzānī olsun:

1. **erzānī olsun**:-sun
Tarih 137
Mısra: 3
Layık olmak, uygun olmak.

Seccāde-i Peyğamber olsun aña erzānī
Ḳavlınden vü fi'linden her kişi olup rāzī

es:

1. **esmesün**:-me, -sün
Tarih 195
Mısra: 5
Esmek II uğramak.

Esmesün bād-ı fenādan üstine āsīb-i ğam
İrmesün ṭāḳ-ı bülendine bu devrāndan ḫalel

es'ad efendi:

1. **es'ad efendi:**
Tarih 59
Mısra: 1
Esad Efendi.

Oldı müftī-i zamān Es'ad Efendi bī-bāk
Demidür 'arşa-i fetvāda olursa çālāk

2. **es'ad efendi:**
Tarih 60
Mısra: 12
Esad Efendi.

Bu Tūrābī-i du'ā-gūyuñ didi tārīḥ için
Ḥacc-ı mebrūruñ efendi kıldı es'ad ol Celīl

es'ad efendim:

1. es'ad efendim:-m

Tarih 59

Mısra: 12

Esad Efendi.

Didi biñ şevk u du'alarla Tūrābī tārīḥ
Oldı müftī-i zamān Es'ad Efendim bī-bāk

es'ad-ı sâ'atde:

1. es'ad-ı sâ'atde:-de

Tarih 138

Mısra: 7

Çok mutlu zamanda.

Dinildi es'ad-ı sâ'atde tārīḥ
Olinca Müftī-zāde müftī-i Şām

esās:

1. esāsına:-ı, -n, -a

Tarih 57

Mısra: 5

Temel. Asıl, mebna. Asıl, hakikat.

Di esāsına Tūrābī tārīḥ
Oldı bu ḳal'a Ereğlide tamām

2. esāsına:-ı, -n, -a

Tarih 88

Mısra: 7

Temel. Asıl, mebna. Asıl, hakikat.

Tārīḥi dindi esāsına anuñ
Oldı ṭāḳ-ı ḥasen ü cāy-ı Behişt

esās-ı ma'rifet:

1. esās-ı ma'rifet:

Tarih 169

Mısra: 3

*Bilginin temeli, hünerin temeli II Sadeddin
Efendi kastedilmiştir.*

Rükn-i 'ilm idi esās-ı ma'rifet göçdi dirēḡ
Olmaz erbāb-ı 'ulūma böyle bir 'ālī sened

esb-i devende:

1. esb-i devende:

Gazel 9

Mısra: 10

Seyahat eden at, dolaşan at.

Gitdi Tūrābī 'aqlum refṭārını görince
Bu şu gibi aḳışlar esb-i devende yokdur

esb-i revān-ı ṭab'ı:

1. esb-i revān-ı ṭab'ı:-ı

Tarih 192

Mısra: 3

*Tabiatı (gereḡi) hareketli (olan) beygir, huyu
akıcı (olan) at.*

Esb-i revān-ı ṭab'ı meydānı evvel aldı
Girdi büyüt-ı 'ilmüñ keşf eyledi rümüzün

esen geldün:

1. esen geldün:-dü, -ñ

Gazel 20

Mısra: 2

Kelime Tipi: Kalıp İfade

Hoş geldin, gelişin bizi mutlu etti.

Eyā bād-ı şabā ol dil-rübāmuzdan ḥaber virgil
Esen geldün Ḥüseyn-i Bayḳaramuzdan ḥaber
virgil

eser:

1. eser:

Tarih 210

Mısra: 37

Eser, iz, nişan.

Eşkiyā' ḥaylin kırup oldı cihān emn ü emān
Naḥl-ı terdür Aşaf-ı Sultān Süleymāndan eser

eser itdi:

1. eser itdi:-di

Tarih 155

Mısra: 11

Tesir etmek, etki etmek.

Oldı devlet ḳapuları meftūḥ
Ey Tūrābī du'āmuz itdi eser

eser-i tır-i müjeñ:

1. eser-i tır-i müjeñ:-ñ

Müseddes 14

Mısra: 9

*Kirpik okunun izi II sevgilini kirpiklerinin
aşıḳta bıraktığı tesir kastedilmektedir.*

Göz ucıyla nazaruñ 'ayn-ı vefādur bilene
Eser-i tır-i müjeñ derde devādur bilene

eşheb-i sıvādet:

1. eşheb-i siyâdet:

Tarih 2

Mısra: 4

İleri gelenlere, seçkin insanlara mahsus bir binek olan beyaz at.

‘İlm ü fazlıyla geçdi akrânı
Yügürüp eşheb-i siyâdet ile

esîr eylerdi:

1. esîr eylerdi:-r, -di

Tarih 81

Mısra: 8

Tutsak etmek, kayıtsız şartsız kendine bağlamak.

‘Adl u dâdın eyledi Nüşinrevânun bî-şadâ
Görse eylerdi şehâda Hâtem-i Tâyî esîr

esîr oldılar:

1. esîr oldılar:-di, -lar

Tarih 73

Mısra: 10

Esaret altına alınmak, tutsak; köle olmak.

Eşkiyâ’nuñ her biri gerçi geçerdî kâm-rân
Evliyânun himmetinde oldılar cümle esîr

esirge:

1. esirge:

Gazel 45

Mısra: 9

Acımak, merhamet etmek.

Bir bendedür esirge şehâ bu Tûrâbîyi
Gelmez cihâna Hâyder-i devr-i zemân iki

esîr-i nüş-ı câm itdün:

1. esîr-i nüş-ı câm itdün:-dü, -ñ

Nazm 5

Mısra: 1

Kadehin zevkine esir etmek.

Qıl teraḥḥum ṭalib-i sevdâ-yı ḥâm itdün beni
Yâd-ı la’lûñle esîr-i nüş-ı câm itdün beni

esîrrânun işi:

1. esîrrânun işi:-i-nuñ

Tarih 123

Mısra: 6

Çok kötü insanların işi.

Re’âyâ vü berâyâ devr-i ‘adlinde emân üzre
Eşîrrânun işi dâyim enîn ü âh u vây oldı

eşk:

1. eşkümlle:-(ü)m, -le

Gazel 38

Mısra: 7

Gözyaşı, dem’.

Eşkümlle rûy-ı zerdüm da’vâ-yı ‘aşka besdür
Raḥm itmedi efendim yâ bu güvâhumuz ne

eşk dökün:

1. eşk dökün:-(ü)ñ

Tarih 33

Mısra: 18

Gözyaşı dökmek, ağlamak.

Ey Tûrâbî didi târîhi için dervîşân
Bozdi bostânümüzü eşk dökün bād-ı ecel

eşk-i ‘aşık:

1. eşk-i ‘aşık:

Kıt’a 5

Mısra: 21

Aşığın gözyaşı.

Eşk-i ‘aşık gibi cûlar çağlar akar mı yine
Şalınur mı her taraf serv-i ḥurâmânı nice

eşk-i mihen döküp:

1. eşk-i mihen döküp:-üp

Müseddes 7

Mısra: 9

Sıkıntılı gözyaşı dökmek.

Düşdi gird-âb-ı firâka mededün keşt-i ten
Nice kan ağlamaya dîde döküp eşk-i mihen

eşk-i revân:

1. eşk-i revân:

Müseddes 7

Mısra: 28

Akan gözyaşı.

Pür olup seyl-i sirişkümle kamu mülk-i cihân
Nuh tûfânı kıopardı başuma eşk-i revân

eşkiyâ’:

1. eşkiyâ’:

Gazel 15

Mısra: 3

Yol kesen hırsızlar, haydutlar.

Eyledi dār-ı cihām eşkiyā' hayli harāb
Başın alur zālīmūñ 'ālemde bir server mi yok

2. eşkiyā' :

Müseddes 1

Mısra: 10

Yol kesen hırsızlar, haydutlar.

Oldı ser-geşte şehā miñnet ile halk-ı cihān
Eşkiyā' her taraflı kâpılayup oldı sekbān

3. eşkiyā' :

Müseddes 4

Mısra: 7

Yol kesen hırsızlar, haydutlar.

Eşkiyā' gördükde anı eyledi cümle firār
Katlı idüp bir niçesinūñ eyledi yirini nār

4. eşkiyā' dan:-dan

Müseddes 4

Mısra: 5

Yol kesen hırsızlar, haydutlar.

Eşkiyā' dan bizi hıfz itdi 'aceb merdān imiş
Nāmı Şa'bān u velī kendi kağan arslan imiş

5. eşkiyā' dan:-dan

Müseddes 4

Mısra: 11

Yol kesen hırsızlar, haydutlar.

Eşkiyā' dan bizi hıfz itdi 'aceb merdān imiş
Nāmı Şa'bān u velī kendi kağan arslan imiş

6. eşkiyā' dan:-dan

Müseddes 4

Mısra: 17

Yol kesen hırsızlar, haydutlar.

Eşkiyā' dan bizi hıfz itdi 'aceb merdān imiş
Nāmı Şa'bān u velī kendi kağan arslan imiş

7. eşkiyā' dan:-dan

Müseddes 4

Mısra: 23

Yol kesen hırsızlar, haydutlar.

Eşkiyā' dan bizi hıfz itdi 'aceb merdān imiş
Nāmı Şa'bān u velī kendi kağan arslan imiş

8. eşkiyā' dan:-dan

Müseddes 4

Mısra: 29

Yol kesen hırsızlar, haydutlar.

Eşkiyā' dan bizi hıfz itdi 'aceb merdān imiş
Nāmı Şa'bān u velī kendi kağan arslan imiş

9. eşkiyā' :

Müseddes 6

Mısra: 7

Yol kesen hırsızlar, haydutlar.

Eşkiyā' rızkumuzu eyledi nehb ü tālān
Hānemüz oldı şehā seyl-i sitemle vīrān

10. eşkiyā' :

Müseddes 6

Mısra: 14

Yol kesen hırsızlar, haydutlar.

Eşkiyā' itdi cihān mülketini zīr ü zeber
Yok bu 'ālemde şehā zevk u şafādan hiç eşer

11. eşkiyā' :

Tarih 71

Mısra: 5

Yol kesen hırsızlar, haydutlar.

Her birisi şahn-ı ceng içre geçerken kām-rān
Eşkiyā' haylin kırup cem'in perişān itdiler

12. eşkiyā' :

Tarih 71

Mısra: 9

Yol kesen hırsızlar, haydutlar.

Eşkiyā' haylin kırup çün eyledi zīr ü zeber
Gelmeye dünyāya bir anuñ gibi şāhib-kırān

13. eşkiyā' dan:-dan

Tarih 71

Mısra: 12

Yol kesen hırsızlar, haydutlar.

Aña el virdi yine bir nev-civānuñ vuşlatı
Mālik-i genc oldı şān kim Eşkiyā' dan aldı cān

14. eşkiyā' nuñ:-nuñ

Tarih 71

Mısra: 2

Yol kesen hırsızlar, haydutlar.

İtdi Aḥmed Beg yine bir özge rāy-ı cān-sitān
Eşkiyā' nuñ katline kaşd itdi dāmen der-miyān

15. eşkiyā' nuñ:-nuñ

Tarih 71

Mısra: 7

Yol kesen hırsızlar, haydutlar.

Eşkiyā' nuñ dikdiler nevg-i sināna kellesin
Zeyn olup şān sīb-i rengīn ile naḥl-ı gülsitān

16. eşkiyā' nuñ:-nuñ

Tarih 71

Mısra: 15

Yol kesen hırsızlar, haydutlar.

Eşkiyâ' nuñ kanını dökdükde târîhin didüm
Oldı Aḥmed Beg dem-â-dem şahn-ı rezme
Kahramân

17. eşkiyâ' :

Tarih 72

Mısra: 9

Yol kesen hırsızlar, haydutlar.

Eşkiyâ' ḥaylin kırup cündin perîşân eyledi
Hamduli'llâh şimdi oldur Rüstem-i şâhib-kırân

18. eşkiyâ' yı:-(y)ı

Tarih 72

Mısra: 3

Yol kesen hırsızlar, haydutlar.

Didi Aḥmed Beg idüpdür eşkiyâ' yı pâyimâl
Rezm içinde her biri gerçi geçerdî kâm-rân

19. eşkiyâ' :

Tarih 73

Mısra: 15

Yol kesen hırsızlar, haydutlar.

Eşkiyâ' ḥaylin hemîşe eylesün ser-geşte-hâl
Dâyimâ eyler du'âyı bu Tûrâbî-i ḥakîr

20. eşkiyâ' :

Tarih 73

Mısra: 18

Yol kesen hırsızlar, haydutlar.

Aldı meydânı dil-âverlûkle dindi târîhi
Eşkiyâ' def'inde âyâ olup Aḥmed Beg dilîr

21. eşkiyâ' nuñ:-nuñ

Tarih 73

Mısra: 9

Yol kesen hırsızlar, haydutlar.

Eşkiyâ' nuñ her biri gerçi geçerdî kâm-rân
Evliyânuñ himmetinde oldılar cümle esîr

22. eşkiyâ' nuñ:-nuñ

Tarih 73

Mısra: 13

Yol kesen hırsızlar, haydutlar.

Güş idince eşkiyâ' nuñ böyle yaman olduĝm
Her vilâyetde du'âlar itdiler bernâ vü pîr

23. eşkiyâ' ya:-(y)a

Tarih 136

Mısra: 5

Yol kesen hırsızlar, haydutlar.

ḳalmadı eşkiyâ' ya cây-ı ḳarâr
Cümleten eyledi firâr el-ân

24. eşkiyâ' :

Tarih 155

Mısra: 10

Yol kesen hırsızlar, haydutlar.

Tîĝ ile geldi aña mühr-i şerîf
Eşkiyâ' oldı cümleten mecrûḥ

25. eşkiyâ' dan:-dan

Tarih 156

Mısra: 6

Yol kesen hırsızlar, haydutlar.

Ḳaldı vîrân olup isüz köyler
Eşkiyâ' dan ra'ıyyet itdi firâr

26. eşkiyâ' :

Tarih 210

Mısra: 27

Yol kesen hırsızlar, haydutlar.

Eşkiyâ' dâr-ı fenâdan itdiler 'azm-i saḳar
Râyet-i Faḥr-ı cihân ile irüp Şâm 'askeri

27. eşkiyâ' :

Tarih 210

Mısra: 41

Yol kesen hırsızlar, haydutlar.

Yazıcıyla Eşkiyâ' cümle kılıçdan geçdiler

28. eşkiyâ' yı:-(y)ı

Tarih 210

Mısra: 31

Yol kesen hırsızlar, haydutlar.

Eşkiyâ' yı ḳatlı idüp her biri ḳanın içdiler
Her yaña yıldı yopurdu it gibi sekbânlar

eskiyâ' def'ine:

1. eşkiyâ' def'ine:-i, -n, -e

Müseddes 1

Mısra: 21

Eşkiyayı kovma, defetme.

Eşkiyâ' def'ine cân virici begler yoḳdur
Ḳırsalar cümle cihân ḥalkını yoḳlar yoḳdur

2. eşkiyâ' def'ine:-i, -n, -e

Tarih 156

Mısra: 18

Eşkiyayı kovma, defetme.

Şeh-süvârî Naşûḥ Pâşâyı
Eşkiyâ' def'ine idüp serdâr

3. **eşkiyâ' def'ine:-i, -n, -e**

Tarih 210

Mısra: 3

Eşkiyayı kovma, defetme.

Eşkiyâ' def'ine serdâr itdi bir arslanını
Nâmına dirler Hasan Pâşâ dilir-i pür-hüner

eşkiyâ' haylin:

1. **eşkiyâ' haylin:-i, -n**

Müseddes 4

Mısra: 21

Eşkiya zümresi, haydutlar topluluğu.

Tîğ ile ceng içre eyler eşkiyâ' haylin dü-nîm
Cünd-i a'dâ vü celâliyle idüp ceng-i 'azîm

eşkiyâ' haylin kırup:

1. **eşkiyâ' haylin kırup:-up**

Tarih 210

Mısra: 38

Eşkiya zümresini ortadan kaldırmak.

Eşkiyâ' haylin kırup oldı cihân emn ü emân
Nahl-ı terdür Âşaf-ı Sultân Süleymândan eğer

eşkiyâ' haylini:

1. **eşkiyâ' haylini:-i, -n, -i**

Müseddes 4

Mısra: 27

Eşkiya zümresi, haydutlar topluluğu.

Eşkiyâ' haylini def' itdi gelüp bî-kîl ü kâl
Devr-i 'adlinde re'âyâ oldılar âsüde-hâl

eşkiyâ' vü kefere:

1. **eşkiyâ' vü kefere:**

Tarih 211

Mısra: 9

Eşkiya ve kafirler.

Eşkiyâ' vü kefere ber-şaraf oldı bu gün
Şarafeynüñ olalı 'adl ile sâlârı hasen

eşkiyâ' nuñ aşına:

1. **eşkiyâ' nuñ aşına:-i, -n, -a**

Tarih 160

Mısra: 8

Eşkiyanın aşı.

Haq Te'âlâ devletiyle eylesün 'ömrin ziyâd
Eşkiyâ' nuñ halı idüp semm-i helâhil aşına

eşkiyâ' nuñ def'ine:

1. **eşkiyâ' nuñ def'ine:-i, -n, -e**

Tarih 123

Mısra: 1

Eşkiyanın def'i, eşkiyanın kovulması.

Bu def'a eşkiyâ' nuñ def'ine bir özge rây oldı
Mehemmed Beg şecâ'atle emîr-i Akşarây oldı

eşkiyâ' nuñ kellesin:

1. **eşkiyâ' nuñ kellesin:-(s)i, -n**

Tarih 73

Mısra: 7

Eşkiyanın kellesi, haydutların kellesi.

Güy-ı bâzîçe idüpdür eşkiyâ' nuñ kellesin
Aña virildi şehâ çevgân-ı kudret ile tîr

eşkiyâ' yı kırdı:

1. **eşkiyâ' yı kırdı:-dı**

Tarih 73

Mısra: 2

Haydutları öldürdü, yok etti.

Bir seher nâ-gâh irişdi didi bir peyk-i beşîr
Eşkiyâ' yı kırdı Ahmed Beg idüp ğor u haķîr

esrâr:

1. **esrârûñ:-(u)ñ**

Gazel 18

Mısra: 10

Sırlar, gizler.

Ğubâr-ı haţtı sırrın ey Tûrâbî şakla cânuñda
'İyan itme nihân it tuymasun bir kimse esrârûñ

esrâr u celâlî:

1. **esrâr u celâlî:**

Müseddes 1

Mısra: 7

Kötülük edenler ve Celali isyanlarına katılanlar.

İtdi her güşeyi esrâr u celâlî tâlân
Memleket ğaret olup zulm ile oldı vîrân

esrâr-ı miyânından:

1. **esrâr-ı miyânından:-i, -n, -dan**

Gazel 23

Mısra: 8

(Sevgilinin) Belinin sırları.

Dehān u zūlfini yād eyleyüp çok kı̄l ü kı̄l itme
Ṭuy esrār-ı miyānından biraz sen de bu kı̄ldan bil

esvāk-ı şems:

1. **esvāk-ı şems:**

Tarih 179

Mısra: 2

Güneşin harları/hararetleri.

Şems Efendi kâdî- 'asker şüd be-fazl
Çün ziyâ-güster buved eşvāk-ı şems

etmekçi-zāde:

1. **etmekçi-zāde:**

Tarih 62

Mısra: 1

Etmekçizade Ahmet Paşa, H. Konyalı'da bu zat hakkında şu bilgiler var; 'Ahmet Paşa Edirnelidir. Sultan I. Ahmed'in ilk hükümdarlık yıllarında vezaret verilerek başdefterdar olmuştu. H. 1021/ 1612'de Rumeli ve Halep valisi. H. 1024/ 1615'de sadaret kaymakamı olmuştu. Halep valiliğine Ereğli'den geçmiş ve buraya bir han yaptırmaya başlamıştı... 1026/1617 yılında ölmüştür.' (İ. Hakkı Konyalı, Konya Ereğlisi Tarihi, 1970, s. 559; keza; 'Ekmekçioğlu Ahmet Paşa bir hana şüru edip yarım kaldı. 1047'de Bayram Paşa Tekmil eyledi' (a.g.e s.25; Ayrıca bk. Ş. Zeyli, c.2, s.610).

Ḥayr idüp Etmekçi-zāde bir iyü ad eyledi
Yapdı bir ḥānı Ereğli içre bünyād eyledi

2. **etmekçi-zāde:**

Tarih 61

Mısra: 1

Etmekçizade Ahmet Paşa, H. Konyalı'da bu zat hakkında şu bilgiler var; 'Ahmet Paşa Edirnelidir. Sultan I. Ahmed'in ilk hükümdarlık yıllarında vezaret verilerek başdefterdar olmuştu. H. 1021/ 1612'de Rumeli ve Halep valisi. H. 1024/ 1615'de sadaret kaymakamı olmuştu. Halep valiliğine Ereğli'den geçmiş ve buraya bir han yaptırmaya başlamıştı... 1026/1617 yılında ölmüştür.' (İ. Hakkı Konyalı, Konya Ereğlisi Tarihi, 1970, s. 559; keza; 'Ekmekçioğlu Ahmet Paşa bir hana şüru edip yarım kaldı. 1047'de Bayram Paşa Tekmil eyledi' (a.g.e s.25; Ayrıca bk. Ş. Zeyli, c.2, s.610).

Luṭf idüp Etmekçi-zāde itdi bir ḥayr-ı cemil
Sa'y idüp yapdı Ereğli içre bir ḥān-ı sebil

3. **etmekçi-zāde:**

Tarih 61

Mısra: 10

Etmekçizade Ahmet Paşa, H. Konyalı'da bu

zat hakkında şu bilgiler var; 'Ahmet Paşa Edirnelidir. Sultan I. Ahmed'in ilk hükümdarlık yıllarında vezaret verilerek başdefterdar olmuştu. H. 1021/ 1612'de Rumeli ve Halep valisi. H. 1024/ 1615'de sadaret kaymakamı olmuştu. Halep valiliğine Ereğli'den geçmiş ve buraya bir han yaptırmaya başlamıştı... 1026/1617 yılında ölmüştür.' (İ. Hakkı Konyalı, Konya Ereğlisi Tarihi, 1970, s. 559; keza; 'Ekmekçioğlu Ahmet Paşa bir hana şüru edip yarım kaldı. 1047'de Bayram Paşa Tekmil eyledi' (a.g.e s.25; Ayrıca bk. Ş. Zeyli, c.2, s.610).

Ey Tūrābī dindi bünyādına bir tārīḥ-i ḥūb
Kıldı zeyn Etmekçi-zāde mesken-i ibn-i sebil

4. **etmekçi-zāde:**

Tarih 63

Mısra: 1

Etmekçizade Ahmet Paşa, H. Konyalı'da bu zat hakkında şu bilgiler var; 'Ahmet Paşa Edirnelidir. Sultan I. Ahmed'in ilk hükümdarlık yıllarında vezaret verilerek başdefterdar olmuştu. H. 1021/ 1612'de Rumeli ve Halep valisi. H. 1024/ 1615'de sadaret kaymakamı olmuştu. Halep valiliğine Ereğli'den geçmiş ve buraya bir han yaptırmaya başlamıştı... 1026/1617 yılında ölmüştür.' (İ. Hakkı Konyalı, Konya Ereğlisi Tarihi, 1970, s. 559; keza; 'Ekmekçioğlu Ahmet Paşa bir hana şüru edip yarım kaldı. 1047'de Bayram Paşa Tekmil eyledi' (a.g.e s.25; Ayrıca bk. Ş. Zeyli, c.2, s.610).

Olup Etmekçi-zāde āşaf-ı kāmīl
Vezirin buldı Sultān Aḥmed-i 'ādil

etrāf:

1. **etrāfı:-ı**

Tarih 156

Mısra: 20

Taraf'lar, yanlar, canipler.

İstimāetler eyleyüp didi hem
Çıkup etrāfı eyle geşt ü güzār

2. **etrāf:**

Tarih 3

Mısra: 8

Yakınında, etrafında bulunan insanlar.

Her 'alāmet götüren şimdi görünmez oldu
Müteseyyidle pür olmuşdı egerçi etrāf

3. **etrāfa:-a**

Gazel 15

Mısra: 16

Etraf, çevre.

Hep vilâyet gitdi elden yok mı bir hâlis kulu
Pâdişâhı çıkmâğa etrâfa sevç eyler mi yok

etrâf u eknâfa:

1. **etrâf u eknâfa:-a**

Tarih 40

Mısra: 35

Yanları ve ortaları.

Ma'ârif kendülerden bahş olur etrâf u eknâfa
Ser-efrâz eylese devrinde nola ehl-i 'irfânı

etrâf-ı eregliye:

1. **etrâf-ı eregliye:-(y)e**

Müseddes 4

Mısra: 10

Ereğli etrafına.

İtdi bî-şek sa'y-i evkât-ı Resûl-i Kird-gâr
Yapdı etrâf-ı Eregliye hisâr-ı üstüvâr

etrâk-i bî-idrâk:

1. **etrâk-i bî-idrâk:**

Gazel 28

Mısra: 9

Anlayışsız Türkler (Türklerin anlayışsız olanları).

İrag ol eyleme Etrâk-i bî-idrâk ile şöhet
Varup meclisde zevk it bârî şehr oğlanını kulları

etyemez:

1. **etyemez:**

Tarih 67

Mısra: 6

Etyemezzade Efendi.

Döndi şimdi 'aksine dünyâ budur târîh aña
Kırdı Çaylak Nigdeyi el çekdi andan Etyemez

etyemez-zâde:

1. **etyemez-zâde:**

Tarih 65

Mısra: 1

Etyemezzade Efendi.

Etyemez-zâde Eregliye olup kâdî ebed
Manşıbın yümn-i sa'âdetle mübârek ide Hâk

2. **etyemez-zâde:**

Tarih 66

Mısra: 1

Etyemezzade Efendi.

Etyemez-zâde Eregliye ebed vâlidür
El virüpdür aña devlet yine iqbâlidür

3. **etyemez-zâde:**

Tarih 66

Mısra: 8

Etyemezzade Efendi.

Ey Tûrâbî didi târîhin anuñ hâtif-i gayb
Etyemez-zâde Eregliye dilâ vâlidür

etyemez-zâde efendiye:

1. **etyemez-zâde efendiye:-(y)e**

Tarih 65

Mısra: 6

Etyemezzade Efendi.

Çekdi bâl tâlib olanlar didiler târîhini
Etyemez-zâde Efendiye Eregli elyâk

2. **etyemez-zâde efendiye:-(y)e**

Tarih 68

Mısra: 1

Etyemezzade Efendi.

Virüpdür Etyemez-zâde Efendiye Hüdâ devlet
Tulû' idüp bir oğlı itdi dehri gün gibi tezyîn

evbâs:

1. **evbâsına:-ı, -n, -a**

Tarih 160

Mısra: 4

Ayak takımı, serseri topluluğu.

Cânib-i Hâkdan belâdur ki şalındı nîzesi
Bu cihânun hem celâlisine hem evbâsına

evc:

1. **evce:-e**

Tarih 32

Mısra: 6

Doruk, zirve.

Neyledün ey çarh-ı zâlim neyledün
Çıkdı evce âh u efgânım benüm

evc-i a'lâya:

1. **evc-i a'lâya:-(y)a**

Tarih 43

Mısra: 4

En yüce zirve.

İrişdiler bu gün devrine ol ser-hayl-i 'irfânun
Şu'üd itse nola ehl-i ma'ârif evc-i a'lâya

evc-i hüsnüñ mihr-i rahşanı:

1. evc-i hüsnüñ mihr-i rahşanı:-ı

Kıt'a 5

Mısra: 70

Güzelliğın gökyüzünün parlak güneşi.

Şevk-i ruhsarı dil-ārā mı Memi Şahuñ yine
Āsümāni evc-i hüsnüñ mihr-i rahşanı nice

evc-i rif' atda:

1. evc-i rif' atda:-da

Tarih 69

Mısra: 3

Göğün en yüksek noktası.

Evc-i rif' atda idelden necm-i es'adla kırān
Eyledi kat'-ı menāzil tāli'i oldı sa'īd

evkāf-ı resūli:

1. evkāf-ı resūli:-i

Tarih 178

Mısra: 2

Resulün vakfı, Resulün yolu, Resulün duruşu.

Sa'y u iqdām ile ey merd-i zekā
Eyle evkāf-ı Resūli ihyā

evlād-ı 'ali:

1. evlād-ı 'ali:

Gazel 41

Mısra: 12

Hız. Ali'nin çocukları.

Giryeden mātem idüp gelse hālel çeşme nola
Gözümüz nūri idi haq bu ki evlād-ı 'Ali

evlād-ı resūl:

1. evlād-ı resūl:

Tarih 183

Mısra: 1

Peygamberlerin çocukları.

Şimdi Hālebe vāli evlād-ı Resūl oldı
Kavlınden vü fi'linden haq olsa nola rāzi

evliyā:

1. evliyālar:-lar

Tarih 27

Mısra: 8

Allah dostları, veliler.

Hātādan hıfz idüp her dem Hudā olsun nıgehbāni
Her işde enbiyālar evliyālar yāveri oldı

2. evliyā:

Tarih 125

Mısra: 6

Allah dostları, veliler.

Cānib-i Haqdan hidāyetdür vefā şadri saña
Gel tārīkin tut Vefānuñ evliyā semtinde ol

3. evliyā:

Tarih 132

Mısra: 8

Allah dostları, veliler.

Bulmasun hergiz zafer āna hasūd
Her nefes olsun mu'ini evliyā

4. evliyā:

Tarih 178

Mısra: 7

Allah dostları, veliler.

Evliyā üstine nāzır olsun
Hem şefi' ola Resūl-i Mevlā

evliyānuñ himmetinde:

1. evliyānuñ himmetinde:-i, -n, -de

Tarih 73

Mısra: 10

Velilerin himmeti, velilerin yardımı.

Eşkiyā'nuñ her biri gerçi geçerdı kām-rān
Evliyānuñ himmetinde oldılar cümle esīr

evrāk:

1. evrākıdur:-ı, -dur

Gazel 3

Mısra: 4

Kağıt II yapraklar.

Ey dil 'izār-ı dil-rübā meyden qarardı cā-be-cā
Şahn-ı çemende güyiyā verd-i terüñ evrākıdur

evreng-i dārā:

1. evreng-i dārā:

Tarih 10

Mısra: 10

Dārā'nın (Eski Fars Hükümdarlarından dokuzuncusu Keykubat'ın bir ismi) tahtı.

'Asker-i İslām ile pürdür derüni hāliyā
Oldı dārāt ile çün evreng-i Dārā Edrine

evreng-i süleymāni:

1. **evreng-i süleymāni:-t**

Tarih 40

Mısra: 20

Hz. Süleyman (a.s.)'a ait taht.

Nedür bu tarz-ı şāhāne yedinde hatem-i kudret
Nişimen eylese lāyıkdur evreng-i Süleymāni

evşāf-ı la'l ü dür-i dendānı:

1. **evşāf-ı la'l ü dür-i dendānı:-t, -n**

Tarih 40

Mısra: 23

*Dişlerinin incisi (inci gibi olan dişleri) ve
dudaklarının vasfı II Sinan Paşa için söylenmiştir.*

Şadefden gūş idüp evşāf-ı la'l ü dür-i dendānı
Bihāruñ reşk idüp çıkdı gözinden dürr ü mercāni

evvel:

1. **evvel:**

Tarih 40

Mısra: 39

Önce.

Kapūdān olmuş evvel gerçi bahre bir Sinān Pāşā
Cihānda görmemişdür kimse 'ālī böyle bir şāni

2. **evvel:**

Tarih 73

Mısra: 4

*Evvel, başlangıç, önce, ilk, ilk olarak,
geçmiş, eski.*

Qahramān u Rüstemüñ efsāne itdi kışsasın
Evvel aldı şimdi meydāni egerçi geldi dır

3. **evvel:**

Gazel 17

Mısra: 7

Başlangıçta, evvelâ, ilk önce, ilk olarak.

Evvel murād üzre olup şoñra dönərsin ey felek
Aldar ütersin 'āqıbet vardır bir oyununñ senün

4. **evvel:**

Gazel 34

Mısra: 8

Başlangıçta, evvelâ, ilk önce, ilk olarak.

Fikr it evvel her işün vardır bir encāmı şaқın
'Āqıbet-endiş ol ey dil eyleme sehv

5. **evvel:**

Tarih 192

Mısra: 3

Başlangıçta, evvelâ, ilk önce, ilk olarak.

Esb-i revān-ı tab'ı meydāni evvel aldı
Girdi büyü-t 'ilmün keşf eyledi rümüzün

evvelâ:

1. **evvelâ:**

Tarih 152

Mısra: 6

Birinci derecede, birinci olarak, öncelikle.

Bedel olmaz saña bir kimse budur tārīh
Evvelâ sen 'ulemā vü 'urefā nādirisin

2. **evvelâ:**

Tarih 156

Mısra: 31

Birinci derecede, birinci olarak, öncelikle.

Evvelâ başladı Anaṭolıdan
Eşkiyā'sın anuñ idüp ber-dār

evzā' u etvārın:

1. **evzā' u etvārın:-t, -n**

Tarih 27

Mısra: 3

Hal ve tavırlar.

Pesendide görüp her vech ile evzā' u etvārın
Muḥabbet itdi aña gayrılardan dil ber'i oldı

ey:

1. **ey:**

Gazel 1

Mısra: 4

Seslenme edatı.

Rūzgār ile bedende kuvvet ü fer qalmadı
Ey dirīgā çāre bulmaz derdüme hergiz ṭabīb

2. **ey:**

Gazel 1

Mısra: 9

Seslenme edatı.

Ey Tūrābī gülşen-i 'ömrüm benüm oldı ḥarāb
Bāğumuz oldı ḥarāb uçdı yuvadan 'andelīb

3. **ey:**

Gazel 4

Mısra: 9

Seslenme edatı.

Ferāgat 'āleminde ey Tūrābī pādişā ol var
Yatağunñ eyle külhān bister-i sincābīdür küller

4. **ey:**

Gazel 5

Mısra: 9
Seslenme edati.

Ey Tūrābī diñlemez şerh eylesem aḥvālūmi
Sözlerüm efsāne añlar ol şeh-i ḥübān uyur

5. ey:
Gazel 11
Mısra: 11
Seslenme edati.

Aldayup ey Tūrābī tıfl-ı dili
Oynını 'Āşañ nihān oynar

6. ey:
Gazel 13
Mısra: 9
Seslenme edati.

Egildi ey Tūrābī gördi kim kıddüm kemān olmış
Atıldı oğ gibi ol āfet-i devrānumuz gelmez

7. ey:
Gazel 14
Mısra: 11
Seslenme edati.

Ey Tūrābī derd-i 'aşkı bilmese bārī hele
Ol ṭabīb-i cān niçün kılmaz bizüm dermānumuz

8. ey:
Gazel 17
Mısra: 6
Seslenme edati.

Derdüñle zār u mübtelā nālān u giryān olmada
Günler meger ey gönca-leb 'ālemde maḥzūnuñ
senüñ

9. ey:
Gazel 18
Mısra: 9
Seslenme edati.

Ġubār-ı ḥaṭṭı sırrın ey Tūrābī şakla cānuñda
'İyān itme nihān it tuymasun bir kimse esrāruñ

10. ey:
Gazel 22
Mısra: 1
Seslenme edati.

Ey saçı sünbül reyāḥīn-ḥaṭṭ u hem ruḥsārı gül
Gönca-i ḳalbüm benüm açılmadı sen bārī gül

11. ey:
Gazel 22
Mısra: 9
Seslenme edati.

Ey Tūrābī sīne-i pür-dāğımı kim görse dir
Şanasın penbeyle zeyn itmiş der ü dīvārı gül

12. ey:
Gazel 25
Mısra: 10
Seslenme edati.

'İşümü telḥ eyledüm zehr-i firākı nüş idüp
Ey Tūrābī ol şeker-ğüftār ḳadriñ bilmedüm

13. ey:
Gazel 27
Mısra: 13
Seslenme edati.

Ey Tūrābī men' ider dil-ber temāşāsın bu gün
Zāhid-i aḥmaḳ daḫı ferdāyı bilmez neydügin

14. ey:
Gazel 29
Mısra: 3
Seslenme edati.

Fırkatüñle ey şanem çekdüm niçe miḥnet veli
Hicr-i zülf ü ḳadd ile ḳurtılmadum ālāmdan

15. ey:
Gazel 44
Mısra: 9
Seslenme edati.

Ey Tūrābī eyle her bir dil-ber-i nā-pāki terk
Dil-rübālar içre ol bir pāk-dāmānuñ ḳulı

16. ey:
Kit'a 6
Mısra: 7
Seslenme edati.

Yüri ey nazm-ı rūḥ-efzā niyāz it
Varup yalvar o yāruñ ḥāṭırın sor

17. ey:
Müseddes 1
Mısra: 28
Seslenme edati.

Zulm-i zālimler ile oldı vilāyet pāmāl
Ey Tūrābī nic'olup bilmezüz āḫir aḥvāl

18. ey:
Müseddes 2
Mısra: 27
Seslenme edati.

Ey Tūrābī çekilüp naḳd-ı ḥayātıñna resīd
Berf ile dāmen-i şahrā gibi rīş oldı sefid

19. ey:

Müseddes 4

Mısra: 25

Seslenme edatı.

Olmış iken ey Türābī halk-ı ‘ālem bī-mecāl
Pāy-ı miḥnetde re‘āyā kalmış iken pāy-māl

20. ey:

Müseddes 5

Mısra: 27

Seslenme edatı.

Ey Türābī ide Ḥaḡ meskenini dār-ı cinān
İtdi zālimler anı şu‘me-i tīḡ-i bürrān

21. ey:

Müseddes 6

Mısra: 25

Seslenme edatı.

Ey Türābī ḡam u miḥnetle helāk olmuş iken
Sīnemüz pençe-i hicrān ile çāk olmuş iken

22. ey:

Müseddes 8

Mısra: 7

Seslenme edatı.

Gördi ey Seyyīd bu ‘aynum türbe-i pākūn ‘ayān
Şükrüli‘llāh yüz sürüp itdüm ser-i kūyuñ mekān

23. ey:

Müseddes 9

Mısra: 7

Seslenme edatı.

Ey Türābī yine kan ağladı çeşm-i ḡun-āb
Yine fülk-i bedenüm oldu ḡarīḡ-i girdāb

24. ey:

Müseddes 10

Mısra: 5

Seslenme edatı.

Meh-i nev ey hilāl-ebürü senüñ barmaḡuña degmez
Nice barmaḡuña vallāh bir dırnaḡuña degmez

25. ey:

Müseddes 10

Mısra: 11

Seslenme edatı.

Meh-i nev ey hilāl-ebürü senüñ barmaḡuña degmez
Nice barmaḡuña vallāh bir dırnaḡuña degmez

26. ey:

Tarih 1

Mısra: 1

Seslenme edatı.

Pirümüz ‘Abdü’l-kerīm ey ehl-i dīn
Terk idüp fānīyi göçdi şeyḡümüz

27. ey:

Tarih 2

Mısra: 9

Seslenme edatı.

Ey Türābī dinildi tārīḡi
Oldı Mışra ‘azīz ‘adālet ile

28. ey:

Tarih 3

Mısra: 9

Seslenme edatı.

Ey Türābī didi tārīḡi için hātif-i ḡayb
‘Adl u dādīyla edīb oldı naḡībü’l-eşrāf

29. ey:

Tarih 7

Mısra: 9

Seslenme edatı.

Ey Türābī dindi itmāmına bir tārīḡ-i ḡüb
Cisr-i Sulṡān Aḡmedi üstādı ābād eyledi

30. ey:

Tarih 10

Mısra: 13

Seslenme edatı.

Ey Türābī dindi bir tārīḡ-i ḡarrā gül gibi
Oldı Sulṡān Aḡmed ile ḡülşenāsā Edrine

31. ey:

Tarih 16

Mısra: 1

Seslenme edatı.

Ey āşaf-ı cihān-ḡir serdār-ı Āl-i ‘Osmān
Erbāb-ı dil hemīşe olsun yoluñda ḡurbān

32. ey:

Tarih 16

Mısra: 5

Seslenme edatı.

Kim görse nazm u nesrūñ taḡsīnler eyler ey şeh
‘İzzetle nuṡḡa gelseñ lā’l olur ehl-i ‘irfān

33. ey:

Tarih 18

Mısra: 9

Seslenme edatı.

Geldi 'Ali Beg ey dil 'adliyle buldı rif'at
Baş üzre hâkipâyı tañ mı olursa ser-tâc

34. ey:

Tarih 19

Mısra: 5

Seslenme edati.

Ey Tûrâbî didi târîhin anuñ hâtif-i ğayb
Oldı Tebrîze bu gün 'adl ile Mehdî-i cihân

35. ey:

Tarih 20

Mısra: 1

Seslenme edati.

Ħamdulillâh şadr-ı a'zam olduñ ey şâhib-vaķâr
Pâdişâh-ı 'âleme olduñ vezîr-i nâmdâr

36. ey:

Tarih 25

Mısra: 7

Seslenme edati.

Böyle bir 'âlî-vücûdı neyledüñ ey dehr-i dün
Pâyimâl idüp Ħarâb itdüñ cihâm bî-gümân

37. ey:

Tarih 26

Mısra: 3

Seslenme edati.

Ey Tûrâbî didi târîhini hâtif fi'l-ĥâl
Bâķî kalmadı meded ğitdi fenâdan ğoĥdi

38. ey:

Tarih 30

Mısra: 5

Seslenme edati.

Ey Tûrâbî ehl-i diller şevķ ile cem' oldılar
Didiler târîhi zîbâ ğeldi defterdârumuz

39. ey:

Tarih 32

Mısra: 5

Seslenme edati.

Neyledüñ ey çarĥ-ı zâlim neyledüñ
Çıķdı evce âh u efġânüm benüm

40. ey:

Tarih 32

Mısra: 9

Seslenme edati.

Ey Tûrâbî didi hâtif târîhi
Âh şoldı verd-i Bostânüm benüm

41. ey:

Tarih 33

Mısra: 17

Seslenme edati.

Ey Tûrâbî didi târîhi için dervîşân
Bozdi bostânümüzü eşķ döküñ bād-ı ecel

42. ey:

Tarih 35

Mısra: 12

Seslenme edati.

Buldı hem-nâm-ı Muĥammedle maķâm-ı
Maĥmûd
Ey Tûrâbî aña Ħaķ mertebesin buldurdı

43. ey:

Tarih 39

Mısra: 9

Seslenme edati.

Ey Tûrâbî derd ile hâtif didi târîh aña
Ğeçdi fâniden bu gün seyyîd ferâĥ-şâda acuñ

44. ey:

Tarih 47

Mısra: 7

Seslenme edati.

Gelüñ ey ehl-i şafâ aña du'âlar idelüm
'Ömrini devletini artura ol Ħayy-ı vedûd

45. ey:

Tarih 49

Mısra: 9

Seslenme edati.

Ey Tûrâbî didi târîhin anuñ hâtif-i ğayb
Oldı dervîşi ğelüp derĝeh-i Mevlânâya

46. ey:

Tarih 52

Mısra: 7

Seslenme edati.

Ey Tûrâbî demidür aĝlaşalum
Dir mi bir kimse saña bir daĝı ğül

47. ey:

Tarih 58

Mısra: 3

Seslenme edati.

Ey Tûrâbî bulınca itmâmı
Bir 'aceb şehr-i nâmdâr oldı

48. ey:

Tarih 61

Mısra: 9
Seslenme edati.

Ey Tūrābī dindi bünyādına bir tārīh-i hūb
Kıldı zeyn Etmekçi-zāde mesken-i ibn-i sebīl

49. ey:
Tarih 62
Mısra: 7
Seslenme edati.

Ey Tūrābī dindi hātifden aña tārīh-i
Aḥmed-i ‘ādil bu gün ḥānımı ābād eyledi

50. ey:
Tarih 66
Mısra: 7
Seslenme edati.

Ey Tūrābī didi tārīhin anuñ hātif-i ḡayb
Etyemez-zāde Ereğliye dilā vālīdür

51. ey:
Tarih 69
Mısra: 11
Seslenme edati.

Ey Tūrābī kādī- ‘asker oldı dindi tārīhi
Didiler tārīhi aña feyz-i Allahu mecīd

52. ey:
Tarih 71
Mısra: 13
Seslenme edati.

Ey Tūrābī işidüp a ‘dāyı pā-māl itdügin
Kıldılar her ḡüşede aña du ‘ā pīr ü cūvān

53. ey:
Tarih 72
Mısra: 11
Seslenme edati.

Ey Tūrābī her kaçan meydāna sürse atını
Cengini gördükde dirlerdi ‘adūlar el-amān

54. ey:
Tarih 76
Mısra: 7
Seslenme edati.

Ey Tūrābī cān u dilden şevk ile tārīhini
Didüm ‘adl ile niçe kāfir müselmān oldılar

55. ey:
Tarih 78
Mısra: 7
Seslenme edati.

Ey Tūrābī didi tārīhin anuñ hātif-i ḡayb
Ḥalebi itdi begüm özge maḡām İbrāhīm

56. ey:
Tarih 85
Mısra: 3
Seslenme edati.

Zīr-i ḥāke şalup ey dehr-i denī-perver anı
Çekmedūñ dest-i cefāyı ‘ulemādan ḡayfā

57. ey:
Tarih 85
Mısra: 5
Seslenme edati.

Döndüñ ‘aksine yine ey felek-i keḡ-reftār
Anı zulm ile ayırdüñ fuḡalādan ḡayfā

58. ey:
Tarih 88
Mısra: 5
Seslenme edati.

Ey Tūrābī bu maḡāmı görelı
‘Arız oldı baña sevdā-yı Behişt

59. ey:
Tarih 93
Mısra: 3
Seslenme edati.

‘Aksine devr itdüñ ey dehr-i denī-perver yine
Böyle bir ‘ālī vücūda virmedüñ bir dem amān

60. ey:
Tarih 94
Mısra: 9
Seslenme edati.

Ey Tūrābī nā-gehān itdi sefer tārīhi bu
Gitdi bir gelmez yola İsbāt Efendī āh āh

61. ey:
Tarih 98
Mısra: 1
Seslenme edati.

Sende bu nām-ı Ḥüseyni görüp ey vech-i Ḥasen
Rūy-ı a ‘dā nola sulṡānum olursa zirnīḡ

62. ey:
Tarih 100
Mısra: 11
Seslenme edati.

Ey Tūrābī didi hātif tārīh
Virđi mülk-i Anaṡolıya şeref

63. ey:

Tarih 104

Mısra: 1

Seslenme edatı.

Olup kâdî yine ey luṭf-ı Mevlâ

Eregliye efendi fâzluñ ile

64. ey:

Tarih 106

Mısra: 7

Seslenme edatı.

Ey Tûrâbî di du ‘âlarla anuñ-çün târîḥ

Ḥalebüñ defter-i emvâli aña bâķî ola

65. ey:

Tarih 108

Mısra: 9

Seslenme edatı.

Ey Tûrâbî didi hâtif fi'l-hâl

Târîḥi oldu bu gün müftî-i Şâm

66. ey:

Tarih 114

Mısra: 11

Seslenme edatı.

Ey Tûrâbî görüp itmâmın anuñ ibn-i sebîl

Didiler târîḥini ḥân-ı vezîr-i sultân

67. ey:

Tarih 115

Mısra: 7

Seslenme edatı.

Ey Tûrâbî didi peyk-i ile hâtif târîḥ

Dil-küşâ câ vü ribâṭ oldu Meḥemmed Pâşâ

68. ey:

Tarih 116

Mısra: 9

Seslenme edatı.

Ey Tûrâbî dindi itmâmına bir târîḥ-i ḥüb

Çeşme-i Âşaf ‘uyünen oldu ‘ayn-ı selsebîl

69. ey:

Tarih 118

Mısra: 5

Seslenme edatı.

Gelüñ ey ehl-i şafâ aña du ‘âlar idelüm

Vire dünyâda vü ‘uķbâda murâdın Mevlâ

70. ey:

Tarih 120

Mısra: 11

Seslenme edatı.

Ey Tûrâbî didi biñ şevķ ile hâtif târîḥ

Çeriye oldu sipeh-sâlâr Meḥemmed Pâşâ

71. ey:

Tarih 123

Mısra: 9

Seslenme edatı.

Dinildi ey Tûrâbî ṭarf-ı hâtifden aña târîḥ

Meḥemmed Beg begüm ‘adl ile mîr-i Aķsarây oldu

72. ey:

Tarih 129

Mısra: 9

Seslenme edatı.

Ey Tûrâbî ṭarf-ı hâtifden dinildi târîḥi

Ḥâmî-i mülk-i velâyet oldu Sultân Muşafâ

73. ey:

Tarih 136

Mısra: 9

Seslenme edatı.

Ey Tûrâbî du ‘âlar eyle müdâm

‘Ömrin efvün ide anuñ Şubḥân

74. ey:

Tarih 141

Mısra: 7

Seslenme edatı.

Ey Tûrâbî aña her demde du ‘âlar idelüm

Luṭf-ı Ḥaķ gül gibi ḥandân ide verd-i rüyân

75. ey:

Tarih 143

Mısra: 3

Seslenme edatı.

Ey Tûrâbî didi târîḥ-i kudümün hâtif

Me’men-i Mü’min olupdur Karaman ili yine

76. ey:

Tarih 144

Mısra: 1

Seslenme edatı.

Ey Tûrâbî didi târîḥ-i kudümün hâtif

Oldı gülşen yine ma’rifetle bu dâr-ı Yünân

77. ey:

Tarih 146

Mısra: 9

Seslenme edatı.

Ey Tūrābī didi tārīhi için hātif-i ğayb
Oldı Mü' min Şafede mīr-i emīrān-ı 'ādil

78. ey:

Tarih 155

Mısra: 11

Seslenme edati.

Oldı devlet kapuları meftūh
Ey Tūrābī du'āmuz itdi eṣr

79. ey:

Tarih 158

Mısra: 9

Seslenme edati.

Ey Tūrābī didiler tārīh anuñ itmāmına
Nıgdede Aḥmed Pāṣā yapdı qaşr-ı cān-fezā

80. ey:

Tarih 164

Mısra: 2

Seslenme edati.

Muğladan geldi Ereğliye hemān
Pīrüm 'Osmān Efendi ey aḥi

81. ey:

Tarih 166

Mısra: 3

Seslenme edati.

Ey Tūrābī didi tārīhin anuñ hātif-i ğayb
El çeküp devlet-i dünyādan 'Ömer Beg geçdi

82. ey:

Tarih 168

Mısra: 9

Seslenme edati.

Ey Tūrābī anlar oldı mülk-i bākīye revān
Fazl ile bākī kalanın ser-fırāz itsün İlāh

83. ey:

Tarih 169

Mısra: 11

Seslenme edati.

Ey Tūrābī ḥuzn ile hātif didi tārīh aña
Bu cihāndan geçdi Sa' deddīn-i ṣānī vāh meded

84. ey:

Tarih 171

Mısra: 10

Seslenme edati.

Kendüsi 'azm-i bekā itdi idüp terk-i diyār
Ey Tūrābī cennete cān atdı tārīhin didüm

85. ey:

Tarih 172

Mısra: 9

Seslenme edati.

Ey Tūrābī ṭarf-ı hātifden dinildi tārīhi
Gitdi Şun'ullāh Efendi āh kuṭb-ı evliyā

86. ey:

Tarih 175

Mısra: 5

Seslenme edati.

Ey Tūrābī ezeli ḥaḳḳı idi
Çün zuhūr eyledi ḥvāh u nā-ḥvāh

87. ey:

Tarih 177

Mısra: 10

Seslenme edati.

Hāliyā oldur mevālī ḥayline şāhib-semend
Ey Tūrābī çün müfettiş oldı dindi tārīhi

88. ey:

Tarih 185

Mısra: 3

Seslenme edati.

Göreydi şānuñ ey Rüstem-şalābet
Yirin gür eyler idi Sām u Behrām

89. ey:

Tarih 186

Mısra: 6

Seslenme edati.

Ağladı anuñ için ḥasret ile ebr-i semā
Ağla ey dīdelerüm yaş yirine dök qanı

90. ey:

Tarih 189

Mısra: 7

Seslenme edati.

Dem-ā-dem devr-i 'adlinde şafā kesbeyle ey 'ārif
Kimesne idemez azürde-dil erbāb-ı 'irfānı

91. ey:

Tarih 194

Mısra: 5

Seslenme edati.

Ey Tūrābī bu şevk ile tārīh
Dindi kādī-i Nāzilli ebedī

92. ey:

Tarih 203

Mısra: 9
Seslenme edati.

Ey Tūrābī dinildi tārīḥi
Oldı menzil-i Vişālī behişt

93. ey:
Tarih 17
Mısra: 7
Seslenme edati.

Ey Tūrābī didüm aña tārīḥ
İki mışra 'da derd ile eyvāh

94. ey:
Müseddes 10
Mısra: 17
Ey, seslenme edati.

Meh-i nev ey hilāl-ebürü senüñ barmağūña degmez
Nice barmağūña vallāh bir dırnağūña degmez

95. ey:
Müseddes 10
Mısra: 23
Ey, seslenme edati.

Meh-i nev ey hilāl-ebürü senüñ barmağūña degmez
Nice barmağūña vallāh bir dırnağūña degmez

96. ey:
Müseddes 10
Mısra: 29
Ey, seslenme edati.

Meh-i nev ey hilāl-ebürü senüñ barmağūña degmez
Nice barmağūña vallāh bir dırnağūña degmez

97. ey:
Müseddes 11
Mısra: 3
Ey, seslenme edati.

Def gibi sine dögersek nola ey Mevlāyī
Çıkmazuz dāyireden gerçi olup rüsvāyī

98. ey:
Müseddes 11
Mısra: 28
Ey, seslenme edati.

İbn-i vaktüz bizi sen şanma ki ferdāyilerüz
Ey Tūrābī sürerüz pāyine yüz pāyilerüz

99. ey:
Müseddes 12
Mısra: 13
Ey, seslenme edati.

Gün gibi hercāyī olma ey meh-i nā-mihribān
Kimsenüñ çarḥına tokınma şaşın ey nev-cüvān

100. ey:
Müseddes 12
Mısra: 14
Ey, seslenme edati.

Gün gibi hercāyī olma ey meh-i nā-mihribān
Kimsenüñ çarḥına tokınma şaşın ey nev-cüvān

101. ey:
Müseddes 12
Mısra: 16
Ey, seslenme edati.

Hāyil olmaz ehl-i mazlūma şehā kevn ü mekān
Zulm-i bī-dād eyleme ey āfet-i devr-i zamān

102. ey:
Müseddes 12
Mısra: 25
Ey, seslenme edati.

Sāyeveş üftādeñi çalma yire ey serv-kağ
İtme serkeşlük benüm serv-i ser-efrāzum meded

103. ey:
Müseddes 13
Mısra: 13
Ey, seslenme edati.

Ey sipihr-i kīne-cū itdüñ o maḥdūma cefā
Kılduñ o nāzik-vücüdī pāyimāl-i eşkiyā'

104. ey:
Müseddes 13
Mısra: 19
Ey, seslenme edati.

Neyledüñ ey çarḥ-ı zālīm bir 'aceb kār eyledüñ
Göz göre bir nāzenin mazlūmı āzār eyledüñ

105. ey:
Müseddes 13
Mısra: 25
Ey, seslenme edati.

Ey Tūrābī ol melek-rū merdüm-i dānā idi
Her sözi kân-ı feşāhatde dür-i yek-tā idi

106. ey:
Nazm 7
Mısra: 2
Ey, seslenme edati.

Görüp refitār-ı kadūñ kanlar ađlar çeşm-i
giryānum
Demidür sāye şal ben ḥāke ey serv-i ḥurāmānum

107. ey:

Nazm 7

Mısra: 4

Ey, seslenme edati.

İrişdi göklere bülbül gibi feryād u efgānum
‘Alā’eddinüm ağlatma beni ey verd-i ḥandānum

108. ey:

Tarih 6

Mısra: 9

Ey, seslenme edati.

Ey Tūrābī didi tārīhin anuñ hātif-i gayb
Aldı ‘ilm ile Aḥī-zāde yine cāyını

109. ey:

Tarih 109

Mısra: 33

Ey, seslenme edati.

Ey Tūrābī irdi hātifden nidā tārīh için
Āl-i ‘Osmān eyledi āyā cihād-ı ekberi

110. ey:

Tarih 156

Mısra: 39

Ey, seslenme edati.

Ey Tūrābī yūri du‘ā eyle
Ḥaḫ Te‘ālā vücūdın eyleye var

111. ey:

Tarih 184

Mısra: 7

Ey, seslenme edati.

Ey Tūrābī bu meserret ḥaberi buldı şüyū‘
Dindi tārīḫi açup Şāmī Şerīfī aldı

112. ey:

Tarih 195

Mısra: 1

Ey, seslenme edati.

Ḥahve-ḥāneñ ey Vişālī özge tarz-ı bī-bedel
Eylemiş binā’ sına ta’līmī üstād-ı ezel

113. ey:

Tarih 195

Mısra: 9

Ey, seslenme edati.

Ey Tūrābī kıl du‘ā dāyım aña Mevlā için
‘Ömrin efzün eyleye Bār-ı Ḥudā ‘azze ve cel

114. ey:

Tarih 196

Mısra: 9

Ey, seslenme edati.

Ey Tūrābī dinildi tārīḫi
Ḥahve-ḥāneñ Vişālī cāy-ı bülend

115. ey:

Tarih 198

Mısra: 1

Ey, seslenme edati.

Ḥamdulī’llāh ey Vişālī Ka ‘beye bulduñ vuşūl
Sırr-ı Ḥaḫ gösterdi saña ḥāne-i Mevlāya yol

116. ey:

Tarih 198

Mısra: 9

Ey, seslenme edati.

Ey Tūrābī dindi hātifden aña tārīḫ-i ḥūb
Ḥacc-ı mebrūruñ Vişālī eyleye Bārī ḳabūl

117. ey:

Tarih 210

Mısra: 40

Ey, seslenme edati.

Āşaf-ı Sultān Meḥemmed şāḥib-i tūğ ü kemer
Ey Tūrābī terk idüp da‘vātī tārīḫin didüm

ey çarḫ-ı zālīm:

1. ey çarḫ-ı zālīm:

Tarih 168

Mısra: 5

Ey zalīm felek, ey zalīm talih.

Neyledüñ ey çarḫ-ı zālīm dehri vīrān eyledüñ
İki ehl-i fazluñ itdüñ meskenüñ ḥaḫ-i siyāh

ey dil:

1. ey dil:

Gazel 3

Mısra: 3

Ey gönül.

Ey dil ‘izār-ı dil-rübā meyden ḳarardı cā-be-cā
Şaḥn-ı çemende güyiyā verd-i terüñ evrāḳıdur

2. ey dil:

Gazel 9

Mısra: 3

Ey gönül.

Şaḥrā-yı Çini ey dil geşt eyleseñ bulunmaz
Bu çeşm ü bu baḳışlar āhū cehende yoḳdur

3. **ey dil:**

Gazel 11

Mısra: 9

Ey gönül.

Bir zemāna yetişdük ey dil āh

Ayna hānıyla oynar

4. **ey dil:**

Gazel 17

Mısra: 3

Ey gönül.

Ey dil belā vü miḥnetüñ günden güne efzün olur

Bir dürlü daḡı olmadı hāl-i diğer-günüñ senüñ

5. **ey dil:**

Gazel 18

Mısra: 8

Ey gönül.

Girüp meydān-ı ‘aşkında o řāhuñ cān u baş oyna

Yolında ḡarc olursa tañ mı ey dil cümleten varuñ

6. **ey dil:**

Gazel 23

Mısra: 4

Ey gönül.

Irağ olma dilerseñ zevki var ‘aşk-ı İlähiden
Şafā-yı hātırı ey dil mey-i bī-ğışş u ğıldan bil

7. **ey dil:**

Gazel 28

Mısra: 11

Ey gönül.

Gel ey dil bu Türābī fāriğ olmuş nazma rāğıb kıl

Anuñ bu Düldül-i tab‘-ı řabā-cevlānımı kullān

8. **ey dil:**

Gazel 34

Mısra: 7

Ey gönül.

Fikr it evvel her işüñ vardur bir encāmı şağın
‘Ākıbet-endiş ol ey dil eyleme sehv

9. **ey dil:**

Gazel 43

Mısra: 6

Ey gönül.

Gözler düşünde yāri varup ḡvāba çeşmümüz

Ĝafletde şanmasun meded ey dil o yār bizi

10. **ey dil:**

Müseddes 2

Mısra: 8

Ey gönül.

İtdi dil-ḡaste seni miḥnet-i cürm ü ‘iřyān
İtmedüñ tevbe ile derdiñe ey dil dermān

11. **ey dil:**

Müseddes 2

Mısra: 13

Ey gönül.

Geçdi ey dil saña bu zāl-i felek ḡile vü rü
Döndi bir dürlü daḡı köhne olup sâ‘at-i nev

12. **ey dil:**

Tarih 43

Mısra: 7

Ey gönül.

Ķanatlanup uçar güyā kaçān binse kaçırğaya
Şikār itmek için ey dil ‘adū-yı zāğı ol řeh-bāz

13. **ey dil:**

Tarih 43

Mısra: 7

Ey gönül.

Ķanatlanup uçar güyā kaçān binse kaçırğaya
Şikār itmek için ey dil ‘adū-yı zāğı ol řeh-bāz

14. **ey dil:**

Tarih 58

Mısra: 6

Ey gönül.

Ķıl taḡaşşün içinde bu tārīḡ
Ķal‘amuz ey dil üstivār oldu

15. **ey dil:**

Tarih 82

Mısra: 2

Ey gönül.

Ĥamduli‘İläḡ Ḥacı İbrāḡīm Pāřā ‘adl ile
Devlet ü ‘izzetle ey dil Mışra ḡālā vālīdür

16. **ey dil:**

Tarih 82

Mısra: 7

Ey gönül.

İrdi ey dil şıdk ile tır-i du‘āsı menzile
Şükrüli‘İläḡ kim bu gün a‘dā anuñ pā-mālīdür

17. **ey dil:**

Tarih 91

Mısra: 1

Ey gönül.

Monlā 'Irākī ey dil çün itdi 'azm-i bākī
Dillerde qaldı ancak elfāz-ı tımturaqı

18. **ey dil:**
Tarih 92
Mısra: 1
Ey gönül.

Geçdi 'Irākī ey dil qaldı ebed firākı

19. **ey dil:**
Tarih 97
Mısra: 7
Ey gönül.

Şadr-ı 'izzet aña mevrūs-ı pederdür ey dil
Fazl ile pāye-i a'lāyī gelüp cā itdi

20. **ey dil:**
Tarih 103
Mısra: 3
Ey gönül.

Bu muşībet nedür ey dil gördüñ
Ne revā dünyede gayrı gülesin

21. **ey dil:**
Tarih 135
Mısra: 1
Ey gönül.

Geldi ey dil yine bir hākim-i dānā Halebe
İtdi rahmet nazarın Bār-ı Te'ālā Halebe

22. **ey dil:**
Tarih 172
Mısra: 8
Ey gönül.

'Azm-i 'uqbā itdi ol serdār-ı emcād-ı 'ulūm
Eyle ey dil rūh-ı pākine anuñ her dem du'ā

23. **ey dil:**
Tarih 180
Mısra: 7
Ey gönül.

Ebrveş üstine giryān olup ey dil her dem
Nāhun-ı derd ile saç u şaķaluñ yolındı

24. **ey dil:**
Tarih 182
Mısra: 7
Ey gönül.

O cāy-ı dil-güşā ey dil pür olmışdı fesād ile
Bi-ħamdi'llāh gelüp ol dāfi'-i sırr-ı keşīf oldı

25. **ey dil:**
Tarih 209
Mısra: 12
Ey gönül.

Qādī-'asker olıcak dindi Tūrābī tārīh
İtdi ey dil 'ulemā şadrını Yahyā ihyā

ey dilber:

1. **ey dilber:**
Gazel 35
Mısra: 3
Ey güzel, gönül alıcı, sevgili.

Dil ü cān naqđını ĥarc eyledüm yoluñda ey dilber
Yoğ olsun saña her kim virmez ise cümleten varın

ey dirīğ:

1. **ey dirīğ:**
Tarih 180
Mısra: 5
Yazıklar olsun!

Ey dirīğ ol gül-i gülzār-ı ma'ārif şoldı
Demidür kanlar ile iki gözüm tölündi

ey dirīğā:

1. **ey dirīğā:**
Gazel 25
Mısra: 1
Yazıklar olsun!

Ey dirīğā ol gül-i bī-ħār qādrin bilmedüm
Küyni terk eyledüm gülzār qādrin bilmedüm

2. **ey dirīğā:**
Müseddes 13
Mısra: 5
Yazıklar olsun!

Gāyib oldı ey dirīğā tāli'-i mes'ūdumuz
Ağlasun kan ağlasun bu çeşm-i ĥün-ālūdumuz

3. **ey dirīğā:**
Müseddes 13
Mısra: 11
Yazıklar olsun!

Gāyib oldı ey dirīğā tāli'-i mes'ūdumuz
Ağlasun kan ağlasun bu çeşm-i ĥün-ālūdumuz

4. **ey dirīğā:**
Müseddes 13
Mısra: 17
Yazıklar olsun!

Ġâyib oldu ey dirîgâ tâli‘ -i mes‘ûdumuz
Ağlasun kıan ağlasun bu çeşm-i ħûn-âlûdumuz

5. ey dirîgâ:
Müseddes 13
Mısra: 23
Yazıklar olsun!

Ġâyib oldu ey dirîgâ tâli‘ -i mes‘ûdumuz
Ağlasun kıan ağlasun bu çeşm-i ħûn-âlûdumuz

6. ey dirîgâ:
Müseddes 13
Mısra: 29
Yazıklar olsun!

Ġâyib oldu ey dirîgâ tâli‘ -i mes‘ûdumuz
Ağlasun kıan ağlasun bu çeşm-i ħûn-âlûdumuz

7. ey dirîgâ:
Tarih 176
Mısra: 3
Yazıklar olsun!

Sen tolanduñ toğmadın ey mihr-i rahşānum
meded
Ey dirîgâ ben kıara günlerde kıaldum hicr ile

8. ey dirîgâ:
Tarih 186
Mısra: 4
Yazıklar olsun!

Fāzıl-ı dehr idi ol Şeyġ Meġemmed Çelebi
Ey dirîgâ telef oldu bu kıadar ‘irfānı

9. ey dirîgâ:
Tarih 172
Mısra: 3
Yazıklar olsun ki! Ne yazık ki!

Ey dirîgâ müftî-i erbāb-ı ‘irfān idi ol
Kıldı şaff-ı evliyāda cāyını dārü’l-likā

ey dirîgâ kim:

1. ey dirîgâ kim:
Tarih 171
Mısra: 4
Yazıklar olsun ki! Ne yazık ki!

Žāyi‘ oldu fevt olup bunca ‘ulûm u ma‘rifet
Ey dirîgâ kim ħarāb oldu bu gün dār u diyār

ey dōst:

1. ey dōst:
Gazel 42

Mısra: 9
Ey sevgili.

Encüm degül eflāki gice zeyn iden ey dōst
Āhum tütüni çıkdı göge pür-şerer oldu

2. ey dōst:
Gazel 42
Mısra: 3
Ey dost, ey sevgili.

‘Aşkuñla senüñ bendeñi ta‘yîb iden ey dōst
Gördi yüzüñi ol daġı benden beter oldu

ey felek:

1. ey felek:
Müseddes 13
Mısra: 1
Ey felek, devamlı şikâyet edilen kader, baht, talih.

Ey felek devründe ħāşıl olmadı maşşûdumuz
Bir durur yanuñda ħayfā bûd ile nā-bûdumuz

2. ey felek:
Tarih 168
Mısra: 3
Ey felek, devamlı şikâyet edilen kader, baht, talih.

İki deryā-yı ‘ulûma ey felek rahm itmedüñ
Žāyi‘ itdüñ iki kân-ı gevheri itdüñ tebāh

3. ey felek:
Gazel 17
Mısra: 7
Ey felek, Devamlı şikâyet edilen kader, baht, talih.

Evvvel murād üzre olup soñra dönersin ey felek
Aldar ütersin ‘ākıbet vardır bir oyunuñ senüñ

ey gâfil:

1. ey gâfil:
Müseddes 2
Mısra: 5
Ey gâfil, olup bitenden haberi olmayan kışı.

Şubġ-ı şādık gibi ey gâfil ağardı şakaluñ
Ĥaberüñ yok seni penbeyle boğazlar ecelüñ

2. ey gâfil:
Müseddes 2
Mısra: 23
Ey gâfil, olup bitenden haberi olmayan kışı.

Şubh-ı şâdık gibi ey gâfil ağardı şakaluñ
Haberuñ yok seni penbeyle boğazlar ecelüñ

3. ey gâfil:

Müseddes 2

Mısra: 17

Ey gafil, olup bitenden haberi olmayan kişi.

Şubh-ı şâdık gibi ey gâfil ağardı şakaluñ
Haberuñ yok seni penbeyle boğazlar ecelüñ

4. ey gâfil:

Müseddes 2

Mısra: 29

Ey gafil, olup bitenden haberi olmayan kişi.

Şubh-ı şâdık gibi ey gâfil ağardı şakaluñ
Haberuñ yok seni penbeyle boğazlar ecelüñ

5. ey gâfil:

Müseddes 2

Mısra: 11

Ey gafil, olup bitenden haberi olmayan kişi.

Şubh-ı şâdık gibi ey gâfil ağardı şakaluñ
Haberuñ yok seni penbeyle boğazlar ecelüñ

ey gönül:

1. ey gönül:

Gazel 34

Mısra: 1

Ey gönül.

Ey gönül küy-ı fenâda itme ârâmı şakın
Kendüñe yâr eyleme her bir dil-ârâmı şakın

2. ey gönül:

Tarih 29

Mısra: 3

Ey gönül.

Dem-be-dem iñle ey gönül turma
Deldi bağrumı derdi hem-çün nây

3. ey gönül:

Tarih 33

Mısra: 2

Ey gönül.

Gül-i bostānumuzı eyledi pejmürde ecel
Ey gönül mâtem idüp ağlaşalum derd ile gel

4. ey gönül:

Tarih 180

Mısra: 2

Ey gönül.

Şems Efendiye zevâl irdi bu gün tölündi
Ey gönül hâsret-i gamla şararup şolındı

5. ey gönül:

Gazel 18

Mısra: 4

Ey gönül.

Yolında baş u cāna kalmayanlar rezm-gāh içre
Nola maqbül olursa ey gönül yanında serdāruñ

6. ey gönül:

Müseddes 5

Mısra: 21

Ey gönül.

Akıdup gözyaşını baħr-ı gama taldı
Ey gönül ayru düşüp hâsret ile kaldı

7. ey gönül:

Nazm 2

Mısra: 1

Ey gönül.

Nüş-ı cām it ey gönül devrān devrān üstine
Hamdu'lillāh kıldı Hâk ihsān ihsān üstine

ey meh:

1. ey meh:

Müseddes 10

Mısra: 3

Ey ay, II ey sevgili.

Kevākib gökde ey meh kekbek-i başmağña
degmez
Güneş meyle tölü destinde bir ayağña degmez

2. ey meh:

Gazel 19

Mısra: 3

Ey ay, sevgili.

Alışduķ fırkate vaşluña ey meh táb u tākāt yok
Mezāk ehli bilür farķ eyleye vaşl ile hicrānuñ

ey merd-i zekā:

1. ey merd-i zekā:

Tarih 178

Mısra: 1

*Ey zeki adam, ey zeki yiğit II Sünbül Ali
Efendi kastedilmiştir.*

Sa'y u ikdām ile ey merd-i zekā
Eyle evķāf-ı Resūli ihyā

ey mihr-i rahşānum:

1. **ey mihr-i raḥṣānum:-(u)m**

Tarih 176

Mısra: 4

Ey parlak güneşim.

Sen tolanduñ toğmadın ey mihr-i raḥṣānum
meded
Ey dirîgâ ben kara günlerde ƣaldum hicr ile

ey murğ-ı dil:

1. **ey murğ-ı dil:**

Gazel 34

Mısra: 3

Ey gönül kuşu.

Hâl ü zülf-i dil-bere meyl eyleme ey murğ-ı dil
Her taraf vaz' eylemişdür dâne vü dâmi şaƣın

ey perî:

1. **ey perî:**

Gazel 35

Mısra: 1

Ey peri. II ey sevgili.

Vişâle va' de itdüñ ey perî dîrsin bu gün yarın
Beni ferdâlara şalduñ cevâbın viresin yarın

2. **ey perî:**

Müseddes 10

Mısra: 19

Ey peri. II ey sevgili.

Güneş her gün ƣapuñda ey perî üftâdeñ olmuşdur
Çemende serv-i bâlâ bende-i âzâdeñ olmuşdur

3. **ey perî:**

Müseddes 14

Mısra: 7

Ey peri. II ey sevgili.

Zaḥm-ı şemşîr-i ğamuñ câna şafâdur bilene
Ey perî hâk-i derüñ kuḥl-i cilâ' dur bilene

ey pür-sitem:

1. **ey pür-sitem:**

Gazel 36

Mısra: 5

Ey sitem dolu (aşık).

Didüñ baña ey pür-sitem bir gün saña mihmân
olam
'Âşıkda kim dir ey şanem yâ şabr u yâ ârâm ola

ey şabâ:

1. **ey şabâ:**

Gazel 18

Mısra: 1

Ey sabah rüzgarı.

İrişdür ey şabâ dürr-i kelāmum güşına yâruñ
Bilür dürrî olanlar ƣadrini nazm-ı dürer-bâruñ

2. **ey şabâ:**

Kit'a 5

Mısra: 1

Ey sabah rüzgarı.

Dil-rübâlar menba'ı ol şehr-i sulţânî nice
Ey şabâ şağ u esen çün geldüñ Anţalyadan

ey şanem:

1. **ey şanem:**

Gazel 36

Mısra: 6

Ey put gibi güzel olan sevgili.

Didüñ baña ey pür-sitem bir gün saña mihmân
olam
'Âşıkda kim dir ey şanem yâ şabr u yâ ârâm ola

ey şeh:

1. **ey şeh:**

Tarih 80

Mısra: 1

Ey padişah.

Yine oldı Haleb ey şeh maƣâm-ı emn ü İbrâhîm

ey tabîbüm:

1. **ey tabîbüm:-(ü)m**

Müseddes 12

Mısra: 3

Ey Doktor II sevgili kastedilmiştir.

Ey tabîbüm çâre-sâz ol mübtelâ incinmesün
Gel cefâ-kâr olma erbâb-ı vefâ incinmesün

ey yâr:

1. **ey yâr:**

Tarih 112

Mısra: 4

Ey yar, sevgili.

Sîretde 'Alî lâkin hem-nâm-ı Muḥammeddür
Ḥulkıyla Ḥasendür o 'adliyle 'Ömer ey yâr

2. **ey yâr:**

Tarih 28

Mısra: 1

Ey dost, ey sevgili.

Hzret-i Yüsuf Efendi ey yâr
Halebe oldu bu gün defterdâr

eyâ:

1. eyâ:

Tarih 152

Mısra: 1

Ey, hey.

Şadr-ı 'âlîye bu gün geldüñ eyâ kân-ı kerem
'Ulemâ zümresinüñ fazl ile sen nâdirisin

2. eyâ:

Tarih 176

Mısra: 6

Ey, hey.

Hasretâ merhem-pezîr olmaz dil-i mecrûhumuz
Kalmaduñ gitdüñ eyâ derdüme dermânum meded

3. eyâ:

Tarih 64

Mısra: 1

Seslenme edatı, ey.

Halebe geldüñ eyâ Hzret-i Ahmed Pâşâ
Eyledüñ yümn-i kudümüñla anı cây-ı şafâ

4. eyâ:

Müseddes 12

Mısra: 17

Ey, seslenme edatı.

Bende-i nâlânı ağlatma eyâ şâh-ı cihân
Hiç senden pâdişâhum bir gedâ incinmesün

5. eyâ:

Gazel 8

Mısra: 11

*"Ey, hey" manasına gelen ve Arapça kelime
ve terkiplere giren nidâ edatıdır.*

Bitdi çemen ruhında eyâ serv-i hoş-ı hırâm
Turma şalın ki seyr ü çemânuñ zamânıdır

6. eyâ:

Gazel 20

Mısra: 1

*"Ey, hey" manasına gelen ve Arapça kelime
ve terkiplere giren nidâ edatıdır.*

Eyâ bād-ı şabâ ol dil-rübâmuzdan haber virgil
Esen geldüñ Hüseyin-i Baykaramuzdan haber virgil

7. eyâ:

Gazel 21

Mısra: 3

*"Ey, hey" manasına gelen ve Arapça kelime
ve terkiplere giren nidâ edatıdır.*

Kühken gibi firâkuñla eyâ şîrîn-sühan
Vardı göñlüm kühsâr-ı hayrete eglenme gel

8. eyâ:

Kıt'a 4

Mısra: 1

*"Ey, hey" manasına gelen ve Arapça kelime
ve terkiplere giren nidâ edatıdır.*

Şu'arâ kısmına cevri itme eyâ sîm-berüm
Luğf u ihsân ile yap göñlin o şeydâyîlerüñ

9. eyâ:

Kıt'a 9

Mısra: 3

*"Ey, hey" manasına gelen ve Arapça kelime
ve terkiplere giren nidâ edatıdır.*

Luğfuñuzdan eyâ kerem kânı
Behredâr olsa nola mîr ü gedâ

eyle:

1. **eyleyesin:**-(y)e, -sin

Müseddes 14

Mısra: 1

Eylemek, yapmak.

Dilberâ istemezem luğf u 'atâ eyleyesin
Dilerem derdiñi bîmâra devâ eyleyesin

2. **eyleyesin:**-(y)e, -sin

Müseddes 14

Mısra: 2

Eylemek, yapmak.

Dilberâ istemezem luğf u 'atâ eyleyesin
Dilerem derdiñi bîmâra devâ eyleyesin

3. **eyler:-r**

Tarih 16

Mısra: 5

Etmek, yapmak.

Kim görse nazm u nesrîñ taşsinler eyler ey şeh
'İzzetle nuğka gelseñ lâ'l olur ehl-i 'irfân

4. **eyle:**

Tarih 20

Mısra: 4

Etmek, yapmak.

Bu şecâ'at sendedür olsa nola nâmuñ 'Alî
Sell-i seyf eyle 'adüya hem-çü tîğ-i Zü'l-fikâr

5. **eylerse:-r, -se**

Tarih 20

Mısra: 16

Etmek, yapmak.

Gülşen-i 'âlemdede bir dem baña dem-sâz olmaya
Sen gül-i gülgâr-ı 'adlûñ medhîn eylerse hezâr

6. **eyleyüp:-(y)üp**

Tarih 21

Mısra: 10

Etmek, yapmak.

Bu Tûrâbî-i du 'â-güyuñ didi târîh-i hûb
Hacc-ı mebrûr eyleyüp olduñ 'azîzüm kâmrân

7. **eyledi:-di**

Tarih 30

Mısra: 2

Etmek, yapmak.

'Adl ile Birrî Efendi oldu defterdârumuz
Aña Yünânı sipâriş eyledi serdârumuz

8. **eyledi:-di**

Tarih 34

Mısra: 4

Etmek, yapmak.

Mürde cân buldı anuñ her dem-i 'İsîsinden
Nâm-ı Yahyâ ile çün eyledi ihyâ-yı Haleb

9. **eyledi:-di**

Tarih 35

Mısra: 9

Etmek, yapmak.

Terk-i gülgâr-ı cihân eyledi şeyh-i İslâm
Ağladup döstlerini düşmenini güldürdi

10. **eyleyici:-(y)i, -ci**

Tarih 36

Mısra: 8

Etmek, yapmak.

Vire dünyâda vü 'ukbâda murâdın Mevlâ
'Adl u dâd eyleyici vâlî-i vâlâ geldi

11. **eylemede:-me, -de**

Tarih 55

Mısra: 3

Etmek, yapmak.

'Adl u dâd eylemede oldu 'Ömer-şaşlet ol
Kendüsi olsa nola Hâzret-i 'Osmân-ı hayâ

12. **eyledüñ:-dü, -ñ**

Tarih 60

Mısra: 2

Etmek, yapmak.

Hızr u İlyâsı Hudâ sultânuma kıldı delîl
Hamdu'lillâh 'izzet ile eyledüñ hacc-ı cemîl

13. **eyledüñ:-dü, -ñ**

Tarih 64

Mısra: 2

Etmek, yapmak.

Halebe geldüñ eyâ Hâzret-i Aḥmed Pâşâ
Eyledüñ yümn-i kudümüñla anı cây-ı şafâ

14. **eylerseñ:-r, -señ**

Tarih 64

Mısra: 8

Etmek, yapmak.

Geldüñ yirleri ihsân ile ma'mûr itdüñ
Nola eylerseñ Ereğliye daḥı luṭf u 'aṭâ

15. **eylesün:-sün**

Tarih 73

Mısra: 15

Etmek, yapmak.

Eşkiyâ' ḥaylin hemîşe eylesün ser-geşte-hâl
Dâyimâ eyler du'âyı bu Tûrâbî-i ḥakîr

16. **eyledi:-di**

Tarih 77

Mısra: 2

Etmek, yapmak.

Pâdişâh-ı baḥr u ber Sultân Meḥmed bin
Murâd

Eyledi bir re'y-i şâ'ib ol şeh-i 'âlî-neseb

17. **eyledi:-di**

Tarih 77

Mısra: 4

Etmek, yapmak.

Gördi İbrâhîm Pâşanuñ bu 'adl u dâdını
Eyledi anı Haleb beglerbegisi fi-ṭaleb

18. **eylesünler:-sün, -ler**

Tarih 77

Mısra: 8

Etmek, yapmak.

İltifâtıyla anuñ buldı revâcın ma'rifet
Ehl-i 'irfân eylesünler dem-be-dem 'iş ü ṭarab

19. **eyle:**

Tarih 79

Mısra: 8
Etmek, yapmak.

O bir rûh-ı muşavverdür ne bilsün kıdrini nâ-dân
Ne 'âlî-menziletdür eyle anı herkese tefhîm

20. **eyledi:-di**
Tarih 81
Mısra: 7
Etmek, yapmak.

'Adl u dâdın eyledi Nüşinrevânun bî-şadâ
Görse eylerdi şehâda Hâtem-i Tâyi esîr

21. **eyleyüp:-(y)üp**
Tarih 86
Mısra: 2
Etmek, yapmak.

Dindi hâtifden Türâbiyâ aña târih-i hûb
Hacc-ı maqbûl eyleyüp olduñ Hasan Pâşâ ferîd

22. **eyledi:-di**
Tarih 114
Mısra: 2
Etmek, yapmak.

İtdi ihyâ Ulukışlayı Mehemmed Pâşâ
Yapdı bir 'âlî ribât eyledi tarz-ı Hâkân

23. **eyledi:-di**
Tarih 114
Mısra: 3
Etmek, yapmak.

Bir 'aceb sa'y-i belîg eyledi çavuşlar aña
Der-meyân eyledi dâmânın idüp özge mekân

24. **eyledi:-di**
Tarih 114
Mısra: 4
Etmek, yapmak.

Bir 'aceb sa'y-i belîg eyledi çavuşlar aña
Der-meyân eyledi dâmânın idüp özge mekân

25. **eyledi:-di**
Tarih 118
Mısra: 1
Etmek, yapmak.

Eyledi hayrı şafâyile vezîr-i dâna
Ulukışlada binâ'lar yapup itdi ihyâ

26. **eyledi:-di**
Tarih 120
Mısra: 3
Etmek, yapmak.

'Adl u dâd eyledi serdâr-ı zafer-rehber olup
Dest-gîri ola Hâk oldu vezîr-i dâna

27. **eyledi:-di**
Tarih 126
Mısra: 3
Etmek, yapmak.

Murâdı hâşıl ola eyledi 'aceb hayrı
Çü yapdı Vâlidenuñ üstine bir özge binâ'

28. **eyledi:-di**
Tarih 133
Mısra: 2
Etmek, yapmak.

Bende-i Dârü's-se'ade itdi hayr
Eyledi 'âlî binâ' hân bi-sebîl

29. **eyle:**
Tarih 136
Mısra: 7
Etmek, yapmak.

Eyle cânâ bu gün düğün bayram
Güsfend-i dili idüp kurbân

30. **eyledi:-di**
Tarih 148
Mısra: 1
Etmek, yapmak.

Vücûduñ eyledi Hâk hazret-i sultânunuñ nâdir
Seni şadr-ı fazîletde mü'ebbed eylesün Kâdir

31. **eyledi:-di**
Tarih 159
Mısra: 10
Etmek, yapmak.

Didi târihi du'â-güyuñ Türâbî-i haķîr
Eyledi Şâmı Nihâlî kıddüññ dârü's-selâm

32. **eyleseñ:-se, -ñ**
Tarih 159
Mısra: 2
Etmek, yapmak.

Eyledi çün-kim nihâl-i kâmetüñ Şâmı maķâm
Maķdemüñle eyleseñ nola anı dârü's-selâm

33. **eyledi:-di**
Tarih 196
Mısra: 8
Etmek, yapmak.

Kaşr-ı Şeddâda tākı eyledi hând
Fikr-i şâ'ible kıldı menzil-i hâş

34. **eyle:**

Tarih 20

Mısra: 6

Etmek, yapmak.

Âl-i 'Oşmānuñ bu gün olduñ vekîl-i muṭlaķı
Eyle erbāb-ı 'ulūma ṭurma luṭf-ı bî-şūmār

35. **eyledi:-di**

Tarih 71

Mısra: 9

Etmek, yapmak.

Eşkiyā' ḥaylin kırıp çün eyledi zîr ü zeber
Gelmeye dünyāya bir anuñ gibi şāhib-kırān

36. **eyle:**

Gazel 30

Mısra: 3

Etmek, eylemek, yapmak.

Eyle efendi gerd-i kudūmuñla pür-şeref
Rüşen-ter eyle çeşümü hāk ile ṭolmadın

37. **eyle:**

Gazel 30

Mısra: 4

Etmek, eylemek, yapmak.

Eyle efendi gerd-i kudūmuñla pür-şeref
Rüşen-ter eyle çeşümü hāk ile ṭolmadın

38. **eyler:-r**

Kıt'a 5

Mısra: 54

Etmek, eylemek, yapmak.

Āteş-i āh-ı raķīb eyler mi İbrāhīme kār
Gülşen eyler mi aña Ḥaķ nār-ı sūzānı nice

39. **eyledi:-di**

Muhammes 1

Mısra: 2

Etmek, eylemek, yapmak.

İtdi ser-geşte dirîgā beni gird-āb-ı ecel
Eyledi gözlerümüñ yaşını seyl-āb-ı ecel

40. **eyledi:-di**

Muhammes 1

Mısra: 15

Etmek, eylemek, yapmak.

Eyledi kālīb-ı bî-cān beni kaşşāb-ı ecel
Baña bu dehr-i denī eyledi çok cevri ü cefā

41. **eyle:**

Müseddes 14

Mısra: 28

Etmek, eylemek, yapmak.

Ni'am-ı guşşāñı dāyım aña ihsān eyle
Eksük itme görelüm cevruñi her ān eyle

42. **eylemiş:-miş**

Tarih 195

Mısra: 2

Etmek, eylemek, yapmak.

Ḳahve-ḥāneñ ey Vişālī özge ṭarz-ı bî-bedel
Eylemiş binā'sına ta'līmi üstād-ı ezel

43. **eyleñ:-ñ**

Müseddes 1

Mısra: 13

Etmek, yapmak.

Ehl-i 'irfānı şehā mîr-i vilāyet eyleñ
Her diyārı virüp ehline ḥimāyet eyleñ

44. **eylemege:-me, -ge**

Müseddes 6

Mısra: 21

Etmek, eylemek.

Derd ğamsuz güzerān eylemege bir dem yok
Dir iken devr-i zamān içre meger ādem yok

45. **eyleme:-me**

Tarih 205

Mısra: 5

Etmek, eylemek.

Ḥāk-i pāyından anuñ eyleme kesb-i şeref
Pür-şafā olmaz idi böyle fezā-i Edine

46. **eylemez:-mez**

Tarih 156

Mısra: 4

Etmek, yapmak. II yetiştirmek.

Boğaz ağrıkı oldu ḥaķ-ı cihān
Eylemez oldu kimse kişt ü şiyār

eyle-:

1. **eyler:-r**

Kıt'a 5

Mısra: 38

Etmek.

Ġamze-i ḥūn-rīzi kanlı mı Celālī-zādenüñ
Ḥāme-i āliyle eyler mi yine ḳanı nice

eyler isek:

1. eyler isek:

Tarih 64

Mısra: 11

Edersek, yaparsak.

Demidür eyler isek saña du'āyı her bār
'Ömriñi devletiñi ıtırma ziyād ide Hūdā

eyler iseñ:

1. eyler iseñ:-se, -ñ

Tarih 151

Mısra: 7

Etmek, eylemek.

Bir su'āl eyler iseñ mes'ele-i müşkilede
Olmaya kimse huzūruñda cevāba kādīr

eyvā:

1. eyvā:

Tarih 157

Mısra: 6

Eyvah!

Derd ile tārīh için didi Tūrābī-i haķīr
Mevtden bir dem Necāhī bulmaduñ eyvā necāh

eyvāh:

1. eyvāh:

Tarih 17

Mısra: 8

*Kötü bir haber veya olay karşısında duyulan
üzüntüyü, korku, panik, pişmanlık, esef,
hayıflanma gibi duyguları ifade etmek için
kullanılır, yazık.*

Ey Tūrābī didüm aña tārīh
İki mışra'da derd ile eyvāh

eyvān-ı felek:

1. eyvān-ı felek:

Tarih 8

Mısra: 5

Dünya sarayı.

Reşk ider ıāk-ı mu'allāsına eyvān-ı felek
Pāk ider dāmānımı gerd-i kūdūretten nesīm

eyvām:

1. eyvāmı:-ı

Tarih 22

Mısra: 5

*1. Yevm'ler, günler. 2. Devir, zaman: eyvām-ı
malūmāt: Zilhiccenin ilk on günü.*

Geçe eyvāmı 'ış u 'ışret ile
Cihānda görmeye hıç derd ü ālām

2. eyvāmı:-ı

Gazel 34

Mısra: 6

Günler, vakitler.

Ĝaflet ile zāyi' itme böyle eyvāmı şaķın
Fırşatı fevt itme her rüz eyle maķşūd

eyvām-ı 'ış ü nüş:

1. eyvām-ı 'ış ü nüş:

Gazel 36

Mısra: 1

İşret ve eĝlençe günleri.

Eyvām-ı 'ış ü nüş irüp elde mey-i gül-fām ola
'İş it geçürme fırşatı nev-rüz u hem bayram ola

eyvām-ı şebāb:

1. eyvām-ı şebāb:

Gazel 1

Mısra: 5

Gençlik günleri.

Pīrlük hengāmı geldi gitdi eyvām-ı şebāb
Gönlümüz egler kanı yok bir cüvān-ı dil-firīb

ez-derün-ı dil:

1. ez-derün-ı dil:

Tarih 179

Mısra: 3

Gönlün derinliğinden.

Ez-derün-ı dil Tūrābī cilve kerd
Ĝufte-em tārīh-i ü iřrāk-ı Şems

ezel:

1. ezel:

Tarih 209

Mısra: 3

Eskiden, geçmişte.

Pāyimāl idi ez el-i 'ulūmuñ 'ırzı
'Ālī manşıblara vāşıl idi cümle cühelā'

ezeli haķkı:

1. ezeli haķkı:-ı

Tarih 175

Mısra: 5

Ezeli hak, devamlı var olan hak.

Ey Tūrābī ezeli ḥaḳḳı idi
Çün zūhūr eyledi ḥıvāh u nā-ḥıvāh

ez-maşrık-ı 'ināyet:

1. ez-maşrık-ı 'ināyet:

Tarih 46

Mısra: 4

İyiliğin doğusundan.

Bağdād hıfzı için 'azm eyleyüp giderken
Bir oğlı toğdı anuñ ez-maşrık-ı 'ināyet

F

fahr eyler:

1. fahr eyler:-r

Gazel 42

Mısra: 18

Övünmek, iftihar etmek.

Yüz sürdi Tūrābī işigün ḥākine cānā
Fahr eyler ise nola varup ḥāk-i der oldu

fahr-ı 'ālemsin:

1. fahr-ı 'ālemsin:-sin

Müseddes 8

Mısra: 25

*Ālemin, kainatın övüncü; Hazreti
Muhammed.*

Fahr-ı 'ālemsin bu dünyā gerd-i bābuñdur senüñ
Bu cihāna şu 'le viren āfitābuñdur senüñ

fahr-ı cihānuñ vaqfına:

1. fahr-ı cihānuñ vaqfına:-ı, -n, -a

Tarih 61

Mısra: 3

*Dünyanın övünç kaynağını (Hz. Muhammed)
yolunda, uğrunda.*

Ḥayrımı ilḥāk idüp Fahr-ı cihānuñ vaqfına
Oldı sırr-ı enbiyā itmāmına anuñ delil

fahr-ı devrānuñ hem-nāmı:

1. fahr-ı devrānuñ hem-nāmı:-ı

Tarih 119

Mısra: 1

*Zamanın övünç kaynağının adaşı, zamanın
büyüğününün adaşı II Serdar Mehmed Paşa'nın Hz
Muhammed'le aynı adı taşıdığına gönderme
yapılmaktadır.*

Se'ādetle dilā hem-nāmı oldu Fahr-ı devrānuñ
Olupdur 'adl ile serdārı ol şāh-ı cihānbānuñ

fahr-ı dü-serā:

1. fahr-ı dü-serā:

Tarih 178

Mısra: 10

*İki sarayın kıvancı, iki sarayın övündüğü kişi
II Mekke ve Medine'nin övünç kaynağı II Hz.
Muhammed kastedilmiştir.*

Vağfına çünki müfettiş olduñ
Dest-gürün ola Fahr-ı dü-serā

fakır ü ganī:

1. fakır ü ganī:

Tarih 156

Mısra: 11

Fakir ve zengin (herkes).

Sāyil oldu kamu fakır ü ganī
Kimden itsün su'āli hep nā-çār

fakırün melāli:

1. fakırün melāli:-i

Tarih 45

Mısra: 10

Yoksulun sıkıntısı, biçarenin gamı.

Zālimlerün bu demde āyā zevāli geldi
Mazlüm olan fakırün gitdi şehā melāli

fānī:

1. fānī:

Tarih 186

Mısra: 2

Bekası olmayan, fena bulan, devamsız.

İbn-i Taşköpri meded cısr-i fenādan geçdi
Gitdi meyl eylemedi bildi bu 'ālem fānī

2. fāniyi:-(y)i

Tarih 1

Mısra: 2

Gelip geçici; ölümlü dünya.

Pürümüz 'Abdü'l-kerim ey ehl-i dīn
Terk idüp fāniyi göçdi şeyhümüz

3. fāniden:-den

Tarih 4

Mısra: 10

Gelip geçici; ölümlü dünya.

Didi hasretle Tūrābī tārīḥ
Fāniden göçdi Naḳībū'l-eşrāf

4. **fāniden:-den**

Tarih 39

Mısra: 10

Gelip geçici; ölümlü dünya.

Ey Tūrābī derd ile hātif didi tārīḥ aña
Geçdi fāniden bu gün seyyid ferāḥ-şāda acuña

fāriḡ olmuş:

1. **fāriḡ olmuş:-mış**

Gazel 28

Mısra: 11

Feragat etmiş, vageçmiş olmak.

Gel ey dil bu Tūrābī fāriḡ olmuş nazma rāḡıb kııl
Anuñ bu Düldül-i ṭab'-ı şabā-cevlānımı kullān

fāriḡ ü āzād:

1. **fāriḡ ü āzād:**

Gazel 44

Mısra: 7

Rahat ve özgür.

Bu dil-i şeydā elemden fāriḡ ü āzād iken
Oldı ḡayfā yine bir serv-i ḡirāmānuñ kullı

fāris-i meydān:

1. **fāris-i meydān:**

Müseddes 4

Mısra: 2

Meydanın at binicisi.

Şimdi vālī-i Ereḡli dāver-i devrān imiş
Ḳatl-i a'dā eylemekde fāris-i meydān imiş

fāris-i meydān-ı kemāl:

1. **fāris-i meydān-ı kemāl:**

Tarih 49

Mısra: 5

*Olgunluk meydanının süvarisi II Derviş Paşa
kastedilmiştir.*

'İlm ü fazlıyla odur fāris-i meydān-ı kemāl
Şevket ü ḡaşmet ile yir ḡomadı Dārāya

fark eyleye:

1. **fark eyleye:-(y)e**

Gazel 19

Mısra: 4

Farkına varmak, fark etmek.

Alışduk fırḡate vaşluña ey meh táb u ṭāḡat yok
Mezāk ehli bilür fark eyleye vaşl ile hicrānuñ

fark itmedün:

1. **fark itmedün:-me, -dü, -ñ**

Gazel 26

Mısra: 7

Kelime Tipi: Deyim

Ayırt etmek, ayırmak.

'Āşık-ı dīdār olandan muḡlimi fark itmedün
Dil-rübālar içre bī-idrāk imişsin bilmedüm

faşl-ı bahārdur:

1. **faşl-ı bahārdur:-dur**

Gazel 30

Mısra: 5

Bahar mevsimi.

'İyş it geçürme fırşatı faşl-ı bahārdur
Sünbül benefşe üstüñe şaçını yolmadın

fazilet:

1. **faziletle:-le**

Tarih 150

Mısra: 3

İyi huy, erdem, güzel ahlak.

Yazdı ḡāḡīye faziletle 'aceb şer'-i müfid
Şadr-ı 'ālīyi hemān-dem kılıcıyla aldı

fazilet topını:

1. **fazilet topını:-ı, -n, -ı**

Tarih 189

Mısra: 1

*Fazilet topu, erdem topu II erdem ve
bilginin kazanılması; mısrada geçen çevgan
kelimesiyle birlikte bu tamlama cirit oyununu
anımsatmaktadır.*

Haleb ḡāḡīsi oldı Vaḡyī-zāde aldı meydānı
Fazilet topını 'ilmiyle ḡapdı urdı çevḡanı

fazilet virmiş:

1. **fazilet virmiş:-miş**

Tarih 21

Mısra: 3

Fazilet, erdem vermek.

Saña sulṭānum Ḥudā virmiş fazilet şöyle kim
Meclisüñde nuṭḡa gelseñ lā'l olur ehl-i beyān

fāzil-ı dehr:

1. **fāzıl-ı dehr:**

Tarih 170

Mısra: 1

Dünyanın fazileti.

Fāzıl-ı dehr sirāc-ı 'ulemā

'Adl ile Āmide oldı kâdı

2. **fāzıl-ı dehr:**

Tarih 186

Mısra: 3

Dünyanın fazileti.

Fāzıl-ı dehr idi ol Şeyh Mehemmed Çelebi

Ey dirġā telef oldı bu kadar 'irfānı

fażl:

1. **fażl:**

Tarih 3

Mısra: 4

İyilik, erdem, lütuf.

Bî-ṭaleb geldi bu gün şadra virüp 'izz ü şeref

Fażl ile oldı şehā mazhar-ı 'izz ü elṭāf

2. **fażl:**

Tarih 6

Mısra: 6

İyilik, erdem, lütuf.

Yok bu bezm-i 'ulemā içre ayakdaşı añuñ

Fażl ile her birinüñ aldı yine payımı

3. **fażlıyla:-ı, -yla**

Tarih 22

Mısra: 2

İyilik, erdem, lütuf.

Efendüm 'Azmī-zāde Hāletī-nām

Yine fażlıyla oldı vālī-i Şām

4. **fażluñla:-uñ, -la**

Tarih 23

Mısra: 1

İyilik, erdem, lütuf.

Fażluñla sen Efendi kâdı olınca Şāma

Eşrāfi ol diyaruñ irdi murād u kāma

5. **fażl:**

Tarih 25

Mısra: 9

İyilik, erdem, lütuf.

Hak Te'ālā fażl ile bākīlerin ma'mūr ide

Hūr u ġilmānıyla dāyim eylesün seyr-i cinān

6. **fażlımı:-ı, -nı, -t**

Tarih 37

Mısra: 9

İyilik, erdem, lütuf.

Fażlını gördi Tūrābī didi hātif tārīh

Ca'fer-i bālā-himem Mısrı kılıçla çaldı

7. **fażl:**

Tarih 74

Mısra: 4

İyilik, erdem, lütuf.

Dört birāder yiridür şadra virürse revnağ

Fażl ile her birisi şāhib-i iz'an u temiz

8. **fażl:**

Tarih 89

Mısra: 1

İyilik, erdem, lütuf.

Fażl ile oldı efendi 'ulemā içre be-nām

Ḥamdulī'llāh ki każā-i Ḥalebi çaldı Ḥüsām

9. **fażlıyla:-ı, -yla**

Tarih 96

Mısra: 9

İyilik, erdem, lütuf.

Kâdı olunca o fażlıyla Tūrābī fi'l-hāl

Ben didüm tārīhini çaldı każā-yı Ḥalebi

10. **fażl:**

Tarih 97

Mısra: 8

İyilik, erdem, lütuf.

Şadr-ı 'izzet aña mevrūs-ı pederdür ey dil

Fażl ile pāye-i a'lāyı gelüp cā itdi

11. **fażlıyla:-ı, -yla**

Tarih 97

Mısra: 3

İyilik, erdem, lütuf.

Oldı fażlıyla anuñ nāmı Mehemmed çün-kim

Muştafa şer'inüñ aḥkāmını icrā itdi

12. **fażluñ:-uñ**

Tarih 104

Mısra: 2

İyilik, erdem, lütuf.

Olup kâdı yine ey luṭf-ı Mevlā

Eregliye efendi fażluñ ile

13. **fażl:**

Tarih 108

Mısra: 1
İyilik, erdem, lütufl.

Fazl ile buldı şeref mülket-i Şām
Olalı Ma'rifetu'llāha maḳām

14. **fażl:**
Tarih 124
Mısra: 2
İyilik, erdem, lütufl.

Olup kāḏī Ereğli manşıbını fażl ile çaldı
Bi-ḥamdi'llāh Meḥemmed Şāh Efendi 'adl ile
geldi

15. **fażl:**
Tarih 134
Mısra: 1
İyilik, erdem, lütufl.

Bu gün sultānum İstanbūla olduñ fażl ile ḥākim
İdüp 'adli Resül-i Kibriyānuñ şer'in icrā kıl

16. **fażl:**
Tarih 134
Mısra: 9
İyilik, erdem, lütufl.

Türābīyā olunca fażl ile kāḏī Sitānbūla
Didüm ben tārīḫini Muştafā şer'ini ihyā kıl

17. **fażl:**
Tarih 135
Mısra: 3
İyilik, erdem, lütufl.

Muştafā oldu aña fażl ile çün Şām-ı şerīf
Muştafā şer'in ider 'adl ile icrā Halebe

18. **fażl:**
Tarih 149
Mısra: 7
İyilik, erdem, lütufl.

Fazl ile olduñ Efendi 'ulemā içre be-nām
Şimdi her fenne şürü' itmede māhir sensin

19. **fażluñ:-uñ**
Tarih 151
Mısra: 1
İyilik, erdem, lütufl.

'Ulemā şadrına sen geldüñ efendi nādir
Kāḏī-'asker olıcağ fażluñ ile sultānum

20. **fażl:**
Tarih 152
Mısra: 2
İyilik, erdem, lütufl.

Şadr-ı 'ālīye bu gün geldüñ eyā kān-ı kerem
'Ulemā zümresinüñ fażl ile sen nādirisin

21. **fażl:**
Tarih 159
Mısra: 4
İyilik, erdem, lütufl.

Vālī-i Şām-ı şerīf olduñ Efendi 'adl ile
Nāmuñ āfāḳı tıtuḑdur fażl ile olduñ be-nām

22. **fażl:**
Tarih 168
Mısra: 10
İyilik, erdem, lütufl.

Ey Türābī anlar oldu mülk-i bākīye revān
Fazl ile bākī kalanın ser-firāz itsün İllāh

23. **fażlıyla:-ı, -(y)la**
Tarih 183
Mısra: 5
İyilik, erdem, lütufl.

Fazlıyla Türābīyā Şehbāya şeref virdi
Şevk ile didüm tārīḫ geldi Halebe kāḏī

24. **fażlıyla:-ı, -(y)la**
Tarih 209
Mısra: 1
İyilik, erdem, lütufl.

Oldı fażlıyla efendi ser-i ceşş-i fuzalā
'İlm ü 'adlıyle bu gün eyledi şadrı ihyā

25. **fażlından:-ı, -n, -dan**
Tarih 69
Mısra: 8
Bilim, hüner, marifet.

Münḥaşırdur kendüye 'ilm ü kemāl ü ma'rifet
Oldı fażlından ziyāde nazm u nesr ile vaḥīd

26. **fażl:**
Tarih 191
Mısra: 6
Bilim, hüner, marifet.

Rüzgāruñ fażl ile İbn-i Kemālidür bu gün
Tıfl-ı ebced-ḥvān olur yanında erbāb-ı fūnün

27. **fażl:**
Tarih 192
Mısra: 8
Bilim, hüner, marifet.

Ḥussād-ı bed-nihādi baḫr-ı belāya taldı
Fazl ile aldı Mışrı dindi Türābī tārīḫ

28. **fażlı:-ı**

Tarih 192

Mısra: 2

Ālıcenaplık ve cömerlilik, iyilik, lütuf, kerem.

Vehhâb Efendi şadr-ı Mısrı kılıçla çaldı

Āfâka fażlı ile şıt u şadâyı şaldı

fażlı u 'adâletıyla:

1. **fażlı u 'adâletıyla:-i, -(y)le**

Tarih 5

Mısra: 1

Erdem ve adalet.

Fażlı u 'adâletıyla Bağdâda oldı vâlî

Luţf u keremle olsa tañ mı efendi muşsin

fażluñı gör:

1. **fażluñı gör:**

Tarih 84

Mısra: 7

Erdemini görmek, fażlına tanık olmak.

Fażluñı gör kıl Türâbî germ

Tuţmasun rüz-ı cezâ' da dâmenüm

fecere:

1. **fecere:**

Tarih 155

Mısra: 14

Günah işleyenler, günahkarlar, zinakarlar, facirler.

Dindi serdâr olınca bu târîh

Fecere kıldı tevbehâ-yı Naşûh

fedâ kerdî:

1. **fedâ kerdî:**

Gazel 2

Mısra: 9

Feda ettin.

Fedâ kerdî dil ü cân der-reh-i düst

Ĥaķır âmed zi-vey şermende başed

fehm eyle:

1. **fehm eyle:**

Gazel 23

Mısra: 2

Anlamak.

Dimezler saña giryeñ ol büt-i peymân-güsilden bil

Bihâr-ı eşküñüñ tuğyanımı fehm eyle dilden bil

fehm eyleven:

1. **fehm eyleven:-(y)en**

Tarih 158

Mısra: 7

Anlamak, kavramak, fark etmek, idrak etmek.

'Adûlar nükteyi fehm eylemezler sâdedür dirler

'Adûlar nükteyi fehm eylemezler sâdedür dirler.

Böyle nazm-ı rûh-bağşuñ kadrini fehm eyleyen

Ne 'inâyet kılsa câ'iz her ne luţf itse sezâ

fehm ü hayâlin:

1. **fehm ü hayâlin:-i, -n**

Tarih 99

Mısra: 4

Anlama ve hayal.

Lâl olırdı sözünü añlamada İbn-i Kemâl

Kimse iz'ân idemez fehm ü hayâlin şimdi

fehm ü iz'ânı:

1. **fehm ü iz'ânı:-ı**

Kıt'a 5

Mısra: 40

Anlama ve kavrama.

Nesl-i Āl-i Muştafâ Derviş Efendi-zâdemüz

Dâyimâ dersin oğur mı fehm ü iz'ânı nice

feleg:

1. **felege:-e**

Müseddes 7

Mısra: 19

Devamlı şikâyet edilen kader, baht, talih (olumsuz bağlamda) II dünya.

Hicr-i yâr ile irişdi felege âhum hayf

Ser-i küyına anuñ varmağa yok râhum hayf

felek:

1. **felek:**

Tarih 150

Mısra: 8

Devamlı şikâyet edilen kader, baht, talih (olumsuz bağlamda) II dünya.

Ayağı tozını kuşl itmege reşgüm var idi

Felek el virmedi hayfâ nigerânum kıldı

2. **felek:**

Tarih 153

Mısra: 5

*Devamlı şikâyet edilen kader, baht, talih
(olumsuz bağlamda) II dünya.*

Felek kan ağladı şanma şafağ gördükde şemşirin
Bu kerr ü şavletiyile aña düşmen ola mı hâyil

3. felekde:-de

Gazel 45

Mısra: 4

*1. devamlı şikâyet edilen kader, baht, talih
(olumsuz bağlamda) II dünya 2. gökyüzü.*

Şehrûn civânî zerredür ol âftâb-ı hüsünin
Hergiz felekde ola mı mihr-i cihân iki

4. felek:

Müseddes 10

Mısra: 1

*1. devamlı şikâyet edilen kader, baht, talih
(olumsuz bağlamda) II dünya 2. gökyüzü.*

Felek şâhum bu tarz ile senün otağuna degmez
Şihâb-ı çarh iñen germ itmesün bayrağuna
degmez

5. felek:

Tarih 6

Mısra: 7

Talih, alınyazısı, yazgı.

Mâh-ı nev şanma felek itdi külâhın keç-rev
Bu şafâ ile yâ-hod aldı ele nâyını

6. felek:

Tarih 25

Mısra: 5

Gökyüzü, felek, devran, alem.

Görmeye mişlin felek biñ yıl dañi devr eylese
Gelmeye dünyâya bir anuñ gibi nâzik-beyân

7. felekde:-de

Tarih 27

Mısra: 6

Gökyüzü, felek, devran, alem.

Bu şab'-ı hurde-dâniyla 'ulümü cümle şayd itdi
Felekde mişli yokdur ehl-i şab' uñ serveri oldı

8. felekde:-de

Tarih 40

Mısra: 3

Devamlı şikâyet edilen kader, baht, talih.

Felekde şa'sa'a şanmañ şu'a'ın mihr-i raşşanuñ
Kapusında güneş oldı 'asâ-yı zerle derbâni

9. felek:

Tarih 199

Mısra: 7

Devamlı şikâyet edilen kader, baht, talih.

Felek biñ dide ile nâzır oldı defterilerde
Nazîrin görmedi devr eyledi iklim-i 'Osmâni

10. felekde:-de

Gazel 44

Mısra: 3

Âlem, dünya, felek.

Mâh-ı pür-şevket felekde hüsine mağrûr iken
Gördi ân-ı hüsünin oldı mâhtâb anuñ kılı

felekde:

1. felekde:

Gazel 27

Mısra: 5

Dünyâ, âlem. II gökyüzü.

Şevk-i rüyuñla felekde zerreveş raşş itmeyen
Pertev-i Şems-i cihân-ârâyı bilmez neydügin

felek-i keç-reftâr:

1. felek-i keç-reftâr:

Tarih 85

Mısra: 5

*Davranışı doğru olmayan talih, gidişi eğri
olan kader.*

Döndüñ 'aksine yine ey felek-i keç-reftâr
Anı zulm ile ayırduñ fuzalâdan hayfâ

fenâ:

1. fenâdan:-dan

Müseddes 5

Mısra: 9

Dünya.

Şimdi göz yumdı fenâdan çeküp el ol bî-hîn
Derd-i fırkatle nola eyler isem âh u enîn

2. fenâ:

Tarih 4

Mısra: 1

Fânî, geçici. Sonu olan.

Terk idüp işbu fenâ dünyâyı
Göçdi bakiye nakîbü'l-eşraf

3. fenâ:

Tarih 4

Mısra: 3

Fânî, geçici. Sonu olan.

‘İlm ü fazlıyla fenā dünyāya
Gelmez anuñ gibi ehl-i inşāf

fenādan geçdün:

1. **fenādan geçdün:**-dü, -ñ

Tarih 157

Mısra: 1

Yokluktan geçmek II ölmek.

Mā-sivādan çekdün el geçdün fenādan göz yumup
Bāğ-ı firdevse revān olduñ Necāhī bir şabāh

fenādan göçdi:

1. **fenādan göçdi:**-di

Tarih 26

Mısra: 4

Dünyadan göçmek, vefat etmek.

Ey Tūrābī didi tārīhini hātif fi’l-ḥāl
Bāḳī kalmadı meded gıtdi fenādan göçdi

fenn:

1. **fenne:**-e

Tarih 152

Mısra: 4

Fen, ilim.

Hālīyā server-i ḥayl-i ‘ulemā sensin sen
Şimdi fenne şürü’ eyleyenüñ māhirisin

fenn-i istibdāl:

1. **fenn-i istibdāl:**

Gazel 26

Mısra: 11

Değiştirilmiş bilim, değiştirilmiş marifet.

Fenn-i istibdāl ile tağıtdılar mā-ba’düñi
‘Ār u nāmūsüñ gibi şad-çāk imişsin bilmedüm

fer:

1. **fer:**

Tarih 54

Mısra: 3

Kuvvet, iktidar.

Cihāna virdi fer envār-ı ‘adli
Olupdur var ise ḥurşid-i ḥāver

ferāğ:

1. **ferāğ:**

Nazm 4

Mısra: 3

Vazgeçme, bırakıp terk etme.

Ferāğı var iken ser-geştelükden ḳalb-i maḥzūnuñ
Naşūḥum tevbeüz bozdı görünce la’l-i mey-
gūnuñ

ferāğat ‘āleminde:

1. **ferāğat ‘āleminde:**-i, -n, -de

Gazel 4

Mısra: 9

*Feragat alemi, el çekme alemi, vazgeçme,
bırakma.*

Ferāğat ‘āleminde ey Tūrābī pādīşā ol var
Yatağūñ eyle külhān bister-i sincābīdür küller

ferāh-şād:

1. **ferāh-şāda:**-a

Tarih 39

Mısra: 10

Ferahlık vermek.

Ey Tūrābī derd ile hātif didi tārīh aña
Geçdi fāniden bu gün seyyid ferāh-şāda acuña

ferdā:

1. **ferdāyı:**-yı

Gazel 27

Mısra: 14

*1. Yarın, günün ertesi. 2. Kıyamet. tā-be-
ferdā: Kıyamete kadar.*

Ey Tūrābī men’ ider dil-ber temāşāsın bu gün
Zāhid-i aḥmaḳ daḡı ferdāyı bilmez neydügin

ferdālara şalduñ:

1. **ferdālara şalduñ:**-du, -ñ

Gazel 35

Mısra: 2

*Gelecek için vaatte bulunmak. II ertelemek,
yarına bırakmak.*

Vişāle va’de itdün ey perī dirsın bu gün yarın
Beni ferdālara şalduñ cevābın viresin yarın

ferdāvi:

1. **ferdāyilerüz:**-ler, -üz

Müseddes 11

Mısra: 27

Yarına ait olan.

İbn-i vaḳtüz bizi sen şanma ki ferdāyilerüz
Ey Tūrābī sürerüz pāyine yüz pāyilerüz

ferhād pāşā-oğlı:

1. ferhād pāšā-ođlı:

Tarih 109

Mısra: 23

Ferhad Paşaoğlu.

Bir yaña Ferhād Pāşā-oğlı bu günden hemān

Urdu a' dā-yı la'ine tışe ile hānçeri

ferīd:

1. ferīd:

Tarih 69

Mısra: 1

Eşsiz, tek, eşi olmayan.

Oldı Feyzullāh Efendi 'ilm ü fazlıyla ferīd
Geldi şadra çünki 'ömr ü devleti olsun mezīd

ferīd olduñ:

1. ferīd olduñ:-du, -ñ

Tarih 86

Mısra: 2

Eşsiz, tek, benzersiz olmak.

Dindi hātifden Türābīyā aña tārīh-i hūb
Hacc-ı maqbūl eyleyüp olduñ Hasan Pāşā ferīd

fermān üstine fermān geldi:

1. fermān üstine fermān geldi:-di

Nazm 2

Mısra: 6

*Buyruk üstüne buyruk geldi, çok fazla emrin
gelmesi.*

Biñ yigirmi üçde māh-ı şavmuñ on dördüncü gün
Katline geldi anuñ fermān fermān üstine

fermān-dihī-rā:

1. fermān-dihī-rā:

Gazel 2

Mısra: 8

Bir ferman vericiye, bir hükümdara.

Yekī şahenşehī-rā dil hemī dād
Ne her fermān-dihī-rā bende bāşed

fermān-ı 'ālī-şāndur:

1. fermān-ı 'ālī-şāndur:-dur

Tarih 11

Mısra: 8

Şanı yüce buyruk.

Eylediler ol binā'nuñ men'ine çok kıl u kāl
Kimse kādır olmadı fermān-ı 'ālī-şāndur

feryād:

1. feryādumuz:-(u)muz

Gazel 15

Mısra: 27

Bağırıp çağırarak, yardım istemek.

Hİç kimesne rahm idüp feryādumuz güş eylemez
Pādişāh-ı dehre bu ahvāli bir söyler mi yok

feryād eyler:

1. feryād eyler:-r

Tarih 118

Mısra: 3

*Yüksek sesle bağırarak, haykırmak, figan
etmek.*

Çeşmeler her yaña saqqā olup eyler feryād
Akıdup gözyaşını tırma berāy-ı şühedā

feryād ider:

1. feryād ider:-(e)r

Tarih 101

Mısra: 4

Bağırıp çağırarak, haykırmak.

Şehīd-i Kerbelā için dem-ā-dem
Olup saqqā ider feryād çeşme

feryād u efgānum:

1. feryād u efgānum:-(u)m

Nazm 7

Mısra: 3

*İztraplı bir şekilde yüksek sesle bağırıp
haykırma.*

İrişdi göklere bülbül gibi feryād u efgānum
'Alā'eddīnüm ağlatma beni ey verd-i hāndānum

fesād:

1. fesād:

Tarih 182

Mısra: 7

*Fenalık, kötülük, karışıklık; arabozanlık,
anlaşmazlık.*

O cāy-ı dil-güşā ey dil pür olmuşdu fesād ile
Bi-ħamdi'llāh gelüp ol dāfi'-i sırr-ı keşif oldu

fesāhat:

1. fesāhatle:-le

Tarih 189

Mısra: 3

Kurallı, etkileyici, heyecan verici, inandırıcı, sanatlı söz söyleme.

Feşâhatle edâ'sı cân bağışlar kâlib-ı nazma
Nola bu tab'-ı vekkâd ile devrûn olsa Hâssânı

feth itdi:

1. **feth itdi:-di**

Tarih 47

Mısra: 1

Feth etmek, ele geçirmek.

Vardı feth itdi 'Irâkı o vezîr-i pür-cûd
Olsa 'izzetle nola nâm-ı şerîfi Maḥmûd

feth-i bâb:

1. **feth-i bâb:**

Tarih 149

Mısra: 12

Kapı açma; yardımda, ihsanda bulunma.

Şadr-ı 'izzetde se'âdetle olup mîr-i kelâm
Feth-i bâb itmede her güşede ḥâzır sensin

fetvâ:

1. **fetvâsına:-(s)ı, -n, -a**

Tarih 108

Mısra: 8

Şeyhülislam ve müftülerin verdikleri din hükümleri.

Fuḳarâ âteş-i zulm ile yanup
Teşne fetvâsına ehl-i İslâm

2. **fetvâyi:-(y)ı**

Tarih 175

Mısra: 8

Şeyhülislam ve müftülerin verdikleri din hükümleri.

Müftü olunca dinildi târîḥ
Aldı fetvâyi bu bir şun'-ı İlâh

fevrî:

1. **fevrî:**

Gazel 26

Mısra: 5

Acele ile, süratle, hemen.

Bir bili pek kürzi bulsañ fevrî istibdâl idüp
Zâr şatarsın 'âşika derdnâk imişsin bilmedüm

fevt itme:

1. **fevt itme:-me**

Gazel 34

Mısra: 5

Kaybetmek.

Ġaflet ile zâyi' itme böyle eyyâmı şaşın
Fırşatı fevt itme her rûz eyle maḫşûd

fevt olduğın:

1. **fevt olduğın:-duğ, -ı, -n**

Nazm 2

Mısra: 33

Yitmek, ölmek.

Aġniyâdan bir kesûn fevt olduğın güş eylese
Mâln alur gönderüp derbân derbân üstine

fevt olup:

1. **fevt olup:-up**

Tarih 171

Mısra: 3

Yitmek, ölmek.

Zâyi' oldı fevt olup bunca 'ulûm u ma'rifet
Ey dirîğâ kim ḥarâb oldı bu gün dâr u diyâr

feyz-i allahu mecîd:

1. **feyz-i allahu mecîd:**

Tarih 69

Mısra: 12

Azametli Allah'ın bereketi, ulu Allah'ın ilmi.

Ey Tûrâbî kâḫî- 'asker oldı dindi târîḥi
Didiler târîḥi aña feyz-i Allahu mecîd

feyzu'llâh efendi:

1. **feyzu'llâh efendi:**

Tarih 69

Mısra: 1

(Kafzade) Feyzullah Efendi.

Oldı Feyzu'llâh Efendi 'ilm ü fazlıyla ferîd
Geldi şadra çünki 'ömr ü devleti olsun mezîd

fezâ-i edine:

1. **fezâ-i edine:**

Tarih 205

Mısra: 6

Edine'nin gökyüzü II Edine: Kelimeye en yakın olan Adana'nın Araplar tarafından kullanılan şekli Ezene'dir.

Hâk-i pâyından anuñ eyleme kesb-i şeref
Pür-şafâ olmaz idi böyle fezâ-i Edine

fezâ-yı dilde:

1. **fezâ-yı dilde:-de**
Tarih 37
Mısra: 3
Gönül boşluğu.

Aldurup murğ-ı ma'ânîyi fezâ-yı dilde
Şâh-bâz-ı nazarın şanki şikâra şaldı

fezâ-yı kıyâmetde:

1. **fezâ-yı kıyâmetde:-de**
Gazel 30
Mısra: 7
Kıyamet yeri, kıyamet günü.

Hâşr itmeye fezâ-yı kıyâmetde halkı Hâk
Maşer yirinde her kişi yârını bulmadın

fiğân u nâle eyler:

1. **fiğân u nâle eyler:-r**
Gazel 43
Mısra: 1
Ağlayıp inlemek.

Eyler fiğân u nâle ile çün hezâr bizi
Efsâne itdi 'âleme ol gül-'izâr bizi

fiğân u nâledür:

1. **fiğân u nâledür:-dür**
Gazel 18
Mısra: 6
Feryat ve İnilti.

Ne şabr u ne kararûñ var o gül-ruhsârdan ğayrı
Dilâ bülbül gibi her dem fiğân u nâledür kârûñ

fikr:

1. **fikr:-i**
Müseddes 14
Mısra: 21
Düşünce.

Kaşlaruñ fikri yeter özge hayâl istemezem
Dile eglence firâk oldu vişâl istemezem

fikr it:

1. **fikr it:**
Gazel 34
Mısra: 8
Düşünmek.

Fikr it evvel her işüñ vardur bir encâmı şağın
'Âkıbet-endîş ol ey dil eyleme sehv

fikr ü zikrüm:

1. **fikr ü zikrüm:-(ü)m**
Gazel 41
Mısra: 1
Düşünmek ve anmak.

Fikr ü zikrüm ruğ u la'ile olup yâd-ı 'Ali
Virdüm oldı gece gündüz oğurım nâd-ı 'Ali

fikr-i 'amîkı:

1. **fikr-i 'amîkı:-ı**
Tarih 40
Mısra: 5
Derin düşünce

İhâta eyleyüp fikr-i 'amîkı rub'-ı meskûnı
Kadırgalarla hıfz itsün hemîşe baħr-ı 'ummâni

fikr-i ba'îd idersin:

1. **fikr-i ba'îd idersin:-(e)r, -sin**
Müseddes 2
Mısra: 26
*Uzak fikir etmek II bir şeyi uzakta
zannetmek, bir şeyin uzakta olduğunu düşünmek.*

İrdi ser-menzil-i pâyâna dilâ râh-ı ümîd
Yol yakın oldı idersin daħı sen fikr-i ba'îd

fikri deryâsına:

1. **fikri deryâsına:-(s)ı, -n, -a**
Gazel 33
Mısra: 10
Düşünce denizi.

Yok zamîrinde vefâ resmi Tûrâbî yârûñ
Fikri deryâsına çurma çalışından bilürin

fikr-i ebrûsı:

1. **fikr-i ebrûsı:-(s)ı**
Müseddes 9
Mısra: 3
Sevgilinin kaşlarının düşüncesi.

Fikr-i ebrûsı büküp kıddümi yâ itdi beni
Yine bir bâr-ı belâ ile dü-tâ itdi beni

fikr-i hatıyla:

1. **fikr-i hatıyla:-ı, -(y)la**
Gazel 39

Mısra: 11

Sevgilinin ayva tüyünün fikri.

Fikr-i ḥaṭıyla menba'-ı reyḥāna döndi dil
Olur Tūrābī revnaḳı arzuñ nebāt ile

fikr-i muḥāl:

1. fikr-i muḥāl:

Müseddes 10

Mısra: 8

*İmkansız düşünce/hayal II sevgiliye kavuşma
düşüncesi/hayali.*

Dem-ā-dem la 'lūñ añdum sözlerüm āb-ı zülāl
itdüm

Dehānuñ goncaya teşbīhe fikr-i muḥāl itdüm

fikr-i sā'ible:

1. fikr-i sā'ible:-le

Tarih 81

Mısra: 5

Hatasız fikirle, isabetli fikirle.

Re'y ü tedbīr ile oldı āşaf-ı şāhib-serīr
Fikr-i sā'ible şehā düstūr-ı ekremdür bu gün

2. fikr-i sā'ible:-le

Tarih 196

Mısra: 7

Hatasız fikirle, isabetli fikirle.

Kaşr-ı Şeddāda tāḳı eyledi ḥand
Fikr-i sā'ible kıldı menzil-i ḥāş

fi'l-hāl:

1. fi'l-hāl:

Tarih 23

Mısra: 7

Derhal, anında, bu anda, hemen, şimdi.

Ḳāḍī olunca fi'l-hāl ḥātif didi çü tārīḥ
'Azmī Efendi-zāde var 'adlūñ-ile Şāma

2. fi'l-hāl:

Tarih 26

Mısra: 3

Derhal, anında, bu anda, hemen, şimdi.

Ey Tūrābī didi tārīḥini ḥātif fi'l-hāl
Bāḳī kalmadı meded gitdi fenādan göçdi

3. fi'l-hāl:

Tarih 96

Mısra: 9

Derhal, anında, bu anda, hemen, şimdi.

Ḳāḍī olunca o fazlıyla Tūrābī fi'l-hāl
Ben didüm tārīḥini çaldı każā-yı Ḥalebi

4. fi'l-hāl:

Tarih 137

Mısra: 5

Derhal, anında, bu anda, hemen, şimdi.

Naşbını Tūrābīyā gūş eyleyicek fi'l-hāl
Şevḳ ile didüm tārīḥ oldı Ḥalebe ḳāḍī

5. fi'l-hāl:

Tarih 18

Mısra: 6

Derhal, o anda, hemen şimdi.

Nerrād-ı dehr ḥayāl-i ruḥ gösterüp pusudan
Açmazdan anı fi'l-hāl māt itdi hem-çü Leclāc

fi'l-hāl:

1. fi'l-hāl:

Tarih 111

Mısra: 12

Derhal, anında, bu anda, hemen, şimdi.

Cehd idüp ḥātif ḳrala didi ol dem tārīḥi
Aldı fi'l-hāl Egrīñi Sultān Meḥemmed bin Murād

fi'l-hāl:

1. fi'l-hāl:

Tarih 5

Mısra: 3

Derhal, anında, bu anda, hemen, şimdi.

Ḳāḍī olunca fi'l-hāl dindi Tūrābī tārīḥ
Mülk-i 'Irāḳı kıldı iḳlīm-i 'Abd-ı mü'min

2. fi'l-hāl:

Tarih 108

Mısra: 9

Derhal, anında, bu anda, hemen, şimdi.

Ey Tūrābī didi ḥātif fi'l-hāl
Tārīḥi oldı bu gün müftī-i Şām

3. fi'l-hāl:

Tarih 184

Mısra: 3

Derhal, anında, bu anda, hemen, şimdi.

Şāh-bāz-ı himem ü bāz-ı vekārın şaldı
Zāg-ı a 'dāyı şikār eylemek için fi'l-hāl

fırāk:

1. fırāk:

Gazel 8

Mısra: 7
Ayrılık, hicran.

Derd ü gamıyla gâyete irdi firâk ise
Cânâ terahhüm eyle vefânuñ zamânıdır

2. **firâkı:-ı**
Müfret 5
Mısra: 1
Ayrılık, hicran.

Vaşl-ı dilber hoş şafâ idi firâkı olmasa
Bezm-i 'ıṣūñ zevki olur mıydı sâkî olmasa

3. **firâkuñ:-(u)ñ**
Müseddes 8
Mısra: 1
Ayrılık, hicran.

Yâ Resûlallâh firâkuñ haylî müşkil kâr imiş
Ayrı düşmek âsitânuñdan 'aceb düşvâr imiş

4. **firâk:**
Müseddes 14
Mısra: 22
Ayrılık, hicran.

Kaşlaruñ fikri yeter özge hayâl istemezem
Dile eglence firâk oldu vişâl istemezem

5. **firâkuñla:-(u)ñ, -la**
Gazel 21
Mısra: 3
Ayrılık.

Kühken gibi firâkuñla eyâ şîrîn-sühan
Vardı gönlüm kühsâr-ı hayrete eglence gel

firâkı ebed kaldı:

1. **firâkı ebed kaldı:-dı**
Tarih 91
Mısra: 10
Ayrılığî sonsuz kaldı.

Şâm-ı ecel irişdi dindi Tûrâbî târih
Geçdi velî 'Irâkî kaldı ebed firâkı

2. **firâkı ebed kaldı:-dı**
Tarih 92
Mısra: 1
Ayrılığî sonsuz kaldı.

Geçdi 'Irâkî ey dil kaldı ebed firâkı

firâk-ı hasrete:

1. **firâk-ı hasrete:-e**
Gazel 21

Mısra: 2
Özlenilmiş olanın ayrılığî.

Dilberâ gıtdüñ diyâr-ı gurbete eglence gel
Cânumuz döymez firâk-ı hasrete eglence gel

firâk-ı hatt-ı la 'lüñle:

1. **firâk-ı hatt-ı la 'lüñle:-(ü)ñ, -le**
Gazel 35
Mısra: 5
Dudağının üstündeki yeni terlemiş bıyığının
ayrılığî II sevgiliden ayrı olmak kastedilmektedir.

Akıtduñ gözlerüm yaşm firâk-ı hatt-ı la 'lüñle
Bulandurdu nigârâ seyl-i eşküm dehrüñ enhârın

firâr eyledi:

1. **firâr eyledi:-dı**
Müseddes 4
Mısra: 7
Kelime Tipi: **Deyim**
Kaçmak, firar etmek.

Eşkiyâ' gördükde anı eyledi cümle firâr
Katl idüp bir niçesinuñ eyledi yirini nâr

2. **firâr eyledi:-dı**
Tarih 136
Mısra: 6
Kaçmak, firar etmek.

kalımadı eşkiyâ' ya cây-ı karar
Cümleten eyledi firâr el-ân

3. **firâr eyledi:-dı**
Tarih 120
Mısra: 6
Kaçmak II sıyrılmak, içinde bulunduğu
durumdan kurtulmak.

Bu şalâbet bu mehâbet bu şecâ'atle anuñ
'Azmini gördi firâr eyledi ceşş-i a'dâ

firâr itdi:

1. **firâr itdi:-dı**
Tarih 40
Mısra: 13
Kelime Tipi: **Deyim**
Firar etmek, kaçmak.

'Adü-yı bed-likâlar havf-ı rezminden firâr itdi
Zamânuñ şimdi oldur Qahramâni hem Nerîmâni

2. **firâr itdi:-dı**
Tarih 111

Mısra: 9

Fırar etmek, kaçmak.

Gördi ikdâmin fırrâr itdi kıral-ı bed-fi'âl
Gerçi eylerdi binâ'-yî ƒal'asına istinâd

3. **fırrâr itdi:-di**

Tarih 156

Mısra: 6

Kelime Tipi: **Deyim**

Fırar etmek, kaçmak.

ƒaldı vırrân olup isüz köyler
Eşkiyâ'dan ra'ıyyet itdi fırrâr

fırdevs-i a'lâ:

1. **fırdevs-i a'lâ:**

Tarih 10

Mısra: 6

Yüce Cennet.

Eylediler nâz ile her serv-i bâlâ cilvegâh
Oldı ƒılmân ile şan Fırdevs-i a'lâ Edrine

fırdevs-i berîn ƒaşruñ:

1. **fırdevs-i berîn ƒaşruñ:**

Tarih 200

Mısra: 2

Yüce cennet ƒasrı, yüksek cennet köşkü.

Didiler aña târih fırrdevs-i berîn ƒaşruñ
Gördükde Vişâliyâ ƒaşruñı çü hem-'aşruñ

fırka-i esrâr:

1. **fırka-i esrâr:**

Tarih 156

Mısra: 1

Kötülük edenler zümresi, kötülük yapan kimseler.

ƒıttı âfâkı fırka-i esrâr
Fuƒarâ itdi cümle terk-i diyâr

fırkat:

1. **fırkate:-e**

Gazel 19

Mısra: 3

Ayrılık, ayrılış.

Alışduk fırkate vaşluña ey meh tâb u ƒâƒat yok
Mezâƒ ehli bilir farƒ eyleye vaşl ile hicrânuñ

2. **fırƒatüñle:-(ü)ñ, -le**

Gazel 29

Mısra: 3

Ayrılık, ayrılış.

Fırƒatüñle ey şanem çekdüm niçe miñnet velî
Hicr-i zülf ü ƒadd ile ƒurtılmadum âlâmdan

3. **fırƒat:**

Muhammes 1

Mısra: 14

Ayrılık, ayrılış.

ƒodı hayretde dirîgâ beni cânânum alup
Bağrumı deldi benüm fırrƒat ile cânım alup

4. **fırƒat:**

Müseddes 7

Mısra: 3

Ayrılık, ayrılış.

Rüy-ı zerdüm şararup fırrƒat ile 'ayn oldı
Dür-i eşküñm şaƒılıp her ƒarafum zeyn oldı

5. **fırƒat:**

Tarih 85

Mısra: 8

Ayrılık, ayrılış.

ƒanı ol fażl u hünerle ƒanı ol zühd ü 'amel
Añsuzın fırrƒat ile gitdi aradan hayfâ

6. **fırƒatiyle:-i, -(y)le**

Tarih 168

Mısra: 8

Ayrılık, ayrılış.

Hem-'inân olup çekildiler idüp seyr-i cinân
Fırƒatiyle ehl-i diller itdiler derd ile âh

7. **fırƒatüñle:-(ü)ñ, -le**

Nazm 6

Mısra: 1

Ayrılık, sevgiliden ayrılma.

Bezmi-ğamda fırrƒatüñle ƒarum efgân oldı gel
Haşret-i la'lüñle her dem içdügüm ƒan oldı gel

fırkat-i yâr:

1. **fırƒat-i yâr:**

Müseddes 5

Mısra: 4

Sevgilinin ayrı olmak.

Başuma oldı cihân haşret ile ƒar meded
Fırƒat-i yâr ile özge elemüm var meded

fırşat:

1. **fırsatı:-ı**

Gazel 30

Mısra: 5

Fırsat, imkan.

‘Iyş it geçürme fırsatı faşl-ı bahârdur
Sünbül benefşe üstüñe saçını yolmadın

2. **fırsatı:-ı**

Gazel 34

Mısra: 5

Fırsat, imkan.

Ġaflet ile zâyî‘ itme böyle eyyâmı şakın
Fırsatı fevt itme her rûz eyle maşşûd

3. **fırsatı:-ı**

Gazel 36

Mısra: 2

Fırsat, imkan.

Eyyâm-ı ‘ış ü nüş irüp elde mey-i gül-fâm ola
‘İş it geçürme fırsatı nev-rûz u hem bayram ola

4. **fırsatı:-ı**

Tarih 95

Mısra: 8

Fırsat, imkan.

Ol gül-i gülzâr kâdrin bilmedük
Fırsatı elden çıkarduk hem-çü şayf

fırsat gözedür:

1. **fırsat gözedür:-(ü)r**

Gazel 33

Mısra: 3

Kelime Tipi: **Deyim**

*Yapmak istediği iş için uygun bir zaman veya
bir durum beklemek.*

‘Āşıkuñ murğ-ı dilin kâpmağa fırsat gözedür
Çeşm-i şeh-bâzın anuñ ben bağışından bilürin

fî-taleb:

1. **fî-taleb:**

Tarih 77

Mısra: 4

İstek, isteme.

Gördi İbrâhîm Pâşânuñ bu ‘adl u dâdını
Eyledi anı Haleb beglerbegisi fî-taleb

fitne olup:

1. **fitne olup:-up**

Müseddes 1

Mısra: 5

Fesat, kargaşa çıkmak, ortalık karışmak.

Her taraf fitne olup emn ü emânet gitdi
Pâdişâhum gözün aç yoğsa vilâyet gitdi

2. **fitne olup:-up**

Müseddes 1

Mısra: 29

Fesat, kargaşa çıkmak, ortalık karışmak.

Her taraf fitne olup emn ü emânet gitdi
Pâdişâhum gözün aç yoğsa vilâyet gitdi

3. **fitne olup:-up**

Müseddes 1

Mısra: 11

Fesat, kargaşa çıkmak, ortalık karışmak.

Her taraf fitne olup emn ü emânet gitdi
Pâdişâhum gözün aç yoğsa vilâyet gitdi

4. **fitne olup:-up**

Müseddes 1

Mısra: 17

Fesat, kargaşa çıkmak, ortalık karışmak.

Her taraf fitne olup emn ü emânet gitdi
Pâdişâhum gözün aç yoğsa vilâyet gitdi

5. **fitne olup:-up**

Müseddes 1

Mısra: 23

Fesat, kargaşa çıkmak, ortalık karışmak.

Her taraf fitne olup emn ü emânet gitdi
Pâdişâhum gözün aç yoğsa vilâyet gitdi

füccâr:

1. **füccâr:**

Tarih 156

Mısra: 38

Günahkarlar, açıktan günah işleyenler.

Her ne zulm itdilerse bu târîh
Kıldı hep tevbe-i Naşûhî füccâr

fukarâ:

1. **fukarâ:**

Tarih 108

Mısra: 7

Fakirler.

Fukarâ âteş-i zulm ile yanup
Teşne fetvâsına ehl-i İslâm

2. fuḳarā:

Tarih 156

Mısra: 2

Fakirler, yoksullar.

Ṭutdı āfākı fırḳa-i eṣrār

Fuḳarā itdi cümle terk-i diyār

3. fuḳarā:

Tarih 206

Mısra: 3

Fakirler, yoksullar.

Fuḳarā zulm ile olmışdı perīṣān-aḥvāl

Şimdi devrinde ḥuzūr eyledi ḥayl-i zu‘afā

fuḳarā fırḳasına:

1. fuḳarā fırḳasına:-(s)ı, -n, -a

Tarih 141

Mısra: 4

Yoksullar zümresi, fakirler topluluğu.

O şeh-i mülk-i sehā ehl-i keremdür ḥaḳḳā

Fuḳarā fırḳasına olsa ‘aceb mi muḥsin

fuḳarā fırḳasının ḥāline:

1. fuḳarā fırḳasının ḥāline:-i, -n, -e

Tarih 149

Mısra: 10

Yoksullar zümresinin durumu, fakirlerin hali.

Olalı ‘adl ile sen şadr-niṣīn-i ‘ulemā

Fuḳarā fırḳasının ḥāline nāzır sensin

2. fuḳarā fırḳasının ḥāline:-i, -n, -e

Tarih 151

Mısra: 6

Fakirler zümresinin hali, fakirlerin hali, yoksulların hali.

Fuḳarā fırḳasının ḥāline sensin nāzır

‘İlm ü ‘adl ile cihān ḥaḳḳını sīr-āb itdūñ

fuḳarānuñ gözi yaşın:

1. fuḳarānuñ gözi yaşın:-ı, -n

Müseddes 1

Mısra: 20

Fukaranın gözünün yaşı, yoksulların zor durumu.

Ġālibā mīr-i vilāyetde söz añlar yoḳdur

Fuḳarānuñ gözi yaşın görüp ağlar yoḳdur

fülk-i bedenüm:

1. fülk-i bedenüm:-(ü)m

Müseddes 9

Mısra: 8

Beden kayığı, varlık gemisi.

Ey Tūrābī yine ḳan ağladı çeşm-i ḥün-āb

Yine fülk-i bedenüm oldu ğarḫ-i girdāb

fuṣṣat virdi:

1. fuṣṣat virdi:-di

Nazm 2

Mısra: 32

Kelime Tipi: Deyim

Bir işi yapmak için uygun, elverişli şartı sağlamak.

Pādişāhuñ ‘asker-i ekrādını kıldı za‘īf

Rāfiziye fuṣṣat virdi Āl-i ‘Osmān üstine

fuṣṣalā:

1. fuṣṣalādan:-dan

Tarih 85

Mısra: 6

Erdemliler, bilginler.

Döndüñ ‘aksine yine ey felek-i keş-refṭār

Anı zulm ile ayırdüñ fuṣṣalādan ḥayfā

G

ġaflet:

1. ġaflet:

Gazel 34

Mısra: 6

Ġafillik, bîhaberlik, dalgınlık, boş bulunmak, sehv.

Ġaflet ile zāyi‘ itme böyle eyyāmı şaḳın

Fırşatı fevt itme her rüz eyle maḳşūd

2. ġafletle:-le

Gazel 37

Mısra: 4

Ġafillik, bîhaberlik, dalgınlık, boş bulunmak, sehv.

Nezāketle sürer yüz yüz bulup ol rü

Şaḳın ġafletle her şeb bāliş-i zer-kāra yüz virme

3. ġafletde:-de

Gazel 43

Mısra: 6

Gafillik, bîhaberlik, dalgınlık, boş bulunmak, sehv.

Gözler düşinde yâri varup h̄vāba çeşmümüz
Ġafletde şanmasun meded ey dil o yâr bizi

4. ġafletde:-de

Muhammes 1

Mısra: 22

Gafillik, bîhaberlik, dalgınlık, boş bulunmak, sehv.

Zerd idüp derd-i ecel kıldı bu rûyum zırnîh
Gördi ġafletde beni eyledi âhîr tevbih

ġāhî:

1. ġāhî:

Kıt'a 5

Mısra: 72

Ara sıra, bâzan, bâzı defa.

Ol Memi Şāh-ı diger dersin okur mı h̄vāceden
Rüşen eyler mi varup ġāhî debistāni nice

ġālibā:

1. ġālibā:

Müseddes 1

Mısra: 19

Görünüşe göre, sanılır ki, anlaşıldığı gibi.

Ġālibā mîr-i vilāyetde söz añlar yokdur
Fuġarānuñ gözi yaşın görüp aġlar yokdur

ġam:

1. ġamdan:-dan

Gazel 15

Mısra: 29

Kaygı, tasa, endüh, gussa.

Bu Tūrābî derd-mendi kılmaġa ġamdan ġalāş
Rehzen-i düşmen 'Alî sîretlü bir Ĥayder mi yok

2. ġamıyla:-i, -(y)la

Kıt'a 11

Mısra: 2

Kaygı, tasa, endüh, gussa.

Lāyık mı ġāksāra gelüp sāye şalmayup
Dāyim ġamıyla māyil-i serv-i bülend olam

ġam çekme:

1. ġam çekme:-me

Tarih 67

Mısra: 1

Kelime Tipi: Deyim

Tasalanmak, kaygılanmak, üzölmek.

'Aksine devr itse ġam çekme dilā dünyā-yı dün
'Āġıl olan gerdişinden rüzġāruñ ġam yimez

ġam degöl:

1. ġam degöl:

Tarih 83

Mısra: 3

Ne çıkar, zararı yok, aldırma!

Himmet-i merdān ile tahtını berbād eylegil
Ġarb u ġarbuñdan 'Acem şāhı kaçarsa ġam degöl

2. ġam degöl:

Gazel 22

Mısra: 8

Ne çıkar, zararı yok, aldırma.

Bölböl-āsā bendeler mātem-serā-yı fānide
Ġam degöl giryān olursa sen şehā her bāri gül

3. ġam degöl:

Tarih 59

Mısra: 9

Ne çıkar, zararı yok, aldırma.

Müdde'î fazlın anuñ ġam degöl inkār itse
Yem-i 'irfāni bulandurmaz efendi ġāşāk

ġam u miġnetle:

1. ġam u miġnetle:-le

Müseddes 6

Mısra: 25

Sıkıntı ve keder

Ey Tūrābî ġam u miġnetle helāk olmuş iken
Sînemüz pençe-i hicrān ile çāk olmuş iken

ġam yimez:

1. ġam yimez:-mez

Tarih 67

Mısra: 2

Dertlenmek, kederlenmek, hayıflanmak, kaygılanmak.

'Aksine devr itse ġam çekme dilā dünyā-yı dün
'Āġıl olan gerdişinden rüzġāruñ ġam yimez

ġama düşürdi:

1. ġama düşürdi:-(ü)r, -di

Tarih 34

Mısra: 6

Hüzünlenmek, tasalanmak, acı çekmek.

‘İlm ü fazlıyla alup ‘adl ile oldı hâkim
Kavm-i hüssâdı düşürdi ğama sevdâ-yı Haleb

ġamgîn olmasun:

1. **ġamgîn olmasun:-ma, -sun**

Tarih 68

Mısra: 8

Kederlenmek, üzölmek.

İlâhî ‘ilm ile ‘âlemdede maġdüm-ı mükerrerem kıl
Hemîşe şâdmân olsun cihânda olmasun ġamgîn

ġamsuz:

1. **ġamsuz:**

Müseddes 6

Mısra: 21

Kedersiz, dertsiz, tatasız.

Derd ġamsuz güzerân eylemege bir dem yok
Dir iken devr-i zamân içre meger âdem yok

ġanî-zâde efendi:

1. **ġanî-zâde efendi:**

Tarih 150

Mısra: 1

Ganizade Efendi.

Ĥamduli’İllâh ki Ĥanî-zâde Efendi şimdi
Kâğî-‘asker oluban şadra yoluyla geldi

ġarb-ı şeş-peri:

1. **ġarb-ı şeş-peri:-i**

Tarih 109

Mısra: 14

Altı kanatlı batıyı, güzün batısı.

Her taraıdan irişüp yağma idüp düşmenlerüñ
Şeş cihâtı başına tar itdi ġarb-ı şeş-peri

ġâret idüp:

1. **ġâret idüp:-üp**

Tarih 35

Mısra: 7

Yağmalamak.

Bostân-ı hüneri ġâret idüp bād-ı fenâ
Dest-i ġasretle gül ü sünbülünü yoldurdu

ġâret olup:

1. **ġâret olup:-up**

Müseddes 1

Mısra: 8

Yağmalamak.

İtdi her ġüşeyi eşrâr u celâlî tâlân
Memleket ġâret olup zulm ile oldı vîrân

ġarîb olur:

1. **ġarîb olur:-(u)r**

Gazel 1

Mısra: 1

Yabancı, uzak olmak.

Olur âdem pîr olunca kendi şehrinde ġarîb
İstemez nâdân olanlar irse hengâm-ı meşîb

ġarîk-i girdâb oldı:

1. **ġarîk-i girdâb oldı:-dı**

Müseddes 9

Mısra: 8

Girdapta boğulmak.

Ey Türâbî yine kan ağladı çeşm-i hün-âb
Yine fülk-i bedenüm oldı ġarîk-i girdâb

ġark ide:

1. **ġark ide:-e**

Tarih 127

Mısra: 12

Kelime Tipi: **Deyim**

*Boğmak, batırmak, sular içinde bırakmak;
ızdırıp çekmek, hüznölenmek.*

Dem-â-dem Ĥazret-i Nüh-ı nebîveş ‘ömrü çoğ
olsun

‘Adü-yı bed-nihâdı ġark ide her demde tûfâna

ġark olsun:

1. **ġark olsun:-sun**

Tarih 105

Mısra: 7

Kelime Tipi: **Deyim**

Boğulmak, batmak.

Ĥana ġark olsun vücüd-ı eşkiyâ’
Dem-be-dem a’ dâsı hün-âlüd ola

ġark olup:

1. **ġark olup:-up**

Tarih 37

Mısra: 8

Boğulmak, dolmak; kaplamak.

‘Ömrünü devletini Bâr-ı Ĥudâ ide ziyâd
Ĥark olup ġayl-i ‘adü baġr-ı belâyâ taldı

ġavġâ:

1. **ğavğādan:-dan**

Gazel 16

Mısra: 10

Döğüşme, gürültü.

Ağyār ile kūyuñda kıtāl üzre Tūrābī
Öldürseñ urup hāşılı ğavğādan uşandık

ğāyet:

1. **ğāyete:-e**

Gazel 8

Mısra: 7

Uç, son, son derece.

Derd ü ğamıyla ğāyete irdi firāk ise
Cānā terahhūm eyle vefānuñ zamānidur

2. **ğāyet:**

Tarih 182

Mısra: 2

Çok, pek, epey.

Halebde şimdi vālī ‘ilm ü fazlıyla Şerīf oldu
Vücūdi kalmadı ehl-i hāsed ğāyet za‘īf oldu

ğāyib oldı:

1. **ğāyib oldı:-dı**

Müseddes 13

Mısra: 29

Kaybolmak.

Ğāyib oldı ey dirīgā tālī‘-i mes‘ūdumuz
Ağlasun kıan ağlasun bu çeşm-i hūn-ālūdumuz

2. **ğāyib oldı:-dı**

Müseddes 13

Mısra: 23

Kaybolmak.

Ğāyib oldı ey dirīgā tālī‘-i mes‘ūdumuz
Ağlasun kıan ağlasun bu çeşm-i hūn-ālūdumuz

3. **ğāyib oldı:-dı**

Müseddes 13

Mısra: 17

Kaybolmak.

Ğāyib oldı ey dirīgā tālī‘-i mes‘ūdumuz
Ağlasun kıan ağlasun bu çeşm-i hūn-ālūdumuz

4. **ğāyib oldı:-dı**

Müseddes 13

Mısra: 11

Kaybolmak.

Ğāyib oldı ey dirīgā tālī‘-i mes‘ūdumuz
Ağlasun kıan ağlasun bu çeşm-i hūn-ālūdumuz

5. **ğāyib oldı:-dı**

Müseddes 13

Mısra: 5

Kaybolmak.

Ğāyib oldı ey dirīgā tālī‘-i mes‘ūdumuz
Ağlasun kıan ağlasun bu çeşm-i hūn-ālūdumuz

ğayr:

1. **ğayrıya:-ı, -(y)a**

Gazel 24

Mısra: 9

Allah'tan başka her şey.

Bu Tūrābī kuluñuñ ğayrıya yokdur nazarı
Pādişāhum seni dil tahtına gel Key ğörelüm

2. **ğayra:-a**

Gazel 7

Mısra: 7

Başka bir kimse, başkası, yabancı.

Beyāz-ı hūsnūñ itmek ğayra nisbet
Hele ben bildüğüm yüz kıaresidür

3. **ğayra:-a**

Gazel 33

Mısra: 1

Başka bir kimse, başkası, yabancı.

Meylin ağyāra ben anuñ revişinden bilürin
Vardüğün ğayra o servūñ gelişinden bilürin

4. **ğayra:-a**

Gazel 42

Mısra: 6

Başka bir kimse, başkası, yabancı.

Hāk-i derūñi gözlerine sürme тұrurken
Koyup kapuñı ğayra giden der-be-der oldı

ğayret ü iclālīdür:

1. **ğayret ü iclālīdür:-ı, -dür**

Tarih 66

Mısra: 6

Gayret, çalışma ve büyüklük.

‘İlm ü fazlıyla bu ‘ālemde bulupdur şöhret
Ser-firāz iden anı ğayret ü iclālīdür

ğayret-i islām:

1. **ğayret-i islām:**

Tarih 109

Mısra: 17

İslam uğruna çabalama, mücadele etme..

Ġayret-i islām için çaldı ‘adūya tīr teber
Leşker-i dīnūñ Ḥasan Pāşā olup ser-‘askeri

ġayrı:

1. **ġayrısın:-(s)ı, -n**

Kıt'a 5

Mısra: 74

Başka.

‘Add olunmaz şöyle bī-ḥaddur cūvānān hemān
Ġayrısın yād itme illā ibn-i Rehyānı nice

2. **ġayrı:**

Tarih 103

Mısra: 4

Başka.

Bu muşībet nedür ey dil gördüñ
Ne revā dūnyede ġayrı gülesin

3. **ġayrı:**

Tarih 162

Mısra: 4

Başka.

Ayağ altında kalup oldı ‘adū zīr ü zeber
Gebr ü tersā çekemez bir daḥı ġayrı kılıcın

4. **ġayrılardan:-lar, -dan**

Tarih 27

Mısra: 4

Ayrı, başka , özge.

Pesendīde görüp her vech ile evzā‘ u eṭvārın
Muḥabbet itdi aña ġayrılardan dil berī oldı

5. **ġayrı:**

Gazel 18

Mısra: 5

-den başka.

Ne şabr u ne kararūñ var o gül-ruḥsārdan ġayrı
Dilā bülbül gibi her dem fiğān u nāledür kārūñ

ġazā semtinde:

1. **ġazā semtinde:-i, -n, -de**

Tarih 40

Mısra: 12

Savaş alanı, savaş.

Şaf-ārā-yı veğāda görse cengin Rüstem-i destān
Ġazā semtinde andan öğrenürdi ṭavr u erkānı

ġazālar eyleyüp:

1. **ġazālar eyleyüp:-(y)üp**

Tarih 109

Mısra: 9

Savaşa girişmek.

Dīn uğurında ġazālar eyleyüp oldı şehīd
Ḥızr elinde Şeyḥ efendi içdi āb-ı kevşeri

ġazālar kılsun:

1. **ġazālar kılsun:-sun**

Tarih 15

Mısra: 5

Gaza etmek, savaş etmek.

Dem-be-dem düşmen-i İslāma ġazālar kılsun
Şaklaya zāt-ı şerīfini ḥaṭardan Mevlā

ġazā-yı ekberi ide:

1. **ġazā-yı ekberi ide:-e**

Tarih 120

Mısra: 7

En büyük savaşta savaşmak, İslām dīni uğrunda savaşmak, cihat etmek.

Uğrı ḥayr oluban ide ġazā-yı ekberi
Düşmen-i dīni kılıç ile idüp nā-peydā

ġazā-yı ekberi idüp:

1. **ġazā-yı ekberi idüp:-üp**

Tarih 109

Mısra: 2

En büyük savaşta savaşmak, İslām dīni uğrunda savaşmak, cihat etmek.

Devlet ile Ḥazret-i Sultān Meḥemmed bin Murād
Egri üstinde idüp özge ġazā-yı ekberi

ġazā:

1. **ġazā:**

Tarih 79

Mısra: 3

Gazā eden, İslām dīni uğruna savaşan, cihat eden.

Bu deñlü ‘ilm ü fazlıyla olupdur ḥacı hem ġazā
Müselmān olana vācībdür itsünler anı ta‘zīm

gebr ü tersā:

1. **gebr ü tersā:**

Tarih 162

Mısra: 4

Ateşe tapan ve Hristiyan, Mecusi ve Hristiyan.

Ayağ altında kalup oldı ‘adū zīr ü zeber
Gebr ü tersā çekemez bir daḥı ġayrı kılıcın

geç-:

1. **geçelüm:-eli, -m**

Gazel 24

Mısra: 3

Vazgeçmek.

Neş'edâr eyle bizi cām-ı fenādan geçelüm
Mā-sivā terkin urup bākī olur şey görelüm

2. **geçdi:-di**

Gazel 3

Mısra: 1

*(Bir miktarı, bir sınır veya haddi) Aşıp
ilerisine gitmek.*

Geçdi dilā devri deyūñ meclisde dilber sākīdür
Bu gün şafāsın sür meyūñ cennet şarābı bākīdür

geç:

1. **geçdi:-di**

Tarih 35

Mısra: 13

Gitmek, uzaklaşmak.

Ömrinūñ geçdi bahārı didi hātif tārīḥ
Gül-i bostānı meded bād-ı ecel şoldurdu

2. **geçerdi:-(e)r, -di**

Tarih 73

Mısra: 9

Yaşamak.

Eşkiyā'nuñ her biri gerçi geçerdi kām-rān
Evliyānuñ himmetinde oldılar cümle esir

3. **geçe:-e**

Tarih 22

Mısra: 5

Ardalanmak, ilerlemek.

Geçe eyyāmı 'ış u 'işret ile
Cihānda görmeye hīç derd ü ālām

4. **geçerken:-(e)r, -ken**

Tarih 71

Mısra: 6

Ardalanmak, ilerlemek.

Her birisi şahn-ı ceng içre geçerken kām-rān
Eşkiyā' haylin kırıp cem'in perīşān itdiler

5. **geçerdi:-(e)r, -di**

Tarih 72

Mısra: 4

Ardalanmak, ilerlemek.

Didi Aḥmed Beg idüpdür eşkiyā'yı pāyimāl
Rezm içinde her biri gerçi geçerdi kām-rān

6. **geçüp:-üp**

Tarih 96

Mısra: 5

Ardalanmak, ilerlemek.

Ömri 'ālemdede anuñ zevk u şafā ile geçüp
Bu cihān içre dilā çekmeye hergiz ta'abı

7. **geçerken:-(e)r, -ken**

Tarih 123

Mısra: 4

Ardalanmak, ilerlemek.

Ebū Zīndı zebūn itdi alup ḥabsine ḍarbiyla
Ser-i a'dā geçerken pāyimāl-i zīr-i pāy oldı

8. **geçe:-e**

Tarih 138

Mısra: 6

Ardalanmak, ilerlemek.

Ḥudā 'ömrin ziyād itsün Türābī
Geçe hoşluklar ile sāl u eyyām

9. **geçerken:-(e)r, -ken**

Tarih 154

Mısra: 3

Ardalanmak, ilerlemek.

'Acem ferzendirinūñ bir lu'b ile māt itdi leclācın
VeZir-i pādīşeh yeñdi geçerken şāh-ı lu'bet-bāz

10. **geçüp:-üp**

Tarih 154

Mısra: 6

Ardalanmak, ilerlemek.

Getürdi ḥāṭıra sulṭān-ı Rūmuñ nehb ü tālānın
Geçüp terk eyledi şāh-ı 'Acem yağma vü tārācın

11. **geçer:-(e)r**

Gazel 20

Mısra: 19

(Bir yerden) geçmek, (bir yere) uğramak.

Nice billāh o cāy-ı cān-fezāmuzdan ḥaber virgil
Geçer mi cum'a gün Ṭophāneye alay ile yārān

12. **geçdi:-di**

Müseddes 2

Mısra: 13

(Bir yerden) geçmek, (bir yere) uğramak.

Geçdi ey dil saña bu zāl-i felek ḥile vü rü
Döndi bir dürlü daḥi köhne olup sā'at-i nev

13. **geçürme:-(ü)r, -me**

Gazel 30

Mısra: 5

Bir işi belirlenen zamanda yapamamak.

‘Iyş it geçürme fırsatı faşl-ı bahârdur
Sünbül benefşe üstüñe şaçını yolmadın

14. **geçdi:-di**

Tarih 1

Mısra: 10

İşlemek, nakşetmek.

Âh u vâh ile mürîdân-ı cihân
Didiler târîhi geçdi şeyhümüz

15. **geç:**

Tarih 8

Mısra: 10

*Bir nesnenin bir tarafından girip öbür
tarafından çıkmak.*

Muştafa Āgâ delîl oldı Tûrâbî sa’y idüp
Didiler gel geç cisrden târîhi cisr-i ‘azîm

16. **geç:**

Tarih 9

Mısra: 6

*Bir nesnenin bir tarafından girip öbür
tarafından çıkmak.*

Muştafa Āgâ Tûrâbî oldı itmâma delîl
Didiler geç gel cisrden târîhi cisr-i ‘azîm

17. **geçdi:-di**

Tarih 4

Mısra: 7

Ölmek.

Geçdi ol hem-ser-i ‘Abdu’l-kâdir
Gıtdi veh menba’-ı cüd u elţâf

18. **geçdi:-di**

Tarih 17

Mısra: 3

Ölmek.

Geçdi hayfâ o seyyid-i sâdât
Rûh-ı pâkini şâd ide Allah

19. **geçdi:-di**

Tarih 17

Mısra: 10

Ölmek.

Bu gün el çekdi gitdi dünyâdan
Seyyîd Ahmed Efendi geçdi âh

20. **geçdi:-di**

Tarih 29

Mısra: 6

Ölmek.

Bu Tûrâbî didi aña târîh
Geçdi Belkîs-ı şânî derdâ vây

21. **geçdi:-di**

Tarih 51

Mısra: 1

Ölmek.

Mest olup çekdi elin geçdi dirîgâ nâ-gâh
Şundi Dervîş Süleymâna ecel câmin âh

22. **geçdi:-di**

Tarih 51

Mısra: 11

Ölmek.

Mest olup geçdi didüm aña Tûrâbî târîh
Şundi Dervîş Süleymâna ecel câmin âh

23. **geçdi:-di**

Tarih 52

Mısra: 1

Ölmek.

Geçdi Dervîş Süleymân hayfâ
Bâğ-ı Monlâda olan çün bülbül

24. **geçdi:-di**

Tarih 52

Mısra: 3

Ölmek.

Geçdi ol hâtırumuz cem’ olmaz
Tağlup hem-çü perîşân sünbül

25. **geçdi:-di**

Tarih 2

Mısra: 3

Aşmak.

‘İlm ü fazlıyla geçdi akrânı
Yügürüp eşheb-i siyâdet ile

26. **geçse:-se**

Tarih 21

Mısra: 6

Aşmak.

Gülşen-i ‘ilmüñ şehâ bir serv-i hoş-refîtarısın
Sâye-i luţfuñda hoş geçse nola her nâ-tüvân

27. **geçmiş:-miş**

Müseddes 9

Mısra: 10
Aşmak, geçmek.

Bāde-i hayret ile gönülüm olup mest ü harāb
Tāzelendürdi yine geçmiş iken ‘ahd-ı şebāb

28. **geçdi:-di**
Tarih 39
Mısra: 10
Gitmek, uzaklaşmak. II ölmek.

Ey Tūrābī derd ile hātif didi tārīh āña
Geçdi fāniden bu gün seyyīd ferāh-şāda acuñ

29. **geçdi:-di**
Tarih 45
Mısra: 2
Gitmek.

İbn-i Sinān Pāşā serdār olunca
Geçdi diyār-ı şarka havf eyleyüp celālī

30. **geçdüñ:-dü, -ñ**
Tarih 70
Mısra: 1
Geçmek II ölmek.

Geçdüñ ‘Ali Efendi bu dehr-i pür-şürdan
‘Azm eyledüñ bekāya Hāk rāzī ola senden

31. **geçdi:-di**
Tarih 97
Mısra: 5
Gelmek, göreve başlamak.

Açılıp rüşen olup gül gibi geçdi şadra
Yine dil bülbülünü medhine güyā itdi

32. **geçdi:-di**
Tarih 123
Mısra: 7
Geçmek II yaşayıp ölmek.

Bu devr-i bī-bekādan gerçi yüz biñ pehlevān
geçdi
Nażiri gelmedi dehre niçe biñ nīk-rāy oldı

33. **geçüp:-üp**
Tarih 161
Mısra: 5
Geçmek, oturmak, sahip olmak, yer almak.

Taht-ı hem-pāye-i eflāke geçüp rif at ile
Şeherī şanki tülū‘ eyledi mihr-i raşşān

34. **geçdi:-di**
Tarih 166
Mısra: 4
Geçmek, ölmek.

Ey Tūrābī didi tārīhin anuñ hātif-i gayb
El çeküp devlet-i dünyādan ‘Ömer Beg geçdi

35. **geçdi:-di**
Tarih 169
Mısra: 12
Geçmek II ölmek.

Ey Tūrābī hüzn ile hātif didi tārīh āña
Bu cihāndan geçdi Sa‘deddīn-i şānī vāh meded

36. **geçdi:-di**
Tarih 171
Mısra: 5
Geçmek II ölmek.

Geçdi hayfā vākıf-ı sırr-ı Kelāmu’llāh idi
Hātırında nakş ider cümle ‘ulūm-ı bī-şümār

37. **geçdi:-di**
Tarih 186
Mısra: 1
Geçmek, vazgeçmek II ölmek.

İbn-i Taşköpri meded cısr-i fenādan geçdi
Gitdi meyl eylemedi bildi bu ‘ālem fānī

38. **geçüp:-üp**
Tarih 190
Mısra: 6
Geçmek II gelmek, yerleşmek.

Bi-ḥamdillāh zühür itdi du‘āmuz eyleyüp te’sir
Geçüp şadr-ı Resüle rāyet-i dīni ider kâ’im

gecin:

1. **geçinür:-(ü)r**
Kıt’a 10
Mısra: 2
Yaşamak, hayatını devam ettirmek.

Tevliyet gitdiyse Tūrābī ne gam
Geçinür ol bizüm tevārīh ile

geçmiş:

1. **geçmiş:**
Tarih 183
Mısra: 3
Geçmiş II geçmişte yaşanan her şey.

Mir’āt-ı zamīrinde geçmiş gelecek mersüm
Kālbine ‘ayāndur hep müstakbel ile māzī

geçür:

1. **geçürme:-me**
Gazel 36

Mısra: 2
Geçirmek, vakti harcamak. (fırsatı kaçırmamak bağlamında).

Eyyām-ı 'İş ü nüş irüp elde mey-i gül-fām ola
'İş it geçürme fırsatı nev-rüz u hem bayram ola

gedā:

1. **gedā:**

Müseddes 12

Mısra: 1

Dilenci, yoksul, fakir: Kul, köle.

Devr-i hüsünüde benüm şāhum gedā incinmesün
Dil-nüvāz ol 'āşık-ı miñnet-sezā incinmesün

gedā-i edine:

1. **gedā-i edine:**

Tarih 205

Mısra: 8

*Edine'nin yoksulu, Edine'nin fakiri II Edine:
Kelimeye en yakın olan Adana'nın Araplar tarafından kullanılan şekli Ezene'dir.*

Şabr idüp künc-i kanā'atde 'aceb mi her dem
Ser-fürü itmese sultāna gedā-i Edine

gel:

1. **geldi:-di**

Tarih 3

Mısra: 3

Gelmek.

Bī-ṭaleb geldi bu gün şadra virüp 'izz ü şeref
Fazl ile oldı şehā maẓhar-ı 'izz ü elṭāf

2. **gelmez:-mez**

Tarih 4

Mısra: 4

Gelmek.

'İlm ü fazlıyla fenā dünyāya
Gelmez anuñ gibi ehl-i inşāf

3. **geldi:-di**

Tarih 6

Mısra: 1

Gelmek.

Gün gibi menziline geldi Aḥī-zāde bu gün
Şān virüp şadrına gösterse nola āyīni

4. **gel:**

Tarih 13

Mısra: 1

Gelmek.

Cāmi'-i Sultān Aḥmed Ḥāna gel

5. **gelüp:-üp**

Tarih 15

Mısra: 2

Gelmek.

Āsaf-ı şāh-ı cihān Ḥazret-i Aḥmed Pāşā
Anatolıyı gelüp itdi kudümü ihyā

6. **geldün:-dü, -ñ**

Tarih 24

Mısra: 1

Gelmek.

'İlm ü fazl ile bu gün şadra Efendi geldün
Ṭutdı 'adlünle yine şit u şadā āfākı

7. **gelse:-se**

Tarih 43

Mısra: 6

Gelmek.

Dilāverlük idüp a 'dā-yı dīni pāyimāl itdi
Hezār i 'zāz ile gelse 'aceb mi manşıbı pāya

8. **geldi:-di**

Tarih 49

Mısra: 2

Gelmek.

Virdiler memleket-i Yünāni bu gün Pāşāya
Geldi dervīşi olup dergeh-i Mevlānāya

9. **gelüp:-üp**

Tarih 49

Mısra: 10

Gelmek.

Ey Tūrābī didi tārīhin anuñ hātif-i gayb
Oldı dervīşi gelüp dergeh-i Mevlānāya

10. **geldi:-di**

Tarih 50

Mısra: 1

Gelmek.

Geldi dervīşi olup dergeh-i Mevlānāya

11. **gelmeye:-me, -(y)e**

Tarih 71

Mısra: 10

Gelmek.

Eşkiyā' ḥaylin kırup çün eyledi zīr ü zeber
Gelmeye dünyāya bir anuñ gibi şāhib-kırān

12. **geldi:-di**

Tarih 73

Mısra: 4
Gelmek.

Ḳahramān u Rüstemūn efsāne itdi kışşasın
Evvel aldı şimdi meydānı egerçi geldi dir

13. **geldi:-di**
Tarih 75
Mısra: 6
Gelmek.

Zālimlerūn elinden pā-māl olup re'āyā
Bī-çāre ḳalmıř iken yine mecālī geldi

14. **geldi:-di**
Tarih 75
Mısra: 8
Gelmek.

'İlm ü hünerle gūyā memlū' idüp diyārı
Yā Ḥüsrev-i zamāndur yāḥod Ḥayālī geldi

15. **gelüp:-üp**
Tarih 76
Mısra: 2
Gelmek.

Ḥacı İbrāhīm Pāřā ya'nī serdār-ı güzīn
Çün Ereğliye gelüp devletle mihmān oldılar

16. **geldi:-di**
Tarih 77
Mısra: 10
Gelmek.

Ol Ḥalīlüm buldı gūyā Ka'be yapmışca şevāb
Bu dil-i vīrānı geldi oldı ta'mire sebeb

17. **gelmez:-mez**
Tarih 94
Mısra: 10
Gelmek.

Ey Tūrābī nā-gehān itdi sefer tārīḫi bu
Gİtdi bir gelmez yola İsbāṭ Efendī āh āh

18. **gelüp:-üp**
Tarih 97
Mısra: 8
Gelmek.

Şadr-ı 'izzet āña mevrūs-ı pederdür ey dil
Fazl ile pāye-i a'lāyı gelüp cā itdi

19. **geldi:-di**
Tarih 107
Mısra: 1
Gelmek.

Geldi Ereğliye çün devletle şeyḫümüz
Ḥazret-i Monlā-yı Rüm şaldı bize hem-demi

20. **geldi:-di**
Tarih 127
Mısra: 2
Gelmek.

Olup serdār-ı ekrem devlet ile geldi Yūnāna
Murād Pāřā vezīr-i a'zam oldı Āl-i 'Osmāna

21. **geldi:-di**
Tarih 127
Mısra: 14
Gelmek.

Tūrābī dindi hātifden ḳudūmına anuñ tārīḫ
Murād Pāřā-yı 'ālī 'adli ile geldi Yūnāna

22. **geldi:-di**
Tarih 155
Mısra: 9
Gelmek.

Tiğ ile geldi āña mühr-i şerīf
Eşkiyā' oldı cümleten mecrūḫ

23. **geldi:-di**
Tarih 208
Mısra: 1
Gelmek.

Geldi Beglerbegi mülket-i Yunān güldi

24. **gelmedi:-me, -di**
Tarih 123
Mısra: 8
Gelmek, ortaya çıkmak.

Bu devr-i bī-beḳādan gerçi yüz biñ pehlevān
geçdi
Nazīri gelmedi dehre niçe biñ nīk-rāy oldı

25. **gelmez:-mez**
Tarih 148
Mısra: 5
Gelmek, ortaya çıkmak.

Ararsañ rub'-ı meskūnı bu şadra gelmez aḳrānuñ
Tūrābī didi tārīḫi efendüm mişlūñüz nādīr

26. **gelince:-ince**
Tarih 181
Mısra: 8
Gelmek, ortaya çıkmak.

Zamān-ı devletinde her kiři āsūde-ḫāl oldı
Gelince heybetiyle dāfi'-i şerr-i keşif oldı

27. **gelmez:-mez**

Gazel 13

Mısra: 1

Gelmek, buyurmak, şereflendirmek.

Yirine cânumuz oturmadı cânānumuz gelmez
Niçe gün geçdi kaşırına Mehemmed Hānumuz
gelmez

28. **gelmez:-mez**

Gazel 13

Mısra: 2

Gelmek, buyurmak, şereflendirmek.

Yirine cânumuz oturmadı cânānumuz gelmez
Niçe gün geçdi kaşırına Mehemmed Hānumuz
gelmez

29. **gelmez:-mez**

Gazel 13

Mısra: 4

Gelmek, buyurmak, şereflendirmek.

Ayağ dīvāni itmez yoklamaz mazlūmlar hālin
Perişān oldu kullar tahtına sultānumuz gelmez

30. **geldüñ:-dü, -n**

Kıt'a 5

Mısra: 1

Gelmek, buyurmak, şereflendirmek.

Dil-rübālar menba'ı ol şehri sultānī nice
Ey şabā sağ u esen çün geldüñ Antālyadan

31. **geldi:-di**

Tarih 18

Mısra: 9

Gelmek, buyurmak, şereflendirmek.

Geldi 'Ali Beg ey dil 'adliyle buldı rif'at
Baş üzre hākipāyı tañ mı olursa ser-tāc

32. **geldi:-di**

Tarih 30

Mısra: 6

Gelmek, buyurmak, şereflendirmek.

Ey Tūrābī ehl-i diller şevk ile cem' oldılar
Didiler tārīhi zībā geldi defterdārumuz

33. **geldi:-di**

Tarih 31

Mısra: 4

Gelmek, buyurmak, şereflendirmek.

Ehl-i diller yine şafā sürsün
Geldi yirine şāhibü'l-esrār

34. **gelüp:-üp**

Tarih 34

Mısra: 1

Gelmek, buyurmak, şereflendirmek.

Bostān-zāde Efendi gelüp ol verd-i 'ulūm
Açılup gülse nola cāy-ı dil-ārā-yı Haleb

35. **geldi:-di**

Tarih 36

Mısra: 4

Gelmek, buyurmak, şereflendirmek.

Ehl-i 'irfāna anuñ nuṭkı hayāt-efzādur
Mürde-diller nola cān bulsa Mesihā geldi

36. **geldi:-di**

Tarih 36

Mısra: 6

Gelmek, buyurmak, şereflendirmek.

Kerr ü ferriyle nedür bunca şehā tarz-ı hasen
Şanki haşmetle bu gün tahtına Dārā geldi

37. **gelse:-se**

Tarih 55

Mısra: 8

Gelmek, buyurmak, şereflendirmek.

Nazm ile nesre virüpdür o kadar şöhet-i tām
La'l olur meclisine gelse gürüh-ı şu'arā

38. **gelsün:-sün**

Tarih 121

Mısra: 1

Gelmek, buyurmak, şereflendirmek.

Güni toğdı yine erbāb-ı ma'ārif gelsün
Yıldızı düşkün olup kıdd-i hasūd ola dü-tā

39. **geldi:-di**

Tarih 122

Mısra: 1

Gelmek, buyurmak, şereflendirmek.

Devlet ü 'izzetle geldi Mehemmed Pāşā
Eyledi şehrimizi reşk-i kudümü ihyā

40. **geldi:-di**

Tarih 127

Mısra: 9

Gelmek, buyurmak, şereflendirmek.

Ma'ārif 'ilm ile geldi revācın bulduğı demler
Bi-ḥamdi'llāh olur rağbet bu gün erbāb-ı 'irfāna

41. **geldi:-di**

Tarih 164

Mısra: 1
Gelmek, buyurmak, şereflendirmek.

Muğladan geldi Ereğliye hemân
Pîrüm 'Osmân Efendi ey ahi

42. **geldi:-di**
Tarih 164
Mısra: 4
Gelmek, buyurmak, şereflendirmek.

Şevk ile didi Tûrâbî-i hâkîr
Pîrüm oldu geldi 'Osmân târîhi

43. **gelüp:-üp**
Tarih 165
Mısra: 2
Gelmek, buyurmak, şereflendirmek.

'Azm idüp Hâzret-i 'Osmân Pâşâ
Oldı devletle gelüp hâkim-i Şâm

44. **gelüp:-üp**
Tarih 199
Mısra: 3
Gelmek, buyurmak, şereflendirmek.

Gelüp oldu şehâ 'adliyle defterdârı Yünânuñ
Zuhûr eyler bu günden soñra me'âl-i zıll-ı
Yezdânî

45. **geldi:-di**
Tarih 45
Mısra: 9
Gelmek.

Zâlimlerüñ bu demde âyâ zevâli geldi
Mazlûm olan fakîrüñ gitti şehâ melâli

46. **gelse:-se**
Tarih 74
Mısra: 7
Gelmek.

Ehl-i dil gelse anuñ meclisine dilsiz olur
Bañr öninde nola ger kaçre olursa nâçiz

47. **gelmez:-mez**
Gazel 13
Mısra: 6
*Gelmek, uğramak; buyurmak,
şereflendirmek.*

Gidüp gönülüm mu'allim-hâneye oldu sebak-dâşı
Varup mektebde kaldı tıfl-ı ebced-hânumuz
gelmez

48. **gelmez:-mez**
Gazel 13

Mısra: 8
*Gelmek, uğramak; buyurmak,
şereflendirmek.*

Sitârem ağlamakla düşdi âhum çarhı devr itdi
Dirîgâ menziline ol meh-i tâbânumuz gelmez

49. **gelmez:-mez**
Gazel 13
Mısra: 10
*Gelmek, uğramak; buyurmak,
şereflendirmek.*

Egildi ey Tûrâbî gördi kim kıddüm kemân olmuş
Atıldı oğ gibi ol âfet-i devrânumuz gelmez

50. **gelüp:-üp**
Tarih 204
Mısra: 3
*Gelmek, uğramak; buyurmak,
şereflendirmek.*

Gelüp seyr eylesün her serv-kâmet
Yetişdi her taraf tâze nihâli

51. **gelsün:-sün**
Gazel 32
Mısra: 1
*Gel II hadi(ihtiyaçtan doğan zarureti
belirten bir söyleyişle).*

Varup gurbetde dil-ber yâr-ı ağıyar olmasun
gelsün
Gülü bâğ-ı cinânuñ hem-dem-i hâr olmasun gelsün

52. **gelsün:-sün**
Gazel 32
Mısra: 2
*Gel II hadi(ihtiyaçtan doğan zarureti
belirten bir söyleyişle).*

Varup gurbetde dil-ber yâr-ı ağıyar olmasun
gelsün
Gülü bâğ-ı cinânuñ hem-dem-i hâr olmasun gelsün

53. **gelsün:-sün**
Gazel 32
Mısra: 4
*Gel II hadi(ihtiyaçtan doğan zarureti
belirten bir söyleyişle).*

Olur olmaz has ü hâra hevâdâr olmasun gelsün
O serv-i ser-firâzum her pelide koşmasun başın

54. **gelsün:-sün**
Gazel 32
Mısra: 6
*Gel II hadi(ihtiyaçtan doğan zarureti
belirten bir söyleyişle).*

Yeter eglendi 'azm-i gülşen-i şeh-r-i şafâ itsün
O gül-ruḥ sākin-i şahrâ vü kühsâr olmasun gelsün

55. **gelsün:-sün**

Gazel 32

Mısra: 8

*Gel II hadi(ihtiyaçtan doğan zarureti
belirten bir söyleyişle).*

Hişâr-ı istiḳâmetde ḥatâdan ḥıfz idüp kendin
'Adû-yı bed-liḳâlardan dil-efgâr olmasun gelsün

56. **gelsün:-sün**

Gazel 32

Mısra: 10

*Gel II hadi(ihtiyaçtan doğan zarureti
belirten bir söyleyişle).*

Vücüdın Ḥaḳ Te'âlâ şaklasun ḥavf u ḥatarlardan
Türâbî ol perî bed-ḥvâh ile yâr olmasun gelsün

57. **gel:**

Nazm 6

Mısra: 1

*Gel II hadi(ihtiyaçtan doğan zarureti
belirten bir söyleyişle).*

Bezm-i ğamda firḳatüñle kârüm efġân oldu gel
Ḥasret-i la'lüñle her dem içdügüm ḳan oldu gel

58. **gel:**

Nazm 6

Mısra: 2

*Gel II hadi(ihtiyaçtan doğan zarureti
belirten bir söyleyişle).*

Bezm-i ğamda firḳatüñle kârüm efġân oldu gel
Ḥasret-i la'lüñle her dem içdügüm ḳan oldu gel

59. **gel:**

Nazm 6

Mısra: 3

*Gel II hadi(ihtiyaçtan doğan zarureti
belirten bir söyleyişle).*

Dem-be-dem çeşmüm şurâḥi gibi giryân oldu gel
Gel baña raḥm it 'Alâ'eddinüm uran oldu gel

60. **gel:**

Nazm 6

Mısra: 4

*Gel II hadi(ihtiyaçtan doğan zarureti
belirten bir söyleyişle).*

Dem-be-dem çeşmüm şurâḥi gibi giryân oldu gel
Gel baña raḥm it 'Alâ'eddinüm uran oldu gel

61. **gel:**

Nazm 6

Mısra: 4

*Gel II hadi(ihtiyaçtan doğan zarureti
belirten bir söyleyişle).*

Dem-be-dem çeşmüm şurâḥi gibi giryân oldu gel
Gel baña raḥm it 'Alâ'eddinüm uran oldu gel

62. **gelün:-(ü)ñ**

Tarih 118

Mısra: 5

Haydi, yap.

Gelün ey ehl-i şafâ aña du'âlar idelüm
Vire dünyâda vü 'uḳbâda murâdın Mevlâ

63. **gelüp:-üp**

Tarih 27

Mısra: 1

Gelmek, ulaşmak.

Gelüp Baḳḳâl-zâde Efendi defterî oldu
Anuñ ḳavm-i Haleb cân u gönüldeñ çâkeri oldu

64. **geldi:-di**

Gazel 39

Mısra: 3

Belirmek, görünmek.

Ḥaḫ geldi gitmez ol şeh-i hüsnüñ leṫâfeti
İḳlîm-i hüsnî virdiler aña berât ile

65. **gel:**

Tarih 33

Mısra: 2

Haydi.

Gül-i bostânumuzı eyledi pejmürde ecel
Ey gönül mâtem idüp ağlaşalum derd ile gel

66. **gelün:-(ü)ñ**

Tarih 47

Mısra: 7

Haydi.

Gelün ey ehl-i şafâ aña du'âlar idelüm
'Ömrini devletini artura ol Ḥayy-ı vedüd

67. **gelmez:-mez**

Müseddes 5

Mısra: 6

Bir yerden dönüş yapmak.

'Adem iḳlîmine 'azm eyledi dildâr meded
Gitdi gelmez yola ḥayfâ nideyin yâr meded

68. **gelmez:-mez**

Müseddes 5

Mısra: 18

Bir yerden dönüş yapmak.

‘Adem iklîmine ‘azm eyledi dildâr meded
Gİtdi gelmez yola hayfâ nideyin yâr meded

69. **gelmez:-mez**

Müseddes 5

Mısra: **24**

Bir yerden dönüş yapmak.

‘Adem iklîmine ‘azm eyledi dildâr meded
Gİtdi gelmez yola hayfâ nideyin yâr meded

70. **gelmez:-mez**

Müseddes 5

Mısra: **30**

Bir yerden dönüş yapmak.

‘Adem iklîmine ‘azm eyledi dildâr meded
Gİtdi gelmez yola hayfâ nideyin yâr meded

71. **gel:**

Gazel 24

Mısra: **10**

Davet etmek, çağırarak.

Bu Tûrâbî kuluñuñ ğayıya yokdur nazarı
Pâdişâhum seni dil tahtına gel Key görelüm

72. **geldi:-di**

Tarih 40

Mısra: **30**

Belirmek, ortaya çıkmak.

Bi-ĥamdi’llâh şadâkatla du‘âmuz eyleyüp te’sîr
Müşerref eyledi geldi yine erbâb-ı merdânı

73. **geldi:-di**

Nazm 2

Mısra: **7**

(Bir maksatla) Bir yere uğramak, ziyâret etmek.

Geldi bayrâm itmege peyk-i beşâret nâ-gâh
Eylesek tañ mı bu gün kurbân kurbân üstine

74. **geldi:-di**

Tarih 156

Mısra: **33**

(Bir maksatla) Bir yere uğramak, ziyâret etmek.

Şâniyâ geldi taht-ı Yünâna
Rûzgâr ile anda ide qarâr

75. **gel:**

Gazel 28

Mısra: **3**

Gel hele! II hadi!

Ĥakîkat sırrına gel vâkıf eyle ‘aql u idrâki
Girüp şehr-i vücûda cümleten a’yânımı kullan

76. **gelmez:-mez**

Tarih 210

Mısra: **5**

(dünyaya) gelmek.

‘Âleme bir dahı gelmez böyle serdâr-ı cihân
Başlarını aldı a’dânıñ urup tîğ ü teber

77. **gelse:-se**

Gazel 41

Mısra: **11**

(bir maksatla) bir yere uğramak, ziyâret etmek.

Giryeden mâtem idüp gelse ĥalel çeşme nola
Gözümüz nûrı idi ĥak bu ki evlâd-ı ‘Ali

78. **gel:**

Müseddes 12

Mısra: **4**

Bak, dikkat et!

Ey tañbüm çâre-sâz ol mübtelâ incinmesün
Gel cefâ-kâr olma erbâb-ı vefâ incinmesün

79. **geldi:-di**

Gazel 1

Mısra: **5**

(Bir hâl bir kimseye) hâkim olmak; belli bir durum veya sıfatın etkisi görünür, hissedilir olmak.

Pîrlük hengâmı geldi gİtdi eyyâm-ı şebâb
Gönlümüz egler kanı yok bir cüvân-ı dil-firîb

80. **gel:**

Gazel 8

Mısra: **10**

Davet etmek; haydi.

Buldı ĥayâtı cümle nebâtâtı gülşenüñ
Gel cân bağışla lûtf u ‘aţânuñ zamânıdur

81. **gel:**

Gazel 36

Mısra: **9**

Davet etmek; haydi.

Didüm bu şem ‘-i bezme gel olsun ruĥuñ ni ‘me’l-
bedel

Nâz ile güldi o güzel didi meger aĥşâm ola

82. **gel:**

Tarih 8

Mısra: **10**

Davet etmek; haydi.

Muṣṭafā Āġā delīl oldı Tūrābī sa'y idüp
Didiler gel geç cısrden tārīhi cısr-i 'azīm

83. **gel:**

Tarih 9

Mısra: 6

Davet etmek; haydi.

Muṣṭafā Āġā Tūrābī oldı itmāma delīl
Didiler geç gel cısrden tārīhi cısr-i 'azīm

84. **gel:**

Tarih 11

Mısra: 9

Davet etmek; haydi.

Gel gider hırş eyleme dindi binā'ya tārīh
Cāmi'-i Sultān Aḥmed bin Meḥemmed Ḥāndur

85. **geldi:-di**

Tarih 2

Mısra: 1

Gelmek II görevlendirilmek.

Geldi ḥālā efendüm 'Abdullāh
Mıṣra kādī olup sa'adet ile

86. **gelün:-(ü)ñ**

Tarih 34

Mısra: 10

Gelmek II bakmak.

Didi da'vetle anuñ tārīhini ḥātif-i ġayb
Verd-i bostān ile zeyn oldı gelün cāy-ı Ḥaleb

87. **geldi:-di**

Tarih 36

Mısra: 8

Gelmek. II göreve başlamak.

Vire dünyāda vü 'ukbāda murādın Mevlā
'Adl u dād eyleyici vālī-i vālā geldi

88. **geldi:-di**

Tarih 36

Mısra: 10

Gelmek. II göreve başlamak.

Şevk ile dindi kudūmına Tūrābī tārīh
Ḥasen oldı Ḳaraman iline Pāşā geldi

89. **geldi:-di**

Tarih 36

Mısra: 2

Gelmek. II göreve başlamak.

Virdiler memleket-i Yūnānı Ḥasan Pāşāya
Ḥamdulī'llāh yine bir ḥākim-i dānā geldi

90. **geldi:-di**

Tarih 38

Mısra: 1

Gelmek, buyurmak, şereflendirmek II göreve başlamak.

Nigdeye geldi şehā ibn-i vezīr-i dānā
Demidür olsa kudūmıyla müşerref ol cā

91. **geldükde:-dük, -de**

Tarih 39

Mısra: 4

Gelmek. II hatırlamak.

Ḥaḳ budur andan dilā şākir idi ḥaḳ-ı cihān
Fi'ü aḳvāli anuñ geldükde bu yāda acuñ

92. **geldi:-di**

Tarih 43

Mısra: 2

Gelmek II göreve başlamak.

Sinān Pāşā-yı deryā-dil vezīr-i Ḥüsrevān-pāye
Bu 'adl u dād ile geldi ḳapūdān oldı deryāya

93. **gelüp:-üp**

Tarih 49

Mısra: 7

Gelmek. II göreve başlamak.

Mühr-i 'adliyle Ḳaramanı gelüp rüşen ider
Nola 'azm eyler ise ḥānḳah-ı Monlāya

94. **geldi:-di**

Tarih 55

Mısra: 1

Gelmek. II göreve başlamak.

İdelüm ḥamd-i Ḥudā geldi vezīr-i dānā
Āmidüñ ḥıfzına 'azm itdi Dilāver Pāşā

95. **geldi:-di**

Tarih 55

Mısra: 10

Gelmek II göreve başlamak.

Tarf-ı ḥātifden aña dindi Tūrābī tārīh
Āmide geldi şehā yine Dilāver Pāşā

96. **geldün:-dü, -ñ**

Tarih 64

Mısra: 1

Gelmek, göreve başlamak.

Ḥalebe geldün eyā Ḥazret-i Aḥmed Pāşā
Eyledün yümn-i kudūmuñla anı cāy-ı şafā

97. **gelmedi:-me, -di**

Tarih 64

Mısra: 4
Gelmek. II yaşamak.

Her ne yirde ki kadem başduñ olur cāy-ı feraḥ
Gelmedi 'āleme bir sence vezīr-i dānā

98. **geldi:-di**
Tarih 68
Mısra: 10
Gelmek. II doğmak.

Türābī şevḳ ile anuñ didi mevlūdına tārīḥ
Bu devr-i 'āleme geldi bu gün bir Muştafā-āyīn

99. **geldi:-di**
Tarih 72
Mısra: 6
Gelmek. II yaşamak.

Şahn-ı meydānuñ bu şimdi Rüstem-i destānidur
Bu cihāna gerçi geldi niçe yüz biñ pehlivān

100. **geldi:-di**
Tarih 75
Mısra: 1
Gelmek II göreve başlamak.

Ol İbrāhīm-i 'ādil Tebrīze vālī geldi
A'dā vü eşkiyā'nuñ cümle zevālī geldi

101. **geldi:-di**
Tarih 75
Mısra: 4
Gelmek II göreve başlamak.

'Adliyle pādīşāha düstūr-ı ekrem oldu
Ḥālā diyār-ı şarka a'le'l-e 'ālī geldi

102. **geldi:-di**
Tarih 75
Mısra: 10
Gelmek. II göreve başlamak.

İdüp du'āyı her dem didüm Türābī tārīḥ
Tebrīze biñ toḳuzda vālī-i 'ālī geldi

103. **gelse:-se**
Tarih 81
Mısra: 3
Gelmek. II göreve başlamak.

Şevket ü 'adliyle gelse nola şadr-ı 'ālīye
Aña devlet-ḥvāh olup eyler du'ā bay u faḳīr

104. **geldi:-di**
Tarih 120
Mısra: 2
Gelmek II göreve başlamak.

Ḥamdulillāh ki Ḥudā kıldı bize luḫ u 'aḫā
Şadr-ı 'ālīye şehā geldi Meḥemmed Pāşā

105. **geldi:-di**
Tarih 124
Mısra: 10
Gelmek II göreve başlamak.

Ḳudūmına Türābī-i du'ā-gūyı didi tārīḥ
Eregliye Meḥemmed Şāh Efendi 'adl ile geldi

106. **geldi:-di**
Tarih 124
Mısra: 1
Gelmek II göreve başlamak.

Olup kādī Eregli manşıbını faẓl ile çaldı
Bi-ḥamdi'llāh Meḥemmed Şāh Efendi 'adl ile
geldi

107. **geldi:-di**
Tarih 143
Mısra: 1
Gelmek II göreve başlamak.

Geldi Yünāna dilā Ḥazret-i Mü'min Pāşā
Maḳdemi şevḳi ile buldı şeref ḫaylī yine

108. **geldi:-di**
Tarih 145
Mısra: 4
Gelmek, göreve başlamak.

Zālimi hekk idicek dindi Türābī tārīḥ
Geldi 'adliyle bu dem Raḳḳaya Mü'min Pāşā

109. **geldüñ:-dü, -ñ**
Tarih 125
Mısra: 1
Gelmek, göreve başlamak.

Şadra geldüñ çünki sultānum Vefā semtinde ol
Bendeñe iḫsān idüp luḫ u 'aḫā semtinde ol

110. **gelüp:-üp**
Tarih 141
Mısra: 1
Gelmek, göreve başlamak.

Ḥamduli'llāh ki gelüp Ḥazret-i Mü'min Pāşā
Kıldı Yünān ilini 'adl ile cāy-ı mü'min

111. **gelmeye:-me, -(y)e**
Tarih 142
Mısra: 4
Gelmek, doğmak, yaşamak, ortaya çıkmak.

Ḳahramān-heybet ü Dārā-'azamet Cem-ḫaşmet
Gelmeye dār-ı cihāna bu aşıl merd-i veḡā

112. **geldi:-di**
Tarih 128

Mısra: 8
Gelmek II doğmak.

Hiṭāb idüp Tūrābī didi hātif aña bir tārīḥ
Meḥemmed Beg yine devletle geldi dār-ı dünyāya

113. **geldi:-di**
Tarih 135

Mısra: 1
Gelmek, göreve başlamak.

Geldi ey dil yine bir ḥākim-i dānā Ḥalebe
İtdi rahmet nazarın Bār-ı Te‘ālā Ḥalebe

114. **geldi:-di**
Tarih 136

Mısra: 1
Gelmek, göreve başlamak.

Geldi devletle Muṣṭafā Pāṣā
‘Adl ile oldı ḥākim-i Yūnān

115. **geldi:-di**
Tarih 136

Mısra: 12
Gelmek, göreve başlamak.

Dindi tārīḥ anuñ kudūmına
Geldi ‘izzetle vālī-i Qaraman

116. **gelen:-en**
Tarih 149

Mısra: 15
Gelmek, doğmak.

‘İlm ü ‘adliyle gelen ‘āleme nādir sensin

117. **geldüñ:-dii, -ñ**
Tarih 149

Mısra: 14
Gelmek, göreve başlamak.

Şadra geldüñ didi tārīḥi Tūrābī bendeñ

118. **geldi:-di**
Tarih 150

Mısra: 2
Gelmek, göreve başlamak.

Ḥamdulī’ llāh ki Ğanī-zāde Efendi şimdi
Kāḏī-‘asker oluban şadra yoluyla geldi

119. **geldi:-di**
Tarih 150

Mısra: 10
Gelmek, göreve başlamak.

Göriccek fazlın anuñ didi Tūrābī tārīḥ
‘Ulemā içre dilā şadra bu nādir geldi

120. **geldüñ:-dii, -ñ**
Tarih 151

Mısra: 10
Gelmek, doğmak, yaşamak.

‘İlm ü fazluñ göriccek dindi Tūrābī tārīḥ
Böyle bir ehl-i hüner ‘āleme geldüñ nādir

121. **geldüñ:-dii, -ñ**
Tarih 151

Mısra: 2
Gelmek, göreve başlamak.

‘Ulemā şadrına sen geldüñ efendi nādir
Kāḏī-‘asker olıcağ fazluñ ile sultānum

122. **geldüñ:-dii, -ñ**
Tarih 152

Mısra: 1
Gelmek, göreve başlamak.

Şadr-ı ‘ālīye bu gün geldüñ eyā kân-ı kerem
‘Ulemā zümresinüñ fazl ile sen nādirisin

123. **gel:**
Gazel 8

Mısra: 2
Buyurmak. Hadi!

Cānā bahār irişdi hevānuñ zamānidur
Gel ‘iṣ u nūṣa zevk u şafānuñ zamānidur

124. **gel:**
Gazel 15

Mısra: 26
Buyurmak. Hadi!

Mürveş oldı re‘āyā pāymāl-i eşkiyā’
Gel Süleymānum yetiş gör ḥālını ağlar mı yok

125. **gel:**
Gazel 24

Mısra: 5
Buyurmak. Hadi!

Dīde-i ‘ibret açup gel ola-gör ‘ibret-bīn
Kanda kılsak nazarı anda dilā Ḥayy görelüm

126. **gel:**
Gazel 28

Mısra: 11
Buyurmak. Hadi!

Gel ey dil bu Tūrābī fāriğ olmış nazma rāğıb kıll
Anuñ bu Döldül-i ṭab‘-ı şabā-cevlānımı kıllan

127. **gel:**
Nazm 5
Mısra: 4
Buyurmak. Hadi!

‘Äleme rüsvā idüp bī-neng ü nām itdüñ beni
Gel piyāle gel yetiş mest-i müdām itdüñ beni

128. **gel:**
Nazm 5
Mısra: 4
Buyurmak. Hadi!

‘Äleme rüsvā idüp bī-neng ü nām itdüñ beni
Gel piyāle gel yetiş mest-i müdām itdüñ beni

129. **geldi:-di**
Tarih 162
Mısra: 5
Gelmek, yaşamak.

Dehr-i fāniye niçe Sām u Nerīmān geldi
Äl-i ‘Oşmānuñ elinden yidi bögrü kılıcın

130. **geldi:-di**
Tarih 163
Mısra: 4
Gelmek, göreve başlamak.

Dindi hātifden Tūrābī tārīhi
Geldi defterdār-ı zībā āmede

131. **geldi:-di**
Tarih 165
Mısra: 14
Gelmek, göreve başlamak.

Didi tārīhin anuñ hātif-i gayb
Geldi devletle bu gün vālī-i Şām

132. **geldi:-di**
Tarih 177
Mısra: 1
Gelmek, göreve başlamak.

Şaklasun anı haşarlardan Hüdā-yı zü’l-minen
Geldi şadr-ı ‘ālīye oldı efendü ser-bülend

133. **gelmeye:-me, -(y)e**
Tarih 180
Mısra: 3
Gelmek II doğmak, yaşamak.

Bir dağı gelmeye dünyāya anuñ gibi vücüd
Bu cihān içre dilā mişlin anuñ bulındı

134. **gelüp:-üp**
Tarih 182

Mısra: 8
Gelmek II göreve başlamak.

O cāy-ı dil-güşā ey dil pür olmışdı fesād ile
Bi-ḥamdi’llāh gelüp ol dāfi’-i sırr-ı keşif oldı

135. **geldi:-di**
Tarih 183
Mısra: 6
Gelmek II göreve başlamak.

Fazlıyla Tūrābīyā Şehbāya şeref virdi
Şevk ile didüm tārīh geldi Halebe kaçdı

136. **gelür:-(ü)r**
Tarih 190
Mısra: 4
Gelmek II doğmak, yaşamak.

Resülün şer’in icrā itmede yokdur aña hem-tā
Gelür mi ‘ilm ü ‘adl ile cihāna böyle bir ‘ālim

137. **gelince:-ince**
Tarih 190
Mısra: 9
Gelmek II göreve başlamak.

Tūrābīyā gelince şadr-ı ‘ālīye didüm tārīh
Sitānbula olup Vehhāb Efendü ‘ilm ile ḥākim

138. **gelüp:-üp**
Tarih 206
Mısra: 2
Gelmek, göreve başlamak.

Devlet ü ‘izzet ile Ḥazret-i Yaḥyā Pāşā
Taht-ı Yünāni gelüp ‘adl ile kıldı ihyā

139. **geldi:-di**
Tarih 206
Mısra: 10
Gelmek, göreve başlamak.

Taht-ı Yünāna kadem başdı dinildi tārīh
Geldi Yaḥyā Ḳaraman ilini itdi ihyā

140. **gelüp:-üp**
Tarih 209
Mısra: 5
Gelmek, şereflendirmek, göreve başlamak.

Ḥamduli’llāh ki gelüp virdi ‘adāletle niżām
İhtilāl üzre iken ḥaylī tārīk-i ‘ulemā

141. **gelüp:-üp**
Kıt'a 11
Mısra: 1
(Bir maksatla) Bir yere ulaşmak.

Lāyık mı hāksāra gelüp sāye şalmayup
Dāyim gāmıyla māyil-i serv-i bülend olam

142. **gel:**

Gazel 24

Mısra: 1

Gelmek, bir yere gitmek, varmak.

Sākīyā al ayağı destüñe gel mey görelüm
Sür şitāb it kadehi turma pey-ā-pey görelüm

143. **geldi:-di**

Müseddes 4

Mısra: 15

(Bir maksatla) Bir yere uğramak, gelmek, ziyāret etmek.

Geldi gösterdi rezimde tavr u erkāni bize
Hāq Te'ālā devletiyle bahş ide anı bize

144. **gelmez:-mez**

Müseddes 5

Mısra: 12

Bir yerden dönüş yapmak.

'Adem iklīmine 'azm eyledi dildār meded
Gıtdi gelmez yola hayfā nideyin yār meded

gel:-

1. **gelüp:-üüp**

Müseddes 4

Mısra: 27

(Bir maksatla) Bir yere uğramak, ziyāret etmek.

Eşkiyā' haylini def' itdi gelüp bī-kīl ü kāl
Devr-i 'adlinde re'āyā oldılar āsüde-hāl

2. **gelür:-(ü)r**

Gazel 20

Mısra: 7

(Bir maksatla) Bir yere uğramak.

Gelür mi mekteb-i 'irfāna hūbān ile şā'irler
Nedür ahvāli yārān-ı şafāmuzdan haber virgil

gel vefānuñ tarikin tut:

1. **gel vefānuñ tarikin tut:**

Tarih 125

Mısra: 6

Gel vefanın yolunu tut.

Cānib-i Hāqdan hidāyetdür vefā şadri saña
Gel tarikin tut Vefānuñ evliyā semtinde ol

geldi gitdi:

1. **geldi gitdi:-di**

Tarih 171

Mısra: 7

Gelip geçmek II ölmek.

Geldi gitdi itmedi dünyā-yı dūna i'tibār
Hāq Te'ālā eyleye cennetde anı kāmkar

geldügün yirleri:

1. **geldügün yirleri:**

Tarih 64

Mısra: 7

*Geldiğin yerler, yaşadığın yerler II
Etmekçizade Ahmed Paşa'nın göreve geldiği
yerler kastedilmiştir.*

Geldügün yirleri ihsān ile ma'mür itdüñ
Nola eylersen Eregliye dahı luţf u 'atā

gelecek:

1. **gelecek:**

Tarih 183

Mısra: 3

Gelecek bir zamanda gerçekleşecek olan.

Mir'āt-ı zamīrinde geçmiş gelecek mersüm
Kālbine 'ayāndur hep müstakbel ile māzī

ger:

1. **ger:**

Tarih 3

Mısra: 2

Eğer, şayet.

Oldı ol pāk-neseb hem-ser-i 'Abdü'l-kādir
Nola ger 'izzet ile olsa naķībū'l-eşraf

2. **ger:**

Tarih 74

Mısra: 8

Eğer, şayet.

Ehl-i dil gelse anuñ meclisine dilsiz olur
Baħr öñinde nola ger kaçre olursa nāçiz

3. **ger:**

Tarih 105

Mısra: 14

Eğer, şayet.

Bulur encāmı şehā zulm u sitem
Ger bu bāb-ı irtişā mesdūd ola

4. **ger:**

Gazel 41

Mısra: 6
Eğer, şayet.

Her kaçan rakşa gire nâz ile oynar yüregüm
Cânım ağzuma gelür yâd ola ger ad-ı 'Ali

5. gerç:
Tarih 64
Mısra: 5
Eğer, şayet.

Nola ger Hâtem-i Tâyi defterini tay itseñ
Görmedi çeşm-i felek sencileyin ehl-i seḥâ

6. gerç:
Gazel 40
Mısra: 12
"Eğer" kelimesinin kısaltılmışı. '.

Türâbiyâ iderdi 'arz-ı sîne şâhid-i ma'nâ
Ser-â-ser olmasa ger câme-i estârdan perde

7. gerç:
Muhammes 1
Mısra: 9
"Eğer" kelimesinin kısaltılmışı. '.

'Ayn-ı dilden nola ger sîm-i sirişküm çıkşa
Naqd-ı 'ömrüm çüridüp ḥarcadı ḳallâb-ı ecel

gerç:

1. gerç:
Tarih 40
Mısra: 39
Her ne kadar, ...ise de; ama, ancak, fakat,
lâkin; ('ammâ', 'velî', 'lîk', 'velîkin' edatları ile
birlikte).

Ḳapûdân olmuş evvel gerçî baḥre bir Sinân Pâşâ
Cihânda görmemişdür kimse 'âlî böyle bir şânı

2. gerç:
Tarih 72
Mısra: 6
Her ne kadar, ...ise de; ama, ancak, fakat,
lâkin; ('ammâ', 'velî', 'lîk', 'velîkin' edatları ile
birlikte).

Şahn-ı meydânıñ bu şimdi Rüstem-i destânidür
Bu cihâna gerçî geldi niçe yüz biñ pehlivân

3. gerç:
Tarih 72
Mısra: 4
Her ne kadar, ...ise de; ama, ancak, fakat,
lâkin; ('ammâ', 'velî', 'lîk', 'velîkin' edatları ile
birlikte).

Didi Aḥmed Beg idüpdür eşkiyâ'yı pâyimâl
Rezm içinde her biri gerçî geçerdî kâm-rân

4. gerç:
Tarih 73
Mısra: 9
Her ne kadar, ...ise de; ama, ancak, fakat,
lâkin; ('ammâ', 'velî', 'lîk', 'velîkin' edatları ile
birlikte).

Eşkiyâ'nuñ her biri gerçî geçerdî kâm-rân
Evlüyânıñ himmetinde oldılar cümle esîr

5. gerç:
Tarih 111
Mısra: 10
Her ne kadar, ...ise de; ama, ancak, fakat,
lâkin; ('ammâ', 'velî', 'lîk', 'velîkin' edatları ile
birlikte).

Gördi ikdâmın firâr itdi ḳral-ı bed-fî'âl
Gerçî eylerdi binâ'-yı ḳal'asına istinâd

6. gerç:
Tarih 123
Mısra: 7
Her ne kadar, ...ise de; ama, ancak, fakat,
lâkin; ('ammâ', 'velî', 'lîk', 'velîkin' edatları ile
birlikte).

Bu devr-i bî-beḳâdan gerçî yüz biñ pehlivân
geçdi
Nazîri gelmedi dehre niçe biñ nîk-rây oldı

7. gerç:
Tarih 128
Mısra: 1
Her ne kadar, ...ise de; ama, ancak, fakat,
lâkin; ('ammâ', 'velî', 'lîk', 'velîkin' edatları ile
birlikte).

Şolaḳ Beg sağlığından gerçî kim ḳaṭ'-ı ümîd itdi
Murâdı ḥâşıl oldı ba'dehu 'azm-i 'uḳbâyâ

8. gerç:
Tarih 177
Mısra: 5
Her ne kadar, ...ise de; ama, ancak, fakat,
lâkin; ('ammâ', 'velî', 'lîk', 'velîkin' edatları ile
birlikte).

Zulm-i zâlimle ḥarâb olmuşdı gerçî niçe kend
Bir 'Alî-sîret efendidür olup kân-ı kerem

9. gerç:
Müseddes 11
Mısra: 4
Her ne kadar, ...ise de; ama, ancak, fakat, lâkin;

(‘ammā’, ‘velī’, ‘līk’, ‘velīkin’ edatları ile birlikte).

Def gibi sine döгерsek nola ey Mevlāyī
Çıkmazuz dāyireden gerçi olup rüsvāyī

gerd:

1. **gerdidür:-i, -dür**

Müfret 3

Mısra: 1

Toz, toprak. II sevgilinin sayısız âşıkları.

Hâtır müşevveş eyleyen pāy-ı celālī gerdidür
Yazuyı böyle yazduran kâğid mürekkeb derdidür

gerdān:

1. **gerdāna:-a**

Gazel 12

Mısra: 6

Sevgilinin boynu.

Hayretde kalur merdümek-i dīde görince
Bādī nazār ol hāl ile gerdāna bakılmaz

gerd-i kudūmuñla:

1. **gerd-i kudūmuñla:-(u)ñ, -la**

Gazel 30

Mısra: 3

Ayağının tozu, ayak basmanın tozu.

Eyle efendi gerd-i kudūmuñla pür-şeref
Rüşen-ter eyle çeşümü hāk ile tölmadın

gerd-i kūdūretten:

1. **gerd-i kūdūretten:-den**

Tarih 8

Mısra: 6

Bulanıklık, gam, tasa tozu.

Reşk ider tāk-ı mu‘allāsına eyvān-ı felek
Pāk ider dāmānını gerd-i kūdūretten nesīm

gerd-i kūyuñ:

1. **gerd-i kūyuñ:-(u)ñ**

Müseddes 8

Mısra: 3

Yolunun tozu, sokağının tozu.

Gerd-i kūyuñ başuma tāk oldu devlet var imiş
Ravza-ı pākūñ bu çeşmüm gördi pür-envār imiş

2. **gerd-i kūyuñ:-(u)ñ**

Müseddes 8

Mısra: 22

(Hz. Muhammed'in) Yolunun tozu, sokağının tozu.

Vaşf-ı la‘lūñle hālāvet-bağış olupdur sözlerüm
Gerd-i kūyuñ gördi rüşen oldu hākā gözlerüm

gerd-i mağdemūñ:

1. **gerd-i mağdemūñ:-(ü)ñ**

Müseddes 8

Mısra: 10

Gelişinin tozu, ayak basmanın tozu, ayağın bastığın yerin tozu.

Bundan özge baña olmaz devlet-i sermed hemān
Oldı gerd-i mağdemūñ kuñl-i cilā’-yı çeşm-i cān

gerdün-ı kühen:

1. **gerdün-ı kühen:**

Müseddes 10

Mısra: 22

Eski dünya.

Şafaqla sāğar-ı devr-i felek pür bādeñ olmışdur
Yeñi ay şanma gerdün-ı kühen dil-dādeñ olmışdur

gerezmān üstine:

1. **gerezmān üstine:-i, -n, -e**

Nazm 2

Mısra: 4

Arşın üstüne, feleğin üstüne.

Sell idüp nām-ı Naşūhı şafha-i devrāndan
Şāh-ı ‘ālem aşdı tiginini gerezmān üstine

germ:

1. **germ:**

Tarih 84

Mısra: 7

Germ.

Fazluñı gör kııl Tūrābī germ
Tuñmasun rüz-ı cezā’ da dāmēnüm

germ itmesün:

1. **germ itmesün:-me, -sün**

Müseddes 10

Mısra: 2

Hararetlendirmek, çoşkunluk vermek, şevklendirmek.

Felek şāhum bu tarz ile senüñ otağūña degmez
Şihāb-ı çarğ iñen germ itmesün bayrağūña degmez

geşt eyleseñ:

1. **geşt eyleseñ:**-se, -ñ

Gazel 9

Mısra: 3

Dolaşmak, gezmek.

řahrā-yı Ćini ey dil geřt eyleseñ bulunmaz
Bu çeřm ü bu baķıřlar āhū cehende yokdur

2. **geşt eyleseñ:**-se, -ñ

Tarih 91

Mısra: 4

Dolaşmak, gezmek.

Rūh-ı revānı itdi dārū's-selāmi mesken
Mişli bulunmaz anuñ geşt eyleseñ 'Irākī

geřt ü gūzār eyle:

1. **geřt ü gūzār eyle:**

Tarih 156

Mısra: 20

Gezip dolaşmak.

İstimāletler eyleyüp didi hem
Çıkup eřrāfi eyle geřt ü gūzār

geřt ü gūzār itdüren:

1. **geřt ü gūzār itdüren:**-en

Gazel 10

Mısra: 3

Dolaştıran ve geşitren.

řahrā-yı 'aşkı geřt ü gūzār itdüren baña
Her dem dilā o gözleri āhū degül midür

getür:

1. **getürüp:**-üp

Tarih 96

Mısra: 1

Eriştirmek, ulaştırmak.

Getürüp şadra Ĥudā şimdi o 'ālī-nesebi
'İlm u faźlıyla bu gün aldı kaźā-yı Ĥalebi

gey-:

1. **gey:**

Gazel 24

Mısra: 8

Giymek.

Ťutmayup pīr etegin olmayıcaķ ehl-i fenā
Yaķıřur mı saña ol tāc u 'aba gey görelüm

gez:

1. **gezmeyen:**-me, -(y)en

Gazel 27

Mısra: 3

Gezmek II dolaşmak.

Āsmānı seyr idüp menzil-be-menzil gezmeyen
Āsitān-ı Ĥazret-i Monlāyı bilmez neydügin

2. **gezer:**-(e)r

Gazel 20

Mısra: 17

*(Bir yerde) Bir yöne doğru sürekli yer
değiştirmek, hareket etmek, yürüme, dolaşmak.*

Gezer mi řimdi dervīřān ile gün gibi meh-rūlar
Vefā seyrinde mi řāh u gedāmuzdan ĥaber virgil

3. **gezdün:**-dü, -ñ

Tarih 60

Mısra: 3

Dolaşmak.

Gezdün ol Faĥr-ı cihānuñ cā-be-cā menzillerin
Ĥalkımı itdün ziyāfet Ĥaķ vire ecr-i cezīl

gezend irmesün:

1. **gezend irmesün:**-me, -sün

Tarih 177

Mısra: 3

Zarar, ziyan, hasar vermek.

İrmesün zāt-ı řerīfine anuñ hergiz gezend
Sa'y idüp vaķf-ı Resūli eyledi iĥyā yine

gibi:

1. **gibi:**

Tarih 68

Mısra: 2

Benzetme ve örnek ifade eder.

Virüpdür Etyemez-zāde Efendiye Ĥudā devlet
Ťulū' idüp bir oęlı itdi deĥri gün gibi tezyīn

2. **gibi:**

Gazel 14

Mısra: 2

Gibi, benzetme edatı.

Sevdi bir ney-reste gonca o gül-i ĥandānumuz
Ĥārdan bülbül gibi āzürde oldu cānumuz

3. **gibi:**

Gazel 14

Mısra: 8
Gibi, benzetme edati.

Bir mehûn her gün tolanur kûyını aḫşâma dek
Göz gibi ser-geşte oldu âfet-i devrânumuz

4. **gibi:**
Gazel 18
Mısra: 6
Gibi, benzetme edati.

Ne sabr u ne qarârûn var o gül-ruḫsârdan ğayrı
Dilâ bülbül gibi her dem figân u nâledür kârûn

5. **gibi:**
Gazel 20
Mısra: 17
Gibi, benzetme edati.

Gezer mi şimdi dervîşân ile gün gibi meh-rûlar
Vefâ seyrinde mi şâh u gedâmuzdan haber virgil

6. **gibi:**
Gazel 21
Mısra: 3
Gibi, benzetme edati.

Kûhken gibi firâkuñla eyâ şîrîn-sûḫan
Vardı gönlüm kühsâr-ı ḫayrete eglenme gel

7. **gibi:**
Gazel 26
Mısra: 3
Gibi, benzetme edati.

Cilf-i nâ-pâki bulırsın ḫandese kendûn gibi
Pâk-bâza meyli yok nâ-pâk imişsin bilmedüm

8. **gibi:**
Gazel 26
Mısra: 12
Gibi, benzetme edati.

Fenn-i istibdâl ile tağıtdılar mâ-ba'düñi
'Âr u nâmûsuñ gibi şad-çâk imişsin bilmedüm

9. **gibi:**
Gazel 27
Mısra: 11
Gibi, benzetme edati.

Def gibi gögsin dögüp ney gibi nâlân olmayan
Ol şafâ-yı 'âşık-ı şeydâyı bilmez neydüĝin

10. **gibi:**
Gazel 27
Mısra: 11
Gibi, benzetme edati.

Def gibi gögsin dögüp ney gibi nâlân olmayan
Ol şafâ-yı 'âşık-ı şeydâyı bilmez neydüĝin

11. **gibi:**
Gazel 35
Mısra: 8
Gibi, benzetme edati.

Yanınca şalınur gönlüm aşıldı zülf-i dildâre
Severse rişte-i cânı gibi dil nola dildârın

12. **gibi:**
Gazel 36
Mısra: 3
Gibi, benzetme edati.

Nâmuñ gibi 'ömrüñ mezîd oldu bu gün nev-rüz u
'îd
Cânâ rağîbûñ çün Yezîd günden güne bed-nâm
ola

13. **gibi:**
Gazel 40
Mısra: 8
Gibi, benzetme edati.

Şalardı pertevin ben ḫâke ol mihr-i cân-ârâ
Çekildi araya taĝlar gibi aĝyardan perde

14. **gibi:**
Kıt'a 5
Mısra: 21
Gibi, benzetme edati.

Eşk-i 'âşık gibi cûlar çâĝlar akar mı yine
Şalınur mı her taraf serv-i ḫrâmânı nice

15. **gibi:**
Müseddes 2
Mısra: 5
Gibi, benzetme edati.

Şubḫ-ı şâdıĝ gibi ey ĝâfil ağardı şakaluñ
Ḥaberüñ yok seni penbeyle boĝazlar ecelüñ

16. **gibi:**
Müseddes 2
Mısra: 11
Gibi, benzetme edati.

Şubḫ-ı şâdıĝ gibi ey ĝâfil ağardı şakaluñ
Ḥaberüñ yok seni penbeyle boĝazlar ecelüñ

17. **gibi:**
Müseddes 2
Mısra: 17
Gibi, benzetme edati.

Şubh-ı şâdık gibi ey gâfil ağardı şakaluñ
Haberuñ yoğ seni penbeyle boğazlar eceluñ

18. **gibi:**

Müseddes 2

Mısra: **23**

Gibi, benzetme edati.

Şubh-ı şâdık gibi ey gâfil ağardı şakaluñ
Haberuñ yoğ seni penbeyle boğazlar eceluñ

19. **gibi:**

Müseddes 2

Mısra: **28**

Gibi, benzetme edati.

Ey Türâbî çekilüp nağd-ı hayâtına resîd
Berf ile dâmen-i şahrâ gibi rîş oldı sefid

20. **gibi:**

Müseddes 2

Mısra: **29**

Gibi, benzetme edati.

Şubh-ı şâdık gibi ey gâfil ağardı şakaluñ
Haberuñ yoğ seni penbeyle boğazlar eceluñ

21. **gibi:**

Müseddes 6

Mısra: **6**

Gibi, benzetme edati.

Ğuşşadan ölmüş iken tâze hayât irdi bize
Ğâzret-i Nüh-ı necî gibi necât irdi bize

22. **gibi:**

Müseddes 6

Mısra: **12**

Gibi, benzetme edati.

Ğuşşadan ölmüş iken tâze hayât irdi bize
Ğâzret-i Nüh-ı necî gibi necât irdi bize

23. **gibi:**

Müseddes 6

Mısra: **18**

Gibi, benzetme edati.

Ğuşşadan ölmüş iken tâze hayât irdi bize
Ğâzret-i Nüh-ı necî gibi necât irdi bize

24. **gibi:**

Müseddes 6

Mısra: **24**

Gibi, benzetme edati.

Ğuşşadan ölmüş iken tâze hayât irdi bize
Ğâzret-i Nüh-ı necî gibi necât irdi bize

25. **gibi:**

Müseddes 6

Mısra: **30**

Gibi, benzetme edati.

Ğuşşadan ölmüş iken tâze hayât irdi bize
Ğâzret-i Nüh-ı necî gibi necât irdi bize

26. **gibi:**

Müseddes 7

Mısra: **13**

Gibi, benzetme edati.

Yağdı hicr âteşi cân u dili pervâne gibi
Döymeyüp nâr-ı firâka bu gönül yana gibi

27. **gibi:**

Müseddes 7

Mısra: **14**

Gibi, benzetme edati.

Yağdı hicr âteşi cân u dili pervâne gibi
Döymeyüp nâr-ı firâka bu gönül yana gibi

28. **gibi:**

Müseddes 7

Mısra: **15**

Gibi, benzetme edati.

Akıdup gözlerümüñ yaşını dürdâne gibi
Vâdî-i hayrete düşdüm yine dîvâne gibi

29. **gibi:**

Müseddes 7

Mısra: **16**

Gibi, benzetme edati.

Akıdup gözlerümüñ yaşını dürdâne gibi
Vâdî-i hayrete düşdüm yine dîvâne gibi

30. **gibi:**

Müseddes 11

Mısra: **3**

Gibi, benzetme edati.

Def gibi sine döğersek nola ey Mevlâyî
Çıkmazuz dâyireden gerçi olup rüsvâyî

31. **gibi:**

Müseddes 11

Mısra: **16**

Gibi, benzetme edati.

Bizi 'ayb eylemeñüz zühde vedâ' eyler isek
Şevk ile zerre gibi tañ mı semâ' eyler isek

32. **gibi:**

Müseddes 11

Mısra: 22
Gibi, benzetme edati.

Yüzümüz kararını başumuza tiz kaçma
Himmetün gibi bize turmadın alçak bakma

33. **gibi:**
Nazm 6
Mısra: 3
Gibi, benzetme edati.

Dem-be-dem çeşmüm şurâhi gibi giryân oldı gel
Gel baña rahm it 'Alâ'eddinüm uran oldı gel

34. **gibi:**
Nazm 7
Mısra: 3
Gibi, benzetme edati.

İrişdi göklere bülbül gibi feryâd u efgânum
'Alâ'eddinüm ağlatma beni ey verd-i hândanum

35. **gibi:**
Tarih 4
Mısra: 4
Gibi, benzetme edati.

'İlm ü fazlıyla fenâ dünyâya
Gelmez anuñ gibi ehl-i inşâf

36. **gibi:**
Tarih 6
Mısra: 1
Gibi, benzetme edati.

Gün gibi menziline geldi Ahî-zâde bu gün
Şân virüp şadrına gösterse nola âyini

37. **gibi:**
Tarih 10
Mısra: 13
Gibi, benzetme edati.

Ey Türâbî dindi bir târîh-i garrâ gül gibi
Oldı Sulţân Ahmed ile gülşenâsâ Edrine

38. **gibi:**
Tarih 25
Mısra: 6
Gibi, benzetme edati.

Görmeye mişlin felek biñ yıl dañi devr eylese
Gelmeye dünyâya bir anuñ gibi nâzik-beyân

39. **gibi:**
Tarih 31
Mısra: 8
Gibi, benzetme edati.

Mihr-i 'adli olup ziyâ-güster
Gün gibi menziline itdi qarâr

40. **gibi:**
Tarih 51
Mısra: 7
Gibi, benzetme edati.

Def gibi sine dögüp ağlaşalum nâle idüp
Ney gibi gözlerümüz yolda kalup gözler râh

41. **gibi:**
Tarih 51
Mısra: 8
Gibi, benzetme edati.

Def gibi sine dögüp ağlaşalum nâle idüp
Ney gibi gözlerümüz yolda kalup gözler râh

42. **gibi:**
Tarih 69
Mısra: 10
Gibi, benzetme edati.

Alnı açık istikâmet üzredür her vech ile
Rüz-ı maşşerde ola rîşi gibi rüyı sefid

43. **gibi:**
Tarih 71
Mısra: 10
Gibi, benzetme edati.

Eşkiyâ' haylin kırup çün eyledi zîr ü zeber
Gelmeye dünyâya bir anuñ gibi şâhib-kırân

44. **gibi:**
Tarih 74
Mısra: 6
Gibi, benzetme edati.

Bir cevâbıyla keser müdde'înuñ da'vâsın
Tab'-ı veşkâdı anuñ seyf-i mücellâ gibi tiz

45. **gibi:**
Tarih 76
Mısra: 5
Gibi, benzetme edati.

Hâr-ı gâmdan ehl-i dil bülbül gibi nâlân iken
Halk-ı 'âlem açılup gül gibi hândân oldılar

46. **gibi:**
Tarih 76
Mısra: 6
Gibi, benzetme edati.

Hâr-ı gâmdan ehl-i dil bülbül gibi nâlân iken
Halk-ı 'âlem açılup gül gibi hândân oldılar

47. **gibi:**

Tarih 97

Mısra: 5

Gibi, benzetme edatı.

Açılıp rüşen olup gül gibi geçdi şadra

Yine dil bülbülünü medhine güyâ itdi

48. **gibi:**

Tarih 107

Mısra: 6

Gibi, benzetme edatı.

Olmaz anuñ gibi hîç Mesnevînuñ maḥremi

Himmet-i merdân ile Mesnevî-ḥVân oldu

49. **gibi:**

Tarih 109

Mısra: 20

Gibi, benzetme edatı.

Ca'fer-i Şâdık 'adûnuñ ḥîlesin baṭṭâl idüp

Ḥazret-i Seyyîd gibi oldu bu devrûñ Ca'feri

50. **gibi:**

Tarih 113

Mısra: 8

Gibi, benzetme edatı.

Nihâl-i serv-i iḳbâlûñ Efendi

Ola ḳaddûñ gibi dâyim ser-âmed

51. **gibi:**

Tarih 162

Mısra: 2

Gibi, benzetme edatı.

Eyledi 'azm-i ğazâ Ḥazret-i Sultân 'Oḡmân

Azaḳa cediti gibi çaldı çü Egri kılıcın

52. **gibi:**

Tarih 210

Mısra: 7

Gibi, benzetme edatı.

Ol şecâ'at kânınuñ nâmı gibi ḥulḳı ḥasen

Tîġ-i ḳahıryla 'adûnuñ dem-be-dem 'ırkın keser

53. **gibi:**

Tarih 210

Mısra: 32

Gibi, benzetme edatı.

Eşkiyâ'yı ḳatlı idüp her biri ḳanın içdiler

Her yaña yıldı yopurdu it gibi sekbânlar

54. **gibi:**

Tarih 211

Mısra: 8

Gibi, benzetme edatı.

Ad ile olsa nola pâdişehûñ serdârı

Ḥüsni ile ḥulḳı anuñ nâmı gibi yârı ḥasen

55. **gibi:**

Tarih 212

Mısra: 5

Gibi, benzetme edatı.

Ol 'adâlet kânınuñ nâmı gibi ḥulḳı ḥasen

Râzî olsa vechi var andan bu gün mîr ü sipâh

56. **gibi:**

Gazel 13

Mısra: 10

Benzerlik bildirir II -e benzer.

Egildi ey Tûrâbî gördi kim ḳaddûm kemân olmuş

Atıldı oḳ gibi ol âfet-i devrânumuz gelmez

gice:

1. **gice:-e**

Tarih 57

Mısra: 4

Geçmek II sürdürmek, devam etmek.

Kim ki sa'y ide binâ'sına bunuñ

Giçe her günü şafâyile müdâm

gice:

1. **gice:**

Gazel 5

Mısra: 5

Gece II geceleysin.

Encüm-âsâ gözlerin yummaz gice tâ şubḥa dek

Bister-i fırḳatde şanmañ 'âşık-ı nâlân uyur

2. **gice:**

Gazel 42

Mısra: 9

Gece, gece vakti.

Encüm degül eflâki gice zeyn iden ey döst

Āhum tütünü çıḳdı göġe pür-şerer oldu

gice gündüz:

1. **gice gündüz:**

Gazel 41

Mısra: 2

Kelime Tipi: Kalp İfade

Gece gündüz: Her zaman, ara vermeden, durmadan, devamlı olarak.

Fikr ü zikrüm ruḥ u la'liyle olup yād-ı 'Ali
Virdüm oldu gice gündüz okurın nād-ı 'Ali

gicem gündüzlerüm:

1. **gicem gündüzlerüm:**-ler, -(ü)m

Müseddes 8

Mısra: 20

*Gece ve gündüzler, her an, her zaman,
daima.*

Yā Habība'llāh ser-i kūyuña sürdürüm yüzlerüm
Kadr u 'id olsa 'aceb midür gicem gündüzlerüm

gid-:

1. **gidüp:**-üp

Müseddes 5

Mısra: 25

Gitmek, terketmek.

El-vedā' itdi benümle gidüp ol rüh-ı revān
Bile anuñla revān oldu dirġā dil ü cān

2. **gidüp:**-üp

Gazel 13

Mısra: 5

Bir yere doğru yönelmek.

Gidüp gönülüm mu'allim-hāneye oldu sebak-dāşı
Varup mektebde kaldı tıfl-ı ebced-hānumuz
gelmez

gid:

1. **gider:**-(e)r

Tarih 11

Mısra: 9

Akıp gitmek, sürüklenmek.

Gel gider hırş eyleme dindi binā'ya tārīḥ
Cāmi'-i Sultān Aḥmed bin Meḥemmed Ḥāndur

2. **giderken:**-(e)r, -ken

Tarih 46

Mısra: 3

Yönelmek, yol almak.

Bağdād hıfzı için 'azm eyleyüp giderken
Bir oğlu toğdı anuñ ez-maşrıḥ-ı 'ināyet

3. **gidüp:**-üp

Tarih 156

Mısra: 28

Yönelmek, yol almak.

Hāşılı eyle her diyārı pāk
Sil süpür aradan gidüp ḥas ü ḥār

ġilmān:

1. **ġilmān:**

Tarih 10

Mısra: 6

*Cennette hizmet gördüğüne inanılan
delikanlılar.*

Eylediler nāz ile her serv-i bālā cilvegāh
Oldı ġilmān ile şān Firdevs-i a'lā Edrine

gir:

1. **gire:**-e

Gazel 41

Mısra: 5

Girmek, dahil olmak.

Her kaçan rakşa gire nāz ile oynar yüregüm
Cānum ağzuma gelür yād ola ger ad-ı 'Ali

2. **girme:**-me

Kıt'a 7

Mısra: 5

Girmek, dahil olmak.

Girme ortasına re'āyānuñ
Senüñ anlarla sözlerüñ yokdur

3. **girdi:**-di

Tarih 192

Mısra: 4

Girmek, dahil olmak.

Esb-i revān-ı ṭab'ı meydānı evvel aldı
Girdi büyüt-ı 'ilmüñ keşf eyledi rümüzün

4. **girdi:**-di

Tarih 156

Mısra: 30

*(Dışarıdan içeriye) Geçmek, (içeriye)
varmak, dahil olmak, duhul etmek.*

Çıkdı meydāna girdi Rüstenvār
Ol kerem kānı olıcaḥ me'mür

5. **girüp:**-(ü)p

Gazel 18

Mısra: 7

*(Dışarıdan içeriye) Geçmek, (içeriye)
varmak, dahil olmak.*

Girüp meydān-ı 'aşkıñda o şāhuñ cān u baş oyna
Yolında ḥarc olursa ṭañ mı ey dil cümleten varuñ

6. **girüp:**-+(ü)p

Gazel 28

Mısra: 4

(Dışarıdan içeriye) Geçmek, (içeriye) varmak, dahil olmak.

Hakikat sırrına gel vâkıf eyle 'aql u idrâki
Girüp şehri-i vücûda cümleten a'yânını kullan

gird-âb-ı ecel:

1. gird-âb-ı ecel:

Muhammes 1

Mısra: 1

Ecel girdabı, ölüm girdabı.

İtdi ser-geşte dirîgâ beni gird-âb-ı ecel
Eyledi gözlerümüñ yaşını seyl-âb-ı ecel

gird-âb-ı firâka düşdi:

1. gird-âb-ı firâka düşdi:-di

Müseddes 7

Mısra: 10

Ayrılık girdabına düşmek.

Düşdi gird-âb-ı firâka mededüñ keşti-i ten
Nice kan ağlamaya dide döküp eşki-miñen

giribân:

1. giribânım:-(u)m

Muhammes 1

Mısra: 12

Elbise yakası.

İtdi dil-ħaste beni derd ile dermânım alup
Nâ-gehân dest-i ecel ħapdı giribânım alup

giryân itdi:

1. giryân itdi:-di

Nazm 3

Mısra: 1

Gözyaşı döktürmek, ağlatmak.

İtdi bir sâbit-ka-dem dilber yine giryân beni
Eyledi pergârveş ser-geşte-i hicrân beni

giryân oldı:

1. giryân oldı:-di

Nazm 6

Mısra: 3

Ağlamak, gözyaşı dökmek.

Dem-be-dem çeşmüm şurâhi gibi giryân oldı gel
Gel baña rahım it 'Alâ'eddinüm uran oldı gel

giryân olup:

1. giryân olup:-up

Tarih 180

Mısra: 7

Gözyaşı dökmek; yağmak.

Ebrveş üstine giryân olup ey dil her dem
Nâhun-ı derd ile saç u şakaluñ yolındı

giryân olursa:

1. giryân olursa:-(u)r, -sa

Gazel 22

Mısra: 8

Ağlamak.

Bülbül-âsâ bendeler mâtem-serâ-yı fânide
Gam degül giryân olursa sen şehâ her bârı gül

girye:

1. giryeden:-den

Gazel 6

Mısra: 11

Ağlama, gözyaşı.

Bağduħca giryeden nola düşerse yıldızım
Ruhsâr-ı yâr mihr-i münevver degül midür

2. giryeden:-den

Gazel 41

Mısra: 11

Ağlama, gözyaşı.

Giryeden mâtem idüp gelse ħalel çeşme nola
Gözümüz nûri idi ħaħ bu ki evlâd-ı 'Ali

3. giryem:-m

Gazel 42

Mısra: 14

Gözyaşı.

Ol lâle-ruħuñ ħab'ı iñen nâzükterdür
Giryem görüp ol ħonca-dehen nem ħapar oldı

girye-i mazlûm:

1. girye-i mazlûm:

Tarih 134

Mısra: 7

Mazlumun ağlaması, zulüm gören kişinin ağlayışı.

Baınalmaz silmeyince ehl-i zulmi girye-i mazlûm
Gözi yaşına rahım it her faħırüñ seyr-i deryâ ħıl

giryeñ ol:

1. giryeñ ol:

Gazel 23

Mısra: 1
Ağlayan olmak.

Dimezler saña giryeñ ol büt-i peymân-güsilden bil
Bihâr-ı eşküñüñ tuğyanını fehm eyle dilden bil

git:-

1. **gitdüñ:-dü, -ñ**
Kıt'a 3
Mısra: 5
Bulunduğu yerden uzaklaşmak, ayrılmak.

Şinhiyârı yazın yiyüp gitdüñ
Oturağuña şaklaruz havucı

2. **gitdi:-di**
Nazm 2
Mısra: 11
Dünyayı terk etmek, ölmek.

Mâni'-i zevk u şafâ gitdi bu 'âlemden dilâ
İdelüm şimden-geru seyrân seyrân üstine

git:

1. **gitdi:-di**
Tarih 17
Mısra: 2
Ölmek, dünyadan göçmek.

Bu cihândan vefât idüp nâ-gâh
Seyyîd Ahmed Efendi gitdi âh

2. **gitdi:-di**
Tarih 26
Mısra: 4
Ölmek, dünyadan göçmek.

Ey Tûrâbî didi târîhini hâtif fi'l-hâl
Bâkî kalmadı meded gitdi fenâdan göçdi

3. **gitdi:-di**
Tarih 32
Mısra: 1
Ölmek, dünyadan göçmek.

Gitdi hayfâ nañl-ı bostânım benüm
Kan aqıtsun çeşm-i giryânım benüm

4. **gitdi:-di**
Tarih 39
Mısra: 1
Ölmek, dünyadan göçmek.

Dâr-ı dünyâdan dilâ Çandar Efendi gitdi hayf
Çün şehîd oldı huzûr itdi bu dünyâda acûñ

5. **gitdi:-di**
Tarih 85
Mısra: 8
Ölmek, dünyadan göçmek.

Çanı ol fañl u hünerle çanı ol zühd ü 'amel
Añsuzın firkat ile gitdi aradan hayfâ

6. **gitdi:-di**
Tarih 85
Mısra: 10
Ölmek, dünyadan göçmek.

Bu Tûrâbî didi târîhin anuñ hasret ile
Gitdi Hâmid Çelebi dâr-ı 'anâdan hayfâ

7. **gitdi:-di**
Tarih 172
Mısra: 6
Ölmek, dünyadan göçmek.

Manşib-ı dünyâ için bir kimseye baş egmedi
Gitdi hayfâ câ-nişin-i bañr-ı 'ilm-i enbiyâ

8. **gitdi:-di**
Tarih 79
Mısra: 11
Gitmek.

Yıkık göñlüm benüm dünyâda âbâd olmadı gitdi
Yine var ise ol eyler dil-i vîrânımı termim

9. **gitdi:-di**
Tarih 94
Mısra: 3
Gitmek.

El-vedâ' itdi dirîgâ gitdi gelmez bir dañı
Kaldı hasret menzil-i 'uqbâya derdâ âh ü vâh

10. **gitdi:-di**
Gazel 1
Mısra: 5
Gitmek, uzaklaşmak.

Pîrlük hengâmı geldi gitdi eyyâm-ı şebâb
Göñlümüz eglar çanı yok bir cûvân-ı dil-firîb

11. **gitdiyse:-di, -(y)se**
Kıt'a 10
Mısra: 1
Gitmek, uzaklaşmak.

Tevliyet gitdiyse Tûrâbî ne ğam
Geçinür ol bizüm tevârîh ile

12. **gitdi:-di**
Tarih 45

Mısra: 10
Varmak, ulaşmak.

Zalimlerün bu demde āyā zevāli geldi
Mazlüm olan fakīrün gitdi şehā melāli

13. **gitdi:-di**
Tarih 4
Mısra: 8
Gitmek, ayrılmak II ölmek.

Geçdi ol hem-ser-i ‘Abdu’l-kādir
Gitdi veh menba’-ı cūd u elṭāf

14. **gitdi:-di**
Tarih 17
Mısra: 9
Gitmek, ayrılmak II ölmek.

Bu gün el çekdi gitdi dünyādan
Seyyid Ahmed Efendi geçdi āh

15. **gitdi:-di**
Müseddes 5
Mısra: 14
Gitmek, ayrılmak, terk etmek.

İtdi o serv-i revāni bu felek zīr ü zeber
Mevtden gitdi meded bulmadı bir cāy-ı mefer

16. **gitdi:-di**
Nazm 2
Mısra: 9
Ayrılmak, uzaklaşmak.

Şükrüli’llāh kim dilā gitdi ‘adū-yı evliyā
Tekyeye gelsün beru mihmān mihmān üstine

17. **gitdi:-di**
Müseddes 1
Mısra: 1
Azalmak, bitmek, tükenmek.

Her vilāyetde şehā hıfz u hırāset gitdi
Zulme meyl itdi cihān ḥalkı ‘adālet gitdi

18. **gitdi:-di**
Müseddes 1
Mısra: 3
Azalmak, bitmek, tükenmek.

Ehle virilmeyeli manşıba rağbet gitdi
Ṭağılup ehl-i ḳurā cümle ra’iyyet gitdi

19. **gitdi:-di**
Müseddes 1
Mısra: 4
Azalmak, bitmek, tükenmek.

Ehle virilmeyeli manşıba rağbet gitdi
Ṭağılup ehl-i ḳurā cümle ra’iyyet gitdi

20. **gitdi:-di**
Müseddes 1
Mısra: 5
Azalmak, bitmek, tükenmek.

Her taraf fitne olup emn ü emānet gitdi
Pādişāhum gözün aç yoḥsa vilāyet gitdi

21. **gitdi:-di**
Müseddes 1
Mısra: 11
Azalmak, bitmek, tükenmek.

Her taraf fitne olup emn ü emānet gitdi
Pādişāhum gözün aç yoḥsa vilāyet gitdi

22. **gitdi:-di**
Müseddes 1
Mısra: 17
Azalmak, bitmek, tükenmek.

Her taraf fitne olup emn ü emānet gitdi
Pādişāhum gözün aç yoḥsa vilāyet gitdi

23. **gitdi:-di**
Müseddes 1
Mısra: 23
Azalmak, bitmek, tükenmek.

Her taraf fitne olup emn ü emānet gitdi
Pādişāhum gözün aç yoḥsa vilāyet gitdi

24. **gitdi:-di**
Müseddes 1
Mısra: 29
Azalmak, bitmek, tükenmek.

Her taraf fitne olup emn ü emānet gitdi
Pādişāhum gözün aç yoḥsa vilāyet gitdi

25. **gitdi:-di**
Müseddes 1
Mısra: 2
Bitmek, tükenmek, sona ermek.

Her vilāyetde şehā hıfz u hırāset gitdi
Zulme meyl itdi cihān ḥalkı ‘adālet gitdi

26. **gitdi:-di**
Müseddes 1
Mısra: 6
Bitmek, tükenmek, sona ermek.

Her taraf fitne olup emn ü emānet gitdi
Pādişāhum gözün aç yoḥsa vilāyet gitdi

27. **gıtdi:-di**

Müseddes 1

Mısra: 12

Bitmek, tükenmek, sona ermek.

Her taraf fitne olup emn ü emānet gitdi
Pādişāhum gözün aç yoħsa vilāyet gitdi

28. **gıtdi:-di**

Müseddes 1

Mısra: 18

Bitmek, tükenmek, sona ermek.

Her taraf fitne olup emn ü emānet gitdi
Pādişāhum gözün aç yoħsa vilāyet gitdi

29. **gıtdi:-di**

Müseddes 1

Mısra: 24

Bitmek, tükenmek, sona ermek.

Her taraf fitne olup emn ü emānet gitdi
Pādişāhum gözün aç yoħsa vilāyet gitdi

30. **gıtdi:-di**

Müseddes 1

Mısra: 30

Bitmek, tükenmek, sona ermek.

Her taraf fitne olup emn ü emānet gitdi
Pādişāhum gözün aç yoħsa vilāyet gitdi

31. **gıden:-en**

Gazel 42

Mısra: 6

*(Belli bir maksat için) bir yerde bulunmak;
yönelmek, meyletmek.*

Hāk-i derüni gözlerine sürme tırurken
Koyup kapuñı ğayra giden der-be-der oldı

32. **gıtdi:-di**

Tarih 18

Mısra: 2

*(Bir şeyden bir şeye, bir kimseden bir
kimseye) gitmek, geçmek, intikal etmek;
uzaklaşmak.*

Oldı dilā ‘Ali Beg ‘izzetle mır-i hüccāc
Şükrüm Hüdāya oldur tarħ oldı gitdi Haccāc

33. **gıtdün:-dü, -ñ**

Gazel 21

Mısra: 1

*Bir yere doğru yönelmek; bir yerden
ayrılmak, uzaklaşmak.*

Dilberā gıtdün diyār-ı ğurbete eglenme gel
Cānumuz döymezi firāķ-ı ğasrete eglenme gel

34. **gıtdi:-di**

Tarih 35

Mısra: 1

Gitmek II ölmek.

Gitdi re’s-i ‘ulemā Hāzret-i Bostān-zāde
Gül-i bostānını ‘ilmün bu felek şoldurdi

35. **gıtdün:-dü, -n**

Tarih 70

Mısra: 4

Gitmek II ölmek.

‘İlm ü fazīlet ile meşhūr idüñ cihānda
Nāmuñ ğalup dirġā gıtdün efen

36. **gıtdi:-di**

Tarih 93

Mısra: 1

Gitmek II ölmek.

Gitdi İbrāhım Pāşā eyleyüp ‘azm-i cinān
Ya’nı serdār-ı ğüzün ü dāver-i ‘Osmāniyān

37. **gıtdi:-di**

Tarih 94

Mısra: 5

Gitmek II ölmek.

Manşıbından behre-dār olmadı gitdi vā-dirġ
Cāhını terk itdi ğayfā menziline kıldı çāh

38. **gıtdi:-di**

Tarih 94

Mısra: 10

Gitmek II ölmek.

Ey Tūrābī nā-gehān itdi sefer tārġı bu
Gitdi bir gelmez yola İsbāť Efendi āh āh

39. **gıtdi:-di**

Tarih 95

Mısra: 10

Gitmek II ölmek.

Didi tārġı Tūrābī hüzn ile
Nā-gehān gitdi Sikender-zāde ğayf

40. **gıtdi:-di**

Tarih 95

Mısra: 2

Gitmek II ölmek.

‘İlm ü fazlıyla vahīd-i dehr iken
Gitdi dünyādan Sikender-zāde ğayf

41. **gıtdün:-dü, -ñ**

Tarih 103

Mısra: 1
Gitmek II ölmek.

Rābi‘a derd-i seferde gitdün
Dilerüm hem-dem-i hürā olasın

42. **gitse:-se**
Tarih 165
Mısra: 10
Gitmek, uzaklaşmak, sona ermek.

Mihr-i ‘adli çü ziyā-güsterdür
Şāmdan gitse nola resm-i zālām

43. **gitdi:-di**
Tarih 168
Mısra: 1
Gitmek II ölmek.

Şeyh-i İslām ile gitdi Bākī-i mīr-i sūhan
İkisi bir yılda tıtdı çün bekā semtine rāh

44. **gitdi:-di**
Tarih 169
Mısra: 1
Gitmek II ölmek.

Şeyhü'l-islām idi Sa‘deddīn Efendi gitdi hayf
Da‘vet-i Dārū's-selām itdi anı Hayyü'l-ebed

45. **gitdi:-di**
Tarih 171
Mısra: 1
Gitmek II ölmek.

Gitdi Şun‘ullāh Efendi menba‘-ı ‘ilm ü vaqār
Da‘vet-i Firdevs-i a‘lā eyledi Perverdigār

46. **gitdi:-di**
Tarih 172
Mısra: 10
Gitmek II ölmek.

Ey Tūrābī tārīf-ı hātifden dinildi tārīhi
Gitdi Şun‘ullāh Efendi āh kūtūb-ı evliyā

47. **gitdi:-di**
Tarih 186
Mısra: 2
Gitmek II ölmek.

İbn-i Taşköpri meded cısr-i fenādan geçdi
Gitdi meyl eylemedi bildi bu ‘ālem fānī

gitmez:

1. **gitmez:**
Gazel 39

Mısra: 3
Ayrılmamak.

Haç geldi gitmez ol şeh-i hüsnün leṭāfeti
İklīm-i hüsnü virdiler aña berāt ile

giyā bitdi:

1. **giyā bitdi:-di**
Gazel 39
Mısra: 5
Ot yetişmek.

Bitdi giyā lebūnde dirēg itme büseñi
Yırlar hemīşe sebzeyi qand-i nebāt ile

göç:

1. **göçdi:-di**
Tarih 1
Mısra: 2
Ölmek.

Pirümüz ‘Abdü’l-kerīm ey ehl-i dīn
Terk idüp fānīyi göçdi şeyhümüz

2. **göçdi:-di**
Tarih 4
Mısra: 2
Ölmek.

Terk idüp işbu fenā dünyāyı
Göçdi bākīye naḳībū’l-eşrāf

3. **göçdi:-di**
Tarih 4
Mısra: 10
Ölmek.

Didi ḥasretle Tūrābī tārīh
Fānīden göçdi Naḳībū’l-eşrāf

4. **göçdi:-di**
Tarih 25
Mısra: 2
Göçmek II ölmek.

Şundı sākī-i ecel hayfā şerāb-ı cānsitān
Bu cihān-ı bī-bekādan göçdi Bākī-i zamān

5. **göçdün:-dü, -ñ**
Tarih 70
Mısra: 6
Göçmek II ölmek.

Rıḥlet idince hātif didi Tūrābī tārīh
Göçdün ‘Ali Efendi itdün cinānı mesken

6. **göçdi:-di**

Tarih 168

Mısra: 12

Göçmek II ölmek.

Dindi bir mısra'da ikisine bir tārīḥ-i ḥüb
Göçdi Sa'deddīn-i ṣānī göçdi Bākī āh u vāh

7. **göçdi:-di**

Tarih 168

Mısra: 12

Göçmek II ölmek.

Dindi bir mısra'da ikisine bir tārīḥ-i ḥüb
Göçdi Sa'deddīn-i ṣānī göçdi Bākī āh u vāh

8. **göçdi:-di**

Tarih 169

Mısra: 3

Göçmek II ölmek.

Rükn-i 'ilm idi esās-ı ma'rifet göçdi dirīḡ
Olmaz erbāb-ı 'ulūma böyle bir 'ālī sened

9. **göçdi:-di**

Tarih 171

Mısra: 11

Göçmek II ölmek.

Göçdi Şun'ullāh Efendi vāh kuṭb-ı rüzgār

göğе çıktı:

1. **göğе çıktı:-dı**

Gazel 42

Mısra: 10

Gökyüzüne çıkmak, yükselmek.

Encüm degül eflāki gice zeyn iden ey dōst
Āhum tütünü çıktı göğе pür-şerer oldu

göğs:

1. **göğsinde:-i, -n, -de**

Nazm 2

Mısra: 17

Göğüs.

Kaldı göğsinde cerāhat gitdi dünyādan
İtmedi Bağdādı ol vīrān vīrān üstine

göğsin döğüp:

1. **göğsin döğüp:-üp**

Gazel 27

Mısra: 11

Kelime Tipi: **Deyim**

Göğsünü dövmek, çok üzölmek, yas tutmak.

Def gibi göğsin döğüp ney gibi nālān olmayan
Ol şafā-yı 'āşık-ı şeydāyı bilmez neydügin

gök:

1. **gökde:-de**

Müseddes 10

Mısra: 3

Gök, gökyüzü.

Kevākib gökde ey meh kekbek-i başmağūña
degmez

Güneş meyle ṭolı destinde bir ayağūña degmez

2. **gökde:-de**

Tarih 68

Mısra: 6

Gökyüzü, sema.

Hudāyā 'ömr-i bākī vir 'ulūmı cümle zabṭ itsün
Du'āmuz gūş idüp gökde melekler diyeler āmīn

gökden indi:

1. **gökden indi:-di**

Tarih 135

Mısra: 6

Allah tarafından gönderilmek.

Devr-i 'adlūnle bu gün mürdeler ihyā oldu
Gökden indi şanasın Ḥazret-i 'İsā Halebe

göklere çıkısa:

1. **göklere çıkısa:-sa**

Tarih 127

Mısra: 5

Kelime Tipi: **Deyim**

Gökyüzüne kadar ulaşmak; pek çok artmak.

Cünūd-ı eşkiyā'nuñ göklere çıkısa nola āhı
Re'āyā vü berāyānuñ du'āsı irdi Keyvāna

2. **göklere çıkısa:-sa**

Tarih 176

Mısra: 2

Kelime Tipi: **Deyim**

Pek çok yükselmek.

'Azm-i gülzār-ı bekā itdūñ Süleymānum meded
Göklere çıkısa yiridür āh u efgānum meded

göklere irişdi:

1. **göklere irişdi:-(i)ş, -di**

Nazm 7

Mısra: 3

Göklere çıkmak/yükselmek.

İrişdi göklere bülbül gibi feryād u efğānum
'Alā'eddīnüm ağlatma beni ey verd-i ḥandānum

ğonca:

1. **ğoncaya:-(y)a**
Müseddes 10
Mısra: 8
Açılmamış gül.

Dem-ā-dem la 'lūñ añdum sözlerüm āb-ı zülāl
itdüm
Dehānuñ ğoncaya teşbīhe fikr-i muḥāl itdüm

2. **ğoncalarla:-lar, -la**
Gazel 22
Mısra: 5
*Yaprakları henüz açılmamış veya az açılmış
çiçek; özellikle de gül tomurcuğu.*

Ğoncalarla nergis-i zībā taķınmış her ṭaraf
Güşıdur zann eylemeñ siz güşe-i destāri gül

ğonca-i gülzārdan:

1. **ğonca-i gülzārdan:-dan**
Gazel 40
Mısra: 6
*Gül bahçesinin goncası (sevgili
bağlamında).*

Hiçāb ile kalup göstermedi yüz bülbül-i zāra
Açılmadı dirīgā ğonca-i gülzārdan perde

ğonca-i zanbaqları:

1. **ğonca-i zanbaqları:-ları**
Kıt'a 5
Mısra: 11
Zambak goncası.

Gösterüp barmaķ cihāna ğonca-i zanbaqları
Yāsemen yüz aķlıgın eyler mi reyḥāni nice

ğonca-leb:

1. **ğonca-leb:**
Gazel 17
Mısra: 6
*Dudakları gonca gibi olan. II ağızı küçük
(sevgili).*

Derdüñle zār u mübtelā nālān u giryān olmada
Günler meger ey ğonca-leb 'ālemde maḥzūnuñ
senüñ

ğönder:

1. **ğönderüp:-üp**
Müseddes 4
Mısra: 14
Ğöndermek.

Nāzırı vaķf-ı Resülūñ itdi iḥsāni bize
Ğönderüp luṭf eyledi bir merd-i meydāni bize

2. **ğönderdi:-di**
Tarih 102
Mısra: 8
Ğöndermek II yollamak.

Meger kim himmet oldı Ḥazret-i Monlā-yı
Rümīdür
Bize ğönderdi bī- 'illet bu gün bir server-i sālīm

ğöñl:

1. **ğöñlüm:-(ü)m**
Müseddes 9
Mısra: 1
Aşk ve sevginin kaynağı; kalp, dil.

Yine ğöñlüm maķar-ı renc ü 'anā itdi beni
Kākül-i yāri görüp ehl-i hevā itdi beni

ğöñli akar:

1. **ğöñli akar:-(a)r**
Tarih 118
Mısra: 9
Ğöñlü akmak, sevmek, ğöñül vermek.

Yapdı bu çeşme-i dildāri Meḥemmed Pāşā
Ğörenüñ ğöñli akar şu gibi dindi tāriḥ

ğöñlin yap:

1. **ğöñlin yap:**
Kıt'a 4
Mısra: 2
Kelime Tipi: **Deyim**
Birini razı ve hoşnut etmek.

Şu'arā kısmına cevı itme eyā sīm-berüm
Luṭf u iḥsān ile yap ğöñlin o şeydāyilerüñ

ğöñlin yıķma:

1. **ğöñlin yıķma:-ma**
Müseddes 12
Mısra: 5
Kelime Tipi: **Deyim**
*Birini çok üzecek bir davranışta bulunmak,
gücendirmek, kalp kırmak. (ADS).*

Yıķma ğöñlin ḥātır-ı ehl-i fenā incinmesün
Hiç senden pādīşāhum bir gedā incinmesün

gönlüm akıtdı:

1. gönlüm akıtdı:-(i)t, -dı

Gazel 10

Mısra: 6

Kelime Tipi: **Deyim**

Gönlü akmak II Birine karşı güçlü sevgi hissetmek, yoğun hisler beslemek.

Geldi kıyâma nâz ile ol serv-i hoş-hırâm
Gönlüm akıtdı kâmeti dil-cü degül midür

gönlüm alan:

1. gönlüm alan:-an

Gazel 10

Mısra: 2

Kelime Tipi: **Deyim**

Kendine aşık etmek, bağlamak.

Haft-ı nigâr sünbül-i hoş-bü degül midür
Hadd-i semenle gönlüm alan bu degül midür

gönlümü alduñ:

1. gönlümü alduñ:-du, -ñ

Müseddes 10

Mısra: 14

Kelime Tipi: **Deyim**

Aşık etmek, kendine bağlamak.

Hevâ-yı kâkülüñle bendeñi aşüfte-hâl itdüñ
Ruñuñ şevkiyle alduñ gönlümü bilmem ne âl itdüñ

gönlümü kapdı:

1. gönlümü kapdı:-dı

Müseddes 7

Mısra: 7

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Kendisine aşık etmek II gönlünü çalmak.

Bir levendâne güzel gönlümü kapdı benden
Rüzgâr ile çekildi açup ol meh yelken

gönlümüz egler:

1. gönlümüz egler:-r

Gazel 1

Mısra: 6

Kelime Tipi: **Deyim**

Mutlu, neşeli vakit geçirmek.

Pırluk hengâmı geldi gıtdi eyyâm-ı şebâb
Gönlümüz egler kanı yok bir cüvân-ı dil-fırîb

göñül:

1. göñül:

Tarih 142

Mısra: 5

Kalp, yürek.

Degme bir eşige yüz sürmeden el çekdi göñül
Hâk-i dergâhı yeter çeşmümüze kuhl-i cilâ'

2. göñül:

Müseddes 13

Mısra: 22

(Aşığın) gönlü.

Bir gül-i gülzâr-ı 'adnuñ yirini hâr eyledüñ
'Andelîb-âsâ göñül mülkin dil-âzâr eyledüñ

3. göñül:

Nazm 4

Mısra: 1

(Aşığın) gönlü.

Göñül cânâ hevâdan geçmiş iken oldı meftunuñ
Beni aşüfte kıldı âl ile ruhsâr-ı gül-günüñ

4. göñlüm:-(ü)m

Gazel 3

Mısra: 6

*1. Sevgi, istek, düşünüş, anma, hatır vb.
kalpte oluşan duyguların kaynağı 2. Kalp, yürek.*

Şeh-bâz-ı çeşmüñ bâl açar şayd itdi dil murğın
meger

Yolında cân virsem ne var göñlüm anuñ
müştâkıdur

5. göñlüm:-(ü)m

Gazel 13

Mısra: 5

*1. Sevgi, istek, düşünüş, anma, hatır vb.
kalpte oluşan duyguların kaynağı 2. Kalp, yürek.*

Gidüp göñlüm mu'allim-hâneye oldı sebak-dâşı
Varup mektebde kaldı tıfl-ı ebced-hânumuz
gelmez

6. göñül:

Gazel 19

Mısra: 1

Aşk ve sevginin kaynağı, dil, kalp.

Şu deñlü eyledi ülfet göñül derdine cânânuñ
Ölürse hergiz añmaz nâmını 'âlemde dermânuñ

7. göñlüm:-(ü)m

Gazel 21

Mısra: 4

Göñül (aşığın gönlü).

Kühken gibi firākuñla eyā şīrīn-sūhan
Vardı göñlüm kühsār-ı hayrete eglenme gel

göñ(ü):

1. **göñlüm:-(ü)m**

Gazel 35

Mısra: 7

Aşk ve sevginin kaynağı, dil, kalp.

Yanınca şalınur göñlüm aşıldı zülf-i dildäre
Severse rişte-i cânı gibi dil nola dildärin

2. **göñlüm:-(ü)m**

Müseddes 9

Mısra: 9

Aşk ve sevginin kaynağı, dil, kalp.

Bāde-i hayret ile göñlüm olup mest ü harāb
Tāzelendürdi yine geçmiş iken 'ahd-ı şebāb

gör:

1. **görse:-se**

Tarih 15

Mısra: 8

Görmek.

Nedür o tabl u 'alemle nedür o hayl u haşem
Görse dārātını hayretde kalurdu Dārā

2. **görse:-se**

Tarih 16

Mısra: 5

Görmek.

Kim görse nazm u nesrūñ taşsinler eyler ey şeh
'İzzetle nuţka gelseñ lā' l olur ehl-i 'irfān

3. **görse:-se**

Tarih 20

Mısra: 7

Görmek.

Görse bu tabl u 'alemle haşmet ü cāhuñ senūñ
Saña kıl olurdu bir dem Rüstem ü İsfendiyār

4. **görüp:-üp**

Tarih 44

Mısra: 5

Görmek.

Görüp elde sinān-ı hūn-feşānın
'Adū-yı kāfirūñ kaţ' oldu 'ırkı

5. **göremez:-e, -mez**

Tarih 78

Mısra: 4

Görmek.

Güni toğdı açılıp ehl-i ma'ārif güldi
Tār olup çeşmine 'ālem göremez oldu le'tim

6. **görse:-se**

Tarih 81

Mısra: 8

Görmek.

'Adl u dādın eyledi Nüşinrevānuñ bī-şadā
Görse eylerdi şehāda Hātem-i Tāyī esīr

7. **görmedi:-me, -di**

Tarih 114

Mısra: 10

Görmek.

Her nefes eyleye üstādına rahmet Mevlā
Böyle bir 'ālī binā' görmedi Şeddād-ı zamān

8. **görüp:-üp**

Tarih 114

Mısra: 11

Görmek.

Ey Tūrābī görüp itmāmın anuñ ibn-i sebīl
Didiler tārīhini hān-ı vezīr-i sultān

9. **görür:-(ü)r**

Tarih 117

Mısra: 8

Görmek.

Aküp her vādiden seyl-i firāvān
Görür cārī niçe kef geçmesün kef

10. **gördi:-di**

Tarih 135

Mısra: 9

Görmek.

Devlet ü 'izzet ile gördi kudūmın yārān
Didiler tārīhini kādī-i dānā Halebe

11. **göricek:-icek**

Tarih 146

Mısra: 3

Görmek.

Tīg-i fīzini elinde göricek kan kaşanur
Bu şalābetle aña ola mı düşmen hā' il

12. **göricek:-icek**

Tarih 150

Mısra: 9

Görmek.

Göricek fazlın anuñ didi Tūrābī tārīh
'Ulemā içre dilā şadra bu nādīr geldi

13. **gördükde**:-*dük, -de*

Tarih 153

Mısra: 5

Görmek.

Felek kan ağladı şanma şafağ gördükde şemşirin
Bu kerr ü şavletiyile aña düşmen ola mı hâyil

14. **gördi**:-*di*

Tarih 37

Mısra: 9

Görmek, idrak etmek, düşünmek.

Fazlını gördi Türâbî didi hâtif târîh
Ca'fer-i bâlâ-himem Mısırî kılıçla çaldı

15. **görenler**:-*en, -ler*

Gazel 7

Mısra: 5

(Bir şeyin oluşuna veya var olduğuna) Şahit olmak, tanıklık etmek.

Görenler gurre-i ebrûsını dir
Bu devrûn şimdi bu meh-pâresidür

16. **görenler**:-*en, -ler*

Gazel 31

Mısra: 5

(Bir şeyin oluşuna veya var olduğuna) Şahit olmak, tanıklık etmek.

Görenler baş egerler cân ile mihrâb-ı ebrûña
Ĥabîbüm Merve haqqı Ka'be-i ehl-i şafâsın sen

17. **görmeye**:-*me, -(y)e*

Tarih 22

Mısra: 6

Yaşamak, tecrübe etmek.

Geçe eyyâmı 'îş u 'işret ile
Cihânda görmeye hiç derd ü âlâm

18. **gördün**:-*dü, -ñ*

Tarih 103

Mısra: 3

Yaşamak, tecrübe etmek.

Bu muşîbet nedir ey dil gördün
Ne revâ dünyede ġayrı gülesin

19. **görince**:-*ince*

Gazel 12

Mısra: 5

Bakmak, görmek.

Ĥayretde kalur merdümek-i dîde görince
Bâdî nazar ol hâl ile gerdâna bakılmaz

20. **görenün**:-*en, -(ü)ñ*

Tarih 118

Mısra: 9

Görmek, farketmek.

Yapdı bu çeşme-i dildârı MeĤemmed Pâşâ
Görenün göñli aġar şu gibi dindi târîh

21. **gördi**:-*di*

Tarih 120

Mısra: 6

Görmek, farketmek.

Bu şalâbet bu mehâbet bu şecâ'atle anuñ
'Azmini gördi firâr eyledi ceş-i a'dâ

22. **görince**:-*ince*

Gazel 9

Mısra: 9

Bakmak, tanık olmak.

Gitdi Türâbî 'aqlum reftârını görince
Bu şu gibi aġışlar esb-i devende yokdur

23. **gördükde**:-*dük, -de*

Gazel 12

Mısra: 9

Bakmak, tanık olmak.

Gördükde Türâbî kuluñı eyledün iġmâz
Bildük şanemâ 'âşık-ı nâlâna bakılmaz

24. **gördükde**:-*dük, -de*

Gazel 16

Mısra: 5

Bakmak, tanık olmak.

Dârâtuñı gördükde senün dâr-ı cihânda
Efsâne imiş kışşa-i Dârâdan uşanduk

25. **görince**:-*ince*

Gazel 16

Mısra: 3

Bakmak, tanık olmak.

Reftârün ile kâmet-i bâlânı görince
Ĥayretde kalup serv-i dil-ârâdan uşanduk

26. **görince**:-*ince*

Gazel 17

Mısra: 1

Bakmak, tanık olmak.

Öldüm görince Ĥaġt ile ruĤsâr-ı gül-günüñ senün
Çıkdı şehâ katlûme şan Ĥaġt-ı hümâyunuñ senün

27. **görelüm**:-*elü, -m*

Gazel 24

Mısra: 10

Bakmak, tanık olmak.

Bu Tūrābī kuluñuñ gayrıya yokdur nazarı
Pādişāhum seni dil tahtına gel Key görelüm

28. **gördükde:-dük, -de**

Gazel 33

Mısra: 7

Bakmak, tanık olmak.

Beni gördükde kaşın çin ider ol serv-i hırām
Meyli yok baña selāmum alışından bilürin

29. **gördükde:-dük, -de**

Gazel 42

Mısra: 15

Bakmak, tanık olmak.

Gördükde benüm giryemi hāndān olur ağıyār
Ağlañ beni kim hālūme itler güler oldu

30. **gördükde:-dük, -de**

Müseddes 4

Mısra: 7

Bakmak, tanık olmak.

Eşkiyā' gördükde anı eyledi cümle firār
Katlı idüp bir niçesinüñ eyledi yirini nār

31. **görelüm:-elü, -m**

Müseddes 14

Mısra: 28

Bakmak, tanık olmak.

Ni'am-ı guşşafı dāyim aña ihsān eyle
Eksük itme görelüm cevruñi her ān eyle

32. **gördi:-di**

Nazm 1

Mısra: 4

Bakmak, tanık olmak.

Döne döne hācılarla eyleyüp anı tavāf
Bī-tekellüf hāne-i Mevlāyı gördi gözlerüm

33. **görince:-ince**

Nazm 4

Mısra: 4

Bakmak, tanık olmak.

Ferāğı var iken ser-geştelikden kalb-i maḥzūnuñ
Naşūhum tevbemüz bozdı görince la'l-i mey-
gūnuñ

34. **görüp:-üp**

Nazm 7

Mısra: 1

Bakmak, tanık olmak.

Görüp reftār-ı kadūñ kanlar ağlar çeşm-i
giryānum
Demidür sāye şal ben hāke ey serv-i hırāmānum

35. **görmeye:-me, -(y)e**

Tarih 25

Mısra: 5

Bakmak, tanık olmak.

Görmeye mişlin felek biñ yıl daḥi devr eylese
Gelmeye dünyāya bir anuñ gibi nāzik-beyān

36. **gördükde:-dük, -de**

Tarih 200

Mısra: 1

Bakmak, tanık olmak.

Didiler aña tārīḥ firdevs-i berin kaşruñ
Gördükde Vişālīyā kaşruñı çü hem-'aşruñ

37. **görüp:-üp**

Tarih 201

Mısra: 5

Bakmak, tanık olmak.

Görüp itmāmını anuñ Tūrābīyā du'ālarla
Di tārīḥi Vişālī hānesi olsun ebed ābād

38. **gördi:-di**

Nazm 1

Mısra: 2

Bakmak, tanık olmak.

Hamdu'lillāh Ka'be-i 'ulyāyı gördi gözlerüm
Ölmedin ol maqşad-ı aqşāyı gördi gözlerüm

39. **gördüñ:-dü, -ñ**

Tarih 198

Mısra: 3

Bakmak, tanık olmak.

Cān ile kılduñ ziyāret merkad-i pāk-i Resül
Yeşrib ü Baḥāyı gördüñ cā-be-cā seyr eyleyüp

40. **görmedi:-me, -di**

Tarih 199

Mısra: 8

Görmek, rast gelmek, şahit olmak.

Felek biñ dīde ile nāzır oldu defterilerde
Nazīrin görmedi devr eyledi iqlīm-i 'Oşmānı

41. **görsün:-sün**

Gazel 30

Mısra: 10

Bakmak, izlemek.

Eyle Vişālī ile Tūrābīyi behremend
Görsün İlāhī ol gül-i gülzārı şolmadın

42. **görüp:-üp**

Gazel 4

Mısra: 7

(bir şeyin oluşuna veya var olduğuna) şahit olmak, müşahede etmek.

Görüp ruhsâr-ı yâri nola akşa gözlerüm yaşı
Bahârûñ mevsiminde her taraf tuğyân ider seller

43. **görüp:-üp**

Gazel 42

Mısra: 14

(bir şeyin oluşuna veya var olduğuna) şahit olmak, müşahede etmek.

Ol lâle-ruhuñ tab'ı iñen nâzükterdür
Giryem görüp ol gönca-dehen nem kapar oldı

44. **görüp:-üp**

Gazel 43

Mısra: 7

(bir şeyin oluşuna veya var olduğuna) şahit olmak, müşahede etmek.

Gülzâr-ı hüsni içre görüp mâr-ı zülfini
Sünbül mişâli eylemesün târumâr bizi

45. **görüp:-üp**

Müseddes 1

Mısra: 20

(bir şeyin oluşuna veya var olduğuna) şahit olmak, müşahede etmek.

Ğâlibâ mîr-i vilâyetde söz añlar yokdur
Fuğarânuñ gözi yaşın görüp ağlar yokdur

46. **görüp:-üp**

Müseddes 9

Mısra: 2

(bir şeyin oluşuna veya var olduğuna) şahit olmak, müşahede etmek.

Yine gönülüm mağar-ı renc ü 'anâ itdi beni
Kâkül-i yâri görüp ehl-i hevâ itdi beni

47. **görüp:-üp**

Tarih 213

Mısra: 7

(bir şeyin oluşuna veya var olduğuna) şahit olmak, müşahede etmek.

Der-kenâr itdi görüp kaddi hayâlin çeşmüm
Eyledi merdümi bir serv-i dil-ârâ seyrin

48. **gören:-en**

Gazel 5

Mısra: 2

(bir şeyin oluşuna veya var olduğuna) şahit olmak, müşahede etmek.

Hvâba varmış gözleri kaçın çatup cânân uyur
Dir gören bu gürede çok fitne-i devrân uyur

49. **gör:**

Kıt'a 5

Mısra: 43

Anlamak, şahit olmak.

Lâlesi yanınca mı Nevres Mehemmed Cânı gör
Ol cigerler pâresi ol 'aşıkun cânı nice

50. **gör:**

Gazel 15

Mısra: 26

Anlamak, fark etmek, müşahede etmek.

Mürveş oldı re'âyâ pâymâl-i eşkiyâ'
Gel Süleymânum yetiş gör hâlini ağlar mı yok

51. **gör:**

Gazel 42

Mısra: 12

Anlamak, fark etmek, müşahede etmek.

Gülşende turup kaddüñe dâyim nazar eyler
Nergis şanemâ gör nice 'âlî-nazar oldı

52. **görse:-se**

Tarih 40

Mısra: 11

Şahit olmak, vaziyetine tanık olmak.

Şaf-ârâ-yı vegâda görse cengin Rüstem-i destân
Gazâ semtinde andan öğrenürdi şavur erkânı

53. **gördi:-di**

Tarih 202

Mısra: 6

Görmek, rastlamak, şahit olmak.

Görmemişdür kimesne mişlin anuñ
Gördi ise meger hayâlidür

54. **görmedi:-me, -di**

Tarih 7

Mısra: 6

Görmek, tanık olmak II tanımak.

Yapdılar kurb-ı Ereğliye bir 'âlî kañtara
Kimse mişlin görmedi bir tarh-ı Şeddâd eyledi

55. **görmemişdür:-me, -miş, -dür**

Tarih 40

Mısra: 40

Görmek II tanık olmak.

Çapūdān olmuş evvel gerçi bahre bir Sinān Pāşā
Cihānda görmemişdür kimse ‘ālī böyle bir şānı

56. **görmemişdür:**-me, -miş, -dür

Tarih 202

Mısra: 5

Görmek II tanık olmak.

Görmemişdür kimesne mişlin anuñ
Gördi ise meger hayālidür

57. **görmedi:**-me, -di

Tarih 48

Mısra: 4

Görmek. II tanık olmak, şahit olmak.

Nedür bu tabl u kūs u haşmet ü cāh
Sikender görmedi bu tūmturākı

58. **görmeye:**-me, -(y)e

Tarih 48

Mısra: 6

Görmek. II tanık olmak, maruz kalmak.

Murādātın Hudā itsün müyesser
Cihānda görmeye hiç iftirākı

59. **görüp:**-üp

Tarih 60

Mısra: 7

Görmek. II tanık olmak.

Sen şeh-i mülk-i ‘ulūmuñ tavr u erkānın görüp
Ehl-i diller eylediler yoluña cānın sebīl

60. **görmedi:**-me, -di

Tarih 64

Mısra: 6

Görmek II tanımak, tanık olmak, şahit olmak.

Nola ger Hātem-i Tāyī defterini tay itseñ
Görmedi çeşm-i felek sencileyin ehl-i şehā

61. **göreymi:**-e, -ydi

Tarih 72

Mısra: 8

Görmek II tanık olmak, şahit olmak.

Çulı kurbānı olurdu ol seçā ‘at kānınuñ
Rezmğāh içre eger cengin göreydi Çahramān

62. **gördükde:**-dük, -de

Tarih 72

Mısra: 12

Görmek. II tanık olmak, şahit olmak.

Ey Tūrābī her kaçan meydāna sürse atını
Cengini gördükde dirlerdi ‘adūlar el-amān

63. **gördükde:**-dük, -de

Tarih 210

Mısra: 26

Görmek. II tanık olmak, şahit olmak.

Ceng içinde oldı güyā ejdehā-yı heft-ser
Rezmğāh içre Sefer Pāşāyı gördükde hemān

64. **gördi:**-di

Tarih 77

Mısra: 3

Görmek. II tanık olmak, şahit olmak.

Gördi İbrāhīm Pāşānuñ bu ‘adl u dādını
Eyledi anı Haleb beglerbegisi fī-taleb

65. **gördi:**-di

Tarih 79

Mısra: 9

Görmek. II tanımak.

Yeter çün gördi a ‘dā himmet-i merdāna hāyil yok
Çaçup kurtulmadılar eylediler cān aña teslīm

66. **görel:**-eli

Tarih 88

Mısra: 5

Görmek II tanık olmak.

Ey Tūrābī bu maķāmı görel
‘Arız oldı baña sevdā-yı Behişt

67. **görüp:**-üp

Tarih 98

Mısra: 1

Görmek II tanımak, farkına varmak.

Sende bu nām-ı Hüseyini görüp ey vech-i Hāsen
Rüy-ı a ‘dā nola sulţānum olursa zirnīh

68. **gördi:**-di

Tarih 111

Mısra: 9

Görmek II farkına varmak.

Gördi iķdāmın firār itdi kral-ı bed-fi ‘āl
Gerçi eylerdi binā’-yı kal ‘asına istinād

69. **görüp:**-üp

Tarih 140

Mısra: 5

Görmek, farkına varmak, tanık olmak.

‘Adlin görüp Tūrābī dinildi aña tārīh

Yünānı kıldı başdan iķlīm-i ‘abd-ı mü ‘min

70. **göricek:**-icek

Tarih 151

Mısra: 9

Görmek, farkına varmak.

‘İlm ü fazluñ göricek dindi Tūrābī tārt̄h
Böyle bir ehl-i hüner ‘āleme geldüñ nādīr

71. **görmedi:-me, -di**

Tarih 158

Mısra: 5

Görmek, tanık olmak, şahit olmak.

Görmedi ‘ömrinde kimse böyle bir ‘ālī maḳām
Bām-ı kaşrı eyledi t̄aḳ-ı sipihri zīr-i pā

72. **görmeyüp:-me, -(y)üp**

Tarih 165

Mısra: 5

Görmek, tanımak, şahit olmak.

Görmeyüp mişlin anuñ oldu revān
Gür idüp yirini Sām u Behrām

73. **gördük:-dü, -k**

Gazel 16

Mısra: 2

*(Bir şeyin oluşuna veya var olduğuna) Şâhit
olmak, müşâhede etmek.*

Hicrūñle şehā seyr ü temāşādan uşanduk
Gördük seni aḡyār ile dünyādan uşanduk

74. **görince:-ince**

Tarih 181

Mısra: 5

Görmek II tanımak.

Bu kerr ü ferr ile anı görince kendüden gitdi
Ḥasūduñ kalmadı aşlā vücūdı key za ‘īf oldu

75. **göreydi:-e, -(y)di**

Tarih 185

Mısra: 3

Görmek II tanık olmak, şahit olmak.

Göreydi şānuñ ey Rüstēm-şalābet
Yirin gür eyler idi Sām u Behrām

76. **görmedi:-me, -di**

Tarih 196

Mısra: 5

Görmek II Şahit olmak.

Görmedi kimse böyle ‘ālī binā’
Burc-ı Keyvāna bāımı atdı kemend

77. **görmedi:-me, -di**

Tarih 197

Mısra: 2

Görmek II tanık olmak, şahit olmak.

Efendi yapup ‘ālī ḳahve-hāne
Nażrin görmedi çeşm-i zemāne

78. **gördi:-di**

Nazm 1

Mısra: 1

*Görmek, bakmak, tecrübe etmek, şahit
olmak.*

Ḥamdu’lillāh Ka’be-i ‘ulyāyı gördi gözlerüm
Ölmedin ol maḳşad-ı aḳşāyı gördi gözlerüm

79. **görmez:-mez**

Gazel 38

Mısra: 3

Bakmak, görmek; düşünmek.

Görmez bizi çün ol meh sekbānyıla berāber
Yanında ol emīrūñ yā ḳadr u cāhumuz ne

80. **görelüm:-elü, -m**

Gazel 24

Mısra: 6

Görmek, şahit olmak.

Dīde-i ‘ibret açup gel ola-gör ‘ibret-bīn
Ḳanda ḳılsaḳ nazarı anda dilā Ḥayy görelüm

gör-:

1. **görelüm:-elü, -m**

Gazel 24

Mısra: 4

Görmek, anlamak, sezmek.

Neş’edār eyle bizi cām-ı fenādan geçelüm
Mā-sivā terkin urup bāḳī olur şey görelüm

2. **görmez:-mez**

Gazel 46

Mısra: 7

Görmek, farketmek.

İncirdeki hemḡvābı görmez gözi ya
Yārān ile oynaşı iç yanına oḳu

3. **görse:-se**

Gazel 22

Mısra: 9

Bakmak, tanık olmak.

Ey Tūrābī sīne-i pūr-dāḡumı kim görse dir
Şanasın penbeyle zeyn itmiş der ü dīvārı gül

4. **görmemişdür:-me, -miş, -dür**

Tarih 195

Mısra: 3

Görmek, rast gelmek, şahit olmak.

Görmemişdür kimse hiç dünyâda bir böyle
mağâm
Hoş nişîmen dil-güşâ cây-ı behişt olsa mağal

5. **görürse:-(ü)r, -se**

Gazel 11

Mısra: 8

Görmek, rast gelmek.

Ruğları üzre beydağ-ı hâlin
Kim görürse yolında cân oynar

6. **gördi:-di**

Gazel 13

Mısra: 9

*Bakmak, tanık olmak. II vaziyetini anlamak,
durumun farkına varmak.*

Egildi ey Tûrâbî gördi kim kıddüm kemân olmuş
Atıldı oğ gibi ol âfet-i devrânımız gelmez

7. **gördüm:-dü, -m**

Gazel 12

Mısra: 1

Bakmak, fark etmek.

Gördüm bu gün ol âfet-i devrâna bakılmaz
Bir tarz ile görindi ki cânâna bakılmaz

8. **görmeyen:-me, -(y)en**

Gazel 27

Mısra: 10

Düşünmek, farkına varmak, anlamak.

Mağz-ı Kur'ân-ı şerîfe vâkıf olmaz her fakîh
Mesnevîyi görmeyen ma'nâyı bilmez neydügin

9. **gördi:-di**

Gazel 44

Mısra: 4

*(Bir şeyin oluşuna veya var olduğuna) Şahit
olmak, müşahede etmek.*

Mâh-ı pür-şevket felekde hüsnine mağrûr iken
Gördi ân-ı hüsnin oldu mâhtâb anuñ kulu

10. **gördi:-di**

Muhammes 1

Mısra: 22

*(Bir şeyin oluşuna veya var olduğuna) Şahit
olmak, müşahede etmek.*

Zerd idüp derd-i ecel kıldı bu rüyum zırnîh
Gördi gâfletde beni eyledi âhîr tevbih

11. **gördi:-di**

Müseddes 8

Mısra: 4

*(Bir şeyin oluşuna veya var olduğuna) Şahit
olmak, müşahede etmek.*

Gerd-i küyuñ başuma tâc oldu devlet var imiş
Ravza-i pâkûñ bu çeşmüm gördi pür-envâr imiş

12. **gördi:-di**

Müseddes 8

Mısra: 22

*(Bir şeyin oluşuna veya var olduğuna) Şahit
olmak, müşahede etmek.*

Vaşf-ı la'lüñle halâvet-bağış olupdur sözlerüm
Gerd-i küyuñ gördi rüşen oldu haqqâ gözlerüm

13. **gördi:-di**

Tarih 156

Mısra: 14

*(Bir şeyin oluşuna veya var olduğuna) Şahit
olmak, müşahede etmek.*

Bu mağalde velî şeh-i devrân
Gördi oldu ziyâde müşkil kâr

görecek:

1. **görecek:**

Müseddes 8

Mısra: 30

Görecek, kıymetini anlayacak (aşık).

Hâkipäyuñ tütüyâ-yı dîde-i envâr imiş
Hamduli'llâh kim görecek gözlerümüz var imiş

2. **görecek:**

Müseddes 8

Mısra: 6

Görecek, kıymetini anlayacak (aşık).

Hâk-i pâyüñ tütüyâ-yı dîde-i envâr imiş
Hamduli'llâh kim görecek gözlerümüz var imiş

3. **görecek:**

Müseddes 8

Mısra: 12

Görecek, kıymetini anlayacak (aşık).

Hâkipäyuñ tütüyâ-yı dîde-i envâr imiş
Hamduli'llâh kim görecek gözlerümüz var imiş

4. **görecek:**

Müseddes 8

Mısra: 18

Görecek, kıymetini anlayacak (aşık).

Hâkipäyuñ tütüyâ-yı dîde-i envâr imiş
Hamduli'llâh kim görecek gözlerümüz var imiş

5. **görecek:**

Müseddes 8

Mısra: 24

Görecek, kıymetini anlayacak (aşık).

Hâkipâyüñ tütüyâ-yı dîde-i envâr imiş
Hamdülîllâh kim görecek gözlerümüz var imiş

görelüm:

1. **görelüm:**

Gazel 24

Mısra: 1

Haydi görelim! Haydi bakalım!

Sâkıyâ al ayağı destüñe gel mey görelüm
Sür şitâb it kâdehi turma pey-â-pey görelüm

2. **görelüm:**

Gazel 24

Mısra: 2

Haydi görelim! Haydi bakalım!

Sâkıyâ al ayağı destüñe gel mey görelüm
Sür şitâb it kâdehi turma pey-â-pey görelüm

3. **görelüm:**

Gazel 24

Mısra: 8

Haydi görelim! Haydi bakalım!

Tutmayup pîr etegin olmayıcağ ehl-i fenâ
Yağışur mı saña ol tâc u 'aba gey görelüm

görin-:

1. **görindi:-di**

Gazel 12

Mısra: 2

Belirmek, görünür duruma gelmek.

Gördüm bu gün ol âfet-i devrâna bakılmaz
Bir tarz ile görindi ki cânâna bakılmaz

görin:

1. **görinsün:-sün**

Gazel 40

Mısra: 9

Görünmek II ortaya çıkmak.

Nigârâ alnuñ açılısun görinsün turra-i tarrâr
'İyân it meh cebünüñ eyleme destârdan perde

görünmez oldı:

1. **görünmez oldı:**

Tarih 3

Mısra: 7

Görünmez/rastlanmaz olmak.

Her 'alâmet götüren şimdi görünmez oldı
Müteseyyidle pür olmuşdı egerçi etrâf

göster-:

1. **göster:**

Gazel 30

Mısra: 2

Açığa çıkarmak, görünür hale getirmek.

Ruhsâr-ı yâr hatıyla pîr-i mürde olmadın
Göster İllâhî dil-beri bir dağlı ölmedin

göster:

1. **gösterse:-se**

Tarih 6

Mısra: 2

Göstermek.

Gün gibi menziline geldi Ahî-zâde bu gün
Şân virüp şadrına gösterse nola âyîni

2. **gösterür:-(ü)r**

Kıt'a 5

Mısra: 17

(Bir hâlini, bir niteliğini) Ortaya koyacak tarzda davranmak.

Gösterür mi seyr-i encüm hey'et-i nârencler
Kebi vü leymün ile hem dağlı rummâni nice

3. **gösterür:-(ü)r**

Kıt'a 5

Mısra: 66

(Bir hâlini, bir niteliğini) Ortaya koyacak tarzda davranmak.

Muştafâ Bâlî ider mi 'aşıkâ ihşân u cüd
Gösterür mi sînesin çâk-i girîbâni nice

4. **gösterüp:-üp**

Tarih 18

Mısra: 5

Birini veya bir şeyi işaretle belirtmek.

Nerrâd-ı dehr hayâl-i ruh gösterüp pusudan
Açmazdan anı fi'l-hâl mât itdi hem-çü Leclâc

5. **gösterdi:-di**

Müseddes 4

Mısra: 15

*Açıkça ortaya koymak, göz önüne sermek;
işaret etmek; güzelliğini ortaya çıkarmak.*

Geldi gösterdi rezimde tavr u erkânı bize
Hâk Te'âlâ devletiyle bahş ide anı bize

götür-:

1. **götürdi:-di**

Tarih 210

Mısra: 13

Götürmek, kaldırmak.

Rüy-ı 'âlemden anuñ nâmın götürdi ser-te-ser
Rezm-gâha cân atup irişdi Pâşâ-yı şerîf

götüren:

1. **götüren:-en**

Tarih 3

Mısra: 7

Götüren II taşıyan.

Her 'alâmet götüren şimdi görünmez oldu
Müteseyyidle pür olmuşdu egerçi etrâf

göz:

1. **gözüñe:-(ü)ñ, -e**

Müseddes 2

Mısra: 21

T. Görme organı.

Rüz-ı rüşen gözüñe cümle şeb-i târ oldu
Çemen-i hatt-ı siyah şimdi semenzâr oldu

2. **gözlerine:-leri, -n, -e**

Gazel 42

Mısra: 5

1. Göz. 2. Suyun çıktığı yer.

Hâk-i derüñi gözlerine sürme tırurken
Koyup kapuñı ğayra giden der-be-der oldu

3. **gözden:-den**

Müseddes 13

Mısra: 3

1. Göz. 2. Suyun çıktığı yer.

Dem-be-dem seyl-âbveş gözden ağıttuk rûdumuz
Haşre dek diñlenmeyüp yansun yürekde 'üdumuz

4. **gözlerümüz:-ler, -(ü)müz**

Müseddes 8

Mısra: 12

Göz.

Hâkipâyüñ tütüyâ-yı dide-i envâr imiş
Hamduli'llâh kim görecek gözlerümüz var imiş

5. **gözlerümüz:-ler, -(ü)müz**

Müseddes 8

Mısra: 18

Göz.

Hâkipâyüñ tütüyâ-yı dide-i envâr imiş
Hamduli'llâh kim görecek gözlerümüz var imiş

6. **gözlerümüz:-ler, -(ü)müz**

Müseddes 8

Mısra: 24

Göz.

Hâkipâyüñ tütüyâ-yı dide-i envâr imiş
Hamduli'llâh kim görecek gözlerümüz var imiş

7. **gözlerümüz:-ler, -(ü)müz**

Müseddes 8

Mısra: 30

Göz.

Hâkipâyüñ tütüyâ-yı dide-i envâr imiş
Hamduli'llâh kim görecek gözlerümüz var imiş

8. **göz:**

Gazel 14

Mısra: 8

Görme uzvu, ayn, çeşm.

Bir mehûñ her gün tolanur küyünü aḡşâma dek
Göz gibi ser-geşte oldu âfet-i devrânumuz

9. **gözlerüm:-ler, -(ü)m**

Müseddes 7

Mısra: 1

Görme uzvu, ayn, çeşm.

Küh-ı miñnetde dilâ gözlerüm 'ayneyn oldu
Demidür dîdelerüm hicr ile nehreyn oldu

10. **gözlerüm:-ler, -(ü)m**

Nazm 1

Mısra: 1

Görme uzvu, ayn, çeşm.

Hamdu'lillâh Ka'be-i 'ulyâyı gördi gözlerüm
Olmedin ol maḡşad-ı aḡşâyı gördi gözlerüm

11. **gözlerüm:-ler, -(ü)m**

Nazm 1

Mısra: 4

Görme uzvu, ayn, çeşm.

Döne döne hâcılarla eyleyüp anı tavâf
Bî-tekellüf hâne-i Mevlâyı gördi gözlerüm

12. **gözi:-i**

Gazel 46

Mısra: 7

Görme organı.

İncirdeki hemhıvābı görmez gözi ya
Yārān ile oynası iç yanına oğu

13. **gözlerüm:**-ler, -(ü)m

Müseddes 8

Mısra: 22

Görme organı.

Vaşf-ı la' lüñle halāvet-bahş olupdur sözlerüm
Gerd-i küyuñ gördi rüşen oldı haqqā gözlerüm

14. **gözden:**-den

Gazel 29

Mısra: 5

Bakış, nazar.

Bendesini şalmasun gözden harābāt erleri
Himmet olsun baña dāyim rind-i dürd-āşāmdan

15. **gözlerin:**-ler, -i, -n

Gazel 5

Mısra: 5

Göz, görme organı.

Encüm-āsā gözlerin yummaz gice tā şubha dek
Bister-i firqatde şanmañ 'āşık-ı nālān uyur

16. **gözlerimiz:**-ler, -(i)müz

Müseddes 8

Mısra: 6

Göz, görme organı.

Hāk-i pāyuñ tütiyā-yı dīde-i envār imiş
Hamdülillāh kim görecek gözlerimiz var imiş

17. **gözleri:**-ler, -i

Gazel 5

Mısra: 1

Görme organı: göz.

Hıvāba varmış gözleri kaşın çatup cānān uyur
Dir gören bu gurrede çok fitne-i devrān uyur

18. **gözlerüm:**-ler, -(ü)m

Nazm 1

Mısra: 2

Görme uzvu, ayn, çeşm.

Hamdu'lillāh Ka'be-i 'ulyāyı gördi gözlerüm
Ölmedin ol maşşad-ı akşāyı gördi gözlerüm

19. **gözi:**-i

Müfret 4

Mısra: 2

(Sevgilinin) gözü.

Virdi bir hānde-rū cüvāna anı
Gözi mīm-gün u lebleri çün känd

göz açuben:

1. **göz açuben:**

Kıt'a 1

Mısra: 2

Göz ucuyla.

Yemiş isteyüp İstanbūsiler
Bağmasunlar göz açuben aşağı

göz göre:

1. **göz göre:**-e

Müseddes 13

Mısra: 20

Gözler görsün.

Neyledüñ ey çarh-ı zālīm bir 'aceb kār eyledüñ
Göz göre bir nāzenīn mazlūmı āzār eyledüñ

2. **göz göre:**

Tarih 32

Mısra: 8

Herkesin gözü önünde.

İtmedüñ şefkat bu ben dil-ḥasteye
Göz göre alduñ meded cānum benüm

göz karardup:

1. **göz karardup:**-up

Gazel 37

Mısra: 5

Kelime Tipi: **Deyim**

Gözünü karartmak: Bir işe atılırken hiçbir şeyden çekinmemek.

Başına taķınup tel göz karardup düşmesün Rūma
Koma hāl-i ruḥuñ ol Hindü-yı hün-ḥvāra yüz virme

göz ucıyla:

1. **göz ucıyla:**-ı, -(y)la

Müseddes 14

Mısra: 10

Başını çevirmeden, önemsizce bakış; sevgilinin yan bakışı; çok küçük bir bakış.

Göz ucıyla nazaruñ 'ayn-ı vefādur bilene
Eşer-i tır-i müjeñ derde devādur bilene

göz yaşı:

1. **göz yaşı:**-ı

Gazel 42

Mısra: 2

Gözyaşı.

Hicrūnle şehā çeşm-i terüm pür-güher oldı
Dendānuñ añup göz yaşı lü'lü'-i ter oldı

göz yumdı:

1. **göz yumdı:-dı**

Müseddes 5

Mısra: 9

Kelime Tipi: **Deyim**

Göz yummak, görmezden gelmek.

Şimdi göz yumdı fenādan çeküp el ol bî-hîn
Derd-i firkatle nola eyler isem āh u enīn

göz yumup:

1. **göz yumup:-up**

Tarih 187

Mısra: 2

Kelime Tipi: **Deyim**

Gözünü kapatmak II ölmek.

Terk idüp dār-ı fenāyı Vaḥdetī
Göz yumup buldı beḳā-yı vaḥdeti

2. **göz yumup:-up**

Tarih 157

Mısra: 1

Kabullenmek.

Mā-sivādan çekdüñ el geçdüñ fenādan göz yumup
Bāğ-ı firdevse revān olduñ Necāhī bir şabāh

gözi yaşına:

1. **gözi yaşına:-ı, -n, -a**

Tarih 134

Mısra: 8

Gözünün yaşı, gözyaşı.

Bañalmaz silmeyince ehl-i zulmi girye-i mazlūm
Gözi yaşına rahm it her faḳrūñ seyr-i deryā kıl

gözle:

1. **gözler:-r**

Gazel 43

Mısra: 5

Aramak, beklenti içinde olmak.

Gözler düşünde yāri varup ḥvāba çeşmümüz
Ġafletde şanmasun meded ey dil o yār bizi

2. **gözler:-r**

Tarih 213

Mısra: 1

Aramak, beklenti içinde olmak.

Ḥayliden gözler idük ol meh-i ḡarrā seyrin
Ḥamdulillāh hele itdük bu gün a'lā seyrin

3. **gözler:-r**

Tarih 51

Mısra: 8

*Bir şeyin olmasını veya bir kimsenin
gelmesini beklemek, intizar etmek, dikkatle
bakmak, tarassut etmek.*

Def gibi sine döğüp ağlaşalum nāle idüp
Ney gibi gözlerümüz yolda ḳalup gözler rāh

gözle-:

1. **gözlerüz:-r, -üz**

Müseddes 11

Mısra: 9

Aramak, beklenti içinde olmak.

Ṭavrumuz 'ālī durur gözlerüz ammā ḥāki
Gün gibi mesken idersek yiridür eflāki

gözler kamaşur:

1. **gözler kamaşur:-(u)r**

Gazel 12

Mısra: 4

Kelime Tipi: **Deyim**

*Güçlü bir ışık sebebiyle göz bakamaz olmak,
mec. çok etkilenmek.*

Dilmez yüzümüz baḳmağa bir vech ile bāde
Gözler kamaşur mihr-i dirāḡşāna baḳılmaz

gözleri yaşı akar:

1. **gözleri yaşı akar:-(a)r**

Tarih 10

Mısra: 7

*Gözden yaş akmak, sevinçten gözden yaş
gelmesi II Sultan Ahmed'in Edirne'ye gelmesiyle
halkın mutluluktan ağladığı kastedilmektedir.*

Gözleri yaşı akar her dem Meriç ü Tuncaveş
Mevc urur her gūşesi mānend-i deryā Edrine

gözlerüm yaşı aḳsa:

1. **gözlerüm yaşı aḳsa:-sa**

Gazel 4

Mısra: 7

Gözlerimin yaşı aḳsa, ağlamak.

Görüp ruḡsār-ı yāri nola aḳsa gözlerüm yaşı
Bahāruñ mevsiminde her ṫaraf tuḡyān ider seller

gözlerüm yaşın akıtduñ:

1. **gözlerüm yaşın akitduñ:-du, -ñ**

Gazel 35

Mısra: 5

Gözlerimin yaşını akıttın.

Akıttuñ gözlerüm yaşın firāk-ı haññ-ı la'lüñle
Bulandurdı nigārā seyl-i eşküm dehrüñ enhārın

gözlerümün yaşı:

1. **gözlerümün yaşı:-ı**

Muhammes 1

Mısra: 8

Gözyaşlarım.

Demidür gözlerümün yaşı dem-ā-dem aķsa
Top-ı nālem yiridür tāk-ı sipihri yıķsa

gözlerümün yaşını:

1. **gözlerümün yaşını:-ı, -n, -ı**

Muhammes 1

Mısra: 2

Gözyaşlarım.

İtdi ser-geşte dirġā beni gird-āb-ı ecel
Eyledi gözlerümün yaşını seyl-āb-ı ecel

gözlerümün yaşını akıdup:

1. **gözlerümün yaşını akıdup:-up**

Müseddes 7

Mısra: 15

*Gözyaşı akıtmak, sıkıntıdan, acıdan,
üzüntüden ağlamak.*

Akıdup gözlerümün yaşını dürdāne gibi
Vādī-i hayrete düşdüm yine dīvāne gibi

gözlerümüz yolda kalup:

1. **gözlerümüz yolda kalup:-up**

Tarih 51

Mısra: 8

Kelime Tipi: **Deyim**

*Gelecek olanı özlemle ve sabırsızlıkla
beklemek.*

Def gibi sine dögüp ağlaşalum nāle idüp
Ney gibi gözlerümüz yolda kalup gözler rāh

gözümün yaşına bakmaz:

1. **gözümün yaşına bakmaz:-maz**

Gazel 12

Mısra: 7

Kelime Tipi: **Deyim**

*Gözümün yaşına bakmaz II acımaz,
merhamet etmez. (Sevgili).*

Bakmaz gözümün yaşına ol serv-i kabā-püş
Korku alınur seyl-i firāvāna bakılmaz

gözümüz nürü idi:

1. **gözümüz nürü idi:-i**

Gazel 41

Mısra: 12

Gözümüzün nuruydu, çok değerli olmak.

Giryeden mâtem idüp gelse hâlel çeşme nola
Gözümüz nürü idi haķ bu ki evlād-ı 'Ali

gözün aç:

1. **gözün aç:**

Müseddes 1

Mısra: 6

Kelime Tipi: **Deyim**

Uyanık, dikkatli olmak.

Her taraf fitne olup emn ü emānet gitdi
Pādişāhum gözün aç yoķsa vilāyet gitdi

2. **gözün aç:**

Müseddes 1

Mısra: 12

Kelime Tipi: **Deyim**

Uyanık, dikkatli olmak.

Her taraf fitne olup emn ü emānet gitdi
Pādişāhum gözün aç yoķsa vilāyet gitdi

3. **gözün aç:**

Müseddes 1

Mısra: 18

Kelime Tipi: **Deyim**

Uyanık, dikkatli olmak.

Her taraf fitne olup emn ü emānet gitdi
Pādişāhum gözün aç yoķsa vilāyet gitdi

4. **gözün aç:**

Müseddes 1

Mısra: 24

Kelime Tipi: **Deyim**

Uyanık, dikkatli olmak.

Her taraf fitne olup emn ü emānet gitdi
Pādişāhum gözün aç yoķsa vilāyet gitdi

5. **gözün aç:**

Müseddes 1

Mısra: 30

Kelime Tipi: **Deyim**

Uyanık, dikkatli olmak.

Her taraf fitne olup emn ü emānet gitdi
Pādişāhum gözün aç yoķsa vilāyet gitdi

6. **gözün aç:**

Müseddes 2

Mısra: 4

Kelime Tipi: **Deyim**

Uyanık, dikkatli olmak.

Yıkılıp kaşır-ı tenüñ oynadı hayfâ temelün
Bir dağı 'ömr-i 'azîze gözün aç irmez elün

gözyas:

1. **gözyaşların:-ları, -n**

Tarih 39

Mısra: 8

Gözyaşı.

Rûh-ı pâkine anuñ her dem du 'â ihdâ idüp
Seyl idüp gözyaşların kırıda deryâda acuñ

2. **gözyaşları:-ları**

Müseddes 7

Mısra: 5

Göz tarafından üzüntü, sevinç, yanma gibi hallerde salgılanan sıvı, eşk, sirişk.

Cereyân eyledi gözyaşları bahreyn oldı
Mâcerâ çok arada yâr ile mâ-beyn oldı

3. **gözyaşları:-ları**

Müseddes 7

Mısra: 11

Göz tarafından üzüntü, sevinç, yanma gibi hallerde salgılanan sıvı, eşk, sirişk.

Cereyân eyledi gözyaşları bahreyn oldı
Mâcerâ çok arada yâr ile mâ-beyn oldı

4. **gözyaşları:-ları**

Müseddes 7

Mısra: 17

Göz tarafından üzüntü, sevinç, yanma gibi hallerde salgılanan sıvı, eşk, sirişk.

Cereyân eyledi gözyaşları bahreyn oldı
Mâcerâ çok arada yâr ile mâ-beyn oldı

5. **gözyaşları:-ları**

Müseddes 7

Mısra: 23

Göz tarafından üzüntü, sevinç, yanma gibi hallerde salgılanan sıvı, eşk, sirişk.

Cereyân eyledi gözyaşları bahreyn oldı
Mâcerâ çok arada yâr ile mâ-beyn oldı

6. **gözyaşları:-ları**

Müseddes 7

Mısra: 29

Göz tarafından üzüntü, sevinç, yanma gibi hallerde salgılanan sıvı, eşk, sirişk.

Cereyân eyledi gözyaşları bahreyn oldı
Mâcerâ çok arada yâr ile mâ-beyn oldı

gözyaşı:

1. **gözyaşımı:-n, -ı**

Tarih 118

Mısra: 4

Gözyaşı.

Çeşmeler her yaña sakķā olup eyler feryād
Aķıdup gözyaşımı tırma berây-ı şühedâ

2. **gözyaşı:**

Müseddes 6

Mısra: 27

Göz tarafından üzüntü, sevinç, yanma gibi hallerde salgılanan sıvı, eşk, sirişk.

Dehre-i derd ile gözyaşı çü tāk olmuş iken
Elem-i zulm-i firāvān ile hāk olmuş iken

gözyaşımı akıdup:

1. **gözyaşımı akıdup:-up**

Müseddes 5

Mısra: 22

Gözyaşı akıtmak, üzülmek, acı çekmek.

Aķıdup gözyaşımı baħr-ı ğama talındı
Ey gönül ayru düşüp ğasret ile kalındı

ğubār-ı hattı:

1. **ğubār-ı hattı:-ı**

Gazel 18

Mısra: 9

Ayva tüylerinin tozu; ğubârî yazısı (İnce bir yazıdır. Daha çok mektup yazarken tercih edilir.)

Ğubār-ı hattı sırrın ey Tūrābî şakla cânuñda
'İyān itme nihān it tuymasun bir kimse esrāruñ

ğubār-ı hattıñ esrārın:

1. **ğubār-ı hattıñ esrārın:-ı, -n**

Gazel 35

Mısra: 10

Yolun tozunun esrarını, sevgilinin yeni terlemiş bıyığının tozunun gizemi.

Baħa şor vālih ü ğayrānıyam ben hatt-ı reyħānuñ
Ne bilsün her fūrū-māye ğubār-ı hattıñ esrārın

ğubār-ı rāhuñı:

1. **ğubār-ı rāhuñı**:-(*u*)ñ, -ı

Müseddes 8

Mısra: **16**

-*Yol tozu, (Hz. Muhammed'in) yolunun tozu.*

Cā-be-cā seyr eyledüm şevk ile menzilgāhuñı

Sürme itdüm 'aynuma çekdüm ğubār-ı rāhuñı

ğufte-em:

1. **ğufte-em:**

Tarih 179

Mısra: **4**

Söylemişim.

Ez-derün-ı dil Tūrābī cilve kerd

Ğufte-em tārīh-i ü işrāk-ı Şems

gül:

1. **gül:**

Gazel 22

Mısra: **1**

Çiçeklerin ser-firâzı olan maruf hoş-bû çiçek, verd.

Ey saçı sünbül reyāhīn-ħaṭṭ u hem ruḥsārı gül

Ğonca-i ħalbüm benüm açılmadı sen bārı gül

2. **gül:**

Gazel 22

Mısra: **6**

Çiçeklerin ser-firâzı olan maruf hoş-bû çiçek, verd.

Ğoncalarla nergis-i zībā taḫınnıñ her taraf

Ğuşıdur zann eylemeñ siz ğuşe-i destārı gül

3. **gül:**

Tarih 76

Mısra: **6**

Çiçeklerin ser-firâzı olan maruf hoş-bû çiçek, verd.

Ĥār-ı ğamdan ehl-i dil bülbül gibi nālān iken

Ĥalk-ı 'ālem açılıp gül gibi ĥandān oldılar

4. **gül:**

Tarih 97

Mısra: **5**

Çiçeklerin ser-firâzı olan maruf hoş-bû çiçek, verd.

Açılıp rüşen olup gül gibi geçdi şadra

Yine dil bülbülünü medħine ğüyā itdi

5. **gül:**

Tarih 10

Mısra: **13**

Ğül.

Ey Tūrābī dindi bir tārīh-i ğarrā gül gibi

Oldı Sulṭān Aħmed ile ğülşenāsā Edrine

6. **gül:**

Gazel 22

Mısra: **2**

Ğülmek, mutlu olmak.

Ey saçı sünbül reyāhīn-ħaṭṭ u hem ruḥsārı gül

Ğonca-i ħalbüm benüm açılmadı sen bārı gül

7. **gül:**

Gazel 22

Mısra: **8**

Ğülmek, mutlu olmak.

Bülbül-āsā bendeler mātem-serā-yı fāñide

Ğam degül giryān olursa sen şehā her bārı gül

8. **ğüldürdi**:-*dür, -di*

Tarih 35

Mısra: **10**

Ğülmek, mutlu olmak.

Terk-i ğüzlār-ı cihān eyledi şeyḥ-i İslām

Aĝladup dōstlarını düşmenini ğüldürdi

9. **ğüldi**:-*di*

Tarih 208

Mısra: **1**

Ğülmek, mutlu olmak.

Geldi Beglerbegi mülket-i Yunān ğüldi

10. **gül:**

Gazel 22

Mısra: **4**

Ğül. II sevgili.

Mülk-i ĥüsn içre cüvānānuñ sipeh-sālārısın

Nitekim olur şüküfe ĥaylinüñ serdārı gül

11. **gül:**

Gazel 22

Mısra: **10**

Ğül. II sevgili.

Ey Tūrābī sine-i pür-dāĝımı kim görse dir

Şanasın penbeyle zeyn itmiş der ü dīvārı gül

12. **ğüller**:-*ler*

Gazel 4

Mısra: **2**

Çiçek II sevgili.

Bahār eyyāmı geldi tañ mı feryād itse bülbüller
Dirîgâ anlaruñ feryādına yetişmedi güller

13. **gül:**

Gazel 26

Mısra: 2

*Gül ağacının güzel kokulu, pek çok çeşidi
bulunan çok makbul çiçeği.*

Ĥara yüz virmekte sen bî-bāk imişsin bilmedüm
Gül şanurdum ben seni ĥaşāk imişsin bilmedüm

14. **güldi:-di**

Gazel 36

Mısra: 10

Dalga geçmek, alay etmek.

Didüm bu şem' -i bezme gel olsun ruĥuñ ni' me'l-
bedel

Nâz ile güldi o güzel didi meger aĥşâm ola

15. **gülse:-se**

Tarih 34

Mısra: 2

Gülmek. II memnun olmak, sevinmek.

Bostân-zâde Efendi gelüp ol verd-i 'ulüm
Açılıp gülse nola cây-ı dil-ârâ-yı Ĥaleb

16. **gül:**

Tarih 52

Mısra: 8

Gülmek, mutlu olmak.

Ey Tûrâbî demidür ağlaşalum
Dir mi bir kimse saña bir daĥı gül

17. **güldi:-di**

Tarih 78

Mısra: 3

Gülmek, mutlu olmak.

Güni toĥdı açılıp ehl-i ma'ârif güldi
Târ olup çeşmine 'âlem göremez oldı le'îm

18. **gülesin:-e, -sin**

Tarih 103

Mısra: 4

Gülmek, mutlu olmak.

Bu muşîbet nedür ey dil gördüñ
Ne revâ dünyede gayrı gülesin

19. **gül:**

Gazel 2

Mısra: 4

Gül.

U gül-râ dem-be-dem üftâde çün cüy
U bülbül-râ çü gül pür-ĥande bâşed

gül devridür:

1. **gül devridür:-i, -dür**

Gazel 8

Mısra: 5

Gül mevsimi II ilkbahar.

Bülbül figâna başladı gül devridür bu gün
Şular bulandı şît u şadânuñ zamânıdır

gül soldı:

1. **gül soldı:-dı**

Tarih 52

Mısra: 6

*Gülün sararıp solması, canlılığını
parlaklığını yitirmesi II Derviş Süleyman'ın ölümü
kastedilmiştir.*

Bülbül-i Ĥazret-i Monlâ idi ol
Şoldı ĥayfâ vü dirîgâ çün gül

gül ü sünbülünü:

1. **gül ü sünbülünü:-i, -n, -i**

Tarih 35

Mısra: 8

Gül ve sümbül.

Bostân-ı hüneri gâret idüp bād-ı fenâ
Dest-i ĥasretle gül ü sünbülünü yoldurdu

gül-berg-i ĥandânu:

1. **gül-berg-i ĥandânu:-ı**

Kıt'a 5

Mısra: 8

Gülen gül yaprağı.

Lâlesi şahrâ-yı gamda yaĥdı mı baĥrına dâĥ
Gülşene zînet viren gül-berg-i ĥandânu nice

gül-berg-i ĥandânuñ işi:

1. **gül-berg-i ĥandânuñ işi:-i**

Gazel 19

Mısra: 6

Gülen gül yaprağının (sevgili) işi.

Raĥtübüñ nîşine şabr it dikenden
İşi birlige yetmek ĥâr ile gül-berg-i ĥandânuñ

güldür:-

1. **güldürmedi:-me, -di**

Muhammes 1

Mısra: 17

Güldürmek II mutlu etmek.

Beni güldürmedi 'ömrümde idüp zecr ü 'anā
Kaddümi bükdi benüm eyledi yā gibi dü-tā

güler oldı:

1. **güler oldı:-dı**

Gazel 42

Mısra: 16

Alay etmek, gülen olmak, dalga geçmek.

Gördükde benüm giryemi hāndān olur ağyār
Ağlañ beni kim hālūme itler güler oldı

gül-i al:

1. **gül-i al:**

Tarih 211

Mısra: 11

Kırmızı gül.

Bu Tūrābīye şehā rüyıdur anuñ gül-i al
Nite ki oldı 'Ali Beg gül-i gülzār-ı hasen

gül-i bağ-ı cinānsın:

1. **gül-i bağ-ı cinānsın:-sın**

Gazel 37

Mısra: 2

Cennet bahçelerinin gülü.

Öper ruhsār-ı aluñ āl ider
Gül-i bağ-ı cinānsın luḡ idüp her hāra yüz virme

gül-i bostānı:

1. **gül-i bostānı:-ı**

Tarih 35

Mısra: 14

*Bahçenin gülü II Bostanzade Mehmed
kastedilmiştir.*

'Ömrinüñ geçdi bahārı didi hātif tārīḡ
Gül-i bostānı meded bād-ı ecel şoldurdu

gül-i bostānını:

1. **gül-i bostānını:-ı, -n, -ı**

Tarih 35

Mısra: 2

*Bahçenin gülü II Bostanzade Mehmed
kastedilmiştir.*

Gitdi re's-i 'ulemā Ḥazret-i Bostān-zāde
Gül-i bostānını 'ilmüñ bu felek şoldurdu

gül-i bostānumuzı:

1. **gül-i bostānumuzı:-(u)muz, -ı**

Tarih 33

Mısra: 1

*Bahçemizin gülünü II Mollazade Bostan
çelebi.*

Gül-i bostānumuzı eyledi pejmürde ecel
Ey gönül mātem idüp ağlaşalum derd ile gel

gül-i gülzār-ı 'adlūñ:

1. **gül-i gülzār-ı 'adlūñ:-(ü)ñ**

Tarih 20

Mısra: 16

Adaletli gül bahçesinin gülü.

Gülşen-i 'ālemde bir dem baña dem-sāz olmaya
Sen gül-i gülzār-ı 'adlūñ medhın eylerse hezār

gül-i gülzār-ı hasen:

1. **gül-i gülzār-ı ḡasen:**

Tarih 211

Mısra: 12

Güzel gül bahçesinin gülü.

Bu Tūrābīye şehā rüyıdur anuñ gül-i al
Nite ki oldı 'Ali Beg gül-i gülzār-ı ḡasen

gülistān:

1. **gülistānı:-ı**

Kıt'a 5

Mısra: 4

Gül bahçesi.

Her tarafda nāle vü efgān ider mi 'andelīb
Bāğ u rāğı pür-şafā mı hem gülistānı nice

gül-rā:

1. **gül-rā:**

Gazel 2

Mısra: 3

Güle.

U gül-rā dem-be-dem üftāde çün cüy
U bülbül-rā çü gül pür-ḡande bāşed

gülşen:

1. **gülşende:-de**

Gazel 42

Mısra: 11

Bahçe, gül bahçesi.

Gülşende turup kaddüñe dāyim nazar eyler
Nergis şanemā gör nice 'ālī-nazar oldı

2. **gölşene:-e**

Kıt'a 5

Mısra: 8

Bahçe, gül bahçesi.

Lâlesi şahrâ-yı gamda yakdı mı bağına dâğ
Gölşene zînet viren gül-berg-i hândanı nice

3. **gölşen:**

Kıt'a 5

Mısra: 54

Bahçe, gül bahçesi, çiçek bahçesi.

Âteş-i âh-ı raķıb eyler mi İbrâhîme kâr
Gölşen eyler mi aña Hâķ nâr-ı süzânı nice

gölşen gülinde:

1. **gölşen gülinde:-i, -n, -de**

Gazel 9

Mısra: 2

*Gül bahçesinin gülü II sevgili
kastedilmektedir.*

Cânâne bu revîşler serv-i çemende yokdur
Bu nâz ile gülüşler gülşen gülinde yokdur

gölşen oldı:

1. **gölşen oldı:-dı**

Tarih 144

Mısra: 2

*Bir yerin gül bahçesi haline gelmesi,
güzelleşmesi.*

Ey Tûrâbî didi târîh-i kudûmın hâtif
Oldı gülşen yine ma'rifetle bu dâr-ı Yûnân

gölşen olup:

1. **gölşen olup:-up**

Tarih 204

Mısra: 5

Gül bahçesi olmak.

Behîştâsâ olup her yanı gülşen
Aķıtdı câ-be-câ âb-ı zülâli

gölşenâsâ:

1. **gölşenâsâ:**

Tarih 10

Mısra: 14

Gül bahçesi gibi.

Ey Tûrâbî dindi bir târîh-i garrâ gül gibi
Oldı Sulţân Aħmed ile gülşenâsâ Edrine

gölşen-i 'adl:

1. **gölşen-i 'adl:**

Tarih 169

Mısra: 9

Adalet bahçesi.

Gölşen-i 'adl içre andan yâdigâr olsun diyü
Bir niçe tâze nihâl-i bârver virmiş Aħad

gölşen-i 'âlemde:

1. **gölşen-i 'âlemde:-de**

Tarih 176

Mısra: 7

Dünyanın gül bahçesi, dünya.

Tîz bitüp solduñ dirîğâ gülşen-i 'âlemde sen
Ben hezâr âh ile ķaldum verd-i hândanum meded

2. **gölşen-i 'âlemde:-de**

Tarih 20

Mısra: 15

Dünyanın gül bahçesi.

Gölşen-i 'âlemde bir dem baña dem-sâz olmaya
Sen gül-i gülzâr-ı 'adlûñ medħin eylerse hezâr

gölşen-i firdevsi:

1. **gölşen-i firdevsi:-i**

Tarih 33

Mısra: 4

Cennet bahçesi.

Hâķ budur sırrı idi Hâzret-i Mevlânânuñ
Aña cây itse Ĥudâ gülşen-i Firdevsi maħal

gölşen-i ĥüsn:

1. **gölşen-i ĥüsn:**

Gazel 14

Mısra: 5

Güzelliğın gül bahçesi; sevgilinin mekanı.

Gölşen-i ĥüsn içre kendi serv-i ĥoş-reftâr iken
Mâyil oldı bir nihâl-i tâzeye cânânumuz

gölşen-i 'ilmüñ:

1. **gölşen-i 'ilmüñ:-(ü)ñ**

Tarih 21

Mısra: 5

İlmin gül bahçesi.

Gölşen-i 'ilmüñ şehâ bir serv-i ĥoş-reftârısın
Sâye-i luţfuñda ĥoş geçse nola her nâ-tüvân

gölşen-i zibâ-vı haleb:

1. **gülşen-i zībā-yı haleb:**

Tarih 34

Mısra: 8

Halep'in güzel gül bahçesi.

Eyledi 'arz-ı cemāl ol gül-i gülzār-ı kemāl
Zīb ü fer bulsa nola gülşen-i zībā-yı Haleb

gülşenüñ nebâtâtı:

1. **gülşenüñ nebâtâtı:-ı**

Gazel 8

Mısra: 9

Gül bahçesinin bitkileri.

Buldı hayâtı cümle nebâtâtı gülşenüñ
Gel cân bağışla lutf u 'aţānuñ zamānidur

gülüp oynardı:

1. **gülüp oynardı:-r, -dı**

Müseddes 5

Mısra: 8

Kelime Tipi: **Deyim**

Neşeli, sevinçli, keyifli, güzel vakit geçirmek.

Bir dem idi dil-i bî-çāre olup yāre qarın
Gülüp oynardı anuñla açılıp kalb-i hazın

gülzār kadrin:

1. **gülzār kadrin:-i, -n**

Gazel 25

Mısra: 2

Gül bahçesinin değeri.

Ey dirġā ol gül-i bî-hār kadrin bilmedüm
Küyümü terk eyledüm gülzār kadrin bilmedüm

gülzār-ı cinān:

1. **gülzār-ı cinān:**

Tarih 93

Mısra: 15

Cennetlerin gül bahçeleri.

Cāyuñ İbrāhīm Pāşā oldu gülzār-ı cinān

gülzār-ı hüsni:

1. **gülzār-ı hüsni:-ı**

Gazel 43

Mısra: 7

Güzellik gül bahçesi; sevgilinin güzel yüzü.

Gülzār-ı hüsni içre görüp mār-ı zülfini
Sünbül mişālî eylemesün tārümār bizi

gün:

1. **günden:-den**

Tarih 21

Mısra: 1

Güneş.

'İlm ü fazluñ oldu sultānum bu gün günden 'ayān
Hacc-ı mebrūr ile olduñ efđal-i devr-i zamān

2. **gün:**

Tarih 31

Mısra: 8

Güneş.

Mihr-i 'adli olup ziyā-güster
Gün gibi menziline itdi qarār

3. **gün:**

Tarih 68

Mısra: 2

Güneş.

Virüpdür Etyemez-zāde Efendiye Hudā devlet
Tulū' idüp bir oğlı itdi dehri gün gibi tezyīn

4. **güni:-i**

Tarih 78

Mısra: 3

Güneş.

Güni toğdı açılıp ehl-i ma'ārif güldi
Tār olup çeşmine 'ālem göremez oldu le'tim

5. **günler:-ler**

Gazel 17

Mısra: 6

Gün, zaman.

Derdüñle zār u mübtelā nālān u giryān olmada
Günler meger ey gonca-leb 'ālemde mahzūnuñ
senüñ

6. **günümüz:-(ü)müz**

Müseddes 6

Mısra: 15

Gün, zaman.

Günümüz oldu meded birbirinden bed-ter
Hāşılı olmuş iken başa belālar ser-ber

7. **gün:**

Gazel 20

Mısra: 15

Gün, güneş, aydınlık, parlak.

Behişt-āsā olan pertevde mi gün nūr-ı Rıdvānum
Dağı hercāyī mi ol bî-vefāmuzdan haber virgil

8. **gün:**

Gazel 20

Mısra: 17

Gün, güneş, aydınlık, parlak.

Gezer mi şimdi dervîşân ile gün gibi meh-rûlar
Vefâ seyrinde mi şâh u gedâmuzdan haber virgil

9. gün:

Tarih 6

Mısra: 1

Gün, güneş, aydınlık, parlak.

Gün gibi menziline geldi Ahî-zâde bu gün
Şân virüp şadrına gösterse nola âyîni

gün gibi:

1. gün gibi:

Müseddes 11

Mısra: 10

Açık, ortada.

Ṭavrumuz 'âlî durur gözlerüz ammâ hâki
Gün gibi mesken idersek yiridür eflâki

2. gün gibi:

Müseddes 12

Mısra: 13

Açık, ortada.

Gün gibi hercâyî olma ey meh-i nâ-mihribân
Kimsenüñ çarhına tokınma şağın ey nev-cüvân

günâh:

1. günâhum:-(u)m

Müseddes 3

Mısra: 4

*Allah'ın emirlerine aykırı olan davranış,
mâsiyet.*

Uyup bu nefsi-şüma hâne-i kalbi harâb itdüm
Günâhum 'add olunmaz anca cürm-i bî-hisâb itdüm

2. günâhumuz:-(u)muz

Gazel 38

Mısra: 2

Günâh.

Derd-i derûna had yok bu âh u vâhumuz ne
Ol şâha 'arz olunmaz bilsek günâhumuz ne

3. günâhum:-(u)m

Müseddes 3

Mısra: 6

*Allah katında yasaklanan şey II suç, hata,
kusur.*

Dem-i âhirde şanmañ menzilüm zîr-i türâb itdüm
Günâhum çoklığından yirlere geçdüm hiçâb itdüm

günden güne:

1. günden güne:-e

Gazel 36

Mısra: 4

Gün geçtikçe, git gide, her gün biraz daha.

Nâmuñ gibi 'ömrüñ mezîd oldu bu gün nev-rüz u
'îd
Cânâ raqîbüñ çün Yezîd günden güne bed-nâm
ola

günden güne ezfün olur:

1. günden güne ezfün olur:-(u)r

Gazel 17

Mısra: 3

Gün geçtikçe fazlalaşmak, çoğalmak.

Ey dil belâ vü miñnetüñ günden güne ezfün olur
Bir dürlü dağı olmadı hâl-i diger-günüñ senüñ

güneş:

1. güneş:

Tarih 40

Mısra: 4

Güneş.

Felekde şa'sa'a şanmañ şu'a'ın mihr-i rahşânüñ
Kapusında güneş oldu 'asâ-yı zerle derbânı

2. güneşi:-i

Tarih 135

Mısra: 8

Güneş.

Herkes âsüde olup başına gün toğdı meger
Şaldı devlet güneşi pertevin âyâ Halebe

3. güneş:

Müseddes 10

Mısra: 4

*Dünya ve diğer gezegenlerin etrafında
döndüğü, bunlara ısı, ışık ve hayâtın devâmı için
gerekli enerjiyi veren gök cisminin adı, dünyâya
en yakın yıldız, şems.*

Kevâkib gökde ey meh kekbek-i başmağña
degmez

Güneş meyle tolı destinde bir ayağña degmez

4. güneş:

Müseddes 10

Mısra: 19

Dünya ve diğer gezegenlerin etrafında

döndüğü, bunlara ısı, ışık ve hayatın devamı için gerekli enerjiyi veren gök cisminin adı, dünyaya en yakın yıldız, şems.

Güneş her gün kapuñda ey perî üftâdeñ olmuşdur
Çemende serv-i bālā bende-i āzādeñ olmuşdur

güni toğdı:

1. **güni toğdı:-dı**

Tarih 121

Mısra: 1

Güneşi doğmak. II kutlu günü gelmek.

Güni toğdı yine erbāb-ı ma'ārif gelsün
Yıldızı düşkün olup kıadd-i hasūd ola dü-tā

gür idüp:

1. **gür idüp:-üp**

Tarih 165

Mısra: 6

Mezar etmek.

Görmeyüp mişlin anuñ oldu revān
Gür idüp yirini Sām u Behrām

ğurbet:

1. **ğurbetde:-de**

Gazel 32

Mısra: 1

*Doğup yaşanılmış olan yerden uzak yer,
ğurbetlik (Sevgiliden ayrı olma bağlamında).*

Varup ğurbetde dil-ber yār-ı ađyār olmasun
gelsün
Güli bāđ-ı cinānuñ hem-dem-i hār olmasun gelsün

ğurre-i ebrūsını:

1. **ğurre-i ebrūsını:-(s)ı, -n, -ı**

Gazel 7

Mısra: 5

Sevgilinin kaşındaki parlaklık.

Görenler ğurre-i ebrūsını dir
Bu devrūñ řimdi bu meh-pāresidür

gürüh-ı şu'arā:

1. **gürüh-ı şu'arā:**

Tarih 55

Mısra: 8

şairler topluluğu.

Nazm ile nesre virüpdür o kadar şöhret-i tām
La'l olur meclisine gelse gürüh-ı şu'arā

güş:

1. **güşidur:-ı, -dur**

Gazel 22

Mısra: 6

Kulak.

Ėoncalarla nergis-i zībā taķınmıř her țaraf
Güşidur zann eylemeñ siz güşe-i destārı gül

güş eylemez:

1. **güş eylemez:-mez**

Gazel 15

Mısra: 27

Dinlemek, kulak vermek.

Hĩç kimesne raħm idüp feryādumuz güş eylemez
Pādiřāh-ı dehre bu aħvālī bir söyler mi yok

güş eylese:

1. **güş eylese:-se**

Nazm 2

Mısra: 33

İşitmek.

Ađniyādan bir kesüñ fevt olduğın güş eylese
Mālın alur gönderüp derbān derbān üstine

güş eyleyicek:

1. **güş eyleyicek:-(y)icek**

Tarih 112

Mısra: 9

Dinlemek, kulak vermek.

Ben bende Tūrābīyā güş eyleyicek anı
řevķ ile didüm tārīh oldu yine defterdār

2. **güş eyleyicek:-(y)icek**

Tarih 137

Mısra: 5

Dinlemek, kulak vermek.

Nařbını Tūrābīyā güş eyleyicek fi'l-hāl
řevķ ile didüm tārīh oldu Halebe kıādī

güş eylevince:

1. **güş eylevince:-(y)ince**

Tarih 45

Mısra: 11

Dinlemek, kulak vermek.

Güş eyleyince hātif didi Tūrābī tārīh
Serdār-ı 'ādil oldu ibn-i vezīr-i 'ālī

güş idenler:

1. **güş idenler:**-en, -ler

Tarih 40

Mısra: 25

Kulak vermek, dinlemek.

Olur hüsn-i edâ'sın güş idenler kılı kırbânı
'Aceb mi tab'-ı nâzûkle cihânuñ olsa Hâssânı

güş idince:

1. **güş idince:**-ince

Tarih 73

Mısra: 13

Kulak vermek, dinlemek, işitmek.

Güş idince eşkiyâ' nuñ böyle yaman olduğın
Her vilâyetde du'âlar itdiler bernâ vü pîr

güş idüp:

1. **güş idüp:**-üp

Tarih 40

Mısra: 23

Kulak vermek, dinlemek.

Şadefden güş idüp evşâf-ı la'1 ü dür-i dendânın
Bihâruñ reşk idüp çıktı gözinden dürr ü mercânı

güşâde:

1. **güşâde:**

Tarih 22

Mısra: 8

Açık, açılmış.

Açıldı yine derhâ-yı şerf'at
Yine oldı güşâde bâb-ı İslâm

güşe-i destârı:

1. **güşe-i destârı:**-ı

Gazel 22

Mısra: 6

Tülbentın veya sarığın ucu, köşesi, kenarı.

Goncalarla nergis-i zîbâ taqınmış her taraf
Güşidur zann eylemeñ siz güşe-i destârı gül

güşfend-i dil:

1. **güşfend-i dil:**

Tarih 199

Mısra: 6

Gönül koyunu.

Bi-hamdillâh şafâmuz var Vişâlî 'ıydına irdük
Yolında güşfend-i dil demidür olsa kırbânı

güşfend-i dili:

1. **güşfend-i dili:**-i

Tarih 136

Mısra: 8

Gönül koyunu.

Eyle cânâ bu gün düğün bayram
Güşfend-i dili idüp kırbân

güşsa:

1. **güşsadan:**-dan

Müseddes 6

Mısra: 5

Gam, keder, hüzn, tasa.

Güşsadan ölmüş iken taze hayât irdi bize
Hâzret-i Nüh-ı necî gibi necât irdi bize

2. **güşsadan:**-dan

Müseddes 6

Mısra: 11

Gam, keder, hüzn, tasa.

Güşsadan ölmüş iken taze hayât irdi bize
Hâzret-i Nüh-ı necî gibi necât irdi bize

3. **güşsadan:**-dan

Müseddes 6

Mısra: 17

Gam, keder, hüzn, tasa.

Güşsadan ölmüş iken taze hayât irdi bize
Hâzret-i Nüh-ı necî gibi necât irdi bize

4. **güşsadan:**-dan

Müseddes 6

Mısra: 23

Gam, keder, hüzn, tasa.

Güşsadan ölmüş iken taze hayât irdi bize
Hâzret-i Nüh-ı necî gibi necât irdi bize

5. **güşsadan:**-dan

Müseddes 6

Mısra: 29

Gam, keder, hüzn, tasa.

Güşsadan ölmüş iken taze hayât irdi bize
Hâzret-i Nüh-ı necî gibi necât irdi bize

güşvec:

1. **güşveci:**-i

Kıt'a 3

Mısra: 4
İçinde yemek pişirilen toprak kap, bu kapta
pişirilen yemek.

Her yemiş çün zamāni ile yinür
Saña dirin ye bulduğun güveci

güy u çevgān:

1. **güy u çevgān:**

Tarih 16

Mısra: 4

Açık bir alanda at üzerinde elde bulunan
topa (güy) sopa (çevgān) ile vurularak oynanan
bir oyun.

Bu devlet ü sa'adet el virdi saña şehā
Döndür murāduñ üzre destüñde güy u çevgān

güyā:

1. **güyā:**

Tarih 43

Mısra: 8

Sanki, faraza, sözde.

Kanatlanup uçar güyā kaçan binse kadirgaya
Şikār itmek için ey dil 'adū-yı zāğı ol şeh-bāz

2. **güyā:**

Tarih 73

Mısra: 6

Sanki, faraza, sözde.

Askeri anuñ rubāh ile kaçan kim ceng ide
Kendüsi olur neyistān içre güyā bebr ü şır

3. **güyā:**

Tarih 77

Mısra: 9

Sanki, faraza, sözde.

Ol Hālilüm buldı güyā Ka'be yapmışca sevāb
Bu dil-i vīrāni geldi oldı ta'mīre sebeb

4. **güyā:**

Tarih 210

Mısra: 25

Sanki, faraza, sözde.

Ceng içinde oldı güyā ejdehā-yı heft-ser
Rezmgāh içre Sefer Pāşayı gördükde hemān

5. **güyā:**

Tarih 10

Mısra: 12

Sanki, âdeta.

Pādişāhum kıl nazar diyü zebān-ı hāl ile
Ehl-i 'irfānuñ şefi'i oldı güyā Edrine

6. **güyā:**

Tarih 75

Mısra: 7

Sanki, âdeta.

'İlm ü hünlerle güyā memlü' idüp diyārı
Yā Hüsrev-i zamāndur yāhōd Hayālî geldi

güyā itdi:

1. **güyā itdi:-di**

Tarih 97

Mısra: 6

Konuşturmak, söyletmek.

Açılıp rüşen olup gül gibi geçdi şadra
Yine dil bülbülünü medhine güyā itdi

güy-ı bāzıçe:

1. **güy-ı bāzıçe:**

Tarih 40

Mısra: 37

Eğlence söyleme, eğlence söyleyişi.

Ser-i a'dāyı devrinde idüpdür güy-ı bāzıçe
Se'adet birle destinde mü'eyyed ola çevgāni

2. **güy-ı bāzıçe:**

Tarih 73

Mısra: 7

Eğlence söyleme, eğlence söyleyişi.

Güy-ı bāzıçe idüpdür eşkiyā'nuñ kellesin
Aña virildi şehā çevgān-ı kudret ile tır

güy-ı 'irfāni:

1. **güy-ı 'irfāni:-ı**

Tarih 149

Mısra: 5

Bilgi söyleme.

Güy-ı 'irfāni kapup 'ilm ile akrānından
Ser-i meydān-ı faziletde bahādır sensin

güviyā:

1. **güviyā:**

Gazel 3

Mısra: 4

Güya, sanki, sözde.

Ey dil 'izār-ı dil-rübā meyden kararadı cā-be-cā
Şahn-ı çemende güviyā verd-i terüñ evrākıdur

güzel:

1. güzeller:-ler

Gazel 7

Mısra: 1

Dilber, sevgili, mahub.

Güzeller cümleten âvâresidür
'Alîcân-zâde mercân pâresidür

2. güzeller:-ler

Gazel 31

Mısra: 2

Güzel kimseler.

'Alî şâhum bu ân-ı hüsn ile şun'-ı Hüdâsın sen
Güzeller çok velîkin içlerinde müntehâsın sen

3. güzeller:-ler

Gazel 7

Mısra: 4

Dilber, güzeller.

Olaldan âsümân-ı hüsn ol mâh
Güzeller çevrede seyyâresidür

güzeller meclisinde:

1. güzeller meclisinde:-i, -n, -de

Tarih 48

Mısra: 8

İyilerin olduğu meclis, kusursuzlar meclisi.

Türâbîyâ müdâm eyle du'âyı
Güzeller meclisinde ola sâkî

güzellik tahtına gec:

1. güzellük tahtına geç:

Gazel 28

Mısra: 2

Güzellik tahtına çık (otur).

Kaşuñ tuğrâsın 'arz it hüsnüñüñ 'üvnânını kullan
Güzellik tahtına geç pâdişâhlar şânını kullan

güzer kılduñ:

1. güzer kılduñ:-du, -ñ

Gazel 20

Mısra: 5

Geçmek, vazgeçmek.

Nice şakku'l-kamer ol meh-likâmuzdan haber
virgil
Güzer kılduñ Sitânbülü nice ahvâl-i mihr ü mâh

güzerân:

1. güzerân:

Müseddes 6

Mısra: 21

Geçmek.

Derd ğamsuz güzerân eylemege bir dem yok
Dir iken devr-i zamân içre meger âdem yok

güzergâhum tutdı:

1. güzergâhum tutdı:-dı

Müseddes 7

Mısra: 22

Yolunu tutmak, yolunu kesmek.

Dökdi seyyâre-i eşküm benüm ol mâhum hayf
Tutdı seyl-âb-ı belâ şimdi güzergâhum hayf

H

haber:

1. haber:

Tarih 210

Mısra: 35

Bilgi, ilim, vukuf, malûmat.

İnkırâz-ı devre dek tâ söylene iş-bu haber
Hâk Te'âlâ 'ömrin ezfün ide ber-hürdâr idüp

haber vir:

1. haber vir:

Kıt'a 5

Mısra: 35

Kelime Tipi: **Deyim**

Bildirmek, haber ulaştırmak.

Gel yetiş pîr-i hazîne vir birâderden haber
Mısr-ı hüsnüñ şâhı mı ol Yûsuf-ı şânî nice

haber virgil:

1. haber virgil:-gil

Gazel 20

Mısra: 1

Kelime Tipi: **Deyim**

Bildirmek, haber ulaştırmak.

Eyâ bād-ı şabâ ol dil-rübâmuzdan haber virgil
Esen geldüñ Hüseyin-i Baykaramuzdan haber
virgil

2. haber virgil:-gil

Gazel 20

Mısra: 2

Kelime Tipi: **Deyim**

Bildirmek, haber ulaştırmak.

Eyā bād-ı şabā ol dil-rübāmuzdan haber virgil
Esen geldüñ Hüseyin-i Baykaramuzdan haber virgil

3. **haber virgil:-gil**

Gazel 20

Mısra: 4

Kelime Tipi: **Deyim**

Bildirmek, haber ulaştırmak.

Olur mı nerdübān ayağı seyri cümleden a'lā
Muşaffā mı o cāy-ı dil-güşāmuzdan haber virgil

4. **haber virgil:-gil**

Gazel 20

Mısra: 6

Kelime Tipi: **Deyim**

Bildirmek, haber ulaştırmak.

Nice şakku'l-kamer ol meh-liķāmuzdan haber virgil
Güzer kılduñ Sitānbülü nice ahvāl-i mihr ü māh

5. **haber virgil:-gil**

Gazel 20

Mısra: 8

Kelime Tipi: **Deyim**

Bildirmek, haber ulaştırmak.

Gelür mi mekteb-i 'irfāna hūbān ile şā'irler
Nedür ahvāli yārān-ı şafāmuzdan haber virgil

6. **haber virgil:-gil**

Gazel 20

Mısra: 10

Kelime Tipi: **Deyim**

Bildirmek, haber ulaştırmak.

Bu ş'i'r-i ābdāri bilmeyen bīgāneyi añma
Dem-ā-dem baħr-ı nazma āşināmuzdan haber virgil

7. **haber virgil:-gil**

Gazel 20

Mısra: 12

Kelime Tipi: **Deyim**

Bildirmek, haber ulaştırmak.

Şalar mı pertev-i hüsünin cihāna şems-i tābānum
Añar mı bendesin ol pür-cefāmuzdan haber virgil

8. **haber virgil:-gil**

Gazel 20

Mısra: 14

Kelime Tipi: **Deyim**

Bildirmek, haber ulaştırmak.

İdüp nāz öldürür mi rakş ile 'uşşākı Dervişüm
Girer mi kana ol gül-gün-kabāmuzdan haber virgil

9. **haber virgil:-gil**

Gazel 20

Mısra: 16

Kelime Tipi: **Deyim**

Bildirmek, haber ulaştırmak.

Behişt-āsā olan pertevde mi gün nūr-ı Rıdvānum
Daħı hercāyī mi ol bī-vefāmuzdan haber virgil

10. **haber virgil:-gil**

Gazel 20

Mısra: 18

Kelime Tipi: **Deyim**

Bildirmek, haber ulaştırmak.

Gezer mi şimdi dervişān ile gün gibi meh-rūlar
Vefā seyrinde mi şāh u gedāmuzdan haber virgil

11. **haber virgil:-gil**

Gazel 20

Mısra: 20

Kelime Tipi: **Deyim**

Bildirmek, haber ulaştırmak.

Nice billāh o cāy-ı cān-fezāmuzdan haber virgil
Geçer mi cum'a gün Topħāneye alay ile yārān

12. **haber virgil:-gil**

Gazel 20

Mısra: 22

Kelime Tipi: **Deyim**

Bildirmek, haber ulaştırmak.

İçer mi sīneler çāk eyleyüp hūbān ile 'uşşāk
Şafāsı var mıdur ağ u karamuzdan haber virgil

13. **haber virgil:-gil**

Gazel 20

Mısra: 24

Kelime Tipi: **Deyim**

Bildirmek, haber ulaştırmak.

Türābī hāksārın yād idüp luşf ile dervişān
Dimezler mi bize ol hākipāyumuzdan haber virgil

haberüñ yok:

1. **haberüñ yok:**

Müseddes 2

Mısra: 12

Kelime Tipi: **Deyim**

Haberi olmamak. II bir şeyin farkında olmamak, gafil olmak.

Şubh-ı şâdık gibi ey gâfil ağardı şakaluñ
Haberuñ yok seni penbeyle boğazlar eceluñ

2. haberuñ yoq:

Müseddes 2

Mısra: 18

Kelime Tipi: **Deyim**

Haberi olmamak. II bir şeyin farkında olmamak, gafil olmak.

Şubh-ı şâdık gibi ey gâfil ağardı şakaluñ
Haberuñ yok seni penbeyle boğazlar eceluñ

3. haberuñ yoq:

Müseddes 2

Mısra: 24

Kelime Tipi: **Deyim**

Haberi olmamak. II bir şeyin farkında olmamak, gafil olmak.

Şubh-ı şâdık gibi ey gâfil ağardı şakaluñ
Haberuñ yok seni penbeyle boğazlar eceluñ

4. haberuñ yoq:

Müseddes 2

Mısra: 30

Kelime Tipi: **Deyim**

Haberi olmamak. II bir şeyin farkında olmamak, gafil olmak.

Şubh-ı şâdık gibi ey gâfil ağardı şakaluñ
Haberuñ yok seni penbeyle boğazlar eceluñ

5. haberuñ yoq:

Müseddes 2

Mısra: 6

Kelime Tipi: **Deyim**

Haberi olmamak. II bir şeyin farkında olmamak, gafil olmak.

Şubh-ı şâdık gibi ey gâfil ağardı şakaluñ
Haberuñ yok seni penbeyle boğazlar eceluñ

habib:

1. habibüm:-(ü)m

Gazel 31

Mısra: 6

Sevgili.

Görenler baş egerler cân ile mihrâb-ı ebrüña
Habibüm Merve haqqı Ka'be-i ehl-i şafâsın sen

habs:

1. habsine:-i, -n, -e

Tarih 123

Mısra: 3

Hapis.

Ebū Zındı zebün itdi alup habsine darbıyla
Ser-i a'dâ geçerken pâyimâl-i zîr-i pây oldu

haccâc:

1. haccâc:

Tarih 18

Mısra: 2

Emeviler döneminde "zalim" lakabıyla anılan bir komutan.

Oldı dilâ 'Ali Beg 'izzetle mîr-i hüccâc
Şükrüm Hudâya oldur tarh oldu gitdi Haccâc

hacc-ı cemil:

1. hacc-ı cemil:

Tarih 60

Mısra: 2

Güzel hac.

Hızr u İlyâsı Hudâ sultânuma kıldı delil
Hamdu'lillâh 'izzet ile eyleduñ hacc-ı cemil

hacc-ı makbül:

1. hacc-ı makbül:

Tarih 86

Mısra: 2

Kabul edilen hac, beğenilen hac, kabul görmüş hac.

Dindi hâtifden Tûrâbîyâ aña târîh-i hüb
Hacc-ı makbül eyleyüp oldu Hasan Pâşâ ferid

hacc-ı makbülün:

1. hacc-ı makbülün:-(ü)ñ

Tarih 87

Mısra: 10

Kabul edilen hac, beğenilen hac, kabul görmüş hac.

Ṭarf-ı hâtifden Tûrâbîyâ dinildi târîhi
Hacc-ı makbülün Hasan Pâşâ ola ecri kabül

hacc-ı mebrür:

1. hacc-ı mebrür:

Tarih 21

Mısra: 10

Hayırlı hac, makbul hac.

Bu Tūrābī-i du'ā-gūyuñ didi tārīḡ-i ḡūb
Ḥacc-ı mebrūr eyleyüp olduñ 'azīzüm kāmran

2. **ḡacc-ı mebrūr:**

Tarih 21

Mısra: 2

Hayırlı hac, makbul hac.

'İlm ü fazluñ oldu sultānum bu gün günden 'ayān
Ḥacc-ı mebrūr ile olduñ efdāl-i devr-i zamān

ḡacc-ı mebrūruñ:

1. **ḡacc-ı mebrūruñ:-(u)ñ**

Tarih 60

Mısra: 12

Hayırlı hac, makbul hac.

Bu Tūrābī-i du'ā-gūyuñ didi tārīḡ için
Ḥacc-ı mebrūruñ efendi kıldı es'ad ol Celīl

2. **ḡacc-ı mebrūruñ:-(u)ñ**

Tarih 198

Mısra: 10

Hayırlı hac, makbul hac.

Ey Tūrābī dindi hātifden aña tārīḡ-i ḡūb
Ḥacc-ı mebrūruñ Vişālī eyleye Bārī kabūl

ḡacı:

1. **ḡacılarla:-lar, -la**

Nazm 1

Mısra: 3

Hacceden zat.

Döne döne ḡacılarla eyleyüp anı ṡavāf
Bī-tekellūf ḡāne-i Mevlāyī gördi gözlerüm

2. **ḡacıları:-ları**

Tarih 18

Mısra: 4

Hacceden zat.

Burnı kırıldı anuñ te'sīr idüp du'āmuz
Kılmadı ḡamd be-reh ḡacıları o tārāc

3. **ḡacı:**

Tarih 79

Mısra: 3

Hacceden zat.

Bu deñlü 'ilm ü fazlıyla olupdur ḡacı hem ḡāzī
Müselmān olana vācibdür itsünler anı ta'zīm

ḡacı ibrāḡīm pāşā:

1. **ḡacı ibrāḡīm pāşā:**

Tarih 76

Mısra: 1

Hacı İbrahim Paşa.

Ḥacı İbrāḡīm Pāşā ya'nī serdār-ı ḡüzīn
Çün Ereḡliye gelüp devletle miḡmān oldılar

2. **ḡacı ibrāḡīm pāşā:**

Tarih 81

Mısra: 1

Hacı İbrahim Paşa.

Ḥacı İbrāḡīm Pāşā oldu 'adliyle vezīr
Olsa her kārī 'adāletle 'aceb mi dil-peḡzīr

3. **ḡacı ibrāḡīm pāşā:**

Tarih 81

Mısra: 10

Hacı İbrahim Paşa.

Bu Tūrābī-i du'ā-gūyı didi tārīḡ aña
Ḥacı İbrāḡīm Pāşā oldu 'adliyle vezīr

4. **ḡacı ibrāḡīm pāşā:**

Tarih 82

Mısra: 1

Hacı İbrahim Paşa.

Ḥamdulī'llāḡ Ḥacı İbrāḡīm Pāşā 'adl ile
Devlet ü 'izzetle ey dil Mışra ḡālā vālīdür

ḡacı ibrāḡīm-i 'ādil:

1. **ḡacı ibrāḡīm-i 'ādil:**

Tarih 82

Mısra: 14

Adaletli Hacı İbrahim.

Bu Tūrābī-i du'ā-gūyı didi tārīḡ için
Mışra ḡālā Ḥacı İbrāḡīm-i 'ādil vālīdür

ḡacı muştafā:

1. **ḡacı muştafā:**

Tarih 133

Mısra: 10

Hacı Mustafa (Ağa).

Didi hātif tārīḡi itmāmına
Yapdı Ḥacı Muştafā ḡān-ı sebīl

ḡad yok:

1. **ḡad yok:**

Gazel 38

Mısra: 1

Kelime Tipi: Kalp İfade

Sınır olmamak.

Derd-i derûna had yok bu ah u vahumuz ne
Ol şaha 'arz olunmaz bilsek günahumuz ne

hadd-i semenle:

1. **hadd-i semenle:-le**

Gazel 10

Mısra: 2

Yasemin yanaklı.

Haft-ı nigâr sümbül-i hoş-bü degül midür
Hadd-i semenle gönlüm alan bu degül midür

haddin bildüre:

1. **haddin bildüre:-e**

Tarih 160

Mısra: 6

Kelime Tipi: Deyim

*Sert bir karşılıkla uslandırmak, yola
getirmek, cezalandırmak.*

Oldı serdâr u vezîri pâdişâh-ı 'âlemün
Bildüre haddin bu devrün zâlim ü qallâşına

hâ'il ola:

1. **hâ'il ola:-a**

Tarih 146

Mısra: 4

*Görünmesine engel olmak, perde çekmek,
araya girmek.*

Tîg-i fîzini elinde göricek kan kaşanur
Bu şalâbetle aña ola mı düşmen hâ'il

hak:

1. **hak:**

Gazel 26

Mısra: 10

Toprak.

Çanda bir kün-dâde var ise tevâzu' eyleyüp
Her denî-ıtab'uñ yolında hâk imişsin bilmedüm

2. **hâke:-e**

Tarih 35

Mısra: 5

Toprak.

Defn idüp hâke şalar çandese 'âlî-çadri
Beni bu dehr-i denîniñ revîşi öldürdi

3. **hak:**

Tarih 2

Mısra: 8

Allah tealâ.

Yâveri Hâk ola hidâyet ile
Hızr u İlyâs olup aña rehber

4. **hakdan:-dan**

Tarih 23

Mısra: 3

Allah tealâ.

Tab'-ı ma'ânî-perver saña virildi Hâkdan
Yanuñda mantıkiyyün kâdir degül kelâma

5. **hak:**

Tarih 28

Mısra: 8

Allah tealâ.

İki 'âlemde murâdın vire
Hâk budur aña du'âmuz her bâr

6. **hak:**

Tarih 35

Mısra: 12

Allah tealâ.

Buldı hem-nâm-ı Muhammedle maqâm-ı
Maḥmūd
Ey Tûrâbî aña Hâk mertebesin buldurdi

7. **hak:**

Tarih 60

Mısra: 4

Allah tealâ.

Gezdün ol Faḥr-ı cihânun cā-be-cā menzillerin
Hâkını itdün ziyâfet Hâk vire ecr-i cezîl

8. **hak:**

Tarih 88

Mısra: 1

Allah tealâ.

Çıla Hâk yârî Ḥasan Pâşâya
İtdi bu menzili çün cāy-ı Behişt

9. **hak:**

Tarih 113

Mısra: 6

Allah tealâ.

Olup devründe âsüde re'âyâ
Saña rûzî çıla Hâk 'ömr-i sermed

10. **hak:**

Tarih 148

Mısra: 1

Allah tealâ.

Vücûduñ eyledi Hâk ḥazret-i sultânunuñ nâdir
Seni şadr-ı fazîletde mü'ebbed eylesün Kâdir

11. **hāk:**

Gazel 30

Mısra: 4

Toprak, türap.

Eyle efendi gerd-i kudümüñla pür-şeref
Rüşen-ter eyle çeşümü hāk ile tölmadın

12. **hāki:-i**

Müseddes 11

Mısra: 9

Toprak, türap.

Ṭavrumuz ‘ālī durur gözlerüz ammā hāki
Gün gibi mesken idersek yiridür eflāki

13. **hāk:**

Gazel 30

Mısra: 7

İlāh. Mâbud. Cenâb-ı Hak.

Haşr itmeye fezâ-yı kıyâmetde halkı Hāk
Maşşer yirinde her kişi yârını bulmadın

14. **hāk:**

Nazm 2

Mısra: 2

İlāh. Mâbud. Cenâb-ı Hak.

Nüş-ı cām it ey gönül devrân devrân üstine
Ḥamdu’lillāh kıldı Hāk ihsân ihsân üstine

15. **hāk:**

Tarih 196

Mısra: 1

Allah (c.c.).

Luṭf ide Hāk Efendiye her çend
Yapdı bir kahve-ḥâne cāy-ı bülend

16. **hāk:**

Müseddes 8

Mısra: 13

Allah, Cenabıhak, Tanrı, Huda.

Sırr-ı levlāk ile Hāk bildürdi kadr u cāhuñı
Ḥamdulı’llāh kim ziyâret eyledüm dergāhuñı

hāk bu ki:

1. **hāk bu ki:**

Gazel 41

Mısra: 12

Doğrusu bu ki.

Giryeden mâtem idüp gelse ḥalel çeşme nola
Gözümüz nūrı idi hāk bu ki evlād-ı ‘Ali

hāk budur:

1. **hāk budur:-dur**

Tarih 133

Mısra: 7

Doğrusu, gerçekte, aslında.

Hāk budur ‘ālī binā’ tarḥ eyledi
Dem-be-dem eyler du’ā ibn-i sebīl

2. **hāk budur:**

Tarih 39

Mısra: 3

Doğrusu budur.

Hāk budur andan dilā şākir idi halk-ı cihān
Fı’l ü aqvāli anuñ geldükde bu yāda acuña

3. **hāk budur:-dur**

Tarih 118

Mısra: 7

Doğrusu, gerçekte, aslında.

Hāk budur oldı binā’sına bunuñ sa’y-i belīg
Yapana yapdurana rahmet ide Bār-ı Ḥudā

4. **hāk budur:**

Tarih 33

Mısra: 3

Doğrusu, gerçekte, aslında.

Hāk budur sırrı idi Ḥazret-i Mevlānānuñ
Aña cāy itse Ḥudā gülşen-i Firdevsi maḥal

hāk budur ki:

1. **hāk budur ki:**

Tarih 93

Mısra: 9

Doğrusu, gerçekte, aslında.

Hāk budur ki bezm-i ‘İşe Ḥusrev-i devrân idi
Olmış idi rezmgāha Rüstem-i şāhib-ķırān

hāk devletle ‘izzet ile devrin dāyim ide:

1. **hāk devletle ‘izzet ile devrin dāyim ide:-e**

Tarih 140

Mısra: 4

Kelime Tipi: Dua İfadesi

*Allah mutlulukla ve yücelikle devrini devamlı
etsin, devrini sürdürsün.*

Devrinde oldı herkes āsüde şimdi anuñ
Devletle ‘izzet ile Hāk dāyim ide devrin

hāk evle:

1. **ḥāk eyle:**

Tarih 156

Mısra: **21**

Kazımak.

Eyle zālīmleŕüñ vücūdını ḥāk
Hıç amān virme ḳatlı idüp zinhār

ḥāk ider:

1. **ḥāk ider:-(e)r**

Gazel 6

Mısra: **13**

Öldürmek.

Nefs ejderin silāh-ı şalāh ile ḥāk ider
Ḥaḳḳā ki bu Tūrābī de Ḥayder degül midür

ḥāk mansıbın yümn-i sa'ādetle mübārek ide:

1. **ḥāk manşıbın yümn-i sa'ādetle mübārek ide:-e**

Tarih 65

Mısra: **2**

Kelime Tipi: **Dua İfadesi**

*Yüce Allah makamını saadet uğuruyla
mübārek kılsın.*

Etyemez-zāde Ereğliye olup ḳāḏī ebed
Mansıbın yümn-i sa'ādetle mübārek ide Ḥāk

ḥāk meskenini dār-ı cinān ide:

1. **ḥāk meskenini dār-ı cinān ide:-e**

Müseddes 5

Mısra: **27**

Kelime Tipi: **Dua İfadesi**

*Allah yurdunu cennet evi yapsın, Allah
yurdunu cennet etsin.*

Ey Tūrābī ide Ḥāk meskenini dār-ı cinān
İtdi zālīmleŕ anı tu'me-i tığ-i bürrān

ḥāk murādın vire:

1. **ḥāk murādın vire:-e**

Tarih 132

Mısra: **13**

*Allah isteğini versin, Allah dileğini yerine
getirsin.*

İki 'ālemdede murādın vire Ḥāk
Bu Tūrābī-i ḥaḳīr eyler du'ā

ḥāk nār-ı sūzānı:

1. **ḥāk nār-ı sūzānı:-ı**

Kit'a 5

Mısra: **54**

Allah'ın yakıcı ateşi.

Āteş-i āh-ı raḳīb eyler mi İbrāhīme kār
Gülşen eyler mi aña Ḥāk nār-ı sūzānı nice

ḥāk olmadan:

1. **ḥāk olmadan:-ma, -dan**

Gazel 34

Mısra: **9**

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Toprak olmak, ölüp toprağa karışmak.

'Aḳluñı cem' it Tūrābī cür'aveş ḥāk olmadan
Sāḳī-i devr-i ecel bir gün şunar cāmı şaḳm

ḥāk olmuş:

1. **ḥāk olmuş:-muş**

Müseddes 6

Mısra: **28**

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Toprak olma II ölmek.

Dehre-i derd ile gözyaşı çü tāk olmuş iken
Elem-i zulm-i firāvān ile ḥāk olmuş iken

ḥāk özin dāvim ḥatardan şaklaya:

1. **ḥāk özin dāvim ḥatardan şaklaya:-(y)a**

Tarih 197

Mısra: **7**

Kelime Tipi: **Dua İfadesi**

*Allah kendisini (Visali Efendi) daima
tehlikeden korusun.*

Özin Ḥāk şaklaya dāvim ḥatardan
Du'ā eyle Tūrābī 'aşıḳāne

ḥāk senden rāzī ola:

1. **ḥāk senden rāzī ola:-a**

Tarih 70

Mısra: **2**

Kelime Tipi: **Dua İfadesi**

Allah senden razı olsun.

Geçdüñ 'Alı Efendi bu dehr-i pür-şürdan
'Azm eyledüñ beḳāya Ḥāk rāzī ola senden

ḥāk sultān aḥmedüñ devlet ü 'ömrin ziyād ide:

1. **ḥāk sultān aḥmedüñ devlet ü 'ömrin ziyād ide:-e**

Nazm 2

Mısra: **37**

Kelime Tipi: **Dua İfadesi**

*Allah Sultan Ahmed'in ömrünü ve
mutluluğunu çoğaltsın.*

İde Sultān Ahmedūñ Hâk devlet ü 'ömrin ziyād
Bir iyü nām eyledi ol cümle hâkan üstine

hak te'ālā:

1. **hak te'ālā:**

Müseddes 4

Mısra: **16**

Yüce Allah.

Geldi gösterdi rezimde tavr u erkāni bize
Hâk Te'ālā devletiyle bahş ide anı bize

2. **hak te'ālā:**

Tarih 25

Mısra: **9**

Yüce Allah.

Hâk Te'ālā fazl ile bākilerin ma'mür ide
Hür u gılmāniyla dāyim eylesün seyr-i cinān

hak te'ālā aña 'uqbāda 'ināyetler ide:

1. **hak te'ālā aña 'uqbāda 'ināyetler ide:-e**

Tarih 51

Mısra: **9**

Kelime Tipi: **Dua İfadesi**

*Yüce Allah ona ahirette yardım ve iyilik
etsin.*

Hâk Te'ālā aña 'uqbāda 'ināyetler ide
Rūh-ı pākine anuñ mesken ola qurb-ı İlāh

hak te'ālā anı cennetde kāmkar eyleye:

1. **hak te'ālā anı cennetde kāmkar eyleye:-(y)e**

Tarih 171

Mısra: **8**

Kelime Tipi: **Dua İfadesi**

*Yüce Allah onu (Sunullah Efendi) cennette
mutlu etsin, isteğine ulaştırsın.*

Geldi gitdi itmedi dünyā-yı dūna i'tibār
Hâk Te'ālā eyleye cennetde anı kāmkar

hak te'ālā ber-hürdār idüp 'ömrin ezün ide:

1. **hak te'ālā ber-hürdār idüp 'ömrin ezün ide:-e**

Tarih 210

Mısra: **36**

Kelime Tipi: **Dua İfadesi**

Allah muradına ulaştırıp ömrünü uzatsın.

İnkırāz-ı devre dek tā söylene iş-bu haber
Hâk Te'ālā 'ömrin ezün ide ber-hürdār idüp

hak te'ālā devletin günden güne ezün ide:

1. **hak te'ālā devletin günden güne ezün ide:-e**

Tarih 82

Mısra: **9**

Kelime Tipi: **Dua İfadesi**

*Yüce Allah mutluluğunu gün geçtikçe
artırsın, çoğaltsın.*

Hâk Te'ālā devletin günden güne ezün ide
Çün ricālu'llāhuñ iqbāl ile ehl-i hālidür

hak te'ālā devletiyle 'ömrin ezün eyleye:

1. **hak te'ālā devletiyle 'ömrin ezün eyleye:- (y)e**

Tarih 30

Mısra: **3**

Kelime Tipi: **Dua İfadesi**

*Yüce Allah mutluluğunu (makamını) ve
ömrünü artırsın.*

Hâk Te'ālā devletiyle 'ömrin ezün eyleye
Cān u gönülden du'ā olsun hemişe kārımız

hak te'ālā devletiyle 'ömrin ziyād eylesün:

1. **hak te'ālā devletiyle 'ömrin ziyād eylesün:- sün**

Tarih 160

Mısra: **7**

Kelime Tipi: **Dua İfadesi**

*Yüce Allah mutluluğuyla (makamı) ömrünü
artırsın, uzatsın.*

Hâk Te'ālā devletiyle eylesün 'ömrin ziyād
Eşkiyā'nuñ hāl idüp semm-i helāhil aşına

hak te'ālā günden güne 'ömrün ziyād eylesün:

1. **hak te'ālā günden güne 'ömrün ziyād eylesün:-sün**

Tarih 20

Mısra: **13**

*Yüce Allah gün geçtikçe ömrünü uzatsın II
Ali Paşa için edilen bir duadır.*

Hâk Te'ālā eylesün günden güne 'ömrün ziyād
Dāyimā itsün serir-i devlet üzre ber-қarār

hak te'ālā havf u hatarlardan saklasun:

1. **hak te'ālā havf u hatarlardan saklasun:-sun**

Gazel 32

Mısra: **9**

Kelime Tipi: **Dua İfadesi**

Allah korku ve tehlikeden saklasın, muhafaza etsin.

Vücüdün Hâk Te'âlâ şaklasın havf u hatarlardan
Türâbî ol perî bed-hvâh ile yâr olmasun gelsün

hak te'âlâ maqşüd u murâdın hâşıl ide:

1. **hak te'âlâ maqşüd u murâdın hâşıl ide:-e**
Tarih 209
Mısra: **9**
Kelime Tipi: **Dua İfadesi**
Yüce Allah amaç ve isteğine ulaştırsın.

Hâk Te'âlâ ide maqşüd u murâdın hâşıl
Zevk-i şihhatle bulup manşib-ı 'âlîde beğâ

hak te'âlâ murâdın havf u hatarlardan saklaya:

1. **hak te'âlâ murâdın havf u hatarlardan saklaya:-(y)a**
Tarih 128
Mısra: **3**
Kelime Tipi: **Dua İfadesi**
Yüce Allah Mehmed Bey'in yeni doğan çocuğu Murad'ı korku ve tehlikeden korusun.

Murâdın Hâk Te'âlâ saklaya havf u hatarlardan
Nihâl-i kaddi ber-hürdâr olup kaţ' eyledi pâyeye

hak te'âlâ özini dâyim ide:

1. **hak te'âlâ özini dâyim ide:-e**
Tarih 28
Mısra: **5**
Kelime Tipi: **Dua İfadesi**
Yüce Allah varlığını daim etsin.

Hâk Te'âlâ özini dâyim ide
Bâğ-ı 'âlemde ola ber-hürdâr

hak te'âlâ râzî olsun:

1. **hak te'âlâ râzî olsun:-sun**
Tarih 94
Mısra: **8**
Allah razı olsun, Allah seninle olsun, yardımını esirgemesin.

Dest-i luţf u hüsn-i hulkından anuñ hoşnüd idük
Hâk Te'âlâ râzî olsun eyleyüp luţfin penâh

hak te'âlâ rûhını şâd eyleye:

1. **hak te'âlâ rûhını şâd eyleye:-(y)e**
Tarih 187
Mısra: **7**

Kelime Tipi: **Dua İfadesi**
Allah ruhunu şad etsin.

Hâk Te'âlâ rûhını şâd eyleye
Cân u dilden it du'â-yı vahdeti

hak te'âlâ vücüdün var eyleye:

1. **hak te'âlâ vücüdün var eyleye:-(y)e**
Tarih 156
Mısra: **40**
Kelime Tipi: **Dua İfadesi**
Allah vücudunu var etsin, Allah varlığını daim etsin.

Ey Türâbî yüri du'â eyle
Hâk Te'âlâ vücüdün eyleye var

hak yolında:

1. **hak yolında:-i, -n, -da**
Tarih 87
Mısra: **3**
Allah'a ulaştıran yol, doğru yol.

Hâk yolında itdi sultânüm 'aceb sa'y-ı belîğ
Hizmet ü sa'yüñ dem-â-dem oldı maqbül-i Resül

hak-bîn:

1. **hak-bîn:**
Gazel 2
Mısra: **11**
Hakkı gören.

Hasüdân-râ ne-büdeş dîde Hâk-bîn
Çünân çeşm-i bedî' ber-kende bâşed

hakdan yaña:

1. **hakdan yaña:**
Tarih 94
Mısra: **1**
Hakka doğru, Allah'a doğru.

Eyledi Hâkdan yaña İsbâţ Efendi 'azm-i râh
Da'vet itdi meskenin Dârü's-selâm itsün İlâh

hâke şal:

1. **hâke şal:-e**
Nazm 7
Mısra: **2**
Toprağa salmak, toprakta bırakmak.

Görüp refâr-ı kadüñ kanlar ağlar çeşm-i
giryânüm
Demidür sâye şal ben hâke ey serv-i hırâmânüm

hāke şalardı:

1. **hāke şalardı:**-(a)r, -di

Gazel 40

Mısra: 7

Toprağa salmak, toprakta bırakmak.

Şalardı pertevin ben hāke ol mihr-i cān-ārā
Çekildi araya tağlar gibi agyardan perde

hāke veksān eylediler:

1. **hāke veksān eylediler:**-di, -ler

Tarih 109

Mısra: 30

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

*Yerle bir etmek II perişan hale getirmek,
mahvetmek.*

Dökdiler toprağa kanın düşmen-i dīnūñ bular
Hāke veksān eylediler niçe yüz biñ kāfiri

hāk-i der:

1. **hāk-i der:**

Gazel 42

Mısra: 18

(sevgilinin) kapısının, eşiğinin toprağı.

Yüz sürdi Türābī işigün hākine cānā
Fahır eyler ise nola varup hāk-i der oldı

hāk-i dergāhı:

1. **hāk-i dergāhı:**-ı

Tarih 142

Mısra: 6

Dergahın toprağı, tekkenin toprağı.

Degme bir eşiğe yüz sürmeden el çekdi gönül
Hāk-i dergāhı yeter çeşmümüze kuhl-i cilā'

hāk-i der-i hāzret-i mevlānāyı:

1. **hāk-i der-i hāzret-i mevlānāyı:**-(y)ı

Müseddes 11

Mısra: 6

Hazreti Mevlana'nın kapısının toprağı.

Hamduli'llāh ki bulup mertebe-i a'lāyı
Beklerüz hāk-i der-i Hāzret-i Mevlānāyı

2. **hāk-i der-i hāzret-i mevlānāyı:**-(y)ı

Müseddes 11

Mısra: 12

Hazreti Mevlana'nın kapısının toprağı.

Hamduli'llāh ki bulup mertebe-i a'lāyı
Beklerüz hāk-i der-i Hāzret-i Mevlānāyı

3. **hāk-i der-i hāzret-i mevlānāyı:**-(y)ı

Müseddes 11

Mısra: 18

Hazreti Mevlana'nın kapısının toprağı.

Hamduli'llāh ki bulup mertebe-i a'lāyı
Beklerüz hāk-i der-i Hāzret-i Mevlānāyı

4. **hāk-i der-i hāzret-i mevlānāyı:**-(y)ı

Müseddes 11

Mısra: 24

Hazreti Mevlana'nın kapısının toprağı.

Hamduli'llāh ki bulup mertebe-i a'lāyı
Beklerüz hāk-i der-i Hāzret-i Mevlānāyı

5. **hāk-i der-i hāzret-i mevlānāyı:**-(y)ı

Müseddes 11

Mısra: 30

Hazreti Mevlana'nın kapısının toprağı.

Hamduli'llāh ki bulup mertebe-i a'lāyı
Beklerüz hāk-i der-i Hāzret-i Mevlānāyı

hāk-i derüñ:

1. **hāk-i derüñ:**-(ü)ñ

Müseddes 14

Mısra: 7

(sevgilinin) kapısının, eşiğinin toprağı.

Zahm-ı şemşir-i gamuñ cāna şafādur bilene
Ey perī hāk-i derüñ kuhl-i cilā' dur bilene

hāk-i derüñi:

1. **hāk-i derüñi:**-(ü)ñ, -i

Gazel 42

Mısra: 5

(sevgilinin) kapısının, eşiğinin toprağı.

Hāk-i derüñi gözlerine sürme тұrurken
Koyup kapuñı gayra giden der-be-der oldı

hāk-i pāyinden:

1. **hāk-i pāyinden:**-i, -n, -den

Tarih 76

Mısra: 3

Ayak toprağı; ayağının altı.

Hāk-i pāyinden dilā rūşen olupdur çeşm-i cān
Devr-i 'adlinde vilāyet halkı şükrān oldılar

hāk-i pāyuñ:

1. **ḥāk-i pāyuñ:-(u)ñ**

Müseddes 8

Mısra: 5

(Hz. Muhammed'in) ayağının toprağı, (Hz Muhammed'in) ayağını bastığı toprak.

Ḥāk-i pāyuñ tütiyā-yı dīde-i envār imiş
Ḥamdulī'llāh kim görecek gözlerimiz var imiş

ḥāk-i siyāh:

1. **ḥāk-i siyāh:**

Tarih 168

Mısra: 6

Kara toprak.

Neyledüñ ey çarḥ-ı zālīm dehri vīrān eyledüñ
İki ehl-i faẓluñ itdüñ meskenüñ ḥāk-i siyāh

ḥakikat sırrına:

1. **ḥakikat sırrına:-i, -n, -a**

Gazel 28

Mısra: 3

Hakikatin sırrı.

Ḥakikat sırrına gel vākıf eyle 'aql u idrāki
Girüp şehri-i vücūda cümleten a'yānını kullān

ḥākīm:

1. **ḥākīm:**

Tarih 34

Mısra: 5

Hükmeden, buyruğunu yürüten, hâkimiyet kurmuş olan, egemen.

'İlm ü faẓlıyla alup 'adl ile oldı ḥākīm
Kavm-i ḥussādı düşürdi gama sevdā-yı Haleb

2. **ḥākimi:-i**

Tarih 139

Mısra: 2

Hükmeden, buyruğunu yürüten, hâkimiyet kurmuş olan, egemen.

Ḥamdulī'llāh Müfti-zāde 'ilm ile
Oldılar şehri-i Dımışkuñ ḥākimi

3. **ḥākimi:-i**

Tarih 139

Mısra: 6

Hükmeden, buyruğunu yürüten, hâkimiyet kurmuş olan, egemen.

Dindi hâtifden Tūrābīyā hemīn
Tārīḥi Şām-ı şerīfüñ ḥākimi

4. **ḥākīm:**

Tarih 102

Mısra: 10

Bir işte emir verme yetkisi bulunan kimse, hüküm veren, kadı.

Olup kādī Ereğliye Tūrābīyā didüm tārīḥ
Bu 'adl ü dād ile oldı Muḥammed şer'ine ḥākīm

5. **ḥākīm:**

Tarih 190

Mısra: 1

Bir işte emir verme yetkisi bulunan kimse, hüküm veren, kadı.

Sitānbula olup Vehhāb Efendi 'ilm ile ḥākīm
Vücūdın şaklasun Mevlā ḥatardan eyleyüp sālīm

6. **ḥākīm:**

Tarih 190

Mısra: 10

Bir işte emir verme yetkisi bulunan kimse, hüküm veren, kadı.

Tūrābīyā gelince şadr-ı 'ālīye didüm tārīḥ
Sitānbula olup Vehhāb Efendi 'ilm ile ḥākīm

7. **ḥākīm:**

Tarih 134

Mısra: 1

Hakim, kadı.

Bu gün sultānum İstanbūla olduñ faẓl ile ḥākīm
İdüp 'adli Resül-i Kibriyānuñ şer'in icrā kıl

ḥākīm itdi:

1. **ḥākīm itdi:-di**

Tarih 102

Mısra: 4

Hakim yapmak.

Nazar idüp işāret kıldı cüz'i iltifāt ile
Ereğliye bir ehl-i faẓlı itdi luḥf idüp ḥākīm

ḥākīme:

1. **ḥākīme:-e**

Müseddes 1

Mısra: 15

Ālim, bilgin, her şeyi bilen; tabiatı inceleyen; tabip, doktor.

İstiḳāmetle olan ḥākīme 'izzet eyleñ
Öldürüñ zālīmī 'adl idene rağbet eyleñ

ḥākīm-i bursa:

1. **ḥākim-i bursa:**

Tarih 74

Mısra: 1

Bursa hakimi.

Ḥākim-i Bursa olup Ḥvāce Efendi-zāde

‘İlm ü fażlıyla olupdur ‘ulemā içre ‘azīz

ḥākim-i şām:

1. **ḥākim-i şām:**

Tarih 22

Mısra: 10

Şam'ın hakimi.

Yine dindi Tūrābī aña tārīḥ

Bu gün devletle oldı ḥākim-i Şām

2. **ḥākim-i şām:**

Tarih 165

Mısra: 2

Şam'ın hakimi.

‘Azm idüp Ḥazret-i ‘Osmān Pāşā

Oldı devletle gelüp ḥākim-i Şām

3. **ḥākim-i şām:**

Tarih 138

Mısra: 2

Şam'ın hakimi II Müftizade'nin Şam müftüsü olarak göreve başlaması kastedilmiştir.

Bi-ḥamdillāh efendüm Müftī-zāde

Bu gün ‘ilmiyle oldı ḥākim-i Şām

ḥākim-i yūnān:

1. **ḥākim-i yūnān:**

Tarih 136

Mısra: 2

Yunan hakimi.

Geldi devletle Muştafā Pāşā

‘Adl ile oldı ḥākim-i Yūnān

ḥākipā:

1. **ḥākipā:**

Müseddes 10

Mısra: 26

(sevgili) Ayağının toprağı.

Tūrābī müstemendi derd-i ‘aşkuñ mübtelā kıldı

Ser-i kūyuñda pā-būsuñ ḥayāli ḥākipā kıldı

ḥākipāy:

1. **ḥākipāy:-ı**

Tarih 18

Mısra: 10

Ayağın bastığı toprak.

Geldi ‘Ali Beg ey dil ‘adliyle buldı rif‘at

Baş üzre ḥākipāyı tañ mı olursa ser-tāc

2. **ḥākipāyuñ:-(u)ñ**

Müseddes 8

Mısra: 11

(Hz. Muhammed'in) ayağının toprağı, (Hz Muhammed'in) ayağını bastığı toprak.

Ḥākipāyuñ tütüyā-yı dīde-i envār imiş

Ḥamdulillāh kim görecek gözlerümüz var imiş

3. **ḥākipāyuñ:-(u)ñ**

Müseddes 8

Mısra: 17

(Hz. Muhammed'in) ayağının toprağı, (Hz Muhammed'in) ayağını bastığı toprak.

Ḥākipāyuñ tütüyā-yı dīde-i envār imiş

Ḥamdulillāh kim görecek gözlerümüz var imiş

4. **ḥākipāyuñ:-(u)ñ**

Müseddes 8

Mısra: 23

(Hz. Muhammed'in) ayağının toprağı, (Hz Muhammed'in) ayağını bastığı toprak.

Ḥākipāyuñ tütüyā-yı dīde-i envār imiş

Ḥamdulillāh kim görecek gözlerümüz var imiş

5. **ḥākipāyuñ:-(u)ñ**

Müseddes 8

Mısra: 29

(Hz. Muhammed'in) ayağının toprağı, (Hz Muhammed'in) ayağını bastığı toprak.

Ḥākipāyuñ tütüyā-yı dīde-i envār imiş

Ḥamdulillāh kim görecek gözlerümüz var imiş

ḥakīr āmed:

1. **ḥakīr āmed:**

Gazel 2

Mısra: 10

Hakir/değersiz oldu.

Fedā kerdī dil ü cān der-reh-i düst

Ḥakīr āmed zi-vey şermende bāşed

ḥakk:

1. **ḥakḳa:-a**

Müseddes 11

Mısra: 7

Allah.

Şükrümüz Haḫka budur virdi bize idrāki
Almazuz 'aynumuza her denī-i ḫāşāki

2. **ḫaḫkı:-ı**

Gazel 31

Mısra: 6

Birine veya bir şeye ait olan hisse, pay.

Görenler baş egerler cān ile mihrāb-ı ebrūna
Ḥabībüm Merve ḫaḫkı Ka'be-i ehl-i şafāsın sen

3. **ḫaḫkā:-a**

Gazel 6

Mısra: 14

1. Doğru, gerçek. 2. Allah, Cenâbıhak, Tanrı, Hudâ.

Nefs ejderin silāh-ı şalāh ile ḫāk ider
Ḥaḫkā ki bu Tūrābī de Ḥayder degül midür

4. **ḫaḫkuḫnda:-(u)ñ, -da**

Tarih 60

Mısra: 6

İle ilgili II hak.

Mü-şikāf tab'ūna olmuş musaḫḫar her 'ulūm
Hīç efendi kimse ḫaḫkuḫnda dimezler ḫāl u ḫil

5. **ḫaḫkā:-a**

Müseddes 8

Mısra: 22

Doğru, gerçek.

Vaşf-ı la'lūñle ḫalāvet-baḫş olupdur sözlerüm
Gerd-i küyuñ gördi rüşen oldı ḫaḫkā gözlerüm

ḫakkā:

1. **ḫaḫkā:**

Tarih 141

Mısra: 3

Allahu azimü's-şan.

O şeh-i mülk-i şehā ehl-i keremdür ḫaḫkā
Fuḫarā firḫasına olsa 'aceb mi muḫsin

ḫakka niyāz eyleyelüm:

1. **ḫaḫka niyāz eyleyelüm:-(y)elü, -m**

Tarih 142

Mısra: 7

Allah'a yalvarmak.

Dāyimā el çekelüm Ḥaḫka niyāz eyleyelüm
Şaḫlasun zāt-ı şerīfini ḫatardan Mevlā

ḫakka şükr eyleyelüm:

1. **ḫaḫka şükr eyleyelüm:-(y)elü, -m**

Müseddes 6

Mısra: 4

Allah'a şükür etmek.

Özi deryā vü sözi ḫand-i nebāt irdi bize
Ḥaḫka şükr eyleyelüm ḫadr u berāt irdi bize

ḫaksār:

1. **ḫaksārın:-ı, -n**

Gazel 20

Mısra: 23

Toz, toprak içinde kalmış, düşkün.

Tūrābī ḫaksārın yād idüp luḫf ile dervīşān
Dimezler mi bize ol ḫākipāyumuzdan ḫaber virgil

2. **ḫaksāra:-a**

Kit'a 11

Mısra: 1

Perişan, düşkün, hakir.

Lāyık mı ḫaksāra gelüp sāye şalmayup
Dāyim gamıyla māyil-i serv-i bülend olam

ḫāl:

1. **ḫāli:-i**

Tarih 45

Mısra: 6

Hâl, durum.

Dād u 'adālet anuñ mevrūs-ı pederidür
Devrinde her faḫrūñ āsüde oldı ḫāli

2. **ḫālını:-i, -n, -i**

Gazel 15

Mısra: 26

Durum, vaziyet.

Mürveş oldı re'āyā pāymāl-i eşḫiyā'
Gel Süleymānum yetiş gör ḫālını ağlar mı yok

3. **ḫāl:**

Gazel 12

Mısra: 6

1. Bir şeyin içinde bulunduğu şartların ve niteliklerin bütünü, durum. 2. Davranış, tutum, tavır. 3. Geçmiş ile gelecek arasındaki içinde bulunulan, yaşanmakta olan zaman.

Ḥayretde ḫalır merdümek-i dīde görince
Bādī nazar ol ḫāl ile gerdāna bakılmaz

4. **ḫālüme:-(ü)m, -e**

Gazel 42

Mısra: 16

Bir şeyin içinde bulunduğu şartların ve niteliklerin bütünü, durum.

Gördükde benüm giryemi hândân olur ağıyâr
Ağlañ beni kim hâlûme itler güler oldı

5. **hâlûmüz:-(ü)müz**
Müseddes 6
Mısra: 20
Durum, vaziyet.

Bu cihân içre bizüm derdümüze merhem yok
Hâlûmüz ağlamağa neyleyelüm hem-dem yok

hal eyler:

1. **hal eyler:-r**
Tarih 33
Mısra: 8
Çözmek, halletmek.

Bir kimesne aña aḥvālını ‘arz itse eger
Herkesüñ müşkilini eyler idi remz ile hal

hâl ü zülf-i dil-bere:

1. **hâl ü zülf-i dil-bere:-e**
Gazel 34
Mısra: 3
Sevgilinin saçı ve beni.

Hâl ü zülf-i dil-bere meyl eyleme ey murğ-ı dil
Her taraf vaz’ eylemişdür dâne vü dāmı şakın

hālâ:

1. **hālâ:**
Tarih 128
Mısra: 5
Henüz.

O mîr-i mîriyânuñ toğdı bir beg-zâdesi hālâ
İşâbetle peder nâmin kodı o naḥl-i bālâya

2. **hālâ:**
Tarih 2
Mısra: 1
İmdi, henüz, şu anda.

Geldi hālâ efendüm ‘Abdullâh
Mışra kâğı olup sa ‘âdet ile

3. **hālâ:**
Tarih 75
Mısra: 4
İmdi, henüz, şu anda.

‘Adliyle pâdişâha düstür-ı ekrem oldı
Hālâ diyâr-ı şarka a‘le‘l-e ‘âlî geldi

4. **hālâ:**
Tarih 82
Mısra: 14
İmdi, henüz, şu anda.

Bu Tûrâbî-i du‘â-güyı didi târîh için
Mışra hālâ Hâcı İbrâhîm-i ‘âdil vâlidür

5. **hālâ:**
Tarih 40
Mısra: 9
Bu zamâna kadar, daha, henüz, şimdi bile, hâlen.

‘Adûlar sâbîkâ hâlî şanurlardı bu meydânı
Çeküp zevraqların hâlâ qaraya atdılar cânı

6. **hālâ:**
Tarih 53
Mısra: 6
Bu zamâna kadar, daha, henüz, şimdi bile, hâlen.

Bu demde pâdişâh-ı rub‘-ı meskûn
Vezîrin daḥı şimdi buldı hâlâ

7. **hālâ:**
Tarih 82
Mısra: 2
Bu zamâna kadar, daha, henüz, şimdi bile, hâlen.

Hamduli‘llâh Hâcı İbrâhîm Pâşâ ‘adl ile
Devlet ü ‘izzetle ey dil Mışra hālâ vâlidür

8. **hālâ:**
Tarih 125
Mısra: 10
Bu zamâna kadar, daha, henüz, şimdi bile, hâlen.

Didi târîhi du‘â-güyuñ Tûrâbî şevk ile
Luḥf idüp iḥsân idüp hālâ vefâ semtinde ol

9. **hālâ:**
Tarih 199
Mısra: 13
Şimdi, henüz.

Tûrâbîyâ Vişâlî oldı defterdârumuz hālâ
Didüm şevk ile târîhini defterdâr-ı Yûnânî

halâş kılmağa:

1. **halâş kılmağa:-mağ, -a**
Gazel 15
Mısra: 29
Kurtarmak.

Bu Tūrābī derd-mendi kılmağa ğamdan ħalās
Rehzen-i düşmen ‘Alī sīretlü bir Ħayder mi yok

ħalāvet-bahş olupdur:

1. **ħalāvet-bahş olupdur:**-up, -dur

Müseddes 8

Mısra: **21**

Tatlılık vermek, zevk vermek.

Vaşf-ı la‘lūñle ħalāvet-bahş olupdur sözlerüm
Gerd-i kūyuñ ğordı rüşen oldı ħaĳĳā gözlerüm

ħaleb:

1. **ħaleb:-e**

Tarih 28

Mısra: **2**

Halep şehri.

Ħazret-i Yūsuf Efendi ey yār
Ħalebe oldı bu ğün defterdār

2. **ħaleb:-e**

Tarih 31

Mısra: **2**

Halep şehri.

Ol Meĥammed Efendi ehl-i veĳār
Ħalebe oldı yine defterdār

3. **ħaleb:-e**

Tarih 31

Mısra: **10**

Halep şehri.

Didiler tārīĳ istikāmetine
Ħalebe oldı pāk defterdār

4. **ħaleb:-e**

Tarih 64

Mısra: **1**

Halep şehri.

Ħalebe ğeldüñ eyā Ħazret-i Aĥmed Pāşā
Eyledüñ yümn-i ĳudümüñla anı cāy-ı şafā

5. **ħaleb:-e**

Tarih 64

Mısra: **14**

Halep şehri.

Didi tārīĳ-i ĳudümüñi Tūrābī dā‘ī
Vālī olduñ Ħalebe ‘izzet ile Aĥmed Pāşā

6. **ħaleb:-e**

Tarih 78

Mısra: **2**

Halep şehri.

İtdi beglerbegi bir ‘āĳıl u dāñāyı bu ğün
Nażar itdi Ħalebe Ħazret-i Mevlā-yı Kerīm

7. **ħalebi:-i**

Tarih 78

Mısra: **8**

Halep şehri.

Ey Tūrābī didi tārīĳin anuñ ħātif-i ğayb
Ħalebi itdi begüm özge maĳām İbrāĥīm

8. **ħaleb:**

Tarih 79

Mısra: **2**

Halep şehri.

Yine itdi keremden ĳavm-i ‘Urbāñı Ħudā tekrīm
Ħaleb ĳıfzına naşb oldı vezīr-i ‘ādil İbrāĥīm

9. **ħaleb:**

Tarih 79

Mısra: **14**

Halep şehri.

Didi biñ şevĳ ile ħātif Tūrābī aña bir tārīĳ
Ħaleb oldı şehā yine maĳām-ı emn ü İbrāĥīm

10. **ħaleb:**

Tarih 80

Mısra: **1**

Halep şehri.

Yine oldı Ħaleb ey şeh maĳām-ı emn ü İbrāĥīm

11. **ħalebün:-(ü)ñ**

Tarih 89

Mısra: **12**

Halep şehri.

Şevĳ ile dindi ĳudümüña Tūrābī tārīĳ
Tīz-ıtab‘ıyla diyārın Ħalebün ĳaldı Ħüsām

12. **ħaleb:-e**

Tarih 90

Mısra: **1**

Halep şehri.

Ħalebe ĳādī olunca didi ħātif tārīĳ
Tīz ıtab‘ ile diyārın Halebün aldı Ħüsām

13. **ħalebün:-(ü)ñ**

Tarih 90

Mısra: **2**

Halep şehri.

Ħalebe ĳādī olunca didi ħātif tārīĳ
Tīz ıtab‘ ile diyārın Halebün aldı Ħüsām

14. **halebe:-e**
Tarih 106
Mısra: 1
Halep şehri.

Oldı Maḥmūd Efendi Halebe defterdār
Levh ü kırtās-ı düvel defter-i evrākı ola

15. **halebi:-i**
Tarih 112
Mısra: 1
Halep şehri.

Ol server-i Cem-miḳdār aldı Halebi tekrār
Bu re'y-i 'adāletle oldı yine defterdār

16. **halebe:-e**
Tarih 135
Mısra: 1
Halep şehri.

Geldi ey dil yine bir ḥākim-i dānā Halebe
İtdi rahmet nazarın Bār-ı Te'ālā Halebe

17. **halebe:-e**
Tarih 135
Mısra: 2
Halep şehri.

Geldi ey dil yine bir ḥākim-i dānā Halebe
İtdi rahmet nazarın Bār-ı Te'ālā Halebe

18. **halebe:-e**
Tarih 135
Mısra: 4
Halep şehri.

Muṣṭafā oldı aña fazl ile çün Şām-ı şerīf
Muṣṭafā şer'in ider 'adl ile icrā Halebe

19. **halebe:-e**
Tarih 135
Mısra: 6
Halep şehri.

Devr-i 'adlūñle bu gün mürdeler ihyā oldı
Gökden indi şanasın Ḥazret-i 'İsā Halebe

20. **halebe:-e**
Tarih 135
Mısra: 8
Halep şehri.

Herkes āsüde olup başına gün toĝdı meger
Şaldı devlet güneşi pertevin āyā Halebe

21. **halebe:-e**
Tarih 135

Mısra: 10
Halep şehri.

Devlet ü 'izzet ile gördi ḳudūmın yārān
Didiler tārīhini ḳāḏı-i dānā Halebe

22. **halebe:-e**
Tarih 137
Mısra: 2
Halep şehri.

Ol nām-ı muzafferle buldı zafer a'dāya
Bu fazl u 'adāletle olup Halebe ḳāḏı

23. **halebe:-e**
Tarih 137
Mısra: 6
Halep şehri.

Naşbını Tūrābīyā gūş eyleyicek fi'l-ḥāl
Şevḳ ile didüm tārīḥ oldı Halebe ḳāḏı

24. **haleb:**
Tarih 181
Mısra: 10
Halep şehri.

Didüm anuñ ḳudūmında Haleb cāy-ı Şerīf oldı
Tūrābī ḳāḏı olduḳda aña şevḳ ile bir tārīḥ

25. **haleb:**
Tarih 182
Mısra: 10
Halep şehri.

Tūrābīyā bu mısra ' dindi hātıfden aña tārīḥ
ḳudūmıyla anuñ bu dem Haleb cāy-ı şerīf oldı

26. **halebde:-de**
Tarih 182
Mısra: 1
Halep şehri.

Halebde şimdi vālī 'ilm ü fazlıyla Şerīf oldı
Vücūdi ḳalmadı ehl-i ḥased gāyet za'ıf oldı

27. **halebe:-e**
Tarih 183
Mısra: 1
Halep şehri.

Şimdi Halebe vālī evlād-ı Resūl oldı
Ḳavlınden vü fi'linden ḥalḳ olsa nola rāzī

28. **halebe:-e**
Tarih 183
Mısra: 6
Halep şehri.

Fazlıyla Tūrābīyā Şehbāya şeref virdi
Şevk ile didüm tārīḡ geldi Halebe kādī

29. **halebde:-de**

Tarih 27

Mısra: 10

Halep şehri.

Ķudūmına Tūrābī ʔarf-ı hātifden dinüp tārīḡ
Bu gün Baqqāl-zāde Halebde defterī oldı

haleb beglerbegisi:

1. **haleb beglerbegisi:-(s)i**

Gazel 15

Mısra: 5

Halep beylerbeyi.

Ķūr mu noldı Haleb Beglerbegisi hey dirīḡ
Böyle bir zulm-ı şarīḡi bilmezem yoklar mı yok

2. **haleb beglerbegisi:-(s)i**

Tarih 77

Mısra: 4

Halep beylerbeyi.

Gördi İbrāhīm Pāşānuñ bu ‘adl u dādını
Eyledi anı Haleb beglerbegisi fī-ʔaleb

haleb ehline:

1. **haleb ehline:-i, -n, -e**

Tarih 189

Mısra: 12

Halep ehli, Halep'de ikamet edenler, Halep halkı.

Haleb ehline sevĶ olmak olupdur Vaḡy-i Rabbānī
Tūrābī der-bedīthe dindi hātifden aña tārīḡ

haleb kādīsi:

1. **haleb kādīsi:-(s)i**

Tarih 189

Mısra: 2

Halep kadısı.

Haleb kādīsi oldı Vaḡyī-zāde aldı meydānı
Fazīlet ʔopını ‘ilmiyle ʔapdı urdı ʔevĶānı

haleb şehri:

1. **haleb şehri:**

Tarih 182

Mısra: 3

Halep şehri.

Dilā ma‘mūr ider bu ‘adl u dād ile Haleb şehri
Virildi ehline manşıb bu bir kār-ı laḡīf oldı

haleb şehrine:

1. **haleb şehrine:-i, -n, -e**

Tarih 182

Mısra: 5

Halep şehri.

Şeref virdi Haleb şehrine ‘ilm ü fazl ile şimdi
Bilürler ʔadrin anuñ ḡalk-ı ‘ālem hep ʔarīf oldı

halebün defter-i emvāli:

1. **halebün defter-i emvāli:-i**

Tarih 106

Mısra: 8

Halep'in mallarının defteri.

Ey Tūrābī di du‘ālarla anuñ-çün tārīḡ
Halebün defter-i emvāli aña bākī ola

halef:

1. **halef:**

Tarih 124

Mısra: 8

*Birinin ardından gelip onun makamına
geçen kimse, ardıl, selef karşısı.*

Seḡāda hem-çünān ḡayder nesebde nesl-i
PeyĶamber

Se‘ādet aña kim ardınca bir böyle halef ʔaldı

halel ʔeşme:

1. **halel ʔeşme:-e**

Gazel 41

Mısra: 11

Bozuk göz, noksan göz.

Giryeden mātem idüp gelse halel ʔeşme nola
Gözümüz nūrı idi ḡaĶ bu ki evlād-ı ‘Ali

halel irmesün:

1. **halel irmesün:-me, -sün**

Tarih 195

Mısra: 6

Bozulmak, yıkılmak.

Esmesün bād-ı fenādan üstine āsīb-i Ķam
İrmesün ḡaĶ-ı bülendine bu devrāndan halel

halel virdi:

1. **halel virdi:-di**

Tarih 33

Mısra: 6

Bozmak, sarsmak; zarar vermek.

Döndi 'aksine yine bu felek-i keş-reftâr
'İş u devrânümüze hasret ile virdi hâlel

halep:

1. **halepde:-de**
Tarih 181
Mısra: 1
Halep şehri.

Halepde şimdi vâlî 'ilm ü fazlıyla Şerîf oldu
Virildi ehline manşib bu bir kâr-ı laţif oldu

hâletî-nâm:

1. **hâletî-nâm:**
Tarih 22
Mısra: 1
Haleti isimli, Haleti şöretli.

Efendüm 'Azemî-zâde Hâletî-nâm
Yine fazlıyla oldu vâlî-i Şâm

hâlî:

1. **hâlî:**
Tarih 79
Mısra: 5
Vaziyet, hâl, durum.

Velî-sîretdür olmasun vilâyetden ebed hâlî
Ne işlerse anı bil cânib-i Hâkdan olur ta'îm

2. **hâlî:**
Tarih 40
Mısra: 10
Ayrı, uzak (Alakasız).

'Adûlar sâbıkâ hâlî şanurlardı bu meydânı
Çeküp zevrakların hâlâ qaraya atdılar cânı

hâl-i diger-günüñ:

1. **hâl-i diger-günüñ:-(u)ñ**
Gazel 17
Mısra: 4
Değişen hal, durum.

Ey dil belâ vü miñnetüñ günden güne efzûn olur
Bir dürlü dağı olmadı hâl-i diger-günüñ senüñ

hâl-i hindüsü:

1. **hâl-i hindüsü:-(s)t**
Kıt'a 5
Mısra: 33
Sevgilinin Hint gibi siyah beni.

Hâl-i hindüsü sezâ mülk-i Hâbeşden alsa pây
Ol melâhat mülkinüñ serdâr-ı hûbânı nice

hâlî olmasun:

1. **hâlî olmasun:-ma, -sun**
Tarih 116
Mısra: 3
Boş olmak.

Böyle hayrât itmeden 'âlemde hâlî olmasun
Devlet ü iclâlini dâyim ziyâd itsün Celîl

2. **hâlî olmasun:-ma, -sun**
Tarih 204
Mısra: 8
Uzak/eksik olmak II ayrı olmak.

İlâhî işbu cây-ı dil-güşâda
Şafâdan olmasun bir lahza hâlî

hâl-i ruhuñ:

1. **hâl-i ruhuñ:-(u)ñ**
Gazel 37
Mısra: 6
Yüzdeki ben.

Başına taķınup tel göz qarardup düşmesün Rûma
Koma hâl-i ruhuñ ol Hindü-yı hûn-hvâra yüz
virme

hâlîk-ı kevn ü mekân her demde murâduñ vire:

1. **hâlîk-ı kevn ü mekân her demde murâduñ vire:-e**
Tarih 21
Mısra: 8
Kelime Tipi: **Dua İfadesi**
Varlığın ve kainatın yaratıcısı olan Allah her zaman isteğini yerine getirsin.

İki 'âlemde efendi ser-firâz itsün İlâh
Vire her demde murâduñ Hâlîk-ı kevn ü mekân

halîl:

1. **halîlüm:-(ü)m**
Tarih 84
Mısra: 10
Halil Paşa.

Didi târîhin anuñ hâtif-i gayb
Oldı dâdıyla Halîlüm âşafum

halîl pâşâ:

1. **ḥalīl pāṣā:**

Tarih 84

Mısra: 1

Halil Paşa.

Didi Ḥān Aḥmed Ḥalīl Pāṣā benüm

Oldı serdārum vezīr-i a'zamum

ḥalīl pāṣāya:

1. **ḥalīl pāṣāya:-(y)a**

Tarih 83

Mısra: 1

Halil Paşa.

Pendi bu oldı Ḥalīl Pāṣāya Sulṭān Aḥmedüñ

Åsaf u serdārum olduñ var yūri dād eylegil

ḥalīlūñ ūşevkine:

1. **ḥalīlūñ ūşevkine:-i, -n, -e**

Kıt'a 5

Mısra: 41

Halil'in isteği, Halil'in arzusu.

Åteş-i 'aşka yanarlar mı Ḥalīlūñ ūşevkine

Var mı İsmā'īlveş çok kulu kurbāmı nice

ḥāliyə:

1. **ḥāliyə:**

Tarih 10

Mısra: 9

Şu anda, şimdi.

'Asker-i İslām ile pürdür derūmı ḥāliyə

Oldı dārāt ile çün evreng-i Dārā Edrine

2. **ḥāliyə:**

Tarih 56

Mısra: 1

Şu anda, şimdi.

Olup Bağdāda vālī ḥāliyə Cemşīd-i dāversin

Deler bağrın 'adūnuñ 'azm-i rezm itseñ dil-
āversin

3. **ḥāliyə:**

Tarih 152

Mısra: 3

Şu anda, şimdi.

Ḥāliyə server-i ḥayl-i 'ulemā sensin sen

Şimdi fenne şürü' eyleyenüñ māhirisin

4. **ḥāliyə:**

Tarih 177

Mısra: 9

Şu anda, şimdi.

Ḥāliyə oldur mevālī ḥayline şāhib-semend

Ey Tūrābī çün müfettiş oldı dindi tārīḥi

5. **ḥāliyə:**

Kıt'a 5

Mısra: 20

Şimdiki zamanda, şimdiki halde, şimdi.

Baş çeküp karpuz ile battīḥ-i aşğar bir daḥı

Ḥāliyə nev-bāve mi qar' u bādincāmı nice

ḥalk:

1. **ḥalkı:-ı**

Gazel 30

Mısra: 7

Ahali, insanlar.

Ḥaşr itmeye fezā-yı kıyāmetde ḥalkı Ḥaḥ

Maḥşer yirinde her kişi yārımı bulmadım

2. **ḥalkuñ:-(u)ñ**

Müfret 1

Mısra: 2

Ahali II insanlar.

İtmez efendi kimseye rağbet Ebū'ssu'ūd

Meyli hemişe ḥalkuñ naḥdin mine'n-nuḥūd

3. **ḥalkını:-ı, -n, -ı**

Tarih 60

Mısra: 4

Ahali II insanlar.

Gezdüñ ol Faḥr-ı cihānuñ cā-be-cā menzillerin

Ḥalkını itdüñ ziyāfet Ḥaḥ vire ecr-i cezīl

4. **ḥalk:**

Tarih 183

Mısra: 2

Ahali II insanlar.

Şimdi Ḥalebe vālī evlād-ı Resül oldı

Ḥavlınden vü fi'linden ḥalk olsa nola rāzı

ḥalk-ı 'ālem:

1. **ḥalk-ı 'ālem:**

Müseddes 4

Mısra: 25

Dünya halkı, herkes.

Olmuş iken ey Tūrābī ḥalk-ı 'ālem bī-mecāl

Pāy-ı miḥnetde re'āyā ḳalmış iken pāy-māl

2. **ḥalk-ı 'ālem:**

Tarih 76

Mısra: 6

Dünya halkı, herkes.

Hār-ı ğamdan ehl-i dil bülbül gibi nālān iken
Halk-ı 'ālem açılıp gül gibi hāndān oldılar

3. **halk-ı 'ālem:**

Tarih 156

Mısra: 7

Dünya halkı, herkes.

Oldı ser-geşte halk-ı 'ālem hep
Bilmezler ne yirde ide qarār

4. **halk-ı 'ālem:**

Tarih 181

Mısra: 4

Dünya halkı, herkes.

Bu deñlü 'ilm ü fazlıyla kim ola sevmeye anı
Bilürler qādrin anuñ halk-ı 'ālem hep zarīf oldı

5. **halk-ı 'ālem:**

Tarih 182

Mısra: 6

Dünya halkı, herkes.

Şeref virdi Haleb şehrine 'ilm ü fazl ile şimdi
Bilürler qādrin anuñ halk-ı 'ālem hep zarīf oldı

6. **halk-ı 'ālem:**

Tarih 72

Mısra: 2

Dünya halkı, bütün insanlar.

Bir seher irişiñ bir peyk-i beşāret nā-gehān
Bir haber virdi ki oldı halk-ı 'ālem şādmān

halk-ı cihān:

1. **halk-ı cihān:**

Tarih 33

Mısra: 13

Bütün insanlar.

Qavl u fi'linden anuñ rāzī idi halk-ı cihān
Meskenin dār-ı cinān ide Hudā 'azze ve cel

2. **halk-ı cihān:**

Müseddes 1

Mısra: 9

Bütün insanlar ve canlılar, herkes.

Oldı ser-geşte şehā miñnet ile halk-ı cihān
Eşkiyā' her tarafı qaplayup oldı sekbān

3. **halk-ı cihān:**

Tarih 39

Mısra: 3

Bütün insanlar ve canlılar, herkes.

Hak budur andan dilā şākir idi halk-ı cihān
Fi'l ü aqvāli anuñ geldükde bu yāda acuñ

4. **halk-ı cihān:**

Tarih 156

Mısra: 3

Bütün insanlar ve canlılar, herkes.

Boğaz ağrıkı oldı halk-ı cihān
Eylemez oldı kimse kişt ü şeyār

halk idüp:

1. **halk idüp: -üp**

Tarih 160

Mısra: 8

Karıştırmak.

Hak Te'ālā devletiyle eylesün 'ömrin ziyād
Eşkiyā' nuñ halk idüp semm-i helāhil aşına

halvet-i serd:

1. **halvet-i serd:**

Gazel 40

Mısra: 3

Soğuk تنها, soğukta baş başa kalma.

Olurdum halvet-i serd o cānān ile cān cāna
Eger olmasa hāyil bu ten-i nāçārdan perde

hamd idelüm:

1. **hamd idelüm: -elü, -m**

Tarih 107

Mısra: 3

Şükretmek.

Hamd idelüm yirümüz mesken-i Maħmūd olup
Şād olalum dem-be-dem tarh idelüm biz hemi

hamd kılmadı:

1. **hamd kılmadı: -ma, -dı**

Tarih 18

Mısra: 4

Allah'a şükür etmek.

Burnı kırıldı anuñ te'sir idüp du'āmuz
Kılmadı hamd be-reh hācıları o tārāc

hamd-i hudā idelüm:

1. **hamd-i hudā idelüm: -elü, -m**

Tarih 55

Mısra: 1

Allah'a şükretmek.

İdelüm hamd-i Hudâ geldi vezîr-i dānâ
Âmidüñ hıfzına 'azm itdi Dilâver Pâşâ

hamdu'lillâh:

1. hamdu'lillâh:

Tarih 60

Mısra: 2

Allah'a hamdolsun, elhamdülillâh.

Hızr u İlyâsı Hudâ sultânuma kıldı delîl
Hamdu'lillâh 'izzet ile eyledüñ hacc-ı cemîl

hamdüli'llâh:

1. hamdüli'llâh:

Tarih 36

Mısra: 2

Allah'a hamdolsun, elhamdülillâh.

Virdiler memleket-i Yünânı Hasan Pâşaya
Hamdüli'llâh yine bir hâkim-i dānâ geldi

2. hamdüli'llâh:

Tarih 57

Mısra: 1

Allah'a hamdolsun, elhamdülillâh.

Hamdüli'llâh bu hişâr oldı tamâm
Ola muhkem çura tâ rüz-ı kıyâm

3. hamdüli'llâh:

Tarih 87

Mısra: 2

Allah'a hamdolsun, elhamdülillâh.

Gösterüp Bâr-ı Te'âlâ Ka'be-i maqşûda yol
Hamdüli'llâh buldı sultânım murâdına vuşul

4. hamdüli'llâh:

Tarih 89

Mısra: 2

Allah'a hamdolsun, elhamdülillâh.

Fazl ile oldı efendi 'ulemâ içre be-nâm
Hamdüli'llâh ki kazâ-i Halebi çaldı Hüsâm

5. hamdüli'llâh:

Tarih 129

Mısra: 1

Allah'a hamdolsun, elhamdülillâh.

Hamdüli'llâh kim serîr-i saltanat buldı şafâ
Pâdişâh-ı rub'-ı meskûn oldı Sultân Muştafâ

6. hamdüli'llâh:

Tarih 139

Mısra: 1

Allah'a hamdolsun, elhamdülillâh.

Hamdüli'llâh Müftî-zâde 'ilm ile
Oldılar şehri-i Dımışkuñ hâkimi

7. hamdüli'llâh:

Tarih 142

Mısra: 9

Allah'a hamdolsun, elhamdülillâh.

Hamdüli'llâh yine dinildi Tûrâbî târîh
Oldı cây-ı Karaman me'men-i Mü'min Pâşâ

8. hamdüli'llâh:

Tarih 146

Mısra: 1

Allah'a hamdolsun, elhamdülillâh.

Hamdüli'llâh ki bu gün Hâzret-i Mü'min Pâşâ
Oldı mülk-i şafede mîr-i emîrân-ı 'âdil

9. hamdüli'llâh:

Tarih 150

Mısra: 1

Allah'a hamdolsun, elhamdülillâh.

Hamdüli'llâh ki Ganî-zâde Efendi şimdi
Kâdî-asker oluban şadra yoluyla geldi

10. hamdüli'llâh:

Tarih 161

Mısra: 1

Allah'a hamdolsun, elhamdülillâh.

Hamdüli'llâh ki olup şevket ile şâh-ı cihân
Taht-ı 'Osmâna cülûs eyledi Sultân 'Osmân

11. hamdüli'llâh:

Müseddes 6

Mısra: 1

Allah'a şükür, Allah'a hamd olsun.

Hamdüli'llâh ki tecellî-i şîfât irdi bize
Bâ'is-i mertebe 'âlî-derecât irdi bize

12. hamdüli'llâh:

Tarih 198

Mısra: 1

Allah'a şükür, Allah'a hamd olsun.

Hamdüli'llâh ey Vişâlî Ka'beye bulduñ vuşul
Sırr-ı Haq gösterdi saña hâne-i Mevlâya yol

13. hamdüli'llâh:

Tarih 206

Mısra: 6

Allah'a şükür, Allah'a hamd olsun.

Ma'rifet buldı revâcın yine devrinde anuñ
Hamdüli'llâh ki bilindi yine qadr-ı 'ulemâ

hamduli'llāh:

1. hamduli'llāh:

Tarih 20

Mısra: 1

Allah'a hamdolsun, elhamdülillāh.

Hamduli'llāh şadr-ı a'zam olduñ ey şāhib-vaķār
Pādişāh-ı 'āleme olduñ vezīr-i nāmdār

2. hamduli'llāh:

Tarih 58

Mısra: 1

Allah'a hamdolsun, elhamdülillāh.

Hamduli'llāh Eregliye şimdi
Çekdiler sūrı bir hişār oldu

3. hamduli'llāh:

Tarih 72

Mısra: 10

Allah'a hamdolsun, elhamdülillāh.

Eşkiyā' haylin kırıp cündin perişān eyledi
Hamduli'llāh şimdi oldur Rüstēm-i şāhib-ķırān

4. hamduli'llāh:

Tarih 82

Mısra: 1

Allah'a hamdolsun, elhamdülillāh.

Hamduli'llāh Hācı İbrāhīm Pāşā 'adl ile
Devlet ü 'izzetle ey dil Mışra hālā vālīdür

5. hamduli'llāh:

Tarih 100

Mısra: 9

Allah'a hamdolsun, elhamdülillāh.

Hamduli'llāh yetişüp tīr-i du'ā
Eyledi menzil-i maķşūdı hedef

6. hamduli'llāh:

Tarih 141

Mısra: 1

Allah'a hamdolsun, elhamdülillāh.

Hamduli'llāh ki gelüp Hāzret-i Mü'min Pāşā
Kıldı Yūnān ilini 'adl ile cāy-ı mü'min

7. hamduli'llāh:

Tarih 169

Mısra: 7

Allah'a hamdolsun, elhamdülillāh.

Hamduli'llāh çār ebnāsi kalup çün çār-yār
Sıdķ u 'adl u hilm ile her biri mānend-i esed

8. hamduli'llāh:

Tarih 209

Mısra: 5

Allah'a şükür, Allah'a hamd olsun.

Hamduli'llāh ki gelüp virdi 'adāletle nizām
İhtilāl üzre iken haylī tartķ-i 'ulemā

9. hamduli'llāh:

Tarih 212

Mısra: 2

Allah'a şükür, Allah'a hamd olsun.

'Adl ile oldu Hāsan Pāşā vezīr-i pādişāh
Hamduli'llāh şimdi buldı ķadr u 'izzet şadr-ı cāh

10. hamduli'llāh:

Tarih 213

Mısra: 2

Allah'a şükür, Allah'a hamd olsun.

Hayliden gözler idük ol meh-i garrā seyrin
Hamduli'llāh hele itdük bu gün a'lā seyrin

hamdü'lillāh:

1. hamdu'lillāh:

Nazm 1

Mısra: 1

Allah'a hamdolsun, elhamdülillāh.

Hamdu'lillāh Ka'be-i 'ulyāyı gördi gözlerüm
Ölmedin ol maķşad-ı aķşāyı gördi gözlerüm

2. hamdu'lillāh:

Nazm 2

Mısra: 2

Allah'a hamdolsun, elhamdülillāh.

Nüş-ı cām it ey gönül devrān devrān üstine
Hamdu'lillāh kıldı Hāķ ihsān ihsān üstine

hamdulillāh:

1. hamdulillāh:

Tarih 120

Mısra: 1

Allah'a hamdolsun, elhamdülillāh.

Hamdulillāh ki Hudā kıldı bize luţf u 'atā
Şadr-ı 'ālīye şehā geldi Mehemmed Pāşā

hamduli'llāh ki:

1. hamduli'llāh ki:

Müseddes 11

Mısra: 5

Allah'a şükürler olsun ki.

Ḥamdulī'llāh ki bulup mer-te-be-i a'lāyī
Beklerüz ḥāk-i der-i Ḥazret-i Mevlānāyī

2. ḥamdulī'llāh ki:

Tarih 97

Mısra: **1**

Allah'a şükürler olsun ki.

'Ulemā şadrın Efendi bu gün iḥyā itdi
Ḥamdulī'llāh ki du'āmuz eşeri itdi zuhūr

ḥamdulī'llāh ki:

1. ḥamdulī'llāh ki:

Müseddes 11

Mısra: **11**

Allah'a şükürler olsun ki.

Ḥamdulī'llāh ki bulup mer-te-be-i a'lāyī
Beklerüz ḥāk-i der-i Ḥazret-i Mevlānāyī

2. ḥamdulī'llāh ki:

Müseddes 11

Mısra: **17**

Allah'a şükürler olsun ki.

Ḥamdulī'llāh ki bulup mer-te-be-i a'lāyī
Beklerüz ḥāk-i der-i Ḥazret-i Mevlānāyī

3. ḥamdulī'llāh ki:

Müseddes 11

Mısra: **23**

Allah'a şükürler olsun ki.

Ḥamdulī'llāh ki bulup mer-te-be-i a'lāyī
Beklerüz ḥāk-i der-i Ḥazret-i Mevlānāyī

4. ḥamdulī'llāh ki:

Müseddes 11

Mısra: **29**

Allah'a şükürler olsun ki.

Ḥamdulī'llāh ki bulup mer-te-be-i a'lāyī
Beklerüz ḥāk-i der-i Ḥazret-i Mevlānāyī

ḥamdulī'llāh kim:

1. ḥamdulī'llāh kim:

Müseddes 8

Mısra: **6**

Allah'a şükürler olsun ki.

Ḥāk-i pāyuñ tütüyā-yı dīde-i envār imiş
Ḥamdulī'llāh kim görecek gözlerimiz var imiş

2. ḥamdulī'llāh kim:

Müseddes 8

Mısra: **14**

Allah'a şükürler olsun ki.

Sırr-ı levlāk ile Ḥāk bildürdi ḡadr u cāhuñı
Ḥamdulī'llāh kim ziyāret eyledüm dergāhuñı

ḥamdulī'llāh kim:

1. ḥamdulī'llāh kim:

Müseddes 8

Mısra: **12**

Allah'a şükürler olsun ki.

Ḥākipāyuñ tütüyā-yı dīde-i envār imiş
Ḥamdulī'llāh kim görecek gözlerimiz var imiş

2. ḥamdulī'llāh kim:

Müseddes 8

Mısra: **18**

Allah'a şükürler olsun ki.

Ḥākipāyuñ tütüyā-yı dīde-i envār imiş
Ḥamdulī'llāh kim görecek gözlerimiz var imiş

3. ḥamdulī'llāh kim:

Müseddes 8

Mısra: **24**

Allah'a şükürler olsun ki.

Ḥākipāyuñ tütüyā-yı dīde-i envār imiş
Ḥamdulī'llāh kim görecek gözlerimiz var imiş

4. ḥamdulī'llāh kim:

Müseddes 8

Mısra: **30**

Allah'a şükürler olsun ki.

Ḥākipāyuñ tütüyā-yı dīde-i envār imiş
Ḥamdulī'llāh kim görecek gözlerimiz var imiş

ḥāme:

1. ḥāmemeüz: -müz

Nazm 2

Mısra: **40**

Yontulmuş kalem.

Mülk-i nazmuñ serveri olduḡ şafānuñ vaḡtidür
Ḥāmemeüz içre ṡurup dīvān dīvān üstine

ḥāme-i āliyle:

1. ḥāme-i āliyle: -i, -(y)le

Kit'a 5

Mısra: **38**

Hileli kamaş kalemi.

Ḡamze-i ḥūn-rīzi kanlı mı Celālī-zādenüñ
Ḥāme-i āliyle eyler mi yine ḡanı nice

ḥāmid çebebi:

1. **hāmid çebebi:**

Tarih 85

Mısra: 1

Hamid Çelebi.

Terk-i dünyā-yı denī eyledi Hāmid Çelebi
Ber-murād olmadı bu mülk-i fenādan hayfā

2. **hāmid çebebi:**

Tarih 85

Mısra: 10

Hamid Çelebi.

Bu Tūrābī didi tārīhin anuñ hasret ile
Gıtdi Hāmid Çelebi dār-ı 'anādan hayfā

hāmī-i mülk-i velāyet:

1. **hāmī-i mülk-i velāyet:**

Tarih 129

Mısra: 10

*Dostluk mülkünün koruyucusu, velilik
mülkünün koruyucusu.*

Ey Tūrābī taraf-ı hātifden dinildi tārīhi
Hāmī-i mülk-i velāyet oldu Sultān Muştafā

hamūş-ı bülbül:

1. **hamūş-ı bülbül:**

Tarih 52

Mısra: 10

*Bülbül sessizliği II Derviş Süleyman'ın
ölümü kastedilmiştir.*

Ecel irişdi kesüp zemzemesin
Dindi tārīhi hamūş-ı bülbül

hān:

1. **hān:**

Tarih 133

Mısra: 2

Han, otel, kervansaray.

Bende-i Dārū's-se'āde itdi hayr
Eyledi 'ālī binā' hān bi-sebīl

2. **hānyla:-ı, -(y)la**

Gazel 11

Mısra: 10

Padişah, hükümdar.

Bir zemāna yetişdik ey dil āh
Ayna hānyla oynar

3. **hānını:-ı, -n, -ı**

Tarih 62

Mısra: 8

*Han, Kervansaray. II Etmekçizade'nin
Ereğli'ye yaptırdığı han kastedilmektedir.*

Ey Tūrābī dindi hātifden aña tārīh-i
Aḥmed-i 'ādil bu gün hānımı ābād eyledi

hançer-i hūn-āb-ı ecel:

1. **hançer-i hūn-āb-ı ecel:**

Muhammes 1

Mısra: 5

Ecelin kanlı hançeri.

Cigerüm yaraladı hançer-i hūn-āb-ı ecel
Nola āfākı bütün āteş-i āhum yaḳsa

hand:

1. **hand:**

Tarih 196

Mısra: 8

Gülüş.

Kaşr-ı Şeddāda tākı eyledi hand
Fikr-i şā'ible kıldı menzil-i hāş

handān oldılar:

1. **handān oldılar:-dı, -lar**

Tarih 76

Mısra: 6

Gülmek, neşeli ve mutlu olmak.

Hār-ı gāmdan ehl-i dil bülbül gibi nālān iken
Hālk-ı 'ālem açılıp gül gibi handān oldılar

handān olur:

1. **handān olur:-(u)r**

Gazel 42

Mısra: 15

Gülmek, neşeli ve mutlu olmak.

Gördükde benüm giryemi handān olur aḡyār
Aḡlañ beni kim hālūme itler güler oldı

hāne:

1. **hānemüz:-müz**

Müseddes 6

Mısra: 8

Ev, mesken.

Eşkiyā' rızkumuzu eyledi nehb ü tālān
Hānemüz oldı şehā seyl-i sitemle vīrān

hāne-i devletinüñ:

1. **hâne-i devletinûn:-i, -nüñ**

Tarih 106

Mısra: 4

Devlet hanesi, devlet.

Eyleye 'izz ile kaşr-ı mu'allāda culūs
Hâne-i devletinûñ kavş-ı feraḥ tākı ola

hâne-i kalbi:

1. **hâne-i kalbi:-i**

Müseddes 3

Mısra: 3

Gönül evi.

Uyup bu nefş-i şüma hâne-i kalbi ḥarāb itdüm
Günāhum 'add olunmaz anca cürm-i bî-hisāb
itdüm

hâne-i mevlāya:

1. **hâne-i mevlāya:-(y)a**

Tarih 198

Mısra: 2

Allah'ın hanesi, Allah'ın evi.

Ḥamdulī'llāh ey Vişālī Ka'beye bulduñ vuşül
Sırr-ı Ḥaḳ gösterdi saña hâne-i Mevlāya yol

hâne-i mevlāyı:

1. **hâne-i mevlāyı:-(y)ı**

Nazm 1

Mısra: 4

*Allah'ın hanesi, Allah'ın evi II Ka'be
kastedilmektedir.*

Döne döne ḥacılarla eyleyüp anı tāvāf
Bî-tekellüf hâne-i Mevlāyı gördi gözlerüm

hâne-i se'âdetünüz:

1. **hâne-i se'âdetünüz:-(ü)ñ, -üz**

Kıt'a 9

Mısra: 1

Saadet evi, mutluluk evi.

Pür olup hâne-i se'âdetünüz
Berre-i güşend ile cānā

hâne-i vişālîdür:

1. **hâne-i vişālîdür:-dür**

Tarih 202

Mısra: 2

*Visali'nin hanesi II Visali Efendi'nin konağı
kastedilmiştir.*

Şimdi 'âlemde dil-güşā menzil
Var ise hâne-i Vişālîdür

hân-ı ahmed-i 'âdil:

1. **hân-ı ahmed-i 'âdil:**

Tarih 63

Mısra: 6

Adaletli Ahmed'in hanı.

Dinildi târîhi hâtifden anuñ hoş
Ne 'ālî oldı hân-ı Aḥmed-i 'âdil

hân-ı sebîl:

1. **hân-ı sebîl:**

Tarih 133

Mısra: 10

*Bir yol (üstünde, güzergahında)
kervansaray.*

Didi hâtif târîhi itmāmına
Yapdı Ḥacı Muştafa hân-ı sebîl

hân-ı vezîr-i sultân:

1. **hân-ı vezîr-i sultân:**

Tarih 114

Mısra: 12

*Sultanın vezirinin hanı, kervansarayı II
Mehmed Paşa'nın yaptırdığı han
kastedilmektedir.*

Ey Tūrābî görüp itmāmın anuñ ibn-i sebîl
Didiler târîhini hân-ı vezîr-i sultân

hânkâh-ı mevlevîde:

1. **hânkâh-ı mevlevîde:-de**

Gazel 27

Mısra: 7

Mevlevi tekkesi II dergahı.

Hânkâh-ı Mevlevîde kılmayan seyr-i semā'
Döne döne çarḫ uran dünyâyı bilmez neydügin

hânkah-ı monlāya:

1. **hânkah-ı monlāya:-(y)a**

Tarih 49

Mısra: 8

Monla tekkesi.

Mühr-i 'adliyle Karamanı gelüp rüşen ider
Nola 'azm eyler ise hânkah-ı Monlāya

hâr:

1. **hār:**

Gazel 19

Mısra: 6

Diken II rakip.

Rakībūñ nīşine şabr it dikenden
İşi birlige yetmek hār ile gül-berg-i hāndānuñ

2. **hāra:-a**

Gazel 26

Mısra: 1

Diken II rakip.

Hāra yüz virmekte sen bī-bāk imişsin bilmedüm
Gül şanurdum ben seni hāşāk imişsin bilmedüm

3. **hārdan:-dan**

Gazel 14

Mısra: 2

Diken; rakip.

Sevdi bir nev-reste gonca o gül-i hāndānumuz
Hārdan bülbül gibi āzürde oldu cānumuz

hār eyledüñ:

1. **hār eyledüñ:-dü, -ñ**

Müseddes 13

Mısra: 21

Aşāğılık, adi, iki paralık etmek.

Bir gül-i gülzār-ı ‘adnūñ yirini hār eyledüñ
‘Andelīb-āsā goñül mülkin dil-āzār eyledüñ

hārāb eyle:

1. **hārāb eyle:**

Tarih 83

Mısra: 5

Viraneye çevirmek, yıkmak; hüziün, gam, keder vermek.

Düşmen-i dīnūñ varup eyle diyārını hārāb
Rāfızīnūñ mülkini al bir iyü ad eylegil

hārāb eyledi:

1. **hārāb eyledi:-di**

Gazel 15

Mısra: 3

Viraneye çevirmek, yıkmak; hüziün, gam, keder vermek.

Eyledi dār-ı cihāmı eşkiyā’ hayli hārāb
Başın alur zālīmūñ ‘ālemde bir server mi yok

hārāb itdi:

1. **hārāb itdi:-di**

Nazm 2

Mısra: 15

Yıkmak, viran etmek.

Nehb ü tālān eyleyüp itdi diyārını hārāb
Şakī hayfā eyledi tālān tālān üstine

hārāb itdüm:

1. **hārāb itdüm:-dü, -m**

Müseddes 3

Mısra: 3

Kelime Tipi: Deyim

Yıkmak, viran etmek.

Uyup bu nefsi-şūma hāne-i kālbi hārāb itdüm
Günāhum ‘add olunmaz anca cürm-i bī-hisāb
itdüm

hārāb itdün:

1. **hārāb itdün:-dü, -ñ**

Tarih 25

Mısra: 8

Yıkmak, viran etmek.

Böyle bir ‘ālī-vücūdı neyledüñ ey dehr-i dūn
Pāyimāl idüp hārāb itdün cihāmı bī-gümān

hārāb oldı:

1. **hārāb oldı:-dı**

Tarih 171

Mısra: 4

Yıkmak, harap olmak.

Žāyi’ oldı fevt olup bunca ‘ulūm u ma’rifet
Ey dirīgā kim hārāb oldı bu gün dār u diyār

2. **hārāb oldı:-dı**

Gazel 1

Mısra: 9

Kelime Tipi: Deyim

Harap duruma gelmek, yıkılmak; perişan olmak, çok üzölmek.

Ey Tūrābī gülşen-i ‘ömrüm benüm oldı hārāb
Bāğumuz oldı hārāb uçdı yuvadan ‘andelīb

3. **hārāb oldı:-dı**

Gazel 1

Mısra: 10

Kelime Tipi: Deyim

Harap duruma gelmek, yıkılmak; perişan olmak, çok üzölmek.

Ey Tūrābī gülşen-i ‘ömrüm benüm oldı hārāb
Bāğumuz oldı hārāb uçdı yuvadan ‘andelīb

harāb olmuşdı:

1. **harāb olmuşdı:**-miş, -dı

Tarih 177

Mısra: 5

Yıklmak, tahrip olmak.

Zulm-i zālidle harāb olmuşdı gerçi niçe kend
Bir 'Alī-siret efendidir olup kân-ı kerem

harābāt erleri:

1. **harābāt erleri:**-leri

Gazel 29

Mısra: 5

*Meyhane sakinleri II aşıklar
kastedilmektedir.*

Bendesini şalmasun gözden harābāt erleri
Himmet olsun baña dāyım rind-i dörd-āşāmdan

harābāt erlerinin tavrını erkānını:

1. **harābāt erlerinin tavrını erkānını:**-i, -n, -i

Gazel 28

Mısra: 6

Meyhane sakinlerinin tavrını esaslarım.

Serīr-ı devlet üzre kām-rān olmağ murād ise
Harābāt erlerinin tavrını erkānını kullan

harameynün vakfın:

1. **harameynün vakfın:**-i, -n

Tarih 178

Mısra: 12

*Mekke ve Medine'nin vakfı, Mekke ve
Medine'nin durumu.*

Didi tārīhi Tūrābī hātif
Vakfın itdün Harameynün ihyā

harc eyledüm:

1. **harc eyledüm:**-dü, -m

Gazel 35

Mısra: 3

Harcamak, tüketmek; feda etmek.

Dil ü cān nağdini harc eyledüm yoluñda ey dilber
Yoğ olsun saña her kim virmez ise cümleten varın

harc olursa:

1. **harc olursa:**-(u)r, -sa

Gazel 18

Mısra: 8

Harcanmak, yitip tükenmek.

Girüp meydān-ı 'aşkıñda o şāhuñ cān u baş oyna
Yolında harc olursa tañ mı ey dil cümleten varuñ

harca:

1. **harca:**-dı

Muhammes 1

Mısra: 10

Harcamak, tüketmek.

'Ayn-ı dilden nola ger sīm-i sirişküm çıkısa
Nağd-ı 'ömrüm çürüdüp harcağı qallāb-ı ecel

hār-ı ğamdan:

1. **hār-ı ğamdan:**-dan

Tarih 76

Mısra: 5

Gam diken; mihnet, keder, ızdırıp.

Hār-ı ğamdan ehl-i dil bülbül gibi nālān iken
Halk-ı 'ālem açılıp gül gibi ğandān oldılar

harmen-i fellāha:

1. **harmen-i fellāha:**-a

Tarih 78

Mısra: 5

Çiftçi harmanı, ikinci harmanı.

Berg-i kāhın alamaz kimse meger bād-ı nesīm
Devr-i 'adlinde dilā harmen-i fellāha varup

has ü hār:

1. **has ü hār:**

Tarih 156

Mısra: 28

Çerçöp ve diken.

Hāşılı eyle her diyarı pāk
Sil süpür aradan gidüp has ü hār

has ü hāra:

1. **has ü hāra:**-a

Gazel 32

Mısra: 4

Çerçöp ve diken.

Olur olmaz has ü hāra hevādār olmasun gelsün
O serv-i ser-firāzum her pelde қоşmasun başın

hāşāk:

1. **hāşāk:**

Gazel 26

Mısra: 2

Çer çöp, döküntü.

Ḥara yüz virmekte sen bî-bâk imişsin bilmedüm
Gül şanurdum ben seni ḥâşâk imişsin bilmedüm

2. **ḥâşâk:**

Tarih 59

Mısra: 10

Ot, çer çöp.

Müdde'î faẓlın anuñ ğam degül inkâr itse
Yem-i 'irfânı bulandırmaz efendi ḥâşâk

ḥasan pâşâ:

1. **ḥasan pâşâ:**

Tarih 109

Mısra: 18

Hasan Paşa.

Ġayret-i islâm için çaldı 'adüya tîr teber
Leşker-i dînüñ Ḥasan Pâşâ olup ser-'askeri

2. **ḥasan pâşâ:**

Tarih 86

Mısra: 2

Hasan Paşa.

Dindi hâtifden Tûrâbîyâ aña târîḥ-i ḥüb
Ḥacc-ı maḳbûl eyleyüp olduñ Ḥasan Pâşâ ferîd

3. **ḥasan pâşâ:**

Tarih 87

Mısra: 10

Mir-miran Hasan Paşa.

Ṭarf-ı hâtifden Tûrâbîyâ dinildi târîḥi
Ḥacc-ı maḳbûlüñ Ḥasan Pâşâ ola ecri ḳabûl

4. **ḥasan pâşâ:**

Tarih 212

Mısra: 1

*Yemişçi Hasan Paşa II 1009'da sadaret
kaymakamı. 21 Muharrem 1010'da sadrazam. (M.
F. Köprülü, İ.A. c.5, s.330-34).*

'Adl ile oldu Ḥasan Pâşâ vezîr-i pâdişâh
Ḥamdulî'llâh şimdi buldı ḳadr u 'izzet şadr-ı câh

5. **ḥasan pâşâ:**

Tarih 212

Mısra: 10

*Yemişçi Hasan Paşa II 1009'da sadaret
kaymakamı. 21 Muharrem 1010'da sadrazam. (M.
F. Köprülü, İ.A. c.5, s.330-34).*

Bu Tûrâbî-i du'â-güyü didi biñ şevḳ ile
Târîḥi oldu Ḥasan Pâşâ vezîr-i pâdişâh

6. **ḥasan pâşâ:**

Tarih 210

Mısra: 4

*Sokulluzade Hasan Paşa 1009 tarihinde
Hacı İbrahim Paşa'nın, Karayazıcı'ya yenilmesi
üzerine eşkiya üzerine yürümüş ve 1010 tarihinde
Elbistan'da Karayazıcı'yı bozmuştur. (T.
Gökbilgin, İ.A.c.5, s.325-29).*

Eşkiyâ' def'ine serdâr itdi bir arslanını
Nâmına dirler Ḥasan Pâşâ dilîr-i pür-hüner

ḥasan pâşâya:

1. **ḥasan pâşâya:-(y)a**

Tarih 88

Mısra: 1

Hasan Paşa.

Ḳıla Ḥaḳ yârî Ḥasan Pâşâya
İtdi bu menzili çün cây-ı Behişt

2. **ḥasan pâşâya:-(y)a**

Tarih 36

Mısra: 1

*Bostancıbaşı Hasan Paşa Bk. Hadika, c.1
s.27.*

Virdiler memleket-i Yûnânı Ḥasan Pâşâya
Ḥamdulî'llâh yine bir ḥâkim-i dâna geldi

ḥased ehlini:

1. **ḥased ehlini:-n, -i**

Tarih 15

Mısra: 4

Kıskançlık ehli, kıskançlık eden topluluk.

Ehl-i 'irfânı zamânında ser-efrâz eyler
Nola eylerse ḥased ehlini pâmâl-i cefâ

ḥasen:

1. **ḥasendür:-dür**

Tarih 112

Mısra: 4

Güzel, hüsünlü.

Siretde 'Alî lâkin hem-nâm-ı Muḥammeddür
Ḥulḳıyla Ḥasendür o 'adliyle 'Ömer ey yâr

2. **ḥasen:**

Tarih 211

Mısra: 1

Güzel, hüsünlü.

Oldı serdârumuzuñ ad ile her kârî ḥasen
Şıdı a 'dâyı bu gün eyledi Tengârî ḥasen

3. **ḥasen:**

Tarih 211

Mısra: 8
Güzel, hüsünlü.

Ad ile olsa nola pâdişehûn serdârı
Hüsni ile hulkı anuñ nâmı gibi yârı hasen

4. **hasen:**
Tarih 212
Mısra: 5
Güzel, iyi ahlak sahibi.

Ol 'adâlet kânınuñ nâmı gibi hulkı hasen
Râzî olsa vechi var andan bu gün mîr ü sipâh

5. **hasen:**
Tarih 210
Mısra: 7
Güzel, iyi.

Ol şecâ'at kânınuñ nâmı gibi hulkı hasen
Tîg-i kâhırıyla 'adûnuñ dem-be-dem 'ırkım keser

hasen eyledi:

1. **hasen eyledi:-di**
Tarih 211
Mısra: 2
Hoşluk ve güzellik yapmak.

Oldı serdârumuzuñ ad ile her kârı hasen
Şıdı a'dâyı bu gün eyledi Tengârı hasen

hasen ola:

1. **hasen ola:-a**
Tarih 211
Mısra: 6
Güzel olmak, yakışmak.

Hüsni-i tedbîr ile a'dâyı idüpdür pâ-mâl
Kâmeti nañl-i keremdür ola her bârı hasen

hasen olalı:

1. **hasen olalı:-alı**
Tarih 211
Mısra: 10
Güzel olmak, yakışmak.

Eşkiyâ' vü kefere ber-çaraf oldı bu gün
Çarafeynüñ olalı 'adl ile sâlârı hasen

hasen oldı:

1. **hasen oldı:-dı**
Tarih 36
Mısra: 10
Güzel olmak: Güzel bir hal almak, isteğe uygun bir şekil almak, istenildiği gibi olmak.

Şevk ile dindi kudûmına Tûrâbî târîh
Hasen oldı Çaraman iline Pâşâ geldi

2. **hasen oldı:-dı**
Tarih 211
Mısra: 14
Güzel olmak, yakışmak.

Münhezim olsa nola her çaraf a'dâ târîh
Cânibeynüñ bu gün oldı çamu serdârı hasen

hasen olsa:

1. **hasen olsa:-sa**
Tarih 211
Mısra: 4
Güzel olmak: Güzel bir hal almak, isteğe uygun bir şekil almak, istenildiği gibi olmak.

Cünd-i İslâmuñ olup şimdi sipeh-sâlârı
'Adl ile olsa nola cümle eçvârı hasen

hâşıl:

1. **hâşıl:-ı**
Müseddes 2
Mısra: 15
Doğrusu, sözün kısası.

Mezra'-ı 'ömriñe derd irüşüp vaqt-i direv
Hâşılı sende 'amel yok çadar-ı dâne-i cev

2. **hâşıl:-ı**
Müseddes 6
Mısra: 16
Doğrusu, sözün kısası.

Günümüz oldı meded birbirinden bed-ter
Hâşılı olmuş iken başa belâlar ser-ber

3. **hâşıl:-ı**
Nazm 2
Mısra: 28
Doğrusu, sözün kısası.

Dîn ü devlet düşmeni bir kâfir-i bî-dîn idi
Hâşılı bir bâr idi ol ehl-i imân üstine

4. **hâşıl:-ı**
Tarih 156
Mısra: 27
Doğrusu, sözün kısası.

Hâşılı eyle her diyârı pâk
Sil süpür aradan gidüp ças ü çâr

5. **hâşıl:-ı**
Gazel 16
Mısra: 10

Husul eden, meydana gelen, elde edilen, netice.

Ağyār ile kūyuñda kıtāl üzre Tūrābī
Öldürseñ urup hāşılı gavğādan uşanduk

hāşıl eyledi:

1. **hāşıl eyledi:-di**

Tarih 207

Mısra: 3

Ortaya çıkarmak, gerçekleştirmek.

Eyledi Bār-ı Hūdā cümle murāduñ hāşıl
Şaklāya zāt-ı şerīfūñi haţardan Mevlā

hāşıl oldu:

1. **hāşıl oldu:-di**

Tarih 128

Mısra: 2

Yerine gelmek, elde etmek.

Şolak Beg sağlığından gerçi kim kaţ'-ı ümīd itdi
Murādı hāşıl oldu ba'dehu 'azm-i 'uqbāya

hāşıl olmadı:

1. **hāşıl olmadı:-m, -di**

Müseddes 13

Mısra: 1

Elde etmek, kazanmak.

Ey felek devründe hāşıl olmadı maşşūdumuz
Bir durur yanuñda hayfā būd ile nā-būdumuz

hāşılı:

1. **hāşılı:**

Tarih 175

Mısra: 3

Doğrusu, velhasıl, sözün kısası.

Hāşılı melce'-i 'irfān oldu
'Ulemā hayline dergāhı penāh

haşmet:

1. **haşmetle:-le**

Tarih 36

Mısra: 6

Büyüklikle, heybetle, ihtişamlı.

Kerr ü ferriyle nedür bunca şehā tarz-ı haşen
Şanki haşmetle bu gün tahtına Dārā geldi

haşr:

1. **haşre:-e**

Müseddes 13

Mısra: 4

*Allāh'ın ölülere ruhlarını geri verip onları
hesaba çekmek üzere toplaması ve toplanma
yerine sevk etmesi, dirilme. diriliş.*

Dem-be-dem seyl-ābveş gözden akıtduk rūdumuz
Haşre dek diñlenmeyüp yansun yürekde 'ūdumuz

haşr itmeve:

1. **haşr itmeye:-me, -(y)e**

Gazel 30

Mısra: 7

Diriltmek.

Haşr itmeye fezā-yı kıyāmetde halkı Haş
Maşşer yirinde her kişi yārını bulmadın

haşre dek:

1. **haşre dek:**

Tarih 210

Mısra: 9

Kıyamete kadar.

Her tarafda biñ çerāğı var söyünmez haşre dek
Çün çerāğı Haşret-i Monlā-yı Rümīdür yaşar

hasret:

1. **hasret:**

Tarih 94

Mısra: 4

Özlem II iştiyak.

El-vedā' itdi dirīgā gitdi gelmez bir dağı
Kaldı hasret menzil-i 'uqbāya derdā āh ü vāh

2. **hasret:**

Tarih 85

Mısra: 9

Hasret, iştiyak.

Bu Tūrābī didi tārīhin anuñ hasret ile
Gitdi Hāmīd Çelebi dār-ı 'anādan hayfā

3. **hasret:**

Tarih 33

Mısra: 6

Özlem, iştiyak.

Döndi 'aksine yine bu felek-i keş-reftār
'İş u devrānumuza hasret ile virdi hālel

4. **hasret:**

Tarih 186

Mısra: 5
Özlem, iştîyak.

Ağladı anuñ için hasret ile ebr-i semâ
Ağla ey dîdelerüm yaş yirine dök kanı

5. hasret:

Muhammes 1

Mısra: 3

Ayrı kalınan veya elden kaçırılan bir şeye /kişiye karşı duyulan istek, tekrar görme ve kavuşma arzusu, özleyiş, özlem, iştîyak.

Yağdı yandurdu velî hasret ile tâb-ı ecel
Aldı oğlum Hızırı neyleyeyin hâb-ı ecel

6. hasret:

Müseddes 5

Mısra: 3

Ayrı kalınan veya elden kaçırılan bir şeye /kişiye karşı duyulan istek, tekrar görme ve kavuşma arzusu, özleyiş, özlem, iştîyak.

Başuma oldu cihân hasret ile tar meded
Fırkat-i yâr ile özge elemüm var meded

7. hasret:

Müseddes 5

Mısra: 21

Ayrı kalınan veya elden kaçırılan bir şeye /kişiye karşı duyulan istek, tekrar görme ve kavuşma arzusu, özleyiş, özlem, iştîyak.

Akıdup gözyaşını baħr-ı gama talındı
Ey gönül ayrı düşüp hasret ile çalındı

8. hasretle:-le

Müseddes 13

Mısra: 8

Ayrı kalınan veya elden kaçırılan bir şeye /kişiye karşı duyulan istek, tekrar görme ve kavuşma arzusu, özleyiş, özlem, iştîyak.

Dem-be-dem dökse yiridür dîdemüz yaş üzre yaş
Bağrumuzda çıktdı hasretle meded baş üzre baş

9. hasretle:-le

Tarih 4

Mısra: 9

Hasret, özlem.

Didi hasretle Türâbî târîh
Fâniden göçdi Naķībū'l-eşraf

hasretâ:

1. hasretâ:

Tarih 176

Mısra: 5
Hasret, özlem.

Hasretâ merhem-pezîr olmaz dil-i mecrûhumuz
Kalmaduñ gıtdüñ eyâ derdüme dermânım meded

2. hasretâ:

Müseddes 13

Mısra: 16

Yazık! Eyvah!

Buña âdem mi döyer dünyâda ihvân-ı vefâ
Diyelüm tâ şubh-i haşre hasretâ vâ-hasretâ

hasret-i ğamla:

1. hasret-i ğamla:-la

Tarih 180

Mısra: 2

Üzüntü özlemiyle.

Şems Efendiye zevâl irdi bu gün çolındı
Ey gönül hasret-i ğamla şararup çolındı

hasret-i la 'lûñle:

1. hasret-i la 'lûñle:-(ü)ñ, -le

Nazm 6

Mısra: 2

Sevgilinin lal taşı gibi kırmızı olan dudağının özlemi.

Bezm-i ğamda fırkatüñle kârum efgân oldu gel
Hasret-i la 'lûñle her dem içdügüm kan oldu gel

hassân:

1. hassân:-ı

Tarih 189

Mısra: 4

Hız. Muhammed döneminde yaşayıp peygamber şairi olarak ünlenmiş Arap şairi Hassan bin Sabit.

Feşâhatle edâ'sı cân bağışlar kâlib-ı nazma
Nola bu tab'-ı veķķâd ile devrûñ olsa Hassânı

hasûd:

1. hasûd:

Tarih 47

Mısra: 4

Hasetçi, kıskanç II düşman.

Açdı şemşîr ile Bağdâdı idüp emn ü emân
Darb-ı tûğın işidüp tañ mı helâk olsa hasûd

2. hasûd:

Tarih 132

Mısra: 7
Hasetçi, kıskanç II düşman.

Bulmasun hergiz zafer aña hasüd
Her nefes olsun mu'ini evliyâ

3. **hasüduñ:-(u)ñ**
Tarih 181
Mısra: 6
Hasetçi, kıskanç II düşman.

Bu kerr ü ferr ile anı görünce kendüden gitdi
Hasüduñ kalmadı aşlâ vücûdî key za 'îf oldı

hasüdân-râ:

1. **hasüdân-râ:**
Gazel 2
Mısra: 11
Haset edenler.

Hasüdân-râ ne-büdeş dîde Hâk-bîn
Çünân çeşm-i bedî ber-kende bâşed

hat:

1. **hatıyla:-ı, -(y)la**
Gazel 30
Mısra: 1
Sevgilinin yüzündeki ince ayva tüyleri.

Ruhsâr-ı yâr hatıyla pîr-i mürde olmadın
Göster İlahî dil-beri bir dahı ölmedin

2. **hat:**
Gazel 39
Mısra: 3
(Sevgilinin) Yanağında ince tüyler.

Hat geldi gitmez ol şeh-i hüsnüñ letâfeti
İklîm-i hüsnî virdiler aña berât ile

hat çıkdı:

1. **hat çıkdı:-dı**
Gazel 39
Mısra: 1
(Sevgilinin) yüzündeki ince tüyün çıkması.

Hat çıkdı la'l-i yâre dilâ vâridât ile
Hübânuñ oldı dâveri kayd-ı hayât ile

hatâ eylemez:

1. **hatâ eylemez:-mez**
Tarih 129
Mısra: 6
Hata etmek (veya eylemek veya işlemek); yanlışlık yapmak, yanlışlığa düşmek.

Müsteşârdur erenler ol şeh-i baħr u berüñ
Her umûrında anuñçün eylemez hergiz hatâ

hatâ eyleyesin:

1. **hatâ eyleyesin:-(y)e, -sin**
Müseddes 14
Mısra: 4
Yanlışlık yapmak, hata etmek.

Umaram sögmek ile baña du'â eyleyesin
Öldürüp qorqaram ammâ ki hatâ eyleyesin

hatâ itmez:

1. **hatâ itmez:**
Tarih 112
Mısra: 7
Yanlışlık yapmak, yanlışlığa düşmek.

Erbâb-ı kalem cümle olsa nola hıdmetkâr
Tedbîr-i umûrında bir nokta hatâ itmez

2. **hatâ itmez:-mez**
Tarih 112
Mısra: 7
Yanlışlık yapmak, yanlışlığa düşmek.

Erbâb-ı kalem cümle olsa nola hıdmetkâr
Tedbîr-i umûrında bir nokta hatâ itmez

hatâ vü gezend:

1. **hatâ vü gezend:**
Tarih 196
Mısra: 4
Kusur ve zarar, yanlış (olan) ve bela.

Tarħ-ı nev şaldı itdi özge maqâm
İrmesün kendüye hatâ vü gezend

hatâdan:

1. **hatâdan:**
Gazel 32
Mısra: 7
1. Yanlış; yanlışlık; yanlışlık, 2. Günah, 3. Kabahat, usur.

Hişâr-ı istikâmetde hatâdan hıfz idüp kendin
'Adü-yı bed-likâlardan dil-efgâr olmasun gelsün

hatar:

1. **hatardan:-dan**
Tarih 8
Mısra: 3
Tehlike, emniyetsizlik.

Şaklaya Mevlâ haţardan ‘ömrin efzün eyleyüp
İki ‘âlemde murâdın vire ol hayyü’l-kadîm

hâtem-i kudret:

1. hâtem-i kudret:

Tarih 40

Mısra: 19

Güç, kudret yüzüğü, mührü.

Nedür bu tarz-ı şâhâne yedinde hâtem-i kudret
Nişîmen eylese lâyıkdur evreng-i Süleymânî

hâtem-i tâyî:

1. hâtem-i tâyî:

Tarih 64

Mısra: 5

*Arapların Tayy kabilesinden cömertliğiyle
ünlü İbn Abdullah bin Sa'd'ın lakabı.*

Nola ger Hâtem-i Tâyî defterini tay itseñ
Görmedi çeşm-i felek sencileyin ehl-i şehâ

2. hâtem-i tâyî:

Tarih 81

Mısra: 8

*Arapların Tayy kabilesinden cömertliğiyle
ünlü İbn Abdullah bin Sa'd'ın lakabı.*

‘Adl u dâdın eyledi Nüşinrevânun bî-şadâ
Görse eylerdi şehâda Hâtem-i Tâyî esîr

hâtem-i tâyuñ:

1. hâtem-i tâyuñ:-(u)ñ

Tarih 93

Mısra: 11

*Cömertliğiyle meşhûr Hâtem-i Tâî Hz.
Abdullah bin Sa'd (Hâtem-i Tâî), altıncı asrın
sonunda, yedinci asrın başında yaşamış,
cömertliğiyle meşhûr bir Arap şâiri ve kabile
reîsidir. Hâtem-i Tâî, Arap, İnan ve Türk
edebiyâtında zenginlik, cömertlik, hayırseverlik
timsâli olarak kullanılır.*

Hâtem-i Tâyuñ şehâda defter-i cüdün dürüp
‘Asker-i İslâma dünyâda sipeh-sâlâr idi

hâtif:

1. hâtif:

Tarih 23

Mısra: 7

Gaybdan haber veren melek; seslenici.

Kağı olunca fi'l-hâl hâtif didi çü târih
‘Azmî Efendi-zâde var ‘adlun-ile Şâma

2. hâtif:

Tarih 26

Mısra: 3

Gaybdan haber veren melek; seslenici.

Ey Tûrâbî didi târihini hâtif fi'l-hâl
Bâkî kalmadı meded gitdi fenâdan göçdi

3. hâtif:

Tarih 202

Mısra: 8

Gaybdan haber veren melek; seslenici.

Kaşırına şevk ile anuñ târih
Didi hâtif behişt-i ‘âlidür

4. hâtif:

Tarih 39

Mısra: 9

Gaipten haber veren II iç sesle ulaşangüç.

Ey Tûrâbî derd ile hâtif didi târih aña
Geçdi fâniden bu gün seyyid ferâh-şâda acuñ

5. hâtif:

Tarih 70

Mısra: 5

Gaipten haber veren II iç sesle ulaşangüç.

Rihlet idince hâtif didi Tûrâbî târih
Göçdüñ ‘Ali Efendi itdün cinânı mesken

6. hâtif:

Tarih 32

Mısra: 9

Gaybdan haber veren. II iç sesle ulaşan güç.

Ey Tûrâbî didi hâtif târihi
Âh soldı verd-i Bostânım benüm

7. hâtif:

Tarih 35

Mısra: 13

Gaybdan haber veren. II iç sesle ulaşan güç.

‘Ömrinüñ geçdi bahârı didi hâtif târih
Gül-i bostânı meded bād-ı ecel soldurdı

8. hâtif:

Tarih 37

Mısra: 9

Gaybdan haber veren. II iç sesle ulaşan güç.

Fazlımı gördi Tûrâbî didi hâtif târih
Ca‘fer-i bâlâ-himem Mısrı kılıçla çaldı

9. hâtif:

Tarih 45

Mısra: **11**

Gaybdan haber veren. II iç sesle ulaşan güç.

Güş eyleyince hâtif didi Tûrâbî târîh
Serdâr-ı 'âdil oldı ibn-i vezîr-i 'âlî

10. **hâtif:**

Tarih 53

Mısra: **9**

Gaybdan haber veren. II iç sesle ulaşan güç.

Didi târîhini hâtif Tûrâbî
Dil-âverdür vezîr-i şâh-ı dânâ

11. **hâtif:**

Tarih 54

Mısra: **9**

Gaybdan haber veren. II iç sesle ulaşan güç.

Didi hâtif Tûrâbî aña târîh
Vezîr-i şâh-ı dânadur dil-âver

12. **hâtifden:-den**

Tarih 62

Mısra: **7**

Gaybdan haber veren. II iç sesle ulaşan güç.

Ey Tûrâbî dindi hâtifden aña târîh-i
Aḥmed-i 'âdil bu gün ḥânımı âbâd eyledi

13. **hâtifden:-den**

Tarih 63

Mısra: **5**

Gaybdan haber veren. II iç sesle ulaşan güç.

Dinildi târîhi hâtifden anuñ hoş
Ne 'âlî oldı ḥân-ı Aḥmed-i 'âdil

14. **hâtifden:-den**

Tarih 77

Mısra: **11**

Gaybdan haber veren. II iç sesle ulaşan güç.

Dindi hâtifden Tûrâbî yine bir târîh-i ḥûb
Oldı İbrâhîm-i 'âdil mîr-mîrân-ı Ḥaleb

15. **hâtif:**

Tarih 79

Mısra: **13**

Gaybdan haber veren. II iç sesle ulaşan güç.

Didi biñ şevk ile hâtif Tûrâbî aña bir târîh
Ḥaleb oldı şehâ yine maḳâm-ı emn ü İbrâhîm

16. **hâtifden:-den**

Tarih 86

Mısra: **1**

Gaybdan haber veren. II iç sesle ulaşan güç.

Dindi hâtifden Tûrâbîyâ aña târîh-i ḥûb
Ḥacc-ı maḳbûl eyleyüp olduñ Ḥasan Pâşâ ferîd

17. **hâtif:**

Tarih 90

Mısra: **1**

Gaybdan haber veren. II iç sesle ulaşan güç.

Ḥalebe kâḏî olunca didi hâtif târîh
Tîz tab' ile diyârın Ḥalebûñ aldı Ḥüsâm

18. **hâtifden:-den**

Tarih 93

Mısra: **14**

Gaybdan haber veren. II iç sesle ulaşan güç.

Eyle 'uḳbâda İlahî meskenin dâru'l-emân
Dindi hâtifden Tûrâbî aña bir târîh-i ḥûb

19. **hâtif:**

Tarih 100

Mısra: **11**

Gaybdan haber veren. II iç sesle ulaşan güç.

Ey Tûrâbî didi hâtif târîh
Viridi mülk-i Anatoḫya şeref

20. **hâtifden:-den**

Tarih 101

Mısra: **5**

Gaybdan haber veren. II iç sesle ulaşan güç.

Tûrâbî dindi hâtifden bu târîh
Kerîmâ eyledüñ dil-şâd çeşme

21. **hâtif:**

Tarih 108

Mısra: **9**

Gaybdan haber veren. II iç sesle ulaşan güç.

Ey Tûrâbî didi hâtif fi'l-ḥâl
Târîhi oldı bu gün müftî-i Şâm

22. **hâtifden:-den**

Tarih 109

Mısra: **33**

Gaybdan haber veren. II iç sesle ulaşan güç.

Ey Tûrâbî irdi hâtifden nidâ târîh için
Âl-i 'Osmân eyledi âyâ cihâd-ı ekberi

23. **hâtif:**

Tarih 111

Mısra: **11**

Gaybdan haber veren. II iç sesle ulaşan güç.

Cehd idüp hâtif krala didi ol dem târîhi
Aldı fi'l-ḥâl Egrîni Sulṫân Meḥemmed bin Murâd

24. **hâtif:**
Tarih 113
Mısra: 9
Gaybdan haber veren. II iç sesle ulaşan güç.

Türâbî şevk ile târîhi hâtif
Didi icrâ kıluñ şer'î Mehemmed

25. **hâtif:**
Tarih 115
Mısra: 7
Gaybdan haber veren. II iç sesle ulaşan güç.

Ey Türâbî didi peyk-i ile hâtif târîh
Dil-küşâ câ vü ribât oldı Mehemmed Pâşâ

26. **hâtif:**
Tarih 120
Mısra: 11
Gaybdan haber veren. II iç sesle ulaşan güç.

Ey Türâbî didi biñ şevk ile hâtif târîh
Çeriye oldı sipeh-sâlâr Mehemmed Pâşâ

27. **hâtifden:-den**
Tarih 127
Mısra: 13
Gaybdan haber veren. II iç sesle ulaşan güç.

Türâbî dindi hâtifden kudümına anuñ târîh
Murâd Pâşâ-yı 'âlî 'adli ile geldi Yünâna

28. **hâtif:**
Tarih 128
Mısra: 7
Gaybdan haber veren. II iç sesle ulaşan güç.

Hiñâb idüp Türâbî didi hâtif aña bir târîh
Mehemmed Beg yine devletle geldi dâr-ı dünyâya

29. **hâtif:**
Tarih 133
Mısra: 9
Gaybdan haber veren. II iç sesle ulaşan güç.

Didi hâtif târîhi itmâmına
Yapdı Hâcî Muşafâ hân-ı sebîl

30. **hâtifden:-den**
Tarih 139
Mısra: 5
Gaybdan haber veren. II iç sesle ulaşan güç.

Dindi hâtifden Türâbîyâ hemîn
Târîhi Şâm-ı şerîfuñ hâkimi

31. **hâtif:**
Tarih 143

Mısra: 3
Gaybdan haber veren. II iç sesle ulaşan güç.

Ey Türâbî didi târîh-i kudümın hâtif
Me'men-i Mü'min olupdur Karaman ili yine

32. **hâtif:**
Tarih 144
Mısra: 1
Gaybdan haber veren. II iç sesle ulaşan güç.

Ey Türâbî didi târîh-i kudümın hâtif
Oldı gülşen yine ma'rifetle bu dâr-ı Yünân

33. **hâtifden:-den**
Tarih 163
Mısra: 3
Gaybdan haber veren. II iç sesle ulaşan güç.

Dindi hâtifden Türâbî târîhi
Geldi defterdâr-ı zîbâ âmede

34. **hâtif:**
Tarih 169
Mısra: 11
Gaybdan haber veren. II iç sesle ulaşan güç.

Ey Türâbî hüzn ile hâtif didi târîh aña
Bu cihândan geçdi Sa'deddîn-i şânî vâh meded

35. **hâtif:**
Tarih 173
Mısra: 7
Gaybdan haber veren. II iç sesle ulaşan güç.

Didi hâtif Türâbî târîhin
Oldı Şun'î Efendi müftî bes

36. **hâtif:**
Tarih 174
Mısra: 3
Gaybdan haber veren. II iç sesle ulaşan güç.

Şevk ile târîhini didi Türâbî hâtif
'İlm ile oldı bu gün müftî-i ehl-i İslâm

37. **hâtif:**
Tarih 178
Mısra: 11
Gaybdan haber veren. II iç sesle ulaşan güç.

Didi târîhi Türâbî hâtif
Vağfin itdüñ Hârameynüñ ihyâ

38. **hâtifden:-den**
Tarih 182
Mısra: 9
Gaybdan haber veren. II iç sesle ulaşan güç.

Türābīyā bu mısrā‘ dindi hātifden aña tārīḥ
kudūmiyla anuñ bu dem Ḥaleb cāy-ı şerīf oldı

39. **hātifden:-den**

Tarih 189

Mısra: 11

Gaybdan haber veren. II iç sesle ulaşan güç.

Ḥaleb ehline sevḳ olmak olupdur Vaḥy-i Rabbānī
Türābī der-bedīthe dindi hātifden aña tārīḥ

40. **hātifden:-den**

Tarih 195

Mısra: 11

Gaybdan haber veren. II iç sesle ulaşan güç.

Dindi hātifden bülend āvāz ile tārīḥ aña
Nıgdeye özge şeref virdi bu cāy-ı bī-bedel

41. **hātif:**

Tarih 197

Mısra: 9

Gaybdan haber veren. II iç sesle ulaşan güç.

Aña şevḳ ile hātif didi tārīḥ
‘Aceb özge Vişālī kahve-ḥāne

42. **hātifden:-den**

Tarih 198

Mısra: 9

Gaybdan haber veren. II iç sesle ulaşan güç.

Ey Türābī dindi hātifden aña tārīḥ-i ḥüb
Ḥacc-ı mebrūruñ Vişālī eyleye Bārī kabül

hātif-i gayb:

1. **hātif-i gayb:**

Tarih 3

Mısra: 9

*Gaybdan haber veren melek II gaybdan
gelen ses.*

Ey Türābī didi tārīḥi için hātif-i gayb
‘Adl u dādıyla edīb oldı naḳībū’l-eşrāf

2. **hātif-i gayb:**

Tarih 6

Mısra: 9

*Gaybdan haber veren melek II gaybdan
gelen ses.*

Ey Türābī didi tārīḥin anuñ hātif-i gayb
Aldı ‘ilm ile Aḥī-zāde yine cāyını

3. **hātif-i gayb:**

Tarih 19

Mısra: 5

*Gaybdan haber veren melek II gaybdan
gelen ses.*

Ey Türābī didi tārīḥin anuñ hātif-i gayb
Oldı Tebrīze bu gün ‘adl ile Mehdī-i cihān

4. **hātif-i gayb:**

Tarih 34

Mısra: 9

*Gaybdan haber veren melek II gaybdan
gelen ses.*

Didi da‘vetle anuñ tārīḥini hātif-i gayb
Verd-i bostān ile zeyn oldı gelüñ cāy-ı Ḥaleb

5. **hātif-i gayb:**

Tarih 49

Mısra: 9

*Gaybdan haber veren melek II gaybdan
gelen ses.*

Ey Türābī didi tārīḥin anuñ hātif-i gayb
Oldı dervīşi gelüp dergeh-i Mevlānāya

6. **hātif-i gayb:**

Tarih 66

Mısra: 7

*Gaybdan haber veren melek II gaybdan
gelen ses.*

Ey Türābī didi tārīḥin anuñ hātif-i gayb
Etyemez-zāde Ereğliye dilā vāldür

7. **hātif-i gayb:**

Tarih 78

Mısra: 7

*Gaybdan haber veren melek II gaybdan
gelen ses.*

Ey Türābī didi tārīḥin anuñ hātif-i gayb
Ḥalebi itdi begüm özge maḳām İbrāhīm

8. **hātif-i gayb:**

Tarih 84

Mısra: 9

*Gaybdan haber veren melek II gaybdan
gelen ses.*

Didi tārīḥin anuñ hātif-i gayb
Oldı dādıyla Ḥalālüm āşafum

9. **hātif-i gayb:**

Tarih 146

Mısra: 9

*Gaybdan haber veren melek II gaybdan
gelen ses.*

Ey Türābī didi tārīḥi için hātif-i gayb
Oldı Mü‘min Şafede mūr-i emīrān-ı ‘ādil

10. **hâtif-i gayb:**

Tarih 165

Mısra: 13

Gaybdan haber veren melek II gaybdan gelen ses.

Didi târîhin anuñ hâtif-i gayb
Geldi devletle bu gün vâlî-i Şâm

11. **hâtif-i gayb:**

Tarih 166

Mısra: 3

Gaybdan haber veren melek II gaybdan gelen ses.

Ey Tûrâbî didi târîhin anuñ hâtif-i gayb
El çeküp devlet-i dünyâdan 'Ömer Beg geçti

hâtır:

1. **hâtırı:-ı**

Gazel 33

Mısra: 5

Gönül, gönülde olan his.

Sû' -i vaz'ından o mâhuñ yâ kaşından bilürin
Bizden oğ gibi kaçup hâtırı toğrulmaduğın

2. **hâtır:**

Müfret 3

Mısra: 1

Gönül, gönülde olan his.

Hâtır müşevveş eyleyen pây-ı celâlî gerdidür
Yazuyı böyle yazduran kâğıd mürekkeb derdidür

3. **hâtırımız:-(u)muz**

Tarih 52

Mısra: 3

Gönül II kalp.

Geçdi ol hâtırımız cem' olmaz
Tağılup hem-çü perîşân sünbül

4. **hâtırına:-ı, -n, -a**

Tarih 51

Mısra: 5

İnsanın düşünme ve hafıza kuvveti, zihin, fikir, akıl.

Naşş idi hâtırına şavt ile 'ilm-i edvâr
Bir idi aña segâh ile düğâh u pençgâh

5. **hâtırında:-ı, -n, -da**

Tarih 171

Mısra: 6

Gönül, kalp; akıl, zihin.

Geçdi hayfâ vâkıf-ı sırr-ı Kelâmu'llâh idi
Hâtırında naşş ider cümle 'ulûm-ı bî-şümâr

hâtırı getürdi:

1. **hâtırı getürdi:-dı**

Tarih 154

Mısra: 5

Hatırlamak, akla getirmek.

Getürdi hâtırı sultân-ı Rûmuñ nehb ü talânın
Geçüp terk eyledi şâh-ı 'Acem yağma vü târâcın

hâtır-ı ehl-i fenâ:

1. **hâtır-ı ehl-i fenâ:**

Müseddes 12

Mısra: 5

Yokluk ehlinin gönü.

Yıkma gönlin hâtır-ı ehl-i fenâ incinmesün
Hiç senden pâdişâhum bir gedâ incinmesün

hâtırın yap:

1. **hâtırın yap:**

Müseddes 12

Mısra: 22

Kelime Tipi: **Deyim**

Birini tutum ve davranışlarıyla mutlu etmek.

Bend-i gamdan bendeñi luğf eyle âzâd eyleyüp
Hâtırın yap her deli dīvânî âbâd eyleyüp

hatm oldı:

1. **hatm oldı:-dı**

Tarih 46

Mısra: 6

Toplanmak, bir araya gelmek.

Hem-nâm-ı Fağr-ı 'âlem olsa 'aceb midür ol
Hatm oldı anda devlet hem-çü şeh-i risâlet

2. **hatm oldı:-dı**

Tarih 149

Mısra: 3

Toplanmak, bir araya gelmek.

Sende hatm oldı bu gün keşf-i dağâyık-ı rumüz
Herkesüñ müşkilinüñ hâlline kâdir sensin

3. **hatm oldı:-dı**

Tarih 159

Mısra: 7

Toplanmak, bir araya gelmek.

Sende hatm oldı efendi 'ilm ü fağl u ma'rifet
Eyle cârî hükümüñi sensin bu gün mîr-i kelâm

hatt:

1. hatt:

Gazel 17

Mısra: 1

(Sevgilinin yanağındaki) ayva tüyleri.

Öldüm görünce hatt ile ruhsâr-ı gül-günüñ senüñ
Çıkdı şehâ katlûme şan hatt-ı hümayüñüñ senüñ

hatt-ı hümayüñü:

1. hatt-ı hümayüñü:-(u)ñ

Gazel 17

Mısra: 2

Padişah fermanı II sevgilinin yanağındaki
tüyler.

Öldüm görünce hatt ile ruhsâr-ı gül-günüñ senüñ
Çıkdı şehâ katlûme şan hatt-ı hümayüñüñ senüñ

hatt-ı 'izârı:

1. hatt-ı 'izârı:-ı

Gazel 10

Mısra: 8

Yanağındaki ayva tüyü.

Şeb-revlik itdi kapladı Rüm illerin tamâm
Hatt-ı 'izârı cünd-i siyeh-rû degül midür

hatt-ı nev:

1. hatt-ı nev:

Gazel 10

Mısra: 9

Yeni çıkan ayva tüyleri.

Yaruñ Türâbî lebleri üstinde hatt-ı nev
'Aks-i hilâl ü sâye-i ebrû degül midür

hatt-ı nigâr:

1. hatt-ı nigâr:

Gazel 10

Mısra: 1

Güzel yüzlü sevgilinin yanağındaki ince
tüyler.

Hatt-ı nigâr süñbül-i hoş-bü degül midür
Hadd-i semenle göñlüm alan bu degül midür

hatt-ı revhânı:

1. hatt-ı revhânı:-ı

Kıt'a 5

Mısra: 48

Ayva tüyü.

Ķāsım-ı la'lin-ķabānuñ şafha-i ruhsârına
Ķatib-i Ķudret yazaldan hatt-ı revhānı nice

hatt-ı revhānuñ:

1. hatt-ı revhānuñ:-(u)ñ

Gazel 35

Mısra: 9

Ayva tüyü.

Baņa şor vālih ü hayrānyam ben hatt-ı revhānuñ
Ne bilsün her fūrū-māye gubār-ı hatıñ esrārın

hatt-ı ruhları:

1. hatt-ı ruhları:-lar, -ı

Gazel 39

Mısra: 7

Yüzdeki ayva tüyleri.

Bāl u per oldı ol perıye hatt-ı ruhları
Ķdem dinür mi aña bu hüsn ü şıfāt ile

havf eyleyüp:

1. havf eyleyüp:-(y)üp

Tarih 45

Mısra: 2

Korkmak, çekinmek, korku eylemek.

İbn-i Sinān Pāşā serdār olunca
Geçdi diyār-ı şarka havf eyleyüp celālî

havf-ı 'azl:

1. havf-ı 'azl:

Müseddes 1

Mısra: 26

Görevden alma korkusu, görevden alınma
korkusu.

Mür-mürānuñ işi zulm ile aħz-ı emvāl
Ķhavf-ı 'azl ile şehâ Ķalmadı hıç 'azle maħal

havf-ı rezminden:

1. havf-ı rezminden:-ı, -n, -den

Tarih 40

Mısra: 13

Savaş korkusu.

'Adū-yı bed-liķalar havf-ı rezminden firār itdi
Zamānuñ şimdi oldur Ķahramānı hem Nerīmānı

havuc:

1. havuc:-ı

Kıt'a 3

Mısra: 6
Havuç.

Şınhıyârı yazın yiyüp gitdüñ
Oturağuña şaklaruz havucı

hayā vü edebi:

1. hayā vü edebi:

Tarih 96

Mısra: 8

Haya ve edep, utanma ve terbiye.

Oldı Bū-Bekr ü 'Alī-siret ü dād ile 'Ömer
Virdi 'ilmiyle Hudā aña hayā vü edebi

hayāl:

1. hayālīdür:-i, -dür

Tarih 202

Mısra: 6

Aslı olmadığı halde zihinde kurulan şey, düş.

Görmemişdür kimesne mişlin anuñ
Gördi ise meger hayālīdür

2. hayālin:-i, -n

Tarih 213

Mısra: 7

Hayal, fikir.

Der-kenār itdi görüp qaddi hayālin çeşmüm
Eyledi merdümi bir serv-i dil-ārā seyrin

3. hayālünle:-(ü)ñ, -le

Müseddes 14

Mısra: 13

Hayal - sevgiliyi düşünmek-.

Bir durur baña hayālünle şehā vaşl u firāk
Örtemez dünlerle olursa nifāk ile şikāk

hayāl itdüm:

1. hayāl itdüm:-dü, -m

Müseddes 10

Mısra: 10

Dedikodu yapmak, konuşmak.

Miyānuñ yād idüp müdur diyü çok kıl ü kāl itdüm
Hiläle ebruvānuñ beñzedüp yañış hayāl itdüm

hayālī:

1. hayālīdür:-dür

Tarih 191

Mısra: 4

*Kanunî Sultan Süleyman devrinin büyük
şairlerinden biri.*

Şārih-i metn-i Hidāye 'ārif-i 'ilm-i uşul
Mülk-i 'ilmüñ Hüsrevi yāhod Hayālīdür bu gün

2. hayālī:

Tarih 75

Mısra: 8

Hayali.

'İlm ü hünlerle güyā memlū' idüp diyārı
Yā Hüsrev-i zamāndur yāhod Hayālī geldi

hayāl-i ruh:

1. hayāl-i ruh:

Tarih 18

Mısra: 5

Yanağının hayali, yüzünün hayali.

Nerrād-ı dehr hayāl-i ruh gösterüp pusudan
Açmazdan anı fi'l-hāl māt itdi hem-çü Leclāc

hayāl-i tāk-ı ebrü-yı nigār:

1. hayāl-i tāk-ı ebrü-yı nigār:

Gazel 25

Mısra: 5

*Sevgilinin kaşının kemerinin hayali,
sevgilinin kaşının kemerinin hayali.*

Qaldı çeşmümde hayāl-i tāk-ı ebrü-yı nigār
Dideden dür olmadan dildār qadrin bilmedüm

hayāl-i zülf-i dilber:

1. hayāl-i zülf-i dilber:

Gazel 4

Mısra: 3

Sevgilini saçının hayali.

Hayāl-i zülf-i dilber zeyn idüpdür çeşm-i
giryānum
Yaraşur şīşe-i pür-āb içinde taze sünbüller

hayāt virdi:

1. hayāt virdi:-di

Gazel 39

Mısra: 10

Kelime Tipi: Deyim

Canlılık vermek, canlandırmak.

'İşī-dem oldı la 'line irişi di Hızr-ı hat
Virdi hayāt mürdelere mu'cizat ile

hayāt-efzā:

1. hayāt-efzādur:-dur

Tarih 36

Mısra: 3

Hayat artırıcı, hayat bahşedici, canlandırıcı.

Ehl-i 'irfāna anuñ nuṭkı hayāt-efzādur
Mürde-diller nola cān bulsa Mesīhā geldi

hayātı buldı:

1. **hayātı buldı:-dı**

Gazel 8

Mısra: 9

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Can bulmak, canlanmak.

Buldı hayātı cümle nebātātı gülşenüñ
Gel cān bağışla luṭf u 'aṭānuñ zamānidur

haydar-zāde:

1. **haydar-zādenüñ:-nüñ**

Kıt'a 5

Mısra: 63

Haydar'ın evladı.

Zü'l-feḳār-ı ḡamzesi keskin mi Ḥaydar-zādenüñ
Ṭaşa kār eyler mi anuñ tūr-i müjḡanı nice

hayder:

1. **hayder:**

Tarih 124

Mısra: 7

*1. Hayder Ar. 1. Arslan, şîr. 2. İmam Ali
kerremallahu vecchü. hayderâne: Haydercesine.
hayderî: Hayderlik, haydere mensup.*

Seḫāda hem-çünān Ḥayder nesebde nesl-i
Peyḡamber
Se'adet aña kim ardınca bir böyle ḫalef ḳaldı

2. **hayder:**

Gazel 6

Mısra: 14

Arslan; Hz. Ali.

Nefs ejderin silāḫ-ı şalāḫ ile ḫāk ider
Ḥaḳḳā ki bu Tūrābî de Ḥayder degül midür

hayf:

1. **hayfā:-a**

Gazel 44

Mısra: 8

Eyyvah! Yazık!

Bu dil-i şeydā elemden fāriḡ ü āzād iken
Oldı hayfā yine bir serv-i ḫırāmānuñ ḳulı

2. **hayfā:-a**

Müseddes 2

Mısra: 3

Eyyvah! Yazık!

Yıḳılıp ḳaşr-ı tenüñ oynadı hayfā temelüñ
Bir daḫı 'ömr-i 'azīze gözüñ aç irmez elüñ

3. **hayf:**

Tarih 39

Mısra: 1

Eyyvah! Yazık!

Dār-ı dünyādan dilā Çandar Efendi gitdi hayf
Çün şehīd oldı ḫuzūr itdi bu dünyāda acuñ

4. **hayf:**

Tarih 95

Mısra: 2

Eyyvah! Yazık!

'İlm ü fażlıyla vahīd-i dehr iken
Gitdi dünyādan Sikender-zāde hayf

5. **hayf:**

Tarih 95

Mısra: 10

Eyyvah! Yazık!

Didi tārīḫi Tūrābî ḫüzn ile
Nā-gehān gitdi Sikender-zāde hayf

6. **hayf:**

Tarih 169

Mısra: 1

Eyyvah! Yazık.

Şeyḫü'l-islām idi Sa'deddīn Efendi gitdi hayf
Da'vet-i Dārü's-selām itdi anı Ḥayyü'l-ebed

7. **hayf:**

Gazel 15

Mısra: 22

*"Yazık ki, heyhat, vah!" anlamlarında
kullanılan ünlem.*

Her tarafda mülküñi aldurdılar ihmāl ile
Devlet-i şāḫ-ı cihānı hayf bir ister mi yok

8. **hayf:**

Müseddes 7

Mısra: 19

*"Yazık ki, heyhat, vah!" anlamlarında
kullanılan ünlem.*

Hicr-i yār ile irişdi felege āhum hayf
Ser-i küyına anuñ varmaḡa yok rāhum hayf

9. **hayf:**

Müseddes 7

Mısra: 20

"Yazık ki, heyhat, vah!" anlamlarında kullanılan ünlem.

Hicr-i yâr ile irişdi felege âhum hayf
Ser-i küyına anuñ varmağa yok râhum hayf

10. **hayf:**

Müseddes 7

Mısra: 21

"Yazık ki, heyhat, vah!" anlamlarında kullanılan ünlem.

Dökdi seyyâre-i eşküm benüm ol mâhum hayf
Tutdı seyl-âb-ı belâ şimdi güzergâhum hayf

11. **hayf:**

Müseddes 7

Mısra: 22

"Yazık ki, heyhat, vah!" anlamlarında kullanılan ünlem.

Dökdi seyyâre-i eşküm benüm ol mâhum hayf
Tutdı seyl-âb-ı belâ şimdi güzergâhum hayf

hayfâ:

1. **hayfâ:**

Tarih 4

Mısra: 5

Yazık! Yazıklar olsun!

Tab'-ı nâzikteri hayfâ kim anuñ
Mü-şikâf idi mişâl-i Keşşâf

2. **hayfâ:**

Tarih 32

Mısra: 1

Yazık! Yazıklar olsun!

Gitdi hayfâ naḥl-ı bostânım benüm
Kân aqıtsun çeşm-i giryânım benüm

3. **hayfâ:**

Tarih 52

Mısra: 1

Yazık! Yazıklar olsun!

Geçdi Dervîş Süleymân hayfâ
Bâğ-ı Monlâda olan çün bülbül

4. **hayfâ:**

Tarih 85

Mısra: 2

Yazık! Yazıklar olsun!

Terk-i dünyâ-yı denî eyledi Hâmid Çelebi
Ber-murâd olmadı bu mülk-i fenâdan hayfâ

5. **hayfâ:**

Tarih 85

Mısra: 4

Yazık! Yazıklar olsun!

Zîr-i hâke şalup ey dehr-i denî-perver anı
Çekmedün dest-i cefâyı 'ulemâdan hayfâ

6. **hayfâ:**

Tarih 85

Mısra: 6

Yazık! Yazıklar olsun!

Döndün 'aksine yine ey felek-i keş-reftâr
Anı zulm ile ayırduñ fuzalâdan hayfâ

7. **hayfâ:**

Tarih 85

Mısra: 8

Yazık! Yazıklar olsun!

Kanı ol fazl u hünerle kanı ol zühd ü 'amel
Añsuzın firkat ile gitdi aradan hayfâ

8. **hayfâ:**

Tarih 85

Mısra: 10

Yazık! Yazıklar olsun!

Bu Türâbî didi târîhin anuñ ḥasret ile
Gitdi Hâmid Çelebi dâr-ı 'anâdan hayfâ

9. **hayfâ:**

Tarih 94

Mısra: 6

Yazık! Yazıklar olsun!

Manşıbından behre-dâr olmadı gitdi vâ-dirîğ
Câhını terk itdi hayfâ menziline kıldı çâh

10. **hayfâ:**

Tarih 150

Mısra: 8

Yazık! Yazıklar olsun!

Ayağı tozını kuḥl itmege reşgüm var idi
Felek el virmedi hayfâ nigerânım ḫaldı

11. **hayfâ:**

Tarih 169

Mısra: 6

Yazık! Yazıklar olsun!

Âbsuz bir âsiyâba döndi bu dehr-i ḫarâb
Şoldı hayfâ berr olup baḫr-ı 'ulûm-ı bî-'aded

12. **hayfâ:**

Tarih 171

Mısra: 5

Yazık! Yazıklar olsun!

Geçdi hayfâ vâkıf-ı sırr-ı Kelâmu'llâh idi
Hâtırında naķş ider cümle 'ulûm-ı bî-şümâr

13. **hayfâ:**

Tarih 172

Mısra: 6

Yazık! Yazıklar olsun!

Mañşıb-ı dünyâ için bir kimseye baş egmedi
Gıtdi hayfâ cā-nişîn-i baħr-ı 'ilm-i enbiyâ

14. **hayfâ:**

Tarih 17

Mısra: 3

Yazık ki.

Geçdi hayfâ o seyyid-i sādât
Rûh-ı pākini şād ide Allah

15. **hayfâ:**

Tarih 25

Mısra: 1

Yazık ki.

Şundi sākî-i ecel hayfâ şerâb-ı cānsitân
Bu cihân-ı bî-beķâdan göçdi Bākî-i zamân

16. **hayfâ:**

Müseddes 5

Mısra: 6

*Eyvah, yazık anlamlarında kullanılan
acınma, üzülme sözü.*

'Adem iklîmine 'azm eyledi dildâr meded
Gıtdi gelmez yola hayfâ nideyin yâr meded

17. **hayfâ:**

Müseddes 5

Mısra: 12

*Eyvah, yazık anlamlarında kullanılan
acınma, üzülme sözü.*

'Adem iklîmine 'azm eyledi dildâr meded
Gıtdi gelmez yola hayfâ nideyin yâr meded

18. **hayfâ:**

Müseddes 5

Mısra: 18

*Eyvah, yazık anlamlarında kullanılan
acınma, üzülme sözü.*

'Adem iklîmine 'azm eyledi dildâr meded
Gıtdi gelmez yola hayfâ nideyin yâr meded

19. **hayfâ:**

Müseddes 5

Mısra: 24

*Eyvah, yazık anlamlarında kullanılan
acınma, üzülme sözü.*

'Adem iklîmine 'azm eyledi dildâr meded
Gıtdi gelmez yola hayfâ nideyin yâr meded

20. **hayfâ:**

Müseddes 5

Mısra: 30

*Eyvah, yazık anlamlarında kullanılan
acınma, üzülme sözü.*

'Adem iklîmine 'azm eyledi dildâr meded
Gıtdi gelmez yola hayfâ nideyin yâr meded

21. **hayfâ:**

Müseddes 13

Mısra: 2

*Eyvah, yazık anlamlarında kullanılan
acınma, üzülme sözü.*

Ey felek devründe hâşıl olmadı maķşûdumuz
Bir durur yanuñda hayfâ bûd ile nâ-bûdumuz

22. **hayfâ:**

Nazm 2

Mısra: 16

*Eyvah, yazık anlamlarında kullanılan
acınma, üzülme sözü.*

Nehb ü tâlân eyleyüp itdi diyârını harâb
Şaķî hayfâ eyledi tâlân tâlân üstine

hayfâ vü dirîgâ:

1. **hayfâ vü dirîgâ:**

Tarih 52

Mısra: 6

Yazıklar ve eyvahlar olsun.

Bülbül-i Hâzret-i Monlâ idi ol
Şoldı hayfâ vü dirîgâ çün gül

hâvil:

1. **hâvil:**

Tarih 79

Mısra: 9

Hâil: Engel.

Yeter çün gördi a' dâ himmet-i merdâna hâvil yok
Kaçup kurtılmadılar eylediler cân aña teslîm

hâvil ola:

1. **hāyil ola:-a**

Tarih 153

Mısra: 6

Perde olmak, engellemek.

Felek kan ağladı şanma şafağ gördükde şemşirin

Bu kerr ü şavletiyile aña düşmen ola mı hāyil

hāyil olmasa:

1. **hāyil olmasa:-ma, -sa**

Gazel 40

Mısra: 4

Perde olmak, engellemek.

Olurdum halvet-i serd o cānān ile cān cāna

Eger olmasa hāyil bu ten-i nāçārdan perde

hāyil olmaz:

1. **hāyil olmaz:-maz**

Müseddes 12

Mısra: 15

Engellemek.

Hāyil olmaz ehl-i mazlūma şehā kevn ü mekān

Zulm-i bī-dād eyleme ey āfet-i devr-i zamān

hayl:

1. **haylinūn:-i, -nūn**

Tarih 136

Mısra: 3

Topluluk, zümre.

Cühelā' haylinūn dolup devri

Ehl-i 'irfānuñ oldı devr-i zamān

hayl u hasemle:

1. **hayl u haşemle:-le**

Tarih 53

Mısra: 4

At sürüsü ve hizmetçiler. II maiyet.

Cihānı tuşsa tañ mı hükmi anuñ

Odur hayl u haşemle hem-çü Dārā

hayl:

1. **hayl:**

Tarih 143

Mısra: 2

Epeyce, çokca, çokdan: hayli zaman, hayli müddet, bir hayli.

Geldi Yünāna dilā Hazret-i Mü'min Pāşā

Mağdemi şevki ile buldı şeref haylī yine

2. **hayliden:-den**

Tarih 213

Mısra: 1

Epeyce, çokca, çokdan: hayli zaman, hayli müddet, bir hayli.

Hayliden gözler idük ol meh-i garrā seyrin

Hamduli'llāh hele itdük bu gün a'lā seyrin

3. **haylin:-n**

Tarih 73

Mısra: 15

Çokca, epeyce, oldukça.

Eşkiyā' haylin hemīşe eylesün ser-geşte-hāl

Dāyimā eyler du'āyī bu Tūrābī-i haķır

4. **hayli:**

Gazel 15

Mısra: 3

Çok fazla, oldukça.

Eyledi dār-ı cihān eşkiyā' hayli harāb

Başın alur zālimūñ 'ālemde bir server mi yok

5. **hayl:**

Tarih 210

Mısra: 21

Çok, oldukça, epeyce.

Ol Hüseyinler irüp haylī Celālī kırdılar

İbn-i Yūsufu varup mānend-i gürg-i hūn-feşān

6. **hayl:**

Müseddes 8

Mısra: 1

Birçok, çok fazla.

Yā Resūlallāh firākuñ haylī müşkil kār imiş

Ayrı düşmek āsitānuñdan 'aceb düşvār imiş

7. **hayl:**

Tarih 209

Mısra: 6

Birçok, çok fazla.

Hamduli'llāh ki gelüp virdi 'adāletle nizām

İhtilāl üzre iken haylī tarīķ-i 'ulemā

hayl-i a'dāy:

1. **hayl-i a'dāy:-(y)ı**

Tarih 111

Mısra: 3

Düşmanların fazlası, pek çoğu.

Hayl-i a'dāyı kıldı tu'me-i şemşir-i tiz

Nola eyleser anuñ emrine şāhān inķiyād

hayl-i 'adū:

1. hayl-i 'adū:

Tarih 37

Mısra: 8

Düşman sürüsü.

'Ömrini devletini Bār-ı Hudā ide ziyād
Ĝarķ olup hayl-i 'adū baħr-ı belāya ıaldı

hayl-i celāliyi:

1. hayl-i celāliyi:-(y)i

Nazm 2

Mısra: 35

Celali isyanlarındaki isyancı sürüsü.

Yanına cem' eyleyüp hayl-i Celāliyi şehā
Anları kıldı musallaı māl-ı Sulıān üstine

hayl-i hūbāna bölükbaşı:

1. hayl-i hūbāna bölükbaşı:-ı

Kıt'a 5

Mısra: 57

Güzeller zümresinin önderi.

Ser-nefer mi hayl-i hūbāna bölükbaşı mıdur
Kal'a dizdārı 'Alī Āġānuñ 'Oşmānı nice

hayl-i zu'afā:

1. hayl-i zu'afā:

Tarih 206

Mısra: 4

Zayıflar zümresi II zayıf, güçsüz kimseler.

Fuķarā zulm ile olmuşdı perīşān-aħvāl
Şimdi devrinde hużūr eyledi hayl-i zu'afā

haylin kırup:

1. haylin kırup:-up

Tarih 71

Mısra: 5

Çoġunu kırmak, öldürmek.

Her birisi şaħn-ı ceng içre geçerken kām-rān
Eşkiyā' haylin kırup cem'in perīşān itdiler

2. haylin kırup:-up

Tarih 71

Mısra: 9

Çoġunu kırmak, öldürmek.

Eşkiyā' haylin kırup çün eyledi zīr ü zeber
Gelmeye dünyāya bir anuñ gibi şāħib-kırān

3. haylin kırup:-up

Tarih 71

Mısra: 5

Çoġunu kırmak, öldürmek.

Her birisi şaħn-ı ceng içre geçerken kām-rān
Eşkiyā' haylin kırup cem'in perīşān itdiler

4. haylin kırup:-up

Tarih 72

Mısra: 9

Çoġunu kırmak, öldürmek.

Eşkiyā' haylin kırup cündin perīşān eyledi
Ĥamdulī'llāħ şimdi oldur Rüstem-i şāħib-kırān

hayr:

1. hayra:-a

Tarih 7

Mısra: 8

*"şer" mukabili, halkın muhabbet ve raġbet
eylediġi şey, iyi şey, nafi şey.*

Muştafa Āġā velī oldı delīl-i rāħ-ı Ĥaķ
Pādişāhı hayra bā'ış oldı irşād eyledi

2. hayrı:-ı

Tarih 118

Mısra: 1

İyi, hayırlı, yararlı, faydalı. (GTS).

Eyledi hayrı şafāyile vezīr-i dānā
Uluķışlada binā'lar yapup itdi ihyā

3. hayrı:-ı

Tarih 126

Mısra: 3

İyi, hayırlı, yararlı, faydalı. (GTS).

Murādı hāşıl ola eyledi 'aceb hayrı
Çü yapdı Vālidenuñ üstine bir özge binā'

4. hayrını:-ı, -n, -ı

Tarih 61

Mısra: 3

İyi, hayırlı, yararlı, faydalı.

Ĥayrını ilhāķ idüp Faħr-ı cihānuñ vakfına
Oldı sırr-ı enbiyā itmāmına anuñ delīl

5. hayra:-a

Tarih 62

Mısra: 4

İyi, hayırlı, yararlı, faydalı.

Menzil-i ibn-i sebīli kıldı bir 'ālī maķām
Sevķ idüp Bārī Te'ālā hayra irşād eyledi

6. **ḥayrımı**:-ı, -n, -ı

Tarih 132

Mısra: 5

İyi, hayırlı, yararlı, faydalı.

Ola maḥşerde şefî‘i Muştafâ
Ḥayrımı vaḳf-ı Resüle itdi zamm

ḥayr gelmez:

1. **ḥayr gelmez**:-mez

Gazel 29

Mısra: 8

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Bir faydası dokunmamak; işe yaramamak.

Kendüñe cânâ qarîb itme raḳîb-i kāfiri
Ḥayr gelmez saña hergiz ol seg-i bed-nâmdan

ḥayr ide:

1. **ḥayr ide**:-e

Tarih 107

Mısra: 8

Yararlı, faydalı olmak.

Başdı Türâbî kadem rüşen olup çeşmümüz
Didüm aña târiḥi ḥayr ide Maḳdemî

ḥayr idüp:

1. **ḥayr idüp**:-üp

Tarih 62

Mısra: 1

Yararlı, faydalı olmak.

Ḥayr idüp Etmekçi-zâde bir iyü ad eyledi
Yapdı bir ḥâmî Ereḡli içre bünyâd eyledi

ḥayr itdi:

1. **ḥayr itdi**:-di

Tarih 7

Mısra: 2

Hayır işlemek. Dine ve insanlığa uygun, iyi bir davranışta bulunmak.

Pâdişâh-ı baḥr u ber bir köpri binâ’ eyledi
Özge ḥayr itdi tarîḳ-i ḥaccı âbâd eyledi

2. **ḥayr itdi**:-di

Tarih 117

Mısra: 1

Hayır işlemek. Dine ve insanlığa uygun, iyi bir davranışta bulunmak.

Ulukışlada yapdı çeşme Âşaf
Ḥüseyn ‘aşkına ḥayr itdi Şanâdan

3. **ḥayr itdi**:-di

Tarih 133

Mısra: 1

Hayır işlemek. Dine ve insanlığa uygun, iyi bir davranışta bulunmak.

Bende-i Dârü’s-se‘âde itdi ḥayr
Eyledi ‘âlî binâ’ ḥân bi-sebîl

ḥayr kırup:

1. **ḥayr kırup**:-up

Tarih 101

Mısra: 2

Hayra yaramak: İyi ve faydalı bir işe yaramak, iyilik için kullanılmak.

Efendi tarḥ idüp bünyâd-ı çeşme
Kırup ḥayr eyledün âbâd çeşme

ḥayrân:

1. **ḥayrânı**:-ı

Kıt’a 5

Mısra: 46

Bir kimse veya bir şey karşısında hayranlık duyan, onu çok beğenen, çok takdir eden kimse.

Ṭa’ n ider mi nuḳre-i ḥâme beyâz sînesini
Mîḥcınıñ dîvânı var mı mest ḥayrânı nice

ḥayrât:

1. **ḥayrât:**

Tarih 116

Mısra: 3

Hayırlar, hayırlı işler.

Böyle ḥayrât itmeden ‘âlemde ḥâlî olmasun
Devlet ü iclâlini dâyim ziyâd itsün Celîl

ḥayret:

1. **ḥayretde**:-de

Müseddes 6

Mısra: 10

Şaşırma, şaşırıp kalma, ne yapacağını bilmeme.

Ḳanḳı birin diyelüm derdümüze yok pâyân
Bize ḥayretde iken oldı Ḥudâdan iḥsân

2. **ḥayretten**:-den

Tarih 45

Mısra: 4

Şaşırma, şaşırıp kalma, ne yapacağını bilmeme.

Ehl-i fesāduñ oldı başına bu cihān ʔar
Hayretten ol gürühuñ ʔalmadı hıç mecāli

3. ʔayret:

Tarih 124

Mısra: 6

Şaşırma, şaşırıp kalma, ne yapacağını bilmeme.

Siler raħm eyleyüp her dem gözi yaşını mazlümüñ
Dem-ā-dem ehl-i zulmi ʔayret ile seyl-i ğam aldı

hayretde kaldı:

1. ʔayretde kaldı:-dı

Tarih 198

Mısra: 6

Şaşırmaq, şaşırıp kalmak, ne yapacağını bilmemek.

Eyledüñ sen cehd idüp dünyāyı ‘uqbā ile cem’
Kaldı haħkuñda senüñ ʔayretde erbāb-ı ‘uqūl

hayretde ʔalup:

1. ʔayretde ʔalup:-up

Gazel 16

Mısra: 4

Kelime Tipi: **Deyim**

Şaşırmaq, ne yapacağını bilememek.

Reftāruñ ile ʔāmet-i bālāñı görince
Hayretde ʔalup serv-i dil-ārādan uşanduk

hayretde ʔalur:

1. ʔayretde ʔalur:-(u)r

Gazel 12

Mısra: 5

Kelime Tipi: **Deyim**

Şaşırmaq, şaşırıp kalmak, ne yapacağını bilmemek.

Hayretde ʔalur merdümek-i dīde görince
Bādī nazar ol hāl ile gerdāna bakılmaz

hayretde ʔalurdı:

1. ʔayretde ʔalurdı:-(u)r, -dı

Tarih 15

Mısra: 8

Kelime Tipi: **Deyim**

Şaşırmaq, şaşırıp kalmak, ne yapacağını bilmemek.

Nedür o ʔabl u ‘alemler nedür o ʔayl u ʔaşem
Görse dārātını ʔayretde ʔalurdı Dārā

hayretde kodı:

1. ʔayretde kodı:-ı

Muhammes 1

Mısra: 13

Kelime Tipi: **Deyim**

Hayret içerisinde bırakmak, şaşırtmak.

Ƙodı ʔayretde dirġā beni cānānum alup
Bağrumı deldi benüm firƘat ile cānum alup

hayretde koyup:

1. ʔayretde koyup:-up

Müseddes 10

Mısra: 15

Kelime Tipi: **Deyim**

Şaşırtmak.

Ƙoyup ʔayretde servi ʔāmetüñle bī-mecāl itdüñ
Benānuñ reşki ile bedr iken ayı hilāl itdüñ

hayr-ı cemil eyledi:

1. ʔayr-ı cemil eyledi:-dı

Tarih 116

Mısra: 1

Güzel hayır eyle.

Āşaf-ı Sultān ‘Oşmān eyledi ʔayr-ı cemil
Ƙerbelāda şan Hüseynüñ ‘aşkına Ƙıldı sebīl

hayr-ı mustafā:

1. ʔayr-ı muştafā:

Tarih 132

Mısra: 16

Mustafa (Mustafa Ağa) hayrı, Mustafa iyiliği.

Ƙarf-ı hātifden anuñ itmāmına
Dindi bir tārīh ʔayr-ı Muştafā

hayy:

1. ʔayy:

Gazel 24

Mısra: 6

Bütün varlıkların hayat kaynağı, ebedi ve hakiki hayat sahibi anlamında, Allah'ın isimlerinden.

Dīde-i ‘ibret açup gel ola-gör ‘ibret-bīn
Ƙanda Ƙılsağ nazarı anda dilā Hayy görelüm

hayyü'l-ebed:

1. ʔayyü'l-ebed:

Tarih 169

Mısra: 2

Sonsuz diri olan Allah, varlığı sonsuz olan Allah.

Şeyhü'l-islâm idi Sa‘deddîn Efendi gitdi hayf
Da‘vet-i Dârü's-selâm itdi anı Hayyü'l-ebed

hayyü'l-kadîm:

1. hayyü'l-kadîm:

Tarih 8

Mısra: 4

Eskiden beri diri olan, ezelden beri diri olan II Allah.

Şaklaya Mevlâ haţardan ‘ömrin efzûn eyleyüp
İki ‘âlemde murâdın vire ol hayyü'l-kadîm

hazân eyledi:

1. hazân eyledi:-di

Müseddes 2

Mısra: 10

Sonbahar mevsimine döndürmek. II aciz kılmak.

Rüy-i zerdûn şararup döndi za‘ferâna hemân
Eyledi bād-ı fenâ berg-i vücûduñı hazân

hazef:

1. hazef:

Tarih 100

Mısra: 8

Çanak çömlek gibi çamurdan işlenip ateşte pişirilen şeyler.

Devr-i ‘adlinde revâcın buldı
Dürr ü güherle bir olmışdı hazef

hazer kılmaz:

1. hazer kılmaz:-maz

Gazel 5

Mısra: 4

Sakinmak, çekinmek.

Dil döküp cezb eyledüñ kendüye enhârî revân
Seyl-i eşkümden hazer kılmaz dahı ‘ummân uyur

hâzır:

1. hâzır:

Tarih 149

Mısra: 12

Her duruma karşı hazırlıklı, uygun vaziyette olmak.

Şadr-ı ‘izzetde se‘âdetle olup mîr-i kelâm
Feth-i bâb itmede her güşede hâzır sensin

hazret:

1. hazreti:-i

Tarih 109

Mısra: 25

Şahıs veya kutsal sayılan varlık isimlerinin başına getirilip Farsça isim tamlaması şeklinde kullanılır ve saygı ifade eder.

Cünd-i Yünânıyla bir yirden yetişdi hazreti
Korkusundan kâfirüñ şuya dökildi ekşeri

hazret-i ağa:

1. hazret-i ağa:

Müseddes 4

Mısra: 19

Ağa Hazretleri.

Hazret-i Ağa ola dâr-ı se‘âdetde muķîm
Bize irsâl eyledi bir böyle merd-i müstakîm

hazret-i ahmed pâşâ:

1. hazret-i ahmed pâşâ:

Tarih 210

Mısra: 16

Ahmet Paşa hazretleri.

Buldı ol nâm-ı Mehemmed birle a‘dâya zafer
Hazret-i Ahmed Pâşâ ‘asker-i Vâniyıla tîz

2. hazret-i ahmed pâşâ:

Tarih 64

Mısra: 1

Ahmet Paşa hazretleri II Etmekçizade Ahmed Paşa kastedilmiştir.

Halebe geldüñ eyâ Hazret-i Ahmed Pâşâ
Eyledüñ yümn-i kudümüñla anı cây-ı şafâ

3. hazret-i ahmed pâşâ:

Tarih 15

Mısra: 1

Ahmet Paşa hazretleri II Bilahere sadrazam olan Hafız Ahmet Paşa olmalı (bk. Uzunçarşılı c.4, s. 380).

Āsaf-ı şâh-ı cihân Hazret-i Ahmed Pâşâ
Anatolyı gelüp itdi kudümüñi ihyâ

hazret-i bostân-zâde:

1. hazret-i bostân-zâde:

Tarih 35

Mısra: 1

Hazreti Bostanzade (Mehmed), Bk. M. İpşirli, D.V.İ.A. c.6, s.311.

Gitdi re's-i 'ulemā Ḥazret-i Bostān-zāde
Gül-i bostānını 'ilmūñ bu felek şoldurdi

ḥazret-i ca'fer pāšā:

1. **ḥazret-i ca'fer pāšā:**

Tarih 37

Mısra: 1

*Cafer Paşa Hazretleri, Bk. Ş. Zeyli, c.2,
s.679; S. Osmani c.4 s.835.*

'İlm ü faẓlıyla dilā Ḥazret-i Ca'fer Pāšā
'Adl u dād itmek ile kişver-i Mışrı aldı

ḥazret-i feth girāy ḥān:

1. **ḥazret-i feth girāy ḥān:**

Tarih 109

Mısra: 11

Fetih Giray Han hazretleri.

İki konağı bir itdi ol ğuzātuñ ejderi
Ḥazret-i Feth Girāy Ḥān işidüp çapdı revān

ḥazret-i ḥak aña hıız u ilvāsı rehber ide:

1. **ḥazret-i ḥak aña hıız u ilvāsı rehber ide: -e**

Tarih 120

Mısra: 9

Kelime Tipi: **Dua İfadesi**

*Yüce Allah ona Hızır ve İlyas peygamberi yol
gösteren etsin.*

Hıız u İlyāsı aña rehber ide Ḥazret-i Ḥak
Şaklaya ḥavf u ḥaşardan anı dāyim Mevlā

ḥazret-i hıız nebī:

1. **ḥazret-i hıız nebī:**

Tarih 213

Mısra: 3

Peygamber Hızır hazretleri.

Ḥazret-i Hıız nebī oldı nigeḥbān bize
Ol şeh-i ḥüsn ile itdük yem-i ḥaḍrā seyrin

ḥazret-i hıız-ı nebī:

1. **ḥazret-i hıız-ı nebī:**

Tarih 133

Mısra: 6

Peygamber Hızır hazretleri.

Eyledi vaḳf-ı Resūli iltifāt
Ḥazret-i Hıız-ı nebī oldı delīl

ḥazret-i ḥvāce efendi:

1. **ḥazret-i ḥvāce efendi:**

Tarih 109

Mısra: 7

Hoca Efendi hazretleri.

Ḥazret-i ḥvāce Efendi istimāetler virüp
Pādişāh-ı rub'-ı meskūnuñ olupdur reh-beri

ḥazret-i 'isā:

1. **ḥazret-i 'isā:**

Tarih 135

Mısra: 6

Hız. İsa peygamber.

Devr-i 'adlūñle bu ğün mürdeler ihyā oldı
Gökden indi şanasın Ḥazret-i 'İsā Ḥalebe

ḥazret-i mevlānānuñ sırrı:

1. **ḥazret-i mevlānānuñ sırrı:**

Tarih 33

Mısra: 3

Mevlana hazretlerinin sırrı.

Ḥak budur sırrı idi Ḥazret-i Mevlānānuñ
Aña cāy itse Ḥudā gülşen-i Firdevsi maḥal

ḥazret-i mevlā-yı kerīm:

1. **ḥazret-i mevlā-yı kerīm:**

Tarih 78

Mısra: 2

Cömert Mevla Hazretleri, Yüce Allah.

İtdi beglerbegi bir 'āqıl u dānāyı bu ğün
Nazar itdi Ḥalebe Ḥazret-i Mevlā-yı Kerīm

ḥazret-i monlānuñ işigini:

1. **ḥazret-i monlānuñ işigini: -i, -n, -i**

Tarih 51

Mısra: 4

Monla Hazretlerinin kapısı, eşiği.

Uçdı ol bülbül-i gülzār-ı cinān vā-veylā
Eyledi Ḥazret-i Monlānuñ işigini penāh

ḥazret-i monlā-yı rüm:

1. **ḥazret-i monlā-yı rüm:**

Tarih 107

Mısra: 2

Mevlāna Celāleddīn-i Rūmī Hazretleri.

Geldi Ereğliye çün devletle şeyḥümüz
Ḥazret-i Monlā-yı Rüm şaldı bize hem-demi

ḥazret-i monlā-yı rümüdür:

1. **h zret-i monl -yı r m d r:-d r**

Tarih 102

Mısra: 7

*Anadolu'nun Molla hazretleri II K se
Mehmed Efendi kastedilmiştir.*

Meger kim himmet oldu H zret-i Monl -yı
R m d r
Bize gönderdi b -illet bu gün bir server-i s lim

2. **h zret-i monl -yı r m d r:-d r**

Tarih 210

Mısra: 10

Anadolu'nun Molla hazretleri.

Her tarafta biň  er đi var söyünmez hařre dek
 n  er ği H zret-i Monl -yı R m d r yağar

h zret-i m 'min p ş :

1. **h zret-i m 'min p ş :**

Tarih 141

Mısra: 1

*Saygıdeğer Mümin Paşa, Mümin Paşa
hazretleri.*

H mduli'll h ki gelüp H zret-i M 'min P ş 
Kıldı Y n n ilini 'adl ile c y-ı mü'min

2. **h zret-i m 'min p ş :**

Tarih 142

Mısra: 1

*Saygıdeğer Mümin Paşa, Mümin Paşa
hazretleri.*

Oldı Y n n iline h zret-i M 'min P ş 
Bize el virdi yine devlet   ikb l-i şaf 

3. **h zret-i m 'min p ş :**

Tarih 143

Mısra: 1

*Saygıdeğer Mümin Paşa, Mümin Paşa
hazretleri.*

Geldi Y n na dil  H zret-i M 'min P ş 
Mağdem  şevki ile buldı şeref hayl  yine

4. **h zret-i m 'min p ş :**

Tarih 145

Mısra: 1

*Saygıdeğer Mümin Paşa, Mümin Paşa
hazretleri.*

M r-m r n olup H zret-i M 'min P ş 
Rağkayı itse kud miyla demidür ihy 

5. **h zret-i m 'min p ş :**

Tarih 146

Mısra: 1

*Saygıdeğer Mümin Paşa, Mümin Paşa
hazretleri.*

H mduli'll h ki bu gün H zret-i M 'min P ş 
Oldı mülk-i şafede m r-i em r n-ı ' dil

6. **h zret-i m 'min p ş :**

Tarih 147

Mısra: 1

*Saygıdeğer Mümin Paşa, Mümin Paşa
hazretleri.*

'Adl u inş fi ile H zret-i M 'min P ş 
Ma'rifetle şafede v l -i k mil oldu

h zret-i muştaf :

1. **h zret-i muştaf :**

Tarih 194

Mısra: 4

Peygamberimizin isimlerinden biri.

İki ' lemde ber-mur d olsun
H zret-i Muştaf  olup senedi

h zret-i n h-ı neb :

1. **h zret-i n h-ı neb :**

Tarih 40

Mısra: 33

Peygamber Nuh Hazretleri.

Cih nda biň yařasın H zret-i N h-ı neb  m nend
Koparsun dem-be-dem d şmenler n başına t f n 

h zret-i n h-ı nebives:

1. **h zret-i n h-ı nebives:**

Tarih 127

Mısra: 11

Hazreti Nuh peygamber gibi.

Dem- -dem H zret-i N h-ı nebives 'ömri çoğ
olsun

'Ad -yı bed-nih d  ğarđ ide her demde t f n 

h zret-i n h-ı nec :

1. **h zret-i n h-ı nec :**

Müseddes 6

Mısra: 6

Soylu saygıdeğer Nuh.

Ğuşşadan  lmiş iken t ze hay t irdi bize
H zret-i N h-ı nec  gibi nec t irdi bize

2. **h zret-i n h-ı nec :**

Müseddes 6

Mısra: 12
Soylu saygıdeğer Nuh.

Ğuşşadan ölmüş iken taze hayât irdi bize
Hâzret-i Nüh-ı necî gibi necât irdi bize

3. **hâzret-i nüh-ı necî:**
Müseddes 6
Mısra: 18
Soylu saygıdeğer Nuh.

Ğuşşadan ölmüş iken taze hayât irdi bize
Hâzret-i Nüh-ı necî gibi necât irdi bize

4. **hâzret-i nüh-ı necî:**
Müseddes 6
Mısra: 24
Soylu saygıdeğer Nuh.

Ğuşşadan ölmüş iken taze hayât irdi bize
Hâzret-i Nüh-ı necî gibi necât irdi bize

5. **hâzret-i nüh-ı necî:**
Müseddes 6
Mısra: 30
Soylu saygıdeğer Nuh.

Ğuşşadan ölmüş iken taze hayât irdi bize
Hâzret-i Nüh-ı necî gibi necât irdi bize

hâzret-i ‘osmân pâşâ:

1. **hâzret-i ‘osmân pâşâ:**
Tarih 165
Mısra: 1
Osman Paşa hazretleri, saygıdeğer Osman Paşa.

‘Azm idüp Hâzret-i ‘Osmân Pâşâ
Oldı devletle gelüp hâkim-i Şâm

2. **hâzret-i ‘osmân pâşâ:**
Tarih 210
Mısra: 23
Osman Paşa hazretleri, saygıdeğer Osman Paşa.

Hâzret-i ‘Osmân Pâşâ irdi hem-çü şîr-i ner
Mar‘aşuñ mîr-i emîrânı Piyâle devr idüp

hâzret-i ‘osmân-ı hayâ:

1. **hâzret-i ‘osmân-ı hayâ:**
Tarih 55
Mısra: 4
Edepli, namuslu Osman hazretleri (Dört büyük halifeden biri olan Hz Osman haya yani namus ve edebine olan düşkünlüğüyle bilinir.).

‘Adl u dâd eylemede oldı ‘Ömer-ğaşlet ol
Kendüsi olsa nola Hâzret-i ‘Osmân-ı hayâ

hâzret-i seyyîd:

1. **hâzret-i seyyîd:**
Tarih 109
Mısra: 20
Hazret-i Seyyid.

Ca‘fer-i Şâdik ‘adünuñ hîlesin bağtâl idüp
Hâzret-i Seyyîd gibi oldı bu devrûñ Ca‘feri

hâzret-i sultân ahmed:

1. **hâzret-i sultân ahmed:**
Tarih 8
Mısra: 1
Sultan Ahmed hazretleri.

Hâzret-i Sultân Ahmed tutdı nehc-i mustakîm
İtdi bir köpri binâ’sına ‘aceb sa’y-i belîğ

2. **hâzret-i sultân ahmed:**
Tarih 9
Mısra: 1
Sultan Ahmed hazretleri.

Hâzret-i Sultân Ahmed pâdişâh-ı baħr u ber
İtdi bir köpri binâ’sına ‘aceb sa’y-i delim

hâzret-i sultân mehemmed:

1. **hâzret-i sultân mehemmed:**
Tarih 210
Mısra: 1
Sultan Mehmed Hazretleri.

Hâzret-i Sultân Mehemmed pâdişâh-ı baħr u ber
Eyledi bir rây-ı şâ’ib ol şeh-i ‘âlî-nazar

hâzret-i sultân mehemmed bin murâd:

1. **hâzret-i sultân mehemmed bin murâd:**
Tarih 109
Mısra: 1
Murad oğlu Sultan Mehmet hazretleri.

Devlet ile Hâzret-i Sultân Mehemmed bin Murâd
Egri üstinde idüp özge gazâ-yı ekberi

hâzret-i sultân ‘osmân:

1. **hâzret-i sultân ‘osmân:**
Tarih 162
Mısra: 1
Sultan Osman Hazretleri, saygıdeğer Sultan Osman.

Eyledi 'azm-i ğazā Ḥazret-i Sultān 'Osmān
Azaka cediti gibi çaldı çü Egri kılıcın

ḥazret-i sultānumuñ vüçüdüñ:

1. **ḥazret-i sultānumuñ vüçüdüñ:-(u)ñ**

Tarih 148

Mısra: 1

*Saygıdeğer sultanımın varlığı II şair Nadiri
Efendi kastedilmiştir.*

Vüçüdüñ eyledi Ḥaḳ ḥazret-i sultānumuñ nādir
Seni şadr-ı faziletde mü'ebbed eylesün Kādir

ḥazret-i yahyā pāşā:

1. **ḥazret-i yahyā pāşā:**

Tarih 206

Mısra: 1

*Yahya Paşa hazretleri, saygıdeğer Yahya
Paşa.*

Devlet ü 'izzet ile Ḥazret-i Yahyā Pāşā
Taht-ı Yünāmı gelüp 'adl ile kıldı ihyā

ḥazret-i yūsuf efendi:

1. **ḥazret-i yūsuf efendi:**

Tarih 28

Mısra: 1

*Sayın Yusuf Efendi, saygıdeğer Yusuf Efendi
II Bakkalzade Yusuf Efendi, Bakkalzade sanıyla
maruf birkaç zat arasında tarih bakımından en
uygunu 1027'de vefat eden Etmekçizāde
Medrese'si müderrisi Ali Edibi Efendi'dir. Ancak
Atayı onun da Halep defterdarlığından
bahsetmiyor. (A.Özcan, a.g.e, c.2, s.630).*

Ḥazret-i Yūsuf Efendi ey yār
Ḥalebe oldı bu gün defterdār

ḥazret-i zıllu'llāh:

1. **ḥazret-i zıllu'llāh:**

Tarih 212

Mısra: 4

*Allah'ın gölgesi. II Yemişçi Hasan Paşa
kastedilmektedir.*

Ḥüsni tedbīr ile çün buldı vezīr-i ekremin
Pāyidār olsun cihānda ḥazret-i zıllu'llāh

ḥazretüñ āb-ı mu'cizātı:

1. **ḥazretüñ āb-ı mu'cizātı:**

Kıt'a 8

Mısra: 3

Hazretin mucizelere suyu.

Ḥazretüñ āb-ı mu'cizātı ile
Yudılar meyyitini ser-tā-be-pāy

ḥazretüñ vakfı:

1. **ḥazretüñ vakfı:-ı**

Tarih 132

Mısra: 3

*Hazretin (saygıdeğer şahsın) vakfı (vakfettiği
şey).*

Ḥazretüñ vakfı Eregli şehrine
Yapdı bir ḥān-ı sebīl-i dil-ğüşā

hedef eyle:

1. **hedef eyle:**

Gazel 8

Mısra: 13

Nişan almak.

Eyle hedef vüçüd-ı rakībi Türābīyā
Vaqt-i seherde tır-i du'ānuñ zamānidur

hedef eyledi:

1. **hedef eyledi:-di**

Tarih 100

Mısra: 10

Nişan almak II ulaşmak.

Ḥamdulillāh yetişüp tır-i du'ā
Eyledi menzil-i maşşüdi hedef

hekk:

1. **hekk:**

Tarih 145

Mısra: 3

Kılıçla vurmak.

Zālīmi hekk idicek dindi Türābī tārīḥ
Geldi 'adliyle bu dem Raqqaya Mü'min Pāşā

helāk eyle:

1. **helāk eyle:**

Tarih 156

Mısra: 25

Öldürme, helak etme, yok etme.

Ehl-i zulm olanı helāk eyle
Görmesün bir daḫı yüzün ebrār

helāk olmuş:

1. **helāk olmuş:-mış**

Müseddes 6

Mısra: 25

Kelime Tipi: **Deyim**

Mahvolmak, perişan hale gelmek; ölmek.

Ey Tūrābī gam u miñnetle helāk olmuş iken
Sīnemüz pençe-i hicrān ile çāk olmuş iken

helāk olsa:

1. **helāk olsa: -sa**

Tarih 47

Mısra: 4

Kelime Tipi: **Deyim**

Yok olmak; perişan hale gelmek, mahvolmak.

Açdı şemşīr ile Bağdādı idüp emn ü emān
Darb-ı tūgin işidüp tañ mı helāk olsa hasūd

hele:

1. **hele:**

Tarih 89

Mısra: 7

Özellikle, mademki.

Devr-i ‘adlinde bilindi hele qadr-i ‘ulemā
Şadr-ı devletde varup mesken ide bula devām

2. **hele:**

Tarih 28

Mısra: 4

Hele, ayrıca, özellikle.

Pāye kaṭ’ itmege ehl-i ‘irfān
Ma‘rifet oldu hele şimdi medār

3. **hele:**

Tarih 47

Mısra: 10

Hele, ayrıca, özellikle.

Nola dinilse kudūmına Tūrābī tārīḥ
Rūm-ili oldu hele şimdi maḳām-ı Maḥmūd

4. **hele:**

Tarih 102

Mısra: 6

Hele, ayrıca, özellikle.

Keser da‘vāyī taḅ‘-ı tīz ile ol hem-çünān şemşīr
Olup ḳāḏī bi-ḥamdi’llāh hele bir fāzıl u ‘ālim

5. **hele:**

Tarih 213

Mısra: 2

Artık, bundan sonra.

Ḥayliden gözler idük ol meh-i garrā seyrin
Ḥamdulillāh hele itdük bu gün a‘lā seyrin

6. **hele:**

Gazel 7

Mısra: 8

Ayrıca, bunun yanında.

Beyāz-ı ḥüsnūñ itmek ḡayra nisbet

Hele ben bildügüm yüz ḳaresidür

7. **hele:**

Gazel 14

Mısra: 11

Ayrıca, bunun yanında.

Ey Tūrābī derd-i ‘aşḳı bilmese bārī hele
Ol taḅīb-i cān niçün ḳılmaz bizüm dermānumuz

hem:

1. **hem:**

Tarih 40

Mısra: 2

Ayrıca, ilave olarak.

Se‘adetle Sinān Pāşāya olsun devlet erzānī

Olup baḥruñ ḳapūdānı hem oldu aşaf-ı şānī

2. **hem:**

Tarih 79

Mısra: 3

Ayrıca, ilave olarak.

Bu deñlü ‘ilm ü fażlıyla olupdur ḥacı hem ḡāzī
Müselmān olana vācibdür itsünler anı ta‘zīm

3. **hemi:-i**

Tarih 107

Mısra: 4

Ayrıca, ilave olarak.

Ḥamd idelüm yirümüz mesken-i Maḥmūd olup
Şād olalum dem-be-dem tarḥ idelüm biz hemi

4. **hem:**

Tarih 119

Mısra: 5

Ayrıca, ilave olarak.

Dinildi tārīḥi sālār-ı zībā Āl-i ‘Oḡmānuñ
Tūrābīyā olupdur şadr-ı a‘zam hem sipeh-sālār

5. **hem:**

Tarih 178

Mısra: 8

Birde, zaten, şurası da var ki.

Evliyā üstine nāzır olsun
Hem şeffī‘ ola Resül-i Mevlā

6. hem:

Kıt'a 5

Mısra: 4

Aynı zamanda, bir de, ilave olarak, ve.

Her tarafda nâle vü efgân ider mi 'andelîb
Bâğ u râğı pür-şafâ mi hem gülistânı nice

7. hem:

Tarih 156

Mısra: 19

Aynı zamanda, ayrıca.

İstimâletler eyleyüp didi hem
Çıkup etrâfi eyle geşt ü güzâr

hem dahı:

1. hem dahı:

Kıt'a 5

Mısra: 18

Hem de; ayrıca.

Gösterür mi seyr-i encüm hey' et-i nârencler
Kebi vü leymün ile hem dahı rummâni nice

hem dâmâd u hem serdâr:

1. hem dâmâd u hem serdâr:

Tarih 153

Mısra: 3

Hem damat ve hem başkumandan.

Vezi-i a'zam oldı oldı hem dâmâd u hem serdâr
Vekîl-i muṭlağ oldı herkese luṭfi olup şamil

hem hem:

1. hem hem:

Tarih 160

Mısra: 4

Hem....hem de.

Cânib-i Ḥaḫdan belâdur ki şalındı nîzesi
Bu cihânuñ hem celâlîsine hem evbâşına

hemân:

1. hemân:

Tarih 20

Mısra: 17

Hemen.

Didi târiḫi Tûrâbî-i du'â-güyuñ hemân
Dâd idüp olduñ 'Ali Pâşâ vezîr-i kâmkâr

2. hemân:

Tarih 71

Mısra: 4

Hemen.

Aḫrâya 'azm idüp vardıḫda itdiler se rây
Üç tarafdan üç bölük 'asker hücum itdi hemân

3. hemân:

Tarih 93

Mısra: 8

Hemen.

Ḳanı ol ḫayl u ḫaşemle ḫanı ol taḫl u 'alem
Kûs-ı rıḫlet çalınup göçdi bu menzilden hemân

4. hemân:

Tarih 83

Mısra: 10

Sürekli, daima.

Ol Resûl-i kâ'inâta kıl hemîşe istinâd
Tûşe-i tevḫîd ü iḫlâsı hemân zâd eylegil

5. hemân:

Tarih 170

Mısra: 5

Hemen.

Naşb olunca aña dinildi hemân
Târîḫi Âmide âmed kâḫî

6. hemân:

Tarih 1

Mısra: 3

Hemen, o anda; öylece.

Murğ-ı rûḫi lâne-i tenden hemân
Bir hümâ idi şan uçdı şeyḫümüz

7. hemân:

Tarih 164

Mısra: 1

Hemen, o anda; öylece.

Muğladan geldi Ereğliye hemân
Pîrüm 'Osman Efendi ey aḫi

8. hemân:

Tarih 184

Mısra: 6

Derhal, daima.

'Adl u dâdıyla bulursa yiridür şöhret-i tām
Nâmı 'âlemde hemân Nüşirevânuñ ḫaldı

9. hemân:

Gazel 15

Mısra: 12

Çabucak.

Re'y ü tedbîr eyleyüp zâlimlerüñ al başını
Pâdişâhum tırma emr eyle hemân 'asker mi yok

10. **hemân:**
Müseddes 2
Mısra: 9
Çabucak.

Rüy-i zerdüñ şararup döndi za 'ferâna hemân
Eyledi bād-ı fenâ berg-i vücuduñı hâzân

11. **hemân:**
Nazm 2
Mısra: 22
Çabucak.

Bunca yıllık şâh-ı devrânüñ vekîl-i mâlını
Ayırup kıldı hemân hicrân hicrân üstine

12. **hemân:**
Tarih 109
Mısra: 23
Çabucak.

Bir yaña Ferhâd Pâşâ-oğlı bu günden hemân
Urdu a 'dâ-yı la 'îne tîşe ile hânceri

13. **hemân:**
Tarih 210
Mısra: 26
Güya, sanki.

Ceng içinde oldı güyâ ejdehâ-yı heft-ser
Rezmgâh içre Sefer Pâşâyı gördükde hemân

14. **hemân:**
Kıt'a 5
Mısra: 73
Bu yüzden.

'Add olunmaz şöyle bî-haddur cüvânân hemân
Gayrısın yâd itme illâ ibn-i Rehyânı nice

15. **hemân:**
Müseddes 8
Mısra: 9
Aynı şekilde, öylece.

Bundan özge baña olmaz devlet-i sermed hemân
Oldı gerd-i maqdemüñ kuhl-i cilâ' -yı çeşm-i cân

16. **hemân:**
Gazel 11
Mısra: 2
Birden.

Yine 'îd irdi ol cüvân oynar
Şalınur nâz ider hemân oynar

17. **hemân:**
Gazel 2
Mısra: 6
Hemen; aynı şekilde.

Nażar kerdî eger şem'-i cemâleş
Çü pervâne hemân süzende bâşed

hemân-dem:

1. **hemân-dem:**
Tarih 150
Mısra: 4
Hemen, o anda, vakit kaybetmeden.

Yazdı kâdîye fazîletle 'aceb şer'-i müfîd
Şadr-ı 'âlîyi hemân-dem kılcıyca aldı

hem-'asr:

1. **hem-'aşruñ:-(u)ñ**
Tarih 200
Mısra: 1
Aynı asırda olan, çağdaş.

Didiler aña târih firdevs-i berîn kaşruñ
Gördükde Vişâlîyâ kaşruñı çü hem-'aşruñ

hem-cenâh ol:

1. **hem-cenâh ol:**
Tarih 157
Mısra: 4
Eşit/denk olmak.

Eylesün Bâr-ı Te 'âlâ saña uçmağı naşîb
Cennet içre hür u gîlmân ile ol sen hem-cenâh

hem-cenâh ola:

1. **hem-cenâh ola:-a**
Tarih 173
Mısra: 6
Eşit/denk olmak.

Ötmesün her gurâb öñinde anuñ
Hem-cenâh ola mı hümâya meges

hem-çü:

1. **hem-çü:**
Tarih 18
Mısra: 6
Gibi.

Nerrâd-ı dehr hayâl-i ruh gösterüp pusudan
Açmazdan anı fi'l-hâl mât itdi hem-çü Leclâç

2. **hem-çü:**
Tarih 203
Mısra: 1
Gibi.

Yapdı menzil Vişālī hem-çü behişt
Kıldı her cānibin ‘abīr-sirişt

3. **hem-çü:**
Tarih 210
Mısra: 23
Gibi.

Ḥazret-i ‘Osmān Pāšā irdi hem-çü şīr-i ner
Mar‘aşuñ mīr-i emīrānī Piyāle devr idüp

4. **hem-çü:**
Tarih 20
Mısra: 4
Onun gibi.

Bu şecā‘at sendedür olsa nola nāmuñ ‘Ali
Sell-i seyf eyle ‘adūya hem-çü fīğ-i Zūl’-fīkār

5. **hem-çü: -üp**
Tarih 52
Mısra: 4
Onun gibi.

Geçdi ol ḥāturumuz cem‘ olmaz
Ṭağılup hem-çü perīşān sūnbül

6. **hem-çü:**
Tarih 46
Mısra: 6
Gibi.

Hem-nām-ı Faḥr-ı ‘ālem olsa ‘aceb midür ol
Ḥatm oldı anda devlet hem-çü şeh-i risālet

7. **hem-çü:**
Tarih 53
Mısra: 4
Gibi.

Cihānı tuṭsa ṭañ mı ḥükmi anuñ
Odur ḥayl u ḥaşemle hem-çü Dārā

8. **hem-çü:**
Tarih 59
Mısra: 4
Gibi.

Eyler ihyā bu cihān ḥalkımı iftāsı ile
Hem-çü ‘İsī yiridür menzili olsa eflāk

9. **hem-çü:**
Tarih 69

Mısra: 5
Gibi.

Hem-çü Keşşāf olsa ṭañ mı her maḥalde mü-şikāf
Aña keşf olmış durur tefsīr-i Qur‘ān-ı mecīd

10. **hem-çü:**
Tarih 95
Mısra: 8
Gibi.

Ol gül-i gülzār ḳadrin bilmedük
Fırşatı elden çıkarduk hem-çü şayf

hem-çün:

1. **hem-çün:**
Tarih 29
Mısra: 4
Gibi.

Dem-be-dem iñle ey gönül ṭurma
Deldi bağrumı derdi hem-çün nāy

2. **hem-çün:**
Tarih 72
Mısra: 14
Gibi.

‘Ömri çün ḳaddi ziyād olsun dinildi tāriḥi
Oldı Aḥmed Beg bu gün ceng içre hem-çün
Ḳahramān

3. **hem-çün:**
Tarih 155
Mısra: 2
Gibi.

‘Ömri dāyım Naşūḥ Pāşānuñ
Biñ yaşasın cihānda hem-çün Nūḥ

4. **hem-çün:**
Gazel 3
Mısra: 7
Gibi.

Rüyuñ şehā hem-çün İrem buldı kemālin dem-be-
dem
Alnuñda ol ebrū-yı ḥam ḳaşr-ı cemālūñ ṭāḳıdur

hem-çünān:

1. **hem-çünān:**
Tarih 102
Mısra: 5
Böyle, aynı şekilde.

Keser da‘vāyı ṭab‘-ı tīz ile ol hem-çünān şemşīr
Olup ḳādī bi-ḥamdi’llāh hele bir fāzıl u ‘ālim

2. **hem-çünân:**

Tarih 124

Mısra: 7

Böyle, aynı şekilde.

Sehâda hem-çünân Hayder nesebde nesl-i
Peygamber
Se'âdet aña kim ardınca bir böyle hâlef kaldı

hem-dem:

1. **hem-demüm:-(ü)m**

Tarih 84

Mısra: 6

Dost, arkadaş.

Kul olan itsünler aña inkiyâd
Ol durur şimdi vekilüm hem-demüm

2. **hem-dem:**

Müseddes 6

Mısra: 20

Arkadaş, dost.

Bu cihân içre bizüm derdümüze merhem yok
Hâlümüz ağlamağa neyleyelüm hem-dem yok

3. **hem-demi:-i**

Tarih 107

Mısra: 2

*Dost, arkadaş II Mesnevihan-Makdemi
kastedilmiştir.*

Geldi Ereğliye çün devletle şeyhümüz
Hâzret-i Monlâ-yı Rüm şaldı bize hem-demi

hem-dem-i hâr:

1. **hem-dem-i hâr:**

Gazel 32

Mısra: 2

Rakip ile dost olma.

Varup ğurbetde dil-ber yâr-ı ağıyâr olmasun
gelsün
Güli bâğ-ı cinânun hem-dem-i hâr olmasun gelsün

hem-dem-i hürâ:

1. **hem-dem-i hürâ:**

Tarih 103

Mısra: 2

Hurilerle canciğer arkadaş.

Râbi'a derd-i seferde gitdüñ
Dilerüm hem-dem-i hürâ olasın

hemhVâbı:

1. **hemhVâbı:**

Gazel 46

Mısra: 7

Uyku arkadaş.

İncirdeki hemhVâbı görmez gözi ya
Yârân ile oynaşı iç yanına oğu

hemî:

1. **hemî:**

Gazel 2

Mısra: 7

Tamamen.

Yekî şahenşehî-râ dil hemî dâd
Ne her fermân-dihî-râ bende bâşed

hemîn:

1. **hemîn:**

Tarih 139

Mısra: 5

Henüz, daha, yeni.

Dindi hâtifden Türâbîyâ hemîn
Târîhi Şâm-ı şerîfün hâkimi

hem-'inân olup:

1. **hem-'inân olup:-up**

Tarih 168

Mısra: 7

Bir, beraber olmak.

Hem-'inân olup çekildiler idüp seyr-i cinân
Fırkatiyle ehl-i diller itdiler derd ile âh

hemîşe:

1. **hemîşe:**

Müfret 1

Mısra: 2

Daima, her zaman, hemâre.

İtmez efendi kimseye râğbet Ebū'ssu'üd
Meyli hemîşe halkun nağdin mine'n-nuqud

2. **hemîşe:**

Tarih 16

Mısra: 2

Daima, her zaman, hemâre.

Ey âşaf-ı cihân-gür serdâr-ı Âl-i 'Osmân
Erbâb-ı dil hemîşe olsun yoluñda kurbân

3. **hemîşe:**

Tarih 54

Mısra: 6
Daıma, her zaman, hemâre.

‘Adū-yı kâfiri katl itmek için
Hudâ olsun hemîşe aña yâver

4. **hemîşe:**
Tarih 68
Mısra: 8
Daıma, her zaman, hemâre.

İlâhî ‘ilm ile ‘âlemde maḥdūm-ı mükerrerem kıl
Hemîşe şâdmân olsun cihânda olmasun ğamgîn

5. **hemîşe:**
Tarih 73
Mısra: 15
Daıma, her zaman, hemâre.

Eşkiyâ’ ḥaylin hemîşe eylesün ser-geşte-hâl
Dâyimâ eyler du‘âyı bu Tûrâb-i ḥaḳîr

6. **hemîşe:**
Tarih 83
Mısra: 9
Daıma, her zaman, hemâre.

Ol Resûl-i kâ’inâta kıl hemîşe istinâd
Tûşe-i tevḥîd ü ihlâsı hemân zâd eylegil

7. **hemîşe:**
Tarih 91
Mısra: 6
Daıma, her zaman, hemâre.

Manzûrî idi anuñ ebrû-yı rûy-ı cânân
Cennetde olsun anuñ a’lâ hemîşe ṭaḳı

8. **hemîşe:**
Tarih 93
Mısra: 6
Daıma, her zaman, hemâre.

Kıldı rıḥlet ‘âkıbet itdi ecel cāmını nüş
Rûḥ-ı pākine du‘â itsün hemîşe ins ü cân

9. **hemîşe:**
Tarih 102
Mısra: 1
Daıma, her zaman, hemâre.

Veẓîr ibn-i Çıĝâl olsun hemîşe ‘adl ile dâyim
Vücûdî intizâm için bu ‘âlem mülkine lâzım

10. **hemîşe:**
Tarih 111
Mısra: 6
Daıma, her zaman, hemâre.

Yâveridür kutb-ı aḳṭâb-ı felek ol serverüñ
Ceÿş-i a’ dâyı kırup olsun hemîşe ber-murâd

11. **hemîşe:**
Tarih 129
Mısra: 4
Daıma, her zaman, hemâre.

Râh-ı Ḥaḳda reh-beri her dem ricâlu’llâh ola
Yâveri olsun hemîşe enbiyâ vü evliyâ

12. **hemîşe:**
Tarih 139
Mısra: 4
Daıma, her zaman, hemâre.

Naḥl-i ḳadrin ide Bârî bārver
Ola bu dehrüñ hemîşe sâlimi

13. **hemîşe:**
Tarih 30
Mısra: 4
Daıma, her zaman.

Ḥaḳ Te‘âlâ devletiyle ‘ömrin efzûn eyleye
Cân u gönûlden du‘â olsun hemîşe kârumuz

14. **hemîşe:**
Gazel 39
Mısra: 6
Daıma, her vakit, her zaman.

Bitdi giyâ lebûnde dirîĝ itme büseñi
Yirler hemîşe sebzeÿi ḳand-i nebât ile

15. **hemîşe:**
Kit’a 6
Mısra: 3
Daıma, her vakit, her zaman.

Şafâ sürsün hemîşe ehl-i ‘aşkı
Cüvânân ile her dem eyle mürûr

16. **hemîşe:**
Tarih 40
Mısra: 6
Daıma, her vakit, her zaman.

İḥâta eyleyüp fikr-i ‘amîḳi rub’-ı meskûnı
Ḳadırgalarla ḥıfz itsün hemîşe baḥr-ı ‘ummânı

17. **hemîşe:**
Tarih 40
Mısra: 16
Daıma, her vakit, her zaman.

Kesüp ‘ırḳın ‘adûnuñ ḳan ḳaşandurdi şecâ’atle
Hemîşe üstün olsun ceng içinde tîĝ-i bürrânı

hem-nām-ı ahmed:

1. hem-nām-ı ahmed:

Tarih 16

Mısra: 7

*Ahmed'in (Hz. Muhammed kastedilmiştir.)
adaşı II Vezir Ahmed Paşa'nın Hz. Muhammed'le
Adaş olduğu belirtilmiştir.*

Hulk-ı hasenle āyā hem-nām-ı Ahmed olduñ
Tañ mı şefā'at itse saña resül-i Yezdān

hem-nām-ı fahr-ı 'ālem:

1. hem-nām-ı fahr-ı 'ālem:

Tarih 46

Mısra: 5

*Ālemin övünç kaynağı (Hz. Muhammet) ile
aynı adı taşıyan.*

Hem-nām-ı Fahr-ı 'ālem olsa 'aceb midür ol
Hatm oldu anda devlet hem-çü şeh-i risālet

hem-nām-ı mehemmedür:

1. hem-nām-ı mehemmedür:-dür

Tarih 96

Mısra: 3

Mehemmed'in adaşı.

'Adl u dād ile o hem-nām-ı Mehemmedür çün
Aña rām olsa nola şer'-i Resül-i 'Arabī

hem-nām-ı muhammedür:

1. hem-nām-ı muhammedür:-dür

Tarih 112

Mısra: 3

*Hz. Muhammed Peygamber ile adaş II
Mehmed Efendi kastedilmiştir.*

Siretde 'Alī lākin hem-nām-ı Muḥammedür
Hulkıyla Ḥasendür o 'adliyle 'Ömer ey yār

hem-nām-ı muhammedle:

1. hem-nām-ı muhammedle:

Tarih 35

Mısra: 11

*Muhammed'in adaşı II Bostanzade
Mehmed'in peygamber hazreti Muhammed'in
adaşı olduğu kastedilmiştir.*

Buldı hem-nām-ı Muḥammedle maḳām-ı
Maḥmūd
Ey Tūrābī aña Ḥaḳ mertebesin buldurdı

hem-rāh:

1. hem-rāh:

Tarih 17

Mısra: 6

Yol arkadaşı, yoldaş.

Umaruz kim maḳāmı cennet ola
Ḥür u ḡilmān ile olup hem-rāh

hem-ser-i 'abdü'l-kādir:

1. hem-ser-i 'abdü'l-kādir:

Tarih 3

Mısra: 1

Abdülkadir'in arkadaşı.

Oldı ol pāk-neseb hem-ser-i 'Abdü'l-kādir
Nola ger 'izzet ile olsa naḳībü'l-eşrāf

2. hem-ser-i 'abdu'l-kādir:

Tarih 4

Mısra: 7

*Abdülkadir'in adaşı II adına tarih düşürülen
Abdülkadir Efendi kastedilmektedir.*

Geçdi ol hem-ser-i 'Abdu'l-kādir
Gitdi veh menba'-ı cüd u elṭāf

hem-tā yokdur:

1. hem-tā yokdur:-dur

Tarih 190

Mısra: 3

Eşi, benzeri, dengi yoktur.

Resülün şer'in icrā itmede yokdur aña hem-tā
Geltür mi 'ilm ü 'adl ile cihāna böyle bir 'ālim

hemyān üstine hemyān:

1. hemyān üstine hemyān:

Nazm 2

Mısra: 30

Heybe üstüne heybe.

Āşdınuñ ḳal'asını zulm ile vīrān idüp
Mālını ḳabz eyledi hemyān hemyān üstine

hengām:

1. hengām:-ı

Gazel 1

Mısra: 5

Zaman, çağ, sıra, vakit.

Pīrlük hengāmı geldi gitdi eyyām-ı şebāb
Gönlümüz epler ḳanı yok bir cüvān-ı dil-firīb

hengām-ı meşib:

1. **hengām-ı meşib:**

Gazel 1

Mısra: 2

İhtiyarlık dönemi, yaşlılık zamanı.

Olur âdem pîr olunca kendi şehrinde ğarîb
İstemez nâdân olanlar irse hengām-ı meşib

2. **hengām-ı meşib:**

Müseddes 2

Mısra: 19

İhtiyarlık dönemi, yaşlılık zamanı.

Saňa hengām-ı meşib irdi ‘aceb kâr oldu
Tâkātuñ yoķ başuňa tâc-ı serüñ bâr oldu

hep:

1. **hep:**

Tarih 182

Mısra: 6

Tamamen, hep.

Şeref virdi Haleb şehrine ‘ilm ü fazl ile şimdi
Bilürler kâdrin anuñ halk-ı ‘âlem hep zarîf oldu

2. **hep:**

Tarih 183

Mısra: 4

Tamamen, hep.

Mir’ât-ı zamîrinde geçmiş gelecek mersüm
Kâlbine ‘ayândur hep müstakbel ile mâzî

3. **hep:**

Tarih 156

Mısra: 7

Bütün, hep.

Oldı ser-geşte halk-ı ‘âlem hep
Bilmezler ne yirde ide qarâr

4. **hep:**

Tarih 156

Mısra: 38

Bütün, herkes.

Her ne zulm itdilerse bu târîh
Kıldı hep tevbe-i Naşühî füccâr

5. **hep:**

Tarih 181

Mısra: 4

Bütün, her zaman.

Bu deñlü ‘ilm ü fazlıyla kim ola sevmeye anı
Bilürler kâdrin anuñ halk-ı ‘âlem hep zarîf oldu

hep nâ-câr:

1. **hep nâ-câr:**

Tarih 156

Mısra: 12

Herkes çaresiz.

Sâyil oldu kamu fakîr ü ğanî
Kimden itsün su’âli hep nâ-çâr

hep vilâyet:

1. **hep vilâyet:**

Gazel 15

Mısra: 15

Bütün şehirler, bütün vilayetler.

Hep vilâyet gitdi elden yoķ mı bir hâlis kulı
Pâdişâhı çıķmağa etrâfa sevķ eyler mi yoķ

her:

1. **her:**

Gazel 2

Mısra: 8

Her.

Yekî şahenşehî-râ dil hemî dâd
Ne her fermân-dihî-râ bende bâşed

her ‘alâmet:

1. **her ‘alâmet:**

Tarih 3

Mısra: 7

Her belirti, işaret, iz, nişan.

Her ‘alâmet götüren şimdi görünmez oldu
Müteseyyidle pür olmuşdı egerçi etrâf

her alçak:

1. **her alçak:**

Tarih 65

Mısra: 4

Her alçak, her aşağıda bulunan, her hain.

Bahş-ı ‘ilm itse kaçan ol yüce pervâz eyler
Şâni ‘âlidür anı aňlayamaz her alçak

her ân:

1. **her ân:**

Müseddes 14

Mısra: 28

Her zaman, daima.

Ni‘am-ı ğuşşâñı dâyim aña ihsân eyle
Eksük itme görelüm cevruñi her ân eyle

her bâr:

1. **her bār:**

Tarih 28

Mısra: 8

Her seferinde, sürekli.

İki 'ālemdə murādın vire
Hāḡ budur aña du'āmuz her bār

2. **her bār:**

Tarih 64

Mısra: 11

Her seferinde, sürekli.

Demidür eyler isek saña du'āy her bār
'Ömriñi devletiñi ḡurma ziyād ide Hūdā

3. **her bār:**

Tarih 112

Mısra: 6

Her seferinde, sürekli.

'İlm ü raḡam u defter kendüye musahḡhardur
Emvāline ḡünḡaruñ sa'y itse nola her bār

4. **her bār:**

Müseddes 5

Mısra: 2

Her defa, daima, her vakit.

Oldı pejmürde dilā ol ḡül-i ḡülzār meded
Nice dil bülbüli āh itmeye her bār meded

5. **her bār:**

Tarih 89

Mısra: 3

Her defa, daima, her vakit.

Meyvedār ola anuñ ḡāmeti naḡlı her bār
Eyleye 'izzet ile cāy-ı sa'ādetde ḡırām

her bārı:

1. **her bārı:-ı**

Gazel 22

Mısra: 8

Her seferinde, sürekli.

Bülbül-āsā bendeler mātem-serā-yı fāñide
Ġam degül giryān olursa sen ḡehā her bārı ḡül

2. **her bārı:-ı**

Tarih 211

Mısra: 6

Her defa, daima, her vakit.

Hüsn-i tedbīr ile a'dāy idüpdür pā-māl
Ḡāmeti naḡl-i keremdür ola her bārı ḡasen

her belādan:

1. **her belādan:-dan**

Tarih 114

Mısra: 8

Her bela, felaket, müsibet.

Yümn-i 'adliyle bu ḡün oldı vezīr ü serdār
Her belādan özini ḡıfz ide dāyım Yezdān

her bir:

1. **her bir:**

Tarih 177

Mısra: 7

Her bir.

Olsa devrinde tüvānā nola her bir müstemend
'İlm ü faḡlıyla bu meydānuñ olupdur yüḡrūḡi

2. **her bir:**

Gazel 34

Mısra: 2

Her biri, tek tek, ayrı ayrı.

Ey ḡönül küy-ı fenāda itme ārāmı ḡaḡın
Kendüñe yār eyleme her bir dil-ārāmı ḡaḡın

her bir dil-ber-i nā-pāki:

1. **her bir dil-ber-i nā-pāki:-i**

Gazel 44

Mısra: 9

Her bir temiz olmayan ḡüzel.

Ey Tūrābī eyle her bir dil-ber-i nā-pāki terk
Dil-rübālar iḡre ol bir pāk-dāmānuñ ḡulu

her bir ḡaḡbe-zen:

1. **her bir ḡaḡbe-zen:**

Gazel 15

Mısra: 9

Kelime Tipi: **Argo**

Her bir alḡak vuran.

İtdi meydān iḡre her bir ḡaḡbe-zen da'vā-yı merd
Bu cihān ḡaḡlı muḡanneḡ oldı yā bir er mi yok

her bir kesūñ:

1. **her bir kesūñ:-(ü)ñ**

Gazel 38

Mısra: 5

Her bir kiḡi.

Her bir kesūñ sipāhı maḡbül ola derinde
Biz dūr olaḡ maḡal mi bizüm siyāhumuz ne

her biri:

1. **her biri:**

Tarih 72
Mısra: 4
Her biri.

Didi Aḥmed Beg idüpdür eşkiyâ'yı pâyimâl
Rezm içinde her biri gerçi geçerdî kām-rân

2. **her biri:**

Tarih 73
Mısra: 9
Her biri.

Eşkiyâ'nuñ her biri gerçi geçerdî kām-rân
Evliyânunñ himmetinde oldılar cümle esîr

3. **her biri:**

Tarih 156
Mısra: 10
Her biri.

Qalmadı vüs'at ellerinde dirîg
Oldı her biri aç u müflis ü zâr

4. **her biri:**

Tarih 210
Mısra: 31
Her biri.

Eşkiyâ'yı katl idüp her biri kanın içdiler
Her yaña yildi yopurdı it gibi sekbânlar

5. **her biri:-i**

Kıt'a 5
Mısra: 29
Her biri.

Her biri nâz u 'itâb ile cefâ semtinde mi
Başı hoş mı ehl-i 'aşq ile cüvânânı nice

6. **her biri:-i**

Tarih 169
Mısra: 8
Her biri.

Ḥamdulillâh çâr ebnâsı kalup çün çâr-yâr
Şıdık u 'adl u ḥilm ile her biri mânend-i esed

7. **her biri:-i**

Gazel 4
Mısra: 5
Hepsi, tüm.

Şükûfe ḥaylinüñ her biri şimdi meclis-ârâdur
O bezm içre şanasın kâse-bâz olmuş karanfüller

her birinüñ:

1. **her birinüñ:-nüñ**

Tarih 6
Mısra: 6
Her biri.

Yok bu bezm-i 'ulemâ içre ayakdaşı añañ
Fazl ile her birinüñ aldı yine payını

her birisi:

1. **her birisi:-(s)i**

Tarih 71
Mısra: 6
Her biri.

Her birisi şahñ-ı ceng içre geçerken kām-rân
Eşkiyâ' ḥaylin kırup cem'in perîşân itdiler

2. **her birisi:**

Tarih 74
Mısra: 4
Her bir kişi.

Dört birâder yiridür şadra virürse revnağ
Fazl ile her birisi şâhib-i iz'ân u temîz

her bî-tüvânunñ dîde-i giryânına:

1. **her bî-tüvânunñ dîde-i giryânına:-i, -n, -a**

Müseddes 12
Mısra: 11
Her güçsüzün (fakir) ağlayan gözü.

Nâzır ol her bî-tüvânunñ dîde-i giryânına
Hiç senden pâdişâhum bir gedâ incinmesün

her câhil ü nâ-dâna:

1. **her câhil ü nâ-dâna:-a**

Gazel 44
Mısra: 5
Her cahil ve akılsız.

Uymasun her câhil ü nâ-dâna Âdemden kaçâr
Ol perîye söyleñ olsun ehl-i 'irfânunñ kulu

her cānibin:

1. **her cānibin:-i, -n**

Tarih 203
Mısra: 2
Her taraf, her yan.

Yapdı menzil Vişālî hem-çü behişt
Kıldı her cānibin 'abîr-sirişt

her cend:

1. **her çend:**

Tarih 196

Mısra: 1

Her ne zaman, her ne kadar.

Luğf ide Hâk Efendiye her çend
Yapdı bir kâhve-hâne cāy-ı bülend

her cengde:

1. **her cengde:-de**

Nazm 2

Mısra: 13

Her savaş, her cenk.

Bir uğursuz idi her cengde olurdu münhezim
Küştelere peşte olup insân insân üstine

her deli dîvânı:

1. **her deli dîvânı:-ı**

Müseddes 12

Mısra: 22

Her deli divane, her aşık.

Bend-i gâmdan bendeñi luğf eyle âzâd eyleyüp
Hâtrın yap her deli dîvânı âbâd eyleyüp

her dem:

1. **her dem:**

Gazel 10

Mısra: 4

Her zaman.

Şahrâ-yı 'aşkı geşt ü güzâr itdüren baña
Her dem dilâ o gözleri âhû degül midür

2. **her dem:**

Gazel 18

Mısra: 6

Her zaman.

Ne şabr u ne kararûñ var o gül-ruhsârdan gayrı
Dilâ bülbül gibi her dem figân u nâledür kârûñ

3. **her dem:**

Kıt'a 6

Mısra: 4

Her zaman.

Şafâ sürsün hemîşe ehl-i 'aşkı
Cüvânân ile her dem eyle mürür

4. **her dem:**

Tarih 10

Mısra: 7

Her zaman.

Gözleri yaşı akar her dem Meriç ü Tuncaveş
Mevc urur her güşesi mânend-i deryâ Edrine

5. **her dem:**

Tarih 18

Mısra: 7

Her zaman.

Nâlân iderdi her dem mazlûmı ol mu'ânid
Güldi yüzi cihânûñ ma'zûl olup leccâc

6. **her dem:**

Tarih 39

Mısra: 7

Her zaman.

Rûh-ı pâkine anuñ her dem du'â ihdâ idüp
Seyl idüp gözyaşların kırıda deryâda acûñ

7. **her dem:**

Tarih 46

Mısra: 7

Her zaman.

Ol âşaf-ı zamâne dâd itse tañ mı her dem
Mevrûsıdur pederden anuñ şehâ 'adâlet

8. **her dem:**

Tarih 124

Mısra: 5

Her zaman.

Siler raħm eyleyüp her dem gözi yaşını mazlûmuñ
Dem-â-dem ehl-i zulmi ħayret ile seyl-i ħam aldı

9. **her dem:**

Tarih 129

Mısra: 3

Her zaman.

Râh-ı Hâkda reh-beri her dem ricâlu'llâh ola
Yâveri olsun hemîşe enbiyâ vü evliyâ

10. **her dem:**

Tarih 180

Mısra: 7

Her zaman.

Ebrveş üstine giryân olup ey dil her dem
Nâhun-ı derd ile saç u şakaluñ yolındı

11. **her dem:**

Tarih 189

Mısra: 9

Her zaman.

Zamânûñ şerr ü şürından vücûdın ħıfz idüp her dem
Ne yaña 'azm-ı râh itse Hüdâ olsun nigeħbânı

12. **her dem:**

Tarih 190

Mısra: 8

Her zaman.

Mesîhâveş idüpdür luṭf ile ben mürdeyi ihyâ
İdersem tañ midur her dem du 'â-yı devletin dâyim

13. **her dem:**

Tarih 201

Mısra: 3

Her zaman.

Ne 'âlî mesken oldu sürmege her dem murâd u
kâm
Şafâlar kılmağa bir kaşr-ı dil-keş eyledi icâd

14. **her dem:**

Tarih 205

Mısra: 7

Her zaman.

Şabr idüp künc-i kanâ'atde 'aceb mi her dem
Ser-fürü itnese sulṭâna gedâ-i Edine

15. **her dem:**

Tarih 172

Mısra: 8

Her an; daima.

'Azm-i 'uqbâ itdi ol serdâr-ı emcâd-ı 'ulûm
Eyle ey dil rûḥ-i pâkine anuñ her dem du 'â

16. **her dem:**

Nazm 6

Mısra: 2

Her zaman, her an, daima.

Bezmi-î gamda firkatüñle kârum efġân oldu gel
Ḥasret-i la'lüñle her dem içdügüm kan oldu gel

17. **her dem:**

Tarih 75

Mısra: 9

Her zaman, her an, daima.

İdüp du 'âyı her dem didüm Tûrâbî târiḥ
Tebrize biñ ṭokuzda vâlî-i 'âlî geldi

her demde:

1. **her demde:-de**

Müseddes 11

Mısra: 14

Her zaman.

Nola tecrîd oluben terk-i metâ' eyler isek
ḤVâce-i dehr ile her demde nizâ' eyler isek

2. **her demde:-de**

Tarih 105

Mısra: 5

Her zaman.

Ola her demde se'âdet aña yâr
Yüz sürenler pâyına pür-süd ola

3. **her demde:-de**

Tarih 127

Mısra: 12

Her zaman.

Dem-â-dem Ḥazret-i Nûḥ-ı nebîveş 'ömri çoḡ
olsun
'Adû-yı bed-nihâdî ġarḳ ide her demde tûfâna

4. **her demde:-de**

Tarih 141

Mısra: 7

Her zaman.

Ey Tûrâbî aña her demde du 'âlar idelüm
Luṭf-ı Ḥaḳ gül gibi ḥandân ide verd-i rûyin

5. **her demde:-de**

Tarih 89

Mısra: 5

Her zaman, her an, daima.

Manşıbında ola her demde efendi dâyim
'İlm ü 'adliyle olup ehl-i Ḥalep emrine râm

6. **her demde:-de**

Tarih 160

Mısra: 2

Her zaman, her an, daima.

Nûḥ Pâşâ 'izz ile ya Rab irüp biñ yaşına
Ḳopara tûfânı her demde Celâlî başına

her denî-i ḥâşâki:

1. **her denî-i ḥâşâki:-i**

Müseddes 11

Mısra: 8

*Her çer çöp (olan) soysuzu, dünyaya ait olan
her çer çöpü.*

Şükrümüz Ḥaḳḳa budur virdi bize idrâki
Almazuz 'aynumuza her denî-i ḥâşâki

her denî-ṭab' uñ yanında:

1. **her denî-ṭab' uñ yanında:-ı, -n, -da**

Gazel 1

Mısra: 7

Her kötü huylunun (rakip) yanı.

Her denî-tab' uñ yanında yok sözüme i'tibâr
Bî-edeb câhiller oldılar baña şimdi edîb

her denî-tab' uñ yolında:

1. **her denî-tab' uñ yolında:**-ı, -n, -da

Gazel 26

Mısra: 10

Her kötü huylu olanın uğrunda.

Çanda bir kün-dâde var ise tevâzu' eyleyüp
Her denî-tab' uñ yolında hâk imişsin bilmedüm

her diyâr:

1. **her diyâr:**

Tarih 64

Mısra: 9

Her yer, her memleket.

Her diyâr oldı şehâ luţfuñ ile şermende
Behredâr olsa nola vakf-ı Resûl-i Mevlâ

her diyârı:

1. **her diyârı:**-ı

Müseddes 1

Mısra: 14

Her yer, her memleket.

Ehl-i 'irfânı şehâ mîr-i vilâyet eyleñ
Her diyârı virüp ehline himâyet eyleñ

2. **her diyârı:**-ı

Tarih 156

Mısra: 27

Her yer, her memleket.

Hâşılı eyle her diyârı pâk
Sil süpür aradan gidüp has ü hâr

her fakîh:

1. **her fakîh:**

Gazel 27

Mısra: 9

Her İslam hukukçusu.

Mağz-ı Kur'ân-ı şerîfe vâkıf olmaz her fakîh
Mesnevîyi görmeyen ma'nâyı bilmez neydügin

her fakîrûn:

1. **her fakîrûn:**-(ü)ñ

Tarih 45

Mısra: 6

Her fakir, yoksul.

Dâd u 'adâlet anuñ mevrûs-ı pederidür
Devrinde her fakîrûn âsûde oldı hâli

her fakîrûn seyr-i deryâ kıl:

1. **her fakîrûn seyr-i deryâ kıl:**-(ü)ñ

Tarih 134

Mısra: 8

*Her yoksulun deryasını (gözyaşını) seyret,
her çaresizin gözyaşının farkına var ve yardım et.*

Bağalmaz silmeyince ehl-i zulmi girye-i mazlûm
Gözi yaşına rahm it her fakîrûn seyr-i deryâ kıl

her fenne:

1. **her fenne:**-e

Tarih 149

Mısra: 8

Her bilim, her fen.

Fazl ile olduñ Efendi 'ulemâ içre be-nâm
Şimdi her fenne şürü' itmede mâhir sensin

her fûrû-mâye:

1. **her fûrû-mâye:**

Gazel 35

Mısra: 10

Her mayası bozuk, her soyu bozuk.

Baña şor vâlih ü hayrânıyam ben hatt-ı reyhânuñ
Ne bilsün her fûrû-mâye gubâr-ı hattıñ esrârın

her gün:

1. **her gün:**

Müseddes 10

Mısra: 19

Her gün, daima.

Güneş her gün kapuñda ey perî üftâdeñ olmuştur
Çemende serv-i bâlâ bende-i âzâdeñ olmuştur

2. **her gün:**

Gazel 14

Mısra: 7

Her gün, her zaman, daima.

Bir mehûn her gün tolanur küyünü aḥşâma dek
Göz gibi ser-geşte oldı âfet-i devrânumuz

her günü:

1. **her günü:**-i

Tarih 57

Mısra: 4

Her gün.

Kim ki sa'y ide binā'sına bunuñ
Giçe her günü şafâyile müdām

her ğurāb:

1. **her ğurāb:**
Tarih 173
Mısra: 5
Her karga.

Ötmesün her ğurāb öñinde anuñ
Hem-cenāh ola mı hümāya meges

her ğüşede:

1. **her ğüşede:-de**
Tarih 71
Mısra: 14
Her taraf, her yan.

Ey Tūrābī işidüp a'dāyı pā-māl itdügin
Kıldılar her ğüşede aña du'ā pīr ü cüvān

2. **her ğüşede:-de**
Tarih 149
Mısra: 12
Her köşede, her tarafta, her köşebaşında.

Şadr-ı 'izzetde se'ādetle olup mīr-i kelām
Feth-i bāb itmede her ğüşede hāzır sensin

her ğüşesi:

1. **her ğüşesi:-(s)i**
Tarih 10
Mısra: 8
Her yer, her taraf.

Gözleri yaşı aķar her dem Meriç ü Tuncaveş
Mevc urur her ğüşesi mānend-i deryā Edrine

2. **her ğüşesi:-(s)i**
Tarih 197
Mısra: 3
Her yer, her taraf.

O olup her ğüşesi bir cāy-ı dil-keş
Küşāde menzil oldu bī-behāne

her ğüşeyi:

1. **her ğüşeyi:-(y)i**
Müseddes 1
Mısra: 7
Her yer, her taraf.

İtdi her ğüşeyi eşrār u celālī tālān
Memleket ğāret olup zulm ile oldu vīrān

her hāra:

1. **her hāra:-a**
Gazel 37
Mısra: 2
Her diken, her rakip.

Öper ruhsār-ı alüñ āl ider
Gül-i bāĝ-ı cinānsın luţf idüp her hāra yüz virme

her işde:

1. **her işde:-de**
Tarih 27
Mısra: 8
Her iş.

Hatādan hıfz idüp her dem Hudā olsun niĝebānı
Her işde enbiyālar evliyālar yāveri oldu

her işüñ:

1. **her işüñ:-(ü)ñ**
Gazel 34
Mısra: 8
Her iş.

Fıkr it evvel her işüñ vardır bir encāmı şaķın
'Āķıbet-endiş ol ey dil eyleme sehv

her kaçan:

1. **her kaçan:**
Kıt'a 5
Mısra: 23
Her ne zaman.

Barçalarla pür mi anuñ baħr-ı 'ummānı nice
Her kaçan 'ıd olsa varurlar mı kayık seyrine

2. **her kaçan:**
Müseddes 11
Mısra: 1
Her ne zaman.

Her kaçan neyzen-i 'aşķ üflese bir dem nāyı
Aña āheng iderüz derd ile hüy u hāyı

3. **her kaçan:**
Tarih 72
Mısra: 11
Her ne zaman.

Ey Tūrābī her kaçan meydāna sürse atını
Cengini gördükde dirlerdi 'adūlar el-amān

4. **her kaçan:**
Gazel 41

Mısra: 5

Her ne zaman, ne zaman isterse.

Her kaçan rakşa gire nâz ile oynar yüregüm
Cânım ağzuma gelür yâd ola ger ad-ı 'Ali

her kârî:

1. **her kârî:-ı**

Tarih 81

Mısra: 2

Her işi.

Hâcî İbrâhîm Pâşâ oldı 'adliyle vezîr
Olsa her kârî 'adâletle 'aceb mi dil-pezîr

2. **her kârî:-ı**

Tarih 211

Mısra: 1

Her işi.

Oldı serdârumuzuñ ad ile her kârî hasen
Şıdı a' dâyı bu gün eyledi Tengârî hasen

her kim:

1. **her kim:**

Gazel 35

Mısra: 4

Kim olursa olsun.

Dil ü cân naqdini harc eyledüm yoluñda ey dilber
Yoğ olsun saña her kim virmez ise cümleten varın

her kişi:

1. **her kişi:**

Tarih 137

Mısra: 4

Herkes.

Seccâde-i Peygamber olsun aña erzânî
Kavlinden vü fi' linden her kişi olup rāzî

2. **her kişi:**

Gazel 30

Mısra: 8

Herkes.

Hâşr itmeye fezâ-yı kıyâmetde halkı Hâk
Maşşer yirinde her kişi yârını bulmadın

3. **her kişi:**

Tarih 181

Mısra: 7

Herkes.

Zamân-ı devletinde her kişi âsüde-hâl oldı
Gelince heybetiyle dâfî'-i şerr-i keşîf oldı

her küdüretten:

1. **her küdüretten:-den**

Tarih 125

Mısra: 4

Her bulanıklık, her tasa.

Ehl-i 'irfâna şafâ-bağş ol efendi her nefes
Her küdüretten berî olup şafâ semtinde ol

her mahalde:

1. **her mahalde:-de**

Tarih 69

Mısra: 5

Her yer, her durum.

Hem-çü Keşşâf olsa tañ mı her mahalde mü-şikâf
Aña keşf olmuş durur tefsîr-i Kur'an-ı mecîd

her nâ-tüvân:

1. **her nâ-tüvân:**

Tarih 21

Mısra: 6

Her zayıf, güçsüz çaresiz.

Gülşen-i 'ilmüñ şehâ bir serv-i hoş-reftârisın
Sâye-i luţfuñda hoş geçse nola her nâ-tüvân

her ne:

1. **her ne:**

Tarih 158

Mısra: 8

Her ne, ne olursa olsun.

Böyle nazm-ı rûh-bağşuñ kadrini fehm eyleyen
Ne 'inâyet kılsa cā'iz her ne luţf itse sezâ

2. **her ne:**

Tarih 156

Mısra: 37

Her ne, her ne olursa olsun, her şey.

Her ne zulm itdilerse bu târîh
Kıldı hep tevbe-i Naşûhı füccâr

her ne yirde ki:

1. **her ne yirde ki:**

Tarih 64

Mısra: 3

Her ne yerde ki, her nerede, II herhangi bir yere.

Her ne yirde ki kâdem başduñ olur cây-ı ferağ
Gelmedi 'âleme bir sence vezîr-i dānâ

her nefes:

1. her nefes:

Müseddes 12

Mısra: 20

Her an, her saniye, her vakit; sürekli.

Da'vet itme it rakībūn gönlini şād eyleyüp
Her nefes ağıyarı yād itme beni yād eyleyüp

2. her nefes:

Tarih 125

Mısra: 3

Her an, her saniye, her vakit; sürekli.

Ehl-i 'irfāna şafā-baḥş ol efendi her nefes
Her küdüretten berī olup şafā semtinde ol

3. her nefes:

Tarih 132

Mısra: 8

Her an, her saniye, her vakit; sürekli.

Bulmasun hergiz zafer aña ḥasūd
Her nefes olsun mu'ini evliyā

her neye:

1. her neye:-e

Tarih 61

Mısra: 5

Herhangi bir şey, hangi nesneye.

Her neye el şunsa maḫşūdī aña iḳbāl ide
İki 'ālemde murādın vire Mevlā-yı celīl

her pelīde:

1. her pelīde:-e

Gazel 32

Mısra: 3

Her rezil ve alçak kimse.

Olur olmaz ḥas ü ḥāra hevādār olmasun gelsün
O serv-i ser-firāzum her pelīde қоşmasun başın

her perī-çehre:

1. her perī-çehre:

Tarih 106

Mısra: 6

Her peri yüzlü II çok güzel olan kimseler.

Bezm-i 'ālemde ide şevk ile o 'ıṣ-i müdām
Her perī-çehre anuñ meclisine sākī ola

her rüz:

1. her rüz:

Gazel 34

Mısra: 5

Her gün.

Ġaflet ile zāyi' itme böyle eyyāmı şaḫın
Fırşatı fevt itme her rüz eyle maḫşūd

her şeb:

1. her şeb:

Gazel 37

Mısra: 4

Her gece.

Nezāketle sürer yüz yüz bulup ol rü
Şaḫın ğafletle her şeb bālīş-i zer-kāra yüz virme

her serv-i bālā:

1. her serv-i bālā:

Tarih 10

Mısra: 5

Her uzun boylu güzel.

Eylediler nāz ile her serv-i bālā cilvegāh
Oldı ğilmān ile şan Firdevs-i a'lā Edrine

her serv-kāmet:

1. her serv-kāmet:

Tarih 204

Mısra: 3

Her servi boylu II her sevgili, her dost.

Gelüp seyr eylesün her serv-kāmet
Yetiştı her taraf taze nihāli

her sözi:

1. her sözi:-i

Müseddes 13

Mısra: 26

Her sözü.

Ey Tūrābī ol melek-rū merdüm-i dānā idi
Her sözi kân-ı feşāhatde dür-i yek-tā idi

her taraf:

1. her taraf:

Gazel 4

Mısra: 8

Her taraf, her yer.

Görüp ruḥsār-ı yāri nola aḫsa gözlerüm yaşı
Bahāruñ mevsiminde her taraf tuğyān ider seller

2. her taraf:

Gazel 22

Mısra: 5

Her taraf, her yer.

Goncalarla nergis-i zîbâ taķınmış her taraf
Güşidur zann eylemeñ siz güşe-i destarı gül

3. her taraf:

Gazel 34

Mısra: 4

Her taraf, her yer.

Ḥāl ü zülf-i dil-bere meyl eyleme ey murğ-ı dil
Her taraf vaz' eylemişdür dâne vü dāmi şakın

4. her taraf:

Müseddes 1

Mısra: 5

Her taraf, her yer.

Her taraf fitne olup emn ü emānet gitdi
Pādişāhum gözün aç yoħsa vilāyet gitdi

5. her taraf:

Müseddes 1

Mısra: 11

Her taraf, her yer.

Her taraf fitne olup emn ü emānet gitdi
Pādişāhum gözün aç yoħsa vilāyet gitdi

6. her taraf:

Müseddes 1

Mısra: 17

Her taraf, her yer.

Her taraf fitne olup emn ü emānet gitdi
Pādişāhum gözün aç yoħsa vilāyet gitdi

7. her taraf:

Tarih 11

Mısra: 4

Her taraf, her yer.

Eyledi bir dil-güşā 'ālī binā' ya ibtidā
Her taraf taķ-ı mu'allā ile pür-eyvāndur

8. her taraf:

Kit'a 5

Mısra: 22

Her taraf, her yer, her yan.

Eşk-i 'āşık gibi cular çağlar açar mı yine
Şalınur mı her taraf serv-i hırāmāni nice

9. her taraf:

Müseddes 1

Mısra: 29

Her taraf, her yer, her yan.

Her taraf fitne olup emn ü emānet gitdi
Pādişāhum gözün aç yoħsa vilāyet gitdi

10. her taraf:

Tarih 202

Mısra: 3

Her taraf, her yer, her yan.

Her taraf çeşmesār ile pürdür
Şanasın lülesi le'ālīdür

11. her taraf:

Tarih 203

Mısra: 4

Her taraf, her yer, her yan.

Oldı her yanı bir nişimen-i ḥāş
Her taraf çeşmesār ile leb-i geşt

12. her taraf:

Tarih 204

Mısra: 4

Her taraf, her yer, her yan.

Gelüp seyr eylesün her serv-kāmet
Yetişdi her taraf taze nihāli

13. her taraf:

Tarih 211

Mısra: 13

Her taraf, her yer, her yan.

Münhezim olsa nola her taraf a'dā tārīḥ
Cānibeñnün bu gün oldı kamu serdāri ḥasen

14. her taraf:

Müseddes 1

Mısra: 23

Her taraf, her yer.

Her taraf fitne olup emn ü emānet gitdi
Pādişāhum gözün aç yoħsa vilāyet gitdi

her tarafda:

1. her tarafda:-da

Gazel 15

Mısra: 21

Her taraf, her yer.

Her tarafda mülküñi aldurdılar ihmāl ile
Devlet-i şāh-ı cihāmı ḥayf bir ister mi yok

2. her tarafda:-da

Tarih 73

Mısra: 11
Her taraf, her yer.

Her tarafda kıssa-i cengin anuñ işitdiler
Defterini dürdiler Hüşeng Şâh u Erdeşir

3. **her tarafda:-da**
Tarih 116
Mısra: 8
Her taraf, her yer.

İtdi ol şehruñ içini âb-ı cārilerle pür
Her tarafda çeşme bünyâd eyledi mænend-i Nîl

4. **her tarafda:-da**
Kıt'a 5
Mısra: 3
Her taraf, her yer, her yan.

Her tarafda nâle vü efgân ider mi 'andelîb
Bâğ u râği pür-şafâ mı hem gülistânı nice

5. **her tarafda:-da**
Tarih 210
Mısra: 9
Her taraf, her yer, her yan.

Her tarafda biñ çerâğı var söyünmez haşre dek
Çün çerâğı Hâzret-i Monlâ-yı Rümîdür yaqar

her tarafdán:

1. **her tarafdán:-dan**
Tarih 117
Mısra: 5
Her taraf, her yer.

Ayağına sürer yüz her tarafdán
İki cânibde turur serv şaf şaf

2. **her tarafdán:-dan**
Tarih 210
Mısra: 19
Her tarafta, her yerde.

Her tarafdán düşmen-i dîne olupdur kârger
Bir yañadan 'azm idüp Pâşâ-yı ibn-i Canbolat

3. **her tarafdán:-dan**
Tarih 109
Mısra: 13
Her taraf, her yer, her yan.

Her tarafdán irişüp yağma idüp düşmenlerüñ
Şeş cihâtı başına tar itdi ğarb-ı şeş-peri

4. **her tarafdán:-dan**
Tarih 210

Mısra: 30
Her taraf, her yer, her yan.

Cümle sekbân rāyetini itdiler zîr ü zeber
Her tarafdán bebr ü gürgāsâ irüp Kürd begleri

her tarafı:

1. **her tarafı:-ı**
Müseddes 1
Mısra: 10
Her taraf, her yer.

Oldı ser-geşte şehâ miñnet ile halk-ı cihân
Eşkiyâ ' her tarafı qaplayup oldı sekbân

her tarafum:

1. **her tarafum:-(u)m**
Müseddes 7
Mısra: 4
Her taraf, her yer, her yan.

Rüy-ı zerdüm şararup fırkat ile 'ayn oldı
Dür-i eşküm saçılıp her tarafum zeyn oldı

her 'ulüm:

1. **her 'ulüm:**
Tarih 60
Mısra: 5
Her bilgiler, tüm ilimler.

Mü-şikâf tab'uña olmış musahhar her 'ulüm
Hiç efendi kimse haqquñda dimezler kâl u kıl

her umürında:

1. **her umürında:-ı, -n, -da**
Tarih 129
Mısra: 6
Her iş, her emir.

Müsteşâridur erenler ol şeh-i baħr u berüñ
Her umürında anuñçün eylemez hergiz haťa

her umüruñda:

1. **her umüruñda:-(u)ñ, -da**
Tarih 83
Mısra: 8
Her işinde.

Arka vir dāyim ricālullāha eyle i 'timād
Her umüruñda Hudāyı sıdık ile yād eylegil

her vādiden:

1. **her vādiden:-den**

Tarih 117

Mısra: 7

Her vadi, her nehir yatağı.

Aküp her vādiden seyl-i firāvān
Görür cārī niçe kef geçmesün kef

her vech:

1. **her vech:**

Gazel 41

Mısra: 9

Her yönden, her açıdan, tamamen; herkes.

El irişmez aña her vech ile mümtāz oldı
Ser-firāz olalı ol kāmēt-i şimşād-ı 'Ali

2. **her vech:**

Tarih 27

Mısra: 3

Her yönden, her açıdan, tamamen; herkes.

Pesendide görüp her vech ile evzā' u eṭvārın
Muḥabbet itdi aña gayrılardan dil berī oldı

3. **her vech:**

Tarih 69

Mısra: 9

Her yönden, her açıdan, tamamen; herkes.

Alnı açık istikāmet üzredür her vech ile
Rüz-ı maḥşerde ola rīşi gibi rüyı sefīd

her vilāyetde:

1. **her vilāyetde:-de**

Müseddes 1

Mısra: 1

Her vilayet, her il.

Her vilāyetde şehā hıfz u hırāset gitdi
Zulme meyl itdi cihān ḥalkı 'adālet gitdi

2. **her vilāyetde:**

Tarih 73

Mısra: 14

Her vilayet, her il.

Güş idince eşkiyā' nuñ böyle yaman olduğın
Her vilāyetde du'ālar itdiler bernā vü pīr

3. **her vilāyetde:-de**

Tarih 73

Mısra: 14

Her vilayet, her il.

Güş idince eşkiyā' nuñ böyle yaman olduğın
Her vilāyetde du'ālar itdiler bernā vü pīr

her yaña:

1. **her yaña:-a**

Tarih 210

Mısra: 32

Her taraf, her yön.

Eşkiyā' yı katl idüp her biri kanın içdiler
Her yaña yildi yopurdu it gibi sekbānlar

2. **her yaña:-a**

Tarih 118

Mısra: 3

Her taraf/yer.

Çeşmeler her yaña saqqā olup eyler feryād
Akıdup gözyaşını tırma berāy-ı şühedā

her yanı:

1. **her yanı:-ı**

Tarih 203

Mısra: 3

Her yan, her taraf.

Oldı her yanı bir nişīmen-i ḥāş
Her taraf çeşmesār ile leb-i geşt

2. **her yanı:-ı**

Tarih 204

Mısra: 5

Her yan, her taraf.

Behiştāsā olup her yanı gülşen
Akıtdı cā-be-cā āb-ı zülālī

her yemiş:

1. **her yemiş:**

Kıt'a 3

Mısra: 3

Her yemiş, her meyve.

Her yemiş çün zamānı ile yinür
Saña dirin ye bulduğın güveci

her yirde:

1. **her yirde:-de**

Tarih 141

Mısra: 9

Her yer.

Pīşesi 'adl idi her yirde budur tārīḥ
Kıldı Yünānı velī mülket-i 'abd-ı Mü'min

her zürba-başınuñ başın aldı:

1. **her zürba-başınıñ başın aldı:-dı**

Tarih 156

Mısra: 35

*Her zorbalık eden kişilerin başını almak,
zorbalık eden kişileri öldürmek.*

Aldı her zürba-başınıñ başın
Başlarına cihānı itdi tar

hercāyi:

1. **hercāyilerūñ:-ler, -(ü)ñ**

Kit'a 4

Mısra: 4

Şipsevdi, vefasız, sebatsız.

Kir-i hicvī alıcak ellerine el-ḥāşıl
Tağıdurlar kün-ı billürını hercāyilerūñ

2. **hercāyi:**

Gazel 20

Mısra: 16

*Bir şey üzerinde sürekli durmayan,
sözünden, kararlarından dönuveren, sebatsız,
kararsız, vefasız.*

Behişt-āsā olan pertevde mi gün nūr-ı Rıdvānum
Dağı hercāyī mi ol bī-vefāmuzdan ḥaber virgīl

hercāyī olma:

1. **hercāyī olma:-ma**

Müseddes 12

Mısra: 13

*Hercayī (Bir şey üzerinde sürekli durmayan,
sözünden, kararlarından dönuveren, sebatsız,
kararsız (kimse) olmak.*

Gün gibi hercāyī olma ey meh-i nā-mihribān
Kimsenūñ çarḥına tokınma şaḥın ey nev-cüvān

hergiz:

1. **hergiz:**

Gazel 1

Mısra: 4

Asla, kat'a, hiçbir vakit, hiçbir veçhile.

Rüzgār ile bedende kuvvet ü fer kalmadı
Ey dirīgā çäre bulmaz derdüme hergiz taḥīb

2. **hergiz:**

Tarih 96

Mısra: 6

Asla, kat'a, hiçbir vakit, hiçbir veçhile.

‘Ömri ‘ālemde anuñ zevk u şafā ile geçüp
Bu cihān içre dilā çekmeye hergiz ta‘abı

3. **hergiz:**

Tarih 111

Mısra: 8

Asla, kat'a, hiçbir vakit, hiçbir veçhile.

Başı hoşdur ol cihān-gīrūñ ricālullāh ile
Rezmine hergiz muḳābil olmaz erbāb-ı fesād

4. **hergiz:**

Tarih 129

Mısra: 6

Asla, kat'a, hiçbir vakit, hiçbir veçhile.

Müsteşārıdır erenler ol şeh-i baḥr u berūñ
Her umūrında anuñçün eylemez hergiz ḥaṭā

5. **hergiz:**

Tarih 132

Mısra: 7

Asla, kat'a, hiçbir vakit, hiçbir veçhile.

Bulmasun hergiz zafer aña ḥasūd
Her nefes olsun mu‘īni evliyā

6. **hergiz:**

Tarih 177

Mısra: 3

Asla, kat'a, hiçbir vakit, hiçbir veçhile.

İrmesün zāt-ı şerīfine anuñ hergiz gezend
Sa‘y idüp vaḳf-ı Resūli eyledi ihyā yine

7. **hergiz:**

Gazel 9

Mısra: 8

Asla, hiçbir zaman, hiçbir suretle, kat'iyyen.

Naẓm eylese ‘aceb mi bu taḥ‘-ı ḥurde-dānum
Mānend-i inci dişler hergiz ‘Adende yoḳdur

8. **hergiz:**

Gazel 29

Mısra: 8

Asla, hiçbir zaman, hiçbir suretle, kat'iyyen.

Kendüñe cānā ḳarīb itme raḳīb-i kāfirī
Ḥayr gelmez saña hergiz ol seg-i bed-nāmdan

9. **hergiz:**

Gazel 45

Mısra: 4

Asla, hiçbir zaman, hiçbir suretle, kat'iyyen.

Şehrūñ civānı zerredür ol āftāb-ı ḥüsün
Hergiz felekde ola mı mihr-i cihān iki

10. **hergiz:**

Müseddes 9

Mısra: 6

Asla, hiçbir zaman, hiçbir suretle, kat'iyyen.

Bir perī zülfine tolaşdı yine vāh beni
Hergiz uşlanmadı dīvāne gönül āh beni

11. hergiz:

Müseddes 9

Mısra: 12

Asla, hiçbir zaman, hiçbir suretle, kat'iyyen.

Bir perī zülfine tolaşdı yine vāh beni
Hergiz uşlanmadı dīvāne gönül āh beni

12. hergiz:

Gazel 19

Mısra: 2

Asla, hiç bir vakit.

Şu deñlü eyledi ülfet gönül derdine cānānuñ
Ölürse hergiz añmaz nāmını 'ālemde dermānuñ

herkes:

1. herkesün:-(ü)ñ

Tarih 95

Mısra: 5

Herkes.

Müdde'āsın herkesün kaç' itmede
Tīz idi tab'ı anuñ mānend-i seyf

2. herkes:

Tarih 140

Mısra: 3

Herkes.

Devrinde oldu herkes āsüde şimdi anuñ
Devletle 'izzet ile Hağ dāyim ide devrin

3. herkes:

Gazel 5

Mısra: 7

Herkes, birçokları.

Yatdı herkes mest olup meclisde kaldum ben çü
şem'
Sūziş-i 'aşkum dirīgā bilmeyüp yārān uyur

4. herkes:

Gazel 44

Mısra: 1

Herkes, birçokları.

Oldı herkes 'aşk ile bir şāh-ı hūbānuñ kulu
Ben de oldum pādişālardan Süleymānuñ kulu

5. herkese:-e

Tarih 79

Mısra: 8

Herkes, birçokları.

O bir rüh-ı muşavverdür ne bilsün qadrini nā-dān
Ne 'ālī-menziletdür eyle anı herkese tefhīm

6. herkes:

Tarih 135

Mısra: 7

Herkes, birçokları.

Herkes āsüde olup başına gün toğdı meger
Şaldı devlet güneşi pertevin āyā Halebe

7. herkes:

Tarih 153

Mısra: 7

Herkes, birçokları.

Anuñ devrinde herkes cümleten āsüde-hāl oldu
Hudāyā iki 'ālemde murādın eyle sen hāşıl

8. herkese:-e

Tarih 153

Mısra: 4

Herkes, birçokları.

Veziir-i a'zam oldu oldu hem dāmād u hem serdār
Vekil-i muṭlağ oldu herkese luṭfi olup şāmil

9. herkes:

Tarih 173

Mısra: 4

Herkes, birçokları.

Bu cihāna yeter bir ehl-i fazl
Bağs-ı 'ilm itmesün şehā herkes

herkesün müşkilini:

1. herkesün müşkilini:-i, -n, -i

Tarih 33

Mısra: 8

*Herkesin müşkili, herkesin zorluğu II
herkesin derdi, sıkıntısı.*

Bir kimesne aña aḥvālini 'arz itse eger
Herkesün müşkilini eyler idi remz ile ḥal

herkesün müşkilinün ḥalline:

1. herkesün müşkilinün ḥalline:-i, -n, -e

Tarih 149

Mısra: 4

*Herkesin zorluklarını çözme, herkesin
derdine yardım etme.*

Sende ḥatm oldu bu gün keşf-i daḳāyık-ı rumüz
Herkesün müşkilinün ḥalline kādir sensin

heva:

1. hevānuñ:-nuñ

Gazel 8

Mısra: 1

İptila, arzu, düşkünlük, aşk.

Cānā bahār irişdi hevānuñ zamānidur
Gel 'ıř u nūşa zevk u şafānuñ zamānidur

hevādan gecmis:

1. hevādan geçmiş:-miş

Nazm 4

Mısra: 1

*Heveslerden geçmek, isteklerden vazgeçmek,
arzulardan uzaklaşmak.*

Göñül cānā hevādan geçmiř iken oldı meftūnuñ
Beni aşıfte kıldı āl ile ruhsār-ı gül-gūnuñ

hevādār olmasun:

1. hevādār olmasun:-ma, -sun

Gazel 32

Mısra: 4

Hevesli, gönüllü, aşık olmak.

Olur olmaz has ü hāra hevādār olmasun gelsün
O serv-i ser-firāzum her pelide koşmasun başın

hevā-yı kākülünle:

1. hevā-yı kākülünle:-(ü)ñ, -le

Müseddes 10

Mısra: 13

Sevgilinin saçına duyulan istek.

Hevā-yı kākülünle bendeñi aşıfte-hāl itdün
Ruħuñ şevķiyle alduñ göñlümi bilmem ne āl itdün

hevā-yı mu'tedilden:

1. hevā-yı mu'tedilden:-den

Gazel 23

Mısra: 10

Hoşgörölü istek, hoşgörölü arzu.

Türābī bād-ı āhumdur ser-efrāz eyleyen kıddin
O servün i'tidālin sen hevā-yı mu'tedilden bil

hevā-yı nāyı:

1. hevā-yı nāyı:-ı

Gazel 27

Mısra: 1

Ney isteği.

Düşmeyen 'aşka hevā-yı nāyı bilmez neydügin
Münkir-i Hākdur o hü y hāyı bilmez neydügin

hey:

1. hey:

Gazel 15

Mısra: 5

*Ünlem Seslenmek veya ilgi ve dikkat çekmek için
söylenen bir söz.*

Kür mu noldı Haleb Beglerbegisi hey dirğ
Böyle bir zulm-ı şarhi bilmezem yoşlar mı yoç

heybet:

1. heybetiyle:-i, -(y)le

Tarih 181

Mısra: 8

Büyükük, azamet, iri görünüş.

Zamān-ı devletinde her kişi āsüde-hāl oldı
Geline heybetiyle dāfi'-i şerr-i keşif oldı

hev'et-i nārencler:

1. hev'et-i nārencler:-ler

Kıt'a 5

Mısra: 17

Portakallar topluluğu.

Gösterür mi seyr-i encüm hev'et-i nārencler
Kebi vü leymün ile hem daşı rummāni nice

hezār:

1. hezār:

Tarih 43

Mısra: 6

Bin adedi.

Dilāverlük idüp a'dā-yı dñi pāyimāl itdi
Hezār i'zāz ile gelse 'aceb mi manşıby pāya

2. hezār:

Tarih 20

Mısra: 16

Bülbül.

Gülşen-i 'ālemde bir dem baña dem-sāz olmaya
Sen gül-i gülzār-ı 'adlün medħin eylerse hezār

3. hezār:

Tarih 176

Mısra: 8

Bülbül.

Tiz bitüp solduñ dirğā gülşen-i 'ālemde sen
Ben hezār āh ile kıldum verd-i ħandānum meded

4. hezār:

Gazel 43

Mısra: 1

1. Bin sayısı 2. Bülbul 3. Aşık.

Eyler figān u nāle ile çün hezār bizi
Efsāne itdi 'āleme ol gül-'izār bizi

hīç:

1. hīç:

Tarih 22

Mısra: 6

Katiyen, asla.

Geçe eyyāmı 'ış u 'işret ile
Cihānda görmeye hīç derd ü ālām

2. hīç:

Tarih 60

Mısra: 6

Katiyen, asla.

Mū-şikāf tab 'uña olmuş musahhār her 'ulūm
Hīç efendi kimse haqqūnda dimezler kāl u kıl

3. hīç:

Tarih 67

Mısra: 4

Katiyen, asla.

Ḳādī- 'asker imtihān itmez virür dünyā için
Manşibuñ a' lālarımı hīç bu ednādur dimez

4. hīç:

Tarih 110

Mısra: 1

Katiyen, asla.

İtmedi hīç dilīrān

5. hīç:

Tarih 107

Mısra: 6

Yokluk, adem, hiçlik; yok olan, yok denecek kadar az olan.

Olmaz anuñ gibi hīç Mesnevīnūñ maḥremi
Himmet-i merdān ile Mesnevī-ḥvān oldu

6. hīç:

Kıt'a 5

Mısra: 49

Yok olan ya da yok denecek kadar az olan.

Ol ğarībūñ gözleri yaşına raḥm eyler mi hīç
Muşlī Şāhuñ bendesi Dervīş Nālānī nice

7. hīç:

Gazel 36

Mısra: 7

Asla, hiç bir zaman.

Olmaz müyesser hīç dilā böyle dem ü zevk ü şafā
Meclisde yār-ı meh-likā cām-ı sürür-encām ola

8. hīç:

Tarih 156

Mısra: 22

Asla, hiç bir zaman.

Eyle zālimlerūñ vücūdını ḥak
Hīç amān virme katl idüp zinhār

9. hīç:

Müseddes 1

Mısra: 26

Asla, kat'iyen, hiç.

Mīr-mīrānuñ işi zulm ile aḥz-ı emvāl
Ḥavf-ı 'azl ile şehā ḳalmadı hīç 'azle maḥāl

10. hīç:

Müseddes 12

Mısra: 6

Asla, hiçbir zaman, hiçbir şekilde.

Yıkma göñlin ḥātır-ı ehl-i fenā incinmesün
Hīç senden pādīşāhum bir gedā incinmesün

11. hīç:

Müseddes 12

Mısra: 12

Asla, hiçbir zaman, hiçbir şekilde.

Nāzır ol her bī-tüvānuñ dīde-i giryānına
Hīç senden pādīşāhum bir gedā incinmesün

12. hīç:

Müseddes 12

Mısra: 18

Asla, hiçbir zaman, hiçbir şekilde.

Bende-i nālānı ağlatma eyā şāh-ı cihān
Hīç senden pādīşāhum bir gedā incinmesün

13. hīç:

Müseddes 12

Mısra: 24

Asla, hiçbir zaman, hiçbir şekilde.

Kimseyi rencīde kılma zulm-i bī-dād eyleyüp
Hīç senden pādīşāhum bir gedā incinmesün

14. hīç:

Müseddes 12

Mısra: 30

Asla, hiçbir zaman, hiçbir şekilde.

Olmasun āzürde-dil devründe şāhum bir aḥad
Hîç senden pādīşāhum bir gedā incinmesün

hîç beñzer mi:

1. **hîç beñzer mi:**

Gazel 9

Mısra: 5

*Hiç benzer mi, olabilir mi böyle şey
(olamaz), değerini kaybeder mi (kaybetmez).*

Ṭāk itmek ile ḳaddūñ beñzer mi hîç meh-i nev
Āyā hilāl ḳaşlar devr-i kühende yoḳdur

hîç bir:

1. **hîç bir:**

Gazel 15

Mısra: 8

Hiç kimse, hiçbir kimse.

Kerbelāda ancak olmuştur Ḥüseyne bu cefā
Derdümi sūz-ı dilümden hîç bir añlar mı yoḳ

hîç eser yok:

1. **hîç eser yok:**

Müseddes 6

Mısra: 13

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

İz, işaret bulunmamak.

Eşḳiyā` itdi cihān mülketini zīr ü zeber
Yoḳ bu `ālemde şehā zevḳ u şafādan hîç eser

hîç iftirāḳı:

1. **hîç iftirāḳı:**

Tarih 48

Mısra: 6

Hiç dağılma, ayrılma, ayrılık.

Murādātın Ḥudā itsün müyesser
Cihānda görmeye hîç iftirāḳı

hîç kimesne:

1. **hîç kimesne:**

Gazel 15

Mısra: 27

Hiç kimse.

Hîç kimesne raḥm idüp feryādumuz gūş eylemez
Pādīşāh-ı dehre bu aḥvāli bir söyler mi yoḳ

hîç kimse:

1. **hîç kimse:**

Tarih 195

Mısra: 3

Hiç kimse, bir kişi bile.

Görmemişdür kimse hîç dünyāda bir böyle
maḳām
Ḥoş nişīmen dil-güşā cāy-ı behişt olsa maḳāl

hîç mecāli ḳalmadı:

1. **hîç mecāli ḳalmadı: -ma, -dı**

Tarih 45

Mısra: 4

*Hiç kuvveti kalmamak, güçsüz düşmek,
tükenmek.*

Ehl-i fesāduñ oldı başına bu cihān ṭar
Ḥayretten ol gürühuñ ḳalmadı hîç mecāli

hicāb:

1. **hicāb:**

Gazel 40

Mısra: 5

Perde, hail II utanma, sıklıma.

Ḥicāb ile ḳalup göstermedi yüz bülbül-i zāra
Açılmadı dirīgā ḡonca-i gülzārdan perde

hicāb itdüm:

1. **hicāb itdüm: -dü, -m**

Müseddes 3

Mısra: 6

Kelime Tipi: **Deyim**

Utanmak.

Dem-i āḫirde şanmañ menzilüm zīr-i türāb itdüm
Günāhum çoḳlıḡından yirlere geçdüm hicāb itdüm

hicr:

1. **hicr:**

Müseddes 7

Mısra: 2

Ayrılık.

Küh-ı miḫnetde dilā gözlerüm `ayneyn oldı
Demidür dīdelerüm hicr ile nehreyn oldı

2. **hicr: -e**

Gazel 25

Mısra: 4

Ayrılık.

Vuşlat-ı dilber ki dirler rü`yet-i cānān imiş
Düşmeyicek hicre vaşl-ı yār ḳadrin bilmedüm

3. hicr:

Tarih 176

Mısra: 3

Ayrılık.

Sen tolanduñ toğmadın ey mihr-i raşşānum
meded
Ey dirġā ben kara günlerde kaldum hicr ile

4. hicrūñle:-(ü)ñ, -le

Gazel 16

Mısra: 1

Ayrılık II sevgili'den ayrı olma.

Hicrūñle şehā seyr ü temāşādan uşanduk
Gördük seni ağıyar ile dünyādan uşanduk

5. hicrūñle:-(ü)ñ, -le

Gazel 42

Mısra: 1

Ayrılık II sevgili'den ayrı olma.

Hicrūñle şehā çeşm-i terüm pür-güher oldı
Dendānuñ añup göz yaşı lü'lü'-i ter oldı

hicr āteşi:

1. hicr āteşi:-i

Müseddes 7

Mısra: 13

Ayrılık ateşi.

Yağdı hicr āteşi cān u dili pervāne gibi
Döymeyüp nār-ı firāka bu gönül yana gibi

hicrān üstine hicrān kıldı:

1. hicrān üstine hicrān kıldı:-dı

Nazm 2

Mısra: 22

Çok fazla ayırmak.

Bunca yıllık şāh-ı devrānuñ vekīl-i mālını
Ayırıp kıldı hemān hicrān hicrān üstine

hicr-i yār:

1. hicr-i yār:

Müseddes 7

Mısra: 19

Sevgilinin ayrılığı.

Hicr-i yār ile irişdi felege āhum hayf
Ser-i kūyına anuñ varmağa yok rāhum hayf

hicr-i zülf ü kadd:

1. hicr-i zülf ü kadd:

Gazel 29

Mısra: 4

*(Sevgilinin) saçlarından ve boyundan ayrı
olmanın acısı.*

Firkatūñle ey şanem çekdüm niçe miñnet veli
Hicr-i zülf ü kadd ile kırtılmadum ālāmdan

hicv:

1. hicvin:-i, -n

Gazel 46

Mısra: 1

Yermek, eleştirmek.

Hicvin o kedi-başı akrānına
İhāmını biz dökdük yārānına

hidāyet:

1. hidāyet:

Tarih 2

Mısra: 8

Kurtuluş, necat, doğru yol.

Yāveri Hağ ola hidāyet ile
Hızr u İlyās olup aña rehber

2. hidāyetdür:-dür

Tarih 125

Mısra: 5

Kurtuluş, necat, doğru yol.

Cānib-i Hağdan hidāyetdür vefā şadı saña
Gel tārīkin tut Vefānuñ evliyā semtinde ol

hıdmetkār olsa:

1. hıdmetkār olsa:-sa

Tarih 112

Mısra: 8

*Birinin hizmetini yapan, isteklerini yerine
getiren kişi olmak.*

Erbāb-ı kalem cümle olsa nola hıdmetkār
Tedbīr-i umūrında bir nokta hātā itmez

hıfz:

1. hıfzına:-ı, -n, -a

Tarih 55

Mısra: 2

Korumak, muhafaza altına almak.

İdelüm hamd-i Hudā geldi vezīr-i dānā
Āmidūñ hıfzına 'azm itdi Dilāver Pāşā

2. hıfzına:-ı, -n, -a

Tarih 79

Mısra: 2
Korumak, muhafaza altına almak.

Yine itdi keremden kavm-i 'Urbānı Hudā tekrīm
Haleb hıfzına naşb oldı vezīr-i 'ādil İbrāhīm

3. **hıfza:-a**
Tarih 15
Mısra: 9
Saklama, korunma.

Hıfza me'mūr olıcağ dindi Tūrābī tārīh
Çaldı 'izzetle Anaṭolıyı Aḥmed Pāşā

4. **hıfzı:-ı**
Tarih 46
Mısra: 3
Koruma, muhafaza etme.

Bağdād hıfzı için 'azm eyleyüp giderken
Bir oğlı toğdı anuñ ez-maşrıq-ı 'ināyet

hıfz ide:

1. **hıfz ide:-e**
Tarih 114
Mısra: 8
Korumak, muhafaza etmek.

Yümn-i 'adlıyle bu gün oldı vezīr ü serdār
Her belādan özini hıfz ide dāyım Yezdān

hıfz idüp:

1. **hıfz idüp:-üp**
Tarih 189
Mısra: 9
Korumak, muhafaza etmek.

Zamānuñ şerr ü şürından vücūdın hıfz idüp her
dem
Ne yaña 'azm-ı rāh itse Hudā olsun nıgehbānı

2. **hıfz idüp:-üp**
Gazel 32
Mısra: 7
Korumak, muhafaza etmek.

Hişār-ı istikāmetde ḥaṭadan hıfz idüp kendin
'Adū-yı bed-liqālardan dil-efgār olmasun gelsün

hıfz itdi:

1. **hıfz itdi:-di**
Müseddes 4
Mısra: 29
Korumak, muhafaza altına almak.

Eşkiyā'dan bizi hıfz itdi 'aceb merdān imiş
Nāmı Şa'bān u velī kendi kağan arslan imiş

2. **hıfz itdi:-di**
Müseddes 4
Mısra: 23
Korumak, muhafaza altına almak.

Eşkiyā'dan bizi hıfz itdi 'aceb merdān imiş
Nāmı Şa'bān u velī kendi kağan arslan imiş

3. **hıfz itdi:-di**
Müseddes 4
Mısra: 17
Korumak, muhafaza altına almak.

Eşkiyā'dan bizi hıfz itdi 'aceb merdān imiş
Nāmı Şa'bān u velī kendi kağan arslan imiş

4. **hıfz itdi:-di**
Müseddes 4
Mısra: 11
Korumak, muhafaza altına almak.

Eşkiyā'dan bizi hıfz itdi 'aceb merdān imiş
Nāmı Şa'bān u velī kendi kağan arslan imiş

5. **hıfz itdi:-di**
Müseddes 4
Mısra: 5
Korumak, muhafaza altına almak.

Eşkiyā'dan bizi hıfz itdi 'aceb merdān imiş
Nāmı Şa'bān u velī kendi kağan arslan imiş

hıfz itsün:

1. **hıfz itsün:-sün**
Tarih 40
Mısra: 6
Korumak, muhafaza altına almak.

İḥāta eyleyüp fikr-i 'amīkı rub'-ı meskūnı
Kadırgalarla hıfz itsün hemişe baḥr-ı 'ummānı

hıfz u hırāset:

1. **hıfz u hırāset:**
Müseddes 1
Mısra: 1
Saklamak, korumak, muhafaza etmek.

Her vilāyetde şehā hıfz u hırāset gitdi
Zulme meyl itdi cihān ḥalķı 'adālet gitdi

hilāl:

1. **hilāle:-e**
Müseddes 10

Mısra: 10

Ayın ilk günlerinde aldığı yay şekli, yeni ay.

Miyānuñ yād idüp müdur diyü çok kıl ü kâl itdüm
Hilâle ebruvānuñ beñzedüp yañlış hayâl itdüm

2. hilâl:

Müseddes 10

Mısra: 16

Hilal II yeni ay.

Çoyup hayretde servi kâmetüñle bî-mecâl itdün
Benānuñ reşki ile bedr iken ayı hilâl itdün

hilâl kaşlar:

1. hilâl kaşlar:-lar

Gazel 9

Mısra: 6

Hilal kaş, İnce ve düzgün kaş. II sevgilinin kaşları kastedilmektedir.

Tāk itmek ile kaddün beñzer mi hiç meh-i nev
Āyâ hilâl kaşlar devr-i kühende yokdur

hilâl-ebürü:

1. hilâl-ebürü:

Müseddes 10

Mısra: 5

Hilal kaşlı (sevgili).

Meh-i nev ey hilâl-ebürü senün barmağuna degmez
Nice barmağuna vallâh bir dırnağuna degmez

2. hilâl-ebürü:

Müseddes 10

Mısra: 11

Hilal kaşlı (sevgili).

Meh-i nev ey hilâl-ebürü senün barmağuna degmez
Nice barmağuna vallâh bir dırnağuna degmez

3. hilâl-ebürü:

Müseddes 10

Mısra: 17

Hilal kaşlı (sevgili).

Meh-i nev ey hilâl-ebürü senün barmağuna degmez
Nice barmağuna vallâh bir dırnağuna degmez

4. hilâl-ebürü:

Müseddes 10

Mısra: 23

Hilal kaşlı (sevgili).

Meh-i nev ey hilâl-ebürü senün barmağuna degmez
Nice barmağuna vallâh bir dırnağuna degmez

5. hilâl-ebürü:

Müseddes 10

Mısra: 29

Hilal kaşlı (sevgili).

Meh-i nev ey hilâl-ebürü senün barmağuna degmez
Nice barmağuna vallâh bir dırnağuna degmez

hilâl-i çarhı:

1. hilâl-i çarhı:-ı

Müseddes 10

Mısra: 28

Gökyüzündeki ay II ay.

Ruñun şevki semâda âfitâbı pür-ziyâ kıldı
Hilâl-i çarhı cânâ reşk-i engüştün dü-tâ kıldı

hile vü rü:

1. hile vü rü:

Müseddes 2

Mısra: 13

Hile ve çehre, oyun ve sebep.

Geçdi ey dil saña bu zâl-i felek hile vü rü
Döndi bir dürlü dañi köhne olup sa'at-i nev

himâyet eyleñ:

1. himâyet eyleñ:-ñ

Müseddes 1

Mısra: 14

Himaye etmek, korumak, esirgemek, sahip çıkmak.

Ehl-i 'irfânı şehâ mîr-i vilâyet eyleñ
Her diyârı virüp ehline himâyet eyleñ

himmət:

1. himmetün:-(ü)ñ

Müseddes 11

Mısra: 22

*1. Yardım, ihsan. 2. Çalışma, gayret, emek.
3. Mânen büyük kimselerin, ermişlerin dilediklerini yerine getiren mânevî gücü, mânevî yardımı, lutfu.*

Yüzümüz karasını başumuza tiz kaçma
Himmətün gibi bize tırmadın alçağ başma

himmət oldı:

1. himmet oldı:-dı

Tarih 102

Mısra: 7

Çaba gösteren olmak, gayretli olmak.

Meger kim himmet oldu Hâzret-i Monlâ-yı
Rûmîdür
Bize gönderdi bî-illet bu gün bir server-i sâlim

himmət olsun:

1. himmət olsun:-sun

Gazel 29

Mısra: 6

Çaba gösteren olmak, gayretli olmak.

Bendesini şalmasun gözden harâbât erleri
Himmət olsun baña dâyim rind-i dürd-âşâmıdan

himmət-i merdân:

1. himmət-i merdân:

Tarih 107

Mısra: 5

Gönül adamlarının gayreti.

Olmaz anuñ gibi hiç Mesnevîniñ mahremi
Himmət-i merdân ile Mesnevî-hvân oldu

2. himmət-i merdân:

Tarih 83

Mısra: 4

Yiğitlerin gayreti, çalışması.

Himmət-i merdân ile tahtını berbâd eylegil
Darb u harbuñdan 'Acem şâhı kaçarsa gam degül

himmət-i merdâna:

1. himmət-i merdâna:-a

Tarih 79

Mısra: 9

Gönül adamlarının gayreti.

Yeter çün gördi a'dâ himmèt-i merdâna hâyil yok
Kaçup kurtılmadılar eylediler cân aña teslîm

hind ü sind ü şâm u kirmâna:

1. hind ü sind ü şâm u kirmâna:-a

Tarih 127

Mısra: 8

Hindistan, Sind (Pakistan'ın 4 eyaletinden birisi.), Şam ve Kirman (İran'da bir kent.).

Şadâsı irdi anuñ Hind ü Sind ü Şâm u Kirmâna
Celâlî hayline şol deñlü çaldı tîğ-i hün-bârı

hind ü sind ü şâm u kirmânı:

1. hind ü sind ü şâm u kirmânı:-ı

Tarih 40

Mısra: 18

Hindistan, Sind (Pakistan'ın 4 eyaletinden birisi.), Şam ve Kirman (İran'da bir kent.).

Cünüd-ı düşmen-i dîne şu deñlü çaldı şemşîri
Şadâsı tıtdı anuñ Hind ü Sind ü Şâm u Kirmânı

hırâm eyle:

1. hırâm eyle:

Tarih 159

Mısra: 6

Salınarak yürümek.

Eyle 'izz ü ferr ile cây-ı se'âdetde hırâm
Şâhsâr-ı ma'rifet bir verddür kıddüñ senüñ

hırâm eyleye:

1. hırâm eyleye:-(y)e

Tarih 89

Mısra: 4

O şeyden umulan yarar ve rahatı tattırmamak.

Meyvedâr ola anuñ kâmeti nağlı her bâr
Eyleye 'izzet ile cây-ı sa'âdetde hırâm

hırmân üstine hırmân kıldı:

1. hırmân üstine hırmân kıldı:-dı

Nazm 2

Mısra: 26

Çok fazla mahrum bırakmak.

Cümle ocağ beglerinüñ ocağın söyündürüp
Kıldı bî-fer anları hırmân hırmân üstine

hırş eyleme:

1. hırş eyleme:-me

Tarih 11

Mısra: 9

Hırs yapmak.

Gel gider hırş eyleme dindi binâ'ya târîh
Câmi'-i Sultân Aḥmed bin Meḥemmed Ḥândur

hişâr-ı istikâmetde:

1. hişâr-ı istikâmetde:-de

Gazel 32

Mısra: 7

Doğruluk kalesi.

Hişâr-ı istikâmetde ḥaṭâdan hıfz idüp kendin
'Adü-yı bed-liḳâlardan dil-efgâr olmasun gelsün

hişâr-ı üstüvâr:

1. hisār-ı üstüvār:

Müseddes 4

Mısra: **10**

Sağlam hisar.

İtdi bî-şek sa'y-i evkāt-ı Resül-i Kird-gār

Yapdı eṭrāf-ı Ereğliye hisār-ı üstüvār

hıst:

1. hıst:

Tarih 203

Mısra: **8**

Kerpiç, tuğla.

Bağduğumca virür derüna şafâ

Sîm ü zer oldı şanasın aña hıst

hitâb idüp:

1. hitâb idüp:-üp

Tarih 128

Mısra: **7**

Seslenmek, konuşmak.

Hitâb idüp Tûrâbî didi hâtif aña bir târîḥ

Meḥemmed Beg yine devletle geldi dâr-ı dünyâya

hizmet itdi:

1. hizmet itdi:-di

Tarih 132

Mısra: **10**

Hizmet etmek.

Bendesî Şa'bân Ağa oldı emîn

Hizmet itdi cân u dilden bî-riyâ

hizmet ü sa'yüñ:

1. hizmet ü sa'yüñ:-(ü)ñ

Tarih 87

Mısra: **4**

Hizmet ve gayret.

Ḥaḥ yolında itdi sultānum 'aceb sa'y-ı belîğ

Hizmet ü sa'yüñ dem-â-dem oldı maḳbül-i Resül

hızr:

1. hızr:

Tarih 109

Mısra: **10**

Âb-ı hayat içtiği için ölümsüzlüğe erdiğine, bereketi temsil ettiğine ve kul sıkıştığında imdadına yetiştiğine inanılan kimse.

Dîn uğurında gâzâlar eyleyüp oldı şehîd

Hızr elinde Şeyḥ efendi içdi âb-ı kevseri

hızr ile ilväs:

1. hızr ile ilväs:

Tarih 40

Mısra: **31**

Hızr ve Hz. İlyas.

Ne yaña 'azm iderse ola reh-ber Hızr ile İlyäs
Dem-â-dem baḥr ile berde Ḥudâ olsun nigeḥbânı

hızr u ilväs:

1. hızr u ilväs:

Tarih 2

Mısra: **7**

Hızr ve İlyas peygamber.

Yâveri Ḥaḥ ola hidâyet ile
Hızr u İlyäs olup aña rehber

hızr u ilväs:

1. hızr u ilväs:-ı

Tarih 60

Mısra: **1**

Hızr ve İlyas peygamber.

Hızr u İlyäsı Ḥudâ sultānuma kıldı delîl
Ḥamdu'lillâḥ 'izzet ile eyledüñ ḥacc-ı cemîl

hızr-ı ḥat:

1. hızr-ı ḥat:

Gazel 39

Mısra: **9**

Sevgilinin Hızr'a benzeyen ayva tüyleri.

'İsî-dem oldı la'line irişdi Hızr-ı ḥat
Virdi ḥayât mürdelere mu'cizât ile

hor u ḥaḳîr idüp:

1. hor u ḥaḳîr idüp:-üp

Tarih 73

Mısra: **2**

Sefil ve güçsüz durumlara düşürmek.

Bir seher nâ-gâḥ irişdi didi bir peyk-i beşîr
Eşkiyâ'yı kırdı Aḥmed Beg idüp ḥor u ḥaḳîr

horüs taşığı:

1. horüs taşığı:-ı

Kıt'a 1

Mısra: **4**

Kelime Tipi: Argo

Hayvanın cinsel organı.

Yimege yeter anlara şimdi
Koz üzümü ile ħorüs taşağı

hoş:

1. hoş:

Tarih 21

Mısra: 6

İyi, güzel, lâtif, a'lâ.

Gülşen-i 'ilmün şehâ bir serv-i hoş-reftârisın
Sâye-i luftuñda hoş geçse nola her nâ-tüvân

2. hoş:

Tarih 63

Mısra: 5

İyi, güzel, lâtif, a'lâ.

Dinildi târihi hâtifden anuñ hoş
Ne 'âlî oldı ħân-ı Aħmed-i 'âdil

3. hoş:

Tarih 108

Mısra: 5

İyi, güzel, lâtif, a'lâ.

Hoş şeref buldı kudümından anuñ
Nola Şâm olsa bu gün Dâr-ı selâm

4. hoşluklar: -luk, -lar

Tarih 138

Mısra: 6

İyi, güzel, lâtif, a'lâ.

Ĥudâ 'ömrin ziyâd itsün Tûrâbî
Geçe hoşluklar ile sâl u eyyâm

hoş mı:

1. hoş mı:

Kıt'a 5

Mısra: 30

İyi mi, keyfî yerinde mi.

Her biri nâz u 'itâb ile cefâ semtinde mi
Başı hoş mı ehl-i 'aşk ile cüvânânı nice

hoş nişîmen:

1. hoş nişîmen:

Tarih 195

Mısra: 4

Hoş oturacak yer, güzel oturacak yer II
Visali Efendi'nin kahvehanesi kastedilmektedir.

Görmemişdür kimse hiç dünyâda bir böyle
mağâm
Hoş nişîmen dil-güşâ cây-ı behişt olsa mağal

hoş şafâ:

1. hoş şafâ:

Müfret 5

Mısra: 1

Huzurlu.

Vaşl-ı dilber hoş şafâ idi firâkı olmasa
Bezm-i 'iştüñ zevki olur mıydı sâķi olmasa

hoşnüd:

1. hoşnüd:

Tarih 94

Mısra: 7

Memnun, hoşnut.

Dest-i luft u ħüsn-i ħulķından anuñ hoşnüd idük
Ĥaķ Te 'âlâ râzî olsun eyleyüp luftın penâh

hubân:

1. ħübânüñ:-(u)ñ

Gazel 39

Mısra: 2

Güzeller, dilberler.

Ĥaķ çıkdı la 'l-i yâre dilâ vâridât ile
Ĥübânüñ oldı dâveri kayd-ı ħayât ile

ħübân ile şâ'irler:

1. ħübân ile şâ'irler:-ler

Gazel 20

Mısra: 7

Güzeller ve şairler.

Gelür mi mekteb-i 'irfâna ħübân ile şâ'irler
Nedür aĥvâli yârân-ı şafâmuzdan ħaber virgil

ħübân ile 'uşşâķ:

1. ħübân ile 'uşşâķ:

Gazel 20

Mısra: 21

Güzeller ve aşıklar.

İçer mi sîneler çâķ eyleyüp ħübân ile 'uşşâķ
Şafâsı var mıdur ağ u ħaramuzdan ħaber virgil

ħücüm itdi:

1. ħücüm itdi:-di

Tarih 71

Mısra: 4

Saldırmak.

Akrāya 'azm idüp vardıkda itdiler se rāy
Üç taraftan üç bölük 'asker hücum itdi hemān

hudā:

1. **hudāya:-(y)a**

Tarih 18

Mısra: 2

1. *Allahü azîm'ü-şan.* 2. *Sahip, malik: hudâ-yı hâne.*

Oldı dilā 'Ali Beg 'izzetle mîr-i hüccâc
Şükrüm Hudāya oldur tarh oldı gitti Haccâc

2. **hudâ:**

Tarih 21

Mısra: 3

1. *Allahü azîm'ü-şan.* 2. *Sahip, malik: hudâ-yı hâne.*

Saňa sultānum Hudā virmiş fazîlet şöyle kim
Meclisüñde nuṭka gelseñ lâ' l olur ehl-i beyān

3. **hudâ:**

Tarih 33

Mısra: 4

1. *Allahü azîm'ü-şan.* 2. *Sahip, malik: hudâ-yı hâne.*

Hak budur sırrı idi Hâzret-i Mevlânānuñ
Aña cāy itse Hudā gülşen-i Firdevsi maḥal

4. **hudâ:**

Tarih 33

Mısra: 14

1. *Allahü azîm'ü-şan.* 2. *Sahip, malik: hudâ-yı hâne.*

Kavl u fi'linden anuñ rāzî idi halk-ı cihān
Meskenin dār-ı cinān ide Hudā 'azze ve cel

5. **hudâ:**

Tarih 40

Mısra: 32

1. *Allahü azîm'ü-şan.* 2. *Sahip, malik: hudâ-yı hâne.*

Ne yaña 'azm iderse ola reh-ber Hızr ile İlyās
Dem-â-dem baḥr ile berde Hudā olsun nighbānı

6. **hudâ:**

Tarih 54

Mısra: 6

1. *Allahü azîm'ü-şan.* 2. *Sahip, malik: hudâ-yı hâne.*

'Adū-yı kāfiri katl itmek için
Hudā olsun hemşe aña yāver

7. **hudâ:**

Tarih 60

Mısra: 1

1. *Allahü azîmü'ş-şân.* 2. *Sahip, malik: hudâ-yı hâne.*

Hızr u İlyāsı Hudā sultānuma kıldı delîl
Hamdu'lillāh 'izzet ile eyledüñ hacc-ı cemîl

8. **hudâ:**

Tarih 62

Mısra: 5

1. *Allahü azîmü'ş-şân.* 2. *Sahip, malik: hudâ-yı hâne.*

Ber-murād idüp Hudā 'ömrini efzün eylesün
Añdurup erbāb-ı hayruñ rûhını şād eyledi

9. **hudâ:**

Tarih 68

Mısra: 1

1. *Allahü azîmü'ş-şân.* 2. *Sahip, malik: hudâ-yı hâne.*

Virüpdür Etyemez-zāde Efendiye Hudā devlet
Tulü' idüp bir oğlu itdi dehri gün gibi tezyîn

10. **hudâ:**

Tarih 79

Mısra: 1

1. *Allahü azîmü'ş-şân.* 2. *Sahip, malik: hudâ-yı hâne.*

Yine itdi keremden kavm-i 'Urbānı Hudā tekrîm
Haleb hıfzına naşb oldı vezîr-i 'ādil İbrāhîm

11. **hudāy:-(y)ı**

Tarih 83

Mısra: 8

1. *Allahü azîmü'ş-şân.* 2. *Sahip, malik: hudâ-yı hâne.*

Arka vir dāyim ricālullāha eyle i'timād
Her umūruñda Hudāyı şıdık ile yād eylegil

12. **hudâ:**

Tarih 96

Mısra: 1

1. *Allahü azîmü'ş-şân.* 2. *Sahip, malik: hudâ-yı hâne.*

Getürüp şadra Hudā şimdi o 'ālî-nesebi
'İlm u fazlıyla bu gün aldı kazā-yı Halebi

13. **hudâ:**

Tarih 96

Mısra: 8

1. *Allahü azîmü'ş-şân.* 2. *Sahip, malik: hudâ-yı hâne.*

Oldı Bū-Bekr ü 'Alī-sīret ü dād ile 'Ömer
Virdi 'ilmiyle Hūdā aña hayā vü edebi

14. **hūdā:**

Tarih 120

Mısra: 1

1. *Allahü azîmü's-şân.* 2. *Sahip, malik: hūdā-yı hâne.*

Hamdulillāh ki Hūdā kıldı bize luḫ u 'aṭā
Şadr-ı 'ālīye şehā geldi Meḫemmed Pāşā

15. **hūdādan:-dan**

Müseddes 6

Mısra: 10

Allah.

Ḳanḳı birin diyelüm derdümüze yoḳ pāyān
Bize hayretde iken oldı Hūdādan iḫsān

16. **hūdā:**

Tarih 207

Mısra: 1

Allah (c.c.).

Ber-murād itdi Hūdā 'izzet ile sulṭānum
Nola vīrāne-i Yūnāni iderseñ iḫyā

hūdā bu bezm-i 'ālī içre dāyimā dil-şād kılsun:

1. **hūdā bu bezm-i 'ālī içre dāyimā dil-şād
kılsun:-sun**

Tarih 201

Mısra: 2

Kelime Tipi: Dua İfadesi

*Allah bu yüce meclis içinde devamlı sevinçli
etsin.*

Efendimüz Vişālī menzil-i 'ālī idüp bünyād
Hūdā kılsun bu bezm-i 'ālī içre dāyimā dil-şād

**hūdā dāyim ḫatādan ḫıfz idüp nıgehbāni
olsun:**

1. **hūdā dāyim ḫatādan ḫıfz idüp nıgehbāni
olsun:-sun**

Tarih 199

Mısra: 12

Kelime Tipi: Dua İfadesi

*Yüce Allah daima yanlıştan koruyup,
gözeticisi olsun.*

Vücūd-ı nāzūki 'ilm ü ma'ārifle müzeyyendür
Ḫatādan ḫıfz idüp dāyim Hūdā olsun nıgehbāni

hūdā dünyāda vü 'uḳbāda ḳadrin a'lā ide:

1. **hūdā dünyāda vü 'uḳbāda ḳadrin a'lā ide:-e
Tarih 206**

Mısra: 8

Kelime Tipi: Dua İfadesi

Allah dünyada ve ahirette değerini yüceltsin.

Dest-gīri ola her demde Hūdā-yı Müte'al
Ḳadrin a'lā ide dünyāda vü 'uḳbāda Hūdā

**hūdā ḫatādan ḫıfz idüp her dem nıgehbāni
olsun:**

1. **hūdā ḫatādan ḫıfz idüp her dem nıgehbāni
olsun:-sun**

Tarih 27

Mısra: 7

Kelime Tipi: Dua İfadesi

*Allah onu yanlıştan saklayıp her daim
koruyucusu olsun.*

Ḫatādan ḫıfz idüp her dem Hūdā olsun nıgehbāni
Her işde enbiyālar evliyālar yāveri oldı

hūdā her bār ber-murād eyleye:

1. **hūdā her bār ber-murād eyleye:-(y)e**

Tarih 178

Mısra: 6

Kelime Tipi: Dua İfadesi

Allah her seferinde arzusuna kavuştursun.

Yāverüñ olsun efendi Bārī
Ber-murād eyleye her bār Hūdā

hūdā murādātın müyesser itsün:

1. **hūdā murādātın müyesser itsün:-sün**

Tarih 48

Mısra: 5

Kelime Tipi: Dua İfadesi

*Allah isteklerini, dileklerini nasip etsin,
Allah isteklerine kolaylıkla elde etmesini sağlasın.*

Murādātın Hūdā itsün müyesser
Cihānda görmeye hiç iftirāḳı

hūdā nıgehbāni olsun:

1. **hūdā nıgehbāni olsun:-sun**

Tarih 189

Mısra: 10

Kelime Tipi: Dua İfadesi

Yüce Allah koruyucusu olsun.

Zamānuñ şerr ü şürından vücūdın ḫıfz idüp her
dem

Ne yaña 'azm-ı rāh itse Hūdā olsun nıgehbāni

hūdā 'ömrin ziyād itsün:

1. **ḥudā 'ömrin ziyād itsün:-sün**

Tarih 138

Mısra: 5

Kelime Tipi: **Dua İfadesi**

Allah ömrünü artırsın, Allah ömrünü uzatsın.

Ḥudā 'ömrin ziyād itsün Tūrābī
Geçe hoşluklar ile sāl u eyyām

ḥudā 'ömrini devletini turma ziyād ide:

1. **ḥudā 'ömrini devletini turma ziyād ide:-e**

Tarih 64

Mısra: 12

Kelime Tipi: **Dua İfadesi**

*Allah ömrünü, saadetini(mutluluğunu)
durmada artırsın.*

Demidür eyler isek saña du'āy her bār
'Ömrini devletini turma ziyād ide Ḥudā

ḥudā üstādına rahmet eyleye:

1. **ḥudā üstādına rahmet eyleye:-(y)e**

Tarih 132

Mısra: 12

Kelime Tipi: **Dua İfadesi**

*Allah ustasına (Mustafa Ağa) merhamet
etsin.*

İtdi bennāsi binā'sın üstüvār
Eyleye üstādına rahmet Ḥudā

ḥudāyā 'ömr-i bākī vir:

1. **ḥudāyā 'ömr-i bākī vir:**

Tarih 68

Mısra: 5

Kelime Tipi: **Dua İfadesi**

Ey Allah'im ona sonsuz hayat ver.

Ḥudāyā 'ömr-i bākī vir 'ulümü cümle zabt itsün
Du'āmuz gūş idüp gökde melekler diyeler āmīn

ḥudāyā sen iki 'ālemdə murādın ḥāşıl eyle:

1. **ḥudāyā sen iki 'ālemdə murādın ḥāşıl eyle:**

Tarih 153

Mısra: 8

Kelime Tipi: **Dua İfadesi**

*Ey Allah'im sen iki alemde de (dünya ve
ahiret) isteklerini gerçekleştir.*

Anuñ devrinde herkes cümleten āşüde-ḥāl oldu
Ḥudāyā iki 'ālemdə murādın eyle sen ḥāşıl

ḥudā-yı mennān ḥayr ile her murādın vire:

1. **ḥudā-yı mennān ḥayr ile her murādın vire:-e**

Tarih 19

Mısra: 4

Kelime Tipi: **Dua İfadesi**

*İhsanı bol olan Allah hayır ile her istediğini
versin.*

Uğurı açık ola menzil-i maqşüda ire
Her murādın vire ḥayr ile Ḥudā-yı Mennān

ḥudā-yı müte'āl her demde dest-giri ola:

1. **ḥudā-yı müte'āl her demde dest-giri ola:-a**

Tarih 206

Mısra: 7

Kelime Tipi: **Dua İfadesi**

Yüce Allah her zaman yardımcı olsun.

Dest-giri ola her demde Ḥudā-yı Müte'āl
Kadrin a'lā ide dünyāda vü'ukbāda Ḥudā

ḥudā-yı müte'āl zāt-ı şerifini ḥıfz ide:

1. **ḥudā-yı müte'āl zāt-ı şerifini ḥıfz ide:-e**

Tarih 55

Mısra: 5

Kelime Tipi: **Dua İfadesi**

Yüce Allah, şerefli kişiliğini muhafaza etsin.

Ḥıfz ide zāt-ı şerifini Ḥudā-yı müte'āl
Şaklaya cümle belādan özini Bār-Ḥudā

ḥudā-yı zü'l-minen anı ḥaṭarlardan şaklasun:

1. **ḥudā-yı zü'l-minen anı ḥaṭarlardan
şaklasun:-sun**

Tarih 177

Mısra: 2

Kelime Tipi: **Dua İfadesi**

*Lütuf sahibi Allah onu (Sünbül Ali Efendi)
tehlikeden korusun.*

Şaklasun anı ḥaṭarlardan Ḥudā-yı zü'l-minen
Geldi şadr-ı 'ālīye oldı efendi ser-bülend

ḥükm:

1. **ḥükmüñi:-(ü)ñ, -i**

Tarih 159

Mısra: 8

Ḥüküm, emir, komuta.

Sende ḥatm oldı efendi 'ilm ü fazl u ma'rifet
Eyle cārī ḥükmüñi sensin bu gün mīr-i kelām

ḥükm ider:

1. **ḥükm ider:-(e)r**

Kıt'a 5

Mısra: 56

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Yönetmek, idare etmek.

Pâdişâh-ı mülk-i istiğnâ mı ol nevres-nihâl
Hüküm ider mi kişver-i hüsnüñ Murâd Hânı nice

hükmi cārî olupdur:

1. **hükmi cārî olupdur:** -up, -dur

Tarih 127

Mısra: 4

Hükümü yürürlükte olmak, emirleri geçerli olmak.

Vekîli oldı Sultân Aḥmedüñ cümle umûrına
Olupdur hükmi cārî 'adl ile İrân u Tûrâna

hükmi sultânı:

1. **hükmi sultânı:** -i

Tarih 40

Mısra: 8

Padişah emri.

Dilâverlûkle erlûkle olupdur dâver-i devrân
Revâdur rûy-ı deryâda yüritse hükmi sultânı

hulk:

1. **hulkıyla:** -ı, -(y)la

Tarih 112

Mısra: 4

Huy, tabiat, yaratılış.

Sîretde 'Alî lâkin hem-nâm-ı Muḥammeddür
Hulkıyla Ḥasendür o 'adliyle 'Ömer ey yâr

2. **hulkı:** -ı

Tarih 212

Mısra: 5

Huy, tabiat, yaratılış.

Ol 'adâlet kânınuñ nâmı gibi hulkı ḥasen
Râzî olsa vechi var andan bu gün mîr ü sipâh

3. **hulkı:** -ı

Tarih 210

Mısra: 7

Huy, tabiat, yaratılış, ahlak.

Ol şecâ 'at kânınuñ nâmı gibi hulkı ḥasen
Tîğ-i şahrıyla 'adünuñ dem-be-dem 'ırkın keser

hulk-ı ḥasenle:

1. **hulk-ı ḥasenle:** -le

Tarih 16

Mısra: 7

Yaratılıştan olan güzel ahlak. güzel huy.

Hulk-ı ḥasenle âyâ hem-nâm-ı Aḥmed olduñ
Tañ mı şefâ 'at itse saña resûl-i Yezdân

hümâ:

1. **hümâya:** -(y)a

Tarih 173

Mısra: 6

Talih kuşu. II Sunullah Efendi kastedilmiştir.

Ötmesün her gurâb öñinde anuñ
Hem-cenâh ola mı hümâyâ meges

hün-âlüd ola:

1. **hün-âlüd ola:** -a

Tarih 105

Mısra: 8

Kana bulanmış olmak.

Ḳana ğark olsun vücûd-ı eşkiyâ'
Dem-be-dem a 'dâsı hün-âlüd ola

hün-ı 'adüya:

1. **hün-ı 'adüya:** -(y)a

Tarih 43

Mısra: 9

Düşman kanı.

Şinâverlûk idüp hün-ı 'adüya dindi târiḥi
Sinân Pâşâ ola dâyim ḳapûdân oldu deryâyâ

hünkârüñ emvâline:

1. **hünkârüñ emvâline:** -i, -n, -e

Tarih 112

Mısra: 6

Hünkarın malları, hükümdarın malları.

'İlm ü raḳam u defter kendüye musaḥḥardur
Emvâline hünkârüñ sa'y itse nola her bâr

hür u ğilmân:

1. **hür u ğilmân:**

Tarih 17

Mısra: 6

Cennetteki kız ve cennetteki erkek.

Umaruz kim maḳâmı cennet ola
Hür u ğilmân ile olup hem-râh

2. **hür u ğilmân:**

Tarih 157

Mısra: 4

Cennet kızları, huriler ve cennet uşakları.

Eylesün Bār-ı Te'ālā saña uçmağı naşīb
Cennet içre hūr u ğilmān ile ol sen hem-cenāh

hūr u ğilmāni:

1. **hūr u ğilmāni:-ı**

Tarih 26

Mısra: 2

Cennet kızları, huriler ve cennet uşakları.

O re'īs-i 'ulemā Bākī idüp 'azm-i bekā
Hūr u ğilmāni varup bezm-i şafāda çoçdı

hūr u ğilmāniyla:

1. **hūr u ğilmāniyla:-ı, -(y)la**

Tarih 25

Mısra: 10

Cennet kızları, huriler ve cennet uşakları.

Haq Te'ālā fazl ile bākilerin ma'mūr ide
Hūr u ğilmāniyla dāyim eylesün seyr-i cinān

hürşid-i hāver:

1. **hürşid-i hāver:**

Tarih 54

Mısra: 4

*Doğunun güneşi. II Dilaver Paşa
kastedilmiştir.*

Cihāna virdi fer envār-ı 'adli
Olupdur var ise hürşid-i hāver

hürşid-i hāversin:

1. **hürşid-i hāversin:-sin**

Tarih 56

Mısra: 4

*Doğunun güneşi. II Dilaver Paşa
kastedilmiştir.*

Re'āyā vü berāyā oldılar devründe āsüde
Cihāni rüşen itdüh 'adl ile hürşid-i hāversin

hüsām:

1. **hüsām:**

Tarih 90

Mısra: 2

Hüsām Efendi.

Halebe kādī olunca didi hātif tārīh
Tiz tab' ile diyārın Halebüh aldı Hüsām

hüsām çaldı:

1. **hüsām çaldı:-dı**

Tarih 89

Mısra: 12

*Kılıç çalmak, kılıçla öldürmek, aynı zamanda
tarih düşürülen Hüsām Efendinin Halep kadılığı
görevine getirilmesine bir gönderme yapılmıştır.*

Şevk ile dindi kudümına Türābī tārīh
Tiz-tab' ıyla diyārın Halebüh çaldı Hüsām

2. **hüsām çaldı:-dı**

Tarih 89

Mısra: 2

*Kılıç çalmak, kılıçla öldürmek, aynı zamanda
tarih düşürülen Hüsām Efendinin Halep kadılığı
görevine getirilmesine bir gönderme yapılmıştır.*

Fazl ile oldı efendi 'ulemā içre be-nām
Hamduli'llāh ki kazā-i Halebi çaldı Hüsām

hüşeng şah u erdeşir:

1. **hüşeng şah u erdeşir:**

Tarih 73

Mısra: 12

Hüşeng Şah ve Erdeşir.

Her tarafda kışsa-i cengin anuñ işitdiler
Defterini dürdiler Hüşeng Şah u Erdeşir

hüseyn:

1. **hüseyn:-e**

Gazel 15

Mısra: 7

Kerbela şehidi Hz.Hüseyn.

Kerbelāda ancak olmuşdur Hüseyn bu cefā
Derdümi süz-ı dilümden hiç bir añlar mı yok

hüseyn aşkına:

1. **hüseyn aşkına:-ı, -n, -a**

Tarih 117

Mısra: 1

Kerbela şehidi Hz.Hüseyn aşkına.

Uluğişlada yapıd çeşme Āşaf
Hüseyn aşkına hayr itdi Şanādan

hüseyn-i baykaramuzdan:

1. **hüseyn-i baykaramuzdan:-muz, -dan**

Gazel 20

Mısra: 2

Hüseyn Baykara.

Eyā bād-ı şabā ol dil-rübāmuzdan haber virgil
Esen geldüñ Hüseyn-i Baykaramuzdan haber
virgil

hüseynün 'aşkına:

1. **hüseynün 'aşkına:** -i, -n, -a

Tarih 116

Mısra: 2

Kerbela şehidi Hz.Hüseyn aşkına.

Āşaf-ı Sultān 'Osmān eyledi hayr-ı cemil
Kerbelāda şan Hüseynün 'aşkına kıldı sebil

hüsn:

1. **hüsnine:** -i, -n, -e

Gazel 44

Mısra: 3

Güzellik.

Māh-ı pür-şevket felekde hüsnine mağrūr iken
Gördi ān-ı hüsnin oldı māhtāb anuñ kulu

2. **hüsnine:** -i, -n, -e

Kit'a 5

Mısra: 31

Güzellik.

Hüsnine dil-dāde mi şehruñ perī-peykerleri
Bende-i dil-ḥastenün ibn-i 'Alīcānı nice

3. **hüsn:**

Tarih 211

Mısra: 8

Güzellik.

Ad ile olsa nola pādīşehūñ serdārı
Hüsn ile ḥulķı anuñ nāmı gıbi yārı ḥasen

hüsn-i edā'sın:

1. **hüsn-i edā'sın:** -sın

Tarih 40

Mısra: 25

Güzel söyleyiş.

Olur hüsn-i edā'sın gūş idenler kulu kurbānı
'Aceb mi ṭab'-ı nāzūkle cihānuñ olsa Ḥassānı

hüsn-i tedbīr:

1. **hüsn-i tedbīr:**

Tarih 212

Mısra: 3

İyi, yerinde, yolunda tedbir.

Hüsn-i tedbīr ile çün buldı vezīr-i ekremin
Pāyidār olsun cihānda ḥazret-i zıllu'llāh

2. **hüsn-i tedbīr:**

Tarih 211

Mısra: 5

İleri görüşlülük.

Hüsn-i tedbīr ile a'dāyı idüpdür pā-māl
Kāmeti naḥl-i keremdür ola her bārı ḥasen

hüsnünün 'ünvānını:

1. **hüsnünün 'ünvānını:** -i, -n, -i

Gazel 28

Mısra: 1

Güzelliğinin ismini.

Kaşuñ ṭuğrāsın 'arz it hüsnünün 'ünvānını kullan
Güzellük taḥtına geç pādīşāhlar şānını kullan

hüsrev:

1. **hüsrevi:** -i

Tarih 191

Mısra: 4

*Hükümdar, padişah II Ebü'l-Hasen Emīr
Hüsrev b. Emīr Seyfiddīn Mahmūd-ı Dihlevī (ö.
725/1325). Hindistan'da yaşayan Türk asıllı şair,
tarihçi ve mutasavvıf.*

Şāriḥ-i metn-i Hidāye 'ārif-i 'ilm-i uşul
Mülk-i 'ilmün Hüsrevi yāḥod Ḥayālīdür bu gün

hüsrev-i devrān:

1. **hüsrev-i devrān:**

Tarih 93

Mısra: 9

*Zamanın Hüsrev'i II vezir-i azam İbrahim
Paşa kastedilmiştir.*

Ḥaḳ budur ki bezm-i 'işe Hüsrev-i devrān idi
Olmış idi rezmgāha Rüstem-i şāḥib-kırān

hüsrev-i zamāndur:

1. **hüsrev-i zamāndur:** -dur

Tarih 75

Mısra: 8

Zamanın Hüsrev'i, zamanın padişahı.

'İlm ü hünlerle gūyā memlū' idüp diyārı
Yā Hüsrev-i zamāndur yāḥod Ḥayālī geldi

hussād-ı bed-nihād:

1. **hussād-ı bed-nihād:** -ı

Tarih 192

Mısra: 7

Kötü yaratılışlı haset edenler, kötü tabiatlı kıskançlar.

Hussād-ı bed-nihādı baħr-ı belāya taldı
Fażl ile aldı Mısrı dindi Tūrābī tārīh

hūy u hāyı:

1. hūy u hāyı:-ı

Müseddes 11

Mısra: 2

Şamata, gürültü.

Her kaçan neyzen-i 'aşk üflese bir dem nāyı
Aña āheng iderüz derd ile hūy u hāyı

2. hūy u hāyı:-ı

Gazel 27

Mısra: 2

Şamata, gürültü II gösteriş.

Düşmeyen 'aşka hevā-yı nāyı bilmez neydügin
Münkir-i Hākdur o hūy u hāyı bilmez neydügin

hüzn:

1. hüzn:

Tarih 95

Mısra: 9

Gam, keder, tasa.

Didi tārīhi Tūrābī hüzn ile
Nā-gehān gitdi Sikender-zāde hayf

2. hüzn:

Tarih 169

Mısra: 11

Gam, keder, tasa.

Ey Tūrābī hüzn ile hātif didi tārīh aña
Bu cihāndan geçdi Sa 'deddīn-i şānī vāh meded

huzūr:

1. huzūr:

Tarih 39

Mısra: 2

Huzur, rahat.

Dār-ı dünyādan dilā Çandar Efendi gitdi hayf
Çün şehīd oldı huzūr itdi bu dünyāda acun

2. huzūruında:-(u)ñ, -da

Tarih 151

Mısra: 8

Bir makam sahibinin veya hükümdarın katına çıkmak, onun yanına varmak.

Bir su 'āl eyler iseñ mes'ele-i müşkilede
Olmaya kimse huzūruında cevāba kādır

3. huzūruında:-ı, -n, -da

Tarih 40

Mısra: 28

Huzur, makam II Sinan Paşa'nın huzuru kastedilmektedir.

Edā'-yı şoħbet-i hāşında bir özge mehābet var
Huzūruında olur la'l 'ālemün merd-i süħan-dānı

huzūr eyledi:

1. huzūr eyledi:-di

Tarih 206

Mısra: 4

Huzur etmek, bulmak, rahata kavuşmak, ruhsal yönden rahatlamak.

Fuķarā zulm ile olmuşdı perīşān-ahvāl
Şimdi devrinde huzūr eyledi hayl-i zu 'afā

hVāba varmış:

1. hVāba varmış:-miş

Gazel 5

Mısra: 1

Kelime Tipi: **Deyim**

Uykuya varmak; uyumak.

HVāba varmış gözleri kaçın çatup cānān uyur
Dir gören bu gurrede çok fitne-i devrān uyur

hVāba varup:

1. hVāba varup:-up

Gazel 43

Mısra: 5

Kelime Tipi: **Deyim**

Uykuya varmak; uyumak.

Gözler düşünde yāri varup hVāba çeşmümüz
Gafletde şanmasun meded ey dil o yār bizi

hVāb-ı ecel:

1. hVāb-ı ecel:

Muhammes 1

Mısra: 4

Ölüm uykusu.

Yağdı yandurdu veli hasret ile tāb-ı ecel
Aldı oğlum Hızırı neyleyeyin hVāb-ı ecel

hVāce:

1. hVāceden:-den

Kit'a 5

Mısra: 71
Hoca (müderriş, mektep hocası, sufi, vaiz vb.
bağlamında).

Ol Memi Şâh-ı diger dersin okur mı hVâceden
Rüşen eyler mi varup gâhî debistânı nice

hVâce efendi-zâde:

1. hVâce efendi-zâde:

Tarih 74

Mısra: 1

*Hacezade Aziz Efendi, hoca Sadeddin
Efendi'nin oğlu olup, 1010'da Bursa hakimi,
bilahare Anadolu ve Rumeli kazaskeri (Ş.Zeyli,
c.2, s.629-30).*

Hâkim-i Bursa olup HVâce Efendi-zâde
İlm ü fażlıyla olupdur 'ulemâ içre 'azîz

hVâce-i dehr:

1. hVâce-i dehr:

Müseddes 11

Mısra: 14

Devrin hocası.

Nola tecrîd oluben terk-i metâ' eyler isek
HVâce-i dehr ile her demde nizâ' eyler isek

hVâh u nâ-hVâh:

1. hVâh u nâ-hVâh:

Tarih 175

Mısra: 6

İster istemez.

Ey Tûrâbî ezeli haqqı idi
Çün zühür eyledi hVâh u nâ-hVâh

hVân-ı halîl:

1. hVân-ı halîl:

Tarih 61

Mısra: 8

Halil İbrahim (Hz. İbrahim) sofrası.

Ni'meti erbâb-ı 'irfâna anuñ mebzûl olup
Maṭbahından olmaya eksük dilâ hVân-ı Halîl

I

'irk:

1. 'irkını:-ı, -n, -ı

Tarih 83

Mısra: 11

Soy, nesil, sülale, nesep.

Tîg ile erbâb-ı rafzuñ 'ırkıñı kaṭ' eyleyüp
Çâr-yâr-ı bâ-şafânuñ rûhını şâd eylegil

2. 'irkını:-ı, -n

Gazel 15

Mısra: 20

Soy, ırk, asıl, kök.

Yoḥsa 'ırkıñ kesmege şemşîr ü yâ ḥançer mi yok
'Azmini sultân-ı dehrüñ men' iden zâlimlerüñ

'ıyd:

1. 'ıydına:-ı, -n, -a

Tarih 199

Mısra: 5

Bayram. II sevinç, mutluluk.

Bi-ḥamdillâh şafâmuz var Vişâlî 'ıydına irdük
Yolında güsfend-i dil demidür olsa ḫurbânı

İ

ı:

1. ıdi:-di

Tarih 1

Mısra: 4

İ- yardımcı fiili.

Murg-ı rûhı lâne-i tenden hemân
Bir hümâ idi şan uçdı şeyḫümüz

2. ıdi:-di

Tarih 4

Mısra: 6

İ- yardımcı fiili.

Ṭab'-ı nâzikteri ḫayfâ kim anuñ
Mü-şikâf idi mişâl-i Keşşâf

3. ıdi:-di

Tarih 33

Mısra: 3

İ- yardımcı fiili.

Ḥaḫ budur sırrı idi Ḥazret-i Mevlânânuñ
Aña cây itse Ḥudâ gülşen-i Firdevsi maḫal

4. imişsin:-miş, -sin

Gazel 26

Mısra: 1

İ- ek fiili.

Hara yüz virmekde sen bî-bāk imişsin bilmedüm
Gül şanurdum ben seni hâşāk imişsin bilmedüm

5. **imişsin:-miş, -sin**

Gazel 26

Mısra: 2

İ- ek fîli.

Hara yüz virmekde sen bî-bāk imişsin bilmedüm
Gül şanurdum ben seni hâşāk imişsin bilmedüm

6. **imişsin:-miş, -sin**

Gazel 26

Mısra: 4

İ- ek fîli.

Cilf-i nâ-pâki bulırsın kâdese kendün gibi
Pâk-bâza meyli yok nâ-pâk imişsin bilmedüm

7. **imişsin:-miş, -sin**

Gazel 26

Mısra: 6

İ- ek fîli.

Bir bili pek kürzi bulsañ fevrî istibdâl idüp
Zâr şatarsın 'âşıkâ derdnâk imişsin bilmedüm

8. **imişsin:-miş, -sin**

Gazel 26

Mısra: 8

İ- ek fîli.

'Âşık-ı dîdâr olandan muğlimi fark itmedün
Dil-rübâlar içre bî-idrâk imişsin bilmedüm

9. **imişsin:-miş, -sin**

Gazel 26

Mısra: 10

İ- ek fîli.

Çanda bir kün-dâde var ise tevâzu' eyleyüp
Her denî-şab' uñ yolında hâk imişsin bilmedüm

10. **imişsin:-miş, -sin**

Gazel 26

Mısra: 12

İ- ek fîli.

Fenn-i istibdâl ile şağıtdılar mâ-ba' dünü
'Âr u nâmüsuñ gibi şad-çâk imişsin bilmedüm

11. **imişsin:-miş, -sin**

Gazel 26

Mısra: 14

İ- ek fîli.

Bu Türâbiden kaçarsın meyl-i ağıyâr eyleyüp
Tâlib-i hâr râğıb-ı Etrâk imişsin bilmedüm

12. **idi:-di**

Müfret 5

Mısra: 1

İ- ek fîli.

Vaşl-ı dilber hoş şafâ idi firâkı olmasa
Bezm-i 'ışûñ zevkı olur mıydı sâkı olmasa

13. **idi:-di**

Tarih 33

Mısra: 8

İ- ek fîli.

Bir kimesne aña aĥvâlini 'arz itse eger
Herkesün müşkilini eyler idi remz ile ĥal

14. **idi:-di**

Tarih 33

Mısra: 11

İ- ek fîli.

Keyf-baĥş idi anuñ meclis-i rûĥ-efzâsı
Şağılup maĥfilümüz şab'umuza irdi kesel

15. **idi:-di**

Tarih 33

Mısra: 13

İ- ek fîli.

Çavl u fi'linden anuñ râzî idi ĥalk-ı cihân
Meskenin dâr-ı cinân ide Ĥudâ 'azze ve cel

16. **idi:-di**

Tarih 33

Mısra: 15

İ- ek fîli.

Ol şeh-i mülk-i beķâ bir ulu sultân idi âĥ
Baĥş ide aña ebed mülkini sultân-ı ezel

17. **idi:-di**

Tarih 39

Mısra: 3

İ- ek fîli.

Ĥaĥ budur andan dilâ şâkir idi ĥalk-ı cihân
Fi'l ü aķvâli anuñ geldükde bu yâda acuñ

18. **idi:-di**

Tarih 51

Mısra: 5

İ- ek fîli.

Naĥş idi ĥâtırına şavt ile 'ilm-i edvâr
Bir idi aña segâĥ ile düĥâĥ u pençĥâĥ

19. **idi:-di**

Tarih 52

Mısra: 5
İ- ek fîli.

Bülbül-i Hazret-i Monlâ idi ol
Şoldı hayfâ vü dirîgâ çün gül

20. **idüñ:-dü, -ñ**
Tarih 70
Mısra: 3
İ- ek fîli.

İlm ü fazîlet ile meşhûr idüñ cihânda
Nâmuñ qalup dirîgâ gitdün efen

21. **idi:-di**
Tarih 91
Mısra: 5
İ- ek fîli.

Manzûrî idi anuñ ebrû-yı rûy-ı cânân
Cennetde olsun anuñ a'lâ hemîşe ṯaķı

22. **idi:-di**
Tarih 93
Mısra: 9
İ- ek fîli.

Haķ budur ki bezm-i 'iűe Husrev-i devrân idi
Olmıű idi rezmgâha Rüstem-i űahib-kırân

23. **idi:-di**
Tarih 93
Mısra: 10
İ- ek fîli.

Haķ budur ki bezm-i 'iűe Husrev-i devrân idi
Olmıű idi rezmgâha Rüstem-i űahib-kırân

24. **idi:-di**
Tarih 93
Mısra: 12
İ- ek fîli.

Hâtem-i Ṯayun şehâda defter-i cûdın dürüp
'Asker-i İslâma dünyâda sipeh-sâlâr idi

25. **idük:-dük**
Tarih 94
Mısra: 7
İ- ek fîli.

Dest-i luţf u hüsn-i hulķından anuñ hoűnüd idük
Haķ Te'âlâ râzî olsun eyleyüp luţfin penâh

26. **idi:-di**
Tarih 95
Mısra: 6
İ- ek fîli.

Müdde'âsın herkesün kaç' itmede
Tîz idi ṯab'ı anuñ mânend-i seyf

27. **idi:-di**
Tarih 141
Mısra: 9
İ- ek fîli.

Pîűesi 'adl idi her yirde budur târîh
Kıldı Yünâmı velî mülket-i 'abd-ı Mü'min

28. **idi:-di**
Tarih 150
Mısra: 7
İ- ek fîli.

Ayağı tozını kuhl itmege reűgüm var idi
Felek el virmedi hayfâ nigerânım kaldı

29. **idi:-di**
Tarih 169
Mısra: 1
İ- ek fîli.

Şeyhü'l-islâm idi Sa'deddîn Efendi gitdi hayf
Da'vet-i Dârü's-selâm itdi anı Hayyü'l-ebed

30. **idi:-di**
Tarih 169
Mısra: 3
İ- ek fîli.

Rükn-i 'ilm idi esâs-ı ma'rifet göçdi dirîg
Olmaz erbâb-ı 'ulûma böyle bir 'âlî sened

31. **idi:-di**
Tarih 171
Mısra: 5
İ- ek fîli.

Geçdi hayfâ vâķıf-ı sırr-ı Kelâmu'llâh idi
Hâtırında naķş ider cümle 'ulûm-ı bî-űümâr

32. **idi:-di**
Tarih 172
Mısra: 3
İ- ek fîli.

Ey dirîgâ müftî-i erbâb-ı 'irfân idi ol
Kıldı űaff-ı evliyâda câyımı dârü'l-likâ

33. **idi:-di**
Tarih 175
Mısra: 5
İ- ek fîli.

Ey Tûrâbî ezeli haķķı idi
Çün zuhûr eyledi ẖvâh u nâ-ẖvâh

34. **idi:-di**

Tarih 186

Mısra: 3

İ- ek fiili.

Fāzıl-ı dehr idi ol Şeyh Mehemmed Çelebi

Ey dirîgâ telef oldu bu kadar 'irfânı

35. **imiş:-miş**

Tarih 186

Mısra: 8

İ- ek fiili.

Eceli irdi meded 'âlemi vîrân itdi

'Âlimüñ fevti imiş baħr u berüñ vîrânı

36. **idi:-di**

Tarih 205

Mısra: 6

İ- ek fiili.

Hâk-i pâyından anuñ eyleme kesb-i şeref

Pür-şafâ olmaz idi böyle fezâ-i Edine

37. **idi:-di**

Tarih 209

Mısra: 8

İ- ek fiili.

Olmasa 'ilm ü 'adâlet aña mevrûs-ı peder

Böyle şân bulmaz idi 'izzet ile şadr-ı 'alâ

38. **idük:-dük**

Tarih 213

Mısra: 1

İ- ek fiili.

Hayliden gözler idük ol meh-i garrâ seyrin

Hamduli'llâh hele itdük bu gün a'lâ seyrin

39. **iken:-ken**

Tarih 95

Mısra: 1

Ek-fülün zarf-fiül eki almış biçimi.

'İlm ü fazlıyla vahîd-i dehr iken

Gitdi dünyâdan Sikender-zâde hayf

40. **idi:-di**

Müseddes 5

Mısra: 7

Ek eylem.

Bir dem idi dil-i bî-çâre olup yâre qarîn

Gülüp oynardı anuñla açılıp kalb-i hazîn

41. **idi:-di**

Müseddes 13

Mısra: 25

Ek eylem.

Ey Tûrâbî ol melek-rû merdüm-i dâñā idi

Her sözi kân-ı feşâhatde dür-i yek-tâ idi

42. **idi:-di**

Müseddes 13

Mısra: 26

Ek eylem.

Ey Tûrâbî ol melek-rû merdüm-i dâñā idi

Her sözi kân-ı feşâhatde dür-i yek-tâ idi

43. **idi:-di**

Müseddes 13

Mısra: 27

Ek eylem.

Rûhını şād eyle yâ Rab bir leb-i 'aynā idi

Meskenin Dâru's-selâm it kâmeti tûbā idi

44. **idi:-di**

Müseddes 13

Mısra: 28

Ek eylem.

Rûhını şād eyle yâ Rab bir leb-i 'aynā idi

Meskenin Dâru's-selâm it kâmeti tûbā idi

45. **idi:-di**

Nazm 2

Mısra: 28

Ek eylem.

Dîn ü devlet düşmeni bir kâfir-i bî-dîn idi

Hâşlı bir bār idi ol ehl-i îmân üstine

46. **idi:-di**

Nazm 2

Mısra: 13

Ek eylem.

Bir uğursuz idi her cengde olurdu münhezim

Küştelere peşte olup insân insân üstine

47. **idi:-di**

Nazm 2

Mısra: 27

Ek eylem.

Dîn ü devlet düşmeni bir kâfir-i bî-dîn idi

Hâşlı bir bār idi ol ehl-i îmân üstine

48. **iken:-ken**

Gazel 44

Mısra: 3

Ek eylem.

Māh-ı pür-şevket felekde hüsüne mağrūr iken
Gördi ān-ı hüsünin oldı māhtāb anuñ kılı

49. **iken:-ken**

Gazel 44

Mısra: 7

Ek eylem.

Bu dil-i şeydā elemden fāriğ ü āzād iken
Oldı hayfā yine bir serv-i hırāmānuñ kılı

50. **iken:-ken**

Müseddes 9

Mısra: 10

Ek eylem.

Bāde-i hayret ile göñlüm olup mest ü harāb
Tāzelendürdi yine geçmiş iken 'ahd-ı şebāb

51. **ise:-se**

Gazel 42

Mısra: 18

Ek eylem.

Yüz sürdi Türābī işigüñ hākine cānā
Fāhr eyler ise nola varup hāk-i der oldı

52. **imiş:-miş**

Gazel 25

Mısra: 3

Ek eylem.

Vuşlat-ı dilber ki dirler rü'yet-i cānān imiş
Düşmeyicek hicre vaşl-ı yār kıdrin bilmedüm

53. **imiş:-miş**

Müseddes 4

Mısra: 1

Ek eylem.

Şimdi vālī-i Eregli dāver-i devrān imiş
Katl-i a'dā eylemekde fāris-i meydān imiş

54. **imiş:-miş**

Müseddes 4

Mısra: 2

Ek eylem.

Şimdi vālī-i Eregli dāver-i devrān imiş
Katl-i a'dā eylemekde fāris-i meydān imiş

55. **imiş:-miş**

Müseddes 4

Mısra: 3

Ek eylem.

Sa'y idüp vaķf-ı Resüle bende-i fermān imiş
Nāzır-ı evkāfa tābī' çāker-i sulţān imiş

56. **imiş:-miş**

Müseddes 4

Mısra: 4

Ek eylem.

Sa'y idüp vaķf-ı Resüle bende-i fermān imiş
Nāzır-ı evkāfa tābī' çāker-i sulţān imiş

57. **imiş:-miş**

Müseddes 4

Mısra: 5

Ek eylem.

Eşkiyā'dan bizi hıfz itdi 'aceb merdān imiş
Nāmı Şa'bān u velī kendi kağan arslan imiş

58. **imiş:-miş**

Müseddes 4

Mısra: 6

Ek eylem.

Eşkiyā'dan bizi hıfz itdi 'aceb merdān imiş
Nāmı Şa'bān u velī kendi kağan arslan imiş

59. **imiş:-miş**

Müseddes 4

Mısra: 11

Ek eylem.

Eşkiyā'dan bizi hıfz itdi 'aceb merdān imiş
Nāmı Şa'bān u velī kendi kağan arslan imiş

60. **imiş:-miş**

Müseddes 4

Mısra: 12

Ek eylem.

Eşkiyā'dan bizi hıfz itdi 'aceb merdān imiş
Nāmı Şa'bān u velī kendi kağan arslan imiş

61. **imiş:-miş**

Müseddes 4

Mısra: 17

Ek eylem.

Eşkiyā'dan bizi hıfz itdi 'aceb merdān imiş
Nāmı Şa'bān u velī kendi kağan arslan imiş

62. **imiş:-miş**

Müseddes 4

Mısra: 18

Ek eylem.

Eşkiyā'dan bizi hıfz itdi 'aceb merdān imiş
Nāmı Şa'bān u velī kendi kağan arslan imiş

63. **imiş:-miş**

Müseddes 4

Mısra: 23
Ek eylem.

Eşkiyâ'dan bizi hıfz itdi 'aceb merdân imiş
Nâmı Şa'bân u velî kendi kağan arslan imiş

64. **imiş:-miş**
Müseddes 4
Mısra: 24
Ek eylem.

Eşkiyâ'dan bizi hıfz itdi 'aceb merdân imiş
Nâmı Şa'bân u velî kendi kağan arslan imiş

65. **imiş:-miş**
Müseddes 4
Mısra: 29
Ek eylem.

Eşkiyâ'dan bizi hıfz itdi 'aceb merdân imiş
Nâmı Şa'bân u velî kendi kağan arslan imiş

66. **imiş:-miş**
Müseddes 4
Mısra: 30
Ek eylem.

Eşkiyâ'dan bizi hıfz itdi 'aceb merdân imiş
Nâmı Şa'bân u velî kendi kağan arslan imiş

67. **imiş:-miş**
Müseddes 8
Mısra: 1
Ek eylem.

Yâ Resûlallâh firâkuñ haylî müşkil kâr imiş
Ayrı düşmek âsitânuñdan 'aceb düşvâr imiş

68. **imiş:-miş**
Müseddes 8
Mısra: 2
Ek eylem.

Yâ Resûlallâh firâkuñ haylî müşkil kâr imiş
Ayrı düşmek âsitânuñdan 'aceb düşvâr imiş

69. **imiş:-miş**
Müseddes 8
Mısra: 3
Ek eylem.

Gerd-i küyuñ başuma tâc oldı devlet var imiş
Ravza-i pâküñ bu çeşmüm gördi pür-envâr imiş

70. **imiş:-miş**
Müseddes 8
Mısra: 4
Ek eylem.

Gerd-i küyuñ başuma tâc oldı devlet var imiş
Ravza-i pâküñ bu çeşmüm gördi pür-envâr imiş

71. **imiş:-miş**
Müseddes 8
Mısra: 5
Ek eylem.

Hâk-i pâyuñ tütüyâ-yı dîde-i envâr imiş
Hamduli'llâh kim görececek gözlerimiz var imiş

72. **imiş:-miş**
Müseddes 8
Mısra: 6
Ek eylem.

Hâk-i pâyuñ tütüyâ-yı dîde-i envâr imiş
Hamduli'llâh kim görececek gözlerimiz var imiş

73. **imiş:-miş**
Müseddes 8
Mısra: 11
Ek eylem.

Hâkipäyuñ tütüyâ-yı dîde-i envâr imiş
Hamduli'llâh kim görececek gözlerimiz var imiş

74. **imiş:-miş**
Müseddes 8
Mısra: 12
Ek eylem.

Hâkipäyuñ tütüyâ-yı dîde-i envâr imiş
Hamduli'llâh kim görececek gözlerimiz var imiş

75. **imiş:-miş**
Müseddes 8
Mısra: 17
Ek eylem.

Hâkipäyuñ tütüyâ-yı dîde-i envâr imiş
Hamduli'llâh kim görececek gözlerimiz var imiş

76. **imiş:-miş**
Müseddes 8
Mısra: 18
Ek eylem.

Hâkipäyuñ tütüyâ-yı dîde-i envâr imiş
Hamduli'llâh kim görececek gözlerimiz var imiş

77. **imiş:-miş**
Müseddes 8
Mısra: 23
Ek eylem.

Hâkipäyuñ tütüyâ-yı dîde-i envâr imiş
Hamduli'llâh kim görececek gözlerimiz var imiş

78. **imiş:-miş**
Müseddes 8
Mısra: 24
Ek eylem.

Hâkipâyûñ tütüyâ-yı dîde-i envâr imiş
Hamduli'llâh kim görecek gözlerümüz var imiş

79. **imiş:-miş**
Müseddes 8
Mısra: 29
Ek eylem.

Hâkipâyûñ tütüyâ-yı dîde-i envâr imiş
Hamduli'llâh kim görecek gözlerümüz var imiş

80. **imiş:-miş**
Müseddes 8
Mısra: 30
Ek eylem.

Hâkipâyûñ tütüyâ-yı dîde-i envâr imiş
Hamduli'llâh kim görecek gözlerümüz var imiş

81. **imiş:-miş**
Müseddes 12
Mısra: 10
Ek eylem.

Sen şehûñ cevri eylemek lâyiğ degüldür şânına
Kalmaz imiş itdüğ bir kimsenüñ yanına

'ibâdet:

1. **'ibâdet:**
Tarih 2
Mısra: 6
İnsanın tek Tanrılı dinlerde Allah'a, diğer din ve inanışlarda ise inanıp bağlandığı kudrete kulluğunu göstermek üzere yaptığı hareketler, tapma, tapınma.

Viridi seccâde-i Resüle şeref
'İlm ile 'adl ile 'ibâdet ile

'ibâdet kı1:

1. **'ibâdet kı1:**
Tarih 14
Mısra: 1
İbadet etmek.

Câmi'-i Sultân Aşmedde 'ibâdet kı1 bu gün

'ibâdet-hâne itdi:

1. **'ibâdet-hâne itdi:-di**
Tarih 11

Mısra: 5
İbadet yeri yapmak.

İtdi Atmeydânını şimdi 'ibâdet-hâne ol
Ma'bed-i insân-ı kâmil menba'-ı 'irfândur

'ibâret:

1. **'ibâret:**
Tarih 148
Mısra: 4
Oluşma, meydana gelme, mevcudiyet.

Efendi zât-ı pākūñ 'ilm ile vaşf itmek olurdu
Senüñ medhūñe lâyiğ yok 'ibâret neylesün şâ'ir

ibn-i çığâl:

1. **ibn-i çığâl:**
Tarih 102
Mısra: 1
Çıgal'ın oğlu.

Vezîr ibn-i Çığâl olsun hemîşe 'adl ile dâyim
Vücûdî intizâm için bu 'âlem mülkine lâzım

ibn-i kemâl:

1. **ibn-i kemâl:**
Tarih 99
Mısra: 3
İbn-i Kemal.

Lâl olurdu sözünü añlamada İbn-i Kemâl
Kimse iz'ân idemez fehm ü hayâlin şimdi

ibn-i kemâl-i sâni:

1. **ibn-i kemâl-i sâni:**
Tarih 186
Mısra: 10
İkinci Kemal'in oğlu.

Elem-i firkat ile dindi Tûrâbî târih
Çekdi 'âlemden elin İbn-i Kemâl-i sâni

ibn-i kemâlidür:

1. **ibn-i kemâlidür:-i, -dür**
Tarih 191
Mısra: 6
İbn-i Kemal; Osmanlı şeyhülislamı, bilim adamı, divan şairi (d./1469-ö./1534).

Rûzgâruñ fazl ile İbn-i Kemâlidür bu gün
Tıfl-ı ebced-hvân olur yanında erbâb-ı fûnün

ibn-i rehyanı:

1. **ibn-i rehyāni:-**

Kıt'a 5

Mısra: 74

Rehya'nın (?) oğlu.

'Add olunmaz şöyle bī-ḥaddur cüvānān hemān
Gayrısın yād itme illā ibn-i Rehyāni nice

ibn-i sebīl:

1. **ibn-i sebīl:**

Tarih 7

Mısra: 3

Yolcu, seyyah.

Bir memerr-i nāsdur ibn-i sebīl eyler du'ā
Rūḥ-ı pākin āndurup ecdādınuñ şād eyledi

2. **ibn-i sebīl:**

Tarih 114

Mısra: 11

Yolcu, seyyah.

Ey Tūrābī görüp itmāmın anuñ ibn-i sebīl
Didiler tārīhini ḥān-ı vezīr-i sultān

3. **ibn-i sebīl:**

Tarih 115

Mısra: 5

Yolcu, seyyah.

Diyeler ibn-i sebīl anda du'ālar idüben
Yapana yapıdurana eyleye rahmet Mevlā

4. **ibn-i sebīl:**

Tarih 133

Mısra: 8

Yolcu, seyyah.

Ḥaḳ budur 'ālī binā' tarḥ eyledi
Dem-be-dem eyler du'ā ibn-i sebīl

ibn-i sebīle:

1. **ibn-i sebīle:-e**

Tarih 63

Mısra: 4

Yolcu, seyyah.

Ereglide yapup bir ḥān-ı zibā ol
Olup ibn-i sebīle 'ālī bir menzil

ibn-i sinān pāşā:

1. **ibn-i sinān pāşā:**

Tarih 45

Mısra: 1

*Sinan Paşa'nın oğlu II Bu zat Sinanpaşazade
Mehmed Paşa olmalıdır Karayazıcı üstüne sevk*

*olunan paşa, Çorum sancak beğliğini vermek
suretiyle hasmının şakavetini önlemek istemiş
ancak bu sırada kendisi azl
edilmiştir.(Uzunçarşılı, c.3, s.101. Ancak
Uzunçarşılı bu olayın tarihini vermiyor.*

İbn-i Sinān Pāşā serdār olunca
Geçdi diyār-ı şarka ḥavf eyleyüp celālī

2. **ibn-i sinān pāşā:**

Tarih 46

Mısra: 1

İbn-i Sinan Paşa.

İbn-i Sinān Pāşā ya'nī vezīr-i dānā
Şaldı cihāna pertev ol şems-i istikāmet

ibn-i taşköpri:

1. **ibn-i taşköpri:**

Tarih 186

Mısra: 1

*Taşköprülüzade II Ş. Zeyli (2/647) 1013'de
Haydar Paşa Medresesi müderrisi olduğunu
haber verdiği Taşköprizade Ahmed Efendi olmalı.*

İbn-i Taşköpri meded cısr-i fenādan geçdi
Gitdi meyl eylemedi bildi bu 'ālem fānī

ibn-i vaktüz:

1. **ibn-i vaktüz:-üz**

Müseddes 11

Mısra: 27

*Zamana uyan, vakte göre hareket eden.
(OTAL).*

İbn-i vaktüz bizi sen şanma ki ferdāyilerüz
Ey Tūrābī sürerüz pāyine yüz pāyilerüz

ibn-i vezīr-i 'ālī:

1. **ibn-i vezīr-i 'ālī:**

Tarih 45

Mısra: 12

*Yüce vezirin oğlu II Sinan Paşa
kastedilmiştir.*

Güş eyleyince hātif didi Tūrābī tārīḥ
Serdār-ı 'ādil oldı ibn-i vezīr-i 'ālī

ibn-i vezīr-i dānā:

1. **ibn-i vezīr-i dānā:**

Tarih 38

Mısra: 1

*Bilgili vezirin oğlu II Cerrahzade İbrahim
Bey kastedilmektedir.*

Nigdeye geldi şehā ibn-i vezīr-i dānā
Demidür olsa kudūmyla müşerref ol cā

ibn-i yūsuf:

1. **ibn-i yūsuf:**-*la*
Tarih 210
Mısra: 22
Yusuf'un oğlu.

Ol Hüseyinler irüp haylī Celālī kırdılar
İbn-i Yūsuf'a varup mēnend-i gürg-i hūn-feşān

ibrāhīm:

1. **ibrāhīm:**-*e*
Kıt'a 5
Mısra: 53
İbrahim (özel isim).

Āteş-i āh-ı rakīb eyler mi İbrāhīme kār
Gülşen eyler mi aña Hāq nār-ı sūzānı nice

ibrāhīm beg:

1. **ibrāhīm beg:**
Tarih 38
Mısra: 3
Cerrahzade İbrahim Bey, Hadika (s.76) ve Uzunçarşılı'da (4/358) bahsi geçen Sadrazam Cerrah Mehmed Paşa'nın oğlu olmalı.

Oldı çün mīr-livā Nigdeye İbrāhīm Beg
İrdi ser-menziline tīr-i du'ā-yı fuḳarā

ibrāhīm begüm:

1. **ibrāhīm begüm:**-*(ü)m*
Tarih 78
Mısra: 8
İbrahim Bey II Hacı İbrahim Paşa kastedilmiştir.

Ey Tūrābī didi tārīhin anuñ hātif-i ḡayb
Halebi itdi begüm özge maḳām İbrāhīm

ibrāhīm pāşā:

1. **ibrāhīm pāşā:**
Tarih 93
Mısra: 1
Veziir-i azam İbrahim Paşa.

Gitdi İbrāhīm Pāşā eyleyüp 'azm-i cinān
Ya'nī serdār-ı güzīn ü dāver-i 'Osmānīyān

2. **ibrāhīm pāşā:**
Tarih 93

Mısra: 15
Veziir-i azam İbrahim Paşa.

Cāyuñ İbrāhīm Pāşā oldı gülzār-ı cinān

ibrāhīm pāşānuñ:

1. **ibrāhīm pāşānuñ:**-*nuñ*
Tarih 77
Mısra: 3
Hacı İbrahim Paşa.

Gördi İbrāhīm Pāşānuñ bu 'adl u dādını
Eyledi anı Haleb beglerbegisi fī-ḫaleb

ibrāhīm-i 'ādil:

1. **ibrāhīm-i 'ādil:**
Tarih 77
Mısra: 12
Adaletli İbrahim, Hacı İbrahim Paşa.

Dindi hātifden Tūrābī yine bir tārīh-i hūb
Oldı İbrāhīm-i 'ādil mīr-mīrān-ı Haleb

'ibret-bīn:

1. **'ibret-bīn:**
Gazel 24
Mısra: 5
İbret görücü, ibret gören.

Dīde-i 'ibret açup gel ola-gör 'ibret-bīn
Kanda kılsak nazarı anda dilā Ḥayy görelüm

ibtidā eyledi:

1. **ibtidā eyledi:**-*di*
Tarih 11
Mısra: 3
Başlamak.

Eyledi bir dil-güşā 'ālī binā'ya ibtidā
Her taraf ḫāḳ-ı mu'allā ile pūr-eyvāndur

ibtidā itdi:

1. **ibtidā itdi:**-*di*
Tarih 132
Mısra: 2
Başlamak.

Nāzır-ı vaḳf-ı Resūl-i Kibriyā
İtdi bir 'ālī binā'ya ibtidā

iç:

1. **iç:**
Gazel 46

Mısra: 8
Bir şeyin iç kısmı.

İncirdeki hemhıvâbı görmez gözi ya
Yārān ile oynası iç yanına oku

2. içre:-re

Tarih 6

Mısra: 3

Bir şeyin kendi sınırları arasında kalan
kısmı, dâhil.

‘Ulemā içre alup tîr-i murādı menzil
Aşdı meydān-ı fazîletde yine yayını

3. içinde:-i, -n, -de

Gazel 15

Mısra: 23

Arası, dahili.

‘Asker-i İslām içinde neyki bunca ihtilāl
Cān u dilden pādīşāha yoħsa bir çāker mi yok

4. içinde:-i, -n, -de

Tarih 22

Mısra: 4

Arası, dahili.

Bulup akrān içinde şöhret-i tām
Aña maħşūş olup ‘ilm ü ma‘ārif

5. içinde:-i, -n, -de

Tarih 72

Mısra: 4

Arası, dahili.

Didi Aħmed Beg idüpdür eşkiyā’yı pāyimāl
Rezm içinde her biri gerçi geçerdî kām-rān

6. içinde:-i, -n, -de

Tarih 58

Mısra: 5

Herhangi bir durumun, cismin veya alanın
sınırları arasında bulunan bir yer, dâhil, dış
karşısı.

Ƙıl taħaşşün içinde bu tārīħ
Ƙal’amuz ey dil üstüvār oldu

7. içinde:-i, -n, -de

Tarih 210

Mısra: 25

Arası, dahil.

Ceng içinde oldu güyā ejdehā-yı heft-ser
Rezmgāh içre Sefer Pāşāyı gördükde hemān

8. içlerinde:-leri, -n, -de

Gazel 31

Mısra: 2

Bir topluluğun arası.

‘Ali şāhum bu ān-ı hüsn ile şun‘-ı Hūdāsın sen
Güzeller çok velkin içlerinde müntehāsın sen

9. içer:-(e)r

Gazel 20

Mısra: 21

Bir sıvıyı ağza alıp yudumlamak II içmek.

İçer mi sîneler çāk eyleyüp hūbān ile ‘uşşāk
Şafası var mıdur ağ u Ƙaramuzdan haber virgil

İç-:

1. içdi:-di

Tarih 109

Mısra: 10

Bir sıvıyı ağza alıp yudumlamak.

Dîn uğurında ğazālar eyleyüp oldu şehîd
Hızr elinde Şeyh efendi içdi āb-ı kevseri

2. içdiler:-di, -ler

Tarih 210

Mısra: 31

Bir sıvıyı ağza alıp yudumlamak.

Eşkiyā’yı Ƙatıl idüp her biri Ƙanın içdiler
Her yaña yıldı yopurdu it gibi sekbānlar

İcād eyledi:

1. icād eyledi:-di

Tarih 201

Mısra: 4

Yeni bir şey ortaya çıkarmak, var etmek, yeni
bir şeyler yapmak.

Ne ‘ālī mesken oldu sürmege her dem murād u
kām

Şafālar Ƙılmağa bir Ƙaşr-ı dil-keş eyledi icād

İcdüğüm kan oldu:

1. içdüğüm Ƙan oldu:-dı

Nazm 6

Mısra: 2

İçtiği kan olmak, içtiği zehir olmak II büyük
keder ve üzüntü içinde olmak.

Bezmi-ı ğamda firƘatüñle kārüm efgān oldu gel
Hasret-i la‘lūñle her dem içdüğüm Ƙan oldu gel

İçin:

1. için:

Tarih 33

Mısra: 17
İçin, -den dolayı.

Ey Türebî didi târihi için dervîşân
Bozdu bostânumuzı eşk dökün bād-ı ecel

iclâl:

1. iclâl:
Tarih 161
Mısra: 10
Büyüklük, ululuk, azamet, kudret.

Ṭarf-ı hâtifden aña dindi Türebî târiḥ
Oldı vâlî ebed iclâl ile Sulṭân 'Osmân

iclâl ü sa'âdet:

1. iclâl ü sa'âdet:
Tarih 24
Mısra: 4
Büyüklük ve mutluluk, azamet ve mutluluk.

Ḳâḍî- 'asker oluben Rûmiline devletle
Saña virdi yine iclâl ü sa'âdet Bâḳî

icrâ ider:

1. icrâ ider:-(e)r
Tarih 135
Mısra: 4
Yapmak, uygulamak.

Muştafâ oldı aña fazl ile çün Şâm-ı şerîf
Muştafâ şer'in ider 'adl ile icrâ Halebe

icrâ itdi:

1. icrâ itdi:-di
Tarih 97
Mısra: 4
Yapmak, yerine getirmek, bir işi yürütmek.

Oldı fazlıyla anuñ nâmı Mehemmed çün-kim
Muştafâ şer'inüñ aḥkâmını icrâ itdi

icrâ itmede:

1. icrâ itmede:-me, -de
Tarih 190
Mısra: 3
Yapmak, yerine getirmek, bir işi yürütmek.

Resülün şer'in icrâ itmede yoḡdur aña hem-tâ
Gelür mi 'ilm ü 'adl ile cihâna böyle bir 'âlim

icrâ kıl:

1. icrâ kıl:
Tarih 134
Mısra: 2
Yerine getirmek.

Bu gün sulṭânım İstanbûla olduñ fazl ile ḥâkim
İdüp 'adli Resül-i Kibriyânun şer'in icrâ kıl

icrâ kılun:

1. icrâ kılun:-(u)ñ
Tarih 113
Mısra: 10
Yerine getirmek.

Türebî şevḳ ile târihi hâtif
Didi icrâ kılun şer'i Mehemmed

icre:

1. icre:
Tarih 6
Mısra: 5
İçinde.

Yoḡ bu bezm-i 'ulemâ icre ayakdaşı añañ
Fazl ile her birinün aldı yine payını

2. icre:
Tarih 45
Mısra: 8
İçinde.

Merḥûmuñ ide Mevlâ rûḥ-ı revânını şâd
Ḳaldı bu gülşen icre bir bār-ver nihâli

3. icre:
Tarih 61
Mısra: 2
İçinde.

Luṭf idüp Etmekçi-zâde itdi bir ḥayr-ı cemîl
Sa'y idüp yaptı Ereḡli icre bir ḥân-ı sebîl

4. icre:
Tarih 62
Mısra: 2
İçinde.

Ḥayr idüp Etmekçi-zâde bir iyü ad eyledi
Yapdı bir ḥâm Ereḡli icre bünyâd eyledi

5. icre:
Tarih 73
Mısra: 6
İçinde.

Askeri anuñ rubâḥ ile kaçan kim ceng ide
Kendüsi olur neyistân icre gūyâ bebr ü şîr

6. içre:

Tarih 74

Mısra: 2

İçinde.

Hâkim-i Bursa olup Hıvâce Efendi-zâde
‘İlm ü fazlıyla olupdur ‘ulemâ içre ‘azîz

7. içre:

Tarih 155

Mısra: 7

İçinde.

‘İş ü ‘işret idüp cihân içre
Tura dâyim elinde câm-ı şabûh

8. içre:

Tarih 157

Mısra: 4

İçinde.

Eylesün Bâr-ı Te‘âlâ saña uçmağı naşîb
Cennet içre hür u gilmân ile ol sen hem-cenâh

9. içre:

Tarih 180

Mısra: 4

İçinde.

Bir dağı gelmeye dünyâya anuñ gibi vücüd
Bu cihân içre dilâ mişlin anuñ bulındı

10. içre:

Müseddes 3

Mısra: 2

İçinde, arasında.

Dilâ geldüm cihâna zâyi‘-i ‘ahd-i şebâb itdüm
Dalâlet içre aldum râh-ı Hâğdan ictinâb itdüm

11. içre:

Tarih 71

Mısra: 6

İçinde, arasında.

Her birisi şahn-ı ceng içre geçerken kâm-rân
Eşkiyâ‘ haylin kırıp cem‘in perîşân itdiler

12. içre:

Tarih 84

Mısra: 4

İçinde, arasında.

‘Asker-i İslâma serdârum odur
Kullarum içre olupdur ekremüm

13. içre:

Tarih 89

Mısra: 1

İçinde, arasında.

Fazl ile oldı efendi ‘ulemâ içre be-nâm
Hamduli‘llâh ki azâ-i Halebi aldı Hüsâm

14. içre:

Tarih 96

Mısra: 6

İçinde, arasında.

‘Ömri ‘âlemde anuñ zevk u şafâ ile geçüp
Bu cihân içre dilâ çekmeye hergiz ta‘abı

15. içre:

Tarih 149

Mısra: 7

İçinde, arasında.

Fazl ile olduñ Efendi ‘ulemâ içre be-nâm
Şimdi her fenne şürü‘ itmede mâhir sensin

16. içre:

Tarih 150

Mısra: 10

İçinde, arasında.

Göricek fazlın anuñ didi Tûrâbî târîh
‘Ulemâ içre dilâ şadra bu nâdir geldi

17. içre:

Tarih 165

Mısra: 4

İçinde, arasında.

Âl-i ‘Osmânuñ olup sâlârı
Oldı ceng içre şecâ‘atle be-nâm

18. içre:

Tarih 169

Mısra: 9

İçinde, arasında.

Gülşen-i ‘adl içre andan yâdigâr olsun diyü
Bir niçe tâze nihâl-i bârver virmiş Ağad

19. içre:

Tarih 173

Mısra: 2

İçinde, arasında.

Oldı Şun‘î Efendi ün müftî
‘Ulemâ içre il ü âlî kes

20. içre:

Tarih 174

Mısra: 1

İçinde, arasında.

Oldı ol Şun ' -ı İllāhī ' ulemā içre be-nām
'İlm ü fażlıyla olursa nola şeyhü'l-islām

21. içre:

Gazel 18

Mısra: 3

-da/-de, İçinde.

Yolında baş u cāna qalmayanlar rezm-gāh içre
Nola maqbūl olursa ey göñül yanında serdāruñ

22. içre:

Gazel 43

Mısra: 7

-da/-de, İçinde.

Gūlzār-ı hūsnī içre görüp mār-ı zūlfını
Sūnbül mişālī eylemesün tārumār bizi

23. içre:

Kıt'a 5

Mısra: 52

-da/-de, İçinde.

Sūzen-i müjgān ile bağrın deler mi 'āşıkuñ
Derziler içre Şücā' bānı cefā kāmı nice

24. içre:

Gazel 14

Mısra: 5

-da/-de, İçinde.

Gūlşen-i hūsn içre kendi serv-i hoş-reftār iken
Māyil oldı bir nihāl-i tāzeye cānānumuz

25. içre:

Gazel 15

Mısra: 9

-da/-de, İçinde.

İtdi meydān içre her bir qaħbe-zen da'vā-yı merd
Bu cihān halkı muħanneş oldı yā bir er mi yok

26. içre:

Müseddes 4

Mısra: 21

-da/-de, İçinde.

Tīg ile ceng içre eyler eşkiyā' haylin dü-nīm
Cünd-i a' dā vü celāliyle idüp ceng-i 'azīm

27. içre:

Müseddes 6

Mısra: 22

-da/-de, İçinde.

Derd ğamsuz gūzerān eylemege bir dem yok
Dir iken devr-i zamān içre meger ādem yok

28. içre:

Gazel 44

Mısra: 10

Arasında, -da/-de, İçinde.

Ey Tūrābī eyle her bir dil-ber-i nā-pāki terk
Dil-rübālar içre ol bir pāk-dāmānuñ kulu

29. içre:

Gazel 45

Mısra: 6

Arasında, -da/-de, İçinde.

Nisbetle dil-berān aña seyyāredür kamu
Devr içre ola mı qamer-i şeb-revān iki

30. içre:

Nazm 2

Mısra: 40

-da/-de, içinde, arasında, -a/-e, içine, -da/-
de, hususunda.

Mülk-i nazmuñ serveri olduk şafānuñ vaqtidür
Hāmemüz içre turup dīvān dīvān üstine

ictināb itdüm:

1. ictināb itdüm: -dū, -m

Müseddes 3

Mısra: 2

Kaçınmak, uzak durmak.

Dilā geldüm cihāna zāyi'-i 'ahd-i şebāb itdüm
Dalālet içre kaldum rāh-ı Hāqdan ictināb itdüm

içün:

1. içün:

Tarih 3

Mısra: 9

İçin.

Ey Tūrābī didi tārihi içün hātif-i ğayb
'Adl u dādıyla edīb oldı naķībü'l-eşrāf

2. içün:

Tarih 43

Mısra: 7

İçin.

Kanatlanup uçar gūyā kaçan binse kađırgaya
Şikār itmek içün ey dil 'adū-yı zāğı ol şeh-bāz

3. içün:

Tarih 54

Mısra: 5

İçin.

'Adū-yı kāfiri katl itmek için
Hudā olsun hemîşe aña yāver

4. için:

Tarih 67

Mısra: 3

İçin.

Kāđī- 'asker imtihān itmez virür dünyā için
Manşibuñ a' lālarını hîç bu ednādūr dimez

5. için:

Tarih 82

Mısra: 13

İçin.

Bu Tūrābī-i du'ā-gūyı didi tārīh için
Mışra hālā Hācī İbrāhīm-i 'ādil vālīdür

6. için:

Tarih 101

Mısra: 3

İçin.

Şehīd-i Kerbelā için dem-ā-dem
Olup sakķā ider feryād çeşme

7. için:

Tarih 60

Mısra: 11

İçin.

Bu Tūrābī-i du'ā-gūyuñ didi tārīh için
Hacc-ı mebrūruñ efendi kıldı es'ad ol Celīl

8. için:

Tarih 46

Mısra: 3

İçin, diye, amacıyla, maksadıyla.

Bağdād hıfzı için 'azm eyleyüp giderken
Bir oğlı toğdı anuñ ez-maşrıķ-ı 'ināyet

9. için:

Tarih 102

Mısra: 2

İçin, diye, amacıyla, maksadıyla.

Vezīr ibn-i Çıgāl olsun hemîşe 'adl ile dāyim
Vücūdū intizām için bu 'ālem mülkine lāzım

10. için:

Tarih 146

Mısra: 9

İçin, diye, amacıyla, maksadıyla.

Ey Tūrābī didi tārīh için hātif-i gayb
Oldı Mü'min Şafede mīr-i emīrān-ı 'ādil

11. için:

Tarih 150

Mısra: 5

İçin, diye, amacıyla, maksadıyla.

Şayd için murğ-ı me'ānīyi açup bāl u perin
Çeşm-i şeh-bāzımı ardınca şikāruñ şaldı

12. için:

Tarih 157

Mısra: 5

İçin, diye, amacıyla, maksadıyla.

Derd ile tārīh için didi Tūrābī-i haķīr
Mevtden bir dem Necāhī bulmaduñ eyvā necāh

13. için:

Tarih 172

Mısra: 5

İçin, diye, amacıyla, maksadıyla.

Manşib-ı dünyā için bir kimseye baş egmedi
Gitdi hayfā cā-nişin-i baħr-ı 'ilm-i enbiyā

14. için:

Tarih 184

Mısra: 3

İçin, diye, amacıyla, maksadıyla.

Şāh-bāz-ı himem ü bāz-ı veķārın şaldı
Zāg-ı a'dāyı şikār eylemek için fīl-hāl

15. için:

Tarih 195

Mısra: 9

İçin, diye, amacıyla, maksadıyla.

Ey Tūrābī kıl du'ā dāyim aña Mevlā için
'Ömrin efzūn eyleye Bār-ı Hudā 'azze ve cel

16. için:

Tarih 109

Mısra: 17

"Amacıyla, maksadıyla" anlamlarında edat.

Ġayret-i islām için çaldı 'adūya tīr teber
Leşker-i dīnūñ Hāsan Pāşā olup ser-'askeri

17. için:

Kıt'a 2

Mısra: 2

"Amacıyla, maksadıyla" anlamında edat.

Yay güninde kā'idānı sāhilūñ
Tolmağ için dāmeniyle ucu

18. için:

Tarih 109

Mısra: 33

"Amacıyla, maksadıyla" anlamında edat;
"Şartıyla, koşuluyla" anlamlarında edat.

Ey Tūrābī irdi hātifden nidā tārīh için
Āl-i 'Oşmān eyledi āyā cihād-ı ekberi

id:

1. **idüp:-üp**
Tarih 26
Mısra: 1
Etmek, eylemek.

O re'is-i 'ulemā Bākī idüp 'azm-i bekā
Hür u ğilmānı varup bezm-i şafāda çoçdı

2. **ide:-e**
Tarih 33
Mısra: 14
Etmek, eylemek.

Qavl u fi'linden anuñ rāzī idi halk-ı cihān
Meskenin dār-ı cinān ide Hūdā 'azze ve cel

3. **idüp:-üp**
Tarih 47
Mısra: 3
Etmek, eylemek.

Açdı şemşir ile Bağdādı idüp emn ü emān
Darb-ı tūĝin işidüp tañ mı helāk olsa hasūd

4. **idersin:-(e)r, -sin**
Tarih 56
Mısra: 5
Etmek, eylemek.

'Adū-yı ehl-i 'irfānı idersin dem-be-dem pā-māl
Elin almakda dāyim zümre-i 'irfāna yāversin

5. **idüp:-üp**
Tarih 62
Mısra: 5
Etmek, eylemek.

Ber-murād idüp Hūdā 'ömrini ezfün eylesün
Añdurup erbāb-ı hayruñ rühını şād eyledi

6. **idüpdür:-üp, -dür**
Tarih 73
Mısra: 7
Etmek, eylemek.

Güy-ı bāzıçe idüpdür eşkiyā'nuñ kellesin
Aña virildi şehā çevgān-ı kudret ile tır

7. **idüp:-üp**
Tarih 134

Mısra: 2
Etmek, eylemek.

Bu gün sultānum İstanbūla olduñ fazl ile hākim
İdüp 'adli Resül-i Kibriyānuñ şer'in icrā kıl

8. **ide:-e**
Tarih 139
Mısra: 3
Etmek, eylemek.

Naḥl-i kadrin ide Bārī bārver
Ola bu dehrüñ hemīşe sālimi

9. **idicek:-icek**
Tarih 145
Mısra: 3
Etmek, eylemek.

Zālimi hekk idicek dindi Tūrābī tārīh
Geldi 'adliyle bu dem Raqqaya Mü'min Pāşā

10. **idemez:-e, -mez**
Tarih 189
Mısra: 8
Etmek, eylemek.

Dem-ā-dem devr-i 'adlinde şafā kesbeyle ey 'ārif
Kimesne idemez āzürde-dil erbāb-ı 'irfānı

11. **idemez:-e, -mez**
Tarih 199
Mısra: 10
Etmek, eylemek.

Dem-ā-dem devr-i 'adlinde anuñ āsüde-ḥāl olduq
Kimesne idemez āzürde-dil erbāb-ı 'irfānı

12. **idüp:-üp**
Müseddes 4
Mısra: 22
Etmek, eylemek, yapmak.

Tiğ ile ceng içre eyler eşkiyā' haylin dü-nīm
Cünd-i a'dā vü celāliyle idüp ceng-i 'azīm

13. **idüp:-üp**
Nazm 2
Mısra: 23
Etmek, eylemek, yapmak.

Qulları nāmını Cebrā'il ü 'Azrā'il idüp
Tañrılıq da'vāsın itdi cümle edyān üstine

14. **ider:-(e)r**
Kıt'a 5
Mısra: 65
Bir işi yapmak.

Muṣṭafā Bālī ider mi ‘āşıkā ih̄sān u cūd
Gösterür mi sīnesin çāk-i girībāmı nice

‘id irdi:

1. ‘id irdi: -di

Gazel 11

Mısra: 1

Bayramın gelmesi.

Yine ‘id irdi ol cüvān oynar
Şalınur nāz ider hemān oynar

‘id olsa:

1. ‘id olsa: -sa

Kıt'a 5

Mısra: 23

Bayram gelince, bayramda.

Barçalarla pür mi anuñ baħr-ı ‘ummānı nice
Her kaçan ‘id olsa varurlar mı kayık seyrine

idelden:

1. idelden:

Tarih 69

Mısra: 3

-den beri.

Evc-i rif'atda idelden necm-i es'adla kırān
Eyledi kat' -ı menāzil t̄ālī' i oldı sa' id

idrāk:

1. idrāk: -i

Müseddes 11

Mısra: 7

Anlama yeteneği, akıl erdirme, anlayış.

Şükrümüz Hağğa budur virdi bize idrākı
Almazuz ‘aynumuza her denī-i h̄şāki

idüben:

1. idüben:

Tarih 115

Mısra: 5

Edip, ederek.

Diyeler ibn-i sebīl anda du'ālar idüben
Yapana yapdurana eyleye rahmet Mevlā

idüp:

1. idüpdür: -dür

Tarih 40

Mısra: 37

Etmek, eylemek, yapmak.

Ser-i a' dāyı devrinde idüpdür güy-ı bāzıçe
Se' ādet birle destinde mü'eyyed ola çevgāmı

iftā:

1. iftāsi: -(s)ı

Tarih 59

Mısra: 3

Fetva vermek

Eyler ih̄yā bu cihān h̄lqını iftāsi ile
Hem-çü 'İsī yiridür menzili olsa eflāk

iftihār idüp:

1. iftihār idüp: -üp

Tarih 191

Mısra: 9

Övünmek.

İftihār idüp Tūrābīyā didüm tārīhini
'Adl ile Vehhāb Efendim Mısra vālidür bu gün

ıgmāz eyledün:

1. ıgmāz eyledün: -dü, -ñ

Gazel 12

Mısra: 9

Kelime Tipi: Kalıp İfade

*Görmezlikten gelmek II sevgilinin aşığına
görmezlikten gelmesi kastedilmektedir.*

Gördükde Tūrābī kuluñı eyledün ıgmāz
Bildük şanemā 'āşık-ı nālāna bakılmaz

ihām:

1. ihāmını: -ı, -n, -ı

Gazel 46

Mısra: 2

İham sanatı.

Hicvin o kedi-başı akrānına
İhāmını biz dökduk yārānına

ihāta evleyüp:

1. ihāta evleyüp: -(y)üp

Tarih 40

Mısra: 5

Kuşatmak, sarmak, içine almak.

İhāta evleyüp fikr-i 'amīkī rub' -ı meskūnı
Kadırgalarla hıfz itsün hemīşe baħr-ı 'ummānı

ihmāl:

1. ihmāl:

Gazel 15

Mısra: 21
İhmal, boşlama.

Her tarafda mülküni aldurdılar ihmâl ile
Devlet-i şâh-ı cihâmı hayf bir ister mi yok

ihşân:

1. ihşân:

Tarih 64

Mısra: 7

Cömertlik, lutuf II bağış, hediye.

Geldüğüñ yirleri ihşân ile ma'mûr itdüh
Nola eylerseñ Ereğliye dağı lutf u 'atâ

2. ihşânı:-ı

Müseddes 4

Mısra: 13

Cömertlik, lütuf.

Nâzırı vaqf-ı Resûlüñ itdi ihşânı bize
Gönderüp lutf eyledi bir merd-i meydâmı bize

ihşân eyle:

1. ihşân eyle:

Müseddes 14

Mısra: 27

*Bağışlamak, armağan etmek, vermek,
bahşetmek.*

Ni'am-ı guşşanı dâyim aña ihşân eyle
Eksük itme görelüm cevruñi her ân eyle

ihşân idüp:

1. ihşân idüp:-üp

Tarih 125

Mısra: 2

Lutfetmek, iyilik etmek.

Şadra geldüh çünki sultânüm Vefâ semtinde ol
Bendeñe ihşân idüp lutf u 'atâ semtinde ol

2. ihşân idüp:-üp

Tarih 125

Mısra: 10

Lutfetmek, iyilik etmek.

Didi târîhi du 'â-güyuñ Tûrâbî şevk ile
Lutf idüp ihşân idüp hâlâ vefâ semtinde ol

ihşân oldu:

1. ihşân oldu:-dı

Müseddes 6

Mısra: 10

Bağış olarak verilmek, ihsan edilmek.

Çankı birin diyelüm derdümüze yok pâyân
Bize hayretde iken oldu Hüdâdan ihşân

ihşân u cüd:

1. ihşân u cüd:

Kıt'a 5

Mısra: 65

İyilik ve cömertlik.

Muştafâ Bâlî ider mi 'aşıkâ ihşân u cüd
Gösterür mi sînesin çak-i girîbânı nice

ihşân üstine ihşân kıldı:

1. ihşân üstine ihşân kıldı:-dı

Nazm 2

Mısra: 2

*İhsan üstüne ihsan kılmak, çok fazla iyilikte
ve lütufta bulunmak.*

Nüş-ı câm it ey gönül devrân devrân üstine
Hamdu'lillâh kıldı Hâk ihşân ihşân üstine

ihtilâl:

1. ihtilâl:

Gazel 15

Mısra: 23

Bozukluk, karışıklık, fitne ve fesat.

'Asker-i İslâm içinde neyki bunca ihtilâl
Cân u dilden pâdişâha yoğsa bir çâker mi yok

ihtilâl üzre iken:

1. ihtilâl üzre iken:-ken

Tarih 209

Mısra: 6

*Bozukluk içinde olmak, ihtilal üzre olmak,
düzensizlik içinde olmak.*

Hamduli'llâh ki gelüp virdi 'adâletle nizâm
İhtilâl üzre iken haylî tarîk-i 'ulemâ

ihvân-ı vefâ:

1. ihvân-ı vefâ:

Müseddes 13

Mısra: 15

Sadık dostlar.

Buña âdem mi döyer dünyâda ihvân-ı vefâ
Diyelüm tâ şubh-i haşre hasretâ vâ-şaretâ

ihvâ eyle:

1. ihvâ eyle:

Tarih 178

Mısra: 2
Hayat vermek, diriltmek, canlandırmak.

Sa'y u ikdām ile ey merd-i zekā
Eyle evkāf-ı Resūli ihyā

ihyā eyledi:

1. **ihyā eyledi:-di**
Tarih 122
Mısra: 2
Canlandırmak, yeniden kuvvetlendirmek.

Devlet ü 'izzetle geldi Mehemmed Pāšā
Eyledi şehrumizi reşk-i kudūmı ihyā

2. **ihyā eyledi:-di**
Tarih 209
Mısra: 2
Canlandırmak, yeniden kuvvetlendirmek.

Oldı fażlıyla efendi ser-i ceşş-i fużalā
'İlm ü 'adliyle bu gün eyledi şadı ihyā

3. **ihyā eyledi:-di**
Tarih 177
Mısra: 4
Diriltmek, canlandırmak; memnun etmek,
lütufta bulunmak.

İrmesün zāt-ı şerīfine anuñ hergiz gezend
Sa'y idüp vaķf-ı Resūli eyledi ihyā yine

ihyā eyler:

1. **ihyā eyler:-r**
Tarih 59
Mısra: 3
1. Diriltme, canlandırma. 2. Yeniden canlılık
kazandırma, canlandırma, ortaya çıkarma.

Eyler ihyā bu cihān halkını iftāsi ile
Hem-çü 'İsī yiridür menzili olsa eflāk

ihyā iderseñ:

1. **ihyā iderseñ:-(e)r, -se, -ñ**
Tarih 207
Mısra: 2
Yeniden canlılık kazandırma, canlandırma.

Ber-murād itdi Hudā 'izzet ile sulţānum
Nola vırāne-i Yūnāni iderseñ ihyā

ihyā idüp:

1. **ihyā idüp:-üp**
Tarih 126
Mısra: 2

Diriltmek, canlandırmak II sevindirmek,
memnun etmek.

Uyardı Vālidenūñ türbesin idüp ihyā
Vezīr-i a'zam olan dāver-i cihān-peymā

ihyā idüpdür:

1. **ihyā idüpdür:-üp, -dür**
Tarih 190
Mısra: 7
Diriltmek, canlandırmak II sevindirmek,
memnun etmek.

Mesīhāveş idüpdür luţf ile ben mürdeyi ihyā
İdersem tañ midur her dem du 'ā-yı devletin dāyim

ihyā itdi:

1. **ihyā itdi:-di**
Tarih 206
Mısra: 10
Yeniden canlandırmak, diriltmek.

Taht-ı Yūnāna kadem başdı dinildi tārīh
Geldi Yaħyā Karaman ilini itdi ihyā

2. **ihyā itdi:-di**
Tarih 209
Mısra: 12
Yeniden canlandırmak, diriltmek.

Ķāđi- 'asker olıcak dindi Tūrābī tārīh
İtdi ey dil 'ulemā şadı ihyā

3. **ihyā itdi:-di**
Tarih 97
Mısra: 2
Yeniden canlandırmak, diriltmek II
sevindirmek, memnun etmek; (gece gibi) canlı
tutmak.

'Ulemā şadı Efendi bu gün ihyā itdi
Ķāđi- 'asker olıcak dindi Tūrābī tārīh

4. **ihyā itdi:-di**
Tarih 97
Mısra: 10
Yeniden canlandırmak, diriltmek II
sevindirmek, memnun etmek; (gece gibi) canlı
tutmak.

Ķāđi- 'asker olıcak dindi Tūrābī tārīh
'İlm ile şadı Anaţolıyı ihyā itdi

5. **ihyā itdi:-di**
Tarih 15
Mısra: 2

*Yeniden canlandırmak, diriltmek II
sevindirmek, memnun etmek.*

Āsaf-ı şāh-ı cihān Hāzret-i Aḥmed Pāşā
Anatolıyı gelüp itdi kudūmı ihyā

6. **ihyā itdi:-di**

Tarih 114

Mısra: 1

*Yeniden canlandırmak, diriltmek II
sevindirmek, memnun etmek.*

İtdi ihyā Ulukışlayı Meḥemmed Pāşā
Yapdı bir ‘ālī ribāṭ eyledi tarz-ı Hākān

7. **ihyā itdi:-di**

Tarih 118

Mısra: 2

*Yeniden canlandırmak, diriltmek II
sevindirmek, memnun etmek.*

Eyledi ḥayrı şafāyile vezīr-i dānā
Ulukışlada binā'lar yapup itdi ihyā

ihyā itdüñ:

1. **ihyā itdüñ:-dü, -ñ**

Tarih 178

Mısra: 12

Yeniden canlandırmak, diriltmek.

Didi tārīḥi Tūrābī hātif
Vaḳfin itdüñ Ḥarameynüñ ihyā

2. **ihyā itdüñ:-dü, -ñ**

Tarih 115

Mısra: 1

*Yeniden canlandırmak, diriltmek II
sevindirmek, memnun etmek.*

İtdüñ ihyā Ulukışlayı benüm sulṭānum
Tarz-ı nev özge ribāṭ eyledüñ anda inşā

ihyā itse:

1. **ihyā itse:-se**

Tarih 145

Mısra: 2

Yeniden canlandırmak, diriltmek.

Mīr-mīrāmı olup Hāzret-i Mü'min Pāşā
Raḳḳayı itse kudūmyla demidür ihyā

ihyā kıl:

1. **ihyā kıl:**

Tarih 134

Mısra: 10

Canlandırmak, geliştirmek, diriltmek.

Tūrābīyā olunca faẓl ile kādī Sitānbūla
Didüm ben tārīḥini Muşṭafā şer'ini ihyā kıl

ihyā kıldı:

1. **ihyā kıldı:-dı**

Tarih 206

Mısra: 2

*Yeniden canlandırmak, diriltmek; tazelik
vermek; mutlu etmek, arzularına kavuşturmak.*

Devlet ü 'izzet ile Hāzret-i Yaḥyā Pāşā
Taḥt-ı Yūnānı gelüp 'adl ile kıldı ihyā

ihyā kılduñ:

1. **ihyā kılduñ:-du, -ñ**

Tarih 207

Mısra: 6

Canlandırmak, geliştirmek, diriltmek.

Didi tārīḥi du'ālarla Tūrābī bendeñ
Kılduñ ihyā Karaman ilini Yaḥyā Pāşā

ihyā oldı:

1. **ihyā oldı:-dı**

Tarih 135

Mısra: 5

Canlanmak, yeniden hayat bulmak.

Devr-i 'adlünle bu gün mürdeler ihyā oldı
Gökden indi şanasın Hāzret-i 'İsā Halebe

ihyā-yı haleb:

1. **ihyā-yı haleb:**

Tarih 34

Mısra: 4

*Halep'i diriltme, yaşatma (daha iyi hale
getirme).*

Mürde cān buldı anuñ her dem-i 'İsīsinden
Nām-ı Yaḥyā ile çün eyledi ihyā-yı Haleb

ikbāl:

1. **ikbālün:-(ü)ñ**

Tarih 16

Mısra: 9

Mutluluk, saadet, baht, talih.

İkbālün el virince didi Tūrābī tārīḥ
'İzz ile olduñ 'ādil dāmād-ı Āl-i 'Osmān

2. **ikbālīdür:-i, -dür**

Tarih 66

Mısra: 2

Mutluluk, saadet, baht, talih.

Etyemez-zāde Ereğliye ebed vālidür
El virüpdür aña devlet yine iqbālidür

3. **ıkbāl:**

Tarih 82

Mısra: 10

Mutluluk, saadet, baht, talih.

Hak Te'ālā devletin günden güne efzūn ide
Çün ricālu'llāhuñ iqbāl ile ehl-i hālidür

ıkbāl ide:

1. **ıkbāl ide:-e**

Tarih 61

Mısra: 5

Yüceltmek, mutluluğa erişmek, eriştirmek.

Her neye el şunsa maşşūdı aña iqbāl ide
İki 'ālemde murādın vire Mevlā-yı celil

ıkdām:

1. **ıkdāmın:-ı, -n**

Tarih 111

Mısra: 9

Gayret etme, çabalama, devamlı çalışma.

Gördi ıkdāmın firār itdi kıral-ı bed-fi'āl
Gerçi eylerdi binā'-yı kal'asına istinād

ıken:

1. **ıken:**

Tarih 75

Mısra: 6

Ek-filün zarf-fiil eki almış biçimi.

Zālimlerüñ elinden pā-māl olup re'āyā
Bī-çāre kalmış iken yine mecālī geldi

2. **ıken:**

Tarih 76

Mısra: 5

Ek-filün zarf-fiil eki almış biçimi.

Hār-ı gāmdan ehl-i dil bülbül gibi nālān iken
Halk-ı 'ālem açılup gül gibi hāndān oldılar

3. **ıken:**

Müseddes 4

Mısra: 25

-diği zaman II zarf fiil eki.

Olmış iken ey Tūrābī halk-ı 'ālem bī-mecāl
Pāy-ı miñnetde re'āyā kalmış iken pāy-māl

4. **ıken:**

Müseddes 4

Mısra: 26

-diği zaman II zarf fiil eki.

Olmış iken ey Tūrābī halk-ı 'ālem bī-mecāl
Pāy-ı miñnetde re'āyā kalmış iken pāy-māl

5. **ıken:**

Müseddes 6

Mısra: 5

-diği zaman II zarf fiil eki.

Guşşadan ölmüş iken taze hayāt irdi bize
Hāzret-i Nūh-ı necī gibi necāt irdi bize

6. **ıken:**

Müseddes 6

Mısra: 10

-diği zaman II zarf fiil eki.

Kankı birin diyelüm derdümüze yok pāyān
Bize hayretde iken oldı Hūdādan ihsān

7. **ıken:**

Müseddes 6

Mısra: 11

-diği zaman II zarf fiil eki.

Guşşadan ölmüş iken taze hayāt irdi bize
Hāzret-i Nūh-ı necī gibi necāt irdi bize

8. **ıken:**

Müseddes 6

Mısra: 16

-diği zaman II zarf fiil eki.

Günümüz oldı meded birbirinden bed-ter
Hāşılı olmuş iken başa belālar ser-ber

9. **ıken:**

Müseddes 6

Mısra: 17

-diği zaman II zarf fiil eki.

Guşşadan ölmüş iken taze hayāt irdi bize
Hāzret-i Nūh-ı necī gibi necāt irdi bize

10. **ıken:**

Müseddes 6

Mısra: 22

-diği zaman II zarf fiil eki.

Derd gamsuz güzerān eylemege bir dem yok
Dir iken devr-i zamān içre meger ādem yok

11. **ıken:**

Müseddes 6

Mısra: 23

-diği zaman II zarf fiil eki.

Ğuşşadan ölmüş iken taze hayât irdi bize
Ĥazret-i Nüh-ı necî gibi necât irdi bize

12. iken:

Müseddes 6

Mısra: 25

-dığı zaman II zarf fiil eki.

Ey Tûrâbî ğam u miñnetle helâk olmuş iken
Sînemüz pençe-i hicrân ile çâk olmuş iken

13. iken:

Müseddes 6

Mısra: 26

-dığı zaman II zarf fiil eki.

Ey Tûrâbî ğam u miñnetle helâk olmuş iken
Sînemüz pençe-i hicrân ile çâk olmuş iken

14. iken:

Müseddes 6

Mısra: 27

-dığı zaman II zarf fiil eki.

Dehre-i derd ile gözyaşı çü tāk olmuş iken
Elem-i zulm-i firāvân ile ĥâk olmuş iken

15. iken:

Müseddes 6

Mısra: 28

-dığı zaman II zarf fiil eki.

Dehre-i derd ile gözyaşı çü tāk olmuş iken
Elem-i zulm-i firāvân ile ĥâk olmuş iken

16. iken:

Müseddes 6

Mısra: 29

-dığı zaman II zarf fiil eki.

Ğuşşadan ölmüş iken taze hayât irdi bize
Ĥazret-i Nüh-ı necî gibi necât irdi bize

17. iken:

Müseddes 10

Mısra: 16

-dığı zaman II zarf fiil eki.

Ķoyup ĥayretde servi kâmetüñle bî-mecâl itdün
Benânuñ reşki ile bedr iken ayı hilâl itdün

18. iken:

Nazm 4

Mısra: 1

Ek fiilin zarf- fiil eki almış hali.

Göñül cânâ hevâdan geçmiş iken oldı meftüñüñ
Beni âşüfte kıldı âl ile ruĥsâr-ı gül-güñüñ

19. iken:

Gazel 14

Mısra: 4

Ek fiilin zarf-fiil eki almış biçimi. II olduğu halde.

Bir kul-oğlunuñ olup bende-i fermân-beri
Pâdişâh iken kul oldı ol şeh-i ĥübânumuz

20. iken:

Gazel 14

Mısra: 5

Ek fiilin zarf-fiil eki almış biçimi. II olduğu halde.

Gülşen-i ĥüsn içre kendi serv-i ĥoş-reftâr iken
Mâyil oldı bir nihâl-i tâzeye cânânumuz

iki 'âlemde:

1. iki 'âlemde:

Tarih 21

Mısra: 7

Dünya ve ahiret.

İki 'âlemde efendi ser-firâz itsün İlah
Vire her demde murâduñ Ĥâlîk-ı kevn ü mekân

2. iki 'âlemde:-de

Tarih 8

Mısra: 4

İki dünya; dünya ve ahiret.

Şaklaya Mevlâ ĥatardan 'ömrin efvün eyleyüp
İki 'âlemde murâdın vire ol ĥayyü'l-ĥadîm

3. iki 'âlemde:-de

Tarih 28

Mısra: 7

İki dünya; dünya ve ahiret.

İki 'âlemde murâdın vire
Ĥaĥ budur aña du'âmuz her bâr

4. iki 'âlemde:-de

Tarih 132

Mısra: 13

İki dünya; dünya ve ahiret.

İki 'âlemde murâdın vire Ĥaĥ
Bu Tûrâbî-i ĥaĥîr eyler du'â

5. iki 'âlemde:-de

Tarih 154

Mısra: 7

İki dünya; dünya ve ahiret.

Felekden yüce kıl yâ Rab anuñ iklîl-i ser-tâcın
Olupdur şadr-ı a'zam ber-murâd it iki 'âlemde

6. iki 'âlemde:-de

Tarih 194

Mısra: 3

İki dünya; dünya ve ahiret.

İki 'âlemde ber-murâd olsun
Hâzret-i Muşafâ olup senedi

iki cân olsa:

1. iki cân olsa:-sa

Gazel 45

Mısra: 1

İki cânı olmak.

Virürdüm aña olsa eger tende cân iki
Ademler öldürür o cüvân-ı Selânikî

iki cânibde:

1. iki cânibde:-de

Tarih 117

Mısra: 6

İki taraf, iki yan.

Ayağına sürer yüz her tarafından
İki cânibde turur serv şaf şaf

iki deryâ-yı 'ulûma:

1. iki deryâ-yı 'ulûma:

Tarih 168

Mısra: 3

*Alimlerin iki denizi, bilginlerin iki denizi II
Baki ve Sadeddin Efendi kastedilmiştir.*

İki deryâ-yı 'ulûma ey felek rahm itmedüñ
Zâyi' itdüñ iki kân-ı gevheri itdüñ tebâh

iki ehl-i fazluñ:

1. iki ehl-i fazluñ:-(u)ñ

Tarih 168

Mısra: 6

*İki fazilet ehli, iki erdem sahibi II Baki ve
Sadeddin Efendi kastedilmiştir.*

Neyledüñ ey çarh-ı zâlim dehri vîrân eyledüñ
İki ehl-i fazluñ itdüñ meskenüñ hâk-i siyâh

iki gözüm:

1. iki gözüm:-(ü)m

Tarih 180

Mısra: 6

İki göz.

Ey dirîğ ol gül-i gülzâr-ı ma'ârif şoldı
Demidür qanlar ile iki gözüm tölündi

iki hâl-i siyâh:

1. iki hâl-i siyâh:

Gazel 11

Mısra: 3

(Yüzdeki) İki siyah ben.

Bir bisât üzre iki hân oynar
Ruğlarında şan iki hâl-i siyâh

iki hân:

1. iki hân:

Gazel 11

Mısra: 4

İki kişi, iki hükümdar gibi kişi.

Bir bisât üzre iki hân oynar
Ruğlarında şan iki hâl-i siyâh

iki hayder-i devr-i zemân:

1. iki hayder-i devr-i zemân:

Gazel 45

Mısra: 10

*İki talihli Haydar (arслан, yiğit, cesur, Hz.
Ali).*

Bir bendedür esirge şehâ bu Tûrâbîyi
Gelmez cihâna Hayder-i devr-i zemân iki

iki kamer-i şeb-revân:

1. iki kamer-i şeb-revân:

Gazel 45

Mısra: 6

İki gece yolcusu ay.

Nisbetle dil-berân aña seyyâredür kamu
Devr içre ola mı kamer-i şeb-revân iki

iki kân-ı gevheri:

1. iki kân-ı gevheri:-i

Tarih 168

Mısra: 4

*İki mücevher kaynağı II Baki ve Sadeddin
Efendi kastedilmiştir.*

İki deryâ-yı 'ulûma ey felek rahm itmedüñ
Zâyi' itdüñ iki kân-ı gevheri itdüñ tebâh

iki kemân:

1. iki kemân:

Gazel 11

Mısra: 6

İki yay II sevgilinin kaşu.

Kaşları arasında şanki o hāl
Bir kemān-keş iki kemān oynar

iki konağı:

1. **iki konağı:-ı**

Tarih 109

Mısra: 12

İki konak II Eğri kalesi kastedilmektedir.

İki konağı bir itdi ol guzātuñ ejderi
Hâzret-i Feth Girây Hân işidüp çapdı revān

iki mihr-i cihān:

1. **iki mihr-i cihān:**

Gazel 45

Mısra: 4

İki cihan güneşi.

Şehrūñ civāni zerredür ol āftāb-ı hüsñin
Hergiz felekde ola mı mihr-i cihān iki

iki mısra'da:

1. **iki mısra'da:-da**

Tarih 17

Mısra: 8

İki dize. II bir beyit.

Ey Tūrābī didüm aña tārīh
İki mısra'da derd ile eyvāh

iki şeh-i kām-rān:

1. **iki şeh-i kām-rān:**

Gazel 45

Mısra: 8

*İki bahtiyar padişah, iki arzusu yerine gelmiş
sultan.*

Dil kişverine oldur olan pādīşā bugün
Olmaz çü bir diyāra şeh-i kām-rān iki

ikisi:

1. **ikisi:**

Tarih 168

Mısra: 2

*Her ikisi de. II Baki ve Saadeddin Efendi
kastedilmiştir.*

Şeyh-i İslām ile gitdi Bākī-i mīr-i sūhan
İkisi bir yılda tutdı çün beķā semtine rāh

2. **ikisine:-ne**

Tarih 168

Mısra: 11

*Her ikisi, iki kişi II Baki ve Saadeddin Efendi
kastedilmiştir.*

Dindi bir mısra'da ikisine bir tārīh-i hūb
Göçdi Sa'deddīn-i şānī göçdi Bākī āh u vāh

iklīm-i 'abd-ı mü' min:

1. **iklīm-i 'abd-ı mü' min:**

Tarih 5

Mısra: 4

İman eden kulun ülkesi, inanan kulun yeri.

Ķāđı olınca fi'l-hāl dindi Tūrābī tārīh
Mülk-i 'Irākı kıldı iklīm-i 'Abd-ı mü' min

2. **iklīm-i 'abd-ı mü' min:**

Tarih 140

Mısra: 6

*İman eden kulların memleketi, inanan
kulların diyarı.*

'Adlin görüp Tūrābī dinildi aña tārīh
Yünāni kıldı başdan iklīm-i 'abd-ı mü' min

iklīm-i hüsne:

1. **iklīm-i hüsne:-e**

Gazel 6

Mısra: 4

Güzellik memleketi.

Yārūñ yolında terk-i ser itsem 'aceb midür
İklīm-i hüsne şimdi o server degül midür

iklīm-i hüsni:

1. **iklīm-i hüsni:-i**

Gazel 39

Mısra: 4

Güzellik memleketi.

Ħađ geldi gitmez ol şeh-i hüsñüñ leťafeti
İklīm-i hüsni virdiler aña berāt ile

iklīm-i 'osmānı:

1. **iklīm-i 'osmānı:-ı**

Tarih 199

Mısra: 8

Osmanlı Devleti, Osmanlı diyarı.

Felek biñ dīde ile nāzır oldu defterilerde
Nāzīrin görmedi devr eyledi iklīm-i 'Osmānı

il:

1. il:

Gazel 46
Mısra: 3
Yabancı.

Ebkār-ı ma'ānīsin il itdi
Söz bikrini biz aldıq mihmānına

ilāh:

1. ilāh:

Tarih 21
Mısra: 7
Yaratıcı, Allah.

İki 'ālemde efendi ser-firāz itsün İläh
Vire her demde murāduñ Hāliq-ı kevn ü mekân

2. ilāh:

Tarih 168
Mısra: 10
Yaratıcı, Allah.

Ey Tūrābī anlar oldı mülk-i bākīye revān
Fażl ile bākī kalanın ser-firāz itsün İläh

ilāh meskenin dārü's-selām itsün:

1. ilāh meskenin dārü's-selām itsün: -sün

Tarih 94
Mısra: 2
Kelime Tipi: **Dua İfadesi**
Yüce Allah makamını cennet etsin.

Eyledi Haqdan yaña İsbāt Efendi 'azm-i rāh
Da'vet itdi meskenin Dārü's-selām itsün İläh

ilāhī:

1. ilāhī:

Tarih 204
Mısra: 7
Allah'la ilgili, Allah'a âit, Allah'a has,
Allah'tan gelen, Tanrısal.

İlähī işbu cāy-ı dil-güşāda
Şafādan olmasun bir lahza hālī

2. ilāhī:

Gazel 30
Mısra: 2
Allah'ım, Ey Allah.

Ruhsār-ı yār haçıyla pīr-i mürde olmadın
Göster İlähī dil-beri bir dahı ölmedin

3. ilāhī:

Gazel 30

Mısra: 10

Allah'ım, Ey Allah.

Eyle Vişālī ile Tūrābīyi behremend
Görsün İlähī ol gül-i gülzārı şolmadın

4. ilāhī:

Kıt'a 6
Mısra: 1
Allah'ım, Ey Allah.

İlähī dāyimā bu şehir-i mezbūr
Binā'-yı luţfuñ ile ola ma'mūr

ilāhī iki 'ālemde dāver kııl:

1. ilāhī iki 'ālemde dāver kııl: -de

Tarih 54
Mısra: 1
Kelime Tipi: **Dua İfadesi**
Ey Allah'ım iki dünyada (dünya ve ahiret)
hükümdar et.

İlähī kııl iki 'ālemde dāver
Vezīr-i Āl-i 'Osmāndur Dilāver

ilāhī 'ilm ile 'ālemde maḥdüm-ı mükerrerem kııl:

1. ilāhī 'ilm ile 'ālemde maḥdüm-ı mükerrerem
kııl: -de

Tarih 68
Mısra: 7
Kelime Tipi: **Dua İfadesi**
Ey Allah'ım ilim ile alemde (dünyada) saygı
değer kııl.

İlähī 'ilm ile 'ālemde maḥdüm-ı mükerrerem kııl
Hemīşe şādmān olsun cihānda olmasun gāmgīn

ilāhī 'uqbāda meskenin dāru'l-emān eyle:

1. ilāhī 'uqbāda meskenin dāru'l-emān eyle:

Tarih 93
Mısra: 13
Kelime Tipi: **Dua İfadesi**
Ey Allah'ım ahirette makamını güvenli yer
(cennet) eyle.

Eyle 'uqbāda İlähī meskenin dāru'l-emān
Dindi hātifden Tūrābī aña bir tārīḥ-i ḥüb

ile:

1. ile:

Gazel 6
Mısra: 13
Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Nefs ejderin silâh-ı şalâh ile hâk ider
Hakkâ ki bu Tûrâbî de Hayder degül midür

2. **ile:**

Gazel 9

Mısra: 5

Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Tâk itmek ile kıddün beñzer mi hiç meh-i nev
Âyâ hilâl kaşlar devr-i kühinde yokdur

3. **ile:**

Gazel 10

Mısra: 5

Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Geldi kıyâma nâz ile ol serv-i hoş-hırâm
Gönlüm ağıttı kâmeti dil-cü degül midür

4. **ile:**

Gazel 12

Mısra: 2

Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Gördüm bu gün ol âfet-i devrâna bakılmaz
Bir tarz ile görindi ki cânâna bakılmaz

5. **ile:**

Gazel 12

Mısra: 6

Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Hayretde kalur merdümek-i dîde görünce
Bâdî nazar ol hâl ile gerdâna bakılmaz

6. **ile:**

Gazel 15

Mısra: 21

Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Her tarafda mülküni aldurdılar ihmâl ile
Devlet-i şâh-ı cihâmî hayf bir ister mi yok

7. **ile:**

Gazel 16

Mısra: 2

Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Hicrûnle şehâ seyr ü temâşâdan uşanduk
Gördük seni ağıyar ile dünyâdan uşanduk

8. **ile:**

Gazel 16

Mısra: 3

Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Reftârûn ile kâmet-i bâlâñı görünce
Hayretde kalup serv-i dil-ârâdan uşanduk

9. **ile:**

Gazel 16

Mısra: 9

Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Ağıyar ile küyuñda kıtâl üzre Tûrâbî
Öldürseñ urup hâşılı gavğâdan uşanduk

10. **ile:**

Gazel 17

Mısra: 1

Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Öldüm görünce hatt ile ruhsâr-ı gül-günüñ senüñ
Çıktı şehâ katlûme şan hatt-ı hümayûnuñ senüñ

11. **ile:**

Gazel 19

Mısra: 6

Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Rakîbüñ nîşine şabr it dikenden
İşi birlige yetmek hâr ile gül-berg-i handânuñ

12. **ile:**

Gazel 26

Mısra: 11

Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Fenn-i istibdâl ile tağıtdılar mâ-ba'düñi
'Âr u nâmûsuñ gibi şad-çâk imişsin bilmedüm

13. **ile:**

Gazel 28

Mısra: 9

Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Irag ol eyleme Etrâk-i bî-idrâk ile şöbet
Varup meclisde zevk it bârî şehri oğlanını kullan

14. **ile:**

Gazel 31

Mısra: 5

Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Görenler baş egerler cân ile mihrâb-ı ebrûña
Habîbüm Merve haqqı Ka'be-i ehl-i şafâsın sen

15. **ile:**

Gazel 32

Mısra: 10

Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Vücüdün Haq Te'âlâ şaklasun havf u hatarlardan
Tûrâbî ol perî bed-hvâh ile yâr olmasun gelsün

16. **ile:**

Gazel 34

Mısra: 6
Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Ġaflet ile zāyi' itme böyle eyyāmi şakin
Fırşatı fevt itme her rüz eyle maqşūd

17. **ile:**
Gazel 36
Mısra: 10
Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Didüm bu şem'-i bezme gel olsun ruhuñ ni'me'l-
bedel
Nāz ile güldi o güzel didi meger aḥşām ola

18. **ile:**
Kıt'a 1
Mısra: 4
Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Yimege yeter anlara şimdi
Koz üzümi ile ḥorūs ṭaşāğı

19. **ile:**
Kıt'a 3
Mısra: 3
Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Her yemiş çün zamāni ile yinür
Saña dirin ye bulduğın güveci

20. **ile:**
Kıt'a 4
Mısra: 2
Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Şu'arā kısmına cevri itme eyā sīm-berüm
Luṭf u iḥsān ile yap göñlin o şeydāyilerün

21. **ile:**
Kıt'a 6
Mısra: 2
Birlikte, beraber (bağlama edatı).

İlāhī dāyimā bu şehri-i mezbūr
Binā'-yı luṭfuñ ile ola ma'mūr

22. **ile:**
Kıt'a 6
Mısra: 4
Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Şafā sürsün hemīşe ehl-i 'aşkı
Cüvānān ile her dem eyle mürür

23. **ile:**
Kıt'a 8
Mısra: 3
Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Ḥazretün āb-ı mu'cizātı ile
Yudılar meyyitini ser-tā-be-pāy

24. **ile:**
Kıt'a 9
Mısra: 2
Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Pür olup ḥāne-i se'ādetünüz
Berre-i güsfend ile cānā

25. **ile:**
Kıt'a 10
Mısra: 2
Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Tevliyet gitdiyse Tūrābī ne gam
Geçinür ol bizüm tevārīḫ ile

26. **ile:**
Kıt'a 10
Mısra: 4
Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Mütevellī gülüp yüze dāyim
Māt ider ādemi o bir ruḫ ile

27. **ile:**
Kıt'a 11
Mısra: 3
Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Derd-i firāk u ḥasret ile cāna yetdüm āh
Yāruñ Vişālī ile meger behremend olam

28. **ile:**
Kıt'a 11
Mısra: 4
Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Derd-i firāk u ḥasret ile cāna yetdüm āh
Yāruñ Vişālī ile meger behremend olam

29. **ile:**
Nazm 4
Mısra: 2
Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Göñül cānā hevādan geçmiş iken oldı meftūnuñ
Beni āşüfte kıldı āl ile ruḥsār-ı gül-günüñ

30. **ile:**
Tarih 1
Mısra: 7
Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Zühd ü taḫvā ile mülk-i cenneti
Kendü şemşīriyle açdı şeyḫümüz

31. **ile:**

Tarih 1

Mısra: 9

Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Âh u vâh ile mürîdân-ı cihân
Didiler târîhi geçdi şeyhümüz

32. **ile:**

Tarih 2

Mısra: 2

Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Geldi hâlâ efendüm ‘Abdullâh
Mışra kâdî olup sa‘âdet ile

33. **ile:**

Tarih 2

Mısra: 4

Birlikte, beraber (bağlama edatı).

‘İlm ü fazlıyla geçdi akrânı
Yügürüp eşheb-i siyâdet ile

34. **ile:**

Tarih 2

Mısra: 6

Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Virdi seccâde-i Resûle şeref
‘İlm ile ‘adl ile ‘ibâdet ile

35. **ile:**

Tarih 2

Mısra: 6

Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Virdi seccâde-i Resûle şeref
‘İlm ile ‘adl ile ‘ibâdet ile

36. **ile:**

Tarih 2

Mısra: 8

Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Yâveri Hâk ola hidâyet ile
Hızr u İlyâs olup aña rehber

37. **ile:**

Tarih 2

Mısra: 10

Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Ey Tûrâbî dinildi târîhi
Oldı Mışra ‘azîz ‘adâlet ile

38. **ile:**

Tarih 3

Mısra: 2

Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Oldı ol pāk-neseb hem-ser-i ‘Abdü’l-kâdir
Nola ger ‘izzet ile olsa nakîbü’l-eşrâf

39. **ile:**

Tarih 3

Mısra: 4

Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Bî-ṭaleb geldi bu gün şadra virtüp ‘izz ü şeref
Fazl ile oldı şehâ maẓhar-ı ‘izz ü elṭâf

40. **ile:**

Tarih 6

Mısra: 6

Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Yok bu bezm-i ‘ulemâ içre ayakdaşı añañ
Fazl ile her birinüñ aldı yine payını

41. **ile:**

Tarih 6

Mısra: 8

Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Mâh-ı nev şanma felek itdi külâhın keç-rev
Bu şafâ ile yâ-ḥod aldı ele nâyını

42. **ile:**

Tarih 6

Mısra: 10

Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Ey Tûrâbî didi târîhin anuñ hâtîf-i ğayb
Aldı ‘ilm ile Aḫî-zâde yine câyını

43. **ile:**

Tarih 10

Mısra: 2

Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Pâdişâh-ı rub‘-ı meskûna olup cā Edrine
Maḫdem-i ḫâkân ile oldı dil-ārâ Edrine

44. **ile:**

Tarih 10

Mısra: 3

Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Cân-fezâ olsa nola ‘izz-i kudüm-ı şâh ile
Mürdeye cânlar bağışlar oldı cānâ Edrine

45. **ile:**

Tarih 10

Mısra: 5

Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Eylediler nâz ile her serv-i bâlâ cilvegâh
Oldı ğılmân ile şan Firdevs-i a'lâ Edrine

46. **ile:**

Tarih 10

Mısra: 6

Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Eylediler nâz ile her serv-i bâlâ cilvegâh
Oldı ğılmân ile şan Firdevs-i a'lâ Edrine

47. **ile:**

Tarih 10

Mısra: 9

Birlikte, beraber (bağlama edatı).

'Asker-i İslâm ile pürdür derünü hâliyâ
Oldı dârât ile çün evreng-i Dârâ Edrine

48. **ile:**

Tarih 10

Mısra: 10

Birlikte, beraber (bağlama edatı).

'Asker-i İslâm ile pürdür derünü hâliyâ
Oldı dârât ile çün evreng-i Dârâ Edrine

49. **ile:**

Tarih 10

Mısra: 11

Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Pâdişâhum kıl nazâr diyü zebân-ı hâl ile
Ehl-i 'irfânuñ şeffî'i oldı güyâ Edrine

50. **ile:**

Tarih 10

Mısra: 14

Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Ey Tûrâbî dindi bir târîh-i garrâ gül gibi
Oldı Sulţân Aĥmed ile gülşenâsâ Edrine

51. **ile:**

Tarih 11

Mısra: 4

Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Eyledi bir dil-güşâ 'âlî binâ'ya ibtidâ
Her taraf tāk-ı mu'allâ ile pür-eyvândur

52. **ile:**

Tarih 16

Mısra: 10

Birlikte, beraber (bağlama edatı).

İkbâlûñ el virince didi Tûrâbî târîh
'İzz ile olduñ 'âdil dâmâd-ı Âl-i 'Oşmân

53. **ile:**

Tarih 17

Mısra: 6

Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Umaruz kim maķâmı cennet ola

Hür u ğılmân ile olup hem-râh

54. **ile:**

Tarih 17

Mısra: 8

Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Ey Tûrâbî didüm aña târîh

İki mışra 'da derd ile eyvâh

55. **ile:**

Tarih 19

Mısra: 2

Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Virdiler mülket-i Tebrîzi 'Alî Pâşâyâ

Mülk-i İrâna bu gün şevket ile oldı revân

56. **ile:**

Tarih 19

Mısra: 6

Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Ey Tûrâbî didi târîhin anuñ hâtif-i gayb

Oldı Tebrîze bu gün 'adl ile Mehdî-i cihân

57. **ile:**

Tarih 21

Mısra: 2

Birlikte, beraber (bağlama edatı).

'İlm ü fazluñ oldı sulţânım bu gün günden 'ayân

Hacc-ı mebrûr ile olduñ efđal-i devr-i zamân

58. **ile:**

Tarih 22

Mısra: 5

Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Geçe eyyâmı 'iş u 'işret ile

Cihânda görmeye hiç derd ü âlâm

59. **ile:**

Tarih 24

Mısra: 1

Birlikte, beraber (bağlama edatı).

'İlm ü fazl ile bu gün şadra Efendi geldüñ

Tutdı 'adlûñle yine şit u şadâ âfâķı

60. **ile:**

Tarih 25

Mısra: 9
Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Ḥaḳ Te'ālā faẓl ile bāḳīlerin ma'mūr ide
Ḥūr u ḡilmānıyla dāyim eylesün seyr-i cinān

61. **ile:**
Tarih 27
Mısra: 3
Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Pesendide görüp her vech ile evzā' u eṭvārın
Muḥabbet itdi aña ḡayrılardan dil berī oldı

62. **ile:**
Tarih 30
Mısra: 1
Birlikte, beraber (bağlama edatı).

'Adl ile Birrī Efendi oldı defterdārumuz
Aña Yünānı sipāriş eyledi serdārumuz

63. **ile:**
Tarih 30
Mısra: 5
Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Ey Tūrābī ehl-i diller şevḳ ile cem' oldılar
Didiler tārīḫi zībā geldi defterdārumuz

64. **ile:**
Tarih 33
Mısra: 2
Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Gül-i bostānumuzı eyledi pejmürde ecel
Ey gönül mātem idüp aḡlaşalum derd ile gel

65. **ile:**
Tarih 33
Mısra: 6
Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Döndi 'aksine yine bu felek-i keş-reftār
'İş u devrānumuza ḥasret ile virdi ḥalel

66. **ile:**
Tarih 33
Mısra: 8
Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Bir kimesne aña aḥvālını 'arz itse eger
Herkesün müşkilini eyler idi remz ile ḥal

67. **ile:**
Tarih 34
Mısra: 4
Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Mürde cān buldı anuñ her dem-i 'İsīnden
Nām-ı Yahyā ile çün eyledi iḫyā-yı Ḥaleb

68. **ile:**
Tarih 34
Mısra: 5
Birlikte, beraber (bağlama edatı).

'İlm ü faẓlıyla alup 'adl ile oldı ḥākim
Ḳavm-i ḥussādı düşürdi ḡama sevdā-yı Ḥaleb

69. **ile:**
Tarih 34
Mısra: 10
Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Didi da'vetle anuñ tārīḫini ḥātif-i ḡayb
Verd-i bostān ile zeyn oldı gelüñ cāy-ı Ḥaleb

70. **ile:**
Tarih 36
Mısra: 9
Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Şevḳ ile dindi kudūmına Tūrābī tārīḫ
Ḥasen oldı Ḳaraman iline Pāşā geldi

71. **ile:**
Tarih 37
Mısra: 2
Birlikte, beraber (bağlama edatı).

'İlm ü faẓlıyla dilā Ḥazret-i Ca'fer Pāşā
'Adl u dād itmek ile kişver-i Mısrı aldı

72. **ile:**
Tarih 38
Mısra: 8
Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Bu Tūrābī-i du'ā-güyü didi tārīḫin
Niḡdeye oldı bu gün devlet ile mīr-livā

73. **ile:**
Tarih 39
Mısra: 9
Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Ey Tūrābī derd ile ḥātif didi tārīḫ aña
Geçdi fāniden bu gün seyyid ferāḫ-şāda acuña

74. **ile:**
Tarih 43
Mısra: 2
Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Sinān Pāşā-yı deryā-dil vezīr-i Ḥüsrevān-pāye
Bu 'adl u dād ile geldi ḳapūdān oldı deryāya

75. **ile:**

Tarih 43

Mısra: 6

Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Dilâverlük idüp a'dâ-yı dîni pâyimâl itdi
Hezâr i'zâz ile gelse 'aceb mi manşıbı pāya

76. **ile:**

Tarih 47

Mısra: 3

Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Açdı şemşîr ile Bağdâdı idüp emn ü emân
Darb-ı tîğîn işidüp tañ mı helâk olsa hasûd

77. **ile:**

Tarih 49

Mısra: 6

Birlikte, beraber (bağlama edatı).

'İlm ü fazlıyla odur fâris-i meydân-ı kemâl
Şevket ü haşmet ile yir komadı Dārāya

78. **ile:**

Tarih 51

Mısra: 5

Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Nağş idi hâtırına şavt ile 'ilm-i edvâr
Bir idi aña segâh ile düğâh u pençgâh

79. **ile:**

Tarih 51

Mısra: 6

Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Nağş idi hâtırına şavt ile 'ilm-i edvâr
Bir idi aña segâh ile düğâh u pençgâh

80. **ile:**

Tarih 56

Mısra: 4

Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Re'âyâ vü berâyâ oldılar devründe âsüde
Cihâni rüşen itdüñ 'adl ile hürşîd-i hâversin

81. **ile:**

Tarih 56

Mısra: 8

Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Amân virme benüm sultânüm al zâlimlerüñ başın
Bu gün Bağdâda 'adl u dâd ile pāşâ-yı serversin

82. **ile:**

Tarih 56

Mısra: 9

Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Türâbî bende-i dâ'î didi şevk ile bir târîh
Çekil mülk-i 'Irâka vâlî-i 'âdil Dilâversin

83. **ile:**

Tarih 59

Mısra: 3

Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Eyler ihyâ bu cihân halkını iftâsı ile
Hem-çü 'İsî yiridür menzili olsa eflâk

84. **ile:**

Tarih 60

Mısra: 2

Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Hızr u İlyâsı Hüdâ sultânuma kıldı delîl
Hamdu'lillâh 'izzet ile eyledüñ hacc-ı cemîl

85. **ile:**

Tarih 64

Mısra: 7

Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Geldüğüñ yirleri ihsân ile ma'mûr itdüñ
Nola eylerseñ Ereğliye dahı luţf u 'atâ

86. **ile:**

Tarih 64

Mısra: 9

Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Her diyâr oldı şehâ luţfuñ ile şermende
Behredâr olsa nola vaqf-ı Resûl-i Mevlâ

87. **ile:**

Tarih 64

Mısra: 14

Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Didi târîh-i kudümüñi Türâbî dâ'î
Vâlî olduñ Halebe 'izzet ile Aħmed Pāşâ

88. **ile:**

Tarih 66

Mısra: 3

Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Nola te'yîd ile virilse Ereğli şehri
Pāye-i manşıbı zîrâ ki anuñ 'âlidür

89. **ile:**

Tarih 68

Mısra: 9

Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Türābī şevk ile anuñ didi mevlūdına tārīh
Bu devr-i 'āleme geldi bu gün bir Muştafā-āyīn

90. **ile:**

Tarih 69

Mısra: 8

Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Münhaşırdur kendüye 'ilm ü kemāl ü ma'rifet
Oldı fazlından ziyāde nazm u nesr ile vaḥīd

91. **ile:**

Tarih 69

Mısra: 9

Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Alnı açık istikāmet üzredür her vech ile
Rüz-ı maḥşerde ola rīşi gibi rüyı sefid

92. **ile:**

Tarih 70

Mısra: 3

Birlikte, beraber (bağlama edatı).

'İlm ü fazilet ile meşhūr idüñ cihānda
Nāmuñ kalup dirġā gitdün efēn

93. **ile:**

Tarih 71

Mısra: 8

Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Eşkiyā'nuñ dikkiler nevg-i sināna kellesin
Zeyn olup şan sīb-i rengin ile naḥl-ı gülsitān

94. **ile:**

Tarih 73

Mısra: 5

Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Askeri anuñ rubāh ile kaçan kim ceng ide
Kendüsi olur neyistān içre güyā bebr ü şır

95. **ile:**

Tarih 73

Mısra: 8

Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Güy-ı bāziçe idüpdür eşkiyā'nuñ kellesin
Aña virildi şehā çevgān-ı kudret ile tır

96. **ile:**

Tarih 74

Mısra: 4

Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Dört birāder yiridür şadra virürse revnağ
Fazl ile her birisi şāhib-i iz'ān u temiz

97. **ile:**

Tarih 74

Mısra: 10

Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Bu Türābī-i du'ā-güyü didi tārīhin
Bursaya vālī olup devlet ile oldı 'aziz

98. **ile:**

Tarih 76

Mısra: 7

Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Ey Türābī cān u dilden şevk ile tārīhini
Didüm 'adl ile niçe kāfir müselmān oldılar

99. **ile:**

Tarih 76

Mısra: 8

Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Ey Türābī cān u dilden şevk ile tārīhini
Didüm 'adl ile niçe kāfir müselmān oldılar

100. **ile:**

Tarih 77

Mısra: 6

Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Māl-ı mīri cem' olur aḥvāl-i 'ālem muntazam
'Adl ile emn ü emān buldı bu gün mülk-i 'Arab

101. **ile:**

Tarih 79

Mısra: 13

Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Didi biñ şevk ile hātif Türābī aña bir tārīh
Haleb oldı şehā yine maḥām-ı emn ü İbrāhīm

102. **ile:**

Tarih 81

Mısra: 6

Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Re'y ü tedbīr ile oldı āşaf-ı şāhib-serīr
Fikr-i şā'ible şehā düstūr-ı ekremdür bu gün

103. **ile:**

Tarih 82

Mısra: 1

Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Ḥamdulillāh Ḥacı İbrāhīm Pāşā 'adl ile
Devlet ü 'izzetle ey dil Mışra ḥālā vālīdür

104. **ile:**

Tarih 82

Mısra: 7
Birlikte, beraber (bağlama edatı).

İrdi ey dil şıdk ile tır-i du'ası menzile
Şükrü'llāh kim bu gün a'dā anuñ pā-mālidür

105. **ile:**
Tarih 82
Mısra: 10
Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Haq Te'ālā devletin günden güne efzün ide
Çün ricālu'llāhuñ iqbāl ile ehl-i hālidür

106. **ile:**
Tarih 83
Mısra: 4
Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Himmet-i merdān ile tahtını berbād eylegil
Darb u harbuñdan 'Acem şahı kaçarsa gam degül

107. **ile:**
Tarih 83
Mısra: 8
Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Arqa vir dāyim ricālullāha eyle i'timād
Her umūruñda Hudāyı şıdk ile yād eylegil

108. **ile:**
Tarih 83
Mısra: 11
Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Tiğ ile erbāb-ı rafzuñ 'ırkını kat' eyleyüp
Çār-yār-ı bā-şafānuñ rühını şād eylegil

109. **ile:**
Tarih 83
Mısra: 15
Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Pend idüp Sultān Ahmed izzet ü ikrām ile
Didi tārīhi Hālilüm āşafum dād eylegil

110. **ile:**
Tarih 85
Mısra: 6
Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Döndüñ 'aksine yine ey felek-i kej-refār
Anı zulm ile ayırduñ fużalādan hayfā

111. **ile:**
Tarih 85
Mısra: 8
Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Çanı ol fażl u hūnerle çanı ol zühd ü 'amel
Añsuzın firçat ile gitdi aradan hayfā

112. **ile:**
Tarih 85
Mısra: 9
Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Bu Türābī didi tārīhin anuñ hasret ile
Gitdi Hāmid Çelebi dār-ı 'anādan hayfā

113. **ile:**
Tarih 89
Mısra: 1
Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Fażl ile oldı efendi 'ulemā içre be-nām
Hāmdulı'llāh ki kazā-i Halebi çaldı Hüsām

114. **ile:**
Tarih 89
Mısra: 4
Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Meyvedār ola anuñ kāmetsi naħlı her bār
Eyleye 'izzet ile cāy-ı sa'ādetde hırām

115. **ile:**
Tarih 89
Mısra: 11
Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Şevk ile dindi kudūmına Türābī tārīh
Tiz-çab'ıyla diyārın Halebüñ çaldı Hüsām

116. **ile:**
Tarih 90
Mısra: 2
Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Halebe kādī olunca didi hātif tārīh
Tiz çab' ile diyārın Halebüñ aldı Hüsām

117. **ile:**
Tarih 95
Mısra: 9
Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Didi tārīhi Türābī hüzn ile
Nā-gehān gitdi Sikender-zāde hayf

118. **ile:**
Tarih 96
Mısra: 3
Birlikte, beraber (bağlama edatı).

'Adl u dād ile o hem-nām-ı Mehemmeddür çün
Aña rām olsa nola şer'-i Resül-i 'Arabī

119. **ile:**
Tarih 96
Mısra: 5
Birlikte, beraber (bağlama edatı).
- ‘Ömri ‘âlemde anuñ zevk u şafâ ile geçüp
Bu cihân içre dilâ çekmeye hergiz ta‘abı
120. **ile:**
Tarih 97
Mısra: 8
Birlikte, beraber (bağlama edatı).
- Şadr-ı ‘izzet aña mevrūs-ı pederdür ey dil
Fażl ile pāye-i a‘lāyı gelüp cā itdi
121. **ile:**
Tarih 97
Mısra: 10
Birlikte, beraber (bağlama edatı).
- Kāđı-‘asker olıcak dindi Tūrābī tārīh
‘İlm ile şadr-ı Anaṭolıyı ihyā itdi
122. **ile:**
Tarih 102
Mısra: 1
Birlikte, beraber (bağlama edatı).
- Veżir ibn-i Çıgāl olsun hemişe ‘adl ile dāyım
Vücüdī intizām için bu ‘âlem mülkine lāzım
123. **ile:**
Tarih 102
Mısra: 3
Birlikte, beraber (bağlama edatı).
- Nazar idüp işāret kıldı cüz’i iltifāt ile
Eregliye bir ehl-i fażlı itdi luṭf idüp ḥākīm
124. **ile:**
Tarih 102
Mısra: 5
Birlikte, beraber (bağlama edatı).
- Keser da‘ vāyı ṭab‘-ı tīz ile ol hem-çünān şemşir
Olup kāđı bi-ḥamdı’llāh hele bir fāzıl u ‘ālim
125. **ile:**
Tarih 102
Mısra: 10
Birlikte, beraber (bağlama edatı).
- Olup kāđı Eregliye Tūrābīyā didüm tārīh
Bu ‘adl ü dād ile oldı Muḥammed şer‘ine ḥākīm
126. **ile:**
Tarih 103

Mısra: 5
Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Derd ile didi Tūrābī tārīh
Rābī‘a cennet-i ‘ālī bulasın

127. **ile:**
Tarih 104
Mısra: 2
Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Olup kāđı yine ey luṭf-ı Mevlā
Eregliye efendi fażluñ ile

128. **ile:**
Tarih 104
Mısra: 4
Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Yapılmışdı niçe müddet bu tārīh
Kapusın şer‘üñ açduñ ‘adlūñ ile

129. **ile:**
Tarih 106
Mısra: 3
Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Eyleye ‘izz ile kaşr-ı mu‘allāda culūs
Ḥāne-i devletinūñ kavv-ı feraḥ ṭākı ola

130. **ile:**
Tarih 106
Mısra: 5
Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Bezm-i ‘âlemde ide şevk ile o ‘ıṣ-ı müdām
Her perī-çehre anuñ meclisine sākı ola

131. **ile:**
Tarih 107
Mısra: 5
Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Olmaz anuñ gibi hīç Mesnevīnūñ maḥremi
Himmet-i merdān ile Mesnevī-ḥvān oldı

132. **ile:**
Tarih 108
Mısra: 1
Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Fażl ile buldı şeref mülket-i Şām
Olalı Ma‘rifetu’llāha maḥām

133. **ile:**
Tarih 108
Mısra: 7
Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Fuķarā āteş-i zulm ile yanup
Teşne fetvāsına ehl-i İslām

134. **ile:**

Tarih 111

Mısra: 7

Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Başı hoşdur ol cihān-gīrūñ ricālullāh ile
Rezmine hergiz muķabil olmaz erbāb-ı fesād

135. **ile:**

Tarih 112

Mısra: 10

Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Ben bende Tūrābīyā gūş eyleyicek anı
Şevķ ile didüm tārīh oldu yine defterdār

136. **ile:**

Tarih 113

Mısra: 1

Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Bu 'ilm ü 'adl ile sultānumuzsın
Olup ķādī Ereqliye mü'ebbed

137. **ile:**

Tarih 113

Mısra: 9

Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Tūrābī şevķ ile tārīhi hātif
Didi icrā kılūñ şer'î Meħemmed

138. **ile:**

Tarih 115

Mısra: 7

Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Ey Tūrābī didi peyk-i ile hātif tārīh
Dil-kūşā cā vü ribāt oldu Meħemmed Pāşā

139. **ile:**

Tarih 119

Mısra: 2

Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Se'ādetle dilā hem-nāmı oldu Faħr-ı devrānuñ
Olupdur 'adl ile serdārı ol şāh-ı cihānbānuñ

140. **ile:**

Tarih 120

Mısra: 8

Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Uğurı ĥayr oluban ide ģazā-yı ekberi
Düşmen-i dīni kılıç ile idüp nā-peydā

141. **ile:**

Tarih 120

Mısra: 11

Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Ey Tūrābī didi biñ şevķ ile hātif tārīh
Çeriye oldu sipeh-sālār Meħemmed Pāşā

142. **ile:**

Tarih 123

Mısra: 10

Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Dinildi ey Tūrābī ĥarf-ı hātifden aña tārīh
Meħemmed Beg begüm 'adl ile mīr-i Aķsarāy
oldı

143. **ile:**

Tarih 124

Mısra: 1

Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Olup ķādī Ereqli manşıbını fażl ile çaldı
Bi-ħamdi'llāh Meħemmed Şāh Efendi 'adl ile
geldi

144. **ile:**

Tarih 124

Mısra: 2

Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Olup ķādī Ereqli manşıbını fażl ile çaldı
Bi-ħamdi'llāh Meħemmed Şāh Efendi 'adl ile
geldi

145. **ile:**

Tarih 124

Mısra: 4

Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Bu 'adl ü dād ile şīt ü şadāyı 'āleme şaldı
Re'āyā vü berāyā oldılar devrinde āsüde

146. **ile:**

Tarih 124

Mısra: 6

Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Siler rahm eyleyüp her dem gözi yaşını mazlūmuñ
Dem-ā-dem ehl-i zulmi ĥayret ile seyl-i ģam aldı

147. **ile:**

Tarih 124

Mısra: 10

Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Ķudūmına Tūrābī-i du'ā-gūyı didi tārīh
Ereqliye Meħemmed Şāh Efendi 'adl ile geldi

148. **ile:**
Tarih 125
Mısra: 9
Birlikte, beraber (bağlama edatı).
- Didi tārīhi du 'ā-gūyuñ Tūrābī şevk ile
Luţf idüp ihsān idüp hālā vefā semtinde ol
149. **ile:**
Tarih 127
Mısra: 2
Birlikte, beraber (bağlama edatı).
- Olup serdār-ı ekrem devlet ile geldi Yünāna
Murād Pāşā vezīr-i a'zam oldı Āl-i 'Osmāna
150. **ile:**
Tarih 127
Mısra: 4
Birlikte, beraber (bağlama edatı).
- Vekīli oldı Sultān Aḥmedūñ cümle umūrına
Olupdur ḥükmi cārī 'adl ile İrān u Tūrāna
151. **ile:**
Tarih 127
Mısra: 9
Birlikte, beraber (bağlama edatı).
- Ma'ārif 'ilm ile geldi revācın bulduğı demler
Bi-ḥamdī'llāh olur rağbet bu gün erbāb-ı 'irfāna
152. **ile:**
Tarih 127
Mısra: 14
Birlikte, beraber (bağlama edatı).
- Tūrābī dindi hātifden kudūmına anuñ tārīh
Murād Pāşā-yı 'ālī 'adli ile geldi Yünāna
153. **ile:**
Tarih 134
Mısra: 1
Birlikte, beraber (bağlama edatı).
- Bu gün sultānum İstanbūla olduñ fazl ile ḥākim
İdüp 'adli Resūl-i Kibriyānuñ şer'in icrā kıl
154. **ile:**
Tarih 134
Mısra: 3
Birlikte, beraber (bağlama edatı).
- Olupdur 'izz ile nām-ı şerīfūñ Muştafā çünküm
Şafā vir luţfuñ ile kalb-i aḥbābı muşaffā kıl
155. **ile:**
Tarih 134

Mısra: 4
Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Olupdur 'izz ile nām-ı şerīfūñ Muştafā çünküm
Şafā vir luţfuñ ile kalb-i aḥbābı muşaffā kıl

156. **ile:**
Tarih 134
Mısra: 5
Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Niçe demdür ki pür oldı bulandı zulm ile 'ālem
Cilā' vir 'adl ile mir'āt-ı aḥkāmı mücellā kıl

157. **ile:**
Tarih 134
Mısra: 6
Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Niçe demdür ki pür oldı bulandı zulm ile 'ālem
Cilā' vir 'adl ile mir'āt-ı aḥkāmı mücellā kıl

158. **ile:**
Tarih 134
Mısra: 9
Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Tūrābīyā olunca fazl ile kādī Sitānbūla
Didüm ben tārīhini Muştafā şer'ini iḥyā kıl

159. **ile:**
Tarih 135
Mısra: 3
Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Muştafā oldı aña fazl ile çün Şām-ı şerīf
Muştafā şer'in ider 'adl ile icrā Halebe

160. **ile:**
Tarih 135
Mısra: 4
Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Muştafā oldı aña fazl ile çün Şām-ı şerīf
Muştafā şer'in ider 'adl ile icrā Halebe

161. **ile:**
Tarih 135
Mısra: 9
Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Devlet ü 'izzet ile gördi kudūmın yārān
Didiler tārīhini kādī-i dānā Halebe

162. **ile:**
Tarih 136
Mısra: 2
Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Geldi devletle Muştafâ Pâşâ
‘Adl ile oldu hâkim-i Yünân

163. **ile:**
Tarih 137
Mısra: 6
Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Naşbını Tûrâbîyâ gûş eyleyicek fi’l-hâl
Şevk ile didüm târih oldu Halebeye kâdî

164. **ile:**
Tarih 138
Mısra: 3
Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Cihânda ‘ilm ü fazl u ‘adli ile
Ebâ-‘an-ced bulupdur şöhret-i tām

165. **ile:**
Tarih 138
Mısra: 6
Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Hudâ ‘ömrin ziyâd itsün Tûrâbî
Geçe hoşluklar ile sâl u eyyām

166. **ile:**
Tarih 139
Mısra: 1
Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Hamduli’llâh Müftî-zâde ‘ilm ile
Oldılar şehri-i Dımışkuñ hâkimi

167. **ile:**
Tarih 141
Mısra: 2
Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Hamduli’llâh ki gelüp Hâzret-i Mü’min Pâşâ
Kıldı Yünân ilini ‘adl ile cāy-ı mü’min

168. **ile:**
Tarih 143
Mısra: 2
Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Geldi Yünâna dilâ Hâzret-i Mü’min Pâşâ
Mağdemi şevki ile buldı şeref haylî yine

169. **ile:**
Tarih 147
Mısra: 1
Birlikte, beraber (bağlama edatı).

‘Adl u inşâfî ile Hâzret-i Mü’min Pâşâ
Ma‘rifetle Şafede vâlî-i kâmil oldu

170. **ile:**
Tarih 148
Mısra: 3
Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Efendi zât-ı pākūñ ‘ilm ile vaşf itmek olurdu
Senüñ medhüñe lâyıq yok ‘ibâret neylesün şâ‘ir

171. **ile:**
Tarih 149
Mısra: 5
Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Güy-ı ‘irfânı kapup ‘ilm ile akrânından
Ser-i meydân-ı fazîletde bahâdır sensin

172. **ile:**
Tarih 149
Mısra: 7
Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Fazl ile olduñ Efendi ‘ulemâ içre be-nâm
Şimdi her fenne şürü’ itmede mâhir sensin

173. **ile:**
Tarih 149
Mısra: 9
Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Olalı ‘adl ile sen şadr-nişîn-i ‘ulemâ
Fuğarâ firqasınun hâline nâzır sensin

174. **ile:**
Tarih 151
Mısra: 1
Birlikte, beraber (bağlama edatı).

‘Ulemâ şadrına sen geldüñ efendi nâdir
Kâdî-‘asker olıcağ fazluñ ile sulţânım

175. **ile:**
Tarih 151
Mısra: 5
Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Fuğarâ firqasınun hâline sensin nâzır
‘İlm ü ‘adl ile cihân halkını sîr-âb itdüñ

176. **ile:**
Tarih 152
Mısra: 2
Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Şadr-ı ‘âlîye bu gün geldüñ eyâ kân-ı kerem
‘Ulemâ zümresinün fazl ile sen nâdirisin

177. **ile:**
Tarih 154

Mısra: 10

Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Çılıç havfıyla rām oldu Tūrābī dindi bu tārīh
Naşūh Pāşā ‘Acemden zūr ile aldı ele bācın

178. **ile:**

Tarih 155

Mısra: 9

Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Tīg ile geldi aña mühr-i şerīf
Eşkiyā’ oldu cümleten mecrūh

179. **ile:**

Tarih 157

Mısra: 4

Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Eylesün Bār-ı Te‘ālā saña uçmağı naşīb
Cennet içre hūr u gūlmān ile ol sen hem-cenāh

180. **ile:**

Tarih 157

Mısra: 5

Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Derd ile tārīh için didi Tūrābī-i haķīr
Mevtden bir dem Necāhī bulmaduñ eyvā necāh

181. **ile:**

Tarih 158

Mısra: 1

Birlikte, beraber (bağlama edatı).

‘Adl ile Aħmed Pāşā yaptı bir ‘ālī binā’
Kimse ta’ mīr itmedi böyle sarāy-ı dil-güşā

182. **ile:**

Tarih 159

Mısra: 3

Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Vālī-i Şām-ı şerīf olduñ Efendi ‘adl ile
Nāmuñ āfākı tūtdur fażl ile olduñ be-nām

183. **ile:**

Tarih 159

Mısra: 4

Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Vālī-i Şām-ı şerīf olduñ Efendi ‘adl ile
Nāmuñ āfākı tūtdur fażl ile olduñ be-nām

184. **ile:**

Tarih 159

Mısra: 6

Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Eyle ‘izz ü ferr ile cāy-ı se‘ādetde hırām
Şāhsār-ı ma‘rifet bir verddür qaddūñ senūñ

185. **ile:**

Tarih 160

Mısra: 1

Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Nūh Pāşā ‘izz ile ya Rab irüp biñ yaşına
Kopara tūfānı her demde Celālī başına

186. **ile:**

Tarih 161

Mısra: 1

Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Ĥamdulī’ llāh ki olup şevket ile şāh-ı cihān
Taĥt-ı ‘Osmāna cūlūs eyledi Sulţān ‘Osmān

187. **ile:**

Tarih 161

Mısra: 5

Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Taĥt-ı hem-pāye-i eflāke geçüp rif’ at ile
Seherī şanki tūlū’ eyledi mihr-i raĥşān

188. **ile:**

Tarih 161

Mısra: 10

Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Ĥarf-ı hātifden aña dindi Tūrābī tārīh
Oldı vālī ebed iclāl ile Sulţān ‘Osmān

189. **ile:**

Tarih 164

Mısra: 3

Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Şevk ile didi Tūrābī-i haķīr
Pīrüm oldu geldi ‘Osmān tārīhi

190. **ile:**

Tarih 168

Mısra: 1

Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Şeyh-i İslām ile gitdi Bākī-i mīr-i sūhan
İkisi bir yılda tūtdı çün beķā semtine rāh

191. **ile:**

Tarih 168

Mısra: 8

Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Hem-‘inān olup çekildiler idüp seyr-i cinān
Fırķatiyle ehl-i diller itdiler derd ile āh

192. **ile:**
Tarih 168
Mısra: 10
Birlikte, beraber (bağlama edatı).
- Ey Tūrābī anlar oldı mülk-i bākīye revān
Fazl ile bākī kalanın ser-firāz itsün İllāh
193. **ile:**
Tarih 169
Mısra: 8
Birlikte, beraber (bağlama edatı).
- Hamduli'llāh çār ebnāsı ƣalup çün çār-yār
Şıdƣ u 'adl u hilm ile her biri mānend-i esed
194. **ile:**
Tarih 169
Mısra: 11
Birlikte, beraber (bağlama edatı).
- Ey Tūrābī hüzün ile hātif didi tārīh aña
Bu cihāndan geçdi Sa 'deddīm-i şānī vāh meded
195. **ile:**
Tarih 170
Mısra: 2
Birlikte, beraber (bağlama edatı).
- Fāzıl-ı dehr sirāc-ı 'ulemā
'Adl ile Āmide oldı kādī
196. **ile:**
Tarih 174
Mısra: 3
Birlikte, beraber (bağlama edatı).
- Şevƣ ile tārīhini didi Tūrābī hātif
'İlm ile oldı bu gün müftī-i ehl-i İslām
197. **ile:**
Tarih 174
Mısra: 4
Birlikte, beraber (bağlama edatı).
- Şevƣ ile tārīhini didi Tūrābī hātif
'İlm ile oldı bu gün müftī-i ehl-i İslām
198. **ile:**
Tarih 176
Mısra: 3
Birlikte, beraber (bağlama edatı).
- Sen ƣolandıñ ƣoğmadın ey mihr-i raşşānum
meded
Ey dirġā ben ƣara günlerde ƣaldum hicr ile
199. **ile:**
Tarih 176

Mısra: 8
Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Tız bitüp solduñ dirġā gülşen-i 'ālemde sen
Ben hezār āh ile ƣaldum verd-i ģandānum meded

200. **ile:**
Tarih 178
Mısra: 1
Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Sa 'y u iƣdām ile ey merd-i zekā
Eyle evƣāf-ı Resūli ihyā

201. **ile:**
Tarih 178
Mısra: 3
Birlikte, beraber (bağlama edatı).

İlm ü fazl ile mükemmel sensin
'Adl ile nāmuñ 'Ali olsa sezā

202. **ile:**
Tarih 178
Mısra: 4
Birlikte, beraber (bağlama edatı).

İlm ü fazl ile mükemmel sensin
'Adl ile nāmuñ 'Ali olsa sezā

203. **ile:**
Tarih 180
Mısra: 6
Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Ey dirġ ol gül-i gülzār-ı ma 'arif şoldı
Demidür ƣanlar ile iki gözüm ƣolındı

204. **ile:**
Tarih 180
Mısra: 8
Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Ebrveş üstine giryān olup ey dil her dem
Nāģun-ı derd ile şaƣ u şaƣaluñ yolındı

205. **ile:**
Tarih 180
Mısra: 9
Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Didi derd ile tārīhini Tūrābī-i ģaƣır
Neyleyin āh şems-i 'urefā ƣolındı

206. **ile:**
Tarih 181
Mısra: 5
Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Bu kerr ü ferr ile anı görünce kendüden gitdi
Hasüduñ kalmadı aşlâ vücûdı key za'îf oldu

207. **ile:**

Tarih 181

Mısra: 9

Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Didüm anuñ kudümında Haleb cāy-ı Şerîf oldu
Türâbî kâdî olduğa aña şevk ile bir târîh

208. **ile:**

Tarih 182

Mısra: 3

Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Dilâ ma'mûr ider bu 'adl u dād ile Haleb şehri
Virildi ehline mansıb bu bir kār-ı laţîf oldu

209. **ile:**

Tarih 182

Mısra: 5

Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Şeref virdi Haleb şehrine 'ilm ü fazl ile şimdi
Bilürler kâdrin anuñ halk-ı 'âlem hep zarîf oldu

210. **ile:**

Tarih 182

Mısra: 7

Birlikte, beraber (bağlama edatı).

O cāy-ı dil-güşâ ey dil pür olmışdı fesād ile
Bi-ḥamdi'llâh gelüp ol dâfi'-i sırr-ı keşîf oldu

211. **ile:**

Tarih 183

Mısra: 6

Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Fazlıyla Türâbîyâ Şehbâya şeref virdi
Şevk ile didüm târîh geldi Halebe kâdî

212. **ile:**

Tarih 184

Mısra: 2

Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Aldı devletle bu gün Şâmî Şerîfi Pâşâ
Şeref-i 'izzet ile şehri-i Dımışkî çaldı

213. **ile:**

Tarih 185

Mısra: 6

Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Dürildi defteri Nüşirevânuñ
Bulunca 'adl ile sen şöhret-i tām

214. **ile:**

Tarih 186

Mısra: 5

Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Ağladı anuñ için ḥasret ile ebr-i semâ

Ağla ey dîdelerüm yaş yirine dök kanı

215. **ile:**

Tarih 186

Mısra: 9

Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Elem-i firkat ile dindi Türâbî târîh

Çekdi 'âlemden elin İbn-i Kemâl-i şânî

216. **ile:**

Tarih 189

Mısra: 4

Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Feşâhatle edâ'sı cān bağışlar kâlib-ı nazma

Nola bu tab'-ı vekḳād ile devrûñ olsa Ḥassânî

217. **ile:**

Tarih 190

Mısra: 1

Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Sitānbula olup Vehhâb Efendi 'ilm ile ḥâkim

Vücüdün şaklasun Mevlâ ḥatardan eyleyüp sâlim

218. **ile:**

Tarih 190

Mısra: 4

Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Resülün şer'in icrâ itmede yokdur aña hem-tâ

Gelür mi 'ilm ü 'adl ile cihâna böyle bir 'âlim

219. **ile:**

Tarih 190

Mısra: 7

Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Mesîhâveş idüpdür luţf ile ben mürdeyi ihyâ

İdersem tañ midur her dem du'â-yı devletin dâyim

220. **ile:**

Tarih 190

Mısra: 10

Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Türâbîyâ gelince şadr-ı 'âlîye didüm târîh

Sitānbula olup Vehhâb Efendi 'ilm ile ḥâkim

221. **ile:**

Tarih 191

Mısra: 1
Birlikte, beraber (bağlama edatı).

‘Adl ile Vehhâb efendi Mışra vâlidür bu gün
Şadr-ı rif‘at menzili zü'l-kadr-ı ‘âlidür bu gün

222. **ile:**
Tarih 191
Mısra: 6
Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Rüzgârûñ fazl ile İbn-i Kemâlidür bu gün
Tıfl-ı ebced-hvân olur yanında erbâb-ı fûnûn

223. **ile:**
Tarih 191
Mısra: 10
Birlikte, beraber (bağlama edatı).

İftihâr idüp Tûrâbîyâ didüm târihini
‘Adl ile Vehhâb Efendim Mışra vâlidür bu gün

224. **ile:**
Tarih 192
Mısra: 8
Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Hussâd-ı bed-nihâdı bahr-ı belâya taldı
Fazl ile aldı Mışrı dindi Tûrâbî târih

225. **ile:**
Tarih 192
Mısra: 2
Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Vehhâb Efendi şadr-ı Mışrı kılıçla çaldı
Âfâka fazlı ile şit u şadâyı şaldı

226. **ile:**
Tarih 192
Mısra: 6
Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Münkir olanlar aña bâb-ı hafâda kaldı
Zevk u beşâret ile mesrûr olup ehibbâ

227. **ile:**
Tarih 194
Mısra: 5
Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Ey Tûrâbî bu şevk ile târih
Dindi kâdî-i Nâzilli ebedî

228. **ile:**
Tarih 195
Mısra: 11
Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Dindi hâtifden bülend âvâz ile târih aña
Nigdeye özge şeref virdi bu cây-ı bî-bedel

229. **ile:**
Tarih 197
Mısra: 9
Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Aña şevk ile hâtif didi târih
‘Aceb özge Vişâlî kahve-hâne

230. **ile:**
Tarih 198
Mısra: 4
Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Cân ile kıldıñ ziyâret merkad-i pâk-i Resûl
Yeşrib ü Baḥâyı gördüñ cā-be-cā seyr eyleyüp

231. **ile:**
Tarih 198
Mısra: 5
Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Eyledüñ sen cehd idüp dünyâyı ‘uqbâ ile cem‘
Kaldı hakkuñda senüñ hayretde erbâb-ı ‘uqûl

232. **ile:**
Tarih 199
Mısra: 7
Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Felek biñ dîde ile nâzır oldı defterîlerde
Nazîrin görmedi devr eyledi iklim-i ‘Oşmâni

233. **ile:**
Tarih 199
Mısra: 14
Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Tûrâbîyâ Vişâlî oldı defterdârumuz hâlâ
Didüm şevk ile târihini defterdâr-ı Yûnânî

234. **ile:**
Tarih 202
Mısra: 3
Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Her taraf çeşmesâr ile pürdür
Şanasın lülesi le’âlidür

235. **ile:**
Tarih 202
Mısra: 7
Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Kaşırına şevk ile anuñ târih
Didi hâtif behişt-i ‘âlidür

236. **ile:**

Tarih 203

Mısra: 4

Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Oldı her yanı bir nişimen-i hâş
Her taraf çeşmesâr ile leb-i geşt

237. **ile:**

Tarih 203

Mısra: 5

Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Kaşr-ı zîbâlar ile zeyn oldı
Tâk-ı Şeddâdı itdi nâm ile zişt

238. **ile:**

Tarih 203

Mısra: 6

Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Kaşr-ı zîbâlar ile zeyn oldı
Tâk-ı Şeddâdı itdi nâm ile zişt

239. **ile:**

Tarih 206

Mısra: 1

Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Devlet ü 'izzet ile Hazret-i Yahyâ Pâşâ
Taht-ı Yünâni gelüp 'adl ile kıldı ihyâ

240. **ile:**

Tarih 206

Mısra: 2

Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Devlet ü 'izzet ile Hazret-i Yahyâ Pâşâ
Taht-ı Yünâni gelüp 'adl ile kıldı ihyâ

241. **ile:**

Tarih 206

Mısra: 3

Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Fuqarâ zulm ile olmuşdı perîşân-ahvâl
Şimdi devrinde huzûr eyledi hayl-i zu'afâ

242. **ile:**

Tarih 207

Mısra: 1

Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Ber-murâd itdi Hudâ 'izzet ile sulţânım
Nola vîrâne-i Yünâni iderseñ ihyâ

243. **ile:**

Tarih 209

Mısra: 8

Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Olmasa 'ilm ü 'adâlet aña mevrûs-ı peder
Böyle şân bulmaz idi 'izzet ile şadr-ı 'alâ

244. **ile:**

Tarih 211

Mısra: 1

Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Oldı serdârumuzuñ ad ile her kârî hasen
Şıdı a'dâyı bu gün eyledi Tengârî hasen

245. **ile:**

Tarih 212

Mısra: 1

Birlikte, beraber (bağlama edatı).

'Adl ile oldı Hasan Pâşâ vezîr-i pâdişâh
Hamdulillâh şimdi buldı kadr u 'izzet şadr-ı câh

246. **ile:**

Tarih 212

Mısra: 3

Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Hüsn-i tedbîr ile çün buldı vezîr-i ekremin
Pâyidâr olsun cihânda hazret-i zıllu'llâh

247. **ile:**

Tarih 212

Mısra: 7

Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Ehl-i divân ahsen-i re'y ile idüp meşveret
Kal' u kam'ıma 'adunuñ buldılar bir özge râh

248. **ile:**

Tarih 212

Mısra: 9

Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Bu Türâb-i du'â-güyü didi biñ şevk ile
Târîhi oldı Hasan Pâşâ vezîr-i pâdişâh

249. **ile:**

Tarih 213

Mısra: 10

Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Ehl-i diller derilüp şöhetümüz târîhini
Didiler eyledük ol şâh ile deryâ seyrin

250. **ile:**

Gazel 1

Mısra: 3

Bağlama edatı, ile, birlikte, beraber.

Rûzgâr ile bedende kuvvet ü fer kalmadı
Ey dirîgâ çäre bulmaz derdüme hergiz tabîb

251. **ile:**

Gazel 20

Mısra: 13

Bağlama edatı, ile, birlikte, beraber.

İdüp nâz öldürür mi rakş ile ‘uşşâkı Dervîşüm
Girer mi kana ol gül-gün-ğabâmuzdan haber
virgil

252. **ile:**

Gazel 20

Mısra: 17

Bağlama edatı, ile, birlikte, beraber.

Gezer mi şimdi dervîşân ile gün gibi meh-rûlar
Vefâ seyrinde mi şâh u gedâmuzdan haber virgil

253. **ile:**

Gazel 20

Mısra: 19

Bağlama edatı, ile, birlikte, beraber.

Nice billâh o cây-ı cân-fezâmuzdan haber virgil
Geçer mi cum‘a gün Tophâneye alay ile yârân

254. **ile:**

Gazel 20

Mısra: 23

Bağlama edatı, ile, birlikte, beraber.

Türâbî hâksârın yâd idüp luğ ile dervîşân
Dimezler mi bize ol hâkipâyumuzdan haber virgil

255. **ile:**

Gazel 29

Mısra: 4

Bağlama edatı, ile, birlikte, beraber.

Fırkatüñle ey şanem çekdüm niçe miñnet velî
Hicr-i zülf ü qadd ile kırtılmadum âlâmdan

256. **ile:**

Gazel 30

Mısra: 4

Bağlama edatı, ile, birlikte, beraber.

Eyle efendi gerd-i kudümüñla pür-şeref
Rûşen-ter eyle çeşümüñi hâk ile tolmadın

257. **ile:**

Gazel 31

Mısra: 1

Bağlama edatı, ile, birlikte, beraber.

‘Ali şâhum bu ân-ı hüsn ile şun‘-ı Hudâsın sen
Güzeller çok velîkin içlerinde müntehâsın sen

258. **ile:**

Gazel 39

Mısra: 6

Bağlama edatı, ile, birlikte, beraber.

Bitdi giyâ lebûñde dirîg itme büseñi
Yirler hemîşe sebzeyi qand-i nebât ile

259. **ile:**

Gazel 39

Mısra: 8

Bağlama edatı, ile, birlikte, beraber.

Bâl u per oldı ol perîye hağğ-ı ruğları
Âdem dinür mi aña bu hüsn ü şîfât ile

260. **ile:**

Gazel 39

Mısra: 10

Bağlama edatı, ile, birlikte, beraber.

‘İşî-dem oldı la‘line irişi Hızr-ı hağğ
Viridi hayât mürdelere mu‘cizât ile

261. **ile:**

Gazel 39

Mısra: 12

Bağlama edatı, ile, birlikte, beraber.

Fikr-i hağğıyla menba‘-ı reyhâna döndi dil
Olur Türâbî revnağı arzuñ nebât ile

262. **ile:**

Gazel 39

Mısra: 1

Bağlama edatı, ile, birlikte, beraber.

Hağğ çıkdı la‘l-i yâre dilâ vâridât ile
Hübânuñ oldı dâveri kayd-ı hayât ile

263. **ile:**

Gazel 39

Mısra: 2

Bağlama edatı, ile, birlikte, beraber.

Hağğ çıkdı la‘l-i yâre dilâ vâridât ile
Hübânuñ oldı dâveri kayd-ı hayât ile

264. **ile:**

Gazel 39

Mısra: 4

Bağlama edatı, ile, birlikte, beraber.

Hağğ geldi gitmez ol şeh-i hüsnüñ leğâfeti
İklîm-i hüsnî virdiler aña berât ile

265. **ile:**

Gazel 40

Mısra: 3
Bağlama edatı, ile, birlikte, beraber.

Olurdum halvet-i serd o cānān ile cān cāna
Eger olmasa hāyil bu ten-i nāçārdan perde

266. **ile:**
Gazel 40
Mısra: 5
Bağlama edatı, ile, birlikte, beraber.

Hicāb ile kalup göstermedi yüz bülbül-i zāra
Açılmadı dirigā gonca-i gülzārdan perde

267. **ile:**
Gazel 41
Mısra: 4
Bağlama edatı, ile, birlikte, beraber.

Çeşm-i fettānına cān almağı ta'lim itmiş
Ögredüp işveleri nāz ile üstād-ı 'Ali

268. **ile:**
Gazel 41
Mısra: 5
Bağlama edatı, ile, birlikte, beraber.

Her kaçan rakşa gire nāz ile oynar yüregüm
Cānum ağzuma gelür yād ola ger ad-ı 'Ali

269. **ile:**
Gazel 41
Mısra: 8
Bağlama edatı, ile, birlikte, beraber.

Teşnedür zemzem-i fincānına erbāb-ı mezāk
Sükkere yir qomadı lezzet ile dad-ı 'Ali

270. **ile:**
Gazel 41
Mısra: 9
Bağlama edatı, ile, birlikte, beraber.

El irişmez aña her vech ile mümtāz oldu
Ser-firāz olalı ol kāmēt-i şimşād-ı 'Ali

271. **ile:**
Gazel 43
Mısra: 1
Bağlama edatı, ile, birlikte, beraber.

Eyler figān u nāle ile çün hezār bizi
Efsāne itdi 'āleme ol gül-'izār bizi

272. **ile:**
Gazel 44
Mısra: 1
Bağlama edatı, ile, birlikte, beraber.

Oldı herkes aşk ile bir şāh-ı hūbānuñ kulu
Ben de oldum pādişālardan Süleymānuñ kulu

273. **ile:**
Gazel 46
Mısra: 6
Bağlama edatı, ile, birlikte, beraber.

Söz söyledi ya'nī ol sālār-ı hīle
Şehrinde şafā ile a'yānına o

274. **ile:**
Gazel 46
Mısra: 8
Bağlama edatı, ile, birlikte, beraber.

İncirdeki hemhāvābı görmez gözi ya
Yārān ile oynası iç yanına oğu

275. **ile:**
Gazel 46
Mısra: 10
Bağlama edatı, ile, birlikte, beraber.

Kūhice edālarla elfāz-ı şafā-bahş
zī ile ya'nī derbānına o

276. **ile:**
Kıt'a 5
Mısra: 5
Bağlama edatı, ile, birlikte, beraber.

Büstānı oldu mı envā'-ı esmār ile pür
Kaysı vü şeftālūsı elmā-ı bedānı nice

277. **ile:**
Kıt'a 5
Mısra: 18
Bağlama edatı, ile, birlikte, beraber.

Gösterür mi seyr-i encüm hey'et-i nārencler
Kebi vü leymün ile hem dağı rummānı nice

278. **ile:**
Kıt'a 5
Mısra: 19
Bağlama edatı, ile, birlikte, beraber.

Baş çeküp karpuz ile batfih-i aşğar bir dağı
Hāliyā nev-bāve mi qar' u bādincānı nice

279. **ile:**
Kıt'a 5
Mısra: 29
Bağlama edatı, ile, birlikte, beraber.

Her biri nāz u 'itāb ile cefā semtinde mi
Başı hoş mı ehl-i aşk ile cüvānānı nice

280. **ile:**
Kıt'a 5
Mısra: **30**
Bağlama edatı, ile, birlikte, beraber.

Her biri nâz u 'itâb ile cefâ semtinde mi
Başı hoş mi ehl-i 'aşk ile cüvânânı nice

281. **ile:**
Kıt'a 5
Mısra: **51**
Bağlama edatı, ile, birlikte, beraber.

Süzen-i müjgân ile bağrın deler mi 'aşıkuñ
Derziler içre Şücâ' bânı cefâ kâmi nice

282. **ile:**
Kıt'a 5
Mısra: **61**
Bağlama edatı, ile, birlikte, beraber.

'Arşa-i hüsnüñ 'Alîdür şîr-i Yezdânı nice
Kâhramânî çeşm ile eyler mi 'uşşâka nigâh

283. **ile:**
Muhammes 1
Mısra: **3**
Bağlama edatı, ile, birlikte, beraber.

Yağdı yandurdı velî hasret ile tâb-ı ecel
Aldı oğlum Hızırı neyleyeyin h'vâb-ı ecel

284. **ile:**
Muhammes 1
Mısra: **11**
Bağlama edatı, ile, birlikte, beraber.

İtdi dil-ğaste beni derd ile dermânüm alup
Nâ-gehân dest-i ecel çapdı girîbânüm alup

285. **ile:**
Muhammes 1
Mısra: **14**
Bağlama edatı, ile, birlikte, beraber.

Çodı hayrette dirîgâ beni cânânüm alup
Bağrumı deldi benüm firkat ile cânüm alup

286. **ile:**
Müseddes 1
Mısra: **8**
Bağlama edatı, ile, birlikte, beraber.

İtdi her güşeyi eşrâr u celâlî tâlân
Memleket gâret olup zulm ile oldu vîrân

287. **ile:**
Müseddes 1

Mısra: **9**
Bağlama edatı, ile, birlikte, beraber.

Oldı ser-geşte şehâ miñnet ile halk-ı cihân
Eşkiyâ' her tarafı kaplayup oldu sekbân

288. **ile:**
Müseddes 1
Mısra: **25**
Bağlama edatı, ile, birlikte, beraber.

Mîr-mîrânüñ işi zulm ile ağız-ı emvâl
Havf-ı 'azl ile şehâ kalmadı hiç 'azle mağal

289. **ile:**
Müseddes 1
Mısra: **26**
Bağlama edatı, ile, birlikte, beraber.

Mîr-mîrânüñ işi zulm ile ağız-ı emvâl
Havf-ı 'azl ile şehâ kalmadı hiç 'azle mağal

290. **ile:**
Müseddes 1
Mısra: **27**
Bağlama edatı, ile, birlikte, beraber.

Zulm-i zâlimler ile oldu vilâyet pâmâl
Ey Tûrâbî nic'olup bilmezüz âhîr ahvâl

291. **ile:**
Müseddes 2
Mısra: **8**
Bağlama edatı, ile, birlikte, beraber.

İtdi dil-ğaste seni miñnet-i cürm ü 'işyân
İtmedüñ tevbe ile derdiñe ey dil dermân

292. **ile:**
Müseddes 2
Mısra: **28**
Bağlama edatı, ile, birlikte, beraber.

Ey Tûrâbî çekilüp nağd-ı hayâtıña resîd
Berf ile dâmen-i şahrâ gibi rîş oldu sefid

293. **ile:**
Müseddes 4
Mısra: **21**
Bağlama edatı, ile, birlikte, beraber.

Tîg ile ceng içre eyler eşkiyâ' haylin dü-nîm
Cünd-i a' dâ vü celâliyle idüp ceng-i 'azîm

294. **ile:**
Müseddes 5
Mısra: **3**
Bağlama edatı, ile, birlikte, beraber.

Başuma oldu cihān ḥasret ile ʔar meded
Firḫat-i yār ile özge elemüm var meded

295. **ile:**
Müseddes 5
Mısra: 4
Bağlama edatı, ile, birlikte, beraber.

Başuma oldu cihān ḥasret ile ʔar meded
Firḫat-i yār ile özge elemüm var meded

296. **ile:**
Müseddes 5
Mısra: 21
Bağlama edatı, ile, birlikte, beraber.

Akıdup gözyaşını baḥr-ı ğama ʔalındı
Ey gönül ayru düşüp ḥasret ile ʔalındı

297. **ile:**
Müseddes 6
Mısra: 26
Bağlama edatı, ile, birlikte, beraber.

Ey Tūrābī ğam u miḥnetle helāk olmuş iken
Sīnemüz pençe-i hicrān ile ʔāk olmuş iken

298. **ile:**
Müseddes 6
Mısra: 27
Bağlama edatı, ile, birlikte, beraber.

Dehre-i derd ile gözyaşı çü tāk olmuş iken
Elem-i zulm-i firāvān ile ḥāk olmuş iken

299. **ile:**
Müseddes 6
Mısra: 28
Bağlama edatı, ile, birlikte, beraber.

Dehre-i derd ile gözyaşı çü tāk olmuş iken
Elem-i zulm-i firāvān ile ḥāk olmuş iken

300. **ile:**
Müseddes 7
Mısra: 2
Bağlama edatı, ile, birlikte, beraber.

Kūh-ı miḥnetde dilā gözlerüm ‘ayneyn oldu
Demidür dīdelerüm hicr ile nehreyn oldu

301. **ile:**
Müseddes 7
Mısra: 3
Bağlama edatı, ile, birlikte, beraber.

Rūy-ı zerdüm şararup firḫat ile ‘ayn oldu
Dūr-i eşküm saçılıp her ʔarafum zeyn oldu

302. **ile:**
Müseddes 7
Mısra: 6
Bağlama edatı, ile, birlikte, beraber.

Cereyān eyledi gözyaşları baḥreyn oldu
Mācerā ʔoç arada yār ile mā-beyn oldu

303. **ile:**
Müseddes 7
Mısra: 8
Bağlama edatı, ile, birlikte, beraber.

Bir levendāne güzel gönlümü ʔapdı benden
Rūzgār ile ʔekildi açup ol meh yelken

304. **ile:**
Müseddes 7
Mısra: 12
Bağlama edatı, ile, birlikte, beraber.

Cereyān eyledi gözyaşları baḥreyn oldu
Mācerā ʔoç arada yār ile mā-beyn oldu

305. **ile:**
Müseddes 7
Mısra: 18
Bağlama edatı, ile, birlikte, beraber.

Cereyān eyledi gözyaşları baḥreyn oldu
Mācerā ʔoç arada yār ile mā-beyn oldu

306. **ile:**
Müseddes 7
Mısra: 19
Bağlama edatı, ile, birlikte, beraber.

Hicr-i yār ile irişdi felege āhum ḥayf
Ser-i kūyına anuñ varmağa yoç rāhum ḥayf

307. **ile:**
Müseddes 7
Mısra: 24
Bağlama edatı, ile, birlikte, beraber.

Cereyān eyledi gözyaşları baḥreyn oldu
Mācerā ʔoç arada yār ile mā-beyn oldu

308. **ile:**
Müseddes 7
Mısra: 30
Bağlama edatı, ile, birlikte, beraber.

Cereyān eyledi gözyaşları baḥreyn oldu
Mācerā ʔoç arada yār ile mā-beyn oldu

309. **ile:**
Müseddes 8

Mısra: 13
Bağlama edatı, ile, birlikte, beraber.

Sırr-ı levlak ile Haq bildürdi qadr u cāhuñi
Hamduli'llāh kim ziyāret eyledüm dergāhuñi

310. **ile:**
Müseddes 8
Mısra: 15
Bağlama edatı, ile, birlikte, beraber.

Cā-be-cā seyr eyledüm şevk ile menzilgāhuñi
Sürme itdüm 'aynuma çekdüm gubār-ı rāhuñi

311. **ile:**
Müseddes 9
Mısra: 4
Bağlama edatı, ile, birlikte, beraber.

Fıkr-i ebrūsı büküp qaddümi yā itdi beni
Yine bir bār-ı belā ile dü-tā itdi beni

312. **ile:**
Müseddes 9
Mısra: 9
Bağlama edatı, ile, birlikte, beraber.

Bāde-i hayret ile gönülüm olup mest ü harāb
Tāzelendürdi yine geçmiş iken 'ahd-ı şebāb

313. **ile:**
Müseddes 10
Mısra: 1
Bağlama edatı, ile, birlikte, beraber.

Felek şāhum bu tarz ile senüñ otağūña degmez
Şihāb-ı çarḫ iñen germ itmesün bayrağūña degmez

314. **ile:**
Müseddes 10
Mısra: 16
Bağlama edatı, ile, birlikte, beraber.

Qoyup hayretde servi kāmētüñle bī-mecāl itdün
Benānuñ reşki ile bedr iken ayı hilāl itdün

315. **ile:**
Müseddes 11
Mısra: 2
Bağlama edatı, ile, birlikte, beraber.

Her kaçan neyzen-i 'aşk üflese bir dem nāyı
Aña āheng iderüz derd ile hü y u hāyı

316. **ile:**
Müseddes 11
Mısra: 14
Bağlama edatı, ile, birlikte, beraber.

Nola tecrīd oluben terk-i metā' eyler isek
Hıvāce-i dehr ile her demde nizā' eyler isek

317. **ile:**
Müseddes 11
Mısra: 16
Bağlama edatı, ile, birlikte, beraber.

Bizi 'ayb eylemeñüz zühde vedā' eyler isek
Şevk ile zerre gibi tañ mı semā' eyler isek

318. **ile:**
Müseddes 11
Mısra: 19
Bağlama edatı, ile, birlikte, beraber.

Bakup 'işyānumuza nār-ı caḫīme yaqma
Zāhidā cānumuza ta'n ile çaqmaq çaqma

319. **ile:**
Müseddes 12
Mısra: 7
Bağlama edatı, ile, birlikte, beraber.

Cāme-i gül-gün ile varma raqībūñ yanına
Girme 'uşşākuñ bu uslūb ile şāhum qanına

320. **ile:**
Müseddes 14
Mısra: 3
Bağlama edatı, ile, birlikte, beraber.

Umaram sögmek ile baña du 'ā eyleyesin
Öldürüp qorqaram ammā ki ḫatā eyleyesin

321. **ile:**
Nazm 2
Mısra: 29
Bağlama edatı, ile, birlikte, beraber.

Åşdınuñ qal 'asını zulm ile vīrān idüp
Mālını qabz eyledi hemyān hemyān üstine

322. **ile:**
Tarih 2
Mısra: 6
Bağlama edatı, ile, birlikte, beraber.

Virdi seccāde-i Resüle şeref
'İlm ile 'adl ile 'ibādet ile

323. **ile:**
Tarih 109
Mısra: 1
Bağlama edatı, ile, birlikte, beraber.

Devlet ile Ḥazret-i Sultān Meḫemmed bin Murād
Egri üstinde idüp özge gāzā-yı ekberi

324. **ile:**
Tarih 154
Mısra: 4
Bağlama edatı, ile, birlikte, beraber.

‘Acem ferzendirün bir lu‘b ile māt itdi leclācın
Vezi-r-i pādişeh yeñdi gezerken şāh-ı lu‘bet-bāz

325. **ile:**
Tarih 156
Mısra: 34
Bağlama edatı, ile, birlikte, beraber.

Şāniyā geldi taht-ı Yūnāna
Rūzgār ile anda ide qarār

326. **ile:**
Tarih 210
Mısra: 28
Bağlama edatı, ile, birlikte, beraber.

Eşkiyā‘ dār-ı fenādan itdiler ‘azm-i şakar
Rāyet-i Faħr-ı cihān ile irüp Şām ‘askeri

327. **ile:**
Tarih 211
Mısra: 4
Bağlama edatı, ile, birlikte, beraber.

Cünd-i İslāmuñ olup şimdi sipeh-sālārı
‘Adl ile olsa nola cümle eṭvārı ḥasen

328. **ile:**
Tarih 211
Mısra: 5
Bağlama edatı, ile, birlikte, beraber.

Ḥüsn-i tedbīr ile a‘dāyı idüpdür pā-māl
Kāmeti naḥl-i keremdür ola her bārı ḥasen

329. **ile:**
Tarih 211
Mısra: 7
Bağlama edatı, ile, birlikte, beraber.

Ad ile olsa nola pādişehüñ serdārı
Ḥüsn ile ḥulķı anuñ nāmı gibi yārı ḥasen

330. **ile:**
Tarih 211
Mısra: 8
Bağlama edatı, ile, birlikte, beraber.

Ad ile olsa nola pādişehüñ serdārı
Ḥüsn ile ḥulķı anuñ nāmı gibi yārı ḥasen

331. **ile:**
Tarih 211

Mısra: 10
Bağlama edatı, ile, birlikte, beraber.

Eşkiyā‘ vü keferi ber-ṭaraf oldu bu gün
Ṭarafeynüñ olalı ‘adl ile sālārı ḥasen

332. **ile:**
Tarih 213
Mısra: 4
Bağlama edatı, ile, birlikte, beraber.

Ḥazret-i Ḥızr nebī oldu nigeḥbān bize
Ol şeh-i ḥüsn ile itdük yem-i ḥaḍrā seyrin

333. **ile:**
Tarih 213
Mısra: 5
Bağlama edatı, ile, birlikte, beraber.

Çekdürüp zevraḳ-ı dil şevḳ ile el virdi kenār
Kılduḳ ol serv-i dil-ārāyile deryā seyrin

ilhāk idüp:

1. **ilhāk idüp:-üp**
Tarih 61
Mısra: 3
Katmak, karıştırmak.

Ḥayrını ilhāk idüp Faħr-ı cihānuñ vaḳfına
Oldı sırr-ı enbiyā itmāmına anuñ delīl

illā:

1. **illā:**
Kit'a 5
Mısra: 74
... den başka, meğer; ille, mutlaka.

‘Add olunmaz şöyle bī-ḥaddur cüvānān hemān
Ġayrısın yād itme illā ibn-i Rehyānı nice

‘ilm:

1. **‘ilm:**
Tarih 2
Mısra: 6
Bilme, bilgi.

Virdi seccāde-i Resüle şeref
‘İlm ile ‘adl ile ‘ibādet ile

2. **‘ilm:**
Tarih 6
Mısra: 10
Bilme, bilgi.

Ey Tūrābī didi tārīḥin anuñ hātif-i ğayb
Aldı ‘ilm ile Aḥī-zāde yine cāyını

3. 'ilmüñ:-(ü)ñ

Tarih 35

Mısra: 2

Bilme, bilgi.

Gitti re's-i 'ulemā Ḥazret-i Bostān-zāde
Gül-i bostānını 'ilmüñ bu felek şoldurdu

4. 'ilmiyle:-i, -(y)le

Tarih 96

Mısra: 8

Bilme, bilgi.

Oldı Bū-Bekr ü 'Alī-sīret ü dād ile 'Ömer
Virdi 'ilmiyle Ḥudā aña hayā vü edebī

5. 'ilm:

Tarih 97

Mısra: 10

Bilme, bilgi.

Ḳādī- 'asker olıcak dindi Tūrābī tārīḥ
'İlm ile şadr-ı Anaṭolıyı ihyā itdi

6. 'ilm:

Tarih 127

Mısra: 9

Bilme, bilgi.

Ma'ārīf 'ilm ile geldi revācın bulduğı demler
Bi-ḥamdi'llāh olur rağbet bu gün erbāb-ı 'irfāna

7. 'ilm:

Tarih 139

Mısra: 1

Bilme, bilgi.

Ḥamdulī'llāh Müftī-zāde 'ilm ile
Oldılar şehr-i Dımışkuñ ḥākimi

8. 'ilm:

Tarih 148

Mısra: 3

Bilme, bilgi.

Efendi zāt-ı pākūñ 'ilm ile vaşf itmek olurdu
Senüñ medhūñe lāyık yok 'ibāret neylesün şā'ir

9. 'ilm:

Tarih 149

Mısra: 5

Bilme, bilgi.

Güy-ı 'irfānı kapup 'ilm ile akrānından
Ser-i meydān-ı fāziletde bahādır sensin

10. 'ilm:

Tarih 174

Mısra: 4

Bilme, bilgi.

Şevḳ ile tārīhini didi Tūrābī ḥātif
'İlm ile oldı bu gün müftī-i ehl-i İslām

11. 'ilmiyle:-i, -(y)le

Tarih 189

Mısra: 1

Bilme, bilgi.

Ḥaleb ḳādīsı oldı Vaḥyī-zāde aldı meydānı
Fāzilet ṭopını 'ilmiyle ḳapdı urdu çevgānı

12. 'ilm:

Tarih 190

Mısra: 10

Bilme, bilgi.

Tūrābīyā gelince şadr-ı 'ālīye didüm tārīḥ
Sitānbula olup Vehhāb Efendi 'ilm ile ḥākim

13. 'ilm:

Tarih 190

Mısra: 1

Bilgi, bilme.

Sitānbula olup Vehhāb Efendi 'ilm ile ḥākim
Vücüdün şaklasun Mevlā ḥatardan eyleyüp sālīm

14. 'ilmiyle:-i, -(y)le

Tarih 138

Mısra: 2

İlmiyle, bilgisiyle.

Bi-ḥamdi'llāh efendüm Müftī-zāde
Bu gün 'ilmiyle oldı ḥākim-i Şām

'ilm ü 'adālet:

1. 'ilm ü 'adālet:

Tarih 209

Mısra: 7

Bilim ve adalet.

Olmasa 'ilm ü 'adālet aña mevrūs-ı peder
Böyle şān bulmaz idi 'izzet ile şadr-ı 'alā

'ilm ü 'adl:

1. 'ilm ü 'adl:

Tarih 113

Mısra: 1

İlim ve adalet.

Bu 'ilm ü 'adl ile sultānumuzsın
Olup ḳādī Ereğliye mü'ebbed

2. 'ilm ü 'adl:

Tarih 151

Mısra: 5

İlim ve adalet.

Fuqarâ fırkasınıñ hâline sensin nâzır

'İlm ü 'adl ile cihân halkını sır-âb itdüñ

3. 'ilm ü 'adl:

Tarih 190

Mısra: 4

İlim ve adalet.

Resülün şer' in icrâ itmede yokdur aña hem-tâ

Gelür mi 'ilm ü 'adl ile cihâna böyle bir 'âlim

'ilm ü 'adlin:

1. 'ilm ü 'adlin:-i, -n

Tarih 59

Mısra: 7

İlim ve adalet.

'İlm ü 'adlin nice vaşf eyleye erbâb-ı 'uqûl

Ṭâk-ı fazlına irişmez çü kemend-i idrâk

'ilm ü 'adliyle:

1. 'ilm ü 'adliyle:-i, -(y)le

Tarih 89

Mısra: 6

İlim ve adalet.

Manşıbında ola her demde efendi dâyim

'İlm ü 'adliyle olup ehl-i Haleb emrine râm

2. 'ilm ü 'adliyle:-i, -(y)le

Tarih 149

Mısra: 14

İlim ve adalet.

Şadra geldün didi târîhi Tûrâbî benden

3. 'ilm ü 'adliyle:-i, -(y)le

Tarih 209

Mısra: 2

İlim ve adalet.

Oldı fazlıyla efendi ser-i ceş-i fuzalâ

'İlm ü 'adliyle bu gün eyledi şadrı ihyâ

'ilm ü fazilet:

1. 'ilm ü fazilet:

Tarih 70

Mısra: 3

İlim ve erdem.

'İlm ü fazilet ile meşhûr idün cihânda
Nâmuñ qalup dirîgâ gitdün efen

'ilm ü fazl:

1. 'ilm ü fazl:

Tarih 178

Mısra: 3

İlim ve fazilet.

İlm ü fazl ile mükemmel sensin

'Adl ile nâmuñ 'Ali olsa sezâ

'ilm ü fazl:

1. 'ilm ü fazl:

Tarih 24

Mısra: 1

İlim ve fazilet.

'İlm ü fazl ile bu gün şadra Efendi geldün

Ṭutdı 'adlünle yine şit u şadâ âfâkı

2. 'ilm ü fazl:

Tarih 182

Mısra: 5

İlim ve fazilet, bilgi ve hüner.

Şeref virdi Haleb şehrine 'ilm ü fazl ile şimdi

Bilürler qâdrin anuñ halk-ı 'âlem hep zarîf oldı

'ilm ü fazl u 'adli:

1. 'ilm ü fazl u 'adli:-i

Tarih 138

Mısra: 3

Bilgi, erdem ve adalet.

Cihânda 'ilm ü fazl u 'adli ile

Ebâ-'an-ced bulupdur şöret-i tām

'ilm ü fazl u ma'rifet:

1. 'ilm ü fazl u ma'rifet:

Tarih 159

Mısra: 7

İlim, fazilet ve bilme.

Sende hatm oldı efendi 'ilm ü fazl u ma'rifet

Eyle cârî hükmüñi sensin bu gün mîr-i kelâm

'ilm ü fazlıyla:

1. 'ilm ü fazlıyla:-i, -(y)la

Tarih 2

Mısra: 3

İlim ve fazilet.

‘İlm ü fazlıyla geçdi akrānı
Yügürüp eşheb-i siyâdet ile

2. ‘ilm ü fazlıyla:-ı, -(y)la

Tarih 79

Mısra: 3

İlim ve fazilet, bilgi ve hüner.

Bu deñlü ‘ilm ü fazlıyla olupdur hâcı hem gâzî
Müselmân olana vâcibdür itsünler anı ta‘zîm

3. ‘ilm ü fazlıyla:-ı, -(y)la

Tarih 4

Mısra: 3

İlim ve fazilet, bilgi ve hüner.

‘İlm ü fazlıyla fenâ dünyâya
Gelmez anuñ gibi ehl-i inşâf

4. ‘ilm ü fazlıyla:-ı, -(y)la

Tarih 34

Mısra: 5

İlim ve fazilet, bilgi ve hüner.

‘İlm ü fazlıyla alup ‘adl ile oldı hâkim
Kavm-i hussâdı düşürdi gâma sevdâ-yı Haleb

5. ‘ilm ü fazlıyla:-ı, -(y)la

Tarih 37

Mısra: 1

İlim ve fazilet, bilgi ve hüner.

‘İlm ü fazlıyla dilâ Hâzret-i Ca‘fer Pâşâ
‘Adl u dâd itmek ile kişver-i Mısrı aldı

6. ‘ilm ü fazlıyla:-ı, -(y)la

Tarih 49

Mısra: 5

İlim ve fazilet, bilgi ve hüner.

‘İlm ü fazlıyla odur fâris-i meydân-ı kemâl
Şevket ü haşmet ile yir kıomadı Dârâya

7. ‘ilm ü fazlıyla:-ı, -(y)la

Tarih 66

Mısra: 5

İlim ve fazilet, bilgi ve hüner.

‘İlm ü fazlıyla bu ‘âlemde bulupdur şöhret
Ser-firâz iden anı gayret ü iclâlidür

8. ‘ilm ü fazlıyla:-ı, -(y)la

Tarih 69

Mısra: 1

İlim ve fazilet, bilgi ve hüner.

Oldı Feyzu’llâh Efendi ‘ilm ü fazlıyla ferîd
Geldi şadra çünkü ‘ömr ü devleti olsun mezîd

9. ‘ilm ü fazlıyla:-ı, -(y)la

Tarih 74

Mısra: 2

İlim ve fazilet, bilgi ve hüner.

Hâkim-i Bursa olup Hıvâce Efendi-zâde

‘İlm ü fazlıyla olupdur ‘ulemâ içre ‘azîz

10. ‘ilm ü fazlıyla:-ı, -(y)la

Tarih 95

Mısra: 1

İlim ve fazilet, bilgi ve hüner.

‘İlm ü fazlıyla vahîd-i dehr iken
Gitdi dünyâdan Sikender-zâde hayf

11. ‘ilm u fazlıyla:-ı, -(y)la

Tarih 96

Mısra: 2

İlim ve fazilet, bilgi ve hüner.

Getürüp şadra Hudâ şimdi o ‘âlî-nesebi
‘İlm u fazlıyla bu gün aldı kazâ-yı Halebi

12. ‘ilm ü fazlıyla:-ı, -(y)la

Tarih 100

Mısra: 6

İlim ve fazilet, bilgi ve hüner.

‘Ulemâ hayline serdâr oldur
‘İlm ü fazlıyla tutup tarz-ı selef

13. ‘ilm ü fazlıyla:-ı, -(y)la

Tarih 174

Mısra: 2

İlim ve fazilet, bilgi ve hüner.

Oldı ol Şun‘-ı İllâhî ‘ulemâ içre be-nâm
‘İlm ü fazlıyla olursa nola şeyhü’l-islâm

14. ‘ilm ü fazlıyla:-ı, -(y)la

Tarih 175

Mısra: 1

İlim ve fazilet, bilgi ve hüner.

‘İlm ü fazlıyla olup luţfu’llâh

Oldı müftî-i cihân Şun‘ullâh

15. ‘ilm ü fazlıyla:-ı, -(y)la

Tarih 177

Mısra: 8

İlim ve fazilet, bilgi ve hüner.

Olsa devrinde tüvânâ nola her bir müstemend
‘İlm ü fazlıyla bu meydânuñ olupdur yügrügi

16. ‘ilm ü fazlıyla:-ı, -(y)la

Tarih 181

Mısra: 1

İlim ve fazilet, bilgi ve hüner.

Halepde şimdi vālī 'ilm ü fazlıyla Şerîf oldu
Virildi ehline mansıb bu bir kâr-ı laţîf oldu

17. 'ilm ü fazlıyla:-ı, -(y)la

Tarih 181

Mısra: 3

İlim ve fazilet, bilgi ve hüner.

Bu deñlü 'ilm ü fazlıyla kim ola sevmeye anı
Bilürler kâdrin anuñ halk-ı 'âlem hep zarîf oldu

18. 'ilm ü fazlıyla:-ı, -(y)la

Tarih 182

Mısra: 1

İlim ve fazilet, bilgi ve hüner.

Halebde şimdi vālī 'ilm ü fazlıyla Şerîf oldu
Vücûdi kalmadı ehl-i hâsed gâyet za'îf oldu

19. 'ilm ü fazlıyla:-ı, -(y)la

Tarih 189

Mısra: 5

İlim ve fazilet, bilgi ve hüner.

Bu deñlü 'ilm ü fazlıyla olupdur menba'-ı 'irfân
Yanında nuţka gelmez lâl olur dehrüñ sühan-dânı

'ilm ü fazluñ:

1. 'ilm ü fazluñ:-(u)ñ

Tarih 21

Mısra: 1

İlim ve fazilet.

'İlm ü fazluñ oldu sultânım bu gün günden 'ayân
Hacc-ı mebrûr ile olduñ efdâl-i devr-i zamân

2. 'ilm ü fazluñ:-(u)ñ

Tarih 151

Mısra: 9

İlim ve fazilet.

'İlm ü fazluñ göricek dindi Türâbî târîh
Böyle bir ehl-i hüner 'âleme geldüñ nâdir

'ilm ü hünerle:

1. 'ilm ü hünerle:-le

Tarih 75

Mısra: 7

İlim ve hüner.

'İlm ü hünerle güyâ memlü' idüp diyârı
Yâ Hüsrev-i zamândur yâhod Hayâlî geldi

2. 'ilm ü hünerle:-le

Tarih 23

Mısra: 5

İlim ve hüner.

'İlm ü hünerle sensin serdâr-ı ehl-i 'irfân
Sâyeñde ehl-i diller irse nola merâma

'ilm ü kemâl ü ma'rifet:

1. 'ilm ü kemâl ü ma'rifet:

Tarih 69

Mısra: 7

İlim ve olgunluk ve hüner.

Münhaşırdur kendüye 'ilm ü kemâl ü ma'rifet
Oldı fazlından ziyâde nazm u nesr ile vahîd

'ilm ü ma'arif:

1. 'ilm ü ma'arif:

Tarih 22

Mısra: 3

İlim ve kültür.

Bulup akrân içinde şöhet-i tām
Aña maşşûş olup 'ilm ü ma'arif

'ilm ü ma'arifle:

1. 'ilm ü ma'arifle:-le

Tarih 199

Mısra: 11

İlim ve kültür.

Vücûd-ı nâzüki 'ilm ü ma'arifle müzeyyendür
Haţâdan hıfz idüp dâyim Hudâ olsun nigezbâni

'ilm ü rakam u defter:

1. 'ilm ü rakam u defter:

Tarih 112

Mısra: 5

Okuma yazma, münevverlik.

'İlm ü rakam u defter kendüye musahhârdur
Emvâline hünkârıñ sa'y itse nola her bâr

'ilm-i edvâr:

1. 'ilm-i edvâr:

Tarih 51

Mısra: 5

Musiki ilmi.

Naqş idi hâtırına şavt ile 'ilm-i edvâr
Bir idi aña segâh ile düğâh u pençgâh

iltifât eyledi:

1. **iltifāt eyledi:-di**

Tarih 133

Mısra: 5

Rağbet etmek, ilgilenmek.

Eyledi vaqf-ı Resūli iltifāt
Hāzret-i Hızr-ı nebī oldı delīl

imtiḥān:

1. **imtiḥān:**

Tarih 67

Mısra: 3

Denemek, sınama.

Ḳāḍī- 'asker imtiḥān itmez virür dünyā içün
Manşibuñ a'lālarımı hīç bu ednādur dimez

'ināyet kılsa:

1. **'ināyet kılsa:-sa**

Tarih 158

Mısra: 8

Lutfetmek, ihsan etmek.

Böyle nazm-ı rūḥ-baḥşuñ ḳadrini fehm eyleyen
Ne 'ināyet kılsa cā'iz her ne luḫf itse sezā

incinme-:

1. **incinmesün:-sün**

Müseddes 12

Mısra: 1

Gücenmek, gönül koymak, gücüne gitmek.

Devr-i ḥüsnünde benüm şāhum gedā incinmesün
Dil-nüvāz ol 'āşık-ı miḥnet-sezā incinmesün

2. **incinmesün:-sün**

Müseddes 12

Mısra: 2

Gücenmek, gönül koymak, gücüne gitmek.

Devr-i ḥüsnünde benüm şāhum gedā incinmesün
Dil-nüvāz ol 'āşık-ı miḥnet-sezā incinmesün

3. **incinmesün:-sün**

Müseddes 12

Mısra: 3

Gücenmek, gönül koymak, gücüne gitmek.

Ey ḫabībüm çāre-sāz ol mübtelā incinmesün
Gel cefā-kār olma erbāb-ı vefā incinmesün

4. **incinmesün:-sün**

Müseddes 12

Mısra: 4

Gücenmek, gönül koymak, gücüne gitmek.

Ey ḫabībüm çāre-sāz ol mübtelā incinmesün
Gel cefā-kār olma erbāb-ı vefā incinmesün

5. **incinmesün:-sün**

Müseddes 12

Mısra: 5

Gücenmek, gönül koymak, gücüne gitmek.

Yıkma göñlin ḫāḫır-ı ehl-i fenā incinmesün
Hīç senden pādīşāhum bir gedā incinmesün

6. **incinmesün:-sün**

Müseddes 12

Mısra: 6

Gücenmek, gönül koymak, gücüne gitmek.

Yıkma göñlin ḫāḫır-ı ehl-i fenā incinmesün
Hīç senden pādīşāhum bir gedā incinmesün

7. **incinmesün:-sün**

Müseddes 12

Mısra: 12

Gücenmek, gönül koymak, gücüne gitmek.

Nāzır ol her bī-tüvānuñ dīde-i giryānına
Hīç senden pādīşāhum bir gedā incinmesün

8. **incinmesün:-sün**

Müseddes 12

Mısra: 18

Gücenmek, gönül koymak, gücüne gitmek.

Bende-i nālānı aḡlatma eyā şāh-ı cihān
Hīç senden pādīşāhum bir gedā incinmesün

9. **incinmesün:-sün**

Müseddes 12

Mısra: 24

Gücenmek, gönül koymak, gücüne gitmek.

Kimseyi rencīde ḳılma zulm-i bī-dād eyleyüp
Hīç senden pādīşāhum bir gedā incinmesün

10. **incinmesün:-sün**

Müseddes 12

Mısra: 30

Gücenmek, gönül koymak, gücüne gitmek.

Olmasun āzürde-dil devründe şāhum bir aḫad
Hīç senden pādīşāhum bir gedā incinmesün

incir:

1. **incirdeki:-de, -ki**

Gazel 46

Mısra: 7

İncir.

İncirdeki hemhıvābı görmez gözi ya
Yārān ile oynası iç yanına oğu

İnci-zāde:

1. İnci-zāde:

Kıt'a 5

Mısra: 67

İnci-zade.

İnci-zāde 'aşıkuñ küyında nālān eyleyüp
İñledür mi derdmendin 'ahd u peymānı nice

İnen:

1. İnen:

Gazel 43

Mısra: 9

Asla, sakın.

Bizden Türābī dilber İnen muğber olmasun
Silüp süpüre bir gün ola rüzgār bizi

2. İnen:

Müseddes 10

Mısra: 2

Asla, hiç.

Felek şāhum bu tarz ile senüñ otağūña degmez
Şihāb-ı çarḥ İnen germ itmesün bayrağūña
degmez

3. İnen:

Gazel 42

Mısra: 13

Artık, bundan sonra.

Ol lāle-ruḥūñ ṭab 'ı İnen nāzükterdür
Giryem görüp ol gönca-dehen nem çapar oldı

İnkār itse:

1. İnkār itse:-se

Tarih 59

Mısra: 9

Kabul ve tasdik etmemek, tanımamak.

Müdde'ī fazlın anuñ ğam degül İnkār itse
Yem-i 'irfānı bulandırmaz efendi ḥāşāk

İnkırāz-ı devre:

1. İnkırāz-ı devre:-e

Tarih 210

Mısra: 35

Dönemin sönüşü, dönemin zeval bulması.

İnkırāz-ı devre dek tā söylene iş-bu haber
Ḥaḳ Te'ālā 'ömrin efzün ide ber-ḥürdār idüp

İnkıyād eylerse:

1. İnkıyād eylerse:-r, -se

Tarih 111

Mısra: 4

Boyun eğme, uyma.

Ḥayl-i a 'dāyı kıldı tu 'me-i şemşir-i tiz
Nola eylerse anuñ emrine şāhān İnkıyād

İnkıyād itdi:

1. İnkıyād itdi:-di

Tarih 109

Mısra: 5

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Boyun eğme, baş eğme, itâat etme.

İtdi ol şāh-ı cihān emr-i ricāle İnkıyād
Kuṭb-ı aḳṭāb-ı felek olsa yiridür yāveri

İnkıyād itsünler:

1. İnkıyād itsünler:-sün, -ler

Tarih 84

Mısra: 5

Boyun eğme, baş eğme, itâat etme.

Ḳul olan itsünler aña İnkıyād
Ol durur şimdi vekilüm hem-demüm

İñle:

1. İñle:

Tarih 29

Mısra: 3

İnlemek II yakınmak.

Dem-be-dem İñle ey gönül ṭurma
Deldi bağrumı derdi hem-çün nāy

2. İñledür:-d, -(ü)r

Kıt'a 5

Mısra: 68

*Acı, üzüntü belirten kesik sesler çıkarmak,
inildemek II İnletmek, ah ettirmek.*

İnci-zāde 'aşıkuñ küyında nālān eyleyüp
İñledür mi derdmendin 'ahd u peymānı nice

İns ü cān:

1. İns ü cān:

Tarih 93

Mısra: 6

İnsanlar ve cinler.

Ƙıldı rıhlet 'ākıbet itdi ecel cāmını nūş
Rūh-ı pākine du 'ā itsün hemîşe ins ü cān

insā eyledūñ:

1. **insā eyledūñ:**-dü, -ñ

Tarih 115

Mısra: 2

Meydana getirmek, yapmak.

İtdūñ ihyā Uluķışlayı benüm sulţānum
Ťarz-ı nev özge ribāt eyledūñ anda inşā

insān üstine insān peşte olup:

1. **insān üstine insān peşte olup:**-up

Nazm 2

Mısra: 14

*Çok fazla insanın birbiri arkasına
sıralanması.*

Bir uğursuz idi her cengde olurdu münhezim
Küştelere peşte olup insān insān üstine

intizām:

1. **intizām:**

Tarih 102

Mısra: 2

Düzgünlük, düzen, tertip.

Vezi̇r ibn-i Çıgāl olsun hemîşe 'adl ile dāyim
Vücūdi intizām için bu 'ālem mülkine lāzım

ir:

1. **irse:**-se

Tarih 23

Mısra: 6

Ulaşmak.

'İlm ü hūnerle sensin serdār-ı ehl-i 'irfān
Sāyeñde ehl-i diller irse nola merāma

2. **irdi:**-di

Tarih 33

Mısra: 12

Ulaşmak.

Keyf-baħş idi anuñ meclis-i rūh-efzāsı
Ťağı olup maħfilümüz Ťab 'umuza irdi kesel

3. **irdi:**-di

Tarih 38

Mısra: 4

Ulaşmak.

Oldı çün mīr-livā Nıgdeye İbrāhīm Beg
İrdi ser-menziline tīr-i du 'ā-yı fuķarā

4. **irmesün:**-me, -sün

Tarih 158

Mısra: 4

Ulaşmak, nail olmak, ermek.

Cāy-ı dil-keşdür ola dāyim binā'sı üstüvār
Ťāk-ı eyvānına anuñ irmesün bād-ı fenā

5. **irmesün:**-me, -sün

Tarih 196

Mısra: 4

Ulaşmak, nail olmak, ermek.

Ťarh-ı nev şaldı itdi özge maķām
İrmesün kendüye ĥatā vü gezend

6. **irişdi:**-(i)ş, -di

Tarih 72

Mısra: 1

Ermek, ulaşmak.

Bir seher irişdi bir peyk-i beşāret nā-gehān
Bir ĥaber virdi ki oldı ĥalk-ı 'ālem şādmān

7. **irdi:**-di

Müseddes 6

Mısra: 1

Erişmek, ulaşmak, gelmek.

Ĥamduli'llāh ki tecellī-i şıfāt irdi bize
Bā'ış-i mertebe 'ālī-derecāt irdi bize

8. **irdi:**-di

Müseddes 6

Mısra: 2

Erişmek, ulaşmak, gelmek.

Ĥamduli'llāh ki tecellī-i şıfāt irdi bize
Bā'ış-i mertebe 'ālī-derecāt irdi bize

9. **irdi:**-di

Müseddes 6

Mısra: 3

Erişmek, ulaşmak, gelmek.

Özi deryā vü sözi ķand-i nebāt irdi bize
Ĥaķķa şükr eyleyelüm ķadr u berāt irdi bize

10. **irdi:**-di

Müseddes 6

Mısra: 4

Erişmek, ulaşmak, gelmek.

Özi deryā vü sözi ķand-i nebāt irdi bize
Ĥaķķa şükr eyleyelüm ķadr u berāt irdi bize

11. **irdi:**-di

Müseddes 6

Mısra: 5
Erişmek, ulaşmak, gelmek.

Ğuşşadan ölmüş iken taze hayât irdi bize
Hâzret-i Nüh-ı necî gibi necât irdi bize

12. **irdi:-di**
Müseddes 6
Mısra: 6
Erişmek, ulaşmak, gelmek.

Ğuşşadan ölmüş iken taze hayât irdi bize
Hâzret-i Nüh-ı necî gibi necât irdi bize

13. **irdi:-di**
Müseddes 6
Mısra: 11
Erişmek, ulaşmak, gelmek.

Ğuşşadan ölmüş iken taze hayât irdi bize
Hâzret-i Nüh-ı necî gibi necât irdi bize

14. **irdi:-di**
Müseddes 6
Mısra: 12
Erişmek, ulaşmak, gelmek.

Ğuşşadan ölmüş iken taze hayât irdi bize
Hâzret-i Nüh-ı necî gibi necât irdi bize

15. **irdi:-di**
Müseddes 6
Mısra: 17
Erişmek, ulaşmak, gelmek.

Ğuşşadan ölmüş iken taze hayât irdi bize
Hâzret-i Nüh-ı necî gibi necât irdi bize

16. **irdi:-di**
Müseddes 6
Mısra: 18
Erişmek, ulaşmak, gelmek.

Ğuşşadan ölmüş iken taze hayât irdi bize
Hâzret-i Nüh-ı necî gibi necât irdi bize

17. **irdi:-di**
Müseddes 6
Mısra: 23
Erişmek, ulaşmak, gelmek.

Ğuşşadan ölmüş iken taze hayât irdi bize
Hâzret-i Nüh-ı necî gibi necât irdi bize

18. **irdi:-di**
Müseddes 6
Mısra: 24
Erişmek, ulaşmak, gelmek.

Ğuşşadan ölmüş iken taze hayât irdi bize
Hâzret-i Nüh-ı necî gibi necât irdi bize

19. **irdi:-di**
Müseddes 6
Mısra: 29
Erişmek, ulaşmak, gelmek.

Ğuşşadan ölmüş iken taze hayât irdi bize
Hâzret-i Nüh-ı necî gibi necât irdi bize

20. **irdi:-di**
Müseddes 6
Mısra: 30
Erişmek, ulaşmak, gelmek.

Ğuşşadan ölmüş iken taze hayât irdi bize
Hâzret-i Nüh-ı necî gibi necât irdi bize

21. **irse:-se**
Gazel 1
Mısra: 2
Erişmek, ulaşmak.

Olur âdem pîr olunca kendi şehrinde garîb
İstemez nâdân olanlar irse hengâm-ı meşîb

22. **irişmez:-(i)ş, -mez**
Tarih 59
Mısra: 8
Yetişmek, ulaşmak, vasil olmak.

‘İlm ü ‘adlin nice vaşf eyleye erbâb-ı ‘ukûl
Tâk-ı fazlına irişmez çü kemend-i idrâk

23. **irişdi:-(i)ş, -di**
Tarih 73
Mısra: 1
Gelmek, ulaşmak.

Bir seher nâ-gâh irişdi didi bir peyk-i beşîr
Eşkiyâ’ yı kırdı Aħmed Beg idüp ħor u ħaķîr

24. **irişdi:-(i)ş, -di**
Tarih 91
Mısra: 9
Gelmek, ulaşmak, yetişmek.

Şâm-ı ecel irişdi dindi Tûrâbî târiħ
Geçdi velî ‘Irâķî kaldı ebed firâķı

ir-:

1. **irüp:-üp**
Tarih 210
Mısra: 28
Ulaşmak, yetişmek.

Eşkiyâ' dâr-ı fenâdan itdiler 'azm-i saķar
Râyet-i Faħr-ı cihân ile irüp Şâm 'askeri

2. **irüp:-üp**
Tarih 210
Mısra: 30
Ulaşmak, yetişmek.

Cümle sekbân râyetini itdiler zîr ü zeber
Her tarafından bebr ü gürgäsâ irüp Kürd begleri

3. **irüp:-üp**
Gazel 36
Mısra: 1
Gelmek, ulaşmak.

Eyyâm-ı 'İş ü nüş irüp elde mey-i gül-fâm ola
'İş it geçürme fırsatı nev-rüz u hem bayram ola

4. **irüp:-üp**
Tarih 210
Mısra: 21
Ulaşmak, erişmek.

Ol Hüseyinler irüp haylî Celâlî kırdılar
İbn-i Yûsufu varup mânend-i gürg-i hûn-feşân

5. **irdi:-di**
Gazel 8
Mısra: 7
Erişmek, varmak, ulaşmak.

Derd ü ğamıyla ğâyete irdi firâķ ise
Cânâ teraħħum eyle vefânüñ zamânıdır

6. **irdi:-di**
Tarih 109
Mısra: 33
Erişmek, varmak, ulaşmak.

Ey Türâbî irdi hâtifden nidâ târiħ için
Âl-i 'Osmân eyledi âyâ cihâd-ı ekberi

7. **irdi:-di**
Tarih 210
Mısra: 23
Erişmek, varmak, ulaşmak.

Ĥazret-i 'Osmân Pâşâ irdi hem-çü şîr-i ner
Mar'aşuñ mîr-i emîrânı Piyâle devr idüp

8. **irdük:-dü, -k**
Tarih 199
Mısra: 5
Ermek, ulaşmak, varmak.

Bi-ħamdillâh şafâmuz var Vişâlî 'ıydına irdük
Yolında ğüsferd-i dil demidür olsa ķurbânı

9. **irdi:-di**
Müseddes 2
Mısra: 19
*(Belli bir zaman) Gelmek, gelip çatmak,
ermek.*

Saňa hengâm-ı meşîb irdi 'aceb kâr oldu
Tâkatuñ yoķ başuña tâc-ı serüñ bâr oldu

irağ ol:

1. **irağ ol:**
Gazel 28
Mısra: 9
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Uzak kalmak, ayrı düşmek.

İrağ ol eyleme Etrâķ-i bî-idrâķ ile şöbet
Varup meclisde zevķ it bârî şehr oĝlanını ķullan

irağ oldum:

1. **irağ oldum:-du, -m**
Kit'a 6
Mısra: 5
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Uzak kalmak, ayrı düşmek.

İrağ oldum şafâ-yı hâtırım yoķ
Bu mektübuñ ķuşûrı ola ma'zûr

2. **irağ oldum:-du, -m**
Gazel 25
Mısra: 7
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Uzak kalmak, ayrı düşmek.

Cüy-ı eşķ-âsâ dirîĝ oldum nazardan ben irag
Âh kim ol devlet-i didâr ķadrin bilmedüm

irağ olma:

1. **irağ olma:-ma**
Gazel 23
Mısra: 3
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Uzaklaşmak.

İrağ olma dilerseñ zevķi var 'aşķ-ı İlähîden
Şafâ-yı hâtırı ey dil mey-i bî-ĝışş u ĝıldan bil

irâķ:

1. **'irâķı:-ı**
Tarih 47
Mısra: 1
Irak.

Vardı feth itdi 'Irāqı o vezīr-i pūr-cūd
Olsa 'izzetle nola nām-ı şerīfī Maḥmūd

2. 'irāqı:-ı

Tarih 48

Mısra: 2

Irak ülkesi.

Vezīr-i pādişāh Maḥmūd Pāşā
Yine özge maḥām itdi 'Irāqı

3. 'irāqı:-ı

Tarih 48

Mısra: 10

Irak ülkesi.

Olup luḥf-ı İlähī dindi tāriḥ
'Irāqı cāy-ı Maḥmūd itdi Bākī

'irāqı:

1. 'irāqı:

Tarih 91

Mısra: 4

*Irak memleketi, uzak, aynı zamanda tarih
düşürülen kişi olan Molla Irakî'de kastedilmiştir.*

Rūḥ-ı revāmı itdi dāru's-selāmı mesken
Mişli bulunmaz anuñ geşt eyleseñ 'Irāqı

'irākī geçdi:

1. 'irākī geçdi:-di

Tarih 92

Mısra: 1

(Molla) Irakî öldü.

Geçdi 'Irākī ey dil ḳaldı ebed firākı

irān u tūrāna:

1. irān u tūrāna:-a

Tarih 127

Mısra: 4

Acem diyarı ve Türk diyarı.

Vekīli oldı Sulṭān Aḥmedüñ cümle umūrına
Olupdur ḥükmi cārī 'adl ile İrān u Tūrāna

irem:

1. irem:

Gazel 3

Mısra: 7

Cennet.

Rūyuñ şehā hem-çün İrem buldı kemālin dem-be-
dem
Alnuñda ol ebrü-yı ḥam ḳaşr-ı cemālün ṭāqıdur

'irfān:

1. 'irfānyıla:-ı, -(y)la

Tarih 31

Mısra: 6

Bilgi, kültür.

Ma'rifet bulsa nola yine revāc
Ṭoldı 'irfānyıla yine o diyār

2. 'irfānı:-ı

Tarih 186

Mısra: 4

Bilgi, kültür.

Fāzıl-ı dehr idi ol Şeyḥ Meḥemmed Çelebi
Ey dirġā telef oldı bu ḳadar 'irfānı

iriş-:

1. irişdi:-di

Gazel 39

Mısra: 9

Erişmek, ulaşmak, gelmek.

'İşī-dem oldı la 'line irişdi Ḥızr-ı ḥat
Viridi ḥayāt mürdelere mu'cizāt ile

2. irişdi:-di

Müseddes 7

Mısra: 19

Erişmek, ulaşmak, varmak.

Hicr-i yār ile irişdi felege āhum ḥayf
Ser-i küyına anuñ varmağa yoḳ rāhum ḥayf

3. irişdi:-di

Tarih 210

Mısra: 14

Erişmek, ulaşmak, varmak.

Rüy-ı 'ālemden anuñ nāmın götürdi ser-te-ser
Rezm-gāha cān atup irişdi Pāşā-yı şerīf

4. irişüp:-üp

Tarih 109

Mısra: 13

Erişmek, ulaşmak.

Her taraftan irişüp yağma idüp düşmenlertün
Şeş cihātı başına ṭar itdi ġarb-ı şeş-peri

iriş:

1. irişdür:-dür

Gazel 18

Mısra: 1

Erişmek, yetişmek, ulaşmak.

İrişdür ey şabā dürr-i kelāmum gūşına yāruñ
Bilür dürrī olanlar kadrini nazm-ı dürer-bāruñ

irmez:

1. **irmez:**

Gazel 36

Mısra: 11

Erişmek, ulaşmak.

İrmez Türābī dem deme el ur bu gün cām-ı Ceme
Düşmez bu fırsat ādeme dil-ber de saña rām ola

irşād eyledi:

1. **irşād eyledi:-di**

Tarih 7

Mısra: 8

Doğru yolu göstermek, aydınlatmak.

Muştafā Āgā velī oldı delīl-i rāh-ı Hāk
Pādişāhı hayra bā' iş oldı irşād eyledi

2. **irşād eyledi:-di**

Tarih 62

Mısra: 4

Doğru yolu göstermek, aydınlatmak.

Menzil-i ibn-i sebīli kıldı bir 'ālī maḳām
Sevḳ idüp Bārī Te'ālā hayra irşād eyledi

irsāl eyledi:

1. **irsāl eyledi:-di**

Müseddes 4

Mısra: 20

Göndermek, yollamak.

Hāzret-i Āgā ola dār-ı se'ādetde muḳīm
Bize irsāl eyledi bir böyle merd-i müstakīm

irtihāl itdi:

1. **irtihāl itdi:-di**

Tarih 95

Mısra: 4

Göçmek, ölmek.

Bu fenā dünyāda ārām itmeyüp
İrtihāl itdi bu menzilden çü dayf

irüş:

1. **irüşüp:-üp**

Müseddes 2

Mısra: 16

Erişmek, gelmek.

Mezra '-ı 'ömriñe derd irüşüp vakt-i direv
Hāşılı sende 'amel yok ḳadar-ı dāne-i cev

'İs:

1. **'İşümü:-um, -ı**

Gazel 25

Mısra: 9

Yaşamak, yaşayış, zevk ve safa sürmek.

'İşümü telḥ eyledüm zehr-i firākı nüş idüp
Ey Türābī ol şeker-güftār ḳadrin bilmedüm

'İş it:

1. **'İş it:**

Gazel 36

Mısra: 2

*Şarap içmek; zevk ü sefa sürmek,
keyiflenmek.*

Eyyām-ı 'İş ü nüş irüp elde mey-i gül-fām ola
'İş it geçürme fırsatı nev-rüz u hem bayram ola

'İş u devrānumuza:

1. **'İş u devrānumuza:-(u)muz, -a**

Tarih 33

Mısra: 6

Yaşayış ve zaman, yaşayış ve dünya.

Döndi 'aksine yine bu felek-i kej-reftār
'İş u devrānumuza ḥasret ile virdi ḥalel

'İş u 'işret:

1. **'İş u 'işret:**

Tarih 22

Mısra: 5

Zevk ve sefa (yeme-içme).

Geçe eyyāmi 'İş u 'işret ile
Cihānda görmeye hīç derd ü ālām

'İş ü 'işret idüp:

1. **'İş ü 'işret idüp:-üp**

Tarih 155

Mısra: 7

Zevk ve sefa etmek.

'İş ü 'işret idüp cihān içre
Tura dāyim elinde cām-ı şabūḥ

'İş u 'işretle:

1. **'İş u 'işretle:-le**

Tarih 38

Mısra: 5

Zevk ve sefa (yeme-içme).

‘İş u ‘işretle cihân içre şafâlar sürsün
Şaklasun zât-ı şerîfini hâtarıdan Mevlâ

‘İş u nûşa:

1. ‘İş u nûşa:-a

Gazel 8

Mısra: 2

Şarap içme, keyif sürme.

Cânâ bahâr irişdi hevânuñ zamânıdur
Gel ‘İş u nûşa zevk u şafânuñ zamânıdur

‘İş ü tarab:

1. ‘İş ü tarab:

Tarih 77

Mısra: 8

Çalıp söyleyerek eğlenme, yiyip içme.

İltifâtıyla anuñ buldı revâcın ma‘rifet
Ehl-i ‘irfân eylesünler dem-be-dem ‘İş ü tarab

İşâbet:

1. işâbetle:-le

Tarih 128

Mısra: 6

İşâbetle.

O mîr-i mîriyânuñ toğdı bir beg-zâdesi hâlâ
İşâbetle peder nâmin kodı o nañl-i bâlâya

İşâret kıldı:

1. işâret kıldı:-dı

Tarih 102

Mısra: 3

Göstermek, istemek, emretmek.

Nazar idüp işâret kıldı cüz’i iltifât ile
Eregliye bir ehl-i fazl itdi luğf idüp hâkim

İsbât efendi:

1. isbât efendi:

Tarih 94

Mısra: 1

İsbât Efendi.

Eyledi Hağdan yaña İsbât Efendi ‘azm-i râh
Da‘vet itdi meskenin Dârü’s-selâm itsün İlah

2. isbât efendi:

Tarih 94

Mısra: 10

İsbât Efendi.

Ey Tûrâbî nâ-gehân itdi sefer târihi bu
Gitdi bir gelmez yola İsbât Efendi âh âh

İşbu:

1. işbu:

Tarih 4

Mısra: 1

İşte bu, bu.

Terk idüp işbu fenâ dünyâyı
Göçdi bâkıye naķibü’l-eşrâf

2. işbu:

Tarih 204

Mısra: 7

İşte bu, bu, işaret sıfatı.

İlahî işbu cây-ı dil-güşâda
Şafâdan olmasun bir lahza hâlî

İş-bu:

1. iş-bu:

Tarih 210

Mısra: 35

İşte bu.

İnkırâz-ı devre dek tâ söylene iş-bu haber
Hağ Te‘âlâ ‘ömrin efzün ide ber-hürdâr idüp

İse:

1. ise:-(y)a

Tarih 49

Mısra: 8

Eklendiği cümleye koşul anlamı veren ek (-sa, -se).

Mühr-i ‘adliyle Karamanı gelüp rüşen ider
Nola ‘azm eyler ise hânķah-ı Monlâya

2. ise:

Tarih 54

Mısra: 4

Eklendiği cümleye koşul anlamı veren ek (-sa, -se).

Cihâna virdi fer envâr-ı ‘adli
Olupdur var ise hürşid-i hâver

3. ise:

Tarih 202

Mısra: 6

"-e rağmen" anlamında edat.

Görmemişdür kimesne mişlin anuñ
Gördi ise meger hayâlidür

4. **iseñ:-ñ**

Gazel 15

Mısra: 17

Ek fiilin şart eki (-sA) almış şekli.

Çıkmaz iseñ pâdişahum gitdi elden memleket
Buni iz'ân itmege bir aşaf-ı şaf-der mi yok

5. **isem:-m**

Müseddes 5

Mısra: 10

Ek fiilin şart eki (-sA) almış şekli.

Şimdi göz yumdı fenâdan çeküp el ol bî-hîn
Derd-i firkatle nola eyler isem âh u enîn

6. **isem:-m**

Müseddes 7

Mısra: 26

Ek fiilin şart eki (-sA) almış şekli.

İtdi ser-geşte Türâbî beni çarh-ı gerdân
Demidür eyler isem dem-be-dem âh u efğân

7. **isek:-k**

Müseddes 11

Mısra: 13

Ek fiilin şart eki (-sA) almış şekli.

Nola tecrîd oluben terk-i metâ' eyler isek
Hvâce-i dehr ile her demde nizâ' eyler isek

8. **isek:-k**

Müseddes 11

Mısra: 14

Ek fiilin şart eki (-sA) almış şekli.

Nola tecrîd oluben terk-i metâ' eyler isek
Hvâce-i dehr ile her demde nizâ' eyler isek

9. **isek:-k**

Müseddes 11

Mısra: 15

Ek fiilin şart eki (-sA) almış şekli.

Bizi 'ayb eylemeñüz zühde vedâ' eyler isek
Şevk ile zerre gibi tañ mı semâ' eyler isek

10. **isek:-k**

Müseddes 11

Mısra: 16

Ek fiilin şart eki (-sA) almış şekli.

Bizi 'ayb eylemeñüz zühde vedâ' eyler isek
Şevk ile zerre gibi tañ mı semâ' eyler isek

11. **ise:**

Gazel 8

Mısra: 7

Dahi (-de, -da) anlamı veren edat.

Derd ü gamıyla gâyete irdi firâk ise
Cânâ terahhüm eyle vefânuñ zamânıdır

12. **ise:**

Gazel 28

Mısra: 5

"İse" bağlacı.

Serîr-ı devlet üzre kâm-rân olmağ murâd ise
Harâbât erlerinüñ tavrını erkânını kullan

13. **ise:**

Gazel 35

Mısra: 4

"İse" bağlacı.

Dil ü cân naqdini harc eyledüm yoluñda ey dilber
Yoğ olsun saña her kim virmez ise cümleten varın

İSİ:

1. **İSİ:**

Tarih 59

Mısra: 4

Hız. İsa peygamber.

Eyler ihyâ bu cihân halkını iftâsı ile
Hem-çü 'İsî yiridür menzili olsa eflâk

İŞ-i müdâm ide:

1. **İŞ-i müdâm ide:-e**

Tarih 106

Mısra: 5

Sürekli zevk ve sefa etmek.

Bezm-i 'âlemde ide şevk ile o 'İş-i müdâm
Her perî-çehre anuñ meclisine sâkî ola

İSID:

1. **İSIDÜP:-üp**

Tarih 71

Mısra: 13

Duyamak, dinlemek.

Ey Türâbî İşidüp a' dâyı pâ-mâl itdügin
Kıldılar her güşede aña du'â pîr ü cüvân

2. **İSIDÜP:-üp**

Tarih 47

Mısra: 4

İşitmek, duymak, haber almak.

Açdı şemşîr ile Bağdâdı idüp emn ü emân
Darb-ı tûğın işidüp tañ mı helâk olsa hasûd

‘îsî-dem:

1. ‘îsî-dem:

Gazel 39

Mısra: 9

Hız. İsa'nın nefesi II sevgili. Tanıkta Hz. İsa'nın nefesiyle ölüleri diriltmesine telmih vardır.

‘İsî-dem oldu la‘line irişdi Hızr-ı haç
Virdi hayât mürdelere mu‘cizat ile

ışigûñ hâkine:

1. ışigûñ hâkine:-i, -n, -e

Gazel 42

Mısra: 17

(Sevgilinin) eşiğinin toprağı.

Yüz sürdi Tûrâbî ışigûñ hâkine cânâ
Fahır eyler ise nola varup hâk-i der oldu

ışit:

1. ışitdükde:-dük, -de

Tarih 40

Mısra: 41

Duymak, haber almak.

İşitdükde Tûrâbî-i du‘â-güyı didi târîh
Yedi deryânuñ oldu bu Sinân Pâşâ kapûdânı

2. ışitdiler:-di, -ler

Tarih 73

Mısra: 11

Duymak, haber almak.

Her tarafda kışşa-i cengin anuñ ışitdiler
Defterini dürdiler Hüşeng Şâh u Erdeşîr

ışit:-

1. ışidüp:-üp

Tarih 109

Mısra: 11

Duymak, haber almak.

İki konağı bir itdi ol gûzâtuñ ejderi
Hâzret-i Feth Girây Hân ışidüp çapdı revân

ismâ ‘ilveş:

1. ismâ ‘ilveş:

Kit'a 5

Mısra: 42

İsmail gibi.

Âteş-i ‘aşka yanarlar mı Halîlûñ şevkine
Var mı İsmâ‘ilveş çok kılı kırbânı nice

ışrâk-ı sems:

1. ışrâk-ı sems:

Tarih 179

Mısra: 4

Doğma, ısıtma, aynı zamanda 'Şems' tarih düşürülen kişinin adıdır.

Ez-derûn-ı dil Tûrâbî cilve kerd
Güfte-em târîh-i ü ışrâk-ı Şems

istanbûl:

1. istanbûla:-a

Tarih 134

Mısra: 1

İstanbul şehri.

Bu gün sultânım İstanbûla olduñ fazl ile hâkim
İdüp ‘adli Resûl-i Kibriyânuñ şer‘in icrâ kıl

istanbüsî:

1. istanbüsîler:-ler

Kit'a 1

Mısra: 1

Kelimenin doğru okunuşu: isteyü pistân-büsîler; Anlamı: Meme öpenler (Argo).

Yemiş isteyüp İstanbüsîler
Bağmasunlar göz açuben aşığı

iste:

1. isteyüp:-(y)üp

Kit'a 1

Mısra: 1

Arzu etmek, dilemek, talep etmek.

Yemiş isteyüp İstanbüsîler
Bağmasunlar göz açuben aşığı

2. istemezem:-mez, -(e)m

Müseddes 14

Mısra: 1

Arzu etmek, dilemek, talep etmek.

Dilberâ istemezem luğ u ‘ağ eyleyesin
Dilerem derdiñi bîmâra devâ eyleyesin

3. istemezem:-mez, -(e)m

Müseddes 14

Mısra: 19

Arzu etmek, dilemek, talep etmek.

Ser-i kuyuñda varup luř u nevāl istemezem
İtlerüñle çekişüp ceng ü cidāl istemezem

4. **istemezem:** -mez, -(e)m

Müseddes 14

Mısra: 20

Arzu etmek, dilemek, talep etmek.

Ser-i kuyuñda varup luř u nevāl istemezem
İtlerüñle çekişüp ceng ü cidāl istemezem

5. **istemezem:** -mez, -(e)m

Müseddes 14

Mısra: 21

Arzu etmek, dilemek, talep etmek.

Kaşlaruñ fikri yeter özge hayāl istemezem
Dile eglence firāk oldı vişāl istemezem

6. **istemezem:** -mez, -(e)m

Müseddes 14

Mısra: 22

Arzu etmek, dilemek, talep etmek.

Kaşlaruñ fikri yeter özge hayāl istemezem
Dile eglence firāk oldı vişāl istemezem

7. **istemez:** -mez

Gazel 1

Mısra: 2

(Bir şeye karşı) İstek duymak, (o şeyi) arzulamak, arzu etmek.

Olur âdem pîr olunca kendi şehrinde ğarîb
İstemez nâdân olanlar irse hengâm-ı meşîb

istemez mi:

1. **istemez mi:**

Gazel 35

Mısra: 12

İstemez mi (tabi ki ister, anlamı kuvvetlendirmek için kullanılan sözde soru ifadesi).

Ŧutar şîr u şadâ-yı hüsni âfâkı bulur şöhret
Türâbî istemez mi dil-rübâlar ‘âşık-ı zârın

istibdâl idüp:

1. **istibdâl idüp:** -üp

Gazel 26

Mısra: 5

Değıştirmek.

Bir bilî pek kürzi balsañ fevrî istibdâl idüp
Zâr şatarsın ‘âşıkâ derdnâk imişsin bilmedüm

istikâmet:

1. **istikâmetle:** -le

Müseddes 1

Mısra: 15

Doğruluk, doğru gidiş.

İstikâmetle olan hâkime ‘izzet eyleñ
Öldürüñ zâlimi ‘adl idene rağbet eyleñ

2. **istikâmetine:** -i, -n, -e

Tarih 31

Mısra: 9

Doğruluk, doğru gidiş, istikamet üzere olma.

Didiler târîh istikâmetine
Halebe oldı pāk defterdâr

istikâmet üzredür:

1. **istikâmet üzredür:** -dür

Tarih 69

Mısra: 9

İstikamet üzere, doğruluk üzere.

Alnı açık istikâmet üzredür her vech ile
Rüz-ı maşşerde ola rîşî gibi rüyı sefid

istimâetler eyleyüp:

1. **istimâetler eyleyüp:** -(y)üp

Tarih 156

Mısra: 19

Gönüller alma II halkı tekrar devlete bağlamak adına onlara lütuflarda bulunmak.

İstimâetler eyleyüp didi hem
Çıkup etrâfi eyle geşt ü güzâr

istimâetler virüp:

1. **istimâetler virüp:** -üp

Tarih 109

Mısra: 7

Affetme, bağışlama.

Hâzret-i hVâce Efendi istimâetler virüp
Pâdişâh-ı rub‘-ı meskünüñ olupdur reh-beri

istinâd eylerdi:

1. **istinâd eylerdi:** -r, -di

Tarih 111

Mısra: 10

Dayamak, güvenmek.

Gördi içdâmın firâr itdi kıral-ı bed-fi‘âl
Gerçi eylerdi binâ’-yı kal‘asına istinâd

istinâd kıl:

1. istinād kıl:

Tarih 83

Mısra: 9

Dayanmak, manevi güç, yardım almak.

Ol Resül-i kâ'ināta kıl hemīşe istinād
Tüşe-i tevḥīd ü ihlāsı hemān zād eylegil

istirā itdi:

1. iştirā itdi:-di

Tarih 187

Mısra: 3

Satın alma.

İştirā itdi virüp cān naḳdini
Mülk idüp aldı serā-yı vaḥdeti

isüz köyler:

1. isüz köyler:-ler

Tarih 156

Mısra: 5

Sahipsiz köyler, ıssız köyler.

Çaldı vīrān olup isüz köyler
Eşkiyā'dan ra'iyet itdi firār

işve:

1. işveleri:-ler, -i

Gazel 41

Mısra: 4

Cilve, naz, eda.

Çeşm-i fettānına cān almağı ta'lim itmiş
Ögredüp işveleri nāz ile üstād-ı 'Ali

işvān:

1. işvānumuza:-(u)muz, -a

Müseddes 11

Mısra: 20

Karşı gelme, itaatsizlik etme, baş kaldırma.

Bakup işvānumuza nār-ı caḥīme yaḳma
Zāhidā cānumuza ṭa'n ile çakmaç çakma

it:

1. itdi:-di

Nazm 3

Mısra: 4

Etmek, eylemek.

Şānına lāyık degüldür itmesün nālān beni
Bir cüvān-ı süccı itdi mest-i ser-gerdān beni

2. itsün:-sün

Tarih 21

Mısra: 7

Etmek, eylemek.

İki 'ālemde efendi ser-firāz itsün İlah
Vire her demde murāduñ Ḥālīk-ı kevn ü mekān

3. itse:-se

Tarih 33

Mısra: 4

Etmek, eylemek.

Ḥaḳ budur sırrı idi Ḥazret-i Mevlānānuñ
Aña cāy itse Ḥudā gülşen-i Firdevsi maḥal

4. itmek:-mek

Tarih 37

Mısra: 2

Etmek, eylemek.

'İlm ü fazlıyla dilā Ḥazret-i Ca'fer Pāşā
'Adl u dād itmek ile kişver-i Mısrı aldı

5. itdi:-di

Tarih 39

Mısra: 2

Etmek, eylemek.

Dār-ı dünyādan dilā Çandar Efendi gitdi hayf
Çün şehīd oldı ḥuzūr itdi bu dünyāda acuña

6. itse:-se

Tarih 43

Mısra: 4

Etmek, eylemek.

İrişdiler bu gün devrine ol ser-ḥayl-i 'irfānuñ
Şu 'ūd itse nola ehl-i ma'ārif evc-i a'lāya

7. itdi:-di

Tarih 48

Mısra: 10

Etmek, eylemek.

Olup luṭf-ı İlahī dindi tāriḥ
'İrākı cāy-ı Maḥmūd itdi Bākī

8. itdi:-di

Tarih 61

Mısra: 1

Etmek, eylemek.

Luṭf idüp Etmekçi-zāde itdi bir ḥayr-ı cemīl
Sa'y idüp yaptı Ereğli içre bir ḥān-ı sebīl

9. itse:-se

Tarih 65

Mısra: 3
Etmek, eylemek.

Bağış-ı 'ilm itse kaçan ol yüce pervâz eyler
Şanı 'âlîdür anı aňlayamaz her alçağ

10. **itmez:-mez**
Tarih 67
Mısra: 3
Etmek, eylemek.

Ķāđi- 'asker imtiĥān itmez virür dünyā için
Manşibuň a 'lālarını hıç bu ednādur dimez

11. **itdi:-di**
Tarih 68
Mısra: 2
Etmek, eylemek.

Virüpdür Etyemez-zāde Efendiye Ĥudā devlet
Ĥulü ' idüp bir oğlı itdi dehri gün gibi tezyin

12. **itdiler:-di, -ler**
Tarih 71
Mısra: 3
Etmek, eylemek.

AĶrāya 'azm idüp vardıkda itdiler se rāy
Üç tarafdan üç bölük 'asker hücum itdi hemān

13. **itdi:-di**
Tarih 78
Mısra: 8
Etmek, eylemek.

Ey Tūrābî didi tārĥin anuň hātif-i ġayb
Ĥalebi itdi begüm özge maĥām İbrāhīm

14. **itdi:-di**
Tarih 79
Mısra: 1
Etmek, eylemek.

Yine itdi keremden ħavm-i 'Urbānı Ĥudā tekrīm
Ĥaleb ĥıfzına naşb oldu vezir-i 'ādil İbrāhīm

15. **itdi:-di**
Tarih 87
Mısra: 3
Etmek, eylemek.

Ĥağ yolında itdi sultānum 'aceb sa'y-ı belġ
Ĥizmet ü sa'yüň dem-ā-dem oldu maĥbül-i Resül

16. **itdi:-di**
Tarih 88
Mısra: 2
Etmek, eylemek.

Ķıla Ĥağ yārī Ĥasan Pāşāya
İtdi bu menzili çün cāy-ı Behişt

17. **itmedi:-me, -di**
Tarih 110
Mısra: 1
Etmek, eylemek.

İtmedi hıç dilirān

18. **itmeden:-me, -den**
Tarih 116
Mısra: 3
Etmek, eylemek.

Böyle ĥayrāt itmeden 'ālemdede ĥālī olmasun
Devlet ü iclālını dāyım ziyād itsün Celil

19. **itmege:-me, -ge**
Tarih 116
Mısra: 6
Etmek, eylemek.

Ķullarından eyledi bir iĥtiyārını emin
Uluĥışlayı ulu şehir itmege oldu delil

20. **itmede:-me, -de**
Tarih 149
Mısra: 12
Etmek, eylemek.

Şadr-ı 'izzetde se'ādetle olup mīr-i kelām
Fetĥ-i bāb itmede her ġuşede ĥāzır sensin

21. **itdüň:-dü, -ñ**
Tarih 168
Mısra: 6
Etmek, eylemek.

Neyledüň ey çarĥ-ı zālīm dehri vīrān eyledüň
İki ehl-i fazluň itdüň meskenüň ĥāk-i siyāh

22. **itdi:-di**
Tarih 172
Mısra: 1
Etmek, eylemek.

İtdi Şun 'ullāh Efendi meskenin şadr-ı 'alā
Cennet-i Firdevse 'azm itdi ĥıluup terk-i fenā

23. **itmesün:-me, -sün**
Tarih 173
Mısra: 4
Etmek, eylemek.

Bu cihāna yeter bir ehl-i fazil
Bağış-ı 'ilm itmesün şehā herkes

24. **it:**

Tarih 187

Mısra: 8

Etmek, eylemek.

Hak Te'ālā rūhını şād eyleye
Cān u dilden it du'ā-yı vaḥdeti

25. **itdi:-di**

Tarih 196

Mısra: 3

Etmek, eylemek.

Ṭarḥ-ı nev şaldı itdi özge maḳām
İrmesün kendüye ḥatā vü gezend

26. **itdi:-di**

Tarih 204

Mısra: 1

Etmek, eylemek.

Dilā özge maḳām itdi Vişālī
Binā' ḳıldı bu gün bir ḳaşr-ı 'ālī

27. **itlerüñle:-ler, -(ü)ñ, -le**

Müseddes 14

Mısra: 20

Köpek, rakip, yabancı.

Ser-i küyuñda varup luṭf u nevāl istemezem
İtlerüñle çekişüp ceng ü cidāl istemezem

28. **itmez:-mez**

Gazel 13

Mısra: 3

Bir işi yapmak.

Ayaḳ dīvāni itmez yoklamaz maḳlūmlar ḥālīn
Perişān oldı kullar taḥtına sulṭānumuz gelmez

29. **itdi:-di**

Tarih 71

Mısra: 1

Etmek, eylemek, yapmak.

İtđi Aḥmed Beg yine bir özge rāy-ı cān-sitān
Eşḳiyā' nuñ ḳatline ḳaşđ itđi dāmen der-miyān

30. **itdi:-di**

Müseddes 4

Mısra: 9

Bir işi yapmak.

İtđi bī-şek sa'y-i evḳāt-ı Resül-i Kird-gār
Yapdı eṭrāf-ı Ereğliye ḥisār-ı üstüvār

31. **itler:-ler**

Gazel 42

Mısra: 16

İt, köpek II sevgilinin kapısındaki köpekler.

Gördükde benüm giryemi ḥandān olur aḡyār
Aḡlañ beni kim ḥālūme itler güler oldı

32. **itdükleri:-dük, -leri**

Gazel 15

Mısra: 13

Etmek, eylemek (eziyet bağlamında).

Ehl-i zulmüñ yanına ḳaldı şehā itdükleri
Yoḡsa maḳlūmuñ alur dādın şeh-i dāver mi yok

33. **it:**

Tarih 210

Mısra: 32

İt, köpek.

Eşḳiyā' yı ḳatlı idüp her biri ḳanın içdiler
Her yaña yıldı yopurđı it gibi sekbānlar

it:-

1. **itseñ:-se, -ñ**

Tarih 185

Mısra: 1

Etmek, eylemek, yapmak.

Meḥemmed oldı sulṭānum saña nām
'Adū bu cehlin itseñ nola bed-nām

2. **itdüñ:-dü, -ñ**

Müseddes 10

Mısra: 16

Etmek, eylemek, yapmak.

Ḳoyup ḥayretde servi ḳāmetüñle bī-mecāl itdüñ
Benānuñ reşki ile bedr iken ayı hilāl itdüñ

3. **itdüñ:-dü, -m**

Müseddes 10

Mısra: 7

Etmek, eylemek, yapmak.

Dem-ā-dem la'lüñ añdum sözlerüm āb-ı zülāl
itdüm

Deḥānuñ ḡoncaya teşbīhe fikr-i muḥāl itdüm

4. **itdüñ:-dü, -m**

Müseddes 10

Mısra: 8

Etmek, eylemek, yapmak.

Dem-ā-dem la'lüñ añdum sözlerüm āb-ı zülāl
itdüm

Deḥānuñ ḡoncaya teşbīhe fikr-i muḥāl itdüm

5. **itme:-me**

Gazel 34

Mısra: 1

Etmek, eylemek, yapmak.

Ey gönül küy-ı fenâda itme ârâmı şakın
Kendüñe yâr eyleme her bir dil-ârâmı şakın

6. **itdi:-di**

Gazel 15

Mısra: 9

Etmek, eylemek, yapmak.

İtdi meydân içre her bir çaḥbe-zen da‘vâ-yı merd
Bu cihân ḥalkı muḥanneş oldı yâ bir er mi yok

7. **itdi:-di**

Gazel 46

Mısra: 3

Etmek, eylemek, yapmak.

Ebkâr-ı ma‘ânîsin il itdi
Söz bikrini biz aldık mihmânına

8. **itdi:-di**

Müseddes 4

Mısra: 13

Etmek, eylemek, yapmak.

Nâzırı vaḳf-ı Resülün itdi iḥsânı bize
Gönderüp luṭf eyledi bir merd-i meydânı bize

9. **itdi:-di**

Müseddes 9

Mısra: 1

Etmek, eylemek, yapmak.

Yine gönülüm maḥar-ı renc ü ‘anâ itdi beni
Kâkül-i yâri görüp ehl-i hevâ itdi beni

10. **itdi:-di**

Müseddes 9

Mısra: 2

Etmek, eylemek, yapmak.

Yine gönülüm maḥar-ı renc ü ‘anâ itdi beni
Kâkül-i yâri görüp ehl-i hevâ itdi beni

11. **itdi:-di**

Müseddes 9

Mısra: 3

Etmek, eylemek, yapmak.

Fikr-i ebrûsı büküp ḳaddümi yâ itdi beni
Yine bir bâr-ı belâ ile dü-tâ itdi beni

12. **itdi:-di**

Tarih 6

Mısra: 7

Etmek, eylemek, yapmak.

Mâh-ı nev şanma felek itdi külâhın keḥ-rev
Bu şafâ ile yâ-ḥod aldı ele nâyını

it rakībün göñlini:

1. **it rakībün göñlini:-i, -n, -i**

Müseddes 12

Mısra: 19

Köpek rakibin göñlü.

Da‘vet itme it rakībün göñlini şâd eyleyüp
Her nefes aḡyârı yâd itme beni yâd eyleyüp

i‘tibâr itmedi:

1. **i‘tibâr itmedi:-me, -di**

Tarih 171

Mısra: 7

Raḡbet etmek.

Geldi gitdi itmedi dünyâ-yı düna i‘tibâr
Ḥaḳ Te‘âlâ eyleye cennetde anı kâmkâr

i‘timâd eyle:

1. **i‘timâd eyle:**

Tarih 83

Mısra: 7

*Güvenerek bağlanmak, emniyet etmek, bir
şeye kalben güvenip dayanmak.*

Arḳa vir dâyim ricâlullâha eyle i‘timâd
Her umûruñda Ḥudâyı şıdḳ ile yâd eylegil

itmâm:

1. **itmâmı:-ı**

Tarih 58

Mısra: 3

Tamamlama, bitirme.

Ey Tûrâbî bulınca itmâmı
Bir ‘aceb şehri-nâmdâr oldı

2. **itmâmına:-ı, -n, -a**

Tarih 7

Mısra: 9

*Tamamlama, bitirme II Sultan Ahmed’in
yaptırđı köprüñün tamamlanması kastedilmiştir.*

Ey Tûrâbî dindi itmâmına bir târîḥ-i ḥüb
Cisr-i Sulṭân Aḥmedi üstâdı âbâd eyledi

3. **itmâma:-a**

Tarih 9

Mısra: 5

Tamamlama, bitirme. II Sultan Ahmed'in yaptırdığı köprünün tamamlanması kastedilmektedir.

Muştafâ Āgâ Tūrābī oldı itmāma delil
Didiler geç gel cisrden tārīhi cisr-i 'azīm

4. itmāmına:-ı, -n, -a

Tarih 116

Mısra: 9

Tamamlama, bitirme II Vezir Mehmed Paşa'nın Ulukışla'ya yaptırdığı çeşmenin tamamlanması kastedilmiştir.

Ey Tūrābī dindi itmāmına bir tārīh-i hūb
Çeşme-i Āşaf 'uyünen oldı 'ayn-ı selsebīl

5. itmama:-a

Tarih 204

Mısra: 9

Tamamlama, bitirme. II Visali Efendi'nin yaptırdığı konağın tamamlanması kastedilmiştir.

Tūrābīyā didüm itmama tārīh
Vişālī meskenidür kaçır-ı 'ālī

6. itmāmına:-ı, -n, -a

Tarih 133

Mısra: 9

Tamamlama, bitirme II Mustafa Āgâ'nın Ereğli'ye yaptırdığı sebinin tamamlanması kastedilmiştir.

Didi hātif tārīhi itmāmına
Yapdı Hācı Muştafā hān-ı sebīl

itūn adı var anlaruñ yokdur:

1. itūn adı var anlaruñ yokdur:-dur

Kıt'a 7

Mısra: 8

Kelime Tipi: **Argo**

Köpeğin (dahi) adı var onların yoktur.

İtūn adı var anlaruñ yokdur
Zararı soñra saña rāci'dür

'iyān it:

1. 'iyān it:

Gazel 40

Mısra: 10

Göstermek.

Nigārā alnuñ açılısun görinsün turra-i țarrār
'İyān it meh cebinūñ eyleme destārdan perde

'iyān itme:

1. 'iyān itme:-me

Gazel 18

Mısra: 10

Göstermemek.

Gübār-ı hațtı sırrın ey Tūrābī şakla cānuñda
'İyān itme nihān it tuymasun bir kimse esrāruñ

'iys it:

1. 'iys it:

Gazel 30

Mısra: 5

Yiyip içmek; zevk ve safa sürmek.

'İys it geçürme fırsatı faşl-ı bahārdur
Sünbül benefşe üstüne şaçını yolmadın

iz'an idemez:

1. iz'an idemez:-e, -mez

Tarih 99

Mısra: 4

Anlamak, kavramak.

Lāl olırdı sözini añlamada İbn-i Kemāl
Kimse iz'an idemez fehm ü hayālin şimdi

iz'an itmege:

1. iz'an itmege:-meg, -e

Gazel 15

Mısra: 18

Bildirmek, anlamasını sağlamak.

Çıkmaz iseñ pādişāhum gitdi elden memleket
Buni iz'an itmege bir āşaf-ı şaf-der mi yok

'izār-ı dil-rübā:

1. 'izār-ı dil-rübā:

Gazel 3

Mısra: 3

Gönül alan sevgilinin yanağı.

Ey dil 'izār-ı dil-rübā meyden kararadı cā-be-cā
Şahñ-ı çemende güyiyā verd-i teruñ evrākıdur

i'zāz:

1. i'zāz:

Tarih 43

Mısra: 6

Saygı, hürmet.

Dilāverlük idüp a'dā-yı dīni pāyimāl itdi
Hezār i'zāz ile gelse 'aceb mi manşıbı pāya

izhār evledi:

1. **ızhār eyledi:-di**

Tarih 99

Mısra: 2

Göstermek, açığa vurmak.

Açdı şarrâf-ı felek dürc-i le'âlin şimdi

Eyledi 'âleme ızhār kemâlin şimdi

'izz:

1. **'izz:**

Tarih 16

Mısra: 10

1. Değer, kıymet. 2. Yücelik, ululuk. 3. Güçlülük.

İkbâlün el virince didi Tûrâbî târîh

'İzz ile olduñ 'âdil dâmâd-ı Âl-i 'Osmân

2. **'izz:**

Tarih 106

Mısra: 3

1. Değer, kıymet. 2. Yücelik, ululuk. 3. Güçlülük.

Eyleye 'izz ile kaşr-ı mu'allâda culûs

Hâne-i devletinün kavv-ı ferah tâkı ola

3. **'izz:**

Tarih 134

Mısra: 3

1. Değer, kıymet. 2. Yücelik, ululuk. 3. Güçlülük.

Olupdur 'izz ile nâm-ı şerîfün Muştafâ çünkim

Şafâ vir luţfuñ ile kalb-i ahhâb-ı muşaffâ kıl

4. **'izz:**

Tarih 160

Mısra: 1

Yücelik, ululuk; değer, kıymet, itibar.

Nûh Pâşâ 'izz ile ya Rab irüp biñ yaşına

Çopara tûfânı her demde Celâlî başına

'izz ü ferr:

1. **'izz ü ferr:**

Tarih 159

Mısra: 6

Değer ve parlaklık, yücelik ve kuvvet.

Eyle 'izz ü ferr ile cây-ı se'âdetde hırâm

Şâhsâr-ı ma'rifet bir verddür kaddün senün

'izz ü şeref virüp:

1. **'izz ü şeref virüp:-üp**

Tarih 3

Mısra: 3

İtibar ve şeref vermek.

Bî-ţaleb geldi bu gün şadra virüp 'izz ü şeref
Fazl ile oldu şehâ mazhar-ı 'izz ü elţâf

'izzet:

1. **'izzetle:-le**

Tarih 15

Mısra: 10

Büyüklük, yücelik ve ululuk.

Hıfza me'mür olıcağ dindi Tûrâbî târîh

Çaldı 'izzetle Anaţolıyı Aħmed Pâşâ

2. **'izzetle:-le**

Tarih 18

Mısra: 1

Büyüklük, yücelik ve ululuk.

Oldı dilâ 'Ali Beg 'izzetle mîr-i hüccâc

Şükrüm Hudâya oldur tarh oldu gitdi Haccâc

3. **'izzetle:-le**

Tarih 47

Mısra: 2

Büyüklük, yücelik ve ululuk.

Vardı feth itdi 'Irâkı o vezîr-i pür-cüd

Olsa 'izzetle nola nâm-ı şerîfî Maħmüd

4. **'izzetle:-le**

Tarih 119

Mısra: 3

Büyüklük, yücelik ve ululuk.

Bu gün 'izzetle zâtını ser-efrâz eyledi Mevlâ

Olursa dest-gîri yiridür erbâb-ı 'irfânüñ

5. **'izzetle:-le**

Tarih 136

Mısra: 12

Büyüklük, yücelik ve ululuk.

Dindi târîh anuñ kudümına

Geldi 'izzetle vâlî-i Karaman

6. **'izzet:**

Tarih 3

Mısra: 2

Değer, ululuk, yücelik.

Oldı ol pāk-neseb hem-ser-i 'Abdü'l-kâdir

Nola ger 'izzet ile olsa nakîbü'l-eşraf

7. **'izzetle:-le**

Tarih 16

Mısra: 6

Değer, ululuk, yücelik.

Kim görse nazm u nesrūn taḥsīnler eyler ey şeh
‘İzzetle nuḫka gelseñ lā’l olur ehl-i ‘irfān

8. ‘izzet:

Tarih 60

Mısra: 2

Değer, ululuk, yücelik.

Hızr u İlyāsı Hudā sultānuma kıldı delīl
Hamdu’lillāh ‘izzet ile eyledūñ ḥacc-ı cemīl

9. ‘izzet:

Tarih 64

Mısra: 14

Değer, ululuk, yücelik.

Didi tārīḫ-i ḳudūmūñi Tūrābī dā’ī
Vālī olduñ Halebe ‘izzet ile Aḫmed Pāşā

10. ‘izzet:

Tarih 89

Mısra: 4

Değer, ululuk, yücelik.

Meyvedār ola anuñ kāmeti naḥlı her bār
Eyleye ‘izzet ile cāy-ı sa‘ādetde ḥırām

11. ‘izzet:

Tarih 207

Mısra: 1

1. Hürmet, saygı, ikram. 2. Kıymet, itibar, büyüklük, yücelik. 3. Mertebe ve rütbe yüksekliği, şeref. 4. Kudret, kuvvet.

Ber-murād itdi Hudā ‘izzet ile sultānum
Nola vīrāne-i Yūnāni iderseñ ihyā

12. ‘izzet:

Tarih 209

Mısra: 8

1. Hürmet, saygı, ikram. 2. Kıymet, itibar, büyüklük, yücelik. 3. Mertebe ve rütbe yüksekliği, şeref. 4. Kudret, kuvvet.

Olmasa ‘ilm ü ‘adālet aña mevrūs-ı peder
Böyle şān bulmaz idi ‘izzet ile şadr-ı ‘alā

‘izzet eyleñ:

1. ‘izzet eyleñ:-ñ

Müseddes 1

Mısra: 15

Saygı, hürmet göstermek; değer vermek.

İstikāmetle olan ḥākime ‘izzet eyleñ
Öldürūñ zālimi ‘adl idene rağbet eyleñ

izzet ü ikrām:

1. **izzet ü ikrām:**

Tarih 83

Mısra: 15

Saygı ve cömertlik.

Pend idüp Sultān Ahmed izzet ü ikrām ile
Didi tārīḫi Ḥalīlüm aṣafum dād eylegil

‘izz-i kudūm-ı şāh:

1. ‘izz-i kudūm-ı şāh:

Tarih 10

Mısra: 3

*Padişah'ın uzak bir yerden gelişinin kıymeti
II Sultan Ahmed'in Edirne'ye gelişi
kastedilmektedir.*

Cān-fezā olsa nola ‘izz-i kudūm-ı şāh ile
Mürdeye cānlar bağışlar oldı cānā Edrine

K

kaḫā-yı vahdeti:

1. **kaḫā-yı vahdeti:-i**

Tarih 187

Mısra: 6

Teklik cübbesi, birlik cübbesi.

Cübbe-i ‘āriyeti çāk eyleyüp
Egnine aldı kaḫā-yı vahdeti

ka‘be:

1. **ka‘beye:-(y)e**

Tarih 198

Mısra: 1

*Bütün müslümanların kiblesi ve ziyâret yeri
olan Mekke şehrindeki mukaddes binâ, beytullah.*

Hamduli’llāh ey Vişālī Ka‘beye bulduñ vuşul
Sırr-ı Ḥaḫ gösterdi saña ḫāne-i Mevlāya yol

ka‘be yapmışca sevāb buldı:

1. **ka‘be yapmışca sevāb buldı:-dı**

Tarih 77

Mısra: 9

*Ka‘be’yi yapmış gibi sevap kazanmak II çok
sevap kazanmak.*

Ol Ḥalīlüm buldı güyā Ka‘be yapmışca sevāb
Bu dil-i vīrāni geldi oldı ta‘mire sebeb

ka'be-i ehl-i şafâsın:

1. ka'be-i ehl-i şafâsın:-sın

Gazel 31

Mısra: 6

Safa ehlinin Ka'besi.

Görenler baş egerler cân ile mihrâb-ı ebrûna
Habîbüm Merve haqqı Ka'be-i ehl-i şafâsın sen

ka'be-i maksûda:

1. ka'be-i maksûda:-a

Tarih 87

Mısra: 1

İstek, emel Kabesi II en büyük istek, amaç.

Gösterüp Bâr-ı Te'âlâ Ka'be-i maksûda yol
Hamdülillâh buldı sultânım murâdına vuşul

ka'be-i 'ulyâyı:

1. ka'be-i 'ulyâyı:-(y)ı

Nazm 1

Mısra: 1

Yüce Kabe.

Hamdu'lillâh Ka'be-i 'ulyâyı gördi gözlerüm
Ölmedin ol maksad-ı aqşâyı gördi gözlerüm

kabr:

1. kabrini:-i, -n, -i

Kıt'a 8

Mısra: 2

Mezar.

Vağf-ı Sultân olan Ereğlide
Kabrini kıldılar mişâl-i sarây

kabül eyleve:

1. kabül eyleve:-(y)e

Tarih 198

Mısra: 10

Kabul etmek.

Ey Tûrâbî dindi hâtifden aña târîh-i hûb
Hacc-ı mebrûruñ Vişâlî eyleve Bârî kabül

kabül ola:

1. kabül ola:-a

Tarih 87

Mısra: 10

İsteği yerine gelmek, arzusuna kavuşmak.

Tarf-ı hâtifden Tûrâbîyâ dinildi târîhî
Hacc-ı maqbûlûñ Hasan Pâşâ ola ecri kabül

kabz eyledi:

1. kabz eyledi:-di

Nazm 2

Mısra: 30

Tutmak.

Âşdınuñ kal'asını zulm ile vîrân idüp
Mâlinı kabz eyledi hemyân hemyân üstine

kaç-:

1. kaçdı:-dı

Tarih 210

Mısra: 11

*(Birinden veya bir şeyden) Kurtulmak için
süratle uzaklaşmak.*

Karşısına tırmayup kaçdı niçe biñ eşkiyâ'
Yazıcınun 'askerini tu'me-i şemşîr idüp

2. kaçma:-ma

Gazel 29

Mısra: 9

Çekinmek, uzak durmak.

Dermendüñdür şehâ kaçma zarar gelmez saña
Bu Tûrâbî-i haqîr ü bende-i nâ-kâmdan

kac:

1. kaçarsın:-(a)r, -sın, -

Gazel 26

Mısra: 13

*(Birinden veya bir şeyden) Kurtulmak için
süratle uzaklaşmak.*

Bu Tûrâbîden kaçarsın meyl-i ağıyar eyleyüp
Tâlib-i hâr râğıb-ı Etrâk imişsin bilmedüm

2. kaçar:-(a)r

Gazel 44

Mısra: 5

*(Birinden veya bir şeyden) Kurtulmak için
süratle uzaklaşmak.*

Uymasun her câhil ü nâ-dâna Âdemden kaçar
Ol perîye söyleñ olsun ehl-i 'irfânun kûlı

3. kaçan:-an

Tarih 43

Mısra: 8

Kaçmak, sakınmak.

Kanatlanup uçar güyâ kaçan binse kadirgaya
Şikâr itmek için ey dil 'adü-yı zâğı ol şeh-bâz

4. **kaçarsa:**-(a)r, -sa

Tarih 83

Mısra: 3

Kaçmak, sakınmak.

Himmet-i merdān ile tahtımı berbād eylegil
Darb u h̄arbuñdan ‘Acem şahı kaçarsa ğam degül

5. **kaçdı:**-dı

Tarih 1

Mısra: 6

Kaçmak, kurtulmak.

Öldi gitdi meyl-i dünyā itmedi
C̄ifeden cānıyla kaçdı şeyh̄ümüz

kaçan:

1. **kaçan:**

Tarih 65

Mısra: 3

Ne zaman.

Bah̄s-ı ‘ilm itse kaçan ol yüce pervāz eyler
Şānı ‘ālīdür anı añlayamaz her alçak

2. **kaçan:**

Tarih 73

Mısra: 5

Ne zaman.

Askeri anuñ rubāh̄ ile kaçan kim ceng ide
Kendüsi olur neyistān içre güyā bebr ü ş̄ir

kaçup kurtulmadılar:

1. **kaçup kurtulmadılar:**-ma, -dı, -lar

Tarih 79

Mısra: 10

Kaçup kurtulmak.

Yeter çün gördi a‘dā himmet-i merdāna h̄āyil yok
Kaçup kurtulmadılar eylediler cān añā teslīm

kadar-ı dāne-i cev:

1. **kadar-ı dāne-i cev:**

Müseddes 2

Mısra: 15

Arpa tanesi kadar.

Mezra‘-ı ‘ömrine derd irüşüp vaqt-i direv
H̄āşılı sende ‘amel yok kadar-ı dāne-i cev

kadd:

1. **kaddi:**-i

Tarih 72

Mısra: 13

Boy, kamet.

‘Ömri çün kaddi ziyād olsun dinildi tārīhi
Oldı Aḥmed Beg bu gün ceng içre hem-çün
Kahramān

2. **kaddün:**-(ü)ñ

Tarih 113

Mısra: 8

Boy, kamet.

Nihāl-i serv-i iqbālūñ Efendi
Ola kaddūñ gibi dāyım ser-āmed

3. **kaddin:**-i, -n

Gazel 23

Mısra: 9

Boy, kâmet II endam (Sevgili bağlamında).

Türābī bād-ı āhumdur ser-efrāz eyleyen kaddin
O servūñ i‘tidālın sen hevā-yı mu‘tedilden bil

4. **kaddüne:**-(ü)ñ, -e

Gazel 42

Mısra: 11

Boy, kâmet II endam (Sevgili bağlamında).

Gülşende turup kaddüne dāyım nazar eyler
Nergis şanemā gör nice ‘ālī-nazar oldı

5. **kaddün:**-(ü)ñ

Gazel 9

Mısra: 5

-Sevgilinin- boyu.

Tāk itmek ile kaddūñ beñzer mi h̄iç meh-i nev
Āyā hilāl kaçlar devr-i kühende yoğdur

6. **kaddüm:**-(ü)m

Gazel 13

Mısra: 9

Boy, endam.

Egildi ey Türābī gördi kim kaddüm kemān olmuş
Atıldı oğ gibi ol āfet-i devrānumuz gelmez

7. **kaddüñüñ:**-üñ, -üñ

Tarih 159

Mısra: 10

Boy, endam.

Didi tārīhi du‘ā-gūyuñ Türābī-i ḥākīr
Eyledi Şāmı Nihālī kaddüñüñ dārü’s-selām

8. **kaddi:**-i

Tarih 213

Mısra: 7

Boy II sevgilinin boyu.

Der-kenār itdi görüp qaddi hayālin çeşmüm
Eyledi merdümü bir serv-i dil-ārā seyrin

9. **qaddümi**:-(*ü*)m, -i

Muhammes 1

Mısra: **18**

Boy, beden.

Beni güldürmedi ‘ömrümde idüp zecr ü ‘anā
Qaddümi bükdi benüm eyledi yā gibi dü-tā

10. **qaddümi**:-(*ü*)m, -i

Müseddes 9

Mısra: **3**

Boy, beden.

Fikr-i ebrüsü büküp qaddümi yā itdi beni
Yine bir bār-ı belā ile dü-tā itdi beni

qadd-i bālāsı:

1. **qadd-i bālāsı**:-(*s*)ı

Tarih 82

Mısra: **12**

Uzun boy.

Irmasun Bār-ı Te ‘ālā üstümüzden sāyesin
Qadd-i bālāsı cihān bāğında devlet dālidür

qadd-i hasūd:

1. **qadd-i hasūd:**

Tarih 121

Mısra: **2**

Çok haset eden boyu.

Güni toğdı yine erbāb-ı ma ‘ārif gelsün
Yıldızı düşkün olup qadd-i hasūd ola dü-tā

qadeh:

1. **qadehi**:-i

Gazel 24

Mısra: **2**

Bardak, küçük bardak, içki bardağı.

Sākıyā al ayağı destüñe gel mey görelüm
Sür şitāb it qadehi turma pey-ā-pey görelüm

2. **qadeh:**

Gazel 28

Mısra: **8**

Bardak, küçük bardak, içki bardağı.

Bu ‘ömr-i bī-bekādān behredār olmaq dilerseñ sen
Qadeh nüş it bu bezmüñ sākı-i devrānını kullan

qadem başdı:

1. **qadem başdı**:-*dı*

Tarih 44

Mısra: **1**

Ayak basmak.

Qadem başdı vezīr-i şāh-ı devrān

Müşerref eyledi şehir-i Dımışkı

2. **qadem başdı**:-*dı*

Tarih 206

Mısra: **9**

Ayak basmak.

Taht-ı Yünāna qadem başdı dinildi tārīh

Geldi Yaḥyā Qaraman ilini itdi iḥyā

3. **qadem başdı**:-*dı*

Tarih 107

Mısra: **7**

Adım atmak II teşrif etmek, gelmek.

Başdı Türābī qadem rüşen olup çeşmümüz

Didüm aña tārīhi ḥayr ide Maqdemī

qadem başduñ:

1. **qadem başduñ**:-*du, -ñ*

Tarih 64

Mısra: **3**

Ayak basmak, adım atmak II teşrif etmek, gelmek.

Her ne yirde ki qadem başduñ olur cāy-ı feraḥ

Gelmedi ‘āleme bir sence vezīr-i dānā

qādi:

1. **qādi:**

Tarih 2

Mısra: **2**

Hakim.

Geldi ḥālā efendüm ‘Abdullāh

Mışra qādi olup sa ‘ādet ile

2. **qādi:**

Tarih 5

Mısra: **3**

Hakim.

Qādi olunca fi'l-ḥāl dindi Türābī tārīh

Mülk-i ‘Irākı kıldı iqlīm-i ‘Abd-ı mü’min

3. **qādi:**

Tarih 23

Mısra: **1**

Hakim.

Fazluñla sen Efendi kâdî olunca Şâma
Eşrâfî ol diyârûñ irdi murâd u kâma

4. **kâdî:**

Tarih 23

Mısra: 7

Hakim.

Kâdî olunca fi'l-hâl hâtif didi çü târîh
'Azmî Efendi-zâde var 'adlûñ-ile Şâma

5. **kâdî:**

Tarih 65

Mısra: 1

Hakim.

Etyemez-zâde Ereğliye olup kâdî ebed
Manşıbın yümn-i sa'âdetle mübârek ide Hâk

6. **kâdî:**

Tarih 90

Mısra: 1

Hakim.

Halebe kâdî olunca didi hâtif târîh
Tîz tab' ile diyârın Halebûñ aldı Hüsâm

7. **kâdî:**

Tarih 96

Mısra: 9

Hakim.

Kâdî olunca o fazlıyla Tûrâbî fi'l-hâl
Ben didüm târîhini çaldı kazâ-yı Halebi

8. **kâdî:**

Tarih 102

Mısra: 6

Hakim.

Keser da'vâyı tab'-ı tîz ile ol hem-çünân şemşîr
Olup kâdî bi-hamdi'llâh hele bir fâzıl u 'âlim

9. **kâdî:**

Tarih 102

Mısra: 9

Hakim.

Olup kâdî Ereğliye Tûrâbîyâ didüm târîh
Bu 'adl ü dâd ile oldı Muhammed şer'ine hâkim

10. **kâdî:**

Tarih 104

Mısra: 1

Hakim.

Olup kâdî yine ey lutf-ı Mevlâ
Ereğliye efendi fazluñ ile

11. **kâdî:**

Tarih 113

Mısra: 2

Hakim.

Bu 'ilm ü 'adl ile sultânumuzsın
Olup kâdî Ereğliye mü'ebbed

12. **kâdî:**

Tarih 124

Mısra: 2

Hakim.

Olup kâdî Ereğli manşıbını fazl ile çaldı
Bi-hamdi'llâh Mehemmed Şâh Efendi 'adl ile geldi

13. **kâdî:**

Tarih 134

Mısra: 9

Hakim.

Tûrâbîyâ olunca fazl ile kâdî Sitânbûla
Didüm ben târîhini Muştafâ şer'ini ihyâ kıl

14. **kâdîye:-(y)e**

Tarih 150

Mısra: 3

Hakim.

Yazdı kâdîye faziletle 'aceb şer'-i müfid
Şadr-ı 'âlîyi hemân-dem kılıcıyla aldı

15. **kâdîden:-den**

Kıt'a 7

Mısra: 1

*Hâkim, şeriat hükümlerine göre davalara
bakan kimse.*

Kâdîden kes sözüñ 'Ali Ağa
Seni öldürse ağlarıñ yokdur

16. **kâdî:**

Tarih 137

Mısra: 2

*Hâkim, şeriat hükümlerine göre davalara
bakan kimse.*

Ol nâm-ı muzafferle buldı zafer a'dâya
Bu fazl u 'adâetle olup Halebe kâdî

17. **kâdî:**

Tarih 137

Mısra: 6

*Hâkim, şeriat hükümlerine göre davalara
bakan kimse.*

Naşbını Tûrâbîyâ güş eyleyicek fi'l-hâl
Şevk ile didüm târîh oldı Halebe kâdî

18. **ḳāḏī:**

Tarih 170

Mısra: 2

Hâkim, şeriat hükümlerine göre davalara bakan kimse.

Fâzıl-ı dehr sirâc-ı 'ulemâ

'Adl ile Âmide oldu ḳāḏī

19. **ḳāḏī:**

Tarih 170

Mısra: 6

Hâkim, şeriat hükümlerine göre davalara bakan kimse.

Naşb olunca aña dinildi hemân

Tārîhi Âmide âmed ḳāḏī

20. **ḳāḏī:**

Tarih 181

Mısra: 9

Hâkim, şeriat hükümlerine göre davalara bakan kimse.

Didüm anuñ kudümında Haleb cāy-ı Şerîf oldu
Türâbî ḳāḏī oldukça aña şevḳ ile bir tārîḥ

21. **ḳāḏī:**

Tarih 183

Mısra: 6

Hâkim, şeriat hükümlerine göre davalara bakan kimse.

Fazlhyla Türâbîyâ Şehbâya şeref virdi
Şevḳ ile didüm tārîḥ geldi Halebe ḳāḏī

ḳāḏī- 'asker:

1. **ḳāḏī- 'asker:**

Tarih 67

Mısra: 3

Eskiden ilmiye sınıfının en yüksek rütbelerinden biri [Osmanlı Devleti'nde Rumeli kadılarının başında bulunan kazaskere Rumeli kazaskeri, Anadolu kadılarının başında bulunana da Anadolu kazaskeri denirdi].

Ḳāḏī- 'asker imtiḥân itmez virür dünyâ için
Manşıbuñ a'lâlarını hîç bu ednâdur dimez

ḳāḏī- 'asker:

1. **ḳāḏī- 'asker:**

Tarih 24

Mısra: 3

Eskiden ilmiye sınıfının en yüksek rütbelerinden biri.

Ḳāḏī- 'asker oluben Rümiline devletle
Saña virdi yine iclâl ü sa'âdet Bâḳī

2. **ḳāḏī- 'asker:**

Tarih 69

Mısra: 11

Eskiden ilmiye sınıfının en yüksek rütbelerinden biri.

Ey Türâbî ḳāḏī- 'asker oldu dindi tārîḥi
Didiler tārîḥi aña feyz-i Allahu mecîd

3. **ḳāḏī- 'asker:**

Tarih 97

Mısra: 9

Eskiden ilmiye sınıfının en yüksek rütbelerinden biri.

Ḳāḏī- 'asker olıcak dindi Türâbî tārîḥ
'İlm ile şadr-ı Anaḫolıyî ihyâ itdi

4. **ḳāḏī- 'asker:**

Tarih 100

Mısra: 1

Eskiden ilmiye sınıfının en yüksek rütbelerinden biri.

Ḳāḏī- 'asker olup ol kân-ı kemâl
Virdi şadr-ı Anaḫolıya şeref

5. **ḳāḏī- 'asker:**

Tarih 150

Mısra: 2

Eskiden ilmiye sınıfının en yüksek rütbelerinden biri.

Ḥamdulî'llâh ki Ğanî-zâde Efendi şimdi
Ḳāḏī- 'asker oluban şadra yoluyla geldi

6. **ḳāḏī- 'asker:**

Tarih 151

Mısra: 1

Eskiden ilmiye sınıfının en yüksek rütbelerinden biri.

'Ulemâ şadrına sen geldüñ efendi nâdir
Ḳāḏī- 'asker olıcak fazluñ ile sulṫânım

7. **ḳāḏī- 'asker:**

Tarih 179

Mısra: 1

Eskiden ilmiye sınıfının en yüksek rütbelerinden biri.

Şems Efendi ḳāḏī- 'asker şüd be-fazl
Çün ziyâ-güster buved eşvâḳ-ı şems

8. **ḳāḏī- 'asker:**

Tarih 209

Mısra: 11
Eskiden ilmiye sınıfının en yüksek
rütbelerinden biri.

Ḳāḍī-‘asker olıcak dindi Tūrābī tārīḥ
İtdi ey dil ‘ulemā şadrını Yahyā ihyā

kāḍī-i dānā:

1. **ḳāḍī-i dānā:**
Tarih 135
Mısra: 10
Bilgili hakim II Mustafa Efendi
kastedilmiştir.

Devlet ü ‘izzet ile gördi ḳudūmın yārān
Didiler tārīhini ḳāḍī-i dānā Ḥalebe

kāḍī-i nāzilli:

1. **ḳāḍī-i nāzilli:**
Tarih 194
Mısra: 6
Nazilli kadısı, Nazilli hakimi.

Ey Tūrābī bu şevḳ ile tārīḥ
Dindi ḳāḍī-i Nāzilli ebedī

kāḍir:

1. **ḳāḍir:-a**
Tarih 23
Mısra: 4
Muktedir, gücü yetme.

Ṭab‘-ı ma‘ānī-perver saña virildi Ḥaḳdan
Yanuñda mantıḳıyyūn ḳāḍir degül kelāma

2. **ḳāḍir:**
Tarih 149
Mısra: 4
Muktedir, gücü yetme.

Sende ḥatm oldı bu gün keşf-i daḳāyık-ı rumūz
Herkesüñ müşkilinüñ ḥalline ḳāḍir sensin

3. **ḳāḍir:**
Tarih 148
Mısra: 2
Her şeye gücü yeten Allah.

Vücūduñ eyledi Ḥaḳ ḥazret-i sultānumuñ nādir
Seni şadr-ı faziletde mü‘ebbed eylesün Ḳāḍir

kāḍir olmadı:

1. **ḳāḍir olmadı:-ma, -dı**
Tarih 11

Mısra: 8
Gücü yetmek, muktedir olmak.

Eylediler ol binā’nuñ men‘ine çok ḳıl u ḳāl
Kimse ḳāḍir olmadı fermān-ı ‘ālī-şāndur

kāḍir olmaya:

1. **ḳāḍir olmaya:-ma, -(y)a**
Tarih 151
Mısra: 8
Gücü yetmek, sahip olmak.

Bir su‘āl eyler iseñ mes‘ele-i müşkilede
Olmaya kimse ḥuzūruñda cevāba ḳāḍir

ḳadırğa:

1. **ḳadırğaya:-(y)a**
Tarih 43
Mısra: 8
Hem yelken hem kürekle yol alan, özellikle
Akdeniz’de kullanılmış bir savaş gemisi.

Ḳanatlanup uçar güyā ḳaçan binse ḳadırğaya
Şikār itmek için ey dil ‘adū-yı zāḡı ol şeh-bāz

2. **ḳadırğalarla:-lar, -la**
Tarih 40
Mısra: 6
Gemi.

İḥāta eyleyüp fikr-i ‘amīḳı rub‘-ı meskūnı
Ḳadırğalarla ḥıfz itsün hemişe baḥr-ı ‘ummānı

ḳadr:

1. **ḳadrini:-i, -n, -i**
Gazel 18
Mısra: 2
Değer, itibar, haysiyet

İrişdür ey şabā dürr-i kelāmum güşına yāruñ
Bilür dürrī olanlar ḳadrini nazm-ı dürer-bāruñ

ḳadr u berāt:

1. **ḳadr u berāt:**
Müseddes 6
Mısra: 4
Kadir ve Berat (gecesi).

Özi deryā vü sözi ḳand-i nebāt irdi bize
Ḥaḳḳa şükr eyleyelüm ḳadr u berāt irdi bize

ḳadr u cāhumuz:

1. **ḳadr u cāhumuz:-(u)muz**
Gazel 38

Mısra: 4

Rütbe ve makam.

Görmez bizi çün ol meh sekbâniyla berâber
Yanında ol emîrûñ yâ qadr u câhumuz ne

qadr u câhuñi:

1. **qadr u câhuñi:**-(u)ñ, -i

Müseddes 8

Mısra: 13

İtibâr ve makam.

Sırr-ı levlâk ile Haq bildürdi qadr u câhuñi
Hamduli'llâh kim ziyâret eyledüm dergâhuñi

qadr u 'id olsa:

1. **qadr u 'id olsa:**-sa

Müseddes 8

Mısra: 20

Kadir gecesi ve (Ramazan) bayramı (gibi hayırlı) olmak.

Yâ Habîba'llâh ser-i kûyuña sürdüm yüzlerüm
Qadr u 'id olsa 'aceb midür gicem gündüzlerüm

qadr u 'izzet:

1. **qadr u 'izzet:**

Tarih 212

Mısra: 2

Değer ve şeref.

'Adl ile oldı Hasan Pâşâ vezîr-i pâdişâh
Hamduli'llâh şimdi buldı qadr u 'izzet şadr-ı câh

qadri 'âlidür:

1. **qadri 'âlidür:**-dür

Tarih 82

Mısra: 4

Makamı yüce olan; yüce makam, yüksek rütbe.

Ehl-i Mışruñ oldı bu demde du'âsı müstecâb
Buldılar bir hâkim-i 'âdil ki qadri 'âlidür

qadr-i 'ulemâ:

1. **qadr-i 'ulemâ:**

Tarih 89

Mısra: 7

Bilginlerin, alimlerin değeri.

Devr-i 'adlinde bilindi hele qadr-i 'ulemâ
Şadr-ı devletde varup mesken ide bula devâm

2. **qadr-i 'ulemâ:**

Tarih 206

Mısra: 6

Bilginlerin, alimlerin değeri.

Ma'rifet buldı revâcın yine devrinde anuñ
Hamduli'llâh ki bilindi yine qadr-i 'ulemâ

qadrin bilmedük:

1. **qadrin bilmedük:**-me, -dük

Tarih 95

Mısra: 7

Kıymet, değer bilmek.

Ol gül-i gülzâr qadrin bilmedük
Fırsatı elden çıkarduk hem-çü şayf

qadrini bilmedüñüz:

1. **qadrini bilmedüñüz:**-me, -düz, -ñüz

Tarih 98

Mısra: 3

Değerini bilmek, yararlanmak.

Qadrini bilmedüñüz diyü bir ehl-i fazluñ
Zurefâ itdi senüñçün 'ulemâya tevbiñ

qadrini ne bilsün:

1. **qadrini ne bilsün:**-sün

Tarih 79

Mısra: 7

Kelime Tipi: **Deyim**

Değerini nereden bilsin?

O bir rûñ-ı muşavverdür ne bilsün qadrini nâ-dân
Ne 'âlî-menziletür eyle anı herkese tefhîm

kâfir:

1. **kâfir:**

Tarih 76

Mısra: 8

Allah'ın varlığını inkar eden.

Ey Tûrâbî cân u dilden şevk ile târiñini
Didüm 'adl ile niçe kâfir müselmân oldılar

kâfirün ekseri:

1. **kâfirün ekseri:**-i

Tarih 109

Mısra: 26

Din düşmanlarının büyük bir bölümü.

Cünd-i Yünâniyla bir yirden yetişið hazreti
Qorkusından kâfirün şuya dökildi ekseri

kağan arslan:

1. kağan arslan:

Müseddes 4

Mısra: 18

Kükremiş aslan.

Eşkiyâ'dan bizi hıfz itdi 'aceb merdân imiş
Nâmı Şa'bân u velî kendi kağan arslan imiş

2. kağan arslan:

Müseddes 4

Mısra: 6

Kükremiş aslan.

Eşkiyâ'dan bizi hıfz itdi 'aceb merdân imiş
Nâmı Şa'bân u velî kendi kağan arslan imiş

3. kağan arslan:

Müseddes 4

Mısra: 30

Kükremiş aslan.

Eşkiyâ'dan bizi hıfz itdi 'aceb merdân imiş
Nâmı Şa'bân u velî kendi kağan arslan imiş

4. kağan arslan:

Müseddes 4

Mısra: 24

Kükremiş aslan.

Eşkiyâ'dan bizi hıfz itdi 'aceb merdân imiş
Nâmı Şa'bân u velî kendi kağan arslan imiş

5. kağan arslan:

Müseddes 4

Mısra: 12

Kükremiş aslan.

Eşkiyâ'dan bizi hıfz itdi 'aceb merdân imiş
Nâmı Şa'bân u velî kendi kağan arslan imiş

kâğıd:

1. kâğıd:

Müfret 3

Mısra: 2

Hamur durumuna getirilmiş türlü bitkisel maddelerden yapılan, yazı yazmaya, baskı yapmaya, bir şey sarmaya yarayan kuru, ince yaprak.

Ḥâtır müşevveş eyleyen pây-ı celâlî gerdidür
Yazuyı böyle yazduran kâğıd mürekkeb derdidür

kahramân:

1. kahramân:

Tarih 71

Mısra: 16

Küçük yaşlarda devler tarafından kaçırılarak yetiştirilen ve bir gün suda aksini görerek kendisinin devler gibi olmadığını farkederek onların yanından kaçıp şehre gelen ve orada pek çok kimseyi öldürmesinden dolayı Kahraman-ı Kâtil diye bilinen mitolojik karakterdir. Rüstem tarafından öldürülür.

Eşkiyâ'nuñ kanını dökdükde târîhin didüm
Oldı Aḥmed Beg dem-â-dem şahñ-ı rezme
Ḳahramân

2. kahramân:

Tarih 72

Mısra: 8

Küçük yaşlarda devler tarafından kaçırılarak yetiştirilen ve bir gün suda aksini görerek kendisinin devler gibi olmadığını farkederek onların yanından kaçıp şehre gelen ve orada pek çok kimseyi öldürmesinden dolayı Kahraman-ı Kâtil diye bilinen mitolojik karakterdir. Rüstem tarafından öldürülür.

Ḳulı ḳurbânı olurdu ol şecâ'at kânınuñ
Rezmgâh içre eger cengin göreydi Ḳahramân

3. kahramân:

Tarih 72

Mısra: 14

Küçük yaşlarda devler tarafından kaçırılarak yetiştirilen ve bir gün suda aksini görerek kendisinin devler gibi olmadığını farkederek onların yanından kaçıp şehre gelen ve orada pek çok kimseyi öldürmesinden dolayı Kahraman-ı Kâtil diye bilinen mitolojik karakterdir. Rüstem tarafından öldürülür.

'Ömri çün ḳaddi ziyâd olsun dinildi târîhi
Oldı Aḥmed Beg bu gün ceng içre hem-çün
Ḳahramân

kahramân u rüstemün kıssasın:

1. kahramân u rüstemün kıssasın:-st, -n

Tarih 73

Mısra: 3

Kahraman ve Rüstem'in hikayeleri.

Ḳahramân u Rüstemün efsâne itdi kıssasın
Evvel aldı şimdi meydânı egerçi geldi dir

kahramân-heybet ü dârâ-'azamet:

1. kahramân-heybet ü dârâ-'azamet:

Tarih 142

Mısra: 3

Kahraman heybetli ve Dara azametli.

Ḳahramān-heybet ü Dārā-‘azamet Cem-ḥaşmet
Gelmeye dār-ı cihāna bu aşıl merd-i veġā

kahramānī:

1. **ḳahramānī:**

Kit'a 5

Mısra: 61

*Küçük yaşlarda devler tarafından
kaçırılarak yetiştirilen ve bir gün suda aksini
görerek kendisinin devler gibi olmadığını
farkederek onların yanından kaçıp şehre gelen ve
orada pek çok kimseyi öldürmesinden dolayı
Kahraman-ı Kâtil diye bilinen mitolojik
karakterdir. Rüstem tarafından öldürülür.*

‘Arşa-i ḥüsnuñ ‘Alidür şîr-i Yezdānı nice
Ḳahramānī çeşm ile eyler mi ‘uşşāka nigāh

kahve:

1. **ḳahvelerde:-ler, -de**

Kit'a 5

Mısra: 25

Para ile oturup kahve içilen yer.

Ḳahvelerde sākī-i sīmīn-bedenler var mıdır
Devr ider mi ellerinde ḳahve fīncānı nice

kahve fīncānı:

1. **ḳahve fīncānı:-ı**

Kit'a 5

Mısra: 26

Kahve fīncanı.

Ḳahvelerde sākī-i sīmīn-bedenler var mıdır
Devr ider mi ellerinde ḳahve fīncānı nice

kahve-hāne:

1. **ḳahve-hāneñ:-ñ**

Tarih 195

Mısra: 1

Para ile oturup kahve içilen yer.

Ḳahve-hāneñ ey Vişālī özge tarz-ı bī-bedel
Eylemiş binā’ sına ta ‘līmi üstād-ı ezel

2. **ḳahve-hāne:**

Tarih 196

Mısra: 2

Para ile oturup kahve içilen yer.

Luṭf ide Ḥaḳ Efendiye her çend
Yapdı bir ḳahve-hāne cāy-ı bülend

3. **ḳahve-hāneñ:-ñ**

Tarih 196

Mısra: 10

Para ile oturup kahve içilen yer.

Ey Tūrābī dinildi tārīḫi

Ḳahve-hāneñ Vişālī cāy-ı bülend

4. **kahve-hāne:**

Tarih 197

Mısra: 10

Para ile oturup kahve içilen yer.

Aña şevḳ ile hātif didi tārīḫ

‘Aceb özge Vişālī kahve-hāne

kā'id-i ḳaşr-ı cinān:

1. **ḳā'id-i ḳaşr-ı cinān:**

Tarih 176

Mısra: 10

Cennetler köşkünün komutanı.

Didi bu tārīḫ-i cān-süzü Tūrābī-i ḥaḳīr

Ḳā'id-i ḳaşr-ı cinān olduñ Süleymānum meded

kā'il oldı:

1. **ḳā'il oldı:-dı**

Tarih 146

Mısra: 6

İnanmak, kabul etmek, razı olmak.

Ḳavline lā diyemez kimse o mīr-i şūhanuñ

Ehl-i diller sözine cümleten oldı ḳā'il

kā'im ider:

1. **ḳā'im ider:-(e)r**

Tarih 190

Mısra: 6

Dikmek, ayakta tutmak.

Bi-ḥamdillāh zuhūr itdi du‘āmuz eyleyüp te’sīr
Geçüp şadr-ı Resüle rāyet-i dīni ider ḳā'im

kākül-i yāri:

1. **kākül-i yāri:-ı**

Müseddes 9

Mısra: 2

Sevgilinin saçı.

Yine gönülüm maḳar-ı renc ü ‘anā itdi beni

Kākül-i yāri görüp ehl-i hevā itdi beni

kal-:

1. **kaldum:-du, -m**

Müseddes 3

Mısra: 2

(Bir sebepten dolayı) Yapacağı şeyi yapamamak, gideceği yere gidememek, yapmaktan veya gitmekten mahrum olmak.

Dilâ geldüm cihāna zāyi' -i 'ahd-i şebāb itdüm
Dalālet içre kaldum rāh-ı Hākdan ictināb itdüm

2. **kalmadı:-ma, -dı**

Tarih 156

Mısra: 9

(Geriyeye) Kalmak.

Çalmadı vüs'at ellerinde dirîğ
Oldı her biri aç u müflis ü zār

3. **kaldı:-dı**

Nazm 2

Mısra: 17

(daha başka) kalmak, geriye kalmak.

Çaldı gögsinde cerāhat gitdi dünyādan
İtmedi Bağdādı ol vīrān vīrān üstine

kal:

1. **kaldı:-dı**

Tarih 37

Mısra: 6

Durmak, hareket etmemek.

İrdi ser-menzil-i maşşūdına kendüsi revān
Dem-be-dem ehl-i hāsed rāh-ı 'anāda çaldı

2. **kaldum:-du, -m**

Tarih 176

Mısra: 8

Durmak, hareket etmemek.

Tīz bitüp şolduñ dirîğā gülşen-i 'ālemde sen
Ben hezār āh ile kaldum verd-i hāndānum meded

3. **kalmayanlar:-ma, -(y)an, -lar**

Gazel 18

Mısra: 3

Bir durum oluşmak, bir hale girmek.

Yolında baş u cāna kalmayanlar rezm-gāh içre
Nola maşşūb olursa ey gönül yanında serdāruñ

4. **kalındı:-ı, -n, -dı**

Müseddes 5

Mısra: 21

Durumunu korumak, bir halde bulunmaya devam etmek, sürmek II olduğu yerde durmak.

Akıdup gözyaşını baħr-ı ğama talındı
Ey gönül ayru düşüp hāset ile çalındı

5. **kalmadı:-ma, -dı**

Gazel 1

Mısra: 3

Elde bulunmak.

Rūzgār ile bedende kuvvet ü fer çalmadı
Ey dirîğā çāre bulmaz derdüme hergiz çabīb

6. **kaldı:-dı**

Tarih 94

Mısra: 4

Elde bulunmak.

El-vedā' itdi dirîğā gitdi gelmez bir daħı
Çaldı hāset menzil-i 'uqbāya derdā āh ü vāh

7. **kalmadı:-ma, -dı**

Tarih 136

Mısra: 5

Elde bulunmak.

çalmadı eşkiyā'ya cāy-ı karar
Cümleten eyledi firār el-ān

8. **kaldı:-dı**

Tarih 150

Mısra: 8

Elde bulunmak.

Ayağı tozını kuħl itmege reşğüm var idi
Felek el virmedi hayfā nigerānum çaldı

9. **kalmadı:-ma, -dı**

Tarih 181

Mısra: 6

Elde bulunmak.

Bu kerr ü ferr ile anı görince kendüden gitdi
Çasūduñ çalmadı aşlā vücūdi key za'if oldı

10. **kalmadı:-ma, -dı**

Tarih 182

Mısra: 2

Elde bulunmak.

Çalebde şimdi vālī 'ilm ü fażlıyla Şerīf oldı
Vücūdi çalmadı ehl-i hāsed ğāyet za'if oldı

11. **kaldı:-dı**

Tarih 25

Mısra: 12

Kalıcı olmak, varlığını sürdürmek.

Didi bu tārīh-i cān-sūzı Tūrābī-i hākīr
Çaldı Bākī sözleri oldı velī kendi revān

12. **kıaldum: -du, -m**

Gazel 5

Mısra: 7

Bir durumunda içinde olmak, bulunmak.

Yatdı herkes mest olup meclisde kıaldum ben çü
şem'
Süziş-i 'aşkıum dirîğâ bilmeyüp yârân uyur

13. **kıaldı: -dı**

Tarih 124

Mısra: 8

Sürmek, devam etmek, durmunu muhafaza etmek.

Sehâda hem-çünân Hayder nesebde nesl-i
Peygamber
Se'âdet aña kim ardınca bir böyle hâlef kıaldı

14. **kıaldı: -dı**

Gazel 13

Mısra: 6

(Geriyeye) Kalmak.

Gidüp gönüm mu'allim-hâneye oldu sebak-dâşı
Varup mektebde kıaldı tıfl-ı ebced-hânumuz
gelmez

15. **kıaldı: -dı**

Tarih 25

Mısra: 3

Kalmak.

'Asker-i 'ilm ü ma'ârif kıaldı serversüz dirîğ
İtdi 'uqbâya sefer serdâr-ı hayl-i 'ârifân

16. **kıalması: -ma, -dı**

Tarih 26

Mısra: 4

Kalmak.

Ey Tûrâbî didi târîhini hâtif fi'l-hâl
Bâkı kıalması meded gitdi fenâdan göçdi

17. **kıalup: -up**

Gazel 40

Mısra: 5

Bir durumun içinde olmak, bulunmak.

Hicâb ile kıalup göstermedi yüz bülbül-i zâra
Açılmadı dirîğâ gönca-i gülzârdan perde

18. **kıaldı: -dı**

Gazel 25

Mısra: 5

(Akılda) kalmak.

Kıaldı çeşmümde hayâl-i tâk-ı ebrü-yı nigâr
Dideden dür olmadan dildâr kıadrin bilmedüm

19. **kıaldı: -dı**

Tarih 156

Mısra: 5

(Bir bütünden) Artmak, ortakalmak.

Kıaldı vîrân olup isüz köyler
Eşkiyâ'dan ra'iyet itdi firâr

20. **kıaldı: -dı**

Gazel 21

Mısra: 8

(Bir bütünden) artmak; var olmak, bulunmak.

Ârzü idüp vişâlûn tende ârâm eylemez
Kılca kıaldı irmege cân vuşlata eglenme gel

21. **kıaldı: -dı**

Gazel 40

Mısra: 2

(Bir bütünden) artmak; var olmak, bulunmak.

Kıarâr u şabrumı aldı dil-i pür-zârdan perde
Dirîğâ kıaldı ref' olmaz der-i dildârdan perde

22. **kıaldı: -dı**

Tarih 45

Mısra: 8

Kalmak, durmak, mevcut bulunmak.

Merhûmuñ ide Mevlâ rûh-ı revânımı şâd
Kıaldı bu gülşen içre bir bâr-ver nihâli

23. **kıaldı: -dı**

Tarih 184

Mısra: 6

Kalmak, bulunmak II anılmak.

'Adl u dâdıyla bulursa yiridür şöhret-i tām
Nāmı 'âlemde hemân Nüşirevânıñ kıaldı

24. **kıaldı: -dı**

Tarih 192

Mısra: 5

Kalmak, durmak II ileri gidememek.

Münkir olanlar aña bâb-ı hafâda kıaldı
Zevk u beşâret ile mesrûr olup ehibbâ

25. **kıalup: -up**

Tarih 169

Mısra: 7

(Geride) kalmak.

Hamduli'llâh çâr ebnâsı kıalup çün çâr-yâr
Sıdk u 'adl u hilm ile her biri mânend-i esed

kāl u kīl:

1. qāl u qīl:

Tarih 60

Mısra: 6

Söz; laf; dedikodu.

Mū-şikāf tab'ūna olmuş musahhar her 'ulūm
Hiç efendi kimse hakkuında dimezler qāl u qīl

kal' a:

1. qāl' amuz:-muz

Tarih 58

Mısra: 6

Kale II Ereğli'ye yapılan kale kastedilmiştir.

Qıl taħaşşūn içinde bu tāriħ
Qāl' amuz ey dil üstüvār oldu

2. qāl' adan:-dan

Kit'a 7

Mısra: 3

Kale II makam, mevki.

Qāl' adan itdiler seni ma'zūl
Sözünü şimdi diñlerūñ yokdur

kal' a dizdārı 'alī āğānuñ 'osmānı:

1. qāl' a dizdārı 'alī āğānuñ 'osmānı:-ı

Kit'a 5

Mısra: 58

Kale muhafızı Ali Ağanın Osman (özel isim).

Ser-nefer mi hayl-i hūbāna bölükbaşı midur
Qāl' a dizdārı 'Alī Āğānuñ 'Osmānı nice

kal' a-i egrıye:

1. qāl' a-i egrıye:-(y)e

Tarih 111

Mısra: 2

Eğri kalesi.

devletle bu gün Sultān Meħemmed bin Murād
Qāl' a-i Egrıye 'azm itdi idüp özge cihād

kalan:

1. kalanın:-ı, -n

Tarih 168

Mısra: 10

Geriye kalan, diğər.

Ey Tūrābī anlar oldu mülk-i bākīye revān
Fażl ile bākī kalanın ser-fırāz itsün İlāh

kal' anuñ merdümleriniñ tavr u erkānı:

1. qāl' anuñ merdümleriniñ tavr u erkānı:-ı

Kit'a 5

Mısra: 28

*Kalenin insanların tavr ve temelleri
(hareket).*

Dil-rübālarla müzeyyen mi Qapu-içi yine
Qāl' anuñ merdümleriniñ tavr u erkānı nice

kalb:

1. qālbümi:-(ü)m, -i

Tarih 32

Mısra: 3

Yürek, gönül.

Nār-ı firqat yakmadı çün qālbümi
Yā nedür bu āh-ı sūzānum benüm

2. qālbine:-i, -n, -e

Tarih 183

Mısra: 4

Kalp, gönül.

Mir'āt-ı zamīrinde geçmiş gelecek mersüm
Qālbine 'ayāndur hep müstakbel ile māzī

kalb-i 'adū:

1. qālb-i 'adū:

Gazel 23

Mısra: 5

Düşmanın kalbi.

Zemīn-i şüredür qālb-i 'adū mihr-i giyā bitmez
Çemenzāruñ tarāvet bağladuğın āb u gilden bil

kalb-i aħbābı:

1. qālb-i aħbābı:-ı

Tarih 134

Mısra: 4

Dostların kalbi, dost kalbi, dost gönü.

Olupdur 'izz ile nām-ı şerīfūñ Muştāfā çünküm
Şafā vir luţfuñ ile qālb-i aħbābı muştāfā qıl

kalb-i hazīn:

1. qālb-i hazīn:

Müseddes 5

Mısra: 8

Hüzünlenmiş kalp, üzülen kimse.

Bir dem idi dil-i bī-çāre olup yāre qarīn
Gülüp oynardı anuñla açılıp qālb-i hazīn

kalb-i mahzunuñ:

1. kalb-i mahzunuñ:-(u)ñ

Nazm 4

Mısra: 3

Hüzünlü kalp. II aşğın kalbi.

Ferâğı var iken ser-geştelükden kalb-i mahzunuñ
Naşûhum tevbemüz bozdı görünce la'l-i mey-
günüñ

kālīb-ı bī-cān:

1. kālīb-ı bī-cān:

Muhammes 1

Mısra: 15

Cansız beden, ruhsuz beden.

Eyledi kālīb-ı bī-cān beni kaşşāb-ı ecel
Baña bu dehr-i denī eyledi çok cevri ü cefā

kālīb-ı nazma:

1. kālīb-ı nazma:

Tarih 189

Mısra: 3

Nazım kalıbı, Şiir şekli, şiir.

Feşāhatle edā'sı cān bağışlar kālīb-ı nazma
Nola bu tab'-ı vekḳād ile devrūñ olsa Ḥassānı

kallāb-ı ecel:

1. kallāb-ı ecel:

Muhammes 1

Mısra: 10

Ecel düzenbazı, hilekar ölüm.

'Ayn-ı dilden nola ger sīm-i sirişküm çıkısa
Naḳd-ı 'ömrüm çüridüp hırcadı kallāb-ı ecel

kalmaduñ gitdüñ:

1. kalmaduñ gitdüñ:-dü, -ñ

Tarih 176

Mısra: 6

Kalmanın gittin, durmadın gittin II ölmek.

Ḥasretā merhem-pezīr olmaz dil-i mecrūhumuz
Kalmaduñ gitdüñ eyā derdüme dermānum meded

kāmet:

1. kāmeti:-i

Müseddes 13

Mısra: 28

Boy.

Rūhını şād eyle yā Rab bir leb-i 'aynā idi
Meskenin Dāru's-selām it kāmeti tūbā idi

2. kāmeti:-i

Gazel 10

Mısra: 6

Boy, endam II sevgilinin boyu.

Geldi kıyāma nāz ile ol serv-i hōş-hıram
Gönlüm aḳıtdı kāmeti dil-cü degül midür

3. kāmeti:-i

Tarih 211

Mısra: 6

Boy, endam II sevgilinin boyu.

Ḥüsn-i tedbīr ile a'dāyı idüpdür pā-māl
Kāmeti naḥl-i keremdür ola her bāri ḥasen

kāmet-i bālāñ:

1. kāmet-i bālāñ:-ñ, -ı

Gazel 16

Mısra: 3

Uzun boylu (sevgili).

Reftāruñ ile kāmet-i bālāñı görünce
Ḥayretde kalup serv-i dil-ārādan uşanduk

kām-rān:

1. kām-rān:

Tarih 71

Mısra: 6

Arzusuna, muradına ermiş, bahtiyar.

Her birisi şahn-ı ceng içre geçerken kām-rān
Eşkiyā' haylin kırup cem'in perişān itdiler

2. kām-rān:

Tarih 72

Mısra: 4

Arzusuna, muradına ermiş, bahtiyar.

Didi Aḥmed Beg idüpdür eşkiyā'yı pāyimāl
Rezm içinde her biri gerçi geçerdı kām-rān

3. kām-rān:

Tarih 73

Mısra: 9

Arzusuna, muradına ermiş, bahtiyar.

Eşkiyā' nuñ her biri gerçi geçerdı kām-rān
Evliyānuñ himmetinde oldılar cümle esīr

kām-rān:

1. kām-rān:

Tarih 21

Mısra: 10

Muradına eren, ikbal sahibi.

Bu Tūrābī-i du'ā-gūyuñ didi tārīḥ-i ḥüb
Ḥacc-ı mebrūr eyleyüp olduñ 'azīzüm kām-rān

kām-rān olmak:

1. **kām-rān olmak:** -*mağ*

Gazel 28

Mısra: 5

Arzusuna nail olmak, mesut bahtiyar olmak.

Serīr-ı devlet üzre kām-rān olmak murād ise
Ḥarābāt erlerinin ṭavrını erkānını kıllan

kām-rān olsun:

1. **kām-rān olsun:** -*sun*

Tarih 105

Mısra: 11

Muradına, arzusuna nail olsun.

Pāye-i 'izzetde olsun kām-rān
'Ömr ü devlet dāyimā memdūd ola

kām-rān-ı vuşlat olsun:

1. **kām-rān-ı vuşlat olsun:** -*sun*

Gazel 14

Mısra: 10

Kelime Tipi: Dua İfadesi

*Kavuşma arzusuna nail olsun, kavuşma
arzusu yerine gelsin.*

Yā İlāhī ol civānuñ derd-i hicrin çekmesün
Kām-rān-ı vuşlat olsun yār-ı 'ālī-şānumuz

kamu:

1. **kamu:**

Tarih 156

Mısra: 11

Bütün, bütünüyle; hep, hepsi; her şey.

Sāyil oldı kamu fakīr ü ganī
Kimden itsün su'ālī hep nā-çār

2. **ķamu:**

Müseddes 7

Mısra: 27

Büsbüütün, tamamen.

Pür olup seyl-i sirişkümlle ķamu mülk-i cihān
Nūḥ ṭūfānı kıparadı başuma eşk-i revān

3. **ķamu:**

Tarih 211

Mısra: 14

Büsbüütün, tamamen.

Münhezim olsa nola her taraf a'dā tārīḥ
Cānibeynüñ bu gün oldı ķamu serdārı ḥasen

4. **ķamu:**

Gazel 45

Mısra: 5

*1. Bir memleketteki halkın bütünü, amme 2.
sıf. Bütün, hep 3. zamir. Herkes.*

Nisbetle dil-berān aña seyyāredür ķamu
Devr içre ola mı ķamer-i şeb-revān iki

ķan:

1. **ķana:** -*a*

Tarih 105

Mısra: 7

Vücuttaki hayati sıvı.

Ķana ğark olsun vücūd-ı eşkiyā'
Dem-be-dem a'dāsı ḥün-ālūd ola

2. **ķan:**

Tarih 146

Mısra: 3

Vücuttaki hayati sıvı.

Tiğ-i tizini elinde göricek ķan ķaşanur
Bu şalābetle aña ola mı düşmen ḥā'il

3. **ķānınuñ:** -*ı, -nuñ*

Tarih 72

Mısra: 7

Maden.

Ķulı ķurbānı olurdı ol şecā'at ķānınuñ
Rezmğāḥ içre eger cengin göreydi Ķahramān

4. **ķanı:** -*ı*

Ķıt'a 5

Mısra: 38

*İnsan ve hayvanların damarlarında dolaşan,
böylece hücreleri besleyerek hayatın devamını
sağlayan, plazma ve yuvarlardan meydana gelen
kırmızı sıvı, dem, ḥün.*

Ķamze-i ḥün-rizi ķanlı mı Celālī-zādenüñ

Ḥāme-i āliyle eyler mi yine ķanı nice

5. **ķanlı:** -*lı*

Ķıt'a 5

Mısra: 37

Ķan.

Ķamze-i ḥün-rizi ķanlı mı Celālī-zādenüñ

Ḥāme-i āliyle eyler mi yine ķanı nice

6. **kanın:-ı, -n**
Tarih 210
Mısra: 31
Kan.

Eşkiyâ'yı katl idüp her biri kanın içdiler
Her yaña yıldı yopurdu it gibi sekbânlar

7. **kanlar:-lar**
Tarih 180
Mısra: 6
Vücuttaki hayati sıvı II gözyaşı.

Ey dirîg ol gül-i gülzâr-ı ma'ârif şoldı
Demidür kanlar ile iki gözüm tölündi

kan ağladı:

1. **kan ağladı:-dı**
Müseddes 9
Mısra: 7
Kelime Tipi: **Deyim**
Büyük bir üzüntü içinde bulunmak.

Ey Türâbî yine kan ağladı çeşm-i hûn-âb
Yine fülk-i bedenüm oldu ğarîk-i girdâb

2. **kan ağladı:-dı**
Tarih 153
Mısra: 5
Kelime Tipi: **Deyim**
Büyük bir üzüntü içinde bulunmak.

Felek kan ağladı şanma şafağ gördükde şemşîrin
Bu kerr ü şavletıyla aña düşmen ola mı hâyil

kan ağlamaya:

1. **kan ağlamaya:-ma, -(y)a**
Müseddes 7
Mısra: 9
Kelime Tipi: **Deyim**
Büyük bir üzüntü içinde bulunmak.

Düşdi gird-âb-ı firâka mededüñ keştî-i ten
Nice kan ağlamaya dîde döküp eşk-i mihen

kan ağlasun:

1. **kan ağlasun:-sun**
Müseddes 13
Mısra: 6
Kelime Tipi: **Deyim**
Büyük bir üzüntü içinde bulunmak.

Ġâyib oldı ey dirîgâ tâli' -i mes'üdumuz
Ağlasun kan ağlasun bu çeşm-i hûn-âlüdumuz

2. **kan ağlasun:-sun**
Müseddes 13
Mısra: 12
Kelime Tipi: **Deyim**
Büyük bir üzüntü içinde bulunmak.

Ġâyib oldı ey dirîgâ tâli' -i mes'üdumuz
Ağlasun kan ağlasun bu çeşm-i hûn-âlüdumuz

3. **kan ağlasun:-sun**
Müseddes 13
Mısra: 18
Kelime Tipi: **Deyim**
Büyük bir üzüntü içinde bulunmak.

Ġâyib oldı ey dirîgâ tâli' -i mes'üdumuz
Ağlasun kan ağlasun bu çeşm-i hûn-âlüdumuz

4. **kan ağlasun:-sun**
Müseddes 13
Mısra: 24
Kelime Tipi: **Deyim**
Büyük bir üzüntü içinde bulunmak.

Ġâyib oldı ey dirîgâ tâli' -i mes'üdumuz
Ağlasun kan ağlasun bu çeşm-i hûn-âlüdumuz

5. **kan ağlasun:-sun**
Müseddes 13
Mısra: 30
Kelime Tipi: **Deyim**
Büyük bir üzüntü içinde bulunmak.

Ġâyib oldı ey dirîgâ tâli' -i mes'üdumuz
Ağlasun kan ağlasun bu çeşm-i hûn-âlüdumuz

kan akıtsun:

1. **kan akıtsun:-(t)t, -sun**
Tarih 32
Mısra: 2
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kanlı gözyaşı dökmek II "kan ağlamak"
deyimine benzer bir anlam bağlamında "çok
üzüldüğünü göstermek."

Gitdi hayfâ nahl-ı bostânım benüm
Kan akıtsun çeşm-i giryânım benüm

kan kaşandurdu:

1. **kan kaşandurdu:-dur, -dı**
Tarih 40
Mısra: 15
Kan boşaltmak, döktürmek, akıtmak.

Kesüp 'ırkın 'adunuñ kan kaşandurdu seçâ'atle
Hemîşe üstün olsun ceng içinde tîg-i bürranı

kana ğark eyleyüp:

1. **ķana ğark eyleyüp:-yüp**

Tarih 155

Mısra: 5

Kelime Tipi: **Deyim**

Kana boĝmak (çok kan dökmek bağlamında).

ķana ğark eyleyüp kızılbaşı
Ola destinde tığ-i fetħ ü fütüh

kana girer:

1. **ķana girer:-(e)r**

Gazel 20

Mısra: 14

Kelime Tipi: **Deyim**

Öldürmek, birinin kanını dökmek, elini kana bulamak.

İdüp nāz öldürür mi raķş ile ‘uşşākı Dervişüm
Girer mi ķana ol gül-gün-ķabāmuzdan ħaber
virgil

ķanatlanup uçar:

1. **ķanatlanup uçar:-(a)r**

Tarih 43

Mısra: 8

Kanat takıp uçmak II hızlı hareket etmek.

ķanatlanup uçar gūyā kaçan binse ķadırgaya
Şikār itmek için ey dil ‘adū-yı zāĝı ol şeh-bāz

ķand:

1. **ķand:**

Müfret 4

Mısra: 2

Şeker; şeker kamışının donmuş usaresi.

Viridi bir ħande-rū cūvāna anı
Gözi mīm-gün u lebleri çün ķand

ķanda:

1. **ķanda:**

Gazel 24

Mısra: 6

Nerede.

Dīde-i ‘ibret açup gel ola-gör ‘ibret-bīn
ķanda ķılsaķ nazarı anda dilā Ħayy görelüm

2. **ķanda:**

Gazel 26

Mısra: 9

Nerede.

ķanda bir kūn-dāde var ise tevāzu‘ eyleyüp
Her denī-ţab‘uñ yolında ħāk imişsin bilmedüm

ķande:

1. **ķandese:-se**

Gazel 26

Mısra: 3

Nerede.

Cilf-i nā-pāki bulırsın ķandese kendüñ gibi
Pāk-bāza meyli yok nā-pāk imişsin bilmedüm

2. **ķandese:-se**

Tarih 35

Mısra: 5

Nerede.

Defn idüp ħāke şalar ķandese ‘ālī-ķadri
Beni bu dehr-i denīnüñ revişī öldürdi

ķand-ı mükerrer:

1. **ķand-ı mükerrer:**

Gazel 6

Mısra: 6

Tekrar tekrar kaynatılarak özenle yapılmış şeker, tatlı. II sevgilinin iki dudaĝı.

Tekrār iderse vaşf-ı leb-i yāri dil nola
La‘l u dehānı ķand-ı mükerrer degül midür

ķand-i nebāt:

1. **ķand-i nebāt:**

Gazel 39

Mısra: 6

Bitki şekeri.

Bitdi giyā lebüñde dirĝ itme büseñi
Yirler hemişe sebzeyi ķand-i nebāt ile

2. **ķand-i nebāt:**

Müseddes 6

Mısra: 3

Bitki şekeri.

Özi deryā vü sözi ķand-i nebāt irdi bize
Ħaķķa şükr eyleyelüm ķadr u berāt irdi bize

ķanı:

1. **ķanı:**

Tarih 85

Mısra: 7

Hani, nerede.

ķanı ol fażl u hünerle ķanı ol zühd ü ‘amel
Añsuzın firķat ile gitdi aradan ħayfā

2. **kanı:**

Tarih 85

Mısra: 7

Hani, nerede.

Qanı ol fażl u hünerle qanı ol zühd   ‘amel
A nsuzın firqat ile gitdi aradan hayf 

3. **kanı:**

Müseddes 14

Mısra: 16

Hani.

Lezzet-i hicr-i leb n  ekkere virmez ‘u  ak
S z mi a laya ‘ lemd  qanı ehl-i mez k

4. **kanı:**

Gazel 1

Mısra: 6

Hani, nerede.

P rl k heng mı geldi gitdi eyy m-ı  eb b
Gönlümüz egl r qanı yo  bir c v n-ı dil-fir b

5. **kanı:**

Tarih 93

Mısra: 7

Hani, nerede.

Qanı ol hayl u ha emle qanı ol ta l u ‘alem
K s-ı ri let çalınup g  di bu menzild n hem n

6. **kanı:**

Tarih 93

Mısra: 7

Hani, nerede.

Qanı ol hayl u ha emle qanı ol ta l u ‘alem
K s-ı ri let çalınup g  di bu menzild n hem n

k n-ı cev hir:

1. **k n-ı cev hir:**

Tarih 149

Mısra: 2

Mücevherlerin ocağı, mücevherin kaynağı.

P r olup dürr-i kel mu la cih n sult n m
‘Ulem  zümresine k n-ı cev hir sensin

kanı d k:

1. **kanı d k:**

Tarih 186

Mısra: 6

Kelime Tipi: **Deyim**

 l me yol açmak, cana kıymak.

A ladı anu  içün ha ret ile ebr-i sem 
A la ey d deler m ya  yirine d k qanı

k n-ı fe ahatde:

1. **k n-ı fe ahatde:-de**

Müseddes 13

Mısra: 26

Güzel konuşmanın kaynağı olmadı.

Ey T r b  ol melek-r  merdüm-i d n  idi
Her sözi k n-ı fe ahatde d r-i yek-t  idi

k n-ı kerem:

1. **k n-ı kerem:**

Tarih 152

Mısra: 1

*Kerem, cömertlik kaynağı II Ganizade
Efendi kastedilmiştir.*

 adr-ı ‘ liye bu gün geldün ey  k n-ı kerem
‘Ulem  z mresin n fa l ile sen n dirisin

2. **k n-ı kerem:**

Tarih 177

Mısra: 6

Kerem, cömertlik kaynağı.

Zulm-i z limle har b olmi dı gerçi niçe kend
Bir ‘Al -s ret efendidür olup k n-ı kerem

kanın dökdiler:

1. **kanın dökdiler:-di, -ler**

Tarih 109

Mısra: 29

Kelime Tipi: **Deyim**

Yaralamak ya da öldürmek.

Dökdiler toprağa kanın düşmen-i d n n bular
H ke yeks n eylediler niçe yüz bi  k firi

kanına girme:

1. **kanına girme:-me**

Müseddes 12

Mısra: 8

Kelime Tipi: **Deyim**

Kandırmak, aldatmak; kendine a ık etmek.

C me-i gül-gün ile varma ra t b n yanına
Girme ‘u  a u n bu usl b ile  ahum kanına

kanımı dökdükde:

1. **kanımı dökdükde:-d k, -de**

Tarih 71

Mısra: 15

Kelime Tipi: **Deyim**

Ölüme yol açmak, cana kıymak.

Eşkiyâ' nuñ kanını dökdükde târîhin didüm
Oldı Aħmed Beg dem-â-dem şahn-ı rezme
Kahramân

kankı birin:

1. **kanķı birin:-n**
Müseddes 6
Mısra: **9**
Hangi biri.

Kanķı birin diyelüm derdümüze yoķ pâyân
Bize hayretde iken oldı Ĥudâdan ihsân

kanlar ağlar:

1. **kanlar ağlar:-r**
Nazm 7
Mısra: **1**
Kan ağlamak; büyük üzüntü içinde olmak.

Görüp reftâr-ı kadüñ kanlar ağlar çeşm-i
giryânüm
Demidür sâye şal ben hâke ey serv-i Ĥirâmânüm

kanlar dökdiler:

1. **kanlar dökdiler:-di, -ler**
Tarih 109
Mısra: **27**
Kelime Tipi: **Deyim**
Ölüme yol açmak, cana kıymak.

'Asker-i Şâm oldılar şâhib-kırânüñ çâkeri
Sancaķ-ı Faħr-ı cihân öñinde kanlar dökdiler

kap:

1. **kapdı:-dı**
Muhammes 1
Mısra: **12**
Almak, ele geçirmek.

İtdi dil-ħaste beni derd ile dermânüm alup
Nâ-gehân dest-i ecel kapdı girîbânüm alup

2. **kapdı:-dı**
Muhammes 1
Mısra: **25**
Almak, ele geçirmek.

Bî-maħal kapdı ciger-güşemi 'uķâb-ı ecel

3. **kapdı:-dı**
Tarih 189

Mısra: **1**

Almak, ele geçirmek.

Haleb kâçisi oldı Vaħyî-zâde aldı meydânı
Fazîlet topını 'ilmiyle kapdı urdı çevgânı

4. **kapdı:-dı**
Tarih 67
Mısra: **6**
Birdenbire yakalayarak çekerek almak, ele geçirmek.

Döndi şimdi 'aksine dünyâ budur târîh aña
Kapdı Çaylaķ Nigdeyi el çekdi andan Etyemez

5. **kapmağa:-mağ, -a**
Gazel 33
Mısra: **3**
Birdenbire çekip almak, yakalayıp tutmak.

'Āşıkuñ murğ-ı dilin kapmağa fırsat gözedür
Çeşm-i şeh-bâzın anuñ ben baķışından bilürin

6. **kapup:-up**
Tarih 149
Mısra: **5**
Kapmak, almak, ele geçirmek.

Güy-ı 'irfânı kapup 'ilm ile akrânından
Ser-i meydân-ı fazîletde bahâdir sensin

kapla:

1. **kaplayup:-(y)up**
Müseddes 1
Mısra: **10**
Kaplamak, sarmak.

Oldı ser-geşte şehâ miħnet ile ĥalk-ı cihân
Eşkiyâ' her tarafı kaplayup oldı sekbân

2. **kapladı:-dı, -**
Gazel 10
Mısra: **7**
Etrafi sarmak, yayılmak, yayılıp her yeri doldurmak.

Şeb-revlik itdi kapladı Rüm illerin tamâm
Ĥaĥt-ı 'izârı cünd-i siyeh-rü degül midür

kapu:

1. **kapuñı:-ñ, -ı**
Gazel 42
Mısra: **6**
Sevgili kapısı II sevgili'nin (huzuru, eşiği).

Ĥâk-i derüñi gözlerine sürme tırurken
Koyup kapuñı ĥayra giden der-be-der oldı

2. **ķapuńda**:-ń, -da

Tarih 87

Mısra: 8

Kapı II makam, huzur.

Pāyimāl olup ‘adū dāyim murāduń el vire
Peyk-i devlet ıura sultānum ķapuńda ŗađ u ŗol

3. **ķapuńda**:-ń, -da

Müseddes 10

Mısra: 19

Kapı II sevgili kapısı; makam, huzur.

Güneŗ her gün ķapuńda ey perī üftādeń olmuŗdur
Çemende serv-i bālā bende-i āzādeń olmuŗdur

4. **ķapusında**:-(s)ı, -n, -da

Tarih 40

Mısra: 4

Kapı, makam, huzur.

Felekde ŗa ‘ŗa ‘a ŗanmań ŗu ‘ā ‘ın mihr-i raėŗānuń
Ķapusında güneŗ oldu ‘asā-yı zerle derbānı

ķapūdān:

1. **ķapūdān:**

Gazel 41

Mısra: 1

Kaptan, amiral, komutan.

Sinān Pāŗā ola dāyim ķapūdān oldu deryāya

2. **ķapūdān:**

Tarih 40

Mısra: 39

Kaptan, amiral, komutan.

Ķapūdān olmuŗ evvel gerçi baėre bir Sinān Pāŗā
Cihānda görmemiŗdür kimse ‘ālī böyle bir ŗānı

3. **ķapūdān:**

Tarih 41

Mısra: 1

Kaptan, amiral, komutan.

Sinān Pāŗā ola dāyim ķapūdān oldu deryāya

4. **ķapūdānı**:-ı

Tarih 42

Mısra: 1

Kaptan, amiral, komutan.

Sinān Pāŗā maėāl oldu yedi deryā ķapūdānı

5. **ķapūdān**:-lük

Tarih 43

Mısra: 2

Kaptan, amiral, komutan.

Sinān Pāŗā-yı deryā-dil vezīr-i Ħüsrevān-pāye
Bu ‘adl u dād ile geldi ķapūdān oldu deryāya

6. **ķapūdān:**

Tarih 43

Mısra: 10

Kaptan, amiral, komutan.

ŗināverlük idüp ėūn-ı ‘adūya dindi tārīėi
Sinān Pāŗā ola dāyim ķapūdān oldu deryāya

ķapu-içi:

1. **ķapu-içi:**

Ķıt’a 5

Mısra: 27

Kapı-içi (özel yer ismi).

Dil-rübālarla müzeyyen mi Ķapu-içi yine
Ķal’ānuń merdūmleriniń ŗavr u erkānı nice

ķār:

1. **ķāruń**:-(u)ń

Gazel 18

Mısra: 6

Fayda, kazanç.

Ne ŗabr u ne ķārāruń var o gül-ruėsārdan ėayrı
Ķalā bülbul gibi her dem fiėān u nāledür ķāruń

2. **ķārumuz**:-(u)muz

Tarih 30

Mısra: 4

Fayda, kazanç.

Ħaė Te‘ālā devletiyle ‘ömrin efvūn eyleye
Cān u ėöñölden du‘ā olsun hemiŗe ķārumuz

3. **ķārum**:-(u)m

Nazm 6

Mısra: 1

İŗ, fiil, amel.

Bezmi-ė ėamda firķatūñle ķārum efvān oldu gel
Ħasret-i la’lūñle her dem içdūėüm ķan oldu gel

4. **ķār:**

Müseddes 8

Mısra: 1

Amel, fiil, fayda, kazanç.

Yā Resūlallāė firāķuń ėaylī müŗkil ķār imiŗ
Ayrı dūŗmek āsitānuńdan ‘aceb dūŗvār imiŗ

5. **kār:**

Tarih 156

Mısra: **14**

Amel, fil, fayda, kazanç.

Bu mahalde velî şeh-i devrân

Gördi oldı ziyâde müşkil kār

kār eyledün:

1. **kār eyledün:-dü, -ñ**

Müseddes 13

Mısra: **19**

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

İş yapmak.

Neyledün ey çarh-ı zālīm bir ‘aceb kār eyledün

Göz göre bir nāzenīn mazlūmı āzār eyledün

kār eyler:

1. **kār eyler:-r**

Kıt'a 5

Mısra: **53**

Etki etmek.

Āteş-i āh-ı rakīb eyler mi İbrāhīme kār

Gülşen eyler mi aña Hāk nār-ı sūzānı nice

2. **kār eyler:-r**

Kıt'a 5

Mısra: **64**

Etki etmek.

Zül-fekār-ı gāmzeşi keskin mi Hāydar-zādenün

Ťaşa kār eyler mi anuñ tūr-i müjgānı nice

kār oldı:

1. **kār oldı:-dı**

Müseddes 2

Mısra: **19**

Kazanç elde etmek, karlı duruma gelmek.

Saña hengām-ı meşīb irdi ‘aceb kār oldı

Ťākatuñ yoğ başuña tēc-ı serüñ bār oldı

kar' u bādincānı:

1. **kar' u bādincānı:-ı**

Kıt'a 5

Mısra: **20**

Kabak ve patlıcan.

Baş çeküp qarpuz ile battıñ-i aşğar bir dañı

Hāliyā nev-bāve mi kar' u bādincānı nice

kara günlerde kaldum:

1. **qara günlerde kaldum:-du, -m**

Tarih 176

Mısra: **3**

Sıkıntılı, zor günler yaşamak.

Sen tolanduñ toğmadım ey mihr-i raşşānum

meded

Ey dirīgā ben qara günlerde kaldum hicr ile

karaman:

1. **qaramanı:-ı**

Tarih 49

Mısra: **7**

Osmanlı'da bir eyalet merkezi.

Mühr-i ‘adliyle Qaramanı gelüp rüşen ider

Nola ‘azm eyler ise hānqah-ı Monlāya

karaman ili:

1. **qaraman ili:-i**

Tarih 143

Mısra: **4**

Karaman şehri.

Ey Tūrābı didi tārīñ-i kudūmın hātif

Me'men-i Mü'min olupdur Qaraman ili yine

karaman iline:

1. **qaraman iline:-i, -n, -e**

Tarih 36

Mısra: **10**

Karaman şehri.

Şevk ile dindi kudūmına Tūrābı tārīñ

Hasen oldı Qaraman iline Pāşā geldi

2. **qaraman iline:-i, -n, -e**

Tarih 141

Mısra: **6**

Karaman şehri.

Bu kemālāt u se'ādetle bilen qadrin anuñ

Qaraman iline virmezse nola yek müyin

karaman ilini:

1. **qaraman ilini:-i, -n, -i**

Tarih 207

Mısra: **6**

Karaman şehri.

Didi tārīñi du'ālarla Tūrābı bendeñ

Kılduñ ihyā Qaraman ilini Yaħyā Pāşā

2. **qaraman ilini:-i, -n, -i**

Tarih 206

Mısra: 10
Karaman şehri.

Taht-ı Yünāna kadem başdı dinildi tārīh
Geldi Yaḥyā Karaman ilini itdi ihyā

karanfil:

1. **karānfil:**
Kıt'a 5
Mısra: 13
Güzel renkli çiçekler açan bir süs bitkisi.

Kāse-bāzāsā karānfil kurdı mı bāğa bisāt
Bezme rağbet itdiler mi ehl-i 'irfānı nice

karānfül:

1. **karānfüller:-ler**
Gazel 4
Mısra: 6
Karānfül.

Şüküfe ḥaylinüñ her biri şimdi meclis-ārādur
O bezm içre şanasın kāse-bāz olmuş karānfüller

karar:-

1. **karardı:-dı**
Gazel 3
Mısra: 3
Kararmak, kötü olmak.

Ey dil 'izār-ı dil-rübā meyden karardı cā-be-cā
Şaḥn-ı çemende güyiyā verd-i terüñ evrākıdur

karār ide:

1. **karār ide:-e**
Tarih 156
Mısra: 8
Sabit olmak.

Oldı ser-geşte ḥalk-ı 'ālem hep
Bilmezler ne yirde ide karār

2. **karār ide:-e**
Tarih 156
Mısra: 34
Sabit olmak.

Şāniyā geldi taht-ı Yünāna
Rüzgār ile anda ide karār

karār itdi:

1. **karār itdi:-di**
Tarih 31

Mısra: 8
Sābit durmak II dayanmak, sabretmek.

Mihr-i 'adli olup ziyā-güster
Gün gibi menziline itdi karār

karār u şabrumı:

1. **karār u şabrumı:-um, -ı**
Gazel 40
Mısra: 1
Devamlılık ve sabır.

Karār u şabrumı aldı dil-i pür-zārdan perde
Diriğā kaldı ref' olmaz der-i dildārdan perde

karaya atdılar:

1. **karaya atdılar:-dı, -lar**
Tarih 40
Mısra: 9
Karaya atmak, kurtulmak için bir yere ulaşmak.

'Adūlar sābıkā ḥālī şanurlardı bu meydānı
Çeküp zevraqların ḥālā karaya atdılar cānı

kārger olupdur:

1. **kārger olupdur:-up, -dur**
Tarih 210
Mısra: 19
Tesir etmek, etkilemek.

Her taraftan düşmen-i dīne olupdur kārger
Bir yañadan 'azm idüp Pāşā-yı ibn-i Canbolat

karīb itme:

1. **karīb itme:-me**
Gazel 29
Mısra: 7
Yakın etmek, yaklaştırmak.

Kendüñe cānā karīb itme raķīb-i kāfiri
Ḥayr gelmez saña hergiz ol seg-i bed-nāmdan

karīn olup:

1. **karīn olup:-up**
Müseddes 5
Mısra: 7
Yakın olmak; bir şeye nail olmak, bir şeye sahip olmak.

Bir dem idi dil-i bī-çāre olup yāre karīn
Gülüp oynardı anuñla açılıp kalb-i ḥazīn

karpuz:

1. karpuz:

Kıt'a 5

Mısra: 19

1. bit. b. Kabakgillerden, sürüngen gövdeli parçalı sert yapraklı, sarı çiçekler açan bir bitki (*Citrullus vulgaris*). 2. bit. b. Bu bitkinin dışı yeşil kabuklu, içi kırmızı ve sulu, iri meyvesi.

Baş çeküp karpuz ile baṭṭıḥ-i aşgar bir daḥı
Ḥālīyā nev-bāve mi qar' u bādincāni nice

karsu:

1. karşısu:-(-s)i, -n, -a

Tarih 210

Mısra: 11

Bir yerin yüzü ve cephesi karşısında bulunan; huzur; meclis.

Karşısına tırmayup kaçdı niçe biñ eşkiyā'
Yazıcınıñ 'askerini tu'me-i şemşir idüp

kaş:

1. kaşlaruñ:-lar, -(u)ñ

Müseddes 14

Mısra: 21

Göz çukuru üzerinde bir yay gibi uzanan,
uzeri killarla kaplı çıkıntı II sevgilinin kaşı; yay.

Kaşlaruñ fikri yeter özge ḥayāl istemezem
Dile eglence firāk oldu vişāl istemezem

2. kaşından:-ı, -n, -dan

Gazel 33

Mısra: 6

Göz çukuru üzerinde bir yay gibi uzanan,
uzeri killarla kaplı çıkıntı II sevgilinin kaşları.

Sū'-i vaz'ından o māhuñ yā kaşından bilürin
Bizden oğ gibi kaçup ḥāṭırı toğrılnadugın

3. kaşanur:-an, -(u)r

Tarih 146

Mısra: 3

Kaçmak.

Tiğ-i tizini elinde göricek kan kaşanur
Bu şalābetle aña ola mı düşmen ḥā'il

4. kaşım:-ı, -n

Gazel 33

Mısra: 7

Göz çukuru üzerinde bir yay gibi uzanan,
uzeri killarla kaplı çıkıntı II sevgilinin kaşları.

Beni gördükde kaşım çin ider ol serv-i ḥırām
Meyli yok baña selāmum alışından bilürin

kaşd itdi:

1. kaşd itdi:-di

Tarih 71

Mısra: 2

Yönelmek, niyet etmek.

İtdi Aḥmed Beg yine bir özge rāy-ı cān-sitān
Eşkiyā'nuñ ḳatline kaşd itdi dāmen der-miyān

kāse-bāz olmuş:

1. kāse-bāz olmuş:-muş

Gazel 4

Mısra: 6

Kaseleri, parmaklarının ve elinde tuttuğu
değneklerinin ucunda dans ederek çeviren oyuncu
olmak.

Şüküfe ḥaylinüñ her biri şimdi meclis-ārādur
O bezm içre şanasın kāse-bāz olmuş ḳaranfüller

kāse-bāzāsā:

1. kāse-bāzāsā:

Kıt'a 5

Mısra: 13

Şenliklerde, panayırlarda kāselerle,
tabaklarla hüner gösteren oyuncu gibi.

Kāse-bāzāsā ḳaranfil ḳurdu mı bāga bisāt
Bezme rağbet itdiler mi ehl-i 'irfāni nice

kāşif-i sırr-ı ḥakāyık:

1. kāşif-i sırr-ı ḥakāyık:

Tarih 191

Mısra: 7

Gerçeklerin sırrının kaşifi, gerçeklerin
gizemini keşfeden (kişi) II Vehhab Efendi
kastedilmiştir.

Kāşif-i sırr-ı ḥakāyık vāḳıf-ı 'ilm-i ledün
Şadr-ı 'izzet server-i ḥayl-i mevālīdür bu gün

kāsım-ı la'lin-ḳabānuñ şafha-i ruḥsārına:

1. kāsım-ı la'lin-ḳabānuñ şafha-i ruḥsārına:-ı, -n, -a

Kıt'a 5

Mısra: 47

Dudağının örtüsünü ayıran yüzünün bölümü.

Kāsım-ı la'lin-ḳabānuñ şafha-i ruḥsārına
Kātib-i ḳudret yazaldan ḥaṭṭ-ı reyḥāni nice

kaşım çatup:

1. **kaşın çatup:-up**

Gazel 5

Mısra: 1

Kelime Tipi: **Deyim**

*Alnını buruşturup kaşlarını birbirine
yaklaştırarak öfke, düşünce, endişe veya
ciddiyetini belli etmek, yüzü asık, somurtkan veya
endişeli bir durum almak.*

Ḥvāba varmış gözleri kaşın çatup cānān uyur
Dir gören bu ğurrede çok fitne-i devrān uyur

kaşları arasında o hāl:

1. **kaşları arasında o hāl:**

Gazel 11

Mısra: 5

*(Sevgilinin) kaşlarının arasındaki o ben,
kaşlarının arasındaki o siyah nokta (ben).*

Kaşları arasında şanki o hāl
Bir kemān-keş iki kemān oynar

kasr:

1. **kaşrına:-ı, -n, -a**

Gazel 13

Mısra: 1

Saray, köşk.

Yirine cānumuz oturmadı cānānumuz gelmez
Niçe gün geçdi kaşrına Meḥemmed Ḥānumuz
gelmez

2. **kaşruñi:-(u)ñ, -ı**

Tarih 200

Mısra: 1

*Saray, köşk. II Visali Efendi'nin
konaklarından biri kastedilmiştir.*

Didiler aña tārīḥ firdevs-i berīn kaşruñ
Gördükde Vişālīyā kaşruñi çü hem-‘aşruñ

kasr-ı ‘ālī:

1. **kaşr-ı ‘ālī:**

Tarih 204

Mısra: 10

Büyük, yüce saray.

Türābīyā didüm itmama tārīḥ
Vişālī meskenidür kaşr-ı ‘ālī

kasr-ı ‘ālīyi:

1. **kaşr-ı ‘ālīyi:-(y)i**

Tarih 89

Mısra: 10

Büyük, yüce saray.

İki ‘ālemde murādın ide hāşıl Mevlā
Kaşr-ı ‘ālīyi kıla kendüye cennette maḳām

kasr-ı cān-fezā:

1. **kaşr-ı cān-fezā:**

Tarih 158

Mısra: 10

*Gönle rahatlık veren kasır II Niğdeli Ahmed
Paşa'nın Niğde'ye yaptırdığı kasır
kastedilmektedir.*

Ey Türābī didiler tārīḥ anuñ itmāmına
Niğdede Aḥmed Pāşā yapdı kaşr-ı cān-fezā

kasr-ı cemālūñ tākıdur:

1. **kaşr-ı cemālūñ tākıdur:-ı, -dur**

Gazel 3

Mısra: 8

Yüz güzelliği köşkünün kemeri.

Rüyuñ şehā hem-çün İrem buldı kemālin dem-be-
dem

Alnuñda ol ebrü-yı ḥam kaşr-ı cemālūñ tākıdur

kasr-ı mu ‘allāda:

1. **kaşr-ı mu ‘allāda:-da**

Tarih 106

Mısra: 3

Yüce saray.

Eyleye ‘izz ile kaşr-ı mu ‘allāda culūs
Ḥāne-i devletinüñ kavı-ı feraḥ tākı ola

kasr-ı mu ‘allā-yı behişt:

1. **kaşr-ı mu ‘allā-yı behişt:**

Tarih 88

Mısra: 4

*Cennetin yüce köşkü II Hasan Paşa'nın
yaptırdığı bina kastedilmiştir.*

Piş-i dergāhına Mevlānānuñ

Yapdı bir kaşr-ı mu ‘allā-yı Behişt

kasr-ı şeddāda:

1. **kaşr-ı şeddāda:-a**

Tarih 196

Mısra: 8

*Kafir kasrı, kafir köşkü, II Şeddad'ın köşkü,
Şeddad: Çok eskiden Yemen'de Ad Kavminin
hükümdarı Allah'a isyan ederek Cennet'e
benzetmek iddiasıyla İrem başını yaptırmış, bu
bağdaki köşke girmeden kavmi ile yani
tarafтарыyla birlikte gazaba uğramıştır.*

Kaşr-ı Şeddâda tâkı eyledi ħand
Fıkr-i şâ'ible kıldı menzil-i ħâş

kaşr-ı tenüñ:

1. **kaşr-ı tenüñ:-(ü)ñ**
Müseddes 2
Mısra: 3
Vücut sarayı.

Yıkılıp kaşr-ı tenüñ oynadı ħayfâ temelüñ
Bir daĥı 'ömr-i 'azîze gözüñ aç irmez elüñ

kaşr-ı zîbâlar:

1. **kaşr-ı zîbâlar:-lar**
Tarih 203
Mısra: 5
Gösterişli köşk.

Kaşr-ı zîbâlar ile zeyn oldı
Tâk-ı Şeddâdı itdi nâm ile zîşt

kaşşâb-ı ecel:

1. **kaşşâb-ı ecel:**
Muhammes 1
Mısra: 15
Ecel kasabı, ölüm kasabı, ölüm.

Eyledi kâlib-ı bî-cân beni kaşşâb-ı ecel
Baña bu dehr-i denî eyledi çok cevri ü cefâ

kaşuñ tuğrâsın:

1. **kaşuñ tuğrâsın:-(s)ı, -n**
Gazel 28
Mısra: 1
(Sevgilinin) kaşuñın işareti.

Kaşuñ tuğrâsın 'arz it ħüsnüñüñ 'ünvânını kullandı
Güzellük tahtına geç pâdişâhlar şânını kullandı

kat' eyledi:

1. **kat' eyledi:-di**
Tarih 128
Mısra: 4
Şefkat etmek, merhamet etmek.

Murâdın Ĥak Te'âlâ şaklaya ħavf u ħaţarlardan
Nihâl-i kıddi ber-ĥürdâr olup kat' eyledi pâye

kat' eyleyüp:

1. **kat' eyleyüp:-(y)üp**
Tarih 83
Mısra: 11
Sona erdirmek, bitirmek.

Tîğ ile erbâb-ı rafzuñ 'ırkıñı kat' eyleyüp
Ĉâr-yâr-ı bâ-şafânuñ rûĥını şâd eylegil

kat' iderdi:

1. **kat' iderdi:-(e)r, -di**
Gazel 6
Mısra: 9
Kat etmek; bir yeri aşarak geçmek, yol almak.

Dil murğı kat' iderdi şehâ kayd-ı 'âlemi
Bend eyleyen o zülf-i mu'anber degül midür

kat' itmede:

1. **kat' itmede:-me, -de**
Tarih 95
Mısra: 5
Kesmek, sona erdirmek.

Müdde'âsın herkesüñ kat' itmede
Tiz idi tab'ı anuñ mânend-i seyfi

kat' oldı:

1. **kat' oldı:-dı**
Tarih 44
Mısra: 6
Kesilmek, bitmek, tükenmek.

Görüp elde sinân-ı ĥün-feşânın
'Adü-yı kâfirüñ kat' oldı 'ırkı

kat'-ı menâzil eyledi:

1. **kat'-ı menâzil eyledi:-di**
Tarih 69
Mısra: 4
Yol almak.

Evc-i rif'atda idelden necm-i es'adla kırân
Eyledi kat'-ı menâzil tâli'i oldı sa'îd

kat'-ı ümîd itdi:

1. **kat'-ı ümîd itdi:-di**
Tarih 128
Mısra: 1
Huzuru ummak.

Şolağ Beg sağlığından gerçi kim kat'-ı ümîd itdi
Murâdı ĥâşıl oldı ba'dehu 'azm-i 'uĥbâya

kâtib-i kudret:

1. **kâtib-i kudret:**
Kıt'a 5

Mısra: 48

Kudret sahibi kâtip, Allah.

Ḳāsim-ı la'lin-ḳabānuñ şafha-i ruḫsârına
Kâtib-i ḳudret yazaldan ḫaṭṭ-ı reyḫânı nice

katl:

1. **ḳatline:** -i, -n, -e

Tarih 71

Mısra: 2

Öldürme, can alma.

İtdi Aḫmed Beg yine bir özge rāy-ı cān-sitān
Eşḳiyā`nuñ ḳatline ḳaşd itdi dāmen der-miyān

2. **ḳatlüme:** -(ü)m, -e

Gazel 17

Mısra: 2

Öldürme, öldürülme.

Öldüm görince ḫaṭṭ ile ruḫsâr-ı gül-günuñ senüñ
Çıkdı şehā ḳatlüme şan ḫaṭṭ-ı hümayünuñ senüñ

katl idüp:

1. **ḳatl idüp:** -üp

Tarih 156

Mısra: 22

Öldürmek.

Eyle zālimlerüñ vücüdını ḫak
Hîç amān virme ḳatl idüp zinhār

2. **ḳatl idüp:** -üp

Tarih 210

Mısra: 31

Öldürmek.

Eşḳiyā`yı ḳatl idüp her biri ḳanın içdiler
Her yaña yıldı yopurdı it gibi sekbānlar

3. **ḳatl idüp:** -üp

Müseddes 4

Mısra: 8

Öldürmek, cana kıymak.

Eşḳiyā` gördükde anı eyledi cümle firār
Ḳatl idüp bir niçesinüñ eyledi yirini nār

katl itmek:

1. **ḳatl itmek:** -mek

Tarih 54

Mısra: 5

Öldürmek, yok etmek.

‘Adū-yı kāfiri ḳatl itmek için
Ḥudā olsun hemîşe aña yāver

katl-i a‘dā eylemekde:

1. **ḳatl-i a‘dā eylemekde:** -mek, -de

Müseddes 4

Mısra: 2

Düşmanı katletmek, düşmanı ortadan kaldırmak.

Şimdi vālî-i Eregli dāver-i devrān imiş
Ḳatl-i a‘dā eylemekde fāris-i meydān imiş

katre:

1. **ḳaṭre:**

Tarih 74

Mısra: 8

Damla, yağmur ve yağmur gibi dökülen şeyin tanesi.

Ehl-i dil gelse anuñ meclisine dilsiz olur
Baḫr öñinde nola ger ḳaṭre olursa nāçiz

ḳavî olsa:

1. **ḳavî olsa:** -sa

Tarih 185

Mısra: 8

Kuvvetli, güçlü olmak.

Ma‘ārif buldı devrinde revācın
Ḳavî olsa yiridür dīn-i İslām

ḳavl u fi‘linden:

1. **ḳavl u fi‘linden:** -i, -n, -den

Tarih 170

Mısra: 4

Söz ve hareketler.

Ulu kiçi o diyāruñ ḫalkı
Ḳavl u fi‘linden olupdur rāzī

ḳavlınden vü fi‘linden:

1. **ḳavlınden vü fi‘linden:** -i, -n, -den

Tarih 137

Mısra: 4

Söz ve amel, söz ve iş.

Seccāde-i Peygamber olsun aña erzānī
Ḳavlınden vü fi‘linden her kişi olup rāzī

2. **ḳavlınden vü fi‘linden:** -i, -n, -den

Tarih 183

Mısra: 2

Söz ve amel, söz ve iş.

Şimdi Halebe vālī evlād-ı Resūl oldu
Kavlınden vü fi' linden halk olsa nola rāzī

kavline lā diyemez:

1. **kavline lā diyemez:**-(y)e, -mez

Tarih 146

Mısra: 5

Sözüne yok diyemez, itiraz edemez.

Kavline lā diyemez kimse o mīr-i sūhanuñ
Ehl-i diller sözine cümleten oldu kâ' il

kavm-i haleb:

1. **kavm-i haleb:**

Tarih 27

Mısra: 2

Halep kavmini II Halep halkını.

Gelüp Bakḳāl-zāde Efendi defterī oldu
Anuñ kavm-i Haleb cān u gönülden çakeri oldu

kavm-i hussādı:

1. **kavm-i hussādı:-ı**

Tarih 34

Mısra: 6

*Haset edenler kavmini II kıskanan kişiler
kastedilmektedir.*

İlm ü fażlıyla alup 'adl ile oldu hākim
Kavm-i hussādı düşürdi gama sevdā-yı Haleb

kavm-i 'urbāni:

1. **kavm-i 'urbāni:-ı**

Tarih 79

Mısra: 1

Aşiretler kavmi.

Yine itdi keremden kavm-i 'Urbāni Hudā tekrīm
Haleb hıfzına naşb oldu vezīr-i 'ādil İbrāhīm

kavs-ı ferah:

1. **kavs-ı ferah:**

Tarih 106

Mısra: 4

*Sevinç yayı, sevinç burcu (yay kelimesi aynı
zamanda dokuzuncu burcun adıdır. Bu burç
Jüpiter gezegeni tarafından yönetilir. Jüpiter neşe
ve bolluk gezegeni olarak da bilinir. Şair buna bir
gönderme yapmak istemiş olabilir.)*

Eyleye 'izz ile kaşr-ı mu'allāda culūs
Hāne-i devletinüñ kavs-ı ferah tākı ola

kavs-ı kazādan:

1. **kavs-ı kazādan:-dan**

Muhammes 1

Mısra: 19

Kaza yayı.

Atılıp kavs-ı kazādan yine bir tīr-i belā
Urdu zaḥmı dile ol nāveg-i pertāb-ı ecel

kavs-ı kuzah:

1. **kavs-ı kuzah:**

Tarih 114

Mısra: 5

Gökkuşağı.

Oldı şan tāk-ı mu'allāsı anuñ kavs-ı kuzah
İrgürüp menziline tīr-i murādın devrān

kayd-ı 'ālemi:

1. **kayd-ı 'ālemi:-i**

Gazel 6

Mısra: 9

Dünya bağı, dünya zinciri.

Dil murgı kaç' iderdi şehā kayd-ı 'ālemi
Bend eyleyen o zülf-i mu'anber degül midür

kayd-ı hayāt:

1. **kayd-ı hayāt:**

Gazel 39

Mısra: 2

Hayat endişesi.

Haḫ çıkdı la'l-i yāre dilā vāridāt ile
Hübānuñ oldu dāveri kayd-ı hayāt ile

kayık seyrine:

1. **kayık seyrine:-i, -n, -e**

Kit'a 5

Mısra: 23

Kayık seyri, kayıkları seyretme.

Barçalarla pür mi anuñ baḫr-ı 'ummāni nice
Her kaçan 'id olsa varurlar mı kayık seyrine

kaysı vü şeftālüsü:

1. **kaysı vü şeftālüsü:-(s)ı**

Kit'a 5

Mısra: 6

Kaysı ve şeftali.

Büstāni oldu mı envā'-ı eşmār ile pür
Kaysı vü şeftālüsü elmā-ı bedāni nice

kazā-i edine:

1. **każā-i edine:**

Tarih 205

Mısra: 1

Edine kazası, Edine ilçesi II Edine: Kelimeye en yakın olan Adana'nın Araplar tarafından kullanılan şekli Ezene'dir.

Virilüp şimdi efendiye każā-i Edine

Pür-şeref oldu Vişāliyle liķā-i Edine

2. **każā-i edine:**

Tarih 205

Mısra: 10

Edine kazası, Edine ilçesi II Edine: Kelimeye en yakın olan Adana'nın Araplar tarafından kullanılan şekli Ezene'dir.

Manşib olduğda Vişāliye Tūrābī ol dem

Yokladum tārīhini oldu każā-i Edine

każā-i halebi:

1. **każā-i halebi:-i**

Tarih 89

Mısra: 2

Halep kadılığı.

Fazl ile oldu efendi 'ulemā içre be-nām

Hamduli'llāh ki każā-i Halebi çaldı Hüsām

każā-yı halebi:

1. **każā-yı halebi:-i**

Tarih 96

Mısra: 2

Halep kadılığı.

Getürüp şadra Hudā şimdi o 'ālī-nesebi

'İlm u fazlıyla bu gün aldı każā-yı Halebi

2. **każā-yı halebi:-i**

Tarih 96

Mısra: 10

Halep kadılığı.

Kađī olunca o fazlıyla Tūrābī fi'l-hāl

Ben didüm tārīhini çaldı każā-yı Halebi

kebāb itdi:

1. **kebāb itdi:-di**

Muhammes 1

Mısra: 23

Yakmak.

Nār-ı firkat beni yandurdu kebāb itdi çü sīh

Oğlumı aldı Tūrābī didüm ol dem tārīh

kebi vü leymün:

1. **kebi vü leymün:**

Kıt'a 5

Mısra: 18

Kebe (?) ve limon.

Gösterür mi seyr-i encüm hey'et-i nārencler

Kebe vü leymün ile hem dağı rummāni nice

kebkeb-i başmağūna:

1. **kebkeb-i başmağūna:-(u)ñ, -a**

Müseddes 10

Mısra: 3

Ayakkabımın gürültüsü.

Kevākib gökde ey meh kebkeb-i başmağūna degmez

Güneş meyle tolı destinde bir ayağūna degmez

keç-rev külāhın:

1. **keç-rev külāhın:-ı, -n**

Tarih 6

Mısra: 7

Külāhını eğri giyen; şuh.

Māh-ı nev şanma felek itdi külāhın keç-rev

Bu şafā ile yā-ğod aldı ele nāyım

keder:

1. **kederden:-den**

Tarih 105

Mısra: 9

Gam, ısırap, elem, hüzn.

Şahñ-ı meydāni kederden pāk idüp

Devr-i 'adlınde 'adū nā-būd ola

kef kef geçmesün:

1. **kef kef geçmesün:-me, -sün**

Tarih 117

Mısra: 8

Köpük köpük saçmak, dalgalanmak; köpürmek.

Aķup her vādiden seyl-i firāvān

Görür cārī niçe kef geçmesün kef

kelām:

1. **kelāma:-a**

Tarih 23

Mısra: 4

Söz, konuşma, sohbet.

Ṭab'-ı ma'ānī-perver saña virildi Haķdan

Yanuñda mantıķıyyūn kādır degül kelāma

kelām-ı bākīdür:

1. kelām-ı bākīdür: -dür

Gazel 3

Mısra: 12

*Baki (16. yüzyıl Divan Edebiyatı şairi)
kelamı, Baki sözü, Baki'nin şiiri.*

Koduñ cihānda bir eser şanki kelām-ı Bākīdür
Olur Tūrābī söz güher ancak ola bu şi'r-i ter

kelle:

1. kellesin: -(s)i, -n

Tarih 71

Mısra: 7

Kelle, baş.

Eşkiyā' nuñ dikdiler nevg-i sināna kellesin
Zeyn olup şan sīb-i rengin ile nañl-ı gülsitān

kemāl:

1. kemālin: -i, -n

Tarih 99

Mısra: 2

*Olgunluk, erginlik, aynı zamanda tarih
düşürülen kişinin adıdır.*

Açdı şarrāf-ı felek dürc-i le'ālin şimdi
Eyledi 'āleme izhār kemālin şimdi

2. kemālin: -i, -n

Tarih 99

Mısra: 6

*Olgunluk, erginlik, aynı zamanda tarih
düşürülen kişinin adıdır.*

Şadri tezyin idicek dindi Tūrābī tārīh
Buldı zībā 'ulemā şadri kemālin şimdi

kemālin buldı:

1. kemālin buldı: -dı

Gazel 3

Mısra: 7

*Hamlıktan kurtulmak, olmak II kıvamını
bulmak, mükemmelleşmek*

Rüyuñ şehā hem-çün İrem buldı kemālin dem-be-
dem
Alnuñda ol ebrü-yı ham çaşr-ı cemālün taşkıdur

kemān olmuş:

1. kemān olmuş: -mış

Gazel 13

Mısra: 9

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Keman şeklinde olmak, iki büklüm olmak.

Egildi ey Tūrābī gördi kim kaddüm kemān olmuş
Atıldı oğ gibi ol āfet-i devrānumuz gelmez

kemend-i idrāk:

1. kemend-i idrāk:

Tarih 59

Mısra: 8

Anlama, kavrayış kemendi.

'İlm ü 'adlin nice vaşf eyleye erbāb-ı 'uķül
Tāk-ı fazlına irişmez çü kemend-i idrāk

kenār:

1. kenār:

Tarih 213

Mısra: 5

Deniz kıyısı, sahil, II kurtuluş yeri.

Çekdürüp zevrak-ı dil şevk ile el virdi kenār
Kılduğ ol serv-i dil-ārāyile deryā seyrin

kend:

1. kend:

Tarih 177

Mısra: 5

Kent, şehir.

Zulm-i zāliple harāb olmuşdu gerçi niçe kend
Bir 'Alī-siret efendidür olup kân-ı kerem

kendi:

1. kendi:

Gazel 14

Mısra: 5

Kendi, dönüşlülük zamiri.

Gülşen-i hüsn içre kendi serv-i hoş-refitār iken
Mâyil oldu bir nihāl-i tazeve cānānumuz

2. kendin: -n

Gazel 32

Mısra: 7

Kendi, dönüşlülük zamiri II sevgili.

Hişār-ı istikāmetde haţadan hıfz idüp kendin
'Adü-yı bed-liķālardan dil-efgār olmasun gelstün

3. kendi:

Gazel 1

Mısra: 1

Kişinin öz varlığı, kendi.

Olur ādem pīr olunca kendi şehrinde ğarīb
İstemez nādān olanlar irse hengām-ı meşīb

4. **kendi:**

Tarih 25

Mısra: 12

*Kendi, dönüşlülük zamiri II Baki
kastedilmiştir.*

Didi bu tārīh-i cān-sūzi Tūrābī-i hākīr
Kaldı Bākī sözleri oldı velī kendi revān

5. **kendi:**

Tarih 68

Mısra: 3

Kendi II Etyemzade Mustafa kastedilmiştir.

Peder nāmı Mehemmed kendi nola Muşafā olsa
Mu‘ammer eyleye Mevlā bi-ħaḳḳ-ı nām-ı
Faḫreddīn

6. **kendi:**

Müseddes 4

Mısra: 6

*Kendi, dönüşlülük zamiri. II Şaban Çavuş
kastedilmektedir.*

Eşkiyā’ dan bizi hıfz itdi ‘aceb merdān imiş
Nāmı Şa’bān u velī kendi kağan arslan imiş

7. **kendi:**

Müseddes 4

Mısra: 12

*Kendi, dönüşlülük zamiri. II Şaban Çavuş
kastedilmektedir.*

Eşkiyā’ dan bizi hıfz itdi ‘aceb merdān imiş
Nāmı Şa’bān u velī kendi kağan arslan imiş

8. **kendi:**

Müseddes 4

Mısra: 18

*Kendi, dönüşlülük zamiri. II Şaban Çavuş
kastedilmektedir.*

Eşkiyā’ dan bizi hıfz itdi ‘aceb merdān imiş
Nāmı Şa’bān u velī kendi kağan arslan imiş

9. **kendi:**

Müseddes 4

Mısra: 24

*Kendi, dönüşlülük zamiri. II Şaban Çavuş
kastedilmektedir.*

Eşkiyā’ dan bizi hıfz itdi ‘aceb merdān imiş
Nāmı Şa’bān u velī kendi kağan arslan imiş

10. **kendi:**

Müseddes 4

Mısra: 30

*Kendi, dönüşlülük zamiri. II Şaban Çavuş
kastedilmektedir.*

Eşkiyā’ dan bizi hıfz itdi ‘aceb merdān imiş
Nāmı Şa’bān u velī kendi kağan arslan imiş

kendü:

1. **kendüye:-(y)e**

Tarih 29

Mısra: 2

Kendi, kendisi (dönüşlülük zamiri).

Göçdi Belkīs-ı s̄anī dünyādan
İtdi zīr-i zemīni kendüye cāy

2. **kendüsi:-(s)i**

Tarih 55

Mısra: 4

Kendi, kendisi (dönüşlülük zamiri).

‘Adl u dād eylemede oldı ‘Ömer-ħaşlet ol
Kendüsi olsa nola Ğazret-i ‘Osmān-ı hayā

3. **kendüye:-(y)e**

Tarih 108

Mısra: 4

Kendi, kendisi (dönüşlülük zamiri).

‘Urefā buldı revācın şimdi
Ma‘rifet olsa nola kendüye nām

4. **kendüñ:-ñ**

Gazel 26

Mısra: 3

Kendi, dönüşlülük zamiri.

Cilf-i nā-pāki bulırsın ħandese kendüñ gibi
Pāk-bāza meyli yoḳ nā-pāk imişsin bilmedüm

5. **kendüye:-(y)e**

Gazel 5

Mısra: 3

Dönüşlülük zamiri, kendi.

Dil döküp cezb eyledüñ kendüye enhārī revān
Seyl-i eşkümden ħazer kılmaz daḳı ‘ummān uyur

6. **kendüñe:-ñ, -e**

Gazel 29

Mısra: 7

Dönüşlülük zamiri, öz, zat.

Kendüñe cānā ħarīb itme raḳīb-i kāfiri
Ğayr gelmez saña hergiz ol seg-i bed-nāmdan

7. **kendüñe:-ñ, -e**

Gazel 34

Mısra: 2

Dönüştürülük zamiri, öz, zat.

Ey gönül küy-ı fenâda itme ârâmı şakın
Kendüfe yâr eyleme her bir dil-ârâmı şakın

8. **kendü:**

Tarih 1

Mısra: 8

*Kendi, kendisi (dönüştürülük zamiri) II Şeyh
Abdi (Abdülkerim).*

Zühd ü takvâ ile mülk-i cenneti
Kendü şemşiriyle açdı şeyhümüz

9. **kendüsi:-si**

Tarih 37

Mısra: 5

*Kendi, kendisi (dönüştürülük zamiri) II Cafer
Paşa kastedilmiştir.*

İrdi ser-menzil-i maşûdına kendüsi revân
Dem-be-dem ehl-i hâsed râh-ı 'anâda kaldı

10. **kendüye:-(y)e**

Tarih 69

Mısra: 7

*Kendi, kendisi (dönüştürülük zamiri) II
(Kafzade) Feyzullah Efendi kastedilmiştir.*

Münhâşirdur kendüye 'ilm ü kemâl ü ma'rifet
Oldı fazlından ziyâde nazm u nesr ile vahîd

11. **kendüsi:-(s)i**

Tarih 73

Mısra: 6

*Kendi, kendisi (dönüştürülük zamiri) II Gazi
Ahmed Bey kastedilmiştir.*

Askeri anuñ rubâh ile kaçan kim ceng ide
Kendüsi olur neyistân içre güyâ bebr ü şîr

12. **kendüye:-(y)e**

Tarih 89

Mısra: 10

*Kendi, kendisi (dönüştürülük zamiri) II Hüsam
Efendi kastedilmiştir.*

İki 'âlemde murâdın ide hâşıl Mevlâ
Kaşr-ı 'âlîyi kıla kendüye cennette maşâm

13. **kendüye:-(y)e**

Tarih 112

Mısra: 5

*Kendi, kendisi (dönüştürülük zamiri) II
Mehmed Efendi kastedilmiştir.*

'İlm ü raqam u defter kendüye musahhardur
Emvâline hünkârûñ sa'y itse nola her bâr

14. **kendüsi:-(s)i**

Tarih 171

Mısra: 9

*Kendi, kendisi (dönüştürülük zamiri) II
Sunullah Efendi kastedilmiştir.*

Kendüsi 'azm-i beka itdi idüp terk-i diyâr
Ey Türâbî cennete cân atdı târîhin didüm

15. **kendüye:-(y)e**

Tarih 196

Mısra: 4

*Kendi (dönüştürülük zamiri) II Visali Efendi
kastedilmiştir.*

Tarh-ı nev şaldı itdi özge maşâm
İrmesün kendüye hatâ vü gezend

16. **kendülerden:-ler, -den**

Tarih 40

Mısra: 35

*Kendi (dönüştürülük zamiri) II Sinan Paşa
kastedilmektedir.*

Ma'ârif kendülerden bahş olur etrâf u eknâfa
Ser-efrâz eylese devrinde nola ehl-i 'irfânı

kendüden gitdi:

1. **kendüden gitdi:-di**

Tarih 181

Mısra: 5

*Kendinden geçmek; bilinci işlemez olmak,
kendini kaybetmek, bayılmak; bir şey karşısında
çoşkuya kapılmak, duygulanmak.*

Bu kerr ü ferr ile anı görünce kendüden gitdi
Hasûduñ kalmadı aşlâ vücûdi key za'îf oldı

kendüñüz-çün:

1. **kendüñüz-çün:**

Tarih 39

Mısra: 6

Kendiniz için, kendiniz gibi.

Er gelüp er gitdi dünyâdan şehîd-i pâk olup
Kendüñüz-çün anı koñ dünyâda 'uqbâda acun

kerbelâ:

1. **kerbelâda:-da**

Gazel 15

Mısra: 7

*Irak'ta Hazret-i Hüseyin efendimizin şehit
oldukları ve medfün buldukları mahal.*

Kerbelâda ancak olmuşdur Hüseyne bu cefâ
Derdümi süz-ı dilümden hiç bir añlar mı yok

2. **kerbelâda:-da**

Tarih 116

Mısra: 2

Irak'ta Hazret-i Hüseyin efendimizin şehit oldukları ve medfün buldukları mahal.

Âşaf-ı Sultân 'Osmân eyledi hayr-ı cemil
Kerbelâda şan Hüseyinüñ 'aşkına kıldı sebil

kerem:

1. **keremden:-den**

Tarih 79

Mısra: 1

1. Nefâset, izzet, şeref. 2. İhsân, alicenâbane inayet.

Yine itdi keremden kavm-i 'Urbânî Hudâ tekrîm
Haleb hıfzına naşb oldı vezîr-i 'âdil İbrâhîm

kerem kânı:

1. **kerem kânı:-ı**

Kit'a 9

Mısra: 3

Cömertlik madeni, kaynağı.

Luţfuñuzdan eyâ kerem kânı
Behredâr olsa nola mîr ü gedâ

kerimâ:

1. **kerimâ:**

Tarih 101

Mısra: 6

Ey kerem sahibi II Kerim Efendi kastedilmiştir.

Türâbî dindi hâtifden bu târîh
Kerimâ eyledüñ dil-şâd çeşme

kerr ü ferr:

1. **kerr ü ferr:**

Tarih 181

Mısra: 5

Kuvvet, kudret, güç.

Bu kerr ü ferr ile anı görünce kendüden gitdi
Hasûduñ kalmadı aşlâ vücûdı key za 'îf oldı

kerr ü ferrivle:

1. **kerr ü ferrivle:-i, -(y)le**

Tarih 36

Mısra: 5

Kuvvet, kudret, güç.

Kerr ü ferrivle nedür bunca şehâ tarz-ı hasen
Şanki haşmetle bu gün tahtına Dârâ geldi

kes:

1. **keser:-(e)r**

Tarih 74

Mısra: 5

Durdurmak.

Bir cevâbıyla keser müdde'inüñ da'vâsın
Tab'-ı veşkâdı anuñ seyf-i mücellâ gibi tîz

2. **kesmege:-meg, -e**

Gazel 15

Mısra: 20

Bitirmek, sona erdirmek.

Yoħsa 'ırkın kesmege şemşir ü yâ hançer mi yok
'Azmini sultân-ı dehrüñ men'iden zâlimlerüñ

3. **kesüp:-üp**

Tarih 40

Mısra: 15

Bitirmek, sona erdirmek.

Kesüp 'ırkın 'adünuñ kan kaşandurdu şecâ'atle
Hemîşe üstün olsun ceng içinde tîğ-i bürrânî

kesb-i şeref:

1. **kesb-i şeref:**

Tarih 205

Mısra: 5

Şeref kazanma.

Hâk-i pâyından anuñ eyleme kesb-i şeref
Pür-şafâ olmaz idi böyle fezâ-i Edine

kesel:

1. **kesel:**

Tarih 33

Mısra: 12

Tembellik, uyşukluk.

Keyf-baħş idi anuñ meclis-i rûh-efzâsı
Tağılıp maħfilümüz tab'umuza irdi kesel

kesel gelmez:

1. **kesel gelmez:-mez**

Tarih 195

Mısra: 8

Gevşemek, tembelleşmek.

Olmaya erbâb-ı keyfe böyle bir hâtır-güşâ
Bu maķâm-ı pür-şafâda kimseye gelmez kesel

keşf eyledi:

1. keşf eyledi:-di

Tarih 192

Mısra: 4

Ortaya çıkarmak, açmak, meydana çıkarmak.

Esb-i revân-ı tab'ı meydânı evvel aldı
Girdi büyüt-ı 'ilmüñ keşf eyledi rümüzün

keşf olmuş:

1. keşf olmuş:-miş

Tarih 69

Mısra: 6

Anlaşılmaq, bilinmek; açığa çıkmak, görünür olmak.

Hem-çü Keşşâf olsa tañ mı her maħalde mü-şikâf
Aña keşf olmuş durur tefsîr-i Qur'ân-ı mecîd

keşf-i dakâyık-ı rumüz:

1. keşf-i dakâyık-ı rumüz:

Tarih 149

Mısra: 3

Remizlerin inceliklerini bulma, işaretlerin inceliklerini ortaya çıkarma.

Sende hatm oldu bu gün keşf-i dakâyık-ı rumüz
Herkesün müşkiliniñ ħalline kâdir sensin

keskin:

1. keskin:

Kıt'a 5

Mısra: 63

Çok kesici, iyi kesen.

Zül-feķâr-ı ħamzesi keskin mi Ħaydar-zâdenün
Taşa kâr eyler mi anuñ tîr-i müjġânı nice

kessâf:

1. keşşâf:

Tarih 69

Mısra: 5

Fars asıllı ünlü İslam âlimi Zemahşeri'nin tam adı el-Keşşaf an hakaiki gavamizi't-tenzil ve uyuni'l-ekavil fi vücuhî't-te'vil olan meşhur tefsir kitabıdır. Bazı kaynaklarda el-Keşşaf an hakaiki't-tenzili'n-natuk an dekaiki't-te'vil veya sadece el-Keşşaf an hakaiki't-tenzil adıyla da zikredilir.

Hem-çü Keşşâf olsa tañ mı her maħalde mü-şikâf
Aña keşf olmuş durur tefsîr-i Qur'ân-ı mecîd

kestî-i ten:

1. keştî-i ten:

Müseddes 7

Mısra: 10

Ten gemisi II beden.

Düşdi gird-âb-ı firâķa mededün keştî-i ten
Nice ħan ağlamaya dîde döküp eşk-i miħen

kevâkib:

1. kevâkib:

Müseddes 10

Mısra: 3

Yıldızlar.

Kevâkib gökde ey meh kebkeb-i başmaġuña
degmez
Güneş meyle tolı destinde bir ayaġuña degmez

kevn ü mekân:

1. kevn ü mekân:

Müseddes 12

Mısra: 15

Varlık alemi, kainat.

Ħâyil olmaz ehl-i mazlûma şehâ kevn ü mekân
Zulm-i bî-dâd eyleme ey âfet-i devr-i zamân

key:

1. key:

Tarih 181

Mısra: 6

Gayet, pek, çok.

Bu kerr ü ferr ile anı görünce kendüden gitdi
Ħasûduñ ħalmadı aşlâ vücûdi key za'îf oldu

2. key:

Gazel 24

Mısra: 10

Büyük hükümdar, padişah, eski Acem şahlarından ikinci tabakada bulunanların adlarının başına getirilirdi.

Bu Tûrâbî ħuluñuñ ġayrıya yokdur nazarı
Pâdişâhum seni dil tahtına gel Key görelüm

keyf-bahş:

1. keyf-bahş:

Tarih 33

Mısra: 11

Keyif veren, keyif bağışlayan.

Keyf-bağış idi anuñ meclis-i rüh-efzâsı
Tağıluḡ maḡfilümüḡ taḡab'umuza irdi kesel

keyvâna irdi:

1. keyvâna irdi: -di

Tarih 127

Mısra: 6

*Zuhal yıldızına ulaşmak II çok yükselmek,
çok fazla hale gelmek.*

Cünüd-ı eşkiyâ'nuñ göklere çıkısa nola âhı
Re'âyâ vü berâyânuñ du'âsı irdi Keyvâna

ki:

1. ki:

Gazel 6

Mısra: 14

T. Ki bağlacı.

Nefs ejderin silâh-ı şalâh ile hâk ider
Ḥaḡḡâ ki bu Tûrâbî de Ḥayder degül midür

2. ki:

Gazel 8

Mısra: 12

T. Ki bağlacı.

Bitdi çemen ruḡında eyâ serv-i hoş-ḡıram
Ṭurma şalın ki seyr ü çemânuñ zamânıdır

3. ki:

Gazel 12

Mısra: 2

T. Ki bağlacı.

Gördüm bu gün ol âfet-i devrâna bakılmaz
Bir tarz ile görindi ki cânâna bakılmaz

4. ki:

Gazel 25

Mısra: 3

T. Ki bağlacı.

Vuşlat-ı dilber ki dirler rü'yet-i cânân imiş
Düşmeyicek hicre vaşl-ı yâr ḡadrin bilmedüm

5. ki:

Müseddes 6

Mısra: 1

T. Ki bağlacı.

Ḥamdulî'llâh ki tecellî-i şıfât irdi bize
Bâ'ış-i merṡebe 'âlî-derecât irdi bize

6. ki:

Müseddes 11

Mısra: 27

T. Ki bağlacı.

İbn-i vaḡtüz bizi sen şanma ki ferdâyilerüz
Ey Tûrâbî sürerüz pâyine yüz pâyilerüz

7. ki:

Müseddes 14

Mısra: 5

T. Ki bağlacı.

Baḡna yetmez mi bu devlet ki cefâ eyleyesin
Vây aña ki ne cefâ vü ne vefâ eyleyesin

8. ki:

Müseddes 14

Mısra: 6

T. Ki bağlacı.

Baḡna yetmez mi bu devlet ki cefâ eyleyesin
Vây aña ki ne cefâ vü ne vefâ eyleyesin

9. ki:

Müseddes 14

Mısra: 11

T. Ki bağlacı.

Baḡna yetmez mi bu devlet ki cefâ eyleyesin
Vây aña ki ne cefâ vü ne vefâ eyleyesin

10. ki:

Müseddes 14

Mısra: 12

T. Ki bağlacı.

Baḡna yetmez mi bu devlet ki cefâ eyleyesin
Vây aña ki ne cefâ vü ne vefâ eyleyesin

11. ki:

Müseddes 14

Mısra: 17

T. Ki bağlacı.

Baḡna yetmez mi bu devlet ki cefâ eyleyesin
Vây aña ki ne cefâ vü ne vefâ eyleyesin

12. ki:

Müseddes 14

Mısra: 18

T. Ki bağlacı.

Baḡna yetmez mi bu devlet ki cefâ eyleyesin
Vây aña ki ne cefâ vü ne vefâ eyleyesin

13. ki:

Müseddes 14

Mısra: 23
T. Ki bağlacı.

Baňa yetmez mi bu devlet ki cefâ eylesin
Vây aňa ki ne cefâ vü ne vefâ eylesin

14. ki:
Müseddes 14
Mısra: 24
T. Ki bağlacı.

Baňa yetmez mi bu devlet ki cefâ eylesin
Vây aňa ki ne cefâ vü ne vefâ eylesin

15. ki:
Müseddes 14
Mısra: 29
T. Ki bağlacı.

Baňa yetmez mi bu devlet ki cefâ eylesin
Vây aňa ki ne cefâ vü ne vefâ eylesin

16. ki:
Müseddes 14
Mısra: 30
T. Ki bağlacı.

Baňa yetmez mi bu devlet ki cefâ eylesin
Vây aňa ki ne cefâ vü ne vefâ eylesin

17. ki:
Tarih 72
Mısra: 2
T. Ki bağlacı.

Bir seher irişdi bir peyk-i beşâret nâ-gehân
Bir haber virdi ki oldu hâk-ı 'âlem şadmân

18. ki:
Tarih 82
Mısra: 4
T. Ki bağlacı.

Ehl-i Mısrûnı oldu bu demde du'âsı müstecâb
Buldılar bir hâkim-i 'âdil ki qadri 'âlîdür

19. ki:
Tarih 89
Mısra: 2
T. Ki bağlacı.

Fazl ile oldu efendi 'ulemâ içre be-nâm
Hamduli'llâh ki kazâ-i Halebi çaldı Hüsâm

20. ki:
Tarih 120
Mısra: 1
T. Ki bağlacı.

Hamdulillâh ki Hudâ kıldı bize luft u 'ağ
Şadr-ı 'âlîye şehâ geldi Mehemmed Pâşâ

21. ki:
Tarih 134
Mısra: 5
T. Ki bağlacı.

Niçe demdür ki pür oldu bulandı zulm ile 'âlem
Cilâ' vir 'adl ile mir'ât-ı aḥkâmı mücellâ kııl

22. ki:
Tarih 141
Mısra: 1
T. Ki bağlacı.

Hamduli'llâh ki gelüp Hazret-i Mü'min Pâşâ
Kıldı Yünân ilini 'adl ile cây-ı mü'min

23. ki:
Tarih 146
Mısra: 1
T. Ki bağlacı.

Hamduli'llâh ki bu gün Hazret-i Mü'min Pâşâ
Oldı mülk-i şafede mîr-i emîrân-ı 'âdil

24. ki:
Tarih 150
Mısra: 1
T. Ki bağlacı.

Hamduli'llâh ki Ğanî-zâde Efendi şimdi
Kâğı-asker oluban şadra yoluyla geldi

25. ki:
Tarih 160
Mısra: 3
T. Ki bağlacı.

Cânib-i Haḫdan belâdur ki şalındı nîzesi
Bu cihânuñ hem celâlîsine hem evbâşına

26. ki:
Tarih 161
Mısra: 1
T. Ki bağlacı.

Hamduli'llâh ki olup şevket ile şâh-ı cihân
Taht-ı 'Oşmâna cülüs eyledi Sulṭân 'Oşmân

27. ki:
Tarih 206
Mısra: 6
T. Ki bağlacı.

Ma'rifet buldı revâcın yine devrinde anuñ
Hamduli'llâh ki bilindi yine qadr-ı 'ulemâ

28. **ki:**

Tarih 209

Mısra: 5

T. Ki bağlacı.

Ḥamdulillāh ki gelüp virdi 'adāletle nizām
İhtilāl üzre iken ḥaylī tarīk-i 'ulemā

kıl:

1. **kılmaz:-maz**

Gazel 14

Mısra: 12

Etmek, yapmak.

Ey Tūrābī derd-i 'aşkı bilmese bārī hele
Ol ṭabīb-i cān niçün kılmaz bizüm dermānumuz

kıl:

1. **kılmayan:-ma, -(y)an**

Gazel 27

Mısra: 7

Yapmak, etmek, eylemek.

Ḥānkāh-ı Mevlevīde kılmayan seyr-i semā'
Döne döne çarḥ uran dünyāyı bilmez neydügin

2. **kıldılar:-dı, -lar**

Kıt'a 8

Mısra: 2

Yapmak, etmek, eylemek.

Vaḳf-ı Sultān olan Ereğlide
Ḳabrini kıldılar mişāl-i sarāy

3. **kıldı:-dı**

Tarih 5

Mısra: 4

Yapmak, etmek, eylemek.

Ḳāḍī olunca fi'l-hāl dindi Tūrābī tārīḥ
Mülk-i 'Irākı kıldı iklīm-i 'Abd-ı mü'min

4. **kıldı:-dı**

Tarih 60

Mısra: 12

Yapmak, etmek, eylemek.

Bu Tūrābī-i du 'ā-güyuñ didi tārīḥ için
Ḥacc-ı mebruruñ efendi kıldı es'ad ol Celīl

5. **kıldı:-dı**

Tarih 62

Mısra: 3

Yapmak, etmek, eylemek.

Menzil-i ibn-i sebīli kıldı bir 'ālī maḳām
Sevḳ idüp Bārī Te'ālā ḥayra irşād eyledi

6. **kııl:**

Tarih 84

Mısra: 7

Yapmak, etmek, eylemek.

Fazluñı gör kııl Tūrābī germ
Ṭuṭmasun rüz-ı cezā' da dāmenüm

7. **kııldı:-dı**

Tarih 93

Mısra: 5

Yapmak, etmek, eylemek.

Ḳıldı rıḥlet 'ākıbet itdi ecel cāmını nüş
Rūḥ-ı pākine du 'ā itsün hemişe ins ü cān

8. **kııl:**

Tarih 113

Mısra: 4

Yapmak, etmek, eylemek.

'Adālet saña mevrūs-ı pederdür
Bu gün erkān-ı şer'ı kııl mücedded

9. **kııla:-a**

Tarih 113

Mısra: 6

Yapmak, etmek, eylemek.

Olup devründe āsüde re'āyā
Saña rüzī kııla Ḥaḳ 'ömr-i sermed

10. **kııldı:-dı**

Tarih 120

Mısra: 1

Yapmak, etmek, eylemek.

Ḥamdulillāh ki Ḥudā kıldı bize luṭf u 'aṭā
Şadr-ı 'ālīye şehā geldi Meḥemmed Pāşā

11. **kııldı:-dı**

Tarih 140

Mısra: 6

Yapmak, etmek, eylemek.

'Adlin görüp Tūrābī dinildi aña tārīḥ
Yünāni kıldı başdan iklīm-i 'abd-ı mü'min

12. **kııldı:-dı**

Tarih 141

Mısra: 2

Yapmak, etmek, eylemek.

Ḥamdulillāh ki gelüp Ḥazret-i Mü'min Pāşā
Ḳıldı Yünān ilini 'adl ile cāy-ı mü'min

13. **kııldı:-dı**

Tarih 141

Mısra: 10

Yapmak, etmek, eylemek.

Pîşesi 'adl idi her yirde budur târîh
Kıldı Yünânı velî mülket-i 'abd-ı Mü'min

14. **kıldı:-dı**

Tarih 155

Mısra: 14

Yapmak, etmek, eylemek.

Dindi serdâr olunca bu târîh
Fecere kıldı tevbehâ-yı Naşûh

15. **kıldı:-dı**

Tarih 172

Mısra: 4

Yapmak, etmek, eylemek.

Ey dirîgâ müftî-i erbâb-ı 'irfân idi ol
Kıldı şaff-ı evliyâda câyımı dârü'l-likâ

16. **kıldı:-dı**

Müseddes 10

Mısra: 26

Etmek, eylemek, yapmak.

Türâbî müstemendi derd-i 'aşkuñ mübtelâ kıldı
Ser-i küyuñda pâ-bûsuñ hayâli hâkipâ kıldı

17. **kıldı:-dı**

Tarih 196

Mısra: 7

Etmek, eylemek, yapmak.

Kaşr-ı Şeddâda tâkı eyledi hand
Fikr-i şâ'ible kıldı menzil-i hâş

18. **kıldı:-dı**

Tarih 203

Mısra: 2

Etmek, eylemek, yapmak.

Yapdı menzil Vişâlî hem-çü behişt
Kıldı her cânibin 'abîr-sirişt

kıl ü kâl itdüm:

1. **kıl ü kâl itdüm:-dü, -m**

Müseddes 10

Mısra: 9

Dedikodu yapmak, konuşmak.

Miyânun yâd idüp müdur diyü çok kıl ü kâl itdüm
Hilâle ebruvânun beñzedüp yañlış hayâl itdüm

kıl ü kâl itme:

1. **kıl ü kâl itme:-me**

Gazel 23

Mısra: 7

Dedikodu yapmak, konuşmak.

Dehân u zülfini yâd eyleyüp çok kıl ü kâl itme
Tuy esrâr-ı miyânından biraz sen de bu kıldan bil

kıl ü kâli kes:

1. **kıl ü kâli kes:**

Tarih 173

Mısra: 2

Dedikoduyu kes, dedikodu yapma.

Oldı Şun'î Efendi çün müftî
'Ulemâ içre kıl ü kâli kes

kılca:

1. **kılca:**

Gazel 21

Mısra: 8

Çok az, çok ufak, pek önemsiz, kıl kadar.

Ârzü idüp vişâlün tende ârâm eylemez
Kılca kıldı irmege cân vuşlata eglenme gel

kılıç:

1. **kılıçıyla:-ı, -(y)la**

Tarih 150

Mısra: 4

Kılıç.

Yazdı kâdiye fazilette 'aceb şer'-i müfid
Şadr-ı 'âlîyi hemân-dem kılıçıyla aldı

2. **kılıç:**

Tarih 120

Mısra: 8

*Kın içine konup bir kayışla bele takılan,
çelikten yapılmış, eğri veya düz, uzun kesici silâh.*

Uğurı hayr oluban ide gâzâ-yı ekberi
Düşmen-i dîni kılıç ile idüp nâ-peydâ

3. **kılıçla:-la**

Tarih 154

Mısra: 2

Kılıçla.

Naşûh Pâşâ atup tîr-i murâda urdı umâcin
Kızılbaşun kılıçla başına tar eyledi tâcin

kılıç havfıyla:

1. **kılıç havfıyla:-ı, -(y)la**

Tarih 154

Mısra: 9
Kılıç korkusu.

Kılıç havfıyla rām oldu Tūrābī dindi bu tārīḥ
Naşūḥ Pāşā 'Acemden zūr ile aldı ele bācın

kılıçdan geçdiler:

1. **kılıçdan geçdiler:**-di, -ler
Tarih 210
Mısra: 41
Kelime Tipi: **Deyim**
Çok sayıda insanı kılıç kullanarak öldürmek.

Yazıcıyla Eşkiyā' cümle kılıçdan geçdiler

kılıcın çekemez:

1. **kılıcın çekemez:**-e, -mez
Tarih 162
Mısra: 4
Kelime Tipi: **Deyim**
Kılıcını çekmek, saldırmak, savaşmak.

Ayağ altında çalup oldu 'adū zīr ü zeber
Gebr ü tersā çekemez bir daḥı gayrı kılıcın

kılıçla çaldı:

1. **kılıçla çaldı:**-dı
Tarih 37
Mısra: 10
Kılıçla öldürmek, kılıçtan geçirmek.

Fazlını gördi Tūrābī didi hātif tārīḥ
Ca'fer-i bālā-himem Mısrı kılıçla çaldı

2. **kılıçla çaldı:**-dı
Tarih 109
Mısra: 15
Kelime Tipi: **Deyim**
Kılıçla öldürmek, kılıçtan geçirmek.

Şadr-ı a'lāyı kılıçla çaldı ol gürg-i vegā
Şirveş oldu Çığāl-zāde zamānuñ Ḥayderi

3. **kılıçla çaldı:**-dı
Tarih 192
Mısra: 1
Kelime Tipi: **Deyim**
Kılıçla kesti, kılıçla vurdu.

Vehhāb Efendi şadr-ı Mısrı kılıçla çaldı
Āfāka fazlı ile şit u şadāyı şaldı

4. **kılıçla çaldı:**-dı
Tarih 192
Mısra: 9

Kelime Tipi: **Deyim**
Kılıçla kesti, kılıçla vurdu.

Vehhāb Efendi şadr-ı Mısrı kılıçla çaldı

kim:

1. **kim:**
Gazel 13
Mısra: 9
"Ki" gibi kullanılan bir bağlaç.

Egildi ey Tūrābī gördi kim kıddüm kemān olmuş
Atıldı oğ gibi ol āfet-i devrānumuz gelmez

2. **kim:**
Gazel 25
Mısra: 8
"Ki" gibi kullanılan bir bağlaç.

Cüy-ı eşk-āsā dirēg oldum nazardan ben irāğ
Āh kim ol devlet-i dīdār kıdrin bilmedüm

3. **kim:**
Tarih 4
Mısra: 5
"Ki" gibi kullanılan bir bağlaç.

Ṭab'-ı nāzikteri ḥayfā kim anuñ
Mū-şikāf idi mişāl-i Keşşāf

4. **kim:**
Tarih 73
Mısra: 5
"Ki" gibi kullanılan bir bağlaç.

Askeri anuñ rubāḥ ile kaçan kim ceng ide
Kendüsü olur neyistān içre güyā bebr ü şir

5. **kim:**
Tarih 124
Mısra: 8
"Ki" gibi kullanılan bir bağlaç.

Seḥāda hem-çünān Ḥayder nesebde nesl-i
Peygamber
Se'ādet aña kim ardınca bir böyle ḥalef kaldı

6. **kim:**
Tarih 128
Mısra: 1
"Ki" gibi kullanılan bir bağlaç.

Şolak Beg sağlığımdan gerçi kim kaç'-ı ümīd itdi
Murādı ḥāşıl oldu ba'dehu 'azm-i 'uqbāya

7. **kim:**
Tarih 129

Mısra: 1

"Ki" gibi kullanılan bir bağlaç.

Hamduli'llāh kim serīr-i saltanat buldı şafā
Pādişāh-ı rub'-ı meskūn oldı Sultān Muştafā

8. kim:

Tarih 16

Mısra: 5

Her kim.

Kim görse nazm u nesrūñ taḥsīnler eyler ey şeh
İzzetle nuṭka gelseñ lā'l olur ehl-i 'irfān

9. kim:

Tarih 181

Mısra: 3

Soru zamiri. Şahsı sorar.

Bu deñlü 'ilm ü fazlıyla kim ola sevmeye anı
Bilürler kâdrin anuñ ḥalk-ı 'ālem hep zarīf oldı

10. kim:

Gazel 42

Mısra: 16

"çünkü" gibi kullanılan bir bağlaç.

Gördükde benüm giryemi ḥandān olur aġyār
Aġlañ beni kim hālūme itler güler oldı

11. kim:

Gazel 36

Mısra: 6

"Bu sebeple, bundan dolayı" anlamında
kullanılan bağlaç.

Didüñ baña ey pür-sitem bir gün saña mihmān
olam
'Aşıqda kim dir ey şanem yā şabr u yā ārām ola

12. kim:

Gazel 11

Mısra: 8

"Hangi kişi" anlamında soru zamiri.

Ruḥları üzre beydağ-ı ḥālın
Kim görürse yolında cān oynar

13. kim:

Gazel 22

Mısra: 9

"Hangi kişi" anlamında soru zamiri.

Ey Tūrābī sīne-i pür-dāġumu kim görse dir
Şanasın penbeyle zeyn itmiş der ü dīvārı gül

14. kimdür:-dür

Gazel 17

Mısra: 10

"Hangi kişi" anlamında soru zamiri.

Nāz eyleyüp bilmezlenüp cānā teġāfūl eyleyüp
Kimdür Tūrābī dir iseñ maḥzūn u maġbūnuñ
senüñ

15. kimden:-den

Tarih 156

Mısra: 12

"Hangi kişi" anlamında soru zamiri.

Sāyil oldı kamu faķīr ü ġanī
Kimden itsün su'ālī hep nā-çār

kim ki:

1. kim ki:

Tarih 57

Mısra: 3

Her kim ki.

Kim ki sa'y ide binā' sına bunuñ
Ġiçe her günü şafāyile müdām

kimesne:

1. kimesne:

Tarih 189

Mısra: 8

Kimse, hiç kimse.

Dem-ā-dem devr-i 'adlinde şafā kesbeyle ey 'ārif
Kimesne idemez āzürde-dil erbāb-ı 'irfānı

2. kimesne:

Tarih 199

Mısra: 10

Kimse, belgisiz zamir.

Dem-ā-dem devr-i 'adlinde anuñ āsūde-ḥāl olduġ
Kimesne idemez āzürde-dil erbāb-ı 'irfānı

3. kimesne:

Tarih 202

Mısra: 5

Kimse, belgisiz zamir.

Görmemişdür kimesne mişlin anuñ
Gördi ise meġer ḥayālidür

kimse-:

1. kimsenüñ:-nüñ

Müseddes 12

Mısra: 14

Bir kimse, herhangi biri.

Gün gibi hercāyī olma ey meh-i nā-mihribān
Kimsenüñ çarhına tokınma şaķın ey nev-cüvān

kimse:

1. **kimse:**
Tarih 60
Mısra: 6
Kim, kimse.

Mū-şikāf tab'ūna olmuş musahhar her 'ulūm
Hiç efendi kimse haķķuñda dimezler ķāl u ķil

2. **kimseye:-(y)e**
Müfret 1
Mısra: 1
Hiç kimse.

İtmez efendi kimseye raĝbet Ebū'ssu'ūd
Meyli hemīşe halkuñ naķdin mine'n-nuķūd

3. **kimse:**
Tarih 40
Mısra: 40
Hiç kimse.

Ķapūdān olmuş evvel gerçi baħre bir Sinān Pāşā
Cihānda görmemişdür kimse 'ālī böyle bir şānı

4. **kimse:**
Tarih 99
Mısra: 4
Hiç kimse.

Lāl olırdı sözini añlamada İbn-i Kemāl
Kimse iz'ān idemez fehm ü hayālin şimdi

5. **kimseye:-(y)e**
Tarih 115
Mısra: 4
Hiç kimse.

Bundan evvel niçeler itdi binā'sını murād
Kimseye olmadı erzānī şehā böyle binā'

6. **kimse:**
Tarih 146
Mısra: 5
Hiç kimse.

Ķavline lā diyemez kimse o mīr-i sūħanuñ
Ehl-i diller sözine cümleten oldu ķā'il

7. **kimse:**
Tarih 151
Mısra: 8
Hiç kimse.

Bir su'al eyler iseñ mes'ele-i müşkilede
Olmaya kimse hużuruñda cevāba ķādir

8. **kimse:**
Tarih 158
Mısra: 2
Hiç kimse.

'Adl ile Aħmed Pāşā yaptı bir 'ālī binā'
Kimse ta'mīr itmedi böyle sarāy-ı dil-güşā

9. **kimse:**
Tarih 158
Mısra: 5
Hiç kimse.

Görmedi 'ömrinde kimse böyle bir 'ālī maķām
Bām-ı kaşrı eyledi tāk-ı sipihri zīr-i pā

10. **kimseye:-(y)e**
Tarih 195
Mısra: 8
Hiç kimse, herhangi biri.

Olmaya erbāb-ı keyfe böyle bir hātır-güşā
Bu maķām-ı pūr-şafāda kimseye gelmez kesel

11. **kimse:**
Ķıt'a 6
Mısra: 10
Hiç kimse anlamında belgisiz zamir.

Türābī uçmaĝ ister kūy-ı yāre
Vaţandan kimse ya Rab olmasun dūr

12. **kimseyi:-(y)i**
Müseddes 12
Mısra: 23
Hiç kimse anlamında belgisiz zamir.

Kimseyi rencīde kıılma zulm-i bī-dād eyleyüp
Hiç senden pādişāhum bir gedā incinmesün

13. **kimse:**
Tarih 7
Mısra: 6
Hiç kimse anlamında belgisiz zamir.

Yapdılar ķurb-ı Eregliye bir 'ālī kañtara
Kimse mişlin görmedi bir tarh-ı Şeddād eyledi

14. **kimse:**
Tarih 11
Mısra: 8
Hiç kimse anlamında belgisiz zamir.

Eylediler ol binā'nuñ men'ine çok ķil u ķāl
Kimse ķādir olmadı fermān-ı 'ālī-şāndur

15. **kimse:**

Tarih 156

Mısra: 4

Hiç kimse, belgisiz zamir.

Boğaz ağrıkı oldı halk-ı cihān
Eylemez oldı kimse kişt ü şiyār

16. **kimse:**

Tarih 196

Mısra: 5

Hiç kimse, belgisiz zamir.

Görmedi kimse böyle 'ālī binā'
Burc-ı Keyvāna bāmi atdı kemend

17. **kimse:**

Tarih 78

Mısra: 6

Kimse, hiç kimse.

Berg-i kâhın alamaz kimse meger bād-ı nesīm
Devr-i 'adlinde dilā hârmen-i fellâha varup

kır:

1. **kırdılar:-dı, -lar**

Tarih 210

Mısra: 21

Öldürmek, yok etmek, imha etmek.

Ol Hüseyñler irüp haylī Celālī kırdılar
İbn-i Yūsufu varup mænend-i gürg-i hün-feşān

2. **kırdı:-(ı)l, -dı**

Tarih 18

Mısra: 3

Kırmak, parçalamak.

Burnı kırdı anuñ te'sir idüp du'āmuz
Kılmadı hamd be-reh hâcıları o tārâc

3. **kırup:-up**

Tarih 111

Mısra: 6

Öldürmek, helak etmek, bozguna ugratmak.

Yāveridür kutb-ı aqtāb-ı felek ol serverün
Ceş-i a'dāyı kırup olsun hemişe ber-murād

kırān:

1. **kırān:**

Tarih 69

Mısra: 3

Yakınlaşma, bir araya gelme.

Evc-i rif'atda idelden necm-i es'adla kırān
Eyledi kat'-ı menāzil tālī'i oldı sa'īd

kir-i hicvī:

1. **kir-i hicvī:**

Kıt'a 4

Mısra: 3

Hicivle ilgili kir, eleştirinin kiri.

Kir-i hicvī alıcak ellerine el-hāşıl
Tağıdurlar kün-ı billürümü hercâyilerün

kıssa-i dārādan:

1. **kıssa-i dārādan:-dan**

Gazel 16

Mısra: 6

Dârâ'nın ibretlik öyküsü.

Dârātuñı gördükde senün dâr-ı cihānda
Efsâne imiş kıssa-i Dârādan uşanduk

kişt ü şiyār:

1. **kişt ü şiyār:**

Tarih 156

Mısra: 4

Ekin ve (şeyyir) semiz, besili hayvan.

Boğaz ağrıkı oldı halk-ı cihān
Eylemez oldı kimse kişt ü şiyār

kişver-i hüsnün murād hânı:

1. **kişver-i hüsnün murād hânı:-ı**

Kıt'a 5

Mısra: 56

Güzellik ülkesinin Murad Hanı.

Pādişāh-ı mülk-i istiğnā mı ol nevres-nihāl
Hükmi ider mi kişver-i hüsnün Murād Hāmı nice

kişver-i mısırı:

1. **kişver-i mısırı:-ı**

Tarih 37

Mısra: 2

Mısır ülkesi.

'İlm ü fazlıyla dilā Hâzret-i Ca'fer Pāşā
'Adl u dād itmek ile kişver-i Mısırı aldı

kıt'a:

1. **kı't'adur:-dur**

Gazel 21

Mısra: 5

Parça.

Çün dimişlerdür sefer nâr-ı saqardan kıt' adur
Cânumuz t̄akat getürmez miñnete eglenme gel

kıtāl:

1. **kıtāl:**

Gazel 16

Mısra: 9

Birbirini öldürme, cenk.

Ağyar ile küyuñda kıtāl üzre Tūrābī
Öldürseñ urup h̄aşılı gavğadan uşanduk

kıtāl olmuş:

1. **kıtāl olmuş:-miş**

Tarih 109

Mısra: 31

Savaş olması, cenk eylenmesi.

Devr-i Ādemden beru olmuş degüldür bu kıtāl
Tu'me-i şemşir-i fız oldı 'adūnuñ leşkeri

kıyāma geldi:

1. **kıyāma geldi:-di**

Gazel 10

Mısra: 5

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Canlanmak, ayağa kalkmak.

Geldi kıyāma nāz ile ol serv-i hoş-ıhırām
Gönlüm aqtıdı kāmetsi dil-cū degül midür

kızılbaş:

1. **kızılbaşuñ:-(u)ñ**

Tarih 154

Mısra: 2

Kızılbaşlar. II Safevi Devleti.

Naşūh Pāşā atup tır-i murāda urdı umācın
Kızılbaşuñ kılıçla başına t̄ar eyledi t̄acın

2. **kızılbaş:ı**

Tarih 155

Mısra: 5

Kızılbaşlar. II Safevi Devleti.

Ƙana ğark eyleyüp kızılbaş
Ola destinde t̄ıĝ-i fet̄ ü fütūh

ko-:

1. **Ƙoduñ:-du, -ñ**

Gazel 3

Mısra: 12

Bırakmak.

Ƙoduñ cihānda bir eser şanki kelām-ı Bāķīdür
Olur Tūrābī söz güher ancak ola bu şı'r-i ter

ko:

1. **Ƙoñ:-ñ**

Tarih 39

Mısra: 6

Koymak II varsaymak, farz etmek.

Er gelüp er gitdi dünyādan şehīd-i pāk olup
Kendūñüz-çün anı Ƙoñ dünyāda 'uĝbāda acuz

2. **Ƙodı:-dı**

Tarih 128

Mısra: 6

Koymak, belirtmek, vermek.

O mīr-i mīriyānuñ toĝdı bir beg-zādesi hālā
İşābetle peder nāmın Ƙodı o naĝl-i bālāya

koç:

1. **Ƙoçdı:-dı**

Tarih 26

Mısra: 2

*Erkek koyun II yiĝit delikanlı. II Baki
kastedilmiştir.*

O re'īs-i 'ulemā Bāķī idüp 'azm-i beķā
Hūr u ĝilmānı varup bezm-i şafāda Ƙoçdı

köhne olup:

1. **köhne olup:-up**

Müseddes 2

Mısra: 14

Eskimek.

Geçdi ey dil saña bu zāl-i felek h̄ile vü rü
Döndi bir dürlü daĝı köhne olup s̄at-i nev

koma:

1. **Ƙoma:**

Gazel 37

Mısra: 6

Bırakmak, izin vermek, fırsat vermek.

Başına t̄akınup tel göz Ƙarardup düşmesün Rūma
Ƙoma hāl-i ruĝuñ ol Hindü-yı h̄ün-h̄vāra yüz
virme

korkaram:

1. **ƘorƘaram:**

Müseddes 14

Mısra: 4

"Korkarım!" kaçınılmaz bir son anlamı kastedilmektedir.

Umaram sögmek ile baña du'ā eyleyesin
Öldürüp korkaram ammā ki ħatā eyleyesin

korku:

1. **qorqusından:-(s)ı, -n, -dan**

Tarih 109

Mısra: 26

Herhangi bir kötülük gelmesi ihtimalinin oluşturduğu tedirginlik, kaygı, üzüntü, endişe.

Cünd-i Yünāniyla bir yirden yetişdi ħazreti
Qorqusından kāfirün şuya dökildi ekşeri

2. **qorku:**

Gazel 12

Mısra: 8

Korku, endişe.

Bakmaz gözümün yaşına ol serv-i qabā-püş
Qorku alınur seyl-i firāvāna bakılmaz

koş:

1. **koşmasun:-ma, -sun**

Gazel 32

Mısra: 3

Koşmak, gitmek.

Olur olmaz ħas ü ħāra hevādār olmasun gelsün
O serv-i ser-firāzum her pelide koşmasun başın

koy-:

1. **koyp:-up**

Gazel 42

Mısra: 6

Bırakıp gitmek, terketmek.

Ĥāk-i derūni gözlerine sürme tırurken
Koyup kapuñi ħayra giden der-be-der oldı

koz üzümü:

1. **koz üzümü:-i**

Kıt'a 1

Mısra: 4

Koz üzüm.

Yimege yeter anlara şimdi
Koz üzümü ile ħorüs taşağı

kral:

1. **qrala:-a**

Tarih 111

Mısra: 11

Kral, hükümdar. II Sultan Mehmet kastedilmiştir.

Cehd idüp ħātif qrala didi ol dem tārīhi
Aldı fi'l-ħāl Egrīni Sultān Meħemmed bin Murād

kral-ı bed-fi'āl:

1. **qral-ı bed-fi'āl:**

Tarih 111

Mısra: 9

Kötü işler yapan hükümdar.

Gördi iqdāmın firār itdi qral-ı bed-fi'āl
Gerçi eylerdi binā'-yı qal'asına istinād

quds:

1. **qudsi:-i**

Tarih 98

Mısra: 5

Kutsal, muazzez, mukaddes.

Qudsi teşrīf idicek dindi Tūrābī tārīh
Vālī-i Quds-ı şerīf olduñ efendi tārīh

qudüm:

1. **qudümına:-ı, -n, -a**

Tarih 47

Mısra: 9

Uzak bir yerden, uzun bir yoldan gelme, bir yere ayak basma.

Nola dinilse qudümına Tūrābī tārīh
Rüm-ili oldı hele şimdi maqām-ı Maħmūd

2. **qudümüyla:-ı, -(y)la**

Tarih 145

Mısra: 2

Bir makama gelme, göreve başlama.

Mīr-mīrānı olup Ĥazret-i Mü'min Pāşā
Raqqayı itse qudümüyla demidür iħyā

3. **qudümüyla:-ı, -(y)la**

Tarih 38

Mısra: 2

Bir makama gelmesiyle, göreve başlamasıyla.

Nigdeye geldi şehā ibn-i vezīr-i dānā
Demidür olsa qudümüyla müşerref ol cā

4. **qudümü:-ı**

Tarih 15

Mısra: 2

Uzak bir yerden, uzun bir yoldan gelme, bir

yere ayak basma II Ahmed Paşa'nın Anadolu'ya tayini kastedilmektedir.

Āsaf-ı şāh-ı cihān Hāzret-i Ahmed Pāşā
Anatolıyı gelüp itdi kudūmı ihyā

5. **ḳudūmına:-i, -n, -a**

Tarih 27

Mısra: 9

*Bir makama gelme, göreve başlama II
Bakkalzade Yusuf Efendi'nin Halep deftarlığı
makamına gelmesi kastedilmektedir.*

Ḳudūmına Tūrābī taraf-ı hātifden dinüp tārīḥ
Bu gün Baḳḳāl-zāde Halebde defterī oldı

6. **ḳudūmına:-i, -n, -a**

Tarih 89

Mısra: 11

*Bir makama gelme, göreve başlama II
Hüsām Efendi'nin Halep kadılığına getirilmesi
kastedilmiştir.*

Şevḳ ile dindi ḳudūmına Tūrābī tārīḥ
Tīz-ṭab'ıyla diyārın Halebūñ çaldı Hüsām

7. **ḳudūmın:-i, -n**

Tarih 135

Mısra: 9

*Bir makama gelme, göreve başlama II
Mustafa Efendi'nin Halep'te kadılık görevine
gelmesi kastedilmiştir.*

Devlet ü 'izzet ile gördi ḳudūmın yārān
Didiler tārīḥini ḳādī-i dānā Halebe

8. **ḳudūmına:-i, -n, -a**

Tarih 36

Mısra: 9

*Bir makama gelme, göreve başlama II
Bostancı Hasan Paşa'nın Karaman'a tayini
kastedilmiştir.*

Şevḳ ile dindi ḳudūmına Tūrābī tārīḥ
Hasen oldı Ḳaraman iline Pāşā geldi

9. **ḳudūmına:-i, -n, -a**

Tarih 124

Mısra: 9

*Bir makama gelme, göreve başlama II
Mehmed Şah Efendi'nin Ereğli kadılığına
getirilmesi kastedilmiştir.*

Ḳudūmına Tūrābī-i du'ā-gūyı didi tārīḥ
Ereğliye Meḥemmed Şāh Efendi 'adl ile geldi

kūh-ı miḥnetde:

1. **kūh-ı miḥnetde:-de**

Müseddes 7

Mısra: 1

Sıkıntı dağı.

Kūh-ı miḥnetde dilā gözlerüm 'ayneyn oldı
Demidür dīdelerüm hicr ile nehreyñ oldı

kūhice edālarla:

1. **kūhice edālarla:-lar, -la**

Gazel 46

Mısra: 9

Dağ gibi söyleyiş.

Kūhice edālarla elfāz-ı şafā-baḥş
zī ile ya'nī derbānına o

kūhken:

1. **kūhken:**

Gazel 21

Mısra: 3

*Dağ kazan, dağı delen II Ferhat ile Şirīn
hikayesindeki Ferhat.*

Kūhken gibi firāḳuñla eyā şirīn-sūḥan
Vardı göñlüm kūhsār-ı ḥayrete eglenme gel

kuhl itmege:

1. **kuhl itmege:-me, -ge**

Tarih 150

Mısra: 7

Sürme çekmek.

Ayağı tozını kuhl itmege reşgüm var idi
Felek el virmedi ḥayfā nigerānum ḳaldı

kuhl-i cilā':

1. **kuhl-i cilā':**

Tarih 142

Mısra: 6

Göz sürmesi.

Degme bir eşiğe yüz sürmeden el çekdi göñül
Ḥāk-i dergāhı yeter çeşmümüze kuhl-i cilā'

kuhl-i cilā' dur:

1. **kuhl-i cilā' dur:-dur**

Müseddes 14

Mısra: 7

Parlak bir sürme.

Zaḥm-ı şemşir-i ḡamuñ cāna şafādur bilene
Ey perī ḥāk-i derūñ kuhl-i cilā' dur bilene

2. **kuhl-i cilā' dur:** -dur

Müseddes 14

Mısra: 7

Parlak bir sürme.

Zahm-ı şemşir-i gamuñ cāna şafādur bilene

Ey perî hāk-i derūñ kuhl-i cilā' dur bilene

kuhl-i cilā' -yî çeşm-i cān:

1. **kuhl-i cilā' -yî çeşm-i cān:**

Müseddes 8

Mısra: 10

Canın gözlerinin parlak sürmesi

Bundan özge baña olmaz devlet-i sermed hemān
Oldı gerd-i maqdemūñ kuhl-i cilā' -yî çeşm-i cān

kūhsār-ı hayrete:

1. **kūhsār-ı hayrete:-e**

Gazel 21

Mısra: 4

Şaşkınlık dağının tepesi.

Kühken gibi firākuñla eyā şirīn-sūhan

Vardı gönlüm kūhsār-ı hayrete eglenme gel

kul:

1. **küller:-ler**

Gazel 4

Mısra: 10

Yanan şeylerden artakalan toz hâlindeki madde.

Ferāgat 'âleminde ey Tūrābī pādīşā ol var
Yatağūñ eyle külhān bister-i sincābīdür küller

2. **ķuluñı:-(u)ñ, -ı**

Gazel 12

Mısra: 9

Köle, esir, tutsak; aşık.

Gördükde Tūrābī ķuluñı eyledūñ igmāz

Bildük şanemā 'āşık-ı nālāna bakılmaz

3. **ķuluñuñ:-u, -ñuñ**

Gazel 24

Mısra: 9

Allah tarafından yaratılmış olan insan, abd.

Bu Tūrābī ķuluñuñ ğayrıya yokdur nazarı
Pādīşāhum seni dil tahtına gel Key görelüm

4. **ķullar:-lar**

Gazel 13

Mısra: 4

Bir padişahın emri altındaki topluluk, halk.

Ayağ dīvānı itmez yoklamaz mazlūmlar hālin
Periştān oldı ķullar tahtına sultānumuz gelmez

5. **ķulları:-ları**

Nazm 2

Mısra: 23

Köle, halk, tebaa.

ķulları nāmını Cebrā'ıl ü 'Azrā'ıl idüp
Tañrılık da 'vāsın itdi cümle edyān üstine

6. **ķullarum:-lar, -(u)m**

Tarih 84

Mısra: 4

Köle, esir, tutsak. II padişahların kendisine bağlı olan halkı tanımlamak için kullandıkları kelime.

'Asker-i İslāma serdārum odur
ķullarum içre olupdur ekremüm

7. **ķul:**

Tarih 84

Mısra: 5

Köle, esir, tutsak. II padişahların kendisine bağlı olan halkı tanımlamak için kullandıkları kelime.

ķul olan itsünler aña inķiyād
Ol durur şimdi vekilüm hem-demüm

8. **ķullarından:-ları, -n, -dan**

Tarih 116

Mısra: 5

Kul, köle II Halk.

ķullarından eyledi bir ihtiyārını emīn
Uluķışlayı ulu şehir itmege oldı delil

ķul oldı:

1. **ķul oldı:-dı**

Gazel 14

Mısra: 4

Kelime Tipi: Deyim

Aşırı derecede bağlanmak, boyun eğmek.

Bir ķul-oğlunuñ olup bende-i fermān-beri
Pādīşāh iken ķul oldı ol şeh-i hūbānumuz

ķul olurdu:

1. **ķul olurdu:-(u)r, -dı**

Tarih 20

Mısra: 8

Hükümüne girmek, bağlanmak II kulluk yapmak II hizmette bulunmak.

Görse bu tabı u 'alemlerle haşmet ü cāhuñ senüñ
Saña kul olurdu bir dem Rüstem ü İsfendiyār

kulağına çalındı:

1. kulağına çalındı:-dı

Müseddes 5

Mısra: 19

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

*Kulağına çalınmak, söylenmek, haber
verilmek.*

Nā-gehān kūs-ı ecel kulağına çalındı
Yemm-i hicrāna düşüp zevrağ-ı ten alındı

külhān eyle:

1. külhān eyle:

Gazel 4

Mısra: 10

Yakmak, mahvetmek.

Ferāğat 'aleminde ey Tūrābī pādīşā ol var
Yatağın eyle külhān bister-i sincābīdür küller

kulı kurbānı olur:

1. kulı kurbānı olur:-(u)r

Tarih 40

Mısra: 25

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Kulu/kölesi kurbanı olmak.

Olur hüsn-i edā'sın güş idenler kulı kurbānı
'Aceb mi tab'-ı nāzūkle cihānuñ olsa Hāssānı

kulı kurbānı olurdu:

1. kulı kurbānı olurdu:-(u)r, -dı

Tarih 72

Mısra: 7

Kelime Tipi: **Deyim**

Kulu/kölesi kurbanı olmak.

Kulı kurbānı olurdu ol şecā'at kānınuñ
Rezmgāh içre eger cengin göreydi Kahramān

kulı ol:

1. kulı ol:

Gazel 44

Mısra: 10

Kelime Tipi: **Deyim**

Aşırı derecede bağlanmak, boyun eğmek.

Ey Tūrābī eyle her bir dil-ber-i nā-pāki terk
Dil-rübālar içre ol bir pāk-dāmānuñ kulı

kulı oldu:

1. kulı oldu:-dı

Gazel 44

Mısra: 1

Kelime Tipi: **Deyim**

Aşırı derecede bağlanmak, boyun eğmek.

Oldı herkes 'aşk ile bir şāh-ı hūbānuñ kulı
Ben de oldum pādīşālardan Süleymānuñ kulı

2. kulı oldu:-dı

Gazel 44

Mısra: 4

Kelime Tipi: **Deyim**

Aşırı derecede bağlanmak, boyun eğmek.

Māh-ı pūr-şevket felekde hūsnine mağrūr iken
Gördi ān-ı hūsnin oldı māhtāb anuñ kulı

3. kulı oldu:-dı

Gazel 44

Mısra: 8

Kelime Tipi: **Deyim**

Aşırı derecede bağlanmak, boyun eğmek.

Bu dil-i şeydā elemden fāriğ ü āzād iken
Oldı hayfā yine bir serv-i hīrāmānuñ kulı

kulı oldum:

1. kulı oldum:-du, -m

Gazel 44

Mısra: 2

Kelime Tipi: **Deyim**

Aşırı derecede bağlanmak, boyun eğmek.

Oldı herkes 'aşk ile bir şāh-ı hūbānuñ kulı
Ben de oldum pādīşālardan Süleymānuñ kulı

kulı olsun:

1. kulı olsun:-sun

Gazel 44

Mısra: 6

Kelime Tipi: **Deyim**

Aşırı derecede bağlanmak, boyun eğmek.

Uymasun her cāhil ü nā-dāna Ādemden kaçır
Ol perīye söyleñ olsun ehl-i 'irfānuñ kulı

kullan:

1. kullan:

Gazel 28

Mısra: 1

Bir şeyden belli bir amaçla yararlanmak.

Kaşuñ tuğrāsın 'arz it hüsnüñüñ 'üñvānımı kullan
Güzellük tahtına geç pādīşāhlar şānımı kullan

2. **ķullan:**

Gazel 28

Mısra: 2

Bir Şeyden belli bir amaçla yararlanmak.

Ķaŕuñ tuęrāsın ‘arz it hüsnuñüñ ‘ünvānını ķullan
Güzellük tahtına geç pādīŕāhlar Őānını ķullan

3. **ķullan:**

Gazel 28

Mısra: 4

Bir Şeyden belli bir amaçla yararlanmak.

Ħaķīķat sırrına gel vāķıf eyle ‘aķl u idrāki
Girüp Őehr-i vücūda cümleten a‘yānını ķullan

4. **ķullan:**

Gazel 28

Mısra: 6

Bir Şeyden belli bir amaçla yararlanmak.

Serīr-ı devlet üzre kām-rān olmaķ murād ise
Ħarābāt erlerinin ũavrını erkānını ķullan

5. **ķullan:**

Gazel 28

Mısra: 8

Bir Şeyden belli bir amaçla yararlanmak.

Bu ‘ömr-i bī-beķādan behredār olmaķ dilerseñ sen
Ķadeh nüŕ it bu bezmüñ sākī-i devrānını ķullan

6. **ķullan:**

Gazel 28

Mısra: 10

Bir Şeyden belli bir amaçla yararlanmak.

İrağ ol eyleme Etrāk-i bī-idrāk ile Őohbet
Varup meclisde zevķ it bārī Şehr oğlanını ķullan

7. **ķullan:**

Gazel 28

Mısra: 12

Bir Şeyden belli bir amaçla yararlanmak.

Gel ey dil bu Tūrābī fārię olmuŕ nazma rāęıb ķıl
Anuñ bu Döldül-i ũab‘-ı Őabā-cevlānını ķullan

künc-i kanā‘atde:

1. **künc-i kanā‘atde:-de**

Tarih 205

Mısra: 7

Kanaat köŕesi.

Şabr idüp künc-i kanā‘atde ‘aceb mi her dem
Ser-fürü itmese sultāna gedā-i Edine

kün-ı billürını:

1. **kün-ı billürını:-ı, -nı, -ı**

Ķıt‘a 4

Mısra: 4

*Parlak kuyruk sokumu bölgesi, elmas gibi
kıymetli kuyruk sokumu bölgesi.*

Ķir-i hicvī alıcaķ ellerine el-ĥāŕıl
Ķaęıdurlar kün-ı billürını hercāyilerüñ

kür:

1. **kür:**

Gazel 15

Mısra: 5

Kör, āmā.

Kür mu noldı Ħaleb Beglerbegisi hey dirēę
Böyle bir zulm-ı ŕarĥi bilmezem yoklar mı yok

kurbān idüp:

1. **ķurbān idüp:-üp**

Tarih 136

Mısra: 8

Feda etmek, kurban etmek.

Eyle cānā bu gün düğün bayram
Güsfend-i dili idüp ķurbān

kurbān olduğum:

1. **ķurbān olduğum:-duğ, -(u)m**

Gazel 3

Mısra: 9

Kelime Tipi: **Deyim**

*Bir kimse ya da bir Şey için kendini feda
etmek, canından vazgeçmek.*

Zulm eyleme dest urduğum maĥŕerde ‘arŕuñ
sākıdur
Yād eyle ķurbān olduğum dīvān-ı Ħaķķa
turduğum

kurbān üstine kurbān eylesek:

1. **ķurbān üstine ķurbān eylesek:-se, -k**

Nazm 2

Mısra: 8

*Kurban üstüne kurban vermek, sevinçten çok
fazla kurban kesmek.*

Geldi bayrām itmege peyk-i beŕāret nā-gāh
Eylesek tañ mı bu gün ķurbān ķurbān üstine

ķurb-ı ereğliye:

1. **ķurb-ı ereğliye:-(y)e**

Tarih 7

Mısra: 5
Ereğli yakınına.

Yapdılar kurb-ı Ereğliye bir 'ālī kañtara
Kimse mişlin görmedi bir tarh-ı Şeddād eyledi

kurb-ı ilāh:

1. **kurb-ı ilāh:**

Tarih 51

Mısra: 10

Allah'a yakınlık, Allah'a yakın.

Hağ Te 'ālā añā 'uğbāda 'ināyetler ide
Rūh-ı pākine anuñ mesken ola kurb-ı İlāh

kürd begleri:

1. **kürd begleri:-leri**

Tarih 210

Mısra: 30

Kürt beyleri.

Cümle sekbān rāyetini itdiler zīr ü zeber
Her taraftan bebr ü gürgāsā irüp Kürd begleri

kurı:

1. **kurıda:-da**

Tarih 39

Mısra: 8

Kurutmak.

Rūh-ı pākine anuñ her dem du 'ā ihdā idüp
Seyl idüp gözyaşların kurıda deryāda acuñ

kurtıl:

1. **kurtılmadum:-ma, -du, -m**

Gazel 29

Mısra: 4

Kurtulmak II azat olmak.

Fırkatūñle ey şanem çekdüm niçe miñnet velī
Hicr-i zūlf ü qadd ile kurtılmadum ālāmdan

kürz:

1. **kürzi:-i**

Gazel 26

Mısra: 5

Çan; dağarcık, torba.

Bir bili pek kürzi bulsañ fevrī istibdāl idüp
Zār şatarsın 'aşıka derdnāk imişsin bilmedüm

küşāde menzil:

1. **küşāde menzil:**

Tarih 197

Mısra: 4

*Açık menzil, ferah yer II Visali Efendi'nin
yaptırıldığı kahvehane kastedilmiştir.*

Olup her güşesi bir cāy-ı dil-keş
Küşāde menzil oldı bī-behāne

kūs-ı ecel:

1. **kūs-ı ecel:**

Müseddes 5

Mısra: 19

Ecel davulu, ölüm davulu.

Nā-gehān kūş-ı ecel kulağına çalındı
Yemm-i hicrāna düşüp zevrağ-ı ten alındı

kūs-ı rihlet çalınup:

1. **kūs-ı rihlet çalınup:-(i)n, -up**

Tarih 93

Mısra: 8

*Ölüm davulu çalınup II ölüm vaktinin
gelmesi.*

Ƙanı ol hayl u haşemle Ƙanı ol taɓl u 'alem
Kūs-ı rihlet çalınup göçdi bu menzilden hemān

küste:

1. **küsteler:-ler**

Nazm 2

Mısra: 14

Öldürülmüş, maktul.

Bir uğursız idi her cengde olurdu münhezim
Küsteler peşte olup insān insān üstine

kuṭb-ı aḳṭāb-ı felek:

1. **kuṭb-ı aḳṭāb-ı felek:**

Tarih 109

Mısra: 6

Kader efendilerinin önderi.

İtdi ol şāh-ı cihān emr-i ricāle inḳıyād
Kuṭb-ı aḳṭāb-ı felek olsa yiridür yāveri

2. **kuṭb-ı aḳṭāb-ı felek:**

Tarih 111

Mısra: 5

Kader efendilerinin önderi.

Yāveridür kuṭb-ı aḳṭāb-ı felek ol serverüñ
Ceys-i a 'dāyı kırup olsun hemīşe ber-murād

kuṭb-ı evlivā:

1. **kuṭb-ı evliyā:**

Tarih 172

Mısra: 10

Velilerin en yüce mertebelisi.

Ey Tūrābī ṭarf-ı hātifden dinildi tārīhi
Gitti Şun‘ullāh Efendi āh kuṭb-ı evliyā

kuṭb-ı rūzgār:

1. **kuṭb-ı rūzgār:**

Tarih 171

Mısra: 11

*Zamanın kutbu, zamanın en büyük mürşidi.
II Sunullah Efendi kastedilmiştir.*

Göçdi Şun‘ullāh Efendi vāh kuṭb-ı rūzgār

kuvvet ü fer:

1. **kuvvet ü fer:**

Gazel 1

Mısra: 3

Güç ve canlılık (parlaklık).

Rūzgār ile bedende kuvvet ü fer kalmadı
Ey dirġā çäre bulmaz derdüme hergiz ṭabīb

küy:

1. **küyü:** -i, -n, -i

Gazel 14

Mısra: 7

(Sevgili'nin) semti, mahallesi.

Bir mehūñ her gün ṭolanur küyüni aḥşāma dek
Göz gibi ser-geşte oldu āfet-i devrānumuz

2. **küyü:** -i, -n, -i

Gazel 25

Mısra: 2

(Sevgili'nin) semti, mahallesi.

Ey dirġā ol gül-i bī-ḥār ḳadrin bilmedüm
Küyüni terk eyledüm gülzār ḳadrin bilmedüm

3. **küyünda:** -(u)ñ, -da

Gazel 16

Mısra: 9

Köy, sevgilinin bulunduğu yer.

Aġyār ile küyünda kıtāl üzre Tūrābī
Öldürseñ urup ḥāşılı ġavġādan uşanduk

küy-ı fenāda:

1. **küy-ı fenāda:** -da

Gazel 34

Mısra: 1

Yokluk köyü II fani dünya.

Ey gönül küy-ı fenāda itme ārāmı şaḳın
Kendüñe yār eyleme her bir dil-ārāmı şaḳın

küy-ı yāre uçmaġ ister:

1. **küy-ı yāre uçmaġ ister:** -r

Kit'a 6

Mısra: 9

Kelime Tipi: Kalp İfade

*Sevgilinin bulunduğu yere uçmak istemek,
sevgilinin bulunduğu yere ulaşmak istemek.*

Tūrābī uçmaġ ister küy-ı yāre
Vaṭandan kimse ya Rab olmasun dūr

kuzı:

1. **ḳuzıların:** -lar, -(u)ñ

Kit'a 9

Mısra: 6

Kuzu, yavru.

Bu Tūrābī ider du‘āyı müdām
ḳuzıların ziyād ide Mevlā

L

lākin:

1. **lākin:**

Tarih 112

Mısra: 3

Ama, ancak, fakat.

Sīretde ‘Alī lākin hem-nām-ı Muḥammedür
Ḥulḳıyla Ḥasendür o ‘adliyle ‘Ömer ey yār

la‘l:

1. **la‘lün:** -(ü)ñ

Gazel 16

Mısra: 8

*1. Parlak kırmızı renkli kıymetli taş. 2.
(Dîvan edebiyâtında) Sevgilinin kırmızı dudağı.*

Çekdik elümüz şimdi şarābuñ ayaġından
La‘lün var iken bāde-i ḥamrādan uşanduk

2. **la‘lün:** -(ü)ñ

Müseddes 10

Mısra: 7

Kırmızı değerli bir taş (sevgilinin dudağı).

Dem-ā-dem la'luñ añdum sözlerüm āb-ı zülāl
itdüm
Dehānuñ ğoncaya teşbīhe fikr-i muḥāl itdüm

3. **la'line**:-i, -n, -e

Gazel 39

Mısra: 9

Kırmızı değerli taş II dudak.

İşī-dem oldı la'line irişdi Hızr-ı ḥaṭ
Virdi ḥayāt mürdelere mu'cizāt ile

lāl olırdı:

1. **lāl olırdı**:-(i)r, -dı

Tarih 99

Mısra: 3

Konuşamaz duruma gelmek, dili tutulmak.

Lāl olırdı sözini añlamada İbn-i Kemāl
Kimse iz'ān idemez fehmi ü ḥayālin şimdi

lāl olur:

1. **lāl olur**:-(u)r

Tarih 189

Mısra: 6

Susma, konuşmama.

Bu deñlü 'ilm ü fāzlıyla olupdur menba'ı 'ırfān
Yanında nuṭṭa gelmez lāl olur dehrüñ süḥan-dānı

la'l olur:

1. **la'l olur**:-(u)r

Tarih 55

Mısra: 8

Dilsizleşmek, söz söyleyemez hāle gelmek.

Naẓm ile nesre virüpdür o ḳadar şöhret-i tām
La'l olur meclisine gelse ğürüḥ-ı şu'arā

2. **la'l olur**:-(u)r

Tarih 40

Mısra: 28

Konuşamaz duruma gelmek, dili tutulmak.

Edā'-yı şoḥbet-i ḥāşında bir özge mehābet var
Ḥuzūrında olur la'l 'ālemüñ merd-i süḥan-dānı

lā'l olur:

1. **lā'l olur**:-(u)r

Tarih 21

Mısra: 4

Susma, konuşmama.

Saḥa sultānum Ḥudā virmiş fazīlet şöyle kim
Meclisüñde nuṭṭa gelseñ lā'l olur ehl-i beyān

2. **lā'l olur**:-(u)r

Tarih 16

Mısra: 6

Dilsiz olmak.

Kim görse naẓm u nesrūñ taḥşinler eyler ey şeh
'İzzetle nuṭṭa gelseñ lā'l olur ehl-i 'ırfān

la'l u dehānı:

1. **la'l u dehānı**:-ı

Gazel 6

Mısra: 6

(Sevgilinin) Dudak ve ağız.

Tekrār iderse vaşf-ı leb-i yāri dil nola
La'l u dehānı ḳand-ı mükerrer degül midür

lāle:

1. **lālesi**:-(s)i

Kit'a 5

Mısra: 43

Lale çiçeği.

Lālesi yanınca mı Nevres Meḥemmed Cānı gör
Ol cigerler pāresi ol 'āşıḳuñ cānı nice

la'l-i mey-güñüñ:

1. **la'l-i mey-güñüñ**:-(u)ñ

Nazm 4

Mısra: 4

*Şarap renkli kırmızı dudak II sevgilinin
kırmızı dudakları.*

Ferāğı var iken ser-geştelükden ḳalb-i maḥzūñüñ
Naşūḥum tevbemüz bozdı görince la'l-i mey-
güñüñ

la'l-i yāre:

1. **la'l-i yāre**:-e

Gazel 39

Mısra: 1

Sevgilinin lal gibi kırmızı dudakları.

Ḥaṭ ḳıḳdı la'l-i yāre dilā vāridāt ile
Ḥübānuñ oldı dāveri ḳayd-ı ḥayāt ile

lāne-i tenden:

1. **lāne-i tenden**:-den

Tarih 1

Mısra: 3

Beden yuvası.

Murg-ı rûhî lâne-i tenden hemân
Bir hümâ idi şan uçdı şeyhümüz

2. **lâne-i tenden:-den**

Tarih 1

Mısra: 3

Beden yuvası II beden.

Murg-ı rûhî lâne-i tenden hemân
Bir hümâ idi şan uçdı şeyhümüz

lâyık:

1. **lâyık:**

Tarih 148

Mısra: 4

Yakışır, münasip, şâyân.

Efendi zât-ı pākūñ 'ilm ile vaşf itmek olurdu
Senüñ medhüñe lâyıq yok 'ibâret neylesün şâ'ir

2. **lâyıkdur:-dur**

Tarih 40

Mısra: 20

Uygun, yakışır, münasip.

Nedür bu tarz-ı şâhâne yedinde hatem-i kudret
Nişîmen eylese lâyıkdur evreng-i Süleymâni

lâyık degüldür:

1. **lâyık degüldür:-dür**

Nazm 3

Mısra: 3

Yakışmaz, yaraşmaz, münasip değil.

Şânına lâyıq degüldür itmesün nâlân beni
Bir cüvân-ı süccî itdi mest-i ser-gerdân beni

lâyık mı:

1. **lâyık mı:**

Kıt'a 11

Mısra: 1

Kelime Tipi: Kalıp İfade

Yakışır mı, uygun mu, münasip mi? (Sözde soru ifadesi, layık değil anlamı taşır).

Lâyık mı hâksâra gelüp sâye şalmayup
Dâyim gamıyla mâyil-i serv-i büleñ olam

lâzım:

1. **lâzım:**

Tarih 102

Mısra: 2

Gerekli, elzem.

Veziir ibn-i Çığâl olsun hemîşe 'adl ile dâyim
Vücûdî intizâm için bu 'âlem mülkine lâzım

le'âlî:

1. **le'âlidür:-dür**

Tarih 202

Mısra: 4

İnciler. "Lü'lü"nün çoğulu.

Her taraf çeşmesâr ile pürdür
Şanasın lülesi le'âlidür

leb:

1. **lebünde:-(ü)ñ, -de**

Gazel 39

Mısra: 5

Dudak.

Bitdi giyâ lebünde dirîğ itme büseñi
Yirler hemîşe sebzeyi qand-i nebât ile

leb-i geşt:

1. **leb-i geşt:**

Tarih 203

Mısra: 4

Gezinti kenarı, seyretme kenarı.

Oldı her yanı bir nişîmen-i hâş
Her taraf çeşmesâr ile leb-i geşt

leccâc:

1. **leccâc:**

Tarih 18

Mısra: 8

İnat eden, ayak direten kimse.

Nâlân iderdi her dem mazlûmı ol mu'ânid
Güldi yüzi cihânuñ ma'zûl olup leccâc

leclâc:

1. **leclâc:**

Tarih 18

Mısra: 6

Satranç oyununun icatçısı.

Nerrâd-ı dehr hayâl-i ruh gösterüp pusudan
Açmazdan anı fi'l-hâl mât itdi hem-çü Leclâc

le'im:

1. **le'im:**

Tarih 78

Mısra: 4

Alçak, aşağılık (kimse).

Güni toğdı açılıp ehl-i ma'ārif güldi
Tār olup çeşmine 'ālem göremez oldu le'im

leşker-i dīnūñ ser-'askeri:

1. **leşker-i dīnūñ ser-'askeri:-i**

Tarih 109

Mısra: 18

Din ordusunun baş asker, din ordusunun askerlerinin öncüsü.

Ġayret-i islām için çaldı 'adūya tīr teber
Leşker-i dīnūñ Ḥasan Pāşā olup ser-'askeri

levh ü kırtās-ı düvel:

1. **levh ü kırtās-ı düvel:**

Tarih 106

Mısra: 2

Devletin kağıt ve yazı işleri II Defterdarlık.

Oldı Maḥmūd Efendi Ḥalebe defterdār
Levh ü kırtās-ı düvel defter-i evrāķı ola

lezzet:

1. **lezzet:**

Gazel 41

Mısra: 8

Tat, zevk.

Teşnedür zemzem-i fīncānına erbāb-ı mezāk
Sükkere yir kıomadı lezzet ile dad-ı 'Ali

lezzet-i hicr-i lebūñ:

1. **lezzet-i hicr-i lebūñ:-(ü)ñ**

Müseddes 14

Mısra: 15

Dudağının ayrılığının lezzeti.

Lezzet-i hicr-i lebūñ şekkere virmez 'uşşāk
Sözümü añlaya 'ālemde kıanı ehl-i mezāk

likā-i edine:

1. **likā-i edine:**

Tarih 205

Mısra: 2

Edine'nin yüzü II Edine: Kelimeye en yakın olan Adana'nın Araplar tarafından kullanılan şekli Ezene'dir.

Virilüp şimdi efendiye kıazā-i Edine
Pür-şeref oldu Vişāliyle likā-i Edine

lüle:

1. **lülesi:-(s)i**

Tarih 202

Mısra: 4

Çeşme, mushuk ve emsaline takılan küçük boru.

Her taraf çeşmesār ile pürdür
Şanasın lülesi le'ālidür

lü'lü'-i ter:

1. **lü'lü'-i ter:**

Gazel 42

Mısra: 2

Parlak, taze inci.

Hicrūñle şehā çeşm-i terüm pür-güher oldu
Dendānuñ añup göz yaşı lü'lü'-i ter oldu

luḫf:

1. **luḫfuñuzdan:-(u)ñuz, -dan**

Kıt'a 9

Mısra: 3

Yardım, inayet, ihsan.

Luḫfuñuzdan eyā kerem kāñı
Behredār olsa nola mīr ü gedā

2. **luḫfın:-ı, -n**

Tarih 94

Mısra: 8

Yardım, inayet, ihsan.

Dest-i luḫf u ḫüsn-i ḫulķından anuñ ḫoşnūd idük
Ḥaķ Te'ālā rāzī olsun eyleyüp luḫfın penāḫ

3. **luḫfuñ:-(u)ñ**

Tarih 134

Mısra: 4

Yardım, inayet, ihsan.

Olupdur 'izz ile nām-ı şerīfuñ Muştafā çünkim
Şafā vir luḫfuñ ile kıalb-i aḫbābı muşaffā kııl

4. **luḫfı:-ı**

Tarih 153

Mısra: 4

Yardım, inayet, ihsan.

Vezir-i a'zam oldu oldu hem dāmād u hem serdār
Vekil-i muḫlaķ oldu herkese luḫfı olup şāmil

5. **luḫfuñ:-(u)ñ**

Tarih 64

Mısra: 9

Yardım, inayet, ihsan.

Her diyār oldı şehā luţfuñ ile şermende
Behredār olsa nola vaķf-ı Resūl-i Mevlā

6. luţf:

Tarih 190

Mısra: 7

Bağış, kerem, cömertlik, ihsan.

Mesihāveş idüpdür luţf ile ben mürdeyi ihyā
İdersem tañ midur her dem du 'ā-yı devletin dāyim

7. luţf:

Gazel 20

Mısra: 23

Bağış, kerem, cömertlik, ihsan.

Türābī hāksārın yād idüp luţf ile dervīşān
Dimezler mi bize ol hākipāyumuzdan haber virgil

luţf eyle:

1. luţf eyle:

Müseddes 12

Mısra: 21

İyi davranmak, hoş muamele etmek, iyilikte bulunmak.

Bend-i ğamdan bendeñi luţf eyle āzād eyleyüp
Hātırın yap her deli dīvāni ābād eyleyüp

luţf eyledi:

1. luţf eyledi:-di

Müseddes 4

Mısra: 14

İyi davranmak, hoş muamele etmek, iyilikte bulunmak.

Nāzırın vaķf-ı Resūlün itdi ihsāni bize
Gönderüp luţf eyledi bir merd-i meydāni bize

luţf ide:

1. luţf ide:-e

Tarih 196

Mısra: 1

İyilik etmek, ihsanda bulunmak; hoş muamele etmek.

Luţf ide Hāķ Efendiye her çend
Yapdı bir qahve-hāne cāy-ı bülend

luţf idüp:

1. luţf idüp:-üp

Tarih 61

Mısra: 1

İyilik etmek, ihsanda bulunmak; hoş muamele etmek.

Luţf idüp Etmekçi-zāde itdi bir hayr-ı cemil
Sa'y idüp yapdı Ereğli içre bir hān-ı sebil

2. luţf idüp:-üp

Tarih 102

Mısra: 4

İyilik etmek, ihsanda bulunmak; hoş muamele etmek.

Nazar idüp işāret kıldı cüz'i iltifāt ile
Ereğliye bir ehl-i fazlı itdi luţf idüp hākim

3. luţf idüp:-üp

Tarih 125

Mısra: 10

İyilik etmek, ihsanda bulunmak; hoş muamele etmek.

Didi tārīhi du 'ā-gūyuñ Türābī şevķ ile
Luţf idüp ihsān idüp hālā vefā semtinde ol

4. luţf idüp:-üp

Gazel 37

Mısra: 2

İyilik etmek, ihsanda bulunmak; hoş muamele etmek.

Öper ruhsār-ı alüñ āl ider
Gül-i bāğ-ı cinānsın luţf idüp her hāra yüz virme

luţf itse:

1. luţf itse:-se

Tarih 158

Mısra: 8

İyi davranmak, hoş muamele etmek, iyilikte bulunmak.

Böyle nazm-ı rūh-bağşuñ qadrini fehm eyleyen
Ne 'ināyet kılsa cā'iz her ne luţf itse sezā

luţf u 'atā:

1. luţf u 'atā:

Müseddes 14

Mısra: 1

Bağış ve yardım.

Dilberā istemezem luţf u 'atā eyleyesin
Dilerem derdiñi bīmāra devā eyleyesin

2. luţf u 'atā:

Tarih 64

Mısra: 8

Lütuf ve bağış/ihsan.

Geldüğüñ yirleri ihsān ile ma'mūr itdüñ
Nola eylerseñ Ereğliye dağı luţf u 'atā

3. luṭf u 'aṭā:

Tarih 120

Mısra: 1

Lütuf ve bağış/ihsan.

Ḥamdulillāh ki Ḥudā kıldı bize luṭf u 'aṭā
Şadr-ı 'ālīye şehā geldi Meḥemmed Pāşā

4. luṭf u 'aṭā:

Tarih 125

Mısra: 2

Lütuf ve bağış/ihsan.

Şadra geldüñ çünki sulṭānum Vefā semtinde ol
Bendeñe iḥsān idüp luṭf u 'aṭā semtinde ol

luṭf u 'aṭānuñ:

1. luṭf u 'aṭānuñ:-nuñ

Gazel 8

Mısra: 10

Lütuf ve bağış/ihsan.

Buldı hayātı cümle nebātātı gülşenüñ
Gel cān bağışla luṭf u 'aṭānuñ zamānidur

luṭf u iḥsān:

1. luṭf u iḥsān:

Kıt'a 4

Mısra: 2

Bağış ve iyilik, cömertlik ve eli açıklık.

Şu'arā kısmına cevır itme eyā sīm-berüm
Luṭf u iḥsān ile yap gönlin o şeydāyilerün

luṭf u keremle:

1. luṭf u keremle:-le

Tarih 5

Mısra: 2

İyilik ve cömertlik.

Fazl u 'adāletiyile Bağdāda oldı vālī
Luṭf u keremle olsa tañ mı efendi muḥsin

2. luṭf u keremle:-le

Tarih 140

Mısra: 2

İyilik ve cömertlikle.

Oldı 'adāletiyile Yünāna vālī Mü' min
Luṭf u keremle Pāşā olsa 'aceb mi muḥsin

luṭf u nevāl:

1. luṭf u nevāl:

Müseddes 14

Mısra: 19

İyilik ve kısmet, güzellik ve bahşış.

Ser-i küyuñda varup luṭf u nevāl istemezem
İtlerüñle çekişüp ceng ü cidāl istemezem

luṭf-ı bī-şümār:

1. luṭf-ı bī-şümār:

Tarih 20

Mısra: 6

Saysız lütuf.

Āl-i 'Osmānuñ bu gün olduñ vekīl-i muṭlaķı
Eyle erbāb-ı 'ulūma tırma luṭf-ı bī-şümār

luṭf-ı firāvān eyle:

1. luṭf-ı firāvān eyle:

Müseddes 14

Mısra: 25

Bolca ihsanda bulunmak.

Bu Türābī kuluña luṭf-ı firāvān eyle
Tekye-i gamda o bī-çāreyi miḥmān eyle

luṭf-ı ḥaķ verd-i rüyin gül gibi ḥandān ide:

1. luṭf-ı ḥaķ verd-i rüyin gül gibi ḥandān ide:-e

Tarih 141

Mısra: 8

Kelime Tipi: Dua İfadesi

*Allah'ın iyiliği güle benzeyen yanağını gül
gibi neşeli etsin.*

Ey Türābī aña her demde du'ālar idelüm
Luṭf-ı Ḥaķ gül gibi ḥandān ide verd-i rüyin

luṭf-ı ilāhī:

1. luṭf-ı ilāhī:

Tarih 48

Mısra: 9

Allah'ın ihsan ve inayeti.

Olup luṭf-ı İlähī dindi tārīḥ
'Irāķı cāy-ı Maḥmūd itdi Bāķī

luṭf-ı mevlā:

1. luṭf-ı mevlā:

Tarih 104

Mısra: 1

*Allah'ın lütfü II Lutfullah Efendi
kastedilmiştir.*

Olup kādī yine ey luṭf-ı Mevlā
Eregliye efendi fazluñ ile

lutfu'llāh:

1. lutfu'llāh:

Tarih 175

Mısra: 1

Allah'ın lutfu, Allah'ın bir şeyi ve durumu yorgunluk ve sıkıntı çektirmeden kullarına ihsan etmesi, kulun işini rast getirmesi.

İlm ü fazlıyla olup lutfu'llāh
Oldı müftü-i cihān Şun'ullāh

M

ma'ārif:

1. ma'ārif:

Tarih 40

Mısra: 35

Marifet, ilim, hüner.

Ma'ārif kendülerden bahş olur etrāf u eknāfa
Ser-efrāz eylese devrinde nola ehl-i 'irfānı

2. ma'ārif:

Tarih 44

Mısra: 3

1. Marifetler, bilimler. 2. Bilgi, kültür.

Ma'ārif buldı devrinde revācın
Ser-efrāz eyledi erbāb-ı 'ışkı

3. ma'ārif:

Tarih 127

Mısra: 9

1. Marifetler, bilimler. 2. Bilgi, kültür.

Ma'ārif 'ilm ile geldi revācın bulduğı demler
Bi-ḥamdī'llāh olur rağbet bu gün erbāb-ı 'irfāna

4. ma'ārif:

Tarih 185

Mısra: 7

1. Marifetler, bilimler. 2. Bilgi, kültür.

Ma'ārif buldı devrinde revācın
Kavī olsa yiridür dīn-i İslām

mā-ba'd:

1. mā-ba'düñi:-(ü)ñ, -i

Gazel 26

Mısra: 11

Sondaki, alttaki.

Fenn-i istibdāl ile tağıtdılar mā-ba'düñi
'Ār u nāmūsūñ gibi şad-çāk imişsin bilmedüm

ma'bed-i insān-ı kāmil:

1. ma'bed-i insān-ı kāmil:

Tarih 11

Mısra: 6

Güzel huy, ahlak ve yüksek fazilet sahibi olan kimsenin ibadethanesi.

İtdi Atmeydānını şimdi 'ibādet-ḥāne ol
Ma'bed-i insān-ı kāmil menba'-ı 'irfāndur

mā-beyn oldı:

1. mā-beyn oldı:-dı

Müseddes 7

Mısra: 6

Arada olmak, arası olmak.

Cereyān eyledi gözyaşları bahreyn oldı
Mācerā çok arada yār ile mā-beyn oldı

2. mā-beyn oldı:-dı

Müseddes 7

Mısra: 12

Arada olmak, arası olmak.

Cereyān eyledi gözyaşları bahreyn oldı
Mācerā çok arada yār ile mā-beyn oldı

3. mā-beyn oldı:-dı

Müseddes 7

Mısra: 18

Arada olmak, arası olmak.

Cereyān eyledi gözyaşları bahreyn oldı
Mācerā çok arada yār ile mā-beyn oldı

4. mā-beyn oldı:-dı

Müseddes 7

Mısra: 24

Arada olmak, arası olmak.

Cereyān eyledi gözyaşları bahreyn oldı
Mācerā çok arada yār ile mā-beyn oldı

5. mā-beyn oldı:-dı

Müseddes 7

Mısra: 30

Arada olmak, arası olmak.

Cereyān eyledi gözyaşları bahreyn oldı
Mācerā çok arada yār ile mā-beyn oldı

ma'būd:

1. ma'būd:

Tarih 105

Mısra: 4

Tapılan, ibadet edilen.

Ola devrinde Celālī pāyimāl
Ceng içinde yāveri Ma'būd ola

mācerā:

1. mācerā:

Müseddes 7

Mısra: 6

Macera, baştan geçen olay.

Cereyān eyledi gözyaşları bahreyn oldı
Mācerā çok arada yār ile mā-beyn oldı

2. mācerā:

Müseddes 7

Mısra: 12

Macera, baştan geçen olay.

Cereyān eyledi gözyaşları bahreyn oldı
Mācerā çok arada yār ile mā-beyn oldı

3. mācerā:

Müseddes 7

Mısra: 18

Macera, baştan geçen olay.

Cereyān eyledi gözyaşları bahreyn oldı
Mācerā çok arada yār ile mā-beyn oldı

4. mācerā:

Müseddes 7

Mısra: 24

Macera, baştan geçen olay.

Cereyān eyledi gözyaşları bahreyn oldı
Mācerā çok arada yār ile mā-beyn oldı

5. mācerā:

Müseddes 7

Mısra: 30

Macera, baştan geçen olay.

Cereyān eyledi gözyaşları bahreyn oldı
Mācerā çok arada yār ile mā-beyn oldı

mağrur:

1. mağrūr:

Gazel 44

Mısra: 3

1. Aldanmak 2. taфра atmak, kibirlenmek.

Māh-ı pūr-şevket felekde hüsline mağrūr iken
Gördi ān-ı hüsün oldı māhtāb anuñ kulu

mağz-ı kur'ān-ı şerife:

1. mağz-ı kur'ān-ı şerife:-e

Gazel 27

Mısra: 9

Mübarek Kur'anın özü.

Mağz-ı Kur'ān-ı şerife vākıf olmaz her fakīh
Mesnevīyi görmeyen ma'nāyı bilmez neydügin

mahal:

1. maḥal:

Gazel 38

Mısra: 6

Uygun, yerinde, tam, kusursuz.

Her bir kesūñ sipāhı maḥbūl ola derinde
Biz dūr olaḥ maḥal mi bizūm siyāhumuz ne

2. maḥal:

Tarih 33

Mısra: 4

Uygun, yerinde, tam, kusursuz.

Hāḳ budur sırrı idi Hāzret-i Mevlānānuñ
Aña cāy itse Hūdā gülşen-i Firdevsi maḥal

mahal kalmadı:

1. maḥal kalmadı:-dı

Müseddes 1

Mısra: 26

Kelime Tipi: **Deyim**

Gerek kalmamak, gereği olmamak.

Mīr-mīrānuñ işi zulm ile aḥz-ı emvāl
Hāvf-ı 'azl ile şehā kalmadı hiç 'azle maḥal

maḥāl oldı:

1. maḥāl oldı:-dı

Tarih 42

Mısra: 1

Yer, mekan olmak.

Sinān Pāşā maḥāl oldı yedi deryā kapūdānı

maḥal olsa:

1. maḥal olsa:-sa

Tarih 195

Mısra: 4

Yer, mekân olmak.

Görmemişdür kimse hiç dünyāda bir böyle
maḥām
Hoş nişīmen dil-güşā cāy-ı behişt olsa maḥal

maḥfil:

1. maḥfilümü̇z:-(ü) mü̇z

Tarih 33

Mısra: 12

Meclis, encümen.

Keyf-baḥş idi anuñ meclis-i rüḥ-efzāsı
Ṭaḡıluḡ maḥfilümü̇z ṭab‘umuza irdi kesel

māh-ı nev:

1. māh-ı nev:

Tarih 6

Mısra: 7

Hilāl, yeni ay.

Māh-ı nev şanma felek itdi külāḥın keç-rev
Bu şafā ile yā-ḡod aldı ele nāyını

māh-ı pür-şevket:

1. māh-ı pür-şevket:

Gazel 44

Mısra: 3

Yücelik dolu ay, çok yüce ay.

Māh-ı pür-şevket felekde ḡüsnine maḡrūr iken
Gördi ān-ı ḡüsnin oldı māḡtāb anuñ ḡulı

māh-ı şavmuñ:

1. māh-ı şavmuñ:-(u)ñ

Nazm 2

Mısra: 5

Oruç ayı, Ramazan.

Biñ yigirmi üçde māh-ı şavmuñ on dördüncü gün
Ḳatline geldi anuñ fermān fermān üstine

māhir:

1. māhir:

Tarih 149

Mısra: 8

Usta, becerikli.

Faḡl ile olduñ Efendi ‘ulemā içre be-nām
Şimdi her fenne şürü‘ itmede māhir sensin

2. māhirisin: -i, -sin

Tarih 152

Mısra: 4

Usta, becerikli.

Ḥālīyā server-i ḡayl-i ‘ulemā sensin sen
Şimdi fenne şürü‘ eyleyenüñ māhirisin

maḥmūd:

1. maḥmūd:

Tarih 47

Mısra: 2

1. Övülmüş. 2. Hz. Muhammed'in isimlerinden.

Vardı feth itdi ‘Irāḡı o vezīr-i pür-cūd
Olsa ‘izzetle nola nām-ı şerīfi Maḡmūd

2. maḥmūd:

Tarih 105

Mısra: 1

Mahmud, övülmüş II Güzelce Mahmud Paşa kastedilmiştir.

Dāyīmā serdārumuz Maḡmūd ola
Ṭālī‘-i maḡşūdumuz mes‘ūd ola

maḥmūd efendi:

1. maḥmūd efendi:

Tarih 106

Mısra: 1

Mahmud Efendi.

Oldı Maḡmūd Efendi Ḥalebe defterdār
Levh ü kırtās-ı düvel defter-i evrāḡı ola

maḥmūd ola:

1. maḥmūd ola:-a

Tarih 105

Mısra: 18

Mahmud (övülmüş, övülmeye değer) olmak.

Didiler serdār olunca tārīḡı
‘Āḡıbet kārı anuñ maḡmūd ola

maḥmūd pāşā:

1. maḥmūd pāşā:

Tarih 48

Mısra: 1

Mahmud Paşa, 1022'de onun yerine Dilaver Paşa Bağdad Beylerbeyisi olmuş. (T. Gökbilgin, 'Dilaver Paşa' İ.A, c.3/587 vd. Ayrıca, Hadika, s.74).

Vezīr-i pādīşāḡ Maḡmūd Pāşā
Yine özge maḡām itdi ‘Irāḡı

maḡşer:

1. maḡşerde:-de

Tarih 132

Mısra: 6

Maḥşer, kıyamet yeri.

Ola maḥşerde şefî'î Muştafâ
Ḥayrını vaḳf-ı Resüle itdi zamm

2. **maḥşerde:-de**

Gazel 3

Mısra: 10

Âhiret hayâtında bütün insanların, dünyâda yaptıklarının hesabını Allah huzûrunda vermek üzere tekrar dirilip toplanacakları yer.

Ẓulm eyleme dest urduğum maḥşerde 'arşuñ sâķıdır
Yâd eyle ḳurbân olduğum dîvân-ı Ḥaḳḳa
turduğum

maḥşer virinde:

1. **maḥşer virinde:-i, -n, -de**

Gazel 30

Mısra: 8

Maḥşer yeri, kıyamet yeri.

Ḥaşr itmeye fezâ-yı kıyâmetde ḥalkı Ḥaḳ
Maḥşer virinde her kişi yârını bulmadın

maḥşüş olup:

1. **maḥşüş olup:-up**

Tarih 22

Mısra: 3

Ait olmak.

Bulup akrân içinde şöhret-i tām
Aña maḥşüş olup 'ilm ü ma'ârif

māhtāb:

1. **māhtāb:**

Gazel 44

Mısra: 4

Ay ışığı, ay aydınlığı, dolunay.

Māh-ı pür-şevket felekde ḥüsnine mağrūr iken
Gördi ân-ı ḥüsnin oldı māhtāb anuñ ḳulı

maḥzûn:

1. **maḥzûnuñ:-(u)ñ**

Gazel 17

Mısra: 6

Hüzünlü, kederli II Mecnûn; âşık.

Derdüñle zâr u mübtelâ nālân u giryân olmada
Günler meger ey gonca-leb 'âlemde maḥzûnuñ
senüñ

maḥzûn u mağbûnuñ:

1. **maḥzûn u mağbûnuñ:-(u)ñ**

Gazel 17

Mısra: 10

Hüzünlü ve şaşırmuş II aşık.

Nâz eyleyüp bilmezlenüp cânâ tegâfûl eyleyüp
Kimdür Tûrâbî dir iseñ maḥzûn u mağbûnuñ
senüñ

makâm:

1. **makâm:**

Tarih 78

Mısra: 8

Mekan, yer, derece.

Ey Tûrâbî didi târîhin anuñ hâtif-i gayb
Ḥalebi itdi begüm özge maḳâm İbrâhîm

2. **makâm:**

Tarih 108

Mısra: 2

Makam, mevki.

Fazl ile buldı şeref mülket-i Şâm
Olalı Ma'rifetu'llâha maḳâm

makâm eyledi:

1. **makâm eyledi:-di**

Tarih 159

Mısra: 1

Makamı haline getirmek.

Eyledi çün-kim nihâl-i ḳâmetüñ Şâmı maḳâm
Maḳdemüñle eyleseñ nola anı dârü's-selâm

makâm itdi:

1. **makâm itdi:-di**

Tarih 48

Mısra: 2

Yurt edinmek, mesken olarak benimsemek.

Vezi-î pâdişâh Maḥmûd Pâşâ
Yine özge maḳâm itdi 'Irâķı

makâm kıla:

1. **makâm kıla:-a**

Tarih 89

Mısra: 10

Makam edinmek, yerleşmek.

İki 'âlemde murâdın ide ḥâşil Mevlâ
Ḳaşr-ı 'âlîyi kıla kendüye cennetde maḳâm

maḳām-ı emn ü İbrāhīm:

1. maḳām-ı emn ü İbrāhīm:

Tarih 79

Mısra: 14

Emniyetli makam ve İbrahim.

Didi biñ şevḳ ile hātif Tūrābī aña bir tārīḥ
Haleb oldı şehā yine maḳām-ı emn ü İbrāhīm

2. maḳām-ı emn ü İbrāhīm:

Tarih 80

Mısra: 1

Emniyetli makam ve İbrahim.

Yine oldı Haleb ey şeh maḳām-ı emn ü İbrāhīm

maḳām-ı maḥmūd:

1. maḳām-ı maḥmūd:

Tarih 35

Mısra: 11

*Hamdolunmuş, övülmeye layık makam II
Peygamber efendimizin makamı.*

Buldı hem-nām-ı Muḥammedle maḳām-ı
Maḥmūd
Ey Tūrābī aña Ḥaḳ mertebesin buldurdı

2. maḳām-ı maḥmūd:

Tarih 47

Mısra: 10

*Hamdolunmuş, övülmeye layık makam II
Çiğalazade Mahmud'un makamı.*

Nola dinilse kudūmına Tūrābī tārīḥ
Rūm-ili oldı hele şimdi maḳām-ı Maḥmūd

maḳar idüp:

1. maḳar idüp:-ü

Müseddes 5

Mısra: 15

Yer etmek, mekan yapmak.

Zīr-i ḥāki o perī-çehre idüp şimdi maḳar
Bu fenādan çeküp el eyledi nā-gāh sefer

maḳar-ı renc ü 'anā:

1. maḳar-ı renc ü 'anā:

Müseddes 9

Mısra: 1

*Güçlük ve sıkıntı merkezi, güçlük ve sıkıntı
yeri.*

Yine gönlüm maḳar-ı renc ü 'anā itdi beni
Kākül-i yāri görüp ehl-i hevā itdi beni

maḳbül ola:

1. maḳbül ola:-a

Gazel 38

Mısra: 5

Kabul edilmek, beğenilmek.

Her bir kesün sipāhı maḳbül ola derinde
Biz dūr olaḳ maḳal mi bizüm siyāhumuz ne

maḳbül olursa:

1. maḳbül olursa:-(u)r, -sa

Gazel 18

Mısra: 4

Beğenilmek, kabul edilmek.

Yolında baş u cāna ḳalmayanlar rezm-gāh içre
Nola maḳbül olursa ey göñül yanında serdāruñ

maḳbül-i resül:

1. maḳbül-i resül:

Tarih 87

Mısra: 4

*Resul (Hz. Muhammed) kabulü, Resul
(tarafından) kabul gördü.*

Ḥaḳ yolında itdi sultānum 'aceb sa'y-ı belīg
Ḥizmet ü sa'yüñ dem-ā-dem oldı maḳbül-i Resül

maḳdem:

1. maḳdemi:-i

Tarih 143

Mısra: 2

Gelme, Ayak basma.

Geldi Yünāna dilā Ḥazret-i Mü'min Pāşā
Maḳdemi şevḳi ile buldı şeref ḥaylī yine

2. maḳdemüñle:-(ü)ñ, -le

Tarih 159

Mısra: 2

Gelme, Ayak basma.

Eyledi çün-kim nihāl-i ḳāmetüñ Şāmı maḳām
Maḳdemüñle eyleseñ nola anı dāru's-selām

maḳdemī:

1. maḳdemī:

Tarih 107

Mısra: 8

*Ayak basma, gelme, geliş, aynı zamanda
tarih düşürülen kişinin adı.*

Başdı Türābī kadem rüşen olup çeşmümüz
Didüm aña tārīhi hayr ide Mağdemī

mağdem-i hākān:

1. mağdem-i hākān:

Tarih 10

Mısra: 2

*Hükümdarın gelişi II Sultan Ahmed'in
Edirne'ye gelişi kastedilmektedir.*

Pādişāh-ı rub´-ı meskūna olup cā Edrine
Mağdem-i hākān ile oldı dil-ārā Edrine

mağsūd:

1. mağsūdi:-ı

Tarih 61

Mısra: 5

Amaç, niyet, gaye.

Her neye el şunsa mağsūdi aña iqbāl ide
İki ‘ālemde murādın vire Mevlā-yı celīl

2. mağsūdumuz:-(u)muz

Müseddes 13

Mısra: 1

Amaç, gaye, maksat.

Ey felek devründe hāşıl olmadı mağsūdumuz
Bir durur yanuñda hayfā būd ile nā-būdumuz

mağsūd eyle:

1. mağsūd eyle:

Gazel 34

Mısra: 5

Maksat edinmek, amaçlamak.

Ğaflet ile zāyi‘ itme böyle eyyāmı şaķın
Fırşatı fevt itme her rüz eyle mağsūd

māl:

1. mālını:-ı, -n, -ı

Nazm 2

Mısra: 30

Varlık, servet.

Åşdınuñ kal‘asını zulm ile vīrān idüp
Mālını kabz eyledi hemyān hemyān üstine

2. mālın:-ı, -n

Nazm 2

Mısra: 34

*Bir kimsenin mülkiyetinde bulunan, taşınır,
taşınmaz her çeşit değerli ve gerekli şey, mülk,
irat, varlık, servet.*

Ağniyādan bir kesüñ fevt olduğın güş eylese
Mālın alur gönderüp derbān derbān üstine

māl-ı defterdārı:

1. māl-ı defterdārı:-ı

Tarih 163

Mısra: 2

Defterdar serveti.

‘Azm idüp ‘Osmān Efendi āmede
Māl-ı defterdārı ol ber-kā‘ide

māl-ı mīri:

1. māl-ı mīri:-ı

Tarih 77

Mısra: 5

Vali malı, kumandan serveti.

Māl-ı mīri cem‘ olur aḥvāl-i ‘ālem muntazam
‘Adl ile emn ü emān buldı bu gün mülk-i ‘Arab

māl-ı sultān üstine:

1. māl-ı sultān üstine:-ı, -n, -e

Nazm 2

Mısra: 36

Sultanın mallarının üstüne.

Yanına cem‘ eyleyüp ḥayl-i Celāliyi şehā
Anları kıldı musallaḥ māl-ı Sultān üstine

māl-ı genc:

1. māl-ı genc:

Tarih 71

Mısra: 12

Hazine sahibi.

Aña el virdi yine bir nev-civānuñ vuşlatı
Māl-ı genc oldı şan kim Eşkiyā‘dan aldı cān

ma‘ mūr ide:

1. ma‘ mūr ide:-e

Tarih 25

Mısra: 9

*Geliştirip güzelleştirmek, bayındır duruma
getirmek.*

Ḥaḳ Te‘ālā fazl ile bākīlerin ma‘ mūr ide
Ḥūr u ḡlmanıyla dāyim eylesün seyr-i cinān

ma‘ mūr ider:

1. ma‘ mūr ider:-(e)r

Tarih 182

Mısra: 3

Geliştirip güzelleştirmek, bayındır duruma getirmek.

Dilâ ma'mür ider bu 'adl u dād ile Haleb şehri
Virildi ehline mansıb bu bir kār-ı laṭīf oldı

ma'mür itdüñ:

1. **ma'mür itdüñ:** -dü, -ñ

Tarih 64

Mısra: 7

Bayındır duruma getirmek, geliştirip güzelleştirmek.

Geldüğüñ yirleri ihsân ile ma'mür itdüñ
Nola eylerseñ Ereğliye dağı luṭf u 'aṭā

ma'mür ola:

1. **ma'mür ola:** -a

Kıt'a 6

Mısra: 2

İmar edilmek, yapılmak, gelişip güzelleşmek.

İlâhî dāyimā bu şehir-i mezbūr
Binā'-yı luṭfuñ ile ola ma'mür

ma'nā:

1. **ma'nāy:** -(y)ı

Gazel 27

Mısra: 10

Anlam, içyüz.

Mağz-ı Kur'an-ı şerīfe vākıf olmaz her faḳīh
Mesnevīyi görmeyen ma'nāyı bilmez neydügin

mānend:

1. **mānend:**

Tarih 40

Mısra: 33

Gibi.

Cihānda biñ yaşasın Hāzret-i Nūḥ-ı nebī mānend
Koparsun dem-be-dem düşmenlerüñ başına tūfānı

mānend-i deryā:

1. **mānend-i deryā:**

Tarih 10

Mısra: 8

Deniz gibi.

Gözleri yaşı akar her dem Meriç ü Tuncaveş
Mevc urur her güşesi mānend-i deryā Edrine

mānend-i esed:

1. **mānend-i esed:**

Tarih 169

Mısra: 8

Arslan gibi.

Ḥamdulillāḥ çār ebnāsı kalup çün çār-yār
Şıdḡ u 'adl u ḥilm ile her biri mānend-i esed

mānend-i gürg-i hün-feşān:

1. **mānend-i gürg-i hün-feşān:**

Tarih 210

Mısra: 22

Kan saçan kurt gibi.

Ol Ḥüseyniler irüp ḥaylī Celālī kırdılar
İbn-i Yūsufı varup mānend-i gürg-i hün-feşān

mānend-i hayder:

1. **mānend-i hayder:**

Tarih 54

Mısra: 8

Hayder (Hz. Ali) gibi.

Dil-āverlülkle erlülkle şadāsı
Tuṭupdur 'ālemi mānend-i Ḥayder

mānend-i inci dişler:

1. **mānend-i inci dişler:**

Gazel 9

Mısra: 8

(Sevgilinin) İnciye benzer dişleri gibi.

Naẓm eylese 'aceb mi bu ṭab'-ı ḥurde-dānum
Mānend-i inci dişler hergiz 'Adende yokdur

mānend-i nıl:

1. **mānend-i nıl:**

Tarih 116

Mısra: 8

Nil nehri gibi.

İtdi ol şehruñ içini āb-ı cārilerle pür
Her tarafda çeşme bünyād eyledi mānend-i Nıl

mānend-i seyf:

1. **mānend-i seyf:**

Tarih 95

Mısra: 6

Kılıç gibi.

Müdde'āsın herkesüñ kaṭ' itmede
Tiz idi ṭab'-ı anuñ mānend-i seyf

māni'-i zevk u safā:

1. **māni‘-i zevk u şafā:**

Nazm 2

Mısra: **11**

*Zevk alma ve eğlenmeye engel oluşturan. II
Nasuh Paşa kastedilmektedir.*

Māni‘-i zevk u şafā gitdi bu ‘ālemden dilā
İdelüm şimden-geru seyrān seyrān üstine

manşıb:

1. **manşıba:-a**

Müseddes 1

Mısra: **3**

Makam, rütbe, derece.

Ehle virilmeyeli manşıba rağbet gitdi
Tağılu ehl-i kūrā cümle ra‘ıyyet gitdi

2. **manşıbı:-ı**

Tarih 43

Mısra: **6**

Makam, rütbe, derece.

Dilāverlük idüp a‘dā-yı dīni pāyimāl itdi
Hezār i‘zāz ile gelse ‘aceb mi manşıbı pāya

3. **manşıbında:-ı, -n, -da**

Tarih 89

Mısra: **5**

Makam, rütbe, derece.

Manşıbında ola her demde efendi dāyim
‘İlm ü ‘adliyle olup ehl-i Haleb emrine rām

4. **manşıbından:-ı, -n, -dan**

Tarih 94

Mısra: **5**

Makam, rütbe, derece.

Manşıbından behre-dār olmadı gitdi vā-dirīğ
Cāhını terk itdi hayfā menzilinı kıldı çāh

5. **manşıbını:-ı, -n, -ı**

Tarih 124

Mısra: **2**

Makam, rütbe, derece.

Olup kādī Ereğli manşıbını fażıl ile çaldı
Bi-ħamdi‘llāh Meħemmed Şāh Efendi ‘adl ile
geldi

6. **manşıb:**

Tarih 205

Mısra: **9**

Makam, rütbe, derece.

Manşıb olduğda Vişālīye Tūrābī ol dem
Yokladum tārīhini oldı kazarā-i Edine

manşıb ehline:

1. **manşıb ehline:-ı, -n, -e**

Tarih 181

Mısra: **2**

Makam sahipleri.

Halepde şimdi vālī ‘ilm ü fażlıyla Şerīf oldı
Virildi ehline manşıb bu bir kār-ı laţif oldı

2. **manşıb ehline:-ı, -n, -e**

Tarih 182

Mısra: **4**

Makam sahipleri.

Dilā ma‘mūr ider bu ‘adl u dād ile Haleb şehri
Virildi ehline manşıb bu bir kār-ı laţif oldı

manşıb-ı ‘ālīde:

1. **manşıb-ı ‘ālīde:-de**

Tarih 209

Mısra: **10**

Yüksek makam.

Haķ Te‘ālā ide maķşūd u murādın hāşıl
Zevk-i şıhhatle bulup manşıb-ı ‘ālīde beķā

manşıb-ı dūnyā:

1. **manşıb-ı dūnyā:**

Tarih 172

Mısra: **5**

Dünya makamı.

Manşıb-ı dūnyā için bir kimseye baş egmedi
Gitdi hayfā cā-nişin-i baħr-ı ‘ilm-i enbiyā

manşıbuñ a‘lālarını:

1. **manşıbuñ a‘lālarını:-ları, -n, -ı**

Tarih 67

Mısra: **4**

Makamın yüceleri.

Kādī- ‘asker imtiħān itmez virür dūnyā için
Manşıbuñ a‘lālarını hıç bu ednādur dimez

mantıkıyyün:

1. **mantıkıyyün:**

Tarih 23

Mısra: **4**

Mantık alimleri, mantıkla uğraşanlar.

Tab‘-ı ma‘ānī-perver saña virildi Haķdan
Yanuñda mantıkıyyün kādīr degül kelāma

mar' aşuñ mîr-i emîrânî:

1. mar' aşuñ mîr-i emîrânî:-ı

Tarih 210

Mısra: 24

Maraş'ın beylerbeyi.

Hâzret-i 'Osmân Pâşâ irdi hem-çü şîr-i ner
Mar' aşuñ mîr-i emîrânî Piyâle devr idüp

mâr-ı zülfini:

1. mâr-ı zülfini:-i, -n, -i

Gazel 43

Mısra: 7

Saç kıvrımı.

Gülzâr-ı hüsni içre görüp mâr-ı zülfini
Sünbül mişâli eylemesün târumâr bizi

ma' rifet:

1. ma' rifet:

Tarih 20

Mısra: 11

Marifet, hüner.

Devr-i 'adlünde sentüñ buldı revâcın ma' rifet
Ehl-i 'irfâna şehâ el virdi devr-i rüzgâr

2. ma' rifet:

Tarih 28

Mısra: 4

Marifet, hüner.

Pâye kaş' itmege ehl-i 'irfân
Ma' rifet oldı hele şimdi medâr

3. ma' rifet:

Tarih 31

Mısra: 5

Marifet, hüner.

Ma' rifet bulsa nola yine revâc
Toldı 'irfânyıla yine o diyâr

4. ma' rifet:

Tarih 108

Mısra: 4

Marifet, hüner.

'Urefâ buldı revâcın şimdi
Ma' rifet olsa nola kendüye nâm

5. ma' rifet:

Tarih 87

Mısra: 5

İlim, hüner.

Ma' rifet buldı revâcın devr-i 'adlünde şehâ
Ögredüp erbâb-ı 'irfâna bu gün tavır u uşul

6. ma' rifetle:-le

Tarih 144

Mısra: 2

İlim, hüner.

Ey Tûrâbî didi târîh-i kudûmın hâtif
Oldı gülşen yine ma' rifetle bu dâr-ı Yûnân

7. ma' rifetle:-le

Tarih 147

Mısra: 2

İlim, hüner.

'Adl u inşâfî ile Hâzret-i Mü' min Pâşâ
Ma' rifetle Şafede vâlî-i kâmil oldı

8. ma' rifet:

Tarih 77

Mısra: 7

Marifet, ilim, hüner.

İltifâtıyla anuñ buldı revâcın ma' rifet
Ehl-i 'irfân eylesünler dem-be-dem 'ış ü tarab

9. ma' rifet:

Tarih 165

Mısra: 11

Bilme, ilim, hüner, ustalık, beceri.

Ma' rifet buldı zamânında revâc
Ehl-i 'irfâna virüp şöhret-i tām

10. ma' rifet:

Tarih 206

Mısra: 5

Bilme, ilim, hüner, ustalık, beceri.

Ma' rifet buldı revâcın yine devrinde anuñ
Hamdulî'llâh ki bilindi yine qadr-ı 'ulemâ

ma' rifetu'llâh:

1. ma' rifetu'llâh:-a

Tarih 108

Mısra: 2

*Marifetullah, Ş. Zeyli'ye göre, 1009'da
Civanî yerine Kıbrıs'a ve Civanî'de onun yerine
Şam'a tayin edilmiştir. (c.2, s.509).*

Fazl ile buldı şeref mülket-i Şâm
Olalı Ma' rifetu'llâha maqâm

mâ-sivâ:

1. mâ-sivâdan:-dan

Tarih 157

Mısra: 1
İnsanı Tanrı'dan uzaklaştıran dünyevi her şey.

Mā-sivādan çekdüñ el geçdüñ fenādan göz yumup
Bāğ-ı firdevse revān olduñ Necāhī bir şabāh

2. **mā-sivā:**

Gazel 24

Mısra: 4

1. *Bir şeyin dışında kalan ve ondan başka olan her şey.* 2. *(Māsivallah sözünden kısaltılarak) Allah'ın zâtı dışındaki bütün varlıklar.*

Neş'edār eyle bizi cām-ı fenādan geçelüm
Mā-sivā terkin urup bākī olur şey görelüm

māt ider:

1. **māt ider:-er**

Kıt'a 10

Mısra: 4

Kelime Tipi: **Deyim**

Yenmek, mağlup etmek; üstün gelmek.

Mütevellī gülüp yüze dāyim
Māt ider ādemi o bir ruḥ ile

māt itdi:

1. **māt itdi:-di**

Tarih 18

Mısra: 6

Kelime Tipi: **Deyim**

Mat etmek; satranç oyununda yenmek; bir tartışma sonunda karşısındakini cevap veremez duruma düşürmek.

Nerrād-ı dehr hayāl-i ruḥ gösterüp pusudan
Açmazdan anı fi'l-hāl māt itdi hem-çü Leclāc

2. **māt itdi:-di**

Tarih 154

Mısra: 4

Kelime Tipi: **Deyim**

Mat etmek; satranç oyununda yenmek; bir tartışma sonunda karşısındakini cevap veremez duruma düşürmek.

'Acem ferzendirünñ bir lu'b ile māt itdi leclācın
Vezīr-i pādīşeh yeñdi geçerken şāh-ı lu'bet-bāz

maṭbah:

1. **maṭbahından:-i, -n, -dan**

Tarih 61

Mısra: 8

Mutfak.

Ni'meti erbāb-ı 'irfāna anuñ mebzül olup
Maṭbahından olmaya eksük dilā ḥvān-ı Ḥalīl

mātem:

1. **mātem:**

Gazel 29

Mısra: 2

Derin üzüntü, keder ve ümitsizlik.

Olmadı bir merḥabā ol serv-i gül-endāmdan
Merḥabāsuz baña mātem yig gelür bayramdan

2. **mātem:**

Müfret 2

Mısra: 2

Derin üzüntü, keder ve ümitsizlik.

Olmadı bir merḥabā ol serv-i hoş-reftārdan
Merḥabāsız baña mātem yeg gelür bayramdan

mātem idüp:

1. **mātem idüp:-üp**

Tarih 33

Mısra: 2

Yas tutmak.

Gül-i bostānumuzı eyledi pejmürde ecel
Ey gönül mātem idüp ağlaşalum derd ile gel

2. **mātem idüp:-üp**

Gazel 41

Mısra: 11

Yas tutmak.

Giryeden mātem idüp gelse ḥalel çeşme nola
Gözümüz nūrı idi ḥaḫ bu ki evlād-ı 'Ali

mātem-serā-yı fānide:

1. **mātem-serā-yı fānide:-de**

Gazel 22

Mısra: 7

Geçici yas sarayı, ölümlü yas sarayı.

Bülbül-āsā bendeler mātem-serā-yı fānide
Ġam degül giryān olursa sen şehā her bārı gül

māyil oldı:

1. **māyil oldı:-dı**

Gazel 14

Mısra: 6

Dönüp dolaşmak, (kendi etrafında) hareket etmek.

Gülşen-i ḥüsn içre kendi serv-i hoş-reftār iken
Māyil oldı bir nihāl-i tāzeye cānānumuz

māvil-i serv-i bülend:

1. māvil-i serv-i bülend:

Kıt'a 11

Mısra: 2

*Boyu servi gibi düzgün ve uzun olan
sevgiliye meyil eden.*

Lāyık mı hāksāra gelüp sāye şalmayup
Dāyim gāmiyla māvil-i serv-i bülend olam

mazhar itdi:

1. mazhar itdi:-di

Nazm 2

Mısra: 19

Eriştirmek, ulaştırmak, nāil etmek.

Ol sebab oldı idüp tuğyān tuğyān üstine
Bed-du'āya mazhar itdi pādīşahuñ kulların

mazhar-ı 'izz ü eltfāf oldı:

1. mazhar-ı 'izz ü eltfāf oldı:-di

Tarih 3

Mısra: 4

Kıymet ve iyiliğe nail olmak.

Bī-ṭaleb geldi bu gün şadra virüp 'izz ü şeref
Fażl ile oldı şehā mazhar-ı 'izz ü eltfāf

mazlüm:

1. mazlüm:

Tarih 45

Mısra: 10

*1. Zulüm görmüş. 2. halim, selim, sakin,
sessiz.*

Zālimlerüñ bu demde āyā zevāli geldi
Mazlüm olan faķrürüñ gıtdi şehā melāli

2. mazlümü:-ı

Tarih 18

Mısra: 7

Zulüm görmüş, zulme uğramış.

Nālān iderdi her dem mazlümü ol mu'ānid
Güldi yüzi cihānuñ ma'zül olup leccāc

mazlūmlar hālin yoklamaz:

1. mazlūmlar hālin yoklamaz:-maz

Gazel 13

Mısra: 3

Kelime Tipi: Kalp İfade

*Mazlumların halini yoklamak, mazlumların
durumunu sormak, mazlumlarla ilgilenmek.*

Ayaķ dīvānı itmez yoklamaz mazlūmlar hālin
Periştān oldı kullar tahtına sulṭānumuz gelmez

mazlūmuñ dādın alur:

1. mazlūmuñ dādın alur:-(u)r

Gazel 15

Mısra: 14

Mazlumun hakkını almak.

Ehl-i zulmüñ yanına ḳaldı şehā itdükleri
Yoḫsa mazlūmuñ alur dādın şeh-i dāver mi yok

mazlūmuñ gözi yaşını siler:

1. mazlūmuñ gözi yaşını siler:-(e)r

Tarih 124

Mısra: 5

*Mazlumun gözyaşını silmek, mazlumlara
yardım etmek, zulüm görenleri kollamak.*

Siler raḫm eyleyüp her dem gözi yaşını mazlūmuñ
Dem-ā-dem ehl-i zulmi ḫayret ile seyl-i ḡam aldı

ma'zül itdiler:

1. ma'zül itdiler:-di, -ler

Kıt'a 7

Mısra: 3

Azletme II işine son verme.

Ḳal'adan itdiler seni ma'zül
Sözünü şimdi diñlerüñ yokdur

ma'zül olup:

1. ma'zül olup:-up

Tarih 18

Mısra: 8

*Azledilmek, işinden çıkarılmak, el
çektirilmek.*

Nālān iderdi her dem mazlümü ol mu'ānid
Güldi yüzi cihānuñ ma'zül olup leccāc

ma'zür ola:

1. ma'zür ola:-a

Kıt'a 6

Mısra: 6

*Mazeretli sayılmak, kusuruna bakılmamak,
affedilmek.*

Iraḡ oldum şafā-yı ḫāṭırum yok
Bu mektübuñ kuşürü ola ma'zür

me'āl-i zıll-ı vezdānī:

1. **me'āl-i zıll-ı yezdānī:**

Tarih 199

Mısra: 4

Yaradanın gölgesinin anlamı, Allah'ın gölgesinin manası.

Gelüp oldu şehā 'adliyle defterdārı Yūnānuñ
Zuhūr eyler bu gündən soñra me'āl-i zıll-ı
Yezdānī

mebzül olup:

1. **mebzül olup:-up**

Tarih 61

Mısra: 7

Bir şeyin çok fazla olması, bol bol bulunması.

Ni'meti erbāb-ı 'irfāna anuñ mebzül olup
Maṭbahından olmaya eksük dilā ḥvān-ı Ḥalīl

mecāl:

1. **mecāl:-i**

Tarih 75

Mısra: 6

Takat, güç, kuvvet.

Zālimleruñ elinden pā-māl olup re'āyā
Bī-çāre ḳalmış iken yine mecālī geldi

meclis:

1. **meclisüñde:-(ü)ñ, -de**

Tarih 21

Mısra: 4

Konuşmak veya bir işi müzakere etmek için bir araya gelmiş kişilerin tamamı, cemiyet, encümen. Bu kimselerin yaptığı toplantının yeri, şura. Eğlence yeri, zevk ve safa toplantısı.

Saña sultānum Ḥudā virmiş fazīlet şöyle kim
Meclisüñde nuṭṭa gelseñ lā'l olur ehl-i beyān

2. **meclisde:-de**

Gazel 28

Mısra: 10

Cemiyet, zevk ve sefa toplantısı.

Irağ ol eyleme Etrāk-i bī-idrāk ile şöḥbet
Varup meclisde zevk it bārī şehri oğlanım ḳullan

3. **meclisine:-i, -n, -e**

Tarih 55

Mısra: 8

Cemiyet, zevk ve sefa toplantısı.

Naẓm ile nesre virüpdür o ḳadar şöḥret-i tām
La'l olur meclisine gelse gürüh-ı şu'arā

4. **meclisde:-de**

Gazel 3

Mısra: 1

Eğlence yeri II zevk ve safa toplantısı.

Geçdi dilā devri deyüñ meclisde dilber sākīdür
Bu gün şafāsın sür meyüñ cennet şarābı bākīdür

5. **meclisde:-de**

Gazel 5

Mısra: 7

Eğlence yeri II zevk ve safa toplantısı.

Yatdı herkes mest olup meclisde ḳaldum ben çü
şem'
Sūziş-i 'aşḳum dirīgā bilmeyüp yārān uyur

6. **meclisde:-de**

Gazel 36

Mısra: 8

Eğlence yeri II zevk ve safa toplantısı.

Olmaz müyesser hiç dilā böyle dem ü zevk ü şafā
Meclisde yār-ı meh-likā cām-ı sürür-encām ola

meclis-ārā:

1. **meclis-ārādur:-dur**

Gazel 4

Mısra: 5

(güzelliğiyle) meclisi süsleyen.

Şüküfe ḥaylinuñ her biri şimdi meclis-ārādur
O bezm içre şanasın kāse-bāz olmuş ḳaranfüller

mecnün-ı şeydānuñ ḥāletin:

1. **mecnün-ı şeydānuñ ḥāletin:-i, -n**

Gazel 19

Mısra: 8

Divane Mecnun'un hali, tutkun Mecnun'un hali.

Ben ol āvāre-i 'aşḳam ölümünden baña
Yanumda añmasunlar ḥāletin Mecnün-ı şeydānuñ

mecrüh oldı:

1. **mecrüh oldı:-dı**

Tarih 155

Mısra: 10

Yaralanmak, incinmek.

Tiğ ile geldi aña mühr-i şerīf
Eşkiyā' oldı cümleten mecrüh

medār oldı:

1. **medār oldı:-dı**

Tarih 28

Mısra: 4

Yardım etmek, yardımcı olmak, yardımı dokunmak.

Pāye kaṭ' itmege ehl-i 'irfān
Ma'rifet oldı hele şimdi medār

meded:

1. **meded:**

Tarih 26

Mısra: 4

Aman eyvah II yardım, lutuf.

Ey Tūrābī didi tārīhini hātif fi'l-hāl
Bāķī kalmadı meded gitdi fenādan göçdi

2. **meded:**

Tarih 32

Mısra: 8

Aman eyvah II yardım, lutuf.

İtmedüñ şefkat bu ben dil-ḥasteye
Göz göre alduñ meded cānum benüm

3. **meded:**

Tarih 35

Mısra: 14

Aman eyvah II yardım, lutuf.

'Ömrinüñ geçdi bahārı didi hātif tārīḥ
Gül-i bostāni meded bād-ı ecel şoldurdu

4. **meded:**

Tarih 169

Mısra: 12

Aman eyvah II yardım, lutuf.

Ey Tūrābī ḥüzn ile hātif didi tārīḥ aña
Bu cihāndan geçdi Sa'deddin-i şānī vāh meded

5. **meded:**

Tarih 176

Mısra: 1

Aman eyvah II yardım, lutuf.

'Azm-i gülzār-ı bekā itdün Süleymānum meded
Göklere çıksa yiridür āh u efgānum meded

6. **meded:**

Tarih 176

Mısra: 2

Aman eyvah II yardım, lutuf.

'Azm-i gülzār-ı bekā itdün Süleymānum meded
Göklere çıksa yiridür āh u efgānum meded

7. **meded:**

Tarih 176

Mısra: 4

Aman eyvah II yardım, lutuf.

Sen tolanduñ toğmadın ey mihr-i raḥşānum
meded
Ey dirīgā ben qara günlerde qaldum hicr ile

8. **meded:**

Tarih 176

Mısra: 6

Aman eyvah II yardım, lutuf.

Ḥasretā merhem-pezīr olmaz dil-i mecrūhumuz
Kalmaduñ gitdüñ eyā derdüme dermānum meded

9. **meded:**

Tarih 176

Mısra: 8

Aman eyvah II yardım, lutuf.

Tiz bitüp şolduñ dirīgā gülşen-i 'ālemde sen
Ben hezār āh ile qaldum verd-i ḥandānum meded

10. **meded:**

Tarih 176

Mısra: 10

Aman eyvah II yardım, lutuf.

Didi bu tārīḥ-i cān-süzü Tūrābī-i ḥaķır
Kā'id-i kaşr-ı cinān olduñ Süleymānum meded

11. **meded:**

Tarih 186

Mısra: 1

Aman eyvah II yardım, lutuf.

İbn-i Taşköpri meded cısr-i fenādan geçdi
Gitdi meyl eylemedi bildi bu 'ālem fānī

12. **meded:**

Tarih 186

Mısra: 7

Aman eyvah II yardım, lutuf.

Eceli irdi meded 'ālemi vīrān itdi
'Ālimüñ fevti imiş baḥr u berüñ vīrānı

13. **mededüñ:-(ü)ñ**

Müseddes 7

Mısra: 10

Yardım, lutuf.

Düşdi gird-āb-ı firāka mededüñ keşt-i ten
Nice kan ağlamaya dīde döküp eşk-i miḥen

14. **meded:**

Müseddes 5

Mısra: 1

Aman eyvah! II yardım, lutuf.

Oldı pejmürde dilâ ol gül-i gülzâr meded
Nice dil bülbülü âh itmeye her bâr meded

15. **meded:**

Müseddes 5

Mısra: 2

Aman eyvah! II yardım, lutuf.

Oldı pejmürde dilâ ol gül-i gülzâr meded
Nice dil bülbülü âh itmeye her bâr meded

16. **meded:**

Müseddes 5

Mısra: 3

Aman eyvah! II yardım, lutuf.

Başuma oldı cihân hasret ile ıtar meded
Firkat-i yâr ile özge elemüm var meded

17. **meded:**

Müseddes 5

Mısra: 4

Aman eyvah! II yardım, lutuf.

Başuma oldı cihân hasret ile ıtar meded
Firkat-i yâr ile özge elemüm var meded

18. **meded:**

Müseddes 5

Mısra: 5

Aman eyvah! II yardım, lutuf.

‘Adem iklîmine ‘azm eyledi dildâr meded
Gıtdi gelmez yola hayfâ nideyin yâr meded

19. **meded:**

Müseddes 5

Mısra: 6

Aman eyvah! II yardım, lutuf.

‘Adem iklîmine ‘azm eyledi dildâr meded
Gıtdi gelmez yola hayfâ nideyin yâr meded

20. **meded:**

Müseddes 5

Mısra: 11

Aman eyvah! II yardım, lutuf.

‘Adem iklîmine ‘azm eyledi dildâr meded
Gıtdi gelmez yola hayfâ nideyin yâr meded

21. **meded:**

Müseddes 5

Mısra: 12

Aman eyvah! II yardım, lutuf.

‘Adem iklîmine ‘azm eyledi dildâr meded
Gıtdi gelmez yola hayfâ nideyin yâr meded

22. **meded:**

Müseddes 5

Mısra: 17

Aman eyvah! II yardım, lutuf.

‘Adem iklîmine ‘azm eyledi dildâr meded
Gıtdi gelmez yola hayfâ nideyin yâr meded

23. **meded:**

Müseddes 5

Mısra: 18

Aman eyvah! II yardım, lutuf.

‘Adem iklîmine ‘azm eyledi dildâr meded
Gıtdi gelmez yola hayfâ nideyin yâr meded

24. **meded:**

Müseddes 5

Mısra: 23

Aman eyvah! II yardım, lutuf.

‘Adem iklîmine ‘azm eyledi dildâr meded
Gıtdi gelmez yola hayfâ nideyin yâr meded

25. **meded:**

Müseddes 5

Mısra: 24

Aman eyvah! II yardım, lutuf.

‘Adem iklîmine ‘azm eyledi dildâr meded
Gıtdi gelmez yola hayfâ nideyin yâr meded

26. **meded:**

Müseddes 5

Mısra: 29

Aman eyvah! II yardım, lutuf.

‘Adem iklîmine ‘azm eyledi dildâr meded
Gıtdi gelmez yola hayfâ nideyin yâr meded

27. **meded:**

Müseddes 5

Mısra: 30

Aman eyvah! II yardım, lutuf.

‘Adem iklîmine ‘azm eyledi dildâr meded
Gıtdi gelmez yola hayfâ nideyin yâr meded

28. **meded:**

Müseddes 6

Mısra: 15

Aman eyvah! II yardım, lutuf.

Günümüz oldı meded birbirinden bed-ter
Hâşılı olmuş iken başa belâlar ser-ber

29. **meded:**

Müseddes 12

Mısra: 26

Aman eyvah! II yardım, lutuf.

Sāyeveş üftādeñi çalma yire ey serv-kağ
İtme serkeşlük benüm serv-i ser-efrazum meded

30. **meded:**

Müseddes 13

Mısra: 8

Aman eyvah! II yardım, lutuf.

Dem-be-dem dökse yiridür dīdemüz yaş üzre yaş
Bağrumuzda çıkıdı haşretle meded baş üzre baş

31. **meded:**

Gazel 43

Mısra: 6

*"Yardım et, imdat eyle, yetiş, aman, eyvah"
anlamlarında ünlem.*

Gözler düşünde yāri varup hVāba çeşmümüz
Ėafletde şanmasun meded ey dil o yār bizi

meded bulmadı:

1. **meded bulmadı:**-ma, -dı

Müseddes 5

Mısra: 14

Medet bulmak, yardım bulmak.

İtdi o serv-i revāni bu felek zīr ü zeber
Mevtden gıtdi meded bulmadı bir cāy-ı mefer

medh:

1. **medhine:**-i, -n, -e

Tarih 97

Mısra: 6

Övgü, övme.

Açılıp rüşen olup gül gibi geçdi şadra
Yine dil bülbülünü medhine güyā itdi

2. **medhin:**-i, -n

Tarih 20

Mısra: 16

Övme, övgü.

Gülşen-i 'ālemde bir dem baña dem-sāz olmaya
Sen gül-i gülzār-ı 'adlün medhin eylerse hezār

meftüh oldı:

1. **meftüh oldı:**-dı

Tarih 155

Mısra: 12

Açılmak, ele geçirilmek.

Oldı devlet kapuları meftüh
Ey Tūrābī du 'āmuz itdi eđer

meftünüñ oldı:

1. **meftünüñ oldı:**-dı

Nazm 4

Mısra: 1

*Meftunu olmak, gönül vermek, vurulmak,
tutulmak.*

Gönül cānā hevādan geçmiş iken oldı meftünüñ
Beni aşıfte kıldı āl ile ruhsār-ı gül-günüñ

meger:

1. **meger:**

Tarih 78

Mısra: 6

Meger, ancak.

Berg-i kāhın alamaz kimse meger bād-ı nesīm
Devr-i 'adlinde dilā hārmen-i fellāha varup

2. **meger:**

Tarih 135

Mısra: 7

Açıkça, aslında, eger.

Herkes āsūde olup başına gün tođdı meger
Şaldı devlet güneşi pertevin āyā Halebe

3. **meger:**

Gazel 36

Mısra: 10

*"Meğerse, oysa, oysaki" anlamlarında
bağlaç.*

Didüm bu şem '-i bezme gel olsun ruhuñ ni 'me'l-
bedel

Nāz ile güldi o güzel didi meger aşşām ola

4. **meger:**

Kıt'a 11

Mısra: 4

*"Meğerse, oysa, oysaki" anlamlarında
bağlaç.*

Derd-i firāk u haşret ile cāna yetdüm āh
Yāruñ Vişālī ile meger behremend olam

5. **meger:**

Tarih 202

Mısra: 6

*"Meğerse, oysa, oysaki" anlamlarında
bağlaç.*

Görmemişdür kimesne mişlin anuñ
Gördi ise meger hayālidür

6. meger:

Tarih 205

Mısra: 4

"Meğerse, oysa, oysaki" anlamlarında bağlaç.

Ehl-i 'işret bulamaz mişlini dünyāda anuñ
Ola cennetde meger zevk u şafā-i Edine

7. meger:

Gazel 3

Mısra: 5

"Meğerse, oysa, oysaki" anlamlarında bağlaç II sanki.

Şeh-bāz-ı çeşmüñ bāl açar şayd itdi dil murğın
meger
Yolında cān virsem ne var göñlüm anuñ
müştākıdır

8. meger:

Gazel 17

Mısra: 6

"Meğerse, oysa, oysaki" anlamlarında bağlaç II sanki.

Derdüñle zār u mübtelā nālān u giryān olmada
Günler meger ey gönca-leb 'ālemde maḥzūnuñ
senüñ

9. meger:

Müseddes 6

Mısra: 22

"Meğerse, oysa, oysaki" anlamlarında bağlaç II sanki.

Derd ğamsuz güzerān eylemege bir dem yok
Dir iken devr-i zamān içre meger ādem yok

meger kim:

1. meger kim:

Tarih 102

Mısra: 7

Meğerki, oysaki.

Meger kim himmet oldı Ḥazret-i Monlā-yı
Rümüdür
Bize gönderdi bī-'illet bu gün bir server-i sālīm

mege:

1. mege:

Tarih 173

Mısra: 6

Sinek II sinek gibi değersiz insanlar.

Ötmesün her gurāb öñinde anuñ
Hem-cenāḥ ola mı hümāya meges

meh:

1. meh:

Gazel 40

Mısra: 10

Ay II Sevgili, dilber.

Nigārā alnuñ açılsun görinsün ṭurra-i ṭarrār
'İyān it meh cebīnüñ eyleme destārdan perde

mehdī-i cihān:

1. mehdī-i cihān:

Tarih 19

Mısra: 6

*Dünyanın mehdisi, Dünyaya yol gösteren
kişi II Ali paşa kastedilmiştir.*

Ey Tūrābī didi tārīḥin anuñ hātif-i ğayb
Oldı Tebrīze bu gün 'adl ile Mehdī-i cihān

mehemmed:

1. mehemmed:

Tarih 68

Mısra: 3

Mehemmed (öze isim).

Peder nāmı Mehemmed kendi nola Muştafā olsa
Mu'ammer eyleye Mevlā bi-ḥaḳḳ-ı nām-ı
Fahreddīn

2. mehemmed:

Tarih 113

Mısra: 10

Mehmed II Mehmed Efendi kastedilmiştir.

Tūrābī şevk ile tārīḥi hātif
Didi icrā kıluñ şer'ı Mehemmed

3. mehemmed:

Tarih 185

Mısra: 2

*Mehemmed II Mehmet Şerif Paşa
kastedilmiştir.*

Mehemmed oldı sultānum saña nām
'Adū bu cehlin itseñ nola bed-nām

4. mehemmed:

Tarih 97

Mısra: 3

Mehmed (öze isim).

Oldı fażlıyla anuñ nāmı Mehemmed çün-kim
Muştafā şer'ınıñ aḳkāmını icrā itdi

mehemmed beg:

1. mehemmed beg:

Tarih 123

Mısra: 10

Mehmed Bey.

Dinildi ey Tūrābī taraf-ı hātifden aña tārīḥ
Mehemmed Beg begüm 'adl ile mīr-i Aqsarāy
oldı

2. mehemmed beg:

Tarih 123

Mısra: 2

Mehmed Bey.

Bu def'a eşkiyā' nuñ def'ine bir özge rāy oldı
Mehemmed Beg şecā'atle emīr-i Aqsarāy oldı

3. mehemmed beg:

Tarih 128

Mısra: 8

Mehmed Bey.

Hiṭāb idüp Tūrābī didi hātif aña bir tārīḥ
Mehemmed Beg yine devletle geldi dār-ı dünyāya

mehemmed hānumuz:

1. mehemmed hānumuz:-(u)muz

Gazel 13

Mısra: 1

Mehmet Han.

Yirine cānumuz oturmadı cānānumuz gelmez
Niçe gün geçdi kaşırına Mehemmed Hānumuz
gelmez

mehemmed pāşā:

1. mehemmed pāşā:

Tarih 114

Mısra: 1

*Mehmed Paşa, Konyalı'nın bahsettiği
Ereğli'de han yapturan Öküz Mehmed Paşa
olmalı. (Ereğli Tarihi, s. 229).*

İtdi ihyā Ulukışlayı Mehemmed Pāşā
Yapdı bir 'ālī ribāṭ eyledi tarz-ı Hākān

2. mehemmed pāşā:

Tarih 118

Mısra: 10

*Vezir Mehmed Paşa, Konyalı'nın bahsettiği
Ereğli'de han yapturan Öküz Mehmed Paşa
olmalı. (Ereğli Tarihi, s. 229).*

Yapdı bu çeşme-i dildārı Mehemmed Pāşā
Görenüñ göñli aqar şu gibi dindi tārīḥ

3. mehemmed pāşā:

Tarih 120

Mısra: 12

*Serdar Mehmed Paşa II Damat ve Öküz
Mehmed Paşa diye de bilinir.*

Ey Tūrābī didi biñ şevk ile hātif tārīḥ
Çeriye oldı sipeh-sālār Mehemmed Pāşā

4. mehemmed pāşā:

Tarih 120

Mısra: 2

*Serdar Mehmed Paşa II Damat ve Öküz
Mehmed Paşa diye de bilinir.*

Ḥamdulillāh ki Ḥudā kıldı bize luṭf u 'atā
Şadr-ı 'ālīye şehā geldi Mehemmed Pāşā

5. mehemmed pāşā:

Tarih 121

Mısra: 3

*Serdar Mehmed Paşa II Damat ve Öküz
Mehmed Paşa diye de bilinir.*

Oldı serdār-ı cihānbān Mehemmed Pāşā

6. mehemmed pāşā:

Tarih 122

Mısra: 1

Mehmed Paşa.

Devlet ü 'izzetle geldi Mehemmed Pāşā
Eyledi şehrümüzü reşk-i kudümü ihyā

7. mehemmed pāşā:

Tarih 122

Mısra: 4

Mehmed Paşa.

Bu Tūrābī didi tārīḥin anuñ
Āmidüñ mīr-i emīrānı Mehemmed Pāşā

8. mehemmed pāşā:

Tarih 115

Mısra: 8

*Mehmed Paşa, Konyalı'nın bahsettiği
Ereğli'de han yapturan Öküz Mehmed Paşa
olmalı. (Ereğli Tarihi, s. 229).*

Ey Tūrābī didi peyk-i ile hātif tārīḥ
Dil-küşā cā vü ribāṭ oldı Mehemmed Pāşā

mehemmed şāh efendi:

1. mehemmed şāh efendi:

Tarih 124

Mısra: 10

Mehmed Şah Efendi.

Ƙudūmına Tūrābī-i du‘ā-gūyı didi tārīḥ
Eregliye Meḥemmed Şāh Efendi ‘adl ile geldi

2. meḥemmed şāh efendi:

Tarih 124

Mısra: 1

Mehmed Şah Efendi.

Olup kāḏī Eregli manşıbını fazl ile çaldı
Bi-ḥamdi’llāh Meḥemmed Şāh Efendi ‘adl ile
geldi

meh-i nā-mihribān:

1. meh-i nā-mihribān:

Müseddes 12

Mısra: 13

Merhameti ve şefkati olmayan ay (sevgili).

Gün gibi hercāyī olma ey meh-i nā-mihribān
Kimsenüñ çarḥına tokınma şaḥın ey nev-cüvān

meh-i nev:

1. meh-i nev:

Gazel 9

Mısra: 5

Yeni ay, hilal.

Tāḳ itmek ile ḳaddūñ beñzer mi hiç meh-i nev
Āyā hilāl ḳaşlar devr-i kühende yokdur

2. meh-i nev:

Müseddes 10

Mısra: 5

Yeni ay, hilal.

Meh-i nev ey hilāl-ebrū senüñ barmaḡuña degmez
Nice barmaḡuña vallāh bir dırnaḡuña degmez

3. meh-i nev:

Müseddes 10

Mısra: 11

Yeni ay, hilal.

Meh-i nev ey hilāl-ebrū senüñ barmaḡuña degmez
Nice barmaḡuña vallāh bir dırnaḡuña degmez

4. meh-i nev:

Müseddes 10

Mısra: 17

Yeni ay, hilal.

Meh-i nev ey hilāl-ebrū senüñ barmaḡuña degmez
Nice barmaḡuña vallāh bir dırnaḡuña degmez

5. meh-i nev:

Müseddes 10

Mısra: 23

Yeni ay, hilal.

Meh-i nev ey hilāl-ebrū senüñ barmaḡuña degmez
Nice barmaḡuña vallāh bir dırnaḡuña degmez

6. meh-i nev:

Müseddes 10

Mısra: 29

Yeni ay, hilal.

Meh-i nev ey hilāl-ebrū senüñ barmaḡuña degmez
Nice barmaḡuña vallāh bir dırnaḡuña degmez

meh-pāre:

1. meh-pāresidür:-(s)i, -dür

Gazel 7

Mısra: 6

*Ay parçası II Ay gibi parlak ve güzel yüzlü
sevgili.*

Görenler ğurre-i ebrūsım dir
Bu devrūñ şimdi bu meh-pāresidür

meh-rū:

1. meh-rūlar:-lar

Gazel 20

Mısra: 17

Ay yüzlü güzel, sevgili.

Gezer mi şimdi dervīşān ile gün gibi meh-rūlar
Vefā seyrinde mi şāh u gedāmuzdan ḥaber virgil

mekān:

1. mekān:

Tarih 114

Mısra: 4

Yer, mahal.

Bir ‘aceb sa‘y-i belīḡ eyledi çāvuşlar aña
Der-meyān eyledi dāmānın idüp özge mekān

mekān itdüm:

1. mekān itdüm:-dü, -m

Müseddes 8

Mısra: 8

Yurt, mesken edinmek, yerleşmek.

Gördi ey Seyyīd bu ‘aynum türbe-i pākūñ ‘ayān
Şükrülü’llāh yüz sürüp itdüm ser-i kūyuñ mekān

mekteb:

1. **mektebde:-de**

Gazel 13

Mısra: 6

Okul.

Gidüp gönülüm mu'allim-hâneye oldu sebak-dâşı
Varup mektebde kaldı tıfl-ı ebced-hânumuz
gelmez

mekteb-i 'irfâna:

1. **mekteb-i 'irfâna:-a**

Gazel 20

Mısra: 7

İrfan mektebi.

Gelür mi mekteb-i 'irfâna hübân ile şâ'irler
Nedür ahvâli yârân-ı safâmuzdan haber virgil

melce'-i 'irfân:

1. **melce'-i 'irfân:**

Tarih 175

Mısra: 3

Bilgi sığınağı, kültür sığınağı.

Hâşılı melce'-i 'irfân oldu
'Ulemâ hayline dergâhı penâh

melek:

1. **melekler:-ler**

Tarih 68

Mısra: 6

*Allah katında bulunan ve nur olarak
yaratılan varlıkların her biri.*

Hudâyâ 'ömr-i bâkî vir 'ulûmî cümle zabt itsün
Du'âmuz güş idüp gökde melekler diyeler âmîn

2. **meleklerle:-ler, -le**

Tarih 197

Mısra: 5

*Allah katında bulunan ve nur olarak
yaratılan varlıkların her biri.*

Anı kıldı meleklerle müzeyyen
Nişîmen eyledi bir nev-civâna

memdüd ola:

1. **memdüd ola:-a**

Tarih 105

Mısra: 12

Uzatılmış olmak.

Pâye-i 'izzetde olsun kâ-m-rân
'Ömr ü devlet dâyimâ memdüd ola

me'men-i mü'min:

1. **me'men-i mü'min:**

Tarih 143

Mısra: 4

*İnananın güvenirligi, iman edeninin
sağlamlığı, Mümin Paşa'nın sağlamlığı, ayrıca
adına tarih düşürülen Mümin Paşa'ya da
gönderme yapılmıştır.*

Ey Tûrâbî didi târîh-i kudûmın hâtif
Me'men-i Mü'min olupdur Çaraman ili yine

me'men-i mü'min pâşâ:

1. **me'men-i mü'min pâşâ:**

Tarih 142

Mısra: 10

*Mümin Paşa'nın güvenirligi, Mümin
Paşa'nın sağlamlığı.*

Hamduli'llâh yine dinildi Tûrâbî târîh
Oldı cây-ı Çaraman me'men-i Mü'min Pâşâ

memerr-i nâsdur:

1. **memerr-i nâsdur:-dur**

Tarih 7

Mısra: 3

*Herkesin geçtiği yol, geçit II Uşacıklar
köprüsü kastedilmiştir.*

Bir memerr-i nâsdur ibn-i sebîl eyler du'â
Rûh-ı pâkin aındurup ecdâdınıñ şâd eyledi

memi şâhuñ:

1. **memi şâhuñ:-(u)ñ**

Kıt'a 5

Mısra: 69

Memi Şah (özel isim).

Şevk-i ruhsârı dil-ârâ mı Memi Şâhuñ yine
Âsümânî evc-i hüsnüñ mihr-i raşşânı nice

memleket:

1. **memleket:**

Gazel 15

Mısra: 17

*Bir devletin, bir hükümdârın yönetimi
altında bulunan yer, ülke.*

Çıkmaz iseñ pâdişâhum gitdi elden memleket
Bunı iz'an itmege bir âşaf-ı şaf-der mi yok

2. **memleket:**

Müseddes 1

Mısra: 8

Bir devletin, bir hükümdârın yönetimi altında bulunan yer, ülke.

İtdi her güşeyi eşrâr u celâlî tâlân
Memleket gâret olup zulm ile oldı vîrân

memleket-i yünâni:

1. memleket-i yünâni:-ı

Tarih 36

Mısra: 1

Yunan toprakları, Yunan memleketi.

Virdiler memleket-i Yünâni Hasan Pâşaya
Hamduli'llâh yine bir hâkim-i dâna geldi

2. memleket-i yünâni:

Tarih 49

Mısra: 1

Yunan toprakları, Yunan memleketi.

Virdiler memleket-i Yünâni bu gün Pâşaya
Geldi dervîşi olup dergeh-i Mevlânâya

memlü' idüp:

1. memlü' idüp:-ü

Tarih 75

Mısra: 7

Doldurmak.

İlm ü hünerle güyâ memlü' idüp diyârı
Yâ Hüsrev-i zamândur yâhod Hâyâlî geldi

me' mür:

1. me' mür:

Tarih 156

Mısra: 29

Emir almış olan, yükümlü. II Nasuh Paşa kastedilmektedir.

Çıkdı meydâna girdi Rüstevâr
Ol kerem kâni olıcağ me' mür

me' mür olıcak:

1. me' mür olıcak:-ıcağ

Tarih 15

Mısra: 9

Yükümlü, görevli olmak.

Hıfza me' mür olıcak dindi Türâbî târîh
Çaldı 'izzetle Anaıolıyı Aħmed Pâşâ

men':

1. men'ine:-i, -n, -e

Tarih 11

Mısra: 7

Engelleme, önleme.

Eylediler ol binâ'nuñ men'ine çok kııl u kâl
Kimse kâdir olmadı fermân-ı 'âlî-şâdur

men' iden:

1. men' iden:-en

Gazel 15

Mısra: 19

Engellemek, yasaklamak; uzaklaştırmak, ayrı düşürmek.

Yoħsa 'ırkın kesmege şemşir ü yâ hançer mi yok
'Azmini sultân-ı dehrüñ men' iden zâlimlerüñ

men' ider:

1. men' ider:-(e)r

Gazel 27

Mısra: 13

Engellemek, yasaklamak; uzaklaştırmak, ayrı düşürmek.

Ey Türâbî men' ider dil-ber temâşâsın bu gün
Zâhid-i aħmağ daħı ferdâyı bilmez neydügin

menba':

1. menba'ı:-ı

Kıt'a 5

Mısra: 2

Kaynak.

Dil-rübâlar menba'ı ol şeh-i sultânî nice
Ey şabâ sağ u esen çün geldüñ Anıalyadan

menba' -ı cüd u elıâf:

1. menba' -ı cüd u elıâf:

Tarih 4

Mısra: 8

Cömertlik ve iyilik kaynağı II Abdülkadir Efendi kastedilmiştir.

Geçdi ol hem-ser-i 'Abdu'l-kâdir
Gıtdi veh menba' -ı cüd u elıâf

menba' -ı 'ilm ü vağâr:

1. menba' -ı 'ilm ü vağâr:

Tarih 171

Mısra: 1

Bilim ve ağırbaşlılık kaynağı II Sunullah Efendi kastedilmiştir.

Gitdi Şun'ullāh Efendi menba'-ı 'ilm ü vaqār
Da'vet-i Firdevs-i a'lā eyledi Perverdigār

menba'-ı 'irfān:

1. **menba'-ı 'irfān:**

Tarih 189

Mısra: 5

*İrfan kaynağı, bilgi kaynağı, bilgi pınarı II
çok bilgili kimse.*

Bu deñlü 'ilm ü fazlıyla olupdur menba'-ı 'irfān
Yanında nuṭka gelmez lāl olur dehrüñ süḥan-dānı

menba'-ı 'irfāndur:

1. **menba'-ı 'irfāndur:-dur**

Tarih 11

Mısra: 6

*İrfan kaynağı II Sultan Ahmed cami
kastedilmektedir.*

İtdi Atmeydānını şimdi 'ibādet-hāne ol
Ma'bed-i insān-ı kāmīl menba'-ı 'irfāndur

menba'-ı reyhāna:

1. **menba'-ı reyhāna:-a**

Gazel 39

Mısra: 11

*Hoş güzel kokunun kaynağı, hoş güzle
kokunun pınarı II sevgili kastedilmektedir.*

Fikr-i ḥaṭıyla menba'-ı reyhāna döndi dil
Olur Türābī revnağı arzuñ nebāt ile

menzil:

1. **menzillerin:-leri, -n**

Tarih 60

Mısra: 3

Yer, mekân.

Gezdüñ ol Faḥr-ı cihānuñ cā-be-cā menzillerin
Ḥalkını itdüñ ziyāfet Ḥaḥ vire ecr-i cezīl

2. **menzilini:-i, -n, -i**

Tarih 94

Mısra: 6

Yer, mekân.

Manşıbindan behre-dār olmadı gitdi vā-dirīg
Cāhını terk itdi ḥayfā menzilini kıldı çāh

3. **menzili:-i**

Tarih 191

Mısra: 2

Yer, mekân.

'Adl ile Vehhāb efendi Mışra vālīdür bu gün
Şadr-ı rif'at menzili zü'l-kadr-ı 'ālīdür bu gün

4. **menzilinde:-i, -n, -de**

Tarih 31

Mısra: 8

Yurt, mesken II makam.

Mihr-i 'adli olup ziyā-güster
Gün gibi menzilinde itdi qarār

5. **menzil:**

Tarih 203

Mısra: 1

Konak, mesken.

Yapdı menzil Vişālī hem-çü behişt
Kıldı her cānibin 'abīr-sirişt

6. **menzilüm:-üm**

Müseddes 3

Mısra: 5

Varılacak yer, mesafe.

Dem-i āḥirde şanmañ menzilüm zīr-i türāb itdüm
Günāhum çoklığından yirlere geçdüm ḥicāb itdüm

7. **menzili:-i**

Tarih 59

Mısra: 4

Varılacak yer, mesafe.

Eyler iḥyā bu cihān ḥalkımı itfāsı ile
Hem-çü 'İsī yiridür menzili olsa eflāk

8. **menzilüne:-(ü)ñ, -a**

Tarih 198

Mısra: 8

Varılacak yer, mesafe.

Eyleye Bārī Te'ālā devlet ü 'ömrüñ mezīd
Şükrü'līlāh menzilüne sağ esen kılduñ nüzül

9. **menziline:-i, -n, -e**

Gazel 13

Mısra: 8

Makam, mahal, yer.

Sitārem ağlamakla düşdi āhum çarḥı devr itdi
Dirīgā menziline ol meh-i tābānumuz gelmez

10. **menzil:**

Tarih 6

Mısra: 3

Varılacak yer, mesafe II makam.

'Ulemā içre alup tīr-i murādı menzil
Aşdı meydān-ı fazīletde yine yayını

11. **menziline:-i, -n, -e**

Tarih 6

Mısra: 1

Makam, mahal, yer.

Gün gibi menziline geldi Ahî-zâde bu gün

Şân virüp şadrına gösterse nola âyîni

menzil-be-menzil:

1. **menzil-be-menzil:**

Gazel 27

Mısra: 3

Menzilden menzile, durak durak, bir yerden bir yere.

Âsmânı seyr idüp menzil-be-menzil gezmeyen

Âsitân-ı Hâzret-i Monlâyı bilmez neydügin

menzile irdi:

1. **menzile irdi:-di**

Tarih 82

Mısra: 7

Hedefe yetişmek, amaca ulaşmak.

İrdi ey dil şıdk ile tîr-i du'âsı menzile

Şükrü'llâh kim bu gün a'dâ anuñ pā-mâlidür

menzilgâh:

1. **menzilgâhuñi:-(u)ñ, -ı**

Müseddes 8

Mısra: 15

Menzil yeri, konak. II Hz. Muhammed'in kabri kastedilmektedir.

Câ-be-câ seyr eyledüm şevk ile menzilgâhuñı

Sürme itdüm 'aynuma çekdüm gubâr-ı râhuñı

menzil-i 'âlî:

1. **menzil-i 'âlî:**

Tarih 201

Mısra: 1

Yüce konak, yüce ev, değerli konak II Visali Efendi'nin konağı kastedilmiştir.

Efendimüz Vişâlî menzil-i 'âlî idüp bünyâd

Ĥudâ kılsun bu bezm-i 'âlî içre dâyimâ dil-şâd

menzil-i hâş:

1. **menzil-i hâş:**

Tarih 196

Mısra: 7

Has yer, farklı yer II Visali Efendi'nin yaptırdığı kahvehane kastedilmektedir.

Kaşr-ı Şeddâda tākı eyledi ĥand

Fikr-i şâ'ible kıldı menzil-i ĥâş

menzil-i ibn-i sebîli:

1. **menzil-i ibn-i sebîli:-i**

Tarih 62

Mısra: 3

Yolcu konağı, yolcu evi II Etmekçizade'nin Ereğli'ye yaptırdığı han kastedilmiştir.

Menzil-i ibn-i sebîli kıldı bir 'âlî maĥâm

Sevk idüp Bârî Te'âlâ ĥayra irşâd eyledi

menzil-i maksûda ire:

1. **menzil-i maksûda ire:-e**

Tarih 19

Mısra: 3

Kelime Tipi: Kalıp İfade

Varılmak istenen menzile ulaşmak, varılmak istenen yere ulaşmak.

Uğurı açık ola menzil-i maksûda ire

Her murâdın vire ĥayr ile Ĥudâ-yı Mennân

menzil-i maksûdı:

1. **menzil-i maksûdı:-ı**

Tarih 100

Mısra: 10

Varılmak istenen menzil, varılmak istenen yer.

Ĥamduli'llâh yetişüp tîr-i du'â

Eyledi menzil-i maksûdı hedef

menzil-i 'ukbâya:

1. **menzil-i 'ukbâya:-(y)a**

Tarih 94

Mısra: 4

Āhiret yolu, āhiret konağı.

El-vedâ' itdi dirîgâ gitdi gelmez bir daĥı

Ĥaldı ĥasret menzil-i 'ukbâya derdâ âh ü vâh

menzil-i vişâlî:

1. **menzil-i vişâlî:**

Tarih 203

Mısra: 10

Visali'nin konağı.

Ey Tûrâbî dinildi târĥi

Oldı menzil-i Vişâlî behişt

menziline irgürüp:

1. **menziline irgürüp:-üp**

Tarih 114

Mısra: 6

Hedefine ulaşmak.

Oldı şan tāk-ı mu'allası anuñ kavs-ı kuzah
İrgürüp menziline tır-i murādın devrān

merām:

1. **merāma:-a**

Tarih 23

Mısra: 6

İstek, niyet, maksat.

İlm ü hünerle sensin serdār-ı ehl-i 'irfān
Sāyeñde ehl-i diller irse nola merāma

mercān:

1. **mercān:**

Gazel 7

Mısra: 2

Denizden çıkan maruf kırmızı cevher.

Güzeller cümleten āvāresidür
'Alicān-zāde mercān pāresidür

merdān:

1. **merdān:**

Müseddes 4

Mısra: 5

*İnsan olana yakışır sūrette, mertçe II
sözünün eri bir biçimde, özü sözü doğru bir
biçimde (TDK).*

Eşkiyā'dan bizi hıfz itdi 'aceb merdān imiş
Nāmı Şa'bān u velī kendi kağan arslan imiş

2. **merdān:**

Müseddes 4

Mısra: 11

*İnsan olana yakışır sūrette, mertçe II
sözünün eri bir biçimde, özü sözü doğru bir
biçimde (TDK).*

Eşkiyā'dan bizi hıfz itdi 'aceb merdān imiş
Nāmı Şa'bān u velī kendi kağan arslan imiş

3. **merdān:**

Müseddes 4

Mısra: 17

*İnsan olana yakışır sūrette, mertçe II
sözünün eri bir biçimde, özü sözü doğru bir
biçimde (TDK).*

Eşkiyā'dan bizi hıfz itdi 'aceb merdān imiş
Nāmı Şa'bān u velī kendi kağan arslan imiş

4. **merdān:**

Müseddes 4

Mısra: 23

*İnsan olana yakışır sūrette, mertçe II
sözünün eri bir biçimde, özü sözü doğru bir
biçimde (TDK).*

Eşkiyā'dan bizi hıfz itdi 'aceb merdān imiş
Nāmı Şa'bān u velī kendi kağan arslan imiş

5. **merdān:**

Müseddes 4

Mısra: 29

*İnsan olana yakışır sūrette, mertçe II
sözünün eri bir biçimde, özü sözü doğru bir
biçimde (TDK).*

Eşkiyā'dan bizi hıfz itdi 'aceb merdān imiş
Nāmı Şa'bān u velī kendi kağan arslan imiş

merd-i müstakīm:

1. **merd-i müstakīm:**

Müseddes 4

Mısra: 20

*Doğru yiğit, temiz kahraman II Şaban Çavuş
kastedilmektedir.*

Hāzret-i Ağa ola dār-ı se'ādetde muķīm
Bize irsāl eyledi bir böyle merd-i müstakīm

merd-i veğā:

1. **merd-i veğā:**

Tarih 142

Mısra: 4

*Harp yerinden çıkan seslerin yiğidi, harp
yiğidi.*

Ķahramān-heybet ü Dārā-'azamet Cem-ħaşmet
Gelmeye dār-ı cihāna bu aşıl merd-i veğā

merdūd ola:

1. **merdūd ola:-a**

Tarih 105

Mısra: 16

Kovulmak, reddedilmek.

Dir du 'ā idüp Tūrāb-i ħaķır
Dem-be-dem düşmenleri merdūd ola

merdüm:

1. **merdümi:-i**

Tarih 213

Mısra: 8

Göz bebeği.

Der-kenār itdi görüp qaddi hayālin çeşmüm
Eyledi merdümü bir serv-i dil-ārā seyrin

merdümek-i dīde:

1. merdümek-i dīde:

Gazel 12

Mısra: 5

(Sevgilinin) Göz bebeği.

Hayretde kalur merdümek-i dīde görünce
Bādī nazar ol hāl ile gerdāna bakılmaz

merdüm-i dānā:

1. merdüm-i dānā:

Müseddes 13

Mısra: 25

Arif, gönül adamı.

Ey Türābī ol melek-rū merdüm-i dānā idi
Her sözi kân-ı feşāhatde dūr-i yek-tā idi

merhabā:

1. merhabāsuz:-suz

Gazel 29

Mısra: 2

*Salam, nazımda metholunan kimseye hitāb
olarak kullanılır.*

Olmadı bir merhabā ol serv-i gül-endāmdan
Merhabāsuz baña mātem yig gelür bayramdan

merhabāsız:

1. merhabāsız:

Müfret 2

Mısra: 2

Selamsız sabahsız, selam vermeyen.

Olmadı bir merhabā ol serv-i hoş-reftdardan
Merhabāsız baña mātem yeg gelür bayramdan

merhem yok:

1. merhem yok:

Müseddes 6

Mısra: 19

İlaç yok, çare yok.

Bu cihān içre bizüm derdümüze merhem yok
Hālümüz ağlamağa neyleyelüm hem-dem yok

merhem-pezīr olmaz:

1. merhem-pezīr olmaz:-maz

Tarih 176

Mısra: 5

*Merhem kabul eden olmak II merhem kabul
etmez, iyileşmez.*

Hasretā merhem-pezīr olmaz dil-i mecrūhumuz
Kalmaduñ gıtdüñ eyā derdüme dermānum meded

merhūmuñ rüh-ı revānını:

1. merhūmuñ rüh-ı revānını:-ı, -n, -ı

Tarih 45

Mısra: 7

Merhumun giden ruhu, merhumun canı.

Merhūmuñ ide Mevlā rüh-ı revānını şād
Kaldı bu gülşen içre bir bār-ver nihāli

meriç ü tuncaveş:

1. meriç ü tuncaveş:

Tarih 10

Mısra: 7

Meriç ve Tunca gibi.

Gözleri yaşı akar her dem Meriç ü Tuncaveş
Mevc urur her gūşesi mānend-i deryā Edrine

merkad-i pāk-i resül:

1. merkad-i pāk-i resül:

Tarih 198

Mısra: 4

Resul'ün (Hz. Muhammed) temiz mezarı.

Cān ile kılduñ ziyāret merkad-i pāk-i Resül
Yeşrib ü Baḥḥāyı gördüñ cā-be-cā seyr eyleyüp

mersüm:

1. mersüm:

Tarih 183

Mısra: 3

Resmedilmiş, resim olarak çizilmiş.

Mir'āt-ı zamīrinde geçmiş gelecek mersüm
Kalbine 'ayāndur hep müstakbel ile māzī

mertebe:

1. mertebesin:-(s)i, -n

Tarih 35

Mısra: 12

Derece, basamak, rütbe.

Buldı hem-nām-ı Muhammedle maḳām-ı
Maḥmūd

Ey Türābī aña Ḥaḳ mertebesin buldurdı

mertebe-i a' lāva irse:

1. **meretebe-i a'lāya irse:-se**

Tarih 49

Mısra: 4

Yüksek makamlara erişmek.

Ḳadri 'ālīdür anuñ nāmı egerçi Dervīş
Dem-be-dem irse nola meretebe-i a'lāya

meretebe-i a'lāyı:

1. **meretebe-i a'lāyı:-(y)ı**

Müseddes 11

Mısra: 5

Yüksek makam, yüce meretebe.

Ḳamdulī'llāh ki bulup meretebe-i a'lāyı
Beklerüz ḥāk-i der-i Ḳazret-i Mevlānāyı

2. **meretebe-i a'lāyı:-(y)ı**

Müseddes 11

Mısra: 11

Yüksek makam, yüce meretebe.

Ḳamdulī'llāh ki bulup meretebe-i a'lāyı
Beklerüz ḥāk-i der-i Ḳazret-i Mevlānāyı

3. **meretebe-i a'lāyı:-(y)ı**

Müseddes 11

Mısra: 17

Yüksek makam, yüce meretebe.

Ḳamdulī'llāh ki bulup meretebe-i a'lāyı
Beklerüz ḥāk-i der-i Ḳazret-i Mevlānāyı

4. **meretebe-i a'lāyı:-(y)ı**

Müseddes 11

Mısra: 23

Yüksek makam, yüce meretebe.

Ḳamdulī'llāh ki bulup meretebe-i a'lāyı
Beklerüz ḥāk-i der-i Ḳazret-i Mevlānāyı

5. **meretebe-i a'lāyı:-(y)ı**

Müseddes 11

Mısra: 29

Yüksek makam, yüce meretebe.

Ḳamdulī'llāh ki bulup meretebe-i a'lāyı
Beklerüz ḥāk-i der-i Ḳazret-i Mevlānāyı

merve:

1. **merve:**

Gazel 31

Mısra: 6

Mekke'de bir dağ adı.

Görenler baş egerler cān ile mihrāb-ı ebrūña
Ḳabībüm Merve ḥaḳḳı Ka'be-i ehl-i şafāsın sen

mesdūd ola:

1. **mesdūd ola:-a**

Tarih 105

Mısra: 14

Kapalı olmak.

Bulur encāmı şehā zulum u sitem
Ger bu bāb-ı irtişā mesdūd ola

mes'ele-i müşkilede:

1. **mes'ele-i müşkilede:-de**

Tarih 151

Mısra: 7

Zor mesele.

Bir su'al eyler iseñ mes'ele-i müşkilede
Olmaya kimse ḥuzūruñda cevāba ḳādir

meşhūr:

1. **meşhūr:**

Tarih 70

Mısra: 3

*Herkesçe bilinen, adı sanı her tarafa
yayılmış, ünlü, şöhretli.*

'İlm ü fazīlet ile meşhūr idüñ cihānda
Nāmuñ ḳalup dirīgā gitdün efen

mesihā:

1. **mesihā:**

Tarih 36

Mısra: 4

*Ölüleri canlandırma özelliğine sahip Hz.İsa
II Bostancıbaşı Hasan Paşayı Hz. İsa'ya
benzetmiş.*

Ehl-i 'irfāna anuñ nuḳḳı ḥayāt-efzādur
Mürde-diller nola cān bulsa Mesihā geldi

mesihāves:

1. **mesihāves:**

Tarih 190

Mısra: 7

Hz. İsa gibi.

Mesihāves idüpdür luḫf ile ben mürdeyi ihyā
İdersem ḫāñ midur her dem du'ā-yı devletin dāyim

mesken:

1. **mesken:**

Tarih 51

Mısra: 10

Oturulacak, sükûn edilecek yer.

Hak Te'âlâ aña 'uqbâda 'inâyetler ide
Rûh-ı pâkine anuñ mesken ola kurb-ı İlâh

2. **meskenin:-i, -n**

Tarih 33

Mısra: 14

Yer, yurt, bulunulan yer.

Qavl u fi'linden anuñ rāzî idi halk-ı cihân
Meskenin dâr-ı cinân ide Hudâ 'azze ve cel

3. **meskenüñ:-(ü)ñ**

Tarih 168

Mısra: 6

Yer, yurt, bulunulan yer.

Neyledüñ ey çarh-ı zâlim dehri vîrân eyledüñ
İki ehl-i faẓluñ itdüñ meskenüñ hâk-i siyâh

4. **meskeni:-i**

Tarih 8

Mısra: 8

Oturulacak yer, makam.

Ṭarh-ı nev şaldı esâsını idüp muhkem anuñ
Ola üstâdına rahmet meskeni dâr-ı na'ım

5. **meskenin:-i, -n**

Tarih 172

Mısra: 1

Yer, yurt, bulunulan yer.

İtdi Şun 'ullâh Efendi meskenin şadr-ı 'alâ
Cennet-i Firdevse 'azm itdi kıluup terk-i fenâ

mesken ide:

1. **mesken ide:-e**

Tarih 89

Mısra: 8

Mesken edinmek, yer tutmak.

Devr-i 'adlinde bilindi hele qadr-i 'ulemâ
Şadr-ı devletde varup mesken ide bula devâm

mesken idersek:

1. **mesken idersek:-(e)r, -se, -k**

Müseddes 11

Mısra: 10

*Yurt edinmek, bir yerde devamlı olarak
oturmak, bir yere yerleşmek.*

Ṭavrumuz 'âlî durur gözlerimiz ammâ hâki
Gün gibi mesken idersek yiridür eflâki

mesken itdi:

1. **mesken itdi:-di**

Tarih 91

Mısra: 3

Yerleşmek, yer edinmek.

Rûh-ı revânı itdi dârü's-selâmı mesken
Mişli bulunmaz anuñ geşt eyleseñ 'Irâkî

mesken itdün:

1. **mesken itdün:-dü, -ñ**

Tarih 70

Mısra: 6

Yerleşmek, yer edinmek.

Rihlet idince hâtif didi Tûrâbî târîh
Göçdüñ 'Ali Efendi itdün cinânı mesken

mesken-i ibn-i sebîl:

1. **mesken-i ibn-i sebîl:**

Tarih 61

Mısra: 10

*Yolcu meskeni, yolcu evi, kervansaray II
Etmekçizade'nin Ereğli'ye yaptırdığı han.*

Ey Tûrâbî dindi bünyâdına bir târîh-i hûb
Kıldı zeyn Etmekçi-zâde mesken-i ibn-i sebîl

mesken-i mahmûd:

1. **mesken-i mahmûd:**

Tarih 107

Mısra: 3

Mahmud'un yeri II Hz Muhammed'in yanı.

Ḥamd idelüm yirümüz mesken-i Mahmûd olup
Şâd olalum dem-be-dem ṭarh idelüm biz hemi

mesken-i vâlideyi:

1. **mesken-i vâlideyi:-(y)i**

Tarih 126

Mısra: 6

Validesinin meskeni.

Yetürdi niçe zamândur Tûrâbî bu târîh
Uyardı mesken-i Vâlideyi Murâd Pâşâ

meskenin dâru's-selâm it:

1. **meskenin dâru's-selâm it:**

Müseddes 13

Mısra: 28

*Kelime Tipi: Dua İfadesi
Makamını cennet etmek.*

Rūhını şād eyle yā Rab bir leb-i 'aynā idi
Meskenin Dāru's-selām it kāmēti tūbā idi

mesnevī:

1. **mesnevīyi:-yi**

Gazel 27

Mısra: 10

*Mevlānā Celāleddīn Rūmī'nin altı ciltlik
Farsça eseri.*

Mağz-ı Kur'ān-ı şerīfe vākıf olmaz her faḳīh
Mesnevīyi görmeyen ma'nāyı bilmez neydügin

mesnevī-hvān oldı:

1. **mesnevī-hvān oldı:-dı**

Tarih 107

Mısra: 5

Mesnevi okuyan olmak.

Olmaz anuñ gibi hīç Mesnevīnüñ maḥremi
Himmet-i merdān ile Mesnevī-hvān oldı

mesnevīnüñ maḥremi:

1. **mesnevīnüñ maḥremi:-i**

Tarih 107

Mısra: 6

Mevlana'nun Mesnevi'sinin sırlarını bilen.

Olmaz anuñ gibi hīç Mesnevīnüñ maḥremi
Himmet-i merdān ile Mesnevī-hvān oldı

mesrūr olup:

1. **mesrūr olup:-up**

Tarih 192

Mısra: 6

Sevinmek; arzusuna ulaşmak (OTAL, 628).

Münkir olanlar aña bāb-ı ḥafāda ḳaldı
Zevḳ u beşāret ile mesrūr olup eḥibbā

meşşāta-i mekkāra:

1. **meşşāta-i mekkāra:-a**

Gazel 37

Mısra: 10

*Hilekar gelin süsleyen, hilekar (saç) tarayan
II sevgili kastedilmektedir.*

Türābīnüñ sözin tūt eylemegil 'ārızı zīnet
Saña bir reng ider meşşāta-i mekkāra yüz virme

mest:

1. **mest:**

Kit'a 5

Mısra: 46

*Aşk, sevgi, zevk vb. bir duygudan dolayı akli
başından gitmiş, sarhoş olmuş.*

Ṭa'n ider mi nukre-i ḥāme beyāz sīnesini
Mīḥcinuñ dīvānı var mı mest ḥayrānı nice

mest olup:

1. **mest olup:-up**

Gazel 5

Mısra: 7

Kendinden geçmek, sarhoş olmak.

Yatdı herkes mest olup meclisde ḳaldum ben çü
şem'

Sūziş-i 'aşḳum dirīgā bilmeyüp yārān uyur

2. **mest olup:-up**

Tarih 51

Mısra: 1

Kendinden geçmek, sarhoş olmak.

Mest olup çekdi elin geçdi dirīgā nā-gāh
Şundi Dervīş Süleymāna ecel cāmın āh

3. **mest olup:-up**

Tarih 51

Mısra: 11

Kendinden geçmek, sarhoş olmak.

Mest olup geçdi didüm aña Türābī tārīḥ
Şundi Dervīş Süleymāna ecel cāmın āh

mest ü harāb olup:

1. **mest ü harāb olup:-up**

Müseddes 9

Mısra: 9

*İçkinin tesiriyle kendinden geçmek, zil zurna
sarhoş olmak.*

Bāde-i ḥayret ile gönüm olup mest ü harāb
Tāzelendürdi yine geçmiş iken 'ahd-ı şebāb

mest-i müdām itdüñ:

1. **mest-i müdām itdüñ:-dü, -ñ**

Nazm 5

Mısra: 4

Daima mest etmek, devamlı sarhoş etmek.

'Āleme rüsvā idüp bī-neng ü nām itdüñ beni
Gel piyāle gel yetiş mest-i müdām itdüñ beni

mest-i ser-gerdān:

1. **mest-i ser-gerdān:**

Nazm 3

Mısra: 4

Avare sarhoş, şaşkın sarhoş, perişan sarhoş.

Şânına lâyıq degüldür itmesün nālân beni
Bir cüvân-ı süccî itdi mest-i ser-gerdân beni

mes'üd ola:

1. mes'üd ola:-a

Tarih 105

Mısra: 2

Mutlu olmak.

Dāyimā serdārumuz Maḥmūd ola
Ṭālī'-i maḫşūdumuz mes'üd ola

meşveret idüp:

1. meşveret idüp:-üip

Tarih 212

Mısra: 7

*Danışmak, konuşup anlaşmak, fikir edinmek
için konuşup görüşmek.*

Ehl-i divân aḫsen-i re'y ile idüp meşveret
Ḳal' u ḳam'ına 'adūnuñ buldılar bir özge rāh

mevālî hayline:

1. mevālî hayline:-i, -n, -e

Tarih 177

Mısra: 9

Efendiler zümresi.

Hāliyā oldur mevālî hayline şāhib-semend
Ey Tūrābî çün müfettiş oldı dindi tārîhi

mevc urur:

1. mevc urur:

Tarih 10

Mısra: 8

Dalgalanmak.

Gözleri yaşı akar her dem Meriç ü Tuncaveş
Mevc urur her güşesi mānend-i deryā Edrine

mevlâ:

1. mevlâ:

Tarih 8

Mısra: 3

Allah.

Şaklaya Mevlâ ḫaṭardan 'ömrin efzün eyleyüp
İki 'ālemde murādın vire ol ḫayyü'l-ḳadīm

2. mevlâ:

Tarih 36

Mısra: 7

Allah.

Vire dünyāda vü 'ukbāda murādın Mevlâ
'Adl u dād eyleyici vālî-i vālā geldi

3. mevlâ:

Tarih 45

Mısra: 7

Allah.

Merḫūmuñ ide Mevlâ rüḫ-ı revānını şād
Ḳaldı bu gülşen içre bir bār-ver nihāli

4. mevlâ:

Tarih 119

Mısra: 3

Allah.

Bu gün 'izzetle zātını ser-efrāz eyledi Mevlâ
Olursa dest-gīri yiridür erbāb-ı 'irfānuñ

5. mevlâ:

Tarih 195

Mısra: 9

Allah.

Ey Tūrābî kıl du'ā dāyim aña Mevlâ içün
'Ömrin efzün eyleye Bār-ı Ḥudā 'azze ve cel

mevlâ anı dāyim ḫavf u ḫaṭardan şaklasun:

1. mevlâ anı dāyim ḫavf u ḫaṭardan şaklasun:-
sun

Tarih 161

Mısra: 7

Kelime Tipi: Dua İfadesi

*Yüce Allah onu (Sultan Osman) daima korku
ve tehlikeden korusun, saklasın.*

Şaklasun ḫavf u ḫaṭardan anı Mevlâ dāyim
Aña 'ömr-i ebedî virsün o Ḥayy u Mennān

mevlâ anı dāyim ḫavf u ḫaṭardan şaklaya:

1. mevlâ anı dāyim ḫavf u ḫaṭardan şaklaya:-
(y)a

Tarih 120

Mısra: 10

Kelime Tipi: Dua İfadesi

*Yüce Allah onu daima korku ve tehlikeden
korusun, saklasın.*

Ḥızr u İlyāsı aña rehber ide Ḥazret-i Ḥaḳ
Şaklaya ḫavf u ḫaṭardan anı dāyim Mevlâ

**mevlâ bi-ḫakk-ı nām-ı fahreddin mu'ammer
eyleve:**

1. mevlā bi-ḥaḫḫ-ı nām-ı fahreddīn mu‘ammer eyleye:-(y)e

Tarih 68

Mısra: 4

Kelime Tipi: **Dua İfadesi**

Allah, Fahreddin (Hz. Muhammed) adı hakkı için uzun ömür versin.

Peder nāmı Mehemmed kendi nola Muştafā olsa
Mu‘ammer eyleye Mevlā bi-ḥaḫḫ-ı nām-ı
Fahreddīn

mevlā dünyāda vü ‘uqbāda murādın vire:

1. mevlā dünyāda vü ‘uqbāda murādın vire:-e

Tarih 118

Mısra: 6

Kelime Tipi: **Dua İfadesi**

*Allah dünyada ve ahirette istediğini versin,
Allah dünyada ve ahirette arzusunu yerine
getirsin.*

Gelün ey ehl-i şafā aña du‘alar idelüm
Vire dünyāda vü ‘uqbāda murādın Mevlā

mevlā her nefes üstādına rahmet eyleye:

1. mevlā her nefes üstādına rahmet eyleye:-(y)e

Tarih 114

Mısra: 9

Kelime Tipi: **Dua İfadesi**

Allah her an ustasına rahmet etsin.

Her nefes eyleye üstādına rahmet Mevlā
Böyle bir ‘ālī binā’ görmedi Şeddād-ı zamān

mevlā iki ‘ālemde murādın ḥāşıl ide:

1. mevlā iki ‘ālemde murādın ḥāşıl ide:-e

Tarih 89

Mısra: 9

Kelime Tipi: **Dua İfadesi**

*Yüce Allah İki alemde de (dünya ve ahiret)
isteğine kavuşursun.*

İki ‘ālemde murādın ide ḥāşıl Mevlā
Kaşr-ı ‘ālīyi kıla kendüye cennette maḳām

mevlā o sālār-ı güzīnūn dünyāda ve ‘uqbāda murādātın vire:

1. mevlā o sālār-ı güzīnūn dünyāda ve ‘uqbāda murādātın vire:-e

Tarih 53

Mısra: 8

Kelime Tipi: **Dua İfadesi**

*Allah o seçkinlerin reisinin dünyada ve
ahirette isteklerini versin.*

Murādātın o sālār-ı güzīnūn
Vire dünyāda ve ‘uqbāda Mevlā

mevlā rahmet eyleye:

1. mevlā rahmet eyleye:-(y)e

Tarih 115

Mısra: 6

Allah merhamet etsin.

Diyeler ibn-i sebīl anda du‘alar idüben
Yapana yapdurana eyleye rahmet Mevlā

mevlā sālīm eyleyüp vücūdın ḥatardan şaklasun:

1. mevlā sālīm eyleyüp vücūdın ḥatardan şaklasun:-sun

Tarih 190

Mısra: 2

Kelime Tipi: **Dua İfadesi**

*Allah sağlık verip bedenini tehlikeden
korusun.*

Sitānbula olup Vehhāb Efendi ‘ilm ile ḥākim
Vücūdın şaklasun Mevlā ḥatardan eyleyüp sālīm

mevlā zāt-ı şerīfini ḥatardan şaklasun:

1. mevlā zāt-ı şerīfini ḥatardan şaklasun:-sun

Tarih 38

Mısra: 6

Kelime Tipi: **Dua İfadesi**

*Allah şerefli zatını tehlikeden saklasın,
korusun.*

‘İş u ‘işretle cihān içre şafālar sürsün
Şaklasun zāt-ı şerīfini ḥatardan Mevlā

2. mevlā zāt-ı şerīfini ḥatardan şaklasun:-sun

Tarih 142

Mısra: 8

Kelime Tipi: **Dua İfadesi**

*Allah şerefli zatını tehlikeden saklasın,
korusun.*

Dāyimā el çekelüm Ḥaḫḫa niyāz eyleyelüm
Şaklasun zāt-ı şerīfini ḥatardan Mevlā

mevlā zāt-ı şerīfini ḥatardan şaklaya:

1. mevlā zāt-ı şerīfini ḥatardan şaklaya:-(y)a

Tarih 15

Mısra: 6

Kelime Tipi: **Dua İfadesi**

*Allah Şerefli zatını tehlikeden korusun II Bu
dua Ahmed Paşa için edilmiştir.*

Dem-be-dem düşmen-i İslâma gazâlar kılsun
Şaklaya zât-ı şerîfîni haţardan Mevlâ

mevlâ zât-ı şerîfîni haţardan saklaya:

1. mevlâ zât-ı şerîfîni haţardan şaklaya:-(y)a

Tarih 207

Mısra: 4

Kelime Tipi: **Dua İfadesi**

Allah üstün kişiliğini tehlikeden korusun.

Eyledi Bâr-ı Hudâ cümle murâduñ hâşıl
Şaklaya zât-ı şerîfîni haţardan Mevlâ

mevlâ ziyâd ide:

1. mevlâ ziyâd ide:-e

Kıt'a 9

Mısra: 6

Kelime Tipi: **Dua İfadesi**

Allah artırsın, Allah çoğaltsın.

Bu Tûrâbî ider du'âyı müdâm
Kuzıların ziyâd ide Mevlâ

mevlânânun pîş-i dergâhına:

1. mevlânânun pîş-i dergâhına:-ı, -n, -a

Tarih 88

Mısra: 3

Mevlana'nun dergahının önü.

Pîş-i dergâhına Mevlânânun
Yapdı bir kaşır-ı mu'allâ-yı Behişt

mevlâyî:

1. mevlâyî:

Müseddes 11

Mısra: 3

Mevlevî.

Def gibi sîne dögersek nola ey Mevlâyî
Çıkmazuz dâyireden gerçi olup rüsvâyî

2. mevlâyîlerüz:-ler, -üz

Müseddes 11

Mısra: 26

Mevlevî.

Bir bölük vâlih ü âşüfte vü şeydâyîlerüz
Tırmayup devr iderüz 'âlemi Mevlâyîlerüz

mevlâ-yı celîl iki 'âlemde murâdın vire:

1. mevlâ-yı celîl iki 'âlemde murâdın vire:-de-e

Tarih 61

Mısra: 6

Kelime Tipi: **Dua İfadesi**

*Yüce Allah iki alemde (dünya ve ahiret)
isteğini versin, Yüce Allah iki alemde de isteğine
kavuştursun.*

Her neye el şunsa maşşudı aña ikbâl ide
İki 'âlemde murâdın vire Mevlâ-yı celîl

mevlâ-yı kerîm iki 'âlemde murâdın vire:

1. mevlâ-yı kerîm iki 'âlemde murâdın vire:-e

Tarih 9

Mısra: 4

Kelime Tipi: **Dua İfadesi**

*Cömert olan Allah iki dünyada da (dünya ve
ahiret) arzusuna kavuştursun.*

Şaklaya Bârî haţardan 'ömrin efzün eyleyüp
İki 'âlemde murâdın vire Mevlâ-yı kerîm

mevrûs:

1. mevrûsıdur:-ı, -dur

Tarih 46

Mısra: 8

Miras kalmış, miras.

Ol âşaf-ı zamâne dâd itse tañ mı her dem
Mevrûsıdur pederden anuñ şehâ 'adâlet

mevrûs-ı peder:

1. mevrûs-ı peder:

Tarih 209

Mısra: 7

Baba mirası.

Olmasa 'ilm ü 'adâlet aña mevrûs-ı peder
Böyle şân bulmaz idi 'izzet ile şadr-ı 'alâ

mevrûs-ı pederdür:

1. mevrûs-ı pederdür:-dür

Tarih 97

Mısra: 7

Baba mirası.

Şadr-ı 'izzet aña mevrûs-ı pederdür ey dil
Fazl ile pây-e-i a'lâyı gelüp câ itdi

2. mevrûs-ı pederdür:-dür

Tarih 113

Mısra: 3

Baba mirası.

'Adâlet saña mevrûs-ı pederdür
Bu gün erkân-ı şer'î kıl mücedded

mevt:

1. **mevtden:-den**
Müseddes 5
Mısra: 14
Ölüm, ecel.

İtdi o serv-i revānı bu felek zîr ü zeber
Mevtden gitti meded bulmadı bir cāy-ı mefer

2. **mevtden:-den**
Tarih 157
Mısra: 6
Ölüm, ecel.

Derd ile tārîh için didi Tūrābî-i haķîr
Mevtden bir dem Necāhî bulmaduñ eyvā necāh

mey:

1. **meyden:-den**
Gazel 3
Mısra: 3
Şarap, bâde.

Ey dil 'izār-ı dil-rübā meyden karardı cā-be-cā
Şahn-ı çemende güyiyā verd-i teruñ evrākıdur

2. **meyuñ:-(ü)ñ**
Gazel 3
Mısra: 2
Şarap, bâde.

Geçdi dilā devri deyüñ meclisde dilber sākîdür
Bu gün şafāsın sür meyuñ cennet şarābı bākîdür

3. **meyle:-le**
Müseddes 10
Mısra: 4
Şarap, bâde.

Kevākib gökde ey meh kekbek-i başmağuña
degmez
Güneş meyle tolı destinde bir ayağuña degmez

4. **mey:**
Gazel 24
Mısra: 1
Şarap, bâde.

Sākīyā al ayağı destüñe gel mey görelüm
Sür şitāb it kadehi turma pey-ā-pey görelüm

mevdān:

1. **mevdānı:-ı**
Tarih 192
Mısra: 3
1. Geniş yer, açıklık, saha. 2. savaş alanı. 3. yarışma, oyun yeri.

Esb-i revān-ı tab'ı mevdānı evvel aldı
Girdi büyü-tü 'ilmüñ keşf eyledi rümüzün

2. **mevdānı:-ı**
Tarih 189
Mısra: 2
Meydan II dünya.

Haleb kâdîsi oldı Vaħyî-zāde aldı mevdānı
Fazîlet topını 'ilmiyle kapdı urdı çevgānı

3. **mevdāna:-a**
Tarih 72
Mısra: 11
Meydan, yer, saha.

Ey Tūrābî her kaçan mevdāna sürse atını
Cengini gördükde dirlerdı 'adūlar el-amān

4. **mevdān:**
Gazel 15
Mısra: 9
Geniş yer, açıklık, saha II âlem.

İtdi mevdān içre her bir kaħbe-zen da'vā-yı merd
Bu cihān halkı muħanneş oldı yā bir er mi yok

5. **mevdānı:-ı**
Tarih 73
Mısra: 4
Alan. II savaş meydanı.

Kaħramān u Rüstemüñ efsāne itdi kışşasın
Evvel aldı şimdi mevdānı egerçi geldi dir

6. **mevdānı:-ı**
Tarih 73
Mısra: 17
Alan. II savaş meydanı.

Aldı mevdānı dil-āverlülkle dindi tārîhi
Eşkiyā' def'inde āyā olup Aħmed Beg dilir

mevdāna çıkdı:

1. **mevdāna çıkdı:-dı**
Tarih 156
Mısra: 30
Kelime Tipi: **Deyim**
Belli olmak, belirlemek, anlaşılmak; ortaya çıkmak; ortada kendini göstermek.

Çıkdı mevdāna girdi Rüstemvār
Ol kerem kāmı olıcaķ me'mür

mevdān-ı fazîletde:

1. **mevdān-ı fazîletde:-de**
Tarih 6

Mısra: 4

Fazilet meydanı, erdem meydanı.

‘Ulemā içre alup tūr-i murādı menzil
Aşdı meydān-ı faziletde yine yayını

mey-i bī-ğışş u ğıldan:

1. **mey-i bī-ğışş u ğıldan:**-dan

Gazel 23

Mısra: 4

Hilesiz ve kinsiz şarap.

İrağ olma dilersenñ zevki var ‘aşk-ı İlāhīden
Şafā-yı hātırı ey dil mey-i bī-ğışş u ğıldan bil

mey-i gül-fām:

1. **mey-i gül-fām:**

Gazel 36

Mısra: 1

Gül renkli şarap.

Eyyām-ı ‘ış ü nüş irüp elde mey-i gül-fām ola
‘İş it geçürme fırsatı nev-rüz u hem bayram ola

meyl:

1. **meylin:**-i, -n

Gazel 33

Mısra: 2

Eğilim, temayül.

Meylin ağıyāra ben anuñ revişinden bilürin
Varduğın ğayra o servüñ gelişinden bilürin

2. **meyli:**-i

Müfret 1

Mısra: 2

Meyil, yönelme.

İtmez efendi kimseye rağbet Ebū'ssu ‘ūd
Meyli hemñşe hālkuñ nağdin mine'n-nuğūd

3. **meyli:**-i

Gazel 33

Mısra: 8

Eğilim, ilgi, alaka.

Beni gördükde kaçın çīn ider ol serv-i hūrām
Meyli yok baña selāmum alışından bilürin

meyl eyleme:

1. **meyl eyleme:**-me

Gazel 34

Mısra: 3

*Yönelmek, eğilimli olmak; gönül vermek,
alaka göstermek.*

Hāl ü zülf-i dil-bere meyl eyleme ey murğ-ı dil
Her taraf vaz‘ eylemişdür dāne vü dāmı şaķın

meyl eylemedi:

1. **meyl eylemedi:**-me, -di

Tarih 186

Mısra: 2

*Yönelmek, eğilimli olmak; gönül vermek,
alaka göstermek.*

İbn-i Taşköpri meded cısr-i fenādan geçdi
Gitdi meyl eylemedi bildi bu ‘ālem fānī

meyl itdi:

1. **meyl itdi:**-di

Müseddes 1

Mısra: 2

Eğilim göstermek, ilgi duymak.

Her vilāyetde şehā hıfz u hırāset gitdi
Zulme meyl itdi cihān hālķı ‘adālet gitdi

meyl itse:

1. **meyl itse:**-se

Gazel 6

Mısra: 2

Gönül vermek, meyletmek, eğilim göstermek.

Bālā-yı yār serv-i şanavber degül midür
Meyl itse dil aña nola dilber degül midür

meyl-i ağıyār eyleyüp:

1. **meyl-i ağıyār eyleyüp:**-(y)üp

Gazel 26

Mısra: 13

Rakibe meyledip, rakibe yönelmek.

Bu Tūrābīden kaçarsın meyl-i ağıyār eyleyüp
Tālīb-i hār rāğıb-ı Etrāk imişsin bilmedüm

meyl-i dünyā itmedi:

1. **meyl-i dünyā itmedi:**-me, -di

Tarih 1

Mısra: 5

Kelime Tipi: Kalp İfade

Dünyaya meyil etmek, dünyaya yönelmek.

Öldi gitdi meyl-i dünyā itmedi
Cīfeden cānyıla kaçdı şeyhümüz

meyli yok:

1. **meyli yok:**

Gazel 26

Mısra: 4

İsteği, arzusu olmamak.

Cilf-i nâ-pâki bulırsın kâdese kendüñ gibi
Pâk-bâza meyli yok nâ-pâk imişsin bilmedüm

meyyit:

1. meyyitini:-i, -n, -i

Kıt'a 8

Mısra: 4

*Ölü, ölmüş insan, mürde. keşf-i meyyit:
Taşrîh-i meyyit. (İkincisi ölmek üzere bulunana da
denilir). Cem'i: emvât, mevtâ.*

Hzretüñ âb-ı mu'cizâtı ile
Yudılar meyyitini ser-tâ-be-pây

mezâk ehli:

1. mezâk ehli:-i

Gazel 19

Mısra: 4

Zevk sahipleri.

Alışduğ fırkate vaşluña ey meh tâb u tâkat yok
Mezâk ehli bilir fark eyleye vaşl ile hicrânüñ

mezîd oldı:

1. mezîd oldı:-dı

Gazel 36

Mısra: 3

Uzun olmak, ziyade olmak.

Nâmuñ gibi 'ömrüñ mezîd oldı bu gün nev-rüz u
'id
Cânâ rakîbüñ çün Yezîd günden güne bed-nâm
ola

mezîd olsun:

1. mezîd olsun:-sun

Tarih 69

Mısra: 2

Çoğalmak, artmak.

Oldı Feyzu'llâh Efendi 'ilm ü fazlıyla ferîd
Geldi şadra çünki 'ömr ü devleti olsun mezîd

mezîd olup:

1. mezîd olup:-up

Tarih 146

Mısra: 7

Çoğalmak, artmak.

Bu cihân içre olup devlet ü hem 'ömri mezîd
Eyleye Bârî Hudâ cümle murâdın hâşıl

mezra '-i 'ömriñe:

1. mezra '-i 'ömriñe:-(i)ñ, -e

Müseddes 2

Mısra: 16

Ömür tarlası, hayat tarlası.

Mezra '-i 'ömriñe derd irüşüp vaqt-i direv
Hâşılı sende 'amel yok kâdar-ı dâne-i cev

mi:

1. mi:

Gazel 20

Mısra: 7

Soru eki.

Gelür mi mekteb-i 'irfâna hübân ile şâ'irler
Nedür ahvâli yârân-ı şafâmuzdan haber virgil

2. mi:

Gazel 20

Mısra: 17

Soru eki.

Gezer mi şimdi dervîşân ile gün gibi meh-rûlar
Vefâ seyrinde mi şâh u gedâmuzdan haber virgil

3. mı:

Gazel 20

Mısra: 4

Soru eki.

Olur mı nerdübân ayağı seyri cümleden a'lâ
Muşaffâ mı o cây-ı dil-güşâmuzdan haber virgil

4. mı:

Gazel 24

Mısra: 8

Soru eki.

Ûtmayup pîr etegin olmayıcağ ehl-i fenâ
Yağışur mı saña ol tâc u 'aba gey görelüm

5. mi:

Gazel 38

Mısra: 6

Soru eki.

Her bir kesüñ sipâhı mağbûl ola derinde
Biz dür olağ mağal mi bizüm siyâhumuz ne

6. mi:

Gazel 39

Mısra: 8

Soru eki.

Bāl u per oldı ol perıye haṭṭ-ı ruḥları
Âdem dinür mi aña bu ḥüsñ ü şıfât ile

7. **miydi:-(y)di**

Müfret 5

Mısra: 2

Soru eki.

Vaşl-ı dilber hoş şafâ idi firâkı olmasa
Bezm-i 'ıṣūñ zevkı olur miydi sâkı olmasa

8. **mi:**

Tarih 43

Mısra: 6

Soru eki.

Dilâverlük idüp a' dâ-yı dîni pâyimâl itdi
Hezâr i' zâz ile gelse 'aceb mi manşıbı pāya

9. **mi:**

Tarih 46

Mısra: 7

Soru eki.

Ol âşaf-ı zamâne dâd itse tañ mı her dem
Mevrûşıdur pederden anuñ şehâ 'adâlet

10. **midür:-dür**

Tarih 46

Mısra: 5

Soru eki.

Hem-nâm-ı Faḥr-ı 'âlem olsa 'aceb midür ol
Ḥatm oldı anda devlet hem-çü şeh-i risâlet

11. **mi:**

Tarih 52

Mısra: 8

Soru eki.

Ey Türâbî demidür ağlaşalum
Dir mi bir kimse saña bir daḥı gül

12. **mi:**

Tarih 53

Mısra: 3

Soru eki.

Cihâmi tuṭsa tañ mı ḥükmi anuñ
Odur ḥayl u ḥaşemle hem-çü Dārâ

13. **mi:**

Tarih 69

Mısra: 5

Soru eki.

Hem-çü Keşşâf olsa tañ mı her maḥalde mü-şikâf
Aña keşf olmış durur tefsîr-i Ḳur'ân-ı mecîd

14. **mi:**

Tarih 81

Mısra: 2

Soru eki.

Ḥacı İbrâhîm Pâşâ oldı 'adliyle vezîr
Olsa her kârı 'adâletle 'aceb mi dil-pezîr

15. **mi:**

Tarih 140

Mısra: 2

Soru eki.

Oldı 'adâletle Yünâna vâlî Mü'min
Luṭf u keremle Pâşâ olsa 'aceb mi muḥsin

16. **mi:**

Tarih 141

Mısra: 4

Soru eki.

O şeh-i mülk-i şehâ ehl-i keremdür ḥaḳḳâ
Fuḳarâ fırçasına olsa 'aceb mi muḥsin

17. **mi:**

Tarih 146

Mısra: 4

Soru eki.

Tîg-i tîzini elinde göricek kan kaşanur
Bu şalâbetle aña ola mı düşmen ḥâ'il

18. **mi:**

Tarih 153

Mısra: 6

Soru eki.

Felek kan ağladı şanma şafaḳ gördükde şemşirin
Bu kerr ü şavletle aña düşmen ola mı ḥâyil

19. **mi:**

Tarih 173

Mısra: 6

Soru eki.

Ötmesün her gurâb öñinde anuñ
Hem-cenâḥ ola mı hümâya meges

20. **mi:**

Tarih 190

Mısra: 4

Soru eki.

Resülün şer'in icrâ itmede yokdur aña hem-tâ
Gelür mi 'ilm ü 'adl ile cihâna böyle bir 'âlim

21. **midür:-dur**

Tarih 190

Mısra: 8
Soru eki.

Mesîhâveş idüpdür luţf ile ben mürdeyi ihyâ
İdersem tañ midur her dem du‘â-yı devletin dâyim

22. mi:
Kit'a 5
Mısra: 29
Soru eki.

Her biri nâz u ‘itâb ile cefâ semtinde mi
Başı hoş mi ehl-i ‘aşk ile cüvânânı nice

23. mi:
Gazel 20
Mısra: 13
Mi, soru eki.

İdüp nâz öldürür mi rakş ile ‘uşşâkı Dervîşüm
Girer mi kana ol gül-gün-ķabâmuzdan haber
virgil

24. mi:
Gazel 20
Mısra: 14
Mi, soru eki.

İdüp nâz öldürür mi rakş ile ‘uşşâkı Dervîşüm
Girer mi kana ol gül-gün-ķabâmuzdan haber
virgil

25. mi:
Gazel 20
Mısra: 15
Mi, soru eki.

Behîşt-âsâ olan pertevde mi gün nûr-ı Rıdvânım
Dağı hercâyî mi ol bî-vefâmuzdan haber virgil

26. mi:
Gazel 20
Mısra: 16
Mi, soru eki.

Behîşt-âsâ olan pertevde mi gün nûr-ı Rıdvânım
Dağı hercâyî mi ol bî-vefâmuzdan haber virgil

27. mi:
Gazel 20
Mısra: 18
Mi, soru eki.

Gezer mi şimdi dervîşân ile gün gibi meh-rûlar
Vefâ seyrinde mi şâh u gedâmuzdan haber virgil

28. mi:
Gazel 20

Mısra: 19
Mi, soru eki.

Nice billâh o cây-ı cân-fezâmuzdan haber virgil
Geçer mi cum‘a gün Topĥâneye alay ile yârân

29. mi:
Gazel 20
Mısra: 21
Mi, soru eki.

İçer mi sîneler çâk eyleyüp ĥübân ile ‘uşşâk
Şafası var midur ağ u ķaramuzdan haber virgil

30. mi:
Gazel 20
Mısra: 24
Mi, soru eki.

Türâbî ĥâksârın yâd idüp luţf ile dervîşân
Dimezler mi bize ol ĥâkipâyumuzdan haber virgil

31. mi:
Kit'a 5
Mısra: 54
Mi, soru eki.

Âteş-i âh-ı rakîb eyler mi İbrâhîme kâr
Gülşen eyler mi aña Ĥaķ nâr-ı süzânı nice

32. mi:
Kit'a 5
Mısra: 56
Mi, soru eki.

Pâdişâh-ı mülk-i istiĥnâ mi ol nevres-nihâl
Ĥükm ider mi kişver-i ĥüsnüñ Murâd Ĥâmı nice

33. mi:
Kit'a 5
Mısra: 57
Mi, soru eki.

Ser-nefer mi ĥayl-i ĥübâna bölükbaşı midur
Ĥal‘a dizdârı ‘Alî Âĝânuñ ‘Oşmânı nice

34. mi:
Kit'a 5
Mısra: 59
Mi, soru eki.

Râĝbet eyler mi Meĥemmed Şâh-ı büzürg ‘âşîķa
Öldürür mi âdemi ol çeşm-i fettânı nice

35. mi:
Kit'a 5
Mısra: 60
Mi, soru eki.

Rağbet eyler mi Mehemmed Şâh-ı büzürg 'âşıka
Öldürür mi âdemi ol çeşm-i fettâni nice

36. **mi:**

Kıt'a 5

Mısra: 61

Mi, soru eki.

'Arşa-i hüsnüñ 'Alîdür şîr-i Yezdâni nice
Kahramânî çeşm ile eyler mi 'uşşâka nigâh

37. **mi:**

Kıt'a 5

Mısra: 63

Mi, soru eki.

Zü'l-fekâr-ı gâmezisi keskin mi Haydar-zâdenüñ
Taşa kâr eyler mi anuñ tîr-i müjgâni nice

38. **mi:**

Kıt'a 5

Mısra: 64

Mi, soru eki.

Zü'l-fekâr-ı gâmezisi keskin mi Haydar-zâdenüñ
Taşa kâr eyler mi anuñ tîr-i müjgâni nice

39. **mi:**

Kıt'a 5

Mısra: 65

Mi, soru eki.

Muştafâ Bâlî ider mi 'âşıka ihsân u cüd
Gösterür mi sînesin çâk-i girîbâni nice

40. **mi:**

Kıt'a 5

Mısra: 66

Mi, soru eki.

Muştafâ Bâlî ider mi 'âşıka ihsân u cüd
Gösterür mi sînesin çâk-i girîbâni nice

41. **mi:**

Kıt'a 5

Mısra: 68

Mi, soru eki.

İñci-zâde 'âşıkuñ kûyında nâlân eyleyüp
İñledür mi derdmendîn 'ahd u peymâni nice

42. **mi:**

Kıt'a 5

Mısra: 72

Mi, soru eki.

Ol Memi Şâh-ı diger dersin okur mı hÿâceden
Rüşen eyler mi varup gâhî debistâni nice

43. **mi:**

Kıt'a 5

Mısra: 3

Mi, soru eki.

Her tarafda nâle vü efgân ider mi 'andelîb
Bâg u râğı pür-şafâ mi hem gülistâni nice

44. **mi:**

Kıt'a 5

Mısra: 12

Mi, soru eki.

Gösterüp barmaq cihâna gönca-i zanbaqları
Yâsemen yüz aqlıgım eyler mi reyhâmî nice

45. **mi:**

Kıt'a 5

Mısra: 14

Mi, soru eki.

Kâse-bâzâsâ karanfil kurdı mı bâga bisât
Bezme rağbet itdiler mi ehl-i 'irfânî nice

46. **mi:**

Kıt'a 5

Mısra: 15

Mi, soru eki.

Dâyimâ zevk u şafâ eyler mi erbâb-ı mezâk
Ney-şekerle pür mi âyâ şekkeristâni nice

47. **mi:**

Kıt'a 5

Mısra: 16

Mi, soru eki.

Dâyimâ zevk u şafâ eyler mi erbâb-ı mezâk
Ney-şekerle pür mi âyâ şekkeristâni nice

48. **mi:**

Kıt'a 5

Mısra: 17

Mi, soru eki.

Gösterür mi seyr-i encüm hey'et-i nârençler
Kebi vü leymün ile hem dağı rummâni nice

49. **mi:**

Kıt'a 5

Mısra: 20

Mi, soru eki.

Baş çeküp karpuz ile batîlî-i aşgar bir dağı
Hâliyâ nev-bâve mi qar' u bādincâni nice

50. **mi:**

Kıt'a 5

Mısra: 24
Mi, soru eki.

Barçalarla pür mi anuñ baħr-ı 'ummānı nice
Her kaçan 'id olsa varurlar mı kayık seyrine

51. **mi:**
Kıt'a 5
Mısra: 26
Mi, soru eki.

Çahvelerde sākī-i sīmīn-bedenler var mıdur
Devr ider mi ellerinde çahve fīncānı nice

52. **mi:**
Kıt'a 5
Mısra: 27
Mi, soru eki.

Dil-rübālarla müzeyyen mi Çapu-içi yine
Kal' anuñ merdümleriniñ tavr u erkānı nice

53. **mi:**
Kıt'a 5
Mısra: 31
Mi, soru eki.

Hüsnine dil-dāde mi şehriñ perī-peykerleri
Bende-i dil-ħastenüñ ibn-i 'Alīcānı nice

54. **mi:**
Kıt'a 5
Mısra: 38
Mi, soru eki.

Çamze-i ħün-rīzi kanlı mı Celālī-zādenüñ
Hāme-i āliyle eyler mi yine çanı nice

55. **mi:**
Kıt'a 5
Mısra: 45
Mi, soru eki.

Ça'n ider mi nuķre-i ħāme beyāz sīnesini
Mīħcınıñ dīvānı var mı mest ħayrānı nice

56. **mi:**
Kıt'a 5
Mısra: 49
Mi, soru eki.

Ol ħarībüñ gözleri yaşına raħm eyler mi ħiç
Muşlı Şāhuñ bendesi Dervīş Nālānı nice

57. **mi:**
Kıt'a 5
Mısra: 51
Mi, soru eki.

Sūzen-i müjgān ile bağrın deler mi 'aşıkuñ
Derzīler içre Şüca' bānı cefā kāmı nice

58. **mi:**
Kıt'a 5
Mısra: 53
Mi, soru eki.

Āteş-i āh-ı rakīb eyler mi İbrāhīme kār
Gülşen eyler mi aña Ĥağ nār-ı sūzānı nice

59. **mi:**
Müseddes 13
Mısra: 15
Mi, soru eki.

Buña ādem mi döyer dünyāda iħvān-ı vefā
Diyelüm tā şubħ-i ħaşre ħasretā vā-ħasretā

60. **mi:**
Tarih 205
Mısra: 7
Mi, soru eki.

Şabr idüp künc-i kanā'atde 'aceb mi her dem
Ser-fürü itmese sultāna gedā-i Edine

61. **mi:**
Gazel 20
Mısra: 11
Mi, soru eki.

Şalar mı pertev-i ħüsnin cihāna şems-i tābānum
Añar mı bendesin ol pür-cefāmuzdan ħaber virgil

62. **mi:**
Gazel 20
Mısra: 12
Mi, soru eki.

Şalar mı pertev-i ħüsnin cihāna şems-i tābānum
Añar mı bendesin ol pür-cefāmuzdan ħaber virgil

63. **mi:**
Kıt'a 5
Mısra: 4
Mi, soru eki.

Her tarafda nāle vü efgān ider mi 'andelīb
Bāğ u rāğı pür-şafā mı hem gülistānı nice

64. **mi:**
Kıt'a 5
Mısra: 5
Mi, soru eki.

Büstānı oldı mı envā'-ı eşmār ile pür
Kaysı vü şeftālūsı elmā-ı bedānı nice

65. mı:

Kit'a 5

Mısra: 9

Mı, soru eki.

Açılup dürli şüküfe buldı mı zînet çemen
Cennete ta'n eyleyen ol bağ u büstânı nice

66. mı:

Kit'a 5

Mısra: 13

Mı, soru eki.

Kāse-bāzāsā karanfıl kırdı mı bāğa bisāt
Bezme rağbet itdiler mi ehl-i 'irfânı nice

67. mı:

Kit'a 5

Mısra: 21

Mı, soru eki.

Eşk-i 'âşık gibi cûlar çağlar açar mı yine
Şalınur mı her taraf serv-i hırâmânı nice

68. mı:

Kit'a 5

Mısra: 22

Mı, soru eki.

Eşk-i 'âşık gibi cûlar çağlar açar mı yine
Şalınur mı her taraf serv-i hırâmânı nice

69. mı:

Kit'a 5

Mısra: 23

Mı, soru eki.

Barçalarla pür mi anuñ baħr-ı 'ummânı nice
Her kaçan 'id olsa varurlar mı kayık seyrine

70. mı:

Kit'a 5

Mısra: 36

Mı, soru eki.

Gel yetiş pîr-i hâzîne vir birâderden haber
Mısr-ı hüsnuñ şâhı mı ol Yûsuf-ı şânı nice

71. mı:

Kit'a 5

Mısra: 37

Mı, soru eki.

Ġamze-i hün-rîzi kanlı mı Celâlî-zâdenüñ
Hâme-i âliyle eyler mi yine kanı nice

72. mı:

Kit'a 5

Mısra: 40

Mı, soru eki.

Nesl-i Âl-i Muştafâ Dervîş Efendi-zâdemüz
Dâyimâ dersin okur mı fehm ü iz'ânı nice

73. mı:

Kit'a 5

Mısra: 41

Mı, soru eki.

Âteş-i 'aşka yanarlar mı Hâlîlûñ şevkine
Var mı İsmâ'ılveş çok kulu kırbânı nice

74. mı:

Kit'a 5

Mısra: 43

Mı, soru eki.

Lâlesi yanınca mı Nevres Mehemmed Cânı gör
Ol ciğerler pâresi ol 'âşikuñ cânı nice

75. mı:

Kit'a 5

Mısra: 55

Mı, soru eki.

Pâdişâh-ı mülk-i istiğnâ mı ol nevres-nihâl
Hüküm ider mi kişver-i hüsnuñ Murâd Hâmı nice

76. mı:

Kit'a 5

Mısra: 69

Mı, soru eki.

Şevk-i ruhsârı dil-ârâ mı Memi Şahuñ yine
Âsümânî evc-i hüsnuñ mihr-i raşşânı nice

77. mı:

Kit'a 5

Mısra: 71

Mı, soru eki.

Ol Memi Şâh-ı diğeri dersin okur mı hıvâceden
Rüşen eyler mi varup gâhî debistânı nice

78. mı:

Kit'a 5

Mısra: 7

Mı, soru eki.

Lâlesi şahrâ-yı ğamda yaqdı mı bağrına dâğ
Gülşene zînet viren gül-berg-i hândânı nice

79. mı:

Gazel 15

Mısra: 8

Mı, soru edatı.

Kerbelâda ancak olmuşdur Hüseyme bu cefâ
Derdümi süz-ı dilümden hiç bir añlar mı yok

80. **mıdur:-dur**

Gazel 20

Mısra: 22

"mı" soru edatı ve "-dır" bildirme ekinin bir arada kullanılmış hali "mıdır?".

İçer mi sîneler çäk eyleyüp hübân ile 'uşşâk
Şafası var mıdur ağ u kıramuzdan haber virgil

81. **mıdur:-dur**

Kıt'a 5

Mısra: 57

"mı" soru edatı ve "-dur" bildirme ekinin bir arada kullanılmış hali "mıdır?".

Ser-nefer mi hayl-i hübâna bölükbaşı mıdur
Kal'a dizdârı 'Alî Ağânuñ 'Oşmâni nice

mihcınıñ dīvāni:

1. **mihcınıñ dīvāni:-ı**

Kıt'a 5

Mısra: 46

Mıhcının (çivicinin) meclisi.

Ṭa'n ider mi nukre-i hâme beyâz sînesini
Mihcınıñ dīvāni var mı mest hayrâni nice

mihmân:

1. **mihmânına:-ı, -n, -a**

Gazel 46

Mısra: 4

Konuk, misafir.

Ebkâr-ı ma'ânîsin il itdi
Söz bıkırını biz aldıñ mihmânına

mihmân eyle:

1. **mihmân eyle:**

Müseddes 14

Mısra: 26

Misafir etmek, konuk yapmak.

Bu Türâbî kuluña luṭf-ı firāvân eyle
Tekye-i ğamda o bi-çâreyi mihmân eyle

mihmân olam:

1. **mihmân olam:-(a)m**

Gazel 36

Mısra: 5

Misafir olmak.

Didüñ baña ey pür-sitem bir gün saña mihmân
olam
'Aşıkda kim dir ey şanem yâ şabr u yâ ārām ola

mihmân oldılar:

1. **mihmân oldılar:-dı, -lar**

Tarih 76

Mısra: 2

Misafir olmak.

Hâcî İbrâhîm Pâşâ ya'nî serdâr-ı güzîn
Çün Ereğliye gelüp devletle mihmân oldılar

mihmân üstine mihmân gelsün:

1. **mihmân üstine mihmân gelsün:-sün**

Nazm 2

Mısra: 10

Konuk üstüne konuk gelsin, çok fazla konuk gelsin.

Şükrüli'llâh kim dilâ gitdi 'adü-yı evliyâ
Tekyeye gelsün beru mihmân mihmân üstine

mihnet:

1. **mihnete:-e**

Gazel 21

Mısra: 6

Üzüntü, dert, elem, keder, gam, ızdırıp.

Çün dimişlerdür sefer nâr-ı şakardan kıṭ'adur
Cânumuz ṭâkat getürmez mihnete eglenme gel

2. **mihnet:**

Müseddes 1

Mısra: 9

Gam, keder, elem.

Oldı ser-geşte şehâ mihnet ile halk-ı cihân
Eşkiyâ' her tarafı kaplayup oldı sekbân

mihnet çekdüm:

1. **mihnet çekdüm:-dü, -m**

Gazel 29

Mısra: 3

Kelime Tipi: **Deyim**

Zorluk yaşamak, acı çekmek, sıkıntıya düşmek.

Firkatüñle ey şanem çekdüm niçe mihnet velî
Hicr-i zülf ü kadd ile kırtılmadum âlâmdan

mihnet-i cürm ü 'işyân:

1. **mihnet-i cürm ü 'işyân:**

Müseddes 2

Mısra: 7

Suç ve başkaldırının sıkıntısı.

İtdi dil-ḥaste seni miḥnet-i cürm ü 'iṣyān
İtmedüñ tevbe ile derdiñe ey dil dermān

mihr ü mäh-i 'ulemāsın:

1. **mihr ü mäh-i 'ulemāsın:-(s)ı, -n**

Tarih 151

Mısra: 3

*Alimlerin güneşi ve ayı, bilgilerin en önde
geleni.*

Mihr ü mäh-i 'ulemāsın sen efendi el-ān
Çevre yanuñda senüñ encüme beñzer sāyır

mihrāb-ı ebrūña:

1. **mihrāb-ı ebrūña:-ñ, -a**

Gazel 31

Mısra: 5

(Sevgilinin) kaşlarının mihrabı.

Görenler baş egerler cān ile mihrāb-ı ebrūña
Ḥabībüm Merve ḥaḫḫı Ka'be-i ehl-i şafāsın sen

mihr-i 'adli:

1. **mihr-i 'adli:-i**

Tarih 31

Mısra: 7

Adalet güneşi.

Mihr-i 'adli olup ziyā-güster
Gün gibi menziline itdi qarār

2. **mihr-i 'adli:-i**

Tarih 165

Mısra: 9

Adalet güneşi.

Mihr-i 'adli çü ziyā-güsterdür
Şāmdan gitse nola resm-i zālām

mihr-i dıraḫşāna:

1. **mihr-i dıraḫşāna:-a**

Gazel 12

Mısra: 4

Parlak güneş II sevgili kastedilmektedir.

Dilmez yüzümüz bakmağa bir vech ile bāde
Gözler kamaşur mihr-i dıraḫşāna bakılmaz

mihr-i giyā:

1. **mihr-i giyā:**

Gazel 23

Mısra: 5

Türkçede sevgi otu denilen bir tür nebat.

Zemīn-i şüredür ḳalb-i 'adū mihr-i giyā bitmez
Çemenzāruñ ḥarāvet baḡladuḡın āb u gilden bil

mihr-i münevver:

1. **mihr-i münevver:**

Gazel 6

Mısra: 12

Aydınlık, parlak güneş II sevgili.

Baḡduḳca giryeden nola düşerse yıldızum
Ruḫsār-ı yār mihr-i münevver degül midür

mihr-i raḫşān:

1. **mihr-i raḫşān:**

Tarih 161

Mısra: 6

Parlak güneş.

Taḫt-ı hem-pāye-i eflāke geçüp rif'at ile
Seḫerī şanki ṭulū'eyledi mihr-i raḫşān

mihr-i raḫşānuñ şu 'ā'ın:

1. **mihr-i raḫşānuñ şu 'ā'ın:-ı, -n**

Tarih 40

Mısra: 3

Parlak güneşin ışığı.

Felekde şa'sa'a şanmañ şu 'ā'ın mihr-i raḫşānuñ
Ḳapusında güneş oldu 'asā-yı zerle derbānı

mīm-gün u lebleri:

1. **mīm-gün u lebleri:-leri**

Müfret 4

Mısra: 2

*Gözü mīm gibi ve dudakları şeker gibi olan
II sevgili.*

Virdi bir ḥande-rū cüvāna anı
Gözi mīm-gün u lebleri çün ḳand

mine'n-nukūd:

1. **mine'n-nukūd:**

Müfret 1

Mısra: 2

Nakitlerinden.

İtmez efendi kimseye raḡbet Ebū'ssu'ūd
Meyli hemīşe ḫalkuñ naḳdin mine'n-nukūd

mīr ü gedā:

1. **mîr ü gedâ:**

Kıt'a 9

Mısra: 4

Bey ve dilenci, bey ve yoksul.

Luţfuñuzdan eyâ kerem kânı
Behredâr olsa nola mîr ü gedâ

mîr ü sipâh:

1. **mîr ü sipâh:**

Tarih 212

Mısra: 6

Kumandan ve ordu, kumandan ve asker.

Ol 'adâlet kânınuñ nâmı gibi hulkı hasen
Râzî olsa vechi var andan bu gün mîr ü sipâh

mîr'ât-ı ahkâmı:

1. **mîr'ât-ı ahkâmı:-ı**

Tarih 134

Mısra: 6

Hükümlerin aynası.

Niçe demdür ki pür oldu bulandı zulm ile 'âlem
Cilâ' vir 'adl ile mîr'ât-ı ahkâmı mücellâ kı

mîr'ât-ı zamîrinde:

1. **mîr'ât-ı zamîrinde:-i, -n, -de**

Tarih 183

Mısra: 3

Gönül aynası.

Mîr'ât-ı zamîrinde geçmiş gelecek mersüm
Kalbine 'ayândur hep müstağbel ile mâzî

mîr-i aksarây:

1. **mîr-i aksarây:**

Tarih 123

Mısra: 10

Aksaray miri, Aksaray başkumandanı.

Dinildi ey Tûrâbî taraf-ı hâtifden aña târîh
Meĥammed Beg begüm 'adl ile mîr-i Aĥsarây
oldı

mîr-i emîrânı:

1. **mîr-i emîrânı:-ı**

Tarih 122

Mısra: 4

Emredenlerin başı, amirlerin reisi.

bu Tûrâbî didi târîhin anuñ
Âmidüñ mîr-i emîrânı Meĥammed Pâşâ

mîr-i emîrân-ı 'âdil:

1. **mîr-i emîrân-ı 'âdil:**

Tarih 146

Mısra: 2

Adaletli beylerbeyi.

Ĥamdulî'llâh ki bu gün Ĥazret-i Mü'min Pâşâ
Oldı mülk-i şafede mîr-i emîrân-ı 'âdil

2. **mîr-i emîrân-ı 'âdil:**

Tarih 146

Mısra: 10

Adaletli beylerbeyi.

Ey Tûrâbî didi târîhi için hâtif-i gayb
Oldı Mü'min Şafede mîr-i emîrân-ı 'âdil

mîr-i hüccâc:

1. **mîr-i hüccâc:**

Tarih 18

Mısra: 1

Hacıların miri, hacıların önderi, hacıların başı.

Oldı dilâ 'Ali Beg 'izzetle mîr-i hüccâc
Şükrüm Ĥudâya oldur tarĥ oldı gitdi Ĥaccâc

2. **mîr-i hüccâc:**

Tarih 18

Mısra: 12

Hacıların miri, hacıların önderi, hacıların başı.

ü beşâretiyle dinildi aña târîh
Oldı 'Ali Beg mîr-i hüccâc

mîr-i kelâm:

1. **mîr-i kelâm:**

Tarih 149

Mısra: 11

Güzel, düzgün, zarif konuşan kimse II söz üstâdi.

Şadr-ı 'izzetde se'âdetle olup mîr-i kelâm
Feth-i bâb itmede her güçede ĥâzır sensin

2. **mîr-i kelâm:**

Tarih 159

Mısra: 8

Güzel, düzgün, zarif konuşan kimse II söz üstâdi.

Sende ĥatm oldı efendi 'ilm ü fazl u ma'rifet
Eyle cârî ĥükmüñi sensin bu gün mîr-i kelâm

mîr-i vilâyet:

1. mîr-i vilâyet:

Müseddes 1

Mısra: **13**

İlin valisi, ilin amiri.

Ehl-i 'irfânî şehâ mîr-i vilâyet eyleñ
Her diyârı virüp ehline himâyet eyleñ

mîr-i vilâyetde:

1. mîr-i vilâyetde:-de

Müseddes 1

Mısra: **19**

İlin valisi, ilin amiri.

Ġalibâ mîr-i vilâyetde söz añlar yokdur
Fuķarânuñ gözi yaşın görüp aĝlar yokdur

mîr-livâ oldı:

1. mîr-livâ oldı:-dı

Tarih 38

Mısra: **8**

*Tuĝgeneral olmak. (Mirlivâ bugünkü
tuĝgeneral karşılığı eski bir askeri rütbedir.).*

Bu Tûrâbî-i du'â-gûyî didi târîhin
Nigdeye oldı bu gün devlet ile mîr-livâ

2. mîr-livâ oldı:

Tarih 38

Mısra: **3**

*Tuĝgeneral olmak. (Mirlivâ bugünkü
tuĝgeneral karşılığı eski bir askeri rütbedir.).*

Oldı çün mîr-livâ Nigdeye İbrâhîm Beg
İrdi ser-menziline tîr-i du'â-yı fuķarâ

mîr-mîrân:

1. mîr-mîrânı:-ı

Tarih 145

Mısra: **1**

Bey, amir, reis, baş.

Mîr-mîrânı olup Ĥazret-i Mü'min Pâşâ
Raķkayı itse ķudümiyla demidür ihyâ

2. mîr-mîrân:

Tarih 147

Mısra: **4**

Bey, amir, reis, baş.

Ṭarf-ı hâtifden aña dindi Tûrâbî târîh
Mîr-mîrân Şafede Mü'min-i 'âdil oldı

mîr-mîrân-ı haleb:

1. mîr-mîrân-ı haleb:

Tarih 77

Mısra: **12**

Halep beylerbeyi.

Dindi hâtifden Tûrâbî yine bir târîh-i hûb
Oldı İbrâhîm-i 'âdil mîr-mîrân-ı Haleb

mîr-mîrânıñ işi:

1. mîr-mîrânıñ işi:-i

Müseddes 1

Mısra: **25**

Beylerbeyi'nin işi.

Mîr-mîrânıñ işi zulm ile aĝz-ı emvâl
Ĥavf-ı 'azl ile şehâ kalmadı hiç 'azle maĥal

misâl:

1. mişâli:-i

Gazel 43

Mısra: **8**

Benzer; eş, denk.

Gülzâr-ı hüsni içre görüp mâr-ı zülfini
Sünbül mişâli eylesün târumâr bizi

misâl-i keşşâf:

1. mişâl-i keşşâf:

Tarih 4

Mısra: **6**

Kaşif gibi, kaşif misali.

Ṭab'-ı nâzikteri hayfâ kim anuñ
Mû-şikâf idi mişâl-i Keşşâf

misâl-i sarây:

1. mişâl-i sarây:

Kıt'a 8

Mısra: **2**

Saray benzeri, saray misali.

Vaķf-ı Sultân olan Ereĝlide
Ĥabrini kıldılar mişâl-i sarây

misl:

1. mişlin:-i, -n

Tarih 25

Mısra: **5**

Eş, denk.

Görmeye mişlin felek biñ yıl dağı devr eylese
Gelmeye dünyāya bir anuñ gibi nāzik-beyān

2. **mişli:-i**

Tarih 27

Mısra: 6

Eş, denk.

Bu tab'-ı hurde-dānıyla 'ulūmī cümle şayd itdi
Felekde mişli yoqdur ehl-i tab'uñ serveri oldı

3. **mişlüñüz:-(ü)ñüz**

Tarih 148

Mısra: 6

Eş, denk.

Ararsañ rub'-ı meskūnı bu şadra gelmez akrānuñ
Türābı didi tārīhi efendüm mişlüñüz nādir

4. **mişlin:-i, -n**

Tarih 7

Mısra: 6

Benzer, eş, denk.

Yapdılar qurb-ı Ereğliye bir 'ālī kañtara
Kimse mişlin görmedi bir tarh-ı Şeddād eyledi

mısr:

1. **mışra:-a**

Tarih 2

Mısra: 2

Mısır ülkesi.

Geldi hālā efendüm 'Abdullāh
Mışra kādī olup sa'adet ile

2. **mışra:-a**

Tarih 2

Mısra: 10

Mısır ülkesi.

Ey Türābı dinildi tārīhi
Oldı Mışra 'azīz 'adālet ile

3. **mışra:-a**

Tarih 82

Mısra: 2

Mısır ülkesi.

Hamduli'llāh Hācı İbrāhīm Pāşā 'adl ile
Devlet ü 'izzetle ey dil Mışra hālā vālidür

4. **mışra:-a**

Tarih 82

Mısra: 14

Mısır ülkesi.

Bu Türābı-i du'ā-gūyı didi tārīh için
Mışra hālā Hācı İbrāhīm-i 'adil vālidür

5. **mışrı:-ı**

Tarih 192

Mısra: 8

Mısır ülkesi.

Hussād-ı bed-nihādı baħr-ı belāya taldı
Fazl ile aldı Mışrı dindi Türābı tārīh

6. **mışrı:-ı**

Tarih 37

Mısra: 10

Ülke, şehir.

Fazlını gördi Türābı didi hātif tārīh
Ca'fer-i bālā-himem Mışrı kılıçla çaldı

7. **mışra:-a**

Tarih 191

Mısra: 1

Mısır, ülke adı.

'Adl ile Vehhāb efendi Mışra vālidür bu gün
Şadr-ı rif'at menzili zū'l-kadr-ı 'ālīdür bu gün

8. **mışra:-a**

Tarih 191

Mısra: 10

Mısır, ülke adı.

İftihār idüp Türābıyā didüm tārīhini
'Adl ile Vehhāb Efendim Mışra vālidür bu gün

mısr-ı hüsñüñ şāhı:

1. **mısr-ı hüsñüñ şāhı:-ı**

Kıt'a 5

Mısra: 36

Güzel Mısır ülkesinin padişahı.

Gel yetiş pır-i hazīne vir birāderden haber
Mısr-ı hüsñüñ şāhı mı ol Yūsuf-ı şānī nice

miyān:

1. **miyānuñ:-(u)ñ**

Müseddes 10

Mısra: 9

Bel II sevgilinin ince beli.

Miyānuñ yād idüp müdur diyü çok kıl ü kāl itdüm
Hilāle ebruvānuñ beñzedüp yañlış hayāl itdüm

monlā 'irākī:

1. **monlā 'irākī:**

Tarih 91

Mısra: 1
Molla Irakî.

Monlâ 'Irâkî ey dil çün itdi 'azm-i bâkî
Dillerde kaldı ancak elfâz-ı tımtırağı

mû:

1. **mu:**

Gazel 15
Mısra: 5
Soru eki.

Kür mu noldı Haleb Beglerbegisi hey dirîğ
Böyle bir zulm-ı şarîhi bilmezem yoklar mı yok

2. **mûdur:-dur**

Müseddes 10
Mısra: 9
Kıl II saç teli ya da ayva tüyü.

Miyânuñ yâd idüp mûdur diyü çok kıl ü kâl itdüm
Hilâle ebruvânuñ beñzedüp yañılış hayâl itdüm

mu'allim-hâne:

1. **mu'allim-hâne:-ye**

Gazel 13
Mısra: 5
Öğretmen yetiştiren okul.

Gidüp gönülüm mu'allim-hâneye oldı sebak-dâşı
Varup mektebde kaldı tıfl-ı ebced-hânumuz
gelmez

mübtelâ:

1. **mübtelâ:**

Müseddes 12
Mısra: 3
(Bir derde, bir hastalığa) tutulmuş, aşık,
tutkun, düşkün.

Ey tabîbüm çâre-sâz ol mübtelâ incinmesün
Gel cefâ-kâr olma erbâb-ı vefâ incinmesün

mübtelâ kıldı:

1. **mübtelâ kıldı:-dı**

Müseddes 10
Mısra: 25
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Aşık etmek, tutkun etmek.

Türâbî müstemendi derd-i 'aşkuñ mübtelâ kıldı
Ser-i küyüñde pâ-büsüñ hayâli hâkipâ kıldı

mücedded:

1. **mücedded:**

Tarih 113
Mısra: 4

Tecdit olunmuş, yenilendirilmiş.
müceddeden: Mücedded suretiyle, yeni baştan.

'Adâlet saña mevrûş-ı pederdür
Bu gün erkân-ı şer'î kıl mücedded

mücellâ kıl:

1. **mücellâ kıl:**

Tarih 134
Mısra: 6
Parlatmak, cilalamak.

Niçe demdür ki pür oldı bulandı zulm ile 'âlem
Cilâ' vir 'adl ile mir'ât-ı ahkâmı mücellâ kıl

mu'cizât:

1. **mu'cizât:**

Gazel 39
Mısra: 10
*Mu'cizeler. Allah tarafından verilip, yalnız
peygamberlerin gösterebilecekleri büyük harika
işler.*

'İsî-dem oldı la'line irişdi Hızır-ı hat
Virdi hayât mürdelere mu'cizât ile

müdâm:

1. **müdâm:**

Tarih 57
Mısra: 4
Her zaman, daima, devamlı.

Kim ki sa'y ide binâ'sına bunuñ
Giçe her günü şafâyile müdâm

2. **müdâm:**

Tarih 136
Mısra: 9
Her zaman, daima, devamlı.

Ey Türâbî du'âlar eyle müdâm
'Ömrin efvün ide anuñ Şubhân

3. **müdâm:**

Kit'a 9
Mısra: 5
Daima, her zaman.

Bu Türâbî ider du'âyı müdâm
Kuzıluñ ziyâd ide Mevlâ

müdâm eyle:

1. **müddâm eyle:**

Tarih 48

Mısra: 7

Daim eylemek, sürekli hale getirmek.

Türâbiyâ müddâm eyle du'âyı

Güzeller meclisinde ola sâkı

müddâm 'ibâdet kı:

1. **müddâm 'ibâdet kı:**

Tarih 12

Mısra: 1

Daima ibadet etmek.

Câmi'-i Sultân Ahmedde 'ibâdet kı müddâm

müdde'â:

1. **müdde'âsın:-(s)ı, -n**

Tarih 95

Mısra: 5

İddia olunan, savunulan şey; dava konusu; aslı olmayan iddia.

Müdde'âsın herkesün kaç' itmede

Tiz idi tab'ı anuñ mænend-i seyf

müdde'î:

1. **müdde'înüñ:-nüñ**

Tarih 74

Mısra: 5

İddia edici, iddia eden.

Bir cevâbıyla keser müdde'înüñ da'vâsın
Tab'-ı vekkâdı anuñ seyf-i mücellâ gibi tiz

2. **müdde'î:**

Tarih 59

Mısra: 9

İddiacı, davacı, iddia eden.

Müdde'î fazlın anuñ gam degül inkâr itse
Yem-i 'irfânı bulandırmaz efendi hâşâk

müddet:

1. **müddet:**

Tarih 104

Mısra: 3

1. zaman, vakit 2. bir şeyin uzayıp sürdüğü zaman.

Yapılmışdı niçe müddet bu târih

Çapusun şer'üñ açduñ 'adlün ile

mü'ebbed:

1. **mü'ebbed:**

Tarih 113

Mısra: 2

Sonsuz, ebedî, dâimî.

Bu 'ilm ü 'adl ile sultânumuzsın

Olup kâdî Ereğliye mü'ebbed

mü'ebbed eylesün:

1. **mü'ebbed eylesün:-sün**

Tarih 148

Mısra: 2

Sonsuz, ebedî, dâimî eylemek.

Vücuduñ eyledi Hağ hazret-i sultânımuñ nâdir

Seni şadr-ı fazîletde mü'ebbed eylesün Kâdir

mü'eyyed:

1. **mü'eyyed:**

Tarih 40

Mısra: 38

Güçlü, sağlam, kuvvetlendirilmiş.

Ser-i a'dâyı devrinde idüpdür güy-ı bâzîçe

Se'âdet birle destinde mü'eyyed ola çevgânı

müfettiş:

1. **müfettiş:**

Tarih 177

Mısra: 10

Teftiş edici, eden.

Hâliyâ oldur mevâlî hayline şahib-semend
Ey Türâbî çün müfettiş oldı dindi târihi

2. **müfettiş:**

Tarih 178

Mısra: 9

Teftiş edici, eden.

Vağfına çünki müfettiş olduñ

Dest-gürün ola Fahr-ı dü-serâ

müftî:

1. **müftî:**

Tarih 173

Mısra: 1

Fıkha dair mes'elelerin şeriattaki hükümlerini beyan ve açıklamaya memur olan zat.

Oldı Şun'î Efendi çün müftî

'Ulemâ içre kııl ü kâli kes

2. **müftî:**

Tarih 173

Mısra: 8
Fıkha dair mes'elelerin şeriattaki hükümlerini beyan ve açıklamaya memur olan zat.

Didi hâtif Tûrâbî târîhin
Oldı Şun'î Efendi müftî bes

3. müftî:

Tarih 175
Mısra: 7
Fıkha dair mes'elelerin şeriattaki hükümlerini beyan ve açıklamaya memur olan zat.

Müftî olunca dinildi târîh
Aldı fetvâyı bu bir şun'î İlâh

müftî-i cihân:

1. müftî-i cihân:

Tarih 175
Mısra: 2
Cihan müftüsü.

'İlm ü fazlıyla olup luftu'llâh
Oldı müftî-i cihân Şun'ullâh

müftî-i ehl-i islâm:

1. müftî-i ehl-i islâm:

Tarih 174
Mısra: 4
İslam ehlinin müftüsü.

Şevk ile târîhini didi Tûrâbî hâtif
'İlm ile oldı bu gün müftî-i ehl-i İslâm

müftî-i erbâb-ı 'irfân:

1. müftî-i erbâb-ı 'irfân:

Tarih 172
Mısra: 3
Bilgi sahibi müftü II Sunullah Efendi kastedilmiştir.

Ey dirîgâ müftî-i erbâb-ı 'irfân idi ol
Kıldı şaff-ı evliyâda câyını dârü'l-likâ

müftî-i şâm:

1. müftî-i şâm:

Tarih 108
Mısra: 10
Şam müftüsü.

Ey Tûrâbî didi hâtif fi'l-hâl
Târîhi oldı bu gün müftî-i Şâm

2. müftî-i şâm:

Tarih 138

Mısra: 8
Şam müftüsü.

Dinildi es'ad-ı sâ'atde târîh
Olnca Müftî-zâde müftî-i Şâm

müftî-i zamân:

1. müftî-i zamân:

Tarih 59
Mısra: 12
Dönemin din bilgini.

Didi biñ şevk u du'âlarla Tûrâbî târîh
Oldı müftî-i zamân Es'ad Efendim bî-bâk

2. müftî-i zamân:

Tarih 59
Mısra: 1
Dönemin din bilgini.

Oldı müftî-i zamân Es'ad Efendi bî-bâk
Demidür 'arşa-i fetvâda olursa çâlâk

müftî-zâde:

1. müftî-zâde:

Tarih 138
Mısra: 1
Müftüzade.

Bi-hamdi'llâh efendüm Müftî-zâde
Bu gün 'ilmiyle oldı hâkim-i Şâm

2. müftî-zâde:

Tarih 138
Mısra: 8
Müftüzade.

Dinildi es'ad-ı sâ'atde târîh
Olnca Müftî-zâde müftî-i Şâm

3. müftî-zâde:

Tarih 139
Mısra: 1
Müftüzade.

Hamduli'llâh Müftî-zâde 'ilm ile
Oldular şehr-i Dımışkuñ hâkimi

muğber olmasun:

1. muğber olmasun: -ma, -sun

Gazel 43
Mısra: 9
Gücenmek, kırılmak.

Bizden Tûrâbî dilber iñen muğber olmasun
Silüp süpüre bir gün ola rûzgâr bizi

muğla:

1. muğladan:-dan

Tarih 164

Mısra: 1

Muğla şehri.

Muğladan geldi Ereğliye hemân
Pîrüm 'Osmân Efendi ey ahi

muğlim:

1. muğlimi:-i

Gazel 26

Mısra: 7

Oğlançı, eşcinsel erkek.

'Âşık-ı didâr olandan muğlimi fark itmedüñ
Dil-rübâlar içre bî-idrâk imişsin bilmedüm

muhabbet itdi:

1. muhabbet itdi:-di

Tarih 27

Mısra: 4

Sevgi göstermek.

Pesendide görüp her vech ile evzâ' u etvârın
Muhabbet itdi aña gayrılardan dil berî oldı

muhammed ser'ine:

1. muhammed ser'ine:-i, -n, -e

Tarih 102

Mısra: 10

Hız. Muhammed'in din kuralları.

Olup kâdî Ereğliye Türâbîyâ didüm târîh
Bu 'adl ü dâd ile oldı Muhammed ser'ine hâkim

muhanneş oldı:

1. muhanneş oldı:-dı

Gazel 15

Mısra: 10

Korkak olmak, namert olmak.

İtdi meydân içre her bir kaħbe-zen da'vâ-yı merd
Bu cihân hâlkı muhanneş oldı yâ bir er mi yok

muhkem:

1. muhkem:

Tarih 57

Mısra: 2

Sağlam, dayanıklı.

Hamduli'llâh bu hişâr oldı tamâm
Ola muhkem çura tâ rûz-ı kıyâm

muhkem idüp:

1. muhkem idüp:-üp

Tarih 8

Mısra: 7

Sağlamlştırma, doğru düzgün olmasını sağlama.

Çarh-ı nev şaldı esâsını idüp muhkem anuñ
Ola üstâdına rahmet meskeni dâr-ı na'ım

mühr-i 'adliyle:

1. mühr-i 'adliyle:-i, -(y)le

Tarih 49

Mısra: 7

Adaletli mührüyle II adaletli kararlarıyla.

Mühr-i 'adliyle Karamanı gelüp rüşen ider
Nola 'azm eyler ise hânkah-ı Monlâya

mühr-i şerif:

1. mühr-i şerif:

Tarih 155

Mısra: 9

Kutsal mühür, sadrazamlık mührü.

Tîğ ile geldi aña mühr-i şerîf
Eşkiyâ' oldı cümleten mecrûh

muhsin:

1. muhsin:

Tarih 5

Mısra: 2

İhsan ve lütüfta bulunan (Allah).

Fazl u 'adâletiyle Bağdâda oldı vâlî
Luţf u keremle olsa tañ mı efendi muhsin

2. muhsin:

Tarih 140

Mısra: 2

İyilik eden, güzel işler yapan.

Oldı 'adâletiyle Yünâna vâlî Mü'min
Luţf u keremle Pâşâ olsa 'aceb mi muhsin

3. muhsin:

Tarih 141

Mısra: 4

İyilik eden, güzel işler yapan.

O şeh-i mülk-i şehâ ehl-i keremdür haĸkâ
Fuĸarâ firĸasına olsa 'aceb mi muhsin

mu'îni:

1. **mu'îni:-i**
Tarih 132
Mısra: 8
Yardımcı.

Bulmasun hergiz zafer aña hasûd
Her nefes olsun mu'îni evliyâ

mukâbil olmaz:

1. **muqâbil olmaz:-maz**
Tarih 111
Mısra: 8
Karşısına çıkmak, karşı karşıya gelmek.

Başı hoşdur ol cihân-gîrûn ricâlullâh ile
Rezmine hergiz muqâbil olmaz erbâb-ı fesâd

mükemmel:

1. **mükemmel:**
Tarih 178
Mısra: 3
Kusursuz, yetkin, şahane.

İlm ü fazl ile mükemmel sensin
'Adl ile nâmuñ 'Ali olsa sezâ

mukîm ola:

1. **muqîm ola:-a**
Müseddes 4
Mısra: 19
Yerleşmek, bağlanmak; aylar, yıllar geçirmek.

Hzret-i Ağa ola dâr-ı se'âdetde muqîm
Bize irsâl eyledi bir böyle merd-i müstaqîm

mülk:

1. **mülküni:-(ü)ñ, -i**
Gazel 15
Mısra: 21
Memleket, ülke II varlık, mal.

Her tarafda mülküni aldurdılar ihmâl ile
Devlet-i şâh-ı cihâmı hayf bir ister mi yok

2. **mülkin:-i, -n**
Müseddes 13
Mısra: 22
Memleket, diyar.

Bir gül-i gülzâr-ı 'adnuñ yirini hâr eyledüñ
'Andelîb-âsâ gönül mülkin dil-âzâr eyledüñ

mülk idüp:

1. **mülk idüp:-üp**
Tarih 187
Mısra: 4
Mülk etmek, yurt etmek.

İştirâ itdi virüp cân naqdini
Mülk idüp aldı serâ-yı vañdeti

mülket-i 'abd-ı mü'min:

1. **mülket-i 'abd-ı mü'min:**
Tarih 141
Mısra: 10
İnanan kulların memleketi, iman eden kulların memleketi, aynı zamanda 'Mümin' kelimesi tarih düşürülen kişinin adıdır.

Pîşesi 'adl idi her yirde budur târih
Kıldı Yünâni velî mülket-i 'abd-ı Mü'min

mülket-i şâm:

1. **mülket-i şâm:**
Tarih 108
Mısra: 1
Şam mülkü, Şam toprakları.

Fazl ile buldı şeref mülket-i Şâm
Olalı Ma'rifetu'llâha maqâm

mülket-i tebrîzi:

1. **mülket-i tebrîzi:-i**
Tarih 19
Mısra: 1
Tebriz Mülkü, Tebriz memleketi.

Virdiler mülket-i Tebrîzi 'Ali Pâşaya
Mülk-i İrâna bu gün şevket ile oldı revân

mülket-i yunân:

1. **mülket-i yunân:**
Tarih 208
Mısra: 1
Yunan memleketi.

Geldi Beglerbegi mülket-i Yunân güldi

mülk-i anatolya:

1. **mülk-i anatolya:-(y)a**
Tarih 100
Mısra: 12
Anadolu mülkü, Anadolu toprakları.

Ey Tūrābī didi hātif tārīh
Virdi mülk-i Anatoīya şeref

mülk-i 'arab:

1. **mülk-i 'arab:**

Tarih 77

Mısra: 6

Arap ülkesi.

Māl-ı mürî cem' olur aḥvāl-i 'ālem muntazam
'Adl ile emn ü emān buldı bu gün mülk-i 'Arab

mülk-i bākīye:

1. **mülk-i bākīye:-(y)e**

Tarih 168

Mısra: 9

Bākī, ebedi ülke II ahiret.

Ey Tūrābī anlar oldı mülk-i bākīye revān
Fazl ile bākī kalanın ser-firāz itsün İlah

mülk-i bekāyī:

1. **mülk-i bekāyī:-(y)ı**

Tarih 166

Mısra: 2

Sonsuzluk mülkü II ahiret.

Oldı Beg-zāde 'Ömer Beg şühedā ḥayline baş
Tīg-i 'adliyle bu gün mülk-i bekāyī açdı

mülk-i cenneti:

1. **mülk-i cenneti:-i**

Tarih 1

Mısra: 7

Cennet ülkesi.

Zühd ü taḳvā ile mülk-i cenneti
Kendü şemşīriyle açdı şeyḥümüz

mülk-i cihān:

1. **mülk-i cihān:**

Müseddes 7

Mısra: 27

Dünya yurdu.

Pür olup seyl-i sirişkümle kamu mülk-i cihān
Nūḥ tūfānı ḳopardı başuma eşk-i revān

mülk-i ḥabeşden:

1. **mülk-i ḥabeşden:-den**

Kıt'a 5

Mısra: 33

Habeş mülkü, Habeş ülkesi.

Ḥāl-i hindüsü sezā mülk-i Ḥabeşden alsa pāy
Ol melāḥat mülkinüñ serdār-ı ḥübānı nice

mülk-i ḥüsn icre:

1. **mülk-i ḥüsn icre:**

Gazel 22

Mısra: 3

Güzellik ülkesinin içi.

Mülk-i ḥüsn icre cüvānānuñ sipeh-sālārısın
Nitekim olur şüküfe ḥaylinüñ serdārı gül

mülk-i 'ilmüñ:

1. **mülk-i 'ilmüñ:-(ü)ñ**

Tarih 191

Mısra: 4

İlim mülkü, bilgi mülkü.

Şārīḥ-i metn-i Hidāye 'ārif-i 'ilm-i uşul
Mülk-i 'ilmüñ Ḥüsrevi yāḥod Ḥayālīdür bu gün

mülk-i 'irāka:

1. **mülk-i 'irāka:-a**

Tarih 56

Mısra: 10

Irak mülkü, Irak ülkesi, Irak memleketi.

Tūrābī bende-i dā'ī didi şevḳ ile bir tārīḥ
Çekil mülk-i 'Irāka vālī-i 'ādil Dilāversin

mülk-i 'irākı:

1. **mülk-i 'irākı:-ı**

Tarih 5

Mısra: 4

Irak mülkü, Irak ülkesi, Irak memleketi.

Ḳāḍī olunca fi'l-ḥāl dindi Tūrābī tārīḥ
Mülk-i 'Irākı ḳıldı iḳlīm-i 'Abd-ı mü'min

mülk-i irāna:

1. **mülk-i irāna:**

Tarih 19

Mısra: 2

İran mülkü, İran memleketi, İran ülkesi.

Virdiler mülket-i Tebrīzi 'Ali Pāşāya
Mülk-i Irāna bu gün şevket ile oldı revān

mülk-i karamanı:

1. **mülk-i karamanı:-ı**

Tarih 199

Mısra: 2

Karaman şehri.

Dilā ābād idüp serdār-ı ekrem taht-ı Yünānı
Vişāliyle müşerref eyledi mülk-i Karamanı

mülk-i nazmuñ serveri:

1. mülk-i nazmuñ serveri:-i

Nazm 2

Mısra: 39

Nazım memleketinin önderi, şiirin önderi.

Mülk-i nazmuñ serveri olduğ şafānuñ vaqtidür
Hāmemüz içre tırup dīvān dīvān üstine

mülk-i şafede:

1. mülk-i şafede:-e

Tarih 146

Mısra: 2

Safed mülkü, Safed memleketi.

Hamduli'llāh ki bu gün Hāzret-i Mü'min Pāşā
Oldı mülk-i şafede mīr-i emīrān-ı 'ādil

mü'min:

1. mü'min:

Tarih 140

Mısra: 1

Mümin Paşa.

Oldı 'adāletiyle Yünāna vālī Mü'min
Luḫ u keremle Pāşā olsa 'aceb mi muhsin

2. mü'min:

Tarih 146

Mısra: 10

Mümin Paşa.

Ey Tūrābī didi tārīhi için hātif-i gayb
Oldı Mü'min Şafede mīr-i emīrān-ı 'ādil

mü'min pāşā:

1. mü'min pāşā:

Tarih 145

Mısra: 4

Mümin Paşa.

Zālimi hekk idicek dindi Tūrābī tārīh
Geldi 'adliyle bu dem Raḫkaya Mü'min Pāşā

mü'min-i 'ādil:

1. mü'min-i 'ādil:

Tarih 147

Mısra: 4

Adaletli Mümin (Paşa), adaletli inanan.

Ṭarf-ı hātifden aña dindi Tūrābī tārīh
Mīr-mīrān Şafede Mü'min-i 'ādil oldı

2. mü'min-i 'ādil:

Tarih 147

Mısra: 4

Adaletli Mümin (Paşa), adaletli inanan.

Ṭarf-ı hātifden aña dindi Tūrābī tārīh
Mīr-mīrān Şafede Mü'min-i 'ādil oldı

mümtāz oldı:

1. mümtāz oldı:-dı

Gazel 41

Mısra: 9

Ayrı tutulmak, üstün tutulmak.

El irişmez aña her vech ile mümtāz oldı
Ser-firāz olalı ol kāmēt-i şimşād-ı 'Ali

münhaşır:

1. münhaşırdur:-dur

Tarih 69

Mısra: 7

Özgü, has. ona ait.

Münhaşırdur kendüye 'ilm ü kemāl ü ma'rifet
Oldı fazlından ziyāde nazm u nesr ile vaḫīd

münhezim olsa:

1. münhezim olsa:-sa

Tarih 211

Mısra: 13

Hezimete uğramak, yenilmek.

Münhezim olsa nola her taraf a'dā tārīh
Cānibeynüñ bu gün oldı kamu serdārı ḫasen

münhezim olurdu:

1. münhezim olurdu:-(u)r, -dı

Nazm 2

Mısra: 13

Hezimete uğramak, yenilmek.

Bir uğursız idi her cengde olurdu münhezim
Küştelere peşte olup insān insān üstine

münkir:

1. münkir:

Tarih 192

Mısra: 5

İnkār eden, kabul etmeyen.

Münkir olanlar aña bāb-ı hafāda kaldı
Zevk u beşāret ile mesrūr olup ehibbā

münkir-i hakdur:

1. **münkir-i hakdur:-dur**

Gazel 27

Mısra: 2

Allah'ı inkar eden.

Düşmeyen 'aşka hevā-yı nāyı bilmez neydügin
Münkir-i Hākdur o hü y u hāyı bilmez neydügin

muntazam:

1. **muntazam:**

Tarih 77

Mısra: 5

Düzgün, yerli yerinde, düzenli, tertipli.

Māl-ı mīri cem' olur aḥvāl-i 'ālem muntazam
'Adl ile emn ü emān buldı bu gün mülk-i 'Arab

müntehā:

1. **müntehāsın:-sın**

Gazel 31

Mısra: 2

İntihap edilmiş, seçilmiş, güzide.

'Ali şāhum bu ān-ı ḥüsn ile şun'-ı Ḥudāsın sen
Güzeller çok velīkin içlerinde müntehāsın sen

murād:

1. **murāduñ:-(u)ñ**

Tarih 16

Mısra: 4

İstek, dilek, arzu.

Bu devlet ü sa 'ādet el virdi saña şehā
Döndür murāduñ üzre destüñde gü y u çevgān

2. **murāduñ:-(u)ñ**

Tarih 87

Mısra: 7

İstek, dilek, arzu.

Pāyimāl olup 'adū dāyim murāduñ el vire
Peyk-i devlet tura sultānum қаpuñda şağ u şol

3. **murād:-i**

Tarih 128

Mısra: 2

İstek, dilek, arzu.

Şolağ Beg şağlığından gerçi kim қаt'-ı ümīd itdi
Murādı ḥāşıl oldı ba'dehu 'azm-i 'uqbāya

4. **murād:**

Gazel 17

Mısra: 7

Arzu, istek, maksat.

Evvel murād üzre olup şoñra dönersin ey felek
Aldar ütersin 'ākıbet vardır bir oyunun senün

5. **murād:**

Gazel 28

Mısra: 5

Arzu, istek, maksat.

Serīr-ı devlet üzre kām-rān olmağ murād ise
Ḥarābāt erlerinün şavırını erkānını қullan

murād itdi:

1. **murād itdi:-di**

Tarih 115

Mısra: 3

İstemek.

Bundan evvel niçeler itdi binā'sını murād
Kimseye olmadı erzānī şehā böyle binā'

murād pāşā:

1. **murād pāşā:**

Tarih 126

Mısra: 6

Sadrazam Murad Paşa.

Yetürdi niçe zamāndur Türābī bu tārḥ
Uyardı mesken-i Vālideyi Murād Pāşā

2. **murād pāşā:**

Tarih 109

Mısra: 22

Murad Paşa.

Dāyimā olsun serīr-i devlet üzre ber-murād
Ceyş-i a'dānuñ Murād Pāşā olupdur şaf-deri

3. **murād pāşā:**

Tarih 127

Mısra: 1

Murad Paşa.

Olup serdār-ı ekrem devlet ile geldi Yünāna
Murād Pāşā vezīr-i a'zam oldı Āl-i 'Osmāna

murād pāşā-yı 'ālī:

1. **murād pāşā-yı 'ālī:**

Tarih 127

Mısra: 14

Yüce Murad Paşa.

Türübî dindi hâtifden kudûmına anuñ târîh
Murâd Pâşâ-yı 'âlî 'adli ile geldi Yünâna

murâd u kâm:

1. murâd u kâm:

Tarih 201

Mısra: 3

İstek ve arzu.

Ne 'âlî mesken oldu sürmege her dem murâd u
kâm

Şafâlar kıлмаğa bir kaçır-ı dil-keş eyledi tîcâd

murâd u kâma irdi:

1. murâd u kâma irdi:-di

Tarih 82

Mısra: 5

İstek ve arzularına ulaşmak.

Yümn-i 'adliyle şehâ irdi murâd u kâma ol
Yâd olan şimdi cihân içre anuñ iclâlidür

2. murâd u kâma irdi:-di

Tarih 23

Mısra: 2

İstek ve arzusuna ulaşmak.

Fazluñla sen Efendi kâdî olunca Şâma
Eşrafî ol diyârûñ irdi murâd u kâma

murâdı hâşıl ola:

1. murâdı hâşıl ola:-a

Tarih 126

Mısra: 3

İsteği yerine getirmek.

Murâdı hâşıl ola eyledi 'aceb hayrı
Çü yaptı Vâlidenuñ üstine bir özge binâ'

murâdın vire:

1. murâdın vire:

Tarih 8

Mısra: 4

Allah'ın o kişinin isteklerini yerine getirmesi.

Şaklaya Mevlâ haţardan 'ömrin efzûn eyleyüp
İki 'âlemde murâdın vire ol hayyü'l-kadîm

2. murâdın vire:-e

Tarih 28

Mısra: 7

*İsteğini gerçekleştirmek, amacına
ulaştırmak.*

İki 'âlemde murâdın vire
Hâk budur aña du'âmuz her bâr

3. murâdın vire:-e

Tarih 36

Mısra: 7

*İsteğini gerçekleştirmek, amacına
ulaştırmak.*

Vire dünyâda vü 'ukbâda murâdın Mevlâ
'Adl u dâd eyleyici vâlî-i vâlâ geldi

murâdına vuşûl buldı:

1. murâdına vuşûl buldı:-di

Tarih 87

Mısra: 2

İsteğine, arzusuna kavuşmak.

Gösterüp Bâr-ı Te'âlâ Ka'be-i maksûda yol
Hamduli'llâh buldı sulţânım murâdına vuşûl

mürde:

1. mürdeler:-ler

Tarih 135

Mısra: 5

Ölü, ölmüş.

Devr-i 'adlûñle bu gün mürdeler ihyâ oldu
Gökden indi şanasın Hâzret-i 'İsâ Halebe

2. mürde:

Tarih 34

Mısra: 3

Ölü; bitkin, perişan.

Mürde cân buldı anuñ her dem-i 'İsîsinden
Nâm-ı Yahyâ ile çün eyledi ihyâ-yı Haleb

3. mürdeyi:-yi

Tarih 190

Mısra: 7

Ölü; bitkin, perişan.

Mesîhâveş idüpdür luţf ile ben mürdeyi ihyâ
İdersem tañ midur her dem du'â-yı devletin dâyim

4. mürdelere:-ler, -e

Gazel 39

Mısra: 10

Ölü, ölmüş, cansız.

'İsî-dem oldu la'line irişdi Hıızr-ı haţ
Virdi hayât mürdelere mu'cizât ile

mürde-diller:

1. **mürde-diller:**

Tarih 36

Mısra: 4

*Cansız gönül, gönlü ölmüş, katı gönüllü,
duygusuz.*

Ehl-i 'irfāna anuñ nuṭkı ḫayāt-efzādur
Mürde-diller nola cān bulsa Mesīhā geldi

mürdeve cānlar bağışlar oldı:

1. **mürdeve cānlar bağışlar oldı:-dı**

Tarih 10

Mısra: 4

Kelime Tipi: Kalıp İfade

*Ölüye canlar bağışlamak, ölüyü diriltmek II
sevindirmek, canlılık kazandırmak.*

Cān-fezā olsa nola 'izz-i kudūm-ı şāh ile
Mürdeve cānlar bağışlar oldı cānā Edrine

mürekkeb:

1. **mürekkeb:**

Müfret 3

Mısra: 2

*Yazı yazmak, desen çizmek veya basmak için
kullanılan, türlü renklerde sıvı madde.*

Hātır müşevveş eyleyen pāy-ı celālī gerdidür
Yazuyı böyle yazduran kâğıd mürekkeb derdidür

murğ-ı ma'ānīyi:

1. **murğ-ı ma'ānīyi:-(y)i**

Tarih 37

Mısra: 3

Mana kuşu.

Aldurup murğ-ı ma'ānīyi fezā-yı dilde
Şāh-bāz-ı nazarın şanki şikāra şaldı

murğ-ı me'ānīyi:

1. **murğ-ı me'ānīyi:-(y)i**

Tarih 150

Mısra: 5

Mana kuşu, mana, anlam.

Şayd için murğ-ı me'ānīyi açup bāl u perin
Çeşm-i şeh-bāzını ardınca şikāruñ şaldı

murğ-ı rūhı:

1. **murğ-ı rūhı:**

Tarih 1

Mısra: 3

Ruh kuşu II can.

Murğ-ı rūhı lāne-i tenden hemān
Bir hümā idi şan uçdı şeyhümüz

mürīdān-ı cihān:

1. **mürīdān-ı cihān:**

Tarih 1

Mısra: 9

*Cihan mürīdleri II Şeyh Abdi'ye bağılı olan
kimseler.*

Āh u vāh ile mürīdān-ı cihān
Didiler tārīhi geçdi şeyhümüz

müris-i pederdür:

1. **müris-i pederdür:-dür**

Tarih 47

Mısra: 5

Baba mirası.

Bu şecā'at aña müris-i pederdür şāhā
Şaklasun anı ḫatardan o Hudā-yı ma'būd

mürür eyle:

1. **mürür eyle:**

Kıt'a 6

Mısra: 4

Geçmek, gitmek.

Şafā sürsün hemīşe ehl-i 'aşkı
Cüvānān ile her dem eyle mürür

mürves:

1. **mürves:**

Gazel 15

Mısra: 25

Karınca misali.

Mürves oldı re'āyā pāymāl-i eşkiyā'
Gel Süleymānum yetiş gör ḫālını ağlar mı yok

muşaffā:

1. **muşaffā:**

Gazel 20

Mısra: 4

Saf, duru, arı.

Olur mı nerdübān ayağı seyri cümleden a'lā
Muşaffā mı o cāy-ı dil-güşāmuzdan ḫaber virgil

muşaffā kıl:

1. **muşaffā kıl:**

Tarih 134

Mısra: 4

Taşfiye etmek, süzmek, yabancı maddelerden ayırmak.

Olupdur 'izz ile nām-ı şerīfūn Muştafā çünkim Şafā vir luţfuñ ile kalb-i ahhābı muşaffā kıl

musahhar:

1. **musahhardur:-dur**

Tarih 112

Mısra: 5

Teshīr edilmiş, alınmış, zabtolunmuş, fethedilmiş.

'İlm ü raqam u defter kendüye musahhardur Emvāline hünkārūñ sa'y itse nola her bār

musahhar olmuş:

1. **musahhar olmuş:-muş**

Tarih 60

Mısra: 5

Emrine amade olmak, boyun eğmek.

Mū-şikāf tab'ūña olmuş musahhar her 'ulūm Hiç efendi kimse haqqūnda dimezler kāl u kıl

musallaḫ kıldı:

1. **musallaḫ kıldı:-dı**

Nazm 2

Mısra: 36

Musallat etmek

Yanına cem' eyleyüp hayl-i Celāliyi şehā Anları kıldı musallaḫ māl-ı Sulṭān üstine

müselmān:

1. **müselmān:**

Tarih 79

Mısra: 4

Müslüman.

Bu deñlü 'ilm ü fazlıyla olupdur ḥācı hem ğāzī Müselmān olana vācibdür itsünler anı ta'zīm

müselmān oldılar:

1. **müselmān oldılar:-dı, -lar**

Tarih 76

Mısra: 8

Müslüman olmak, imana gelmek.

Ey Tūrābī cān u dilden şevk ile tāriḫini Didüm 'adl ile niçe kāfir müselmān oldılar

müşerref:

1. **müşerref:**

Tarih 38

Mısra: 2

Şeref kazanmış, şereflenmiş, şerefli.

Nigdeye geldi şehā ibn-i vezīr-i dānā Demidür olsa kudūmiyla müşerref ol cā

müşerref eyledi:

1. **müşerref eyledi:-di**

Tarih 40

Mısra: 30

Şereflendirmek; onurlandırmak.

Bi-ḥamdi'llāh şadākatla du'āmuz eyleyüp te'sīr Müşerref eyledi geldi yine erbāb-ı merdānı

2. **müşerref eyledi:-di**

Tarih 44

Mısra: 2

Şereflendirmek; onurlandırmak.

Ḳadem başdı vezīr-i şāh-ı devrān Müşerref eyledi şehir-i Dımışkı

3. **müşerref eyledi:-di**

Tarih 199

Mısra: 2

Şereflendirmek; onurlandırmak.

Dilā ābād idüp serdār-ı ekrem taht-ı Yünānı Vişāliyle müşerref eyledi mülk-i Ḳaramanı

müşevveş eyleyen:

1. **müşevveş eyleyen:-(y)en**

Müfret 3

Mısra: 1

Dağınık, perişan, içinden çıkılamaz bir hale sokmak.

Ḥātır müşevveş eyleyen pāy-ı celālī gerdidür Yazuyı böyle yazduran kāğid mürekkeb derdidür

mū-şikāf:

1. **mū-şikāf:**

Tarih 4

Mısra: 6

Kılı kırk yaran, inceden inceye araştıran.

Tab'-ı nāzikteri hayfā kim anuñ Mū-şikāf idi mişāl-i Keşşāf

2. **mū-şikāf:**

Tarih 60

Mısra: 5

Kılı kırk yaran, inceden inceye araştıran.

Mü-şikâf tab' uña olmuş musahhar her 'ulüm
Hiç efendi kimse hakkuında dimezler kâl u kıl

3. mü-şikâf:

Tarih 69

Mısra: 5

Kılı kırk yaran, inceden inceye araştıran.

Hem-çü Keşşâf olsa tañ mı her maħalde mü-şikâf
Aña keşf olmuş durur tefsîr-i Qur'ân-ı mecîd

müşkil:

1. müşkil:

Müseddes 8

Mısra: 1

Güç, zor, sıkıntılı.

Yâ Resûlallâh firâkuñ haylî müşkil kâr imiş
Ayrı düşmek âsitânuñdan 'aceb düşvâr imiş

2. müşkil:

Tarih 156

Mısra: 14

Güç, zor, sıkıntılı.

Bu maħalde velî şeh-i devrân
Gördi oldu ziyâde müşkil kâr

muşli şâhuñ bendesi dervîş nâlânî:

1. muşli şâhuñ bendesi dervîş nâlânî:

Kıt'a 5

Mısra: 50

Muşli Şahın kölesi Dervîş Nalani (özel isim).

Ol ğarîbüñ gözleri yaşına rahm eyler mi hiç
Muşli Şâhuñ bendesi Dervîş Nâlânî nice

muştafâ:

1. mußtafâ:

Tarih 97

Mısra: 4

Hız. Muhammed.

Oldı fazlıyla anuñ nâmı Mehemmed çün-kim
Muştafâ şer'inüñ aħkâmını icrâ itdi

2. mußtafâ:

Tarih 132

Mısra: 6

Hız. Muhammed.

Ola maħşerde şefî'i Muştafâ
Hayrını vaqf-ı Resûle itdi zamm

3. mußtafâ:

Tarih 134

Mısra: 3

Hız. Muhammed.

Olupdur 'izz ile nâm-ı şerîfüñ Muştafâ çünkim
Şafâ vir luţfuñ ile kalb-i aħbâbı muşaffâ kıl

4. mußtafâ:

Tarih 68

Mısra: 3

Mustafa (özel isim).

Peder nâmı Mehemmed kendi nola Muştafâ olsa
Mu'ammer eyleye Mevlâ bi-ħaqq-ı nâm-ı
Fahreddîn

5. mußtafâ:

Tarih 134

Mısra: 10

Mustafa Efendi.

Türâbîyâ olinca fazl ile kâdî Sitânbûla
Didüm ben târihini Muştafâ şer'ini ihyâ kıl

6. mußtafâ:

Tarih 135

Mısra: 3

Has ve seçilmiş, güzide.

Muştafâ oldı aña fazl ile çün Şâm-ı şerîf
Muştafâ şer'in ider 'adl ile icrâ Halebe

7. mußtafâ:

Tarih 135

Mısra: 4

Mustafa Efendi.

Muştafâ oldı aña fazl ile çün Şâm-ı şerîf
Muştafâ şer'in ider 'adl ile icrâ Halebe

muştafâ âğâ:

1. mußtafâ âğâ:

Tarih 8

Mısra: 9

Mustafa Ağa.

Muştafâ Âğâ delîl oldı Türâbî sa'y idüp
Didiler gel geç cisrden târihi cisr-i 'azîm

2. mußtafâ âğâ:

Tarih 7

Mısra: 7

*Mustafa Ağa II Sultan Ahmed'in Uşacıklar
köprüsünü yaptırdığı kişi.*

Muştafâ Âğâ velî oldı delîl-i râh-ı Hâk
Pâdişâhı hayra bâ'îş oldı irşâd eyledi

3. muştafā āgā:

Tarih 9

Mısra: 5

Mustafa Ağa II Sultan Ahmed'in Uşacıklar köprüsünü yaptırdığı kişi kastedilmektedir.

Muştafā Āgā Türābī oldı itmāma delil
Didiler geç gel cisrden tārīhi cisr-i 'azīm

muştafā bālī:

1. muştafā bālī:

Kıt'a 5

Mısra: 65

Mustafa Bali (özel isim).

Muştafā Bālī ider mi 'aşıka ihsān u cüd
Gösterür mi sinesin çäk-i girībāni nice

mustafā pāşā:

1. muştafā pāşā:

Tarih 136

Mısra: 1

Mustafa Paşa.

Geldi devletle Muştafā Pāşā
'Adl ile oldı hākim-i Yünān

müstaḳbel ile māzī:

1. müstaḳbel ile māzī:

Tarih 183

Mısra: 4

Gelecek ve geçmiş II geçmişte yaşanmış ve gelecekte yaşanacak her şey.

Mir'āt-ı zamirinde geçmiş gelecek mersüm
Ḳalbine 'ayāndur hep müstaḳbel ile māzī

müstecāb:

1. müstecāb:

Tarih 82

Mısra: 3

Kabul olunmuş, hoş görülmüş.

Ehl-i Mışruñ oldı bu demde du'āsı müstecāb
Buldılar bir hākim-i 'ādil ki ḳadri 'ālīdür

müstemend:

1. müstemendi:-i

Müseddes 10

Mısra: 25

Üzgün, belaya uğramış.

Türābī müstemendi derd-i 'aşkuñ mübtelā kıldı
Ser-i küyuñda pā-busuñ hayāli hākipā kıldı

2. müstemend:

Tarih 177

Mısra: 7

Üzüntülü, kederli, hüznü; çaresiz, zavallı; talihsiz, mutsuz.

Olsa devrinde tüvānā nola her bir müstemend
'İlm ü fazlıyla bu meydānuñ olupdur yügrügi

müsteşār:

1. müsteşārıdur:-i, -dur

Tarih 129

Mısra: 5

İstişare edilen, kendisine danışılan.

Müsteşārıdur erenler ol şeh-i baḫr u berüñ
Her umürında anuñçün eylemez hergi ḫaḫā

müteseyvid:

1. müteseyvidle:-le

Tarih 3

Mısra: 8

Efendi gibi davranan II Abdülkadir Efendi kastedilmektedir.

Her 'alāmet götüren şimdi görünmez oldı
Müteseyvidle pür olmuşdı egerçi etrāf

mütevellī:

1. mütevellī:

Kıt'a 10

Mısra: 3

Bir vakfın yönetimi kendisine verilmiş olan kimse.

Mütevellī gülüp yüze dāyım
Māt ider ādemi o bir ruḫ ile

müyesser olmaz:

1. müyesser olmaz:-maz

Gazel 36

Mısra: 7

Nasip olmak.

Olmaz müyesser hiç dilā böyle dem ü zevk ü şafā
Meclisde yār-ı meh-likā cām-ı sürür-encām ola

müzdād olmadı:

1. müzdād olmadı:-ma, -dı

Gazel 15

Mısra: 1

Artmak, çoğalmak, ziyadeleşmek.

Dād müzdād olmadı sultān-ı baħr u ber mi yok
Kuṭb-ı āfākı bu devrũñ noldı bir gözler mi yok

müzeyyen:

1. **müzeyyendür:-dür**

Tarih 199

Mısra: 11

Bezenmiş, süslenmiş.

Vücūd-ı nāzūki ‘ilm ü ma‘ārifle müzeyyendür
Haṭādan hıfz idüp dāyım Ḥudā olsun nigebānı

2. **müzeyyen:**

Kıt'a 5

Mısra: 27

Bezenmiş, süslenmiş, ziynetli.

Dil-rübālarla müzeyyen mi Kapu-içi yine
Kal'anuñ merdümlerinũñ ṭavr u erkānı nice

müzeyyen kıldı:

1. **müzeyyen kıldı:-dı**

Tarih 197

Mısra: 5

Tezyin etmek, süslemek, donatmak.

Anı kıldı meleklerle müzeyyen
Nişimen eyledi bir nev-civāna

N

nā-būd ola:

1. **nā-būd ola:-a**

Tarih 105

Mısra: 10

Kaybolmak, yok olmak.

Şaħn-ı meydānı kederden pāk idüp
Devr-i ‘adlinde ‘adū nā-būd ola

nāçiz:

1. **nāçiz:**

Tarih 74

Mısra: 8

*Hiç hükmünde olan, değersiz, önemsiz,
küçük.*

Ehl-i dil gelse anuñ meclisine dilsiz olur
Baħr öninde nola ger kaṭre olursa nāçiz

nādān:

1. **nādān:**

Gazel 1

Mısra: 2

Cahil, bilmez, bilgisiz, akılsız (kimse).

Olur ādem pīr olunca kendi şehrinde ğarīb
İstemez nādān olanlar irse hengām-ı meşīb

nā-dān:

1. **nā-dān:**

Tarih 79

Mısra: 7

Cahil, akılsız.

O bir rūḥ-ı muşavverdür ne bilsün kadrini nā-dān
Ne ‘ālī-menziletdür eyle anı herkese tefhīm

nād-ı ‘ali:

1. **nād-ı ‘ali:**

Gazel 41

Mısra: 2

*"Nādı Ali" duası da Bektāşî-Alevî
zümrelerinde şifahi olarak söylenegelen ve bazı
yazılı literatürde yer alan bir dua.*

Fıkr ü zıkrüm ruḥ u la‘liyle olup yād-ı ‘Ali
Virdüm oldu gice gündüz oğurın nād-ı ‘Ali

nādir:

1. **nādir:**

Tarih 148

Mısra: 1

Az bulunur, az görülür, seyrek, ender.

Vücūdũñ eyledi Ḥaḳ ḥazret-i sultānumuñ nādir
Seni şadr-ı fażiletde mü‘ebbed eylesün Qādir

2. **nādir:**

Tarih 148

Mısra: 6

Az bulunur, az görülür, seyrek, ender.

Ararsañ rub‘-ı meskūnı bu şadra gelmez akrānuñ
Türābı didi tārīḫi efendüm mişlũñüz nādir

3. **nādir:**

Tarih 150

Mısra: 10

Az bulunur, az görülür, seyrek, ender.

Göriccek fażlın anuñ didi Türābı tārīḫ
‘Ulemā içre dilā şadra bu nādir geldi

4. **nādir:**

Tarih 151

Mısra: 2

Az bulunur, az görülür, seyrek, ender.

‘Ulemâ şadrına sen geldün efendi nâdir
Kâdî-‘asker olıcağ fazluñ ile sultânım

5. nâdir:

Tarih 151

Mısra: 10

Az bulunur, az görülür, seyrek, ender.

‘İlm ü fazluñ göricek dindi Tûrâbî târîh
Böyle bir ehl-i hüner ‘âleme geldün nâdir

6. nâdirisin:-i, -sin

Tarih 152

Mısra: 2

Az bulunur, az görülür, seyrek, ender.

Şadr-ı ‘âlîye bu gün geldün eyâ kân-ı kerem
‘Ulemâ zümresinüñ fazl ile sen nâdirisin

7. nâdirisin:-i, -sin

Tarih 152

Mısra: 6

Az bulunur, az görülür, seyrek, ender.

Bedel olmaz saña bir kimse budur târîh
Evvelâ sen ‘ulemâ vü ‘urefâ nâdirisin

8. nâdir:

Tarih 149

Mısra: 15

*Seyrek, ender, ayrıca tarih düşürülen kişinin
adıdır.*

‘İlm ü ‘adliyle gelen ‘âleme nâdir sensin

nâ-gâh:

1. nâ-gâh:

Tarih 17

Mısra: 1

Ansızın, birdenbire.

Bu cihândan vefât idüp nâ-gâh
Seyyîd Aḥmed Efendi gitdi âh

2. nâ-gâh:

Tarih 51

Mısra: 1

Ansızın, birdenbire.

Mest olup çekdi elin geçdi dirîğâ nâ-gâh
Şundi Dervîş Süleymâna ecel câmın âh

3. nâ-gâh:

Tarih 73

Mısra: 1

Ansızın, birdenbire.

Bir seher nâ-gâh irişdi didi bir peyk-i beşir
Eşkiyâ’yı kırdı Aḥmed Beg idüp ḥor u ḥakîr

4. nâ-gâh:

Müseddes 5

Mısra: 16

1.vakitsiz 2. ansızın, birdenbire.

Zîr-i ḥâki o perî-çehre idüp şimdi maḡar
Bu fenâdan çeküp el eyledi nâ-gâh sefer

5. nâ-gâh:

Nazm 2

Mısra: 7

1.vakitsiz 2. ansızın, birdenbire.

Geldi bayrâm itmege peyk-i beşâret nâ-gâh
Eylesek tañ mı bu gün ḡurbân ḡurbân üstine

nâ-gehân:

1. nâ-gehân:

Tarih 72

Mısra: 1

Ansızın, birdendire.

Bir seher irişdi bir peyk-i beşâret nâ-gehân
Bir ḡaber virdi ki oldı ḡalk-ı ‘âlem şâdmân

2. nâ-gehân:

Tarih 94

Mısra: 9

Ansızın, birdendire.

Ey Tûrâbî nâ-gehân itdi sefer târîhi bu
Gitdi bir gelmez yola İsbât Efendi âh âh

3. nâ-gehân:

Tarih 95

Mısra: 10

Ansızın, birdendire.

Didi târîhi Tûrâbî ḡüzn ile
Nâ-gehân gitdi Sikender-zâde ḡayf

4. nâ-gehân:

Muhammes 1

Mısra: 12

Ansızın.

İtdi dil-ḡaste beni derd ile dermânım alup
Nâ-gehân dest-i ecel ḡapdı girîbânım alup

5. nâ-gehân:

Müseddes 5

Mısra: 19

Ansızın, birdenbire.

Nā-gehān kūs-ı ecel kulağına çalındı
Yemm-i hicrāna düşüp zevrak-ı ten alındı

nahl-ı gülsitān:

1. **nahl-ı gülsitān:**

Tarih 71

Mısra: 8

*Gül bahçesini süsleyen ağaç, gül bahçesinin
hurma ağacı.*

Eşkiyā`nuñ dikdiler nevg-i sināna kellesin
Zeyn olup şan sīb-i rengin ile nahl-ı gülsitān

nahl-i kadrin:

1. **nahl-i kadrin:-i, -n**

Tarih 139

Mısra: 3

Kıymetli hurma ağacı.

Nahl-i kadrin ide Bārī bārver
Ola bu dehrūñ hemişe sālīmi

nahl-i keremdür:

1. **nahl-i keremdür:-dür**

Tarih 211

Mısra: 6

*Cömertliğin hurma ağacı, çok cömert olan
kimse II Hasan Paşa kastedilmektedir.*

Hüsn-i tedbīr ile a`dāyī idüpdür pā-māl
Kāmeti nahl-i keremdür ola her bārī ḥasen

nahlı meyvedār ola:

1. **nahlı meyvedār ola:-a**

Tarih 89

Mısra: 3

*Hurma ağacı meyveli, yemişli olsun II
berekatli olmak.*

Meyvedār ola anuñ kāmeti nahlı her bār
Eyleye `izzet ile cāy-ı sa`ādetde ḥırām

nahl-ı terdür:

1. **nahl-ı terdür:-dür**

Tarih 210

Mısra: 37

Taze fidan.

Eşkiyā` ḥaylin kırıp oldu cihān emn ü emān
Nahl-ı terdür Aşaf-ı Sultān Süleymāndan eşer

nāhun-ı derd:

1. **nāhun-ı derd:**

Tarih 180

Mısra: 8

Dert turnağı.

Ebrveş üstine giryān olup ey dil her dem
Nāhun-ı derd ile saç u şakaluñ yolındı

nakd:

1. **nakdin:-i, -n**

Müfret 1

Mısra: 2

Sermaye, varlık, servet.

İtmez efendi kimseye rağbet Ebū'ssu`ūd
Meyli hemişe ḥalkuñ nakdin mine'n-nukūd

nakd-ı ḥayātīña:

1. **nakd-ı ḥayātīña:-(i)ñ, -a**

Müseddes 2

Mısra: 27

Hayat sermayesi.

Ey Tūrābī çekilüp nakd-ı ḥayātīña resīd
Berf ile dāmen-i şahrā gibi rīş oldu sefid

nakd-ı `ömrüm:

1. **nakd-ı `ömrüm:-(ü)m**

Muhammes 1

Mısra: 10

Ömür sermayesi.

`Ayn-ı dilden nola ger sīm-i sirişküm çıkısa
Nakd-ı `ömrüm çürüdüp ḥarcadı ḳallāb-ı ecel

nakībü'l-eşraf:

1. **nakībü'l-eşraf:**

Tarih 3

Mısra: 2

*Hız. Muhammed'in şeceresi ile ilgili işlerle
görevli kimse, devlet katında ileri gelen
kimselerin işlerine bakan veya yardımcı olan
devletçe görevlendirilmiş kimse, tekkelerde şeyh
vekili olan kimse.*

Oldı ol pāk-neseb hem-ser-i `Abdü'l-ḳādir
Nola ger `izzet ile olsa nakībü'l-eşraf

2. **nakībü'l-eşraf:**

Tarih 3

Mısra: 10

Hız. Muhammed'in şeceresi ile ilgili işlerle

görevli kimse, devlet katında ileri gelen kimselerin işlerine bakan veya yardımcı olan devletçe görevlendirilmiş kimse, tekkelerde şeyh vekili olan kimse. II Abdülkadir Efendi kastedilmiştir.

Ey Türebî didi tārīhi için hātif-i gayb 'Adl u dādıyla edīb oldı naķībū'l-eşrāf

3. naķībū'l-eşrāf:

Tarih 4

Mısra: 2

Hz. Muhammed'in şeceresi ile ilgili işlerle görevli kimse, devlet katında ileri gelen kimselerin işlerine bakan veya yardımcı olan devletçe görevlendirilmiş kimse, tekkelerde şeyh vekili olan kimse. II Abdülkadir Efendi kastedilmiştir.

Terk idüp işbu fenā dünyāyı
Göçdi bākīye naķībū'l-eşrāf

4. naķībū'l-eşrāf:

Tarih 4

Mısra: 10

Hz. Muhammed'in şeceresi ile ilgili işlerle görevli kimse, devlet katında ileri gelen kimselerin işlerine bakan veya yardımcı olan devletçe görevlendirilmiş kimse, tekkelerde şeyh vekili olan kimse. II Abdülkadir Efendi kastedilmiştir.

Didi hasretle Türebî tārīh
Fāniden göçdi Naķībū'l-eşrāf

naķş:

1. naķş:

Tarih 51

Mısra: 5

Kalıcı ve etkili olmasını sağlamak, işlemek.

Naķş idi hātırına şavt ile 'ilm-i edvār
Bir idi aña segāh ile dügāh u pençgāh

naķş ider:

1. naķş ider:-(e)r

Tarih 171

Mısra: 6

İşlemek, resmetmek, çizmek.

Geçdi hayfā vāķıf-ı sırr-ı Kelāmu'llāh idi
Hātırında naķş ider cümle 'ulūm-ı bī-şümār

nālān:

1. nālān:

Tarih 76

Mısra: 5

İnleyen II acı çeken, üzgün.

Hār-ı gāmdan ehl-i dil bülbül gibi nālān iken
Hālķ-ı 'ālem açılıp gül gibi hāndān oldılar

nālān eyleyüp:

1. nālān eyleyüp:-(y)üp

Kıt'a 5

Mısra: 67

Kelime Tipi: Kalıp İfade

İnlemek, sızlanmak, feryat etmek.

İñci-zāde 'āşıkūñ kuyında nālān eyleyüp
İñledür mi derdmendin 'ahd u peymānı nice

nālān iderdi:

1. nālān iderdi:-(e)r, -di

Tarih 18

Mısra: 7

Ağlatmak, inletmek.

Nālān iderdi her dem mazlūmı ol mu 'ānid
Güldi yüzi cihānuñ ma'zül olup leccāc

nālān itmesün:

1. nālān itmesün:-me, -sün

Nazm 3

Mısra: 3

İnletmek, ağlatmak, feryat ettirmek.

Şānına lāyık degüldür itmesün nālān beni
Bir cüvān-ı süccı itdi mest-i ser-gerdān beni

nālān olmayan:

1. nālān olmayan:-ma, -(y)an

Gazel 27

Mısra: 11

İnlemek, feryat etmek, acı ile inilti sesler çıkarmak.

Def gibi gögsin döğüp ney gibi nālān olmayan
Ol şafā-yı 'āşık-ı şeydāyı bilmez neydügin

nālān u giryān:

1. nālān u giryān:

Gazel 17

Mısra: 5

Ağlayıp inleme.

Derdüñle zār u mübtelā nālān u giryān olmada
Günler meger ey gonca-leb 'ālemde maħzūnuñ senüñ

nāle:

1. **nāleleri:**-ler, -i

Tarih 35

Mısra: 4

İnilti, feryat.

‘Ulemā ayru düşüp cümle bu gün yārinden
Bütün āfākı şehā nāleleri töldürdi

nāle idüp:

1. **nāle idüp:**-üp

Tarih 51

Mısra: 7

İnlemek, sızlanmak.

Def gibi sine dögüp ağlaşalum nāle idüp
Ney gibi gözlerümüz yolda kalup gözler rāh

nāle vü efgān ider:

1. **nāle vü efgān ider:**-(e)r

Kit'a 5

Mısra: 3

İnler ve feryat eder.

Her tarafda nāle vü efgān ider mi ‘andelīb
Bāg u rāgi pür-şafā mı hem gülistāni nice

nām:

1. **nāmını:**-i, -n, -i

Gazel 19

Mısra: 10

Ad II şan, şöhet.

Virüp dil bir büt-i tersāya oldı
Şikest itdüm Türābī nāmını er

2. **nāmını:**-i, -n, -i

Nazm 2

Mısra: 23

Ad II şan, şöhet.

Qulları nāmını Cebrā’ıl ü ‘Azrā’ıl idüp
Tañrılıq da’vāsın itdi cümle edyān üstine

3. **nām:**

Tarih 108

Mısra: 4

Ad II şan, şöhet.

‘Urefā buldı revācın şimdi
Ma’rifet olsa nola kendüye nām

4. **nāmuñ:**-(u)ñ

Tarih 159

Mısra: 4

Ad II şan, şöhet.

Vālī-i Şām-ı şerīf olduñ Efendi ‘adl ile
Nāmuñ āfākı tütüpdür fazl ile olduñ be-nām

5. **nāmı:**-i

Tarih 49

Mısra: 3

Ad, san.

Qadri ‘ālīdür anuñ nāmı egerçi Dervīş
Dem-be-dem irse nola mertebe-i a’lāya

6. **nāmuñ:**-(u)ñ

Gazel 36

Mısra: 3

1. İsim, ad. 2. Ün, şöhet, şan.

Nāmuñ gibi ‘ömrüñ mezīd oldı bu gün nev-rüz u
‘īd
Cānā raqībūñ çün Yezīd günden güne bed-nām
ola

7. **nāmı:**-i

Tarih 184

Mısra: 6

Ad, san, şöhet.

‘Adl u dādıyla bulursa yiridür şöhet-i tām
Nāmı ‘ālemde hemān Nüşirevānuñ qaldı

8. **nām:**

Tarih 203

Mısra: 6

Ad, san, şöhet.

Qaşr-ı zībālar ile zeyn oldı
Tāk-ı Şeddādı itdi nām ile zişt

9. **nāmına:**-i, -n, -a

Tarih 210

Mısra: 4

Ad, san, şöhet.

Eşkiyā’ def’ine serdār itdi bir arslanını
Nāmına dirler Hāsan Pāşā dilr-i pür-hüner

10. **nāmı:**-i

Tarih 211

Mısra: 8

Ad, san, şöhet.

Ad ile olsa nola pādīşehūñ serdārı
Hüsün ile hūlkı anuñ nāmı gibi yārı hāsen

11. **nāmuñ:**-(u)ñ

Tarih 20

Mısra: 3
İsim, ad, san.

Bu şecâ'at sendedür olsa nola nâmuñ 'Ali
Sell-i seyf eyle 'adüya hem-çü tîğ-i Zül-fikâr

12. **nâmin:-i, -n**
Tarih 128
Mısra: 6
İsim, ad, san.

O mîr-i mîriyânuñ toğdı bir beg-zâdesi hâlâ
İşâbetle peder nâmin kodı o naħl-i bälâya

13. **nâmuñ:-(u)ñ**
Tarih 178
Mısra: 4
İsim, ad, san.

İlm ü fazl ile mükemmel sensin
'Adl ile nâmuñ 'Ali olsa sezâ

14. **nâm:**
Tarih 185
Mısra: 2
İsim, ad, san.

Meħemmed oldı sultânüm saña nâm
'Adü bu cehlin itseñ nola bed-nâm

nâmı:

1. **nâmı:**
Müseddes 4
Mısra: 6
Ad II şan, şöhet.

Eşkiyâ'dan bizi hıfz itdi 'aceb merdân imiş
Nâmı Şa'bân u velî kendi kağan arslan imiş

2. **nâmı:**
Müseddes 4
Mısra: 12
Ad II şan, şöhet.

Eşkiyâ'dan bizi hıfz itdi 'aceb merdân imiş
Nâmı Şa'bân u velî kendi kağan arslan imiş

3. **nâmı:**
Müseddes 4
Mısra: 18
Ad II şan, şöhet.

Eşkiyâ'dan bizi hıfz itdi 'aceb merdân imiş
Nâmı Şa'bân u velî kendi kağan arslan imiş

4. **nâmı:**
Müseddes 4

Mısra: 24
Ad II şan, şöhet.

Eşkiyâ'dan bizi hıfz itdi 'aceb merdân imiş
Nâmı Şa'bân u velî kendi kağan arslan imiş

5. **nâmı:**
Müseddes 4
Mısra: 30
Ad II şan, şöhet.

Eşkiyâ'dan bizi hıfz itdi 'aceb merdân imiş
Nâmı Şa'bân u velî kendi kağan arslan imiş

nâm-ı hüsevni:

1. **nâm-ı hüsevni:-i**
Tarih 98
Mısra: 1
Hüseyin namlı.

Sende bu nâm-ı Hüsevni görüp ey vech-i Hasen
Rüy-ı a'dâ nola sultânüm olursa zirnîğ

nâm-ı naşühı:

1. **nâm-ı naşühı:-i**
Nazm 2
Mısra: 3
Nasuh'un adını.

Sell idüp nâm-ı Naşühı şafha-i devrândan
Şâh-ı 'âlem aşdı tîğini gerez mân üstine

nâm-ı şerifi:

1. **nâm-ı şerifi:-i**
Tarih 47
Mısra: 2
Şerefli isim, mübarek ad.

Vardı feth itdi 'Irâkı o vezîr-i pür-cüd
Olsa 'izzetle nola nâm-ı şerifi Maħmüd

nâm-ı şerifün:

1. **nâm-ı şerifün:-(ü)ñ**
Tarih 134
Mısra: 3
Şerefli isim, mübarek ad.

Olupdur 'izz ile nâm-ı şerifün Muştafâ çünkim
Şafâ vir luţfuñ ile kalb-i aħbâbı muştafâ kıl

nâm-ı yahyâ:

1. **nâm-ı yahyâ:**
Tarih 34
Mısra: 4

Yahya namlı II Bostanzade Yahya Efendi kastedilmiştir.

Mürde cân buldı anuñ her dem-i 'İsinden
Nām-ı Yahyâ ile çün eyledi ihyâ-yı Haleb

nāmuñ kalup:

1. **nāmuñ kalup:-up**

Tarih 70

Mısra: 4

Ününün kıyamete kadar devam etmesi.

‘İlm ü fazîlet ile meşhûr idüñ cihānda
Nāmuñ kalup dirġā gitdün efen

nā-pāk:

1. **nā-pāk:**

Gazel 26

Mısra: 4

"Temiz olmayan" anlamında olmakla beraber, ifade beyitte "kötü kalpli" oluşu ifade etmektedir.

Cilf-i nā-pāki bulırsın qandese kendüñ gibi
Pāk-bāza meyli yok nā-pāk imişsin bilmedüm

nā-peydā idüp:

1. **nā-peydā idüp:-üp**

Tarih 120

Mısra: 8

Görünmez etmek II yok etmek, ortadan kaldırmak.

Uğurı hayr oluban ide gāzā-yı ekberi
Düşmen-i dīni kılıç ile idüp nā-peydā

nār eyledi:

1. **nār eyledi:-di**

Müseddes 4

Mısra: 8

Ateşe çevirmek, ateşte yakmak, yakıp kül etmek.

Eşkiyā' gördükde anı eyledi cümle firār
Katl idüp bir niçesinüñ eyledi yirini nār

nār-ı cahīme:

1. **nār-ı cahīme:-e**

Müseddes 11

Mısra: 20

Cehennem ateşi.

Bakup 'işyānumuza nār-ı cahīme yakma
Zāhidā cānumuza ta'n ile çakmaç çakma

nār-ı firāka:

1. **nār-ı firāka:-a**

Müseddes 7

Mısra: 14

Ayrılık ateşi.

Yağdı hicr āteşi cân u dili pervāne gibi
Döymeyüp nār-ı firāka bu gönül yana gibi

nār-ı firkat:

1. **nār-ı firkat:**

Muhammes 1

Mısra: 23

Ayrılık ateşi.

Nār-ı firkat beni yandurdu kebāb itdi çü sīh
Oğlumı aldı Tūrābī didüm ol dem tārīh

2. **nār-ı firkat:**

Tarih 32

Mısra: 3

Ayrılık ateşi.

Nār-ı firkat yakmadı çün qalbümü
Yā nedür bu āh-ı sūzānum benüm

nār-ı saqardan:

1. **nār-ı saqardan:-dan**

Gazel 21

Mısra: 5

Cehennem ateşi.

Çün dimişlerdür sefer nār-ı saqardan kıt' adur
Cānumuz tākāt getürmez miñnete eglenme gel

naşb:

1. **naşbım:-ı, -n, -ı**

Tarih 137

Mısra: 5

İşe girme, bir mevkiye, makama atanma.

Naşbım Tūrābīyā gūş eyleyicek fi'l-hāl
Şevk ile didüm tārīh oldı Halebe kādī

2. **naşb:**

Tarih 170

Mısra: 5

Bir memurluğa tayin edilmek, bir rütbe alma.

Naşb olunca aña dinildi hemān
Tārīhi Āmide āmed kādī

naşb oldı:

1. **naşb oldı:-dı**

Tarih 79

Mısra: 2

Dikmek, sağlamak.

Yine itdi keremden kavm-i 'Urbānı Hudā tekrīm
Haleb hıfzına naşb oldı vezİR-i 'ādil İbrāhīm

naşüh:

1. **naşühüm:-(u)m**

Nazm 4

Mısra: 4

Çok nasihat eden II Halis tövbe eden.

Ferāğı var iken ser-geştelikden kalb-i mahzūnuñ
Naşühüm tevbemüz bozdı görince la'l-i mey-
gūnuñ

naşüh pāşā:

1. **naşüh pāşā:**

Tarih 154

Mısra: 1

*Nasuh Paşa II Nasuh Paşa I. Ahmed'in kızı
Ayşe Sultan'la evlenmiş ve öldürülmesine kadar
iki yıl evli kalmıştı. (bk. M. Çağatay Uluçay,
Padişahların Kadınları ve Kızları, T.T.K, Ankara
1992, s.50).*

Naşüh Pāşā atup tİR-i murāda urdı umācın
Kızılbaşuñ kılıçla başına tar eyledi tācın

2. **naşüh pāşā:**

Tarih 154

Mısra: 10

*Nasuh Paşa II Nasuh Paşa I. Ahmed'in kızı
Ayşe Sultan'la evlenmiş ve öldürülmesine kadar
iki yıl evli kalmıştı. (bk. M. Çağatay Uluçay,
Padişahların Kadınları ve Kızları, T.T.K, Ankara
1992, s.50).*

Kılıç havfıyla rām oldı Tūrābī dindi bu tārīh
Naşüh Pāşā 'Acemden zūr ile aldı ele bācın

naşüh pāşānuñ 'ömri:

1. **naşüh pāşānuñ 'ömri:-i**

Tarih 155

Mısra: 1

Nasuh Paşa'nın ömrü.

'Ömri dāyim Naşüh Pāşānuñ
Biñ yaşasın cihānda hem-çün Nūh

naşüh pāşā-yı dānā:

1. **naşüh pāşā-yı dānā:**

Tarih 153

Mısra: 10

*Bilgili Nasuh Paşa II Nasuh Paşa I.
Ahmed'in kızı Ayşe Sultan'la evlenmiş ve
öldürülmesine kadar iki yıl evli kalmıştı. (bk. M.
Çağatay Uluçay, Padişahların Kadınları ve
Kızları, T.T.K, Ankara 1992, s.50).*

Tūrābīyā du'ālarla didüm ben aña bir tārīh
Naşüh Pāşā-yı dānā oldı dāmād-ı şeh-i kāmīl

naşüh pāşā-yı deryā-dil:

1. **naşüh pāşā-yı deryā-dil:**

Tarih 153

Mısra: 1

*Gönlü zengin Nasuh Paşa II Nasuh Paşa I.
Ahmed'in kızı Ayşe Sultan'la evlenmiş ve
öldürülmesine kadar iki yıl evli kalmıştı. (bk. M.
Çağatay Uluçay, Padişahların Kadınları ve
Kızları, T.T.K, Ankara 1992, s.50).*

Bu gün yümn-i sa'ādetle Naşüh Pāşā-yı deryā-dil
Olup dāmād-ı Sultān Ahmed oldı dāver-i 'ādil

nāy:

1. **nāy:-ı**

Müseddes 11

Mısra: 1

İçi yanık kamyş, ney.

Her kaçan neyzen-i 'aşk üflese bir dem nāyı
Aña āheng iderüz derd ile hüy u hāyı

2. **nāyım:-ı, -n, -ı**

Tarih 6

Mısra: 8

Kamyş II ney.

Māh-ı nev şanma felek itdi külāhın keç-rev
Bu şafā ile yā-hod aldı ele nāyım

nāy derdi:

1. **nāy derdi:-i**

Tarih 29

Mısra: 4

Neyin çıkardığı acı ses, neyin derdi.

Dem-be-dem iñle ey göñül tırma
Deldi bağrumı derdi hem-çün nāy

nāz:

1. **nāz:**

Gazel 10

Mısra: 5

İşve, cilve, naz.

Geldi kıyāma nāz ile ol serv-i hōş-ḥırām
Gönlüm akıtdı kāmeti dil-cū degül midür

2. **nāz:**

Gazel 36

Mısra: 10

Edalı tavr, cilve.

Didüm bu şem‘-i bezme gel olsun ruḥuñ ni‘me‘l-
bedel
Nāz ile güldi o güzel didi meger aḥşām ola

3. **nāz:**

Gazel 41

Mısra: 4

Edalı tavr, cilve.

Çeşm-i fettānına cān almaḡı ta‘līm itmiş
Ögredüp ‘işveleri nāz ile üstād-ı ‘Ali

4. **nāz:**

Gazel 41

Mısra: 5

Edalı tavr, cilve.

Her kaçan rakşa gire nāz ile oynar yüregüm
Cānum ağzuma gelür yād ola ger ad-ı ‘Ali

nāz eylediler:

1. **nāz eylediler:-di, -ler**

Tarih 10

Mısra: 5

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Naz etmek, nazlanmak.

Eylediler nāz ile her serv-i bālā cilvegāh
Oldı ḡlīmān ile şan Firdevs-i a‘lā Edrine

nāz eyleyüp:

1. **nāz eyleyüp:-(y)üp**

Gazel 17

Mısra: 9

Naz etmek, nazlanmak.

Nāz eyleyüp bilmezlenüp cānā teḡāfül eyleyüp
Kimdür Tūrābī dir iseñ maḥzūn u maḡbūnuñ
sentüñ

nāz ider:

1. **nāz ider:-(e)r**

Gazel 11

Mısra: 2

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

İşve, naz yapmak.

Yine ‘id irdi ol cüvān oynar
Şalınur nāz ider hemān oynar

nāz idüp:

1. **nāz idüp:-üp**

Gazel 20

Mısra: 13

*Cilve, işve yapmak, şımarıkça hareketlerde
bulunmak.*

İdüp nāz öldürür mi rakş ile ‘uşşākı Dervīşüm
Girer mi kına ol gül-gün-ḡabāmuzdan ḡaber
virgil

nāz u ‘itāb:

1. **nāz u ‘itāb:**

Kıt'a 5

Mısra: 29

Nazlanmak ve azarlamak.

Her biri nāz u ‘itāb ile cefā semtinde mi
Başı hoş mı ehl-i ‘aşḡ ile cüvānāni nice

nazar:

1. **nazaruñ:-(u)ñ**

Müseddes 14

Mısra: 10

Bakış. II sevgilinin öldürücü bakışı.

Göz ucıyla nazaruñ ‘ayn-ı vefādur bilene
Eşer-i tır-i müjeñ derde devādur bilene

2. **nazarı:-ı**

Gazel 24

Mısra: 9

Bakış.

Bu Tūrābī kuluñuñ ḡayrıya yokdur nazarı
Pādişāhum seni dil taḡtına gel Key görelüm

3. **nazardan:-dan**

Gazel 25

Mısra: 7

Bakış.

Cüy-ı eşḡ-āsā dirēḡ oldum nazardan ben ıraḡ
‘Ah kim ol devlet-i dīdār ḡadrin bilmedüm

4. **nazarım:-ı, -n**

Tarih 135

Mısra: 2

Bakma, bakış, dikkat.

Geldi ey dil yine bir ḡākīm-i dānā Ḥalebe
İtdi rahmet nazarın Bār-ı Te‘ālā Ḥalebe

nazar eyledi:

1. **nazar eyledi:-di**

Tarih 133

Mısra: 3

Bakmak, ilgilenmek.

Eyledi şehri Ereğliye nazar
'Ömrün efvn eyleye Rabb-ı celil

nazar eyler:

1. **nazar eyler:-r**

Gazel 42

Mısra: 11

Bakmak.

Gülşende turup kaddüne dāyim nazar eyler
Nergis şanemā gör nice 'ālī-nazar oldu

nazar idüp:

1. **nazar idüp:-üp**

Tarih 102

Mısra: 3

Bakmak, ilgi göstermek.

Nazar idüp işareti kıldı cüz' i iltifāt ile
Ereğliye bir ehl-i faẓlı itdi luṭf idüp ḥākim

nazar itdi:

1. **nazar itdi:-di**

Tarih 78

Mısra: 2

Bakmak, dikkat etmek, ibret almak.

İtdi beglerbegi bir 'āqıl u dānāyı bu gün
Nazar itdi Halebe Ḥazret-i Mevlā-yı Kerim

nazar kerdī:

1. **nazar kerdī:**

Gazel 2

Mısra: 5

Baktın.

Nazar kerdī eger şem'-i cemāleş
Çü pervāne hemān süzende bāşed

nazar kıl:

1. **nazar kıl:**

Tarih 10

Mısra: 11

Bakmak; ihsanda bulunmak, ilgilenmek.

Pādişāhum kıl nazar diyü zebān-ı ḥāl ile
Ehl-i 'irfānuñ şefi' i oldu gūyā Edrine

nazar ol:

1. **nazar ol:**

Gazel 12

Mısra: 6

Bakmak.

Ḥayretde ḳalır merdümek-i dīde görince
Bādī nazar ol ḥāl ile gerdāna baḳılmaz

nazarı kılsaḳ:

1. **nazarı kılsaḳ:-sa, -ḳ**

Gazel 24

Mısra: 6

Bakmak.

Dīde-i 'ibret açup gel ola-gör 'ibret-bīn
Ḳanda kılsaḳ nazarı anda dilā Ḥayy görelüm

nāzik-beyān:

1. **nāzik-beyān:**

Tarih 25

Mısra: 6

*Anlatımı ince olan, açıklaması zarif olan, II
Baki'nin üslubu kastedilmiştir.*

Görmeye mişlin felek biñ yıl daḫi devr eylese
Gelmeye dünyāya bir anuñ gibi nāzik-beyān

nāzır:

1. **nāzır:-i**

Tarih 123

Mısra: 8

Eş, misl, manend.

Bu devr-i bī-beḳādan gerçi yüz biñ pehlevān
geçdi
Nāzır gelmedi dehre niçe biñ nīk-rāy oldu

2. **nāzırin:-i, -n**

Tarih 199

Mısra: 8

Eş, misl, manend.

Felek biñ dīde ile nāzır oldu defterlerde
Nāzırin görmedi devr eyledi iḳlīm-i 'Osmānı

3. **nāzır:**

Tarih 149

Mısra: 10

Nazar eden, bakan, gözetken.

Olalı 'adl ile sen şadr-nişîn-i 'ulemâ
Fuğarâ fırkasınıñ hâline nâzır sensin

4. nâzır:

Tarih 151

Mısra: 6

Nazar eden, bakan, gözeten.

Fuğarâ fırkasınıñ hâline sensin nâzır
'İlm ü 'adl ile cihân halkını sîr-âb itdün

5. nâzırin:-i, -n

Tarih 197

Mısra: 2

Eş, misl, manend.

Efendi yapup 'âlî kahve-hâne
Nâzırin görmedi çeşm-i zemâne

nâzır ol:

1. nâzır ol:

Müseddes 12

Mısra: 11

*Bakmak, nazar etmek; bir işin yönetimine
memur olmak.*

Nâzır ol her bî-tüvânuñ dîde-i giryânına
Hîç senden pâdişâhum bir gedâ incinmesün

nâzır oldı:

1. nâzır oldı:-dı

Tarih 199

Mısra: 7

Bakmak.

Felek biñ dîde ile nâzır oldı defterlerde
Nâzırin görmedi devr eyledi iklîm-i 'Osmâni

nâzır olsun:

1. nâzır olsun:-sun

Tarih 178

Mısra: 7

*Bakmak, nezaret etmek II korumak, yardım
etmek.*

Evliyâ üstine nâzır olsun
Hem şefî' ola Resûl-i Mevlâ

nâzır-ı evkâfa:

1. nâzır-ı evkâfa:-a

Müseddes 4

Mısra: 4

Vakıflar bakanı, vakıflara nezaret eden kişi.

Sa'y idüp vaqf-ı Resûle bende-i fermân imiş
Nâzır-ı evkâfa tâbi' çâker-i sultân imiş

nâzır-ı vakf-ı resûl-i kibriyâ:

1. nâzır-ı vakf-ı resûl-i kibriyâ:

Tarih 132

Mısra: 1

Allah peygamberinin vakfının nazırı, bakanı.

Nâzır-ı vakf-ı Resûl-i Kibriyâ
İtdi bir 'âlî binâ'ya ibtidâ

nazm:

1. nazma:-a

Gazel 28

Mısra: 11

Vezinli, kaftiyeli söz dizisi, şiir.

Gel ey dil bu Tûrâbî fâriğ olmış nazma râğıb kıl
Anuñ bu Döldül-i şab'-ı şabâ-cevlnımı kullan

nazm eylese:

1. nazm eylese:-se

Gazel 9

Mısra: 7

Vezinli, kaftiyeli söz söylemek.

Nazm eylese 'aceb mi bu şab'-ı hürde-dânum
Mânend-i inci dişler hergiz 'Adende yokdur

nazm ile nesre:

1. nazm ile nesre:-e

Tarih 55

Mısra: 7

Şiir ve düzyazı.

Nazm ile nesre virüpdür o kadar şöhet-i tām
La'l olur meclisine gelse gürüh-ı şu'arâ

nazm u nesr:

1. nazm u nesr:

Tarih 69

Mısra: 8

Şiir ve düzyazı.

Münhaşırdur kendüye 'ilm ü kemâl ü ma'rifet
Oldı fazlından ziyâde nazm u nesr ile vañid

nazm u nesrûñ:

1. nazm u nesrûñ:-(ü)ñ

Tarih 16

Mısra: 5

Şiir ve düzyazı.

Kim görse nazm u nesrûñ taḥsînler eyler ey şeh
‘İzzetle nuḫka gelseñ lâ’l olur ehl-i ‘irfân

nazm-ı dürer-bâruñ:

1. **nazm-ı dürer-bâruñ:-(u)ñ**

Gazel 18

Mısra: 2

İnciler yağdıran şiir II inci yüklü şiir.

İrişdür ey şabâ dürr-i kelâmum güşına yâruñ
Bilür dürrî olanlar ḳadrini nazm-ı dürer-bâruñ

nazm-ı rûh-baḥşuñ ḳadrini:

1. **nazm-ı rûh-baḥşuñ ḳadrini:-i, -n, -i**

Tarih 158

Mısra: 7

Ruh bahşeden düzenlemenin değeri.

Böyle nazm-ı rûh-baḥşuñ ḳadrini fehm eyleyen
Ne ‘inâyet kılsa câ’iz her ne luṫf itse sezâ

nazm-ı rûh-efzâ:

1. **nazm-ı rûh-efzâ:**

Kit’a 6

Mısra: 7

Cana can katan nazım, canlılık veren nazım.

Yüri ey nazm-ı rûh-efzâ niyâz it
Varup yalvar o yâruñ ḥâtırın sor

nâzükter:

1. **nâzükterdür:-dür**

Gazel 42

Mısra: 13

Pek nazik.

Ol lâle-ruḫuñ ṭab‘ı iñen nâzükterdür
Giryem görüp ol ḡonca-dehen nem ḳapar oldu

ne:

1. **ne:**

Tarih 79

Mısra: 8

Öyle bir.

O bir rûh-ı muşavverdür ne bilsün ḳadrini nâ-dân
Ne ‘âlî-menziletüdür eyle anı herkese tefhîm

2. **ne:**

Tarih 201

Mısra: 3

Ne kadar, oldukça.

Ne ‘âlî mesken oldu sürmege her dem murâd u
kâm
Şafâlar ḳılmağa bir ḳaşr-ı dil-keş eyledi icâd

3. **ne:**

Tarih 63

Mısra: 6

Çok, öyle bir.

Dinildi târîḫi ḥâtifden anuñ ḫoş
Ne ‘âlî oldu ḫân-ı Aḫmed-i ‘âdil

4. **ne:**

Gazel 38

Mısra: 1

Nedir?

Derd-i derûna ḫad yok bu âh u vâhumuz ne
Ol şâha ‘arz olunmaz bilsek ḡunâhumuz ne

5. **ne:**

Gazel 38

Mısra: 2

Nedir?

Derd-i derûna ḫad yok bu âh u vâhumuz ne
Ol şâha ‘arz olunmaz bilsek ḡunâhumuz ne

6. **ne:**

Gazel 38

Mısra: 4

Nedir?

Görmez bizi çün ol meh sekbâniyla beraber
Yanında ol emirûñ yâ ḳadr u câhumuz ne

7. **ne:**

Gazel 38

Mısra: 6

Nedir?

Her bir kesûñ sipâhı maḳbûl ola derinde
Biz dür olaḳ maḫal mi bizüm siyâhumuz ne

8. **ne:**

Gazel 38

Mısra: 8

Nedir?

Eşkümler rûy-ı zerdüm da ‘vâ-yı ‘aşka besdür
Raḫm itmedi efendim yâ bu ḡvâhumuz ne

9. **ne:**

Gazel 38

Mısra: 10

Nedir?

Olur Tûrâbî çün kim cürm ü ḡunâha pādâş
Yâ bu şefî‘-i kevneyn püşt ü penâhumuz ne

10. **ne:**

Tarih 158

Mısra: 8

Her ne.

Böyle nazm-ı rûh-bahşuñ kadrini fehm eyleyen
Ne 'inâyet kılsa cā' iz her ne luṭf itse sezā

11. **nedür:-dür**

Gazel 20

Mısra: 8

"Nedir?" anlamında soru zamiri.

Gelür mi mekteb-i 'irfāna hübān ile şā'irler
Nedür aḥvālî yārān-ı şafāmuzdan ḥaber virgil

12. **nedür:-dür**

Gazel 31

Mısra: 3

"Nedir?" anlamında soru zamiri.

Nedür bu Zü'l-fekār-ı ğamzenüñ keskinlügi cānā
Raḳīb-i kāfiri öldür 'Aliyyü'l-Murtazāsın sen

13. **ne:**

Gazel 2

Mısra: 8

Farsça fillerin önüne gelerek olumsuz yapan ek.

Yekī şahenşehī-rā dil hemī dād
Ne her fermān-dihī-rā bende bāşed

ne āl itdūñ:

1. **ne āl itdūñ:-dü, -ñ**

Müseddes 10

Mısra: 14

Nasıl bir hile yaptın, nasıl bir tuzak kurdun.

Hevā-yı kākülüñle bendeñi āşufte-ḥāl itdūñ
Ruḥuñ şevkiyle alduñ göñlümi bilmem ne āl itdūñ

ne bilsün:

1. **ne bilsün:-sün**

Gazel 35

Mısra: 10

Nasıl bilebilir, ne bilsin.

Baña şor vālih ü ḥayrānyam ben ḥaṭṭ-ı reyḥānuñ
Ne bilsün her fūrū-māye ğubār-ı ḥaṭṭuñ esrārın

ne cefā vü ne vefā eyleyesin:

1. **ne cefā vü ne vefā eyleyesin:-(y)e, -sin**

Müseddes 14

Mısra: 24

Ne cefa etmek ne de vefa göstermek II sevgilinin ilgisizliği kastedilmektedir.

Baña yetmez mi bu devlet ki cefā eyleyesin
Vāy aña ki ne cefā vü ne vefā eyleyesin

2. **ne cefā vü ne vefā eyleyesin:-(y)e, -sin**

Müseddes 14

Mısra: 30

Ne cefa etmek ne de vefa göstermek II sevgilinin ilgisizliği kastedilmektedir..

Baña yetmez mi bu devlet ki cefā eyleyesin
Vāy aña ki ne cefā vü ne vefā eyleyesin

3. **ne cefā vü ne vefā eyleyesin:-(y)e, -sin**

Müseddes 14

Mısra: 18

Ne cefa etmek ne de vefa göstermek II sevgilinin ilgisizliği kastedilmektedir.

Baña yetmez mi bu devlet ki cefā eyleyesin
Vāy aña ki ne cefā vü ne vefā eyleyesin

4. **ne cefā vü ne vefā eyleyesin:-(y)e, -sin**

Müseddes 14

Mısra: 12

Ne cefa etmek ne de vefa göstermek II sevgilinin ilgisizliği kastedilmektedir.

Baña yetmez mi bu devlet ki cefā eyleyesin
Vāy aña ki ne cefā vü ne vefā eyleyesin

5. **ne cefā vü ne vefā eyleyesin:-(y)e, -sin**

Müseddes 14

Mısra: 6

Ne cefa etmek ne de vefa göstermek II sevgilinin ilgisizliği kastedilmektedir.

Baña yetmez mi bu devlet ki cefā eyleyesin
Vāy aña ki ne cefā vü ne vefā eyleyesin

ne fā'ide:

1. **ne fā'ide:**

Gazel 43

Mısra: 3

Kelime Tipi: Kalıp İfade

Ne fayda, faydası yok.

Zerveş şararsa rüyumuz andan ne fā'ide
Bir pūla almaz ol şeh-i şāhib-'ayār bizi

ne ğam:

1. **ne ğam:**

Kıt'a 10

Mısra: 1

Gam değil, dert değil.

Tevliyet gitdiyse Tūrābī ne ğam
Geçinür ol bizüm tevārīh ile

ne işlerse:

1. **ne işlerse:-se**

Tarih 79

Mısra: 6

"Ne yaparsa yapsın" anlamına gelen bir söz.

Velī-siretdür olmasun vilāyetden ebed hālī
Ne işlerse anı bil cānib-i Hāğdan olur ta'lim

ne ne:

1. **ne ne:**

Gazel 18

Mısra: 5

Bağlaç olarak ve tekrar edilerek cümlede yer alan aynı değerdeki öğelerin başına getirildiğinde bunları red ve inkâr etmek için kullanılır.

Ne sabr u ne qarāruñ var o gül-ruhsārdan ğayrı
Dilā bülbül gibi her dem fiğān u nāledür kārūñ

ne revā:

1. **ne revā:**

Tarih 103

Mısra: 4

Layık/uygun/yerinde değil.

Bu muşībet nedür ey dil gördüñ
Ne revā dünyede ğayrı ğülesin

ne var:

1. **ne var:**

Gazel 3

Mısra: 6

Şaşılır mı, tuhaf mı.

Şeh-bāz-ı çeşmüñ bāl açar şayd itdi dil murğın
meger
Yolında cān virsem ne var göñlüm anuñ
müştākīdur

ne yaña:

1. **ne yaña:-a**

Tarih 40

Mısra: 31

Hangi tarafa.

Ne yaña 'azm iderse ola reh-ber Hızr ile İlyās
Dem-ā-dem baħr ile berde Hūdā olsun nigeħbānı

2. **ne yaña:-a**

Tarih 189

Mısra: 10

Hangi tarafa.

Zamānuñ şerr ü şürından vücūdın hıfz idüp her
dem

Ne yaña 'azm-ı rāh itse Hūdā olsun nigeħbānı

ne yirde:

1. **ne yirde:-de**

Tarih 156

Mısra: 8

Nerede.

Oldı ser-geşte ħalk-ı 'ālem hep
Bilmezler ne yirde ide qarār

nebāt:

1. **nebāt:**

Gazel 39

Mısra: 12

Bitki. II yeşillik.

Fikr-i ħaṭıyla menba'ı reyħāna döndi dil
Olur Tūrābī revnaķı arzuñ nebāt ile

ne-büdeş:

1. **ne-büdeş:**

Gazel 2

Mısra: 11

O yoktu, o değildi.

Ĥasūdān-rā ne-büdeş dīde Hāğ-bīn
Çünān çeşm-i bedī' ber-kende bāşed

necāh bulmaduñ:

1. **necāh bulmaduñ:-ma, -du, -ñ**

Tarih 157

Mısra: 6

Kurtuluşa ermek; isteğine kavuşmak.

Derd ile tāriħ için didi Tūrābī-i ħaķır
Mevtden bir dem Necāhī bulmaduñ eyvā necāh

necāhī:

1. **necāhī:**

Tarih 157

Mısra: 2

Necahi Bey.

Mā-sivādan çekdüñ el geçdüñ fenādan göz yumup
Bāğ-ı firdevse revān olduñ Necāhī bir şabāh

2. **necāhī:**

Tarih 157

Mısra: 6

Necahi Bey.

Derd ile tārīḥ için didi Tūrābī-i ḥaḳīr
Mevtden bir dem Necāhī bulmaduñ eyvā necāh

necāt:

1. **necāt:**

Müseddes 6

Mısra: 6

1. Kurtulma, halâs olma. 2. Kurtuluş, selâmet.

Ġuşşadan ölmüş iken tāze ḥayāt irdi bize
Ḥazret-i Nūḥ-ı necī gibi necāt irdi bize

2. **necāt:**

Müseddes 6

Mısra: 12

1. Kurtulma, halâs olma. 2. Kurtuluş, selâmet.

Ġuşşadan ölmüş iken tāze ḥayāt irdi bize
Ḥazret-i Nūḥ-ı necī gibi necāt irdi bize

3. **necāt:**

Müseddes 6

Mısra: 18

1. Kurtulma, halâs olma. 2. Kurtuluş, selâmet.

Ġuşşadan ölmüş iken tāze ḥayāt irdi bize
Ḥazret-i Nūḥ-ı necī gibi necāt irdi bize

4. **necāt:**

Müseddes 6

Mısra: 24

1. Kurtulma, halâs olma. 2. Kurtuluş, selâmet.

Ġuşşadan ölmüş iken tāze ḥayāt irdi bize
Ḥazret-i Nūḥ-ı necī gibi necāt irdi bize

5. **necāt:**

Müseddes 6

Mısra: 30

1. Kurtulma, halâs olma. 2. Kurtuluş, selâmet.

Ġuşşadan ölmüş iken tāze ḥayāt irdi bize
Ḥazret-i Nūḥ-ı necī gibi necāt irdi bize

necm-i es'adla:

1. **necm-i es'adla:-la**

Tarih 69

Mısra: 3

Çok hayırlı, pek saadetli yıldızla.

Evc-i rif'atda idelden necm-i es'adla kırān
Eyledi kat'-ı menāzil ṭālī'i oldı sa'ıd

nedür:

1. **nedür:**

Tarih 32

Mısra: 4

Nedir.

Nār-ı firkat yakmadı çün ḳalbümü
Yā nedür bu āh-ı sūzānum benüm

2. **nedür:**

Tarih 36

Mısra: 5

Nedir.

Kerr ü ferriyle nedür bunca şehā ṭarz-ı ḥasen
Şanki ḥaşmetle bu gün taḥtına Dārā geldi

3. **nedür:**

Tarih 48

Mısra: 3

Nedir.

Nedür bu ṭabl u kūs u ḥaşmet ü cāh
Sikender görmedi bu ṭumṭurāḳı

4. **nedür:**

Tarih 103

Mısra: 3

Nedir.

Bu muşībet nedür ey dil gördüñ
Ne revā dünyede ḡayrı ḡülesin

5. **nedür:**

Tarih 40

Mısra: 19

Nedir, nasıldır, nasıl bir şeydir?

Nedür bu ṭarz-ı şāhāne yedinde ḥatem-i ḳudret
Nişīmen eylese lāyīḳdur evreng-i Süleymānı

nedür nedür:

1. **nedür nedür:**

Tarih 15

Mısra: 7

Nedir...nedir.

Nedür o ṭabl u 'alemler nedür o ḥayl u ḥaşem
Görse dārātını ḥayretde ḳalurdı Dārā

nefs ejderin:

1. **nefs ejderin:-i, -n**

Gazel 6

Mısra: 13

Nefis yılanı. (İnsana zarara dokunması bağlamında).

Nefs ejderin silâh-ı şalâh ile hâk ider
Hakkâ ki bu Tûrâbî de Hayder degül midür

nehb ü tälân eyledi:

1. **nehb ü tälân eyledi:-di**

Müseddes 6

Mısra: 7

Yağma ve talan etmek.

Eşkiyâ' rızkumuzu eyledi nehb ü tälân
Hânemüz oldı şehâ seyl-i sitemle vîrân

nehb ü tälân eyleyüp:

1. **nehb ü tälân eyleyüp:-(y)üp**

Nazm 2

Mısra: 15

Yağma ve talan etmek.

Nehb ü tälân eyleyüp itdi diyârını harâb
Şakî hayfâ eyledi tälân tälân üstine

nehb ü tälânın:

1. **nehb ü tälânın:-i, -n**

Tarih 154

Mısra: 5

Yağma ve talan.

Getürdi hâtırâ sultân-ı Rûmuñ nehb ü tälânın
Geçüp terk eyledi şâh-ı 'Acem yağma vü tārâcın

nehc-i mustakîm:

1. **nehc-i mustakîm:**

Tarih 8

Mısra: 1

Doğru yol, temiz yol.

Hâzret-i Sultân Aḥmed tütüdi nehc-i mustakîm
İtdi bir köpri binâ'sına 'aceb sa'y-i belîğ

nehreyn:

1. **nehreyn:**

Müseddes 7

Mısra: 2

İki ırmak, iki nehir.

Kûh-ı miñnetde dilâ gözlerüm 'ayneyn oldı
Demidür dîdelerüm hicr ile nehreyn oldı

nem kıpar oldı:

1. **nem kıpar oldı:-dı**

Gazel 42

Mısra: 14

Kelime Tipi: **Deyim**

Alınan olmak.

Ol lâle-ruḥuñ tab 'ı inen nâzükterdür
Giryem görüp ol gönca-dehen nem kıpar oldı

nerdübân ayağı seyri:

1. **nerdübân ayağı seyri:-i**

Gazel 20

Mısra: 3

Merdivenin ayağının gidişi, merdivenin ayağının durumu.

Olur mı nerdübân ayağı seyri cümleden a'lâ
Muşaffâ mı o cây-ı dil-güşâmuzdan ḥaber virgil

nergis:

1. **nergis:**

Gazel 42

Mısra: 12

1. Bir çenekliler sınıfının nergisgiller familyasından, lâle gibi soğanla üretilen, beyaz veya sarı çiçekli, soğanı zehirli süs bitkisi 2. mec. edeb. Sevgilinin gözü.

Gülşende turup kıddüñe dâyim nazar eyler
Nergis şanemâ gör nice 'âlî-nazar oldı

nergis-i zibâ:

1. **nergis-i zibâ:**

Gazel 22

Mısra: 5

Güzel çiçek, güzel mahmur bakış.

Goncalarla nergis-i zibâ taḳınmış her taraf
Güşıdur zann eylemeñ siz güşe-i destârı gül

nerrâd-ı dehr:

1. **nerrâd-ı dehr:**

Tarih 18

Mısra: 5

Dünya tavlacısı.

Nerrâd-ı dehr ḥayâl-i ruḥ gösterüp pusudan
Açmazdan anı fi'l-hâl mât itdi hem-çü Leclâc

neseb:

1. nesebde:-de

Tarih 124

Mısra: 7

Soy, nesil, sülale.

Sehâda hem-çünân Hayder nesebde nesl-i
Peygamber
Se'âdet aña kim ardınca bir böyle hâlef kaldı

neş'edâr eyle:

1. neş'edâr eyle:

Gazel 24

Mısra: 3

Neşeli eylemek, neşelendirmek.

Neş'edâr eyle bizi cām-ı fenâdan geçelüm
Mâ-sivâ terkin urup bâkî olur şey görelüm

nesîm:

1. nesîm:

Tarih 8

Mısra: 6

Hafif hafif esen, hoş ve latif rüzgâr.

Reşk ider tāk-ı mu'allāsına eyvân-ı felek
Pāk ider dāmânını gerd-i küdüretten nesîm

nesl-i âl-i muştafâ dervîş efendi-zâdemüz:

1. nesl-i âl-i muştafâ dervîş efendi-zâdemüz:-
müz

Kıt'a 5

Mısra: 39

Mustafa Dervîş Efendimizin ailesinin soyu.

Nesl-i Âl-i Muştafâ Dervîş Efendi-zâdemüz
Dâyimâ dersin okur mı fehm ü iz'ânı nice

nesl-i peygamber:

1. nesl-i peygamber:

Tarih 124

Mısra: 7

Peygamber soyu.

Sehâda hem-çünân Hayder nesebde nesl-i
Peygamber
Se'âdet aña kim ardınca bir böyle hâlef kaldı

nevâ:

1. nevânuñ:-nuñ

Gazel 8

Mısra: 4

Ezgi, ses, sada.

Şehnâza başla uyma raķıbüñ hevâsına
'Uşşâkı diñle şimdi nevânuñ zamânıdır

nev-bâv:

1. nev-bâve:-e

Kıt'a 5

Mısra: 20

Turfanda, yeni çıkmış meyve ve sebze.

Baş çeküp karpuz ile batıñ-i aşğar bir dahı
Hâliyâ nev-bâve mi qar' u bâdincanı nice

nev-civân:

1. nev-civânuñ:-(u)ñ

Tarih 71

Mısra: 11

Genç, delikanlı.

Aña el virdi yine bir nev-civânuñ vuşlatı
Mâlik-i genc oldı şan kim Eşkiyâ'dan aldı cân

2. nev-civâna:-a

Tarih 197

Mısra: 6

Genç, delikanlı.

Anı kıldı meleklerle müzeyyen
Nişîmen eyledi bir nev-civâna

nev-cuvân:

1. nev-cuvân:

Müseddes 12

Mısra: 14

Delikanlı.

Gün gibi hercâyî olma ey meh-i nâ-mihribân
Kimsenüñ çarhına tokınma şaķın ey nev-cuvân

nevg-i sinâna:

1. nevg-i sinâna:-a

Tarih 71

Mısra: 7

Mızrağın sivri ucu.

Eşkiyâ'nuñ dikkiler nevg-i sinâna kellesin
Zeyn olup şan sîb-i rengin ile nağl-ı gülsitân

nevres mehemmed cânı:

1. nevres mehemmed cânı:-ı

Kıt'a 5

Mısra: 43

Nevres Mehmet Can.

Lālesi yanınca mı Nevres Mehemmed Cānı gör
Ol cigerler pāresi ol 'āşıkuñ cānı nice

nev-rüz u hem bayram:

1. nev-rüz u hem bayram:

Gazel 36

Mısra: 2

Yeni gün hem de bayram (eğlenilen gün).

Eyyām-ı 'İş ü nüş irüp elde mey-i gül-fām ola
'İş it geçürme fırsatı nev-rüz u hem bayram ola

nev-rüz u 'id:

1. nev-rüz u 'id:

Gazel 36

Mısra: 3

Nevruz ve bayram.

Nāmuñ gibi 'ömrüñ mezîd oldı bu gün nev-rüz u
'id
Cānā raqıtbüñ çün Yezîd günden güne bed-nām
ola

ney:

1. ney:

Tarih 51

Mısra: 8

Ney, içi yanık kamuş.

Def gibi sine döğüp ağlaşalum nāle idüp
Ney gibi gözlerümüz yolda kalup gözler rāh

2. ney:

Gazel 27

Mısra: 11

*Kamıştan yapılmış bir arşın uzunluğunda
nefesli çalgı.*

Def gibi göğsin döğüp ney gibi nālān olmayan
Ol şafā-yı 'āşık-ı şeydāyı bilmez neydügin

neydügin bilmez:

1. neydügin bilmez:-mez

Gazel 27

Mısra: 1

Kelime Tipi: Kalıp İfade

Ne olduğunu bilmemek.

Düşmeyen 'aşka hevā-yı nāyı bilmez neydügin
Münkir-i Hākdur o hüü u hāyı bilmez neydügin

2. neydügin bilmez:-mez

Gazel 27

Mısra: 2

Kelime Tipi: Kalıp İfade

Ne olduğunu bilmemek.

Düşmeyen 'aşka hevā-yı nāyı bilmez neydügin
Münkir-i Hākdur o hüü u hāyı bilmez neydügin

3. neydügin bilmez:-mez

Gazel 27

Mısra: 4

Kelime Tipi: Kalıp İfade

Ne olduğunu bilmemek.

Āsmānı seyr idüp menzil-be-menzil gezmeyen
Āsitān-ı Hāzret-i Monlāyı bilmez neydügin

4. neydügin bilmez:-mez

Gazel 27

Mısra: 6

Kelime Tipi: Kalıp İfade

Ne olduğunu bilmemek.

Şevk-i rüyuñla felekde zerreveş rakş itmeyen
Pertev-i Şems-i cihān-ārāyı bilmez neydügin

5. neydügin bilmez:-mez

Gazel 27

Mısra: 8

Kelime Tipi: Kalıp İfade

Ne olduğunu bilmemek.

Hānkāh-ı Mevlevîde kılmayan seyr-i semā'
Döne döne çarç uran dünyāyı bilmez neydügin

6. neydügin bilmez:-mez

Gazel 27

Mısra: 10

Kelime Tipi: Kalıp İfade

Ne olduğunu bilmemek.

Mağz-ı Qur'an-ı şerîfe vākıf olmaz her faķih
Mesnevîyi görmeyen ma'nāyı bilmez neydügin

7. neydügin bilmez:-mez

Gazel 27

Mısra: 12

Kelime Tipi: Kalıp İfade

Ne olduğunu bilmemek.

Def gibi göğsin döğüp ney gibi nālān olmayan
Ol şafā-yı 'āşık-ı şeydāyı bilmez neydügin

8. neydügin bilmez:-mez

Gazel 27

Mısra: 14

Kelime Tipi: Kalıp İfade

Ne olduğunu bilmemek.

Ey Tūrābî men' ider dil-ber temāşāsın bu gün
Zāhid-i aħmaķ dağı ferdāyı bilmez neydügin

nevistān:

1. neyistān:

Tarih 73

Mısra: 6

Kamışın bol olduğu yer, sazlık.

Askeri anuñ rubāh ile kaçan kim ceng ide
Kendüsi olur neyistān içre güyā bebr ü şir

neyki:

1. neyki:

Gazel 15

Mısra: 23

Nedir ki!

‘Asker-i İslām içinde neyki bunca ihtilāl
Cān u dilden pādīşāha yoħsa bir çāker mi yok

2. neyki:

Müseddes 2

Mısra: 1

Nedir ki!

Pīrlük irdi dilā neyki bu tül-i emelüñ
Ayağūñ aldı ecel yokdur elüñde ‘amelüñ

neyle-:

1. neyledüñ:-dü, -ñ

Müseddes 13

Mısra: 19

Ne eylemek, ne yapmak.

Neyledüñ ey çarh-ı zālīm bir ‘aceb kār eyledüñ
Göz göre bir nāzenin mazlūmı āzār eyledüñ

neyle:

1. neyledüñ:-dü, -ñ

Tarih 25

Mısra: 7

Ne eylemek, ne yapmak.

Böyle bir ‘ālī-vücūdi neyledüñ ey dehr-i dūn
Pāyimāl idüp ħarāb itdüñ cihānı bī-gümān

2. neylesün:-sün

Tarih 148

Mısra: 4

Ne eylemek, ne yapmak.

Efendi zāt-ı pākūñ ‘ilm ile vaşf itmek olurdu
Senüñ medħūñe lāyık yok ‘ibāret neylesün şā‘ir

3. neyledüñ:-dü, -ñ

Tarih 168

Mısra: 5

Ne eylemek, ne yapmak.

Neyledüñ ey çarh-ı zālīm dehr-i vīrān eyledüñ
İki ehl-i fazluñ itdüñ meskenüñ ħāk-i siyāh

neyledüñ:

1. neyledüñ:

Tarih 32

Mısra: 5

Ne yaptın?

Neyledüñ ey çarh-ı zālīm neyledüñ
Çıkdı evce āh u efgānum benüm

2. neyledüñ:

Tarih 32

Mısra: 5

Ne yaptın?

Neyledüñ ey çarh-ı zālīm neyledüñ
Çıkdı evce āh u efgānum benüm

neyleve:

1. neyleyelüm:-(y)elü, -m

Tarih 33

Mısra: 10

Çaresizlik anlatan bir fiil, neylemek, ne yapmak, ne yapalım?

Şöyle bir zāt-ı şerīfī yine pā-māl itdüñ
Bize bu devr-i felek neyleyelüm virmedi el

neylevelüm:

1. neyleyelüm:

Müseddes 6

Mısra: 20

Çaresizlik anlatan bir fiil, neylemek, ne yapmak.

Bu cihān içre bizüm derdümüze merhem yok
Hālümüz ağılamağa neyleyelüm hem-dem yok

neylevevin:

1. neyleyeyin:

Muhammes 1

Mısra: 4

Ne yapayım, elden bir şey gelmez anlamında çaresizlik belirten bir söz.

Yağdı yandurdu velī ħasret ile tāb-ı ecel
Aldı oğlum Ĥızırı neyleyeyin ħvāb-ı ecel

neylevin:

1. neyleyin:

Tarih 180

Mısra: 10

Neyleyeyim, ne yapayım.

Didi derd ile tārīhini Tūrābī-i ḥaḳīr

Neyleyin āh şems-i 'urefā ṭolındı

ney-şeker:

1. ney-şekerle:-le

Kıt'a 5

Mısra: 16

Şeker kamuşu.

Dāyimā zevk u şafā eyler mi erbāb-ı mezāk

Ney-şekerle pür mi āyā şekkeristānı nice

neyzen-i 'aşk:

1. neyzen-i 'aşk:

Müseddes 11

Mısra: 1

Aşk neyzeni, aşk neyine üfleyen kişi.

Her kaçan neyzen-i 'aşk üflese bir dem nāyı

Aña āheng iderüz derd ile hūy u hāyı

nezāket:

1. nezāketle:-le

Gazel 37

Mısra: 3

Nazik II Yumuşak bir şekilde.

Nezāketle sürer yüz yüz bulup ol rü

Şaḳın gāfletle her şeb bāliş-i zer-kāra yüz virme

ni'am-ı ğuşşañı:

1. ni'am-ı ğuşşañı:-ñ, -ı

Müseddes 14

Mısra: 27

Üzüntü nimetleri.

Ni'am-ı ğuşşañı dāyim aña ihsān eyle

Eksük itme görelüm cevruñi her ān eyle

niçe:

1. niçeler:-ler

Tarih 115

Mısra: 3

Öyle bir, nasıl.

Bundan evvel niçeler itdi binā' sını murād

Kimseye olmadı erzāñi şehā böyle binā'

2. niçe:

Tarih 123

Mısra: 8

Öyle bir, nasıl.

Bu devr-i bī-bekādan gerçi yüz biñ pehlevān

geçdi

Nazīri gelmedi dehre niçe biñ nīk-rāy oldı

3. niçe:

Tarih 161

Mısra: 4

Öyle bir, nasıl.

Bunca dārāt u ḥaşemle olup ol server-i dīn

Bendesi oldı derinde niçe dārā-yı zamān

4. niçe:

Tarih 162

Mısra: 5

Öyle bir, nasıl.

Dehr-i fāñiye niçe Sām u Nerīmān geldi

Āl-i 'Osmānuñ elinden yidi böğri ḳılıcın

5. nice:

Tarih 59

Mısra: 7

Pek çok.

'İlm ü 'adlin nice vaşf eyleye erbāb-ı 'uḳūl

Ṭāḳ-ı fāzlına irişmez çü kemend-i idrāk

6. niçe:

Tarih 104

Mısra: 3

Pek çok.

Yapılmışdı niçe müddet bu tārīḥ

Ḳapusın şer'ūñ açduñ 'adlūñ ile

7. niçe:

Tarih 126

Mısra: 5

Pek çok.

Yetürdi niçe zamāndur Tūrābī bu tārīḥ

Uyardı mesken-i Vālideyi Murād Pāşā

8. niçe:

Tarih 177

Mısra: 5

Pek çok.

Zulm-i zālitle ḥarāb olmuşdı gerçi niçe kend

Bir 'Alī-sīret efendidür olup kān-ı kerem

9. niçe:

Tarih 3

Mısra: 6
Pek çok.

Şeref-i 'ilm ü diyânetle bulupdur şöhet
Niçe vaşf eyleye ol zât-ı şerîfi Vaşşâf

10. nice:
Tarih 76
Mısra: 8
Pek çok.

Ey Tûrâbî cân u dilden şevk ile târîhini
Didüm 'adl ile niçe kâfir müselmân oldılar

11. nice:
Tarih 117
Mısra: 8
Birçok, hayli.

Aküp her vâdiden seyl-i firâvân
Görür cârî niçe kef geçmesün kef

12. nice:
Tarih 72
Mısra: 6
Nice, ne kadar çok.

Şahn-ı meydânûñ bu şimdi Rüstem-i destânıdur
Bu cihâna gerçi geldi niçe yüz biñ pehlivân

13. nice:
Kıt'a 5
Mısra: 2
Nasıl.

Dil-rübâlar menba'ı ol şehri sultânî nice
Ey şabâ sağ u esen çün geldün Anşalyadan

14. nice:
Kıt'a 5
Mısra: 4
Nasıl.

Her tarafda nâle vü efgân ider mi 'andelîb
Bâg u râği pür-şafâ mı hem gülistânî nice

15. nice:
Kıt'a 5
Mısra: 6
Nasıl.

Büstânî oldı mı envâ'-ı eşmâr ile pür
Kaysı vü şeftâlûsı elmâ-ı bedâmî nice

16. nice:
Kıt'a 5
Mısra: 10
Nasıl.

Açılıp dürlü şükûfe buldı mı zînet çemen
Cennete ta'n eyleyen ol bâg u büstânî nice

17. nice:
Kıt'a 5
Mısra: 12
Nasıl.

Gösterüp barmak cihâna gönca-i zanbaqları
Yâsemen yüz aqlıgı eyler mi reyhânî nice

18. nice:
Kıt'a 5
Mısra: 14
Nasıl.

Kâse-bâzâsâ karanfil kurdı mı bâga bisât
Bezme rağbet itdiler mi ehl-i 'irfânî nice

19. nice:
Kıt'a 5
Mısra: 16
Nasıl.

Dâyimâ zevk u şafâ eyler mi erbâb-ı mezâk
Ney-şekerle pür mi âyâ şekeristânî nice

20. nice:
Kıt'a 5
Mısra: 18
Nasıl.

Gösterür mi seyr-i encüm hey'et-i nârençler
Kebi vü leymün ile hem dağı rummânî nice

21. nice:
Kıt'a 5
Mısra: 20
Nasıl.

Baş çeküp karpuz ile battîh-i aşğar bir dağı
Hâliyâ nev-bâve mi kar' u bâdincânî nice

22. nice:
Kıt'a 5
Mısra: 22
Nasıl.

Eşk-i 'âşık gibi cûlar çağlar akar mı yine
Şalınur mı her taraf serv-i hürâmânî nice

23. nice:
Kıt'a 5
Mısra: 24
Nasıl.

Barçalarla pür mi anuñ baħr-ı 'ummânî nice
Her kaçan 'id olsa varurlar mı kayık seyrine

24. nice:

Kit'a 5

Mısra: 26

Nasıl.

Çahvelerde sākī-i sīmīn-bedenler var mıdur

Devr ider mi ellerinde çahve fīcānı nice

25. nice:

Kit'a 5

Mısra: 28

Nasıl.

Dil-rübālarla müzeyyen mi Çapu-içi yine
Çal'anuñ merdümleriniñ tavr u erkānı nice

26. nice:

Kit'a 5

Mısra: 30

Nasıl.

Her biri nāz u 'itāb ile cefā semtinde mi
Başı hoş mı ehl-i 'aşk ile cüvānānı nice

27. nice:

Kit'a 5

Mısra: 32

Nasıl.

Hüsnine dil-dāde mi şehriñ perī-peykerleri
Bende-i dil-ħastenüñ ibn-i 'Alīcānı nice

28. nice:

Kit'a 5

Mısra: 34

Nasıl.

Ĥāl-i hindüsü sezā mülk-i Ĥabeşden alsa pāy
Ol melāħat mülkinüñ serdār-ı ĥübānı nice

29. nice:

Kit'a 5

Mısra: 36

Nasıl.

Gel yetiş pīr-i ĥazīne vir birāderden ĥaber
Mısr-ı ĥüsnüñ şāhı mı ol Yūsuf-ı şānı nice

30. nice:

Kit'a 5

Mısra: 38

Nasıl.

Çamze-i ĥün-rīzi kanlı mı Celālī-zādenüñ
Ĥāme-i āliyle eyler mi yine kanı nice

31. nice:

Kit'a 5

Mısra: 40

Nasıl.

Nesl-i Āl-i Muştafā Dervīş Efendi-zādemüz
Dāyimā dersin oğur mı fehm ü iz'ānı nice

32. nice:

Kit'a 5

Mısra: 42

Nasıl.

Āteş-i 'aşka yanarlar mı Ĥalīlūñ şevğine
Var mı İsmā'ılveş çok kulu ĥurbānı nice

33. nice:

Kit'a 5

Mısra: 44

Nasıl.

Lālesi yanınca mı Nevres Meħemmed Cānı gör
Ol ciğerler pāresi ol 'āşıkūñ cānı nice

34. nice:

Kit'a 5

Mısra: 46

Nasıl.

Ta'n ider mi nuķre-i ĥāme beyāz sīnesini
Mīħcınıñ dīvānı var mı mest ĥayrānı nice

35. nice:

Kit'a 5

Mısra: 48

Nasıl.

Çāsim-ı la'lin-çabānuñ şafħa-i ruħsārına
Kātib-i ĥudret yazaldan ĥaṭṭ-ı reyħānı nice

36. nice:

Kit'a 5

Mısra: 50

Nasıl.

Ol ĥarībūñ gözleri yaşına rahm eyler mi ĥiç
Muşlī Şāhuñ bendesi Dervīş Nālānı nice

37. nice:

Kit'a 5

Mısra: 52

Nasıl.

Sūzen-i müjgān ile bağrın deler mi 'āşıkūñ
Derzīler içre Şücā' bānı cefā kāmı nice

38. nice:

Kit'a 5

Mısra: 54

Nasıl.

Āteş-i āh-ı raķīb eyler mi İbrāhīme kār
Gülşen eyler mi aña Hāķ nār-ı sūzānı nice

39. **nice:**
Kıt'a 5
Mısra: 56
Nasıl.

Pādişāh-ı mülk-i istiğnā mı ol nevres-nihāl
Hüküm ider mi kişver-i hüsnuñ Murād Hānı nice

40. **nice:**
Kıt'a 5
Mısra: 58
Nasıl.

Ser-nefer mi hayl-i hūbāna bölükbaşı mıdur
Kal'a dizdārı 'Alī Āğānuñ 'Oşmānı nice

41. **nice:**
Kıt'a 5
Mısra: 60
Nasıl.

Rağbet eyler mi Mehemmed Şāh-ı büzürg 'āşıķa
Öldürür mi ādemi ol çeşm-i fettānı nice

42. **nice:**
Kıt'a 5
Mısra: 62
Nasıl.

'Arşā-i hüsnuñ 'Alīdür şır-i Yezdānı nice
Kāhramānı çeşm ile eyler mi 'uşşāķa nigāh

43. **nice:**
Kıt'a 5
Mısra: 64
Nasıl.

Zül-feķār-ı ğamzesi keskin mi Haydar-zādenüñ
Taşa kār eyler mi anuñ tūr-i müjgānı nice

44. **nice:**
Kıt'a 5
Mısra: 66
Nasıl.

Muştafā Bālī ider mi 'āşıķa ihsān u cūd
Gösterür mi sīnesin çāk-i ğirībānı nice

45. **nice:**
Kıt'a 5
Mısra: 68
Nasıl.

İñci-zāde 'āşıķuñ küyında nālān eyleyüp
İñledür mi derdmendin 'ahd u peymānı nice

46. **nice:**
Kıt'a 5
Mısra: 70
Nasıl.

Şevk-i ruhsārı dil-ārā mı Memi Şāhuñ yine
Āsümānı evc-i hüsnuñ mihr-i raķşānı nice

47. **nice:**
Kıt'a 5
Mısra: 72
Nasıl.

Ol Memi Şāh-ı diğer dersin okur mı hıvāceden
Rüşen eyler mi varup ğāhı debistānı nice

48. **nice:**
Kıt'a 5
Mısra: 74
Nasıl.

'Add olunmaz şöyle bī-haddur cüvānān hemān
Ĝayrısın yād itme illā ibn-i Rehyānı nice

49. **nice:**
Kıt'a 5
Mısra: 8
Nasıl.

Lālesi şahrā-yı ğamda yaķdı mı baĝrına dāĝ
Gülşene zīnet viren gül-berg-i hāndānı nice

50. **nice:**
Gazel 21
Mısra: 9
"Nasıl?" anlamında "imkansızlığı" ifade eden soru zarfı.

Nice şabr itsün Tūrābı şiddet-i hicrānuña
Taş dahi döymez bu nār-ı firķate eglenme ĝel

51. **niçe:**
Tarih 109
Mısra: 30
Birçok II hayli II ne kadar çok.

Dökdiler topraĝa kanın düşmen-i dīnuñ bular
Hāķe yeksān eylediler niçe yüz biñ kāfiri

52. **niçe:**
Tarih 210
Mısra: 11
Birçok II hayli II ne kadar çok.

Çarşusına tırmayup kaçdı niçe biñ eşkiyā'
Yazıcınuñ 'askerini tu'me-i şemşir idüp

53. **nice:**
Gazel 20

Mısra: 5
Birçok, hayli.

Nice şakku'l-kamer ol meh-likāmuzdan haber
virgil
Güzer kılduñ Sitānbülü nice aḥvāl-i mihr ü māh

54. nice:
Gazel 20
Mısra: 20
Birçok, hayli.

Nice billāh o cāy-ı cān-fezāmuzdan haber virgil
Geçer mi cum'a gün Topḥāneye alay ile yārān

55. niçe:
Gazel 29
Mısra: 3
Birçok, hayli.

Fırkatūñle ey şanem çekdüm niçe miḥnet velī
Hicr-i zülf ü kadd ile kırtılmadum ālāmdan

56. nice:
Gazel 42
Mısra: 12
Birçok, hayli.

Gülşende turup kaddūñe dāyim nazar eyler
Nergis şanemā gör nice 'ālī-nazar oldı

57. nice:
Müseddes 5
Mısra: 2
Birçok, hayli.

Oldı pejmürde dilā ol gül-i gülzār meded
Nice dil bülbülü āh itmeye her bār meded

58. nice:
Müseddes 7
Mısra: 9
Birçok, hayli.

Düşdi gird-āb-ı firāka mededūñ keşt-i ten
Nice kan ağlamaya dīde döküp eşk-i miḥen

59. nice:
Müseddes 10
Mısra: 6
Birçok, hayli.

Meh-i nev ey hilāl-ebrū senūñ barmağūña degmez
Nice barmağūña vallāh bir dırnağūña degmez

60. nice:
Müseddes 10
Mısra: 12
Birçok, hayli.

Meh-i nev ey hilāl-ebrū senūñ barmağūña degmez
Nice barmağūña vallāh bir dırnağūña degmez

61. nice:
Müseddes 10
Mısra: 18
Birçok, hayli.

Meh-i nev ey hilāl-ebrū senūñ barmağūña degmez
Nice barmağūña vallāh bir dırnağūña degmez

62. nice:
Müseddes 10
Mısra: 24
Birçok, hayli.

Meh-i nev ey hilāl-ebrū senūñ barmağūña degmez
Nice barmağūña vallāh bir dırnağūña degmez

63. nice:
Müseddes 10
Mısra: 30
Birçok, hayli.

Meh-i nev ey hilāl-ebrū senūñ barmağūña degmez
Nice barmağūña vallāh bir dırnağūña degmez

64. niçe:
Müseddes 13
Mısra: 9
Birçok, hayli.

Ṭañ mıdur oynarsa bu yolda niçe baş üzre baş
Ṭurmasun şimden-geri 'ālemde bir taş üzre taş

65. nice:
Gazel 20
Mısra: 6
Bir vakit, belli bir süre.

Nice şakku'l-kamer ol meh-likāmuzdan haber
virgil
Güzer kılduñ Sitānbülü nice aḥvāl-i mihr ü māh

niçe demdür:

1. niçe demdür:-dür
Tarih 134
Mısra: 5
Pek çok zaman; uzunca bir süre.

Niçe demdür ki pür oldı bulandı zulm ile 'ālem
Cilā' vir 'adl ile mir'āt-ı aḥkāmı mücellā kı

niçe gün geçdi:

1. niçe gün geçdi:-di
Gazel 13
Mısra: 1

Kelime Tipi: Kalp İfade

Sayısız (çok fazla) günün geçmesi.

Yirine cânumuz oturmadı cânānumuz gelmez
Niçe gün geçdi kaşırına Mehemmed Hānumuz
gelmez

nic'ol:

1. nic'olup:-up

Müseddes 1

Mısra: 28

Nasıl olur?

Zulm-i zālimler ile oldı vilāyet pāmāl
Ey Tūrābī nic'olup bilmezüz āhīr ahvāl

niçün:

1. niçün:

Gazel 14

Mısra: 12

Neden, niçin, hangi sebeple.

Ey Tūrābī derd-i 'aşkı bilmesē bārī hele
Ol ṭabīb-i cān niçün kılmaz bizüm dermānumuz

nidā:

1. nidā:

Tarih 109

Mısra: 33

1. Çağırma, ses etme. 2. Gaipten gelen ses.

Ey Tūrābī irdi hātifden nidā tārīh için
Āl-i 'Oşmān eyledi āyā cihād-ı ekberi

nideyin:

1. nideyin:

Müseddes 5

Mısra: 6

*Ne yapayım, elden bir şey gelmez anlamında
çaresizlik belirten bir söz.*

'Adem iklīmine 'azm eyledi dildār meded
Gitdi gelmez yola ḥayfā nideyin yār meded

2. nideyin:

Müseddes 5

Mısra: 12

*Ne yapayım, elden bir şey gelmez anlamında
çaresizlik belirten bir söz.*

'Adem iklīmine 'azm eyledi dildār meded
Gitdi gelmez yola ḥayfā nideyin yār meded

3. nideyin:

Müseddes 5

Mısra: 18

*Ne yapayım, elden bir şey gelmez anlamında
çaresizlik belirten bir söz.*

'Adem iklīmine 'azm eyledi dildār meded
Gitdi gelmez yola ḥayfā nideyin yār meded

4. nideyin:

Müseddes 5

Mısra: 24

*Ne yapayım, elden bir şey gelmez anlamında
çaresizlik belirten bir söz.*

'Adem iklīmine 'azm eyledi dildār meded
Gitdi gelmez yola ḥayfā nideyin yār meded

5. nideyin:

Müseddes 5

Mısra: 30

*Ne yapayım, elden bir şey gelmez anlamında
çaresizlik belirten bir söz.*

'Adem iklīmine 'azm eyledi dildār meded
Gitdi gelmez yola ḥayfā nideyin yār meded

nifāk ile şikāk:

1. nifāk ile şikāk:

Müseddes 14

Mısra: 14

İki yüzlülük ve uyumsuzluk.

Bir durur baña ḥayālūñle şehā vaşl u firāk
Örtemez dünlerle olursa nifāk ile şikāk

nigāh eyler:

1. nigāh eyler:-r

Kıt'a 5

Mısra: 61

Bakmak, iltifat etmek.

'Arşa-i ḥüsnūñ 'Alidür şīr-i Yezdānı nice
Kahramānī çeşm ile eyler mi 'uşşāka nigāh

nigār:

1. nigārā:-a

Gazel 35

Mısra: 6

*1. Nakış, resim, suret. 2. Tasvir gibi güzel,
mahbûbe.*

Akıtduñ gözlerüm yaşın firāk-ı ḥaṭṭ-ı la'lūñle
Bulandurdı nigārā seyl-i eşküm dehrūñ enhārın

nigārā:

1. **nigārā:**

Gazel 40

Mısra: 9

Ey güzel, ey sevgili. II ey resim gibi güzel sevgili.

Nigārā alnuñ açılısun görinsün turra-i tarrār
‘Iyān it meh cebinün eyleme destārdan perde

nigde:

1. **nigdeye:-(y)e**

Tarih 38

Mısra: 1

Niğde şehri.

Nigdeye geldi şehā ibn-i vezīr-i dānā
Demidür olsa kudümüyla müşerref ol cā

2. **nigdeye:-(y)e**

Tarih 38

Mısra: 3

Niğde şehri.

Oldı çün mīr-livā Nigdeye İbrāhīm Beg
İrdi ser-menziline tīr-i du ‘ā-yı fuqarā

3. **nigdeye:-(y)e**

Tarih 38

Mısra: 8

Niğde şehri.

Bu Tūrābī-i du ‘ā-gūyı didi tārīhin
Nigdeye oldı bu gün devlet ile mīr-livā

4. **nigdeyi: -yi**

Tarih 67

Mısra: 6

Niğde şehri.

Döndi şimdi ‘aksine dünyā budur tārīh añā
Kapdı Çaylak Nigdeyi el çekdi andan Etyemez

5. **nigdede: -de**

Tarih 158

Mısra: 10

Niğde şehri.

Ey Tūrābī didiler tārīh anuñ itmāmına
Nigdede Aḥmed Pāşā yapdı qaşr-ı cān-fezā

6. **nigdeye:-(y)e**

Tarih 195

Mısra: 12

Niğde şehri.

Dindi hātifden bülend āvāz ile tārīh añā
Nigdeye özge şeref virdi bu cāy-ı bī-bedel

nigebān oldı:

1. **nigebān oldı: -dı**

Tarih 213

Mısra: 3

Bekçi, gözcü olmak.

Hāzret-i Hızr nebī oldı nigebān bize
Ol şeh-i ḥüsn ile itdük yem-i ḥaḍrā seyrin

nigebānı olsun:

1. **nigebānı olsun: -sun**

Tarih 40

Mısra: 32

Gözeticisi olmak, koruyucusu olmak.

Ne yaña ‘azm iderse ola reh-ber Hızr ile İlyās
Dem-ā-dem baḥr ile berde Ḥudā olsun nigebānı

nigerān:

1. **nigerānum:-(u)m**

Tarih 150

Mısra: 8

Bakan, seyreden, gözetleyen.

Ayağı tozını kuḥl itmege reşgüm var idi
Felek el virmedi ḥayfā nigerānum kaldı

nihālī:

1. **nihālī:**

Tarih 159

Mısra: 10

Nihali, adına tarih düşürülen kişi.

Didi tārīhi du ‘ā-gūyuñ Tūrābī-i ḥaḳīr
Eyledi Şāmı Nihālī ḳaddünün dārū’s-selām

nihāl-i ḳaddi:

1. **nihāl-i ḳaddi: -i**

Tarih 128

Mısra: 4

Fidan boylu.

Murādın Ḥaḳ Te ‘ālā şaḳlaya ḥavf u ḥatarlardan
Nihāl-i ḳaddi ber-ḥürdār olup ḳaṭ ‘eyledi pāye

nihāl-i ḳāmetün:

1. **nihāl-i ḳāmetün:-(ü)ñ**

Tarih 159

Mısra: 1

Boyun fidanı, düzgün boy II heybetli, gösterişli görünüş; düzgün tabiat, kişilik.

Eyledi çün-kim nihāl-i kāmētūñ Şāmı maqām
Maqdemūñle eyleseñ nola anı dārū's-selām

nihāl-i serv-i ikbālūñ:

1. **nihāl-i serv-i ikbālūñ:-(ü)ñ**

Tarih 113

Mısra: 7

Talihin cömert fidanı.

Nihāl-i serv-i ikbālūñ Efendi
Ola qaddūñ gibi dāyim ser-āmed

nihān:

1. **nihān:**

Gazel 11

Mısra: 12

Gizli, saklı, gizlenmiş, saklanmış.

Aldayup ey Tūrābī tıfl-ı dili
Oynını 'Aşañ nihān oynar

nihān it:

1. **nihān it:**

Gazel 18

Mısra: 10

*Gizlemek, saklamak; görünmemek,
seçilmemek.*

Gübār-ı haṭṭı sırrın ey Tūrābī şakla cānuñda
'Iyān itme nihān it tuymasun bir kimse esrāruñ

nīk-rāy:

1. **nīk-rāy:**

Tarih 123

Mısra: 8

İyi düşünce, güzel düşünce, iyi fikir.

Bu devr-i bī-beqādan gerçi yüz biñ pehlevān
geçdi
Naẓīri gelmedi dehre niçe biñ nīk-rāy oldı

ni'me'l-bedel olsun:

1. **ni'me'l-bedel olsun:-sun**

Gazel 36

Mısra: 9

Çok güzel bedel/karşılık olmak.

Didüm bu şem'-i bezme gel olsun ruḥuñ ni'me'l-
bedel
Nāz ile güldi o güzel didi meger aḥşām ola

nisbet:

1. **nisbetle:-le**

Gazel 45

Mısra: 5

Göre, nazaran, nisbetle.

Nisbetle dil-berān aña seyyāredür kamu
Devr içre ola mı kamer-i şeb-revān iki

nisbet itmek:

1. **nisbet itmek:-mek**

Gazel 7

Mısra: 7

Kıyaslamak, karşılaştırmak.

Beyāz-ı ḥüsnüñ itmek gayra nisbet
Hele ben bildügüm yüz qaresidür

nişimen eyledi:

1. **nişimen eyledi:-di**

Tarih 197

Mısra: 6

Oturacak yer yapmak, yurt yapmak.

Anı kıldı meleklerle müzeyyen
Nişimen eyledi bir nev-civāna

nişimen eylese:

1. **nişimen eylese:-se**

Tarih 40

Mısra: 20

Oturacak yer yapmak, yurt yapmak.

Nedür bu tarz-ı şāhāne yedinde ḥatem-i kudret
Nişimen eylese lāyıkdur evreng-i Süleymānı

nite ki:

1. **nite ki:**

Tarih 211

Mısra: 12

Nitekim.

Bu Tūrābīye şehā rüyıdur anuñ gül-i al
Nite ki oldı 'Ali Beg gül-i gülzār-ı ḥasen

nitekim:

1. **nitekim:**

Gazel 22

Mısra: 4

Benzer şekilde, bunun gibi.

Mülk-i ḥüsn içre cüvānānuñ sipeh-sālārısın
Nitekim olur şüküfe ḥaylinüñ serdārı gül

nivāz it:

1. niyāz it:

Kıt'a 6

Mısra: 7

Yalvarıp yakarmak, dua etmek.

Yüri ey nazm-ı rûh-efzâ niyāz it

Varup yalvar o yâruñ hâtırın sor

nizā' eyler:

1. nizā' eyler:-r

Müseddes 11

Mısra: 14

Kavga etmek, çekişmek.

Nola tecrîd oluben terk-i metā' eyler isek
Hıvâce-i dehr ile her demde nizā' eyler isek

nizām virdi:

1. nizām virdi:-di

Tarih 209

Mısra: 5

Düzeltilmek, düzene sokmak.

Hamduli'llah ki gelüp virdi 'adâletle nizām
İhtilâl üzre iken haylî tarîk-i 'ulemâ

nîze:

1. nîzesi:-(s)i

Tarih 160

Mısra: 3

Mızrak, kargı.

Cânib-i Hâkdan belâdur ki şalındı nîzesi
Bu cihânun hem celâlisine hem evbâşına

nol-:

1. nola:-a

Gazel 6

Mısra: 5

Ne olmak, ne hale gelmek.

Tekrâr iderse vaşf-ı leb-i yâri dil nola
La'l u dehânı kand-ı mükerrer degül midür

nola:

1. nola:

Tarih 3

Mısra: 2

Ne olur.

Oldı ol pāk-neseb hem-ser-i 'Abdü'l-kâdir
Nola ger 'izzet ile olsa naķībü'l-eşrâf

2. nola:

Tarih 20

Mısra: 3

Ne olur.

Bu şecā'at sendedür olsa nola nāmuñ 'Ali
Sell-i seyf eyle 'adüya hem-çü tîg-i Zül-fikâr

3. nola:

Tarih 23

Mısra: 6

Ne olur.

'İlm ü hünerle sensin serdâr-ı ehl-i 'irfân
Sāyeñde ehl-i diller irse nola merāma

4. nola:

Tarih 34

Mısra: 8

Ne olur.

Eyledi 'arz-ı cemâl ol gül-i gülzâr-ı kemâl
Zîb ü fer balsa nola gülşen-i zîbâ-yı Haleb

5. nola:

Tarih 36

Mısra: 4

Ne olur.

Ehl-i 'irfâna anuñ nuţkı hayât-efzâdur
Mürde-diller nola cân balsa Mesîhâ geldi

6. nola:

Tarih 43

Mısra: 4

Ne olur.

İrişdiler bu gün devrine ol ser-hayl-i 'irfânun
Şu 'üd itse nola ehl-i ma'ârif evc-i a'lāya

7. nola:

Tarih 49

Mısra: 8

Ne olur.

Mühr-i 'adliyle Karamanı gelüp rüşen ider
Nola 'azm eyler ise hânķah-ı Monlāya

8. nola:

Tarih 15

Mısra: 4

Ne olur, nasıl olur.

Ehl-i 'irfânı zamânında ser-efrâz eyler
Nola eylerse hâsed ehlini pāmâl-i cefâ

9. nola:

Tarih 21

Mısra: 6

Ne olur II şaşılır mı? (şaşılmaz).

Gülşen-i 'ilmün şehā bir serv-i hoş-reftārisın
Sāye-i luftuñda hoş geçse nola her nā-tüvān

10. nola:

Tarih 31

Mısra: 5

Ne olur II şaşılır mı? (şaşılmaz).

Ma'rifet bulsa nola yine revāc
Toldı 'irfānyla yine o diyār

11. nola:

Tarih 47

Mısra: 2

Ne olur II şaşılır mı? (şaşılmaz).

Vardı feth itdi 'Irākı o vezīr-i pūr-cūd
Olsa 'izzetle nola nām-ı şer'fī Maḥmūd

12. nola:

Tarih 47

Mısra: 9

Ne olur II şaşılır mı? (şaşılmaz).

Nola dinilse kudūmına Tūrābī tārīḥ
Rūm-ili oldu hele şimdi maḳām-ı Maḥmūd

13. nola:

Tarih 49

Mısra: 4

Ne olur II şaşılır mı? (şaşılmaz).

Ḳadri 'ālīdür anuñ nāmı egerçi Dervīş
Dem-be-dem irse nola mertebe-i a'lāya

14. nola:

Tarih 55

Mısra: 4

Ne olur II şaşılır mı? (şaşılmaz).

'Adl u dād eylemede oldu 'Ömer-ḥaşlet ol
Kendüsi olsa nola Ḥāzret-i 'Osmān-ı ḥayā

15. nola:

Tarih 64

Mısra: 5

Ne olur II şaşılır mı? (şaşılmaz).

Nola ger Ḥātem-i Tāyī defterini tay itseñ
Görmedi çeşm-i felek sencileyin ehl-i şehā

16. nola:

Tarih 66

Mısra: 3

Ne olur II şaşılır mı? (şaşılmaz).

Nola te'yīd ile virilse Ereğli şehri
Pāye-i manşıbı zīrā ki anuñ 'ālīdür

17. nola:

Tarih 64

Mısra: 8

Ne olur? Ne çıkar?

Geldüğüñ yirleri iḥsān ile ma'mūr itdüñ
Nola eylerseñ Ereğliye daḥı luḫ u 'aḫ

18. nola:

Tarih 68

Mısra: 3

Ne olur? Ne çıkar?

Peder nāmı Meḥemmed kendi nola Muştafā olsa
Mu'ammer eyleye Mevlā bi-ḥaḳḳ-ı nām-ı
Faḫreddīn

19. nola:

Gazel 4

Mısra: 7

Ne olur, ne çıkar, şaşılır mı?

Görüp ruḫsār-ı yāri nola aḳsa gözlerüm yaşı
Bahāruñ mevsiminde her ḫaraf tuḡyān ider seller

20. nola:

Gazel 6

Mısra: 2

Ne olur, ne çıkar, şaşılır mı?

Bālā-yı yār serv-i şanavber degül midür
Meyl itse dil aña nola dilber degül midür

21. nola:

Gazel 6

Mısra: 11

Ne olur, ne çıkar, şaşılır mı?

Baḳduḳca giryeden nola düşerse yıldızum
Ruḫsār-ı yār mihr-i münevver degül midür

22. nola:

Gazel 18

Mısra: 4

Ne olur, ne çıkar, şaşılır mı?

Yolında baş u cāna ḳalmayanlar rezm-gāḥ içre
Nola maḳbūl olursa ey gönül yanında serdāruñ

23. nola:

Gazel 41

Mısra: 11

Ne olur, ne çıkar, şaşılır mı?

Giryeden mātem idüp gelse ḫalel çeşme nola
Gözümüz nūri idi ḫaḳ bu ki evlād-ı 'Ali

24. **nola:**

Kıt'a 9

Mısra: 4

Ne olur, ne çıkar, şaşılır mı?

Luţfuñuzdan eyā kerem kāmı
Behredār olsa nola mīr ü gedā

25. **nola:**

Muhammes 1

Mısra: 6

Ne olur, ne çıkar, şaşılır mı?

Cigerüm yaraladı hançer-i hūn-āb-ı ecel
Nola āfākı bütün āteş-i āhum yağsa

26. **nola:**

Muhammes 1

Mısra: 9

Ne olur, ne çıkar, şaşılır mı?

'Ayn-ı dilden nola ger sīm-i sirişküm çıkısa
Nağd-ı 'ömrüm çüridüp hırcadı qallāb-ı ecel

27. **nola:**

Müseddes 5

Mısra: 10

Ne olur, ne çıkar, şaşılır mı?

Şimdi göz yumdı fenādan çeküp el ol bī-hīn
Derd-i fırkatle nola eyler isem āh u enīn

28. **nola:**

Müseddes 11

Mısra: 3

Ne olur, ne çıkar, şaşılır mı?

Def gibi sīne döгерsek nola ey Mevlāyī
Çıkmazuz dāyireden gerçi olup rüsvāyī

29. **nola:**

Müseddes 11

Mısra: 13

Ne olur, ne çıkar, şaşılır mı?

Nola tecrīd oluben terk-i metā' eyler isek
Hıvāce-i dehr ile her demde niza' eyler isek

30. **nola:**

Tarih 6

Mısra: 2

Ne olur, ne çıkar, şaşılır mı?

Gün gibi menziline geldi Ahī-zāde bu gün
Şān virüp şadrına gösterse nola āyīni

31. **nola:**

Tarih 10

Mısra: 3

Ne olur, ne çıkar, şaşılır mı?

Cān-fezā olsa nola 'izz-i kudūm-ı şāh ile
Mürdeye cānlar bağışlar oldı cānā Edrine

32. **nola:**

Tarih 34

Mısra: 2

Ne olur, ne çıkar, şaşılır mı?

Bostān-zāde Efendi gelüp ol verd-i 'ulūm
Açılup gülse nola cāy-ı dil-ārā-yı Haleb

33. **nola:**

Tarih 40

Mısra: 36

Ne olur, ne çıkar, şaşılır mı?

Ma'ārif kendülerden bahş olur eţrāf u eknāfa
Ser-efrāz eylese devrinde nola ehl-i 'irfānı

34. **nola:**

Tarih 64

Mısra: 10

Ne olur, ne çıkar, şaşılır mı?

Her diyār oldı şehā luţfuñ ile şermende
Behredār olsa nola vaqf-ı Resūl-i Mevlā

35. **nola:**

Tarih 74

Mısra: 8

Ne olur, ne çıkar, şaşılır mı?

Ehl-i dil gelse anuñ meclisine dilsiz olur
Bağr önünde nola ger katre olursa nāçiz

36. **nola:**

Tarih 81

Mısra: 3

Ne olur, ne çıkar, şaşılır mı?

Şevket ü 'adliyle gelse nola şadr-ı 'ālīye
Aña devlet-hıvāh olup eyler du'ā bay u fakīr

37. **nola:**

Tarih 96

Mısra: 4

Ne olur, ne çıkar, şaşılır mı?

'Adl u dād ile o hem-nām-ı Mehemmeddür çün
Aña rām olsa nola şer'-i Resūl-i 'Arabī

38. **nola:**

Tarih 98

Mısra: 2

Ne olur, ne çıkar, şaşılır mı?

Sende bu nām-ı Hüseyni görüp ey vech-i Hasen
Rûy-ı a'dâ nola sultânım olursa zirnîh

39. **nola:**

Tarih 100

Mısra: 4

Ne olur, ne çıkar, şaşılır mı?

Bir kemâl ehli 'Alî-siretdür
Sözleri olsa nola dürr-i Necef

40. **nola:**

Tarih 108

Mısra: 4

Ne olur, ne çıkar, şaşılır mı?

'Urefâ buldı revâcın şimdi
Ma'rifet olsa nola kendüye nâm

41. **nola:**

Tarih 108

Mısra: 6

Ne olur, ne çıkar, şaşılır mı?

Hoş şeref buldı kudûmından anuñ
Nola Şâm olsa bu gün Dâr-ı selâm

42. **nola:**

Tarih 111

Mısra: 4

Ne olur, ne çıkar, şaşılır mı?

Hayl-i a'dâyı kıldı tu'me-i şemşir-i tîz
Nola eyleser anuñ emrine şâhân inkiyâd

43. **nola:**

Tarih 112

Mısra: 6

Ne olur, ne çıkar, şaşılır mı?

'İlm ü raqam u defter kendüye musahhârdur
Emvâline hünkârûñ sa'y itse nola her bâr

44. **nola:**

Tarih 112

Mısra: 8

Ne olur, ne çıkar, şaşılır mı?

Erbâb-ı kalem cümle olsa nola hıdmetkâr
Tedbîr-i umûrında bir noqta hatâ itmez

45. **nola:**

Tarih 127

Mısra: 5

Ne olur, ne çıkar, şaşılır mı?

Cünûd-ı eşkiyâ'nuñ göklere çıkırsa nola âhı
Re'âyâ vü berâyânuñ du'âsı irdi Keyvâna

46. **nola:**

Tarih 141

Mısra: 6

Ne olur, ne çıkar, şaşılır mı?

Bu kemâlât u se'âdetle bilen kâdrin anuñ
Karaman iline virmezse nola yek müyin

47. **nola:**

Tarih 159

Mısra: 2

Ne olur, ne çıkar, şaşılır mı?

Eyledi çün-kim nihâl-i kâmetüñ Şâmı makâm
Maqdemüñle eyleseñ nola anı dârü's-selâm

48. **nola:**

Tarih 165

Mısra: 10

Ne olur, ne çıkar, şaşılır mı?

Mihr-i 'adli çü ziyâ-güsterdür
Şâmdan gitse nola resm-i zalâm

49. **nola:**

Tarih 174

Mısra: 2

Ne olur, ne çıkar, şaşılır mı?

Oldı ol Şun'-ı İlâhî 'ulemâ içre be-nâm
'İlm ü fazlıyla olursa nola şeyhü'l-islâm

50. **nola:**

Tarih 177

Mısra: 7

Ne olur, ne çıkar, şaşılır mı?

Olsa devrinde tûvânâ nola her bir müstemend
'İlm ü fazlıyla bu meydânuñ olupdur yügrügi

51. **nola:**

Tarih 183

Mısra: 2

Ne olur, ne çıkar, şaşılır mı?

Şimdi Halebe vâlî evlâd-ı Resûl oldı
Kavlinden vü fi'linden halk olsa nola râzî

52. **nola:**

Tarih 185

Mısra: 1

Ne olur, ne çıkar, şaşılır mı?

Meħemmed oldı sultânım saña nâm
'Adü bu cehlin itseñ nola bed-nâm

53. **nola:**

Tarih 189

Mısra: 4

Ne olur, ne çıkar, şaşılır mı?

Feşâhatle edâ'sı cân bağışlar kâlib-ı nazma
Nola bu tab'-ı vekkâd ile devrûn olsa Hâssânı

54. nola:

Tarih 207

Mısra: 2

Ne olur, ne çıkar, şaşılır mı?

Ber-murâd itdi Hüdâ 'izzet ile sulţânım
Nola vîrâne-i Yünâni iderseñ ihyâ

55. nola:

Gazel 35

Mısra: 8

Ne olur, ne çıkar, şaşılır mı? (Şaşırılmaması gereken bir durumdan bahsedilirken kullanılan bir söz).

Yanınca şalınur gönlüm aşıldı zülf-i dildäre
Severse rişte-i cânı gibi dil nola dildärin

56. nola:

Gazel 42

Mısra: 18

Ne olur, ne çıkar, şaşılır mı? (Şaşırılmaması gereken bir durumdan bahsedilirken kullanılan bir söz).

Yüz sürdi Tûrâbî işigün hâkine cânâ
Fâhr eyler ise nola varup hâk-i der oldı

57. nola:

Tarih 211

Mısra: 4

Ne olur, ne çıkar, şaşılır mı? (Şaşırılmaması gereken bir durumdan bahsedilirken kullanılan bir söz).

Cünd-i İslâmuñ olup şimdi sipeh-sâlârı
'Adl ile olsa nola cümle etvârı hasen

58. nola:

Tarih 211

Mısra: 7

Ne olur, ne çıkar, şaşılır mı? (Şaşırılmaması gereken bir durumdan bahsedilirken kullanılan bir söz).

Ad ile olsa nola pâdişehûñ serdârı
Hüsñ ile hulkı anuñ nâmı gibi yârı hasen

59. nola:

Tarih 211

Mısra: 13

Ne olur, ne çıkar, şaşılır mı? (Şaşırılmaması

gereken bir durumdan bahsedilirken kullanılan bir söz).

Münhezim olsa nola her taraf a'dâ târîh
Cânibeynûñ bu gün oldı kamu serdârı hasen

noldı:

1. noldı:

Gazel 15

Mısra: 2

Ne oldu.

Dâd müzdâd olmadı sulţân-ı baħr u ber mi yok
Kıţb-ı âfâkı bu devrûñ noldı bir gözler mi yok

2. noldı:

Gazel 15

Mısra: 5

Ne oldu.

Kür mu noldı Haleb Beglerbegisi hey dirîg
Böyle bir zulm-ı şarĥi bilmezem yoklar mı yok

nüh:

1. nüh:

Tarih 155

Mısra: 2

Nüh Peygamber, Kur'an'daki kronolojik sıraya göre yirmi beş peygamberin baştan üçüncüsü. Divan şürinde daha çok Hz. Nüh'a, gemisine ve tûfâna işaret edilir. Ayrıca, yedi yüz veya bin sene yaşadığı hakkındaki rivayet başlıca mazmûnlardandır.

'Ömri dâyim Naşûh Pâşânûñ

Biñ yaşasın cihânda hem-çün Nüh

nüh pâşâ:

1. nüh pâşâ:

Tarih 160

Mısra: 1

Nuh Paşa II Ş. Zeyli, c.2/479; S. Osmani, c.4/745. Bu zat 1011'de kubbe veziri İmiş.

Nüh Pâşâ 'izz ile ya Rab irüp biñ yaşına
Kopara tûfânı her demde Celâlî başına

nüh tûfânı kopar:

1. nüh tûfânı kopar:-ar-ı

Tarih 160

Mısra: 10

Hz. Nuh'un tufanını koparmak.

Didi târîh-i kudûmın bu Tûrâbî bendesi
Nüh tûfânı bu dem kopar Celâlî başına

nūh tūfānı kopardı:

1. nūh tūfānı kopardı:-dı

Müseddes 7

Mısra: **28**

Hız. Nuh'un tufanını koparmak II büyük bir bela, keder ve sıkıntıya sebep olmak.

Pür olup seyl-i sirişkümle kamu mülk-i cihān
Nūh tūfānı kopardı başuma eşk-i revān

nukre-i hāme:

1. nukre-i hāme:

Kıt'a 5

Mısra: **45**

Kalem (gibi) ense çukuru.

Ṭa'n ider mi nukre-i hāme beyāz sīnesini
Mīhcinuñ dīvānı var mı mest hayrānı nice

nūr-ı rıdvānum:

1. nūr-ı rıdvānum:-(u)m

Gazel 20

Mısra: **15**

Cennetin nuru.

Behişt-āsā olan pertevde mi gün nūr-ı Rıdvānum
Daḥı hercāyī mi ol bī-vefāmuzdan haber virgil

nūş idüp:

1. nūş idüp:-üip

Gazel 25

Mısra: **9**

İçmek, yudumlamak.

İşumi telh eyledüm zehr-i firākı nūş idüp
Ey Tūrābī ol şeker-güftār qādrin bilmedüm

nūş it:

1. nūş it:

Gazel 28

Mısra: **8**

İçmek.

Bu 'ömr-i bī-bekādān behredār olmak dilerseñ sen
Kadeh nūş it bu bezmüñ sākī-i devrānı kullan

nūş-ı cām it:

1. nūş-ı cām it:

Nazm 2

Mısra: **1**

İçki, şarap içmek.

Nūş-ı cām it ey gönül devrān devrān üstine
Ḥamdu'lillāh kıldı Ḥaḳ ihsān ihsān üstine

nūşinrevān:

1. nūşinrevānuñ:-(u)ñ

Tarih 81

Mısra: **7**

İran'da 531'den 579 yılına kadar hükümdarlık etmiş ve doğruluğuyla şöhret bulmuş olan Sasani şahı ki "adil" lakabıyla anılır.

'Adl u dādın eyledi Nūşinrevānuñ bī-şadā
Görse eylerdi seḥāda Ḥātem-i Ṭāyī esīr

nūşirevān:

1. nūşirevānuñ:-(u)ñ

Tarih 184

Mısra: **6**

İran'ın Sasani sülâlesinden, adaletiyle ün salmış bir hükümdar. Tanıklarda adalet timsali olarak kullanılmıştır.

'Adl u dādıyla bulursa yiridür şöhret-i tām
Nāmı 'ālemde hemān Nūşirevānuñ ḳaldı

2. nūşirevānuñ:-(u)ñ

Tarih 185

Mısra: **5**

İran'ın Sasani sülâlesinden, adaletiyle ün salmış bir hükümdar. Tanıklarda adalet timsali olarak kullanılmıştır.

Dürildi defteri Nūşirevānuñ
Bulınca 'adl ile sen şöhret-i tām

nutk:

1. nutkuñ:-(u)ñ

Tarih 60

Mısra: **9**

Söz, konuşma, kelam.

Ravza-i islāmı ser-sebz eyleyen nutkuñ durur
Büstān-ı dīne sultānum sözüñdür selsebīl

nutka gelmez:

1. nutka gelmez:-mez

Tarih 189

Mısra: **6**

Dile gelmek, konuşmak, konuşmaya başlamak.

Bu deñlü 'ilm ü fazlıyla olupdur menba'-ı 'irfān
Yanında nutka gelmez lāl olur dehrüñ süḥān-dānı

nutka gelseñ:

1. **nuṭka gelseñ**: -se, -ñ

Tarih 16

Mısra: 6

Dile gelmek, konuşmak.

Kim görse nazm u nesrūñ taḥsīnler eyler ey şeh
‘İzzetle nuṭka gelseñ lā’l olur ehl-i ‘irfān

2. **nuṭka gelseñ**: -se, -ñ

Tarih 21

Mısra: 4

Dile gelmek, konuşmak.

Saḥa sulṭānum Ḥudā virmiş fazīlet şöyle kim
Meclisūñde nuṭka gelseñ lā’l olur ehl-i beyān

nüzül kılduñ:

1. **nüzül kılduñ**: -du, -ñ

Tarih 198

Mısra: 8

Konuk olmak, gelmek.

Eyleye Bārī Te ‘ālā devlet ü ‘ömrūñ mezīd
Şükrüli’llāh menzīlūñe sağ esen kılduñ nüzül

O

o:

1. **o:**

Gazel 27

Mısra: 2

T. Üçüncü teklik şahıs işaret zamiri.

Düşmeyen ‘aşka hevā-yı nāyı bilmez neydügin
Münkir-i Ḥaḳdur o hüy u hāyı bilmez neydügin

2. **o:**

Gazel 46

Mısra: 6

"O" teklik üçüncü şahıs zamiri.

Söz söyledi ya’nī ol sālār-ı ḥīle
Şehrinde şafā ile a’yānına o

3. **o:**

Kıt'a 10

Mısra: 4

"O" teklik üçüncü şahıs zamiri.

Mütevellī gülüp yüze dāyım
Māt ider ādemi o bir ruḥ ile

4. **odur**: -dur

Tarih 49

Mısra: 5

*Üçüncü tekil şahıs zamiri II Derviş Paşa
kastedilmiştir.*

‘İlm ü fazlıyla odur fāris-i meydān-ı kemāl
Şevket ü ḥaşmet ile yir komadı Dārāya

5. **odur**: -dur

Tarih 53

Mısra: 4

*O, üçüncü teklik kişi zamiri II Dilaver Paşa
kastedilmiştir.*

Cihānı tuṭsa tañ mı ḥükmi anuñ
Odur ḥayl u ḥaşemle hem-çü Dārā

6. **o:**

Tarih 79

Mısra: 7

*Üçüncü teklik şahıs zamiri. II Hacı İbrahim
Paşa kastedilmiştir.*

O bir rüḥ-ı muşavverdür ne bilsün ḳadrini nā-dān
Ne ‘ālī-menziletür eyle anı herkese tefhīm

7. **odur**: -dur

Tarih 84

Mısra: 3

O, kişi zamiri II Halil Paşa kastedilmiştir.

‘Asker-i İslāma serdārum odur
Ḳullarum içre olupdur ekremüm

8. **o:**

Tarih 96

Mısra: 3

*O, kişi zamiri II Karaçelebizade
kastedilmiştir.*

‘Adl u dād ile o hem-nām-ı Meḥemmeddür çün
Aña rām olsa nola şer‘-i Resül-i ‘Arabī

9. **o:**

Tarih 96

Mısra: 9

*O, kişi zamiri II Karaçelebizade
kastedilmiştir.*

Ḳāḳī olunca o fazlıyla Türābī fi’l-ḥāl
Ben didüm tārīhini çaldı ḳazā-yı Ḥalebi

10. **o:**

Tarih 106

Mısra: 5

*O, kişi zamiri II Mahmud Efendi
kastedilmiştir.*

Bezm-i ‘ālemde ide şevḳ ile o ‘İş-i müdām
Her perī-çehre anuñ meclisine sākī ola

11. o:

Tarih 112

Mısra: 4

O kişi zamiri II Mehmed Efendi kastedilmiştir.

Siretde 'Alī lākin hem-nām-ı Muḥammeddür
Ḥulķıyla Ḥasendür o 'adliyle 'Ömer ey yār

12. o:

Tarih 141

Mısra: 3

O, kişi zamiri II Mümin Paşa kastedilmiştir.

O şeh-i mülk-i şehā ehl-i keremdür ḥaḳḳā
Fuḳarā fırkasına olsa 'aceb mi muḥsin

13. o:

Tarih 182

Mısra: 7

O, kişi zamiri II Şerif Efendi kastedilmiştir.

O cāy-ı dil-güşā ey dil pür olmuşdı fesād ile
Bi-ḥamdi'llāh gelüp ol dāfi 'i sırr-ı keşif oldu

14. o:

Gazel 46

Mısra: 10

O.

Kühıce edālarla elfāz-ı şafā-baḥş
zī ile ya'nī derbānına o

o 'ālī-nesebi:

1. o 'ālī-nesebi:

Tarih 96

Mısra: 1

O soylu, soylu yüce II Karaçelebizade kastedilmiştir.

Getürüp şadra Ḥudā şimdi o 'ālī-nesebi
'İlm u fażlıyla bu gün aldı ḳazā-yı Ḥalebi

o bezm içre:

1. o bezm içre:

Gazel 4

Mısra: 6

O eğlence meclisinin içi, o eğlence meclisinin arası.

Şüküfe ḥaylinüñ her biri şimdi meclis-ārādur
O bezm içre şanasın kāse-bāz olmuş ḳaranfüller

o bī-çāreyi:

1. o bī-çāreyi:-(y)i

Müseddes 14

Mısra: 26

O çaresizi II Şair kendisini kastetmektedir.

Bu Tūrābī kuluña luḫf-ı firāvān eyle
Tekye-i ḡamda o bī-çāreyi miḥmān eyle

o cānān:

1. o cānān:

Gazel 40

Mısra: 3

O sevgili.

Olurdum ḥalvet-i serd o cānān ile cān cāna
Eger olmasa ḥāyil bu ten-i nāçardan perde

o cāy-ı cān-fezāmuzdan:

1. o cāy-ı cān-fezāmuzdan:-muz, -dan

Gazel 20

Mısra: 20

O mutluluk artıran yer, o cana cana katan yer II Sevgilinin geçtiği yer kastedilmektedir.

Nice billāh o cāy-ı cān-fezāmuzdan ḥaber virgil
Geçer mi cum'a gün Ṭophāneye alay ile yārān

o cāy-ı dil-güşāmuzdan:

1. o cāy-ı dil-güşāmuzdan:-muz, -dan

Gazel 20

Mısra: 4

O iç açıcı yer.

Olur mı nerdübān ayağı seyri cümleden a'lā
Muşaffā mı o cāy-ı dil-güşāmuzdan ḥaber virgil

o cüvān-ı selānikī:

1. o cüvān-ı selānikī:

Gazel 45

Mısra: 2

O Selanik genci.

Virürdüm aña olsa eger tende cān iki
Ādemler öldürür o cüvān-ı Selānikī

o diyār:

1. o diyār:

Tarih 31

Mısra: 6

O diyar II Halep kastedilmiştir.

Ma'rifet balsa nola yine revāc
Ṭoldı 'irfāniyla yine o diyār

o diyāruñ halkı:

1. o diyāruñ halkı:-ı

Tarih 170

Mısra: 3

O diyarın halkı II Diyarbakır'da yaşayan halk kastedilmiştir.

Ulu kiçi o diyāruñ halkı
Ƙavl u fi' linden olupdur rāzī

o gözleri:

1. o gözleri:-leri

Gazel 10

Mısra: 4

O gözler II sevgilinin gözleri kastedilmektedir.

Şahrā-yı 'aşkı geşt ü güzār itdüren baña
Her dem dilā o gözleri āhū degül midür

o gül-i handānumuz:

1. o gül-i handānumuz:-(u)muz

Gazel 14

Mısra: 1

O gülen gül II sevgili kastedilmektedir.

Sevdi bir nev-reste gönca o gül-i handānumuz
Hārdan bülbül gibi āzürde oldı cānumuz

o gül-ruh:

1. o gül-ruh:

Gazel 32

Mısra: 6

O gül çiçeği gibi hoş kokulu ve al renkli yanaklı sevgili.

Yeter eglendi 'azm-i gülşen-i şehri-şafā itsün
O gül-ruh sākin-i şahrā vü kühsār olmasun gelsün

o gül-ruhsārdan:

1. o gül-ruhsārdan:-dan

Gazel 18

Mısra: 5

O gül yanak II sevgilinin yanağı kastedilmiştir.

Ne şabr u ne Ƙarāruñ var o gül-ruhsārdan ğayrı
Dilā bülbül gibi her dem figān u nāledür kāruñ

o güzel:

1. o güzel:

Gazel 36

Mısra: 10

O güzel II sevgili kastedilmektedir.

Didüm bu şem'-i bezme gel olsun ruhuñ ni'me'l-
bedel
Nāz ile güldi o güzel didi meger aḥşām ola

o hayl u haşem:

1. o hayl u haşem:

Tarih 15

Mısra: 7

O at sürüsü ve taraftar II kutlama alanında bulunan unsurlar kastedilmektedir.

Nedür o ḫabl u 'alemler nedür o hayl u haşem
Görse dārātını hayretde Ƙalurdı Dārā

o hayy u mennān:

1. o hayy u mennān:

Tarih 161

Mısra: 8

O diri ve ihsanı bol olan Allah.

Şaḫlasun ḫavf u ḫaḫardan anı Mevlā dāyım
Aña 'ömr-i ebedī virsün o Ḥayy u Mennān

o hudā-yı ma'būd anı ḫaḫardan şaḫlasun:

1. o hudā-yı ma'būd anı ḫaḫardan şaḫlasun:-sun

Tarih 47

Mısra: 6

Kelime Tipi: **Dua İfadesi**

O ibadet edilen Allah onu tehlikeden korusun, saklasın.

Bu şecā'at aña müris-i pederdür şāhā
Şaḫlasun anı ḫaḫardan o Ḥudā-yı ma'būd

o kadar:

1. o kadar:

Tarih 55

Mısra: 7

Çok fazla.

Naẓm ile nesre virüpdür o kadar şöhret-i tām
La'l olur meclisine gelse gürüh-ı şu'arā

o kedi-başı akrānına:

1. o kedi-başı akrānına:-ı, -n, -a

Gazel 46

Mısra: 1

O kedi başlı benzerler.

Hicvin o kedi-başı akrânına
İhâmını biz dökdük yârânına

o maḥdūma:

1. **o maḥdūma:-a**

Müseddes 13

Mısra: 13

*O oğla, o evlada II Mesud Çelebi
kastedilmektedir.*

Ey sipihr-i kîne-cū itdüñ o maḥdūma cefâ
Kıldıñ o nâzik-vücûdi pâyimâl-i eşkiyâ'

o mâhuñ:

1. **o mâhuñ:-(u)ñ**

Gazel 33

Mısra: 6

O ay II sevgili kastedilmektedir.

Sû'-i vaz'ından o mâhuñ yâ kaçından bilürin
Bizden ok gibi kaçup hâtrı toğrılmadüğün

o mîr-i mîriyânuñ:

1. **o mîr-i mîriyânuñ:-(u)ñ**

Tarih 128

Mısra: 5

*O beylerbeyi II Mehmet Bey
kastedilmektedir.*

O mîr-i mîriyânuñ toğdı bir beg-zâdesi hâlâ
İşâbetle peder nâmin kodı o naḥl-i bâlâyâ

o mîr-i sühanuñ:

1. **o mîr-i sühanuñ:-(u)ñ**

Tarih 146

Mısra: 5

O sözler beyi II Mümin Paşa kastedilmiştir.

Ḳavline lâ diyemez kimse o mîr-i sühanuñ
Ehl-i diller sözine cümleten oldı ḳâ'il

o naḥl-i bâlâyâ:

1. **o naḥl-i bâlâyâ:-(y)a**

Tarih 128

Mısra: 6

O yüksek hurma ağacı, o uzun hurma ağacı.

O mîr-i mîriyânuñ toğdı bir beg-zâdesi hâlâ
İşâbetle peder nâmin kodı o naḥl-i bâlâyâ

o nâzik-vücûdi:

1. **o nâzik-vücûdi:-ı**

Müseddes 13

Mısra: 14

*O nazik vücudlu, o ince varlığı II Mesud
Çelebi kastedilmektedir.*

Ey sipihr-i kîne-cū itdüñ o maḥdūma cefâ
Kıldıñ o nâzik-vücûdi pâyimâl-i eşkiyâ'

o perî-çehre:

1. **o perî-çehre:**

Müseddes 5

Mısra: 15

O peri (gibi güzel) yüzlü (sevgili).

Zîr-i ḥâki o perî-çehre idüp şimdi maḳar
Bu fenâdan çeküp el eyledi nâ-gâh sefer

o re'îs-i 'ulemâ:

1. **o re'îs-i 'ulemâ:**

Tarih 26

Mısra: 1

*O alimlerin reisi, o alimlerin başkanı II Baki
kastedilmiştir.*

O re'îs-i 'ulemâ Bâkî idüp 'azm-i bekâ
Ḥür u ğilmâni varup bezm-i şafâda çoçdı

o şâhuñ meydân-ı 'aşkında:

1. **o şâhuñ meydân-ı 'aşkında:-ı, -n, -da**

Gazel 18

Mısra: 7

O padişahın (sevgili) aşk meydanı.

Girüp meydân-ı 'aşkında o şâhuñ cân u baş oyna
Yolında ḥarc olursa tañ mı ey dil cümleten varuñ

o server:

1. **o server:**

Gazel 6

Mısra: 4

O başkan II o Sevgili.

Yârüñ yolında terk-i ser itsem 'aceb midür
İklîm-i ḥüsne şimdi o server degül midür

o serv-i revâni:

1. **o serv-i revâni:-ı**

Müseddes 5

Mısra: 13

O salınan servi II o uzun boylu sevgili.

İtdi o serv-i revâni bu felek zîr ü zeber
Mevtden gitdi meded bulmadı bir cây-ı mefer

o serv-i ser-firâzum:

1. **o serv-i ser-firāzum:-(u)m**

Gazel 32

Mısra: 3

O başı yüce servi (sevgili).

Olur olmaz has ü hāra hevādār olmasun gelsün
O serv-i ser-firāzum her pelide koşmasun başın

o servüñ gelişinden:

1. **o servüñ gelişinden:-i, -n, -den**

Gazel 33

Mısra: 1

O servin (sevgili) gelişi.

Meylin ağıyāra ben anuñ revişinden bilürin
Varduğın gayra o servüñ gelişinden bilürin

o servüñ i' tidālin:

1. **o servüñ i' tidālin:-i, -n**

Gazel 23

Mısra: 10

*O servinin dengesi II sevgilinin boyunun
ölçülü olması kastedilmektedir.*

Türābī bād-ı āhumdur ser-efrāz eyleyen qāddin
O servüñ i' tidālin sen hevā-yı mu'tedilden bil

o şeydāvilerüñ:

1. **o şeydāvilerüñ:-ler, -(ü)ñ**

Kit'a 4

Mısra: 2

*O çok fazla sevgiden hâsıl olan divanelikler,
şaşkanlar.*

Şu'arā kısmına cevri itme eyā sīm-berüm
Luft u ihsān ile yap gönlin o şeydāvilerüñ

o seyyid-i sādāt:

1. **o seyyid-i sādāt:**

Tarih 17

Mısra: 3

*O efendilerin efendisi II Seyyid Ahmed Efendi
kastedilmiştir.*

Geçdi hayfā o seyyid-i sādāt
Rūh-ı pākini şād ide Allah

o tabl u 'alemle:

1. **o tabl u 'alemle:-le**

Tarih 15

Mısra: 7

*O davul ve sancak II kutlama alanında
bulunan unsurlar.*

Nedür o tabl u 'alemle nedür o hayl u haşem
Görse dārātım hayretde qalurdı Dārā

o tārāc:

1. **o tārāc:**

Tarih 18

Mısra: 4

O yağma, o talan.

Burnı kırıldı anuñ te'sir idüp du 'āmuz
Kılmadı hāmd be-reh hācıları o tārāc

o vezir-i pür-cüd:

1. **o vezir-i pür-cüd:**

Tarih 47

Mısra: 1

*O cömertlikle, iyilikle dolu vezir II
Çığalazade Mahmud kastedilmiştir.*

Vardı feth itdi 'Irākı o vezir-i pür-cüd
Olsa 'izzetle nola nām-ı şerīfi Maḥmūd

o yār:

1. **o yār:**

Gazel 43

Mısra: 6

O sevgili.

Gözler düşinde yāri varup hūvāba çeşmümüz
Gafletde şanmasun meded ey dil o yār bizi

o yāruñ hātırın sor:

1. **o yāruñ hātırın sor:**

Kit'a 6

Mısra: 8

*O sevgilinin hatırını sor, o sevgilinin halini
sor.*

Yüri ey nazm-ı rūh-efzā niyāz it
Varup yalvar o yāruñ hātırın sor

o zülf-i mu'anber:

1. **o zülf-i mu'anber:**

Gazel 6

Mısra: 10

*O amber kokulu saç, o güzel kokan saç II
sevgilinin saç kastedilmektedir.*

Dil murgı kaç' iderdi şehā kayd-ı 'ālemi
Bend eyleyen o zülf-i mu'anber degül midür

ocak beglerinüñ ocağın:

1. **ocağ beglerinüñ ocağın:-i, -n**

Nazm 2

Mısra: 25

Ocağ beylerinin ocağı, Yeniçeri ocağı.

Cümle ocağ beglerinüñ ocağın söyündürüp
Kıldı bî-fer anları hırmân hırmân üstine

oğl:

1. **oğlum:-(u)m, -i**

Muhammes 1

Mısra: 24

*Oğul II şair, Hızır isimli çocuğunu
kastetmektedir.*

Nâr-ı firkat beni yandurdı kebâb itdi çü sîh
Oğlumı aldı Tûrâbî didüm ol dem târîh

oğlum hızırı:

1. **oğlum hızırı:-i**

Muhammes 1

Mısra: 4

*Oğlum Hızır II şair, kendi oğlunu
kastetmektedir.*

Yağdı yandurdı velî hasret ile tâb-ı ecel
Aldı oğlum Hızır neyleyeyin hıvâb-ı ecel

ok:

1. **ok:**

Gazel 13

Mısra: 10

*1. Yay veya keman denilen kavis şeklinde
bükülmüş bir ağaç çubuğa gerili kirişe takılarak
uzağa atılan ucu sivri demirli ince ve kısa
değneğe verilen addır. 2. Kirpikler.*

Egildi ey Tûrâbî gördi kim kaddüm kemân olmuş
Atıldı ok gibi ol âfet-i devrânımız gelmez

ok gibi kaçup:

1. **ok gibi kaçup:-up**

Gazel 33

Mısra: 5

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Çok hızlı uzaklaşmak.

Sû' -i vaz' indan o mâhuñ yâ kaçından bilürin
Bizden ok gibi kaçup hâtrı toğrulmaduğın

oku:

1. **okurım:-r, -i, -n**

Gazel 41

Mısra: 2

Okumak.

Fikr ü zikrüm ruğ u la'liyle olup yâd-ı 'Ali
Virdüm oldı gice gündüz okurın nâd-ı 'Ali

2. **okur:-r**

Kıt'a 5

Mısra: 40

Okumak, talim etmek.

Nesl-i Âl-i Muştafâ Dervîş Efendi-zâdemüz
Dâyimâ dersin okur mı fehm ü iz'ânı nice

3. **okur:-r**

Kıt'a 5

Mısra: 71

Okumak, talim etmek.

Ol Memi Şâh-ı diger dersin okur mı hıvâceden
Rüşen eyler mi varup gâhî debistâni nice

4. **oku:**

Gazel 46

Mısra: 8

Oku...

İncirdeki hemhıvâbı görmez gözi ya
Yârân ile oynaşı iç yanına oku

ol:

1. **olanlar:-an, -lar**

Gazel 1

Mısra: 2

Olmak.

Olur âdem pîr olunca kendi şehrinde garîb
İstemez nâdân olanlar irse hengâm-ı meşîb

2. **ola:-a**

Gazel 3

Mısra: 11

Olmak.

Çoduñ cihânda bir eser şanki kelâm-ı Bâkîdür
Olur Tûrâbî söz güher ancak ola bu şî'r-i ter

3. **olaldan:-al, -dan**

Gazel 7

Mısra: 3

Olmak.

Olaldan âsümân-ı hüsne ol mâh
Güzeller çevrede seyyâresidür

4. **oldı:-dı**

Gazel 13

Mısra: 5
Olmak.

Gidüp gönlüm mu'allim-hāneye oldu sebak-dāşı
Varup mektebde kaldı tıfl-ı ebced-hānumuz
gelmez

5. olup:-up
Gazel 14
Mısra: 3
Olmak.

Bir kul-oğlunuñ olup bende-i fermān-beri
Pādişāh iken kul oldu ol şeh-i hūbānumuz

6. olmada:-ma, -da
Gazel 17
Mısra: 5
Olmak.

Derdüñle zār u mübtelā nālān u giryān olmada
Günler meger ey gonca-leb 'ālemde mahzūnuñ
sentüñ

7. olanlar:-an, -lar
Gazel 18
Mısra: 2
Olmak.

İrişdür ey şabā dürr-i kelāmum gūşına yāruñ
Bilür dürrī olanlar kadrini nazm-ı dürer-bāruñ

8. oldı:-dı
Gazel 19
Mısra: 9
Olmak.

Virüp dil bir büt-i tersāya oldu
Şikest itdüm Türābī nāmını er

9. olur:-(u)r
Gazel 22
Mısra: 4
Olmak.

Mülk-i hūsn içre cūvānānuñ sipeh-sālārısın
Nitekim olur şüküfe haylinüñ serdārı gül

10. olur:-(u)r
Gazel 24
Mısra: 4
Olmak.

Neş'edār eyle bizi cām-ı fenādan geçelüm
Mā-sivā terkin urup bākī olur şey görelüm

11. ola:-a
Gazel 36

Mısra: 1
Olmak.

Eyyām-ı 'İş ü nüş irüp elde mey-i gül-fām ola
'İş it geçürme fırsatı nev-rüz u hem bayram ola

12. ola:-a
Gazel 36
Mısra: 2
Olmak.

Eyyām-ı 'İş ü nüş irüp elde mey-i gül-fām ola
'İş it geçürme fırsatı nev-rüz u hem bayram ola

13. ola:-a
Gazel 36
Mısra: 6
Olmak.

Didüñ baña ey pür-sitem bir gün saña mihmān
olam
'Āşıkda kim dir ey şanem yā şabr u yā ārām ola

14. ola:-a
Gazel 36
Mısra: 8
Olmak.

Olmaz müyesser hīç dilā böyle dem ü zevk ü şafā
Meclisde yār-ı meh-likā cām-ı sürür-encām ola

15. oldı:-dı
Gazel 39
Mısra: 2
Olmak.

Haç çıkdı la'l-i yāre dilā vāridāt ile
Hūbānuñ oldu dāveri kayd-ı hayāt ile

16. oldı:-dı
Gazel 39
Mısra: 7
Olmak.

Bāl u per oldu ol perīye haçt-ı ruhları
Ādem dinür mi aña bu hūsn ü şıfāt ile

17. oldı:-dı
Gazel 39
Mısra: 9
Olmak.

'İsī-dem oldu la'line irişdi Hızr-ı haç
Virdi hayāt mürdelere mu'cizāt ile

18. olur:-(u)r
Gazel 39
Mısra: 12
Olmak.

Fikr-i haṭıyla menba‘-ı reyhāna döndi dil
Olur Tūrābī revnaḳı arzuñ nebāt ile

19. **oldı:-dı**
Gazel 41
Mısra: 2
Olmak.

Fikr ü zıkrüm ruḥ u la‘liyle olup yād-ı ‘Ali
Virdüm oldı gice gündüz oḳurın nād-ı ‘Ali

20. **oldı:-dı**
Gazel 41
Mısra: 1
Olmak.

Sinān Pāşā ola dāyım ḳapūdān oldı deryāya

21. **olup:-up**
Gazel 41
Mısra: 1
Olmak.

Fikr ü zıkrüm ruḥ u la‘liyle olup yād-ı ‘Ali
Virdüm oldı gice gündüz oḳurın nād-ı ‘Ali

22. **oldı:-dı**
Gazel 42
Mısra: 2
Olmak.

Hicrūñle şehā çeşm-i terüm pür-güher oldı
Dendānuñ añup göz yaşı lü‘lü’-i ter oldı

23. **oldı:-dı**
Gazel 42
Mısra: 18
Olmak.

Yüz sürdi Tūrābī işigüñ ḥākine cānā
Faḥr eyler ise nola varup ḥāk-i der oldı

24. **ola:-a**
Gazel 43
Mısra: 10
Olmak.

Bizden Tūrābī dilber iñen muḡber olmasun
Silüp süpüre bir gün ola rüzgār bizi

25. **olan:-an**
Kit’a 8
Mısra: 1
Olmak.

Vaḳf-ı Sultān olan Ereḡlide
Ḳabrini ḳıldılar mişāl-i sarāy

26. **olsa:-sa**
Kit’a 9
Mısra: 4
Olmak.

Luṭfuñuzdan eyā kerem kānı
Behredār olsa nola mīr ü gedā

27. **olam:-(a)m**
Kit’a 11
Mısra: 2
Olmak.

Lāyık mı ḥāksāra gelüp sāye şalmayup
Dāyım ḡamıyla māyil-i serv-i büleñ olam

28. **olmadı:-ma, -dı**
Müfret 2
Mısra: 1
Olmak.

Olmadı bir merḥabā ol serv-i hoş-reftārdan
Merḥabāsız baña mātem yeg gelür bayrāmdan

29. **olmasa:-ma, -sa**
Müfret 5
Mısra: 1
Olmak.

Vaşl-ı dilber hoş şafā idi firāḳı olmasa
Bezm-i ‘işüñ zevḳi olur mıydı sākī olmasa

30. **olmasa:-ma, -sa**
Müfret 5
Mısra: 2
Olmak.

Vaşl-ı dilber hoş şafā idi firāḳı olmasa
Bezm-i ‘işüñ zevḳi olur mıydı sākī olmasa

31. **olur:-(u)r**
Müfret 5
Mısra: 2
Olmak.

Vaşl-ı dilber hoş şafā idi firāḳı olmasa
Bezm-i ‘işüñ zevḳi olur mıydı sākī olmasa

32. **olan:-an**
Müseddes 1
Mısra: 15
Olmak.

İstiḳāmetle olan ḥākime ‘izzet eyleñ
Öldürüñ zālimi ‘adl idene raḡbet eyleñ

33. **oldı:-dı**
Müseddes 7

Mısra: 1
Olmak.

Küh-ı miñnetde dilâ gözlerüm 'ayneyn oldı
Demidür dîdelerüm hicr ile nehreyn oldı

34. **oldı:-dı**
Müseddes 7
Mısra: 2
Olmak.

Küh-ı miñnetde dilâ gözlerüm 'ayneyn oldı
Demidür dîdelerüm hicr ile nehreyn oldı

35. **oldı:-dı**
Müseddes 8
Mısra: 10
Olmak.

Bundan özge baña olmaz devlet-i sermed hemân
Oldı gerd-i maqdemüñ kuhl-i cilâ'-yı çeşm-i cân

36. **olmuşdur:-muş, -dur**
Müseddes 10
Mısra: 20
Olmak.

Güneş her gün kapuñda ey perî üftâdeñ olmuşdur
Çemende serv-i bālâ bende-i âzâdeñ olmuşdur

37. **olmuşdur:-muş, -dur**
Müseddes 10
Mısra: 21
Olmak.

Şafaqla sāğar-ı devr-i felek pür bâdeñ olmuşdur
Yeñi ay şanma gerdün-ı kühen dil-dâdeñ olmuşdur

38. **ol:**
Müseddes 12
Mısra: 2
Olmak.

Devr-i hüsnuñde benüm şâhum gedâ incinmesün
Dil-nüvâz ol 'âşık-ı miñnet-sezâ incinmesün

39. **oldı:-dı**
Müseddes 14
Mısra: 22
Olmak.

Kaşlaruñ fikri yeter özge hayâl istemezem
Dile eglence firāk oldı vişâl istemezem

40. **olursa:-(u)r, -sa**
Müseddes 14
Mısra: 14
Olmak.

Bir durur baña hayâlünüle şehâ vaşl u firāk
Örtemez dünlerle olursa niñfāk ile şikāk

41. **ola:-a**
Tarih 2
Mısra: 8
Olmak.

Yâveri Haq ola hidâyet ile
Hızr u İlyâs olup aña rehber

42. **oldı:-dı**
Tarih 2
Mısra: 10
Olmak.

Ey Tûrâbî dinildi târihi
Oldı Mısra 'azîz 'adâlet ile

43. **olup:-up**
Tarih 2
Mısra: 2
Olmak.

Geldi hâlâ efendüm 'Abdullâh
Mısra kâdî olup sa'âdet ile

44. **oldı:-dı**
Tarih 3
Mısra: 1
Olmak.

Oldı ol pāk-neseb hem-ser-i 'Abdü'l-kâdir
Nola ger 'izzet ile olsa naķibü'l-eşraf

45. **oldı:-dı**
Tarih 3
Mısra: 10
Olmak.

Ey Tûrâbî didi târihi içün hâtif-i gayb
'Adl u dâdıyla edîb oldı naķibü'l-eşraf

46. **olmuşdı:-muş, -dı**
Tarih 3
Mısra: 8
Olmak.

Her 'alâmet götüren şimdi görünmez oldı
Müteseyyidle pür olmuşdı egerçi eţraf

47. **olsa:-sa**
Tarih 3
Mısra: 2
Olmak.

Oldı ol pāk-neseb hem-ser-i 'Abdü'l-kâdir
Nola ger 'izzet ile olsa naķibü'l-eşraf

48. **oldı:-dı**
Tarih 5
Mısra: 1
Olmak.

Faẓl u 'adāletiyile Bağdāda oldı vālī
Luṭf u keremle olsa ṭañ mı efendi muḥsin

49. **olınca:-ınca**
Tarih 5
Mısra: 3
Olmak.

Ḳādī olınca fi'l-hāl dindi Tūrābī tārīḥ
Mülk-i 'Irāqı kıldı iḳlīm-i 'Abd-ı mü'min

50. **olsa:-sa**
Tarih 5
Mısra: 2
Olmak.

Faẓl u 'adāletiyile Bağdāda oldı vālī
Luṭf u keremle olsa ṭañ mı efendi muḥsin

51. **oldı:-dı**
Tarih 10
Mısra: 2
Olmak.

Pādişāh-ı rub'-ı meskūna olup cā Edrine
Maḳdem-i ḥāḳān ile oldı dil-ārā Edrine

52. **oldı:-dı**
Tarih 10
Mısra: 6
Olmak.

Eylediler nāz ile her serv-i bālā cilvegāh
Oldı ḡilmān ile şan Firdevs-i a'lā Edrine

53. **oldı:-dı**
Tarih 10
Mısra: 14
Olmak.

Ey Tūrābī dindi bir tārīḥ-i ḡarrā gül gibi
Oldı Sulṭān Aḥmed ile ḡülşenāsā Edrine

54. **olduñ:-du, -ñ**
Tarih 16
Mısra: 7
Olmak.

Ḥulḳ-ı ḥasenle āyā hem-nām-ı Aḥmed olduñ
Ṭañ mı şefā'at itse saña resül-i Yezdān

55. **olduñ:-du, -ñ**
Tarih 16

Mısra: 10
Olmak.

İḳbālūn el virince didi Tūrābī tārīḥ
'İzz ile olduñ 'ādil dāmād-ı Āl-i 'Oşmān

56. **olup:-up**
Tarih 17
Mısra: 6
Olmak.

Umaruz kim maḳāmı cennet ola
Ḥūr u ḡilmān ile olup hem-rāh

57. **oldı:-dı**
Tarih 18
Mısra: 1
Olmak.

Oldı dilā 'Ali Beg 'izzetle mīr-i ḥüccāc
Şükrüm Ḥudāya oldur ṭarḥ oldı gıtdi Ḥaccāc

58. **oldı:-dı**
Tarih 18
Mısra: 12
Olmak.

ü beşāretiyile dinildi aña tārīḥ
Oldı 'Ali Beg mīr-i ḥüccāc

59. **oldı:-dı**
Tarih 19
Mısra: 6
Olmak.

Ey Tūrābī didi tārīḥin anuñ ḥātif-i ḡayb
Oldı Tebrīze bu gün 'adl ile Mehdī-i cihān

60. **olduñ:-du, -ñ**
Tarih 20
Mısra: 1
Olmak.

Ḥamdulillāh şadr-ı a'zam olduñ ey şāhib-vaḳār
Pādişāh-ı 'āleme olduñ vezīr-i nāmdār

61. **olduñ:-du, -ñ**
Tarih 20
Mısra: 2
Olmak.

Ḥamdulillāh şadr-ı a'zam olduñ ey şāhib-vaḳār
Pādişāh-ı 'āleme olduñ vezīr-i nāmdār

62. **olduñ:-du, -ñ**
Tarih 20
Mısra: 5
Olmak.

Âl-i 'Osmānuñ bu gün olduñ vekîl-i muṭlaḳı
Eyle erbāb-ı 'ulūma ṭurma luṭf-ı bî-şümār

63. **olduñ:-du, -ñ**

Tarih 20

Mısra: 18

Olmak.

Didi tārīḫi Tūrābī-i du 'ā-gūyuñ hemān
Dād idüp olduñ 'Ali Pāşā vezīr-i kāmkar

64. **olmaya:-ma, -(y)a**

Tarih 20

Mısra: 15

Olmak.

Gülşen-i 'ālemde bir dem baña dem-sāz olmaya
Sen gül-i gülzār-ı 'adluñ medḫin eylerse hezār

65. **olsa:-sa**

Tarih 20

Mısra: 3

Olmak.

Bu şecā'at sendedür olsa nola nāmuñ 'Ali
Sell-i seyf eyle 'adūya hem-çü tīg-i Zū'l-fiḳār

66. **olduñ:-du, -ñ**

Tarih 21

Mısra: 2

Olmak.

'İlm ü faẓluñ oldu sultānum bu gün günden 'ayān
Ḥacc-ı mebrūr ile olduñ efḑal-i devr-i zamān

67. **olduñ:-du, -ñ**

Tarih 21

Mısra: 10

Olmak.

Bu Tūrābī-i du 'ā-gūyuñ didi tārīḫ-i ḫūb
Ḥacc-ı mebrūr eyleyüp olduñ 'azīzum kāmran

68. **oldı:-dı**

Tarih 22

Mısra: 2

Olmak.

Efendüm 'Azmī-zāde Ḥāletī-nām
Yine faẓlıyla oldu vālī-i Şām

69. **oldı:-dı**

Tarih 22

Mısra: 8

Olmak.

Açıldı yine derhā-yı şerī'at
Yine oldu güşāde bāb-ı İslām

70. **oldı:-dı**

Tarih 22

Mısra: 10

Olmak.

Yine dindi Tūrābī aña tārīḫ
Bu gün devletle oldu ḫākim-i Şām

71. **olınca:-ınca**

Tarih 23

Mısra: 1

Olmak.

Fazluñla sen Efendi kāḑī olınca Şāma
Eşrāfī ol diyāruñ irdi murād u kāma

72. **olınca:-ınca**

Tarih 23

Mısra: 7

Olmak.

Kāḑī olınca fi'l-ḫāl ḫātif didi çü tārīḫ
'Azmī Efendi-zāde var 'adluñ-ile Şāma

73. **ola:-a**

Tarih 24

Mısra: 6

Olmak.

Didi tārīḫi du 'ālarla Tūrābī bendeñ
Rūm-ili şadı yine ola efendüm Bāḳī

74. **oldı:-dı**

Tarih 25

Mısra: 12

Olmak.

Didi bu tārīḫ-i cān-sūzi Tūrābī-i ḫāḳīr
Ḳaldı Bāḳī sözleri oldu velī kendi revān

75. **oldı:-dı**

Tarih 27

Mısra: 1

Olmak.

Gelüp Baḳḳāl-zāde Efendi defterī oldu
Anuñ ḳavm-i Ḥaleb cān u gönülden çākeri oldu

76. **oldı:-dı**

Tarih 27

Mısra: 2

Olmak.

Gelüp Baḳḳāl-zāde Efendi defterī oldu
Anuñ ḳavm-i Ḥaleb cān u gönülden çākeri oldu

77. **oldı:-dı**

Tarih 27

Mısra: 4
Olmak.

Pesendide görüp her vech ile evzâ' u eṭvârın
Muḥabbet itdi aña gayrılardan dil berî oldı

78. **oldı:-dı**
Tarih 27
Mısra: 6
Olmak.

Bu ṭab'-ı ḥurde-dāniyla 'ulūmı cümle sayd itdi
Felekde mişli yoḡdur ehl-i ṭab'uñ serveri oldı

79. **oldı:-dı**
Tarih 27
Mısra: 10
Olmak.

Ḳudūmına Tūrābî ṭarf-ı hātifden dinüp tārîḥ
Bu gün Baḡḡāl-zāde Ḥalebde defterî oldı

80. **oldı:-dı**
Tarih 28
Mısra: 2
Olmak.

Ḥazret-i Yūsuf Efendi ey yār
Ḥalebe oldı bu gün defterdār

81. **oldı:-dı**
Tarih 28
Mısra: 10
Olmak.

Didi tārîḥi Tūrābî-i ḥaḡır
Oldı ehl-i Ḥalebe defterdār

82. **oldı:-dı**
Tarih 30
Mısra: 1
Olmak.

'Adl ile Birrî Efendi oldı defterdārumuz
Aña Yünānı sipāriş eyledi serdārumuz

83. **olsun:-sun**
Tarih 30
Mısra: 4
Olmak.

Ḥaḡ Te'ālā devletiyle 'ömrin efzūn eyleye
Cān u göñülden du'ā olsun hemîşe kārımız

84. **oldı:-dı**
Tarih 31
Mısra: 2
Olmak.

Ol Meḡemmed Efendi ehl-i veḡār
Ḥalebe oldı yine defterdār

85. **oldı:-dı**
Tarih 31
Mısra: 10
Olmak.

Didiler tārîḥ istikāmetine
Ḥalebe oldı pāk defterdār

86. **oldı:-dı**
Tarih 34
Mısra: 5
Olmak.

'İlm ü fażlıyla alup 'adl ile oldı ḥākim
Ḳavm-i ḥussādı düşürdi ḡama sevdā-yı Ḥaleb

87. **olsa:-sa**
Tarih 38
Mısra: 2
Olmak.

Nigdeye geldi şehā ibn-i vezīr-i dānā
Demidür olsa ḡudūmiyla müşerref ol cā

88. **olup:-up**
Tarih 39
Mısra: 5
Olmak.

Er gelüp er gitdi dünyādan şehīd-i pāk olup
Kendüñüz-ḡün anı ḡoñ dünyāda 'uḡbāda acuña

89. **oldı:-dı**
Tarih 40
Mısra: 2
Olmak.

Se'ādetle Sinān Pāşaya olsun devlet erzānı
Olup bahruñ ḡapūdānı hem oldı āşaf-ı şānı

90. **oldı:-dı**
Tarih 40
Mısra: 21
Olmak.

Veziir-i Ḥazret-i Sultān Meḡemmed oldı re'yiyle
Şecā'atle bu 'aşruñ şimdi oldur şīr-i Yezdānı

91. **oldı:-dı**
Tarih 40
Mısra: 42
Olmak.

İştüdkde Tūrābî-i du'ā-gūyı didi tārîḥ
Yedi deryānuñ oldı bu Sinān Pāşā ḡapūdānı

92. **olmuş:-miş**
Tarih 40
Mısra: 39
Olmak.

Çapūdān olmuş evvel gerçi bahre bir Sinān Pāşā
Cihānda görmemişdür kimse ‘ālī böyle bir şānı

93. **olsun:-sun**
Tarih 40
Mısra: 1
Olmak.

Se‘ādetle Sinān Pāşāya olsun devlet erzānī
Olup bahruñ çapūdānı hem oldı āşaf-ı şānī

94. **olup:-up**
Tarih 40
Mısra: 2
Olmak.

Se‘ādetle Sinān Pāşāya olsun devlet erzānī
Olup bahruñ çapūdānı hem oldı āşaf-ı şānī

95. **oldı:-dı**
Tarih 41
Mısra: 1
Olmak.

Sinān Pāşā ola dāyım çapūdān oldı deryāya

96. **oldı:-dı**
Tarih 43
Mısra: 2
Olmak.

Sinān Pāşā-yı deryā-dil vezīr-i Hüsrevān-pāye
Bu ‘adl u dād ile geldi çapūdān oldı deryāya

97. **oldı:-dı**
Tarih 43
Mısra: 10
Olmak.

Şināverlük idüp hūn-ı ‘adūya dindi tārīhi
Sinān Pāşā ola dāyım çapūdān oldı deryāya

98. **olan:-an**
Tarih 45
Mısra: 10
Olmak.

Zālimlerūñ bu demde āyā zevāli geldi
Mazlūm olan faķīrūñ gitdi şehā melāli

99. **oldı:-dı**
Tarih 45
Mısra: 12
Olmak.

Gūş eyleyince hātif didi Tūrābī tārīh
Serdār-ı ‘ādil oldı ibn-i vezīr-i ‘ālī

100. **olunca:-ınca**
Tarih 45
Mısra: 1
Olmak.

İbn-i Sinān Pāşā serdār olınca
Geçdi diyār-ı şarķa havf eyleyüp celālī

101. **olsa:-sa**
Tarih 46
Mısra: 5
Olmak.

Hem-nām-ı Faħr-ı ‘ālem olsa ‘aceb midür ol
Ĥatm oldı anda devlet hem-çü şeh-i risālet

102. **oldı:-dı**
Tarih 47
Mısra: 10
Olmak.

Nola dinilse kudūmına Tūrābī tārīh
Rūm-ili oldı hele şimdi maķām-ı Maħmūd

103. **olsa:-sa**
Tarih 47
Mısra: 2
Olmak.

Vardı fetĥ itdi ‘Irāķı o vezīr-i pür-cūd
Olsa ‘izzetle nola nām-ı şerīfi Maħmūd

104. **ola:-a**
Tarih 48
Mısra: 8
Olmak.

Tūrābīyā müdām eyle du‘āyı
Güzeller meclisinde ola sākī

105. **olup:-up**
Tarih 48
Mısra: 9
Olmak.

Olup luĥf-ı İlähī dindi tārīh
‘Irāķı cāy-ı Maħmūd itdi Bākī

106. **oldı:-dı**
Tarih 49
Mısra: 10
Olmak.

Ey Tūrābī didi tārīhin anuñ hātif-i ğayb
Oldı dervīşi gelüp dergah-i Mevlānāya

107. **olup:-up**
Tarih 49
Mısra: 2
Olmak.

Virdiler memleket-i Yünāni bu gün Pāşāya
Geldi dervīşi olup dergeh-i Mevlānāya

108. **olup:-up**
Tarih 50
Mısra: 1
Olmak.

Geldi dervīşi olup dergeh-i Mevlānāya

109. **ola:-a**
Tarih 51
Mısra: 10
Olmak.

Ḥaḫ Te ‘ālā aña ‘uḳbāda ‘ināyetler ide
Rūḫ-ı pākine anuñ mesken ola ḳurb-ı İllāh

110. **olan:-an**
Tarih 52
Mısra: 2
Olmak.

Geçdi Dervīş Süleymān hayfā
Bāğ-ı Monlāda olan çün bülbül

111. **olupdur:-up, -dur**
Tarih 54
Mısra: 4
Olmak.

Cihāna virdi fer envār-ı ‘adli
Olupdur var ise ḫurşid-i ḫāver

112. **oldı:-dı**
Tarih 55
Mısra: 3
Olmak.

‘Adl u dād eylemede oldı ‘Ömer-ḫaşlet ol
Kendüsi olsa nola Ḥazret-i ‘Osmān-ı ḫayā

113. **olsa:-sa**
Tarih 55
Mısra: 4
Olmak.

‘Adl u dād eylemede oldı ‘Ömer-ḫaşlet ol
Kendüsi olsa nola Ḥazret-i ‘Osmān-ı ḫayā

114. **olup:-up**
Tarih 56
Mısra: 1
Olmak.

Olup Bağdāda vālī ḫāliyā Cemşid-i dāversin
Deler bağrın ‘adūnuñ ‘azm-i rezm itseñ dil-
āversin

115. **ola:-a**
Tarih 57
Mısra: 2
Olmak.

Ḥamdulī’llāh bu ḫişār oldı tamām
Ola muḫkem ḫura tā rüz-ı ḳiyām

116. **oldı:-dı**
Tarih 58
Mısra: 2
Olmak.

Ḥamdulī’llāh Ereğliye şimdi
Çekdiler sūrı bir ḫişār oldı

117. **oldı:-dı**
Tarih 58
Mısra: 4
Olmak.

Ey Tūrābī bulınca itmāmı
Bir ‘aceb şehr-i nāmdār oldı

118. **oldı:-dı**
Tarih 59
Mısra: 1
Olmak.

Oldı müftī-i zamān Es‘ad Efendi bī-bāk
Demidür ‘arşa-i fetvāda olursa çālāk

119. **oldı:-dı**
Tarih 59
Mısra: 12
Olmak.

Didi biñ şevḳ u du‘ālarla Tūrābī tāriḫ
Oldı müftī-i zamān Es‘ad Efendim bī-bāk

120. **olsa:-sa**
Tarih 59
Mısra: 4
Olmak.

Eyler ihyā bu cihān ḫalḳımı iftāsı ile
Hem-çü ‘İsī yiridür menzili olsa eflāk

121. **olursa:-(u)r, -sa**
Tarih 59
Mısra: 2
Olmak.

Oldı müftī-i zamān Es‘ad Efendi bī-bāk
Demidür ‘arşa-i fetvāda olursa çālāk

122. **oldı:-dı**
Tarih 63
Mısra: 6
Olmak.

Dinildi tārīhi hātifden anuñ hoş
Ne ‘ālī oldı hān-ı Aḥmed-i ‘ādil

123. **olup:-up**
Tarih 63
Mısra: 1
Olmak.

Olup Etmekçi-zāde āşaf-ı kāmil
Vezīrin buldı Sulṭān Aḥmed-i ‘ādil

124. **olup:-up**
Tarih 63
Mısra: 4
Olmak.

Ereglide yapup bir hān-ı zibā ol
Olup ibn-i sebīle ‘ālī bir menzil

125. **oldı:-dı**
Tarih 64
Mısra: 9
Olmak.

Her diyār oldı şehā luṭfuñ ile şermende
Behredār olsa nola vaḳf-ı Resūl-i Mevlā

126. **olduñ:-du, -ñ**
Tarih 64
Mısra: 14
Olmak.

Didi tārīh-i ḳudümüñi Tūrābī dā‘ī
Vālī olduñ Halebe ‘izzet ile Aḥmed Pāşā

127. **olur:-(u)r**
Tarih 64
Mısra: 3
Olmak.

Her ne yirde ki ḳadem başduñ olur cāy-ı feraḥ
Gelmedi ‘āleme bir sence vezīr-i dānā

128. **olup:-up**
Tarih 65
Mısra: 1
Olmak.

Etyemez-zāde Eregliye olup ḳāḏī ebed
Manşıbın yümn-i sa‘ādetle mübārek ide Hāḳ

129. **olan:-an**
Tarih 67

Mısra: 2
Olmak.

‘Aksine devr itse ḡam çekme dilā dünyā-yı dūn
‘Āḳıl olan gerdişinden rūzgāruñ ḡam yimez

130. **olsa:-sa**
Tarih 68
Mısra: 3
Olmak.

Peder nāmı Meḡemmed kendi nola Muştafā olsa
Mu‘ammer eyleye Mevlā bi-ḡaḳḳ-ı nām-ı
Fāḡreddīn

131. **oldı:-dı**
Tarih 69
Mısra: 1
Olmak.

Oldı Feyzū‘llāh Efendi ‘ilm ü fazlıyla ferīd
Geldi şadra çünki ‘ömr ü devleti olsun mezīd

132. **oldı:-dı**
Tarih 69
Mısra: 4
Olmak.

Evc-i rif‘atda idelden necm-i es‘adla ḳırān
Eyledi kat‘-ı menāzil ṭālī‘i oldı sa‘īd

133. **oldı:-dı**
Tarih 69
Mısra: 8
Olmak.

Münḡaşırdur kendüye ‘ilm ü kemāl ü ma‘rifet
Oldı fazlından ziyāde nazm u nesr ile vaḡīd

134. **oldı:-dı**
Tarih 69
Mısra: 11
Olmak.

Ey Tūrābī ḳāḏī-‘asker oldı dindi tārīhi
Didiler tārīhi aña feyz-i Allahu mecīd

135. **olsa:-sa**
Tarih 69
Mısra: 5
Olmak.

Hem-çü Keşşāf olsa ṭañ mı her maḡalde mü-şikāf
Aña keşf olmuş durur tefsīr-i Ḳur‘ān-ı mecīd

136. **oldı:-dı**
Tarih 71
Mısra: 12
Olmak.

Aña el virdi yine bir nev-civānuñ vuşlatı
Mālik-i genc oldı şan kim Eşkiyā'dan aldı cān

137. **oldı:-dı**
Tarih 71
Mısra: **16**
Olmak.

Eşkiyā'nuñ kanını dökdükde tārīhin didüm
Oldı Aḥmed Beg dem-ā-dem şahn-ı rezme
Ḳahramān

138. **oldı:-dı**
Tarih 72
Mısra: **14**
Olmak.

'Ömri çün ḳaddi ziyād olsun dinildi tārīhi
Oldı Aḥmed Beg bu gün ceng içre hem-çün
Ḳahramān

139. **olduğın:-duğ, -ı, -n**
Tarih 73
Mısra: **13**
Olmak.

Güş idince eşkiyā'nuñ böyle yaman olduğın
Her vilāyetde du'alar itdiler bernā vü pīr

140. **olup:-up**
Tarih 73
Mısra: **18**
Olmak.

Aldı meydānı dil-āverlükle dindi tārīhi
Eşkiyā' def'inde āyā olup Aḥmed Beg dilir

141. **olur:-(u)r**
Tarih 73
Mısra: **6**
Olmak.

Askeri anuñ rubāh ile ḳaçan kim ceng ide
Kendüsi olur neyistān içre güyā bebr ü şīr

142. **oldı:-dı**
Tarih 74
Mısra: **10**
Olmak.

Bu Tūrābī-i du'ā-gūyı didi tārīhin
Bursaya vālī olup devlet ile oldı 'azīz

143. **olup:-up**
Tarih 74
Mısra: **1**
Olmak.

Hākim-i Bursa olup Hıvāce Efendi-zāde
'İlm ü fażlıyla olupdur 'ulemā içre 'azīz

144. **olup:-up**
Tarih 74
Mısra: **10**
Olmak.

Bu Tūrābī-i du'ā-gūyı didi tārīhin
Bursaya vālī olup devlet ile oldı 'azīz

145. **olupdur:-up, -dur**
Tarih 74
Mısra: **2**
Olmak.

Hākim-i Bursa olup Hıvāce Efendi-zāde
'İlm ü fażlıyla olupdur 'ulemā içre 'azīz

146. **olursa:-(u)r, -sa**
Tarih 74
Mısra: **8**
Olmak.

Ehl-i dil gelse anuñ meclisine dilsiz olur
Baḥr öñinde nola ger ḳatıre olursa nāçiz

147. **oldı:-dı**
Tarih 75
Mısra: **3**
Olmak.

'Adliyle pādişāha düstūr-ı ekrem oldı
Hālā diyār-ı şarka a'le'l-e 'ālī geldi

148. **oldı:-dı**
Tarih 77
Mısra: **12**
Olmak.

Dindi hātifden Tūrābī yine bir tārīh-i ḥüb
Oldı İbrāhīm-i 'ādil mīr-mīrān-ı Ḥaleb

149. **oldı:-dı**
Tarih 78
Mısra: **4**
Olmak.

Güni toğdı açılıp ehl-i ma'ārif güldi
Tār olup çeşmine 'ālem göremez oldı le'im

150. **olana:-an, -a**
Tarih 79
Mısra: **4**
Olmak.

Bu deñlü 'ilm ü fażlıyla olupdur ḥacı hem gāzī
Müselmān olana vācibdür itsünler anı ta'zīm

151. **oldı:-dı**
Tarih 79
Mısra: 14
Olmak.

Didi biñ şevk ile hâtif Tûrâbî aña bir târîh
Haleb oldı şehâ yine maķâm-ı emn ü İbrâhîm

152. **olmasun:-ma, -sun**
Tarih 79
Mısra: 5
Olmak.

Velî-sîretdür olmasun vilâyetden ebed hâlî
Ne işlerse anı bil cânib-i Hâķdan olur ta'îm

153. **olupdur:-up, -dur**
Tarih 79
Mısra: 3
Olmak.

Bu deñlü 'ilm ü fazlıyla olupdur hâcî hem ğâzî
Müselmân olana vâcibdür itsünler anı ta'zîm

154. **oldı:-dı**
Tarih 80
Mısra: 1
Olmak.

Yine oldı Haleb ey şeh maķâm-ı emn ü İbrâhîm

155. **oldı:-dı**
Tarih 81
Mısra: 1
Olmak.

Hâcî İbrâhîm Pâşâ oldı 'adliyle vezîr
Olsa her kârî 'adâletle 'aceb mi dil-pezîr

156. **oldı:-dı**
Tarih 81
Mısra: 6
Olmak.

Re'y ü tedbîr ile oldı âşaf-ı şâhib-serîr
Fikr-i şâ'ible şehâ düstür-ı ekremdür bu gün

157. **oldı:-dı**
Tarih 81
Mısra: 10
Olmak.

Bu Tûrâbî-i du'â-güyı didi târîh aña
Hâcî İbrâhîm Pâşâ oldı 'adliyle vezîr

158. **olsa:-sa**
Tarih 81
Mısra: 2
Olmak.

Hâcî İbrâhîm Pâşâ oldı 'adliyle vezîr
Olsa her kârî 'adâletle 'aceb mi dil-pezîr

159. **olup:-up**
Tarih 81
Mısra: 4
Olmak.

Şevket ü 'adliyle gelse nola şadr-ı 'âlîye
Aña devlet-hvâh olup eyler du'â bay u fakîr

160. **oldı:-dı**
Tarih 82
Mısra: 3
Olmak.

Ehl-i Mışruñ oldı bu demde du'âsı müstecâb
Buldılar bir hâkim-i 'âdil ki ķadri 'âlidür

161. **oldı:-dı**
Tarih 83
Mısra: 1
Olmak.

Pendi bu oldı Hâlîl Pâşâya Sulţân Aħmedüñ
Âşaf u serdârum olduñ var yürî dâd eylegil

162. **olduñ:-du, -ñ**
Tarih 83
Mısra: 2
Olmak.

Pendi bu oldı Hâlîl Pâşâya Sulţân Aħmedüñ
Âşaf u serdârum olduñ var yürî dâd eylegil

163. **olan:-an**
Tarih 84
Mısra: 5
Olmak.

Ķul olan itsünler aña inķıyâd
Ol durur şimdî vekîlüm hem-demüm

164. **oldı:-dı**
Tarih 84
Mısra: 2
Olmak.

Didi Hân Aħmed Hâlîl Pâşâ benüm
Oldı serdârum vezîr-i a'zamum

165. **oldı:-dı**
Tarih 84
Mısra: 10
Olmak.

Didi târîhin anuñ hâtif-i ğayb
Oldı dâdıyla Hâlîlüm âşafum

166. **olupdur**:-up, -dur
Tarih 84
Mısra: 4
Olmak.

‘Asker-i İslāma serdārum odur
Kullarum içre olupdur ekremüm

167. **oldı**:-dı
Tarih 87
Mısra: 4
Olmak.

Hağ yolında itdi sulţānum ‘aceb sa‘y-ı belîğ
Hizmet ü sa‘yüñ dem-ā-dem oldı mağbül-i Resül

168. **oldı**:-dı
Tarih 88
Mısra: 8
Olmak.

Tārîhi dindi esāsına anuñ
Oldı tāk-ı ḥasen ü cāy-ı Behişt

169. **oldı**:-dı
Tarih 89
Mısra: 1
Olmak.

Fazl ile oldı efendi ‘ulemā içre be-nām
Hamduli’llāh ki kazā-i Halebi çaldı Hüsām

170. **olınca**:-ınca
Tarih 90
Mısra: 1
Olmak.

Halebe kâdî olınca didi hâtif tārîḥ
Tiz tab‘ ile diyārın Halebüñ aldı Hüsām

171. **olsun**:-sun
Tarih 91
Mısra: 6
Olmak.

Manzûrı idi anuñ ebrû-yı rûy-ı cānān
Cennetde olsun anuñ a‘lā hemişe tākı

172. **olsun**:-sun
Tarih 91
Mısra: 7
Olmak.

Ehl-i behiştüñ olsun serdār u şeh-süvārı
Seyr eylesün cinānı cevlan idüp Burākı

173. **oldı**:-dı
Tarih 93

Mısra: 15
Olmak.

Cāyuñ İbrāhīm Pāşā oldı gülzār-ı cinān

174. **olmuş**:-muş
Tarih 93
Mısra: 10
Olmak.

Hağ budur ki bezm-i ‘işe Husrev-i devrān idi
Olmış idi rezmgāha Rüstem-i şāhib-ķırān

175. **olınca**:-ınca
Tarih 96
Mısra: 9
Olmak.

Kâdî olınca o fazlıyla Tūrābī fi’l-hāl
Ben didüm tārîḥini çaldı kazā-yı Halebi

176. **oldı**:-dı
Tarih 97
Mısra: 3
Olmak.

Oldı fazlıyla anuñ nāmı Mehemmed çün-kim
Muştafā şer‘inüñ aḥkāmını icrā itdi

177. **olıcak**:-ıcak
Tarih 97
Mısra: 9
Olmak.

Kâdî-‘asker olıcak dindi Tūrābī tārîḥ
‘İlm ile şadr-ı Anaṭolıyı ihyā itdi

178. **olduñ**:-du, -ñ
Tarih 98
Mısra: 6
Olmak.

Ḳudsi teşrîf idicek dindi Tūrābī tārîḥ
Vālî-i Ḳuds-ı şerîf olduñ efendi tārîḥ

179. **olursa**:-(u)r, -sa
Tarih 98
Mısra: 2
Olmak.

Sende bu nām-ı Hüseyni görüp ey vech-i Ḥasen
Rûy-ı a‘dā nola sulţānum olursa zirnîḥ

180. **olsa**:-sa
Tarih 100
Mısra: 4
Olmak.

Bir kemāl ehli ‘Alī-siretdür
Sözleri olsa nola dürr-i Necef

181. **olup:-up**
Tarih 100
Mısra: 1
Olmak.

Ƙāđī-‘asker olup ol kân-ı kemāl
Virdi şadr-ı Anağolıya şeref

182. **oldı:-dı**
Tarih 102
Mısra: 10
Olmak.

Olup kâđī Ereğliye Tûrâbîyâ didüm târîh
Bu ‘adl ü dâd ile oldı Muħammed şer‘ine ħâkim

183. **olup:-up**
Tarih 102
Mısra: 6
Olmak.

Keser da‘vâyı tab‘-ı tîz ile ol hem-çünân şemşîr
Olup kâđī bi-ħamdi’llâh hele bir fâzıl u ‘âlim

184. **olup:-up**
Tarih 102
Mısra: 9
Olmak.

Olup kâđī Ereğliye Tûrâbîyâ didüm târîh
Bu ‘adl ü dâd ile oldı Muħammed şer‘ine ħâkim

185. **olasın:-a, -sın**
Tarih 103
Mısra: 2
Olmak.

Râbi‘a derd-i seferde gitdüñ
Dilerüm hem-dem-i ħûrâ olasın

186. **olup:-up**
Tarih 104
Mısra: 1
Olmak.

Olup kâđī yine ey luţf-ı Mevlâ
Ereğliye efendi fâzluñ ile

187. **ola:-a**
Tarih 105
Mısra: 1
Olmak.

Dâyimâ serdârumuz Maħmûd ola
Tâli‘-i maķşûdumuz mes‘ûd ola

188. **olunca:-ınca**
Tarih 105
Mısra: 17
Olmak.

Didiler serdâr olunca târîhi
‘Âķıbet kârı anuñ maħmûd ola

189. **ola:-a**
Tarih 106
Mısra: 2
Olmak.

Oldı Maħmûd Efendi Ħalebe defterdâr
Levh ü kırtâs-ı düvel defter-i evrâķı ola

190. **ola:-a**
Tarih 106
Mısra: 4
Olmak.

Eyleye ‘izz ile kaçır-ı mu‘allâda culûs
Ħâne-i devletinüñ kavı-ı feraħ tâķı ola

191. **oldı:-dı**
Tarih 106
Mısra: 1
Olmak.

Oldı Maħmûd Efendi Ħalebe defterdâr
Levh ü kırtâs-ı düvel defter-i evrâķı ola

192. **olmaz:-maz**
Tarih 107
Mısra: 6
Olmak.

Olmaz anuñ gibi ħiç Mesnevînüñ maħremi
Ħimmet-i merdân ile Mesnevî-ĥvân oldı

193. **olup:-up**
Tarih 107
Mısra: 3
Olmak.

Ħamd idelüm yirümüz mesken-i Maħmûd olup
Şâd olalum dem-be-dem tarĥ idelüm biz hemi

194. **olalı:-alı**
Tarih 108
Mısra: 2
Olmak.

Fâzıl ile buldı şeref mülket-i Şâm
Olalı Ma‘rifetu’llâha maķâm

195. **oldı:-dı**
Tarih 108

Mısra: 10
Olmak.

Ey Tūrābī didi hātif fi'l-hāl
Tārīhi oldu bu gün müfti-i Şām

196. **olsa:-sa**
Tarih 108
Mısra: 4
Olmak.

‘Urefā buldı revācin şimdi
Ma‘rifet olsa nola kendüye nām

197. **olsa:-sa**
Tarih 108
Mısra: 6
Olmak.

Hoş şeref buldı kudūmından anuñ
Nola Şām olsa bu gün Dār-ı selām

198. **oldı:-dı**
Tarih 109
Mısra: 4
Olmak.

Gelmedi dünyā turaldan böyle bir şāhib-kırān
Düşmenüñ başın kesüp oldu cihānuñ serveri

199. **oldı:-dı**
Tarih 109
Mısra: 16
Olmak.

Şadr-ı a‘lāyi kılıçla çaldı ol gürg-i vegā
Şirveş oldu Çığāl-zāde zamānuñ Hāyderi

200. **oldı:-dı**
Tarih 109
Mısra: 20
Olmak.

Ca‘fer-i Şādık ‘adūnuñ hilesin battāl idüp
Hāzret-i Seyyīd gibi oldu bu devrūñ Ca‘feri

201. **oldı:-dı**
Tarih 112
Mısra: 2
Olmak.

Ol server-i Cem-mikdār aldı Halebi tekrār
Bu re’y-i ‘adāletle oldu yine defterdār

202. **oldı:-dı**
Tarih 112
Mısra: 10
Olmak.

Ben bende Tūrābīyā gūş eyleyicek anı
Şevk ile didüm tārīh oldu yine defterdār

203. **ola:-a**
Tarih 113
Mısra: 8
Olmak.

Nihāl-i serv-i ikbālūñ Efendi
Ola kıddūñ gibi dāyim ser-āmed

204. **olup:-up**
Tarih 113
Mısra: 2
Olmak.

Bu ‘ilm ü ‘adl ile sultānumuzsın
Olup kıdī Ereğliye mü‘ebbed

205. **oldı:-dı**
Tarih 114
Mısra: 5
Olmak.

Oldı şan tāk-ı mu‘allāsı anuñ kıavs-ı kıuzah
İrgürüp menziline tīr-i murādın devrān

206. **oldı:-dı**
Tarih 114
Mısra: 7
Olmak.

Yümn-i ‘adliyle bu gün oldu vezīr ü serdār
Her belādan özini hıfız ide dāyim Yezdān

207. **oldı:-dı**
Tarih 115
Mısra: 8
Olmak.

Ey Tūrābī didi peyk-i ile hātif tārīh
Dil-küşā cā vü ribāt oldu Mehemmed Pāşā

208. **olmadı:-ma, -dı**
Tarih 115
Mısra: 4
Olmak.

Bundan evvel niçeler itdi binā’sını murād
Kimseye olmadı erzāñi şehā böyle binā’

209. **oldı:-dı**
Tarih 118
Mısra: 7
Olmak.

Hāķ budur oldu binā’sına bunuñ sa’y-i belīg
Yapana yapdurana rahmet ide Bār-ı Hūdā

210. **oldı:-dı**
Tarih 119
Mısra: 1
Olmak.

Se'âdetle dilâ hem-nâmı oldı Faḥr-ı devrânüñ
Olupdur 'adl ile serdârı ol şâh-ı cihânbanüñ

211. **olupdur:-up, -dur**
Tarih 119
Mısra: 2
Olmak.

Se'âdetle dilâ hem-nâmı oldı Faḥr-ı devrânüñ
Olupdur 'adl ile serdârı ol şâh-ı cihânbanüñ

212. **olupdur:-up, -dur**
Tarih 119
Mısra: 5
Olmak.

Dinildi târîḫi sâlâr-ı zibâ Âl-i 'Osmânüñ
Türâbîyâ olupdur şadr-ı a'zam hem sipeh-sâlâr

213. **oldı:-dı**
Tarih 120
Mısra: 4
Olmak.

'Adl u dâd eyledi serdâr-ı zafer-rehber olup
Dest-giri ola Ḥaḫ oldı vezîr-i dâñâ

214. **oldı:-dı**
Tarih 120
Mısra: 12
Olmak.

Ey Türâbî didi biñ şevḫ ile hâtif târîḫ
Çeriye oldı sipeh-sâlâr Meḥemmed Pâşâ

215. **olup:-up**
Tarih 120
Mısra: 3
Olmak.

'Adl u dâd eyledi serdâr-ı zafer-rehber olup
Dest-giri ola Ḥaḫ oldı vezîr-i dâñâ

216. **oldı:-dı**
Tarih 121
Mısra: 3
Olmak.

Oldı serdâr-ı cihânban Meḥemmed Pâşâ

217. **oldı:-dı**
Tarih 123
Mısra: 1
Olmak.

Bu def'a eşkiyâ'nuñ def'ine bir özge rây oldı
Meḥemmed Beg şecâ'atle emîr-i Aḫsarây oldı

218. **oldı:-dı**
Tarih 123
Mısra: 2
Olmak.

Bu def'a eşkiyâ'nuñ def'ine bir özge rây oldı
Meḥemmed Beg şecâ'atle emîr-i Aḫsarây oldı

219. **oldı:-dı**
Tarih 123
Mısra: 4
Olmak.

Ebû Zîndî zebün itdi alup ḥabsine ḍarbiyla
Ser-i a'dâ geçerken pâyimâl-i zîr-i pây oldı

220. **oldı:-dı**
Tarih 123
Mısra: 6
Olmak.

Re'âyâ vü berâyâ devr-i 'adlinde emân üzre
Eşirranüñ işi dâyim enîn ü âh u vây oldı

221. **oldı:-dı**
Tarih 123
Mısra: 8
Olmak.

Bu devr-i bî-beḳâdan gerçi yüz biñ pehlevân
geçdi
Nazîri gelmedi dehre niçe biñ nîk-rây oldı

222. **oldı:-dı**
Tarih 123
Mısra: 10
Olmak.

Dinildi ey Türâbî ḫarf-ı hâtifden aña târîḫ
Meḥemmed Beg begüm 'adl ile mîr-i Aḫsarây
oldı

223. **olup:-up**
Tarih 124
Mısra: 2
Olmak.

Olup kâḍî Eregli manşıbını fazl ile çaldı
Bi-ḫamdi'llâh Meḥemmed Şâh Efendi 'adl ile
geldi

224. **ol:**
Tarih 125
Mısra: 1
Olmak.

Şadra geldüñ çünki sultānum Vefā semtinde ol
Bendeñe ihsān idüp luţf u 'atā semtinde ol

225. **ol:**
Tarih 125
Mısra: 2
Olmak.

Şadra geldüñ çünki sultānum Vefā semtinde ol
Bendeñe ihsān idüp luţf u 'atā semtinde ol

226. **ol:**
Tarih 125
Mısra: 4
Olmak.

Ehl-i 'irfāna şafā-baḡ ol efendi her nefes
Her küdüretten berī olup şafā semtinde ol

227. **ol:**
Tarih 125
Mısra: 6
Olmak.

Cānib-i Hāktan hidāyetdür vefā şadrı saña
Gel tariķin tüt Vefānuñ evliyā semtinde ol

228. **ol:**
Tarih 125
Mısra: 7
Olmak.

Bī-sebeb 'azl eyleme ehl-i vuķūfa vāķıf ol
Sa'y-ı evķāf-ı Resūl-i Kibriyā semtinde ol

229. **ol:**
Tarih 125
Mısra: 8
Olmak.

Bī-sebeb 'azl eyleme ehl-i vuķūfa vāķıf ol
Sa'y-ı evķāf-ı Resūl-i Kibriyā semtinde ol

230. **ol:**
Tarih 125
Mısra: 10
Olmak.

Didi tārīhi du 'ā-gūyuñ Tūrābī şevķ ile
Luţf idüp ihsān idüp hālā vefā semtinde ol

231. **olan:-an**
Tarih 126
Mısra: 1
Olmak.

Uyardı Vālidenüñ türbesin idüp ihyā
Vezīr-i a'zam olan dāver-i cihān-peymā

232. **oldı:-dı**
Tarih 127
Mısra: 1
Olmak.

Olup serdār-ı ekrem devlet ile geldi Yünāna
Murād Pāşā vezīr-i a'zam oldı Al-i 'Osmāna

233. **oldı:-dı**
Tarih 127
Mısra: 3
Olmak.

Vekīli oldı Sultān Aḡmedüñ cümle umūrına
Olupdur ḡükmi cārī 'adl ile İrān u Tūrāna

234. **olup:-up**
Tarih 128
Mısra: 4
Olmak.

Murādın Hāķ Te 'ālā şaklaya ḡavf u ḡatarlardan
Nihāl-i ḡaddi ber-ḡürdār olup ḡat' eyledi pāye

235. **ola:-a**
Tarih 129
Mısra: 3
Olmak.

Rāh-ı Hāķda reh-beri her dem ricālu'llāh ola
Yāveri olsun hemişe enbiyā vü evliyā

236. **oldı:-dı**
Tarih 129
Mısra: 2
Olmak.

ḡamduli'llāh kim serīr-i saltanat buldı şafā
Pādişāh-ı rub'-ı meskūn oldı Sultān Muştāfā

237. **oldı:-dı**
Tarih 129
Mısra: 10
Olmak.

Ey Tūrābī ḡarf-ı hātifden dinildi tārīhi
ḡāmī-i mülk-i velāyet oldı Sultān Muştāfā

238. **oldı:-dı**
Tarih 130
Mısra: 1
Olmak.

Vālī-i şāhib-velāyet oldı Sultān Muştāfā

239. **oldı:-dı**
Tarih 131
Mısra: 1
Olmak.

del-i şāhib-velāyet oldu Sultān Muştafā

240. **ola:-a**
Tarih 132
Mısra: 6
Olmak.

Ola maḥşerde şeff' i Muştafā
Ḥayrını vaqf-ı Resūle itdi zamm

241. **oldı:-dı**
Tarih 132
Mısra: 9
Olmak.

Bendesı Şa' bān Ağa oldu emīn
Ḥizmet itdi cān u dilden bī-riyā

242. **olsun:-sun**
Tarih 132
Mısra: 8
Olmak.

Bulmasun hergiz zafer aña ḥasūd
Her nefes olsun mu'ini evliyā

243. **olduñ:-du, -ñ**
Tarih 134
Mısra: 1
Olmak.

Bu gün sultānum İstanbūla olduñ fazl ile ḥākim
İdüp 'adli Resūl-i Kibriyānuñ şer'in icrā kıl

244. **olınca:-ınca**
Tarih 134
Mısra: 9
Olmak.

Türābīyā olınca fazl ile kādī Sitānbūla
Didüm ben tārīhini Muştafā şer'ini ihyā kıl

245. **olupdur:-up, -dur**
Tarih 134
Mısra: 3
Olmak.

Olupdur 'izz ile nām-ı şerīfün Muştafā çünküm
Şafā vir luḥfūñ ile ḫalb-i aḥbābı muşaffā kıl

246. **oldı:-dı**
Tarih 135
Mısra: 3
Olmak.

Muştafā oldu aña fazl ile çün Şām-ı şerīf
Muştafā şer'in ider 'adl ile icrā Ḥalebe

247. **oldı:-dı**
Tarih 136
Mısra: 2
Olmak.

Geldi devletle Muştafā Pāşā
'Adl ile oldu ḥākim-i Yūnān

248. **oldı:-dı**
Tarih 136
Mısra: 4
Olmak.

Cühelā' ḥaylinüñ dolup devri
Ehl-i 'irfānuñ oldu devr-i zamān

249. **oldı:-dı**
Tarih 137
Mısra: 6
Olmak.

Naşbını Türābīyā gūş eyleyicek fi'l-ḫāl
Şevk ile didüm tārīh oldu Ḥalebe kādī

250. **olup:-up**
Tarih 137
Mısra: 2
Olmak.

Ol nām-ı muzafferle buldı zafer a'dāya
Bu fazl u 'adāletle olup Ḥalebe kādī

251. **oldı:-dı**
Tarih 138
Mısra: 2
Olmak.

Bi-ḥamdi'llāh efendüm Müftī-zāde
Bu gün 'ilmiyle oldu ḥākim-i Şām

252. **olınca:-ınca**
Tarih 138
Mısra: 8
Olmak.

Dinildi es'ad-ı sā'atde tārīh
Olinca Müftī-zāde müftī-i Şām

253. **oldılar:-dı, -lar**
Tarih 139
Mısra: 2
Olmak.

Ḥamduli'llāh Müftī-zāde 'ilm ile
Oldılar şehr-i Dımışkuñ ḥākimī

254. **oldı:-dı**
Tarih 140

Mısra: 1
Olmak.

Oldı 'adâletiyle Yünâna vâli Mü' min
Luţf u keremle Pâşâ olsa 'aceb mi muhsin

255. **olsa:-sa**
Tarih 140
Mısra: 2
Olmak.

Oldı 'adâletiyle Yünâna vâli Mü' min
Luţf u keremle Pâşâ olsa 'aceb mi muhsin

256. **olsa:-sa**
Tarih 141
Mısra: 4
Olmak.

O şeh-i mülk-i şehâ ehl-i keremdür haqqâ
Fuqarâ fırkasına olsa 'aceb mi muhsin

257. **oldı:-dı**
Tarih 142
Mısra: 1
Olmak.

Oldı Yünân iline hazret-i Mü' min Pâşâ
Bize el virdi yine devlet ü iqbâl-i şafâ

258. **oldı:-dı**
Tarih 142
Mısra: 10
Olmak.

Hamduli'llâh yine dinildi Tûrâbî târih
Oldı cây-ı Karaman me'men-i Mü' min Pâşâ

259. **olupdur:-up, -dur**
Tarih 143
Mısra: 4
Olmak.

Ey Tûrâbî didi târih-i kudûmın hâtif
Me'men-i Mü' min olupdur Karaman ili yine

260. **olup:-up**
Tarih 145
Mısra: 1
Olmak.

Mîr-mîrâmı olup Hazret-i Mü' min Pâşâ
Raqqayı itse kudûmıyla demidür ihyâ

261. **oldı:-dı**
Tarih 146
Mısra: 2
Olmak.

Hamduli'llâh ki bu gün Hazret-i Mü' min Pâşâ
Oldı mülk-i şafede mîr-i emîrân-ı 'âdil

262. **oldı:-dı**
Tarih 146
Mısra: 10
Olmak.

Ey Tûrâbî didi târihi için hâtif-i gayb
Oldı Mü' min Şafede mîr-i emîrân-ı 'âdil

263. **oldı:-dı**
Tarih 147
Mısra: 2
Olmak.

'Adl u inşâfı ile Hazret-i Mü' min Pâşâ
Ma'rifetle Şafede vâli-i kâmil oldı

264. **oldı:-dı**
Tarih 147
Mısra: 4
Olmak.

Ṭarf-ı hâtifden aña dindi Tûrâbî târih
Mîr-mîrân Şafede Mü' min-i 'âdil oldı

265. **olurdu:-(u)r, -dı**
Tarih 148
Mısra: 3
Olmak.

Efendi zât-ı pākūn 'ilm ile vaşf itmek olurdu
Senūn medhūne lâyıq yok 'ibâret neylesün şâ'ir

266. **olalı:-alı**
Tarih 149
Mısra: 9
Olmak.

Olalı 'adl ile sen şadr-nişîn-i 'ulemâ
Fuqarâ fırkasınıñ hâline nâzır sensin

267. **olduñ:-du, -ñ**
Tarih 149
Mısra: 7
Olmak.

Fazl ile olduñ Efendi 'ulemâ içre be-nâm
Şimdi her fenne şürü' itmede mâhir sensin

268. **olup:-up**
Tarih 149
Mısra: 11
Olmak.

Şadr-ı 'izzetde se'âdetle olup mîr-i kelâm
Feth-i bâb itmede her güşede hâzır sensin

269. **olcağ:-ıcağ**
Tarih 151
Mısra: 1
Olmak.

‘Ulemā şadrına sen geldüñ efendi nâdir
Kâdî-‘asker olcağ fazluñ ile sulţanum

270. **oldı:-dı**
Tarih 153
Mısra: 2
Olmak.

Bu gün yümn-i sa‘âdetle Naşüh Pâşâ-yı deryâ-dil
Olup dâmâd-ı Sultân Aĥmed oldı dâver-i ‘âdil

271. **oldı:-dı**
Tarih 153
Mısra: 3
Olmak.

Vezîr-i a‘zam oldı oldı hem dâmâd u hem serdâr
Vekîl-i muţlağ oldı herkese luţfi olup şâmil

272. **oldı:-dı**
Tarih 153
Mısra: 3
Olmak.

Vezîr-i a‘zam oldı oldı hem dâmâd u hem serdâr
Vekîl-i muţlağ oldı herkese luţfi olup şâmil

273. **oldı:-dı**
Tarih 153
Mısra: 4
Olmak.

Vezîr-i a‘zam oldı oldı hem dâmâd u hem serdâr
Vekîl-i muţlağ oldı herkese luţfi olup şâmil

274. **oldı:-dı**
Tarih 153
Mısra: 10
Olmak.

Türâbîyâ du‘âlarla didüm ben aña bir târîĥ
Naşüh Pâşâ-yı dâñâ oldı dâmâd-ı şeh-i kâmil

275. **olup:-up**
Tarih 153
Mısra: 2
Olmak.

Bu gün yümn-i sa‘âdetle Naşüh Pâşâ-yı deryâ-dil
Olup dâmâd-ı Sultân Aĥmed oldı dâver-i ‘âdil

276. **olupdur:-up, -dur**
Tarih 154

Mısra: 7
Olmak.

Felekden yüce kıl yâ Rab anuñ iklîl-i ser-tâcin
Olupdur şadr-ı a‘zam ber-murâd it iki ‘âlemde

277. **ola:-a**
Tarih 155
Mısra: 6
Olmak.

Ķana ġarġ eyleyüp kızılbaşı
Ola destinde tîġ-i fetĥ ü fütûĥ

278. **oldı:-dı**
Tarih 155
Mısra: 3
Olmak.

Oldı serdârı Āl-i ‘Osmânuñ
Düşmenüñ ġalibında ġalmadı rûĥ

279. **olınca:-ınca**
Tarih 155
Mısra: 13
Olmak.

Dindî serdâr olunca bu târîĥ
Fecere ġıldı tevbehâ-yı Naşüh

280. **ola:-a**
Tarih 156
Mısra: 42
Olmak.

Pâyidâr ola şadr-ı ‘izzetde
Ola ‘adliyle âşaf-ı ĥunkâr

281. **olan:-an**
Tarih 156
Mısra: 23
Olmak.

Ķâlîm olan degül baña çâker
Bende-i ĥâşuma selâm it var

282. **oldı:-dı**
Tarih 156
Mısra: 3
Olmak.

Boġaz ağrıkı oldı ĥalk-ı cihân
Eylemez oldı kimse kişt ü şiyâr

283. **oldı:-dı**
Tarih 156
Mısra: 4
Olmak.

Boğaz ağrıklı oldu halk-ı cihān
Eylemez oldu kimse kişt ü şeyār

284. **olduñ:-du, -ñ**
Tarih 159
Mısra: 3
Olmak.

Vālī-i Şām-ı şerīf olduñ Efendi ‘adl ile
Nāmuñ āfākı tıttupdur fazl ile olduñ be-nām

285. **oldı:-dı**
Tarih 160
Mısra: 5
Olmak.

Oldı serdār u vezīri pādīşāh-ı ‘ālemüñ
Bildüre haddin bu devrūñ zālīm ü qallāşına

286. **oldı:-dı**
Tarih 161
Mısra: 4
Olmak.

Bunca dārāt u haşemle olup ol server-i dīn
Bendesi oldu derinde niçe dārā-yı zamān

287. **oldı:-dı**
Tarih 161
Mısra: 10
Olmak.

Ṭarf-ı hātifden aña dindi Tūrābī tārīḥ
Oldı vālī ebed iclāl ile Sulṭān ‘Oşmān

288. **olup:-up**
Tarih 161
Mısra: 1
Olmak.

Ḥamdulī’ llāh ki olup şevket ile şāh-ı cihān
Ṭaḥt-ı ‘Oşmāna cülūs eyledi Sulṭān ‘Oşmān

289. **olup:-up**
Tarih 161
Mısra: 3
Olmak.

Bunca dārāt u haşemle olup ol server-i dīn
Bendesi oldu derinde niçe dārā-yı zamān

290. **ol:**
Tarih 163
Mısra: 2
Olmak.

‘Azm idüp ‘Oşmān Efendi āmede
Māl-ı defterdārı ol ber-kā‘ide

291. **oldı:-dı**
Tarih 164
Mısra: 4
Olmak.

Şevk ile didi Tūrābī-i ḥaḫīr
Pīrüm oldu geldi ‘Oşmān tārīḥi

292. **oldı:-dı**
Tarih 165
Mısra: 2
Olmak.

‘Azm idüp Ḥazret-i ‘Oşmān Pāşā
Oldı devletle gelüp ḥākim-i Şām

293. **olup:-up**
Tarih 165
Mısra: 3
Olmak.

‘Āl-i ‘Oşmānuñ olup sālārı
Oldı ceng içre şecā‘atle be-nām

294. **olmaz:-maz**
Tarih 169
Mısra: 4
Olmak.

Rükn-i ‘ilm idi esās-ı ma‘rifet göçdi dirṭğ
Olmaz erbāb-ı ‘ulūma böyle bir ‘ālī sened

295. **oldı:-dı**
Tarih 170
Mısra: 2
Olmak.

Fāzıl-ı dehr sirāc-ı ‘ulemā
‘Adl ile Āmide oldu kādī

296. **olınca:-ınca**
Tarih 170
Mısra: 5
Olmak.

Naşb olınca aña dinildi hemān
Tārīḥi Āmide āmed kādī

297. **oldı:-dı**
Tarih 173
Mısra: 1
Olmak.

Oldı Şun‘ī Efendi çün müftī
‘Ulemā içre kıl ü kālī kes

298. **oldı:-dı**
Tarih 173

Mısra: 8
Olmak.

Didi hâtif Tûrâbî târîhin
Oldı Şun'ı Efendi müftî bes

299. **oldı:-dı**
Tarih 174
Mısra: 1
Olmak.

Oldı ol Şun'ı İllâhî 'ulemâ içre be-nâm
'İlm ü fażlıyla olursa nola şeyhü'l-islâm

300. **oldı:-dı**
Tarih 174
Mısra: 4
Olmak.

Şevk ile târîhini didi Tûrâbî hâtif
'İlm ile oldı bu gün müftî-i ehl-i İslâm

301. **olursa:-(u)r, -sa**
Tarih 174
Mısra: 2
Olmak.

Oldı ol Şun'ı İllâhî 'ulemâ içre be-nâm
'İlm ü fażlıyla olursa nola şeyhü'l-islâm

302. **oldı:-dı**
Tarih 175
Mısra: 2
Olmak.

'İlm ü fażlıyla olup luţfu'llâh
Oldı müftî-i cihân Şun'ullâh

303. **oldı:-dı**
Tarih 175
Mısra: 3
Olmak.

Hâşılı melce'-i 'irfân oldı
'Ulemâ hayline dergâhı penâh

304. **olınca:-ınca**
Tarih 175
Mısra: 7
Olmak.

Müftî olınca dinildi târîh
Aldı fetvâyı bu bir şun'ı İllâh

305. **olup:-up**
Tarih 175
Mısra: 1
Olmak.

'İlm ü fażlıyla olup luţfu'llâh
Oldı müftî-i cihân Şun'ullâh

306. **olduñ:-du, -ñ**
Tarih 176
Mısra: 10
Olmak.

Didi bu târîh-i cân-süzî Tûrâbî-i hakîr
Kâ'id-i çaşr-ı cinân olduñ Süleymanum meded

307. **oldı:-dı**
Tarih 177
Mısra: 1
Olmak.

Şaklasun anı haţarlardan Hudâ-yı zü'l-minen
Geldi şadr-ı 'âlîye oldı efendi ser-bülend

308. **oldı:-dı**
Tarih 177
Mısra: 10
Olmak.

Hâliyə oldur mevâlî hayline şahib-semend
Ey Tûrâbî çün müfettiş oldı dindi târîhi

309. **oldı:-dı**
Tarih 177
Mısra: 11
Olmak.

Şadr-ı 'âlîye Efendi oldı vâlî ser-bülend

310. **olup:-up**
Tarih 177
Mısra: 6
Olmak.

Zulm-i zâlimle harâb olmışdı gerçi niçe kend
Bir 'Alî-sîret efendidür olup kân-ı kerem

311. **olupdur:-up, -dur**
Tarih 177
Mısra: 8
Olmak.

Olsa devrinde tûvânâ nola her bir müstemend
'İlm ü fażlıyla bu meydânuñ olupdur yügrügi

312. **ola:-a**
Tarih 178
Mısra: 8
Olmak.

Evlîyâ üstine nâzır olsun
Hem şefî' ola Resûl-i Mevlâ

313. **ola:-a**
Tarih 178
Mısra: 10
Olmak.

Vağfına çünki müfettiş olduñ
Dest-gürüñ ola Fağr-ı dü-serā

314. **olduñ:-du, -ñ**
Tarih 178
Mısra: 9
Olmak.

Vağfına çünki müfettiş olduñ
Dest-gürüñ ola Fağr-ı dü-serā

315. **olsa:-sa**
Tarih 178
Mısra: 4
Olmak.

İlm ü fazl ile mükemmel sensin
‘Adl ile nāmuñ ‘Ali olsa sezā

316. **ola:-a**
Tarih 181
Mısra: 3
Olmak.

Bu deñlü ‘ilm ü fazlıyla kim ola sevmeye anı
Bilürler kadrin anuñ ħalk-ı ‘ālem hep zarıf oldu

317. **oldı:-dı**
Tarih 181
Mısra: 1
Olmak.

Ĥalepde şimdi vālī ‘ilm ü fazlıyla Şerīf oldu
Virildi ehline manşıb bu bir kār-ı lañif oldu

318. **oldı:-dı**
Tarih 181
Mısra: 2
Olmak.

Ĥalepde şimdi vālī ‘ilm ü fazlıyla Şerīf oldu
Virildi ehline manşıb bu bir kār-ı lañif oldu

319. **oldı:-dı**
Tarih 181
Mısra: 8
Olmak.

Zamān-ı devletinde her kişi āsüde-ħāl oldu
Gelince heybetiyle dāfī ‘-i şerr-i keşif oldu

320. **oldı:-dı**
Tarih 181

Mısra: 10
Olmak.

Didüm anuñ kudümında Ĥaleb cāy-ı Şerīf oldu
Türābī kādī olduğda aña şevk ile bir tārīñ

321. **olduğda:-duğ, -da**
Tarih 181
Mısra: 9
Olmak.

Didüm anuñ kudümında Ĥaleb cāy-ı Şerīf oldu
Türābī kādī olduğda aña şevk ile bir tārīñ

322. **oldı:-dı**
Tarih 182
Mısra: 1
Olmak.

Ĥalebde şimdi vālī ‘ilm ü fazlıyla Şerīf oldu
Vücüdi kalmadı ehl-i ĥased gāyet za‘ıf oldu

323. **oldı:-dı**
Tarih 182
Mısra: 4
Olmak.

Dilā ma‘mūr ider bu ‘adl u dād ile Ĥaleb şehri
Virildi ehline manşıb bu bir kār-ı lañif oldu

324. **oldı:-dı**
Tarih 182
Mısra: 8
Olmak.

O cāy-ı dil-güşā ey dil pür olmuşdı fesād ile
Bi-ħamdi’llāh gelüp ol dāfī ‘-i sırr-ı keşif oldu

325. **oldı:-dı**
Tarih 182
Mısra: 10
Olmak.

Türābīyā bu mısra ‘ dindi hātıfden aña tārīñ
kudümüyla anuñ bu dem Ĥaleb cāy-ı şerīf oldu

326. **oldı:-dı**
Tarih 183
Mısra: 1
Olmak.

Şimdi Ĥalebe vālī evlād-ı Resül oldu
Ĥavlınden vü fi ‘linden ħalk olsa nola rāzī

327. **oldı:-dı**
Tarih 185
Mısra: 2
Olmak.

Meħemmed oldu sultānum saña nām
‘Adū bu cehlin itseñ nola bed-nām

328. **olduñ:-du, -ñ**
Tarih 185
Mısra: 10
Olmak.

Bu gün devletle olduñ vālī-i Şām
Du ‘ā-güyuñ Tūrābī didi tārīh

329. **oldı:-dı**
Tarih 189
Mısra: 2
Olmak.

Haleb kâçisi oldu Vahyī-zāde aldı meydānı
Fazīlet topımı ‘ilmiyle kapdı urdı çevgānı

330. **olsa:-sa**
Tarih 189
Mısra: 4
Olmak.

Feşāhatle edā’sı cān bağışlar kālīb-ı nazma
Nola bu tab’-ı vekķād ile devrūñ olsa Hāsānı

331. **olupdur:-up, -dur**
Tarih 189
Mısra: 5
Olmak.

Bu deñlü ‘ilm ü fazlıyla olupdur menba’-ı ‘irfān
Yanında nuţka gelmez lāl olur dehrūñ sūhan-dānı

332. **olupdur:-up, -dur**
Tarih 189
Mısra: 12
Olmak.

Haleb ehline sevķ olmaķ olupdur Vahy-i Rabbānī
Tūrābī der-bedīhe dindi hātīfden aña tārīh

333. **olup:-up**
Tarih 190
Mısra: 1
Olmak.

Sitānbula olup Vehhāb Efendi ‘ilm ile hākim
Vücūdın şaklasun Mevlā haţardan eyleyüp sālīm

334. **olup:-up**
Tarih 190
Mısra: 10
Olmak.

Tūrābīyā gelince şadr-ı ‘ālīye didüm tārīh
Sitānbula olup Vehhāb Efendi ‘ilm ile hākim

335. **olur:-(u)r**
Tarih 191
Mısra: 5
Olmak.

Rūzgāruñ fazl ile İbn-i Kemālidür bu gün
Tıfl-ı ebced-hıvān olur yanında erbāb-ı fūnūn

336. **olanlar:-an, -lar**
Tarih 192
Mısra: 5
Olmak.

Münkir olanlar aña bāb-ı hafāda kaldı
Zevķ u beşāret ile mesrūr olup ehıbbā

337. **olmaya:-ma, -(y)a**
Tarih 195
Mısra: 7
Olmak.

Olmaya erbāb-ı keyfe böyle bir hātır-güşā
Bu maķām-ı pür-şafāda kimseye gelmez kesel

338. **oldı:-dı**
Tarih 197
Mısra: 4
Olmak.

Olup her güşesi bir cāy-ı dil-keş
Küşāde menzil oldu bī-behāne

339. **olup:-up**
Tarih 197
Mısra: 3
Olmak.

Olup her güşesi bir cāy-ı dil-keş
Küşāde menzil oldu bī-behāne

340. **oldı:-dı**
Tarih 199
Mısra: 3
Olmak.

Gelüp oldu şehā ‘adliyle defterdārı Yūnānuñ
Zuhūr eyler bu günden soñra me’āl-i zıll-ı
Yezdānı

341. **oldı:-dı**
Tarih 199
Mısra: 13
Olmak.

Tūrābīyā Vişālī oldu defterdārumuz hālā
Didüm sevķ ile tārīhini defterdār-ı Yūnānı

342. **oldı:-dı**
Tarih 201

Mısra: 3
Olmak.

Ne 'ālī mesken oldu sürmege her dem murād u
kām
Şafālar kıılmağa bir kaçır-ı dil-keş eyledi İcād

343. **oldı:-dı**
Tarih 203
Mısra: 3
Olmak.

Oldı her yanı bir nişīmen-i hūş
Her taraf çeşmesār ile leb-i geşt

344. **oldı:-dı**
Tarih 203
Mısra: 8
Olmak.

Bakduğumca virür derūna şafā
Sīm ü zer oldu şanasın aña hūşt

345. **ola:-a**
Tarih 205
Mısra: 4
Olmak.

Ehl-i 'işret bulamaz mişlini dünyāda anuñ
Ola cennetde meger zevk u şafā-i Edine

346. **oldı:-dı**
Tarih 205
Mısra: 2
Olmak.

Virilüp şimdi efendiye kazā-i Edine
Pür-şeref oldu Vişāliyle liķā-i Edine

347. **oldı:-dı**
Tarih 205
Mısra: 10
Olmak.

Manşīb olduğda Vişāliye Tūrābī ol dem
Yoķladum tārīhini oldu kazā-i Edine

348. **olduķda:-duķ, -da**
Tarih 205
Mısra: 9
Olmak.

Manşīb olduğda Vişāliye Tūrābī ol dem
Yoķladum tārīhini oldu kazā-i Edine

349. **olmaz:-maz**
Tarih 205
Mısra: 6
Olmak.

Hāk-i pāyından anuñ eyleme kesb-i şeref
Pür-şafā olmaz idi böyle fezā-i Edine

350. **oldı:-dı**
Tarih 209
Mısra: 1
Olmak.

Oldı fazlıyla efendi ser-i ceyš-i fużalā
'İlm ü 'adliyle bu gün eyledi şadrı ihyā

351. **olıcak:-ıcak**
Tarih 209
Mısra: 11
Olmak.

Ķāđī-'asker olıcak dindi Tūrābī tārīh
İtdi ey dil 'ulemā şadrıni Yaħyā ihyā

352. **olmasa:-ma, -sa**
Tarih 209
Mısra: 7
Olmak.

Olmasa 'ilm ü 'adālet aña mevrūs-ı peder
Böyle şān bulmaz idi 'izzet ile şadr-ı 'alā

353. **oldı:-dı**
Tarih 210
Mısra: 25
Olmak.

Ceng içinde oldu güyā ejdehā-yı heft-ser
Rezmğāh içre Sefer Pāşāyı gördükde hemān

354. **oldı:-dı**
Tarih 211
Mısra: 1
Olmak.

Oldı serdārumuzuñ ad ile her kārı ḥasen
Şıdı a'đayı bu gün eyledi Tengārı ḥasen

355. **oldı:-dı**
Tarih 211
Mısra: 12
Olmak.

Bu Tūrābīye şehā rüyıdur anuñ gül-i al
Nite ki oldu 'Ali Beg gül-i gülzār-ı ḥasen

356. **olsa:-sa**
Tarih 211
Mısra: 7
Olmak.

Ad ile olsa nola pādişehūñ serdārı
Hūsn ile hūlķı anuñ nāmı gibi yārı ḥasen

357. **olup:-up**
Tarih 211
Mısra: 3
Olmak.

Cünd-i İslāmuñ olup şimdi sipeh-sālārı
‘Adl ile olsa nola cümle eṭvārı ḥasen

358. **oldı:-dı**
Tarih 212
Mısra: 1
Olmak.

‘Adl ile oldı Ḥasan Pāşā vezīr-i pādişāh
Ḥamdulillāh şimdi buldı qadr u ‘izzet şadr-ı cāh

359. **oldı:-dı**
Tarih 212
Mısra: 10
Olmak.

Bu Tūrāb-ı du ‘ā-gūyı didi biñ şevk ile
Tārīhi oldı Ḥasan Pāşā vezīr-i pādişāh

360. **ol:**
Tarih 8
Mısra: 4
T. Üçüncü teklik şahıs zamiri, O.

Şaklaya Mevlā ḥaṭardan ‘ömrin efzün eyleyüp
İki ‘ālemdē murādın vire ol ḥayyü’l-kādīm

361. **ol:**
Tarih 46
Mısra: 5
O, işaret sıfatı.

Hem-nām-ı Faḥr-ı ‘ālem olsa ‘aceb midür ol
Ḥatm oldı anda devlet hem-çü şeh-i risālet

362. **ol:**
Tarih 60
Mısra: 12
O, işaret sıfatı.

Bu Tūrāb-ı du ‘ā-gūyuñ didi tārīh için
Ḥacc-ı mebrürüñ efendi kıldı es’ad ol Celīl

363. **ola:-a**
Gazel 41
Mısra: 1
Olmak.

Sinān Pāşā ola dāyım ḳapūdān oldı deryāya

364. **oldur:-dur**
Tarih 18
Mısra: 2
İşaret zamiri.

Oldı dilā ‘Ali Beg ‘izzetle mīr-i ḥüccāc
Şükrüm Ḥudāya oldur ṭarḥ oldı gitdi Ḥaccāc

365. **öldürdi:-dür, -di**
Tarih 35
Mısra: 6
Ölmek, yok olmak.

Defn idüp ḥāke şalar ḳandese ‘ālī-ḳadri
Beni bu dehr-i denīnütüñ revīşi öldürdi

366. **olıcaḳ:-ıcaḳ**
Tarih 156
Mısra: 29
... hale gelmek.

Çıkdı meydāna girdi Rüstēmvār
Ol kerem kānı olıcaḳ me’ mūr

367. **öldüm:-dü, -m**
Gazel 17
Mısra: 1
Ölmek II kendinden geçmek.

Öldüm görince ḥaṭṭ ile ruḥsār-ı gül-gūnuñ senüñ
Çıkdı şehā ḳatlüme şan ḥaṭṭ-ı ḥümāyūnuñ senüñ

368. **olmadı:-ma, -dı**
Gazel 17
Mısra: 4
Olmak, gerçekleşmek, meydana gelmek.

Ey dil belā vü miḥnetüñ günden güne efzün olur
Bir dürlü daḥı olmadı ḥāl-i diğē-gūnuñ senüñ

369. **olsa:-sa**
Tarih 40
Mısra: 26
... olarak bulunmak.

Olur ḥüsn-i edā’ sını gūş idenler ḳulı ḳurbānı
‘Aceb mi ṭab’-ı nāzükle cihānuñ olsa Ḥassānı

370. **olmayıcaḳ:-ma, -(y)ıcaḳ**
Gazel 24
Mısra: 7
Olmak, bulunmak.

Ṭutmayup pīr etegin olmayıcaḳ ehl-i fenā
Yaḳışur mı saña ol tāc u ‘aba gey görelüm

371. **olan:-an**
Gazel 20
Mısra: 15
Bir duruma, vasfa sahip olmak.

Behişt-āsā olan pertevde mi gün nūr-ı Rıḳvānum
Daḥı hercāyī mi ol bī-vefāmuzdan ḥaber virgil

372. ol:

Gazel 7

Mısra: 9

"O" işaret sıfatı.

Dilâ ol çeşmi bîmârı sever çok

Türâbî dahı bir bî-çâresidür

373. ol:

Kıt'a 10

Mısra: 2

"O" teklîk üçüncü şahıs zamiri.

Tevliyet gitdiyse Türâbî ne ğam

Geçinür ol bizüm tevârîh ile

374. ölürse:-(ü)r, -se

Gazel 19

Mısra: 2

Hayâtı sona ermek, yaşamaz olmak, can vermek, vefat etmek.

Şu deñlü eyledi ülfet göñül derdine cânânun

Ölürse hergiz añmaz nâmını 'âlemde dermânun

375. olupdur:-dur, -up

Tarih 40

Mısra: 7

Olmak, gerçekleşmek.

Dilâverlûkle erlûkle olupdur dâver-i devrân

Revâdur rüy-ı deryâda yüritse hük-m-i sultânı

376. ol:

Tarih 3

Mısra: 6

Teklîk üçüncü şahıs zamiri. II Abdülkadir Efendi kastedilmiştir.

Şeref-i 'ilm ü diyânetle bulupdur şöhret

Niçe vaşf eyleye ol zât-ı şerîfi Vaşşâf

377. ol:

Tarih 4

Mısra: 7

Teklîk üçüncü şahıs zamiri. II Abdülkadir Efendi kastedilmiştir.

Geçdi ol hem-ser-i 'Abdu'l-kâdir

Gitdi veh menba'-ı cüd u elţâf

378. ol:

Tarih 52

Mısra: 5

O, kişi zamiri II Derviş Süleyman kastedilmiştir.

Bülbül-i Hâzret-i Monlâ idi ol

Şoldı hayfâ vü dirîğâ çün gül

379. ol:

Tarih 52

Mısra: 3

O, kişi zamiri II Derviş Süleyman kastedilmiştir.

Geçdi ol hâtırumuz cem' olmaz

Tağılup hem-çü perîşân sünbül

380. ol:

Tarih 55

Mısra: 3

O, kişi zamiri. II Dilaver Paşa kastedilmiştir.

'Adl u dâd eylemede oldı 'Ömer-ğaşlet ol

Kendüsi olsa nola Hâzret-i 'Osmân-ı hayâ

381. ol:

Tarih 63

Mısra: 3

O, kişi zamiri II Etmekçizade Ahmed Paşa kastedilmiştir.

Ereglide yapup bir hân-ı zîbâ ol

Olup ibn-i sebîle 'âlî bir menzil

382. ol:

Tarih 65

Mısra: 3

O, kişi zamiri II Etyemzade Efendi.

Bağş-ı 'ilm itse kaçan ol yüce pervâz eyler

Şânı 'âldür anı añlayamaz her alçak

383. ol:

Tarih 72

Mısra: 7

O, kişi zamiri II Gazi Ahmed Bey kastedilmiştir.

Çulı kurbânı olurdu ol seçâ'at kânınuñ

Rezmğâh içre eger cengin göreydi Kahramân

384. ol:

Tarih 79

Mısra: 12

O, kişi zamiri II Hacı İbrahim Paşa kastedilmiştir.

Yıkık göñlüm benüm dünyâda âbâd olmadı gitdi

Yine var ise ol eyler dil-i vîrânımı termîm

385. ol:

Tarih 82

Mısra: 5

O, kişi zamiri II Hacı İbrahim Paşa kastedilmiştir.

Yümn-i 'adliyle şehâ irdi murâd u kâma ol
Yâd olan şimdi cihân içre anuñ iclâlidür

386. **oldur:-dur**

Tarih 100

Mısra: 5

O, kişi zamiri II Kemal Efendi kastedilmiştir.

'Ulemâ hayline serdâr oldur
'İlm ü fazlıyla tuşup tarz-ı selef

387. **ol:**

Tarih 102

Mısra: 5

O, kişi zamiri II Köse Mehmed Efendi kastedilmiştir.

Keser da'vâyı tab'-ı fîz ile ol hem-çünân şemşîr
Olup kâdî bi-hamdi'llâh hele bir fâzıl u 'âlim

388. **ol:**

Tarih 119

Mısra: 2

O, kişi zamiri II Serdar Mehmed Paşa kastedilmiştir.

Se'âdetle dilâ hem-nâmı oldı Faḥr-ı devrânuñ
Olupdur 'adl ile serdârı ol şâh-ı cihânbanuñ

389. **oldur:-dur**

Tarih 165

Mısra: 8

O, kişi zamiri. II Osman Paşa kastedilmiştir.

Bîşezâr-ı hünerüñ arslanı
Rezmgâh-ı hünerüñ çü oldur şamşâm

390. **ol:**

Tarih 172

Mısra: 3

O, kişi zamiri II Sunullah Efendi kastedilmiştir.

Ey dirîgâ müftî-i erbâb-ı 'irfân idi ol
Kıldı şaff-ı evliyâda câyımı dârü'l-likâ

391. **oldur:-dur**

Tarih 177

Mısra: 9

O, kişi zamiri II Sünbül Ali Efendi kastedilmiştir.

Hâliyâ oldur mevâlî hayline şâhib-semend
Ey Türâbî çün müfettiş oldı dindi târiḥi

392. **ol:**

Tarih 182

Mısra: 8

O, kişi zamiri II Şerif Efendi kastedilmiştir.

O cây-ı dil-güşâ ey dil pür olmuşdı fesâd ile
Bi-ḥamdi'llâh gelüp ol dâfi'-i sırr-ı keşif oldı

393. **ol:**

Tarih 186

Mısra: 3

O, kişi zamiri.

Fâzıl-ı dehr idi ol Şeyḥ Meḥemmed Çelebi
Ey dirîgâ telef oldı bu kadar 'irfânı

394. **ol:**

Tarih 212

Mısra: 5

O, kişi zamiri II Yemişçi Hasan Paşa kastedilmektedir.

Ol 'adâlet kânınuñ nâmı gibi ḥulḳı ḥasen
Râzî olsa vechi var andan bu gün mîr ü sipâh

395. **ölmecin:-me, -din**

Nazm 1

Mısra: 2

Ölmek II Kelime metinde olumsuzluk eki almıştır. Ölmeden, ölmekten önce anlamlarına gelmektedir.

Ḥamdu'lillâh Ka'be-i 'ulyâyı gördi gözlerüm
Ölmecin ol maḳşad-ı aḳşâyı gördi gözlerüm

396. **olup:-up**

Tarih 109

Mısra: 18

... halinde bulunmak.

Ḡayret-i islâm için çaldı 'adüya tîr teber
Leşker-i dînuñ Ḥasan Pâşâ olup ser-'askeri

397. **oldur:-dur**

Gazel 45

Mısra: 7

T. Üçüncü teklîk şahıs zamiri, O. II sevgili kastedilmektedir.

Dil kişverine oldur olan pâdişâ bugün
Olmaz çü bir diyâra şeh-i kâm-rân iki

398. **ol:**

Müseddes 5

Mısra: 9

T. Üçüncü teklîk şahıs zamiri, O. II sevgili kastedilmektedir.

Şimdi göz yumdı fenâdan çeküp el ol bî-hîn
Derd-i fırkatle nola eyler isem âh u enîn

399. **ol:**

Nazm 2

Mısra: 18

T. Üçüncü teklik şahıs zamiri, O. II Nasuh Paşa kastedilmektedir.

Çaldı göğsünde cerâhat gitdi dünyâdan
İtmedi Bağdâdı ol vîrân vîrân üstine

400. **ol:**

Nazm 2

Mısra: 20

T. Üçüncü teklik şahıs zamiri, O. II Nasuh Paşa kastedilmektedir.

Ol sebep oldı idüp tuğyân tuğyân üstine
Bed-du'âya mazhar itdi pâdişahuñ kulların

401. **ol:**

Nazm 2

Mısra: 38

T. Üçüncü teklik şahıs zamiri, O. II Sultan Ahmed kastedilmektedir.

İde Sultân Ahmedüñ Haç devlet ü 'ömrin ziyâd
Bir iyü nâm eyledi ol cümle hağan üstine

402. **ol:**

Tarih 3

Mısra: 1

T. Üçüncü teklik şahıs zamiri, O. II Abdülkadir Efendi kastedilmektedir.

Oldı ol pâk-neseb hem-ser-i 'Abdü'l-kâdir
Nola ger 'izzet ile olsa naķıbü'l-esrâf

403. **ol:**

Tarih 11

Mısra: 5

T. Üçüncü teklik şahıs zamiri, O. II Sultan Ahmed kastedilmektedir.

İtdi Atmeydânını şimdi 'ibâdet-hâne ol
Ma'bed-i insân-ı kâmil menba'-ı 'irfândur

404. **oldur:-dur**

Tarih 40

Mısra: 22

T. Üçüncü teklik şahıs zamiri, O. II Sinan Paşa kastedilmektedir.

Vezi-i Hazret-i Sultân Mehemmed oldı re`yiyle
Şecâ'atle bu 'aşruñ şimdi oldur şîr-i Yezdâni

405. **oldur:-dur**

Tarih 40

Mısra: 14

T. Üçüncü teklik şahıs zamiri, O. II Sinan Paşa kastedilmektedir.

'Adû-yı bed-likâlar havf-ı rezminden firâr itdi
Zamânüñ şimdi oldur Kaħramânı hem Nerimânı

ol-:

1. **olınca:-ınca**

Gazel 1

Mısra: 1

Olmak.

Olur âdem pîr olınca kendi şehrinde garîb
İstemez nâdân olanlar irse hengâm-ı meşîb

2. **oluben:-uben**

Müseddes 11

Mısra: 13

Olmak.

Nola tecrîd oluben terk-i metâ' eyler isek
Hıvâce-i dehr ile her demde nizâ' eyler isek

3. **oluben:-uben**

Tarih 24

Mısra: 3

Olmak.

Çâdi-'asker oluben Rümiline devletle
Saña virdi yine iclâl ü sa'âdet Bâķi

4. **olup:-up**

Gazel 17

Mısra: 7

Olmak.

Evvel murâd üzre olup soñra dönersin ey felek
Aldar ütersin 'âķıbet vardır bir oyunüñ senüñ

5. **olanı:-an, -ı**

Tarih 156

Mısra: 25

Bulunmak.

Ehl-i zulm olanı helâk eyle
Görmesün bir daķı yüzün ebrâr

6. **ölümden:-(ü)m, -den**

Gazel 19

Mısra: 7

Ölmek.

Ben ol âvâre-i 'aşķam ölümden baña
Yanumda añmasunlar hâletin Mecnûn-ı şeydânüñ

7. **olduķ:-du, -ķ**

Nazm 2

Mısra: 39

Hale gelmek, bürünmek.

Mülk-i nazmuñ serveri olduķ şafânüñ vaķtidür
Hâmemüz içre tûrup dîvân dîvân üstine

8. **olmuşdur:-miş, -dur**

Gazel 15

Mısra: 7

Mevcut olmak, var olmak.

Kerbelâda ancak olmuşdur Hüseyn'e bu cefâ
Derdümi süz-ı dilümden hiç bir añlar mı yok

9. **olupdur:-up, -dur**

Tarih 109

Mısra: 8

Bir duruma, vasfa sahip olmak.

Hâzret-i hıvâce Efendi istimâetler virüp
Pâdişâh-ı rub'-ı meskünü olupdur reh-beri

10. **olupdur:-up, -dur**

Tarih 109

Mısra: 22

Bir duruma, vasfa sahip olmak.

Dâyimâ olsun serîr-i devlet üzere ber-murâd
Ceyş-i a' dânuñ Murâd Pâşâ olupdur şaf-deri

11. **ölmüş:-miş**

Müseddes 6

Mısra: 5

Can vermek, ruhunu teslim etmek.

Ğuşşadan ölmüş iken tâze hayât irdi bize
Hâzret-i Nüh-ı necî gibi necât irdi bize

12. **ölmüş:-miş**

Müseddes 6

Mısra: 11

Can vermek, ruhunu teslim etmek.

Ğuşşadan ölmüş iken tâze hayât irdi bize
Hâzret-i Nüh-ı necî gibi necât irdi bize

13. **ölmüş:-miş**

Müseddes 6

Mısra: 17

Can vermek, ruhunu teslim etmek.

Ğuşşadan ölmüş iken tâze hayât irdi bize
Hâzret-i Nüh-ı necî gibi necât irdi bize

14. **ölmüş:-miş**

Müseddes 6

Mısra: 23

Can vermek, ruhunu teslim etmek.

Ğuşşadan ölmüş iken tâze hayât irdi bize
Hâzret-i Nüh-ı necî gibi necât irdi bize

15. **ölmüş:-miş**

Müseddes 6

Mısra: 29

Can vermek, ruhunu teslim etmek.

Ğuşşadan ölmüş iken tâze hayât irdi bize
Hâzret-i Nüh-ı necî gibi necât irdi bize

ol âfet-i devrâna:

1. **ol âfet-i devrâna:-a**

Gazel 12

Mısra: 1

*O dünya güzeli, bütün herkesi kendine
hayran bırakan güzel II sevgili.*

Gördüm bu gün ol âfet-i devrâna bakılmaz
Bir tarz ile görindi ki cânâna bakılmaz

ol âfet-i devrânumuz:

1. **ol âfet-i devrânumuz:-(u)muz**

Gazel 13

Mısra: 10

*O dünya güzeli, bütün herkesi kendine
hayran bırakan güzel II Mehmed Han
kastedilmektedir.*

Egildi ey Tûrâbî gördi kim kıddüm kemân olmuş
Atıldı oğ gibi ol âfet-i devrânumuz gelmez

ol âftâb-ı hüsün:

1. **ol âftâb-ı hüsün:-i, -n**

Gazel 45

Mısra: 3

O güzellik güneşi II sevgili.

Şehrûñ civânı zerredür ol âftâb-ı hüsün
Hergiz felekde ola mı mihr-i cihân iki

ol âşaf-ı zamâne:

1. **ol âşaf-ı zamâne:**

Tarih 46

Mısra: 7

*O zamanın veziri II Sinan Paşazade
kastedilmiştir.*

Ol âşaf-ı zamâne dâd itse tañ mı her dem
Mevrûsıdur pederden anuñ şehâ 'adâlet

ol 'âşıkûñ cânı:

1. **ol 'âşıkûñ cânı:-ı**

Kıt'a 5

Mısra: 44

O, aşğın canı.

Lâlesi yanınca mı Nevres Mehemmed Cânı gör
Ol cigerler pâresi ol 'âşıkûñ cânı nice

ol āvāre-i 'aşkam:

1. ol āvāre-i 'aşkam:-(a)m

Gazel 19

Mısra: 7

O aşk avaresi.

Ben ol āvāre-i 'aşkam ölümden baña
Yanumda añmasunlar hāletin Mecnūn-ı şeydānuñ

ol bāğ u büstāni:

1. ol bāğ u büstāni:-ı

Kıt'a 5

Mısra: 10

O bāğ ve bostan.

Açılıp dürlü şüküfe buldı mı zīnet çemen
Cennete ta'n eyleyen ol bāğ u büstāni nice

ol binā' nuñ:

1. ol binā' nuñ:-nuñ

Tarih 11

Mısra: 7

O bina II Sultan Ahmed Cami.

Eylediler ol binā' nuñ men'ine çok kıl u kāl
Kimse kâdir olmadı fermān-ı 'ālī-şāndur

ol bī-vefāmuzdan:

1. ol bī-vefāmuzdan:-muz, -dan

Gazel 20

Mısra: 16

O vefasız sevgili.

Behişt-āsā olan pertevde mi gün nūr-ı Rıdvānum
Dağı hercāyī mi ol bī-vefāmuzdan haber virgil

ol bülbül-i gülzār-ı cinān:

1. ol bülbül-i gülzār-ı cinān:

Tarih 51

Mısra: 3

*O cennetlerin gül bahçesinin bülbülü II
Derviş Süleyman kastedilmiştir.*

Uçdı ol bülbül-i gülzār-ı cinān vā-veylā
Eyledi Hāzret-i Monlānuñ işigini penāh

ol cā:

1. ol cā:

Tarih 38

Mısra: 2

*O mevki, o makam II mir-liva (tuğgeneral)
makamı kastedilmiştir.*

Nigdeye geldi şehā ibn-i vezīr-i dānā
Demidür olsa kudūmıyla müşerref ol cā

ol çeşm-i fettāni:

1. ol çeşm-i fettāni:-ı

Kıt'a 5

Mısra: 60

O fitne çıkarıcı göz II o sevgili.

Rağbet eyler mi Mehemmed Şāh-ı büzürg 'aşıka
Öldürür mi ādemi ol çeşm-i fettāni nice

ol cigerler pāresi:

1. ol cigerler pāresi:-(s)i

Kıt'a 5

Mısra: 44

O ciğer paresi, o çok sevilen (kimse).

Lālesi yanınca mı Nevres Mehemmed Cāni gör
Ol cigerler pāresi ol 'aşıkuñ cāni nice

ol cihān-gīrūn:

1. ol cihān-gīrūn:-(ü)ñ

Tarih 111

Mısra: 7

*O cihangir, o büyük hükümdar II Sultan
Mehmed bin Murad kastedilmiştir.*

Başı hoşdur ol cihān-gīrūn ricālullāh ile
Rezmine hergiz mukābil olmaz erbāb-ı fesād

ol cüvān:

1. ol cüvān:

Gazel 11

Mısra: 1

O civan (sevgili).

Yine 'İd irdi ol cüvān oynar
Şalınur nāz ider hemān oynar

ol daği:

1. ol daği:

Gazel 42

Mısra: 8

O bile.

Ser-geşte idüpdür beni ol kāküli pür-çin
Başumda benüm ol daği bir derd-i ser oldı

2. ol daği:

Gazel 42

Mısra: 4

O bile.

'Aşkuñla senüñ bendeñi ta'yīb iden ey dōst
Gördi yüzüñi ol dahı benden beter oldı

ol dem:

1. **ol dem:**
Muhammes 1
Mısra: 24
O zaman.

Nār-ı fırkat beni yandurdı kebāb itdi çü sıh
Oğlumı aldı Tūrābī didüm ol dem tārīh

2. **ol dem:**
Tarih 111
Mısra: 11
O zaman.

Cehd idüp hātif krala didi ol dem tārīhi
Aldı fı'l-hāl Egriñi Sultān Mehemmed bin Murād

3. **ol dem:**
Tarih 205
Mısra: 9
O zaman.

Manşıb olduĝda Vişālīye Tūrābī ol dem
Yoĝladum tārīhini oldı ħazā-i Edine

ol devlet-i dīdār ħadrin:

1. **ol devlet-i dīdār ħadrin:**-i, -n
Gazel 25
Mısra: 8
O görüŝmenin mutluluĝunun deĝerini.

Cüy-ı eşk-āsā dirīĝ oldum nazardan ben irāĝ
Åh kim ol devlet-i dīdār ħadrin bilmedüm

ol dil-rübāmuzdan:

1. **ol dil-rübāmuzdan:**-muz, -dan
Gazel 20
Mısra: 1
O gönül alan sevgili.

Eyā bād-ı şabā ol dil-rübāmuzdan ħaber virgil
Esen geldüñ Hüseyin-i Bayĝaramuzdan ħaber
virgil

ol diyāruñ eşrafı:

1. **ol diyāruñ eşrafı:**-ı
Tarih 23
Mısra: 2
O diyarın (Şam) ileri gelenleri.

Fazluñla sen Efendi ħaĝdī olunca Şāma
Eşrafı ol diyāruñ irdi murād u kāma

ol durur:

1. **ol durur:**
Tarih 84
Mısra: 6
Odur. II Halil Paşa kastedilmiştir.

Ķul olan itsünler aña inĝiyād
Ol durur şimdi vekilüm hem-demüm

ol ebrü-yı ħam:

1. **ol ebrü-yı ħam:**
Gazel 3
Mısra: 8
O eğri ħaş II sevgilinin ħaşı kastedilmektedir.

Rüyuñ ŝehā hem-çün İrem buldı kemālin dem-be-
dem
Alnuñda ol ebrü-yı ħam ħaşr-ı cemālün tākıdur

ol efendim:

1. **ol efendim:**
Tarih 194
Mısra: 1
O Efendim II Visali kastedilmiştir.

Ol efendim Vişālī-i dānā
Oldı vālī-i Nāzilli ebedī

ol ehl-i imān üstine:

1. **ol ehl-i imān üstine:**-i, -n, -e
Nazm 2
Mısra: 28
O iman sahiplerinin üstine.

Dīn ü devlet düşmeni bir kāfir-i bī-dīn idi
Ĥaşılı bir bār idi ol ehl-i imān üstine

ol emirüñ:

1. **ol emirüñ:**-(ü)ñ
Gazel 38
Mısra: 4
O bey.

Görmez bizi çün ol meh sekbānıyla berāber
Yanında ol emirüñ yā ħadr u cāhumuz ne

ol fahr-ı cihānuñ:

1. **ol fahr-ı cihānuñ:**-(u)ñ
Tarih 60
Mısra: 3
*O cihanın övünç kaynaĝı, o kainatın şereflişi
(Hz. Muhammed).*

Gezdüñ ol Faḥr-ı cihānuñ cā-be-cā menzillerin
Ḥalkımı itdüñ ziyāfet Ḥaḳ vire ecr-i cezīl

ol faẓl u hünerle:

1. **ol faẓl u hünerle:-le**

Tarih 85

Mısra: 7

O faziletle ve bilgelikle.

Ḳanı ol faẓl u hünerle ḳanı ol zühd ü ‘amel
Añsuzın fırḳat ile gitdi aradan ḥayfā

ol ğarībūñ gözleri yaşına:

1. **ol ğarībūñ gözleri yaşına:-ı, -n, -a**

Kıt'a 5

Mısra: 49

O ğaribin gözlerinin yaşı.

Ol ğarībūñ gözleri yaşına raḥm eyler mi hiç
Muşlī Şāhuñ bendesi Dervīş Nālānī nice

ol ğonca-dehen:

1. **ol ğonca-dehen:**

Gazel 42

Mısra: 14

O ğonca ağızlı II sevgili.

Ol lāle-ruḥuñ ṭab‘ı iñen nāzükterdür
Giryem görüp ol ğonca-dehen nem ḳapar oldı

ol gül-gün-ḳabāmuzdan:

1. **ol gül-gün-ḳabāmuzdan:-muz, -dan**

Gazel 20

Mısra: 14

O gül renkli elbiseler içindeki sevgili.

İdüp nāz öldürür mi raḳş ile ‘uşşāḳı Dervīşüm
Girer mi ḳana ol gül-gün-ḳabāmuzdan ḥaber
virgil

ol gül-i bī-ḥār ḳadrin:

1. **ol gül-i bī-ḥār ḳadrin:-ı, -n**

Gazel 25

Mısra: 1

*O dikensiz gülün kıymeti II sevgili
kastedilmektedir.*

Ey dirġā ol gül-i bī-ḥār ḳadrin bilmedüm
Küymı terk eyledüm gülzār ḳadrin bilmedüm

ol gül-i gülzār:

1. **ol gül-i gülzār:**

Tarih 95

Mısra: 7

*O gül bahçesinin gülü II İskenderzade
kastedilmiştir.*

Ol gül-i gülzār ḳadrin bilmedük
Fırşatı elden ḳıkarduḳ hem-çü şayf

2. **ol gül-i gülzār:**

Müseddes 5

Mısra: 1

*O gül bahçesinin gülü II sevgili
kastedilmektedir.*

Oldı pejmürde dilā ol gül-i gülzār meded
Nice dil bülbülü āḥ itmeye her bār meded

ol gül-i gülzārı:

1. **ol gül-i gülzārı:-ı**

Gazel 30

Mısra: 10

O gül bahçesinin gülü.

Eyle Vişālī ile Türābīyi behremend
Görsün İlahī ol gül-i gülzārı şolmadın

ol gül-i gülzār-ı kemāl:

1. **ol gül-i gülzār-ı kemāl:**

Tarih 34

Mısra: 7

*O olgunluk bahçesinin gülü II Bostanzade
Efendi kastedilmektedir.*

Eyledi ‘arz-ı cemāl ol gül-i gülzār-ı kemāl
Zīb ü fer balsa nola gülşen-i zībā-yı Ḥaleb

ol gül-i gülzār-ı ma‘ārif:

1. **ol gül-i gülzār-ı ma‘ārif:**

Tarih 180

Mısra: 5

*O bilimler bahçesinin gülü, o bilgiler
bahçesinin gülü II Şems Efendi kastedilmiştir.*

Ey dirġ ol gül-i gülzār-ı ma‘ārif şoldı
Demidür ḳanlar ile iki gözüm ṭolındı

ol gül-‘izār:

1. **ol gül-‘izār:**

Gazel 43

Mısra: 2

O Gül yanaklı II sevgili.

Eyler fiġān u nāle ile çün hezār bizi
Efsāne itdi ‘āleme ol gül-‘izār bizi

ol gürg-i veġā:

1. ol gürg-i veğā:

Tarih 109

Mısra: 15

*O harp yerinde ses çıkaran kurt II Bir
kimsenin çok iyi savaşçı olması kastedilmektedir.*

Şadr-ı a'layı kılıçla çaldı ol gürg-i veğā
Şirveş oldu Çığāl-zāde zamānuñ Hayderi

ol gürühuñ:

1. ol gürühuñ:-(u)ñ

Tarih 45

Mısra: 4

O zümre, o topluluk.

Ehl-i fesāduñ oldu başına bu cihān tar
Hayretten ol gürühuñ kalmadı hiç mecālī

ol gūzātuñ ejderi:

1. ol gūzātuñ ejderi:-i

Tarih 109

Mısra: 12

*O gazilerin ejderi II Fetih Giray Han
kastedilmektedir.*

İki konağı bir itdi ol gūzātuñ ejderi
Hāzret-i Feth Girāy Hān işidüp çapdı revān

ol hākipāyumuzdan:

1. ol hākipāyumuzdan:-(u)muz, -dan

Gazel 20

Mısra: 24

O ayağının toprağı.

Türābī hāksārın yād idüp luft ile dervīşān
Dimezler mi bize ol hākipāyumuzdan haber virgil

ol halilüm:

1. ol halilüm:-(ü)m

Tarih 77

Mısra: 9

O Halil II Hacı İbrahim Paşa kastedilmiştir.

Ol Halilüm buldı gūyā Ka'be yapmışca şevāb
Bu dil-i vīrānı geldi oldu ta'mīre sebeb

ol hat-ı ruhsāra:

1. ol haṭ-ı ruhsāra:-a

Gazel 37

Mısra: 8

O yanaktaki ayva tüyleri.

Şalup Rüm üzre 'asker itmesün bir yüz karalığı
Tirāş eyle vücūdın ol haṭ-ı ruhsāra yüz virme

ol hayl u haşemle:

1. ol hayl u haşemle:

Tarih 93

Mısra: 7

O zümre ve taraftarlarla.

Kanı ol hayl u haşemle kanı ol taḅl u 'alem
Kūs-ı rihlet çalınup göçdi bu menzilden hemān

ol hayy-ı vedūd 'ömrini devletini artura:

**1. ol hayy-ı vedūd 'ömrini devletini artura:-a-i,
-ni-(u)r, -a**

Tarih 47

Mısra: 8

Kelime Tipi: Dua İfadesi

*O çok şefkatli olan Allah ömrünü ve
mutluluğunu artırsın.*

Gelün ey ehl-i şafā aña du'alar idelüm
'Ömrini devletini artura ol Hayy-ı vedūd

ol hindü-yı hūn-hvāra:

1. ol hindü-yı hūn-hvāra:-a

Gazel 37

Mısra: 6

O kan içen Hintli, o kan içen Zühāl yıldızı.

Başına taḅınup tel göz karardup düşmesün Rūma
Koma hāl-i ruḅuñ ol Hindü-yı hūn-hvāra yüz
virme

ol hüseyniler:

1. ol hüseyniler:-ler

Tarih 210

Mısra: 21

O Hazreti Hüseyin'in yolundan gidenler.

Ol Hüseyniler irüp haylī Celālī kırdılar
İbn-i Yūsufu varup mānend-i gürg-i hūn-feşān

ol ibrahim-i 'ādil:

1. ol ibrahim-i 'ādil:

Tarih 75

Mısra: 1

O adaletli İbrahim, Hacı İbrahim Paşa.

Ol İbrāhīm-i 'ādil Tebrīze vālī geldi
A'dā vü eşkiyā'nuñ cümle zevālī geldi

ol kāmēt-i şimşād-ı 'ali:

1. ol kāmēt-i şimşād-ı 'ali:

Gazel 41

Mısra: 10

O Hz. Ali'nin şimşir ağacı gibi olan boyu.

El irişmez aña her vech ile mümtâz oldı
Ser-firâz olalı ol kâmet-i şimşâd-ı 'Ali

ol kân-ı kemâl:

1. **ol kân-ı kemâl:**

Tarih 100

Mısra: 1

*O olgunluk ocağı, kaynağı II Kemal Efendi
kastedilmiştir.*

Ķâdî- 'asker olup ol kân-ı kemâl
Virdi şadr-ı Anatolıya şeref

ol kerem kâni:

1. **ol kerem kâni:-ı**

Tarih 156

Mısra: 29

*O cömertlik kaynağı II Nasuh Paşa
kastedilmektedir.*

Çıkdı meydâna girdi Rüstevâr
Ol kerem kâni olıcağ me' mür

ol lâle-ruhuñ tab'ı:

1. **ol lâle-ruhuñ tab'ı:-ı**

Gazel 42

Mısra: 13

*O lale gibi al yanaklı olan sevgilinin tabiatı,
o lale gibi al yanaklı olan sevgilinin mizacı.*

Ol lâle-ruhuñ tab'ı iñen nâzükterdür
Giryem görüp ol gönca-dehen nem çapar oldı

ol mâh:

1. **ol mâh:**

Gazel 7

Mısra: 3

O ay, o ay yüzlü güzel.

Olaldan âsümân-ı hüsne ol mâh
Güzeller çevrede seyyâresidür

ol maqşad-ı aqşâyı:

1. **ol maqşad-ı aqşâyı:-(y)ı**

Nazm 1

Mısra: 2

*O en son amaç II Hac vazifesi
kastedilmektedir.*

Ħamdu'lillâh Ka'be-i 'ulyâyı gördi gözlerüm
Ölmedin ol maqşad-ı aqşâyı gördi gözlerüm

ol meh:

1. **ol meh:**

Gazel 38

Mısra: 3

O sevgili.

Görmez bizi çün ol meh sekbâniyla beraber
Yanında ol emirün yâ qadr u câhumuz ne

2. **ol meh:**

Müseddes 7

Mısra: 8

O sevgili.

Bir levendâne güzel göñlümi çapdı benden
Rüzgâr ile çekildi açup ol meh yelken

ol mehmed efendi:

1. **ol mehmed efendi:**

Tarih 31

Mısra: 1

*O Mehmed Efendi, Bosnavî Mehmet
Halep'e defterdar olmuştur.*

Ol Mehmed Efendi ehl-i vekâr
Ħalebe oldı yine defterdâr

ol meh-i ğarrâ seyrin:

1. **ol meh-i ğarrâ seyrin:-i, -n**

Tarih 213

Mısra: 1

O parlak ayın (sevgilinin) seyri.

Ħayliden gözler idük ol meh-i ğarrâ seyrin
Ħamdulillâh hele itdük bu gün a'lâ seyrin

ol meh-i tâbânumuz:

1. **ol meh-i tâbânumuz:-(u)muz**

Gazel 13

Mısra: 8

*O parlak ay II Mehmet Han
kastedilmektedir.*

Sitârem ağlamakla düşdi âhum çarhı devr itdi
Dirîğâ menziline ol meh-i tâbânumuz gelmez

ol meh-liqâmuzdan:

1. **ol meh-liqâmuzdan:-muz, -dan**

Gazel 20

Mısra: 6

O ay yüzlü sevgili.

Nice şakku'l-kamer ol meh-liqāmuzdan haber
virgil
Güzer kılduñ Sitānbülü nice ahvāl-i mihr ü mäh

ol melāhat mülkinüñ serdār-ı hübāni:

1. **ol melāhat mülkinüñ serdār-ı hübāni:-ı**
Kıt'a 5
Mısra: 34
O güzellik mülkünün önde gelen güzeli.

Hāl-i hindüsü sezā mülk-i Habeşden alsa pāy
Ol melāhat mülkinüñ serdār-ı hübāni nice

ol melek-rü:

1. **ol melek-rü:**
Müseddes 13
Mısra: 25
*O melek yüzlü II Mesud Çelebi
kastedilmektedir.*

Ey Tūrābī ol melek-rü merdüm-i dānā idi
Her sözi kıñ-ı feşāhatde dür-i yek-tā idi

ol memi:

1. **ol memi:**
Kıt'a 5
Mısra: 71
O Memi (özel isim).

Ol Memi Şāh-ı diger dersin okur mı hvāceden
Rüşen eyler mi varup gāhī debistāni nice

ol mihr-i cān-ārā pertevin:

1. **ol mihr-i cān-ārā pertevin:-i, -n**
Gazel 40
Mısra: 7
O canı süsleyen güneşin ışığı (sevgili).

Şalardı pertevin ben hāke ol mihr-i cān-ārā
Çekildi araya tağlar gibi ağıyardan perde

ol mu'ānid:

1. **ol mu'ānid:**
Tarih 18
Mısra: 7
O inatçı (kimse).

Nālān iderdi her dem mazlūmı ol mu'ānid
Güldi yüzü cihānuñ ma'zül olup leccāc

ol nām-ı mehemmed:

1. **ol nām-ı mehemmed:**
Tarih 210

Mısra: 15

*O Mehmet isimli II Sultan Mehmet
Hazretleri kastedilmektedir.*

Buldı ol nām-ı Mehemmed birle a'dāya zafer
Hazret-i Aḥmed Pāşā asker-i Vāniyıla tiz

ol nām-ı muzafferle:

1. **ol nām-ı muzafferle:-le**
Tarih 137
Mısra: 1
O zafer kazanmalarıyla ünli.

Ol nām-ı muzafferle buldı zafer a'dāya
Bu fażl u 'adāletle olup Halebe kādī

ol nāveg-i pertāb-ı ecel:

1. **ol nāveg-i pertāb-ı ecel:**
Muhammes 1
Mısra: 20
O ecel tarafından atılan ok.

Atılup kavı-ı kazādan yine bir tūr-i belā
Urdu zaḥmı dile ol nāveg-i pertāb-ı ecel

ol nevres-nihāl:

1. **ol nevres-nihāl:**
Kıt'a 5
Mısra: 55
O yeni yetişmiş olan fidan.

Pādişāh-ı mülk-i istiğnā mı ol nevres-nihāl
Hüküm ider mi kişver-i ḥüsnüñ Murād Ḥāmī nice

ol perī:

1. **ol perī:**
Gazel 32
Mısra: 10
O periye benzer sevgili.

Vücüdün Ḥaḳ Te'ālā şaklasun ḥavf u ḥaṭarlardan
Tūrābī ol perī bed-ḥvāh ile yār olmasun gelsün

ol perīye:

1. **ol perīye:-(y)e**
Gazel 39
Mısra: 7
O periye benzer sevgili.

Bāl u perı oldu ol perīye ḥaṭt-ı ruḥları
Ādem dinür mi aña bu ḥüsn ü şifāt ile

2. **ol perīye:-(y)e**
Gazel 44

Mısra: 6

O periye benzer sevgili.

Uymasun her cāhil ü nā-dāna Ādemden kaçır
Ol perīye söyleñ olsun ehl-i 'irfānuñ kılı

ol pertev:

1. **ol pertev:**

Tarih 46

Mısra: 2

*O pertev, o ışık saçan (manevi anlamda) II
Sinan Paşazade kastedilmiştir.*

İbn-i Sinān Pāşā ya'nī vezīr-i dānā
Şaldı cihāna pertev ol şems-i istikāmet

ol pür-cefāmuzdan:

1. **ol pür-cefāmuzdan:** -muz, -dan

Gazel 20

Mısra: 12

O cefa dolu sevgili.

Şalar mı pertev-i hüsnin cihāna şems-i tābānum
Añar mı bendesin ol pür-cefāmuzdan haber virgil

ol pür-çin kāküli:

1. **ol pür-çin kāküli:** -i

Gazel 42

Mısra: 7

*O (sevgilinin) kıvrım kıvrım kākülü, o
(sevgilinin) kıvrım kıvrım saçı.*

Ser-geşte idüpdür beni ol kāküli pür-çin
Başumda benüm ol dañi bir derd-i ser oldı

ol resül-i kâ'ināta:

1. **ol resül-i kâ'ināta:** -a

Tarih 83

Mısra: 9

O kainat Resulü (Hz. Muhammed).

Ol Resül-i kâ'ināta kıl hemişe istinād
Tüşe-i tevñid ü ihlāsı hemān zād eylegil

ol rü:

1. **ol rü:**

Gazel 37

Mısra: 3

O yüz ...

Nezāketle sürer yüz yüz bulup ol rü
Şağın ğafletle her şeb bāliş-i zer-kāra yüz virme

ol rüh-ı revān:

1. **ol rüh-ı revān:**

Müseddes 5

Mısra: 25

O giden can II sevgili kastedilmektedir.

El-vedā' itdi benümle gidüp ol rüh-ı revān

Bile anuñla revān oldı dirēgā dil ü cān

ol şafā-yı 'aşık-ı şeydāyı:

1. **ol şafā-yı 'aşık-ı şeydāyı:** -(y)ı

Gazel 27

Mısra: 12

*O divane aşıkın huzurunu, o mecnun aşıkın
huzurunu.*

Def gibi gögsin döğüp ney gibi nālān olmayan

Ol şafā-yı 'aşık-ı şeydāyı bilmez neydügin

ol şāh:

1. **ol şāh:**

Tarih 213

Mısra: 10

O padişah, o sevgili.

Ehl-i diller derilüp şöhetümüz tārīhini

Didiler eyledük ol şāh ile deryā seyirin

ol şāha:

1. **ol şāha:** -a

Gazel 38

Mısra: 2

O padişah, o sevgili.

Derd-i derūna hād yok bu āh u vāhumuz ne

Ol şāha 'arz olunmaz bilsek günāhumuz ne

ol şāh-ı cihān:

1. **ol şāh-ı cihān:**

Tarih 109

Mısra: 5

*O cihan padişahı II Sultan Mehmet
kastedilmektedir.*

İtdi ol şāh-ı cihān emr-i ricāle inkıyād

Kuṭb-ı aḳṭāb-ı felek olsa yiridür yāveri

ol sālār-ı hīle:

1. **ol sālār-ı hīle:**

Gazel 46

Mısra: 5

O hile yapanların başı.

Söz söyledi ya'nī ol sālār-ı hīle

Şehrinde şafā ile a'yānına o

ol şecâ 'at kânınuñ nâmı:

1. **ol şecâ 'at kânınuñ nâmı:-ı**

Tarih 210

Mısra: 7

O yiğitlik kaynağının adı II Hasan Paşa kastedilmektedir.

Ol şecâ 'at kânınuñ nâmı gibi hulkı hasen
Tîg-i şahırla 'adünuñ dem-be-dem 'ırkın keser

ol seg-i bed-nâmdan:

1. **ol seg-i bed-nâmdan:-dan**

Gazel 29

Mısra: 8

O kötü şöhretli köpek, o kötü adı olan köpek.

Kendüñe cänä qarîb itme rakîb-i kâfiri
Hayr gelmez saña hergiz ol seg-i bed-nâmdan

ol şeh-bâz:

1. **ol şeh-bâz:**

Tarih 43

Mısra: 7

O doğan kuşu II avcı II Sinan Paşa kastedilmiştir.

Ķanatlanup uçar gūyā kaçan binse Ķadırğaya
Şikâr itmek için ey dil 'adū-yı zāğı ol şeh-bâz

ol şeh-i 'ālī-nazar:

1. **ol şeh-i 'ālī-nazar:**

Tarih 210

Mısra: 2

O yüce bakış açısına sahip padişah, o yüce görüşlü padişah II Sultan Mehmed Hazretleri kastedilmektedir.

Ķazret-i Sultān MeĶemmed pādīşāh-ı baĶr u ber
Eyledi bir rāy-ı şā'ib ol şeh-i 'ālī-nazar

ol şeh-i 'ālī-neseb:

1. **ol şeh-i 'ālī-neseb:**

Tarih 77

Mısra: 2

O yüce soylu şah.

Pādīşāh-ı baĶr u ber Sultān MeĶemmed bin
Murād

Eyledi bir re'y-i şā'ib ol şeh-i 'ālī-neseb

ol şeh-i baĶr u berūñ:

1. **ol şeh-i baĶr u berūñ:-(ü)ñ**

Tarih 129

Mısra: 5

O denizlerin ve karaların sultanı II Sultan Mustafa kastedilmektedir.

Müsteşārıdur erenler ol şeh-i baĶr u berūñ
Her umūrında anuñçün eylemez hergiz ĶaĶā

ol şeh-i hūbān:

1. **ol şeh-i hūbān:**

Gazel 5

Mısra: 10

O güzellerin şahı II o sevgili.

Ey Tūrābī diñlemez şerĶ eylesem aĶvālümü
Sözlerüm efsāne añlar ol şeh-i hūbān uyur

ol şeh-i hūbānumuz:

1. **ol şeh-i hūbānumuz:-(u)muz**

Gazel 14

Mısra: 4

O güzellerin şahı II o sevgili.

Bir Ķul-oğlunuñ olup bende-i fermān-beri
Pādīşāh iken Ķul oldu ol şeh-i hūbānumuz

ol şeh-i hūsn:

1. **ol şeh-i hūsn:**

Tarih 213

Mısra: 4

O güzellik padişahı.

Ķazret-i Hızr nebī oldu nigeĶbān bize
Ol şeh-i hūsn ile itduk yem-i ĶaĶrā seyrin

ol şeh-i hūsnüñ leĶāfeti:

1. **ol şeh-i hūsnüñ leĶāfeti:-ı**

Gazel 39

Mısra: 3

O güzel (sevgili) padişahın hoşluğu.

ĶaĶ geldi Ķitmez ol şeh-i hūsnüñ leĶāfeti
İĶlīm-i hūsnı virdiler aña berāt ile

ol şeh-i mülk-i beĶā:

1. **ol şeh-i mülk-i beĶā:**

Tarih 33

Mısra: 15

O sonsuzluk mülkünün padişahı, sultanı.

Ol şeh-i mülk-i beĶā bir ulu sultān idi āĶ
BaĶş ide aña ebed mülkini sultān-ı ezel

ol şeh-i şahib-‘ayār:

1. ol şeh-i şahib-‘ayār:

Gazel 43

Mısra: 4

O darphanede basılan paraları kontrol edenlerin şahı II sevgili kastedilmektedir.

Zerveş şararsa rüyumuz andan ne fâ'ide
Bir pûla almaz ol şeh-i şahib-‘ayār bizi

ol şeh-r-i sultānī:

1. ol şeh-r-i sultānī:

Kıt'a 5

Mısra: 2

O sultanların şehri.

Dil-rübālar menba'ı ol şeh-r-i sultānī nice
Ey şabā sağ u esen çün geldüñ Antālyadan

ol şeh-rüñ içini:

1. ol şeh-rüñ içini:-i, -n, -i

Tarih 116

Mısra: 7

O şehrin içi II Ulukışla şehri kastedilmiştir.

İtdi ol şeh-rüñ içini āb-ı cārīlerle pür
Her tarafda çeşme bünyād eyledi mānend-i Nīl

ol şeker-güftār kadrin:

1. ol şeker-güftār kadrin:-i, -n

Gazel 25

Mısra: 10

O sözü şeker gibi olan sevgilinin değeri.

‘İşumi telh eyledüm zehr-i firākı nüş idüp
Ey Türābī ol şeker-güftār kadrin bilmedüm

ol serdār-ı emcād-ı ‘ulüm:

1. ol serdār-ı emcād-ı ‘ulüm:

Tarih 172

Mısra: 7

Bilgilerin şeref, onur ve haysiyetli sahiplerinin önderi.

‘Azm-i ‘ukbā itdi ol serdār-ı emcād-ı ‘ulüm
Eyle ey dil rüh-ı pākine anuñ her dem du‘ā

ol ser-hayl-i ‘irfānuñ:

1. ol ser-hayl-i ‘irfānuñ:

Tarih 43

Mısra: 3

O arifler (bilginler) zümresinin başı II Sinan Paşa kastedilmiştir.

İrişdiler bu gün devrine ol ser-hayl-i ‘irfānuñ
Şu‘ūd itse nola ehl-i ma‘ārif evc-i a‘lāya

ol server-i cem-miğdār:

1. ol server-i cem-miğdār:

Tarih 112

Mısra: 1

O Cem mertebesinde önder.

Ol server-i Cem-miğdār aldı Halebi tekrār
Bu re’y-i ‘adāletle oldı yine defterdār

ol server-i dīn:

1. ol server-i dīn:

Tarih 161

Mısra: 3

O (Sultan Osman) dinin önderi, o dinin lideri.

Bunca dārāt u haşemle olup ol server-i dīn
Bendesi oldı derinde niçe dārā-yı zamān

ol serverüñ:

1. ol serverüñ:-(ü)ñ

Tarih 111

Mısra: 5

O server, o önder II Sultan Mehmed bin Murad kastedilmiştir.

Yāveridür kutb-ı aqtāb-ı felek ol serverüñ
Ceys-i a‘dāyı kırup olsun hemişe ber-murād

ol serv-i dil-ārāyile:

1. ol serv-i dil-ārāyile:-yile

Tarih 213

Mısra: 6

O gönül süsleyen servi (sevgili).

Çekdürüp zevrak-ı dil şevk ile el virdi kenār
Kılduğ ol serv-i dil-ārāyile deryā seyrin

ol serv-i gül-endāmdan:

1. ol serv-i gül-endāmdan:-dan

Gazel 29

Mısra: 1

O gül endamlı servi boylu sevgili.

Olmadı bir merhābā ol serv-i gül-endāmdan
Merhābāsuz baña mātem yig gelür bayramdan

ol serv-i hırām:

1. ol serv-i hırām:

Gazel 33

Mısra: 7

O salına salına yürüyen nazlı sevgili.

Beni gördükde kaşın çın ider ol serv-i hırām
Meyli yok baña selāmum alışından bilürin

ol serv-i hoş-hırām:

1. ol serv-i hoş-hırām:

Gazel 10

Mısra: 5

Güzel yürüyüşlü servi (sevgili).

Geldi kıyāma nāz ile ol serv-i hoş-hırām
Gönlüm ağıttı kāmeti dil-cü degül midür

ol serv-i hoş-reftdardan:

1. ol serv-i hoş-reftdardan:-dan

Müfret 2

Mısra: 1

O gidişi, yürüyüşü güzel servi.

Olmadı bir merhabā ol serv-i hoş-reftdardan
Merhabāsız baña mātem yeg gelür bayrāmdan

ol serv-i kabā-püş:

1. ol serv-i kabā-püş:

Gazel 12

Mısra: 7

O kaftan giyen servi, sevgili.

Bakmaz gözümüñ yaşına ol serv-i kabā-püş
Korku alınur seyl-i firāvāna bakılmaz

ol şun '-i ilāhī:

1. ol şun '-i ilāhī:

Tarih 174

Mısra: 1

*O, Allah'ın eseri, aynı zamanda 'Sunullah'
kelimesi tarih düşürülen kişinin adıdır.*

Oldı ol Şun '-i İlāhī 'ulemā içre be-nām
'İlm ü fażlıyla olursa nola şeyhü'l-islām

ol tabīb-i cān:

1. ol tabīb-i cān:

Gazel 14

Mısra: 12

O can tabibi II o sevgili.

Ey Tūrābī derd-i 'aşkı bilmese bārī hele
Ol tabīb-i cān niçün kılmaz bizüm dermānumuz

ol tabl u 'alem:

1. ol tabl u 'alem:

Tarih 93

Mısra: 7

O davul ve sancak.

Ƙanı ol hayl u haşemle Ƙanı ol tabl u 'alem
Kūs-ı rihlet çalınup göçdi bu menzilden hemān

ol tāt u 'aba:

1. ol tāt u 'aba:

Gazel 24

Mısra: 8

O sarık ve aba, o imame ve kaba yün kumuş.

Ƙıtmayup pīr etegin olmayıcaƘ ehl-i fenā
Yaşur mı saña ol tāt u 'aba gey görelüm

ol verd-i 'ulüm:

1. ol verd-i 'ulüm:

Tarih 34

Mısra: 1

O ilimlerin gülü.

Bostān-zāde Efendi gelüp ol verd-i 'ulüm
Açılıp gülse nola cāy-ı dil-ārā-yı Haleb

ol yūsuf-ı sānī:

1. ol yūsuf-ı sānī:

Kıt'a 5

Mısra: 36

O ikinci Yusuf.

Gel yetiş pīr-i hazīne vir birāderden haber
Mısr-ı hüsnüñ şāhı mı ol Yūsuf-ı sānī nice

ol zühd ü 'amel:

1. ol zühd ü 'amel:

Tarih 85

Mısra: 7

*O sofı, zahit ve itaat eden II Hamid Çelebi
kastedilmiştir.*

Ƙanı ol fażl u hünerele Ƙanı ol zühd ü 'amel
Añsuzın firƘat ile gitdi aradan hayfā

ola:

1. ola:

Tarih 40

Mısra: 38

... hale gelmek.

Ser-i a' dāyı devrinde idüpdür gūy-ı bāzīçe
Se'adet birle destinde mü'eyyed ola çevgāni

ola mı:

1. **ola mı:**

Gazel 45

Mısra: 6

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Olur mu? II mümkün mü?

Nisbetle dil-berān aña seyyāredür kamu
Devr içre ola mı kamer-i şeb-revān iki

2. **ola mı:**

Gazel 45

Mısra: 4

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Olur mu? II mümkün mü?

Şehrūn civāni zerredür ol āftāb-ı hūsnin
Hergiz felekde ola mı mihr-i cihān iki

ola-gör:

1. **ola-gör:**

Gazel 24

Mısra: 5

Ol da gör.

Dīde-i 'ibret açup gel ola-gör 'ibret-bīn
Kanda kılsak nazarı anda dilā Hayy görelüm

olın:

1. **olınmaz:-maz**

Kıt'a 5

Mısra: 73

Olunmak.

'Add olınmaz şöyle bī-haddur cūvānān hemān
Ġayrısın yād itme illā ibn-i Rehyāni nice

olma:

1. **olma:**

Müseddes 12

Mısra: 4

"Olmak" yardımcı filinin olumsuzu.

Ey tabībüm çāre-sāz ol mübtelā incinmesün
Gel cefā-kār olma erbāb-ı vefā incinmesün

olmadın:

1. **olmadın:**

Gazel 30

Mısra: 1

Olmadan.

Ruhsār-ı yār haṭıyla pīr-i mürde olmadın
Göster İllāhī dil-beri bir daḥı ölmedin

olmasun:

1. **olmasun:**

Gazel 32

Mısra: 1

Bulunmamak II olmamak.

Varup ğurbetde dil-ber yār-ı aġyār olmasun
gelsün
Güli bāġ-ı cinānuñ hem-dem-i hār olmasun gelsün

2. **olmasun:**

Gazel 32

Mısra: 2

Bulunmamak II olmamak.

Varup ğurbetde dil-ber yār-ı aġyār olmasun
gelsün
Güli bāġ-ı cinānuñ hem-dem-i hār olmasun gelsün

olmaz:

1. **olmaz:**

Müseddes 8

Mısra: 9

Bulunmamak.

Bundan özge baña olmaz devlet-i sermed hemān
Oldı gerd-i maḳdemūñ kuḥl-i cilā'-ıyı çeşm-i cān

2. **olmaz:**

Gazel 45

Mısra: 8

Bulunmamak II olmamak.

Dil kişverine oldur olan pādişā bugün
Olmaz çü bir diyāra şeh-i kām-rān iki

oluban:

1. **oluban:**

Tarih 150

Mısra: 2

Olup, olarak.

Hamduli'llāh ki Ġanī-zāde Efendi şimdi
Kāḳī-'asker oluban şadra yoluyla geldi

olur mı:

1. **olur mı:**

Gazel 20

Mısra: 3

Olur mu; mümkün mü.

Olur mı nerdübân ayağı seyri cümleden a'lâ
Muşaffâ mı o cây-ı dil-güşâmuzdan haber virgil

olur olmaz:

1. **olur olmaz:-maz**

Gazel 32

Mısra: 4

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Olur olmaz, yerli yersiz, rastgele.

Olur olmaz has ü hâra hevâdâr olmasun gelsün
O serv-i ser-firâzum her pelîde hoşmasun başın

on dördüncü gün:

1. **on dördüncü gün:**

Nazm 2

Mısra: 5

On dördüncü günü.

Biñ yigirmi üçde mâh-ı şavmuñ on dördüncü gün
Katline geldi anuñ fermân fermân üstine

'osmân:

1. **'osmân:**

Tarih 164

Mısra: 4

*Osman Efendi II şairin şeyhi Osman Efendi
kastedilmiştir.*

Şevk ile didi Tûrâbî-i hâkîr
Pîrüm oldı geldi 'Osmân târîhi

'osmân efendi:

1. **'osmân efendi:**

Tarih 163

Mısra: 1

Osman Efendi.

'Azm idüp 'Osmân Efendi âmede
Mâl-ı defterdârı ol ber-kâ'ide

2. **'osmân efendi:**

Tarih 164

Mısra: 2

*Osman Efendi II şairin şeyhi olan Osman
Efendi kastedilmiştir.*

Muğladan geldi Ereğliye hemân
Pîrüm 'Osmân Efendi ey ahi

otur:

1. **oturmadı:-ma, -dı**

Gazel 13

Mısra: 2

Oturmak, kurulmak.

Yirine cânumuz oturmadı cânânumuz gelmez
Niçe gün geçdi kaşırına Mehemmed Hânumuz
gelmez

oturağ:

1. **oturağuna:-(u)ñ, -a**

Kit'a 3

Mısra: 6

İnsanın kaba eti (Argo).

Şıñhıyârı yazın yiyüp gitdüñ
Oturağuna şaklaruz havucı

ovn:

1. **oynımı:-ı, -n, -ı**

Gazel 11

Mısra: 12

Oyun.

Aldayup ey Tûrâbî tıfl-ı dili
Oynımı 'Aşañ nihân oynar

2. **oyna:-a**

Gazel 18

Mısra: 7

Oynamak; uğraşmak.

Girüp meydân-ı 'aşkında o şâhuñ cân u baş oyna
Yolında harc olursa tañ mı ey dil cümleten varuñ

ovna:

1. **oynar:-r**

Gazel 11

Mısra: 1

Oynamak; eğlenmek.

Yine 'İd irdi ol cüvân oynar
Şalınur nâz ider hemân oynar

2. **oynar:-r**

Gazel 11

Mısra: 2

Oynamak; eğlenmek.

Yine 'İd irdi ol cüvân oynar
Şalınur nâz ider hemân oynar

3. **oynar:-r**

Gazel 11

Mısra: 4

Oynamak; eğlenmek.

Bir bisât üzre iki hân oynar
Ruğlarında şan iki hâl-i siyâh

4. oynar:-r

Gazel 11

Mısra: 6

Oynamak; eğlenmek.

Kaşları arasında şanki o hâl
Bir kemân-keş iki kemân oynar

5. oynar:-r

Gazel 11

Mısra: 8

Oynamak; eğlenmek.

Ruğları üzre beydağ-ı hâlin
Kim görürse yolında cân oynar

6. oynar:-r

Gazel 11

Mısra: 10

Oynamak; eğlenmek.

Bir zemâna yetişdik ey dil âh
Ayna hânıyla oynar

7. oynar:-r

Gazel 11

Mısra: 12

Oynamak; eğlenmek.

Aldayup ey Tûrâbî tıfl-ı dili
Oynını 'Aşa'n nihân oynar

8. oynadı:-dı

Müseddes 2

Mısra: 3

Hareket etmek, sarsılmak.

Yıkılıp kaş-ı tenüñ oynadı hayfâ temelüñ
Bir dağı 'ömr-i 'azîze gözüñ aç irmez elüñ

oynar:

1. oynar:

Gazel 41

Mısra: 5

Oynamak, eğlenmek.

Her kaçan rakşa gire nâz ile oynar yüregüm
Cânım ağzuma gelür yâd ola ger ad-ı 'Ali

ovnaş:

1. oynası:-ı

Gazel 46

Mısra: 8

Hareket etmek.

İncirdeki hemh^vâbı görmez gözi ya
Yârân ile oynası iç yanına oku

ovun:

1. oyunuñ:-(u)ñ

Gazel 17

Mısra: 8

Oyun, hile.

Evvvel murâd üzre olup şoñra dönersin ey felek
Aldar ütersin 'âkıbet vardır bir oyunuñ senüñ

Ö

öğred:

1. öğredüp:-üp

Gazel 41

Mısra: 4

Öğretmek.

Çeşm-i fettânına cân almağı ta 'lîm itmiş
Öğredüp 'işveleri nâz ile üstâd-ı 'Ali

2. öğredüp:-d, -üp

Tarih 87

Mısra: 6

Öğretmek.

Ma 'rifet buldı revâcın devr-i 'adlünde şehâ
Öğredüp erbâb-ı 'irfâna bu gün tavır u uşul

öğren:

1. öğrenürdi:-(ü)r, -di

Tarih 40

Mısra: 12

Öğrenmek II (aslını)kavramak, ülfet etmek.

Şaf-ârâ-yı vegâda görse cengin Rüstem-i destân
Gazâ semtinde andan öğrenürdi tavır u erkânı

öldi gitdi:

1. öldi gitdi:

Tarih 1

Mısra: 5

Ölüp gitmek, yok olmak.

Öldi gitdi meyl-i dünyâ itmedi
Cîfeden cânıyla kaçdı şeyhümüz

öldür:-

1. **öldürseñ:-se, -ñ**

Gazel 16

Mısra: 10

Bir canlının hayatına son vermek.

Ağyār ile kūyuñda kıtāl üzre Tūrābī
Öldürseñ urup hāşılı gavğādan uşanduk

2. **öldürüp:-üp**

Müseddes 14

Mısra: 4

Bir canlının hayatına son vermek.

Umaram sögmek ile baña du‘ā eyleyesin
Öldürüp korqaram ammā ki hātā eyleyesin

öldür:

1. **öldürür:-(ü)r**

Gazel 20

Mısra: 13

Bir canlının hayatına son vermek.

İdüp nāz öldürür mi raqş ile ‘uşşāķı Dervīşüm
Girer mi çana ol gül-gün-ķabāmuzdan haber
virgil

2. **öldür:**

Gazel 31

Mısra: 4

Bir canlının hayatına son vermek.

Nedür bu Zü‘l-feķār-ı ğamzenüñ keskinlüği cānā
Raķīb-i kāfiri öldür ‘Aliyyü‘l-Murtażāsın sen

3. **öldürür:-(ü)r**

Gazel 45

Mısra: 2

Bir canlının hayatına son vermek.

Virürdüm aña olsa eger tende cān iki
Ādemler öldürür o cüvān-ı Selānikī

4. **öldürür:-(ü)r**

Kıt'a 5

Mısra: 60

Bir canlının hayatına son vermek.

Rağbet eyler mi Mehemmed Şāh-ı büzürg ‘aşıķa
Öldürür mi ādemi ol çeşm-i fettāni nice

5. **öldürse:-se**

Kıt'a 7

Mısra: 2

Bir canlının hayatına son vermek.

Ķāçīden kes sözüñ ‘Ali Ağa
Seni öldürse ağlaruñ yoķdur

6. **öldürüñ:-(ü)ñ**

Müseddes 1

Mısra: 16

Öldürmek, yaşamaına son vermek.

İstikāmetle olan hāķime ‘izzet eyleñ
Öldürüñ zālimi ‘adl idene rağbet eyleñ

ölmedin:

1. **ölmedin:**

Gazel 30

Mısra: 2

Ölmeden, ölmeden önce.

Ruhsār-ı yār hātıyla pīr-i mürde olmadın
Göster İlāhī dil-beri bir dağı ölmedin

‘ömer:

1. **‘ömer:**

Tarih 112

Mısra: 4

İslam'ın ikinci halifesi (Hz. Ömer).

Siretde ‘Alī lākin hem-nām-ı Muħammeddür
Ĥulķıyla Ĥasendür o ‘adliyle ‘Ömer ey yār

‘ömer beg:

1. **‘ömer beg:**

Tarih 166

Mısra: 4

Ömer Bey.

Ey Tūrābī didi tārīhin anuñ hātif-i ğayb
El çeküp devlet-i dünyādan ‘Ömer Beg geçdi

‘ömer-haslet:

1. **‘ömer-ħaşlet:**

Tarih 20

Mısra: 9

Hz. Ömer tabiatlı.

Bir ‘Ali-siret ‘Ömer-ħaşlet dilāversin şehā
Dāyimā olsun şefā‘atcüñ Resül-i Kırdigār

2. **‘ömer-ħaşlet:**

Tarih 55

Mısra: 3

Hz. Ömer tabiatlı.

‘Adl u dād eylemede oldu ‘Ömer-ħaşlet ol
Kendüsi olsa nola Ĥazret-i ‘Oşmān-ı ĥayā

‘ömr:

1. 'ömrümde:-(ü)m, -de
Muhammes 1
Mısra: 17
Ömür, hayat.

Beni güldürmedi 'ömrümde idüp zecr ü 'anā
Kaddümi bükdü benüm eyledi yā gibi dü-tā

2. 'ömrin:-i, -n
Tarih 8
Mısra: 3
Ömür, hayat.

Şaklaya Mevlā haṭardan 'ömrin efvün eyleyüp
İki 'ālemdē murādın vire ol ḥayyü'l-kādīm

3. 'ömrinde:-i, -n, -de
Tarih 158
Mısra: 5
Ömür, hayat.

Görmedi 'ömrinde kimse böyle bir 'ālī maḳām
Bām-ı kaşrı eyledi taḳ-ı sipihri zīr-i pā

'ömr ü devlet:

1. 'ömr ü devlet:
Tarih 105
Mısra: 12
Ömür ve devlet/saadet.

Pāye-i 'izzetde olsun kām-rān
'Ömr ü devlet dāyimā memdūd ola

'ömr ü devleti:

1. 'ömr ü devleti:-i
Tarih 69
Mısra: 2
Ömür ve devlet/saadet.

Oldı Feyzü'llāh Efendi 'ilm ü faḫlıyla ferīd
Geldi şadra çünki 'ömr ü devleti olsun mezīd

'ömr-i 'azīze:

1. 'ömr-i 'azīze:-e
Müseddes 2
Mısra: 4
Yüce, muhterem ömür.

Yıkılıp kaşr-ı tenüñ oynadı ḥayfā temelün
Bir daḫı 'ömr-i 'azīze gözüñ aç irmez elün

'ömr-i çoğ olsun:

1. 'ömr-i çoğ olsun:-sun
Tarih 156
Mısra: 15

Kelime Tipi: **Dua İfadesi**
"Uzun yaşasın, ömrü uzun olsun!"
manasında temenni ifadesi.

Özge re'y itdi 'ömr-i çoğ olsun
Bir ḳulın eyledi sipeh-sālār

'ömr-i çoğ olsun:

1. 'ömr-i çoğ olsun:-sun
Tarih 127
Mısra: 11
Ömrü çok olsun, ömrü uzun olsun.

Dem-ā-dem Ḥazret-i Nūḫ-ı nebīveş 'ömr-i çoğ
olsun
'Adū-yı bed-nihādı ḡarḳ ide her demde tūfāna

'ömr-i ebedi:

1. 'ömr-i ebedi:
Tarih 161
Mısra: 8
Sonsuz hayat.

Şaklasun ḥavf u ḥaṭardan anı Mevlā dāyim
Aña 'ömr-i ebedi virstün o Ḥayy u Mennān

'ömr-i sermed:

1. 'ömr-i sermed:
Tarih 113
Mısra: 6
Sonsuz, ebedi ömür, hayat.

Olup devründe āsüde re'āyā
Saña rüzī ḳıla Ḥaḳ 'ömr-i sermed

'ömr-i ziyād olsun:

1. 'ömr-i ziyād olsun:-sun
Tarih 72
Mısra: 13
Ömrü uzun olmak, ömrü çok olmak.

'Ömr-i çün ḳaddi ziyād olsun dinildi tāriḫi
Oldı Aḫmed Beg bu gün ceng içre hem-çün
Ḳahramān

'ömrini efvün eylesün:

1. 'ömrini efvün eylesün:-sün
Tarih 62
Mısra: 5
Ömrünü uzatmak, ömrünü artırmak.

Ber-murād idüp Ḥudā 'ömrini efvün eylesün
Añdurup erbāb-ı ḥayruñ rūḫını şād eyledi

‘ömrinüñ bahârı:

1. ‘ömrinüñ bahârı:-ı

Tarih 35

Mısra: 13

Ömrün baharı, hayatın en güzel günleri.

‘Ömrinüñ geçdi bahârı didi hâtif târîh
Gül-i bostânı meded bād-ı ecel şoldurdi

‘ömür:

1. ‘ömrüñ:-(ü)ñ

Gazel 36

Mısra: 3

Hayat.

Nâmuñ gibi ‘ömrüñ mezîd oldı bu gün nev-rüz u
‘îd
Cânâ raķîbüñ çün Yezîd günden güne bed-nâm
ola

öñ:

1. öñinde:-i, -n, -de

Tarih 109

Mısra: 27

Huzur, makam.

‘Asker-i Şâm oldılar şâhib-kırânuñ çâkeri
Sancaķ-ı Faķr-ı cihân öñinde kanlar dökdiler

2. öñinde:-i, -n, -de

Tarih 74

Mısra: 8

*Bir kimse veya yerin yüzünün baktığı tarafta
olan yakın yer II karşı, huzur.*

Ehl-i dil gelse anuñ meclisine dilsiz olur
Baķr öñinde nola ger kaçre olursa nâçîz

öper:

1. öper:-(e)r

Gazel 37

Mısra: 1

*Öpmek; sevgi, saygı, baķlılık duygusunu
belirtmek amacıyla dudaklarını deĝdirmek.*

Öper ruhsâr-ı alüñ âl ider
Gül-i baĝ-ı cinânsın luţf idüp her hâra yüz virme

ört:

1. örtemez:-e, -mez

Müseddes 14

Mısra: 14

Gizlemek, saklamak.

Bir durur baña hayâlünüñle şehâ vaşl u firâķ
Örtemez dünlerle olursa nifâķ ile şikâķ

öt:

1. ötmesün:-me, -sün

Tarih 173

Mısra: 5

Ötmek II konuşmak.

Ötmesün her gurâb öñinde anuñ
Hem-cenâh ola mı hümâyaya meĝes

öz:

1. özi:-i

Müseddes 6

Mısra: 3

*Bir kimsenin kendi mânevî varlığı, zâtı,
kendisi.*

Özi deryâ vü sözi kaçand-i nebât irdi bize
Haķķa şükr eyleyelüm kaçdr u berât irdi bize

öz zâtını:

1. öz zâtını:-ı, -n, -ı

Tarih 59

Mısra: 6

Kendi zâtı, kendi şahsı.

Baķmadı zerre kaçdar zînetine devrânuñ
İtdi öz zâtını âlâyış-i dünyâdan pâķ

özge:

1. özge:

Tarih 78

Mısra: 8

Başka, diĝer.

Ey Türâbî didi târîhin anuñ hâtif-i ĝayb
Halebi itdi begüm özge maķâm İbrâhîm

2. özge:

Tarih 114

Mısra: 4

Başka, diĝer.

Bir ‘aceb sa’y-i belĝ eyledi çâvuşlar aña
Der-meyân eyledi dâmânın idüp özge meķân

3. özge:

Tarih 7

Mısra: 2

Başkası, gayrı.

Pâdişâh-ı baķr u ber bir köpri binâ’ eyledi
Özge kaçr itdi tarîķ-i haccı âbâd eyledi

4. **özge:**

Tarih 111

Mısra: 2

Başkası, gayrı.

devletle bu gün Sultān Meḥemmed bin Murād
Kal'a-i Egriye 'azm itdi idüp özge cihād

5. **özge:**

Tarih 48

Mısra: 2

Değişik, kendine has.

Vezir-i pādişāh Maḥmūd Pāşā
Yine özge maḳām itdi 'Irāḳı

6. **özge:**

Tarih 115

Mısra: 2

Değişik, kendine has.

İtdüñ ihyā Uluḳışlayı benüm sultānum
Tarz-ı nev özge ribāṭ eyledüñ anda inşā

7. **özge:**

Müseddes 5

Mısra: 4

Bambaşka, farklı, kendine has.

Başuma oldı cihān ḥasret ile tar meded
Fırkat-ı yār ile özge elemüm var meded

8. **özge:**

Tarih 109

Mısra: 2

Bambaşka, farklı, kendine has.

Devlet ile Ḥazret-i Sultān Meḥemmed bin Murād
Egri üstinde idüp özge gāzā-yı ekberi

9. **özge:**

Tarih 195

Mısra: 1

Bambaşka, farklı, kendine has.

Ḳahve-ḥāneñ ey Vişālī özge tarz-ı bī-bedel
Eylemiş binā'sına ta'līmi üstād-ı ezel

10. **özge:**

Tarih 195

Mısra: 12

Bambaşka, farklı, kendine has.

Dindī ḥātifden bülend āvāz ile tāriḥ aña
Niğdeye özge şeref virdi bu cāy-ı bī-bedel

11. **özge:**

Tarih 197

Mısra: 10

Bambaşka, farklı, kendine has.

Aña şevḳ ile ḥātif didi tāriḥ
'Aceb özge Vişālī kahve-ḥāne

özge hayāl:

1. **özge hayāl:**

Müseddes 14

Mısra: 21

Başka hayal, farklı düşünce.

Ḳaşlaruñ fikri yeter özge hayāl istemez
Dile eglence firāḳ oldı vişāl istemez

özge maḳām:

1. **özge maḳām:**

Tarih 196

Mısra: 3

*Kendine has bir yer II Visali Efendi'nin
yaptırdığı kahvehane kastedilmektedir.*

Tarḥ-ı nev şaldı itdi özge maḳām
İrmesün kendüye ḥatā vü gezend

2. **özge maḳām:**

Tarih 204

Mısra: 1

*Kendine has bir yer II Visali Efendi'nin
yaptırdığı konak kastedilmiştir.*

Dilā özge maḳām itdi Vişālī
Binā' ḳıldı bu gün bir ḳaşr-ı 'ālī

özge re'y itdi:

1. **özge re'y itdi:-di**

Tarih 156

Mısra: 15

*Başka fikir üretmek, yeni bir düşünce ortaya
koymak.*

Özge re'y itdi 'ömri çoğ olsun
Bir ḳulın eyledi sipeh-sālār

özini:

1. **özini:-i, -n, -i**

Tarih 114

Mısra: 8

Kendini, kendisini.

Yümn-i 'adliyle bu gün oldı vezir ü serdār
Her belādan özini ḥıfz ide dāyim Yezdān

P

pā-būsuñ hayāli:

1. pā-būsuñ hayāli:-i

Müseddes 10

Mısra: 26

(sevgilinin) Ayağını öpmenin hayali.

Türābī müstemendi derd-i 'aşkuñ mübtelā kıldı
Ser-i küyuñda pā-būsuñ hayāli hākipā kıldı

pādāş olur:

1. pādāş olur:-(u)r

Gazel 38

Mısra: 9

Dost, yoldaş olmak.

Olur Türābī çün kim cürm ü günāha pādāş
Yā bu şeft'-i kevneyn püşt ü penāhumuz ne

pādişā:

1. pādişālardan:-lar, -dan

Gazel 44

Mısra: 2

Padişah, hükümdar.

Oldı herkes 'aşk ile bir şāh-ı hūbānuñ kulu
Ben de oldum pādişālardan Süleymānuñ kulu

pādişā olan:

1. pādişā olan:-an

Gazel 45

Mısra: 7

Padişah olmak.

Dil kişverine oldur olan pādişā bugün
Olmaz çü bir diyāra şeh-i kām-rān iki

pādişāh:

1. pādişāh:

Gazel 14

Mısra: 4

Büyük hükümdar, sultan.

Bir kul-oğlunuñ olup bende-i fermān-beri
Pādişāh iken kul oldu ol şeh-i hūbānumuz

2. pādişāha:-a

Gazel 15

Mısra: 24

Büyük hükümdar, sultan.

'Asker-i İslām içinde neyki bunca ihtilāl
Cān u dilden pādişāha yoħsa bir çāker mi yoħ

3. pādişāhı:-ı

Gazel 15

Mısra: 16

Büyük hükümdar, sultan.

Hep vilāyet gitdi elden yoħ mı bir hālis kulu
Pādişāhı çıkmāğa etrāfa sevķ eyler mi yoħ

4. pādişāhum:-(u)m

Gazel 15

Mısra: 12

Büyük hükümdar, sultan.

Re'y ü tedbīr eyleyüp zālimlerüñ al başını
Pādişāhum turma emr eyle hemān 'asker mi yoħ

5. pādişāhum:-(u)m

Gazel 15

Mısra: 17

Büyük hükümdar, sultan.

Çıkmaz iseñ pādişāhum gitdi elden memleket
Bunı iz'an itmege bir āşaf-ı şaf-der mi yoħ

6. pādişāhlar:-lar

Gazel 28

Mısra: 2

Büyük hükümdar, sultan.

Kaşuñ tuğrāsın 'arz it hūsnüñüñ 'ünvānını kullan
Güzellük tahtına geç pādişāhlar şānını kullan

7. pādişāhum:-(u)m

Müseddes 1

Mısra: 6

Büyük hükümdar, sultan.

Her taraf fitne olup emn ü emānet gitdi
Pādişāhum gözün aç yoħsa vilāyet gitdi

8. pādişāhum:-(u)m

Müseddes 1

Mısra: 12

Büyük hükümdar, sultan.

Her taraf fitne olup emn ü emānet gitdi
Pādişāhum gözün aç yoħsa vilāyet gitdi

9. pādişāhum:-(u)m

Müseddes 1

Mısra: 18

Büyük hükümdar, sultan.

Her taraf fitne olup emn ü emānet gitdi
Pādişāhum gözün aç yoħsa vilāyet gitdi

10. **pādişāhum:-(u)m**

Gazel 24

Mısra: 10

Büyük hükümdar, Allah (c.c.), sevgili.

Bu Türābī kuluñuñ ğayrıya yokdur nazarı
Pādişāhum seni dil tahtına gel Key görelüm

11. **pādişāha:-a**

Tarih 75

Mısra: 3

Sultan, padişah.

‘Adliyle pādişāha düstür-ı ekrem oldı
Hālā diyār-ı şarka a ‘le’l-e ‘ālī geldi

12. **pādişāhum:-(u)m**

Müseddes 1

Mısra: 24

Hükümdar, sultan.

Her taraf fitne olup emn ü emānet gitdi
Pādişāhum gözün aç yoħsa vilāyet gitdi

13. **pādişāhum:-(u)m**

Müseddes 1

Mısra: 30

Hükümdar, sultan.

Her taraf fitne olup emn ü emānet gitdi
Pādişāhum gözün aç yoħsa vilāyet gitdi

14. **pādişāhum:-(u)m**

Müseddes 12

Mısra: 6

Hükümdar, sultan.

Yıkma göñlin hātır-ı ehl-i fenā incinmesün
Hiç senden pādişāhum bir gedā incinmesün

15. **pādişāhum:-(u)m**

Müseddes 12

Mısra: 12

Hükümdar, sultan.

Nāzır ol her bī-tüvānuñ dīde-i giryānına
Hiç senden pādişāhum bir gedā incinmesün

16. **pādişāhum:-(u)m**

Müseddes 12

Mısra: 18

Hükümdar, sultan.

Bende-i nālānı ağlatma eyā şāh-ı cihān
Hiç senden pādişāhum bir gedā incinmesün

17. **pādişāhum:-(u)m**

Müseddes 12

Mısra: 24

Hükümdar, sultan.

Kimseyi rencīde kılma zulm-i bī-dād eyleyüp
Hiç senden pādişāhum bir gedā incinmesün

18. **pādişāhum:-(u)m**

Müseddes 12

Mısra: 30

Hükümdar, sultan.

Olmasun āzürde-dil devründe şāhum bir aħad
Hiç senden pādişāhum bir gedā incinmesün

19. **pādişāhı:-ı**

Tarih 7

Mısra: 8

Padişah II Sultan Ahmed kastedilmiştir.

Muşafā Āġā velī oldı delīl-i rāh-ı Hāk
Pādişāhı hayra bā ‘iş oldı irşād eyledi

20. **pādişāhum:-(u)m**

Tarih 10

Mısra: 11

Padişah II Sultan Ahmed kastedilmektedir.

Pādişāhum kıl nażar diyü zebān-ı hāl ile
Ehl-i ‘irfānuñ şefī ‘i oldı güyā Edrine

pādişāh-ı ‘āleme:

1. **pādişāh-ı ‘āleme:-e**

Tarih 20

Mısra: 2

Dünyanın padişahı.

Ĥamdulī’llāh şadr-ı a ‘zam olduñ ey şāhib-vaķār
Pādişāh-ı ‘āleme olduñ vezīr-i nāmdār

pādişāh-ı ‘ālemün serdār u vezīri:

1. **pādişāh-ı ‘ālemün serdār u vezīri:-i**

Tarih 160

Mısra: 5

Alemin padişahının başkomutanı ve veziri.

Oldı serdār u vezīri pādişāh-ı ‘ālemün
Bildüre ĥaddin bu devrün zālīm ü ħallāşına

pādişāh-ı bahr u ber:

1. **pādişāh-ı bahr u ber:**

Tarih 9

Mısra: 1

Denizin ve karanın padişahı. II alemin padişahı.

Hazret-i Sultān Ahmed pādīshāh-ı baħr u ber
İtdi bir köpri binā'sına 'aceb sa'y-i delim

2. **pādīshāh-ı baħr u ber:**

Tarih 77

Mısra: 1

*Denizin ve karanın padişahı. II alemin
padişahı.*

Pādīshāh-ı baħr u ber Sultān Meħemmed bin
Murād

Eyledi bir re'y-i şā'ib ol şeh-i 'ālī-neseb

3. **pādīshāh-ı baħr u ber:**

Tarih 210

Mısra: 1

*Denizin ve karanın padişahı. II alemin
padişahı.*

Hazret-i Sultān Meħemmed pādīshāh-ı baħr u ber
Eyledi bir rāy-ı şā'ib ol şeh-i 'ālī-nazar

4. **pādīshāh-ı baħr u ber:**

Tarih 7

Mısra: 1

*Denizin ve karanın padişahı. II alemin
padişahı. II Sultan Ahmed kastedilmiştir.*

Pādīshāh-ı baħr u ber bir köpri binā' eyledi
Özge hayr itdi tarīk-i haccı ābād eyledi

pādīshāh-ı dehre:

1. **pādīshāh-ı dehre:-e**

Gazel 15

Mısra: 28

Cihan padişahı.

Hİç kimesne raħm idüp feryādumuz güş eylemez
Pādīshāh-ı dehre bu ahvāli bir söyler mi yok

pādīshāh-ı mülket-i İrān u hem tūrāndur:

1. **pādīshāh-ı mülket-i İrān u hem tūrāndur:**

Tarih 11

Mısra: 2

*İran ve Turan (İranlılar tarafından Türkistan
ve Tataristan yöresine verilen ad) mülkünün
padişahı. II Sultan Ahmed kastedilmiştir.*

Dāver-i devr-i zamān Sultān Ahmed Hāndur
Pādīshāh-ı mülket-i İrān u hem Tūrāndur

pādīshāh-ı mülk-i istiğnā:

1. **pādīshāh-ı mülk-i istiğnā:**

Kıt'a 5

Mısra: 55

İşve ülkesinin padişahı.

Pādīshāh-ı mülk-i istiğnā mı ol nevres-nihāl
Hüküm ider mi kişver-i hüsnuñ Murād Hānı nice

pādīshāh-ı rub'-ı meskün:

1. **pādīshāh-ı rub'-ı meskün:**

Tarih 53

Mısra: 5

*Dünyanın kara kıtalarından oluşan dörtte
birlik bölümünün padişahı. II Genç Osman
kastedilmiştir.*

Bu demde pādīshāh-ı rub'-ı meskün
Veżirin daħı şimdi buldı hālā

2. **pādīshāh-ı rub'-ı meskün:**

Tarih 129

Mısra: 2

*Dünyanın kara kıtalarından oluşan dörtte
birlik bölümünün padişahı. II cihan padişahı.*

Hamduli'llāh kim serīr-i saltanat buldı şafā
Pādīshāh-ı rub'-ı meskün oldı Sultān Muştafa

pādīshāh-ı rub'-ı meskūna:

1. **pādīshāh-ı rub'-ı meskūna:**

Tarih 10

Mısra: 1

*Dünyanın kara kıtalarından oluşan dörtte
birlik bölümünün padişahı. II Sultan Ahmed'i
kastetmiştir.*

Pādīshāh-ı rub'-ı meskūna olup cā Edrine
Mağdem-i hāķān ile oldı dil-ārā Edrine

pādīshāh-ı rub'-ı meskūnuñ reh-beri:

1. **pādīshāh-ı rub'-ı meskūnuñ reh-beri:-i**

Tarih 109

Mısra: 8

*Dört kıtaya egemen olan hükümdarın
rehberi, dört kıtaya egemen olan hükümdarın yol
göstereni.*

Hazret-i hVāce Efendi istimāletler virüp
Pādīshāh-ı rub'-ı meskūnuñ olupdur reh-beri

pādīshāhuñ 'asker-i ekrādını:

1. **pādīshāhuñ 'asker-i ekrādını:-ı, -n, -ı**

Nazm 2

Mısra: 31

Padişahın Kürt askerleri.

Pādīshāhuñ 'asker-i ekrādını kıldı za'İf
Rāfızıye fırsat virdi Āl-i 'Osmān üstine

pādīshāhuñ kullarını:

1. **pādişāhuñ kulların:-ı, -n**

Nazm 2

Mısra: **19**

Padişahın kulları, halk.

Ol sebab oldı idüp tuğyān tuğyān üstine
Bed-du'āya mazhar itdi pādişāhuñ kulların

pādişehūñ serdārı:

1. **pādişehūñ serdārı:-ı**

Tarih 211

Mısra: **7**

Padişahın başkomutanı.

Ad ile olsa nola pādişehūñ serdārı
Hüsni ile hūlķı anuñ nāmı gibi yārı hasen

pāk:

1. **pāk:**

Tarih 31

Mısra: **10**

Temiz, saf.

Didiler tārīh istikāmetine
Halebe oldı pāk defterdār

pāk eyile:

1. **pāk eyile:**

Tarih 156

Mısra: **27**

Temizlemek; arındırmak.

Hāşılı eyile her diyārı pāk
Sil süpür aradan gidüp ḥas ü ḥār

pāk ider:

1. **pāk ider:-(e)r**

Tarih 8

Mısra: **6**

Temizlemek.

Reşk ider tāķ-ı mu'allāsına eyvān-ı felek
Pāk ider dāmānını gerd-i kūdūretten nesīm

pāk idüp:

1. **pāk idüp:-üp**

Tarih 105

Mısra: **9**

Temizlemek II arındırmak.

Şahñ-ı meydāmı kederden pāk idüp
Devr-i 'adlinde 'adū nā-būd ola

pāk itdi:

1. **pāk itdi:-di**

Tarih 59

Mısra: **6**

Temizlemek, arındırmak.

Bakmadı zerre kadar zīnetine devrānuñ
İtdi öz zātını ālāyiş-i dünyādan pāk

pāk-bāz:

1. **pāk-bāza:-a**

Gazel 26

Mısra: **4**

Usta oyuncu II yürekten bağlı aşık.

Cilf-i nā-pāki bulırsın kandede kendüñ gibi
Pāk-bāza meyli yok nā-pāk imişsin bilmedüm

pāk-neseb:

1. **pāk-neseb:**

Tarih 3

Mısra: **1**

Soyu temiz, temiz soylu.

Oldı ol pāk-neseb hem-ser-i 'Abdü'l-ķādir
Nola ger 'izzet ile olsa naķībū'l-eşrāf

pā-māl:

1. **pā-māl:**

Tarih 56

Mısra: **5**

Ayak altında kalmış, çiğnenmiş, muhakkar.

'Adū-yı ehl-i 'irfāni idersin dem-be-dem pā-māl
Elin almakda dāyım zümre-i 'irfāna yāversin

pā-māl idüpdür:

1. **pā-māl idüpdür:-üp, -dür**

Tarih 211

Mısra: **5**

Ayak altına almak, çiğnemek.

Hüsni-i tedbīr ile a'dāyı idüpdür pā-māl
Kāmeti naḥl-i keremdür ola her bārı hasen

pā-māl itdügin:

1. **pā-māl itdügin:-dü, -gin**

Tarih 71

Mısra: **13**

Ayaklar altına almak, çiğnemek.

Ey Tūrābī işidüp a'dāyı pā-māl itdügin
Kıldılar her güşede aña du'ā pīr ü cüvān

pā-māl itdüñ:

1. **pā-māl itdüñ:-dü, -ñ**

Tarih 33

Mısra: 9

Ayaklar altına almak, çiğnemek II önem verilmesi gereken şeyleri hiçe saymak.

Şöyle bir zāt-ı şerîfi yine pā-māl itdüñ
Bize bu devr-i felek neyleyelim virmedi el

pāmāl oldı:

1. **pāmāl oldı:-dı**

Müseddes 1

Mısra: 27

Ayaklar altında kalmak, çiğnemek.

Zulm-i zālimler ile oldı vilāyet pāmāl
Ey Tūrābī nic'olup bilmezüz āhır ahvāl

pā-māl olup:

1. **pā-māl olup:-up**

Tarih 75

Mısra: 5

Ayaklar altında kalmak, çiğnemek.

Zālimlerün elinden pā-māl olup re'āyā
Bī-çāre kalmış iken yine mecālî geldi

2. **pā-māl olup:-up**

Tarih 83

Mısra: 13

Ayaklar altında kalmak, çiğnemek.

Rüzgāruñ ihtiyāridur olup pā-māl
Bu Tūrābīnün dil-i vīrānın ābād eylegil

pāmāl-i cefā eylerse:

1. **pāmāl-i cefā eylerse:-r, -se**

Tarih 15

Mısra: 4

Cefasını ayaklar altına almak.

Ehl-i 'irfānı zamānında ser-efrāz eyler
Nola eylerse hāsed ehlini pāmāl-i cefā

pāre:

1. **pāresidür:-(s)i, -dür**

Gazel 7

Mısra: 2

Parça, kısım.

Güzeller cümleten āvāresidür
'Alıcān-zāde mercān pāresidür

pāşā:

1. **pāşā:**

Tarih 36

Mısra: 10

Paşa II Bostancıbaşı Hasan Paşa.

Şevk ile dindi kudūmına Tūrābī tārīh
Hasen oldı Karaman iline Pāşā geldi

2. **pāşā:**

Tarih 140

Mısra: 2

Paşa II Mümin Paşa kastedilmiştir.

Oldı 'adāletiyile Yūnāna vālī Mü' min
Luṭf u keremle Pāşā olsa 'aceb mi muḥsin

3. **pāşāya:-(y)a**

Tarih 49

Mısra: 1

Paşa, Derviş Paşa 1011 yılında Konya'ya tayin olmuştur. Tarih bakımından maruf bir kaç Derviş Paşa'nın hiç biri uymuyor. (İ.A, c.3, s.545-52 ve Hadika, s.54).

Virdiler memleket-i Yūnānı bu gün Pāşāya
Geldi dervīşi olup dergeh-i Mevlānāya

pāşā-yı ibn-i canbolat:

1. **pāşā-yı ibn-i canbolat:**

Tarih 210

Mısra: 20

Canbolat'ın oğlu (olan) paşa.

Her taraftan düşmen-i dīne olupdur kārger
Bir yañadan 'azm idüp Pāşā-yı ibn-i Canbolat

pāşā-yı şerif:

1. **pāşā-yı şerif:**

Tarih 210

Mısra: 14

Şerefli paşa II Hasan Paşa kastedilmektedir.

Rüy-ı 'ālemden anuñ nāmın götürdi ser-te-ser
Rezm-gāha cān atup irişdi Pāşā-yı şerif

pāşā-yı serversin:

1. **pāşā-yı serversin:-sin**

Tarih 56

Mısra: 8

Önder paşa, lider paşa II Dilaver Paşa kastedilmiştir.

Amān virme benüm sultānum al zālimlerün başın
Bu gün Bağdāda 'adl u dād ile pāşā-yı serversin

pay:

1. **pāya:-a**

Tarih 43

Mısra: 6

Ayak, kadem.

Dilāverlük idüp a‘dā-yı dīni pāyimāl itdi
Hezār i‘zāz ile gelse ‘aceb mi manşıbı pāya

2. **pāyına:-ı, -n, -a**

Tarih 117

Mısra: 3

Ayak, kadem.

Açar pāyına cezb idüp dem-ā-dem
Şuyına reşk idüp tağlardağı berf

3. **pāyine:-i, -n, -e**

Müseddes 11

Mısra: 28

1. ayak 2. hisse, nasip.

İbn-i vaqtüz bizi sen şanma ki ferdāyilerüz
Ey Türābī sürerüz pāyine yüz pāyilerüz

4. **pāyına:-ı, -n, -a**

Tarih 105

Mısra: 6

Ayak.

Ola her demde se‘ādet aña yār
Yüz sürenler pāyına pür-süd ola

5. **payını:-ı, -n, -ı**

Tarih 6

Mısra: 6

Hisse, nasip.

Yoğ bu bezm-i ‘ulemā içre ayakdaşı añañ
Fażl ile her birinüñ aldı yine payını

pāy alsa:

1. **pāy alsa:-sa**

Kıt'a 5

Mısra: 33

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Pay almak, hisse almak.

Hāl-i hindüsü sezā mülk-i Habeşden alsa pāy
Ol melāhat mülkinüñ serdār-ı hūbānı nice

pāyān:

1. **pāyān:**

Müseddes 6

Mısra: 9

Nihayet, son, uç.

ƘanƘı birin diyelüm derdümüze yoğ pāyān
Bize hayretde iken oldı Hūdādan ihsān

pāye:

1. **pāye:**

Tarih 128

Mısra: 4

Makam, rütbe, derece.

Murādın Hağ Te‘ālā şaklaya havf u hağarlardan
Nihāl-i Ƙaddi ber-hürdār olup Ƙağ‘ eyledi pāye

pāye Ƙağ‘ itmege:

1. **pāye Ƙağ‘ itmege:-me, -ge**

Tarih 28

Mısra: 3

Makam ve mevƘice ilerlemek.

Pāye Ƙağ‘ itmege ehl-i ‘irfān
Ma‘rifet oldı hele şimdi medār

pāye-i a‘lāyı:

1. **pāye-i a‘lāyı:-(y)ı**

Tarih 97

Mısra: 8

En yüksek mertebe.

Şadr-ı ‘izzet aña mevrūs-ı pederdür ey dil
Fażl ile pāye-i a‘lāyı gelüp cā itdi

pāye-i ‘izzetde:

1. **pāye-i ‘izzetde:-de**

Tarih 105

Mısra: 11

Değər derecesi, izzet rütbesi.

Pāye-i ‘izzetde olsun kām-rān
‘Ömr ü devlet dāyimā memdūd ola

pāyī:

1. **pāyilerüz:-ler, -üz**

Müseddes 11

Mısra: 28

Ayağa ait olan; ayakçı.

İbn-i vaqtüz bizi sen şanma ki ferdāyilerüz
Ey Türābī sürerüz pāyine yüz pāyilerüz

pāv-ı celālī:

1. **pāv-ı celālī:**

Müfret 3

Mısra: 1

Öfke ayağının tozu; Celālilerin (eşkıyaların)

ayağının tozu, yani Celâlîlerin gelmesi; Celi yazının tozu.

Hâtır müşevveş eyleyen pây-ı celâlî gerdidür
Yazuyı böyle yazduran kâğıd mürekkeb derdidür

pây-ı mihnetde:

1. pây-ı mihnetde:-de

Müseddes 4

Mısra: 26

Sıkıntının ayakları (altında), acının ayakları (altında).

Olmış iken ey Tûrâbî halk-ı 'âlem bî-mecâl
Pây-ı mihnetde re 'âyâ kalmış iken pây-mâl

pâvidâr ola:

1. pâvidâr ola:-a

Tarih 156

Mısra: 41

Kalıcı, devamlı olmak II sabit, düşmeden durmak.

Pâvidâr ola şadr-ı 'izzetde
Ola 'adliyle âşaf-ı hünkâr

pâvidâr olsun:

1. pâvidâr olsun:-sun

Tarih 212

Mısra: 4

Kalıcı olmak.

Hüsn-i tedbîr ile çün buldı vezîr-i ekremîn
Pâvidâr olsun cihânda hâzret-i zıllu'llâh

pâyimâl idi:

1. pâyimâl idi:-di

Tarih 209

Mısra: 3

Ayaklar altında olmak, çiğnenmek.

Pâyimâl idi ezel ehl-i 'ulûmuñ 'ırzı
'Âlî manşıblara vâsıl idi cümle cühelâ'

pâyimâl idüp:

1. pâyimâl idüp:-üp

Tarih 25

Mısra: 8

Ayak altına almak.

Böyle bir 'âlî-vücûdı neyledüñ ey dehr-i dün
Pâyimâl idüp hârâb itdüñ cihâmî bî-gümân

2. pâyimâl idüp:-üp

Müseddes 12

Mısra: 27

Ayak altına almak, çiğnenmek.

Pâyimâl idüp Tûrâbî derdmendi kılma red
Râh-ı hicre düşmesün çekme vefâ yolına sed

pâyimâl idüpdür:

1. pâyimâl idüpdür:-üp, -dür

Tarih 72

Mısra: 3

Ayak altına almak, çiğnenmek.

Didi Aḥmed Beg idüpdür eşkiyâ'yı pâyimâl
Rezm içinde her biri gerçi geçerdî kâm-rân

pâyimâl itdi:

1. pâyimâl itdi:-di

Tarih 43

Mısra: 5

Ayak altına almak.

Dilâverlük idüp a 'dâ-yı dîni pâyimâl itdi
Hezâr i 'zâz ile gelse 'aceb mi manşıbı pâyâ

pâyimâl ola:

1. pâyimâl ola:-a

Tarih 105

Mısra: 3

Ayak altında kalmak, çiğnenmek.

Ola devrinde Celâlî pâyimâl
Ceng içinde yâveri Ma'bûd ola

pâyimâl olup:

1. pâyimâl olup:-up

Tarih 87

Mısra: 7

Ayak altında kalmak, çiğnenmek.

Pâyimâl olup 'adû dâyim murâduñ el vire
Peyk-i devlet tûra sultânüm kapuñda sağ u şol

pâyimâl-i eşkiyâ' kılduñ:

1. pâyimâl-i eşkiyâ' kılduñ:-du, -ñ

Müseddes 13

Mısra: 14

*Eşkiyanın ayakları altında bırakmak,
eşkiyanın ayakları altında çiğnenmesine sebep olmak.*

Ey sipihr-i kîne-cü itdüñ o maḥdûma cefâ
Kılduñ o nâzik-vücûdı pâyimâl-i eşkiyâ'

pāyimāl-i zīr-i pāy:

1. pāyimāl-i zīr-i pāy:

Tarih 123

Mısra: 4

Ayak dibinde çiğnenmek, ayaklar altında ezilmek, mahvolmak.

Ebū Zīndı zebūn itdi alup habsine darbiyla Ser-i a'dā gezerken pāyimāl-i zīr-i pāy oldı

pāy-māl kalmış:

1. pāy-māl kalmış:-mış

Müseddes 4

Mısra: 26

Ayaklar altında kalmak, çiğnenmek.

Olmış iken ey Tūrābī halk-ı 'ālem bī-mecāl Pāy-ı miḥnetde re 'āyā kalmış iken pāy-māl

pāymāl-i eşkiyā' oldı:

1. pāymāl-i eşkiyā' oldı:-dı

Gazel 15

Mısra: 25

Eşkiyanın ayakları altında kalmak, eşkiyanın ayakları altında çiğnenmek.

Mürveş oldı re 'āyā pāymāl-i eşkiyā' Gel Süleymānum yetiş gör hālını ağlar mı yok

peder:

1. pederden:-den

Tarih 46

Mısra: 8

Baba.

Ol āşaf-ı zamāne dād itse tañ mı her dem Mevrūsıdur pederden anuñ şehā 'adālet

2. peder:

Tarih 128

Mısra: 6

Baba.

O mīr-i mīriyānuñ toğdı bir beg-zādesi hālā İşābetle peder nāmın kodı o naḥl-i bālāya

peder nāmı:

1. peder nāmı:

Tarih 68

Mısra: 3

Babasının namı.

Peder nāmı Meḥemmed kendi nola Muştafā olsa Mu'ammer eyleye Mevlā bi-ḥakḳ-ı nām-ı Faḥreddīn

pehlevān:

1. pehlevān:

Tarih 123

Mısra: 7

Yiğit, cesur (kimse).

Bu devr-i bī-beḳādan gerçi yüz biñ pehlevān geçdi Naẓīri gelmedi dehre niçe biñ nīk-rāy oldı

pehlivān:

1. pehlivān:

Tarih 72

Mısra: 6

Pehlivan, yiğit, kahraman.

Şahn-ı meydānuñ bu şimdi Rüstem-i destānidur Bu cihāna gerçi geldi niçe yüz biñ pehlivān

pejmürde:

1. pejmürde:

Gazel 2

Mısra: 14

Dağımık, perişan.

Tūrābī 'āşık ānest der-ḥakīkat Teneş pejmürde vü dil zinde bāşed

pejmürde eyledi:

1. pejmürde eyledi:-dı

Tarih 33

Mısra: 1

Soldurmak.

Gül-i bostānumuzı eyledi pejmürde ecel Ey gönül mātem idüp ağlaşalum derd ile gel

pejmürde oldı:

1. pejmürde oldı:-dı

Müseddes 5

Mısra: 1

Dağılmak, perişan olmak.

Oldı pejmürde dilā ol gül-i gülzār meded Nice dil bülbüli āh itmeye her bār meded

pek:

1. pek:

Gazel 26

Mısra: 5
Çok fazla, oldukça.

Bir bili pek kürzi bulsañ fevrî istibdâl idüp
Zâr şatarsın 'âşıkâ derdnâk imişsin bilmedüm

penâh dergâhı:

1. **penâh dergâhı:-i**

Tarih 175

Mısra: 4

Sığınılacak dergah, sığınılacak huzur.

Hâşılı melce'-i 'irfân oldu
'Ulemâ hayline dergâhı penâh

penâh eyledi:

1. **penâh eyledi:-di**

Tarih 51

Mısra: 4

Sığınmak.

Uçdı ol bülbül-i gülzâr-ı cinân vâ-veylâ
Eyledi Hâzret-i Monlânuñ işigini penâh

penâh eyleyüp:

1. **penâh eyleyüp:-(y)üp**

Tarih 94

Mısra: 8

Sığınmak.

Dest-i luţf u hüsn-i hulkından anuñ hoşnüd idük
Haq Te'âlâ râzî olsun eyleyüp luţfin penâh

penbe:

1. **penbeyle:-(y)le**

Gazel 22

Mısra: 10

Pamuk.

Ey Tûrâbî sîne-i pür-dâğımı kim görse dir
Şanasın penbeyle zeyn itmîş der ü dîvârı gül

2. **penbeyle:-(y)le**

Müseddes 2

Mısra: 6

Pamuk.

Şubh-ı şâdıq gibi ey gâfil ağardı şakaluñ
Haberüñ yok seni penbeyle boğazlar ecelüñ

3. **penbeyle:-(y)le**

Müseddes 2

Mısra: 12

Pamuk.

Şubh-ı şâdıq gibi ey gâfil ağardı şakaluñ
Haberüñ yok seni penbeyle boğazlar ecelüñ

4. **penbeyle:-(y)le**

Müseddes 2

Mısra: 18

Pamuk.

Şubh-ı şâdıq gibi ey gâfil ağardı şakaluñ
Haberüñ yok seni penbeyle boğazlar ecelüñ

5. **penbeyle:-(y)le**

Müseddes 2

Mısra: 24

Pamuk.

Şubh-ı şâdıq gibi ey gâfil ağardı şakaluñ
Haberüñ yok seni penbeyle boğazlar ecelüñ

6. **penbeyle:-(y)le**

Müseddes 2

Mısra: 30

Pamuk.

Şubh-ı şâdıq gibi ey gâfil ağardı şakaluñ
Haberüñ yok seni penbeyle boğazlar ecelüñ

pençe-i hicrân:

1. **pençe-i hicrân:**

Müseddes 6

Mısra: 26

Ayrılık pençesi.

Ey Tûrâbî gam u miñnetle helâk olmuş iken
Sinemüz pençe-i hicrân ile çâk olmuş iken

pend:

1. **pendi:-i**

Tarih 83

Mısra: 1

Nasihat, öğüt.

Pendi bu oldu Hâlîl Pâşâya Sultân Añmedüñ
Âşaf u serdârum olduñ var yürî dâd eylegil

pend idüp:

1. **pend idüp:-üp**

Tarih 83

Mısra: 15

Öğüt vermek.

Pend idüp Sultân Ahmed izzet ü ikrâm ile
Didi târîhi Hâlîlüm âşafum dâd eylegil

perde:

1. perde:

Gazel 40

Mısra: 1

Örtü II engel.

Karâr u şabrımı aldı dil-i pür-zârdan perde
Dirîgâ kaldı ref olmaz der-i dildârdan perde

2. perde:

Gazel 40

Mısra: 2

Örtü II engel.

Karâr u şabrımı aldı dil-i pür-zârdan perde
Dirîgâ kaldı ref olmaz der-i dildârdan perde

3. perde:

Gazel 40

Mısra: 4

Örtü II engel.

Olurdum halvet-i serd o cânân ile cân cânâ
Eger olmasa hâyil bu ten-i nâçârdan perde

4. perde:

Gazel 40

Mısra: 6

Örtü II engel.

Hicâb ile kalup göstermedi yüz bülbül-i zâra
Açılmadı dirîgâ gonca-i gülzârdan perde

perde çekildi:

1. perde çekildi:-di

Gazel 40

Mısra: 8

Kelime Tipi: Deyim

İsteyerek örtmek, gizlemek.

Şalardı pertevin ben hâke ol mihr-i cân-ârâ
Çekildi araya tağlar gibi ağıyardan perde

perde eyleme:

1. perde eyleme:-me

Gazel 40

Mısra: 10

*Perde yapmak. Perde gibi asmak, örtmek II
Bir şeyin doğrudan doğruya görülmesini,
duyulmasını önleyen şey olarak kullanmak.*

Nigârâ alnuñ açılınsun görinsün turra-i tarrâr
‘Iyân it meh cebînuñ eyleme destârdan perde

perde olmasa:

1. perde olmasa:-ma, -sa

Gazel 40

Mısra: 12

Engel olmak, örtmek.

Türâbîyâ iderdi ‘arz-ı sîne şahid-i ma‘nâ
Ser-â-ser olmasa ger câme-i estârdan perde

pergârveş eyledi:

1. pergârveş eyledi:-di

Nazm 3

Mısra: 2

*Pergel gibi döndürmek II aşğın ayrılık
acıyla sersemlemesi kastedilmektedir.*

İtdi bir sâbit-kadem dilber yine giryân beni
Eyledi pergârveş ser-geşte-i hicrân beni

perîşân:

1. perîşân:

Tarih 52

Mısra: 4

Kötü, kederli, üzgün.

Geçdi ol hâtırumuz cem‘ olmaz
Tağlup hem-çü perîşân sünbül

perîşân eyledi:

1. perîşân eyledi:-di

Tarih 72

Mısra: 9

*Sıkıntılı ve kederli eylemek. II dağıtmak,
perişan etmek.*

Eşkiyâ‘ haylin kırup cündin perîşân eyledi
Hamduli‘llâh şimdi oldur Rüstem-i şahib-kırân

perîşân itdiler:

1. perîşân itdiler:-di, -ler

Tarih 71

Mısra: 5

Perişan etmek, mahvetmek.

Her birisi şahn-ı ceng içre geçerken kâm-rân
Eşkiyâ‘ haylin kırup cem‘ in perîşân itdiler

perîşân oldı:

1. perîşân oldı:-dı

Gazel 13

Mısra: 4

*Karmakarışık duruma gelmek, düzeni
bozulmak, acınacak duruma gelmek.*

Ayak dîvânı itmez yoklamaz mazlûmlar hâlin
Perîşân oldı kıllar tahtına sulţânımız gelmez

perîşân-ahvâl olmuşdı:

1. **perîşân-ahvâl olmuşdı:**-miş, -dı

Tarih 206

Mısra: 3

Acınacak durumda olmak.

Fuqarâ zulm ile olmuşdı perîşân-ahvâl
Şimdi devrinde huzûr eyledi hayl-i zu'afâ

pertev:

1. **pertevde:**-de

Gazel 20

Mısra: 15

Işık.

Behîşt-âsâ olan pertevde mi gün nûr-ı Rıdvânım
Dağı hercâyî mi ol bî-vefâmuzdan haber virgil

2. **pertevin:**-i, -n

Tarih 135

Mısra: 8

Işık saçan, parlak, parıltılı.

Herkes âsûde olup başına gün toğdı meger
Şaldı devlet güneşi pertevin âyâ Halebe

pertev-i hüsnin:

1. **pertev-i hüsnin:**-i, -n

Gazel 20

Mısra: 11

Güzellik ışığı.

Şalar mı pertev-i hüsnin cihâna şems-i tâbânım
Añar mı bendesin ol pür-cefâmuzdan haber virgil

pertev-i şems-i cihân-ârâyı:

1. **pertev-i şems-i cihân-ârâyı:**-(y)ı

Gazel 27

Mısra: 6

Cihanı süsleyen Şems'in (güneş) ışığı.

Şevk-i rüyuñla felekde zerreveş rakş itmeyen
Pertev-i Şems-i cihân-ârâyı bilmez neydügin

pervâne:

1. **pervâne:**

Müseddes 7

Mısra: 13

Geceleri ışığın etrafında dönen küçük kelebek.

Yağdı hicr âteşi cân u dili pervâne gibi
Döymeyüp nâr-ı firâka bu gönül yana gibi

2. **pervâne:**

Gazel 2

Mısra: 6

Kelebek.

Nażar kerdî eger şem'-i cemâleş
Çü pervâne hemân süzende bâşed

pervâz eyler:

1. **pervâz eyler:**-r

Tarih 65

Mısra: 3

Yükselmek (Gücün, kudretin artması).

Bağş-ı 'ilm itse kaçan ol yüce pervâz eyler
Şânı 'âlidür anı añlayamaz her alçak

perverdigâr:

1. **perverdigâr:**

Tarih 171

Mısra: 2

Bütün yaratıkları besleyen ve yetiştiren, Allah.

Gitdi Şun'ullâh Efendi menba'-ı 'ilm ü vaķâr
Da'vet-i Firdevs-i a'lâ eyledi Perverdigâr

pesendide görüp:

1. **pesendide görüp:**-üp

Tarih 27

Mısra: 3

Makbul görmek, beğenilmek.

Pesendide görüp her vech ile evzâ' u etvârın
Muhabbet itdi aña gayırlardan dil berî oldı

pey-â-pey:

1. **pey-â-pey:**

Gazel 24

Mısra: 2

Art arda, peş peşe.

Sâķiyâ al ayağı destüñe gel mey görelüm
Sür şitâb it kadehi turma pey-â-pey görelüm

peyk-i:

1. **peyk-i:**

Tarih 115

Mısra: 7

Haber getiren, ulak; sabah rüzgarı.

Ey Tûrâbî didi peyk-i ile hâtif târîķ
Dil-küşâ cā vü ribâķ oldı Mehemmed Pâşâ

pevk-i beşâret:

1. pevk-i beşâret:

Nazm 2

Mısra: 7

Müjde habercisi.

Geldi bayrâm itmege peyk-i beşâret nâ-gâh
Eylesek tañ mı bu gün kırbân kırbân üstine

2. pevk-i beşâret:

Tarih 72

Mısra: 1

Müjde habercisi.

Bir seher irişdi bir peyk-i beşâret nâ-gehân
Bir haber virdi ki oldı halk-ı 'âlem şadmân

pevk-i devlet:

1. pevk-i devlet:

Tarih 87

Mısra: 8

Devlet ulağı, talih seyyaresi.

Pâyimâl olup 'adü dâyim murâduñ el vire
Peyk-i devlet tura sultânüm kapuñda şağ u şol

pîr:

1. pîr:

Gazel 1

Mısra: 1

İhtiyar, yaşlı.

Olur âdem pîr olunca kendi şehrinde ğarîb
İstemez nâdân olanlar irse hengâm-ı meşîb

2. pîrlük:-lük

Gazel 1

Mısra: 5

İhtiyar, yaşlı.

Pîrlük hengâmı geldi gitdi eyyâm-ı şebâb
Gönlümüz egler kanı yok bir cüvân-ı dil-fırîb

3. pîrümüz:-(ü)müz

Tarih 1

Mısra: 1

Yaşlı, ihtiyar, görmüş geçirmiş II bilgi ve görgüsüyle saygı duyulan kimse, manevi önder.

Pîrümüz 'Abdü'l-kerîm ey ehl-i dîn
Terk idüp fânîyi göçdi şeyhümüz

4. pîrüm:-(ü)m

Tarih 164

Mısra: 2

Şeyh, müşşit.

Muğladan geldi Ereğliye hemân
Pîrüm 'Osmân Efendi ey ahi

5. pîrüm:-(ü)m

Tarih 164

Mısra: 4

Şeyh, müşşit.

Şevk ile didi Türâbî-i haķîr
Pîrüm oldı geldi 'Osmân târîhi

pîr etegin tutmayup:

1. pîr etegin tutmayup:-ma, -(y)up

Gazel 24

Mısra: 7

Saygın, yüce kişiye bağlanmak, onun sözüne itaat etmek.

Tutmayup pîr etegin olmayıcak ehl-i fenâ
Yaķışur mı saña ol tâc u 'aba gey görelüm

pîr ü cüvân:

1. pîr ü cüvân:

Tarih 71

Mısra: 14

Yaşlı ve genç, herkes.

Ey Türâbî işidüp a' dâyı pâ-mâl itdügin
Kıldılar her güşede aña du'â pîr ü cüvân

pîr-i hazîne:

1. pîr-i hazîne:

Kıt'a 5

Mısra: 35

Hazinenin tarikat kurucusu.

Gel yetiş pîr-i hazîne vir birâderden haber
Mış-ı hüsnüñ şâhı mı ol Yûsuf-ı şânî nice

pîr-i mürde:

1. pîr-i mürde:

Gazel 30

Mısra: 1

Ölü ihtiyar, ölü tarikat kurucusu.

Ruhsâr-ı yâr haķıyla pîr-i mürde olmadın
Göster İlahî dil-beri bir daħı ölmedin

pîrlük irdi:

1. pîrlük irdi:-di

Müseddes 2

Mısra: 1

İhtiyarlık vakti geldi.

Pīrlük irdi dilā neyki bu tūl-i emelūñ
Ayağūñ aldı ecel yokdur elūñde 'amelūñ

pīşe:

1. pīşesi:-(s)i

Tarih 141

Mısra: 9

Huy, tabiat, âdet, alışkanlık.

Pīşesi 'adl idi her yirde budur tārīh
Kıldı Yūnāni velī mülket-i 'abd-ı Mü'min

piyāle:

1. piyāle:

Tarih 210

Mısra: 24

Kadeh.

Hāzret-i 'Osmān Pāşā irdi hem-çü şīr-i ner
Mar'aşuñ mīr-i emīrāni Piyāle devr idüp

2. piyāle:

Nazm 5

Mısra: 4

İçki kadehi, şarap kadehi.

'Āleme rüsvā idüp bī-neng ü nām itdūñ beni
Gel piyāle gel yetiş mest-i müdām itdūñ beni

pür:

1. pür:

Tarih 3

Mısra: 8

Çok, dolu, pek çok.

Her 'alāmet götüren şimdi görünmez oldu
Müteseyyidle pür olmuşdı egerçi eṭrāf

2. pürdür:-dür

Tarih 202

Mısra: 3

Çok, dolu, pek çok.

Her taraf çeşmesār ile pürdür
Şanasın lülesi le'ālīdür

3. pürdür:-dür

Tarih 10

Mısra: 9

Dolu, çok.

'Asker-i İslām ile pürdür derūni hāliyā
Oldı dārāt ile çün evreng-i Dārā Edrine

4. pür:

Kıt'a 5

Mısra: 16

Çok, dolu, pek çok.

Dāyimā zevk u şafā eyler mi erbāb-ı mezāk
Ney-şekerle pür mi āyā şekkeristāni nice

5. pür:

Kıt'a 5

Mısra: 24

Çok, dolu, pek çok.

Barçalarla pür mi anuñ baḥr-ı 'ummāni nice
Her kaçan 'id olsa varurlar mı kayık seyrine

6. pür:

Müseddes 10

Mısra: 21

Çok, dolu, pek çok.

Şafaqla sāğar-ı devr-i felek pür bādeñ olmuşdur
Yeñi ay şanma gerdün-ı kühen dil-dādeñ olmuşdur

pür itdi:

1. pür itdi:-di

Tarih 116

Mısra: 7

Doldurmak, kaplamak.

İtdi ol şehrūñ içini āb-ı cārīlerle pür
Her tarafda çeşme bünyād eyledi mānend-i Nīl

pür oldu:

1. pür oldu:-dı

Tarih 134

Mısra: 5

Dolmak.

Niçe demdür ki pür oldu bulandı zulm ile 'ālem
Cilā' vir 'adl ile mir'āt-ı aḥkāmı mücellā kıl

2. pür oldu:-dı

Kıt'a 5

Mısra: 5

Dolmak, dolu duruma gelmek; çoğalmak, artmak.

Büstāni oldu mı envā'-ı eṣmār ile pür
Kaysı vü şeftālūsı elmā-ı bedāni nice

pür olmuşdı:

1. pür olmuşdı:-miş, -dı

Tarih 182

Mısra: 7

Dolmak, dolu duruma gelmek; çoğalmak, artmak.

O cāy-ı dil-güşā ey dil pür olmuşdı fesād ile
Bi-ḥamdi'llāh gelüp ol dāfi ' -i sırr-ı keşif oldu

pür olup:

1. **pür olup:-up**
Tarih 149
Mısra: 1
Dolmak, Bir yere iyice yayılmak, kaplamak.

Pür olup dürr-i kelāmuñla cihān sultānum
'Ulemā zümresine kân-ı cevāhir sensin

2. **pür olup:-up**
Kıt'a 9
Mısra: 1
Dolmak, dolu olmak, kaplanmak.

Pür olup ḥāne-i se' ādetüñüz
Berre-i güsfend ile cānā

3. **pür olup:-up**
Müseddes 7
Mısra: 27
Dolmak, dolu olmak, kaplanmak.

Pür olup seyl-i sirişkümlerle kamu mülk-i cihān
Nūḥ tūfānı kopardı başuma eşk-i revān

pür-envār:

1. **pür-envār:**
Müseddes 8
Mısra: 4
Parıl parıl parlayan nur dolu.

Gerd-i kūyuñ başuma tāc oldu devlet var imiş
Ravza-i pākūñ bu çeşmüm gördi pür-envār imiş

pür-eyvān:

1. **pür-eyvāndur:-dur**
Tarih 11
Mısra: 4
Dolu köşk, çok fazla büyük salon.

Eyledi bir dil-güşā 'ālī binā'ya ibtidā
Her taraf ṭāḳ-ı mu'allā ile pür-eyvāndur

pür-güher oldu:

1. **pür-güher oldu:-dı**
Gazel 42
Mısra: 1
İnci ile dolu olmak II gözyaşı ile gözlerin dolması durumu kastedilmiştir.

Hicrūñle şehā çeşm-i terüm pür-güher oldu
Dendānuñ añup göz yaşı lü'lü' -i ter oldu

pür-hande:

1. **pür-ḥande:**
Gazel 2
Mısra: 4
Süreklî gülen II gülün açılmasını da ifade ediyor.

U gül-rā dem-be-dem üftāde çün cūy
U bülbül-rā çü gül pür-ḥande bāşed

pür-şafā:

1. **pür-şafā:**
Kıt'a 5
Mısra: 4
Neşe dolu, bol eğlenceli.

Her tarafda nāle vü efgān ider mi 'andelīb
Bāğ u rāğı pür-şafā mı hem gülistānı nice

2. **pür-şafā:**
Tarih 205
Mısra: 6
Neşe dolu, bol eğlenceli.

Hāk-i pāyından anuñ eyleme kesb-i şeref
Pür-şafā olmaz idi böyle fezā-i Edine

pür-şeref:

1. **pür-şeref:**
Gazel 30
Mısra: 3
Çok şerefli.

Eyle efendi gerd-i kudūmuñla pür-şeref
Rüşen-ter eyle çeşmümi ḥāk ile ṭolmadın

2. **pür-şeref:**
Tarih 205
Mısra: 2
Çok şerefli.

Virilüp şimdi efendiye kazā-i Edine
Pür-şeref oldu Vişāliyle likā-i Edine

pür-şerer oldu:

1. **pür-şerer oldu:-dı**
Gazel 42
Mısra: 10
Kıvılcımlarla dolu olmak, parlak olmak.

Encüm degül eflāki gice zeyn iden ey dōst
Āhum tütünü çıkıdı göğe pür-şerer oldu

pür-süd ola:

1. pür-süd ola:-a

Tarih 105

Mısra: 6

Çok kazançlı olmak.

Ola her demde se'âdet aña yâr
Yüz sürenler pâyına pür-süd ola

pür-ziyâ kıldı:

1. pür-ziyâ kıldı:-dı

Müseddes 10

Mısra: 27

Işıkla doldurmak, aydınlatmak.

Ruḥuñ şevki semâda âfitâbı pür-ziyâ kıldı
Hilâl-i çarḫı cânâ reşk-i engüştüñ dü-tâ kıldı

püşt ü penâhumuz:

1. püşt ü penâhumuz:-(u)muz

Gazel 38

Mısra: 10

Arka, yardımcı, sığınak.

Olur Tûrâbî çün kim cürm ü günâha pādâş
Yâ bu şefî'-i kevneyn püşt ü penâhumuz ne

pusu:

1. pusudan:-dan

Tarih 18

Mısra: 5

Gizli, görünmeyecek yer.

Nerrâd-ı dehr hayâl-i ruḫ gösterüp pusudan
Açmazdan anı fi'l-hâl mât itdi hem-çü Leclâc

püyende:

1. püyende:

Gazel 2

Mısra: 1

Hızla giden, coşkun.

Dil-i 'âşık çü cü püyende bâşed
Der-i ma'sûk-râ cüyende bâşed

R

rabb-ı celîl 'ömrin efvün evle:

1. rabb-ı celîl 'ömrin efvün eyleye:-(y)e

Tarih 133

Mısra: 4

Kelime Tipi: Dua İfadesi

Yüce Allah ömrünü artırsın, uzun ömür versin.

Eyledi şehir-i Ereğliye nazar
'Ömrin efvün eyleye Rabb-ı celîl

râbi'a:

1. râbi'a:

Tarih 103

Mısra: 1

Rabia, Latif Efendi'nin validesi.

Râbi'a derd-i seferde gîtdüñ
Dilerüm hem-dem-i hürâ olasin

2. râbi'a:

Tarih 103

Mısra: 6

Rabia, Latif Efendi'nin validesi.

Derd ile didi Tûrâbî târiḫ
Râbi'a cennet-i 'âlî bulasin

râci':

1. râci'dür:-dür

Kıt'a 7

Mısra: 7

Bağlı olmak, rücû etmek.

İtüñ adı var anlaruñ yokdur
Zararı şoñra saña râci'dür

râfizi:

1. râfiziye:-(y)e

Nazm 2

Mısra: 32

Hz. Ebû Bekir, Ömer ve Osman'ın hilâfetlerini kabul etmeyen Şii fırkası.

Pâdişahuñ 'asker-i ekrâdını kıldı za'îf
Râfiziye fırsat virdi Âl-i 'Osmân üstine

râfizinüñ mülkini:

1. râfizinüñ mülkini:-i, -n

Tarih 83

Mısra: 6

Rafizi'nin mülkü (Rafizi: Hz. Ebû Bekir, Ömer ve Osman'ın hilâfetlerini kabul etmeyen Şii fırkası).

Düşmen-i dînüñ varup eyle diyârını ħarâb
Râfîzînüñ mülkini al bir iyü ad eylegil

rağbet:

1. **rağbet:**

Müseddes 1

Mısra: 3

Arzu, meyil, teveccüh II itibar.

Ehle virilmeyeli manşiba rağbet gitdi
Tağılup ehl-i ħurâ cümle ra'ıyyet gitdi

rağbet eyleñ:

1. **rağbet eyleñ:-ñ**

Müseddes 1

Mısra: 16

Kelime Tipi: **Deyim**

İstemek, beğenmek, istekle karşılamak.

İstikâmetle olan ħakime 'izzet eyleñ
Öldürüñ zâlimi 'adl idene rağbet eyleñ

rağbet evler:

1. **rağbet eyler:-r**

Kıt'a 5

Mısra: 59

Kelime Tipi: **Deyim**

İstemek, beğenmek, istekle karşılamak.

Rağbet eyler mi Mehemmed Şâh-ı büzürg 'aşıka
Öldürür mi âdemi ol çeşm-i fettâni nice

rağbet itdiler:

1. **rağbet itdiler:-di, -ler**

Kıt'a 5

Mısra: 14

Kelime Tipi: **Deyim**

İstemek, beğenmek, ilgi göstermek.

Kâse-bâzâsâ ħaranfil ħurdı mı bâğa bisât
Bezme rağbet itdiler mi ehl-i 'irfâni nice

rağbet itmez:

1. **rağbet itmez:-mez**

Müfret 1

Mısra: 1

Rağbet etmek. İstemek, beğenmek, istekle karşılamak.

İtmez efendi kimseye rağbet Ebü'ssu 'üd
Meyli hemîşe ħalkuñ nağdin mine'n-nuğüd

rağbet olur:

1. **rağbet olur:-(u)r**

Tarih 127

Mısra: 10

İstek ve alâka gösterilmek, beğenilip istenilmek.

Ma'ârif 'ilm ile geldi revâcın bulduğı demler
Bi-ħamdi'llâh olur rağbet bu gün erbâb-ı 'irfâna

râğıb kıl:

1. **râğıb kıl:**

Gazel 28

Mısra: 11

Rağbet edici, istekli kıl.

Gel ey dil bu Tûrâbî fâriğ olmuş nazma râğıb kıl
Anuñ bu Döldül-i ħab'-ı şabâ-cevlânını ħullan

râğıb-ı etrâk:

1. **râğıb-ı etrâk:**

Gazel 26

Mısra: 14

Türklerin isteyen, Türklerin rağbet edeni.

Bu Tûrâbîden kaçarsın meyl-i ağıyar eyleyüp
Tâlib-i ħâr râğıb-ı Etrâk imişsin bilmedüm

râh:

1. **râhum:-(u)m**

Müseddes 7

Mısra: 20

Yol, tarik.

Hicr-i yâr ile irişdi felege âhum ħayf
Ser-i küyına anuñ varmağa yok râhum ħayf

2. **râh:**

Tarih 51

Mısra: 8

Yol, tarik.

Def gibi sine dögüp ağlaşalum nâle idüp
Ney gibi gözlerümüz yolda ħalup gözler râh

râh tutdı:

1. **râh tutdı:-dı**

Tarih 168

Mısra: 2

Yol tutmak II gitmek.

Şeyħ-i İslâm ile gitdi Bâķī-i mūr-i süħan
İkisi bir yılda tutdı çün beķâ semtine râh

râh-ı 'anâda:

1. **rāh-ı 'anāda:-da**

Tarih 37

Mısra: 6

Güçlük yolu, zorluk yolu II zorluk, sıkıntı.

İrdi ser-menzil-i maqşūdına kendüsi revān
Dem-be-dem ehl-i ḥased rāh-ı 'anāda kaldı

rāh-ı ḥakda:

1. **rāh-ı ḥakda:-da**

Tarih 129

Mısra: 3

Allah yolu.

Rāh-ı Ḥakda reh-beri her dem ricālu'llāh ola
Yāveri olsun hemiṣe enbiyā vü evliyā

rāh-ı ḥakdan:

1. **rāh-ı ḥakdan:-dan**

Müseddes 3

Mısra: 2

Allah yolu.

Dilā geldüm cihāna zāyi'-i 'ahd-i ṣebāb itdüm
Ḍalālet içre ḳaldüm rāh-ı Ḥakdan ictināb itdüm

rāh-ı hicre düşmesün:

1. **rāh-ı hicre düşmesün:-me, -sün**

Müseddes 12

Mısra: 28

*Ayrılık yoluna düşmek, ayrılığa düşmek,
ayrılmak.*

Pāyimāl idüp Türābī derdmendi ḳılma red
Rāh-ı hicre düşmesün çekme vefā yolına sed

rāh-ı ümüd irdi:

1. **rāh-ı ümüd irdi:-di**

Müseddes 2

Mısra: 25

Ümit yolu ulaştı.

İrdi ser-menzil-i pāyāna dilā rāh-ı ümüd
Yol yakın oldu idersin daḫı sen fikr-i ba'īd

rahm eyler:

1. **rahm eyler:-r**

Kit'a 5

Mısra: 49

Acımak, merhamet göstermek.

Ol ḡarībūñ gözleri yaşına rahm eyler mi hīç
Muşlı Şāhuñ bendesi Dervīş Nālānī nice

rahm eyleyüp:

1. **rahm eyleyüp:-(y)üp**

Tarih 124

Mısra: 5

Merhamet etmek, acımak.

Siler rahm eyleyüp her dem gözi yaşını mazlūmuñ
Dem-ā-dem ehl-i zulmi ḥayret ile seyl-i ḡam aldı

rahm idüp:

1. **rahm idüp:-üp**

Gazel 15

Mısra: 27

Acımak, merhamet göstermek.

Hīç kimesne rahm idüp feryādumuz ḡuş eylemez
Pādişāh-ı dehre bu aḫvālī bir söyler mi yok

rahm it:

1. **rahm it:**

Nazm 6

Mısra: 4

Merhamet etmek, acımak, şefkat göstermek.

Dem-be-dem çeşmüm şurāḫi gibi giryān oldu gel
Gel baña rahm it 'Alā'eddīnüm uran oldu gel

2. **rahm it:**

Tarih 134

Mısra: 8

Merhamet etmek, acımak, şefkat göstermek.

Bañalmaz silmeyince ehl-i zulmi girye-i mazlūm
Gözi yaşına rahm it her faḳīrūñ seyr-i deryā ḳıl

rahm itmedi:

1. **rahm itmedi:-me, -di**

Gazel 38

Mısra: 8

Merhamet etmek, acımak, şefkat göstermek.

Eşkümler rüy-ı zerdüm da'vā-yı 'aşka besdür
Rahm itmedi efendim yā bu ḡuvāhumuz ne

rahm itmedün:

1. **rahm itmedün:-me, -dii, -ñ**

Tarih 168

Mısra: 3

Merhamet etmek, acımak, şefkat göstermek.

İki deryā-yı 'ulūma ey felek rahm itmedün
Zāyi' itdün iki kān-ı gevheri itdün tebāh

rahmet itdi:

1. rahmet itdi:-di

Tarih 135

Mısra: 2

Merhamet etmek, bağıslamak.

Geldi ey dil yine bir hâkim-i dānā Halebe
İtdi rahmet nazarın Bār-ı Te'ālā Halebe

ra'iyet:

1. ra'iyet:

Tarih 156

Mısra: 6

İnsanlar, halk.

Çaldı vīrān olup isüz köyler
Eşkiyā'dan ra'iyet itdi firār

2. ra'iyet:

Müseddes 1

Mısra: 4

Bir hükümdar idaresinde olanlar, birinin idaresine bağlı olanlar. Devletin idaresindeki umum insanlar.

Ehle virilmeyeli manşıba rağbet gitdi
Tağılıp ehl-i kurā cümle ra'iyet gitdi

rakīb:

1. rakībūn:-(ü)ñ

Müseddes 12

Mısra: 7

Engel II sevgiliyi aşık kadar sevmediği halde sevgiliye sözünü geçiren ve onu aşkıtan soğutmaya çalışsan kimse.

Cāme-i gül-gün ile varma rakībūn yanına
Girme 'uşşākuñ bu uslūb ile şāhum çanına

2. rakībūn:-(ü)ñ

Gazel 36

Mısra: 4

Klasik şiirde sevgiliyi aşkıtan uzaklaştırmaya çalışsan, sevgili ile aşığın kavuşmasına engel olan kimse, şey.

Nāmuñ gibi 'ömrüñ mezīd oldu bu gün nev-rüz u
'id
Cānā rakībūn çün Yezīd günden güne bed-nām
ola

rakīb-i kāfiri:

1. rakīb-i kāfiri:-i

Gazel 29

Mısra: 7

Kāfir rakip, suçlu, günahkar rakip; sevgiliyi aşkıtan ayırma suçunu işlemiş olan, merhametsiz ve imansız rakip.

Kendüñe cānā karīb itme rakīb-i kāfiri
Hayr gelmez saña hergiz ol seg-i bed-nāmdan

2. rakīb-i kāfiri:-i

Gazel 31

Mısra: 4

Kāfir rakip, suçlu, günahkar rakip; sevgiliyi aşkıtan ayırma suçunu işlemiş olan, merhametsiz ve imansız rakip.

Nedür bu Zü'l-feķār-ı gāmzenüñ keskinlügi cānā
Rakīb-i kāfiri öldür 'Aliyyü'l-Murtażasın sen

rakībūn hevāsına:

1. rakībūn hevāsına:-i, -n, -a

Gazel 8

Mısra: 3

Rakibin isteği, rakibin arzusu.

Şehnāza başla uyma rakībūn hevāsına
'Uşşākı diñle şimdi nevānuñ zamānidür

rakībūn nışine:

1. rakībūn nışine:-i, -n, -e

Gazel 19

Mısra: 5

Rakibin zehri.

Rakībūn nışine şabr it dikenden
İşi birlige yetmek hār ile gül-berg-i hāndānuñ

rakka:

1. rakıkaya:-(y)a

Tarih 145

Mısra: 4

Rakka şehri.

Zālimi hekk idicek dindi Tūrābī tārīh
Geldi 'adliyle bu dem Rakıkaya Mü'min Pāşā

2. rakıkayı:-(y)ı

Tarih 145

Mısra: 2

Rakka şehri.

Mūr-mūrānı olup Hāzret-i Mü'min Pāşā
Rakıkayı itse kudümüyla demidür ihyā

raks:

1. rakş:

Gazel 20
Mısra: 13
Dans, oyun.

İdüp nâz öldürür mi rakş ile ‘uşşâkı Dervîşüm
Girer mi kana ol gül-gün-kaşâmuzdan haber
virgil

2. rakşa:-a

Gazel 41
Mısra: 5
Dans, oyun.

Her kaçan rakşa gire nâz ile oynar yüregüm
Cânım ağzuma gelür yâd ola ger ad-ı ‘Ali

raks itmeyen:

1. rakş itmeyen:-me, -(y)en

Gazel 27
Mısra: 5
Dans etmek.

Şevk-i rüyuñla felekde zerreveş rakş itmeyen
Pertev-i Şems-i cihân-ârâyı bilmez neydügin

râm ola:

1. râm ola:-a

Gazel 36
Mısra: 12
Boyun eğmek; İsteyerek veya istemeyerek
uymak, katlanmak.

İrmez Türâbî dem deme el ur bu gün câm-ı Ceme
Düşmez bu fırsat âdeme dil-ber de saña râm ola

râm oldı:

1. râm oldı:-dı

Tarih 154
Mısra: 9
Boyun eğmek, itaat etmek.

Çılıç havfıyla râm oldı Türâbî dindi bu târîh
Naşûh Pâşâ ‘Acemden zür ile aldı ele bâcın

râm olsa:

1. râm olsa:-sa

Tarih 96
Mısra: 4
Uymak, boyun eğmek.

‘Adl u dâd ile o hem-nâm-ı Mehemmeddür çün
Aña râm olsa nola şer‘-i Resül-i ‘Arabî

râm olup:

1. râm olup:-up

Tarih 89
Mısra: 6
Uymak, boyun eğmek.

Manşıbında ola her demde efendi dâyim
‘İlm ü ‘adliyle olup ehl-i Halep emrine râm

ravza-i islâmı:

1. ravza-i islâmı:-ı

Tarih 60
Mısra: 9

İslam bahçesi.

Ravza-i islâmı ser-sebz eyleyen nuţkuñ durur
Büstân-ı dîne sultânım sözündür selsebîl

ravza-i pâküñ:

1. ravza-i pâküñ:-(ü)ñ

Müseddes 8
Mısra: 4
Temiz kabir.

Gerd-i küyuñ başuma tâc oldı devlet var imiş
Ravza-i pâküñ bu çeşmüm gördü pür-envâr imiş

rây:

1. rây:

Tarih 123
Mısra: 1
Fikir, düşünce.

Bu def‘a eşkiyâ‘nuñ def‘ine bir özge rây oldı
Mehemmed Beg şecâ‘atle emîr-i Akşarây oldı

râyet:

1. râyetini:-i, -n, -i

Tarih 210
Mısra: 29
Sancağ, bayrak.

Cümle sekbân râyetini itdiler zîr ü zeber
Her tarafdan bebr ü gürgäsâ irüp Kürd begleri

râyet-i dîni:

1. râyet-i dîni:-i

Tarih 190
Mısra: 6
Din sancağı.

Bi-ğamdillâh zühür itdi du‘âmuz eyleyüp te’sîr
Geçüp şadr-ı Resüle râyet-i dîni ider kâ‘im

rāyet-i fahr-ı cihān:

1. rāyet-i fahr-ı cihān:

Tarih 210

Mısra: 28

Cihanın övündüğü kişinin (Hz. Muhammed) sancağı.

Eşkiyā` dār-ı fenādan itdiler `azm-i saķar
Rāyet-i Fahr-ı cihān ile irtüp Şām `askeri

rāy-ı cān-sitān:

1. rāy-ı cān-sitān:

Tarih 71

Mısra: 1

Can alıcı hüküm ve itikad, can alıcı fikir.

İtdi Aħmed Beg yine bir özge rāy-ı cān-sitān
Eşkiyā` nuñ katline kaşd itdi dāmen der-miyān

rāzi:

1. rāzi:

Tarih 33

Mısra: 13

Rıza gösterici, rıza veren.

Қavl u fi`linden anuñ rāzi idi ħalk-ı cihān
Meskenin dār-ı cinān ide Hūdā `azze ve cel

rāzi olsa:

1. rāzi olsa:-sa

Tarih 183

Mısra: 2

Kabul etmek, razı olmak.

Şimdi Halebe vālī evlād-ı Resül oldu
Қavlinden vü fi`linden ħalk olsa nola rāzi

2. rāzi olsa:-sa

Tarih 212

Mısra: 6

Kabul etmek, razı olmak.

Ol `adālet kānınuñ nāmı gibi ħulķı ħasen
Rāzi olsa vechi var andan bu gün mīr ü sipāh

rāzi olup:

1. rāzi olup:-up

Tarih 137

Mısra: 4

Uygun bulmak, beğenmek, benimsemek, istemek, kabul etmek.

Seccāde-i Peyğamber olsun aña erzānī
Қavlinden vü fi`linden her kişi olup rāzi

rāzi olupdur:

1. rāzi olupdur:-up, -dur

Tarih 170

Mısra: 4

Kabul etmek, razı olmak.

Ulu kiçi o diyāruñ ħalkı
Қavl u fi`linden olupdur rāzi

re`āyā:

1. re`āyā:

Müseddes 4

Mısra: 26

Bütün halk.

Olmuş iken ey Tūrābī ħalk-ı `ālem bī-mecāl
Pāy-ı miñnetde re`āyā ħalmış iken pāy-māl

2. re`āyā:

Müseddes 4

Mısra: 28

Bütün halk.

Eşkiyā` ħaylini def` itdi gelüp bī-ķīl ü kāl
Devr-i `adlinde re`āyā oldılar āsüde-ħāl

3. re`āyā:

Tarih 75

Mısra: 5

Halk, el altında bulunan kimseler (F. zīr-i destān).

Zālimlerüñ elinden pā-māl olup re`āyā
Bī-çāre ħalmış iken yine mecālī geldi

4. re`āyā:

Gazel 15

Mısra: 25

Bir hükümdarın yönetimi altındaki halk.

Mürveş oldu re`āyā pāymāl-i eşkiyā`
Gel Süleymānum yetiş gör ħālını ağlar mı yok

5. re`āyā:

Tarih 113

Mısra: 5

Bir hükümdarın yönetimi altındaki halk.

Olup devründe āsüde re`āyā
Saña ruzi kıla Ħaķ `ömr-i sermed

re`āyā vü berāvā:

1. **re'āyā vü berāyā:**

Tarih 56

Mısra: 3

Hristiyan azınlık ve Müslüman halk.

Re'āyā vü berāyā oldılar devründe āsüde
Cihānı rüşen itdüñ 'adl ile hürşid-i hāversin

2. **re'āyā vü berāyā:**

Tarih 123

Mısra: 5

Hristiyan azınlık ve Müslüman halk.

Re'āyā vü berāyā devr-i 'adlinde emān üzre
Eşirränuñ işi dāyim enīn ü āh u vāy oldı

3. **re'āyā vü berāyā:**

Tarih 124

Mısra: 3

Hristiyan azınlık ve Müslüman halk.

Bu 'adl ü dād ile şīt ü şadāyı 'āleme şaldı
Re'āyā vü berāyā oldılar devrinde āsüde

4. **re'āyā vü berāyā:**

Tarih 124

Mısra: 3

Hristiyan azınlık ve Müslüman halk.

Bu 'adl ü dād ile şīt ü şadāyı 'āleme şaldı
Re'āyā vü berāyā oldılar devrinde āsüde

re'āyā vü berāyānuñ du'āsı:

1. **re'āyā vü berāyānuñ du'āsı:-(s)ı**

Tarih 127

Mısra: 6

Hristiyan azınlık ve Müslüman halkın duası.

Cünüd-ı eşkiyā'nuñ göklere çıksa nola āhı
Re'āyā vü berāyānuñ du'āsı irdi Keyvāna

re'āyānuñ ortasına:

1. **re'āyānuñ ortasına:-(s)ı, -n, -a**

Kıt'a 7

Mısra: 5

Halkın arası, halkın ortası.

Girme ortasına re'āyānuñ
Senüñ anlarla sözlerüñ yokdur

red kılma:

1. **red kılma:-ma**

Müseddes 12

Mısra: 27

Reddetmek, kabul etmemek.

Pāyimāl idüp Türābī derdmendi kılma red
Rāh-ı hicre düşmesün çekme vefā yolına sed

ref' olmaz:

1. **ref' olmaz:-maz**

Gazel 40

Mısra: 2

Mertebe yükseltici olma.

Qarār u şabrumı aldı dil-i pür-zārdan perde
Dirīgā qaldı ref' olmaz der-i dildārdan perde

ref'tār:

1. **ref'tāruñ:-(u)ñ**

Gazel 16

Mısra: 3

Salınarak yürüme, güzel yürüyüş.

Ref'tāruñ ile kāmēt-i bālāñı görince
Hayretde kalup serv-i dil-ārādan uşanduk

2. **ref'tārını:-ı, -n, -ı**

Gazel 9

Mısra: 9

Salınarak edalı yürüyüş.

Gitdi Türābī 'aqlum ref'tārını görince
Bu şu gibi aqışlar esb-i devende yokdur

ref'tār-ı kadūñ:

1. **ref'tār-ı kadūñ:-(ü)ñ**

Nazm 7

Mısra: 1

Boyun salınması.

Görüp ref'tār-ı kadūñ qanlar aqlar çeşm-i
giryānum
Demidür sāye şal ben hāke ey serv-i hürāmānum

reh-ber:

1. **reh-beri:-ı**

Tarih 129

Mısra: 3

Kılavuz, yol gösterici.

Rāh-ı Haqda reh-beri her dem ricālu'llāh ola
Yāveri olsun hemişe enbiyā vü evliyā

reh-ber ola:

1. **reh-ber ola:-a**

Tarih 40

Mısra: 31

Kılavuzluk etmek, doğru yolu göstermek.

Ne yaña 'azm iderse ola reh-ber Hızr ile İlyās
Dem-ā-dem baħr ile berde Hudā olsun nighbānı

rehber olup:

1. rehber olup:-up

Tarih 2

Mısra: 7

Kılavuzluk etmek, doğru yolu göstermek.

Yāveri Haq ola hidāyet ile
Hızr u İlyās olup aña rehber

rehzen-i düşmen:

1. rehzen-i düşmen:

Gazel 15

Mısra: 30

Yol kesen düşman, tehlike arz etmek.

Bu Tūrābī derd-mendi kılmağa ğamdan ħalāş
Rehzen-i düşmen 'Alī sīretlü bir Hayder mi yok

remz:

1. remz:

Tarih 33

Mısra: 8

Gizlice işaret, ima.

Bir kimesne aña aħvālını 'arz itse eger
Herkesüñ müşkilini eyler idi remz ile ħal

rencide kılma:

1. rencide kılma:-ma

Müseddes 12

Mısra: 23

İncitmemek, üzmemek.

Kimseyi rencide kılma zulm-i bī-dād eyleyüp
Hiç senden pādişāhum bir gedā incinmesün

reşg:

1. reşgüm:-(ü)m

Tarih 150

Mısra: 7

*Reşk: Kıskanma, kıskanmayı uyandıran,
kıskanılmış, haset ve gıpta veren.*

Ayağı tozını kuħl itmege reşgüm var idi
Felek el virmedi ħayfā nigerānum ħaldı

re's-i ulemā:

1. re's-i ulemā:

Tarih 35

Mısra: 1

Bilginlerin başkanı, alimlerin başı.

Gitdi re's-i 'ulemā Ĥazret-i Bostān-zāde
Gül-i bostānını 'ilmüñ bu felek şoldurdı

resid:

1. resid:

Müseddes 2

Mısra: 27

Erişmiş, yetişmiş, olgunlaşmış.

Ey Tūrābī çekilüp naqđ-ı ħayātına resid
Berf ile dāmen-i şāħrā gibi rīş oldı sefid

reşk ider:

1. reşk ider:-(e)r

Tarih 8

Mısra: 5

Kıskanmak.

Reşk ider tāk-ı mu'allāsına eyvān-ı felek
Pāk ider dāmānını gerd-i küdüretten nesim

reşk idüp:

1. reşk idüp:-üp

Tarih 40

Mısra: 24

Kıskanmak.

Şadefden ğüş idüp evşāf-ı la'l ü dür-i dendānım
Biħāruñ reşk idüp çıkıdı gözinden dürr ü mercānı

2. reşk idüp:-üp

Tarih 117

Mısra: 4

Kıskanmak.

Aqar pāyına cezb idüp dem-ā-dem
Şuyına reşk idüp tağlardağı berf

reşk-i engüştüñ:

1. reşk-i engüştüñ:-(ü)ñ

Müseddes 10

Mısra: 28

*Parmağının kıskançlığı, parmak ucunun
kıskançlığı.*

Ruħuñ şevki semāda āfitābı pür-ziyā kıldı
Hilāl-i çarħı cānā reşk-i engüştüñ dü-tā kıldı

reşk-i kudümü:

1. reşk-i kudümü:-ı

Tarih 122

Mısra: 2

Gelişinin kiskanılması, gelişinin kiskançlık uyandırması.

Devlet ü 'izzetle geldi Mehemmed Pāşā
Eyledi şehrimizi reşk-i kudümü ihyā

resm-i zalām:

1. **resm-i zalām:**

Tarih 165

Mısra: 10

Karanlık resmi, zulmet resmi II kötülükler, zulmetler.

Mihr-i 'adli çü ziyā-güsterdür
Şāmdan gitse nola resm-i zalām

resül-i kibriyānuñ:

1. **resül-i kibriyānuñ:-nuñ**

Tarih 134

Mısra: 2

Allah Resül'ü (Hz. Muhammed).

Bu gün sultānum İstanbūla olduñ fazl ile hākim
İdüp 'adli Resül-i Kibriyānuñ şer'in icrā kıl

resül-i kirdigār:

1. **resül-i kirdigār:**

Tarih 20

Mısra: 10

Allah Resulü (Hz. Muhammed Mustafa).

Bir 'Ali-siret 'Ömer-ħaşlet dilaversin şehā
Dāyimā olsun şefā'atcūñ Resül-i Kirdigār

resül-i mevlā vakfına:

1. **resül-i mevlā vakfına:-ı, -n, -a**

Tarih 178

Mısra: 9

Allah'ın peygamberinin (Hz. Muhammed) vakfi, Allah'ın peygamberinin yolu, Allah'ın peygamberinin durumu.

Vakfına çünki müfettiş olduñ
Dest-girüñ ola Faħr-ı dü-serā

resül-i yezdān:

1. **resül-i yezdān:**

Tarih 16

Mısra: 8

Allah'ın peygamberi, Allah'ın elçisi.

Hulq-ı ħasenle āyā hem-nām-ı Aħmed olduñ
Tañ mı şefā'at itse saña resül-i Yezdān

resülün şer'in:

1. **resülün şer'in:-i, -n**

Tarih 190

Mısra: 3

Peygamberin (Allah tarafından gönderilen) din kuralları, İslam dininin kuralları.

Resülün şer'in icrā itmede yokdur aña hem-tā
Gelür mi 'ilm ü 'adl ile cihāna böyle bir 'ālim

revā:

1. **revādur:-dur**

Tarih 40

Mısra: 8

Layık, uygun, münasip.

Dilāverlülkle erlülkle olupdur dāver-i devrān
Revādur rüy-ı deryāda yüritse ħükm-i sultānı

revāc:

1. **revācın:-ı, -n**

Tarih 20

Mısra: 11

İtibar, değer, kıymet.

Devr-i 'adlünde senüñ buldı revācın ma'rifet
Ehl-i 'irfāna şehā el virdi devr-i rüzgār

revāc buldı:

1. **revāc buldı:-dı**

Tarih 165

Mısra: 11

Değer kazanmak, aranır, istenir olmak, sürümü, değeri artmak.

Ma'rifet buldı zamānında revāc
Ehl-i 'irfāna virüp şöret-i tām

revāc bulsa:

1. **revāc bulsa:-sa**

Tarih 31

Mısra: 5

Değer kazanmak, aranır, istenir olmak, sürümü, değeri artmak.

Ma'rifet bulsa nola yine revāc
Toldı 'irfānıyla yine o diyār

revācın buldı:

1. **revācın buldı:-dı**

Tarih 185

Mısra: 7

Geçerli hale gelmek, herkesçe aranır, istenir olmak.

Ma'ârif buldı devrinde revâcın
Kavî olsa yiridür dîn-i İslâm

2. revâcın buldı:-dı

Tarih 77

Mısra: 7

Geçerli hale gelmek, herkesçe aranır, istenir olmak.

İltifâtıyla anuñ buldı revâcın ma'rifet
Ehl-i 'irfân eylesünler dem-be-dem 'İş ü tarab

3. revâcın buldı:-dı

Tarih 100

Mısra: 7

Geçerli hale gelmek, herkesçe aranır, istenir olmak.

Devr-i 'adlinde revâcın buldı
Dür ü güherle bir olmışdı hazef

4. revâcın buldı:-dı

Tarih 108

Mısra: 3

Geçerli hale gelmek, herkesçe aranır, istenir olmak.

'Urefâ buldı revâcın şimdi
Ma'rifet olsa nola kendüye nâm

5. revâcın buldı:-dı

Tarih 206

Mısra: 5

Geçerli hale gelmek, herkesçe aranır, istenir olmak.

Ma'rifet buldı revâcın yine devrinde anuñ
Hamduli'llâh ki bilindi yine qadr-ı 'ulemâ

6. revâcın buldı:-dı

Tarih 44

Mısra: 3

İtibar, değer görmek, layık olduğu değeri bulmak.

Ma'ârif buldı devrinde revâcın
Ser-efrâz eyledi erbâb-ı 'ışkı

7. revâcın buldı:-dı

Tarih 87

Mısra: 5

İtibar, değer görmek, layık olduğu değeri bulmak.

Ma'rifet buldı revâcın devr-i 'adlünde şehâ
Ögredüp erbâb-ı 'irfâna bu gün tavr u uşul

revâcın bulduğı:

1. revâcın bulduğı:-duğ, -ı

Tarih 127

Mısra: 9

Geçerli hale gelmek, herkesçe aranır, istenir olmak.

Ma'ârif 'ilm ile geldi revâcın bulduğı demler
Bi-ğamdi'llâh olur ragbet bu gün erbâb-ı 'irfâna

revân:

1. revân:

Tarih 25

Mısra: 12

Giden.

Didi bu târîh-i cân-süzî Tûrâb-i ĥakîr
Kaldı Bâķî sözleri oldı velî kendi revân

2. revân:

Tarih 109

Mısra: 11

Akan, akıcı, süratle.

İki konağı bir itdi ol guzâtuñ ejderi
Ĥazret-i Feth Girây Ĥân işidüp çapdı revân

revân irdi:

1. revân irdi:-dı

Tarih 37

Mısra: 5

Derhal ulaştı, hızlıca erişti.

İrdi ser-menzil-i maķşûdına kendüsi revân
Dem-be-dem ehl-i ĥased râh-ı 'anâda qaldı

revân oldı:

1. revân oldı:-dı

Tarih 168

Mısra: 9

Gitmek, akmak.

Ey Tûrâbî anlar oldı mülk-i bâķîye revân
Fazl ile bâķî kalanın ser-firâz itsün İlâh

2. revân oldı:-dı

Müseddes 5

Mısra: 26

Akıp gitmek. Salınmak.

El-vedâ' itdi benümle gidüp ol rûh-ı revân
Bile anuñla revân oldı dirîğâ dil ü cân

3. revān oldu:-dı

Tarih 165

Mısra: 5

Akıp gitmek. Salınmak.

Görmeyüp mişlin anuñ oldu revān

Gür idüp yirini Sām u Behrām

4. revān oldu:-dı

Tarih 19

Mısra: 2

Gitmek.

Virdiler mülket-i Tebrīzi ‘Ali Pāşāya

Mülk-i İrāna bu gün şevket ile oldu revān

revān olduñ:

1. revān olduñ:-du, -ñ

Tarih 157

Mısra: 2

Gitmek, yürüme, yola koyulmak.

Mā-sivādan çekdüñ el geçdüñ fenādan göz yumup

Bāğ-ı firdevse revān olduñ Necāhī bir şabāh

revis:

1. reviş:-i

Tarih 35

Mısra: 6

Gidiş, tarz, tavır, üslup, tarih.

Defn idüp hāke şalar kandese ‘ālī-қadri

Beni bu dehr-i deniñüñ reviş öldürdi

revnak:

1. revnaқ:

Tarih 74

Mısra: 3

Güzellik, çekicilik, tazelik, letafet.

Dört birāder yiridür şadra virürse revnaқ

Faız ile her birisi şāhib-i iz‘ān u temīz

re’y:

1. re’yiyle:-i, -(y)le

Tarih 40

Mısra: 21

Görüş, düşünce, mütalaa.

Vezir-i Hazret-i Sultān Mehemmed oldu re’yiyle

Şecā‘atle bu ‘aşruñ şimdi oldur şīr-i Yezdāni

re’y ü tedbīr:

1. re’y ü tedbīr:

Tarih 81

Mısra: 6

Düşünüp önlem alma.

Re’y ü tedbīr ile oldu āşaf-ı şāhib-serīr

Fikr-i şā‘ible şehā düstūr-ı ekremdür bu gün

re’y ü tedbīr eyleyüp:

1. re’y ü tedbīr eyleyüp:-(y)üp

Gazel 15

Mısra: 11

Düşünüp önlem almak.

Re’y ü tedbīr eyleyüp zālimlerüñ al başını

Pādişāhum tırma emr eyle hemān ‘asker mi yok

reyāhīn-hatt u hem ruhsārı:

1. reyāhīn-hatt u hem ruhsārı:-ı

Gazel 22

Mısra: 1

Hoş güzel kokulu yeni terlemiş bıyığı ve hem de yüzü.

Ey saçı sünbül reyāhīn-hatt u hem ruhsārı gül

Ğonca-i kalbüm benüm açılmadı sen bāri gül

reyhān:

1. reyhānı:-ı

Kıt'a 5

Mısra: 12

Fesleğen denilen güzel kokulu bir bitki.

Gösterüp barmak cihāna ğonca-i zanbaқları

Yāsemen yüz aқlığın eyler mi reyhāni nice

rezim:

1. rezimde:-de

Müseddes 4

Mısra: 15

Rezm, savaş.

Geldi gösterdi rezimde tavr u erkāni bize

Hāқ Te‘ālā devletiyle baқş ide anı bize

rezm:

1. rezm:

Tarih 72

Mısra: 4

Savaş.

Didi Aħmed Beg idüpdür eşkiyā’yı pāyimāl

Rezm içinde her biri gerçi geçerdı kām-rān

2. **rezmine**:-i, -n, -e

Tarih 111

Mısra: 8

Savaş.

Başı hoşdur ol cihân-gürün ricâlullâh ile
Rezmîne hergiz muqâbil olmaz erbâb-ı fesâd

rezmgâh:

1. **rezmgâha**:-a

Tarih 93

Mısra: 10

Cenk yeri, muharebe meydanı.

Hağ budur ki bezm-i 'İşe Husrev-i devrân idi
Olmış idi rezmgâha Rüstem-i şâhib-ı kırân

rezm-gâh:

1. **rezm-gâh:**

Gazel 18

Mısra: 3

Cenk yeri, muharebe meydanı.

Yolında baş u câna çalmayanlar rezm-gâh içre
Nola maqbûl olursa ey gönül yanında serdârûn

2. **rezm-gâha**:-a

Tarih 210

Mısra: 14

Cenk yeri, muharebe meydanı.

Rüy-ı 'âlemden anuñ nâmin götürdi ser-te-ser
Rezm-gâha cân atup irişdi Pâşâ-yı şerîf

rezmgâh içre:

1. **rezmgâh içre:**

Tarih 72

Mısra: 8

Savaş meydanının içi, savaş meydanı.

Çulı kurbânı olurdu ol şecâ'at kânınıñ
Rezmgâh içre eger cengin göreydi Qahramân

2. **rezmgâh içre:**

Tarih 210

Mısra: 26

Savaş meydanının içi, savaş meydanı.

Ceng içinde oldı güyâ ejdehâ-yı heft-ser
Rezmgâh içre Sefer Pâşâyı gördükde hemân

rezmgâh-ı hünerüñ şamsâm:

1. **rezmgâh-ı hünerüñ şamsâm:**

Tarih 165

Mısra: 8

*Marifetiyle savaş meydanının keskin kılıcı II
Osman Paşa'nın savaş meydanında iyi olması
kastedilmiştir.*

Bîşezâr-ı hünerüñ arslanı
Rezmgâh-ı hünerüñ çü oldur şamsâm

ribât:

1. **ribât:**

Tarih 115

Mısra: 2

*Konaklama yeri, han, kervansaray,
imârethâne vb. II Mehmed Paşa'nın Ulukışla'ya
yaptırıldığı han kastedilmiştir.*

İtdüñ ihyâ Ulukışlayı benüm sultânüm
Târz-ı nev özge ribât eyledüñ anda inşâ

ricâlu'llâh:

1. **ricâlu'llâhuñ**:-(u)ñ

Tarih 82

Mısra: 10

*Mânevi kudret ve kuvvet sahipleri olan
evliya.*

Hağ Te'âlâ devletin gündün güne efzûn ide
Çün ricâlu'llâhuñ iqbâl ile ehl-i hâlidür

ricâlullâh:

1. **ricâlullâha**:-a

Tarih 83

Mısra: 7

*Mânevi kudret ve kuvvet sahipleri olan
evliya.*

Arka vir dâyim ricâlullâha eyle i timâd
Her umûruñda Hudâyı şıdık ile yâd eylegil

2. **ricâlullâh:**

Tarih 111

Mısra: 7

*Mânevi kudret ve kuvvet sahipleri olan
evliya.*

Başı hoşdur ol cihân-gürün ricâlullâh ile
Rezmîne hergiz muqâbil olmaz erbâb-ı fesâd

ricâlu'llâh:

1. **ricâlu'llâh:**

Tarih 129

Mısra: 3

*Mânevi kudret ve kuvvet sahipleri olan
evliya.*

Rāh-ı Hāda reh-beri her dem ricālu'llāh ola
Yāveri olsun hemīşe enbiyā vü evliyā

rif'at:

1. **rif'at:**

Tarih 161
Mısra: 5
Yücelik.

Taht-ı hem-pāye-i eflāke geçüp rif'at ile
Şeheri şanki tulū' eyledi mihr-i raḥşān

rif'at buldı:

1. **rif'at buldı:-dı**

Tarih 18
Mısra: 9
Yücelik kazanmak, rütbe elde etmek.

Geldi 'Ali Beg ey dil 'adliyle buldı rif'at
Baş üzre ḥākipāyi tañ mı olursa ser-tāc

rıhlet:

1. **rıhlet:**

Tarih 93
Mısra: 5
Ölüm.

Ƙıldı rıhlet 'ākıbet itdi ecel cāmını nūş
Rūḥ-ı pākine du'ā itsün hemīşe ins ü cān

rıhlet idince:

1. **rıhlet idince:-ince**

Tarih 70
Mısra: 5
Göç etmek, ölmek.

Rıhlet idince hātif didi Tūrābī tāriḥ
Göçdüñ 'Ali Efendi itdün cinānı mesken

rind-i dürd-āşāmdan:

1. **rind-i dürd-āşāmdan:-dan**

Gazel 29
Mısra: 6
Tortu içen (kalender) rind.

Bendesini şalmasun gözden ḥarābāt erleri
Himmet olsun baña dāyim rind-i dürd-āşāmdan

rış:

1. **rış:**

Müseddes 2
Mısra: 28
Sakal, tüy.

Ey Tūrābī çekilüp naqd-ı ḥayātına resīd
Berf ile dāmen-i şahrā gibi rış oldı sefid

2. **rışı:-i**

Tarih 69
Mısra: 10
Sakal, tüy.

Alnı açık istikāmet üzredür her vech ile
Rüz-ı maḥşerde ola rışı gibi rüyı sefid

rişte-i cānı:

1. **rişte-i cānı:-ı**

Gazel 35
Mısra: 8
Can ipi; aşığıñ canı; aşığıñ gönlü.

Yanınca şalınur gönlüm aşıldı zülf-i dildāre
Severse rişte-i cānı gibi dil nola dildārın

rızık:

1. **rızıkumuzı:-(u)muz, -ı**

Müseddes 6
Mısra: 7
Yiyecek, içecek şey.

Eşkiyā' rızıkumuzı eyledi nehb ü tālān
Ḥānemüz oldı şehā seyl-i sitekle vīrān

rubāḥ:

1. **rubāḥ:**

Tarih 73
Mısra: 5
Tilki II kurnaz, akallı.

Askeri anuñ rubāḥ ile kaçan kim ceng ide
Kendüsü olur neyistān içre güyā bebr ü şir

rub'-ı meskūnı:

1. **rub'-ı meskūnı:-ı**

Tarih 40
Mısra: 5
Dünya'nın kara olan dörtte bir kısmı.

İḥāta eyleyüp fikr-i 'amīķı rub'-ı meskūnı
Ƙadırğalarla ḥıfz itsün hemīşe baḥr-ı 'ummānı

2. **rub'-ı meskūnı:-ı**

Tarih 148
Mısra: 5
Dünya'nın kara olan dörtte bir kısmı.

Ararsañ rub'-ı meskūnı bu şadra gelmez aķrānuñ
Tūrābī didi tāriḥi efendüm mişlüñüz nādir

rūd:

1. **rūdumuz:-(u)muz**
Müseddes 13
Mısra: 3
Gözyaşı.

Dem-be-dem seyl-âbveş gözden akıtduk rūdumuz
Haşre dek diñlenmeyüp yansun yürekde 'ūdumuz

ruh:

1. **ruhlarında:-ları, -n, -da**
Gazel 11
Mısra: 3
Yanak. (Mecazen yüz manasında da kullanılır).

Bir bisât üzre iki hân oynar
Ruhlarında şan iki hâl-i siyâh

2. **ruhuñ:-(u)ñ**
Müseddes 10
Mısra: 14
(Sevgilinin) yanağı.

Hevâ-yı kâkülüñle bendeñi âşüfte-hâl itdün
Ruhuñ şevkiyle alduñ gönlümi bilmem ne âl itdün

3. **ruhuñ:-(u)ñ**
Müseddes 10
Mısra: 27
(Sevgilinin) yanağı.

Ruhuñ şevki semâda âfitâbı pür-ziyâ kıldı
Hilâl-i çarhı cânâ reşk-i engüştün dü-tâ kıldı

4. **ruhında:-ı, -n, -da**
Gazel 8
Mısra: 11
Yanak, yüz.

Bitdi çemen ruhında eyâ serv-i hoş-ıhırâm
Turma şalın ki seyr ü çemânuñ zamânıdur

rüh kalmadı:

1. **rüh kalmadı:-ma, -dı**
Tarih 155
Mısra: 4
Ruhu kalmak, canı kalmak.

Oldı serdârı Âl-i 'Osmânuñ
Düşmenüñ kâlıbında kalmadı rüh

ruh u la'liyle:

1. **ruh u la'liyle:-i, -(y)le**
Gazel 41
Mısra: 1
Yanak ve dudak.

Fikr ü zikrüm ruh u la'liyle olup yâd-ı 'Ali
Virdüm oldı gice gündüz oğurın nâd-ı 'Ali

rüh-ı pākine:

1. **rüh-ı pākine:-i, -n, -e**
Tarih 93
Mısra: 6
Temiz, arı ruh II vezir-i azam İbrahim Paşa'nın ruhu kastedilmiştir.

Ƙıldı rıhlet 'ākıbet itdi ecel cāmını nüş
Rüh-ı pākine du'â itsün hemîşe ins ü cân

rüh-ı pākini:

1. **rüh-ı pākini:-i, -n, -i**
Tarih 17
Mısra: 4
Temiz, arı ruh II Seyyid Ahmed Efendi'nin ruhu kastedilmiştir.

Geçdi hayfâ o seyyid-i sādât
Rüh-ı pākini şād ide Allah

rüh-ı revānı:

1. **rüh-ı revānı:-ı**
Tarih 91
Mısra: 3
Giden ruh.

Rüh-ı revānı itdi dārü's-selâmı mesken
Mişli bulunmaz anuñ geşt eyleseñ 'Irākı

rühını şād eyledi:

1. **rühını şād eyledi:**
Tarih 62
Mısra: 6
Hayırla anmak (ölmüş kimseleri).

Ber-murād idüp Hudâ 'ömrini efzün eylesün
Añdurup erbâb-ı hayruñ rühını şād eyledi

2. **rühını şād eyledi:-dı**
Tarih 62
Mısra: 6
"Ruhunu şad eylesin." ölen kimseyi hayırla yad etme ifadesidir.

Ber-murād idüp Hudâ 'ömrini efzün eylesün
Añdurup erbâb-ı hayruñ rühını şād eyledi

ruhları üzre:

1. ruhları üzre:

Gazel 11

Mısra: 7

(Sevgilinin) Yanaklarının üzeri.

Ruhları üzre beydağ-ı hâlin
Kim görürse yolında cân oynar

ruhsâr-ı alüñ:

1. ruhsâr-ı alüñ:-(ü)ñ

Gazel 37

Mısra: 1

Kırmızı, pembe yanak.

Öper ruhsâr-ı alüñ âl ider
Gül-i bâğ-ı cinânsın lutf idüp her hâra yüz virme

ruhsâr-ı gül-günüñ:

1. ruhsâr-ı gül-günüñ:-(u)ñ

Gazel 17

Mısra: 1

Gül renkli yanak II sevgilinin yanağı
kastedilmektedir.

Öldüm görince hatt ile ruhsâr-ı gül-günüñ senüñ
Çıkdı şehâ katlûme şan hatt-ı hümâyünüñ senüñ

2. ruhsâr-ı gül-günüñ:-(u)ñ

Nazm 4

Mısra: 2

Gül renkli yanak II sevgilinin yanağı
kastedilmektedir.

Gönül cânâ hevâdan geçmiş iken oldı meftünüñ
Beni âşüfte kıldı âl ile ruhsâr-ı gül-günüñ

ruhsâr-ı yâr:

1. ruhsâr-ı yâr:

Gazel 6

Mısra: 12

Sevgilinin yüzü.

Bağdukça giryeden nola düşerse yıldızum
Ruhsâr-ı yâr mihr-i münevver degül midür

2. ruhsâr-ı yâr:

Gazel 30

Mısra: 1

Sevgilinin yüzü.

Ruhsâr-ı yâr hatıyla pîr-i mürde olmadın
Göster İlahî dil-beri bir dahı ölmedin

ruhsâr-ı yâri:

1. ruhsâr-ı yâri:-i

Gazel 4

Mısra: 7

Sevgilinin yüzü.

Görüp ruhsâr-ı yâri nola aksa gözlerüm yaşı
Bahârüñ mevsiminde her taraf tuğyan ider seller

ruhuñ:

1. ruhuñ:

Gazel 36

Mısra: 9

(Sevgilinin) yanağı.

Didüm bu şem'-i bezme gel olsun ruhuñ ni'me'l-
bedel
Nâz ile güldi o güzel didi meger aşşâm ola

rükn-i 'ilm:

1. rükn-i 'ilm:

Tarih 169

Mısra: 3

İlmin esası, bilimin direği II Sadeddin Efendi
kastedilmiştir.

Rükn-i 'ilm idi esâs-ı ma'rifet göçdi dirîğ
Olmaz erbâb-ı 'ulûma böyle bir 'âlî sened

rûm:

1. rûm:-a

Gazel 37

Mısra: 5

Rum II. beyazlık.

Başına taçınup tel göz qarardup düşmesün Rûma
Koma hâl-i ruhuñ ol Hindü-yı hün-h'vâra yüz
virme

rûm illerin:

1. rûm illerin:-i, -n

Gazel 10

Mısra: 7

Anadolu şehirleri, Anadolu diyarı. (DİPNOT
*Rum).

Şeb-revlik itdi kapladı Rûm illerin tamâm
Hatt-ı 'izârı cünd-i siyeh-rü degül midür

rûm üzre:

1. rûm üzre:

Gazel 37

Mısra: 7
Anadolu üzerine.

Şalup Rüm üzre 'asker itmesün bir yüz qaralığı
Tirâş eyle vücüdün ol haç-ı ruhsâra yüz virme

rüm-ili:

1. **rüm-ili:**
Tarih 24
Mısra: 6
Rumeli, Anadolu.

Didi târîhi du 'âlarla Tûrâbî bendeñ
Rüm-ili ğadıru yine ola efendüm Bâķī

2. **rüm-ili:**
Tarih 47
Mısra: 10
Rumeli, Anadolu.

Nola dinilse kudümina Tûrâbî târîh
Rüm-ili oldı hele şimdi maķâm-ı Maħmûd

rumili:

1. **rümiline:-n, -e**
Tarih 24
Mısra: 3
Anadolu.

Ķâđi-'asker oluben Rümiline devletle
Saña virdi yine iclâl ü sa'âdet Bâķī

rümmân:

1. **rummânı:-ı**
Ķıt'a 5
Mısra: 18
Nar.

Gösterür mi seyr-i encüm hey'et-i nârencler
Kebi vü leymün ile hem dağı rummânı nice

rüşen eyler:

1. **rüşen eyler:-r**
Ķıt'a 5
Mısra: 72
Aydınlatmak.

Ol Memi Şâh-ı diger dersin oçur mı hıvâceden
Rüşen eyler mi varup gâhî debistânı nice

rüşen ider:

1. **rüşen ider:-(e)r**
Tarih 49
Mısra: 7

Aydınlatmak. II geliştirmek, bayındır hale
getirmek.

Mühr-i 'adliyle Ķaramanı gelüp rüşen ider
Nola 'azm eyler ise hânķah-ı Monlâya

rüşen itdüñ:

1. **rüşen itdüñ:-dü, -ñ**
Tarih 56
Mısra: 4
Aydınlatmak.

Re'âyâ vü berâyâ oldılar devrüñde âsüde
Cihânı rüşen itdüñ 'adl ile hürşid-i hâversin

rüşen oldı:

1. **rüşen oldı:-dı**
Müseddes 8
Mısra: 22
Aydınlanma.

Vaşf-ı la'lüñle hâlâvet-baħş olupdur sözlerüm
Gerd-i küyuñ gördi rüşen oldı haķķâ gözlerüm

rüşen olup:

1. **rüşen olup:-up**
Tarih 97
Mısra: 5
Aşık olmak, açığa çıkmak.

Açılıp rüşen olup gül gibi geçdi şadra
Yine dil bülbülünü medhine güyâ itdi

2. **rüşen olup:-up**

Tarih 107
Mısra: 7
Parlamak, ışıldamak; aşık olmak, herkesçe
bilinmek; etrafını aydınlatmak, iyilik ve ihsanda
bulunmak.

Başdı Tûrâbî Ķadem rüşen olup çeşmümüz
Didüm aña târîhi ħayr ide Maķdemī

rüşen olupdur:

1. **rüşen olupdur:-up, -dur**
Tarih 76
Mısra: 3

Parlamak, ışıldamak; aşık olmak, herkesçe
bilinmek; etrafını aydınlatmak, iyilik ve ihsanda
bulunmak.

Hâk-i pâyinden dilâ rüşen olupdur çeşm-i cân
Devr-i 'adlinde vilâyet ħalkı şükrân oldılar

rüşen-ter:

1. rüşen-ter:

Gazel 30

Mısra: 4

Çok aydınlık.

Eyle efendi gerd-i kudümüñla pür-şeref
Rüşen-ter eyle çeşümü hâk ile tolmadın

rüstem ü isfendiyâr:

1. rüstem ü isfendiyâr:

Tarih 20

Mısra: 8

Rüstem ile İsfendiyâr.

Görse bu tabl u 'alemle haşmet ü cāhuñ senüñ
Saña kıl olurdu bir dem Rüstem ü İsfendiyâr

rüstem-i destân:

1. rüstem-i destân:

Tarih 40

Mısra: 11

Zaloğlu Rüstem. (Şehnâme'nin meşhûr kahramanlarından olan Zaloğlu Rüstem'e babası Zâl'ın "Destân" lakabından dolayı "Rüstem-i Destân" denilmiştir II Destan Şehname'nin Rüstem'i.

Şaf-ārâ-yı veğâda görse cengin Rüstem-i destân
Gazâ semtinde andan öğrenürdi tavr u erkânı

rüstem-i destânıdur:

1. rüstem-i destânıdur:-ı, -dur

Tarih 72

Mısra: 5

Zaloğlu Rüstem. (Şehnâme'nin meşhûr kahramanlarından olan Zaloğlu Rüstem'e babası Zâl'ın "Destân" lakabından dolayı "Rüstem-i Destân" denilmiştir. Bkz. Rüstem.)

Şahn-ı meydānuñ bu şimdi Rüstem-i destânıdur
Bu cihāna gerçi geldi niçe yüz biñ pehlivān

rüstem-i şāhib-kırān:

1. rüstem-i şāhib-kırān:

Tarih 93

Mısra: 10

Muzaffer hükümdar Rüstem.

Hâk budur ki bezm-i 'ışe Husrev-i devrān idi
Olmış idi rezmgāha Rüstem-i şāhib-kırān

rüstem-i şāhib-kırān oldur:

1. rüstem-i şāhib-kırān oldur:-dur

Tarih 72

Mısra: 10

Devletli, muzaffer Rüstem odur.

Eşkiyâ' haylin kırıp cündin perīşān eyledi
Hamduli'llāh şimdi oldur Rüstem-i şāhib-kırān

rüstem-şalābet:

1. rüstem-şalābet:

Tarih 185

Mısra: 3

Sağlam Rüstem II Şark edebiyatında kuvvet ve cesaretin timsali olarak bilinen ve Zaloğlu Rüstem diye veya "Rüstem-i Sistani" nâmiyle meşhur İran'lı bir kahramandır.

Göreydi şānuñ ey Rüstem-şalābet
Yirin gür eyler idi Sām u Behrām

rüstemvār:

1. rüstemvār:

Tarih 156

Mısra: 30

Rüstem gibi. Bkz. Rüstem.

Çıkdı meydāna girdi Rüstemvār
Ol kerem kāmı olıcağ me' mür

rüsvā idüp:

1. rüsvā idüp:-üp

Nazm 5

Mısra: 3

Rezil etmek, dosta düşmana güldürmek.

'Āleme rüsvā idüp bī-neng ü nām itdūñ beni
Gel piyāle gel yetiş mest-i müdām itdūñ beni

rüsvāyī olup:

1. rüsvāyī olup:-up

Müseddes 11

Mısra: 4

Ayıplanacak, utanacak bir durumda olmak, rezil olmak.

Def gibi sīne döğersek nola ey Mevlāyī
Çıkmazuz dāyireden gerçi olup rüsvāyī

rüy:

1. rüy:-ı

Tarih 69

Mısra: 10

Yüz.

Alnı açık istikāmet üzredür her vech ile
Rüz-ı maşşerde ola rīşi gibi rüyı sefid

2. **rüyuñ:-(u)ñ**

Gazel 3

Mısra: 7

Yüz II sevgilinin yüzü.

Rüyuñ şehâ hem-çün İrem buldı kemâlin dem-be-dem
Alnuñda ol ebrü-yı ham kaşr-ı cemâlün tākıdur

rü'yet-i cānān:

1. **rü'yet-i cānān:**

Gazel 25

Mısra: 3

Sevgiliyi görme.

Vuşlat-ı dilber ki dirler rü'yet-i cānān imiş
Düşmeyicek hicre vaşl-ı yār kıdrin bilmedüm

rüy-ı a'dā:

1. **rüy-ı a'dā:**

Tarih 98

Mısra: 2

Düşmanların yüzü.

Sende bu nām-ı Hüseyini görüp ey vech-i Hasen
Rüy-ı a'dā nola sultānum olursa zirnīh

rüy-ı 'ālemden:

1. **rüy-ı 'ālemden:-den**

Tarih 210

Mısra: 13

Yeryüzü, dünya.

Rüy-ı 'ālemden anuñ nāmın götürdi ser-te-ser
Rezm-gāha cān atup irişdi Paşā-yı şerīf

rüy-ı deryāda:

1. **rüy-ı deryāda:-da**

Tarih 40

Mısra: 8

Deniz yüzeyi.

Dilāverlülkle erlülke olupdur dāver-i devrān
Revādur rüy-ı deryāda yüritse hük-m-i sultānı

rüy-ı zerdüm:

1. **rüy-ı zerdüm:-(ü)m**

Gazel 38

Mısra: 7

Sararmış yüz.

Eşkümle rüy-ı zerdüm da'vā-yı 'aşka besdür
Raḥm itmedi efendim yā bu güvāhumuz ne

2. **rüy-ı zerdüm:-(ü)m**

Müseddes 7

Mısra: 3

Sararmış yüz.

Rüy-ı zerdüm şararup fırkat ile 'ayn oldı
Dür-i eşküm saçılup her tarafum zeyn oldı

rüy-i zerdün:

1. **rüy-i zerdün:-(ü)ñ**

Müseddes 2

Mısra: 9

Sararmış yüz.

Rüy-i zerdün şararup döndi za'ferāna hemān
Eyledi bād-ı fenā berg-i vücūduñı ḥazān

rüyumuz şararsa:

1. **rüyumuz şararsa:-sa**

Gazel 43

Mısra: 3

Kelime Tipi: Deyim

Korku, üzüntü, coşku vb. sebeplerle yüzün rengi solmak.

Zerveş şararsa rüyumuz andan ne fā'ide
Bir pūla almaz ol şeh-i şāhib-'ayār bizi

rüzgār:

1. **rüzgār:**

Gazel 1

Mısra: 3

Devir, zaman; esinti, yel.

Rüzgār ile bedende kuvvet ü fer qalmadı
Ey dirīgā çāre bulmaz derdüme hergiz taḥīb

2. **rüzgāruñ:-(u)ñ**

Tarih 191

Mısra: 6

Zaman, vakit, devir, zamane.

Rüzgāruñ fazl ile İbn-i Kemālidür bu gün
Tıfl-ı ebced-ḥvān olur yanında erbāb-ı fūnūn

3. **rüzgār:**

Gazel 43

Mısra: 10

1. Zaman. 2. Rüzgar, yel.

Bizden Türābī dilber iñen muğber olmasun
Silüp süpüre bir gün ola rüzgār bizi

4. **rüzgār:**

Müseddes 7

Mısra: 8

1. Zaman. 2. Rüzgar, yel.

Bir levendâne güzel gönlümü kapdı benden
Rüzgâr ile çekildi açup ol meh yelken

5. rüzgâr:

Tarih 156

Mısra: 34

1. Zaman. 2. Rüzgar, yel.

Şāniyā geldi taht-ı Yūnāna
Rüzgâr ile anda ide qarār

rüzgāruñ gerdişinden:

1. rüzgāruñ gerdişinden: -i, -n, -den

Tarih 67

Mısra: 2

*Devrin dönmesi, zamanın dönmesi, devrin
dönekliği.*

‘Aksine devr itse gam çekme dilā dünyā-yı dün
‘Āqıl olan gerdişinden rüzgāruñ gam yimez

rüzgāruñ ihtiyāridur:

1. rüzgāruñ ihtiyāridur: -ı, -dur

Tarih 83

Mısra: 13

Zamanın seçilmişsi, devrin önde geleni.

Rüzgāruñ ihtiyāridur olup pā-māl
Bu Tūrābimūñ dil-i vīrānın ābād eylegil

rūzī:

1. rūzī:

Tarih 113

Mısra: 6

Rızık, nasip.

Olup devründe āsūde re‘āyā
Saña rūzī kıla Hāq ‘ōmr-i sermed

rūz-ı cezā’da:

1. ruz-ı cezā’da: -da

Tarih 84

Mısra: 8

Kıyamet, mahşer günü.

Fazluñı gör kıl Tūrābī germ
Tuţmasın ruz-ı cezā’da dāmenüm

rūz-ı kıyām:

1. ruz-ı kıyām:

Tarih 57

Mısra: 2

Kıyamet günü.

Hāmdulī’ llāh bu hışār oldı tamām
Ola muhkem tura tā ruz-ı kıyām

rūz-ı mahşerde:

1. ruz-ı mahşerde: -de

Tarih 69

Mısra: 10

Mahşer günü, kıyamet günü.

Alnı açık istikāmet üzredür her vech ile
Ruz-ı mahşerde ola rīşī gibi ruyı sefid

rūz-ı rüşen:

1. ruz-ı rüşen:

Müseddes 2

Mısra: 21

Aydınlık gün, parlak gün.

Ruz-ı rüşen gözüne cümle şeb-i tār oldı
Çemen-i haţt-ı siyeh şimdi semenzār oldı

S

sa‘ādet:

1. sa‘ādet:

Tarih 2

Mısra: 2

Mutluluk, bahtiyarlık.

Geldi hālā efendüm ‘Abdullāh
Mışra kādī olup sa‘ādet ile

sā‘at-i nev döndi:

1. sā‘at-i nev döndi: -di

Müseddes 2

Mısra: 14

Yeni zamana dönmek.

Geçdi ey dil saña bu zāl-i felek hīle vü rū
Döndi bir dürlü dağı köhne olup sā‘at-i nev

sabā:

1. şabāyile: -(y)ile

Gazel 6

Mısra: 7

*Poyrazdan esen lātif rüzgār. sabā-reftār:
Bād-peymā: esb-i sabā-reftār.*

Açdı diyâr-ı gülşeni süsen şabâyile
Yalın kılıç elinde dilâver degül midür

sâbıkâ:

1. **sâbıkâ:**

Tarih 40

Mısra: 10

Geçmişte, evvelden.

‘Adûlar sâbıkâ hâlî şanurlardı bu meydânı
Çeküp zevrakların hâlâ qaraya atdılar cânı

sabr idüp:

1. **sabr idüp:-üüp**

Tarih 205

Mısra: 7

Tahammül etmek, dayanmak.

Şabr idüp künc-i kanâ’atde ‘aceb mi her dem
Ser-fürü itmese sultâna gedâ-i Edine

sabr it:

1. **sabr it:**

Gazel 19

Mısra: 5

Sabır etmek, tahammül etmek.

Raķībūñ nîşine şabr it dikenden
İşi birlige yetmek hâr ile gül-berg-i ĥandânuñ

sabr itsün:

1. **sabr itsün:-sün**

Gazel 21

Mısra: 9

Sabır göstermek, tahammül etmek.

Nice şabr itsün Tūrâbî şiddet-i hicrânūña
Taş dahi döymez bu nâr-ı firqate eglenme gel

sabr u karârūñ:

1. **sabr u karârūñ:-(u)ñ**

Gazel 18

Mısra: 5

Sabır ve tahammül.

Ne şabr u ne karârūñ var o gül-ruhsârdan ġayrı
Dilâ bülbül gibi her dem fiġân u nâledür karūñ

sac:

1. **şaçılıp:-(i)l, -up**

Müseddes 7

Mısra: 4

1. Şaçmak. 2. Dökmek.

Rüy-ı zerdüm şararup firqat ile ‘ayn oldı
Dür-i eşküm şaçılıp her tarafum zeyn oldı

2. **şaçı:-ı**

Gazel 22

Mısra: 1

Saç II sevgilinin saçı.

Ey saçı sünbül reyâhîn-ĥatt u hem ruhsârı gül
Ġonca-i ħalbüm benüm açılmadı sen bâri gül

3. **şaçını:-ı, -n, -ı**

Gazel 30

Mısra: 6

Saç, zülf.

‘İyş it geçürme fırsatı faşl-ı bahârdur
Sünbül benefşe üstüne şaçını yolmadın

şaç u şakaluñ yolındı:

1. **şaç u şakaluñ yolındı:-ı, -n, -dı**

Tarih 180

Mısra: 8

Kelime Tipi: Kalıp İfade

*Saç ve sakal yolmak II aşırı derecede
üzülmek ve bu üzüntüyle saç, sakal yolmak.*

Ebrveş üstine giryân olup ey dil her dem
Nâĥun-ı derd ile saç u şakaluñ yolındı

şadâ:

1. **şadâsı:-(s)ı**

Tarih 54

Mısra: 7

Ses, avaz, yankı.

Dil-âverlülkle erlülkle şadâsı
Tuţupdur ‘âlemi mânend-i Ĥayder

şadâkat:

1. **şadâkatla:-la**

Tarih 40

Mısra: 29

Dostluk, içten baġlılık, doğruluk, vefalılık.

Bi-ĥamdi’llâh şadâkatla du’âmuz eyleyüp te’şîr
Müşerref eyledi geldi yine erbâb-ı merdânı

sad-çäk:

1. **şad-çäk:**

Gazel 26

Mısra: 12

Yüz parça, paramparça.

Fenn-i istibdāl ile ʔağıtdılar mā-ba' düñi
'Ār u nāmūsūñ gibi ʔad-çāk imişsin bilmedüm

sa' deddīn efendi:

1. sa' deddīn efendi:

Tarih 169

Mısra: 1

Sadeddīn Efendi.

Şeyhü'l-islām idi Sa' deddīn Efendi gitdi hayf
Da' vet-i Dārü's-selām itdi anı Hayyü'l-ebed

sa' deddīn-i s̄anī:

1. sa' deddīn-i s̄anī:

Tarih 168

Mısra: 12

İkinci Sadeddīn.

Dindi bir mısra' da ikisine bir tārīḥ-i hūb
Göçdi Sa' deddīn-i s̄anī göçdi Bākī āh u vāh

2. sa' deddīn-i s̄anī:

Tarih 169

Mısra: 12

İkinci Sadeddīn.

Ey Tūrābī ḥūzn ile hātif didi tārīḥ aña
Bu cihāndan geçdi Sa' deddīn-i s̄anī vāh meded

şadr:

1. şadrı:-ı

Tarih 24

Mısra: 6

Sadrızam, başkan.

Didi tārīḥi du'ālarla Tūrābī bendeñ
Rūm-ili şadrı yine ola efendüm Bākī

2. şadra:-a

Tarih 3

Mısra: 3

Makam.

Bī-ḥaleb geldi bu gün şadra virüp 'izz ü şeref
Fażl ile oldı şehā mażhar-ı 'izz ü elḥāf

3. şadrına:-ı, -n, -a

Tarih 6

Mısra: 2

Makam.

Gün gibi menziline geldi Aḥī-zāde bu gün
Şān virüp şadrına gösterse nola āyīni

4. şadra:-a

Tarih 24

Mısra: 1

Makam.

'İlm ü fażl ile bu gün şadra Efendi geldüñ
Ṭutdı 'adlūñle yine şīt u şadā āfākı

5. şadra:-a

Tarih 74

Mısra: 3

Makam.

Dört birāder yiridür şadra virürse revnaḥ
Fażl ile her birisi şāḥib-i iz'ān u temīz

6. şadra:-a

Tarih 96

Mısra: 1

Makam.

Getürüp şadra Ḥudā şimdi o 'ālī-nesebi
'İlm u fażlıyla bu gün aldı ʔazā-yı Halebi

7. şadra:-a

Tarih 97

Mısra: 5

Makam.

Açılıp rüşen olup gül gibi geçdi şadra
Yine dil bülbülünü medḥine güyā itdi

8. şadrı:-ı

Tarih 99

Mısra: 5

Makam.

Şadrı tezyīn idicek dindi Tūrābī tārīḥ
Buldı zībā 'ulemā şadrı kemālın şimdi

9. şadrı:-ı

Tarih 99

Mısra: 6

Makam.

Şadrı tezyīn idicek dindi Tūrābī tārīḥ
Buldı zībā 'ulemā şadrı kemālın şimdi

10. şadra:-a

Tarih 125

Mısra: 1

Makam.

Şadra geldüñ çünki sultānum Vefā semtinde ol
Bendeñe iḥsān idüp luḥf u 'atā semtinde ol

11. şadra:-a

Tarih 149

Mısra: 14

Makam.

Şadra geldüñ didi tārīhi Tūrābī bendeñ

12. **şadra:-a**
Tarih 150
Mısra: 2
Makam.

Hamduli'llāh ki Ğanī-zāde Efendi şimdi
Kāđī-'asker oluban şadra yoluyla geldi

13. **şadra:-a**
Tarih 150
Mısra: 10
Makam.

Göricek fazlın anuñ didi Tūrābī tārīh
'Ulemā içre dilā şadra bu nādīr geldi

şadra geldi:

1. **şadra geldi:-di**
Tarih 69
Mısra: 2
Sadra gelmek, makamına gelmek, göreve başlamak.

Oldı Feyzu'llāh Efendi 'ilm ü fazlıyla ferīd
Geldi şadra çünki 'ömr ü devleti olsun mezīd

şadrı:

1. **şadrı:**
Tarih 209
Mısra: 2
1. makam 2. başköşe.

Oldı fazlıyla efendi ser-i ceş-i fużalā
'İlm ü 'adliyle bu gün eyledi şadrı ihyā

şadr-ı 'alā:

1. **şadr-ı 'alā:**
Tarih 172
Mısra: 1
Yüce makam.

İtdi Şun'ullāh Efendi meskenin şadr-ı 'alā
Cennet-i Firdevse 'azm itdi kılup terk-i fenā

2. **şadr-ı 'alā:**
Tarih 209
Mısra: 8
Yüce makam.

Olmasa 'ilm ü 'adālet aña mevrūs-ı peder
Böyle şān bulmaz idi 'izzet ile şadr-ı 'alā

şadr-ı a'lāyi:

1. **şadr-ı a'lāyi:-(y)ı**
Tarih 109
Mısra: 15
Yüce makam.

Şadr-ı a'lāyi kılıçla çaldı ol gürg-i veğā
Şırveş oldı Çığāl-zāde zamānuñ Hayderi

şadr-ı 'ālīye:

1. **şadr-ı 'ālīye:-(y)e**
Tarih 81
Mısra: 3
Yüce, yüksek makam; sadrazam.

Şevket ü 'adliyle gelse nola şadr-ı 'ālīye
Aña devlet-ıvāh olup eyler du'ā bay u fakīr

2. **şadr-ı 'ālīye:-(y)e**
Tarih 120
Mısra: 2
Yüce, yüksek makam; sadrazam.

Hamdulillāh ki Hudā kıldı bize luğ u 'ağ
Şadr-ı 'ālīye şehā geldi Mehemmed Pāşā

3. **şadr-ı 'ālīye:-(y)e**
Tarih 152
Mısra: 1
Yüce, yüksek makam; sadrazam.

Şadr-ı 'ālīye bu gün geldüñ eyā kân-ı kerem
'Ulemā zümresinüñ fazl ile sen nādīrsin

4. **şadr-ı 'ālīye:-(y)e**
Tarih 177
Mısra: 11
Yüce, yüksek makam; sadrazam.

Şadr-ı 'ālīye Efendi oldı vālī ser-bülend

5. **şadr-ı 'ālīye:-(y)e**
Tarih 177
Mısra: 1
Yüce, yüksek makam; sadrazam.

Şaklasun anı hatarlardan Hudā-yı zü'l-minen
Geldi şadr-ı 'ālīye oldı efendi ser-bülend

6. **şadr-ı 'ālīye:-(y)e**
Tarih 190
Mısra: 9
Yüce, yüksek makam; sadrazam.

Tūrābīyā gelince şadr-ı 'ālīye didüm tārīh
Sitānbula olup Vehhāb Efendi 'ilm ile hākīm

şadr-ı 'ālīyi:

1. **şadr-ı 'ālīyi:-(y)i**

Tarih 150

Mısra: 4

Yüce, yüksek makam; sadrazam.

Yazdı kâdiye faziletle 'aceb şer'-i müfîd

Şadr-ı 'ālīyi hemân-dem kılıcıyla aldı

şadr-ı anatolıya:

1. **şadr-ı anatolıya:-(y)a**

Tarih 100

Mısra: 2

Anadolu kazaskeri.

Ķâdī- 'asker olup ol kân-ı kemâl

Viridi şadr-ı Anatolıya şeref

şadr-ı anatolıy:

1. **şadr-ı anatolıy:-(y)i**

Tarih 97

Mısra: 10

Anadolu kazaskeri.

Ķâdī- 'asker olıcak dindi Tūrābī tārīh

'İlm ile şadr-ı Anatolıy ihyā itdi

şadr-ı a 'zam:

1. **şadr-ı a 'zam:**

Tarih 154

Mısra: 7

Sadrazam.

Felekden yüce kıl yā Rab anuñ iklîl-i ser-tâcın

Olupdur şadr-ı a 'zam ber-murād it iki 'âlemde

2. **şadr-ı a 'zam:**

Tarih 20

Mısra: 1

Sadrazam, Osmanlı devletinde hükümet başbakanına verilen ad, vekil ve vezirlerin en büyüğü, padişahın mutlak vekili, vezir-i azam, başbakan.

Ķamdulī'llāh şadr-ı a 'zam olduñ ey şāhib-vaķār

Pādişāh-ı 'āleme olduñ vezīr-i nāmdār

3. **şadr-ı a 'zam:**

Tarih 119

Mısra: 5

Sadrazam, Osmanlı devletinde hükümet başbakanına verilen ad, vekil ve vezirlerin en büyüğü, padişahın mutlak vekili, vezir-i azam, başbakan.

Dinildi tārīhi sālār-ı zībā Āl-i 'Oşmānuñ

Tūrābīyā olupdur şadr-ı a 'zam hem sipeh-sālār

şadr-ı cāh:

1. **şadr-ı cāh:**

Tarih 212

Mısra: 2

Makamın sadrı, makamın sadrazamı.

'Adl ile oldu Ķasan Pāşā vezīr-i pādişāh
Ķamdulī'llāh şimdi buldı ķadr u 'izzet şadr-ı cāh

şadr-ı devletde:

1. **şadr-ı devletde:-de**

Tarih 89

Mısra: 8

Devletin başı/sadrazamlığı.

Devr-i 'adlinde bilindi hele ķadr-i 'ulemā
Şadr-ı devletde varup mesken ide bula devām

şadr-ı faziletde:

1. **şadr-ı faziletde:-de**

Tarih 148

Mısra: 2

Fazilet sadrı, erdem makamı.

Vücūduñ eyledi Ķaķ ģazret-i sultānumuñ nādir
Seni şadr-ı faziletde mü'ebbed eylesün Ķādir

şadr-ı 'izzet:

1. **şadr-ı 'izzet:**

Tarih 97

Mısra: 7

Yücelik makamı, itibar reisliği.

Şadr-ı 'izzet āña mevrūs-ı pederdür ey dil
Fazl ile pāye-i a 'lāy gelüp cā itdi

2. **şadr-ı 'izzet:**

Tarih 191

Mısra: 8

Yücelik makamı.

Ķāşif-i sırr-ı ģaķāyık vāķıf-ı 'ilm-i ledün
Şadr-ı 'izzet server-i ģayl-i mevālīdür bu ģün

şadr-ı 'izzetde:

1. **şadr-ı 'izzetde:-de**

Tarih 149

Mısra: 11

Yücelik makamı.

Şadr-ı 'izzetde se'ādetle olup mīr-i kelām
Feth-i bāb itmede her ģüşede ģazır sensin

2. **şadr-ı izzetde:-de**

Tarih 156

Mısra: 41

Yücelik makamı.

Päyidâr ola şadr-ı izzetde

Ola 'adliyle aşaf-ı hünkâr

şadr-ı mısır:

1. **şadr-ı mısır:-ı**

Tarih 192

Mısra: 1

Mısır (ülkesinde) makamı.

Vehhâb Efendi şadr-ı Mısır kılıçla çaldı

Âfâka fazlı ile şit u şadâyı şaldı

2. **şadr-ı mısır:-ı**

Tarih 192

Mısra: 9

Mısır (ülkesinde) makamı.

Vehhâb Efendi şadr-ı Mısır kılıçla çaldı

3. **şadr-ı mısır:-ı**

Tarih 193

Mısra: 1

Mısır (ülkesinde bulunan valilik) makamı.

'Adlünle şadr-ı Mısır Vehhâb Efendi çaldı

şadr-ı resüle:

1. **şadr-ı resüle:-e**

Tarih 190

Mısra: 6

Resul'ün başköşesi II Resul'ün makamı.

Bi-ḥamdillâh zühür itdi du'âmuz eyleyüp te'sîr

Geçüp şadr-ı Resüle râyet-i dîni ider kâ'im

şadr-ı rif'at:

1. **şadr-ı rif'at:**

Tarih 191

Mısra: 2

Makamı yüksek olmak, yüce makamda olmak.

'Adl ile Vehhâb efendi Mısra vâlidür bu gün

Şadr-ı rif'at menzili zü'l-şadr-ı 'âlidür bu gün

şadr-nişîn-i 'ulemâ:

1. **şadr-nişîn-i 'ulemâ:**

Tarih 149

Mısra: 9

Alimlerin başköşesine oturan, alimlerin önderi, alimlerin başı.

Olalı 'adl ile sen şadr-nişîn-i 'ulemâ

Fuḳarâ firḳasınıñ ḥâline nâzır sensin

şaf şaf:

1. **şaf şaf:**

Tarih 117

Mısra: 6

Yan yana.

Ayağına sürer yüz her taraftan

İki cānibde turur serv şaf şaf

şafâ:

1. **şafâ:**

Tarih 125

Mısra: 4

Kedersizlik, endişesizlik, gönül şenliği.

Ehl-i 'irfâna şafâ-baḥş ol efendi her nefes

Her küdüretten berî olup şafâ semtinde ol

2. **şafâdan:-dan**

Tarih 204

Mısra: 8

Kedersizlik, endişesizlik, gönül şenliği.

Îlâhî işbu cāy-ı dil-güşâda

Şafâdan olmasun bir lahza ḥâlî

3. **şafânuñ:-nuñ**

Nazm 2

Mısra: 39

Gönül huzuru/şenliği.

Mülk-i nazmuñ serveri olduḡ şafânuñ vaḳtidür

Ḥâmemüz içre turup dîvân dîvân üstine

4. **şafâsı:-(s)ı**

Gazel 20

Mısra: 22

Gönül huzuru.

İçer mi sîneler çäk eyleyüp ḥübân ile 'uşşâk

Şafâsı var midur ağ u karamuzdan ḥaber virgil

5. **şafâdur:-dur**

Müseddes 14

Mısra: 8

Gönül huzuru, rahatlık.

Zaḥm-ı şemşîr-i ğamuñ cāna şafâdur bilene

Ey perî ḥâk-i derüñ kuḥl-i cilâ'dur bilene

6. **şafâ:**

Gazel 46

Mısra: 6

Gönül şenliği, neş'e, zevk, kedersizlik, eğlence.

Söz söyledi ya'nî ol sâlâr-ı hîle
Şehrinde şafâ ile a'yânına o

7. **şafâyile:-(y)ile**

Tarih 57

Mısra: 4

Gönül rahatlığıyla.

Kim ki sa'y ide binâ'sına bunuñ
Giçe her günü şafâyile müdâm

8. **şafâyile:-(y)ile**

Tarih 118

Mısra: 1

Gönül rahatlığıyla.

Eyledi hayrı şafâyile vezîr-i dānā
Ulukışlada binâ'lar yapup itdi ihyā

şafâ buldı:

1. **şafâ buldı:-dı**

Tarih 129

Mısra: 1

Rahat, huzur bulmak.

Hamduli'llāh kim serîr-i saltanat buldı şafâ
Pâdişāh-ı rub'-ı meskûn oldı Sultān Muştafâ

şafâ kesbeyle:

1. **şafâ kesbeyle:-e, -(y)le**

Tarih 189

Mısra: 7

Eğlenmek, zevk almak.

Dem-â-dem devr-i 'adlinde şafâ kesbeyle ey 'ârif
Kimesne idemez âzürde-dil erbâb-ı 'irfânı

şafâ sürsün:

1. **şafâ sürsün:-sün**

Tarih 31

Mısra: 3

Vaktini zevkli, huzurlu, eğlenceli geçirmek.

Ehl-i diller yine şafâ sürsün
Geldi yerine şâhibü'l-esrâr

2. **şafâ sürsün:-sün**

Kıt'a 6

Mısra: 3

Kelime Tipi: **Deyim**

Zevk ü şafâ sürmek, eğlenmek, hoşça vakit geçirmek.

Şafâ sürsün hemîşe ehl-i 'aşkı
Cüvânân ile her dem eyle mürür

şafâ vir:

1. **şafâ vir:**

Tarih 134

Mısra: 4

Rahatlatmak, mutlu etmek.

Olupdur 'izz ile nām-ı şerîfüñ Muştafâ çünkim
Şafâ vir luţfuñ ile kalb-i aĥbâbı muştaffâ kıl

şafâ virür:

1. **şafâ virür:-(ü)r**

Tarih 203

Mısra: 7

Rahatlatmak, mutlu etmek.

Baĥduĥumca virür derüna şafâ
Sîm ü zer oldı şanasın aña ĥışt

şafâ-baĥş ol:

1. **şafâ-baĥş ol:**

Tarih 125

Mısra: 3

Mutluluk vermek.

Ehl-i 'irfāna şafâ-baĥş ol efendi her nefes
Her küdüretten berî olup şafâ semtinde ol

şafâlar kılmaĥa:

1. **şafâlar kılmaĥa:-maĥ, -a**

Tarih 201

Mısra: 4

Huzurlu olmak II rahatlamak.

Ne 'ālî mesken oldı sürmeĥe her dem murād u kām
Şafâlar kılmaĥa bir kaşr-ı dil-keş eyledi icād

şafâlar sürsün:

1. **şafâlar sürsün:-sün**

Tarih 38

Mısra: 5

Rahat, sakin ve eğlenceli yaşamak.

'İş u 'işretle cihān içre şafâlar sürsün
Şaklasun zāt-ı şerîfini ĥatardan Mevlâ

şafâmuz var:

1. **şafāmuz var:**

Tarih 199

Mısra: 5

Safası olmak. II mutlu olmak, zevk almak.

Bi-ḥamdillāh şafāmuz var Vişālī 'ıydına irdük
Yolında gūsfend-i dil demidür olsa ḳurbānı

şaf-ārā-yı veġāda:

1. **şaf-ārā-yı veġāda:-da**

Tarih 40

Mısra: 11

Savaş sırasını süsleyen II iyi savaşan.

Şaf-ārā-yı veġāda görse cengin Rüstem-i destān
Ġazā semtinde andan öğrenürdi ṭavr u erkānı

şafāsın sür:

1. **şafāsın sür:**

Gazel 3

Mısra: 2

Kelime Tipi: **Deyim**

*Bir şeyin imkanlarından faydalanmak,
kullanmak; ilgi, sevgi görmek, hoşça vakit
geçirmek.*

Geçdi dilā devri deyiün meclisde dilber sākīdür
Bu gün şafāsın sür meyiün cennet şarābı bākīdür

şafā-yı ḥātırı:

1. **şafā-yı ḥātırı:-ı**

Gazel 23

Mısra: 4

Gönül ferahlığı.

İraġ olma dilerseñ zevki var 'aşk-ı İlāhiden
Şafā-yı ḥātırı ey dil mey-i bī-ġışş u ġıldan bil

şafā-yı ḥātırum:

1. **şafā-yı ḥātırum:-(u)m**

Kıt'a 6

Mısra: 5

Gönül rahatlığı, gönül huzuru.

İraġ oldum şafā-yı ḥātırum yok
Bu mektūbuñ ḳuşūrı ola ma'zūr

saf-der:

1. **şaf-deri:-i**

Tarih 109

Mısra: 22

*Düşman saflarını yarıp geçen kahraman,
yiġit.*

Dāyimā olsun serir-i devlet üzere ber-murād
Ceş-i a 'dānuñ Murād Pāşā olupdur şaf-deri

safed:

1. **şafede:-e**

Tarih 146

Mısra: 10

Safed şehri.

Ey Tūrābī didi tārīhi için ḥātif-i gayb
Oldı Mü'min Şafede mır-i emirān-ı 'ādil

2. **şafede:-e**

Tarih 147

Mısra: 2

Safed şehri.

'Adl u inşāfi ile Ḥazret-i Mü'min Pāşā
Ma'rifetle Şafede vālī-i kāmil oldı

3. **şafede:-e**

Tarih 147

Mısra: 4

Safed şehri.

Ṭarf-ı ḥātifden aña dindi Tūrābī tārīh
Mır-mırān Şafede Mü'min-i 'ādil oldı

saff-ı evliyāda:

1. **saff-ı evliyāda:-da**

Tarih 172

Mısra: 4

Velilerin safı, velilerin yanı.

Ey dirġā müfti-i erbāb-ı 'irfān idi ol
Ḳıldı şaff-ı evliyāda cāyını darū'l-likā

safha-i devrāndan:

1. **şafha-i devrāndan:-dan**

Nazm 2

Mısra: 3

Zamanın aşaması, zamanın safhası.

Sell idüp nām-ı Naşūḫı şafha-i devrāndan
Şāh-ı 'ālem aşdı tiġini gerezmān üstine

saġ esen:

1. **saġ esen:**

Tarih 198

Mısra: 8

Saġ salim; saġ ve saġlam bir şekilde.

Eyleye Bārī Te'ālā devlet ü 'ömrüñ mezid
Şükrüli'llāh menzilüñe saġ esen ḳıldıñ nüzül

sağ u esen:

1. **şâğ u esen:**

Kıt'a 5

Mısra: 1

Sağ salim, canlı.

Dil-rübâlar menba'ı ol şehri-sultânî nice
Ey şabâ şâğ u esen çün geldüñ Antâlyadan

sağ u sol:

1. **şâğ u şol:**

Tarih 87

Mısra: 8

Sağ ve sol.

Pâyimâl olup 'adü dâyim murâduñ el vire
Peyk-i devlet çura sultânüm kapuñda şâğ u şol

sâğar-ı devr-i felek:

1. **sâğar-ı devr-i felek:**

Müseddes 10

Mısra: 21

*Talihin dönen kadehi, gökyüzünün dönen
kadehi.*

Şafaqla sâğar-ı devr-i felek pür bâdeñ olmışdur
Yeñi ay şanma gerdün-i kühen dil-dâdeñ olmışdur

sağlıg:

1. **şağlıgından:-ı, -n, -dan**

Tarih 128

Mısra: 1

Esenlik, sıhhat, afiyet.

Şolağ Beg sağlıgından gerçi kim kaç'-ı ümîd itdi
Murâdı hâşıl oldı ba' dehu 'azm-i 'uqbâya

sâhib-i iz'ân u temîz:

1. **şâhib-i iz'ân u temîz:**

Tarih 74

Mısra: 4

Akil, inanç ve temizlik sahibi.

Dört birâder yiridür şadra virürse revnağ
Fazl ile her birisi şâhib-i iz'ân u temîz

sâhib-i tîğ ü kemer:

1. **şâhib-i tîğ ü kemer:**

Tarih 210

Mısra: 39

Kılıç ve kemer sahibi.

Âşaf-ı Sultân Mehemmed şâhib-i tîğ ü kemer
Ey Tûrâbî terk idüp da'vâtı târîhin didüm

sâhib-kırân:

1. **şâhib-kırân:**

Tarih 71

Mısra: 10

*Her zaman muvaffak olan ve üstünlük
kazanan, talihli, mesut, parlak.*

Eşkiyâ' haylin kırıp çün eyledi zîr ü zeber
Gelmeye dünyâya bir anuñ gibi şâhib-kırân

2. **şâhib-kırânüñ:-(u)ñ**

Tarih 109

Mısra: 28

*Her zaman muvaffak olan ve üstünlük
kazanan, talihli, mesut, parlak.*

'Asker-i Şâm oldılar şâhib-kırânüñ çakeri
Sancağ-ı Fağr-ı cihân önünde kanlar dökdiler

sâhib-semend:

1. **şâhib-semend:**

Tarih 177

Mısra: 9

*Güzel ve çevik atın sahibi II Sünbül Ali
Efendi kastedilmiştir.*

Hâliyâ oldur mevâlî hayline şâhib-semend
Ey Tûrâbî çün müfettiş oldı dindi târîhi

sâhibü'l-esrâr:

1. **şâhibü'l-esrâr:**

Tarih 31

Mısra: 4

*Sırların sahibi II alemin esrarına, sırlarına
vakıf olan; Bilgi sahibi.*

Ehl-i diller yine şafâ sürsün
Geldi yerine şâhibü'l-esrâr

sâhib-vakâr:

1. **şâhib-vakâr:**

Tarih 20

Mısra: 1

*Vakar sahibi, ağırbaşlı. II Ali Paşa
kastedilmiştir.*

Hamduli'llâh şadr-ı a'zam olduñ ey şâhib-vakâr
Pâdişâh-ı 'âleme olduñ vezîr-i nâmdâr

sâhilüñ kâ'idânı:

1. **sāhilūn kā'idānı:-ı**

Kit'a 2

Mısra: 1

Sahilin kumandanları.

Yay güninde kā'idānı sāhilūn

Țolmağ için dāmeniyle ucu

şahn-ı çemende:

1. **şahn-ı çemende:-de**

Gazel 3

Mısra: 4

Çimenlik, bahçe.

Ey dil 'izār-ı dil-rübā meyden kararadı cā-be-cā

Şahn-ı çemende gūyiyā verd-i terūn evrākıdur

şahn-ı ceng:

1. **şahn-ı ceng:**

Tarih 71

Mısra: 6

Savaş alanı.

Her birisi şahn-ı ceng içre geçerken kām-rān

Eşkiyā' haylin kırıp cem'in perīşān itdiler

şahn-ı meydānı:

1. **şahn-ı meydānı:-ı**

Tarih 105

Mısra: 9

Meydanın ortası.

Şahn-ı meydānı kederden pāk idüp

Devr-i 'adlinde 'adū nā-būd ola

şahn-ı meydānuñ:

1. **şahn-ı meydānuñ:-(u)ñ**

Tarih 72

Mısra: 5

Meydanın ortası.

Şahn-ı meydānuñ bu şimdi Rüstem-i destānıdur

Bu cihāna gerçi geldi niçe yüz biñ pehlivān

şahn-ı rezme:

1. **şahn-ı rezme:-e**

Tarih 71

Mısra: 16

Savaş sahnesi.

Eşkiyā' nuñ kanını dökdükde tārīhin didüm

Oldı Aħmed Beg dem-ā-dem şahn-ı rezme

Ķahramān

şahrā-yı 'aşkı:

1. **şahrā-yı 'aşkı:-ı**

Gazel 10

Mısra: 3

Aşk sahrası, aşk çölü.

Şahrā-yı 'aşkı geşt ü güzār itdüren baña

Her dem dilā o gözleri āhū degül midür

şahrā-yı çini:

1. **şahrā-yı çini:-i**

Gazel 9

Mısra: 3

Çin çölü, ovası.

Şahrā-yı Çini ey dil geşt eyleseñ bulunmaz

Bu çeşm ü bu bakışlar āhū cehende yokdur

şahrā-yı ğamda:

1. **şahrā-yı ğamda:-da**

Kit'a 5

Mısra: 7

Gam ovası, gam çölü.

Lālesi şahrā-yı ğamda yaqdı mı bağrına dāğ

Gülşene zīnet viren gül-berg-i ħandānı nice

sa'id:

1. **sa'id:**

Tarih 69

Mısra: 4

Kutlu, uğurlu (KAS).

Evc-i rif'atda idelden necm-i es'adla kırān

Eyledi kat'-ı menāzil tāli'i oldı sa'id

şakaluñ ağardı:

1. **şakaluñ ağardı:-dı**

Müseddes 2

Mısra: 5

Kelime Tipi: Kalıp İfade

Sakalı beyazlaşmak II yaşlanmak.

Şubh-ı şādık gibi ey gāfil ağardı şakaluñ

Ķhaberūñ yok seni penbeyle boğazlar ecelūñ

2. **şakaluñ ağardı:-dı**

Müseddes 2

Mısra: 11

Kelime Tipi: Kalıp İfade

Sakalı beyazlaşmak II yaşlanmak.

Şubh-ı şâdık gibi ey gâfil ağardı şakaluñ
Haberüñ yok seni penbeyle boğazlar ecelüñ

3. **şakaluñ ağardı:-dı**

Müseddes 2

Mısra: **17**

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Sakalı beyazlaşmak II yaşlanmak.

Şubh-ı şâdık gibi ey gâfil ağardı şakaluñ
Haberüñ yok seni penbeyle boğazlar ecelüñ

4. **şakaluñ ağardı:-dı**

Müseddes 2

Mısra: **23**

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Sakalı beyazlaşmak II yaşlanmak.

Şubh-ı şâdık gibi ey gâfil ağardı şakaluñ
Haberüñ yok seni penbeyle boğazlar ecelüñ

5. **şakaluñ ağardı:-dı**

Müseddes 2

Mısra: **29**

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Sakalı beyazlaşmak II yaşlanmak.

Şubh-ı şâdık gibi ey gâfil ağardı şakaluñ
Haberüñ yok seni penbeyle boğazlar ecelüñ

sākī ola:

1. **sākī ola:-a**

Tarih 106

Mısra: **6**

İçki dağıtan olmak.

Bezm-i 'âlemde ide şevk ile o 'îş-i müdâm
Her perî-çehre anuñ meclisine sākī ola

sākī-i devr-i ecel:

1. **sākī-i devr-i ecel:**

Gazel 34

Mısra: **10**

Ecel devrinin sakisi.

'Akluñı cem' it Türâbî cür'aveş hâk olmadan
Sākī-i devr-i ecel bir gün şunar câmı şakın

sākī-i ecel:

1. **sākī-i ecel:**

Tarih 25

Mısra: **1**

Ecel sakisi, Azrail.

Şundi sākī-i ecel hayfâ şerâb-ı cânsitân
Bu cihân-ı bî-bekâdan göçdi Bākī-i zamân

sākī-i sîmîn-bedenler:

1. **sākī-i sîmîn-bedenler:-ler**

Kıt'a 5

Mısra: **25**

Gümüş bedenli şarap sunan.

Ķahvelerde sākī-i sîmîn-bedenler var midur
Devr ider mi ellerinde Ķahve fincânı nice

sakın:

1. **şakın:**

Gazel 34

Mısra: **1**

*"Yapma, yapmaktan çekin" anlamında,
yapılması istenmeyen bir davranışa engel olmak
için söylenen bir söz II sakın sakın, aman ha!*

Ey gönül küy-ı fenâda itme ârâmı şakın
Kendüñe yâr eyleme her bir dil-ârâmı şakın

2. **şakın:**

Gazel 34

Mısra: **2**

*"Yapma, yapmaktan çekin" anlamında,
yapılması istenmeyen bir davranışa engel olmak
için söylenen bir söz II sakın sakın, aman ha!*

Ey gönül küy-ı fenâda itme ârâmı şakın
Kendüñe yâr eyleme her bir dil-ârâmı şakın

3. **şakın:**

Gazel 34

Mısra: **4**

*"Yapma, yapmaktan çekin" anlamında,
yapılması istenmeyen bir davranışa engel olmak
için söylenen bir söz II sakın sakın, aman ha!*

Hâl ü zülf-i dil-bere meyl eyleme ey murğ-ı dil
Her taraf vaz' eylemişdür dâne vü dâmı şakın

4. **şakın:**

Gazel 34

Mısra: **6**

*"Yapma, yapmaktan çekin" anlamında,
yapılması istenmeyen bir davranışa engel olmak
için söylenen bir söz II sakın sakın, aman ha!*

Gâflet ile zâyi' itme böyle eyyâmı şakın
Fırşatı fevt itme her rüz eyle maşşüd

5. **şakın:**

Gazel 34

Mısra: **10**

*"Yapma, yapmaktan çekin" anlamında,
yapılması istenmeyen bir davranışa engel olmak
için söylenen bir söz II sakın sakın, aman ha!*

‘Aklıñı cem’ it Tūrābī cūr‘aveş hāk olmadan
Sākī-i devr-i ecel bir gün şunar cāmı şaķın

6. şaķın:

Gazel 37

Mısra: 4

"Yapma, yapmaktan çekin" anlamında,
yapılması istenmeyen bir davranışa engel olmak
için söylenen bir söz II sakın sakın, aman ha!

Nezâketle sürer yüz yüz bulup ol rû
Şaķın ğafletle her şeb bāliş-i zer-kāra yüz virme

7. şaķın:

Gazel 34

Mısra: 8

"Yapma, yapmaktan çekin" anlamında,
yapılması istenmeyen bir davranışa engel olmak
için söylenen bir söz, asla.

Fikr it evvel her işüñ vardır bir encāmı şaķın
‘Āķıbet-endiş ol ey dil eyleme sehv

8. şaķın:

Müseddes 12

Mısra: 14

"Dikkat et, dikkatli ol" anlamında uyarı sözü.

Gün gibi hercāyī olma ey meh-i nā-mihribān
Kimsenüñ çarhına tokınma şaķın ey nev-cüvān

sākin-i şahrā vü kühsār olmasun:

1. sākin-i şahrā vü kühsār olmasun:-ma, -sun

Gazel 32

Mısra: 6

Dağ ve çöl sakini olmak, dağ ve çölde
yaşayan olmak.

Yeter eglendi ‘azm-i gülşen-i şeh-r-i şafā itsün
O gül-ruh sākin-i şahrā vü kühsār olmasun gelsün

sākiyâ:

1. sākiyâ:

Gazel 24

Mısra: 1

Ey saki (mecliste içki dağıtan, kadehlere içki
koyan kimse).

Sākīyā al ayağı destüñe gel mey görelüm
Sür şitāb it kadehi turma pey-ā-pey görelüm

sakkā olup:

1. sakkā olup:-up

Tarih 101

Mısra: 4

Çok su dağıtan olmak.

Şehīd-i Kerbelā için dem-ā-dem
Olup sakkā ider feryād çeşme

2. sakkā olup:-up

Tarih 118

Mısra: 3

Çok su dağıtan olmak.

Çeşmeler her yaña sakkā olup eyler feryād
Āķıdup gözyaşını turma berāy-ı şühedā

sakla:

1. şaklaya:-(y)a

Tarih 8

Mısra: 3

Gizlemek. II korumak, muhafaza etmek.

Şaklaya Mevlā haşardan ‘ömrin efzün eyleyüp
İki ‘ālemde murādın vire ol hayyü’l-ķadīm

2. şaklaruz:-r, -uz

Kit'a 3

Mısra: 6

Gizlemek; korumak, muhafaza etmek.

Şıñhıyārı yazın yiyüp gitdüñ
Oturağuña şaklaruz havucı

sakla:-

1. şakla:

Gazel 18

Mısra: 9

Gizlemek. II korumak, muhafaza etmek.

Ġubār-ı hařtı sırrın ey Tūrābī sakla cānuñda
‘İyan itme nihān it tuymasun bir kimse esrāruñ

sal:

1. şaldı:-dı

Tarih 46

Mısra: 2

Bırakmak, yaymak.

İbn-i Sinān Pāşā ya‘nī vezīr-i dānā
Şaldı cihāna pertev ol şems-i istikāmet

2. şaldı:-dı

Tarih 135

Mısra: 8

Bırakmak, yaymak.

Herkes āsüde olup başına gün toğdı meger
Şaldı devlet güneşi pertevin āyā Halebe

3. şaldı:-dı

Tarih 150

Mısra: 6
Koyuvmek, salıvmek.

Şayd için murğ-ı me'ânîyi açup bâl u perin
Çeşm-i şeh-bâzını ardınca şikâruñ şaldı

4. şalmasun:-ma, -sun
Gazel 29
Mısra: 5
Hırka/abâ.

Bendesini şalmasun gözden harâbât erleri
Himmet olsun baña dâyim rind-i dürd-âşâmdan

5. şaldı:-dı
Tarih 37
Mısra: 4
Bırakmak, göndermek.

Aldurup murğ-ı ma'ânîyi fezâ-yı dilde
Şâh-bâz-ı nazarın şanki şikâra şaldı

6. şaldı:-dı
Tarih 107
Mısra: 2
Bırakmak, göndermek.

Geldi Ereğliye çün devletle şeyhümüz
Hazret-i Monlâ-yı Rüm şaldı bize hem-demi

7. şaldı:-ın, -dı
Tarih 160
Mısra: 3
Bırakmak, göndermek.

Cânib-i Hâkdan belâdur ki şaldı nîzesi
Bu cihânun hem celâlisine hem evbâşına

8. şalup:-up
Gazel 37
Mısra: 7
Bırakmak, salmak.

Şalup Rüm üzre 'asker itmesün bir yüz karalığı
Tirâş eyle vücūdın ol haş-ı ruhsâra yüz vırme

9. şaldı:-dı
Tarih 8
Mısra: 7
Yayılmak.

Tarh-ı nev şaldı esâsını idüp muhkem anuñ
Ola üstâdına rahmet meskeni dâr-ı na'ım

10. şalar:-(a)r
Gazel 20
Mısra: 11
1. *Koyuvmek, serbest bırakmak, bırakmak.*
2. *Koymak, bırakmak, atmak.* 3. *Yaymak, sermek.*

Şalar mı pertev-i hüsnin cihâna şems-i tâbânım
Añar mı bendesin ol pür-cefâmuzdan haber virgil

11. şaldı:-dı
Tarih 184
Mısra: 4
1. *Bırakmak, koyuvmek* 2. *Yollamak, göndermek.*

Şâh-bâz-ı himem ü bâz-ı veğârın şaldı
Zâg-ı a'dâyı şikâr eylemek için fi'l-hâl

12. şaldı:-dı
Tarih 192
Mısra: 2
1. *Bırakmak, koyuvmek* 2. *Yollamak, göndermek.*

Vehhâb Efendi şadr-ı Mısrı kılıçla çaldı
Âfâka fazlı ile şit u şadâyı şaldı

13. şaldı:-dı
Tarih 196
Mısra: 3
1. *Bırakmak, koyuvmek* 2. *Yollamak, göndermek.*

Tarh-ı nev şaldı itdi özge maķâm
İrmesün kendüye hatâ vü gezend

14. şalar:-(a)r
Tarih 35
Mısra: 5
Bırakmak, yaymak. II yatmak, durmak.

Defn idüp hâke şalar kandese 'âlî-ğadri
Beni bu dehr-i denînuñ revîşi öldürdi

şâl u evyâm:

1. şâl u evyâm:
Tarih 138
Mısra: 6
Yıl ve günler.

Hudâ 'ömrin ziyâd itsün Türâbî
Geçe hoşluklar ile şâl u evyâm

şâlâr-ı zîbâ:

1. şâlâr-ı zîbâ:
Tarih 119
Mısra: 6
Güzel başkomutan II Serdar Mehmed Paşa kastedilmektedir.

Dinildi târîhi şâlâr-ı zîbâ Âl-i 'Osmânuñ
Türâbîyâ olupdur şadr-ı a'zam hem sipeh-şâlâr

sālīmi ola:

1. **sālīmi ola:-a**

Tarih 139

Mısra: 4

Güvenilir olmak, sağlam olmak.

Naḥl-i ḳādrin ide Bārī bārver
Ola bu dehrūñ hemīşe sālīmi

salın-:

1. **şalınur:-(u)r**

Kıt'a 5

Mısra: 22

Salınmak, sallanmak.

Eşk-i 'āşık gibi cūlar çağlar akar mı yine
Şalınur mı her taraf serv-i ḥırāmāni nice

2. **şalınur:-(u)r**

Gazel 35

Mısra: 7

Berberinde yürümek, dolaşmak.

Yanınca şalınur göñlüm aşıldı zūlf-i dildāre
Severse rişte-i cāni gibi dil nola dildārın

3. **şalınur:-(u)r**

Gazel 11

Mısra: 2

Edalı bir biçimde yürümek.

Yine 'īd irdi ol cūvān oynar
Şalınur nāz ider hemān oynar

salın:

1. **şalın:**

Gazel 8

Mısra: 12

Naz ve eda ile yürümek II salınmak.

Bitdi çemen ruḥında eyā serv-i ḥoş-ḥırām
Turma şalın ki seyr ü çemānuñ zamānidur

sām u behrām:

1. **sām u behrām:**

Tarih 165

Mısra: 6

Sam ve Behram.

Görmeyüp mişlin anuñ oldu revān
Gür idüp yirini Sām u Behrām

2. **sām u behrām:**

Tarih 185

Mısra: 4

Sam ve Behram.

Göreydi şānuñ ey Rüstem-şalābet
Yirin gür eyler idi Sām u Behrām

sām u nerīmān:

1. **sām u nerīmān:**

Tarih 162

Mısra: 5

*Neriman ve oğlu Sam II Sam; bir ejderhayı
tek vuruşta öldürdüğü için "tek vuruşlu Sam"
olarak da anılır.*

Dehr-i fāniye niçe Sām u Nerīmān geldi
Āl-i 'Osmānuñ elinden yidi bögrü kılıcın

san:

1. **şanma:-ma**

Tarih 6

Mısra: 7

Zannetmek.

Māh-ı nev şanma felek itdi külāhın keç-rev
Bu şafā ile yā-ḥod aldı ele nāyıñ

2. **şanurlardı:-(u)r, -lar, -dı**

Tarih 40

Mısra: 10

Zannetmek.

'Adūlar sābıḳā ḥālī şanurlardı bu meydāni
Çeküp zevraḳların ḥālā ḳaraya atdılar cāni

3. **şanasın:-a, -sın**

Tarih 135

Mısra: 6

Zannetmek.

Devr-i 'adlūñle bu gün mürdeler iḥyā oldu
Gökden indi şanasın Ḥazret-i 'İsā Halebe

4. **şanma:-ma**

Tarih 153

Mısra: 5

Zannetmek.

Felek ḳan ağladı şanma şafaḳ gördükde şemşirin
Bu kerr ü şavletiyile aña düşmen ola mı ḥāyil

5. **cīfeden:**

Tarih 1

Mısra: 6

Sanki, güya.

Öldi gitdi meyl-i dünyā itmedi
Cīfeden cāniyla ḳaçdı şeyḫümüz

6. **şan:**

Tarih 1

Mısra: 4

Sanki, güya.

Murğ-ı rûhı lâne-i tenden hemân
Bir hümâ idi şan uçdı şeyhümüz

7. **şan:**

Tarih 10

Mısra: 6

Sanki, güya.

Eylediler nâz ile her serv-i bālâ cilvegâh
Oldı gılmân ile şan Firdevs-i a' lā Edrine

8. **şan:**

Tarih 71

Mısra: 8

Sanki, güya.

Eşkiyâ`nuñ dikkiler nevg-i sinâna kellesin
Zeyn olup şan sıb-i rengin ile nañl-ı gülsitân

9. **şan:**

Tarih 114

Mısra: 5

Sanki, güya.

Oldı şan tâğ-ı mu'allâsı anuñ kavı-ı kuzah
İrgürüp menziline tır-i murâdın devrân

10. **şan:**

Tarih 116

Mısra: 2

Sanki, güya.

Âşaf-ı Sultân 'Osmân eyledi hayr-ı cemîl
Kerbelâda şan Hüseynüñ 'aşkına kıldı sebîl

11. **şānuñ:-(u)ñ**

Tarih 185

Mısra: 3

Büyüklük, ululuk, azamet.

Göreydi şānuñ ey Rüstem-şalâbet
Yirin gür eyler idi Sām u Behrām

12. **şānına:-ı, -n, -a**

Nazm 3

Mısra: 3

Ululuk, azamet, mertebe.

Şānına lâyıq degüldür itmesün nālân beni
Bir cüvân-ı süccı itdi mest-i ser-gerdân beni

13. **şānı:-ı**

Tarih 65

Mısra: 4

İtibar, nam, şöhrət, şan, ün.

Bağs-ı 'ilm itse kaçan ol yüce pervâz eyler
Şānı 'ālîdür anı aňlayamaz her alçak

14. **şanurdum:-(u)r, -du, -m**

Gazel 26

Mısra: 2

Sanmak, düşünmek, zannetmek.

Hara yüz virmekte sen bî-bāk imişsin bilmedüm
Gül şanurdum ben seni hâşâk imişsin bilmedüm

15. **şanmasun:-ma, -sun**

Gazel 43

Mısra: 6

Sanmak, düşünmek, zannetmek.

Gözler düşinde yâri varup hVâba çeşmümüz
Gafletde şanmasun meded ey dil o yâr bizi

16. **şanasın:-a, -sın**

Tarih 203

Mısra: 8

Sanmak, düşünmek, zannetmek.

Bağduğumca virür derûna şafâ
Sîm ü zer oldı şanasın aña hışt

17. **şan:**

Gazel 11

Mısra: 3

Farz etmek, zannetmek.

Bir bisât üzre iki hân oynar
Ruñlarında şan iki hâl-i siyâh

18. **şanasın:-a, -sın**

Tarih 202

Mısra: 4

Bir şeyin olma veya olmama ihtimalini kabul etmekle birlikte, olabileceğine daha çok inanmak, zannetmek, zannetmek.

Her taraf çeşmesâr ile pürdür
Şanasın lülesi le'âlîdür

19. **şānını:-ı, -n, -ı**

Gazel 28

Mısra: 2

Büyüklük, ululuk, azamet.

Kaşuñ tuğrāsın 'arz it hüsnüñüñ 'üñvānını kullan
Güzellük tahtına geç pâdişāhlar şānını kullan

20. **şanmañ:-ma, -ñ**

Gazel 5

Mısra: 6

... *olduğunu düşünmek, zannetmek.*

Encüm-āsā gözlerin yummaz gice tā şubha dek
Bister-i firkatde şanmañ 'aşık-ı nālân uyur

21. **şanmañ:-ma, -ñ**

Müseddes 3

Mısra: 5

... *olduğunu düşünmek, zannetmek.*

Dem-i āhirde şanmañ menzilüm zīr-i türāb itdüm
Günāhum çoklığından yirlere geçdüm hiçāb itdüm

22. **şanma:-ma**

Müseddes 11

Mısra: 27

... *olduğunu düşünmek, zannetmek.*

İbn-i vaqtüz bizi sen şanma ki ferdāyilerüz
Ey Türābī sürerüz pāyine yüz pāyilerüz

23. **şanmañ:-ma, -ñ**

Tarih 40

Mısra: 3

... *olduğunu düşünmek, zannetmek.*

Felekde şa'şā'a şanmañ şu'ā'ın mihr-i raḥşānuñ
Kapusında güneş oldu 'asā-yı zerle derbāni

24. **şanasın:-a, -sın**

Gazel 4

Mısra: 6

... *olduğunu düşünmek, zannetmek.*

Şüküfe ḥaylinüñ her biri şimdi meclis-ārādur
O bezm içre şanasın kase-bāz olmuş karanfüller

25. **şanasın:-a, -sın**

Gazel 22

Mısra: 10

... *olduğunu düşünmek, zannetmek.*

Ey Türābī sīne-i pür-dāğımı kim görse dir
Şanasın penbeyle zeyn itmış der ü dīvārı gül

26. **şan:**

Gazel 17

Mısra: 2

Sanki, adeta, güya.

Öldüm görince ḥatt ile ruḥsār-ı gül-günüñ senüñ
Çıkdı şehā katlūme şan ḥatt-ı hümāyūnuñ senüñ

şan kim:

1. **şan kim:**

Tarih 71

Mısra: 12

Sanki, farz edelim ki, güya.

Aña el virdi yine bir nev-civānuñ vuşlatı
Mālik-i genc oldu şan kim Eşkiyā'dan aldı cān

saña:

1. **saña:**

Tarih 16

Mısra: 8

*Sen zamirinin yönelme durumu eki almış
biçimi. II Vezir Ahmed Paşa kastedilmiştir.*

Ḥulq-ı ḥasenle āyā hem-nām-ı Aḥmed olduñ
Ṭañ mı şefā'at itse saña resül-i Yezdān

2. **saña:**

Tarih 16

Mısra: 3

*Sen zamirinin yönelme durumu eki almış
biçimi. II Vezir Ahmed Paşa kastedilmiştir.*

Bu devlet ü sa'ādet el virdi saña şehā
Döndür murāduñ üzre destüñde güy ü çevgān

3. **saña:**

Tarih 20

Mısra: 8

*Sen zamirinin yönelme durumu eki almış
biçimi. II Ali paşa kastedilmiştir.*

Görse bu ṭabl u 'alemlle ḥaşmet ü cāhuñ senüñ
Saña kıl olurdu bir dem Rüstem ü İsfendiyār

4. **saña:**

Tarih 23

Mısra: 3

*Sen zamirinin yönelme durumu eki almış
biçimi. II Azmizade kastedilmiştir.*

Ṭab'-ı ma'ānī-perver saña virildi Ḥaḥdan
Yanuñda mantıkiyyün kâdir degül kelāma

5. **saña:**

Tarih 24

Mısra: 4

*Sen zamirinin yönelme durumu eki almış
biçimi. II Baki kastedilmiştir.*

Kāḍī- 'asker oluben Rümiline devletle
Saña virdi yine iclāl ü sa'ādet Bākī

6. **saña:**

Tarih 52

Mısra: 8

*Sen zamirinin yönelme durumu eki almış
biçimi. II şair kendini kastetmiştir.*

Ey Tūrābī demidür ağlaşalum
Dir mi bir kimse saña bir dağı gül

7. saña:

Tarih 64

Mısra: 11

*Sen zamirinin yönelme durumu eki almış
biçimi. II Etmekçizade Ahmed Paşa kastedilmiştir.*

Demidür eyler isek saña du 'āy her bār
'Ömriñi devletiñi tırma ziyād ide Hūdā

8. saña:

Tarih 113

Mısra: 3

*Sen zamirinin yönelme durumu eki almış
biçimi. II Mehmed Efendi kastedilmiştir.*

'Adālet saña mevrūs-ı pederdūr
Bu gün erkān-ı şer'î kıl mücedded

9. saña:

Tarih 113

Mısra: 6

*Sen zamirinin yönelme durumu eki almış
biçimi. II Mehmed Efendi kastedilmiştir.*

Olup devründe āsūde re 'āyā
Saña rüzī kıla Hāq 'ömr-i sermed

10. saña:

Tarih 125

Mısra: 5

*Sen zamirinin yönelme durumu eki almış
biçimi. II Memikzade Efendi kastedilmiştir.*

Cānib-i Hāqdan hidāyetdür vefā şadı saña
Gel tārīkin tūt Vefānuñ evliyā semtinde ol

11. saña:

Tarih 152

Mısra: 5

*Sen zamirinin yönelme durumu eki almış
biçimi. II Ganizade Efendi kastedilmiştir.*

Bedel olmaz saña bir kimse budur tārīh
Evvelā sen 'ulemā vü 'urefā nādirisin

12. saña:

Tarih 185

Mısra: 2

*Sen zamirinin yönelme durumu eki almış
biçimi. II Mehmet Şerif Paşa kastedilmiştir.*

Mehemmed oldı sultānum saña nām
'Adū bu cehlin itseñ nola bed-nām

13. saña:

Tarih 198

Mısra: 2

*Sen zamirinin yönelme durumu eki almış
biçimi. II Visali Efendi kastedilmiştir.*

Hamduli'llāh ey Vişālī Ka'beye bulduñ vuşul
Sırr-ı Hāq gösterdi saña hāne-i Mevlāya yol

14. saña:

Gazel 23

Mısra: 1

"Sen" zamirinin yönelme hali almış biçimi.

Dimezler saña giryeñ ol büt-i peymān-güsilden bil
Bihār-ı eşküñüñ tuğyānını fehm eyle dilden bil

15. saña:

Gazel 24

Mısra: 8

"Sen" zamirinin yönelme hali almış biçimi.

Tutmayup pīr etegin olmayıcağ ehl-i fenā
Yağışur mı saña ol tāt u 'aba gey görelüm

16. saña:

Kıt'a 3

Mısra: 1

"Sen" zamirinin yönelme hali almış biçimi.

Yegdi saña ebsem oturmak
Söylemekden bu kıt'a-i heveci

17. saña:

Kıt'a 3

Mısra: 4

"Sen" zamirinin yönelme hali almış biçimi.

Her yemiş çün zamānı ile yinür
Saña dirin ye bulduğın güveci

18. saña:

Müseddes 2

Mısra: 13

"Sen" zamirinin yönelme hali almış biçimi.

Geçdi ey dil saña bu zāl-i felek hīle vü rü
Döndi bir dürlü dağı köhne olup sāt-i nev

19. saña:

Müseddes 2

Mısra: 19

"Sen" zamirinin yönelme hali almış biçimi.

Saña hengām-ı meşīb irdi 'aceb kār oldı
Tākātuñ yoğ başuñā tāt-ı serüñ bār oldı

20. saña:

Kıt'a 7

Mısra: 7

Sen zamirinin yönelme durumu eki almış biçimi. II Ali Ağa kastedilmektedir.

İtüh adı var anlarıñ yokdur
Zararı soñra saña rāci'dür

21. saña:

Gazel 29

Mısra: 8

Sen zamirinin yönelme durumu eki almış biçimi. II sevgili kastedilmektedir.

Kendüñe cānā qarīb itme rakīb-i kāfiri
Hayr gelmez saña hergiz ol seg-i bed-nāmdan

22. saña:

Gazel 29

Mısra: 9

Sen zamirinin yönelme durumu eki almış biçimi. II sevgili kastedilmektedir.

Dermendüñdür şehā kaçma zarar gelmez saña
Bu Tūrābī-i haqir ü bende-i nā-kāmdan

23. saña:

Gazel 35

Mısra: 4

Sen zamirinin yönelme durumu eki almış biçimi. II sevgili kastedilmektedir.

Dil ü cān naqdini harc eyledüm yoluñda ey dilber
Yoğ olsun saña her kim virmez ise cümleten varın

24. saña:

Gazel 36

Mısra: 5

Sen zamirinin yönelme durumu eki almış biçimi. II aşık kastedilmektedir.

Didüh baña ey pür-sitem bir gün saña mihmān
olam
'Aşıkda kim dir ey şanem yā şabr u yā ārām ola

25. saña:

Gazel 36

Mısra: 12

Sen zamirinin yönelme durumu eki almış biçimi. II aşık kastedilmektedir.

İrmez Tūrābī dem deme el ur bu gün cām-ı Ceme
Düşmez bu fırsat ādeme dil-ber de saña rām ola

26. saña:

Gazel 37

Mısra: 10

Sen zamirinin yönelme durumu eki almış biçimi. II aşık kastedilmektedir.

Tūrābīñ sözün tüt eylemegil 'ārızı zīnet
Saña bir reng ider meşşāta-i mekkāra yüz virme

27. saña:

Tarih 21

Mısra: 3

Sen zamirinin yönelme durumu eki almış biçimi. II Aziz Efendi kastedilmiştir.

Saña sultānum Hudā virmiş fazilet şöyle kim
Meclisünde nutka gelseñ lā'l olur ehl-i beyān

28. şanādan:-dan

Tarih 117

Mısra: 1

San'ā: Yemen'in başkenti.

Uluğişlada yapı çeşme Āşaf
Hüseyn 'aşkına hayr itdi Şanādan

sancağ-ı fahr-ı cihān:

1. sancağ-ı fahr-ı cihān:

Tarih 109

Mısra: 27

Cihanın Övünç kaynağının (Hz. Muhammed) sancağı.

'Asker-i Şām oldılar şāhib-kırānuñ çakeri
Sancağ-ı Fahr-ı cihān önünde kanlar dökdiler

şanem:

1. şanemā:-ā

Gazel 42

Mısra: 12

1. Müşrikînin taptıkları, büt, put. 2. Mahbube.

Gülşende turup kaddüñe dāyim nazar eyler
Nergis şanemā gör nice 'ālī-nazar oldu

2. şanem:

Gazel 29

Mısra: 3

1 Put. 2.put gibi güzel sevgili.

Fırkatüñle ey şanem çekdüm niçe miñnet velī
Hicr-i zülf ü kadd ile kırtılmadum ālāmdan

şanemā:

1. şanemā:

Gazel 12

Mısra: 10

Ey güzel, ey dilber.

Gördükde Tūrābī kuluñı eyledüh iğmāz
Bildük şanemā 'aşık-ı nālāna bakılmaz

şanki:

1. şanki:

Tarih 36

Mısra: 6

Sanki, güya.

Kerr ü ferriyle nedür bunca şehā tarz-ı hasen
Şanki haşmetle bu gün tahtına Dārā geldi

2. şanki:

Tarih 37

Mısra: 4

Sanki, güya.

Aldurup murğ-ı ma'ānīyī fezā-yı dilde
Şāh-bāz-ı nazarın şanki şikāra şaldı

3. şanki:

Tarih 161

Mısra: 6

Sanki, güya.

Taht-ı hem-pāye-i eflāke geçüp rif at ile
Şeherī şanki tülū' eyledi mihr-i rahşān

4. şanki:

Gazel 3

Mısra: 12

Adeta, şanki.

Koduñ cihānda bir eser şanki kelām-ı Bāķīdür
Olur Türābī söz güher ancak ola bu şī'r-i ter

5. şanki:

Gazel 11

Mısra: 5

1) Farz edelim ki, güya. 2) Soru cümlelerinde belirtilen konuya ilgi çekmek veya uyarıda bulunmak için kullanılan bir söz. 3) Sözüm ona, sözde.

Kaşları arasında şanki o hāl
Bir kemān-keş iki kemān oynar

şanma:

1. şanma:

Müseddes 10

Mısra: 22

Sanma! II zannetme!

Şafaqla sāgar-ı devr-i felek pür bādeñ olmışdur
Yeñi ay şanma gerdün-ı kühen dil-dādeñ olmışdur

şarar-:

1. şararup:-up

Müseddes 7

Mısra: 3

Rengi sarıya dönmek.

Rüy-i zerdüm şararup fırkat ile 'ayn oldu
Dür-i eşküm şaçılıp her tarafum zeyn oldu

şarar:

1. şararup:-up

Müseddes 2

Mısra: 9

Yüzünün rengi solmak.

Rüy-i zerdüñ şararup döndi za'ferāna hemān
Eyledi bād-ı fenā berg-i vücūduñı hāzān

şararup şolındı:

1. şararup şolındı:-(i)n, -dı

Tarih 180

Mısra: 2

Kelime Tipi: **Deyim**

Sararıp solmak, hasta düşmek.

Şems Efendiye zevāl irdi bu gün şolındı
Ey gönül hasret-i gamla şararup şolındı

sarāy-ı dil-güşā:

1. sarāy-ı dil-güşā:

Tarih 158

Mısra: 2

Gönül açan, kalbe ferahlık veren saray. II Niğdeli Ahmed Paşa'nın Niğde'ye yaptırdığı kasır kastedilmektedir.

'Adl ile Aħmed Pāşā yaptı bir 'ālī binā'
Kimse ta'mir itmedi böyle sarāy-ı dil-güşā

sarrāf-ı felek:

1. sarrāf-ı felek:

Tarih 99

Mısra: 1

Kader sarrāfi, talih kuyumcusu.

Açdı sarrāf-ı felek dürc-i le'ālin şimdi
Eyledi 'āleme izhār kemālin şimdi

savt:

1. savt:

Tarih 51

Mısra: 5

Bağırma, haykırma, çığlık.

Nağş idi hātırına şavt ile ‘ilm-i edvār
Bir idi aña segāh ile dügāh u pençgāh

sa’y ide:

1. **sa’y ide:-e**

Tarih 57

Mısra: 3

Gayret sarf etmek.

Kim ki sa’y ide binā’sına bunuñ
Giçe her günü şafāyile müdām

sa’y idüp:

1. **sa’y idüp:-üp**

Müseddes 4

Mısra: 3

Gayret sarf etmek.

Sa’y idüp vaqf-ı Resüle bende-i fermān imiş
Nāzır-ı evkāfa tābi’ çāker-i sultān imiş

2. **sa’y idüp:-üp**

Tarih 8

Mısra: 9

Gayret sarf etmek.

Muştafā Āgā delil oldı Tūrābī sa’y idüp
Didiler gel geç cisrden tārīhi cisr-i ‘azīm

3. **sa’y idüp:-üp**

Tarih 177

Mısra: 4

Gayret sarf etmek.

İrmesün zāt-ı şerīfine anuñ hergiz gezend
Sa’y idüp vaqf-ı Resüli eyledi ihyā yine

4. **sa’y idüp:-üp**

Tarih 61

Mısra: 2

Gayret sarf etmek, çalışıp çabalamak.

Luţf idüp Etmekçi-zāde itdi bir hayr-ı cemil
Sa’y idüp yaptı Eregli içre bir hān-ı sebil

sa’y itse:

1. **sa’y itse:-se**

Tarih 112

Mısra: 6

Çalışmak, çabalamak, gayret etmek.

‘İlm ü raqam u defter kendüye musahhurdur
Emvāline hünkārūñ sa’y itse nola her bār

sa’y u ikdām:

1. **sa’y u ikdām:**

Tarih 178

Mısra: 1

Gayret ve girişimde bulunma, çalışma ve ilerleme.

Sa’y u ikdām ile ey merd-i zekā
Eyle evkāf-ı Resüli ihyā

şayd:

1. **şayd:**

Tarih 150

Mısra: 5

Avlama, avlanmak.

Şayd için murğ-ı me‘ānīyi açup bāl u perin
Çeşm-i şeh-bāzını ardınca şikārūñ şaldı

şayd itdi:

1. **şayd itdi:**

Tarih 27

Mısra: 5

Avlamak; ele geçirmek. II öğrenmek, sahip olmak.

Bu tab‘-ı hurde-dānıyla ‘ulūmı cümle şayd itdi
Felekde mişli yokdur ehl-i tab‘uñ serveri oldı

2. **şayd itdi:-di**

Gazel 3

Mısra: 5

Avlamak, av etmek.

Şeh-bāz-ı çeşmüñ bāl açar şayd itdi dil murğın
meger
Yolında cān virsem ne var göñlüm anuñ
müştākıdur

sāye:

1. **sāyeñde:-ñ, -de**

Tarih 23

Mısra: 6

Gölge II himaye, gözetme.

‘İlm ü hünlerle sensin serdār-ı ehl-i ‘irfān
Sāyeñde ehl-i diller irse nola merāma

2. **sāye:**

Nazm 7

Mısra: 2

Gölge II himaye.

Görüp refār-ı kadūñ kanlar ağlar çeşm-i
giryānum
Demidür sāye şal ben hāke ey serv-i hūrāmānum

sāye şalmayup:

1. sāye şalmayup:-ma, -yup

Kit'a 11

Mısra: 1

Gölge yapmak, gölgelendirmek.

Lāyık mı hāksāra gelüp sāye şalmayup
Dāyim ğamıyla māyil-i serv-i bülend olam

sāye-i lutfuñda:

1. sāye-i lutfuñda:-(u)ñ, -da

Tarih 21

Mısra: 6

Lütfun gölgesi.

Gülşen-i 'ilmüñ şehā bir serv-i hoş-refitārisın
Sāye-i lutfuñda hoş geçse nola her nā-tüvān

sāyeves:

1. sāyeves:

Müseddes 12

Mısra: 25

Gölge gibi.

Sāyeves üftādeñi çalma yire ey serv-kağ
İtme serkeşlük benüm serv-i ser-efrāzum meded

sayf:

1. sayf:

Tarih 95

Mısra: 8

Yaz mevsimi.

Ol gül-i gülzār kağrin bilmedük
Fırşatı elden çıkarduk hem-çü sayf

sa'y-i belig:

1. sa'y-i belig:

Tarih 114

Mısra: 3

Çok çalışmak, çabalamak.

Bir 'aceb sa'y-i belig eyledi çāvuşlar aña
Der-meyān eyledi dāmānın idüp özge mekān

2. sa'y-i belig:

Tarih 118

Mısra: 7

Çok çalışmak, çabalamak.

Hak budur oldu binā'sına bunuñ sa'y-i belig
Yapana yapdurana rahmet ide Bār-ı Hūdā

3. sa'y-i belig:

Tarih 87

Mısra: 3

Çok çabalamak.

Hak yolında itdi sultānum 'aceb sa'y-i belig
Hizmet ü sa'yüñ dem-ā-dem oldu maqbül-i Resül

sa'y-i belig itdi:

1. sa'y-i belig itdi:-di

Tarih 8

Mısra: 2

Çok çalışmak, çabalamak.

Hazret-i Sultān Ahmed tutdı nehc-i mustakim
İtدی bir köpri binā'sına 'aceb sa'y-i belig

sa'y-i delim itdi:

1. sa'y-i delim itdi:-di

Tarih 9

Mısra: 2

Çok çalışmak, çok gayret etmek.

Hazret-i Sultān Ahmed pādişāh-ı baħr u ber
İtدی bir köpri binā'sına 'aceb sa'y-i delim

sa'y-i evkaş-ı resül-i kibriyā:

1. sa'y-i evkaş-ı resül-i kibriyā:

Tarih 125

Mısra: 8

*Allah'ın peygamberinin vakıflarında
(yolunda, uğrunda) çalışma, gayret etme.*

Bī-sebeb 'azl eyleme ehl-i vukūfa vāķif ol
Sa'y-ı evkaş-ı Resül-i Kibriyā semtinde ol

sa'y-i evkaş-ı resül-i kird-gār:

1. sa'y-i evkaş-ı resül-i kird-gār:

Müseddes 4

Mısra: 9

Allah'ın Resülü'nün vakitlerine çalışma.

İtدی bī-şek sa'y-i evkaş-ı Resül-i Kird-gār
Yapdı eşraf-ı Ereğliye hisār-ı üstüvār

sāyil oldı:

1. sāyil oldı:-dı

Tarih 156

Mısra: 11

Dilenci olmak.

Sāyil oldı kamu faķir ü ğanī
Kimden itsün su'ālī hep nā-çār

sāyir:

1. **sāyir:**

Tarih 151

Mısra: 4

Başka, öteki, diğer.

Mihr ü mäh-ı 'ulemâsın sen efendi el-ân
Çevre yanuñda senüñ encüme beñizer sāyir

se rāy:

1. **se rāy:**

Tarih 71

Mısra: 3

Üç fikir, üç hüküm.

Akrāya 'azm idüp vardıkda itdiler se rāy
Üç tarañdan üç bölük 'asker hücüm itdi hemân

se 'adet:

1. **se 'adet:**

Tarih 40

Mısra: 38

Saadet, mutluluk.

Ser-i a 'dāyı devrinde idüpdür gūy-ı bāzıçe
Se 'adet birle destinde mü 'eyyed ola çevgāni

2. **se 'adetle:-le**

Tarih 40

Mısra: 1

Saadetle, mutlulukla.

Se 'adetle Sinān Pāşaya olsun devlet erzāni
Olup bahruñ kapūdāni hem oldı āşaf-ı sāni

3. **se 'adetle:-le**

Tarih 149

Mısra: 11

Saadetle, mutlulukla.

Şadr-ı 'izzetde se 'adetle olup mīr-i kelām
Feth-i bāb itmede her gūşede hāzır sensin

4. **se 'adet:**

Tarih 105

Mısra: 5

Saadet, mutluluk.

Ola her demde se 'adet aña yār
Yüz sürenler pāyına pür-süd ola

5. **se 'adetle:-le**

Tarih 119

Mısra: 1

Saadet, mutluluk.

Se 'adetle dilā hem-nāmı oldı Faħr-ı devrānuñ
Olupdur 'adl ile serdāri ol şāh-ı cihānbānuñ

6. **se 'adet:**

Tarih 124

Mısra: 8

Saadet, mutluluk.

Seħāda hem-çünān Ğayder nesebde nesl-i
Peygamber
Se 'adet aña kim ardınca bir böyle Ğalef kaldı

sebak-dāş:

1. **sebak-dāş:-ı**

Gazel 13

Mısra: 5

Ders arkadaşı.

Gidüp gönlüm mu 'allim-Ğāneye oldı sebak-dāşı
Varup mektebde kaldı tıfl-ı ebced-Ğānumuz
gelmez

sebeb oldı:

1. **sebeb oldı:-dı**

Tarih 77

Mısra: 10

Neden olmak, yok açmak.

Ol Ğālilüm buldı gūyā Ka 'be yapmışca şevāb
Bu dil-i vīrāni geldi oldı ta 'mire sebeb

2. **sebeb oldı:-dı**

Nazm 2

Mısra: 20

Sebep olmak, neden olmak, yok açmak.

Ol sebeb oldı idüp tuğyān tuğyān üstine
Bed-du 'āya mazhar itdi pādişāhuñ kulların

sebīl eylediler:

1. **sebīl eylediler:-dı, -ler**

Tarih 60

Mısra: 8

Yol etmek II feda etmek, vermek.

Sen şeh-i mülk-i 'ulūmuñ şavru erkānın görüp
Ehl-i diller eylediler yoluña cānın sebīl

sebīl kıldı:

1. **sebīl kıldı:-dı**

Tarih 116

Mısra: 2

Çeşme yapmak

Âşaf-ı Sultân 'Osmân eyledi hayr-ı cemîl
Kerbelâda şan Hüseynüñ 'aşkına kıldı sebîl

sebze:

1. **sebze:**-(y)i

Gazel 39

Mısra: 6

Yeşillik, çimen.

Bitdi giyâ lebünde dirîğ itme büseñi
Yırlar hemîşe sebze-yi qand-i nebât ile

seccâde-i peygamber:

1. **seccâde-i peygamber:**

Tarih 137

Mısra: 3

Peygamber seccadesi.

Seccâde-i Peygamber olsun aña erzânî
Kavlınden vü fi'linden her kişi olup râzî

seccâde-i resüle:

1. **seccâde-i resüle:-e**

Tarih 2

Mısra: 5

Peygamberin seccadesi.

Viridi seccâde-i Resüle şeref
'İlm ile 'adl ile 'ibâdet ile

sed çekme:

1. **sed çekme:-me**

Müseddes 12

Mısra: 28

Set çekmek, kapatmak, engel olmak.

Pâyimâl idüp Tûrâbî derdmendi kılma red
Râh-ı hicre düşmesün çekme vefâ yolına sed

sefer:

1. **sefer:**

Gazel 21

Mısra: 5

Yolculuk etmek.

Çün dimişlerdür sefer nâr-ı saqardan kıt'adur
Cânumuz fâkat getirmez miñnete eglence gel

sefer eyledi:

1. **sefer eyledi:-di**

Müseddes 5

Mısra: 16

Göç etmek, ölmek.

Zîr-i hâki o perî-çehre idüp şimdi maqar
Bu fenâdan çeküp el eyledi nâ-gâh sefer

sefer itdi:

1. **sefer itdi:**

Tarih 25

Mısra: 4

Sefere çıkmak, yolculuk etmek, seyahat etmek.

'Asker-i 'ilm ü ma'ârif kaldı serverüz dirîğ
İtdi 'uqbâya sefer serdâr-ı hayl-i 'ârifân

2. **sefer itdi:-di**

Tarih 25

Mısra: 4

Sefere çıkmak, yolculuk etmek, seyahat etmek. II ölmek.

'Asker-i 'ilm ü ma'ârif kaldı serverüz dirîğ
İtdi 'uqbâya sefer serdâr-ı hayl-i 'ârifân

3. **sefer itdi:-di**

Tarih 94

Mısra: 9

Sefere çıkmak, yolculuk etmek, seyahat etmek. II ölmek.

Ey Tûrâbî nâ-gehân itdi sefer târîhi bu
Gitdi bir gelmez yola İsbât Efendî âh âh

sefer pâşayı:

1. **sefer pâşayı:-(y)ı**

Tarih 210

Mısra: 26

Sefer Paşa.

Ceng içinde oldı gūyâ ejdehâ-yı heft-ser
Rezmğâh içre Sefer Pâşayı gördükde hemân

sefid ola:

1. **sefid ola:-a**

Tarih 69

Mısra: 10

Beyazlamak, ak olmak. II temiz, günahlarından arınmış olmak, başı yukarıda olmak.

Alnı açık istikâmet üzredür her vech ile
Rûz-ı maşşerde ola rîşi gibi rûyı sefid

sefid oldı:

1. **sefid oldı:-dı**

Müseddes 2

Mısra: 28

Beyazlamak, ak olmak.

Ey Tūrābī çekilüp naqd-ı hayātına resīd
Berf ile dāmen-i şahrā gibi rīş oldu sefid

segāh:

1. **segāh:**

Tarih 51

Mısra: 6

Klasik Türk müziğinde si perdesi ve bu perdedeki makam.

Naqş idi hātırına şavt ile ‘ilm-i edvār
Bir idi aña segāh ile dügāh u pençgāh

seherī:

1. **seherī:**

Tarih 161

Mısra: 6

Seher vakti(nde).

Taht-ı hem-pāye-i eflāke geçüp rif at ile
Seherī şanki tülū‘ eyledi mihr-i raḥşān

sehv eyleme:

1. **sehv eyleme:-me**

Gazel 34

Mısra: 7

Hata etmek, yanılmak.

Fikr it evvel her işüñ vardur bir encāmı şaḥın
‘Ākıbet-endiş ol ey dil eyleme sehv

sekbān:

1. **sekbānıyla:-ı, -(y)la**

Gazel 38

Mısra: 3

Köpek besleyicisi.

Görmez bizi çün ol meh sekbānıyla berāber
Yanında ol emīrūñ yā ḳadr u cāhumuz ne

2. **sekbān:**

Tarih 210

Mısra: 29

Yeniçeri ortalarından birini teşkil eden asker sınıfı.

Cümle sekbān rāyetini itdiler zīr ü zeber
Her taraftan bebr ü gürgāsā irüp Kürd begleri

3. **sekbānlar:-lar**

Tarih 210

Mısra: 32

Yeniçeri ortalarından birini teşkil eden asker sınıfı.

Eşkiyā’yı katl idüp her biri ḳanın içdiler
Her yaña yildi yopurdu it gibi sekbānlar

sekbān oldı:

1. **sekbān oldı:-dı**

Müseddes 1

Mısra: 10

Köpek bakıcısı olmak.

Oldı ser-geşte şehā miḥnet ile ḥalk-ı cihān
Eşkiyā’ her taraflı ḳaplayup oldı sekbān

sel:

1. **seller:-ler**

Gazel 4

Mısra: 8

Taşkın su.

Görüp ruḥsār-ı yāri nola aḳsa gözlerüm yaşı
Bahāruñ mevsiminde her taraf tuḡyān ider seller

selām it:

1. **selām it:**

Tarih 156

Mısra: 24

Selam etmek, selam söylemek, selamını birine götürmesini söylemek.

Zālīm olan degül baña çāker
Bende-i ḥāşuma selām it var

selāmum alışından:

1. **selāmum alışından:-(i)ş, -ı, -n, -dan**

Gazel 33

Mısra: 8

Kelime Tipi: Deyim

Birinin selamlamasına karşılık vermek.

Beni gördükde ḳaşın çin ider ol serv-i ḥırām
Meyli yok baña selāmum alışından bilürin

sell idüp:

1. **sell idüp:-üp**

Nazm 2

Mısra: 3

Çıkartmak, yavaşça çekip stırılmasını sağlamak.

Sell idüp nām-ı Naşūhı şafḥa-i devrāndan
Şāh-ı ‘ālem aşdı tıḡını gerezmān üstine

sell-i seyf:

1. **sell-i seyf:**

Tarih 20

Mısra: 4

Yavaşça çekilen kılıç.

Bu şecā'at sendedür olsa nola nāmuñ 'Ali
Sell-i seyf eyle 'adüya hem-çü tîğ-i Zü'l-fikār

selsebil:

1. **selsebil:**

Tarih 60

Mısra: 10

*İçimi boğaza dokunmayacak surette tatlı su
II Cennette bir çeşme.*

Ravza-i islāmı ser-sebz eyleyen nutkuñ durur
Büstān-ı dīne sultānum sözüñdür selsebil

semā:

1. **semāda:-da**

Müseddes 10

Mısra: 27

Gök, gökyüzü.

Ruñuñ şevki semāda āfitābı pür-ziyā kıldı
Hilāl-i çarhı cānā reşk-i engüştüñ dü-tā kıldı

semā' eyler:

1. **semā' eyler:-r**

Müseddes 11

Mısra: 16

*Mevlevî dervişlerin bazı çalgılar ve okunan
ilahiler eşliğinde icra ettikleri âyin.*

Bizi 'ayb eylemeñüz zühde vedā' eyler isek
Şevk ile zerre gibi tañ mı semā' eyler isek

semenzār oldı:

1. **semenzār oldı:-dı**

Müseddes 2

Mısra: 22

Yasemin bahçesi olmak.

Rüz-ı rüşen gözüne cümle şeb-i tār oldı
Çemen-i hañt-ı siyeh şimdi semenzār oldı

semm-i helāhil:

1. **semm-i helāhil:**

Tarih 160

Mısra: 8

Öldürücü zehir.

Hağ Te'ālā devletiyle eylesün 'ömrin ziyād
Eşkiyā'nuñ hañt idüp semm-i helāhil aşına

semt:

1. **semtinde:-i, -n, -de**

Tarih 125

Mısra: 1

Taraf, yön, yol.

Şadra geldüñ çünki sultānum Vefā semtinde ol
Bendeñe ihsān idüp luñf u 'ağā semtinde ol

2. **semtinde:-i, -n, -de**

Tarih 125

Mısra: 2

Taraf, yön, yol.

Şadra geldüñ çünki sultānum Vefā semtinde ol
Bendeñe ihsān idüp luñf u 'ağā semtinde ol

3. **semtinde:-i, -n, -de**

Tarih 125

Mısra: 4

Taraf, yön, yol.

Ehl-i 'irfāna şafā-bağş ol efendi her nefes
Her küdüretten berī olup şafā semtinde ol

4. **semtinde:-i, -n, -de**

Tarih 125

Mısra: 6

Taraf, yön, yol.

Cānib-i Hağdan hidāyettür vefā şadrı saña
Gel tarıñın tut Vefānuñ evliyā semtinde ol

5. **semtinde:-i, -n, -de**

Tarih 125

Mısra: 8

Taraf, yön, yol.

Bī-sebeb 'azl eyleme ehl-i vuñūfa vākıf ol
Sa'y-ı evkāf-ı Resül-i Kibriyā semtinde ol

6. **semtinde:-i, -n, -de**

Tarih 125

Mısra: 10

Taraf, yön, yol.

Didi tārīhi du'ā-güyuñ Türābī şevk ile
Luñf idüp ihsān idüp hālā vefā semtinde ol

sen:

1. **senden:-den**

Müseddes 12

Mısra: 18

İkinci tekil şahıs.

Bende-i nālāni ağlatma eyā şāh-ı cihān
Hiç senden pādīşāhum bir gedā incinmesün

2. **senden:-den**
Müseddes 12
Mısra: 24
İkinci tekil şahıs zamiri.

Kimseyi rencide kılma zulm-i bī-dād eyleyüp
Hiç senden pādīşāhum bir gedā incinmesün

3. **senden:-den**
Müseddes 12
Mısra: 30
İkinci tekil şahıs.

Olmasun āzürde-dil devründe şāhum bir ahad
Hiç senden pādīşāhum bir gedā incinmesün

4. **senden:-den**
Müseddes 12
Mısra: 12
İkinci tekil şahıs.

Nāzır ol her bī-tüvānuñ dīde-i giryānına
Hiç senden pādīşāhum bir gedā incinmesün

5. **sen:**
Gazel 31
Mısra: 1
İkinci tekil şahıs zamiri.

‘Ali şāhum bu ān-ı hüsn ile şun‘-ı Hūdāsın sen
Güzeller çok velikın içlerinde müntehāsın sen

6. **sen:**
Gazel 31
Mısra: 2
İkinci tekil şahıs zamiri.

‘Ali şāhum bu ān-ı hüsn ile şun‘-ı Hūdāsın sen
Güzeller çok velikın içlerinde müntehāsın sen

7. **sen:**
Gazel 31
Mısra: 4
İkinci tekil şahıs zamiri.

Nedür bu Zü‘l-fekār-ı gamzenüñ keskinlügi cānā
Raķīb-i kāfiri öldür ‘Aliyyü‘l-Murtazāsın sen

8. **sen:**
Gazel 31
Mısra: 6
İkinci tekil şahıs zamiri.

Görenler baş egerler cān ile mihrāb-ı ebrūña
Hābībüm Merve haķķı Ka‘be-i ehl-i şafāsın sen

9. **seni:-i**
Müseddes 2
Mısra: 6
İkinci tekil şahıs zamiri.

Şubh-ı şādık gibi ey gāfil ağardı şakaluñ
Haberüñ yok seni penbeyle boğazlar ecelüñ

10. **seni:-i**
Müseddes 2
Mısra: 7
İkinci tekil şahıs zamiri.

İtdi dil-ħaste seni miħnet-i cürm ü ‘işıyān
İtmedüñ tevbe ile derdiñe ey dil dermān

11. **seni:-i**
Müseddes 2
Mısra: 12
İkinci tekil şahıs zamiri.

Şubh-ı şādık gibi ey gāfil ağardı şakaluñ
Haberüñ yok seni penbeyle boğazlar ecelüñ

12. **sen:**
Müseddes 11
Mısra: 27
İkinci tekil şahıs zamiri.

İbn-i vaķtüz bizi sen şanma ki ferdāyilerüz
Ey Tūrābī sürerüz pāyine yüz pāyilerüz

13. **sen:**
Müseddes 12
Mısra: 9
İkinci tekil şahıs zamiri.

Sen şehüñ cevri eylemek lāyık degüldür şānına
Kalmaz imiş itdügi bir kimsenüñ yanına

14. **sen:**
Tarih 60
Mısra: 7
İkinci tekil şahıs zamiri.

Sen şeh-i mülk-i ‘ulūmuñ tavr u erkānın görüp
Ehl-i diller eylediler yoluña cānın sebīl

15. **sende:-de**
Tarih 98
Mısra: 1
İkinci tekil şahıs zamiri.

Sende bu nām-ı Hüseyni görüp ey vech-i Hāsen
Rüy-ı a‘dā nola sultānum olursa zirnīh

16. **sende:-de**
Müseddes 2

Mısra: 15

İkinci tekil şahıs zamiri.

Mezra‘-ı ‘ömriñe derd irüşüp vaqt-i direv
Hâşılı sende ‘amel yoq kadar-ı dâne-i cev

17. **senden:-den**

Müseddes 12

Mısra: 6

İkinci tekil şahıs zamiri.

Yıkma göñlin hâtır-ı ehl-i fenâ incinmesün
Hiç senden pâdişâhum bir gedâ incinmesün

18. **seni:-i**

Müseddes 2

Mısra: 18

İkinci tekil şahıs zamiri.

Şubh-ı şâdıq gibi ey gâfil ağardı şakaluñ
Haberuñ yoq seni penbeyle boğazlar eceluñ

19. **seni:-i**

Müseddes 2

Mısra: 24

İkinci tekil şahıs zamiri.

Şubh-ı şâdıq gibi ey gâfil ağardı şakaluñ
Haberuñ yoq seni penbeyle boğazlar eceluñ

20. **seni:-i**

Müseddes 2

Mısra: 30

İkinci tekil şahıs zamiri.

Şubh-ı şâdıq gibi ey gâfil ağardı şakaluñ
Haberuñ yoq seni penbeyle boğazlar eceluñ

21. **sen:**

Gazel 23

Mısra: 8

İkinci tekil şahıs zamiri II sevgili.

Dehân u zülfini yâd eyleyüp çok kıl ü kâl itme
Tuy esrâr-ı miyânından biraz sen de bu kıldan bil

22. **seni:-i**

Gazel 26

Mısra: 2

İkinci tekil şahıs zamiri II sevgili.

Hara yüz virmekte sen bî-bâk imişsin bilmedüm
Gül şanurdum ben seni hâşâk imişsin bilmedüm

23. **sen:**

Müseddes 2

Mısra: 26

İkinci tekil kişi zamiri.

İrdi ser-menzil-i pâyâna dilâ râh-ı ümîd
Yol yakın oldu idersin dañı sen fikr-i ba‘îd

24. **sen:**

Tarih 20

Mısra: 16

İkinci tekil şahıs II Ali Paşa kastedilmiştir.

Gülşen-i ‘âlemde bir dem baña dem-sâz olmaya
Sen gül-i gülzâr-ı ‘adlûñ medhîn eyleser hezâr

25. **senüñ:-(ü)ñ**

Tarih 20

Mısra: 11

İkinci tekil şahıs II Ali paşa kastedilmiştir.

Devr-i ‘adlûñde senüñ buldı revâcın ma‘rifet
Ehl-i ‘irfâna şehâ el virdi devr-i rüzgâr

26. **sendedür:-de, -dür**

Tarih 20

Mısra: 3

İkinci tekil şahıs II Ali Paşa kastedilmiştir.

Bu şecâ‘at sendedür olsa nola nâmuñ ‘Ali
Sell-i seyf eyle ‘adüya hem-çü tîğ-i Zül‘-fiğâr

27. **sensin:-sin**

Tarih 23

Mısra: 5

İkinci tekil şahıs II Azmizade kastedilmiştir.

‘İlm ü hünere sensin serdâr-ı ehl-i ‘irfân
Sâyeñde ehl-i diller irse nola merâma

28. **sen:**

Tarih 23

Mısra: 1

İkinci tekil şahıs II Azmizade kastedilmiştir.

Fazluñla sen Efendi kâdî olunca Şâma
Eşrâfi ol diyârüñ irdi murâd u kâma

29. **seni:-i**

Tarih 148

Mısra: 2

İkinci tekil şahıs zamiri. II şair Nadiri Efendi kastedilmiştir.

Vücûduñ eyledi Haq hazret-i sultânumuñ nâdir
Seni şadr-ı fazîletde mü‘ebbed eylesün Kâdir

30. **sensin:-sin**

Tarih 149

Mısra: 15

İkinci tekil şahıs zamiri. II şair Nadiri Efendi kastedilmektedir.

‘İlm ü ‘adliyle gelen ‘âleme nâdir sensin

31. **sensin:-sin**
Tarih 149
Mısra: 12
İkinci tekil şahıs zamiri. II şair Nadiri Efendi kastedilmektedir.

Şadr-ı 'izzetde se'âdetle olup mîr-i kelâm
Feth-i bâb itmede her güşede hâzır sensin

32. **sensin:-sin**
Tarih 149
Mısra: 10
İkinci tekil şahıs zamiri. II şair Nadiri Efendi kastedilmektedir.

Olalı 'adl ile sen şadr-nişîn-i 'ulemâ
Fuqarâ fırkasınıñ hâline nâzır sensin

33. **sen:**
Tarih 149
Mısra: 9
İkinci tekil şahıs zamiri. II şair Nadiri Efendi kastedilmektedir.

Olalı 'adl ile sen şadr-nişîn-i 'ulemâ
Fuqarâ fırkasınıñ hâline nâzır sensin

34. **sensin:-sin**
Tarih 149
Mısra: 8
İkinci tekil şahıs zamiri. II şair Nadiri Efendi kastedilmektedir.

Fazl ile olduñ Efendi 'ulemâ içre be-nâm
Şimdi her fenne şürü' itmede mâhir sensin

35. **sensin:-sin**
Tarih 149
Mısra: 6
İkinci tekil şahıs zamiri. II şair Nadiri Efendi kastedilmektedir.

Güy-ı 'irfânı kapup 'ilm ile akrânından
Ser-i meydân-ı fazîletde bahâdir sensin

36. **sensin:-sin**
Tarih 149
Mısra: 2
İkinci tekil şahıs zamiri. II şair Nadiri Efendi kastedilmiştir.

Pür olup dürr-i kelâmuñla cihân sultânım
'Ulemâ zümresine kân-ı cevâhir sensin

37. **sensin:-sin**
Tarih 149
Mısra: 4

İkinci tekil şahıs zamiri. II şair Nadiri Efendi kastedilmektedir.

Sende hatm oldu bu gün keşf-i dağâyık-ı rumüz
Herkesüñ müşkilinüñ hâlline kâdir sensin

38. **sende:-de**
Tarih 149
Mısra: 3
İkinci tekil şahıs zamiri. II şair Nadiri Efendi kastedilmektedir.

Sende hatm oldu bu gün keşf-i dağâyık-ı rumüz
Herkesüñ müşkilinüñ hâlline kâdir sensin

39. **senüñ:-(ü)ñ**
Tarih 151
Mısra: 4
İkinci tekil şahıs zamiri. II Ganizade Efendi kastedilmiştir.

Mihr ü mâh-ı 'ulemâsın sen efendi el-ân
Çevre yanuñda senüñ encüme beñzer sâyir

40. **sensin:-sin**
Tarih 151
Mısra: 6
İkinci tekil şahıs zamiri. II Ganizade Efendi kastedilmiştir.

Fuqarâ fırkasınıñ hâline sensin nâzır
'İlm ü 'adl ile cihân halkını sîr-âb itdüñ

41. **sen:**
Tarih 151
Mısra: 2
İkinci tekil şahıs zamiri. II Ganizade Efendi kastedilmiştir.

'Ulemâ şadrına sen geldüñ efendi nâdir
Kâdî- 'asker olıcağ fazluñ ile sultânım

42. **sen:**
Tarih 151
Mısra: 3
İkinci tekil şahıs zamiri. II Ganizade Efendi kastedilmiştir.

Mihr ü mâh-ı 'ulemâsın sen efendi el-ân
Çevre yanuñda senüñ encüme beñzer sâyir

43. **sen:**
Tarih 152
Mısra: 2
İkinci tekil şahıs zamiri. II Ganizade Efendi kastedilmiştir.

Şadr-ı 'âlîye bu gün geldüñ eyâ kân-ı kerem
'Ulemâ zümresinüñ fazl ile sen nâdirisin

44. sen:

Tarih 152

Mısra: 6

İkinci tekil şahıs zamiri. II Ganizade Efendi kastedilmiştir.

Bedel olmaz saña bir kimse budur târîh
Evvelâ sen 'ulemâ vü 'urefâ nâdirisin

45. sen:

Tarih 157

Mısra: 4

İkinci tekil şahıs zamiri. II Necahi Bey kastedilmiştir.

Eylesün Bâr-ı Te'âlâ saña uçmağı naşîb
Cennet içre hür u gilmân ile ol sen hem-cenâh

46. sende:-de

Tarih 159

Mısra: 7

İkinci tekil şahıs zamiri. II Nihali kastedilmiştir.

Sende hatm oldu efendi 'ilm ü fazl u ma'rifet
Eyle cârî hükmüñi sensin bu gün mîr-i kelâm

47. sensin:-sin

Tarih 159

Mısra: 8

İkinci tekil şahıs zamiri. II Nihali kastedilmiştir.

Sende hatm oldu efendi 'ilm ü fazl u ma'rifet
Eyle cârî hükmüñi sensin bu gün mîr-i kelâm

48. sen:

Tarih 176

Mısra: 7

İkinci tekil şahıs zamiri. II Sunullah Efendi kastedilmiştir.

Tîz bitüp solduñ dirîgâ gülşen-i 'âlemde sen
Ben hezâr âh ile kaldum verd-i handânım meded

49. sen:

Tarih 176

Mısra: 4

İkinci tekil şahıs zamiri. II Sunullah Efendi kastedilmiştir.

Sen tolanduñ toğmadın ey mihr-i raḥşānum
meded
Ey dirîgâ ben kara günlerde kaldum hicr ile

50. sensin:-sin

Tarih 178

Mısra: 3

İkinci tekil şahıs zamiri. II Sünbül Ali Efendi kastedilmiştir.

İlm ü fazl ile mükemmel sensin
'Adl ile nâmuñ 'Ali olsa sezâ

51. sen:

Tarih 185

Mısra: 6

İkinci tekil şahıs zamiri. II Mehmet Şerif Paşa kastedilmiştir.

Dürildi defteri Nüşirevânuñ
Bulınca 'adl ile sen şöhret-i tām

52. sen:

Tarih 198

Mısra: 5

İkinci tekil şahıs zamiri. II Visali Efendi kastedilmiştir.

Eyledüñ sen cehd idüp dünyâyı 'ukbâ ile cem'
Çaldı haḥḥuñda sentüñ hayretde erbâb-ı 'uḡül

53. seni:-i

Kıt'a 7

Mısra: 2

Sen, ikinci tekil şahıs zamiri. II Ali Ağa kastedilmektedir.

Çâdiden kes sözüñ 'Ali Ağa
Seni öldürse ağlaruñ yokdur

54. seni:-i

Kıt'a 7

Mısra: 3

Sen, ikinci tekil şahıs zamiri. II Ali Ağa kastedilmektedir.

Çal'adan itdiler seni ma'zül
Sözüñi şimdi diñleruñ yokdur

55. seni:-i

Gazel 16

Mısra: 2

İkinci tekil şahıs zamiri. II sevgili kastedilmektedir.

Hicrûñle şehâ seyr ü temâşâdan uşanduk
Gördük seni aḡyâr ile dünyâdan uşanduk

56. senüñ:-(ü)ñ

Gazel 17

Mısra: 1

İkinci tekil şahıs zamiri. II sevgili kastedilmektedir.

Öldüm görince ḥaḥḥ ile ruḥsâr-ı gül-günüñ senüñ
Çıkdı şehâ katlûme şan ḥaḥḥ-ı hümâyüñüñ senüñ

57. **senüñ:-(ü)ñ**

Gazel 17

Mısra: 2

*İkinci tekil şahıs zamiri. II sevgili
kastedilmektedir.*

Öldüm görünce haţţ ile ruhsâr-ı gül-günüñ senüñ
Çıkdı şehâ katlûme şan haţţ-ı hümayünuñ senüñ

58. **senüñ:-(ü)ñ**

Gazel 17

Mısra: 4

*İkinci tekil şahıs zamiri. II sevgili
kastedilmektedir.*

Ey dil belâ vü miñnetüñ günden güne efvün olur
Bir dürlü dağı olmadı hâl-i diğeri-günüñ senüñ

59. **senüñ:-(ü)ñ**

Gazel 17

Mısra: 6

*İkinci tekil şahıs zamiri. II sevgili
kastedilmektedir.*

Derdüñle zâr u mübtelâ nâlân u giryân olmada
Günler meger ey gonca-leb 'âlemde mañzûnuñ senüñ

60. **senüñ:-(ü)ñ**

Gazel 17

Mısra: 8

*İkinci tekil şahıs zamiri. II Felek
kastedilmektedir.*

Evvil murâd üzre olup soñra dönersin ey felek
Aldar ütersin 'âkıbet vardur bir oyunüñ senüñ

61. **senüñ:-(ü)ñ**

Gazel 17

Mısra: 10

*İkinci tekil şahıs zamiri. II sevgili
kastedilmektedir.*

Nâz eyleyüp bilmezlenüp cânâ teğâfûl eyleyüp
Kimdür Tûrâbî dir iseñ mañzûn u mağbûnuñ senüñ

62. **sen:**

Gazel 22

Mısra: 2

*İkinci tekil şahıs zamiri. II sevgili
kastedilmektedir.*

Ey saçı sünbül reyâhîn-haţţ u hem ruhsârı gül
Gonca-i kalbüm benüm açılmadı sen bâri gül

63. **sen:**

Gazel 22

Mısra: 8

*İkinci tekil şahıs zamiri. II sevgili
kastedilmektedir.*

Bülbül-âsâ bendeler mâtem-serâ-yı fânide
Gam degül giryân olursa sen şehâ her bâri gül

64. **seni:-i**

Gazel 24

Mısra: 10

İkinci tekil şahıs zamiri.

Bu Tûrâbî kuluñuñ gayrıya yokdur nazarı
Pâdişâhum seni dil tahtına gel Key görelüm

65. **sen:**

Gazel 26

Mısra: 1

*İkinci tekil şahıs zamiri. II sevgili
kastedilmektedir.*

Hara yüz virmekte sen bî-bâk imişsin bilmedüm
Gül şanurdum ben seni hâşâk imişsin bilmedüm

66. **sen:**

Gazel 28

Mısra: 7

*İkinci tekil şahıs zamiri. II sevgili
kastedilmektedir.*

Bu 'ömr-i bî-bekâdan behredâr olmak dilerseñ sen
Kadeh nûş it bu bezmüñ sâkı-i devrânımı kullan

67. **sen:**

Gazel 23

Mısra: 10

*İkinci tekil şahıs zamiri. II aşık (şair)
kastedilmektedir.*

Tûrâbî bād-ı âhumdur ser-efrâz eyleyen kıddin
O servüñ i'tidâlin sen hevâ-yı mu'tedilden bil

sence:

1. **sence:**

Tarih 64

Mısra: 4

Senin gibi, sen gibi.

Her ne yirde ki kâdem başduñ olur cây-ı ferağ
Gelmedi 'âleme bir sence vezîr-i dâñâ

sencilevin:

1. **sencilevin:**

Tarih 64

Mısra: 6

Senin gibi.

Nola ger Hâtem-i Tâyi defterini tay itseñ
Görmedi çeşm-i felek sencileyin ehl-i şehâ

senedi olup:

1. **senedi olup:-up**

Tarih 194

Mısra: 4

Dayanak, manevi yardımcı olmak.

İki 'âlemde ber-murâd olsun
Hâzret-i Muştafa olup senedi

sensin sen:

1. **sensin sen:**

Tarih 152

Mısra: 3

Yalnızca sensin.

Hâlîyâ server-i hayl-i 'ulemâ sensin sen
Şimdi fenne şürü' eyleyenün mâhirisin

senün âfitâbuñdur:

1. **senün âfitâbuñdur:-(u)ñ, -dur**

Müseddes 8

Mısra: 26

Senin (Hz. Muhammed) çok güzel yüzün.

Faḥr-ı 'âlemsin bu dünyâ gerd-i bâbuñdur senün
Bu cihâna şu'le viren âfitâbuñdur senün

senün âsitânuñda türâbuñdur:

1. **senün âsitânuñda türâbuñdur:-(u)ñ, -dur**

Müseddes 8

Mısra: 27

Senin (Hz. Muhammed) kapının toprağı.

Bu Türâbî âsitânuñda türâbuñdur senün
Başa devlet südde-i 'izzet-me'âbuñdur senün

senün 'aşkuñla:

1. **senün 'aşkuñla:-(u)ñ, -la**

Gazel 42

Mısra: 3

Senin (sevgili) aşkın.

'Aşkuñla senün bendeñ ta'yîb iden ey döst
Gördi yüzüñi ol dağı benden beter oldı

senün barmağuna:

1. **senün barmağuna:-(u)ñ, -a**

Müseddes 10

Mısra: 5

Senin (sevgili) parmağın.

Meh-i nev ey hilâl-ebürü senün barmağuna degmez
Nice barmağuna vallâh bir dırnağuna degmez

2. **senün barmağuna:-(u)ñ, -a**

Müseddes 10

Mısra: 11

Senin (sevgili) parmağın.

Meh-i nev ey hilâl-ebürü senün barmağuna degmez
Nice barmağuna vallâh bir dırnağuna degmez

3. **senün barmağuna:-(u)ñ, -a**

Müseddes 10

Mısra: 17

Senin (sevgili) parmağın.

Meh-i nev ey hilâl-ebürü senün barmağuna degmez
Nice barmağuna vallâh bir dırnağuna degmez

4. **senün barmağuna:-(u)ñ, -a**

Müseddes 10

Mısra: 23

Senin (sevgili) parmağın.

Meh-i nev ey hilâl-ebürü senün barmağuna degmez
Nice barmağuna vallâh bir dırnağuna degmez

5. **senün barmağuna:-(u)ñ, -a**

Müseddes 10

Mısra: 29

Senin (sevgili) parmağın.

Meh-i nev ey hilâl-ebürü senün barmağuna degmez
Nice barmağuna vallâh bir dırnağuna degmez

senün dârâtuñ:

1. **senün dârâtuñ:-(u)ñ, -ı**

Gazel 16

Mısra: 5

Senin (sevgili) şanıñı, senin gösterişini.

Dârâtuñı gördükde senün dâr-ı cihânda
Efsâne imiş kışşa-i Dârâdan uşanduk

senün gerd-i bâbuñdur:

1. **senün gerd-i bâbuñdur:-(u)ñ, -dur**

Müseddes 8

Mısra: 25

Senin (Hz. Muhammed) kapının tozu.

Faḥr-ı 'âlemsin bu dünyâ gerd-i bâbuñdur senün
Bu cihâna şu'le viren âfitâbuñdur senün

senün haqquñda:

1. **senün haqquñda:-(u)ñ, -da**

Tarih 198

Mısra: 6

Senin (Visali Efendi) hakkında.

Eyledün sen cehd idüp dünyayı 'uqbā ile cem'
Kaldı hakkuñda senüñ hayrette erbāb-ı 'uqūl

senüñ haşmet ü cāhuñ:

1. **senüñ haşmet ü cāhuñ:-(u)ñ**

Tarih 20

Mısra: 7

Senin (Ali Paşa) görkem ve itibarın.

Görse bu tabl u 'alemler haşmet ü cāhuñ senüñ
Saña kul olurdu bir dem Rüstem ü İsfendiyār

senüñ kaddüñ:

1. **senüñ kaddüñ:-(ü)ñ**

Tarih 159

Mısra: 5

Senin (Nihali Efendi) boyun, senin endamın.

Eyle 'izz ü ferr ile cāy-ı se'adetde hırām
Şahsār-ı ma'rifet bir verddür kaddüñ senüñ

senüñ medhüñe:

1. **senüñ medhüñe:-(ü)ñ, -e**

Tarih 148

Mısra: 4

Senin (Şair Nadiri Efendi) övgün.

Efendi zāt-ı pāküñ 'ilm ile vaşf itmek olurdu
Senüñ medhüñe lāyık yok 'ibāret neylesün şā'ir

senüñ otağuña:

1. **senüñ otağuña:-(u)ñ, -a**

Müseddes 10

Mısra: 1

Senin (sevgili) çadırın.

Felek şāhum bu tarz ile senüñ otağuña degmez
Şihāb-ı çarḥ iñen germ itmesün bayrağuña
degmez

senüñ sözlerüñ yokdur:

1. **senüñ sözlerüñ yokdur:-dur**

Kıt'a 7

Mısra: 6

*Senin söyleyecek sözün yoktur II konuşacak
bir şeyin olmaması.*

Girme ortasına re'āyānuñ
Senüñ anlarla sözlerüñ yokdur

senüñ südde-i 'izzet-me'ābuñdur:

1. **senüñ südde-i 'izzet-me'ābuñdur:-(u)ñ, -dur**

Müseddes 8

Mısra: 28

*Senin (Hz. Muhammed) yüce sığınma yeri
olan eşğinin.*

Bu Tūrābī āsitānuñda tūrābuñdur senüñ
Başa devlet südde-i 'izzet-me'ābuñdur senüñ

senüñçün:

1. **senüñçün:**

Tarih 98

Mısra: 4

Senin için, senin uğruna.

Ḳadrini bilmedüñüz diyü bir ehl-i fazluñ
Zurefā itdi senüñçün 'ulemāya tevbiḥ

ser-āmed:

1. **ser-āmed:**

Tarih 113

Mısra: 8

Başta bulunan, başta gelen.

Nihāl-i serv-i iqbālūñ Efendi
Ola kaddüñ gibi dāyim ser-āmed

ser-ā-ser:

1. **ser-ā-ser:**

Gazel 40

Mısra: 12

Baştan başa, tamamen.

Tūrābīyā iderdi 'arz-ı sine şāhid-i ma'nā
Ser-ā-ser olmasa ger cāme-i estārdan perde

serā-yı vaḥdeti:

1. **serā-yı vaḥdeti:-i**

Tarih 187

Mısra: 4

Birlik sarayı, teklik sarayı.

İştirā itdi virüp cān naḳdini
Mülk idüp aldı serā-yı vaḥdeti

ser-ber olmuş:

1. **ser-ber olmuş:-miş**

Müseddes 6

Mısra: 16

Yük üstüne yük olmak, yükünü ağırlaştırmak.

Günümüz oldu meded birbirinden bed-ter
Hāşılı olmuş iken başa belālar ser-ber

ser-bülend:

1. **ser-bülend:**

Tarih 177

Mısra: 1

Uzun II yüksek, yüce.

Şaklasun anı haşarlardan Hudâ-yı zü'l-minen
Geldi şadr-ı 'âlîye oldı efendi ser-bülend

2. **ser-bülend:**

Tarih 177

Mısra: 11

Uzun II yüksek, yüce.

Şadr-ı 'âlîye Efendi oldı vâlî ser-bülend

serdâr:

1. **serdârumuz:-(u)muz**

Tarih 30

Mısra: 2

Başkomutan, en yetkili kimse.

'Adl ile Birrî Efendi oldı defterdârumuz
Aña Yünânî sipâriş eyledi serdârumuz

2. **serdâr:**

Tarih 45

Mısra: 1

Önder, komutan, başkomutan.

İbn-i Sinân Pâşâ serdâr olunca
Geçdi diyâr-ı şarka havf eyleyüp celâlî

3. **serdârum:-(u)m**

Tarih 84

Mısra: 2

Önder, komutan, başkomutan.

Didi Hân Ahmed Halîl Pâşâ benüm
Oldı serdârum vezîr-i a'zamum

4. **serdârum:-(u)m**

Tarih 84

Mısra: 3

Önder, komutan, başkomutan.

'Asker-i İslâma serdârum odur
Kullarum içre olupdur ekremüm

5. **serdâr:**

Tarih 100

Mısra: 5

Önder, komutan, başkomutan.

'Ulemâ hayline serdâr oldur
'İlm ü fazlıyla tutup tarz-ı selef

6. **serdâr:**

Tarih 105

Mısra: 17

Önder, komutan, başkomutan.

Didiler serdâr olunca târîhî
'Âkıbet kârî anuñ maḥmûd ola

7. **serdârumuz:-(u)muz**

Tarih 105

Mısra: 1

Önder, komutan, başkomutan.

Dâyimâ serdârumuz Maḥmûd ola
Tâli'-i maḥşûdumuz mes'ûd ola

8. **serdâr:**

Tarih 155

Mısra: 13

Önder, komutan, başkomutan.

Dindi serdâr olunca bu târîh
Fecere kıldı tevbehâ-yı Naşûh

9. **serdârumuzuñ:-(u)muz, -(u)ñ**

Tarih 211

Mısra: 1

Önder, komutan, başkomutan.

Oldı serdârumuzuñ ad ile her kârî ḥasen
Sıdı a'dâyı bu gün eyledi Tengârî ḥasen

serdâr idüp:

1. **serdâr idüp:-üp**

Tarih 156

Mısra: 18

Kumandan yapmak.

Şeh-süvârî Naşûh Pâşâyı
Eşkiyâ' def'ine idüp serdâr

serdâr itdi:

1. **serdâr itdi:-di**

Tarih 210

Mısra: 3

Başkomutan olarak görevlendirmek.

Eşkiyâ' def'ine serdâr itdi bir arslanını
Nâmına dirler Ḥasan Pâşâ dilîr-i pür-hüner

serdâr u şeh-süvârî:

1. **serdâr u şeh-süvârî:-i**

Tarih 91

Mısra: 7

Başkomutan ve usta süvari.

Ehl-i behiştün olsun serdâr u şeh-süväri
Seyr eylesün cinânı cevân idüp Burâkı

serdâr-ı ‘âdil:

1. **serdâr-ı ‘âdil:**

Tarih 45

Mısra: 12

Adaletli komutan.

Güş eyleyince hâtif didi Tûrâbî târih
Serdâr-ı ‘âdil oldı ibn-i vezîr-i ‘âlî

serdâr-ı âl-i ‘osmân:

1. **serdâr-ı âl-i ‘osmân:**

Tarih 16

Mısra: 1

Osmanlı Sultanlarının kumandanı.

Ey âşaf-ı cihân-gîr serdâr-ı Âl-i ‘Osmân
Erbâb-ı dil hemîşe olsun yoluñda qurbân

serdâr-ı ‘âlî-şânumuz:

1. **serdâr-ı ‘âlî-şânumuz:-(u)muz**

Tarih 210

Mısra: 34

Şanı yüce sultan.

Başına teng oldı ‘âlem bulmadı cây-ı mefer
Yine bir târih idüp serdâr-ı ‘âlî-şânumuz

serdâr-ı cihân:

1. **serdâr-ı cihân:**

Tarih 210

Mısra: 5

Cihanın başkomutanı, dünyanın başkomandanı.

‘Âleme bir dağı gelmez böyle serdâr-ı cihân
Başlarını aldı a‘dânuñ urup tîğ ü teber

serdâr-ı cihânban:

1. **serdâr-ı cihânban:**

Tarih 121

Mısra: 3

Hükümdarın başkomandanı.

Oldı serdâr-ı cihânban Mehemmed Pâşâ

serdâr-ı ehl-i ‘irfân:

1. **serdâr-ı ehl-i ‘irfân:**

Tarih 23

Mısra: 5

*İrfan ehlinin başı, irfan ehlinin komutanı,
bilgi ehlinin başı, bilgi ehlinin komutanı.*

‘İlm ü hünere sensin serdâr-ı ehl-i ‘irfân
Sâyeñde ehl-i diller irse nola merâma

serdâr-ı ekrem:

1. **serdâr-ı ekrem:**

Tarih 199

Mısra: 1

*Cömert komutan II Visali Efendi
kastedilmiştir.*

Dilâ âbâd idüp serdâr-ı ekrem taht-ı Yünâni
Vişâliyle müşerref eyledi mülk-i Karamanı

serdâr-ı ekrem olup:

1. **serdâr-ı ekrem olup:-up**

Tarih 127

Mısra: 2

Cömert başkumandan olmak.

Olup serdâr-ı ekrem devlet ile geldi Yünâni
Murâd Pâşâ vezîr-i a‘zam oldı Âl-i ‘Osmâni

serdâr-ı güzîn:

1. **serdâr-ı güzîn:**

Tarih 76

Mısra: 1

Seçkin, seçilmiş başkomutan.

Hâcî İbrâhîm Pâşâ ya‘nî serdâr-ı güzîn
Çün Ereğliye gelüp devletle mihmân oldılar

serdâr-ı güzîn ü dâver-i ‘osmâniyân:

1. **serdâr-ı güzîn ü dâver-i ‘osmâniyân:**

Tarih 93

Mısra: 2

*Seçilmiş başkomutan ve Osmanlıların
hükümdarı II Vezir-i azam İbrahim Paşa
kastedilmiştir.*

Gitdi İbrâhîm Pâşâ eyleyüp ‘azm-i cinân
Ya‘nî serdâr-ı güzîn ü dâver-i ‘Osmâniyân

serdâr-ı havl-i ‘arifân:

1. **serdâr-ı havl-i ‘arifân:**

Tarih 25

Mısra: 4

*Ermişler zümresinin komutanı II Baki
kastedilmiştir.*

‘Asker-i ‘ilm ü ma‘ârif kaldı serverüz dirîğ
İtdi ‘uqbâya sefer serdâr-ı havl-i ‘arifân

serdār-ı zafer-rehber:

1. serdār-ı zafer-rehber:

Tarih 120

Mısra: 3

Zafer rehberi başkumandanı.

‘Adl u dād eyledi serdār-ı zafer-rehber olup
Dest-giri ola Hâk oldu vezîr-i dānā

serdāruñ yanında:

1. serdāruñ yanında:-ı, -n, -da

Gazel 18

Mısra: 4

*Başkumandanın yanı, başkumandanın
huzuru.*

Yolında baş u cāna kalmayanlar rezm-gāh içre
Nola maqbül olursa ey gōñül yanında serdāruñ

ser-efrāz eyledi:

1. ser-efrāz eyledi:-di

Tarih 44

Mısra: 4

Yüceltmek.

Ma‘ārif buldı devrinde revācın
Ser-efrāz eyledi erbāb-ı ‘ışkı

2. ser-efrāz eyledi:-di

Tarih 119

Mısra: 3

Yüceltmek.

Bu gün ‘izzetle zātını ser-efrāz eyledi Mevlā
Olursa dest-giri yiridir erbāb-ı ‘irfānuñ

ser-efrāz eyler:

1. ser-efrāz eyler:-r

Tarih 15

Mısra: 3

Yüceltmek.

Ehl-i ‘irfānı zamānında ser-efrāz eyler
Nola eylerse hāsed ehlini pāmāl-i cefā

ser-efrāz eylese:

1. ser-efrāz eylese:-se

Tarih 40

Mısra: 36

Yüceltmek.

Ma‘ārif kendülerden baħş olur etrāf u eknāfa
Ser-efrāz eylese devrinde nola ehl-i ‘irfānı

ser-efrāz eyleyen:

1. ser-efrāz eyleyen:-(y)en

Gazel 23

Mısra: 9

Yücelmek, yükselmek II başı göge ermek.

Türābī bād-ı āhumdur ser-efrāz eyleyen kaddin
O servüñ i ‘tidālin sen hevā-yı mu‘tedilden bil

ser-firāz:

1. ser-firāz:

Tarih 21

Mısra: 7

Başını kaldıran, yücelere, yükseklerle uzanan.

İki ‘ālemde efendi ser-firāz itsün İlāh
Vire her demde murāduñ Hālīk-ı kevn ü mekān

ser-firāz iden:

1. ser-firāz iden:-en

Tarih 66

Mısra: 6

Başını yukarı kaldırmak, yükseltmek.

‘İlm ü fazlıyla bu ‘ālemde bulupdur şöhet
Ser-firāz iden anı gāyret ü iclālidür

ser-firāz itsün:

1. ser-firāz itsün:-sün

Tarih 168

Mısra: 10

Yüceltmek, yükseltmek.

Ey Türābī anlar oldu mülk-i bākīye revān
Fazl ile bākī kalanın ser-firāz itsün İlāh

ser-firāz olalı:

1. ser-firāz olalı:-alı

Gazel 41

Mısra: 10

*Seçkin olmak, yüce olmak, başı yukarıda
olmak.*

El irişmez aña her vech ile mümtāz oldu
Ser-firāz olalı ol kāmēt-i şimşād-ı ‘Ali

ser-fürü itmese:

1. ser-fürü itmese:-me, -se

Tarih 205

Mısra: 8

Baş eğmek, itaat etmek.

Şabr idüp künc-i kanā'atde 'aceb mi her dem
Ser-fürū itmese sultāna gedā-i Edine

ser-geşte:

1. **ser-geştelikden:**-lük, -den

Nazm 4

Mısra: 3

Sersem, başı dönmüş, avare ve mütehayyir olan, hayrette kalmış.

Ferāğı var iken ser-geştelikden kalb-i maḥzūnuñ
Naşūhum tevbemüz bozdı görince la'l-i mey-
gūnuñ

ser-geşte idüpdür:

1. **ser-geşte idüpdür:**-üp, -dür

Gazel 42

Mısra: 7

Sersemletmek, başını döndürmek.

Ser-geşte idüpdür beni ol kākūli pür-çin
Başumda benim ol daḥi bir derd-i ser oldı

ser-geşte itdi:

1. **ser-geşte itdi:**-di

Muhammes 1

Mısra: 1

Başını döndürmek, sarhoş etmek.

İtdi ser-geşte dirīgā beni gird-āb-ı ecel
Eyledi gözlerümüñ yaşını seyl-āb-ı ecel

2. **ser-geşte itdi:**-di

Müseddes 7

Mısra: 25

Başını döndürmek, sarhoş etmek.

İtdi ser-geşte Türābī beni çarḥ-ı gerdān
Demidür eyler isem dem-be-dem āh u efğān

ser-geşte oldı:

1. **ser-geşte oldı:**-dı

Gazel 14

Mısra: 8

Başı dönmek, sersem olmak.

Bir mehūn her gün ṭolanur kūyını aḥşāma dek
Göz gibi ser-geşte oldı āfet-i devrānumuz

2. **ser-geşte oldı:**-dı

Tarih 156

Mısra: 7

Başı dönmek, sersem olma, şaşkın olmak.

Oldı ser-geşte ḥalk-ı 'ālem hep
Bilmezler ne yirde ide qarār

3. **ser-geşte oldı:**-dı

Müseddes 1

Mısra: 9

Başı dönmek, sersem olma, şaşkın olmak.

Oldı ser-geşte şehā miḥnet ile ḥalk-ı cihān
Eşkiyā' her tarafı kaplayup oldı sekbān

ser-geşte-hāl:

1. **ser-geşte-hāl:**

Tarih 73

Mısra: 15

Başı dönmüş, şaşkın.

Eşkiyā' ḥaylin hemīşe eylesün ser-geşte-hāl
Dāyimā eyler du'āyı bu Türābī-i ḥakīr

ser-geşte-i hicrān:

1. **ser-geşte-i hicrān:**

Nazm 3

Mısra: 2

*Ayrılık acısının hayreti, ayrılığın sersemliği,
ayrılık acısının sersemliği.*

İtdi bir sābit-kadem dilber yine giryān beni
Eyledi pergārveş ser-geşte-i hicrān beni

ser-i a'dā:

1. **ser-i a'dā:**

Tarih 123

Mısra: 4

Düşmanın başı, kellesi.

Ebü Zīndı zebūn itdi alup ḥabsine darbıyla
Ser-i a'dā geçerken pāyimāl-i zīr-i pāy oldı

ser-i a'dāyı:

1. **ser-i a'dāyı:**-(y)ı

Tarih 40

Mısra: 37

Düşmanın başı, kellesi.

Ser-i a'dāyı devrinde idüpdür güy-ı bāzıçe
Se'adet birle destinde mü'eyyed ola çevgānı

ser-i ceş-i fużalā:

1. **ser-i ceş-i fużalā:**

Tarih 209

Mısra: 1

*Erdemli askerlerin komutanı II Yahya Efendi
kazasker olması kastedilmektedir.*

Oldı fazlıyla efendi ser-i ceş-i fużalā
‘İlm ü ‘adliyle bu gün eyledi şadıri İhyā

ser-i küyuñ:

1. **ser-i küyuñ:-(u)ñ**

Müseddes 8

Mısra: 8

(Hz. Muhammed'in) yanı başında, gözünün önünde, yanında, elinde.

Gördi ey Seyyid bu ‘aynum türbe-i pākūñ ‘ayān
Şükrüli’llāh yüz sürüp itdüm ser-i küyuñ mekān

ser-i küyuña:

1. **ser-i küyuña:-(u)ñ, -a**

Müseddes 8

Mısra: 19

(Hz. Muhammed'in) yanı başında, gözünün önünde, yanında, elinde.

Yā Habība’llāh ser-i küyuña sürdüm yüzlerüm
Kadr u ‘İd olsa ‘aceb midür gicem gündüzlerüm

ser-i küyuñda:

1. **ser-i küyuñda:-(u)ñ, -da**

Müseddes 10

Mısra: 26

Sevgilinin yanbaşı, köyü.

Türābī müstemendi derd-i ‘aşkuñ mübtelā kıldı
Ser-i küyuñda pā-būsuñ hayālī hākipā kıldı

2. **ser-i küyuñda:-(u)ñ, -da**

Müseddes 14

Mısra: 19

Sevgilinin yanbaşı, köyü.

Ser-i küyuñda varup luḫ u nevāl istemezem
İtlerüñle çekişüp ceng ü cidāl istemezem

ser-i meydān-ı fażiletde:

1. **ser-i meydān-ı fażiletde:-de**

Tarih 149

Mısra: 6

Fazilet meydanının başı, Erdem meydanının başkanı.

Güy-ı ‘irfānı kapup ‘İlm ile akrānından
Ser-i meydān-ı fażiletde bahādır sensin

serir-i devlet:

1. **serir-i devlet:**

Tarih 20

Mısra: 14

Devlet tahtı. Devletin yönetildiği makam.

Hāḫ Te‘ālā eylesün günden güne ‘ömrüñ ziyād
Dāyimā itsün serir-i devlet üzre ber-ḫarār

2. **serir-i devlet:**

Tarih 109

Mısra: 21

Devlet tahtı. Devletin yönetildiği makam.

Dāyimā olsun serir-i devlet üzre ber-murād
Ceş-i a ‘dānuñ Murād Pāşā olupdur şaf-deri

3. **serir-i devlet:**

Gazel 28

Mısra: 5

Devlet tahtı, devletin yönetildiği makam;
mutluluk makamı.

Serir-i devlet üzre kām-rān olmaḫ murād ise
Harābāt erlerinüñ ḫavrını erkānını ḫullan

serir-i saltanat:

1. **serir-i saltanat:**

Tarih 129

Mısra: 1

Hükümdarlık makamı, saltanat tahtı.

Hamduli’llāh kim serir-i saltanat buldı şafā
Pādişāh-ı rub‘-ı meskūn oldı Sultān Muştafā

serkeşlük itme:

1. **serkeşlük itme:-me**

Müseddes 12

Mısra: 26

İnatçılık, asilik etmek.

Sāyeveş üftādeñi ḫalma yire ey serv-ḫad
İtme serkeşlük benüm serv-i ser-efrāzum meded

ser-menzil:

1. **ser-menziline:-i, -n, -e**

Tarih 38

Mısra: 4

Varılacak nokta, durak.

Oldı çün mır-livā Nigdeye İbrāhīm Beg
İrdi ser-menziline tır-i du‘ā-yı fuḫarā

ser-menzil-i maḫşūdına:

1. **ser-menzil-i maḫşūdına:-i, -n, -a**

Tarih 37

Mısra: 5

Amaç, gaye, niyet.

İrđi ser-menzil-i maqşūdına kendüsi revān
Dem-be-dem ehl-i ĥased rāh-ı ‘anāda qaldı

ser-menzil-i pāyāna:

1. **ser-menzil-i pāyāna:-a**

Müseddes 2

Mısra: **25**

Son uç menzil, nihayet baş menzil.

İrđi ser-menzil-i pāyāna dilā rāh-ı ümīd
Yol yakın oldı idersin daĥı sen fikr-i ba‘īd

ser-nefer:

1. **ser-nefer:**

Kıt'a 5

Mısra: **57**

Askerlerin başı, komutan.

Ser-nefer mi ĥayl-i ĥübāna bölükbaşı midur
Qal'a dizdārı ‘Alī Āġānuñ ‘Osmāni nice

ser-sebz eyleyen:

1. **ser-sebz eyleyen:-(y)en**

Tarih 60

Mısra: **9**

Yemyeşil hale getirmek, canlandırmak.

Ravza-i islāmı ser-sebz eyleyen nuṭquñ durur
Büstān-ı dīne sultānum sözüñdür selsebil

ser-tā-be-pāy:

1. **ser-tā-be-pāy:**

Kıt'a 8

Mısra: **4**

Baştan ayaġa.

Ĥazretüñ āb-ı mu‘cizātı ile
Yudılar meyyitini ser-tā-be-pāy

ser-tāc olursa:

1. **ser-tāc olursa:-(u)rsa**

Tarih 18

Mısra: **10**

Baş tacı olmak, çok sevilmek.

Geldi ‘Alī Beg ey dil ‘adliyle buldı rif‘at
Baş üzre ĥākipāyı tañ mı olursa ser-tāc

ser-te-ser:

1. **ser-te-ser:**

Tarih 210

Mısra: **13**

Baştan başa, büsbütün.

Rüy-ı ‘ālemden anuñ nāmın götürdi ser-te-ser
Rezm-gāha cān atup irişdi Pāşā-yı şerif

serv:

1. **serv:**

Tarih 117

Mısra: **6**

*Selvi ağacı, uzun boylu ve koyu yeşil
yapraklı ağaç.*

Ayaġına sürer yüz her tarafından
İki cānibde turur serv şaf şaf

server:

1. **serversüz:-süz**

Tarih 25

Mısra: **3**

Baş, başkan, reis, ulu.

‘Asker-i ‘ilm ü ma‘ārif qaldı serversüz dirēġ
İtdi ‘uqbāya sefer serdār-ı ĥayl-i ‘ārifān

2. **serveri:-i**

Tarih 27

Mısra: **6**

Baş, başkan, reis, ulu.

Bu tab‘-ı ĥurde-dāniyla ‘ulūmı cümle şayd itdi
Felekde mişli yoġdur ehl-i tab‘uñ serveri oldı

server-i ĥayl-i mevālīdür:

1. **server-i ĥayl-i mevālīdür:-dür**

Tarih 191

Mısra: **8**

*Efendiler zümresinin önderi, efendiler
zümresinin lideri II Vehhab Efendi kastedilmiştir.*

Kāşif-i sırr-ı ĥāġāyık vākıf-ı ‘ilm-i ledün
Şadr-ı ‘izzet server-i ĥayl-i mevālīdür bu ġün

server-i ĥayl-i ‘ulemā:

1. **server-i ĥayl-i ‘ulemā:**

Tarih 152

Mısra: **3**

*Alimlerin zümresinin önderi, bilginler
zümresinin başı.*

Ĥālīyā server-i ĥayl-i ‘ulemā sensin sen
Şimdi fenne şürü‘ eyleyenüñ māhirisin

serv-i bālā:

1. **serv-i bālā:**

Müseddes 10

Mısra: 20

Uzun servi II sevgilinin boyu.

Güneş her gün kapuñda ey perî üftâdeñ olmışdur
Çemende serv-i bālâ bende-i âzâdeñ olmışdur

serv-i çemende:

1. **serv-i çemende:-de**

Gazel 9

Mısra: 1

*Çemenin servisi (güzelin uzun boyu
karşıtlığında).*

Cânâne bu revişler serv-i çemende yokdur
Bu nâz ile gülüşler gülşen gülinde yokdur

serv-i dil-ârâdan:

1. **serv-i dil-ârâdan:-dan**

Gazel 16

Mısra: 4

Gönül süsleyen servi II sevgili.

Reftârûñ ile kâmet-i bālâñı görince
Hayretde kalup serv-i dil-ârâdan uşanduk

serv-i hırâmânı:

1. **serv-i hırâmânı:-ı**

Kıt'a 5

Mısra: 22

Salınarak yürüyen servi.

Eşk-i 'âşık gibi cûlar çağlar açar mı yine
Şalınur mı her taraf serv-i hırâmânı nice

serv-i hırâmānum:

1. **serv-i hırâmānum:-(u)m**

Nazm 7

Mısra: 2

Salınarak yürüyen servi boylu sevgili.

Görüp reftâr-ı kadûñ kanlar ağlar çeşm-i
giryānum
Demidür sâye şal ben hâke ey serv-i hırâmānum

serv-i hoş-hırām:

1. **serv-i hoş-hırām:**

Gazel 8

Mısra: 11

Hoş edalı servi II sevgili.

Bitdi çemen ruñında eyâ serv-i hoş-hırām
Tırma şalın ki seyr ü çemānuñ zamānidur

serv-i hoş-reftâr:

1. **serv-i hoş-reftâr:**

Gazel 14

Mısra: 5

*Alımlı yürüyen (güzel, Sevgili), güzel
yürüyüşlü servi.*

Gülşen-i hüsn içre kendi serv-i hoş-reftâr iken
Mâyil oldı bir nihâl-i tâzeye cânānumuz

servi kâmetüñle:

1. **servi kâmetüñle:-(ü)ñ, -le**

Müseddes 10

Mısra: 15

*Servi gibi uzun boy II sevgili
kastedilmektedir.*

Çoyup hayretde servi kâmetüñle bî-mecâl itdüñ
Benānuñ reşki ile bedr iken ayı hilâl itdüñ

serv-i şanavber:

1. **serv-i şanavber:**

Gazel 6

Mısra: 1

*Servi boy II sevgilinin boyunun servi gibi
uzun olması kastedilmiştir.*

Bālâ-yı yâr serv-i şanavber degül midür
Meyl itse dil aña nola dilber degül midür

serv-kad:

1. **serv-kad:**

Müseddes 12

Mısra: 25

Selvi boylu; sevgili.

Sâyeveş üftâdeñi çalma yire ey serv-kad
İtme serkeşlük benüm serv-i ser-efrāzum meded

sev-:

1. **severse:-(e)r, -se**

Gazel 35

Mısra: 8

*(Bir şey veya kimseye) Sevgi duymak,
gönlünde (ona karşı) bir muhabbet beslemek.*

Yanınca şalınur gönlüm aşıldı zülfi dildäre
Severse rişte-i cânı gibi dil nola dildärin

2. **sevdi:-di**

Gazel 14

Mısra: 1

*(Bir şey veya kimseye) Sevgi duymak,
gönlünde (ona karşı) bir muhabbet beslemek, âşık
olmak.*

Sevdi bir nev-reste gonca o gül-i hândānumuz
Hârdan bülbül gibi âzürde oldu cânumuz

sev:

1. **sevmeye**:-me, -(y)e

Tarih 181

Mısra: 3

1. *Sevgi beslemek, dostluk göstermek.* 2. *Aşık olmak.* 3. *Beğenmek, arzu göstermek.*

Bu deñlü ‘ilm ü fazlıyla kim ola sevmeye anı
Bilürler kâdrin anuñ halk-ı ‘âlem hep zarîf oldu

sevdâ-yı behişt:

1. **sevdâ-yı behişt:**

Tarih 88

Mısra: 6

Cennet sevdası.

Ey Tûrâbî bu maqâmı görelî
‘Ârîz oldu baña sevdâ-yı Behişt

sevdâ-yı haleb:

1. **sevdâ-yı haleb:**

Tarih 34

Mısra: 6

Halep sevdası, Halep sevgisi.

‘İlm ü fazlıyla alup ‘adl ile oldu hâkim
Kavm-i hüssâdı düşürdi gama sevdâ-yı Haleb

sevk eyler:

1. **sevk eyler**:-r

Gazel 15

Mısra: 16

Gönderme, götürme.

Hep vilâyet gitdi elden yok mı bir hâlis kulu
Pâdişâhî çıkmâğa eṭrâfa sevk eyler mi yok

sevk idüp:

1. **sevk idüp**:-ü

Tarih 62

Mısra: 4

Göndermek.

Menzil-i ibn-i sebîli kıldı bir ‘âlî maqâm
Sevk idüp Bâri Te‘âlâ hayra irşâd eyledi

sevk olmak:

1. **sevk olmak**:-mağ

Tarih 189

Mısra: 12

Gönderilmek.

Haleb ehline sevk olmağ olupdur Vaḥy-i Rabbânî
Tûrâbî der-bedîhe dindi hâtifden aña târiḥ

seyf-i mücellâ:

1. **seyf-i mücellâ:**

Tarih 74

Mısra: 6

Cilalı, parlak lıhç.

Bir cevâbıyla keser müdde‘inüñ da‘vâsın
Ṭab‘-ı veḳkâdı anuñ seyf-i mücellâ gibi tîz

seyl idüp:

1. **seyl idüp**:-ü

Tarih 39

Mısra: 8

Sel (gibi) akıtmak.

Rûḥ-ı pâkine anuñ her dem du‘â ihdâ idüp
Seyl idüp gözyaşların kuruıda deryâda acuí

seyl-âb-ı belâ:

1. **seyl-âb-ı belâ:**

Müseddes 7

Mısra: 22

Belanın sel suyu, felaket seli.

Dökdi seyyâre-i eşküm benüm ol mâhum ḥayf
Ṭutdı seyl-âb-ı belâ şimdi güzergâhum ḥayf

seyl-âb-ı ecel:

1. **seyl-âb-ı ecel:**

Muhammes 1

Mısra: 2

Ecel seli.

İtdi ser-geşte dirîğâ beni gird-âb-ı ecel
Eyledi gözlerümüñ yaşını seyl-âb-ı ecel

seyl-âbveş:

1. **seyl-âbveş:**

Müseddes 13

Mısra: 3

Sel suları gibi.

Dem-be-dem seyl-âbveş gözden akıtduğ rûdumuz
Ḥaşre dek diñlenmeyüp yansun yürekde ‘ûdumuz

seyl-i eşküm:

1. **seyl-i eşküm:-(ü)m**

Gazel 35

Mısra: 6

Gözyaşı seli.

Akıtduñ gözlerüm yaşın firāk-ı haṭṭ-ı la' lüñle
Bulandurdı niğarā seyl-i eşküm dehrüñ enhārın

seyl-i eşkümden:

1. **seyl-i eşkümden:-(ü)m, -den**

Gazel 5

Mısra: 4

Gözyaşı seli.

Dil döküp cezb eyledüñ kendüye enhārı revān
Seyl-i eşkümden hāzer kılmaz daḥı 'ummān uyur

seyl-i firāvān:

1. **seyl-i firāvān:**

Tarih 117

Mısra: 7

Çok fazla sel.

Aküp her vādiden seyl-i firāvān
Görür cārī niçe kef geçmesün kef

seyl-i firāvāna:

1. **seyl-i firāvāna:-a**

Gazel 12

Mısra: 8

Çok fazla sel. II hiddetle akan sel (gibi).

Bakmaz gözümüñ yaşına ol serv-i kabā-püş
Korku alınur seyl-i firāvāna bakılmaz

seyl-i ğam:

1. **seyl-i ğam:**

Tarih 124

Mısra: 6

Gam seli.

Siler raḥm eyleyüp her dem gözi yaşını mazlumuñ
Dem-ā-dem ehl-i zulmi ḥayret ile seyl-i ğam aldı

seyl-i sirişkümle:

1. **seyl-i sirişkümle:-(ü)m, -le**

Müseddes 7

Mısra: 27

Gözyaşı seli.

Pür olup seyl-i sirişkümle kamu mülk-i cihān
Nūḥ tūfānı kopardı başuma eşk-i revān

seyl-i sitemle:

1. **seyl-i sitemle:-le**

Müseddes 6

Mısra: 8

Sitem seli.

Eşkiyā' rızkumuzu eyledi nehb ü tālān
Hānemüz oldı şehā seyl-i sitemle vīrān

seyr:

1. **seyrinde:-i, -n, -de**

Gazel 20

Mısra: 18

Bakma, görme, nazar.

Gezer mi şimdi dervīşān ile gün gibi meh-rūlar
Vefā seyrinde mi şāh u gedāmuzdan ḥaber virgil

seyr eyledüm:

1. **seyr eyledüm:-dü, -m**

Müseddes 8

Mısra: 15

Gezmek, gezinmek II temaşa etmek.

Cā-be-cā seyr eyledüm şevk ile menzilgāhuñı
Sürme itdüm 'aynuma çekdüm ğubār-ı rāhuñı

seyr eylesün:

1. **seyr eylesün:-sün**

Tarih 91

Mısra: 8

Gezmek, gezinmek II temaşa etmek.

Ehl-i behiştüñ olsun serdār u şeh-süvārı
Seyr eylesün cinānı cevlan idüp Burākı

2. **seyr eylesün:-sün**

Tarih 204

Mısra: 3

Gezmek, gezinmek II temaşa etmek.

Gelüp seyr eylesün her serv-kāmet
Yetişi her taraf tāze nihāli

seyr eyleyüp:

1. **seyr eyleyüp:-(y)üp**

Tarih 198

Mısra: 3

Gezmek, gezinmek; seyretmek, temaşa eylemek.

Cān ile kılduñ ziyāret merkad-i pāk-i Resūl
Yeşrib ü Baḥāyı gördüñ cā-be-cā seyr eyleyüp

seyr idüp:

1. **seyr idüp:-üüp**

Gazel 27

Mısra: 3

Gezmek, gezinmek II temaşa etmek.

Âsmânı seyr idüp menzil-be-menzil gezmeyen
Âsitân-ı Hâzret-i Monlâyı bilmez neydügin

seyr ü çemānuñ:

1. **seyr ü çemānuñ:-(u)ñ**

Gazel 8

Mısra: 12

Gezinme ve salınarak yürüme.

Bitdi çemen ruḥında eyâ serv-i hoş-ḥırām
Turma şalın ki seyr ü çemānuñ zamānidur

seyr ü temāşadan:

1. **seyr ü temāşadan:-dan**

Gazel 16

Mısra: 1

Gezip görme.

Hicrūñle şehā seyr ü temāşadan uşanduk
Gördük seni aḡyār ile dünyādan uşanduk

seyrān üstine seyrān idelüm:

1. **seyrān üstine seyrān idelüm:-elü, -m**

Nazm 2

Mısra: 12

Gezi üstüne gezi yapmak, ferahlamak, çok ve rahatça gezmek.

Māni'-i zevk u şafā gitdi bu 'ālemden dilā
İdelüm şimden-geru seyrān seyrān üstine

seyr-i cinān:

1. **seyr-i cinān:**

Tarih 25

Mısra: 10

Cennet seyri.

Ḥaḡ Te'ālā fazl ile bākīlerin ma'mūr ide
Ḥūr u ḡilmāniyla dāyim eylesün seyr-i cinān

seyr-i cinān idüp:

1. **seyr-i cinān idüp:-üüp**

Tarih 168

Mısra: 7

Cennetleri izlemek, cennetlerde gezinmek.

Hem-'inān olup çekildiler idüp seyr-i cinān
Firḡatiyle ehl-i diller itdiler derd ile āh

seyr-i encüm:

1. **seyr-i encüm:**

Kıt'a 5

Mısra: 17

Yıldızların gezinmesi.

Gösterür mi seyr-i encüm hey'et-i nārencler
Kebi vü leymün ile hem daḡı rummāni nice

seyr-i semā':

1. **seyr-i semā':**

Gazel 27

Mısra: 7

*Mevlevilerin zikir esnasındaki dönüşlerinin
izlenmesi mesnevilerin zikir esnasındaki
dönüşlerinin seyri.*

Ḥāñkāh-ı Mevlevīde kılmayan seyr-i semā'
Döne döne çarḡ uran dünyāyı bilmez neydügin

seyrin eyledi:

1. **seyrin eyledi:-di**

Tarih 213

Mısra: 8

İzlemek, temaşa etmek.

Der-kenār itdi görüp ḡaddi ḡayālin çeşmüm
Eyledi merdümi bir serv-i dil-ārā seyrin

seyrin eyledük:

1. **seyrin eyledük:-dü, -k**

Tarih 213

Mısra: 10

İzlemek, temaşa etmek.

Ehl-i diller derilüp şöḡbetümüz tārīḡini
Didiler eyledük ol şāh ile deryā seyrin

seyrin itdük:

1. **seyrin itdük:-dü, -k**

Tarih 213

Mısra: 4

İzlemek, bakmak.

Ḥāzret-i Hızr nebī oldı nigeḡbān bize
Ol şeh-i ḡüsn ile itdük yem-i ḡadrā seyrin

seyrin kılduk:

1. **seyrin kılduk:-du, -k**

Tarih 213

Mısra: 6

İzlemek, seyir etmek.

Çekdürüp zevrak-ı dil şevk ile el virdi kenâr
Kıldığ ol serv-i dil-ârâyile deryâ seyrin

seyyâre:

1. seyyâredür: -dür

Gazel 45

Mısra: 5

Güneş'in etrafında dolaşan gezegen.

Nisbetle dil-berân aña seyyâredür kamu
Devr içre ola mı kamer-i şeb-revân iki

2. seyyâresidür: -(s)i, -dür

Gazel 7

Mısra: 4

Güneş'in etrafında dolaşan gezegen.

Olaldan âsümân-ı hüsne ol mâh
Güzeller çevrede seyyâresidür

seyyâre-i eşküm:

1. seyyâre-i eşküm: -(ü)m

Müseddes 7

Mısra: 21

Gözyaşı gezegeni.

Dökdi seyyâre-i eşküm benüm ol mâhum hayf
Tutdı seyl-âb-ı belâ şimdi güzergâhum hayf

seyyîd:

1. seyyîd:

Tarih 39

Mısra: 10

*Ulu, bir kavmin büyüğü, başı, lideri olan II
Çandar Efendi kastedilmiştir.*

Ey Türâbî derd ile hâtif didi târîh aña
Geçdi fâniden bu gün seyyîd ferâh-şâda acuß

2. seyyîd:

Müseddes 8

Mısra: 7

*Ulu, bir kavmin büyüğü, başı, lideri olan II
Hz. Muhammed kastedilmektedir.*

Gördi ey Seyyîd bu 'aynum türbe-i pâkûn 'ayân
Şükrülî'llâh yüz sürüp itdüm ser-i küyuñ mekân

seyyîd ahmed efendi:

1. seyyîd ahmed efendi:

Tarih 17

Mısra: 2

Seyyid Ahmed Efendi.

Bu cihândan vefât idüp nâ-gâh
Seyyîd Ahmed Efendi gitdi âh

2. seyyîd ahmed efendi:

Tarih 17

Mısra: 10

Seyyid Ahmed Efendi.

Bu gün el çekdi gitdi dünyâdan
Seyyîd Ahmed Efendi geçdi âh

sezâ:

1. sezâ:

Tarih 158

Mısra: 8

Uygun, münasip.

Böyle nazm-ı rûh-bağşuñ kadrini fehm eyleyen
Ne 'inâyet kılsa câ'iz her ne luğt itse sezâ

2. sezâ:

Tarih 178

Mısra: 4

Uygun, münasip.

İlm ü fazl ile mükemmel sensin
'Adl ile nâmuñ 'Ali olsa sezâ

3. sezâ:

Kıt'a 5

Mısra: 33

Münasib, uygun, layık, şayan.

Hâl-i hindûsı sezâ mülk-i Hâbeşden alsa pây
Ol melâhat mülkinüñ serdâr-ı hûbânı nice

sı:

1. sıd: -dı

Tarih 211

Mısra: 2

Aşağı görmek; bozmak; mağlup etmek.

Oldı serdârumuzuñ ad ile her kârı hasen
Şıdı a'dâyı bu gün eyledi Tengârı hasen

sîb-i rengîn:

1. sîb-i rengîn:

Tarih 71

Mısra: 8

Hoş/güzel elma.

Eşkiyâ'nuñ dikkiler nevg-i sinâna kellesin
Zeyn olup şan sîb-i rengîn ile nahl-ı gülsitân

sıdk:

1. **şıdķ:**

Tarih 82

Mısra: 7

İçten bağlılık, sadakat.

İrdi ey dil şıdķ ile tır-i du'ası menzile
Şükrü'lillāh kim bu gün a'dā anuñ pā-mālidür

2. **şıdķ:**

Tarih 83

Mısra: 8

İçten bağlılık, sadakat.

Arķa vir dāyim ricālullāha eyle i'timād
Her umūruñda Hudāyı şıdķ ile yād eylegil

şıdķ u 'adl u ħilm:

1. **şıdķ u 'adl u ħilm:**

Tarih 169

Mısra: 8

Doğruluk, adalet ve gurur.

Ĥamduli'llāh çār ebnāsi ħalup çün çār-yār
Şıdķ u 'adl u ħilm ile her biri mānend-i esed

sīh:

1. **sīh:**

Muhammes 1

Mısra: 23

Demir şiş; kebab şişi.

Nār-ı fırķat beni yandurdu kebāb itdi çü sīh
Ođlumı aldı Tūrābī didüm ol dem tārīh

sikender:

1. **sikender:**

Tarih 48

Mısra: 4

*Hızr ile birlikte ab-ı hayatı aradığı rivayet
edilen büyük Makedonya kralı İskender.*

Nedür bu tađl u kūs u ĥaşmet ü cāh
Sikender görmedi bu tımţurāķı

sikender-zāde:

1. **sikender-zāde:**

Tarih 95

Mısra: 10

*İskenderzade, Sahn müderrisi ve Şam kadısı
olan İskenderzade Abdürrahim Efendi olmalı.*

Didi tārīhi Tūrābī ĥüzün ile
Nā-gehān gitdi Sikender-zāde ĥayf

2. **sikender-zāde:**

Tarih 95

Mısra: 2

*İskenderzade, Sahn müderrisi ve Şam kadısı
olan İskenderzade Abdürrahim Efendi olmalı.*

'İlm ü fağlıyla vahīd-i dehr iken
Gitdi dünyādan Sikender-zāde ĥayf

sil:

1. **silmeyince:-me, -(y)ince**

Tarih 134

Mısra: 7

Silmek (Gözyaşı silmek).

Bañalmaz silmeyince ehl-i zulmi girye-i mazlüm
Gözi yaşına rahm it her fakīrūñ seyr-i deryā ħıl

sil süpür:

1. **sil süpür:-(ü)r**

Tarih 156

Mısra: 28

Kelime Tipi: **Deyim**

Temizlemek.

Ĥāşılı eyle her diyārı pāk
Sil süpür aradan gidüp ĥas ü ĥār

silāh-ı şalāh:

1. **silāh-ı şalāh:**

Gazel 6

Mısra: 13

Bariş silahı, düzgün silah.

Nefs ejderin silāh-ı şalāh ile ĥāk ider
Ĥaĥķā ki bu Tūrābī de Ĥayder degül midür

silüp süpüre:

1. **silüp süpüre:-e**

Gazel 43

Mısra: 10

Kelime Tipi: **Deyim**

*Ne var ne yok hepsini alıp götürmek veya
yok etmek.*

Bizden Tūrābī dilber inen muğber olmasun
Silüp süpüre bir gün ola rüzgār bizi

sīm ü zer:

1. **sīm ü zer:**

Tarih 203

Mısra: 8

Gümüş ve altın.

Bakduğumca virür derüna şafâ
Sîm ü zer oldı şanasın aña hışt

sîm-ber:

1. **sîm-berüm:**-(ü)m

Kıt'a 4

Mısra: 1

Gümüş gibi beyaz göğüslü (sevgili).

Şu 'arâ kısmına cevr itme eyâ sîm-berüm
Luţf u ihsân ile yap göñlin o şeydâyîlerün

sîm-i sirişküm:

1. **sîm-i sirişküm:**-(ü)m

Muhammes 1

Mısra: 9

Gözyaşı gümüştü II gözyaşı.

'Ayn-ı dilden nola ger sîm-i sirişküm çıksa
Naqd-ı 'ömrüm çüridüp harcadı kâllâb-ı ecel

sinân pâşâ:

1. **sinân pâşâ:**

Gazel 41

Mısra: 1

*Çığalazade Yusuf Sinan Paşa ya da
Cağaloğlu Yusuf Sinan Paşa. (d. 1545 - ö. 1606)
(1545-1605) III. Mehmed saltanatı döneminde
1591-1595 ve 1599-1604 yılları arasında toplam
10 yıl Kaptan-ı Deryalık, 27 Ekim 1596-5 Aralık
1596 tarihleri arasında da bir ay dokuz gün
Sadrazamlık yapmış bir Osmanlı devlet adamıdır.*

Sinân Pâşâ ola dâyim kâpüdân oldı deryâya

2. **sinân pâşâ:**

Tarih 41

Mısra: 1

*Çığalazade Sinan Paşa, kaynaklara göre
Çığalazade'nin ilk Kapdanlığı 999 ve ikincisi
1007 tarihindedir. 1006 tarihinde ise
Sadrazamlıktan mazulen Şam'a vali tayin edilmiş
bulunuyordu. Buna göre düşürülen tarihler bir yıl
eksik. (T. Gökbilgin, İ.A, c.3, s.161-164;
Uzunçarşılı, Osmanlı Tarihi, c.3, s.65).*

Sinân Pâşâ ola dâyim kâpüdân oldı deryâya

3. **sinân pâşâ:**

Tarih 42

Mısra: 1

*Çığalazade Sinan Paşa, kaynaklara göre
Çığalazade'nin ilk Kapdanlığı 999 ve ikincisi
1007 tarihindedir. 1006 tarihinde ise
Sadrazamlıktan mazulen Şam'a vali tayin edilmiş
bulunuyordu. Buna göre düşürülen tarihler bir yıl*

*eksik. (T. Gökbilgin, İ.A, c.3, s.161-164;
Uzunçarşılı, Osmanlı Tarihi, c.3, s.65).*

Sinân Pâşâ maḥâl oldı yedi deryâ kâpüdânı

4. **sinân pâşâ:**

Tarih 43

Mısra: 10

*Çığalazade Sinan Paşa, kaynaklara göre
Çığalazade'nin ilk Kapdanlığı 999 ve ikincisi
1007 tarihindedir. 1006 tarihinde ise
Sadrazamlıktan mazulen Şam'a vali tayin edilmiş
bulunuyordu. Buna göre düşürülen tarihler bir yıl
eksik. (T. Gökbilgin, İ.A, c.3, s.161-164;
Uzunçarşılı, Osmanlı Tarihi, c.3, s.65).*

Şinâverlük idüp ḥün-ı 'adüya dindi târîḥi
Sinân Pâşâ ola dâyim kâpüdân oldı deryâya

5. **sinân pâşâ:**

Tarih 44

Mısra: 8

*Çığalazade Yusuf Sinan Paşa ya da
Cağaloğlu Yusuf Sinan Paşa. (d. 1545 - ö. 1606)
(1545-1605) III. Mehmed saltanatı döneminde
1591-1595 ve 1599-1604 yılları arasında toplam
10 yıl Kaptan-ı Deryalık, 27 Ekim 1596-5 Aralık
1596 tarihleri arasında da bir ay dokuz gün
Sadrazamlık yapmış bir Osmanlı devlet adamıdır.*

Türâbî didi tîz ṭab'ıyla târîḥ
Sinân Pâşâ alup çaldı Dimişki

6. **sinân pâşâ:**

Tarih 40

Mısra: 42

*Çığalazade Sinan Paşa, kaynaklara göre
Çığalazade'nin ilk Kapdanlığı 999 ve ikincisi
1007 tarihindedir. 1006 tarihinde ise
Sadrazamlıktan mazulen Şam'a vali tayin edilmiş
bulunuyordu. Buna göre düşürülen tarihler bir yıl
eksik. (T. Gökbilgin, İ.A, c.3, s.161-164;
Uzunçarşılı, Osmanlı Tarihi, c.3, s.65).*

İşitdükte Türâbî-i du 'â-güyı didi târîḥ
Yedi deryânun oldı bu Sinân Pâşâ kâpüdânı

7. **sinân pâşâ:**

Tarih 40

Mısra: 39

*Çığalazade Sinan Paşa, kaynaklara göre
Çığalazade'nin ilk Kapdanlığı 999 ve ikincisi
1007 tarihindedir. 1006 tarihinde ise
Sadrazamlıktan mazulen Şam'a vali tayin edilmiş
bulunuyordu. Buna göre düşürülen tarihler bir yıl
eksik. (T. Gökbilgin, İ.A, c.3, s.161-164;
Uzunçarşılı, Osmanlı Tarihi, c.3, s.65).*

Ķapūdān olmış evvel gerĶi baĶre bir Sinān Pāšā
Cihānda görmemişdür kimse ‘ālī böyle bir şānī

sinān pāšāya:

1. **sinān pāšāya:-(y)a**

Tarih 40

Mısra: 1

ÇiĶalızade Sinan Paşa, kaynaklara göre
ÇiĶalazade'nin ilk Kapdanlığı 999 ve ikincisi
1007 tarihindedir. 1006 tarihinde ise
Sadrazamlıktan mazulen Şam'a vali tayin edilmiş
bulunuyordu. Buna göre düşürülen tarihler bir yıl
eksik. (T. Gökbilgin, İ.A, c.3, s.161-164;
Uzunçarşılı, Osmanlı Tarihi, c.3, s.65).

Se‘adetle Sinān Pāšāya olsun devlet erzānī
Olup baĶruñ Ķapūdānı hem oldı āşaf-ı şānī

sinān pāšā-yı deryā-dil:

1. **sinān pāšā-yı deryā-dil:**

Tarih 43

Mısra: 1

Gönlü zengin Sinan Paşa.

Sinān Pāšā-yı deryā-dil vezīr-i Hüsrevān-pāye
Bu ‘adl u dād ile geldi Ķapūdān oldı deryāya

sinān-ı hūn-feşānın:

1. **sinān-ı hūn-feşānın:-ı, -n**

Tarih 44

Mısra: 5

Kan saĶan mızrak.

Görüp elde sinān-ı hūn-feşānın
‘Adū-yı kāfirūñ Ķat‘ oldı ‘ırķı

sīne:

1. **sīneler:-ler**

Gazel 20

Mısra: 21

1. GöĶüs, sadr. 2. Derun, kalp.

İçer mi sīneler Ķāk eyleyüp hūbān ile ‘uşşāk
Şafası var mıdur aĶ u Ķaramuzdan Ķaber virgil

2. **sīnesin:-sin**

Kit'a 5

Mısra: 66

1. GöĶüs, sadr. 2. Derun, kalp.

Muştafā Bālī ider mi ‘āşıķa ihsān u cūd
Gösterür mi sīnesin Ķāk-i girībānı nice

3. **sīnemüz:-müz**

Müseddes 6

Mısra: 26

1. GöĶüs, sadr. 2. Derun, kalp.

Ey Tūrābī Ķam u miĶnetle helāk olmuş iken
Sīnemüz pençe-i hicrān ile Ķāk olmuş iken

sīne döĶerseĶ:

1. **sīne döĶerseĶ:-(e)r, -se, -k**

Müseddes 11

Mısra: 3

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

BaĶrını dövmek, aşırı üzüntü duyarak
Ķırpınmak, kendi kendini dövmek.

Def gibi sīne döĶerseĶ nola ey Mevlāyī
Çıkmazuz dāyireden gerĶi olup rüsvāyī

sīne döĶüp:

1. **sīne döĶüp:-üp**

Tarih 51

Mısra: 7

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

BaĶrını dövmek, aşırı üzüntü duyarak
Ķırpınmak, kendi kendini dövmek.

Def gibi sine döĶüp aĶlaşalum nāle idüp
Ney gibi gözlerümüz yolda Ķalup gözler rāh

sīne-i pür-dāĶımı:

1. **sīne-i pür-dāĶımı:-(u)m, -ı**

Gazel 22

Mısra: 9

Yara dolu göĶüs.

Ey Tūrābī sīne-i pür-dāĶımı kim görse dir
Şanasın penbeyle zeyn itmiş der ü dīvārı gül

sipāh:

1. **sipāhı:-ı**

Gazel 38

Mısra: 5

Asker, ordu.

Her bir kesūñ sipāhı maĶbūl ola derinde
Biz dūr olaĶ maĶal mi bizüm siyāhumuz ne

sipāriş:

1. **sipāriş:**

Tarih 30

Mısra: 2

İsmarlamak.

‘Adl ile Birrī Efendi oldı defterdārumuz
Aña Yūnānı sipāriş eyledi serdārumuz

sipeh-sālār:

1. sipeh-sālār:

Tarih 93

Mısra: 12

Başkomutan, serasker.

Hâtem-i Tâyuñ şehâda defter-i cüdün dürüp
‘Asker-i İslâma dünyâda sipeh-sālār idi

2. sipeh-sālār:

Tarih 119

Mısra: 5

Başkomutan, serasker.

Dinildi târîhi sālâr-ı zîbâ Âl-i ‘Osmānuñ
Türâbîyâ olupdur şadr-ı a‘zam hem sipeh-sālār

3. sipeh-sālār:

Tarih 120

Mısra: 12

Başkomutan, serasker.

Ey Türâbî didi biñ şevk ile hâtif târîh
Çeriye oldu sipeh-sālār Mehemmed Pâşâ

sipeh-sālâr eyledi:

1. sipeh-sālâr eyledi:-di

Tarih 156

Mısra: 16

Başkomutan yapmak, başkomutan olarak görevlendirmek.

Özge re’y itdi ‘ömri çoğ olsun
Bir kûlün eyledi sipeh-sālār

sipihr-i kîne-cû:

1. sipihr-i kîne-cû:

Müseddes 13

Mısra: 13

Kin tutan gökyüzü.

Ey sipihr-i kîne-cû itdüñ o maḥdûma cefâ
Kılduñ o nâzik-vücûdi pâyimâl-i eşkiyâ’

sîr-âb itdûñ:

1. sîr-âb itdûñ:-dü, -ñ

Tarih 151

Mısra: 5

Suya kandırmak, doyurmak.

Fuḳarâ fırkasınuñ ḥâline sensin nâzır
‘İlm ü ‘adl ile cihân ḥalkını sîr-âb itdûñ

sirâc-ı ‘ulemâ:

1. sirâc-ı ‘ulemâ:

Tarih 170

Mısra: 1

*Bilginlerin ışığı II Serrac Efendi
kastedilmiştir.*

Fâzıl-ı dehr sirâc-ı ‘ulemâ
‘Adl ile Âmide oldu kâḍi

sîret:

1. sîretde:-de

Tarih 112

Mısra: 3

Bir kimsenin içi, hâli, hareketi, ahlâkı.

Sîretde ‘Alî lâkin hem-nâm-ı Muḥammeddür
Ḥulkıyla Ḥasendür o ‘adliyle ‘Ömer ey yâr

sırr:

1. sırrın:-ı, -n

Gazel 18

Mısra: 9

*Bilinmesi, duyulması, açığa vurulması
istenmeyen, gizli tutulan şey.*

Ġubâr-ı ḥattı sırrın ey Türâbî şakla cānuñda
‘İyân itme nihân it tuymasun bir kimse esrârüñ

sırr-ı enbiyâ:

1. sırr-ı enbiyâ:

Tarih 61

Mısra: 4

Peygamberlerin sırrı.

Ḥayrını ilḥâk idüp Faḥr-ı cihānuñ vakfına
Oldı sırr-ı enbiyâ itmāmına anuñ delîl

sırr-ı ḥak:

1. sırr-ı ḥak:

Tarih 198

Mısra: 2

İlahi sır.

Ḥamduli’İllâh ey Vişâlî Ka’beye bulduñ vuşûl
Sırr-ı Ḥak gösterdi saña ḥâne-i Mevlâya yol

sırr-ı levlâk:

1. sırr-ı levlâk:

Müseddes 8

Mısra: 13

*"Levlak" sırrı, Levlak: "Sen olmasaydın"
anlamında olup, Kudsi hadis olduğu söylenen
"Sen olmasaydın, sen olmasaydın felekleri
yaratmazdım". ifadesinden iktibastır.*

Sırr-ı levlāk ile Haq bildürdi qadr u cāhuñ
Hamduli'llāh kim ziyāret eyledüm dergāhuñ

sīt u şadā:

1. **şīt u şadā:**

Tarih 24

Mısra: 2

Patırtı ve ses, gürültü ve ses.

'İlm ü fazl ile bu gün şadra Efendi geldün
Tutdı 'adlünle yine şīt u şadā āfākı

sīt u şadānuñ:

1. **şīt u şadānuñ:-nuñ**

Gazel 8

Mısra: 6

Patırtı ve ses, gürültü ve ses.

Bülbül fiğāna başladı gül devridür bu gün
Şular bulandı şīt u şadānuñ zamānidur

sīt ü şadāyı:

1. **şīt ü şadāyı:-(y)ı**

Tarih 124

Mısra: 4

Patırtı ve ses, gürültü ve ses.

Bu 'adl ü dād ile şīt ü şadāyı 'āleme şaldı
Re'āyā vü berāyā oldılar devrinde āsüde

2. **şīt u şadāyı:-(y)ı**

Tarih 192

Mısra: 2

Patırtı ve ses, gürültü ve ses.

Vehhāb Efendi şadr-ı Mısrı kılıçla çaldı
Āfāka fazlı ile şīt u şadāyı şaldı

3. **şīt u şadāyı:-(y)ı**

Tarih 192

Mısra: 2

Patırtı ve ses, gürültü ve ses.

Vehhāb Efendi şadr-ı Mısrı kılıçla çaldı
Āfāka fazlı ile şīt u şadāyı şaldı

sīt u şadā-yı hüsnî:

1. **şīt u şadā-yı hüsnî:-i**

Gazel 35

Mısra: 11

*Güzelliğinin sesi ve gürültüsü, güzelliğinin
ses ve şöhreti.*

Tutar şīt u şadā-yı hüsnî āfākı bulur şöhret
Türābî istemez mi dil-rübālar 'āşık-ı zārın

sitānbül:

1. **sitānbül:-ı**

Gazel 20

Mısra: 5

İstanbul şehri.

Nice şakku'l-kamer ol meh-likāmuzdan haber
virgil
Güzer kılduñ Sitānbülü nice ahvāl-i mihr ü mäh

2. **sitānbula:-a**

Tarih 190

Mısra: 1

İstanbul şehri.

Sitānbula olup Vehhāb Efendi 'ilm ile hākim
Vücüdün şaklasun Mevlā hātardan eyleyüp sālīm

3. **sitānbula:-a**

Tarih 190

Mısra: 10

İstanbul şehri.

Türābīyā gelince şadr-ı 'ālīye didüm tārīh
Sitānbula olup Vehhāb Efendi 'ilm ile hākim

4. **sitānbula:-a**

Tarih 134

Mısra: 9

İstanbul şehri.

Türābīyā olunca fazl ile kādī Sitānbūla
Didüm ben tārīhini Muştafā şer'ini ihyā kıl

sitār:

1. **sitārem:-(e)m**

Gazel 13

Mısra: 7

Yıldız II talih, baht.

Sitārem ağlamakla düşdi āhum çarhı devr itdi
Dirīgā menziline ol meh-i tībānumuz gelmez

siz:

1. **siz:**

Gazel 22

Mısra: 6

İkinci çoğul şahıs zamiri.

Goncalarla nergis-i zībā taķınmış her taraf
Güşıdur zann eylemeñ siz güşe-i destārı gül

sög:

1. **sögmek:-mek**
Müseddes 14
Mısra: 3
Kızmak, azarlamak.

Umaram sögmek ile baña du'ā eylesesin
Öldürüp korkaram ammā ki hatā eylesesin

sohbet:

1. **şoĥbetümüz:-(ü)müz**
Tarih 213
Mısra: 9
Görüşüp konuşma.

Ehl-i diller derilüp şoĥbetümüz tārīhini
Didiler eyledük ol şāh ile deryā seyrin

sohbet eyleme:

1. **şoĥbet eyleme:-me**
Gazel 28
Mısra: 9
Sohbet etmek, birlikte vakit geçirmek.

İrağ ol eyleme Etrāk-i bī-idrāk ile şoĥbet
Varup meclisde zevk it bārī şehri oğlanını kıllan

sol:

1. **şolmadın:-ma, -dın**
Gazel 30
Mısra: 10
Solmak, sararmak.

Eyle Vişālī ile Tūrābīyi behremend
Görsün İlāhī ol gül-i gülzārī şolmadın

2. **şoldı:-dı**
Tarih 32
Mısra: 10
Solmak II ölmek.

Ey Tūrābī didi hātif tārīhi
Āh şoldı verd-i Bostānum benüm

3. **şoldurdu:-dur, -dı**
Tarih 35
Mısra: 2
Eskimek, yıpranmak II ölmek.

Gitdi re's-i 'ulemā Hāzret-i Bostān-zāde
Gül-i bostānını 'ilmüñ bu felek şoldurdu

4. **şoldurdu:-dur, -dı**
Tarih 35
Mısra: 14
Eskimek, yıpranmak II ölmek.

'Ömrinüñ geçdi bahārı didi hātif tārīh
Gül-i bostānı meded bād-ı ecel şoldurdu

5. **şoldı:-dı**
Tarih 169
Mısra: 6

*Solmak, tazeliğini, diriliğini veya
parlaklığını yitirmek.*

Ābsuz bir āsiyāba döndi bu dehr-i ĥarāb
Şoldı ĥayfā berr olup baĥr-ı 'ulüm-i bī-'aded

6. **şolduñ:-du, -ñ**
Tarih 176
Mısra: 7
Solmak II ölmek.

Tiz bitüp şolduñ dirīgā gülşen-i 'ālemde sen
Ben hezār āh ile kıldum verd-i ĥandānum meded

7. **şoldı:-dı**
Tarih 180
Mısra: 5
Solmak II ölmek.

Ey dirīg ol gül-i gülzār-ı ma'ārif şoldı
Demidür kınarlar ile iki gözüm tölündi

solak beg:

1. **şolak beg:**
Tarih 128
Mısra: 1
Solak Bey.

Şolak Beg sağlığından gerçi kim kaç'-ı ümüd itdi
Murādı ĥaşıl oldu ba'dehu 'azm-i 'uĥbāya

soñra:

1. **soñra:**
Kıt'a 7
Mısra: 7
Daha ileri bir zamanda, müteakiben.

İtüñ adı var anlaruñ yokdur
Zararı soñra saña rāci'dür

2. **soñra:**
Gazel 17
Mısra: 7
-nin ardından, ... arkasından.

Evvel murād üzre olup soñra dönersin ey felek
Aldar ütersin 'ākıbet vardır bir oyunuñ senüñ

sor:

1. **şor:**

Gazel 35

Mısra: 9

Birine soru yönelterek herhangi bir konuda bilgi istemek, sual etmek.

Baňa şor vâlih ü hayrâniyam ben haţţ-ı reyhânuñ
Ne bilsün her fûrû-mâye gubâr-ı haţţuñ esrârın

söyle-:

1. **söylemekden:-mek, -den**

Kıt'a 3

Mısra: 2

Demek, söylemek.

Yegdi saña ebsem oturmak
Söylemekden bu kıt'a-i heveci

söylen:

1. **söylene:-e**

Tarih 210

Mısra: 35

Anılmak, anlatılmak.

İnkırâz-ı devre dek tâ söylene iş-bu haber
Haq Te'âlâ 'ömrin efzün ide ber-hürdâr idüp

söyün:

1. **söyündürüp:-dür, -üp**

Nazm 2

Mısra: 25

Sönmek, parlaklığı gitmek.

Cümle ocaq beglerinüñ ocağın söyündürüp
Kıldı bî-fer anları hırmân hırmân üstine

söyünmez:

1. **söyünmez:**

Tarih 210

Mısra: 9

Sönmez.

Her tarafda biñ çerâğı var söyünmez haşre dek
Çün çerâğı Hazret-i Monlâ-yı Rümîdür yaqar

söz:

1. **sözünü:-(ü)ñ, -i**

Kıt'a 7

Mısra: 4

Bir düşünceyi eksiksiz olarak anlatan kelime dizisi, kelam, laf, kavi.

Kal'adan itdiler seni ma'zül
Sözünü şimdi diñlerüñ yokdur

2. **sözündür:-(ü)ñ, -dür**

Tarih 60

Mısra: 10

Bir düşünceyi eksiksiz olarak anlatan kelime dizisi, kelam, laf, kavi.

Ravza-i islâmı ser-sebz eyleyen nuţkuñ durur
Büstân-ı dîne sultânüm sözüñdür selsebîl

3. **sözini:-i, -n, -i**

Tarih 99

Mısra: 3

Bir düşünceyi eksiksiz olarak anlatan kelime dizisi, kelam, laf, kavi.

Lâl olırdı sözünü añlamada İbn-i Kemâl
Kimse iz'an idemez fehm ü hayâlin şimdi

4. **sözleri:-leri**

Tarih 100

Mısra: 4

Bir düşünceyi eksiksiz olarak anlatan kelime dizisi, kelam, laf, kavi.

Bir kemâl ehli 'Alî-siretdür
Sözleri olsa nola dürr-i Necef

5. **sözlerüm:-ler, -(ü)m**

Gazel 5

Mısra: 10

Ağızdan çıkan bir veya daha fazla heceden meydana gelen, mana ifade eden kelime veya kelime topluluğu, laf, lafiz, kelam.

Ey Tûrâbî diñlemez şerh eylesem ahvâlümü
Sözlerüm efsâne añlar ol şeh-i hûbân uyur

6. **sözlerüm:-ler, -(ü)m**

Müseddes 8

Mısra: 21

Ağızdan çıkan bir veya daha fazla heceden meydana gelen, mana ifade eden kelime veya kelime topluluğu, laf, lafiz, kelam.

Vaşf-ı la'lüñle halâvet-bağş olupdur sözlerüm
Gerd-i küyüñ gördi rüşen oldı haqkâ gözlerüm

7. **sözlerüm:-ler, -(ü)m**

Müseddes 10

Mısra: 7

Ağızdan çıkan bir veya daha fazla heceden meydana gelen, mana ifade eden kelime veya kelime topluluğu, laf, lafiz, kelam.

Dem-â-dem la'lüñ añdum sözlerüm âb-ı zülâl
İtdüm

Dehânuñ gönçaya teşbîhe fikr-i muhâl itdüm

8. **sözümü:-(ü)m, -i**

Müseddes 14

Mısra: 16

Ağızdan çıkan bir veya daha fazla heceden meydana gelen, mana ifade eden kelime veya kelime topluluğu, laf, lafız, kelam.

Lezzet-i hicr-i lebûn şekkere virmez ‘uşşâk
Sözümü anlaya ‘âlemde kâni ehl-i mezâk

9. **sözine:-i, -n, -e**

Tarih 146

Mısra: 6

Bir duyguyu, bir düşünceyi dile getirmek için ağızdan çıkan sözcük, sözcük dizisi ya da cümle, lâf, kelâm.

Ķavline lâ diyemez kimse o mîr-i sūhanuñ
Ehl-i diller sözine cümleten oldı kâ’ il

10. **sözleri:-leri**

Tarih 25

Mısra: 12

Söz, söylem II şiir.

Didi bu târîh-i cân-süzü Tûrâbî-i ĥâķîr
Ķaldı Bâķî sözleri oldı velî kendi revân

söz añlar:

1. **söz añlar:-r**

Müseddes 1

Mısra: 19

Söz dinlemek, umursamak, kulak vermek.

Ķâlibâ mîr-i vilâyetde söz añlar yokdur
Fuķarânuñ gözi yaşın görüp ağlar yokdur

söz birkini:

1. **söz birkini:-i, -n, -i**

Gazel 46

Mısra: 4

Sözün el değmemiş manası.

Ebkâr-ı ma’ânîsin il itdi
Söz birkini biz aldık mihmânına

söz güher olur:

1. **söz güher olur:-(u)r**

Gazel 3

Mısra: 11

Söz inci olur II sözün değerli oması durumu kastedilmektedir.

Ķoduñ cihânda bir eser şanki kelâm-ı Bâķîdür
Olur Tûrâbî söz güher ancak ola bu şî’r-i ter

söz söyledi:

1. **söz söyledi:-di**

Gazel 46

Mısra: 5

Bir şeyler anlatmak, konuşmak.

Söz söyledi ya’nî ol sâlâr-ı ĥile
Şehrinde şafâ ile a’yânına o

sözün tut:

1. **sözün tut:**

Gazel 37

Mısra: 9

Kelime Tipi: **Deyim**

Öğüde uymak.

Tûrâbînün sözün tut eylemegil ‘ârızı zînet
Saña bir reng ider meşşâta-i mekkâra yüz virme

sözüme i’ tibâr yok:

1. **sözüme i’ tibâr yok:-(ü)m, -e**

Gazel 1

Mısra: 7

Sözlere değer vermek II söylediklerimi dinleyen ve uygulayan yok.

Her denî-ťab’uñ yanında yok sözüme i’ tibâr
Bî-edeb câhiller oldılar baña şimdi edîb

sözün kes:

1. **sözün kes:**

Ķıt’a 7

Mısra: 1

Kelime Tipi: **Deyim**

1) konuşmasını bitirmeden susmak; 2) başkasının konuşmasını önlemek.

Ķâđiden kes sözün ‘Ali Ağa
Seni öldürse ađlaruñ yokdur

su gibi:

1. **şu gibi:**

Tarih 118

Mısra: 9

Kolaylıkla, hızla (seri).

Yapdı bu çeşme-i dildârı Meĥemmed Pâşâ
Görenüñ gönli aķar şu gibi dindi târîĥ

su’âli itsün:

1. **su’âli itsün:-sün**

Tarih 156

Mısra: 12
Soru sormak.

Sāyil oldı kamu fakīr ü ganī
Kimden itsün su'ālī hep nā-çār

subh:

1. **şubḥa:-a**
Gazel 5
Mısra: 5
Sabah vakti, sabah.

Encüm-āsā gözlerin yummaz gice tā şubḥa dek
Bister-i firqatde şanmañ 'aşık-ı nālān uyur

subḥān anuñ 'ömrin ezfün ide:

1. **şubḥān anuñ 'ömrin ezfün ide:-e**
Tarih 136
Mısra: 10
Kelime Tipi: **Dua İfadesi**
Allah onun (Mustafa Paşa) ömrünü artırsın.

Ey Tūrābī du'ālar eyle müdām
'Ömrin ezfün ide anuñ Şubḥān

subh-i haşre:

1. **şubḥ-i haşre:-e**
Müseddes 13
Mısra: 16
Toplanma sabahı (mahşer günü).

Buña ādem mi döyer dünyāda ihvān-ı vefā
Diyelüm tā şubḥ-i haşre haşretā vā-ḥaşretā

subh-ı şādık:

1. **şubḥ-ı şādık:**
Müseddes 2
Mısra: 5
Subh-i şādık (sānî): Subh-i kâzibden sonra tan yerinde ufuk boyunca görülen ve gittikçe yayılarak güneşin doğuşuna kadar kesintisiz devam eden aydınlık, hakiki fecir, ikinci fecir, fecr-i şādık. II sadakatli sabah.

Şubḥ-ı şādık gibi ey gāfil āgardı şakaluñ
Haberüñ yok seni penbeyle boğazlar ecelüñ

2. **şubḥ-ı şādık:**
Müseddes 2
Mısra: 11
Subh-i şādık (sānî): Subh-i kâzibden sonra tan yerinde ufuk boyunca görülen ve gittikçe yayılarak güneşin doğuşuna kadar kesintisiz devam eden aydınlık, hakiki fecir, ikinci fecir, fecr-i şādık. II sadakatli sabah.

Şubḥ-ı şādık gibi ey gāfil āgardı şakaluñ
Haberüñ yok seni penbeyle boğazlar ecelüñ

3. **şubḥ-ı şādık:**
Müseddes 2
Mısra: 17
Subh-i şādık (sānî): Subh-i kâzibden sonra tan yerinde ufuk boyunca görülen ve gittikçe yayılarak güneşin doğuşuna kadar kesintisiz devam eden aydınlık, hakiki fecir, ikinci fecir, fecr-i şādık. II sadakatli sabah.

Şubḥ-ı şādık gibi ey gāfil āgardı şakaluñ
Haberüñ yok seni penbeyle boğazlar ecelüñ

4. **şubḥ-ı şādık:**
Müseddes 2
Mısra: 23
Subh-i şādık (sānî): Subh-i kâzibden sonra tan yerinde ufuk boyunca görülen ve gittikçe yayılarak güneşin doğuşuna kadar kesintisiz devam eden aydınlık, hakiki fecir, ikinci fecir, fecr-i şādık. II sadakatli sabah.

Şubḥ-ı şādık gibi ey gāfil āgardı şakaluñ
Haberüñ yok seni penbeyle boğazlar ecelüñ

5. **şubḥ-ı şādık:**
Müseddes 2
Mısra: 29
Subh-i şādık (sānî): Subh-i kâzibden sonra tan yerinde ufuk boyunca görülen ve gittikçe yayılarak güneşin doğuşuna kadar kesintisiz devam eden aydınlık, hakiki fecir, ikinci fecir, fecr-i şādık. II sadakatli sabah.

Şubḥ-ı şādık gibi ey gāfil āgardı şakaluñ
Haberüñ yok seni penbeyle boğazlar ecelüñ

sühan-dān:

1. **sühan-dānı:-ı**
Tarih 189
Mısra: 6
Söz söylemeyi bilen, düzgün ve güzel söz söyleyen (kimse).

Bu deñlü 'ilm ü fazlıyla olupdur menba'-ı 'irfān
Yanında nuṭka gelmez lāl olur dehrüñ sühan-dānı

sū'-i vaz'ından:

1. **sū'-i vaz'ından:-ı, -n, -dan**
Gazel 33
Mısra: 6
Durumunun kötülüğü.

Sū'-i vaz'ından o māhuñ yā kaçından bilürin
Bizden oğ gibi kaçup ḥāṭrı toğrılmaduğın

sükkere:

1. **sükkere:-e**
Gazel 41
Mısra: 8
Şeker.

Teşnedür zemzem-i fincânına erbâb-ı mezâk
Sükkere yir kıomadı lezzet ile dad-ı 'Ali

sular bulandı:

1. **sular bulandı:-dı**
Gazel 8
Mısra: 6
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Sular bulandı II işler karıştı.

Bülbül figâna başladı gül devridür bu gün
Sular bulandı şît u şadânun zamânıdır

süleymân:

1. **süleymânnum:-(u)m**
Gazel 15
Mısra: 26
H. Süleyman. H. Davut peygamberin oğlu olup yüzüğüyle cinlere, rüzgara ve hayvanlara hükmetmiştir. 12 yaşında tahta geçmiş büyük bir padişah ve peygamberdir.

Mürveş oldı re'âyâ pâyımâl-i eşkiyâ'
Gel Süleymânım yetiş gör hâlini ağlar mı yok

2. **süleymânun:-(u)n**
Gazel 44
Mısra: 2
Kanuni Sultan Süleymân.

Oldı herkes 'aşk ile bir şâh-ı hübânun kulu
Ben de oldum pâdişâlardan Süleymânun kulu

3. **süleymânnum:-(u)m**
Tarih 176
Mısra: 1
Süleyman Çelebi.

'Azim-i gülzâr-ı bekâ itdün Süleymânım meded
Göklere çıksa yiridür âh u efgânım meded

4. **süleymânnum:-(u)m**
Tarih 176
Mısra: 10
Süleyman Çelebi.

Didi bu târîh-i cân-süzü Türâb-i hâkîr
Kâ'id-i kaçır-ı cinân oldu Süleymânım meded

sultân:

1. **sultânnum:-(u)m**
Tarih 98
Mısra: 2
Sultan.

Sende bu nâm-ı Hüseyini görüp ey vech-i Hasan
Rüy-ı a'dâ nola sultânım olursa zirnîh

2. **sultânnum:-(u)m**
Tarih 21
Mısra: 1
Padişah II Aziz Efendi kastedilmiştir.

'İlm ü fazluñ oldı sultânım bu gün günden 'ayân
Hacc-ı mebrûr ile olduñ efdâl-i devr-i zamân

3. **sultânnum:-(u)m**
Tarih 21
Mısra: 3
Padişah II Aziz Efendi kastedilmiştir.

Saña sultânım Hudâ virmiş fazîlet şöyle kim
Meclisünde nuṭka gelseñ lâ'l olur ehl-i beyân

4. **sultânnum:-(u)m, -a**
Tarih 60
Mısra: 1
Hükümdar, sultan II Esad Efendi kastedilmiştir.

Hızır u İlyâsı Hudâ sultânıma kıldı delîl
Hamdu'lillâh 'izzet ile eyledün hacc-ı cemîl

5. **sultânnum:-(u)m**
Tarih 60
Mısra: 10
Padişah, hükümdar II Esad Efendi kastedilmiştir.

Ravza-i islâmı ser-sebz eyleyen nuṭkuñ durur
Büstân-ı dîne sultânım sözüñdür selsebil

6. **sultânnum:-(u)m**
Tarih 87
Mısra: 2
Hükümdar, sultan II Mir-miran Hasan Paşa kastedilmiştir.

Gösterüp Bâr-ı Te'âlâ Ka'be-i makṣûda yol
Hamduli'llâh buldı sultânım murâdına vuşul

7. **sultânnum:-(u)m**
Tarih 87
Mısra: 3
Sultan II Mir-miran Hasan Paşa kastedilmiştir.

Haq yolında itdi sultānum ‘aceb sa‘y-ı belîğ
Hizmet ü sa‘yüñ dem-â-dem oldı maqbül-i Resül

8. **sultānum:-**(u)m

Tarih 87

Mısra: 8

*Sultan II Mir-miran Hasan Paşa
kastedilmiştir.*

Pâyimâl olup ‘adü dāyim murāduñ el vire
Peşk-i devlet tura sultānum kapuñda sağ u şol

9. **sultānumuzsın:-**(u)mu, -sın

Tarih 113

Mısra: 1

Hükümdar, sultan.

Bu ‘ilm ü ‘adl ile sultānumuzsın
Olup kâdî Eregliye mü‘ebbed

10. **sultānum:-**(u)m

Tarih 125

Mısra: 1

*Sultan, padişah II Memikzade Efendi
kastedilmiştir.*

Şadra geldüñ çünkü sultānum Vefâ semtinde ol
Bendeñe ihsân idüp luğf u ‘atâ semtinde ol

11. **sultānum:-**(u)m

Tarih 134

Mısra: 1

*Sultan, hükümdar II Mustafa Efendi
kastedilmiştir.*

Bu gün sultānum İstanbula olduñ fazl ile hâkim
İdüp ‘adli Resül-i Kibriyanuñ şer‘in icrâ kıl

12. **sultānum:-**(u)m

Tarih 149

Mısra: 1

*Sultan II Şair Nadiri Efendi
kastedilmektedir.*

Pür olup dürr-i kelāmuñla cihān sultānum
‘Ulemâ zümresine kân-ı cevâhir sensin

13. **sultānum:-**(u)m

Tarih 151

Mısra: 1

Sultan II Ganizade Efendi kastedilmiştir.

‘Ulemâ şadrına sen geldüñ efendi nâdir
Kâdî-‘asker olıcağ fazluñ ile sultānum

14. **sultānum:-**(u)m

Tarih 185

Mısra: 2

Sultan II Mehmet Şerif Paşa kastedilmiştir.

Meħemmed oldı sultānum saña nām
‘Adü bu cehlin itseñ nola bed-nām

15. **sultāna:-**a

Tarih 205

Mısra: 8

Sultan II Visali Efendi kastedilmektedir.

Şabr idüp künc-i kanā‘atde ‘aceb mi her dem
Ser-fürü itmese sultāna gedā-i Edine

16. **sultānum:-**(u)m

Tarih 207

Mısra: 1

Sultan II Yahya Paşa kastedilmektedir.

Ber-murād itdi Hudā ‘izzet ile sultānum
Nola vîrâne-i Yünāni iderseñ ihyā

17. **sultānumuz:-**(u)mu

Gazel 13

Mısra: 4

Padişah II Mehmed Han kastedilmektedir.

Ayağ dîvāni itmez yoklamaz mazlûmlar hâlin
Perişân oldı kullar tahtına sultānumuz gelmez

sultān ahmed:

1. **sultān ahmed:**

Tarih 10

Mısra: 14

Sultan Ahmed.

Ey Türābî dindi bir târîh-i ğarrā gül gibi
Oldı Sultān Ahmed ile gülşenāsâ Edrine

2. **sultān ahmed:**

Tarih 83

Mısra: 15

Sultan Ahmed.

Pend idüp Sultān Ahmed izzet ü ikrām ile
Didi târîhi Halîlüm âşafum dād eylegil

sultān ahmed hândur:

1. **sultān ahmed hândur:-**dur

Tarih 11

Mısra: 1

Sultan Ahmed Han.

Dâver-i devr-i zamān Sultān Ahmed Hândur
Padişâh-ı mülket-i İrân u hem Türândur

sultān ahmed-i ‘adil:

1. **sultān ahmed-i ‘adil:**

Tarih 63

Mısra: 2
Adaletli Sultan Ahmed.

Olup Etmekçi-zâde âşaf-ı kâmil
Vezîrin buldı Sultân Ahmed-i 'âdil

sultân ahmedüñ:

1. **sultân ahmedüñ:-(ü)ñ**
Tarih 83
Mısra: 1
Sultan Ahmed.

Pendi bu oldı Hâlîl Pâşaya Sultân Ahmedüñ
Âşaf u serdârum olduñ var yürî dâd eylegil

sultân ahmedüñ cümle umûrına:

1. **sultân ahmedüñ cümle umûrına:-ı, -n, -a**
Tarih 127
Mısra: 3
Sultan Ahmed'in bütün işleri, Sultan Ahmed'in bütün emirleri.

Vekîli oldı Sultân Ahmedüñ cümle umûrına
Olupdur hükmi cârî 'adl ile İrân u Türâna

sultân mehmed bin murâd:

1. **sultân mehmed bin murâd:**
Tarih 77
Mısra: 1
Sultan Mehmet bin Murat.

Pâdişâh-ı baħr u ber Sultân Mehmed bin
Murâd
Eyledi bir re'y-i şâ'ib ol şeh-i 'âlî-neseb

2. **sultân mehmed bin murâd:**
Tarih 111
Mısra: 12
Sultan Mehmet bin Murat.

Cehd idüp hâtif kırala didi ol dem târîhi
Aldı fi'l-hâl Egriñi Sultân Mehmed bin Murâd

3. **sultân mehmed bin murâd:**
Tarih 111
Mısra: 1
Sultan Mehmet bin Murat.

Devletle bu gün Sultân Mehmed bin Murâd
Kâl'a-i Egriye 'azm itdi idüp özge cihâd

sultân mustafâ:

1. **sultân mustafâ:**
Tarih 129

Mısra: 10
Sultan Mustafa.

Ey Türâbî taraf-ı hâtifden dinildi târîhi
Hâmî-i mülk-i velâyet oldı Sultân Muştafâ

2. **sultân muştafâ:**
Tarih 130
Mısra: 1
Sultan Mustafa.

Vâlî-i şâhib-velâyet oldı Sultân Muştafâ

3. **sultân muştafâ:**
Tarih 131
Mısra: 1
Sultan Mustafa.

del-i şâhib-velâyet oldı Sultân Muştafâ

4. **sultân muştafâ:**
Tarih 129
Mısra: 2
Sultan Mustafa.

Hamduli'llâh kim serîr-i saltanat buldı şafâ
Pâdişâh-ı rub'-ı meskûn oldı Sultân Muştafâ

sultân 'osmân:

1. **sultân 'osmân:**
Tarih 161
Mısra: 2
Sultan Osman.

Hamduli'llâh ki olup şevket ile şâh-ı cihân
Taht-ı 'Osmâna cülûs eyledi Sultân 'Osmân

2. **sultân 'osmân:**
Tarih 161
Mısra: 10
Sultan Osman.

Tarf-ı hâtifden aña dindi Türâbî târîh
Oldı vâlî ebed iclâl ile Sultân 'Osmân

sultân-ı baħr u ber:

1. **sultân-ı baħr u ber:**
Gazel 15
Mısra: 1
Kara ve denizin sultanı.

Dâd müzdâd olmadı sultân-ı baħr u ber mi yok
Kutb-ı âfâkı bu devrûñ noldı bir gözler mi yok

sultân-ı dehrûñ 'azmini:

1. **sultān-ı dehrūn** ‘azmini: -i, -n, -i

Gazel 15

Mısra: 19

Dünyanın sultanının azmi, zamanın sultanının azmi.

Yoḥsa ‘ırkın kesmege şemşir ü yā ḥançer mi yok
‘Azmini sultān-ı dehrūn men’ iden zālimlerūn

sultān-ı ezel:

1. **sultān-ı ezel:**

Tarih 33

Mısra: 16

Ezelî Sultan II Cenâb-ı hak.

Ol şeh-i mülk-i beḳā bir ulu sultān idi āh
Baḥş ide aña ebed mülkini sultān-ı ezel

sultān-ı rūmuñ:

1. **sultān-ı rūmuñ:**-(u)ñ

Tarih 154

Mısra: 5

Anadolu'nun sultanı.

Getürdi ḥatıra sultān-ı Rūmuñ nehb ü tālānı
Geçüp terk eyledi şāh-ı ‘Acem yağma vü tārācın

şun:

1. **şundi:**-di

Tarih 25

Mısra: 1

Vermek, uzatmak, takdim etmek.

Şundi sākī-i ecel ḥayfā şerāb-ı cānsitān
Bu cihān-ı bī-beḳādan göçdi Bākī-i zamān

2. **şundi:**-di

Tarih 51

Mısra: 2

Vermek, uzatmak, takdim etmek.

Mest olup çekdi elin geçdi dirīgā nā-gāh
Şundi Derviş Süleymāna ecel cāmın āh

3. **şundi:**-di

Tarih 51

Mısra: 12

Vermek, uzatmak, takdim etmek.

Mest olup geçdi didüm aña Türābī tārīḥ
Şundi Derviş Süleymāna ecel cāmın āh

sünbül:

1. **sünbül:**

Tarih 52

Mısra: 4

Maruf çiçek, sünbül.

Geçdi ol ḥatırumuz cem’ olmaz
Taḡı olup hem-çü perīşān sünbül

2. **sünbül:**

Gazel 22

Mısra: 1

Maruf çiçek, sünbül; sevgilinin saçına benzetilen çiçek.

Ey saçı sünbül reyāḥīn-ḥaṭṭ u hem ruḥsārı gül
Ḡonca-i ḳalbüm benüm açılmadı sen bāri gül

3. **sünbül:**

Gazel 30

Mısra: 6

Daha çok açık mor renkli, keskin ve güzel kokulu çiçek.

‘Iyş it geçürme fırsatı faşl-ı bahārdur
Sünbül benefşe üstüñe saçını yolmadın

4. **sünbül:**

Gazel 43

Mısra: 8

Daha çok açık mor renkli, keskin ve güzel kokulu çiçek.

Gülzār-ı ḥüsni içre görüp mār-ı zülfini
Sünbül mişāli eylesün tārūmār bizi

sünbül-i hoş-bü:

1. **sünbül-i hoş-bü:**

Gazel 10

Mısra: 1

Güzel kokulu sünbül.

Ḥaṭṭ-ı nigār sünbül-i hoş-bü degül midür
Ḥadd-i semenle göñlüm alan bu degül midür

şun’ı efendi:

1. **şun’ı efendi:**

Tarih 173

Mısra: 1

Sunullah Efendi.

Oldı Şun’ı Efendi çün müfti
‘Ulemā içre ḳıl ü ḳālī kes

2. **şun’ı efendi:**

Tarih 173

Mısra: 8

Sunullah Efendi.

Didi hâtif Tûrâbî târîhin
Oldı Şun'î Efendi müftî bes

şun' -ı hudâsın:

1. **şun' -ı hudâsın:-sın**

Gazel 31

Mısra: 1

Allah'ın sanatı, sanatla yaratması.

'Ali şâhum bu ân-ı hüsn ile şun' -ı Hudâsın sen
Güzeller çok velîkin içlerinde muntehâsın sen

şun' ullah:

1. **şun' ullah:**

Tarih 175

Mısra: 2

Sunullah Efendi.

'İlm ü fazlıyla olup lutfu'llâh
Oldı müftî-i cihân Şun' ullah

şun' ullah efendi:

1. **şun' ullah efendi:**

Tarih 171

Mısra: 1

Sunullah Efendi.

Gitdi Şun' ullah Efendi menba' -ı 'ilm ü vaqâr
Da'vet-i Firdevs-i a'lâ eyledi Perverdigâr

2. **şun' ullah efendi:**

Tarih 171

Mısra: 11

Sunullah Efendi.

Göçdi Şun' ullah Efendi vâh kûtb-ı rûzgâr

3. **şun' ullah efendi:**

Tarih 172

Mısra: 1

Sunullah Efendi.

İtdi Şun' ullah Efendi meskenin şadr-ı 'alâ
Cennet-i Firdevse 'azm itdi kılup terk-i fenâ

4. **şun' ullah efendi:**

Tarih 172

Mısra: 10

Sunullah Efendi.

Ey Tûrâbî taraf-ı hâtifden dinildi târîhi
Gitdi Şun' ullah Efendi âh kûtb-ı evliyâ

sür-:

1. **sürmege:-meg, -e**

Tarih 201

Mısra: 3

Geçirmek, hayat yaşamak.

Ne 'âlî mesken oldı sürmege her dem murâd u
kâm
Şafâlar kılmağa bir kaçır-ı dil-keş eyledi tîcâd

sür:

1. **sür:**

Gazel 24

Mısra: 2

İlerletmek.

Sâkıyâ al ayağı destüñe gel mey görelüm
Sür şitâb it kadehi turma pey-â-pey görelüm

sürâhi:

1. **şurâhi:**

Nazm 6

Mısra: 3

*İçine şarap / su konan uzun boyunlu cam
kap.*

Dem-be-dem çeşmüm şurâhi gibi giryân oldı gel
Gel baña rahm it 'Alâ'eddinüm uran oldı gel

sûrı çekdiler:

1. **sûrı çekdiler:-di, -ler**

Tarih 58

Mısra: 2

*Bir şehri kuşatan yüksekçe kale duvarı
yapmak, kale yapmak.*

Hamduli'llâh Eregliye şimdi
Çekdiler sûrı bir hişâr oldı

sürme:

1. **sürme:**

Gazel 42

Mısra: 5

Göze çekilen maruf siyah madde.

Hâk-i derüñi gözlerine sürme тұrurken
Koyup kapuñı gayra giden der-be-der oldı

sürme itdüm:

1. **sürme itdüm:-dü, -m**

Müseddes 8

Mısra: 16

Sürme etmek, sürme olarak kullanmak.

Cā-be-cā seyr eyledüm şevk ile menzilgāhuñ
Sürme itdüm ‘aynuma çekdüm gubār-ı rāhuñ

sūsen:

1. **sūsen:**

Gazel 6

Mısra: 7

Susam denilen çiçek.

Açdı diyār-ı gülşeni sūsen şabāyile
Yalın kılıç elinde dilāver degül midür

su‘ūd:

1. **şu‘ūd:**

Tarih 43

Mısra: 4

Yukarı çıkma, yükselme.

İrişdiler bu gün devrine ol ser-ḥayl-i ‘irfānuñ
Şu‘ūd itse nola ehl-i ma‘ārif evc-i a‘lāya

suva dökildi:

1. **şuya dökildi:-di**

Tarih 109

Mısra: 26

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

*Suya dökülmek II düşman askerini bertaraf
etme durumu kastedilmiştir.*

Cünd-i Yünāniyla bir yirden yetişdi ḥazreti
Korkusından kāfiruñ şuya dökildi ekşeri

sūzende:

1. **sūzende:**

Gazel 2

Mısra: 6

Yakıcı, hararetli, sıcak.

Nazar kerdī eger şem‘-i cemāleş
Çü pervāne hemān sūzende bāşed

sūzen-i müjgān:

1. **sūzen-i müjgān:**

Kıt'a 5

Mısra: 51

İğneye benzeyen kirpikler.

Sūzen-i müjgān ile baḡrın deler mi ‘āşıkuñ
Derziler içre Şüca‘ bāni cefā kāmı nice

sūz-ı dilümden:

1. **sūz-ı dilümden:-(ü)m, -den**

Gazel 15

Mısra: 8

Gönül ateşi, acı, ızdırap.

Kerbelāda ancak olmuşdur Hüseyn'e bu cefā
Derdümi sūz-ı dilümden hiç bir añlar mı yok

sūziş-i ‘aşkum:

1. **sūziş-i ‘aşkum:-(u)m**

Gazel 5

Mısra: 8

Aşk ateşi.

Yatdı herkes mest olup meclisde ḳaldum ben çü
şem‘
Sūziş-i ‘aşkum dirīgā bilmeyüp yārān uyur

şadefden:

1. **şadefden:**

Tarih 40

Mısra: 23

*İnci kabuğu, içinde inci bulunan deniz
hayvanının kabuğu.*

Şadefden gūş idüp evşāf-ı la‘l ü dür-i dendānın
Bihāruñ reşk idüp çıktı gözinden dürr ü mercām

Ş

şa‘bān ağa:

1. **şa‘bān ağa:**

Tarih 132

Mısra: 9

Şaban Ağa.

Bendesi Şa‘bān Ağa oldu emīn
Hizmet itdi cān u dilden bī-riyā

şa‘bān u veli:

1. **şa‘bān u veli:**

Müseddes 4

Mısra: 6

Şaban ve veli (ermiş).

Eşkiyā‘dan bizi hıfz itdi ‘aceb merdān imiş
Nāmı Şa‘bān u veli kendi ḳaḡan arslan imiş

2. **şa‘bān u veli:**

Müseddes 4

Mısra: 12

Şaban ve veli (ermiş).

Eşkiyâ`dan bizi hıfz itdi `aceb merdân imiş
Nâmı Şa`bân u velî kendi kağan arslan imiş

3. **şa`bân u velî:**

Müseddes 4

Mısra: **18**

Şaban ve veli (ermiş).

Eşkiyâ`dan bizi hıfz itdi `aceb merdân imiş
Nâmı Şa`bân u velî kendi kağan arslan imiş

4. **şa`bân u velî:**

Müseddes 4

Mısra: **24**

Şaban ve veli (ermiş).

Eşkiyâ`dan bizi hıfz itdi `aceb merdân imiş
Nâmı Şa`bân u velî kendi kağan arslan imiş

5. **şa`bân u velî:**

Müseddes 4

Mısra: **30**

Şaban ve veli (ermiş).

Eşkiyâ`dan bizi hıfz itdi `aceb merdân imiş
Nâmı Şa`bân u velî kendi kağan arslan imiş

şād eyledi:

1. **şād eyledi:-le, -di**

Tarih 7

Mısra: **4**

Mutlu etmek.

Bir memerr-i nâsdur ibn-i sebîl eyler du`â
Rûh-ı pâkin ândurup ecdâdınûñ şād eyledi

şād eylegil:

1. **şād eylegil:-gil**

Tarih 83

Mısra: **12**

Sevindirmek, memnun etmek.

Tîg ile erbâb-ı rafzuñ `ırkıñı kaḫ` eyleyüp
Çâr-yâr-ı bâ-şafânûñ rûhını şād eylegil

şād eyleyüp:

1. **şād eyleyüp:-(y)üp**

Müseddes 12

Mısra: **19**

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Sevindirmek, memnun etmek.

Da`vet itme it rakîbüñ göñlini şād eyleyüp
Her nefes ağıyârı yâd itme beni yâd eyleyüp

şād ide:

1. **şād ide:-e**

Tarih 17

Mısra: **4**

Mutlu etmek.

Geçdi hayfâ o seyyid-i sādāt

Rûh-ı pākini şād ide Allah

2. **şād ide:-e**

Tarih 45

Mısra: **7**

Kutlu kılmak, bahtiyar etmek.

Merhūmuñ ide Mevlâ rûh-ı revānını şād

Ḳaldı bu gülşen içre bir bār-ver nihālî

şād olalum:

1. **şād olalum:-alu, -m**

Tarih 107

Mısra: **4**

Mutlu ve huzurlu olmak.

Ḥamd idelüm yirümüz mesken-i Maḫmūd olup

Şād olalum dem-be-dem tarḫ idelüm biz hemî

şādmān oldı:

1. **şādmān oldı:-dı**

Tarih 72

Mısra: **2**

Mutlu, bahtiyar olmak.

Bir seḫer irişdi bir peyk-i beşāret nā-gehān

Bir ḫaber virdi ki oldı ḫalk-ı `ālem şādmān

şādmān olsun:

1. **şādmān olsun:-sun**

Tarih 68

Mısra: **8**

Mutlu, bahtiyar olmak.

İlāhî `ilm ile `ālemde maḫdūm-ı mükerrerem kıl

Hemîşe şādmān olsun cihānda olmasun ḡamḡin

şafak:

1. **şafaḫla:-la**

Müseddes 10

Mısra: **21**

*Güneş gurup ettikten sonra ufukta kalan kızıl
aydınlık, alaca karanlık.*

Şafaḫla sāḡar-ı devr-i felek pür bādeñ olmışdur

Yeñi ay şanma gerdūn-ı kühen dil-dādeñ olmışdur

2. **şafaḫ:**

Tarih 153

Mısra: 5
Güneş gurup ettikten sonra ufukta kalan kızıl
aydınlık, alaca karanlık.

Felek kan ağladı şanma şafağ gördükde şemşirin
Bu kerr ü şavletiyile aña düşmen ola mı hâyil

şâh:

1. **şâhum:-(u)m**
Gazel 31
Mısra: 1
Padişah.

‘Ali şâhum bu ân-ı hüsn ile şun ‘-ı Hudâsın sen
Güzeller çok velikın içlerinde müntehâsın sen

şâh u gedâmuzdan:

1. **şâh u gedâmuzdan:-muz, -dan**
Gazel 20
Mısra: 18
Padişah ve dilenci.

Gezer mi şimdi dervîşân ile gün gibi meh-rûlar
Vefâ seyrinde mi şâh u gedâmuzdan haber virgil

şâhâ:

1. **şâhâ:**
Tarih 47
Mısra: 5
Ey padişah.

Bu şecâ‘at aña mürîş-i pederdür şâhâ
Şaklasun anı haţardan o Hudâ-yı ma‘bûd

şâhân:

1. **şâhân:**
Tarih 111
Mısra: 4
Şahlar, padişahlar.

Hayl-i a‘dâyı kıldı tu‘me-i şemşir-i tüz
Nola eylerse anuñ emrine şâhân inkiyâd

şâh-bâz-ı himem ü bâz-ı vekârın:

1. **şâh-bâz-ı himem ü bâz-ı vekârın:-ı, -n**
Tarih 184
Mısra: 4
Himmatli doğan kuşu ve gururlu doğan kuşu.

Şâh-bâz-ı himem ü bâz-ı vekârın şaldı
Zâg-ı a‘dâyı şikâr eylemek için fi‘l-hâl

şâh-bâz-ı nazarın:

1. **şâh-bâz-ı nazarın:-ı, -n**
Tarih 37
Mısra: 4
Şahin bakışlı.

Aldurup murğ-ı ma‘ânîyi fezâ-yı dilde
Şâh-bâz-ı nazarın şanki şikâra şaldı

şâhenşehî-râ:

1. **şâhenşehî-râ:**
Gazel 2
Mısra: 7
Şahlar şahına.

Yekî şâhenşehî-râ dil hemî dâd
Ne her fermân-dihî-râ bende bâşed

şâh-ı ‘acem:

1. **şâh-ı ‘acem:**
Tarih 154
Mısra: 6
İran şahı.

Getürdi haţıra sultân-ı Rûmuñ nehb ü talânın
Geçüp terk eyledi şâh-ı ‘Acem yağma vü târâcın

şâh-ı ‘âlem:

1. **şâh-ı ‘âlem:**
Nazm 2
Mısra: 4
Alemin padişahı.

Sell idüp nâm-ı Naşûhı şafha-i devrândan
Şâh-ı ‘âlem aşdı tîgini gerezmân üstine

şâh-ı büzürg mehemmed:

1. **şâh-ı büzürg mehemmed:**
Kıt‘a 5
Mısra: 59
Ulu Şah Mehmet (özel isim).

Ragbet eyler mi Mehemmed Şâh-ı büzürg ‘aşıka
Öldürür mi âdemi ol çeşm-i fettânı nice

şâh-ı cihân:

1. **şâh-ı cihân:**
Müseddes 12
Mısra: 17
Cihan şahı.

Bende-i nâlâmı ağlatma eyâ şâh-ı cihân
Hiç senden padişâhum bir gedâ incinmesün

2. şāh-ı cihān:

Tarih 161

Mısra: 1

Alemin, dünyanın padişahı.

Hamduli'llāh ki olup şevket ile şāh-ı cihān
Taht-ı 'Osmāna cülüs eyledi Sultān 'Osmān

şāh-ı cihānbānuñ serdāri:

1. şāh-ı cihānbānuñ serdāri:-ı

Tarih 119

Mısra: 2

*Dünyanın koruyucusu olan hükümdarın
başkomutanı II Serdar Mehmed Paşa
kastedilmiştir.*

Se'adetle dilā hem-nāmı oldı Faḥr-ı devrānuñ
Olupdur 'adl ile serdāri ol şāh-ı cihānbānuñ

şāh-ı devrānuñ vekil-i mālını:

1. şāh-ı devrānuñ vekil-i mālını:-ı, -n, -ı

Nazm 2

Mısra: 21

*Devrin padişahının malının vekili II Nasuh
paşa kastedilmiştir.*

Bunca yıllık şāh-ı devrānuñ vekil-i mālını
Ayırıp kıldı hemān hicrān hicrān üstine

şāh-ı diger:

1. şāh-ı diger:

Kıt'a 5

Mısra: 71

Diğer şahı.

Ol Memi Şāh-ı diger dersin okur mı hıvāceden
Rüşen eyler mi varup gāhī debistānı nice

şāh-ı lu'bet-bāz:

1. şāh-ı lu'bet-bāz:

Tarih 154

Mısra: 3

Oyuncuların şahı.

'Acem ferzendenüñ bir lu'b ile māt itdi leclācın
Vezir-i pādīşeh yeñdi geçerken şāh-ı lu'bet-bāz

şāhid-i ma'nā:

1. şāhid-i ma'nā:

Gazel 40

Mısra: 11

Anlam güzeli.

Türābīyā iderdi 'arz-ı sīne şāhid-i ma'nā
Ser-ā-ser olmasa ger cāme-i estārdan perde

şāhsār-ı ma'rifet:

1. şāhsār-ı ma'rifet:

Tarih 159

Mısra: 5

Bilgi çalılığı, sanat çalılığı.

Eyle 'izz ü ferr ile cāy-ı se'adetde hıram
Şāhsār-ı ma'rifet bir verddür ḳaddüñ senüñ

şāhum:

1. şāhum:

Müseddes 10

Mısra: 1

Efendim, padişahım.

Felek şāhum bu tarz ile senüñ otaḡuña degmez
Şihāb-ı çarḡ iñen germ itmesün bayraḡuña
degmez

2. şāhum:

Müseddes 12

Mısra: 8

Efendim, padişahım.

Cāme-i gül-gün ile varma raḳībūñ yanına
Girme 'uşşāḡuñ bu uslūb ile şāhum ḳanına

3. şāhum:

Müseddes 12

Mısra: 29

Efendim, padişahım.

Olmasun āzürde-dil devründe şāhum bir aḡad
Hiç senden pādīşāhum bir gedā incinmesün

şā'ir:

1. şā'ir:

Tarih 148

Mısra: 4

Şiir söyleyen veya şiir yazan kimse.

Efendi zāt-ı pākūñ 'ilm ile vaşf itmek olurdu
Senüñ medhūñe lāyık yok 'ibāret neylesün şā'ir

sakī:

1. sakī:

Müfret 5

Mısra: 2

*1. Kadeh, içki sunan. 2. Su veren, su dağıtan
-sevgili-.*

Vaşl-ı dilber hoş şafâ idi firâkı olmasa
Bezm-i 'İşûñ zevki olur mıydı sâkî olmasa

2. **sâkîdür:-dür**

Gazel 3

Mısra: 1

İçki dağıtan, kadeh sunan kimse.

Geçdi dilâ devri deyüñ meclisde dilber sâkîdür
Bu gün şafâsın sür meyüñ cennet şarâbı bâkîdür

3. **şakî:**

Nazm 2

Mısra: 16

Haydut, yol kesen.

Nehb ü tälân eyleyüp itdi diyârını hârâb
Şakî hayfâ eyledi tälân tälân üstine

4. **sâkî:**

Tarih 48

Mısra: 8

*Mecliste içki dağıtan, kadehlere içki koyan
kimse II dost, sevgili.*

Türâbîyâ müdâm eyle du'âyı
Güzeller meclisinde ola sâkî

sâkir:

1. **şakir:**

Tarih 39

Mısra: 3

Şükür eden.

Haq budur andan dilâ şakir idi halk-ı cihân
Fi'l ü aqvâli anuñ geldükde bu yâda acuñ

şakku'l-kamer:

1. **şakku'l-kamer:**

Gazel 20

Mısra: 6

*Şakkü'l-kamer: Hz. Muhammet'in parmak
işaretiyle ayı ikiye bölmesi şeklinde gösterdiği
mucize.*

Nice şakku'l-kamer ol meh-liqâmuzdan haber
virgil
Güzer kılduñ Sitânbülü nice ahvâl-i mihr ü mâh

sâm:

1. **şâma:-a**

Tarih 23

Mısra: 1

Şam şehri.

Fazluñla sen Efendi kâdî olunca Şâma
Eşrâfi ol diyârıñ irdi murâd u kâma

2. **şâma:-a**

Tarih 23

Mısra: 8

Şam şehri.

Kâdî olunca fi'l-hâl hâtif didi çü târîh
'Azmi Efendi-zâde var 'adlûñ-ile Şâma

3. **şâm:**

Tarih 108

Mısra: 6

Şam şehri.

Hoş şeref buldı kudümından anuñ
Nola Şâm olsa bu gün Dâr-ı selâm

4. **şâmı:-ı**

Tarih 159

Mısra: 1

Şam şehri.

Eyledi çün-kim nihâl-i kâmetüñ Şâmı makâm
Maqdemüñle eyleseñ nola anı dârü's-selâm

5. **şâmı:-ı**

Tarih 159

Mısra: 10

Şam şehri.

Didi târîhi du'â-güyuñ Türâbî-i haqîr
Eyledi Şâmı Nihâlî kaddüñüñ dârü's-selâm

6. **şâmdan:-dan**

Tarih 165

Mısra: 10

Şam şehri.

Mihr-i 'adli çü ziyâ-güsterdür
Şâmdan gitse nola resm-i zalâm

7. **şâmı:-ı**

Tarih 184

Mısra: 1

Şam şehri.

Aldı devletle bu gün Şâmı Şerîfi Pâşâ
Şeref-i 'izzet ile şehri-i Dımışkı çaldı

8. **şâmı:-ı**

Tarih 184

Mısra: 8

Şam şehri.

Ey Türâbî bu meserret haberi buldı şüyü'
Dindi târîhi açup Şâmı Şerîfi aldı

sām 'askeri:

1. sām 'askeri:-i

Tarih 210

Mısra: 28

Şam askeri.

Eşkiyâ' dâr-ı fenâdan itdiler 'azm-i şakar
Râyet-i Faḥr-ı cihân ile irüp Şâm 'askeri

sām-ı ecel:

1. sām-ı ecel:

Tarih 91

Mısra: 9

Ölüm gecesi.

Şâm-ı ecel irişdi dindi Tûrâbî târîḥ
Geçdi velî 'Irâkî ḳaldı ebed firâḳı

sām-ı şerîf:

1. sām-ı şerîf:

Tarih 135

Mısra: 3

Şerefli Şam şehri.

Muştafâ oldı aña fazl ile çün Şâm-ı şerîf
Muştafâ şer'in ider 'adl ile icrâ Ḥalebe

sām-ı şerîfûn:

1. sām-ı şerîfûn:-(ü)ñ

Tarih 139

Mısra: 6

Şerefli Şam şehri.

Dindi hâtifden Tûrâbîyâ hemîn
Târîḥi Şâm-ı şerîfûn ḥâkimi

sâmil olup:

1. sâmil olup:-up

Tarih 153

Mısra: 4

İçine almak, kaplamak, kapsamak.

Vezîr-i a'zam oldı oldı hem dâmâd u hem serdâr
Vekîl-i muṭlaḳ oldı herkese luṭfi olup şâmil

sân bulmaz:

1. sânil bulmaz:-maz

Tarih 209

Mısra: 8

Şöhret ve şân kazanmak, meşhur olmak.

Olmasa 'ilm ü 'adâlet aña mevrûs-ı peder
Böyle şân bulmaz idi 'izzet ile şadr-ı 'alâ

sân virüp:

1. sânil virüp:-üp

Tarih 6

Mısra: 2

Kelime Tipi: Kalıp İfade

(geldiği yere) Şan ve şeref vermek.

Gün gibi menziline geldi Aḥî-zâde bu gün
Şân virüp şadrına gösterse nola âyîni

sânına lâyıḳ degüldür:

1. sânilına lâyıḳ degüldür:-dür

Müseddes 12

Mısra: 9

*Şanına uygun değil, birine uygun olmamak,
birine yakışır olmamak.*

Sen şehûn cevri eylemek lâyıḳ degüldür sânilına
Ḳalmaz imiş itdüḡi bir kimsenüñ yanına

sâniyâ:

1. sâniyâ:

Tarih 156

Mısra: 33

[Şâniyâ] (kasr ile) Kûfe'de bir nâhiye adıdır.

Şâniyâ geldi taḥt-ı Yünâna
Rûzgâr ile anda ide ḳarâr

şarâbuñ ayaḡından:

1. şarâbuñ ayaḡından:-i, -n, -dan

Gazel 16

Mısra: 7

Şarap kadehi.

Çekdüḳ elümüz şimdi şarâbuñ ayaḡından
La'lüñ var iken bâde-i ḥamrâdan uşanduk

şâriḥ-i metn-i hidâye:

1. şâriḥ-i metn-i hidâye:

Tarih 191

Mısra: 3

Hidaye metnini şerh eden.

Şâriḥ-i metn-i Hidâye 'ârif-i 'ilm-i uşul
Mülk-i 'ilmüñ Ḥüsrevi yâḥud Ḥayâlîdür bu gün

şa'sa'a:

1. şa'sa'a:

Tarih 40

Mısra: 3

Parlaklık, gösteriş.

Felekde şa'şa'a şanmañ şu'â'ın mihr-i rahşānuñ
Kapusında güneş oldu 'asā-yı zerle derbānı

şeb-i tār oldu:

1. **şeb-i tār oldu:-dı**

Müseddes 2

Mısra: 21

Karanlık gece olmak. II kedere dönmek.

Rūz-ı rūşen gözūñe cümle şeb-i tār oldu
Çemen-i ḥatt-ı siyeh şimdi semenzār oldu

şeb-revlik itdi:

1. **şeb-revlik itdi:-dı**

Gazel 10

Mısra: 7

Gece yolculuğu yapmak.

Şeb-revlik itdi kapladı Rūm illerin tamām
Ḥatt-ı 'izārı cünd-i siyeh-rū degül midür

şecā'at:

1. **şecā'at:**

Tarih 72

Mısra: 7

Yiğitlik, yüreklilik, cesâret.

Ḳulı ḳurbānı olurdu ol şecā'at kânınuñ
Rezmğāh içre eger cengin göreydi Ḳahramān

2. **şecā'atle:-le**

Tarih 123

Mısra: 2

Yiğitlik, yüreklilik, cesâret.

Bu def'a eşkiyā'nuñ def'ine bir özge rāy oldu
Meḥemmed Beg şecā'atle emīr-i Aḳsarāy oldu

3. **şecā'atle:-le**

Tarih 40

Mısra: 15

Cesâret, yiğitlik.

Kesüp 'ırḳın 'adūnuñ ḳan ḳaşandurdı şecā'atle
Hemīşe üstün olsun ceng içinde tīg-i bürrānı

4. **şecā'atle:-le**

Tarih 40

Mısra: 22

Cesâret, yiğitlik.

Veẓr-i Ḥazret-i Sultān Meḥemmed oldu re'yiyle
Şecā'atle bu 'aşruñ şimdi oldur şir-i Yezdānı

5. **şecā'atle:-le**

Tarih 165

Mısra: 4

Yiğitlikle, cesâretle.

Āl-i 'Oşmānuñ olup sālārı

Oldı ceng içre şecā'atle be-nām

şeddād-ı zamān:

1. **şeddād-ı zamān:**

Tarih 114

Mısra: 10

Zamanın, devrin kafiri.

Her nefes eyleye üstādına rahmet Mevlā
Böyle bir 'ālī binā' görmedi Şeddād-ı zamān

şefā'at itse:

1. **şefā'at itse:-se**

Tarih 16

Mısra: 8

*Suçlu veya muhtaç olanları affetmek ve
onlara ihsan sunmak.*

Ḥulḳ-ı ḥasenle āyā hem-nām-ı Aḥmed olduñ
Ṭañ mı şefā'at itse saña resül-i Yezdān

şefā'atcün olsun:

1. **şefā'atcün olsun:-sun**

Tarih 20

Mısra: 10

Şefaatçi olmak, af için aracı olmak.

Bir 'Ali-siret 'Ömer-ḥaşlet dilāversin şehā
Dāyimā olsun şefā'atcün Resül-i Kirdigār

şefi':

1. **şefi':-i**

Tarih 132

Mısra: 6

Şefaatçi.

Ola maḥşerde şefi' i Muştafā

Ḥayrını vaḳf-ı Resüle itdi zamm

2. **şefi':**

Tarih 178

Mısra: 8

*Şefâat eden, bir kimsenin affa uğraması için
aracılık eden kimse. (Hz. Muhammed).*

Evliyā üstine nāzır olsun

Hem şefi' ola Resül-i Mevlā

şefî'i oldı:

1. şefî'i oldı:-dı

Tarih 10

Mısra: 12

Şefaatchi olmak.

Pâdişâhum kıl nazâr diyü zebân-ı hâl ile
Ehl-i 'irfânüñ şefî'i oldı güyâ Edrine

şefkat itmedüñ:

1. şefkat itmedüñ:-me, -dü, -ñ

Tarih 32

Mısra: 7

Acımak, şefkat göstermek.

İtmedüñ şefkat bu ben dil-ğasteye
Göz göre alduñ meded cânüm benüm

şeh:

1. şehâ:-â

Tarih 3

Mısra: 4

Sultan, padişah.

Bî-ğaleb geldi bu gün şadra virüp 'izz ü şeref
Fazl ile oldı şehâ mazhar-ı 'izz ü elğâf

2. şeh:

Tarih 16

Mısra: 5

*Şah, sultan, padişah, hükümdar. II Vezir
Ahmed kastedilmiştir.*

Kim görse nazm u nesrûñ taşınler eyler ey şeh
'İzzetle nuğka gelseñ lâ'l olur ehl-i 'irfân

3. şehüñ:-(ü)ñ

Müseddes 12

Mısra: 9

Padişah, hükümdar.

Sen şehüñ cevri eylemek lâyıq degüldür şânına
Kalmaz imiş itdügi bir kimsenüñ yanına

şehâ:

1. şehâ:

Gazel 3

Mısra: 7

Ey padişah II ey sevgili.

Rüyuñ şehâ hem-çün İrem buldı kemâlin dem-be-
dem

Alnuñda ol ebrü-yı ham kaşr-ı cemâlüñ tğkıdır

2. şehâ:

Gazel 6

Mısra: 9

Ey padişah II ey sevgili.

Dil murğı kağ' iderdi şehâ kayd-ı 'âlemi
Bend eyleyen o zülf-i mu'anber degül midür

3. şehâ:

Gazel 16

Mısra: 1

Ey padişah II ey sevgili.

Hicrûñle şehâ seyr ü temâşâdan uşanduk
Gördük seni ağıyar ile dünyâdan uşanduk

4. şehâ:

Gazel 17

Mısra: 2

Ey padişah II ey sevgili.

Öldüm görince hağğ ile ruhsâr-ı gül-günüñ senüñ
Çıkdı şehâ katlüme şan hağğ-ı hümayüñüñ senüñ

5. şehâ:

Gazel 29

Mısra: 9

Ey padişah II ey sevgili.

Derdmendüñdür şehâ kaçma zarar gelmez saña
Bu Türâbî-i hağğır ü bende-i nâ-kâmdan

6. şehâ:

Gazel 45

Mısra: 9

Ey padişah II ey sevgili.

Bir bendedür esirge şehâ bu Türâbîyi
Gelmez cihâna Hayder-i devr-i zemân iki

7. şehâ:

Tarih 55

Mısra: 10

Ey padişah.

Tarf-ı hâtifden aña dindi Türâbî târiğ
Âmide geldi şehâ yine Dilâver Paşâ

8. şehâ:

Tarih 79

Mısra: 14

Ey padişah.

Didi biñ şevk ile hâtif Türâbî aña bir târiğ
Haleb oldı şehâ yine mağâm-ı emn ü İbrâhîm

9. şehâ:

Tarih 81

Mısra: 5
Ey padişah.

Re'y ü tedbîr ile oldı âşaf-ı şâhib-serîr
Fikr-i şâ'ible şehâ düstür-ı ekremdür bu gün

10. **şehâda:-da**
Tarih 81
Mısra: 8
Ey padişah.

'Adl u dâdın eyledi Nüşinrevânun bî-şadâ
Görse eylerdi şehâda Hâtem-i Tâyi esîr

11. **şehâ:**
Tarih 82
Mısra: 5
Ey padişah.

Yümn-i 'adliyle şehâ irdi murâd u kâma ol
Yâd olan şimdi cihân içre anuñ iclâlidür

12. **şehâda:-da**
Tarih 93
Mısra: 11
Ey padişah.

Hâtem-i Tâyuñ şehâda defter-i cüdün dürüp
'Asker-i İslâma dünyâda sipeh-sâlâr idi

13. **şehâ:**
Tarih 105
Mısra: 13
Ey padişah.

Bulur encâmı şehâ zulm u sitem
Ger bu bâb-ı irtişâ mesdud ola

14. **şehâ:**
Tarih 115
Mısra: 4
Ey padişah.

Bundan evvel niçeler itdi binâ'sını murâd
Kimseye olmadı erzânî şehâ böyle binâ'

15. **şehâ:**
Tarih 120
Mısra: 2
Ey padişah.

Hamdulillâh ki Hudâ kıldı bize luğf u 'atâ
Şadr-ı 'âlîye şehâ geldi Mehemmed Pâşâ

16. **şehâ:**
Tarih 173
Mısra: 4
Ey padişah.

Bu cihâna yeter bir ehl-i fazl
Bağs-ı 'ilm itmesün şehâ herkes

17. **şehâ:**
Gazel 42
Mısra: 1
Ey padişah II ey sevgili.

Hicrûñle şehâ çeşm-i terüm pür-güher oldı
Dendânun añup göz yaşı lü'lü'-i ter oldı

18. **şehâ:**
Tarih 45
Mısra: 10
Ey padişah.

Zâlimlerün bu demde âyâ zevâli geldi
Mazlûm olan fakîrün gitdi şehâ melâli

19. **şehâ:**
Tarih 46
Mısra: 8
Ey padişah.

Ol âşaf-ı zamâne dâd itse tañ mı her dem
Mevrûsıdur pederden anuñ şehâ 'adâlet

20. **şehâ:**
Tarih 73
Mısra: 8
Ey padişah.

Güy-ı bâzîçe idüpdür eşkiyâ'nuñ kellesin
Aña virildi şehâ çevgân-ı kudret ile tîr

21. **şehâ:**
Gazel 15
Mısra: 13
Ey şah, ey padişah.

Ehl-i zulmün yanına kaldı şehâ itdükleri
Yoğsa mazlûmuñ alur dâdın şeh-i dâver mi yok

22. **şehâ:**
Müseddes 1
Mısra: 1
Ey şah, ey padişah.

Her vilâyetde şehâ hıfz u hırâset gitdi
Zulme meyl itdi cihân halkı 'adâlet gitdi

23. **şehâ:**
Müseddes 1
Mısra: 9
Ey şah, ey padişah.

Oldı ser-geşte şehâ miñnet ile halk-ı cihân
Eşkiyâ' her tarafı kaplayup oldı sekbân

24. **şehâ:**

Müseddes 1

Mısra: **13**

Ey şah, ey padişah.

Ehl-i 'irfânî şehâ mîr-i vilâyet eyleñ
Her diyârî virüp ehline himâyet eyleñ

25. **şehâ:**

Müseddes 1

Mısra: **26**

Ey şah, ey padişah.

Mîr-mîrânûñ işi zulm ile aḥz-ı emvâl
Ḥavf-ı 'azl ile şehâ ḳalmadı hîç 'azle maḥal

26. **şehâ:**

Müseddes 6

Mısra: **8**

Ey şah, ey padişah.

Eşkiyâ' rızkumuzu eyledi nehb ü tâlân
Ḥânemüz oldu şehâ seyl-i sitemle virân

27. **şehâ:**

Müseddes 6

Mısra: **13**

Ey şah, ey padişah.

Eşkiyâ' itdi cihân mülketini zîr ü zeber
Yok bu 'âlemde şehâ zevḳ u şafâdan hîç eser

28. **şehâ:**

Müseddes 12

Mısra: **15**

Ey şah, ey padişah.

Ḥâyil olmaz ehl-i mazlûma şehâ kevn ü mekân
Zulm-i bî-dâd eyleme ey âfet-i devr-i zamân

29. **şehâ:**

Nazm 2

Mısra: **35**

Ey şah, ey padişah.

Yanına cem' eyleyüp ḥayl-i Celâliyi şehâ
Anları ḳıldı musallaḥ mâl-ı Sulṫân üstine

30. **şehâ:**

Tarih 199

Mısra: **3**

Ey şah, ey padişah.

Gelüp oldu şehâ 'adliyle defterdârî Yünânûñ
Zuhûr eyler bu günden soñra me'al-i zıll-ı
Yezdânî

31. **şehâ:**

Tarih 211

Mısra: **11**

Ey şah, ey padişah.

Bu Tûrâbiye şehâ rûyudur anuñ gül-i al
Nite ki oldu 'Ali Beg gül-i gülzâr-ı ḥâsen

32. **şehâ:**

Gazel 22

Mısra: **8**

Ey sevgili.

Bûlbûl-âsâ bendeler mâtem-serâ-yı fânide
Ḡam degül giryân olursa sen şehâ her bârî gül

33. **şehâ:**

Müseddes 14

Mısra: **13**

Ey padişah II ey sevgili.

Bir durur baña ḥayâlûñle şehâ vaşl u firâḳ
Örtemez dünlerle olursa nifâḳ ile şikâḳ

34. **şehâ:**

Tarih 16

Mısra: **3**

Ey padişah II Vezir Ahmed Paşa

kastedilmiştir.

Bu devlet ü sa'âdet el virdi saña şehâ
Döndür murâduñ üzre destûñde güy u çevgân

35. **şehâ:**

Tarih 20

Mısra: **12**

Ey padişah II Ali Paşa kastedilmiştir.

Devr-i 'adlûñde senûñ buldı revâcın ma'rifet
Ehl-i 'irfâna şehâ el virdi devr-i rüzgâr

36. **şehâ:**

Tarih 20

Mısra: **9**

Ey padişah II Ali Paşa kastedilmiştir.

Bir 'Ali-sîret 'Ömer-ḥaşlet dilâversin şehâ
Dâyimâ olsun şefâ'atcûñ Resûl-i Kırdigâr

37. **şehâ:**

Tarih 21

Mısra: **5**

Ey padişah II Aziz Efendi kastedilmiştir.

Gülşen-i 'ilmûñ şehâ bir serv-i hoş-refṫârısın
Sâye-i luṫfuñda hoş geçse nola her nâ-tüvân

38. **şehâ:**

Tarih 35

Mısra: **4**

*Ey padişah II Bostanzade Mehmed
kastedilmiştir.*

‘Ulemā ayru düşüp cümle bu gün yârinden
Bütün âfâkı şehâ nâleleri töldürdi

39. **şehâ:**

Tarih 36

Mısra: 5

*Ey padişah II Bostancıbaşı Hasan Paşa
kastedilmiştir.*

Kerr ü ferriyle nedür bunca şehâ tarz-ı hasen
Şanki haşmetle bu gün tahtına Dārâ geldi

40. **şehâ:**

Tarih 38

Mısra: 1

Ey padişah II Cerrahzade İbrahim Bey.

Nigdeye geldi şehâ ibn-i vezîr-i dānā
Demidür olsa kudümüyla müşerref ol cā

41. **şehâ:**

Tarih 64

Mısra: 9

*Ey padişah II Etmekçizade Ahmed paşa
kastedilmiştir.*

Her diyâr oldı şehâ lutfuñ ile şermende
Behredâr olsa nola vakf-ı Resûl-i Mevlâ

42. **şehâ:**

Tarih 87

Mısra: 5

*Ey padişah II Mir-miran Hasan Paşa
kastedilmiştir.*

Ma‘rifet buldı revâcın devr-i ‘adlünfe şehâ
Ögredüp erbâb-ı ‘irfâna bu gün tavr u uşûl

43. **sehâda:-da**

Tarih 124

Mısra: 7

Cömertlik, eli açıklık.

Sehâda hem-çünân Hayder nesebde nesl-i
Peygamber
Se‘âdet aña kim ardınca bir böyle halef kaldı

sehbâ:

1. **sehbâya:-(y)a**

Tarih 183

Mısra: 5

Halep şehri.

Fazlıyla Tûrâbîyâ Şehbâya şeref virdi
Şevk ile didüm târih geldi Halebe kâdî

seh-bâz-ı çeşmün:

1. **seh-bâz-ı çeşmün:-(ü)ñ**

Gazel 3

Mısra: 5

Şahin gibi olan göz.

Şeh-bâz-ı çeşmün bâl açar şayd itdi dil murğın
meger
Yolında cân virsem ne var gönlüm anuñ
müştâkıdur

seh-i dâver:

1. **seh-i dâver:**

Gazel 15

Mısra: 14

*Yargıç padişah II adalet getiren padişah,
haklıya hakkını veren padişah.*

Ehl-i zulmün yanına kaldı şehâ itdükleri
Yoğsa mazlûmuñ alur dâdın şeh-i dâver mi yok

seh-i devrân:

1. **seh-i devrân:**

Tarih 156

Mısra: 13

Dönemin, zamanın padişahı.

Bu maħalde velî şeh-i devrân
Gördi oldı ziyâde müşkil kâr

seh-i islâm:

1. **seh-i islâm:**

Tarih 162

Mısra: 8

*İslam Padişahı. II Sultan Osman
kastedilmiştir.*

Ṭarf-ı hâtifden aña dindi Tûrâbî târih
Şeh-i İslâm Azağa çaldı çü Egri kılıcın

seh-i mülk-i sehâ:

1. **seh-i mülk-i sehâ:**

Tarih 141

Mısra: 3

*Cömertlik mülkünün padişahı II Mümin Paşa
kastedilmiştir.*

O şeh-i mülk-i sehâ ehl-i keremdür haqqâ
Fuğarâ firkasına olsa ‘aceb mi muhşin

seh-i mülk-i ‘ulūmuñ:

1. **şeh-i mülk-i 'ulūmuñ:-(u)ñ**

Tarih 60

Mısra: 7

Bilgiler mülkünün şahı, ilimler mülkünün padişahı II Esad Efendi kastedilmiştir.

Sen şeh-i mülk-i 'ulūmuñ tavr u erkânın görüp
Ehl-i diller eylediler yoluña cānın sebîl

şeh-i risâlet:

1. **şeh-i risâlet:**

Tarih 46

Mısra: 6

Peygamberler şahı II Hz. Peygamber.

Hem-nām-ı Faḥr-ı 'ālem olsa 'aceb midür ol
Ḥatm oldu anda devlet hem-çü şeh-i risâlet

şehîd oldu:

1. **şehîd oldu:-dı**

Tarih 109

Mısra: 9

Kelime Tipi: **Deyim**

Kutsal bir ülkü veya inanç uğrunda ölmek.

Dîn uğurında gâzâlar eyleyüp oldu şehîd
Ḥızır elinde Şeyḥ efendi içdi âb-ı kevşeri

2. **şehîd oldu:-dı**

Tarih 39

Mısra: 2

Kelime Tipi: **Deyim**

Kutsal bir ülkü veya inanç uğrunda ölmek.

Dâr-ı dünyâdan dilâ Çandar Efendi gitdi hayf
Çün şehîd oldu ḥuzûr itdi bu dünyâda acuña

şehîd-i kerbelâ:

1. **şehîd-i kerbelâ:**

Tarih 101

Mısra: 3

Kerbela şehitleri. II Hz. Hüseyin ve arkadaşları.

Şehîd-i Kerbelâ için dem-â-dem
Olup sakḳâ ider feryâd çeşme

şehîd-i pāk:

1. **şehîd-i pāk:**

Tarih 39

Mısra: 5

Temiz şehit, kutsi şehit II Çandar Efendi kastedilmiştir.

Er gelüp er gitdi dünyâdan şehîd-i pāk olup
Kendüñüz-çün anı koñ dünyâda 'uḳbâda acuña

sehnâz:

1. **sehnâza:-a**

Gazel 8

Mısra: 3

Musikimizin en eski birleşik makamlarından biri, eğlence.

Şehnâza başla uyma raḳîbün hevâsına
'Uşşâkı diñle şimdi nevânuñ zamânıdır

sehr:

1. **sehrinde:-i, -n, -de**

Gazel 1

Mısra: 1

Kent, şehir.

Olur âdem pîr olunca kendi sehrinde gâriḳ
İstemez nâdân olanlar irse hengâm-ı meşîb

2. **sehrinde:-i, -n, -de**

Gazel 46

Mısra: 6

Kent, şehir.

Söz söyledi ya 'nî ol sâlâr-ı ḥîle
Şehrinde şafâ ile a'yânma o

3. **sehrümüzizi:-(ü)miz, -i**

Tarih 122

Mısra: 2

Şehir II Ereğli kastedilmiştir.

Devlet ü 'izzetle geldi Mehemmed Pâşâ
Eyledi sehrümüzizi reşk-i kudümü iḫyâ

sehr oğlanını:

1. **sehr oğlanını:-ı, -n, -ı**

Gazel 28

Mısra: 10

Şehirli oğlan II kibar ve zarif kimse.

Irağ ol eyleme Etrâk-i bî-idrâk ile şoḥbet
Varup meclisde zevḳ it bârî sehr oğlanını kullân

sehr-i dımışkı:

1. **sehr-i dımışkı:-ı**

Tarih 44

Mısra: 2

Dımışk (Şam) şehri.

Ḳadem başdı vezîr-i şâh-ı devrân
Müşerref eyledi sehr-i Dımışkı

2. şehir-i dımişkî:-ı

Tarih 184

Mısra: 2

Dımişk (Şam) şehri.

Aldı devletle bu gün Şamı Şerîft Pâşâ
Şeref-i izzet ile şehir-i Dımişkî çaldı

şehir-i dımişkuñ:

1. şehir-i dımişkuñ:-(u)ñ

Tarih 139

Mısra: 2

Dımişk (Şam) şehri.

Hamduli'llâh Müftî-zâde 'ilm ile
Oldılar şehir-i Dımişkuñ hâkimi

şehir-i eregliye:

1. şehir-i eregliye:-(y)e

Tarih 133

Mısra: 3

Ereğli şehri.

Eyledi şehir-i Eregliye nazar
'Ömrin efvün eyleye Rabb-ı celîl

şehir-i nâmdâr:

1. şehir-i nâmdâr:

Tarih 58

Mısra: 4

*Ünlü şehir, namlı şehir II Ereğli
kastedilmiştir.*

Ey Tûrâbî bulınca itmâmı
Bir 'aceb şehir-i nâmdâr oldu

şehir-i vücûda:

1. şehir-i vücûda:-a

Gazel 28

Mısra: 4

Vücudun şehri, bedenin ayı.

Hâkîkat sırrına gel vâkıf eyle 'aql u idrâki
Girüp şehir-i vücûda cümleten a'yânımı kullan

şehrûn civânî:

1. şehrûn civânî:-ı

Gazel 45

Mısra: 3

Şehrîn genci.

Şehrûn civânî zerredür ol âftâb-ı hüsnin
Hergiz felekde ola mı mihr-i cihân iki

şehrûn perî-peykerleri:

1. şehrûn perî-peykerleri:-leri

Kıt'a 5

Mısra: 31

Şehrîn perî yüzlüleri.

Hüsnine dil-dâde mi şehrûn perî-peykerleri
Bende-i dil-ğastenûn ibn-i 'Alîcâmî nice

şeh-süvârî nasûh pâşâyı:

1. şeh-süvârî nasûh pâşâyı:-(y)ı

Tarih 156

Mısra: 17

*Usta at binicisi Nasuh Paşa II Uzunçarşılı'ya
göre ise Paşa, Celali reislerinden Taviloğlu
üzerine memur edilmiş ancak muvaffak olamamış
(Uzunçarşılı, c.4, s.365).*

Şeh-süvârî Nasûh Pâşâyı
Eşkiyâ' def'ine idüp serdâr

şekker:

1. şekkere:-e

Müseddes 14

Mısra: 15

Şeker.

Lezzet-i hicr-i lebûn şekkere virmez 'uşşâk
Sözümü aňlaya 'âlemde kıanı ehl-i mezâk

şekkeristân:

1. şekkeristânî:-ı

Kıt'a 5

Mısra: 16

*Şeker kamışı tarlası II güzel söz söyleme
mekanı (şiiir meclisi).*

Dâyimâ zevk u şafâ eyler mi erbâb-ı mezâk
Ney-şekerle pür mi âyâ şekkeristânî nice

şem':

1. şem':

Gazel 5

Mısra: 7

Mum II âşık.

Yatdı herkes mest olup meclisde kaldum ben çü
şem'

Sûziş-i 'aşkum dirîğâ bilmeyüp yârân uyur

şem'-i cemâles:

1. şem‘-i cemāleş:

Gazel 2

Mısra: 5

Onun yüzünün mumu.

Nazar kerdī eger şem‘-i cemāleş
Çü pervāne hemān süzende bāşed

şems efendi:

1. şems efendi:

Tarih 179

Mısra: 1

Şems Efendi.

Şems Efendi kâdī-‘asker şüd be-fazl
Çün ziyā-güster buved eşvāk-ı şems

şems efendiye:

1. şems efendiye:-(y)e

Tarih 180

Mısra: 1

Şems Efendi.

Şems Efendiye zevāl irdi bu gün tölündi
Ey gönül hasret-i gamla şararup şolındı

şems-i istikāmet:

1. şems-i istikāmet:

Tarih 46

Mısra: 2

Doğruluk güneşi II doğruluk, adalet.

İbn-i Sinān Pāşā ya‘nī vezīr-i dānā
Şaldı cihāna pertev ol şems-i istikāmet

şems-i tábānum:

1. şems-i tábānum:-(u)m

Gazel 20

Mısra: 11

Parıldayan güneş.II Hz.Muhammed(sav).

Şalar mı pertev-i hüsün cihāna şems-i tábānum
Añar mı bendesin ol pür-cefāmuzdan haber virgöl

şems-i ‘urefā:

1. şems-i ‘urefā:

Tarih 180

Mısra: 10

*Ariflerin güneşi II Şems Efendi
kastedilmiştir.*

Didi derd ile tārīhini Tūrābī-i haķır
Neyleyin āh şems-i ‘urefā tölündi

şemşir:

1. şemşir:

Tarih 102

Mısra: 5

Kılıç.

Keser da‘vayı tab‘-ı tiz ile ol hem-çünān şemşir
Olup kâdī bi-ħamdi‘llāh hele bir fāzıl u ‘ālim

2. şemşirin:-i, -n

Tarih 153

Mısra: 5

Kılıç.

Felek kan ağladı şanma şafaķ gördükde şemşirin
Bu kerr ü şavletiyile aña düşmen ola mı hāyil

3. şemşiriyle:-i, -(y)le

Tarih 1

Mısra: 8

Kılıcıyla.

Zühd ü taķvā ile mülk-i cenneti
Kendü şemşiriyle açdı şeyhümüz

4. şemşir:

Tarih 47

Mısra: 3

Kılıç II savaş, cenk, mücadele.

Açdı şemşir ile Bağdādı idüp emn ü emān
Darb-ı tigin işidüp tañ mı helāk olsa haşud

şemşir ü yā hançer:

1. şemşir ü yā hançer:

Gazel 15

Mısra: 20

Kılıç ve hançer.

Yoħsa ‘ırkın kesmege şemşir ü yā hançer mi yok
‘Azmini sultān-ı dehrün men‘ iden zālimlerün

şemşiri çaldı:

1. şemşiri çaldı:-dı

Tarih 40

Mısra: 17

Kılıcı çalmak, kılıcıyla öldürmek.

Cünüd-ı düşmen-i dīne şu deñlü çaldı şemşiri
Şadāsı tıtdı anuñ Hind ü Sind ü Şām u Kirmānı

ser‘:

1. ser‘in:-i, -n

Tarih 134

Mısra: 2
Din kuralları.

Bu gün sultānum İstanbūla olduñ fażl ile hākim
İdüp 'adli Resül-i Kibriyānuñ şer'in icrā kıl

2. **şer'in:-i, -n**
Tarih 135
Mısra: 4
Din kuralları.

Muştafā oldu aña fażl ile çün Şām-ı şerif
Muştafā şer'in ider 'adl ile icrā Halebe

3. **şer'ini:-i, -n, -i**
Tarih 134
Mısra: 10
Din kuralları.

Türābīyā olunca fażl ile kādī Sitānbūla
Didüm ben tārīhini Muştafā şer'ini ihyā kıl

şerāb-ı cānsitān:

1. **şerāb-ı cānsitān:**
Tarih 25
Mısra: 1
Can alan şarap, ruh alıcı şarap.

Şundi sākī-i ecel hayfā şerāb-ı cānsitān
Bu cihān-ı bī-bekādān göçdi Bākī-i zamān

şeref:

1. **şeref:**
Tarih 143
Mısra: 2
Onur, manevî büyüklük.

Geldi Yūnāna dilā Hazret-i Mü'min Pāşā
Mağdemi şevki ile buldı şeref haylī yine

şeref buldı:

1. **şeref buldı:-dı**
Tarih 108
Mısra: 1
Şeref bulmak, şereflenmek.

Fażl ile buldı şeref mülket-i Şām
Olalı Ma'rifetu'llāha mağām

2. **şeref buldı:-dı**
Tarih 108
Mısra: 5
Şeref bulmak, şereflenmek.

Hoş şeref buldı kudūmından anuñ
Nola Şām olsa bu gün Dār-ı selām

şeref mürüm:

1. **şeref mürüm:-(ü)m**
Tarih 210
Mısra: 18
*Şerefli kumandan II Hasan Paşa
kastedilmektedir.*

Eyledi a'dā-yı dīnūñ yirlerin cāy-ı saķar
'Asker-i İslāma çün virdi şeref mürüm şeref

şeref virdi:

1. **şeref virdi:-di**
Tarih 2
Mısra: 5
Şereflendirmek, yüceltmek, onurlandırmak.

Virdi seccāde-i Resüle şeref
'İlm ile 'adl ile 'ibādet ile

2. **şeref virdi:-di**
Tarih 100
Mısra: 2
Şeref vermek, onurlandırmak.

Kādī- 'asker olup ol kān-ı kemāl
Virdi şadr-ı Anaṭolıya şeref

3. **şeref virdi:-di**
Tarih 100
Mısra: 12
Kelime Tipi: **Deyim**
Şeref vermek, onurlandırmak.

Ey Türābī didi hātif tārīh
Virdi mülk-i Anaṭolıya şeref

4. **şeref virdi:-di**
Tarih 182
Mısra: 5
Şeref vermek, onurlandırmak.

Şeref virdi Haleb şehrine 'ilm ü fażl ile şimdi
Bilürler kadrin anuñ halk-ı 'ālem hep zarīf oldu

5. **şeref virdi:-di**
Tarih 183
Mısra: 5
Kelime Tipi: **Deyim**
Şeref vermek, onurlandırmak.

Fażlıyla Türābīyā Şehbāya şeref virdi
Şevk ile didüm tārīh geldi Halebe kādī

6. **şeref virdi:-di**
Tarih 195
Mısra: 12

Kelime Tipi: **Deyim**

Şeref vermek, onurlandırmak.

Dindi hâtifden bülend âvâz ile târîh aña
Nigdeye özge şeref virdi bu cāy-ı bî-bedel

7. **şeref virdi:-di**

Tarih 210

Mısra: **18**

Kelime Tipi: **Deyim**

Şeref vermek, onurlandırmak.

Eyledi a dā-yı dīnūñ yirlerin cāy-ı saķar
‘Asker-i İslāma çün virdi şeref mūrüm şeref

şeref-i ‘ilm ü diyānetle:

1. **şeref-i ‘ilm ü diyānetle:-le**

Tarih 3

Mısra: **5**

İlim ve dindarlık şerefi.

Şeref-i ‘ilm ü diyānetle bulupdur şöhet
Niçe vaşf eyleye ol zāt-ı şerīfi Vaşşāf

şeref-i ‘izzet:

1. **şeref-i ‘izzet:**

Tarih 184

Mısra: **2**

Yücelik şerefi.

Aldı devletle bu gün Şāmı Şerīfi Pāşā
Şeref-i ‘izzet ile şehir-i Dımışķı çaldı

şerh eylesem:

1. **şerh eylesem:-se, -m**

Gazel 5

Mısra: **9**

Açıklamak, anlatmak.

Ey Tūrābī diñlemez şerh eylesem ahvālümü
Sözlerüm efsāne añlar ol şeh-i hūbān uyur

ser‘i:

1. **ser‘i:**

Tarih 113

Mısra: **10**

Din yolu, din kaideleri, şeriat.

Tūrābī şevķ ile târîhi hâtif
Didi icrā kılun şer‘i Mehemmed

şer‘-i müfîd:

1. **şer‘-i müfîd:**

Tarih 150

Mısra: **3**

Yararlı din kuralları.

Yazdı kâdiye faziletle ‘aceb şer‘-i müfîd
Şadr-ı ‘ālīyi hemān-dem kılıcıyla aldı

şer‘-i resül-i ‘arabî:

1. **şer‘-i resül-i ‘arabî:**

Tarih 96

Mısra: **4**

Arap Resulünün din kuralları.

‘Adl u dād ile o hem-nām-ı Mehemmedür çün
Aña rām olsa nola şer‘-i Resül-i ‘Arabī

şerîf:

1. **şerîf:**

Tarih 181

Mısra: **1**

Şerif Efendi II 1040'da vefat eden M. Şerif Efendi olmalı (Ş. Zeyli, 2/742-743).

Halepde şimdi vālī ‘ilm ü fazlıyla Şerîf oldu
Virildi ehline manşib bu bir kâr-ı laţif oldu

2. **şerîf:**

Tarih 182

Mısra: **1**

Şerif Efendi II 1040'da vefat eden M. Şerif Efendi olmalı (Ş. Zeyli, 2/742-743).

Halebde şimdi vālī ‘ilm ü fazlıyla Şerîf oldu
Vücüdi kalmadı ehl-i hased gāyet za‘îf oldu

şerîfi:

1. **şerîfi:**

Tarih 184

Mısra: **8**

Mehmet Şerif Paşa.

Ey Tūrābī bu meserret haberi buldı şüyü‘
Dindi târîhi açup Şāmı Şerîfi aldı

şerîfi pāsā:

1. **şerîfi pāsā:**

Tarih 184

Mısra: **1**

Mehmet Şerif Paşa.

Aldı devletle bu gün Şāmı Şerîfi Pāşā
Şeref-i ‘izzet ile şehir-i Dımışķı çaldı

şer‘inüñ ahkāmını:

1. **şer' inüñ aḥkāmını**:-ı, -n, -ı

Tarih 97

Mısra: 4

Din kurallarının hükümleri.

Oldı fazlıyla anuñ nāmı Mehemmed çün-kim
Muştafâ şer' inüñ aḥkāmını icrâ itdi

şermende:

1. **şermende:**

Tarih 64

Mısra: 9

Utangaç, mahcup.

Her diyâr oldı şehâ luḥfuñ ile şermende
Behredâr olsa nola vaḥf-ı Resül-i Mevlâ

2. **şermende:**

Gazel 2

Mısra: 10

Utanan.

Fedâ kerdî dil ü cân der-reh-i düst
Ḥâkîr âmed zi-vey şermende bâşed

ser' üñ kapusın:

1. **şer' üñ kapusın**:-(s)ı, -n

Tarih 104

Mısra: 4

Din kurallarının kapısı.

Yapılmışdı niçe müddet bu târîḥ
Ḳapusın şer' üñ açduñ 'adlün ile

şeş cihâti:

1. **şeş cihâti**:-ı

Tarih 109

Mısra: 14

Altı cihet, altı yön, her yön, her taraf, dünya.

Her taraftan irişüp yağma idüp düşmenlerün
Şeş cihâti başına tar itdi ğarb-ı şeş-peri

sevk:

1. **şevki**:-i

Müseddes 10

Mısra: 27

Gönül meyli, arzu.

Ruḥuñ şevki semâda âfitâbı pür-ziyâ kıldı
Hilâl-i çarḥı cânâ reşk-i engüştün dü-tâ kıldı

2. **şevkiyle**:-i, -(y)le

Müseddes 10

Mısra: 14

Gönül meyli, arzu.

Hevâ-yı kâkülünle bendeñi âşüfte-ḥâl itdün
Ruḥuñ şevkiyle alduñ gönülümü bilmem ne âl itdün

3. **şevk:**

Tarih 68

Mısra: 9

Gönül meyli, arzu.

Türâbî şevk ile anuñ didi mevlüdına târîḥ
Bu devr-i 'âleme geldi bu gün bir Muştafâ-âyın

4. **şevk:**

Müseddes 11

Mısra: 16

Şiddetli arzu, istek, aşırı heves.

Bizi 'ayb eylemeñüz zühde vedâ' eyler isek
Şevk ile zerre gibi tañ mı semâ' eyler isek

5. **şevk:**

Tarih 36

Mısra: 9

Şiddetli arzu, istek, aşırı heves.

Şevk ile dindi kudümına Türâbî târîḥ
Ḥâsen oldı Ḳaraman iline Pâşâ geldi

6. **şevk:**

Tarih 56

Mısra: 9

Şiddetli arzu, istek, aşırı heves.

Türâbî bende-i dâ'î didi şevk ile bir târîḥ
Çekil mülk-i 'Irâқа vâlî-i 'âdil Dilâversin

7. **şevk:**

Tarih 76

Mısra: 7

Şiddetli arzu, istek, aşırı heves.

Ey Türâbî cân u dilden şevk ile târîḥini
Didüm 'adl ile niçe kâfir müselmân oldılar

8. **şevk:**

Tarih 89

Mısra: 11

Şiddetli arzu, istek, aşırı heves.

Şevk ile dindi kudümına Türâbî târîḥ
Tîz-tab' ıyla diyârın Ḥalebün çaldı Ḥüsâm

9. **şevk:**

Tarih 106

Mısra: 5

Şiddetli arzu, istek, aşırı heves.

Bezm-i 'âlemde ide şevk ile o 'İş-i müdâm
Her perî-çehre anuñ meclisine sâkî ola

10. şevk:

Tarih 112

Mısra: 10

Şiddetli arzu, istek, aşırı heves.

Ben bende Tûrâbîyâ gûş eyleyicek anı
Şevk ile didüm târîh oldı yine defterdâr

11. şevk:

Tarih 113

Mısra: 9

Şiddetli arzu, istek, aşırı heves.

Tûrâbî şevk ile târîhi hâtif
Didi icrâ kıluñ şer'î Mehemmed

12. şevk:

Tarih 120

Mısra: 11

Şiddetli arzu, istek, aşırı heves.

Ey Tûrâbî didi biñ şevk ile hâtif târîh
Çeriye oldı sipeh-sâlâr Mehemmed Pâşâ

13. şevk:

Tarih 125

Mısra: 9

Şiddetli arzu, istek, aşırı heves.

Didi târîhi du 'â-güyuñ Tûrâbî şevk ile
Luţf idüp ihsân idüp hâlâ vefâ semtinde ol

14. şevk:

Tarih 137

Mısra: 6

Şiddetli arzu, istek, aşırı heves.

Naşbını Tûrâbîyâ gûş eyleyicek fi'l-hâl
Şevk ile didüm târîh oldı Halebe kâdî

15. şevki:-i

Tarih 143

Mısra: 2

Şiddetli arzu, istek, aşırı heves.

Geldi Yünâna dilâ Hazret-i Mü' min Pâşâ
Mağdemi şevki ile buldı şeref haylî yine

16. şevk:

Tarih 164

Mısra: 3

Şiddetli arzu, istek, aşırı heves.

Şevk ile didi Tûrâbî-i hâkîr
Pîrüm oldı geldi 'Osmân târîhi

17. şevk:

Tarih 174

Mısra: 3

Şiddetli arzu, istek, aşırı heves.

Şevk ile târîhini didi Tûrâbî hâtif
'İlm ile oldı bu gün müftî-i ehl-i İslâm

18. şevk:

Tarih 181

Mısra: 9

Şiddetli arzu, istek, aşırı heves.

Didüm anuñ kudümında Haleb cāy-ı Şerîf oldı
Tûrâbî kâdî olduka aña şevk ile bir târîh

19. şevk:

Tarih 194

Mısra: 5

Şiddetli arzu, istek, aşırı heves.

Ey Tûrâbî bu şevk ile târîh
Dindi kâdî-i Nâzilli ebedî

20. şevk:

Tarih 197

Mısra: 9

Şiddetli arzu, istek, aşırı heves.

Aña şevk ile hâtif didi târîh
'Aceb özge Vişâlî kahve-hâne

21. şevk:

Tarih 199

Mısra: 14

Şiddetli arzu, istek, aşırı heves.

Tûrâbîyâ Vişâlî oldı defterdârumuz hâlâ
Didüm şevk ile târîhini defterdâr-ı Yünânî

22. şevk:

Tarih 202

Mısra: 7

Şiddetli arzu, istek, aşırı heves.

Kaşırına şevk ile anuñ târîh
Didi hâtif behişt-i 'âlîdür

23. şevk:

Tarih 30

Mısra: 5

Duygu coşkunluğu, arzu.

Ey Tûrâbî ehl-i diller şevk ile cem' oldılar
Didiler târîhi zîbâ geldi defterdârumuz

24. şevk:

Müseddes 8

Mısra: 15

Şiddetli arzu, istek, aşırı heves.

Cā-be-cā seyr eyledüm şevk ile menzilgāhuñı
Sürme itdüm 'aynuma çekdüm ğubār-ı rāhuñı

25. **şevk:**

Tarih 183

Mısra: 6

Şiddetli arzu, istek, aşırı heves.

Fazlıyla Tūrābīyā Şehbāya şeref virdi
Şevk ile didüm tārīh geldi Halebe kādī

26. **şevk:**

Tarih 213

Mısra: 5

Şiddetli arzu, istek, aşırı heves.

Çekdürüp zevrak-ı dil şevk ile el virdi kenār
Kıldığ ol serv-i dil-ārāyile deryā seyrin

şevket:

1. **şevket:**

Tarih 19

Mısra: 2

Heybet, büyüklük, azamet; saltanat.

Virdiler mülket-i Tebrīzi 'Ali Pāşāya
Mülk-i İrāna bu gün şevket ile oldı revān

2. **şevket:**

Tarih 161

Mısra: 1

Heybet, büyüklük, azamet; saltanat.

Hamduli'llāh ki olup şevket ile şāh-ı cihān
Taht-ı 'Osmāna cülüs eyledi Sultān 'Osmān

şevket ü 'adliyle:

1. **şevket ü 'adliyle:-i, -(y)le**

Tarih 81

Mısra: 3

Ululuk ve adalet, yücelik ve doğruluk.

Şevket ü 'adliyle gelse nola şadr-ı 'ālīye
Aña devlet-ḥvāh olup eyler du'ā bay u fakīr

şevket ü haşmet:

1. **şevket ü haşmet:**

Tarih 49

Mısra: 6

Büyüklük, yücelik ve heybet.

'İlm ü fazlıyla odur fāris-i meydān-ı kemāl
Şevket ü haşmet ile yir komadı Dārāya

şevk-i ruhsārı:

1. **şevk-i ruhsārı:-ı**

Kıt'a 5

Mısra: 69

Yanağın arzusu.

Şevk-i ruhsārı dil-ārā mı Memi Şāhuñ yine
Āsümānī evc-i ḥüsnuñ mihr-i raḥşanı nice

şevk-i rüyuñla:

1. **şevk-i rüyuñla:-(u)ñ, -la**

Gazel 27

Mısra: 5

(Sevgilinin) yüzünün şevki, arzusu.

Şevk-i rüyuñla felekde zerreveş raḥş itmeyen
Pertev-i Şems-i cihān-ārāyı bilmez neydügin

şey:

1. **şey:**

Gazel 24

Mısra: 4

*Madde, eşya, söz, olay, iş, durum vb.nin
yerine kullanılan, belirsiz anlamda bir söz.*

Neş'edār eyle bizi cām-ı fenādan geçelüm
Mā-sivā terkin urup bākī olur şey görelüm

şevh:

1. **şeyhümüz:-(ü)müz**

Tarih 1

Mısra: 2

*Tarikatta müridlerin reisi, ihtiyar, pir II Şeyh
Abdi (Abdülkerim) kastedilmiştir.*

Pirümüz 'Abdü'l-kerīm ey ehl-i dīn
Terk idüp fānīyi göçdi şeyhümüz

2. **şeyhümüz:-(ü)müz**

Tarih 1

Mısra: 4

*Tarikatta müridlerin reisi, ihtiyar, pir II Şeyh
Abdi (Abdülkerim) kastedilmiştir.*

Murg-ı rüḥi lāne-i tenden hemān
Bir hümā idi şān uçdı şeyhümüz

3. **şeyhümüz:-(ü)müz**

Tarih 1

Mısra: 6

*Tarikatta müridlerin reisi, ihtiyar, pir II Şeyh
Abdi (Abdülkerim) kastedilmiştir.*

Öldi gitdi meyl-i dünyā itmedi
Cîfeden cānıyla kaçdı şeyhümüz

4. şeyhümüz:-(ü)müz

Tarih 1

Mısra: 8

Tarikatta müridlerin reisi, ihtiyar, pir II Şeyh Abdi (Abdülkerim) kastedilmiştir.

Zühd ü takvā ile mülk-i cenneti
Kendü şemşiriyle açdı şeyhümüz

5. şeyhümüz:-(ü)müz

Tarih 1

Mısra: 10

Tarikatta müridlerin reisi, ihtiyar, pir II Şeyh Abdi (Abdülkerim) kastedilmiştir.

Åh u vāh ile mürīdān-ı cihān
Didiler tārīhi geçdi şeyhümüz

6. şeyhümüz:-(ü)müz

Tarih 107

Mısra: 1

İhtiyar, yaşlı, pir. II Mesnevihan-Makdemi kastedilmiştir.

Geldi Ereğliye çün devletle şeyhümüz
Hāzret-i Monlā-yı Rūm şaldı bize hem-demi

seyh efendi:

1. şeyh efendi:

Tarih 109

Mısra: 10

Şeyh Efendi.

Dīn uğurında ğazālar eyleyüp oldı şehīd
Hızır elinde Şeyh efendi içdi āb-ı kevşeri

seyh mehmed celebi:

1. şeyh mehmed celebi:

Tarih 186

Mısra: 3

Şeyh Mehmed Efendi.

Fāzıl-ı dehr idi ol Şeyh Mehmed Çelebi
Ey dirġā telef oldı bu kadar 'irfāmı

seyh-i islām:

1. şeyh-i islām:

Tarih 35

Mısra: 9

İslam şeyhi II Bostanzade Mehmed kastedilmiştir.

Terk-i gülzār-ı cihān eyledi şeyh-i İslām
Ağladup dōstlarını düşmenini güldürdi

2. şeyh-i islām:

Tarih 168

Mısra: 1

İslam şeyhi, İslamın önderi II Saadeddin Efendi kastedilmiştir.

Şeyh-i İslām ile gitdi Bākī-i mūr-i sühan
İkisi bir yılda tutdı çün bekā semtine rāh

seyhü'l-islām:

1. şeyhü'l-islām:

Tarih 169

Mısra: 1

Osmanlı Devleti'nde dīni kurumların, şeriat mahkemelerinin ve ilmiye sınıfının başı durumunda olup bunlara nezāret eden en yüksek rütbeli din adamına verilen unvan.

Şeyhü'l-islām idi Sa' deddīn Efendi gitdi hayf
Da' vet-i Dārü's-selām itdi anı Hayyü'l-ebed

2. şeyhü'l-islām:

Tarih 174

Mısra: 2

Osmanlı Devleti'nde dīni kurumların, şeriat mahkemelerinin ve ilmiye sınıfının başı durumunda olup bunlara nezāret eden en yüksek rütbeli din adamına verilen unvan.

Oldı ol Şun'-ı İllāhī 'ulemā içre be-nām
'İlm ü fazlıyla olursa nola şeyhü'l-islām

şiddet-i hicrānuña:

1. şiddet-i hicrānuña:-(u)ñ, -a

Gazel 21

Mısra: 9

Ayrılıġı şiddeti, sevgiliden ayrı olmanın şiddeti.

Nice şabr itsün Tūrābī şiddet-i hicrānuña
Taş dahi döymez bu nār-ı firqate eglenme gel

şihāb-ı çarh:

1. şihāb-ı çarh:

Müseddes 10

Mısra: 2

Feleġin kayan yıldızı, feleġin kıvılcımı.

Felek şāhum bu tarz ile senüñ otaġuña degmez
Şihāb-ı çarh inen germ itmesün bayraġuña degmez

şikār:

1. **şikāra:-a**

Tarih 37

Mısra: 4

Av, avlama.

Aldurup murğ-ı ma'ānīyi fezā-yı dilde
Şāh-bāz-ı nazarın şanki şikāra şaldı

2. **şikāruñ:-(u)ñ**

Tarih 150

Mısra: 6

Av, avlama.

Şayd için murğ-ı me'ānīyi açup bāl u perin
Çeşm-i şeh-bāzını ardınca şikāruñ şaldı

şikār eylemek:

1. **şikār eylemek:-mek**

Tarih 184

Mısra: 3

Yakalamak, ele geçirmek.

Şāh-bāz-ı himem ü bāz-ı veķārın şaldı
Zāg-ı a'dāyı şikār eylemek için fi'l-ħāl

şikār itmek:

1. **şikār itmek:-mek**

Tarih 43

Mısra: 7

Avlamak, ele geçirmek.

Ķanatlanup uçar gūyā kaçan binse Ķadırgaya
Şikār itmek için ey dil 'adū-yı zāgı ol şeh-bāz

şikest itdüm:

1. **şikest itdüm:-dü, -m**

Gazel 19

Mısra: 10

Kırmak. II hırs bağlamında yok etmek.

Virüp dil bir büt-i tersāya oldu
Şikest itdüm Tūrābī nāmını er

şimden-geri:

1. **şimden-geri:**

Müseddes 13

Mısra: 10

Bundan sonra, bundan böyle, şimdiden sonra.

Ķañ mıdur oynarsa bu yolda niçe baş üzre baş
Ķurmasun şimden-geri 'ālemde bir taş üzre taş

şimden-gêrû:

1. **şimden-geru:**

Nazm 2

Mısra: 12

Bundan sonra, bundan böyle.

Māni'-i zevķ u şafā gıtdı bu 'ālemden dilā
İdelüm şimden-geru seyrān seyrān üstine

şimdi:

1. **şimdi:**

Tarih 28

Mısra: 4

Şimdi.

Pāye Ķať itmege ehl-i 'irfān
Ma'rifet oldu hele şimdi medār

2. **şimdi:**

Tarih 53

Mısra: 6

Şimdi.

Bu demde pādīşāh-ı rub'-ı meskūn
Vezirin daħı şimdi buldı ħālā

3. **şimdi:**

Tarih 58

Mısra: 1

Şimdi.

Ķamdulillāh Ereğliye şimdi
Çekdiler sūrı bir ħişār oldu

4. **şimdi:**

Tarih 72

Mısra: 5

Şimdi.

Şahn-ı meydānuñ bu şimdi Rüstem-i destānidur
Bu cihāna gerçi geldi niçe yüz biñ pehlivān

5. **şimdi:**

Tarih 72

Mısra: 10

Şimdi.

Eşķiyā' ħaylin Ķırup cündin perīşān eyledi
Ķamdulillāh şimdi oldur Rüstem-i şāħib-ķırān

6. **şimdi:**

Tarih 73

Mısra: 4

Şimdi.

Ķahramān u Rüstemüñ efsāne itdi Ķışsasın
Evvel aldı şimdi meydānı egerçi geldi dır

7. **şimdi:**

Tarih 82

Mısra: 6

Şimdi.

Yümn-i 'adliyle şehā irdi murād u kāma ol
Yād olan şimdi cihān içre anuñ iclālidür

8. **şimdi:**

Tarih 84

Mısra: 6

Şimdi.

Ḳul olan itsünler aña inḳıyād
Ol durur şimdi vekilüm hem-demüm

9. **şimdi:**

Tarih 96

Mısra: 1

Şimdi.

Getürüp şadra Ḥudā şimdi o 'ālī-nesebi
'İlm u fazlıyla bu gün aldı ḳazā-yı Ḥalebi

10. **şimdi:**

Tarih 108

Mısra: 3

Şimdi.

'Urefā buldı revācın şimdi
Ma'rifet olsa nola kendüye nām

11. **şimdi:**

Tarih 140

Mısra: 3

Şimdi.

Devrinde oldu herkes āsüde şimdi anuñ
Devletle 'izzet ile Ḥaḳ dāyim ide devrin

12. **şimdi:**

Tarih 150

Mısra: 1

Şimdi.

Ḥamduli'llāh ki Ğanī-zāde Efendi şimdi
Ḳāḏī-'asker oluban şadra yoluyla geldi

13. **şimdi:**

Tarih 152

Mısra: 4

Şimdi.

Hālīyā server-i ḫayl-i 'ulemā sensin sen
Şimdi fenne şürü' eyleyenüñ māhirisin

14. **şimdi:**

Tarih 182

Mısra: 5

Şimdi.

Şeref virdi Ḥaleb şehrine 'ilm ü fazl ile şimdi
Bilürler ḳadrin anuñ ḫalk-ı 'ālem hep zarīf oldu

15. **şimdi:**

Gazel 8

Mısra: 4

Şimdi.

Şehnāza başla uyma raḳībün hevāsına
'Uşşāḳı diñle şimdi nevānuñ zamānidür

16. **şimdi:**

Kıt'a 1

Mısra: 3

Şimdi.

Yimege yeter anlara şimdi
Ḳoz üzümü ile ḫorüs taşağı

17. **şimdi:**

Müseddes 7

Mısra: 22

Şimdi.

Dökdi seyyāre-i eşküm benüm ol māhum ḫayf
Ṭutdı seyl-āb-ı belā şimdi güzergāhum ḫayf

18. **şimdi:**

Gazel 1

Mısra: 8

Şimdi, şu anda.

Her denī-ṭab'uñ yanında yok sözüme i'tibār
Bī-edeb cāhiller oldılar baña şimdi edīb

19. **şimdi:**

Tarih 67

Mısra: 5

Şimdi, şu anda.

Döndi şimdi 'aksine dünyā budur tārīḫ aña
Ḳapdı Çaylak Nigdeyi el çekdi andan Etyemez

20. **şimdi:**

Tarih 149

Mısra: 8

Şimdi, şu anda.

Fazl ile olduñ Efendi 'ulemā içre be-nām
Şimdi her fenne şürü' itmede māhir sensin

21. **şimdi:**

Tarih 182

Mısra: 1

"İçinde bulunulan zaman dilimi, şu
an" anlamlarında zaman zarfı.

Halebe şimdi vālī 'ilm ü fazlıyla Şerîf oldu
Vücûdî kalmadı ehl-i hâsed gâyet za'îf oldu

22. **şimdi:**

Tarih 3

Mısra: 7

Şimdi, şu an.

Her 'alâmet götüren şimdi görünmez oldu
Müteseyyidle pür olmuşdu egerçi etrâf

23. **şimdi:**

Tarih 205

Mısra: 1

Şimdi, artık.

Virilüp şimdi efendiye kazâ-i Edine
Pür-şeref oldu Vişâliyle likâ-i Edine

24. **şimdi:**

Tarih 206

Mısra: 4

Şimdi II artık, bundan böyle.

Fuکارâ zulm ile olmuşdu perîşân-ahvâl
Şimdi devrinde huzûr eyledi hayl-i zu'afâ

25. **şimdi:**

Tarih 11

Mısra: 5

Şimdi II artık, bundan sonra.

İtdi Atmeydânını şimdi 'ibâdet-hâne ol
Ma'bed-i insân-ı kâmil menba'-i 'irfândur

26. **şimdi:**

Tarih 40

Mısra: 14

Şimdi II artık, bundan sonra.

'Adû-yı bed-likâlar havf-ı rezminden firâr itdi
Zamânuñ şimdi oldur Qahramânı hem Nerîmânı

27. **şimdi:**

Tarih 40

Mısra: 22

Şimdi II artık, bundan sonra.

Veziir-i Hazret-i Sultân Mehemmed oldu re'yiyle
Şecâ'atle bu 'aşruñ şimdi oldur şîr-i Yezdânı

28. **şimdi:**

Tarih 99

Mısra: 1

Şimdi II artık, bundan sonra.

Açdı şarrâf-ı felek dürc-i le'âlin şimdi
Eyledi 'âleme izhâr kemâlin şimdi

29. **şimdi:**

Tarih 99

Mısra: 2

Şimdi II artık, bundan sonra.

Açdı şarrâf-ı felek dürc-i le'âlin şimdi
Eyledi 'âleme izhâr kemâlin şimdi

30. **şimdi:**

Tarih 99

Mısra: 4

Şimdi II artık, bundan sonra.

Lâl olırdı sözünü aklamada İbn-i Kemâl
Kimse iz'an idemez fehm ü hayâlin şimdi

31. **şimdi:**

Tarih 99

Mısra: 6

Şimdi II artık, bundan sonra.

Şadıri tezyîn idicek dindi Türâbî târih
Buldı zîbâ 'ulemâ şadıri kemâlin şimdi

32. **şimdi:**

Tarih 181

Mısra: 1

Şimdi II artık, bundan sonra.

Halepe şimdi vālī 'ilm ü fazlıyla Şerîf oldu
Virildi ehline mansıb bu bir kâr-ı laîf oldu

33. **şimdi:**

Tarih 183

Mısra: 1

Şimdi II artık, bundan sonra.

Şimdi Halebe vālī evlâd-ı Resûl oldu
Kavlinden vü fi'linden halk olsa nola râzî

34. **şimdi:**

Tarih 202

Mısra: 1

Şimdi II artık, bundan sonra.

Şimdi 'âlemde dil-güşâ menzil
Var ise hâne-i Vişâlidür

35. **şimdi:**

Tarih 212

Mısra: 2

Şimdi II artık, bundan sonra.

'Adl ile oldu Hasan Pâşâ vezîr-i pâdişâh
Hamduli'llâh şimdi buldı kadr u 'izzet şadr-ı câh

36. **şimdi:**

Gazel 4

Mısra: 5

Artık, bundan böyle.

Şükûfe haylinün her biri şimdi meclis-ârâdur
O bezm içre şanasın kâse-bâz olmuş karanfüller

37. **şimdi:**

Gazel 6

Mısra: 4

Artık, bundan böyle.

Yârün yolında terk-i ser itsem 'aceb midür
İklîm-i hüsne şimdi o server degül midür

38. **şimdi:**

Gazel 7

Mısra: 6

Artık, bundan böyle.

Görenler gurre-i ebrûsını dir
Bu devrün şimdi bu meh-pâresidür

39. **şimdi:**

Gazel 16

Mısra: 7

Artık, bundan böyle.

Çekdik elümüz şimdi şarâbuñ ayağından
La'lün var iken bâde-i hamrâdan uşanduk

40. **şimdi:**

Gazel 20

Mısra: 17

Artık, bundan böyle.

Gezer mi şimdi dervîşân ile gün gibi meh-rûlar
Vefâ seyrinde mi şâh u gedâmuздan haber virgil

41. **şimdi:**

Kıt'a 7

Mısra: 4

Artık, bundan böyle.

Kal'adan itdiler seni ma'zül
Sözünü şimdi diñlerün yokdur

42. **şimdi:**

Müseddes 2

Mısra: 22

Artık, bundan böyle.

Rûz-ı rûşen gözüñe cümle şeb-i târ oldu
Çemen-i hañ-ı siyeh şimdi semenzâr oldu

43. **şimdi:**

Müseddes 4

Mısra: 1

Artık, bundan böyle.

Şimdi vâlî-i Eregli dâver-i devrân imiş
Katl-i a'dâ eylemekte fâris-i meydân imiş

44. **şimdi:**

Müseddes 5

Mısra: 9

Artık, bundan böyle.

Şimdi göz yumdı fenâdan çeküp el ol bî-hîn
Derd-i firkatle nola eyler isem âh u enîn

45. **şimdi:**

Müseddes 5

Mısra: 15

Artık, bundan böyle.

Zîr-i hâki o perî-çehre idüp şimdi mağar
Bu fenâdan çeküp el eyledi nâ-gâh sefer

46. **şimdi:**

Tarih 47

Mısra: 10

Artık, bundan böyle.

Nola dinilse kudûmına Tûrâbî târîh
Rûm-ili oldu hele şimdi mağâm-ı Mağmûd

47. **şimdi:**

Tarih 211

Mısra: 3

Artık, bundan böyle.

Cünd-i İslâmuñ olup şimdi sipeh-sâlârı
'Adl ile olsa nola cümle eñvârı hasen

şinâverlük idüp:

1. **şinâverlük idüp: -iip**

Tarih 43

Mısra: 9

Yüzücülük yapmak, yüzmek.

Şinâverlük idüp hün-ı 'adüya dindi târîhi
Sinân Pâşâ ola dâyim kapûdân oldu deryâyâ

şinhıyâr:

1. **şinhıyârı: -ı**

Kıt'a 3

Mısra: 5

Şinhıyar.

Şinhıyârı yazın yiyüp gitdüñ
Oturağuña şaklaruz havucı

şîr-i ner:

1. **şîr-i ner:**

Tarih 210

Mısra: 23
Erkek aslan.

Hâzret-i 'Osmân Pâşâ irdi hem-çü şîr-i ner
Mar'aşuñ mîr-i emîrânı Piyâle devr idüp

şîr-i yezdâni:

1. **şîr-i yezdâni:-ı**

Kıt'a 5

Mısra: 62

Allah'ın aslanı Hz. Ali.

'Arşa-i hüsniñ 'Alîdür şîr-i Yezdâni nice
Kahramânî çeşm ile eyler mi 'uşşâka nigâh

şîrîn-suhan:

1. **şîrîn-suhan:**

Gazel 21

Mısra: 3

Tatlı sözlü. II sevgili.

Kühken gibi firâkuñla eyâ şîrîn-suhan
Vardı gönlüm kühsâr-ı hayrete eglence gel

şîrves:

1. **şîrves:**

Tarih 109

Mısra: 16

Aslan gibi; güçlü, kuvvetli bir şekilde.

Şadr-ı a'lâyı kılıçla çaldı ol gürg-i vegâ
Şîrves oldı Çığâl-zâde zamânuñ Hayderi

şîşe-i pür-âb içinde:

1. **şîşe-i pür-âb içinde:-i, -n, -de**

Gazel 4

Mısra: 4

Su dolu şişenin içi.

Hayâl-i zülf-i dilber zeyn idüpdür çeşm-i
giryânım
Yaraşur şîşe-i pür-âb içinde tâze sünbüller

şitâb it:

1. **şitâb it:**

Gazel 24

Mısra: 2

Acele etmek, elini çabuk tutmak.

Sâkıyâ al ayağı destüñe gel mey görelüm
Sür şitâb it kadehi turma pey-â-pey görelüm

şöhret:

1. **şöhret:**

Tarih 3

Mısra: 5

*Her yerde herkesçe tanınma, meşhurluk, ün,
san, nam.*

Şeref-i 'ilm ü diyânetle bulupdur şöhret
Niçe vaşf eyleye ol zât-ı şerîfi Vaşşâf

şöhret bulupdur:

1. **şöhret bulupdur:-up, -dur**

Tarih 66

Mısra: 5

Ünlenmek, tanınmak, herkesçe bilinmek.

'İlm ü fazlıyla bu 'âlemde bulupdur şöhret
Ser-fîrâz iden anı gayret ü iclâlidür

şöhret bulur:

1. **şöhret bulur:-(u)r**

Gazel 35

Mısra: 11

Ünlenmek, tanınmak, herkesçe bilinmek.

Tutar şît u şadâ-yı hüsni âfâkı bulur şöhret
Türâbî istemez mi dil-rübâlar 'âşık-ı zârın

şöhret-i tām:

1. **şöhret-i tām:**

Tarih 22

Mısra: 4

Eksiksiz şöhret, tam şöhret.

Bulup akrân içinde şöhret-i tām
Aña mahşuş olup 'ilm ü ma'ârif

2. **şöhret-i tām:**

Tarih 55

Mısra: 7

Eksiksiz şöhret, tam şöhret.

Nazm ile nesre virüpdür o kadar şöhret-i tām
La'l olur meclisine gelse güruh-ı şu'arâ

3. **şöhret-i tām:**

Tarih 138

Mısra: 4

Eksiksiz şöhret, tam şöhret.

Cihânda 'ilm ü fazl u 'adli ile
Ebâ-'an-ced bulupdur şöhret-i tām

4. **şöhret-i tām:**

Tarih 165

Mısra: 12

Eksiksiz şöhret, tam şöhret.

Ma'rifet buldı zamânında revâc
Ehl-i 'irfâna virüp şöhret-i tām

5. şöhret-i tām:

Tarih 184

Mısra: 5

Eksiksiz şöhret, tam şöhret.

'Adl u dâdıyla bulursa yiridür şöhret-i tām
Nāmı 'âlemde hemân Nüşirevânuñ qaldı

6. şöhret-i tām:

Tarih 185

Mısra: 6

Eksiksiz şöhret, tam şöhret.

Dürildi defteri Nüşirevânuñ
Bulınca 'adl ile sen şöhret-i tām

şol deñlü:

1. şol deñlü:

Tarih 127

Mısra: 7

O denli, o kadar.

Şadâsı irdi anuñ Hind ü Sind ü Şâm u Kirmâna
Celâli hayline şol deñlü çaldı tığ-i hün-bârı

söyle:

1. söyle:

Tarih 33

Mısra: 9

Şöyle.

Şöyle bir zât-ı şerîfi yine pâ-mâl itdüñ
Bize bu devr-i felek neyleyelim virmedi el

2. söyle:

Kıt'a 5

Mısra: 73

Öyle bir, söyle.

'Add olunmaz söyle bî-haddur cüvânân hemân
Gayrısın yâd itme illâ ibn-i Rehyanı nice

3. söyleñ:-ñ

Gazel 44

Mısra: 6

Demek, söylemek, dile getirmek.

Uymasun her cāhil ü nâ-dāna Ādemden kaçar
Ol perîye söyleñ olsun ehl-i 'irfânuñ kulu

söyle kim:

1. söyle kim:

Tarih 21

Mısra: 3

Şöyle ki, şuna benzer.

Saña sultānum Hudā virmiş fazîlet şöyle kim
Meclisünde nuçka gelseñ lâ'l olur ehl-i beyân

şu deñlü:

1. şu deñlü:

Tarih 40

Mısra: 17

O kadar, öylesine.

Cünüd-ı düşmen-i dîne şu deñlü çaldı şemşiri
Şadâsı tutdı anuñ Hind ü Sind ü Şâm u Kirmâni

2. şu deñlü:

Gazel 19

Mısra: 1

Şu denli, o kadar çok.

Şu deñlü eyledi ülfet gönül derdine cānānuñ
Ölürse hergiz añmaz nāmını 'âlemde dermānuñ

şu 'arâ kısmına:

1. şu 'arâ kısmına:-ı, -n, -a

Kıt'a 4

Mısra: 1

Şairler kısmı, şairler kesimi, şairler.

Şu 'arâ kısmına cevri itme eyâ sîm-berüm
Luft u ihsân ile yap gönlin o şeydâyilerün

şücâ':

1. şücâ':

Kıt'a 5

Mısra: 52

Şüca (özel isim).

Şüzen-i müjgân ile bağrın deler mi 'aşıkun
Derziler içre Şücâ' bāni cefâ kâni nice

şüd:

1. şüd:

Tarih 179

Mısra: 1

Oldu.

Şems Efendi kâdî- 'asker şüd be-fazl
Çün ziyâ-güster buved eşvâk-ı şems

şühedâ hayline:

1. şühedâ hayline:-i, -n, -e

Tarih 166

Mısra: 1

Şehitler zümresi, şehitler topluluğu, şehitler.

Oldı Beg-zāde ‘Ömer Beg şühedā hayline baş
Tîg-i ‘adliyle bu gün mülk-i bekāyı açdı

şükr:

1. **şükrümüz:-(ü)müz**

Müseddes 11

Mısra: 7

Şükür, Tanrı'ya duyulan minnet.

Şükrümüz Haḫka budur virdi bize idrāki
Almazuz ‘aynumuza her denī-i ḫāşāki

2. **şükrüm:-(ü)m**

Tarih 18

Mısra: 2

Şükür, Tanrı'ya duyulan minnet.

Oldı dilā ‘Ali Beg ‘izzetle mīr-i ḫüccāc
Şükrüm Ḥudāya oldur tarḫ oldı gıtdi Ḥaccāc

şükrān oldılar:

1. **şükrān oldılar:-dı, -lar**

Tarih 76

Mısra: 4

Şükran olmak, şükran duymak, yapılan iyiliğin farkında olmak.

Ḥāk-i pāyinden dilā rūşen olupdur çeşm-i cān
Devr-i ‘adlinde vilāyet ḫalkı şükrān oldılar

şükrüli’llāh:

1. **şükrüli’llāh:**

Müseddes 8

Mısra: 8

Allah'a şükür olsun.

Gördi ey Seyyīd bu ‘aynum türbe-i pākūñ ‘ayān
Şükrüli’llāh yüz sürüp itdüm ser-i kūyuñ mekān

2. **şükrüli’llāh:**

Tarih 198

Mısra: 8

Allah'a şükür olsun.

Eyleye Bārī Te ‘ālā devlet ü ‘ömrün mezīd
Şükrüli’llāh menzilüñe sağ esen ḫılduñ nüzül

şükrüli’llāh kim:

1. **şükrüli’llāh kim:**

Tarih 82

Mısra: 8

Allah'a şükürler olsun ki.

İrdi ey dil şıdḫ ile tīr-i du‘āsı menzile
Şükrüli’llāh kim bu gün a‘dā anuñ pā-mālidür

şükrüli’llāh kim:

1. **şükrüli’llāh kim:**

Nazm 2

Mısra: 9

Allah'a şükürler olsun ki.

Şükrüli’llāh kim dilā gıtdi ‘adū-yı evliyā
Tekyeye gelsün beru mihmān mihmān üstine

şüküfe haylinüñ:

1. **şüküfe haylinüñ:-i, -nüñ**

Gazel 4

Mısra: 5

Çiçek zümresi.

Şüküfe haylinüñ her biri şimdi meclis-ārādur
O bezm içre şanasın kāse-bāz olmuş ḫaranfüller

şüküfe haylinüñ serdārı:

1. **şüküfe haylinüñ serdārı:-ı**

Gazel 22

Mısra: 4

Aşıklar zümresinin komutanı, aşıklar zümresinin önderi.

Mülk-i ḫüsn içre cüvānānuñ sipeh-sālārısın
Nitekim olur şüküfe haylinüñ serdārı gül

şu‘le viren:

1. **şu‘le viren:-en**

Müseddes 8

Mısra: 26

Işık, parıltı vermek; aydınlatmak.

Faḫr-ı ‘ālemsin bu dünyā gerd-i bābuñdur senüñ
Bu cihāna şu‘le viren āfitābuñdur senüñ

şürü‘ eyleyenüñ:

1. **şürü‘ eyleyenüñ:-(y)e, -nüñ**

Tarih 152

Mısra: 4

Başlamak.

Ḥālīyā server-i ḫayl-i ‘ulemā sensin sen
Şimdi fenne şürü‘ eyleyenüñ māhirisin

şürü‘ itmede:

1. **şürü‘ itmede:-me, -de**

Tarih 149

Mısra: 8
Başlamak.

Faẓl ile olduñ Efendi 'ulemā içre be-nām
Şimdi her fenne şürū' itmede māhir sensin

şüyū' buldı:

1. şüyū' buldı:-dı
Tarih 184
Mısra: 7
Duyulmak, yayılmak.

Ey Tūrābī bu meserret haberı buldı şüyū'
Dindi tārīhı açup Şāmı Şerīfı aldı

T

tā:

1. tā:
Tarih 57
Mısra: 2
Değın, dek, kadar.

Hamduli'llāh bu hişār oldu tamām
Ola muhkem çura tā rüz-ı kıyām

2. tā:
Tarih 210
Mısra: 35
-den beri, ta ki.

İnkırāz-ı devre dek tā söylene iş-bu haber
Hağ Te'ālā 'ömrin efzūn ide ber-hürdār idüp

3. tā:
Müseddes 13
Mısra: 16
-e kadar.

Buña ādem mi döyer dünyāda ihvān-ı vefā
Diyelüm tā şubh-ı haşre hasretā vā-şaretā

4. tā:
Gazel 5
Mısra: 5
Bir şeyin başladığı veya sona erdiği noktayı,
zaman ve uzaklık bakımından abartmalı bir
biçimde anlatan bir söz.

Encüm-āsā gözlerin yummaz gice tā şubha dek
Bister-i firkatde şanmañ 'aşığ-ı nālān uyur

ta'abı çekmeye:

1. ta'abı çekmeye:-me, -(y)e

Tarih 96

Mısra: 6

Sıkıntı çekmek, zor şartlar altında yaşamak.

'Ömri 'ālemde anuñ zevk u şafā ile geçüp
Bu cihān içre dilā çekmeye hergiz ta'abı

tab':

1. tab'umuza:-(u)muz, -a
Tarih 33
Mısra: 12
Güç, kuvvet, takat.

Keyf-bağış idi anuñ meclis-i rüh-efzāsı
Tağılup mañfilümüz tab'umuza irdi kesel

2. tab':
Tarih 90
Mısra: 2
Tabiat, mizaç.

Halebe kādī olunca didi hātif tārīh
Tiz tab' ile diyārın Halebūñ aldı Hüsām

3. tab'uña:-(u)ñ, -a
Tarih 60
Mısra: 5
Tabiat, mizaç, huy.

Mū-şikāf tab'uña olmuş musahhar her 'ulüm
Hiç efendi kimse hağkuñda dimezler kāl u kıl

tāb u tākat:

1. tāb u tākat:
Gazel 19
Mısra: 3
Güç ve kuvvet.

Alışduk firkatde vaşluña ey meh tāb u tākat yok
Mezāk ehli bilür fark eyleye vaşl ile hicrānuñ

tābi':

1. tābi':
Müseddes 4
Mısra: 4
Bağlı.

Sa'y idüp vağf-ı Resüle bende-i fermān imiş
Nāzır-ı evkāfa tābi' çāker-i sultān imiş

tāb-ı ecel:

1. tāb-ı ecel:
Muhammes 1

Mısra: 3

Ecelin sıcaklığı, ölümün sıcaklığı.

Yağdı yandurdu velî hasret ile táb-ı ecel
Aldı oğlum Hızır neyleyeyin hıváb-ı ecel

tab´-ı ma´ānī-perver:

1. **tab´-ı ma´ānī-perver:**

Tarih 23

Mısra: 3

*Manaları besleyen tabiat, manaları büyüten
(anlamlandıran) tabiat.*

Tab´-ı ma´ānī-perver saña virildi Hâkdan
Yanuñda mantıkiyyün kâdir degül kelâma

tab´-ı nâzûkle:

1. **tab´-ı nâzûkle:-le**

Tarih 40

Mısra: 26

*Zarif, hoş yaratılış II Sinan Paşa
kastedilmektedir.*

Olur hüsn-i edâ'sın gûş idenler kulu kurbânı
'Aceb mi tab´-ı nâzûkle cihānuñ olsa Hâssâm

tab´-ı tîz:

1. **tab´-ı tîz:**

Tarih 102

Mısra: 5

Keskin mizaç, sivri karakter.

Keser da´vâyı tab´-ı tîz ile ol hem-çünân şemşîr
Olup kâdî bi-hamdi'llâh hele bir fâzil u ´âlim

tabîb:

1. **tabîb:**

Gazel 1

Mısra: 4

Hekim, doktor.

Rüzgâr ile bedende kuvvet ü fer kalmadı
Ey dirîgâ çäre bulmaz derdüme hergiz tabîb

tâc:

1. **tâcın:-ı, -n**

Tarih 154

Mısra: 2

*Hükümdarların alâmet-i saltanat olmak
üzere başlarına giydikleri kisve-i mahsusa.*

Naşûh Pâşâ atup tîr-i murâda urdı umâcın
Kızılbaşuñ kılıçla başına tar eyledi tâcın

tâc-ı serüñ:

1. **tâc-ı serüñ:-(ü)ñ**

Müseddes 2

Mısra: 20

Baş tacı.

Saña hengâm-ı meşîb irdi ´aceb kâr oldı
Tâkātuñ yoğ başuña tâc-ı serüñ bâr oldı

tağ:

1. **tağlar:-lar**

Gazel 40

Mısra: 8

Dağ.

Şalardı pertevin ben hâke ol mihr-i cân-ārâ
Çekildi araya tağlar gibi ağıyardan perde

tağıd:

1. **tağıdurlar:-(u)r, -lar**

Kit'a 4

Mısra: 4

Dağıtmak, dağınk hale getirmek.

Kir-i hievî alıcak ellerine el-hâşıl
Tağıdurlar kün-ı billürını hercâyilerüñ

tağıl:

1. **tağılup:-up**

Tarih 33

Mısra: 12

Dağılmak II savrulmak.

Keyf-bahş idi anuñ meclis-i rûh-efzâsı
Tağılup mañfilümüz tab´umuza irdi kesel

2. **tağılup:-up**

Tarih 52

Mısra: 4

Dağılmak II savrulmak.

Geçdi ol hâtırumuz cem´ olmaz
Tağılup hem-çü perîşân sünbül

3. **tağılup:-up**

Müseddes 1

Mısra: 4

Dağılmak II yok olmak.

Ehle virilmeyeli manşıba rağbet gitdi
Tağılup ehl-i kurâ cümle ra´iyyet gitdi

tağıt:

1. **tağtıdılar**:-dı, -lar

Gazel 26

Mısra: 11

Dağıtmak, yaymak, saçmak.

Fenn-i istibdāl ile tağtıdılar mā-ba'düñi
‘Ar u nāmüsuñ gibi şad-çāk imişsin bilmedüm

tağlardağ:

1. **tağlardağı**:-ı

Tarih 117

Mısra: 4

Dağlar dağı II büyük dağ.

Açar pâyına cezb idüp dem-ā-dem
Şuyına reşk idüp tağlardağı berf

tahassün kıl:

1. **tahaşşün kıl:**

Tarih 58

Mısra: 5

*Korunmak için kale ve hisara kapanma, sarp
bir yere sığınma.*

Kıl tahaşşün içinde bu tārīḥ
Kal’amuz ey dil üstüvār oldu

tahsîn:

1. **tahsînler**:-ler

Tarih 16

Mısra: 5

Beğenme, güzel bulma, takdir etme.

Kim görse nazm u nesrūñ tahsînler eyler ey şeh
‘İzzetle nuṭka gelseñ lā’l olur ehl-i ‘irfāñ

taht:

1. **tahtına**:-ı, -n, -a

Tarih 36

Mısra: 6

*Hükümdarların üzerine oturdukları koltuk.
Hükümdarlık makāmi, hükümdarlık.*

Kerr ü ferriyle nedür bunca şehā tarz-ı ḥasen
Şanki ḥaşmetle bu gün tahtına Dārā geldi

2. **tahtını**:-ı, -n, -ı

Tarih 83

Mısra: 4

*Hükümdarların üzerine oturdukları koltuk.
Hükümdarlık makāmi, hükümdarlık.*

Himmet-i merdāñ ile tahtını berbād eylegil
Darb u ḥarbuñdan ‘Acem şāhi kaçarsa ğam degül

3. **tahtına**:-ı, -n, -a

Gazel 13

Mısra: 4

Hükümdarların üzerine oturdukları koltuk.

Ayağ dīvāni itmez yoklamaz mazlūmlar ḥālin
Perīşāñ oldu kullar tahtına sulṭānumuz gelmez

taht-ı hem-pāye-i eflāke:

1. **taht-ı hem-pāye-i eflāke**:-e

Tarih 161

Mısra: 5

*Göklerle ortak rütbede olan taht, göklerle
eşit derecede olan taht.*

Taht-ı hem-pāye-i eflāke geçüp rif‘at ile
Seherī şanki tülū‘ eyledi mihr-i raḥşāñ

taht-ı ‘osmāna:

1. **taht-ı ‘osmāna**:-a

Tarih 161

Mısra: 2

Osmanlı tahtı.

Ḥamdulī’llāḥ ki olup şevket ile şāḥ-ı cihāñ
Taht-ı ‘Osmāna cülūs eyledi Sulṭāñ ‘Osmāñ

taht-ı yünāna:

1. **taht-ı yünāna**:-a

Tarih 156

Mısra: 33

Yunan tahtı.

Şāniyā geldi taht-ı Yünāna
Rüzgār ile anda ide qarār

2. **taht-ı yünāna**:-a

Tarih 206

Mısra: 9

Yunan tahtı.

Taht-ı Yünāna kadem başdı dinildi tārīḥ
Geldi Yaḥyā Qaraman ilini itdi iḥyā

taht-ı yünāni:

1. **taht-ı yünāni**:-ı

Tarih 199

Mısra: 1

Yunan tahtı.

Dilā ābād idüp serdār-ı ekrem taht-ı Yünāni
Vişāliyle müşerref eyledi mülk-i Qaramanı

2. **taht-ı yünāni**:-ı

Tarih 206

Mısra: 2
Yunan tahtı.

Devlet ü 'izzet ile Hâzret-i Yahyâ Pâşâ
Taht-ı Yünânı gelüp 'adl ile kıldı ihyâ

tak:

1. **tağınup:-(i)n, -up**
Gazel 37
Mısra: 5
Asmak, iliştiirmek.

Başına tağınup tel göz kararup düşmesün Rūma
Koma hâl-i ruhuñ ol Hindü-yı hün-hVāra yüz
virme

2. **tağı:-ı**
Tarih 106
Mısra: 4
-gökyüzü, semâ-.

Eyleye 'izz ile kaşr-ı mu'allâda culūs
Hâne-i devletinüñ kavı-ı ferah tağı ola

tāk itmek:

1. **tağ itmek:-mek**
Gazel 9
Mısra: 5
Asmak.

Tāk itmek ile kaddüñ beñzer mi hiç meh-i nev
Ayâ hilâl kaşlar devr-i kühende yokdur

tāk olmuş:

1. **tāk olmuş:-miş**
Müseddes 6
Mısra: 27
Kesilmek, bitmek, tükenmek.

Dehre-i derd ile gözyaşı çü tāk olmuş iken
Elem-i zulm-i firāvān ile hāk olmuş iken

takat:

1. **tağatuñ:-(ü)ñ**
Müseddes 2
Mısra: 20
Bir şeyi yapabilmek için gereken güç, kuvvet,
derman.

Saña hengām-ı meşib irdi 'aceb kār oldu
Tağatuñ yok başuña tāk-ı serüñ bār oldu

takat götürmez:

1. **tağat götürmez:-mez**

Gazel 21
Mısra: 6
Kelime Tipi: **Deyim**
Dayanmak, katlanmak.

Çün dimişlerdür sefer nār-ı sağardan kıç'adur
Cānumuz tağat götürmez miñnete eglenme gel

tākı:

1. **tağı:**
Tarih 196
Mısra: 8
Kubbe, kemer.

Kaşr-ı Şeddāda tağı eyledi hānd
Fikr-i şā'ible kıldı menzil-i hāş

tāk-ı bülendine:

1. **tağ-ı bülendine:-i, -n, -e**
Tarih 195
Mısra: 6
Yüksek kemer, yüksek kubbe.

Esmesün bād-ı fenādan üstine āsib-i gam
İrmesün tağ-ı bülendine bu devrāndan hālel

tāk-ı fazlına:

1. **tağ-ı fazlına:-ı, -n, -a**
Tarih 59
Mısra: 8
Erdem kemeri, üstünlük kemeri.

'İlm ü 'adlin nice vaşf eyleye erbāb-ı 'ukül
Tağ-ı fazlına irişmez çü kemend-i idrāk

tāk-ı hasen ü cāy-ı behişt:

1. **tağ-ı hasen ü cāy-ı behişt:**
Tarih 88
Mısra: 8
Güzel kemer ve cennet yeri II Hasan
Paşa'nın yaptırdığı bina kastedilmiştir.

Tārīhi dindi esāsına anuñ
Oldı tağ-ı hasen ü cāy-ı Behişt

tāk-ı mu'allā:

1. **tağ-ı mu'allā:**
Tarih 11
Mısra: 4
Yüksek tavan.

Eyledi bir dil-güşā 'ālī binā'ya ibtidā
Her taraf tağ-ı mu'allā ile pür-eyvāndur

tāk-ı mu'allāsına:

1. **tāk-ı mu'allāsına:**-(s)ı, -n, -a

Tarih 8

Mısra: 5

Yüksek kemer.

Reşk ider tāk-ı mu'allāsına eyvān-ı felek
Pāk ider dāmānını gerd-i küdüretten nesīm

tāk-ı şeddādı:

1. **tāk-ı şeddādı:**-ı

Tarih 203

Mısra: 6

*Şeddad (Yemen'de Âd Kavminin hükümdarı)
kemerı II Şeddad: Çok eskiden Yemen'de Âd
Kavminin hükümdarı Allah'a isyan ederek
Cennet'e benzetmek iddiasıyla İrem bağıını
yaptırması, bu bağdaki köşke girmeden kavmi ile
yani taraftarlarıyla birlikte gazaba uğramış.*

Kaşr-ı zībālar ile zeyn oldu
Tāk-ı Şeddādı itdi nām ile zışt

tāk-ı sipihri:

1. **tāk-ı sipihri:**-ı

Tarih 158

Mısra: 6

Gökyüzü kubbesi. II gökyüzü.

Görmedi 'ömründe kimse böyle bir 'ālī maqām
Bām-ı kaşrı eyledi tāk-ı sipihri zīr-i pā

2. **tāk-ı sipihri:**

Muhammes 1

Mısra: 7

Gök kubbe.

Demidür gözlerümüñ yaşı dem-ā-dem aksa
Top-ı nālem yiridür tāk-ı sipihri yıksa

takın:

1. **takınmış:**-miş

Gazel 22

Mısra: 5

Belli bir şekle bürünmek, kuşanmak.

Goncalarla nergis-i zībā takınmış her taraf
Güşidur zann eylemeñ siz güşe-i destarı gül

tal:

1. **talı:**-dı

Tarih 37

Mısra: 8

Dalmak.

'Ömrünü devletini Bār-ı Hudā ide ziyād
Garğ olup hayl-i 'adū baħr-ı belāya taldı

2. **talışından:**-(ı)ş, -ı, -n, -dan

Gazel 33

Mısra: 10

*Dalmak, başka bir şeyle uğraşamayacak
veya başka bir şeyi düşünemeyecek biçimde
kendini bir şeye kaptırmak.*

Yok zamīründe vefā resmi Tūrābī yāruñ
Fikri deryāsına turma talışından bilürin

tālān itdi:

1. **tālān itdi:**-dı

Müseddes 1

Mısra: 7

Alt üst etmek, yağmalamak.

İtdi her güşeyi eşrār u celālī tālān
Memleket gāret olup zulm ile oldu vīrān

tālān üstine tālān eyledi:

1. **tālān üstine tālān eyledi:**-dı

Nazm 2

Mısra: 16

*Çok fazla zarar vermek, çok fazla
yağmalamak.*

Nehb ü tālān eyleyüp itdi diyārını harāb
Şakī hayfā eyledi tālān tālān üstine

tālīb olanlar:

1. **tālīb olanlar:**-an, -lar

Tarih 65

Mısra: 5

İstemek, talep etmek.

Çekdi bāl tālīb olanlar didiler tārīhini
Etyemez-zāde Efendiye Eregli elyak

tālīb-i hār:

1. **tālīb-i hār:**

Gazel 26

Mısra: 14

Hakir istekli.

Bu Tūrābīden kaçarsın meyl-i agyār eyleyüp
Tālīb-i hār rāgıb-ı Etrāk imişsin bilmedüm

tālīb-i sevdā-vı hām itdüñ:

1. **ṭālib-i sevdā-yı hām itdūn**:-dū, -ñ
Nazm 5
Mısra: 2
Ham sevdaya talip etmek, ham sevgiye istekli etmek.

Kıl teraḥḥum ṭālib-i sevdā-yı hām itdūn beni
Yād-ı la' lūñle esīr-i nūş-ı cām itdūn beni

ṭāli' i:

1. **ṭāli' i:**
Tarih 69
Mısra: 4
Talih, baht, kader.

Evc-i rif'atda idelden necm-i es'adla kırān
Eyledi kat'-ı menāzil ṭāli' i oldı sa'īd

ṭāli' -i maksūdumuz:

1. **ṭāli' -i maksūdumuz**:-(u)muz
Tarih 105
Mısra: 2
Kastedilen talih.

Dāyimā serdārumuz Maḥmūd ola
Ṭāli' -i maksūdumuz mes'ūd ola

ṭāli' -i mes'ūdumuz:

1. **ṭāli' -i mes'ūdumuz**:-(u)muz
Müseddes 13
Mısra: 5
Mutlu talih.

Ġāyib oldı ey dirīgā ṭāli' -i mes'ūdumuz
Ağlasun ḳan ağlasun bu çeşm-i ḥün-ālūdumuz

2. **ṭāli' -i mes'ūdumuz**:-(u)muz
Müseddes 13
Mısra: 11
Mutlu talih.

Ġāyib oldı ey dirīgā ṭāli' -i mes'ūdumuz
Ağlasun ḳan ağlasun bu çeşm-i ḥün-ālūdumuz

3. **ṭāli' -i mes'ūdumuz**:-(u)muz
Müseddes 13
Mısra: 17
Mutlu talih.

Ġāyib oldı ey dirīgā ṭāli' -i mes'ūdumuz
Ağlasun ḳan ağlasun bu çeşm-i ḥün-ālūdumuz

4. **ṭāli' -i mes'ūdumuz**:-(u)muz
Müseddes 13
Mısra: 23
Mutlu talih.

Ġāyib oldı ey dirīgā ṭāli' -i mes'ūdumuz
Ağlasun ḳan ağlasun bu çeşm-i ḥün-ālūdumuz

5. **ṭāli' -i mes'ūdumuz**:-(u)muz
Müseddes 13
Mısra: 29
Mutlu talih.

Ġāyib oldı ey dirīgā ṭāli' -i mes'ūdumuz
Ağlasun ḳan ağlasun bu çeşm-i ḥün-ālūdumuz

ta' līm:

1. **ta' līm i:**
Tarih 195
Mısra: 2
Öğretme, öğrenme.

Ġahve-ḥāneñ ey Vişālī özge tarz-ı bī-bedel
Eylemiş binā' sına ta' līm üstād-ı ezel

ta' līm itmiş:

1. **ta' līm itmiş**:-miş
Gazel 41
Mısra: 3
Kelime Tipi: **Deyim**
Öğretmek, yol göstermek.

Çeşm-i fettānına cān almağı ta' līm itmiş
Öğredüp 'işveleri nāz ile üstād-ı 'Ali

ta' līm olur:

1. **ta' līm olur**:-(u)r
Tarih 79
Mısra: 6
Yetiştirilmek, eğitilmek.

Veli-siretdür olmasun vilāyetden ebed ḥālī
Ne işlerse anı bil cānib-i Ḥaḳdan olur ta' līm

tamām:

1. **tamām:**
Gazel 10
Mısra: 7
Tüm, eksizlik.

Şeb-revlik itdi ḳapladı Rüm illerin tamām
Ḥaṭṭ-ı 'izārı cünd-i siyeh-rū degül midür

tamām oldı:

1. **tamām oldı**:-dı
Tarih 57
Mısra: 1
Bitmek, tamamlanmak.

Ḥamdulillāh bu ḥiṣār oldı tamām
Ola muḥkem ʔura tā rüz-ı kıyām

2. **tamām oldı:-dı**

Tarih 57

Mısra: 6

Bitmek, tamamlanmak.

Di esāsına Tūrābī tāriḥ

Oldı bu ʔal'a Ereğlide tamām

ta'mir:

1. **ta'mire:-e**

Tarih 77

Mısra: 10

Bozuk şeyi düzeltmek, eski şeyi düzelterip yeni haline getirmek, onarım.

Ol Ḥalilüm buldı güyā Ka'be yapmışca şevāb

Bu dil-i vīrānı geldi oldı ta'mire sebeb

ta'mir itmedi:

1. **ta'mir itmedi:-me, -di**

Tarih 158

Mısra: 2

Düzeltilmek, onarmak.

'Adl ile Aḥmed Pāşā yaptı bir 'ālī binā'

Kimse ta'mir itmedi böyle sarāy-ı dil-güşā

tañ:

1. **tañ:**

Tarih 46

Mısra: 7

T. Tuhaf, acayip.

Ol āşaf-ı zamāne dād itse tañ mı her dem

Mevrūşıdur pederden anuñ şehā 'adālet

2. **tañ:**

Tarih 53

Mısra: 3

T. Tuhaf, acayip.

Cihānı ʔıtşa tañ mı ḥükmi anuñ

Odur ḥayl u ḥaşemle hem-çü Dārā

3. **tañ:**

Tarih 69

Mısra: 5

T. Tuhaf, acayip.

Hem-çü Keşşāf olsa tañ mı her maḥalde mü-şikāf

Aña keşf olmış durur tefsir-i ʔur'an-ı mecīd

4. **tañ:**

Tarih 190

Mısra: 8

T. Tuhaf, acayip.

Mesihāveş idüpdür luṭf ile ben mürdeyi ihyā

İdersem tañ midur her dem du'ā-yı devletin dāyim

ta'n:

1. **ta'n:**

Müseddes 11

Mısra: 19

Ayıplama, kınama.

Baḥup 'iṣyānumuza nār-ı caḥīme yaḥma

Zāhidā cānumuza ta'n ile ʔaḥmaḥ ʔaḥma

ta'n eyleyen:

1. **ta'n eyleyen:-(y)en**

Kit'a 5

Mısra: 10

Kınamak, ayıplamak, hor görmek.

Açılıp dürli şüküfe buldı mı zīnet çemen

Cennete ta'n eyleyen ol bāğ u büstānı nice

ta'n ider:

1. **ta'n ider:-(e)r**

Kit'a 5

Mısra: 45

Ayıplamak, kınamak.

ʔa'n ider mi nuḳre-i ḥāme beyāz sīnesini

Miḥcinuñ dīvānı var mı mest ḥayrānı nice

tañ mı:

1. **tañ mı:**

Gazel 18

Mısra: 8

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Tuhaf mı, acayip mi.

Girüp meydān-ı 'aşkında o şāhuñ cān u baş oyna

Yolında ḥarc olursa tañ mı ey dil cümleten varuñ

2. **tañ mı:**

Müseddes 11

Mısra: 16

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Tuhaf mı, acayip mi.

Bizi 'ayb eylemeñüz zühde vedā' eyler isek

Şevk ile zerre gibi tañ mı semā' eyler isek

3. **tañ mı:**

Nazm 2

Mısra: 8

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Tuhaf mı, acayip mi.

Geldi bayrām itmege peyk-i beşāret nā-gāh
Eylesek tañ mı bu gün kırbān kırbān üstine

4. **tañ mı:**

Gazel 4

Mısra: 1

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Şaşılır mı, tuhaf mı.

Bahār eyyāmı geldi tañ mı feryād itse bülbüller
Dirġā anlarıñ feryādına yetişmedi güller

5. **tañ mı:**

Tarih 16

Mısra: 8

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Şaşılır mı? (Şaşılmaz).

Hulk-ı hasenle āyā hem-nām-ı Aħmed olduñ
Tañ mı şefā'at itse saña resül-i Yezdān

6. **tañ mı:**

Tarih 18

Mısra: 10

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Şaşılır mı? (Şaşılmaz).

Geldi 'Ali Beg ey dil 'adliyle buldı rif'at
Baş üzre ħākipāyı tañ mı olursa ser-tāc

7. **tañ mı:**

Tarih 47

Mısra: 4

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Şaşılır mı? (Şaşılmaz).

Açdı şemşīr ile Bağdādı idüp emn ü emān
Darb-ı tġin işidüp tañ mı helāk olsa ħasūd

8. **tañ mı:**

Tarih 5

Mısra: 2

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Tuhaf mı, şaşılır mı (Şaşılmaz).

Fazl u 'adāletiyle Bağdāda oldu vālī
Luṭf u keremle olsa tañ mı efendi muħsin

tañ mıdır:

1. **tañ mıdır:-dur**

Müseddes 13

Mısra: 9

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Tuhaf mı, acayip mi.

Tañ mıdır oynarsa bu yolda niçe baş üzre baş
Turmasun şimden-geri 'ālemde bir taş üzre taş

tañrılık da'vāsın itdi:

1. **tañrılık da'vāsın itdi:-di**

Nazm 2

Mısra: 24

Tanrılık davası etmek.

Ḳulları nāmını Cebrā'ıl ü 'Azrā'ıl idüp
Tañrılık da'vāsın itdi cümle edyān üstine

tar oldı:

1. **tar oldı:-dı**

Müseddes 5

Mısra: 3

Karanlık olmak.

Başuma oldı cihān ħasret ile tar meded
Firḳat-i yār ile özge elemüm var meded

2. **tar oldı:-dı**

Tarih 45

Mısra: 3

Karanlık olmak.

Ehl-i fesāduñ oldı başına bu cihān tar
Ĥayretten ol gürühuñ ḳalmadı ħiç mecālī

tār olup:

1. **tār olup:-up**

Tarih 78

Mısra: 4

Daralmak, sıkıntı vermek.

Güni toġdı açılıp ehl-i ma'ārif güldi
Tār olup çeşmine 'ālem göremez oldı le'tim

tarafeynüñ sālārı:

1. **tarafeynüñ sālārı:-ı**

Tarih 211

Mısra: 10

Muharebede iki tarafın başkumandanı.

Eşḳiyā' vü keferle ber-taraf oldı bu gün
Tarafeynüñ olalı 'adl ile sālārı ħasen

tarāvet:

1. **tarāvet:**

Gazel 23

Mısra: 6
Tazelik, körpelik.

Zemîn-i şüredür kalb-i 'adū mihr-i giyâ bitmez
Çemenzâruñ tarâvet bağladuğın âb u gilden bil

tarf-ı hâtifden:

1. **tarf-ı hâtifden:-den**

Tarih 27

Mısra: 9

Hatîfin(gayıptan veren melek, içten gelen ses) bakışı, hatîfin nazarı.

Ķudūmına Tūrâbî taraf-ı hâtifden dinüp târîh
Bu gün BaĶĶâl-zâde Ħalebde defterî oldu

2. **tarf-ı hâtifden:-den**

Tarih 87

Mısra: 9

Hatîfin(gayıptan veren melek, içten gelen ses) bakışı, hatîfin nazarı.

Ĥarf-ı hâtifden Tūrâbîyâ dinildi târîhi
Ĥacc-ı maĶbûlûñ Ħasan Pâşâ ola ecri Ķabûl

3. **tarf-ı hâtifden:-den**

Tarih 129

Mısra: 9

Hatîfin(gayıptan veren melek, içten gelen ses) bakışı, hatîfin nazarı.

Ey Tūrâbî taraf-ı hâtifden dinildi târîhi
Ĥâmî-i mülk-i velâyet oldu Sulţân Muşţafâ

4. **tarf-ı hâtifden:-den**

Tarih 132

Mısra: 15

Hatîfin(gayıptan veren melek, içten gelen ses) bakışı, hatîfin nazarı.

Ĥarf-ı hâtifden anuñ itmâmına
Dindi bir târîh ĥayr-ı Muşţafâ

5. **tarf-ı hâtifden:-den**

Tarih 161

Mısra: 9

Hatîfin(gayıptan veren melek, içten gelen ses) bakışı, hatîfin nazarı.

Ĥarf-ı hâtifden aña dindi Tūrâbî târîh
Oldı vâlî ebed iclâl ile Sulţân 'Osmân

6. **tarf-ı hâtifden:-den**

Tarih 162

Mısra: 7

Hatîfin(gayıptan veren melek, içten gelen ses) bakışı, hatîfin nazarı.

Ĥarf-ı hâtifden aña dindi Tūrâbî târîh
Şeh-i İslâm AzâĶa Ķaldı çü Egri Ķılıcın

7. **tarf-ı hâtifden:-den**

Tarih 55

Mısra: 9

Hatîfin(gayıptan haber veren melek, içten gelen ses) bakışı, hatîfin nazarı.

Ĥarf-ı hâtifden aña dindi Tūrâbî târîh
Âmide geldi şehâ yine Dilâver Pâşâ

8. **tarf-ı hâtifden:-den**

Tarih 123

Mısra: 9

Hatîfin(gayıptan haber veren melek, içten gelen ses) bakışı, hatîfin nazarı.

Dinildi ey Tūrâbî taraf-ı hâtifden aña târîh
Meĥemmed Beg begüm 'adl ile mîr-i Akşarây
oldı

9. **tarf-ı hâtifden:-den**

Tarih 147

Mısra: 3

Hatîfin(gayıptan haber veren melek, içten gelen ses) bakışı, hatîfin nazarı.

Ĥarf-ı hâtifden aña dindi Tūrâbî târîh
Mîr-mîrân Şafede Mü'min-i 'âdil oldu

10. **tarf-ı hâtifden:-den**

Tarih 172

Mısra: 9

Hatîfin(gayıptan haber veren melek, içten gelen ses) bakışı, hatîfin nazarı.

Ey Tūrâbî taraf-ı hâtifden dinildi târîhi
Gitdi Şun'ullâh Efendi âh Ķutb-ı evliyâ

tarh eyledi:

1. **tarh eyledi:-di**

Tarih 133

Mısra: 7

*Düzenlemek, tertip etmek II meydana
getirmek, ortaya koymak.*

ĤaĶ budur 'âlî binâ' tarh eyledi
Dem-be-dem eyler du 'â ibn-i sebîl

tarh idelüm:

1. **tarh idelüm:-eli, -m**

Tarih 107

Mısra: 4

Tanzim etmek, düzenlemek, yaymak.

Ḥamd idelüm yirümüz mesken-i Maḥmūd olup
Şād olalum dem-be-dem ṭarḥ idelüm biz hemi

tarḥ idüp:

1. **tarḥ idüp:-üüp**

Tarih 101

Mısra: 1

Tanzim etmek, düzenlemek, yaymak.

Efendi ṭarḥ idüp bünyād-ı çeşme
Kılıp ḥayr eyledüñ ābād çeşme

tarḥ oldı:

1. **tarḥ oldı:-dı**

Tarih 18

Mısra: 2

Atılmak.

Oldı dilā ‘Ali Beg ‘izzetle mīr-i ḥüccāc
Şükrüm Ḥudāya oldur ṭarḥ oldı gitdi Ḥaccāc

tarḥ-ı nev:

1. **tarḥ-ı nev:**

Tarih 196

Mısra: 3

Yeni tarz, üslup.

Ṭarḥ-ı nev şaldı itdi özge maḳām
İrmesün kendüye ḥatā vü gezend

2. **tarḥ-ı nev:**

Tarih 8

Mısra: 7

*Yeni tarz, yeni dizayn II Sultan Ahmed'in
yaptırdığı köprüünün dizaynı kastedilmektedir.*

Ṭarḥ-ı nev şaldı esāsım idüp muḥkem anuñ
Ola üstādına raḥmet meskeni dār-ı na‘īm

tarḥ-ı seddād eyledi:

1. **tarḥ-ı seddād eyledi:-dı**

Tarih 7

Mısra: 6

*Şeddad'ı indirdi, uzaklaştırdı. Şeddad:
zalimliği ile ün yapmış, yeryüzü cenneti denilen
İrem'i kendine kurmuş olan efsanevi hükümdar.*

Yapdılar ḳurb-ı Eregliye bir ‘ālī ḳaṅtara
Kimse mişlin görmedi bir ṭarḥ-ı Şeddād eyledi

tārīḥ:

1. **tārīḥ:**

Muhammes 1

Mısra: 24

Tarih, yıl, sene; tarih düşürmek.

Nār-ı firḳat beni yandurdu kebāb itdi çü sīḥ
Oğlumı aldı Tūrābī didüm ol dem tārīḥ

2. **tārīḥi:-i**

Tarih 1

Mısra: 10

Tarih, yıl, sene; tarih düşürmek.

Āḥ u vāḥ ile mürīdān-ı cihān
Didiler tārīḥi geçdi şeyḫümüz

3. **tārīḥi:-i**

Tarih 2

Mısra: 9

Tarih, yıl, sene; tarih düşürmek.

Ey Tūrābī dinildi tārīḥi
Oldı Mısra ‘aziz ‘adālet ile

4. **tārīḥi:-i**

Tarih 3

Mısra: 9

Tarih, yıl, sene; tarih düşürmek.

Ey Tūrābī didi tārīḥi için ḥātif-i ḡayb
‘Adl u dādıyla edīb oldı naḳībū’l-eşraf

5. **tārīḥ:**

Tarih 4

Mısra: 9

Tarih, yıl, sene; tarih düşürmek.

Didi ḥasretle Tūrābī tārīḥ
Fāniden geçdi Naḳībū’l-eşraf

6. **tārīḥ:**

Tarih 5

Mısra: 3

Tarih, yıl, sene; tarih düşürmek.

Ḳāḏī olunca fi’l-ḥāl dindi Tūrābī tārīḥ
Mülk-i ‘Irāḳı kıldı iḳlīm-i ‘Abd-ı mü’min

7. **tārīḥi:-i**

Tarih 8

Mısra: 10

Tarih, yıl, sene; tarih düşürmek.

Muştafā Āḡā delīl oldı Tūrābī sa’y idüp
Didiler gel geç cisrden tārīḥi cisr-i ‘azīm

8. **tārīḥi:-i**

Tarih 9

Mısra: 6

Tarih, yıl, sene; tarih düşürmek.

Muṣṭafā Āgā Tūrābī oldı itmāma delīl
Didiler geç gel cisrden tārīhi cisr-i ‘azīm

9. **tārīh:**

Tarih 11

Mısra: 9

Tarih, yıl, sene; tarih düşürmek.

Gel gider hırş eyleme dindi binā`ya tārīh
Cāmi`-i Sultān Aḥmed bin Meḥemmed Hāndur

10. **tārīh:**

Tarih 15

Mısra: 9

Tarih, yıl, sene; tarih düşürmek.

Hıfza me`mür olıcağ dindi Tūrābī tārīh
Çaldı ‘izzetle Anaṭolıyı Aḥmed Pāşā

11. **tārīh:**

Tarih 16

Mısra: 9

Tarih, yıl, sene; tarih düşürmek.

İkbālūn el virince didi Tūrābī tārīh
‘İzz ile olduñ ‘ādil dāmād-ı Āl-i ‘Osmān

12. **tārīh:**

Tarih 17

Mısra: 7

Tarih, yıl, sene; tarih düşürmek.

Ey Tūrābī didüm aña tārīh
İki mışra`da derd ile eyvāh

13. **tārīh:**

Tarih 18

Mısra: 11

Tarih, yıl, sene; tarih düşürmek.

ü beşāretiyle dinildi aña tārīh
Oldı ‘Ali Beg mīr-i hüccāc

14. **tārīhi:-i**

Tarih 20

Mısra: 17

Tarih, yıl, sene; tarih düşürmek.

Didi tārīhi Tūrābī-i du`ā-güyuñ hemān
Dād idüp olduñ ‘Ali Pāşā vezīr-i kāmkar

15. **tārīh:**

Tarih 22

Mısra: 9

Tarih, yıl, sene; tarih düşürmek.

Yine dindi Tūrābī aña tārīh
Bu gün devletle oldı ḥākim-i Şām

16. **tārīh:**

Tarih 23

Mısra: 7

Tarih, yıl, sene; tarih düşürmek.

Kaḍī olunca fi`l-hāl hātif didi çü tārīh
‘Azmi Efendi-zāde var ‘adlūñ-ile Şāma

17. **tārīhi:-i**

Tarih 24

Mısra: 5

Tarih, yıl, sene; tarih düşürmek.

Didi tārīhi du`ālarla Tūrābī bendeñ
Rūm-ili şadı yine ola efendüm Bākī

18. **tārīhini:-i, -n, -i**

Tarih 26

Mısra: 3

Tarih, yıl, sene; tarih düşürmek.

Ey Tūrābī didi tārīhini hātif fi`l-hāl
Bākī kalmadı meded gitdi fenādan göçdi

19. **tārīh:-den**

Tarih 27

Mısra: 9

Tarih, yıl, sene; tarih düşürmek.

Ḳudūmına Tūrābī taraf-ı hātifden dinüp tārīh
Bu gün Baḳḳāl-zāde Halebde defterī oldı

20. **tārīhi:-i**

Tarih 28

Mısra: 9

Tarih, yıl, sene; tarih düşürmek.

Didi tārīhi Tūrābī-i ḥākīr
Oldı ehl-i Halebe defterdār

21. **tārīh:**

Tarih 29

Mısra: 5

Tarih, yıl, sene; tarih düşürmek.

Bu Tūrābī didi aña tārīh
Geçdi Belḳīs-i şānī derdā vāy

22. **tārīhi:-i**

Tarih 30

Mısra: 6

Tarih, yıl, sene; tarih düşürmek.

Ey Tūrābī ehl-i diller şevḳ ile cem` oldılar
Didiler tārīhi zībā geldi defterdārumuz

23. **tārīh:**

Tarih 31

Mısra: 9
Tarih, yıl, sene; tarih düşürmek.

Didiler tārīḥ istiḳāmetine
Halebe oldu pāk defterdār

24. **tārīḥi:-i**
Tarih 32
Mısra: 9
Tarih, yıl, sene; tarih düşürmek.

Ey Tūrābī didi hātif tārīḥi
Āh şoldı verd-i Bostānum benüm

25. **tārīḥi:-i**
Tarih 33
Mısra: 17
Tarih, yıl, sene; tarih düşürmek.

Ey Tūrābī didi tārīḥi için dervīşān
Bozdu bostānumuzı eşk döküñ bād-ı ecel

26. **tārīḥ:**
Tarih 35
Mısra: 13
Tarih, yıl, sene; tarih düşürmek.

‘Ömrinüñ geçdi bahārı didi hātif tārīḥ
Gül-i bostānı meded bād-ı ecel şoldurdu

27. **tārīḥ:**
Tarih 36
Mısra: 9
Tarih, yıl, sene; tarih düşürmek.

Şevk ile dindi ḳudūmına Tūrābī tārīḥ
Hasen oldu Ḳaraman iline Pāşā geldi

28. **tārīḥ:**
Tarih 37
Mısra: 9
Tarih, yıl, sene; tarih düşürmek.

Fazlını gördi Tūrābī didi hātif tārīḥ
Ca‘fer-i bālā-himem Mısrı kılıçla çaldı

29. **tārīḥin:-in**
Tarih 38
Mısra: 7
Tarih, yıl, sene; tarih düşürmek.

Bu Tūrābī-i du‘ā-gūyı didi tārīḥin
Nigdeye oldu bu gün devlet ile mīr-livā

30. **tārīḥ:**
Tarih 39
Mısra: 9
Tarih, yıl, sene; tarih düşürmek.

Ey Tūrābī derd ile hātif didi tārīḥ aña
Geçdi fāniden bu gün seyyid ferāḥ-şāda acuña

31. **tārīḥ:**
Tarih 40
Mısra: 41
Tarih, yıl, sene; tarih düşürmek.

İşitdükte Tūrābī-i du‘ā-gūyı didi tārīḥ
Yedi deryānuñ oldu bu Sinān Pāşā ḳapūdānı

32. **tārīḥi:-i**
Tarih 43
Mısra: 9
Tarih, yıl, sene; tarih düşürmek.

Şināverlük idüp ḥūn-ı ‘adūya dindi tārīḥi
Sinān Pāşā ola dāyim ḳapūdān oldu deryāya

33. **tārīḥ:**
Tarih 44
Mısra: 7
Tarih, yıl, sene; tarih düşürmek.

Tūrābī didi tīz ṭab‘ıyla tārīḥ
Sinān Pāşā alup çaldı Dımışkı

34. **tārīḥ:**
Tarih 45
Mısra: 11
Tarih, yıl, sene; tarih düşürmek.

Güş eyleyince hātif didi Tūrābī tārīḥ
Serdār-ı ‘ādil oldu ibn-i vezīr-i ‘ālī

35. **tārīḥini:-i, -n, -i**
Tarih 46
Mısra: 9
Tarih, yıl, sene; tarih düşürmek.

Tārīḥini Tūrābī didüm ṭulū‘ idince
Bu gün vücūda geldi bir şāḥib-i se‘ādet

36. **tārīḥ:**
Tarih 47
Mısra: 9
Tarih, yıl, sene; tarih düşürmek.

Nola dinilse ḳudūmına Tūrābī tārīḥ
Rūm-ili oldu hele şimdi maḳām-ı Maḥmūd

37. **tārīḥ:**
Tarih 48
Mısra: 9
Tarih, yıl, sene; tarih düşürmek.

Olup luṭf-ı İlāhī dindi tārīḥ
‘Irāḳı cāy-ı Maḥmūd itdi Bāḳī

38. **tārīhin:-i, -n**

Tarih 49

Mısra: 9

Tarih, yıl, sene; tarih düşürmek.

Ey Tūrābī didi tārīhin anuñ hātif-i ğayb

Oldı dervīşi gelüp dergeh-i Mevlānāya

39. **tārīh:**

Tarih 51

Mısra: 11

Tarih, yıl, sene; tarih düşürmek.

Mest olup geçdi didüm aña Tūrābī tārīh

Şundi Dervīş Süleymāna ecel cāmın āh

40. **tārīhi:-i**

Tarih 52

Mısra: 10

Tarih, yıl, sene; tarih düşürmek.

Ecel irişdi kesüp zemzemesin

Dindi tārīhi hamūş-ı bülbül

41. **tārīhini:-i, -n, -i**

Tarih 53

Mısra: 9

Tarih, yıl, sene; tarih düşürmek.

Didi tārīhini hātif Tūrābī

Dil-āverdür vezīr-i şāh-ı dānā

42. **tārīh:**

Tarih 54

Mısra: 9

Tarih, yıl, sene; tarih düşürmek.

Didi hātif Tūrābī aña tārīh

Vezīr-i şāh-ı dānādur dil-āver

43. **tārīh:**

Tarih 55

Mısra: 9

Tarih, yıl, sene; tarih düşürmek.

Ṭarf-ı hātifden aña dindi Tūrābī tārīh

Āmide geldi şēhā yine Dilāver Pāşā

44. **tārīh:**

Tarih 56

Mısra: 9

Tarih, yıl, sene; tarih düşürmek.

Tūrābī bende-i dā'ī didi şevk ile bir tārīh

Çekil mülk-i 'Irāka vālī-i 'ādil Dilāversin

45. **tārīh:**

Tarih 57

Mısra: 5

Tarih, yıl, sene; tarih düşürmek.

Di esāsına Tūrābī tārīh

Oldı bu kal'a Ereğlide tamām

46. **tārīh:**

Tarih 59

Mısra: 11

Tarih, yıl, sene; tarih düşürmek.

Didi biñ şevk u du'ālarla Tūrābī tārīh

Oldı müftī-i zamān Es'ad Efendim bī-bāk

47. **tārīh:**

Tarih 60

Mısra: 11

Tarih, yıl, sene; tarih düşürmek.

Bu Tūrābī-i du'ā-gūyuñ didi tārīh için

Hacc-ı mebrūruñ efendi kıldı es'ad ol Celīl

48. **tārīh:**

Tarih 67

Mısra: 5

Tarih, yıl, sene; tarih düşürmek.

Döndi şimdi 'aksine dünyā budur tārīh aña

Kapdı Çaylak Nigdeyi el çekdi andan Etyemez

49. **tārīh:**

Tarih 68

Mısra: 9

Tarih, yıl, sene; tarih düşürmek.

Tūrābī şevk ile anuñ didi mevlūdına tārīh

Bu devr-i 'āleme geldi bu gün bir Muştafā-āyīn

50. **tārīhi:-i**

Tarih 69

Mısra: 11

Tarih, yıl, sene; tarih düşürmek.

Ey Tūrābī kādī- 'asker oldı dindi tārīhi

Didiler tārīhi aña feyz-i Allahu mecīd

51. **tārīhi:-i**

Tarih 69

Mısra: 12

Tarih, yıl, sene; tarih düşürmek.

Ey Tūrābī kādī- 'asker oldı dindi tārīhi

Didiler tārīhi aña feyz-i Allahu mecīd

52. **tārīh:**

Tarih 70

Mısra: 5

Tarih, yıl, sene; tarih düşürmek.

Rıhlet idince hâtif didi Tûrâbî târîh
Göçdüñ 'Ali Efendi itdün cinâni mesken

53. **târîhi:-i**

Tarih 72

Mısra: 13

Tarih, yıl, sene; tarih düşürmek.

'Ömri çün kıddi ziyâd olsun dinildi târîhi
Oldı Aḥmed Beg bu gün ceng içre hem-çün
Ḳahramân

54. **târîhi:-i**

Tarih 73

Mısra: 17

Tarih, yıl, sene; tarih düşürmek.

Aldı meydâni dil-âverlûkle dindi târîhi
Eşkiyâ' def inde âyâ olup Aḥmed Beg dilîr

55. **târîhin:-i, -n**

Tarih 74

Mısra: 9

Tarih, yıl, sene; tarih düşürmek.

Bu Tûrâbî-i du 'â-güyü didi târîhin
Bursaya vâlî olup devlet ile oldı 'azîz

56. **târîh:**

Tarih 75

Mısra: 9

Tarih, yıl, sene; tarih düşürmek.

İdüp du 'âyı her dem didüm Tûrâbî târîh
Tebrize biñ tokuzda vâlî-i 'âlî geldi

57. **târîhini:-i, -ni**

Tarih 76

Mısra: 7

Tarih, yıl, sene; tarih düşürmek.

Ey Tûrâbî cân u dilden şevḳ ile târîhini
Didüm 'adl ile niçe kāfir müselmân oldılar

58. **târîh:**

Tarih 81

Mısra: 9

Tarih, yıl, sene; tarih düşürmek.

Bu Tûrâbî-i du 'â-güyü didi târîh aña
Ḥacı İbrâhîm Pâşâ oldı 'adliyle vezîr

59. **târîh:**

Tarih 82

Mısra: 13

Tarih, yıl, sene; tarih düşürmek.

Bu Tûrâbî-i du 'â-güyü didi târîh için
Mışra ḥâlâ Ḥacı İbrâhîm-i 'adil vâlidür

60. **târîhi:-i**

Tarih 83

Mısra: 16

Tarih, yıl, sene; tarih düşürmek.

Pend idüp Sulṭân Ahmed izzet ü ikrâm ile
Didi târîhi Ḥalîlüm âşafum dâd eylegil

61. **târîhi:-i**

Tarih 87

Mısra: 9

Tarih, yıl, sene; tarih düşürmek.

Ṭarf-ı hâtifden Tûrâbîyâ dinildi târîhi
Ḥacc-ı maḳbûlün Ḥasan Pâşâ ola ecri ḳabûl

62. **târîh:**

Tarih 89

Mısra: 11

Tarih, yıl, sene; tarih düşürmek.

Şevḳ ile dindi ḳudûmına Tûrâbî târîh
Tîz-ṭab'ıyla diyârın Ḥalebün çaldı Ḥüsâm

63. **târîh:**

Tarih 90

Mısra: 1

Tarih, yıl, sene; tarih düşürmek.

Ḥalebe ḳâdî olunca didi hâtif târîh
Tîz ṭab' ile diyârın Halebün aldı Ḥüsâm

64. **târîh:**

Tarih 91

Mısra: 9

Tarih, yıl, sene; tarih düşürmek.

Şâm-ı ecel irişdi dindi Tûrâbî târîh
Geçdi velî 'Irâḳî ḳaldı ebed firâḳı

65. **târîhi:-i**

Tarih 95

Mısra: 9

Tarih, yıl, sene; tarih düşürmek.

Didi târîhi Tûrâbî ḥüzün ile
Nâ-gehân gitti Sikender-zâde ḥayf

66. **târîhini:-i, -n, -i**

Tarih 96

Mısra: 10

Tarih, yıl, sene; tarih düşürmek.

Ḳâdî olunca o fazlıyla Tûrâbî fi'l-ḥâl
Ben didüm târîhini çaldı ḳazâ-yı Halebi

67. **târîh:**

Tarih 97

Mısra: 9

Tarih, yıl, sene; tarih düşürmek.

Ḳāḍī-‘asker olıcak dindi Tūrābī tārīḥ
‘İlm ile şadr-ı Anaṭolıyı ihyā itdi

68. tārīḥ:

Tarih 98

Mısra: 6

Tarih, yıl, sene; tarih düşürmek.

Ḳudsi teşrīf idicek dindi Tūrābī tārīḥ
Vālī-i Ḳuds-ı şerīf olduñ efendi tārīḥ

69. tārīḥ:

Tarih 98

Mısra: 5

Tarih, yıl, sene; tarih düşürmek.

Ḳudsi teşrīf idicek dindi Tūrābī tārīḥ
Vālī-i Ḳuds-ı şerīf olduñ efendi tārīḥ

70. tārīḥ:

Tarih 99

Mısra: 5

Tarih, yıl, sene; tarih düşürmek.

Şadrı tezyīn idicek dindi Tūrābī tārīḥ
Buldı zībā ‘ulemā şadrı kemālin şimdi

71. tārīḥ:

Tarih 100

Mısra: 11

Tarih, yıl, sene; tarih düşürmek.

Ey Tūrābī didi hātif tārīḥ
Virdi mülk-i Anaṭolıya şeref

72. tārīḥ:

Tarih 102

Mısra: 9

Tarih, yıl, sene; tarih düşürmek.

Olup ḳāḍī Eregliye Tūrābīyā didüm tārīḥ
Bu ‘adl ü dād ile oldu Muḥammed şer‘ine ḥākīm

73. tārīḥ:

Tarih 103

Mısra: 5

Tarih, yıl, sene; tarih düşürmek.

Derd ile didi Tūrābī tārīḥ
Rābī‘a cennet-i ‘ālī bulasın

74. tārīḥi:-i

Tarih 105

Mısra: 17

Tarih, yıl, sene; tarih düşürmek.

Didiler serdār olunca tārīḥi
‘Āḳıbet kārı anuñ maḥmūd ola

75. tārīḥ:

Tarih 106

Mısra: 7

Tarih, yıl, sene; tarih düşürmek.

Ey Tūrābī di du‘ālarla anuñ-çün tārīḥ
Ḥalebüñ defter-i emvālī aña bākī ola

76. tārīḥi:-i

Tarih 107

Mısra: 8

Tarih, yıl, sene; tarih düşürmek.

Başdı Tūrābī ḳadem rüşen olup çeşmümüz
Didüm aña tārīḥi ḥayr ide Maḳdemī

77. tārīḥi:-i

Tarih 108

Mısra: 10

Tarih, yıl, sene; tarih düşürmek.

Ey Tūrābī didi hātif fi‘l-ḥāl
Tārīḥi oldu bu gün müftī-i Şām

78. tārīḥ:

Tarih 109

Mısra: 33

Tarih, yıl, sene; tarih düşürmek.

Ey Tūrābī irdi hātifden nidā tārīḥ için
Āl-i ‘Osmān eyledi āyā cihād-ı ekberi

79. tārīḥi:-i

Tarih 111

Mısra: 11

Tarih, yıl, sene; tarih düşürmek.

Cehd idüp hātif ḳrala didi ol dem tārīḥi
Aldı fi‘l-ḥāl Egrīñi Sultān Meḥemmed bin Murād

80. tārīḥ:

Tarih 112

Mısra: 10

Tarih, yıl, sene; tarih düşürmek.

Ben bende Tūrābīyā güş eyleyicek anı
Şevḳ ile didüm tārīḥ oldu yine defterdār

81. tārīḥi:-i

Tarih 113

Mısra: 9

Tarih, yıl, sene; tarih düşürmek.

Tūrābī şevḳ ile tārīḥi hātif
Didi icrā ḳıluñ şer‘i Meḥemmed

82. **tārīḥ:**
Tarih 115
Mısra: 7
Tarih, yıl, sene; tarih düşürmek.
- Ey Tūrābī didi peyk-i ile hātif tārīḥ
Dil-küşā cā vü ribāṭ oldı Meḥemmed Pāşā
83. **tārīḥ:**
Tarih 117
Mısra: 9
Tarih, yıl, sene; tarih düşürmek.
- Tūrābīyā dinildi aña tārīḥ
Ulukışlada yaptı çeşme Āşaf
84. **tārīḥ:**
Tarih 118
Mısra: 9
Tarih, yıl, sene; tarih düşürmek.
- Yapdı bu çeşme-i dildārı Meḥemmed Pāşā
Görenüñ göñli aḩar şu gibi dindi tārīḥ
85. **tārīḥi:-i**
Tarih 119
Mısra: 6
Tarih, yıl, sene; tarih düşürmek.
- Dinildi tārīḥi sālār-ı zībā Āl-i ‘Oşmānuñ
Tūrābīyā olupdur şadr-ı a‘zam hem sipeh-sālār
86. **tārīḥ:**
Tarih 120
Mısra: 11
Tarih, yıl, sene; tarih düşürmek.
- Ey Tūrābī didi biñ şevḩ ile hātif tārīḥ
Çeriye oldı sipeh-sālār Meḥemmed Pāşā
87. **tārīḥ:**
Tarih 123
Mısra: 9
Tarih, yıl, sene; tarih düşürmek.
- Dinildi ey Tūrābī ṯarf-ı hātifden aña tārīḥ
Meḥemmed Beg begüm ‘adl ile mīr-i Akşarāy
oldı
88. **tārīḥ:**
Tarih 124
Mısra: 9
Tarih, yıl, sene; tarih düşürmek.
- ḩudūmına Tūrābī-i du‘ā-gūyı didi tārīḥ
Eregliye Meḥemmed Şāh Efendi ‘adl ile geldi
89. **tārīḥi:-i**
Tarih 125

Mısra: 9
Tarih, yıl, sene; tarih düşürmek.

Didi tārīḥi du‘ā-gūyüñ Tūrābī şevḩ ile
Luṯf idüp iḩsān idüp ḩālā vefā semtinde ol

90. **tārīḥ:**
Tarih 127
Mısra: 13
Tarih, yıl, sene; tarih düşürmek.

Tūrābī dindi hātifden ḩudūmına anuñ tārīḥ
Murād Pāşā-yı ‘ālī ‘adli ile geldi Yünāna

91. **tārīḥi:-i**
Tarih 129
Mısra: 9
Tarih, yıl, sene; tarih düşürmek.

Ey Tūrābī ṯarf-ı hātifden dinildi tārīḥi
ḩāmī-i mülk-i velāyet oldı Sulṯān Muşṯafā

92. **tārīḥi:-i**
Tarih 133
Mısra: 9
Tarih, yıl, sene; tarih düşürmek.

Didi hātif tārīḥi itmāmına
Yapdı ḩācı Muşṯafā ḩān-ı sebīl

93. **tārīḥ:**
Tarih 136
Mısra: 11
Tarih, yıl, sene; tarih düşürmek.

Dindi tārīḥ anuñ ḩudūmına
Geldi ‘izzetle vālī-i ḩaraman

94. **tārīḥ:**
Tarih 137
Mısra: 6
Tarih, yıl, sene; tarih düşürmek.

Naşbını Tūrābīyā gūş eyleyicek fi‘l-ḩāl
Şevḩ ile didüm tārīḥ oldı Halebe ḩāḩı

95. **tārīḥ:**
Tarih 138
Mısra: 7
Tarih, yıl, sene; tarih düşürmek.

Dinildi es‘ad-ı sā‘atde tārīḥ
Olnca Müftī-zāde müftī-i Şām

96. **tārīḥi:-i**
Tarih 139
Mısra: 6
Tarih, yıl, sene; tarih düşürmek.

Dindi hâtifden Tûrâbîyâ hemîn
Târîhi Şâm-ı şerîfûñ hâkimi

97. **târîh:**
Tarih 140

Mısra: 5
Tarih, yıl, sene; tarih düşürmek.

‘Adlin görüp Tûrâbî dinildi aña târîh
Yûnânî kıldı başdan iklîm-i ‘abd-ı mü’ min

98. **târîh:**
Tarih 141

Mısra: 9
Tarih, yıl, sene; tarih düşürmek.

Pîşesi ‘adl idi her yirde budur târîh
Kıldı Yûnânî velî mülket-i ‘abd-ı Mü’ min

99. **târîh:**
Tarih 142

Mısra: 9
Tarih, yıl, sene; tarih düşürmek.

Hamduli’llâh yine dinildi Tûrâbî târîh
Oldı cây-ı Karaman me’men-i Mü’ min Pâşâ

100. **târîh:**
Tarih 145

Mısra: 3
Tarih, yıl, sene; tarih düşürmek.

Zâlimi hekk idicek dindi Tûrâbî târîh
Geldi ‘adliyle bu dem Raqqaya Mü’ min Pâşâ

101. **târîhi:-i**
Tarih 146

Mısra: 9
Tarih, yıl, sene; tarih düşürmek.

Ey Tûrâbî didi târîhi için hâtif-i gayb
Oldı Mü’ min Şafede mîr-i emîrân-ı ‘âdil

102. **târîh:**
Tarih 147

Mısra: 3
Tarih, yıl, sene; tarih düşürmek.

Ṭarf-ı hâtifden aña dindi Tûrâbî târîh
Mîr-mîrân Şafede Mü’ min-i ‘âdil oldı

103. **târîhi:-i**
Tarih 148

Mısra: 6
Tarih, yıl, sene; tarih düşürmek.

Ararsañ rub‘-ı meskûnı bu şadra gelmez akrânuñ
Tûrâbî didi târîhi efendüm mişlûñüz nâdir

104. **târîhi:-i**
Tarih 149

Mısra: 14
Tarih, yıl, sene; tarih düşürmek.

Şadra geldüñ didi târîhi Tûrâbî bendeñ

105. **târîh:**
Tarih 150

Mısra: 9
Tarih, yıl, sene; tarih düşürmek.

Göricek fazlın anuñ didi Tûrâbî târîh
‘Ulemâ içre dilâ şadra bu nâdir geldi

106. **târîh:**
Tarih 151

Mısra: 9
Tarih, yıl, sene; tarih düşürmek.

‘İlm ü fazlûñ göricek dindi Tûrâbî târîh
Böyle bir ehl-i hüner ‘âleme geldüñ nâdir

107. **târîh:**
Tarih 152

Mısra: 5
Tarih, yıl, sene; tarih düşürmek.

Bedel olmaz saña bir kimse budur târîh
Evvelâ sen ‘ulemâ vü ‘urefâ nâdirisin

108. **târîh:**
Tarih 157

Mısra: 5
Tarih, yıl, sene; tarih düşürmek.

Derd ile târîh için didi Tûrâbî-i haķır
Mevtden bir dem Necâhî bulmaduñ eyvâ necâh

109. **târîh:**
Tarih 158

Mısra: 9
Tarih, yıl, sene; tarih düşürmek.

Ey Tûrâbî didiler târîh anuñ itmâmına
Niğdede Aħmed Pâşâ yaptı kaşr-ı cân-fezâ

110. **târîhi:-i**
Tarih 159

Mısra: 9
Tarih, yıl, sene; tarih düşürmek.

Didi târîhi du‘â-güyuñ Tûrâbî-i haķır
Eyledi Şâmî Nihâlî kaddüñüñ dârü’s-selâm

111. **târîh:**
Tarih 161

Mısra: 9
Tarih, yıl, sene; tarih düşürmek.

Ṭarf-ı hâtifden aña dindi Tûrâbî târiḥ
Oldı vâlî ebed iclâl ile Sulṭân 'Oṣmân

112. **târiḥ:**

Tarih 162

Mısra: 7

Tarih, yıl, sene; tarih düşürmek.

Ṭarf-ı hâtifden aña dindi Tûrâbî târiḥ
Şeh-i İslâm Azaka çaldı çü Egri kılıcın

113. **târiḥi:-i**

Tarih 163

Mısra: 3

Tarih, yıl, sene; tarih düşürmek.

Dindi hâtifden Tûrâbî târiḥi
Geldi defterdâr-ı zîbâ âmede

114. **târiḥi:-i**

Tarih 164

Mısra: 4

Tarih, yıl, sene; tarih düşürmek.

Şevk ile didi Tûrâbî-i ḥaḳîr
Pîrüm oldı geldi 'Oṣmân târiḥi

115. **târiḥ:**

Tarih 169

Mısra: 11

Tarih, yıl, sene; tarih düşürmek.

Ey Tûrâbî ḥüzn ile hâtif didi târiḥ aña
Bu cihândan geçdi Sa'deddîn-i şânî vâh meded

116. **târiḥin:-i, -n**

Tarih 171

Mısra: 10

Tarih, yıl, sene; tarih düşürmek.

Kendüsi 'azm-i beḳâ itdi idüp terk-i diyâr
Ey Tûrâbî cennete cân atdı târiḥin didüm

117. **târiḥi:-i**

Tarih 172

Mısra: 9

Tarih, yıl, sene; tarih düşürmek.

Ey Tûrâbî ṭarf-ı hâtifden dinildi târiḥi
Gıtdi Şun'ullâh Efendi âh ḳuṭb-ı evliyâ

118. **târiḥin:-i, -n**

Tarih 173

Mısra: 7

Tarih, yıl, sene; tarih düşürmek.

Didi hâtif Tûrâbî târiḥin
Oldı Şun'î Efendi müftî bes

119. **târiḥ:**

Tarih 175

Mısra: 7

Tarih, yıl, sene; tarih düşürmek.

Müftî olunca dinildi târiḥ
Aldı fetvâyı bu bir şun'-ı İlah

120. **târiḥi:-i**

Tarih 177

Mısra: 10

Tarih, yıl, sene; tarih düşürmek.

Hâliyâ oldur mevâlî ḥayline şâhib-semend
Ey Tûrâbî çün müfettiş oldı dindi târiḥi

121. **târiḥi:-i**

Tarih 178

Mısra: 11

Tarih, yıl, sene; tarih düşürmek.

Didi târiḥi Tûrâbî hâtif
Vaḳfın itdüñ Ḥarameynüñ iḥyâ

122. **târiḥini:-i, -n, -i**

Tarih 180

Mısra: 9

Tarih, yıl, sene; tarih düşürmek.

Didi derd ile târiḥini Tûrâbî-i ḥaḳîr
Neyleyin âh şems-i 'urefâ ṭolındı

123. **târiḥ:**

Tarih 182

Mısra: 9

Tarih, yıl, sene; tarih düşürmek.

Tûrâbîyâ bu mısra' dindi hâtifden aña târiḥ
ḳudümüyle anuñ bu dem Ḥaleb cây-ı şerîf oldı

124. **târiḥ:**

Tarih 183

Mısra: 6

Tarih, yıl, sene; tarih düşürmek.

Fazlıyla Tûrâbîyâ Şehbâya şeref virdi
Şevk ile didüm târiḥ geldi Ḥalebe ḳâḳı

125. **târiḥi:-i**

Tarih 184

Mısra: 8

Tarih, yıl, sene; tarih düşürmek.

Ey Tûrâbî bu meserret ḥaberi buldı şüyü'
Dindi târiḥi açup Şamı Şerîfi aldı

126. **târiḥ:**

Tarih 185

Mısra: 9
Tarih, yıl, sene; tarih düşürmek.

Bu gün devletle olduñ vālī-i Şām
Du‘ā-gūyuñ Tūrābī didi tārīḥ

127. **tārīḥ:**
Tarih 186
Mısra: 9
Tarih, yıl, sene; tarih düşürmek.

Elem-i firkat ile dindi Tūrābī tārīḥ
Çekdi ‘ālemden elin İbn-i Kemāl-i ḡānī

128. **tārīḥ:**
Tarih 189
Mısra: 11
Tarih, yıl, sene; tarih düşürmek.

Ḥaleb ehline sevḫ olmaḫ olupdur Vaḫy-i Rabbānī
Tūrābī der-bedīhe dindi hātifden aña tārīḥ

129. **tārīḥ:**
Tarih 190
Mısra: 9
Tarih, yıl, sene; tarih düşürmek.

Tūrābīyā gelince şadr-ı ‘ālīye didüm tārīḥ
Sitānbula olup Vehhāb Efendi ‘ilm ile ḥākim

130. **tārīḥ:**
Tarih 192
Mısra: 8
Tarih, yıl, sene; tarih düşürmek.

Ḥussād-ı bed-nihādı baḫr-ı belāya ḫaldı
Fazl ile aldı Mıṣrı dindi Tūrābī tārīḥ

131. **tārīḥ:**
Tarih 194
Mısra: 5
Tarih, yıl, sene; tarih düşürmek.

Ey Tūrābī bu şevḫ ile tārīḥ
Dindi ḫāḍī-i Nāzillī ebedī

132. **tārīḥ:**
Tarih 195
Mısra: 11
Tarih, yıl, sene; tarih düşürmek.

Dindi hātifden bülend āvāz ile tārīḥ aña
Nıgdeye özge şeref virdi bu cāy-ı bī-bedel

133. **tārīḥi:-i**
Tarih 196
Mısra: 9
Tarih, yıl, sene; tarih düşürmek.

Ey Tūrābī dinildi tārīḥi
Ḳahve-ḫāneñ Vişālī cāy-ı bülend

134. **tārīḥ:**
Tarih 197
Mısra: 9
Tarih, yıl, sene; tarih düşürmek.

Aña şevḫ ile hātif didi tārīḥ
‘Aceb özge Vişālī kahve-ḫāne

135. **tārīḥini:-i, -n, -i**
Tarih 199
Mısra: 14
Tarih, yıl, sene; tarih düşürmek.

Tūrābīyā Vişālī oldı defterdārumuz ḫālā
Didüm şevḫ ile tārīḥini defterdār-ı Yünānī

136. **tārīḥ:**
Tarih 200
Mısra: 2
Tarih, yıl, sene; tarih düşürmek.

Didiler aña tārīḥ firdevs-i berīn ḫaşruñ
Gördükde Vişālīyā ḫaşruñı çü hem-‘aşruñ

137. **tārīḥi:-i**
Tarih 201
Mısra: 6
Tarih, yıl, sene; tarih düşürmek.

Görüp itmāmını anuñ Tūrābīyā du‘ālarla
Di tārīḥi Vişālī ḫānesi olsun ebed ābād

138. **tārīḥ:**
Tarih 202
Mısra: 7
Tarih, yıl, sene; tarih düşürmek.

Ḳaşrına şevḫ ile anuñ tārīḥ
Didi hātif behişt-i ‘ālīdür

139. **tārīḥi:-i**
Tarih 203
Mısra: 9
Tarih, yıl, sene; tarih düşürmek.

Ey Tūrābī dinildi tārīḥi
Oldı menzil-i Vişālī behişt

140. **tārīḥ:**
Tarih 204
Mısra: 9
Tarih, yıl, sene; tarih düşürmek.

Tūrābīyā didüm itmama tārīḥ
Vişālī meskenidür ḫaşr-ı ‘ālī

141. **tārīḥ:**

Tarih 206

Mısra: 9

Tarih, yıl, sene; tarih düşürmek.

Taht-ı Yünāna kadem başdı dinildi tārīḥ

Geldi Yaḥyā Karaman ilini itdi ihyā

142. **tārīḥ:**

Tarih 209

Mısra: 11

Tarih, yıl, sene; tarih düşürmek.

Ḳāḍī- 'asker olıcak dindi Tūrābī tārīḥ

İtdi ey dil 'ulemā şadrını Yaḥyā ihyā

143. **tārīḥini:-i, -n**

Tarih 210

Mısra: 40

Tarih, yıl, sene; tarih düşürmek.

Åşaf-ı Sultān Mehemmed şāhib-i tiġ ü kemer

Ey Tūrābī terk idüp da 'vātu tārīḥin didüm

144. **tārīḥ:**

Tarih 211

Mısra: 13

Tarih, yıl, sene; tarih düşürmek.

Münhezim olsa nola her taraf a 'dā tārīḥ

Cānibeynüñ bu gün oldı kamu serdārı ḥasen

145. **tārīḥi:-i**

Tarih 212

Mısra: 10

Tarih, yıl, sene; tarih düşürmek.

Bu Tūrābī-i du 'ā-gūyı didi biñ şevḳ ile

Tārīḥi oldı Ḥasan Pāşā vezīr-i pādīşāh

146. **tārīḥini:-i, -n, -i**

Tarih 213

Mısra: 9

Tarih, yıl, sene; tarih düşürmek.

Ehl-i diller derilüp şoḥbetümüz tārīḥini

Didiler eyledük ol şāh ile deryā seyrin

147. **tārīḥini:-i, -n**

Tarih 187

Mısra: 9

Tarih, yıl, sene; tarih düşürmek.

Didi tārīḥin Tūrābī-i ḥaḳīr

Cānın atup buldı cāy-ı vaḥdeti

148. **tārīḥini:-i, -n, -i**

Tarih 205

Mısra: 10

Tarih, yıl, sene; tarih düşürmek.

Manşib olduḳda Vişālīye Tūrābī ol dem

Yokladum tārīḥini oldı ḳazā-i Edine

149. **tārīḥini:-i, -n**

Tarih 71

Mısra: 15

Tarih, yıl, sene; tarih düşürmek.

Eşkiyā 'nuñ ḳanını döküdüḳde tārīḥin didüm

Oldı Aḥmed Beg dem-ā-dem şāhn-ı rezme

Ḳahramān

150. **tārīḥini:-i, -n, -i**

Tarih 114

Mısra: 12

Tarih, yıl, sene; tarih düşürmek.

Ey Tūrābī görüp itmāmin anuñ ibn-i sebīl

Didiler tārīḥini ḥān-ı vezīr-i sultān

151. **tārīḥini:-i, -n, -i**

Tarih 134

Mısra: 10

Tarih, yıl, sene; tarih düşürmek.

Tūrābīyā olunca faẓl ile ḳāḍī Sitānbūla

Didüm ben tārīḥini Muştafā şer'ini ihyā ḳıl

152. **tārīḥini:-i, -n, -i**

Tarih 135

Mısra: 10

Tarih, yıl, sene; tarih düşürmek.

Devlet ü 'izzet ile gördi ḳudūmin yārān

Didiler tārīḥini ḳāḍī-i dānā Ḥalebe

153. **tārīḥini:-i, -n, -i**

Tarih 174

Mısra: 3

Tarih, yıl, sene; tarih düşürmek.

Şevḳ ile tārīḥini didi Tūrābī ḥātif

'İlm ile oldı bu gün müftī-i ehl-i İslām

154. **tārīḥini:-i, -n, -i**

Tarih 191

Mısra: 9

Tarih, yıl, sene; tarih düşürmek.

İftihār idüp Tūrābīyā didüm tārīḥini

'Adl ile Vehhāb Efendim Mışra vālīdür bu gün

tārīḥ-i:

1. **tārīḥ-i:**

Tarih 62

Mısra: 7

Tarih, yıl, sene; tarih düşürmek.

Ey Türebî dindi hâtifden aña tārîh-i
Aḥmed-i ‘ādil bu gün ḥānımı ābād eyledi

tārîhi:

1. **tārîhi:-i**

Tarih 207

Mısra: 5

Tarih, yıl, sene; tarih düşürmek.

Didi tārîhi du ‘ālarla Türebî bendeñ
Kıldıñ ihyā Karaman ilini Yaḥyā Pāşā

tārîh-i cān-sūzı:

1. **tārîh-i cān-sūzı:-ı**

Tarih 176

Mısra: 9

Can yakıcı bu tarihi (tarih düşürme).

Didi bu tārîh-i cān-sūzı Türebî-i ḥākîr
Kā‘id-i kaş-ı cinān olduñ Süleymānum meded

tārîh-i ḥüb:

1. **tārîh-i ḥüb:**

Tarih 21

Mısra: 9

Güzel tarih. (tarih düşürmek).

Bu Türebî-i du ‘ā-güyuñ didi tārîh-i ḥüb
Ḥacc-ı mebrūr eyleyüp olduñ ‘azizüm kāmran

2. **tārîh-i ḥüb:**

Tarih 86

Mısra: 1

Güzel tarih. (tarih düşürmek).

Dindi hâtifden Türebîyā aña tārîh-i ḥüb
Ḥacc-ı maḳbül eyleyüp olduñ Ḥasan Pāşā ferîd

3. **tārîh-i ḥüb:**

Tarih 198

Mısra: 9

Güzel tarih. (tarih düşürmek).

Ey Türebî dindi hâtifden aña tārîh-i ḥüb
Ḥacc-ı mebrūruñ Vişālî eyleye Bārî kabül

tārîh-i kudūmın:

1. **tārîh-i kudūmın:-ı, -n**

Tarih 143

Mısra: 3

*Gelme tarihi, ayak basma tarihi II göreve
başlama tarihi (tarih düşürme).*

Ey Türebî didi tārîh-i kudūmın hâtif
Me‘men-i Mü‘min olupdur Karaman ili yine

2. **tārîh-i kudūmın:-ı, -n**

Tarih 144

Mısra: 1

*Gelme tarihi, ayak basma tarihi II göreve
başlama tarihi (tarih düşürme).*

Ey Türebî didi tārîh-i kudūmın hâtif
Oldı gülşen yine ma‘rifetle bu dār-ı Yünān

3. **tārîh-i kudūmın:-ı, -n**

Tarih 160

Mısra: 9

*Gelme tarihi, ayak basma tarihi II göreve
başlama tarihi (tarih düşürme).*

Didi tārîh-i kudūmın bu Türebî bendesi
Nūḥ tūfāmı bu dem ḳopar Celālî başına

tārîh-i kudūmūni:

1. **tārîh-i kudūmūni:-(ü)ñ, -i**

Tarih 64

Mısra: 13

*Gelme tarihi, ayak basma tarihi II göreve
başlama tarihi (tarih düşürme).*

Didi tārîh-i kudūmūni Türebî dā‘î
Vālî olduñ Ḥalebe ‘izzet ile Aḥmed Pāşā

tārîh-i ü:

1. **tārîh-i ü:**

Tarih 179

Mısra: 4

Onun tarihini.

Ez-derün-ı dil Türebî cilve kerd
Güfte-em tārîh-i ü işrāk-ı Şems

tārîhini çekdi:

1. **tārîhini çekdi:-di**

Tarih 65

Mısra: 5

Tarih, yıl, sene; tarih düşürmek.

Çekdi bāl tālîb olanlar didiler tārîhini
Etyemez-zāde Efendiye Eregli elyaḳ

tārîk-i ḥaccı:

1. **tārîk-i ḥaccı:-ı**

Tarih 7

Mısra: 2

Hac yolu.

Pādişāh-ı baħr u ber bir köpri binā' eyledi
Özge ħayr itdi ʔarīk-i ħaccı ābād eyledi

ʔarīk-i 'ulemā:

1. ʔarīk-i 'ulemā:

Tarih 209

Mısra: 6

Bilginlerin yolu, alimlerin mesleği.

Ĥamdulillāh ki gelüp virdi 'adāletle niżām
İhtilāl üzre iken ħaylī ʔarīk-i 'ulemā

tārumār eylemesün:

1. tārumār eylemesün: -me, -sün

Gazel 43

Mısra: 8

Dağıtmak.

Gülzār-ı ħüsni içre görüp mār-ı zülfini
Sünbül mişālī eylemesün tārumār bizi

ʔarz-ı bī-bedel:

1. ʔarz-ı bī-bedel:

Tarih 195

Mısra: 1

Bedelsiz şekil, zahmetsiz biçim.

Ĥahve-ĥāneñ ey Vişālī özge ʔarz-ı bī-bedel
Eylemiş binā'sına ta'līmi üstād-ı ezel

ʔarz-ı ĥākān:

1. ʔarz-ı ĥākān:

Tarih 114

Mısra: 2

Hükümdar tarzı.

İtdi iĥyā Ulukışlayı Meĥemmed Pāşā
Yapdı bir 'ālī ribāʔ eyledi ʔarz-ı Ĥākān

ʔarz-ı ĥasen:

1. ʔarz-ı ĥasen:

Tarih 36

Mısra: 5

Güzel görünüş; güzel üslup, söyleyiş.

Kerr ü ferriyle nedür bunca şehā ʔarz-ı ĥasen
Şanki ĥaşmetle bu gün taĥtına Dārā geldi

ʔarz-ı nev:

1. ʔarz-ı nev:

Tarih 115

Mısra: 2

Kendine mahsus yeni tarz.

İtdüñ iĥyā Ulukışlayı benüm sultānum
ʔarz-ı nev özge ribāʔ eyledüñ anda inşā

ʔarz-ı selef:

1. ʔarz-ı selef:

Tarih 100

Mısra: 6

İleri yol, ileri yöntem.

'Ulemā ĥayline serdār oldur
'İlm ü fażlıyla tuĥup ʔarz-ı selef

ʔaş:

1. ʔaş: -a

Kıt'a 5

Mısra: 64

Taş.

Zü'l-feĥār-ı ĥamzesi keskin mi Ĥaydar-zādenüñ
ʔaşā kār eyler mi anuñ tūr-i müjġanı nice

2. ʔaş:

Gazel 21

Mısra: 10

Taş, kaya, sert nesne.

Nice şabr itsün Tūrābī şiddet-i hicrānuña
ʔaş dahi döymez bu nār-ı firĥate eglenme gel

ʔavāf eyleyüp:

1. ʔavāf eyleyüp: -(y)üp

Nazm 1

Mısra: 3

Etrafında dönmek, Kabe'nin etrafında dönmek.

Döne döne ĥacılarla eyleyüp anı ʔavāf
Bī-tekellüf ĥāne-i Mevlāyı görđi gözlerüm

ʔavr:

1. ʔavrumuz: -(u)muz

Müseddes 11

Mısra: 9

Hâl, eda, gidiş, davranış.

ʔavrumuz 'ālī durur gözlerüz ammā ĥāki
Gün gibi mesken idersek yiridür eflāki

ʔavr u erkāni:

1. ʔavr u erkāni: -ı

Müseddes 4

Mısra: 15

Tavır ve esaslar.

Geldi gösterdi rezimde tavr u erkânı bize
Hâk Te'âlâ devletiyle baħş ide anı bize

2. **tavr u erkânı:-ı**

Tarih 40

Mısra: 12

Tavır ve esaslar.

Şaf-ārâ-yı veġâda görse cengin Rüstem-i destân
Ġazâ semtinde andan öğrenürdi tavr u erkânı

tavr u erkânın:

1. **tavr u erkânın:-ı, -n**

Tarih 60

Mısra: 7

Tavır ve esaslar.

Sen şeh-i mülk-i 'ulūmuñ tavr u erkânın görüp
Ehl-i diller eylediler yoluña cānın sebîl

tavr u uşul:

1. **tavr u uşul:**

Tarih 87

Mısra: 6

Tavır ve esaslar.

Ma'rifet buldı revâcın devr-i 'adlūñde şehâ
Öğredüp erbâb-ı 'irfâna bu gün tavr u uşul

ta'yîb iden:

1. **ta'yîb iden:-en**

Gazel 42

Mısra: 3

Ayıplamak.

'Aşkuñla senüñ bendeñi ta'yîb iden ey döst
Gördi yüzüñi ol daħı benden beter oldı

tâze hayât:

1. **tâze hayât:**

Müseddes 6

Mısra: 5

Yeni hayat, yeni nefes.

Ġuşşadan ölmüş iken tâze hayât irdi bize
Ġâzret-i Nüh-ı necî gibi necât irdi bize

2. **tâze hayât:**

Müseddes 6

Mısra: 11

Yeni hayat, yeni nefes.

Ġuşşadan ölmüş iken tâze hayât irdi bize
Ġâzret-i Nüh-ı necî gibi necât irdi bize

3. **tâze hayât:**

Müseddes 6

Mısra: 17

Yeni hayat, yeni nefes.

Ġuşşadan ölmüş iken tâze hayât irdi bize
Ġâzret-i Nüh-ı necî gibi necât irdi bize

4. **tâze hayât:**

Müseddes 6

Mısra: 23

Yeni hayat, yeni nefes.

Ġuşşadan ölmüş iken tâze hayât irdi bize
Ġâzret-i Nüh-ı necî gibi necât irdi bize

5. **tâze hayât:**

Müseddes 6

Mısra: 29

Yeni hayat, yeni nefes.

Ġuşşadan ölmüş iken tâze hayât irdi bize
Ġâzret-i Nüh-ı necî gibi necât irdi bize

tâze nihâli:

1. **tâze nihâli:-ı**

Tarih 204

Mısra: 4

Taze fidan.

Gelüp seyr eylesün her serv-kâmet
Yetişdi her taraf tâze nihâli

tâze nihâl-i bärver:

1. **tâze nihâl-i bärver:**

Tarih 169

Mısra: 10

*Taze, verimli fidan II Sadeddin Efendi
kastedilmiştir.*

Gülşen-i 'adl içre andan yâdigâr olsun diyü
Bir niçe tâze nihâl-i bärver virmiş Aħad

tâze sünbüller:

1. **tâze sünbüller:-ler**

Gazel 4

Mısra: 4

Taze, yeni yetişmiş sümbül.

Ġayâl-i zülf-i dilber zeyn idüpdür çeşm-i
giryânum

Yaraşur şîşe-i pür-âb içinde tâze sünbüller

tâzelen:

1. **tāzelendürdi**: -dür, -di

Müseddes 9

Mısra: 10

Yenilenmek, tazelik kazanmak.

Bāde-i hayret ile gönlüm olup mest ü harāb
Tāzelendürdi yine geçmiş iken 'ahd-ı şebāb

ta'zīm itsünler:

1. **ta'zīm itsünler**: -sün, -ler

Tarih 79

Mısra: 4

Saygı göstermek II hümet etmek.

Bu deñlü 'ilm ü fazlıyla olupdur hācı hem ğāzī
Müselmān olana vācibdür itsünler anı ta'zīm

te'ālā:

1. **te'ālā:**

Tarih 62

Mısra: 4

Allah yükseltsin!

Menzil-i ibn-i sebīli kıldı bir 'ālī maqām
Sevķ idüp Bārī Te'ālā hayra irşād eyledi

tebāh itdūñ:

1. **tebāh itdūñ**: -dü, -ñ

Tarih 168

Mısra: 4

Bozmak, yıkmak.

İki deryā-yı 'ulūma ey felek raħm itmedūñ
Zāyi' itdūñ iki kān-ı gevheri itdūñ tebāh

tebrīz:

1. **tebrīz**: -e

Tarih 75

Mısra: 1

Tebrīz şehri.

Ol İbrāhīm-i 'ādil Tebrīze vālī geldi
A'dā vü eşkiyā'nuñ cümle zevālī geldi

2. **tebrīz**: -e

Tarih 75

Mısra: 10

Tebrīz şehri.

İdüp du'āyı her dem didüm Tūrābī tārīh
Tebrīze biñ tokuzda vālī-i 'ālī geldi

3. **tebrīz**: -e

Tarih 19

Mısra: 6

Tebriz (İran'ın büyük şehirlerinden biridir).

Ey Tūrābī didi tārīhin anuñ hātif-i ğayb
Oldı Tebrīze bu gün 'adl ile Mehdī-i cihān

tecellī-i şıfāt:

1. **tecellī-i şıfāt:**

Müseddes 6

Mısra: 1

*Özelliklerin görünmesi, İlāhi kudretin
meydana çıkması.*

Ĥamdulī'llāh ki tecellī-i şıfāt irdi bize
Bā'ış-i meretebe 'ālī-derecāt irdi bize

tecrīd:

1. **tecrīd:**

Müseddes 11

Mısra: 13

*Dünyadan el etek çekme ve dünyalık olarak
görülen her şeyden arınıp kendini Allah'a
yönelme; māsivâyı bırakma.*

Nola tecrīd oluben terk-i metā' eyler isek
Ĥvāce-i dehr ile her demde nizā' eyler isek

tedbīr-i umūrında:

1. **tedbīr-i umūrında:**

Tarih 112

Mısra: 7

Devletin önemli işlerini idare etme, yönetme.

Erbāb-ı kalem cümle olsa nola hıdmetkār
Tedbīr-i umūrında bir noķta ĥatā itmez

2. **tedbīr-i umūrında**: -ı, -n, -da

Tarih 112

Mısra: 7

Devletin önemli işlerini idare etme, yönetme.

Erbāb-ı kalem cümle olsa nola hıdmetkār
Tedbīr-i umūrında bir noķta ĥatā itmez

tefhīm:

1. **tefhīm:**

Tarih 79

Mısra: 8

Bildirmek, anlatmak.

O bir rūḥ-ı muşavverdür ne bilsün qadrini nā-dān
Ne 'ālī-menziletür eyle anı herkese tefhīm

tefsīr-i kur'an-ı mecīd:

1. **tefsir-i kur'an-ı mecid:**

Tarih 69

Mısra: 6

Azametli Kuran'ın yorumu, şerefli Kur'an'ın yorumu.

Hem-çü Keşşâf olsa tañ mı her maħalde mü-şikâf
Aña keşf olmuş durur tefsir-i Kur'an-ı mecid

teğâfül eyleyüp:

1. **teğâfül eyleyüp:-(y)üp**

Gazel 17

Mısra: 9

Anlamamazlıktan gelmek. Bir şeyi anladığı halde anlamamış gibi davranmak.

Nâz eyleyüp bilmezlenüp cânâ teğâfül eyleyüp
Kimdür Tûrâbî dir iseñ maħzûn u mağbûnuñ
senüñ

tekrâr:

1. **tekrâr:**

Tarih 112

Mısra: 1

Yine, bir daha, yeniden, mükerrer olarak. .

Ol server-i Cem-miğdâr aldı Halebî tekrâr
Bu re'y-i 'adâletle oldu yine defterdâr

tekrâr iderse:

1. **tekrâr iderse:-(e)r, -se**

Gazel 6

Mısra: 5

Tekrarlamak; bir daha, yeniden yapmak.

Tekrâr iderse vaşf-ı leb-i yâri dil nola
La'l u dehânî kand-ı mükerrer degül midür

tekrîm:

1. **tekrîm:**

Tarih 79

Mısra: 1

Saygı gösterme, ululama.

Yine itdi keremden kavm-i 'Urbânî Hudâ tekrîm
Haleb hıfzına naşb oldu vezîr-i 'âdil İbrâhîm

tekye:

1. **tekyeye:-y, -e**

Nazm 2

Mısra: 10

Bir şeyhin liderliğinde ve idaresinde derviş grubunun bağlandığı dergâh, tekke.

Şükrüli'llâh kim dilâ gitdi 'adû-yı evliyâ
Tekyeye gelsün beru mihmân mihmân üstine

tekye-i ğamda:

1. **tekye-i ğamda:-da**

Müseddes 14

Mısra: 26

Üzüntü/keder tekkesi.

Bu Tûrâbî kuluña luţf-ı firāvân eyle
Tekye-i ğamda o bî-çâreyi mihmân eyle

tel:

1. **tel:**

Gazel 37

Mısra: 5

Saç teli.

Başına taķınup tel göz karardup düşmesün Rûma
Koma hâl-i ruħuñ ol Hindü-yı hün-hvâra yüz
virme

telef oldı:

1. **telef oldı:-dı**

Tarih 186

Mısra: 4

Kelime Tipi: **Deyim**

Mahvolmak, ölmek.

Fâzıl-ı dehr idi ol Şeyh Meħemmed Çelebi
Ey dirġâ telef oldı bu kadar 'irfânı

telh eyledüm:

1. **telh eyledüm:-dü, -m**

Gazel 25

Mısra: 9

Acılaştırmak (Kötü hale getirmek).

'İşümü telh eyledüm zehr-i firâķı nüş idüp
Ey Tûrâbî ol şeker-güftâr kadrin bilmedüm

temel:

1. **temelüñ:-(ü)ñ**

Müseddes 2

Mısra: 3

En önemli, belli başlı, ana, esas, asıl.

Yıkılıp kaşr-ı tenüñ oynadı hayfâ temelüñ
Bir daħı 'ömr-i 'azîze gözün aç irmez elüñ

ten:

1. **tende:-de**

Gazel 21

Mısra: 7

Beden, cisim, gövde, vücut.

Ârzü idüp vişālūñ tende ārām eylemez
Kılca kaldı irmege cān vuşlata eglenme gel

2. **tende:-de**

Gazel 45

Mısra: 1

Beden, cisim, gövde, vücut.

Virürdüm aña olsa eger tende cān iki
Âdemler öldürür o cüvān-ı Selānikī

tenes:

1. **tenes:**

Gazel 2

Mısra: 14

Onun teni.

Türābī ‘āşık ānest der-ḥaḳīḳat
Tenes pejmürde vü dil zinde bāşed

tengār:

1. **tengārı:-ı**

Tarih 211

Mısra: 2

Boraks denen tuz.

Oldı serdārumuzun ad ile her kārı ḥasen
Şıdı a‘dāyī bu gün eyledi Tengārī ḥasen

terahhum eyle:

1. **terahhum eyle:-le**

Gazel 8

Mısra: 8

Merhamet etmek, acımak.

Derd ü gamıyla gāyete irdi firāk ise
Cānā terahhum eyle vefānuñ zamānidur

terahhum kıl:

1. **terahhum kıl:**

Nazm 5

Mısra: 2

Merhamet etmek.

Ḳıl terahhum ḫālib-i sevdā-yı ḥām itdūñ beni
Yād-ı la‘lūñle esīr-i nūş-ı cām itdūñ beni

terk:

1. **terkin:-i, -n**

Gazel 24

Mısra: 4

Terk etmek, vazgeçmek, bırakmak.

Neş‘edār eyle bizi cām-ı fenādan geçelüm
Mā-sivā terkin urup bākī olur şey görelüm

terk eyle:

1. **terk eyle:**

Gazel 44

Mısra: 9

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Bırakmak, vazgeçmek.

Ey Türābī eyle her bir dil-ber-i nā-pāki terk
Dil-rübālar içre ol bir pāk-dāmānuñ ḳulı

terk eyledi:

1. **terk eyledi:-di**

Tarih 154

Mısra: 6

Bırakmak, vazgeçmek.

Getürdi ḫāḫıra sulḫān-ı Rūmuñ nehb ü tālānın
Geçüp terk eyledi şāh-ı ‘Acem yağma vü tārācın

terk eyledüm:

1. **terk eyledüm:-dü, -m**

Gazel 25

Mısra: 2

Bırakmak, vazgeçmek, uzaklaşmak.

Ey dirīgā ol gül-i bī-ḫār ḳadrin bilmedüm
Küyünı terk eyledüm gülzār ḳadrin bilmedüm

terk idüp:

1. **terk idüp:-üp**

Tarih 1

Mısra: 2

Bırakmak, vazgeçmek.

Pirümüz ‘Abdü’l-kerīm ey ehl-i dīn
Terk idüp fānīyi göçdi şeyḫümüz

2. **terk idüp:-üp**

Tarih 4

Mısra: 1

Bırakmak, vazgeçmek.

Terk idüp işbu fenā dünyāyı
Göçdi bākīye naḳībū’l-eşrāf

3. **terk idüp:-üp**

Tarih 187

Mısra: 1

Bırakmak, vazgeçmek.

Terk idüp dār-ı fenāyı Vaḥdetī
Göz yumup buldı beḳā-yı vaḥdeti

4. **terk idüp:-üp**

Tarih 210

Mısra: 40

Bırakmak, vazgeçmek.

Āşaf-ı Sultān Mehemmed şāhib-i tīg ü kemer
Ey Tūrābī terk idüp da'vātı tārīhin didüm

terk-i diyār idüp:

1. **terk-i diyār idüp:-üp**

Tarih 171

Mısra: 9

*Terk-i diyar etmek, ölmek, öte dünyaya
göçmek.*

Kendüsi 'azm-i beḳā itdi idüp terk-i diyār
Ey Tūrābī cennete cān atdı tārīhin didüm

terk-i diyār itdi:

1. **terk-i diyār itdi:-di**

Tarih 156

Mısra: 2

Yerinden yurdundan ayrılmak.

Ṭutdı āfākı fırḳa-i eşrār
Fuḳarā itdi cümle terk-i diyār

terk-i dünyā-yı denī eyledi:

1. **terk-i dünyā-yı denī eyledi:-di**

Tarih 85

Mısra: 1

Alçak dünyayı terk eyledi (etti).

Terk-i dünyā-yı denī eyledi Hāmid Çelebi
Ber-murād olmadı bu mülk-i fenādan ḫayfā

terk-i fenā kırup:

1. **terk-i fenā kırup:-up**

Tarih 172

Mısra: 2

*Yokluğu terk etmek, dünyayı terk etmek II
ölmek.*

İtdi Şun'ullāh Efendi meskenin şadr-ı 'alā
Cennet-i Firdevse 'azm itdi kırup terk-i fenā

terk-i gülzār-ı cihān:

1. **terk-i gülzār-ı cihān:**

Tarih 35

Mısra: 9

*Dünyanın gül bahçesini bırakma, terk etme
II ölmek.*

Terk-i gülzār-ı cihān eyledi şeyḫ-i İslām
Ağladup dōstlarını düşmenini güldürdi

terk-i metā' eyler:

1. **terk-i metā' eyler:-r**

Müseddes 11

Mısra: 13

*Eşyayı terk etmek, dünyevi olandan
uzaklaşmak.*

Nola tecrīd oluben terk-i metā' eyler isek
Ḥvāce-i dehr ile her demde nizā' eyler isek

terk-i ser itsem:

1. **terk-i ser itsem:-se, -m**

Gazel 6

Mısra: 3

Başımı ortaya koymak, baştan vazgeçmek.

Yārūn yolında terk-i ser itsem 'aceb midür
İḳlīm-i ḫüsne şimdi o server degül midür

termīm eyler:

1. **termīm eyler:-r**

Tarih 79

Mısra: 12

Onarmak.

Yıḳık gönlüm benüm dünyāda ābād olmadı gitdi
Yine var ise ol eyler dil-i vīrānumı termīm

teşbih:

1. **teşbihe:-e**

Müseddes 10

Mısra: 8

Benzetme, kıyas etme.

Dem-ā-dem la' lūñ añdum sözlerüm āb-ı zülāl
İtdüm

Dehānuñ ḡoncaya teşbihe fikr-i muḫāl itdüm

te'sir eyleyüp:

1. **te'sir eyleyüp:-(y)üp**

Tarih 40

Mısra: 29

Etkilemek.

Bi-ḫamdi'llāh şadākatla du'āmuz eyleyüp te'sir
Müşerref eyledi geldi yine erbāb-ı merdānı

2. **te'sir eyleyüp:-(y)üp**

Tarih 190

Mısra: 5

Etki etmek, işlemek.

Bi-ḥamdillāh zuhūr itdi du'āmuz eyleyüp te'sir
Geçüp şadr-ı Resüle rāyet-i dīni ider kā'im

te'sir idüp:

1. **te'sir idüp:-üp**

Tarih 18

Mısra: 3

Etkilemek, etki etmek.

Burnı kırıldı anuñ te'sir idüp du'āmuz
Kılmadı ḥamd be-reh ḥācılarını o tārāc

teşne:

1. **teşne:**

Tarih 108

Mısra: 8

Susamış II çok hevesli, çok arzulu.

Fuḳarā āteş-i zulm ile yanup
Teşne fetvāsına ehl-i İslām

2. **teşnedür:-dür**

Gazel 41

Mısra: 7

Çok susamış.

Teşnedür zemzem-i fīncānına erbāb-ı mezāk
Sükkere yir ḳomadı lezzet ile dad-ı 'Ali

teşrif idicek:

1. **teşrif idicek:-icek**

Tarih 98

Mısra: 5

Şereflendirmek, şeref vermek.

Ḳudsi teşrif idicek dindi Türābī tārīḥ
Vālī-i Ḳuds-ı şerīf olduñ efendi tārīḥ

tevāzu' eyleyüp:

1. **tevāzu' eyleyüp:-(y)üp**

Gazel 26

Mısra: 9

Alçakgönüllü olmak.

Ḳanda bir kūn-dāde var ise tevāzu' eyleyüp
Her denī-tab'uñ yolında ḥāk imişsin bilmedüm

tevbe:

1. **tevbe:**

Müseddes 2

Mısra: 8

*Günah ve kabahatten Cenab-ı Hakk'a
sığınmak.*

İtdi dil-ḥaste seni miḥnet-i cürm ü 'iştān
İtmedüñ tevbe ile derdiñe ey dil dermān

tevbehā-yı naşūh:

1. **tevbehā-yı naşūh:**

Tarih 155

Mısra: 14

*Nasuh'un tövbesi, sadık tövbe, aynı zamanda
Nasuh kelimesi tarih düşürülen kişinin adıdır.*

Dindi serdār olınca bu tārīḥ
Fecere kıldı tevbehā-yı Naşūḥ

tevbe-i naşūḥı kıldı:

1. **tevbe-i naşūḥı kıldı:-dı**

Tarih 156

Mısra: 38

*Sadık tövbe etmek, geri dönülmez tövbe
etmek II 'Nasuh' kelimesi aynı zaman adına tarih
düşürülen kişinin adıdır.*

Her ne zulm itdilerse bu tārīḥ
Kıldı hep tevbe-i Naşūḥı füccār

tevbemüz bozdu:

1. **tevbemüz bozdu:-dı**

Nazm 4

Mısra: 4

Tövbe bozmak, verdiği sözü bozmak.

Ferāḡı var iken ser-geştelikden ḳalb-i maḥzūnuñ
Naşūḥum tevbemüz bozdu görünce la'l-i mey-
gūnuñ

tevbih eyledi:

1. **tevbih eyledi:-dı**

Muhammes 1

Mısra: 22

Azarlamak.

Zerd idüp derd-i ecel kıldı bu rüyum zırnıḥ
Gördi ḡafletde beni eyledi āḫir tevbih

tevbih itdi:

1. **tevbih itdi:-dı**

Tarih 98

Mısra: 4

Azarlamak.

Ḳadrini bilmedüñüz diyü bir ehl-i fażluñ
Zurefâ itdi senüñçün 'ulemâya tevbiḥ

tevliyet:

1. **tevliyet:**

Kıt'a 10

Mısra: 1

Mütevellilik, vakıf işlerine bakma vazifesi.

Tevliyet gitdiyse Türâbî ne ğam
Geçinür ol bizüm tevâriḥ ile

te'yîd:

1. **te'yîd:**

Tarih 66

Mısra: 3

*Kuvvetlendirmek, kuvvetlendirilmek. Cem'i:
te'yîdât: te'yîdât-ı rabbâniyye.*

Nola te'yîd ile virilse Eregli şehri
Pâye-i manşıbı zîrâ ki anuñ 'âlidür

tezyîn:

1. **tezyîn:**

Tarih 68

Mısra: 2

Süslemek, süslenilmek.

Virüpdür Etyemez-zâde Efendiye Hudâ devlet
Tulû' idüp bir oĝlı itdi dehri gün gibi tezyîn

tezyîn idicek:

1. **tezyîn idicek:-icek**

Tarih 99

Mısra: 5

Süslemek.

Şadrı tezyîn idicek dindi Türâbî târiḥ
Buldı zîbâ 'ulemâ şadrı kemâlin şimdi

tıfl-ı dili:

1. **tıfl-ı dili:-i**

Gazel 11

Mısra: 11

Gönül çocuĝu.

Aldayup ey Türâbî tıfl-ı dili
Oynımı 'Aşañ nihân oynar

tıfl-ı ebced-hânumuz:

1. **tıfl-ı ebced-hânumuz:-(u)muz**

Gazel 13

Mısra: 6

Ebced okuyan çocuk.

Gidüp gönüm mu'allim-hâneye oldu sebak-dâşı
Varup mektebde kaldı tıfl-ı ebced-hânumuz
gelmez

tıfl-ı ebced-hvân:

1. **tıfl-ı ebced-hvân:**

Tarih 191

Mısra: 5

*Ebced okuyan çocuk II okumayı, alfabeyi
yeni öğrenen çocuk; herhangi bir şeyi yeni
öğrenen, acemi.*

Rüzgârıñ fażl ile İbn-i Kemâlidür bu gün
Tıfl-ı ebced-hvân olur yanında erbâb-ı fünûn

tığ:

1. **tığ:**

Müseddes 4

Mısra: 21

Kılıç.

Tığ ile ceng içre eyler eşkiyâ' ḥaylin dü-nîm
Cünd-i a'dâ vü celâliyle idüp ceng-i 'azîm

2. **tıgini:-i, -n, -i**

Nazm 2

Mısra: 4

Kılıç.

Sell idüp nâm-ı Naşûhı şafḥa-i devrândan
Şâh-ı 'âlem aşdı tıgini gerez mân üstine

3. **tığ:**

Tarih 83

Mısra: 11

Kılıç.

Tığ ile erbâb-ı rafzuñ 'ırkıñı kaḥ' eyleyüp
Çâr-yâr-ı bâ-şafânuñ rûḥını şâd eylegil

4. **tığ:**

Tarih 155

Mısra: 9

Kılıç.

Tığ ile geldi aña mühr-i şerîf
Eşkiyâ' oldu cümleten mecrûḥ

tığ ü teber:

1. **tığ ü teber:**

Tarih 210

Mısra: 6

Kılıç ve balta.

‘Äleme bir dahı gelmez böyle serdâr-ı cihân
Başlarını aldı a ‘dânuñ urup tîğ ü teber

tîğ-i ‘adliyle:

1. tîğ-i ‘adliyle: -i, -(y)le

Tarih 166

Mısra: 2

Adaletli kılıcıyla, adaletiyle.

Oldı Beg-zâde ‘Ömer Beg şühedâ hayline baş
Tîğ-i ‘adliyle bu gün mülk-i beğâyı açdı

tîğ-i bürrânı:

1. tîğ-i bürrânı: -ı

Tarih 40

Mısra: 16

Keskin kılıç.

Kesüp ‘ırkın ‘adunuñ kan kaşandurdı şecâ‘atle
Hemîşe üstün olsun ceng içinde tîğ-i bürrânı

tîğ-i feth ü fütüh:

1. tîğ-i feth ü fütüh:

Tarih 155

Mısra: 6

Fetih ve zafer kılıcı.

Çana ğarğ eyleyüp kızılbaş
Ola destinde tîğ-i feth ü fütüh

tîğ-i hün-bârı:

1. tîğ-i hün-bârı: -ı

Tarih 127

Mısra: 7

Kan döken kılıç.

Şadâsı irdi anuñ Hind ü Sind ü Şâm u Kirmâna
Celâlî hayline şol deñlü çaldı tîğ-i hün-bârı

tîğ-i kahrıyla:

1. tîğ-i kahrıyla: -ı, -(y)la

Tarih 210

Mısra: 8

Kahreden, perişan eden kılıç (yok eden güç bağlamında).

Ol şecâ‘at kânınuñ nâmı gibi hulkı hasen
Tîğ-i kahrıyla ‘adunuñ dem-be-dem ‘ırkın keser

tîğ-i tîzini:

1. tîğ-i tîzini: -i, -n, -ı

Tarih 146

Mısra: 3

Keskin kılıç.

Tîğ-i tîzini elinde göricek kan kaşanur
Bu şalâbetle aña ola mı düşmen hâ‘il

tîğ-i zü'l-fikâr:

1. tîğ-i zü'l-fikâr:

Tarih 20

Mısra: 4

Zülfikar (Hz. Muhammed'in Hz. Ali'ye armağan ettiği ucu çatalı kılıç.) kılıcı.

Bu şecâ‘at sendedür olsa nola nâmuñ ‘Ali
Sell-i seyf eyle ‘adüya hem-çü tîğ-i Zü'l-fikâr

tîr:

1. tîr:

Tarih 73

Mısra: 8

Ok.

Güy-ı bâzîçe idüpdür eşkiyâ‘nuñ kellesin
Aña virildi şehâ çevgân-ı kudret ile tîr

tîr teber çaldı:

1. tîr teber çaldı: -dı

Tarih 109

Mısra: 17

Ok ve balta çalmak, ok ve baltayla savaşmak.

Çayret-i islâm için çaldı ‘adüya tîr teber
Leşker-i dînuñ Hasan Pâşâ olup ser-‘askeri

tîrâş eyle:

1. tîrâş eyle:

Gazel 37

Mısra: 8

Kesmek.

Şalup Rüm üzre ‘asker itmesün bir yüz qaralığı
Tîrâş eyle vücüdün ol haç-ı ruhsâra yüz virme

tîr-i du‘â:

1. tîr-i du‘â:

Tarih 100

Mısra: 9

Dua oku.

Çamdulillâh yetişüp tîr-i du‘â
Eyledi menzil-i mağşudı hedef

tîr-i du‘ânuñ:

1. **tîr-i du'ānuñ:-nuñ**

Gazel 8

Mısra: 14

Dua oku.

Eyle hedef vücūd-ı rakîbi Tûrâbiyâ
Vaqt-i şeherde tîr-i du'ānuñ zamānidur

tîr-i du'āsı:

1. **tîr-i du'āsı:-(s)ı**

Tarih 82

Mısra: 7

Dua oku.

İrdi ey dil şıdk ile tîr-i du'āsı menzile
Şükrü'lîllâh kim bu gün a'dā anuñ pā-mālidür

tîr-i du'ā-yı fuکارā:

1. **tîr-i du'ā-yı fuکارā:**

Tarih 38

Mısra: 4

Fakirlerin dua oku II yoksulların duası.

Oldı çün mîr-livā Nigdeye İbrâhîm Beg
İrdi ser-menziline tîr-i du'ā-yı fuکارā

tîr-i murāda:

1. **tîr-i murāda:-a**

Tarih 154

Mısra: 1

İstek oku.

Naşûh Pāşā atup tîr-i murāda urdı umācın
Kızılbaşuñ kılıçla başına tar eyledi tâcın

tîr-i murādı:

1. **tîr-i murādı:-ı**

Tarih 6

Mısra: 3

İstek oku.

'Ulemâ içre alup tîr-i murādı menzil
Aşdı meydân-ı faziletde yine yayını

tîr-i murādın:

1. **tîr-i murādın:-ı, -n**

Tarih 114

Mısra: 6

İstek oku.

Oldı şan tāk-ı mu'allāsı anuñ kavs-ı kuzah
İrgürüp menziline tîr-i murādın devrân

tîşe ile hançeri urdı:

1. **tîşe ile hançeri urdı:-dı**

Tarih 109

Mısra: 24

*Balta ve hançeri vurmak, bir savaşta balta
ve hançer kullanarak düşmanı yok etmek.*

Bir yaña Ferhād Pāşā-oglı bu günden hemân
Urđı a'dā-yı la'îne tîşe ile hançeri

tîz:

1. **tîz:**

Tarih 74

Mısra: 6

Keskin.

Bir cevābiyla keser müdde'imüñ da'vāsın
Tab'-ı veķkādı anuñ seyf-i mücellā gibi tîz

2. **tîz:**

Müseddes 11

Mısra: 21

Çabuk, tez, keskin.

Yüzümüz qarasını başumuza tîz kaçma
Himmetüñ gibi bize turmadın alçağ bakma

3. **tîz:**

Tarih 90

Mısra: 2

Çabuk, tez, keskin.

Halebe kâğı olınca didi hâtif târîh
Tîz tab' ile diyârın Halebüñ aldı Hüsâm

4. **tîz:**

Tarih 95

Mısra: 6

Çabuk, tez, keskin.

Müdde'āsın herkesüñ kaç' itmede
Tîz idi tab'ı anuñ mænend-i seyf

5. **tîz:**

Tarih 210

Mısra: 16

Çabuk, tez, keskin.

Buldı ol nām-ı Mehemmed birle a'dāya zafer
Hâzret-i Aħmed Pāşā asker-i Vāniyıla tîz

tîz bitüp:

1. **tîz bitüp:-üp**

Tarih 176

Mısra: 7

Tez bitmek, çabuk tükenmek.

Tîz bitüp solduñ dirîgâ gülşen-i 'âlemde sen
Ben hezâr âh ile ƙaldum verd-i ĥandânum meded

tîz tab'ıyla:

1. **tîz tab'ıyla:** -i, -(y)la

Tarih 44

Mısra: 7

Keskin karakteri; tabiatı gereği tez, çabuk, hızlı olması.

Türâbî didi tîz tab'ıyla târîh
Sinân Pâşâ alup çaldı Dımışķı

tîz-tab':

1. **tîz-tab'ıyla:** -i, -(y)la

Tarih 89

Mısra: 12

Sivri karakteriyle, çabuk tez tavrıyla.

Şevķ ile dindi ƙudûmına Türâbî târîh
Tîz-tab'ıyla diyârın Ĥalebûñ çaldı Ĥüsâm

toğ:

1. **toğdı:** -dı

Tarih 46

Mısra: 4

1. Doğmak. 2. Ortaya çıkmak. 3. Dünyaya gelmek.

Bağdâd hıfzı için 'azm eyleyüp giderken
Bir oğlı toğdı anuñ ez-maşrıķ-ı 'inâyet

2. **toğdı:** -dı

Tarih 128

Mısra: 5

1. Doğmak. 2. Ortaya çıkmak. 3. Dünyaya gelmek.

O mîr-i mîriyânuñ toğdı bir beg-zâdesi ĥâlâ
İşâbetle peder nâmin ƙodı o naĥl-i bâlâya

3. **toğmadın:** -ma, -dın

Tarih 176

Mısra: 4

1. Doğmak. 2. Ortaya çıkmak. 3. Dünyaya gelmek.

Sen tolanduñ toğmadın ey mihr-i raĥşânum
meded

Ey dirîgâ ben ƙara günlerde ƙaldum hicr ile

4. **toğdı:** -dı

Tarih 78

Mısra: 3

Doğmak, ortaya çıkmak.

Güni toğdı açılıp ehl-i ma'ârif güldi
Târ olup çeşmine 'âlem göremez oldu le'îm

toğrıl:

1. **toğrılmadığın:** -ma, -duğ, -i, -n

Gazel 33

Mısra: 5

Eğik veya eğri bir şey, düz bir duruma gelmek, yeniden güçlenmek, kalkınmak.

Sû'-i vaz'ından o mâhuñ yâ ƙaşından bilürin
Bizden oğ gibi ƙaçup ĥâtır toğrılmadığın

tokın:

1. **tokınma:** -ma

Müseddes 12

Mısra: 14

İncitmek, rahat bırakmamak.

Gün gibi hercâyî olma ey meh-i nâ-mihribân
Kimsenüñ çarĥına tokınma şaĥın ey nev-cüvân

tol:

1. **tolmağ:** -mağ

Kıt'a 2

Mısra: 2

T. Birikmek, bir araya gelmek.

Yay güninde kâ'idânı sâĥilüñ
Tolmağ için dâmeniyle ucu

2. **tolındı:** -(i)n, -dı

Tarih 180

Mısra: 6

Dolmak, dolup taşmak.

Ey dirîg ol gül-i gülzâr-ı ma'ârif şoldı
Demidür ƙanlar ile iki gözüm tolındı

3. **tolmadın:** -ma, -dın

Gazel 30

Mısra: 4

Dolmak, birikmek.

Eyle efendi gerd-i ƙudumuñla pür-şeref
Rüşen-ter eyle çeşümüñi ĥâk ile tolmadın

4. **tolı:** -ı

Müseddes 10

Mısra: 4

Dolmak, birikmek.

Kevâkib gökde ey meh kekbek-i başmağña
degmez

Güneş meyle tolı destinde bir ayağña degmez

5. **oldı:-dı**

Tarih 31

Mısra: 6

Dolmak, sarmak, kuşatmak.

Ma'rifet balsa nola yine revâc

oldı 'irfânıyla yine o diyâr

6. **oldurdu:-dur, -dı**

Tarih 35

Mısra: 4

Birikmek, bir araya gelmek. II sarmak, kuşatmak.

'Ulemâ ayru düşüp cümle bu gün yârinden
Bütün âfâkı şehâ nâleleri oldurdu

tolan:

1. **olanduñ:-du, -ñ**

Tarih 176

Mısra: 4

Dolanmak, dolaşmak.

Sen olanduñ toğmadın ey mihr-i rahşānum
meded

Ey dirîğā ben kara günlerde ¼aldum hier ile

2. **olanur:-(u)r**

Gazel 14

Mısra: 7

(bir şeyin etrafında) dönmek, dolaşmak.

Bir mehûñ her gün olanur küyünü aħşāma dek
Göz gibi ser-geşte oldu āfet-i devrānumuz

tolın:

1. **olındı:-dı**

Tarih 180

Mısra: 1

Batmak, ölmek.

Şems Efendiye zevāl irdi bu gün olındı
Ey gönül hasret-i ğamla şararup şolındı

2. **olındı:-dı**

Tarih 180

Mısra: 10

Dolanmak, kaybolmak.

Didi derd ile târîhini Tûrābî-i ĥākîr
Neyleyin āh şems-i 'urefā olındı

tophâne:

1. **ophāneye:-(y)e**

Gazel 20

Mısra: 19

İstanbul'da bir semt.

Nice billāh o cāy-ı cān-fezāmuzdan ĥaber virgil
Geçer mi cum'a gün Tophāneye alay ile yārān

top-ı nālem:

1. **op-ı nālem:-m**

Muhammes 1

Mısra: 7

İnilti topu, feryat topu.

Demidür gözlerümüñ yaşı dem-ā-dem aķsa
op-ı nālem yiridür tāk-ı sipihri yıķsa

toprağ:

1. **oprağ:-a**

Tarih 109

Mısra: 29

Toprak.

Dökdiler toprağā kanın düşmen-i dîñüñ bular
Ĥāke yeksān eylediler niçe yüz biñ kāfiri

tübā:

1. **übā:**

Müseddes 13

Mısra: 28

*Bütün cennete gölge saldığına inanılan, kökü
yukarıda dalları aşağıda bulunan ağaç.*

Rūhını şād eyle yā Rab bir leb-i 'aynā idi
Meskenin Dāru's-selām it kāmeti tūbā idi

tūfān:

1. **ūfāna:-a**

Tarih 127

Mısra: 12

*Nuh peygamber zamānında dînyâyı
kaplayacak şekilde yağān çok şiddetli yağmur,
çok şiddetli yağmur ve fırtına.*

Dem-ā-dem Ĥazret-i Nūh-ı nebîves 'ömri çoğ
olsun

'Adū-yı bed-nihādı ğarķ ide her demde tūfāna

tūfānı kopara:

1. **ūfānı kopara:-(a)r, -a**

Tarih 160

Mısra: 2

Tufanı koparmak, yok etmek.

Nūh Pāşā 'izz ile ya Rab irüp biñ yaşma
Kopara tūfānı her demde Celālî başına

tūfānı kōparsun:

1. tūfānı kōparsun:-sun

Tarih 40

Mısra: 34

Tufanı kōparmak, yok etmek.

Cihānda biñ yaşasın Hāzret-i Nūh-ı nebī mānend
Kōparsun dem-be-dem düşmenleruñ başına tūfānı

tuğyān ider:

1. tuğyān ider:-(e)r

Gazel 4

Mısra: 8

Coşup taşmak.

Görüp ruhsār-ı yāri nola akşa gözlerüm yaşı
Bahāruñ mevsiminde her taraf tuğyān ider seller

tuğyān üstine tuğyān idüp:

1. tuğyān üstine tuğyān idüp:-üp

Nazm 2

Mısra: 20

Zulüm ve küfürde çok ileri gitmek.

Ol sebab oldu idüp tuğyān tuğyān üstine
Bed-du'āya mazhar itdi pādīshāhuñ kulların

tulū' eyledi:

1. tulū' eyledi:-di

Tarih 161

Mısra: 6

Doğmak, görünmek.

Taht-ı hem-pāye-i eflāke geçüp rif'at ile
Seherī şanki tulū' eyledi mihr-i raşşān

tulū' idince:

1. tulū' idince:-ince

Tarih 46

Mısra: 9

Doğmak, ortaya çıkmak.

Tārīhini Tūrābī didüm tulū' idince
Bu gün vücūda geldi bir şāhib-i se'ādet

tulū' idüp:

1. tulū' idüp:-üp

Tarih 68

Mısra: 2

Doğmak, ortaya çıkmak.

Virüpdür Etyemez-zāde Efendiye Hūdā devlet
Tulū' idüp bir oğlu itdi dehri gün gibi tezyīn

tu'me-i şemşir idüp:

1. tu'me-i şemşir idüp:-üp

Tarih 210

Mısra: 12

Kılıcına yem yapmak II kılıcıyla öldürmek.

Karşusına tırmayup kaçdı niçe biñ eşkiyā'
Yazıcınun 'askerini tu'me-i şemşir idüp

tu'me-i şemşir-i tiz kıldı:

1. tu'me-i şemşir-i tiz kıldı:-dı

Tarih 111

Mısra: 3

Keskin kılıcına yem yapmak.

Hāyl-i a'dāyı kıldı tu'me-i şemşir-i tiz
Nola eylerse anuñ emrine şāhān inkiyād

tu'me-i şemşir-i tiz oldı:

1. tu'me-i şemşir-i tiz oldı:-dı

Tarih 109

Mısra: 32

Keskin kılıcına yem olmak.

Devr-i Ādemden beru olmuş degüldür bu kıtāl
Tu'me-i şemşir-i tiz oldı 'adūnuñ leşkeri

tu'me-i tīg-i bürrān itdi:

1. tu'me-i tīg-i bürrān itdi:-di

Müseddes 5

Mısra: 28

Keskin kılıcına yem yapmak.

Ey Tūrābī ide Hāq meskenini dār-ı cinān
İtdi zālimler amı tu'me-i tīg-i bürrān

tur:

1. turma:-ma

Tarih 20

Mısra: 6

Durmak, beklemek.

Āl-i 'Osmānuñ bu gün olduñ vekīl-i muflākı
Eyle erbāb-ı 'ulūma turma luṭf-ı bī-şümār

2. turma:-ma

Tarih 29

Mısra: 3

Durmak, beklemek.

Dem-be-dem inle ey gönül turma
Deldi bağrumı derdi hem-çün nây

3. **tura:-a**

Tarih 87

Mısra: 8

Durmak, beklemek.

Pâyimâl olup 'adū dāyim murāduñ el vire
Peşk-i devlet tura sultānum kapuñda sağ u şol

4. **turur:-(u)r**

Tarih 117

Mısra: 6

Durmak, yer etmek.

Ayağına sürer yüz her tarafından
İki cānibde turur serv şaf şaf

5. **turma:-ma**

Tarih 118

Mısra: 4

Durmak, kalmak, devamlı olmak.

Çeşmeler her yaña saqkâ olup eyler feryād
Akıdup gözyaşını turma berāy-ı şühedā

6. **tura:-a**

Tarih 155

Mısra: 8

Durmak, kalmak, devamlı olmak.

'İş ü 'işret idüp cihān içre
Tura dāyim elinde cām-ı şabūh

7. **tura:-a**

Tarih 57

Mısra: 2

Durmak II var olmak.

Hamduli'llāh bu hişār oldı tamām
Ola muhkem tura tā rüz-ı kıyām

8. **tururken:-(u)r, -ken**

Gazel 42

Mısra: 5

Durmak.

Hāk-i derūñi gözlerine sürme tururken
Koyup kapuñı gayra giden der-be-der oldı

9. **turmayup:-ma, -(y)up**

Tarih 210

Mısra: 11

Durmak, kalmak.

Karşusına turmayup kaçdı niçe biñ eşkiyā'
Yazıcınūñ 'askerini tu'me-i şemşir idüp

10. **turup:-up**

Gazel 42

Mısra: 11

Beklemek, sabretmek.

Gülşende turup kıddüñe dāyim nazār eyler
Nergis şanemā gör nice 'ālī-nazār oldı

11. **turup:-up**

Nazm 2

Mısra: 40

Bir durumun mevcut haliyle kılması.

Mülk-i nazmuñ serveri olduq şafānuñ vaqtidür
Hāmemüz içre turup dīvān dīvān üstine

12. **turma:-ma**

Gazel 8

Mısra: 12

Ara vermek, dinlenmek, soluklanmak.

Bitdi çemen ruñında eyā serv-i hoş-ıhrām
Turma şalın ki seyr ü çemānuñ zamānidür

13. **turma:-ma**

Gazel 15

Mısra: 12

Ara vermek, dinlenmek, soluklanmak.

Re'y ü tedbīr eyleyüp zālimerūñ al başını
Pādişāhum turma emr eyle hemān 'asker mi yok

14. **turma:-ma**

Gazel 24

Mısra: 2

Ara vermek, dinlenmek, soluklanmak.

Sākīyā al ayağı destüñe gel mey görelüm
Sür şitāb it kadehi turma pey-ā-pey görelüm

15. **turmayup:-ma, -y, -up**

Müseddes 11

Mısra: 26

Ara vermek, dinlenmek, soluklanmak.

Bir bölük vālih ü āşüfte vü şeydāyilerüz
Turmayup devr iderüz 'ālemi Mevlāyilerüz

tur:-

1. **turaldan:-(a)l, -dan**

Tarih 109

Mısra: 3

Durmak, yer etmek.

Gelmedi dünyā turaldan böyle bir şāhib-kırān
Düşmenūñ başın kesüp oldı cihānuñ serveri

türābī:

1. tūrābī:

Gazel 1

Mısra: 9

17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin mahlası.

Ey Tūrābī gülşen-i ‘ömrüm benüm oldı harāb
Bāğumuz oldı harāb uçdı yuvadan ‘andelīb

2. tūrābī:

Gazel 2

Mısra: 13

17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin mahlası.

Tūrābī ‘āşık ānest der-ḥakīkat
Teneş pejmürde vü dil zinde bāşed

3. tūrābī:

Gazel 3

Mısra: 11

17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin mahlası.

Ḳoduñ cihānda bir eser şanki kelām-ı Bākīdür
Olur Tūrābī söz güher ancak ola bu şî‘r-i ter

4. tūrābī:

Gazel 4

Mısra: 9

17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin mahlası.

Ferāğat ‘āleminde ey Tūrābī pādīşā ol var
Yatağūñ eyle külhān bister-i sincābīdür küller

5. tūrābī:

Gazel 5

Mısra: 9

17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin mahlası.

Ey Tūrābī diñlemez şerḥ eylesem ahvālümü
Sözlerüm efsāne añlar ol şeh-i ḥübān uyur

6. tūrābī:

Gazel 7

Mısra: 10

17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin mahlası.

Dilā ol çeşmi bīmārı sever çok
Tūrābī daḥı bir bī-çāresidür

7. tūrābī:

Gazel 9

Mısra: 9

17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin mahlası.

Gitdi Tūrābī ‘aklum reftārını görince
Bu şu gibi aqışlar esb-i devende yoḡdur

8. tūrābī:

Gazel 10

Mısra: 9

17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin mahlası.

Yāruñ Tūrābī lebleri üstinde ḥaṭṭ-ı nev
‘Aks-i hilāl ü sāye-i ebrū degül midür

9. tūrābī:

Gazel 11

Mısra: 11

17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin mahlası.

Aldayup ey Tūrābī tıfl-ı dili
Oynını ‘Āşāñ nihān oynar

10. tūrābī:

Gazel 12

Mısra: 9

17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin mahlası.

Gördükde Tūrābī ḳuluñı eyledüñ iğmāz
Bildük şanemā ‘āşık-ı nālāna bakılmaz

11. tūrābī:

Gazel 13

Mısra: 9

17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin mahlası.

Egildi ey Tūrābī görđi kim ḳaddüm kemān olmış
Atıldı oḡ gibi ol āfet-i devrānumuz gelmez

12. tūrābī:

Gazel 14

Mısra: 11

17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin mahlası.

Ey Tūrābī derd-i 'aşkı bilmeşe bārī hele
Ol ŧābī-i cān niçün kılmaz bizüm dermānumuz

13. **tūrābī:**

Gazel 16

Mısra: 9

*17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde
yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin
mahlası.*

Ağyār ile kūyuñda kıtāl üzre Tūrābī
Öldürseñ urup hāşılı ğavġādan uşanduk

14. **tūrābī:**

Gazel 17

Mısra: 10

*17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde
yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin
mahlası.*

Nāz eyleyüp bilmezlenüp cānā teġāfūl eyleyüp
Kimdür Tūrābī dir iseñ maħzūn u maġbūnuñ
senüñ

15. **tūrābī:**

Gazel 18

Mısra: 9

*17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde
yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin
mahlası.*

Ġubār-ı hāttı sırrın ey Tūrābī şakla cānuñda
'İyān itme nihān it tuymasun bir kimse esrāruñ

16. **tūrābī:**

Gazel 19

Mısra: 10

*17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde
yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin
mahlası.*

Virüp dil bir büt-i tersāya oldı
Şikest itdüm Tūrābī nāmını er

17. **tūrābī:**

Gazel 20

Mısra: 23

*17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde
yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin
mahlası.*

Tūrābī hāksārın yād idüp luḡ ile dervīşān
Dimezler mi bize ol hākipāyumuzdan haber virgil

18. **tūrābī:**

Gazel 21

Mısra: 9

17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde

*yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin
mahlası.*

Nice şabr itsün Tūrābī şiddet-i hicrānuña
ŧaş dahi döymez bu nār-ı firķate eglenme gel

19. **tūrābī:**

Gazel 22

Mısra: 9

*17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde
yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin
mahlası.*

Ey Tūrābī sīne-i pūr-dāġumı kim görse dir
Şanasın penbeyle zeyn itmiş der ü dīvārı gül

20. **tūrābī:**

Gazel 23

Mısra: 9

*17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde
yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin
mahlası.*

Tūrābī bād-ı āhumdur ser-efrāz eyleyen ħaddin
O servüñ i 'tidālin sen hevā-yı mu 'tedilden bil

21. **tūrābī:**

Gazel 25

Mısra: 10

*17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde
yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin
mahlası.*

'İşümü telh eyledüm zehr-i firākı nüş idüp
Ey Tūrābī ol şeker-ġüftār ħadrin bilmedüm

22. **tūrābī:**

Gazel 27

Mısra: 13

*17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde
yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin
mahlası.*

Ey Tūrābī men 'ider dil-ber temāşāsın bu ġün
Zāhid-i aħmaġ daħı ferdāyı bilmez neydüġin

23. **tūrābī:**

Gazel 32

Mısra: 10

*17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde
yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin
mahlası.*

Vücüdün Hāġ Te 'ālā şaklasun ħavf u ħaḡarlardan
Tūrābī ol perī bed-ħvāh ile yār olmasun gelsün

24. **tūrābī:**

Gazel 33

Mısra: 9

17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin mahlası.

Yok zamîrinde vefâ resmi Tûrâbî yâruñ
Fikri deryâsına turma talışından bilürin

25. tûrâbî:

Gazel 34

Mısra: 9

17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin mahlası.

'Aklıñı cem' it Tûrâbî cür'aveş hâk olmadan
Sâķî-i devr-i ecel bir gün şunar câmî şaķın

26. tûrâbî:

Gazel 35

Mısra: 12

17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin mahlası.

Ŧutar şît u şadâ-yı hüsni âfâķı bulur şöhret
Tûrâbî istemez mi dil-rübâlar 'aşîķ-ı zârın

27. tûrâbî:

Gazel 36

Mısra: 11

17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin mahlası.

İrmez Tûrâbî dem deme el ur bu gün câm-ı Ceme
Düşmez bu fırsat âdeme dil-ber de saña râm ola

28. tûrâbînüñ:-nüñ

Gazel 37

Mısra: 9

17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin mahlası.

Tûrâbînüñ sözün Ŧut eylemegil 'ârızî zînet
Saña bir reng ider meşşâta-i mekkâra yüz virme

29. tûrâbî:

Gazel 38

Mısra: 9

17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin mahlası.

Olur Tûrâbî çün kim cürm ü günâha pādâş
Yâ bu şefî'-i kevneyn püşt ü penâhumuz ne

30. tûrâbî:

Gazel 39

Mısra: 12

17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin mahlası.

Fikr-i Ħatıyla menba'-ı reyĦâna döndi dil
Olur Tûrâbî revnaķı arzuñ nebât ile

31. tûrâbîyi:-(y)i

Gazel 41

Mısra: 13

17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin mahlası.

Zü'lfeķâr-ı müjesi itdi Tûrâbîyi dü-nîm
Çeşm-i mestânesidür var ise cellâd-ı 'Ali

32. tûrâbî:

Gazel 42

Mısra: 17

17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin mahlası.

Yüz sürdi Tûrâbî işigün hâkine cânâ
FâĦr eyler ise nola varup hâķ-i der oldı

33. tûrâbî:

Gazel 43

Mısra: 9

17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin mahlası.

Bizden Tûrâbî dilber iñen muĦber olmasun
Silüp süpüre bir gün ola rüzĦâr bizi

34. tûrâbî:

Gazel 44

Mısra: 9

17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin mahlası.

Ey Tûrâbî eyle her bir dil-ber-i nâ-pâķi terk
Dil-rübâlar içre ol bir pâķ-dâmânuñ Ħulı

35. tûrâbî:

Kıt'a 6

Mısra: 9

17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin mahlası.

Tûrâbî uçmaĦ ister küy-ı yâre
VaĦandan kimse ya Rab olmasun dūr

36. **türābī:**

Kıt'a 9

Mısra: 5

17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin mahlası.

Bu Türābī ider du 'āyī müdām
Kızılaruñ ziyād ide Mevlā

37. **türābī:**

Kıt'a 10

Mısra: 1

17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin mahlası.

Tevliyet gitdiyse Türābī ne ğam
Geçinür ol bizüm tevārīh ile

38. **türābī:**

Muhammes 1

Mısra: 24

17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin mahlası.

Nār-ı fırkat beni yandurdı kebāb itdi çü sīh
Oğlumı aldı Türābī didüm ol dem tārīh

39. **türābī:**

Müseddes 1

Mısra: 28

17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin mahlası.

Zulm-i zālimler ile oldı vilāyet pāmāl
Ey Türābī nic'olup bilmezüz āhır aḥvāl

40. **türābī:**

Müseddes 2

Mısra: 27

17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin mahlası.

Ey Türābī çekilüp naqd-ı ḥayātına resīd
Berf ile dāmen-i şahrā gibi rīş oldı sefid

41. **türābī:**

Müseddes 4

Mısra: 25

17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin mahlası.

Olmış iken ey Türābī ḥalk-ı 'ālem bī-mecāl
Pāy-ı miḥnetde re 'āyā qalmış iken pāy-māl

42. **türābī:**

Müseddes 5

Mısra: 27

17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin mahlası.

Ey Türābī ide Ḥāk meskenini dār-ı cinān
İtdi zālimler anı ṭu 'me-i tīg-i bürrān

43. **türābī:**

Müseddes 6

Mısra: 25

17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin mahlası.

Ey Türābī ğam u miḥnetle helāk olmuş iken
Sīnemüz pençe-i hicrān ile çāk olmuş iken

44. **türābī:**

Müseddes 7

Mısra: 25

17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin mahlası.

İtdi ser-geşte Türābī beni çarḥ-ı gerdān
Demidür eyler isem dem-be-dem āh u efgān

45. **türābī:**

Müseddes 9

Mısra: 7

17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin mahlası.

Ey Türābī yine kan ağladı çeşm-i ḥün-āb
Yine fülk-i bedenüm oldı ğarīḳ-i girdāb

46. **türābī:**

Müseddes 10

Mısra: 25

17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin mahlası.

Türābī müstemendi derd-i 'aşḳuñ mübtelā kıldı
Ser-i küyuñda pā-būsuñ ḥayālī ḥākipā kıldı

47. **türābī:**

Müseddes 11

Mısra: 28

17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin mahlası.

İbn-i vaqtüz bizi sen şanma ki ferdâyilerüz
Ey Tûrâbî sürerüz pâyine yüz pâyilerüz

48. tûrâbî:

Müseddes 12

Mısra: 27

17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin mahlası.

Pâyimâl idüp Tûrâbî derdmendi kıılma red
Râh-ı hicre düşmesün çekme vefâ yolına sed

49. tûrâbî:

Müseddes 13

Mısra: 25

17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin mahlası.

Ey Tûrâbî ol melek-rû merdüm-i dâñā idi
Her sözi kân-ı feşâhatde dür-i yek-tâ idi

50. tûrâbî:

Tarih 2

Mısra: 9

17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin mahlası.

Ey Tûrâbî dinildi târîhi
Oldı Mısra 'azîz 'adâlet ile

51. tûrâbî:

Tarih 3

Mısra: 9

17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin mahlası.

Ey Tûrâbî didi târîhi için hâtif-i gayb
'Adl u dâdıyla edîb oldı naķîbü'l-eşraf

52. tûrâbî:

Tarih 4

Mısra: 9

17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin mahlası.

Didi hasretle Tûrâbî târîh
Fâniden göçdi Naķîbü'l-eşraf

53. tûrâbî:

Tarih 5

Mısra: 3

17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin mahlası.

Ķâđi olunca fi'l-hâl dindi Tûrâbî târîh
Mülk-i 'Irâkı kıldı iķlîm-i 'Abd-ı mü'min

54. tûrâbî:

Tarih 6

Mısra: 9

17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin mahlası.

Ey Tûrâbî didi târîhin anuñ hâtif-i gayb
Aldı 'ilm ile AĶî-zâde yine câyını

55. tûrâbî:

Tarih 7

Mısra: 9

17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin mahlası.

Ey Tûrâbî dindi itmâmına bir târîh-i hüb
Cisr-i Sultân AĶmedi üstâdı âbâd eyledi

56. tûrâbî:

Tarih 8

Mısra: 9

17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin mahlası.

Muştafa Ķâgâ delîl oldı Tûrâbî sa'y idüp
Didiler gel geç cisrden târîhi cisr-i 'azîm

57. tûrâbî:

Tarih 9

Mısra: 5

17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin mahlası.

Muştafa Ķâgâ Tûrâbî oldı itmâma delîl
Didiler geç gel cisrden târîhi cisr-i 'azîm

58. tûrâbî:

Tarih 10

Mısra: 13

17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin mahlası.

Ey Tûrâbî dindi bir târîh-i Ķarrâ gül gibi
Oldı Sultân AĶmed ile gülşenâsâ Edrine

59. tûrâbî:

Tarih 15

Mısra: 9

17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin mahlası.

Hıfza me'mür olıcağ dindi Tūrābī tārīh
Çaldı 'izzetle Anaṭolıyı Aḥmed Pāşā

60. tūrābī:

Tarih 16

Mısra: 9

17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde
yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin
mahlası.

İkbālūn el virince didi Tūrābī tārīh
'İzz ile olduñ 'ādil dāmād-ı Āl-i 'Osmān

61. tūrābī:

Tarih 17

Mısra: 7

17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde
yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin
mahlası.

Ey Tūrābī didüm aña tārīh
İki mışra'da derd ile eyvāh

62. tūrābī:

Tarih 19

Mısra: 5

17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde
yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin
mahlası.

Ey Tūrābī didi tārīhin anuñ hātif-i ğayb
Oldı Tebrīze bu gün 'adl ile Mehdī-i cihān

63. tūrābī:

Tarih 22

Mısra: 9

17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde
yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin
mahlası.

Yine dindi Tūrābī aña tārīh
Bu gün devletle oldı ḥākim-i Şām

64. tūrābī:

Tarih 24

Mısra: 5

17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde
yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin
mahlası.

Didi tārīhi du'ālarla Tūrābī bendeñ
Rūm-ili ḡadrı yine ola efendüm Bāķī

65. tūrābī:

Tarih 26

Mısra: 3

17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde
yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin
mahlası.

Ey Tūrābī didi tārīhini hātif fi'l-hāl
Bāķī ḡalmadı meded gitdi fenādan göçdi

66. tūrābī:

Tarih 27

Mısra: 9

17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde
yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin
mahlası.

Ḳudūmına Tūrābī tarf-ı hātifden dinüp tārīh
Bu gün Baḡḡāl-zāde Ḥalebde defterī oldı

67. tūrābī:

Tarih 30

Mısra: 5

17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde
yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin
mahlası.

Ey Tūrābī ehl-i diller şevḡ ile cem' oldılar
Didiler tārīhi zībā geldi defterdārumuz

68. tūrābī:

Tarih 32

Mısra: 9

17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde
yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin
mahlası.

Ey Tūrābī didi hātif tārīhi
Āh şoldı verd-i Bostānum benüm

69. tūrābī:

Tarih 33

Mısra: 17

17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde
yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin
mahlası.

Ey Tūrābī didi tārīhi için dervīşān
Bozdı bostānumuzı eşḡ döküñ bād-ı ecel

70. tūrābī:

Tarih 35

Mısra: 12

17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde
yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin
mahlası.

Buldı hem-nām-ı Muḥammedle maḡām-ı
Maḡmūd

Ey Tūrābī aña Ḥaḡ mertebesin buldurdı

71. tūrābī:

Tarih 36

Mısra: 9

17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde

yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin mahlası.

Şevk ile dindi kudümına Türâbî târîh
Hasen oldu Karaman iline Pâşâ geldi

72. türâbî:

Tarih 37

Mısra: 9

17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin mahlası.

Fazlını gördi Türâbî didi hâtif târîh
Ca'fer-i bâlâ-himem Mısrı kılıçla çaldı

73. türâbî:

Tarih 39

Mısra: 9

17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin mahlası.

Ey Türâbî derd ile hâtif didi târîh aña
Geçdi fâniden bu gün seyyîd ferâh-şâda acuña

74. türâbî:

Tarih 44

Mısra: 7

17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin mahlası.

Türâbî didi tîz tab'ıyla târîh
Sinân Pâşâ alup çaldı Dımışkı

75. türâbî:

Tarih 45

Mısra: 11

17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin mahlası.

Güş eyleyince hâtif didi Türâbî târîh
Serdâr-ı 'âdil oldu ibn-i vezîr-i 'âlî

76. türâbî:

Tarih 46

Mısra: 9

17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin mahlası.

Târîhini Türâbî didüm tülû' idince
Bu gün vücûda geldi bir şâhib-i se'âdet

77. türâbî:

Tarih 47

Mısra: 9

17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin mahlası.

Nola dinilse kudümına Türâbî târîh
Rûm-ili oldu hele şimdi maķâm-ı Maķmûd

78. türâbî:

Tarih 49

Mısra: 9

17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin mahlası.

Ey Türâbî didi târîhin anuñ hâtif-i ğayb
Oldı dervîşi gelüp dergeh-i Mevlânâya

79. türâbî:

Tarih 51

Mısra: 11

17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin mahlası.

Mest olup geçdi didüm aña Türâbî târîh
Şundı Dervîş Süleymâna ecel câmın âh

80. türâbî:

Tarih 52

Mısra: 7

17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin mahlası.

Ey Türâbî demidür ağlaşalum
Dir mi bir kimse saña bir daķı gül

81. türâbî:

Tarih 53

Mısra: 9

17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin mahlası.

Didi târîhini hâtif Türâbî
Dil-âverdür vezîr-i şâh-ı dâñâ

82. türâbî:

Tarih 54

Mısra: 9

17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin mahlası.

Didi hâtif Türâbî aña târîh
Vezîr-i şâh-ı dâñâdur dil-âver

83. türâbî:

Tarih 55

Mısra: 9

17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin mahlası.

Tarf-ı hâtifden aña dindi Türâbî târîh
Âmide geldi şehâ yine Dilâver Pâşâ

84. türâbî:

Tarih 57

Mısra: 5

17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin mahlası.

Di esâsına Türâbî târîh
Oldı bu kal'a Ereğlide tamâm

85. türâbî:

Tarih 58

Mısra: 3

17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin mahlası.

Ey Türâbî bulınca itmâmı
Bir 'aceb şehri-nâmdâr oldı

86. türâbî:

Tarih 59

Mısra: 11

17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin mahlası.

Didi biñ şevk u du'âlarla Türâbî târîh
Oldı müftî-i zamân Es'ad Efendim bî-bâk

87. türâbî:

Tarih 61

Mısra: 9

17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin mahlası.

Ey Türâbî dindi bünyâdına bir târîh-i hûb
Kıldı zeyn Etmekçi-zâde mesken-i ibn-i sebîl

88. türâbî:

Tarih 62

Mısra: 7

17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin mahlası.

Ey Türâbî dindi hâtifden aña târîh-i
Ağmed-i 'âdil bu gün hânımı âbâd eyledi

89. türâbî:

Tarih 64

Mısra: 13

17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin mahlası.

Didi târîh-i kudümüñi Türâbî dâ'î
Vâlî olduñ Halebe 'izzet ile Ağmed Pâşâ

90. türâbî:

Tarih 66

Mısra: 7

17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin mahlası.

Ey Türâbî didi târîhin anuñ hâtif-i gayb
Etyemez-zâde Ereğliye dilâ vâldür

91. türâbî:

Tarih 68

Mısra: 9

17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin mahlası.

Türâbî şevk ile anuñ didi mevlûdına târîh
Bu devr-i 'âleme geldi bu gün bir Muştafâ-âyîn

92. türâbî:

Tarih 69

Mısra: 11

17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin mahlası.

Ey Türâbî kâğî- 'asker oldı dindi târîhi
Didiler târîhi aña feyz-i Allahu mecîd

93. türâbî:

Tarih 70

Mısra: 5

17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin mahlası.

Rıhlet idince hâtif didi Türâbî târîh
Göçdüñ 'Ali Efendi itdüñ cinâmı mesken

94. türâbî:

Tarih 71

Mısra: 13

17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin mahlası.

Ey Türâbî işidüp a' dâyı pâ-mâl itdügin
Kıldılar her güşede aña du'â pîr ü cüvân

95. **türābī:**

Tarih 72

Mısra: 11

17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin mahlası.

Ey Türābī her kaçan meydāna sürse atını
Cengini gördükde dirlerdi 'adūlar el-amān

96. **türābī:**

Tarih 75

Mısra: 9

17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin mahlası.

İdüp du 'āyī her dem didüm Türābī tārīh
Tebrīze biñ tokuzda vālī-i 'ālī geldi

97. **türābī:**

Tarih 76

Mısra: 7

17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin mahlası.

Ey Türābī cān u dilden şevk ile tārīhini
Didüm 'adl ile niçe kāfir müselmān oldılar

98. **türābī:**

Tarih 77

Mısra: 11

17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin mahlası.

Dindi hātifden Türābī yine bir tārīh-i hūb
Oldı İbrāhīm-i 'ādil mīr-mīrān-ı Haleb

99. **türābī:**

Tarih 78

Mısra: 7

17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin mahlası.

Ey Türābī didi tārīhin anuñ hātif-i ğayb
Halebi itdi begüm özge maķām İbrāhīm

100. **türābī:**

Tarih 79

Mısra: 13

17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin mahlası.

Didi biñ şevk ile hātif Türābī aña bir tārīh
Haleb oldı şehā yine maķām-ı emn ü İbrāhīm

101. **türābī:**

Tarih 84

Mısra: 7

17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin mahlası.

Fazluñı gör kıl Türābī germ

Tuñmasun rüz-ı cezā' da dāmenüm

102. **türābī:**

Tarih 88

Mısra: 5

17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin mahlası.

Ey Türābī bu maķāmı görelī

'Arız oldı baña sevdā-yı Behişt

103. **türābī:**

Tarih 89

Mısra: 11

17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin mahlası.

Şevk ile dindi kudūmına Türābī tārīh

Tiz-ṭab'ıyla diyārın Halebüñ çaldı Hüsām

104. **türābī:**

Tarih 91

Mısra: 9

17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin mahlası.

Şām-ı ecel iriştī dindi Türābī tārīh

Geçdi velī 'Irākī kaldı ebed firākı

105. **türābī:**

Tarih 93

Mısra: 14

17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin mahlası.

Eyle 'uķbāda İlahī meskenin dāru'l-emān

Dindi hātifden Türābī aña bir tārīh-i hūb

106. **türābī:**

Tarih 94

Mısra: 9

17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin mahlası.

Ey Tūrābī nā-gehān itdi sefer tārīhi bu
Gıtdi bir gelmez yola İsbāt Efendi āh āh

107. **tūrābī:**

Tarih 95

Mısra: 9

17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin mahlası.

Didi tārīhi Tūrābī hüzün ile
Nā-gehān gitdi Sikender-zāde hayf

108. **tūrābī:**

Tarih 96

Mısra: 9

17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin mahlası.

Kāđı olınca o fazlıyla Tūrābī fi'l-hāl
Ben didüm tārīhini çaldı kazā-yı Halebi

109. **tūrābī:**

Tarih 97

Mısra: 9

17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin mahlası.

Kāđı-‘asker olıcak dindi Tūrābī tārīh
‘İlm ile şadr-ı Anadolıyı ihyā itdi

110. **tūrābī:**

Tarih 98

Mısra: 5

17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin mahlası.

Ḳudsi teşrīf idicek dindi Tūrābī tārīh
Vālī-i Ḳuds-ı şerīf olduñ efendi tārīh

111. **tūrābī:**

Tarih 99

Mısra: 5

17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin mahlası.

Şadrı tezyīn idicek dindi Tūrābī tārīh
Buldı zībā ‘ulemā şadrı kemālin şimdi

112. **tūrābī:**

Tarih 100

Mısra: 11

17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin mahlası.

Ey Tūrābī didi hātif tārīh
Viridi mülk-i Anadolıya şeref

113. **tūrābī:**

Tarih 101

Mısra: 5

17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin mahlası.

Tūrābī dindi hātifden bu tārīh
Kerīmā eyledüñ dil-şād çeşme

114. **tūrābī:**

Tarih 103

Mısra: 5

17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin mahlası.

Derd ile didi Tūrābī tārīh
Rābī ‘a cennet-i ‘ālī bulasın

115. **tūrābī:**

Tarih 106

Mısra: 7

17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin mahlası.

Ey Tūrābī di du‘ālarla anuñ-çün tārīh
Halebüñ defter-i emvālī aña bākī ola

116. **tūrābī:**

Tarih 107

Mısra: 7

17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin mahlası.

Başdı Tūrābī kadem rüşen olup çeşmümüz
Didüm aña tārīhi hayr ide Maḳdemī

117. **tūrābī:**

Tarih 108

Mısra: 9

17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin mahlası.

Ey Tūrābī didi hātif fi'l-hāl
Tārīhi oldu bu gün müftī-i Şām

118. **tūrābī:**

Tarih 109

Mısra: 33

17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin mahlası.

Ey Tūrābī irdi hātifden nidā tārīḥ için
Āl-i ‘Osmān eyledi āyā cihād-ı ekberi

119. **tūrābī:**

Tarih 113

Mısra: 9

17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin mahlası.

Tūrābī şevk ile tārīḥi hātif
Didi icrā kıluñ şer‘i Meḥemmed

120. **tūrābī:**

Tarih 114

Mısra: 11

17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin mahlası.

Ey Tūrābī görüp itmāmın anuñ ibn-i sebīl
Didiler tārīḥini ḥān-ı vezīr-i sultān

121. **tūrābī:**

Tarih 115

Mısra: 7

17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin mahlası.

Ey Tūrābī didi peyk-i ile hātif tārīḥ
Dil-küşā cā vü ribāṭ oldu Meḥemmed Pāşā

122. **tūrābī:**

Tarih 116

Mısra: 9

17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin mahlası.

Ey Tūrābī dindi itmāmına bir tārīḥ-i ḥüb
Çeşme-i Āşaf ‘uyünen oldu ‘ayn-ı selsebīl

123. **tūrābī:**

Tarih 120

Mısra: 11

17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin mahlası.

Ey Tūrābī didi biñ şevk ile hātif tārīḥ
Çeriye oldu sipeh-sālār Meḥemmed Pāşā

124. **tūrābī:**

Tarih 122

Mısra: 3

17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin mahlası.

bu Tūrābī didi tārīḥin anuñ
Āmidüñ mīr-i emīrānı Meḥemmed Pāşā

125. **tūrābī:**

Tarih 123

Mısra: 9

17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin mahlası.

Dinildi ey Tūrābī ṭarf-ı hātifden aña tārīḥ
Meḥemmed Beg begüm ‘adl ile mīr-i Aḳsarāy
oldı

126. **tūrābī:**

Tarih 126

Mısra: 5

17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin mahlası.

Yetürdi niçe zamāndur Tūrābī bu tārīḥ
Uyardı mesken-i Vālideyi Murād Pāşā

127. **tūrābī:**

Tarih 127

Mısra: 13

17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin mahlası.

Tūrābī dindi hātifden kudümına anuñ tārīḥ
Murād Pāşā-yı ‘ālī ‘adli ile geldi Yünāna

128. **tūrābī:**

Tarih 128

Mısra: 7

17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin mahlası.

Hiṭāb idüp Tūrābī didi hātif aña bir tārīḥ
Meḥemmed Beg yine devletle geldi dār-ı dünyāya

129. **tūrābī:**

Tarih 129

Mısra: 9

17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin mahlası.

Ey Tūrābī ṭarf-ı hātifden dinildi tārīḥi
Ḥāmī-i mülk-i velāyet oldu Sultān Muştafā

130. **tūrābī:**

Tarih 136

Mısra: 9

17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde

yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin mahlası.

Ey Tūrābī du'ālar eyle müdām
'Ömrin efzūn ide anuñ Şubhān

131. tūrābī:

Tarih 138

Mısra: 5

17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin mahlası.

Hudā 'ömrin ziyād itsün Tūrābī
Geçe hoşluklar ile sāl u eyyām

132. tūrābī:

Tarih 140

Mısra: 5

17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin mahlası.

'Adlin görüp Tūrābī dinildi aña tārīh
Yünānı kıldı başdan iqlīm-i 'abd-ı mü'min

133. tūrābī:

Tarih 141

Mısra: 7

17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin mahlası.

Ey Tūrābī aña her demde du'ālar idelüm
Luṭf-ı Hāk gül gibi ḥandān ide verd-i rüyin

134. tūrābī:

Tarih 142

Mısra: 9

17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin mahlası.

Ḥamdulī'llāh yine dinildi Tūrābī tārīh
Oldı cāy-ı Karaman me'men-i Mü'min Pāşā

135. tūrābī:

Tarih 143

Mısra: 3

17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin mahlası.

Ey Tūrābī didi tārīh-i kudūmın hātif
Me'men-i Mü'min olupdur Karaman ili yine

136. tūrābī:

Tarih 144

Mısra: 1

17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin mahlası.

Ey Tūrābī didi tārīh-i kudūmın hātif
Oldı gülşen yine ma'rifetle bu dār-ı Yünān

137. tūrābī:

Tarih 145

Mısra: 3

17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin mahlası.

Zālimi ḥekk idicek dindi Tūrābī tārīh
Geldi 'adliyle bu dem Raḳḳaya Mü'min Pāşā

138. tūrābī:

Tarih 146

Mısra: 9

17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin mahlası.

Ey Tūrābī didi tārīh-i için hātif-i gayb
Oldı Mü'min Şafede mīr-i emīrān-ı 'ādil

139. tūrābī:

Tarih 147

Mısra: 3

17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin mahlası.

Ṭarf-ı hātifden aña dindi Tūrābī tārīh
Mīr-mīrān Şafede Mü'min-i 'ādil oldı

140. tūrābī:

Tarih 148

Mısra: 6

17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin mahlası.

Ararsañ rub'-ı meskūnı bu şadra gelmez akrānuñ
Tūrābī didi tārīh-i efendüm mişlūñüz nādır

141. tūrābī:

Tarih 149

Mısra: 14

17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin mahlası.

Şadra geldüñ didi tārīh-i Tūrābī bendeñ

142. tūrābī:

Tarih 150

Mısra: 9

17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin mahlası.

Göricek fazlın anuñ didi Tūrābī tārīh
‘Ulemā içre dilā şadra bu nādīr geldi

143. **tūrābī:**

Tarih 151

Mısra: 9

17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin mahlası.

‘İlm ü fazluñ göricek dindi Tūrābī tārīh
Böyle bir ehl-i hüner ‘āleme geldüñ nādīr

144. **tūrābī:**

Tarih 154

Mısra: 9

17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin mahlası.

Kılıç havfiyla rām oldu Tūrābī dindi bu tārīh
Naşūh Pāşā ‘Acemden zūr ile aldı ele bācın

145. **tūrābī:**

Tarih 155

Mısra: 11

17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin mahlası.

Oldı devlet kapuları meftūh
Ey Tūrābī du ‘āmuz itdi eşer

146. **tūrābī:**

Tarih 156

Mısra: 39

17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin mahlası.

Ey Tūrābī yūri du ‘ā eyle
Hāq Te ‘ālā vücūdın eyleye var

147. **tūrābī:**

Tarih 158

Mısra: 9

17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin mahlası.

Ey Tūrābī didiler tārīh anuñ itmāmına
Nıgdede Aħmed Pāşā yaptı kaşr-ı cān-fezā

148. **tūrābī:**

Tarih 160

Mısra: 9

17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin mahlası.

Didi tārīh-i kudūmın bu Tūrābī bendesi
Nūh tūfānı bu dem kopar Celālī başına

149. **tūrābī:**

Tarih 161

Mısra: 9

17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin mahlası.

Ṭarf-ı hātīfden aña dindi Tūrābī tārīh
Oldı vālī ebed iclāl ile Sultān ‘Oşmān

150. **tūrābī:**

Tarih 162

Mısra: 7

17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin mahlası.

Ṭarf-ı hātīfden aña dindi Tūrābī tārīh
Şeh-i İslām Azaqa çaldı çü Egri kılıcın

151. **tūrābī:**

Tarih 163

Mısra: 3

17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin mahlası.

Dindi hātīfden Tūrābī tārīh
Geldi defterdār-ı zībā āmede

152. **tūrābī:**

Tarih 166

Mısra: 3

17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin mahlası.

Ey Tūrābī didi tārīhin anuñ hātīf-i ğayb
El çeküp devlet-i dünyādan ‘Ömer Beg geçdi

153. **tūrābī:**

Tarih 168

Mısra: 9

17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin mahlası.

Ey Tūrābī anlar oldı mülk-i bākīye revān
Fazl ile bākī kalanın ser-firāz itsün İlāh

154. **türābī:**

Tarih 169

Mısra: **11**

17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin mahlası.

Ey Türābī hūzn ile hātif didi tārīh aña
Bu cihāndan geçdi Sa'deddīn-i şānī vāh meded

155. **türābī:**

Tarih 171

Mısra: **10**

17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin mahlası.

Kendüsi 'azm-i bekā itdi idüp terk-i diyār
Ey Türābī cennete cān atdı tārīhin didüm

156. **türābī:**

Tarih 172

Mısra: **9**

17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin mahlası.

Ey Türābī taraf-ı hātifden dinildi tārīhi
Gitdi Şun'ullāh Efendi āh kuṭb-ı evliyā

157. **türābī:**

Tarih 173

Mısra: **7**

17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin mahlası.

Didi hātif Türābī tārīhin
Oldı Şun'ı Efendi müftü bes

158. **türābī:**

Tarih 174

Mısra: **3**

17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin mahlası.

Şevk ile tārīhini didi Türābī hātif
'İlm ile oldı bu gün müftü-i ehl-i İslām

159. **türābī:**

Tarih 175

Mısra: **5**

17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin mahlası.

Ey Türābī ezeli ḥaqqı idi
Çün zuhūr eyledi ḥvāh u nā-ḥvāh

160. **türābī:**

Tarih 177

Mısra: **10**

17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin mahlası.

Hāliyā oldur mevālī ḥayline şāhib-semend
Ey Türābī çün müfettiş oldı dindi tārīhi

161. **türābī:**

Tarih 178

Mısra: **11**

17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin mahlası.

Didi tārīhi Türābī hātif
Vaḳfın itdüñ Ḥarameynüñ ihyā

162. **türābī:**

Tarih 179

Mısra: **3**

17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin mahlası.

Ez-derün-ı dil Türābī cilve kerd
Güfte-em tārīh-i ü işrāk-ı Şems

163. **türābī:**

Tarih 181

Mısra: **9**

17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin mahlası.

Didüm anuñ kudümında Haleb cāy-ı Şerīf oldı
Türābī kaçdı olduḳda aña şevk ile bir tārīh

164. **türābī:**

Tarih 184

Mısra: **7**

17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin mahlası.

Ey Türābī bu meserret ḥaberi buldı şüyü'
Dindi tārīhi açup Şāmı Şerīf aldı

165. **türābī:**

Tarih 186

Mısra: **9**

17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin mahlası.

Elem-i firkat ile dindi Tūrābī tārīḥ
Çekdi 'ālemden elin İbn-i Kemāl-i ḡānī

166. **tūrābī:**

Tarih 189

Mısra: **11**

17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin mahlası.

Haleb ehline sevk olmak olupdur Vaḥy-i Rabbānī
Tūrābī der-bedīthe dindi hātīfden aña tārīḥ

167. **tūrābī:**

Tarih 192

Mısra: **8**

17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin mahlası.

Hussād-ı bed-nihādī baḥr-ı belāya ḫaldı
Faḫl ile aldı Mıṣrı dindi Tūrābī tārīḥ

168. **tūrābī:**

Tarih 194

Mısra: **5**

17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin mahlası.

Ey Tūrābī bu şevk ile tārīḥ
Dindi ḳāḏī-i Nāzillī ebedī

169. **tūrābī:**

Tarih 195

Mısra: **9**

17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin mahlası.

Ey Tūrābī ḳıl du 'ā dāyım aña Mevlā için
'Ömrin efzün eyleye Bār-ı Ḥudā 'azze ve cel

170. **tūrābī:**

Tarih 196

Mısra: **9**

17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin mahlası.

Ey Tūrābī dinildi tārīḥi
Ḳahve-ḫāneñ Vişālī cāy-ı bülend

171. **tūrābī:**

Tarih 197

Mısra: **8**

17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin mahlası.

Özin Ḥaḳ şaḳlaya dāyım ḫaḫardan
Du 'ā eyle Tūrābī 'aşıḳāne

172. **tūrābī:**

Tarih 198

Mısra: **9**

17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin mahlası.

Ey Tūrābī dindi hātīfden aña tārīḥ-i ḫūb
Ḥacc-ı mebrūruñ Vişālī eyleye Bārī ḳabūl

173. **tūrābī:**

Tarih 203

Mısra: **9**

17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin mahlası.

Ey Tūrābī dinildi tārīḥi
Oldı menzil-i Vişālī behişt

174. **tūrābī:**

Tarih 205

Mısra: **9**

17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin mahlası.

Mañşīb oldukda Vişālīye Tūrābī ol dem
Yokladum tārīḥini oldı ḳazā-i Edine

175. **tūrābī:**

Tarih 209

Mısra: **11**

17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin mahlası.

Ḳāḏī- 'asker olıcak dindi Tūrābī tārīḥ
İtdi ey dil 'ulemā şadrını Yaḫyā ihyā

176. **tūrābī:**

Tarih 210

Mısra: **40**

17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin mahlası.

Åsaf-ı Sultān Meḫemmed şāḫib-i tūḡ ü kemer
Ey Tūrābī terk idüp da 'vātı tārīḥin didüm

177. **tūrābīyā:**

Gazel 8

Mısra: **13**

Ey Tūrabi, 17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin mahlası.

Eyle hedef vücūd-ı rak'ibi Tūrābīyā
Vaqt-i seherde tūr-i du'ānuñ zamānidur

178. **tūrābīyā:**

Gazel 40

Mısra: 11

*Ey Tūrabi, 17. yüzyılda Osmanlı Devleti
sınırları içinde yaşamış Divan Edebiyatı şairidir.
II şairin mahlası.*

Tūrābīyā iderdi 'arz-ı sīne şahid-i ma'nā
Ser-ā-ser olmasa ger cāme-i estārdan perde

179. **tūrābīyā:**

Tarih 48

Mısra: 7

*Ey Tūrabi, 17. yüzyılda Osmanlı Devleti
sınırları içinde yaşamış Divan Edebiyatı şairidir.
II şairin mahlası.*

Tūrābīyā müdām eyle du'āyı
Güzeller meclisinde ola sākī

180. **tūrābīyā:**

Tarih 183

Mısra: 5

*Ey Tūrabi, 17. yüzyılda Osmanlı Devleti
sınırları içinde yaşamış Divan Edebiyatı şairidir.
II şairin mahlası.*

Fazlıyla Tūrābīyā Şehbāya şeref virdi
Şevk ile didüm tārīh geldi Halebe kaçdı

181. **tūrābīyā:**

Tarih 190

Mısra: 9

*Ey Tūrabi, 17. yüzyılda Osmanlı Devleti
sınırları içinde yaşamış Divan Edebiyatı şairidir.
II şairin mahlası.*

Tūrābīyā gelince şadr-ı 'ālīye didüm tārīh
Sītānbula olup Vehhāb Efendi 'ilm ile hākım

182. **tūrābīyā:**

Tarih 191

Mısra: 9

*Ey Tūrabi, 17. yüzyılda Osmanlı Devleti
sınırları içinde yaşamış Divan Edebiyatı şairidir.
II şairin mahlası.*

İftihār idüp Tūrābīyā didüm tārīhini
'Adl ile Vehhāb Efendim Mışra vālīdür bu gün

183. **tūrābīyā:**

Tarih 199

Mısra: 13

*Ey Tūrabi, 17. yüzyılda Osmanlı Devleti
sınırları içinde yaşamış Divan Edebiyatı şairidir.
II şairin mahlası.*

Tūrābīyā Vişālī oldı defterdārumuz hālā
Didüm şevk ile tārīhini defterdār-ı Yünānī

184. **tūrābīyā:**

Tarih 201

Mısra: 5

*Ey Tūrabi, 17. yüzyılda Osmanlı Devleti
sınırları içinde yaşamış Divan Edebiyatı şairidir.
II şairin mahlası.*

Görüp itmāmını anuñ Tūrābīyā du'ālarla
Di tārīhi Vişālī hānesi olsun ebed ābād

185. **tūrābīyā:**

Tarih 204

Mısra: 9

*Ey Tūrabi, 17. yüzyılda Osmanlı Devleti
sınırları içinde yaşamış Divan Edebiyatı şairidir.
II şairin mahlası.*

Tūrābīyā didüm itmama tārīh
Vişālī meskenidür kaçır-ı 'ālī

tūrābī-i du'ā-gūyı:

1. **tūrābī-i du'ā-gūyı:-ı**

Tarih 124

Mısra: 9

*Dua eden Tūrabi, dua söyleyen Tūrabi II
şairin mahlası.*

Kudūmına Tūrābī-i du'ā-gūyı didi tārīh
Eregliye Mehemmed Şāh Efendi 'adl ile geldi

2. **tūrābī-i du'ā-gūyı:-yı**

Tarih 40

Mısra: 41

*Dua eden Tūrabi, dua söyleyen Tūrabi II
şairin mahlası.*

İşitdükde Tūrābī-i du'ā-gūyı didi tārīh
Yedi deryānuñ oldı bu Sinān Pāşā kapūdānı

tūrābī-i du'ā-gūyuñ:

1. **tūrābī-i du'ā-gūyuñ:-(u)ñ**

Tarih 20

Mısra: 17

*Dua eden Tūrabi, dua söyleyen Tūrabi II
şairin mahlası.*

Didi tārīhi Tūrābī-i du'ā-gūyuñ hemān
Dād idüp olduñ 'Ali Pāşā vezir-i kāmkar

tūrābī-i hakır:

1. **türābī-i ḥaķīr:**

Tarih 25

Mısra: 11

Değersiz Türabi, hakir Türabi.

Didi bu tārīḥ-i cān-sūzı Türābī-i ḥaķīr
Kaldı Bākī sözleri oldı velī kendi revān

2. **türābī-i ḥaķīr:**

Tarih 73

Mısra: 16

Değersiz Türabi, hakir Türabi II şairin mahlası.

Eşkiyā' ḥaylin hemīşe eylesün ser-geşte-hāl
Dāyimā eyler du'āyı bu Türābī-i ḥaķīr

3. **türābī-i ḥaķīr:**

Tarih 105

Mısra: 15

Değersiz Türabi, hakir Türabi II şairin mahlası.

Dir du 'ā idüp Türābī-i ḥaķīr
Dem-be-dem düşmenleri merdūd ola

4. **türābī-i ḥaķīr:**

Tarih 157

Mısra: 5

Değersiz Türabi, hakir Türabi II şairin mahlası.

Derd ile tārīḥ için didi Türābī-i ḥaķīr
Mevtden bir dem Necāḥī bulmaduñ eyvā necāḥ

5. **türābī-i ḥaķīr:**

Tarih 164

Mısra: 3

Değersiz Türabi, hakir Türabi II şairin mahlası.

Şevk ile didi Türābī-i ḥaķīr
Pīrüm oldı geldi 'Osmān tārīḥi

6. **türābī-i ḥaķīr:**

Tarih 176

Mısra: 9

Değersiz Türabi, hakir Türabi II şairin mahlası.

Didi bu tārīḥ-i cān-sūzı Türābī-i ḥaķīr
Kā'id-i kaçır-ı cinān olduñ Süleymānum meded

7. **türābī-i ḥaķīr:**

Tarih 180

Mısra: 9

Değersiz Türabi, hakir Türabi II şairin mahlası.

Didi derd ile tārīḥini Türābī-i ḥaķīr
Neyleyin āḥ şems-i 'urefā ḥolındı

8. **türābī-i ḥaķīr:**

Tarih 187

Mısra: 9

Değersiz Türabi, hakir Türabi II şairin mahlası.

Didi tārīḥin Türābī-i ḥaķīr
Cānın atup buldı cāy-ı vaḥdeti

9. **türābī-i ḥaķīr:**

Tarih 28

Mısra: 9

Değersiz Türabi, hakir Türabi II şairin mahlası.

Didi tārīḥi Türābī-i ḥaķīr
Oldı ehl-i Halebe defterdār

türābīyā:

1. **türābīyā:**

Tarih 86

Mısra: 1

Ey Türabi, 17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin mahlası.

Dindi hātifden Türābīyā aña tārīḥ-i ḥüb
Ḥacc-ı maḥbūl eyleyüp olduñ Ḥasan Pāşā ferīd

2. **türābīyā:**

Tarih 87

Mısra: 9

Ey Türabi, 17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin mahlası.

Ṭarf-ı hātifden Türābīyā dinildi tārīḥi
Ḥacc-ı maḥbūlūñ Ḥasan Pāşā ola ecri kabūl

3. **türābīyā:**

Tarih 102

Mısra: 9

Ey Türabi, 17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin mahlası.

Olup kāḍī Ereğliye Türābīyā didüm tārīḥi
Bu 'adl ü dād ile oldı Muḥammed şer'ine ḥākim

4. **türābīyā:**

Tarih 112

Mısra: 9

Ey Türabi, 17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin mahlası.

Ben bende Tūrābīyā gūş eyleyicek anı
Şevk ile didüm tārīh oldı yine defterdār

5. tūrābīyā:

Tarih 117

Mısra: 9

Ey Tūrabi, 17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin mahlası.

Tūrābīyā dinildi aña tārīh
Ulukışlada yaptı çeşme Āşaf

6. tūrābīyā:

Tarih 119

Mısra: 5

Ey Tūrabi, 17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin mahlası.

Dinildi tārīhi sālār-ı zibā Āl-i ‘Osmānuñ
Tūrābīyā olupdur şadr-ı a‘zam hem sipeh-sālār

7. tūrābīyā:

Tarih 134

Mısra: 9

Ey Tūrabi, 17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin mahlası.

Tūrābīyā olunca fāzl ile kādī Sitānbūla
Didüm ben tārīhini Muştafā şer‘ini ihyā kıl

8. tūrābīyā:

Tarih 137

Mısra: 5

Ey Tūrabi, 17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin mahlası.

Naşbını Tūrābīyā gūş eyleyicek fi‘l-hāl
Şevk ile didüm tārīh oldı Halebe kādī

9. tūrābīyā:

Tarih 139

Mısra: 5

Ey Tūrabi, 17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin mahlası.

Dindi hātifden Tūrābīyā hemīn
Tārīhi Şām-ı şerīfūñ hākimi

10. tūrābīyā:

Tarih 153

Mısra: 9

Ey Tūrabi, 17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin mahlası.

Tūrābīyā du‘ālarla didüm ben aña bir tārīh
Naşūh Pāşā-yı dānā oldı dāmād-ı şeh-i kāmil

11. tūrābīyā:

Tarih 182

Mısra: 9

Ey Tūrabi, 17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşamış Divan Edebiyatı şairidir. II şairin mahlası.

Tūrābīyā bu mısra‘ dindi hātifden aña tārīh
kudümüyle anuñ bu dem Haleb cāy-ı şerif oldı

türbe-i pākūñ:

1. türbe-i pākūñ:-(ü)ñ

Müseddes 8

Mısra: 7

Pak, temiz türbe. II Hz. Muhammed’in türbesi kastedilmektedir.

Gördi ey Seyyid bu ‘aynum türbe-i pākūñ ‘ayān
Şükrüli‘llāh yüz sürüp itdüm ser-i küyuñ mekān

turma-:

1. turma:

Gazel 33

Mısra: 10

Durma (durmamak).

Yok zamirinde vefā resmi Tūrābī yāruñ
Fikri deryāsına turma talışından bilürin

turmadın:

1. turmadın:-ma, -dın

Müseddes 11

Mısra: 22

Durmaksızın, devamlı.

Yüzümüz karasını başumuza tiz kaçma
Himmatūñ gibi bize turmadın alçağ baçma

turra-i tarrār:

1. turra-i tarrār:

Gazel 40

Mısra: 9

Hilekar saç II sevgilinin alnındaki saç kastedilmektedir.

Nigārā alnuñ açılısun görinsün turra-i tarrār
‘Tyān it meh cebīnūñ eyleme destārdan perde

tüşe-i tevḥīd ü ihlāsı:

1. teşe-i tevḥīd ü ihlāsı:-ı

Tarih 83

Mısra: 10

Birleştirme ve dürüstlük azığı.

Ol Resül-i kâ'ināta kıl hemîşe istinād
Tüşe-i tevḥîd ü ihlāsı hemān zād eylegil

tut:

1. **tuṭdı:-dı**

Tarih 8

Mısra: 1

Yönelmek, ihtiyar etmek.

Ḥazret-i Sultān Aḥmed tuṭdı nehc-i mustakīm
İtdi bir köpri binā'sına 'aceb sa'y-i belġ

2. **tuṭup:-up**

Tarih 100

Mısra: 6

Yönelmek, ihtiyar etmek.

'Ulemā ḥayline serdār oldur
'İlm ü faẓlıyla tuṭup tarz-ı selef

3. **tuṭdı:**

Tarih 24

Mısra: 2

Kaplamak, sarmak.

'İlm ü faẓl ile bu gün şadra Efendi geldüñ
Tuṭdı 'adlūñle yine şit u şadā āfākı

4. **tuṭupdur:-up, -dur**

Tarih 54

Mısra: 8

Kaplamak, sarmak.

Dil-āverlülkle erlülkle şadāsı
Tuṭupdur 'ālemi mānend-i Ḥayder

tut:-

1. **tuṭdı:-dı**

Tarih 40

Mısra: 18

Doldurmak, kaplamak, sarmak.

Cünüd-ı düşmen-i dīne şu deñlü çaldı şemşiri
Şadāsı tuṭdı anuñ Hind ü Sind ü Şām u Kirmāni

tütüyā-yı dīde-i envār:

1. **tütüyā-yı dīde-i envār:**

Müseddes 8

Mısra: 5

Nurlu gözlerin tozu.

Ḥāk-i pāyuñ tütüyā-yı dīde-i envār imiş
Ḥamdulillāh kim görecek gözlerimiz var imiş

2. **tütüyā-yı dīde-i envār:**

Müseddes 8

Mısra: 11

Nurlu gözlerin tozu.

Ḥākipāyuñ tütüyā-yı dīde-i envār imiş
Ḥamdulillāh kim görecek gözlerimiz var imiş

3. **tütüyā-yı dīde-i envār:**

Müseddes 8

Mısra: 17

Nurlu gözlerin tozu.

Ḥākipāyuñ tütüyā-yı dīde-i envār imiş
Ḥamdulillāh kim görecek gözlerimiz var imiş

4. **tütüyā-yı dīde-i envār:**

Müseddes 8

Mısra: 23

Nurlu gözlerin tozu.

Ḥākipāyuñ tütüyā-yı dīde-i envār imiş
Ḥamdulillāh kim görecek gözlerimiz var imiş

5. **tütüyā-yı dīde-i envār:**

Müseddes 8

Mısra: 29

Nurlu gözlerin tozu.

Ḥākipāyuñ tütüyā-yı dīde-i envār imiş
Ḥamdulillāh kim görecek gözlerimiz var imiş

tüvānā olsa:

1. **tüvānā olsa:-sa**

Tarih 177

Mısra: 7

Kuvvetli, güçlü olmak.

Olsa devrinde tüvānā nola her bir müstemend
'İlm ü faẓlıyla bu meydānuñ olupdur yügrügi

tuy:-

1. **tuymasun:-ma, -sun**

Gazel 18

Mısra: 10

Duyamak, haberdar olmak.

Ġubār-ı ḥaṭṭı sırrın ey Türābī şakla cānuñda
'İyān itme nihān it tuymasun bir kimse esrāruñ

tuy:

1. **tuuy:**

Gazel 23

Mısra: 8

Duyamak; hissetmek, anlamak.

Dehān u zūlfini yād eyleyüp çok kı̄l ü kāl itme
Tuy esrār-ı miyānından biraz sen de bu kıldan bil

U

u:

1. u:

Gazel 2
Mısra: 3
O.

U gül-rā dem-be-dem üftāde çün cüy
U bülbül-rā çü gül pür-ḥande bāşed

2. u:

Gazel 2
Mısra: 4
O.

U gül-rā dem-be-dem üftāde çün cüy
U bülbül-rā çü gül pür-ḥande bāşed

uç:

1. uçr:-ı

Kıt'a 2
Mısra: 2
Sınır, had.

Yay güninde kā'idāmı sāhilün
Tolmağ için dāmeniyle uci

2. uçdı:-dı

Tarih 1
Mısra: 4
Uçmak, havalanmak II Bir yerden, bir
şeyden ayrılmak, uzaklaşmak.

Murğ-ı rūḥı lāne-i tenden hemān
Bir hümā idi şan uçdı şeyḥümüz

3. uçdı:-dı

Tarih 51
Mısra: 3
Uçmak II ölmek.

Uçdı ol bülbül-i gülzār-ı cinān vā-veylā
Eyledi Ḥazret-i Monlānuñ işigini penāh

ūd:

1. ūdumuz:-(u)muz

Müseddes 13
Mısra: 4
Öd ağacı. Ateşte yakıldığı zaman güzel bir

koku yayan küçük ve ince çubuklar hâlinde
bulunur. Toplantılarda ve tekkelerde yakılır.

Dem-be-dem seyl-âbveş gözden ağıttuğ rüdümuz
Ḥaşre dek diñlenmeyüp yansun yürekde 'ūdumuz

uğuri açık ola:

1. uğuri açık ola:-a

Tarih 19
Mısra: 3
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bahtı açık olsun, yolu açık olsun.

Uğuri açık ola menzil-i maqşüda ire
Her murādın vire ḥayr ile Ḥudā-yı Mennān

uğuri ḥayr oluban:

1. uğuri ḥayr oluban:-uban

Tarih 120
Mısra: 7
Yolu ḥayır olup, yolu iyilik olup.

Uğuri ḥayr oluban ide gazā-yı ekberi
Düşmen-i dīni kıılıç ile idüp nā-peydā

'ukāb-ı ecel:

1. 'ukāb-ı ecel:

Muhammes 1
Mısra: 25
Ecel kartalı, ölüm.

Bī-maḥal kapdı ciger-güşemi 'ukāb-ı ecel

'ukbā:

1. 'ukbāya:-(y)a

Tarih 25
Mısra: 4
Ahiret, öbür dünya.

'Asker-i 'ilm ü ma'ārif kaldı servertüz dirîğ
İtdi 'ukbāya sefer serdār-ı ḥayl-i 'ārifān

2. 'ukbā:

Tarih 198
Mısra: 5
Ahiret, öbür dünya.

Eyledün sen ceḥd idüp dünyāyı 'ukbā ile cem'
Kaldı ḥaqqūnda sentün ḥayretde erbāb-ı 'uḫül

3. 'ukbāda:-da

Tarih 39
Mısra: 6
Ahiret, öbür dünya.

Er gelüp er gitdi dünyâdan şehîd-i pâk olup
Kendüñüz-çün anı çoñ dünyâda 'uqbâda acuña

'ulemâ:

1. **'ulemâ:**
Tarih 6
Mısra: 3
Alimler, bilginler.

'Ulemâ içre alup tîr-i murâdı menzil
Aşdı meydân-ı fazîletde yine yayını

2. **'ulemâ:**
Tarih 35
Mısra: 3
Alimler, bilginler.

'Ulemâ ayru düşüp cümle bu gün yârinden
Bütün âfâkı şehâ nâleleri töldürdi

3. **'ulemâ:**
Tarih 74
Mısra: 2
Alimler, bilginler.

Hâkim-i Bursa olup Hıvâce Efendi-zâde
'İlm ü fazlıyla olupdur 'ulemâ içre 'azîz

4. **'ulemâdan:-dan**
Tarih 85
Mısra: 4
Alimler, bilginler.

Zîr-i hâke şalup ey dehr-i denî-perver anı
Çekmedüñ dest-i cefâyı 'ulemâdan hayfâ

5. **'ulemâ:**
Tarih 89
Mısra: 1
Alimler, bilginler.

Fazl ile oldı efendi 'ulemâ içre be-nâm
Hamduli'llâh ki kazâ-i Halebi çaldı Hüsâm

6. **'ulemâya:-ya**
Tarih 98
Mısra: 4
Alimler, bilginler.

Qadrini bilmedüñüz diyü bir ehl-i fazluñ
Zurefâ itdi senüñçün 'ulemâya tevbiñ

7. **'ulemâ:**
Tarih 99
Mısra: 6
Alimler, bilginler.

Şadı tezyîñ idicek dindi Tûrâbî târiñ
Buldı zîbâ 'ulemâ şadı kemâlin şimdi

8. **'ulemâ:**
Tarih 149
Mısra: 7
Alimler, bilginler.

Fazl ile olduñ Efendi 'ulemâ içre be-nâm
Şimdi her fenne şürü' itmede mâhir sensin

9. **'ulemâ:**
Tarih 150
Mısra: 10
Alimler, bilginler.

Göricek fazlın anuñ didi Tûrâbî târiñ
'Ulemâ içre dilâ şadı bu nâdir geldi

10. **'ulemâ:**
Tarih 173
Mısra: 2
Alimler, bilginler.

Oldı Şun'î Efendi çün müftî
'Ulemâ içre kıl ü kâli kes

11. **'ulemâ:**
Tarih 174
Mısra: 1
Alimler, bilginler.

Oldı ol Şun'-ı İlâhî 'ulemâ içre be-nâm
'İlm ü fazlıyla olursa nola şeyhü'l-islâm

'ulemâ hayline:

1. **'ulemâ hayline:-i, -n, -e**
Tarih 100
Mısra: 5
Alimler zümresi, bilginler topluluğu.

'Ulemâ hayline serdâr oldur
'İlm ü fazlıyla tuñup tarz-ı selef

2. **'ulemâ hayline:-i, -n, -e**
Mısra: 4
Bilginler zümresi, alimler topluluğu.

Hâşılı melce'-i 'irfân oldı
'Ulemâ hayline dergâhı penâh

'ulemâ şadırın:

1. **'ulemâ şadırın:-i, -n**
Tarih 97

Mısra: 2
Alimler makamı.

‘Ulemā şadrın Efendi bu gün ihyā itdi
Hamduli’llāh ki du’āmuz eşeri itdi zuhūr

‘ulemā şadrına:

1. ‘ulemā şadrına: -i, -n, -a
Tarih 151
Mısra: 2
Alimlerin başı, Alimlerin sadrazamı.

‘Ulemā şadrına sen geldüñ efendi nādir
Kāđi- ‘asker olıcak fażluñ ile sulţānum

‘ulemā şadrını:

1. ‘ulemā şadrını: -i, -n, -i
Tarih 209
Mısra: 12
Alimlerin başı, alimlerin sadrazamı.

Kāđi- ‘asker olıcak dindi Tūrābī tārīh
İtdi ey dil ‘ulemā şadrını Yaħyā ihyā

‘ulemā vü ‘urefā:

1. ‘ulemā vü ‘urefā:
Tarih 152
Mısra: 6
Alimler ve arifler, bilgili kimseler.

Bedel olmaz saña bir kimse budur tārīh
Evvelā sen ‘ulemā vü ‘urefā nādirisin

‘ulemā zümresine:

1. ‘ulemā zümresine: -(s)i, -n, -e
Tarih 149
Mısra: 2
Alimler zümresi, bilginler topluluğu.

Pür olup dürr-i kelāmuñla cihān sulţānum
‘Ulemā zümresine kân-ı cevāhir sensin

‘ulemā zümresinüñ:

1. ‘ulemā zümresinüñ: -(s)i, -nüñ
Tarih 152
Mısra: 2
Alimler zümresi, bilginler topluluğu.

Şadr-ı ‘ālīye bu gün geldüñ eyā kân-ı kerem
‘Ulemā zümresinüñ fażl ile sen nādirisin

ulu kiçi:

1. **ulu kiçi:**
Tarih 170
Mısra: 3
Büyük, küçük. (herkes).

Ulu kiçi o diyāruñ halkı
Kavl u fi’linden olupdur rāzī

ulu şehr:

1. **ulu şehr:**
Tarih 116
Mısra: 6
Ulu şehir, yüce şehir.

Kullarından eyledi bir ihtiyārını emīn
Uluķışlayı ulu şehr itmege oldı delīl

ulukışla:

1. **ulukışlayı: -(y)ı**
Tarih 114
Mısra: 1
Uluķışla.

İtdi ihyā Uluķışlayı Meħemmed Pāşā
Yapdı bir ‘ālī ribāť eyledi tarz-ı Hākān

2. **ulukışlayı: -(y)ı**
Tarih 115
Mısra: 1
Uluķışla.

İtdüñ ihyā Uluķışlayı benüm sulţānum
Tarz-ı nev özge ribāť eyledüñ anda inşā

3. **ulukışlayı: -(y)ı**
Tarih 116
Mısra: 6
Uluķışla.

Kullarından eyledi bir ihtiyārını emīn
Uluķışlayı ulu şehr itmege oldı delīl

4. **ulukışlada: -da**
Tarih 117
Mısra: 2
Uluķışla.

Uluķışlada yapdı çeşme Āşaf
Hüseyn ‘aşkına ħayr itdi Şanādan

5. **ulukışlada: -da**
Tarih 117
Mısra: 10
Uluķışla.

Tūrābīyā dinildi aña tārīh
Uluķışlada yapdı çeşme Āşaf

6. **uluşışlada:-da**
Tarih 118
Mısra: 2
Uluşışla.

Eyledi hayrı şafâyile vezîr-i dānā
Uluşışlada binā' lar yapup itdi ihyā

'ulūm:

1. **'ulūmı:-ı**
Tarih 27
Mısra: 5
İlimler, bilimler.

Bu tab'-ı hurde-dāniyla 'ulūmı cümle şayd itdi
Felekde mişli yokdur ehl-i tab'uñ serveri oldı

2. **'ulūmı:-ı**
Tarih 68
Mısra: 5
İlimler, bilimler.

Hudāyā 'ömr-i bākī vir 'ulūmı cümle zabt itsün
Du'āmuz gūş idüp gökde melekler diyeler āmīn

'ulūm u ma'rifet:

1. **'ulūm u ma'rifet:**
Tarih 171
Mısra: 3
İlimler ve marifet, ilimler ve ustalık.

Žāyi' oldı fevt olup bunca 'ulūm u ma'rifet
Ey dirīgā kim harāb oldı bu gün dār u diyār

'ulūm-ı bī-şümār:

1. **'ulūm-ı bī-şümār:**
Tarih 171
Mısra: 6
Sayısız ilimleri.

Geçdi hayfā vākıf-ı sırr-ı Kelāmu'llāh idi
Hātırında naşş ider cümle 'ulūm-ı bī-şümār

um:

1. **umaram:-(a)r, -(a)m**
Müseddes 14
Mısra: 3
1. Ümit etmek. 2. Beklemek.

Umaram sögmek ile baña du'ā eyleyesin
Öldürüp qorqaram ammā ki hatā eyleyesin

umācın urdı:

1. **umācın urdı:-dı**
Tarih 154
Mısra: 1
Hedefini vurmak.

Naşūh Pāşā atup tîr-i murāda urdı umācın
Kızılbaşuñ kılıçla başına tar eyledi tācın

umaruz kim maķāmı cennet ola:

1. **umaruz kim maķāmı cennet ola:-a**
Tarih 17
Mısra: 5
Kelime Tipi: **Dua İfadesi**
Öyle ümit ederiz ki makamı cennet olsun.

Umaruz kim maķāmı cennet ola
Hūr u gılmān ile olup hem-rāh

'ummān:

1. **'ummān:**
Gazel 5
Mısra: 4
Çok büyük engin deniz, okyanus.

Dil döküp cezb eyledüñ kendüye enhārı revān
Seyl-i eşkümden hāzer kılmaz dağı 'ummān uyur

ur:

1. **urup:-up**
Tarih 210
Mısra: 6
Saplamak, vurmak.

'Āleme bir dağı gelmez böyle serdār-ı cihān
Başlarını aldı a'dānuñ urup tīg ü teber

2. **urup:-up**
Gazel 16
Mısra: 10
Vurmak.

Ağyār ile küyuñda kıtāl üzre Türābī
Öldürseñ urup hāşılı gāvğādan uşanduk

ur-:

1. **urđı:-dı**
Tarih 189
Mısra: 1
(Elini veya elindeki bir şeyi bir yere) Hızla indirmek, hızla çarpmak, vurmak.

Haleb kādīsı oldı Vaħyī-zāde aldı meydānı
Fazīlet topımı 'ilmiyle qapdı urdı çevgānı

2. **urup:-up**

Gazel 24

Mısra: 4

Başvurmak, girmek, yüz sürmek.

Neş'edâr eyle bizi cām-ı fenâdan geçelüm
Mâ-sivâ terkin urup bâkî olur şey görelüm

uran oldı:

1. **uran oldı:-dı**

Nazm 6

Mısra: 4

Vuran olmak.

Dem-be-dem çeşmüm şurâhi gibi giryân oldı gel
Gel baña rahm it 'Alâ'eddinüm uran oldı gel

'urefâ:

1. **'urefâ:**

Tarih 108

Mısra: 3

İrfan sahibi kimse, arif olan kişiler.

'Urefâ buldı revâcın şimdi
Ma'rifet olsa nola kendüye nâm

uşan:

1. **uşanduk:-du, -k**

Gazel 16

Mısra: 1

Usanmak, bıkmak, bezmek.

Hicrûñle şehâ seyr ü temâşâdan uşanduk
Gördük seni agyâr ile dünyâdan uşanduk

2. **uşanduk:-du, -k**

Gazel 16

Mısra: 2

Usanmak, bıkmak, bezmek.

Hicrûñle şehâ seyr ü temâşâdan uşanduk
Gördük seni agyâr ile dünyâdan uşanduk

3. **uşanduk:-du, -k**

Gazel 16

Mısra: 4

Usanmak, bıkmak, bezmek.

Reftârûñ ile kâmet-i bâlâñı görünce
Hayretde kalup serv-i dil-ârâdan uşanduk

4. **uşanduk:-du, -k**

Gazel 16

Mısra: 6

Usanmak, bıkmak, bezmek.

Dârâtuñı gördükde senüñ dâr-ı cihânda
Efsâne imiş kışsa-i Dârâdan uşanduk

5. **uşanduk:-du, -k**

Gazel 16

Mısra: 8

Usanmak, bıkmak, bezmek.

Çekdik elümüz şimdi şarâbuñ ayağından
La'lüñ var iken bâde-i hamrâdan uşanduk

6. **uşanduk:-du, -k**

Gazel 16

Mısra: 10

Usanmak, bıkmak, bezmek.

Agyâr ile küyuñda kıtâl üzre Türâbî
Öldürseñ urup hâşılı gavğâdan uşanduk

'uşşâk:

1. **'uşşâka:-a**

Kit'a 5

Mısra: 61

Aşıklar.

'Arşa-i hüsnüñ 'Alidür şîr-i Yezdâmı nice
Kahramânî çeşm ile eyler mi 'uşşâka nigâh

2. **'uşşâkuñ:-uñ**

Müseddes 12

Mısra: 8

Aşıklar.

Câme-i gül-gün ile varma rakîbüñ yanına
Girme 'uşşâkuñ bu uslûb ile şâhum çanına

3. **'uşşâkı:-ı**

Gazel 8

Mısra: 4

Aşıklar, aşk sahipleri.

Şehnâza başla uyma rakîbüñ hevâsına
'Uşşâkı diñle şimdi nevânuñ zamânıdur

4. **'uşşâk:**

Müseddes 14

Mısra: 15

Aşıklar, aşk sahipleri.

Lezzet-i hicr-i lebüñ şekkere virmez 'uşşâk
Sözümü añlaya 'âlemde çanı ehl-i mezâk

uy:

1. **uyma:-ma**

Gazel 8

Mısra: 3

Kapılmak, uyum sağlamak.

Şehnāza başla uyma raķībūñ hevāsına
'Uşşākı diñle şimdi nevānuñ zamānidur

uvar:

1. **uyardı:-dı**

Tarih 126

Mısra: 2

*Aydınlatmak, ışığı parlatmak, talihini
açmak, ayağa kaldırmak.*

Uyardı Vālidenūñ türbesin idüp ihyā
Vezīr-i a'zam olan dāver-i cihān-peymā

2. **uyardı:-dı**

Tarih 126

Mısra: 6

*Aydınlatmak, ışığı parlatmak, talihini
açmak, ayağa kaldırmak.*

Yetürdi niçe zamāndur Tūrābī bu tārīh
Uyardı mesken-i Vālideyi Murād Pāşā

uyma:

1. **uymasun:-sun**

Gazel 44

Mısra: 5

Aynı şekilde hareket etmemek, aldanmamak.

Uymasun her cāhil ü nā-dāna Ādemden kaçār
Ol perīye söyleñ olsun ehl-i 'irfānuñ kulu

uvu:

1. **uyur:-r**

Gazel 5

Mısra: 4

Uyumak, gaflet içinde olmak, bilmemek.

Dil döküp cezb eyledüñ kendüye enhārı revān
Seyl-i eşkümden hāzer kılmaz daħı 'ummān uyur

2. **uyur:-r**

Gazel 5

Mısra: 2

Uyumak, gaflet içinde olmak, bilmemek.

Hvāba varmış gözleri kaçın çatup cānān uyur
Dir gören bu gurrede çok fitne-i devrān uyur

3. **uyur:-r**

Gazel 5

Mısra: 1

Uyumak, gaflet içinde olmak, bilmemek.

Hvāba varmış gözleri kaçın çatup cānān uyur
Dir gören bu gurrede çok fitne-i devrān uyur

4. **uyur:-r**

Gazel 5

Mısra: 6

Uyumak, gaflet içinde olmak, bilmemek.

Encüm-āsā gözlerin yummaz gice tā şubħa dek
Bister-i firķatde şanmañ 'aşık-ı nālān uyur

5. **uyur:-r**

Gazel 5

Mısra: 8

Uyumak, gaflet içinde olmak, bilmemek.

Yatdı herkes mest olup meclisde kaldum ben çü
şem'
Sūziş-i 'aşkum dirīgā bilmeyüp yārān uyur

6. **uyur:-r**

Gazel 5

Mısra: 10

Uyumak, gaflet içinde olmak, bilmemek.

Ey Tūrābī diñlemez şerħ eylesem ahvālümü
Sözlerüm efsāne añlar ol şeh-i hūbān uyur

'uyün:

1. **'uyünen:-en**

Tarih 116

Mısra: 10

Gözler II kaynaklar, pınarlar.

Ey Tūrābī dindi itmāmına bir tārīh-i hūb
Çeşme-i Āşaf 'uyünen oldı 'ayn-ı selsebīl

Ü

ü beşaretiyle:

1. **ü beşaretiyle:-i, -(y)le**

Tarih 18

Mısra: 11

... ve müjde, hayırlı haber.

ü beşaretiyle dinildi aña tārīh
Oldı 'Ali Beg mīr-i hūccāc

üç bölük:

1. **üç bölük:**

Tarih 71

Mısra: 4

Üç bölük.

Akrāya 'azm idüp vardıkda itdiler se rāy
Üç taraftan üç bölük 'asker hūcüm itdi hemān

üç taraftan:

1. üç taraftan:-dan

Tarih 71

Mısra: 4

Üç taraf, üç yön.

Akrāya ‘azm idüp vardıkda itdiler se rāy
Üç taraftan üç bölük ‘asker hücum itdi hemān

üfle:

1. üflese:-se

Müseddes 11

Mısra: 1

(ney) üfleme II (âşığın ateşini)

canlandırmak.

Her kaçan neyzen-i ‘aşk üflese bir dem nāyı
Aña āheng iderüz derd ile hūy u hāyı

üftāde:

1. üftāde:

Gazel 2

Mısra: 3

Düşkün.

U gül-rā dem-be-dem üftāde çün cūy
U bülbül-rā çü gül pür-ħande bāşed

2. üftādeñi:-ñ, -i

Müseddes 12

Mısra: 25

Düşkün, zavallı II âşık.

Sāyeveş üftādeñi çalma yire ey serv-ħad
İtme serkeşlük benüm serv-i ser-efrāzum meded

üftādeñ olmuşdur:

1. üftādeñ olmuşdur:-muş, -dur

Müseddes 10

Mısra: 19

Düşkün, zavallı olmak II âşık olmak.

Güneş her gün ħapuñda ey perī üftādeñ olmuşdur
Çemende serv-i bālā bende-i āzādeñ olmuşdur

ülfet eyledi:

1. ülfet eyledi:-di

Gazel 19

Mısra: 1

Yakınlık göstermek; tanışmak, görüşüp konuşmak; dost olmak.

Şu deñlü eyledi ülfet gönül derdine cānānuñ
Ölürse hergiz añmaz nāmını ‘ālemde dermānuñ

üst:

1. üstine:-i, -n, -e

Tarih 195

Mısra: 5

Bir şeyin görülen yanı, yüzü.

Esmesün bād-ı fenādan üstine āsīb-i ħam
İrmesün tāk-ı bülendine bu devrāndan ħalel

2. üstine:-i, -n, -e

Tarih 180

Mısra: 7

Üzeri, olaylara maruz kalan varlığın kendisi, vücut, beden.

Ebrveş üstine giryān olup ey dil her dem
Nāhun-ı derd ile saç u şaħaluñ yolındı

3. üstüne:-(ü)ñ, -e

Gazel 30

Mısra: 6

Bir şeyin yukarı kısmı II üzeri.

‘İyş it geçürme fırsatı faşl-ı bahārdur
Sünbül benefşe üstüne saçını yolmadın

4. üstine:-i, -n, -e

Tarih 178

Mısra: 7

Üzerine, hakkında, için.

Evliyā üstine nāzır olsun
Hem şefr‘ ola Resül-i Mevlā

5. üstine:-i, -n, -e

Nazm 2

Mısra: 24

Hakkında, üzerine.

Ķulları nāmını Cebrā’ıl ü ‘Azrā’ıl idüp
Tañrılık da‘vāsın itdi cümle edyān üstine

üstād:

1. üstād:-ı

Tarih 7

Mısra: 10

Öğretici, üstat, hoca.

Ey Tūrābī dindi itmāmına bir tārīħ-i ħüb
Cisr-i Sultān Aħmedi üstādı ābād eyledi

üstād-ı ‘ali:

1. **üstād-ı ‘ali:**

Gazel 41

Mısra: 4

Hz. Ali'nin üstadı, Hz. Ali'nin hocası.

Çeşm-i fettānına cān almağı ta‘līm itmiş

Ögredüp ‘işveleri nāz ile üstād-ı ‘Ali

üstād-ı ezel:

1. **üstād-ı ezel:**

Tarih 195

Mısra: 2

Ezel üstadı II Allah.

Çahve-hāneñ ey Vişālī özge tarz-ı bī-bedel

Eylemiş binā’sına ta‘līmi üstād-ı ezel

üstādına rahmet ola:

1. **üstādına rahmet ola:-a**

Tarih 8

Mısra: 8

Kelime Tipi: **Dua İfadesi**

Köprünün ustasına rahmet olsun.

Tarḥ-ı nev şaldı esāsını idüp muhkem anuñ

Ola üstādına rahmet meskeni dār-ı na‘īm

üstine:

1. **üstine:**

Nazm 2

Mısra: 1

Arkasından, devamında.

Nüş-ı cām it ey göñül devrān devrān üstine

Hamdu’lillāh kıldı Haḫ ihsān ihsān üstine

üstün olsun:

1. **üstün olsun:-sun**

Tarih 40

Mısra: 16

Kelime Tipi: **Deyim**

Üstün olmak; benzerlerinden daha yüksek düzeyde olmak; bir kimseden veya bir şeyden daha yüksek, daha değerli olmak.

Kesüp ‘ırkın ‘adūnuñ kan kaşandurdu şecā’atle

Hemīşe üstün olsun ceng içinde tīg-i bürrānı

üstüvār itdi:

1. **üstüvār itdi:-di**

Tarih 132

Mısra: 11

Sağlamlaştırmak.

İtdi bennāsı binā’sın üstüvār

Eyleye üstādına rahmet Ḥudā

üstüvār ola:

1. **üstüvār ola:-a**

Tarih 158

Mısra: 3

Kuvvetli, dayanıklı, sağlam olmak.

Cāy-ı dil-keşdür ola dāyim binā’sı üstüvār

Ṭāk-ı evyānına anuñ irmesün bād-ı fenā

üstüvār oldı:

1. **üstüvār oldı:-dı**

Tarih 58

Mısra: 6

Kuvvetli, dayanıklı, sağlam olmak.

Kıl taḥaşşün içinde bu tārīḥ

Ḳal’amuz ey dil üstüvār oldı

üt:

1. **ütersin:-(e)r, -sin**

Gazel 17

Mısra: 8

Yenmek, ele geçirmek.

Evvvel murād üzre olup şoñra dönersin ey felek

Aldar ütersin ‘ākıbet vardur bir oyunuñ senüñ

üzre:

1. **üzre:**

Tarih 16

Mısra: 4

Üzerine.

Bu devlet ü sa‘adet el virdi saña şehā

Döndür murāduñ üzre destüñde güy u çevgān

2. **üzre:**

Tarih 20

Mısra: 14

Üzerinde.

Haḫ Te‘ālā eylesün günden güne ‘ömrüñ ziyād

Dāyimā itsün serīr-i devlet üzre ber-ḳarār

3. **üzre:**

Tarih 123

Mısra: 5

Üzere, üzerine.

Re‘āyā vü berāyā devr-i ‘adlinde emān üzre

Eşirränuñ işi dāyim enīn ü āh u vāy oldı

4. **üzre:**

Gazel 28

Mısra: 5

Üstünde, üzerinde; göre, uygun olarak.

Serîr-ı devlet üzre kām-rân olmağ murād ise

Harābāt erlerinin tavrını erkânını kullan

5. **üzre:**

Gazel 16

Mısra: 9

Amacıyla.

Ağyār ile kūyuñda kıtāl üzre Tūrābī

Öldürseñ urup hāşılı gāvğādan uşanduk

6. **üzre:**

Gazel 17

Mısra: 7

Amacıyla.

Evvel murād üzre olup şoñra dönersin ey felek

Aldar ütersin 'ākıbet vardur bir oyununñ senün

7. **üzre:**

Tarih 109

Mısra: 21

Doğrultusunda, yönünde.

Dāyimā olsun serîr-i devlet üzre ber-murād

Ceyş-i a' dānuñ Murād Pāşā olupdur şaf-deri

V

vācib:

1. **vācibdür:** -dür

Tarih 79

Mısra: 4

Yapılması gerekli olan, zorunlu kaçınılmaz.

Bu deñlü 'ilm ü fazlıyla olupdur hācı hem gāzī

Müselmān olana vācibdür itsünler anı ta'zīm

va' de itdün:

1. **va' de itdün:** -dü, -ñ

Gazel 35

Mısra: 1

Söz vermek: Yapacağını kesin olarak söylemek.

Vişāle va' de itdün ey perī dirsın bu gün yarın

Beni ferdālara şaldun cevābın viresin yarın

vādī-i hayrete düşdüm:

1. **vādī-i hayrete düşdüm:** -dü, -m

Müseddes 7

Mısra: 16

*Şaşkınlık vadisine düşmek II hayret ve
şaşkınlık içinde kalmak.*

Akıdup gözlerümün yaşını dürdāne gibi

Vādī-i hayrete düşdüm yine dīvāne gibi

vā-dirîğ:

1. **vā-dirîğ:**

Tarih 94

Mısra: 5

Vah, yazık, eyvah.

Manşıbından behre-dār olmadı gitdi vā-dirîğ

Cāhını terk itdi hayfā menzilini kıldı çāh

vāh:

1. **vāh:**

Tarih 171

Mısra: 11

Teessüf ve telehhüf edatıdır.

Göçdi Şun'ullāh Efendi vāh kuṭb-ı rüzgār

2. **vāh:**

Müseddes 9

Mısra: 5

"yazık" anlamında söylenen bir söz.

Bir perī zülfine tolaşdı yine vāh beni

Hergiz uşlanmadı dīvāne gönül āh beni

3. **vāh:**

Müseddes 9

Mısra: 11

"yazık" anlamında söylenen bir söz.

Bir perī zülfine tolaşdı yine vāh beni

Hergiz uşlanmadı dīvāne gönül āh beni

4. **vāh:**

Tarih 169

Mısra: 12

"yazık" anlamında söylenen bir söz.

Ey Tūrābī hüzn ile hātif didi tārīḥ aña

Bu cihāndan geçdi Sa'deddin-i şānī vāh meded

vā-hasretā:

1. **vā-ḥasretā:**

Müseddes 13

Mısra: 16

Yazık! eyvah!

Buña âdem mi döyer dünyâda ihvân-ı vefâ
Diyelüm tâ şubh-i haşre hasretâ vâ-hasretâ

vahdeti:

1. vahdeti:

Tarih 187

Mısra: 1

*Vahdeti II Ş. Zeyli'nin (2/647) 1013'de
Haydar Paşa Medresesi müderrisi olduğunu
haber verdiği Taşköprizade Ahmed Efendi olmalı.*

Terk idüp dâr-ı fenâyı Vahdeti
Göz yumup buldı beğâ-yı vahdeti

vahid:

1. vahid:

Tarih 69

Mısra: 8

Bir, tek, yegane.

Münhasırdur kendüye 'ilm ü kemâl ü ma'rifet
Oldı fazlından ziyâde nazm u nesr ile vahid

vahid-i dehr:

1. vahid-i dehr:

Tarih 95

Mısra: 1

*Zamanının birinciği II İskenderzade
kastedilmiştir.*

'İlm ü fazlıyla vahid-i dehr iken
Gıtdı dünyâdan Sikender-zâde hayf

vahy-i rabbâni:

1. vahy-i rabbâni:

Tarih 189

Mısra: 12

Allah'ın bildirmesi, İlahi vahiy.

Haleb ehline sevğ olmak olupdur Vahy-i Rabbâni
Türâbî der-bedîhe dindi hâtifden aña târîh

vahyî-zâde:

1. vahyî-zâde:

Tarih 189

Mısra: 2

Vahyizade.

Haleb kaçîsi oldı Vahyî-zâde aldı meydâni
Fazilet topını 'ilmiyle kapdı urdı çevgâni

vakf-ı resüle:

1. vakf-ı resüle:-e

Müseddes 4

Mısra: 3

Resulün vakfi, Resulün yolu.

Sa'y idüp vakf-ı Resüle bende-i fermân imiş

Nâzır-ı evkâfa tâbi' çâker-i sulţân imiş

2. vakf-ı resüle:-e

Tarih 132

Mısra: 5

*Resulün vakfi, Resulün (Hz. Muhammed)
yolu.*

Ola mahşerde şefi'î Muştafâ
Hıyırını vakf-ı Resüle itdi zamm

vakf-ı resüli:

1. vakf-ı resüli:-i

Tarih 133

Mısra: 5

Resulün vakfi, resulün duruşu.

Eyledi vakf-ı Resüli iltifât
Hâzret-i Hızr-ı nebî oldı delîl

2. vakf-ı resüli:-i

Tarih 177

Mısra: 4

Resulün vakfi, Resulün yolu.

İrmesün zât-ı şerîfine anuñ hergiz gezend
Sa'y idüp vakf-ı Resüli eyledi ihyâ yine

vakf-ı resül-i mevlâ:

1. vakf-ı resül-i mevlâ:

Tarih 64

Mısra: 10

*Allah Resulünün (Hz. Muhammed) vakfi,
Allah Resulünün (Hz. Muhammed) yolu.*

Her diyâr oldı şehâ luţfuñ ile şermende
Behredâr olsa nola vakf-ı Resül-i Mevlâ

vakf-ı resülün nâzırı:

1. vakf-ı resülün nâzırı:-i

Müseddes 4

Mısra: 13

*Resul'ün vakfının bakarı, Resul'ün yoluna
nezaret eden kişi.*

Nâzırı vakf-ı Resülün itdi ihsâmı bize
Gönderüp luţf eyledi bir merd-i meydâni bize

vakf-ı sultân:

1. vâkıf-ı sulţân:

Kıt'a 8

Mısra: 1

Sultanın vâkıfı, sultanın yolu.

Vâkıf-ı Sulţân olan Ereğlide
Kabrini kıldılar mişâl-i sarây

vâkıf:

1. vâkıf:

Tarih 125

Mısra: 7

Bilici, bilen, haberdar ve âgâh olan kimse.

Bî-sebebe 'azl eyleme ehl-i vuķûfa vâkıf ol
Sa'y-ı evķâf-ı Resûl-i Kibriyâ semtinde ol

vâkıf eyle:

1. vâkıf eyle:

Gazel 28

Mısra: 3

Bildirmek, haberdar etmek.

Haķıķat sırrına gel vâkıf eyle 'aķl u idrâki
Girüp şehr-i vücûda cümleten a'yânını kulları

vâkıf olmaz:

1. vâkıf olmaz:-maz

Gazel 27

Mısra: 9

Bilmek, öğrenmek, haberdar olmak.

Mağz-ı Kur'an-ı şerîfe vâkıf olmaz her faķîh
Mesnevîyi görmeyen ma'nâyı bilmez neydügin

vâkıf-ı ilm-i ledün:

1. vâkıf-ı ilm-i ledün:

Tarih 191

Mısra: 7

*Allah katının ilmini bilen, Allah'ın ilmini
bilen II Vehhab Efendi kastedilmiştir.*

Kâşif-i sırr-ı haķâyık vâkıf-ı ilm-i ledün
Şadr-ı izzet server-i hayl-i mevâlidür bu gün

vâkıf-ı sırr-ı kelâmu'llâh:

1. vâkıf-ı sırr-ı kelâmu'llâh:

Tarih 171

Mısra: 5

*Allah'ın kelâmının (Kuran-ı Kerim) sırrını
bilen.*

Geçdi hayfâ vâkıf-ı sırr-ı Kelâmu'llâh idi
Hâtırında naķş ider cümle 'ulüm-ı bî-şümâr

vakt:

1. vâkıtidür:-i, -dür

Nazm 2

Mısra: 39

Tam vakti, uygun zamanı.

Mülk-i nazmuñ serveri olduķ şafânuñ vâkıtidür
Hâmemüz içre tırup dīvân dīvân üstine

vakt-i direv:

1. vâkıf-ı direv:

Müseddes 2

Mısra: 16

Hasat zamanı.

Mezra'-ı 'ömriñe derd irüşüp vâkıf-ı direv
Hâşılı sende 'amel yok ķadar-ı dâne-i cev

vakt-i seherde:

1. vâkıf-ı seherde:-de

Gazel 8

Mısra: 14

Seher vakti.

Eyle hedef vücûd-ı raķîbi Tûrâbîyâ
Vâkıf-ı seherde tîr-i du'ânuñ zamânıdır

vâlî:

1. vâlî:

Tarih 5

Mısra: 1

*Bir ilde devleti temsil eden en büyük mülki
âmir.*

Fazl u 'adâletiyle Bağdâda oldu vâlî
Luţf u keremle olsa tañ mı efendi muşsin

2. vâlî:

Tarih 64

Mısra: 14

*Bir ilde devleti temsil eden en büyük mülki
âmir.*

Didi târîh-i kudümüñi Tûrâbî dâ'î
Vâlî olduñ Halebe izzet ile Aħmed Pâşâ

3. vâlidür:-dür

Tarih 66

Mısra: 1

*Bir ilde devleti temsil eden en büyük mülki
âmir.*

Etyemez-zâde Ereğliye ebed vâlidür
El virüpdür aña devlet yine iķbâlidür

4. vālî:

Tarih 74

Mısra: 10

Bir ilde devleti temsil eden en büyük mülkî âmir.

Bu Tûrâbî-i du 'â-gûyî didi târîhin
Bursaya vālî olup devlet ile oldı 'azîz

5. vālî:

Tarih 75

Mısra: 1

Bir ilde devleti temsil eden en büyük mülkî âmir.

Ol İbrâhîm-i 'âdil Tebrîze vālî geldi
A 'dâ vü eşkiyâ'nuñ cümle zevâlî geldi

6. vâlidür:-dür

Tarih 82

Mısra: 2

Bir ilde devleti temsil eden en büyük mülkî âmir.

Hamduli'llâh Hâcî İbrâhîm Pâşâ 'adl ile
Devlet ü 'izzetle ey dil Mışra hâlâ vâlidür

7. vâlidür:-dür

Tarih 82

Mısra: 14

Bir ilde devleti temsil eden en büyük mülkî âmir.

Bu Tûrâbî-i du 'â-gûyî didi târîh için
Mışra hâlâ Hâcî İbrâhîm-i 'âdil vâlidür

8. vālî:

Tarih 140

Mısra: 1

Bir ilde devleti temsil eden en büyük mülkî âmir.

Oldı 'adâletiyle Yünâna vālî Mü'min
Luţf u keremle Pâşâ olsa 'aceb mi muhsin

9. vālî:

Tarih 177

Mısra: 11

Bir ilde devleti temsil eden en büyük mülkî âmir.

Şadr-ı 'âlîye Efendi oldı vālî ser-bülend

10. vālî:

Tarih 56

Mısra: 1

Bir ilde devleti temsil eden en büyük mülkî âmir.

Olup Bağdâda vālî hâliyâ Cemşîd-i dâversin
Deler bağrın 'adūnuñ 'azm-i rezm itseñ dil-
âversin

11. vâlidür:-dür

Tarih 66

Mısra: 8

Bir ilde devleti temsil eden en büyük mülkî âmir.

Ey Tûrâbî didi târîhin anuñ hâtif-i gayb
Etyemez-zâde Ereğliye dilâ vâlidür

12. vālî:

Tarih 181

Mısra: 1

Bir ilde devleti temsil eden en büyük mülkî âmir.

Halepde şimdi vālî 'ilm ü fazlıyla Şerîf oldı
Virildi ehline manşib bu bir kâr-ı laţif oldı

13. vālî:

Tarih 182

Mısra: 1

Bir ilde devleti temsil eden en büyük mülkî âmir.

Halepde şimdi vālî 'ilm ü fazlıyla Şerîf oldı
Vücûdî kalmadı ehl-i hased gâyet za'îf oldı

14. vālî:

Tarih 183

Mısra: 1

Bir ilde devleti temsil eden en büyük mülkî âmir.

Şimdi Halebe vālî evlâd-ı Resûl oldı
Kavlinden vü fi'linden hâlq olsa nola râzî

15. vâlidür:-dür

Tarih 191

Mısra: 1

Bir ilde devleti temsil eden en büyük mülkî âmir.

'Adl ile Vehhâb efendi Mışra vâlidür bu gün
Şadr-ı rif'at menzili zü'l-ı-kadr-ı 'âlidür bu gün

16. vâlidür:-dür

Tarih 191

Mısra: 10

Bir ilde devleti temsil eden en büyük mülkî âmir.

İftihâr idüp Tûrâbîyâ didüm târîhini
'Adl ile Vehhâb Efendim Mışra vâlidür bu gün

17. vālī:

Tarih 161

Mısra: 10

Malik, sahip, efendi, iyilik yapan.

Ṭarf-ı hātifden aña dindi Tūrābī tārīḥ
Oldı vālī ebed iclāl ile Sulṭān ‘Oṣmān

vālidenūn türbesin:

1. vālidenūn türbesin:-(s)i, -n

Tarih 126

Mısra: 2

*Validenin türbesi, validenin mezarı II
Sadrazam Murad Paşa'nın annesinin türbesi
kastedilmiştir.*

Uyardı Vālidenūn türbesin idüp ihyā
Vezir-i a'zam olan dāver-i cihān-peymā

vālidenūn üstine:

1. vālidenūn üstine:-i, -n, -e

Tarih 126

Mısra: 4

Validenin üstü.

Murādī ḥāşıl ola eyledi ‘aceb ḥayrī
Çü yaptı Vālidenūn üstine bir özge binā’

vālih ü aşüfte vü şeydāyilerüz:

1. vālih ü aşüfte vü şeydāyilerüz:-ler, -üz

Müseddes 11

Mısra: 25

Şaşkın, perişan ve divane.

Bir bölük vālih ü aşüfte vü şeydāyilerüz
Ṭurmayup devr iderüz ‘alemi Mevlāyilerüz

vālih ü ḥayrānyam:

1. vālih ü ḥayrānyam:-ı, -(ya)m

Gazel 35

Mısra: 9

Aklı başından gitmiş ve şaşkın.

Baňa şor vālih ü ḥayrānyam ben ḥaṭṭ-ı reyḥānuñ
Ne bilsün her fūrū-māye gubār-ı ḥaṭṭuñ esrārın

vālī-i ‘ādil:

1. vālī-i ‘ādil:

Tarih 56

Mısra: 10

Adaletli vali.

Tūrābī bende-i dā’ī didi şevḳ ile bir tārīḥ
Çekil mülk-i ‘Irāḳa vālī-i ‘ādil Dilāversin

vālī-i ‘ālī:

1. vālī-i ‘ālī:

Tarih 75

Mısra: 10

*Yüce vali II Hacı İbrahim Paşa
kastedilmiştir.*

İdüp du ‘āyı her dem didüm Tūrābī tārīḥ
Tebrīze biñ ṭoḳuzda vālī-i ‘ālī geldi

vālī-i eregli:

1. vālī-i eregli:

Müseddes 4

Mısra: 1

Ereğli valisi.

Şimdi vālī-i Ereğli dāver-i devrān imiş
Ḳatlı a’dā eylemekde fāris-i meydān imiş

vālī-i kāmīl:

1. vālī-i kāmīl:

Tarih 147

Mısra: 2

Olgun vali, kamil vali.

‘Adl u inşāfı ile Ḥāzret-i Mü’min Pāşā
Ma‘rifetle Şafede vālī-i kāmīl oldı

vālī-i karaman:

1. vālī-i karaman:

Tarih 136

Mısra: 12

*Karaman valisi II Mustafa Paşa
kastedilmektedir.*

Dindi tārīḥ anuñ ḳudūmına
Geldi ‘izzetle vālī-i Ḳaraman

vālī-i ḳuds-ı şerīf:

1. vālī-i ḳuds-ı şerīf:

Tarih 98

Mısra: 6

Şerefli kutsal vali.

Ḳudsi teşrīf idicek dindi Tūrābī tārīḥ
Vālī-i Ḳuds-ı şerīf olduñ efendi tārīḥ

vālī-i nāzilli:

1. vālī-i nāzilli:

Tarih 194

Mısra: 2

Nazilli valisi.

Ol efendim Vişālî-i dānā
Oldı vālî-i Nāzilli ebedî

vālî-i şāhib-velāyet:

1. **vālî-i şāhib-velāyet:**

Tarih 130

Mısra: 1

Velilik sahibi vali, sadakat sahibi vali.

Vālî-i şāhib-velāyet oldı Sultān Muştāfā

vālî-i şām:

1. **vālî-i şām:**

Tarih 22

Mısra: 2

Şam valisi.

Efendüm ‘Azmî-zāde Hāletî-nām
Yine fāzlıyla oldı vālî-i Şām

2. **vālî-i şām:**

Tarih 185

Mısra: 10

Şam valisi.

Bu gün devletle olduñ vālî-i Şām
Du ‘ā-gūyuñ Tūrābî didi tārîh

3. **vālî-i şām:**

Tarih 165

Mısra: 14

Şam valisi II Osman Paşa kastedilmiştir.

Didi tārîhin anuñ hātîf-i gayb
Geldi devletle bu gün vālî-i Şām

vālî-i şām-ı şerîf:

1. **vālî-i şām-ı şerîf:**

Tarih 159

Mısra: 3

Şerefli Şam şehrinin valisi.

Vālî-i Şām-ı şerîf olduñ Efendi ‘adl ile
Nāmuñ āfākı tūtupdur fāzlı ile olduñ be-nām

vālî-i vālā:

1. **vālî-i vālā:**

Tarih 36

Mısra: 8

*Yüce vali II Bostancıbaşı Hasan Paşa
kastedilmiştir.*

Vire dünyāda vü ‘ukbāda murādın Mevlā
‘Adl u dād eyleyici vālî-i vālā geldi

vallāh:

1. **vallāh:**

Müseddes 10

Mısra: 6

"Allah'a yemin olsun ki." anlamındadır.

Meh-i nev ey hilāl-ebrū senüñ barmağūña degmez
Nice barmağūña vallāh bir dırnağūña degmez

2. **vallāh:**

Müseddes 10

Mısra: 12

"Allah'a yemin olsun ki." anlamındadır.

Meh-i nev ey hilāl-ebrū senüñ barmağūña degmez
Nice barmağūña vallāh bir dırnağūña degmez

3. **vallāh:**

Müseddes 10

Mısra: 18

"Allah'a yemin olsun ki." anlamındadır.

Meh-i nev ey hilāl-ebrū senüñ barmağūña degmez
Nice barmağūña vallāh bir dırnağūña degmez

4. **vallāh:**

Müseddes 10

Mısra: 24

"Allah'a yemin olsun ki." anlamındadır.

Meh-i nev ey hilāl-ebrū senüñ barmağūña degmez
Nice barmağūña vallāh bir dırnağūña degmez

5. **vallāh:**

Müseddes 10

Mısra: 30

"Allah'a yemin olsun ki." anlamındadır.

Meh-i nev ey hilāl-ebrū senüñ barmağūña degmez
Nice barmağūña vallāh bir dırnağūña degmez

var-:

1. **varurlar:-(u)r, -lar**

Kit'a 5

Mısra: 23

Gitmek, ulaşmak.

Barçalarla pür mi anuñ baħr-ı ‘ummāni nice
Her kaçan ‘id olsa varurlar mı kayık seyrine

2. **vardı:-dı**

Gazel 21

Mısra: 4

Bir yere ulaşmak, vasıl olmak.

Kühken gibi firākuñla eyā şīrīn-sūhan
Vardı gönlüm kühsār-ı hayrete eglenme gel

var:

1. **var:**

Tarih 23

Mısra: 8

Var: Var, yokun karşıtı.

Ḳāḍī olınca fi'l-hāl hātif didi çü tārīḥ
'Azmī Efendi-zāde var 'adlūñ-ile Şāma

2. **var:**

Tarih 54

Mısra: 4

Var: Var, yokun karşıtı.

Cihāna virdi fer envār-ı 'adli
Olupdur var ise ḥurşīd-i ḥāver

3. **var:**

Tarih 150

Mısra: 7

Var: Var, yokun karşıtı.

Ayağı tozını kuḥl itmege reşgüm var idi
Felek el virmedi ḥayfā nigerānum ḳaldı

4. **varmağa:-mak, -a**

Müseddes 7

Mısra: 20

*Erişilmek istenen yere ayak basmak,
ulaşmak, vasil olmak.*

Hicr-i yār ile irişdi felege āhum ḥayf
Ser-i kūyına anuñ varmağa yoḳ rāhum ḥayf

5. **varın:-ı, -n**

Gazel 35

Mısra: 4

1. Varlık 2. Mal mülk, para. 3. Birikim.

Dil ü cān naḳdini ḥarc eyledüm yoluñda ey dilber
Yoḳ olsun saña her kim virmez ise cümleten varın

6. **varup:-up**

Tarih 26

Mısra: 2

Gitmek.

O re'īs-i 'ulemā Bākī idüp 'azm-i beḳā
Ḥür u ḡilmāni varup bezm-i şafāda ḳoçdı

7. **varup:-up**

Tarih 78

Mısra: 5

Gitmek.

Berg-i kāhın alamaz kimse meger bād-ı nesīm
Devr-i 'adlinde dilā ḥarmen-i fellāḥa varup

8. **varuñ:-(u)ñ**

Gazel 18

Mısra: 8

Gitmek, ulaşmak.

Girüp meydān-ı 'aşkında o şāhuñ cān u baş oyna
Yolında ḥarc olursa tañ mı ey dil cümleten varuñ

9. **vardı:-dı**

Tarih 47

Mısra: 1

Gitmek, ulaşmak.

Vardı fetḥ itdi 'Irākı o vezīr-i pūr-cūd
Olsa 'izzetle nola nām-ı şerīfī Maḥmūd

10. **vardıḳda:-dıḳ, -da**

Tarih 71

Mısra: 3

Gitmek, ulaşmak.

Aḳrāya 'azm idüp vardıḳda itdiler se rāy
Üç taraftan üç bölük 'asker ḥücüm itdi hemān

11. **varup:-up**

Tarih 83

Mısra: 5

Gitmek, ulaşmak.

Düşmen-i dīnūñ varup eyle diyārını ḥarāb
Rāfīzīnūñ mülkini al bir iyü ad eylegil

12. **varup:-up**

Tarih 89

Mısra: 8

Gitmek, ulaşmak.

Devr-i 'adlinde bilindi hele ḳadr-i 'ulemā
Şadr-ı devletde varup mesken ide bula devām

13. **varup:-up**

Kit'a 6

Mısra: 8

Var git.

Yüri ey nazm-ı rūḥ-efzā niyāz it
Varup yalvar o yāruñ ḥāḫırın sor

14. **var:**

Tarih 212

Mısra: 6

Mevcut olan (şey).

Ol 'adālet kānınuñ nāmı gibi ḥulḳı ḥasen
Rāzī olsa vechi var andan bu gün mīr ü sipāh

15. var:

Tarih 40

Mısra: 27

Bulunmakta.

Edā'-yı şoĥbet-i ĥāşında bir özge mehābet var
Ĥuzūrında olur la'l 'ālemün merd-i süĥan-dānı

16. var:

Tarih 210

Mısra: 9

Bulunmakta.

Her tarafda biñ çerāġı var söyünmez ĥaşre dek
Çün çerāġı Ĥazret-i Monlā-yı Rümīdür yaĥar

17. var:

Müseddes 8

Mısra: 3

Bulunmak II var olmak.

Gerd-i küyuñ başuma tād oldı devlet var imiş
Ravza-i pākūñ bu çeşmüm gördi pür-envār imiş

18. var:

Müseddes 8

Mısra: 6

Bulunmak II var olmak.

Ĥāk-i pāyuñ tütiyā-yı dīde-i envār imiş
Ĥamdulī'llāh kim görecek gözlerimiz var imiş

19. var:

Müseddes 8

Mısra: 12

Bulunmak II var olmak.

Ĥākipāyuñ tütiyā-yı dīde-i envār imiş
Ĥamdulī'llāh kim görecek gözlerimiz var imiş

20. var:

Müseddes 8

Mısra: 18

Bulunmak II var olmak.

Ĥākipāyuñ tütiyā-yı dīde-i envār imiş
Ĥamdulī'llāh kim görecek gözlerimiz var imiş

21. var:

Müseddes 8

Mısra: 24

Bulunmak II var olmak.

Ĥākipāyuñ tütiyā-yı dīde-i envār imiş
Ĥamdulī'llāh kim görecek gözlerimiz var imiş

22. var:

Müseddes 8

Mısra: 30

Bulunmak II var olmak.

Ĥākipāyuñ tütiyā-yı dīde-i envār imiş
Ĥamdulī'llāh kim görecek gözlerimiz var imiş

23. var:

Gazel 18

Mısra: 5

(...bazı özellikleri kendinde) bulundurmak.

Ne sabr u ne kararūñ var o gül-ruĥsārdan ġayrı
Dilā bülbül gibi her dem fiġān u nāledür kārūñ

24. var:

Müseddes 5

Mısra: 4

(...bazı özellikleri kendinde) bulundurmak.

Başuma oldı cihān ĥasret ile tar meded
Firġat-i yār ile özge elemüm var meded

25. vardur:-dur

Gazel 17

Mısra: 8

Bulunmakta, mevcut.

Evvel murād üzre olup soñra dönersin ey felek
Aldar ütersin 'āķıbet vardur bir oyunūñ senūñ

26. vardur:-dur

Gazel 34

Mısra: 8

Bulunmakta, mevcut.

Fıkr it evvel her işūñ vardur bir encāmı şaķın
'Āķıbet-endiş ol ey dil eyleme sehv

27. var:

Tarih 156

Mısra: 24

Ėit! haydi ġit!

Żālim olan degül baña çāker
Bende-i ĥāşuma selām it var

28. var:

Gazel 20

Mısra: 22

Elde bulunan, mevcut.

İçer mi sīneler çāk eyleyüp ĥübān ile 'uşşāk
Şafası var mıdur aġ u ġaramuzdan ĥaber virgil

29. varup:-up

Gazel 13

Mısra: 6

(Bir yere) ulaşmak, erişmek; ġitmek.

Gidüp gönülüm mu'allim-hâneye oldu sebak-dâşı
Varup mektebde kaldı tıfl-ı ebced-hânumuz
gelmez

30. **varup:-up**
Gazel 28
Mısra: 10
(Bir yere) ulaşmak, erişmek; gitmek.

İrağ ol eyleme Etrāk-i bî-idrāk ile şöhet
Varup meclisde zevk it bārī şehir oğlanını kıllan

31. **varup:-up**
Gazel 32
Mısra: 1
(Bir yere) ulaşmak, erişmek; gitmek.

Varup ğurbetde dil-ber yār-ı ağıyār olmasun
gelsün
Gülü bāğ-ı cinānuñ hem-dem-i hār olmasun gelsün

32. **varup:-up**
Gazel 42
Mısra: 18
(Bir yere) ulaşmak, erişmek; gitmek.

Yüz sürdi Tūrābī işigün hākine cānā
Fahır eyler ise nola varup hāk-i der oldı

33. **varup:-up**
Kıt'a 5
Mısra: 72
(Bir yere) ulaşmak, erişmek; gitmek.

Ol Memi Şāh-ı diger dersin okur mı hıvāceden
Rüşen eyler mi varup gāhī debistānı nice

34. **varup:-up**
Müseddes 14
Mısra: 19
(Bir yere) ulaşmak, erişmek; gitmek.

Ser-i küyuñda varup luṭf u nevāl istemezem
İtlerüñle çekişüp ceng ü cidāl istemezem

35. **varup:-up**
Tarih 210
Mısra: 22
(Bir yere) ulaşmak, erişmek; gitmek.

Ol Hüseyñiler irüp haylī Celālī kırdılar
İbn-i Yūsufı varup mānend-i gürg-i hün-feşān

36. **var:**
Gazel 23
Mısra: 3
Bulunmak.

İrağ olma dilersen zevki var 'aşk-ı İllāhiden
Şafā-yı hātırı ey dil mey-i bî-ğışş u ğıldan bil

var iken:

1. **var iken:**
Gazel 16
Mısra: 8
Varken, dururken, yerine.

Çekdik elümüz şimdi şarābuñ ayağından
La'lüñ var iken bāde-i hāmradan uşanduk

2. **var iken:**
Nazm 4
Mısra: 3
Varken, dururken, yerine.

Ferāğı var iken ser-geştelükden kalb-i maḥzünüñ
Naşūhum tevbemüz bozdı görünce la'l-i mey-
günüñ

var ise:

1. **var ise:**
Gazel 41
Mısra: 14
İhtimal ki, galiba, olsa olsa, zannımca.

Zü'lfeḳār-ı müjesi itdi Tūrābīyi dü-nīm
Çeşm-i mestānesidür var ise cellād-ı 'Ali

2. **var ise:**
Tarih 79
Mısra: 12
İhtimal ki, galiba, olsa olsa, zannımca.

Yıkık gönülüm benim dünyāda ābād olmadı gitdi
Yine var ise ol eyler dil-i vīrānumı termīm

3. **var ise:-se**
Tarih 202
Mısra: 2
İhtimal ki, galiba, olsa olsa, zannımca.

Şimdi 'ālemde dil-güşā menzil
Var ise hāne-i Vişālīdür

4. **var ise:**
Gazel 26
Mısra: 9
İhtimal ki, galiba, olsa olsa, zannımca.

Ḳanda bir kün-dāde var ise tevāzu' eyleyüp
Her denī-ṭab'uñ yolında hāk imişsin bilmedüm

var mı:

1. var mı:

Kıt'a 5

Mısra: 42

Var mıdır?

Âteş-i 'aşka yanarlar mı Hâlîlûñ şevkine

Var mı İsmâ'îlveş çok kulu kurbânı nice

2. var mı:

Kıt'a 5

Mısra: 46

Var mı?

Ṭa'n ider mi nukre-i hâme beyâz sînesini

Mîhcinuñ dîvânı var mı mest hayrânı nice

var mıdır:

1. var mıdır: -dur

Kıt'a 5

Mısra: 25

Var mıdır?

Ḳahvelerde sâkî-i sîmîn-bedenler var mıdır

Devr ider mi ellerinde ḳahve fîncânı nice

var pâdişâ ol:

1. var pâdişâ ol:

Gazel 4

Mısra: 9

Var (git) padişah ol.

Ferâgat 'âleminde ey Tûrâbî pâdişâ ol var

Yatağûñ eyle külhân bister-i sincâbîdür küller

var yûri:

1. var yûri:

Tarih 83

Mısra: 2

Var git! Ulaş!

Pendi bu oldu Hâlîl Pâşâyâ Sultân Aḫmedüñ

Âşaf u serdârum olduñ var yûri dâd eylegil

varduğ:

1. varduğın: -i, -n

Gazel 33

Mısra: 1

Gidilen yerler, ulaşılan yerler.

Meylin âgyâra ben anuñ revîşinden bilürin

Varduğın gayra o servüñ gelişinden bilürin

vâridât:

1. vâridât:

Gazel 39

Mısra: 1

Gönle gelen manalar.

Hâṭ çıkdı la'l-i yâre dilâ vâridât ile

Hübânuñ oldu dâveri ḳayd-ı hayât ile

vaşf eyleye:

1. vaşf eyleye: -(y)e

Tarih 59

Mısra: 7

Övmek II güzelliğini dile getirmek.

'İlm ü 'adlin nice vaşf eyleye erbâb-ı 'ukûl

Ṭâḳ-ı fazlına irişmez çü kemend-i idrâk

2. vaşf eyleye: -(y)e

Tarih 3

Mısra: 6

Övmek.

Şeref-i 'ilm ü diyânetle bulupdur şöhret

Niçe vaşf eyleye ol zât-ı şerîfi Vaşşâf

vaşf itmek:

1. vaşf itmek: -mek

Tarih 148

Mısra: 3

Niteliklerini saymak, tarif etmek; övmek.

Efendi zât-ı pākûñ 'ilm ile vaşf itmek olurdu

Senüñ medhûñe lâyıḳ yok 'ibâret neylesün şâ'ir

vaşf-ı la'lüñle:

1. vaşf-ı la'lüñle: -(ü)ñ, -le

Müseddes 8

Mısra: 21

Dudağın özelliği.

Vaşf-ı la'lüñle ḫalâvet-baḫş olupdur sözlerüm

Gerd-i kūyuñ gördi rüşen oldu ḫaḳḳâ gözlerüm

vaşf-ı leb-i yâri:

1. vaşf-ı leb-i yâri: -i

Gazel 6

Mısra: 5

Sevgilinin dudağının özellikleri.

Tekrâr iderse vaşf-ı leb-i yâri dil nola

La'l u dehânı ḳand-ı mükerrer degül midür

vâşıl idi:

1. **vāşıl idi:-di**

Tarih 209

Mısra: 4

Erişmek, ulaşmak.

Pāyimāl idi ezel ehl-i ‘ulūmuñ ‘ırzı
‘Ālī manşıblara vāşıl idi cümle cühelā’

vaşl:

1. **vaşluña:-(u)ñ, -a**

Gazel 19

Mısra: 3

(Sevgiliye) Kavuşma.

Alışduk fırkate vaşluña ey meh táb u tākāt yok
Mezāk ehli bilür fark eyleye vaşl ile hicrānuñ

vaşl ile hicrānuñ:

1. **vaşl ile hicrānuñ:-(u)ñ**

Gazel 19

Mısra: 4

Kavuşma ile ayrılık.

Alışduk fırkate vaşluña ey meh táb u tākāt yok
Mezāk ehli bilür fark eyleye vaşl ile hicrānuñ

vaşl u firāk:

1. **vaşl u firāk:**

Müseddes 14

Mısra: 13

Kavuşma ve ayrılık.

Bir durur baña hayālünle şehā vaşl u firāk
Örtemez dünlerle olursa nifāk ile şikāk

vaşl-ı dilber:

1. **vaşl-ı dilber:**

Müfret 5

Mısra: 1

Gönül alan sevgiliye kavuşma.

Vaşl-ı dilber hoş şafā idi firākı olmasa
Bezm-i ‘ışūñ zevki olur mıydı sākī olmasa

vaşl-ı yār kadrin:

1. **vaşl-ı yār kadrin:-i, -n**

Gazel 25

Mısra: 4

Sevgiliye kavuşmanın değerini.

Vuşlat-ı dilber ki dirler rü’yet-i cānān imiş
Düşmeyicek hicre vaşl-ı yār kadrin bilmedüm

vassāf:

1. **vassāf:**

Tarih 3

Mısra: 6

Vasıflarını bildirerek anlatan veya öven.

Ayrıca, tevriyeli olarak da kullanılmış olabilir.
Nitekim, Vassaf; ünlü İranlı edib ve tarihçidir. (d. 1264/ö. 1433). İsmi Abdullah bin Fadlullah eş-Şirazi’dir. Vassāf’ü’l-Hadra (saray meddahı) lakabıyla da tanınır. Vassaf’ın Tecziyetü’l Emsar Tecziyetü’l A’sar adlı 5 ciltlik eseri (1297) vardır. Bazı ilavelerle genişlettiği eseri, Tarih-i Vassâf adıyla meşhur olmuştur. Farsça olan eserin daha iyi anlaşılması için esere birçok şerh, zeyl ve lügatler yazılmıştır.

Şeref-i ‘ilm ü diyānetle bulupdur şöhret
Niçe vaşf eyleye ol zāt-ı şerifi Vassāf

vaṭan:

1. **vaṭandan:-dan**

Kit’a 6

Mısra: 10

Bir kimsenin doğduğu, yaşadığı yer, memleket.

Türābī uçmağ ister küy-ı yāre
Vaṭandan kimse ya Rab olmasun dūr

vā-veylā:

1. **vā-veylā:**

Tarih 51

Mısra: 3

Eyvah, yazık.

Uçdı ol bülbül-i gülzār-ı cinān vā-veylā
Eyledi Hāzret-i Monlānuñ işigini penāh

vāy:

1. **vāy:**

Müseddes 14

Mısra: 6

Acı ve üzüntü duygusunu ifade eden bir ünlemdir.

Baña yetmez mi bu devlet ki cefā eylesesin
Vāy aña ki ne cefā vü ne vefā eylesesin

2. **vāy:**

Müseddes 14

Mısra: 12

Acı ve üzüntü duygusunu ifade eden bir ünlemdir.

Baña yetmez mi bu devlet ki cefā eylesesin
Vāy aña ki ne cefā vü ne vefā eylesesin

3. vāy:

Müseddes 14

Mısra: 18

Acı ve üzüntü duygusunu ifade eden bir ünlemdir.

Baňa yetmez mi bu devlet ki cefā eyleyesin
Vāy aña ki ne cefā vü ne vefā eyleyesin

4. vāy:

Müseddes 14

Mısra: 24

Acı ve üzüntü duygusunu ifade eden bir ünlemdir.

Baňa yetmez mi bu devlet ki cefā eyleyesin
Vāy aña ki ne cefā vü ne vefā eyleyesin

5. vāy:

Müseddes 14

Mısra: 30

Acı ve üzüntü duygusunu ifade eden bir ünlemdir.

Baňa yetmez mi bu devlet ki cefā eyleyesin
Vāy aña ki ne cefā vü ne vefā eyleyesin

6. vāy:

Tarih 29

Mısra: 6

Acı ve üzüntü duygusunu ifade eden bir ünlemdir.

Bu Tūrābī didi aña tārīh
Geçdi Belkīs-ı şānī derdā vāy

vaz' eylemişdür:

1. vaz' eylemişdür:-miş, -dür

Gazel 34

Mısra: 4

Koymak, ortaya koymak.

Ḥāl ü zülf-i dil-bere meyl eyleme ey murğ-ı dil
Her taraf vaz' eylemişdür dāne vü dāmı şakın

vech:

1. vechi:-i

Tarih 212

Mısra: 6

1. Yüz, çehre. 2. Tarz, biçim, yol. 3. Sebep, vesîle.

Ol 'adālet kânınuñ nāmı gibi ḥulķı ḥasen
Rāzī olsa vechi var andan bu gün mīr ü sipāh

vech-i ḥasen:

1. vech-i ḥasen:

Tarih 98

Mısra: 1

Güzel yüz.

Sende bu nām-ı Ḥüseyni görüp ey vech-i Ḥasen
Rüy-ı a'dā nola sultānum olursa zirnīh

vedā' eyler:

1. vedā' eyler:-r

Müseddes 11

Mısra: 15

Veda etmek.

Bizi 'ayb eylemeñüz zühde vedā' eyler isek
Şevķ ile zerre gibi tañ mı semā' eyler isek

vefā:

1. vefā:

Tarih 125

Mısra: 1

*Sözünde durma, sözü yerine getirme,
dostlukta sebat gösterme.*

Şadra geldüñ çünkü sultānum Vefā semtinde ol
Bendeñe iḥsān idüp luṭf u 'atā semtinde ol

2. vefā:

Tarih 125

Mısra: 10

*Sözünde durma, sözü yerine getirme,
dostlukta sebat gösterme.*

Didi tārīhi du'ā-gūyuñ Tūrābī şevķ ile
Luṭf idüp iḥsān idüp ḥalā vefā semtinde ol

3. vefānuñ:-nuñ

Gazel 8

Mısra: 8

*Sözünde durma, sözü yerine getirme,
dostlukta sebat gösterme. Dilā bir nevcvānı sev
vefāsi olsun olmasun.*

Derd ü gāmiyla gāyete irdi firāk ise
Cānā teraḥḥum eyle vefānuñ zamānidur

4. vefā:

Gazel 20

Mısra: 18

Bağlılık, sadakat.

Gezer mi şimdi dervīşān ile gün gibi meh-rūlar
Vefā seyrinde mi şāh u gedāmuzdan ḥaber virgil

vefā resmi:

1. **vefâ resmi:-i**

Gazel 33

Mısra: 9

Vefa duyusunu.

Yok zamîrinde vefâ resmi Tûrâbî yârûñ
Fikri deryâsına turma talîşından bilürin

vefâ şadırı:

1. **vefâ şadırı:-ı**

Tarih 125

Mısra: 5

Vefa makamı, vefalı olmak.

Cânib-i Hâkdan hidâyetdür vefâ şadırı saña
Gel tarîkin tüt Vefânûñ evliyâ semtinde ol

vefâ yolına:

1. **vefâ yolına:-ı, -n, -a**

Müseddes 12

Mısra: 28

Vefa yolu.

Pâyimâl idüp Tûrâbî derdmendi kılma red
Râh-ı hicre düşmesün çekme vefâ yolına sed

vefât idüp:

1. **vefât idüp:-üp**

Tarih 17

Mısra: 1

Ölmek.

Bu cihândan vefât idüp nâ-gâh
Seyyîd Aħmed Efendi gitti âh

veh:

1. **veh:**

Tarih 4

Mısra: 8

Vah.

Geçdi ol hem-ser-i ‘Abdu’l-kâdir
Gitti veh menba‘-ı cüd u elţâf

vehhâb efendi:

1. **vehhâb efendi:**

Tarih 190

Mısra: 1

Vehhab Efendi.

Sitânbula olup Vehhâb Efendi ‘ilm ile hâkim
Vücûdin şaklasun Mevlâ hâţardan eyleyüp sâlim

2. **vehhâb efendi:**

Tarih 190

Mısra: 10

Vehhab Efendi.

Tûrâbîyâ gelince şadr-ı ‘âlîye didüm tarîh
Sitânbula olup Vehhâb Efendi ‘ilm ile hâkim

3. **vehhâb efendi:**

Tarih 191

Mısra: 1

Vehhab Efendi.

‘Adl ile Vehhâb efendi Mısra vâlidür bu gün
Şadr-ı rif‘at menzili zü’l-kadr-ı ‘âlidür bu gün

4. **vehhâb efendi:**

Tarih 192

Mısra: 10

Vehhab Efendi.

Vehhâb Efendi şadr-ı Mısrı kılıçla çaldı

5. **vehhâb efendi:**

Tarih 192

Mısra: 1

Vehhab Efendi.

Vehhâb Efendi şadr-ı Mısrı kılıçla çaldı
Âfâka fazlı ile şit u şadâyı şaldı

6. **vehhâb efendi:**

Tarih 193

Mısra: 1

Vehhab Efendi.

‘Adlünle şadr-ı Mısrı Vehhâb Efendi çalduñ

vehhâb efendim:

1. **vehhâb efendim:-m**

Tarih 191

Mısra: 10

Vehhab Efendi.

İftihâr idüp Tûrâbîyâ didüm tarîhini
‘Adl ile Vehhâb Efendim Mısra vâlidür bu gün

vekîl:

1. **vekîli:-i**

Tarih 127

Mısra: 3

*Birinin, işini görmesi için kendi yerine
bıraktığı veya yetki verdiği kimse.*

Vekîli oldı Sultân Aħmedüñ cümle umûrına
Olupdur hûkmi câri ‘adl ile İrân u Tûrâna

2. **vekilüm:-(ü)m**

Tarih 84

Mısra: 6

Birinin, işini görmesi için kendi yerine bıraktığı veya yetki verdiği kimse.

Ꞑul olan itsünler aña inkiyād
Ol durur şimdi vekilüm hem-demüm

vekil-i muṭlak:

1. **vekil-i muṭlak:**

Tarih 153

Mısra: 4

*Dilediği işi yapmakta serbest olan vekil.
Sadrazam.*

Veẓir-i a'zam oldı oldı hem dāmād u hem serdār
Vekil-i muṭlak oldı herkese luṭfi olup şāmil

vekil-i muṭlakı:

1. **vekil-i muṭlakı:-ı**

Tarih 20

Mısra: 5

Her istediğini yapmakta serbest vekil.

Āl-i 'Osmānuñ bu gün olduñ vekil-i muṭlakı
Eyle erbāb-ı 'ulūma ṭurma luṭf-ı bī-şümār

velī:

1. **velī:**

Tarih 25

Mısra: 12

Ama, fakat; şöyle ki.

Didi bu tārīḥ-i cān-sūzı Tūrāb-ı ḥaḳīr
Ḳaldı Bāḳī sözleri oldı velī kendi revān

2. **velī:**

Gazel 29

Mısra: 3

Ama, fakat.

Fırḳatūñle ey şanem çekdüm niçe miñnet velī
Hicr-i zūlf ü ḳadd ile ḳurtılmadum ālāmdan

3. **velī:**

Tarih 156

Mısra: 13

Allah dostu.

Bu maḥalde velī şeh-i devrān
Gördi oldı ziyāde müşkil kār

4. **velī:**

Tarih 141

Mısra: 10

Ermış, veli.

Pişesi 'adl idi her yirde budur tārīḥ
Ḳıldı Yūnānı velī mülket-i 'abd-ı Mü'min

5. **velī:**

Muhammes 1

Mısra: 3

Ama, fakat, lâkin, şöyle ki.

Yaḳdı yandurdı velī ḥasret ile tāb-ı ecel
Aldı oğlum Ḥızırı neyleyeyin ḥvāb-ı ecel

velī 'irākī geçdi:

1. **velī 'irākī geçdi:**

Tarih 91

Mısra: 10

Veli (Molla) Irakî geçti, ermiş (Molla) Irakî öldü.

Şām-ı ecel irişdi dindi Tūrāb-ı tārīḥ
Geçdi velī 'Irākī ḳaldı ebed firākı

velī oldı:

1. **velī oldı:-dı**

Tarih 7

Mısra: 7

Veli olmak II öncüsü olmak, sahibi olmak.

Muştafā Āgā velī oldı delil-i rāh-ı Ḥaḳ
Pādişāhı ḥayra bā' iş oldı irşād eyledi

velikin:

1. **velikin:**

Gazel 31

Mısra: 2

Fakat, ancak.

'Ali şāhum bu ān-ı ḥüsn ile şun'-ı Ḥudāsın sen
Güzeller çok velikin içlerinde müntehāsın sen

velī-siret:

1. **velī-siretdür:-dür**

Tarih 79

Mısra: 5

Veli halli, ermiş ahlakına sahip olan (kimse).

Velī-siretdür olmasun vilāyetden ebed ḥālī
Ne işlerse anı bil cānib-i Ḥaḳdan olur ta'līm

verd-i bostān:

1. **verd-i bostān:**

Tarih 34

Mısra: 10
*Bahçenin gülü II Bostanzade Efendi
kastedilmektedir.*

Didi da'vetle anuñ tārīhini hātif-i gayb
Verd-i bostān ile zeyn oldı gelüñ cāy-ı Haleb

verd-i handānum:

1. **verd-i handānum:-(u)m**

Nazm 7

Mısra: 4

*Gülen gül II yeni açılmış gül; (sevgilinin)
gülen gül gibi yüzü.*

İrişdi göklere bülbül gibi feryād u efğānum
'Alā'eddinüm aġlatma beni ey verd-i handānum

2. **verd-i handānum:-(u)m**

Tarih 176

Mısra: 8

Gülen gül II yeni açılmış gül.

Tiz bitüp şolduñ dirġā gülşen-i 'ālemde sen
Ben hezār āh ile ħaldum verd-i handānum meded

verd-i terüñ:

1. **verd-i terüñ:-(ü)ñ**

Gazel 3

Mısra: 4

Taze gül.

Ey dil 'izār-ı dil-rübā meyden ħarardı cā-be-cā
Şahñ-ı çemende güyiyā verd-i terüñ evrākıdur

vezir:

1. **vezirin:-i, -n**

Tarih 53

Mısra: 6

*Osmanlılarda sivil ve askerî yetkileri olan ve
paşa sanına erişmiş bulunan en yüksek aşamalı
görevli.*

Bu demde pādīşāh-ı rub'-ı meskūn
Vezirin daġı şimdi buldı hālā

2. **vezirin:-i, -n**

Tarih 63

Mısra: 2

*Osmanlılarda sivil ve askerî yetkileri olan ve
paşa sanına erişmiş bulunan en yüksek aşamalı
görevli.*

Olup Etmekçi-zāde āşaf-ı kāmīl
Vezirin buldı Sulţān Aġmed-i 'ādīl

3. **vezir:**

Tarih 81

Mısra: 1

*Osmanlılarda sivil ve askerî yetkileri olan ve
paşa sanına erişmiş bulunan en yüksek aşamalı
görevli.*

Hācı İbrāhīm Pāşā oldı 'adliyle vezir
Olsa her kārı 'adāletle 'aceb mi dil-pezir

4. **vezir:**

Tarih 81

Mısra: 10

*Osmanlılarda sivil ve askerî yetkileri olan ve
paşa sanına erişmiş bulunan en yüksek aşamalı
görevli.*

Bu Tūrābī-i du'ā-gūyı didi tārīh aña
Hācı İbrāhīm Pāşā oldı 'adliyle vezir

5. **vezir:**

Tarih 102

Mısra: 1

*Osmanlılarda sivil ve askerî yetkileri olan ve
paşa sanına erişmiş bulunan en yüksek aşamalı
görevli.*

Vezir ibn-i Çıġāl olsun hemişe 'adl ile dāyım
Vücüdi intizām için bu 'ālem mülkine lāzım

vezir ü serdār:

1. **vezir ü serdār:**

Tarih 114

Mısra: 7

Vezir ve başkumandan.

Yümn-i 'adliyle bu gün oldı vezir ü serdār
Her belādan özini ħıfz ide dāyım Yezdān

vezir-i 'ādil ibrahim:

1. **vezir-i 'ādil ibrahim:**

Tarih 79

Mısra: 2

Adaletli vezir İbrahim.

Yine itdi keremden ħavm-i 'Urbānı Hudā tekrīm
Haleb ħıfzına naşb oldı vezir-i 'ādil İbrāhīm

vezir-i āl-i 'osmāndur:

1. **vezir-i āl-i 'osmāndur:-dur**

Tarih 54

Mısra: 2

Osman'ın yüce veziri.

İlāhī kıl iki 'ālemde dāver
Vezir-i Āl-i 'Osmāndur Dilāver

vezir-i a'zam:

1. vezir-i a'zam:

Tarih 127

Mısra: 1

Büyük vezir, sadrazam.

Olup serdâr-ı ekrem devlet ile geldi Yünâna
Murâd Paşâ vezir-i a'zam oldu Âl-i 'Osmâna

2. vezir-i a'zam:

Tarih 153

Mısra: 3

Büyük vezir, sadrazam.

Vezir-i a'zam oldu oldu hem dâmâd u hem serdâr
Vekil-i muflak oldu herkese luflı olup şâmil

3. vezir-i a'zam:

Tarih 126

Mısra: 1

Büyük vezir, sadrazam. II Sadrazam Murad Paşa kastedilmiştir.

Uyardı Vâlidenuñ türbesin idüp ihyâ

Vezir-i a'zam olan dâver-i cihân-peymâ

vezir-i a'zam-ı sultân 'osmân:

1. vezir-i a'zam-ı sultân 'osmân:

Tarih 53

Mısra: 1

Sultan Osman'ın büyük(yüce) veziri II Genç Osman'ın veziri Dilaver Paşa kastedilmiştir.

Vezir-i a'zam-ı Sultân 'Osmân

Dil-âverdür cihân-gür ü dil-ârâ

vezir-i a'zamum:

1. vezir-i a'zamum:-(u)m

Tarih 84

Mısra: 2

Büyük vezir, sadrazam.

Didi Hân Aḥmed Ḥalîl Pâşâ benüm

Oldı serdârum vezir-i a'zamum

vezir-i dâna:

1. vezir-i dâna:

Tarih 46

Mısra: 1

Bilgili vezir.

İbn-i Sinân Pâşâ ya'nî vezir-i dâna

Şaldı cihâna pertev ol şems-i istikâmet

2. vezir-i dâna:

Tarih 55

Mısra: 1

Bilgili vezir.

İdelüm ḥamd-i Ḥudâ geldi vezir-i dâna

Âmidüñ ḥıfzına 'azm itdi Dilâver Pâşâ

3. vezir-i dâna:

Tarih 64

Mısra: 4

Bilgili vezir.

Her ne yirde ki ḳadem başduñ olur cây-ı feraḥ

Gelmedi 'âleme bir sence vezir-i dâna

4. vezir-i dâna:

Tarih 118

Mısra: 1

Bilgili vezir II Vezir Mehmed Paşa kastedilmiştir.

Eyledi ḥayrı şafâyile vezir-i dâna

Ulukışlada binâ'lar yapup itdi ihyâ

5. vezir-i dâna:

Tarih 120

Mısra: 4

Bilgili vezir II Serdar Mehmed Paşa kastedilmiştir.

'Adl u dâd eyledi serdâr-ı zafer-rehber olup

Dest-gîri ola Ḥaḳ oldu vezir-i dâna

vezir-i ekremin:

1. vezir-i ekremin:-i, -n

Tarih 212

Mısra: 3

Büyük vezir, çok cömert vezir II Yemişçi Hasan Paşa kastedilmektedir.

Hüsn-i tedbîr ile çün buldı vezir-i ekremin

Pâyidâr olsun cihânda ḥazret-i zıllu'llâh

vezir-i ḥazret-i sultân mehemmed:

1. vezir-i ḥazret-i sultân mehemmed:

Tarih 40

Mısra: 21

Saygıdeğer Sultan Mehmed'in veziri.

Vezir-i Ḥazret-i Sultân Mehemmed oldu re'yiyle

Şecâ'atle bu 'aşruñ şimdi oldur şîr-i Yezdâni

vezir-i hüsvân-pâve:

1. vezir-i hüsvân-pâve:

Tarih 43

Mısra: 1

Hüsrev gibi derecesi, rütbesi olan vezir.

Sinân Pâşâ-yı deryâ-dil vezîr-i Hüsrevân-pâye
Bu 'adl u dâd ile geldi kapûdân oldu deryâya

vezîr-i kâmkâr:

1. vezîr-i kâmkâr:

Tarih 20

Mısra: 18

Muradına ermiş vezir.

Didi târîhi Tûrâbî-i du 'â-gûyuñ hemân
Dâd idüp olduñ 'Ali Pâşâ vezîr-i kâmkâr

vezîr-i nâmdâr:

1. vezîr-i nâmdâr:

Tarih 20

Mısra: 2

*Cömertliğiyle nam salmış vezir II Ali paşa
kastedilmiştir.*

Hamduli'llâh şadr-ı a 'zam olduñ ey şâhib-vaqâr
Pâdişâh-ı 'âleme olduñ vezîr-i nâmdâr

vezîr-i pâdişâh:

1. vezîr-i pâdişâh:

Tarih 48

Mısra: 1

Padişahın veziri, sultanın veziri.

Vezîr-i pâdişâh Maḥmûd Pâşâ
Yine özge maḥâm itdi 'Irâkı

2. vezîr-i pâdişâh:

Tarih 212

Mısra: 1

Padişahın veziri, sultanın veziri.

'Adl ile oldu Ḥasan Pâşâ vezîr-i pâdişâh
Hamduli'llâh şimdi buldı qadr u 'izzet şadr-ı câh

3. vezîr-i pâdişâh:

Tarih 212

Mısra: 10

Padişahın veziri, sultanın veziri.

Bu Tûrâbî-i du 'â-gûyî didi biñ şevḳ ile
Târîhi oldu Ḥasan Pâşâ vezîr-i pâdişâh

vezîr-i pâdişeh:

1. vezîr-i pâdişeh:

Tarih 154

Mısra: 3

*Padişahın veziri II Nasuh Hoca
kastedilmektedir.*

'Acem ferzendirün bir lu'b ile mât itdi leclâcın
Vezîr-i pâdişeh yeñdi geçerken şâh-ı lu'bet-bâz

vezîr-i şâh-ı dânâ:

1. vezîr-i şâh-ı dânâ:

Tarih 53

Mısra: 10

*Bilgili padişahın veziri II Dilaver Paşa
kastedilmiştir.*

Didi târîhini hâtif Tûrâbî
Dil-âverdür vezîr-i şâh-ı dânâ

vezîr-i şâh-ı dânâdur:

1. vezîr-i şâh-ı dânâdur: -dur

Tarih 54

Mısra: 10

*Bilgili padişahın veziri II Dilaver Paşa
kastedilmiştir.*

Didi hâtif Tûrâbî aña târîh
Vezîr-i şâh-ı dânâdur dil-âver

vezîr-i şâh-ı devrân:

1. vezîr-i şâh-ı devrân:

Tarih 44

Mısra: 1

*Devrin sultanının veziri II Sinan Paşa
kastedilmiştir.*

Ḳadem başdı vezîr-i şâh-ı devrân
Müşerref eyledi şehr-i Dımışḳı

vilâyet:

1. vilâyet:

Müseddes 1

Mısra: 6

İl, diyar, ülke, memleket.

Her taraf fitne olup emn ü emânet gitdi
Pâdişâhum gözün aç yoḥsa vilâyet gitdi

2. vilâyet:

Müseddes 1

Mısra: 12

İl, diyar, ülke, memleket.

Her taraf fitne olup emn ü emânet gitdi
Pâdişâhum gözün aç yoḥsa vilâyet gitdi

3. vilâyet:

Müseddes 1

Mısra: 18

İl, diyar, ülke, memleket.

Her taraf fitne olup emn ü emānet gitdi
Pādişāhum gözün aç yoħsa vilāyet gitdi

4. vilāyet:

Müseddes 1

Mısra: 24

İl, diyar, ülke, memleket.

Her taraf fitne olup emn ü emānet gitdi
Pādişāhum gözün aç yoħsa vilāyet gitdi

5. vilāyet:

Müseddes 1

Mısra: 27

İl, diyar, ülke, memleket.

Zulm-i zālimler ile oldı vilāyet pāmāl
Ey Türābī nic'olup bilmezüz āhır aħvāl

6. vilāyet:

Müseddes 1

Mısra: 30

İl, diyar, ülke, memleket.

Her taraf fitne olup emn ü emānet gitdi
Pādişāhum gözün aç yoħsa vilāyet gitdi

7. vilāyetden:-den

Tarih 79

Mısra: 5

İl, diyar, ülke, memleket.

Velī-siretdür olmasun vilāyetden ebed hālī
Ne işlerse anı bil cānib-i Hāğdan olur ta'lim

vilāyet halkı:

1. vilāyet halkı:-ı

Tarih 76

Mısra: 4

Vilāyet halkı, şehir halkı.

Hāk-i pāyinden dilā rūşen olupdur çeşm-i cān
Devr-i 'adlinde vilāyet halkı şükrān oldılar

vir:-

1. viresin:-e, -sin

Gazel 35

Mısra: 2

Vermek.

Vişāle va' de itdün ey perī dirsın bu gün yarın
Beni ferdālara şalduñ cevābın viresin yarın

2. virmez:-mez

Müseddes 14

Mısra: 15

Değişmek, takas etmek; değer vermek.

Lezzet-i hicr-i lebün şekkere virmez 'uşşāk
Sözümü añlaya 'ālemde kanı ehl-i mezāk

vir:

1. virdüm:-dü, -m

Gazel 41

Mısra: 2

Vermek.

Fikr ü zıkrüm ruħ u la'liyle olup yād-ı 'Ali
Virdüm oldı gece gündüz oğurın nād-ı 'Ali

2. virüp:-üp

Müseddes 1

Mısra: 14

Vermek.

Ehl-i 'irfānı şehā mīr-i vilāyet eyleñ
Her diyarı virüp ehline himāyet eyleñ

3. virdiler:-di, -ler

Tarih 19

Mısra: 1

Vermek.

Virdiler mülket-i Tebrīzi 'Ali Pāşāya
Mülk-i İrāna bu gün şevket ile oldı revān

4. virildi:-(i)l, -di

Tarih 23

Mısra: 3

Vermek.

Tab'-ı ma'ānī-perver saña virildi Hāğdan
Yanuñda mantıkiyyün kādır degül kelāma

5. virdi:-di

Tarih 24

Mısra: 4

Vermek.

Kādī-'asker oluben Rūmiline devletle
Saña virdi yine iclāl ü sa'adet Bākī

6. virdiler:-di, -ler

Tarih 36

Mısra: 1

Vermek.

Virdiler memleket-i Yūnānı Hāsan Pāşāya
Hāmdulī'llāh yine bir hākīm-i dānā geldi

7. **virilse:-(i)l, -se**

Tarih 66

Mısra: 3

Vermek.

Nola te'yîd ile virilse Eregli şehri
Päye-i manşıbı zîrâ ki anuñ 'âlidür

8. **virür:-(ü)r**

Tarih 67

Mısra: 3

Vermek.

Ķâdî- 'asker imtiĥân itmez virür dünyâ için
Manşıbuñ a'lâlarımı hîç bu ednâdur dimez

9. **virildi:-il, -di**

Tarih 181

Mısra: 2

Vermek.

Halepde şimdi vâlî 'ilm ü fazlıyla Şerîf oldu
Virildi ehline manşıb bu bir kâr-ı laţîf oldu

10. **virildi:-(i)l, -di**

Tarih 182

Mısra: 4

Vermek.

Dilâ ma'mûr ider bu 'adl u dâd ile Haleb şehri
Virildi ehline manşıb bu bir kâr-ı laţîf oldu

11. **viridi:-di**

Müfret 4

Mısra: 1

Bağışlamak, ihsan etmek.

Viridi bir ĥande-rû cüvâna anı
Gözi mîm-gûn u lebleri çün ĥand

12. **vire:-e**

Tarih 60

Mısra: 4

Bağışlamak, ihsan etmek.

Gezdüñ ol Faĥr-ı cihânuñ câ-be-câ menzillerin
Ĥalkımı itdüñ ziyâfet Ĥaĥ vire ecr-i cezîl

13. **virildi:-(i)l, -di**

Tarih 73

Mısra: 8

Bağışlamak, ihsan etmek.

Güy-ı bâzîçe idüpdür eşkiyâ'nuñ kellesin
Aña virildi şehâ çevgân-ı ĥudret ile tîr

14. **viridi:-di**

Tarih 96

Mısra: 8

Bağışlamak, ihsan etmek.

Oldı Bû-Bekr ü 'Alî-sîret ü dâd ile 'Ömer
Viridi 'ilmiyle Ĥudâ aña ĥayâ vü edebi

15. **virşün:-şün**

Tarih 161

Mısra: 8

Bağışlamak, ihsan etmek.

Şaklasun ĥavf u ĥaţardan anı Mevlâ dâyim
Aña 'ömr-i ebedî virşün o Ĥayy u Mennân

16. **virmiş:-miş**

Tarih 169

Mısra: 10

Bağışlamak, ihsan etmek.

Gülşen-i 'adl içre andan yâdigâr olsun diyü
Bir niçe tâze nihâl-i bârver virmiş Aĥad

17. **viridi:-di**

Müseddes 11

Mısra: 7

Bahşetmek, kazandırmak.

Şükrümüz Ĥaĥĥa budur viridi bize idrâki
Almazuz 'aynumuza her denî-i ĥaşâki

18. **virüpdür:-üp, -dür**

Tarih 55

Mısra: 7

Bahşetmek, kazandırmak.

Nazm ile nesre virüpdür o ĥadar şöhret-i tām
La'l olur meclisine gelse gürüh-ı şu'arâ

19. **virmezse:-mez, -se**

Tarih 141

Mısra: 6

Vermek, kazandırmak.

Bu kemâlât u se'âdetle bilen ĥadrin anuñ
Ĥaraman iline virmezse nola yek müyin

20. **virüp:-üp**

Tarih 165

Mısra: 12

Vermek, kazandırmak.

Ma'rifet buldı zamânında revâc
Ehl-i 'irfâna virüp şöhret-i tām

21. **virürdüm:-(ü)r, -dü, -m**

Gazel 45

Mısra: 1

Feda etmek, bağışlamak, vermek.

Virürdüm aña olsa eger tende cān iki
Ādemler öldürür o cüvān-ı Selānikī

22. **virürse:-(ü)r, -se**

Tarih 74

Mısra: 3

Vermek, sunmak, ikram etmek.

Dört birāder yiridür şadra virürse revnağ
Fażl ile her birisi şāhib-i iz‘ān u temīz

23. **virmez:-mez**

Gazel 35

Mısra: 4

(Kendisine ait bir şeyi başka birine veya bir yere) Bırakmak, onun istifadesine sunmak.

Dil ü cān nağdini hārc eyledüm yoluñda ey dilber
Yoğ olsun saña her kim virmez ise cümleten varın

24. **virilüp:-(i)l, -üp**

Tarih 205

Mısra: 1

Vermek, bağışlamak, ihsan etmek.

Virilüp şimdi efendiye kazā-i Edine
Pür-şeref oldu Vişāliyle liķā-i Edine

25. **virdiler:-di, -ler**

Gazel 39

Mısra: 4

Vermek, sunmak.

Hağ geldi gitmez ol şeh-i hüsnüñ leṭāfeti
İklīm-i hüsnü virdiler aña berāt ile

26. **virdiler:-di, -ler**

Tarih 49

Mısra: 1

Vermek II bir göreve getirmek.

Virdiler memleket-i Yünānı bu gün Pāşāya
Geldi dervīşi olup dergeh-i Mevlānāya

27. **virdi:-di**

Tarih 54

Mısra: 3

Vermek, bağışlamak, ihsan etmek.

Cihāna virdi fer envār-ı ‘adli
Olupdur var ise hürşid-i hāver

vīrān eyledüñ:

1. **vīrān eyledüñ:-dü, -ñ**

Tarih 168

Mısra: 5

Yıkmak, harap etmek.

Neyledüñ ey çarḫ-ı zālīm dehri vīrān eyledüñ
İki ehl-i fażluñ itdüñ meskenüñ hāk-i siyāh

vīrān idüp:

1. **vīrān idüp:-üp**

Nazm 2

Mısra: 29

Yıkmak, harap etmek.

Āşdınuñ ḳal‘asını zūlm ile vīrān idüp
Mālını ḳabz eyledi hemyān hemyān üstine

vīrān itdi:

1. **vīrān itdi:-di**

Tarih 186

Mısra: 7

Yıkmak, vıran etmek.

Eceli irdi meded ‘ālemi vīrān itdi
‘Ālimüñ fevti imiş baḫr u berüñ vīrānı

vīrān oldı:

1. **vīrān oldı:-dı**

Müseddes 1

Mısra: 8

Yıkmak, harap olmak, perişan olmak.

İtdi her gūşeyi eşrār u celālī tālān
Memleket gāret olup zūlm ile oldı vīrān

2. **vīrān oldı:-dı**

Müseddes 6

Mısra: 8

Yıkmak, harap olmak, perişan olmak.

Eşkiyā` rızḳumuzu eyledi nehb ü tālān
Hānemüz oldı şehā seyl-i sitekle vīrān

vīrān olup:

1. **vīrān olup:-up**

Tarih 156

Mısra: 5

Yıkmak.

Ḳaldı vīrān olup isüz köyler
Eşkiyā`dan ra‘ıyyet itdi firār

vīrān üstine vīrān itmedi:

1. **vīrān üstine vīrān itmedi:-me, -di**

Nazm 2

Mısra: 18

Çok fazla yıkmak, çok fazla harap etmek.

Ƙaldı göğsinde cerāhat gitdi dünyādan
İtmedi Bağdādı ol vīrān vīrān üstine

vīrāne-i yūnāni:

1. **vīrāne-i yūnāni:-ı**

Tarih 207

Mısra: 2

Yunan viranesi, Yunan'ın harap yeri.

Ber-murād itdi Hūdā 'izzet ile sulţānum
Nola vīrāne-i Yūnāni iderseñ ihyā

viril:

1. **virilmeyeli:-me, -(y)eli**

Müseddes 1

Mısra: 3

Verilmek, takdir edilmek, uygun görülmek.

Ehle virilmeyeli manşiba rağbet gitdi
Tağıluḡ ehl-i ḡurā cümle ra'ıyyet gitdi

vişāl:

1. **vişāle:-e**

Gazel 35

Mısra: 1

Buluşma, yāre kavuşma, vuslat.

Vişāle va 'de itdūñ ey perī dırsın bu gün yarın
Beni ferdālara şalduñ cevābın viresin yarın

2. **vişāl:**

Müseddes 14

Mısra: 22

Ulaşma, kavuşma, vuslat.

Ƙaşlaruñ fikri yeter özge ḡayāl istemezem
Dile eglence firāḡ oldı vişāl istemezem

3. **vişālūñ:-(ü)ñ**

Gazel 21

Mısra: 7

Kavuşma, ulaşma II sevgiliye kavuşma, ulaşma.

Ārzū idüp vişālūñ tende ārām eylemez
Ƙılca Ƙaldı irmege cān vuşlata eglenme gel

vişālī:

1. **vişālī:**

Tarih 196

Mısra: 10

Visali Efendi.

Ey Tūrābī dinildi tāriḡi
Ƙahve-ḡāneñ Vişālī cāy-ı bülend

2. **vişālī:**

Tarih 198

Mısra: 10

Visali Efendi.

Ey Tūrābī dindi hātifden aña tāriḡ-i ḡüb
Hacc-ı mebrūruñ Vişālī eyleye Bārī ḡabūl

3. **vişālī:**

Tarih 197

Mısra: 10

Visali Efendi.

Aña şevḡ ile hātif didi tāriḡ
'Aceb özge Vişālī kahve-ḡāne

4. **vişālī:**

Tarih 198

Mısra: 1

Visali Efendi.

ḡamdulī'llāh ey Vişālī Ka 'beye bulduñ vuşūl
Sırr-ı ḡaḡ gösterdi saña ḡāne-i Mevlāya yol

5. **vişālī:**

Tarih 195

Mısra: 1

Visali II Mehmet ismindeki şair Niğdeli olup kadılık ve müftülük yapmış. Ölüm tarihi ise 1030,1031 ve 1057 şeklinde ihtilaflı imiş. (Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü, s.530).

Ƙahve-ḡāneñ ey Vişālī özge ḡarḡ-ı bī-bedel
Eylemiş binā' sına ta'limi üstād-ı ezel

6. **vişālī:**

Tarih 199

Mısra: 5

Visali II Mehmet ismindeki şair Niğdeli olup kadılık ve müftülük yapmış. Ölüm tarihi ise 1030,1031 ve 1057 şeklinde ihtilaflı imiş. (Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü, s.530).

Bi-ḡamdillāh şāfamuz var Vişālī 'ıydına irdük
Yolında ḡüsfeñ-i dil demidür olsa ḡurbāni

7. **vişālī:**

Tarih 199

Mısra: 13

Visali II Mehmet ismindeki şair Niğdeli olup kadılık ve müftülük yapmış. Ölüm tarihi ise 1030,1031 ve 1057 şeklinde ihtilaflı imiş. (Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü, s.530).

Tūrābīyā Vişālī oldı defterdārumuz ḡālā
Didüm şevḡ ile tāriḡini defterdār-ı Yūnāni

8. **vişâliyle:-(y)le**

Tarih 199

Mısra: 2

Visali II Mehmet ismindeki şair Niğdeli olup kadılık ve müftülük yapmış. Ölüm tarihi ise 1030,1031 ve 1057 şeklinde ihtilaflı imiş. (Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü, s.530).

Dilâ âbâd idüp serdâr-ı ekrem taht-ı Yünâni
Vişâliyle müşerref eyledi mülk-i Karamanı

9. **vişâli:**

Tarih 203

Mısra: 1

Visali II Mehmet ismindeki şair Niğdeli olup kadılık ve müftülük yapmış. Ölüm tarihi ise 1030,1031 ve 1057 şeklinde ihtilaflı imiş. (Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü, s.530).

Yapdı menzil Vişâli hem-çü behişt
Kıldı her cânibin 'abîr-sirişt

10. **vişâli:**

Tarih 204

Mısra: 1

Visali II Mehmet ismindeki şair Niğdeli olup kadılık ve müftülük yapmış. Ölüm tarihi ise 1030,1031 ve 1057 şeklinde ihtilaflı imiş. (Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü, s.530).

Dilâ özge maķâm itdi Vişâli
Binâ' kıldı bu gün bir kaçır-ı 'âlî

11. **vişâliye:-(y)le**

Tarih 205

Mısra: 9

Visali II Mehmet ismindeki şair Niğdeli olup kadılık ve müftülük yapmış. Ölüm tarihi ise 1030,1031 ve 1057 şeklinde ihtilaflı imiş. (Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü, s.530).

Manşib oldukça Vişâliye Tûrâbî ol dem
Yokladum târîhini oldı kaçâ-i Edine

12. **vişâliyle:-(y)le**

Tarih 205

Mısra: 2

Visali II Mehmet ismindeki şair Niğdeli olup kadılık ve müftülük yapmış. Ölüm tarihi ise 1030,1031 ve 1057 şeklinde ihtilaflı imiş. (Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü, s.530).

Virilüp şimdi efendiye kaçâ-i Edine
Pür-şeref oldı Vişâliyle likâ-i Edine

13. **vişâli:**

Kıt'a 11

Mısra: 4

Kavuşma, ulaşma II Visali (özel isim).

Derd-i firâķ u hasret ile cânâ yetdüm âh
Yâruñ Vişâli ile meger behremend olam

vişâli efendimüz:

1. **vişâli efendimüz:-müz**

Tarih 201

Mısra: 1

Visali Efendi.

Efendimüz Vişâli menzil-i 'âlî idüp bünyâd
Hudâ kılsun bu bezm-i 'âlî içre dâyimâ dil-şâd

vişâli hânesi:

1. **vişâli hânesi:**

Tarih 201

Mısra: 6

Visali hanesi II Visali Efendi'nin konağı kastedilmiştir.

Görüp itmâmını anuñ Tûrâbîyâ du'âlarla
Di târîhi Vişâli hânesi olsun ebed âbâd

vişâli ile tûrâbîyi:

1. **vişâli ile tûrâbîyi:-(y)i**

Gazel 30

Mısra: 9

Visali ile Tûrabi.

Eyle Vişâli ile Tûrâbîyi behremend
Görsün İlahî ol gül-i gülzârı şolmadın

vişâli meskenidür:

1. **vişâli meskenidür:-i, -dür**

Tarih 204

Mısra: 10

Visali'nin konutu, Visali'nin konağı.

Tûrâbîyâ didüm itmama târîh
Vişâli meskenidür kaçır-ı 'âlî

vişâli-i dâna:

1. **vişâli-i dâna:**

Tarih 194

Mısra: 1

Bilgili Visali II Visali: Mehmet ismindeki şair Niğdeli olup kadılık ve müftülük yapmış. Ölüm tarihi ise 1030, 1031 ve 1057 şeklinde ihtilaflı imiş. (Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü, s.530).

Ol efendim Vişâli-i dâna
Oldı vâlî-i Nâzilli ebedî

vişâliyâ:

1. **vişāliyā:-**

Tarih 200

Mısra: 1

Ey Visali.

Didiler aña tārīḥ firdevs-i berīn kaşruñ
Gördükde Vişāliyā kaşruñı çü hem-‘aşruñ

vü:

1. **vü:**

Gazel 2

Mısra: 14

Ve.

Türābī ‘aşıḳ ānest der-ḥaḳīḳat
Teneş pejmürde vü dil zinde bāşed

vücüd:

1. **vücüdün:-ı, -n**

Gazel 32

Mısra: 9

Beden, cisim, varlık.

Vücüdün Ḥaḳ Te‘ālā şaklasun ḥavf u ḥaḫarlardan
Türābī ol perī bed-ḥvāh ile yār olmasun gelsün

2. **vücūd:-ı**

Tarih 102

Mısra: 2

Beden, cisim, varlık.

Veẓir ibn-i Çığāl olsun hemīşe ‘adl ile dāyim
Vücüdi intizām için bu ‘ālem mülkine lāzım

3. **vücūd:-ı**

Tarih 181

Mısra: 6

Beden, cisim, varlık.

Bu kerr ü ferr ile anı görince kendüden gitdi
Ḥasūduñ ḳalması aşlā vücüdi key za‘īf oldu

4. **vücūd:-ı**

Tarih 182

Mısra: 2

Beden, cisim, varlık.

Halebde şimdi vālī ‘ilm ü fazlıyla Şerīf oldu
Vücüdi ḳalması ehl-i ḥased ḡayet za‘īf oldu

5. **vücüd:**

Tarih 180

Mısra: 3

İnsan bedeni; mevcudiyet, varlık.

Bir daḫı gelmeye dünyāya anuñ gibi vücüd
Bu cihān içre dilā mişlin anuñ bulındı

6. **vücüdün:-ı, -n**

Gazel 37

Mısra: 8

Varlık, mevcudiyet.

Şalup Rüm üzre ‘asker itmesün bir yüz ḳaralığı
Tirāş eyle vücüdün ol ḫaḫ-ı ruḫsāra yüz virme

7. **vücüdün:-ı, -n**

Tarih 189

Mısra: 9

Varlık, mevcudiyet.

Zamānuñ şerr ü şürından vücüdün ḫıfz idüp her
dem
Ne yaña ‘azm-ı rāh itse Ḥudā olsun nigeḫbānı

vücūda geldi:

1. **vücūda geldi:-di**

Tarih 46

Mısra: 10

Yaratılmak, doğmak.

Tārīḫini Türābī didüm ḫulū‘ idince
Bu gün vücūda geldi bir şāḫib-i se‘ādet

vücūd-ı eşkiyā’:

1. **vücūd-ı eşkiyā’:**

Tarih 105

Mısra: 7

Eşkiyanın varlığı, haydutların varlığı.

Ḳana ḡark olsun vücūd-ı eşkiyā’
Dem-be-dem a‘dāsı ḫün-ālūd ola

vücūd-ı nāzūki:

1. **vücūd-ı nāzūki:-ı**

Tarih 199

Mısra: 11

Nazik vücudu, kibar varlığı II Visali

Efendi'nin varlığı kastedilmektedir.

Vücūd-ı nāzūki ‘ilm ü ma‘ārifle müzeyyendür
Ḥaḫādan ḫıfz idüp dāyim Ḥudā olsun nigeḫbānı

vücūd-ı rakībi:

1. **vücūd-ı rakībi:-ı**

Gazel 8

Mısra: 13

Rakibin vücudu.

Eyle hedef vücūd-ı rakībi Türābīyā
Vaḳt-i seḫerde tır-i du‘ānuñ zamānıdır

vüs'at:

1. vüs'at:

Tarih 156

Mısra: 9

Genişlik, bolluk, rahatlık; elverişli durum, fırsat.

Kalmadı vüs'at ellerinde dirîğ
Oldı her biri aç u müflis ü zâr

vuşlat:

1. vuşlatı:-ı

Tarih 71

Mısra: 11

Kavuşma, buluşma.

Aña el virdi yine bir nev-civānuñ vuşlatı
Mâlik-i genc oldı şan kim Eşkiyâ'dan aldı cân

vuşlata irmege:

1. vuşlata irmege:-me, -ge

Gazel 21

Mısra: 8

Kavuşmak.

Ârzü idüp vişâlün tende ârâm eylemez
Kılca kaldı irmege cân vuşlata eglenme gel

vuşlat-ı dilber:

1. vuşlat-ı dilber:

Gazel 25

Mısra: 3

Sevgiliye kavuşma.

Vuşlat-ı dilber ki dirler rü'yet-i cânân imiş
Düşmeyicek hicre vaşl-ı yâr kıdrin bilmedüm

vuşül bulduñ:

1. vuşül bulduñ:-du, -ñ

Tarih 198

Mısra: 1

Ulaşmak, erişmek, kavuşmak.

Hamduli'llâh ey Vişâlî Ka'beye bulduñ vuşül
Sırr-ı Hâk gösterdi saña hâne-i Mevlâya yol

Y

yâ:

1. yâ:

Tarih 32

Mısra: 4

Nida, ey.

Nâr-ı firkat yakmadı çün qalbümi
Yâ nedür bu âh-ı süzānum benüm

2. yâ:

Tarih 75

Mısra: 8

Yahut, veya.

'İlm ü hünerle gūyâ memlū' idüp diyârı
Yâ Hüsrev-i zamāndur yâhod Hâyālî geldi

3. yâ:

Müseddes 9

Mısra: 3

Anlamı pekiştiren, kuvvetlendiren bir söz.

Fikr-i ebrûsı büküp kıddümi yâ itdi beni
Yine bir bār-ı belâ ile dü-tâ itdi beni

4. yâ:

Gazel 15

Mısra: 10

"de / da"; "bile" anlamını katan bağlaç.

İtdi meydân içre her bir kaḥbe-zen da'vâ-yı merd
Bu cihân ḥalkı muḥanneş oldı yâ bir er mi yok

5. yâ:

Gazel 33

Mısra: 6

"de / da"; "bile" anlamını katan bağlaç.

Sü'-i vaz'ından o mâhuñ yâ kaçından bilürin
Bizden oḡ gibi kaçup ḥâtırı toḡrılmaduḡın

6. yâ:

Gazel 38

Mısra: 4

"de / da"; "bile" anlamını katan bağlaç.

Görmez bizi çün ol meh sekbāniyla berāber
Yanında ol emirüñ yâ kıdr u cāhumuz ne

7. yâ:

Gazel 38

Mısra: 8

"Peki, iyi, ama, fakat" anlamında bağlaç II acaba.

Eşkümler rüy-ı zerdüm da'vâ-yı aşka besdür
Raḥm itmedi efendim yâ bu güvāhumuz ne

8. yâ:

Gazel 38

Mısra: 10
"Peki, iyi, ama, fakat" anlamında bağlaç II
acaba.

Olur Tūrābī çün kim cürm ü günāha pādāş
Yā bu şeffī' -i kevneyn püşt ü penāhumuz ne

9. ya:
Gazel 46
Mısra: 7
Ya...

İncirdeki hemhıvābı görmez gözi ya
Yārān ile oynası iç yanına oğu

yā gibi:

1. yā gibi:
Muhammes 1
Mısra: 18
Yay gibi.

Beni güldürmedi 'ömrümde idüp zecr ü 'anā
Çaddümi bükdi benüm eyledi yā gibi dü-tā

yā habıba'llāh:

1. yā habıba'llāh:
Müseddes 8
Mısra: 19
Ey Allah'ın Sevdiği, Resulu!

Yā Habıba'llāh ser-i küyuña sürdürüm yüzlerüm
Kadr u 'ıd olsa 'aceb midür gicem gündüzlerüm

yā ilāhī ol civānuñ derd-i hicrin çekmesün:

1. yā ilāhī ol civānuñ derd-i hicrin çekmesün:-
me, -sün
Gazel 14
Mısra: 9
Kelime Tipi: **Dua İfadesi**
Ey Allah'ım o genç (sevgili) ayrılık derdini
çekmesin.

Yā İlāhī ol civānuñ derd-i hicrin çekmesün
Kām-rān-ı vuşlat olsun yār-ı 'ālī-şānumuz

ya rab:

1. ya rab:
Kıt'a 6
Mısra: 10
Ey rabbim.

Tūrābī uçmağ ister küy-ı yāre
Vaţandan kimse ya Rab olmasun dūr

2. ya rab:
Tarih 160
Mısra: 1
Ey Rabbim.

Nūh Pāşā 'izz ile ya Rab irüp biñ yaşına
Kopara tūfānı her demde Celālī başına

yā rab anuñ ikil-i ser-tācın felekden yüce kıl:

1. yā rab anuñ ikil-i ser-tācın felekden yüce
kıl:
Tarih 154
Mısra: 8
Kelime Tipi: **Dua İfadesi**
Ey Allah'ım onun (Nasuh Paşa) tacını
gökyüzünden daha yüce kıl.

Felekden yüce kıl yā Rab anuñ ikil-i ser-tācın
Olupdur şadr-ı a'zam ber-murād it iki 'ālemde

yā rab rühını şād eyle:

1. yā rab rühını şād eyle:
Müseddes 13
Mısra: 27
Kelime Tipi: **Dua İfadesi**
Ey Allah'ım onun ruhunu şād eyle, mutlu et.

Rühını şād eyle yā Rab bir leb-i 'aynā idi
Meskenin Dāru's-selām it kāmēti tūbā idi

yā resülallāh:

1. yā resülallāh:
Müseddes 8
Mısra: 1
Ey Allah'ın Rasulü!

Yā Resülallāh firākuñ haylī müşkil kār imiş
Ayrı düşmek āsitānuñdan 'aceb düşvār imiş

yā sabr u yā ārām:

1. yā sabr u yā ārām:
Gazel 36
Mısra: 6
Ya sabır ya dinlenme.

Didüñ baña ey pür-sitem bir gün saña mihmān
olam
'Aşıkda kim dir ey şanem yā sabr u yā ārām ola

yād:

1. yāda:-a
Tarih 39
Mısra: 4
Hatırlama, anma.

Haḡ budur andan dilā şākir idi ḡalk-ı cihān
Fi'l ü aḡvāli anuñ geldükde bu yāda acuñ

yād eyle:

1. **yād eyle:**

Gazel 3

Mısra: 9

Hatırlamak, söylemek.

Zulm eyleme dest urduḡum maḡşerde 'arşuñ
sāḡıdur
Yād eyle ḡurbān olduḡum dīvān-ı Haḡḡa
turduḡum

yād eylegil:

1. **yād eylegil:-gil**

Tarih 83

Mısra: 8

Hatırlamak, anmak.

Arḡa vir dāyim ricālullāha eyle i'timād
Her umūruñda Ḥudāyı şıḡ ile yād eylegil

yād eylevüp:

1. **yād eylevüp:-(y)üp**

Gazel 23

Mısra: 7

Hatırlamak, anmak.

Dehān u zülfini yād eylevüp ḡoḡ ḡıl ü ḡāl itme
Ṭuy esrār-ı miyānından biraz sen de bu ḡıldan bil

2. **yād eylevüp:-(y)üp**

Müseddes 12

Mısra: 20

Hatırlamak, anmak, bahsetmek.

Da'vet itme it raḡībūñ ḡöñlini şād eylevüp
Her nefes aḡyārı yād itme beni yād eylevüp

yād idüp:

1. **yād idüp:-üp**

Gazel 20

Mısra: 23

Hatırlamak, yeniden zikretmek.

Türābī ḡāksārın yād idüp luṭf ile dervīşān
Dimezler mi bize ol ḡāḡipāyumuzdan ḡaber virgil

2. **yād idüp:-üp**

Müseddes 10

Mısra: 9

Hatırlamak, anmak.

Miyānuñ yād idüp müdur diyü ḡoḡ ḡıl ü ḡāl itdüm
Hilāle ebruvānuñ beñzedüp yañlış ḡayāl itdüm

yād itme:

1. **yād itme:-me**

Müseddes 12

Mısra: 20

Hatırlamak, anmak, bahsetmek.

Da'vet itme it raḡībūñ ḡöñlini şād eylevüp
Her nefes aḡyārı yād itme beni yād eylevüp

2. **yād itme:-me**

Kıt'a 5

Mısra: 74

Hatırlamak, anmak, bahsetmek.

'Add olunmaz şöyle bī-ḡaddur cüvānān hemān
ḡayrısın yād itme illā ibn-i Rehyānı nice

yād ola:

1. **yād ola:-a**

Gazel 41

Mısra: 6

Hatırlanmak, hatırlamak.

Her ḡaçan raḡşa gire nāz ile oynar yüregüm
Cānum aḡzuma gelür yād ola ger ad-ı 'Ali

yād olan:

1. **yād olan:-an**

Tarih 82

Mısra: 6

Anılmak, hatırlanmak.

Yümn-i 'adliyle şehā irdi murād u kāma ol
Yād olan şimdi cihān içre anuñ iclālīdür

yād-ı 'ali:

1. **yād-ı 'ali:**

Gazel 41

Mısra: 1

Hız. Ali'yi hatırlama.

Fıkr ü zıkrüm ruḡ u la'liyle olup yād-ı 'Ali
Virdüm oldu ḡice gündüz oḡurın nād-ı 'Ali

yād-ı la'lüñle:

1. **yād-ı la'lüñle:-(ü)ñ, -le**

Nazm 5

Mısra: 1

*Dudaḡın hayal edilmesi, hatırlanması,
düşünülmesi II sevgilinin dudaḡını hayal etme,
hatırlama, düşünme.*

Ḳı1 teraḥḥum ṭālib-i sevdā-yı ḥām itdüñ beni
Yād-ı la 'lūñle esīr-i nūş-ı cām itdüñ beni

2. **yād-ı la 'lūñle**:-(*ü*)ñ, -le

Nazm 5

Mısra: **1**

*Dudağın hayal edilmesi, hatırlanması,
düşünülmesi II sevgilinin dudağını hayal etme,
hatırlama, düşünme.*

Ḳı1 teraḥḥum ṭālib-i sevdā-yı ḥām itdüñ beni
Yād-ı la 'lūñle esīr-i nūş-ı cām itdüñ beni

yādigār olsun:

1. **yādigār olsun**:-sun

Tarih 169

Mısra: **9**

Hatıra olarak kalmak.

Gülşen-i 'adl içre andan yādigār olsun diyü
Bir niçe taze nihāl-i bārver virmiş Aḥad

yağma idüp:

1. **yağma idüp**:-iip

Tarih 109

Mısra: **13**

Yağmalamak, talan etmek.

Her taraftan irişüp yağma idüp düşmenlerüñ
Şeş cihātı başına tar itdi garb-ı şeş-peri

yağma vü tārācın:

1. **yağma vü tārācın**:-ı, -n

Tarih 154

Mısra: **6**

Yağma ve talan.

Getürdi ḥātıra sultān-ı Rūmuñ nehb ü tālānın
Geçüp terk eyledi şāh-ı 'Acem yağma vü tārācın

yā-hod:

1. **yā-hod:**

Tarih 6

Mısra: **8**

Yahut, veya.

Māh-ı nev şanma felek itdi külāhın keç-rev
Bu şafā ile yā-hod aldı ele nāyını

yāhod:

1. **yāhod:**

Tarih 75

Mısra: **8**

Yahut, veya.

'İlm ü hūnerle gūyā memlū' idüp diyārı
Yā Ḥüsrev-i zamāndur yāḥod Ḥayālī geldi

2. **yāhod:**

Tarih 191

Mısra: **4**

Yahut, veya.

Şāriḥ-i metn-i Hidāye 'ārif-i 'ilm-i uşul
Mülk-i 'ilmüñ Ḥüsrevi yāḥod Ḥayālīdür bu gün

yahyā:

1. **yahyā:**

Tarih 206

Mısra: **10**

Yahya Paşa.

Taḥt-ı Yünāna kadem başdı dinildi tārīḥ
Geldi Yahyā Ḳaraman ilini itdi ihyā

2. **yahyā:**

Tarih 209

Mısra: **12**

Yahya Efendi (adına tarih düşürülen kişi).

Ḳāḍī- 'asker olıcak dindi Tūrābī tārīḥ
İtdi ey dil 'ulemā şadrını Yahyā ihyā

yahyā pāsā:

1. **yahyā pāsā:**

Tarih 207

Mısra: **6**

Yahya Paşa (adına tarih düşürülen kişi).

Didi tārīḥi du 'ālarla Tūrābī bendeñ
Ḳılduñ ihyā Ḳaraman ilini Yahyā Pāsā

yak-:

1. **yakdı**:-dı

Kit'a 5

Mısra: **7**

Ateşe vermek, acıtmak.

Lālesi şahrā-yı ğamda yakdı mı bağrına dāğ
Gülşene zīnet viren gül-berg-i ḥandānı nice

2. **yakma**:-ma

Müseddes 11

Mısra: **20**

Ateşe vermek, tutuşturmak.

Baḳup 'işyānumuza nār-ı caḥīme yakma
Zāhidā cānumuza ta'n ile çakmaç çakma

3. **yakar**:-(a)r

Tarih 210

Mısra: 10
(ateş) yakmak.

Her tarafda biñ çerāğı var söyünmez haşre dek
Çün çerāğı Hazret-i Monlā-yı Rümîdür yaqar

yak:

1. **yağmadı:** -ma, -dı

Tarih 32

Mısra: 3

Ateşe vermek, acıtmak.

Nār-ı firkat yağmadı çün kalbümü
Yā nedür bu āh-ı sūzānum benüm

2. **yağsa:** -sa

Muhammes 1

Mısra: 6

Ateşe vermek, tutuşturmak.

Cigerüm yaraladı hañçer-i hūn-āb-ı ecel
Nola āfākı bütün āteş-i āhum yağsa

3. **yağdı:** -dı

Müseddes 7

Mısra: 13

Ateşe vermek, tutuşturmak.

Yağdı hicr āteşi cān u dili pervāne gibi
Döymeyüp nār-ı firāka bu göñül yana gibi

yağdı yandurdu:

1. **yağdı yandurdu:** -dı

Muhammes 1

Mısra: 3

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Yakıp yandırmak, yakıp tutuşturmak.

Yağdı yandurdu velī hasret ile tāb-ı ecel
Aldı oğlum Hızırı neyleyeyin hūvāb-ı ecel

yakın oldı:

1. **yakın oldı:** -dı

Müseddes 2

Mısra: 26

Yanında olmak, yaklaşmak.

İrdi ser-menzil-i pāyāna dilā rāh-ı ümīd
Yol yakın oldı idersin dağı sen fikr-i ba'īd

yakış:

1. **yakışur:** -(u)r

Gazel 24

Mısra: 8

Uygun olmak.

Ṭutmayup pīr etegin olmayıcağ ehl-i fenā
Yağışur mı saña ol tāc u 'aba gey görelüm

yalın kılıç:

1. **yalın kılıç:**

Gazel 6

Mısra: 8

Bilenmiş, keskin kılıç.

Açdı diyār-ı gülşeni süsen şabāyile
Yalın kılıç elinde dilāver degül midür

yalvar:

1. **yalvar:**

Kıt'a 6

Mısra: 8

*Birinden ısrarlı bir biçimde, kendine
acındıracak sözlerle, saygılı bir biçimde bir şey
istemek, yalvarmak.*

Yüri ey nazm-ı rūḥ-efzā niyāz it
Varup yalvar o yāruñ ḥāṭırın sor

yaman:

1. **yaman:**

Tarih 73

Mısra: 13

Fena, kötü.

Güş idince eşkiyā' nuñ böyle yaman olduğın
Her vilāyetde du'ālar itdiler bernā vü pīr

yan-:

1. **yanında:** -(i)n, -da

Gazel 38

Mısra: 4

(birinin) yanı, yakını. II ...nın gözünde.

Görmez bizi çün ol meh sekbānıyla berāber
Yanında ol emīrūñ yā ḳadr u cāhumuz ne

yan:

1. **yanuñda:** -(u)ñ, -da

Tarih 23

Mısra: 4

*Yan, bir şeyin ön, arka, alt ve üst dışında
kalan bölümü.*

Ṭab'-ı ma'ānī-perver saña virildi Hağdan
Yanuñda mantıḳıyyūn ḳādir degül kelāma

2. **yandurdu:** -dur, -dı

Muhammes 1

Mısra: 23

Çok elem, keder, aşk ve hicran çekmek.

Nâr-ı firkat beni yandurdu kebâb itdi çü sîh
Oğlumu aldı Tûrâbî didüm ol dem târîh

3. **yansun:-sun**

Müseddes 13

Mısra: 4

Çok elem, keder, aşk ve hicran çekmek.

Dem-be-dem seyl-âbveş gözden akıtıduk rûdumuz
Haşre dek diñlenmeyüp yansun yürekde 'ûdumuz

4. **yanup:-up**

Tarih 108

Mısra: 7

Çok zarar ve ziyân görmek.

Fukarâ âteş-i zulm ile yanup
Teşne fetvâsına ehl-i İslâm

5. **yanında:-ı, -n, -da**

Tarih 191

Mısra: 5

Birlikte olma ifâde eder, ...ile beraber.

Rûzgâruñ fañl ile İbn-i Kemâlidür bu gün
Tıfl-ı ebced-hvân olur yanında erbâb-ı fûnün

6. **yanınca:-ınca**

Gazel 35

Mısra: 7

Birlikte, beraberinde olma.

Yanınca şalınur göñlüm aşıldı zülf-i dildäre
Severse rişte-i cânı gibi dil nola dildärin

7. **yanına:-ı, -n, -a**

Nazm 2

Mısra: 35

Birlikte, beraberinde olma.

Yanına cem' eyleyüp hayl-i Celâliyi şehâ
Anları kıldı musallaḫ mâl-ı Sulṫân üstine

8. **yanarlar:-(a)r, -lar**

Kıt'a 5

Mısra: 41

Ateş durumuna geçmek, tutuşmak.

Âteş-i 'aşka yanarlar mı Halîlûñ şevkine
Var mı İsmâ İlveş çok kulu kurbâni nice

9. **yanuñda:-(u)ñ, -da**

Tarih 151

Mısra: 4

Taraf, yakın.

Mihr ü mâh-ı 'ulemâsın sen efendi el-ân
Çevre yanuñda senüñ encüme beñzer sâyir

10. **yanuñda:-(u)ñ, -da**

Müseddes 13

Mısra: 2

Birlikte olma ifade eder, ...ile beraber.

Ey felek devründe hâşıl olmadı maḫşûdumuz
Bir durur yanuñda hayfâ bûd ile nâ-bûdumuz

11. **yanumda:-(u)m, -da**

Gazel 19

Mısra: 8

Yan, çevre, yakın.

Ben ol âvâre-i 'aşkam ölümden baña
Yanumda añmasunlar hâletin Mecnûn-ı şeydânuñ

12. **yanına:-ı, -n, -a**

Gazel 46

Mısra: 8

Bir şeyin yakını, civarı, çevresi.

İncirdeki hemh'vâbı görmez gözi ya
Yârân ile oynaşı iç yanına oku

13. **yanı:-a**

Müseddes 7

Mısra: 14

Ateş alıp tutuşmak II aşk ateşiyle yanmak.

Yaḫdı hicr âteşi cân u dili pervâne gibi
Döymeyüp nâr-ı firâka bu gönül yana gibi

14. **yanında:-ı, -n, -da**

Tarih 189

Mısra: 6

Yakın, huzur.

Bu deñlü 'ilm ü fañlıyla olupdur menba'-ı 'irfân
Yanında nuṫka gelmez lâl olur dehrüñ süḫan-dâni

ya'ni:

1. **ya'ni:**

Tarih 46

Mısra: 1

Yani, sözün kısası.

İbn-i Sinân Pâşâ ya'ni vezîr-i dâñâ
Şaldı cihâna pertev ol şems-i istikâmet

2. **ya'ni:**

Tarih 93

Mısra: 2

Yani, sözün kısası, doğrusu.

Gitdi İbrāhīm Pāşā eyleyüp 'azm-i cinān
Ya'nī serdār-ı güzīn ü dāver-i 'Osmānīyān

3. ya'nī:

Gazel 46

Mısra: 10

Kısacası, sözün kısası.

Kühice edālarla elfāz-ı şafā-bahş
zī ile ya'nī derbānına o

4. ya'nī:

Tarih 76

Mısra: 1

Yani, başka bir deyişle.

Hācı İbrāhīm Pāşā ya'nī serdār-ı güzīn
Çün Ereğliye gelüp devletle mihmān oldılar

5. ya'nī:

Gazel 46

Mısra: 5

Demek oluyor ki, şöyle ki.

Söz söyledi ya'nī ol sālār-ı hīle
Şehrinde şafā ile a'yānına o

yanına kaldı:

1. yanına kaldı:-dı

Gazel 15

Mısra: 13

Kelime Tipi: **Deyim**

*Yaptığı kötülük karşılıksız kalmak, cezasını
görmemek.*

Ehl-i zulmün yanına kaldı şehā itdükleri
Yoğsa mazlūmuñ alur dādin şeh-i dāver mi yok

yanına kalmaz:

1. yanına kalmaz:-maz

Müseddes 12

Mısra: 10

Kelime Tipi: **Deyim**

*Yaptığı kötülük karşılıksız kalmaz, yaptığı
şeyin cezasını çekmek.*

Sen şehūñ cevri eylemek lāyık degüldür şānına
Kalmaz imiş itdüğü bir kimsenün yanına

yanına varma:

1. yanına varma:-ma

Müseddes 12

Mısra: 7

Yanına yaklaşmak.

Cāme-i gül-gün ile varma raķībūñ yanına
Girme 'uşşākuñ bu uslūb ile şāhum ķanına

yanınca:

1. yanınca:

Kıt'a 5

Mısra: 43

Yanında.

Lālesi yanınca mı Nevres Meħemmed Cānı gör
Ol cigerler pāresi ol 'aşīkuñ cānı nice

yañlış:

1. yañlış:

Müseddes 10

Mısra: 10

Yanlış, kusurlu, hatalı.

Miyānuñ yād idüp müdur diyü çok ķıl ü ķāl itdüm
Hilāle ebruvānuñ beñzedüp yañlış ħayāl itdüm

yap:

1. yapıldı:-dı, -lar

Tarih 7

Mısra: 5

İnşa etmek.

Yapdılar ķurb-ı Ereğliye bir 'ālī ķaņara
Kimse mişlin görmedi bir tarķ-ı Şeddād eyledi

2. yapıldı:-dı

Tarih 62

Mısra: 2

İnşa etmek.

Ĥayr idüp Etmekçi-zāde bir iyü ad eyledi
Yapdı bir ħāmı Ereğli içre bünyād eyledi

3. yapıldı:-dı

Tarih 88

Mısra: 4

İnşa etmek.

Piş-i dergāhına Mevlānānuñ
Yapdı bir ķaşr-ı mu'allā-yı Behişt

4. yapılmışdı:-(i)l, -mış, -dı

Tarih 104

Mısra: 3

Yapmak II etmek.

Yapılmışdı niçe müddet bu tārīķ
Ĥapusın şer'ūñ açduñ 'adlūñ ile

5. yapıldı:-dı

Tarih 61

Mısra: 2

Yapmak, inşa etmek.

Luṭf idüp Etmekçi-zāde itdi bir ḥayr-ı cemil
Sa'y idüp yaptı Eregli içre bir ḥān-ı sebil

6. **yapup:-up**

Tarih 63

Mısra: 3

İnşa etmek, bina etmek, yapmak, etmek.

Ereglide yapup bir ḥān-ı zibā ol
Olup ibn-i sebtile 'ālī bir menzil

7. **yapup:-up**

Tarih 197

Mısra: 1

İnşa etmek, bina etmek, yapmak, etmek.

Efendi yapup 'ālī kahve-ḥāne
Naẓirin görmedi çeşm-i zemāne

8. **yapdı:-dı**

Müseddes 4

Mısra: 10

Yapmak, bina etmek, inşa etmek.

İtdi bī-şek sa'y-i evkāt-ı Resūl-i Kird-gār
Yapdı eṭrāf-ı Eregliye ḥisār-ı üstüvār

9. **yapdı:-dı**

Tarih 114

Mısra: 2

Yapmak, bina etmek, inşa etmek.

İtdi ihyā Ulukışlayı Mehemmed Pāşā
Yapdı bir 'ālī ribāṭ eyledi ṭarz-ı Ḥākān

10. **yapdı:-dı**

Tarih 196

Mısra: 2

Yapmak, bina etmek, inşa etmek.

Luṭf ide Ḥaḳ Efendiye her çend
Yapdı bir kahve-ḥāne cāy-ı bülend

11. **yapdı:-dı**

Tarih 117

Mısra: 2

Yapmak, bina etmek, inşa etmek.

Ulukışlada yaptı çeşme Āşaf
Hüseyn 'aşkına ḥayr itdi Şanādan

12. **yapdı:-dı**

Tarih 117

Mısra: 10

Yapmak, inşa etmek, bina etmek.

Türābīyā dinildi aña tāriḥ
Ulukışlada yaptı çeşme Āşaf

13. **yapdı:-dı**

Tarih 203

Mısra: 1

Yapmak, inşa etmek, bina etmek.

Yapdı menzil Vişālī hem-çü behişt
Kıldı her cānibin 'abir-sirişt

14. **yapdı:-dı**

Tarih 118

Mısra: 10

Yapmak, bina etmek, inşa etmek.

Yapdı bu çeşme-i dildārı Mehemmed Pāşā
Görenüñ göñli aḳar şu gibi dindi tāriḥ

15. **yapdı:-dı**

Tarih 126

Mısra: 4

Yapmak, bina etmek, inşa etmek.

Murādı ḥāşıl ola eyledi 'aceb ḥayrı
Çü yaptı Vālidenüñ üstine bir özge binā'

16. **yapdı:-dı**

Tarih 132

Mısra: 4

Yapmak, inşa etmek.

Ḥazretüñ vaḳfı Eregli şehrine
Yapdı bir ḥān-ı sebil-i dil-güşā

17. **yapdı:-dı**

Tarih 133

Mısra: 10

Yapmak, inşa etmek.

Didi ḥātif tāriḥi itmāmına
Yapdı Ḥācı Muştafā ḥān-ı sebil

18. **yapdı:-dı**

Tarih 158

Mısra: 10

Yapmak, inşa etmek.

Ey Türābī didiler tāriḥ anuñ itmāmına
Niğdede Aḥmed Pāşā yaptı ḳaşr-ı cān-fezā

19. **yapdı:-dı**

Tarih 158

Mısra: 1

Yapmak, inşa etmek.

'Adl ile Aḥmed Pāşā yaptı bir 'ālī binā'
Kimse ta'mir itmedi böyle sarāy-ı dil-güşā

yapana yapdurana:

1. yapana yapdurana: -an, -a

Tarih 115

Mısra: 6

*Yapan yaptıran, bir işte emeği olan herkes,
bir işi yapan herkes II Mehemd Paşa'nın
Ulukışlaya yaptırdığı handa emeği olan herkes.*

Diyeler ibn-i sebîl anda du'âlar idüben
Yapana yapdurana eyleye rahmet Mevlâ

2. yapana yapdurana: -an, -a

Tarih 118

Mısra: 8

*Yapan yaptıran, bir işte emeği olan herkes,
bir işi yapan herkes II Vezir Mehmed Paşa'nın
Ulukışlaya yaptırdığı çeşmede emeği olan herkes.*

Hâk budur oldu binâ'sına bunuñ sa'y-i belîğ
Yapana yapdurana rahmet ide Bâr-ı Hudâ

3. yapana yapdurana: -an, -a

Tarih 115

Mısra: 6

*Yapan yaptıran, bir işte emeği olan herkes,
bir işi yapan herkes II Mehmed Paşa'nın
Ulukışlaya yaptırdığı handa emeği olan herkes.*

Diyeler ibn-i sebîl anda du'âlar idüben
Yapana yapdurana eyleye rahmet Mevlâ

yâr:

1. yârenden: -i, -n, -den

Tarih 35

Mısra: 3

Sevgili II dost.

'Ulemâ ayru düşüp cümle bu gün yârenden
Bütün âfâkı şehâ nâleleri töldürdi

2. yârını: -ı, -n, -ı

Gazel 30

Mısra: 8

Dost, arkadaş.

Haşr itmeye fezâ-yı kıyâmetde halkı Hâk
Maşşer yirinde her kişi yârını bulmadın

3. yâruñ: -(u)ñ

Kıt'a 11

Mısra: 4

Sevgili, dost.

Derd-i firâk u haşret ile câna yetdüm âh
Yâruñ Vişâlî ile meger behremend olam

4. yâre: -e

Müseddes 5

Mısra: 7

Dost, arkadaş; sevgili.

Bir dem idi dil-i bî-çâre olup yâre qarîn
Gülüp oynardı anuñla açılıp kalb-i hazîn

5. yâr:

Müseddes 5

Mısra: 6

Sevgili

'Adem iklîmine 'azm eyledi dildâr meded
Gitdi gelmez yola hayfâ nideyin yâr meded

6. yâr:

Müseddes 5

Mısra: 12

Sevgili

'Adem iklîmine 'azm eyledi dildâr meded
Gitdi gelmez yola hayfâ nideyin yâr meded

7. yâr:

Müseddes 5

Mısra: 18

Sevgili

'Adem iklîmine 'azm eyledi dildâr meded
Gitdi gelmez yola hayfâ nideyin yâr meded

8. yâr:

Müseddes 5

Mısra: 24

Sevgili

'Adem iklîmine 'azm eyledi dildâr meded
Gitdi gelmez yola hayfâ nideyin yâr meded

9. yâr:

Müseddes 5

Mısra: 30

Sevgili

'Adem iklîmine 'azm eyledi dildâr meded
Gitdi gelmez yola hayfâ nideyin yâr meded

10. yârı: -ı

Tarih 211

Mısra: 8

Dost, sevgili.

Ad ile olsa nola pâdişehüñ serdârı
Hüsün ile hulkı anuñ nâmı gibi yârı hasen

11. yâr:

Müseddes 7

Mısra: 6

Dost, arkadaş II sevgili.

Cereyân eyledi gözyaşları bahreyn oldı
Mâcerâ çok arada yâr ile mâ-beyn oldı

12. yâr:

Müseddes 7

Mısra: 12

Dost, arkadaş II sevgili.

Cereyân eyledi gözyaşları bahreyn oldı
Mâcerâ çok arada yâr ile mâ-beyn oldı

13. yâr:

Müseddes 7

Mısra: 18

Dost, arkadaş II sevgili.

Cereyân eyledi gözyaşları bahreyn oldı
Mâcerâ çok arada yâr ile mâ-beyn oldı

14. yâr:

Müseddes 7

Mısra: 24

Dost, arkadaş II sevgili.

Cereyân eyledi gözyaşları bahreyn oldı
Mâcerâ çok arada yâr ile mâ-beyn oldı

15. yâr:

Müseddes 7

Mısra: 30

Dost, arkadaş II sevgili.

Cereyân eyledi gözyaşları bahreyn oldı
Mâcerâ çok arada yâr ile mâ-beyn oldı

yâr eyleme:

1. yâr eyleme:-me

Gazel 34

Mısra: 2

Dost, sevgili edinmek.

Ey gönül küy-ı fenâda itme ârâmı şakın
Kendüñe yâr eyleme her bir dil-ârâmı şakın

yâr ola:

1. yâr ola:-a

Tarih 105

Mısra: 5

Yardımcı olmak.

Ola her demde se'âdet aña yâr
Yüz sürenler pâyına pür-süd ola

yâr olmasun:

1. yâr olmasun:-ma, -sun

Gazel 32

Mısra: 10

Sevgili, dost olmak.

Vücüdün Hâk Te'âlâ şaklasun havf u hatarlardan
Türâbî ol perî bed-hvâh ile yâr olmasun gelsün

yârân:

1. yârânına:-ı, -n, -a

Gazel 46

Mısra: 2

Dostlar.

Hicvin o kedi-başı akrânına
İhâmını biz dökdük yârânına

2. yârân:

Tarih 135

Mısra: 9

Arkadaşlar, dostlar.

Devlet ü 'izzet ile gördi kudûmın yârân
Didiler târîhini kâdî-i dâñâ Halebe

3. yârân:

Gazel 5

Mısra: 8

*Arkadaşlar, dostlar II sohbet ve eğlence
meclisinin sakinleri.*

Yatdı herkes mest olup meclisde kaldum ben çü
şem'
Süziş-i 'aşkum dirîgâ bilmeyüp yârân uyur

4. yârân:

Gazel 20

Mısra: 19

Arkadaş, dost; sevgili.

Nice billâh o cây-ı cân-fezâmuzdan haber virgil
Geçer mi cum'a gün Tophâneye alay ile yârân

5. yârân:

Gazel 46

Mısra: 8

Arkadaş, dost; sevgili.

İncirdeki hemhVâbı görmez gözi ya
Yârân ile oynaşı iç yanına oğu

yârân-ı şafâmuzdan:

1. yârân-ı şafâmuzdan:-muz, -dan

Gazel 20

Mısra: 8

Safa dostları II gönül dostları.

Gelür mi mekteb-i 'irfāna hūbān ile şā'irler
Nedür aḥvāli yārān-ı şafāmuzdan ḥaber virgil

varas-:

1. **yaraşur:-(u)r**

Gazel 4

Mısra: 4

Yakışmak, uygun düşmek.

Ḥayāl-i zūlf-i dilber zeyn idüpdür çeşm-i
giryānum
Yaraşur şīşe-i pür-āb içinde tāze sünbüller

yāri:

1. **yāri:-i**

Gazel 43

Mısra: 5

*Dost, arkadaş, muhip, sevgili, mahbup ve
mahbube, maşuk, maşuka. bildik, tanıdık, aşına.*

Gözler düşünde yāri varup ḥvāba çeşmümüz
Ġafletde şanmasun meded ey dil o yār bizi

yār-ı aḡyār:

1. **yār-ı aḡyār:**

Gazel 32

Mısra: 1

Yabancıların sevgilisi, rakiplerin sevgilisi.

Varup ḡurbetde dil-ber yār-ı aḡyār olmasun
gelsün
Ġülü bāḡ-ı cinānuñ hem-dem-i ḥār olmasun gelsün

yār-ı 'ālī-şānumuz:

1. **yār-ı 'ālī-şānumuz:-(u)muz**

Gazel 14

Mısra: 10

Şanı yüce hükümdar II sevgili.

Yā İlähī ol civānuñ derd-i hicrin çekmesün
Kām-rān-ı vuşlat olsun yār-ı 'ālī-şānumuz

yārī kıla:

1. **yārī kıla:-a**

Tarih 88

Mısra: 1

Dost olmak.

Kıla Ḥaḡ yārī Ḥasan Pāşāya
İtdi bu menzili çün cāy-ı Behişt

yār-ı meh-likā:

1. **yār-ı meh-likā:**

Gazel 36

Mısra: 8

Ay yüzlü sevgili.

Olmaz müyesser ḥiç dilā böyle dem ü zevk ü şafā
Meclisde yār-ı meh-likā cām-ı sürür-encām ola

yarın:

1. **yarın:**

Gazel 35

Mısra: 2

*Bugünden sonra gelecek ilk gün; gelecek,
ileriki zaman.*

Vişāle va' de itdün ey perī dirsın bu gün yarın
Beni ferdālara şalduñ cevābın viresin yarın

yāruñ gūşına:

1. **yāruñ gūşına:-i, -n, -a**

Gazel 18

Mısra: 1

Sevgilinin kulağı.

İrişdür ey şabā dürr-i kelāmum gūşına yāruñ
Bilür dürrī olanlar ḡadrini naẓm-ı dürer-bāruñ

yāruñ lebleri üstinde:

1. **yāruñ lebleri üstinde:-i, -n, -de**

Gazel 10

Mısra: 9

Sevgilinin dudakları üstinde.

Yāruñ Tūrābī lebleri üstinde ḥaṭṭ-ı nev
'Aks-i hilāl ü sāye-i ebrū degül midür

yāruñ yolında:

1. **yāruñ yolında:-i, -n, -da**

Gazel 6

Mısra: 3

Sevgilinin yolu, sevgilinin uğurunda.

Yāruñ yolında terk-i ser itsem 'aceb midür
İḡlīm-i ḥüsne şimdi o server degül midür

yāruñ zamirinde:

1. **yāruñ zamirinde:-i, -n, -de**

Gazel 33

Mısra: 9

Sevgilinin gönlü.

Yok zamirinde vefā resmi Tūrābī yāruñ
Fikri deryāsına ṭurma ṭalışından bilürin

yaş:

1. yaş:

Tarih 186

Mısra: 6

Gözyaşı.

Ağladı anuñ için hasret ile ebr-i semā
Ağla ey dīdelerüm yaş yirine dök kanı

yaş üzre yaş dökse:

1. yaş üzre yaş dökse:-se

Müseddes 13

Mısra: 7

*Yaş üstüne yaş dökmek, üzüntüden ve
kederden çok fazla gözyaşı dökmek.*

Dem-be-dem dökse yiridür dīdemüz yaş üzre yaş
Bağrumuzda çıkdı hasretle meded baş üzre baş

yāsemen:

1. yāsemen:

Kıt'a 5

Mısra: 12

*Güzel kokulu, beyaz ve güzel çiçekler açan
sarmaşık cinsinden bir ağaç.*

Gösterüp barmağ cihāna gönca-i zanbaqları
Yāsemen yüz aqlığın eyler mi reyhāni nice

yat-:

1. yatdı:-dı

Gazel 5

Mısra: 7

*Bir yere veya bir şeyin üzerine boylu
boyunca uzanmak, uyumak.*

Yatdı herkes mest olup meclisde kaldum ben çü
şem'

Sūziş-i 'aşkum dirīgā bilmeyüp yārān uyur

yatağ:

1. yatağūñ:-(u)ñ

Gazel 4

Mısra: 10

*Barınak (divanelerin yaşadığı yer
anlamında):*

Ferāgat 'āleminde ey Tūrābī pādīşā ol var
Yatağūñ eyle küllhān bister-i sincābīdür küller

yāveri:

1. yāveri:-i

Tarih 2

Mısra: 8

Yardımcı.

Yāveri Hağ ola hidāyet ile
Hızr u İlyās olup aña rehber

2. yāversin:-sin

Tarih 56

Mısra: 6

Yardımcı.

'Adū-yı ehl-i 'irfāni idersin dem-be-dem pā-māl
Elin almakda dāyim zümre-i 'irfāna yāversin

3. yāveridür:-i, -dür

Tarih 111

Mısra: 5

Yardımcı.

Yāveridür kutb-ı aqtāb-ı felek ol serverüñ
Ceys-i a 'dāyı kırup olsun hemīşe ber-murād

yāver olsun:

1. yāver olsun:-sun

Tarih 54

Mısra: 6

Yardımcı olmak.

'Adū-yı kāfiri katl itmek için
Hudā olsun hemīşe aña yāver

yāveri ola:

1. yāveri ola:-a

Tarih 105

Mısra: 4

Yardımcı olmak.

Ola devrinde Celālī pāyimāl
Ceng içinde yāveri Ma'būd ola

yāveri oldı:

1. yāveri oldı:-dı

Tarih 27

Mısra: 8

Yardımcı olmak.

Hatādan hız idüp her dem Hudā olsun nighbāni
Her işde enbiyālar evliyālar yāveri oldı

yāveri olsa:

1. yāveri olsa:-sa

Tarih 109

Mısra: 6
Yardımcı olmak.

İtdi ol şāh-ı cihān emr-i ricāle inkiyād
Kuṭb-ı aḳṭāb-ı felek olsa yiridür yāveri

yāveri olsun:

1. **yāveri olsun:-sun**
Tarih 129
Mısra: 4
Yardımcı olmak.

Rāh-ı Hāḳda reh-beri her dem ricālu'llāh ola
Yāveri olsun hemişe enbiyā vü evliyā

yāverüñ olsun:

1. **yāverüñ olsun:-sun**
Tarih 178
Mısra: 5
Yardımcısı olmak, yardım eden olmak.

Yāverüñ olsun efendi Bārī
Ber-murād eyleye her bār Hūdā

yay:

1. **yayını:-ı, -n, -ı**
Tarih 6
Mısra: 4
Ok atma aracı.

'Ulemā içre alup tır-i murādı menzil
Aşdı meydān-ı fazīletde yine yayını

yay güninde:

1. **yay güninde:-i, -n, -de**
Kit'a 2
Mısra: 1
Yaz günü.

Yay güninde kā'idāmı sāhilüñ
Tolmağ için dāmeniyle ucu

yaz:

1. **yazdı:-dı**
Tarih 150
Mısra: 3
Kaleme almak.

Yazdı ḳāḳḳiye fazīletle 'aceb şer'-i müfid
Şadr-ı 'ālīyi hemān-dem kılıcıyla aldı

2. **yazın:-ı, -n**
Kit'a 3

Mısra: 5
Yaz mevsimi.

Şinhiyārı yazın yiyüp gitdüñ
Oturağuña şaklaruz havucu

yazaldan:

1. **yazaldan:**
Kit'a 5
Mısra: 48
Yazdığından beri.

Ḳāsım-ı la'lin-ḳabānuñ şafha-i ruḥsārına
Kātib-i ḳudret yazaldan ḥaṭṭ-ı reyḥāmı nice

yazdur:

1. **yazduran:-an**
Müfret 3
Mısra: 2
Yazdırmak.

Hātır müşevveş eyleyen pāy-ı celālī gerdidür
Yazuyı böyle yazduran kāğıd mürekkeb derdidür

yazıcı:

1. **yazıcımuñ:-nuñ**
Tarih 210
Mısra: 12
Yazıcı.

Ḳarşusına ṭurmayup ḳaçdı niçe biñ eşkiyā'
Yazıcımuñ 'askerini tu'me-i şemşir idüp

2. **yazıcıyla:-(y)la**
Tarih 210
Mısra: 41
Yazıcı.

Yazıcıyla Eşkiyā' cümle kılıçdan geçdiler

yazu:

1. **yazuyı:-(y)ı**
Müfret 3
Mısra: 2
Yazı.

Hātır müşevveş eyleyen pāy-ı celālī gerdidür
Yazuyı böyle yazduran kāğıd mürekkeb derdidür

ye:

1. **ye:**
Kit'a 3
Mısra: 4
Ağızda çiğneyerek yutmak.

Her yemiş çün zamāni ile yinür
Saña dirin ye bulduğın güveci

ved:

1. **yedinde:** -i, -n, -de

Tarih 40

Mısra: 19

El II sahiplik, mülkiyet.

Nedür bu tarz-ı şāhāne yedinde hatem-i kudret
Nişimen eylese lāyıkdur evreng-i Süleymāni

vedi dervā:

1. **yedi deryā:**

Tarih 42

Mısra: 1

Yedi deniz, dünyadaki tüm denizler.

Sinān Pāşā maḥāl oldu yedi deryā kapūdāni

yedi deryānuñ kapūdāni:

1. **yedi deryānuñ kapūdāni:** -ı

Tarih 40

Mısra: 42

Yedi denizin kaptanı, bütün denizlerin kaptanı.

İşitdükde Türābī-i du 'ā-gūyı didi tārīḥ
Yedi deryānuñ oldu bu Sinān Pāşā kapūdāni

yeg:

1. **yegdi:** -di

Kıt'a 3

Mısra: 1

Daha iyi, daha üstün.

Yegdi saña ebsem oturmak
Söylemekden bu kıt'a-i heveci

yeg gelür:

1. **yeg gelür:** -(ü)r

Müfret 2

Mısra: 2

Daha iyi, daha üstün gelmesi.

Olmadı bir merḥabā ol serv-i hoş-reftārdan
Merḥabāsız baña mātem yeg gelür bayrāmdan

yek müyin:

1. **yek müyin:** -i, -n

Tarih 141

Mısra: 6

Tek tüyü, tek kılı, hiçbir şey.

Bu kemālāt u se'ādetle bilen ḳadrin anuñ
Ḳaraman iline virmezse nola yek müyin

yekī:

1. **yekī:**

Gazel 2

Mısra: 7

Biri; (içlerinden) bir tanesi.

Yekī şāhenşehī-rā dil hemī dād
Ne her fermān-dihī-rā bende bāşed

yelken açup:

1. **yelken açup:** -up

Müseddes 7

Mısra: 8

Kelime Tipi: Deyim

Yola çıkmak için hareket etmek.

Bir levendāne güzel gönlümü ḳapdı benden
Rüzgār ile çekildi açup ol meh yelken

yem-i ḥadrā:

1. **yem-i ḥadrā:**

Tarih 213

Mısra: 4

Yeşil deniz.

Ḥazret-i Ḥızr nebī oldu nigeḥbān bize
Ol şeh-i ḥüsn ile itdük yem-i ḥadrā seyrin

yem-i 'irfāni:

1. **yem-i 'irfāni:** -ı

Tarih 59

Mısra: 10

İrfan, mana denizi.

Müdde'ī fazlın anuñ gam degül inkār itse
Yem-i 'irfāni bulandurmaz efendi ḥāşāk

yemiş:

1. **yemiş:**

Kıt'a 1

Mısra: 1

Yemiş, yiyecek, meyve, bitki, tomurcuk, çerez.

Yemiş isteyüp İstanbuliler
Baḳmasunlar göz açuben aşağı

yemm-i hicrāna düşüp:

1. **yemm-i hicrāna düşüp:** -üp

Müseddes 5

Mısra: 20

Ayrılık denizine düşmek.

Nā-gehān kūs-ı ecel kulağına çalındı
Yemm-i hicrāna düşüp zevrak-ı ten alındı

yeñi:

1. **yeñdi:-di**

Tarih 154

Mısra: 3

Üstesinden gelmek, mağlup etmek.

‘Acem ferzendenün bir lu‘b ile māt itdi leclācın
Vezīr-i pādīşeh yeñdi geçerken şāh-ı lu‘bet-bāz

yeñi ay:

1. **yeñi ay:**

Müseddes 10

Mısra: 22

Hilal.

Şafaqla sāgar-ı devr-i felek pür bādeñ olmışdur
Yeñi ay şanma gerdün-ı kühen dil-dādeñ olmışdur

yesrib ü bathāyı:

1. **yesrib ü bathāyı:-(y)ı**

Tarih 198

Mısra: 3

*Yesrib ile Bathā (Yesrib ile Bathā, Medine
ile Mekke'nin İslamiyetten önceki isimleridir.).*

Cān ile kılduñ ziyāret merkad-i pāk-i Resül
Yeşrib ü Bathāyı gördüñ cā-be-cā seyr eyleyüp

yet:

1. **yeter:-(e)r**

Tarih 142

Mısra: 6

Yeterli, kafi.

Degme bir eşiğe yüz sürmeden el çekdi gönül
Hāk-i dergāhı yeter çeşmümüze kuhl-i cilā'

2. **yeter:-(e)r**

Tarih 173

Mısra: 3

Yeterli, kafi.

Bu cihāna yeter bir ehl-i fāzil
Baş-ı 'ilm itmesün şehā herkes

3. **yeter:-(e)r**

Müseddes 14

Mısra: 21

Bir gereksinimi karşılayacak, giderecek

*nicelikte olmak; kötü bir davranış, durum, tutum
yeterli olmak, kafi gelmek.*

Kaşlaruñ fikri yeter özge hayāl istemezem
Dile eglence firāk oldı vişāl istemezem

yeter:

1. **yeter:**

Tarih 79

Mısra: 9

Uygun, yeterli.

Yeter çün gördi a‘dā himmet-i merdāna hāyil yok
Kaçup kurtulmadılar eylediler cān aña teslīm

2. **yeter:**

Gazel 32

Mısra: 5

*Haydi, artık son bulsun anlamında bir
ünlem.*

Yeter eglendi ‘azm-i gülşen-i şeh-r-i şafā itsün
O gül-ruh sākin-i şahrā vü kühsār olmasun gelşün

yetiş:

1. **yetişmedi:-me, -di**

Gazel 4

Mısra: 2

Ulaşmak, ermek, varmak, vasil olmak.

Bahār eyyāmı geldi tañ mı feryād itse bülbüller
Dirġā anlaruñ feryādına yetişmedi güller

2. **yetiş:**

Gazel 15

Mısra: 26

Ulaşmak, ermek, varmak, vasil olmak.

Mürveş oldı re‘āyā pāymāl-i eşkiyā'
Gel Süleymānum yetiş gör hālını ağlar mı yok

3. **yetiş:**

Nazm 5

Mısra: 4

Ulaşmak, ermek, varmak, vasil olmak.

‘Āleme rüsvā idüp bī-neng ü nām itdün beni
Gel piyāle gel yetiş mest-i müdām itdün beni

4. **yetişüp:-üp**

Tarih 100

Mısra: 9

Ulaşmak, ermek, varmak, vasil olmak.

Hamduli'llāh yetişüp tīr-i du‘ā
Eyledi menzil-i maqşūdı hedef

5. **yetişdi:-di**

Tarih 109

Mısra: 25

Ulaşmak, zor ve sıkıntılı durumu kaldırmak.

Cünd-i Yünāniyla bir yirden yetişdi ĥazreti

Ėorķusından kāfirūñ řuya dökildi ekřeri

yetiş-:

1. **yetişdi:-di**

Tarih 204

Mısra: 4

Büyümek, olgunlaşmak.

Gelüp seyr eylesün her serv-kāmet

Yetişdi her țaraf tāze nihāli

yetiş gel:

1. **yetiş gel:**

Kıt'a 5

Mısra: 35

Gel, hadi, imdat, yardım et.

Gel yetiş pīr-i ĥazīne vir birāderden ĥaber

Mıř-ı ĥüsnūñ řāhı mı ol Yūsuf-ı řānı nice

yetmez mi:

1. **yetmez mi:**

Müseddes 14

Mısra: 5

Yeterli değil mi? Kāfi değil mi?

Baņa yetmez mi bu devlet ki cefā eylesesin

Vāy aņa ki ne cefā vü ne vefā eylesesin

2. **yetmez mi:**

Müseddes 14

Mısra: 11

Yeterli değil mi? Kāfi değil mi?

Baņa yetmez mi bu devlet ki cefā eylesesin

Vāy aņa ki ne cefā vü ne vefā eylesesin

3. **yetmez mi:**

Müseddes 14

Mısra: 17

Yeterli değil mi? Kāfi değil mi?

Baņa yetmez mi bu devlet ki cefā eylesesin

Vāy aņa ki ne cefā vü ne vefā eylesesin

4. **yetmez mi:**

Müseddes 14

Mısra: 23

Yeterli değil mi? Kāfi değil mi?

Baņa yetmez mi bu devlet ki cefā eylesesin

Vāy aņa ki ne cefā vü ne vefā eylesesin

5. **yetmez mi:**

Müseddes 14

Mısra: 29

Yeterli değil mi? Kāfi değil mi?

Baņa yetmez mi bu devlet ki cefā eylesesin

Vāy aņa ki ne cefā vü ne vefā eylesesin

yetür:

1. **yetürdi:-di**

Tarih 126

Mısra: 5

Yetirmek, yetiştirmek.

Yetürdi niçe zamāndur Tūrābı bu tārĥ

Uyardı mesken-i Vālideyi Murād Pāřā

yezdān:

1. **yezdān:**

Tarih 114

Mısra: 8

Tanrı, Allah, Hüdā.

Yüm-n-i 'adliyle bu gün oldu vezīr ü serdār

Her belādan özini ĥıfz ide dāyim Yezdān

yezīd:

1. **yezīd:**

Gazel 36

Mısra: 4

Muaviye'nin oğlu ve Emevī Devleti'nin ikinci halifesidir. Devrinde Kerbela Olayı cereyan etmiştir. Peygamberimizin torunlarından Hz. Hüseyin'in 680 yılında Kerbela'da susuz bırakılması, türlü zulumlere uğraması ve başının gövdesinden ayrılarak şehit edilmesine sebep olmuştur. Hz. Muhammed'in ailesinden geride kalanlara da eziyetler etmiştir.

Nāmuñ gibi 'ömrüñ mezīd oldu bu gün nev-rüz u

'īd

Cānā raķībūñ çün Yezīd günden güne bed-nām

ola

yi:

1. **yirler:-r, -ler**

Gazel 39

Mısra: 6

Ağzında çiğneyerek yutmak.

Bitdi giyā lebūnde dirīę itme büseñi

Yirler hemişe sebzeyi ķand-i nebāt ile

2. **yyüp:-(y)üp**

Kıt'a 3

Mısra: 5

Ağzında çiğneyerek yutmak.

Şıhıyârı yazın yyüp gitdüñ
Oturağuña şaklaruz havucı

3. **yinür:-n, -(ü)r**

Kıt'a 3

Mısra: 3

Yemek, ağızda çiğneyerek yutmak.

Her yemiş çün zamânı ile yinür
Saña dirin ye bulduğın güveci

yig gelür:

1. **yig gelür:-(ü)r**

Gazel 29

Mısra: 2

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Daha iyidir, bir şeyi diğerine tercih etmek.

Olmadı bir merhabâ ol serv-i gül-endâmdan
Merhabâsuz baña mâtem yig gelür bayramdan

yık-:

1. **yıkça:-sa**

Muhammes 1

Mısra: 7

Bozmak, tahrip etmek.

Demidür gözlerümün yaşı dem-â-dem aksa
Top-ı nâlem yiridür tāk-ı sipihri yıkça

yıkıl:

1. **yıkılup:-up**

Müseddes 2

Mısra: 3

Parçalanıp dağılmak.

Yıkılup kaşr-ı tenün oynadı hayfâ temelün
Bir dahı 'ömr-i 'azîze gözün aç irmez elün

yildi yopurdı:

1. **yildi yopurdı:-dı**

Tarih 210

Mısra: 32

Esip savurmak.

Eşkiyâ'yı katl idüp her biri kanın içdiler
Her yaña yildi yopurdı it gibi sekbânlar

yıldızı düşkün olup:

1. **yıldızı düşkün olup:-up**

Tarih 121

Mısra: 2

Talhsiz olmak, bedbaht olmak.

Güni toğdı yine erbâb-ı ma'ârif gelsün
Yıldızı düşkün olup kâdd-i hasûd ola dü-tâ

yıldızum:

1. **yıldızum:**

Gazel 6

Mısra: 11

Yıldız; şans, talih, baht.

Bakdukça giryeden nola düşerse yıldızum
Ruhsâr-ı yâr mihr-i münevver degül midür

yimege yeter:

1. **yimege yeter:-(e)r**

Kıt'a 1

Mısra: 3

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Yemeğe yetmek, yeterli olmak.

Yimege yeter anlara şimdi
Koz üzümü ile horûs taşığı

yine:

1. **yine:**

Tarih 6

Mısra: 10

Tekrar.

Ey Türâbî didi târîhin anuñ hâtif-i gayb
Aldı 'ilm ile Ahî-zâde yine câyını

2. **yine:**

Tarih 22

Mısra: 2

Tekrar.

Efendüm 'Azmî-zâde Hâletî-nâm
Yine fazlıyla oldu vâlî-i Şâm

3. **yine:**

Tarih 22

Mısra: 7

Tekrar.

Açıldı yine derhâ-yı şerî'at
Yine oldu güşâde bâb-ı İslâm

4. **yine:**

Tarih 22

Mısra: 8

Tekrar.

Açıldı yine derhā-yı şerī'at
Yine oldu güşāde bāb-ı İslām

5. **yine:**

Tarih 22

Mısra: 9

Tekrar.

Yine dindi Tūrābī aña tārīh
Bu gün devletle oldu hākim-i Şām

6. **yine:**

Gazel 44

Mısra: 8

Bir daha, tekrar, gene.

Bu dil-i şeydā elemden fāriğ ü āzād iken
Oldı hayfā yine bir serv-i hırāmānuñ kullı

7. **yine:**

Kıt'a 5

Mısra: 21

Bir daha, tekrar, gene.

Eşk-i 'āşık gibi cūlar çağlar akar mı yine
Şalınur mı her taraf serv-i hırāmānı nice

8. **yine:**

Kıt'a 5

Mısra: 27

Bir daha, tekrar, gene.

Dil-rübālarla müzeyyen mi Kapu-ıçı yine
Kal'anuñ merdümününüñ tavı u erkānı nice

9. **yine:**

Kıt'a 5

Mısra: 38

Bir daha, tekrar, gene.

Ġamze-i hūn-rīzi kanlı mı Celālī-zādenūñ
Hāme-i āliyle eyler mi yine kanı nice

10. **yine:**

Kıt'a 5

Mısra: 69

Bir daha, tekrar, gene.

Şevk-i ruhsārı dil-ārā mı Memi Şāhuñ yine
Āsümānī evc-i hūsnūñ mihr-i rahşānı nice

11. **yine:**

Muhammes 1

Mısra: 19

Bir daha, tekrar, gene.

Atılup kavı-ı kazādan yine bir tūr-i belā
Urdu zahmı dile ol nāveg-i pertāb-ı ecel

12. **yine:**

Müseddes 7

Mısra: 16

Bir daha, tekrar, gene.

Akıdup gözlerümüñ yaşımı dürdāne gibi
Vādī-i hayrete düşdüüm yine dīvāne gibi

13. **yine:**

Müseddes 9

Mısra: 7

Bir daha, tekrar, gene.

Ey Tūrābī yine kan ağladı çeşm-i hūn-āb
Yine fülk-i bedenüm oldu ğarīk-i girdāb

14. **yine:**

Müseddes 9

Mısra: 8

Bir daha, tekrar, gene.

Ey Tūrābī yine kan ağladı çeşm-i hūn-āb
Yine fülk-i bedenüm oldu ğarīk-i girdāb

15. **yine:**

Müseddes 9

Mısra: 10

Bir daha, tekrar, gene.

Bāde-i hayret ile gönüm olup mest ü harāb
Tāzelendürdü yine geçmiş iken 'ahd-ı şebāb

16. **yine:**

Müseddes 9

Mısra: 11

Bir daha, tekrar, gene.

Bir perī zülfine tolaşdı yine vāh beni
Hergiz uşlanmadı dīvāne gönül āh beni

17. **yine:**

Tarih 40

Mısra: 30

Bir daha, tekrar, gene.

Bi-hamdi'llāh şadākatla du'āmuz eyleyüp te'sīr
Müşerref eyledi geldi yine erbāb-ı merdānı

18. **yine:**

Tarih 48

Mısra: 2

Bir daha, tekrar, gene.

Vezīr-i pādīşāh Maḥmūd Pāşā
Yine özge maḳām itdi 'Irākı

19. **yine:**

Tarih 210

Mısra: 34

Bir daha, tekrar, gene.

Başına teng oldu 'âlem bulmadı cāy-ı mefer
Yine bir târîh idüp serdâr-ı 'âlî-şânumuz

20. **yine:**

Müseddes 9

Mısra: 4

Yeniden, bir daha, tekrar, gene.

Fikr-i ebrûsı büküp kıddümi yâ itdi beni
Yine bir bār-ı belâ ile dü-tâ itdi beni

21. **yine:**

Nazm 3

Mısra: 1

Yeniden, bir daha, tekrar, gene.

İtdi bir şābit-kadem dilber yine giryān beni
Eyledi pergārveş ser-geşte-i hicrān beni

22. **yine:**

Tarih 6

Mısra: 4

Yeniden, bir daha, tekrar, gene.

'Ulemā içre alup tūr-i murādı menzil
Aşdı meydān-ı fazîletde yine yayını

23. **yine:**

Tarih 6

Mısra: 6

Yeniden, bir daha, tekrar, gene.

Yok bu bezm-i 'ulemā içre ayakdaşı añuñ
Fazl ile her birinüñ aldı yine payını

24. **yine:**

Tarih 24

Mısra: 2

Yeniden, bir daha, tekrar, gene.

'İlm ü fazl ile bu gün şadra Efendi geldüñ
Tutdı 'adlünle yine şit u şadā āfākı

25. **yine:**

Tarih 24

Mısra: 4

Yeniden, bir daha, tekrar, gene.

Kāđi- 'asker oluben Rümiline devletle
Saña virdi yine iclāl ü sa'adet Bākī

26. **yine:**

Tarih 31

Mısra: 2

Yeniden, bir daha, tekrar, gene.

Ol Mehemmed Efendi ehl-i veķār
Halebe oldu yine defterdār

27. **yine:**

Tarih 31

Mısra: 3

Yeniden, bir daha, tekrar, gene.

Ehl-i diller yine şafā sürsün
Geldi yirine şāhibü'l-esrār

28. **yine:**

Tarih 31

Mısra: 5

Yeniden, bir daha, tekrar, gene.

Ma'rifet bulsa nola yine revāc
Toldı 'irfānyla yine o diyār

29. **yine:**

Tarih 31

Mısra: 6

Yeniden, bir daha, tekrar, gene.

Ma'rifet bulsa nola yine revāc
Toldı 'irfānyla yine o diyār

30. **yine:**

Tarih 33

Mısra: 5

Yeniden, bir daha, tekrar, gene.

Döndi 'aksine yine bu felek-i kej-reftār
'İş u devrānumuza ḥasret ile virdi ḥalel

31. **yine:-(u)muz, -a**

Tarih 33

Mısra: 9

Yeniden, bir daha, tekrar, gene.

Şöyle bir zāt-ı şerīfī yine pā-māl itdüñ
Bize bu devr-i felek neyleyelüm virmede el

32. **yine:**

Tarih 36

Mısra: 2

Yeniden, bir daha, tekrar, gene.

Virdiler memleket-i Yünāni Ḥasan Pāşāya
Ḥamdulillāh yine bir ḥākim-i dānā geldi

33. **yine:**

Tarih 55

Mısra: 10

Yeniden, bir daha, tekrar, gene.

Ṭarf-ı hātifden aña dindi Tūrābī tārîḥ
Āmide geldi şehā yine Dilāver Pāşā

34. **yine:**

Tarih 66

Mısra: 2

Yeniden, bir daha, tekrar, gene.

Etyemez-zāde Ereğliye ebed vālidür
El virüpdür aña devlet yine iqbālidür

35. **yine:**

Tarih 71

Mısra: 1

Yeniden, bir daha, tekrar, gene.

İtdi Aḥmed Beg yine bir özge rāy-ı cān-sitān
Eşkiyā`nuñ katline qaşd itdi dāmen der-miyān

36. **yine:**

Tarih 71

Mısra: 11

Yeniden, bir daha, tekrar, gene.

Aña el virdi yine bir nev-civānuñ vuşlatı
Mālik-i genc oldı şan kim Eşkiyā`dan aldı cān

37. **yine:**

Tarih 75

Mısra: 6

Yeniden, bir daha, tekrar, gene.

Zālimlerüñ elinden pā-māl olup re`āyā
Bī-çāre qalmıñ iken yine mecālī geldi

38. **yine:**

Tarih 77

Mısra: 11

Yeniden, bir daha, tekrar, gene.

Dindi hātifden Tūrābī yine bir tārīḥ-i ḥūb
Oldı İbrāhīm-i `ādil mīr-mīrān-ı Haleb

39. **yine:**

Tarih 79

Mısra: 1

Yeniden, bir daha, tekrar, gene.

Yine itdi keremden kavm-i `Urbānı Ḥudā tekrīm
Haleb hıfzına naşb oldı vezīr-i `ādil İbrāhīm

40. **yine:**

Tarih 79

Mısra: 12

Yeniden, bir daha, tekrar, gene.

Yıķık gönlüm benüm dünyāda ābād olmadı gitdi
Yine var ise ol eyler dil-i vīrānumı termīm

41. **yine:**

Tarih 79

Mısra: 14

Yeniden, bir daha, tekrar, gene.

Didi biñ şevķ ile hātif Tūrābī aña bir tārīḥ
Haleb oldı şehā yine maķām-ı emn ü İbrāhīm

42. **yine:**

Tarih 80

Mısra: 1

Yeniden, bir daha, tekrar, gene.

Yine oldı Haleb ey şeh maķām-ı emn ü İbrāhīm

43. **yine:**

Tarih 85

Mısra: 5

Yeniden, bir daha, tekrar, gene.

Döndüñ `aksine yine ey felek-i keĵ-reftār
Anı zulm ile ayırduñ fużalādan ḥayfā

44. **yine:**

Tarih 93

Mısra: 3

Yeniden, bir daha, tekrar, gene.

`Aksine devr itdüñ ey dehr-i denī-perver yine
Böyle bir `ālī vücūda virmedüñ bir dem amān

45. **yine:**

Tarih 97

Mısra: 6

Yeniden, bir daha, tekrar, gene.

Açılup rüşen olup gül gibi geçdi şadra
Yine dil bülbülünü medḥine güyā itdi

46. **yine:**

Tarih 104

Mısra: 1

Yeniden, bir daha, tekrar, gene.

O olup kādī yine ey luḥf-ı Mevlā
Ereğliye efendi fażluñ ile

47. **yine:**

Tarih 112

Mısra: 2

Yeniden, bir daha, tekrar, gene.

Ol server-i Cem-miķdār aldı Halebi tekrār
Bu re`y-i `adāletle oldı yine defterdār

48. **yine:**

Tarih 112

Mısra: 10

Yeniden, bir daha, tekrar, gene.

Ben bende Tūrābīyā gūş eyleyicek anı
Şevk ile didüm tārīh oldı yine defterdār

49. **yine:**

Tarih 121

Mısra: 1

Yeniden, bir daha, tekrar, gene.

Güni toğdı yine erbāb-ı ma'ārif gelşün
Yıldızı düşkün olup qadd-i hasūd ola dü-tā

50. **yine:**

Tarih 128

Mısra: 8

Yeniden, bir daha, tekrar, gene.

Hiţāb idüp Tūrābī didi hātif aña bir tārīh
Meĥemmed Beg yine devletle geldi dār-ı dünyāya

51. **yine:**

Tarih 135

Mısra: 1

Yeniden, bir daha, tekrar, gene.

Geldi ey dil yine bir ĥākim-i dānā Ĥalebe
İtdi rahmet nazarın Bār-ı Te'ālā Ĥalebe

52. **yine:**

Tarih 142

Mısra: 9

Yeniden, bir daha, tekrar, gene.

Ĥamdulī'llāh yine dinildi Tūrābī tārīh
Oldı cāy-ı Qaraman me'men-i Mü'min Pāşā

53. **yine:**

Tarih 143

Mısra: 2

Yeniden, bir daha, tekrar, gene.

Geldi Yūnāna dilā Ĥazret-i Mü'min Pāşā
Maqđemi şevki ile buldı şeref ĥaylī yine

54. **yine:**

Tarih 143

Mısra: 4

Yeniden, bir daha, tekrar, gene.

Ey Tūrābī didi tārīh-i kudūmın hātif
Me'men-i Mü'min olupdur Qaraman ili yine

55. **yine:**

Tarih 144

Mısra: 2

Yeniden, bir daha, tekrar, gene.

Ey Tūrābī didi tārīh-i kudūmın hātif
Oldı gülşen yine ma'rifetle bu dār-ı Yūnān

56. **yine:**

Tarih 177

Mısra: 4

Yeniden, bir daha, tekrar, gene.

İrmesün zāt-ı şerīfine anuñ hergiz gezend
Sa'y idüp vaqf-ı Resūli eyledi iĥyā yine

57. **yine:**

Tarih 206

Mısra: 5

Yeniden, bir daha, tekrar, gene.

Ma'rifet buldı revācın yine devrinde anuñ
Ĥamdulī'llāh ki bilindi yine qadr-ı 'ulemā

58. **yine:**

Tarih 206

Mısra: 6

Yeniden, bir daha, tekrar, gene.

Ma'rifet buldı revācın yine devrinde anuñ
Ĥamdulī'llāh ki bilindi yine qadr-ı 'ulemā

59. **yine:**

Tarih 24

Mısra: 6

Yeniden, bir daha, tekrar.

Didi tārīhi du'ālarla Tūrābī bendeñ
Rūm-ili şadı yine ola efendüm Bāķī

60. **yine:**

Tarih 142

Mısra: 2

Yeniden, bir daha, tekrar.

Oldı Yūnān iline ĥazret-i Mü'min Pāşā
Bize el virdi yine devlet ü iķbāl-i şafā

61. **yine:**

Gazel 11

Mısra: 1

Gene, tekrar, yeniden.

Yine 'ıd irdi ol cūvān oynar
Şalınur nāz ider hemān oynar

62. **yine:**

Müseddes 9

Mısra: 1

Gene, tekrar, yeniden.

Yine gönülüm maqar-ı renc ü 'anā itdi beni
Kākül-i yāri görüp ehl-i hevā itdi beni

63. **yine:**

Müseddes 9

Mısra: 5
Gene, her zaman.

Bir perî zülfine tolaşdı yine vâh beni
Hergiz uşlanmadı dīvâne gönül âh beni

yir:

1. **yirümüz:-(ü)müz**
Tarih 107
Mısra: 3
Yer, mekan.

Hamd idelüm yirümüz mesken-i Maḥmūd olup
Şād olalum dem-be-dem tarḥ idelüm biz hemi

2. **yirini:-i, -n, -i**
Tarih 165
Mısra: 6
Yer, mekan.

Görmeyüp mişlin anuñ oldı revān
Gür idüp yirini Sām u Behrām

3. **yiridür:-i, -dür**
Muhammes 1
Mısra: 7
Uygun, muvafik.

Demidür gözlerümüñ yaşı dem-ā-dem aḳsa
Top-ı nālem yiridür tāk-ı sipihri yıḳsa

4. **yiridür:-i, -dür**
Tarih 74
Mısra: 3
Uygun, muvafik.

Dört birāder yiridür şadra virürse revnaḳ
Fazl ile her birisi şāhib-i iz'ān u temiz

5. **yiridür:-i, -dür**
Tarih 119
Mısra: 4
Uygun, muvafik.

Bu gün 'izzetle zātını ser-efrāz eyledi Mevlā
Olursa dest-giri yiridür erbāb-ı 'irfānuñ

6. **yiridür:-i, -dür**
Tarih 176
Mısra: 2
Uygun, muvafik.

'Azm-i gülzār-ı bekā itdüñ Süleymānum meded
Göklere çıḳsa yiridür âh u efgānum meded

7. **yiridür:-i, -dür**
Tarih 184

Mısra: 5
Uygun, muvafik.

'Adl u dādıyla bulursa yiridür şöhret-i tām
Nāmı 'ālemde hemān Nüşirevānuñ ḳaldı

8. **yiridür:-i, -dür**
Tarih 185
Mısra: 8
Uygun, muvafik.

Ma'ārif buldı devrinde revācın
Ḳavī olsa yiridür dīn-i İslām

9. **yirine:-i, -n, -e**
Tarih 31
Mısra: 4
Makam, mevki.

Ehl-i diller yine şafā sürsün
Geldi yirine şāhibü'l-esrār

10. **yiridür:-i, -dür**
Tarih 59
Mısra: 4
Makam, mevki.

Eyler ihyā bu cihān ḥalḳını iftāsı ile
Hem-çü 'İsī yiridür menzili olsa eflāk

11. **yirini:-i, -n, -i**
Müseddes 4
Mısra: 8
Yer, mekan.

Eşḳiyā` gördükde anı eyledi cümle firār
Ḳatl idüp bir niçesinüñ eyledi yirini nār

12. **yiridür:-i, -dür**
Tarih 109
Mısra: 6
Uygun, tam sırasıdır, münasiptir.

İtdi ol şāh-ı cihān emr-i ricāle inḳiyād
Ḳuṭb-ı aḳṭāb-ı felek olsa yiridür yāveri

13. **yirine:-i, -n, -e**
Gazel 13
Mısra: 2
Bir şey veya şahıs yerine geçmek, onun işini görmek.

Yirine cānumuz oturmadı cānānumuz gelmez
Niçe gün geçdi ḳaşrına Meḥemmed Ḥānumuz gelmez

yir komadı:

1. **yir kıomadı**:-ma, -dı

Tarih 49

Mısra: 6

Yer bırakmamak II aratmamak, geçmek.

‘İlm ü fazlıyla odur fâris-i meydân-ı kemâl
Şevket ü haşmet ile yir kıomadı Dârâya

2. **yir kıomadı**:-ma, -dı

Gazel 41

Mısra: 8

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Yer bırakmamak, isteği karşılamak.

Teşnedür zemzem-i fincânına erbâb-ı mezâk
Sükkere yir kıomadı lezzet ile dad-ı ‘Ali

yire çalma:

1. **yire çalma**:-ma

Müseddes 12

Mısra: 25

Kelime Tipi: **Deyim**

*Yere atmak veya vurmak, yere fırlatmak;
haşlamak, hakaret etmek.*

Sâyeveş üftâdeñi çalma yire ey serv-ğad
İtme serkeşlük benüm serv-i ser-efrâzum meded

yiri:

1. **yiridür**:-dür

Müseddes 11

Mısra: 10

Layıktır, münasiptir.

‘Tavrumuz ‘âlî durur gözlerüz ammâ hâki
Gün gibi mesken idersek yiridür eflâki

2. **yiridür**:-dür

Müseddes 13

Mısra: 7

Layıktır, münasiptir.

Dem-be-dem dökse yiridür dîdemüz yaş üzre yaş
Bağrumuzda çıkdı haşretle meded baş üzre baş

yirin gür eyler idi:

1. **yirin gür eyler idi**:-di-r

Tarih 185

Mısra: 4

Yerini mezar eylemek.

Göreydi şânuñ ey Rüstem-şalâbet
Yirin gür eyler idi Sâm u Behrâm

yirine:

1. **yirine**:

Tarih 186

Mısra: 6

(Gözyaşı) yirine.

Ağladı anuñ için haşret ile ebr-i semâ
Ağla ey dîdelerüm yaş yirine dök kanı

yirlere geçdüm:

1. **yirlere geçdüm**:-dü, -m

Müseddes 3

Mısra: 6

Kelime Tipi: **Deyim**

*Yerlere geçmek, yerle bir olmak II çok utanıp
sıklamak veya kahrolmak.*

Dem-i âhirde şanmañ menzilüm zîr-i türâb itdüm
Günâhum çoklığından yirlere geçdüm hicâb itdüm

yoğ olsun:

1. **yoğ olsun**:-sun

Gazel 35

Mısra: 4

Ortadan kalkmak, varlığı sona ermek.

Dil ü cân nağdini harc eyledüm yoluñda ey dilber
Yoğ olsun saña her kim virmez ise cümleten varın

yohsa:

1. **yohsa**:

Gazel 15

Mısra: 14

*"Aksi takdirde" anlamında kullanılan bir söz,
yoksa.*

Ehl-i zulmün yanına kaldı şehâ itdükleri
Yohsa mazlumuñ alur dâdın şeh-i dâver mi yok

2. **yohsa**:

Gazel 15

Mısra: 20

*"Aksi takdirde" anlamında kullanılan bir söz,
yoksa.*

Yohsa ‘ırkın kesmege şemşir ü yâ hançer mi yok
‘Azmini sultân-ı dehrün men’ iden zâlimlerün

3. **yohsa**:

Gazel 15

Mısra: 24

*"Aksi takdirde" anlamında kullanılan bir söz,
yoksa.*

‘Asker-i İslâm içinde neyki bunca ihtilâl
Cân u dilden pâdişâha yohsa bir çâker mi yok

4. **yoħsa:**

Müseddes 1

Mısra: 6

"Aksi takdirde" anlamında kullanılan bir söz,
yoksa.

Her taraf fitne olup emn ü emānet gitdi
Pādişāhum gözüñ aç yoħsa vilāyet gitdi

5. **yoħsa:**

Müseddes 1

Mısra: 12

"Aksi takdirde" anlamında kullanılan bir söz,
yoksa.

Her taraf fitne olup emn ü emānet gitdi
Pādişāhum gözüñ aç yoħsa vilāyet gitdi

6. **yoħsa:**

Müseddes 1

Mısra: 18

"Aksi takdirde" anlamında kullanılan bir söz,
yoksa.

Her taraf fitne olup emn ü emānet gitdi
Pādişāhum gözüñ aç yoħsa vilāyet gitdi

7. **yoħsa:**

Müseddes 1

Mısra: 24

"Aksi takdirde" anlamında kullanılan bir söz,
yoksa.

Her taraf fitne olup emn ü emānet gitdi
Pādişāhum gözüñ aç yoħsa vilāyet gitdi

8. **yoħsa:**

Müseddes 1

Mısra: 30

"Aksi takdirde" anlamında kullanılan bir söz,
yoksa.

Her taraf fitne olup emn ü emānet gitdi
Pādişāhum gözüñ aç yoħsa vilāyet gitdi

yok:

1. **yok:**

Gazel 1

Mısra: 6

Yok.

Pīrlük hengāmı geldi gitdi eyyām-ı şebāb
Gönlümüz egler kanı yok bir cüvān-ı dil-fırīb

2. **yok:**

Tarih 6

Mısra: 5

Yok.

Yok bu bezm-i 'ulemā içre ayakdaşı añuñ
Fażl ile her birinüñ aldı yine payımı

3. **yokdur:-dur**

Tarih 27

Mısra: 6

Yok.

Bu şab '-ı ĥurde-dānıyla 'ulümü cümle şayd itdi
Felekde mişli yokdur ehl-i şab 'uñ serveri oldı

4. **yok:**

Tarih 79

Mısra: 9

Yok.

Yeter çün gördi a'dā himmet-i merdāna ĥāyil yok
Kaçup kurtılmadılar eylediler cān aña teslīm

5. **yok:**

Tarih 148

Mısra: 4

Yok.

Efendi zāt-ı pākūñ 'ilm ile vaşf itmek olurdu
Senüñ medħūñe lāyık yok 'ibāret neylesün řa'ir

6. **yokdur:-dur**

Gazel 9

Mısra: 1

Bulunmamak, olmamak, mevcut olmamak.

Cānāne bu revişler serv-i çemende yokdur
Bu nāz ile gülüşler gülşen gülünde yokdur

7. **yokdur:-dur**

Gazel 9

Mısra: 2

Bulunmamak, olmamak, mevcut olmamak.

Cānāne bu revişler serv-i çemende yokdur
Bu nāz ile gülüşler gülşen gülünde yokdur

8. **yokdur:-dur**

Gazel 9

Mısra: 4

Bulunmamak, olmamak, mevcut olmamak.

Şaĥrā-yı Çīni ey dil geşt eyleseñ bulunmaz
Bu çeşm ü bu baķışlar āhū cehende yokdur

9. **yokdur:-dur**

Gazel 9

Mısra: 6

Bulunmamak, olmamak, mevcut olmamak.

Řāk itmek ile řaddüñ beñzer mi ĥiç meh-i nev
Āyā hilāl şaşlar devr-i kühende yokdur

10. **yoğdur:-dur**

Gazel 9

Mısra: 8

Bulunmamak, olmamak, mevcut olmamak.

Nağm eylese ‘aceb mi bu şab’-ı ĥurde-dānum
Mānend-i inci dişler hergiz ‘Adende yoğdur

11. **yoğdur:-dur**

Gazel 9

Mısra: 10

Bulunmamak, olmamak, mevcut olmamak.

Gitdi Tūrābī ‘ağlum refťarını görince
Bu şu gibi ağışlar esb-i devende yoğdur

12. **yoğ:**

Gazel 15

Mısra: 8

Bulunmamak, olmamak, mevcut olmamak.

Kerbelāda ancak olmiřđur Ĥüseyne bu cefā
Derdümi süz-ı dilümden ĥiç bir añlar mı yoğ

13. **yoğ:**

Gazel 19

Mısra: 3

Bulunmamak, olmamak, mevcut olmamak.

Alışduğ fırķate vařluña ey meh tāb u tākāt yoğ
Mezāk ehli bilür fark eyleye vaşl ile hicrānuñ

14. **yoğdur:-dur**

Gazel 24

Mısra: 9

Bulunmamak, olmamak, mevcut olmamak.

Bu Tūrābī řuluñuñ ġayrıya yoğdur nazarı
Pādiřāhum seni dil taştına gel Key görelüm

15. **yoğ:**

Gazel 33

Mısra: 8

Bulunmamak, olmamak, mevcut olmamak.

Beni gördükde şaşın çın ider ol serv-i ĥırām
Meyli yoğ baña selāmum alışından bilürin

16. **yoğ:**

Gazel 33

Mısra: 9

Bulunmamak, olmamak, mevcut olmamak.

Yoğ zamīrinde vefā resmi Tūrābī yāruñ
Fikri deryāsına çurma şalışından bilürin

17. **yoğ:**

Kıt'a 6

Mısra: 5

Bulunmamak, olmamak, mevcut olmamak.

Irağ oldum řafā-yı ĥātırım yoğ
Bu mektübuñ şuşuru ola ma ‘zür

18. **yoğdur:-dur**

Müseddes 1

Mısra: 19

Bulunmamak, olmamak, mevcut olmamak.

Ėālibā mīr-i vilāyetde söz añlar yoğdur
Fuřarānuñ gözi yaşın görüp ağlar yoğdur

19. **yoğdur:-dur**

Müseddes 1

Mısra: 21

Bulunmamak, olmamak, mevcut olmamak.

Eřkiyā’ def ine cān virici begler yoğdur
Kırsalar cümle cihān ĥalkını yoğlar yoğdur

20. **yoğdur:-dur**

Müseddes 1

Mısra: 22

Bulunmamak, olmamak, mevcut olmamak.

Eřkiyā’ def ine cān virici begler yoğdur
Kırsalar cümle cihān ĥalkını yoğlar yoğdur

21. **yoğ:**

Müseddes 2

Mısra: 15

Bulunmamak, olmamak, mevcut olmamak.

Mezra’-ı ‘ömriñe derd irüşüp vařt-i direv
Ĥařılı sende ‘amel yoğ çadar-ı dāne-i cev

22. **yoğ:**

Müseddes 2

Mısra: 20

Bulunmamak, olmamak, mevcut olmamak.

Saña hengām-ı meřīb irdi ‘aceb kār oldu
Ĥākātuñ yoğ bařuña tāc-ı serüñ bār oldu

23. **yoğdur:-dur**

Müseddes 2

Mısra: 2

Bulunmamak, olmamak, mevcut olmamak.

Pīrlük irdi dilā neyki bu řül-i emelüñ
Ayağüñ aldı ecel yoğdur elüñde ‘amelüñ

24. **yoğ:**

Müseddes 6

Mısra: 9

Bulunmamak, olmamak, mevcut olmamak.

Ƙankı birin diyelüm derdümüze yoƙ pāyān
Bize hayretde iken oldı Hūdādan ihsān

25. yoƙ:

Müseddes 6

Mısra: 20

Bulunmamak, olmamak, mevcut olmamak.

Bu cihān içre bizüm derdümüze merhem yoƙ
Hālümüz ağlamağa neyleyelüm hem-dem yoƙ

26. yoƙ:

Müseddes 6

Mısra: 21

Bulunmamak, olmamak, mevcut olmamak.

Derd ğamsuz güzerān eylemege bir dem yoƙ
Dir iken devr-i zamān içre meger ādem yoƙ

27. yoƙ:

Müseddes 6

Mısra: 22

Bulunmamak, olmamak, mevcut olmamak.

Derd ğamsuz güzerān eylemege bir dem yoƙ
Dir iken devr-i zamān içre meger ādem yoƙ

28. yoƙ:

Müseddes 7

Mısra: 20

Bulunmamak, olmamak.

Hicr-i yār ile irişdi felege āhum hayf
Ser-i küyına anuñ varmağa yoƙ rāhum hayf

yoƙ mi:

1. yoƙ mi:

Gazel 15

Mısra: 14

*'yok mu?'; anlatıma vurgu katmak amacıyla
kullanılan bir sözde soru ifadesi.*

Ehl-i zülmün yanına ƙaldı ŝehā itdükleri
Yoħsa mazlümüñ alur dādin şeh-i dāver mi yoƙ

2. yoƙ mi:

Gazel 15

Mısra: 15

*'yok mu?'; anlatıma vurgu katmak amacıyla
kullanılan bir sözde soru ifadesi.*

Hep vilāyet gitdi elden yoƙ mı bir hālīs ƙulı
Pādiŝāhı ƙıƙmağa eṭrāfa sevƙ eyler mi yoƙ

3. yoƙ mi:

Gazel 15

Mısra: 16

*'yok mu?'; anlatıma vurgu katmak amacıyla
kullanılan bir sözde soru ifadesi.*

Hep vilāyet gitdi elden yoƙ mı bir hālīs ƙulı
Pādiŝāhı ƙıƙmağa eṭrāfa sevƙ eyler mi yoƙ

4. yoƙ mi:

Gazel 15

Mısra: 18

*'yok mu?'; anlatıma vurgu katmak amacıyla
kullanılan bir sözde soru ifadesi.*

Ƙıƙmaz iseñ pādiŝāhum gitdi elden memleket
Bunı iz'ān itmege bir āŝaf-ı şaf-der mi yoƙ

5. yoƙ mi:

Gazel 15

Mısra: 20

*'yok mu?'; anlatıma vurgu katmak amacıyla
kullanılan bir sözde soru ifadesi.*

Yoħsa 'ırƙın kesmege ŝeŝŝir ü yā hañcer mi yoƙ
'Azmini sultān-ı dehrün men' iden zālimlerün

6. yoƙ mi:

Gazel 15

Mısra: 22

*'yok mu?'; anlatıma vurgu katmak amacıyla
kullanılan bir sözde soru ifadesi.*

Her ƙarafda mülküñi aldurdılar ihmāl ile
Devlet-i ŝāh-ı cihānı hayf bir ister mi yoƙ

7. yoƙ mi:

Gazel 15

Mısra: 24

*'yok mu?'; anlatıma vurgu katmak amacıyla
kullanılan bir sözde soru ifadesi.*

'Asker-i İslām içinde neyki bunca ihtilāl
Cān u dilden pādiŝāha yoħsa bir ƙāker mi yoƙ

8. yoƙ mi:

Gazel 15

Mısra: 26

*'yok mu?'; anlatıma vurgu katmak amacıyla
kullanılan bir sözde soru ifadesi.*

Mürveş oldı re'āyā pāymāl-i eŝkiyā'
Gel Süleymānum yetiş gör hālını ağlar mı yoƙ

9. yoƙ mi:

Gazel 15

Mısra: 28

*'yok mu?'; anlatıma vurgu katmak amacıyla
kullanılan bir sözde soru ifadesi.*

Hİç kimesne raħm idüp feryādumuz ğuŝ eylemez
Pādiŝāh-ı dehre bu aħvāli bir söyler mi yoƙ

10. **yoğ mi:**

Gazel 15

Mısra: 30

'yok mu?'; anlatıma vurgu katmak amacıyla kullanılan bir sözde soru ifadesi.

Bu Tūrābī derd-mendi kılmağa ğamdan ħalāş
Rehzen-i düşmen 'Alī sīretlü bir Ħayder mi yoğ

11. **yoğ mi:**

Gazel 15

Mısra: 1

'yok mu?'; anlatıma vurgu katmak amacıyla kullanılan bir sözde soru ifadesi.

Dād müzdād olmadı sultān-ı baħr u ber mi yoğ
Kuṭb-ı āfākı bu devrūñ noldı bir gözler mi yoğ

12. **yoğ mi:**

Gazel 15

Mısra: 2

'yok mu?'; anlatıma vurgu katmak amacıyla kullanılan bir sözde soru ifadesi.

Dād müzdād olmadı sultān-ı baħr u ber mi yoğ
Kuṭb-ı āfākı bu devrūñ noldı bir gözler mi yoğ

13. **yoğ mi:**

Gazel 15

Mısra: 4

'yok mu?'; anlatıma vurgu katmak amacıyla kullanılan bir sözde soru ifadesi.

Eyledi dār-ı cihāmı eşkiyā' ħayli ħarāb
Başın alur zālīmūñ 'ālemde bir server mi yoğ

14. **yoğ mi:**

Gazel 15

Mısra: 12

'yok mu?'; anlatıma vurgu katmak amacıyla kullanılan bir sözde soru ifadesi.

Re'y ü tedbīr eyleyüp zālīmlerūñ al başını
Pādişāhum turma emr eyle hemān 'asker mi yoğ

15. **yoğ mi:**

Gazel 15

Mısra: 10

'yok mu?'; anlatıma vurgu katmak amacıyla kullanılan bir sözde soru ifadesi.

İtdi meydān içre her bir қаħbe-zen da'vā-yı merd
Bu cihān ħalkı muħanneş oldı yā bir er mi yoğ

16. **yoğ mi:**

Gazel 15

Mısra: 6

'yok mu?'; anlatıma vurgu katmak amacıyla kullanılan bir sözde soru ifadesi.

Kūr mu noldı Ħaleb Beglerbegisi hey dirīğ
Böyle bir zulm-ı şarīħi bilmezem yoğlar mı yoğ

yoğla-:

1. **yoğlar:-r**

Gazel 15

Mısra: 6

Yoklamak, kontrol etmek, gözden geçirmek.

Kūr mu noldı Ħaleb Beglerbegisi hey dirīğ
Böyle bir zulm-ı şarīħi bilmezem yoğlar mı yoğ

yoğla:

1. **yoğladum:-du, -m**

Tarih 205

Mısra: 10

Yoklamak, kontrol etmek, gözden geçirmek.

Manşıb olduğda Vişālīye Tūrābī ol dem
Yoğladum tārīħini oldı қаzā-i Edine

yoğlar:

1. **yoğlar:**

Müseddes 1

Mısra: 22

Yoklayan, kontrol eden.

Eşkiyā' def'ine cān virici begler yoğdur
Kırsalar cümle cihān ħalkını yoğlar yoğdur

yoğ:

1. **yoğla:-(u)ñ, -a**

Tarih 60

Mısra: 8

Uğruna, uğruna II amaç, maksat.

Sen şeh-i mülk-i 'ulūmuñ tavır u erkānın görüp
Ehl-i diller eylediler yoğla cānım sebīl

2. **yoğdurdu:-dur, -dı**

Tarih 35

Mısra: 8

Perişan etmek, mahvetmek.

Bostān-ı hüneri ğāret idüp bād-ı fenā
Dest-i ħasretle gül ü sünbülünü yoğdurdu

3. **yoğ:**

Müseddes 2

Mısra: 26

Bir yerden bir yere gitmek amacıyla içinden
veya üzerinden geçilen yer, tarik, rah.

İrdi ser-menzil-i pâyâna dilâ rāh-ı ümîd
Yol yakın oldu idersin daħı sen fikr-i ba‘id

4. **yoluyla**:-u, -(y)la

Tarih 150

Mısra: 2

Yol II uğur.

Hamduli’llāh ki Ğanī-zāde Efendi şimdi
Ķādī-‘asker oluban şadra yoluyla geldi

5. **yoluñda**:-(u)ñ, -da

Gazel 35

Mısra: 3

(Sevgilinin) yolu; uğruna.

Dil ü cān nağdini ħarc eyledüm yoluñda ey dilber
Yoğ olsun saña her kim virmez ise cümleten varın

6. **yolmadın**:-ma, -dın

Gazel 30

Mısra: 6

*Çekerek yerinden çıkarmak, çekip koparmak
(Saç bağlamında).*

‘İyş it geçürme fırsatı faşl-ı bahārdur
Sünbül benefşe üstüñe şaçını yolmadın

vol gösterdi:

1. **yol gösterdi**:-di

Tarih 198

Mısra: 2

*Kılavuzluk, rehberlik etmek (el- Hadi) (Yolun
doğrusu Allah’ındır. Yolun eğrisi de vardır. Allah
dileseydi hepinizi doğru yola iletirdi. Nahl suresi
9. ayet); hakikate ulaştırmak.*

Hamduli’llāh ey Vişālī Ka‘beye bulduñ vuşül
Sırr-ı Ķağ gösterdi saña ħāne-i Mevlāya yol

vol gösterüp:

1. **yol gösterüp**:-üp

Tarih 87

Mısra: 1

*Kılavuzluk, rehberlik etmek (el- Hadi) (Yolun
doğrusu Allah’ındır. Yolun eğrisi de vardır. Allah
dileseydi hepinizi doğru yola iletirdi. Nahl suresi
9. ayet); hakikate ulaştırmak.*

Gösterüp Bār-ı Te‘ālā Ka‘be-i maşşūda yol
Hamduli’llāh buldı sultānum murādına vuşül

vola gitdi:

1. **yola gitdi**:-di

Müseddes 5

Mısra: 6

Kelime Tipi: **Deyim**

*Yolculuğa çıkmak; uzaklaşmak, ayrı kalmak;
aşıktan uzak olmak, ilgi göstermemek.*

‘Adem iklīmine ‘azm eyledi dildār meded
Gitdi gelmez yola ħayfā nideyin yār meded

2. **yola gitdi**:-di

Müseddes 5

Mısra: 12

Kelime Tipi: **Deyim**

*Yolculuğa çıkmak; uzaklaşmak, ayrı kalmak;
aşıktan uzak olmak, ilgi göstermemek.*

‘Adem iklīmine ‘azm eyledi dildār meded
Gitdi gelmez yola ħayfā nideyin yār meded

3. **yola gitdi**:-di

Müseddes 5

Mısra: 18

Kelime Tipi: **Deyim**

*Yolculuğa çıkmak; uzaklaşmak, ayrı kalmak;
aşıktan uzak olmak, ilgi göstermemek.*

‘Adem iklīmine ‘azm eyledi dildār meded
Gitdi gelmez yola ħayfā nideyin yār meded

4. **yola gitdi**:-di

Müseddes 5

Mısra: 24

Kelime Tipi: **Deyim**

*Yolculuğa çıkmak; uzaklaşmak, ayrı kalmak;
aşıktan uzak olmak, ilgi göstermemek.*

‘Adem iklīmine ‘azm eyledi dildār meded
Gitdi gelmez yola ħayfā nideyin yār meded

5. **yola gitdi**:-di

Müseddes 5

Mısra: 30

Kelime Tipi: **Deyim**

*Yolculuğa çıkmak; uzaklaşmak, ayrı kalmak;
aşıktan uzak olmak, ilgi göstermemek.*

‘Adem iklīmine ‘azm eyledi dildār meded
Gitdi gelmez yola ħayfā nideyin yār meded

volında:

1. **volında**:

Gazel 11

Mısra: 8

(Sevgilinin) uğrunda, yolunda.

Ruħları üzre beydağ-ı ħālin
Kim görürse yolında cān oynar

2. **volında**:

Gazel 18

Mısra: 3
(Sevgilinin) uğrunda, yolunda.

Yolında baş u cāna kalmayanlar rezm-gāh içre
Nola maqbül olursa ey göñül yanında serdāruñ

3. yolında:

Gazel 18

Mısra: 8

(Sevgilinin) uğrunda, yolunda.

Girüp meydān-ı aşkında o şāhuñ cān u baş oyna
Yolında harc olursa tañ mı ey dil cümleten varuñ

volında cān virsem:

1. yolında cān virsem:-se, -m

Gazel 3

Mısra: 6

Kelime Tipi: **Deyim**

Bir kimse veya değer uğruna hayatını feda etmek, ölmek.

Şeh-bāz-ı çeşmüñ bāl açar şayd itdi dil murgın
meger
Yolında cān virsem ne var göñlüm anuñ
müştākıdır

volında kurbānı olsa:

1. yolında kurbānı olsa:-sa

Tarih 199

Mısra: 6

Kelime Tipi: **Deyim**

Uğruna ızdırıp veya büyük üzüntü, sıkıntı çekmek, zarara girmek, ölmek.

Bi-ḥamdillāh şafāmuz var Vişālī 'ıydına irdük
Yolında gūsfend-i dil demidür olsa kurbānı

voluñda kurbān olsun:

1. yoluñda kurbān olsun:-sun

Tarih 16

Mısra: 2

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Yolunda kurban olmak II Vezir Ahmed Paşa'nın yolunda canını feda etmek.

Ey āşaf-ı cihān-gır serdār-ı Āl-i 'Osmān
Erbāb-ı dil hemişe olsun yoluñda kurbān

yu:

1. yudılar:-dı, -lar

Kıt'a 8

Mısra: 4

(ölü) yıkamak.

Ḥazretüñ āb-ı mu'cizātı ile
Yudılar meyyitini ser-tā-be-pāy

yüce:

1. yüce:

Tarih 65

Mısra: 3

Yüce, büyük, ulu.

Baḥs-ı 'ilm itse kaçan ol yüce pervāz eyler
Şānı 'ālīdür anı añlayamaz her alçak

yügür:

1. yügürüp:-üp

Tarih 2

Mısra: 4

Koşmak, hızlı gitmek.

'İlm ü fazlıyla geçdi akrānı
Yügürüp eşheb-i siyādet ile

yum-:

1. yummaz:-maz

Gazel 5

Mısra: 5

Kapatmak.

Encüm-āsā gözlerin yummaz gice tā şubḥa dek
Bister-i firkatde şanmañ 'āşık-ı nālān uyur

yümn-i 'adliyle:

1. yümn-i 'adliyle:-i, -(y)le

Tarih 114

Mısra: 7

Adalet uğuruyla.

Yümn-i 'adliyle bu gün oldı vezir ü serdār
Her belādan özini ḥıfz ide dāyim Yezdān

2. yümn-i 'adliyle:-i, -(y)le

Tarih 82

Mısra: 5

Adaletinin uğuru.

Yümn-i 'adliyle şehā irdi murād u kāma ol
Yād olan şimdi cihān içre anuñ iclālīdür

yümn-i kudūmuñla:

1. yümn-i kudūmuñla:-(u)ñ, -la

Tarih 64

Mısra: 2

Uğurlu ve bereketli gelişi, bereketli ayağı.

Halebe geldüñ eyâ Hzret-i Ahmed Pâşâ
Eyledüñ yümn-i kudümüñla anı cây-ı şafâ

yümn-i sa'adetle:

1. yümn-i sa'adetle:-le

Tarih 153

Mısra: 1

Saadet uğuruyla, mutluluk bereketiyle.

Bu gün yümn-i sa'adetle Naşûh Pâşâ-yı deryâ-dil
Olup dâmâd-ı Sultân Ahmed oldu dâver-i 'âdil

yünân:

1. yünâna:-a

Tarih 127

Mısra: 2

Yunan.

Olup serdâr-ı ekrem devlet ile geldi Yünâna
Murâd Pâşâ vezir-i a'zam oldu Âl-i 'Osmâna

2. yünâna:-a

Tarih 127

Mısra: 14

Yunan.

Türâbî dindi hâtifden kudümına anuñ târîh
Murâd Pâşâ-yı 'âlî 'adli ile geldi Yünâna

3. yünâna:-a

Tarih 140

Mısra: 1

Yunan.

Oldı 'adâletiyle Yünâna vâlî Mü' min
Luţf u keremle Pâşâ olsa 'aceb mi muhsin

4. yünâni:-ı

Tarih 140

Mısra: 6

Yunan.

'Adlin görüp Türâbî dinildi aña târîh
Yünâni kıldı başdan iklîm-i 'abd-ı mü'min

5. yünâni:-ı

Tarih 141

Mısra: 10

Yunan.

Pîşesi 'adl idi her yirde budur târîh
Kıldı Yünâni velî mülket-i 'abd-ı Mü'min

6. yünâna:-a

Tarih 143

Mısra: 1

Yunan.

Geldi Yünâna dilâ Hzret-i Mü'min Pâşâ
Mağdemi şevki ile buldı şeref haylî yine

7. yünâni:-ı

Tarih 30

Mısra: 2

Yunanistan, Yunan toprakları.

'Adl ile Birrî Efendi oldu defterdârumuz
Aña Yünâni sipâriş eyledi serdârumuz

yünân iline:

1. yünân iline:-i, -n, -e

Tarih 142

Mısra: 1

Yunan memleketi.

Oldı Yünân iline Hzret-i Mü'min Pâşâ
Bize el virdi yine devlet ü iqbâl-i şafâ

yünân ilini:

1. yünân ilini:-i, -n, -i

Tarih 141

Mısra: 2

Yunan memleketi.

Hamduli'llâh ki gelüp Hzret-i Mü'min Pâşâ
Kıldı Yünân ilini 'adl ile cây-ı mü'min

yünânuñ defterdâri:

1. yünânuñ defterdâri:-ı

Tarih 199

Mısra: 3

Yunan defterdari.

Gelüp oldu şehâ 'adliyle defterdâri Yünânuñ
Zuhûr eyler bu gündün soñra me'âl-i zıll-ı
Yezdânî

yüreg:

1. yüregüm:-(ü)m

Gazel 41

Mısra: 5

Gönül, kalp, yürek.

Her kaçan rakşa gire nâz ile oynar yüregüm
Cânım ağzuma gelür yâd ola ger ad-ı 'Ali

yürek:

1. yürekde:-de

Müseddes 13

Mısra: 4

Gönül II kalp.

Dem-be-dem seyl-âbveş gözden akitduğ rûdumuz
Haşre dek diñlenmeyüp yansun yürekde 'üdümuz

yüri:

1. **yüri:**

Tarih 156

Mısra: 39

Haydi, durma.

Ey Tûrâbî yüri du 'â eyle
Hağ Te 'âlâ vücüdün eyleye var

2. **yüri:**

Kıt'a 6

Mısra: 7

Ayrılmak, uzaklaşmak; haydi, durma.

Yüri ey nazm-ı rûh-efzâ niyâz it
Varup yalvar o yârûñ hâñirin sor

yürit:

1. **yüritse:-se**

Tarih 40

Mısra: 8

Yürütmek, sürdürmek, muhafaza etmek.

Dilâverlûkle erlûkle olupdur dâver-i devrân
Revâdur rûy-ı deryâda yüritse hüküm-i sulţânı

yuvadan uçdı:

1. **yuvadan uçdı:-dı**

Gazel 1

Mısra: 10

Kelime Tipi: **Deyim**

Yuvadan ayrılmak.

Ey Tûrâbî gülşen-i 'ömrüm benüm oldu hârâb
Bâğumuz oldu hârâb uçdı yuvadan 'andelb

yüz:

1. **yüzümüz:-(ü)müz**

Gazel 12

Mısra: 3

Yüz, yanak.

Dilmez yüzümüz bakmağa bir vech ile bâde
Gözler kamaşur mihr-i dirâhşâna bakılmaz

yüz aklığın eyler:

1. **yüz aklığın eyler:-r**

Kıt'a 5

Mısra: 12

Yüzünü aydınlatmak, renk vermek.

Gösterüp barmağ cihâna gönca-i zanbağları
Yâsemem yüz aklığın eyler mi reyhâmı nice

yüz biñ:

1. **yüz biñ:**

Tarih 123

Mısra: 7

Yüz bin, pek çok.

Bu devr-i bî-beğâdan gerçi yüz biñ pehlevân
geçdi
Nañiri gelmedi dehre niçe biñ nîk-rây oldu

2. **yüz biñ:**

Tarih 72

Mısra: 6

Yüz bin. Çokluk ifade etmek için kullanılır.

Şahn-ı meydânuñ bu şimdi Rüstem-i destânıdur
Bu cihâna gerçi geldi niçe yüz biñ pehlevân

yüz biñ kâfiri:

1. **yüz biñ kâfiri:-i**

Tarih 109

Mısra: 30

Yüz bin kafir, pek çok din düşmanı.

Dökdiler toprağa kanın düşmen-i dînuñ bular
Hâke yeksân eylediler niçe yüz biñ kâfiri

yüz bulup:

1. **yüz bulup:-up**

Gazel 37

Mısra: 3

Kelime Tipi: **Deyim**

İlgi ve yakınlık görmek. (ADS).

Nezâketle sürer yüz yüz bulup ol rû
Şakın gafletle her şeb bâliş-i zer-kâra yüz virme

yüz göstermedi:

1. **yüz göstermedi:-me, -di**

Gazel 40

Mısra: 5

Kelime Tipi: **Deyim**

Ortaya çıkmak, belirlemek.

Hicâb ile kalup göstermedi yüz bülbül-i zâra
Açılmadı dirîgâ gönca-i gülzârdan perde

yüz karesidür:

1. **yüz karesidür:-(s)i, -dür**

Gazel 7

Mısra: 8

Yüzün karesi, yüzün kenarları.

Beyâz-ı hüsnuñ itmek gayra nisbet
Hele ben bildüğüm yüz kıresidür

yüz sürdi:

1. **yüz sürdi:-di**

Gazel 42

Mısra: 17

Kelime Tipi: **Deyim**

Aşırı sevgiyi ve bağlılığı göstermek için yere eğilmek, yere kapanmak; sevgilinin ayağına kapanmak.

Yüz sürdi Türâbî işigün hâkine cânâ
Fâhr eyler ise nola varup hâk-i der oldı

yüz sürenler:

1. **yüz sürenler:-en, -ler**

Tarih 105

Mısra: 6

Baş eğmek, (huzurunda) yere kapanmak, ayaklara kapanmak (saygı bağlamında).

Ola her demde se'âdet aña yâr
Yüz sürenler pâyına pür-süd ola

yüz sürer:

1. **yüz sürer:-(e)r**

Gazel 37

Mısra: 3

Kelime Tipi: **Deyim**

Aşırı sevgiyi ve bağlılığı göstermek için yere eğilmek, yere kapanmak; sevgilinin ayağına kapanmak.

Nezâketle sürer yüz yüz bulup ol rû
Şakın gafletle her şeb bâliş-i zer-kâra yüz virme

yüz sürerüz:

1. **yüz sürerüz:-(e)r, -üz**

Müseddes 11

Mısra: 28

Kelime Tipi: **Deyim**

Aşırı sevgiyi ve bağlılığı göstermek için yere eğilmek, yere kapanmak; sevgilinin ayağına kapanmak.

İbn-i vaktüz bizi sen şanma ki ferdâyilerüz
Ey Türâbî sürerüz pâyine yüz pâyilerüz

yüz sürmeden:

1. **yüz sürmeden:-me, -den**

Tarih 142

Mısra: 5

Kelime Tipi: **Deyim**

Yüz sürmek, saygı/sevgi göstermek için yere eğilmek.

Degme bir eşige yüz sürmeden el çekdi gönül
Hâk-i dergâhı yeter çeşmümüze kuhl-i cilâ'

yüz sürüp:

1. **yüz sürüp:-üp**

Müseddes 8

Mısra: 8

Kelime Tipi: **Deyim**

Saygın bir kimsenin huzurunda bulunurken saygı ve sevgi göstermek amacıyla yere eğilmek.

Gördi ey Seyyid bu 'aynum türbe-i pâküñ 'ayân
Şükrülü'llâh yüz sürüp itdüm ser-i küyuñ mekân

yüz virme:

1. **yüz virme:**

Gazel 37

Mısra: 2

Kelime Tipi: **Deyim**

Yüz vermemek: ilgi, yakınlık göstermemek, önemsememek.

Öper ruhsâr-ı alüñ âl ider

Gül-i bâğ-ı cinânsın luft idüp her hâra yüz virme

2. **yüz virme:**

Gazel 37

Mısra: 4

Kelime Tipi: **Deyim**

Yüz vermemek: ilgi, yakınlık göstermemek, önemsememek.

Nezâketle sürer yüz yüz bulup ol rû

Şakın gafletle her şeb bâliş-i zer-kâra yüz virme

3. **yüz virme:**

Gazel 37

Mısra: 6

Kelime Tipi: **Deyim**

Yüz vermemek: ilgi, yakınlık göstermemek, önemsememek.

Başına taķınup tel göz karardup düşmesün Rûma
Koma hâl-i ruhuñ ol Hindü-yı hün-hVâra yüz virme

4. **yüz virme:**

Gazel 37

Mısra: 8

Kelime Tipi: **Deyim**

Yüz vermemek: ilgi, yakınlık göstermemek, önemsememek.

Şalup Rüm üzre 'asker itmesün bir yüz qaralığı
Tıraş eyle vücüdün ol haṭ-ı ruḥsāra yüz virme

5. yüz virme:

Gazel 37

Mısra: 10

Kelime Tipi: **Deyim**

Yüz vermemek: ilgi, yakınlık göstermemek, önemsememek.

Türābīnūñ sözin tüt eylemegil 'ārızı zīnet
Saña bir reng ider meşşāta-i mekkāra yüz virme

yüz virmekde:

1. yüz virmekde:-mek, -de

Gazel 26

Mısra: 1

Kelime Tipi: **Deyim**

İlgi, yakınlık göstermek.

Hara yüz virmekde sen bī-bāk imişsin bilmedüm
Gül şanurdum ben seni ḥāşāk imişsin bilmedüm

yüze gülüp:

1. yüze gülüp:-üp

Kıt'a 10

Mısra: 3

Kelime Tipi: **Deyim**

Yalandan samimiyet göstermek, riyakarca davranmak, kandırmak.

Mütevellī gülüp yüze dāyim
Māt ider ādemi o bir ruḥ ile

yüzi güldi:

1. yüzi güldi:-di

Tarih 18

Mısra: 8

Kelime Tipi: **Deyim**

Sevinci yüzünden belli olmak, feraha kavuşmak, temiz, tertipli duruma gelmek.

Nālān iderdi her dem mazlūmı ol mu'ānid
Güldi yüzi cihānuñ ma'zül olup leccāc

yüzlerüm sürdüm:

1. yüzlerüm sürdüm:-dü, -m

Müseddes 8

Mısra: 19

Kelime Tipi: **Deyim**

Aşırı sevgi göstermek için yere eğilmek.

Yā Ḥabība'llāh ser-i kūyuña sürdüm yüzlerüm
Ḳadr u 'īd olsa 'aceb midür gicem gündüzlerüm

yüzümüz karasını:

1. yüzümüz karasını:-(s)ı, -n, -ı

Müseddes 11

Mısra: 21

Yüzümüzün karası, aybımız, suçumuz.

Yüzümüz karasını başumuza tiz kaçma
Himmetün gibi bize tırmadın alçağ başma

yüzünü gördi:

1. yüzünü gördi:-di

Gazel 42

Mısra: 4

(Sevgilinin) yüzünü görmek.

'Aşkuñla senün bendeñi ta'yīb iden ey dōst
Gördi yüzünü ol daḥı benden beter oldı

Z

zabt itsün:

1. zabt itsün:-sün

Tarih 68

Mısra: 5

Zabtetmek, kontrol altına almak II öğrenmek.

Ḥudāyā 'ömr-i bākī vir 'ulūmı cümle zabt itsün
Du'āmuz gūş idüp gökde melekler diyeler āmīn

zād eylegil:

1. zād eylegil:-gil

Tarih 83

Mısra: 10

Azık etmek.

Ol Resül-i kā'ināta kıl hemīşe istinād
Tūşe-i tevḥīd ü iḥlāsı hemān zād eylegil

zafer buldı:

1. zafer buldı:-dı

Tarih 137

Mısra: 1

Kazanmak, galip gelmek, yenmek.

Ol nām-ı muzafferle buldı zafer a'dāya
Bu faẓl u 'adāletle olup Ḥalebe kādī

2. **zafer buldı:-dı**

Tarih 210

Mısra: 15

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Zafer kazanmak, galip gelmek; büyük gayret ve emek neticesinde başarı elde etmek.

Buldı ol nām-ı Mehemmed birle a' dāya zafer
Hāzret-i Aḥmed Pāşā ' asker-i Vānıyıla tīz

zafer bulmasun:

1. **zafer bulmasun:-ma, -sun**

Tarih 132

Mısra: 7

Kazanmak, galip gelmek, yenmek.

Bulmasun hergiz zafer aña ḥasūd
Her nefes olsun mu'ini evliyā

za'ferāna döndi:

1. **za'ferāna döndi:-dı**

Müseddes 2

Mısra: 9

*Güzel kokulu meşhur bir çiçeğe dönmek,
güzel kokulu meşhur bir çiçeğe benzemek.*

Rūy-i zerdūñ şararup döndi za'ferāna hemān
Eyledi bād-ı fenā berg-i vücūduñı ḥazān

zāg-ı a' dāyı:

1. **zāg-ı a' dāyı:-(y)ı**

Tarih 184

Mısra: 3

Düşmanların gammazı, fitneci düşmanlar.

Şāh-bāz-ı himem ü bāz-ı veķārın şaldı
Zāg-ı a' dāyı şikār eylemek için fi'l-ḥāl

zāhidā:

1. **zāhidā:**

Müseddes 11

Mısra: 19

*Ey sofı, ey zāhid! (Çok dindar olup irfānı
olmayan kimse, kaba sofı).*

Bakup ' işyānumuza nār-ı caḥīme yakma
Zāhidā cānumuza ta'n ile çaķmaķ çaķma

zāhid-i aḥmak:

1. **zāhid-i aḥmak:**

Gazel 27

Mısra: 14

Aḥmak zahit, aḥmak aşırı dindar.

Ey Tūrābī men' ider dil-ber temāşāsın bu gün
Zāhid-i aḥmak daḥı ferdāyı bilmez neydügin

zāhm-ı şemşir-i ğamuñ:

1. **zāhm-ı şemşir-i ğamuñ:-(u)ñ**

Müseddes 14

Mısra: 8

*Üzüntü kılıcının yarası. II aşkın sebep
olduğu üzüntü kastedilmektedir.*

Zāhm-ı şemşir-i ğamuñ cāna şafādur bilene
Ey perī ḥāk-i derūñ kuḥl-i cilā' dur bilene

zāhmı urdı:

1. **zāhmı urdı:-dı**

Muhammes 1

Mısra: 20

Yaralamak, yara açmak.

Atılıp kavı-ı kazādan yine bir tūr-i belā
Urdı zāhmı dile ol nāveg-i pertāb-ı ecel

za'if kıldı:

1. **za'if kıldı:-dı**

Nazm 2

Mısra: 31

Zayıf, güçsüz duruma koymak.

Pādişāhuñ ' asker-i ekrādını kıldı za'if
Rāfızıye fırsat virdi Āl-i ' Oşmān üstine

za'if oldı:

1. **za'if oldı:-dı**

Tarih 181

Mısra: 6

Güçsüz düşmek.

Bu kerr ü ferr ile anı görünce kendüden gitdi
Ḥasūduñ ḳalmadı aşlā vücūdi key za'if oldı

2. **za'if oldı:-dı**

Tarih 182

Mısra: 2

Güçsüz düşmek.

Halebde şimdi vālī ' ilm ü fażlıyla Şerīf oldı
Vücūdi ḳalmadı ehl-i ḥased ğāyet za'if oldı

zālim:

1. **zālimlerüñ:-ler, -(ü)ñ**

Gazel 15

Mısra: 19

Zulm eden, eziyet eden.

Yoħsa 'ırkın kesmege ŐemŐŐir ü yā ħançer mi yok
'Azmini sultān-ı dehrüñ men' iden zālimlerüñ

2. **zālimi:-i**

Müseddes 1

Mısra: **16**

Zulm eden, eziyet eden.

İstikāmetle olan ħākime 'izzet eyleñ
Öldürüñ zālimi 'adl idene rağbet eyleñ

3. **zālimlerüñ:-ler, -(ü)ñ**

Tarih 56

Mısra: **7**

Zulm eden, eziyet eden.

Amān virme benüm sultānum al zālimlerüñ başın
Bu gün Bağdāda 'adl u dād ile pāŐā-yı serversin

4. **zālimi:-i**

Tarih 145

Mısra: **3**

Zulm eden, eziyet eden.

Zālimi ħekk idicek dindi Tūrābī tārīħ
Geldi 'adliyle bu dem Rağğaya Mü'min PāŐā

5. **zālimler:-ler**

Müseddes 5

Mısra: **28**

Acımasız ve haksız davranan, zulmeden.

Ey Tūrābī ide Ħağ meskenini dār-ı cinān
İtdi zālimler anı 'u'me-i tīg-i bürrān

6. **zālim:**

Tarih 156

Mısra: **23**

Acımasız ve haksız davranan, zulmeden.

Zālim olan degül baña çāker
Bende-i ħāŐuma selām it var

zālim ü kallāŐına:

1. **zālim ü kallāŐına:-ı, -n, -a**

Tarih 160

Mısra: **6**

Zalim ve kalles.

Oldı serdār u veziri pādiŐāħ-ı 'ālemüñ
Bildüre ħaddin bu devrüñ zālim ü kallāŐına

zālimlerüñ başını al:

1. **zālimlerüñ başını al:**

Gazel 15

Mısra: **11**

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Zalimlerin başını almak, zalimleri öldürmek.

Re'y ü tedbīr eyleyüp zālimlerüñ al başını
PādiŐāħum ħurma emr eyle hemān 'asker mi yok

zālimlerüñ elinden:

1. **zālimlerüñ elinden:-i, -n, -den**

Tarih 75

Mısra: **5**

Zalimlerin eli, zalimlerin yaptıkları.

Zālimlerüñ elinden pā-māl olup re'āyā
Bī-çāre ħalmıŐ iken yine mecāli geldi

zālimlerüñ vücūdını:

1. **zālimlerüñ vücūdını:-ı, -n, -ı**

Tarih 156

Mısra: **21**

Zalimlerin vücudu, zalimler.

Eyle zālimlerüñ vücūdını ħağ
Ħiç amān virme ħatlı idüp zinhār

zālimlerüñ zevāli:

1. **zālimlerüñ zevāli:-i**

Tarih 45

Mısra: **9**

Zalimlerin sonu.

Zālimlerüñ bu demde āyā zevāli geldi
Mazlüm olan fağrūñ gıtdi Őehā melāli

zālimüñ başın alur:

1. **zālimüñ başın alur:-(u)r**

Gazel 15

Mısra: **4**

Zalimlerin başını almak, zalimleri öldürmek.

Eyledi dār-ı cihānı eŐkiyā' ħayli ħarāb
Başın alur zālimüñ 'ālemde bir server mi yok

zamān:

1. **zamāndur:-dur**

Tarih 126

Mısra: **5**

Zaman.

Yetürdi niçe zamāndur Tūrābī bu tārīħ
Uyardı mesken-i Vālideyi Murād PāŐā

2. **zamānı:-ı**

Kıt'a 3

Mısra: 3
Zaman, durum, şart, elverişli hal.

Her yemiş çün zamānı ile yinür
Saña dirin ye bulduğın güveci

3. **zamānidur**:-i, -dur
Gazel 8
Mısra: 1
Vakit, sıra.

Cānā bahār irişdi hevānuñ zamānidur
Gel 'iş u nūşa zevk u şafānuñ zamānidur

4. **zamānidur**:-i, -dur
Gazel 8
Mısra: 2
Vakit, sıra.

Cānā bahār irişdi hevānuñ zamānidur
Gel 'iş u nūşa zevk u şafānuñ zamānidur

5. **zamānidur**:-i, -dur
Gazel 8
Mısra: 4
Vakit, sıra.

Şehnāza başla uyma raķībūñ hevāsına
'Uşşakı diñle şimdi nevēnuñ zamānidur

6. **zamānidur**:-i, -dur
Gazel 8
Mısra: 6
Vakit, sıra.

Bülbül fiğāna başladı gül devridür bu gün
Şular bulandı şit u şadānuñ zamānidur

7. **zamānidur**:-i, -dur
Gazel 8
Mısra: 8
Vakit, sıra.

Derd ü ğamıyla ğāyete irdi firāk ise
Cānā teraħħum eyle vefānuñ zamānidur

8. **zamānidur**:-i, -dur
Gazel 8
Mısra: 10
Vakit, sıra.

Buldı ħayātı cümle nebātātı gülşenüñ
Gel cān bağışla luţf u 'aţānuñ zamānidur

9. **zamānidur**:-i, -dur
Gazel 8
Mısra: 12
Vakit, sıra.

Bitdi çemen ruħında eyā serv-i hoş-ħırām
Turma şalın ki seyr ü çemānuñ zamānidur

10. **zamānidur**:-i, -dur
Gazel 8
Mısra: 14
Vakit, sıra.

Eyle hedef vücūd-ı raķībi Tūrābīyā
Vaķt-i şeherde fūr-i du 'ānuñ zamānidur

11. **zamānında**:-i, -(n)da
Tarih 15
Mısra: 3
Bir işin, bir oluşun içinde geçtiği, geçeceği veya geçmekte olduğu süre, vakit.

Ehl-i 'irfānı zamānında ser-efrāz eyler
Nola eylerse ħased ehlini pāmāl-i cefā

12. **zamānında**:-i, -n, -da
Tarih 165
Mısra: 11
Zaman, devir, dönem II Osman Paşa devri kastedilmiştir.

Ma'rifet buldı zamānında revāc
Ehl-i 'irfāna virüp şöhret-i tām

zamān-ı devletinde:

1. **zamān-ı devletinde**:-i, -n, -de
Tarih 181
Mısra: 7
Talih zamanı, mevki zamanı II Şerif Efendi zamanı kastedilmiştir.

Zamān-ı devletinde her kişi āsüde-ħāl oldı
Gelince heybetiyle dāfi 'i şerr-i keşif oldı

zamānuñ hayderi:

1. **zamānuñ hayderi**:-i
Tarih 109
Mısra: 16
Devrin Hz. Ali'si, zamanın arslanı.

Şadr-ı a'lāy kılıçla çaldı ol gürg-i vegā
Şirves oldı Çiğāl-zāde zamānuñ ħayderi

zamānuñ kahrāmānı hem nerīmānı:

1. **zamānuñ kahrāmānı hem nerīmānı**:-i
Tarih 40
Mısra: 14
Zamanın Kahraman'ı ve Neriman'ı.

'Adū-yı bed-liķālar ħavf-ı rezminden firār itdi
Zamānuñ şimdi oldur Kahrāmānı hem Nerīmānı

zamānuñ şerr ü şürından:

1. **zamānuñ şerr ü şürından:**-ı, -n, -dan

Tarih 189

Mısra: 9

Zamanın kötülüğü ve şamatası, devrin kötülüğü ve gürültüsü.

Zamānuñ şerr ü şürından vücūdın hıfz idüp her dem

Ne yaña 'azm-ı rāh itse Hudā olsun nigejbāni

zamm itdi:

1. **zamm itdi:**-di

Tarih 132

Mısra: 5

Ekleme, katmak, artırmak.

Ola maşerde şefi' i Muştafā

Hayrını vaqf-ı Resüle itdi zamm

zann eylemeñ:

1. **zann eylemeñ:**-me, -ñ

Gazel 22

Mısra: 6

Zannetmek, sanmak.

Çoncalarla nergis-i zībā taķınmış her taraf
Güşıdır zann eylemeñ siz güşe-i destarı gül

zār şatarsın:

1. **zār şatarsın:**-(a)r, -sın

Gazel 26

Mısra: 6

Zararına satarsın.

Bir bili pek kürzi bulsañ fevrı istıbdāl idüp
Zār şatarsın 'aşıka derdnāk imişsin bilmedüm

zār u mübtelā:

1. **zār u mübtelā:**

Gazel 17

Mısra: 5

Perişan ve düşkün II âşık.

Derdünle zār u mübtelā nālın u giryān olmada
Günler meger ey gonca-leb 'ālemde maħzunuñ senün

zarar:

1. **zararı:**-ı

Kıt'a 7

Mısra: 7

Zıyan, eksiklik, kayıp.

İtüñ adı var anlaruñ yokdur
Zararı soñra saña rāci'dür

zarar gelmez:

1. **zarar gelmez:**-mez

Gazel 29

Mısra: 9

Kelime Tipi: Deyim

Kötülük gelmek.

Dermendüñdür şehā kaçma zarar gelmez saña
Bu Türāb-i haķır ü bende-i nā-kāmdan

zarıf oldı:

1. **zarıf oldı:**-dı

Tarih 181

Mısra: 4

İnce, kibar davranmak.

Bu deñlü 'ilm ü fażlıyla kim ola sevmeye anı
Bilürler kıdrin anuñ haķı-ı 'ālem hep zarıf oldı

2. **zarıf oldı:**-dı

Tarih 182

Mısra: 6

İnce, kibar davranmak.

Şeref virdi Haleb şehrine 'ilm ü fażl ile şimdi
Bilürler kıdrin anuñ haķı-ı 'ālem hep zarıf oldı

zāt:

1. **zātın:**-ı, -n, -ı

Tarih 119

Mısra: 3

Kimse, kişi, şahıs, özellikle saygıdeğer kimse.

II Serdar Mehmed Paşa kastedilmiştir.

Bu gün 'izzetle zātını ser-efrāz eyledi Mevlā
Olursa dest-giri yiridür erbāb-ı 'irfānuñ

zāt-ı pākūñ:

1. **zāt-ı pākūñ:**-(ü)ñ

Tarih 148

Mısra: 3

Temiz, saf yaratılış.

Efendi zāt-ı pākūñ 'ilm ile vaşf itmek olurdu
Senün medhüñe lāyık yok 'ibāret neylesün şā'ir

zāt-ı şerifi:

1. **zāt-ı şerîfi:-i**

Tarih 3

Mısra: 6

Şerefli kişi, soylu kimse.

Şeref-i 'ilm ü diyânetle bulupdur şöhret

Niçe vaşf eyleye ol zāt-ı şerîfi Vaşşâf

zâyi' itdün:

1. **zâyi' itdün:-dü, -ñ**

Tarih 168

Mısra: 4

Mahvetmek, yok etmek, yazık etmek.

İki deryâ-yı 'ulûma ey felek rahm itmedün

Žâyi' itdün iki kân-ı gevheri itdün tebâh

zâyi' itme:

1. **zâyi' itme:-me**

Gazel 34

Mısra: 6

Ziyan etmek, boşa harcamak.

Gâflet ile zâyi' itme böyle eyyâmî şaşkın

Fırşatı fevt itme her rûz eyle maqşûd

zâyi' oldı:

1. **zâyi' oldı:-dı**

Tarih 171

Mısra: 3

Ziyan olmak, yok olmak, heder olmak.

Žâyi' oldı fevt olup bunca 'ulûm u ma'rifet

Ey dirîgâ kim hârâb oldı bu gün dâr u diyâr

zâyi'-i 'ahd-i sebâb itdüm:

1. **zâyi'-i 'ahd-i sebâb itdüm:-dü, -m**

Müseddes 3

Mısra: 1

Gençlik çağını kaybetmek, gençlik çağını boşa harcamak.

Dilâ geldüm cihâna zâyi'-i 'ahd-i sebâb itdüm

Dalâlet içre kaldum râh-ı Hâkdan ictinâb itdüm

zebân-ı hâl:

1. **zebân-ı hâl:**

Tarih 10

Mısra: 11

Hal dili II Herhangi bir şeyi davranışlarıyla gösterme, fiilleriyle anlatma.

Pâdişâhum kıl nazar diyü zebân-ı hâl ile

Ehl-i 'irfânun şefî'i oldı güyâ Edrine

zebün itdi:

1. **zebün itdi:-di**

Tarih 123

Mısra: 3

Güçsüz düşürmek, düşkün hale getirmek.

Ebū Žındı zebün itdi alup hâbsine darbıyla

Ser-i a'dâ geçerken pâyimâl-i zîr-i pây oldı

zecz ü 'anâ idüp:

1. **zecz ü 'anâ idüp:-üp**

Muhammes 1

Mısra: 17

Zorlu ve zahmet çekirtmek.

Beni güldürmedi 'ömrümde idüp zecz ü 'anâ

Ƙaddümi bükdi benüm eyledi yâ gibi dü-tâ

zehr-i firâkı:

1. **zehr-i firâkı:-ı**

Gazel 25

Mısra: 9

Ayrılık zehri.

'İşümü telh eyledüm zehr-i firâkı nüş idüp

Ey Tûrâbî ol şeker-güftâr Ƙadrin bilmedüm

zemîn-i şüredür:

1. **zemîn-i şüredür:-dür**

Gazel 23

Mısra: 5

Çorak zemin.

Zemîn-i şüredür Ƙalb-i 'adü mihr-i giyâ bitmez

Çemenzârûn tarâvet bağladuğın âb u gilden bil

zemzemesin kesüp:

1. **zemzemesin kesüp:-üp**

Tarih 52

Mısra: 9

Nağmesini, iniltisini kesmek, ses çıkarmamak.

Ecel irişdi kesüp zemzemesin

Dindi târîhi hâmuş-ı bülbül

zemzem-i fincânına:

1. **zemzem-i fincânına:-ı, -n, -a**

Gazel 41

Mısra: 7

Fincanın çok mübarek suyu.

Teşnedür zemzem-i fincânına erbâb-ı mezâk
Sükkere yir komadı lezzet ile dad-ı 'Ali

zerd idüp:

1. **zerd idüp:-üüp**

Muhammes 1

Mısra: 21

Sarartmak, soldurmak.

Zerd idüp derd-i ecel kıldı bu rüyum zırnıh
Gördi gafletde beni eyledi âhir tevbîh

zerre:

1. **zerredür:-dür**

Gazel 45

Mısra: 3

*Bir arpanın yüzde bir cüz'i, pek ufak parça,
şey.*

Şehrûn civânı zerredür ol âftâb-ı hüsün
Hergiz felekde ola mı mihr-i cihân iki

2. **zerre:**

Müseddes 11

Mısra: 16

*Bir arpanın yüzde bir cüz'ü, pek ufak parça,
şey.*

Bizi 'ayb eylemeñüz zühde vedâ' eyler isek
Şevk ile zerre gibi tañ mı semâ' eyler isek

zerre kadar:

1. **zerre kadar:**

Tarih 59

Mısra: 5

Zerre kadar, hiç, çok az.

Bakmadı zerre kadar zînetine devrânüñ
İtdi öz zâtım âlâyiş-i dünyâdan pāk

zerreves:

1. **zerreves:**

Gazel 27

Mısra: 5

Zerre gibi.

Şevk-i rüyüñla felekde zerreves raqş itmeyen
Pertev-i Şems-i cihân-ārâyı bilmez neydügin

zerves:

1. **zerves:**

Gazel 43

Mısra: 3

Altın gibi.

Zerveş şararsa rüyumuz andan ne fâ'ide
Bir pūla almaz ol şeh-i şāhib-'ayār bizi

zevāl irdi:

1. **zevāl irdi:-di**

Tarih 180

Mısra: 1

Sona ermek, bozulup yok olmak, çökmek.

Şems Efendiye zevāl irdi bu gün tölündü
Ey gönül hāset-i gamla şararup şolındı

zevālî geldi:

1. **zevālî geldi:-di**

Tarih 75

Mısra: 2

Yok olmak, sona ermek, bitmek, tükenmek.

Ol İbrāhīm-i 'ādil Tebrîze vālî geldi
A'dā vü eşkiyā'nuñ cümle zevālî geldi

zevk:

1. **zevkî:-i**

Gazel 23

Mısra: 3

Haz, tat, lezzet.

İrağ olma dilerseñ zevkî var 'aşk-ı İlähîden
Şafâ-yı hātırı ey dil mey-i bî-ğışş u gıldan bil

zevk it:

1. **zevk it:**

Gazel 28

Mısra: 10

Eğlenmek, hoşlanmak, hoş vakit geçirmek.

İrağ ol eyleme Etrāk-i bî-idrāk ile şöhet
Varup meclisde zevk it bārî şehri oğlanımı kıllan

zevk u beşâret:

1. **zevk u beşâret:**

Tarih 192

Mısra: 6

*Zevk ve müjde, hoşlanma ve hayırlı haber,
beğeni ve sevindirici haber.*

Münkir olanlar aña bāb-ı hafāda kıldı
Zevk u beşâret ile mesrūr olup ehıbbā

zevk u safâ:

1. **zevk u safâ:**

Tarih 96

Mısra: 5
Zevk ve eğlence.

‘Ömri ‘âlemde anuñ zevk u şafâ ile geçüp
Bu cihân içre dilâ çekmeye hergiz ta‘abı

zevk u şafâ eyler:

1. **zevk u şafâ eyler:-r**
Kıt'a 5
Mısra: 15
Eğlenmek, sefa sürmek.

Dâyimâ zevk u şafâ eyler mi erbâb-ı mezâk
Ney-şekerle pür mi âyâ şekeristânı nice

zevk u şafâdan:

1. **zevk u şafâdan:-dan**
Müseddes 6
Mısra: 13
Zevk ve mutluluk.

Eşkiyâ` itdi cihân mülketini zîr ü zeber
Yoğ bu ‘âlemde şehâ zevk u şafâdan hiç eşer

zevk u şafâ-i edine:

1. **zevk u şafâ-i edine:**
Tarih 205
Mısra: 4
*Edine'nin gönül rahatlığı ve zevki II Edine:
Kelimeye en yakın olan Adana'nın Araplar
tarafından kullanılan şekli Ezene'dir.*

Ehl-i ‘işret bulamaz mişlini dünyâda anuñ
Ola cennetde meger zevk u şafâ-i Edine

zevk u şafânuñ:

1. **zevk u şafânuñ:-nuñ**
Gazel 8
Mısra: 2
Zevk ve mutluluk.

Cânâ bahâr irişdi hevânuñ zamânıdur
Gel ‘ış u nûşa zevk u şafânuñ zamânıdur

zevk-i şihhatle:

1. **zevk-i şihhatle:-le**
Tarih 209
Mısra: 10
Sağlık zevki, sağlıklı olmanın hoşnutluğu.

Hâk Te‘âlâ ide mağşüd u murâdın hâşıl
Zevk-i şihhatle bulup manşıb-ı ‘âlîde beğâ

zevrak-ı dil:

1. **zevrak-ı dil:**
Tarih 213
Mısra: 5
Gönül gemisi.

Çekdürüp zevrak-ı dil şevk ile el virdi kenâr
Kılduğ ol serv-i dil-ârâyile deryâ seyrin

zevrak-ı ten:

1. **zevrak-ı ten:**
Müseddes 5
Mısra: 20
Varlık kayığı, beden kayığı.

Nâ-gehân kûs-ı ecel kulağına çalındı
Yemm-i hicrâna düşüp zevrak-ı ten alındı

zevraqların çeküp:

1. **zevraqların çeküp:-üp**
Tarih 40
Mısra: 9
Kayıkları (kenara) çekmek.

‘Adûlar sâbıkâ hâlî şanurlardı bu meydânı
Çeküp zevraqların hâlâ qaraya atdılar cânı

zeyn iden:

1. **zeyn iden:-en**
Gazel 42
Mısra: 9
Süslemek.

Encüm degül eflâki gice zeyn iden ey döst
Âhum tütünü çıkdı göğe pür-şerer oldı

zeyn idüpdür:

1. **zeyn idüpdür:-üp, -dür**
Gazel 4
Mısra: 3
Süslemek; neşelendirmek, eğlence katmak.

Hayâl-i zülf-i dilber zeyn idüpdür çeşm-i
giryânım
Yaraşur şîşe-i pür-âb içinde tâze sünbüller

zeyn itmiş:

1. **zeyn itmiş:-miş**
Gazel 22
Mısra: 10
Süslemek, bezemek, donatmak.

Ey Tûrâbî sîne-i pür-dâğımı kim görse dir
Şanasın penbeyle zeyn itmiş der ü dîvârı gül

zeyn kıldı:

1. zeyn kıldı:-dı

Tarih 61

Mısra: 10

Süslemek.

Ey Tûrâbî dindi bünyâdına bir târîh-i hûb
Kıldı zeyn Etmekçi-zâde mesken-i ibn-i sebîl

zeyn oldı:

1. zeyn oldı:-dı

Müseddes 7

Mısra: 4

Süslenmek, bezenmek.

Rûy-ı zerdüm şararup firkat ile 'ayn oldı
Dür-i eşküm saçılıp her tarafum zeyn oldı

2. zeyn oldı:-dı

Tarih 34

Mısra: 10

Süslenmek, bezenmek.

Didi da'vetle anuñ târîhîni hâtif-i gayb
Verd-i bostân ile zeyn oldı gelün cây-ı Haleb

3. zeyn oldı:-dı

Tarih 203

Mısra: 5

Süslenmek, bezenmek.

Kaşr-ı zîbâlar ile zeyn oldı
Tâk-ı Şeddâdı itdi nâm ile zişt

zeyn olup:

1. zeyn olup:-up

Tarih 71

Mısra: 8

*Bezenmek, süslenmek; bahar mevsimi
gelmek.*

Eşkiyâ'nuñ dikdiler nevg-i sinâna kellesin
Zeyn olup şan sîb-i rengin ile nahl-ı gülsitân

zî:

1. zî:

Gazel 46

Mısra: 10

...zî.

Kühîce edâlarla elfâz-ı şafâ-bahş
zî ile ya'nî derbânına o

zîb ü fer:

1. zîb ü fer:

Tarih 34

Mısra: 8

Süs ve parlaklık/gösteriş.

Eyledi 'arz-ı cemâl ol gül-i gülzâr-ı kemâl
Zîb ü fer balsa nola gülşen-i zîbâ-yı Haleb

zîbâ:

1. zîbâ:

Tarih 30

Mısra: 6

Güzel II renkli II yaraşıklı.

Ey Tûrâbî ehl-i diller şevk ile cem' oldılar
Didiler târîhi zîbâ geldi defterdârumuz

zîbâ buldı:

1. zîbâ buldı:-dı

Tarih 99

Mısra: 6

Güzel bulmak.

Şadı tezyîn idicek dindi Tûrâbî târîh
Buldı zîbâ 'ulemâ şadı kemâlin şimdi

zîll-ı hudâ ebed üstümüzden zâ'il olmasun:

1. zîll-ı hudâ ebed üstümüzden zâ'il olmasun:- ma, -sun

Tarih 129

Mısra: 8

Kelime Tipi: Dua İfadesi

*Allah'ın gölgesi (Sultan Mustafa)sonsuz
kadar üzerimizden eksik olmasın II Korumaya,
kollamaya devam etsin.*

Bir dağı gelmez cihâna böyle 'âdil pâdişâh
Üstümüzden zâ'il olmasun ebed zîll-ı Hudâ

zinde:

1. zinde:

Gazel 2

Mısra: 14

Canlı, diri.

Tûrâbî 'aşık ânest der-hakikat
Teneş pejmürde vü dil zinde bâşed

zînet buldı:

1. zînet buldı:-dı

Kıt'a 5

Mısra: 9

Güzelleşmek, güçlenmek.

Açılıp dürlü şükûfe buldı mı zînet çemen
Cennete ta'n eyleyen ol bâğ u büstânı nice

zînet eylemegil:

1. **zînet eylemegil:** -me, -gil

Gazel 37

Mısra: 9

Süslemek.

Türâbînün sözün tüt eylemegil 'ârızı zînet
Saña bir reng ider meşşâta-i mekkâra yüz virme

zînet viren:

1. **zînet viren:** -en

Kıt'a 5

Mısra: 8

Zînet vermek (süslemek, güzelleştirmek).

Lâlesi şahrâ-yı gamda yaqdı mı bağına dâğ
Gülşene zînet viren gül-berg-i hândâni nice

zinhâr:

1. **zinhâr:**

Tarih 156

Mısra: 22

Aman ha! Sakın ha!

Eyle zâlimlerün vücüdını hak
Hiç amân virme katl idüp zinhâr

zîr ü zeber:

1. **zîr ü zeber:**

Tarih 71

Mısra: 9

Alt üst, karmakarışık, darmadağın.

Eşkiyâ' haylin kırıp çün eyledi zîr ü zeber
Gelmeye dünyâya bir anuñ gibi şâhib-kırân

zîr ü zeber itdi:

1. **zîr ü zeber itdi:** -di

Müseddes 5

Mısra: 13

Altüst etmek, darmadağın, karmakarışık yapmak.

İtdi o serv-i revâmı bu felek zîr ü zeber
Mevtden gitti meded bulmadı bir cây-ı mefer

2. **zîr ü zeber itdi:** -di

Müseddes 6

Mısra: 14

Altüst etmek, darmadağın, karmakarışık yapmak.

Eşkiyâ' itdi cihân mülketini zîr ü zeber
Yok bu 'âlemde şehâ zevk u şafâdan hiç eser

zîr ü zeber itdiler:

1. **zîr ü zeber itdiler:** -di, -ler

Tarih 210

Mısra: 29

Altüst etmek, darmadağın, karmakarışık yapmak.

Cümle sekbân rāyetini itdiler zîr ü zeber
Her taraftan bebr ü gürgāsā irüp Kürd begleri

zîr ü zeber oldı:

1. **zîr ü zeber oldı:** -dı

Tarih 162

Mısra: 3

Alt üst olmak, kötü hale gelmek.

Ayağ altında çalup oldı 'adü zîr ü zeber
Gebr ü tersā çekemez bir dağı gayrı kılcım

zîrâ ki:

1. **zîrâ ki:**

Tarih 66

Mısra: 4

Çünkü, onun için ki.

Nola te'yîd ile virilse Eregli şehri
Pāye-i manşıbı zîrâ ki anuñ 'ālîdür

zîr-i hâke şalup:

1. **zîr-i hâke şalup:** -up

Tarih 85

Mısra: 3

Toprağın altına (mezar) salmak, mezara koymak.

Zîr-i hâke şalup ey dehr-i denî-perver anı
Çekmedüñ dest-i cefâyı 'ulemâdan hayfâ

zîr-i hâki:

1. **zîr-i hâki:** -i

Müseddes 5

Mısra: 15

Toprağın altı.

Zîr-i hâki o perî-çehre idüp şimdi mağar
Bu fenâdan çeküp el eyledi nâ-gâh sefer

zîr-i pā eyledi:

1. **zîr-i pā eyledi:** -di

Tarih 158

Mısra: 6

Ayak altına almak.

Görmedi 'ömründe kimse böyle bir 'ālī maḳām
Bām-ı kaşrı eyledi tāk-ı sipihri zīr-i pā

zīr-i tūrāb itdüm:

1. **zīr-i tūrāb itdüm:** -dū, -m

Müseddes 3

Mısra: 5

*Toprağın altı etmek, değerini düşürmek,
kıymetini kaybetmek.*

Dem-i āhırde şanmañ menzilüm zīr-i tūrāb itdüm
Günāhum çoklığından yirlere geçdüm hicāb itdüm

zīr-i zemīni:

1. **zīr-i zemīni:** -i

Tarih 29

Mısra: 2

Yerin altı II mezar.

Göçdi Belkīs-ı şānī dūnyādan
İtdi zīr-i zemīni kendüye cāy

zīrnih:

1. **zīrnih:**

Tarih 98

Mısra: 2

Yaldızlı sıçan otu.

Sende bu nām-ı Hüseyni görüp ey vech-i Hasen
Rüy-ı a'dā nola sultānum olursa zīrnih

zīrnih kıldı:

1. **zīrnih kıldı:** -dī

Muhammes 1

Mısra: 21

Sarartmak, rengini soldurmak.

Zerd idüp derd-i ecel kıldı bu rüyum zīrnih
Gördi ğafletde beni eyledi āhır tevbih

zişt itdi:

1. **zişt itdi:** -dī

Tarih 203

Mısra: 6

Çirkinleştirmek.

Kaşr-ı zībālar ile zeyn oldı
Tāk-ı Şeddādı itdi nām ile zişt

zi-vey:

1. **zi-vey:**

Gazel 2

Mısra: 10

Ondan.

Fedā kerdī dil ü cān der-reh-i dūst
Haḳīr āmed zi-vey şermende bāşed

ziyāde:

1. **ziyāde:**

Tarih 69

Mısra: 8

Çok, daha çok, daha fazla.

Münḥaşırdur kendüye 'ilm ü kemāl ü ma'rifet
Oldı fazlından ziyāde nazm u nesr ile vaḥīd

ziyāde oldı:

1. **ziyāde oldı:** -dī

Tarih 156

Mısra: 14

Artmak, çoğalmak.

Bu maḥalde velī şeh-i devrān
Gördi oldı ziyāde müşkil kār

ziyāfet itdün:

1. **ziyāfet itdün:** -dū, -ñ

Tarih 60

Mısra: 4

Ziyāfet vermek, şölen.

Gezdün ol Faḫr-ı cihānuñ cā-be-cā menzillerin
Halkını itdün ziyāfet Haḳ vire ecr-i cezīl

ziyā-güster:

1. **ziyā-güsterdür:** -dür

Tarih 165

Mısra: 9

Ziya saçan, ışık yayan.

Mihr-i 'adli çü ziyā-güsterdür
Şāmdan gitse nola resm-i zālām

2. **ziyā-güster:**

Tarih 179

Mısra: 2

Ziya saçan, ışık yayan.

Şems Efendi kādī- 'asker şüd be-fazl
Çün ziyā-güster buved eşvāk-ı şems

ziyā-güster olup:

1. **ziyā-güster olup:-up**

Tarih 31

Mısra: 7

Ziya saçan olmak, ışık yayan olmak.

Mihr-i 'adli olup ziyā-güster
Gün gibi menziline itdi qarār

ziyāret eyledüm:

1. **ziyāret eyledüm:-dü, -m**

Müseddes 8

Mısra: 14

Ziyaret etmek, görmeye gitmek; yakınlık ve ilgi göstermek.

Sırr-ı levlāk ile Haq bildürdi qadr u cāhuñı
Hamduli'llāh kim ziyāret eyledüm dergāhuñı

ziyāret kılduñ:

1. **ziyāret kılduñ:-du, -ñ**

Tarih 198

Mısra: 4

Ziyaret etmek.

Cān ile kılduñ ziyāret merkad-i pāk-i Resūl
Yeşrib ü Baḥāyı gördüñ cā-be-cā seyr eyleyüp

zühd:

1. **zühde:-e**

Müseddes 11

Mısra: 15

Aşırı sofuluk.

Bizi 'ayb eylemeñüz zühde vedā' eyler isek
Şevk ile zerre gibi tañ mı semā' eyler isek

zühd ü takvā:

1. **zühd ü takvā:**

Tarih 1

Mısra: 7

Sofuluk ve dindarlık.

Zühd ü takvā ile mülk-i cenneti
Kendü şemşiriyle açdı şeyhümüz

zuhür eyledi:

1. **zuhür eyledi:-di**

Tarih 175

Mısra: 6

Görünmek, ortaya çıkmak.

Ey Türābī ezeli haqqı idi
Çün zuhür eyledi ḥvāh u nā-ḥvāh

zuhür eyler:

1. **zuhür eyler:-r**

Tarih 199

Mısra: 4

Görünmek, ortaya çıkmak.

Gelüp oldı şehā 'adliyle defterdārı Yünānuñ
Zuhür eyler bu günden soñra me'āl-i zıll-ı
Yezdānı

zuhür itdi:

1. **zuhür itdi:-di**

Tarih 97

Mısra: 1

Meydana çıkmak, görünmek; oluşmak, meydana gelmek.

'Ulemā şadrın Efendi bu gün ihyā itdi
Hamduli'llāh ki du'āmuz eşeri itdi zuhür

2. **zuhür itdi:-di**

Tarih 190

Mısra: 5

Meydana çıkmak, görünmek; oluşmak, meydana gelmek.

Bi-ḥamdillāh zuhür itdi du'āmuz eyleyüp te'sir
Geçüp şadr-ı Resüle rāyet-i dīni ider kā'im

zü'l-fekār-ı ğamzesi:

1. **zü'l-fekār-ı ğamzesi:-(s)i**

Kıt'a 5

Mısra: 63

Yan bakışın kılıcı (Zülfikar).

Zü'l-fekār-ı ğamzesi keskin mi Ḥaydar-zādenüñ
Taşa kār eyler mi anuñ tır-i müjgānı nice

zü'lfeķār-ı müjesi:

1. **zü'lfeķār-ı müjesi:-(s)i**

Gazel 41

Mısra: 13

(Hz. Ali'nin) Kirpiklerinin Zülfikar'ı (kılıcı).

Zü'lfeķār-ı müjesi itdi Türābīyi dü-nim
Çeşm-i mestānesidür var ise cellād-ı 'Ali

zülf-i dildāre:

1. **zülf-i dildāre:-e**

Gazel 35

Mısra: 7

Sevgilinin saçı.

Yanınca şalınur gönlüm aşıldı zülf-i dildäre
Severse rişte-i cânı gibi dil nola dildärin

zü'l-kadr-ı 'ālīdür:

1. zü'l-kadr-ı 'ālīdür:-dür

Tarih 191

Mısra: 2

*Yüce değerli, yüksek şeref sahibi II Vehhab
Efendi kastedilmiştir.*

'Adl ile Vehhâb efendi Mısra vâlidür bu gün
Şadr-ı rif'at menzili zü'l-kadr-ı 'ālīdür bu gün

zulm:

1. zulm:-e

Müseddes 1

Mısra: 2

Haksızlık, eziyet, kötülük, fenalık.

Her vilâyetde şehâ hıfz u hırâset gitdi
Zulme meyl itdi cihân halkı 'adâlet gitdi

2. zulm:

Tarih 85

Mısra: 6

Haksızlık, eziyet, kötülük, fenalık.

Döndüñ 'aksine yine ey felek-i keş-ref'târ
Anı zulm ile ayırdüñ fuzalâdan hayfâ

3. zulm:

Tarih 134

Mısra: 5

Haksızlık, eziyet, kötülük, fenalık.

Niçe demdür ki pür oldı bulandı zulm ile 'âlem
Cilâ' vir 'adl ile mir'ât-ı ahkâmı mücellâ kıl

4. zulm:

Müseddes 1

Mısra: 25

Eziyet, kötülük, fenalık, zor kullanma.

Mîr-mîrânüñ işi zulm ile aḫz-ı emvâl
Ḥavf-ı 'azl ile şehâ kalmadı hîç 'azle maḫal

5. zulm:

Nazm 2

Mısra: 29

Eziyet, kötülük, fenalık, zor kullanma.

Âşdınuñ kal'asını zulm ile vîrân idüp
Mâlını kabz eyledi hemyân hemyân üstine

6. zulm:

Müseddes 1

Mısra: 8

Eziyet, ceza, zulüm, cebr.

İtdi her güşeyi eşrâr u celâlî tâlân
Memleket gâret olup zulm ile oldı vîrân

7. zulm:

Tarih 206

Mısra: 3

Eziyet, ceza, zulüm, cebr.

Fuḫarâ zulm ile olmışdı perîşân-ahvâl
Şimdi devrinde ḫuzûr eyledi ḫayl-i zu'afâ

zulm eyleme:

1. zulm eyleme:-me

Gazel 3

Mısra: 10

Eziyet etmek, işkence etmek.

Zulm eyleme dest urduğum maḫşerde 'arşuñ
sâkıdır
Yâd eyle ḫurbân olduğum dîvân-ı Ḥaḫḫa
turduğum

zulm itdilerse:

1. zulm itdilerse:-di, -ler, -se

Tarih 156

Mısra: 37

Kelime Tipi: Kalıp İfade

Zulüm etmek, eziyet etmek.

Her ne zulm itdilerse bu târîḫ
Kıldı hep tevbe-i Naşûhî füccâr

zulm u sitem:

1. zulm u sitem:

Tarih 105

Mısra: 13

Zulüm ve ceza.

Bulur encâmı şehâ zulm u sitem
Ger bu bâb-ı irtîşâ mesdûd ola

zulm-i bî-dâd eyleme:

1. zulm-i bî-dâd eyleme:-me

Müseddes 12

Mısra: 16

Eziyet ve işkence etmek.

Ḥâyil olmaz ehl-i mazlûma şehâ kevn ü mekân
Zulm-i bî-dâd eyleme ey âfet-i devr-i zamân

zulm-i bî-dâd evlevüp:

1. **zulm-i bî-dād eyleyüp:-(y)üp**

Müseddes 12

Mısra: **23**

Eziyet ve işkence etmek.

Kimseyi rencide kılma zulm-i bî-dād eyleyüp
Hiç senden pādişāhum bir gedā incinmesün

zulm-i zālidle:

1. **zulm-i zālidle:-le**

Tarih 177

Mısra: **5**

*Zalimlerin zulümleriyle, zalimlerin
eziyetleriyle.*

Zulm-i zālidle harāb olmuşdı gerçi niçe kend
Bir ‘Alī-sīret efendidür olup kân-ı kerem

zulm-i zālimler:

1. **zulm-i zālimler:-ler**

Müseddes 1

Mısra: **27**

Zalim kişinin yaptığı zulüm ve eziyet.

Zulm-i zālimler ile oldı vilāyet pāmāl
Ey Tūrābī nic'olup bilmezüz āhīr ahvāl

zümre-i ‘irfāna:

1. **zümre-i ‘irfāna:-a**

Tarih 56

Mısra: **6**

Alimler, bilginler topluluğu.

‘Adū-yı ehl-i ‘irfānı idersin dem-be-dem pā-māl
Elin almakda dāyim zümre-i ‘irfāna yāversin

zūr:

1. **zūr:**

Tarih 154

Mısra: **10**

Kuvvet, güç, zor.

Çılıç havfiyla rām oldı Tūrābī dindi bu tārīh
Naşūh Pāşā ‘Acemden zūr ile aldı ele bācın

zurefā:

1. **zurefā:**

Tarih 98

Mısra: **4**

Keyfine düşkün zarifler II seçkin kimseler.

Çadrini bilmedüñüz diyü bir ehl-i fazluñ
Zurefā itdi senüñçün ‘ulemāya tevbīh

3. EREĞLİLİ TÜRÂBÎ DİVANI RİYÂZÎ'NİN ŞİİRLERİ (BAĞLAMLI DİZİN VE İŞLEVSEL SÖZLÜK)

A

a:

1. **aña:-ñ, -a**

Kaside 1

Mısra: 70

O, kişi zamiri.

Yeler mi dilberân ardınca Aħmed Beg tek ü tenhâ
Anuñ maħbûbıyısı aña eyler mi vefâ neyler

2. **anı:-n, -ı**

Gazel 4

Mısra: 1

"O" işaret zamiri.

Benüm gönülüm anı ister yine evvel bahâr olsa
Mey olsa muṭrib olsa hem nigâr-ı şivekâr olsa

3. **anı:-n, -ı**

Gazel 4

Mısra: 4

"O" işaret zamiri.

Lebünden büse-cü olsaķ cevâb-ı lâ gelür anı
Saña lâyıķ mı yoķdur diyesin anı ne var olsa

4. **aña:-ñ, -a**

Tarih 1

Mısra: 15

O, kişi zamiri. II Mehmet Paşa

kastedilmektedir.

Emr idüp aña Murâd Hân didi târihin
Ola serdârı ĥakîmâne Meħemmed Pâşâ

5. **anda:-n, -da**

Kaside 1

Mısra: 47

O, kişi zamiri. II Mehmet Bey

kastedilmektedir.

Şecâ'atle mehâbet hem seħâvet anda ĥatm oldu
Meħemmed Beg nice ol ĥazret-i Ĥayder-likâ
neyler

6. **aña:-ñ, -a**

Kaside 1

Mısra: 66

O, kişi zamiri. II Sufi Küçük İbrahim

kastedilmektedir.

Sülûkin eylemiş tekmîl Şûfî Küççük İbrâhîm
Bu dünyâ toṭtolı şeytân olursa bes aña neyler

7. **anı:-n, -ı**

Gazel 4

Mısra: 3

O, kişi zamiri. II sevgili kastedilmektedir.

Lebünden büse-cü olsaķ cevâb-ı lâ gelür anı
Saña lâyıķ mı yoķdur diyesin anı ne var olsa

'acem:

1. **'acem:**

Tarih 1

Mısra: 2

İran.

Hakķa şükr eyleyelüm geldi vezîr-i dâñâ
Oldı serdâr 'Acem üzre Meħemmed Pâşâ

aci:

1. **acı:-r**

Gazel 5

Mısra: 4

Acımak.

Mā-ḥaşal ben bī-kes ü tenhâ ƙalup oldum ğarīb
Ben gedâ için kim acır yâ kim ağlar dostlar

‘âdet:

1. ‘âdetüñdür:-(ü)ñ, -dür

Tarih 5

Mısra: 9

Alışkanlık haline getirilen davranış.

‘Âdetüñdür eylemek iḥsân be-kef târîḥ ile
Ey Süleymân-ı zamân Ḥaḫ ḥaccuñı mebrûr ide

ağla-:

1. ağlar:-r

Gazel 5

Mısra: 4

Ağlamak, gözyaşı dökmek, sızlamak.

Mā-ḥaşal ben bī-kes ü tenhâ ƙalup oldum ğarīb
Ben gedâ için kim acır yâ kim ağlar dostlar

ağvâr:

1. ağyardan:-dan

Müseddes 1

Mısra: 21

1. Gayr'lar, başkaları, diğerleri. 2. Yabancılar, bildik olmayanlar. 3. Âşıkların rakipleri. 4. Rakipleri.

Mā-ḥaşal bir laḫza ırma ƙalbüñ ol dildârdan
İmdi şaḫla şıdḫ ile ‘aşḫın şaḫın ağyardan

âh u fiğân u nâlemüz:

1. âh u fiğân u nâlemüz:-müz

Gazel 10

Mısra: 2

İniltili feryat, acı.

Şaḫn-ı çemende sâḫiyâ şunmaz mısın piyâlemüz
Velvele-i ‘arşa şala âh u fiğân u nâlemüz

ahâlî-i ‘ulüm:

1. ahâlî-i ‘ulüm:

Kaside 1

Mısra: 63

İlim insanları.

Ahâlî-i ‘ulüm ile nedür ahvâli sâdâtun
Naḫîb-i zümre-i sâdât olan mehdî-i mâ neyler

ahâlî-i vilâyetden:

1. ahâlî-i vilâyetden:-den

Kaside 1

Mısra: 78

Şehir halkı.

Cemî‘en ḥvâceğiler derziler ḥaffâflar hoş mı
Ahâlî-i vilâyetden ƙamu bay u gedâ neyler

ahmed beg:

1. ahmed beg:

Kaside 1

Mısra: 69

Ahmed Bey.

Yeler mi dilberân ardınca Aḫmed Beg tek ü tenhâ
Anuñ maḫbûbıyısı aña eyler mi vefâ neyler

ahmedâ:

1. ahmedâ:

Müfret 1

Mısra: 1

Ey Ahmed!

Eyler şefâ‘atüñi ricâ dilden Aḫmedâ
Ḥor u zelîl ü kemterüñ İdrîs Muştafâ

ahvâl:

1. ahvâli:-i

Kaside 1

Mısra: 63

"hal, durum, vaziyet" kelimelerini karşılayan çokluk bildiren kelime.

Ahâlî-i ‘ulüm ile nedür ahvâli sâdâtun
Naḫîb-i zümre-i sâdât olan mehdî-i mâ neyler

ahvâl-i dervîşân:

1. ahvâl-i dervîşân:

Kaside 1

Mısra: 4

Dervişlerin halleri, dervişlerin durumları.

Kenâr-ı cûda hü y u hây ile neyler çilerler mi
Nice ahvâl-i dervîşân ƙamu ehl-i hevâ neyler

ak:

1. aḫan:-an

Müseddes 1

Mısra: 20

(sıvı maddeler için) bir yerden başka yere gitmek.

Añla maḫşüdi nedür bu künbed-i devvârdan
Yâ murâd-ı Ḥaḫ nedür bunca aḫan enhârdan

‘âkıbet:

1. **‘ākıbet:**

Müseddes 1

Mısra: **16**

İşin sonu, neticede, sonuçta.

Hazret-i Fahr-ı cihāna rahneler virdi Hudā

‘Ākıbet her birine kıldı yine lutf u ‘atā

‘ākıbet ola:

1. **‘ākıbet ola:-a**

Müfret 5

Mısra: **2**

Son bulmak, sona ermek.

Ayak altına alup şol kişi tıfl-ı ...

‘Ākıbet her gün ola ol ...

‘aklum alan:

1. **‘aklum alan:-an**

Gazel 10

Mısra: **7**

Kelime Tipi: **Deyim**

Aklını almak, etkilemek.

‘Aklum alan o gül-beden taşā şalan o pür-fiten

Bülbül iden gönca-dehen ruhları verd u lālemüz

akrabā:

1. **akrabā:**

Kaside 1

Mısra: **12**

Aralarında soy yakınlığı olanlar.

Biri biriyle var mı imtizācı koñşılar hoş mı

Birāderlerle ‘ammī-zādemüz hep akrabā neyler

a‘lā:

1. **a‘lā:**

Kaside 1

Mısra: **57**

Daha iyi, pek iyi.

Halil Çāvüş Nebī Beg hem Halil Ağamuz a‘lā mı

İder mi ‘ıyd olunca birbiriyle merhabā neyler

2. **a‘lā:**

Kaside 1

Mısra: **76**

Daha iyi, pek iyi.

Kamu ağıyar u eşraf-ı vilāyetden büyük küççük

Ser-ā-ser cümle a‘lā mı faķır ü ađniyā neyler

‘ālem-i telvīni:

1. **‘ālem-i telvīni:-i**

Müseddes 1

Mısra: **10**

Renklendirilmiş cihan.

Ey gönül bulmak dilerseñ cāvīdānī bir sürür

‘Ālem-i telvīni ķo temkīne var eyle huzūr

‘ālemi tıtdı:

1. **‘ālemi tıtdı:-dı**

Gazel 10

Mısra: **10**

Dünyayı kaplamak, dünyaya yayılmak.

Fenn-i ‘ulūm-ı ‘aşķı bu kāşif-i dil beyān ider

Tıtdı Riyāzī ‘ālemi zemzeme-i risālemüz

‘ālem-i ‘uzletde:

1. **‘ālem-i ‘uzletde:-de**

Gazel 3

Mısra: **10**

Yalnızlık alemi.

Hem ‘ālem-i ‘uzletde hū gel derd ile hū diyelüm

Keşretde hū vaħdetde hū celvetde hū ħalvetde hū

‘ālim-i ‘āmil:

1. **‘ālim-i ‘āmil:**

Tarih 4

Mısra: **9**

*İlmiyle amel eden alim II Visali Efendi
kastedilmektedir.*

‘Ālim-i ‘āmil edīb-i pür-hüner

Fāzıl u kāmīl Vişālī Muştafā

a‘mā:

1. **a‘mādur:-dur**

Kaside 1

Mısra: **35**

Kör, gözleri görmeyen.

Cemālu’llāha kim şaşı baķarsa ol kes a‘mādur

Ne bilsün degme a‘mā vāķıf-ı sırr-ı ‘amā neyler

2. **a‘mā:**

Kaside 1

Mısra: **36**

*Gözleri görmeyen kişi II İlahi tecellinin
farkında olmayan kişi kastedilmektedir.*

Cemālu’llāha kim şaşı baķarsa ol kes a‘mādur

Ne bilsün degme a‘mā vāķıf-ı sırr-ı ‘amā neyler

‘amelhā-i bedī‘:

1. 'amelhā-i bedī':

Gazel 1

Mısra: 6

Kötü ameller.

Haşr u neşret ne şevem münkir ü ammā kerdem

Ān 'amelhā-i bedī' müş'ir-i kizbem şevedeş

'amelī-rā:

1. 'amelī-rā:

Gazel 1

Mısra: 2

Bir ameli.

Ey dirîg 'ömr-i merā peyk-i ecel der-resedeş

Çi şeved hāl nedīdem 'amelī-rā cesedeş

ammā:

1. ammā:

Gazel 1

Mısra: 5

Ancak, ama.

Haşr u neşret ne şevem münkir ü ammā kerdem

Ān 'amelhā-i bedī' müş'ir-i kizbem şevedeş

'ammī-zāde:

1. 'ammī-zādemüz:-müz

Kaside 1

Mısra: 12

Amca çocukları.

Biri biriyle var mı imtizācı koñşılar hoş mı

Birāderlerle 'ammī-zādemüz hep akrabā neyler

ān:

1. ān:

Gazel 1

Mısra: 6

O.

Haşr u neşret ne şevem münkir ü ammā kerdem

Ān 'amelhā-i bedī' müş'ir-i kizbem şevedeş

ana rahminden:

1. ana rahminden:-i, -n, -den

Tarih 2

Mısra: 1

Ana rahmi.

Ana rahminden eyleyince tülū'

Tārīhi Es'ad oğlumuñ toğdı

ane:

1. aneden:-den

Gazel 6

Mısra: 4

Anne.

Hudā virmiş saña cānā cemāl-i Hāzret-i Ādem

Saña mevrūs-ı hüsn olmuş pederden aneden

gördük

'an-ķarīb:

1. 'an-ķarīb:

Müseddes 1

Mısra: 8

Yakında.

Mālik-i dünyā-yı dün olanlar itdiler ğurūr

Bilmediler kim olurlar 'an-ķarīb ehl-i ķubūr

añla:

1. añlar:-r

Gazel 2

Mısra: 7

Sezip kavramak, akıl erdirmek, hissetmek, tahkik etmek, bilmek.

Bī-dil olan 'aşıkıların nidügin añlar bī-kelām

Feryādum añlardı o şeh añlasa bu nāy-ı dili

2. añlardı:-r, -dı

Gazel 2

Mısra: 8

Sezip kavramak, akıl erdirmek, hissetmek, tahkik etmek, bilmek.

Bī-dil olan 'aşıkıların nidügin añlar bī-kelām

Feryādum añlardı o şeh añlasa bu nāy-ı dili

3. añlasa:-sa

Gazel 2

Mısra: 8

Sezip kavramak, akıl erdirmek, hissetmek, tahkik etmek, bilmek.

Bī-dil olan 'aşıkıların nidügin añlar bī-kelām

Feryādum añlardı o şeh añlasa bu nāy-ı dili

4. añlamaz:-maz

Kıt'a 4

Mısra: 3

Anlamak, fark etmek, farkına varmak.

Añlamaz mazmün-ı fehvāsın bu nuṭķuñ her 'avām

Didi peygamber bunı es-şabru miftāhu's-selām

5. añla:

Müseddes 1

Mısra: 19

Anlamak, fark etmek, farkına varmak.

Añla maqşüdü nedür bu künbed-i devvârdan
Yâ murâd-ı Hâk nedür bunca ağan enhârdan

anların tarîkin:

1. **anların tarîkin:** -i, -n

Gazel 6

Mısra: 6

Onların yolunu.

Harâbâtî sülûkin görmek isterdi dil-i şeydâ
Tarîkin anların bir rind bir dîvânenen gördük

anuñ cüd u 'atâsını:

1. **anuñ cüd u 'atâsını:** -sı, -n, -t

Kaside 1

Mısra: 15

Onun (Mustafa) cömertliği ve ihsanı.

Görür mi nâ'ib ü kâtib anuñ cüd u 'atâsını
Re'îs-i eşhiyâ-yı 'âlem ol İbn-i 'Aṭâ neyler

anuñ maḥbûbıyısı:

1. **anuñ maḥbûbıyısı:** -i, -(y)sa

Kaside 1

Mısra: 70

Onun sevileni.

Yeler mi dilberân ardınca Aḥmed Beg tek ü tenhâ
Anuñ maḥbûbıyısı aña eyler mi vefâ neyler

anuñ na'ra-i kûsı:

1. **anuñ na'ra-i kûsı:**

Gazel 7

Mısra: 3

Onun büyük davulunun yüksek (çıkan) sesi.

Na'ra-i kûsı anuñ velvele şaldı felege
Nağme-i nâyı düşürdi beni hüy u hâyâ

anuñ sevâd-ı şî'rin:

1. **anuñ sevâd-ı şî'rin:** -i, -n

Kaside 1

Mısra: 73

Onun şirin bahçesi.

Sevâd-ı şî'rin anuñ yüzine urur mı dil-berler
Siyâhînuñ siyâhına qalır mı dil-rübâ neyler

'âr:

1. **'ârûñ:** -(u)ñ

Gazel 8

Mısra: 8

Utarma, çekinme, mahcup olma, utanılacak şey, ayıp.

Nedür halkı dil-âzârûñ koğıl artur dilâ zârûñ
Utan Hâkdan qanı 'ârûñ niyâz eyle Te'âlâya

ardınca:

1. **ardınca:**

Kaside 1

Mısra: 69

Akabinde, sonrasında, ardından, peşinden.

Yeler mi dilberân ardınca Aḥmed Beg tek ü tenhâ
Anuñ maḥbûbıyısı aña eyler mi vefâ neyler

artık:

1. **artık:**

Gazel 5

Mısra: 2

Bundan böyle, bundan sonra.

Vâlid ü mevlûdum öldi gitdi mâder dostlar
Artık oldu cümleden fevt-i birâder dostlar

'âşık:

1. **'âşık:** -a

Müseddes 1

Mısra: 26

Âşık, bir şeye veya birine karşı aşırı sevgi duyan kimse, tutkun, meftun.

Gâh 'âşık şüretinde görünür ol bî-niyâz
Gâh ma'sûk olur eyler 'âşıkâ biñ dürlü nâz

'âşık şüretinde:

1. **'âşık şüretinde:** -i, -n, -de

Müseddes 1

Mısra: 25

Aşık sureti, aşık görünümü.

Gâh 'âşık şüretinde görünür ol bî-niyâz
Gâh ma'sûk olur eyler 'âşıkâ biñ dürlü nâz

'âşık-ı şâdık:

1. **'âşık-ı şâdık:**

Müseddes 1

Mısra: 6

Sadık âşık II hakiki âşık.

Gâfil olmaz derdden derde giriftâr eyleyen
'Âşık-ı şâdık degül derdini izhâr eyleyen

2. 'aşık-ı şadık:

Müseddes 1

Mısra: 12

Sadık aşık II hakiki aşık.

Ġafil olmaz derdden derde giriftâr eyleyen
'Aşık-ı şadık degül derdini izhâr eyleyen

3. 'aşık-ı şadık:

Müseddes 1

Mısra: 18

Sadık aşık II hakiki aşık.

Ġafil olmaz derdden derde giriftâr eyleyen
'Aşık-ı şadık degül derdini izhâr eyleyen

4. 'aşık-ı şadık:

Müseddes 1

Mısra: 24

Sadık aşık II hakiki aşık.

Ġafil olmaz derdden derde giriftâr eyleyen
'Aşık-ı şadık degül derdini izhâr eyleyen

5. 'aşık-ı şadık:

Müseddes 1

Mısra: 30

Sadık aşık II hakiki aşık.

Ġafil olmaz derdden derde giriftâr eyleyen
'Aşık-ı şadık degül derdini izhâr eyleyen

aşıl:

1. aşıl:

Gazel 9

Mısra: 8

Asıl, esas, temel.

Ġapladı zâğ u zağan gülşen-i dehre hayfâ
Bülbül-i cânâ dimeñ gül bu aşıl gülşende

âşinâ olmak:

1. âşinâ olmak:-mak

Gazel 2

Mısra: 5

Tanımak, bilmek, vâkıf olmak.

Dil bahrine gavvâş olan key âşinâ olmak gerek
Dürr-i me'ânî çıkarur kim geçe deryâ-yı dili

aşk:

1. 'aşkın:-ı, -n

Müseddes 1

Mısra: 21

Aşk, sevgi, muhabbet.

Mâ-ħaşal bir lahza ırma ħalbûñ ol dildârdan
İmdi şakla şıdık ile 'aşkın şakın agyârdan

'atâ kânı:

1. 'atâ kânı:-ı

Tarih 4

Mısra: 4

*Cömertlik kaynağı II Visali Efendi
kastedilmektedir.*

Sensin ol Ĥâtem-şıfat şâhib-kerem
Ey 'atâ kânı re'îs-i eşhiyâ

ayağ:

1. ayağı:-ı

Gazel 4

Mısra: 11

Ayak II kadeh, şarap.

Ayağı elde devr iden bu bāğ içre ne devletdür
Riyâziyâ bu devr içre kişi devlet-medâr olsa

ayağı şunsañ:

1. ayağı şunsañ:-sa, -ñ

Gazel 2

Mısra: 3

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Kadeh sunmak, şarap sunmak.

Mest-i müdâm olsağ nola ger virse Ĥağ bāy-ı dili
El virse devlet sâkıyâ şunsañ ayağı bu ħula

ayağı tozına yüzüñi sür:

1. ayağı tozına yüzüñi sür:

Gazel 7

Mısra: 9

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

*Ayağının tozuna yüz sürmek II aşırı sevgi ve
hürmet göstermek.*

Fuħarâsınuñ ayağı tozına sür yüzüñi
Ey Riyâzî ola mı böyle bir özge pâyeye

ayak altına alup:

1. ayak altına alup:-up

Müfret 5

Mısra: 1

Kelime Tipi: **Deyim**

*Önem verilmesi gereken şeyleri hiçe saymak,
çığnemek.*

Ayak altına alup şol kişi tıfl-ı ...
'Aħıbet her gün ola ol ...

B

bāb-ı iltifāt:

1. bāb-ı iltifāt:

Kıt'a 3

Mısra: 3

İltifat kapısı.

Şabr kerdem tā büved meftūh bāb-ı iltifāt
İz lenā ḳāle'n-nebī es-şabru miftāhu'l-ferec

bād-ı şabā:

1. bād-ı şabā:

Kaside 1

Mısra: 1

Sabah rüzgarı.

Ereğli kavmini söyle eyā bād-ı şabā neyler
İder mi 'İş u 'işret dāyimā ehl-i şafā neyler

bād-ı şarşar:

1. bād-ı şarşar:

Gazel 5

Mısra: 10

Şiddetli rüzgar, fırtına.

Bāğ-ı 'ālemde özi bir taze naḥl iken hemān
Verd-i rüyın soldurupdur bād-ı şarşar dostlar

bādves:

1. bādveş:

Gazel 9

Mısra: 1

Fırtına gibi.

Bādveş bu dil-i mecnūnum olur büyende
Leyliyā mihr ü vefānuñ eşeri yok sende

bāğ-ı 'ālemde:

1. bāğ-ı 'ālemde:-de

Gazel 5

Mısra: 9

Dünya bahçesi.

Bāğ-ı 'ālemde özi bir taze naḥl iken hemān
Verd-i rüyın soldurupdur bād-ı şarşar dostlar

bāğ-ı cennetde:

1. bāğ-ı cennetde:-de

Gazel 11

Mısra: 7

Cennet bahçesi.

Bāğ-ı cennetde ḥabībūñ verd-i rüyın gösterüp
Gülşen-i vuşlatda eyle bülbül-i güyā beni

bağrına taşlar başar:

1. bağrına taşlar başar:-(a)r

Kaside 1

Mısra: 79

Kelime Tipi: Deyim

Sesini çıkarmaksızın her türlü acıya

katlanmak.

Kef-i mīzān-ı baḳḳālān başar mı bağrına taşlar
Olur mı sūḳ-ı sultānide çok bey' ü şirā neyler

bahār olsa:

1. bahār olsa:-sa

Gazel 4

Mısra: 1

Baharın gelmesi.

Benüm gönlüm anı ister yine evvel bahār olsa
Mey olsa muḫrib olsa hem nigār-ı şivekār olsa

bahr-ı hudāda:

1. bahr-ı hudāda:-da

Gazel 3

Mısra: 13

Allah'ın denizi.

Eyle Riyāzī zātuñı bahr-ı Hudāda ğarḳ-ı hū
Maḥv it vücūduñ bul Ḥaḳı gel derd ile hū diyelüm

bār olsa:

1. bār olsa:-sa

Gazel 4

Mısra: 6

(Birine) yük olmak, zahmet, sıkıntı vermek.

İçüp lāhūtī meyler şöyle ser-mest-i müdām olsaḳ
Ne ĩn ü ānı fehm itsek ne ḥod nāsūtī bār olsa

baş eğmez:

1. baş eğmez:-mez

Kaside 1

Mısra: 45

Kelime Tipi: Deyim

Baş eğmek. Saygı göstermek için baş eğerek selamlamak; direnmekten vazgeçip buyruk altına girmek.

Ġināsından durur eflāke baş eġmez şafāsı var
Sipāhiler re'īsi Muştafā Beg ketḫudā neyler

baş kaldurup:

1. **baş kaldurup:** -up

Tarih 1

Mısra: 3

Kelime Tipi: **Deyim**

Başını kaldırmak; ayaklanmak, isyan etmek.

(Tanyeri, 1999: 49).

Eşkiyā' zümresi baş kaldurup itmişdi zühür
Maḥv olup qalmayalar gide gürūh-ı a'dā

bāşed:

1. **bāşed:**

Müfret 7

Mısra: 2

Olmak.

Ez-mā eger ne-cüyī rūz-i cezā' ḥisābī
Bāşed qarīn-i luḫfet İdrīs bin Tūrābī

bast itdi:

1. **bast itdi:** -di

Kaside 1

Mısra: 24

Anlatmak.

Efendimüz Ḥalīl ol ḥātemü'l-ḥaşlet kazāsından
Gelüp ḥūn-ı Ḥalīli ḥalka bast itdi mi yā neyler

bast-ı simāt-ı 'işret:

1. **bast-ı simāt-ı 'işret:**

Kaside 1

Mısra: 51

*Eğlence sofrasını yayma II eğlence tertip
etme kastedilmiştir.*

O mīr-i mīzbān eyler mi dünyāya seḫā neyler
Ḥasan Beg dāyimā bast-ı simāt-ı 'işret eyler mi

bāy-ı dili:

1. **bāy-ı dili:** -i

Gazel 2

Mısra: 4

Gönlün miri, kalbin miri.

Mest-i müdām olsaḫ nola ger virse Ḥaḫ bāy-ı dili
El virse devlet sākīyā şunsañ ayaġı bu ḫıla

be-kef:

1. **be-kef:**

Tarih 5

Mısra: 9

El içinde, elde II sahip olma, mülkiyet.

'Ādetüñdür eylemek iḥsān be-kef tārīḫ ile
Ey Süleymān-ı zamān Ḥaḫ ḫaccuñı mebrūr ide

bekle-:

1. **bekler:** -r

Kaside 1

Mısra: 9

Beklemek.

Ḫılıp beş vaḫtini bekler mi ḫahve-ḫāne küncini
Elinde ḫahve fincānın ḫılıp cilve-nümā neyler

be-meġāk-i laḫades:

1. **be-meġāk-i laḫades:**

Gazel 1

Mısra: 4

Onun laḫdinin çukuruna.

Dil müheyyā-i cevāb-ı melekānet ne-küned
Yā ilāḫī mededī kün be-meġāk-i laḫades

ben:

1. **ben:**

Gazel 5

Mısra: 4

*Ben, birinci tekil şahıs zamiri II şair
kendisini kastetmiştir.*

Mā-ḫaşal ben bī-kes ü tenhā ḫalup oldum ġarīb
Ben gedā için kim acır yā kim aġlar dostlar

2. **beni:** -i

Gazel 3

Mısra: 2

*Ben, birinci tekil şahıs zamiri II Allah
aşkıyla yanıp tutuşan kimse (şair)
kastedilmektedir.*

Esdı neşim-i sırr-ı hū gel derd ile hū diyelüm
Yaḫdı beni envār-ı hū gel derd ile hū diyelüm

3. **beni:** -i

Gazel 3

Mısra: 3

*Ben, birinci tekil şahıs zamiri II Allah
aşkıyla yanıp tutuşan kimse (şair)
kastedilmektedir.*

Hüdur beni ḫayrān iden hüdur beni giryān iden
Hüdur beni ḫandān iden gel derd ile hū diyelüm

4. **beni:-i**

Gazel 3

Mısra: 3

Ben, birinci tekil şahıs zamiri II Allah aşkıyla yanıp tutuşan kimse (şair) kastedilmektedir.

Hüdur beni hayrân iden hüdur beni giryân iden
Hüdur beni handân iden gel derd ile hü diyelüm

5. **beni:-i**

Gazel 3

Mısra: 4

Ben, birinci tekil şahıs zamiri II Allah aşkıyla yanıp tutuşan kimse (şair) kastedilmektedir.

Hüdur beni hayrân iden hüdur beni giryân iden
Hüdur beni handân iden gel derd ile hü diyelüm

6. **ben:**

Kit'a 2

Mısra: 3

Ben, birinci tekil şahıs zamiri II aşık kastedilmektedir.

Ey tabîb teşne-dillükden ben öldüm kıl 'ilâc
Leblerüñ şunsañ ki bilmezdim ziyâbîtus nedür

7. **beni:-i**

Gazel 11

Mısra: 1

Ben, birinci tekil şahıs zamiri II şair kendisini kastetmektedir.

Sâkin-i künc-i kanâ'at eyle ey Mevlâ beni
Murg-ı dil uçmağ diler kıl tâ'ir-i 'uqbâ beni

8. **beni:-i**

Gazel 11

Mısra: 2

Ben, birinci tekil şahıs zamiri II şair kendisini kastetmektedir.

Sâkin-i künc-i kanâ'at eyle ey Mevlâ beni
Murg-ı dil uçmağ diler kıl tâ'ir-i 'uqbâ beni

9. **beni:-i**

Gazel 11

Mısra: 4

Ben, birinci tekil şahıs zamiri II şair kendisini kastetmektedir.

Levh-i dilden mâsivâ naqşımı hakk it yâ İlah
Fârîgu'l-bâl eyle kılma tâlib-i dünyâ beni

10. **beni:-i**

Gazel 11

Mısra: 6

Ben, birinci tekil şahıs zamiri II şair kendisini kastetmektedir.

Rüz-ı mahşer tutmayam haclet elin ruhsâruma
Rü'yet-i didâr-ı Hakkâ bende kıl bînâ beni

11. **beni:-i**

Gazel 11

Mısra: 8

Ben, birinci tekil şahıs zamiri II şair kendisini kastetmektedir.

Bâg-ı cennette habîbüñ verd-i rüyın gösterüp
Gülşen-i vuşlatda eyle bülbül-i güyâ beni

12. **beni:-i**

Gazel 11

Mısra: 10

Ben, birinci tekil şahıs zamiri II şair kendisini kastetmektedir.

Hem-celîs-i Hazret-i İdrîs-i 'âli-câ beni
Firdevs içre ravza kıl Riyâzî bendeñi

13. **bende:-de**

Gazel 9

Mısra: 10

Ben, birinci tekil şahıs zamiri II aşık (şair) kastedilmektedir.

Giryeden bu heves-i zülfi hayâl itdi tenüm
Ey Riyâzî koymadı bende mecâl-i hande

14. **benüm:-(ü)m**

Gazel 9

Mısra: 5

Ben, birinci tekil şahıs zamiri II aşık (şair) kastedilmektedir.

Benüm o unsenge ile râzımı ifşâ itdün
Kande buldum seni ey tıfl-ı sirişküm kande

15. **beni:-i**

Gazel 7

Mısra: 4

Ben, birinci tekil şahıs zamiri II şair kendisini kastetmektedir.

Na'ra-i kûsı anuñ velvele şaldı felege
Nağme-i nâyı düşürdi beni hü y u hâya

16. **beni:-i**

Müseddes 1

Mısra: 1

Ben, birinci tekil şahıs zamiri II şair kendisini kastetmektedir.

Kaydumu görür benüm yokdan beni var eyleyen
Rüz-ı vaşla ırgürür hicrân şebîn târ eyleyen

17. **ben:**

Gazel 5

Mısra: 3

Ben, birinci tekil şahıs zamiri II şair kendisini kastetmektedir.

Mâ-ḥaşal ben bî-kes ü tenhâ ḳalup oldum ğarîb
Ben gedâ için kim acır yâ kim ağlar dostlar

bende:

1. **bende:**

Gazel 11

Mısra: 6

Kul, köle.

Rûz-ı mahşer tutmayam ḥaclet elin ruḥsâruma
Rû'yet-i dîdâr-ı Hakk'a bende kıl bînâ beni

2. **bendeñi:-ñ, -i**

Gazel 11

Mısra: 9

Kul, köle.

Hem-celîs-i Ḥazret-i İdrîs-i 'âli-câ beni
Firdevs içre ravza kıl Riyâzî bendeñi

benüm 'âlî-cenâbum:

1. **benüm 'âlî-cenâbum:-(u)m**

Kaside 1

Mısra: 14

Benim (şair) değeri yüce olanım.

Olur mı mesned-i şer' üzere dâyim sedd-i İskender
Benüm 'âlî-cenâbum ol efendim Muştafâ neyler

2. **benüm 'âlî-cenâbum:-(u)m**

Kaside 1

Mısra: 14

Benim (şair) değeri yüce olanım.

Olur mı mesned-i şer' üzere dâyim sedd-i İskender
Benüm 'âlî-cenâbum ol efendim Muştafâ neyler

3. **benüm 'âlî-cenâbum:-(u)m**

Kaside 1

Mısra: 14

Benim (şair) değeri yüce olanım.

Olur mı mesned-i şer' üzere dâyim sedd-i İskender
Benüm 'âlî-cenâbum ol efendim Muştafâ neyler

benüm gönlüm:

1. **benüm gönlüm:-(ü)m**

Gazel 4

Mısra: 1

Benim gönlüm.

Benüm gönlüm anı ister yine evvel bahâr olsa
Mey olsa muṭrib olsa hem nigâr-ı şîvekâr olsa

benüm ḳaydumı:

1. **benüm ḳaydumı:-(u)m, -i**

Müseddes 1

Mısra: 1

Benim (şair) zincirim, benim ḳaydım.

Ḳaydumı görür benüm yokdan beni var eyleyen
Rûz-ı vaşla ırgürür hicrân şebîn târ eyleyen

ber-murâd idüp:

1. **ber-murâd idüp:-üp**

Tarih 5

Mısra: 4

Arzusunu yerine getirmek, emeline kavuşturmak.

İki dünyâda Ḥudâ-yı zü'l-minen iḥsân ile
Ber-murâd idüp hemân dâreynüñni ma'mûr ide

bes:

1. **bes:**

Kaside 1

Mısra: 66

Artık, bundan sonra.

Sülûkin eylemiş tekmiñ Şüfî Küççük İbrâhîm
Bu dünyâ toṭṭolı şeyṭân olursa bes aña neyler

beş vaktini ḳılup:

1. **beş vaktini ḳılup:-up**

Kaside 1

Mısra: 9

Kelime Tipi: Kalp İfade

Namazlarımı ḳılmak.

Ḳılup beş vaktini bekler mi ḳahve-ḥâne küncini
Elinde ḳahve fincânın ḳılup cilve-nümâ neyler

beyân eyler:

1. **beyân eyler:-r**

Müseddes 1

Mısra: 27

Açıklamak.

Remz ile dermân beyân eyler bu derde cümle sâz
Ey Riyâzî yâ nedür sende bu deñlü hırş u âz

beyân ider:

1. **beyân ider:-(e)r**

Gazel 10

Mısra: 9

Açıklamak, anlatmak, söylemek.

Fenn-i 'ulûm-ı 'aşkı bu kâşif-i dil beyân ider

Ûtdı Riyâzî 'âlemi zezeme-i risâlemüz

bi-bahşâ:

1. **bi-bahşâ:**

Müfret 6

Mısra: 2

Bağışla.

Mikün rûz-ı cezâ' ya Rab 'ikâbi

Bi-bahşâ cürm-i İdrîs bin Tûrâbî

bî-dil olan 'aşıklarun nidügin:

1. **bî-dil olan 'aşıklarun nidügin:**

Gazel 2

Mısra: 7

Dilsiz olan aşıkların nasıl olduğunu, dilsiz olan aşıkların durumunu, dilsiz olan aşıkların halini.

Bî-dil olan 'aşıklarun nidügin añlar bî-kelâm

Feryâdum añlardı o şeh añlasa bu nây-ı dili

bî-kelâm:

1. **bî-kelâm:**

Gazel 2

Mısra: 7

Sözsüz.

Bî-dil olan 'aşıklarun nidügin añlar bî-kelâm

Feryâdum añlardı o şeh añlasa bu nây-ı dili

bî-kes ü tenhâ kalup:

1. **bî-kes ü tenhâ kalup:-up**

Gazel 5

Mısra: 3

Kimşesiz ve yalnız kalmak.

Mâ-şaşal ben bî-kes ü tenhâ kalup oldum ğarîb

Ben gedâ için kim acır yâ kim ağlar dostlar

bil:-

1. **bil:**

Gazel 8

Mısra: 2

Anlamak, farkına varmak, bilebilmek.

Dilâ geldün cihân içre teveccüh eyle 'uqbâya
Me'âd u mebde' 'ilmin bil niçün geldün bu
dünyâya

2. **bilmezdüm:-mez, -dü, -m**

Kıt'a 2

Mısra: 4

Anlamak, gerçeğine erişmek, idrak etmek.

Ey tabîb teşne-dillükden ben öldüm kııl 'ilâc
Leblerün şunsañ ki bilmezdüm ziyâbîtus nedür

bil:

1. **bildüm:-dü, -m**

Müfret 3

Mısra: 2

İdrak etmek, kavramak.

Hâl-i ruhsârına nazar kıldum
Merdüm-i dîde olduğun bildüm

bilme:

1. **bilmediler:-di, -ler**

Müseddes 1

Mısra: 8

Bilmemek II haberdar olmamak.

Mâlik-i dünyâ-yı dün olanlar itdiler ğurür
Bilmediler kim olurlar 'an-ğarîb ehl-i ğubür

biñ biñ hicâbı:

1. **biñ biñ hicâbı:-ı**

Gazel 2

Mısra: 9

Binlerce, pek çok hicab, binlerce, pek çok utanma, binlerce pek çok perde.

İrer Riyâzî ol Hâka biñ biñ hicâbı keşf iden
Şehr-i vücûdın seyr iden bulur o bî-nây-ı dili

biñ dürlü:

1. **biñ dürlü:**

Müseddes 1

Mısra: 26

Bin türlü, bin çeşit.

Gâh 'aşık şüretinde görünür ol bî-niyâz
Gâh ma'şûğ olur eyler 'aşıka biñ dürlü nâz

biñ otuz üçünci:

1. **biñ otuz üçünci:-(i)nci**

Gazel 5

Mısra: 5
Bin otuz üç.

Biñ otuz üçüncü şevvâlinde on dördüncü gün
Meskenin zîr-i türâb itdi o dil-ber dostlar

bînâ kıl:

1. **bînâ kıl:**
Gazel 11
Mısra: 6
Yapmak, inşa etmek.

Rûz-ı mahşer tutmayam haclet elin ruhsâruma
Rü'yet-i dîdâr-ı Hâkka bende kıl bînâ beni

bir dîvânenen:

1. **bir dîvânenen:-den**
Gazel 6
Mısra: 6
Bir deli, aklı başında olmayan (kimse).

Hârâbâtî sülûkin görmek isterdi dil-i şeydâ
Târîkin anların bir rind bir dîvânenen gördük

bir gayrı şekle:

1. **bir gayrı şekle:-e**
Gazel 4
Mısra: 7
Bir başka şekil.

Gönül şimden-girü bir gayrı şekle girse olmaz mı
Murakka 'püş u câme-çâk u sîne şad-figâr olsa

bir gün ölürsin:

1. **bir gün ölürsin:-(ü)r, -sin**
Gazel 8
Mısra: 3
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Bir gün ölmek, eninde sonunda ölmek.

Ki sen de bir gün ölürsün ölürsün toprak olursun
Ne ki itdünse bulursun düşersin dürlü gavgâya

bir lahza:

1. **bir lahza:**
Müseddes 1
Mısra: 22
Çok kısa bir an.

Mâ-şâsal bir lahza ırma kalbün ol dildârdan
İmdi şakla şıdık ile 'aşkın şakın ağyardan

bir özge pāye:

1. **bir özge pāye:**
Gazel 7
Mısra: 10
Bir başka derece, bir başka rütbe.

Fuqarâsınuñ ayağı tozına sür yüzünü
Ey Riyâzî ola mı böyle bir özge pāye

bir rind:

1. **bir rind:**
Gazel 6
Mısra: 6
Bir dünya işleriyle uğraşan, eğlenceye
düşkün, kalender (kimse).

Hârâbâtî sülûkin görmek isterdi dil-i şeydâ
Târîkin anların bir rind bir dîvânenen gördük

bir taze nahl:

1. **bir taze nahl:**
Gazel 5
Mısra: 9
Bir taze fidan II genç insan.

Bâğ-ı 'âlemde özi bir taze nahl iken hemân
Verd-i rüyın şoldurupdur bād-ı şarşar dostlar

bir vādīye:

1. **bir vādīye:-(y)e**
Gazel 4
Mısra: 9
Bir vadi, bir aşk vadisi.

Dem-i vuşlatda ey dil şöyle bir vādīye varsağ kim
Ne olsa olmasa olsa ne yoğ olsa ne var olsa

bir yādīgārı:

1. **bir yādīgārı:-ı**
Gazel 5
Mısra: 11
Bir yadigar, bir kimseyi hatırlatan şey.

Olmağa eglencemüz bir yādīgārı kalmadı
Tâzelükde fevt olup yağdı cigerler dostlar

birâder:

1. **birâderlerle:-ler, -le**
Kaside 1
Mısra: 12
Kardeş.

Biri biriyle var mı imtizâcî koñşılar hoş mı
Birâderlerle 'ammî-zâdemüz hep akrabâ neyler

birbiri:

1. **birbiriyle:**-y, -le

Kaside 1

Mısra: **58**

Karşılıklı olarak biri ötekini, öteki de onu.

Halil Çävüş Nebi Beg hem Halil Ağamuz a'lâ mı
İder mi 'ıyd olunca birbiriyle merhabâ neyler

biri birivle:

1. **biri birivle:**-(y)le

Kaside 1

Mısra: **11**

Birbiri, karşılıklı olarak bir diğeri.

Biri birivle var mı imtizacı koşşlar hoş mı
Birâderlerle 'ammî-zâdemüz hep akrabâ neyler

birle:

1. **birle:**

Kaside 1

Mısra: **61**

Birlikte.

Cemî'î ehl-i diller birle Çâker-zâdeler hoş mı
Haber vir cümle-i yârâmı hoş mıdır şehâ neyler

biz:

1. **bizden:**-den

Kaside 1

Mısra: **84**

Birinci çoğul şahıs zamiri, biz.

Riyâzî uçmak ister murğ-ı cânım küy-i dil-dâra
Eger dirlerse bizden gurbet içre hâkipâ neyler

2. **bizi:**-i

Kaside 1

Mısra: **60**

Birinci çoğul şahıs zamiri, biz.

Mü'ezzin Hâcî İbrâhîm du'â-yı hayr ile her-dem
İder mi bizi yâd ol sâlik-i râh-ı Hüdâ neyler

3. **bizi:**-i

Müfret 2

Mısra: **2**

*Birinci çokluk şahıs zamiri, biz. II aşklar
kastedilmiştir.*

Mâyil-i hâk-i der-i Hâzret-i Mevlânâyuz
bizi men' eyleme Mevlânâyuz

bizi imân ile hatm it:

1. **bizi imân ile hatm it:**

Gazel 8

Mısra: **9**

Kelime Tipi: **Dua İfadesi**

*Bizi iman ile sonlandır (öldür) II bizi iman
ile ahirete yönelt.*

Bizi imân ile hatm it dağı Kur'an ile hatm it
Hem ol sultân ile hatm it ilâhî eyle hem-sâye

bizüm 'abdî efendimüz:

1. **bizüm 'abdî efendimüz:**-müz

Kaside 1

Mısra: **25**

Bizim Abdi Efendimiz.

Bizüm 'Abdî Efendimüz 'ubüdiyyet makâmında
Hüdâ-yı vâhibü'l-âmâle eyler mi du'â neyler

bizüm şa'bân ağa:

1. **bizüm şa'bân ağa:**

Kaside 1

Mısra: **44**

Bizim Şaban Ağa.

İder mi ravzasında 'ıyş 'işretler ziyâfetler
Tamâm itdi mi süknâyı bizüm Şa'bân Ağa neyler

böyle:

1. **böyle:**

Gazel 7

Mısra: **10**

Böyle, bu şekild, işaret sıfatı.

Fuqarâsınıñ ayağı tozına sür yüzüñi
Ey Riyâzî ola mı böyle bir özge päye

bu:

1. **bunı:**-n, -ı

Kıt'a 4

Mısra: **4**

İşaret Zamiri, bu.

Añlamaz mazmün-ı fehvâsın bu nuţkuñ her 'avâm
Didi peygamber bunı es-şabru miftâhu's-selâm

2. **bu:**

Gazel 9

Mısra: **8**

"Bu" işaret zamiri.

Kapladı zâğ u zağan gülşen-i dehre hayfâ
Bülbül-i câna dimeñ gül bu aşıl gülşende

bu 'abd-ı nâ-cîzi:

1. bu 'abd-ı nā-çizi:

Kaside 1

Mısra: 5

Bu ehemmiyetsiz kulu, bu önemi olmayan kulu II şair kendisini kastetmektedir.

Gönüller yād ider mi luḫ idüp bu 'abd-ı nā-çizi
Ḥaber vir ḫazret-i pīr-i pederden evvelā neyler

bu bāğ içre:

1. bu bāğ içre:

Gazel 4

Mısra: 11

Bu bahçe içinde.

Ayağı elde devr iden bu bāğ içre ne devletdür
Riyāzīyā bu devr içre kişi devlet-medār olsa

bu cānı:

1. bu cānı:-ı

Gazel 10

Mısra: 3

Bu can II aşık (şair) kastedilmektedir.

Tīrümūze kaşı kemān eyledi bu cānı nişān
Ġamze-i bī-emān emān virmez olur ḫavālemüz

bu deñlü:

1. bu deñlü:

Müseddes 1

Mısra: 28

Bu kadar, bu kadar çok.

Remz ile dermān beyān eyler bu derde cümle sāz
Ey Riyāzī yā nedür sende bu deñlü ḫırş u āz

bu derde:

1. bu derde:-e

Müseddes 1

Mısra: 27

Bu sıkıntı.

Remz ile dermān beyān eyler bu derde cümle sāz
Ey Riyāzī yā nedür sende bu deñlü ḫırş u āz

bu dervīşānuñ:

1. bu dervīşānuñ:-(u)ñ

Gazel 7

Mısra: 7

Bu dervīşler.

Göriccek zevḫ-i semā'ını bu dervīşānuñ
Raḫşa koydı felegi reşk düşüp dünyāya

bu devr içre:

1. bu devr içre:

Gazel 4

Mısra: 12

Bu zamanda.

Ayağı elde devr iden bu bāğ içre ne devletdür
Riyāzīyā bu devr içre kişi devlet-medār olsa

bu dil-i mecnūnum:

1. bu dil-i mecnūnum:-(u)m

Gazel 9

Mısra: 1

Bu deli gönül.

Bādveş bu dil-i mecnūnum olur büyende
Leyliyā mihr ü vefānuñ eşeri yok sende

bu dünyā:

1. bu dünyā:

Kaside 1

Mısra: 66

Bu dünyā, yaşadığımız geçici dünyā, fani dünyā.

Sülūkin eylemiş tekmlī Şūfī Küççük İbrāhīm
Bu dünyā toptolı şeyṫān olursa bes aña neyler

bu dünyāya:

1. bu dünyāya:-(y)a

Gazel 8

Mısra: 2

Bu dünyā, yaşadığımız geçici dünyā, fani dünyā.

Dilā geldüñ cihān içre teveccüh eyle 'uḫbāya
Me'ād u mebdē' 'ilmin bil niçün geldüñ bu dünyāya

bu heves-i zülfi:

1. bu heves-i zülfi:-i

Gazel 9

Mısra: 9

Bu saçların arzusu II sevgilini saçları kastedilmektedir.

Giryeden bu heves-i zülfi ḫayāl itdi tenüm
Ey Riyāzī koymadı bende mecāl-i ḫande

bu kadar:

1. bu kadar:

Tarih 1

Mısra: 6

Bu kadar, -çok fazla anlamında-.

Sende vardur bu kadar hüsn-i tevekkül zîrâ
Virilüpdür elüñe kavş-ı zafer tîğ-i fütüh

bu kâşif-i dil:

1. bu kâşif-i dil:

Gazel 10

Mısra: 9

Bu gönül keşfeden, bu gönül kaşifi.

Fenn-i 'ulûm-ı 'aşkı bu kâşif-i dil beyân ider
Tutdı Riyâzî 'âlemi zemzeme-i risâlemüz

bu kıla:

1. bu kıla:-a

Gazel 2

Mısra: 3

Bu kul II aşık.

Mest-i müdâm olsağ nola ger virse Hâk bây-ı dili
El virse devlet sâkıyâ şunsañ ayağı bu kıla

bu künbed-i devvârdan:

1. bu künbed-i devvârdan:-dan

Müseddes 1

Mısra: 19

Bu dönen kubbe, dünya.

Añla maşşüdü nedür bu künbed-i devvârdan
Yâ murâd-ı Hâk nedür bunca ağan enhârdan

bu nây-ı dili:

1. bu nây-ı dili:-i

Gazel 2

Mısra: 8

Bu gönül neyi.

Bî-dil olan 'aşıklarun nidügin añlar bî-keleâm
Feryâdum añlardı o şeh añlasa bu nây-ı dili

bu nutkuñ mażmün-ı fehvâsın:

1. bu nutkuñ mażmün-ı fehvâsın:-(s)ı, -n

Kıt'a 4

Mısra: 3

Bu konuşmanın içeriğinin manası.

Añlamaz mażmün-ı fehvâsın bu nutkuñ her 'avâm
Didi peygamber bunı es-şabru miftâhu's-selâm

bu riyâzî-i hakîr:

1. bu riyâzî-i hakîr:

Tarih 4

Mısra: 8

Bu hakir Riyazi, bu değersiz Riyazi II şairin mahlası.

Nühveş Hâk vire 'ömr-i sermedî
Bu Riyâzî-i hakîr eyler du'â

bu riyâzî-i hakîrûñ:

1. bu riyâzî-i hakîrûñ:-(ü)ñ

Tarih 5

Mısra: 7

Bu hakir Riyazi, bu değersiz Riyazi II şairin mahlası.

Bu Riyâzî-i hakîrûñ dâ'imâ eyler du'â
O 'adû-yı bed-nihâduñı Hüdâ maşşür ide

bu sevdâ-yı dili:

1. bu sevdâ-yı dili:-i

Gazel 2

Mısra: 2

Bu gönül sevdası.

Her nitsem itsem ırmasam Hâkdan süveydâ-yı dili
Hâli hayâlilde kıosam dâyim bu sevdâ-yı dili

bu sözi:

1. bu sözi:-i

Tarih 4

Mısra: 13

Bu söz.

Didi hâtif bu sözi târîh için
Müftî-i Nigde Vişâlidür sezâ

bu tarz:

1. bu tarz:

Gazel 6

Mısra: 10

Böyle, bu şekilde, bu özellikte.

Riyâzî açmayınca cân gözin görünmedi dildâr
Görenler hep bu tarz üze görürler yâ neden
gördük

bul:

1. buldum:-du, -m

Gazel 9

Mısra: 6

Elde etmek, meydana gelmek.

Benüm o unsenge ile rāzumı ifşā itdūñ
Kānde buldum seni ey tıfl-ı sirişküm kānde

2. **bulur:-(u)r**

Gazel 2

Mısra: 10

Elde etmek, ulaşmak.

İrer Riyāzī ol Hāka biñ biñ hicābı keşf iden
Şehr-i vücūdın seyr iden bulur o bīnā-yı dili

bülbül iden:

1. **bülbül iden:-en**

Gazel 10

Mısra: 8

Bülbül etmek II bülbül gibi konuşurmak.

‘Aklum alan o gül-beden taşā şalan o pür-fiten
Bülbül iden gonca-dehen ruhları verd u lālemüz

bülbül-i cāna:

1. **bülbül-i cāna:-a**

Gazel 9

Mısra: 8

Gönül bülbülü II aşık.

Çapladı zāğ u zağan gülşen-i dehre hayfā
Bülbül-i cāna dimeñ gül bu aşıl gülşende

bülbül-i güyā:

1. **bülbül-i güyā:**

Gazel 11

Mısra: 8

Söyleyen bülbül, konuşan bülbül.

Bāğ-ı cennetde habībūñ verd-i rüyın gösterüp
Gülşen-i vuşlatda eyle bülbül-i güyā beni

bunça:

1. **bunça:**

Müseddes 1

Mısra: 20

Bu denli, bu kadar.

Añla maşşūdı nedür bu künbed-i devvārdan
Yā murād-ı Hāq nedür bunca ağan enhārdan

bunda:

1. **bunda:**

Gazel 8

Mısra: 5

Burada (dünyada).

Ölürsin bunda kalmazsın seni şanma ki ölmezsın
Sefer kaydını kılmazsın işüñi şalma ferdāya

bunda vü anda:

1. **bunda vü anda:**

Tarih 5

Mısra: 5

*Burada ve orada II Dünya ve ahiret
kastedilmektedir.*

Bunda vü anda huzūr ile geçür devrānuñı
İki ‘ālemde huzūruñ Hāq elemden dūr ide

büse-cü:

1. **büse-cü:**

Gazel 4

Mısra: 3

Öpücük isteyen.

Lebūñden büse-cü olsaç cevāb-ı lā gelür anı
Saña lāyık mı yokdur diyesin anı ne var olsa

buved:

1. **büved:**

Kıt'a 3

Mısra: 3

Olur.

Şabr kerdem tā büved meftūh bāb-ı iltifāt
İz lenā kāle'n-nebī es-şabru miftāhu'l-ferec

büyende:

1. **büyende:**

Gazel 9

Mısra: 1

Koku almak, koklamak.

Bādveş bu dil-i mecnūnum olur büyüende
Leyliyā mihr ü vefānuñ eşeri yok sende

**büyük küççük kamu ağıyar u eşraf-ı
vilāyetden:**

1. **büyük küççük kamu ağıyar u eşraf-ı
vilāyetden:-den**

Kaside 1

Mısra: 75

*Vilayetin büyük küçük bütün yabancıları ve
soyluları.*

Çamu ağıyar u eşraf-ı vilāyetden büyük küççük
Ser-ā-ser cümle a'lā mı fakīr ü ağıniyā neyler

C

cân gözün açmayınca:

1. **cân gözün açmayınca:**-ma, -(y)ınca

Gazel 6

Mısra: 9

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Gönül gözünü açmak, uyanık bulunmak.

Riyâzî açmayınca cân gözün görünmedi dildâr
Görenler hep bu tarz üzre görürler yâ neden
gördük

cân virem:

1. **cân virem:**-(e)m

Gazel 10

Mısra: 5

Kelime Tipi: **Deyim**

Ölmek, ruhunu teslim etmek.

Fikr-i dehânın iderek yok yire cân virem gibi
Murğ-ı dili şikâr ider ol iki çeşmi elâmuz

cân virmeyevin:

1. **cân virmeyevin:**-me, -(y)e, -(y)n

Tarih 1

Mısra: 8

Kelime Tipi: **Deyim**

Ölmek, ruhunu teslim etmek.

‘Ulemâ vü şulehâ oldı kuluñ kurbânun
Sen velî-sirete cân virmeyeyin mi cânâ

cânâ:

1. **cânâ:**

Gazel 6

Mısra: 3

(Ey) Sevgilim, cân kadar yakın dost, cânım.

Hudâ virmiş saña cânâ cemâl-i Hazret-i Âdem
Saña mevrûs-ı hüsn olmuş pederden aneden
gördük

2. **cânâ:**

Tarih 1

Mısra: 8

(Ey) Sevgilim, cân kadar yakın dost, cânım.

‘Ulemâ vü şulehâ oldı kuluñ kurbânun
Sen velî-sirete cân virmeyeyin mi cânâ

câvîdânî bir sürür bulmak:

1. **câvîdânî bir sürür bulmak:**-mağ

Müseddes 1

Mısra: 9

Sonsuz bir sevinç bulmak, kalıcı bir mutluluk bulmak.

Ey gönül bulmak dilerseñ câvîdânî bir sürür
‘Âlem-i telvîni ço temkîne var eyle huzûr

cefâ eyler:

1. **cefâ eyler:**-r

Kaside 1

Mısra: 72

Üzmek, eziyet etmek, azap vermek.

Ol Aḥmed Şâh Şevḳînün ziyâd eyler mi şevḳini
Ġurüşına dönîş var mı yâ eyler mi cefâ neyler

celvet:

1. **celvetde:**-de

Gazel 3

Mısra: 9

*Yerini, yurdunu terk etme, Tas: Abdin
fenâfillah olup halvetten ayrılması.*

Hem ‘âlem-i ‘uzletde hû gel derd ile hû diyelüm
Keşretde hû vaḥdetde hû celvetde hû ḥalvetde hû

cem‘ oldı:

1. **cem‘ oldı:**-dı

Tarih 1

Mısra: 11

Toplanmak, bir araya gelmek.

Sende cem‘ oldı muḥaşşal kamu evşâf-ı cemâl
Ne ‘ibâretle seni medḥ idem ey cân-ı şehâ

cemâl:

1. **cemâlî:**-i

Kaside 1

Mısra: 34

Yüz güzelliği, yüz.

Dem-â-dem dem urur mı sırr-ı lâhütiden ol rûḥum
Cemâlî dâyimâ eyler mi şaḥ-ı evliyâ neyler

cemâl-i hazret-i âdem:

1. **cemâl-i hazret-i âdem:**

Gazel 6

Mısra: 3

*Hazreti Adem'in cemali, Hazreti Adem'in yüz
güzelliği.*

Hudâ virmiş saña cânâ cemâl-i Hazret-i Âdem
Saña mevrûs-ı hüsn olmuş pederden aneden
gördük

2. cemāl-i ḥazret-i ādem:

Gazel 6

Mısra: 3

Hazreti Adem'in cemali, Hazreti Adem'in yüz güzelliği.

Ḥudā virmiş saña cānā cemāl-i Ḥazret-i Ādem
Saña mevrūs-ı ḥüsn olmuş pederden aneden
gördük

cemālu'llāh:

1. cemālu'llāha:-a

Kaside 1

Mısra: 35

Cemalullah Efendi.

Cemālu'llāha kim şaşı baķarsa ol kes a'mādur
Ne bilsün degme a'mā vāķıf-ı sırr-ı 'amā neyler

cemālu'llāh efendi:

1. cemālu'llāh efendi:

Kaside 1

Mısra: 31

Cemalullah Efendi.

Cemālu'llāh Efendi eyleyüp da'vā-yı ğavşiyet
Ki dir mi ol menem şimdi re'is-i aşfiyā neyler

cemī':

1. cemī'en:-en

Kaside 1

Mısra: 77

Bütün, tüm, cümle.

Cemī'en ḥvāceğiler derziler ḥaffāflar hoş mı
Ahāl-i vilāyetden kamu bay u gedā neyler

cemī'ī ehl-i diller:

1. cemī'ī ehl-i diller:-ler

Kaside 1

Mısra: 61

Bütün gönül adamları.

Cemī'ī ehl-i diller birle Çāker-zādeler hoş mı
Ḥaber vir cümle-i yārānı hoş mıdur şehā neyler

cennetāsā ravzası içre:

1. cennetāsā ravzası içre:

Kaside 1

Mısra: 53

Cennet gibi olan bahçesi içinde.

Şafā vü zevķ ider mi cennetāsā ravzası içre
'Alī Beg ol sipāhī keḥudāsı ḥāliyā neyler

cennet-i firdevs-i a'lāda:

1. cennet-i firdevs-i a'lāda:-da

Kıt'a 4

Mısra: 2

Yüce Firdevs cenneti.

Güşe-i şabr u kanā'atda kim eylerse maķām
Cennet-i Firdevs-i a'lāda kıllur lābūd ḥıram

cennet-i 'işkuñda:

1. cennet-i 'işkuñda:-(u)ñ, -da

Kıt'a 2

Mısra: 1

Aşk cenneti.

Cennet-i 'işkuñda ey Leylā ķurānītus nedür
Lerze-i derd ü ğamuñ yanında sūnoḥvus nedür

cesedeş:

1. cesedeş:

Gazel 1

Mısra: 2

Onun bedeninde.

Ey dirğ 'ömr-i merā peyk-i ecel der-resedeş
Çi şevved ḥāl nedidem 'amelī-rā cesedeş

cevāb-ı ān nüvisten:

1. cevāb-ı ān nüvisten:

Müfret 4

Mısra: 2

Ona cevap yazmak.

Hümāyun-nāme-i tu naķş-ı Mānīst
Cevāb-ı ān nüvisten ḥadd-i mā nīst

cevāb-ı lā gelür:

1. cevāb-ı lā gelür:-(ü)r

Gazel 4

Mısra: 3

Hayır cevabı gelir, hayır cevabı almak.

Lebünden büse-cü olsaķ cevāb-ı lā gelür anı
Saña lāyık mı yokdur diyesin anı ne var olsa

cevlān-ı ādem:

1. cevlān-ı ādem:

Gazel 3

Mısra: 11

Adem'in dağı.

Devrân-ı 'âlem hû ile cevân-ı Âdem hû ile
Şâdî vü hem gam hû ile gel derd ile hû diyelüm

cigerler yakdı:

1. cigerler yakdı:-dı

Gazel 5

Mısra: 12

Kelime Tipi: **Deyim**

*Yürek yakmak, iç yakmak II bir kimseye
büyük bir acı çektirmek.*

Olmağa eglencemüz bir yâdigârı kalmadı
Tâzelükde fevt olup yakdı cigerler dostlar

cihân içre:

1. cihân içre:

Gazel 8

Mısra: 1

Dünya içine.

Dilâ geldüñ cihân içre teveccüh eyle 'uqbâya
Me'âd u mebd'e' ilmin bil niçün geldüñ bu
dünyâya

cilve-nümâ kılup:

1. cilve-nümâ kılup:-up

Kaside 1

Mısra: 10

Cilve yapmak, cilve etmek.

Kılup beş vaktini bekler mi qahve-hâne küncini
Elinde qahve fincânın kılup cilve-nümâ neyler

cümle:

1. cümleden:-den

Gazel 5

Mısra: 2

Bütün, hep, müstesnası olmayarak.

Vâlid ü mevlüdüm öldi gitdi mâder dostlar
Artık oldı cümleden fevt-i birâder dostlar

2. cümle:

Kaside 1

Mısra: 22

Bütün, hep, müstesnası olmayarak.

Kimisi ders ü tevhi'd ü kimisi güş-ı pend içün
Varur mı meclisine cümle yârân-ı şafâ neyler

3. cümle:

Kaside 1

Mısra: 76

Bütün, hep, müstesnası olmayarak.

Ƙamu ağıyâr u eşraf-ı vilâyetden büyük küççük
Ser-â-ser cümle a'lâ mı fakîr ü ağıniyâ neyler

4. cümle:

Müseddes 1

Mısra: 27

Bütün, hep, müstesnası olmayarak.

Remz ile dermân beyân eyler bu derde cümle sâz
Ey Riyâzî yâ nedür sende bu deñlü hırş u âz

cümle ğulâm-ı pâdişâ:

1. cümle ğulâm-ı pâdişâ:

Kaside 1

Mısra: 56

*Padişahın bütün kulları II halk, ahali,
inanlar.*

Yazıcı-zâdeler hem-sırrumuz hem-râzumuz hoş
mı
Muhaşşal ser-te-ser cümle ğulâm-ı pâdişâ neyler

cümle yârânumuz:

1. cümle yârânumuz:-(u)muz

Kaside 1

Mısra: 81

Bütün dostlar.

Selâm idüp selâm alduğumuz yârânumuz cümle
Ĝarîk-i baħr-ı 'işret mi farîk-i âşinâ neyler

cümle-i yârânı:

1. cümle-i yârânı:-ı

Kaside 1

Mısra: 62

Bütün dostlar.

Cemî'î ehl-i diller birle Çâker-zâdeler hoş mı
Ĝaber vir cümle-i yârânı hoş mıdur şehâ neyler

cürm-i idrîs bin türâbî:

1. cürm-i idrîs bin türâbî:

Müfret 6

Mısra: 2

Bu Türabi oğlu İdris.

Mikün rüz-ı cezâ` ya Rab 'ikâbi
Bi-bahşâ cürm-i İdrîs bin Türâbî

cüyende:

1. cüyende:

Gazel 9

Mısra: 4

Arayıcı, arayan.

Qıldı ŧirīn-dāmen ü serv-kađuñ cüyende
Eŧk-i gül-günümi ŧeb-dīz-i hađuñ koŧalı

Ç

çāker-zādelər:

1. çāker-zādelər:

Kaside 1

Mısra: 61

Çakarzadeler (özle isim).

Cemī'ī ehl-i diller birle Çāker-zādelər hoŧ mı
Haber vir cümle-i yārāni hoŧ midur ŧehā neyler

çāre bulmadı:

1. çāre bulmadı:-ma, -dı

Gazel 5

Mısra: 13

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

*Deva bulmak, tedavi etmek; sıkıntıyı
çözümlemek.*

Ġayrı çāre bulmadı nitsün Riyāzī-i haķīr
Def gibi göksin döġüp ney gibi iñler dostlar

çi seved hāl:

1. çi seved hāl:

Gazel 1

Mısra: 2

Hālim ne olur.

Ey dirīġ 'ömr-i merā peyk-i ecel der-resedeŧ
Çi seved hāl nedīdem 'amelī-rā cesedeŧ

çıkar-:

1. çıkarur:-(u)r

Gazel 2

Mısra: 6

Elde etmek, saġlamak, ortaya koymak.

Dil baħrine ġavvāŧ olan key aŧinā olmaġ gerek
Dürr-i me'ānī çıkarur kim geçe deryā-yı dili

çiler:

1. çilerler:-ler

Kaside 1

Mısra: 3

(Bülbül için) Ötmek, ŧakımak. II konuŧmak.

Kenār-ı cüda hüy u hāy ile neyler çilerler mi
Nice aħvāl-i dervīŧān ŧamu ehl-i hevā neyler

çok bey' ü ŧirā olur mı:

1. çok bey' ü ŧirā olur mı:-mı

Kaside 1

Mısra: 80

Çok alım satım, alış-veriş var mı.

Kef-i mīzān-ı baķķālān baŧar mı baġrına taŧlar
Olur mı sūk-ı sultānīde çok bey' ü ŧirā neyler

çün:

1. çün:

Tarih 5

Mısra: 1

Çünkü, nedeniyle.

Çün teveccüh eyledüñ haċca Hudā mesrūr ide
Ol Habīb-i ekremi haķķı seni maġfūr ide

D

dahı:

1. dahı:

Gazel 8

Mısra: 9

Bile, da/de.

Bizi imān ile haċtm it dahı Qur'an ile haċtm it
Hem ol sultān ile haċtm it ilāhī eyle hem-sāye

2. dahı:

Kaside 1

Mısra: 38

*"Bile, da/de" anlamlarına gelen
kuvvetlendirme sözü.*

Nice ol İbn-i Sun' u'llāh Efendi sālik-i Haķ mı
Dahı İŧhaķ Efendi tālib-i faķr u fenā neyler

dā'imā du'ā eyler:

1. dā'imā du'ā eyler:-r

Tarih 5

Mısra: 7

Daima dua etmek, sürekli dua etmek.

Bu Riyāzī-i haķīrūñ dā'imā eyler du'ā
O 'adū-yı bed-nihāduñı Hudā maķhūr ide

dāreyn:

1. dāreynüñi:-(ü)ñ, -i

Tarih 5

Mısra: 4

İki dünya, dünya ve ahiret.

İki dünyāda Hudā-yı zü'l-minen iħsān ile
Ber-murād idüp hemān dāreynüñi ma'mūr ide

da'vā-yı gāvsiyyet:

1. da'vā-yı gāvsiyyet:

Kaside 1

Mısra: 31

Evliaların başı olma meselesi.

Cemālu'llāh Efendi eyleyüp da'vā-yı gāvsiyyet
Ki dir mi ol menem şimdi re'is-i aşfiyā neyler

dāyim:

1. dāyim:

Gazel 2

Mısra: 2

Daima, her zaman.

Her nitsem itsem ırmasam Hāḳdan süveydā-yı dili
Hāli ḥayālde ḳosam dāyim bu sevdā-yı dili

2. dāyim:

Kaside 1

Mısra: 13

Devamlı, sürekli, her zaman.

Olur mı mesned-i şer' üzre dāyim sedd-i İskender
Benüm 'ālī-cenābum ol efendim Muştafā neyler

dāyimā:

1. dāyimā:

Kaside 1

Mısra: 34

*Her vakit, her zaman, devamlı olarak,
sürekli.*

Dem-ā-dem dem urur mı sırr-ı lāhūtiden ol rūḥum
Cemālī dāyimā eyler mi şaḥ-ı evliyā neyler

2. dāyimā:

Kaside 1

Mısra: 51

*Her vakit, her zaman, devamlı olarak,
sürekli.*

O mīr-i mīzbān eyler mi dünyāya seḥā neyler
Ḥasan Beg dāyimā baş-ı simāḥ-ı 'işret eyler mi

3. dāyimā:

Kaside 1

Mısra: 2

Daima, her zaman.

Ereḡli ḳavmini söyle eyā bād-ı şabā neyler
İder mi 'İş u 'işret dāyimā ehl-i şafā neyler

4. dāyimā:

Kaside 1

Mısra: 20

Daima, her zaman.

İder mi 'uzlet ü vaḥdetde her dem zevḳ-i rūḥānī
Nice üstādum ol pīr-i ḫarīḳat dāyimā neyler

de:

1. de:

Gazel 8

Mısra: 3

"Dahi" anlamındaki bağlaç.

Ki sen de bir gün ölürsün ölürsün toprak olursun
Ne ki itdüñse bulursun düşersin dürlü gāvḡāya

def:

1. def:

Gazel 5

Mısra: 14

*Zilli bir kasnaḡa geçirilmiş deriden yapılan
çalgi.*

Ġayrı çāre bulmadı nitsün Riyāzī-i ḫaḳīr
Def gibi göksin dögüp ney gibi inler dostlar

degme:

1. degme:

Kaside 1

Mısra: 36

*1. Olur olmaz, rastgele, sıradan, herhangi
bir 2. Seçme, üstün, değerli.*

Cemālu'llāha kim şaşı baḳarsa ol kes a' mādur
Ne bilsün degme a' mā vāḳıf-ı sırr-ı 'amā neyler

degül:

1. degül:

Müseddes 1

Mısra: 6

*"Deḡil" edatı (bulunduḡu cümledeki bir
hususu ret, diğerini veya diğerlerini kabul ve
ispat eden bir bağlaç gibi kullanılır).*

Ġāfil olmaz derdden derde giriftār eyleyen
'Aşık-ı şādıḳ degül derdini izḫār eyleyen

2. degül:

Müseddes 1

Mısra: 12

*"Deḡil" edatı (bulunduḡu cümledeki bir
hususu ret, diğerini veya diğerlerini kabul ve
ispat eden bir bağlaç gibi kullanılır).*

Ġāfil olmaz derdden derde giriftār eyleyen
'Aşık-ı şādıḳ degül derdini izḫār eyleyen

3. degül:

Müseddes 1

Mısra: 18

"Değil" edatı (bulunduğu cümledeki bir hususu ret, diğerini veya diğerlerini kabul ve ispat eden bir bağlaç gibi kullanılır).

Ġafil olmaz derdden derde giriftâr eyleyen
'Âşık-ı şâdık degül derdini izhâr eyleyen

4. degül:

Müseddes 1

Mısra: 24

"Değil" edatı (bulunduğu cümledeki bir hususu ret, diğerini veya diğerlerini kabul ve ispat eden bir bağlaç gibi kullanılır).

Ġafil olmaz derdden derde giriftâr eyleyen
'Âşık-ı şâdık degül derdini izhâr eyleyen

5. degül:

Müseddes 1

Mısra: 30

"Değil" edatı (bulunduğu cümledeki bir hususu ret, diğerini veya diğerlerini kabul ve ispat eden bir bağlaç gibi kullanılır).

Ġafil olmaz derdden derde giriftâr eyleyen
'Âşık-ı şâdık degül derdini izhâr eyleyen

dem urur:

1. dem urur:-(u)r

Gazel 7

Mısra: 2

Kelime Tipi: **Deyim**

Bahsetmek, konuşmak.

Ġamdüli'llâh ki sürüp yüz der-i Mevlânâya
Sırr-ı vuşlatdan urur dem kulaç ur dem-i nâya

2. dem urur:-(u)r

Kaside 1

Mısra: 33

Kelime Tipi: **Deyim**

Bahsetmek, konuşmak.

Dem-â-dem dem urur mı sırr-ı lâhütiden ol rûhum
Cemâlî dâyimâ eyler mi şaḥ-ı evliyâ neyler

dem-â-dem:

1. dem-â-dem:

Kaside 1

Mısra: 33

Her vakit, dâima, her an.

Dem-â-dem dem urur mı sırr-ı lâhütiden ol rûhum
Cemâlî dâyimâ eyler mi şaḥ-ı evliyâ neyler

dem-i nâya:

1. dem-i nâya:-a

Gazel 7

Mısra: 2

Ney sesi.

Ġamdüli'llâh ki sürüp yüz der-i Mevlânâya
Sırr-ı vuşlatdan urur dem kulaç ur dem-i nâya

dem-i vuşlatda:

1. dem-i vuşlatda:-da

Gazel 4

Mısra: 9

Kavuşma anı.

Dem-i vuşlatda ey dil şöyle bir vâdiye varsaç kim
Ne olsa olmasa olsa ne yoğ olsa ne var olsa

der dü 'âlem:

1. der dü 'âlem:

Gazel 1

Mısra: 7

İki âlemde, dünya ve ahrette.

Der dü 'âlem garaç u maḥsad-ı mâ rahmet-i tüst
İn ḥaḳîrî-i türâ mâ-ḥaşalî şev senedeş

derd:

1. derd:

Müseddes 1

Mısra: 13

1. dert, gam 2. yas 3. illet, hastalık.

Ġazret-i Eyyüb çekdi derd ile dürlü 'anâ
Vâdî-i Tthe düşüpdür Ġazret-i Müsî dilâ

2. derdden:-den

Müseddes 1

Mısra: 5

1. dert, gam 2. yas 3. illet, hastalık.

Ġafil olmaz derdden derde giriftâr eyleyen
'Âşık-ı şâdık degül derdini izhâr eyleyen

3. derdden:-den

Müseddes 1

Mısra: 11

1. dert, gam 2. yas 3. illet, hastalık.

Ġafil olmaz derdden derde giriftâr eyleyen
'Âşık-ı şâdık degül derdini izhâr eyleyen

4. **derdden:-den**

Müseddes 1

Mısra: 17

1. dert, gam 2. yas 3. illet, hastalık.

Ġāfil olmaz derdden derde giriftār eyleyen

‘Āşık-ı şādık degül derdini izhār eyleyen

5. **derdden:-den**

Müseddes 1

Mısra: 23

1. dert, gam 2. yas 3. illet, hastalık.

Ġāfil olmaz derdden derde giriftār eyleyen

‘Āşık-ı şādık degül derdini izhār eyleyen

6. **derdden:-den**

Müseddes 1

Mısra: 29

1. dert, gam 2. yas 3. illet, hastalık.

Ġāfil olmaz derdden derde giriftār eyleyen

‘Āşık-ı şādık degül derdini izhār eyleyen

7. **derde:-e**

Müseddes 1

Mısra: 5

1. dert, gam 2. yas 3. illet, hastalık.

Ġāfil olmaz derdden derde giriftār eyleyen

‘Āşık-ı şādık degül derdini izhār eyleyen

8. **derde:-e**

Müseddes 1

Mısra: 11

1. dert, gam 2. yas 3. illet, hastalık.

Ġāfil olmaz derdden derde giriftār eyleyen

‘Āşık-ı şādık degül derdini izhār eyleyen

9. **derde:-e**

Müseddes 1

Mısra: 17

1. dert, gam 2. yas 3. illet, hastalık.

Ġāfil olmaz derdden derde giriftār eyleyen

‘Āşık-ı şādık degül derdini izhār eyleyen

10. **derde:-e**

Müseddes 1

Mısra: 23

1. dert, gam 2. yas 3. illet, hastalık.

Ġāfil olmaz derdden derde giriftār eyleyen

‘Āşık-ı şādık degül derdini izhār eyleyen

11. **derde:-e**

Müseddes 1

Mısra: 29

1. dert, gam 2. yas 3. illet, hastalık.

Ġāfil olmaz derdden derde giriftār eyleyen

‘Āşık-ı şādık degül derdini izhār eyleyen

12. **derdini:-i, -n, -i**

Müseddes 1

Mısra: 6

1. dert, gam 2. yas 3. illet, hastalık.

Ġāfil olmaz derdden derde giriftār eyleyen

‘Āşık-ı şādık degül derdini izhār eyleyen

13. **derdini:-i, -n, -i**

Müseddes 1

Mısra: 12

1. dert, gam 2. yas 3. illet, hastalık.

Ġāfil olmaz derdden derde giriftār eyleyen

‘Āşık-ı şādık degül derdini izhār eyleyen

14. **derdini:-i, -n, -i**

Müseddes 1

Mısra: 18

1. dert, gam 2. yas 3. illet, hastalık.

Ġāfil olmaz derdden derde giriftār eyleyen

‘Āşık-ı şādık degül derdini izhār eyleyen

15. **derdini:-i, -n, -i**

Müseddes 1

Mısra: 24

1. dert, gam 2. yas 3. illet, hastalık.

Ġāfil olmaz derdden derde giriftār eyleyen

‘Āşık-ı şādık degül derdini izhār eyleyen

16. **derdini:-i, -n, -i**

Müseddes 1

Mısra: 30

1. dert, gam 2. yas 3. illet, hastalık.

Ġāfil olmaz derdden derde giriftār eyleyen

‘Āşık-ı şādık degül derdini izhār eyleyen

17. **derd:**

Gazel 3

Mısra: 1

1. dert, gam, keder, kasâvet, tasa, kaygı. 2. acı, ağrı, sızi.

Esdî nesîm-i sırr-ı hû gel derd ile hû diyelüm
Yağdı beni envâr-ı hû gel derd ile hû diyelüm

18. **derd:**

Gazel 3

Mısra: 2

1. dert, gam, keder, kasâvet, tasa, kaygı. 2. acı, ağrı, sızı.

Esdî nesîm-i sırr-ı hû gel derd ile hû diyelüm
Yağdı benî envâr-ı hû gel derd ile hû diyelüm

19. **derd:**

Gazel 3

Mısra: 4

1. dert, gam, keder, kasâvet, tasa, kaygı. 2. acı, ağrı, sızı.

Hüdur benî hayrân iden hüdur benî giryân iden
Hüdur benî handân iden gel derd ile hû diyelüm

20. **derd:**

Gazel 3

Mısra: 6

1. dert, gam, keder, kasâvet, tasa, kaygı. 2. acı, ağrı, sızı.

Şahbâ-yı hû sekrâniyam esrâr-ı hû hayrâniyam
Gülzâr-ı hû handâniyam gel derd ile hû diyelüm

21. **derd:**

Gazel 3

Mısra: 8

1. dert, gam, keder, kasâvet, tasa, kaygı. 2. acı, ağrı, sızı.

Serrâda hû garrâda hû dünyâda hû 'uqbâda hû
Seyr eyle her eşyâda hû gel derd ile hû diyelüm

22. **derd:**

Gazel 3

Mısra: 10

1. dert, gam, keder, kasâvet, tasa, kaygı. 2. acı, ağrı, sızı.

Hem 'âlem-i 'uzletde hû gel derd ile hû diyelüm
Keşretde hû vahdetde hû celvetde hû halvetde hû

23. **derd:**

Gazel 3

Mısra: 12

1. dert, gam. 2. Eziyet, bela. Kaygı, elem. 3. Gönül darlığı.

Devrân-ı 'âlem hû ile cevân-ı Âdem hû ile
Şâdî vü hem gam hû ile gel derd ile hû diyelüm

24. **derd:**

Gazel 3

Mısra: 14

1. dert, gam. 2. Eziyet, bela. Kaygı, elem. 3. Gönül darlığı.

Eyle Riyâzî zâtuñı baħr-ı Hudâda ğark-ı hû
Maħv it vücuduñ bul Haķı gel derd ile hû diyelüm

der-i mevlânâya:

1. **der-i mevlânâya:-(y)a**

Gazel 7

Mısra: 1

Mevlananın kapısı, "Mevlananın dergahı bağlamında."

Hamdüli'llâh ki sürüp yüz der-i Mevlânâya
Sırr-ı vuşlatdan urur dem kulaķ ur dem-i nâya

der-i pîr-i muġâna:

1. **der-i pîr-i muġâna:-a**

Gazel 6

Mısra: 7

Meyhaneci kapısı.

Der-i pîr-i muġâna şöyle kim mestânevâr irdük
Hemân küp düşdüġ anda tolıdur meyhâneden
gördük

dermân:

1. **dermân:**

Müseddes 1

Mısra: 27

1. İlâç, çare, 2. Kuvvet, takat.

Remz ile dermân beyân eyler bu derde cümle sâz
Ey Riyâzî yâ nedür sende bu deñlü hırş u âz

der-resedes:

1. **der-resedeş:**

Gazel 1

Mısra: 1

Çıkageldi.

Ey dirîġ 'ömr-i merâ peyk-i ecel der-resedeş
Çi şevved hâl nedidem 'amelî-râ cesedeş

ders:

1. **dersi:-i**

Kaside 1

Mısra: 17

Bilgi, öğüt.

İder mi dersi ta 'lîm ol kerîm-hulk u nigü-hü
Kılur mı pend ü nuşhın vâ'iz-i şîrîn-eda' neyler

deryâ-yı dili:

1. **deryâ-yı dili:-i**

Gazel 2

Mısra: 6
Gönül denizi.

Dil bahrine gavvâş olan key âşinâ olmak gerek
Dürr-i me'ânî çıkarur kim geçe deryâ-yı dili

derzi:

1. **derziler:-ler**
Kaside 1
Mısra: 77
Terzi.

Cemî'en hıvâcegîler derziler haffâflar hoş mı
Ahâlî-i vilâyetden kamu bay u gedâ neyler

devlet:

1. **devletdür:-dür**
Gazel 4
Mısra: 11
Baht, talih, büyük saadet, kut, büyük mutluluk.

Ayağı elde devr iden bu bāğ içre ne devletdür
Riyâzîyâ bu devr içre kişi devlet-medâr olsa

2. **devlet:**
Gazel 2
Mısra: 3
Baht, talih, büyük saadet, kut, büyük mutluluk.

Mest-i müdâm olsağ nola ger virse Hağ bāy-ı dili
El virse devlet sâkıyâ şunsañ ayağı bu kıla

devlet-medâr:

1. **devlet-medâr:**
Gazel 4
Mısra: 12
Büyüklük merkezi olan (hükümdar).

Ayağı elde devr iden bu bāğ içre ne devletdür
Riyâzîyâ bu devr içre kişi devlet-medâr olsa

devr iden:

1. **devr iden:-en**
Gazel 4
Mısra: 11
Dolaştırmak, elden ele geçirmek, döndürmek.

Ayağı elde devr iden bu bāğ içre ne devletdür
Riyâzîyâ bu devr içre kişi devlet-medâr olsa

devrân-ı 'âlem:

1. **devrân-ı 'âlem:**
Gazel 3
Mısra: 11
Âlemin dönmesi. II Dünya hayatı.

Devrân-ı 'âlem hū ile cevân-ı Âdem hū ile
Şādî vü hem ğam hū ile gel derd ile hū diyelüm

devrânunu geçür:

1. **devrânunu geçür:-(ü)r**
Tarih 4
Mısra: 5
Zaman geçirmek.

Zevk u şevk ile geçür devrânunu
'İşretün devrin müdâm ide Hüdâ

2. **devrânunu geçür:-(ü)r**
Tarih 5
Mısra: 5
Zaman geçirmek.

Bunda vü anda huzûr ile geçür devrânunu
İki 'âlemde huzûruñ Hağ elemden dür ide

di:

1. **diyesin:-(y)e, -sin**
Gazel 4
Mısra: 4
Demek, söylemek.

Lebünden büse-cü olsağ cevâb-ı lâ gelür anı
Saña lâyığ mı yokdur diyesin anı ne var olsa

2. **dimeñ:-me, -ñ**
Gazel 9
Mısra: 8
Demek, söylemek.

Çapladı zâğ u zağan gülşen-i dehre hayfâ
Bülbül-i cāna dimeñ gül bu aşıl gülşende

3. **didi:-di**
Kıt'a 4
Mısra: 4
Demek, söylemek.

Añlamaz mazmün-ı fehvâsın bu nuṭkuñ her 'avâm
Didi peygamber bunı es-şabru miftâhu's-selâm

4. **didi:-di**
Tarih 4
Mısra: 13
Demek, söylemek.

Didi hâtif bu sözi târîh için
Müftî-i Nigde Vişâlîdür sezâ

5. **didî:-di**

Tarih 1

Mısra: 15

Demek, dile getirmek, söylemek.

Emr idüp aña Murād Hân didi târîhin
Ola serdârî hâkîmâne Mehemmed Pâşâ

6. **dir:--r**

Kaside 1

Mısra: 32

Demek.

Cemâlu'llâh Efendi eyleyüp da'vâ-yı gavşiyet
Ki dir mi ol menem şimdi re'îs-i aşfiyâ neyler

didemes:

1. **didemeş:**

Kıt'a 3

Mısra: 1

Onu gördüm.

Didemeş gül-ruh lebeş kand-i ter ü zülfeş erc
Mâ lehu kalbî fe-emmâ mâlehu hallü's-şerec

dil:

1. **dil:**

Gazel 1

Mısra: 3

Gönül.

Dil müheyyâ-i cevâb-ı melekânet ne-küned
Yâ ilâhî mededî kün be-meğâk-i lahadeş

2. **dilden:-den**

Müfret 1

Mısra: 1

Gönül.

Eyler şefâ'atüni ricâ dilden Aḥmedâ
Ḥor u zelîl ü kemterüñ İdrîs Muştafâ

dil bahrine:

1. **dil bahrine:-i, -n, -e**

Gazel 2

Mısra: 5

Gönül denizi.

Dil bahrine gavvâş olan key âşinâ olmak gerek
Dürr-i me'ânî çıkarur kim geçe deryâ-yı dili

dil bülbülin:

1. **dil bülbülin:-i, -n**

Müseddes 1

Mısra: 3

Gönül bülbülü; aşık.

Güldürür güller virür dil bülbülin zâr eyleyen
Vâkıf-ı esrâr-ı küldür halk-ı esrâr eyleyen

dilâ:

1. **dilâ:**

Gazel 8

Mısra: 1

Ey gönül.

Dilâ geldüñ cihân içre teveccüh eyle 'uqbâya
Me'âd u mebd' 'ilmin bil niçün geldüñ bu
dünyâya

2. **dilâ:**

Gazel 8

Mısra: 7

Ey gönül.

Nedür halkı dil-âzâruñ koğıl artur dilâ zâruñ
Utan Ḥaḫdan çanı 'âruñ niyâz eyle Te'âlâya

3. **dilâ:**

Müseddes 1

Mısra: 14

Ey gönül.

Ḥazret-i Eyyüb çekdi derd ile dürlü 'anâ
Vâdî-i Tihe düşüpdür Ḥazret-i Mûsî dilâ

dil-âzâruñ halkı:

1. **dil-âzâruñ halkı:-ı**

Gazel 8

Mısra: 7

Gönlü incitilmiş halkı.

Nedür halkı dil-âzâruñ koğıl artur dilâ zâruñ
Utan Ḥaḫdan çanı 'âruñ niyâz eyle Te'âlâya

dil-ber:

1. **dil-berler:-ler**

Kaside 1

Mısra: 73

*Gönlü alıp götüren, gönlü kendine çeken
güzel, sevgili.*

Sevâd-ı şî'rin anuñ yüzine urur mı dil-berler
Siyâhînuñ siyâhına çalır mı dil-rübâ neyler

dilberân:

1. **dilberân:**

Kaside 1

Mısra: 69

Gönül alıcı güzeller.

Yeler mi dilberân ardınca Aḥmed Beg tek ü tenhâ
Anuñ maḥbûbiyısı aña eyler mi vefâ neyler

dildâr:

1. **dildâr:**

Gazel 6

Mısra: 9

*Birinin gönlüne malik olan maşuka: güzel II
sevgili.*

Riyâzî açmayınca cân gözin görünmedi dildâr
Görenler hep bu tarz üzre görürler yâ neden
gördük

dile-:

1. **dilerseñ:-se, -ñ**

Müseddes 1

Mısra: 9

Arzu etmek.

Ey gönül bulmaḥ dilerseñ cāvîdânî bir sürür
‘Âlem-i telvîni қо temkîne var eyle ḥuzûr

dil-i şeydâ:

1. **dil-i şeydâ:**

Gazel 6

Mısra: 5

Çılgın gönül.

Ḥarâbâtî sülûkin görmek isterdi dil-i şeydâ
Tarîḳin anların bir rind bir dîvânenen gördük

dil-rübâ:

1. **dil-rübâ:**

Kaside 1

Mısra: 74

Gönül kapıcı, maḥbube.

Sevâd-ı şî’rin anuñ yüzine urur mı dil-berler
Siyâhînüñ siyâhına ḳalır mı dil-rübâ neyler

dir:

1. **dirlerse:-ler, -se**

Kaside 1

Mısra: 84

Demek, söylemek, söylenmek.

Riyâzî uçmaḥ ister murğ-ı cānum kūy-i dil-dâra
Eger dirlerse bizden ḡurbet içre ḥâkipâ neyler

dön:

1. **döniş:-(i)ş**

Kaside 1

Mısra: 72

Vazgeçmek, caymak.

Ol Aḥmed Şâh Şevkînüñ ziyâd eyler mi şevḳini
Ḡurûşına döniş var mı yâ eyler mi cefâ neyler

dostlar:

1. **dostlar:**

Gazel 5

Mısra: 1

Dostlar! Ey dostlar!

Vâlid ü mevlûdum öldi gitdi mâder dostlar
Artıḳ oldu cümleden fevt-i birâder dostlar

2. **dostlar:**

Gazel 5

Mısra: 2

Dostlar! Ey dostlar!

Vâlid ü mevlûdum öldi gitdi mâder dostlar
Artıḳ oldu cümleden fevt-i birâder dostlar

3. **dostlar:**

Gazel 5

Mısra: 4

Dostlar! Ey dostlar!

Mâ-ḥaşal ben bî-kes ü tenhâ ḳalup oldum ḡarîb
Ben gedâ için kim acır yâ kim aḡlar dostlar

4. **dostlar:**

Gazel 5

Mısra: 6

Dostlar! Ey dostlar!

Biñ otuz üçüncü şevvâlinde on dördüncü gün
Meskenin zir-i türâb itdi o dil-ber dostlar

5. **dostlar:**

Gazel 5

Mısra: 8

Dostlar! Ey dostlar!

İsmi olmakla Meḥemmed ḥâmid olmuşdı özi
Rüz-ı maḥşerde şefî’ ola peyember dostlar

6. **dostlar:**

Gazel 5

Mısra: 10

Dostlar! Ey dostlar!

Bâḡ-ı ‘âlemde özi bir tâze naḥl iken hemân
Verd-i rüyın şoldurupdur bâd-ı şarşar dostlar

7. **dostlar:**

Gazel 5

Mısra: 12

Dostlar! Ey dostlar!

Olmağa eglencemüz bir yâdigârı kalmadı
Tâzelükde fevt olup yakdı cigerler dostlar

8. **dostlar:**

Gazel 5

Mısra: 14

Dostlar! Ey dostlar!

Ğayrı çâre bulmadı nitsün Riyâzî-i haķır
Def gibi göksin dögüp ney gibi inler dostlar

du'â eyler:

1. **du'â eyler:-r**

Kaside 1

Mısra: 26

Dua etmek.

Bizüm 'Abdî Efendimüz 'ubüdiyyet maķâmında
Ğudâ-yı vâhibü'l-âmâle eyler mi du'â neyler

2. **du'â eyler:-r**

Tarih 4

Mısra: 8

Allah'a yalvarmak, niyaz etmek.

Nühveş Haķ vire 'ömr-i sermedî
Bu Riyâzî-i haķır eyler du'â

du'âlar eyle:

1. **du'âlar eyle:**

Tarih 1

Mısra: 13

Dua etmek, Allaha yalvarmak.

Ey Riyâzî yüri var tırma du'âlar eyle
'Ömrini devletini eyleye efvün Mevlâ

du'â-yı hayr:

1. **du'â-yı hayr:**

Kaside 1

Mısra: 59

Hayır duası.

Mü'ezzin Hâcı İbrâhîm du'â-yı hayr ile her-dem
İder mi bizi yâd ol sâlik-i râh-ı Ğudâ neyler

dünyâ:

1. **dünyâda:-da**

Gazel 3

Mısra: 7

Cihan, alem, evren.

Serrâda hû Ğarrâda hû dünyâda hû 'uķbâda hû
Seyr eyle her eşyâda hû gel derd ile hû diyelüm

2. **dünyâya:-(y)a**

Kaside 1

Mısra: 52

Älem, yeryüzü, dünyaya ait her şey.

O mîr-i mîzbân eyler mi dünyâya seĞâ neyler
Ğasan Beg dâyimâ baş-ı simâ-ı 'işret eyler mi

dünyâya düşüp:

1. **dünyâya düşüp:-üp**

Gazel 7

Mısra: 8

Kelime Tipi: Kalıp İfade

Dünyaya düşmek, ulaşmak.

Göriccek zevķ-i semâ'ımı bu dervîşânun
Raķşa koydı felegi reşk düşüp dünyâya

dürlü:

1. **dürlü:**

Gazel 8

Mısra: 4

Türlü, çeşitli, muhtelif.

Ki sen de bir gün ölürsün ölürsün toprak olursın
Ne ki itdüñse bulursın düşersin dürlü Ğavgâya

dürlü 'anâ çekdi:

1. **dürlü 'anâ çekdi:-di**

Müseddes 1

Mısra: 13

Çeşitli güçlüklerle karşılaşmak ve bunlarla mücadele etmek.

Ğazret-i Eyyüb çekdi derd ile dürlü 'anâ
Vâdî-i Tihe düşüpdür Ğazret-i Mûsî dilâ

dürr-i me'anî:

1. **dürr-i me'anî:**

Gazel 2

Mısra: 6

Manalar incisi.

Dil baħrine Ğavvâş olan key âşinâ olmak gerek
Dürr-i me'anî çıkarur kim geçe deryâ-yı dili

durur:

1. **durur:**

Kaside 1

Mısra: 45

"-dur" bildirme eki.

Ġmāsından durur eflāke baş eġmez şafāsı var
Sipāhiler re'īsi Muştafā Beg ketḫudā neyler

düs:

1. **düşüpdür:**-üip, -dür

Müseddes 1

Mısra: 14

Gelmek, ulaşmak, varmak.

Ḥazret-i Eyyüb çekdi derd ile dürlü 'anā
Vādī-i Tīhe düşüpdür Ḥazret-i Mūsī dilā

E

ebī:

1. **ebī:**

Tarih 3

Mısra: 1

Baba.

Rıḫlet idince ebī Es'ad ile
Tārīḫi oldı Tūrābī pederüm

edīb-i pür-hüner:

1. **edīb-i pür-hüner:**

Tarih 4

Mısra: 9

*Hüner dolu edebiyatçı, çok becerikli edebiyatçı II
Visali Efendi kastedilmektedir.*

'Ālim-i 'āmil edīb-i pür-hüner
Fāzıl u kāmīl Vişālī Muştafā

efendimüz halil:

1. **efendimüz halil:**

Kaside 1

Mısra: 23

Halil Efendimiz.

Efendimüz Ḥalil ol ḫātemü'l-ḫaşlet kazāsından
Gelüp ḫün-ı Ḥalili ḫalka baş itdi mi yā neyler

eflāk:

1. **eflāke:-e**

Kaside 1

Mısra: 45

Felekler, gökler, gökyüzü.

Ġmāsından durur eflāke baş eġmez şafāsı var
Sipāhiler re'īsi Muştafā Beg ketḫudā neyler

eger:

1. **eger:**

Müfret 7

Mısra: 1

Eğer.

Ez-mā eger ne-cüyī rüz-i cezā' ḫisābī
Bāşed ḫarīn-i luḫfet İdrīs bin Tūrābī

2. **eger:**

Kaside 1

Mısra: 84

*Eğer bağlacı: Bu bağlaçlar koşul-şart ifade
eden veya şart anlamını kuvvetlendirirler.*

Riyāzī uçmak ister murġ-ı cānum kūy-i dil-dāra
Eger dilerse bizden ġurbet içre ḫākipā neyler

eglence:

1. **eglencemüz:-müz**

Gazel 5

Mısra: 11

Gönül eğlendirecek, hoş vakit geçirtcek şey.

Olmaġa eglencemüz bir yādigāri ḫalmadı
Tāzelükde fevt olup yakdı cigerler dostlar

ehl-i diller:

1. **ehl-i diller:-ler**

Kıt'a 1

Mısra: 3

Āşıklar II gönül adamları, ârifler.

Mercüdur ehl-i diller setr ideler 'uyübüm
Mektüb-ı pür-ḫuşuruñ ola ḫuşūrı ma'zūr

ehl-i hevā:

1. **ehl-i hevā:**

Kaside 1

Mısra: 4

Heveslerine uyanlar.

Kenār-ı cūda hüy u hāy ile neyler çilerler mi
Nice aḫvāl-i dervişān ḫamu ehl-i hevā neyler

ehl-i 'ışk:

1. **ehl-i 'ışk:**

Kaside 1

Mısra: 68

Āşıklar.

Mey-i 'ışk-ı İlāhī nūş idüp mest-i müdām olmuş
Haber vir zevk ile hep ehl-i 'ışk sāķiyā neyler

ehl-i kubūr:

1. ehl-i kubūr:

Müseddes 1

Mısra: 8

Kabir ehli, ölüler.

Mālik-i dünyā-yı dün olanlar itdiler ğurūr
Bilmediler kim olurlar 'an-ķarīb ehl-i kubūr

ehl-i şafā:

1. ehl-i şafā:

Kaside 1

Mısra: 2

Eğlence, zevk ehli.

Ereğli kavmini söyle eyā bād-ı şabā neyler
İder mi 'İş u 'işret dāyimā ehl-i şafā neyler

el:

1. elüñe:-(ü)ñ, -e

Tarih 1

Mısra: 5

Güç, iktidar, irade.

Sende vardur bu ķadar hüsn-i tevekkül zīrā
Virilüpdür elüñe kavı-ı zafer tīg-i fütüh

2. elde:-de

Gazel 4

Mısra: 11

Elde olan II elinde bulunan.

Ayağı elde devr iden bu bāğ içre ne devletdür
Riyāzīyā bu devr içre ķişi devlet-medār olsa

el virse:

1. el virse:-se

Gazel 2

Mısra: 3

Kelime Tipi: **Deyim**

Yardım etmek, fırsat vermek.

Mest-i müdām olsaķ nola ger virse Hāķ bāy-ı dili
El virse devlet sāķiyā şunsañ ayağı bu ķula

elinde:

1. elinde:

Kaside 1

Mısra: 10

Elinde tutmak, bulundurmak.

Ķılıp beş vaktini bekler mi ķahve-hāne küncini
Elinde ķahve fincānın ķılıp cilve-nümā neyler

emān virmez:

1. emān virmez:-mez

Gazel 10

Mısra: 4

Kelime Tipi: **Deyim**

Göz açtırmamak, merhamet etmemek.

Tirümüze ķaşı kemān eyledi bu cānı nişān
Ķamze-i bī-emān emān virmez olur havālemüz

emr idüp:

1. emr idüp:-üp

Tarih 1

Mısra: 15

Emir etmek.

Emr idüp aña Murād Hān didi tārīhin
Ola serdārı hāķimāne Meħemmed Pāşā

enhār:

1. enhārdan:-dan

Müseddes 1

Mısra: 20

Irmaklar.

Añla maķşüdü nedür bu künbed-i devvārdan
Yā murād-ı Hāķ nedür bunca aķan enhārdan

enīsüm münisüm ğam-hārüm ol müsā rızā:

1. enīsüm münisüm ğam-hārüm ol müsā rızā:

Kaside 1

Mısra: 28

Dostum, arkadaşım, dert ortağım o Musa

Rıza.

Nice hāķır-ķüşā-yı zümre-i aħbāb olan Seyyīd
Enīsüm münisüm ğam-hārüm ol Mūsā Rızā
neyler

envār-ı hū:

1. envār-ı hū:

Gazel 3

Mısra: 2

Allah'ın nurları, Allah'ın ışıkları.

Esdı nesīm-i sırr-ı hū gel derd ile hū diyelüm
Yaķdı beni envār-ı hū gel derd ile hū diyelüm

erec:

1. **errec:**

Kıt'a 3

Mısra: 1

Güzel kokulu.

Dīdemeş gül-ruh lebeş kand-i ter ü zülfeş errec
Mā lehu kalbī fe-emmā mālehu hallü'ş-şerec

ereğli kavmini:

1. **ereğli kavmini:**-i, -n, -i

Kaside 1

Mısra: 1

Ereğli halkı.

Ereğli kavmini söyle eyā bād-ı şabā neyler
İder mi 'İş u 'işret dāyimā ehl-i şafā neyler

es:

1. **esdi:**-di

Gazel 3

Mısra: 1

Esmek II uğramak.

Esdi neşim-i sırr-ı hū gel derd ile hū diyelüm
Yağdı beni envār-ı hū gel derd ile hū diyelüm

es'ad:

1. **es'ad:**

Tarih 2

Mısra: 2

Esad (özel isim).

Ana rahminden eyleyince tülū'
Tārīhi Es'ad oğlumuñ toğdı

2. **es'ad:**

Tarih 3

Mısra: 1

Esad (özel isim).

Rıhlet idince ebī Es'ad ile
Tārīhi oldı Tūrābī pederüm

esk-i gül-günümü:

1. **esk-i gül-günümü:**-(u)m, -i

Gazel 9

Mısra: 3

Gül renkli gözyaşı.

Kıldı şırin-dāmen ü serv-kađuñ cüyende
Eşk-i gül-günümü şeb-dīz-i hađuñ қоşalı

eşkiyā' zümresi:

1. **eşkiyā' zümresi:**-(s)i

Tarih 1

Mısra: 3

Eşkiya zümresi, haydutlar, hırsızlar.

Eşkiyā' zümresi baş kaldurup itmişdi zühür
Mağv olup kalmayalar gide gürüh-ı a'dā

esrār-ı hū:

1. **esrār-ı hū:**

Gazel 3

Mısra: 5

Onun (Allah) sırları.

Şahbā-yı hū sekrānyam esrār-ı hū hayrānyam
Gülzār-ı hū ḥandānyam gel derd ile hū diyelüm

es-şabru miftāhu's-selām:

1. **es-şabru miftāhu's-selām:**

Kıt'a 4

Mısra: 4

Kelime Tipi: **Hadis**

Sabır selametın anahtarındır, sabır esenliğin anahtarındır.

Añlamaz mazmün-ı fehvāsın bu nuṭkuñ her 'avām
Didi peygamber bunı es-şabru miftāhu's-selām

evşāf-ı cemil:

1. **evşāf-ı cemil:**

Tarih 1

Mısra: 11

Güzel vasıflar.

Sende cem' oldı muḥaşşal kamu evşāf-ı cemil
Ne 'ibāretle seni medḥ idem ey kân-ı şehā

evvel:

1. **evvel:**

Gazel 4

Mısra: 1

Başlangıçta, evvelâ, ilk önce, ilk olarak.

Benüm gönülüm anı ister yine evvel bahār olsa
Mey olsa muṭrib olsa hem nigār-ı şivekār olsa

evvelâ:

1. **evvelâ:**

Kaside 1

Mısra: 6

Birinci derecede, birinci olarak, öncelikle.

Gönüller yād ider mi luṭf idüp bu 'abd-ı nā-çizi
Haber vir ḥazret-i pīr-i pederden evvelâ neyler

ey:

1. **ey:**

Gazel 7

Mısra: 10

Seslenme edati.

Fuķarāsınuñ ayağı tozına sür yüzüñi
Ey Riyāzī ola mı böyle bir özge pāye

2. **ey:**

Gazel 9

Mısra: 6

Seslenme edati.

Benüm o unsenge ile rāzumu ifşā itdün
Ƙande buldum seni ey tıfl-ı sirişķüm Ƙande

3. **ey:**

Gazel 9

Mısra: 10

Seslenme edati.

Giryeden bu heves-i zülfi hayāl itdi tenüm
Ey Riyāzī Ƙoymadı bende mecāl-i Һande

4. **ey:**

Tarih 4

Mısra: 1

Seslenme edati.

Ey Ƙarab-baĥşende-i ehl-i şafā
Ey sübeĥā-yı ĥoş-elfāz u edā'

5. **ey:**

Tarih 4

Mısra: 2

Seslenme edati.

Ey Ƙarab-baĥşende-i ehl-i şafā
Ey sübeĥā-yı ĥoş-elfāz u edā'

6. **ey:**

Tarih 5

Mısra: 10

Seslenme edati.

'Ādetündür eylemek iĥsān be-kef tārīĥ ile
Ey Süleymān-ı zamān Ĥaĥ ĥaccuñı mebrūr ide

7. **ey:**

Müseddes 1

Mısra: 28

Ey, seslenme edati.

Remz ile dermān beyān eyler bu derde cümle sāz
Ey Riyāzī yā nedür sende bu deñlü ĥırş u āz

8. **ey:**

Tarih 1

Mısra: 12

Ey, seslenme edati.

Sende cem' oldı muĥaşşal Ƙamu evşāf-ı cemil
Ne 'ibāretle seni medĥ idem ey kān-ı seĥā

9. **ey:**

Tarih 1

Mısra: 13

Ey, seslenme edati.

Ey Riyāzī yüri var Ƙurma du'ālar eyle
'Ömrini devletini eyleye efvün Mevlā

10. **ey:**

Tarih 4

Mısra: 4

Ey, seslenme edati.

Sensin ol Ĥātem-şıfat şāĥib-kerem
Ey 'atā kānı re'īs-i eşĥiyā

ey dil:

1. **ey dil:**

Gazel 4

Mısra: 9

Ey gönül.

Dem-i vuşlatda ey dil şöyle bir vādiye varsaĥ kim
Ne olsa olmasa olsa ne yoğ olsa ne var olsa

ey dirig:

1. **ey dirig:**

Gazel 1

Mısra: 1

Eyvah, yazık.

Ey dirig 'ömr-i merā peyk-i ecel der-resedeş
Çi şevved ĥāl nedidem 'amelī-rā cesedeş

ey gönül:

1. **ey gönül:**

Müseddes 1

Mısra: 9

Ey gönül.

Ey gönül bulmaĥ dilerseñ cāvīdānī bir sürür
'Ālem-i telvīni Ƙo temkīne var eyle ĥuzür

ey levlā:

1. **ey levlā:**

Kit'a 2

Mısra: 1
Ey Leyla.

Cennet-i 'ışkuñda ey Leylâ kuranîtus nedür
Lerze-i derd ü gamuñ yanında sünöñvus nedür

ey mevlâ:

1. ey mevlâ:
Gazel 11
Mısra: 1
Ya Rab.

Sâkin-i künc-i kanâ'at eyle ey Mevlâ beni
Murg-ı dil uçmağ diler kıl tã'ir-i 'uqbâ beni

ey tabîb:

1. ey tabîb:
Kıt'a 2
Mısra: 3
Ey doktor II sevgili kastedilmiştir.

Ey tabîb teşne-dillükden ben öldüm kıl 'ilâc
Leblerüñ şunsañ ki bilmezdüm ziyâbütus nedür

evâ:

1. evâ:
Kaside 1
Mısra: 1
"Ey, hey" manasına gelen ve Arapça kelime ve terkiplere giren nidâ edatıdır.

Ereğli kavmini söyle evâ bād-ı şabâ neyler
İder mi 'İş u 'işret dāyimā ehl-i şafâ neyler

eyle:

1. eyle:
Gazel 3
Mısra: 13
Etmek, eylemek, yapmak.

Eyle Riyāzī zātuñı baħr-ı Hudāda ğarğ-ı hū
Maħv it vücūduñ bul Hāķı gel derd ile hū diyelüm

2. eyle:
Gazel 11
Mısra: 1
Etmek, eylemek, yapmak.

Sâkin-i künc-i kanâ'at eyle ey Mevlâ beni
Murg-ı dil uçmağ diler kıl tã'ir-i 'uqbâ beni

3. eyle:
Gazel 11
Mısra: 8
Etmek, eylemek, yapmak.

Bāğ-ı cennetde ħabîbüñ verd-i rüyın gösterüp
Gülşen-i vuşlatda eyle bülbül-i güyâ beni

4. eyle: -r
Kaside 1
Mısra: 34
Etmek, eylemek, yapmak.

Dem-â-dem dem urur mı sırr-ı lāhūfiden ol rūħum
Cemālî dāyimā eyle mi şaħ-ı evliyâ neyler

5. eyle: -r
Kaside 1
Mısra: 51
Etmek, eylemek, yapmak.

O mîr-i mîzbân eyle mi dünyāya seħâ neyler
Ĥasan Beg dāyimā baş-ı simāt-ı 'işret eyle mi

6. eyleyüp: -(y)üp
Kaside 1
Mısra: 31
Etmek, eylemek, yapmak.

Cemālu'llāh Efendi eyleyüp da'vā-yı ğavşiyet
Ki dir mi ol menem şimdi re'is-i aşfiyâ neyler

ez-mâ:

1. ez-mâ:
Müfret 7
Mısra: 1
Bizden.

Ez-mâ eger ne-cüyî rüz-i cezâ' ĥisābı
Bāşed ħarîn-i luţfet İdrîs bin Tūrābı

F

faķır ü aĝniyâ:

1. faķır ü aĝniyâ:
Kaside 1
Mısra: 76
Fakir ve zenginler (herkes).

Ĥamu aĝyār u eşraf-ı vilāyetden büyük küççük
Ser-â-ser cümle a'lâ mı faķır ü aĝniyâ neyler

fāriĝu'l-bāl eyle:

1. fāriĝu'l-bāl eyle:
Gazel 11
Mısra: 4
Kanattan kurtulmuş etmek, kanattan kurtarmak II dünyevi şeylerden uzaklaştırmak.

Levh-i dilden māsivâ naķşını ĥakk it yâ İlah
Fāriĝu'l-bāl eyle kılma tãlib-i dünyâ beni

farık-i aşfiyâ:

1. farık-i aşfiyâ:

Kaside 1

Mısra: **40**

Takva sahibi dünyayla alakasını kesmiş kişi.

Nice seyr ü sülûk-ı 'âlem-i ervâh iderler mi
Farık-i aşfiyâ hoş mı gürûh-ı etkîyâ neyler

farık-i âşinâ:

1. farık-i âşinâ:

Kaside 1

Mısra: **82**

Bildik takva sahibi.

Selâm idüp selâm aldığımız yârânumuz cümle
Farık-i baħr-ı 'işret mi farık-i âşinâ neyler

fâzıl u kâmil:

1. fâzıl u kâmil:

Tarih 4

Mısra: **10**

Olgun ve bilgili.

'Âlim-i 'âmil edîb-i pür-hüner
Fâzıl u kâmil Vişâlî Muştafâ

fehm itsek:

1. fehm itsek:-se, -k

Gazel 4

Mısra: **6**

İdrak etmek, düşünmek, anlamak.

İçüp lâhütî meyer şöyle ser-mest-i müdâm olsağ
Ne in ü âni fehm itsek ne hod nâsütî bâr olsa

feleg:

1. felege:-e

Gazel 7

Mısra: **3**

Gökyüzü.

Na'ra-i kûsı anuñ velvele şaldı felege
Nağme-i nâyı düşürdi beni hüy u hâya

2. felegi:-i

Gazel 7

Mısra: **8**

Devamlı şikâyet edilen kader, baht, talih.

Göricek zevk-i semâ'ını bu dervîşânüñ
Rağşa koydı felegi reşk düşüp dünyâya

fenn-i 'ulüm-ı 'aşkı:

1. fenn-i 'ulüm-ı 'aşkı:-ı

Gazel 10

Mısra: **9**

Aşkın bilimlerinin ilmini.

Fenn-i 'ulüm-ı 'aşkı bu kâşif-i dil beyân ider
Tutdı Riyâzî 'âlemi zemzeme-i risâlemüz

ferdâya salma:

1. ferdâya şalma:-ma

Gazel 8

Mısra: **6**

Kelime Tipi: Deyim

Yarına bırakmak II ertelemek II başından savmak.

Ölürsin bunda kalmazsın seni şanma ki ölmezsın
Sefer kaydını kılmazsın işüñi şalma ferdâya

feryâd:

1. feryâdum:-(u)m

Gazel 2

Mısra: **8**

Bağırıp çağırma. Yüksek sesle yardım istemek.

Bî-dil olan 'aşıklarunñ nidügin añlar bî-kelâm
Feryâdum añlardı o şeh añlasa bu nây-ı dili

fevt olup:

1. fevt olup:-up

Gazel 5

Mısra: **12**

Yitmek, ölmek.

Olmağa eglencemüz bir yâdigârı kalmadı
Tâzelükde fevt olup yağdı cigerler dostlar

fevt-i birâder:

1. fevt-i birâder:-dı

Gazel 5

Mısra: **2**

Erkek kardeşin ölmesi.

Vâlid ü mevlüdum öldi gitti mâder dostlar
Artık oldu cümleden fevt-i birâder dostlar

fikr-i dehânın:

1. fikr-i dehânın:-ı, -n

Gazel 10

Mısra: 5
(Sevgilinin) ağzının düşüncesi.

Fıkr-i dehânın iderek yok yire cân virem gibi
Murğ-ı dili şikâr ider ol iki çeşmi elâmuz

fırdevs:

1. **fırdevs:**

Gazel 11
Mısra: 9
Cennet, bahçe.

Hem-celîs-i Hâzret-i İdrîs-i ‘âli-câ beni
Fırdevs içre ravza kıl Riyâzî bendeñi

fukarâ:

1. **fukarâsından:-(s)ı, -n, -dan**

Gazel 7
Mısra: 5
Fakirler. II aşıklar.

Fukarâsından olan mâlik olurlar kenze
Meşnevîsin işiden vâkıf olur ma‘nâya

2. **fukarâsinuñ:-(s)ı, -nuñ**

Gazel 7
Mısra: 9
Fakirler. II aşıklar.

Fukarâsinuñ ayağı tozına sür yüzüñi
Ey Riyâzî ola mı böyle bir özge pâyeye

G

gâfil olmaz:

1. **gâfil olmaz:-maz**

Müseddes 1
Mısra: 29
Yapacağımı ve bundan dolayı başına
geleceğini önceden düşünüp ihmal etmeyen,
gaflette bulunmayan.

Gâfil olmaz derdden derde giriftâr eyleyen
‘Âşık-ı şâdıq degül derdini izhâr eyleyen

2. **gâfil olmaz:-maz**

Müseddes 1
Mısra: 23
Yapacağımı ve bundan dolayı başına
geleceğini önceden düşünüp ihmal etmeyen,
gaflette bulunmayan.

Gâfil olmaz derdden derde giriftâr eyleyen
‘Âşık-ı şâdıq degül derdini izhâr eyleyen

3. **gâfil olmaz:-maz**

Müseddes 1
Mısra: 17
Yapacağımı ve bundan dolayı başına
geleceğini önceden düşünüp ihmal etmeyen,
gaflette bulunmayan.

Gâfil olmaz derdden derde giriftâr eyleyen
‘Âşık-ı şâdıq degül derdini izhâr eyleyen

4. **gâfil olmaz:-maz**

Müseddes 1
Mısra: 11
Yapacağımı ve bundan dolayı başına
geleceğini önceden düşünüp ihmal etmeyen,
gaflette bulunmayan.

Gâfil olmaz derdden derde giriftâr eyleyen
‘Âşık-ı şâdıq degül derdini izhâr eyleyen

5. **gâfil olmaz:-maz**

Müseddes 1
Mısra: 5
Yapacağımı ve bundan dolayı başına
geleceğini önceden düşünüp ihmal etmeyen,
gaflette bulunmayan.

Gâfil olmaz derdden derde giriftâr eyleyen
‘Âşık-ı şâdıq degül derdini izhâr eyleyen

gâh:

1. **gâh:**

Müseddes 1
Mısra: 26
Bazen de.

Gâh ‘âşık şüretinde görünür ol bî-niyâz
Gâh ma‘şûk olur eyler ‘âşıka biñ dürlü nâz

2. **gâh:**

Müseddes 1
Mısra: 25
Bazen, ara sıra.

Gâh ‘âşık şüretinde görünür ol bî-niyâz
Gâh ma‘şûk olur eyler ‘âşıka biñ dürlü nâz

gamze-i bî-emân:

1. **gamze-i bî-emân:-müz**

Gazel 10
Mısra: 4
Amansız gamze, amansız süzgün bakış II
sevgilinin aşığa yan bakışı kastedilmektedir.

Tirümüze kaşı kemān eyledi bu cānı nişān
Ġamze-i bī-emān emān virmez olur havālemüz

ġaraż u maķsad-ı mā:

1. **ġaraż u maķsad-ı mā:**

Gazel 1

Mısra: 7

Bizim gaye ve maķsadımız.

Der dü ‘ālem ġaraż u maķsad-ı mā raķmet-i tüst
İn ġaķīrī-türā mā-ġaşalī Şev senedeş

ġarīb oldum:

1. **ġarīb oldum:-du, -m**

Gazel 5

Mısra: 3

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Kimsesiz, zavallı, çaresiz olmak.

Mā-ġaşal ben bī-kes ü tenhā ħalup oldum ġarīb
Ben gedā için kim acır yā kim aġlar dostlar

ġarīķ-i baħr-ı ‘išet:

1. **ġarīķ-i baħr-ı ‘išet:**

Kaside 1

Mısra: 82

Eġlence denizine boġulmuş.

Selām idüp selām aldüğümüz yārānumuz cümle
Ġarīķ-i baħr-ı ‘išet mi farīķ-i āşinā neyler

ġarķ-ı hū:

1. **ġarķ-ı hū:**

Gazel 3

Mısra: 13

Allah'ta boġulmak.

Eyle Riyāzī zātuñı baħr-ı Ĥudāda ġarķ-ı hū
Maħv it vücūduñ bul Ĥaķı gel derd ile hū diyelüm

ġarrā:

1. **ġarrāda:-da**

Gazel 3

Mısra: 7

Ak, parlak, güzel, gösterişli, nümâyişli.

Serrāda hū ġarrāda hū dünyāda hū ‘uķbāda hū
Seyr eyle her eşyāda hū gel derd ile hū diyelüm

ġavġāya dūşersin:

1. **ġavġāya dūşersin:-er, -sin**

Gazel 8

Mısra: 4

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Kavgaya tutuşmak, karışıklık çıkmak.

Ki sen de bir gün ölürsün ölürsün toprak olursın
Ne ki itdüñse bulursın dūşersin dürlü ġavġāya

ġavvāş olan:

1. **ġavvāş olan:-an**

Gazel 2

Mısra: 5

Dalġıç olmak, dalmak.

Dil baħrine ġavvāş olan key āşinā olmak gerek
Dürr-i me‘āñī çıkarur kim geçe deryā-yı dili

ġayrı:

1. **ġayrı:**

Gazel 5

Mısra: 13

Artık, bundan başka.

Ġayrı çäre bulmadı nitsün Riyāzī-i ġaķīr
Def gibi göksin döġüp ney gibi iñler dostlar

geç:-

1. **geç:-e**

Gazel 2

Mısra: 6

Ardalanmak, ilerlemek.

Dil baħrine ġavvāş olan key āşinā olmak gerek
Dürr-i me‘āñī çıkarur kim geçe deryā-yı dili

gedā:

1. **gedā:**

Gazel 5

Mısra: 4

Dilenci, yoksul, fakir: Kul, köle.

Mā-ġaşal ben bī-kes ü tenhā ħalup oldum ġarīb
Ben gedā için kim acır yā kim aġlar dostlar

gel:-

1. **gelüp:-üp**

Kaside 1

Mısra: 24

(Bir maksatla) Bir yere uğramak, ziyaret etmek.

Efendimiz Ĥalīl ol Ĥātemü’l-ġaşlet ħazāsından
Gelüp ĥün-ı Ĥalīli ĥalka başt itdi mi yā neyler

gel:

1. **gel:**

Gazel 3

Mısra: 1

Davet etmek; haydi.

Esdî nesîm-i sırr-ı hû gel derd ile hû diyelüm
Yağdı beni envâr-ı hû gel derd ile hû diyelüm

2. **gel:**

Gazel 3

Mısra: 2

Davet etmek; haydi.

Esdî nesîm-i sırr-ı hû gel derd ile hû diyelüm
Yağdı beni envâr-ı hû gel derd ile hû diyelüm

3. **gel:**

Gazel 3

Mısra: 4

Davet etmek; haydi.

Hüdüri beni hayrân iden hüdüri beni giryân iden
Hüdüri beni hândân iden gel derd ile hû diyelüm

4. **gel:**

Gazel 3

Mısra: 6

Davet etmek; haydi.

Şahbâ-yı hû sekrâniyam esrâr-ı hû hayrâniyam
Gülzâr-ı hû hândâniyam gel derd ile hû diyelüm

5. **gel:**

Gazel 3

Mısra: 8

Davet etmek; haydi.

Serrâda hû garrâda hû dünyâda hû 'uqbâda hû
Seyr eyle her eşyâda hû gel derd ile hû diyelüm

6. **gel:**

Gazel 3

Mısra: 10

Davet etmek; haydi.

Hem 'âlem-i 'uzletde hû gel derd ile hû diyelüm
Keşretde hû vahdetde hû celvetde hû hâlvette hû

7. **gel:**

Gazel 3

Mısra: 12

Davet etmek; haydi.

Devrân-ı 'âlem hû ile cevân-ı Âdem hû ile
Şâdî vü hem gam hû ile gel derd ile hû diyelüm

8. **gel:**

Gazel 3

Mısra: 14

Davet etmek; haydi.

Eyle Riyâzî zâtuñı baħr-ı Hudâda ğarķ-ı hû
Maħv it vücuduñ bul Ħaķı gel derd ile hû diyelüm

9. **geldüñ:-dü, -ñ**

Gazel 8

Mısra: 1

Gelmek, doğmak, yaşamak.

Dilâ geldüñ cihân içre teveccüh eyle 'uqbâya
Me'âd u mebbe' 'ilmin bil niçün geldüñ bu
dünyâya

10. **geldüñ:-dü, -ñ**

Gazel 8

Mısra: 2

Gelmek, doğmak, yaşamak.

Dilâ geldüñ cihân içre teveccüh eyle 'uqbâya
Me'âd u mebbe' 'ilmin bil niçün geldüñ bu
dünyâya

11. **geldi:-di**

Tarih 1

Mısra: 1

*(Bir maksatla) Bir yere uğramak, gelmek,
ziyâret etmek.*

Ħaķķa şükr eyleyelüm geldi vezîr-i dâna
Oldı serdâr 'Acem üzre Meħemmed Pâşâ

ger:

1. **ger:**

Gazel 2

Mısra: 4

Eğer, şayet.

Mest-i müdâm olsaķ nola ger virse Ħaķ bây-ı dili
El virse devlet sâķiyâ şunsañ ayağı bu ķula

gerek:

1. **gerek:**

Gazel 2

Mısra: 5

Gerek, olmalı, lazım.

Dil baħrine ğavvâş olan key âşinâ olmaķ gerek
Dürr-i me'ânî çıkarur kim geçe deryâ-yı dili

gibi:

1. **gibi:**

Gazel 5

Mısra: 14

Gibi, benzetme edati.

Ġayrı çäre bulmadı nitsün Riyāzī-i ḥaḳīr
Def gibi göksin döğüp ney gibi iñler dostlar

2. gibi:

Gazel 10

Mısra: 5

"Sanki, öyle görünüyor" anlamlarında edat.

Fikr-i dehānın iderek yoḳ yire cān virem gibi
Murğ-ı dili şikār ider ol iki çeşmi elāmuz

gice:

1. gicelerde:-ler, -de

Gazel 8

Mısra: 11

Gece.

Riyāzī gündüz ol şāyim gicelerde hem ol kāyim
Niyāz it Ḥaḳḳa her dāyim tazarru' eyle Mevlāya

gid:

1. gide:-e

Tarih 1

Mısra: 4

Geçmek, sona ermek, yaşanıp tükenmek,
bitmek.

Eşkiyā' zümresi baş kaldurup itmışdi zühūr
Maḥv olup ḳalmayalar gide gürüh-ı a'dā

ġinā:

1. ġināsından:-(s)ı, -n, -dan

Kaside 1

Mısra: 45

Varlık, zenginlik.

Ġināsından durur eflāke baş eğmez şafası var
Sipāhiler re'isi Muştafā Beg kethūdā neyler

gir:

1. girse:-se

Gazel 4

Mısra: 7

Bürünmek.

Gönül şimden-girü bir gayrı şekle girse olmaz mı
Murakka'püş u cāme-çāk u sīne şad-figār olsa

giriftār evleyen:

1. giriftār eyleyen:-(y)en

Müseddes 1

Mısra: 11

Yakalanmak, tutulmak.

Ġāfil olmaz derdden derde giriftār eyleyen
'Āşık-ı şādık degül derdini izhār eyleyen

2. giriftār eyleyen:-(y)en

Müseddes 1

Mısra: 29

Yakalanmak, tutulmak.

Ġāfil olmaz derdden derde giriftār eyleyen
'Āşık-ı şādık degül derdini izhār eyleyen

3. giriftār eyleyen:-(y)en

Müseddes 1

Mısra: 23

Yakalanmak, tutulmak.

Ġāfil olmaz derdden derde giriftār eyleyen
'Āşık-ı şādık degül derdini izhār eyleyen

4. giriftār eyleyen:-(y)en

Müseddes 1

Mısra: 17

Yakalanmak, tutulmak.

Ġāfil olmaz derdden derde giriftār eyleyen
'Āşık-ı şādık degül derdini izhār eyleyen

5. giriftār eyleyen:-(y)en

Müseddes 1

Mısra: 5

Yakalanmak, tutulmak.

Ġāfil olmaz derdden derde giriftār eyleyen
'Āşık-ı şādık degül derdini izhār eyleyen

giriḥ-gīr-i ser-i zülf-i nigāri:

1. giriḥ-gīr-i ser-i zülf-i nigāri:-ı

Gazel 6

Mısra: 1

Sevgilinin saçının ucunun dolaşığı.

Giriḥ-gīr-i ser-i zülf-i nigāri şāneden gördük
Maḥabbet şem'ine yanmağı hem pervāneden
gördük

giryān iden:

1. giryān iden:-en

Gazel 3

Mısra: 3

Ağlatmak.

Hüdur beni ḥayrān iden hüdur beni giryān iden
Hüdur beni ḥandān iden gel derd ile hū diyelüm

girye:

1. **giryeden:-den**

Gazel 9

Mısra: 9

Ağlama, gözyaşı.

Giryeden bu heves-i zülfi hayāl itdi tenüm

Ey Riyāzī koymadı bende mecāl-i hānde

göksin döğüp:

1. **göksin döğüp:-üp**

Gazel 5

Mısra: 14

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Göğsünü dövmek II çok acı çekmek, büyük bir üzüntü ve sıkıntı içinde bulunmak.

Gayrı çāre bulmadı nitsün Riyāzī-i hākīr

Def gibi göksin döğüp ney gibi iñler dostlar

gonca-dehen:

1. **gonca-dehen:**

Gazel 10

Mısra: 8

Açmamış bir gül gibi küçük ve kapalı ağızlı sevgili.

‘Aklım alan o gül-beden taşā şalan o pür-fiten

Bülbül iden gonca-dehen ruhları verd u lālemüz

gönül:

1. **gönül:**

Gazel 4

Mısra: 7

(Aşığın) gönli.

Gönül şimden-girü bir gayrı şekle girse olmaz mı

Muraqqa ‘-püş u cāme-çāk u sīne şad-figār olsa

2. **gönüller:-ler**

Kaside 1

Mısra: 5

Gönül, kalp, yürek.

Gönüller yād ider mi luṭf idüp bu ‘abd-i nā-çīzi

Haber vir hāzret-i pīr-i pederden evvelā neyler

gör-:

1. **görmek:-mek**

Gazel 6

Mısra: 5

Bakmak, tanık olmak.

Harābātī sülükün görmek isterdi dil-i şeydā

Ṭarīkin anların bir rind bir dīvāneden gördük

2. **görür:-(ü)r**

Kaside 1

Mısra: 15

(Bir şeyin oluşuna veya var olduğuna) Şahit olmak, müşahede etmek.

Görür mi nā’ib ü kātib anuñ cūd u ‘atāsımı

Re’īs-i eşhiyā-yı ‘ālem ol İbn-i ‘Atā neyler

3. **görür:-(ü)r**

Müseddes 1

Mısra: 1

(Bir şeyin oluşuna veya var olduğuna) Şahit olmak, müşahede etmek.

Ḳaydumı görür benüm yokdan beni var eyleyen

Rüz-ı vaşla ırgürür hicrān şebın tār eyleyen

4. **görürler:-(ü)r, -ler**

Gazel 6

Mısra: 10

Fark etmek, müşahede etmek.

Riyāzī açmayınca cān gözin görünmedi dildār

Görenler hep bu tarz üzre görürler yā neden

gördük

gör:

1. **görenler:-en, -ler**

Gazel 6

Mısra: 10

(Bir şeyin oluşuna veya var olduğuna) Şahit olmak, tanıklık etmek.

Riyāzī açmayınca cān gözin görünmedi dildār

Görenler hep bu tarz üzre görürler yā neden

gördük

2. **göricek:-icek**

Gazel 7

Mısra: 7

Bakmak, tanık olmak.

Göricek zevk-i semā’ımı bu dervişānuñ

Rakşa koydı felegi reşk düşüp dünyāya

3. **gördük:-dü, -k**

Gazel 6

Mısra: 1

(Bir şeyin oluşuna veya var olduğuna) Şahit olmak, müşahede etmek.

Girih-gīr-i ser-i zülfi nigārı şāneden gördük

Maḥabbet şem’ine yanmağı hem pervāneden

gördük

4. **gördük:-dü, -k**

Gazel 6

Mısra: 2
(Bir şeyin oluşuna veya var olduğuna) Şâhit
olmak, müşâhede etmek.

Girih-gîr-i ser-i zülf-i nigârî şânenen gördük
Maḥabbet şem'ine yanmağı hem pervânenen
gördük

5. **gördük:**-dü, -k

Gazel 6

Mısra: 4

(Bir şeyin oluşuna veya var olduğuna) Şâhit
olmak, müşâhede etmek.

Ḥudâ virmiş saña cānâ cemâl-i Ḥazret-i Âdem
Saña mevrûs-ı ḥüsn olmuş pederden aneden
gördük

6. **gördük:**-dü, -k

Gazel 6

Mısra: 6

(Bir şeyin oluşuna veya var olduğuna) Şâhit
olmak, müşâhede etmek.

Ḥarâbâtî sülûkin görmek isterdi dil-i şeydâ
Ṭarîḳin anların bir rind bir dîvânenen gördük

7. **gördük:**-dü, -k

Gazel 6

Mısra: 8

(Bir şeyin oluşuna veya var olduğuna) Şâhit
olmak, müşâhede etmek.

Der-i pîr-i muğâna şöyle kim mestânevâr irdük
Hemân küp düşdük anda tolidur meyhânenen
gördük

8. **gördük:**-dü, -k

Gazel 6

Mısra: 10

(Bir şeyin oluşuna veya var olduğuna) Şâhit
olmak, müşâhede etmek.

Riyâzî açmayınca cân gözin görünmedi dildâr
Görenler hep bu tarz üzre görürler yâ neden
gördük

görin:

1. **görinmedi:**-me, -di

Gazel 6

Mısra: 9

Görünmek II ortaya çıkmak

Riyâzî açmayınca cân gözin görünmedi dildâr
Görenler hep bu tarz üzre görürler yâ neden
gördük

2. **görünür:**-(ü)r

Müseddes 1

Mısra: 25

Benzemek, görünüşünde olmak.

Gâh 'âşık şüretinde görünür ol bî-niyâz
Gâh ma'sûk olur eyler 'âşıkâ biñ dürlü nâz

göster:

1. **gösterüp:**-üp

Gazel 11

Mısra: 7

Göstermek II nasip etmek.

Bâğ-ı cennetde ḥabîbüñ verd-i rüyın gösterüp
Gülşen-i vuşlatda eyle bülbül-i güyâ beni

güft u gü eylediler:

1. **güft u gü eylediler:**-di, -ler

Tarih 4

Mısra: 11

Konuşmak.

Eylediler ḥalk-ı 'âlem güft u gü
Manşıb-ı 'âlîye kim lâyıḳ ola

gül:

1. **gül:**

Gazel 9

Mısra: 8

Çiçek; gül çiçeği.

Ḳapladı zâğ u zağan gülşen-i dehre ḥayfâ
Bülbül-i cāna dimeñ gül bu aşıl gülşende

2. **güller:**-ler

Müseddes 1

Mısra: 3

Çiçek II gül.

Güldürür güller virür dil bülbülin zâr eyleyen
Vâkıf-ı esrâr-ı küldür ḥalk-ı esrâr eyleyen

güldür-:

1. **güldürür:**-(ü)r

Müseddes 1

Mısra: 3

Gülmesine sebep olmak, gülmesini
sağlamak, sevindirmek.

Güldürür güller virür dil bülbülin zâr eyleyen
Vâkıf-ı esrâr-ı küldür ḥalk-ı esrâr eyleyen

gül-ruh:

1. gül-ruh:

Kıt'a 3

Mısra: 1

Gül yanaklı.

Dīdemeş gül-ruh lebeş kand-i ter ü zülfeş erc
Mā lehu qalbī fe-emmā mālehu hallü'ş-şerec

gülşen:

1. gülşende:-de

Gazel 9

Mısra: 8

Bahçe, gül bahçesi.

Qapladı zāğ u zağan gülşen-i dehre hayfā
Bülbül-i cāna dimeñ gül bu aşıl gülşende

gülşen-i dehre:

1. gülşen-i dehre:-e

Gazel 9

Mısra: 7

Dünya bahçesi (dünyanın gül bahçesi).

Qapladı zāğ u zağan gülşen-i dehre hayfā
Bülbül-i cāna dimeñ gül bu aşıl gülşende

gülşen-i vuslatda:

1. gülşen-i vuslatda:-da

Gazel 11

Mısra: 8

Kavuşmanın gül bahçesi.

Bāğ-ı cennetde habībün verd-i rüyın gösterüp
Gülşen-i vuslatda eyle bülbül-i güyā beni

gülzār-ı hū:

1. gülzār-ı hū:

Gazel 3

Mısra: 6

Allah'ın gül bahçesi.

Şahbā-yı hū sekrānıyam esrār-ı hū hayrānıyam
Gülzār-ı hū ḥandānıyam gel derd ile hū diyelüm

gündüz:

1. gündüz:

Gazel 8

Mısra: 11

Gündüz.

Riyāzī gündüz ol şāyim gicelerde hem ol kāyim
Niyāz it Ḥaḫka her dāyim tazarru' eyle Mevlāya

ğurbet:

1. ğurbet:

Kaside 1

Mısra: 84

*Doğup yaşanılmış olan yerden uzak yer,
yabancı memleket II sevgiliden ayrı olma, ondan
uzakta bulunma.*

Riyāzī uçmak ister murğ-ı cānum küy-i dil-dāra
Eger dirlerse bizden ğurbet içre ḥākipā neyler

ğürüh-ı a'dā:

1. ğürüh-ı a'dā:

Tarih 1

Mısra: 4

Düşman topluluğu.

Eşkiyā' zümresi baş kaldurup itmişdi zühür
Maḥv olup kalmayalar gide ğürüh-ı a'dā

ğürüh-ı etkivā:

1. ğürüh-ı etkivā:

Kaside 1

Mısra: 40

Takvada ileri giden kişiler topluluğu.

Nice seyr ü sülük-ı 'ālem-i ervāḥ iderler mi
Farīḫ-i aşfiyā hoş mı ğürüh-ı etkivā neyler

ğurūr itdiler:

1. ğurūr itdiler:-di, -ler

Müseddes 1

Mısra: 7

*Kendini beğenmek, büyüklük taslamak,
kibirlemek.*

Mālik-i dünyā-yı dün olanlar itdiler ğurūr
Bilmediler kim olurlar 'an-ḫarīb ehl-i ḫubūr

ğurūş:

1. ğurūşına:-ı, -n, -a

Kaside 1

Mısra: 72

Kuruş.

Ol Aḫmed Şāḫ Şevkīnün ziyād eyler mi şevkīni
Ğurūşına dönüş var mı yā eyler mi cefā neyler

güşe-i şabr u kanā'atda:

1. güşe-i şabr u kanā'atda:-da

Kıt'a 4

Mısra: 1

Sabır ve kanaat köşesi.

Güşe-i şabr u kanā'atda kim eylerse maḳām
Cennet-i Firdevs-i a'lāda kıılır lābūd hırām

H

haber vir:

1. haber vir:

Kaside 1

Mısra: 6

Kelime Tipi: **Deyim**

Bildirmek, haber ulaştırmak.

Göñüller yād ider mi luṭf idüp bu 'abd-ı nā-çizi
Haber vir ḥazret-i pīr-i pederden evvelā neyler

2. haber vir:

Kaside 1

Mısra: 62

Kelime Tipi: **Deyim**

Bildirmek, haber ulaştırmak.

Cemī'ī ehl-i diller birle Çāker-zādeler hoş mı
Haber vir cümle-i yārāmı hoş mıdır şehā neyler

3. haber vir:

Kaside 1

Mısra: 68

Kelime Tipi: **Deyim**

Bildirmek, haber ulaştırmak.

Mey-i 'ışk-ı İlähī nüş idüp mest-i müdām olmuş
Haber vir zevḳ ile hep ehl-i 'ışk sākīyā neyler

habīb:

1. habībün:-(ü)ñ

Gazel 11

Mısra: 7

Sevgili. II. Hz. Muhammed(s.a.v).

Bāğ-ı cennetde habībün verd-i rüyın gösterüp
Gülşen-i vuşlatda eyle bülbül-i güyā beni

hacc:

1. hacc:-a

Tarih 5

Mısra: 1

İslam'ın şartlarından biri, Hac.

Çün teveccüh eyledün haccı Hüdā mesrūr ide
Ol Habīb-i ekremi ḥaḳḳı seni mağfūr ide

haclet elin tutmayam:

1. haclet elin tutmayam:-ma, -(ya)m

Gazel 11

Mısra: 5

Utanma elini tutmak, utanmak.

Rüz-ı maḥşer tutmayam haclet elin ruḥsāruma
Rü'yet-i dīdār-ı Ḥaḳḳa bende kııl bīnā beni

hadd-i mā:

1. hadd-i mā:

Müfret 4

Mısra: 2

Bizim haddimiz.

Hümāyun-nāme-i tu naḳş-ı Mānīst
Cevāb-ı ān nüvisten hadd-i mā nīst

haffāf:

1. haffāflar:-lar

Kaside 1

Mısra: 77

Kavaf, ayakkabı, terlik ve saire yapan ve satan, kavaf.

Cemī'en ḥvāceğiler derziler haffāflar hoş mı
Ahālī-i vilāyetden ḳamu bay u gedā neyler

hāfız:

1. hāfızlar:-lar

Kaside 1

Mısra: 30

Hafızdır: Kur'an-ı Kerim'i baştan sona kadar ezberleyen.

Ḥaṭīb-i Cāmi'-i ekber imām-ı ma'bed-i ezher
Mü'ezzinlerle hāfızlar ḳamu nigū-şadā neyler

hak:

1. ḥaḳdan:-dan

Gazel 2

Mısra: 1

Allah tealā.

Her nitsem itsem ırmasam Ḥaḳdan süveydā-yı dili
Ḥālī ḥayālīde ḳosam dāyim bu sevdā-yı dili

2. ḥaḳ:

Gazel 2

Mısra: 4

İläh. Mābud. Cenāb-ı Hak.

Mest-i müdām olsaḳ nola ger virse Ḥaḳ bāy-ı dili
El virse devlet sākīyā şunsañ ayaḳı bu ḳula

hak elemden dūr ide:

1. ḥaḳ elemnden dūr ide:-e

Tarih 5

Mısra: 6

Kelime Tipi: **Dua İfadesi**

Allah üzüntüden uzak etsin, Allah kederden uzaklaştırısın.

Bunda vü anda huzūr ile geçür devrānuñı
İki 'ālemde huzūruñ Ḥaḳ elemnden dūr ide

hak haccuñı mebrūr ide:

1. ḥaḳ haccuñı mebrūr ide:-e

Tarih 5

Mısra: 10

Kelime Tipi: **Dua İfadesi**

Allah haccını kabul etsin, Allah haccını hayırlı etsin.

'Ādetüñdür eylemek iḥsān be-kef tārīḥ ile
Ey Süleymān-ı zamān Ḥaḳ haccuñı mebrūr ide

hak 'ömr-i sermedī vire:

1. ḥaḳ 'ömr-i sermedī vire:-e

Tarih 4

Mısra: 7

Kelime Tipi: **Dua İfadesi**

Allah sürekli ömür versin, Allah ömrünü uzatsın.

Nūḥveş Ḥaḳ vire 'ömr-i sermedī
Bu Riyāzī-i ḥaḳır eyler du'ā

hakdan utan:

1. ḥaḳdan utan:

Gazel 8

Mısra: 8

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Allah'tan utan: Günah işlemekten çekin ve Allah'tan kork.

Nedür ḥaḳı dil-āzāruñ koğıl artur dilā zāruñ
Utan Ḥaḳdan ḳanı 'āruñ niyāz eyle Te'ālāya

hakı bul:

1. ḥaḳı bul:

Gazel 3

Mısra: 14

Allah'ı bulmak, manevi anlamda Allah'a ulaşmak.

Eyle Riyāzī zātuñı baḥr-ı Ḥudāda garḳ-ı hū
Maḥv it vücūduñ bul Ḥaḳı gel derd ile hū diyelüm

hakīmāne:

1. ḥakīmāne:

Tarih 1

Mısra: 16

Bilgeye yakışır tarzda, bilgece (iş kitabına uydurarak).

Emr idüp aña Murād Ḥān didi tārīḥin
Ola serdārı ḥakīmāne Meḥemmed Pāşā

hākipā:

1. ḥākipā:

Kaside 1

Mısra: 84

(sevgili) Ayağının toprağı.

Riyāzī uçmaḳ ister murğ-ı cānum kūy-i dil-dāra
Eger dirlerse bizden ğurbet içre ḥākipā neyler

hak:

1. ḥaḳḳa:-a

Gazel 8

Mısra: 12

Allah.

Riyāzī gündüz ol şāyim ğicelerde hem ol kāyim
Niyāz it Ḥaḳḳa her dāyim tazarru' eyle Mevlāya

2. ḥaḳḳa:-a

Tarih 1

Mısra: 1

Allah (c.c.).

Ḥaḳḳa şükr eyleyelüm geldi vezīr-i dānā
Oldı serdār 'Acem üzre Meḥemmed Pāşā

hak it:

1. ḥak it:

Gazel 11

Mısra: 3

Kazmak, kazımak, silmek.

Levh-i dilden māsivā naḳşını ḥak it yā İlah
Fāriğul-bāl eyle kılma tālib-i dünyā beni

hāl:

1. ḥāli:-i

Gazel 2

Mısra: 2

Ben, vücuttaki siyah noktalar.

Her nitsem itsem ırmasam Ḥaḳdan süveydā-yı dili
Ḥāli ḥayālilde ḳosam dāyim bu sevdā-yı dili

hāl-i ruhsārına:

1. **hāl-i ruhsārına:-ı, -n, -a**

Müfret 3

Mısra: 1

(Sevgilinin) yanağındaki ben.

Hāl-i ruhsārına nazar kıldum
Merdüm-i dīde olduğın bildüm

halil ağamuz:

1. **halil ağamuz:-muz**

Kaside 1

Mısra: 57

Halil Ağa.

Halil Çāvüş Nebī Beg hem Halil Ağamuz a'lā mı
İder mi 'ıyd olunca birbiriyle merhabā neyler

halil çāvüş:

1. **halil çāvüş:**

Kaside 1

Mısra: 57

Halil Çavuş.

Halil Çāvüş Nebī Beg hem Halil Ağamuz a'lā mı
İder mi 'ıyd olunca birbiriyle merhabā neyler

hāliyā:

1. **hāliyā:**

Kaside 1

Mısra: 54

Şu anda, şimdi.

Şafā vü zevk ider mi cennetāsā ravzası içre
'Alī Beg ol sipāhī keḥudāsı hāliyā neyler

halk:

1. **halkı:-ı**

Kıt'a 1

Mısra: 2

Ahali II insanlar.

Şehr-i Ereğli yā Rab ola hemişe ma'mūr
Zevk u şafālar ile halkı hem ola mesrūr

2. **halka:-a**

Kaside 1

Mısra: 24

Ahali II insanlar.

Efendimüz Halil ol hātemü'l-ḥaşlet kazāsından
Gelüp hün-ı Halili halka başı itdi mi yā neyler

halk-ı 'ālem:

1. **halk-ı 'ālem:**

Tarih 4

Mısra: 11

Dünya halkı, herkes.

Eylediler halk-ı 'ālem güft u gü
Manşib-ı 'ālīye kim lāyık ola

halk-ı esrār evleyen:

1. **halk-ı esrār eyleyen:-(y)en**

Müseddes 1

Mısra: 4

Sırları yaratan, gizleri yaratan II Allah.

Güldürür güller virür dil bülbülin zār eyleyen
Vākıf-ı esrār-ı küldür halk-ı esrār eyleyen

halvet:

1. **halvetde:-de**

Gazel 3

Mısra: 9

Yalnız kalma, tenhaya çekilme, tenhalık.

Hem 'ālem-i 'uzletde hū gel derd ile hū diyelüm
Keşretde hū vaḥdetde hū celvetde hū halvetde hū

hamdüli'llāh:

1. **hamdüli'llāh:**

Gazel 7

Mısra: 1

Allah'a şükür, Allah'a hamd olsun.

Hamdüli'llāh ki sürüp yüz der-i Mevlānāya
Sırr-ı vuşlatdan urur dem kulaḥ ur dem-i nāya

handān:

1. **handānıyam:-ı, -(ya)m**

Gazel 3

Mısra: 6

Gülen, gülücü, şen, açık, mesrur.

Şahbā-yı hū sekrānıyam esrār-ı hū ḥayrānıyam
Gülzār-ı hū handānıyam gel derd ile hū diyelüm

handān iden:

1. **handān iden:-en**

Gazel 3

Mısra: 4

Güldürmek, hoşnut etmek.

Hüdur beni ḥayrān iden hüdur beni giryān iden
Hüdur beni handān iden gel derd ile hū diyelüm

harābātī:

1. **ḥarābātī:**

Gazel 6

Mısra: 5

1. Vaktini meyhânedede geçiren, meyhâne müdâvimi, içkiye düşkün (kimse) 2. Üstüne başına önem vermeyen, süflî, pejmürde (kimse) 3. harabat ehli, nefsinî maddî dünyadan arındıran ve kendini Allah'a adayan kimse.

Ḥarābātī sülûkin görmek isterdi dil-i şeydâ
Ṭarîḳin anların bir rind bir dîvâneneden gördük

hasan beg:

1. **ḥasan beg:**

Kaside 1

Mısra: 51

Hasan Bey.

O mîr-i mîzbân eyler mi dünyâya şehâ neyler
Ḥasan Beg dâyimâ baş-ı simât-ı 'işret eyler mi

haşr u neşret:

1. **ḥaşr u neşret:**

Gazel 1

Mısra: 5

Senin haşir ve neşirin.

Ḥaşr u neşret ne şevem münkir ü ammâ kerdem
Ân 'amelhâ-i bedî' müş'ir-i kizbem şevedeş

ḥatîb-i cāmî'-i ekber:

1. **ḥatîb-i cāmî'-i ekber:**

Kaside 1

Mısra: 29

Büyük Cami'nin hatibi.

Ḥatîb-i Cāmî'-i ekber imâm-ı ma'bed-i ezher
Mü'ezzinlerle ḥâfızlar kamu nigû-şadâ neyler

hâtif:

1. **hâtif:**

Tarih 4

Mısra: 13

Gaipten haber veren II iç sesle ulaşangüç.

Didi hâtif bu sözi târîḥ içün
Müftî-i Nigde Vişâlîdür sezâ

hâtır-küşâ-yı zümre-i aḥbâb:

1. **hâtır-küşâ-yı zümre-i aḥbâb:**

Kaside 1

Mısra: 27

Gönle ferahlık veren dost zümresi.

Nice ḥâtır-küşâ-yı zümre-i aḥbâb olan Seyyîd
Enîsüm münisüm gam-ḥârûm ol Mûsâ Rızâ
neyler

ḥatm oldı:

1. **ḥatm oldı:-dı**

Kaside 1

Mısra: 47

Toplanmak, bir araya gelmek.

Şecâ'atle mehâbet hem şehâvet anda ḥatm oldı
Meḥemmed Beg nice ol ḥazret-i Ḥayder-likâ
neyler

havâle:

1. **ḥavâlemüz:-müz**

Gazel 10

Mısra: 4

*Bir arsayı çevirmek, kapamak için çekilen
perde veya duvar (GTS) II arabozan; engel.*

Tirümüze kaşı kemân eyledi bu cānı nişân
Ġamze-i bî-emân emân virmez olur ḥavâlemüz

ḥayâl:

1. **ḥayâlîde:-i, -de**

Gazel 2

Mısra: 2

*Zihinde tasarlanan, canlandırılan ve
gerçekleşmesi özlenen şey, düş | düşünce, fikir.*

Her nitsem itsem ırmasam Ḥaḳdan süveydâ-yı dili
Ḥâlî ḥayâlîde ḳosam dâyim bu sevdâ-yı dili

ḥayâl itdi:

1. **ḥayâl itdi:-dı**

Gazel 9

Mısra: 9

Düşünmek, tasavvur etmek.

Giryeden bu heves-i zülfi ḥayâl itdi tenüm
Ey Riyâzî ḳoymadı bende mecâl-i ḥande

ḥayf:

1. **ḥayfâ:-a**

Gazel 9

Mısra: 7

Eyyah! Yazık!

Ḳapladı zâğ u zağan gülşen-i dehre ḥayfâ
Bülbül-i cāna dimeñ gül bu aşıl gülşende

ḥavrân:

1. **ḥayrānıyam:**-ı, -(ya)m

Gazel 3

Mısra: 5

Şaşırp kalmış (kimse) || 'aşk ile kendinden geçmiş (şeydalanmak bağlamında).

Şahbā-yı hū sekrānıyam esrār-ı hū ḥayrānıyam
Gülzār-ı hū ḥandānıyam gel derd ile hū diyelüm

ḥayrān iden:

1. **ḥayrān iden:**-en

Gazel 3

Mısra: 3

Kendinden geçirmek, şaşkına çevirmek.

Hüdur beni ḥayrān iden hüdur beni giryān iden
Hüdur beni ḥandān iden gel derd ile hū diyelüm

ḥazret-i eyyüb:

1. **ḥazret-i eyyüb:**

Müseddes 1

Mısra: 13

Hız. Eyyub Peygamber, sabrın simgesi.

Ḥazret-i Eyyüb çekdi derd ile dürlü 'anā
Vādī-i Tıthe düşüpdür Ḥazret-i Mūsī dilā

ḥazret-i fahr-ı cihāna:

1. **ḥazret-i fahr-ı cihāna:**-a

Müseddes 1

Mısra: 15

Alemin övüncü, alemin övünç kaynağı II Hz.
Muhammed kastedilmiştir.

Ḥazret-i Fahr-ı cihāna rahneler virdi Hudā
'Aḳıbet her birine kıldı yine luṭf u 'atā

ḥazret-i müsī:

1. **ḥazret-i müsī:**

Müseddes 1

Mısra: 14

Hız. İmran'ın oğlu Musa Peygamber.

Ḥazret-i Eyyüb çekdi derd ile dürlü 'anā
Vādī-i Tıthe düşüpdür Ḥazret-i Mūsī dilā

ḥazret-i pīr-i pederden:

1. **ḥazret-i pīr-i pederden:**-den

Kaside 1

Mısra: 6

Babam pīr hazretleri.

Göñüller yād ider mi luṭf idüp bu 'abd-ı nā-çizi
Ḥaber vir ḥazret-i pīr-i pederden evvelā neyler

hazz:

1. **ḥazı:**-ı

Kaside 1

Mısra: 41

Hoşa gitme, hoşlanma.

Meḥemmed Beg iyü mi tevliyeden ḥazı var
midür
Za'ımü'l-vaḳt olan Yūsuf Ağa Yūsuf-likā neyler

hem:

1. **hem:**

Gazel 4

Mısra: 2

Aynı zamanda, ilâve olarak.

Benüm gönlüm anı ister yine evvel bahār olsa
Mey olsa muṭrib olsa hem nigār-ı şivekār olsa

2. **hem:**

Gazel 8

Mısra: 10

Aynı zamanda, ilâve olarak.

Bizi imān ile ḥatm it daḥı Qur'an ile ḥatm it
Hem ol sulṭān ile ḥatm it ilāhī eyle hem-sāye

3. **hem:**

Gazel 8

Mısra: 11

Aynı zamanda, bir de, ilave olarak, ve.

Riyāzī gündüz ol şāyim gicelerde hem ol kāyim
Niyāz it Ḥaḳka her dāyim tazarru' eyle Mevlāya

4. **hem:**

Kaside 1

Mısra: 57

Aynı zamanda, bir de, ilave olarak, ve.

Ḥalīl Çāvüş Nebī Beg hem Ḥalīl Ağamuz a'lā mı
İder mi 'ıyd olunca birbiriyle merḥabā neyler

5. **hem:**

Kit'a 1

Mısra: 2

Aynı zamanda, bir de, ilave olarak, ve.

Şehr-i Ereḡli yā Rab ola hemişe ma'mür
Zevḳ u şafālar ile ḥalkı hem ola mesrūr

6. **hem:**

Kaside 1

Mısra: 47

Aynı zamanda, ayrıca.

Şecā'atle mehābet hem seḥāvet anda ḥatm oldı
Meḥemmed Beg nice ol ḥazret-i Ḥayder-likā
neyler

7. **hem:**

Gazel 3

Mısra: 10

"Zaten, bir de, şurası da var ki"

anlamalarında bağlaç.

Hem 'ālem-i 'uzletde hū gel derd ile hū diyelüm
Keşretde hū vaḥdetde hū celvetde hū ḥalvetde hū

8. **hem:**

Gazel 6

Mısra: 2

"Zaten, bir de, şurası da var ki"

anlamalarında bağlaç.

Girih-gīr-i ser-i zūlf-i nigārī şāneden gördük
Maḥabbet şem'ine yanmağı hem pervāneden
gördük

hemān:

1. **hemān:**

Gazel 6

Mısra: 8

Derhal, çabucak, hiç vakit geçirmeden.

Der-i pīr-i muğāna şöyle kim mestānevār irdük
Hemān küp düşdük anda tōldur meyhāneden
gördük

2. **hemān:**

Gazel 5

Mısra: 9

Çabucak.

Bāğ-ı 'ālemde özi bir tāze naḥl iken hemān
Verd-i rüyın soldurupdur bād-ı şarşar dostlar

3. **hemān:**

Tarih 5

Mısra: 4

Derhal, çabucak, hiç vakit geçirmeden.

İki dünyāda Ḥudā-yı zū'l-minen iḥsān ile
Ber-murād idüp hemān dāreynüñi ma'mūr ide

hem-celis-i ḥazret-i idrīs-i 'āli-cā:

1. **hem-celis-i ḥazret-i idrīs-i 'āli-cā:**

Gazel 11

Mısra: 10

Yüce mevkideki Hazreti İdris'in arkadaşı.

Hem-celis-i Ḥazret-i İdrīs-i 'āli-cā beni
Firdevs içre ravza kıl Riyāzī bendeñi

hemīse:

1. **hemīse:**

Kıt'a 1

Mısra: 1

Daima, her vakit, her zaman.

Şehr-i Ereğli yā Rab ola hemīşe ma'mūr
Zevk u şafālar ile ḥalkı hem ola mesrūr

hem-sāye eyle:

1. **hem-sāye eyle:**

Gazel 8

Mısra: 10

Kelime Tipi: **Dua İfadesi**

Komşu eyle II Ahirette Hz. Muhammed ile
komşu olma isteği kastedilmektedir.

Bizi imān ile ḥatm it daḥı Kur'an ile ḥatm it
Hem ol sultān ile ḥatm it ilāhī eyle hem-sāye

hem-sırrumuz hem-rāzumuz yazıcı-zādeler:

1. **hem-sırrumuz hem-rāzumuz yazıcı-zādeler:-**
ler

Kaside 1

Mısra: 55

Gizimizin ve sırrımızın ortağı (çok yakınımız)
Yazıcızade'ler.

Yazıcı-zādeler hem-sırrumuz hem-rāzumuz hoş
mı
Muḥaşşal ser-te-ser cümle gulām-ı pādīşā neyler

hep:

1. **hep:**

Gazel 6

Mısra: 10

Bütün, tamamen, her zaman.

Riyāzī açmayınca cān gözin görünmedi dildār
Görenler hep bu tarz üzre görürler yā neden
gördük

2. **hep:**

Kaside 1

Mısra: 12

Bütün, herkes.

Biri biriyle var mı imtizācı koñşılar hoş mı
Birāderlerle 'ammī-zādemüz hep akrabā neyler

3. **hep:**

Kaside 1

Mısra: 68

Büsütün, tamamen.

Mey-i 'ışk-ı İlähî nüş idüp mest-i müdâm olmuş
Haber vir zevk ile hep ehl-i 'ışk sâkıyâ neyler

her 'avâm:

1. her 'avâm:

Kıt'a 4

Mısra: 3

Her halk II her insan.

Añlamaz mazmûn-ı fehvâsın bu nuṭkuñ her 'avâm
Didi peygamber bunı es-şabru miftâhu's-selâm

her birine:

1. her birine:-n, -e

Müseddes 1

Mısra: 16

*Her biri II bütün peygamberler
kastedilmektedir.*

Hâzret-i Fahr-ı cihâna rañneler virdi Hudâ
'Âkıbet her birine kıldı yine luṭf u 'atâ

her dâyim:

1. her dâyim:

Gazel 8

Mısra: 12

Sürekli, daima, her zaman.

Riyâzî gündüz ol şâyim gicelerde hem ol kâyim
Niyâz it Hâkka her dâyim tazarru' eyle Mevlâya

her dem:

1. her dem:

Kaside 1

Mısra: 19

Her zaman.

İder mi 'uzlet ü vahdetde her dem zevk-i rühânî
Nice üstâdum ol pîr-i tarîkat dâyimâ neyler

her eşyâda:

1. her eşyâda:-da

Gazel 3

Mısra: 8

Yaratılmış olan her şey.

Serrâda hû garrâda hû dünyâda hû 'ukbâda hû
Seyr eyle her eşyâda hû gel derd ile hû diyelüm

her gün:

1. her gün:

Müfret 5

Mısra: 2

Her gün, daima.

Ayağ altına alup şol kişi tıfl-ı ...
'Âkıbet her gün ola ol ...

her nitsem itsem:

1. her nitsem itsem:-se, -m

Gazel 2

Mısra: 1

Kelime Tipi: Kalp İfade

*Her ne etsem etsem II şaşkınlık, ne
yapacağı bilemem durumu.*

Her nitsem itsem ırmasam Hâkdan süveydâ-yı dili
Hâli hayâlde kısam dâyim bu sevdâ-yı dili

her-dem:

1. her-dem:

Kaside 1

Mısra: 59

Her zaman, her an.

Mü'ezzin Hâcî İbrâhîm du 'â-yı hayr ile her-dem
İder mi bizi yâd ol sâlik-i râh-ı Hudâ neyler

hicrân şebîn:

1. hicrân şebîn:-i, -n

Müseddes 1

Mısra: 2

Ayrılık gecesi.

Kaydumu görür benim yokdan beni var eyleyen
Rüz-ı vaşla ırgürür hicrân şebîn târ eyleyen

hırâm kılor:

1. hırâm kılor:-(u)r

Kıt'a 4

Mısra: 2

Salınmak, salınarak yürümek.

Güşe-i şabr u kanâ'atda kim eyleyse maḳâm
Cennet-i Firdevs-i a'lâda kılor lâbüd hırâm

hırş u âz:

1. hırş u âz:

Müseddes 1

Mısra: 28

Öfke ve açgözlülük.

Remz ile dermân beyân eyler bu derde cümle sâz
Ey Riyâzî yâ nedür sende bu deñlü hırş u âz

hisâbî:

1. **ḥisābī:**

Müfret 7

Mısra: 1

Hesap.

Ez-mā eger ne-cüyī rūz-i cezā' ḥisābī

Bāşed qarīn-i luţfet İdrīs bin Tūrābī

hod:

1. **hod:**

Gazel 4

Mısra: 6

"De, da" bağlacı gibi kullanılmıştır.

İçüp lāhūtī meyler şöyle ser-mest-i müdām olsağ

Ne ĩn ü ānī fehmi itsek ne hod nāsūtī bār olsa

hor u zelil ü kemterüñ:

1. **hor u zelil ü kemterüñ:-(ü)ñ**

Müfret 1

Mısra: 2

Kıymetsiz, düşün ve değersiz.

Eyler şefā' atūñi ricā dilden Aḥmedā

Ḥor u zelil ü kemterüñ İdrīs Muştafā

hoş mı:

1. **hoş mı:**

Kaside 1

Mısra: 11

Güzel midir.

Biri biriyle var mı imtizācī koñşılar hoş mı

Birāderlerle 'ammī-zādemüz hep akrabā neyler

2. **hoş mı:**

Kaside 1

Mısra: 40

İyi mi, keyfi yerinde mi

Nice seyr ü sülük-ı 'ālem-i ervāḥ iderler mi

Farīk-i aşfıyā hoş mı gürüh-ı etkıyā neyler

3. **hoş mı:**

Kaside 1

Mısra: 55

İyi mi, keyfi yerinde mi.

Yazıcı-zādeler hem-sırrumuz hem-rāzumuz hoş mı

Muḥaşşal ser-te-ser cümle gulām-ı pādīşā neyler

4. **hoş mı:**

Kaside 1

Mısra: 61

İyi mi, keyfi yerinde mi.

Cemī'ī ehl-i diller birle Çāker-zādeler hoş mı
Ḥaber vir cümle-i yārānı hoş mıdur şehā neyler

5. **hoş mı:**

Kaside 1

Mısra: 77

İyi mi, keyfi yerinde mi.

Cemī'en ḥvāceğīler derziler ḥaffāflar hoş mı
Ahālī-i vilāyetden kamu bay u gedā neyler

hoş mıdur:

1. **hoş mıdur:-dur**

Kaside 1

Mısra: 62

İyi mi, keyfi yerinde mi.

Cemī'ī ehl-i diller birle Çāker-zādeler hoş mı
Ḥaber vir cümle-i yārānı hoş mıdur şehā neyler

hū:

1. **hū:**

Gazel 3

Mısra: 7

Allah.

Serrāda hū garrāda hū dünyāda hū 'uqbāda hū
Seyr eyle her eşyāda hū gel derd ile hū diyelüm

2. **hū:**

Gazel 3

Mısra: 7

Allah.

Serrāda hū garrāda hū dünyāda hū 'uqbāda hū
Seyr eyle her eşyāda hū gel derd ile hū diyelüm

3. **hū:**

Gazel 3

Mısra: 7

Allah.

Serrāda hū garrāda hū dünyāda hū 'uqbāda hū
Seyr eyle her eşyāda hū gel derd ile hū diyelüm

4. **hū:**

Gazel 3

Mısra: 7

Allah.

Serrāda hū garrāda hū dünyāda hū 'uqbāda hū
Seyr eyle her eşyāda hū gel derd ile hū diyelüm

5. **hū:**

Gazel 3

Mısra: 8

Allah.

Serrāda hū ğarrāda hū dūnyāda hū ‘uqbāda hū
Seyr eyle her eşyāda hū gel derd ile hū diyelüm

6. hū:

Gazel 3

Mısra: 9

Allah.

Hem ‘ālem-i ‘uzletde hū gel derd ile hū diyelüm
Keşretde hū vaḥdetde hū celvetde hū ḫalvetde hū

7. hū:

Gazel 3

Mısra: 9

Allah.

Hem ‘ālem-i ‘uzletde hū gel derd ile hū diyelüm
Keşretde hū vaḥdetde hū celvetde hū ḫalvetde hū

8. hū:

Gazel 3

Mısra: 9

Allah.

Hem ‘ālem-i ‘uzletde hū gel derd ile hū diyelüm
Keşretde hū vaḥdetde hū celvetde hū ḫalvetde hū

9. hū:

Gazel 3

Mısra: 9

Allah.

Hem ‘ālem-i ‘uzletde hū gel derd ile hū diyelüm
Keşretde hū vaḥdetde hū celvetde hū ḫalvetde hū

10. hū:

Gazel 3

Mısra: 10

Allah.

Hem ‘ālem-i ‘uzletde hū gel derd ile hū diyelüm
Keşretde hū vaḥdetde hū celvetde hū ḫalvetde hū

11. hū:

Gazel 3

Mısra: 11

Allah.

Devrān-ı ‘ālem hū ile cevlan-ı Ādem hū ile
Şādī vü hem ğam hū ile gel derd ile hū diyelüm

12. hū:

Gazel 3

Mısra: 11

Allah.

Devrān-ı ‘ālem hū ile cevlan-ı Ādem hū ile
Şādī vü hem ğam hū ile gel derd ile hū diyelüm

13. hū:

Gazel 3

Mısra: 12

Allah.

Devrān-ı ‘ālem hū ile cevlan-ı Ādem hū ile
Şādī vü hem ğam hū ile gel derd ile hū diyelüm

14. hūdūr:-dur

Gazel 3

Mısra: 3

Allah.

Hūdūr beni ḫayrān iden hūdūr beni giryān iden
Hūdūr beni ḫandān iden gel derd ile hū diyelüm

15. hūdūr:-dur

Gazel 3

Mısra: 3

Allah.

Hūdūr beni ḫayrān iden hūdūr beni giryān iden
Hūdūr beni ḫandān iden gel derd ile hū diyelüm

16. hūdūr:-dur

Gazel 3

Mısra: 4

Allah.

Hūdūr beni ḫayrān iden hūdūr beni giryān iden
Hūdūr beni ḫandān iden gel derd ile hū diyelüm

hū diyelüm:

1. hū diyelüm:-(y)elü, -m

Gazel 3

Mısra: 1

Kelime Tipi: Deyim

Allah adını art arda tekrar etmek II
rahatlamak, üzüntü, sıkıntı vb. durum azalmak
veya ortadan kalkmak.

Esdî nesîm-i sırr-ı hū gel derd ile hū diyelüm
Yağdı beni envār-ı hū gel derd ile hū diyelüm

2. hū diyelüm:-(y)elü, -m

Gazel 3

Mısra: 2

Kelime Tipi: Deyim

Allah adını art arda tekrar etmek II
rahatlamak, üzüntü, sıkıntı vb. durum azalmak
veya ortadan kalkmak.

Esdî nesîm-i sırr-ı hū gel derd ile hū diyelüm
Yağdı beni envār-ı hū gel derd ile hū diyelüm

3. hū diyelüm:-(y)elü, -m

Gazel 3

Mısra: 4

Kelime Tipi: Deyim

*Allah adını art arda tekrar etmek II
rahatlamak, üzüntü, sıkıntı vb. durum azalmak
veya ortadan kalkmak.*

Hüdur benî hayrân iden hüdur benî giryân iden
Hüdur benî handân iden gel derd ile hü diyelüm

4. hü diyelüm:-(y)elü, -m

Gazel 3

Mısra: 6

Kelime Tipi: Deyim

*Allah adını art arda tekrar etmek II
rahatlamak, üzüntü, sıkıntı vb. durum azalmak
veya ortadan kalkmak.*

Şahbâ-yı hü sekrâniyam esrâr-ı hü hayrâniyam
Gülzâr-ı hü handâniyam gel derd ile hü diyelüm

5. hü diyelüm:-(y)elü, -m

Gazel 3

Mısra: 8

Kelime Tipi: Deyim

*Allah adını art arda tekrar etmek II
rahatlamak, üzüntü, sıkıntı vb. durum azalmak
veya ortadan kalkmak.*

Serrâda hü garrâda hü dünyâda hü 'uqbâda hü
Seyr eyle her eşyâda hü gel derd ile hü diyelüm

6. hü diyelüm:-(y)elü, -m

Gazel 3

Mısra: 10

Kelime Tipi: Deyim

*Allah adını art arda tekrar etmek II
rahatlamak, üzüntü, sıkıntı vb. durum azalmak
veya ortadan kalkmak.*

Hem 'âlem-i 'uzletde hü gel derd ile hü diyelüm
Keşretde hü vahdetde hü celvetde hü halvetde hü

7. hü diyelüm:-(y)elü, -m

Gazel 3

Mısra: 12

Kelime Tipi: Deyim

*Allah adını art arda tekrar etmek II
rahatlamak, üzüntü, sıkıntı vb. durum azalmak
veya ortadan kalkmak.*

Devrân-ı 'âlem hü ile cevân-ı Âdem hü ile
Şâdî vü hem gam hü ile gel derd ile hü diyelüm

8. hü diyelüm:-(y)elü, -m

Gazel 3

Mısra: 14

Kelime Tipi: Deyim

*Allah adını art arda tekrar etmek II
rahatlamak, üzüntü, sıkıntı vb. durum azalmak
veya ortadan kalkmak.*

Eyle Riyâzî zâtuñı baħr-ı Hudâda ğark-ı hü
Maħv it vücuduñ bul Ğaķı gel derd ile hü diyelüm

hudâ:

1. hudâ:

Gazel 6

Mısra: 3

Allah (c.c.), Cenâbıhak.

Hudâ virmiş saña cânâ cemâl-i Ğazret-i Âdem
Saña mevrûş-ı Ğüsn olmuş pederden aneden
gördük

2. hudâ:

Tarih 5

Mısra: 1

Allah (c.c.), Cenâbıhak.

Çün teveccüh eyledüñ Ğacca Hudâ mesrûr ide
Ol Ğabîb-i ekremi Ğaķķı seni mağfür ide

3. hudâ:

Müseddes 1

Mısra: 15

Allah (c.c.).

Ğazret-i Faħr-ı cihâna rağneler virdi Hudâ
'Âķıbet her birine ķıldı yine luğ u 'aķâ

hudâ 'işretüñ devrin müdâm ide:

1. hudâ 'işretüñ devrin müdâm ide:-e

Tarih 4

Mısra: 6

Kelime Tipi: Dua İfadesi

Allah eğlence zamanını devamlı etsin.

Zevķ u Őevķ ile geķür devrânuñı
'İŐretüñ devrin müdâm ide Hudâ

hudâ maķhûr ide:

1. hudâ maķhûr ide:-e

Tarih 5

Mısra: 8

Kelime Tipi: Dua İfadesi

*Allah hakarete uğramış etsin, Allah hakir
görülen etsin.*

Bu Riyâzî-i Ğaķırüñ dâ'imâ eyler du'a
O 'adû-yı bed-nihâduñı Hudâ maķhûr ide

hudâ-yı vâhibü'l-âmâle:

1. hudâ-yı vâhibü'l-âmâle:-e

Kaside 1

Mısra: 26

İsteklerini yerine getiren Allah.

Bizüm 'Abdî Efendimiz 'ubüdiyyet maqâmında
Hudâ-yı vâhibü'l-âmâle eyler mi du'â neyler

hudâ-yı zü'l-minen:

1. hudâ-yı zü'l-minen:

Tarih 5

Mısra: 3

Lütuf sahibi Allah.

İki dünyâda Hudâ-yı zü'l-minen ihsân ile
Ber-murâd idüp hemân dâreynüni ma'mûr ide

hümâyun-nâme-i tu:

1. hümâyun-nâme-i tu:

Müfret 4

Mısra: 1

Senin Hümâyunname'n.

Hümâyun-nâme-i tu naqş-ı Mânîst
Cevâb-ı ân nüvisten hadd-i mâ nîst

hün-ı halîli:

1. hün-ı halîli:-i

Kaside 1

Mısra: 24

Halil'in kanı. II Halil'in bilgisi.

Efendimiz Halîl ol hâtemü'l-haşlet kazâsından
Gelüp hün-ı Halîli halka baş itdi mi yâ neyler

hüsn-i tevekkül:

1. hüsn-i tevekkül:

Tarih 1

Mısra: 6

*Tevekkülün güzelliği, bir işi Allah'a
bırakmanın güzelliği.*

Sende vardur bu kadar hüsn-i tevekkül zîrâ
Virilüpdür elüñe kavı-ı zafer tîg-i fütûh

hüy u hây:

1. hüy u hây:

Kaside 1

Mısra: 3

Gürültü, boş lakırdı, dedikodu.

Kenâr-ı cüda hüy u hây ile neyler çilerler mi
Nice ahvâl-i dervîşân kamu ehl-i hevâ neyler

hüy u hâya düşürdi:

1. hüy u hâya düşürdi:-(ü)r, -di

Gazel 7

Mısra: 4

*Gürültüye düşürmek II şaşkına çevirtmek,
şaşırtmak, hayrette bırakmak.*

Na'ra-i kûsı anuñ velvele şaldı felege
Nağme-i nâyı düşürdi beni hüy u hâya

huzur:

1. huzûruñ:-(u)ñ

Tarih 5

Mısra: 6

*İç rahatlığı, hâlimden memnun olup gönünde
rahatlık duyma, kendini rahat ve memnun
hissetme durumu.*

Bunda vü anda huzûr ile geçür devrânuñı
İki 'âlemde huzûruñ Hâk elemden dür ide

2. huzûr:

Tarih 5

Mısra: 5

*Dirlik, baş dinçliği, gönül rahatlığı, rahatlık,
erinç.*

Bunda vü anda huzûr ile geçür devrânuñı
İki 'âlemde huzûruñ Hâk elemden dür ide

huzûr eyle:

1. huzûr eyle:

Müseddes 1

Mısra: 10

*Huzur etmek, bulmak, rahata kavuşmak,
ruhsal yönden rahatlamak.*

Ey gönül bulmak dilerseñ cävîdânî bir sürür
'Âlem-i telvîni ço temkine var eyle huzûr

hVâcegî:

1. hVâcegîler:-ler

Kaside 1

Mısra: 77

Hoca, üstad.

Cemî'en hVâcegîler derziler haffâflar hoş mı
Ahâlî-i vilâyetden kamu bay u gedâ neyler

I

ır:

1. irer:-(e)r

Gazel 2

Mısra: 9
Yetişmek, vasıl olmak.

İrer Riyāzī ol Hāka biñ biñ hicābı keşf iden
Şehr-i vücūdın seyr iden bulur o bīnā-yı dili

2. **ırma:-ma**
Müseddes 1
Mısra: 22
Ayırmak.

Mā-ḥaşal bir laḥza ırma ḳalbūñ ol dildārdan
İmdi şaḳla şıdk ile ‘aşkın şaḳın aḡyārdan

3. **ırmasam:-ma, -sa, -m**
Gazel 2
Mısra: 1
Ayırmak.

Her nitsem itsem ırmasam Hāḳdan süveydā-yı dili
Hāli ḥayālīde ḳosam dāyim bu sevdā-yı dili

‘ıyd olunca:

1. **‘ıyd olunca:-ınca**
Kaside 1
Mısra: 58
Bayram olmak.

Hālil Çāvūş Nebī Beg hem Hālil Aḡamuz a‘lā mı
İder mi ‘ıyd olunca birbiriyle merḥabā neyler

‘ıyş:

1. **‘ıyş:**
Kaside 1
Mısra: 43
Eğlence.

İder mi ravzasında ‘ıyş ‘ışretler ziyāfetler
Tamām itdi mi süknāyı bizüm Şa‘bān Aḡa neyler

İ

‘ibāret:

1. **‘ibāretle:-le**
Tarih 1
Mısra: 12
İbareler, cümleler, ifadeler.

Sende cem‘ oldı muḥaşşal ḳamu evşāf-ı cemīl
Ne ‘ibāretle seni medḥ idem ey kân-ı seḥā

icare:

1. **ıçre:**
Gazel 11
Mısra: 9
Arasında, -da/-de, içinde.

Hem-celīs-i Hāzret-i İdrīs-i ‘ālī-cā beni
Firdevs ıçre ravza ḳıl Riyāzī bendeñi

2. **ıçre:**
Kaside 1
Mısra: 84
-da/-de, içinde, arasında, -a/-e, içine, -da/-de, hususunda.

Riyāzī uçmaḳ ister murḡ-ı cānum kū-yi dil-dāra
Eger dirlerse bizden ḡurbet ıçre ḥākipā neyler

ıçün:

1. **ıçün:**
Tarih 4
Mısra: 13
İçin, diye, amacıyla, maksadıyla.

Didi hātif bu sözi tārīḥ ıçün
Müftī-i Nigde Vişālīdür sezā

2. **ıçün:**
Gazel 5
Mısra: 4
"İçin, uğruna" anlamlarında edat.

Mā-ḥaşal ben bī-kes ü tenhā ḳalup oldum ḡarīb
Ben gedā ıçün kim acır yā kim aḡlar dostlar

ıd:

1. **ıderek:-erek**
Gazel 10
Mısra: 5
Etmek, eylemek.

Fıkr-i dehānın ıderek yoḡ yire cān virem gibi
Murḡ-ı dili şıkar ıder ol iki çeşmi elāmuz

2. **ıder:-(e)r**
Kaside 1
Mısra: 43
Etmek, eylemek, yapmak.

İder mi ravzasında ‘ıyş ‘ışretler ziyāfetler
Tamām itdi mi süknāyı bizüm Şa‘bān Aḡa neyler

3. **ıder:-(e)r**
Kaside 1
Mısra: 53
Etmek, eylemek, yapmak.

Şafâ vü zevk ider mi cennetâsâ ravzası içre
'Alî Beg ol sipâhî ketûdâsî hâliyâ neyler

4. **ider:-(e)r**

Kaside 1

Mısra: 19

Bir işi yapmak.

İder mi 'uzlet ü vahdetde her dem zevk-i rûhânî
Nice üstâdum ol pîr-i tarîkat dâyimâ neyler

id-:

1. **iderler:-(e)r, -ler**

Kaside 1

Mısra: 39

Etmek, eylemek, yapmak.

Nice seyr ü sülûk-ı 'âlem-i ervâh iderler mi
Farîk-i aşfiyâ hoş mı gürûh-ı etkîyâ neyler

idrîs:

1. **idrîs:**

Müfret 1

Mısra: 2

İdris.

Eyler şefâ' atûnî ricâ dilden Aḥmedâ
Ḥor u zelîl ü kemterûn İdrîs Muştâfâ

idrîs bin türâbî:

1. **idrîs bin türâbî:**

Müfret 7

Mısra: 2

Türabi oğlu İdris II şairin mahlası.

Ez-mâ eger ne-cüyî rûz-i cezâ' hisâbî
Bâşed qarîn-i luḫfet İdrîs bin Türâbî

ifşâ itdûn:

1. **ifşâ itdûn:-dû, -ñ**

Gazel 9

Mısra: 5

Açığa vurmak, ilan etmek.

Benüm o unsenge ile râzımı ifşâ itdûn
Kande buldum seni ey ṭıfl-ı sirişküm kande

ihsân:

1. **ihsân:**

Tarih 5

Mısra: 3

1. Bağışlama, bağışta bulunma. 2.

Bağışlanan şey, bahşiş, atıye. 3. Lutuf, kerem, iyilik.

4. *tasavvuf. Allah'a O'nu görüyormuş gibi ve O'nun huzûrunda olmanın şuûrunda olarak ibâdet etme.*

İki dünyâda Ḥudâ-yı zü'l-minen ihsân ile
Ber-murâd idüp hemân dâreynüñi ma'mûr ide

ihsân eylemek:

1. **ihsân eylemek:-mek**

Tarih 5

Mısra: 9

Bağışlamak, armağan etmek, vermek, bahşetmek.

'Âdetüñdür eylemek ihsân be-kef târiḫ ile
Ey Süleymân-ı zamân Ḥaḫ haccuñi mebrûr ide

ikâbi:

1. **'ikâbi:**

Müfret 6

Mısra: 1

Bir azap.

Mikün rûz-ı cezâ' ya Rab 'ikâbi
Bi-bahşâ cürm-i İdrîs bin Türâbî

iken:

1. **iken:**

Gazel 5

Mısra: 9

-diği zaman II zarf fiil eki.

Bâğ-ı 'âlemde özi bir tâze naḫl iken hemân
Verd-i rüyın şoldurupdur bād-ı şarşar dostlar

iki 'âlemde:

1. **iki 'âlemde:-de**

Tarih 5

Mısra: 6

İki dünya; dünya ve ahiret.

Bunda vü anda ḫuzûr ile geçür devrânuñi
İki 'âlemde ḫuzûruñ Ḥaḫ elemden dūr ide

iki dünyâda:

1. **iki dünyâda:-da**

Tarih 5

Mısra: 3

Dünya ve ahiret.

İki dünyâda Ḥudâ-yı zü'l-minen ihsân ile
Ber-murâd idüp hemân dâreynüñi ma'mûr ide

iki yüzden:

1. **iki yüzdən:-den**

Kaside 1

Mısra: 8

İki kişi, iki neden.

Şafası var mıdur rûhânî vü cismânî i' lām it
İki yüzdən şafası var mı ol pîr-i dü-tâ neyler

ilâc kıl:

1. **ilâc kıl:**

Kıt'a 2

Mısra: 3

Şifa vermek, derman olmak, iyileştirmek.

Ey tıbîb teşne-dillükden ben öldüm kıl 'ilâc
Leblerüñ şunsañ ki bilmezdim ziyâbîtus nedür

ilâhî:

1. **ilâhî:**

Gazel 8

Mısra: 10

Allah'ım, Ey Allah.

Bizi imân ile hatm it dağı Qur'ân ile hatm it
Hem ol sultân ile hatm it ilâhî eyle hem-sâye

i' lām it:

1. **i' lām it:**

Kaside 1

Mısra: 7

Bildirmek, anlatmak.

Şafası var mıdur rûhânî vü cismânî i' lām it
İki yüzdən şafası var mı ol pîr-i dü-tâ neyler

ile:

1. **ile:**

Gazel 3

Mısra: 12

Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Devrân-ı 'âlem hû ile cevlân-ı Âdem hû ile
Şādî vü hem gam hû ile gel derd ile hû diyelüm

2. **ile:**

Gazel 3

Mısra: 14

Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Eyle Riyâzî zātuñı bañr-ı Hudâda garç-ı hû
Mañv it vücūduñ bul Haqı gel derd ile hû diyelüm

3. **ile:**

Gazel 3

Mısra: 1

Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Esdî nesîm-i sırr-ı hû gel derd ile hû diyelüm
Yağdı beni envâr-ı hû gel derd ile hû diyelüm

4. **ile:**

Gazel 3

Mısra: 2

Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Esdî nesîm-i sırr-ı hû gel derd ile hû diyelüm
Yağdı beni envâr-ı hû gel derd ile hû diyelüm

5. **ile:**

Gazel 3

Mısra: 4

Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Hüdur beni hayrân iden hüdur beni giryân iden
Hüdur beni handân iden gel derd ile hû diyelüm

6. **ile:**

Gazel 3

Mısra: 6

Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Şahbâ-yı hû sekrâniyam esrâr-ı hû hayrâniyam
Gülzâr-ı hû handâniyam gel derd ile hû diyelüm

7. **ile:**

Gazel 3

Mısra: 8

Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Serrâda hû garrâda hû dünyâda hû 'ukbâda hû
Seyr eyle her eşyâda hû gel derd ile hû diyelüm

8. **ile:**

Gazel 3

Mısra: 10

Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Hem 'âlem-i 'uzletde hû gel derd ile hû diyelüm
Keşretde hû vahdetde hû celvetde hû halvetde hû

9. **ile:**

Gazel 3

Mısra: 11

Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Devrân-ı 'âlem hû ile cevlân-ı Âdem hû ile
Şādî vü hem gam hû ile gel derd ile hû diyelüm

10. **ile:**

Gazel 3

Mısra: 11

Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Devrân-ı 'âlem hû ile cevân-ı Âdem hû ile
Şâdî vü hem gam hû ile gel derd ile hû diyelüm

11. **ile:**

Gazel 3

Mısra: 12

Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Devrân-ı 'âlem hû ile cevân-ı Âdem hû ile
Şâdî vü hem gam hû ile gel derd ile hû diyelüm

12. **ile:**

Gazel 9

Mısra: 5

Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Benüm o unsenge ile rāzumu ifşā itdūn
Kānde buldum seni ey tıfl-ı sirişkūm kande

13. **ile:**

Kıt'a 1

Mısra: 2

Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Şehr-i Ereğli yā Rab ola hemîşe ma'mūr
Zevk u şafālar ile halkı hem ola mesrūr

14. **ile:**

Tarih 3

Mısra: 1

Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Rihlet idince ebî Es'ad ile
Tārîhi oldı Tūrābî pederüm

15. **ile:**

Tarih 5

Mısra: 3

Birlikte, beraber (bağlama edatı).

İki dünyāda Hudā-yı zül'-minen ihsān ile
Ber-murād idüp hemān dāreynüni ma'mūr ide

16. **ile:**

Tarih 5

Mısra: 5

Birlikte, beraber (bağlama edatı).

Bunda vü anda huzūr ile geçür devrānuñı
İki 'âlemde huzūruñ Hāq elemden dūr ide

17. **ile:**

Tarih 5

Mısra: 9

Birlikte, beraber (bağlama edatı).

'Ādetüñdür eylemek ihsān be-kef tārîh ile
Ey Süleymān-ı zamān Hāq haccuñı mebrūr ide

18. **ile:**

Kaside 1

Mısra: 3

Bağlama edatı, ile, birlikte, beraber.

Kenār-ı cūda hūy u hāy ile neyler çilerler mi
Nice ahvāl-i dervîşān kamu ehl-i hevā neyler

19. **ile:**

Kaside 1

Mısra: 59

Bağlama edatı, ile, birlikte, beraber.

Mü'ezzin Hācî İbrāhîm du 'ā-yı hayr ile her-dem
İder mi bizi yād ol sâlik-i rāh-ı Hudā neyler

20. **ile:**

Kaside 1

Mısra: 63

Bağlama edatı, ile, birlikte, beraber.

Ahāl-i 'ulūm ile nedür ahvālî sādātun
Naḳīb-i zümre-i sādāt olan mehdî-i mā neyler

21. **ile:**

Kaside 1

Mısra: 68

Bağlama edatı, ile, birlikte, beraber.

Mey-i 'ışk-ı İlāhî nüş idüp mest-i müdām olmuş
Haber vir zevk ile hep ehl-i 'ışk sākīyā neyler

22. **ile:**

Müseddes 1

Mısra: 13

Bağlama edatı, ile, birlikte, beraber.

Hāzret-i Eyyüb çekdi derd ile dürlü 'anā
Vādî-i Tthe düşüpdür Hāzret-i Mūsî dilā

23. **ile:**

Müseddes 1

Mısra: 21

Bağlama edatı, ile, birlikte, beraber.

Mā-ḥaşal bir laḥza ırma kalbūñ ol dildārdan
İmdi şakla şıdık ile 'aşkın şakın ağıyardan

24. **ile:**

Müseddes 1

Mısra: 27

Bağlama edatı, ile, birlikte, beraber.

Remz ile dermān beyān eyler bu derde cümle sâz
Ey Riyāzî yā nedür sende bu deñlü hırş u āz

25. **ile:**

Tarih 4

Mısra: 5

Bağlama edatı, ile, birlikte, beraber.

Zevk u şevk ile geçür devrānuñı
İşretüñ devrin müdām ide Hudā

imām-ı ma'bed-i ezher:

1. imām-ı ma'bed-i ezher:

Kaside 1

Mısra: 29

Pek beyaz ve parlak olan mabedin imami.

Hatib-i Cāmi'-i ekber imām-ı ma'bed-i ezher
Mü'ezzinlerle hāfizlar kamu nigū-şadā neyler

imdi:

1. imdi:

Müseddes 1

Mısra: 21

Şimdi, o halde.

Mā-ḥaşal bir lahza ırma kalbün ol dildārdan
İmdi şakla şıdık ile 'aşkın şağın ağyārdan

in ḥakīr-i türā:

1. in ḥakīr-i türā:

Gazel 1

Mısra: 8

Bu senin hakirini.

Der dü 'ālem ğaraż u maqşad-ı mā rahmet-i tüst
In ḥakīr-i türā mā-ḥaşalī şev senedeş

in riyāz-i günehkār:

1. in riyāz-i günehkār:

Gazel 1

Mısra: 9

Bu günehkār Riyāzî.

In Riyāz-i günehkār küned luţfet ümīd
Zā'n sebeb kerde mükerrer mededeş kün mededeş

in ü ānı:

1. in ü ānı:-ı

Gazel 4

Mısra: 6

Bu ve o. II her şey.

İçüp lāhūtī meyer söyle ser-mest-i müdām olsağ
Ne in ü ānı fehm itsek ne ḥod nāsūtī bār olsa

ir-:

1. irdük:-dü, -k

Gazel 6

Mısra: 7

Ermek, ulaşmak, varmak.

Der-i pīr-i muġāna şöyle kim mestānevār irdük
Hemān küp düşdük anda tolıdur meyhāneden
gördük

irgür:

1. irgürür:-(ü)r

Müseddes 1

Mısra: 2

Ulaştırmak, erişirmek.

Ḳaydumı görür benüm yoğdan beni var eyleyen
Rüz-ı vaşla irgürür hicrān şebın tār eyleyen

is:

1. işüñi:-(ü)ñ, -i

Gazel 8

Mısra: 6

Bir maksatla yapılan faâliyet, çalışma, amel.

Ölürsin bunda kalmazsın seni şanma ki ölmezsin
Sefer kaydını kılmazsın işüñi şalma ferdāya

ış u işret ider:

1. iş u işret ider:-(e)r

Kaside 1

Mısra: 2

Zevk ve sefa etmek.

Ereğli kavmini söyle eyā bād-ı şabā neyler
İder mi 'İş u işret dāyimā ehl-i şafā neyler

ishak efendi:

1. ishak efendi:

Kaside 1

Mısra: 38

İshak Efendi.

Nice ol İbn-i Şun'u'llāh Efendi sālīk-i Ḥağ mı
Dağı İshak Efendi tālib-i fakr u fenā neyler

işid:

1. işiden:-en

Gazel 7

Mısra: 6

Duymak, dinlemek.

Fuğarāsından olan mālīk olurlar kenze
Meşnevīsın işiden vākıf olur ma'nāya

ism:

1. **ismi:-i**

Gazel 5

Mısra: 7

Ad, nam.

İsmi olmakla Mehemmed hâmid olmuşdı özi
Rüz-ı mahşerde şefî' ola peyember dostlar

'isret:

1. **'işretler:-ler**

Kaside 1

Mısra: 43

İçki içme, eğlenme.

İder mi ravzasında 'ıyş 'işretler ziyâfetler
Tamâm itdi mi süknâyı bizüm Şa'bân Ağa neyler

iste:

1. **ister:-r**

Gazel 4

Mısra: 1

(Bir şeye karşı) istek duymak, (o şeyi) arzulamak, arzu etmek | gönülden ve samimiyetle istemek.

Benüm gönülüm anı ister yine evvel bahâr olsa
Mey olsa mutrib olsa hem nigâr-ı şivekâr olsa

2. **ister:-r**

Kaside 1

Mısra: 83

(Bir şeye karşı) istek duymak, (o şeyi) arzulamak, arzu etmek | gönülden ve samimiyetle istemek.

Riyâzî uçmak ister murğ-ı cânım kûy-i dil-dâra
Eger dirlerse bizden ğurbet içre hâkipâ neyler

3. **isterdi:-r, -di**

Gazel 6

Mısra: 5

İstemek, arzu etmek.

Harâbâtî sülûkin görmek isterdi dil-i şeydâ
Tarîkin anların bir rind bir dîvânenen gördük

iyü:

1. **iyü:**

Kaside 1

Mısra: 41

İyi.

Mehemmed Beg iyü mi tevliyetden hazzı var
mıdur
Za'îmü'l-vaqt olan Yûsuf Ağa Yûsuf-likâ neyler

izhâr eyleyen:

1. **izhâr eyleyen:-(y)en**

Müseddes 1

Mısra: 30

Ortaya çıkarmak, görünmesini sağlamak.

Ġafil olmaz derdden derde giriftâr eyleyen
'Âşık-ı şâdık degül derdini izhâr eyleyen

2. **izhâr eyleyen:-(y)en**

Müseddes 1

Mısra: 24

Ortaya çıkarmak, görünmesini sağlamak.

Ġafil olmaz derdden derde giriftâr eyleyen
'Âşık-ı şâdık degül derdini izhâr eyleyen

3. **izhâr eyleyen:-(y)en**

Müseddes 1

Mısra: 18

Ortaya çıkarmak, görünmesini sağlamak.

Ġafil olmaz derdden derde giriftâr eyleyen
'Âşık-ı şâdık degül derdini izhâr eyleyen

4. **izhâr eyleyen:-(y)en**

Müseddes 1

Mısra: 12

Ortaya çıkarmak, görünmesini sağlamak.

Ġafil olmaz derdden derde giriftâr eyleyen
'Âşık-ı şâdık degül derdini izhâr eyleyen

5. **izhâr eyleyen:-(y)en**

Müseddes 1

Mısra: 6

Ortaya çıkarmak, görünmesini sağlamak.

Ġafil olmaz derdden derde giriftâr eyleyen
'Âşık-ı şâdık degül derdini izhâr eyleyen

K

kahve fincânın:

1. **kahve fincânın:-i, -n**

Kaside 1

Mısra: 10

Kahve fincanı.

Kılıp beş vaktini bekler mi kahve-hâne küncini
Elinde kahve fincânın kılıp cilve-nümâ neyler

kaḫve-hāne küncini:

1. kaḫve-hāne küncini: -i, -n, -i

Kaside 1

Mısra: 9

Kahvehane köşesi.

Qılıp beş vaktini bekler mi kaḫve-hāne küncini
Elinde kaḫve fincānın qılıp cilve-nümā neyler

kal:

1. kalur: -(u)r

Kaside 1

Mısra: 74

Bir durumunda içinde olmak, bulunmak.

Sevād-ı şî'rin anuñ yüzine urur mı dil-berler
Siyāhīnūñ siyāhına kalur mı dil-rübā neyler

2. kalmadı: -ma, -dı

Gazel 5

Mısra: 11

Kalmamak, bitmek, mevcut olmamak.

Olmağa eglencemüz bir yādigārı kalmadı
Tāzelükde fevt olup yaqdı cigerler dostlar

3. kalmayalar: -ma, -y, -a, -lar

Tarih 1

Mısra: 4

Kalmak.

Eşkiyā' zümresi baş kaldurup itmişdi zuhūr
Maḫv olup kalmayalar gide gürūh-ı a'dā

4. kalmazsın: -maz, -sın

Gazel 8

Mısra: 5

Durmak/bulunmak.

Ölürsün bunda kalmazsın seni şanma ki ölmezsün
Sefer kaydını kılmazsın işüñi şalma ferdāya

kalb:

1. kalbüñ: -(ü)ñ

Müseddes 1

Mısra: 22

Yürek, gönül.

Mā-ḫaşal bir laḫza ırma kalbüñ ol dildārdan
İmdi şaḫla şıdık ile 'aşkın şaḫın aḡyārdan

kamu:

1. kamu:

Kaside 1

Mısra: 30

Bütün, hep, her, herkes, halk.

Ḥatīb-i Cāmi' -i ekber imām-ı ma'bed-i ezher
Mü'ezzinlerle ḫāfızlar kamu nigū-şadā neyler

2. kamu:

Kaside 1

Mısra: 4

Büsbütün, tamamen.

Kenār-ı cūda hü u hāy ile neyler çilerler mi
Nice aḫvāl-i dervīşān kamu ehl-i hevā neyler

3. kamu:

Tarih 1

Mısra: 11

Büsbütün, tamamen.

Sendem cem' oldı muḫaşşal kamu evşāf-ı cemil
Ne 'ibāretle seni medḫ idem ey kân-ı seḫā

kamu bay u gedā:

1. kamu bay u gedā:

Kaside 1

Mısra: 78

Bütün zengin ve fakirler.

Cemī'en ḫvācegiler derziler ḫaffāflar ḫoş mı
Ahāl-i vilāyetden kamu bay u gedā neyler

kande kande:

1. kande kande:

Gazel 9

Mısra: 6

... nerede ... nerede; karşılaştırılan iki yer
veya şeyin arasında çok mesāfe veya çok nitelik
farkı bulunduğunu anlatır.

Benüm o unsenge ile rāzımı ifşā itdüñ
Kande buldum seni ey tıfl-ı sirişküñ kande

kand-i ter:

1. kand-i ter:

Kıt'a 3

Mısra: 1

Taze şeker.

Dīdemeş gül-ruḫ lebeş kand-i ter ü zülfeş eric
Mā lehu kalbī fe-emmā mālehu ḫallü'ş-şerec

kani:

1. kani:

Gazel 8

Mısra: 8

Hani, ne oldu, nerede kaldı anlamında sözde soru sözcüğü.

Nedür halkı dil-âzârûñ koğıl artur dilâ zârûñ
Utan Hâkdan kani 'ârûñ niyâz eyle Te'âlâya

kân-ı sehâ:

1. **kân-ı sehâ:**

Tarih 1

Mısra: 12

Cömertlik madeni, kaynağı.

Sende cem' oldu muhaşşal kamu evşâf-ı cemil
Ne 'ibâretle seni medh idem ey kân-ı sehâ

kapla:

1. **kapladı:-dı**

Gazel 9

Mısra: 7

Kaplamak, kuşatmak, örtmek, sarmak.

Kapladı zâg u zağan gülşen-i dehre hayfâ
Bülbül-i câna dimeñ gül bu aşıl gülşende

karin-i lutfet:

1. **karin-i lutfet:**

Müfret 7

Mısra: 2

Lütuf etme yakınlığı, lutfetmişsin.

Ez-mâ eger ne-cüyî rüz-i cezâ' hisâbî
Bâşed karin-i lutfet İdrîs bin Tûrâbî

kaşı kemân:

1. **kaşı kemân:**

Gazel 10

Mısra: 3

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Kaşı yay gibi kavisli olan. II sevgili.

Tîrümüze kaşı kemân eyledi bu cânı nişân
Ğamze-i bî-emân emân virmez olur havâlemüz

kavs-ı zafer:

1. **kavs-ı zafer:**

Tarih 1

Mısra: 5

Zafer yayı.

Sende vardur bu kadar hüsn-i tevekkül zîrâ
Virilüpdür elüñe kavs-ı zafer tîg-i fütüh

kâvim ol:

1. **kâvim ol:**

Gazel 8

Mısra: 11

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Ayakta durmak, yıkılmamak; güçlü ve sağlam olmak.

Riyâzî gündüz ol şâyim gicelerde hem ol kâvim
Niyâz it Hâkka her dâyim tazarru' eyle Mevlâya

kef-i mîzân-ı bakkalân:

1. **kef-i mîzân-ı bakkalân:**

Kaside 1

Mısra: 79

Bakkalların terazisinin köpüğü.

Kef-i mîzân-ı bakkalân başar mı bağına taşlar
Olur mı sük-ı sultânide çok bey' ü şîrâ neyler

kenâr-ı cûda:

1. **kenâr-ı cûda:**

Kaside 1

Mısra: 3

Cömertlik kıyısı.

Kenâr-ı cûda hü u hây ile neyler çilerler mi
Nice ahvâl-i dervîşân kamu ehl-i hevâ neyler

kenz:

1. **kenz:-e**

Gazel 7

Mısra: 5

Hazine.

Fuğarâsından olan mâlik olurlar kenze
Meşnevîsin işiden vâkıf olur ma'nâya

kerde:

1. **kerde:**

Gazel 1

Mısra: 10

Etmîş, yapmış.

İn Riyâzî-i günehkâr küned lutfet ümîd
Zâ'n sebep kerde mükerrer mededeş kün mededeş

kerdem:

1. **kerdem:**

Gazel 1

Mısra: 5

Yaptım, ettim.

Hâşr u neşret ne şevem münkir ü ammâ kerdem
Ân 'amelhâ-i bedî' müş'ir-i kizbem şevedeş

keşf iden:

1. keşf iden: -en

Gazel 2

Mısra: 9

Çözmek, ortaya çıkarmak, keşfetmek.

İrer Riyāzī ol Hāka biñ biñ hicābı keşf iden
Şehr-i vücūdın seyr iden bulur o bīnā-yı dili

kesret:

1. keşretde: -de

Gazel 3

Mısra: 9

Bolluk, zenginlik.

Hem 'ālem-i 'uzletde hū gel derd ile hū diyelüm
Keşretde hū vahdetde hū celvetde hū hālvette hū

kethudā:

1. kethudā:

Kaside 1

Mısra: 46

*Zengin kimselerin ve devlet büyüklerinin
buyruğunda çalışan, onların birtakım işlerini
gören kimse, kâhya.*

Ğınāsından durur eflāke baş eğmez şafāsı var
Sipāhiler re'īsi Muştafā Beg kethudā neyler

key:

1. key:

Gazel 2

Mısra: 5

*Çok, pek, gayet, pek çok. II iyi, iyice,
hakkıyla.*

Dil bahrine ğavvāş olan key āşinā olmak gerek
Dürr-i me'ānī çıkarur kim geçe deryā-yı dili

ki:

1. ki:

Gazel 7

Mısra: 1

T. Ki bağlaci.

Ħamdüli'llāh ki sürüp yüz der-i Mevlānāya
Sırr-ı vūşlatdan urur dem kulağ ur dem-i nāya

2. ki:

Kaside 1

Mısra: 32

T. Ki bağlaci.

Cemālu'llāh Efendi eyleyüp da'vā-yı ğavşiyet
Ki dir mi ol menem şimdi re'īs-i aşfiyā neyler

3. ki:

Kıt'a 2

Mısra: 4

Ki bağlaci.

Ey ṭabīb teşne-dillükden ben öldüm kıl 'ilāc
Leblerüñ şunsañ ki bilmezdim ziyābītus nedür

4. ki:

Gazel 8

Mısra: 3

"zira, çünkü" anlamında bağlama edati.

Ki sen de bir gün ölürsün ölürsün toprak olursın
Ne ki itdüñse bulursın düşersin dürlü ğavğāya

kıl:

1. kıldı: -dı

Gazel 9

Mısra: 4

Etmek, eylemek, yapmak.

Kıldı şīrīn-dāmen ü serv-kađuñ cüyende
Eşk-i gül-günümü şeb-dīz-i ḥaṭṭuñ koşalı

2. kıllur: -(u)r

Kaside 1

Mısra: 18

Etmek, eylemek, yapmak.

İder mi dersi ta'īm ol kerīm-ḥulḳ u nigū-ḥū
Kıllur mı pend ü nuşhın vā'iz-i şīrīn-eda' neyler

3. kıllma: -ma

Gazel 11

Mısra: 4

Etmek, eylemek, yapmak.

Levh-i dilden māsivā naqşını ḥakk it yā İlah
Fāriğul-bāl eyle kıllma ṭalīb-i dünyā beni

4. kıll:

Gazel 11

Mısra: 9

Etmek, yapmak.

Hem-celīs-i Ḥazret-i İdrīs-i 'ālī-cā beni
Firdevs içre ravza kıl Riyāzī bendeñi

kıl-:

1. kıll:

Gazel 11

Mısra: 2

Etmek, eylemek, yapmak.

Sākin-i künc-i kanā'at eyle ey Mevlā beni
Murg-ı dil uçmak diler kıl tār-i 'uqbā beni

kim:

1. **kim:**

Gazel 2

Mısra: 6

"Ki" gibi kullanılan bir bağlaç.

Dil bahrine gavvāş olan key āşinā olmak gerek
Dürr-i me'ānī çıkarur kim geçe deryā-yı dili

2. **kim:**

Gazel 4

Mısra: 9

"Ki" gibi kullanılan bir bağlaç.

Dem-i vuşlatda ey dil şöyle bir vādīye varsa kim
Ne olsa olmasa olsa ne yoğ olsa ne var olsa

3. **kim:**

Gazel 6

Mısra: 7

"Ki" gibi kullanılan bir bağlaç.

Der-i pīr-i muğāna şöyle kim mestānevār irdük
Hemān küp düşdük anda tōldur meyhāneden
gördük

4. **kim:**

Müseddes 1

Mısra: 8

"Ki" gibi kullanılan bir bağlaç.

Mālik-i dünyā-yı dūn olanlar itdiler gurūr
Bilmediler kim olurlar 'an-ķarīb ehl-i ķubūr

5. **kim:**

Gazel 5

Mısra: 4

"Hangi kişi" anlamında soru zamiri.

Mā-ħaşal ben bī-kes ü tenhā ķalup oldum ğarīb
Ben gedā için kim acır yā kim aĝlar dostlar

6. **kim:**

Gazel 5

Mısra: 4

"Hangi kişi" anlamında soru zamiri.

Mā-ħaşal ben bī-kes ü tenhā ķalup oldum ğarīb
Ben gedā için kim acır yā kim aĝlar dostlar

7. **kim:**

Kaside 1

Mısra: 35

"Hangi kişi" anlamında soru zamiri.

Cemālu'llāha kim şaşı baķarsa ol kes a'mādur
Ne bilsün degme a'mā vāķıf-ı sırr-ı 'amā neyler

8. **kim:**

Kıt'a 4

Mısra: 1

"Hangi kişi" anlamında soru zamiri.

Güşe-i şabr u ķanā'atda kim eyleser maķām
Cennet-i Firdevs-i a'lāda ķılur lābūd ħırām

9. **kim:**

Tarih 4

Mısra: 12

"Hangi kişi" anlamında soru zamiri.

Eylediler ħalk-ı 'ālem güft u gū
Manşib-ı 'ālīye kim lāyık ola

kimisi ders ü tevħīd ü kimisi güş-ı pend için:

1. **kimisi ders ü tevħīd ü kimisi güş-ı pend için:**

Kaside 1

Mısra: 21

Bazısı ders ve birleme bazısı da öğüt işitmek
için.

Kimisi ders ü tevħīd ü kimisi güş-ı pend için
Varur mı meclisine cümle yārān-ı şafā neyler

kişi:

1. **kişi:**

Gazel 4

Mısra: 12

Adam, insan, kimse.

Ayaĝı elde devr iden bu bāĝ içre ne devletdür
Riyāzīyā bu devr içre kişi devlet-medār olsa

ko:

1. **ķosam:**-sa, -m

Gazel 2

Mısra: 2

Birakmak, vazgeçmek, terketmek.

Her nitsem itsem ırmasam Ħaķdan süveydā-yı dili
Ħālī ħayālīde ķosam dāyım bu sevdā-yı dili

2. **ķoĝıl:**-ĝıl

Gazel 8

Mısra: 7

Birakmak, vazgeçmek, terketmek.

Nedür ħalkı dil-āzāruñ ķoĝıl artur dilā zāruñ
Utan Ħaķdan ķanı 'āruñ niyāz eyle Te'ālāya

3. o:

Müseddes 1

Mısra: **10**

"Birak! dursun! değme!" anlamlarında seslenme ifade eder.

Ey gönül bulmak dilerseñ cāvīdānī bir sürür
'Älem-i telvīni o temkīne var eyle uzür

koñşular imtizacı:

1. oñşular imtizacı: -ı

Kaside 1

Mısra: **11**

Koñşuların uyumu.

Biri biriyle var mı imtizacı koñşular oş mı
Birāderlerle 'ammī-zādemüz hep akrabā neyler

kos:

1. oşalı: -alı

Gazel 9

Mısra: **3**

Koşmak.

Kıldı şırīn-dāmen ü serv-aduñ cūyende
Eşk-i gül-günümü şeb-dīz-i aıuñ oşalı

kostañtiye adri hümā:

1. ostañtiye adri hümā:

Kaside 1

Mısra: **50**

*İstanbul'un değerli kuşu II Hasan Paşa
kastedilmektedir.*

Meħemmed Beg o mīr-āhūr-ı 'izzetlü Hasan Paşa
Teveccüh kıldı mı ostañtiye adri hümā neyler

koy:

1. oymadı: -ma, -dı

Gazel 9

Mısra: **10**

Birakmak.

Gıryeden bu heves-i zülfi ayāl itdi tenüm
Ey Riyāzī oymadı bende mecāl-i ande

2. oydı: -dı

Gazel 7

Mısra: **8**

Koymak, bırakmak.

Göricek zevk-i semā'ını bu dervīşānuñ
Raķşa koydı felegi reşk düşüp dünyāya

kul:

1. uluñ: -(u)ñ

Tarih 1

Mısra: **7**

Halk, tebaa.

'Ulemā vü şulehā oldı uluñ urbānuñ
Sen velī-sirete cān virmeyeyin mi cānā

kulak ur:

1. ulaķ ur:

Gazel 7

Mısra: **2**

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Kulak vermek, dinlemek.

amdüli'İlāh ki sürüp yüz der-i Mevlānāya
Sırr-ı vuşlatdan urur dem ulaķ ur dem-i nāya

kün:

1. kün:

Gazel 1

Mısra: **4**

Et.

Dil müheyyā-i cevāb-ı melekānet ne-küned
Yā ilāhī mededī kün be-meęāk-i laħadeş

2. kün:

Gazel 1

Mısra: **10**

Yap, et.

İn Riyāzī-i günehkār küned luıfet ümīd
Zā'n sebep kerde mükerrer mededeş kün mededeş

küned:

1. küned:

Gazel 1

Mısra: **9**

Olur.

İn Riyāzī-i günehkār küned luıfet ümīd
Zā'n sebep kerde mükerrer mededeş kün mededeş

küp düşük:

1. küp düşük: -dü, -k

Gazel 6

Mısra: **8**

Birden bire düşmek.

Der-i pīr-i muęāna şöyle kim mestānevār irdük
Hemān küp düşük anda tolıdur meyhāneden
gördük

kur'an ile hatm it:

1. **ḳur'ân ile ḥatm it:**

Gazel 8

Mısra: 9

Kelime Tipi: **Dua İfadesi**

*Bizi Kuran ile sonlandır (öldür) II bizi
Kuran ile ahirete yönelt.*

Bizi İmân ile ḥatm it daḥı Ḳur'ân ile ḥatm it
Hem ol sultân ile ḥatm it ilâhî eyle hem-sâye

kurânîtus:

1. **ḳurânîtus:**

Kıt'a 2

Mısra: 1

Greğe; delilik (Steingass, s.962).

Cennet-i 'ıŝkuñda ey Leylâ ḳurânîtus nedür
Lerze-i derd ü gamuñ yanında sünöḥvus nedür

ḳurbānuñ oldı:

1. **ḳurbānuñ oldı:-dı**

Tarih 1

Mısra: 7

Kelime Tipi: **Deyim**

*Uğruna ızdırıp veya büyük sıkıntı çekmek,
zarara girmek, ölmek.*

'Ulemâ vü şulehâ oldı ḳuluñ ḳurbānuñ
Sen velî-sirete cân virmeyeyin mi cânâ

ḳuŝur:

1. **ḳuŝurı:-ı**

Kıt'a 1

Mısra: 4

Kusur, eksik, noksan.

Mercüdür ehl-i diller setr ideler 'uyübum
Mektüb-ı pür-ḳuŝuruñ ola ḳuŝurı ma'zür

küy-i dil-dāra:

1. **küy-i dil-dāra:**

Kaside 1

Mısra: 83

Sevgilinin bulunduğu mekan.

Riyāzî uçmak ister murğ-ı cânım küy-i dil-dāra
Eger dirlerse bizden ğurbet içre ḥâkîpâ neyler

L

lâbüd:

1. **lâbüd:**

Kıt'a 4

Mısra: 2

Elbette, mutlaka, şüphesiz.

Güşe-i şabr u ḳanâ'atda kim eylerse maḳâm
Cennet-i Firdevs-i a'lâda ḳılır lâbüd ḥırâm

lâhütî:

1. **lâhütî:**

Gazel 4

Mısra: 5

*Uluhiyet âlemine mensub ve müteallik olan,
sır âlemi, gaybî âleme ait, ruhanî âlemlerle alâkalı.*

İçüp lâhütî meyler şöyle ser-mest-i müdâm olsaḳ
Ne İn ü ânı fehm itsek ne ḥod nâsütî bār olsa

lâyık mı:

1. **lâyık mı:**

Gazel 4

Mısra: 4

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

*Yakışır mı, uygun mu, münasip mi? (Sözde
soru ifadesi, layık değil anlamı taşır).*

Lebüñden büse-cü olsaḳ cevâb-ı lâ gelür anı
Saña lâyıḳ mı yoḳdur diyessin anı ne var olsa

lâyık ola:

1. **lâyık ola:-a**

Tarih 4

Mısra: 12

Uygun olmak, hak etmek.

Eylediler ḥalk-ı 'âlem güft u ğü
Manşıb-ı 'âlîye kim lâyıḳ ola

leb:

1. **leblerüñ:-ler, -(ü)ñ**

Kıt'a 2

Mısra: 4

Dudak.

Ey ḫabîb teşne-dillükden ben öldüm ḳıl 'ilâc
Leblerüñ ŝunsañ ki bilmezdim ziyâbîtus nedür

2. **lebüñden:-(ü)ñ, -den**

Gazel 4

Mısra: 3

(Sevgilinin) dudağı.

Lebüñden büse-cü olsaḳ cevâb-ı lâ gelür anı
Saña lâyıḳ mı yoḳdur diyessin anı ne var olsa

lebeş:

1. lebeş:

Kıt'a 3

Mısra: 1

Onun dudağı.

Dīdemeş gül-ruh lebeş kand-i ter ü zülfeş erc
Mā lehu kalbī fe-emmā mālehu hallū'ş-şerec

lerze-i derd ü ğamuñ:

1. lerze-i derd ü ğamuñ:-(u)ñ

Kıt'a 2

Mısra: 2

Dert ve üzüntü titremesinin.

Cennet-i 'ışkuñda ey Leylā kurānītus nedür
Lerze-i derd ü ğamuñ yanında sūnohvus nedür

levh-i dilden:

1. levh-i dilden:-den

Gazel 11

Mısra: 3

Gönül levhası, gönül sayfası.

Levh-i dilden mäsivā naqşımı hakk it yā İlah
Fāriġu'l-bāl eyle kılma tälīb-i dünyā beni

levliyā:

1. leyliyā:

Gazel 9

Mısra: 2

Ey Leyla II sevgili kastedilmektedir.

Bādveş bu dil-i mecnūnum olur büyende
Leyliyā mihr ü vefānuñ eşeri yok sende

lutf idüp:

1. lutf idüp:-üp

Kaside 1

Mısra: 5

İyilik etmek, ihsanda bulunmak; hoş muamele etmek.

Gönüller yād ider mi lutf idüp bu 'abd-ı nā-çizi
Haber vir hāzret-i pīr-i pederden evvelā neyler

lutf u 'atā kıldı:

1. lutf u 'atā kıldı:-dı

Müseddes 1

Mısra: 16

Lutuf ve ihsan eylemek.

Hāzret-i Fahr-ı cihāna rahneler virdi Hudā
'Ākıbet her birine kıldı yine lutf u 'atā

lutfet:

1. lutfet:

Gazel 1

Mısra: 9

Senin lutfun.

İn Riyāzī-i günehkār küned lutfet ümīd
Zā'n sebep kerde mükerrer mededeş kün mededeş

M

māder:

1. māder:

Gazel 5

Mısra: 1

Ana, anne.

Vālid ü mevlūdum öldi gitdi māder dostlar
Artık oldı cümleden fevt-i birāder dostlar

mağfūr ide:

1. mağfūr ide:-e

Tarih 5

Mısra: 2

Affetmek, bağışlamak.

Çün teveccüh eyledüñ hacca Hudā mesrūr ide
Ol Hābīb-i ekremi hākkı seni mağfūr ide

maḥabbet şem 'ine:

1. maḥabbet şem 'ine:-i, -n, -e

Gazel 6

Mısra: 2

Aşk, sevgi mumu.

Girih-gīr-i ser-i zülf-i nigārı şāneden gördük
Maḥabbet şem 'ine yanmağı hem pervāneden gördük

mā-ḥaşal:

1. mā-ḥaşal:

Gazel 5

Mısra: 3

Hâsıl olan şey, semere, netice.

Mā-ḥaşal ben bī-kes ü tenhā ḳalup oldum ġarīb
Ben gedā için kim acır yā kim ağlar dostlar

2. mā-ḥaşal:

Müseddes 1

Mısra: 22

Hâsıl olan şey, semere, netice.

Mā-ḥaşal bir lahza ırma kalbün ol dildardan
İmdi şakla şıdk ile 'aşkın şakın ağıyardan

mā-ḥaşalî:

1. **mā-ḥaşalî:**

Gazel 1

Mısra: 8

Hasılı.

Der dü 'âlem ğaraż u maqşad-ı mā raḥmet-i tüst
İn ḥaķîrî-i türâ mā-ḥaşalî şev senedeş

maḥv it:

1. **maḥv it:**

Gazel 3

Mısra: 14

Mahvetmek, yok etmek, harap etmek.

Eyle Riyâzî zātuñi baħr-ı Ĥudâda ğarķ-ı hū
Maḥv it vücüduñ bul Ḥaķı gel derd ile hū diyelüm

maḥv olup:

1. **maḥv olup:-up**

Tarih 1

Mısra: 4

Ortadan kalkmak, yok olmak, sona ermek.

Eşķiyâ' zümresi baş kaldurup itmişdi zuhūr
Maḥv olup qalmayalar gide ğürüh-ı a'dâ

maķâm eylerse:

1. **maķâm eylerse:-r, -se**

Kıt'a 4

Mısra: 1

*Mekan kılmak, yerleşmek, konumlanmak,
oturmak.*

Ĝüşe-i şabr u kanâ'atda kim eylerse maķâm
Cennet-i Firdevs-i a'lâda kıılır lâbüd ḥırâm

maķşüd:

1. **maķşüdi:-ı**

Müseddes 1

Mısra: 19

Amaç, niyet, gaye.

Añla maķşüdi nedür bu künbed-i devvârdan
Yâ murâd-ı Ḥaķ nedür bunca aķan enhârdan

mâlik olurlar:

1. **mâlik olurlar:-(u)r, -lar**

Gazel 7

Mısra: 5

Sahip olmak II kavuşmak, erişmek.

Fuķarâsından olan mâlik olurlar kenze
Meşnevîsin işiden vâķıf olur ma'nâya

mâlik-i dünyâ-yı dün olanlar:

1. **mâlik-i dünyâ-yı dün olanlar:-an, -lar**

Müseddes 1

Mısra: 7

*Aşāġılık dünyaya sahip olmak II geçici olan
bu dünyaya güvenenler kastedilmektedir.*

Mâlik-i dünyâ-yı dün olanlar itdiler ğürür
Bilmediler kim olurlar 'an-ķarîb ehl-i ķubür

ma'mür ide:

1. **ma'mür ide:-e**

Tarih 5

Mısra: 4

*Geliştirip güzelleştirmek, bayındır duruma
getirmek.*

İki dünyâda Ĥudâ-yı zül'minen iḥsân ile
Ber-murâd idüp hemân dâreynüñi ma'mür ide

ma'mür ola:

1. **ma'mür ola:-a**

Kıt'a 1

Mısra: 1

İmar edilmek, yapılmak.

Şehr-i Ereĝli yâ Rab ola hemîşe ma'mür
Zevķ u şafâlar ile ḥalkı hem ola mesrür

ma'na:

1. **ma'nâya:-(y)a**

Gazel 7

Mısra: 6

Anlam II hakikat.

Fuķarâsından olan mâlik olurlar kenze
Meşnevîsin işiden vâķıf olur ma'nâya

mañşib-i 'âlîye:

1. **mañşib-i 'âlîye:-(y)e**

Tarih 4

Mısra: 12

Yüksek makam.

Eylediler ḥalk-ı 'âlem ğüft u ğü
Mañşib-i 'âlîye kim lâyıķ ola

mâsivâ naķsını:

1. **māsivā naqşını:-i, -n, -i**

Gazel 11

Mısra: 3

Allah dışındaki her şeyin resmi, dünyevi şeylerin resmi.

Levh-i dilden māsivā naqşını hakk it yā İlah
Fāriḡul-bāl eyle kıllma tālib-i dünyā beni

ma'şūk olur:

1. **ma'şūk olur:-(u)r**

Müseddes 1

Mısra: 26

Sevgili olmak, aşkla sevilen kimse haline gelmek.

Gāh 'āşık şüretinde görünür ol bī-niyāz
Gāh ma'şūk olur eyler 'āşıkā biñ dürlü nāz

māyil-i hāk-i der-i hāzret-i mevlānāyuz:

1. **māyil-i hāk-i der-i hāzret-i mevlānāyuz:-**
(y)uz

Müfret 2

Mısra: 1

Saygıdeğer Mevlana'nın kapısının toprağına meyl eden.

Māyil-i hāk-i der-i Hāzret-i Mevlānāyuz
bizi men' eyleme Mevlānāyuz

ma'zūr ola:

1. **ma'zūr ola:-a**

Kit'a 1

Mısra: 4

Mazeretli sayılmak, kusuruna bakılmamak, affedilmek.

Mercūdur ehl-i diller setr ideler 'uyūbum
Mektüb-ı pür-kuşuruñ ola kuşūrı ma'zūr

me'ād u mebdē' ilmin:

1. **me'ād u mebdē' ilmin:-i, -n**

Gazel 8

Mısra: 2

Ahiret ve başlangıç noktası ilmi.

Dilā geldüñ cihān içre teveccüh eyle 'uqbāya
Me'ād u mebdē' ilmin bil niçün geldüñ bu dünyāya

mecāl-i hande:

1. **mecāl-i hande:**

Gazel 9

Mısra: 10

Gülüş kuvveti, gülüş gücü.

Giryeden bu heves-i zülfi hayāl itdi tenüm
Ey Riyāzī koymadı bende mecāl-i hande

meclis:

1. **meclisine:-i, -n, -e**

Kaside 1

Mısra: 22

Toplantı, meclis.

Kimisi ders ü tevḡid ü kimisi gūş-ı pend için
Varur mı meclisine cümle yārān-ı şafā neyler

mededeş:

1. **mededeş:**

Gazel 1

Mısra: 10

Onun affını.

İn Riyāzī-i günehkār küned luḡfet ümīd
Zā'n sebep kerde mükerrer mededeş kün mededeş

2. **mededeş:**

Gazel 1

Mısra: 10

Onun affını.

İn Riyāzī-i günehkār küned luḡfet ümīd
Zā'n sebep kerde mükerrer mededeş kün mededeş

mededī:

1. **mededī:**

Gazel 1

Mısra: 4

Bir yardım.

Dil müheyyā-i cevāb-ı melekānet ne-küned
Yā ilāhī mededī kün be-meḡāk-i laḡadeş

medḡ idem:

1. **medḡ idem:-(e)m**

Tarih 1

Mısra: 12

Övmek.

Sende cem' oldı muḡaşşal ḡamu evşāf-ı cemīl
Ne 'ibāretle seni medḡ idem ey kān-ı seḡā

mefḡūh:

1. **mefḡūh:**

Kit'a 3

Mısra: 3
Açılmış, açık.

Şabr kerdem tā büved meftūh bāb-ı iltifāt
İz lenā kāle'n-nebī es-şabru miftāhu'l-ferec

mehābet:

1. **mehābet:**

Kaside 1

Mısra: 47

1. Büyük ve heybetli kimseler veya şeyler karşısında duyulan çekinme ve korku hissiyle karışık saygı. 2. Ululuk, yücelik, azamet, heybet.

Şecā'atle mehābet hem şehāvet anda hātım oldu
Meḥemmed Beg nice ol ḥazret-i Ḥayder-likā neyler

mehdī-i mā:

1. **mehdī-i mā:**

Kaside 1

Mısra: 64

Bizim mehdimiz.

Ahālī-i 'ulūm ile nedür aḥvālī sādātun
Naḫīb-i zümre-i sādāt olan mehdī-i mā neyler

meḥemmed beg:

1. **meḥemmed beg:**

Kaside 1

Mısra: 41

Mehmed Bey.

Meḥemmed Beg iyü mi tevliyeten ḥazrı var mıdır
Za'imü'l-vaḫt olan Yūsuf Ağa Yūsuf-likā neyler

2. **meḥemmed beg:**

Kaside 1

Mısra: 49

Mehmed Bey.

Meḥemmed Beg o mīr-āḫūr-ı 'izzetlü Ḥasan Paşa
Teveccüh kıldı mı Koşantıye ḳadri hümā neyler

meḥemmed ḥāmid:

1. **meḥemmed ḥāmid:**

Gazel 5

Mısra: 7

Mehmet Hamit II şairin genç yaşta ölen kardeşi.

İsmi olmakla Meḥemmed ḥāmid olmuşdı özi
Rüz-ı maḫşerde şefī' ola peyember dostlar

meḥemmed pāşā:

1. **meḥemmed pāşā:**

Tarih 1

Mısra: 2

Mehmed Paşa.

Haḳḳa şükr eyleyelüm geldi vezīr-i dānā
Oldı serdār 'Acem üzre Meḥemmed Pāşā

2. **meḥemmed pāşā:**

Tarih 1

Mısra: 16

Mehmed Paşa.

Emr idüp aña Murād Ḥān didi tārīḫin
Ola serdārı ḫakīmāne Meḥemmed Pāşā

mektüb-ı pür-ḳuşūruñ:

1. **mektüb-ı pür-ḳuşūruñ:-(u)ñ**

Kit'a 1

Mısra: 4

Kusur dolu mektup, eksiklik dolu yazılar.

Mercüdur ehl-i diller setr ideler 'uyübüm
Mektüb-ı pür-ḳuşūruñ ola ḳuşūrı ma'zūr

men:

1. **menem:-(e)m**

Kaside 1

Mısra: 32

Ben, birinci tekil şahıs zamiri. II Cemalullah Efendi kastedilmektedir.

Cemālu'llāh Efendi eyleyüp da'vā-yı ḡavṣıyyet
Ki dir mi ol menem şimdi re'īs-i aṣfıyā neyler

men' eyleme:

1. **men' eyleme:-me**

Müfret 2

Mısra: 2

Birinden bir şeyin yapılmasını istemek, dilemek.

Māyil-i ḫāk-i der-i Ḥazret-i Mevlānāyuz
bizi men' eyleme Mevlānāyuz

mercü:

1. **mercüdur:-dur**

Kit'a 1

Mısra: 3

Ricā ve niyaz edilen, umulan.

Mercüdur ehl-i diller setr ideler 'uyubum
Mektüb-ı pür-kuşuruñ ola kuşuru ma'zür

merdüm-i dide:

1. **merdüm-i dide:**

Müfret 3

Mısra: 2

*Göz bebeği II çok sevilen, çok kıymetli kimse
veya şey.*

Hal-i ruhsârına nazar kıldum
Merdüm-i dide olduğın bildüm

merhabâ ider:

1. **merhabâ ider:-(e)r**

Kaside 1

Mısra: 58

Selamlaşmak.

Halil Çävüş Nebî Beg hem Halil Ağamuz a'lâ mı
İder mi 'ıyd olunca birbiriyle merhabâ neyler

mesken:

1. **meskenin:-i, -n**

Gazel 5

Mısra: 6

Yer, yurt, bulunulan yer.

Biñ otuz üçinci şevvâlinde on dördüncü gün
Meskenin zîr-i türâb itdi o dil-ber dostlar

mesned-i şer':

1. **mesned-i şer':**

Kaside 1

Mısra: 13

*Din kurallarının dayanağı, din kurallarının
makamı.*

Olur mı mesned-i şer' üzre dâyim sedd-i İskender
Benüm 'âlî-cenâbum ol efendim Muştafâ neyler

mesnevî:

1. **meşnevîsin:-(s)i, -n**

Gazel 7

Mısra: 6

*Mevlânâ Celâleddin Rûmî'nin altı ciltlik
Farsça eseri.*

Fuğarâsından olan mâlik olurlar kenze
Meşnevîsin işiden vâkıf olur ma'nâyâ

mesrûr ide:

1. **mesrûr ide:-e**

Tarih 5

Mısra: 1

(Gönlü) sevinçle doldurmak, mutlu etmek.

Çün teveccüh eyledün hacca Hudâ mesrûr ide
Ol Habîb-i ekremi haqqı seni mağfûr ide

mesrûr ola:

1. **mesrûr ola:-a**

Kıt'a 1

Mısra: 2

Sevinmek, mutlu olmak.

Şehr-i Ereğli yâ Rab ola hemîşe ma'mûr
Zevk u şafâlar ile halkı hem ola mesrûr

mestânevâr:

1. **mestânevâr:**

Gazel 6

Mısra: 7

Sarhoş gibi, sarhoşcasına.

Der-i pîr-i muğâna şöyle kim mestânevâr irdük
Hemân küp düşdük anda tolıdur meyhâneden
gördük

mest-i müdâm olmuş:

1. **mest-i müdâm olmuş:-muş**

Kaside 1

Mısra: 67

Daima sarhoş olmak.

Mey-i 'ışk-ı İlâhî nüş idüp mest-i müdâm olmuş
Haber vir zevk ile hep ehl-i 'ışk sâkıyâ neyler

mest-i müdâm olsak:

1. **mest-i müdâm olsak:-sa, -k**

Gazel 2

Mısra: 4

Devamlı sarhoş olmak, hiç ayık gezmek.

Mest-i müdâm olsak nola ger virse Hağ bāy-ı dili
El virse devlet sâkıyâ şunsañ ayağı bu kula

mevlâ:

1. **mevlâya:-(y)a**

Gazel 8

Mısra: 12

Allah.

Riyâzî gündüz ol şâyim gicelerde hem ol kâyim
Niyâz it Hağka her dâyim tazarru' eyle Mevlâyâ

mevlā 'ömrini devletini efvn eyleye:

1. mevlā 'ömrini devletini efvn eyleye:-(y)e

Tarih 1

Mısra: 14

Kelime Tipi: Dua İfadesi

*Allah ömrünü ve devletini (mutluluğunu)
artırsın.*

Ey Riyāzī yūri var tırma du'alar eyle
'Ömrini devletini eyleye efvn Mevlā

mevlānā:

1. mevlānāyuz:-(y)uz

Müfret 2

Mısra: 2

*1207-1273 yılları arasında yaşayan büyük
mutasavvıf Mevlana Celaleddin Rūmī.*

Māyil-i hāk-i der-i Hāzret-i Mevlānāyuz
bizi men' eyleme Mevlānāyuz

mevrūs-ı hūsn olmuş:

1. mevrūs-ı hūsn olmuş:-mış

Gazel 6

Mısra: 4

Güzellik miras bırakılmış.

Hudā virmiş saña cānā cemāl-i Hāzret-i Ādem
Saña mevrūs-ı hūsn olmuş pederden aneden
gördük

mey:

1. mey:

Gazel 4

Mısra: 2

Şarap, bāde.

Benüm gönülüm anı ister yine evvel bahār olsa
Mey olsa muṭrib olsa hem nigār-ı şivekār olsa

mevhāne:

1. mevhāneden:-den

Gazel 6

Mısra: 8

*Mey vesāir müskirātın satıldığı, içildiği yer,
şerbet-hāne.*

Der-i pīr-i muğāna şöyle kim mestānevār irdük
Hemān küp düşdük anda tōludur mevhāneden
gördük

mey-i 'ışk-ı ilāhī:

1. mey-i 'ışk-ı ilāhī:

Kaside 1

Mısra: 67

İlahi aşkın şarabı.

Mey-i 'ışk-ı İlāhī nūş idüp mest-i müdām olmuş
Haber vir zevk ile hep ehl-i 'ışk sākīyā neyler

meyleler içüp:

1. meyleler içüp:-üp

Gazel 4

Mısra: 5

Şarap içmek.

İçüp lāhūtī meyleler şöyle ser-mest-i müdām olsa
Ne ĩn ü ānı fehm itsek ne hōd nāsūtī bār olsa

mi:

1. mi:

Gazel 4

Mısra: 7

Soru eki.

Gönül şimden-girü bir ğayrı şekilde girse olmaz mı
Murakka' -püş u cāme-çāk u sīne şad-figār olsa

2. mi:

Gazel 7

Mısra: 10

Soru eki.

Fuķarāsınuñ ayağı tozına sür yüzünü
Ey Riyāzī ola mı böyle bir özge pāye

3. mısın:-sın

Gazel 10

Mısra: 1

Soru eki.

Şahn-ı çemende sākīyā şunmaz mısın piyālemüz
Velvele-i 'arşa şala āh u figān u nālemüz

4. mi:

Kaside 1

Mısra: 2

Mi, soru eki.

Ereğli kavmini söyle eyā bād-ı şabā neyleler
İder mi 'İş u 'işret dāyimā ehl-i şafā neyleler

5. mi:

Kaside 1

Mısra: 3

Mi, soru eki.

Kenār-ı cūda hüy u hāy ile neyleler çilerler mi
Nice aḥvāl-i dervişān kamu ehl-i hevā neyleler

6. mi:

Kaside 1

Mısra: 5

Mi, soru eki.

Gönüller yād ider mi luṭf idüp bu ‘abd-ı nā-çīzi
Haber vir ḥazret-i pīr-i pederden evvelā neyler

7. mi:

Kaside 1

Mısra: 9

Mi, soru eki.

Ḳılup beş vaktini bekler mi ḳahve-ḥāne küncini
Elinde ḳahve fincānın ḳılup cilve-nümā neyler

8. mi:

Kaside 1

Mısra: 15

Mi, soru eki.

Görür mi nā’ib ü kātib anuñ cūd u ‘aṭāsını
Re’is-i eṣhıyā-yı ‘ālem ol İbn-i ‘Aṭā neyler

9. mi:

Kaside 1

Mısra: 17

Mi, soru eki.

İder mi dersi ta’līm ol kerīm-ḥulḳ u nigū-ḥū
Ḳılur mı pend ü nuṣḥın vā’iz-i ṣīrīn-eda’ neyler

10. mi:

Kaside 1

Mısra: 19

Mi, soru eki.

İder mi ‘uzlet ü vaḥdetde her dem zevḳ-i rūḥānī
Nice üstādum ol pīr-i ṭarīḳat dāyımā neyler

11. mi:

Kaside 1

Mısra: 24

Mi, soru eki.

Efendimüz Ḥalīl ol ḥātemü’l-ḥaşlet ḳazāsından
Gelüp ḥün-ı Ḥalīli ḥalḳa başt itdi mi yā neyler

12. mi:

Kaside 1

Mısra: 26

Mi, soru eki.

Bizüm ‘Abdī Efendimüz ‘ubūdiyyet maḳāmında
Ḥudā-yı vāhibü’l-āmāle eyler mi du‘ā neyler

13. mi:

Kaside 1

Mısra: 32

Mi, soru eki.

Cemālu’llāh Efendi eyleyüp da’vā-yı ḡavṣıyyet
Ki dir mi ol menem ṣimdi re’is-i aṣfiyā neyler

14. mi:

Kaside 1

Mısra: 34

Mi, soru eki.

Dem-ā-dem dem urur mı sırr-ı lāhūtiden ol rūḥum
Cemālī dāyımā eyler mi ṣaṭḥ-ı evliyā neyler

15. mi:

Kaside 1

Mısra: 39

Mi, soru eki.

Nice seyr ü sülūk-ı ‘ālem-i ervāḥ iderler mi
Farīḳ-i aṣfiyā ḥoş mı gürūḥ-ı etḳıyā neyler

16. mi:

Kaside 1

Mısra: 41

Mi, soru eki.

Meḥemmed Beg iyü mi tevliyeden ḥazzı var
mıdır
Za’imü’l-vaḳt olan Yūsuf Aḡa Yūsuf-likā neyler

17. mi:

Kaside 1

Mısra: 43

Mi, soru eki.

İder mi ravzasında ‘ıyş ‘işretler ziyāfetler
Tamām itdi mi süknāyı bizüm Ṣa’bān Aḡa neyler

18. mi:

Kaside 1

Mısra: 44

Mi, soru eki.

İder mi ravzasında ‘ıyş ‘işretler ziyāfetler
Tamām itdi mi süknāyı bizüm Ṣa’bān Aḡa neyler

19. mi:

Kaside 1

Mısra: 51

Mi, soru eki.

O mīr-i mīzbān eyler mi dünyāya seḥā neyler
Ḥasan Beg dāyımā başt-ı simāt-ı ‘işret eyler mi

20. mi:

Kaside 1

Mısra: 52

Mi, soru eki.

O mîr-i mîzbân eyler mi dünyâyâ sehâ neyler
Hasan Beg dâyimâ baş-ı simâ-ı 'işret eyler mi

21. **mi:**

Kaside 1

Mısra: **53**

Mi, soru eki.

Şafâ vü zevk ider mi cennetâsâ ravzası içre
'Alî Beg ol sipâhî kethudâsı hâliyâ neyler

22. **mi:**

Kaside 1

Mısra: **58**

Mi, soru eki.

Halîl Çävüş Nebî Beg hem Halîl Ağamuz a'lâ mı
İder mi 'ıyd olunca birbiriyle merhabâ neyler

23. **mi:**

Kaside 1

Mısra: **60**

Mi, soru eki.

Mü'ezzin Hâcî İbrâhîm du'â-yı hayr ile her-dem
İder mi bizi yâd ol sâlik-i râh-ı Hudâ neyler

24. **mi:**

Kaside 1

Mısra: **69**

Mi, soru eki.

Yeler mi dilberân ardınca Aḥmed Beg tek ü tenhâ
Anuñ maḥbûbiyâsı aña eyler mi vefâ neyler

25. **mi:**

Kaside 1

Mısra: **70**

Mi, soru eki.

Yeler mi dilberân ardınca Aḥmed Beg tek ü tenhâ
Anuñ maḥbûbiyâsı aña eyler mi vefâ neyler

26. **mi:**

Kaside 1

Mısra: **71**

Mi, soru eki.

Ol Aḥmed Şâh Şevḳînün ziyâd eyler mi şevḳini
Gurüşına dönîş var mı yâ eyler mi cefâ neyler

27. **mi:**

Kaside 1

Mısra: **72**

Mi, soru eki.

Ol Aḥmed Şâh Şevḳînün ziyâd eyler mi şevḳini
Gurüşına dönîş var mı yâ eyler mi cefâ neyler

28. **mi:**

Kaside 1

Mısra: **82**

Mi, soru eki.

Selâm idüp selâm aldugumuz yârânumuz cümle
Ġarîḳ-i baḥr-ı 'işret mi farîḳ-i âşinâ neyler

29. **mi:**

Tarih 1

Mısra: **8**

Mi, soru eki.

'Ulemâ vü şulehâ oldı kuluñ ḳurbânuñ
Sen velî-sîrete cân virmeyeyin mi cânâ

30. **mi:**

Kaside 1

Mısra: **11**

Mi, soru eki.

Biri biriyle var mı imtizâcî ḳoñşılar hoş mı
Birâderlerle 'ammî-zâdemüz hep aḳrabâ neyler

31. **mi:**

Kaside 1

Mısra: **13**

Mi, soru eki.

Olur mı mesned-i şer' üzre dâyim sedd-i İskender
Benüm 'âlî-cenâbum ol efendim Muştafâ neyler

32. **mi:**

Kaside 1

Mısra: **18**

Mi, soru eki.

İder mi dersi ta'lîm ol kerîm-hulḳ u nigû-hû
Ḳılur mı pend ü nuşhın vâ'iz-i şîrîn-edâ' neyler

33. **mi:**

Kaside 1

Mısra: **22**

Mi, soru eki.

Kimisi ders ü tevḥîd ü kimisi gûş-ı pend içün
Varur mı meclisine cümle yârân-ı şafâ neyler

34. **mi:**

Kaside 1

Mısra: **33**

Mi, soru eki.

Dem-â-dem dem urur mı sırr-ı lâhûtiden ol rûhum
Cemâlî dâyimâ eyler mi şaḥ-ı evliyâ neyler

35. **mi:**

Kaside 1

Mısra: 37
Mi, soru eki.

Nice ol İbn-i Şun' u'llāh Efendi sālik-i Hāk mı
Dağı İshāk Efendi tālib-i fakr u fenā neyler

36. mı:
Kaside 1
Mısra: 50
Mi, soru eki.

Meħemmed Beg o mīr-āhūr-ı 'izzetlü Hasan Paşa
Teveccüh kıldı mı Koşantıye kadri hümā neyler

37. mı:
Kaside 1
Mısra: 73
Mi, soru eki.

Sevād-ı şî'rin anuñ yüzine urur mı dil-berler
Siyāhīnūñ siyāhına qalur mı dil-rübā neyler

38. mı:
Kaside 1
Mısra: 74
Mi, soru eki.

Sevād-ı şî'rin anuñ yüzine urur mı dil-berler
Siyāhīnūñ siyāhına qalur mı dil-rübā neyler

39. mı:
Kaside 1
Mısra: 76
Mi, soru eki.

Kamu aġyār u eşraf-ı vilāyetden büyük küççük
Ser-ā-ser cümle a'lā mı fakır ü aġniyā neyler

40. mı:
Kaside 1
Mısra: 79
Mi, soru eki.

Kef-i mīzān-ı baqqālān başar mı baġrına taşlar
Olur mı sūk-ı sultānīde çok bey' ü şirā neyler

41. mı:
Kaside 1
Mısra: 57
Mi, soru edatı.

Halil Çāvüş Nebī Beg hem Halil Ağamuz a'lā mı
İder mi 'ıyd olunca birbiriyle merħabā neyler

mıhr ü vefānuñ eseri:

1. mıhr ü vefānuñ eseri:-i
Gazel 9

Mısra: 2
Sevgi ve vefanın izi.

Bādveş bu dil-i mecnūnum olur büyende
Leyliyā mıhr ü vefānuñ eseri yok sende

mikün:

1. mikün:
Müfret 6
Mısra: 1
Yapma.

Mikün rüz-ı cezā' ya Rab 'ikābi
Bi-bahşā cürm-i İdrīs bin Türābī

mü'ezzin:

1. mü'ezzinlerle:-ler, -le
Kaside 1
Mısra: 30
Ezan okuyan.

Haṭīb-i Cāmi'-i ekber imām-ı ma'bed-i ezher
Mü'ezzinlerle ḥāfızlar kamu nigū-şadā neyler

mü'ezzin ḥacı ibrahīm:

1. mü'ezzin ḥacı ibrahīm:
Kaside 1
Mısra: 59
Müezzin Hacı İbrahim.

Mü'ezzin Ḥacı İbrāhīm du'ā-yı ḥayr ile her-dem
İder mi bizi yād ol sālik-i rāh-ı Hudā neyler

müfti-i nigde:

1. müfti-i nigde:
Tarih 4
Mısra: 14
Niğde müftüsü.

Didi ḥātif bu sözi tāriḥ için
Müfti-i Niğde Vişālīdür sezā

muḥassal:

1. muḥassal:
Kaside 1
Mısra: 56
Hasılı, sözün kısası, sonunda.

Yazıcı-zādeler hem-sırrumuz hem-rāzumuz hoş
mı
Muḥassal ser-te-ser cümle gulām-ı pādişā neyler

2. muḥassal:
Tarih 1

Mısra: 11

Hasılı, sözün kısası, sonunda.

Sende cem' oldı muhaşşal kamu evşâf-ı cemîl
Ne 'ibâretle seni medh idem ey kân-ı şehâ

müheyyâ-i cevâb-ı melekânet:

1. müheyyâ-i cevâb-ı melekânet:

Gazel 1

Mısra: 3

Senin meleklerinin cevabının hazırı.

Dil müheyyâ-i cevâb-ı melekânet ne-küned
Yâ ilâhî mededî kün be-meğâk-i lahadeş

mükerrer:

1. mükerrer:

Gazel 1

Mısra: 10

Tekrar.

İn Riyâzî-i günehkâr küned lutfet ümîd
Zâ'n sebep kerde mükerrer mededeş kün mededeş

münkir:

1. münkir:

Gazel 1

Mısra: 5

İnkâr eden, kabul etmeyen.

Haşr u neşret ne şevem münkir ü ammâ kerdem
Ân 'amelhâ-i bedî' müş'ir-i kizbem şevedeş

murâd hân:

1. murâd hân:

Tarih 1

Mısra: 15

Murad Han.

Emr idüp aña Murâd Hân didi târîhin
Ola serdârî hâkîmâne Mehemmed Pâşâ

murâd-ı haq:

1. murâd-ı haq:

Müseddes 1

Mısra: 20

Allah'ın isteği.

Añla maşşüdi nedür bu künbed-i devvârdan
Yâ murâd-ı Haq nedür bunca ağan enhârdan

murakka' -püş u câme-çâk u sîne:

1. murakka' -püş u câme-çâk u sîne:

Gazel 4

Mısra: 8

Yamalı giyen ve giysi yırtan kalp.

Gönül şimden-girü bir gayrı şekle girse olmaz mı
Murakka' -püş u câme-çâk u sîne şad-figâr olsa

murğ-ı cânüm:

1. murğ-ı cânüm:-(u)m

Kaside 1

Mısra: 83

Gönül kuşu.

Riyâzî uçmağ ister murğ-ı cânüm küy-i dil-dâra
Eger dirlerse bizden gurbet içre hâkipâ neyler

murğ-ı dil:

1. murğ-ı dil:

Gazel 11

Mısra: 2

Gönül kuşu.

Sâkin-i künc-i kanâ'at eyle ey Mevlâ beni
Murğ-ı dil uçmağ diler kıl tã'ir-i 'uqbâ beni

murğ-ı dili:

1. murğ-ı dili:-i

Gazel 10

Mısra: 6

Gönül kuşu.

Fikr-i dehânın iderek yok yire cân virem gibi
Murğ-ı dili şikâr ider ol iki çeşmi elâmuz

müş'ir-i kizbem:

1. müş'ir-i kizbem:

Gazel 1

Mısra: 6

Yalanımı haber veren.

Haşr u neşret ne şevem münkir ü ammâ kerdem
Ân 'amelhâ-i bedî' müş'ir-i kizbem şevedeş

muştafâ:

1. muştafâ:

Müfret 1

Mısra: 2

Mustafa.

Eyler şefâ'atüni ricâ dilden Aḥmedâ
Ḥor u zelîl ü kemterüñ İdrîs Muştafâ

mutrib:

1. muṭrib:

Gazel 4

Mısra: 2

1. Bir mûsikî âleti çalan kimse, sâzende. 2. İlâhî, gazel, şarkı vb. okuyan kimse, hânende. 3. Mevlevîhânelerde âyin sırasında neyzen, kudümzen, âyinhan vb.nin birlikte mûsikî icrâ ettikleri yer [Mutriphâne de denir]. 4. Bu yerde bulunan mûsikîşinas topluluğu.

Benüm gönüm anı ister yine evvel bahâr olsa
Mey olsa muṭrib olsa hem nigâr-ı şivekâr olsa

N

nağme-i nâyı:

1. nağme-i nâyı:-ı

Gazel 7

Mısra: 4

Ney sesi/nağmesi.

Na'ra-i kûsı anuñ velvele şaldı felege
Nağme-i nâyı düşürdi beni hüy u hâya

nâ'ib ü kâtib:

1. nâ'ib ü kâtib:

Kaside 1

Mısra: 15

Vekil ve katip.

Görür mi nâ'ib ü kâtib anuñ cüd u 'atâsını
Re'is-i eşriyâ-yı 'âlem ol İbn-i 'Aṭâ neyler

naķib-i zümre-i sādāt:

1. naķib-i zümre-i sādāt:

Kaside 1

Mısra: 64

Seyyidler zümresinin vekili.

Ahālî-i 'ulüm ile nedür aḥvâli sādātun
Naķib-i zümre-i sādāt olan mehdî-i mâ neyler

nakş-ı mânîst:

1. nakş-ı mânîst:

Müfret 4

Mısra: 1

Mani'nin resmi.

Hümâyun-nâme-i tu nakş-ı Mânîst
Cevâb-ı ân nüvisten ḥadd-i mâ nîst

nāsütî:

1. nāsütî:

Gazel 4

Mısra: 6

İnsanlık.

İçüp lâhütî meyler şöyle ser-mest-i müdâm olsağ
Ne ĩn ü ânı fehm itsek ne ḥod nāsütî bār olsa

nâz eyler:

1. nâz eyler:-r

Müseddes 1

Mısra: 26

Naz etmek, nazlanmak.

Gâh 'âşık şüretinde görünür ol bî-niyâz
Gâh ma'şuķ olur eyler 'âşıka biñ dürlü nâz

nazar kıldum:

1. nazar kıldum:-du, -m

Müfret 3

Mısra: 1

Bakmak, bakış.

Hâl-i ruhsârına nazar kıldum
Merdüm-i dîde olduğım bildüm

ne:

1. ne:

Gazel 4

Mısra: 10

Ne.

Dem-i vuşlatda ey dil şöyle bir vâdiye varsağ kim
Ne olsa olmasa olsa ne yoğ olsa ne var olsa

2. nedür:-dür

Gazel 8

Mısra: 7

"Nedir?" anlamında soru zamiri.

Nedür ḥalkı dil-âzâruñ koğıl artur dilâ zâruñ
Utan Ḥaķdan ḳanı 'âruñ niyâz eyle Te'âlâya

3. nedür:-dür

Kıt'a 2

Mısra: 1

"Nedir?" anlamında soru zamiri.

Cennet-i 'işkuñda ey Leylâ ḳurânîṭus nedür
Lerze-i derd ü ḡamuñ yanında sünöḥvus nedür

4. nedür:-dür

Kıt'a 2

Mısra: 2

"Nedir?" anlamında soru zamiri.

Cennet-i 'işkuñda ey Leylâ ḳurânîṭus nedür
Lerze-i derd ü ḡamuñ yanında sünöḥvus nedür

5. **nedür:-dür**

Kıt'a 2

Mısra: 4

"Nedir?" anlamında soru zamiri.

Ey ʿabīb teşne-dillükden ben öldüm kıl 'ilâc
Leblerün şunsañ ki bilmezdim ziyâbîtus nedür

6. **nedür:-dür**

Tarih 1

Mısra: 10

"Nedir?" anlamında soru zamiri.

Nedür ol zât-ı şerîfûndeki rûhâniyyet
Nedür ol çehre-i pâküñde olan nür-ı Hudâ

7. **ne:**

Gazel 4

Mısra: 11

"Aşırılık, çok, oldukça fazla" anlamı
katmıştır.

Ayağı elde devr iden bu bâğ içre ne devletdür
Riyâzîyâ bu devr içre kişi devlet-medâr olsa

8. **nedür:-dür**

Kaside 1

Mısra: 63

"Nedir, nasıldır, nasıl bir şeydir?"
anlamlarında soru zamiri.

Ahâlî-i 'ulûm ile nedür aḥvâli sâdâton
Naḳb-i zümre-i sâdât olan mehdî-i mâ neyler

9. **nedür:-dür**

Müseddes 1

Mısra: 19

"Nedir, nasıldır, nasıl bir şeydir?"
anlamlarında soru zamiri.

Añla maḳşûdı nedür bu künbed-i devvârdan
Yâ murâd-ı Hâḳ nedür bunca aḳan enhârdan

10. **nedür:-dür**

Müseddes 1

Mısra: 20

"Nedir, nasıldır, nasıl bir şeydir?"
anlamlarında soru zamiri.

Añla maḳşûdı nedür bu künbed-i devvârdan
Yâ murâd-ı Hâḳ nedür bunca aḳan enhârdan

11. **nedür:-dür**

Müseddes 1

Mısra: 28

"Nedir, nasıldır, nasıl bir şeydir?"
anlamlarında soru zamiri.

Remz ile dermân beyân eyler bu derde cümle sâz
Ey Riyâzî yâ nedür sende bu deñlü hırş u âz

12. **nedür:-dür**

Tarih 1

Mısra: 9

"Nedir, nasıldır, nasıl bir şeydir?"
anlamlarında soru zamiri.

Nedür ol zât-ı şerîfûndeki rûhâniyyet
Nedür ol çehre-i pâküñde olan nür-ı Hudâ

13. **ne:**

Tarih 1

Mısra: 12

"Hangi, nasıl?" anlamında soru sıfatı.

Sende cem' oldı muḥaşşal ḳamu evşâf-ı cemîl
Ne 'ibâretle seni medḥ idem ey kân-ı şehâ

ne bilsün:

1. **ne bilsün:-sün**

Kaside 1

Mısra: 36

Nasıl bilebilir, ne bilsin.

Cemâlu'llâha kim şaşî baḳarsa ol kes a'mâdur
Ne bilsün degme a'mâ vâḳıf-ı sırr-ı 'amâ neyler

ne ki itdüñse bulursın:

1. **ne ki itdüñse bulursın:-(u)r, -sın**

Gazel 8

Mısra: 4

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Ne ettiysen (onu) bulmak II İyilik ettiysen
iyilikle karşılaşmak, kötülük ettiysen kötülükle
karşılaşmak.

Ki sen de bir gün ölürsün ölürsün toprak olursın
Ne ki itdüñse bulursın düşersin dürlü ḡavḡāya

ne ne:

1. **ne ne:**

Gazel 4

Mısra: 6

Birden fazla özne, tümleç veya fiile
olumsuzluk anlamı katmak için bunlardan önce
yer alan kelimelerin başlarına getirilen
tekrarlamalı bağlaç, hem ... hem ... karşıtı.

İçüp lâhûtî meyler şöyle ser-mest-i müdâm olsaḳ
Ne ñ ü âñı fehm itsek ne ḥod nâsûtî bâr olsa

ne şevem:

1. ne şevem:

Gazel 1
Mısra: 5
Olmam.

Haşr u neşret ne şevem münkir ü ammā kerdem
Ân ‘amelhâ-i bedî’ müş‘ir-i kizbem şevedeş

ne var olsa:

1. ne var olsa:

Gazel 4
Mısra: 4
Olsa ne var?

Lebüñden büse-cü olsağ cevâb-ı lâ gelür anı
Saña lâyıķ mı yokdur diyessin anı ne var olsa

ne yoğ olsa ne var olsa:

1. ne yoğ olsa ne var olsa:-sa

Gazel 4
Mısra: 10
Ne yok olsa ne var olsa.

Dem-i vuşlatda ey dil şöyle bir vâdiye varsağ kim
Ne olsa olmasa olsa ne yoğ olsa ne var olsa

nebî beg:

1. nebî beg:

Kaside 1
Mısra: 57
Nebî Bey.

Halîl Çävüş Nebî Beg hem Halîl Ağamuz a‘lâ mı
İder mi ‘ıyd olunca birbiriyle merhabâ neyler

ne-cüyî:

1. ne-cüyî:

Müfret 7
Mısra: 1
Sormazsan, sormamak.

Ez-mâ eger ne-cüyî rüz-i cezâ’ hisâbî
Bâşed qarîn-i lutfet İdrîs bin Tûrâbî

neden:

1. neden:

Gazel 6
Mısra: 10
Hangi sebepten, nerden, nasıl.

Riyâzî açmayınca cân gözin görünmedi dildâr
Görenler hep bu tarz üzre görürler yâ neden
gördük

nedîdem:

1. nedîdem:

Gazel 1
Mısra: 2
Görmedim.

Ey dirîğ ‘ömr-i merâ peyk-i ecel der-resedeş
Çi şevad hâl nedîdem ‘amelî-râ cesedeş

ne-küned:

1. ne-küned:

Gazel 1
Mısra: 3
Olmaz.

Dil müheyyâ-i cevâb-ı melekânet ne-küned
Yâ ilâhî mededî kün be-meğâk-i lahadeş

nesîm-i sırr-ı hû:

1. nesîm-i sırr-ı hû:

Gazel 3
Mısra: 1
*Allah'ın gizlerinin rüzgarı, Allah'ın sırlarının
esintisi.*

Esdî nesîm-i sırr-ı hû gel derd ile hû diyelüm
Yağdı beni envâr-ı hû gel derd ile hû diyelüm

ney gibi iñler:

1. ney gibi iñler:-r

Gazel 5
Mısra: 14
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
*Ney gibi inlemek II çekilen acıdan dolayı ney
gibi inilti bir ses çıkarmak.*

Gayrı çâre bulmadı nitsün Riyâzî-i haķîr
Def gibi göksin döğüp ney gibi iñler dostlar

neyle:

1. neyler:-r

Kaside 1
Mısra: 22
Ne eylemek, ne yapmak.

Kimisi ders ü tevħîd ü kimisi güş-ı pend için
Varur mı meclisine cümle yârân-ı şafâ neyler

2. neyler:-r

Kaside 1
Mısra: 24
Ne eylemek, ne yapmak.

Efendimüz Hâlîl ol hâtemü'l-ḥaşlet kazâsından
Gelüp hün-î Hâlîlî halka baş itdi mi yâ neyler

3. neyler:-r

Kaside 1

Mısra: 26

Ne eylemek, ne yapmak.

Bizüm 'Abdî Efendimüz 'ubüdiyyet makâmında
Hudâ-yı vâhibü'l-âmâle eyler mi du'â neyler

4. neyler:-r

Kaside 1

Mısra: 28

Ne eylemek, ne yapmak.

Nice hâtîr-küşâ-yı zümre-i aḥbâb olan Seyyîd
Enîsüm münîsüm ḡam-ḥârûm ol Mûsâ Rîzâ
neyler

5. neyler:-r

Kaside 1

Mısra: 30

Ne eylemek, ne yapmak.

Hâtîb-î Câmî '-i ekber imâm-ı ma'bed-i ezher
Mü'ezzinlerle hâfîzlar kamu nigû-şadâ neyler

6. neyler:-r

Kaside 1

Mısra: 32

Ne eylemek, ne yapmak.

Cemâlu'llâh Efendi eyleyüp da'vâ-yı ḡavşîyyet
Ki dir mi ol menem şimdi re'îs-i aşfiyâ neyler

7. neyler:-r

Kaside 1

Mısra: 34

Ne eylemek, ne yapmak.

Dem-â-dem dem urur mı sırr-ı lâhûtîden ol rûḡum
Cemâlî dâyimâ eyler mi şaḥ-ı evliyâ neyler

8. neyler:-r

Kaside 1

Mısra: 36

Ne eylemek, ne yapmak.

Cemâlu'llâha kim şaşî baḡarsa ol kes a'mâdur
Ne bilsün degme a'mâ vâkıf-ı sırr-ı 'amâ neyler

9. neyler:-r

Kaside 1

Mısra: 38

Ne eylemek, ne yapmak.

Nice ol İbn-i Şun'u'llâh Efendi sâlik-i Hâḡ mı
Daḡı İshâḡ Efendi ṭâlib-i faḡr u fenâ neyler

10. neyler:-r

Kaside 1

Mısra: 40

Ne eylemek, ne yapmak.

Nice seyr ü sülûk-ı 'âlem-i ervâḡ iderler mi
Farîḡ-î aşfiyâ ḡoş mı ḡürûḡ-ı etḡiyâ neyler

11. neyler:-r

Kaside 1

Mısra: 42

Ne eylemek, ne yapmak.

Meḡemmed Beg iyü mi tevliyeten ḡazzı var
mıdur
Za'imü'l-vaḡt olan Yûsuf Aḡa Yûsuf-likâ neyler

12. neyler:-r

Kaside 1

Mısra: 44

Ne eylemek, ne yapmak.

İder mi ravzasında 'ıyş 'iḡretler ziyâfetler
Tamâm itdi mi süknâyı bizüm Şa'bân Aḡa neyler

13. neyler:-r

Kaside 1

Mısra: 46

Ne eylemek, ne yapmak.

ḡınâsından durur eflâke baş eḡmez şafâsı var
Sipâhiler re'îsi Muştafâ Beg kethudâ neyler

14. neyler:-r

Kaside 1

Mısra: 48

Ne eylemek, ne yapmak.

Şecâ'atle mehâbet hem seḡâvet anda ḡatm oldı
Meḡemmed Beg nice ol ḡazret-i Ḥayder-likâ
neyler

15. neyler:-r

Kaside 1

Mısra: 50

Ne eylemek, ne yapmak.

Meḡemmed Beg o mîr-âḡûr-ı 'izzetlü Ḥasan Paşa
Teveccüh kıldı mı Ḳoştanṡiye ḡadri ḡümâ neyler

16. neyler:-r

Kaside 1

Mısra: 52

Ne eylemek, ne yapmak.

O mîr-i mîzbân eyler mi dünyâya seḡâ neyler
Ḥasan Beg dâyimâ baş-ı simâṡ-ı 'iḡret eyler mi

17. **neyler:-r**

Kaside 1

Mısra: **54**

Ne eylemek, ne yapmak.

Şafâ vü zevk ider mi cennetâsâ ravzası içre

‘Alî Beg ol sipâhî ketûdâsî hâliyâ neyler

18. **neyler:-r**

Kaside 1

Mısra: **56**

Ne eylemek, ne yapmak.

Yazıcı-zâdeler hem-sırrumuz hem-râzumuz hoş
mı

Muhaşşal ser-te-ser cümle gulâm-ı pâdişâ neyler

19. **neyler:-r**

Kaside 1

Mısra: **58**

Ne eylemek, ne yapmak.

Halîl Çävüş Nebî Beg hem Halîl Ağamuz a‘lâ mı
İder mi ‘ıyd olunca birbiriyle merhabâ neyler

20. **neyler:-r**

Kaside 1

Mısra: **60**

Ne eylemek, ne yapmak.

Mü‘ezzin Hâcî İbrâhîm du‘â-yı hayr ile her-dem
İder mi bizi yâd ol sâlik-i râh-ı Hüdâ neyler

21. **neyler:-r**

Kaside 1

Mısra: **62**

Ne eylemek, ne yapmak.

Cemî‘î ehl-i diller birle Çâker-zâdeler hoş mı
Haber vir cümle-i yârâmı hoş mıdur şehâ neyler

22. **neyler:-r**

Kaside 1

Mısra: **64**

Ne eylemek, ne yapmak.

Ahâlî-i ‘ulûm ile nedür ahvâli sâdâtun
Naķīb-i zümre-i sâdât olan mehdî-i mâ neyler

23. **neyler:-r**

Kaside 1

Mısra: **66**

Ne eylemek, ne yapmak.

Sülûkin eylemiş tekmiî Şüfî Küççük İbrâhîm
Bu dünyâ toptolı şeytân olursa bes aña neyler

24. **neyler:-r**

Kaside 1

Mısra: **68**

Ne eylemek, ne yapmak.

Mey-i ‘ışk-ı İlâhî nûş idüp mest-i müdâm olmuş
Haber vir zevk ile hep ehl-i ‘ışk sâķiyâ neyler

25. **neyler:-r**

Kaside 1

Mısra: **70**

Ne eylemek, ne yapmak.

Yeler mi dilberân ardınca Aħmed Beg tek ü tenhâ
Anuñ maħbûbıyısı aña eyler mi vefâ neyler

26. **neyler:-r**

Kaside 1

Mısra: **72**

Ne eylemek, ne yapmak.

Ol Aħmed Şâh Şevķinüñ ziyâd eyler mi şevķini
Gurüşına dönış var mı yâ eyler mi cefâ neyler

27. **neyler:-r**

Kaside 1

Mısra: **74**

Ne eylemek, ne yapmak.

Sevâd-ı şî‘rin anuñ yüzine urur mı dil-berler
Siyâhînüñ siyâhına kalur mı dil-rübâ neyler

28. **neyler:-r**

Kaside 1

Mısra: **76**

Ne eylemek, ne yapmak.

Ķamu aĶyâr u eşraf-ı vilâyetden büyük küççük
Ser-â-ser cümle a‘lâ mı faķır ü aĶniyâ neyler

29. **neyler:-r**

Kaside 1

Mısra: **78**

Ne eylemek, ne yapmak.

Cemî‘en hıvâceĶiler derziler Ķaffâflar hoş mı
Ahâlî-i vilâyetden Ķamu bay u gedâ neyler

30. **neyler:-r**

Kaside 1

Mısra: **80**

Ne eylemek, ne yapmak.

Kef-i mîzân-ı baķķâlân başar mı baĶrına taşlar
Olur mı sūk-ı sultânîde çok bey‘ ü şirâ neyler

31. **neyler:-r**

Kaside 1

Mısra: **82**

Ne eylemek, ne yapmak.

Selām idüp selām aldığımız yārānumuz cümle
Ġarīk-i baħr-ı ‘işret mi farīk-i āřinā neyler

32. **neyler:-r**

Kaside 1

Mısra: 84

Ne eylemek, ne yapmak.

Riyāzī uçmak ister murġ-ı cānum kūy-i dil-dāra
Eger dirlerse bizden ġurbet içre ħākipā neyler

33. **neyler:-r**

Kaside 1

Mısra: 1

Ne eylemek, ne yapmak.

Ereġli kavmini söyle eyā bād-ı řabā neyler
İder mi ‘İş u ‘işret dāyimā ehl-i řafā neyler

34. **neyler:-r**

Kaside 1

Mısra: 2

Ne eylemek, ne yapmak.

Ereġli kavmini söyle eyā bād-ı řabā neyler
İder mi ‘İş u ‘işret dāyimā ehl-i řafā neyler

35. **neyler:-r**

Kaside 1

Mısra: 3

Ne eylemek, ne yapmak.

Kenār-ı cūda hūy u hāy ile neyler çilerler mi
Nice aħvāl-i derviřān şamu ehl-i hevā neyler

36. **neyler:-r**

Kaside 1

Mısra: 4

Ne eylemek, ne yapmak.

Kenār-ı cūda hūy u hāy ile neyler çilerler mi
Nice aħvāl-i derviřān şamu ehl-i hevā neyler

37. **neyler:-r**

Kaside 1

Mısra: 6

Ne eylemek, ne yapmak.

Göñüller yād ider mi luř idüp bu ‘abd-ı nā-izi
Ġaber vir ħāzret-i pīr-i pederden evvelā neyler

38. **neyler:-r**

Kaside 1

Mısra: 8

Ne eylemek, ne yapmak.

řafāsı var mıdur rūġānī vü cismānī i‘lām it
İki yüzdten řafāsı var mı ol pīr-i dü-tā neyler

39. **neyler:-r**

Kaside 1

Mısra: 10

Ne eylemek, ne yapmak.

Ġılup beş vaştini bekler mi kāhve-ġāne küncini
Elinde kāhve fincānın ġılup cilve-nümā neyler

40. **neyler:-r**

Kaside 1

Mısra: 12

Ne eylemek, ne yapmak.

Biri biriyle var mı imtizācı ġoñřılar ġoř mı
Birāderlerle ‘ammī-zādemüz hep aġrabā neyler

41. **neyler:-r**

Kaside 1

Mısra: 14

Ne eylemek, ne yapmak.

Olur mı mesned-i şer ‘üzre dāyim sedd-i İskender
Benüm ‘ālī-cenābum ol efendim Muřafā neyler

42. **neyler:-r**

Kaside 1

Mısra: 16

Ne eylemek, ne yapmak.

Görür mi nā’ib ü kātib anuñ cūd u ‘ařasını
Re’īs-i eřġiyā-yı ‘ālem ol İbn-i ‘Atā neyler

43. **neyler:-r**

Kaside 1

Mısra: 18

Ne eylemek, ne yapmak.

İder mi dersi ta‘līm ol kerīm-ġulġ u nigū-ġū
Ġılur mı pend ü nuřġın vā’iz-i řīrīn-eda’ neyler

44. **neyler:-r**

Kaside 1

Mısra: 20

Ne eylemek, ne yapmak.

İder mi ‘uzlet ü vaġdetde her dem zevġ-i rūġānī
Nice üstādum ol pīr-i řarīġat dāyimā neyler

nice:

1. **nice:**

Kaside 1

Mısra: 4

*"Nasil?" anlamında imkansızlık ifade eden
soru zarfı.*

Kenār-ı cūda hūy u hāy ile neyler çilerler mi
Nice aħvāl-i derviřān şamu ehl-i hevā neyler

2. nice:

Kaside 1

Mısra: 20

"Nasıl?" anlamında imkansızlık ifade eden soru zarfı.

İder mi 'uzlet ü vahdetde her dem zevk-i rûhânî
Nice üstâdum ol pîr-i tarîkat dâyimâ neyler

3. nice:

Kaside 1

Mısra: 27

"Nasıl?" anlamında imkansızlık ifade eden soru zarfı.

Nice hâtır-küşâ-yı zümre-i aḥbâb olan Seyyîd
Enîsüm münisüm ğam-hârûm ol Mûsâ Rızâ
neyler

4. nice:

Kaside 1

Mısra: 37

"Nasıl?" anlamında imkansızlık ifade eden soru zarfı.

Nice ol İbn-i Şun' u'llâh Efendi sâlik-i Hâk mî
Daḥî İshâk Efendi tâlib-i fakr u fenâ neyler

5. nice:

Kaside 1

Mısra: 39

"Nasıl?" anlamında imkansızlık ifade eden soru zarfı.

Nice seyr ü sülûk-ı 'âlem-i ervâḥ iderler mi
Farîk-i aşfiyâ hoş mı gürûh-i etḳiyâ neyler

6. nice:

Kaside 1

Mısra: 48

"Nasıl?" anlamında imkansızlık ifade eden soru zarfı.

Şecâ'atle mehâbet hem seḥâvet anda ḥatm oldı
Meḥemmed Beg nice ol ḥazret-i Ḥayder-likâ
neyler

niçün:

1. niçün:

Gazel 8

Mısra: 2

Hangi amaçla, hangi sebeple, neden, niye.

Dilâ geldüñ cihân içre teveccüh eyle 'uḳbâya
Me'âd u mebd'e' ilmin bil niçün geldüñ bu
dünyâya

nigâr-ı şivekâr:

1. nigâr-ı şivekâr:

Gazel 4

Mısra: 2

İşveli sevgili, cilveli sevgili.

Benüm gönlüm anı ister yine evvel bahâr olsa
Mey olsa muṭrib olsa hem nigâr-ı şivekâr olsa

nigû-şadâ:

1. nigû-şadâ:

Kaside 1

Mısra: 30

Güzel sese sahip olanlar.

Ḥatîb-i Câmî' -i ekber imâm-ı ma'bed-i ezher
Mü'ezzinlerle ḥâfızlar kamu nigû-şadâ neyler

nişân eyledi:

1. nişân eyledi:-di

Gazel 10

Mısra: 3

Hedef yapmak, nişân almak.

Türümüze kaşı kemân eyledi bu cānı nişân
Ġamze-i bî-emân emân virmez olur ḥavâlemüz

nist:

1. nist:

Müfret 4

Mısra: 2

Değildir.

Hümâyun-nâme-i tu naḳş-ı Mânîst
Cevâb-ı ân nüvisten ḥadd-i mâ nîst

nitsün:

1. nitsün:

Gazel 5

Mısra: 13

Ne etsin, ne yapsın?

Ġayrı çâre bulmadı nitsün Riyâzî-i ḥaḳîr
Def gibi göksin dögüp ney gibi iñler dostlar

niyâz eyle:

1. niyâz eyle:

Gazel 8

Mısra: 8

Dua etmek, dilemek.

Nedür ḥalkı dil-âzârûñ koğıl artur dilâ zârûñ
Utan Ḥaḳdan ḳanı 'ârûñ niyâz eyle Te'âlâya

niyâz it:

1. niyâz it:

Gazel 8

Mısra: 12

Yalvarıp yakarmak, dua etmek.

Riyâzî gündüz ol şâyim gicelerde hem ol kâyim
Niyâz it Hâkka her dâyim tazarru' eyle Mevlâya

nola:

1. nola:

Gazel 2

Mısra: 4

Ne olur, ne çıkar, şaşılır mı?

Mest-i müdâm olsağ nola ger virse Hâk bây-ı dili
El virse devlet sâkıyâ şunsañ ayağı bu kula

nühves:

1. nühves:

Tarih 4

Mısra: 7

Nuh Peygamber gibi.

Nühves Hâk vire 'ömr-i sermedi
Bu Riyâzî-i hâkîr eyler du'â

nür-ı hudâ:

1. nür-ı hudâ:

Tarih 1

Mısra: 10

Allah'ın nuru.

Nedür ol zât-ı şerîfûndeki rûhâniyyet
Nedür ol çehre-i pâkünde olan nür-ı Hudâ

nüş idüp:

1. nüş idüp:-üp

Kaside 1

Mısra: 67

Kelime Tipi: Kalp İfade

İçmek, yudumlamak.

Mey-i 'ışk-ı İlâhî nüş idüp mest-i müdâm olmuş
Haber vir zevk ile hep ehl-i 'ışk sâkıyâ neyler

O

o:

1. anda:-n, -da

Gazel 6

Mısra: 8

O anda, bir an.

Der-i pîr-i muğâna şöyle kim mestânevâr irdük
Hemân küp düşdük anda tolıdur meyhâneden
gördük

2. o:

Gazel 9

Mısra: 5

"O" işaret sıfatı.

Benüm o unsenge ile râzımı ifşâ itdün
Kande buldum seni ey tıfl-ı sirişküm kande

o 'adū-yı bed-nihāduñı:

1. o 'adū-yı bed-nihāduñı:-(u)ñ, -ı

Tarih 5

Mısra: 8

O düşmanın kötü tabiatı.

Bu Riyâzî-i hâkîrûñ dâ'imâ eyler du'â
O 'adū-yı bed-nihāduñı Hudâ mağhūr ide

o bînâ-yı dili:

1. o bînâ-yı dili:-i

Gazel 2

Mısra: 10

O gönül binası.

İrer Riyâzî ol Hâka biñ biñ hicâbı keş iden
Şehr-i vücûdın seyr iden bulur o bînâ-yı dili

o dil-ber:

1. o dil-ber:

Gazel 5

Mısra: 6

O sevgili II şair kardeşi Mehmet'i

kastetmektedir.

Biñ otuz üçinci şevvâlinde on dördüncü gün
Meskenin zir-i türâb itdi o dil-ber dostlar

o gül-beden:

1. o gül-beden:

Gazel 10

Mısra: 7

O gül bedenli II sevgili kastedilmektedir.

'Aklum alan o gül-beden taşa şalan o pür-fiten
Bülbül iden gönca-dehen ruhları verd u lâlemüz

o mîr-âhür-ı 'izzetlü hasan paşa:

1. o mîr-âhür-ı 'izzetlü hasan paşa:

Kaside 1

Mısra: 49

O, sarayda atların bakımı ve yönetimiyle görevli kimse, imrahor Hasan Paşa.

Mehemmed Beg o mîr-âhür-ı 'izzetlü Hasan Paşa Teveccüh kıldı mı Koştançiye kadri hüme neyler

o mîr-i mîzbân:

1. o mîr-i mîzbân:

Kaside 1

Mısra: 52

O, misafir kabul edenlerin beyi II misafirperver olan kimse.

O mîr-i mîzbân eyler mi dünyāya şehā neyler
Hasan Beg dāyimā baş-ı simāt-ı 'işret eyler mi

o pür-fiten:

1. o pür-fiten:

Gazel 10

Mısra: 7

O fitmelerle dolu (sevgili).

'Aqlum alan o gül-beden taşā şalan o pür-fiten
Bülbül iden gönca-dehen ruhları verd u lālemüz

o şeh:

1. o şeh:

Gazel 2

Mısra: 8

O padişah, o sevgili.

Bî-dil olan 'aşıklarun nidügin añlar bî-kelām
Feryādum añlardı o şeh añlasa bu nāy-ı dili

oğl:

1. oğlumuñ:-(u)m, -(u)ñ

Tarih 2

Mısra: 2

Oğul, çocuk.

Ana rahminden eyleyince tülü'
Tārîhi Es'ad oğlumuñ toğdı

ol:

1. olsa:-sa

Gazel 4

Mısra: 2

Olmak.

Benüm gönülüm anı ister yine evvel bahār olsa
Mey olsa muṭrib olsa hem nigār-ı şivekār olsa

2. olsa:-sa

Gazel 4

Mısra: 8

Olmak.

Gönül şimden-girü bir ğayrı şekle girse olmaz mı
Murakka'-püş u cāme-çāk u sîne şad-figār olsa

3. olsa:-sa

Gazel 4

Mısra: 12

Olmak.

Ayağı elde devr iden bu bāğ içre ne devletdür
Riyāzīyā bu devr içre kişi devlet-medār olsa

4. olsağ:-sa, -k

Gazel 4

Mısra: 3

Olmak.

Lebünden büse-cü olsağ cevāb-ı lā gelür anı
Şaṅa lāyık mı yokdur diyesin anı ne var olsa

5. oldı:-dı

Gazel 5

Mısra: 2

Olmak.

Vālid ü mevlūdum öldi gitdi māder dostlar
Artık oldı cümleden fevt-i birāder dostlar

6. olmakla:-mak, -la

Gazel 5

Mısra: 7

Olmak.

İsmi olmakla Mehemmed hāmid olmuşdı özi
Rüz-ı maḥşerde şefi' ola peyember dostlar

7. olmuşdı:-muş, -dı

Gazel 5

Mısra: 7

Olmak.

İsmi olmakla Mehemmed hāmid olmuşdı özi
Rüz-ı maḥşerde şefi' ola peyember dostlar

8. ola:-a

Gazel 7

Mısra: 10

Olmak.

Fuḳarāsınuñ ayağı tozına sür yüzüñi
Ey Riyāzī ola mı böyle bir özge pāye

9. olan:-an

Gazel 7

Mısra: 5

Olmak.

Fuķarāsından olan mālīk olurlar kenze
Meşnevīsın işiden vāķıf olur ma'nāya

10. **olur:-(u)r**
Gazel 9
Mısra: 1
Olmak.

Bādveş bu dil-i mecnūnum olur būyende
Leyliyā mihr ü vefānuñ eşeri yok sende

11. **olur:-(u)r**
Gazel 10
Mısra: 4
Olmak.

Tīrümūze kaşı kemān eyledi bu cānı nişān
Ġamze-i bī-emān emān virmez olur havālemüz

12. **olur:-(u)r**
Kaside 1
Mısra: 13
Olmak.

Olur mı mesned-i şer' üzre dāyim sedd-i İskender
Benüm 'ālī-cenābum ol efendim Muştafā neyler

13. **olduğın:-duğ, -ı, -n**
Müfret 3
Mısra: 2
Olmak.

Hāl-i ruhsārına nazār kıldum
Merdüm-i dīde olduğın bildüm

14. **olurlar:-(u)r, -lar**
Müseddes 1
Mısra: 8
Olmak.

Mālīk-i dünyā-yı dūn olanlar itdiler ğurūr
Bilmediler kim olurlar 'an-ķarīb ehl-i ķubūr

15. **ola:-a**
Tarih 1
Mısra: 16
Olmak.

Emr idüp aña Murād Hān didi tārīhin
Ola serdārı hākīmāne Mehemmed Pāşā

16. **oldı:-dı**
Tarih 1
Mısra: 2
Olmak.

Haķķa şükr eyleyelüm geldi vezīr-i dānā
Oldı serdār 'Acem üzre Mehemmed Pāşā

17. **oldı:-dı**
Tarih 3
Mısra: 2
Olmak.

Rıhlet idince ebī Es'ad ile
Tārīhi oldı Tūrābī pederüm

18. **ölmezsın:-mez, -sın**
Gazel 8
Mısra: 5
Ölmek, yok olmak.

Ölürsın bunda ķalmazsın seni şanma ki ölmezsın
Sefer ķaydını ķılmazsın işüñi şalma ferdāya

19. **öldüm:-dü, -m**
Kit'a 2
Mısra: 3
Ölmek, yok olmak.

Ey řabīb teşne-dillükden ben öldüm ķıl 'ilāc
Leblerüñ şunsañ ki bilmezdüm ziyābīřus nedür

20. **olmaz:-maz**
Gazel 4
Mısra: 7
Olmak.

Göñül şimden-girü bir ğayrı şekle girse olmaz mı
Murāķķa'-püş u cāme-ķāk u sīne şad-figār olsa

21. **olmağā:-mağ, -a**
Gazel 5
Mısra: 11
Bulunmak.

Olmağā eglencemüz bir yādigārı ķalmadı
Tāzelükde fevt olup yaķdı cigerler dostlar

22. **olursa:-(u)r, -sa**
Kaside 1
Mısra: 66
... hale gelmek.

Sülükün eylemiş tekmił Şüfī Kūççük İbrāhīm
Bu dünyā toptolı şeytān olursa bes aña neyler

23. **olsa:-sa**
Gazel 4
Mısra: 2
Bulunmak.

Benüm göñlüm anı ister yine evvel bahār olsa
Mey olsa muşrib olsa hem nigār-ı şiveķār olsa

24. **olsa:-sa**
Gazel 4

Mısra: 2
Bulunmak.

Benüm gönüm anı ister yine evvel bahâr olsa
Mey olsa muṭrib olsa hem nigâr-ı şivekâr olsa

25. **olsa:-sa**
Gazel 4
Mısra: 10
Bulunmak.

Dem-i vuşlatda ey dil şöyle bir vâdiye varsaḳ kim
Ne olsa olmasa olsa ne yoğ olsa ne var olsa

26. **olsa:-sa**
Gazel 4
Mısra: 10
Bulunmak.

Dem-i vuşlatda ey dil şöyle bir vâdiye varsaḳ kim
Ne olsa olmasa olsa ne yoğ olsa ne var olsa

27. **olmasa:-ma, -sa**
Gazel 4
Mısra: 10
Bulunmamak.

Dem-i vuşlatda ey dil şöyle bir vâdiye varsaḳ kim
Ne olsa olmasa olsa ne yoğ olsa ne var olsa

28. **olan:-an**
Tarih 1
Mısra: 10
Bulunmak, var olmak.

Nedür ol zât-ı şerîfûndeki rûhâniyyet
Nedür ol çehre-i pâküñde olan nür-i Hudâ

29. **olan:-an**
Kaside 1
Mısra: 27
Bir duruma, vaşfa sahip olmak.

Nice hâṭır-küşâ-yı zümre-i aḥbâb olan Seyyîd
Enîsüm münisüm ğam-hârûm ol Mûsâ Rızâ
neyler

30. **olan:-an**
Kaside 1
Mısra: 64
(Bir şeye) Sâhip olmak.

Ahâlî-i ‘ulûm ile nedür aḥvâli sâdâtun
Naḳîb-i zümre-i sâdât olan mehdî-i mâ neyler

31. **ol:**
Müfret 5
Mısra: 2
"O" teklik üçüncü şahıs zamiri.

Ayağ altına alup şol kişi tıfl-ı ...
‘Âkıbet her gün ola ol ...

32. **olan:-an**
Kaside 1
Mısra: 42
... halinde bulunmak, ... haline gelmek.

Meḥammed Beg iyü mi tevliyetden ḥazzı var
midur
Za ‘îmü’l-vaḳt olan Yûsuf Ağa Yûsuf-likâ neyler

33. **ol:**
Kaside 1
Mısra: 32
T. Üçüncü teklik şahıs zamiri, O. II
Cemalullah Efendi kastedilmektedir.

Cemâlu’llâh Efendi eyleyüp da‘vâ-yı ğavşiyet
Ki dir mi ol menem şimdi re’îs-i aşfiyâ neyler

ol ahmed şâh:

1. **ol ahmed şâh:**
Kaside 1
Mısra: 71
O Ahmed Şah.

Ol Ahmed Şâh Şevḳînüñ ziyâd eyler mi şevḳini
Ġurûşına dönîş var mı yâ eyler mi cefâ neyler

ol bî-niyâz:

1. **ol bî-niyâz:**
Müseddes 1
Mısra: 25
O hiçbir şeye ihtiyacı olmayan II Allah.

Gâh ‘âşîḳ şüretinde görünür ol bî-niyâz
Gâh ma ‘şuḳ olur eyler ‘âşîḳa biñ dürlü nâz

ol çehre-i pâküñde:

1. **ol çehre-i pâküñde:-(ü)ñ, -de**
Tarih 1
Mısra: 10
O temiz yüzün II Mehmet Paşa
kastedilmektedir.

Nedür ol zât-ı şerîfûndeki rûhâniyyet
Nedür ol çehre-i pâküñde olan nür-i Hudâ

2. **ol çehre-i pâküñde:-(ü)ñ, -de**
Tarih 1
Mısra: 10
O temiz yüzün II Mehmet Paşa
kastedilmektedir.

Nedür ol zât-ı şerîfündeki rûhâniyyet
Nedür ol çehre-i pâküünde olan nûr-ı Hudâ

ol dildârdan:

1. **ol dildârdan:-dan**

Müseddes 1

Mısra: 22

O birinin gönlüne malik olan sevgili II Allah.

Mâ-şâşal bir lahzâ ırma kalbün ol dildârdan
İmdi şakla şıdk ile 'aşkın şakın ağıyardan

ol efendim muştafâ:

1. **ol efendim muştafâ:**

Kaside 1

Mısra: 14

O Mustafa efendim.

Olur mı mesned-i şer' üzre dâyim sedd-i İskender
Benüm 'âlî-cenâbum ol efendim Muştafâ neyler

ol habîb-i ekremi hakkı:

1. **ol habîb-i ekremi hakkı:-ı**

Tarih 5

Mısra: 2

*O çok cömert Hz. Muhammed'in tanrısı, o
çok Hz. Muhammed'in doğrusu (yolu).*

Çün teveccüh eyledün hacca Hudâ mesrûr ide
Ol Habîb-i ekremi hakkı seni mağfûr ide

ol haka:

1. **ol haka:-a**

Gazel 2

Mısra: 9

O Allahu Teala.

İrer Riyâzî ol Haka biñ biñ hicâbı keşf iden
Şehr-i vücûdın seyr iden bulur o bînâ-yı dili

ol hâtem-şîfat şâhib-kerem:

1. **ol hâtem-şîfat şâhib-kerem:**

Tarih 4

Mısra: 3

*O Hatem gibi kerem sahibi II Visali Efendi
kastedilmektedir.*

Sensin ol Hâtem-şîfat şâhib-kerem
Ey 'atâ kânı re'îs-i eşşiyâ

ol hâtemü'l-şâşlet kazâsından:

1. **ol hâtemü'l-şâşlet kazâsından:-ı, -n, -dan**

Kaside 1

Mısra: 23

*O tabiat mührünün kadısı, o ahlak mührünün
kadısı.*

Efendimüz Halîl ol hâtemü'l-şâşlet kazâsından
Gelüp hün-ı Halîli halka baş itdi mi yâ neyler

ol hâzret-i hayder-likâ mehemmed beg:

1. **ol hâzret-i hayder-likâ mehemmed beg:**

Kaside 1

Mısra: 48

O Hazreti Ali yüzlü Mehmet Bey.

Şecâ'atle mehâbet hem sehvâvet anda hatm oldı
Mehemmed Beg nice ol hâzret-i Hayder-likâ
neyler

ol ibn-i 'atâ:

1. **ol ibn-i 'atâ:**

Kaside 1

Mısra: 16

O babamın oğlu II kardeş.

Görür mi nâ'ib ü kâtib anuñ cüd u 'atâsım
Re'îs-i eşşiyâ-yı 'âlem ol İbn-i 'Atâ neyler

ol ibn-i şun'u'llâh efendi:

1. **ol ibn-i şun'u'llâh efendi:**

Kaside 1

Mısra: 37

O İbn-i Sunullah Efendi.

Nice ol İbn-i Şun'u'llâh Efendi sâlik-i Hağ mı
Dağı İshâk Efendi tâlib-i fakr u fenâ neyler

ol iki çeşmi elâmuz:

1. **ol iki çeşmi elâmuz:-muz**

Gazel 10

Mısra: 6

*O iki ela gözlü, o iki gözü ela olan II sevgili
kastedilmektedir.*

Fikr-i dehânın iderek yok yire cân virem gibi
Murg-ı dili şikâr ider ol iki çeşmi elâmuz

ol kerîm-hulk u nigû-hû:

1. **ol kerîm-hulk u nigû-hû:**

Kaside 1

Mısra: 17

*O cömert huylu ve güzel tabiatlı II kardeşini
kastedilmektedir.*

İder mi dersi ta'lim ol kerim-hulû u nigû-hû
Kılur mı pend ü nuşın vâ' iz-i şîrîn-eda' neyler

ol kes:

1. ol kes:

Kaside 1

Mısra: 35

O kimse, o kişi.

Cemâlu'llâha kim şaşî baķarsa ol kes a' mādur
Ne bilsün degme a' mā vāķıf-ı sırr-ı 'amā neyler

ol pîr-i dü-tâ:

1. ol pîr-i dü-tâ:

Kaside 1

Mısra: 8

O beli bükülmüş olan babam.

Şafâsı var mıdur rûhânî vü cismânî i' lâm it
İki yüzdən şafâsı var mı ol pîr-i dü-tâ neyler

ol pîr-i tarikat:

1. ol pîr-i tarikat:

Kaside 1

Mısra: 20

*O tarikat piri, o tarikat önderi II şair mensup
olduğu tarikatın pîrini kastetmektedir.*

İder mi 'uzlet ü vahdetde her dem zevk-i rûhânî
Nice üstādum ol pîr-i tarikat dāyimā neyler

ol rûhum:

1. ol rûhum:-(u)m

Kaside 1

Mısra: 33

O ruh, o can.

Dem-â-dem dem urur mı sırr-ı lâhûtiden ol rûhum
Cemâlî dāyimā eyler mi şaṭṭ-ı evliyā neyler

ol sâlik-i rāh-ı hudā:

1. ol sâlik-i rāh-ı hudā:

Kaside 1

Mısra: 60

*O Allah yolunun yolcusu II Müezzîn Hacı
İbrahim kastedilmektedir.*

Mü'ezzîn Hacı İbrāhîm du'â-yı ḥayr ile her-dem
İder mi bizi yād ol sâlik-i rāh-ı Hudā neyler

ol sipāhî kethudâsı 'alî beg:

1. ol sipāhî kethudâsı 'alî beg:

Kaside 1

Mısra: 54

O askerlerin yardımcısı olan Ali Bey.

Şafâ vü zevk ider mi cennetāsâ ravzası içre
'Alî Beg ol sipāhî kethudâsı ḥāliyā neyler

ol sultān ile hatm it:

1. ol sultān ile hatm it:

Gazel 8

Mısra: 10

Kelime Tipi: Dua İfadesi

*O sultan (Hz. Muhammed) ile sonlandır
(öldür) II Hz Muhammed'in yolundan ayrılmadan
ahirete gitme isteği kastedilmektedir.*

Bizi îmān ile hatm it daḥı Kur'an ile hatm it
Hem ol sultān ile hatm it ilāhî eyle hem-sāye

ol zāt-ı şerîfündeki:

1. ol zāt-ı şerîfündeki:-(ü)ñ, -de, -ki

Tarih 1

Mısra: 9

*O şerifli zatın, o mübarek şahsın II Mehmet
Paşa kastedilmektedir.*

Nedür ol zāt-ı şerîfündeki rûhāniyyet
Nedür ol çehre-i pāküñde olan nür-ı Hudā

on dördüncü gün:

1. on dördüncü gün:

Gazel 5

Mısra: 5

On dördüncü günde.

Biñ otuz üçüncü şevvâlinde on dördüncü gün
Meskenin zîr-i türâb itdi o dil-ber dostlar

Ö

öl-:

1. ölürsin:-(ü)r, -sin

Gazel 8

Mısra: 3

Ölmek, yok olmak.

Ki sen de bir gün ölürsün ölürsün toprak olursun
Ne ki itdüñse bulursun düşersin dürlü gavgāya

2. ölürsin:-(ü)r, -sin

Gazel 8

Mısra: 5

Ölmek, yok olmak.

Ölürsün bunda kalmazsın seni şanma ki ölmezsin
Sefer kaydını kılmazsın işüñi şalma ferdāya

öldi gitdi:

1. öldi gitdi:-di

Gazel 5

Mısra: 1

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Ölüp gitmek, yok olmak.

Vâlid ü mevlüdüm öldi gitdi mâder dostlar
Artık oldu cümleden fevt-i birâder dostlar

'ömr-i merâ:

1. 'ömr-i merâ:

Gazel 1

Mısra: 1

Benim ömrümün.

Ey dirîğ 'ömr-i merâ peyk-i ecel der-resedeş
Çi şevved hâl nedîdem 'amelî-râ cesedeş

özi:

1. özi:-i

Gazel 5

Mısra: 7

T. Kendi, şahsı, zatı. II şair genç yaşta ölen kardeşi Mehmet'i kastetmektedir.

İsmi olmakla Mehemmed hâmid olmuşdı özi
Rûz-ı mahşerde şefî' ola peyember dostlar

2. özi:-i

Gazel 5

Mısra: 9

T. Kendi, şahsı, zatı. II şair genç yaşta ölen kardeşi Mehmet'i kastetmektedir.

Bâğ-ı 'âlemde özi bir tâze nahl iken hemân
Verd-i rüyın soldurupdur bād-ı şarşar dostlar

P

peder:

1. pederden:-den

Gazel 6

Mısra: 4

Baba.

Hudâ virmiş saña cānâ cemâl-i Hazret-i Âdem
Saña mevrûs-ı hüsn olmuş pederden aneden
gördük

2. pederüm:-(ü)m

Tarih 3

Mısra: 2

Baba.

Rıhlet idince ebî Es'ad ile
Tārîhi oldu Tūrābî pederüm

pend ü nuşhın:

1. pend ü nuşhın:-i, -n

Kaside 1

Mısra: 18

Öğüt ve nasihat.

İder mi dersi ta'lîm ol kerîm-hulû u nigû-hû
Kılur mı pend ü nuşhın vâ'iz-i şîrîn-eda' neyler

pervâne:

1. pervânenen:-den

Gazel 6

Mısra: 2

Geceleri ışığın etrafında dönen küçük kelebek II âşık.

Girih-gîr-i ser-i zülf-i nigârî şânenen gördük
Maḥabbet şem'ine yanmağı hem pervânenen gördük

peygamber:

1. peygamber:

Kıt'a 4

Mısra: 4

Hız. Muhammed (SAV).

Añlamaz mazmûn-ı fehvâsın bu nuşkuñ her 'avâm
Didi peygamber bunı es-şabru miftâhu's-selâm

peyk-i ecel:

1. peyk-i ecel:

Gazel 1

Mısra: 1

Ecel habercisi II Azrail.

Ey dirîğ 'ömr-i merâ peyk-i ecel der-resedeş
Çi şevved hâl nedîdem 'amelî-râ cesedeş

piyâle:

1. piyâlemüz:-müz

Gazel 10

Mısra: 1

Kadeh.

Şahn-ı çemende sâkıyâ şunmaz mısın piyâlemüz
Velvele-i 'arşa şala âh u fîgân u nâlemüz

R

rahmet-i tüst:

1. rahmet-i tüst:

Gazel 1

Mısra: 7

Senin esirgemendir.

Der dü 'âlem gârağ u mağşad-ı mâ rahmet-i tüst
İn haķîrî-i türâ mâ-ħaşalî şev senedeş

rahne:

1. rahneler:-ler

Müseddes 1

Mısra: 15

Gedik, yarık, yırtık, aralık.

Ĥazret-i Faħr-ı cihâna rahneler virdi Ĥudâ
'Âķibet her birine ķıldı yine luğ u 'ağ

raks:

1. rakşa:-a

Gazel 7

Mısra: 8

Sıçrayıp oynama, dans II coşma, kendinden geçme.

Göriccek zevķ-i semâ'ını bu dervîşânun
Raķşa koydı felegi reşķ düşüp dünyâya

ravza:

1. ravza:

Gazel 11

Mısra: 9

Cennet bahçesi.

Hem-celis-i Ĥazret-i İdrîs-i 'âli-câ beni
Firdevs içre ravza ķıl Riyâzî bendeñi

2. ravzasında:-(s)ı, -n, -da

Kaside 1

Mısra: 43

Bahçe.

İder mi ravzasında 'ıyş 'işretler ziyâfetler
Tamâm itdi mi süknâyı bizüm Şa'bân Ağa neyler

râz:

1. râzumi:-(u)m, -i

Gazel 9

Mısra: 5

Sır; gizlenilen şey.

Benüm o unsenge ile râzımı ifşâ itdün
Ĥande buldum seni ey tıfl-ı sirişķüm Ĥande

re'îs-i aşfiyâ:

1. re'îs-i aşfiyâ:

Kaside 1

Mısra: 32

*Sâfiyet, takvâ ve kemâlât sâhibi ve
Peygambere (A.S.M.) vâris olup, onun meslek ve
gayelerini ihyaya ve tatbikî çalışsan muhakkik
zatların reisi.*

Cemâlu'llâh Efendi eyleyüp da'vâ-yı gâvşiyyet
Ki dir mi ol menem şimdi re'îs-i aşfiyâ neyler

re'îs-i eshiyâ:

1. re'îs-i eshiyâ:

Tarih 4

Mısra: 4

*Cömertlerin reisi, çok cömert olan kimse II
Visali Efendi kastedilmektedir.*

Sensin ol Ĥâtem-şifat şâhib-kerem
Ey 'ağ kânı re'îs-i eshiyâ

re'îs-i eshiyâ-yı 'âlem:

1. re'îs-i eshiyâ-yı 'âlem:

Kaside 1

Mısra: 16

Dünyanın cömert reisi.

Görür mi nâ'ib ü kâtib anun cüd u 'ağasını
Re'îs-i eshiyâ-yı 'âlem ol İbn-i 'Ağ neyler

remz:

1. remz:

Müseddes 1

Mısra: 27

Gizlice işaret, ima.

Remz ile dermân beyân eyler bu derde cümle sâz
Ey Riyâzî yâ nedür sende bu deñlü Ĥırş u âz

reşk:

1. reşk:

Gazel 7

Mısra: 8

Kıskançlık.

Göricek zevk-i semâ'ını bu dervîşânun
Rağşa koydı felegi reşk düşüp dünyâya

ricâ eyler:

1. **ricâ eyler:-r**

Müfret 1

Mısra: 1

*Birinden bir şeyin yapılmasını istemek,
dilemek.*

Eyler şefâ'atünü ricâ dilden Aḥmedâ
Ḥor u zelil ü kemterün İdrîs Muştafâ

rihlet idince:

1. **rihlet idince:-ince**

Tarih 3

Mısra: 1

Göç eden. Ölen.

Rihlet idince ebî Es'ad ile
Târîhi oldu Tûrâbî pederüm

riyâzî:

1. **riyâzî:**

Gazel 2

Mısra: 9

*17. Yüzyılda yaşayan Divan Edebiyatı şairi
Tûrâbî'nin oğludur. Babası gibi kendisi de klasik
anlayışa göre şiirler kaleme almıştır. II şairin
mahlası.*

İrer Riyâzî ol Ḥâka biñ biñ hicâbı keşf iden
Şehr-i vücûdın seyr iden bulur o bînâ-yı dili

2. **riyâzî:**

Gazel 3

Mısra: 13

*17. Yüzyılda yaşayan Divan Edebiyatı şairi
Tûrâbî'nin oğludur. Babası gibi kendisi de klasik
anlayışa göre şiirler kaleme almıştır. II şairin
mahlası.*

Eyle Riyâzî zâtuñı baħr-ı Ḥudâda ğark-ı hû
Maħv it vücûduñ bul Ḥâkı gel derd ile hû diyelüm

3. **riyâzî:**

Gazel 6

Mısra: 9

*17. Yüzyılda yaşayan Divan Edebiyatı şairi
Tûrâbî'nin oğludur. Babası gibi kendisi de klasik
anlayışa göre şiirler kaleme almıştır. II şairin
mahlası.*

Riyâzî açmayınca cân gözin görünmedi dildâr
Görenler hep bu tarz üzre görürler yâ neden
gördük

4. **riyâzî:**

Gazel 7

Mısra: 10

*17. Yüzyılda yaşayan Divan Edebiyatı şairi
Tûrâbî'nin oğludur. Babası gibi kendisi de klasik
anlayışa göre şiirler kaleme almıştır. II şairin
mahlası.*

Fuĸarâsınun ayağı tozına sür yüzünü
Ey Riyâzî ola mı böyle bir özge pâyê

5. **riyâzî:**

Gazel 8

Mısra: 11

*17. Yüzyılda yaşayan Divan Edebiyatı şairi
Tûrâbî'nin oğludur. Babası gibi kendisi de klasik
anlayışa göre şiirler kaleme almıştır. II şairin
mahlası.*

Riyâzî gündüz ol şâyim gicelerde hem ol kâyim
Niyâz it Ḥâĸka her dâyim tazarru' eyle Mevlâyâ

6. **riyâzî:**

Gazel 9

Mısra: 10

*17. Yüzyılda yaşayan Divan Edebiyatı şairi
Tûrâbî'nin oğludur. Babası gibi kendisi de klasik
anlayışa göre şiirler kaleme almıştır. II şairin
mahlası.*

Giryeden bu heves-i zülfi ḥayâl itdi tenüm
Ey Riyâzî koymadı bende mecâl-i ħande

7. **riyâzî:**

Gazel 10

Mısra: 10

*17. Yüzyılda yaşayan Divan Edebiyatı şairi
Tûrâbî'nin oğludur. Babası gibi kendisi de klasik
anlayışa göre şiirler kaleme almıştır. II şairin
mahlası.*

Fenn-i 'ulüm-ı 'aşkı bu kâşif-i dil beyân ider
Ṭutdı Riyâzî 'âlemi zenzeme-i risâlemüz

8. **riyâzî:**

Gazel 11

Mısra: 9

*17. Yüzyılda yaşayan Divan Edebiyatı şairi
Tûrâbî'nin oğludur. Babası gibi kendisi de klasik
anlayışa göre şiirler kaleme almıştır. II şairin
mahlası.*

Hem-celis-i Ḥâzret-i İdrîs-i 'âli-câ beni
Firdevs içre ravza kıl Riyâzî bendeñi

9. **riyâzî:**

Kaside 1

Mısra: 83

17. Yüzyılda yaşıayan Divan Edebiyatı şairi Türebî'nin oğludur. Babası gibi kendisi de klasik anlayışa göre şiirler kaleme almıştır. II şairin mahlası.

Riyāzî uçmak ister murğ-ı cānum küy-i dil-dāra
Eger dirlerse bizden ğurbet içre ĥākipā neyler

10. riyāzî:

Müseddes 1

Mısra: 28

17. Yüzyılda yaşıayan Divan Edebiyatı şairi Türebî'nin oğludur. Babası gibi kendisi de klasik anlayışa göre şiirler kaleme almıştır. II şairin mahlası.

Remz ile dermān beyān eyler bu derde cümle sāz
Ey Riyāzî yā nedür sende bu deñlü ĥırş u āz

11. riyāzî:

Tarih 1

Mısra: 13

17. Yüzyılda yaşıayan Divan Edebiyatı şairi Türebî'nin oğludur. Babası gibi kendisi de klasik anlayışa göre şiirler kaleme almıştır. II şairin mahlası.

Ey Riyāzî yüri var turma du'ālar eyle
'Ömrini devletini eyleye eفزün Mevlā

riyāzî-i ĥākîr:

1. riyāzî-i ĥākîr:

Gazel 5

Mısra: 13

Hakir Riyazi, değersiz Riyazi II şairin mahlası.

Ğayrı çāre bulmadı nitsün Riyāzî-i ĥākîr
Def gibi göksin döğüp ney gibi iñler dostlar

riyāzîyā:

1. riyāzîyā:

Gazel 4

Mısra: 12

Ey Riyazi, 17. Yüzyılda yaşıayan Divan Edebiyatı şairi Türebî'nin oğludur. Babası gibi kendisi de klasik anlayışa göre şiirler kaleme almıştır. II şairin mahlası.

Ayağı elde devr iden bu bāę içre ne devletdür
Riyāzîyā bu devr içre kişi devlet-medār olsa

ruh:

1. ruĥları:-lar, -i

Gazel 10

Mısra: 8

Can II ruh.

'Aĥlum alan o gül-beden taşa şalan o pür-fiten
Bülbül iden ğonca-dehen ruĥları verd u lālemüz

rūĥānî vü cismānî:

1. rūĥānî vü cismānî:

Kaside 1

Mısra: 7

Bedensel ve ruhsal olarak.

Şafası var mıdur rūĥānî vü cismānî i'lām it
İki yüzden şafası var mı ol pîr-i dü-tā neyler

rūĥāniyyet:

1. rūĥāniyyet:

Tarih 1

Mısra: 9

Yalnız ruhtan ibaret olan şeyin hali.

Nedür ol zāt-ı řerîfûñdeki rūĥāniyyet
Nedür ol çehre-i pākûñde olan nür-ı Ĥudā

ruĥsār:

1. ruĥsāruma:-(u)m, -a

Gazel 11

Mısra: 5

Yanak, ruh, yüz, çehre.

Rüz-ı maĥşer tutmayam ĥaclet elin ruĥsāruma
Rü'yet-i dîdār-ı Ĥaĥķa bende kıl bîñā beni

rü'yet-i dîdār-ı ĥakka:

1. rü'yet-i dîdār-ı ĥaĥķa:-a

Gazel 11

Mısra: 6

Allah'ın yüzünü görme, Allah'la buluşma.

Rüz-ı maĥşer tutmayam ĥaclet elin ruĥsāruma
Rü'yet-i dîdār-ı Ĥaĥķa bende kıl bîñā beni

rüz-ı cezā':

1. rüz-ı cezā':

Müfret 6

Mısra: 1

Kıyamet günü.

Mikün rüz-ı cezā' ya Rab 'ikābi
Bi-baĥşā cürm-i İdrîs bin Türebî

2. rüz-i cezā':

Müfret 7

Mısra: 1
Kıyamet günü.

Ez-mâ eger ne-cüyî rûz-i cezâ' hisâbî
Bâşed karîn-i lutfet İdrîs bin Tûrâbî

rûz-ı mahşer:

1. **rûz-ı mahşer:**

Gazel 11
Mısra: 5
Mahşer günü.

Rûz-ı mahşer tutmayam haclet elin ruhsâruma
Rû'yet-i dîdâr-ı Hakkâ bende kıl bînâ beni

rûz-ı mahşerde şefî' peyember ola:

1. **rûz-ı mahşerde şefî' peyember ola:-a**

Gazel 5
Mısra: 8
Kelime Tipi: **Dua İfadesi**
Kıyamet gününde şefaâtçisi Hz. Muhammed olsun.

İsmi olmakla Mehemmed hâmid olmuşdı özi
Rûz-ı mahşerde şefî' ola peyember dostlar

rûz-ı vaşla:

1. **rûz-ı vaşla:-a**

Müseddes 1
Mısra: 2
Kavuşma günü.

Kaydumu görür benim yokdan beni var eyleyen
Rûz-ı vaşla ırgürür hicrân şebîn târ eyleyen

S

şabr kerdem:

1. **şabr kerdem:**

Kıt'a 3
Mısra: 3
Sabrettim.

Şabr kerdem tâ büved meftûh bâb-ı iltifât
İz lenâ kâle'n-nebî es-şabru miftâhu'l-ferec

sâdât:

1. **sâdâtun:-u, -n**

Kaside 1
Mısra: 63
"seyyid" in cem'ü'l-cem'i: sâdât-ı kirâm.

Ahâlî-i 'ulûm ile nedür ahvâli sâdâtun
Naķīb-i zümre-i sâdât olan mehdî-i mâ neyler

sad-figâr:

1. **şad-figâr:**

Gazel 4
Mısra: 8
Yüzü yaralı.

Gönül şimden-girü bir ğayrı şekle girse olmaz mı
Murakķa '-püş u câme-çâk u sîne şad-figâr olsa

safâ:

1. **şafâsı:-(s)ı**

Kaside 1
Mısra: 7
Gönül huzuru.

Şafâsı var mıdur rûhânî vü cismânî i'âm it
İki yüzden şafâsı var mı ol pîr-i dü-tâ neyler

2. **şafâsı:-(s)ı**

Kaside 1
Mısra: 8
Gönül huzuru.

Şafâsı var mıdur rûhânî vü cismânî i'âm it
İki yüzden şafâsı var mı ol pîr-i dü-tâ neyler

3. **şafâsı:-(s)ı**

Kaside 1
Mısra: 45
Gönül huzuru.

Ğinâsından durur eflâke baş eğmez şafâsı var
Sipâhîler re'îsi Muştafâ Beg kethudâ neyler

şafâ vü zevk:

1. **şafâ vü zevk:**

Kaside 1
Mısra: 53
Eğlence ve zevk.

Şafâ vü zevk ider mi cennetâsâ ravzası içre
'Alî Beg ol sipâhî kethudâsı hâliyâ neyler

şahbâ-yı hû:

1. **şahbâ-yı hû:**

Gazel 3
Mısra: 5
Allah'ın şarabı.

Şahbâ-yı hû sekrâniyam esrâr-ı hû hayrâniyam
Gülzâr-ı hû handâniyam gel derd ile hû diyelüm

sahn-ı cemende:

1. şahın-ı cemende:-de

Gazel 10

Mısra: 1

Çimenlik, bahçe.

Şahn-ı cemende sâkıyâ şunmaz mısın piyâlemüz
Velvele-i 'arşa şala âh u figân u nâlemüz

sakın-:

1. şakın:

Müseddes 1

Mısra: 21

Çekinmek, kendini gözetmek, korumak.

Mâ-ḥaşal bir laḥza ırma ḳalbün ol dildârdan
İmdi şakla şıdḳ ile 'aşkın şakın aḡyardan

sâkin-i künc-i kanâ'at:

1. sâkin-i künc-i kanâ'at:

Gazel 11

Mısra: 1

*Kanaat köşesinin sakini, yetinme köşesinin
yerleşîḡi.*

Sâkin-i künc-i kanâ'at eyle ey Mevlâ beni
Murḡ-ı dil uçmak diler ḳıl tâ'ir-i 'uḳbâ beni

sâkiyâ:

1. sâkıyâ:

Gazel 2

Mısra: 3

Ey saki.

Mest-i müdâm olsaḳ nola ger virse Ḥaḳ bāy-ı dili
El virse devlet sâkıyâ şunsañ ayaḡı bu ḳula

2. sâkıyâ:

Gazel 10

Mısra: 1

Ey içki daḡıtan, kadeh sunan!

Şahn-ı cemende sâkıyâ şunmaz mısın piyâlemüz
Velvele-i 'arşa şala âh u figân u nâlemüz

3. sâkıyâ:

Kaside 1

Mısra: 68

Ey içki daḡıtan, kadeh sunan!

Mey-i 'ışḳ-ı İllâhî nüş idüp mest-i müdâm olmuş
Ḥaber vir zevḳ ile hep ehl-i 'ışḳ sâkıyâ neyler

sakla:

1. şakla:

Müseddes 1

Mısra: 21

*(Bir şeyi) Başkasına göstermemek için
kapamak, örtmek veya bir yere, bir şeyin içine
koymak, gizlemek.*

Mâ-ḥaşal bir laḥza ırma ḳalbün ol dildârdan
İmdi şakla şıdḳ ile 'aşkın şakın aḡyardan

sal:

1. şala:-a

Gazel 10

Mısra: 2

Koyvermek, salıvermek.

Şahn-ı cemende sâkıyâ şunmaz mısın piyâlemüz
Velvele-i 'arşa şala âh u figân u nâlemüz

sâlik-i ḥaḳ:

1. sâlik-i ḥaḳ:

Kaside 1

Mısra: 37

Hak yolda süluk eden, Hak yolcusu.

Nice ol İbn-i Şun'u'llâh Efendi sâlik-i Ḥaḳ mı
Daḡı İshâḳ Efendi tâlib-i fakr u fenâ neyler

saña:

1. saña:

Gazel 6

Mısra: 3

*Sen zamirinin yönelme durumu eki almış
biçimi. II sevgili kastedilmektedir.*

Ḥudâ virmiş saña cânâ cemâl-i Ḥazret-i Âdem
Saña mevrûş-ı ḥüsn olmuş pederden aneden
gördük

2. saña:

Gazel 6

Mısra: 4

*Sen zamirinin yönelme durumu eki almış
biçimi. II sevgili kastedilmektedir.*

Ḥudâ virmiş saña cânâ cemâl-i Ḥazret-i Âdem
Saña mevrûş-ı ḥüsn olmuş pederden aneden
gördük

3. saña:

Gazel 4

Mısra: 4

*Sen zamirinin yönelme durumu eki almış
biçimi. II sevgili kastedilmektedir.*

Lebûnden bûse-cû olsağ cevâb-ı lâ gelür anı
Saña lâyığ mı yokdur diyesin anı ne var olsa

şanma ki:

1. şanma ki:

Gazel 8

Mısra: 5

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Zannetme ki.

Ölürsin bunda qalmazsın seni şanma ki ölmezsın
Sefer kaydını kılmazsın işüñi şalma ferdâya

şâyim ol:

1. şâyim ol:

Gazel 8

Mısra: 11

Oruç tutmak.

Riyâzî gündüz ol şâyim gicelerde hem ol kâyim
Niyâz it Hakkâ her dâyim tazarru' eyle Mevlâya

sâz:

1. sâz:

Müseddes 1

Mısra: 27

Her çeşit müzik aleti.

Remz ile dermân beyân eyler bu derde cümle sâz
Ey Riyâzî yâ nedür sende bu deñlü hırş u âz

sedd-i iskender:

1. sedd-i iskender:

Kaside 1

Mısra: 13

*İskender-i Zülkarneyn tarafından yaptırılan,
Hazar Denizi'nden başlayıp Hirkanya yönünde
180 km. uzanan, Yecüc ve Mecüc olarak
adlandırılan ve şeytan toplulukları olduğuna
inanılan Asya göçebe savaşıçılarının batıya
yayılmalarını engellemek amacıyla yönelik olan
set.*

Olur mı mesned-i şer' üzre dâyim sedd-i İskender
Benüm 'âlî-cenâbum ol efendim Muştafâ neyler

sefer kaydını kılmazsın:

1. sefer kaydını kılmazsın: -maz, -sın

Gazel 8

Mısra: 6

Sefer kaydını bilmek II öleceği tarihi bilmek.

Ölürsin bunda qalmazsın seni şanma ki ölmezsın
Sefer kaydını kılmazsın işüñi şalma ferdâya

sehâ eyler:

1. sehâ eyler: -r

Kaside 1

Mısra: 52

Cömertlikte bulunmak.

O mîr-i mîzbân eyler mi dünyâya sehâ neyler
Hasan Beg dâyimâ baş-ı simâ-ı 'işret eyler mi

sehâvet:

1. sehâvet:

Kaside 1

Mısra: 47

Cömertlik, el açıklığı.

Şecâ'atle mehâbet hem sehâvet anda hatm oldı
Meħemmed Beg nice ol hâzret-i Hayder-likâ
neyler

sekrân:

1. sekrâniyam: -ı, -(ya)m

Gazel 3

Mısra: 5

Mest, sarhoş.

Şahbâ-yı hû sekrâniyam esrâr-ı hû hayrâniyam
Gülzâr-ı hû handâniyam gel derd ile hû diyelüm

selâm idüp selâm alduğumuz:

1. selâm idüp selâm alduğumuz: -(u)muz

Kaside 1

Mısra: 81

Selam verip selam almak, selamlaşmak.

Selâm idüp selâm alduğumuz yârânımız cümle
Ğarîk-i baħr-ı 'işret mi farîk-i âşinâ neyler

sen:

1. sen:

Gazel 8

Mısra: 3

İkinci tekil şahıs zamiri.

Ki sen de bir gün ölürsın ölürsın toprak olursın
Ne ki itdüñse bulursın düşersın dürlü gavgâya

2. seni: -i

Gazel 8

Mısra: 5

İkinci tekil şahıs zamiri.

Ölürsın bunda qalmazsın seni şanma ki ölmezsın
Sefer kaydını kılmazsın işüñi şalma ferdâya

3. **seni:-i**

Tarih 5

Mısra: 2

Sen, ikinci tekil şahıs zamiri II Hadim Süleyman Ağa kastedilmektedir.

Çün teveccüh eyledün hacca Hudâ mesrûr ide
Ol Habîb-i ekremi hakkı seni mağfûr ide

4. **sende:-de**

Gazel 9

Mısra: 2

İkinci tekil şahıs zamiri. II sevgili kastedilmektedir.

Bâdveş bu dil-i mecnûnum olur büyende
Leyliyâ mihr ü vefânuñ eşeri yok sende

5. **seni:-i**

Gazel 9

Mısra: 6

Sen ikinci tekil şahıs zamiri. II sevgili kastedilmektedir.

Benüm o unsenge ile râzumı ifşâ itdün
Kande buldum seni ey tıfl-ı sirişküm kande

6. **sende:-de**

Tarih 1

Mısra: 6

İkinci tekil şahıs zamiri. II Mehmet Paşa kastedilmektedir.

Sende vardur bu kadar hüsn-i tevekkül zîrâ
Virilüpdür elüne kavı-ı zafer tîg-i fütüh

7. **sende:-de**

Tarih 1

Mısra: 11

İkinci tekil şahıs zamiri. II Mehmet Paşa kastedilmektedir.

Sende cem' oldı muhaşşal kamu evşâf-ı cemîl
Ne 'ibâretle seni medh idem ey kân-ı şehâ

8. **seni:-i**

Tarih 1

Mısra: 12

İkinci tekil şahıs zamiri. II Mehmet Paşa kastedilmektedir.

Sende cem' oldı muhaşşal kamu evşâf-ı cemîl
Ne 'ibâretle seni medh idem ey kân-ı şehâ

9. **sensin:-sin**

Tarih 4

Mısra: 3

İkinci tekil şahıs zamiri II Visali Efendi kastedilmektedir.

Sensin ol Hâtem-şıfat şâhib-kerem
Ey 'atâ kâni re'îs-i eşhiyâ

10. **sende:-de**

Müseddes 1

Mısra: 28

İkinci tekil şahıs zamiri. II şair kendisini kastedilmektedir.

Remz ile dermân beyân eyler bu derde cümle sâz
Ey Riyâzî yâ nedür sende bu deñlü hırş u âz

sen velî-sirete:

1. **sen velî-sirete:-e**

Tarih 1

Mısra: 8

Senin (gibi) veli halli, ermiş ahlakına sahip olan (kimse) II Mehmet Paşa kastedilmektedir.

'Ulemâ vü şulehâ oldı kuluñ qurbânun
Sen velî-sirete cân virmeyeyin mi cânâ

senedes:

1. **senedeş:**

Gazel 1

Mısra: 8

Onun senedi.

Der dü 'âlem ğaraż u maqşad-ı mâ raĥmet-i tüst
İn ĥakîrî-i türâ mâ-ĥaşalî şev senedeş

ser-â-ser:

1. **ser-â-ser:**

Kaside 1

Mısra: 76

Baştan başa, tamamen.

Ķamu aĝyâr u eşraf-ı vilâyetden büyük küççük
Ser-â-ser cümle a'lâ mı fakîr ü aĝniyâ neyler

serdâr:

1. **serdârı:-ı**

Tarih 1

Mısra: 16

Başkomutan, en yetkili kimse.

Emr idüp aña Murâd Hân didi târîhin
Ola serdârî ĥakîmâne Meĥemmed Pâşâ

2. **serdâr:**

Tarih 1

Mısra: 2

Kumandan, başkumandan.

Hakka şükr eyleyelüm geldi vezir-i dānā
Oldi serdār 'Acem üze Mehemmed Pāšā

ser-mest-i müdām olsağ:

1. **ser-mest-i müdām olsağ:**-sa, -k

Gazel 4

Mısra: 5

*Şarap sarhoşu olmak. II bâde-i aşk bağlamında "aşk sarhoşu olmak" *ayrıca müdām kelimesi bu sarhoşluğun devamlılığını da desteklemektedir. "sürekli sarhoş, hep sarhoş." anlamını da barındırmaktadır.*

İçüp lāhūtī meyler şöyle ser-mest-i müdām olsağ
Ne in ü ānī fehmi itsek ne hōd nāsūtī bār olsa

serrā:

1. **serrāda:**-da

Gazel 3

Mısra: 7

Kolaylık, rahatlık, genişlik.

Serrāda hū ğarrāda hū dünyāda hū 'uqbāda hū
Seyr eyle her eşyāda hū gel derd ile hū diyelüm

ser-te-ser:

1. **ser-te-ser:**

Kaside 1

Mısra: 56

Baştan başa, büsbütün.

Yazıcı-zādeler hem-sırrumuz hem-rāzumuz hoş
mı
Muhaşşal ser-te-ser cümle ğulām-ı pādişā neyler

setr ideler:

1. **setr ideler:**-e, -ler

Kıt'a 1

Mısra: 3

Örtmek, gizlemek.

Mercūdur ehl-i diller setr ideler 'uyūbum
Mektūb-ı pūr-kuşuruñ ola kuşuru ma' zūr

sevr eyle:

1. **sevr eyle:**

Gazel 3

Mısra: 8

Gezmek, gezinmek II temaşa etmek.

Serrāda hū ğarrāda hū dünyāda hū 'uqbāda hū
Seyr eyle her eşyāda hū gel derd ile hū diyelüm

sevr iden:

1. **sevr iden:**-en

Gazel 2

Mısra: 10

Gezmek, gezinmek II temaşa etmek.

İrer Riyāzī ol Hağa biñ biñ hicābı keşf iden
Şehr-i vücūdın sevr iden bulur o bīnā-yı dili

sevr ü sülük-ı 'ālem-i ervāh:

1. **sevr ü sülük-ı 'ālem-i ervāh:**

Kaside 1

Mısra: 39

Ruhlar alemi takip etme.

Nice sevr ü sülük-ı 'ālem-i ervāh iderler mi
Farīk-i aşfiyā hoş mı gürüh-ı etkīyā neyler

seyyid:

1. **seyyid:**

Kaside 1

Mısra: 27

Seyyid (özel isim).

Nice hātır-küşā-yı zümre-i aḥbāb olan Seyyid
Enīsüm mūnisüm ğam-hārum ol Mūsā Rızā
neyler

sezā:

1. **sezā:**

Tarih 4

Mısra: 14

Layık, uygun, yaraşır.

Didi hātif bu sözi tārīḥ için
Müftū-i Nigde Vişālīdür sezā

şıdk:

1. **şıdk:**

Müseddes 1

Mısra: 21

Gerçeklik, doğruluk.

Mā-ḥaşal bir laḥza ırma kalbūñ ol dildārdan
İmdi şakla şıdk ile 'aşkın şakın aġyārdan

sipāhiler re'isi mustafā beg:

1. **sipāhiler re'isi muştafā beg:**

Kaside 1

Mısra: 46

Ath askerlerin reisi Mustafa Bey.

Ġmāsından durur eflāke baş eğmez şafāsı var
Sipāhiler re'isi Muştafā Beg kethūdā neyler

sırr-ı lāhūtiden:

1. **sırr-ı lāhūtiden:-den**

Kaside 1

Mısra: 33

*Ruhani alemin sırrı, Gaybi aleme ait olan
sır.*

Dem-ā-dem dem urur mı sırr-ı lāhūtiden ol rūhum
Cemālī dāyimā eyler mi şaḥ-ı evliyā neyler

sırr-ı vuşlatdan:

1. **sırr-ı vuşlatdan:-dan**

Gazel 7

Mısra: 2

Kavuşmanın sırrı, kavuşmanın gizemi.

Ĥamdüli'llāh ki sürüp yüz der-i Mevlānāya
Sırr-ı vuşlatdan urur dem kulaḥ ur dem-i nāya

siyāh:

1. **siyāhına:-ı, -n, -a**

Kaside 1

Mısra: 74

Siyah, günah.

Sevād-ı şî'rin anuñ yüzine urur mı dil-berler
Siyāhınuñ siyāhına ḡalır mı dil-rübā neyler

siyāhî:

1. **siyāhînuñ:-nüñ**

Kaside 1

Mısra: 74

Siyahlık, karanlık.

Sevād-ı şî'rin anuñ yüzine urur mı dil-berler
Siyāhînuñ siyāhına ḡalır mı dil-rübā neyler

söyle:

1. **söyle:**

Kaside 1

Mısra: 1

*Düşündüğünü veya bildiğini sözle anlatmak;
haber vermek.*

Ereḡli ḡavmini söyle eyā bād-ı şabā neyler
İder mi 'İş u 'işret dāyimā ehl-i şafā neyler

2. **şöyle:**

Gazel 6

Mısra: 7

Öyle II şu şekilde.

Der-i pîr-i muḡāna şöyle kim mestānevār irdük
Hemān küp düşdük anda tolidur meyhāneden
gördük

3. **şöyle:**

Gazel 4

Mısra: 9

Şöyle II şu şekilde.

Dem-i vuşlatda ey dil şöyle bir vādīye varsaḡ kim
Ne olsa olmasa olsa ne yoḡ olsa ne var olsa

4. **şöyle:**

Gazel 4

Mısra: 5

Öylece, o şekilde.

İçüp lāhūtî meyler şöyle ser-mest-i müdām olsaḡ
Ne in ü ānı fehm itsek ne ḡod nāsūtî bār olsa

sübehā-yı hoş-elfāz u edā':

1. **sübehā-yı hoş-elfāz u edā':**

Tarih 4

Mısra: 2

Hoş sözler ve hoş tavırlarla edilen dua.

Ey ḡarab-baḡşende-i ehl-i şafā
Ey sübehā-yı hoş-elfāz u edā'

şüfî küççük ibrahîm:

1. **şüfî küççük ibrahîm:**

Kaside 1

Mısra: 65

Sufî Küçük İbrahim.

Sülükün eylemiş tekmiñ Şüfî Küççük İbrāhîm
Bu dünyā toḡtolı şeyḡān olursa bes āna neyler

sük-ı sultānîde:

1. **sük-ı sultānîde:-de**

Kaside 1

Mısra: 80

Sultan çarşısı.

Kef-i mīzān-ı baḡḡālān başar mı baḡrına taşlar
Olur mı sük-ı sultānîde çok bey' ü şirā neyler

süknā:

1. **süknāyı:-(y)ı**

Kaside 1

Mısra: 44
Mesken.

İder mi ravzasında 'ıyş 'işretler zıyāfetler
Tamām itdi mi süknāyi bizüm Şa'bán Ağa neyler

süleymān-ı zamān:

1. süleymān-ı zamān:

Tarih 5

Mısra: 10

*Dönemin Süleyman'ı II Adına tarih
düşürülen Hadim Süleyman Ağa, Hz. Süleyman
Peygambere benzetilmiştir.*

'Ādetüñdür eylemek ihşān be-kef tārīh ile
Ey Süleymān-ı zamān Hāḡ haccuñı mebrūr ide

sülük:

1. sülükün:-i, -n

Gazel 6

Mısra: 5

*(Maddî, manevî) Bir yola girme, bir yol
tutup o yolda yürüme.*

Hārābātī sülükün görmek isterdi dil-i şeydā
Tārīkin anların bir rind bir dīvāneden gördük

2. sülükün:-i, -n

Kaside 1

Mısra: 65

*(Maddî, manevî) Bir yola girme, bir yol tutup
o yolda yürüme.*

Sülükün eylemiş tekmiñ Şūfî Küççük İbrāhīm
Bu dünyā toptolı şeytān olursa bes aña neyler

şun-:

1. şunmaz:-maz

Gazel 10

Mısra: 1

Sunmak, vermek, takdim etmek.

Şahn-ı çemende sākīyā şunmaz mısın piyālemüz
Velvele-i 'arşa şala āh u figān u nālemüz

şun:

1. şunsañ:-sa, -ñ

Kıt'a 2

Mısra: 4

Vermek, uzatmak, takdim etmek.

Ey ṭabīb teşne-dillükden ben öldüm kıñ 'ilāc
Leblerüñ şunsañ ki bilmezdim zıyābītus nedür

sūnohvus:

1. sūnohvus:

Kıt'a 2

Mısra: 2

*Steingass'taki imlasıyla; sūnohvus: Grekçe;
ateşli hastalık, humma (Steingass, s.710).*

Cennet-i 'iřkuñda ey Leylā kūrānītus nedür
Lerze-i derd ü gamuñ yanında sūnohvus nedür

süveydā-yı dili:

1. süveydā-yı dili:-i

Gazel 2

Mısra: 1

Siyah gönül. kalpteki karalık, siyahlık.

Her nitsem itsem ırmasam Hāḡdan süveydā-yı dili
Hāli ḡayālide ḡosam dāyim bu sevdā-yı dili

Ş

şādī vü hem ḡam:

1. şādī vü hem ḡam:

Gazel 3

Mısra: 12

*Sevinçte ve hem ḡamda, sevinçte ve
üzüntüde.*

Devrān-ı 'ālem hū ile cevlan-ı Ādem hū ile
Şādī vü hem ḡam hū ile gel derd ile hū diyelüm

şāne:

1. şāneden:-den

Gazel 6

Mısra: 1

*Tarak; sevgilinin saçına deḡen sabah
rüzgarı.*

Girih-gīr-i ser-i zūlf-i nigārī şāneden gördük
Maḡabbet şem'ine yanmaḡı hem pervāneden
gördük

şaşı bakarsa:

1. şaşı bakarsa:-(a)r, -sa

Kaside 1

Mısra: 35

Kelime Tipi: Kalp İfade

Düzgün görememe, yanlış bakma.

Cemālu'llāha kim şaşı bakarsa ol kes a'mādūr
Ne bilsün deḡme a'mā vāḡıf-ı sırr-ı 'amā neyler

şath-ı evliyā:

1. **şat̄h-ı evliyā:**

Kaside 1

Mısra: 34

İlâhî feyiz ve kuvvetli tecellî etkisiyle kendinden geçen velîlerin o coşkunlukla söyledikleri, zâhirî bakımdan şer'î hükümlere aykırı gibi görünen söz.

Dem-â-dem dem urur mı sırr-ı lâhûtîden ol rûhum Cemâlî dâyimâ eyler mi şat̄h-ı evliyā neyler

şeb-dîz-i haţuñ:

1. **şeb-dîz-i haţuñ:-(u)ñ**

Gazel 9

Mısra: 3

Yanaktaki tüylerin yağız at gibi olması.

Kıldî şîrîn-dâmen ü serv-kađuñ cüyende Eşk-i gül-günümü şeb-dîz-i haţuñ koşalı

şecā'at:

1. **şecā'atle:-le**

Kaside 1

Mısra: 47

Cesaret, yiğitlik.

Şecā'atle mehâbet hem şehâvet anda hatm oldu Mehemmed Beg nice ol hazret-i Hayder-likâ neyler

şefā'at:

1. **şefā'atüñi:-(ü)ñ, -i**

Müfret 1

Mısra: 1

1. Bir suçun bağışlanması veya bir isteğın yerine getirilmesi için aracı olma. 2. din. Peygamberlerin ve Allah'ın izin vereceğı kimselerin, kulların suçlarının bağışlanması için Cenâbıhak katında aracılık etmeleri.

Eyler şefā'atüñi ricâ dilden Aħmedâ Ĥor u zelîl ü kemterüñ İdrîs Muştâfâ

şehā:

1. **şehā:**

Kaside 1

Mısra: 62

Ey padişah II ey dost.

Cemî'î ehl-i diller birle Çâker-zâdeler hoş mı Haber vir cümle-i yârâm hoş mıdur şehā neyler

şehr-i ereğli:

1. **şehr-i ereğli:**

Kıt'a 1

Mısra: 1

Ereğli şehri.

Şehr-i Ereğli yâ Rab ola hemîşe ma'mür Zevk u şafâlar ile Ĥalkı hem ola mesrûr

şehr-i vücūdın:

1. **şehr-i vücūdın:-ı, -n**

Gazel 2

Mısra: 10

Vücudun şehri, bedenın ayı.

İrer Riyâzî ol Ĥaka biñ biñ Ĥicâbı keşf iden Şehr-i vücūdın seyr iden bulur o bîñâ-yı dili

şev:

1. **şev:**

Gazel 1

Mısra: 8

Ol.

Der dü 'âlem ġaraż u maķşad-ı mâ rahmet-i tüst İn Ĥaķîrî-i türâ mâ-Ĥaşalî şev senedeş

şevdedeş:

1. **şevdedeş:**

Gazel 1

Mısra: 6

Olur.

Ĥaşr u neşret ne şevem münkir ü ammâ kerdem Ān 'amelhâ-i bedî' müş'ir-i kizbem şevdedeş

şevk:

1. **şevkîñüñ:-ı, -ñüñ**

Kaside 1

Mısra: 71

Gönül meyli, arzu.

Ol Aħmed Şâh Şevkîñüñ ziyâd eyler mi şevkîñi Ĥurüşına dönîş var mı yâ eyler mi cefâ neyler

2. **şevkîñi:-ı, -n, -i**

Kaside 1

Mısra: 71

Şiddetli arzu, istek, aşırı heves.

Ol Aħmed Şâh Şevkîñüñ ziyâd eyler mi şevkîñi Ĥurüşına dönîş var mı yâ eyler mi cefâ neyler

şevvâl:

1. **şevvâlinde**:-i, -n, -de

Gazel 5

Mısra: 5

Hicri takvime göre ramazandan sonra gelen ay, bayram ayı.

Biñ otuz üçüncü şevvâlinde on dördüncü gün
Meskenin zîr-i türâb itdi o dil-ber dostlar

sevtân:

1. **şeytân:**

Kaside 1

Mısra: 66

Âdem'e secde etmediği için cennetten kovulan, insanları Allah'ın emirlerine karşı kıskırtan, kötülüğe yönelen cin, iblis II kötü niyetli, kurnaz rakip.

Sülûkin eylemiş tekmi Sûfî Küççük İbrâhîm
Bu dünyâ toptolu şeytân olursa bes aña neyler

şikâr ider:

1. **şikâr ider**:-(e)r

Gazel 10

Mısra: 6

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Avlamak; kendine aşık etme.

Fikr-i dehânın iderek yok yire cân virem gibi
Murğ-ı dili şikâr ider ol iki çeşmi elâmuz

şimden-girü:

1. **şimden-girü:**

Gazel 4

Mısra: 7

Artık, bundan sonra.

Göñül şimden-girü bir gayrı şekle girse olmaz mı
Murakka'-püş u câme-çâk u sîne şad-figâr olsa

şimdi:

1. **şimdi:**

Kaside 1

Mısra: 32

Artık, bundan böyle.

Cemâlu'llâh Efendi eyleyüp da'vâ-yı gavşiyet
Ki dir mi ol menem şimdi re'ts-i aşfiyâ neyler

şîrîn-dâmen ü serv-kađuñ:

1. **şîrîn-dâmen ü serv-kađuñ**:-(u)ñ

Gazel 9

Mısra: 4

Şîrin eteğin ve servi boyun.

Kıldı şîrîn-dâmen ü serv-kađuñ cüyende
Eşk-i gül-günümü şeb-dîz-i hađuñ koşalı

şol kişi:

1. **şol kişi:**

Müfret 5

Mısra: 1

Şu kişi, şu/o kimse.

Ayak altına alup şol kişi tıfl-ı ...
'Âkıbet her gün ola ol ...

şükr evlevelüm:

1. **şükr eyleyelüm**:-(y)elü, -m

Tarih 1

Mısra: 1

Şükretmek.

Hakka şükr eyleyelüm geldi vezîr-i dâna
Oldı serdâr 'Acem üzre Mehemmed Pâşâ

T

tâ:

1. **tâ:**

Kıt'a 3

Mısra: 3

İçin, -e kadar.

Şabr kerdem tâ büved meftûh bâb-ı iltifât
İz lenâ kâle'n-nebî es-şabru miftâhu'l-ferec

tâ'ir-i 'ukbâ:

1. **tâ'ir-i 'ukbâ:**

Gazel 11

Mısra: 2

Ahret kuşu.

Sâkin-i künc-i kanâ'at eyle ey Mevlâ beni
Murğ-ı dil uçmağ diler kıl tâ'ir-i 'ukbâ beni

tâlib-i dünyâ:

1. **tâlib-i dünyâ:**

Gazel 11

Mısra: 4

Dünyaya istekli (Dünya hayatına meyilli).

Levh-i dilden mâsivâ naqşımı hakk it yâ İlah
Fâriğu'l-bâl eyle kılma tâlib-i dünyâ beni

tâlib-i fakr u fenâ:

1. ʔalib-i fakr u fenā:

Kaside 1

Mısra: 38

Yoksulluğun ve yokluğun talibi.

Nice ol İbn-i Şun'u'llāh Efendi sālik-i Hāk mı
Dağı İshāk Efendi ʔalib-i fakr u fenā neyler

ta'lim ider:

1. ta'lim ider:-(e)r

Kaside 1

Mısra: 17

Alıştırma, egzersiz, idman.

İder mi dersi ta'lim ol kerīm-hulk u nigū-hū
Kılur mı pend ü nuşhın vā'iz-i şirīn-eda' neyler

tamām itdi:

1. tamām itdi:-di

Kaside 1

Mısra: 44

Tamamlamak, bitirmek.

İder mi ravzasında 'ıyş 'işretler ziyāfetler
Tamām itdi mi süknāyı bizüm Şa'bān Ağa neyler

tār evleyen:

1. tār evleyen:-(y)en

Müseddes 1

Mısra: 2

Karanlık eylemek.

Kaydumı görür benim yokdan beni var eyleyen
Rüz-ı vaşla ırgürür hicrān şebīn tār eyleyen

tarab-bahşende-i ehl-i şafā:

1. ʔarab-bahşende-i ehl-i şafā:

Tarih 4

Mısra: 1

*Eğlence ehlinin neşe vereni, eğlence ehlinin
neşe bahşedeni.*

Ey ʔarab-bahşende-i ehl-i şafā
Ey sübeḫā-yı hoş-elfāz u edā'

tārīh:

1. tārīhin:-i, -n

Tarih 1

Mısra: 15

Tarih, yıl, sene; tarih düşürmek.

Emr idüp aña Murād Hān didi tārīhin
Ola serdārı ḫakīmāne Meḫemmed Pāşā

2. tārīhi:-i

Tarih 2

Mısra: 2

Tarih, yıl, sene; tarih düşürmek.

Ana rahminden eyleyince ʔulū'
Tārīhi Es'ad oğlumuñ toğdı

3. tārīhi:-i

Tarih 3

Mısra: 2

Tarih, yıl, sene; tarih düşürmek.

Rıḫlet idince ebī Es'ad ile
Tārīhi oldı Türābī pederüm

4. tārīh:

Tarih 4

Mısra: 13

Tarih, yıl, sene; tarih düşürmek.

Didi ḫātif bu sözi tārīh içün
Müftī-i Nigde Vişālīdür sezā

5. tārīh:

Tarih 5

Mısra: 9

Tarih, yıl, sene; tarih düşürmek.

'Ādetündür eylemek iḫsān be-kef tārīh ile
Ey Süleymān-ı zamān Hāk ḫaccuñı mebrūr ide

taşa şalan:

1. ʔaşa şalan:-an

Gazel 10

Mısra: 7

*Taşa şalmak, işe yaramaz hale getirmek,
mahvetmek.*

'Aklum alan o gül-beden ʔaşa şalan o pür-fiten
Bülbül iden gönca-dehen ruḫları verd u lālemüz

tażarru' eyle:

1. tażarru' eyle:

Gazel 8

Mısra: 12

Yalvarıp yakarmak.

Riyāzī gündüz ol şāyim gicelerde hem ol kāyim
Niyāz it Hākka her dāyim tażarru' eyle Mevlāya

tāzelük:

1. tāzelükde:-de

Gazel 5

Mısra: 12

Körpelik, gençlik.

Olmağa eglencemüz bir yâdigârı kalmadı
Tâzelükde fevt olup yaqdı cigerler dostlar

te'âlâ:

1. **te'âlâya:-ya**

Gazel 8

Mısra: 8

Allah cc.

Nedür halkı dil-âzârûñ koğıl artur dilâ zârûñ
Utan Hâqdan qanı 'ârûñ niyâz eyle Te'âlâya

tek ü tenhâ:

1. **tek ü tenhâ:**

Kaside 1

Mısra: 69

Tek başına, yalnız.

Yeler mi dilberân ardınca Aħmed Beg tek ü tenhâ
Anuñ maħbûbiyısı aña eyler mi vefâ neyler

tekmil eylemiş:

1. **tekmil eylemiş:-miş**

Kaside 1

Mısra: 65

Tamamlamak, bütünlemek.

Sülükün eylemiş tekmil Şûfî Küççük İbrâhîm
Bu dünyâ toptolı şeytân olursa bes aña neyler

temkîn:

1. **temkîne:-e**

Müseddes 1

Mısra: 10

*İhtiyath ve tedbirli olma, ağırbaşlı ve
düşünceli davranma, ağırbaşlılık.*

Ey gönül bulmaq dilersenñ cāvîdânî bir sürür
'Âlem-i telvîni қо temkîne var eyle huzür

ten:

1. **tenüm:-(ü)m**

Gazel 9

Mısra: 9

Beden II can, ruh.

Gıryeden bu heves-i zülfi hayâl itdi tenüm
Ey Riyâzî qoymadı bende mecâl-i ħande

tesne-dil:

1. **tesne-dillükden:-lük, -den**

Kıt'a 2

Mısra: 3

*Susamış gönül; çok istekli olan, yürekten
isteyen kişi; yardıma çok ihtiyacı olan kişi.*

Ey tabîb teşne-dillükden ben öldüm kıl 'ilâc
Leblerüñ şunsañ ki bilmezdim ziyâbîtus nedür

teveccüh eyle:

1. **teveccüh eyle:**

Gazel 8

Mısra: 1

Yönelmek, ilgi-yakınlık göstermek.

Dilâ geldüñ cihân içre teveccüh eyle 'uqbâya
Me'âd u mebde' 'ilmin bil niçün geldüñ bu
dünyâya

teveccüh eyledüñ:

1. **teveccüh eyledüñ:-dü, -ñ**

Tarih 5

Mısra: 1

Yönelmek, ilgi-yakınlık göstermek.

Çün teveccüh eyledüñ ħacca Ĥudâ mesrür ide
Ol Ĥabîb-i ekremi ħaqqı seni mağfûr ide

teveccüh kıldı:

1. **teveccüh kıldı:-dı**

Kaside 1

Mısra: 50

Yönelmek, yüzünü bir cihete döndürmek.

Meħemmed Beg o mîr-âħûr-ı 'izzetlü Ĥasan Paşa
Teveccüh kıldı mı Qoştanĥiye qadri ħümâ neyler

tevliyet:

1. **tevliyetden:-den**

Kaside 1

Mısra: 41

Mütevellilik, vakıf işlerine bakma vazifesi.

Meħemmed Beg iyü mi tevliyetden ħazzı var
mıdır
Za'îmü'l-vaqt olan Yûsuf Ağa Yûsuf-likâ neyler

tıfl-ı ...:

1. **tıfl-ı ...:**

Müfret 5

Mısra: 1

Yeni yetişmiş çocuk.

Ayaq altına alup şol kişi tıfl-ı ...
'Âkıbet her gün ola ol ...

tıfl-ı sirışküm:

1. **ıfl-ı sirişküm:-(ü)m**

Gazel 9

Mısra: 6

Gözyaşı çocuğu.

Benüm o unsenge ile rāzumı ifşā itdün
Kande buldum seni ey ıfl-ı sirişküm kande

tīg-i fütüh:

1. **tīg-i fütüh:**

Tarih 1

Mısra: 5

Fetihlerin kılıcı, fetih kılıcı.

Sende vardur bu kadar hüsn-i tevekkül zīrā
Virilüpdür elüñe kavı-ı zafer tīg-i fütüh

tīr:

1. **tīrümüze:-(ü)müz, -e**

Gazel 10

Mısra: 3

Ok -Sevgilinin kirpikleri için kullanılmıştır-.

Tīrümüze kaşı kemān eyledi bu cānı nişān
Ġamze-i bī-emān emān virmez olur havālemüz

toğ:

1. **toğdı:-dı**

Tarih 2

Mısra: 2

Doğmak, dünyaya gelmek.

Ana rahminden eyleyince tülü'
Tārīhi Es'ad oğlumuñ toğdı

tolı:-

1. **tolıdur:-dur**

Gazel 6

Mısra: 8

Dolu, dopdolu.

Der-i pīr-i muğāna şöyle kim mestānevār irdük
Hemān küp düşdük anda tolıdur meyhāneden
gördük

toprak olursın:

1. **toprak olursın:-(u)r, -sın**

Gazel 8

Mısra: 3

Kelime Tipi: Deyim

Toprak olmak, ölmek.

Ki sen de bir gün ölürsün ölürsün toprak olursın
Ne ki itdüñse bulursın düşersin dürlü gavgāya

toptolu:

1. **toptolu:**

Kaside 1

Mısra: 66

Dopdolu.

Sülükün eylemiş tekmīl Şūfī Küççük İbrāhīm
Bu dünyā toptolu şeytān olursa bes aña neyler

tulü' eyleyince:

1. **tulü' eyleyince:-(y)ince**

Tarih 2

Mısra: 1

Doğmak, görünmek.

Ana rahminden eyleyince tülü'
Tārīhi Es'ad oğlumuñ toğdı

türābī:

1. **türābī:**

Tarih 3

Mısra: 2

*17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde
yaşamış Divan Edebiyatı şairidir.*

Rihlet idince ebī Es'ad ile
Tārīhi oldu Türābī pederüm

tırma:

1. **tırma:**

Tarih 1

Mısra: 13

*Durma! (Bir an olsun beklemeden) devam et!
Haydi durmadan ifadelerinin ivedilikle
yapılmasını isteyen bir ünlem.*

Ey Riyāzī yūri var tırma du'ālar eyle
'Ömrini devletini eyleye efvün Mevlā

U

'ubūdiyyet makāmında:

1. **'ubūdiyyet maqāmında:-ı, -n, -da**

Kaside 1

Mısra: 25

*Bendelik, kulluk kölelik makamı II
kendisinden tam anlamıyla vazgeçip hedefe
yönelen kimselerin makamı.*

Bizüm 'Abdī Efendimüz 'ubūdiyyet maqāmında
Hudā-yı vāhibü'l-āmāle eyler mi du'ā neyler

uc:

1. **uçmağ:-mağ**

Kaside 1

Mısra: 83

Havaya kalkıp gitmek, tayeran etmek.

Riyāzī uçmağ ister murğ-ı cānum kūy-i dil-dāra
Eger dirlerse bizden ğurbet içre ħākipā neyler

uçmağ diler:

1. **uçmağ diler:-r**

Gazel 11

Mısra: 2

Cenneti istemek, cenneti dilemek.

Sākin-i künc-i kanā‘at eyle ey Mevlā beni
Murğ-ı dil uçmağ diler kıl tā‘ir-i ‘uqbā beni

‘uqbā:

1. **‘uqbāda:-da**

Gazel 3

Mısra: 7

Ahret, öbür dünya.

Serrāda hū ğarrāda hū dünyāda hū ‘uqbāda hū
Seyr eyle her eşyāda hū gel derd ile hū diyelüm

2. **‘uqbāya:-(y)a**

Gazel 8

Mısra: 1

Ahret, öbür dünya.

Dilā geldün cihān içre teveccüh eyle ‘uqbāya
Me‘ād u mebdē ‘ilmin bil niçün geldün bu
dünyāya

‘ulemā vü şulehā:

1. **‘ulemā vü şulehā:**

Tarih 1

Mısra: 7

*Alimler ve salih kişiler, alimler ve iyi amelli
kullar.*

‘Ulemā vü şulehā oldı kuluñ kurbānuñ
Sen velī-sirete cān virmeyeyin mi cānā

unsenge:

1. **unsenge:**

Gazel 9

Mısra: 5

Unsenge.

Benüm o unsenge ile rāzumı ifşā itdün
Kānde buldum seni ey tıfl-ı sirişküm kānde

‘uyüb:

1. **‘uyübüm:-(u)m**

Kıt'a 1

Mısra: 3

Ayıplar.

Mercūdur ehl-i diller setr ideler ‘uyübüm
Mektüb-ı pür-kuşuruñ ola kuşuri ma‘zūr

‘uzlet ü vahdetde:

1. **‘uzlet ü vahdetde:-de**

Kaside 1

Mısra: 19

İnziva ve teklik.

İder mi ‘uzlet ü vahdetde her dem zevk-i rūhānī
Nice üstādum ol pīr-i tarīkat dāyimā neyler

Ü

ü:

1. **ü:**

Gazel 1

Mısra: 5

Ve.

Haşr u neşret ne şevem münkir ü ammā kerdem
Ān ‘amelhā-i bedī‘ müş‘ir-i kizbem şevedeş

2. **ü:**

Kıt'a 3

Mısra: 1

Ve.

Dīdemeş gül-ruĥ lebeş kand-i ter ü zülfeş erc
Mā lehu ħalbī fe-emmā mālehu ħallü‘ş-şerec

ümīd:

1. **ümīd:**

Gazel 1

Mısra: 9

Ümit.

İn Riyāzī-i günehkār küned luĥfet ümīd
Zān sebeb kerde mükerrer mededeş kün mededeş

üstād:

1. **üstādum:-(u)m**

Kaside 1

Mısra: 20

Öğretici, muallim.

İder mi ‘uzlet ü vahdetde her dem zevk-i rūhānī
Nice üstādum ol pīr-i tarīkat dāyimā neyler

üzre:

1. üzre:

Gazel 6

Mısra: 10

Göre, uygun olarak II hâlinde, durumunda.

Riyâzî açmayınca cân gözin görünmedi dildâr
Görenler hep bu tarz üzre görürler yâ neden
gördük

2. üzre:

Kaside 1

Mısra: 13

Doğrultusunda, yönünde.

Olur mı mesned-i şer' üzre dâyim sedd-i İskender
Benüm 'âlî-cenâbum ol efendim Muştafâ neyler

3. üzre:

Tarih 1

Mısra: 2

Doğrultusunda, yönünde.

Hağka şükr eyleyelüm geldi vezîr-i dâne
Oldı serdâr 'Acem üzre Mehemmed Pâşâ

V

vâdî-i tîhe:

1. vâdî-i tîhe:-e

Müseddes 1

Mısra: 14

Tîh vadisi.

Hzret-i Eyyüb çekdi derd ile dürlü 'anâ
Vâdî-i Tîhe düşüpdür Hzret-i Müsî dilâ

vahdet:

1. vahdetde:-de

Gazel 3

Mısra: 9

Birlik, yalnızlık, teklik (Kesretin zıddı).

Hem 'âlem-i 'uzletde hû gel derd ile hû diyelüm
Keşretde hû vahdetde hû celvetde hû halvetde hû

vâ'iz-i şîrîn-eda':

1. vâ'iz-i şîrîn-eda':

Kaside 1

Mısra: 18

Şîrin tavırlı vaaz veren kişi.

İder mi dersi ta'lîm ol kerîm-hulû u nigû-hû
Kılur mı pend ü nuşhın vâ'iz-i şîrîn-eda' neyler

vâkıf olur:

1. vâkıf olur:-(u)r

Gazel 7

Mısra: 6

Bilmek, öğrenmek, haberdar olmak.

Fuqarâsından olan mâlik olurlar kenze
Meşnevîsin işiden vâkıf olur ma'nâya

vâkıf-ı esrâr-ı küldür:

1. vâkıf-ı esrâr-ı küldür:-dür

Müseddes 1

Mısra: 4

*Bütün sırları bilen, bütün gizleri anlayan II
Allah.*

Güldürür güller virür dil bülbülün zâr eyleyen
Vâkıf-ı esrâr-ı küldür halk-ı esrâr eyleyen

vâkıf-ı sırr-ı 'amâ:

1. vâkıf-ı sırr-ı 'amâ:

Kaside 1

Mısra: 36

Körler sırrının vakfi, körlerin sırrının uğuru.

Cemâlu'llâha kim şaşî bakarsa ol kes a'mâdur
Ne bilsün degme a'mâ vâkıf-ı sırr-ı 'amâ neyler

vâlid ü mevlüdum:

1. vâlid ü mevlüdum:-(u)m

Gazel 5

Mısra: 1

Babam ve yeni doğan çocuğum.

Vâlid ü mevlüdum öldi gitdi mâder dostlar
Artık oldu cümleden fevt-i birâder dostlar

var:

1. varsağ:-sa, -k

Gazel 4

Mısra: 9

Gitmek, ulaşmak.

Dem-i vuşlatda ey dil şöyle bir vâdiye varsağ kim
Ne olsa olmasa olsa ne yoğ olsa ne var olsa

2. varur:-(u)r

Kaside 1

Mısra: 22

Gitmek, ulaşmak.

Kimisi ders ü tevḥīd ü kimisi gūş-ı pend için
Varur mı meclisine cümle yārān-ı şafā neyler

3. var:

Kaside 1

Mısra: 11

Bulunmakta.

Biri biriyle var mı imtizācı koñşılar hoş mı
Birāderlerle 'ammī-zādemüz hep akrabā neyler

4. vardur:-dur

Tarih 1

Mısra: 6

Bulunmakta, mevcut.

Sende vardur bu kadar hüsn-i tevekkül zīrā
Virilüpdür elüñe kavş-ı zafer tīg-i fütüh

5. var:

Kaside 1

Mısra: 45

Bulunmak, sahip olmak.

Gınāsından durur eflāke baş eğmez şafāsı var
Sipāhiler re'isi Muştāfā Beg ketḥudā neyler

var-:

1. var:

Müseddes 1

Mısra: 10

Gitmek, ulaşmak.

Ey gönül bulmak dilerseñ cāvīdānī bir sürür
'Ālem-i telvīni қо temkine var eyle ḥuzür

var mı:

1. var mı:

Kaside 1

Mısra: 8

Var mıdır?

Şafāsı var mıdur rūḥānī vü cismānī i'lām it
İki yüzden şafāsı var mı ol pīr-i dü-tā neyler

2. var mı:

Kaside 1

Mısra: 72

Var mıdır?

Ol Aḥmed Şāh Şevkīnūñ ziyād eyler mi şevkini
Gurūşına dönış var mı yā eyler mi cefā neyler

var mıdur:

1. var mıdur:-dur

Kaside 1

Mısra: 7

Var mıdır?

Şafāsı var mıdur rūḥānī vü cismānī i'lām it
İki yüzden şafāsı var mı ol pīr-i dü-tā neyler

2. var mıdur:-dur

Kaside 1

Mısra: 41

Var mıdır?

Meḥemmed Beg iyü mi tevliyeten ḥazzı var
mıdur
Za'ımü'l-vaḳt olan Yūsuf Ağa Yūsuf-likā neyler

vefā eyler:

1. vefā eyler:-r

Kaside 1

Mısra: 70

*Sözünde durmak, sadakatli olmak; iyi
davranmak, yakınlık göstermek.*

Yeler mi dilberān ardınca Aḥmed Beg tek ü tenhā
Anuñ maḥbūbıyısı aña eyler mi vefā neyler

velvele saldı:

1. velvele şaldı:-dı

Gazel 7

Mısra: 3

Kelime Tipi: **Deyim**

*Gürültüye boğmak, telâş ve heyecan
uyandırmak.*

Na'ra-i kūsı anuñ velvele şaldı felege
Nağme-i nāyı düşürdi beni hü y u hāya

velvele-i 'arşa:

1. velvele-i 'arşa:

Gazel 10

Mısra: 2

Göğün gürültüsü, arşın gürültülü patırtısı.

Şahn-ı çemende sākīyā şunmaz mısın piyālemüz
Velvele-i 'arşa şala āh u figān u nālemüz

verd u lālemüz:

1. verd u lālemüz:-müz

Gazel 10

Mısra: 8

Gül ve lale.

'Aklum alan o gül-beden taşa şalan o pür-fiten
Bülbül iden gonca-dehen ruḥları verd u lālemüz

verd-i rüvın:

1. **verd-i rüym:-i, -n**

Gazel 11

Mısra: 7

Güle benzeyen yanak.

Bâg-ı cennetde habîbüñ verd-i rüym gösterüp
Gülşen-i vuşlatda eyle bülbül-i güyâ beni

verd-i rüym şoldurupdur:

1. **verd-i rüym şoldurupdur:-up, -dur**

Gazel 5

Mısra: 10

Gül yüzünü soldurmak II öldürmek.

Bâg-ı 'âlemde özi bir tâze naḥl iken hemân
Verd-i rüym şoldurupdur bād-ı şarşar dostlar

vezîr-i dānâ:

1. **vezîr-i dānâ:**

Tarih 1

Mısra: 1

*Bilgili vezir II Mehmet Paşa
kastedilmektedir.*

Haḳka şükr eyleyelüm geldi vezîr-i dānâ
Oldı serdâr 'Acem üzre Mehemmed Pâşâ

vir:-

1. **virmiş:-miş**

Gazel 6

Mısra: 3

Bağışlamak, ihsan etmek.

Ḥudâ virmiş saña cānâ cemâl-i Ḥazret-i Âdem
Saña mevrûş-ı ḥüsn olmuş pederden aneden
gördük

vir:

1. **virdi:-di**

Müseddes 1

Mısra: 15

Vermek.

Ḥazret-i Faḫr-ı cihāna raḥneler virdi Ḥudâ
'Âkıbet her birine kıldı yine luṭf u 'atâ

2. **virse:-se**

Gazel 2

Mısra: 4

Bağışlamak, ihsan etmek.

Mest-i müdām olsaḳ nola ger virse Ḥaḳ bāy-ı dili
El virse devlet sâkıyâ şunsañ ayağı bu ḳula

3. **virür:-(ü)r**

Müseddes 1

Mısra: 3

Bağışlamak, ihsan etmek.

Güldürür güller virür dil bülbülün zâr eyleyen
Vâkıf-ı esrâr-ı küldür ḥaḳ-ı esrâr eyleyen

viril:

1. **virilüpdür:-üp, -dür**

Tarih 1

Mısra: 5

Verilmek, takdir edilmek, uygun görülmek.

Sende vardur bu ḳadar ḥüsn-i tevekkül zîrâ
Virilüpdür elüñe ḳavs-ı zafer tîğ-i fütûḥ

visâlî:

1. **vişâlîdür:-dür**

Tarih 4

Mısra: 14

Visali Efendi.

Didi hâtif bu sözi târiḥ için
Müftî-i Nigde Vişâlîdür sezâ

visâlî mustafâ:

1. **vişâlî muştafa:**

Tarih 4

Mısra: 10

Visali Mustafa.

'Âlim-i 'âmil edîb-i pür-hüner
Fâzil u kâmil Vişâlî Muştafa

vücüd:

1. **vücüduñ:-(u)ñ**

Gazel 3

Mısra: 14

Beden, cisim, varlık.

Eyle Riyâzî zâtuñı baḫr-ı Ḥudâda ğarḳ-ı hû
Maḫv it vücüduñ bul Ḥaḳı gel derd ile hû diyelüm

Y

yâ:

1. **yâ:**

Gazel 6

Mısra: 10

"de / da" anlamını katan bağlaç.

Riyāzī açmayınca cān gözin görünmedi dildār
Görenler hep bu tarz üzre görürler yā neden
gördük

2. yā:

Kaside 1

Mısra: 72

"Peki, iyi, ama, fakat" anlamında bağlaç.

Ol Aḥmed Şāh Şevḳinūñ ziyād eyler mi şevkini
Gurūşına döniş var mı yā eyler mi cefā neyler

3. yā:

Kaside 1

Mısra: 24

"Peki, iyi, ama, fakat" anlamında bağlaç II
acaba.

Efendimüz Ḥalīl ol ḥātemü'l-ḥaşlet kazāsından
Gelüp ḥün-ı Ḥalīli ḥalka baş itdi mi yā neyler

4. yā:

Müseddes 1

Mısra: 20

"Ey, hey" anlamlarında bir seslenme sözü.

Añla maḳşūdı nedür bu künbed-i devvārdan
Yā murād-ı Ḥaḳ nedür bunca aḳan enhārdan

5. yā:

Müseddes 1

Mısra: 28

"Ey, hey" anlamlarında bir seslenme sözü.

Remz ile dermān beyān eyler bu derde cümle sāz
Ey Riyāzī yā nedür sende bu deñlü ḥırş u āz

6. yā:

Gazel 5

Mısra: 4

Ya, ya da.

Mā-ḥaşal ben bī-kes ü tenhā ḳalup oldum ḡarīb
Ben gedā için kim acır yā kim ağlar dostlar

yā ilah:

1. yā ilah:

Gazel 11

Mısra: 3

Ey Allah'ım! (duaya başlama sözü).

Levh-i dilden māsivā naḳşımı ḥakk it yā İlah
Fāriḡu'l-bāl eyle ḳılma ṭalīb-i dünyā beni

yā ilāhī:

1. yā ilāhī:

Gazel 1

Mısra: 4

Ey Allah'ım!

Dil müheyyā-i cevāb-ı melekānet ne-küned
Yā ilāhī mededī kün be-meḡāk-i laḥadeş

yā rab:

1. ya rab:

Müfret 6

Mısra: 1

Ey Rabbim.

Mikün rüz-ı cezā' ya Rab 'ikābi
Bi-baḥşā cürm-i İdrīs bin Türābī

2. yā rab:

Kıt'a 1

Mısra: 1

Ey Rabbim.

Şehr-i Ereḡli yā Rab ola hemişe ma'mür
Zevḳ u şafālar ile ḥalkı hem ola mesrür

yād ider:

1. yād ider:-(e)r

Kaside 1

Mısra: 5

Hatırlamak.

Gönüller yād ider mi luṭf idüp bu 'abd-ı nā-çizi
Ḥaber vir ḥazret-i pīr-i pederden evvelā neyler

2. yād ider:-(e)r

Kaside 1

Mısra: 60

Hatırlamak.

Mü'ezzin Ḥacı İbrāhīm du'ā-yı ḥayr ile her-dem
İder mi bizi yād ol sālīk-i rāh-ı Ḥudā neyler

yak:

1. yakdı:-dı

Gazel 3

Mısra: 2

Yakmak II gönlü tutuşturmak, gönülde
meydana gelen yangından dolayı ıstırap
çektirmek (od bağlamında).

Esdı nesīm-i sırr-ı hū gel derd ile hū diyelüm
Yakdı beni envār-ı hū gel derd ile hū diyelüm

yan-:

1. yanmaḡı:-maḡ, -ı

Gazel 6

Mısra: 2

Yanmak II gönülden acı çekmek, gönlü yanmak (şem' ile pervâne bağlamında).

Girih-gîr-i ser-i zülfi nigârî şânededen gördük
Maḥabbet şem'ine yanmağı hem pervânededen gördük

yanında:

1. **yanında:**

Kıt'a 2

Mısra: 2

-e göre II kıyasla.

Cennet-i 'ışkuında ey Leylâ kūrānîṭus nedür
Lerze-i derd ü gamuñ yanında sünöḥvüs nedür

yārân-ı şafâ:

1. **yārân-ı şafâ:**

Kaside 1

Mısra: 22

Safa dostları II gönül dostları.

Kimisi ders ü tevḥîd ü kimisi güş-ı pend için
Varur mı meclisine cümle yārân-ı şafâ neyler

vel:

1. **yeler:-er**

Kaside 1

Mısra: 69

*Bir işin, bir şeyin, bir kimsenin ardında,
aceyleyle, telaşla koşup durmak, koşuşturmak.*

Yeler mi dilberân ardınca Aḥmed Beg tek ü tenhâ
Anuñ maḥbûbiyısı aña eyler mi vefâ neyler

yine:

1. **yine:**

Gazel 4

Mısra: 1

Yeniden, bir daha, tekrar, gene.

Benüm gönlüm anı ister yine evvel bahâr olsa
Mey olsa muṭrib olsa hem nigâr-ı şivekâr olsa

2. **yine:**

Müseddes 1

Mısra: 16

Tekrar, yeniden.

Ḥazret-i Fahr-ı cihâna raḥneler virdi Ḥudâ
'Âkıbet her birine kıldı yine luṭf u 'atâ

yok:

1. **yok:**

Gazel 9

Mısra: 2

Bulunmamak, olmamak, mevcut olmamak.

Bâdveş bu dil-i mecnûnum olur büyende
Leyliyâ mihr ü vefânuñ eşeri yok sende

2. **yokdur:-dur**

Gazel 4

Mısra: 4

Bulunmamak II yok.

Lebüñden büse-cü olsaḳ cevâb-ı lâ gelür anı
Saña lâyıḳ mı yokdur diyessin anı ne var olsa

yok yire:

1. **yok yire:-e**

Gazel 10

Mısra: 5

Kelime Tipi: Kalp İfade

Yok yere, gereğı yokken, hiç bir neden bulunmadığı halde, boşu boşuna.

Fikr-i dehânın iderek yok yire cân virem gibi
Murg-ı dili şikâr ider ol iki çeşmi elâmuz

yokdan var evleyen:

1. **yokdan var evleyen:**

Müseddes 1

Mısra: 1

Kelime Tipi: Kalp İfade

Yoktan var eden II Allah.

Ḳaydumu görür benim yokdan beni var evleyen
Rüz-ı vaşla ırgürür hicrân şebîn târ evleyen

yüri var:

1. **yüri var:**

Tarih 1

Mısra: 13

Yürü git! haydi git! var git!

Ey Riyâzî yüri var ṭurma du'âlar eyle
'Ömrini devletini eyleye efzûn Mevlâ

yüsuf-likâ yüsuf ağa:

1. **yüsuf-likâ yüsuf ağa:**

Kaside 1

Mısra: 42

Hazreti Yusuf yüzlü Yusuf Ağa.

Meḥemmed Beg iyü mi tevliyeten ḥazzı var
mıdır

Za'îmü'l-vaḳt olan Yüsuf Ağa Yüsuf-likâ neyler

yüz sürüp:

1. yüz sürüp:-üip

Gazel 7

Mısra: 1

Kelime Tipi: **Deyim**

Kutsal veya saygın birinin huzuruna çıkarken ayağına doğru eğilmek, saygı göstermek; aşırı sevgiyi ve bağlılığı göstermek için yere eğilmek, yere kapanmak.

Hamdüli'llāh ki sürüp yüz der-i Mevlānāya
Sırr-ı vuşlatdan urur dem kulaç ur dem-i nāya

yüzine urur:

1. yüzine urur:-(u)r

Kaside 1

Mısra: 73

Kelime Tipi: **Deyim**

Yüzüne vurmak II yapılan iyiliği ya da güzelliği o kişinin yüzüne söylemek ya da başına kakmak.

Sevād-ı şî'rin anuñ yüzine urur mı dil-berler
Siyāhīnūñ siyāhına qalır mı dil-rübā neyler

Z

zāğ u zağan:

1. zāğ u zağan:

Gazel 9

Mısra: 7

Karga ve kuzgun.

Qapladı zāğ u zağan gülşen-i dehre hayfā
Bülbül-i cāna dimeñ gül bu aşıl gülşende

za'ımü'l-vaqt:

1. za'ımü'l-vaqt:

Kaside 1

Mısra: 42

Vaktin lideri.

Meħemmed Beg iyü mi tevlıyetden ħazzı var
mıdur
Za'ımü'l-vaqt olan Yūsuf Ağa Yūsuf-likā neyler

zā'n sebeb:

1. zā'n sebeb:

Gazel 1

Mısra: 10

O sebepten.

İn Riyāzī-i günehkār küned luţfet ümīd
Zā'n sebeb kerde mükerrer mededeş kün mededeş

zār eyleyen:

1. zār eyleyen:-(y)en

Müseddes 1

Mısra: 3

Ağlatmak, inletmek.

Güldürür güller virür dil bülbülin zār eyleyen
Vākıf-ı esrār-ı küldür ħalk-ı esrār eyleyen

zāruñ artur:

1. zāruñ artur:-(u)r

Gazel 8

Mısra: 7

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Perişanlığımı artur, ağlamalarını artur.

Nedür ħalkı dil-āzāruñ koğıl artur dilā zāruñ
Utan Ħağdan qanı 'āruñ niyāz eyle Te 'ālāya

zāt:

1. zātuñ:-(u)ñ, -u

Gazel 3

Mısra: 13

Kendi II öz.

Eyle Riyāzī zātuñı baħr-ı Ħudāda ħark-ı hū
Maħv it vücūduñ bul Ħağı gel derd ile hū diyelüm

zemzeme-i risālemüz:

1. zemzeme-i risālemüz:-müz

Gazel 10

Mısra: 10

Mektubun melodisi, risalenin melodisi.

Fenn-i 'ulūm-ı 'aşkı bu kāşif-i dil beyān ider
Tutdı Riyāzī 'ālemi zemzeme-i risālemüz

zevk:

1. zevk:

Kaside 1

Mısra: 68

Eğlence, eğlenti.

Mey-i 'ışk-ı İlāhī nüş idüp mest-i müdām olmış
Ħaber vir zevk ile hep ehl-i 'ışk sākīyā neyler

zevk u safālar:

1. zevk u şafālar:-lar

Kıt'a 1

Mısra: 2
Zevk ve eğlence.

Şehr-i Ereğli yâ Rab ola hemîşe ma'mûr
Zevk u şafâlar ile halkı hem ola mesrûr

zevk u şevk:

1. zevk u şevk:

Tarih 4
Mısra: 5
Keyif ve hoşgunluk.

Zevk u şevk ile geçür devrânunu
İşretün devrin müdâm ide Hudâ

zevk-i rûhânî:

1. zevk-i rûhânî:

Kaside 1
Mısra: 19
Manevi, ruha ait zevk.

İder mi 'uzlet ü vahdetde her dem zevk-i rûhânî
Nice üstâdum ol pîr-i tarîkat dâyimâ neyler

zevk-i semâ'ını:

1. zevk-i semâ'ını: -i, -n, -i

Gazel 7
Mısra: 7
Sema zevki, işitmenin zevki, Mevlevilerin zikir esnasındaki dönüşlerinin zevki.

Göricek zevk-i semâ'ını bu dervîşânun
Rağşa koydu felegi reşk düşüp dünyâya

zîrâ:

1. zîrâ:

Tarih 1
Mısra: 6
Çünkü, bundan dolayı.

Sende vardur bu kadar hüsn-i tevekkül zîrâ
Virilüpdür elüne kavs-ı zafer tîg-i fütûh

zîr-i türâb itdi:

1. zîr-i türâb itdi: -di

Gazel 5
Mısra: 6
Toprak altı etmek, ölmek.

Biñ otuz üçüncü şevvâlinde on dördüncü gün
Meskenin zîr-i türâb itdi o dil-ber dostlar

ziyâbîtus:

1. ziyâbîtus:

Kıt'a 2

Mısra: 4

Ziyâbîtus: Grekçe; şeker hastalığı, diyabet (Steingass, s.560).

Ey tabîb teşne-dillükden ben öldüm kıl 'ilâc
Leblerün şunsañ ki bilmezdim ziyâbîtus nedür

ziyâd eyler:

1. ziyâd eyler: -r

Kaside 1

Mısra: 71

Artırmak, çoğaltmak.

Ol Ahmed Şâh Şevkî'nün ziyâd eyler mi şevkîni
Gurüşına dönüş var mı yâ eyler mi cefâ neyler

ziyâfet:

1. ziyâfetler: -ler

Kaside 1

Mısra: 43

Misafiri yedirip içirme, şölen, davet.

İder mi ravzasında 'ıyş 'işretler ziyâfetler
Tamâm itdi mi süknâyı bizüm Şa'bân Ağa neyler

zuhûr itmişdi:

1. zuhûr itmişdi: -miş, -di

Tarih 1

Mısra: 3

Zâhir olmak, meydana çıkmak, belli olmak.

Eşkiyâ' zümresi baş kaldırup itmişdi zuhûr
Maḥv olup kalmayalar gide gürûh-ı a'dâ

zülfeş:

1. zülfeş:

Kıt'a 3

Mısra: 1

Onun saçı.

Dîdemeş gül-ruh lebeş kand-i ter ü zülfeş eric
Mâ lehu kalbî fe-emmâ mâlehu hallü's-şerec

...:

1. ...:

Müfret 5

Mısra: 2

Ayağ altına alup şol kişi tîfl-ı ...
'Âkıbet her gün ola ol ...

KAYNAKÇA

- Aktunç, H. (1998). *Türkçenin Büyük Argo Sözlüğü (Tanıklarıyla)*. İstanbul: YKY Yay.
- Bahadıroğlu, D. (2017). Bir Dil Uğraşırı Gözünden Tebdiz. *Journal of Turkish Language and Literature*, 3(1), 38-43.
- Baker, A. (1969). The Strange Case Of Job's Chisel. *The Catholic Biblical Quartely*, 31(3), 370-379.
- Devellioğlu, F. (2006). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*. Ankara: Aydın Kitabevi.
- Dilçin, C. (2016). *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yay.
- Ercilâsun, A. B. (2005). *Başlanıçtan Yirminci Yüzyula Türk Dili Tarihi*. Ankara: Akçağ Yay.
- Ergin, M. (2012). *Türk Dil Bilgisi*. İstanbul: BAYRAK Yay.
- Gök, S. (2017). Hayretî Divânı Sözlüğü (Bağlamlı Dizin ve İşlevsel Sözlük). Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Doktora Tezi).
- Gökdayı, H. (2008). Türkçede Kalıp Sözler. *Bilig* (44), 89-110.
- Hatiboğlu, İ. (2005). el-Mu‘cemü’l-Müfehres li-Elfâzi’l-Hadîsi’n-Nebevi. *TDV İslam Ansiklopedisi*, 30, 347-348. İstanbul: İSAM Yay.
- Hong, J. (1997, October). Chapter And Verse Divisions In The Bible: Their Origins, And Their Use In Today's Common Language Translations. *Practical Papers for The Bible Tanslator*, 48(4), 401-410.

- Karahan, L. (2015). *Türkçede Söz Dizimi*. Ankara: AKÇAĞ Yay.
- Kartal, A., Şentürk, A. A. (2012). *Üniversiteler İçin Eski Türk Edebiyatı Tarihi*. İstanbul: Dergah Yay.
- Kubbealtı Lugatı: <http://lugatim.com/> Erişim Tarihi: 06, 06, 2018
- Levend, A. S. (2015). *Divan Edebiyatı Kelimeler ve Remizler Mazmunlar ve Mefhumlar*. İstanbul: Dergah Yay.
- Mengi, M. (2015). *Eski Türk Edebiyatı Tarihi*. Ankara: Akçağ Yay.
- Okuyucu, C. (2004). *Ereğlili Türabi Divanı*. İstanbul: Fatih Üniversitesi Yay.
- Onay, A. T. (2013). *Açıklamalı Divan Şiiri Sözlüğü Eski Türk Edebiyatı Mazmunlar ve İzahı*. (Haz. C. Kurnaz) Ankara: Kurgan Edebiyat Berikan Yay.
- Özkan, M., Sevinçli, V. (2015). *Türkiye Türkçesi Söz Dizimi*. İstanbul: Akademik Kitaplar Yay.
- Öztürk, F. (2007). *Bakî Divanı Sözlüğü [Bağlamli Dizin ve İşlevsel Sözlük]*. Ankara : Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Doktora Tezi).
- Parlatır, İ. (2011). *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*. Ankara: Yargı Yay.
- Şemseddin Sâmî. (2012). *Kâmûs-ı Türkî*. İstanbul: Çağrı Yay.
- Şemseddin Sâmî. (1891). *Kâmûsu'l-A'lâm* (Cilt 3). İstanbul: Mihrân Matbaası.
- Şenödeyici, Ö. (2011). *Nâilî Divanı Sözlüğü [Bağlamli Dizin ve İşlevsel Sözlük]*. Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Doktora Tezi).
- Şenödeyici, Ö. (2017). *Üslûp Araştırmaları Açısından Bağlamli Dizin ve İşlevsel Sözlük Çalışmaları: Nâilî Örneği*. *Journal of Turkish Language and Literature*, 3(1), 282-306.
- TDK-Atasözleri ve Deyimler sözlüğü: <http://www.tdk.gov.tr> Erişim Tarihi: 06, 06, 2018
- TDK-Güncel Türkçe Sözlük: <http://www.tdk.gov.tr> Erişim Tarihi: 06, 06, 2018
- TDK-Tarama Sözlüğü: <http://www.tdk.gov.tr> Erişim Tarihi: 06, 06, 2018

TDK-Türkiye Türkçesi Ağzları Sözlüğü: <http://www.tdk.gov.tr> Erişim Tarihi: 06, 06, 2018

Ünver, İ. (2008). Çeviriyazıda Yazım Birliği üzerine Öneriler. *Turkish Studies*, 3/6.

Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Kâmûsu'l-Muhît Tercümesi ve Vankulu Lugatı
: <http://www.kamus.yek.gov.tr/> Erişim Tarihi: 06, 06, 2018

